ספר

עולת תמיד

והוא חבור נפלא הפלא ופלא נחמד להשכיל

ותאוה לעינים פירוש יפה ומנופה על ספר הנחמד השלחן
ערוך על חלק ראשון אורח חיים מתחלתו עד
הלכות שבת והחלק שני נקרא **עולת שבת**
מהלכות שבת עד גמירא:

חברו ויסדו החכם הכולל הרב הרבני התורני מוהר"ר

שמואל במהר"ר יוסף זצ"ל

ה"ה חד מן חבריא מן בתי הדינים דקהלא
קדישא בעיר גדולה לאלהים כלילת יופי
מלאה חכמים וסופרים ויראת
אלהים ק"ק קראקא:
יע"א:

ומשפט הספר ומהותו ותועלתיו שהם רבים מבואר
בהקדמת החכם המחבר נר"ו:

נדפס

באמשטירדאם

בבית

הקצין הגביר והנעלה דוד די קאסטרו

תארתאס יצ"ו

ותשלם המלאכה בחדש תמוז
שנת **האמת והשלום**
אהבו לפ"ק:

הסכמת המאורות הגדולים רבנים דארבע ארצות יצ"ו:

פתח דברינו ויושר אמרינו יאירו ויזהירו · בין שורותם יצהירו · יצליחו ויעשו פרי למעלה ושורש למטה · להאלוף המרומם הותיק · מפיק תמר חרת ועתיק · האבר"ך התורני כבוד מוהר"ר שמואל בהמנוח מהר"ר יוסף זצ"ל חתן האלוף התורני מהר"ר חיים אורגלר יצ"ו והוא אחד מבני עלייה מקריה נאמנה · עיר הצדק יפה נוף משוש כל הארץ המפוארה והעדינה · קהלה קדושה קראקא ה"ה חד מן חבריא התורניים כיתות הדיינים יצ"ו: כאשר חזותו מוכיח עליו וממלל פומיה מסהיד כי הוא זרע ברך ה' שמו נודע בשערים שערי ציון המצויינים בהלכה · ריבא בר ריבא · לשתי שלחנות זכה · אשרי העם אשר לו ככה · מרגניתא דלית בה ערכה · בפי כל ברוך · עניו ושפל בירך · לעי באורייתא כעצני וכעדיני כורך · חבר מחברת הקודש אשר בו דברים מתוקים בלי ערך · על הספר שלחן ערוך · יכרו עליו רייעים רעבים גם צמאים ירוו צמאם פתוחי חותם קודש אמרות טהורות מזוקקות שבעתים צולל במים אדירים ים התלמוד פוסקים ראשונים ואחרונים פורש מכמורים ויגדל שמו · וה' עמו · שהלכה כמותו ירבה בישראל · ע"כ באלה חפצנו לעזור ולהועיל לתמוך ולסעוד אף לאמץ ידי קודש הרב המחבר יצ"ו להוציא תעלומה לאורה להגדיל תורה ויאדיר לחוק דבריו בעט ברזל ועופרת · להיות לאות למשמרת · לכבוד ולתפארת · כפלים לתושיה ולהצדיק את הרבים ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים · ועץ חיים היא למחזיקים בה: כה דברי המאורות הגדולים הרבנים אב"ד דארבע ארצות הנדברים לכבוד אכסניא של תורה ולכבוד הרב המחבר בהתועדת קודש ק"ק פינטשוף:

נאום הצעיר יצחק בא"א מוהר"ר אברהם ז"ל"הה חונה בק"ק פוזנן:

ונאום הקטן צבי הירש בלא"ו החסיד מהר"ר זכריה ז"ל"הה חונה בק"ק לבוב והגליל יצ"ו:

ונאום הצעיר באלפי ישראל בא"א מוהר"ר שמואל זלה"ה מטרנאפול חונה בק"ק לאדמר:

ונאום נפתלי הירש בא"א הרב הגדול מוהר"ר בנימין וואלף זלה"ה פה פינטשוף:

והוא לעת עתה אב"ד ור"מ בק"ק לובלין:

הסכמת הגאון הגדול מוהר"ר דוד בן מוהר"ר אריה ליב זלה"ה ר"מ ואב"ד דק"ק אשכנזים יצ"ו באמשטירדאם:

מה נכבד היום באור יקרו · ומזהיר כצארת השמש בגבורתו · מאיש מופלג בחכמתו · וצעיר בשנתו · ה"ה האלוף התורני הרבני הדיין המצויין כבוד מוהר"ר שמואל נר"ו במהורר"י ז"ל · ההולך ומפלס **באורח חיים** נתיבו · ומעלה על שלח"ן הערכ"ו מלכים קרבנו · בתמי"מי עו"לת · צרופות כסולת · ומנופה מכל פסולת · מלאה קטורת · וכליל בעולת · צולל בים התלמוד מים אדירים · ובמים שאין להם סוף פוסקים ראשונים ואחרונים פורש מכמורים ויגדל שמו"אל וה' היה עמו הלכה כמותו ירבה בישראל · ובאשר שטעמתי בקצה המטה מצוף יערת דבשו כמה חידושי דינים והלכתא גבירתה אמרתי להסכים עם הגאונים הרבנים אשר זרזו כבר להוציא חיבורו הגדול לאור באו"ר החיי"ם · ויחוקו דברי הספר הנ"ל בעט ברזל ועופרת · לאות ולמשמרת · לדורות ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים ומלאה הארץ דעה · כ"ד לכבוד התורה היום יום ב' י"ט חשון אמ"ת יהגה חכו לפ"ק:

הצעיר דוד בלא"א מוהר"ר אריה ליב זלה"ה החונה באמשטרדם · ובכל הגלילות אשר בה במדינה:

הסכמת הגאון הגדול מוהר"ר הלל בן מוהר"ר נפתלי זלה"ה אב"ד ור"מ דק"ק אלטינויא והאמבורג:

הנה עבר עלינו איש חכם וקדוש · ובידו דבר חדש · וראיתי וקריתי ועיינתי במקצת הספר · הנותן אמרי שפר · מה שחיבר המחבר · בדעת ידבר · ה"ה האלוף המרומם התורני · קרי ותני · תני ומתני · הדיין · המצויין · בעיר ואם בישראל ק"ק קראקא יצ"ו מהר"ר שמואל בקראי שמו בן מהר"ר יוסף שחיבר ספר על שלחן ערוך מטור אורח חיים ודברים טובים בו מצאתי · ודעתו לשם שמים ראיתי · לכן להביא את הספר הנ"ל בדפוס הסכמתי לזכות בו את הרבים · וכל המכבדו במנחה יפה אפים · יהא מבורך מן השמים · כ"ד יום ה' י' סיון תל"ד לפ"ק:

הלל בלא"א הר"ר נפתלי ז"ל חונה פה ק"ק אלטינויא והאמבורג:

הסכמות שני מאורות הגדולים גאוני ארץ

אב"ד ור"מ חכמי ק"ק ספרדיים באמשטירדאם יע"א :

הנה רבו כמו רבו הסכמות גאוני עולם על ספר **עולת תמיד** הוא החלק הראשון ועל **עולת שבת** החלק השני שחבר האלוף והגאון כמוהר"ר שמואל בן מהר"ר יוסף על אורח חיים שחבר מהר"ר יוסף קארו · והנה אני בא אחריהם לא להוסיף כי אם להיות לו גם כן מעיר לעזור ולהסכים עמהם : והרב המחבר יבא בשלום עד תכלית כוונתו ויען הרב המחבר הרבה בתעניות שכיותיו הרמה לא ינום ולא יישן עד אשר הוציא לאורה מכתתו ובא עד קיצו וכיסו ומבלי עוזר לו אין מן הראוי שיקום מי שהם ושלום ישיג גבולו ויהיה לו גרמא בנזקין בהדפיס הספר הנז' פעם שנית בלי ידיעת ורשות מחברו · לכן גזרנו אוור בחרם נידוי ושמתא וכל הקללה הכתובה בספר תורת משה שלא יוכל שום אדם לא איש ולא אשה להדפיס ולא על יד אחר מאיזה עם שיהיה עד משך עשרה שנים מהיום הזה והלאה ולמען יודע לכל חתמנו שמותינו היום שבעה ימים לחדש תמוז שנת **האמת** והשלום אהבו לפ"ק פה ק"ק אמשטירדאם : יצחק אבוהב

ואלה דברי הגאון מה"רר משה איסרלש זצ"ל :

אמר משה בן לא"א הר"ר ישראל זלה"ה · בהיות כי הגאון המחבר ב"י וש"ע שלו שהם עדיף מכביא טבח טבחו ערך שלחנו לא הניח אחריו מקום להתגדר בו לולי ללקט דברי האחרונים ולהורות דרך מנהגים שנהגו במדינות אלו באתי אחריו לפרוס מפה על שלחן ערוך שחבר ועליה כל פרי מגדים וטעמים אשר יאהב האדם ולא זה השלחן אשר הוא ערך לפני ה' ולא נתנו עדיין לבני אדם אשר במדינות אלו אשר רובי מנהגי מדינות אלו לא נהגו כוותיה כי כבר אמרו ז"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ כ"ש מן הכלל שכלל הגאון הנ"ל מעצמו לפסוק אחר הרי"ף והרמב"ם במקום שרוב האחרונים חולקים עליהם ועי"ז נתפשטו בספריו הרבה דברים שאינן אליבא דהלכתא לפי דברי הקמוים שמימיהם אנו שותין והם הפוסקים המפורסמים בבני אשכנז אשר היו לנו תמיד לעינים ופסקו מהם קמאי דקמאי והם האור זרוע והמרדכי ואשי"רי וסמ"ג והסמ"ק והגהות מיימון אשר כלם בנו על דברי התוספות ומנהגי צרפת אשר אנו מבני בניהם וכבר הארכתי בזה ת"ל בהקדמת ספרי אשר בו נתוכחתי עם הגאון הקאר"ו ש"כ בכל דבריו ואני ראיתי כל דבריו בשלחן ערוך כנתנו מפי משה מפי הגבורה ויבואו התלמידים אחריו וישתו דבריו בלא מחלוקת ובזה יסתרו כל מנהגי המדינות וכבר אח"ז"ל כי הרבה דברים בין בני מזרח ובני מערב אף בדורות הראשונים כ"ש בדורות אחרונים אלו · על כן ראיתי לכתוב דעת האחרונים עם המקומות שלא היו נראים לי דבריו בנדו כדי לעורר התלמידים בכל מקום שידעו שיש מחלוקת בדבריו ובכל מקום שידעתי שאין המנהג כדבריו אעקרהו ואמנחהו אכתוב הכי נהוג ובגדו אשים ואף כי דבריהם סתומים וחתומים ואין ערך להם עם דברי הגאון כאשר כל דבריו נמצאים בספרו הגדול ב"י מ"מ הלכתי בדרכו לכתוב הדברים סתמים כי לרוב גם דעתי בספרו תמצאהו והמעיין יבחר ואם לא ימצאו בספרו ידקדק בדברי האחרונים אשר נתפשטו במדינות אלו את הנה ואת הנה וימצא מבוקשו כי מעט מזער הוספתי מדעתי וכתבתי כן כ"ל להודיע כי ממני יצאו הדברים ואקוה להש"י שגם דברי האחרונים יתפשטו בישראל ושם אגודות אגודות חבילות חבילות של ראיות וטעמים ונימוקי וטעמי כל דבר לפי השגת ידי ומי שיש לו חיך לטעום יבחין המטעמים בטעמיהן בעצמו ולא יסמוך על אחרים ומי שלא הגיע למדרגה זו לא ימוש מן המנהג כמו שכתב הגאון הנ"ל בעצמו בהקדמת ספרו הגדול ובכן אודה לאלהי ישעי ואברך שמו בכל עת אשר הגדיל חסדו עלי ואבקש על העתיד שאל יעזבני ואל יטשני מעתה ועד עולם ויהיה עם פי בעת הטיפי ויגלגני משגיאה וכמ"ש שומר פתאים ה' ויורני דרך זו אלך כי אליו נשאתי נפשי ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו · יושב בסתר עליון הוא ישמרנו ויזכנו לבקשת המשורר ע"ה תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית ה' לאורך ימים : אמן

ידי כטפי מר מדלי ממה שדלה והעלה מהתעלה העולה דרך או"רח חיי"ם לשאוב בששון כל הבאים צמאים והמים לקראתם עולים כבולמו של פרת קופצים בו וחופזים : הוא דמ"שק דולה ומשקה בית השלחן ממטר לקחו ושדה הלבן המתלבן מתבואת הבעלים בעלי משנה וגמרא אסף עמרים דמכשתפי ומתגלגלי והרי הם שלו ואינו צריך להכריז כרוזים : ושדה האילן מקום שדברו בו אשלי רברבי לקט את הפירות ולא עירב מין בשאינו מינו וכל אחד מיוחד בטעמו וממתקי מאמדו ומפרק העומד בגדו הוציא טרף הנוטף שם חיים האליף בא לשקוי הדעות והעלה מודעת אמריהם לגובה ארזים : דים אומרי וגדר גדרי ערוגותיו בונות בשושני שפתותיו שושנים הלכות ציין ציונים בתל שהכל פונים כאו לציין בטורי"ם וקרו פסקיו פסקי פסקי בנימוקי ענקי גרגרותיו במרגלית תלויה כמאורו בסרוזים : שקד על לימודו וכה והוציא כח תלמודו בידו השים לילות כימים ולא פסיק פומיה מגרסיה ועמד כנגד שערת הזמן ואי כשיב זיקא דמזיק ואוש כיכי קני כלי דבורו סייעתא דשמיא אהניא ליה ואף את הרוקות כושבות בו ממקומות אינם מזיזים : לא דברו הרבנים והגאונים הקבועים המפורסמים לזכותו במקום הזה דרך גוזמא כבמקומות אחרים כי מעשה ידיו יוכיחו ואיכא כי האי עביד ולא גזים : שמו אל הוא הקטן המקטין נפשו ומעדנה כתולעת ומקשה עצמו כעץ בהויות דרב ושמואל ואביי ורבא ואליבא' דהלכתא' מסיק שמעתתא אהירא וכהירא כיומא דאיסתנא וכסבילו מאורים : שמו ומעשיו הנאמני לאחרי ספרו וקריתי קונטריסיו ומצאתים מכוונים על האמת אמיתה של תורה ולעדות הרבנים מצטרפת ומעדפת כמו כאשר יראו הרואים ויחזו המחזים : דרך אור ישר ואור חוזר בעיני שכלם הזך כי ימצאו ספרו ומיכו וימכו בזיין הכיתן לו ושמו המפורש נקוב עליו החכם השלם · קדש הלולים · הענו · ומאושר בכל ענייניו · כמהור"ר שמואל נר"ו · מעיר קראקא עיר ואם בישראל ממעונות אריות ומהררי נמרים : ומעתה אותם הזולים זהב מכים וכסף בקנה לקנות ישקלו לזכות בספרו ולהזכותו משלו אף אם בדמיו מעלים שקלים כפלו להם בנעימים ולמעלה אוצרות גנוזים : ובכן גמרתי אומר להמדפיסים להשתדל בכל עוז ותעצומות להתחיל ולגמור את המלאכה יצו ה' אתם את הברכה ובמזודת העצלה ובמוקש ההתרשלות אל יהיו ידיהם נאחזים · כה דברי אשר העמיד דגלו במחנו המערב ובכאן עומד ומשמש כהן ונכנד לאחדי זקני הרמב"ן ז"ל יעקב ששפורטש

החותם סדר איש אשר רוח בו וכמכת את ירך עליו שנת תתן **אמת**

אלה דברי הצעיר יוסף בן הה"ר אפרים בן הה"ר יוסף קארו זלה"ה :

אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו ומשירי אהודנו · במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום אשר ממעון קדשו מן השמים הופיע ברוב רחמיו וחסדיו והשפיע מטובו על שפל אנשים כמוני לחבר ספר הנותן אמרי שפר החיבור הגדול שחברתי על הארבעה טורים אשר קראתיו בית יוסף אשר כללתי בו כל הדינים הנמצאים בכל הפוסקים חדשים ישנים עם מקומות מושבותיהם בחצריהם ובטירותיהם בתלמוד בבלי ובתלמוד ירושלמי בתוספתא בספרא בספרי במכילתא ודברי המפרשים והפוסקים ובעלי התשובות חדשים גם ישנים ונתבאר שם כל דין ודין באר היטב דבר דבור על אופניו וארמון על משפטו ישב תלוי עליו כל שלטי הגבורים אנשי השם אשר מעולם ראיתי אני בלבי כי טוב ללקוט שושני ספירי אמריו בדרך קצרה בלשון צח וכולל יפה ונעים למען תהיה תורת ה' תמימה שגורה בפי כל איש ישראל כי כאשר ישאלו לת"ח דבר הלכה לא יגמגם בה אלא יאמר לחכמה אחותי את כשם שברור לו שאחותו אסורה לו כך יהיה ברור לו כל דין שישאלו עליו הלכה למעשה בהיותו שגור בפיו הספר הזה הבנוי לתלפיות תל שהכל פונים בו לחלקו לשלשים חלקים ללמוד בו בכל יום חלק ונמצ' שבכל חדש הוא חוזר תלמודו ויאמר עליו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו זאת ועוד התלמידים הקטנים יהגו בו תמיד וישננו לשונם על פה ותהיה גירסא דינקותא מסודרה בפיהם מקטנותם הלכה למעשה וגם כי יזקינו לא יסורו ממני והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע בהניח להם מעצבם ויגיע כפם וישתעשעו נפשם בהגותם בספר זה אשר כלו מחמדים הלכות פסוקים באין אומר ואין דברים וקראתי שם ספר זה **שלחן ערוך** כי בו ימצא ההוגה כל מיני מטעמים ערוכים בכל ושמורים סדורים וברורים ומובטח אני בחסד עליון כי על ידי ספר זה תמלא הארץ דעה את ה' הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם חרשים ונבון לחש · ובכן אפרוש כפי אל ה' יעזרני על דבר כבוד שמו להיות ממצדיקי הרבים ויזכני האל להחל וגמור להיות מסודר בהלכתו מתוקן ומקובל וטוב ויפה והנני מתחיל לעשות כאשר יעדתי וה' יהיה בעזרי אמן :

הקדמת הרב המחבר

אפפני חבלי הזמן הבוגד בוגד גבר יהיר · לא זהיר · ולא בהיר · כעצם השמים לטוהר : אדכי יומא ולא טהור גברא · ובשעיפים בחזיונות אתבונן במראה ואראה קול קורא בחיל · מה לך נרדם · זאת תורת האדם · קום קרא אל אלהיך אולי יתעשת כי השתות יהרסון צדיק מה פעל · פועל פעלת בימי קדם · עד בירת אלהים אדרם · בידיעת אלהים מתוארת · מול פני המחברת · צבי תפארת · הוא המשביר · לא כביר · לכל עם הארץ · עומד בפרץ · משוה תל וחריץ : ולקח ואכל גם מעץ **החיים**

תאומי צביה · כגפן פוריה · כפלים לתושיה : וייף בגדלו · ביושר פעלו · וגם דלה דלה · ופנה למעלה : לעלות על במתי עב · נקי כפים ובר לבב : בנה ביתו במשפט וכושר · מה נמרצו אמרי יושר : לכו ונלכה באור **החיים**

מי עלה לשמים · והיה לנו לעינים : הקים כל אפסי ארץ גדולים חקרי לב שפתותיהם דובבת בקבר · כל חובר חבר : פורס מפה ומקדש · דבר חדש : קדושא רבא · קדשה לשעתה ולהבא : ירד לעומקה של הלכה · בכל ערוכה : ושמורה לשמור את דרך עץ **החיים**

מ׳ה שמ׳ו כי תדע וזאת התורה אשר שם משה כי מן המים משיתהו המה אתנים מוסדי הארץ ויורו המורים בעלי קרנים חכמי צרפתים · צמרתו בין עבותים · מנחת פתים : יפוצו מעינותיו ותארכנה סרעפותיו : פרי צדיק עץ **חיים**

כי אראה מראות אלהים הופיע אל עבר פני חכמה · תורה חתומה · שכנתי ערמה : בצל החכמה מה יתרון · אם היא כחלום בלא פתרון : יעמול תחת השמש · תמול שלשום ואמש : בלא לב להבין ולהורות · קורא הדורות : צפה הצפירת ושלחן ערוך · טועם הטעם הוא יברך : כי ממנו תוצאות **חיים**

את מי יורה דעה ומי יבין שמועה · המה חכמים מחוכמים משיבי מלחמה שערה · חרב פיפיות · גולת עליות · גולת תחתיות : מבחר מפנינים · ים התלמוד פוסקים ראשונים ואחרונים : אולם זער שם זער שם · ומי שאינו בקי בהן ובשמותיהן · אינו טועם בפת בג המלך וביין משתיהן :

ותשאני רוח ה׳ בקרבי קול הקורא לאמר למה יצאת מרחם · מי ישקני מים מבור בית לחם : עשה אונים לתורה · והוציא תעלומה לאורה : כי עמך מקור **חיים**

והראני ה׳ קרית ספר : הנותן אמרי שפר : לפרש ולבאר דברי השלחן ערוך מרישא עד סיפא איה אפוא תם רועים · ואיזה מקום בינה · מוסד המוסר והיסוד והסובב וכוכבים מאירים נופך ספיר ויהלום חדשים גם ישנים ופעמים יצאתי מן הגדר · לבא חדר בחדר : להעיז פני ברבותי הקדושים אשר בארץ · ולא אהיה כסוס אין הבין · את אשר לפניך בין תבין : אבחר דרככם · וארע ערככם : אמנם יגעתי באנחתי לפרש דברי הראשונים ולהעמיד · ולעשות על ידי צמיד : אולם באשר לא יכילו רעיוני · ארון לפניהם בקרקע אשפוט למראה עיני : אם אויל מחריש · אדבר נגד מלכים ולא אבוש : ואם הלכה ברורה · לא אשא פנים לתורה : וכטוב עין : הבא לטהר מסייעין · ואתה המעיין : תבחר ובחרת **בחיים**

והרמותי ממנו תרומה לה׳ ואקרב על מזבח הדפוס בעט ברזל ועופרת · להיות לבני ישראל לאות ולמשמרת : לפרש דברי הלק הראשון משלחן ערוך הנקרא **טור אורח חיים** וחלקתי המחברת הקודש לשני חלקים וקראתי שם חלק הראשון **עולת תמיד** כי ענינו מדבר במצות האלהיות הנוהגים בתמידות בכל יום ויום ומתחיל מהלכות הנהגות אדם בבוקר עד הלכות שבת ולא עד בכלל ומהלכות שבת ואילך הוא חלק שני וקראתי את שמו **עולת שבת** כי עניינו מדבר בכל הלכות התלויין בשבת וימים טובים הנקראים שבת שבתון · ועוד כי שמי בקרבו במנין השוה · ומשפט הכפר ומהותו ועניינו לפרש דברי שני המאורות הגדולים דברי הרב המחבר ז״ל ודברי הרב בעל פורס מפה כיד ה׳ הטובה · בתוספות מרובה : בטוב טעם · ואמרי נועם : קטן וגדול שם ימצא מרגוע וכרטעים בר בי רב וצורב והורפיה מהליא ליה :

ומתועלותיו לפרק הרים מקום שדברי המחבר והרב נראין כסותרין ולהזק את בדק הבית שואל כענין ומשיב כהלכה · שוש תשיש בה׳ כי הוא חלקך **בחיים**

ושם מים מפכין מבית קדשי הקדשים · חכמי חרשים · תלי תילין של הלכות דינים מחודשים תוספות מרובה על העיקר · ודבר ה׳ יקר : שאלות ותשובות מדברי האחרונים ובמקום יש אומרים במועצת דעת · השלישית מכרעת : אלו ואלו דברי אלהים **חיים**

ואעידה עלי עדים נאמנים לסבה הידוע הוצרכתי לקצר באמר״ים שלא להשלים כוונתי הרצויה להרחיב בו בפלפלא חריפתא כי תם הכסף והוצאות הדפוס עלה למעלה עד מאוד · ולא עוד כי לא עשיתי החיבור הזה לפני כל יודעי דת ודין רבנים גדולים אפסי ארץ שהם עצמם יודעים לשוט בים התלמוד ולחפש חיפוש אחר חיפוש להגיע אל שורש ומקור הדין · אמנם מלאכתי לפני הרב וחבר · יודע דבר · וחצי דבר : קח לך את הברכה אשר הבאת לך תוכחת מוסר ודרך **חיים**

גם ברכות יעטה הוא ניהו הנעלה המעולה המשכיל האלוף **הר״ר חיים בן הר״ר יהודה** מק״ק פילא אשר נדבה רוחו והזיל זהב מכיסו לסייע לגמור החיבור · ואתה ה׳ זכרהו לטובה ופקדהו בזרע קייכא עושר וכבוד **וחיים**

ועתה במה אקדם ה׳ אכף לאלהי מרום אשר הבאתני עד הלום להשלים קצני וחשקי לזכות את הרבים במחברת הקודש הלז ויאלה כוונתי הרצויה יוכה אל הפועל · אנא ה׳ חוקני ואמצני פעם אחר פעם ותאורני קיל להוציא לאור תעלומות חכמה חיבורי הגדול **טירת כסף** אשר ככר התחלתי להביאו ולהקריבו על מזבח הדפוס ויקויים בנו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה׳ מעתה ועד עולם אמן כן יהי רצון :

כה דברי זעירא דמן חבריא הצעיר שמואל בן לא״א מ״ו מוהר״ר יוסף זצ״ל ה״ה ה״ה מן התורניים היושבים כסאות למשפט עם ה׳ אלה עיר כלילת יופי מלאה חכמים וסופרים ק״ק קראקא אלהים יכוננה עליון אמן

א דין השכמת הבוקר ובו ט' סעיפים:

א יתגבר *כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו א שיהא *הוא טור ירושלמי ב'
מעורר השחר : (הג"ה) ועכ"פ לא יאחר זמן התפילה שהצבור
מתפללין : (הג"ה) שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלת
הצדיקי' אשר הולכים לפני אלהים כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו
והוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול ולא דבורו
והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדבורו במושב המלך כ"ש
כשישי' האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד
עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו
נאם ה' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד הש"י ובושתו ממנו תמיד
ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגי' בעבודת הש"י גם בהצנע לכת ובשכבו על
משכבו ידע לפני מי הוא שוכב ומיד שיעיר משנתו יקום בזריזות לעבודת
בוראו י"ת ע"כ : ב *המשכים להתחנן לפני בוראו יכוין לשעות הראש אהאדברכו'
שמשתנות המשמרות ב שהם בשליש הלילה ולסוף שני שלישי לילה
ולסוף הלילה שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החרבן ועל
הגלות רצויה : ג *ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג על הראש שם טור
חרבן ב"ה : ד *טוב מעט תחנונים בכוונה מהרבות שלא תמיד דף ל"ב
בכוונה : ה ג טוב לומר פרש' העקדה ופרש' המן ד *ועשרת תעניות דף כ"ז
הדברות ופרשה ה עולה ומנחה וחטאת ואשם : (הג"ה) ודווקא מגילה ל"א
ביחיד מותר לומר עשרת הדברות *אבל אסור לאמרם בצבור : תשובת הרשבא סימן קמ"ד
ו פרשת הקרבנות לא יאמר אלא ביום : (הג"ה) וע"ל סי' י"ג :
ז כשיסיים פרשת העולה יאמר יהר"מ שיהא זה חשוב ומקובל
כאלו הקרבתי עולה וכן יאמר אחר פרשת המנחה והשלמים מפני
שהם באין נדבה : ח ט *יאמר עם הקרבנות פסוק ושחט אותו אורחות חיים ב שם
על ירך המזבח צפונה לפני ה' : ט יש נוהגים לומר פר' הכיור ה"רי ב"י ע"פ מדרש
ואח"כ פרשת תרומת הדשן ואח"כ פרשת התמיד ואח"כ י פרשת ויקרא רבה פ"ב
מזבח מקטר קטורת ופרשת סמני הקטורת ועשייתו :

ב דין לבישת בגדים ובו ו' סעיפים:

א א לא *ילבש חלוקו מיושב אלא יקח חלוקו ויכניס בו ראשו גמר' בשבת דף קי"ח
וזרועותיו בעודנו שוכב ונמצא כשיקום שהוא מכוסה : ב
*אל יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני כי הקב"ה מלא כל הארץ טור גמ' חגיג' י"ג
כבודו : ג *ידקדק בחלוקו ללובשו כדרכו שלא יהפך הפנימי חגיגה דף י"ז
לחוץ : ד *ינעול מנעל ב ימין תחלה ולא יקשרנו ואח"כ ינעול שבת דף קי"ד
של שמאל ג ויקשרנו ויחזור ויקשור של ימין : (הג"ה) *ובמנעלים שבת ס"א
שלנו שאין להם קשירה ינעול של ימין תחלה : ה *כשחולץ תוספות פ' במה
מנעליו חולץ של שמאל תחלה : ו אסור *לילך בקומה ד זקופה אשה ס"א
ולא ילך ה ארבע אמות בגלוי הראש *ויבדוק נקביו : (הג"ה) ויכס' שבת שם
כל גופו ולא ילך יחף וירגיל לפנות בוקר וערב שהוא זריזות ונקיות : קידושין ל"א
ברכות ס"ג

מה שכתוב שיהא הוא מעורר השחר ילפינן מדכתיב בדוד אעירה שחר כלומר שאני מעיר השחר ולא השחר מעיר אותי והיינו דווקא בימות החול ולא בימות שבת וי"ט וזולת י"כ וכמו שיתבאר לקמן מיהא מידות חסידות לעמוד מחצות הלילה וכדאמרינן בריש ברכות דקאמר דוד לא חסיד אני וכו' עד ואני חצות לילה אקום להודות לך אמנם מדברי הזוהר משמע דמילתא רבה אית ביה מדקאמר מאן דלא קם בחצות לילה בגוף הוא לשמים ואי ליכא רק מדות חסידות אטו מאן דלא מקיים מילי דחסידות בגוף לשמים הוא אלא ע"כ צ"ל דס"ל דחיוב גמור הוא : וכתב בספר לבנת הספיר מאן דקאים בחצות הלילה למגרס יש לו לעסוק בתורה שבע"פ והוא משנה וגמרא ועיין בתרגום איכה בפסוק קומי רוני בלילה : ב מ"ש שהם בשליש הלילה ומשמע מדברי הזוהר פרשת מקץ בימות החורף דהלילות ארוכים יותר מי"ב שעות אינו נחשב לילה רק י"ב שעות וז"ל ותלת סטרין אתפלגו לילא בתריסר שעתי דהוו רשימין ביה ואי אתוספן שעתי בלילא מיממא אינון דלא אתחשבו מליליא ואינון תריסר אתפלגו לתלת סטרין וכו' עכ"ל מדקאמר מיממא אינון כלומר דלא איתחשב ללילה רק י"ב שעות מיהא לפי דעתו צ"ע בימות הקיץ שהלילות קצרות וא"ל דוודאי שעות מיום לא אמרינן דשייך ללילה והטעם בזה כמוס ואין לנו עסק בנסתרות :

ולא יאמר אדם הנני שוכב במטתי ואלמד אלא צריך לעמוד וילבש עצמו במלבושיו וכן איתא בזוהר בהדיא פ' נח עמוד רי"ב ומפרש שם הטע' משום הכון לקראת אלהיך ישראל ואם אפשר לו שיעמוד כדי שלא יבוא לידי שינה טוב מאוד וכן איתא בזוהר פרשת לך לך עמוד רל"ב וזה דקאמר דוד חצות לילה אקום שהיה קם ממש על רגליו ע"ש : ג מ"ש טוב לומר פרשת העקדה וכתב בספר הכוונות של מהר"ר יצחק לוריא דיש לאומרה קודם פרשת הקרבנות ונראה דיש לאומרה בשבת וכ"כ בספר בעל שתי ידות וכ"ל ראיה מן המדרש דאמרינן אותו יום שהעלה אברהם את יצחק תיקן הקב"ה שני כבשים א' בשחרית וא' בערבית עכ"ל ובתמידים אמרינן במועדו ואפילו בשבת וגם מטעם שכתב הב"י שהוא כדי לזכור זכות אבות לפני הקב"ה וגם להכניע יצרו לעבודות הש"י כמו שמסר יצחק נפשו עכ"ל וכל אלה טעמים שייכין בשבת כמו בימות החול וגם פ' המן יכול לאומרה בשבת מטעם שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטי' כמו כמן שנפל לכל אחד עומר לגלגלת וכמו שמבואר בב"י : ד ומ"ש ועשרת הדברות הטעם מבואר כדי שיתחזק בלבו אמונת הש"י ויזכור מעמד הר סיני : ה ומ"ש ופרשת עולה ומנחה וכו' משום דאמרו חז"ל זאת התורה לעולה ולמנחה וגו' כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה וכן כל הקרבנות : ו ומ"ש ודווקא ביחיד פ' ביחיד ליכא למיחש לתרעומת המינים אבל בציבור איכא למיחש שיאמרו אין שאר תורה מן השמים וכדאמרינן בגמרא במסכת ברכות ומהרש"ל כתב דלא אסר הרשב"א ז"ל לאומרו בציבור אלא לקבוע בין הברכות כמו ק"ש אבל קודם ברוך שאמר מותר אפילו בציבור ואנו נקטינן כדברי הרב ז"ל לאסור בצבור כלל וכלל וביחיד דווקא קודם התפלה או אחריו אבל לקבוע בתוך הברכות גם ליחיד אסור : כתב בספר המצות להרמ"בן ז"ל בכלל מצות עשה מה שאנו מצווים לזכור בכל יום מעמד הר סיני שנאמר וזכור את יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב וכתיב פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וכ"כ תלמידי האר"י ז"ל בשמו שהיה אומר בכל יום ד' זכירות של מ"ת ומחיית עמלק וזכירת מרים שנענשה מצורעת דכתיב וזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים וגו' וגם זכירת יציאת מצרים : ז מ"ש לא יאמר אלא ביום הטעם משום דק"ל דאין הקרבנות קריבין אלא ביום : ח מ"ש כשיסיים פרשת העולה וכו' ונראה גם אם אינו אומר יה"ר קריאת הפרשה מכפרת מדקאמר התם וכל העוסק בתורת אשם ואיכא מ"ד דס"ל דלא יאמר יה"ר אחר אשם : ט מ"ש אחר פרשת המנחה וכו' אבל לאחר פרשת החטאת ואשם משמע מדברי המחבר דלא יאמר והוא מפני שאין אלו באין בנדבה והב"ח מיישב כי שמא אינו מתחייב בהם וה"ל כאלו מביא חולין לעזרה ולא כ"ל אמנם אפשר לומר יה"ר עפ"ת אם חייב חטאת יהא כאלו הקרבתי חטאת ואם לאו יהא כקורא בתורה וכן פסק מהרש"ל באשם ודאי ובאשם תלוי פסק הב"י דבא בנדבה ואם כן יכול לומר פרשת אשם ויאמר אחריה יה"ר כאלו הקרבתי לפניך אשם תלוי וכן כתב הב"ח בשם מהרש"ל אבל מדברי הש"ע בי"ד בהג"ה משמע דפסק להחמיר באשם תלוי כרבנן דס"ל דאינו בא בנדבה אע"ג דפסק התם כר"א היינו משום שהוא לקולא אבל הכא אפכא הוא דדעת רבנן הוא לקולא וע"ש בש"ך וכ"כ מדברי המחבר הכא : כתב הב"י בשם מהר"ר יצחק אבוהב ז"ל אשם שם נמי מצינן שבא בנדבה כדאמרינן בנדרים דף ע"א תני רבי יהודה חסידים הראשונים היו מתאוין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י מה היו עושין עומדים ומתנדבין נזירות למקום כדי שיתחייב קרבן חטאת למקום עכ"ל פ' דגם אשם הביאו דנזיר צריך להביא חטאת ואשם אמנם תימה גדולה לפ"ד גם חטאת בא בנדבה שהרי על חטאת אמרינן בגמרא כן וצ"ע ואפשר ליישב דדייק דאמרינן שהיו מתאוין להביא קרבן חטאת ולא קאמר אשם אלמא דאשם היה אפשר להם להביא בנדבה וכמ"ד דס"ל מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום אבל חטאת לא היו יכולין להביא וכוונתו רק להביא ראי' דהלכתא כמ"ד מתנדב אדם אשם תלוי אמנם בהא שהיו נודרים בנזיר לא ס"ל כוותייהו אלא דס"ל דנזיר חוטא הוא שציער עצמו מן היין ומש"ה לא פסק רק באשם לבד שבא בנדבה ודוק : י מ"ש ואחר כך מזבח מקטר קטורת ולענ"ד אין הסדר כך רק פרשת המנחה אחר פרשת התמיד ואחר כך סימני הקטורת ואחר כך פרשת קביתין ועיין במ"ש הרמ"בם ז"ל בסדר עבודת התמיד וכ"ל דיש לומר פ' הקרבנות בעמידה דהא תכינא דיושב פסול בעבודה :

ב מ"ש א לא ילבש וכו' ולענין הפשטה עיין לקמן סימן רל"ט סעיף ב' וכתב בסדר היום אפילו חלוק שתחת מלבושיו שאין נראה מבחוץ אפ"ה איכא קפידא אם יהפכנו אע"ג דבגמרא אמרינא מרבנן אתמר מ"מ להא מלתא יכול כל אדם לעשות עצמו כצורבא מרבנן : ב מ"ש ינעול מנעל של ימין הטעם משום דימין חשובה לענין בהן יד ורגל וכן לענין חליצה : ג ומ"ש של שמאל ויקשרנו משום דשמאל חשובה לענין קשירה שהם תפילין שבשמאל ומש"ה פסק הרב במנעלים שאין בהם קשירה שינעול של ימין תחלה מיהא יש לתמוה דהא מסקינן התם דאמר רב אשי חזינא לרב כהנא דלא קפיד ובכל מקום הלכתא כר"א דהוא בתרא : ד מ"ש אסור לילך בקומה זקופה בגמרא מפרש הטעם משום שנאמר מלא כל הארץ כבודו ופירש רש"י מלא כל הארץ כבודו משתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק : ה ומ"ש ולא ילך ד' אמות וכו' המחבר שינה הלשון בכאן ולא כתב אסור לילך בגלוי הראש משמע דאין כאן איסור אלא מנהג יפה בעלמא וז"ל מהרש"ל ז"ל בתשובה סימן

ע"כ ומיודות חסידות שלא ילך ד' אמות בגילוי הראש וכדאיתא פרק כל כתבי יתיבי לי דלא כניכא ד"א וכו' ע"ש ומשמע מדברי המחבר דווקא ארבע אמות אבל פחות גם מידות חסידות ליכא וכ"כ מהרש"ל בהדיא מיהא לפי דיוקו שמדייק מדקאמר ארבע אמות דמשמע דווקא ד"א א"כ ה"ה לענין קומה וקופה כמו יש לדייק כן והמחבר שכתב סתם אסור לילך בקומה וקופה משמע אפילו פחות מד"א אסור וכ"כ להאמיר כיון שהוא איסור גמור וכ"כ הב"ח להחמיר בקומה וקופה אפילו פחות מד"א ע"ש כתב מהרש"ל הא דאסור לילך בקומה וקופה וגם בגילוי הראש היינו דווקא תחת אויר הרקיע אבל לא בבית כי אינו כראה כ"כ שאינו משגיח בתורה של הקב"ה כ"א תחת אויר הרקיע ע"ש ויש לסמוך ע"ד בשעת הצורך · ולענין לכנס לב"הכ בגילוי הראש נראה דאסור וכ"כ הר"ף וגם לענין קומות וקופה יש לאסור בב"הכ אפילו שאינו תחת אויר השמים אפילו מעט : **ואם** יש להתפלל או לברך בגילוי הראש מסקנת מהרא"י בת"ה בסימן י' דאסור וכ"כ מהרש"ל דאסור להזכיר השם בגילוי הראש וגם העתיק מהר"א בתשובה מא"ו דלא מהני אם מניח הידים על הראש לברך אם לא יכסנו בבגד אבל מהרש"ל ז"ל כתב דאם רוחץ באמבטי ורוצה לשתות או בלילה שאין לו כובע על ראשו דיי במה שמכסה ראשו בידו וחולק על מהרא"י דלעיל וכתב לחלק בין כיסוי הלב דלא חשוב שם כיסוי היד כיסוי משום דדרך בני אדם לכסות היד על הלב ועיקר טעמו משום דס"ל דלהזכיר השם בגילוי הראש אינו אסור אלא מפני מידות חסידות ולפיכך הקל בו אמנם אין דבריו מוכרחים ואין לסמוך עליו רק בשעת הצורך והדחק · עוד העלה מהרא"י דכובע של קש ושל נוי חשיב כיסוי לענין זה וע"ש שהאריך בראיות וכ"ל דה"ה שערות פרוייק חשובים כיסוי אך מפני מראית עין יש להזהר אם אפשר כתב בספר כ"ג דלענין הזכרת השם אין חילק בין תחת אויר השמים למקום אחר ופשוט הוא :

ג הנהגת בית הכיסא ובו י"ז סעיפים :

א *כשיכנס לבית הכסא יאמר [א]התכבדו מכובדים וכו' *ועכשיו לא נהגו לאומרו : **ב** *יהא [ב]צנוע בבית הכסא ולא יגלה עצמו עד שישב : (הג"ה) ולא *ילכו שני אנשים ביחד גם לא ידבר שם ויסגור הדלת בעדו משום צניעות . **ג** *אם רוצה למשמש בפי הטבעת בצרור או בקיסם לפתוח נקביו ימשמש קודם שישב ולא ימשמש אחר שישב מפני שקשה לכשפים . **ד** לא *יגלה עצמו כ"א לאחריו טפח ומלפניו טפחיים ואשה מאחרי' טפח ומלפניה ולא כלום : **ה** *אם [ג]נפנה במקום מגולה שאין בו מחיצות [ד]יכוין שיהא פניו לדרום ואחוריו לצפון או אפכא אבל בין מזרח למערב אסור [ה]ולהטיל מים בכל ענין שרי : **ו** וכן *אסור [ו]לישן בין מזרח למערב אם אשתו עמו *ונכון להזהר אפילו כשאין אשתו עמו : **ז** *המטיל[ז] מים מן הצופים ולפנים : (הג"ה) פירוש מקום שיכולין לראות משם הר הבית ומשם והלאה אינו יכולין לראות : ישב ופניו כלפי הקודש או יסלק הקודש לצדדים : **ח** *כשנפנה [ח]בשדה אם הוא אחורי הגדר יפנה מיד ובבקעה יתרחק עד מקום שלא יוכל חבירו לראות פירועו : **ט** *לא ישב במהרה ובחוזק ולא יאנס לדחוק עצמו יותר מדאי שלא ינתק שיני הכרכשא : [י] **י** לא *יקנח ביד [ט]ימין : **יא** לא *יקנח [י]בחרס משום כשפי' ולא בעשבים [יא]יבישים שהמקנח בדבר שהאור שולט בו שיני התחתונות נושרות ולא בצרור שקנח בו חבירו מפני שמביא את האדם לידי תחתוניות : (הג"ה) *ועכשיו שנתי כסאו' שלנו אינן בשדה כהגו לקנח בחרס וכן כהגו לקנח בדבר שהאור שולט בו ואינו מזיק ופוק חזי מאי עמא דבר : **יב** *יפנה בצניעות בלילה כמו ביום : **יג** לא *ישתין מעומד מפני ניצוצות הנתזין על רגליו אם לא שיעמוד במקום גבוה או שישתין לתוך עפר *תתוח : **יד** *יזהר שלא יאחז באמה וישתין אם לא [יב]מעטרה ולמטה מפני

ברכות ס' ·
כ"י ואבודרהם ·
ברכות ס"ב א"ז ·
ברכות שם ·
ברכות כ"ג ·
ברכות ס"א לפירוש הירושלמי והתוס' והרא"ש והרש"בא ·
ברכות ה' לפירוש התוספות ·
כ"י לדעת הרמב"ם פ"ז מהלכות ב"ה ·
שם גמרא ס"א ·
שם גמרא ס"ב ·
שבת פ"ב ·
ברכו' ס"ב שבת פ"ב ·
חולין ק"ה ברכ' ס"כ ·
בתב בשל"ה גם ביד שמאל לא יקנח כאצב' אמצעשמניח שם תפילין ·
חירוש אגודה פרק המוצא ·
ברכות שם ·
נדה דף י"ג ·
ברכות מ' ·
פי' קוקע חרושה שאינה בתולה ·
נדה שם ·
רמב"ם פ' כ"א בה"ל אישות ד"י בספר היראה סמ"ג קכ"ו ·

[א] **יאמר** התכבדו וכו' בטור קדושים משרתי עליון שומרי עוזרי המתינו לי עד שאכנס ואצא שכן דרך בני אדם והוא נמ' דברכו' ופיר' רש"י למלאכים המלוים אותו אומר כן שכאומר כי מלאכיו יצוה לך וע"כ כתבטל שאין לומר כן רק ירא שמים שראוי שתשר' עליו שכינ' ומחוי כיוהרא : [ב] יהא צנוע בב"ה ובגמרא אמרינן איזה ראוי לקרותו צנוע מאן דהוא צנוע בב"ה וע"כ יש לכל אדם לזהר בו : ומ"ש ולא [ג]יגלה עצמו עד שישב פי' לא יעשה צרכיו מעומד ולא יגלה עד שישב : ומ"ש ולא [ד]ילכו שני אנשים הוא משום צניעות ומשמע שם ממעשה דרבא דאשתו הניחו לו ידה על ראשו דרך הקלון משום מורא דמזיקי' וה"ה כל אדם אם מתירא יכול חבירו להניח ידו על ראשו דרך הקלון וכ"כ הב"ח : [ג] ומ"ש אל יפנה במקום מגולה וכ"ל לגרוס אם נפנה במקום מגולה : [ד] ומ"ש ויכוין שיהא פניו וכו' הטעם משום דהשכינה במערב וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהלכות ב"ה אסור לאדם שיפנה או שישן בין מזרח למערב ואנ"ל שאין לקבוע בית הכסא בין מזרח למערב בכל מקום מפני שהיכל במערב לפיכך לא יפנה למערב ולא למזרח מפני שהוא כנגד המערב אלא בין צפון לדרום כפנים וישנים עכ"ל הנה מ"ש מפני שהיכל במערב כוונתו כמו אל השכינה כדכתיב והיה עיני ולבו שם כל הימים אבל ב"ה עצמו באמצע העולם בכותל מערבי שם היה השכינה ומשמע מסתימת לשון המחבר אפילו שיש בו מחיצות אסור לפנות בין מזרח למערב אמנם מדברי תוספות והרא"ש והטור משמע במקום דאיכא מחיצות אין להקפיד וכ"פ בלבוש וכן איתא בקצת נוסחאות בש"ע בהדיא מיהא יש לתמו' דהכא משמע דס"ל להמחבר ולהרב ז"ל כמ"ד דא"ל דהשכינה במערב ולקמן סימן צ"ד מסיק דמחזירין הפנים כנגד א"י וילפינן מקרא דכתיב והתפללו אל המקום הזה ומאן דאית ליה האי ילפותא ע"כ ס"ל דהשכינה בכל מקום דאם לא כן יותר טוב להתפלל למקום שהשכינה שם וכ"כ תוספת בהדיא פ"ב דב"ב דף כ"ה ד"ה לכל רוחתא מוקמן וכו' ע"ש א"כ כראין דברי המחבר כסותרין אהדדי דהכא ס"ל דהשכינה במערב והתם מסיק דהשכינה בכל מקום והוא פלוגתא דאמוראי שם ויש ליישב ודוק : [ה] ומ"ש ולהטיל מים בכל ענין שרי וכו' מדברי הרמב"ם ז"ל דכתב וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקודש אלא או לצפון או לדרום או יסלק הקודש לצדדים משמע דחוץ הצופים ולחוץ אין קפידא ובכל ענין שרי : [ו] ומ"ש וכן אסור לישן בין מזרח למערב אם אשתו עמו וכו' גם זה לשון הרמב"ם ז"ל ומוכח מכאן דס"ל להרמב"ם אפילו במקום מחיצות ואפ"ה אוסר ודוקא לומר דתשמיש גרע מב"ה אדרבה אפכא מסתברא דב"ה גרוע ותדע דהא הרהר בד"ת מותר בשעת תשמיש ובב"ה אסור ועוד דפשט לישנא דהרמב"ם משמע אפילו אין אשתו עמו כאשר כתב הכ"י ז"ל ובוודאי גרוע ב"ה משינה ואין אשתו עמו ושם שינה במקום מחיצות ודו"ק · ועיין מ"ש הב"ח מיהא יש לתמו' על הרמ"בם דכתב דאסור לישן וכו' הא בגמרא מסיק דאפילו עם אשתו אינו אלא משום שיהא לו בנים זכרים וכדאיתא התם בהדיא דאמרינן אבא בנימין היה מצטער על מטתו שיהא נתונה בין צפון לדרום ומפרש מ"ט כדר"י דאמר כל הנותן מטתו בין צפון לדרום ה"ל בנים זכרים וכו' אלמא דאיסורא ליכא וכן מסתברא דתשמיש מלתא דמצוה היא ואין לאסור כ"ה ובתוספת שם בהדיא דהא דאבא בנימין מיירי באשתו עמו ע"ש וכ"כ בלבוש ומאן דמקפיד במקום מחיצות ה"ל בנים זכרים · כתב בעל ש"ג דלרש"י ור"א ז בכל מקום לא יפנה לרוח שמתפללין בו ע"ש פרק הרואה ואינו מוכרח · והא דכותן מטתו בין צפון לדרום פירש רש"י ראשו למזרח ומרגלותיו למערב ובזוהר משמע אפכא ודעביד כמר עביד וכמר עביד : [ט] המטיל מים וכו' לשון הרמ"בם הוא כבר העתקתי לשונו בסוף סעיף ה' והוא הנוסחא אמיתי' וכ"כ בספר שירי כנסת הגדולה ודלא כמ"ש כאן בש"ע והמחבר ז"ל העתיק האי דינא משום דגם עכשיו איכא כ"ע דאף על גב דב"ה חרב מ"מ הקדושה במקומה עומדת מפני שקדושה ראשונה קדשה גם לע"ל וכ"כ הרמ"בם ז"ל בהדיא בה"ל ב"ה וילפינן מקרא דכתיב והשימותי את מקדשיכם אפילו שהוא שוממה בקדושתו וכן אמר בגמרא בהדיא במסכת מגילה ובספר סכ"ג כתב דלא לצורך העתיק המחבר האי דינא ולא דק יפה : [י] מ"ש כשנפנה בשדה וכו' ונראה דה"ה אם הוא מפנה בבית אחורי הכותל יכול לפנות אף על פי שחבירו שומע העיטש : [יא] מ"ש לא יקנח וכו' בגמרא הרבה טעמים כאמרו קדא מפני שהתורה נתנה בימין כדכתיב מימינו אש דת למו ומפני שקרובה לפה ומפני שקושר בה תפילין ומפני שמראה בה טעמי תורה ומפני שאוכל בה ומפני שכותב בה וכו' ויש כ"מ בטעמים אלו דלטעם הראשון והב' גם אשה מוזהרת אבל לטעם מפני שקושר בה תפילין לא שייך באשה וה"ה אם הוא איטר יד ימינו ג"כ איכא כ"מ ונקטינן להחמיר : [יב] מ"ש לא יקנח בחרס וכו' ויש לתמוה דלקיון בסימן ש"כ בסעיף ה' כתב דאם היה לפניו צרור וחרס יקנח בחרס אלך דליכא משום סכנה הא איכא משום סכנת כשפים וכ"ל דהתם לא איירי רק לענין איסור שבת ובא לאשמועינן דבצרור איכא איסור שבת אבל בחרס שהוא מאן הכלי מותר משום איסור שבת וגם ליכא בו משום סכנה דיכתק שיני הכרכשתא אף על גב דאיכא למיחש לכשפים מ"מ לא חיישינן ליה במקום א' שבת דבצרור איכא משום א' שבת והכא בחול איירי דעדיף יותר לקנח במה דליכא בו משום חשש סכנתא בעולם ועוד י"ל דהתם איירי במקו' דליכא משום סכנתא דכשפים וכה"ג דכתב הרב בסמוך כו' : [יג] ומ"ש ולא בעשבים יבישים וכו' ונראה מוכח מהש"ס פ"ק דשבת דאם יש לפניו חרס ועשבים יבישים כמו אוון הכלי דיקנח בחרס ולא בעשבי' ע"ש ודו"ק : [יד] ומ"ש אם לא מעטרה וכו' פירש לנד הארץ וכתב ב"י בשם מהר"י אבוהב דאפילו האבר בקישוי מותר לאחוז מעטרה ולמטה וכן מוכח מדברי התוספות

מפני שמוציא ש"ז לבטלה אח"כ [יג] הוצא נשוי ומדת חסידות ליזהר אפילו הנשוי : **טו** אפילו *מי שאינו נשוי מותר לסייע בביצים : **יו** לא הותר לנשוי לאחוז באמה אלא לתשתין אבל להתחכך לא : **יז** *המשהה נקביו עובר משום בל תשקצו :

ד דיני נטילת ידים ובו כ"ג סעיפים :

א *ירחץ ידיו [א] ויברך על נטילת ידים : (הג"ה) וי"א *גם אשר יצר [ב] ואפילו לא עשה צרכיו וכן נהגו *מים הפסולים לנטילת ידים לסעודה לקמן סימן ק"ס כשרים לנ"י לתפלה מיהו *יש מי שאומר דלא מברך [ג] עלייהו : **ב** *ידקדק [ד] לערות עליהן מים ג' פעמים להעביר רוח *רעה ששורה עליהן : **ג** *ולא יגע בידו קודם נטילה לפה ולחוטם ולא לאזנים ולא לעינים : **ד** *אפילו מי שנטל ידיו לא ימשמש בפי הטבעת תמיד מפני שמביאהו לידי תחתונירת *ולא יגע במקום הקזה שמשמוש היד מזיק להבורה : **ה** *לא יגע בגיגית שכר מפני שמשמוש הידו מפסיד השכר : **ו** *א"צ רביעית לנ"י לתפלה : **ז** *טוב להקפיד בנ"י שחרית בכל הדברים המעכבין בנ"י לסעודה : (הג"ה) *מיהא אינו מעכב לא כח גברא ושאר דברים הפוסלים בנטילת הסעודה : **ח** *נטילת ידים שחרית אין נוטלין ע"ג קרקע אלא לתוך כלי : **ט** *מים של נ"י שחרית אסור להנות מהם ולא ישפכם בבית ולא במקום שעוברים בני אדם מפני שרוח רעה שורה עליהן : **י** *נוטל כלי של מים ביד ימינו ונותן ליד שמאלו כדי שיריק מים על ימינו תחלה : **יא** *לא [ה] יטול ממי שלא נטל ידיו שחרית : **יב** *אם [ו] שכשוך ידיו לתוך כלי של מים עלתה לו נטילה לק"ש ולתפלה *אבל לא לרוח רעה שעליהם : (הג"ה) *אם שכשך ידיו בשלש מימות מוחלפים יש להסתפק [ז] אם עלתה לו להעביר רוח רעה שעליהן : **יג** *אם היה ניער [ח] כל הלילה יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית להתפלל ולהעביר רוח רעה מידיו : (הגה) *ויטלם בלא ברכה : **יד** *השכים קודם עמוד השחר ונטל ידיו יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו פעם אחרת כשיאור היום להעביר רוח רעה השורה על הידים : (הג"ה) [ט] ויטלם בלא ברכה : **טו** *ישן ביום יש להסתפק אם צריך לערות מים עליהם ג"פ : (הג"ה) ויטלם בלא ברכה : **יו** *דוד היה נזהר שלא לישן [י] שיתין נשמין כדי שלא יטעום טעם מיתה : (הג"ה) ונראה פרק הישן משמע דווקא ביום היה נזהר :

יז *יש נוהגים לרחוץ פיהם שחרית מפני הרירין שבתוך הפה :

יח אלו דברים צריכין נטילה [יא] במים הקם מהמטה והיוצא מבית הכסא ומבית המרחץ והנוטל צפורניו [יב] והחולץ מנעליו והנוגע ברגליו והחופף ראשו *וי"א אף ההולך בין המתים ומי שנגע במרת ומי *שמפליא כליו והמשמש מטתו והנוגע בכנה והנוגע בגופו בידו ומי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל ידיו אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתכח אם אינו ת"ח יוצא מדעתו : **יט** *המקיז דם מהכתפי' ולא נטל ידיו מפחד שבעה ימים המגלח ולא נטל ידיו מפחד ג' ימים הנוטל צפרניו ולא נטל ידיו מפחד יום א' ואינו יודע ממה מפחד :

כ *הרוחץ פניו ולא נגבם יפה פניו מתבקעות או עולה בהן שחין ורפואתו לרחוץ הרבה במי כלקא : **כא** *צריך ליזהר בתפלה או באכילה (וע"ל סימן קס"ד) שלא ליגע בשוק וירך ובמקומות המכוסים באדם לפי שיש שם מלמולי זיעה וכן שלא לחכך בראשו אבל מקומות המגולים בראשו ובפניו ומקום המגולה שבזרועותיו אין להקפיד : **כב** *אם אין לו מים [יג] יקנח ידיו בצרור או בעפר או בכל מידי דמנקי ויברך על נקיות ידים ויועיל לתפלה אבל לא להעביר רוח רעה שעליהן : **כג** *לא [יד] תקנו נטילת ידים אלא לק"ש ולתפלה אבל ברכות דשחרית יכול לברך קודם נטילה אא"כ הוא ישן על מטתו ערום שאז אסור להזכיר את [טו] השם עד שינקה אותם :

ה סוונת הברכות ובו סעיף א' :

א *יכוון בברכות פירוש המלות כשיזכיר השם יכוון פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל ויכוון בכתיבתו ביו"ד ה"א שהיה והוה ויהיה ובהזכירו אלהים יכוון שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כלם :

ריש פרק כל היד ד"ה אותו מדלא תירגו דהתם מיירי שהוא בקישוי דהא כודעוע אבריו קתני ודו"ק : [טו] ומ"ש אא"כ הוא נשוי משמע דמעטרה ולמטה אפילו לבקור מותר ואינו ברור מהא דאמרו חכמים לר"א והלא נינונים כתזין ממנו ונראה ברורות שפכה אע"ג דאפשר מעטרה ולמטה ואפילו לבקור יותר וע"ש :

ד מ"ש [א] ויברך על נטילת ידים בתוספת פ' א"נ ד"ה ה"נ מבואר דברכות של מצות נאמרין בכל לשון ועיין בסב"א ח"ט מסימן רפ"ח עד סימן רנ"ה : [ב] ואפילו לא עשה צרכיו הטעם יובוס שא"א שלא יגע ממנו מעט מקומי מים בלילה וחייב לברך עליו ועיין בלבוש והוא דחוק מאוד וב"ש פרק הרואה פסק כדברי המחבר וכ"כ :

כתב בסדר היום דמיד אחר נטילה יברך ולא ימתין על הכינוב ידים : [ג] דלא מברך וכו' יש לתמוה דיברך על נקיות ידים וכמו שפסק בסעיף כ"ב וכ"פ בלבוש והוא נכון : [ד] ידקדק לערות וכמ"ה שכריע שיהיו האצבעים למעלה ולא למטה וראוי להזהר בו מאוד כאשר ביאר בעל ת"י בשם הזוהר מאן דהולך ארבע אמות בלא נ"י בשחרית חייב מיתה ודע דאפילו שופך הרבה בפעם אחת אינו מועיל כי אין הרוח סרה אלא בג"פ · מ"ש ביד ימינו וכו' הטעם להמשיך עליו מימי החסד מיד ימין לטהר עניינו · ומ"ש על ימינו תחלה כדי שיגבר כח הרחמים על הדין ויהא השמאל משמש לימין כדין לוי לכהן בנשיאות כפים וכיוו שיתבאר לקמן בע"ה : ומשמע מדברים"ה דמעבה ג"פ רצופין ע"י תחלה ואחר כך על שמאל אבל בכתבי האר"י ז"ל מבואר דיערה בסירוגין וחוזר חלילה עד שיהא על כל ידויד ג"פ : [ה] לא יטול ממי שלא וכו' היינו בנ"י של שחרית ולא בשאר נטילת כ"ה : [ו] אם שכשך וכו' פי' אפילו פעם אחת מהני לק"ש ולתפלה ולהעביר הרוח אפי' ג"פ לא מהני והוא מפני שהמים נטמאו מיד בפעם הראשון מיהא הטובל ידיו במים מכונסים בארץ אם טובל ג"פ מהני נם להעביר הרוח ולא שייך למימר במים מכונסים בארץ שיטמאו מחמת הידים מיהא אם אין בהם שיעור מקוה יש להסתפק וכ"ל עוד אפילו טובל ידיו בים הגדול צריך לטובלם ג"פ כי אין הרוח סורה פחות מג"פ ואם תוחב ידיו לתוך השלג בשלשה מקומות מוחלפים והוא שוטח על הארץ מהני בשעת הדחק שאין לו מים מוכן לפניו ועיין בתשובת הרשב"א בסימן ק"ך ובתשובת הרדב"ז סימן קנ"ד : [ז] יש להסתפק דשמא אין הרוח סורה אלא במערה מים על הידים דווקא ולא בענין אחר שאינו לא טבילה ולא נטילה : [ח] יש להסתפק כי שמא אין הרוח סורה אלא מתוך שינה ונראה דאם טינף ידיו בלילה יכול לברך וכן מוכח מדכתב בסעיף כ"ב דאם א"ל מים דיברך על נ"י אע"פ שאינו מועיל לרוח וכ"כ בלבוש : [ט] ויטלם בלא ברכה משום דק"ל בספק ברכו' להקל והיינו בשכבר בירך על נטילת ידים קודם שעלה ע"ה אבל אם עדיין לא בירך ודאי דיברך ואין בו שום ספק וזה פשוט ונראה דמיירי בישן שינת ארעי קודם שעלה ע"ה אבל בישן שינת קבע במטתו חוזר ויברך משום דנגע בודאי במקום המטונף וצריך נ"י וברכה וכן משמעות דברי הלבוש אמנם לענ"ד נ"ע כיון שכבר בירך על נטילת ידים ויצא ידי תקנת חכמים ה"ל כמו ישן ביום שינת קבע על מטתו דאינו חייב לברך ודע הוא דקאמר יטלם בלא ברכה היינו שלשה פעמים כמו בתחלת נטילה : [י] שיתין נשמין ובגמרא פרק הישן משמע דווקא יותר משיתין אבל שיתין לא והרב המחבר נמשך אחר דברי הזוהר ול"כ דש"ס דילן איסורא קאמר משום ביטול תורה והזוהר מטעם אחר ואינו דומה להדדי וע"ז אני תמה מפני מה השמיט המחבר דברי הש"ס דקאמרינן בשם רב דאסור לישן ביום יותר משינת סוס והמחבר כקט דוד היה נזהר משמע דליכא בו אלא משום מדת חסידות · ודע כיון דפחות משיתין נשמין אינו טועם טעם מיתה שאינו צריך נטילה כלל וכן כתב בספר כ"נ בשם ס"ה : [יא] במים יודקאמר במים משמע שהוא מפני רוח רעה וכ"כ בלבוש אמנם בספר כ"נ בשם ס"ה כתב דבכולם זולת הקם מהמטה א"צ לערת ג"פ ואינו מוכרח : [יב] והחולץ מנעליו משמע אפילו לא נגע בהם ובנגיעה בני בנקיון בעלמא : [יג] יקנח ידיו וכתב בספר כ"א וצריך לקנח ג"פ דומיא דמים ולענ"ד אינו נראה כיון דלא מהני לרוח רעה ל"ל ג"פ בנקיון בעלמא בני : [יד] לא תקנו פירוש אי אית ליה מים דצריך דווקא נטילה במים להעביר רוח רעה ולא בני בנקיון היינו דווקא לק"ש ולתפלה : [טו] להזכיר את השם משמע כשאינו מזכיר השם יכול להתפלל או ללמד בידים מטונפת ואפשר דלאו דווקא וכן נכון להקפיד :

ה מ"ש [א] פירוש קריאתו וכו' וע"פ חכמי אמת לעולם יכוין שיוות אלו בשילוב כזה יאהדונהי והנה ביום תכוין תחלה אותיות הו"יה שהוא דכורא ובלילה תחלה אותיות אד"ני שהוא נוקבא ודיי בזה להמון העם :

י"ש

כדה בס
יוכות ט"ז
ברכות ס'
אבודרהם ועיין
בתשובת הרא"ש
כלל ד' סימן א'
ובספ"כ"א סי"פ"א
הר"אה שם
שבת ק"ט
וה"ה שאר מקים
שעיקרם מימים וכן
יין אם הוא שעת
הדחק שאין לו
מים מוכן
שבת ק"ח
שם בשם רש"י
ב"י לדעת רש"י
ב"י לדעת רש"י
א"ח בשם הר"ם
תשו' הרש"ב והר"א
וס' הזוהר פ' וישב
מרדכי ריש פ' אלו
דברי תשוב' רשב"א
סימן קנ"ה
שם בזו ובפר' מקץ
על פסו' ויכר יוסף
שם בזוהר
שם בזוהר פר' מקץ
זוהר פרשת וישב
תשובת הרשב"א
וב"י לדעת הטור
ב"י לדעתו
תשוב' הרש"בא וב"י
ב"י גם לדע' הרא"ש
הרא"ש כלל ב'
ורש"בא סי' קנ"ג
א"ח עיין בתשובת
מהר"יל סי' קס"ה
ובתשו' הרש"בס סי'
ט' ובנימין זאב סי'
רנ"ו ובס' שיידות
דף ק"ב ע"א
(ב"י)
סוכה כ"ו וזוהר
ריש פרש' וישב עיין
לק' פר' הרואה
הר"דא והכלבו
סימן כ"ג
מרדכי פ"ק דברכו'
עיין מהר"יל סי' ג'
פסחים קי"ב
שבת קל"ג
תשובת ברש"בא
ברכו' ט"ו והרא"ש
בסוף ברכות
הרא"ש והרש"בא
בתשובה
(טור)

ו דין ברכת אשר יצר ואלהי נשמה ופירושיו ובו ד׳ סעיפים:

א כשיצא *מבית הכס יברך אשר יצר את האדם בחכמה שברא האדם היא בחכמה נפלאה וי״מ ע״ש שהגוף דומה לנוד מלא רוח והוא מלא נקבי׳ כרלקמן בסמוך וי״מ *בחכמה שהתקין מזונותיו של אדם הראשון ואחר כך בראו וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים פירוש נקבים רבים כגון פה וחוטם ופי טבעת וגם ברא בו אברים רבים חלולים כמו לב וכרס ומעים שאם יסתם אחד מהם כלומר שבנקבים יש נקב אחד *שהוא הפה שכשהוא במעי אמו הוא סתום וכשיוצא לאויר העולם הוא נפתח ואם כשיוצא לאויר העולם היה נשאר סתום לא היה אפשר להתקיים אפילו שעה אחת והאברים החלולים אם היה נפתח אחד מהם לא היה אפשר להתקיים אפילו שעה אחת ועוד יש לפרש שגבול יש לאדם שיכולין נקביו ליסתם ולא ימות וכיון שעבר אותו הגבול אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת וכיון שבכלל הנקבים הם פי הטבעת ופי האמה ובכלל האברים החלולים שאם יפתח אחר מהם אי אפשר להתקיים הם כרס ובני מעים שפיר הוי שבח זה מענין עשיית צרכיו ואפשר עוד שמאחר שאם יוצא לנקביו ביותר עד שאם עבר הגבול ימות בכלל שאם יפתח אחר כהם הוא והוי שאם יפתח אחד מהם נמי מענין עשיית צרכיו ממש · *רופא כל בשר ע״ש הנקבים שברא בו להוציא פסולת מאכלו כי אם יתעפש בבטן ימות והוצאתו היא רפואה · ומפליא לעשות מפני שהאדם דומה לנוד מלא רוח ואם יעשה אדם בנאד נקב כחוט של מחט הרוח יוצא והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו הרי זה פלא ועוד יש לפרש ע״ש שבורר טוב המאכל ודוחה הפסולות : (הג״ה) ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר רוחני בדבר גשמי והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו :

ב *יש נוהגים להמתין לברך על נטילת ידים עד בואם לבית הכנסת ומסדרין אותם עם שאר הברכות ובני כפרד לא נהגו כן : (הג״ה) *ועכ״פ לא יברך שני פעמים ויזי שמברכה בביתו לא יברך בבית הכנסת וכן יזי שיברכה בבית הכנסת לא יברך [א] בביתו ומי שלומד קודם שיכנס לב״הכ או מתפלל קודם יברכם בביתו ולא יברך בב״הכ ואפילו [ב] בבה״כ י״כ לסדרם עם שאר ברכות בב״הכ ואין מברכים בביתם :

ג *ברכת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך מפני שהיא ברכת ההודאה וברכת ההודאה אין פותחת בברוך כמו שמצינן בברכת הגשמים :

ד *יש נוהגים שאחר שבירך ברכת השחר ועונו אחריו אמן חוזר אחד מהעונים אמן ומברך ועונים אחריו אמן וכסדר הזה עושין כל אותם שענו אמן תחלה ואין לערער עליהן ולומר שכבר יצאו באמן שענו תחלה מפני שהמברך אינו מכוין להוציא אחרים ואפילו אם היה המברך מכוין להוציא אחרים הם מכוונים שלא לצאת בברכתו :

ו מ״ש

[א] לא יברכם בב״ה נראה אפילו ס״ן לא יחזור ויברך כי לפי מנהג שלנו שכל א׳ מברך בב״ה אין הס״ב מוציא שום אדם ובספר שני ל״ה לא כ״כ ולא ידעתי לישב דבריו : [ב] ואפילו בהכ״נ וכו׳ והב״ח הכריע דיש לברך בבית וכן נכון משום דעדיף יותר לסמוך ברכה לנטילה וכן איתא בספר ברכת אברהם :

ברכות דף ס׳ בפי׳ רש״י שם ותוספת ב״י לדעת הטור

שבת ק״ל [?]

ב״י הנוסח תיזיתו׳ והאחרים חולי׳ כל בשר טועים ועיין בספר אבודרהם

כלבו בסימן ג׳ בשם הר״ס שם

טור ותוס׳ בברכות ד׳ ידט״ו ופסקי׳ ק״ד האגור ועיין כתשו׳ מהר״ס יעקב׳ בת״א בסימן ק״ד

ז דין לברך ברכת אשר יצר כל היום אחר הטלת מים ובו ד׳ סעיפים:

א כל היום כשעושה צרכיו בין *קטנים בין גדולים מברך אשר יצר ולא על נ״י [א] אף שהוא רוצה *ללמוד או להתפלל מיד : (הג״ה) היו ידיו מלוכלכות ששפשף בה אפ״ה אינו מברך על נטילת ידים (סמ״ג סימן כ״ו ת״ע) :

ב הטיל מים ולא שפשף אע״פ שצריך לברך אשר יצר א״צ ליטול ידיו אלא משום נקיות או משום הכון :

ג הטיל מים והסיח דעתו מלהטיל מים ואח״כ נמלך והטיל מים פעם אחר צריך לברך ב״פ [ב] אשר יצר :

ד אין שיעור להשתין מים כי אפי׳ לטפה אחת חייב לברך שאם יסתם הנקב מלהוציא הטפה היה קשה לו וחייב להודות :

ז מ״ש

[א] ולא על נ״י הטעם מבואר בתשובת הרי״בן סימן קכ״ג וז״ל מקובל אני ממורי הרב ז״ל שאין מברכין על נטילת ידים אלא בשחר ובשעת אכילה וכן אנו נוהגים על פי מורי ז״ל והטעם דמברכים דווקא בשחר כיאר הרש״בא ז״ל בתשובה משני שבשחר אנו כעשוי׳ כברי׳ חדשה שנאמר חדשים לבקרים רבה אמונתך ומש״ה אנו מברכין וכו׳ ומדבריו משמע כיון שבירך פעם אחת וקיים ת״ח שוב אינו מברך :

כתב מהרש״ל בתשובה סימן כ״ו מי שאכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה כורא נפשות רבות ושכח והלך להטיל מים וזוכר קודם שבא לברך א״י איזה מהם קודם והשיב דא״י קודם דתדיר הוא וק״ל ככל דוכתא דתדיר ושאינו תדיר התדיר קודם וברכת א״י תדיר דבלא ברכת א״י לא בני אכל בלא ברכה אחרונה יכול להיות כמה ימים ועוד דברכת א״י אין לה שיעור אבל ברכה אחרונה יש לה שיעור בכזית או רביעית וע״כ ראוי להקדים ברכת א״י ע״כ ודבריו נכונים :

[ב] צריך לברך שתי פעמים כ״כ הב״י בשם מוקרי״י אבוהב שכתב כן בשם א״ח והביא ראיה מזה שאומרו טעה ולא התפלל שחרית יתפלל מנחה שתים עכ״ל והב״ח דוחה ראיה זו וכתב שאני לענין תפלה דכייקי׳ הקרבן הוא יכיו דיש לקרב תשלומין ה״ה כיון לתפלה אבל ברכת א״י שהוא הודאה לשעבר יוצא בברכת הודאה אחת על כל מה שעבר מידי דהוי שאכל ושתה ושיח דעתו וחזר ואכל דלכ״ע מברך ברכה אחת על שתי האכילות עכ״ל ודבריו נכונים מאוד ועיין מ״ש מזה לקמן סימן קע״ט בעה״י ובלבוש הסכי׳ לדעת המחבר ז״ל ומסיים שם דווקא ברכה זו וכיוצא בה שזמן הברכה השניה בא מאיליו וכו׳ אבל ברכת הפירות ושאר ברכות הנהנין וכן ברכת היוצא אם שכח ומלברך עליהם ברא״שונה ואכל כעם שנית דיי בברכה אחת ע״ש :

ב״י שם וקמ״ו ת״ש

סמ״ג ורבני פרקים נקט׳ שם ובפי׳ ה׳ וכתבו׳ בכימין ז׳ והר׳ סימן קע״ו קע״ו קע״ח ובספר מסה מלך

סמ״ג בשם ר״י סי׳ כ״ו וסמ״ק בשם רבינו פרץ קע״ט הרי״בן בתשובה סי׳ קכ״ג ומהרי״א בשם הרשב״א

ח הלכות ציצית ועטיפתו ובו י״ז סעיפים:

א [א] יתעטף בציצית ויברך *מעומד :

ב *כדרך עטיפתו כדרך בני [ב] אדם שמתכסין בכסותן ועוסקים במלאכתם פעמים בכסוי הראש ופעמים בגילוי הראש ונכון [ג] שיכסה ראשו בטלית :

ג טליתות *קטנים שלנו שאנו נוהגים ללבוש אע״פ שאין בהם עיטוף יוצאים בהם ידי [ד] חובת ציצית וטוב להניח אותו על ראשו רחבו לקומתו ולהתעטף בו ויעמוד כך מעוטף לפחות כדי הלוך [ה] ארבע אמות ואחר כך ימשכנו מעל ראשו וילבישנו :

ד *מחזיר שתי ציציות לפניו ושתים לאחריו כדי שיהא מסובב במצות :

ה [ו] מברך *להתעטף בציצית אם שנים או שלשה מתעטפין בטלית באחת פי׳ בפעם א׳ *כולם [ז] מברכין ואם רצו אחד מברך והאחרים יענו אמן :

ו על [ח] טלית *קטן יכול לברך להתעטף אף על פי שאינו מתעטף אלא לובשו : (הג״ה) וי״א שמברכין עליו *על מצות ציצית [ט] וכן נוהגים ואין לשנות :

ז צריך *להפריד [י] חוטי הציצית זה מזה :

ח [יא] יכוין *בהתעטפו שצונו הקב״ה להתעטף בו כדי שיזכור כל *מצותיו לעשותם :

ט קודם [יב] שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך *לבטלה :

י אם לובש טלית קטן בעוד שאין ידיו נקיות ילבשם בלא ברכה וכשיטול ידיו [יג] ימשמש בציצית ויברך *עליו או כשילבש טלי׳ אחר יברך עליו ויכוין לפטור גם את זה וא״צ למשמש בציציות של ראשון :

יא עיקר מצות טלית קטן ללבשו על בגדיו

ח מ״ש

[א] יתעטף וכו׳ פי׳ העטיפה וגם הברכה בעמידה דעטיפה ילפינן מדכתיב והיה לכם לציצית ובספירות עומר כתי׳ וספרתם לכם והתם בעמידה דכתי׳ ביה בקמה ודרשינן בקומה והברכה בעמידה דכל הברכות מברכין מעומד זולת ברכת הכהנין שהוא בישיבה וכ״כ ב״י בשם א״ח והב״ח הקשה דנ״ש ל״ל ת״ל דהברכה הוא בעמידה ולא דק ולאשתמיט מיניה דהברכות אינו אלא מדרבנן ועוד דג״ש בעינן לעטיפה שיהא בעמידה גם אם כבר בירך ככל המצות שמברך עליהן עובר לעשייתן ווה ברור והא דנקט המחבר יתעטף ויברך אפשר ה״ל למימר דהא ברכה קודם העטיפה דמצלתא אגב אורחיה קמ״ל דיכול לעטף הטלית כשעדיין א״י נקיות ויברך אחר כך וכמו שיתבאר : [ב] כדרך בני אדם וכו׳ ואין להקשות דהא מברכין להתעטף ועטיפה פסק המחבר בי״ד סימן ש״ס וז״ל אבל חייב בעטיפת הראש דהיינו שיכסה ראשו בטלית ויחזור קצתו על פיו וכו׳ ע״ש אלמא דעטיפה הוא דווקא בכיסוי הראש שאני הכא דילפינן מאשר תכסה בדרך בני אדם שמתכסין בכסותן וכו׳ ומה שמברכין להתעטף כוונה על עטיפה זאת שנאמרה בתורה אשר תכסה בה אבל התם באבל עטיפה ממש בעינן : [ג] ונכון וכו׳ הוא משום כדי שיתפלל באימה שכיסוי מכניע לב האדם ומביאו לידי יראת שמים וכמו שמבואר בפרק ק׳ דקדושין ומסיים הב״ח דצריך שיהא הטלית עליו כל שעת התפלה וכ״כ המדקדקי׳ ועיין בתשובה הר״ל ב״ז ק״א סימן קכ״ו דהכריע שלא כדברי ב״ה וצריך דווקא שיכסה ראשו : [ד] יוצאים ידי חובת ציצית משום דרשמנא אמר על כנפי בגדיהם וכל בגדים במשמע אפילו אין בהם עיטוף כיון שיש בהם ארבע כנפות חייבים בציצית וחובת ציצית דנקט היינו לכי

טור וסמ״ק סי׳ ג׳ והרד״א וא״ח טור בשם ב״ה תרומות הדשן ומהרי״ק קמ״ט והאגור ומהרי״א ב״ה וכן א׳ במדרש בפלא ועיין רוקח עיין בס׳ ת׳ יבי׳ מ״ז וס׳ תמי׳ דעי׳ כי׳ פ׳ תוס׳ פ׳ כתר׳ דברכ׳ עיין ב״י סי׳ כ״ב מהרי״א ואגור וא״ח כלבו סי׳ כ״ב וב״י בה״ק ד״פ ו ע״ב מנחות מ״ב טור הרא״ש בסוף הלכות ציצית תוס׳ ברכות י״ד ובמנחות ל״ז ב״י מדברי הטור

בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות : **יב** [יז] אם יש לו כמה *בגדים של ארבע כנפות כולם חייבים בציצית ואם לבשם כולם בלא הפסק *והיה [טז] דעתו מתחלה על כולם לא יברך אלא ברכה אחת אם מפסיק ביניהם צריך לברך על כל אחת ואחת וה"ה אם לא היה בדעתו מתחלה על כולם הוי כמפסיק ביניהם : (הג"ה) *וכן אם [יז] פשט הראשון קודם שלבש השני צריך לחזור ולברך : **יג** הלובש טלית קטן ומברך עליו *וכשהולך לב"ה מתעטף בטלית גדול צריך לברך עליו *דהליכ' [יז] מביתו לב"ה חשיב הפסק ואם מתפלל בתוך ביתו אם היה דעתו מתחלה גם על טלית גדול ולא הפסיק בנתיים בשיחה או בדברים אחרים אינו צריך לחזור ולברך : **יד** [יח] אם *פשט טליתו אפי' היה דעתו [יט] לחזור ולהתעטף בו מיד צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו : (הג"ה) *וי"א שאין מברכין אם היה דעתו לחזור *ולהתעטף [כ] בו וי"א [כא] דווקא כשנשאר עליו ט"ק וה"ה [כב] ועיין לקמן סימן כ"ה סעיף י"ב : **טו** אם נפלה [כג] טליתו שלא במתכוין וחוזר ומתעטף צריך לברך והוא שנפלה כולה אבל [כד] אם לא נפלה כולה אף על פי שנפלה רובה [כה] אינו צריך לברך : **טז** *הלן [כו] בטליתו בלילה צריך לברך עליו בבוקר אף אם לא פשטו וטוב למשמש בו בשעת ברכה : (הג"ה) וכן *יעשה מי שלובש טליתו קודם שיאיר היום : **יז** נתכסה בבגד שהוא חייב בציצית ולא הטיל בו ציצית *ביטל מצות ציצית :

וכ"י בשם הריטב"א ועיין סי' ג' (טור) כ"י והגהות בשם הרש"בא ז"ל תרומת הדשן סי' מ"ה הרא"ש מההיא דמנחות מ"ג כ"י לדעת הרא"ש ורבינו ירוחם כ"י ושבלי לקט אגודת"ה בכתבי סימן ק"כ כ"י בשם רבנו הריטב"א ז"ל וד"י בספק דברכות תשוב' הרא"ש כלל כ' סי' י"ג מזה היא דמנחות מ"ג הג"ה ומיימוני בשם סה"ת וסמ"ג סמ"ק ומרדכי הלכות תפילין ריוב"ס ה"ל ציצית

המנהג שקורין ק"ש בציצית אבל ציצית עצמו ק"ל דמוכח מנה הוא ולא מוכח נראה כתב בתשובות משאת בנימין יש למחות בעוברי דרכי שמכניסין הטלית כשהוא מקופל ע"כ :

כתב הטור ז"ל ומכסה ראשו שלא יהא בגילוי הראש ומברך להתעטף בציצית ומכרס כד"י דאע"ג דאם הולך בלא ציצית אין בגילוי הראש אלא משום מדת חסידות אבל כשמעוטף בציצית חייב לכסות הראש עכ"ל והנה אע"ג דבכוונת הטור אין דבריו נראין מ"מ דבריו נכונים הם להלכה : [ה] כדי שילך ארבע אמות ומסיים בת"ה וכה"ג שפיר מברך להתעטף שהרי נתעטף בו ואם היה רוצה להפשיטו לגמרי לאחר שאזה או שהלך ארבע אמות היה רשאי דמוכחא ולהלאה אינו אלא שיהא מנוה ורהיה מעמידה דבעינן בשעת עטיפה ואח"כ יכול לישב עכ"ל ויש ללמוד מדבריו דבעמידה נמי בעינן כדי שיער א"א כלומר שיעמד כ"כ כדי שיער א"א ואחר כך יכול לישב ונכון להחמיר כדבריו : [ו] מברך להתעטף בציצית וכו' כי' בשבא תחת הבית וכ"כ בלבוש וכן הכריע בעל כ"ג ודלא כב"ח בס"ס כ"ד דכתב בפתח תחת הבית : [ז] כולן מברכין הוא פשוט כיון שאינו רוצה לצאת בברכת חבירו ומ"ש והאחרים יענה אמן פי' ובלבד שיכוונו ולא בחולה ולא אפילו בלא עניית אמן יוצאין וזה שאמר ויענה אמן הוא למצוה וכמו שיתבאר כ"ז לקמן בעה"י : [ח] על טלית קטן וכו' הטעם משום דעיטוף הוא כיסוי הגוף ואותן טליתות קטנים שקורין ארבע כנפות יש לעשות הכתפיי' רחבים שלא יהא אורא דהאי גיסא והאי גיסא ויבטל וכמו שמבואר לקמן בהלכות עירובין וכן ראיתי בהדיא בספר א' ונכון לזהר : [ט] וי"א שמברכין על מצות וכו' פי' כיון שמברכין על המצוה שנתן לנו המקום שפיר מברכין בלשון על דלשעבר משמע כ"כ בד"מ אמנם בתוספ' בסוף ר"א דמילה בד"ה אבי הבן משמע דלא פליגי בפסקים אלא דלאחד מ"ד על משמע יותר לשעבר מלהבא ולאחד מ"ד משמע להבא כמו לשעבר מ"מ לכ"ע להבא נמי משמע ע"ש ועיין בתשובת מהר"ם מינץ סימן ק"י ובתשובות מהרי"ל סימן י' : [י] להפריד חוטי וכו' אפילו בזמן הזה שאין תכלת דע"כ נקראו ציצית ע"ש החוטין הנפרדים ויפרידם זה מזה קודם הברכה : [יא] יכוין בהתעטפו וכו' ונראה דלאו לעיכובא קאמר דהא מסקינן לקמן דאין המצות צריכות כוונה וכן מוכח מלשון הש"ס דקאמר וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם הראיה מביא לידי זכירה וזכירה לידי עשיה ומדקאמר שמביא משמע שמעצמו יבוא לידי זכירה ומדברי ב"ח משמע שאם לא כיון לכך לא יצא ידי המצוה כתקונה ואינו נראה : [יב] קודם שיברך יעיין וכו' אף על גב דיש לטלית חזקת כשרות מ"מ כיון דאיכא לברורי לא סמכינן אחזקה ועיין ב"י ד' סימן א' אמנם אם הניח טליתו במקום ידוע ומצאו כמו שהניחו א"צ לבודקו כיון שכבר הרא"ש גבי סכין של שחיטה בי"ד סימן י"ח ע"ש כ"כ הכ"מ וכתב מהר"י בשל"ה למעלה בקרן נ"כ יש לבדוק דשם נפסל בפסיקת חוט אחד : [יג] ויעטם בציצית וכו' ויש כאן עוכר לעשייתן מה שמלובש בטלית אחר הברכה ועיין מ"ש הר"י בפרק תפלת השחר : [יד] אם יש לו כמה בגדים פי' אם לובשם כולן אבל אם הניחם בקופסא כשורין דק"ל ציצית חובת גברא ולא חובת מנא וכמו שיתבאר לקמן בעה"י : [טו] והיה דעתו מתחלה על כולם אבל אם לא היה דעתו מתחלה על כולם אפילו לבשם בלא הפסק צריך לברך עליהם וכמו שמפסיק והיינו דווקא כשלא היה לפניו עוד מבגדים ללבוש מיה שהיה מתחלה דעתו עליהן אבל אם עדיין לפניו מבגדים אלו ולא לבשם א"צ לברך וכמו שמבואר בי"ד לענין ברכות שחיטה וכן מבואר שם בטור בשם הסמ"ג דבפסק דאין קבע לשחיטה ואפ"ה מוסיף דאם התחיל לשחוט כולן והובא לפניו עוד לשחוט דא"צ לחזור ולברך וה"ה כאן לענין לבישה וזה באמר ודלא כב"ח שרוצה לחלק בין שחיטה ללבישה ע"ש ונראה דה"ה אם לא היה בדעתו רק ללבוש בגד אחד ואחר שבירך קודם שלבש הביאו עוד בגדים א"צ לחזור ולברך וכ"כ הפרישה שם בי"ד סימן י"ט לדעת הסמ"ג ע"ש : ומ"ש בלא הפסק היינו בלא הפסק דבור שהוא שלא לצורך לבישה אבל אם אמר תנו לו הבגד ללבוש וכה"ג שהוא צורך לבישה א"צ לחזור ולברך וכ"מ בי"ד לענין שחיטה ע"ש : ונראה דיש לזהר שלא להפסיק בדיבור כדי שיחזור ויברך וכ"כ בת"ה סימן מ"ה וראיה מפרק א"כ דתנן כותל ס"ת וכו' ומשני משום ברכה שאינה צריכה ע"ש וכ"כ תוס' בחולין דף פ"ו ע"א : [טז] וכן אם פשט וכו' כלומר ומדברי המחבר בסעיף י"ד מוכח וקיי"ל דהכא כ"ע מודים : [יז] דהליכה מביתו וכו' ומדברי ת"ה סימן מ"ה משמע דהליכה לא חשיב הפסק ע"ש שהביא ראיה לדבריו ומשכנ מהר"ס ז"ל וכן מוכח מסוגיא דברכות דף כ"ח במעשה דרב אכהו דהוי קאזיל בתריה דר' והוה קא קרא ק"ש כי מטי לטינופות המשולבות אפסיק א"ל לר' להיכן אהדר א"ל אי שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש וכו' דמשמע דאי לא שהה כ"כ אינו חוזר לראש אע"ג דהפסיק בהילוך והדברי המחבר צ"ע : [יח] אם פשט טליתו וכו' לכאורה משמע אפילו לא הפסיק בנתיים ועיין ב"י שמביא מקור לדין זה מסוגיא דלולב ועיכה ע"ש ולכאורה איכא לחלק טובא דשאני התם דהפסיק בהילך לב"ה ועוד דשאני תפילין דאסור להלך לב"ה ומ"ה הוי הפסק אבל ציצית דמותר לילך בהם לב"ה לא הוי הפסק וכ"כ הב"ח והד"מ וכן מוכח מדברי הרא"ש בהלכות ציצית ע"ש ועיין בתבי מהרא"י סימן ק"פ : [יט] אם היה דעתו לחזור וכו' משמע דאם לא היה בדעתו לחזור ולהתעטף באותו טלית אפילו היה בדעתו להתעטף בטלית אחר וכמלך והתעטף באותו טלית צריך לברך : [כ] ולהתעטף בו מידלא כתב מיד משמע אפילו שהה בנתיים הרבה יותר מן כ"כ אתה שמבואר לקמן סימן קס"ו אינו חוזר ומברך והיינו דווקא בשלא הפסיק אבל אם הלך בנתיי' לב"ה או לטיקום אחר וחזר ולבש צריך לברך לדעת המחבר והרב וכ"ש אם הפסיק בשיחה בטלה שצריך לברך לדעתם : ושיעור הילך דהוי הפסק נ"ל שהוא ד' אמות אבל בתוך לא הוי הפסק וראי' דאמרינן בש"ס תיתי לי דלא מהלכנא ד' אמות בלא ציצית ומשמע דבפחות אין להקפיד : כתב בספה"ג דאם ליבש הטלית בחדר אחר ולא באותו חדר שפשטו צריך לברך אע"פ שהיה דעתו ללבשו מיד וצ"ע למעשה : [כא] וי"א דווקא כשנשאר עליו טלית קטן והטעם מבואר בב"ח משום שכשנשאר עליו ט"ק לא הסיח דעתו ממצות ציצית ונראה דמ"מ אם פשט טלית בבוקר ונשאר עליו ט"ק וחזר ולובש במנחה טלית גדול אע"פ שהיה בדעתו כשפשטו בשחרית לחזור וללבוש במנחה אפ"ה צריך לברך וכ"כ הב"י וכן מוכח מההוא מעשה דר' ידרוי תכלת לפרוזא וכו' יהיה ס"ל דלילה ויון ציצית ולכיכך גם כשים חייבי' דלאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא ומפרש הרא"ש ז"ל דבלילה היה פושט הטלית שליום ונשאר עליו הטלי' של לילה וחוזר ולבש בבוקר הטלית של יום א"כ בלילה היה פושטו ע"מ ללובשו ונשאר עליו טלית של לילה ואפ"ה היה מברך אלמא משום דשהה כ"כ חוזר ומברך עליו ע"ש וה"ק וכ"כ בספה"ג בהדיא ע"ש כ"ה : [כב] מ"ש וה"כ הנה הלבוש תמה על הרב בכאן דהא בסימן כ"ה פסק דאם פשט הראשון קודם שלבש וכו' אלמא דבהבר הבגד אולא לה ממצו ואני אומר דאי משום הא לא קשיא מידי דשאני התם דלא נשאר עליו ט"ק ואולא המצוה לגמרי מש"ה חוזר ומברך אבל הכא כיון שעדיין נשאר עליו זמן המצוה אע"פ שהוא טלית אחר מ"מ אינו חוזר ומברך :

כתב בתשובת מהר"ס מינץ סי' ע"ח היכן ביום שינת צהרים לא יפלק מעליו הט"ק לגמרי רק יכסה בו בשעת שינה ואח"כ כשלובשו א"צ ברכה ובזה יוציא עצמו מכל הספיקות ע"ש ובמקום שנוהגים שמשליכין טלית על החתני' והכלות בעת חתונתם נראה דהחתן צריך לברך ברכת ציצית על הטלית וכ"כ בספה"ג בשם מהר"ר שלמה כהן ז"ל וזה פשוט והיינו לפי גדלי דינים המבוארים בסימן זה : [כג] אם נפלה טליתו וכו' משמע גם להרב דס"ל לחלק בין נשאר עליו ט"ק וחזר הכא דאפי' נשאר ט"ק דצריך לברך כיון שנפל שלא במתכוין וכ"כ מדעת הטור לחלק בכך וז"ל אבל אם הוזן ייקוים אדעתא להתחיים ויודי"ל דהתם כמי כלומר בתפילין א"צ לברך ויהא צ"ע דלקמן סי' כ"ה פסק הטור דתפילין כ"ש שמניחין ומברך עליהן דמשמע אפי' פשטן אדעתא לחזור ולהניחם צריך עליהן וכן משמע מההוא מעשה דר"י דפריך א"ה כל שעתא נמי משמע אפילו פושטו ללבוש מיד צריך לברך דהא בוודאי ר"י היה דעתו לחזור וללבוש מיד : [כד] אע"פ שנפלה רובה וכו' ולקמן סימן כ"ו נמי נ"ל דנפלה רובה הוי כנפלה ומקצתו ע"ש : [כה] הלן בטליתו וכו' הטעם משום דבלילה לאו זמן ציצית הוא לפיכך בבוקר כשהגיע הזמן חיובא דציצית יש לו לברך כמו בתחלה כשלובשו :

ט איזה בגדים חייבים בציצית ואיזה פטורין ובו ו׳ סעיפים:

מנחות ל״ט והרי״ף והרמב״ם פ״ג מציצ׳ תוס׳ ל״ט והרא״ש וסמ״ג ומרדכי עיין בתשו׳ מהר״ם מינץ סי׳ ע״ח: שם גמרא: ב״י לדע׳ הטור וסמ״ק: (סמ״ק) שם גמרא: תרומת הדשן: רמ״בם בפ״ב ת״ה סי׳ מ״ו: מנחות מ׳ ע״פ פי׳ ר״ת: הרא״ש כלל ב׳ עיין תמים דעים סי׳ ע״ו ורב״ה מהרי״ק קמ״ד מהר״ם מינץ ע״ח בכיוון ואב קכ״ב:

א *אין חייב בציצית מן התורה [א] אלא בגד פשתים או של צמר רחלים אבל בגדי שאר מינים אין חייבים בציצית אלא מדרבנן: (הג״ה) *וי״א [ב] דכולהו חייבין מדאורייתא והכי הלכתא:

ב *ציציות של פשתים או של צמר רחלים פוטרים בכל מיני בגדים חוץ משל פשתים לצמר או של צמר לפשתים בזמן הזה דליכא תכלת מפני שהם כלאים: (הג״ה) *וי״א [ג] שלא לעשות ציצי׳ של פשתים כלל אפילו בשאר מינים והכי נהוג:

ג *ציציות של מינים אין פוטרים אלא במינם כגון משי לבגד משי וצמר גפן לצמר גפן אבל שלא במינם אין פוטרין:

ד *אם הטיל בטלית של שאר מינים קצת ציציו׳ ממינו וקצת מצמר או פשתים יש [ד] להסתפק בו:

ה *י״א שצריך לעשות הציציו׳ מצבע [ה] הטלית והמדקדקי׳ נוהגים כן: (הג״ה) והאשכנזים אין נוהגים לעשות הציציות רק לבנים אף בבגדים צבועים ואין [ו] לשנות:

ו *י״א [ז] שאין לעשות טלית של פשתן [ח] ואף על פי שאין הלכה כן ירא שמים יצא את כולם ועושה טלית של צמר רחלים שהוא חייב בציצית מן התורה בלי פקפוק: (הג״ה) *ומיהו אם אי אפשר רק בטלית של פשתן מוטב שיעשה טלית של פשתן וציצית של פשתן משיתבטל ממצות ציצית:

ט מש [א] מן התורה אלא וכו׳ כ״ה בגמרא ויליף הואיל ונאמרה בתורה בגדים סתם ופרט הכתוב באחד מהם צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים פי׳ בפרשת וכנגעים כתיב או בבגד צמר או בבגד פשתים מה התם צמר ופשתים דווקא אף כל בגד צמר האמור בתורה סתם צמר ופשתים ולא שאר מינים וה״ה בציצית דכתיב על כנפי בגדיהם משמע דווקא צמר ופשתים ולא שאר מינים מיהו מדרבנן חייבים וכ״ש אם חייבים מדאורייתא או מדרבנן לענין אם יש לאסור לעשות בהם ציצית של צמר ופשתים מעורב יחדיו משום כלאים אפילו בזמן דאיכא תכלת כיון דמדאורייתא פטורין וגם איכא כ״ש גם בזמן הזה בספק כגון אם נתחלף לו ציצי׳ שעשאו גוי עם ציצי׳ שעשאו ישראל דאם אין הבגד חייב מדאורייתא׳ מותר לעשות בו מאלו שנתערב דספק דרבנן לקולא לאפוקי אם חייבים מדאורייתא דקי״ל ספק מדאורייתא לחומרא: [ב] וי״א וכו׳ ויליף מדכתיב הכנף פתיל תכל׳ דמשמע מין כנף כלומר ממין כנף תעשה הציצי׳ וכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים גדילים תעשה לך דמשמע דאין לעשו׳ הציציות כ״א צמר ופשתים הא בבגד צמר ופשתים פוטרין בין במינם ובין שלא במינם כלומר אפילו בבגדי משי וכיוצא בו משאר מינים אבל שאר מיני׳ אין פוטרין אלא במינם כלומר דווקא משי למשי אבל לא משי לצמר ופשתים או לשאר מינים ודע הא דאמרינן דצמר חייב מדאורייתא הייינו דווקא צמר של רחלים אבל נוצה של עזים אינו חייב אלא מדרבנן לדעת המחבר ז״ל וכן איתא בירושלמי פרק בתרא דכלאים דכל צמר שיש לו לוי׳ אינו בכלל צמר פשתים ע״ש וה״ה צמר גמלים וארנבים אינו בכלל צמר סתם:

וכתב הרמב״ם ז״ל דרחל בת עז נמי מדה כפול לציצית כלומר שאינה פוטר בגד של צמר רחלים וכן מבואר בי״ד בסימן רצ״ח דלענין כלאים אינו אסור אלא משום מראית עין, ומשמע בסוגיא דש״ם שם דאפי׳ רחל בת רחל בת עז כמי שוה לרחל בת עז ותמהני על המחבר והרב שהשמיטו דינים אלו ומ״ש משום כלאים וכו׳ פי׳ ובציצית הקשר הראשון הוא מדאורייתא והוי קיבר מעליא: [ג] וי״א שלא לעשות וכו׳ אפילו בשאר מינים כלומר ל״מ פשתים לפשתים דאסור משום דגזרינן אטו תכלת שהוא עמרא לפשתים שהוא כלאים דאורייתא אף על גב דכלאים בציצית מותר גזרינן משום כסות לילה דלילה פטור מציצית ושמא יכסה בסדין שהוא מצמר ופשתים דהיינו שהוא מפשתן וציציות מצמר מתכלת ויעבר על לאו דכלאים אף על גב דבזמן הזה ליכא תכלת מ״מ גזרינן וכן פי׳ ר״ת שם בברייתא דסדין בציצית דשמא יתגלה תכלת ויביא לידי איסורא דכלאים אלא אפילו בשל משי לא יעשה ובאיות יש לתמו׳ דהא גזרה לגזר׳ הוא ועכ״כ לכתחלה יש לחוש לגזרה רחוקה אבל בדליכא רק ציצית של פשתן נראה דאין לחוש לכך בבגדי משי: ומ״ש אלא במינם וכו׳ דין זה אליבא דכ״ע בין למאן דס״ל דחייבים מדרבנן ובין למאן דס״ל דחייבים מדאורייתא וכן מוכח מסוגיא דהתם ע״ש ודו״ק:

ראיתי להגהו׳ מיימוני בפ״ג שכתב אהא דאמרינן צמר ופשתים פוטרין בין במינם ובין שלא במינם היינו דווקא יחדיו וכו׳ ולפ״ד אין לעשות בזמן הזה בשאר מינים רק ציצית ממינם כגון משי למשי דהא פשתי׳ וצמר יחדיו א״א לעשות וכבר הארכתי בזה בס״ד בספרי טירת כסף מסכת מנחו׳ ע״ש והעלתי דלא ק״ל כדבריו אלא או צמר לבד בשאפשר או פשתים בשעת הדחק וכן מסיק בעלת׳ והכי ק״ל: [ד] יש להסתפק בו משום דלאו מין כנף הוא ולא מגדילים תעשה לך הוא ונראה מדברי המחבר גם לפ״ד דס״ל דשאר מינים אינו חייבים רק מדרבנן אפ״ה אין לעשות כאופן זה ול״מ אם כל אחד מהציציות מעורב אלא אפילו אם כל אחת בפני עצמה ממין אחד אפ״ה אסור ואם הבגד מעורב משני מינים לכאורה אפשר להקל משום דמין כנף הוא ובספר כה״ג כתב בשם הרד״בז בטלית שהשתי צמר והערב משי או אפכא דפטור מן התורה וחייב מדרבנן אפילו אם הרוב צמר ומסיק בשם הר״ם מרוטנבורג דאין לטלית כזה תקנה וע״ש ולכן למעשה צ״ע ועיין בספר הכוכב סימן רמ״ד וקכ״ט: [ה] מצבע הטלית בספרי ט״כ הארכתי בזה והעלתי ראיה מן הש״ס דמדרבנן יש לכתחלה לעשות הציציות מצבע הטלית ומלת אם הטלית היה של תכלת כיון שהיה תכלת דאין לעשות שני חוטי לבן משאר צבעונים ולא מתכלת ולא מין שחור הדומה לתכלת כדי שיהא היכר בין המין תכלת שבה ובין לבן וכ״כ הרמב״ם ז״ל פ״ב מה״ל ציצית וכ״כ הב״ח בשם המרדכי בה״ק דהוא מדרבנן משום זה אלי ואנוהו: [ו] ואין לשנות זה לשון הב״ח מ״מ אם עושה טלית קטן מותרת למדיו משאר צבעונים יעשה נ״כ ציצית משאר צבעונים ולא בפהרסיא משום קטט עכ״ל ודבריו נכונים כדי לצאת גם לדברי הרמב״ם ז״ל: [ז] י״א שאין לעשות טלית של פשתן ככר כתבתי הטעם משום כסות לילה כזמן שהיה תכלת גם עכשיו דליכא תכלת והטעם בטל מ״מ אין הגזירה בטילה: [ח] אף על פי שאין הלכה כן משום דהא דגזרו משום כסות לילה הייינו שלא לעשות בטלית של פשתים ציצית תכלת דהוא עמרא אבל שלא לעשות בטלית של פשתים ציצית של פשתי׳ משום תכלת ומשום כסות לילה דכ״ה לא גזרינן דה״ל גזירה לגזירה:

י דיני כנפות הטלית ובו י״ב סעיפים:

מנחות מ״ג: הרמב״ם פ״ג: מנחות ל״ו: שם עיין בפירוש הרא״ש פר׳ שלא: (שם) עיין תומת ישרים סי׳ קע״ד: מנחות שם גרמב״ם פ״א: הרי״ף והרמב״ם והטור: גמ׳ שם רמב״ם פ״א: טור בשם הרא״ש רבינו ירוחם כ״י מ״ג: הגהות מיימוני מהרי״ק קמ״ט:

א *טלית שאין [א] לה ארבע כנפות פטורה יש לה יותר מארבע חייבת ועושה לה ארבע ציציות בארבע כנפות *המרוחקות זו מזו יותר:

ב יש לה ארבע *וחתך א באלכסון ועשאו שנים הרי נעשות בעלת ה׳ וחייבת:

ג *כפל קרנות טליתו וקשרם או תפרם ודומה כאלו קיצען ואין לה כנפות אף על פי כן [ב] לא נפטרה:

ד טלית של בגד וכנפיה של עור חייבת היא של עור וכנפיה של בגד פטורה:

ה היה לה ג׳ כנפות ועשה בהם ג׳ ציציות ושוב עשה כנף ד׳ ועשה גם בו ציצית פסולה משום [ד] תעשה ולא מן תעשוי:

ו אין [ה] כופלים את הטלית ומטילים ציצית על כנפים כמו שהיה כפולה: (הג״ה) אבל צריך להטיל בד׳ כנפים הפשוטים: אא״כ תפרה כולה ואפילו מרוח אחת: (הג״ה) *וי״א דחייבים אפילו בלא תפירה וטוב לעשות לה ציצית אבל לא לברך עליה: *הטיל ציצית על ציצית אם נתכוון לבטל הראשונה [ו] חותך הראשונה וכשרה ואם נתכוון להוסיף אף על פי שחתך אחת משתיהן פסולה: (הג״ה) *ויש [ז] מכשירין בכל ענין וכן עיקר וקודם שחתך הראשונות פסול בכל ענין:

ז *מלבושים שהם פתוחים מן הצדדין למטה ויש להם ארבע כנפות לצד מטה ולמעלה הם סתומים אם רובו סתום פטור ואם רובו

י מ״ש [א] שאין לה ארבע כנפות מבואר בקרא דכתיב על ארבע כנפות כסותך ודרשינן בספרי ארבע ולא שלש ויותר מארבע מרבינן מאשר תכסה ואכנה לא מכני שבכלל ה׳ ארבע ואין בכלל ג׳ ארבע ודע דלאו דווקא בעלת ה׳ ה״ה בעלת ו׳ וז׳ ולאפוקי מדברי הב״ח שדעתו לחלק בין בעלת ה׳ לבעלת ו׳ וכן מוכח מדברי רוב הפוסקים וכ״כ הלבוש וגם מה שכתב הב״ח שנתפשט המנהג כהפוסקים דס״ל דבעלת ה׳ פטורה אין אנו שומעים לו רק דברי המחבר עיקר: [ב] לא נפטרה הטעם אע״ג דהטלית נראה כעגול מ״מ לא נפטרה בכך דה״ל כאלו ניתר התפירה דאי לא מבעיא ליה לפסוק ולשדיה ומשמע דאין התפירה מועיל לפטור מציצית ולא דמי למ״ש המחבר סעיף ו׳ אא״כ תפרה כולה דמשמע דהתפירה מועיל דשאני התם דעיקר הטעם משום דלפעמים יבואו הציצית באמצע הטלית ואכן בכנפי הטלית בעינן מש״ה כיון שתפר שלא יבואו לעולם באמצע הטלי׳ תיקון גדול הוא ומועיל אבל הכא מ״מ איכא ד׳ כנפות דאי ל״מ לפסק ולשדי׳ ומש״ה אין התפירה מועלת ועיין מה שהקשה רש״י ז״ל בהסיא דטלית כפולה ודו״ק: [ג] טלית של בגד וכו׳ חייבת פי׳ שחייב מדאורייתא ואף על פי דכנפות של עור ממין דפטור אפילו מדרבנן מ״מ אחר עיקר הבגד אזלינן דכתיב בציצית אשר תכסה בה דהקפידה תורה על מה שמכסה בו ואם הוא ממין החייב חייב לעשות בבגד ציצית ואם גוף הבגד ממין הפטור או אינו חייב לעשות בו ציצית אפילו מדרבנן והטעם דלא עשו רבנן בכאן תקנת׳ דלא אתי לאחלף בצמר ופשתי׳ לאפוקי

רובו פתוח חייב ואם *חציו כתום וחציו פתוח מטילין אותו לחומרא ב"י ועיין ת"ה רנ"ג
וחייב בציצית ואין יוצאין [p] בו בשבת: **ח** קאפ"ח שהוא והר"מ מיכן ס"קי
פתוחה בענין שיש לה ארבע כנפות אם *יקבעו בה אשטרינ"גה מהרי"ק שם
לעשותה כסתומה כדי לפוטרה מציצית אינו מועיל תקון זה אם
לא תהיה קבועה כחצי ארכה ולמטה לכל הפחות וגם שתהיה קבועה
למטה מהחגור למען יהיה הרוב הסתום רוב הנראה לעינים דאם לא
כן יאסר משום מראית העין: **ט** *הכנפים צריך שיהיו מהרי"ח ועי"עו'
מרובעות ולא שיהיו עגולות: **י** *מצנפת פטורה אפילו של מהרי"ח כתב'
ארצות המערב ש"ב ראשי' מושלכים על כתפיהם וגופם ואף על וכרת מ"ת:
פי שמתכסה בה ראשו ורובו פטור כיון שעיקרה לכסות הראש
דכסותך אמר רחמנא ולא כסות [ט] הראש: **יא** *כודר (נ"י) ועיין ככל
שנותנים על הצואר במלכות א"י שנקרא בערבי שי"ד וכן ביק"א זכרונת דף י"ו:
שהיו נותנין בכפרד על כתפיהם פטורים: **יב** *מלבושים (נ"י)
שבמצרים הנקראים גותא"ש וכן מינטי"ני ודולאמ"ניש וקפאט"ניש
ופירי"גיש שבתור"גמה אף על פי שיש להם ארבע כנפות פטורים:
(הג"ה) וה"ה מלבושים של גלילות בני אשכנז וכפרד הואיל ואין כנפי'
עשוי' שיהו ב' לפניהם ושנים לאחריהם מכוונים זו כנגד זו פטורים:

לאבוקי שאר מיני' דאיכא למימש דלמא אתי לאחלף בכאור ופשתים שחייבים
מדאורייתא: [ד] משום תעשה ולא מן העשוי פי' העשוי בפסול שהרי
בשעה שקשר השלש ציצית ראשונה לא היה לטלית זה רק שלשה כנפות
והתורה אמרה דבעינן ארבע ולא שלש: [ה] כיון שהית כפולה משום
דלאו הייכו כנף האמור בתורה שהרי הוא באמצע הבגד אא"כ תפרה דאז
לא יבואו הציצית באמצע הבגד ומ"ש הרב וטוב וכו' ואני לעכ"ד לא ידעתי
טעם לפטר הוה דגם אם לא יברך מה תיקן כי אם אינו יוצא בציצית אלו
הרי הבגד בלא ציצית ואסור ללובשו משום ספק: [ו] קותך הראשונה
וכו' אבל אם חתך אחרונה פסול כיון שנתכוין לפסול הראשונה:
[ז] ויש מכשירין בכל ענין הייכו בין נתכוין לבטולי ובין נתכוין לאוסופי
והייכו כשחתך הראשונים דווקא אבל אם חתך האחרונים פסול דס"ל להרב
דבין נתכוין לבטולי ובין לאוסופי הראשונים בטלות אמנם הב"ח ז"ל פסק
בין נתכוין לאוסופי ובין לבטולי א"כ מטיל שתים אי כסקינהו לבתראי
מתכשרא בקמאי ואי פסיקנהו לקמאי מתכשרא בבתראי ודבריו נכונים:
[p] ואין יוצאים בו וכו' משום דשמא אינו חייב בציצית והוה משא והייכו
דווקא לר"ה אבל לכרמלית מותר דספק דרבנן הוא ונראה דאין מברכין
עליו וכ"פ בלבוש: ומ"ש משום מראית עין ולכך אותן בגדים קטנים
שלובשין תחת הבגדים שקורין כרדק"ול בל"א יש לעשות כדי שיהא הרוב
פתוח נראה לעינים ולא מגומגם ועיין בלבוש: [ט] ולא כסות הראש וזה שאנחנו עושים עטרה לטלית לא מהני שעיקר נעשה לכיסוי הראש רק כדי
שיהא היכר למקום המונח על הראש דמעלין בקודש ולא מורידין וגם משום ציצית העליונ' שלא יתגלגלו להיות למטה וכ"כ מהרד"י ישעיה ז"ל בסש"לה ועיין
בת"ה סימן רנ"ג אם הקרסים קשורים קיבור · ומ"ש וה"ה מלבושי עיין בספר לבוש שנתן טעם לפטורם ועיין ב"ח שכתב דמוכחן אכרייתא דסכרי
דס"ל דבעלת ה' פטורה אבל מגורה איכו קשוב קיבר ועיין ביורה דעה סימן ט':

יא דיני חוטי הציצית ובו ט"ו סעיפים:

א החוטין צריך שיהיו טוין *לשמן: (הג"ה) ויש מחמירין מנחו' מ"ב סוכ' י"ז
אפילו לנפכם לשמן והמנהג להקל בכפון: שיאמר בתחלת הטווי כשמואל הרי"ף
שהוא עושה כן לשם ציצית או שיאמר לאשה טווי לי ציצית לטלית והרא"ש מרדכי ה'
ואם לא היו טווין לשמן פסולים: **ב** טוואן עכו"ם וישראל ציצי' ואגודה ס"כג
ע"ג ואומר שיעשה לשמם להרמב"ם פסול להרא"ש כשר:
(הג"ה) וכוהגים שיסייע הישראל מעט וכדאיתא לקמן סימן ל"א סעיף
ט' וכי"ד סימן רע"א גבי תפילין וס"ת: *וצריכין [ב] שזירה ושיהיו גמר' דערובין נ"ו
שזורין לשמן: **ג** אם נתפרקו *משזירתן וניעשו י"ו כשרים והרא"ש כה"פ:
והוא שישתייר [ג] בשזור כדי עניבה: (הג"ה) לכתחלה טוב לקשור הר"ן כפ"ק די"ט:
החוטין למטה כדלקמן בסעיף י"ד בסימן זה: **ד** *אורך החוטין ב"י בשם הרוקח:
השמנה אין פחות מארבע גודלי' [ד] וי"א י"ב גודלי' וכן נוהגין ולמעל' מנחות ל"ט מ"א
אין להם שיעור: (הג"ה) ואם עשאו ארוך יותר מדאי יכול לקצרו הרמב"ם פ"א מה"ת
ואין *בזה תעשה ולא מן העשוי: אחד מהחוטים יהיה יותר ארוך מרדכי ה"ק:
כדי שיכרוך בו הגדיל: (הג"ה) ושיעור הנזכר יהיה בציצית לאחר
שנקשר מלבד מה שמונח על קרן *הבגד: **ה** אין עושין הציצית (ב"י)
מהצמר הנאחז בקוצים כשהצאן רובצים ביניה' ולא מהנימין הנתלשי' מנחות מ"ב:
מבהמה ולא משיורי שתי שהאורג משייר בסוף הבגד. והטעם משום
בזויי מצוה: **ו** אם עשאם מצמר *גזול פסולים דכתיב ויעשו סוכ"ט ועיין בתוס'
להם משלהם: (הג"ה) ודווקא שגזל החוטין אבל אם גזל צמר ישרים סימן מ"ג:
ועשאם [ה] חוטים *כשרים מיהו לכתחלה אסור לעשותן ולענין ברכה עיין ב"י בהלכו' ציצית:
לקמן ריש סימן תרמ"ט: **ז** *חוטים שאולין הלואה היא דלא ב"י והעיטור:
הדרי בעינייהו כדידי' דמי: **ח** *המשתחוה לבהמה [ו] צמרה ע"ז מ"ז:
פסול לציצית *המשתחוה לפשתן נטוע כשר לציצית [ז] שהרי ריב"ס פ"א:
נשתנה: **ט** *יעשה נקב באורך הטלית לא למעלה משלש מנחות מ':
אצבעות היינו גודלין מפני שאינו נקרא כנף ולא *למטה מכשיעור שם מ"ב:
שיש מקשר גודל עד הציפורן משום שנאמר על הכנף אם היה
למטה מקשר גודל היה תחת הכנף: (הג"ה) ומודדין זה כיושר
ולא באלכסון מן הקרן ב"י: **י** אם היה *רחוק מהכנף מלא
קשר גודל *ונתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר בו כשיעור כשר (שם)
כשר כיון שהיה בו כשיעור בשעת שהטיל בו ציצית זה: ב"י בשם מ"ק:
(הג"ה) *ונוהגים לעשות אימרה סביב הנקב שלא יתקק שם ויהיה (טור)
פחות מכשיעו' וכן עושין אימרה בשפת הבגד למטה ההאי טעמא: *י"א מהרי"א בשם סמ"ג
שבתוך רוחב הבגד אין לו שיעור *וי"א שדין רוחב הבגד כדין וכ"י וכ"ה ור"י:
האורך ונראין דבריהם: **יא** אם הגדיל שקורין אור"י לייו הוא רחב לא *יטיל בו הציצית ואם הטיל בו פסול דעל כנפי בגדיהם כתיב (טור)
וזה אינו נחשב מהבגדים *אבל עולה הוא לשיעור מלא קשר גודל ולהרחקת שלשה אצבעות כיון שהנקב בתוך הבגד: (הג"ה) וטוב ב"ק קי"ט:
*שיודל שיעור קשר גודל בלא הגדיל ויהיה תוך שלשה אצבעות עם הגדיל: **יב** *מנין חוטי הציצית בכל כנף ארבעה כפולים ב"י בשם רש"י:
שהם שמנה ואם הוסיף פסול יתחך ראשי החוטין הארבעה ויתחבם בכנף ויכפלם ואז יהיו ח': **יג** *יזהר לחתוך ראשי החוטין מנחות מ"ב:
לעשותם ח' קודם שיכרוך שאם כרך אפילו חוליא אחת וקשר אפילו קשר [p] אחר ואחר כך חתכן פסול משום תעשה ולא מן העשוי שהרי רמ"בם פ"א כ"י:
[p] בפיסול עשאם: **יד** יקח ארבעה חוטים מצד זה וד' מצד זה ויקשור שני פעמים זה על גב זה ואח"כ [י] יכרוך חוט הארוך סביב סוכה י"ח:
השבעה מנחות ל"ח ול"ט:

יא מ"ש [א] שיהיו טוין לשמן ילפינן מדכתיב תעשה לך לשם חוב:
[ב] וצריכים שזירה וכו' ילפינן ג"ש תכלת תכלת ממשכן
מה התם שזורין דכתיב משזר אף כאן שזורין: [ג] והוא שישתייר
כדי עניבה משמע מדברי המחבר דאם לא נשתייר כדי עניבה פסול אפילו
בדיעבד וכ"ש אם אינן שזורין כלל שפסולין בדיעבד ונראה דאף על גב
דלענין שזירה סגי בכדי עניבה דווקא אם נשתיי' אבל לכתחלה צריך שיהיו
שזורין כדי שיעור שיתבאר בסמוך ואם לא עשה כן ומתחלה לא עשה שזור
רק כדי עניבה יש לפסול בדאיכא טלית אחר ובדליכא טלית אחר
יכיח טלית זה ולא יברך עליו וה"ה בשלא נשזה כטוי' או בשזירה דהייכו
אם עשה לשמה בכדי עניבה והשאר שלא לשמה או בסתם יש לפסול בדאיכ'
אחר: [ד] וי"א י"ב גודלים והוא שיעור ג"ט וכתב בלבוש שהוא
משום כזי ציצית נראה מדבריו דקיום המצוה אינו אלא ארבע גודלים ודע
דשיעור הנאמר ככאן מודדין בגודל במקום הרחב באמצע גודל:
[ה] ועשאם חוטין כשרים אף על גב דהוא שינוי החוזר לברייתו מ"מ קנאם
מיהא יש לפתו' דהא בח"מ סי' שנ"ג פסק דשנוי החוזר איכו קונה אפילו
מדרבנן ועיין בסי' ש"ם שם: [ו] צמרה פסול לציצית אף על גב
דהבהמה עצמה איכו נאסרת דהא ק"ל דאין ב"מ נאסרין מ"מ מאוס לגבוה
לדבר מצוה לעשות מהם ציצית ומסתימת לשון המחבר משמע דאפי' הגיזה
שהיה עליה בשעת השתחויה נאסרת וכ"ש מה שגידל אח"כ בשעה שנעבדה
ועיין בי"ד סימן קמ"ה: [ז] שהרי נשתנה אבל הצמר אע"פ שנשתנה
שעשה מהצמר חוטי' אפ"ה אסור לעשות מהם ציצית לפי שאין השינוי גדול
כ"כ כמו בפשתן דאינו חוזר לברייתו ונראה לפי מה שנתבאר בח"מ בסימן
ש"ם בגזל צמר וצבעו או כפנו או לבנו דקני' בשינוי ה"ה הכא לענין ציצית
דהוי שינוי מעליותא והייכו בצבע שאינו יכול להעבירו וכן פי' שם הסמ"ע
כנ"ל להלכה ולמעשה צ"ע: [p] אפילו קשר אחד כ"ל דאו או קתני
או כרך או קשר של קיימא שני קשרי' זה על זה ועיין ב"י ובסמוך סעיף י"ד:
כתב בספר מטה משה דלא יחתך הציציות בסכין של ברזל משום דלא
תניף עליהם ברזל: [ט] שהרי בפיסול עשאם פי' דווקא
אם קשר קשר של קיימא קודם שחתכן או כעשו בפיסול מאחר דמדאורייתא
בעי קשר בציצית וכדאמרינן בש"ס דקשר עליון מדאורייתא אבל התחיבה
בנקב ואחר כך חתכן איכו מעכב וכ"כ הב"ח ולפי המנהג שלנו שעושין
הקשר סמוך לכנף אפילו קשר פעם אחת ואחר כך חתכן יש להכשיר כיון
שלא עשה קשר של קיימא קודם שחתכן וכן כיאר הלבוש דבעינן דוקא
קשר של קיימא שהוא שני קשרים זה ע"ג זה: [י] ואח"כ יכרוך יש לתמו'
דהא

השביעה קצת כריכות וקושר שני פעמים זה על גב זה וחוזר וכורך * וכן יעשה עד שישלים לחמש קשרים כפולים וד' אוירים ביניהם מלאים כריכות אין שיעור לכריכות רק שיהיה כל הכרוך והקשרים רוחב ארבעה גודלים והענף שמנה גודלים: (הג"ה) ואם האריך הציצית * יראה שתליתו יהיה גדול וב' חלקים ענף: * נוהגים לכרוך באויר ראשון ז כריכות ובשני ט' ובשלישי י"א וברביעי י"ג שעולים כלם ארבעים כמנין ה' אחד שעולים ל"ט ועם [יח] השם הם ארבעים * נהגו לעשות בסוף כל הוט קשר כדי שיעמוד בשזרתו:

טו * י"א שצריך לדקדק שיתלה הציצית לאורך הטלית דבעינן שתהא [יט] נוטפת על הקרן פי' תלוי על הקרן ואם היה ברחבו לא היה נוטף שהרי כלפי קרקע היה תלוי * י"א שאין לתת שום [כ] בגד בנקבי הטלית שמכניסין בהם הציצית ויש מתירין וכן נהגו:

הרא"ש:
רמב"ם פ"א: ב"י:
ב"י והרוקח:
כלבו וא"ח והרוקח:
אגור וא"ח והרוקח ועיין בת' בכיוון ואכ ס' קנ"ב וקנ"ה תמים דעים ס"ט תומת ישרים סי' קע"ד ס' הזכרונות דף י"ו:

דהא בכמון נקט שאם כרך אפילו חוליא אחת דנראה דס"ל דהכריכה קודם הקשר וי"ל דאשמיענן דאם היפך ועשה כריכה קודם הקשר יצא בדיעבד: וגם לענין תעשה ולא מן העשוי בכריכה לבד כנ"ל וס"ל להמחבר דגם כריכה מן התורה דגדיל וענף בעינן וכ"כ בלבוש: [יח] ועם השם ויש נוהגים שעושין באויר שני שמנה כריכות שהכל עולה ט"ל כמנין כוז"ו וסיוף לדבר על אורות טליך אורות בגימטריא ציצית וה' קשרים וח' חוטין וכ"כ מהרש"ל ז"ל וגם עולה עם ה' קשרים וח' חוטין כמילוי השם ב"ן ועיין בראשית חכמה בשער הקדושה פרק ו' שהאריך בענין הזה ועיין בזוהר בר"מ פרשת פנחס ובתיקונים תיקון י' דף כ"א ע"ב: [יט] דבעינן שתהא נוטפת וכו' ומי שעושה הציציות כדעת ב"ה בשני נקבים סמוכים להדדי ומכניס בהם הציציות נראים שתהא הציציות יוצאת לגד הטלית מבחוץ ודלא כמו שראיתי קדשים מקרוב באו שמכניסים הציציות לפנים ואינו ניכר מבחוץ רק מעט רושם במקום הנקב דאינו נכון לעשות כן וראוי לאחות בידם וכתב הב"ח אף על פי שנתפשט המנהג שלא כדברי ב"ה מ"מ ראוי לכל ירא שמים ובעל נפש שיתקן לו ט"ק תחת הבגדיו כדברי ב"ה דלא יצא כיוהרא: [כ] י"א שאין לתת שום בגד וכו' וכתב בלבוש אפילו דבר שאין בו חיוב ציצית כגון עור מותר לתת שם שאין עשוי אלא לחזק:

יב דיני הפוסלים הציציות ובו ג' סעיפים:

א * אם נפסקו כל חוטי הכנף ונשתייר בהם כדי עניבת כל החוטים הפסוקים ביחד כשר ואם לא [א] נשאר כדי עניבה: (כי' וירכסו החושן תרגום ויענבון): אפילו * בחוט א' שנפסק כולו פסול * הלכך כיון שכל אחד כפול לשנים אם נפסקו שני ראשים פסול שמא נפסק הוט אחד ולפי * מה שאנו נוהגים לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן ב"ד ראשים בענין שלעולם ה"ד ראשים הם מצד אחד של הקשר וה"ד ראשים מצד האחר אם נפסקו [ב] שני ראשים מצד אחר כשר דודאי שני חוטים הם והרי נשתייר מכל אחד הראש השני שהוא יותר [ג] מכדי עניבה * ולר"ת לא [ד] מכשירין אלא בנשתיירו שני חוטין שלמי' דהיינו ארבע ראשי' שכל אחד מהראשים ארוך י"ב גודלים אז מכשירים כשנפסקו השני חוטין אחרים אם נשתייר בהם כדי עניבה אבל אם נפסקו ג' חוטין אחרים אף על פי שנשתייר בהם כדי עניבה פסולים ומפני כך כשנחתכו שלשה ראשים אם לא [ה] דקדק בעת עשיית הציציות שיהיו נכרים ה"ד ראשים שמצד אחד של הקשר חיישינן שמא כל הראש הוא מחוט אחר ונמצא שאין כאן אלא חוט אחד שלם הלכך מספיקא פסול אבל אם לא נחתכו אלא שני ראשים מכשרינן בכדי עניבה והלכה כסברא ראשונה מיהו היכא דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת: (הג"ה) וכ"ש אם דקדק שיהיו נכרין ה"ד ראשים שבצד א' ונפסקו ג' ראשים בצד אחד דפסול דאז ודאי נפסקו ג' חוטין ואם נפסקו ב"ב בצדדים נמי פסול שמא שלשה חוטין הם: **ב** * היכא דצריך כדי עניבה ומתוך שהחוטין עבים אינו יכול לענבם ואלו היו דקים היו בהם כדי עניבה כשר: (הג"ה) ומשערין [ו] חוטין בינונים (דברי עצמו): **ג** * כדי עניבה לרש"י מן הענף ולר"י אפילו נחתך כל הענף ולא נשאר כדי עניבה אלא מן הגדיל כשר ומנהג העולם כרשי [ז] והיכא דלא אפשר יש לסמוך על ר"י:

מנחות ל"ח לפי' הרא"ש:
(שם ל"ט)
(טור)
ב"י ומדברי מהר"יא:
מנחות ל"ח שם בתוספת:
מנחות שם:
מנחות דל"ט ועיין בתשובת הרדב"ז שהכריע כדברי ר"י וע"ש ק"א סימן ד':

יב מ"ש

[א] ואם לא נשאר פי' דבכל החוטין הפסוקים בעינן שישתייר בהם כדי עניבה כלומר אם נפסקו כל החוטי' בעינן כדי עניבה כל החוטים ביחד ואם נחות בעינן כדי עניבת אותן חוטין הפסוקים כגון אם נפסקו שבעה כדי עניבת שבעה בלבד וה"ה ששה וחמשה וכו' וכן ביאר ב"י בהדיא ועיין ב"ח שכתב כן בשם המרדכי: [ב] אם נפסקו שני ראשים ומדברי המרדכי מוכח דס"ל דגם אם נפסקו ארבעה חוטין מצד א' אם דקדק בעת עשיית ציצית דכשרים לפי שדיי במה שנשתייר בצד השני שהוא יותר מכדי עניבה אמנם מה שנראה יותר בדבריו דגם אם נפסקו כל החוטין דיי לנו אם נשתייר כדי לענוב ארבעה חוטין שהוא דין ציציות תרי חוטין תכלת ותרי חוטין לבן כ"ע למעשה וכ"ל לסמוך ע"ד בשעת הדחק מאחר דסוגיא דשמעתא אולא שפיר כוותי' וכמו שאבאר בעה"י בספרי ע"כ אבל לגאות בו לר"ה אין להקל: [ג] שהוא יותר מכדי עניבה נראה דלאו דווקא דה"ה אם לא נשתייר רק כדי עניבה מצד השני נמי כשר וכ"כ מדברי הלבוש אמנם אם נפסק שני חוטין ובהצטרף שניהם להדדי יהיה בהם כדי עניבה נ"ל להכשיר משום דהוי תרי ספיקא חדא דלמא יצטרפו להדדי אף על גב דליכא כדי עניבה במקום א' ועוד דילמא שני חוטין הם ונשתייר באידך גיסא יותר מכדי עניבה כיון דאיכא כ"כ צדדי להכשר יש להקל ובלבוש כתב ונקטינן להחמיר והיכא דאפשר טוב לחוש לדבריו: [ד] ולר"ת טעמו דס"ל דבעינן שישתייר שני חוטין שלימים שהוא הלבן דתכלת אינו מעכב את הלבן אבל אם השני חוטין דלבן אינו שלימים בשיעור שלהם הציציות פסולים: [ה] אם לא דקדק רבותא נקט דאפילו מספק פסולין וכ"ש אם דקדק וכמו שביאר הרב בהג"ה והרמב"ם ז"ל כתב בפ"א מהלכות ציצית וז"ל אין לחוטי הענף מנין מן התורה וכו' משמע מדבריו דמנין חוטי הציציות הם מדרבנן דמן התורה עכ"פ לא פחות משני חוטין בזמן שהיה תכלת ודוחק לפרש דלמעלה אין להם מנין אבל למטה יש להם מנין דמשמעות הלשון לא משמע כן ועכ"פ לפ"ד יש להקל בספק אמנם כבר נתפשט המנהג כדברי המחבר ז"ל: [ו] ומשערין בחוטין פי' לא דקות כשערות אלא בעינן כחוטי' העשוי' מהם ציצית: [ז] והיכא דלא אפשר למנן הב"י והיכא דלא אפשר במקום שאין הציציות מצויין כדאי הם ר"י והר"א לסמוך עליהם ועוד דיש ראיה לדבריהם מהברייתא דספרי וסוגיא דגמרא אתיא שפיר לדבריהם עכ"ל ונראה דמכ"ש דיש לסמוך עלייהו בכל ספיקות המבוארים בכאן כגון אם נסתפק אם מצד אחד או משני צדדים אם נשאר הגדיל שלם:

יג דיני ציצית בשבת ובו ג' סעיפים:

א ארבע [א] ציציות * מעכבין זה את זה שכל זמן שאין בה כל הד' אינה מצוייצת כהלכתא * והיוצא [ב] בה לרשות הרבים בשבת חייב חטא: ועיין לקמן סי' ש"א ס' ל"ח: **ב** * אם היא מצוייצ' כהלכת' מותר לצאו' בה לר"ה בין [ג] ט"ק בין טלית גדול [ד] אפילו בזמן שאין לנו

מנחות כ"ח:
(שם ל"ח)
תשובת הרא"ש כלל ב' והמרדכי פ' כ"כ דשבת:

יג מ"ש

[א] ארבע ציציות מעכבין פי' לאפוקי ממ"ד דס"ל דכל אחת מצוה בפני עצמה ואפילו באחת יוצאות לר"ה קיימ"ל דלא ק"ל כהאי תנא: [ב] והיוצא בה לר"ה חייב חטאת והא דפסק המחבר לקמן סימן ש"א סעיף ל"ט בכילה שיש בה רצועות דמותר לצאת בהן לר"ה משום דאין הרצועות חשובות כמשא דמובטלת לגבה א"כ ה"ה נמי כאמר דמבוטלים הציציות לגבי הטלית וי"ל דשאני ציצית דחשובים לגבי הטלית דהרי דעתו עליהן עד שישלימם ויתקנם ומשמע מכאן דאם נתקלקלו הציציות כ"כ דאי אפשר לתקנם ה"ה בטילים לגבי הטלית כמו הרצועות לגבי כילה ומותר לצאות בהם לר"ה בשבת כנ"ל להלכה ולא למעשה: [ג] בין טלית קטן וכו' לאפוקי ממה שכתבו בשם מהר"ס שהחמיר שלא לצאות בטלית קטן וכבר חלקו עליו מהרי"ל בתשובה סימן ק"ב והרדב"ז בתשובה סימן רמ"ד ועיין בכה"ג מה"ב וכן עיקר דבר ואין פוצה פה ומצפצף וכ"ל דאפילו באותן מינים דחיובא דציצית ליכא בהו רק מדרבנן אפ"ה מותר לצאות בר"ה דמ"מ חיובא דבגד הוא מדרבנן אף על פי דמדאורייתא פטורין והרי הציציות כבגד עצמו דהא אי אפשר ללבוש את הבגד זולת הציציות וכן משמעות דברי הרמ"בם ז"ל: [ד] אפילו בזמן הזה כלומר שאין לנו תכלת אפ"ה מותר דק"ל דאין התכלת מעכב את הלבן וגם א"כ לחיים דלמא יפסיק אחד מן הציציות בר"ה ולא ישבים כי אין הציצית נפסלים בקל וכ"כ הרא"ש ז"ל:

כתב הרמ"בם ז"ל היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתא חייב מפני שאותן חוטין חשובים הם אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונן ויעשו ציצית אבל טלית המצויצת כהלכתא מותר לצאות בה בין ביום בין בלילה שאין ציציות הבגדים והכשרים מוסף אלא הם מנוי הבגד ומתכשיטיו כמו האימרה ויוצא בה ואלו היו החוטין שהם מצויצים מוסף היה חייב היוצא בה לר"ה אפילו ביום השבת שאין המצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת עכ"ל:

והנה

לנו תבלרת: (הג"ה) ה רק שלא יהא מוכח לו על * כתפיו
ו ומקמיין * לטלית המזוקתי' שהוא מצוין בהלכתו ואין צריך לבודקו
קודם שילך בו: ג אם * נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית
ז שהטלית שעליו פסול לא יסירנו מעליו עד שיגיע לביתו דגדול
כבוד הבריות: (הג"ה) ח ואפילו טלית קטן שתחת בגדיו א"צ
לפשטו וה"ה אם ט נפסק אחד מן הציציות ומתביים ליסב בלא טלית דיוכל
ללבשו בלא ברכה מכח כבוד הבריות ודוקא בשבת דאסור לעשות ציציות
אבל י בחול * כה"ג אסור:

ר"ן ורי"ו פ' הכלת
הר"ן ומ"כ:
הרא"ש בשם הגה'
הר"ן בן פי' רש"י:
מנחות ל"ו לדעת
האחרונים והרשב"א:
עיין ברמב"ם כ"ה
מהל' שבת ובכלבו:
מרדכי פ"ק דכ"ח:

ובזה מ"ש בין בלילה כלומר אף על גב דק"ל דלילה לאו זמן ציצית אפ"ה
מותר לנאות בהן משום דהוי הבגד הם וכ"כ מדברי המחבר שכתב בתם
מותר לנאות משמע בין ביום ובין בלילה וכ"כ בכ"ג מה"כ כדעת המחבר
והוא לאפוקי מקנת דיעות שהפליגו על החדה לאסור לנאות בלילה לר"ה
מפני שאין בלילה חיוב ציצית ואין דבריהם נכונים וכ"כ הרדב"ז בתשובה
סימן רמ"ד ע"ש: ה רק שלא יהא מוכח לו על כתיפיו פי' מקופל
כביב הצואר על הכתף וז"ל הרב בית' משאת בנימין בתשובה סימן
מ"ח היינו בטלית מקופלת ומשלשלין סביב הצואר על כתפיהן כענין שקנה
האחד כשהוא מקופל עם שני ציציות יורד לפניו מימין וקצה השני עם שני
ציציות יורד משמאלו חייב חטאת עכ"ל כלומר מדבריו דהיינו בטלית צריך שיכסה עצמו בטלית ראשו וגופו כדרך לבישה ולאו אין משום איסור לנאות בו
ויותר טוב לעשות כן מאילו שקופלין את הטלית ומונחין בו כמין מגורה דהא הרבה פוסקי' אוסרי' שתי מגורות וז"ע ג' זו ועיין לקמן סימן ס"א :
ו ומוקמיין לטלית המזוקתי' כי' אם כבר בדק בשחרית את הטלית א"צ לבודקו בשעה שרוצה לנאות בו לר"ה אבל אם לא בדק בשחרית צריך לבודקו וק"ו
מיה שכתב המחבר לעיל בסימן ח' סעיף ט' דקודם הברכה יעיין בחוטי הציציות והשתא בשביל שלא יברך ברכה לבטלה צריך בדיקה מכ"ש לנאות בו
לר"ה שהוא איסור סקילה מיהא למאן דס"ל לקמן סימן שמ"ה דליכא ר"ה גמורה בזמן הזה דבעינן שיהא דוקא שש רבוא בוקעים בו בכל יום כמו דגלי
מדבר אפשר לחלק דיש להחמיר לענין ברכה דאסור מדאורייתא מאוהרת לא תשא דמתרגמינן לא תשא שם ה' לשוא: ז שהטלית שעליו וכו' פי' אפילו היה פסול
בשעה שיצא מביתו אפ"ה לא קנסינן ליה דגדול כבוד הבריות וכ"כ מ"ה פי"ט מה"ל שבת ועיין ב"י: וי"ש כשהוא בכרמלית אבל בר"ה ודאי דלא גדול
כבוד הבריות שידחה מה שהוא אסור מדאורייתא וכמו שיתבאר בסמוך ונראה דלמאן דס"ל דאין עכשיו ר"ה הכל הוא בכלל כרמלית: ח אפילו
טלית קטן פי' דלא פלוגו חכמים גבי כרמלית בין טלית לטלית והתירו אפילו בדליכא כ"כ בזיון: ט וה"ה אם נפסק אחד וכו' נראה מדברי
הרב אפילו בכה"ג כשמתביים ליסב בלא טלית יכול ללובשו ואפילו נפסק לו הציצית אחר שכבר נתעטף ודלא כדברי כ"ג בית"כ שרוצה לחלק בזה ע"ש
והטעם ברור הוא כדכתב המרדכי בשם ר"ימ"ו דמצות עשה דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשלובשו ולא אחר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ארבע
כנפים בלא ציצית דאו ודאי היה אסור ללבוש הטלית אפילו בשבת שאי אפשר לו לעשות הציציות אלא מצות ציציות הוא מצות עשה גרידא להטיל בו ציצית
וז"מ אין הטלית אסור ללבוש וגם אינו עובר כן שאין עתה יכול להטיל בו ציצית שהוא שבת ובחול ודאי עובר כ"ש שלובש בעשה ע"כ משמע מדבריו דכיון
דלא אסרה תורה ללבוש את הבגד בלתי ציצית לית כאן שום איסור בשבת בלבישת בגד של ארבע כנפות בלא ציצית כשהוא יושב בביתו ולא בכנס בר"ה
או לכרמלית כיון דלא אפשר לעשות הציצית בשבת וא"כ אפילו לא היה שם כבוד הבריות היתר גמור לגמרי הוא ותדע דאל"כ רק תאיור שבגד עצמו אסור
ללובשו בלא ציצית אפילו בשבת א"כ איך כבוד הבריות דוחה עשה שבתור דהא מסקינן בגמרא פרק הקומץ דאין כבוד הבריות דוחה אלא לא תעשה מדבריה'
בלאו דלא תסור כגון כרמלית או כיוצא בו שהוא מדבריהם אבל איסורי תורה כלל וכלל לא ע"ש ודו"ק וא"כ מה שכתב המחבר מפני כבוד הבריות הוא שלא
לצורך רק שלא רצה לחלק במקום דליכא בו משום כבוד הבריות והשתא אתא שפיר דלא כתב הרב בכאן תקנתא שיתן הטלית במתנה לאחר ויחזר ויטלה
ממנו הטלית דטלית שאול פטור מציצית וכמו שכתוב לקמן בהלכות שבת סימן שכ"ב סעיף ו' לענין כלים חדשים משום דהכא ליכא איסורא כלל. וכמ"ש
וכן משמעות דברי הרב כד"מ ע"ש ולפ"ז מ"ש הספר ב"נ מה"כ דהרב קאי דוקא כשהוא בכרמלית אבל בב"ה דליכא בזיון כ"כ צריך ליסב בלא טלית
וכ"ש אם כבר לבש הטלית ונפסל אח"כ דאין ללובשו וכתב שכך הורה הלכה למעשה ולא דק וכמ"ש הוא עיקר ועיין מ"ש בל"ח אות ט': י אבל בחול כה"ב
אסור כבר כתבתי הטעם משום דאסור לילך בבגד של ארבע כנפות בלא ציציות אם אפשר לעשות בו ציציות ואפילו איכא שם משום כבוד הבריות אסור
ללובשו כי אין כבוד הבריות דוחה עשה או לא תעשה של תורה ודו"ק:

יד דיני ציצית שעשאו עכום ונשים וטלית שאולה ובו ה' סעיפים:

א * ציצית שעשאו עכום פסול דכתיב דבר אל בני ישראל
לאפוקי עכו"ם * האשה א כשרה לעשותן: (הג"ה) ב ויש
* מחמירין להצריך אנשים שיעשו ג אותו וטוב לעשות כן לכתחלה:
ב ד הטיל ישראל ציצית בבגד בלא ה כוונה אם אין ציצית
אחרים מצויים להכשירו יש לסמוך על הרמב"ם ז"ל שמכשיר אבל
לא יברך עליו: ג ו השואל * מחבירו טלית שאינה מצויצת
פטור מלהטיל בה ציצית כל שלשים יום דכתיב כסותך ולא של
אחרים אבל אחר שלשים יום חייב מדרבנן ז מפני שנראה כשלו:
(הג"ה) * ואם החזירו תוך שלשים וחזר ולקחו אינו מצטרף רק בעינן
שלשים יום רצופים: * שאלה ח כשהיא מצוייצת מברך עליה מיד:
ד ט מותר ליטול טלית חבירו י ולברך עליו יא ובלבד
שיקפל

מנחות מ"ב:
תוס' והר"ש:
מרדכי פ"ק והגה'
מיימני תוס' מ"ב:
הרא"ש בשם
והרמב"ם בפ"א
מה"ל ציצי' מכשיר:
חולין ק"י מנח' מ"ד:
כ"י הלכות ציצית:
תוס' שם והרא"ש
וסמ"ק וכ"י:

יד מ"ש א האשה כשרה פי' דלא תימא כל שאינו בלבישה אינו
בעשייה כמו גבי תפילין וכדכתיב המחבר לקמן בסי'
ל"ט דפסלי תפילין דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיב'
והני נשי דאינו בקשירה אינו בכתיבה אבל בציצית דלא גלי לן קרא לא
דרשינן הכי ועיין לקמן סימן תרל"ה: ב ויש מחמירין וכו' כלומר
מדכתיב דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית בני ישראל ולא בנות ישראל:
ג שיעשו אותו נראה דוקא הקשירה אבל הטוי' והשזירה מותר לכתחלה
ע"י נשים וכן עושה דבר וכן יש ראיה ממעשה דקרטלתא דביתהו דר"פ בן
דוסא דטוי' תכלתא לצדיקי לע"ל וכן מבואר בהדיא בהגהות מיימני וכ"פ
בלבוש: ד בלא כוונה פי' שקשר קשר העליון שהוא מדאורייתא
בלא כוונה אבל אם עשה קשר העליון בכוונה אע"פ שעשה אחר כך שאר
קשרים והחוליות בלא כוונה גם בדליכא ציציות אחרים יש להכשיר:
ה הטיל ישראל וכו' הטעם דס"ל להרמב"ם ז"ל דוקא טוי' ושזירה בעינן
לשמה כדכתיב גדילים תעשה לך לשמה בעינן אבל הטלת ציצית לא בעינן
לשמה דכתיב סתם ועשו להם ציצית והרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתו דס"ל בנוי
אפילו ישראל מומר ע"ג אינו עושה לשמה וכדלעיל בסימן י"א סעיף ב' ונ"ל דאם ישראל עשאם שלא לשמו כשרים אבל
הרא"ש ז"ל נ"כ אזיל לשיטתו דס"ל דבישראל עומד ע"ג בני מש"ה אצטריך למפסל הנוי אפי' אל מומר ע"ג אם אינו מסייעו ולפי מה שהכריע המחבר
בכאן דיש לסמוך על הרמב"ם בשאין ציצית אחרים ה"ה לעיל בעכו"ם בישראל מומר ע"ג וכו' בעשיית ציצית בין לדעת הרא"ש ובין לדעת הרמב"ם אפילו
ישראל שעומד ע"ג אין להכשיר ואם ישראל מסייעו יש להם תקנה תיהא אם עשה ישראל קשר העליון וקנת כריכו' חוליא וגזור הרמב"ם אפילו לא עומד ישראל
ע"ג יש להכשיר: ונראה גם להיש מחמירין דלעיל שמצריך דוקא אנשים לעשותן אפ"ה לא יברך שום ברכה על עשיית ציצית כי אין העשייה גמור המצוה
כי אם הלבישה ולאפוקי מדברי כמ"ק ותדע שהרי תפילין דאסור לאשה לכתבם ואפ"ה אינו מברך על הכתיבה ועיין ב"י: ו השואל מחבירו וכו'
מדברי התוספות פרק התכלת דף מ"ד בד"ה טלית שאולה וכו' משמע דשוכר את הטלית שוה לדין שואל לענין זה וכן מוכח קצת מדברי הש"ס תניא כ"ה הדר
בפונדקי של א"י וכו' ע"ש ודו"ק: ז מפני שנראית כשלו משום דאין דרך שאלה יותר משלשים יום תוספת שם ואם רוצה לעשות ציצית בטלית שאולה
ולברך עליו בתוך שלשים יום נראה לבאורה מדברי התוספת בכ"ה דיכול לברך ודומה לנשים שיכולין לברך על מצות עשה שהזמן גרמא אע"ג דק"ל דכל מצות
עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכיון דיכול לברך עליו מותר לנאות בו לר"ה דמוכי הבגד הוא וכדלעיל: ח שאלה כשהיא מצויצת וכו' מדברי המחבר
משמע דחייב לברך עליו"כ מדברי הרא"ש אבל מדברי התוספת שם משמע דרשות הוא וז"ל המברך לא הפסיד וז"ל מהרש"ל פרק כ"ה סימן כ"ג ויראה שמים
לא ילבש טלית שאינו שלו ואם אין לו טלית אחר ילבשנה בלא ברכה ואפילו לפי דעת המברכין בטלית שאולה היינו הטלית שלובש בשעת התפלה עם התפילין
אבל מי שלובש כדי לעלות בו לתורה או לעבור לפני התיבה בודאי יראה שאין לברך עליו כלום עכ"ל: ט מותר ליטול וכו' משום דמסתמא ניחא
ליה לאינש לאיעבד מצוה בממון שלו ונראה דוקא לבעיתים שאין בו הפסד ובילוי קרבא אבל לא בקבע וכ"כ הב"י ע"ש: י ולברך עליו משמע מדברי
המחבר אפילו בלא בטלית רשות יכול לברך ומהר"ם מרקאנ"טי כתב בתשובה סי' כ' די"א שלא לברך רק בטלית רשות וכ"כ לעבר"ד להוכיח מלשון הרא"ש שם
וכתב מהרש"ל דוקא בב"ה אבל להוציא מב"ה לא דלא ניחא ליה שיטול את שלו ממקום שהניחו: יא ובלבד שיקפל משום דאי לא יקפלנו כמוצא

הטלית

שיקפל אותה אם [יב] מצאה מקופלת : (הג"ה) וה"ה בתפילין אבל אסור ללמוד מספרים של חבירו בלא דעתו דחיישינן שמא יקרע אותו בלימודו : **ה** טלית של שותפין חייבת בציצית דכתיב על כנפי בגדיהם :

מיין ת"י סי' מ"ו בתשובת מהר"ס אריקאנטי סי' כ'

טלית כיוון אחר עשיית המצוה ולא כיחא ליה דליכא למעבד מצוה בחנוני אלא בשעת עשיית המצוה עכ"ל תורת ישרים ע"ש סימן מ"ו וטליתות שהם של הקדש ומברכין עליהם וכ"כ בתשובות מהר"ם מינ"ץ סימן י' : [יב] אם מצאה מקופלת משמע בשבת דאין הטלית מקופל יכול להניח כך מיהא אם מצאה מקופל בשבת נראה לכאורה כיון דאינו יכול לסור ולקפלה דאסור להשתמש בו וכ"כ בספר כ"נ מה"כ בשם גדול א' וכתב שם דיש לקפלה ולא כקופל הראשון וכנון הוא :

טו אם להתיר ציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית ובו ו' סעיפים :

א [א] מותר * להתיר ציציות מטלית זה וליתנם בטלית אחר [ב] אבל שלא להניחם בבגד אחר לא : (הג"ה) [ג] ודווקא בטלית של בר קיימא אבל * מותר להתיר הציצית מטלית של מתים : **ב** * אינו יכול ליקח הכנף כמו שהוא עם הציציות ולתופרו בבגד אחר משום דעל כנפי בגדיהם בעינן [ד] וכנף זה לא היה כבגד זה בשעת עשייה : **ג** * טלית מצויצת כהלכתה שחלקוה לשתים ובכל חלק יש בו [ה] שיעור להתעטף ונשאר לכל אחת מהם ציצית אחת או שתים אין בו משום תעשה ולא מן העשוי : **ד** * נקרע הטלית תוך שלשה אצבעות סמוך לשפת הכנף אינו רשאי לתופרו ופירש רש"י דחיישינן שישתייר כחוט התפירה ויניחנו ויוסיף עליו שבעה חוטין לשם ציצית ולטעם זה אפילו נקרע כ"ש לא יתפור ולפי זה טלית של צמר שנקרעה תוך שלשה מותר לתפור האירנא דאין דרך לתפור בחוטי צמר ורב עמרם פי' דטעמא משום דנקרע תוך שלשה לית ביה תורת בגד וכמאן דליתיה דמי ואף על גב דתפרי' כמאן דפסיק חשיב ואי עביד ביה ציצית לא פטר לטלית ולפי' זה אם נקרע ונשתייר כ"ש כשר וי"א דלרב עמרם לא נפסל אלא ציצית שהיה בו בעת שתפרו אבל אם אחר שתפרו הטיל בו ציצית כשר וירא שמים יצא את כולם היכא דאפשר : **ה** * אם נקרע מהנקב שהציצית תלוי ולמטה אם קודם הטלת ציצית לקרע שאותו ציצית היה שם בשעת הקרע כשר ואם נקרע ונשתייר ממנו כ"ש ותפרו ואחר כך הטיל בו ציצית אם הוא של צמר כשר [ט] לכ"ע ואם הוא של שאר מינים שדרך לתפור בהוטין של אותו המין לא יתפור לדעת רש"י ואם נקרע ותפרו ואחר כך הטיל בו ציצית איכא לספוקי : **ו** * התופר חתיכת בגד בכנפי הטלית וכן מה שנוהגים לתפור סביב הנקב שהציצית בו אם הטלית של משי ותופרו בחוט משי לבן יש לחוש בדבר [י] לדעת רש"י שלא תהא שום תפירה למטה מג' ולמעלה מקשר גודל : (הג"ה) וה"ה בכל מקום שתופר בחוט שהוא מן הציצית דחיישינן שמא יקח אותו חוט לחוט הציצית :

מנחות מ"א ושבת כ"ב וכשמואל : מרדכי ותוס' פ' ב"מ דף כ"ב : תכלת : תשובת הרש"בא סי' רי"ו עיין בתשו' מהר"ר אהרן ששון סי' רל"ב ובהר"ס מינץ סימן י"ג : מנחו' מ"א וכר"מ עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סימן קמ"ו : (ב"י) הגהות מיימוני פ"א מהלכות ציצי' לפירוש הב"י : ת"ה סי' מ"ו בשם הגהות מיימוני :

טו מ"ש

[א] מותר להתירו וכו' פי' אפילו מטלית חדש וכ"ש מיפן שאינו ראוי ללבוש עוד כדי להכניס בטלית אחר ויקיים בו המצוה : [ב] אבל שלא להכניס וז"ל השאלתות ר"פ שלא דאין להתיר ציצית מטלית כדי למכרה לישראל משום דקמבטל לה למצוה אבל מטלית לטלית שרי עכ"ל ומשמע מדבריו מדנקט למכרה לישראל קמש"לן אף על גב דישראל אחר נ"כ יעשו בו ציצית אפ"ה אסור או י"ל אסבא מדנקט דקמבטל מצוה דווקא היכא דיתבטל המצוה אבל אם גם הישראל אחר יעשה בו ציצית מותר להתיר את הציצית אף על גב דאין לו טלית אחר שיתן בו את הציצית והכי מסתברא ונראה דה"ה דיכול להתיר הציצית כשהם מקוטעים אף על פי שהם כשרים ע"פ הדין וכן אם מצא ציצית יפין ונאים מן הראשונים משום זה אלי ואנוהו וכ"כ בכה"ג מה"ב וכ"כ בלבוש אמנם יתיר הקשרים והכריכות כדי שלא יכלה את הציציות שיהיו ראוין לבגד אחר : **ואם** מותר להשתמש הטלית לאיזה תשמיש שירצה מאחר שכבר התיר הציציות או למכרה לגוי משמע מסוגיא דפרק התכלת דף מ"ג דמותר מדאמרינן התם אין אדם רשאי למכור טלית מצויצת לגוי עד שיתיר ציציותיו מ"ט הכא תרגומו משום זונה וכו' ומיירי כשרוצה להכניס הציצית בבגד אחר ואז מותר למכור הטלית לגוי אף על פי שהגוי יעשה תשמיש אחר וה"ה בעצמו יכול לעשות כל תשמיש שירצה ובלבד שלא יהא תשמיש מגונה : וכראה דאם מתיר הציציות מטלית לטלית אחר אף על גב דהציציות היו כשרים בטלית הראשון כגון שהיו בהם כדי עניבה עכשיו שעושה מחדש צריך לעשות לכתחלה שיעור הנזכר לעיל בסימן י"ב וכן הוכחתי מדברי רש"י פרק התכלת שם בהאי ברייתא טלית שנקרע תוך ג' וכו' ע"ש : [ג] ודווקא בטלית בר קיימא מדנקט שתם בר קיימא משמע אפילו אינו חייב אלא מדרבנן אין רשאי להתיר הציציות ולהכניסם בטלית שחייב מדאורייתא מיהא בטלית שאולה שפטור לגמרי אפשר דמותר : [ד] וכנף זה לא היה וכו' אבל משום תעשה ולא מן העשוי אין לפוסלו שהרי כעשה מתחלה לשם מצוה כ"י בשם מהרי"א ז"ל וכתב בלבוש אפילו כופל אמה על אמה פסול : [ה] שיעור להתעטף אבל אי ליכא בו שיעור להתעטף ואחר כך השלים פסול משום תעשה ולא מן העשוי וכתב הב"ח דווקא אם מתעטף בכל חלק לבדו אבל אם מצרף לחלק חתיכה אחרת אפילו אין בחתיכה האחרת שום ציצית יש בציצית הראשונות משום תעשה ולא מן העשוי שהרי כשהתחיל לתפור בקרן אחת נתבטל אותו הכנף וכשחזר ומתקן איכא כראשונה משום תעשה ולא מן העשוי עכ"ל ודבריו נכונים ונראה מדבריו דאם היה בת חמש כנפים ועשה בה כנף אחרת כדי שתהא בת ארבע ודאי דכשר וליכא משום תעשה וכו' וזה פשוט : [י] ופרש"י וכו' הרא"ש בתשובה כלל ב' סימן י"א נקט עיקר כדברי רש"י ז"ל : [י] כשתייר כ"ש כשר וכת"ה סימן מ"ו כתב בהדיא לדעת ר"ע דאם כשתייר כ"ש פסול וז"ל שם דהאי טעמא דר"ע לא שייך אלא דווקא היכא שנקרעה חתיכה קטנה תלויה ומחובר בה כמועט ורוצה לחזור ולחברה בטלית וכה"ג לא רמינן ציצית באותו חתיכה משום דכמאן דפסיק דמי וציצית המוטל שם לא פטרה לטלית וכ"כ מוכח מן הש"ס כדברי ת"ה מיהא דתנן ובלבד שלא יביא אמה על אמה ממקום אחר וכו' ועיין מ"ש התוספת פרק התכלת דף מ"א ע"ב ד"ה שמא יקרע וכו' ע"ש ודו"ק : [ח] אלא ציצית שהיה בו ומדברי ת"ה בסמוך משמע אפילו ציצית שהטיל אחר כך לא פטרה וכן נראה לענ"ד עיקר מיהא אם כשתייר כדי שלש אצבעות שלם ברוחב אף על כי שהוא למטה משלש אצבעות באורך הטלית הציצית שעושה אחר כך פוטר את הטלית לכ"ע ובספר כ"נ פסק להקל בשם הרדב"ז ע"ש : [ט] כשר לכ"ע כבר כתבתי בסמוך בשם ת"ה דלאו כ"ע הוא וכ"כ עיקר : [י] יש לחוש לדעת רש"י אבל לפי ר"ע כיון שהבגד שלם ואינו תופר רק לחזק הנקב פשיטא דכשר :

יו שיעור טלית ובו סעיף א' :

א * שיעור טלית שחייב בציצית שיתכסה בה באורך וברוחב [א] ראשו ורובו של קטן * המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשומרו : (הג"ה) ואז חייב בציצית [ב] ודווקא כשגדול לובשו פעמים ערא' ויוצא בו לשוק :

מנחות מ' מ"א : רמב"ם פ"ג מהל"כ תשו' הר"ס מינץ ס' ע"ח וקי"י ספר הזכרונות דף י"ן :

יו מ"ש

[א] ראשו ורובו של קטן משמע מדברי המחבר אפילו אין גדול יוצא עראי לשוק אפ"ה חייב בציצית וה"ה אם הוא פחות משיעור וה אפילו הגדול יוצא עראי לשוק אינו חייב בציצית וכן משמעות דברי הרמ"בם ז"ל והב"ח כתב להתיר כשגדול יוצא בו בקבע ואינו נראה כי בעלה דעתו אצל כל אדם וכ"פ בלבוש וכנ"ג כתב אסכא בשם הלבוש ולא דק : [ב] ודווקא וכו' ס"ל דבעינן תרווייהו כדי שיתכסה וכו' וגם גדול לובשו לפעמים ובחד מהנך תרווייהו אינו חייב להטיל בו ציצית ומכאן ראוי לכל גדולי הדור למחות במוכנ' הבים שעושים מלבוש שאפילו קטן בן חמש שנים אינו מתכסה בו ומברכין עליו דזה לכ"ע אסור ודע דקטן דנקט הכא מיירי בקטן שהוא בן תשע שנים וכ"כ הטור בהדיא ובסמ"ק כתב דמיירי בקטן שהגיע לחינוך שהוא כבן שש וכן שבע וכתב הב"ח שכדברי הטור נקטינן :

יז מי הם החייבים בציצית ובו ג' סעיפים :

א אף על גב דכתיב וראיתם אותו [א] סומא חייב בציצית מפני שנתרבה מאשר תכסה בה וקרא דוראיתם אותו אצטריך למעט כסות לילה : (הג"ה) ע"ל סימן י"ח : **ב** * נשים ועבדים פטורים מפני שהיא מצות עשה [ב] שהזמן גרמא : (הג"ה)

מנחות מ"ג : שם וכר"ש הרי"ף והר"א בשם תוס' עיין ת"י פ"א :

יז מ"ש

[א] סומא חייב פירוש אם לובש טלית בת ארבע כנפות חייב לעשות בו ציצית אבל אינו חייב לקנות דהא לאו חובת גברא הוא : [ב] שהזמן גרמא דהא לילה לאו זמן ציצית וק"ל דנשים פטורות משום דהוי מצוה ושומרה בקום והקל שלם כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים מהם להתחייב נשים ועבדים ילפינן בג"ש לה לה מאשה דכל המצות שהנשים פטורות גם העבדים פטורים ש"ס

(הג"ה) ומ"מ אם רוצים לעטפו ולברך עליו הרשות בידם כמו שאר מצות עשה שהזמן גרמא אף מקוי כיוצא: לכן אין להם ללבוש ציצית הואיל ואינו חובת [ד] גברא : **ג** * טומטום [ה] ואנדרוגינוס חייבין מכפק רמב"ם פ"ג מהלכות ציצית : ויתעטפו בלא ברכה : (הג"ה) ולפי מה שנהגו נשים לברך במצות עשה שהזמן גרמא [ו] גם הם יברכו (דברי עצמו) : **ד** * קטן סוכה מ"ב : היודע להתעטף [ז] אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו : (הג"ה) דווקא כשיודע לעטוף שני ציציות לפניו וב' לאחריו ויודע לאחז הציציות בידו בשעת ק"ש :

[ג] אם רוצים לעטפו ולברך וכו' הטעם כיאר הר"ן ז"ל דהרי כוטלת שכר מדאמר ר"י גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה אלמא מי שאינו מצוה נמי יש לו שכר והא דקאמרי ונוכו קאי על האנשים עכ"ד ועיין בש"ג כריש הלכות ציצית : [ד] ואינו חובת גברא פי' אינו מחויב לקנות בגדי שיש לו ארבע כנפות כדי שיתחייב בציצית אלא התורה אומרה אם אתה לובש בגד של ארבע כנפות עשה בו ציצית : [ה] טומטום ואנדרוגינוס פי' טומטום לא כודע אם הוא זכר או נקבה ואנדרוגינוס יש לו זכרות ונקבות וכלינו מו"ל דאיכא מ"ד דס"ל דבריה בפני עצמו הוא ובין למר ובין למר לא יברך : [ו] גם הם יברכו ע"כ נ"ל דס"ל עיקר כמ"ד דספיקא הוא אבל למאן דס"ל דאנדרוגינוס ברי' הוא גם אם נשים מברכת אנדרוגינוס לא יברך שהוא ברי' בפני עצמו וכ"כ בספר כ"נ : [ז] להתעטף וכו' וכתב בכ"נ דווקא כשהוא מבן י"ג שנים אבל מי"ג שנים ואילך חייב בציצית כגדול.

יח זמן ציצית ובו ג' סעיפים:

א * לילה לאו זמן ציצית הוא דאמעיט מוראית אותו * להרמב"ם מנחות מ"ג וכר"ש : כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום ומה שלובש ביום חייב אפילו מיוחד ללילה * ולהראש כסות המיוחד ללילה פטור אפילו לובשו ביום וכסות המיוחד ליום או [א] ליום ולילה חייב אפילו לובשו בלילה : (הג"ה) * וספק [ב] ברכות להקל על כן אין לברך אלא כשלובש ביום והוא מיוחד גם כן [ג] ליום ואחר [ד] תפלת * ערבית אף על פי שעדיין יום הוא אין לברך עליו וכליל * י"כ [ה] יתעטף בעוד יום ויברך עליו : **ב** כרינין [ו] אף על פי שאדם ישן בהם בבוקר אין מטילים בהם ציצית : **ג** * מאימתי מברך על הציצית בשחר משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה : (הג"ה) ואם לבשו [ז] מעלות השחר ואילך י"א דמברך עליו וכן נוהגים ואם לבשו קודם לכן כגון בסליחות לא יברך עליו וכשיאור היום [ח] ימשמש בו ויברך :

מ"פ ק"ג וכר"ש : פ"נ מהל' ל והגהות מיימוני : כריש הל' נ : הגהות מיימוני : פסקי מהר"א : תש"בן : הרא"ש שם : הרמ"ב פ"ג מהל' נ יוסנה כ' דברכות :

יח מ"ש [א] או ליום ולילה לכאורה נ"ע דהא בסיום כתב המחבר ז"ל דציצית הוא מצות עשה שהזמן גרמא וכירושלמי מוכיח דלמאן דס"ל כסות המיוחד ליום ולילה חייבת לאו מצות עשה שהזמן גרמא היא ונראה דהמחבר עפרש דהתם בלילי בזה אם הוא מצות עשה שהזמן גרמא ולכ"ע כסות המיוחד ליום ולילה חייבת ופסק כמ"ד דס"ל דהוא מצות עשה שהזמן גרמא וכבר הארכתי בזה בס"ד בספרי ט"כ לדעת הרמב"ם ז"ל ע"ש : [ב] וספק ברכות להקל ונראה הייכו דווקא לענין ברכה אבל הציצית צריכין להיות מתוקנים וזה פשוט : [ג] הוא מיוחד גם כן ליום פירוש גם ליום ואפילו מיוחד גם ללילה ומכ"ש ליום לבד : [ד] ואחר תפלת ערבית ומהרי"ל בתשובה סימן קע"ד כתב כל זמן ראוי מברך על הטלית וע"כ נוהגים מי שאומר קדיש יתום שמתעטף בטלית ולא יברך עליו שאינו אלא מפני כבוד ציבור ובתענית ציבור כתב הכ"ה דיבור את הטלית כשיגיע לברכו וכב"ג כתב עד לאחר תפל' ערבית :

כתב בכתבי מהרא"י מי ששכח או הזיד ולא נתעטף בציצית כל היום אחר שיתפללו ערבית יתעטף בלא ברכה : [ה] יתעטף בעוד יום וכו' אבל בליל יום כפור לא יברך דלילה לאו זמן ציצית : [ו] סדיני' וכו' לכאורה נראה דדין זה לשטת הרא"ש ז"ל דס"ל דכסות לילה פטור אף ביום אבל לשטת הרמב"ם חייב בציצית וכן איתא בהדיא בהגהות מיימוני בשם רבינו אליה שהטיל ציצית בסדיניו וע"כ יש לתמו' על המחבר שה"ל לפסוק לחומרא ואפשר דסמך על המרדכי שכתב דסדינין פטורין דלא חייבי תורה רק דין מלבוש מיהא מדברי תוס' פרק התכלת דף מ"א ד"ה תכלת משמע דאין לחלק וכן איתא בספרי ע"ש : [ז] ואם לבשו מעלות השחר וכו' ז"ל המרדכי בפ"ב דמגילה דציצית כיון דלא כתיב ביה יום בהדיא אלא וראיתם אותו בראיה תלא רחמנא ומעמוד השחר שרי לכתחלה וכן עמא דבר עכ"ל : [ח] ימשמש בו ויברך ז"ל בנימין זאב בתשובה ס' קנ"ו כשהיום מאיר ממשמש בטליתו ומניח של ראשו ומברך :

יט זמן ברכת ציצית ובו ב' סעיפים:

א * ציצית חובת גברא הוא ולא [א] חובת מנא שכל זמן שאינו לובש הטלית פטור מציצית [ב] ולפיכך אינו מברך על עשייתה ציצית שאינו מצוה אלא בלבישתו : **ב** [ג] עשה * טלית לצורך תכריכין * אף על פי שלובשו לפעמים בחייו פטור :

מנחות מ"ב וכרב הרי"ף ורי"ו כם שם והרא"ש : עיין ת"י ע"ו : מנחות מ"א כ"י הלכות ציצית :

יט מ"ש [א] ולא חובת מנא כירוש אף על פי שיש לו טלית בת ארבע כנפות מונח בקופסא פטור מלעשות בו ציצית ולאפוקי מ"ד דאף על פי שמונח בקופסא חייב כיון שיש לו ארבע כנפות ומהרש"ל כסק להחמיר כשמואל דאפילו כלי קופסא חייב והכריו להחמיר לבדוק הטלית כשכופלין אותו וכתב הב"ח דלאו א"כ לבודקו כשלובשו כמו שכין של שתיטה עיין בי"ד : [ב] אינו מברך על עשיית ציצית כיון דעשי' אינו גמר המצוה אלא העטיפה גמר המצוה לאפוקי אם היה חובת טלית היה העשיה גמר המצוה : [ג] עשה טלית לצורך תכריכין הטעם כיאר בב"י בשם כ"י דאפילו לובשו לפעמים בחייו פטור כיון שאין עשייתו לכסוי ומקיים ה"ל כיון כסות לילה דפטור אפילו לובשו ביום עכ"ל משמע דלדעת הרמב"ם דחייב כסות לילה כשלובשו ביום ה"ה הכא כשלובש התכריכין בחייו חייב בציצית ואם כן יש לתמו' על המחבר דכתב האי דינא סתם כאלו הוא אליבא דכ"ע ולכאורה לדעת הרמב"ם ליתא ודוחק לחלק דהכא איירי ומדכתיב כסותך משמע דווקא המיוחד לאדם חי וה"ל כאילו אינו כסות כלל אבל כסות לילה אף על פי שהוא מיוחד ללילה מ"מ כסות הוא וכ"כ ב"י לחלק בכך וזה דוחק ובספרי ע"כ העליתי מדקאמר התם ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו וכו' משמע דהאי דינא ליתא אלא לשמואל דס"ל כלי קופסא חייב אבל לשאר אמוראי דס"ל דכלי קופסא פטור לא שייך כלל דין זה דאם אינו לובשו לפעמים בחייו מלתא דפשיטא הוא ומאי קמ"ל דודאי מתים פטורים מכל המצות כדאמרינן כיון שמת נעשה חפשי מכל המצות ואם הולך בו לפעמים בחייו ודאי דחייב לעשות בו ציצית ואי אפשר לאוקמא אלא לשמואל וזה כסברת הרמב"ם ז"ל כמנא עולה מזה דלסברת הרמב"ם אם הולך בו לפעמים בחייו חייב לעשות בו ציצית ודלא כדעת המחבר ז"ל :

ך דיני לקיחת ומכירת הטלית ובו ב סעיפים:

א הלוקח טלית * מצוייצת [א] מישראל או מתגר עכ"ום : (הג"ה) ומותר שלקחן מישראל נאמן : כשר [ב] דכיון דהתגר הוא חזקה שלקחה מישראל דלא מרע נפשי אבל אם לקח מעכו"ם שאינו תגר פסולה: **ב** [ג] אין * מוכרין טלית מצוייצת לעכו"ם שמא יתלווה עם ישראל ויהרגנו אפילו * למשכן ולהפקיד טלית מצוייצת לעכו"ם אסור אא"כ הוא לפ"ש דליכא למיחש להא :

מנחות מ"ג : (שם) (שם)

ך מ"ש [א] מישראל נאמן כירוש שטוין ושוזרן ותלאן לשמן : [ב] כיון דתגר הוא וכו' בב"י מפרש דמיירי בתגר שלוקח גם שאר דברים ומוכרין לישראל ועיין ב"י : [ג] אין מוכרין וכתב הב"ח דווקא לגוי שאינו תגר אבל לתגר מוכרין ע"ש : והנה המחבר כתב שמא יתלוה וכו' ובגמרא איירינן עוד טעם משום זונה ישראלית שתהי' כבירה שהוא ישראל ויתבטל לו ולא יכה עשה המחבר שהשמיט טעם זה כי יש ב"י לדינא : ואם התיר הציצית אף על כי שנקבי הציצית קיימים מותר למכרו לעכו"ם : והנ דיוסינא בפרק המוכא תפילין גבי המוכא תכלת בשוק וכו' מוכח דבזמן הזה אם מוצא טלית מצויין בשוק דיש להכשירו דכ"ה לא פורש למייף וה"ה אם מוצא ציצית יש להכשיר כנ"ל להלכה ועיין ב"י :

כא כדת מה לעשות בציצית שנפסקו ובטליתות ישנים ובו ד' סעיפים:

א * חוטי הציציות [א] שנפסקו יכול לזרקן לאשפה מפני שהיא מצוה שאין בגופה קרושה אבל כל זמן שהם קבועים בטלית אסור להשתמש בהם כגון לקשור בהם שום דבר וכיוצא בזה משום בזוי מצוה : (הג"ה) * וי"א דאף [ב] לאחר שנפסקו אין לנהוג בהן

מגילה כ"ו לפי' השאלתות והרמב"ם והר"ן מיהא דכנוי דס בחולין פ"ז שבת כ"ב :

כא מ"ש [א] שנפסקו וה"ה מקודם שעשאם כבגד דהמיכה לא מלתא היא : [ב] אבל כל זמן וכו' משמע אפילו אינו מלובש בטלית וכ"כ הב"ח להחמיר כיון שעומד לצאת בוידי מצוה ולפ"ז מוכר גם לאחר שנעשה בו את המצוה א"כ בו בזמן : ויש

כאן מכתב כוונין לורקן כרוקים מנוגה אלא שאין צריכין נקיות ויש מדקדקי' לנכון ושמחמיר ומדקדק בכוונות תע"כ ועיין לקמן סימן תרס"ד :

ב * טליתות של מצוה שבלו אדם בודל מהם ואינו רוצה לקנח יעצמו בהם ולא ליחד אותם לתשמיש ד המגונה אלא זורקן והם כלים : **ג** ה מותר * ליכנס בציצית לבית הכסא : (הג"ה) וכ"ש לשכב בהן דשרי ויש שכתבו שנהגו ו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית גם שלא ליתנו לכובס עכו"ם לכבס והכל שלא יהיו מצות בזויות עליו אך נוהגים להקל * לשכב בהם : **ד** יש ליזהר כשאדם לובש טלית ז שלא * יגרור ציציותיו :

הר"ן בפ"ב דשבת בשם הרא"ה כך :
הרמ"בם בפ"ג וב"י בשם גאון מההיא דמנחות מ"ג :
(כלבו) :
אגור בשם הגהות מרדכי :

ג ויש מדקדקים וכו' ומהרי"ל כתב דיש להכניסם תוך ספר דהיינו לעשות בהם סימנים לידע היכן פסק ויתחיל וכ"כ מהר"י וי"ל סימן קנ"א וקנ"ג : ד תשמיש המגונה אבל שאינו מגונה מותר אפילו בעודו ציצי' בו ולא אסור להשתמש אלא בציצית עצמו אבל לא בטלית : ה מותר לכנס לב"ה וכו' וכן מוכח ממעשה דשאל עם דוד שכרת דוד כנף מעילו ובאותו כנף היו ציצית ועיין בב"י : ו שלא לשכב וכו' ומה דאמרינן בדוד שניער עצמו בשעה שעומד בבית המרחץ שעומד בלא מצוה וכיון שראה את המילה נתקרר דעתו ומשמע בשעה ששכב במטתו לא היה מנעל וע"כ מפני שהיה ישן בציצית וכן ראיתי הרבה מדקדקים ישנים בטלית של מצוה שלא יהיה בלא מצות ציצית אפילו רגע א' וכן שמעתי בשם איש אלהים מהר"י לוריא ע"ה : ז שלא יגרור ז"ל האגור בשם הגהות מרדכי כל המגרר ציציותיו עליו הכתוב אומר וטאטאתי' במטאטי השמד ודווקא על הארץ אבל על הספסל והאצטבא אין להקפיד ויש מביאין ראיה מהא דר"י ור"י הוה קאזלי וכו' עד דלא לימרו למחר וכו' משמע דאי לאו האי טעמא אין להקפיד בסנהדרין על האכנים על הקברים ובספר כ"ג מסיק דיש להחמיר בכל ענין :

כב ובו סעיף אחד :

מהרי' לפי' הטור וכ"כ העיטור : מיימני וב"י :

א קנה * טלית ועשה בו ציצית מברך שהחיינו דלא גרע מכלים א הדשים : (הג"ה) * ואם לא בירך בשעת עשי' מברך בשעת עטוף ב ראשון :

כב מ"ש א דלא גרע מכלים חדשים משמע מדבריו דאם עושה ציצית בבגד ישן שכבר קנה ובירך עליו שהחיינו אינו מברך והב"ח כתב דמדברי הרמב"ם משמע דמשום המצוה שמחדש בה מברך שהחיינו ואינו נראה לענ"ד וז"ל הרמב"ם ז"ל וכן כל מצוה שהיא קנין לו כגון ציצית ותפילין וכו' והמחבר סתם הדברים בתפילין וצ"ל לנהוג כדברי הרמב"ם ז"ל : ב בשעת עיטוף ראשון פי' שהחיינו תחלה ואח"כ להתעטף ועיין ב"ח :

כג דיני ציצית בבית הקברות ובו ד' סעיפים :

ברכות י"ט : רבינו יונה שם והרא"ש בשמו : ב"י ותשובת הרשב"א : ב"י מההיא דמנחות ל"ז : ב"י ומהכי' דברכו' : הרא"ש בהל"ל :

א מותר * ליכנס לבית הקברות והוא לבוש ציצית והוא שלא יהא נגרר על הקברות אבל אם הוא נגרר על הקברות אסור משום א לועג לרש * בר"א בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמם אבל אנו שאין אנו מכוונין בהם אלא לשם מצוה אסור אפילו אינו נגררים והנ"מ כשהציציות מגולים אבל אם * הם ב מכוסים מותר : **ב** יש נוהגים לקשור שני ציציות שבשני כנפים זה עם זה כשנכנסים לבית הקברות ולא ג הועילו * כלום בתקנתן : **ג** הנכנס תוך ארבע אמות * של מת או קבר דינו כנכנס לבית הקברות במקום שנוהגים ד להסיר ציצית מטלית המת בבית אם * הכתפיים לובשים ציצית איכא למיחש בהו משום ה לועג לרש :

כג מ"ש א לועג לרש לשון הטור שנראה כמחרף שאינם יכולים לקיים את המצות : ב אבל אם הם מכוסים פי' שלבש את הציצית תחת הבגד וה"ה בתפילין כמי מותר להלך בבית הקברות אם מכסה אותן : ג ולא הועילו כלום וכו' משום דאין הקשירה מועיל להפסב שני כנפים כא' דהא לאו קשר של קיימא הוא דדעתו להתיר את הקשר מיד בצאתו מבית הקברות : ד להסיר ציצית ובמרדכי כתב בשם ר"י דאין להסיר רק יקשרם בכנפי הבגד כדי שיהיו מזומנים בידו להתיר הקשר לע"ל : ה משום לועג לרש היינו אם הציצי' מגולין וכדלעיל בסמוך :

כד הנהגת לבישת הציצית ושכרה ועונשה ובו ו' סעיפים :

מנחות מ"א : (טור) ב"י בשם מ' בשם הריטב"א : הגהות מיימוני פ"ג בשם ס"ט מרדכי : בס"פ ג' דסוכה : א"ח ב' ר"מ גאון : סמ"ק ר"י בשם טייון תפ"ו : טור בשם ב"ה : ב"י שמע כן : מנחות מ"ג :

א * אם אדם לובש טלית בת ארבע כנפות א אינו חייב בציצית וטוב * ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום כדי שיזכר כל המצות בכל רגע וע"כ יש בו חמשה קשרים כנגד חמשה חומשי תורה וארבע כנפים שבכל צד שיפנה יזכור * ונכון ללובשו על המלבושים לפחות יזהר שיהיה לבוש ציצית בשעת התפלה : **ב** מצוה * לאחוז הציצית ביד שמאלית כנגד לבו בשעת ק"ש רמז לדבר והיו הדברים האלה וגומר על לבבך : **ג** * טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך : **ד** * יש נוהגים להסתכל בציצית כשמגיעים לוראיתם אותו * וליתן אותם על העינים ומנהג יפה הוא והבובי מצוה : (הג"ה) גם כוהנים קצת לנשק הציצית בשעה שרואה גם והכל הוא חבוב מצוה : **ה** כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציציות שלפניו שיש בהם עשרה * קשרים רמז ב להוויות וגם יש בהם י"ו חוטין ועשרה קשרים עולה כ"ו כשם הוי"ה : **ו** גדול העונש המבטל מצות ציצית ועליו נאמר * לאחוז בכנפות הארץ וגומר הזהיר במצות ציצית זוכה ורואה פני השכינה :

כד מ"ש א אינו חייב בציצית ובגמרא אמרינן בעידן ריתחא מענשין גם אעשה דביטל ציצית אף על גב דבגדים לא היו חייבים וכדאמר כרבלא בקייטא וכו' ומדאמר וכי מענשין אעשה משמע דהמצות עשה הוא שילבש בגד בת ארבע כנפות ויטיל בו ציצית וי"ל דהמחבר בכאן לא בא רק לאשמועינן דהמצות ציצית הוא כשלובש בגד של ארבע כנפות שיטיל בו ציצית אבל אין המצוה שיהא מחויב להדר אחר בגד של ארבע כנפות ומ"מ אם לא מהדר לא קיים המצות עשה אף על פי שגם לא בטלה מ"מ לא קיים את המצות עשה ונענש בעידן ריתחא ודו"ק וזהו שמסיק ונכון וכו' : ב רמז להויית כלומר עשר חילופי הוויות ומדכתיב בהקדוש ברוך הוא לבושו כתלג חור ואמרינן נתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח ציבור אלמא דטלית לבן הוא :

הלכות תפילין

כה תפילין בפרטות ובו י"ג סעיפים :

טור וב"י ור"י : (ב"י) זוהר פ' ואתחנן : (טור)

א * אחר שלבש טלית מצוייץ יניח תפילין א שמעלים בקודש והמניחין כיס התפילין והטלית לתוך כיס אחת * צריכין ליזהר שלא יניחו כיס התפילין למעלה כדי שלא יפגע בהם תחלה ויצטרך להניחם קודם הטלית ב כדי שלא יעבור על המצוה : (הג"ה) ומיהו אם תפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית אינו צריך להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאים טלית מעטפו (דברי עצמו) : **ב** * מי שהוא זהיר בטלית קטן ילבשנו ויניח תפילין בביתו וילך לבוש בציצית ומוכתר בתפילין לבית הכנסת ושם יתעטף ג בטלית גדול : (הג"ה) והעולם נהגו להתעטף אף בטלית גדול קודם ולברך עליו ואחר כך מניח התפילין והולך לב"הכ : **ג** * הרא"ש היה מסדר הברכות עד עוטר ישראל בתפארה

כה מ"ש א שמעלים בקודש ס"ל דקדושת תפילין גדול מציצית אף על גב דאמרינן שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות מ"מ קדושת תפילין גדול מקדושת ציצית ועיין בב"י בריש הלכות ציצית ומיהא מי שאין בידו לקנות תפילין וציצית יקנה תפילין דהא אמרו חכמים ז"ל פושעי ישראל בגופן זה קרקפתא דלא מנח תפילין ובספר כ"ג כתב אבכא מפני דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצות ואינו נכון ואם מחוייב לחזור על הפתחים כדי לקנות תפילין וציצית תליא בירושלמי דפאה דאינו מחויב ע"ש : ב כדי שלא יעבור על המצות אף על גב דכיון כ"מ כתב גבי תפילין אם פגע בשל ראש תחלה יסלקנה ויניח של יד שאני התם דכתיב והיו לאות על ידך והדר ולטוטפות בין עיניך ודרשינן והיו לשון רבים שכל זמן שבין עיניך יהיו שתים מש"ה מוטב שיעבור על המצוה משיעבור מה דילפינן מקרא אבל הכא אסמכתא בעלמא מוטב שתדחה אסמכתא בעלמא משיעבור על המצוה : ג וגם יתעטף בטלית גדול ובאמת מלשון הזוהר סוף פרשת במדבר וברשת ואתחנן משמע דגם בטלית גדול יתעטף ואחר כך יניח תפילין ע"ש וכן נכון לעשות ובמקומות

ואז היה מניח תפילין ומברך עוטר ישראל: **ד** * צריך שיהיו תפילין עליו בשעת ק"ש ותפלה: **ה** * יכוין בהנחתם שציונו הקדוש ברוך הוא להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וישתעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות ובזה יזכור הבורא וימעט הנאותיו [ד] ויניח של* יד תחלה ויברך להניח תפילין אחר כך יניח של ראש ולא יברך * כ"א [ה] ברכה אחת לשתיהן: (הג"ה) *וי"א [ו] לברך על של ראש על מצות תפילין אפילו לא הפסיק בנתיים וכן פשט המנהג בבני אשכנזי שמברכין שתי ברכות [ז] וטוב לומר * אחר הברכה השניה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **ו** *אם פגע בשל ראש תחלה [ח] צריך להעביר על המצוה ויניח של יד תחלה ואחר כך של ראש: **ז** [ט] יברך *להניח בק"מץ תחת ההא ולא בפתח ובד"גש: **ח** * כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן (פירוש קודם ויעבור את הכושי שפי' רץ והקדים לפניו: * לפיכך צריך לברך על התפלה של יד אחר [י] הנחה על הקיבורת [יא] קודם קשירתם שקשירתם זהו עשייתן: (הג"ה) * וכן בשל ראש קודם שיהדקן בראשו: **ט** * אסור להפסיק [יב] בדיבור בין תפלה של יד לתפלה של ראש ואם הפסיק מברך על של ראש על מצות תפילין: (הג"ה) [יג] ולדידן דנוהגים לברך שתי ברכות אף אם לא הפסיק צריך לחזור ולברך על של ראש להניח גם על מצות (ד"ע): **י** * אם סח לצורך תפילין אינו חוזר ומברך אם * שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש לא יפסיק לענות עמהם אלא שותק * ושומע ומכוין למה [יד] שאומרים: **יא** * אחר שקשר של יד על הזרוע יניח של ראש קודם שיכרוך [טו] הרצועה סביב הזרוע ויש * מי שאומר שאסור להוציא תפלה של ראש מהתיק עד שתהא [טז] תפלה של יד מונחת: (הג"ה) ואף אם שניהם לפניו חוץ לתיק לא יתקן לפתוח התפלה של ראש עד אחר הנחה של יד. יש מי שכתב להניח של יד [יז] מיושב ושל ראש מעומד ובמדינות אלו לא נהגו כן אלא שתיהן מעומד: **יב** * אם מניח תפילין כמה פעמים ביום צריך לברך עליהם בכל פעם * נשמטו ממקומם וממשמש בהם להחזיר למקומ' צריך לברך: (הג"ה) ואם מחזיר אחת מהם מברך כמי שמניח תפלה אחת כדלקמן סימן כ"ו (דברי עצמו): * הזיזם ממקומם אדעתא להחזירם מיד צריך לברך: (הג"ה) וי"א [יח] שלא לברך והכי נהגו וכבר נתבאר לעיל סימן ח' סעיף י"ד: מי שמניח תפילין של יד ובירך * ובתחלת [יט] ההדוק נפסק הקשר של יד והוצרך לעשות קשר אחר אמנם לא הסיח דעתו * אינו צריך לחזור ולברך אם * הותר של יד קודם הנחה של ראש [כ] מהדקן ואינו צריך לחזור ולברך אבל אם הניח של ראש ואחר כך הותר של יד מהדק ומברך * מותר [כא] לברך על תפילין שאולין ולא על גזולין: **יג** * נהגו העולם שלא לחלוץ תפילין עד אחר קדושת ובא לציון: (הג"ה) * ויש מי שכתב ע"פ הקבלה שלא לחלוץ עד שאמר בהם שלש קדושות [כב] וארבע קדישי' דהיינו לאחר קדיש יתום והכי נוהגי' המדקדקים:

וביום

ברכות י"ד:
ורבינו יונה שם:
מנחות ל"ו לפי רש"י
הריף והרמ"בם
ותשובת הרשב"א:
הרא"ש ס"ה ת מהר"י
ב"ח אגור סי' ל"ז:
תוס' במנחות ל"ה:
אגור בשם הר"מ מ
מיי"לין:
מנחות שם:
רמב"ם פ"ד מה"ת:
עיין בל"ח אות כ"ז
ובתשובת הרשב"א
סי' קנ"ו ותת"ק:
(טור)
מנחות ל"ו:
מרדכי בשם ר"ת:
הרא"ש והטור:
רש"י ספ"ג דסוכה
ור"ח ור"ן ותוס'
בברכות:
טור בשם הרא"ש:
תשובות הר"י
גיקטליא:
מהרי"א ומהר"י כ"ץ
סוכה מ"ו:
הרא"ש בשם ר"י
והטור:
(ב"י)
שאלה למהרי"ק
קל"ג:
(ב"י)
א"ח בשם הרא"בד:
א"ח שם בעיטור:
(ב"י)
עיין בתשוב' הר"ר
דוד כ"ז סי' פ':

שלדים בין הגוים או מבואות מטונפות שאינו יכול ללבוש הטלית ותפילין בביתו יניחם בפרוזדור של בית הכנסת וילך לבית הכנסת ומוכתר בטלית ותפילין ולא יכנס לתוך בה"כ זולת טלית ותפילין וכדאיתא בזוהר פרשת ואתחנן דאם אומר אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך אמר הקדוש ברוך הוא אן הוא מודאי ולא אסהיד בסהדותא דשקרא ע"ש באריכות והמחבר שכתב שצריך שיהיו עליו תפילין בשעת ק"ש איירי אפילו מתפלל בביתו:

ד ויניח של יד תחלה משום דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר לטוטפות בין עיניך ועיין לקמן סימן כ"ה וכתבו תוספות דגם לענין ממשמש בתפילין צריך למשמש תחלה בשל יד ואחר כך בשל ראש ואם לא עביד כן מעביר על המצות: ה כי אם' ברכה אחת פירוש להניח וכן איתא בזוהר בהדיא פ' פנחס דאין לברך רק ברכה אחת והטעם משום דתפילין הם כנגד זכור ושמור ואמרינן דבדיבור אחד נאמרו ואסור להפריש ביניהם ע"ש באריכות וכתב בתשו' הרמ"ע מפאנו דאם מתכוין שלא לצאת בברכת של יד צריך לברך על של ראש בפני עצמו ע"ש: ו וי"א לברך על של ראש עיין ב"ח שהאריך בכתובת טעם למברכין שתי ברכות: ז וטוב לומר וכו' ואני אומר יותר טוב שיכוין שלא לצאת בברכת להניח ואז ברכה שמברך על הראש אינו ברכה לבטלה וכמ"ש בסמוך אף על פי דלכתחלה אסור להביא עצמו לידי חיוב ברכה כדמוכח פרק אלו נאמרין דמשני רשב"ל משום ברכה שאינה צריכה מ"מ טוב לעשות כן מאחר שכבר נתפשט המנהג לברך שתים: ח צריך להעביר הטעם עיין לעיל סק"ב: ט יברך להניח בקמץ ובלבוש ובל"ח פליגי על המחבר בכאן ודבריהם נראין לברך בפתח: י אחר הנחה אבל קודם הנחה לא יברך דה"ל קודם דקודם ובעינן עובר לעשייתן בסמוך וכן הסכים הב"ח: יא קודם קשירתם פירוש שיהדקם ולאפוקי מדעת רבינו אליהו שס"ל שצריך לקשור בכל יום הקשר כבר דחאו תוס' בברתו בשני ידים ע"ש: יב אסור להפסיק בדיבור הטעם כתבו התוס' משום דיכול לפטור עצמו בברכה אחת ומביא עצמו לידי חיוב ברכה אחרת מפני כך אסור וכ"כ ר"י בנתיב י"ט ח"ה אבל ת"ה בפסקים שלו כתב דהפסקה עצמה היא עבירה ויש נ"מ בזה אם חבירו מברך על התפילין והוא מכוין לצאת בברכת חבירו וגם חבירו מכוין להוציאו דאי משום ברכה לית לן בה אבל אי הפסקה עצמה עבירה אסור ונקטינן להחמיר: יג ולדידן וכו' בש"ע נרשם בכאן ד"ע וטעות הוא אלא דעת ר"ת הוא וכ"כ תוס' בהדיא פרק הקומץ דף ל"ו ע"א בד"ה לא שח ע"ש:

כתב בספר באר שבע דאסור להפסיק בדיבור אפילו בלשון הקודש ופשוט הוא: וכתב בספר ברכת אברהם דלאו דווקא בדיבור אלא אפילו הניח תפילין של יד בבית אחד והלך להניח של ראש בבית אחר אף על פי שבשעת הברכה היה דעתו בכך צריך לחזור ולברך ע"ש ס"ד סימן קע"ב וצ"ע למעשה: יד ומכוין למה שאומרי' עיין מה שכתבתי מזה בהלכות תפלה סימן ק"ד דהא קי"ל דשומע כעונה:

טו קודם שיכרוך הרצועה הטעם כתב הטור מפני שברכה שניה חוזרת גם על של יד והרא"ש בתשובה כתב אפכא שברכת של יד שייך גם כן על של ראש וכריכת הרצועה איננה מן המצוה לפיכך אין להפסיק בה:

טז עד שתהא תפלה של יד וכו' וכתב בספר כ"נ דווקא ע"י מניח עצמו אבל אחר יכול להוציא תפלה של ראש מהתיק בעוד שחבירו מניח של יד ועיין בתשובת בנימין זאב סימן קנ"ח ובתשובת הרמ"ע מפאנו:

יז להניח של יד מיושב וכו' ובתשובת בנימין זאב כתב רמז בי יד על כס י"ה אבל מהרי"ו ומהרש"ל בתשובה סימן כ"ח ביאר טעם מנהג שמניחין שניהם מעומד שלבישת תפילין דומה לעבד שמקבל החותם של עבדות בעמידה ועיקר החותם הוא בתפילין של יד כדכתיב כחותם על זרועך וע"כ המנהג שתיהן מעומד משום דכל דבר שבקדושה צריך שתהא בעמידה: יח וי"א שלא לברך ונראה דווקא אם לא הסירן לגמרי לכ"ע אבל אם לגמרי הסירן צריך לברך וכן מוכח מסוגיא דפרק לולב וערבה דאמרינן דרבא מקדי' ומעייל לב"ה ומשי ידיה וכו' כי אצטריך ומנח אחריתי וכו' ומניח תפילין ומברך ע"ש וזה ברור וכ"כ הב"ח והא דכתוב הרב וי"א וכו' קאי נמי אהא אם הסירן לגמרי כי לענין זה שוה אם הזיזן ממקומם או הסירן לגמרי: יט ובתחלת ההדוק פירוש קודם שנעשה המצוה כתקנה ומש"ה אמרינן דא"צ לחזור לברך דעשיית הקשר אינו הפסק כיון שהוא מענין המצוה וכן מוכח מדברי התוספות פרק הקומץ מדלא דחאו דברי רבי אליה דלפ"ד הקשר יהא הפסק וע"כ צ"ל כיון דקשר הוא מעין המצוה לאו הפסק הוא אבל אם לאחר ההדוק התפילין על הזרוע ונעשה המצוה כתקנה ואחר כך נפסק הקשר תלוי בפלוגתא דבסמוך באם מסיר התפילין אדעתא להחזירין מיד דלמאן דסבר התם דאין צריך לברך הכא נמי אין צריך לברך וכ"כ ב"י ע"ש ולא דמי להא דכתב הותר של יד קודם הנחה של ראש דאינו מברך דהתם כשאר התפילין עליו אף על פי שהותר הקשר אבל הכא שנפסק הקשר ומגרע גרע טפי וצריך לחזור ולברך כך נ"ל להלכה: כ מהדק ומברך המחבר אזיל לשטתו דס"ל דאם הזיזן ממקומם אדעתא להחזירם מיד דצריך לברך מיהא על הרב יש לתמוה למה לא הגיה בכאן כלום ויש ליישב: כא מותר לברך על תפילין שאולין משום דלא כתיב בתפילין לכם ובגזולין אם יש יאוש ושינוי רשות מותר לברך עליהן וכ"כ בד"מ וכן משמעות הלשון המחבר דכתב מותר לברך וכו' משמע דהמצות תפילין עצמה יצא גם בגזולין אך הברכה אינו יכול לברך עליהן ייאוש דמיבעיא כיון הוא: ובמחזל שלא ידענת כתב בתשובה כ"ו דיותר גם בתפילין כיון בטלית אך יקבלם כבראשונה וכן עשה דבר: ומ"ש נהגו העולם וכו' והמדקדקים להסיר בשעה שאומרים יה"ר שבשמור חוקיך לא יאות עבדין משום דסוברים דהאי ושמרת את החוקה על תפילין קאמר וכבר איתא והאי חוק קאי על פסח ועיין ב"י: כב וארבע קדישים ובספר מטה משה בסיון כ"ב כתב דראוי שלא יסירם רק עד שיאמר קדיש תתקבל שאחר סדר קדושה כענין שיעשה עם התפילין שלש קדישין כנגד שי"ן של שלש רגלים וארבע קדושות כנגד השי"ן של ארבע רגלים שיש בתפילין מכד שיאל וארבע קדושות הם ברכו את ה' וקדושת שפה ברורה שניה וקדושת העמידה וקדושת ובא לציון ומביא ראיה דהא מנהג בקצת מדינות שלא יאמר קדיש אחר עלינו כי אם בשבת ואיך תמצא ארבע קדישין ודבריו נראין:

וביום

כג וביום שיש בו כ"ת נוהגים שלא לחלצם עד שיחזירו ס"ת וינחוהו בהיכל: (הג"ה) והיינו במקום שמכניסין התורה מיד לאחר וכא לציון אבל לפי מנהג מדינות אלו שמכניסין התורה מיד לאחר הקריאה אין לחלצם כמו בשאר ימים (ד"ע): כד וביום ראש חדש חולצים אותם קודם תפלת מוסף: (הג"ה) וה"ה בחול המועד ודווקא במקום שאומרים במוסף כתר מיהו נוהגים לחלצם קודם מוסף בכל מקום:

כג וביום שיש בו ספר תורה משום דכתיב ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם כלומר מלכם הוא הספר תורה וה' בראשם הם התפילין עיין ב"י: כד וביום ראש חדש וכו' הב"י כתב הטעם משום דבאותה תפלה אומרים כתר אין ראוי להיות עליו תפילין בג"כ כקראים כתר וגם בתפלה בלחש יסיר התפילין כתב הב"ח בשם הזוהר פרשת פנחס דמי שמניח תפילין בתפלת מוסף חייב מיתה ובתשובות מהרמ"ע דרש להסיר קודם שאומרי' הלל וס"ן אחר הקדי' ובחול המועד של סוכות קוד' שמברכין על הלולב וכ"כ בלבוש וכן נכון אף על פי שבל"ח ס' חלק עליו ע"ש:

כתב בסדר היום יכוין בהנחת תפילין ולא יניחם כמצות אנשים מלומדה ויכוין לארבע פרשיות שבהם יחוד הש"ית ואהבתו וקבלת עול מצותיו ויציאת מצרים ומשימים על שני איברים עקרים המוח והלב לשעבד שניהם להקב"ה דלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם: ודע כי יש כוונת תפילין פנימי מאוד אבל המוני עם יכוונו בקל ולא יעשו בלתי כוונה ויהדר אחר תפילין נאים שחורים ע"ש באריכות:

כו דין שאין לו תפלה אחת ובו ב' סעיפים:

א * אם אין לו אלא תפלה אחת מניח אותה שיש לו ומברך עליה [א] שכל אחת מצוה בפני עצמה וה"ה אם * יש לו שתיהם ויש לו שום * אונס שאינו יכול להניח אלא אחת מניח אותה שיכול:

ב * אם אינו מניח אלא של ראש לבד מברך עליה על מצות תפילין לבד: (הג"ה) ולדידן דנוהגים לברך בכל יום שתי ברכות מברך על של ראש לבד שתי [ב] ברכות ואם מניח של יד לבד מברך להניח לבד:

מנחות ל"ח: שם אליבא דרב חסדא כל"ב: הר"אש: רש"י והרי"ף והרמ"ב פ"ד מה"ת

כו מ"ש [א] שכל אחת וכו' אינו ברור דהא תכלת ולבן כמי מצוה אחת הם וק"ל דאין מעכבים זה את זה ואפ"ה לישב ועיין בספרי ט"כ בפרק התכלת מ"ש מזה בס"ד: [ב] שתי ברכות מבואר הטעם בשם ר"ת משום דברכת להניח קאי כמי אשל ראש אבל אפכא לא דעל מצות לא קאי על של יד ובטור כת' בדע' הרא"ש שלא הפסיק בכרוכ' הרצועה משום דברכת על מצות קאי כמי אשל יד ולא כהירא דאם כן על של יד נמי היה לו לברך שתים וכמו שפס"ק הסמ"ג וסמ"ק וכ"הת ע"ש:

כז מקום הנחתן ואופן הנחתן ובו י"א סעיפים:

א [א] מקום * הנחתן של יד בזרוע שמאל בבשר התופח שבעצם * שבין הקובד"ו ובין השחייה ויטה התפלה מעט לצד הגוף בענין שכשיכוף הזרוע למטה יהיו כנגד לבו ונמצא מקיים והיו הדברי' האלה על לבבך: (הג"ה) וצריך להניח בראש העצם הסמוך לקובד"ו אבל לא בחצי העצם שסמוך לשחייה נידס שאין לו יד רק זרוע [ב] מניח בלא ברכה:

ב * המנהג הנכון שיהא היוד של קשר תפלה של יד לצד הלב והתפלה עליו לצד חוץ יש לזהר שלא תזוז יו"ד של הקשר מהתפלה:

ג המנהג * הנכון לרתקן שהמעברתא שבה הרצועה עוברת תהא מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד:

ד לא יהא * דבר חוצץ בין תפילין לבשרו ל"ש [ג] של יד ל"ש של ראש: (הג"ה) ודווקא בתפילין אבל [ד] ברצועות אין להקפיד:

ה * אדם שהוא עלול לנזילות ואם יצטרך להניח תפלה של ראש על בשרו לא יניחם כלל יש להתיר לו להניח תפלה של ראש על הכובע דק הסמוך לראש ויכסם מפני הרואים: (הג"ה) והמניחם * בדרך זה לא יברך על של ראש רק יברך על של [ה] יד להניח:

ו איטר יד ימינו אם עושה כל מלאכתו בשמאלו מניח בשמאלו שהוא ימין כל אדם [ו] ואם שולט בשתי ידיו מניח בשמאל כל אדם ואם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאל או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין [ז] י"א שיניח תפילין ביד שתש כח דבעינן יד כהה וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לענין זה ומניח תפילין ביד שכנגדה והכי נהוג:

ז * אף על פי שיש לאדם מכה במקום הנחת תפילין יניח תפילין כי מקום יש בזרוע להניח שתי תפילין כי העצם הכמוך לבית השחי מחציו עד * הקובד"ו הוא מקום הנחת תפילין:

ח אורך * הרצועה של יד כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח על אצבע אמצעית ויכרך ממנה על אצבעו שלשה כריכות ויקשור ונוהגים * העולם לכרוך על הזרוע ששה או שבעה כריכות: (הג"ה) ואין * לכרוך הרצועה על התיתורא כדי לחזקה על היד:

ט מקום * הנחת תפלה של ראש [ח] מהתחלת עיקרי השער ממצחו עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס:

י * צריך שיהיה הקשר מאחורי הראש [ט] למעלה בעורף צריך * לכוין הקציצ' שתהא באמצע כדי שתהא כנגד בין העיני' וגם הקשר יהיה באמצע העורף ולא יטה לכאן ולא לכאן צריך * שיהא המקום שבקשר שנראה כעין דל"ת לצד חוץ: (הג"ה) וה"ה בקשר של יד צריך ליזהר שלא * יתהפך:

יא צריך שיהא * השחור שברצועות לצד חוץ [י] ולא * יתהפכו בין בשל יד ובין בשל ראש

מנחות ל"ו ל"ז: (סמ"ק): מנחות ל"ז: שם ל"ה לפי' הכ"י והסכמת מהרי"ן קניב: (כ"י): זבחים י"ט: תשוב' הריב"ש לדע' הרש"בא בסימן קל' ועיין בתשוב' הר"ס שסקר כנ"ו מדברי הרש"בא הרא"ש בשם בעל התרומות: עירובין כ"ו: בל"א אלבונים: הרמ"ב פ"נ מה"ת וסמ"ג בשם הרי"ף והוא גמ' במנ' ל"ה: (כ"י) עיין בכ"ה שהחזיק מנהג הזה: מנחות ל' לכי' הר"אש: מנחות ל"ה: הרמ"ב פ"ד מה"ת: שם במנחת' ברש"י: מרדכי דף כ"ו: שם בנמור' ברש"י: מועד קטן כ"ה:

כז מ"ש [א] מקום הנחתן בגמרא ילפינן מדכתיב ידכה יד כהה חלוש מכח והוא שמאל ובבש' התופח ילפינן מדכתיב על ידך זו גובה שביד ועל יד ממש ליכא למימר דכתיב לך לאות ולא לאחרים לאות ואי על יד ממש הא מתחזי לכ"ע ובמקום אחר בזרועו ליכא דבעינן דברים אלה על לבבכם וקשרת' שתהא שימה כנגד הלב ומחצי עצם ולמעלה לאו נגד הלב הוא: [ב] מניח בלא ברכה אבל אם אין לו זרוע כלל פטור מלהניח תפילין ועיין בתוספת פרק הקומץ ובתשובות הרב סימן קכ"ב: [ג] ל"ש של יד וכו' בספרי ט"כ דחיתי ראיות של הר"אש מהא דערכין אונס ראיה מפ"ב דפסחים דאמרינן שערו היה נראה בין ציץ למצנפת היא ראיה כבונה ע"ש ומשם אין ראיה לשל יד מ"מ כראה דאין לחלק: [ד] אבל ברצועות אין להקפיד היינו ברצועה שביד שאינו מחזיקים הקשר אבל ברצועה שמחזיקים הקשר או הרצועות כביב הרא"ש יש להקפיד שלא יהא דבר חוצץ ועיין מ"ש הרוקח ועיין ב"ח: [ה] של יד להניח וכראה דיכוין להוציא גם של ראש בברכה אחת: וכתב הב"ח מ"מ בשעת ק"ש ותפלה יראה שיהא וולת חציצה: [ו] שולט בשתי ידיו משום דדרשינן וקשרתם וכתבתם מה כתיבה של מזוזה בימין אף קשירה בימין וכיון דקשירה בימין הנחה בשמאל וע"כ מוקמינן האי דרשא בדליכא יד כהה כגון שולט בשתי ידיו דבאיכא יד כהה מידכה ילפינן אף על פי שכותב נ"כ בשתיה ואיטו' כשמע דבדאיכא יד כהה יניחו על יד כהה בין שהוא ימין או שמאל: [ז] י"א שיניח וכו' לכאורה מוכרח לומר כן דקרא ידכה ע"כ מיירי בכה"ג דאי מיירי בכותב בימין יתורא דה"א דידכה ל"ל מוקשרתם וכתבתם שפיר איכא למילף כיון דכותב בימין אף קשירה בימין וכיון דקושר בימין הנחה על השמאל וע"כ האי קרא אצטריך אפילו בכותב בשמאל ושאר כל מעשיו בימין ואצטריך ידכה דאי מוקשרתם וכתבת' ה"א דיניח על הימין דמה כתיבה בשמאל אף קשירה בשמאל והנחה על הימין וקמ"של דלא אזלינן בתר כתיבה בכה"ג אלא כיון דכל מלאכתו בימינו שמאלו יד כהה הוא ויניח על שמאלו ואם כן יש לתמוה על הרב שהכריע כיש אומרי' דאזלינן בתר כתיבה מיהא בהא דאם עושה כל מלאכתו בשמאל וכותב בימינו א"ש דלא נקרא איטר כיון שכות' בימינו אבל אם כותב בשמאל ועושה כל מלאכתו בימין ליכא למ"ד דס"ל שיהא השמאל עיקר בשביל שכותב בשמאל וכ"כ הב"ח ודו"ק [ח] מהתחלת עיקרי שער כירוש שם יהיה כוף הקציצה ותדע דבגמרא יליף מדכתיב בין עיניכם בגובה של ראש ויליף מבין עיניכם הכאמר בקרחה מה להלן במקום שעושה קרחה דהיינו במקום שער אף כאן במקום שער אלמא דמקום התפילין הוא דווקא במקום שער וזה לשון המרדכי על הא דקאמר מקום שמוחו של תינוק רופס פי' שהוא מן הכדחת עד מקום רפיפת התינוק שזהו מאמצע הראש כלפי הפנים דהכל מקום הראוי תפילין ועוד ילפינן התם אמרה תורה הנח תפילין ביד ואמרה תורה הנח תפילין בראש מה להלן ביד מקום הראוי לטמאה בנגע אחד אף כאן מקום הראוי לטמאה אחד לאפוקי בין עינך דאיכא בשר ושער מכל הכי משמע דאסור להניח תפילין בפדחתו והרבה ראיתי שאין נזהרין בזה וכל בעל נפש יזהיר לחביריו שלא יכשילו שלא יהיו בכלל פושעי ישראל והו קרקפתא דלא מנח תפילין ושלא יהיה ברכה לבטלה ומ"ל ש"ג תפילין שמניחם למטה מצמיחות שערות וכן הקשר שמניח למטה ממצמיחות שערות על הגואר לא דיי שלא קיים את המצוה אלא שמברך ברכה לבטלה עיין פרק ביזה מדליקין כביב המרדכי וכ"כ בכ"נ בשמו: [ט] למעלה בעורף לשון כ"י למעלה בעורף שכנגד הפנים ולא כ"כ למטה כנגד הגרון ע"כ: [י] ולא יתהפכו וכתב הרא"ש בתשובה דאם היפך רצועה בין של ראש ובין של יד חייב למיתב בתעניתא אבל לא ארבעים יום כרב הונא דומכי מידו חסידות

ישלשל הרצועות שיהיו תלוים לפניו [יא] ויגיעו עד * הטבור או למעלה ממנו מעט רוחב הרצועות של יד ושל ראש כאורך * שעורה לפחות אם [יב] פחת משיעור אורך הרצועות ורחבן אם אינו מוצא אחרות * מניחן כמות שהן עד שימצא אחרות כשיעור: תפילין של ראש טוב [יג] להיותם * גלויים ונראים אבל * תלמיד [יד] בפני רבו אין דרך ארץ לגלות תפילין בפניו: (הג"ה) ושל יד אין להקפיד אם הם גלויים או מכוסים ונראה לי דעכשיו שאין מניחים אלא בזמן ק"ש ותפלה אפילו תלמיד בפני רבו יכול לגלות אף בשל ראש וכן המנהג שלא ליזהר (ד"ע):

הרא"ש בהל' ת' והמרדכי וכ"כ ותרומ' בשם רי"ף: רמב"ם פ"ג וסמ"ג: וסמ"ק: כ"י לדעת"ב: פ' א"מ בשם רב האי גאון ז"ל: עיין בש"ל מה' פ' היה קורא ובפ' ש"י דלה יע"ב בין יי' שהוא על"ל לכוונות:

צב"ד ונראה דגם מי שרוצה להחמיר במדות המסודות דווקא בשל ראש דרוב השם בשל ראש אבל בשל יד גם מידו המסודות ליכא וכ"כ הרא"ש בתשו' דמעשה דרב הונא בשל ראש היתה והכי קיבל מרבותיו וכ"כ מדברי ר"י בכתיבה י"ט ע"ש ומשמע אפילו נתהפך לו בשוגג צריך למיתב בתענית וכן נראה במעשה דרב הונא איתהפכא ליה וכו' אבל בספר מ"מ כתב דווקא במזיד ולא בשוגג וא"כ וכ"כ בספר כ"ג דאפילו בשוגג צריך למיתב בתענית: [יא] ויגיעו עד הטבור עבתוספת פרק הקומץ ראש האחד עד טבורו וראש השני עד הלב וי"נ עד החזה ובשמושא רבה קדא ככנגד המילה מימין ובשמאל עד הלב ע"כ: [יב] אם פחת משיעור אורך הרצועות משמע אפילו בשל יד אם פיחת משיעור הכאמור למעלה ובגמרא מסיקנן ולא מלתא היא וכו' עד הכא דתשמישי קדושה ניניהו א"ל שעורה עד אצבע צרדא ע"ש ופליגי רש"י ותוספות אי קאי על של ראש או על של יד ועכ"פ בהדא מנייהו א"ל שיעורא לפסול אם נחסר ממנו ואם כן יש לתמו' על המחבר שכתב כתמא להכשיר ונראה לי דלאו סבר ושל יד שיעור הכאמור למעלה וליכא תפילין אחרים יניחם בלא ברכה והיינו לפי מנהג שמברכין שתי ברכות על של יד בפני עצמו וה"ה אם אין לו רק תפלה של יד ונחסר מהשיעור הכאמור למעלה יניח את התפלה בלא ברכה והא דכתב הסמ"ג אם פיחת או יותר ל"ל בה לא אאורך הרצועה שלא על רחבה אין להקפיד רק לכתחלה ע"ש: [יג] להיותם גלוים הטעם משום דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודרשינן אלו תפילין שבראש וכתב המרדכי דטוב שגם הקשר יהא נראה כדכתיב וראית' את אחורי מלמד שהראהו לו קשר של תפילין ועתה אין נזהרין בזה [יד] אבל תלמיד לפני רבו וכו' הטעם כדי שלא ישוה לרבו והתפילין הם דרך כבוד כדכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך:

כח דיני חליצת תפילין ובו ג' סעיפים:

א [א] חייב אדם * למשמש בתפילין בכל שעה שלא יסיח דעתו מהם * וימשמש בשל יד תחלה וכשיאמר * וקשרתם לאות על ידך ימשמש בשל יד וכשיאמר והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש: **ב** תפילין של ראש חולץ תחלה משום דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתים * צריך לחלוץ תפילין של ראש מעומד יניח * בתיק של ראש ועליו של יד כדי כשיבוא להניחם יפגע בשל יד תחלה: **ג** * מנהג החכמים לנשק התפילין בשעת הנחתן ובשעת חליצתן:

מנחות ל"ו: יומא נ"ג לפי' התו' בשם ר"ת: טור בש"א עיין ש' סדה יהושע ל"ג: מנחות שם: מערכות אלקי': תוס' והגה"א דיומ': ר"ת בשם רב האי גאון:

כח מ"ש [א] למשמש בתפילין בגמרא ק"ו מציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו ויהיה במחשבתו תמיד שהציץ עליו ק"ו לתפילין שיש בו הרבה כ"א אזכרות בשל ראש וכן בשל יד שצריך שלא יסיח דעתו ותמיד יחשב שהתפילין עליו אפילו רגע אחד לא יסיח דעתו מהם וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהדיא והמחבר שכתב בכ"ש גם הוא כיון לכך ועיין ב"ח:

כט ובו סעיף אחד:

א [א] אין * לברך שום ברכה כשחולץ תפילין אפילו כשחלצם ערב שבת בין [ב] השמשות:

הרא"ש בהל' ת' בשם ר"ת והתוס' במנחות ל"ו:

כט מ"ש [א] אין לברך פירוש לאפוקי ממאי דאמרינן פרק כל הזיון דבני מערבא הוו מברכין אשר קדשנו וכו' לשמור חוקיו כתר דמסלקי תפילין בלילה שהיו סוברים דלילה לאו זמן תפילין אבל לדידן דקי"ל דגם לילה זמן תפילין הוא אך אין מורין כן דגזרו שמא יישן בהם ויפיח הלכך אין לברך: [ב] ערב שבת בין השמשות כלומר ואף על גב דבשבת אסור להניח תפילין מ"מ לא מצינו שאסרה תורה להניח תפילין בשבת ויום טוב אך מפני שהם עצמם אות אינו צריכים לאות אחר אבל אין איסור בדבר זה עצמו להניח תפילין לפיכך אין לברך וכ"כ התוספת בהדיא סוף פ"ק די"ט ועיין בספרי ע"כ מ"ש בזה בדעת הרמב"ם ז"ל ועיין בתשובות מהרי"ל סימן קח"ז:

ל זמן הנחתן ובו ה' סעיפים:

א [א] זמן * הנחתן בבוקר משיראה את חבירו הרגיל עמו * קצת ברחוק ארבע אמות ויכירנו: **ב** * אסור [ב] להניח תפילין בלילה * שמא ישכחם ויישן בהם: אם הניחם קודם שתשקע החמה וחשכה עליו אפילו הם עליו כל הלילה [ג] מותר ואין מורין כן: * אם לא חלץ תפילין משששקעה חמה מפני שלא היה לו מקום לשומרן ונמצאו עליו כדי לשמרן מותר ומורין כן: **ג** [ד] היה * רוצה לצאת לדרך בהשכמה מניחם וכשיגיע זמנן ימשמש בהם ויברך דליכא למיחש שמא יישן בהם כיון שהשכים ויצא לדרך: **ד** היה בא * בדרך ותפילין בראשו [ה] ושקעה עליו חמה או שהיה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקידש עליו היום יניח ידו עליהם עד שיגיע לבית ואם יש בית קרוב לחומה שמשתמרין שם חולצם ומניחן שם: **ה** יש * מי שאומר שאם התפלל תפלת ערבית מבע"י עד שלא הניח תפילין אין לו להניחם אחר כך:

ברכות ט': תוס' בשם ירושלמי: מנחות: הרמ"ב פ"ד מה"ת והר"א בפי' הנת' שם במנחות לפי' הרי"ף: מנחות שם: ביצה ט"ו לפי' התו' ועיין בית של' שלוה פי' כ"ב שם: כתבי מהר"ר ישראל פי' קכ"א: עיין בקרית ספר ובתשובו' מהרו"מ סימן ק"ח:

ל מ"ש [א] משיראה את חבירו משום דכתיב בתפילין ראש דכתיב וראו כל עמי וגו' מש"ה תלוי ומכן משיראה את חבירו כ"י בשם הר"ר יונה ז"ל: [ב] אסור להניח תפילין בלילה וכו' כבר כתבתי דפוסק כמ"ד דס"ל דלילה זמן תפילין אך מפני שמא יישן בהם מש"ה אסרו ומשמע דמורין לכתחלה שיחלוץ התפילין משום האי גזירה שמא ישן בהם: [ג] מותר ואין מורין כן דווקא בכאן שכבר התפילין עליו מבע"י קודם ששקעה החמה מש"ה א"צ לחלוץ אותן מיהא אפ"ה אין מורין כן אבל בשלא היה לו מקום לשמרן הלכה ומורין כן אך מה שכתב ונמצאו עליו אינו מדוקדק דהרמ"בם כתב כן דאזיל לשטתו שסובר דלהניח' בלילה עובר בלאו אבל לפי דברי המחבר דסבר דאינו עובר בלאו ואינו אסור אלא משום גזירת שינה ה"ה דאפילו לכתחלה מותר להניחם משום שמירת תפילין וכ"כ מדעת הרא"ש וצ"ע: [ד] היה רוצה לצאת לדרך פירוש אפילו היה לו מקום לשומרן כיון דליכא לאיחש לשינה לא גזרו בהו כלל: כתב בספר כ"נ מה"כ שאם היה עליו תפילין מתפלת מנחה לא היה חולצין עד אחר תפלת ערבית כיון דלילה זמן תפילין הוא וכ"כ בספר ל"ח בתשעה באב שמניחין תפילין במנחה שאין צריך לחלוץ אותן בתפלת ערבית אף על פי שנוהגים לחלצם לאו כ"ע דיני נהירי ודבריו נכונים: [ה] ושקעה עליו חמה פירוש שקידש היום ונכנס שבת שאסור להניח תפילין התירו לו חכמים לילך עד מקום שמשתמרין שם כיון שכבר התפילין עליו והניחם בהיתר וע"כ צריך לפרש כן דאי ביומות החול איירי הא נתבאר בסמוך דביוצא לדרך מותר להניחם אפילו לכתחלה מכ"ש שא"צ לחלוץ אותן וכן מוכח מדברי הטור ועיין ב"ח שכתן טעם למה פירש לשונו בכיצה שכתב וקידש היום וברישא נקט ושקעה חמה לרבותא אף על גב דודאי לילה הוא אפ"ה התירו חכמים ז"ל לילך עד שיגיע למקום המשתמרים ובסיפא רבותא קמ"ל דאם יושב בבית המדרש דסתם ב"ה לא רחוק מן העיר דמייד שקידש היום אפילו הוא בין השמשות שצריך להוסיף מחול על הקודש צריך מיד לילך להביאם לעיר ואסור לו לעכב עד ודאי לילה: כתב המרדכי לענין תפילין דאסור להניחם משקיעת חמה ואילך היינו מסוף שקיעתה דבעינן שיהא ודאי חשכה ע"כ ומיירי כשלא התפלל ערבית דאם התפלל ערבית כבר עשאו לילה ולא יניחם וכמו שכתב המחבר:

לא דין תפילין בשבת וי"ט ובו ב' סעיפים:

א * בשבת וי"ט [א] אסור להניח תפילין [ב] מפני שהם עצמם אות

מנחות ל"ו ועירובין צ"ו:

לא מ"ש [א] אסור להניח תפילין וכו' לכאורה יש לתמו' דלפי מה שפסק המחבר לעיל בס' כט שאין מברכין כשחולץ תפילין בע"ש ע"כ צ"ל דס"ל דאין איסור בדבר רק שאינו צריך להניח תפילין בשבת מפני שהם עצמם אות ואינו צריכים לאות אחר והכא כתב דאסור להניח תפילין בשבת וי"ט דדבריו כסותרי' אהדדי וא"ל דיוה"ה אסור דכיון דאין מצוה בהנחת תפילין אסור יצא בהם לר"ה כתב הב"ח דאם רוצה יכול להניח תפילין בשב' וי"ט בלא ברכה ומיהו בפרהסי' אסור מדרבנן ע"ש: [ב] מפני שהם עצמם אות פי'

ואם מניחים בהם אות אחר היה זלזול לאות שלהם : **ב** * בחול המועד גם כן אסור להניח תפילין מהטעם הזה בעצמו שימי חול המועד גם הם אות : (הג"ה) ג ויש אומרים שבחול המועד חייב בתפילין וכן נוהגין בכל גלילות אלו להניחם במועד ד ולברך עליהם אלא שאין מברכין עליהם בקול רם בבית הכנסת כמו שאר ימות השנה :

בשבת שאסור בעשיית כל המלאכו' וה"ה ביום טוב ויום טוב ובחול המועד איכא אות בפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכו' דחייב בסוכה וכ"כ הרש"בא והרא"ש ז"ל : ג ויש אומרים שחול המועד וכו' מפני שאינו בכרת אות כיון שמותר במלאכה וזהו דעת הרא"ש ועיין מ"ש מהרש"ל פ"ק ד"ם כיון כ' ול"א אות ע"ד וע"ש : ד ולברך עליהם ובספר תניא דע"ס הכריע שיש להניחם ולא יברך עליהם ונראה דלא"ה אסור להפסיק ביניהם משום דהכפקה עצמה אסור וכאשר כתבתי לעיל סימן ק"ה בשם פסקים וכתבים ובדברי הרשב"ס ז"ל נראה לכאורה דס"ל דח"ה חייב בתפילין ו... אתיא שביר ומאי דלא יליף איסור שבתות ויו"ט טובים מימים ימימה כיון שדרש ר"י דהא אית לי דהאי חוקה קאי על תפילין וע"כ משום דלא כמשמע מ"ה ויליף מדרשות והיה לך לאות ובתרבה נם מ"ה ודו"ק ועיין מ"ש הרא"ש בהלכות תפילין מזה :

ממו' הרמב"א בשם התוס' והרא"ש כלל תשוב' כ"י ובמדרש אהנעלי' בשם רשב"י ובספר העיתי' בשם גאון ועיין בתשוב' מהר"מ ותשובת הרמ"בן כלל ו' וי"א הוא הרא"ש ז"ל :

לב כתיבת התפילין ובו נ"ב סעיפים :

א * מצות תפילין שיכתוב ארבע [א] פרשיות שהן קדש לי כל בכור עד למועדה והיה כי יביאך עד כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים ופרשת שמע עד ובשעריך ופרשת והיה אם שמוע עד על הארץ : (הג"ה) וצריך לכתבם כסדר הזה לכתוב תחלה הקודמת בתורה ואם שינה פסול ולכתחלה יכתוב של יד קודם של ראש :

ב בשל ראש יכתוב כל אחת בקלף לבדה ושל יד כותבן כולם בקלף [ב] אחר : **ג** יכתבם בדיו * שחור [ג] בין שיש בו מי עפצים בין שלא במי עפצים : (הג"ה) ולכתחלה [ד] יחמיר לכתוב בדיו העשויה מעשן עצים או שמנים שרוי במי עפצים וכמו שיתבאר בי"ד סימן רע"א : כתב אפילו * אות אחר בשאר מיני צבעונים או בזהב הרי אלו פסולין : אם זרק * עפרות זהב על האותיות [ה] מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר אבל אם זרק הזהב על אות מאזכר' אין לו תקנה לפי שאסור להעביר הזהב משום דהוי כמוחק את השם : **ד** צריך שלא * תדבק שום [ו] אות בחברת' אלא כל אות תהיה [ז] מוקפת גויל : (הג"ה) ויכתוב כתיבה תמה שלא יחסר אפילו קוצו [ח] של יו"ד ויהא [ט] מתויג כהלכתו ולכתחלה יכתוב כתיבה * נאה קצת שלא יהיו נמחקים מהרה וכן מנהג ליפותן מבחוץ ומבפנים : **ה** צריך [י] שיכתוב * בימינו אפילו אם הוא שולט בשני ידיו ואם כתב [יא] בשמאל פסול אם * אפשר למצוא אחרים כתובים בימין ואיטר יד שמאל דידיה הוא ימין : **ו** [יב] אין * לשרטט * כי אם שטה עליונה ואם אינו יודע * ליישר השטה בלא שרטוט ישרטט כל השורות לא ישרטט בעופרת מפני שמקום השרטוט נשאר צבוע : (הג"ה) וי"א שצריך לשרטט תמיד למעלה [יג] ולמטה ומן הצדדים אף על פי שיודע לכתוב בלא שרטוט וכן נוהגים :

ז הלכה * למשה מסיני תפילין על הקלף ולא על הדוכסוסטוס ולא על [יד] הגויל : כותבין על הקלף במקום בשר ואם שינה פוסל * מהו קלף [טו] ומהו דוכסוסטוס העור בשעת עיבודו חולקי' אותו לשנים והחלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף והפנימי הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס ולפ"ז כי אמרינן כותבים על הקלף במקום בשר היינו במקום היותר קרוב לבשר דהיינו במקום חבורו כשהוא דבוק לדוכסוסטוס * וקלפים שלנו שאין חולקים אותם יש להם דין קלף וכותבים עליהם לצד בשר * שמרה [טז] שמגררים קליפתו העליונה שבמקום שער אינו אלא כדי מרה שצריך לתקנו ולהחליקו ואפילו אם היו חולקים העור לשנים היה צריך לגרר כך ומצד הבשר גוררים הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד : **ח** צריך הקלף להיות מעובד [יז] בעפצים או * בסיד : וצריך שיהא * מעובד לשמו : * טוב [יח] להוציא בשפתיו בתחלת העיבור שהוא מעבדו לשם תפילין או לשם ס"ת אבל * אם עובדו לשם מזוזה פסול : **ט** אם עבדו עכו"ם * להרמב"ם פסול אפילו אם א"ל ישראל לעבוד לשמו * ולהרא"ש כשר אם ישראל עומד ע"ג וסייעו : (הג"ה) קצת בעבודה וכן נוהגין ועיין לעיל סימן י"א סעיף ב' : **י** כשמסמנין הנקבים במרצע כעין אותיות אף על פי שנקל לעכו"ם לזייף אין חוששין משום

מנחות ל"ד : (שם) שבת כ"ג רמב"ם פ"א הגהו' מיימוני שבוהרא"ש : שם גמרא : ב"י בשם כ"י : מנחות ל"ד : (טור) מרדכי : מנחות ל"ז : ס"ה ר"ה : (כ"י) מנחות ל"ב : גיטין תוס' שם : הרא"ש בהל' ס"ת : ברוך שאמר ובס"ת ובמ"ג : שבת ע"ט ומנחות ל"ב : הרמב"ם פ"א מס"ת והתוספת : תוספת : מגילה י"ט : תוספת והרא"ש : גיטין כ"ד : הרא"ש בהל' ס"ת : (כ"י) פ"א מס"ת : בהלכות ס"ת : הגהו' מיימוני שם :

לב מ"ש [א] ארבע פרשיו' ילפינן ארבע פרשיות מדכתיב בפ' שמע והיה לטטפת חסר ובוהיה כי יביאך כתיב לטוטפת מלא כלומר ארבע בתי' וטוטפת הוא לשון תכשיט כמו בטוטפת דפרק במה אשה יוצאה או לשון הבטה שהוא כתיב בראש בין העינים ותפילין לשון פלילה שהם אות והוכחה שהשכינה בישראל שנאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך עכ"ל התוספת והרא"ש ז"ל : [ב] בקלף אחד עיין לקמן סעיף מ"ו : [ג] בדיו שחור לשון הרמב"ם בפ"א מה"ת עשרה דברים מאורי בתפילין וכולן הלכה למשה מסיני וא' מהם שכותבין אותם בדיו וכיצד מעשה הדיו וכו' וכותב בו שאם תמחקנו יהיו נמחק וזה מנהג מן המובחר לכתוב בו ספרי' תפילין ומזוזות ואם כותב וכו' שהוא עומד ואינו נמחק כשרים ואם כן מאי מיעטה הלכה שיהיו כתובים בדיו למעט שאר מיני צבעונים כגון האדום והירוק וכיוצא בהם אפילו אות אחת משאר צבעונים הרי אלו פסולין עכ"ל ומשמע דה"ה בכל שאר צבע שחור כמי כשרים דלא כתמעט רק שאר מיני צבעונים ועיין בי"ד מ"ש בב"ד והמחבר שכתב בין במי עפצא וכו' לא ידעתי מאי בא ללמדינו דהא מי עפצים אינו גורמי' שלא תמחוק רק הקנקנתום גורם ועוד למה לא פסק כדעת הרמ"בם דלכתחלה יש לכתוב בכתב שראויה לימחק וכ"ע : [ד] ולכתחלה יחמיר וכו' פירוש בלא קנקנתום שיהא הכתב ראויה למחק וכדעת הרמב"ם ז"ל : [ה] ומעביר הזהב אבל כל זמן שאינו מעביר התפילין פסולין דכתב העליון מבטל התחתון וכ"כ כ"י וזהב דנקט לרבותא וכ"ש שאר מיני צבעוני' ולא הוי שלא כסדרן דהא כתב התחתון כשר הוא מתחל' ונראה דאם מקפה שאר צבעונים בדיו יש להתיר וזה שכתב המחבר על אות מאזכרה אין לו תקנה כלומר אפילו רוצה לחפות בדיו פסול : [ו] צריך שלא תדבק אות וכו' ומשמע דאין חילוק בין דבוק מלמעלה או מלמטה בכל ענין פסול וכ"כ המרדכי מיהא בירושלמי דברכות פרק היה קורא ומחלק בין אם דבוק מלמטה או למעלה ומסיק דלמטה אין לפסול וטעמו דס"ל דדבוק ה"ל כאלו ניטל מקום הנדבק ואם ניטל מן הירך עדיין נשאר כשיעור אות קטנה אבל למעלה פסול ובאמת טעמו דמסתברא הוא ויש לסמוך עליו ועיין מ"ש המרדכי בריש הלכות ס"ת ושוב ראיתי בשם הר"ר דוד כהן וז"ל הא דכתיב שתהא מוקפת גויל דווקא כשאין שם רק צורת אות וכשתחם מתוכה יפסיד הצורה ואין שם אות כלל אבל אם יש בה יותר מצורת אות עד שאם תגדוד חלק מה מתוכה תשאר האות בצורתה אם נדבקה בראשה וכן באמצע פסולה אבל אם נדבקה בסופה כשרה עכ"ל ע"ש בית א' חדר כ"ב וע"ש בחדר כ"ג הרי פסק הוא כהאי ירושלמי : [ז] מוקפת גויל וכו' מיירי כשהגוף אותיות מחוברין יחד אבל אם בא ניתז מאות ולחברתה וגופי אותיות ניכרות כל אחד בפני עצמו לכאורה נראה שאין לפסול וכ"כ הכ"ג בשם המאי' רי אמנם מדברי הרמ"בם משמע דלא ס"ל הכי וע"כ יש להחמיר בכל ענין : [ח] אפילו קוצו של יו"ד פירוש רגל השמאלי מה שהוא כפוף כדאמרינן מפני מה ראשה כפוף אלויא דצריך שיהא ראשה כפוף מגד השמאל ומכ"ש אם חסר רגל הימין דנפסד צורת לגמרי האות וע"ש בתוספות : [ט] מתויג כהלכתו עיין לקמן סימן ל"ו סעיף ג' : [י] צריך שיכתוב בימינו ילפינן מדכתיב וקשרתם וכתבתם מאי קשירה בימין אף כתיבה בימין וקשירה דהוא בימין ילפינן מדכתיב ידכה ומשמע יד כהה ואם הנחה בשמאלו ע"כ הקשירה בימין : [יא] ואם כתב בשמאל לרבותא נקט שמאל וכ"ש אם כתב שלא כדרך כתיבה כגון שלוקח הקולמוס בפה ונותן דלא מקריא כתיבה כלל וכ"כ בתשובת מהרמ"ע סימן ל"ח ע"ש וה"ה כיוצא בזה דלאו דרך כתיבה הוא אפילו ליכא אחרים אין לברך על תפילין שכתבו בכה"ג : [יב] אין לשרטט בגמרא אמרינן דא"צ לשרטט והמחבר כתב דאין דשרטט משום הא דאמרינן בירושלמי דכל העושה דבר שאינו מחויב נקרא הדיוט : [יג] למעלה ולמטה דהא דאמרינן דתפילין אינו צריך שירטוט היינו כמו ס"ת אבל למעלה ולמטה מיהא צריך דהא אסור לכתוב ג' תיבות מן המקרא עד שישרטט למעלה ולמטה ומן הצדדים וכדאמרינן בגיטי' שירטט וכתב ליה וכו' והמחבר ז"ל ס"ל דלאו משום הכי כגי בשיטה עליונה לבדה : [יד] ולא על הגויל ולפ"ז מ"ש המחבר צריך שיהא מוקף גויל לאו דווקא וליטנה הכאור אבל ס"ת נקט ולשון הרמ"בם פ"א מוקפת עור והוא לשון מדוייק : [טו] ומהו דוכסוסטוס ומעשה הגויל עיין בדברי הרמב"ם ז"ל פ"א מה"ת : [טז] שמה שמגררים קליפתו וכו' לשון הרמ"בן בתשובה סימן רל"ד דכל גגוררין את העור יכה יפה במקום השער כדין קליפה יפה כמות הקלף כשאר לעצמו ונכתבים התפילין עליו ועיין בתשובות מהר"ם גילאכטי סימן כ"ו : [יז] צריך להיות מעובד בעפצים וכו' דאי לאו הכי נקרא דיפתרא ופסול לכתיבת תפילין : [יח] טוב להוציא בשפתיו וכו' עיין בתשובת מהרמ"ע דמסיק דאם ישראל מעבדו שאין צריך להוציא בשפתיו ואם

משום דמרתת כותי [יט] פן יכיר ישראל בטביעות עין: **יא** עור שעיברו שלא לשמו אם יש תיקון לחזור ולעבדו לשמו יתבאר בטור יורה דעה סימן רע"א: **יב** * יהיה הקלף מעור [כ] בהמה וחיה הטהורים אפילו מנבילה וטריפה שלהם אבל לא מעור בהמה וחיה הטמאים דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך ממין המותר לפיך: ולא מעור דג אפילו הוא טהור משום דנפיש זוהמית: **יג** יהיה הקלף * שלם שלא יהא בו נקבים שאין הדיו עובר עליו * דהיינו [כא] שלא תהא האות נראית בו חלוקה לשתים: **יד** * הסופרים הוריזים עושים שלשה מיני קלפים הע"ב יותר לכתוב בו פרשת שמע שהיא קטנה והרק מסנו לפרשת והיה אם שמוע שהיא יותר גדולה ולפרשת קדש לי כל בכור ולפרשת והיה כי יביאך שהם ארוכות עושים קלף דק מאוד ובזה יתמלאו הבתים בשוה וזהו נוי לתפילין:

טו אם לאחר * שנכתב ניקב בתוך הה"א או המ"ם כשר אפילו ניקב כל תוכו שנקב ממלא כל החלל: אבל * בירושלמי משמע שגם בפנים צריך שיהא מוקף קלף: ניקב רגל פנימי של ה"א אפילו לא נשאר אלא כ"ש כשר * להרא"ש: (הג"ה) אבל שאר פוסקי' מצריכין כמלא אות קטנה והכי הלכתא: * ניקב רגל הימיני אם נשתייר ממנו מלא אות קטנה כשר ואם לאו פסול:

טז נפסק אחת מהאותיות: (הג"ה) הפשוטות כגון וי"ו וי"ן או שנפסק רגל ה"ן * וכיוצא בה: אם תינוק שאינו לא חכם ולא טפש יודע לקרותו כשר ואם לאו פסול ואין [כב] צריך לכוורת לו שאר אותיות כמו שנוהגים: (הג"ה) מיהו אם [כג] אנו רואין שלא כשאר צורת האות כתיקונו פסול אף על פי שהתינוק קורא אותו * כהלכתו: הא דמכשירנן כשנפסק אות דווקא כשנכתוב בכשרות ואחר כך נפסל אבל אם מתחלה כשנכתב היה שם נקב ונפסק בו או אם הרגל הכ"ף הפשוט' או כיוצא בו מגיע * לסוף הקלף בלי הקף קלף בתחלתו * פסול: **יז** אם נפלה טפת דיו לתוך האות ואינה ניכר' האות [כד] אין תקנה לגרר הדיו וע"י כך יהיה ניכר האות דהוי חק תוכו ופסול משום דבעינן וכתב ולא * וחקק וה"ה אם טעה וכתב דלית במקום רי"ש או בי"ת במקום כ"ף אין תקנה למחוק התג לתקן האות משום דהוי כחק * תוכות: **יח** * מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה אינו מועיל לגרר הדבק ולפותחה משום דהוי כחק תוכות ומה תקנתו שיגרור כל החרטום ותשאר כצורת נו"ן כפופה ואחר כך יכתוב מה שנגרר: וי"ש שעשאה כעי"ן דל"ת יש להחמיר ולומר דלא סגי בשיגרור הירך לבד או הגג לבד ויחזור ויכתבנו כמין רי"ש משום דבין הגג ובין הירך נעשה בפיסול הלכך צריך לגרור שניהם: אם נדבקה אות לאות בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה פסול ואם גרר * והפרידה כשר ולא מקרי חק תוכו מאחר שהאות עצמה היתה כתובה * כתקנה: * אם נגעו רגלי ההא והקוף בגג יגרור [ל] הרגל ויחזור ויכתבנו ואין צריך לגרר כל האות כי הגג כדין נכתב: אם נגע רגל האל"ף בגג האלף או פני האלף בפנים בגג שתחתי' פסול ואין תקנה בגריר' להפרידה דהוי כחק תוכו אלא יגרור כל מה שנעשה בפיסול ויחזור ויכתבנו: (הג"ה) וכן הדין כיודי השי"ן והכ"די והע"ין והפ"א אם נגעו בגוף האות יותר ממקום דיבוקם: **יט** * בתחלת [לא] הכתיבה יאמר בפיו אני כותב לשם קדושת תפילין ומלבד זה בכל פעם שכותב אזכרה צריך לזכור שכתבה לשם קדושת השם:

הג"ה

שבת ק"ח: | שם וחולין ק"ך: | הר"י אלבכנדרי ס"לו: (שם) | מנחות כ"ט לכי' | הסכי כרס"י | הרי"ב כ"פ"א יתכ"ת: | אבל פ"ק דמגילה: | בהל' סת: (ב"י) | נ"מרא בזבקות | מרדכי בסקומץ: | מרדכי הקד"נג: | מרדכי ומהרי"ק | שורש ס"ט וריב"ש: | ב"י מדברי הרמ"ב' | ספ"א תפילין: | תשובת רלב"ח: | הרא"ש פ"ב דגיטין | וסה"ת סי' ר"ס | סמ"ג והגהות | מיימוני: | תשובת הרא"ש: | תשובת הרש"בא | המיוחס להרמב"ן | סי' רל"ו ומהר"ין | סביב: | הרא"ש כה"ת | וסה"ת והגהות | מיימוני: | תשובת הרשב"א | ותשוב' הרמב"ן ס' | רל"ו ת"ה מ"א: | הרא"ש בכה"ת | וסמ"ג ספ"ב | סה"ת מההיא | דגיטין:

שכ"ום מעבדו לדעת ישראל אם עומד ע"ג צריך להוציא ישראל בשפתיו שמעבדו לשם תפילין ע"ש סימן כ' דוציין בהגהת הרי"ף מסכת יבמות ו': [יט] קית בעבודה ואם לא סייעו כשר בדיעבד ב"ח וכ"כ כ"ג: [כ] בהמה וחיה שטהורים ובתשובת מהר"מע כתב דיש מעלות דשל שליל מבוה מן המובחר ושל חיה יותר משל בהמה ובהמה שחוטה עדיף מנבילה וחיה ע"ש סימן ל"ו: [כא] שלא תהא האות נראה בו חלוקה ודווקא כשניקב קודם הכתיבה אבל אם ניקב לאחר הכתיבה אפילו נחלק לשנים כשר אלא דבעינן שינוק שיכול לקרותו ואפילו קודם הכתיבה אם אין הנקב נכנס בקולמוס אפילו נראה נגד השמש אין לפסול ועיין ב"ח וב"כ כנ"ג מה"ב: [כב] ואין צריך לכתוב לו שאר אותיות וכו' ובתיבות לשון המחבר משמע אפילו אותיות הקודמים אינו צריכים לכתוב אבל בכ"ג כתב בשם תשובה אחת דאותיות ראשונות יכסה לו כדי שלא יבוא ללמוד מהם וכתב דכן מנהג: [כג] מיהא אם אנו רואין וכו' ונראה דאם לא נגע רגל או גג של האלף או כיוצא בזה לא שייך שיפאלו לתינוק וכ"כ בכ"ג ע"ש: **ואם** נדבק רגל ההא כקוט השערה דק מאוד ותינוק דלא חכים ולא טפש יודע שהוא ה"א כתב הרלב"ח מי שיקל להפריד הרגל לבד לא אמחה בידו: אמנם מהר"ר דוד כהן בתשובה חולק עליו ע"ש בית א' סל"ח וכ"כ להחמי' אחר שנראה לעיני' שלא כשאר צורת האות אף על פי שהוא דק אטו כדק או בעב תלוי אם הוא דבוק מה לי ע"ב או דק וזה פשוט: [כד] ואינו ניכרת האות משמע מדברי המחבר דאם היה האות ניכר בתקנת אף על פי שנשתנה כגון שנפל על אות כמך ומתוך נעשה הקלל קטן או סביב האות נתעבה נראה להכשיר ובלבד שיהא ניכר ליבוקא אמנם אם נפל דיו על אות ונתמלא כדיו ונגמר מיעט אות ואחר כך השלים בכתיבה נראה מדברי תשובת ר"מ אלשקאר דכשר מדכתב בסימן ה' אם נפל טפת דיו ונעשה חצי האות לא אשכחן מאן דשרי להשלי' את האות ע"י כתיבה משמע דווקא אם חצי האות נעשה מטפת הדיו יש לפסול אבל במיעוט אין לפסול דאם לא כן לא משמעינן רבותא שפי אפילו ברוב האות ע"י כתיבה אין להכשיר ומדברי תשובת הר"ר דוד כהן נראה להכשיר דכתב מקק הספה עד שנעשה צורת נו"ן ואחר כך השלים בכתיבה ונעשה מ"ם דאין להכשיר ע"ש מיהא מדכתב שם דמדברי מהר"י"ן סביב נרא' דכשר יש לסמוך בכותב רוב האות להכשיר והכי מסתברא דבכל התורה אזלינן בתר רובא וכיון דרוב של האות בכתיבה כשר מיהא בדאיכא תפילין אחרים יש להחמיר מאחר שמו"רדך מחמיר כדבר מיהא אם נפל טפת דיו ונעשה אות שלם בלא מתקן יש להסתפק כיון שלא נכתב האות דרך כתיבה: [כה] אין תקנה לגרר מדבקם אין תקנה משמע דאפילו מעביר הקולמוס לאחר שחק תוכו אינו מועיל וכ"כ בהגהות אשרי פרק ב' דגיטין: [כו] וה"ה אם טעה וכתב דלת וכו' ונראה דה"ה אם שנפלה נכתב האות כתקנה ואחר כך נתקלקל ונעשה כצורת דל"ת גם כן פסול וא"ל תקנה וזה ברור: [כז] וי"ש שעשאה כמין דל"ת הרמ"בן בתשובה סימן רל"ו כתב אם נדבקה הרי"ש בבי"ת נעשה שעשה כגג של הרי"ש שצריך לגרור כל הרי"ש אבל הבי"ת אין צריך לגרר שהרי נעשה בהכשר עכ"ל ופשוט הוא: [כח] ואם נדבק האות לאות והרמ"בן בתשובה הנ"ל כתב דאם נדבק אות לאות לאחר שנגמרה צורתה כגון שנדבק ברגלים אין דיבוק זה פוסל ואין צריך לא לגרר ולא להפריד אבל אם נדבקה בראש צריך לגרר את הכל שהרי לא נעשה דבר בהכשר ואם נדבק באמצע צריך לגרר מהדבוק ולמטה עכ"ד ומשמע מדבריו דלמטה אין צריך להיות מוקף גויל דאם לא כן למה לא הוצרך לגרר כשנעשה דבוק למטה ועיין מ"ש בסמוך בשם הירושלמי: [כט] ואם גרר והפרידה וכו' והרשב"א ז"ל בתשובה והובא בב"י בסימן זה דכל מקום דדיי בגרירה אפילו לא נגרר כשר דק"ל כר' ז"ל דאומר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת והמחבר לא כתב כדבריו ונראה דסמך על מ"ש בכה"ת בשם מ"ם דכל זמן שתדיין נדבקים יחד לא יקרא בו והכ"ת כסק בזה"ל היכא לסמוך על הא דהרש"בא אבל בשבת דאינו ראוי לגרר משום איסור שבת ליכא למימר דכל הראוי לבילה ומסיק אפ"ה אינו צריך להוציא ספר תורה אחרת כיון דאיכא איסור שבת הויא דרבינו עליה ומשום כבוד ספר תורה ליכא מש"ה לכתחלה לא יקח ספר תורה כולה אם איכא אחרת אבל בדיעבד אין צריך להוציא אחרת ובתפילין כיון דבקל יכול להפרידם לא יסמוך ע"ז דכל הראוי לבילה ולא יניחם עד שיפרידם תחלה כדעת המחבר ודע הא דכתב המחבר ואם גרר והפרידה כשר אפילו אם נעשה הדיבוק בשעת כתיבה קודם שנגמר האות אפ"ה כשר אם ספריד ובתשובות הרמ"ע כתב להחמיר אם נדבק קודם שנגמרה הצורה ולא מיקרי נגמרה עד שיהא הגויל מקיף אותו מכל צד אחרי שהגביה ידו וקולמוסו מעל הקלף שאז בכל מקום שהיה הדבוק מותר להפריד אבל אם נדבקו קודם שתגמר צורת אות אחת מהן צריך לגרור כל האות שלא נגמרו עד אחר הדיבוק כי אין זה דיבוק אות לאות אלא דבוק זה שאינו אות ונעשה אות ע"י שכין וכזה לא התירו הרא"בם והרא"ש ע"כ ובאמת דבריו נכונים ומכל מקום מיהא אם נעשה תלויות מאחר דהרמב"ן מתיר בלא גירוד כדאי הוא לסמוך עליו להכשיר מאחר שהמחבר עסכים להתיר: [ל] יגרור הרגל וכו' היינו קודם שיכתוב משם ולהלאה אבל אם כבר נכתב פסול משום דהוי שלא כסדרן וכן מבואר בת"ה בסימן מ"ח בשם הרא"ש ז"ל ועיין בסעיף כ"ח: **כתב** בתשובת הר"ר יודא בן הרא"ש ז"ל שאלת עין שנכתבה במקום וי"ו ומה למחוק קצתה ותשאר וי"ו תשובה לדעתי זה תלוי במה שכתב א"א בתשובה כי צריך שיכתוב גוף האות ולא ימחוק מקצת וישאר הנשאר אות אחרת עכ"ל וכ"ל לענ"ד דאם עשאה מתחלה וי"ו ואחר כך עשה העיגול סביב ודאי דנגרר העיגול ונשאר הוי"ו בכשרותה אבל אפכא שכתוב העגול ואחר כך הוי"ו צריך לגרר הכל כפסק ר"י והרא"ש דאפי' אותיות השם יכול להפרידם ועיין כי"ד סי' רע"א: [לא] בתחלת הכתיבה הרא"ש וסמ"ג ז"ל מסופקי' אם דיי במחשבה ולכך פסק המחבר לאומרה דבעינן דווקא שיאמר בפיו אמנם מדברי התוספת פרק הנזקין דף מ"ה ע"ב ד"ה עיבוד לשמה משמע דדי במחשבה ועיין בדברי עירת כסף מ"ש בזה מ"מ נראה להחמיר כדעת המחבר מאחר דלפי שטתו עולה שפיר סוגיא דש"ס ומתורץ קושית התוספת ע"ש ודו"ק:

(הג"ה) * וי"א דבני לב כשמקדש שכותב האזכרות לשם. הואיל והוציא בתחלת הכתיבה בפיו בני כהכי ויש להקל בדיעבד וכשבא לכתוב לא יכתוב דאינו כותב או בכוונה : ך * צריך לדקדק לג בחסרות ויתרות שאם חסר או יותר אות אחת פסולין ונמצאו המניחים אותם מברכין בכל יום ברכה לבטלה וגם שרוי בכל יום בלא מצות תפילין ונמצא עונש הסופר מרובה לכן צריך להיות מאוד ירא שמים וחרד לדבר השם המתעסק בכתיבת תפילין ותיקונן : כא כל * פרשה אחר שיכתבנה יקראנה היטב בכוונה ודקדוק פעמים שלש ויחזור ויקראנה קודם שיתננה בתוך ביתה כדי שלא תתחלף לו פרש' בפרשה : כב * טוב לנפות את הקולמוס קודם שיתחיל לכתוב הפרשה שלא יהא עליו דיו יותר מדאי ויפסיד וכן יזהר קודם שיכתוב כל שם לקרות וכו' מה שכתב כדי שלא יבואו לידי גניזה על ידו : כג * אם מצא שחסר אות אחת אין לו תקנה שאם כן היו כתובין שלא כסדרן ופסולים משום דכתיב והיו בהוייתן יהו ואם יתר אות אחת יש לו תקנה ע"י שיגרר אותו אם הוא בסוף כתיבה או בתחלתה לד אבל אם הוא באמצע תיבה לא משום דכשיגרור יהיה נראה כשתי תיבות : כד * מותר לכתוב על מקום הגרר ועל מקום המחק אפי' אזכרה ולא יכתוב בעורו לח אלא ייבשנו יפה כי אז ינרר בקל ולא ישאר לו שום רושם : כה * כל אות שהיא כתובה שלא כתקנה ואין צורתה עליה כגון נגע רגל האל"ף בגג האל"ף או פני האל"ף בפנים בגג שתחתיה או שיהיה רגל הה"א או רגל הקו"ף נוגעים או שהיתה אות אחת חלוקה לשתי אותיות כגון צד"י שכתב יו"ד נו"ן או שי"ן שכתב עי"ן יו"ד או חי"ת שני זיינין ואחר שכתב לפניו חזר ותקנם הוי שלא כסדרן ופסולין אבל להפריד האותיות הדבוקות אחר שכתב לפניהם שפיר דמי כיון שהאות צורתה עליה כשמפרידה מחברתה לא הוי ככותב וה"ה שאם לא היו מקצת יודי"ן שעל האל"פין והשי"נין והעיי"נין ורגלי התי"ו נוגעים בגוף האות ותינוק דלא חכים ולא טפש מכירם שאף על פי שכתב לפניהם יכול לחזור ולתקנם דכיון לה דצורת האות היתה ניכרת ליכא משום כתבו שלא כסדרן ויש מי שאומר דה"ה אם חוטרא דחי"ת למעלה אין נוגעים זה לזה אך אין ניכר להדיא פרירתה אף על פי שהתינוק קורא שני זיינין מותר להדביקם : כו * אם לו אותיות של שם דבוקות יכול להפרידם : כז * אותיות ותיבות שנמחקו קצת אם רשומין ניכר כ"כ שתינוק דלא חכים ולא טפש יכול לקרות מותר להעביר קולמוס עליהם להיטב הכתב ולחדשו ולא הוי שלא כסדרן : כח * יש לזהר שלא יכנס ראש הלמ"ד באויר הה"א או החי"ת אפילו בלא נגיעה : כט אם אין הפרשיות שגורות בפיו צריך שיכתוב מתוך הכתב : ל * אינו רשאי לכתוב אלא אם כן יודע לקרות לא לז אם אינו * כותב מתוך הכתב לא יכתוב על פה שמקרא אותו אחר אא"כ יחזור הוא בפיו : לב צריך להניח חלק * למעלה כדי גגה של למ"ד : (הג"ה) שיהיו גם הם יוקפים גויל : ולמטה כשיעור כ"ף ונו"ן פשוטה : ובתחלתן וסופן * אין צריך להניח כלל : (הג"ה) * מיהו נהגו הסופרים להניח קצת בתחלה וסוף וצריך להניח בין כל תיבה לח ותיבה כמלא אות וכן בין השיטי' כמלא שיטה וכין כל אות ואות כמלא חוט השער כמו בס"ת וכמו שיתבאר בטור י"ד גם צריך להניח מעט לט חלק בין פסוק לפסוק : לג מ יעשה השורות שוו' שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת לפחות * יזהר שלא יכתוב מא ג' אותיות חוץ לשיטה ואם כתבם לא פסול : לד * ב' אותיות שהם תיבה אחת לא יכתוב חוץ לשיטה : לה מב אותיות * השם צריך שיהיו כולם בתוך הדף ולא יצא מהם כלל חוץ לדף : לו מג יעשה * כל פרשיותיה פתוחות חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה שהיא והיה אם שמוע שיעשנה

פס וא"י :

הרא"ש בסדר תיקון תפילין :

הר"י אלכסנדר :

(פס)

טור בשם מכילתא והרמ"בם מה"ת וספר א"ק :

הרמ"בם פס וספר א"פ בשם ר"י : הגהו' מיימני פ"א ופ"ב ומהרי"ק כורס ס"ט ת"ה מ"ק :

מרדכי בשם ר"י והרא"ש תשוב' ת"ה : תשוב' הרי"בם לדע' הרמ"בם פ"ב דגיטין : מגילה קי"ח : מכות ל"כ : פ"ק דמסכ' סופר' : סה"ת קנ"ל : והמרדכי בה"ק : סמ"ק והר"ש : תשובת מהרי"ל סימן קנ"ד : הרא"ש בסדר תיקון תפילין : אגור רוקח : הרא"ש וסמ"ג וסמ"ק וסה"ת סימן ר"ה : סמ"ק והגה' מיימ' פ"ב מהל' דימכתו' : הטור י"ד ס' רע"ג : (פס) הרא"ש פס והמרדכי וא"ח והרמ"בם בפ"ב :

לב וי"א דבני בוא"שנה כיון שהוציא בתחל' הכתיבה וכו' שאמר בתחלה ס"ת זו או תפילין אלו אני כותב לשם תורת משה או תפילין לשם מצות תפילין האמרים בתורה אבל אין צריך להוציא בפיו האזכרות לשם קדושה אלא כיון שאמר שכותב התפילין לשמן גם האזכרות בכלל וע"כ די אחר כך במחשבה שחושב שיכתוב האזכרות לשם קדושה כן משמע מלשון הרא"ש בריש הלכות ספר תורה וכן פסק הב"י וכן דעת בעל ט"ז בי"ד סימן רע"ג בפי' דברי הרא"ש והטור ז"ל : לג צריך לדקדק בחסרות ויתרו' נראה דודאי בחסרון אות דברי המחבר הם שיהא לכ"ע אבל ביתרת לדע' הרש"בא שכתבתי בסמוך דכל הראוי לבילה וכו' ה"ה הכא כיון דראוי לתקן אין בו ברכה לבטלה מיהא מיד שיודע דיש בו יתרת צריך לתקן : לד אבל אם הוא באמצע תיבה דברי המחבר אינו מבוארים כל צרכם דפעמים גם באמצע אפשר לתקן כגון לאבותיך שכתבו מלא בוי"ו ימחק הוי"ו וימשיך הבית מעט וכיוצא בזה ובמצות הראשון אם כתב מלא וימחק אחר כך הוי"ו אם מועיל אריכות הנדי' מלמטה אחר כך כיון שא"א ליוסף האות מלמעל' דכשכבת כשתי תיבות ע"כ יש להסתפק בו ולהחמיר וכן מסיק בב"י בשם הר"י אלכסנדרי : לה דכיון דצורת האות היתה ניכרת וכו' פי' דוקא בכה"ג אבל אם היתה ההא נוגעת או רגל הקו"ף אף על פי דתינוק קורא הי"א או קו"ף פסול שהרי עכ"פ צריך למחוק הרגל והו הוי שלא כסדרן אבל בהכי אותיות אינו צריך כי אם לחבר האות וכיון שככר ניכר לתינוק לית בהו משום שלא כסדרן אבל בצד"י שכתב יו"ד נו"ן או שי"ן שכתבה עי"ן יו"ד חית שני זיי"ן בהא אפילו תינוק קורא אותן לצד"י וש"ין וכו' פסולין כן משמעות דברי המחבר ונראית סברא נכונה לחלק דכיון דאכתבו רואין שהוא צורה של אותיות אחרים אין להכשיר ע"י תינוק אבל אם צורת האות ניכר רק שאין נוגע מקצת יוד"ין שפיר יש להכשיר ע"י תינוק וזה ברור : לו אם אותיות של שם וכו' ומביים הרא"ש שאין צריך טוב להעביר הקולמוס ולקדשו כי קדושה ראשונה שנתקדש בשעת כתיבה במקומה עומדת ועיין ביורה דעה סימן רע"ו : לז אם אינו כותב מתוך הכתב ילפינן ממשה דאמרינן עד ויאמר משה היה הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב משמע דאם לא היה אומר אחריו לא היה רשאי לכתוב וה"ה לענין תפילין ודוקא אם אינו כותב מתוך הכתב כמו משה שהיה כותב מפי הקב"ה אבל בכותב מתוך הכתב אינו צריך לחזור ולקרות בפיו מה שהוא רואה כתוב לפניו בכתב והב"ח חולק על המחבר וס"ל דגם במעתיק מתוך הכתב צריך לחזור ולקרות והטעם משום דבך המצוה בכתיב' הס"ת וה"ה תפילין שיקרא תחלה כל תיבה בפיו כדי שימשך הכל הקדושה על האות קודם שיכתבנה והכי מסתבר' באות וכן פסק המחבר בי"ד בס"ת וכאן לענין תפילין לא כ"כ ולא ידעתי מנ"ל לחלק בזה בין ס"ת ותפילין : לח בין כל תיבה ותיבה וכו' ונראה דבדיעבד אינו מעכב וז"ל מהרי"ל בתשובה סימן קיו"ט כיון דבס"ת אין הטעם דצריך להניח בין תיבה לתיב' כמלא אות וכו' אלא מכני כוי כעלמא ובתפילין שמכוכין הם אין לחוש וכ"כ בא"ו הובאו דבריו בס"ג בהלכו' ספר תורה ע"ש וכן הסכים בס'כ"ג : לט מעט חלק בין פסוק וכו' ובתשובת הרי"בם סימן רפ"ו כתב בדיעבד לא פסול : מ השורות שוות וכו' ממשמעות הלשון משמע דבדיעבד אין לפסול מיהא לשון סה"ת הוא ואם עשה כמו שירה אחת גדולה ואחת קטנה כמזוזה כשר שמא בתפילין אינו כן משמע דאסתפק גם לפסול בדיעבד וכ"ע : מא ג' אותיות חוץ לשטה המחבר קיצר בכאן דפעמים מותר אפילו ג' אותיות וה"ד כגון אם נודמנה לו תיבה בת חמשה אותיות דמותר לכתוב ג' אותיות חוץ לשיטה כיון שאינו רוב התיבה חוץ לשיטה וכ"כ בי"ד סימן רע"ג : מב אותיות השם צריך וכו' משמעו' דברי המחבר משמע דאין לפסול בדיעבד מיהא אם תולה מקצת השם בין השיטות מבואר בי"ד דפסול אפילו בדיעבד בספר תורה ודוקא מקצת השם אבל כל השם מותר בדיעבד וה"ה בתפילין והב"ח פסק שם להקל אפילו במקצת השם בדיעבד ע"ש : מג יעשה כל פרשיותיה וכו' בפירוש פתוחה וסתומה איכא פלוגתא דרבוותא וז"ל הרמ"בם ז"ל פ"ח מהלכות ספר תורה פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר באמצע השיטה מניח השאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוח' מתחלת שיטה השניה בד"א שנשאר מן השיטה ריוח כשיעור תשע אותיות אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה מניח שיטה השניה בלא כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית פרשה סתומה יש לה שלש צורות אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השיטה תיבה אחת מתחלת הפרשה שהיא סתומה עד שיהא הריוח באמצע ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף השיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש השיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מאמצע השיטה השנייה ואם גמר בסוף השיטה מניח ומתחלת שיטה שניה כשיעור הריוח ויתחיל לכתוב הסתומה מאמצע השיטה נמצאת אומר שפרשה פתוחה תחלתה בתחלת השיטה לעולם ופרשה סתומה תחלתה מאמצע שיטה לעולם והרא"ש ז"ל כתוב בהלכות ספר תורה וז"ל כתב ר"ת איזה פתוחה כל שנשאר מסוף הפרשה עד סוף השיטה כשיעור ג' תיבות של שלשה אותיות זו היא פתוחה ואם לא נשאר עד סוף השיטה כשיעור הזה מניח שטה אחת חלק ומתחיל השלישית זו היא פתוחה וסתומה כל שכותב בתחלת השיטה וסוף שיטה ומניח חלק באמצע השיטה כדי לכתוב שם של שתי אותיות או יותר זו היא סתומה ובירושלמי אמרינן בפ"ק דמגילה פתוחה מראשה פתוחה מסופה משמע דמכל כל מיקרי פתוחה וכן מסתברא דחילק הפרשיות הן שתים אחת פתוחה ואחת סתומה הסתומה הוא שהריוח שבין הפרשיות סתום וכל שהריוח פתוח לצד אחד למעלה

שיעשנה כתומה ואם שינה פסול: (הג"ה) * ויש מכשירין בכלם פתוחות ובמדינות אלו נוהגים אף כרשת והיה אם שמוע ברחש הביע כספר הכרשיות: ולכן נהגו שפרשה קדש לי והיה כי יביאך ופרש' שמע מתחילין בראש שטה ובסוף קדש לי ובסוף והיה כי יביאך מניחין חלק כדי לכתוב תשע אותיות ובסוף שמע אין מניחין חלק ואם מניחין הוא פחות מכדי לכתוב תשע אותיות ופרשה והיה אם שמוע מתחילין באמצע שטה עליונה ומניחים לפניה חלק כדי לכתוב תשע אותיות ונמצא ששלשה פרשיות הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש ופרשה אחרונה היא פתוחה לדעת הרמב"ם:

לז עור הבתים צריך להיות מעור בהמה וחיה הטהורים אפילו * מנבילה או טרפה שלהם * ורשאי לעשות מקלף או מעור שליל: (הג"ה) וכן * הרצועות יכול לעשותן מקלף ועור שליל: צריך שיהא מעובד לשמו היכא דאפשר: **לח** * יעשה ארבע בתים מעור אחד לשל ראש ובית אחד לשל יד: **לט** תפילין * בין של ראש בין של יד הלכה למשה מסיני שיהיו מרובעות בתפרן ובאלכסונן דהיינו שיהא ריבוען מכוון ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חכמים ז"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא [מט] וצריך לרבע מקום מושבן וגם

מהר"ם פ' דלוי' כי פ"ז בשם א"ח וב"י בשם העיטו': (ב"י)

שבת כ"ח: שם ק"ח: מרדכי דף כ"ד: שם ובסמ"ג והרא"ש בהל' כת והרמ"בם לא מצריך: מנחות ל"ד: תוספת והרמ"בם בפ"ג והרא"ש ושאר הפוסקים:

לאמצעה או לשטה אחרת פתוחה ואם כיי' פרשה פתוחה בסוף שיטה יניח שטה אחת חלק ויתחיל בשיטה השלישי' והוא פרשה פתוחה כיון דאין פתוח' לא בסוף שיטה ולא בתחלת שיטה ושטת חלק הויא כמו ריוח שבאמצע השיטה עכ"ל כמבואר אתה רואה להרמב"ם ז"ל צורת הפתוחות הם שתים והיינו בחלק סוף שיטה כדי תשע אותיות ובזה גם ר"ת והרא"ש מודים לו אבן קצת חילוק יש ביניהם דהרמ"בם כתב סתם תשע אותיות והרא"ש כדי שיעור שלש תיבות של שלש אותיות דמשמע דבעינן גם הריוח שבין תיבה לתיבה וכן דייק הב"י מדברי הטור ולמגן מ"ס דייק כדברי ר"ת והרא"ש והצורה שנייה שכתב הרמ"בם ז"ל שמניח כל השטה חלק בזה חולק הרא"ש ונוכר אדרבה צורת סתום הוא והחלק הרי הוא כחלק באמצע השיטה ויש לדעת הרא"ש כתוחה אחרת דהיינו אם יש חלק בתחלת השיטה כמו כדי תשע אותיות ולהרמב"ם ז"ל זו היא צורת סתומה כמו שאתה רואה מה שהוא סתומה להרא"ש היא פתוחה להרמ"בם ומה שהיא סתומה להרמ"בם היא פתוחה להרא"ש ובספר תמונות אפשר דלא פליגי אלא דלהר"אש בעי באמצע כדי שיעור שתי אותיות ולהרמ"בם בעינן כדי תשע אותיות וע"פ זה יתבארו דברי המחבר מ"ש בראש השטה דלתרוייהו זו היא צורת פתוחה ופרשה ראשונה אף על פי שאין פרשה לפניה מ"מ צורת פתוחה היא חדא דמתחלת בראש השיטה ולא כמנהג סתומה שמתחלת בראש השיטה ואין חלק לפניה ועוד דכל התחל' הענין א"כ לסיין שהיא פתוחה ותדע שהרי הרמ"בם כשהזכיר ומנה כל הסתומות והפתוחות לא מנה שום התחלת הספר אלא התחיל מפרשה שאחר התחלת הספר משום דגלוי לכל שהוא פתוחה וכ"כ מהר"ין חביב ז"ל בשם קרית ספר: ומ"ש מניחים חלק כדי לכתוב תשע אותיות כבר כתבתי דלהרא"ש בעינן שלש תיבות כדי שלש אותיות שהוא מעט יותר וע"כ נכון למי שרוצה לצאת ידי כ"ע יניח מעט יותר: ומ"ש ופרשה אחרונה היא סתומה לדעת הרמ"בם דכיון דאי אפשר לעשות כב"ע להניח חלק באמצע דהא כותבין כל פרשה על עמוד בפני עצמו כקטינן ועושים כדברי הרמב"ם ז"ל וזהו דעת המחבר והרב ז"ל כתב ויש מכשירין בכולן פתוחות משום דס"ל דלא פסול בדיעבד אם עשה מסתומה פתוחה בתפילין וכ"כ מהרש"ל בתשובה סימן ל"ו דלכתחלה יש לעשות כדברי המחבר ובדיעבד כשר גם בפתוחה כמו אבל מזוזה ע"ש דאמרינן מנוה בסתומה ואם עשאה פתוחה כשרה ה"ה בתפילין ובספרי ט"כ הארכתי בזה בס"ד והעליתי מסוגיא דש"ס דפריך אמאי הכא פתוחות והכא פתוחות דעיקר כדברי המחבר וסייעתו דאם שינה פסול ולכן כל ירא שמים יעשה תפילין כמו שכתב המחבר ז"ל וכן המנהג כתפשט ברוב תפוצות ישראל: ומ"ש ופרשה אחרונה וכו' היינו משום דלא אפשר למיעבד כתרוייהו כיון שצריך לכתוב כל פרשה ופרשה על עמוד בפני עצמו ואת יניחו חלק שיטה ראשונ' או יהיה דין פתוחה להרמ"בם ולפיכך עדיף יותר לעשות כדברי הרמ"בם ויהיה דין סתומה להרא"ש מיעשה כדברי הרא"ש ולהיות לה דין פתוחה להרמב"ם כי רוב גליות נגררה אחר הרמב"ם ז"ל והב"י כתב בשם מהר"י אבוהב דמשום חששות הללו אין לעשות שני זוגות תפילין דב"ה ככך דיש לעשות ארבעה הפרשיות פתוחות ואם כן אף על פי שזה צורת פתוחה לדעת הרא"ש יש לסיוע על ב"ה דהכשיר בארבעה פתוחות עכ"ל ובאיות אני תמה על ב"ה איך הכשיר בארבע פתוחות שהרי משוני' דהתם מוכח דבתפילין פסול אם שינה: [מד] ויש מכשירין וכו' מהרש"ל ז"ל בתשובה בסימן ל"ז כתב שאף שאין לפסול תפילין הראשונים שעשאו כל הפרשיות פתוחות לפי שהוא מפרש דברי הרמ"בם דלא פסל בדיעבד אם עשה מסתומות פתוחות כי אם לכתחלה מצוה לעשות סתומה כיון שהוא בש"ת ובדיעבד כשר כדאמרינן גבי מזוזה בש"ס מ"מ ניה למוכרים לכתוב משם ולהלאה בפרשה והיה סתומה דלכתחלה יש לכתוב סתומה כמו במזוזה דאמרינן מנוה בסתומה ואם עשאה פתוחה כשרה עכ"ד בקיצור ואני אומר דאין הדעת מכרע לפרש כן דברי הרמב"ם שלא בתרוייהו פסילי ושאני תפילין ממזוזה דקדושתייהו רבה וגדולה מינה ולפיכך אסור לשנות בהם וכדהוכחתי לעיל מסוגית הש"ס ע"כ אני אומר המוכחר שבתמוב' הוא כמו שכותבין הספרדים שמתחילין פרשת והיה באמצע השיטה דהיא סתומה לדעת הרמ"בם ז"ל וכן נכון לכל ירא שמים לעשות לו תפילין ככה"ג וכן כתב הרב בהג"ה בי"ד בסימן רע"ה דאם לא יכול לכוין לעשו' כדעת הרמ"בם וכדעת הרא"ש לא יבור מדברי הרמ"בם כי עליו סמכו האחרונים וכתבו שדבריו הם עיקר עכ"ל וגם רבינו ירוחם כתב שפרשה אחרונה תהיה סתומה דלא כב"ה עיין בתשובת מהרמ"ע סימן ל"ז ול"ח וסימן ק"ו איך נוהגים בפתוחות וסתומות בתפילין של ר"ת והמרדכי כתב בהלכות תפילין דיש חילק בין אמצע לתחלת הדף דתחלת הדף אף על גב דהתחיל באמצע השיטה פתוחה הוא ובאמצע הדף הוא סתומה ע"ש באריכות ולדעתו מבואר דאם מפסיר מכרשת שמע בסוף הדף חלק כדי ט' א' וגם בראש הדף של והיה חלק כדי ט"א צורת פתוחה הוא ועיין בתשובת הרב בעל הגה"ה סימן כ"ה:

כתב הד"מ בשם הגהות אלפסי החדשים לא יפסק בפרשת בין כתודש האביב ובין והיה כי יביאך וכן כתב בהגהות ב"ש גם אין להפסיק בין ויהי כי הקשה פרעה דלא כבעל ב"ש שנמנו שסידר ב' פרשיות סתומות א' אצל חודש האביב וא' אצל ויהי כי הקשה פרעה וכן הרמב"ם לא מנה בהלכות ספר תורה בתיקון הפרשיות שיהיו אלו הפרשיות סתומות ולכן אין להפסיק:

כתב בתשובה מהר"א מוטל בכ"י תפילין שהית שלהם כמין ד' או' כזה **ד** אין לפסלם ונגרר מן הד עד שיעשנה ו' ולא הוי שלא כסדרן ושכן הסכים מהר"א חסון וכנו ולענ"ד נראה דאין צריך תקון כלל מיהא לתעשה כ"ע אם ניינא בתפילין יולת כניכס כשני כפין כזה כניכסס דינגרר כאף השניה מכל וכל ויאריך כאף הראשונה עד שיגיע סיווך לו"ס אבל לא ינגרר הו"ס ויעשה מן הכאף השניה מ"מ דהוי שלא כסדרן כ"כ בספר כ"נ מה"ב ודבריו נכונים אם עשה הסופר מתלפין עיינין ותיקון אחר כך הוי שלא כסדרן כ"כ בתשובת הרמ"ע מפאנו סימן ק"ו ופשוט הוא: [מה] עור הבתים וכו' הטעם מבואר בגמרא דגם זה נלמד מקרא למען תהיה וגו' משום דק"ל דשין של תפילין הל"מ וא"ת ל"ל קרא דלימן תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך ת"ל דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד ע"ל: [מו] ומקלף או מעור שליל הטעם דגם עורו כקרא בשר לענין טומאה מ"מ לא גרע מעור עוף ונראה דלפי זה עור שליל כשר אפילו לכתיבת הפרשיות שהרי עור עוף כשר לכתיבת הפרשיות כדאיתא לעיל בסעיף י"ב וכתב עוד בספר התרומה דעור שליל יותר הגון למזוזה כי לא נעבד בעבירה שלא היה בו תשמיש וכר ולא נקבה עכ"ל מ"מ לשון המחבר אינו מדוקדק דמ"ש רשאי לעשותם מקלף כשיטא ומאי רבות' דהרי אפילו פרשיות מוריך לעיל דכותבין על הקלף והכי ה"ל למימר דה"ל קלף אלא עור בעלמא כשרה לבתים וכן משמע מלשון הסמ"ג בריש הלכו' תפילין הארבע פרשיות יכתוב בד קלפין לכתחלה ויתנם בעור אחד שיש בו דפוס ד' בתים וכו' ודקדק כאן קלפים ובכ"מ' כתב סתם עור משמע דלא בעינן קלף לבתים וכן הרמב"ם ז"ל כתב בלשון והוייק העור שייתנו בו התפילין ובכתיבת הפרשיו' כתב דבעינן קלפים וכן כתב המרדכי בריש הלכות תפילין דבין עור ובין קלף כשר לתיבוי ע"ש ולהבאר ליישב ע"פ מה שכתב הסמ"ג וז"ל ויכול לעשות עור הבתים מקלף מעובד לשמו ואף על פי שהוא דק שפיר מקרי עור: [מז] צריך שיהא מעובד לשמו כ"כ הרא"ש ובה"ה וסמ"ג והכי משמע פשטא דברייתא אבן הרמ"בם כתב שאין צריך עיבוד לשמו וכ"ל לדעתו דהא דאמר רבה"ג דאף עור בהמה טהורה כבולות עד שיעבדנו לשמן יימרי בקלף שהם לצורך הפרשיות ופשטא דסוגיא לא משמע כן ולכן כתב המחבר דלכתחלה צריך להור אחר הבית שיעובד לשמו א"ח הבל אח"א אין להתבטל ממצות תפילין ויש לסמוך על הרמ"בם דמכשיר והב"ח כתב דאם אין תפילין אחרים יניחם בלא ברכה עד שימצא תפילין שבתים עבודין לשמן ויניחם בברכה וינכו הבתים העשויה מעור שנעבד שלא לשמן אף על גב דאם לא היה מעובד כלל כשר מ"מ גרע כשנעבד שלא לשמו ונראה כישראל עומד ע"ג אין להחמיר כלל כי בלא"ה כ"ל דחוק דאם איכו מעובד כלל כשר ואם יהיה מעובד שלא לשמו יפסל: [מח] ובית אחד לשל יד בגמרא מפרש הטעם משום דכתיב לך לאות משמע אות אחת אבל בשל ראש כתיב והיו לטוטפת ואמרינן ט"ט בכתפי שתי פת באפריקי שתים: [מט] וצריך לרבע וכו' כאות מן הגמרא משמע דהל"מ איכו אלא על תפירתן אבל צורת הבית עצמו ומקום מושבם לא משמע דהוי הל"מ כ"כ התוספות בשם הפוסקים ז"ל התוספות בם יש שאין מרובעות אלא במקום מושבם ומיהו צריך הבתים מרובעות של ראש כשארבעתם

^י וגם הבתים: (הג"ה) אבל על * גובה הבתים אין להקפיד אם הוא
יותר מרחבן וארכן: * עשאם מרובעות ואחר זמן נתקלקל רבוען יש
מי שאומר שצריך לרבען: (הג"ה) ויעשה כל הארבעה בתים בשוה
שלא יהא אחד מוקבירו **מ** ^כח עור * הבתים מצוה
לעשותו שחור (וע"ל סימן ל"ג) *חריץ שבין בית לבית צריך שיגיע
עד התפר * ואם ^כב לא הגיע כשרה והוא שיהיה ניכר החריץ
כדי שיהיו ד' ראשיה נראין לכל: **מא** * אורך ^כג ורחב
הבתים וגובהן אין לו שיעור: **מב** * שי"ן של תפילין הלכה
למשה מסיני ^כד שיעשה בעור הבתים של ראש כמין שי"ן ^כה בולט'
מקמטי העור אחד מימינו ואחר משמאלו * של ימין המניח של ג'
ראשים

ב"י בשם אשרי ונמ"ק ומרדכי ומיימ"ס פרק ג': מנא בשם שימושא רבא בתשובות אשכנזים: הרא"ש ובה"ת והמרדכי בשם ר"י מהכי' דמנחו' ל"ה: שם בגמרא: הרמ"בם: העיטור בשם הרי"ף ובא"ז בשם רב האי גאון: מנחות ל"ה: תוס' בשם שימושא רבא והרא"ש והמכתיב:

דכוקות וכן של בית יד וקצת היה נראה דלא בעי מרובעת אלא אתפרן באלכסונן כיון שיפרש רב פפא עכ"ל וז"ל הסמ"ג בה"ת תניא תפילין מרובע' הלכה למשה מסיני אמר רב פפא בתפרן ובאלכסונן פי' העור הוכפל למטה שהוא התיתורא יתפור עם עור הבתים סביב בריבוע וכן יהיו כמי זוית בתפירה וצריך שיהא שיעור זה באלכסון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא ולא ארכה יתר על רחבה והבתים היינו חוץ לתפירה קוננין בריבוע ועור הבליטה הכפל שקורין מעברתא מקגרין כדי שיהא ניכר ריבוע עור התיתורא וגם עור הבתים בראשן אף על פי שאין ראיה מתוך ההלכה שיצטרך שיהיו מרובעי' כשהן ארבעתן יחד מ"מ מוכיח בשמושא רבה שהן מרובעת דקאמר מייתי אצבא טבא תרתי אצבעת על אצבעתא אבל בבית אחד לבדו א"צ ריבוע וגם בגובה הבתים אין קפידא בריבועו וגם תפילין של יד יש להם דין זה וצריך ריבוע בתפירה וכן בעור התיתורא וכן בנוף רוחב הבית בראשו עכ"ד ולפ"ז צריך לפרש הא דקאמר רב פפא בתפרן ובאלכסונן כדפירש רש"י והרא"ש ז"ל כלומר בשעת תפירה צריך שישמור את עצמו שלא ימשוך חוט התפירה הרבה שמתוך כך יתקלקל הריבוע של התיתורא אבל הבתים עצמם ודאי דצריכין להיות מורבעת וכזה לא איירי ר"פ ועכ"כ ככון לזהר גם בגודת הבית לעשות מרובע מיהא בדיעבד אין לפסול בדאיכא תפילין אחרים אבל כשהם ליתה בתפירה אינו מורבעים יפה יש לפסול אפילו בדיעבד: ^כ וגם הבתים פירוש כשהן ארבעתם יחדיו אבל כל בית בפני א"צ להיות מרובע וכמו שכתבתי לעיל בשם הסמ"ג וכן ומשמע ומדברי התוס' ד"ה עשאם מרובעת וכו' וכ"כ ב"י בשם תשובת אשכנזית וז"ל אף על גב דגבי ציצית ק"ל שאם כתקן ומשוי הערב עד שלא כשאר כשיעור מן הקקן כשר הייכו דוקא בציצית דכתיב ועשו להם ציצית כלומר בשעת עשיה דוקא קפיד אבל תפילין מורבעת הל"מ וכל שעתא בעינן שיהיו מורבעת עכ"ל משמע דפסולין אפילו בדיעבד: ומ"ש ויעשה כל הבתים בשוה כלומר אף על פי שאין צריך לעשות שיהיו כל הבתים כל בית בפני עצמו מרובע מ"מ מצוה שיעשה כל הבתים בשוה שלא יהא א' גדול ומקבירו אע"פ שהפרשיות כ"א קטון מחבירו פרשת שמע קטנה מכל הפרשיות וכבר נתבאר זה ג"כ בדברי המחבר בסעיף י"ג דגוי תפילין הוא שיהיו כל הבתים בשוה ע"ש: ^כח עור הבתים מצוה וכו' כן הוא דעת הרמ"בם ז"ל ודעת הרא"ש והטור דאין בהם אלא משום מצוה דהיינו שהוא כוי תפילין כשהבית נ"כ שחור אבל אין השחרות בהם מעכב דאפילו משחר נבעים כשרים ולפ"ז ודאי דאינו צריכין לשחרם לשמן דאפילו אם אינן שחורים כלל כשרים אבל המרדכי ברים הלכות תפילין כתב בשם ר"י דדקדק מסוגי' דגמרא דפרק כיצד מלקין דקאמר רב יוסף לא הוכשר למלאכת השמים כי אם עור בהמה טהורה בלבד ובעי לאוקמי דלענין רצועות מקשינן והאמר ר"י רצועות שחורות הל"מ והשתא תי' מ"ע זה לזה ומה עלה על דעתו להקשות אלא ה"פ כי היכי דבעי רצועות מיראה הקציצה שחורות ה"נ בעינן שיהיה דומה לקציצה לענין טהורה אלמא קציצה פשיטא ליה שהיא צריכה להיות שחורה וכן כתבו התוספת שם ע"ש וכן פסק הב"ח לדינא שהשחרות מעכב בהן ובעינן שיהיו משחרות לשמן ואם לאו פסולים אם לא במקום דא"א אין להתבטל ממצות תפילין ויש לסמוך על אילו הפוסקים דמכשירים בלא נצבעו שחורות ואם חזרו ונתלבנו יש לחזור ולהשחירם לדעת ר"י וכ"מ ע"כ ואומר אני דבאמת צריך ישוב סוגיא הגמרא לדעת הרמ"בם והרא"ש הנזכרים לעיל ואפשר דהם מפרשי הסוגיא דהמקשה הבין דכיון דהקפיד על שחרות כ"ש דיש להקפיד על עור של טהורה וכן כתבו התוספת נ"כ שם וז"ל כיון דהקפיד ומצריך שיהיו רצועות שחורות כמו הקציצה כ"ש דבעינן שיהיו טהורות כמו הקציצה דסברא הוא להקפיד יותר על טהרה מעל השחרות ע"כ וכיון שוכיכו לסברא זו דיותר שייך להקפיד על הטהרה מעל השחרות א"כ י"ל דגם המקשן ידע שאין הבתים צריכים להיות שחורים אלא דקושייתו כפשוטו כיון שמצינו שהקפיד הל"מ על השחרות כ"ש דיקפיד על הטהרה אבל בבתים לא מצינו אלא טהורה ואפשר דא"כ להיות שחורים כי יותר יש הקפדה בטהורה מבשחרות והתרצן השיב לו לא כמו שאתה סובר דכ"ש הוא דנהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי ולא ק"ו הוא אלא דשחורות גמירי גמירי טהורות דלא גמירי לא גמירי כנ"ל ליישב הסוגיא לפי דבריהם: וזה לשון הרמ"בם ז"ל הרצועות של תפילין בין של יד ובין של ראש פניהם החיצונים שחורים וזו הלכה למשה מסיני אבל אחורי הרצועות הואיל ומכפנים הם אם היו ירוקות או לבנות כשרות אבל לא יעשה ם ולא יתהפך הרצועה ונראה הוא לו ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה אם ירוקה ירוקין ואם לבנה לבנים ונוי הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות הקציצה והרצועה כולה משמע מדבריו שדוקא נוי הוא שיהא משחיר גם הרצועות בפנים ואז ישחור גם הקציצה אבל אם אינו משחיר הרצועו' בפנים לא ישחור גם הקציצה אבל אין המנהג כן: ^כב ומ"ש ואם לא הגיע כשר כן הוא דעת הרמ"בם ז"ל ודייק מברייתא דקתני התם אם אין חריצן ניכר פסולות משמע דאין ניכרים כלל אבל אם ניכרים אע"פ שאינם מגיע למטה כשר דאל"כ ליתני רבותא טפי והא דקאמר התם אביי וצריך שיגיע החריץ למקום התפר היינו למצוה אבל לא לעכב וכן פי' ב"י לדעת הרמ"בם ואני אומר כי יותר י"ל דס"ל להרמ"בם ז"ל דהא דקאמר אביי וצריך שיגיע וכו' לא קאי אחריצין דבתים אלא אחריצין של שי"ן וכדכתב הרא"ש בשם יש מפרשים לפלוגתא דאביי עם ר"ד קאי אחודה של שי"ן למטה שצריך לאביי שיגיע עד מקום התפר אבל לענין חריץ של תפילין נקטינן כפשטא דברייתא דדוקא אם אינו ניכרים כלל פסולים אבל אם ניכרים כשרים וראיה שכן דעת הרמ"בם דלא כתב הרמ"בם שיהא מצוה לכתחלה שיגיע עד למטה ואי לדעת הב"ח ה"ל לכתוב כן ויותר כ"ל לומר דהרמ"בם ז"ל פסק כרב דימי וכן תמוה במרדכי בשם הר"ר אלחנן דהלכתא כוה כר"ד ולפיכן אבל שי"ן של תפילין לא כתב הרמ"בם כלום ודו"ק: ^כג אורך ורוחב וכו' ז"ל הרא"ש בסדר תיקון תפילין לא נתפרש בתלמוד שיעור לאורך ורוחב ארבע הבתים אך שכתוב בשמושא רבה שיהיו בריבועו אצבעיי' על אצבעיי' ולא כהנו העולם כן גר' יצחק דקדק מהא דאמרינן דמקום הנחת תפילין ממקום שמתחיל השער עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס דהיינו גובה של ראש ואמרינן בפרק המוצא ובפרק כל הצלמים מקום יש בראש להניח שני תפילין ואמרינן נ"כ בערכין ובפרק שני דובחים דשערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מניח תפילין ואמרינן בפרק במה אשה דציץ היה רחב שני אצבעות ומוכח במקום תפילין ואמרינן בפרק המוצא תפילין מכאן זוג ומשום דמקום יש בראש להניח שני תפילין ולא התירו להניל אלא דרך מלבוש ובמקום תפילין מכל הלין יש לדקדק דשיעור רוחב תפילין הוי לכל הפחות יותר מאצבע שאם לא היו רוחבות אלא אצבע א"כ יש מקום בראש להניח שלש תפילין כי הציץ היה רוחב שני אצבעות ומוכח במקום תפילין ועוד נשאר מקום תפילין ואם כן למה שנינו בפרק המוצא מכאן זוג זוג משום דאיכו ראוי ללבוש שלש תפילין אלא ודאי שיעור רחבן הוא יותר מאצבע ומשום הכי מכנים זוג זוג דאין מקום בראש להניח שלש תפילין אך אין כאן ראיה שהם ב' אצבעות אלא דמסתברא לשמושא רבה מדרשב הציץ היה אצבעים מכתיבה אותו מקום התפילין היה גם כן אצבעים עיין בתוספת ריש המוצא תפילין דף צ"ה ומיהו יש לדחות ראיה זו משום דאיכא למימר דהתם חשיב עם התיתורא ולפיכך ליכא בראש כי אם מקום הנחת שני תפילין אבל הבתים עצמם אין ללמוד מכאן שיעור כלל ומ"מ כלמד מזה דרוחב התפילין דהיינו התיתורא למטה עכ"פ יותר מאצבע ונראה דע"כ דקדק המחבר וכתב אורך ורוחב הבתים משמע דוקא הבתים עצמם אבל התיתורא עכ"פ צריך להיות יותר מאצבע והקטנים מכאצבע אין לנאות בהם ויש למחות בעוברי דרכים שמתקנין להם תפילין קטנים מאוד כי מבואר מ"ם שצריכים להיות רחבים יותר מאצבע ואם לאו פסולין הם ודו"ק: ^כד שיעשה בעור הבתים וכו' בהגהות מיי"ג כתב שמעתי הטעם לשי"ן של ארבע ראשים שהוא כנגד כתב של לוחות שהיה כתיבה מוקעת שלאחר תרות על הלוחות הרי שכל אותיות היו מן האויר כמנא שיש לשי"ן ארבע דפנות לשלשה אוירות הוא שי"ן של ארבעה ראשים של קמטים ונעשה השי"ן משלש אוירות ולפי זה צריך הסופר לדקדק שלא יגיע היודין שבאמצע לשולי השי"ן למטה וכן פסק הב"ח ושי"ן של שלשה ראשים הוא כנגד כתב של ס"ת שהיה כתב בולטות שהוא בולט על הקלף וגם צריך אדרבה שיגיע היו"ד שבאמצע השי"ן למטה וכ"כ בלבוש ובתשובת מהרמ"ע דהמנהג שעושין השי"ן ככתב משיטא' ולא בעינן כתב אשורית ומ"מ צריך לזהר שלא יהיו כנגעין השני יודי"ן ע"ש סי' ל"ח וכד"מ לא הבין דברי הגהה כן אלא אדרבה דבעי שיגיע לשולי השי"ן למטה ודברי הב"ח נראין יותר ודו"ק עיין בהג"ה בסמוך סעיף מ"ג: ^כה בולטות כב"י כתב בשם א"ח דכתב בשם הר"ר יונה והרשב"א ז"ל דיש לזהר שלא יעשה השי"ן בדפוס משום שלא יהא כתק תוכו ושמעתי שאשכנזים נזהרים בזה שמקמטין את העור במלקט על ידי כפילה שכופל העור עד שנעשה כעיפי השי"ן בחקיקת ירכות אבל אנו נוהגים לעשות השי"ן בדפוס וגם בא"ח כתב שיש אומרים שאין לחוש לזה וכוק קוי ומאי עתא דבר עכ"ל ב"י אבל הב"ח פסק דאין לעשות השי"ן בדפוס וכ"ל דיש להחמיר במקום דאפשר:

^כה וכן

ראשים ושל שמאל המניח של ד' ראשים: (הג"ה) *מיהו אם היפך אינו מעכב:

מג *חריץ של שי"ן דהיינו חודה למטה יגיע עד מקום התפר: (הג"ה) כה וכן היוד שבשי"ן צריך ליגע למטה בשולי השי"ן ולא ימשוך שי"ן הרבה אלא שגם שולי השי"ן יהיה נראה על התפר:

מד *תיתורא כו דתפילין הל"מ והיינו שישים עור למטה לכנו' פי הבתים ונראה כעין דף של גשר הנקרא תיתורא *מעברתא כו דתפילין הלכה למשה מסיני והיינו שעור התיתורא יהא אורך כצד א' ויעשה בו המעברתא כיצד יחתכנו משני צדדים שלא תהא רחבה ככו רוחב התיתורא כדי שיהא ניכר ריבוע התיתורא ובאותה מעברתא עוברת הרצוע' ועל שם כך נקרא מעברתא כח גם בתפילין של יד יעשה תיתורא ומעברתא כט יגלגל* כל פרשה מכופפה לתחילתה *וכורכם ס בקלף קטן *ויש כא מקפידין מלכורכן אלא בקלף כשר *והלכה למשה מסיני שיכרוך עליה שער בהמה או חיה הטהורים: (הג"ה) ונוהגים לכרוך שער על הפרשה ואחר כך כורכין עליו קלף כשר וחוזרים וכורכים עליו שער:

*ונהגו כג שיהיה שער זה של עגל *ואם לא מצא של עגל כורך בשל פרה או של שור ורוחץ השער היטב בתחלה עד שיהי' נקי' כד קצת *שער זה צריך שיראה חוץ לבתים: מה *יתן כה כל פרשה בבית שלה שתהא זקופה מעומד בביתה: מו *יהיה הגליון עליון תחלה שזהו שורה עליונה וגליון תחתון לצד פה הבתי': (הג"ה) וראש הפרשה יהיה מונח לצד ימין הקורא שאם בא לפתחן ולקורא' יהיו מונחים לפניו כהלכתן:

מז *אם כו כותב כל הארבעה פרשיות בקלף אחד כשרים אפילו אין ריוח ביניהם ובלבד שיהא חוט או משיחה בין כל בית בית כז של יד *כותב הארבעה פרשיות בקלף אחד וגולל אותן מסופן לתחלתן וכורך קלף עליהם ושער עגל ומכניסן בביתם כמו של ראש: *אם כתבם על ארבעה קלפים כח והניחם בארבעה בתים יצא והוא' שיטלה (פי' יכסה) עור על הארבעה בתים שיהיו נראים כבית אחד: (הג"ה) והמנהג לדבקה בדבק שיהא הכל כקלף אחד ויזהרו ליטול דבק כשר:

מח כט אם *צפה הבתים בזהב או בעור בהמה טמאה פסולים:

מט *הלכה למשה מסיני שיהיו תפילין נתפרים בגידי בהמ' וחיה טהורים ע וטוב *לתפור בגידי שור: נ עא אין *לקנות גידים מעכו"ם משום דחיישינן שמא של בהמה טמאה הם: *מקום שאין גידים

מרדכי ובית' ג' תל'
פרק הקומץ:
מנחו' ל"ה לפי
הי"מ בהא"ש:
(סמ"ג)
ברוך שאמר:
שם בגמרא:
(שם)
הרמ"ב כ"נ מה"ת
והרא"ש והמרדכי
וסה"ת ומהרי"א
דהקומץ כתבן
מזוזה:
הרא"ש בשם
שימושא רבא:
סמ"ק וסה"ת והג'
מיימון כ"ג מה"ת:
שבת כ"ח וק"ח:
אגור סימן מ"ה:
שימושא רבא
והרמ"בם:
הר"י אלכסנדרי:
וזוהר פרשת בא:
הרא"ש בסדר תיקון
תפילין והמרדכי
לדעת רש"י והר"י
אלכסנדרי וס' א"ח:
(שם)
ת"ה וכ"י בשם א"ח
(שם)
מנחות ל"ד:
(שם)
ברוך שאמר ואגור
סימן כ"ו:
סנהדרין מ"ח:
שבת כ"ח וק"ח:
שימושא רבא וכ"י
וסה"ת:
אגור מהר"י מולין:
העיטור:

כה וכן היו"ד שבשי"ן משמע מדבריו דגם בשי"ן של ארבעה ראשים בעינן שיגע למטה וכבר כתבתי בשם הב"ח אפכא: כתב הד"מ בשם א"ז דלכתחלה צריך לעשות החריץ השי"ן למטה נוגע בתפר מיהו אם לא נגע לא מפסיל בהכי וכן משמע מדברי הרמב"ם אבל בברוך שאמר מחמיר ופוסלו ע"כ וכבר כתבתי דקצת מפרשים פלוגתא דאביי ור"ד דהבאתי בסמוך לענין חריץ של שי"ן ומפרשי דאביי לא החמיר אלא למצוה אבל לא לעכב: כתב בא"ח לפיכך עושין שי"ן יותר משאר אותיות לרמוז על מכין קיימים שאדם מכיר שהן שי"ן ימים והיינו למ"ד דס"ה לאו זמן תפילין והר"י אלכסנדרי כתב הטעם מפני דמסהנ"י עולה באת ב"ש שי"ן והיינו מכפ"ן וע"כ כאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ולא נראה מבחוץ אלא השי"ן ע"כ: כו תיתורא דתפילין וכו' המחבר כתב בתחלה דהיינו שישים עור למטה ולא ביאר א"כ שיהא התיתורא מעור הבתים או אפילו מעור בפני עצמו כמו שנוהגים עכשיו הסופרים אלא מדסת' הדברים משמע דבכל גוונא כשר וכן כתב הרא"ש והטור דבכל גוונא כשר ואין להקשות לפי פי' זה למה לא מוקי הא דאמר רב יוסף פרק ב"מ דלא הוכשר למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה לתיתורא דתפילין י"ל כיון דתפור בבתים הרי הם כבתים עצמם ובבתים בלא"ה אסור מן הטמאה משום דכתיב למען תהיה וכו' כדאיתא התם עיין במרדכי בה"ק:

כז מעברתא וכו' עיין במרדכי ה"ק ותמצא פירושים אחרים מה תיתורא ומעברתא ואנן נקטינן כדברי המחבר שהם כדברי רוב הפוסקים וז"ל הרא"ש בהלכות תפילין יש מפרשים מעברתא הוא רצוע קטנה שמעברין על בית של יד וכן נוהגים האידנא ואפילו אין פי' זה של מעברתא כן מ"מ אין תפילין נפסלי' בכך וא"ת הלוא בית תיכון אינו רואה את האויר דלא מיקרי אינו רואה אלא א"כ חיבר להן בית אחר ועוד דאינו רואה את האויר אינו צריך אלא בתפילין של ראש אבל לא בשל יד וכן מצא בשם הגאונים ועיין בתוספת ומסיימין שם וז"ל ועוד כי הרצועה אינו מכסה את כל הבית וכו' ועיין בתוספת פרק הקומץ דף ל"ה ע"א ד"ה מעברתא ובעל כ"י כתב וז"ל תיתור' כיא רצועה קצרה שתופרין אותה על תפילין של יד על הבית ממזרח למערב והוא כעין גשר מעברתא התפירה שבין בית לבית בתפילין של ראש שמעביר חוטי התפירה ממזרח למערב כדאמרינן ושוין שנותן חוט או משיחה בין כל אחד ואחד עכ"ל וכן כתב במרדכי בשם הריף וכ"ל דלכתחלה יש לחוש לדבריהם ויעשו התפילין העשוין כיוצר לכ"ע ודעת הרמב"ם ז"ל כדעת הרא"ש והמחבר: כח גם בתפילין של יד יעשה תיתורא ומעברתא וכו' לשון הרמב"ם פ"ג ושל יד לוקח עץ גובה כאצבע או פחות מעט או יותר מעט ע"כ: כט כל פרשה מכופפה לתחלתה כן כתב הרא"ש והרמב"ם וסה"ת והמרדכי וכתבו דהטעם משום דילפינן ממזוזה דאמרינן דיגלל מאחד כלפי שמע: ס וכורכם בקלף קטן לשון הרמב"ם הל"מ שיכרוך הפרשיות במטלית ומ"מ אם לא כרך מעכב אבל הרא"ש כתב בסדר תיקון תפילין דנהגו והשכנו לא כהגו לכרוך עליה כ"א שער וכתב הר"ר ברוך בעל התרומות דאין ראיה מירושלמי דפ"ק דמגילה דאמרינן הל"מ שיהיו כותבין בעורות וכורכין במטלית דהתם מיירי בס"ת כשיקרע בקלף וקאמר שישימו מטלית או קלף על הקרע וידבקינו בדבק וכן מוכח בא"ם שכתוב גבי ס"ת והמחבר כתב פתאח וכורכה בקלף ולא נקט שהוא הל"מ כמו דנקט בסמוך שהוא הל"מ כגון בשי"ן של תפילין ובתיתורא בסמוך ומשמע דרכיא כידי אם הל"מ הוא אם לאו וגם מדכתב בכיפא והל"מ שיכרוך עליה וכו' משמע דכריכת קלף לאו הל"מ הוא וכ"ל לענין דינא דיש להחמיר כדעת הרמב"ם: כא ויש מקפידין משום דלא הוכשר למלאכת שמים אלא עור של בהמה טהורה בלבד וכתב הגהות מיימוני דלא למעט מטלית אלא עור בהמה טמאה: כב ונוהגים לכרוך הוא משום כדי לצאת לכ"ע מפני דהרמב"ם כתב דבתחלה כורכי' הפרשה במטלית ואח"כ בשער והסמ"ג כתב דבירושלמי משמע להיפך ולפיכך כדי לצאת ידי שניהם כתב האגור דמנהג דכורכין בשער מתחלה וטולין במטלית או בקלף וחוזרין וכורכין: כג ונהגו שיהא שער זה של עגל הטעם כתב בשמושא רבה כדי שיזכור מעשה עגל ולא יחטא עוד כמה שנאמר המעט לכם עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו ובסמ"ג כתב כדי לכפר על מעשה העגל: כד קצת שער זה וכו' כ"כ הרקנט בשם הזוהר בסוף פרשת בא אל פרעה והאריך שם בסוד הענין ההוא וכל"מ נוהגים שער של זנב עגל שהשערו' ארוכי': כה יתן כל פרשה וכתב הר"י אלכסנדרי קודם שיניח כל פרשה בבית שלה יעיין ויסתכל להיכן תחלת הקלף שהוא פתיחת הפרשה כי זה הכלל שתהא פתיחת הפרשה נוטה לעולם נגד ימין בהכנסת הפרשיות לבתים דבה"ג יעמדו האותיות כהלכתן כי אם תהיה הפתיחה לצד שמאל בהכנסת הפרשיות לבתים או תהיה האותיות הפוכו' הרגלים למעלה וראשיהם למטה עכ"ל: והתוספות כתבו בשם ר"ת דף ל"ג ד"ה הא דעבידא דאדרבא מעומד אינו דרך כבוד וקבורת מתורים קרי ליה בהמוכר את הפירות וס"ת ולוחות שבארון מושכב היו ולא מעומד כדמשמע בפ"ק דבבא בתרא אע"פ שהיו יכולין להכניס מעומד שהרי ארון רומו כרחבו היה וגם פרשיות שבתפילין היה אומר ר"ת שמניחים מושכב ולא מעומד וגם דעת הרי"בם כן ומלא הוכיח מזה כלום ומסיק הב"י דלכתחלה יש לחוש לפוסקים דס"ל דיניחם מעומד אבל בדיעבד אין לפסול בשביל זה וכן כתב מהרי"ן תבי"כ ויתבאר עוד מזה בסמוך ובאות דברי ר"ת כמו מוחד וכ"ע וטעם למנהג של עולם שס"ת עומדים בהיכל: כתב בתרומת הדשן סימן מ"ט שאלה בני ריכום ואנשיהן נוהגים בתפילין של יד לתקן אותה בקשר שלה כשמניחין אותו בזרוע המעברתא שבה הרצועה מונחת לצד הכתף והקציצה לצד היד ובני אושטרי"ך ואנשיהן נוהגים לתקן אבל שהקציצה מונחת לצד הכתף והמעברתא לצד היד ואם היו אלו רוצים לשנו תפילין של אילו בקשר עד שתהפך להם הקציצה כמנהגם סביר לתיעבד הכי או לאו ומסיק שם דאין קפידא בדבר כ"ה ע"ש באריכות: כו אם כותב וכו' במרדכי בשם ר"ש יש מפרשים הא דקתני בברייתא ובלבד שיתן חוט ומשיחה קאי אפילו אם כתבן בארבע פרשיות וכן נוהגים הכותבי תפילין וכן עיקר ע"כ אבל הרא"ש כתב דמלשון הברייתא משמע דלא קאי אלא אם כתבן בקלף א' אבל בארבע קלפים א"צ חוט ומשיחה וכן כתבו התוספ' שם ועיין בסמוך בדברי המחבר: כתב הב"ח דמדברי הפוסקים משמע דבקלף א' אפילו הניח ריוח גדול בין בית לבית אעפ"כ צריך חוט ומשיחה עכ"ל: עוד מבואר שם בגמרא דאסור לעשות הבתים מארבע עורות משום שנאמר ולזכרון בין עיניך זכרון א' אמרתי לך ולא שנים ושלשה זכרונות ותמה אני על המחבר שהשמיטו והרי"ף כתבו בהלכותיו: כז של יד כותב הד' פרשיו' בקלף א' הטעם מבואר שם דכתיב והיה לך לאות על ידך משמע אות א' אחד כלומר בית אחד: כח והניחם בד' בתים יצא וכו' ומ"ש אם כתבם בד' קלפים והניחם בבית א' דילא בגמרא שם ולקמן יתבאר דוקא בחדשו' אבל לא בישנו' ע"ש: כט אם ציפה הבתי' וכו' פי' שעשה עור מבחוץ למעלה מבהמה טהור ואח"כ ציפה על אותה עור מבהמה טמאה אפ"ה פסולו' וכן מוסקי המרדכי וב"י וכ"ש אם ציפה הבתי' עצמם דפסולות: ע וטוב לתפור בגידי שור משום דאיכא קצת פוסקי' דסוברי' דוקא גידי שור בעינן: עא אין לקנות גידים לשון האגור בשם מהר"י מולין

גירים מצוים תופרי' בטאלי' אידוראש שעושים מן הקלף עד שיזדמנו להם גידים : **נא** ע"א יתפור * שלשה תפירות בכל צד * וחוט התפירה יהיה סובב משתי רוחות * ויעביר ע"ב חוט התפירה בין כל בית ובית : (הג"ה) ומיהו אם לא עשה רק עשרה תפירות או פחות מזה אינו נפסל : * יש מי שאומר שי"ב תפירות אלו יהיו בחוט אחד : **נב** * יכניס הרצועה תוך המעברתה ע"ג ויעשה קשר כמין דלי"ת בשל ראש וכמין יו"ד בשל יד ע"ד להשלים אותיו' שד"י עם השי"ן שבשל ראש : (הג"ה) * ונוהגים ע"ה להעביר עור על הבית של יד לרוחב הזרוע ויהי' רחבן כרוחב הבית ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה השי"ן מתפילין ואח"כ יעשה הדלי"ת ואחר כך הי"וד כסדר אותיות השם :

שימושא רבא : הרמ"בם והרא"ש לפי השימוש רבא : תוס' במנחות ל"ד והרא"ש והמרדכי : מרדכי : הר"י אלכסנדרי : מנחות ל"ה בפי' רש"י : (טור)

מולין שאין לקנות גידים לתפור תפילין מן הגוים דשקלי כזי מכהמ' טמאה וספיק' דאוריית' לחומרא וכל קבוע כמחצה על מחצה ע"כ ואיני מבין דברי' למאי צריך טעם דכל קבוע דבלאו הכי כיון שהרי יותר יש בהמות טמאות מטהורות כדאמרינן בחולין בעופות מכה הכתוב הטמאות וכו' : כתב הרמ"בם דאפילו מנבילה טריפה שלהם ופשוט הוא דלא עדיפי מעור עצמו שכותבין עליו : ע"א יתפור הדלעיל קאי בסעיף ל"ט דכתב דצריך לתפור התפילין ברובע מפרש כאן האיך משפט התפיר' וכתב הסמ"ג בשם שימושא רבה טעם לי"ב תפירות כנגד שבטי ישראל ואם אין שם אלא עשרה כשר כשתסיר שבט מלכות ושבט כהונה הם יהודה ולוי נותרים עשרה ואם עשה ארבעה עשר תפירות כנגד תוספת מנשה ואפרים טוב עכ"ל וכתב דמדבריו משמע שאם פיחת מעשרה פסול אבל המרדכי כתב דאם פיחת או הוסיף לא פסל וכתב ב"י דכן נראה מדברי הרמ"בם וכל הפוסקים וכן כתב בהג"הה בסמוך : ע"ב ויעביר חוט התפירה כבר כתבתי דדעת הרבה פוסקים שא"צ להעביר החוט בכתבם בארבע קלפים והמחבר דכתב דצריך להעביר הוא לרווחא דמילתא אבל לא לעכב עיין בב"י מה שכתב בשם הר"י אלכסנדרי האיך יעשה שיכוין שתהא התפירה מרובעת לבון הרמ"בם וצריך להעביר חוט או משיחה בין כל בית ובית להבדיל בין כל בית ובית ומוכח כשוט להעביר ניד מנידי התפירה בכל קרין וקרין ומשלשתן נראה מדבריו דהעברת הניד איכו אלא מצד המובחר ומדינא סגי בחוט או במשיחה אפילו בכתבם בקלף אחד : ע"ג יעשה קשר כמין דלי"ת כתב ב"י דמוכיח רש"י בהקומץ ממשמע דאין צריך לעשות כא' צורת דלי"ת מצד חוץ מ"מ עכשיו המובהג לעשות הקשר כעין שיהא הדלי"ת כראה משני צדדים וכתב הר"י אלכסנדרי דכך תורת עשייתו שישים התפילין על ארכובתיו ויחזרו הרצועות כלפי פניו ויקח התפילין ממצד שמאלו בהיות התפילין כנגדו על ארכובותיו ויעשנה כעניבה ושל ימין יעשה בה כמו כן ויכניס העניבה המשאלית בשל ימין וכופל הרצועה ומתחת העניבה שני פעמים כי בזה תהא מלמטה צורת דלית ומם מלבד הרבוע העליון ואם יכפול הרצועה פעם אחד בלבד תהיה הקשר דמות שתי וערב ע"כ יכפלוה שני פעמים ואז יקח הרצועה שמצד השני ויכניס אותה לתוך העניבה ותוחב ויהדקנה ויוצא ממנו צורת דלי"ת עכ"ל וכתבתי זה מפני דאמרינן דשלשה דברים צריך תלמיד חכם ללמוד ואחד מהם קשר של תפילין והקשר של יד כתב וז"ל יכפול עור הרצועה וקושרו לבדו על השני ויכנים הקצה השני בתוך הקשר ונעשה יו"ד עכ"ל והטור כתב ויש שמתקנין ברצועות בשל יד כמין צורת יו"ד אבל אין המנהג כן אלא עושים קשר כצורת יו"ד : ע"ד להשלים שם שדי עם השי"ן שבראש וכו' והתוספות פרק הקומץ דף ל"ה ע"ב כתבו דדלי"ת ויו"ד שברצועות לאו אותיות הם ומדאמרינן בפרק במה מדליקין לא הוכשרו למלאכת אלא עור בהמה טהורה בלבד ואמרינן מאי הלכתא אליהא לשי"ן של תפילין הא אמרינן דשי"ן של תפילין הל"מ הוא כלומר והא בכלל למען תהיה תורת ה' בפיך דילפינן מן המותר בפיך ומסיק אלא לרצועות ואי ס"ד דברצועות כיון איכא אותיות מאי משני הלוא גם הם בכלל למען תהיה וגו' ועוד דבכל מקום קרוי להו תשמישי קדושה משמע דלאו אותיות הם ומ"מ פסק כדעת רש"י וכהרמ"בם דכתב דקשר כצורת דלי"ת הל"מ הוא וכאמת ראיות התוספות חזקה מאוד ומ"מ יש לדחות בדוחק דל"ל להרמ"בם אלא צורת דלי"ת ברצועות של ראש הוא הל"מ אבל בשל יד ל"ל דאל"כ לא ה"ל לשתוק מיניה וע"כ י"ל דהא דקאמר אלא ארצועות קאי אשל יד בלבד והא דקאמר רצועות לבון רבים רצועות דצלמא קאמר וצ"ע וראיתי במרדכי שדוחה ראיות התוספות משום דכיתן הקשר להתיר בכל עת אבל השי"ן לעולם קיימות וע"ש שהאריך בזה : ע"ה ונוהגים וכו' הטעם מבואר ברא"ש ובטור משום שלא יתקללו התפילין מפני שמושיין אותם תחת הבגדים :

לג · דין תקוני התפילין ודין הרצועות ובו ה' סעיפים :

א א אם * נתקלקל עור של שני בתים מבתי הראש זה אצל זה ב אם * התפילין ישנים פסולים ואם הם חדשי' כשרים כל זמן שעור מושב הבתים קיים : (הג"ה) ג גם הבתים צריכין להיות קיימים אלא שנקרעו קצת ד ויש אומרים להפך בישנים כשרים ובחדשים פסולים וכ"ל דיש להחמיר לפסול בשניהם : * ואלו הם חדשים כל זמן שאם היו מושכים אותם ברצועות הבירה מתפשט ונפתח נקרא חדש ואם אינו נפתח נקרא ישן ואם נתקלקלו שנים זה שלא כנגד זה ראשון ושלישי כשרים אפילו הם ישנים ואם נתקלקלו שלשה בתים בכל ענין פסולים : **ב** * אם נפסקו תפירות התפילין להרמ"בם אם היו שתי התפירות זו בצד זו או שנפסקו שלשה תפירות אפילו זו שלא כנגד זו הרי אלו פסולים ב"דא בישנים אבל בחדשי' כל זמן שעור מושב הבתים קיים כשרים ואלו הם החדשים כל שאוחזין מקצת העור שנקרע רתפרו ותולין בו התפילין והוא חזק ואינו נפסק ואם אין ראוי לתלות בו אלא הוא נפסק הרי אלו ישנות : (הג"ה) ויש אומרים דבחדשים כסולים ובישנים כשרים וטוב לחוש לשתי הסברות כן כ"ל : **ג** * עור הרצועות צריך ה שיהיה מעור בהמה חיה ועוף הטהורים * וצריך שיהיה מעובד לשמו * רצועות בין מעור בין מקלף כשרות * הלכה למשה מסיני שיהיו הרצועות שחורות מבחוץ אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה חוץ מאדום שמא יאמרו שבדם חטטיו האדימו : **ד** * טוב שישחיר' ישראל לשמן ולא עכו"ם : (הג"ה) ומיהו בדיעבד כשר אם השחיר עור הבתים אבל הרצועות אפילו בדיעבד פסול : (מגא"ה כתוב) : **ה** אם נפסקה הרצועה * מתירים לתפור מצד פנים * ויש אומרים כה שמקיף ממנה הראש ובשל יד כדי שתקיף הזרוע לקשור התפלה עם הזרוע וכדי שתמתח עד אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אותו אצבע שלשה כריכות ויקשור אין להם תקנה לא בקשירה ולא בתפירה וכל יתרון האורך שהוא בשביל שכורך ברצועה כמה פעמים כביב הזרוע ובשל ראש מה שתלוי ממנה אין התפירה והקשירה פוסלים בה * ובשערת הרחק יש לסמוך על המתירים כדי שלא יתבטל ממצות תפילין :

מנחות ל"ה לפי' ראשון כרש"י והרא"ש והמרדכי וכ"י : (רש"י והרא"ש) לגירסת הרי"ף שם בגמרא והרמ"בם פ"ג מה"ת : שם בגמרא : כן פי' הרמ"בם ההיא דמנחות פ"ג מה"ת : שבת כ"ח : הרמ"בם בפ"ג וסה"ת סימן ק"ז : (מרדכי) : מנחות ל"ה : סה"ת קנ"א : מנחות ל"ה : תוספת והרא"ש בשם ר"ת : תרומ' הדשן וסה"ת (כ"י)

לג · מ"ש א את נתקלקל עור של שני בתים כלומר שנתקלקל העור בין בית לבית ומכל שאר צדדים הם שלימים והיינו כשנתקלקלו שני בתים זה אצל זה אפילו הקרע של בית אחד למטה לצד תיתורא ושל אידך למעלה אפ"ה פסול וכן הוא הסכמת המרדכי לפי לשון ראשון דרש"י וכמותו פסקו הפוסקים הרא"ש והמרדכי ז"ל : ב אם התפילין הם ישנים הטעם מבואר בב"י בעתיקתא יש לחוש שיקרעו במהרה מחמת רוב יושנן אבל בחדתא אם העור שהבתים מכוסות בהם חדש אף על פי שנקרעו זה כנגד זה כשרים שהעור הוא חזק ולא יקרע יותר עכ"ל והוא ע"פ גרסת הרי"ף והרמב"ם ז"ל : ג אלא שנקרעו קצת דהיינו שנקרעו בפנים בין בית לבית וכן כתב ב"י בהדיא וכאשר כתבתי בסמוך : ד וי"א להפך הוא גרסת רש"י והרא"ש והטור והטעם דבחדתא ודאי דעור מקלקל הוא אבל בישנים י"ל דמחמת יושנן נתקרע העור וליכא ריעותא במקום אחר כיון שאין העור עצמו מקולקל : ה יהיו מבהמה וחיה הטהורים הטעם מבואר שם בגמרא דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד :

לד סדר הנחת הפרשיות בתפילין והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפילין ובו ד' סעיפים :

א * סדר הנחתן בבתים לרש"י והרמ"בם קדש משמאל המניח בבית החיצון ואחריו כי יביאך בבית שני ושמע בבית השלישי והיה אם שמוע בבית הרביעי שהוא בית החיצון לימינו א ולר"ת * בבית הג' והיה אם שמוע ובבית הד' שהוא החיצון שמע ומנהג העולם כרש"י והרמ"בם : **ב** * ירא שמים יצא ידי שניהם ויעשה שתי

מנחו' ל"ד לפי' רש"י שם והרמ"בם בפ"ג ובשימושא רבא וסמ"ג ומרדכי בשם כתב מא"י ור"י והרמ"בן והרש"בא בתשו' סי' רל"ד :

א מ"ש א ולר"ת והפוסקים מביאים הסימן כדברי ר"ת וסימנך הויה להדדי ושני השי"נן לצד חוץ דהיינו קדש ושמע וכתב הסמ"ג דשלחו כתב מא"י שכשל ביוה שעל קבר יחזקאל ומצאו שם תפילין כסדר רש"י והרמ"בם ז"ל וגם התוספת כתבו דבמכילתא משמע כדברי רש"י ז"ל וכתבו הפוסקים דגם ר"ת מודה דבעינן כתיבתן כסדרן שהם כתובים בתורה אלא דפליג ארש"י לענין הנחתם בבתים וע"כ הרוצה לכתוב תפילין לדעת ר"ת יכתוב בשל יד שהם בקלף אחד קדש והיה כי יביאך ויניח חלק והיה אם שמוע ויכתו' שמע ואח"כ יכתוב והיה אם שמוע :

זוגות

זוגות תפילין ויניח שניהם ויכוין בהנחתן באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי והשאר הם כרצועות בעלמא כי מקום יש בראש להניח שני תפילין וכן בזרוע * ואם אינו יודע לכוין המקו' ולהניח שניה' יחד יניח כדברי האחד של יד ושל ראש (ויסלקם מיד) ויניח האחרים על כמך ברכה ראשונה (ויש אומרים שאם) * לא יוכל להניח בברכה אחרת יניח של רש"י ויברך עליהם ויהיו עליו בשעת קריאת שמע ותפלה ואחר תפלה יניח של רבינו תם בלא ברכה ויקרא בהם שמע והיה אם שמוע: **ג** * לא יעשה כן אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות: **ד** * לא [ב] יניח שני הזוגות בכיס אחד שהאחד מהם הוא חול ואסור להניחו בכיס תפילין אלא יעשה שני כיסין ויסמן לכל כיס שלא יתן של זה בזה:

סם כסי"נ והתרומה: כ"י בשם תשובות אשכנזי: סם: טור בשם אביו:

[ב] לא יניח וכו' וכ"ש שאין להחליף הבתים והפרשיות והרצועות ועיין בתשובות מהר"מ ועיין בתשובות מהרי"ק שורש קע"ה ובתשובו' הרמב"ן סימן רל"ד ובתשובות הרש"בא תרל"ט:

לה דין מנין השיטין ובו סעיף אחד:

א [א] נהגו * במנין השיטין לכתוב בשל יד שבעה שיטים בכל פרשה ובשל ראש ארבעה שיטין [ב] ואם שינה לא פסל:

הרא"ש בהל' ס"ת:

לה מ"ש [א] נהגו הרא"ש כתב דכן נהגו על פי קבלה: [ב] ואם שינה לא פסול ונראה דכן יוכח מהא דאמרינן אם יש לו שני תפילין של ראש שטולה עליהם עור אחת ונעשה של יד ואי כ"ד דמעכב הא בשל ראש איכא ז' שיטים ובשל יד ד' אלא ודאי דאינו מעכב ועיין בדברי הטור וב"י שאין יסדר ראשי השורות:

לו דקדוק כתיבתן ובו ג' סעיפים:

א * צריך לדקדק בכתיבת האותיות שלא תשתנה צורת שום אחת מהן ולא תדמה לאחרת: (הג"ה) ולכתחילה יכתוב בכתיבה תמה כמבואר בטור ובשאר פוסקים והוא ידוע אבל הסופרים מיהו אם שינה בצורת הכתב אינו פסול: **ב** * כל אות צריכה להיות גולם אחד לכך צריך ליזהר בנקודה שעל האל"ף שהיא כמין יו"ד ובנקודה שתחתיה ובין ד"י השי"ן ועי"ן ואחורי צד"י שיהיו נוגעות באות ובאחת שאינה נוגעת פסולין וכן בשאר אותיות חוץ מה"א וקו"ף שאין ליגע הרגל בגג ואם נגע פסול: **ג** [א] צריך * לתייג שעטנ"ז ג"ץ והסופרים נהגו לתייג אותיות אחרות [ב] ואם * לא תייג אפילו שעטנ"ז ג"ץ לא פסל:

הרא"ש בהל' ס"ת ובתשוב' הרשב"א: (שם) מנחות קי"ט:

לו מ"ש [א] צריך לתייג וכו' וכתיב בתשובות מהרמ"ע שצריך שיהיו התגין נוגעות באותיות ופשוט הוא וכן ביאר ב"י ביורה דעה סימן רע"ד בשם הרמ"ה: [ב] ואם לא תייג אפילו שעטנ"ז וכו' והב"ח פסק להחמיר לפסול אם לא תייג אפילו בתגי' קטנים אמנם יכול לתייג גם לבסוף ואין בזה משום שלא כסדרן ויש להחמיר כדבריו כשאפשר כתב בספר הזכרונות שצריך שידביק התגי' באמצע האות ולא בסוף: עוד כתב בספר הזכרונות תגו של יו"ד לא כפסל משום שלא כסדרן אפילו עשאה לבסוף כשר וכתב בתשובות מהרמ"ע שאם הג' זיינין אינם כפרדים ונוגעים זה בזה יש לפסול וכתב עוד שאם נמצא תג בכרך בתפילין שכתבם סופר מוחזק תלינן בטשטוש אחד שנעשה בכשר בלא מדבריו שאם נתקל' כעס בהכשר ואח"כ נתקלקל שאין לפסול וצ"ע להלכה:

לז זמן הנחת תפילין ובו ג' סעיפים:

א [א] גדול * שכר מצות תפילין [ב] וכל מי שאינו מניח הוא בכלל פושעי ישראל * בגופן: **ב** * מצותן להיותם עליו כל היום אבל מפני שצריכים גוף נקי שלא יפיח בהם ושלא יסיח דעתו מהם ואין כל אדם יכול ליזהר בהם נהגו * שלא להניח' כל היום ומ"מ צריך כל אדם ליזהר בהם להיותם עליו בשעת קרית שמע ותפלה: **ג** * קטן היודע לשמור תפילין בטהרה שלא יישן בהם ולא יפיח בהם: (הג"ה) * ושלא לכנס בהן לבית הכסא: [ג] חייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו: (הג"ה) [ד] וי"א דהאי קטן דוקא בן י"ג שנים ויום א' וכן נהגו ואין לשנות (דברי עצמו):

הרא"ש וכ"כ מדברי הרי"ס: מנחות מ"ד: ר"ה י"ז: סור והר"א: סוכה מ"ב: רש"י פרק לולב הגזל:

לז מ"ש [א] גדול שכר מצות תפילין בגמרא אמרינן דכל המניחם מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו ופירש רש"י וכ' עליהם כלומר שם ה' עליהם שהם התפילין שכתוב שם ה' יחיו ובפסוקא רבה אמרינן בשם רבה דהוא תוכחת שהוא כן עולם הבא ובשם אביי שאין גיהנם שולטת בו ורב פפא אמר שכל עונותיו נמחלין לו וכתב הרא"ש שנו חכמים כיוס הדין אם זהיר במצות תפילין כך וכות עכרעת ואם פשע בהם כך חוב מכרעת שאין לך גדולה בכל מצות עשה שכתורה יותר ממצות תפילין שהוקשה כל התורה כולה לתפילין שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך לפיכך צריך כל אדם שיהיה זהיר בהן ודרש המדבר ואינו מניח או מניח ואינו מדבר חייב להניח תפילין וזהו פשוט וכן איתא בספר חסידים אבל אינו מניח ואינו מדבר אין מוחין בידו מלהניחם אם רוצה: [ב] וכל מי שאינו מניחם וכו' התוספות בפ"ק דר"ה כתבו והרא"ש והר"ן והמרדכי בשם ר"ת דדוקא הכוונה שלהניח בשביל שהוא בזויה עליו אבל אם ירא להניח משום דבעי גוף נקי והוא מתיר שמא לא יזהר בהם בקדושה ובטהרה לא וכתב הרא"ש שם אף על גב דעבירה בידו דבקל יכול אדם לזהר בהם בשעת קרית שמע ותפלה מ"מ לאו בכלל פושעי ישראל הוא וכתב הב"ח דה"ה מי שאינו מניח תפילין מפני שאינו רוצה להתבטל ממלאכתו הוא בכלל פושעי ישראל בגופן ומ"מ לאו דוקא מחמת כולי האי כיוון שהמצוה בזויה עליו ודינו רבא ודינו דוקא איכא בכייהו ע"ש: [ג] חייב אביו הייני מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו יוכל לשמרם בטהרה אינו חייב וכדכתב המחבר בסמוך סימן ל"ט סעי' א' דתפילין שכתבו קטן פסולים ומשמע אפילו שיודע לשמרם בטהרה כיון דמדאורייתא פטור: [ד] וי"א וכו' וכן נהגו והב"ח חולק על סוראה וכתב דקטן הלומד תלמיד ויודע לשמור את עצמו מהדברים הנזכרים בסמוך חייב אביו לקנות לו תפילין וגם מהר"ם הלוי ז"ל בתשובותיו חלק א' סימן א' הרבה להקשות על ההכרת כ"ה וכן המנהג בהרבה מקומות משהגיע לעשר שנים לחנכו במצות תפילין:

לח מי הם חייבים בתפילין והפוטרים ובו י"ג סעיפים:

א [א] חולה * מעיים פטור מתפילין: (הג"ה) * אפילו אין לו צער אבל שאר חולה אם מצטער בחליו [ב] ואין דעתו מיושב עליו פטור ואם לאו חייב: **ב** * מי שבריא לו שאינו יכול להתפלל בלא הפחה מוטב שיעבור זמן התפלה ממה שיתפלל בלא גוף נקי ועי"ל סימן פ' ואם יראה לו שיוכל להעמיד עצמו בגוף נקי בשעת קריאת שמע יניח תפילין בין אהבה לקריאת שמע ויברך: **ג** * נשים ועבדים פטורים מתפילין [ג] מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא: (הג"ה) [ד] ואם * הנשים רוצין להחמיר על עצמן מוחין בידם: **ד** [ה] המניח * תפילין צריך ליזהר מהרהור תאו' אשה

אפילו חולין ק"י: מרדכי וה"מ ומיימ' פ"ד: תשובת הרא"ש כלל ד' סימן א': ברכות ד': (כל בו)

לח מ"ש [א] חולה מעיים הטעם הוא מפני שאינו יכול לשמור את עצמו בטהרה: [ב] ואין דעתו מיושב עליו הטעם מפני דאסור להסיח דעתו מהתפילין וכיון שאין דעתו מיושב עליו בודאי יסיח דעתו מהם והתורה לא התחייב בתפילין אלא למי שיכול ליתן דעתו עליהם ולא יסיח אבל אם אינו יכול לעשות כן פטור: [ג] מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא אף על גב דקי"ל לילה זמן תפילין מ"מ כיון דשבת ויום טוב פטור מצות עשה שהזמן גרמא הוא: [ד] ואם הנשים רוצין וכו' הטעם כתב בכל בו משום שאינו יודעת לשמור את עצמן בנקיות עכ"ל ואני תמה אסכן לימאי הצריכו בגמרא פרק מי שמיתו לכתם מפני שהוא מצות עשה שהזמן גרמא הנשים פטורות מן התפילין ת"ל דאפילו אם רוצים להחמיר אסורין להניח תפילין שהרי אינן יודעת לשמרם בטהרה אלא ודאי דליתא להאי טעמא לפי סוגיות הגמרא וכן אמרינן בר"פ המוצא תפילין דמיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים אע"ג דבפסיקתא א' להיפך דמיחו בה חכמים מ"מ אכן אגמרא דידן סמכינן מיהו יש לדקדק הא דלא מפרש בגמרא הטעם זה משום פשוטה ליתן טעם גם לעבדים דפטורות ואי משום טעם זה לבד היה נראה דעבדים חייבים שהרי בודאי הם יודעים לשמרם בטהרה ולפיכך מפרש מפני שהוא מצות עשה שהזמן גרמא: דמ"מ גם עבדים פטורים מיהא מהא דאמרינן דלא מיחו בה חכמים משמע דאם האשה זקנה וידעינן בה שיודעת לשמור את עצמה דאין למחות בה וכה"ג מיירי התם: [ה] המניח תפילין וכו' כן מבואר בירושלמי דמפרש הא דאמרינן תפילין צריכין גוף נקי היינו

אשה: (הג"ה) *ואם אי אפשר לו בלא הרהורים מוטב שלא להניח: **ה** ^י אבל *ביום ראשון אסור להניח תפילין מכאן ואילך חייב אפילו באו פנים חדשות: **ו** ^י בתשעה *באב חייבין בתפילין: (וע"ל סימן תקנ"ה): **ז** ^ק חתן *ושושביניו (פירוש ריעיו השמחים עמו) וכל בני חופה פטורין משום דשכיח שכרות וקלות ראש: **ח** *כותבי תפילין ומזוזות הם ותגריהם ותגרי תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים פטורין *מהנחת תפילין כל היום ^ט זולת בשעת קריאת שמע ותפלה: (הג"ה) ^י ואם *היו צריכים לעשות מלאכתן בשעת קריאת שמע ותפלה או פטורין מקריאת שמע ותפלה ותפילין דכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טורח יעשה שתיהן: **ט** ^יא מצטער *ומי שאין דעתו מיושבת עליו ונבונה פטור *מפני שאסור להסיח דעתו מהם: **י** ^יב הקורא *בתורה פטור מהנחת תפילין כל היום זולת בשעת קריאת שמע ותפלה: **יא** *לא יחלוץ תפילין בפני רבו ^יג אלא יפנה לצד אחר מפני אימתו ויחלוץ שלא בפניו: **יב** ^יד היה *צריך לתפילין ומזוזה ואין ידו משגת לקנות שניהם תפילין קודמים: **יג** ^טו מנודה *ומצורע אסורים להניח תפילין:

כל בו וא"ח: | מ"ק כ"א וכדעת הרי"ף: | הרא"ש בפ"ג: | בתענית: | סוכה כ"ה: | שם כ"ו ר' ניסים ותוספות | אשרי בשם א"ז ור"י הנבו' אשרי בשם א"ז ור"ן פ' הישן: | הרמ"ב כ"ד מא"ת: | הר"ר מנוח: | מכילתא לפי' הר"ר יונה: | בשיטתא דגמ' ובסנהדרין ק"א: | ירושלמי שילהי מגילה וכרב הונא איבעיא במ"ק ובעיטור אוסר:

היינו נקי ממחשבה רעה: ^י אבל אסור ביום ראשון בפרק אלו מגלחין אסיקנא דהלכה כר"י דאמר אבל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין משני ושני בכלל מותר להניח תפילין והרי"ף בפרק אלו מגלחין כתב וז"ל ואסיקנא אינו אסור אלא יום ראשון בלבד העיקר מררא עד יומא כדכתיב ואחריתה כיום מר וכיון שהניח ביום שני שוב אינו חולץ ואפי' באו פנים חדשות וכתב עליו הרא"ש מה שכתב הרי"ף דאינו אסור אלא מקצתו כדאמרינן אבל שני ימים הראשונים אסור להניח תפילין משני ואילך ושני בכלל מותר ופירש רש"י דשני ימים מקצת בני ככולו וכה"ג אמרינן בפ"ב דסוכה וה"נ ביום ראשון אבל יום שני לא קחשיב משום דמקצת היום ככולו ונראה מיד בהכין מאי אמרינן מקצת היום ככולו עכ"ל וכדבריו פסק המחבר בי"ד סימן שפ"ח וכאן כתב כתיוא אבל ביום ראשון משמע דביום שני מותר מיד אפילו קודם הנץ החמה והוא סברת הרמב"ן דס"ל דאף על גב דלילה לאו זמן תפילין מ"מ עולה משום מקצת היום ומותר מיד ביום שני ואם כן יש לתמוה דהכא כפק כסברת הרמב"ן והתם בי"ד כסברת הרא"ש ז"ל:

^י בתשעה באב כ"כ הרא"ש משום דלא חמיר תשעה באב מאבל יומי אבילות וכן כתב הטור: ^ק חתן וכו' הטעם שכתב משום דשכיח שכרות וקלות ראש קאי לשושביניו ובני החופה אבל בחתן בלאו הכי פטור דמצטער הוא ואין דעתו מיושבת והאמרינן מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו פטורין מתפילין וכן נראה מדברי הרמב"ם שהשמיט האי דינא דחתן פטור מן התפילין משמע משום דבכלל מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו הוא וכן כתב הב"י ע"ש ובתשובות הרב בעל הג"ה בסימן קל"ב כתיב החתן בזמן הזה חייב בתפלה ובתפילין וכן נתפשט המנהג בזמן הזה בארצות אלו דחתן וכל בני החופה קורין ומתפללין ועיין בספר כ"נ: ^ט זולת בשעת קריאת שמע ותפלה משמע מדברי המחבר דבשעת קריאת שמע ותפלה צריכין להפסיק ולהניח תפילין ולקרות קריאת שמע ולהתפלל ומקור דין זה יצא להמחבר ז"ל מדברי הירושלמי פ"ק דברכות דגרסינן התם בברייתא כותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה ר"ש בן עקיבא אומר כשם שמפסיקין לקריאת שמע כך מפסיקין לתפלה ולתפילין ופסק המחבר בתפילין כר"ע דע"כ לא פטר ת"ק אלא מן תפלה שהוא מדרבנן אבל כל מצות דאורייתא חייב ומחייב בתפילין כמו בקריאת שמע כיון דתרווייהו מדאורייתא נינהו ויש לתמוה עליו האיך פסק כברייתא שמבואר בגמרא דידן דפטורין מק"ש ומתפלה ומתפילין וע"כ בשעת ק"ש איירי ופסק כדעת הירושלמי ועיין ב"י וצ"ע עוד יש לתמוה על המחבר שהשמיט להא דאמרינן בגמ' לאתויי מוכרי תכלת שגם הם פטורין וצ"ל דבכלל וכל העוסקים הוא: ^י ואם היו צריכין למלאכה נראה דהרב בהג"ה חולק על המחבר וכסתם כסתמא דברייתא דגמרא שלנו וכדעת הרי"ף והרא"ש שפטור ואם כן יש לתמוה עליו למה לא כתב על המחבר בלשון י"א אף על פי דיש ליישב בדוחק מ"מ האמת יורה דרכו:

ונראה לדעת הרב אם המתירו על עצמו וכפקו ממלאכתן אינו נכון לברך עלייהו לדעת ר"ש בר חכמי שכתב הטור בסי' והלעניין עוסק בתור' ע"ש והו"ק: ^יא מצטער כן הוא דעת הרמב"ם ז"ל וכתב הר"ר מנוח אף על גב דבשאר מצות אמרינן איבעי ליה לאתובי דעתו שאני הכא דבעינן שלא יסיח דעתו וכיון שהוא מצטער א"א בלא הסחת דעת ע"כ: ^יב הקורא בתורה כ"כ הר"ר יונה ומפרש הברייתא דספרי דקתני ולזכרון בין עיניך מכאן אמרו המניח תפילין כקורא בתורה והקורא בתורה פטור מן התפילין היינו שאינו מחויב להיות עליו התפילין כל היום אבל בשעת קרית שמע ותפלה ודאי דצריך לקבל עליו עול מלכות שמים אבל לדעת רוב הפוסקים אינו כן: ^יג אלא יפנה פירש אפילו כבר חלץ רבו תפילין אפ"ה אסור מפני אימת רבו ומכ"ש אם עדיין לא חלץ רבו תפילין והוא סמוך לשקיעת החמה דאסור דנראה כמורה הלכה בפני רבו שסבר הגיע הזמן לחלוץ תפילין וכ"כ הב"י בשם מהר"א ז"ל והב"ח כתב בשם מהר"ר שכנא ז"ל הטעם דאסור לחלוץ משום דכתלמיד אין לו תפילין בראשו אין לו לבטול מטעל לרבו או לחלוץ לו במקום שאין מכירי' אותו שמא יאמרו עליו שהוא עבד כמ"ש בי"ד סימן רמ"ב הלכך אסור לחולץ תפילין קמי' רביה דנראה דפלגו כדי שלא ישמש לרבו בשילת סנדל ובחליצתו ע"כ ולפי זה משמע דבמקום דמכירי' אותו דמותר ונראה נקט כתוא דאסור לחיפלן וע"כ טעם הראשון עיקר: כתב מהרש"ל שלא יחלוץ תפילין קמי' ס"ת אלא יפלוג לצדדים ויחלוץ: ^יד היה צריך וכו' הטעם משום דתפילין היא מצוה דגופו ועוד דקדושת תפילין למעלה מקדושת מזוזה ועיקר דין זה מבואר בירושלמי שלהי מגילה עיין ב"י סעיף י"ג: ^טו מנודה וכו' אסורין וכו' ובי"ד סימן של"ד לא כתב שאסור בהנחת תפילין וצ"ע:

לט מי הם הכשרים לכתוב תפילין ולקנות מהם ובו עשרה סעיפים:

א *תפילין שכתבן עבד או אשה או קטן *אפילו הגיע לחינוך או עכו"ם ^א או כותי ^ב או מומר לע"א *או ^ג מוכר פסולים משום *דכתיב וקשרתם וכתבתם ^ד וכל שאינו בקשירה או אינו מאמין בה אינו בכתיבה: **ב** ^ה כל *שפסול לכתבן פסול בכל תיקון עשייתן: **ג** ^ו גר *שחזר לדרתו מחמת יראה כשר לכתוב תפילין: **ד** ^ז תפילין *שכתבם *אפיקורוס (פירוש מינאי) ישרפו ^ח ויש

גיטין מ"ה: | מרדכי שם: | נימוקי יוסף: | רש"י שם והרמב"ם פ"ג מה"ת: | הרמב"ם שם: | גיטין שם: | הרמב"ם פ"א שם:

לט מ"ש ^א או כותי פירש שהם גירי אריות: ^ב או מומר האי מומר איירי אפילו במומר לכ"א וז"ל הר"ן פרק השולח שנראה מדברי רש"י ומדברי הרב ר' משה מיימון מדאורייתא מיפסלי מכור וישראל מומר ואחרים פירשו דאיכא איתנהו בקשירה אלא מדרבנן כיון שפרק מעליו עול מצוה אפילו לא הוה מומר אלא למצות אחת דשביק היתרא ואכיל איסורא עשאוהו כאילו אינו בקשירה עכ"ל ומשמע מדבריו דמומר בעינן דוקא דשביק היתרא ואכיל איסורא והיינו מומר להכעיס וצ"ל דפסק כמ"ד דסבר בפרק כתרא דהוריות דמשומד להכעיס הוא מומר ולא מין אבל למ"ד דסבר דהוא מין התפילין שכתב נריכין שריפה וכדכתב המחבר בסמוך ויש קצת תמו' לדעת הרמב"ם דכתב המחבר בשמו לעיל סימן ל"ב סעיף ט' דאם עבדו עכו"ם פסול להרמב"ם אפילו אם ישראל עומד ע"ג אם כן למאי צריך טעם בכתיבת תפילין משום דכתיב וקשרתם ת"ל דאין הגוי כותב לשמן ואפשר לומר דלהרמב"ם גם כן אם אומר הגוי בהדיא אני כותב לשמן ה"ל להכשיר אי לאו משום טעם דכל שישנו וכו' וכן כתבו התוספות פרק השולח דמשום האי טעמא אפילו אם כתבן לשמן: ^ג ומוכר היינו שמוכר מיומן של ישראל בידי ערלים וכב"י כשתפק אי בעינן גם כן במוסר דוקא להכעיס אבל לתיאבון לאו פורק עול הוא א"ד דמוסר כיון דהמוסרים הם בכ"כ דהוא מן המורידים אפילו לתיאבון ה"ה כפורק עול והתפילין שכתב כפולים וכן נראה עיקר וכ"כ הב"ח דאין חילק במוסר בין לתיאבון ובין להכעיס וטעמא דמלתא דכל מוסר ממון חבירו לגררות מכניס את חבירו בסכנת נפשות כדילפינן מתוא מכמר וכאשר מבואר בח"מ סימן שפ"ח ונראה דאם הוא משומד לע"ז דעובד תמיד ע"ז ה"ה מין ותפילין שכתב טעונים שריפה וכן הוא מסקנת התוספ' פ"ק דחולין דף ד' ע"ב ד"ה משומד לע"ז ע"ש: ^ד כל שאינו בקשירה כגוור שאינו מצוה או שאינו מאמין בה אפי' אם יש לסתפק בו: ^ה כל הפסול וכו' כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג וז"ל אין עושין תפילין אלא ישראל שעשייתן ככתיבתן ומפני הש"ץ שעושין בעור לפיכך אם תיקן הגוי או תפרן פסולות וה"ה לכל הפסול לכתבן שלא יעשה אותם עכ"ל וכתב ב"י ואיכא למידק מאחר דכתב דהטעם דפסול הוא מפני הש"ץ לא יפסל ע"י הגוי אלא עשיית הש"ץ וצ"ל כיון דבעשייתן יש דבר שהוא ראוי לפסול אין לחלק בין קצת עשייה לקצת עשייה עכ"ל ועיין בתשובת מהר"ם מלובלין ז"ל סימן כ"ט: ^ו גר שחזר לדתו וכו' כן מבואר שם בגמרא ונראה דה"ה ישראל שהמיר דתו מחמת יראה ואינו יכול להמלט מחמת יראת נפשו: ^ז תפילין שכתבן אפיקורוס מימרא דר"נ פרק שולח לענין ס"ת ומוכר הרמב"ם ז"ל דה"ה לענין תפילין ופירש רש"י אפיקורוס מין אדוק לע"ז כגון כומר ישראל דודאי לשם ע"ז כתבם וכ"ל דישראל דבקש לרבותא ומ"ש כומר נ"י וכן מוכח מסוגיא דריש חולין דף י"ג דמוסא ונותן לפרש דברי

ויש אומרים יגנזו: **ה** [ט] נמצאו * ביד אפיקורוס ואין יודע מי כתבן יגנזו: **ו** [י] נמצאו * ביד עכו"ם ואין יודע מי כתבן כשרים: **ז** [יא] אין * לוקחין תפילין ומזוזות וספרים מן העכו"ם יותר מכדי דמיהן הרבה כדי שלא להרגיל לגנבן ולגוזלן:
ח [יב] אין * נקחין אלא מן המומחה שבקי בחסרות ויתרות:
ט * לקח ממי שאינו מומחה צריך לבדקן לקח ממנו מאה קציצות בודק מהם שלשה קציצות שתים של ראש ואחת של יד או שתים של יד ואחת של ראש אם מצאן כשרים הוחזק זה האיש והרי כולם כשרים ואין השאר צריך בדיקה ואם לקחן צבתים צבתים חזקתה מאנשים הרבה הם לקוחים לפיכך בודק מכל צבת ב' של ראש ואחד של יד או שתים של יד ואחד של ראש * המוכר תפילין ואמר שהיו של אדם גדול נאמן ואינם צריכים בדיקה: **י** [יג] תפילין * שהוחזקו בכשרות אינם צריכים בדיקה לעולם * ואם אינו מניחן אלא לפרקים צריכים בדיקה פעמים בשבוע: (הג"ה) ואם אין לו מי שיכול לבדוק ולחזור לתופרן יניח כך בלא בדיקה:

גיטין שם: / שם וכלישנא בתרא / רי"ו בשם שם / פ"ח וכ"כ: / גיטין שם: / מנחות מ"ב ככי' / התוספת והרא"ש: / עירובין כ"ז / והרא"ש בשם כ"כ: / תשובת הרא"ש: / ירושלמי בפ' בתרא / דעירובין והרע"ב שם / בפרק ב': / טור וכא"מ: / ב"י בשם א"מ:

ר"י בר מימוני דקאמר אין מניחים באות ולא מפרש דלענין כתיבת ספר תורה דא"כ שריפה אלא ודאי דאין לחלק כלל: [ח] ויש אומרים יגנזו הוא דעת ר' ודעת הטור לקנת פוסקי' וסברתם דסוברים לחלק בין ספר תורה לתפילין דדוקא בספר תורה אמר ר"כ רטעון שריפה וכתב הב"י דיש ליתן טעם לדבר דספ' תורה גם האפיקורים כותב אותו לצורך עמוו להתלמד בו ולכן ודאי לשם ע"ג כתבה אבל תפילין ודאי לצורך ישראל כתבן הלכך איכא דלא לשם עבודה זרה כתב · ומש"ה לא ישרפו אלא טעונים גניזה וכתב הב"ח דלענין דינא נקטינן לחומרא אפילו בכתבן מין דטעינן גניזה: [ט] נמצאו ביד אפיקורס הטעם דיש לחוש שמא מישראל לקחן ולפיכך טעוני' גניזה דאסור לשרף מחמת ספק מאזהרה לא תעשון כן לה' אלהיכם: [י] נמצאו ביד כותי הטעם כתב רש"י דספק ספיקא הוא שמא מישראל לקחם ואת"ל דהוא עצמו כתבן דילמא כתב למכור לישראל אבל לפי דברי המחבר דכתב לעיל הטעם משום דכתיב וקשרתם וכתבתם וכו' אם כן אפילו כתבן הגוי למכור לישראל טעונין גניזה וצ"ל מטעם אחר משום דרוב כותבי תפילין הם ישראל ומש"ה איכא למיתלי טפי של קחם מישראל וישראל כתבן וכן כתבו התוספת שם בהדיא ע"ש והטעם של המחבר דבי"ד סימן רפ"א כתב בספר תורה נמצאו ביד גוי דיש אומרים יגנזו משום דהמחבר אזיל לשטתו דכתב לעיל דיותר יש להחמיר בספר תורה כי בס"ת גם הגוי כותב לעצמו ללמוד בה אבל תפילין ודאי יותר י"ל שלקחן מישראל ואם תאמר דילמא כתבן למכור לישראל דהוי מעוטא דמעוטא ולא חיישינן וצ"ע לדינא: [יא] אין לוקחים ספרים וכו' משמע דמעט מכדי דמיהן חייב ללקח מהם והטעם מבואר בגמרא כדי שלא יטריחו לשלל ספרים ותפילין הישראל ובדבר מועט אין לחוש וכגמרא מבואר שיער דיכול להוסיף והיינו טרעפיק ואמר רב ששת אסתירא ופירש רש"י דהוא חצי דינר: **כתב** הרא"ש וספר תורה הנמצא ביד נכרי חייבים ישראל לקנותם בכדי דמיו אף לגנוז מדייקינן יתר על דמיהן הוא דאין לוקחים הא בכדי דמיהן לוקחים ס"ת מספר תורה שכתבו נכרי קורין בו ומשני דילמא לגנז אלמא דצריך ליקח אותו בכדי דמיו לגנז ונראה דכן הדין גם כן בתפילין דאפילו כיון' דטעונין גניזה אבל כיוקום דטעוני' שרפה א"צ ללקח מהם: **כתב** המחבר בי"ד דאם הוחזקו סבידי כותים ספרי ישראלים תולין שאותן ספרים שלהם היתה וקורין בהם ונראה דה"ה כווי לענין תפילין אם נמצאו ביד האפיקורים דטעונין גניזה כאשר מבואר מדברי המחבר בסמוך אם הוחזקו שגזלו תפילין מישראלים תולין בהם ומותרים לישראל ללאות בהם: עוד מבואר בגמרא שאסור לומר לגוי שיתנם בזול יותר מדאי דילמא ירגז הגוי ויהבג בהם מכהב בזיון וכאשר מבואר מההוא מעשה דהכיא טייעי ע"ש: [יב] אין נקחין כירוש אבל משום עיכוב לשזה אין לחוש דהכל בקיאין בזה וכתב הרא"ש אפילו הלוקח בקי בחסרות ויתרות אפ"ה אין ליקח אלא מן המומחה דחיישינן שמא יתעצל בבדיקתן ע"כ: [יג] תפילין שהוחזקו והיינו דוקא אם לא נתקלקל הבתים עליהם אבל נתקלקל צריכים בדיקה ולשון הרי"ו בשם כל זמן שתפוזין שלהם קיים א"צ בדיקה:

מ דין איך לנהוג בקדושת התפילין ובו ח סעיפים:

א * אסור לתלות תפילין בין בבתים בין ברצועות אבל מותר לתלותן בכיסן: **ב** * בית שיש בו תפילין אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאם או שיניחם בכלי תוך כלי והוא שאין השני מיוחד להם שאם היא מיוחד אפילו מאה השובים כאחד: (הגה) [א] ואם שניהם אינן מיוחדים להם או שהפנימי אינו מיוחד להם והחיצון מיוחד להם מותר: וע"ל סימן ר"מ סעיף ו': **ג** * אפילו להניח בכלי תוך כלי אסור להניחם תחת מרגלותיו * וכן אסור להניחם תחת מראשותיו כנגד ראשו * אפילו בכלי תוך כלי ואפילו אין אשתו עמו אבל שלא כנגד ראשו אם אין אשתו עמו מותר [ב] ואם אשתו עמו צריך כלי בתוך כלי: **ד** * אשתו עמו במטה ואינו רוצה לשמש מקרי אין אשתו עמו: **ה** * להניחם במטה כנגד צדו דינו כתחת מרגלותיו: **ו** * שכח ושמש מטתו בתפילין לא יאחוז לא בבתים ולא ברצועה עד שיטול ידיו מפני שהידים עסקניות הן ושמא נגעו במקום הטנופת: **ז** * ישן בהם וראה קרי לא יאחוז בבתים אלא יאחוז ברצועה ומסיר אותה: (הג"ה) עד שיקנח הקרי מעליו ויטול ידיו: **ח** * הנכנס לסעודת קבע חולצן ומניחן על השלחן עד זמן ברכה וחוזר ומניחן * אבל לאכילת עראי אין צריך לחלצן:

ברכות כ"ד: / שם כ"ה: / (שם): / (שם): / (ב"י): / רבי יונה שם: / ב"י מהגה"א / דברכות כ"ה: / רבי יונה שם: / סוכה כ"ו: / (שם): / (ב"י): / ברכות כ"ג: / ירושלמי שם פ"ב / הרמ"בם בפ"ד / מהל"ת והמרדכי:

מ מ"ש [א] ואם שניהם אינו מיוחד הרב מפרש דברי המחבר דלא תימא דאם תרווייהו אינו מיוחדים להם או שהפנימי אינו מיוחד יהא אסור קמ"ל דמותר ולאפוקי מדעת הר"ר יונה שכתב הב"י בשמו דאם תרווייהו אינו כליין אסור לשמש בעודם בבית ואפילו עשרה מאני דאינו כליין כחד חשבי ע"כ ובאמת דברי הר"ר יונה מגד הסברא הם תמוה ועיין בגליון מהר"ש דמפרש דעת הר"ר יונה בכוונה אחרת שמשמע מזה שאינו חשיב כלי במקום אחר אבל אם הוא כלי אף שאינו כליי' ודאי לכ"ע דמותר ועיין מ"ש הב"ח: [ב] ואם אשתו עמו צריך כלי בתוך כלי. הב"י כתב בשם הר"ר יונה דמוכח דאף אם אשתו עמו אינו צריך אלא כלי אחד משום דהכר חשיב ככלי אחד אבל דעת הרמ"בם אינו כן אלא צריך כלי בתוך כלי מלבד הכר וכן הלכה וכן משמעות דברינו כאן בש"ע ומדברי התוספת שם בד"ה והא תני ר"ח משמע כדברי ר"י: **כתב** הב"ח דבהניח תחת מראשותיו צריך להניחם בכלי בתוך כלי אפילו אין אשתו עמו דדוקא בבית אין צריך כלי בתוך כלי אם אינו רוצה לשמש מטתו אבל תחת מראשותיו אפילו אין אשתו עמו צריך כלי בתוך כלי וכך הבין גם כן הר"ר יונה מדברי הרמב"ם ז"ל וכן נראה מהגמרא וכו' ובספרי ט"כ העלתי בס"ד אדרבה מוכח מן הש"ס אפכא ומדברי התוספת דאפילו מונחים תחת מראשותיו אין צריך כלי בתוך כלי אם אין אשתו ע"ש באריכות ועיין מ"ש מהר"י או בש"ג בפרק מי שמתו:

מא דין הנושא משאוי איך ינהוג בתפילין ובו ס"א:

א * הנושא משאוי על ראשו חולץ תפילין של ראש עד שיסיר המשאוי ואפילו מטפחת אסור להניח על הראש שיש בו תפילין * אבל דבר שדרכו ליתן בראשו כגון כובע או מצנפת מותר: (הג"ה) [א] ואפילו הכי אם הוא משאוי ככד ארבע קבין ותפילין כדקקות צריך להסירן:

בבא מציעא ע"ה / וכר' שילא: / רי"ו בשם בפ"ד ממ"ת / והסכימו לדברי / ר' יונה והרא"ש:

מא מ"ש [א] ואפילו הכי וכו' מה שכרשי' בהג"ה ב"י הוא טעות שלא דעת עצמו הוא שרוצה לפרש כן לדעת הטור וב"ח חולק על דין זה וע"ש שהאריך ובוסק מה שדרכו לשאת על הראש כגון כובע וכיוצא בו אפילו הוא של ארבע קבים מותר ע"ש:

מב אם מותר לשנות תפילין של יד ושל ראש ובו ג' סעיפים:

א * אסור לשנות תפילין של ראש לעשותן של יד * ואפילו ליקח רצועה מהם וליתן בשל יד אסור * מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ושל ראש קדושתו חמורה * ערובו של שדי בשל ראש אבל משל יד לשל ראש מותר לשנות [א] ואם * היו חדשים שעדיין לא הניחם מותר לשנות אפילו משל ראש לשל יד שטולה עליה מכסה עור ונראים כבית אחד: **ב** אם * התנה עליהם מתחלה אפילו לבשן אדם יכול לשנותם אפילו משל ראש לשל יד

(ב"י): / מנחות ל"ד: / הרי"ו ב' בפ"ב מה"ת / שם בגנו: שם רש"י: / שם בגמרא: רבי / ירוחם ומהר"יא / בשם בא"מ:

מב מ"ש [א] ואם היו חדשים וכו' פי' משום הזמנה ליכא דקי"ל כמ"ד הזמנה לאו מלתא היא: [ב] אם התנה כ"כ ר"י

ג ג סודר * דאזמניה למיצר ביה תפילין * לעולם וצר ביה תפילין חד זימנא אסור למיצר ביה זוזי: (הג"ה) ד ואם התנה עליו מתחילה בכל ענין שרי ה וקלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול דהזמנה כי האי גוונא לגוף הקדושה מילתא היא: * אזמניה ולא ו צר ביה או צר ביה ולא אזמני' שרי למיצר ביה זוזי:

ברכות כ"ג וסנהדרין מ"ח: מרדכי פ' בני העיר ב"י בשם רבינו ירוחם: שם ברכות ר"ן סוף פרק בנמר' דין: וגם בסנהדרין:

וכן כתב מהרא"י בשם א"ח וכתב דאפילו אם התנה רק אם יצטרך לעשות ממנו של יד שיעשה מהני התנאי וכ"ש אם מתחלה אומר שאינו עושה של ראש אלא לפי שעה דמהני: ג כורך קמ"ל בזה דאפילו אינו רק משמשי קדושה אפ"ה אסור למיצר ביה זוזי ומשמע מדברי המחבר דאפילו לא עשה שום תיקון בסודר לצורך תפילין פאסור למיצר ביה זוזי ואם עשה שום תיקון בכנגד לצורך תפילין וצר בו לפ"ם אסור למיצר ביה זוזי עולמית ועיין בר"אן בס"ג פרק מי שמתו: ד ואם התנה כתב הרב בזה דאפילו לעשות ממנו דברי חול שאין בכלל קדושה דהיינו לצור בו זוזי מועיל התנאי ומדברי המחבר ס' כ' דכתב אם התנה לא מועיל אלא להוריד מקדושה לקדושה קטנה ממנה אבל לעשות ממן דבר חול לא קמ"ל דאפילו לעשות דברי חול מותר וזה שדקדק הרב בלשונו וכתב בכל ענין שרי: ה וקלף המעובד לשם תפילין וכו' וקשה הלא כבר כתבתי בסעיף א' דהזמנה לאו מילתא היא דאם הזמין תפילין של ראש מותר אחר כך לעשות לתפילין של יד אף על פי שהוא הזמנה לגוף הקדושה וי"ל דיש חילוק דהתם אף על פי שאינו עושה ממנו קדושה גדולה עכ"פ עושה קדושה קצת אבל הכא רוצה לעשות בו דברי חול ולזה מהני הזמנה ובזה מתורץ מה שהקשה הב"ח דדברי הרב סותרים אהדדי מ"ש כאן אמאי שכתב בא"ע סימן קכ"ד דמותר לכתוב גיטים על קלף שנעבד לשם ספר תורה ותפילין ומזוזות ומסיק הב"ח דליתא דבעינן דוקא שהתנה בשעת עיבוד שאם יצטרך לשאר דברים שיעשה ממנו מה שירצה עכ"ד אבל אם לא התנה אסור לכתוב עליו הגט ולפי מ"ש לא קשיא מידי דשאני גט דאיכא בו קצת קדושה וכדכתב הב"י בהלכות גיטים בשם פוסקים דעכשיו בזמן הזה דמותר ליכתב תורה שבע"פ מותר לטלטל גיטים בשבת משום דיכול ללמוד ממנו כמה דינים והרי הוא כספר ולפיכך כיון דיש שם קצת קדושה אינו מועיל הזמנה ולפיכך מותר לכתוב גט בלתי תנאי אבל לעשו' דברי חול מועיל הזמנה ומ"ע לדינא צ"ע: ו צר ביה כלומר שצר ביה לפ"ם אבל מ"ש הרב לעיל ואם התנה איירי באומן להכיס בו תפילין וגם הכיס בו תפילין אלא דאתנה שאם יצטרך שיכול לשנות לכל מה שירצה ע"כ:

מג דין איך להתנהג בתפילין בהכנסו לבית הכסא ובו ט' סעיפים:

א * אסור ליכנס לבית הכסא קבוע להשתין בתפילין שבראשו גזירה שמא יעשה בהם צרכיו א ואם * אוחזן בידו מותר להשתין בהם בבית הכסא קבוע: (הג"ה) והיינו דוקא כשמשתין מיושב דליכא למיחש לניצוצות אבל משתין מעומד פשיטא דאסור דלא עדיף מבית הכסא עראי וה"ה אם משתין מיושב או בעבר תיקון דליכא ניצוצות בבית הכסא עראי נמי שרי ואין חילוק בין קבע לעראי לענין זה אלא דבית הכסא קבוע סתמא עושה צרכיו מיושב וב"ה עראי סתמא עושה מעומד הואיל ואינו נכנס לגדולים * : * ובב"ה עראי מותר להשתין בהם כשהם ב בראשו * אבל אם אוחזן בידו אסור להשתין בהם מעומד אפילו אם תופס אותם בבגדו ג מפני שצריך לשפשף בידו ניצוצות שברגליו אלא חולצן ברחוק ארבע אמות ונותנם לחבירו * ומדברי הרמב"ם נראה שאסור להשתין כשהם בראשו בין בבית הכסא קבוע בין בבית הכסא עראי ויש לחוש לדבריו: ב * בית הכסא קבוע היינו שיש בו צואה והוא על פני השדה בלא חפירה: ג * בית הכסא עראי היינו כגון להשתין מים שאין אדם הולך בשבילם לבית הכסא והפעם הזאת נעשה המקום הזה בית הכסא תחילה: ד * אם הם בחיקו וחגור חגורה או בבגדו בידו ד מותר בין להשתין בין לפנות: ה * אם רוצה ליכנס ה לבית הכסא * קבוע לעשות צרכיו חולצן ברחוק ארבע אמות: (הג"ה) * ויש אומרים אפילו בלא צרכיו ושוב להקמיר: וגוללן ברצועות שלהן ו ואוחזן בימינו * ובבגדו כנגד לבו * ויזהר שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח וכשיוצא מרחיק ארבע אמות ומניחן: ו * היה לבוש בתפילין והוצרך לבית הכסא בלילה או סמוך לחשיכה שאין שהות להניחם עוד אחר שיצא לא יכנס בהם גוללן בבגדו ואפי' להשתין מים בבית הכסא קבוע אלא כיצד יעשה חולצן ומניחן בכלי אם היה בו טפח או בכלי שאינו כליין אף על פי שאין בו טפח * ואוחז הכלי בידו ונכנס: ז * בר"א בבית הכסא שבשדה אבל בבית הכסא שבבית לא יכניסם כלל כיון שיכול להניחם במקום המשתמר: ח * אם שכח תפילין בראשו ועשה בהם צרכיו מניח ידו עליהן ז עד שיגמור עמוד הראשון ויוצא וחולצן וחוזר ונכנס: ט ח מותר * לרופא ליקח עביט של מי רגלים בידו ותפילין בראשו ובעל נפש יחמיר לעצמו:

ברכות כ"ג: (שם)
ב"י בשם כ"י ומגדל עוז: תוס' שם ור' יונה שם והר"אש בה"ת וסמ"ג וס' התרומה: שם בגמרא: בפ"ד מה"ת: רש"י שם בגמרא: שם ברש"י: ספר התרומה: שם בגמרא: כן הוא בגמ' שם ב"י בשם רבינו האי כר"ע שם הרמב"ם שם והטור ור' יונה: שם בגמרא: שם בגמרא: רמב"ם שם פ"ד: ס' התרומה והטור ור' ירוחם: שם בגמרא כ"ה: תשו' הרשב"א:

מג מ"ש א ואם אוחזן בידו וליכא למיחש שמא יקנח ביד שתפילין בו שהרי אמרו אסור לקנח בימין אבל בכנוגות דמותר אפילו בימין איכא למיחש שמא ישפשף ביד שתפילין ולפ"ז הא דמותר לאחוז בידו היינו ביד ימין דוקא וכ"כ הטור בהדיא דיאחזן בימינו והמחבר קיצר בזה כראה דעתו דסבר דהנכנס להשתין אפילו לבית הכסא קבוע אין צריך לאחוז דוקא בימינו אלא אפילו אם אחזן בשמאלו שרי וגם נראה דעתו דסובר דאין צריך לגללן וכן מוכח בסעיף ה' דכתב שם וגללן ברצועות וכאן כתב סתמא נ"ל ע"כ דדעתו לחלק בין אם נכנס להשתין או אם נכנס לגדולים ולדעתי אין לחלק כיון דגזרינן שמא יעשה צרכיו ומשום זה אסור ליכנס בתפילין על ראשו ומשום כולו מלתא איכא למגזר וצריך לעשות הכל כמו אם היה נכנס ממש לעשות צרכיו גדולים וע"כ צריך לגלל כספר וצ"ע למעשה ועיין מ"ש בזה בספרי עירת כסף בס"ד: ב בראשו אבל בתפילין של יד יש להסתפק ועיין מ"ש הדא"ש ז"ל בזה בה"ת ועיין במרדכי דף ק"ד ע"א: ג מפני שצריך לשפשף פירש דאפילו בימין מותר לשפשף ולפיכך אסו' כי באיזה יד שיאחז התפילין איכא למיחש שמא ישפשף בה: ד מותר בין להשתין היינו כשמשתין מיושב דליכא משום ניצוצי' שישפשף: ה לבית הכסא קבוע אבל בעראי חולץ ונפנה עיד: ו אחזן בימינו נראה מדברי הפוסקים דאפילו אם יש עמו אחר שיכול ליתנו לו שישמרם לא יתן לו אלא יכניסם עמו לבית הכסא כדי שישמר מן המזיקים וכתב הראב"ד בהשגות פ"ד היינו דוקא ביום אבל בלילה לא כדמוכיח ברב' דבת רב חסדא אכחה ידה עלייהו משום ביעותתא אבל הרמב"ם סובר דאפילו בלילה מניחים בכליין ומכניסים לבית הכסא ע"ש: ז עד שיגמור עמוד הראשון הטעם משום דאיכא סכנה בעמוד החוזר: ח מותר לרופא כ"כ הרשב"א ז"ל וכתב טעם ככון דהא אפילו להשתין מותר כשהן בראשו עם היות שאבר' תורה כנגד עמוד ואפילו בב"ה קבוע היינו מתירין אי לאו דקיישינן שמא יפנה וכ"ש הכא שיהא מותר דקיל הרבה מאוד ומסיק דמ"מ בעל נפש יחמיר על עצמו ולא יסמוך ע"ז:

מד איסור שינה בתפילין ובו סעיף אחד:

א א כל * זמן שתפילין בראשו או בזרועו אסור לישן בהם אפילו שינת עראי * אלא אם הניח עליהם סודר * ולא היתה עמו אשה ישן בהם שינת עראי וכיצד הוא עושה מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן * היו תפילין כרוכין בידו מותר לישן בהם אפילו שינת קבע * ואם אוחזן בידו ואינם כרוכים בידו אסור לישן בהם אפילו שינת עראי: (הג"ה) ב ודוקא כשאוחזן בלא כרתקן אבל כנרתקן בכל ענין שרי:

ברכות כ"ג וסוכה כ"ו: שם בגמ' לשון הרמ"בם: בפ"ד מה"ת: שם לפי פירושו: שם בגמרא: לפירוש רש"י: שם בגמרא: ב"י בשם העיטור:

מד מ"ש א כל זמן שתפילין ולא ביאר כאן כמה הוא שינת עראי אע"ג דבגמר' מבואר כדי הילך מאה אמה נראה דהאי שיעור' לא אתימר אלא למאן דמתיר שינ' עראי אפי' אינו מניח ראשו בין ברכיו אבל למאן דצריך שיהי' ראשו בין ברכיו א"כ דה"א לו לישן יותר משיעור עראי וכן מוכרח מדברי המחב' עצמו דאוסר שינת עראי ומתיר בראשו בין ברכיו שא ודאי בשינת עראי בלא ראשו בין ברכיו איכא למיחש שמא ירדם ויישן בהם שינ' קבע אבל במניח ראשו בין ברכיו א"א לו לישן יותר ולפיכ' א"צ שיעור וזה נ"ל באות לדע' הרמ"בם ז"ל ואין להקשו' האיך היתר כאן לישן בתפילין והא כתב המחבר לעיל דאסו' להסיח דעתו מהתפילין כ"ז שהם עליו כבר תירץ הטור בשם הרא"ש דלא חשיב היסח הדע' אלא כשהו' עומד בשחוק וקלות ראש וז"ל הר"ר יונה מתוך דברי ר"י למדנו דלא חשיב היסח דעת אלא כשעומד בקלו' ראש ובשחוק אבל מתעסק בצרכיו אע"פ שמתעסק במלאכתו ואומנתו ואין דעתו עליהן מיום א"ז נקר' היסח הדע' וכו' וכ"כ הרא"ש וכתב הב"ח ומיהו ודאי דלא עביד איסור' אלא כשעומד בשחוק קלו' ראש אבל מצוה מן המובחר שיהא דעתו תמיד על התפילין ושלא יסיח דעתו מהן למשוך בשיחה בטילה ולהרהר במחשבו' רעו' שמטע' זה חייב אדם למשמש כל שעה שלא יסיח דעתו מהן כדלעיל בס"כח עכ"ד: ב ודוק' כשאוחזן ז"ל לשון העיטור הא דאמרו' שלא יפיח בהם דוק' כשהן בראשו אבן כשהן בנרתיקן לא קאמ' ופשוט הוא עכ"ל:

מה דין תפילין בבית הקברות ובית המרחץ ובו ב׳ סעיפים:

א [א] אסור ליכנס בבית הקברות או בתוך ארבע אמות של מת ותפילין בראשו משום לועג לרש *ואם הם מכוסים מותר: **ב** *בבית המרחץ בבית החיצון שכל העומדים בו הם לבושים יכולין להניח שם תפילין לכתחלה ובבית האמצעי שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים ומקצתן ערומים אינו יכול להניחם לכתחילה ואם היו בראשו אינו צריך להלצן ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערומים אפילו היו בראשו צריך לחלצן:

מה מ״ש [א] אסור ליכנס לבית הקברות מפשט דברי המחבר משמע דבבית הקברות אפילו חוץ לד״א אסור וז״א וכן מוכח בגמ׳ פרק מ״ש דאפילו תוך בית הקברות חוץ לד״א מותר וליכא משום לועג לרש וכן כתב ב״י בסכ״נ וכן הסכים הב״ח וצ״ל נ״כ דהא דכתב המחבר אסור ליכנס לבית הקברות היינו בארבע אמות של קבר והא דכתב או בתוך ארבע אמות של מת ולא כתב כן בבית הקברות לרבותא נקט אף על פי שהמת עדיין בגלוי מותר חוץ לד״א וכ״ש בבית הקברות שהמת מכוסה בקבר וכן משמעות דברי הב״ח:

הלכות ברכות

מו השחר ושאר ברכות ובו ט׳ סעיפים:

א * כשיעור משנתו יאמר אלהי נשמה [א] כששומע קול התרנגול יברך הנותן לשכוי בינה כשלובש יברך מלביש ערומים כשיניח ידיו על עיניו יברך פוקח עורים כשישב יברך מתיר אסורים כשזוקף יברך זוקף כפופים כשיניח רגליו בארץ יברך רוקע הארץ על המים כשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי כשהולך יברך המכין מצעדי גבר * כשחוגר חגורו יברך אוזר ישראל בגבורה: (הג״ה) או לובש האבנט המפסיק בין לבו לערוו׳*: כשמשים כובע או מצנפת בראשו יברך עוטר ישראל בתפארה כשיטול ידיו יברך על נטילת ידים כשירחוץ פניו יברך המעביר שינה מעיני וכו׳ [ב] ויהי רצון וכו׳ עד בא״י גומל חסדים טובים לעמו ישראל ואין לענות אמן אחר המעביר שינה מעיני עד שיחתום הגומל חסדים טובים לעמו ישראל שהכל ברכה אחת היא:

ב * עכשיו מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי הארצות שאינם יודעים אותם נהגו לסדרם בבית הכנסת ועונים אמן אחריהם [ג] ויוצאים ידי חובתן: **ג** [ד] חייב אדם *לברך בכל יום מאה ברכות לפחות: **ד** * צריך לברך בכל יום [ה] שלא עשאני גוי שלא עשאני עבד שלא עשאני אשה: (הגה) *ואפילו גר יכול לברך כן (דברי עצמו) אבל לא יאמר שלא עשאני גוי שהרי היה גוי מתחלה *: והנשים מברכות שעשאני כרצונו:

ה * אם קדם וברך זוקף כפופים קודם שיברך מתיר אסורים לא יברכנה: (הג״ה) אך המנהג פשוט בבני אשכנזים לאומרם: **ו** * יש נוהגים לברך הנותן ליעף כח * ואין דבריהם נראין: **ז** * יש נוהגים לברך ברכות אחרות נוספות על אלו וטעות הוא בידם: **ח** * כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחד מהן כגון שלא שמע קול התרנגול או שלא הלך או שלא לבש או לא חגר * אומר אותה ברכה בלא הזכרת השם: (הג״ה) ויש אומרים דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקדוש ברוך הוא ברא צרכי העולם וכן המנהג ואין לשנות: **ט** * לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה אף על פי שהוא אומרם דרך תחנונים * ויש אומרים שאין לחוש כיון שאינו אומרם אלא דרך התחנונים ונכון לחוש לסברא ראשונה: (הג״ה) אבל המנהג כסברא אחרונה שהרי בימי הסליחות מתפללים הסליחות ואחר כך מברכין על התורה עם סדר שאר הברכות וכן בכל יום כשנכנסין לבית הכנסת אומרים כמה פסוקים ותחנונים ואחר כך מברכין על התורה ונהגו לסדר ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר יצר ואין לשנות (וכן משמע בתשובות ומרדכי פ״ק דברכות) [ו] וטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו׳ ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כי לפעמים שוהין עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ויצא בזה *:

מו מ״ש [א] כששומע קול התרנגול יש אומרים דלכך נתקן על תרנגול מפני שמבין חילוק בין הלילה ובין היום עיין כ״נ מה״ב: [ב] ויהי רצון כתב בספר אות אות צריך לאומרה בלשון רבים כדאיתא פרק תפלת השחר אמר אביי לעולם לשתתף איניש בהדי ציבורא וכו׳ ועיין בתשובת הרמ״ע סימן ק״ט: [ג] ויוצאין ידי חובתן משמע אפילו מי שהוא בקי יוצא אם מכוין בברכות וכן איתא בספר ברכת אברהם ח״ט סימן רס״ח: ומ״ש ועונים אמן הוא למצוה בעלמא אבל בלא״ה יוצא אם מכוין לצאת בברכת ש״ץ ועיין בהגהו׳ מרדכי סוף פ״ק דר״ה: [ד] חייב אדם לברך מאה ברכות וב״י כתבו קצת מן האחרונים דיקח מעט הדס או בשמים ויסמיך לשטף ידים ויברך וקצת כתבו דאינו נכון להריח ריח טוב ביום שמותה ענות אדם נפשו ומדברי המחבר בהלכות ט״ב כתב דמברכין על המילה בלא בשמים ובהלכות י״כ דמברכין בלא כוס מכלל דבי״ה מברכין על ההדס ולהשלים מאה ברכות הוי נמי שנוה כיון ההדס למילה שיהא יותר טוב לסמוך על אלו פוסקים דס״ל דעניית אמן דחורת הש״ץ כיבור ועניית אמן דעונים אחר העולין בתורה ואחר שאומרים ההפטרה בכלל להשלים מאה ברכות ואז לא יצטרך ליקח בשמים להריח בהם ועיין בתשובות מהר״ם עמראני בח״א סימן קי״ד וק״פ: [ה] שלא עשאני גוי ושמעתי הטעם שאין מברכין שעשני ישראל מפני דאמרו חכמים ז״ל נמנו וגמרו טוב לאדם שלא נברא משנברא: [ו] וטוב לומר בשחרית וכו׳ והב״ח כתב דוקא כשרואה שלא יקרא ק״ש בזמנו אבל בלא״ה טוב לומר הברכו׳ על ק״ש שחייב מן התור׳ ודבריו נכונים:

מז דיני ברכת התורה ובו י״ד סעיפים:

א * ברכת התורה צריך ליזהר בה מאד: **ב** * צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא: (הג״ה) בין למדרש: **ג** * הכותב מדברי תורה אע״פ שאינו קורא צריך לברך: **ד** * המהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך: (הג״ה) והוא הדין דיכול לפסוק דין בלא כתיבת טעם לדבריו: **ה** * ברכות התורה אקב״ו על דברי תורה והערב נא וכו׳ [א] ואשר בחר בנו: **ו** * אומר והערב עם וי״ו: (הג״ה) וי״א בלא וי״ו וכן נהגו אבל יותר טוב לומר בוי״ו: **ז** * ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה * אם למד מיד בלי הפסק: **ח** * ויש להסתפק אי בעי בקריאת ק״ש סמוך לה מיד בלי הפסק ולכן יש ליזהר לברך ברכת התורה קודם אהבת עולם: **ט** * י״א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו אין בכך כלום [ב] והנכון * שלא להפסיק ביניה וכן נהגו לומר פ׳ ברכת כהנים כמוך לברכת התורה: **י** * אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו כיון שדעתו לחזור ללמוד לא הוי הפסק וה״ה לשינה ומרחץ ובית הכסא דלא הוי הפסק: **יא** * שינת קבע ביום על מטתו הוי הפסק * וי״א דלא הוי הפסק * וכן נהגו: **יב** * אף אם למד בלילה הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן: **יג** * המשכים [ג] קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשהולך לבית הכנסת * המשכים קודם אור היום מברך כל סדר הברכות [ד] חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד: (ע״ל סי״א סעיף ו׳) שיכולין כלאומרם עד שיאור היום: (הג״ה) ולכתחילה יטול ידיו קודם שיברך ללמוד ואם לא היה לו מים יכול ללמוד ולברך בלא נטילה כמו בשאר ברכות שמברך קודם נטילה כדלעיל סימן מ״ו *: **יד** * נשים מברכות ברכת התורה:

מז מ״ש [א] ואשר בחר בנו מכל העמים. וכתב בא״ר הרמ״ב בס׳ ולס״ט דנם הגר יכול לברך כן ולא ישנה. בין כשמתפלל ביחיד ובין כשמתפלל בציבור וכו׳ דנוסח הכהנ׳ לומר ולומדי תורתך לשמה וכ״כ הב״ח דכן צריך להגיה בסידורי׳: [ב] והנכון שלא להפסיק ואם הפסי׳ לא יברך מאחר דברכו מדרבנן ועיין כס׳ משפט צדק ח״ב ס״כב: [ג] קודם אור היו׳ עיין בתשו׳ מהרא״ס כ״ו וכתב מהר״ש שנהג בפסוקי׳ אחרי׳ ולא בב״כ אבל בשל ל״מ אות ע״ד כתב דאפי׳ קודם אור היום יקרא ב״כ: [ד] חוץ מברכ׳ הנותן לשכוי וכו׳ וכם הזוהר אומר שמנהגן לברך אותה כשומע קריא׳ הגבר ונרא׳ אע״ג דאין אנו נוהגי׳ כן מ״מ בדיעב׳ יצא ול״צ לחזור ולברך בינ׳:

ברכות י״ח: ב״י וכן מוכח בתשובת הרש״בא: שבת י׳: ברכות ס׳: לפירוש הרי״ו בשם: ב״י בשם הרא״ש: טירוב׳ י״ב הרא״ש מכשותיו״ב: שם הרב ר׳ ישעי׳ כנ״ל כסברו שני לא״ה בדף קכ״ח כתב ס״ל לגר יכול לבר׳ שעשאני גר וכן הוא בדברי משה: אבודרהם: בסידורי רב עמרם: בסידורי אשכנזים: האגור והב״י: שם באגור: הרמ״בם בפ״ז מהל״ת: ב״י לדעת הרי״ו בשם: טור ותו׳ והרא״ש פ׳ הרוא׳ ור״ן פ״ק דכ׳ברכות׳ וכל בו: טור והאגו׳ בשם הרא״ש בשם ובא״ח אגור בשם מהר״י בכל״ה ושכן מנהג אשכנז: (טור) כדרי׳ פ״א: ברכו׳ י״א: (טור): הר״דא: האגור ותו׳ בפ״ג דברכו׳: ריו״בם בפ״ז מה״ת וכתב הרא״ש והטו׳ ס״ל לעכו׳ בדברי תור׳ וכן הוא נוהג אשכנזי׳ ובאשכנזית: תוס׳ בפ״ו דברכות ובפ׳ י׳ דפסחים ובפ״ק דכתובות בשם ר״ת והרא״ש בס״פק דברכות: רמ״בם פ״ז מה״ת והטב״א בשם היואב׳ ואבודרהם: ברכו׳ י״א: ירושלמי׳ שם ב״י לתירוץ שני ר״י ורבי יונה והמרדכי: ב״י ומדברי הרמ״בם הר״אש ור״י בשם ר״ת טור בשם הר״אש אגור בשם אביו: ב״י: שם: טור בשם אביו וכתבו כלל ד׳: שם: אגור בשם מהר״י מולן: אגור:

מח אומרים פרשת התמיד ופסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד ובו סעיף אחד:

(הג"ה) א ואומרים פרשת התמיד ויש אומרים סדר המערכה ורבון העולמים אתה צויתנו וכו' ואם אי אפשר לאומרו בצבור יכול לאומרו בביתו ולחזור ולקרות פרשת התמיד לבד עם הצבור ויכוין כפעם השניה כקורא בתורה: * ונהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה דוגמת התורה שנתנה ברתת וכן בשעה שמתפללים על שם כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך: א * בשבת אומרים אצל פרשת התמיד פסוקי מוסף שבת * אבל לא בראש חדש ויום טוב מפני שקורין בתורה בפסוקי מוסף: (הג"ה) וי"א שמזכירין גם מוסף ר"ח וכן נוהגין כדי לפרסם שהוא ר"ח וכן הוא לקמן סימן תכ"ה*:

(טור): אבודרהם: טור: כל בו: (טור)

מח מ"ש א ואומרים פרשת התמיד כתב מהרש"ל בתשובה סימן ס"ו שמנהגו לומר פרשת ברכת הכהנים אחר פרשת התמיד ואין מנהג העולם כן:

מט שיכול לומר ק"ש בעל פה ובו סעיף אחד:

א א אף על גב * דקיימא לן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה כל דבר שרגיל ב ושגור בפי הכל כגון ק"ש וברכת כהנים ופרשת התמיד וכיוצא בהן מותר:

גיטין ס' תמורה י"ד דתוס' שם והמרדכי שם בגיטין:

מט מ"ש א אף על גב דקיימא לן וכו' עיין בתשובת רא"ם ח"ב סימן ע"ג ובספר בניימין זאב סימן רמ"ה: ב ושגור בפי הכל ונראה דאפילו להוציא אחרים מותר לאומרו ע"פ אם הוא שגור אבל הב"ח כתב דלהוציא אחרים דברי הכל אפילו שגור בפיו אינו רשאי לאומרו ע"פ וצ"ע למעשה:

נ טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן ובו ס"א:

א * קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל * כדי שיזכה כל אדם א ללמוד בכל יום מקרא משנה וגמרא דברייתא דרבי ישמעאל הוי במקום גמרא שהמדרש כגמרא:

בסדר רב עמרם: קידושין ל' ושם בתוספות:

נ מ"ש א ללמוד בכל יום וכתב בספר כה"ג באיש ביליית ובטולטילא נהגו שלא לאומרו בבית האבל וכתב הרב אבודרהם דאין נכון לעשות כן וכן הוא המנהג:

נא דיני תפלה מן ברוך שאמר עד ישתבח ובו ט' סעיפים:

א * אומרים ברוך שאמר קודם פסוקי דזמרה וישתבח אחריהם * אם סיים ברוך שאמר קודם שיסיים החזן עונה אחריו אמן: ב * אחר ישתבח יש לו לענות אמן אחר ברכת עצמו (וע"ל סימן רט"ו): ג צריך ליזהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח: (ואפילו למצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח*): ד * בין המזמורים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ובאמצע המזמור שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד: ה * צריך להפסיק בין אלילים ובין ה' שמים עשה: ו * צריך לכוין בפסוק פותח את ידך ואם לא כיון צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת: (הג"ה) ואומרים פסוק ולכנו כנגך יה אחר תהלה לדוד: * וכופלין פסוק כל הנשמה תהלל יה לפי שהוא סוף פסוקי דזמרה: * וכן פסוק ה' ימלוך לעולם ועד: * כשמגיע לואתה ה' אלהינו מודים אנחנו לך או לפסוק וכל קומה לפניך תשתחוה אין לשחות ולהשתחות שם כדלקמן סימן קי"ג: * ונהגו לעמוד כשאומרים ברוך שאמר ולויברך דוד וישתבח: ז * אין אומרים הזמירות במרוצה כי אם בנחת: ח * מזמור לתודה יש לאומרו בנגינה שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה: (הג"ה) א ואין אומרים מזמור לתודה בשבת וי"ט * או בימי פסח שאין תודה קריבה בהם משום חמץ ולא בערב פסח וע"ל סי' תכ"ט ב ולא בעי"כ וע"ל סי' תר"ד וכן נהגו במדינות אלו*:

הרי"ף והרא"ש בפ"ה דברכות: טור: תוס' בברכות' מ"ה בשם ר"מ ובה"ג והרא"ש: הרי"ף והרא"ש בפ"ה דברכות: ב"י בשם כל בו: טור: שם: ר' יונה בשם הגאונים: אהא דברכות ד': טור וכל בו:

נא מ"ש א ואין אומרים מזמור לתודה וכו' הטעם משום דתודה הוא קרבן יחיד ואין קריבה בשבת ויום טוב: ב ולא בערב יום כפור ומהרש"ל בתשובה כתב ומנהגי לאומרו ע"ש סימן ע"ד עוד מסיים שם יש אומרים שאין אומרים מזמור לתודה בתשעה באב וטעות גדול הוא בעיני עכ"ל ודבריו נכונים שהרי לעתיד יתהפך הכל לששון ולשמחה: כתב בכה"ג שגם ביום טוב אומרים מזמור שיר ליום השבת דגם י"ט נקרא שבת כדכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת:

נב מי ששהה לבא לבה"כ עד ישתבח ובו סעיף א

א * אם בא לבה"כ ומצא צבור לסוף פסוקי דזמרה אומר ברוך שאמר עד מהולל בתשבחות ואח"כ תהלה לדוד עד מעתה ועד עולם הללויה ואחר כך הללו את ה' מן השמים עד לבני ישראל עם קרובו הללויה ואחר כך הללו אל בקדשו עד כל הנשמה תהלל יה: (הגה) ואם יש לו שהות יותר יאמר הודו לה' קראו עד והוא רחום וידלג עד והוא רחום שקודם אשרי א כי בנתיים אינו רק פסוקים מלוקטים*: ואחר כך ישתבח ואחר כך יוצר וקריאת שמע וברכותיה ויתפלל עם הצבור * ואם אין שהות כ"כ ידלג גם מזמור הללו את ה' מן השמים: (הג"ה) אם עוד אין שהות לא יאמר רק ברוך שאמר ותהלה לדוד וישתבח: * ואם כבר התחילו הצבור יוצר ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדלוג יקרא קריאת שמע וברכותיה עם הצבור ויתפלל עמהם ואחר כך יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם: (הג"ה) ויוכל שקים יאמר כל הברכות שמחויב לברך בבקר *כמו שנתבאר סי' מ"ו וו"ז:

טור: אבודרהם: הר"י ס"פ אין עומדים ור' ירוחם כתיב י"א: בא"ח בשם ר' נתן: שם: טור: מנהגים: הגה מיי' בשם ס' הפרדס: הגה מיי' פ"ז מה"ת: טור בשם רב נטרונאי: הרא"ש והר"פ אין עומדין: טור בשם ר' יונה בשם רבותיו: כל בו וב"י בשם מהר"י"א:

נב מ"ש א כי בנתיים אינו רק פסוקים מלוקטים ובספר ל"א פרק אין עומדין האריך הדבר, בזה והעלה דאם יש שהות יאמר גם מזמור לתודה ע"ש:

נג דין מי הוא הראוי לירד לפני התיבה ובו כ"ו סעיפים:

א א אומר * שליח צבור ישתבח מעומד: ב * אין לומר ישתבח ב אלא אם כן אמר ברוך שאמר וקצת פסוקי דזמרה: ג * אין לברך על עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה לישתבח אלא בין ישתבח ליוצר (וע"ל סימן נ"ד סעיף ג'): (הג"ה) ומיהו השליח צבור אם לא היה לו טלית תחילה יתעטף בציצית קודם שיתחיל ישתבח כדי שיאמר הקדיש מיד אחר ישתבח ולא יפסיק * וכן אם אין מנין בבה"כ ימתין הש"צ עם ישתבח וישתוק עד שיבא מנין ויאמר ישתבח וקדיש*: ד ג שליח צבור * צריך שיהיה הגון ואיזהו הגון שיהא ד ריקן מעבירות ה ושלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו ושיהיה עניו ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ורגיל לקרות תורה נביאים וכתובים: ה * אם אין מוצאין מי שיהיה בו כל המדות האלו

טור והגה' מיי' פ"ב מה"ת והכל בו סי' כ"ו: מהרי"ן: קבוב ומהרי"א ב"י: כל בו סי' ה': מהרי"ל: תענית ט"ז: (טור):

נג מ"ש א אומר ש"צ ישתבח מעומד משמע מדברי המחבר דיחיד א"צ לעמוד ושאני ש"צ כדי שלא יפסיק בין ישתבח לקדיש וכ"כ הב"ח דבישתבח א"צ לעמוד אפילו בציבור ובברוך שאמר אפילו מתפלל ביחיד צריך לעמוד שכן א' בס' תולעת יעקב בשם א"ז כי כך קבלנו ששבח זה צריך לאומרו מעומד שהוא נגד המנורה עליונה הה"ד שרפים עומדים לו ועיין ב"ח שהאריך בזה: ב אלא א"כ אמר ברוך שאמר וכתב מטה משה כשבא לבית הכנסת בשעה שש"צ מתחיל ישתבח ואין לו שעות לומר ב"ש ותהלה לדוד טוב שישתוק וישמע ישתבח מן ש"צ ויענה אמן ויתפלל עם הציבור: ג ש"צ צריך שיהא הגון וכתב מהר"ם מינץ בגדי ש"צ צריכים שיהיו נקיים בלי לכלוך ורבב ובגדיו יהיו ארוכים שלא יראו רגליו ויזהר שלא יתפלל בלא מכנסיים ושיהא מכנסיים שלו נקי בלי טינוף ולכן טוב שיהיו לו מכנסיים מיוחד נקי שילבש מתפלה לתפלה ולאחר התפלה יסיר אותם המכנסיים המיוחדים ע"ש סימן פ"א: ד ריקם מעבירות וכתב בספר כה"ג בשם תשובות כ"י מהרי"ף הכהן ז"ל דאם יצא קול שעבר על השבועה אפילו שבועת ביטוי דלהבא א"נ נקרא בית ריקם ובסול לש"צ: ונראה דגם המחבר והרב לא התירו אלא דוקא למכותו לכתחלה לש"צ אבל להעבירו ולסלקו אחר שהוחזק ש"צ אין לנו להתמיר וכ"כ בתשובות הרא"ם ח"ס סי' ע"א וכתב עוד שם דאם יצא עליו שם רע עתה והוא קלא דלא פסיק אפילו יחיד מוחה להעבירו ע"ש: ה ושלא יצא עליו שם רע ובתשובת הרא"ש כלל ה' בסימן פ"ו כתב דדעת

האלו

פרמ"כם ז"ל דבשליח צבור דעלמא שאינו שליח צבור בתעניות אין צורך שיהא פרקו נאה אלא כל שמעשיו יש לו מעשים טובים אף על פי שבילדותו יצא עליו שם רע ואפילו עבד ע"ז כיון ששב בתשובה ראוי להיות ש"צ קבוע וכ"כ הרש"ך ח"ב סימן ק"ו והר"א ששון ז"ל סימן קכ"ו וקכ"ח והרב מהר"א זיכו"טין בתשובות כ"י סימן נ' ועיין בתשובות הרא"כח ח"ב בסימן י"א ומהרש"ל בתשובה סימן ד' הסכים גם כן דוקא בתעניות ובמועדות אבל בשאר ימים אפילו בקבע כל שאינו רשע וכל שהוא מרוצה לעם וקולו ערב ורגיל לקרות מותר למנותו לשליח צבור ועיין בתשובות הר"ם הלוי חלק י"ד סימן כ"ח וכ"ל דאם נוהגין הצבור תענית אף על פי שאין עכשיו תענית צבור מ"מ לא יתפלל שליח צבור כזה וק"ו בר"ה שלא יתפלל ש"צ כזה ועיין בספרי ט"כ מ"ש בס"ד: ו אבל אם עשה במזיד וכתב בסה"ג כ"א שהכה את אשתו בעין והיא מעוברת ולא התמיד עד שמתה וניכר שמחמתה מכה מתה אין ראוי להיות שליח צבור עכ"ל ופשוט הוא: ז אבל באקראי וכו' והיינו דוקא מי שלא נתמלא זקנו אבל מי שהוא פסול לשליח צבור מחמת עבירה אפילו באקראי אינו יכול להיות ש"צ וכ"כ בספר משפט צדק ח"ב סימן ע"ה ועיין בתשובות מהרש"ל מ"ה וה"ה בתעניות ובי"ה אין מורידין למי שלא נתמלא זקנו אפילו באקראי מיהא אם צבור רוצים למחול על כבודם צ"ע למעשה אם רשות בידם: ח סרים יש אומרים שמותר וכו' ומהרש"ל כתב פ"ק דחולין סימן מ"ח דאינו כראה בעיניו ככאן דברי המחבר שהרי לעולם לא יגיע למדת השלמות שאמרו חכמים ז"ל על השליח צבור: ט אין ממנין מי שקורא וכו' ונראה דהיינו דוקא במקום ששאר העם אינם עיל"גים אבל אנשי בית חיפה ובית שאן בזמנם אפילו שקורין לאלפין עיינין לעיינין אלפין יורדין לפני התיבה כ"כ הרד"בז ח"ב סימן מ"ה וכ"כ בתשובות ב"י חלק א"ח סימן י"ו וה"ה בקצת מקומות שקורין לחי"תין הה"ין שאין לעבור לפני התיבה אלא במקומם ועיין בספר חסידים סימן י"ח: י יש מוכשים וכו' וכתב בספר כ"נ מה"כ בממזר תלוי במחלוקת דהיינו שמחה כ"ה תפילין אם ממזר כשר לכתוב תפילין ומדהסתים המחבר לעיל סימן ל"ט ממזר משמע דכשר לכתוב תפילין וה"ה דכשר להיות שליח צבור ונראה דהיינו בדליכא אחר או שאביו עשה תשובה כהוגנה אבל בלא"ה הא אמרו חכמים ז"ל אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע: יא אין היחיד יכול למחו' בשליח צבור ונראה דאין יכול לכוף אותו שיתן חלקו לשליח צבור כיון שאינו מרוצה בו ועיין בספר כ"נ מיהא הכל לפי מנהג המדינה והא דאין היחיד יכול למחות היינו כשבא בטענה בעלמא אבל אם בא בטענות פסול יכול למחות וזה פשוט וכתב בתשובות הרש"דם דבש"ץ הולכים אחר רוב הממון ולא אחר רוב דיעות ונראה לפי מה שפסק בהג"ה שנוהגין חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות הולכין גם כן אחר רוב דיעות וכתב מהרש"ל דאם הונא השליח צבור שם רע על היומחה הזה אף על פי שקבלו ופייסו יכול למחות בו: יב ואם הוא שונאו יכול למחות וכו' כתב מהרש"ל פ"ק דחולין סימן כ"ד דהיינו דוקא אם הוא מהנושאים עולים ונשים אף על פי שאינו חשוב כ"כ והיינו שיש שליח צבור אחר שיוכלו הקהל להשכירו בדמיו אבל אם אינו בנמצא או שיש בנמצא אלא שבא להוסיף בדמים יכולין הקהל לומר אין בידינו להוסיף על שיעור הקצוב כשכור שכאתו אלא הוא יוסיף משלו ואף אם יברר שזה השני מעולה מן הראשון כנגד תוספ' הדמים אפ"ה יכולין הקהל לומר אין יכולת בידינו להוסיף כ"כ בדמים בכרע היכא שלא הורגלו עד עתה לשוכרו בדמי כ"כ וע"ש: יג הוא קודם וכו' וכתב בספר כ"נ בשם תשובה אחת דלמינוי חכם מרבין תורה אפילו המיעוט יכול לכוף לרוב משום דהוי מנדר מלתא דקום עשה וכמי שאינו ראוי להיות חכם אפילו יחיד יכול למחות וכן אית' בתשובות מהרש"דם חלק א"ח סימן ל' ועיין בתשובו' מהר"ר בצלאל סי' כ"ה וגם משפט צדק ח"ב סי' ע"ה וה"ה אפילו הוא רב הגון אם היחיד אומר שאינו רוצה בזה שלא כאחר ונוא גדול בתורה כמוהו יכול למחות בו וע"ש מיהא מנהג רוב הקהל' אינו כן והכל כידון אחר הרוב: יד אא"כ נמצא בו פסול וכתב בתשובו' הרשד"ם חלק א"ח סי' ל"ב שאין מחזירין אותו בקבלת דברי חברו עד שישוב בתשובה שלימה בלי ערמה ומרמה ואפילו נשבע שלא ילך בדרכי שהוא הולך לא הוי תשובה ועיין בספר משפט צדק ח"ב סי' ע"ה: כתב מהר"י ברונא ש"צ שבתו וכתה תחת בעלה מבעיא לן למהדר אחר ש"צ אחר אבל אם א"א באחר חשיב דיעבד וכשר ע"כ משמע דאפילו כבר נתקבל והוא ש"צ קבוע דמסלקין אותו אי איכא אחר וכ"ש שאין למנותו לכתחלה וכתב עוד ש"צ שמגבל קולו אם קולו נשמע כאלו הוא מרתת ושכור פסול לש"צ: טו ואין מסלקין אותו וכו' היינו דוקא לסלק אבל למנותו לכתחלה אפילו בריכון בעלמא אין למנותו לכתחלה וזהו שכתב המחבר לעיל בסעי' ד' ושלא יצא עליו שם רע: טז אבל אם באו עליו עדים וכו' מעבירין אותו ומצאתי מהר' הרב הגדול מהר"ר דוד כר"ו אב"ד ור"מ דק"ק מנגנא וכל

אגפיה

האלו יבחרו הטוב שבצבור בחכמה ובמעשים טובים: (הג"ה) ואם היה כאן עם הארץ זקן וקולו נעים והעם חפצים בו וכן י"ג שנה היודע מה שאומר ואין קולו נעים הקטן הוא קודם * מי שעבר עבירה בשוגג כגון שהרג הנפש בשגגה ושב בתשובה מותר להיות ש"צ י אבל אם עשה במזיד לא דמ"מ יצא עליו שם רע קודם התשובה*: ו * אין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו מפני כבוד הצבור י אבל *באקראי משהבי' שתי שערות יוכל לירד לפני התיבה ובלבד שלא יתמנה מפי הצבור או מפי שליח צבור הממונה אותו להקהל מעליו להתפלל בעדו לעתים ידועים: ז * אם אין שם מי שיודע להיות שליח צבור כי אם בן י"ג ויום אחר מוטב שיהא הוא שליח צבור משיבטלו מלשמוע קדושה וקדיש: ח * מי שאינו בעל זקן כל שניכר בו שהגיע לכלל שנים שראוי להתמלאות זקנו נתמלא זקנו קרינן ביה הלכך בן עשרים שנה אף על פי שאין לו זקן ממנין אותו: (הג"ה) וכן אם היה לו זקן אפילו מעט קרינן ביה נתמלא זקנו אם הוא מבן י"ח ולמעלה*: ט ח סרים * יש אומרים שמותר למנותו אם הוא בן עשרים: י * יש ללמוד זכות על מקומות שנוהגים שהקטני' יורדין לפני התיבה להתפלל תפל' ערבית במוצאי שבתות: (הג"ה) ובמקומות שלא נהגו כן אין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפילת ערבית אפילו הגיע לכלל שלש עשרה שנים ביום השבת אין להתפלל ערבית של שבת דהרי עדיין אין לו שלש עשרה שנה*: יא * שליח צבור שמאריך בתפלתו כדי שישמעו קולו ערב אם הוא מחמ' ששמח בלבו על שנותן הודאה להשם יתברך בנעימה תבא עליו ברכה והוא שיתפלל בכובד ראש ועומד באימה ויראה אבל אם מכוין להשמיע קולו ושמח בקולו הרי זה מגונה ומ"מ כל שמאריך בתפלתו לא טוב עושה מפני טורח הצבור: יב ט אין * ממנין מי שקורא לאלפי"ן עיי"נין ולעיי"נין אלפי"ן: יג * פוחח והוא מי שבגדו קרוע וזרועותיו מגולים לא ירד לפני התיבה: יד * סומא יורד לפני התיבה * ובלבד שלא יקרא בתורה משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה: טו * שליח צבור קבוע יורד לפני התיבה מעצמו ולא ימתין שיאמרו לו: טז מי שאינו שליח צבור קבוע * צריך לסרב מעט קודם שירד לפני התיבה ולא יותר מדאי אלא פעם ראשונה מסרב וכשיאמרו לו פעם שנייה מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד ובפעם שלישית יעמוד * ואם האומר לו שירד הוא אדם גדול אינו מסרב לו כלל: יז * אם טעה שליח צבור וצריכין להעמיד אחר תחתיו אותו שמעמידין תחתיו לא יסרב: יח * האומר איני יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים או מפני שברגלי סנדל לא ירד באותה תפלה כלל מפני שדרך האפיקורוסים להקפיד בכך וחיישינן שמא אפיקורוסות נזרק בו: (הג"ה) ואפילו אם נתן אמתלא לדבריו לא מהני*:

יט י יש * מונעים גר מלהיות שליח צבור ונדחו דבריהם * אפילו יחיד יכול לעכב ולומר איני רוצה שפלוני יהיה חזן אם לא שכבר הסכים עליו מתחילה: (הג"ה) ודוקא שיהיה לאותו יחיד טעם הגון על פי טובי העיר אבל בלאו הכי יא אין היחיד יכול למחות בשליח צבור* יב ואם הוא שונאו יכול למחות בו קודם שהסכים עליו * ומי שהוא שונא לשליח צבור לא יעלה לספר תורה כשקורא התוכחה*: כ * אם אחר רוצה לומר תפלה בשביל אביו ואחר ר"ל בשביל אחר מי שירצו הקהל שיאמר התפלה הוא יאמר: כא * אין למנות שליח צבור על פי השר אף על פי שרוב הצבור חפצים בו: כב * שליח צבור בשכר עדיף טפי מבנדבה: (הג"ה) ואין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל וכל מי שמתפלל בחוזק ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכותיו*: כג * שכר שליח צבור פורעים מקופת הקהל אף על פי שהשליח צבור מוציא הדל כעשיר מכל מקום אין יד העני משגת כעשיר: (הג"ה) ויש אומרים שנוהגין חצי לפי ממון וחצי לפי הנפשות וכן הוא מנהג הקהלות*: כד * צבור שצריכין לשכור רב ושליח צבור ואין בידם כדי שכר שניהם אם הוא רב מובהק וגדול בתורה ובקי בהוראה יג הוא קודם ואם לאו שליח צבור קודם: כה * אין מסלקין חזן מאומנותו יד אלא אם כן נמצא בו פיסול: (הג"ה) טו אין מסלקין אותו משום רנון בעלמא כגון שיצא עליו עליו שם שנתפס עם נכרית או שמוסר אדם טז אבל אם באו עליו עדים בזה וכיוצא בזה מעבירין אותו וש"צ שהוא שוחט ובודק לא יתפלל בבגדים המאוסים ומסריחין ואם אינו רוצה להחליף בגדיו בשעת התפלה ולהתפלל מעבירין אותו: וש"צ המנבל פיו או שמזמר בשירי הנכרים מוחין בידו שלא לעשות כן ואם אינו שומע מעבירין אותו: * ושליח צבור

שהזקין

מרדכי פב"ק דחולין: תשו' א"ו ומ"ס כ"ב: חולין כ"ד: תשו' הרא"ש כלל ד': הרשב"א והר"ן ותשו' הרא"ש כלל ד' ב"י ומדברי הרמ"כ פט"ו מהל"ת ומסכ' סופרים פי"ד: ב"י בשם מ"ס כ"ד וב"י פ' הקורא עומד: שם במסכ' סופרי': ב"י ע"פ תשובת הרשב"א בשם הרא"כד: מהרי"ל: תשו' הרשב"א: מגילה כ"ד: שם: שם לענין כריכת שתי והרמב"ם בפ"ח מה"ת ותשובת הרא"ש כלל ד' דה"ה לירד לפני התיבה: ועיין מ"ש בסי' קל"ט סעיף ג': טור: ברכו' ל"ד: הר"אה: שם במשנה: מגילה כ"ד: ר"י ור"ן [והרמב"ן והרשב"א ורבי יואל הלוי: ב"י בשם רבי יונתן: אגור ומהרי"ק בשורש מ"ד ובשם רבי שמחה: מהרי"ו סי' ס': מהר"ם פאדואה סימן ק"ד ומהרי"ק שורש מ"ד: או' ורוע: (שם) מרדכי פ' הקובל: תשובת הרשב"א סימן ת"ל: בסימן זה סי' קס"ג ואגודה פ' כיצד מברכין: הרשב"א בתשובת אחרת: מהר"ם פאדואה סימן מ"ד: תשובת הרא"ש כלל ו': תשובת הרשב"א: כלבו דף קכ"ס ע"ד:

שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים אף על פי שאין קול בנו ערב כקולו אם ממלא מקומו בשאר דברים בנו קודם לכל אדם ואין הצבור יכולין למחות בידו*: **כו** * קהל שנהגו למנות אנשים על צרכי הצבור לזמן ובהגיע הזמן יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם בין לחזן בין לקופה של צדקה בין לשאר מנויים הצריכין לצבור בין שנוטלין עליהם שכר בין שאינן נוטלים אפילו לא קבעו להם זמן כרתמן כפירושן כז מאחר שנהגו כך: (הג"ה) יש מי שכתב דש"ץ יתפלל מתוך ספר המיוחד לצבור דודאי ככתב לשונו*:

נד דינים השייכים לישתבח ובו ג' סעיפים:

א * ישתבח אינה פותחת בברוך לפי שהיא סמוכה לברוך שאמר ששתיהן נתקנו על פסוקי דזמרא זו לפניהם וזו לאחריהם: **ב** * אין לענות אמן אחר מלך א מהולל בתשבחות אלא אחר חי העולמים ששם הוא סיום הברכה:

ג * המספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה * ויש מי שאומר שלצרכי צבור או לפסוק צדקה למי שבא להתפרנס מן הצדקה מותר להפסיק: (הג"ה) ומזה נתפשט מה שנהגו בהרבה מקומות לברך חולה או לקבול בבית הכנסת שיעשו לו דין בין ישתבח ליוצר דכל זה מיקרי לצורך מצוה ולאח"כ כשחוזרין להתפלל יאמר הש"ץ קצת פסוקי דזמרה ויאמר קדיש עליהם כי לעולם אין אומרים קדיש בלא תהלה שלפניו ולכן מתחילין ערבית בלא קדיש * וכן מי שלא היה לו ציצית או תפילין והביאו לו בין ישתבח לקדיש יכול להניחם ולברך עליהם אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר * וכ"ש שלא יפסיק לאחר שיאמר הש"ץ ברכו קודם שמתחילין ברכת יוצר*:

נה דיני קדיש ובו כ"ב סעיפים:

א א אומרים * קדיש * ואין אומרים אותו בפחות מעשרה זכרים בני חורין גדולים שהביאו שתי שערות וה"ה לקדושה ולברכו שאין נאמרין בפחות מעשרה: **ב** * אם התחיל לומר קדיש או קדושה בעשרה ויצאו מקצתן גומרים אותו הקדיש או אותה הקדושה שהתחיל * והוא שנשתיירו רובן: (הג"ה) ומ"מ עבירה הוא לצאת ועליהם נאמר ועוזבי ה' יכלו * אבל אם נשארו מותר לצאת: **ג** * אם התחיל באבות ויצאו מקצתן גומר אפילו קדושה: (הג"ה) ואם יצאו מקצתן לאחר שהתחילו להתפלל יוצר לא יתחיל הש"ץ בצבור להתפלל התפלה בקול רם דהכבר נשלם תפלת יוצר ואם יצאו לאחר שהתחיל בקול רם וקדושה ב יכולים לשלים כל סדר קדושה ולומר הקדיש שלם שלאחריה דשייך לתפלה שהרי אומר תתקבל צלותהון וכו' אבל אין קורין בתורה דזהו ענין אחר ותפלת ערבית וקדיש שלאחריו לא שייך לקריאת שמע וברכותיה*: **ד** * יש מתירין לומר דבר שבקדושה בתשעה וצירוף קטן * שהוא יותר מבן שש ויודע למי מתפללין * ולא נראין דבריהם לגדולי הפוסקים * וה"ה דעבד ואשה אין מצטרפין: (הג"ה) ואפילו על ידי קוומש שבידו אין לצרפו מיהו יש נוהגין ג להקל בשעת הדחק*: **ה** * אם לא הביא שתי שערות אפילו הוא גדול בשנים דינו כקטן עד שיצאו רוב שנותיו שאז יתברר שהוא סריס * ואם נראו לו סימני סריס קודם לכן דינו כגדול: (הג"ה) ומיהו אין מדקדקין בשערות אלא כל שהגיע לכלל שנותיו מחזיקין אותו כגדול ואומרים לענין זה מסתמא הביא שתי שערות*: **ו** * אם התחיל אחד מעשרה להתפלל לבדו ואינו יכול לענות עמהם או * שהוא ישן ד אפילו הכי מצטרף עמהם: **ז** * כשאחד מתפלל לבדו נכון שהאחרים ימתינו כלומר קדיש עד שיגמור כדי שיזכה גם הוא: **ח** * חרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הן כפקחין ומצטרפים אבל מי שאינו שומע ואינו מדבר הרי הוא כשוטה וקטן: **ט** * לעולם הוא קטן עד שיביא שתי שערו' אחר שיהיה בן שלש עשרה ויום אחד ושנת העיבור בת שלש עשרה חדש: **י** ה אם * נער אחד נולד בכ"ט לאדר ראשון משנה מעוברת ונער אחד נולד באדר שני באח' בו ושנת י"ג אינה מעובר' אותו שנולד בכ"ט לאדר הראשון צריך להמתין עד כ"ט לאדר בשנת י"ג להיו בן י"ג שנה ואותו שנולד אחריו באח' באדר השני יהיה בן י"ג שנה כיון שהגיע אחד באדר של שנת י"ג: (הג"ה) ומי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני: **יא** * עבריין שעבר על גזירת הצבור או שעבר עבירה ו אם לא נידוהו נמנה למניין עשרה:

כנורה

תשו' רשב"א ס"ט: בסוף כ' הכל בו בשם תשו' הרש"בא: מהרי"ל בשם רוקח: הרי"ף והר"א בפ"ז דברכות והרמ"בם בפ"ז מה"ת: טור בשם הרא"ש: הגה"מיי' שם בשם הירושלמי: טור בשם רב עמרם וכל בו: (כל בו): א"ז פ' תפל' השחר: כ"י כי נ"ז בשם המנהיג וע"ל סוף סימן כ"ז: טור ומפור' הטעם באגור בשם כ"א בשם הרא"ב"ד: ברכו' כ"א מגילה כ"ג: ירושלמי והביאו הרי"ף והרא"ש שם במגיל' הר"ן שם: תשו' הרש"בא: ר"ן פ' הקורא המגילה שבולי הלקט ות"ה סי' ט"ו: תוס' בשם ר"ת בהלכות ריש דף מ"ח ובשם רב האי והר"ה שם כתו': ר"ש ור"י והמרדכי בשם ראבי' והגה' מיי' בפ"ה מה"ת וסמ"ג בשם ר"י ור' יונה ותשו' הרש"בא ובש' הרא"ב"ד ובשם גאון והרמב"ם בפ"ח מה"ת: מרדכי שם: הרא"ש ומרדכי הגה' מיי' פ"ט מהל"ת: ב"י מהרא דנדה מ"ז שם בגמ' וביבמו' פ' מהר"ת שורש מ"ט: הגה' מיי' בפ"ח מה"ת בשם הר"ח: מהרי"ו בי רב והאגור בשם רמ"ז: הגה' מיי' שם: תשו' מהרי"ל: מרדכי פ' ה' סימן' מהרא דב"מ דק"ב האגור בקידושין וב"י מהרא דערכין דף ל"א: תשו' מהרי"ו מינץ כ"ט: ספ' המנהיג בע"ש בשם רש"י:

אנפיה דהא דמעבירין אותו היינו דוקא אם לא עשה תשובה אבל אם עשה תשובה אין מעבירין אותו ומביא ראיה לדבריו מהא דכתב רמ"א בסימן קכ"ח סעיף ל"ה ול"ז לענין כהן ודבריו נכונים וכן מוכח מדברי בעל משפט צדק ח"ב סימן ע"ה דכתב וז"ל שוחט שיצאו טריפות מתחת ידו פעמים שלש ולא שב בתשובה שיכול להיות שליח צבור מכ"ל משמע דוקא אם לא שב אבל אם עשה תשובה כשר לשליח צבור ואם אתה אומר דמיירי התם אפילו למנותו לכתחלה א"כ ק"ו הוא שאין מסלקין אותו אם עשה תשובה: **כתב** מהרש"ל בתשובה סימן ד' שליח צבור שהיה שוחט ויצאה משכל טריפה בחזקת כשרה בשוגג או שהיה מבקר ויצאה אחריו חלב אף על פי שמעבירין אותו מאומנותו אין מסלקין אותו משליח צבור וכתב בספר כ"ג דמהר"של מודה דלמנותו לכתחלה לא: **כתב** הרא"ב"ח ח"ב סימן כ"ז כל שכבר הוגיאהו וסילקו הרי עכשיו כתחלת הקבלה וז"ל הרש"דם בחלק א"ח סימן ל"ב עלתה הסכמת הקהל כולו להורידו והורידו ורוצים להעלתו פעם אחרת אפילו מיעוט מהקהל יכולין למחות וכתב בספ' משפט צדק ח"ם סימן ע"ז דהיינו דוקא כשהסכימו הקהל להורידו ועמד כן ימים רבים ושנים אבל כל היכא דלא הסכימו להורידו וגם לא עמד כן ימים ושנים אין המיעוט יכול למחות עכ"ל ועיין בספר משפטי שמואל סימן ס"ה: **כז** מאחר שנהגו כך ומשמע מלשון המחבר דבמקום שאין מנהג שאין מסלקין אותם אם לא נמצא בהם פסול וכן כתב הרמ"בם ז"ל בפ"ד מהלכו' כלי בית המקדש ופ"א מהלכות מלכים והרש"בא ז"ל בתשובה סימן ש' והרי"בש סימן רע"א ופסקים וכתבים סימן קכ"ח ומהר"ם מטראני ח"ב סימן ק"ק וה"ה אם יש לו בן ממלא מקום אבותיו שירש את מקומו וכתב הרש"דם ז"ל בחלק י"ד סימן פ"א דלענין מינוי ת"ח להרביץ תורה או לדון להורות אין דין זה אמור כדאמרינן צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה אבל מהר"ם מטראני חלק ג' סימן ק"ק והרש"ך חלק ג' סימן מ"ו חולקין עליו ועיין דבריה' ועיין בס' משפט צדק ח"א סי' ע"ח: מי שהולך בערכאו' של גוים אין ראוי להיות שליח צבור כר"ה וי"כ אלא אם כן עשה תשובה תורת אמת סימן קנ"ד:

נד מ"ש א מהולל בתשבחות כתב בספר כ"ג מה"כ בשם רד"ק דקורין תשבחות התי"ו בחיר"ק ולא בק"מץ: **כתב** בספר כ"ג אם סיים הש"ץ צבור פסוקי דזמרא ולא היה שם עשרה ישב במקומו ולא ישיח שיחה בטלה ואף אם שהה כמה שעה ויותר יאמר ישתבח ודלא כהמתחילין קדיש ומבטלין ישתבח בשיהא מועטת בשם דרשות מהרי"ל:

נה מ"ש א אומרים קדיש כתב בדרשות מהרי"ל שלא היה עומד לא לקדיש ולא לברכו אך כל קדיש שתפסו מעומד היה נשאר עומד עד שסיים אי"ש"ר ובאמת דבריו תמוהים דמשמע דאם לא תפסו מעומד אפילו ליהא ש"ר לא היה עומד וא"כ: **ב** יכולים להשלים כל סדר קדושה משמע אפילו ברכת כהנים יאמר אלהינו וכו' אף על גב דתנן אין נושאים כפיהם בפחות מעשרה היינו דוקא נשיאות כפיים אבל תפלת אלהינו יאמר מאחר שהתחיל בעשרה וברכת אלהינו שייך לתפלת י"ח וכ"כ בספר כ"ג מה"כ ומשמע מדבריו שם דאם התחיל בתפלת י"ח בקול רם יגמור הכל כל התפלה ועיין בספר הלבוש מ"ש בכאן: **ג** להקל בשעת הדחק והיינו דוקא חומש שכתב על הגויל כספר תורה אבל חומשין שלנו לד"ה אין מצרפין: **כתב** בספר כ"ג בשם נדול א' שהאונן אינו מצטרף למנין מאחר שפטור מכל מצות ודבריו נכונים: **כתב** הכמ"ע בהא"ם סימן ל"ה הא דאמרינן בן י"ג שנים ויום אחד לאו דוקא יום אחד אלא מיד אחר שלש עשרה שלמות נקרא גדול אבל מהר"י ברונא בתשובה כ"י כתב דאפילו בן שלש עשרה ויום אחד אינו נקרא גדול עד שיעבור אותו יום: **ד** אפילו הכי מצטרף עמהם ונראה דה"ה בג' וד' אם נשאר הרוב שאומרים וכ"כ בתשובות רלב"ח סימן ע"ו: **ה** אם כער אחד הטעם משום דקדשים אתה מונה לשנים ואי אתה מונה ימים לשנים ויש לתמוה על דברי המחבר דהרי כתב לעיל בסעיף לפני זה דאינו נעשה גדול עד לאחר שלש עשרה שנים וגם קודם עיבור בכלל ואם כן למה נקט ושנת שלש עשר' אינה מעובר' ולפיכך נראה דלאו דוקא וכן נראה מדברי הרב מדכתוב סתמא מי שנולד ולא כתב בלשון י"א ודו"ק: **ו** אם לא נידוהו הטעם כתב בספר המנהיג דכתיב בעכן חטא ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא וחייב בכל המצות ועיין בי"ד סימן של"ד וכתב הרש"בא בתשובה דדוקא כשנידוהו על עסקי עבירות שעבר אבל בשביל ממון מותר להצטרף עמו לכל דבר שבקדושה דהא אין מנדין המנודה לאו בשביל החרם אלא בשביל שעבר עבירה חמורה עכ"ל עיין בב"י קצת בשינוי לשון אבל אם עבר על

גזירת

נוידת ליבור ומשמע מדברי הרי"בש דאין מצטרפין אותו למנין עשרה :
ז צריך שיהיו כל העשרה וכו' המחבר לא כתב כאנף עמהו מה דינו כלומר ממקו' שבה הפכיוי של עובי הדלת ולפנים דהיינו כל עובי האסקופ' ומדברי רבינו ירוחם בתא"ו כתיב נח"ז משמע דעובי הפתח כלחוץ דהיינו כל עובי האסקופה אפילו ממקום שפה הדלת ולפנים וכן משמע בב"י שהסכים לדברי ר"י: ח מי שעומד אחורי בית הכנסת וכו' כ"כ גם כן ר"י וכתב עוד דעובי הכתלים כלפנים פירש אם אדם עומד על על עובי הכותל של ב"הכ מצטרף לעשרה והיינו כשאינו מקורה • ומ"ש נגיו ועליות וכו' כ"כ ב"כ ר"י שם : ומ"ש כדברי המחבר ומראה להם פניו פירש ואין צריך להיות שם ראשו ורובו עיין ב"ח : ט ואם מקצתן בפנים וכו' כתב ב"י כן יש ללמוד מברכת הזימון שיתבאר בס"ד לקמן : י חצר קטנה שנפרצה וכו' פירש דאם לא נפרצה או הדין כמו בית הכנסת ועזרה שיתבאר בסמוך בסעיף י"ח :
יא אבל אם היו תשעה בקטנה וכו' דאו ליכא למימר ינרר האחד אחר התשעה שהרי הגדולה היא מופלגת מן הקטנה כיון שנראים שם הפסים שמכאן ומכאן וגם ליכא למימר ינררו התשעה אחר האחד שבגדולה דאין הרוב נגררים אחר המיעוט וה"ה מחצה ומחצה דאין חציה זו נגררים אחר חציה זו כי אם דוקא המיעוט אחר הרוב ונראה דאם שליח צבור עומד במקום הפרצה דמצטרפין דלא גרע ממקצתן בפנים ומקצתן בחוץ דבסמוך :
יב היה שליח צבור פירש אפילו איכא בלא שליח צבור עשרה וק"ל :
יג אם קצת מהעשרה פירש ככאן אמרינן אפילו מיעוט לא נגרר אחר הרוב ולא דמי דלעיל דהמיעט נגררים אחר הרוב דשאני התם דנפרצה במלואה אבל הכא יש מחיצות ביניהם והפתח כמו כן הוא כמו מחיצה כן הוא לשון רבינו ירוחם : יד מפני שהיא בטלה גבי בית הכנסת ומכיים שם דהמחיצות אינו עשוים להבדיל מחיצה כי אם לנוי בעלמא: טו וע"ש ויש מי שכתב הוא הסמ"ק ומשמע מדבריו אפילו מחיצה עשויה להפסיק כיון שאינו מגיע לתקרת הבית דלא הוי הפסקה :

נו מ"ש א יש לכוין בעניית קדיש עיין בספר חסידים מעשים שנראה לקצת חסידים פניהם מוריקות וכתמים על פניה' מפני שהיו מדברי' בשעת הקדיש ובשעה שהיו אומרי' ויכולו ובברכ' מגן אבות : ב ולא יפסיק וה"ה דיש לומר שמיה כמפיק הא ב"ח ובקידושי' אגודה כתב שיש לומר בלא מפיק וכוק מוי מאי עמא דבר :
כתב מהר"ר יונה דאם שמע קדושה וקדיש ויש לו לענות אי"סר ואי אפשר לו לענות שניהם יענה אמן יהא שמיה רבא ע"ש סימן ט' וכ"כ מדברי כאר שבע דף כ"ח ע"ב : ג יש לומר ועתה יגדל זכור רחמיך ומהרש"ל בתשובה סימן ס"ד ואני נוהג לאומרם בתפלת יוצר אבל לא בתפלת ערבית ע"ש : כתב בספר כ"נ דאין אומרים אמן אלא פעם אחד אמן יהא שמיה רבא ולא יותר והאומרים שני פעמים טועים הם ופשוט הוא :

נז מ"ש א אומר שליח צבור ברכו וכו' כתב מהרש"ל כשאומר הש"צ ברכו אני אומר יתברך עד כל ברכה ותהלה וכשמגיע לשם אני אומר בשכ"מו כשמגיע להמבורך אני אומר יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם כשמסיים המבורך אני עונה ברוך ה' המבורך לעולם ועד קודם שאסב והדשים מקרוב כאו לומר את ה' אלהיך תירא כשמגיע לאת ודע שאינו מקבלה ולא מיסוד המכוון ועיין בתשוב' סי' ס"ד :
א זמן

יב * מנודה אין מצרפין אותו לכל דבר שצריך עשרה * אבל מותר להתפלל בבית הכנסת שהוא שם אלא אם כן פירשו להחמיר עליו בכך : יג י צריך * שיהיו כל העשרה במקום אחר ושליח צבור עמהם והעומד בתוך הפתח כין האגף ולחוץ * דהיינו כשסוגר הדלת ממקום [שפה] פנימית של עובי הדלת ולחוץ כלחוץ : יד ק מי * שעומד אחורי בית הכנסת וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות אפילו אינו רחב ארבע ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה : (הג"ה) גגין ועליות אינן בכלל בית והעומד עליהם אינו מצטרף * : טו ט אם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ ושליח צבור תוך הפתח הוא מצרפן :
יו י חצר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה דהיינו שנפרצה קטנה במקום חיבורה לגדולה נשארו משארית כותל זה שנפל * פסים (פירוש מעט כותל ישר ושוה) מכאן ומכאן הגדולה כמופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה אלא הרי היא כקרן זויות שלה לפיכך אם תשעה בגדולה ואחד בקטנה מצטרפין שהקטנה נגררת אחר הגדולה והרי היא כאלו הוא בתוך הגדולה כיון שהרוב בגדולה יא אבל אם היו תשעה בקטנה ואחד בגדולה * או חמשה בזו וחמשה בזו אין מצטרפין : יז יב היה * שליח צבור בקטנה וצבור בגדולה מוציאין ידי חובתן שהוא נגרר אחריהם אבל אם היה שליח צבור בגדולה וצבור בקטנה אינו מוציאן ידי חובתן * שאין הרוב נגרר אחר היחיד : יח יג אם * קצת מהעשר' בבית הכנסת וקצתם בעזרה אינם מצטרפין : יט * שליח צבור בתיבה ותשעה בבית הכנסת מצטרפין אף על פי שהיא גבוה י' ורחבה ד' ויש לה מחיצות גבוהות עשרה יד מפני שהיא בטלה לגבי בית הכנסת * ויש מי שכתב דהני מילי כשאין המחיצות מגיעות לתקרת הגג : ך * היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות * ויש אומרים שצריך שלא יהא מפסיק טינוף או עכו"ם : כא * עיר שאין בה אלא עשרה ואחד מהם רוצה לצאת בימים הנוראים כופין אותו לישאר או להשכיר אחר במקומו ואם הם אחד עשר ורוצים לצאת שנים ישכירו שניהם אחד בשותפו' במקומם ושניהם יפרעו בשוה ואם אחד עני ואחד עשיר פורעין * חציו לפי ממון וחציו לפי נפשות ושכר החזן על היוצאים בעד הנשארים : (הג"ה) ואין חילוק בין אם רוצה לילך זמן ארוך קודם י"ט או לא כל שלא יחזור ביום טוב * : כב * אין כופין להשכיר להשלים מנין כי אם בימים הנוראים וכגון שאין חסרים כי אם אחד או שנים אלא אם כן מנהג קבוע ומפורסם בעיר לכוף להשכיר אפילו בחסרון שלשה או ארבעה * אם יש מגיין מיושבי העיר כופין לשכור חזן : (הג"ה) וכן במקום שאין מנין תמיד בב"ה כופין זה את זה בקנסו' שיבאו תמיד מניין לב"ה שלא יתבטל התמיד * וע"ל ריש סימן ק"ן אם כופין זה את זה לבנות בית הכנסת :

נו דין עניית הקודש על ידי הקהל ובו ה"ס :

א א יש * לכוין בעניית הקדיש : (הג"ה) ב ולא יפסיק בין יהא שמיה רבה מברך : הנהות אשר"י בשם א"ז כתב דלפי' ראשון לא יפסיק בין שמיה לרבא ולפי' ר"י אין להפסי' בין רבא למברך : * ולענו אותו בקול רם * ולהשתדל לרוץ כדילשמוע קדיש : (הג"ה) ויש לפחות כשעונין קדיש וכל דבר שבקדושה ומי שבא לב"הכ ושומע הקהל עונים קדיש עונה עמהם אף על פי שלא שמע שליח צבור שאמר יתגדל וכו' * וגם השליח צבור צריך לומר יהא שמיה רבה וכשמתחיל יתגדל ג יש לומר ועתה יגדל נא כח וכו' זכור רחמיך וגו' : ב * כששליח צבור אומר יתברך כל העם עונין אמן וכן כשאומר בריך הוא וכן כשאומר ואמרו אמן : (הג"ה) ולא נהגו לומר אמן אחר יתברך ולא אחר בריך הוא ולא יפסיק בין בריך הוא לעילא מכל ברכתא וכו' : ג * העונים עד לעולמי עולמים בלבד טועים הם כי אסור להפריד בין עלמיא ליתברך : ד * כשאומר החזן יתגדל כורע וכן ביהא שמיה רבה וכן ביתברך וכן בבריך הוא וכן באמן : ה * לאחר שסיים הקדיש פוסע שלש פסיעות * ואחר כך אומר עושה שלום וכו' :

נז דין ברכו ועניתו ובו ב' סעיפים :

א א אומר * שליח צבור ברכו את ה' המבורך ועונים אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד * חוזר שליח צבור ואומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד : (הג"ה) ונהגו שהשליח צבור מאריך בברכו והקהל אומרים יתברך וישתבח וכו' בעוד שהוא מאריך בברכות :
ב * נקים שנהגו לצעוק על חביריהם בין קדיש וברכו ליוצר אור או לדבר בצרכי רבים טועים הם : (ועיין לעיל סוף סימן ל"ד) :

שם בשם רש"י ותשובת הרי"בש : רי"בש בתשובה אחרת : כסקים פ"ה : שם בשם רש"י ולדעת ר' ירוחם : סא"ק בשם רב האי גאון : ר"י כ"ג ח"ו : טור בשם הר"אש : עירובין נ"ב : תוס' והרא"ש שם : שם בגמרא : רבי ירוחם : מהר"י אבוהב והרש"בא בתשו' : סמ"ק סי' רפ"ב : טור ותוספת שם בפסקים : מהר"י אבוהב בשם הירו' ובשם רב אחא ושכן כתיב בסא"ח : הגה'מיי' פי"א מהלכות תפלה שכן פסק ר"מ : שם דעתו האחרו' ולזה הסכים הב"י : מהרי"ל סי' תכ"ז : מהר"יק בשור' קי"ג כתבי מהר"ר ישראל סי' רמ"ב תשובת רי"בש סימן תקי"ח : שבת קי"ט לפי' רש"י שם ור' יונה בפ"ג דברכות : תוס' שם בשבת ע"פ הפיסקתא וזוהר פ' תרומה : שם בזוהר : הנהות חדשים במרדכי דברכות : הרמ"בם בסדר התפלות : תשו' ר"י ניקאטילייא : לשון הכלבו : ב"י בשם מנהג : תרומ' הדשן סי' ג : ברכות מ"ט : ר' יונה והרא"ש בשם רבי יהודה ברצלוני בשם רב סעדיה : (טור) ספר המנהיג :

הלכות קריאת שמע

נח וברכותיה ובו ז' סעיפים:

א [א] זמן * קרית שמע של שחרית משיראה את חבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ארבע אמות ויכירנו * ונמשך זמנה עד סוף שלש שעות שהוא רביע היום * ומצוה מן המובחר לקרותה * כוותיקין (פי' תלמידים ורש"י פירש אנשים ענוים ומחבבים המצוה) שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה כדי שיסיים קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך לה התפלה מיד * עם הנץ החמה (פירש יציאת החמה הנגה הריומניס) * ומי שיוכל לכוין לעשות כן שכרו מרובה מאד: (הג"ה) שיעור הנץ החמה הוא כמו שיעור שעה אחת קודם שיעלה כל גוף השמש על הארץ:

ב * אם לא קרא אותה קודם הנץ החמה יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל:

ג * ומי שהוא אנוס כגון שהיה משכים לצאת לדרך במקום גדודי חיה ולסטים שלא יוכל לעמוד ולא לכוין אפילו פרשה ראשונה ואפילו עד לבבך * או שבני * השיירא (קרבאנא בלעז) הולכים מהרה ולא ימתינו לו כלל יכול לקרותה עם ברכותיה משעלה עמוד השחר דכיון שעלה עמוד השחר שפיר קרינן ביה ובקומך * וגם שפיר מקרי יוצר אור אבל אם אינו במקום גדודי חיה ולסטים וגם אין בני השיירא נחפזים כ"כ אפילו יוצא לדרך אחר שיעלה עמוד השחר אינו קורא עד שיגיע זמנה:

ד * אם קראה משעלה עמוד השחר אף על פי שלא היה אנוס יצא בדיעבד: (הג"ה) ואם קראה בלא ברכות יחזור לקרותה בזמנה עם הברכות ועיין לקמן סימן ס':

ה * אם נאנס ולא קרא קריאת שמע בערבית עד שעלה עמוד השחר כיון שעדיין לא הנץ החמה קורא קריאת שמע ויוצא בה ידי חובת קריאת שמע ערבית * ואם היה אנוס באותה שעה לצאת לדרך מקום גדודי חיה ולסטים לא יקרא אז קריאת שמע פעם שניה לצאת בה ידי חובת קריאת שמע של יום שמאחר שעשה לאותה שעה לילה אי אפשר לחזור ולעשותה יום:

ו * אף על פי שזמנה נמשך עד סוף השעה השלישית אם עברה שעה ג' ולא קראה * אז קורא אותה בברכותיה כל שעה רביעית שהוא שליש היום ואין לו שכר כקורא בזמנה [ב] ואם * עברה שעה ד' ולא קראה קורא בלא ברכותיה כל היום:

ז אם לא קראה ביום * י"א שיש לה תשלומין בערבית וכן אם לא קרא ק"ש ערבית יש לה תשלומין ביום * ויש חולקין:

נח מ"ש א זמן קרית שמע עד מי שיוכל לכוין וכו' וכתב בספר הלבוש דטועים המאחרים קרית שמע בשביל ציצית ותפילין שאין להם לסמוך שאינו מעכבות זו את זו אלא יקרא קרית שמע בזמנה בברכותיה וכשיהיה לו ציצית ותפילין יניחם ויקרא בהם קרית שמע או פרשה אחרת או מזמור אחד מתהלי' ע"כ ואני אומר ודאי אם יעבור זמן קרית שמע לא ימתין על טלית ותפילין אבל במשך הזמן ימתין עליהם וכדאמרינן כל הקורא קרית שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו: **ב** ואם עברה שעה ד' וכו' ובספר תומת ישרים סימן י"ג כתב דמן התור' זמן כל היום ומדבריהם עד ג' שעות וכתב שכן נראה דעת הרמ"בם מדכתב דמברך לפניה ולאחריה כל היום:

נט דין ברכה ראשונה ביוצר ובו ה' סעיפים:

א * ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם יוצר אור ובורא חושך * תקנו להזכיר מדת לילה ביום להוציא מלב האפיקורסים שאומרים שמי שברא אור לא ברא חשך:

ב * אם טעה ואומר אשר בדברו מעריב ערבים וגומר מיד ואמר יוצר אור וגם סיים יוצר המאורות יצא אבל אם אמר בדברו מעריב ערבים ולא אמר יוצר אור או לא סיים יוצר המאורות לא יצא ואם אמר יוצר אור ובורא חושך אשר בדברו מעריב ערבים וגם סיים מעריב ערבים לא יצא: (הג"ה) וה"ה אם לא אמר תחלה רק יוצר אור אם סיים מעריב ערבים לא יצא (דברי עצמו לפרש כן הטור והרא"ש): אבל אם סיים יוצר המאורות כיון שפתח יוצר אור יצא אף על פי שהפסיק במעריב ערבים:

ג [א] יש אומרים * שהקדושה שביוצר יחיד אומרה לפי שאינה אלא סיפור דברים * ויש אומרים שיחיד מדלגה ואינה נאמרה אלא בצבור * ויש לחוש לדבריהם וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון וטעמים כקורא בתורה: (הג"ה) וכבר פשט המנהג כסברא הראשונה ויחיד אומר אותה וכשעונין קדושה זאת אומרים אותה בקול רם:

ד * ברכת יוצר וערבית אומר עם השליח צבור בנחת: (הג"ה) ויזהר לסיים קודם שיסיים השליח צבור ויענה אמן אחר שליח צבור * ומיהו אם לא אמרה רק ששמע משליח צבור יצא דברכות אלו השליח צבור מוציא היחיד אף על פי שהוא בקי מיהו אין השליח צבור מוציא היחיד בפסוקי מעשרה: * ולא יענה אמן אחר בוחר בעמו ישראל באהבה משום דהוי הפסק (ועיין לקמן סימן ס"א):

ה * אם טעה בברכת יוצר בענין שצריך לעמוד אחר תחתיו אם טעה מקדושה ואילך אין השני צריך להתחיל אלא ממקום שפסק: (הג"ה) דהיינו שמתחיל מקדושה ואילך ואם טעה קודם קדושה צריך להתחיל בראש: (הר"י והרא"ש פ' אין עומדין והגהו' מיי' פ"י מה"ת וטור)

נט מ"ש א י"א שהקדושה שביוצר וכו' דיש לומר בשפה ברורה ובנעימה קדושה הדלי"ת בחולם ור"ל ובנעימות קול קדושה וטהורה על שם ששמעו אחרי כי נעמו וכתוב ונעים זמירות ישראל וזהו שקרא לשפה ברורה קרא גם כן לנעימה קדושה כמ"ש הרד"א ז"ל ולאפוקי מאלו שקורין הדלי"ת בשורק וכתב בספר כ"ג דכן משמע מדברי התוספת בפ"ק דחגיגה דף י"ג ע"ב ד"ה מושעתן של חיות ולמאן דגורס הדלי"ת בשור"ק כמשך מלת קדושה עם שלמטה קדושה כולם כאחד וכו' כתב בתשובות ב"י שבכל הנוסחאות הישנות כתיב רצון קוניהם ושכן ראוי לומר ע"כ: **כתב** הר"מ מכאנו בי' ק"ב בקדושה דמיושב אם היה יושב ועומד ה"ז טועה אבל אם היה עומד וישב ניכר שאינו חכם עכ"ל:

ס דין ברכות לקריאת שמע ואם צריכים כוונה ובו ז' סעיפים:

א * ברכה שנייה אהבת עולם: (הג"ה) [א] ויש אומרים אהבה רבה וכן נוהגין בכל אשכנז: * ואינה פותחת בברוך מפני שהיא סמוכה לברכת יוצר אור ואם היא פוטרת ברכת התורה (עיין לקמן סימן מ"ז):

ב [ב] קרא * קריאת שמע בלא ברכות יצא י"ח קריאת שמע * וחוזר וקורא הברכות בלא קריאת שמע ונראה לי שטוב לחזור ולקרות קריאת שמע עם הברכות:

ג * סדר הברכות אינו מעכב שאם הקדים שנייה לראשונה יצא ידי חובת הברכות:

ד [ג] יש אומרים * שאין מצות צריכות כוונה * ויש אומרים שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה וכן הלכה:

ה * הקורא את שמע ולא כיון את לבו בפסוק ראשון שהוא שמע ישראל לא יצא ידי חובתו והשאר אם לא כיון לבו אפילו היה קורא בתורה או מגיה הפרשיות האלו בעונת קריאת שמע יצא והוא שכיון לבו בפסוק ראשון:

ס מ"ש א ויש אומרים אהבה רבה והתוספת כתבו דהנ אונים הכריעו בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם וכן המנהג: **ב** קרא קריאת שמע וכו' הרשב"א ז"ל בתשובה הקורא קרית שמע בלא ברכותיה יצא דברכות אינו מעכבות מיהו מצוה מן המובחר שחוזר ואומר הברכות בפני עצמן בלא קרית שמע ואף על פי שברכות לפני קרית שמע נתקנו לאו ברכות דקרית שמע הם כדי שתאמר האיך יברך וכן הסכימו הגאונים שהרי אינו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את שמע ולפיכך אף על פי שיצא ידי קריאת שמע ידי ברכות לא יצא וחוזר וקורא ברכות בפני עצמן והביא ראיה לדבר עכ"ל: **ג** יש אומרים עיין לקמן סימן תקפ"ט ומשמע דגם למאן דס"ל דאין מצות צריכות כוונה ק"ש צריך כוונה דזהו קבלת עול מלכות שמים:

בא מ"ש

ברכות ט' וכאחרי': שם וכר' יהושע: (שם): (שם): מיימוני כ"א: רבי יונה שם: שם בגמ' ח' לפי' הרי"ף והרמ"בם בפ"א מהק"ש והרש"בא: ר' יונה: הרש"בא: הרי"ף והרמ"בם: ב"י סימן מ"ו: שם בגמ' ח' לפי' הרי"ף והרמ"בם: הרא"ש שם: ברכות ח': שם י': הרא"ש שם לדעת רב האי גאון: כל בו בשם ר"ת: (שם) ברכות י"ב: תלמידי ר"י שם: שם לפי' הרא"ש: תלמידי ר' יונה בשם רבני צרפת וקצת הגאונים ורבנו ר"י והרא"ש ותשובת הרמ"בם ובא"ח שכתב העיד על אביו שחזר בו הלכה למעשה: הרמ"בם בפ"ו מהלכות תפלה והרש"בא ור' ירוחם והמנהיג ורב כטורא ור' אליעזר ממיירוב ור' ברוך והזוהר: הרש"בא ותה"ד סי' ק וכס' הפרדס שכן נהגו: הגהו' מיימוני בנוסח התפלה: תשובת הרא"ש כלל ד' סי' י"ט: הגהו' מיי' פ"א מהל"ב ורוקח סימן רי"ח: הר"י פ' מ"ט: ר' יונה בשם ר"מ והרמ"ה והר"מ כן: ירושלמי ע"פ ר' יונה והרא"ש: ברכות י"א וכרבנן הרי"ף: (טור) שם י"ב וירושל' ד': רב האי והרש"בא מההי' דברכו' ד' י"ב ירושלמי ד': תוס' ור' יונה: בה"ג והר"א פ"ב דר"ה: רמ"בם פ"ב מה"ת כר"מ שם בד' י"ג:

סא דין במה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע' ובו כ"ו סעיפים :

א * יקרא קריאת שמע בכוונה באימה ביראה ברתת וזיע : **ב** * אשר אנכי מצוך היום היינו לומר בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ולא כמי שכבר שמע אותו הרבה פעמים שאינו חביב אצלו : **ג** * בקריאת שמע יש רמ"ח תיבות וכדי להשלים רמ"ח כנגד איבריו של אדם מסיים שליח צבור ה' אלהיכם אמת וחוזר ואומר בקול רם ה' אלהיכם אמת : (הג"ה) וכזה כל אדם יוצא כו"ל ושומעין מפיו שליח צבור שלש תיבות אלו * [ח] ואם היחיד רוצה גם כן לאמרם עם השליח צבור אין איסור בדבר : (דברי עצמו) * ואם הוא קורא ביחיד יכוין בט"ו וו"ין שבאמת ויציב שעולי' צ' כנגד ג' שמות ההוי"ה שכל שם עולה כ"ו ור' אותיותיו הם ל' : (הג"ה) ויש עוד טעם אחר בדבר דט"ו וו"ין עולין צ' והקריאה כתשכת א' כרי נ"א כחכין אין והוא כמכין השם בקריאתו ובכתיבתו והוי כאלו אמר ה' אדנ"י אות * ויש שכתבו דכל הקורא קריאת שמע ביחיד יאמר אל מלך נאמן שמע ונומר כי שלש תיבות אלו משלימים המנין של רמ"ח והוא במקום אין שיש לענות אחר ברוך הבוחר בעמו ישראל באהבה וכן נוהגין ונראה לי מכל מקום כשקורא עם הצבור לא יאמר אע"כ רק יאמר אמן אחר השליח צבור כשמסיים הברכה וכן נוהגין ונכון הוא : **ד** * נוהגים לקרות פסוק ראשון בקול רם כדי לעורר הכוונה: **ה** * נוהגים ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין : **ו** * צריך להאריך בחי"ת של אחד כדי שימליך הקדוש ברוך הוא בשמים וארץ * שלזה רומז הטוטרת שבאמצע גג החי"ת ויאריך ברלת של אחד שיעור שיחשוב שהקדוש ברוך הוא יחיד בעולמו ומושל בארבעה רוחות העולם ולא יאריך יותר מכשיעור זה * ויש [כ] נוהגים להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות: **ז** * ירגיש בדלי"ת שלא תהא כרי"ש : **ח** * לא [ג] יחטוף בחי"ת * ולא יאריך בא"לף : **ט** [ד] אכור * לומר שמע שני פעמים בין שכופל התיבות שאומר שמע שמע בין שכופל הפסוק הראשון : **י** [ה] כשקורא * קריאת שמע על מטתו מותר לקרות כל הפרשת ולחזור ולקרותה : * ויש מי שאומר שגם בזה יש ליזהר מלומר פסוק ראשון : (הג"ה) שני פעמים: **יא** [ו] האומרים * באשמורת בסליחות וביום כפור בתפלת נעילה שני פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמדם שלא יאמרו : **יב** * ה' [ז] הוא האלהים שאומרים אותו ביום כפור בתפלת נעילה שבעה פעמים מנהג כשר הוא : (הג"ה) [ח] יש אומרים שיש ליזהר שלא לענות על שום ברכה שני פעמים אין * : **יג** * אחר פסוק ראשון צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד [ט] בחשאי : **יד** * צריך להפסיק מעט בין לעולם ועד לואהבת כדי להפסיק בין קבלת מלכות שמים לשאר מצות : (הג"ה) ויש להפסיק בפסוק ראשון בין ישראל לה' ובין אלהינו לה' השני כדי שיהא נשמע שמע ישראל כי ה' שהוא אלהינו הוא ה' אחד * ויש להפסיק מעט בין אחד לברוך כי עיקר קבלת מלכות שמים הוא בפסוק ראשון * : **טו** * צריך להפסיק בין היום על לבבך ובין היום לאהבה שלא יהא נראה היום ולא למחר : **טז** * צריך להפסיק בין נשבע לה' כדי להטעים יפה הע"ין שלא תהא נראית כה"א : **יז** * צריך להתיז זי"ן של תזכרו דלא לשתמע תשקרו או תשכרו והוי כעבדים המשמשים על מנת לקבל פרס יכן צריך להתיז זי"ן של וזכרתם : **יח** ידגיש יו"ד של שמע ישראל שלא תבלע ושלא תראה אל"ף וכן יו"ד דוהיו דלא לשתמע והאו : **יט** * צריך [י] ליתן ריוח בין וחרה לאף דלא לשתמע וחרף : **כ** * צריך ליתן ריוח בין תיבה שתחלתה כסוף תיבה כגון בכל לבבך על לבבכם בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ: **כא** * צריך [יא] בכל אל"ף שאחר מ"ם להפסיק ביניהם כגון ולמדתם אותם וקשרתם אותם ושמתם את וראיתם אותם (וזכרתם את ועשיתם את) שלא יהא נראה כקורא מותם מת: **כב** * אף בפסוקי רזמרה בתפלה צריך לדקדק בכך : (הג"ה) והוא הדין הקורא בתורה בנביאים ובכתובים יש ליזהר * : **כג** * צריך לדקדק שלא ירפה החזק ולא יחזק הרפה ולא יניח הנד ולא יניד הנח : **כד** * צריך לקרות קריאת שמע בטעמים כמו שהם בתורה: (הג"ה) אבל לא נהגו כן במדינות אלו ומכל מקום המדקדקים מקפידים בכך : **כה** * כשיאמר וקשרתם לאות על ידך ימשמש בתפילין של יד וכשיאמר והיו לטוטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש וכשיאמר וראיתם אותו ימשמש בשני ציציות שלפניו : (ועיין לקמן סימן כ"ד סעיף ה') : **כו** * ויש נוהגים לקרות קריאת שמע בקול רם ויש נוהגים לקרותו בלחש : (הג"ה) ומכל מקום יאמרו פסוק ראשון בקול רם וכן נוהגין * :

סא **כ"ש** **א** ואם היחיד אף על גב דאמרינן בגמרא דאם אומר אחת אחת משתיקין אותו היינו כשאינו אומר אלא אחת אחת בלבד אבל כשאומר אלו ג' תיבות נ"ל כה ואם הג' פרשיות של קריאת שמע הם מן התורה עיין בפומת ישרים סימן י"ב : **ב** ויש נוהגים להטות כרא"ש אף על גב דאמרינן בקורא את שמע לא יקרוץ בעיניו ולא ירמוז בשפתיו דהתם הקריאה והרמיזה לצורך דבר אחר ומבטלין הכוונה אבל הכא הרמיזה היא לצורך הכוונה ונומרת אותה עכ"ל הרא"ש: **ג** לא יחטוף בחי"ת כלומר שלא יקראנה בחטף בלא פת"ח כן פירש ב"י ז"ל וב"ח הקשה דאם כן לימא הזהיר בחי"ת דאחד יותר מחי"ת דוהשתחויתם ופירש שלא ימהר בקריאה מפני שצריך לכוין בה שימליכו ב"ו שמים והארץ לשון הב"ח וצריך להאריך בדלי"ת דאחד פירש כשיעור"ש בדל"ת יאריך בכשיעור הרוח שחושיא מכיו שיעור שיחשוב בלבו וכו' ולא כאותן המאריכות בד' בנקודת הצי"רי תחת הדלי"ת ומפסידין הכוונה וכך קבלתי ממורי החסיד מהר"ר ש"ו ז"ל מלובלין : **ד** אכור לומר וכו' הפוסקים מחולקים רש"י ותוספות מפרשי אמר פסוקא פסוקא ומשתקין אותו מפני שנראה כמקבל עליו שתי רשויות ואם אמר תיבה וכפלה ה"ד מגונה אבל שתוקי לא משתקינן וכה"ג ור"ח פירש אפכא פסוקא פסוקא אין משתקין אותו מיהו מגונה ותיבה תיבה משתקין אותו והמחבר קיצר בכאן דלית נ"מ כ"כ דתרווייהו מיהו אסירי : **ה** כשקורא קריאת שמע על מטתו וכו' והטעם כיון שקורא כל הפרשה נ"ל כה : **ו** האומרים באשמורת וטעם שלהם כתבו התוספת דהיו סברי דדוקא כשקורא קריאת שמע כעונתה ומקבל עליו עול מלכות שמים אז יש לחוש שלא יכפול הפסוק אבל שלא בזמן קריאת שמע ליכא למיחש אבל רוב הפוסקים חולקים על סברא זו : **ז** ה' הוא אלהים הטעם מבואר בתוספת משום דאשכחן גבי אליהו שאמר גם כן שני פעמים ה' הוא אלהים : **ח** יש אומרים שיש ליזהר והב"י כתב על דין זה והלא מצינו בקרא אין ואמן אף על גב דכתיב אמן שני פעמים ה"ה נראה דאפילו בלא וי"ו אין קפידא עכ"ל ומ"מ משמע דאם אומר בוי"ו דל"ל כה: **מבואר** בגמרא שם דאפילו לא כיון לבו בפסוק ראשון איכו רשאי לחזור ולומר אותו פסוק אבל הב"ח כתב היינו דוקא בקול רם אין לאומרו אבל בלחש מותר, וכתב שכן אי' בספר חסידים י"מ זכתב הב"ח דהכי יש לדייק מדברי הגמרא דאמרינן משתקין אותו משמע בציבא אחרים דשומעין אותו אבל בליכא אחרים דשומעין נ"ל כה : **ט** אומרים אותו בחשאי הטעם מבואר דתקנו לומר בחשאי משום דיעקב אמרה ומשה לא אמרה תקנו לאומרה בחשאי וכתב הטור אפילו במקום שנוהגים לקרות קריאת שמע בקול רם צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול נמוך בחשאי : **כתב** כנה"ג בשם ר"י א"ז י"ל שאם לא אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אין מחזירין אותו והטעם כתב הכ"ח עכשיו שאינו רק תקנה לכיכך איכו חייב לחזור : **י** צריך ליתן ריוח וכו' וכתב הר"ר דוד קמחי בספר מכלל מה שאמרו רבותינו לצריך ריוח בין הדביקים כגון בכל לבבכם על לבבכם וכיוצא לא אמרו להפסיק שלא לתת מקף בין שני למדין כאשר הוא אלא אף על כי שיקראם במקף יתן ריוח והבדל בלשון שידמה בו ששני למדין קרא כי הנה בכל נקוד בק"מץ ומפני המקף ואם יקרא אותו בלא מקף יהיה נקוד בחו"לם וזה לא אמרו רבותינו ז"ל להחליף התנועות אשר נתנו למשה מסיני עכ"ל : **יא** צריך לדקדק שלא ירפה כ"כ הרי"בש ז"ל וכתב עליו הרא"בד ולא ידעתי בנוד מהו וזה הכבד יש בו אם אמר על לבבך בנוד בית השני כדי להטעימה שלא תראה וי"ו ואם ישעים יו"ד של ישראל שלא תראה אל"ף גבינא בו תביא עליו ברכה עכ"ל וב"י תירץ בעד הרא"בם ז"ל ולי נראה בדברי הרמב"ם כפשטן מפני שבי"ת שנית של לבבך נקודה בשב"א וישכונה להיות כתנכת ואז היא נחה ואם יקראנה כאילו היא נקודה בצי"רי או היא נדה ואין קריאתה כמו שקבלנו הנקודה ואי משום שלא תראה וי"ו הלא גם בבהוא מוסף אכשר לקרות בנגינה שלא תראה וי"ו ולכך אין לשנות קריאת שום אות כיון שהוא נקוד ועכ"ד וביו"ד של ישראל גם הרמב"ם מודה דהכון להטעימה שלא תראה אל"ף :

ככ ע"ש

טורוב מהרש
ויקרא רבה פיכך'
בזוהר תפלתי :
וזהר פוק כ' וירא
אליה ה' ובתיקונים
תיקון י"א :
ב"י בשם א"ח :
(שם)
מהר"יק מורש
ו"כ והגור :
(טור)
מהא דרבי ברכות
י"נ לכי' הרא"ש :
שם בגמרא :
מכקות ל' :
(טור)
ירוש' דברכו שם :
בבבלי שם :
הרא"ש :
בבבלי ל"נ :
הגה"מיי' פ"ב מה'
ק"ש ומהרי"א
בשם כה"ג : שם :
תו' שם ל"ד והרא"ש:
(שם)
ב"י בשם אהל מועד:
פסחים נו' :
טור מהא ר"מ שם:
יוסף:
להודהם :
שם בפסקים :
ירוש' דברכו' ב"ב
שם בירוש' :
הרא"ש :
הר"אש שם כב"ב
דברכו' : שם בני'
ט"ו : ר' יונה בכ"
הירא' ובתבכהנה
מיי' בכ"ב מה"ק
בכן נהגו: שם בש'
הירא': ב"י בשם
הר"דק : הריו' בש
שם : ר' יונה בכ"ב
דברכות מהרי"א
דפסקים כ"ו :
תש בת הרי"בא
סק"כו : תש'
הרש"בא : כלבו :

סב מי שלא דקדק בק"ש או לא השמיע לאזנו · ובו ה' סעיפים :

א * אף על פי שמצות לדקדק באותיותיה [א] קראה ולא דקדק בהן יצא : ב [ב] יכול * לקרותה בכל לשון * ויזהר מדברי שבוש שבאותו לשון וידקדק בו כמו בלשון הקודש : ג * צריך להשמיע לאזנו מה שמוציא בפיו ואם לא השמיע לאזנו יצא ובלבד [ג] שיוציא בשפתיו : ד * אם [ד] מחמת חולי או אונס אחר קרא קריאת שמע בלבו יצא : (הגה) ואף לכתחילה יעשה כן אם הוא במקום שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס יהרהר בלבו ובלבד שלא יהא המקום מטונף לגמרי דאסור להרהר בדברי תורה במקום הטנופת* : ה [ה] צריך * שליח צבור להשמיע קולו בשמע ישראל כדי שישמעו הקהל וימליכו שם שמים יחד :

ברכות ט"ו וכר"י : שם י"ג סוטה ל"ב : ר"מ פ"ב מה"קש : ברכו' ט"ו וכת"ק : ס"ח לדעת הירושלמי : ב"י סי' פ"ה : כל בו בשם מדרש :

סג לישב בשעת ק"ש ושלא ישן · ובו ט"ס :

א [א] קורא * אותה מהלך או עומד או שוכב או רוכב ע"ג בהמה או יושב * אבל לא פרקדן דהיינו שפניו טוחות בקרקע או מושלך על גבי ופניו למעלה [ב] אבל קורא והוא שוכב על צדו : (הגה) [ג] ומאחר שכבר שוכב ואיכא טרחא לעמוד * : * ואם היה בעל בשר הרבה ואינו יכול להתהפך על צדו * או שהיה חולה נוטה מעט לצדו וקורא : ב * מי [ד] שרוצה להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרותה מעומד [ה] נקרא עבריין : ג [ו] היה * מהלך בדרך ורצה לקרות קריאת שמע צריך לעמוד בפסוק ראשון : ד * עיקר הכוונה היא בפסוק ראשון הלכך אם קרא ולא כיון לבו בפסוק ראשון לא יצא י"ח וחוזר וקורא * ואפילו למ"ד מצות אינן צריכות כוונה מודה הכא : ה * אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא * ער ממש מכאן ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא ער ממש [ז] שאף על פי שהוא קורא מתנמנם יצא : (הג"ה) ודין שתוי ושכור (עיין לקמן סימן צ"ט סעיף א') : ו * הקורא קריאת שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו בפרשה ראשונה שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים * מפני שנראה כקורא עראי [ח] וכתיב ודברת בם ודרשינן עשה אותם קבע : ז * היה עוסק במלאכה ורצה לקרות קריאת שמע יתבטל ממלאכתו עד שיקרא פרשה ראשונה כדי שלא יהא כקורא עראי : ח * האומנין וכן בעל הבית שהיו עושים מלאכה בראש האילן או בראש שורות הבנין קורין קריאת שמע במקומם ואינן צריכין לירד : ט * הכתף אע"פ שמשאו על כתיפו קורא קריאת שמע אבל לא יתחיל בשעה שטוען ולא בשעה שפורק מפני שאין לבו מיושב :

ברכות י' : שם י"ג לפירוש הרמ"בם : שם בגמרא : הר"י פ' מי שמתו : ר"מ פ"ב מה"קש : שם בגמרא י' ובשבת מ' : ברכו' י"ג כר' יהוד' : שם וכר' מאיר : הרב"ב שם : שם : כן פי הרא"ש ור' יונה ושם כרב האי : יומא י"ט : הרי ף בפ"ב דברכות : שם בגמרא ט"ז : (שם) : ירושלמי ה' ע"א :

סד דין הטועה בק"ש · ובו ד' סעיפים :

א * קראה למפרע לא יצא * בד"א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לחברתה [א] אף על פי שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה : ב * קרא פרשה וטעה בה * אם יודע היכן טעה כגון שקרא כולה [ב] אלא שדלג פסוק אחד באמצע חוזר לראש אותו הפסוק וגומר הפרשה * ואם אינו יודע היכן טעה חוזר לראש הפרשה : ג * טעה בין פרשה לפרשה שהוא יודע שסיים פרשה ואינו יודע אם ראשונה אם שנייה חוזר לפרשה ראשונה [ג] ויתחיל והיה אם שמוע : ד [ד] היה * עומד בוכתבתם ואינו יודע אם בוכתבתם שבפרשה ראשונה אם בוכתבתם שבפרשה שנייה חוזר לוכתבתם שבראשונה והני מילי שלא התחיל למען ירבו ימיכם אבל אם התחיל למען ירבו ימיכם אין צריך לחזור דבירכיה נקט ואתא :

ברכות ט"ו : ר"מ פ"ב מה"קש : שם בגמרא : הרא"ש בשם התוספתא ור' יונה ותוספת : שם בגמ' ט"ו : שם : שם :

סב מ"ש א קרא ולא דקדק באותיות בגמרא אמרינן דמאן דמדקדק באותיו' מצננין לו גיהנם : ב יכול לקרות אפילו יחיד ולאפוקי מקצת פוסקים דאוסרים ליחיד כ"א בלשון הקודש מכח דאל ישאל צרכיו בלשון ארמי ולאו מלתא דמה שאלת צרכי איכא בקרית שמע עכ"ל ב"י והטעם מבואר בפרק היה קורא דכתיב שמע בכל לשון שאתה שומע : ג ובלבד שיוציא בשפתיו פירש אבל בהרהר לא יצא דק"ל דהרהר לאו כדיבור דמי אבל בעל המאור בפרק היה קורא וריא"ז כתבו שאפילו הרהר בלבו יצא : ד ואם מחמת חולי או אונס כ"כ הא"ח בשם הירושלמי ומביא טעם לדבריו משום שנאמר אמרו בלבבכם משמע דאפילו בהרהר יוצא והיינו בחולה ואנוס :

כתב הרא"ש בתשובה ח"א סימן ע"א השומע קריאת שמע ולא קרא יצא י"ח והר"ס אלשקאר כתב שלא יצא י"ח ולמאן דס"ל דאפילו בהרהור יצא מכ"ש שיצא בכאן ונראה דהיינו דוקא באיבין הלשון ואפילו בלשון הקודש בעינן דוקא שיבין ועיין בספר ברכת אברהם ח"ש סי' רפ"ו והיינו דוקא ביחיד המוציא את היחיד אבל יחיד המוציא את הרבים או יחיד המוציא את הסכי' בברכת המזון אפילו אינו מבינים הלשון יוצאים ועיין בספר כ"נ מה"ב : ה צריך כ"כ הכל בו בשם המדרש ומביים שם אפילו אמר יחיד כבר שמע ישראל צריך נ"כ לאומרו עם הציבור שלא יהא נראה שאינו מודה למה שציבור אומרים עכ"ד :

סג מ"ש א קורא אותה וכו' כן דרש ב"ה מקרא דכתיב בלכתך בדרך : ב אבל קורא הוא והוא שכב על צדו פירש אפילו לכתחלה ומותר וכן מוכח מההיא דתניא שנים שהיו ישנים בטלית אחת זה מחזיר פניו לכאן וקורא וזה מחזיר פניו לכאן וקורא וכן מוכח מהא דאמרינן דשמואל קרא וחזר וקרא עד דאשתקע בשינה ובודאי דרך שכיבה קרא מיהו היינו דוקא על צדו ממש אבל בנוטה מעט על צדו אסור ומפרש הטעם בגמרא מפני שנראה כמקבל עליו עול מלכות שמים דרך גאוה וזה שכתב המחבר בכאן אבל לא פרקדן וכו' ע"כ מיירי בנוטה מעט לצידו דאם לא כן אפילו למינקא כך ולא קורא קריאת שמע אסור כדאמרינן דריב"ל לייט אמאן דגני אפרקדן : ג מאחר שכבר וכו' פירש דהוא מוכרח דאפילו שכב על צידו ממש אסור לכתחלה לקרות קריאת שמע אך אם כבר שכב לא הטריחו לעמוד ויכול לקרות כך מושכב אבל קשה לפ"ד למאי משני על הא דמקשינן והא ר"י מגלי וקרי ומשני שאני ר"י דבעל בשר הוא ת"ל דאפילו כל אדם נמי כיון שכבר שכיב ואין לומר דאפילו לפי סברתו איכא לחלק בין נוטה מעט על צדו ובין שוכב על צדו ור"י כיון שלא היה נוטה אלא מעט על צדו היה אסור לכל אדם אך לר"י דבעל בשר היה מותר אם כן אם הוא כבר לחלק בין מעט להרבה מכ"ל לחלק בין לכתחלה ובין אם כבר שכיב כיון דאפשר לישב הסוגיא כפשוטו וכמו שפירש המחבר והוא דעת הרמב"ם ז"ל ואנו אין לנו רק שלוקי דינים שהם בהכרח בכורך ישוב הסוגיא דס"כ ולא יותר ועיין בספרי טירת כסף מ"ש בכ"ד : ד מי שהוא רוצה וכו' כ"כ הטור בשם רב עמרם וכתב הב"י הטעם משום דאי בינם הוא הרי הוא עובר על דברי ב"ה ומקיים דברי ב"ש שאמר בבוקר יעמד ואם בלילה הוא אף כדברי ב"ש לא עשה : ה נקרא עברייגא כדאמרינן בפרק כירה מאן דעבר אדרבנן שרו למקרא עברייגא : ו היה מהלך הטעם מבואר בתוספת דאי אפשר לכוין כ"כ במהלך וז"ל המדרש תנחומא רב יהודה בשם שמואל אמר אסור לקבל עול מלכות שמים כשהוא מהלך אלא יעמוד ויקרא כשיגיע לואהבת ילך לדרכו וכתב הב"ח כשהוא רכוב ע"ג בהמה או יושב בקרון יכול לכוין היטב ואין צריך לעמוד ואני אומר כיון דק"ל דרוכב כמהלך דמי צריך לעמוד הסוס עד שיאמר הפסוק ראשון ובספ' כ"ג מה"ב הסכים לדברי הב"ח דלענין זה לא אמרינן רוכב כמהלך דמי ויש לסמוך עליהם בעת הצורך : ז שאף על פי שהוא קורא ומתנמנם משמע אבל אם לא קרא כלל ודאי דלא יצא דאם לא כן ליקנוט רבותא וכב"י בהדיא בשם רבינו האי והר"ר יונה וכן משמעות דברי הרמ"בם ז"ל : ח וכתיב ודברת בם פירש בכאן אין הטעם משום כוונה שהרי אין צריך כוונה כ"א בפסוק ראשון ורמיזה וקריצה אסור בכל הפרק הראשון וכדכתב הטור וז"ל אע"ג דלא בעינן כוונה אלא בפסוק ראשון הכא אסרינן בכל הפרק משום שנראה כקורא דרך עראי עכ"ל וכתב הר"ר יונה טעם דאסור טפי בפרק ראשון מכל פרשיות ק"ש משום דפ' ראשון הוא מדאורייתא ושאר הפרקים אינן כ"א מדרבנן והב"י דחה דבריו שכבר כתב"ר שאינו מדאורייתא אלא פסוק ראשון בלבד ומה שהחמירו בפ"א משום דעיקר קבלת עול מלכו' שמים הוא :

סד מ"ש א אע"פ שאינו רשאי כלומ' דלכתחל' בדרוה לאומר על הסדר וכדאמרינן במשנ' למה קדמה שמע לוהיה אם וכו' וכן כמי אמרינן בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק : ב אלא שדלג וכו' כראה דלאו דוקא פסוק א' אלא אפי' תיבה א' נמי חוזר לשם וכ"כ הרא"ש בהדיא : ג ויתחיל והיה אם שמוע והו דעת רש"י והטור אבל הרמ"בם כתב דיש להפסיל ואסכת ויש להקמיר כדבריו : ד היה עומד בכתבתם וכו' ב"ו ומבואר שם וכתב הרש"בא היה מנח עניו באמצע פרשת מאיזה פרשה מג' פרשיות שיהיה והוא מסופק אם אמר תחלת הפרשה עד מקום שעומד שם מוקתו אמר וזה שלימלה ומדברי רש"י כראה דוקא בלמען ירבו עד גמור הפר' הדין כן ולא בשאר פרשיות אבל עיקר כראה כדברי הרש"בא ז"ל דגם שאר פרשיות שגורו כ"כ כמו פרשה של למען ירבו עד גמירא ועיין ב"י

סה הנכנס לב"ה ומצא צבור קוראין ק"ש או שהפסיק בשעת הקריאה ובו ג' סעיפים:

א * קראה סירוגין דהיינו שהתחיל לקרות והפסיק בין ברכות כ"ד לדעת
בשתיקה בין בדבור וחזר וגמרה אפילו שהה כדי לגמור הרי"ף והרא"ש:
את כולה יצא א אפילו היה ההפסק מחמת אונס: (הג"ה)
ויש אומרים דאם היה אונס והפסיק כדי לגמור את כולה חוזר לראש והכי
נהוג ומשערין ענין השהייה לפי הקורא ולא לפי רוב בני אדם * וכן הוא רשב"א ס"ב הי"ב
לקמן סימן ק"ד: ב * קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת קירה: הרי"ן בשם
ומצא צבור שקורין קריאת שמע צריך לקרות עמהם פסוק ראשון בשם ר"ג:
שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חביריו
* וה"ה אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים ת"ה סימן ג:
במקום שרשאי לפסוק אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק
כגון מברוך שאמר ואילך לא יפסיק אלא יאמר התיבות שהוא אומר
בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון בניגון הציבור שיהא נראה
כאלו קורא עמהם: ג * קרא קריאת שמע ונכנס לבית רוקח סימן ג':
הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע טוב שיקרא עמהם כל
קריאת שמע ויקבל שכר כקורא בתורה: (הג"ה) אבל אינו
חייב רק בפסוק ראשון כמו שכתבתי *: (ב"י):

סו באיזה מקום יכול להפסיק ובאיזה מקום לא יפסיק ובו י' סעיפים:

א * בין הפרקים א שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום ברכות י"ג וכר'
לכל אדם ב ובאמצע שואל בשלום מי שהוא ירא יהודה: לפירוש
ממנו * כגון אביו או רבו ג או מי שהוא גדול ממנו בחכמה וכ"ש הגאונים והרא"ש
מלך או אנס ומשיב שלום לאדם נכבד * ואפילו באמצע הפסוק ירושלמי דע"כ:
* חוץ מפסוק שמע ישראל * ובשכ"מלו שלא יפסיק בהם כלל אם כן מנא הרא"ש
לא מפני מי שירא שמא יהרגנו: ב ד אם * שכח להניח ציצית כתוב: ב"י:
ותפילין יכול להפסיק בין הפרקים להניחם ויברך עליהם: (הג"ה) בכלי הלקט:
ה ויש אומרים שלא יברך עליהם עד אחר התפלה ו והכי נהוג לענין
טלית *: ג ז לקדיש * ולקדושה ולברכו מפסיק אפילו באמצע ב"י: סמ"ק ור'
הפסוק וכן למודים ח אבל לא יאמר אלא תיבת מודים בלבד: יונה והרא"ש ורוב'
(הג"ה) וכן בברכו לא יאמר יתברך וישתבח וכו' ט ויש אומרים המפרשים:
דאמן שעונין אחר ברכת האל הקדוש ואחר שומע תפלה יש
לו דין קדושה ויכול לענות אותם בקריאת שמע וכן עיקר ולכל הכי מילי
פוסקים במכל שכן י באומר תחנונים *: ד כהן שהיה קורא תשובת הרשב"א
קריאת שמע וקראוהו לקרות בתורה יא יש * מי שאומר שמפסיק בעל העיטור:
יב ויש * מי שאומר שאינו מפסיק יג והלכה כדבריו: ה הרשב"א בתשו' ג
* ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע ברכות י"ג:
בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר אבל בין ויאמר
לאמת ויציב לא יפסיק יד שלא * להפסיק בין ה' לאמת אלא שם י"ד:
אלא יאמר אני ה' אלהיכם אמת ואז יפסיק כדין באמצע הפרק:
ו * אם פסק מפני היראה או הכבוד אחר שאמר אמת או שם וכרכה:
שסיים קודם החזן וכמך ה' אלהיכם עם אמת וממתין שיתחיל החזן
ושיאמר עמו אינו צריך לחזור ולומר פעם אחרת אמת: ז
טו אינו * אומר אמן אחר גאל ישראל משום דהוי הפסק : לדעת ר"י בפ"א
(הג"ה) מהל"ב וע"כ המחבר

סה מ"ש א אפילו היה ההפסק וכו' כלומר שהיה מחמת אונס שאפילו היה רוצה לקרות לא היה יכול כגון שהיה במבואות המטונפות וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות קריאת שמע וכתב הב"י ובמגילה ובתפלה אפילו הפסיק בלא אונס חוזר לראש ועיין בל"מ אות ע"ו:

סו מ"ש א מפני באדם נכבד פירש באדם שחייב לכבדו כגון שפוגע בו זקן או ת"ח כמותו שהוא מחויב לכבדו שואל בשלומו וכן משמע מדברי המרדכי ומדברי ב"י בכתיב כ': ב ובאמצע כגון אביו או רבו וזו דעת הרא"ש והר"ר יונה והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות קריאת שמע פירש דשואל מפני הכבוד היינו בשלום רבו או אביו שחייב לכבדם ומפני היראה פירש דהוא מלך או אנס וכן פירש רש"י ז"ל אכן הרא"ש חלק עליו וכתב דמלתא דפשיטא היא ואין בו צורך דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש לכן פירש הוא כמו שכתב המחבר בשמו וכ"ל דמלך ישראל בכלל מי שירא ממנו הוא כדאמר בגמרא שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך והב"ח פסק כדעת הרמב"ם ורש"י ז"ל וכתב דכן דעת סמ"ג וסמ"ק עכ"ד: ג או מי שהוא גדול וזו דעת הרשב"א ז"ל דסובר דמי שגדול ממנו בחכמה אף על פי שאינו רבו הוי בכלל היראה עכ"ל ומצאתי בגליון המרדכי וז"ל מכמוקי הר"ר אייזק שטיין
כתב ר"י החסיד דוקא שלום ולא יותר ובבית הכנסת אין שואלין בשלום חלילה להשיב או לשאול ואפילו מדברי תורה אין להפסיק ולא בברכות יא ולא בפסוקי דזמרה עכ"ל מיהא במי שבא מן הדרך נוהגים שנותנים שלום מיהא אין להפסיק בשום מקום שאסור להפסיק: ד אם שכח כ"כ שיבולי לקט וז"ל נראה שאם שכח להניח ציצית ותפילין שיכול להפסיק בין הפרקים להניחם שלא יהא כמעיד עדות שקר בעצמו וכ"כ בא"ח וסובר המחבר דע"כ בברכה קאמרו דאם בלא ברכה תקשה פשיטא מאי אשמעינן דאפילו במלאכתו יכול לעסוק בעוד שקורא קריאת שמע וברכותיה כין מבכ"ק ראשון כאשר מבואר לעיל ומכ"ש דיכול להניח ציצית ותפילין ועוד דקאמר דוקא בין הפרקים משמע דבאמצע הפרק אסור והלא מלאכה מותר וכי גרע הנחת ציצית ותפילין ממלאכה אלא ודאי ע"כ בברכה קאמרו ולפיכך דוקא בין הפרקים מותר אבל באמצע הפרק אסור וכמותם פסק המחבר ומור המחבר מיזה שכתב בספרו ב"י וז"ל כ"ל שלא יברך עליהם עד לאחר התפלה דאו ימשמש בהם ויברך משום דהתם היה סובר דדמי לבין גאולה לתפלה אבל באמת לא דמי דבין גאולה לתפלה אסיר טפי וכמו שיתבאר לקמן וגם לא דמי לאם כודמנו לו קודם גאל ישראל שכתב בסעיף ח' דהתם הוא באמצע הפרק וזה דבר פשוט: ה ויש אומרים שלא יברך עליהם הוא דעת הב"י שכתבתי: ו והכי נהוג לענין טלית הטעם כתבו התוספת לחלק בין ציצית לתפילין משום דעיקר קריאת שמע ותפלה שייכי בתפילין כדאמרינן כאילו מיעד עדות שקר שהוא קורא והיו לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך ואין ותפילה כמי כדאמרן קרי קריאת שמע ומתפלל וזו היא מלכות שמים אבל ציצית שאינו אלא חובת טלית שאם יש לו טלית חייב בציצית ואם אין לו פטור מציצית ויכול לקרות קריאת שמע בלתי ציצית ודאי דהויא הפסקא וזה הוא הטעם של הרב גם כן אף על גב דפסק המחבר לעיל בהלכות ציצית דציצית חובת גברא הוא היינו לאפוקי דאינו חובת מנא כלומר דכלי קופסא פטורים אבל אינו חייב לקנות טלית של ארבע כנפות כדי שיהיה עליו ציצית וק"ל: ז לקדיש ולקדושה וכו' כ"כ התוספת בפרק אין עומדים והטעם כתבו דאין לך מכבי הכבוד יותר מזה וק"ל הלכה כר' יהודה דסובר דמשיב מפני הכבוד:
ח אבל לא יאמר אלא תיבות מודים בלבד נראה דתיבת מודים אין לו ככנה וצריך עכ"פ לומר מודים אנחנו לך אבל אינו אומר מודי דרבנן וה"ה בברכו צריך לומר ברכו את ה' המבורך אבל א"ל יתברך וכו' וכן משמעות לשון אבודרהם המובא בב"י ע"ש וכן כתב הד"מ ומיהו שנרשם כאן סוף בשם ב"י ק' הוא טעות וכ"ל אבודרהם: ט ויש אומרים דאמן וכו' עיקר הדין מבואר בתלמוד ירושלמי וכתב הב"י בשם הרב הגדול מהרי"א ז"ל הטעם באילו אין יותר מבאחרים משום דאמן דהאל הקדוש לפי שהוא סיום שבח של שלש ראשונות ואמן של שומע תפלה לפי שהן סיום אמצעיות והיא ג"כ ברכה כוללת והא בלא חביב אמן של שלש הברכות דלכסוף לפי שזה עונה היחיד אחר ש"ץ ולפיכך אין לו להפסיק בשביל זה ומאחר שהוא בעצמו יאמר אותו עכ"ל וא"כ לב"ז לדידן דק"ל דאין יחיד עונה אמן אחר ברכותיו כי אם בבונה ירושלים וכמו שמבואר לקמן בסימן רט"ו יש להפסיק משום אמן אחר סוף התפלה וכ"כ בלבוש: י וכ"ש באומר תחנונים ונראה דיש ללמוד גם כן במכ"ש דיכול להפסיק בפסוקא דזמרה: יא כהן יש מי שאומר הוא הטור בשם בעל העיטור וגם מבואר דאפילו ישראל שקראוהו לעלות יכול להפסיק והטעם כתב שם דמשום כבוד התורה מותר יותר ומכבוד הבריות ויראתם שמפסיק ונראה דאפילו לא יאמר רק כהן קרב ואין שם כהן רק זה יכול להפסיק ובכה"ג מחלק דאם קורא בתם א"צ להפסיק אבל אם קראהו בשמו אפילו איכא כהנים אחרים יפסיק ע"ש: יב ויש אומרים שאינו מפסיק הוא הרשב"א ז"ל ומשמע מדבריו שם דאפילו ליכא כהן אחר אלא הוא וליכא שם מכם יותר מענו אפ"ה אינו מפסיק ואין ממתינין לו וקורין אחר במקומו ועי"ל ס"ק ל"ה בב"י בשם מהרא"י שם: יג והלכה כדבריו והב"ח כתב דמשום כבוד תורה יש לסמוך על הטור והעוכב דמתירין להפסיק ונראה דלהרשב"א דאוסר ה"ה דאוסר באומר הברכות של קריאת שמע כי לא מצינו בשום מקום שילק בין הברכות של ק"ש לק"ש עצמו אף בפסוקא דזמרה יש להסתפק וכ"ל להקל: יד לא יפסיק פירש כדין באמצע פרק ובגמרא מפרש הטעם משום דכתיב וה' אלהים אמת לכיכך אין להפסיק בין אלהיכם לאמת והרא"ש כ"כ דגם יאמר מילת ויציב אבל הטור השמיט מילת ויציב וכתב הב"י דס"ל דלאו דוקא קאמר הרא"ש אלא כבי באמת אות לבד: טו אינו אומר אמן אחר גאל ישראל כן א' בזוהר שאין לענות אמן משום דהוי הפסק בין גאולה לתפלה ... דעת הרא"ש אין לענות אמן אחר ברכות עצמו אף על פי שהוא סוף ברכות כיון שאינו אלא ברכה אחת אין לענות כבונה אין אבל הטור כתב וז"ל

(הג״ה) ויש אומרים דעונין אמן וכן נוהגין לענות אחר השליח צבור אמן אבל אם התפלל לבד אין עונין אמן כדלקמן סימן רט״ו*:

ח י״ו צריך* לסמוך גאולה לתפלה ולא יפסיק לאחר שאמר גאל ישראל* רק אם אירעו אונס שלא הניח תפילין י״ז ונזדמנו לו בין גאולה לתפלה מניח אז* ולא יברך עד אחר שיתפלל* אבל טלית לא יניח אז ואם עד שלא אמר גאל ישראל נזדמנו לו טלית ותפילין מניח ולא יברך עליהם עד אחר תפלה:

(הג״ה) י״ח ויש אומרים שקודם גאל ישראל יברך על התפילין והכי נהוג*:

ט* אין לענות קדיש וקדושה בין גאולה לתפלה* וכיצד עושה ממתין בשירה חדשה כדי לענות: י י״ט כל* מי שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא* י״ח המצוה כתקנה:

(הג״ה) מי שהוא אנוס ודחוק ואין לו פנאי להתפלל מיד אחר קריאת שמע יקרא קריאת שמע עד אמת ויתחיל לומר שאר הברכה עד שיתפלל שאז יאמר ויציב וגכון וכו׳ ויתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה*:

טור: ברכות ט׳: שם י״ד: שם כתו׳ בשם ר״י מקוני: ב״י: מרדכי ותו׳ והגהו׳ מיי׳ מהל״קש: תוס׳ שם בדף י״ג והמרדכי שם: מהרי״ק בסימן ת״כ בשם ר״ת: ברכות י״ב: לפי׳ הטור: ב״י בשם רוקח סט״כא

סז דין ספק אם קרא ק״ש ובו סעיף אחד:

א א׳ ספק* אם קרא קריאת שמע ב׳ חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה ג׳ אבל* אם יודע שקראה אלא שמסופק אם ברך לפניה ולאחריה אינו חוזר ומברך:

ברכות כ״א וכר״א הרי״ף והרמ״בם כפ״ב מה״קש: שם

סח שלא להפסיק בפיוטין ובו סעיף אחד:

א א׳ יש מקומות שמפסיקים בברכות קריאת שמע לומר פיוטים* ונכון למנוע מלאמרם משום דהוי הפסק:

(הג״ה) וי״א דאין איסור בדבר* וכן נוהגין בכל המקומות לאומרם והמיקל ואינו אומרם לא הפסיד ומ״מ לא יעסוק בשום דבר אפילו בד״ת אסור להפסיק ולעסוק כל זמן שהצבור אומר פיוטים כ״ש שאסור לדבר שום שיחה בטילה ומ״מ מי שלומד על ידי הרהור שרואה בספ׳ והרהור לית ביה איסורא דהרהור לאו כדיבור דמי אלא שמתוך כך יבואו לדבר ויבאו לידי הפסק וע״כ אין לאדם לפרוש עצמו מהצבור במקום שנהגו לאומרם ויאמר אותה עמהם ועיין לקמן סימן ב׳ סעיף י׳*:

תשובת הר״מב ור״מ כפ״א מא׳ ק״ש והטור בשם אביו הרא״ש: הר״י ס״פ אין עומדין והרא״ש בא והטור: מהרי״ל ור״ע:

סט דין פורס על שמע ובו ב׳ סעיפים:

א א׳ אם* יש בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה עומד אחד מהם ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה יוצר אור ולא יותר וזהו נקרא פורס על שמע לשון חתיכה פרוסה שאין אומרים אלא קצת ממנה:

(הגה) ועכשיו לא נהגו לומר כל ברכת יוצר אור אלא אומרים קדיש וברכו והם עונים אחריו ברוך ה׳ וכו׳ וי״א שפורסין בקריאת שמע של ערבית כמו בשחרית* ולא נהגו כן משום דליכא קדיש קודם ברכו של ערבית ולאחר

מגילה כ״ג לפי׳ הר״ן שם: כל בו וב״י בשם הר״ן:

ומותם כא״י גאל ישראל ועונה אמן אפילו יחיד אחר ברכותיו מכני שהוא סוף הברכות וזה שכתב הרב וי״א דעונים אמן כלומר אפילו על ברכותיו אבל אין המנהג כן אלא אחר הש״ץ הצבור עונים אמן וכן כתב הב״ח בשם מהרש״ל דכן המנהג והרא״ם ז״ל בתשובה ח״א סימן ו׳ הכריע שאין לענות אמן אחר גאל ישראל גם אחר הש״ץ הצבור וכן נכון לעשות על פי הכבתר שלא להפסיק בשום דבר בין גאולה לתפלה: יו צריך לסמוך פירש אפילו מתפלל בהנץ החמה דאם קורא קריא׳ שמע קודם הנץ החמה ומתפלל מיד בהנץ חמה כשיטה דגדולה מנות סמיכות גאולה לתפלה אלא אפילו מתפלל אחרי כן אפ״ה מנוה היא כסומך גאולה לתפלה ואסור להפסיק ביניהם בדיבור: יז ונזדמנו לו בין גאולה לתפלה אבל אם נזדמנו לו קודם לכן אף על פי שנזדמנו לו באמצע הפרק ממתין עד שיסיים הפרק ואז יכול להניחם בלא ברכה כאשר יבואר בסעיף ב׳ אבל אם נזדמנו לו אחר שסיים קריאת שמע דהיינו בין גאולה לתפלה מתם יניח תפילין בלא ברכה משום דהתפילין צורך התפלה היא וכדכתבתי לעיל בשם התוספות ע״ם בסעיף ב׳ אבל טלית לא דהרי יכול לקרות קריאת שמע ולהתפלל בלא טלית וכיון דלאו צורך הוא הויא הכמתו הפסקה בין גאולה לתפלה ואסור וכוסק הרב כדברי הר״ס מקוני דהוכא בתוספות פרק היה הקורא וסובר המחבר אף על גב דאי אפשר שלא יפסיק בהנחת תפילין מ״מ לא יברך עליהם דכל מה דאפשר למעט בהפסק ממעט: יח ויש אומרים שקודם גאל ישראל כ״כ שם התוספות אף על גב דמדברי התוספת שם משמע דאפילו בין גאולה לתפילה מותר יכול לברך מ״מ לא רצה הרב להקל כ״כ משום דכתב תרומת הדשן דאין להפסיק בין גאולה לתפלה אפילו לקדיש וקדושה וכמו שיתבאר בסמוך וכן כתב מהרי״ק בשם ר״ת מכ״ש שלא יברך על התפילין שהרי יכול לברך אחר כך: יט כל מי שלא אמר וז״ל הטור ותקנו לומר אמת ויציב שחרית על החסד שעשה עמנו הקדוש ברוך הוא שגאלנו והעבירנו בים ושקע צרינו בתוכו ואמר בירושלמי צריך להזכיר באמת ויציב יציאת מצרים ומלכות וקריעתים סוף ומכת בכורות ודבר ישראל וגואלו ותקנו אמת ואמונה ערבית על הגאולה של עתיד שאנו מאמינים ומקוים שיקים לנו הבטחתו ויגאלנו בקרוב א״כ על שאנו מפקידים בידו נשמותינו בכל לילה מאמינים בו שישיבנה אלינו וזה ואמת ויציב שאמת ויקיים את דברו להשיב הפקדון והיינו דאמר ר״ח אמר רב כל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא י״ח ופירש ידי מצות המצוה כתקנה אבל לעולם יצא דברכות אינו מעכבות ועל פי הדברים האלה מבוארים גם דברי המחבר:

סז מ״ש א ספק אם קרא קריאת שמע וכו׳ הטעם משום דק״ל דהלכתא כר״א דסבר דקריאת שמע מדאורייתא כלומר דהא דכתיב בתורה ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו׳ איירי ביחוד שמו שהוא פרשיות של קריאת שמע שחייב לדבר בו בשעת שכיבה ועמידה ולאפוקי ממ״ד דסובר דהאי קרא בשבתך ובקומך בד״ת כתיב שחייב לעסוק בהם בשעת שכיבה ועמידה ומה שאנו קורין זאת הפרשה אינו אלא מדרבנן שיקרא זאת הפרשת שהוא יחוד שמו ית׳ ולית הלכתא כוותיה אלא דהתורה חייבתו לקרות דוקא אותן פרשיות בשעת שכיבה ועמידה ולפיכך אם נסתפק אם קרא אם לאו חייב לחזור ולקרות ככל ספיקא דאורייתא: ב וחוזר ומברך לפניה כ״כ הרמ״בם בפרק ה׳ דין י״ג ובאמת יש לתמוה שהרי הרמ״בם בעצמו כתב וספק ברכות להקל דאם מסופק אם בירך הברכה אם לאו אינו חוזר ומברך ואם בירך עובר בלא תשא ואם כן למה פסק בכאן דחוזר ומברך ומצאתי להרש״בא ז״ל בתשובה סימן ש״ך דנשאל גם כן על זה ומ״ל בתשובה שהשיב ואני אומר אולי דעת הרב שהוא סבור דמעיקרא כך הייתה התקנה דכל שהוא חייב לקרות יקרא עם ברכותיה וכתב עוד ואולי לזולה הרב מזה שאמר רבי אלעזר ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ומדקאמר סתם חוזר וקורא משמע דלכל פרשיות הוא קורא ואף על פי שאינו מדאורייתא אלא פסוק ראשון ולא אמרו שיחזור ויקרא פסוק ראשון והשאר הוי דרבנן לא נשנית דולמא דכל שהוא חייב לקרות קורא וכן היה בעיקר תקנתו וכיוצא אני שטעם זה שמעתי מפי מורי הרב החסיד ז״ל דחוזר וקורא כל פרשיותי׳ ולא סגי לן בחוזר וקורא פסוק ראשון ואולי מהסכמה זו כתבהרב ז״ל כן אפילו בברכות. עכ״ל ואני אומר כי אין הנידון דומה לראיה דשאני ק״ש דודאי הצבור היכא אם קורא כ״פ ולפיכך אע״פ שאינו מדאורייתא אלא פסוק ראשון קורא כל הפרשיות אבל בברכה דאיכא משום לא תשא ודאי דאסור לברך מכות ספק ולדינ׳ נ״ע ולענ״ד נראה לחלק דודאי בברכה שתקנו על המצוה כגון על נטילת לולב וכיוצא בו אין לברך משום ספק אבל ברכת ק״ש שהם שבח להק״בה כך היתה תקנ׳ חכמים מתחל׳ כשיתחייב לקרות ק״ש יאמר הברכו׳ עם ק״ש ולאפשר שזה היה כוונת הרש״בא ז״ל והז״ק: ג אבל אם יודע שקרא אלא שמסופק פי׳ שיודע שקר׳ גם פ׳ ציצי׳ אבל כדי לו שקרא שאר הפרשיו׳ ואינו יודע אם קרא פר׳ ציצי׳ ודאי דחייב לחזור ולברך ברכת אמת ויציב דהא ברכ׳ אמת ויציב לכ״ע מדאורייתא׳ אם לא קרא פר׳ ציצית כדפי׳ רש״י שם דבברכת אמת ויציב מזכיר יציאת מצרי׳ הוא מדאורייתא׳ לכ״ע כדדרשינן מקרא למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרי׳ כל ימי חייך איהו בזה יש להסתפ׳ כיון דאם קרא פ׳ ציצי׳ יצא משום הזכר׳ יציאת מצרי׳ שהרי בפ׳ ציצית כאמר יציאת מצרי׳ וא״כ כיון דאם לא קרא פ׳ ציצית חייב לקרות מדאורייתא א״כ כיון דאם לא יצא י״מ יציאת מצרים בקריאת פ׳ וא״כ למאות עינוו לספק ברכה יקרא פ׳ ציצית ולא יברך וכ״מ כשק בכשם דאם כראה לו שקרא ב׳ הפרשיות הראשונו׳ וספק לו בכרשת ציצית ואמת ויציב אם אומרן או לא אמרן צריך לחזור ולומר פ׳ ציצי׳ וברכת אמת ויציב וכתב שכן משמעו׳ דברי הא״ח בשם הרשב״א ז״ל וכ״י לא הבין כן ולא דק עכ״ד:

סח מ״ש א יש מקומות וכו׳ ונכון למנוע הטעם משום דאמרינן מקום שא״ח לקצר אינו רשאי להאריך וי״א דאין איסור בדבר משום דמכרשי׳ להא כדכתב המרדכי בשם ר״ת דה״ק מקום שא״ח לקצר אינו רשאי להאריך דאם יאריך יצטרך לחתום וכן מקום שא״ח להאריך ולחתום בברכה אינו רשאי לקצר דאל״כ יצטרך שלא לחתום בברכה וזה אסור דמקום שא״ח לחתום אינו רשאי שלא לחתום וע״ז וכיוצא בו א״ח כל המשנ׳ וכו׳ לא יצא י״ח אבל ברכה שמוסיף בה בברוך ואינו משנה בה כלום שא מוסיף בה דברי באמצע מותר לגמרי עכ״ל ועיין מ״ש התו׳ שם על משנה דמקו׳ שא״ח וכו׳ וכתב מהר״ם ויכן במקום שנהגו לאמרו דוקא כצבור ולא יחיד וכ״כ כל״ח דכן משמעו׳ דברי הרב בהג״ה ועיין בס״ח בק״ד: סט מ״ש א אם יש

בני אדם וכו' והרד"בו פולק ע"ו וסובר דאם כבר התפללו ביחיד אינו אומרים ומתפללים לגאות ידי קדיש וקדושה: **ב** וצריך לחזור אחר ו' שלא שמעו וכתב בתשובת הרד"בו ס"א סיין ר"מ דאפילו אחד מהם קטן פורס כניכיון דאיכא שם עשרה גדולים: **ג** סומא אף על פי וכו' ולא דמי לנו"ש המוסבר לקמן סיון רכ"ם סעיף ב' דסומא אינו מברך בורא מאורי האש דשאני התם דאף בפיקח אינו מברך עד שיאותו לאורו אבל הכא על הנאת העולם מברכין וכיון שיש לו הנאה באורות סברא הקדוש ברוך הוא חייב להודות עליו וכ"כ הב"ח ופתב בתשובת בכימין ו"אב אף שבוואת אסור לקרות בתורה היינו להוציא אחרים אבל לעצמו מותר ועיין בת"ש לקמן מזה:

ע מ"ש א נשים ועבדים וכו' לשון הב"י בשם ספר א"ח נראה דעבד ואשה חייבים הם לקבל היחוד דהיינו פסוק ראשון עכ"ל ואני תמה על אילו הדברים דהא בהדיא אמרינן בפ' מ"ם נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע פשיטא מצות עשה שהזמן גרמא היא מהו דתימא הואיל ואית בה מלכות שמים קמ"ל משמע דאפילו מקבלת מלכות שמים דפסוק ראשון פטורין והמחבר תיקן בלשונו וכתב ונכון הדבר שיקבלו עליהם משמע דמצד הדין פטורין אלא מצד מידות חסידות אבל הב"ח פסק דחייבים מדינא ואין הסוגיא מתיישבת יפה לפ"ד:
ב ולרש"י אפילו הגיע לחינוך יש לתמוה על המחבר דלעיל כתב קטן היודע להתעטף וכו' דאביו חייב לקנות לו ציצית ובודאי יותר יש לחייבו בקריאת שמע יודאפכחן התם קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה פסוק ראשון של קריאת שמע וכן כתב התוספת שם לענין תפילין וגם לענין תפילין פסק המחבר לעיל בסימן ל"ז סעיף ג' דקטן היודע לשמור התפילין שלא יישן בהם ולא יפיח בהם חייב אביו לקנות לו תפילין לחנכו מכ"ש דחייב לחנך בקריאת שמע ועוד דבהדיא מתניתין קתני נשים ועבדי' וקטני' פטורין מן הקריאת שמע ומן התפילין דמשמע דאם איירי בקטן שלא הגיע לחינוך לענין תפילין ה"ה לענין קריאת שמע אבל הגיע לחינוך חייב ואם כן למה מביא כאן דעת רש"י דסבר דמתניתין איירי אפילו הגיע לחינוך פטור ולעיל לענין תפילין כתב דאם הגיע לחינוך תפילין חייב דמשמע דסובר דמתניתין דקתני דפטורין מן התפילין איירי בקטן שלא הגיע לחינוך ואם כן דבריו סתרי אהדדי ואפשר לומר דסובר המחבר דשאני קריאת שמע שאין הזמן מושך אלא עד לאחר שלש שעות ובאותו זמן אינו מצוי אצלו אבל תפילין וציצית דזמניהם כל היום מייתוהו חכמים לחנכו והא דקאמר ילמדו פסוק ראשון של שמע ישראל לא שיהא קורא עמו בזמן קריאת שמע אלא כדי שיהא רגיל האי קרא דיחוד שמו יתברך בפיו ויאמר בכל יום אף על כי שאינו קורא בזמן קריאת שמע אבל דוחק הוא דלפ"ז נ"ל דמתניתין דקתני פטורין מן הקריאת שמע ומן התפילין לגדדי' קתני מן הקריאת שמע אפילו הגיע לחינוך ומן התפילין דוקא אם לא הגיע לחינוך ועיין בספרי שירת כסף מ"ם בס"ד: **ג** הכונס את הבתולה דוקא בתולה דשייך טרדת מצוה שמא לא ימצא לה בתולים אבל בכונס אלמנה שאינו טריד אף על פי דחשב במצוה חייב לקרות קריאת שמע כיון שאינו טריד וה"ה אם טריד טרדא שאינו של מצוה כגון טבעה ספינתו בים כיון דהיא טרדא דרשות: **ד** ג' ימים הב"י כתב בשם הר"ר מנוח שכתב בשם הראב"ד דהא דפטור כונס את הבתולה דוקא בלילות שהוא מתיחד עמה אבל אם הייתה נדה או חולה או שלא היה לו מקום להתיחד עמה חייב וכתב עוד דמדברי הרמב"ם משמע דפטור גם ביומים אבל אפשר דלא מפטר אלא בלילות אבל לא ביומים דישראל קדושים הם ומסח דעתו מאינה ואין כאן טרדא והגהות מיימוני כתבו בשם התוספת דאפילו ביום פטור: **ה** אם לא עשה מעשה אבל לאחר מעשה שאינו טרוד עוד חייב ולאחר ג' ימים אף על כי שלא בעל עדיין חייב מפני שלבו גם כן ואינו טרוד שוב שלא ימצא לה בתולים: **ו** והב"ח וכו' גם הכונס הבתולה קורא פירש חייב לקרות דאם אינו קורא נראה כיוהרא כלומר אני מכוין בכ"ש כ"כ התוספת בפרק היה קורא: **ז** היה עוסק בצרכי רבים לשון הרמב"ם והוא מירושלמי ר"פ אין עומדים וז"ל שם העוסק בצרכי רבים כאילו עוסק בד"ת ומפרש הרמב"ם ז"ל לענין להפסיק לקריא' שמע וכ"כ הב"י ויש לתמוה דהרי הרמב"ם בפ"ב מהלכות קריאת שמע פסק דהעוסק בד"ת מפסיק וקורא כמו שכתבתי בסמוך בשמו וכיון דקאמר דהעוסק בצרכי ציבור כעוסק בד"ת דחי אפכא ה"ל למימר שפוסק וקורא וצ"ע ועיין בספרי ט"כ פ"ק דברכות מ"ם מזה בדעת הרמב"ם ז"ל:

ולאחר שסיימו ברכת יוצר אור אומ' אבות וגבורו' וקדושה ואתה קדוש וזה נקרא עובר לפני התיבה * ואין עושין דברים אלו בפחות מי' משום דהוו דברים שבקדושה [ב] וצריך * לחזור אחר ו' שלא שמעו דהיינו רוב העשרה * ואם אינם נמצאים אפילו בשביל אחד שלא שמע אומרים ואפילו מי ששמע יכול לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה בשביל אותו שלא שמע * מ"מ אם אותו שלא שמע בקי לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה מוטב שיפרוס ויעבור לפני התיבה הוא משיפרוס ויעבור לפני התיבה אחר שכבר שמע:

(הג"ה) ומי שעובר לפני התיבה ואומר ג' הברכות הראשונות ישלים כל התפלה ולא יפסיק אף על כי שכבר שהתפלל אבל האחרים יכולין להפסיק אחר כך וכל שכן שאם לא התפלל המרם והעובר לפני התיבה תפילה שישלים תפלתו אף על כי שיצטרך לקרא אחר כך קריאת שמע ולא יסמוך גאולה לתפלה * ואסור להפסיק בדברים אלו בין גאולה לתפלה או בקריאת שמע וברכותיה ולכן אסור לשליח צבור להפסיק בין קריאת שמע לתפלה או בקריאת שמע וברכותיה כדי לפרוס על שמע לאותן הבאים לבית הכנסת לאחר שהתפללו הקהל קדיש וברכו והתפיל בברכת יוצר אור אבל בברכת ערבית שהיא רשות יכול להפסיק להוציא אחרים י"ח ומ"מ אם אחר יכול לפרוס על שמע או להתפלל בעשרה כל התפילה אפילו באותו בה"כ שכבר התפללו להוציא אחרים י"ח רק שלא יעמוד החזן השני במקום שעמד הראשון דזהו נראה גנאי לראשונים דהוי כאלו לא יצאו בראשונה י"ח * וכ"ל דוקא שעדיין הראשונים בב"ה אלא שהפליגו בדרש אבל אם יצאו הראשונים יוכל לעמוד החזן אף במקום שעמד הראשון:

ב [ג] סומא * אף על פי שלא ראה מאורות מימיו פורס על שמע ומברך יוצר המאורות * שהוא נהנה במאורות שרואין אחרים שיורוהו הדרך אשר ילך בה:

מקורות: שם בירושלמי: / מס"ם ור"ע בב"י / מה"ת: / תלמידי רש"י בשם / והגהות בשם כמ"ק / ורוקח וסמ"ם: / בית יוסף: / ב"י בשם אהר"א: / תשובת מהר"י / מינ"ק סי' ט"ו: / מגילה כ"ד / וכתנא קמא: / שם בגמרא:

ע מי הם הפטורים מק"ש ובו ה' סעיפים:

א [א] נשים * ועבדים פטורים מקריאת שמע מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא * ונכון הוא ללמדם שיקבלו עליהם עול מלכות שמים: (הג"ה) ושיקראו לפחות פסוק ראשון *:

ב * קטנים פטורים לר"ת כשלא הגיעו לחינוך [ב] ולרש"י * אפילו הגיעו לחינוך מפני שאינו מצוי אצלו בזמן קריא' שמע בערב וישן הוא בבקר וראוי לנהוג כר"ת:

ג [ג] הכונס * את הבתולה פטור מקריאת שמע [ד] ג' ימים [ה] אם לא עשה מעשה מפני שהוא טרוד טרדת מצוה [ו] והני * מילי בזמן הראשוני' אבל עכשיו שגם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי גם הכונס את הבתולה קורא: (הג"ה) ועיין סימן ל"ט אם סכור יקרא ק"ש:

ד [ז] היה * עוסק בצרכי רבים והגיע זמן קריאת שמע לא יפסוק אלא יגמור עסקיהם ויקרא אם נשאר עת לקרות:

ה היה עוסק באבילה או שהיה במרחץ או שהיה עוסק בתספורת או שהיה מהפך בעורות או שהיו עוסקים בדין * להרמב"ם גומר ואחר כך קורא ק"ש ואם היה מתירא שמא יעבור זמן קריאה ופסק וקורא ה"ז משובח ולהרא"בד * מפסיק וקורא אע"פ שיש שהות לקרות: (ועיין לקמן סימן רל"ה):

מקורות: ברכות כ': / אהל מועד: / ב"י בשם אהל מועד: / שם בתוספות: / שם בשם רש"י: / שם במשנה ד' ט"ו: / תוס' שם בסוף הפ' / והר"ן מרוטנבורק / ירושלמי שם א' / ע"ד לפי' ר"ינ: / בפ"ב מה' ק"ש: / שם: שם בהגהות / הרא"בד / ובלשונותיהו בהא / דשבת ט' / בסוכה ל"ט:

עא אבל והעוסקים במת פטורים מק"ש ובו ז' סעיפים:

א [א] מי * שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו [ב] אפילו אינו מוטל עליו לקוברו פטור [ג] מקריאת שמע ומתפלה [ד] ואפילו * אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי [ה] ואם * יש לו מי שישתדל בשבילו בצרכי קבורה ורצה להחמיר על עצמו ולקרות אין מוחין בידו: (ועיין ב"י ס"ס סימן שמ"א):

ב * בד"א בחול אבל בשבת חייב בכל היום * עד הערב אם מחשיך על התחום להתעסק בצרכי קבורה אבל אם אינו מחשיך על התחום חייב גם ליצת ערב * ויום טוב שני דינו כחול (ועיין

מקורות: ברכות י"ט: / תוס' ור' יונה / והרא"ש וירושלמי / פ"ג: רמב"ם י"ג: / בבבלי שם / ובמועד קטן כ"ג / שם בתוס' והרא"ש: / שם בירושלמי: שם:

עא מ"ש א מי שמת לו מת הכל מבואר בפרק מי שמתו וע"פ פירש הרמ"בם והרא"ש ז"ל: **ב** אפילו אינו כלומר כגון שמת אחותו ויש לה בעל דהבעל חייב לטפל בקבורתה וכתב הרא"ש דגם כן אבל בבשר ויין קודם הקבורה אפילו אינו מוטלת עליו לקברו:
ג מקריאת שמע וכו' וה"ה דפטור מכל מצות האמורות וכן איתא בגמרא בהדיא ועיין ב"ח: **ד** אפילו רוצה להחמיר פי' דאיירי כשאין לו מי שיעסוק בצרכי המת וכמו שביאר המחבר ויש תמיה על המחבר דכיון דזה הוא איבעיא בירושלמי וה"ל לפסוק לקולא כספק ברכה דק"ל ספק ברכות להקל ומנו דאיכא הסו כיכה לבטלה וכן נראה מדברי לבוש דפסק דאסור להחמיר על עצמו וכן פסק הר"ר יונה והרא"ש ז"ל: **ה** ואם יש לו מי שישתדל כו' דאפילו אם יוטל עליו

(ועיין לקמן סימן תק"מ סעיף ה') ויום טוב ראשון אם רוצה לקוברו על ידי עכו"ם דינו כחול ואם אינו רוצה לקברו בו ביום דינו כשבת :

ג ' המשמר * את המת אפילו אינו מתו פטור : ד ' היו * שנים משמרים זה משמר וזה קורא ואחר כך משמר זה וקורא זה : ה ק החופר * קבר למת פטור : ו היו שנים או יותר חופרים * כל הצריכים לצרכי החפירה בבת אחת פטורין ואם יש נוספים נשמטים וקורים וחוזרים אלו ומתעסקים והאחרים נשמטים וקורין : (עיין בי"ד סימן שס"ה) :

ז * אסור לקרות ק"ש תוך ארבע אמות של מת ט או בבית הקברות * ואם ' קרא לא יצא :

עב דין נושאי המטה והמנחמי' והמלוין ובו ה"ס :

א א נושאי * המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן בין אותם שהם לפני המטה * בין אותם שהם לאחריה מאחר שלמטה צורך בהם פטורים ושאר המלוין את המת שאין למטה צורך בהם חייבים : ב * אין מוציאין את המת ב סמוך לק"ש שאין שהות להוציאו * ולקוברו קודם ג שיגיע זמן קריאת שמע ואם התחילו להוציאו ד אין מפסיקין כדי לקרות : ג * העם העוסקים בהכפד ה בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטים אחד אחד וקורין * ומתפללים אין המת מוטל לפניהם הם קורין ומתפללים והאונן יושב ודומם : ד * קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכין אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים שם האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולים העם להתחיל * ולגמור אפילו פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו : (הג"ה) אם יש שהות ביום לקרא אח"כ * :

ה * העומדים בשורה לנחמו הפנימים שרואים פני האבל פטורים והחצונים שאינם רואים פני האבל חייבים :

עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג ובו ד' סעיפי'

א * שנים שהיו ישנים בטלית אחד ובשר שניהם נוגעים זה בזה לא יקרא קריאת שמע א אלא אם כן היתה טלית מפסקת ביניהם ב ממתניהם * ולמטה : ב * אם היה ישן עם אשתו קורא בחזרת פנים לצד אחר ואפילו בלא הפסק' טלית משום דחשיבא כגופו * ויש מי שאוסר ונכון לחוש לדבריו :

ג * אם היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בחזרת פנים בלא הפסקת טלית ואם הם גדולים צריך להפסקת טלית :

ד * עד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיו לו י"ב שנים והתינוקת עד שיהיו לה י"א שנים * ואפילו הביאו שתי שערות מותר ובשנת י"ג לתינוק וי"ב לתינוקת אם הביאו שתי שערות אסור בלא הפסק ואם לא הביאו ב' שערות מותר * ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפילו לא הביאו שתי שערות אסור :

עד שלא לברך כשאיבריו רואים את הערוה ובו ו' סעיפים :

א * היה ישן ערום בטליתו צריך לחוץ בטלית על לבו ואז יקרא משום דלבו רואה את הערוה אסור :

(הג"ה) וה"ה אם לבו רואה ערות חבירו אסור * : ב * הרוחץ ערום במים צלולים ורוצה לשתות יכסה בבגד ממטה ללבו כדי א שלא יהא לבו רואה את הערוה כשיברך * ודוקא ב בבגד אבל בידים לא הוי כיסוי : (הג"ה) ג וה"ה אם מכסה ראשו בידיו לא מקרי כסוי הראש (ועיין לקמן סימן צ"א *) : * ואם היו המים עכורים שאין איבריו נראין בהם מותר לקרות והוא בתיכן * והוא שלא יהא ריחן רע : (ד ואם אין לבו בתוך המים רק למעלה מן המים אף בצלולים שרי *) : ג ה אם * האדם מחבק גופו בזרועותיו דיינין ליה כהפסקה : ד ו יש * מי שאומר שהנשים יכולות לברך ולהתפלל ז כשהן לבושות החלוק ח אף על פי שאינם מפסיקות למטה מהלב : (הג"ה) ואם הן ערומות צריך שיהא ערוה שלהן טוחות בקרקע או יושבת על שאר דבר ט דאז אין לבן רואה ערוה שלהן מה שאין כן באיש * (ועיין לקמן ס' ר"ו סעיף ג') :

ה * שאר אבריו רואים את הערוה מותר ' אבל אם * איזה מאבריו נוגע בין בערותו בין בערות חבירו אסור לקרות קריא' שמע או

ברכות י"ח : שם : שם י"ד : לפי' הרמב"ן שם תורת האדם : ברכו' י"ח ומשנה מ"ג רמב"ם בפ"ג מהלכות ק"ש : ברכות י"ו : לפי' הרמב"ם שם והטור : שם בגמרא י"ט : ר' יונה והרא"ש ע"פ הירושלמי : שם בגמרא : רבי יונה שם : שם י"ו וי"ט : מהר"י אבוהב : ב"י בשם הרמב"ן : שם י"ו וי"ט וכתב"ק : ברכות כ"ד וכה' י : הרמב"ם בפ"ג מהל"קש : שם בגמ' וכרב יוסף הרי"ף והרמב"ם : הרא"ש בשם ר"י : שם בגמר' : שם וכלישנא בתרא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש : ר' יונה והרא"ש : שם והרמב"ם שם : ברכו' כ"ד ע"ב וכי"א הרי"ף והרמב"ם וש"א פוסקים : טור : הרא"ש בשם ר"ת מהא דברכות כ"כ וכ"ה וכי"א : ת"ה כי' י' בשם א"ז : ת"ה בשם א"ז : ד"ע : שם בגמ' כ"ה שם בשפה : ד"ע : ר' יונה בשם רבני צרפ': בספר א"ח : ב"י בשם א"ח : שם בג' וכ"כ : לפי' הר"ר יונה והרא"ש וא"ח בשם הרא"ש כד :

עליו לקברו הק שיש לו בני אדם אחרים שיתעסקו בשבילו ורצה להחמיר על עצמו רשאי לדעת המחבר וכ"כ בלבוש לדעת המחבר : ו המשמר את המת וכו' ברייתא בר"פ מי שמתו וכתב הר"ן אף על פי שהוא יכול לקיים שאר מצות בעודו משמר פטור מכל המצות וכדאמרינן התם בברייתא מכני שכל שהוא עוסק במצות המקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרת מיהו אם אפשר בקל לקיים שניהם מהיות טוב אל תקרי רע עכ"ד מיהא לדעת התוספות והרא"ש כל שאפשר לקיים את שניהם חייב לקיים את שניהם ועיין במה שכתבו התוספות בפרק הישן : ו היו שנים וכו' נ"ז מבואר שם וכתב הב"י דמשמע מדברי הפוסקים דאין לחלק בין אם מונח בספינה או במקום אחר משום דחיישינן לעכברים שלא יבואו ויאכלו ממנו : ח החופר קבר למת נ"ז ברייתא בפרק היה קורא ומ"ש כל הצריכים וכו' פירש דאם חופר בבית הקברות בעומק שצריך שנים אחד לחפור לבוש העפר בתוך הקופה ואחד מלמעלה להוציא קופה עם העפר וגם יכולין שנים או שלש לחפור בבת אחת כל הצריכים לעשות כיחד פטורין וכך הם דברי הרמב"ן בתורת אדם ועיין בי"ד : ט או בבית הקברות כלומר דוקא בתוך ארבע אמות של קבר וקמ"ל דלא תימא דכיון דהוית קבור לית ביה איסורא אבל חוץ לארבע אמות מן הקבר אפילו תוך מחיצות הקברות מותר לכתחלה וכן מוכח מדברי הרא"ש בפרק מי שמתו : י ואם קרא לא יצא וזו דעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות קריאת שמע אבל הראב"ד חלק עליו וכוונתו דאין צריך לחזור ולקרות וכ"ל לענין ברכות של ק"ש כקטינן כדברי המיקל דקי"ל ספק ברכות להקל :

עב מ"ש א נושאי המטה משנה ר"פ מי שמתו והוא ע"פ דעת הרמב"ם בפ"ד מהלכות קריאת שמע וכתב הר"ר יונה ואף על פי שיש שהות לאחרונים לקרות בעוד שנושאים הראשונים אפ"ה פטורין מכני דלפעמים כמלכין ונותנים להם לשאת ולפיכך אין להם להתחיל : ב סמוך לקריאת שמע שאין שהות כלומר דהאי סמוך דקאמרינן הכא אין פי' כמו סמוך למנחה דקאמרינן לקמן שהוא שיעור חצי שעה אלא כירש כדי שעה להוציאו ולקברו קודם שיגיע זמן ק"ש :

ג שיגיע זמן קריאת שמע משמע מכתיבת לשון המחבר דאפילו סמוך לקריאת שמע של ערבית נמי אין מוציאין אף על פי שזמנו כל הלילה אבל הר"ר יונה כתב דאפשר שאין להחמיר בקריאת שמע של ערבית מטעם הנזכר וכתב עוד הר"ר יונה דאם כבר הגיע זמן קריא' שמע יש לה להתאחר עד שיוכלו לשער שכבר התפללו רוב הקהל : ד אין מפסיקין כדי לקרות פירש הטעם הצריכים לשאת המטה אבל אלו שאין למטה צורך בהם חייבים לקרות תכף אף על פי שעדיין יש שעות לקרות והכא בגמר' אמרינן דאדם חשוב מותר להוציאו סמוך לקריאת שמע והפוסקים השמיטו משום דאדם חשוב כי האי לא שכיח בדורתינו וכן כתב הרמב"ן ז"ל : ה בזמן שהמת מוטל לפניהם כירש שמוטל לפניהם מטא אבל אם היות נתון לבד אחר אף על פי שהם בחדר אחד עם המת נשמטין וקורין :

עג מ"ש א אלא אם כן היה טלית משמע בהפסקת טלית אפילו פניהם זה לזה מותר וכ"כ בב"י בהדיא :

ב ממתניהם ולמטה הטעם משום דלמעלה מזה אין שם הרהור כלל :

עד מ"ש א שלא יהא לבו רואה וכו' ומשמע דאפילו אם יכול לראות את הערו' בעיניו במים גם כן מותר כיון דמסתכל לחוץ ואינו רואה לערוה וכ"כ הרש"א ז"ל אבל אם מסתכל במים ורואה לערוה אסור לקרות : ב ודוקא בבגד וכו' פירש משום דאין הגוף עצמו יכול לכסות במה שזמכו הוא : ג וה"ה וכו' עיין לעיל סימן ב' סעיף ח' מ"ש שם : ד ואם אין לבו וכו' כ"כ הרש"א ז"ל ומה שכתבתי כאן דברי עצמו אינו נכון ולפ"ז צריך לומר דהחמירו יותר בראיית עינים מבראיית הלב דבעיני' אפילו הם למעלה מן המים אם מסתכל בערוה אסור לקרות אבל בלב אם הוא למעלה מן המים אף על פי שהמים צלולים והלב רואה את הערוה כיון שהוא למעלה מן המים והמים מפסיקין מותר לקרות : ה אם האדם מחבק זרועותיו כ"כ הר"ר יונה בשם רבני צרפת ואין להקשות דהא פסק המחבר בסמוך סעיף ב' דבידי' לא הוי כיסוי דשאני כיסוי ביד דכיון דלב ויד חד גופא הינן אין הגוף יכול לכסות את עצמו אבל לענין הפסק אפשר דמפסיק אע"ג דחד גופא הינן וכב"י :

ו י"א כות בא"ס : ז כשהם לובשות החלוק כי' דאז ערותן מכוסה :

ח אף על פי שאינם מפסיקים וכו' הטעם דערותן למטה מאוד ואין לבן רואה הערוה : ט דאז אין לבן וכו' יש קצת תמו' דמשמעו' דברי א"ח שהובא בב"י לא משמע כן שא הטעם כדי שתכסה ערותן דאסורין לברך ולקרות כשערותן מגולה ואפילו אין לבן רואה כיון שמוכח מהא דתנן היתה חגור' ממתניו ולמטה ועיין בסעיף ט' ועיין כ"ס שמחמיר באשה כשלובשה החלוק לבד בלא חגורה הן לענין לטבילה הן להתפלל ע"ש :

ז

י אבל אם וכו' הב"י כתב מפום דגזרו בנגיעת שאר איברים משו' נגיעת הידים

או * להתפלל ויריכותיו שהערוה שוכבת עליהן יא צריך להפסיקן בבגד או להרחיקן בענין שלא יגיע * הגיד בהם : — רבי יונה : ב"י : פס כנעל"ה
ו * היתה טליתו חגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה אף על פי שממתניו ולמעלה הוא ערום מותר לקרות ק"ש יב אבל להתפלל אסור עד שיכסה לבו : — כ"ך וכ"ה :

עה להזהר מגלוי שער וקול אשה בשעת ק"ש וכן שלא לקרותה כנגד הערוה ובו ו' סעיפים :

א * טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו אפילו היא אשתו א אסור לקרות קריאת שמע כנגדה : — ברכות כ"ד :
(הג"ה) ב ויש אומרים דדוקא באשתו אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח הוי ערוה * : ג ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה אפילו לאשה אחרת רק שבעצמה יכולה לקרות אף על פי שהיא ערומה כדלעיל סימן ע"ד : — מנח' פיי' פ"ג :
ב * שער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו : (הג"ה) אפילו אשתו : * אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש מותר : (הג"ה) וה"ה השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן ד וכל שכן שער נכרית אפילו דרכה לכסות * : — פס נגידא : הרא"ש והמרדכי והגה' מיימוני : ב"י בשם הרש"בא :
ה ה יש * ליזהר משמיע קול זמר אשה בשעת קריאת שמע : (הג"ה) ואפילו באשתו אבל קול הרגיל בו אינו ערוה * : — הגה' שלפי הפרשי' מרדכי בשם רבינו האי ושאר פוסקי' :
ד * אסור לקרות כנגד ערוה אפילו של עכו"ם ו וכן כנגד ערות קטן אסור : (הג"ה) ז ויש מתירין כנגד ערות קטן כל זמן שאינו ראוי לביאה וכן עיקר * ועיין כי"ד סימן רס"ה : — ב"י בשם אה"ל : מועד והגה' מיי' :
ה * ערוה בעששית ורואה אותה דרך דפנותיה אסור לקרות כנגדה דכתיב ולא יראה בך ערות דבר והא מתחזיא : — פס כנע' כ"ה : ר' ירוחם והרא"ש :
ו * היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו ממנה או שעצם עיניו או שהוא בלילה או שהוא סומא מותר לקרות דבראייה תלה רחמנא והא לא חזי לה : — כר' יוי ממתו ומה"רא מפרא"ג : פס : רמ"בם :

עו להזהר מצואה בשעת ק"ש ובו ח' סעיפים :

א א צואה * בעששית מותר לקרות כנגדה אף על פי שרואה אותה דרך דפנותיה משום דבכסוי תלה רחמנא דכתיב וכסית את צאתך והא מתכסיא : — ברכות כ"ה :
ב ב צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא דחשיבה כמכוסה וכיון שאין ריח רע מגיע לו מותר ג והוא שלא יהא סנדלו נוגע בה : — שם : שם : שם לפי' הרא"ש :
ג * העבירו צואה לפניו ד אסור לקרות כנגדה ופי חזיר כצואה עוברת דמי אפילו עולה מן הנהר אין הרחיצה מועלת לו דהוי כגרף של רעי : — הרי"ף והרא"ש ור' יונה וכר' הוכא ר"ת ונ"ו וכרב חסדא :
ד * היתה צואה על בשרו ומכוסה בבגדיו או שהכניס ידיו בבית הכסא דרך חור ואינו מריח ריח רע ה יש מתירי' לקרות * ויש אוסרין * ויש אומרים שלא התיר המתיר בצואה על בשרו אלא במקום שהיא נכסת מאליה בלא מלבוש כגון אצילי ידיו ו ונכון לעשות כדברי המחמיר : (הג"ה) ושכבת זרע על בשרו דינו כצואה * : — הרא"ש ור' יונה שם בש"י א מהרי"ל הלכו' י"כ : יומא ל' : ברכות כ"ה : ירושלמי וע"ב :
ה * צואה בפי טבעת אפילו היא מכוסה אסור לקרות לדברי הכל אפילו אינה נראית כשהוא עומד ונראית כשהוא יושב : — הביאו הרא"ש :
ו * היה לפניו מעט צואה יכול לבטלה ברוק שירוק בה ויקרא כנגדה והוא שיהא הרוק עבה * ואין הבטול מועיל אלא לפי שעה אבל אם לא יקרא מיד והרוק נימוח ונבלע בה לא בטלה : — והרש"בא בשם הרא"ש כד : שם בבבלי :
ז * ספק אם צואה בבית מותר לקרות דחזקת בית שאין בה צואה ספק אם צואה באשפה אסור משום דחזקת אשפה שיש בה צואה אבל ספק מי רגלים אפילו באשפה מותר משום דלא אסרה תורה לקרות כנגד מי רגלים אלא כנגד עמוד של קלוח ואחר שנפל לא מיתסר אלא מדרבנן ובספיקן לא גזרו : — וכלישנא בתרא :
ח * קרא במקום שראוי להסתפק בצואה ומצאה אחר כך צריך לחזור ולקרות אבל אם אין המקום ראוי להסתפק בו ז אין צריך לחזור ולקרות * ומי רגלים אפילו מצאן במקום שראוי להסתפק ח אין צריך לחזור ולקרות : — שם כ"ב לפי' התו' ור' יונה והרא"ש : תוספות :

יז שלא

צדים דאית בה משום שהחורי פנים : יא צריך להפסיקן וכו' וכתב הב"י ומשמע לי דלא מקרי ערוה לענין זה אלא הגיד עצמו דאי נגע בידיו אתי לידי הרהור אבל בנגיעת הכיס ל"ל בה דאפילו אי הוה נוגע בידיו לא אתי לידי הרהור : יב אבל להתפלל כו' טעם משום דבתפלה צריך הוא לראות את עצמו כעומד לפני המלך ולעמוד באימה :

עה ס"ק א אסור לקרו' וכו' נראה דוקא כשרואה ומסתכל בה אבל אם יעצים עיניו מותר אבל הרוקח אוסר אפי' אם יעצים עיניו ויש להחמיר אם אפשר אבל בא"א מות' לקרות כנגדה אפי' ביא אשה אחרת וכ"כ הר"ר יונה ז"ל וכן כשאסור לקרות במגולה טפח היינו כשמסתכל בה אבל בראיה בעלמא מותר ועיין בסמוך ס"ק ו' ומשמע מדברי הרש"בא בשם הרא"בד דדוקא אם מסתכל בה או יש לאסור אפילו באשתו אבל אם אינו מסתכל רק נוגע בה כל שאינו רואה משום נגיעה לבד לא מטריד בהרהור כולי' ולכן גם בה ומותר לקרות ולברך עכ"ד ומשמע דבאשה אחרת יש לאסור בכה"ג ודע דאשה דנקטינן בענין זה אין חילוק בין פנוי' לא"א ופשוט הוא : ב ויש אומרים דוקא באשתו וכו' ונראה לי קצת ראיה לדעת זה מן הש"ס דאמרינן אמר רב טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכלי בה והאמר רב ששת כל המסתכל באצבע קטנה שבאשה כאלו מסתכל במקום התורפה אלא באשתו ולק"ש ע"כ ומדלא משני בקשור דהכא לענין קריאת שמע איירי ובכל הנשים ע"כ צ"ל משום דקפיא אם כן אפילו פחות מטפח כמי ודו"ק : ג ונראה מדברי הרא"ש וכו' אמת דכן כתב הרא"ש אבל הרש"בא ז"ל כתב דדוקא לאנשים דאיכא משום הרהור אבל לנשים לא וכן נראה קצת ראיה מדלא משני הא דאמר רבי יצחק טפח באשה ערוה איירי באשה לאשה אחרת דליכא משום הרהור אלא ודאי דלאשה אחרת אפילו טפח ויותר מותר ואינו אסור אלא אם כן כנגד מקום התורף ממש : ד וכ"ש שער נכרית וכלבוש העתיק כלשון זה וכ"ש כאשה נכרית שאינה שלה אפילו דרכה לכסותה מותר משמע מדבריו שאינו שערות של כותים או ישראלים והוא העיקר : ה יש ליזהר וכו' כ"כ הב"י בשם הרמב"ם והגהות מיימוני ז"ל הר"ר יונה ק"ל דקול באשה ערוה בשעת קריאת שמע. והכ"מ בשעה שמנגנת אבל בשעה שמדברת כדרכה מותר ואפילו בשעה שמנגנת אם הוא יכול לכוין לבו לתפלתו בענין שאינו שומע אותה ואינו משים לבו אליו מותר ואין לו להפסיק קריאתו עכ"ל : ו וכן כנגד ערות קטן כ"כ הרא"ש בשם ז"ל ונראה דאפילו לפי דעתו אין צריך לכסות ערות קטן בשעה שמלין אותו דודאי בקטן כ"כ לא דיינין ליה ערוה ואין צריך לכסותו בשעת ברכה ועוד דלתקוני המילה קאתי קרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש ואין בו אותה שנה משום לא יראה בך ערות דבר וכ"כ הב"י בהדיא בסימן רס"ה : ז ויש מתירין פירש אפילו לכתחלה ובדיעבד אם כבר קרא גם המחבר מודה שאין מחזירין אותו בקטן שלא הגיע לכלל ביאה וכבב"י בהדיא ולפ"ז מוכח דכנגד ערוה של גדול אפילו בדיעבד מחזירין אותו :

עו ס"ק א צואה בעשיות וכו' פשוט כס"פ מי שמתו : ב צואה בגומא מניח סנדלו שם וקשמ"לן דלא תימא דסנדל בטיל לגבי גופו ולא חשיב כיסוי עכ"ל הרא"ש : ג והוא שלא יהא וכו' ג"ז שם והוא איבעיא דלא אפשיטא וקי"ל לחומרא מיהא אם קרא קריאת שמע בברכותיה אין צריך לחזור הברכות דבספק ברכות קי"ל להקל : ד אסור לקרות כנגדה פירש ובענין הרחקה מלפניו כמלוא עיניו ומאחריו ארבע אמות וב"מ פסק דכיון דצואה עוברת הוא ששוברין והולכין ואינו עומדת במקום אחד פני בהרחקה ארבע אמות אפילו מלפניו וכן משמע מדברי הרמב"ם ע"פ פירש הגדול מהרא"י אבוהב ז"ל : ה יש מתירין לקרות טעמם משום דכתיב כל הנשמה תהלל יה הרי הפה והחוטם בכלל אבל לא שאר איברים ומ"מ ויש אוסרין טעמם משום דכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך הרי בעינן שיהיו כל האיברים נקיים ויש קצת תימה דכאן כתב המחבר שני דיעות בזה ולעיל כתם וכתב דאם הצואה דבוקה בסנדלו דאסור לקרו' והנה ראיתי להרש"בא בשם הרא"בד ז"ל דכתב דשאני צואה שהוא דבוקה בסנדלו ומימכין דמגלי כשהוא מהלך ע"כ ולפ"ז משמע דבמוקים דליכא למיחש לכך מותר לקרות אפילו דבוקה בסנדלו וצ"ע : כתב הר"ר כו בתשובת מ"ם סימן ל' בני אדם שיש להם מכה שחורים כ"ע וזב מהם דם ולפעמים יוצא ליחה כרותה מעופש וריחה רע שאסור לקרות קריאת שמע ולהתפלל וכל מילי דקדושה ע"ש באריכות בזה שחלק בין אם יוצא מתוך בני מעי' ובין אם יוצא מתוך כי הטבעת : כתב הגהת הרי"ף דצואה כמים לא נתבטל אא"כ מים עכורי' שאין הצואה נראה בהם : ו וכן לעשותו וכו' כי' דהיינו כיש הוכרין דנסמוך : ז א"כ לחזור ולקרו' וכו' כתבו התו' והרא"ש פ' הדר כ"ע אם יש להשות ברכות לתפלה לענין צואה ושיכור דע"כ לאו לכל מילי דמו שהרי כתוי' אל יתפלל לכתחלה עד שיפוג יינו ושתוי מברך לכתחלה ברכת המזון וכל הברכות כדא' בירושלמי ואכלת ושבעת ואפילו מדומדם ומסקי התוס' דמשום מי רגלים בשעת דא"כ לחזור ולברך דמי רגלים אינם אלא מדרבנן דהתורה לא אסרה אלא כנגד העמוד : ח א"כ לחזור גם בכאן הטעם משום דמי רגלים אינם אלא מדרבנן כנזכר : כתב ריא"ז בספק צואה אפילו היה ספק אם הוא צואת אדם או כלבי' חד דינא הוא ופשוט הוא :

עז שלא לקרות כנגד מי רגלים ובו ב' סעיפים:

א [א] אסור * לקרות כנגד מי רגלים עד שיטיל לתוכן רביעית מים ואז מותר ולא שנא על גבי קרקע לא שנא בכלי * ובלבד שלא יהא עביט המיוחד להם (ודין עביט עיין לקמן סימן פ"ז): * לא שנא היו הם בכלי תחלה ונותן עליהן מים לא שנא היו המים בכלי תחלה: **ב** * רביעית שאמרו למי רגלים של פעם אחת ולשל שני פעמים שתי רביעיות ולשל שלש שלשה: (הג"ה) וכן לעולם:

ברכות כ"ב וכ"ה וכר' וכאי: טור והרא"ש: שם בגמ': הרמב"ם בפ"ג מהל' ק"ש:

עח מי שנצרך להטיל מים בשעת קריאה ובו סעיף אחד:

א * היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לקרות * אפילו אם נפלו על בגדיו ויש בהם טופח על מנת להטפיח [ב] כיון שהם מכוסים בבגדו. [ג] ואם נפלו מי רגלים בארץ מרחיק מהם ארבע אמות: (הג"ה) או כשיעור שיתבאר לקמן סימן פ"ב או ממתין עד שיבלעו בקרקע *: * ואפילו שהה כדי לגמור את כלה אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק: (הג"ה) ויש אומרים דאם שהה כדי לגמור את כלה חוזר לראש וכן עיקר וכמו שכתבתי לעיל סימן ס"ה ומשערין לפי הקורא:

ברכות כ"ב: תוס' שם ור' יונה והרא"ש: הגה' מיי' בפ"ד מהל' ת: הר"י פ"ב דברכו': שם בגמ' לדעת הרי"ף והרמב"ם פ"ב מהל' ק"ש:

עט מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה ובו ט' סעיפים:

א [א] היתה * צואת אדם מאחריו צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שכלה הריח * אפילו אם יש לו חולי שאינו מריח צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שיכלה הריח למי שמריח ומלפניו צריך להרחיק מלא עיניו [ב] אפילו * בלילה (או שהוא סומא *): שאינו רואה אותה צריך להרחיק עד מקום שאינו יכול לראותה ביום * ואם הוא מצידו דינו כמלאחריו: (הג"ה) ש"ים נכון שמתפלל ונואה בבית הכנסת או בבית שמתפלל שם אפילו הוא לאחריו בכל הבית צריך לשתוק עד שיוציאנה [ג] מאחר שמוניא רבים ידי חובתן ואי אפשר שלא יהא מן הקהל בתוך ארבע אמות של הצואה * (ועיין לקמן סוף סימן פ') (ועיין לקמן סימן פ"ו בדין צואה בבית): **ב** [ד] היתה * במקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה * או שהיתה בבית אחר והוא בבית אחר אפילו הפתח פתוח ויושב בצדה ורואה אותה אם אין לה ריח יכול לקרות דכיון שהיא ברשות אחרת קרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש להר"א אבל [ה] להר"ש בא דוקא כשאינו רואה אותה * ואם יש לה ריח לא מהניא הפסקה ולא שינוי רשות: [ו] ויש אומרים דכי היכי דהפסק מועלת לצואה עצמה הכי נמי מועילה לריח רע שלה: **ג** * חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה והגדולה עודפת עליה מן הצדדים קטנה לא חשיבא כבית בפני עצמה כיון שנפרצה במלואה לגדולה אבל הגדולה כיון שכתליה עודפים על של קטנה מצד זה ומצד זה חשיבה כבית בפני עצמה הלכך אם צואה בגדולה אסור לקרות בקטנה עד שירחיק כשיעור [ז] ואם צואה בקטנה מותר לקרות בגדולה בלא הרחקה אם אין מגיע לו ריח רע: **ד** * צואת כלב וחזיר אם נתן בהם עורות מרחיקים מהם כמו מצואת אדם. ואם לאו דינם כדין צואת שאר בהמה חיה ועוף שאין צריך להרחיק מהם * אם אין בהם ריח רע [ח] ואם יש בהם ריח רע דינם כצואת אדם: **ה** * צואת חמור הרכה לאחר שבא מהדרך וצואת חתול ונמיה ונבלה מסרחת דינם כצואת אדם * וההולך בדרך אף על פי שרואה צואת בהמה כנגדו אם אין הריח בא לו אינו חושש למיעוט לתלותה בשל חמור * ובסמוך לעיר יש אומרים שיש לחוש לפי שרוב הבהמות המצויות שם הם חמורים: (הג"ה) ביוקוס דסכיפי קמורים: **ו** * בירושלמי אסור לקרות כנגד מי רגלי חמור הבא מן הדרך [ט] וכנגד צואת תרנגולים * אדומה: **ז** * צואת תרנגולים ההולכים בבית דינם כצואת בהמה חיה ועוף אבל הלול שלהם יש בו סרחון [י] ודינו כצואת אדם: **ח** * אסור לקרות כנגד אשפה שריחה רע: **ט** * יצא ממנו רוח מלמטה אסור בדברי תורה עד שיכלה הריח ואם יצא מחבירו מותר בדברי תורה משום דאי אפשר שהתלמידים קצתם גורסים וקצתם ישנים ומפיחים בתוך השינה * אבל לקרות ק"ש אסור עד שיכלה הריח:

ברכות כ"ה וכרב אסלא הרי"ף ור' יונה והרא"ש והרשב"א: הרא"ש מהא דירושלמי אפילו בלילה: ירושלמי ו ע"ד: תשובת הרשב"א סק' מה וכ"י בשם הר"י: רמב"ם פ"ג מה' ק"ש: הגהות מרדכי החדשים בפרק תפלת השחר: בבבלי שם: הרא"ש שם: דיו"כם שם: ר' יונה והרא"ש בשם רבני צרפת: עירובין צ"ב: ברכות כ"ה: טור מהא דירושלמי לקמן: ירושלמי ו' ע"ד והביאו הרא"ש ור' יונה: טור בשם ר' יקיאל אחיו ור' יונה: שם בר' יונה: שם: י"א תרנגולי' אדומים וי"א נואה אדומה: שם בבבלי בתום' והרא"ש והמרדכי שם: שם בגמרא: שם לפי רש"י והרא"ש בתשובת כלל ד' סימן א': שם בגמרא:

פ מי שאינו יכול להשמר מהפיח ובו סעיף אחד:

א * מי שבריא לו [א] שאינו יכול לעמוד על עצמו מלהפיח עד שיגמור קריאת שמע ותפלה מוטב שיעבור זמן קריאת שמע ותפלה ולא יתפלל ממה שיתפלל בלא גוף נקי ואם עבר זמן תפלה אנוס הוא ומתפלל שתים ואם יראה לו שיכול לעמוד על עצמו בשעת קריאת שמע יניח תפילין בין אהבה לקריאת שמע: (הג"ה) ויברך עליהם *:

עז מ"ש א אסור לקרות וכו' מבואר בפ"פ מי שמתו וככר מבואר דאינו אלא מדרבנן:

עח מ"ש א כיון שהם מכוסים כ"כ בהגהות מיימוני וז"ל הרשב"א ונראה דאפילו יש בהם טופח ע"מ להטפיח מותרין דמדאורייתא אינו אסור אלא כנגד העמוד בלבד ורבנן הוא דגזרו וכיון שכבר הוא בתפלה לא גזור ואוקמוה אדאורייתא וכן דעת הר"ר יונה וכן נס כן פ"ל בהרחקת ארבע אמות אם נפלו על גב ארץ ועדיין לא נבלעו בקרקע דאינו צריך להרחיק מהם וז"ל ומסתברא לי דאינו צריך להרחיק ממקום המים כלל מדלא קתני ומרחיק עד שיזרוק לאחריו ארבע אמות כדקתני בראה צואה כנגדו וטעמא דמלתא משום דבצואה בעינן מחנך קדוש אבל מי רגלים אינו אסור מדאורייתא אלא כנגד עמוד בלבד והלכך אם לא התחיל מרחיק מדרבנן אבל בעומד בתפלה לא ועוד נראה שאפילו בא לפסוק ולהרחיק אסור עכ"ל ונראה דגם כן דעת המחבר והא דכתב הכא דצריך להרחיק היינו בקריאת שמע ומשום דאפשר לקרות והוא מהלך וכן משמעות דבריו בב"י: **כתב** מהר"ם מלובלין בתשובה סיון נ"ם מי שיש לו חולי אבן כ"מ שאינו יכול לעצור לעצמו ומטפטף תמיד דמותר לקרות קריאת שמע ולהתפלל ובשעת הטפת מים יפסיק וטוב שיתקן לו כנגד או פכוג שיבלעו בהם ע"ש:

עט מ"ש א היתה צואת וכו' מבואר בפרק מי שמתו: **ב** אפילו בלילה ואין להקשות דהא לעיל פסק המחבר בסעיף א' סימן ע"ה דאם עוצם עיניו מותר לקרות שאני התם דבראי' תלה רחמנא אבל הכא במחנה קדוש תלה והרי אין המחנה קדוש כיון שאין שם מחיצה: **ג** מאחר שמוציא רבים ידי חובתן ונראה דגם עכשיו שכל יחיד ויחיד מתפלל בפני עצמו כן הדין משום דש"ץ מחויב לענות אמן על ברכת השלים נבור: **ד** היתה במקום גבוה וכו' וכתב הב"י דבעינן נמי שיהא ברחבו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים דהשתא הוי מקום חשוב בפני עצמו כרשות היחיד דשבת ע"כ: **ה** ולהרשב"א דוקא וכתב בב"י דלכתחלה נכון לזהר כדברי הרשב"א ז"ל: **ו** ויש אומרים הוא דעת הרב רבי יונה בשם רבני צרפת וכתב הב"י דלדעת הרא"ש נם וסייעתו אפילו אם כבר התחיל להתפלל ומריח ריח רע הבא ממקום אחר צריך להפסיק עד שיעבור הריח וגם הלבוש פסק כסברא ראשונה וכן נראה להלכה: **ז** ואם צואה בקטנה וכו' ונראה דלפי מ"ש הרשב"א בסמוך דבעינן דוק' כשאינו רואה א"כ גם הכא מיירי בשאינו רואה וא"ת א"כ אפילו בלאו הכי עצמו מותר בשאינו רואה והוא מלפניו או לאחוריו ומרוחק ארבע אמות וכמו שכתב מדברי הרב לעיל סעיף א' דצריך לטעם שלא יהא א' וכו' אלמא אפילו בחדר א' אם מרוחק כמלא עיניו או מאחריו ד' אמות מותר י"ל דכ"מ כיון שהוא רשות בפני עצמו דאין צריך להרחיק ארבע אמות אם הוא מלאחריו דהא רשות בפני עצמו מיהא אם רואה ודאי דאסור דלא אמרינן דהרי הוא כמבול וכדעת הרא"ש דלעיל ודו"ק: **ח** ואם יש בהם ריח רע וכו' כלומר שצריך להרחיק ממקום שכלה הריח ארבע אמות: **ט** וכנגד צואת תרנגולים אדומה וכו' בב"י כתב שהם תרנגולים הגדולים המובאים מהיכל"א רבא שידוע שצואתן מסרחת יותר: **י** ודינם כצואת אדם וכו' מבואר שם כלומר דצריך להרחיק לפניו מלא עיניו ולאחריו ומן הצדדים ארבע אמות:

פ מ"ש א שאינו יכול ולענין מי רגלים הקילו דהיינו דוקא כשיודע שלבסוף יצטרך לכך אבל אם מתחלה צריך למי רגלים ודאי דתפלתו תועבה ואין חילוק בין אנוס ובין לא אנוס וכ"כ רמ"א בתשובה סימן צ"ח:

פא מ"ש

פא רין

פא מ"ש א שהגיע כלומר אפילו אם עדיין לא אכל דגן העולם כיון שהגיע לכלל הוא מרחיקין מצואתו אבל הב"ח פסק כדברי רש"י דכל שלא אכל עדיין דגן או אכל והוא זמן הרבה שלא אכל אין מרחיקין מצואתו ויש להחמיר כדברי המחבר : **ב** אין צריך לחזור אלא למקום שפסק וזו דעת הרש"בא ז"ל וס"ל דאפילו במקום דאיכא למיתה שיש שם צואה כיון שעיניו מ"מ לא הטריחוהו חכמים לבדוק כמלואת עיניו דהא מלואת עיניו אינו אסור אלא משום לא יראה בך וזה לא ראה עד עתה :

פב מ"ש א כ"כ שאם יורקנה וכו' פירש דוקא כשהיא נפרכת ע"י זריקה או תורת יבישה עליה אבל אם אינו נפרכת כא' ע"י גלילה אינו נקראת יבישה ואסור לקרות כנגדה וזהו דעת הר"ר יונה משום דס"ל דיותר בקל נפרכת ע"י גלילה מעל ידי זריקה אבל דעת הרא"ש אפכא דיותר בקל נפרכת על ידי זריקה מעל ידי גלילה ולדבריו בעינן שיהא תורת יבישה עליה דוקא אם נפרכת על ידי גלילה ונראה לי להחמיר באיסור דאורייתא ובעינן תרוייהו שיהא נפרכת על ידי גלילה ועל ידי זריקה :

פג מ"ש א אפילו אין בו צואה זה לשון הרב רבינו יונה ב"ה ישן אף על פי שאין בו עתה צואה כיון שהיה אסור מתחלה אסור הוא מן התורה משום והיה מחנך קדוש וכל דבר שאסור מן התורה ה"נ אסור כנגד ארבע אמות שלו עכ"ל משמע דאם ספק הוא ב"ה קדש או ישן הוא אסור לקרות כנגדו כיון דספיקא דאורייתא הוא וגם כלמד דאפילו כנגד ארבע אמות שלו אסור : **ב** אם יש לו מחיצות וכו' ,כתב בב"י דאפשר אפילו במחיצות שאינם גבוהות עשרה טפחים כמי פני כל שאין הקרקע הבית נראה לעניים אבל הב"ח אוסר במחיצות שאינם גבוהות עשרה טפחים : **ג** אם אין מגיע לו ריח רע בכאן סתם המחבר דלענין ריח רע אינו מועיל מחיצה ועיין לעיל סימן ע"ט סעיף ב' : **ד** אבל לא בתוכו ואין להקשו' דהא ק"ל דהזמנה לאו מלתא וכמו שמבואר לעיל בהלכות תפילין שאני הכא דמשום בזיון התמירו בו ואמרו מיהא אינו אסור שלא מדרבנן וכ"ש לענין ספיקא : **ה** בני אדם כ"כ המרדכי בש"פ מ"ס ומשמע מזה דאם הצואה למעלה תכף תחת הדף דין בפסל וה בב"ה :

פד מ"ש א מרחץ וכו' מבואר גם בדברי הרמ"בם פ"ג מהל' קריאת שמע ופ"ד מהלכו' תפילין : **ב** מותר לקרות בו וכו' היינו טעמא משום דלא מאו' כ"ה כמו ב"ה ומבואר שם בגמרא דמרחץ שאמרו אף על פי שאין שם אדם כלומר מאחר שנשתמשו אף על כי שעכשיו אין בו אדם מאום בית הכסאי' ואין קורין בו דהוי כמו ב"ה שאף על כי שפינו הצואה מאכו אין קורין בו וכתב הב"ח דה"ה בבית אמצעי דאסור בקריאת שמע ובתפלה ולהניח תפילין אפילו אין שם אדם אסור כיון שהיה בו פעם אחת ערומים ולבושים ע"כ ונכון הוא :

פה מ"ש א ויש אומרים שחוזר לראש היינו טעמא דמשום שהפסיק באונס שאפילו אם היה רוצה לא היה יכול לקרות ושהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש וכתב בס' ברכת אברהם ע"כ לא פליגי אלא בקורא ובא למקום הטינופת באונס אבל אם היה יודע שיש מקום דצריך שיצטרך לשהות כדי לגמור את כולה פושע הוא וחוזר לראש שלא היה לו להתחיל עד שיעבור מקום המטונף ואפילו אם יעבור זמן התפלה עכ"ד וכאמת אין דבריו מוכרחים : **ב** אפילו להרהר וכו' לשון הר"ר יונה בפרק היה קורא אהא דתנן לא יברך ברכת המזון בלבו שמי שנתחייב בברכה ואינו יכול לאומרה שאין ידיו נקיות או שעומד במקו' שאינו נקי כגון החולה שאין מטתו נקי' ואינו יכול להוציא בשפתי' התפלה יש לו להרהר הברכה או התפלה שנתחייב ואף על פי שאינו יוצא ידי חובתו אלא כאמירה ה' יראה ללבב ליתן לו שכר טוב על המחשבה עכ"ל ועיין ב"י דכת' דמיירי כשאין מיטתו נקי' אבל ליכא שם טינוף ואם לא היה אנוס היה צריך לנקות המקום : **ג** ואפילו להרהר וכו' בד"ת וכו' וכתב הר"ר מנוח בשם הירושלמי דמותר להרה' בד"ת בב"ה ולא פליג אגמרא דילן דכי אמרינן אסור להרהר ה"מ לכתחלה כלומר לשום מחשבתו ולבו לחשב בד"ת אבל אם היה תלמודו שגור בפיו והרהר לאונסו מותר עכ"ל וקצת מזה מבואר ג"כ בגמרא שלנו בפר' טבוליום אמר רבה האי דינא גמירנא מר"א בר"ש בב"ה : **כתב** בספר החסידים דאם בא לו בב"ה הרהור עבירה יותר להרהר בד"ת כדי לאברושי מאיסורא : **ד** והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים כלומר לאפוקי אם אין שם צואה אף על פי שאין נקי כ"כ והוא ע"פ מ"ש בפיון בשם הר"ר יונה : **ה** ואפילו הלכות הוא לאפוקי מהירושלמי דמתיר בבב"ג אפילו ליכא איכרוטא מאיסורא : **ו** ובן הכינויים מימרא דרב בב"ק דשבת וכתב הב"ח הא דאמרינן שאילו' שלום היינו משום דשם גופיה אקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום כירש גדעון קרא להקדוש ברוך הוא ה' שלום וגם"ו אדם שנקרא שמו שלום אביר

פא דין צואת קטן · ובו ב' סעיפים ·

א [א] קטן * שהגיע לכלל שאח' כיוצא בו יכול לאכול כזית דגן בכדי שיכול גדול לאכול אכילת פרס מרחיקין מצואתו או ממימי רגליו : **ב** * היה קורא וראה צואה כנגדו ילך כדי שיזרקנה כאחריו ארבע אמות ואם אי אפשר כגון שיש לפניו נהר או דבר אחר המעכב ילך כדי שניתנה לצדדין ארבע אמות [ב] ואינו * צריך לחזור אלא למקום שפסק * ולה"ר יונה אם היה במקום שהיה לו לתת אל לבו שיש שם צואה צריך לחזור לראש : (ועיין סימן ע"ו סעיף ה') :

סוכה מ"ב לפי' הב"י לדעת הפוסקי' · ברכות כ"ב : הרש"בא שם : (שם)

פב דין צואה יבשה · ובו ב' סעיפים :

א * צואה יבשה [א] כ"כ שאם יורקנה תתפרך הרי היא כעפר ומותר לקרות כנגדה * והוא שלא יהא בה ריח רע : (הג"ה) יש אומרים דלא הוי כעפר רק אם נפרכת על ידי גלילה כלא זריקה וכן עיקר * : **ב** * מי רגלים שנבלעו בקרקע אם היו מרטיבין היד אסור לקרות כנגדם :

ברכו' כ"ה : ר' מנוח רש"י והרא"ש בפי' מי שמתו וטור : שם כגמ' לדעת הרמ"בם בפ"ג מהלכות ק"ש :

פג דיני בית הכסא בק"ש · ובו ה' סעיפים :

א * אסור לקרות כנגד בית הכסא ישן [א] אפילו פינוי ממנו הצואה * ויראה לי דהיינו כשאין לו מחיצות אבל [ב] אם יש לו מחיצה אף על פי שיש בו צואה קורא כנגדו בסמוך ואינו חושש [ג] אם אין מגיע לו ריח רע : **ב** * הזמינו לבית הכסא ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות כנגדו [ד] אבל לא בתוכו :

ג * אמר בית זה יהא לבית הכסא ואמר על בית אחר וגם זה דינם שוה · ואם אמר על השני ובית זה ולא אמר וגם זה הרי השני ספק אם הזמינו בכך אם לאו * לפיכך אין קורין בו לכתחילה ואם קרא בו יצא : **ד** * בית הכסא שהוא בחפירה ופיו * ברחוק ארבע אמות מן הגומ' והוא עשוי כמדרון בענין שהרעי מתגלגל ונופל מיד למרחוק וכן המי רגלים יורדין מיד לגומא כסתום דמי ומותר לקרות בו * אם אין בו ריח רע וגם אין משתינין בו חוץ לגומא : (הג"ה) אבל אם משתינים בהם לפעמים אסור להרהור בהם דברי תורה כ"ש לקרות קריאת שמע * : **ה** [ה] בני * אדם שיש להם כפפל נקוב ונפנין עליו מותר לקרות קריאת שמע כנגדו כיון שאין הצואה על הנקב וגם אין הגרף תחת הנקב ועוד שהנקב מכוסה תמיד בדף : (הג"ה) וכל מי שקורא במקום שאין קורין חוזר וקורא :

ברכות כ"ו : בב"י מפוסקים והגמרא שם : שם בגמרא : נדרים ז' : רמ"בם בפ"ג מהלכות ק"ש : שם בגמרא : טור בשם רש"י : טור ור' ירוחם : הגהות מיימוני : מרדכי שם : מיימוני פ"ג :

פד אם מותר לקרות במרחץ · ובו סעיף אחד :

א [א] מרחץ * חדש שלא רחצו בו [ב] מותר לקרות בו · ובישן בבית החיצון שכל העומדין שם לבושים מותר ובאמצעי שקצת העומדין שם לבושים וקצת ערומים יש שם שאילת שלום אבל לא ק"ש ותפלה : (הג"ה) ומותר להרהר שם בד"ת * : ובפנימי שכלם עומדים שם ערומים אפילו שאלת שלום אסור : (הג"ה) ואסור לענות אמן בבית המרחץ * :

שבת י' והביאו הרי"ף והרא"ש בס"פ מי שמתו : ר"ן פ"ק דשבת ופ' כל הצלמים : ר"ן פ' כירה :

פה באיזה מקומות אסור לקרות קריאת שמע · ובו ו' סעיפים :

א * לא ילך אדם במבואות המטונפות ויניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע ואפילו אם היה קורא ובא צריך להפסיק כשיגיע למבוי המטונף וכשיצא משם * אפילו שהה כדי לגמור את כולה אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק : (הגה) [א] ויש אומרים שחוזר לראש וכן עיקר (ועיין לקמן סימן ס"ה) : **ב** [ב] אפילו * להרהר בדברי תורה אסור בבית הכסא ובבית המרחץ * ובמקום הטנופת [ד] והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים : (הג"ה) [ה] ואפילו הלכות המרחץ אסור ללמד במרחץ * : * דברים של חול מותר לאמרם שם בלשון הקדש · [ו] ובן * הכנויים בגון רחום נאמן וכיוצא בהם מותר לאמרם שם אבל משמות שאינם נמחקין אסור להזכירם שם * ואם נזדמן לו שם להפריש מדבר האסור מפריש ואפילו בלשון הקדש ובענייני קדש :

ברכות כ"ד : לדעת הרי"ף והרמ"בם בפ"ג מהל' ק"ש : שבת מ' : הרמ"בם שם : ר"ן פ' כירה ובב"י : בשם א"ח : שם בגמ' : שם י' : שם מ' :

(הג"ה) ובמקום שמותר להרהר בדברי תורה מותר לפסוק דין ובלבד שלא יאמר טעמו של דבר * :

ר"ן פ"ק דשבת ופ' כל הכלים :

פו שצריך להרחיק מן מים סרוחים ובו ס' אחד :

ברכות כ"ה :

א * מים סרוחים או מי משרה ששורין בהם פשתן או קנבוס א צריך להרחיק מהם כמו מן הצואה :

פז כמה צריך להרחיק בשעת ק"ש מן גרף של רעי ובו ג' סעיפים :

משמעות הגמרא דברכות כ"ה לדע' התו' ושאר פוסקי' שם בתו' ור' יונה כשם רבני צרפת : טור בשם אבי העזרי ומרדכי בשם ראב"יה : טור ושם במרדכי : ברכות כ"ה וכרש"נג : הרי"ף נם בפ"ג מהל' קש : :

א * גרף של רעי ועביט של מי רגלים של חרס או של עץ א צריך להרחיק מהם כמו מהצואה ב אפילו הטיל בהם מים * אבל אם הן של מתכת או של זכוכית או של חרס מצופה מותר אם הם רחוצים יפה : **ב** גרף ועביט של חרס או של עץ שכבאו על פיו * יש מתירין * ויש אוסרין והלכה כדברי האוסרים : **ג** ג מותר * לקרות קריאת שמע בבית שיש בו צואה ומי רגלים או גרף ועביט כיון שהרחיק מהם כשיעור שנתבאר בסימן ע"ט * וכן אם כפה עליהם כלי אף על פי שהם עמו בבית הרי אלו כקבורים ומותר לקרות כנגדן :

פח בעל קרי מותר בק"ש ובו סעיף אחד :

הרי"ף והרא"ש מהא דברכות כ"ו : שם וכדף כ"ב וכב"ק דף פ"ב : ברכות כ"ב וחולין קל"ו :

א א כל * הטמאים קורין בתורה וקורין קריאת שמע ומתפללין ב חוץ מבעל קרי שהוציאו עזרא מכל הטמאים ואסרו בין בד"ת בין בקריאת שמע ותפלה עד שיטבול כדי שלא יהיו ת"ח מצוין אצל נשותיהן כתרנגולין ג ואחר * כך בטלו אותה תקנה והעמידו הדבר על הדין שאף בעל קרי מותר בד"ת ובקריאת שמע ותפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבין וכן פשט המנהג : (הג"ה) יש שכתבו שאין לאשה נדה ג בימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר* ויש אומרים שמותרת בכל וכן עיקר* אבל המנהג במדינות אלו כסברא הראשונה · ובימי לבון נהגו היתר ואפילו במקום שנהגו להחמיר בימים נוראים וכה"ג שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת מותרין לילך לב"ה כשאר נשים כי הוא להן עצבון גדול שהכל מתאספים והן יעמדו חוץ * :

הגה' מיי' פ"ד : רש"י הלכות נדה :

פסקי מהרא"י סימן קל"ב :

אסור לקרותו בשמות בבית המרחץ ובבית הכסא ומיהו דוקא שלום בלשון הקודש אסור לאומרו אבל בלשון אחר אין בו אי' דאף על פי דשמות המיוחדים והם שמות שאינן נמחקין אסור להזכירם בב"ה ובבית המרחץ אפילו בלשון לעז דדברים של קודש אסור לאומרם בלשון חול כדאמר בפ' כירה וכדכתב הרמ"בם בפ"ג מהלכות קריאת שמע שאני התם דמיוחד לקדושה כגון ד"ת וקריאת שמע אבל הזכרת שלום אינו מיוחד לקדושה אין בו איסור אלא כשמזכירו בלשון הקודש אבל לא בלשון חול עכ"ל וכתב עוד הב"ח דגם בכינויים יש להחמיר כדעת הרא"בד :

פו מ"ש א צריך להרחיק מהם נראה דה"ה ממי רגלים צריך להרחיק מלפניו כמלוא עיניו ומלאחריו ומן הצדדים ארבע אמות ממקום שכלה הריח וכ"כ הב"ח :

פז מ"ש א וצריך להרחיק מהם כמו מהצואה כלומר לפניו מלא עיניו ולאחריו ארבע אמות ממקום שכלה הריח : **ב** אפילו היטיל בהם מים פירש ואפילו אין בהם צואה או מי רגלים אפ"ה אסור לקרות כנגדן וכתב הרא"ש דטעמו דכיון דמיוחדי' לכך ה"ל כבית הכסא ואפילו אין בהן ריח רע וכ"כ הרמ"בם ז"ל וכתב והא דלא מהני בהו כתיכת מים משום דדייכין להו כמו צואה ואסור מן התורה מוהיה מחנך קדוש אבל מי רגלים אינם אסורין אלא מדרבנן דלא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הלכך הני בכתיכת מים ע"כ משמע מדבריהם דאפילו כנגד עביט של מי רגלים אסור לקרות מן התורה אבל הב"י כתב הטעם וז"ל דמי רגלי' הייכו טעמא דשרו בכתיכת מים דגלילי' הם ומתערבים במים ומתבטלי' ומשא"כ כנגרף של רעי ועביט שמה שבלוע בהם אינו מתערב במים כדי שיתבטל במים הלכך לא מהני להו כתיכת מים ע"כ וכ"כ הב"ח ולפ"ו דהטעם הוא משום שאינו מתערב במים י"ל דכנגד עביט של מי רגלים אינו אסור אלא מדרבנן דהא משום בליעת מי רגלים נגעו בו ואין להחמיר יותר ממי רגלים עצמם דלא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד ויש כ"מ לעכין ספיקא ונ"ע לדינא : **ג** מותר לקרות מבואר כדק מי שמתו ומשמע מדברי הר"ר יונה שם דאם יש מטה בבית הגבוה עשרה מותר לקרות מנגד השני של המטה בלא הרחקה וכ"ל דהיינו דוקא כשהמטה מוגבהת מקנה אל קנה וה"ה אם מניח הגרף או הצואה תחת המטה ורגלי המטה קצרים שאינם גבוהן ג' טפחים הרי הוא כלבוד והרי כצואה הטמונה דמותר לקרות סמוך למטה ואין צריך להרחיק כלל :

פח מ"ש א כל הטמאים חוץ מבעל קרי מבואר בפרק מרובה דעזרא תיקן שיהא בעל קרי טובל את עצמו לקריאת שמע ולתפלה ולד"ת והטעם שתיקן עזרא בבעל קרי משאר הטמאים משום דקרי בא מכוח קלות ראש והמחבר מפרש טעם אחר ויש בריכותא לשני הטעמים : **ב** ואחר כך בטלו אות התקנה מיהא הטור כתב בסימן רמ"א וז"ל ויש חסידים ואנשי מעשה שהיו מחמירין על עצמם וטובלין לקריין להתפלל וגם הרמ"בם ז"ל כתב בסוף הלכות קריאת שמע ומנהג פשוט בשנער ובספרד שאין בעל קרי מתפלל עד שרוחץ כל בשרו במים משום הכין לקראת אלהיך ישראל ולכן מאן דנוהג במנהג זה טהרה וכרישות הוא ועליו אמרו מאן דמקדש את עצמו מלמטה מקדישין או גו מלמעלה ומאן דקשה עליו לנהג טבילה מיום יכהג את עצמו בטהרת תשעה קבי' והכה אכתב לך קצת דינים מטהרת תשעה קבין כתב ב"י וז"ל ותשעה קבין שאמרו דוקא כשמשפכם עליו אבל לטבול בתוכם לא מהני מידי בין אם הם בכלי או בקרקע וראיה מפרק מי שמתו דגרסינן התם רבי זירא הוה יתיב באבנא דמיא בי מסותא אמר לשמעי' זיל אייתי לי תשעה קבין ושדי עילואי אמר ליה רבי חייא בר אבא למה ליה למר כולי האי והא יתיב מר בגווייהו א"ל כ"מ סאה מה מ"מ סאה בטבילה ולא בנתינה אף תשעה קבין בנתינה ולא בטבילה הרי כתב בהדיא בנתינה דוקא ולא בטבילה · עוד כתב הר"ר יונה ב"פ מי שמתו דנתינת תשעה קבין צריך להטילם עליו בכלי שיוכל להוריקם ממנו בלא שום הפסקה וכן מוכח בתוספות של טהרות עכ"ל וה"ה אם מוריק עליו משנים ושלשה כלים והתחיל השני עד שלא פסק הראשון וכן ה"נ מצטרפין ודוקא משלשה כלים מצטרפין אבל מארבעה כלים אין מצטרפין וכן מבואר בדברי רבינו שמשון פרק מי שמתו וכ"כ הרמ"בם ז"ל וכתב ב"י ודין ששיעור תשעה קבין מדדתי ומצאתי שהוא ד' קו"לו כדרי"כוש ותלי' : **ג** בימי ראייתה כתב רבינו ירוחם בנתיב כ"ו יש טועים לומר שהנשים יולדת צריכים להזהר מליכנס לבית הכנסת עד שיעברו מ' לזכר ופ' לנקיבה ומנהג בטעות וצריך למחות בידן עכ"ל :

פט הלכות תפלה וזמנה ובו ח' סעיפים :

ברכות כ"ו : הרא"ש שם : שם ביושנה וכרבי יהודה : שם בגמ' :

ב"י בשם הרש"בא כ' תפלת השחר : שם י"ד :

א א זמן * תפלת השחר מצותה שיתחיל עם הנץ החמה כדכתיב ייראוך עם שמש * ואם התפלל משעלה עמוד השחר ב והאיר פני המזרח יצא *ונמשך זמנה עד סוף ארבע שעות ג שהוא שליש היום ד ואם טעה או עבר והתפלל אחר ארבע שעות עד הצות ה אף על פי שאין לו שכר מתפלה בזמנה שכר תפלה מיהא איכא : (הג"ה) ו ואחר חצות אסור להתפלל תפלת שחרית * :עיין לקמן ריש סימן ק"ח : **ב** * כיון שהגיע זמן תפלה אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום משום דשמו

פט מ"ש א וזמן תפלת השחר וז"ל הטור מכני שתפלת השחר הוא כנגד תמיד השחר ומאותה השעה ואילך הוא זמן תמיד של שחר : **ב** והאיר כני המזרח פירש שהאיר כל פני המזרח ולא כני כשהבריק השחר כנקודה בלבד וכ"כ הב"ח : **ג** שהוא שליש היום פירש דלעולם חשבינן השעה לפי הזמן בימי ארוכא בזמן הקיץ חשבינן שעותי"ב ליום והם שעות גדולות ובזמן החורף היום י"ב שעות קטנות ולפיכך בזמן הקיץ הזמן ארוך יותר מבימות החורף וכ"כ הרמ"בם ויתבאר עוד לקמן בע"הי : **ד** ואם טעה או עבר כ"כ הרמ"בם ז"ל ויש לתמו' לפ"ו מאי פריך מהא דטעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים שחרית מתפלל מנחה שתים הא דאמריכן דמקצות ואילך לכ"ע לא דהא יש לחלק דמתכיתין איירי במזיד ולפיכך מקצות ואילך לא יתפלל אבל התם איירי בטעה וכדאמריכן טעה ולא התפלל וכו' ואם כן ע"כ צריך לומר דס"ל להמקשן דמתכיתין איירי בשוגג בלבד ואפשר דס"ל דכיון דמתכיתין סתמא קתני משמע בין בשוגג ובין במזיד : **ה** אף על פי שאין לו שכר וכו' פירש אפילו אם עבר בשוגג ולא התפלל גם כן אין לו שכר תפלה בזמנה וכיון שהוכחתי בסמוך דע"כ מתכיתין גם בשוגג איירי וק"ל : **ו** אחר חצות אסור להתפלל פירש דהיכא משום דהכא לבטלה וגיהו אם בשוגג לא התפלל עד לאחר חצות יש לו תשלומין שיתפלל מנחה שתים וכמו שיתבאר

* דשמו של הקדוש ברוך הוא שלום ז אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב ח ואפילו זה אינו מותר אלא כשהוצרך ללכת לראות איזה עסק אבל אם אינו הולך אלא להקביל פניו קודם תפלה אפי' זה הלשון אסור · וכן אסור לכרוע לו כשמשכים לפתחו · ט ויש *אומרים דכריעה אסורה אפילו בלא משכים לפתחו ואם התחיל לברך הברכות (אחר כך) י אין לחוש כל כך ואם אינו משכים לפתחו אלא שפגע בו בדרך מותר ליתן לו שלום ויש אומרי' שאפילו * במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל :

ג יא אסור * לו להתעסק בצרכיו יב או לילך בדרך עד שיתפלל תפלה שמונה עשרה : (הג"ה) ויש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר וטוב להחמיר בזה * : יג ולא לאכול ולא לשתות אבל * מים מותר לשתות קודם תפלה בין בחול בין בשבת ויום טוב וכן אוכלין ומשקין לרפואה מותר : ד יד הצמא * והרעב הרי הם בכלל החולים אם יש בו יכולת לכוין דעתו יתפלל ואם לאו אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה :

ה טו ואם * התחיל לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק טז ויש * אומרים שאינו צריך להפסיק : ו יז אפילו * ללמוד אסור משיגיע זמן תפלה והיינו מי שרגיל להתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לב"ה דאיכא למיחש דלמא מטריד בגירסיה ויעבור זמן ק"ש ותפלה אבל מי שרגיל לילך לב"ה מותר יח ואם * הוא מלמד לאחרים אפילו אם אינו רגיל לילך לב"ה מותר כיון שהשיעה עובר' דזכות דרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד : (ועיין לקמן סימן ק"ו) : ז * מותר להסתפר וליכנס למרחץ סמוך לשחרית שלא גזרו אלא סמוך למנחה יט שהוא דבר המצוי : ח * בשעת הרחק כגון שצריך להשכי' לדרך כ יכול להתפלל משעלה ע"ה וימתין מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנה (כא א"א לו לקרות ק"ש על הדרך דהיינו שמתכוין בפסוק ראשון וכמו שנתבאר לעיל סימן כ"ח *) : ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה הכי עדיף טפי שיתפלל בביתו מעומד ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך ויסמוך גאולה לתפלה :

צ מקום הראוי להתפלל ולהתפלל עם הצבור ודין ההולך בדרך ובו כ"ז סעיפים :

א * המתפלל לא יעמוד לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל : (ואפילו אינן גבוהין ג' *) ולא על גבי מקום גבוה א אלא * אם כן היה זקן או חולה או שהיה כוונתו להשמיע לצבור : ב * שיעור מקום גבוה שאמרו ג' ב טפחים היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ארבע אמות הרי הוא בעלייה

ר' יונה שם ורבי ירוחם בשם גאון : | אגודת חיים : | הרא"ש כדוהר"י כ"א : | ברכות י"ד : | ת"ה סימן י"ח : | שם : טור בשם אבי העזרי ושאר פוסקים : | הרמ"בם פ"ה : | מה"ת : רמ"בם שם לג'ירס' הב"י : | הרא"ש בשם ר"י ושאר פוסקים : | ברכות ה' לפירוש רש"י והר"אש : | ר' יונה שם : | ר"מ בפ"ו מה"ת : | ברכות ל' וכאוקמה דשמואל ולוי : | ב"י בשם הרש"בא :

ברכות י' : | ב"י בשם מהרי"א : | תוספת שם פ"ב | וא"ח ושא' פוסקי' : | רמב"ם פ"ה מהלכות תפלה :

שיתבאר לקמן בע"ה והב"ח חולק ע"ז ופסק דיכול להתפלל לכתחלה אחר מנות עד שיגיע זמן מנחה גדולה : ז אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב פירש אפילו במקדים לפתחו : ח ואפילו זה אינו מותר פירש להקדים לפתחו ולומר צפרא דמרי טב דוקא כשהולך בלאו הכי לאיזה עסק אבל תחלת הליכה בשביל כך אסור אבל כשאינו מקדים לפתחו אפילו הולך בשביל כך כדי לפגוע בו ולהקדים לו שלום לא מקרי איסור מיהו אלשון התוספת שם שדקדקו בלשונם באומרם אבל פגעו בו באקראי משמע דגם הפגיעה צריך להיות באקראי אבל אם מכוין לכתחלה לכך אסור ואין להקל במה שהוא נוגע בכבוד המקום : ט ויש אומרים דכריעה וכו' פירש אפילו לא יאמר לו צפרא דמרי טב אלא יכרע בלבד אסור מטעם מבואר משום כדי שלא יכרע לאדם קודם שיכרע לפני הקב"ה ב"ש ופסק הב"ח דיש להחמיר כהאי י"א כיון שהדבר הזה נוגע אל כבוד המקום ב"ה : י אין לחוש כ"כ פירש דאז אפילו להקדים לפתחו מותר אם הוא במקום שמותר להפסיק וכ"כ רמ"י בלבוש ויש לתמוה לפ"ז דא"כ מאי קשיא ליה התם על מימר' דרב דאמר כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגומא במשכים לפתחו ע"כ ת"ל להא דקאמר רב ששת דשואל מפני הכבוד איירי דכבר התחיל הברכות וקיבל עול מלכות שמים בברכות דאז אין לחוש אלא ע"כ צ"ל דקשיא מדקאמר רב הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל דמשמע אפילו כבר קרא קריאת שמע עם ברכות כיון שעדיין לא התפלל אסור בנתינת שלום וע"ז קשיא ליה הא אמרינן משיב מפני הכבוד והוא קודם תפלה ומשני במשכים לפתחו דאסור אם לא התפלל אפילו אם כבר קרא קריאת שמע בברכותיה אלמא להשכים לפתחו אסור אפילו אם כבר קרא קריאת שמע קודם שהתפלל וצ"ל הא דקאמר אין לחוש כ"כ היינו דמותר בכריעה בכנפו בו אבל להשכים לפתחו אסור קודם התפלה ודלא כדעת הרב רמ"י וצ"ע על המחבר ז"ל שלא הזכיר דין זה בהדיא : יא אסור לו להתעסק וכו' ג"ז מבואר שם ומ"מ נם כן ראיה למה שכתבתי בסמוך דקדימת שלום אסור כל' התפלל י"ח דבחד ליש' אתמר בגמרא וכמו שיש לפרש קלא כך יש לפרש אידך וגם בתרומת הדשן השוה אותם להדדי ובב"ח כתב לחלק בין אם רוצה לעשות חפציו דאסו' עד שיתפלל הי"ח אבל להקדים שלום מותר בשכבר בירך רק הברכות · ומ"ש נראה עיקר שהוא מסכים לדעת ת"ה בסימן י"ח : יב או לילך לדרך הטעם משום דהוא בכלל עשיית צרכיו שאסור לעשות קודם שיתפלל כיון שהגיע זמן התפלה ואין להקשו' דהא בסמוך בס"ח מבוא' דבשע' הדחק יכול להתפלל קודם כאתו משום דיותר עדיף שיתפלל בביתו מעומד ממה שיסמוך גאולה ותפל' ויתפלל מהלך ת"ל דבלאו הכי אסור לצאת לדרך קודם התפלה שאני הכא דמיירי דכבר הגיע הזמן וע"כ אסור לצאת לדרך קודם התפלה אבל התם איירי שעדיין לא הגיע הזמן וכמו שכתב המחבר בסעיף א' דמיקר מנותה עם הנץ החמה וע"כ משום עשיית צרכיו קודם התפלה ליכא כיון שעדיין לא הגיע הזמן וכ"כ הב"ח והב"י כתב דהתם איירי בשיירא הולכת וא"א לו להתעכב עד שיגיע זמן התפלה ויתפלל ולפ"ד משמע דאפילו הגיע זמן התפלה אם א"א להתעכב מפני שיירא הולכת מותר לילך בדרך בלא תפלה אם אפשר להתפלל שם בעמידה או אפשר לומר דס"ל דתרווייהו בעינן שעדיין לא הגיע הזמן וגם שיירא הולכת וא"א להתעכב וכחד מהם אסור לצאת בלא תפלה אפילו אם אפשר לו להתפלל בדרך בעמידה ודוק : יג ולא לאכול ולשתות פשוט בפ"ק דברכות וכתב הב"י שהוא מדרבנן ואסמוכהו אקרא דכתיב ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גיאך אחר שנתגאה זה מקבל עליו עול מלכות שמים וכתב הב"ח דדייק מדלא כתיב ואותי השלכת אחריך דהוי משמע דכל חפציו אסור לעשות ומדכתיב גויך משמע שהוא דבר שאדם כתגאה ע"י וע"כ לא אסרו אלא שאר משקים אבל לא מים דבשתיית מים לא שייך גאוה ודוקא מים לבד אבל מים עם סוכר אסור וגם התירו לצורך רפואה דכיון דלצורך רפואה אוכל ושותה ליכא משום גאוה · ומ"ש בין בחול ובין בשבת כלומר דלא תימא דבשבת אסור בלאו הכי משום דאסור לטעום קודם קידוש קמ"ל דהא דאסור לטעו' קודם קידוש היינו דוקא כשהגיע זמן קידוש אבל הכא כיון שלא התפלל עדיין לא הגיע זמן קידוש ועיין לקמן סימן רע"א סעיף ה' : יד הצמא והרעב וכו' כ"כ הרמ"בם וז"ל בפ"ה מהלכות תפלה · ומ"ש אם רצה משמע שאינו מחויב לעשות והטעם משום דעכשיו בזמן הזה בלאו הכי אין מכוונים כ"כ וכמו שכתב הטור בסימן צ"ח : טו ואם התחיל לאכול וכו' כ"כ הרמ"בם והרא"ש ז"ל והטעם דאף על גב דלגבי תפלת מנחה ק"ל דאם התחילו אין מפסיקין שאני התם דליכא אלא משום גזירה שמא ימשך בסעודתו וישכח ולא יתפלל אבל הכא אסמכוהו אקרא דכתיב לא תאכלו על הדם קודם שתפללו על דמכם : טז ויש אומרים דאין צריך להפסיק הוא דעת התוספות והר"ר יונה ופסק הב"ח כסברא ראשונה : יז אפילו ללמוד כן כתב רש"י בריש ברכות ומשמע דוקא אם כבר הגיע זמן קריאת שמע ותפלה אבל אם עדיין לא הגיע ודאי דיותר ללמוד דהכא בכיוצא דהכי מיירי דאכא בכיוון בריש ברכות מיירי אפילו אם לא הגיע עדיין זמן קריאת שמע ותפלה וא"ו נכון וגם מה שהקשה על דברי התוספות דליתא הוא דקאמר דרב יוסי ידי ומתני לן פרקי מיירי בשעתי' בשעדיין לילה שעדיין לא הגיע זמן קריאת שמע ותפלה אסתתיט מיני' גמרא ערוכה דף ט"ו פ"ב דברכות דקאמרינן בהדיא על ההיא וכ"ת בשעדיין לא הגיע זמן קריאת שמע אם כן מאי אסהדתי דרב חייא בר אשי ע"ש ודו"ק : יח ואם הוא מלמד לאחרים כ"כ הר"ר יונה בברכות מיהא מדברי תוספת משמע דלא ס"ל האי סברא לחלק בכך דא"כ מאי קשיא להו מההיא דרב על פי' הקונטרס דליתא שאני התם שלמד לאחרים וכדאמרינן התם ומתני לן פרקים ע"ש : יט שהוא דבר המצוי כלומר דבשחרית דבר שאינו מצוי הוא שיכנס אדם להסתפר וכל מלתא דלא שכיחי לא גזרו עליו חכמים : כ יכול להתפלל משעלה עמוד השחר וכו' פירש דבשתם דרך אינו יכול לכוין בתפלה וגם צריך להלוך ולא יעמוד במקום אחד ולפיכך אמרו חכמים שטוב להתפלל משעלה עמוד השחר שאינו עיקר הזמן מיתפלל בדרך בזמנו וגם יסמוך גאולה לתפלה כי אם יתפלל בביתו יכוין יותר וגם יתפלל בעמידה : כא אם אפשר לו לקרות קריאת שמע כלומר דאם יודע שגם קריאת שמע פסוק ראשון לא יוכל לכוין בדרך יקרא גם כן קריאת שמע בזמנו וזמן קודם באתו לדרך אף על כי שעדיין לא הגיע עקר הזמן : צ מ"ש א אלא א"כ היה זקן או חולה כן מבואר בתוספתא דברכות והטעם בזה משום שאין גבהו' לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' : ב ג' טפחים פירש אפילו הוא אדעא סמיכתא וגובה ג"ט אסור לעמוד עליו ולהתפלל

בעלייה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצות אף על פי שאין בו ארבע על ארבע מותר להתפלל בו שאין גובהו ניכר כיון שחלק רשות: **ג** * האומנין שעושין מלאכה לבעל הבית יכולים להתפלל בראש הזית ובראש התאנה ואין בזה משום לא יעמוד על גבי מקום גבוה ויתפלל * דכיון שעלו לעשות מלאכתם הוי כמו שעולה לעלייה ובשאר אילנות צריכים לירד * והטעם שנשתנו זית ותאנה משאר אילנות מפני שיש להם ענפים הרבה יותר משאר אילנות ויש טורח גדול בעלייתם ובירידתם ויתבטלו ממלאכתם ולפיכך אמרו שיתפללו שם · אבל שאר אילנות דליכא ביטול ירדו * ובעל הבית אפילו מראש הזית והתאנה צריך לירד ולהתפלל דהא אינו משועבר למלאכה שהוא ברשות עצמו · ואם הקילו אצל פועלים מפני ביטול מלאכה לא הקילו אצל בעל הבית: **ד** ג צריך * לפתוח פתחים או חלונות כנגד * ירושלים כדי להתפלל כנגדן וטוב * שיהיו בב"ה י"ב חלונות: **ה** * לא יתפלל במקום פרוץ כמו בשדה ד מפני כשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר: **ו** * ולא בחורבה מפני חשד ומפני המפולת ומפני המזיקים: **ז** * ולא אחורי ב"ה אם אינו מחזיר פניו לב"ה ואחורי ב"ת הוא הצד שהפתח פתוח בו ה והוא הפך * הצד שפונים אליו הקהל כשמתפללים: ו וי"מ בהפך * וראוי לחוש לדברי שניהם ז וגם * כשמתפלל בשאר צדדים חוץ לב"ה יש להחמיר שיחזיר פניו לב"ה · וכל זה כשניכר שמחזיר אחוריו לב"ה * אבל אם הוא מתפלל בבית הסמוך לב"ה ופניו כנגד ארץ ישראל כראוי ואחוריו לכותל ביתו שהוא כותל ב"ה מותר שאינו ניכר שמחזיר פניו מבית הכנסת: **ח** * אסור לעבור חוץ לבית הכנסת בצד שהפתח פתוח בו בשעה שהצבור מתפללים מפני שנראה ככופר כיון שאינו נכנס להתפלל ואם נושא משאוי או שלבוש תפילין או שיש בית הכנסת אחר בעיר ח או שיש לב"ה זה פתח אחר (* או שרוכב על הבהמה מותר *): **ט** ט ישתדל * אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור * ואם הוא אנוס שאינו יכול לבא לבית הכנסת יכוין להתפלל בשעה שהצבור מתפללים: (הגה) וה"ה בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין מ"מ יתפללו שחרית וערבית בזמן שהצבור מתפללים *: * וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הצבור והוא מתפלל ביחיד י אף על פי כן יתפלל בבית הכנסת: **י** * בשעומד עם הצבור יא אסור לו להקדים תפלתו לתפלת הצבור * אלא אם כן השעה עוברת ואין הצבור מתפללין לפי שמאריכין בפיוטים או לסבה אחרת: (הג"ה) אבל בלא שעה עוברת יתפלל הפיוטים והתחינות עם הצבור ולא יפרוש מן הצבור אפילו לעסוק בדברי תורה: (ועיין לקמן סימן ס"ט): **יא** יב מי * שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכן רע וגורם גלות לו ולבניו: **יב** * מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה ואפילו בשבת שאסור לפסוע פסיעה גסה יג אבל כשיוצא מבית הכנסת אסור לרוץ: **יג** יד מותר לרוק בבית הכנסת יד ודורסו ברגלו * או מכסהו בנמי: **יד** טו ישכים אדם לבית הכנסת כדי שימנה עם הי' הראשונים: **טו** * אם נשאר אדם יחידי יו מתפלל בבית הכנסת שבשדות אז אפילו בב"ה שבעיר אם היא * תפלת ערבית (שמתפללים בלילה) חייב חבירו להמתין לו עד שיסיים תפלתו כדי שלא יתבלבל בתפלתו: (הגה) ויש מחמירין אפילו ביום וכב"ה שלנו שהם בעיר *: * ואם מאריך בבקשות ותחנונים אינו חייב להמתין לו: **טז** * ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה אם לפניו עד ארבע מילין שמתפללים בעשרה צריך לילך שם ולאחריו צריך לחזור עד מיל כדי להתפלל בעשרה: **יז** * יש מי שאומר שמכל שכן שלא ישכים אדם לילך מעיר שמתפללים בה בעשרה אם יכול לבא למחוז חפצו בעוד היום גדול ושלא יהא צריך ללכת יחידי אחר התפלה: **יח** * בית המדרש

ברכות ט"ו:
הרא"ש שם:
ר' יונה שם:
שם בגמרא:
בש"ל: רמ"בם
פ"ה מה"ת: זוהר
פרשת פקודי:
ברכות ל"ד:
ברכות נ':
שם ו' לפי' רשי:
ר"י והגה"מיימוני:
ר' יונה: ב"י בשם
תשובה:
פרמ"בם:
ברכות ח':
ב"י בשם ר' ירוחם:
שם ו': שם ו':
(סימ"ג)
ר' יונה בשם
הגאונים:
ברכות כ"ח:
ר' יונה והרא"ש:
ברכות כ"ח:
ברכות שם:
שם ס"ב:
ירושלמי שם
ספ"ה ור' יונה:
ברכות יו"ז:
שם ה':
הרי"ף ור"ת:
טור ומרדכי בשם
ר"י והר"י פרק
קמא דברכות:
ר' יונה: פסחים
מ"ו לפי' רש"י:
אגודה:
ברכות ו':

ולהתפלל והב"ח פסק דגם בכהא ובפסל אם אינם גבוהן נ"ט מותר לעמוד עליהם להתפלל: **ג** צריך לפתוח פתחים וכו' ומבואר פרק אין עומדים והוא לשון הרמ"בם פ"ה מהלכות תפלה ומשמע מזה דבעינן שיהיו החלונות באותו רוח שמתפלל כנגדה וכן כתב הב"י וז"ל הר"ר יונה שם צריך שיהיו פתוחות השלונות כנגד המזרח כדאיתא בקרא נגד ירושלים כדי שע"י הבטחה הואת יכוין בתפלתו כנגד המקום יותר ותהיה תפלתו מרוצה ומקובלת עכ"ל ואין להקשות הא ק"ל דהמתפלל צריך שיתן עיניו למטה וכמו שמבואר לקמן בסימן צ"ה מיהא קודם התפלה צריך שיפנה למעלה ויתן עיניו באותן חלונות כדי שיתכוין כנגדם כ"כ הב"ח והב"י כתב בשם מהרא"י אבוהב דגם בתפלה יסתכל בהעברה כלפי שמים כדי שיכנע לבו ונראה דאין לכהג כן אלא יהא עומד כל משך התפלה באימה וביראה ורתת כעבד העומד לפני רבו ועיניו יהיו עצומים ולא יפתח עיניו כל זמן התפלה וכמו שהאריכו בזה בספרי היראה: **ד** מפני כשהוא במקום וכו' משמע מזה דאפילו לא רגילי שם בני אדם לעבור אפ"ה לא יתפלל שם ואין להקשות אם כן הרי מצינו ביצחק דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה י"ל דהתם מיירי בהר מוריה כ"כ התוספות ופירש הב"ח כלומר שנקרא בשם שדה אבל לא היה פרוץ אלא מוקף במחיצות ובלבוש כתב דשאני התם שהיה הר מוריה אשר היה נעקד שם וכודאי היה נכנע בשברון לבו ואימת מלך ית' בזכרון עקידתו אשר הציל ממנה עכ"ל ויש פנים לדברי שניהם: **ה** והוא הפך הצד וכו' כלומר דמיירי במתפלל באותו צד שהפתח פתוח שם דהיינו בצד מערב ולפיכך אם מחזיר פניו כלפי ב"ה נמצא שמתפלל לאותו צד שהציבור מתפללין וע"כ לא נקרא רשע אבל אם מחזיר פניו מב"ה נמצא שמתפלל הפך מהציבור שמתפללין בב"ה נקרא רשע שנראה כשתי רשויות מ"ו וה"ה נמי אם עומד בב"ה עצמו והופך פניו מהצד שהציבור מתפללין גם כן אסור אלא שאינו נקרא רשע כיון שעומד בבית הכנסת ומשתתף עם הצבור ולפי פירוש זה אם עומד אחורי ב"ה בצד מזרח והופך גב"ה ומתפלל לצד מזרח כמו שהציבור מתפללין גם כן אינו נקרא רשע ומיהא מ"מ לכתחלה אסור כיון שצריך להפך אחריו לב"ה וגם מתפלל חוץ לב"ה וזה הוא פירש הר"ר יונה לדעת רש"י ז"ל וכן נראה מדברי הטור: **ו** ויש מפרשים הוא דעת ר"י הובא בתוספת שם והוא מפרש דאחורי ב"ה היינו אחורי כותל מזרחי שאין שם פתחים וכשעומד אחורי אותו כותל ואחוריו כלפי הכותל אף על פי שפניו כלפי רוח מזרח ונמצא שמתפלל לרוח שכל הצבור מתפללין אפ"ה נקרא רשע מפני שני דברים מפני שכל הציבור בפנים והוא בחוץ ומפני שאחוריו כלפי ב"ה וכי מהדר אפי לבי כנישתא כיון שפניו כלפי כותל מזרחי אע"פ שעומד בחוץ ונמצא שהוא מתפלל כלפי רוח מערב וכל הקהל נגד רוח מזרח לית לן בה כיון שכל הקהל כלפי כותל מזרחי ששם היכל ופניו גם כן כלפי אותו כותל אין לחוש והביא ראיה לפירוש זה: **ז** וגם כשמתפלל כן מבואר מדברי הסמ"ק וכתב הב"י בשם א"ח שאסור להתפלל בעזרו' שבמזרח אלא לצד צפון או לצד דרום שאם התפלל למזרח בעזרה אחוריו לב"ה ואם לצד ב"ה אחוריו כלפי א"י וגם כ"נ מש"כ כתב שראה הרבה קהלות עזרות לצד מזרח ומתפללין שם לצד מזרח ע"ש: **ח** או שיש לב"ה פתח אחר עניין לקמן בהלכו' חנוכה סימן תר"עא מ"ש שם דלא תקשה ממ"ש המחבר דאם יש לאחר שני פתחים וכו' אמ"ש בכאן ע"ש ודו"ק ועיין מ"ש הר"ן פרק במה מדליקין מענין זה: **ט** ישתדל אדם וכו' הטעם מפני שאין הקב"ה מואס בתפלת צבור ואפילו איכא בצבור הרבה חוטאים לא ימנע מלהתפלל עם הצבור כ"נ: **כתב** בספר חסידים במקום שאין מנין יאמר יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר והגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני הגוים וידעו כי אני ה' יהא שם ה' מבורך מעתה ועד עולם עכ"ל סימן י"ח: **י** אף על פי כן יתפלל בב"ה כ"כ הר"י והטעם מפני שב"ה הוא מקום קבוע לתפלת צבור: **יא** אסור וכו' אא"כ השעה עוברת וכו' משמע מפשט דברי המחבר דאפילו יש לו זמן שיוכל לילך לביתו אפ"ה אין צריך לילך לביתו אלא יתפלל בב"ה ולא ימתין על תפלת הצבור וכן משמעות דברי הלבוש אבל הב"ח כתב בשם הר"ר יונה וז"ל דאם ממהר להקדים תפלתו לצבור לפי שרואה שהשעה עוברת טרי דאם ילך לביתו להתפלל שם איכא למיחש שהשעה עוברת בשעת הליכה משמע מדבריו דאם יוכל לילך לביתו ולא יעבר זמן התפלה ילך לביתו ולא יתפלל בב"ה קודם הציבור. וכן פסק הב"ח להלכה: **יב** מי שיש לו ב"ה בעירו וכו' וכתב בספר מטה משה אפילו לו אין שם מנין לתפלה דמתא קתני ע"כ: **יג** אבל כשיוצא מבית הכנסת ונראה דאם יוצא מבית הכנסת ודעתו לחזור תכף מותר לרוץ וכן כתבו האחרונים ז"ל: **יד** ודורסו ברגלו וכו' ירושלמי פרק מי שמתו והא דמתיר הכא לרוק היינו דוקא שלא בשעת תפלת י"ח אבל בשעת תפלת י"ח אסור לו לרוק כדלקמן סימן צ"ז סעיף ב' ע"ש ועיין כ"ח: **טו** ישכים אדם מבואר בפרק שלשה שאכלו ומבואר שם שאפילו מאה באים אחריו נוטל שכר כנגד כולם וגם גורם לאריכות ימים: **יו** מתפלל בבית הכנסת שבשדות לשון הר"ר יונה והטור פנים שנכנסו לבית הכנסת וסיים אחד תפלתו קודם חבירו יש להמתין על חבירו וה"ה אם נכנסו הרבה בני אדם לבית הכנסת אף על פי שלא נכנסו ביחד שאותם שנשארו אחרונות יש לאחד להמתין לחבירו מיהו אם נכנס יחידי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם תפלתו אין חבירו חייב להמתין לו

דכיון

דכיון שרואה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס אגלאי מילתא למפרע דאדעת' דהכי נכנס ואינו מפחד אם ישאר יחידי ע"כ מיהא מידות חסידות הוא להמתין גם בכה"ג וכ"כ המרדכי בשם ר"י שהיה מאחר גם בבתי כנסיות שלנו והיה מאריך בתפלתו עד שיצאו כולם ואם בתוך כך היה אדם בא לבית הכנסת היה ממתין כספר עד שגמר תפלתו ונכון אף לנו להחמיר עכ"ל ומשמע דמשום מומרא בעלמא וממידות חסידות עביד הכא :

כתב הרד"כו ז"ל חלק א' סימן י"ג בא' שהיה חבוש בבית האסורין ולא היה יכול להתפלל בעשרה והתחנן לפני השר ולא אבה רק יום אחד ולא יותר אי זה יום יבחר לו י"א י"ל או פורים משום פרסום נס והרדב"ז פסק שלא ימתין המצוה ותכף יתפלל בעשרה כך משמעות דבריו ע"ש : **יז** והוא שיתפלל בעשרה וא"ת מאי רבותיה י"ל דאף על פי דבבית הכנסת מתקבצי הרבה וברוב עם הדרת מלך אפ"ה עשרה בבית מדרש עדיף: **יח** כגון ארון תיבה וכו' וכתו' שם מבואר דמטה נראה שאין זה הקבוע וכתב הב"י דהיינו מטה שבימי חכמי תלמוד שהיא לישיבה אבל מטה דידן העשוים לשכיבה הויא קבע והב"ח חלק עליו וכתב שאף מטות דידן הויא הפסק: **יט** ולא חשיב הפסק כלומר אפילו בדבר שאינו קבוע ומשמע מדברי הר"ר אבודרהם בשם תשוב' הרמ"בם דכלי מילת שנוהגים לתלות על הקיר אין בהם משום הפסק ויש כ"מ בזה אפילו הם מצויירים דעכ"פ מועיל בהם עצימת עין אבל משום הפסק אין תקנה בעצימת עיניו : **כ** וכ"ל דבעלי וכו' הדין עם הרב ז"ל וכן פי' הב"ח : **כא** ויש מי שאומר כ"כ הב"י בשם ספר הפליאה ומיהא מכדק אלו כאמרין בגמרא שלנו לא משמע כן : **כב** לא יתפלל וכו' כן מבואר בריש תפלת השחר : **כג** כנגד רבו כלומר אצל רבו והטעם משום דמראה כאלו שוה עם רבו כלומר ואיכא משום יוהרא וכן פירש שם רש"י ז"ל: **כד** ולא אחורי רבו יש מפרשים גם כן מהאי טעמא משום יוהרא ווהו דעת רש"י ז"ל אבל התוספת כתבו דאחורי רבו נראה כמשתחוה לרבו והר"ר יונה כתב דמשום הפסקה הוא כי שמא יצטרך רבו לפסוע ג' פסיעות לאחוריו בעוד שהוא מתפלל ולא יוכל להפסיק ויצטער לרבו ויש כ"מ בין אלו הטעמים דלטעם של רבינו יונה אם ברשות רבו עושה מותר אבל לטעם שכתבו התוספת אפילו אם רבו נותן לו רשות גם כן אסור ועוד יש כ"מ הי"א שכתב הרב דלטעם שכתבו התו' הוא דאיכא לחלק אבל לטעם של הר"ר יונה אין לחלק וכ"כ הב"י בשם מהרי"א בהדיא וזה היה טעם של המחבר שהשמיט הי"א שכתב הרב משום דס"ל עיקר כדברי הר"ר יונה : **כה** ואם הרחיק ארבע אמות הטעם משום דכל חוץ לארבע אמות כרשות אחרת דמי ומשמע מדברי המחבר דהרחקת ארבע אמו' מועיל אפילו להתפלל לפני רבו ואחוריו לרבו וכן הכריע הב"ח וכן עיקר ודלא כמו שכתב הב"י דלהתפלל לפני רבו אינו מועיל הרחקת ד' אמות וליתא : **כו** ותלמיד חבר מותר להתפלל אחורי רבו כ"כ הר"ר יונה והרא"ש וכן משמע ממסקנת גמרא דלכם ומשמע דוקא אחורי רבו מתירין לתלמיד חבר אבל לפני רבו אפילו לתלמיד חבר אסור משום דבזיון גדול הוא וכ"כ הב"י בהדיא וכ"כ הש"ך בי"ד סימן רמ"ב :
כז עד שיביאו מים וה"ה אם ממתין עד שנבלעו מי רגלים בקרקע כמי שמותר להתפלל וכמו שמבואר לעיל סימן ע"ח בהג"ה: **כח** שמא ישהה אבל המחבר ס"ל דאין לחוש לכך דלטעמיה אזיל דס"ל לעיל בסימן ע"ח אפילו ששהה כדי לגמור את כולה אינו צריך לחזור לראש :

צא **מ"ש** **א** משום הכון וכתב רבינו ירוחם שיש מי שכתב דוקא מי שרגיל לחגור כל היום בחגורה והיתר חגורתו קודם התפלה צריך לאזור ולחגור אבל מי שהולך כל היום בלתי חגורה גם בשעת תפלה אין צריך לחגור : **ב** כובעים וכו' כ"כ בתרומת הדשן • וא"ם אבל הנחת יד וכו' הטעם מפרש שם משום דהראש והיד חד גוף אינון ואין הגוף יכול לכסות את עצמו וכתב הב"ח מיהו נוהגים להמשיך הב"י של הבגד על היד ומכסה בו ושפיר הוי כיסוי כמו אם היה מכסה בבית יד לבד דלא גרע משום שלבוש על היד ודבר פשוט הוא :
ג ולא ברגלים מגולים ובהגהות מיימוני כתב דאין להתפלל יחף בלא מנעלים דאמרינן בחגיגה לאו אורח ארעא לגלויי כרעיה קמי מרי' וגם התו' כתבו מדרבא בר הונא רמי כוותקי ומצלי משמע דאין להתפלל יחף וגם הב"ח קרא תגר באותן שלובשין בתי שוקיי' של פשתן ונועלין הפנטאפלין ומתפללין והעקב מגולה ומקלתן לובשים בתי ידים שקורין הכטש"קים ועומדים בתפלה ומהר"ר יעקב פולק קרא עליהם אל תביאני רגל גאוה ויד רשעים אל תנידני וכן נכון מיהא אם הבגד ארוך מחופה את הרגלים או באדמות ממין אחד שעומדים שם גם לפני גדולים יחף אין לחוש אפילו בגדי' קצרים כסבר כה"ג : **ד** ובעת זעם וכו' כן מבואר בגמרא בפ"ק דשבת ובש"ע כרשם טור ואינו נכון :

המדרש קבוע קדוש יותר מבית הכנסת ומצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת יז והוא * שיתפלל בעשרה : (הג"ה) ויש אומרים דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל בבית הכנסת הקבוע לו ודו' א מי שתורתו אומנותו ואינו מתבטל בלאו הכי * ואפילו הכי לא ירגיל עצמו לעשות כן שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מבית הכנסת * וכל שכן שלא יעסוק בתורה בבית הכנסת בזמן שהצבור אומרים סליחות ותחינות * : **יט** * יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך ואין די * במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע :

כ * יכנס שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל י"מ * שיעור שני פתחים דהיינו שמונה טפחים יכנס לפנים שלא ישב אצל הפתח שנראה כמשאוי ישיבת בית הכנסת ולפי * זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בכך כלום : * וי"מ שהטעם מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכוין ולפי זה אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך כלום : * וי"מ שלא ימהר להתפלל מיד כשנכנס אלא ישהה שיעור שני פתחים ונכון לחוש לכל הפרושים : **כא** * צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר ודבר קבוע יח כגון ארון ותיבה אינם חוצצים: (הג"ה) ולא חשיב מחיצה רק בדבר גדול שגבוה עשרה ורחבו ארבעה אבל דבר קטן יט לא חשיב הפסק * וכן בעלי חיים אינם חוצצים אפילו * אדם אינו חוצץ : (הג"ה) כ וכראה לי דבעלי חיים חוצצים ואדם אינו חוצץ וכן נראה סברת הפוסקים ואפשר דנפל טעות בספרים: **כב** כא ויש * מי שאומר שיש ליזהר מלהתפלל אחרי עובד אדם וטוב לחוש לדבריו: **כג** * הבגדים המצויירים אף על פי שאינם בולטות אין נכון להתפלל כנגדם ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או כותל מצוייר יעלים עיניו: (הג"ה) ולכן אסור גם כן לגור ציורים בספרים שמתפללין מהם שלא יתבטל הכוונה *: אבל בגדים שמצוייר עליהם דברי תפלות אפילו ליתב עליהם בבית הכנסת אסור *: **כד** כב לא * יתפלל כג בצד רבו כד ולא אחורי רבו ולא לפניו : (הג"ה) יש אומרים דכל זה לא מיירי אלא להתפלל ביחיד אבל בצבור אם כך הוא סדר ישיבתו אין לחוש אם מתפלל לפניו או אחריו * ואף על פי שטוב להחמיר המיקל להקל: כה אם * הרחיק ארבע אמות מותר : (ועיין ביורה דעה סימן רמ"ב בסעיף י"ו : **כה** כו תלמיד * חבר מותר להתפלל אחורי רבו : **כו** * כל מקום שאין קורים בו קריאת שמע אין מתפללים בו וכשם שמרחיקים מצואה ומי רגלים וריח רע ומן המת ומראיית הערוה לקריאת שמע כך מרחיקים לתפלה : **כז** היה עומד בתפלה * והשתין תינוק בבית הכנסת ישתוק כז עד שיביאו מים להטיל על המי רגלים או יהלך לפניו ארבע אמות או לצדדיו או יצא מבית הכנסת ויגמור תפלתו : (הג"ה) ויותר טוב לילך למקום אחר ולא לשתוק כח שמא ישהה כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש :

צא שיאזור מתניו ויכסה ראשו בשעת תפלה ובו ו' סעיפים :

א * היתה טלית חגורה על מתניו לכסות ממתניו ולמטה אסור להתפלל עד שיכסה לבו * ואם לא כסה את לבו או שנאנס ואין לו במה יתכסה הואיל וכסה ערותו והתפלל יצא: **ב** * צריך לאזור אזור בשעת התפלה אפילו יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה א משום הכון * אבל שאר ברכות מותר לברך בלא חגורה מאחר שיש לו מכנסים : (הג"ה) ואין לבו רואה את הערוה * : **ג** * יש אומרים שאסור להוציא הזכרת מפיו בראש מגולה • * ויש אומרים שיש למחות שלא ליכנס בבית הכנסת בגלוי הראש : **ד** ב כובעים (* קפילו בלע"ז) הקלועים בקש חשיבה כסוי אבל הנחת יד על הראש לא חשיבא כסוי * ואם אחר מניח ידו על ראשו של זה משמע דחשיבה כסוי : **ה** * לא יעמוד באפונדתו (טאסקה בלע"ז) ולא בראש מגולה ג ולא ברגלים מגולים אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני הגדולים אלא בבתי רגלים : **ו** * דרך החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים : (הג"ה) ד ובעת זעם יש לחבק הידים בשעת התפלה כעבד קמי מאריה ובעת שלום יש להתקשט בבגדים נאים להתפלל * : (טור)

מראי מקומות בגליון:
ויש רי' בשם כ"ח יהלכות תפלה : הר' יצחק קמח' דברכות : תשובת הרא"ש כלל ד' וכוזר : הגהות אלפסי הקדמי' : ברכו"ו' : הרא"ש בשם הירוש' : ברכו"ח : ירושלמי וא"ח : ר' יונה : סוד בשם ר"מ מרוטנבורג : הרא"ש הכילו שם : ברכות ה' : אבודרהם וא"ח בשם הרא"ש כד : מרדכי ומוהר"י אבוהב : ספר הפליאה : אבודרהם בשם תשובת הרמ"בם : מרדכי ריש פרק הגוזל... : תשובת הרא"ש סי' ב' כלל ה' : ברכות כ"ז : ב"י בשם מהרי"א ואהל מועד : ר' יונה והרא"ש : שם בגמרא : רמ"בם פ"ד מהלכות תפלה : רוקח : ב"י בשם רוקח סימן רכ"ד :
ברכו' כ"ד וכ"ה : הרמ"בם פ"ד מה"ת: שבת' ושם בתו' : סמ"ק : ר"ן פרק קמא דשבת והרא"ש פ' הרואה והגה' מיי' פרק ה' מהל"ת : ר"י כתיב ט"ו : כל בו בשם הר"ף תרומת הדשן : ב"י לדעת ת"ה : מפ"ה מהל"ת : יומא : (טור)

צב הנצרך לנקביו ודין רחיצה לתפלה ושאר הכנות לתפלה ובו י' סעיפים:

ברכות כ"ג: / מיימוני שם: / שם כנת' לגירס' / הרי"ף שם והרא"ש / ור"י: / הגה' מיי' פ"ד / מהלכות תורה: / תשובת הרשב"א: / פסק דיוותר ות"ה / סי"ו פסוק דאסור / וצריך לחלק כך: / תשובת הרשב"א: / סימן קל"א: / מיימון שם: / ברכות ט"ו: / שם כגירסת לגי' / הרמב"ם: / (שם) / מתשובת הרא"ש פד / מהלכות תפלה / וטור ואב"יה: / תשובת הרמב"ן / קנה: / (שם) / כל בו: / מהרי"ל: / ותג"ה כ"ו: / ירושלמי שם: / בבא בתרא':

א [א] היה *צריך לנקביו אל יתפלל [ב] ואם *התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל והני מילי שאינו יכול להעמיד עצמו שיעור הילוך פרסה אבל אם יכול להעמיד עצמו שיעור פרסה *יצא [ג] בדיעבד אבל לכתחלה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו תחלה יפה: (הג"ה) [ד] וכל הנצרך לנקביו אסור אפילו בדברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקביים*: **ב** *אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה יעמיד עצמו עד שיגמור ולא יפסיק ואם בשעת קריאת שמע וברכותיה נתעורר בין לקטנים בין לגדולים קורא בדרכו: (הג"ה) ודוקא שאינו מתאוה כל כך דאית ביה משום בל תשקצו אבל בלאו הכי [ה] יותר טוב להפסיק* ואם רצה להרחיק ולהטיל מים עושה: **ג** *צריך קודם תפלה להסיר כיחו וניעו וכל דבר המטרדו: **ד** *צריך לרחוץ ידיו במים אם יש לו ואם אין לו צריך לחזור אחריהם עד פרסה והני מילי כשהוא הולך בדרך והמים נמצאים לפניו אבל *אם צריך לחזור לאחוריו למקום מים [ו] עד מיל חוזר יותר ממיל אינו חוזר. *ואם מתירא שיעבור זמן התפלה [ז] ינקה ידיו בצרור או בעפ' או בכל מידי דמנקי: (ועיין לקמן סימן רל"ג): **ה** *רחץ ידיו שחרית והסיח דעתו צריכים נטילה לתפלה אם יש לו מים אע"פי שאינו יודע להם שום לכלוך ולא יברך [ח] ואם אין לו מים מזומנים אינו צריך לחזור וליטול: (הג"ה) ואפילו שתי ידיו מלוכלכות וכוטלן לתפלה אינו מברך וכדלעיל סימן ו': **ו** *העומד בתפלה ונזכר שנגע במקום מטנף די בנקיון עפר או צרורות או מחכך ידיו בכותל: **ז** *מקום מטונף היינו מקומות המכוסין באדם לפי שיש בהם מלמולי זיעה וכן אם חיכך הראש: (הג"ה) [ט] ולכן אסור ליגע במקומות אלו בשעה שעומדים בתפלה או עוסק בתורה* וכן בגומות האוזן והאף כ"א ע"י בגד*: **ח** *המשתין לא יתפלל עד שישהא כדי הלוך ארבע אמות משום נצוצו' והמתפלל לא ישתין עד שישהא כדי הלוך ארבע אמות שכל ארבע אמות תפלתו שגור' בפיו ורחושי מרחשן שפתותיו: **ט** *הרוקק לא יתפלל עד שישהא ארבע אמות המתפלל לא ירוק עד שישהא ארבע אמות ודוקא לרצונו אבל אם נזדמן לו רוק מותר: (ועיין לקמן סימן צ"ז): **י** [י] טוב *ליתן צדקה קודם תפלה:

צג קודם שיתפלל צריך לשהות ובו ד' סעיפים:

ברכות ל': / שם ל"ב ורש"י: / שם ל"א: / טור: ירושלמי שם:

א [א] ישהא *שעה אחד קודם להתפלל כדי שיכוין לבו למקום ושעה אחר אחר התפלה שלא תהא נראית עליו כמשאוי שממהר לצאת ממנה: **ב** *לא יעמוד להתפלל אלא באימה והכנעה לא מתוך שחוק וקלות ראש ודברים בטלי' ולא מתוך כעס אלא מתוך שמחה כגון דברי תנחומים של תורה כגון סמוך לגאולת מצרים או סמוך לתהלה לדוד שכתוב בו רצון יראיו יעשה שומר ה' את כל אוהביו: **ג** *אין עומדים להתפלל מתוך דין ולא מתוך הלכה שלא יהא לבו טרוד בה אלא מתוך הלכה פסוקה: (הג"ה) והיינו נמי כמו מתוך שמחה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב*: **ד** *העוסק בצרכי צבור כעוסק בתורה דמי פירוש לענין לעמוד מתוכו להתפלל שגם זו שמחה היא לו שעוסק בצרכי צבור וי"מ דהיינו לענין דאינו צריך לפסוק להתפלל:

צב מ"ש א היה צריך לנקביו הכל מבואר בס"פ מי שמתו וילפינן מדכתיב שמור רגליך כאשר תלך בית אלהים ואמר רב אבי ואתימי רבי חנינא בר פפא שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא: **ב** ואם התפלל תפלתו תועבה ומשמע מזה דאפילו אם יעבור זמן התפלה אם ינקה נקביו מתפלה אפ"ה אסור להתפלל וכ"כ הב"ח: **ג** יצא בדיעבד וכו'. וכתב הב"ח מיהא אם רואה שיעבר זמן התפלה אם ינקה עצמו מתפלה יתפלל תחלה שהרי יכול להעמיד עצמו עדיין כשיעור פרסה:

כתב הב"ח בשם מ"כ טעם לשיעור פרסה משום דר"פ אין עומדים אמרינן דשיעור תפלה הוא שיעור שעה ולפי מהלך אדם בינוני י' פרסאות ביום הוא שיעור שעה בקירוב ע"כ ונכון הוא: **ד** וכל הנצרך לנקביו וכו' ולפ"ז תפלה דנקט לאו דוקא דה"ה קריאת שמע וברכותיה: **ה** יותר טוב להפסיק ונראה מיהא דאם עבר והתפלל אין תפלתו תועבה כיון דבאמצע תפלה נתעורר לו התאוה וכ"כ קצת מלשון הרב במאי דנקט בלשונו ויותר טוב וכו' דמשמע דמצוה מן המובחר לעשות כן ואם לא עשה אין תפלתו תועבה: **ו** עד מיל חוזר פירש ומיל בכלל: **ז** ינקה ידים וכו' בגמרא יליף דכתיב ארחץ בנקיון משמע בכל מידי דמנקה ומשמע מסתימות לשון המחבר דנקיות מועיל אפילו הסיח דעתו וגם ידיו מלוכלכין בטיט אפ"ה א"צ מים ועיין מ"ש בסוף מזה:

כתב הב"ח ז"ל כיון דא"צ לחזור אחר מים לקריאת שמע לכ"ע השתא כיון דצריך להסמיך גאולה לתפלה אין לחזור אחר מים גם לתפלת שחרית והכי נקטינן ודלא כש"ע עכ"ל ואני לא ידעתי מאי קשיא ליה דהא אפשר להתחיל בשירה חדשה כדי להסמיך גאולה לתפלה וכמו שמבואר לעיל סימן ס"ו סעיף ט' ע"ש וכן עיקר לדינא דמיד שהגיע זמן קריאת שמע קורא ק"ש עם ברכותיה עד שירה חדשה וממתין בתפלה עד שיגיע למים אם הם בשיעור שביאר המחבר ז"ל: **ח** ואם אין לו מים מזומנים כלומר דכיון דאינו יודע להם שום לכלוך אין צריך לחזור אחר מים ולהמתין עד פרסה וכמו שמבואר בסמוך דהתם בידיו מלוכלכי' איירי ובאמת לא ידעתי מנ"ל להמחבר לפסוק כן דלא מצינו לא' מן הפוסקים שמחלק בכך ונראה גם לדעת המחבר דנקיות מים לא בעינן אבל מ"מ צריך לנקות בצרור או בקיסם וכ"כ הלבוש: **ט** ולכן אסור וכו' ז"ל הכל בו בשם הר"ר יצחק בשעת תפלה ובשעת ת"ת יזהר שלא יגע בבשרו בידים כי אם עד הפרק העליון הנקרא קונ"דו ובגופו עד החזה עכ"ל: **י** טוב ליתן צדקה מבואר שם דכן נהג ר"א מדכתיב אני בצדק אחזה פניך ובכתבי מהר"יא ז"ל שיש ליתן צדקה כשמגיע לויברך דוד:

צג א מ"ש ישהה שעה וכו' משנה בס"פ אין עומדים ומ"ש אלא מתוך הלכה פסוקה ובגמרא אמרינן ה"ד הלכה פסוקה כגון דאמרינן החמירו בנות ישראל על עצמם שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו שבעה נקיים והמחבר השמיטו ולא ידעתי טעמו:

צד א מ"ש בקומו להתפלל הכל מבואר פרק תפלת השחר וכתב בלבוש וז"ל ודע שכל ארצות אלו אשר אנו מפוזרין בהן כנלם הם כנגד מערבית דרומית של ארץ ישראל ואינם מכוונים במערב של ארץ ישראל ממש ואריכות הימים והלילות יוכיחו זה למי שיודע מעט בגורת הכדור לפיכך נ"ל שטוב ונכון כשעושין בה"כ שיעשה כותל המזרחי שעושים שם הארון ומתפללין כנגדו שתהא נוטה קצת לצד מזרחית דרומית ואז כשיעמוד מכוון כנגד ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש וקדשי הקדשים וגם לא נחקה המינים שאמרו אנו מתפללין כנגד השמש כמותם והאריך בציורי ובאופן שיעמוד הארון ע"ש ולדבריו הסכים הב"ח וכתב דכן כתב ר"י א' ז"ל: **ב** יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל עיין מ"ש לעיל סימן נ' סעיף ה': **ג** ואנו שמחזירין פנינו וכתב בספר כה"ג

צד צריך לכוין נגד ישראל ודין הרוכב או יושב בספינה ובו ט' סעיפים:

ברכות ל': / ר' יונה שם: / מהר"י אבוהב / וסמ"ג: / טור וסמ"ג: / הגהות אלפסי / הקדשים: / שם ל': שם: / תוספות שם: / רבי ירוחם: / אהל מועד: / ספר א"ח:

א [א] בקומו *להתפלל אם היה עומד בח"ל [ב] יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל *ויכוין גם לירושלים ולמקדש ולבית קדשי הקדשים היה עומד בארץ ישראל יחזיר פניו כנגד ירושלים ויכוין למקדש ולבית קדשי הקדשים. היה עומד בירושלים יחזיר פניו למקדש ויכוין גם לבית קדשי הקדשים היה עומד אחרי הכפורת מחזיר פניו לכפורת: **ב** *אם מתפלל לרוח משאר רוחות יצדד פניו לצד ארץ ישראל אם הוא בחוצה לארץ ולירושלים אם הוא בארץ ישראל ולמקדש אם הוא בירושלים: (הג"ה) [ג] ואנו שמחזירין פנינו למזרח מפני שאנו יושבים במערבה של ארץ ישראל ונמצא פנינו לארץ ישראל* אין עושים מקום הארון וגד התפלה נגד זריחת השמש ממש כי זהו דרך המינים רק מכוונים כנגד אמצע היום* ומי שרוצה לקיים אמרם הרוצה להעשיר יצפין או להחכים ידרים מכל מקום יצדד פניו למזרח: **ג** *מי שאינו יכול לכוין הרוחות יכוין לבו לאביו שבשמים: **ד** *היה רוכב על חמור אין צריך לירד ולהתפלל אפילו אם יש לו מי שתופס חמורו אלא מתפלל דרך הילוכו וכן אם היה בספינה או ע"ג קרון אם יכול לעמוד עומד ואם לאו יושב במקומו ומתפלל* או אם היה הולך ברגליו מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו כנגד ירושלים אפילו שלא במקום סכנה כי* אם יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכוין* והכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי יראתו ויישוב דעתו ויש מהמירין לעמוד באבות וראוי לחוש לדבריהם אם היא שלא במקום סכנה: **ה** *היה יושב בספינה או בעגלה אם יכול לעמוד במקום הבריעות עומד כדי שיהא כורע מעומד ופוסע ג'

פסיעות

פסיעות : (הג"ה) אף על פי שיושב בכל התפלה יוכל מקום אם
אפשר לו לעמוד יעמוד כדי לקיים הכריעות והפסיעות כדרכן * ואם אי — ב"י בשם ס"מ :
אפשר לו כגון שרוכב על הבהמה יחזור הבהמה שלשה פסיעות לאחריו
ועולה לו כאילו פוסע בעצמו * : ו * חולה מתפלל אפילו שוכב — הגה"מ בשם המרדכי
על צדו והוא שיכול לכוין דעתו : (הג"ה) ואם אי אפשר — ס"פ תפלת השחר :
לו להתפלל מכל מקום יהרהר בלבו שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם * : — מפ"ה מהל"ת :
ז * מי שהיו לו עכ"ום מכאן ומכאן ומתירא שמא יפסוק — ב"י בשם א"ח
תפלתו או יפסידו מקחו ישב במקומו ויתפלל לפי שאין — ופסיקתא :
דעתו מיושבת עליו ואף על פי שצריך לעשות שלשה פסיעות בסוף — ס"א"ח בשם רש"י :
התפלה יושב ומתפלל וכורע : ח * יש ליזהר שלא לסמוך — הגה' מיי' פ"ה :
עצמו לעמוד או לחבירו בשעת תפלה : ט * מי שהוכרח — ברכות שם ל' :
להתפלל מיושב כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד * ואינו צריך — ב"י ממשמעות
להוסיף בה דבר : (הג"ה) ומי שבא בדרך והוא סמוך למלון אם — התוספות :
יכול להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו עוברי דרכים יסתלק שם
ולא יתפלל במלון של עכו"ם שלא יבלבלוהו בכי הכי אבל אם א"א לו להסתלק — תרומת הדשן
מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו יתפלל במלון באיזה קרן זוית * : — סימן ה' :

צח כיון אבריו בשעת תפלה ובו ד' סעיפים :

א * יכוין רגליו זה אצל זה [א] בכיון כאלו אינם אלא — ברכות י' :
אחד [ב] להדמות למלאכים דכתיב בהן ורגליהם רגל
ישרה כלומר רגליהם נראים כרגל אחד : (הג"ה) יש אומרים
כשעומד להתפלל ילך לפניו שלש פסיעות דרך קרוב והגשה לדבר שצריך
לעשות * : (רוקח) : ב [ג] צריך * שיכוף ראשו מעט שיהיו עיניו למטה
לארץ ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש ובלבו יכוין למעלה — יבמות ק"ה :
לשמים : ג [ד] מניח * ידו על לבו כפותין (* פי' כקשורין) — מפ"ה מהלכות
[ה] הימנית על השמאלית * ועומד כעבד לפני רבו באימה ביראה — תפלה :
ובפחד ולא יניח ידיו על חלציו מפני שהוא דרך יוהרא : (ועיין לקמן — פ"ק דשבת :
ריש סימן צ"ה) : ד [ו] טוב * לכוין רגליו גם בשעה שאומר — תרומת הדשן :
קדושה עם שליח צבור :

צו שימנע כל הטרדות כדי שיכוין ובו ב"ס :

א * כשהוא מתפלל לא יאחוז בידו תפילין [א] ולא ספר — ברכות כ"ג וסוכה
מכתבי הקדש ולא קערה מלאה ולא סכין ומעות — מ"א :
[ב] וככר מפני שלבו עליהם שלא יפלו ויתרר ותתבטל כונתו
ולולב בזמנו מותר לאחוז ביד כיון שהאחיזה בידו היא מצוה אינו
נטרד בשבילו : ב * מותר לאחוז מחזור תפלות בידו בשעה — ת"ה ור' יונה :
שמתפלל הואיל ותופס לצורך תפלה עצמה לא טריד דומיא דלולב
דמשום דלקיחתו מצוה לא טריד : (הג"ה) ומכל מקום אם לא
היה בידו קודם שהתחיל לא יחזור אחריו בתפלה ליטלו אלא אם כן היה
במקום מיוחד שהוא מוכן או מותר ליטלו אפילו בתוך התפלה כדי
להתפלל ממנו * : — הר"י פ' מי שמתו :

צז שלא יגהק ולא יפהק בשעת התפלה ובו ה' סעיפים :

א [א] לא * יגהק (* רוטו בלע"ז) ולא יפהק (* פותח — ברכות כ"ד :
פיו לבלי קק) ואם צריך לפהק מתוך אונס יניח ידיו
על פיו שלא תראה פתיחתו : (הג"ה) [ב] ויזהר שלא יניח ידו
על סנטרו בשעת התפלה דהוי דרך גסות הרוח * : ב [ג] * אסור — טור ואר"ק : שם :
* לו לרוק ואם אי אפשר לו שלא לרוק מבליעו [ד] בכסותו
בענין שלא יהא נראה [ה] ואם הוא אסטנים (* פירוש שאינו יכול
לראות דבר מאוס) ואינו יכול להבליעו בכסותו [ו] זורקו לאחריו :
(הג"ה) ואם אי אפשר לזורקו לאחוריו זורקו לשמאלו אבל לא לימינו
וכל

כה"ג בשם תשובה פי' דאפילו הארון קבוע לרוח אחרת צריך המתפלל
להחזיר פניו למזרח :

צח א מ"ש בכיון כאלו אינם וכו' פירש לאפוקי מזו"ד
בירושלמי דכני כהנים עקב בצד גודל דכתיב
בהו לא תעלה במעלות על מזבחי ואמרינן שהיו כהנים הולכים עקב בצד
גודל וקמ"של דלא בעי בכך אלא בעינן כיון מיום זה אצל זה. וכ"כ הר"ר
יונה דכן מוכח מגמרא דידן ומיהא אם עבר והתפלל בלא השוות רגלים
בכיון אלא עקב בצד גודל יצא בדיעבד ואין צריך לחזור ולהתפלל אבל אם
התפלל בלא השוות רגלים כלל צריך לחזור ולהתפלל וכ"כ הב"ח ומיהא
למעשה צ"ע : **ב** להדמות למלאכים וכו' הטעם כתבו המפרשים לפי
שכיון שעומד בתפלה לדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבות הגוף
מלבו ולדמות כאלו הוא מלאך השרת ורבינו הגדול מהרי"א אבוהב כתב
טעם אחר שהוא רמז שכבתלק ממנו התנועה לגמרי ולא להשיג שום חפץ
מבלעדי ה' ודע דאע"ג דבשאר התפלה מצוה לנענע עצמו כדכתיב כל
עצמותי תאמרנה ונומר אמנם בתפלת י"ח יש לעמוד ביראה ופחד כאלו
אין בו תנועה ראשו למטה ולבו למעלה וכ"כ בתשובת הרמ"ע סימן קי"ג
ובספר חסידים סימן נ"ד ובספר מנורת המאור מיירי בשאר תפלה ועיין
בסכב כ"ג : **כתב** עוד הר"ר יונה ויש שנוהגים לתת ריוח למעלה
אצל האצבעות משום דכתיב וכף רגליהם ככף רגל עגל ע"כ ואף על פי
שנוהגים שם שאין צריך לכך משום דבגמרא שלנו לא נזכר מזה כלום מ"מ
נראה דמאן דנהג בכך מידות חסידות הוא : **ג** וצריך שיכוף הראש
דרשו כן מן המקראות דכתב א' אומר והיו עיני ולבי שם כל הימים וכתוב א'
אומר נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים והעלו שהמתפלל צריך ליתן עיניו
למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו ולפ"ז צריך לומר הא
דאמרינן אל יתפלל אלא בבית שיש בו חלונות משום שיהא הבית מתוקן
באויר טוב או שיסתכל כלפי שמים כהעברה בעלמא קאמר :
ד מניח ידו וכו' מבואר בדברי הרמ"בם פ"ה מהלכות תפלה ויש ראיה
לדבריו מפ"ק דשבת רבא שדי גלימא ופכר ידיה ומצלי : **ה** הימנית
על השמאלית אפשר דהוא רמז להכנעת יצר הרע שהוא כרמוז בשמאל וכתב
הב"י בשם הרב הגדול מהרי"א ז"ל שהכל כמנהג המקום דיש מקומות
שחבקים היד והזרוע ימין תחת אציל שמאל ושמאל תחת אציל ימין כמו
שמדברים לפני המלך וזהו מנהג ארץ אדום ויש מקומות שחובקים ידיהם
באצבעותיהם ויש מקומות שמשימים ידיהם לאחוריהן וכן מנהג ארץ
ישמעאל ומכוונים לרמוז כאלו אין להם ידים כלומר שאין להם יכולת וזולתו
ע"כ : **ו** טוב לכוין רגליו וכו' כ"כ בתרומת הדשן ומפרש הטעם
דכיון שאומר קדושה עם הש"צ ואומר נקדש את שמך כמו שמקדישין אותו
בשמי מרום ובשמים מקדשין אותו ברגלי ישרה יש לנו להתדמות להם בכל
היכולת ואין בזה משום יוהרא אלא במדה ישרה :

צו א מ"ש ולא ספר מכתבי הקדש פירש כגון אם אוחז בידו
כדי לשמרם : **ב** וככר מפני וכו' ומשמע
דאם מתפלל במקום נקי דאף אם יפול הככר מידו לא ימאס ליכא טרדא
ומותר לאחוז בשעת התפלה וכתב הב"ח וז"ל שני חילוקים בדבר כל הכי
דאיכא טרדא דכוון כתבי קודש א"כ הזיק בגופו או הפסד אסור לתפסן
בידו ואם תפסן צריך לחזור ולהתפלל ולולב דמצוה דלא טריד לא יאחזנו
בידו ובדיעבד יצא ואין צריך לחזור ולהתפלל ואין דבריו מוכרחים :

צז א מ"ש לא יגהק וכו' מבואר בפ' מי שמתו ופירש רש"י
ניהוק פעמים שאדם מוציא מגופו לפיו בפיחה
וריחה כריח המאכל שאכל ופיהק הוא איך מלקוחיו פותח להוציא רוח הפה
מלא כאדם שרוצה לישן או שעומד משינה ויש עוד פירושים אחרים :
ב ויזהר שלא יניח ידו על סנטרו רש"י והרמ"בם מפרשים דסנטרו היינו
לחי התחתון : **ג** אסור לו לרוק וכו' גם זה מבואר שם וכתב
הר"ר יונה שאפילו אם יהיה בכ"ה תבן או קש אין לו בשעת התפלה
לרוק עליו ולומר שהוא כמו כיסוי שאין התבן או הגמי מועיל אלא לענין
ישיבת כ"ה בשעה שאינו מתפלל שכיון שיושב שם אין צריך לספסכו שהרקיקה
עצמה מותרת ואפילו שכשף אינו צריך אלא מדרך מוסר בלבד אבל בשעת
התפלה שאסרו לו לרוק אין לו לעשות כשום ענין אלא כשהוא אנוס ולאחריו
או לצד שמאל עכ"ל : **ד** מבליעו בכסותו בענין שלא יהא נראה פירש
שמבליע מעט מעט עד שאין הרוק נראה בכסותו ונראה דאם יש לו כסות בפני עצמו כמו שנוהגים באלה ארצות יכול להכניס שם הרוק אף על פי שנראה
על כסות אך צריך שיכרוך הכסות שלא יהא הרוק נראה מבחוץ : **ה** ואם הוא איסטנים וכו' הר"ר יונה מפרש שהוא איסטנים שאינו יכול להשהות
עצמו עד שיבליענו בכסותו וזה גם כן כוונת המחבר כמ"ש ואינו יכול להבליעו בכסותו : **ו** זורקו לאחריו ואם אי אפשר זורקו לשמאלו וכו' וכתבו
תלמידי הר"ר יונה דלכאורה נראה דלאו שמאלו קאמר אלא ימינו שהוא שמאלו של הקדוש ברוך הוא וכדאמרינן גבי ג' פסיעות ויתבאר לקמן בעה"י אבל
מהר"י אבוהב ז"ל כתב דמדברי הטור לא משמע כן אלא ימין ושמאל דידיה קאמר ואם תאמר מאי שנא מדין שלש פסיעות שחולק כבוד יותר לשמאלו
מבני שהוא ימין השכינה תירץ הב"י בשם אביו מוהר"ר אפרים שפוע הטעם משום דקי"ל מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה אם כן אין השכינה כנגד
המתפלל ולפיכך חלקו לימין דידיה ברקיקה שהיא בשעת התפלה אבל כשפוסע ג' פסיעות האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו והוא כנגד השכינה ולפיכך
נותן

הר"י מי' שוטו : עם כפי' רש"י :
י וכל שכן לפניו דאסור * : **ג** * אם כינה עוקצתו ימשמש בבגדיו להסירה שלא תתבטל כוונתו אבל לא יסירנה בידו : (הג"ה) ודוקא בשעת התפלה אבל שלא בשעת התפלה יכול ליטול ולזורקה בבית הכנסת * (ועיין לקמן סימן ד' סעיף י"ח) :
י' (א"ו)
שם בתוספות :
ד * אם נשמט טליתו ממקומו יכול למשמש בו להחזירו אבל אם נפל כולו אינו יכול לחזור ולהתעטף בו דהוי הפסק :
מגילה ק"ה :
ה * הנושא משאוי על כתפו והגיע זמן תפלה פחות מארבע קבין מפשילין לאחוריו ומתפלל ם ארבע קבין מניח על גבי קרקע ומתפלל :

צח צריך שיהיה לו כונה בתפלתו ובו ד' סעיפי'

ברכות ל' : כמ"ק והטו"ר :
א א המתפלל * צריך שיכוין בלבו פי' המלות בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה * כנגדו ויכיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו ויחשוב כי אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות וכן היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שיתבטל המחשבה * וצריך שיחשוב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש : (הג"ה) ויחשוב קודם התפלה
כא"ח :
הר"י ריש פ' אין עומדין :
ברוממות האל יתעלה ובשפלות האדם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו * ואסור לאדם לנשק בניו הקטנים בב"ה כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום ב"ה * : **ב** * לא יתפלל במקום שיש דבר שמבטל כוונתו ולא בשעה המבטלת כוונתו * ועכשיו אין אנו נזהרין בכל זה מפני שאין אנו מכוונים כ"כ בתפלה : **ג** * יתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת ג ושלא תראה עליו כמשאוי ומבקש ליפטר ממנה : **ד** * התפלה היא במקום הקרבן ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן ד בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים · ומעומד דומיא דעבודה · וקביעות מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו · ושלא יחוץ דבר בינו לקיר דומיא דקרבן שחציצה פוסלת בינו לקיר · וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כגון בגדי כהונה אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה משום נקיות : **ה** * אל יחשוב ראוי הוא שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתי כיון שכוונתי בתפלתי כי * אדרבה זה מזכיר עונותיו של אדם (שע"י כך מפשפשין במעשיו לומר בטוח הוא בזכיותיו) אלא יחשוב שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתי בחסדו ויאמר בלבו מי אני דל ונבזה בא לבקש מאת ממ"ה הקדוש ברוך הוא' אם לא מרוב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו :
בניימין ואלכ סק"כג ואגודה פ' כיצד מברכין :
עירובין ס"ד :
טור בשם ר"ת
מרוטנבורג הגה' מיי' כ"ד מהל"ת :
ברכות כ"ט :
כייונתיו לעיל סימן צ' :
טור וסמ"ק :
כ"ה י"ז :

צט דין שתוי ושכור לתפלה ובו ג' סעיפים :

עירובין ס"ד (שם)
א א שתה * יין כדי רביעית אל יתפלל עד שיסיר יינו ואם שתה יותר אם הוא * יכול לדבר לפני המלך אם התפלל תפלתו תפלה ואם אינו יכול לדבר לפני המלך אם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו * ואפילו אם עבר זמן התפלה משלים אותה בתפלה שאחריה ב כדין שוגג : (הג"ה) ג ודין קריאת שמע כדין תפלה אבל שאר ברכות יכול לברך אף על פי שהוא שיכור * **ב** ד דרך * מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין וה"מ כששתה רביעית אבל אם שתה יותר כל שכן ששינה שיכרתו ודרך טורדתו וה"מ במהלך ברגליו ה אבל רוכב ודאי דרך מפיגה היין : **ג** * כל אחד שהוא שתוי סגי ליה לפי מה שמרגיש בנפשו שיפוג יינו : (הג"ה) ולכן אין נזהרין בזמנינו שלנו שאינן חוקין שמתפללים י אף על פי ששתו רביעית ויותר * וכל שכן אם מתפללים מתוך הסדור שבידו שאין חוששין לשכרות מעט כן נראה לי :
סמ"ק סימן י"א :
מרדכי ריש פ' הדר הגה' מיי' פ"ד מהלכות תפלה :
עירובין ס"ד :
אהל מועד :
ת"ה סימן מ"ב :

ק תפלת המועד צריך לסדר' ובו סעיף אחד :

ראש השנה ל"ה : ב"י בשם הר"ר מנוח :
א * תפלות של מועדות א ושל ר"ה צריך להסדיר תפלתו קודם שיתפלל כדי שתהא שגורה בפיו : (הג"ה) ב ויש אומרים דוקא כשמתפללין על פה אבל כשמתפללין מתוך הסדור מותר דהא רואה מה שמתפלל וכן נוהגין * :

קא שצריך לכוין בכל הברכות ושיכול להתפלל בכל לשון · ובו ד' סעיפים :

ברכות ל"ד : שם דראש :
א * המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות ואם אינו יכול לכוין בכולן לפחות יכוין באבות אם לא א כיון באבות * אף על פי שכיון

כותן שלום לשמאלו תחלה שאז הוא כנגד ימינו של הקדוש ברוך הוא ע"כ והב"ח כתב דכ"ג פסיעות שחולק כבוד לשכינה הגון הוא שיחלק כבוד תחלה לימינו של הקדוש ברוך הוא דהוא שמאל דידיה אבל רקיקה שהוא דרך בזיון אם ידקדק לרוק בשמאלו דהקדוש ברוך הוא נראה שאינו מושם לבזיון דשמאלו של הקדוש ברוך הוא חלילה ואם ע"כ אל יעלה בדעתו בשעת רקיקה לא לימינו ולא לשמאלו דהקדוש ברוך הוא ומולק כבוד לימין דידיה עכ"ל : **ז** וכל שכן לפניו דאסור ונראה אי אפשר לו לרוק אלא לפניו והוא מצטער בתפלה ע"י שאינו יכול לרוק מותר לו לרוק אפילו לפניו וכ"כ הב"ח : **ח** ארבע קבים משום דמשוי של ארבע קבים אם הם עליו מבטלים כוונתו ולפיכך צריך להניחם ע"ג קרקע :

צח א מ"ש המתפלל מבואר פרק אין עומדים ויליף מקרא דכתיב תכין לבם תקשיב אזניך ועיין בזוהר פרשת פנחס מ"ש שצריך עשר התיקונים לתפלה ואז התפלה מקובלת ע"ש באריכות : **ב** ושלא תראה עליו כמשוי כלומר שמתפלל מפני החיוב ואילולי שחייב להתפלל לא היה מתפלל אלא צריך שיתפלל שהוא צריך לתפלה זו שיתן לו הקדוש ברוך הוא כל צרכיו וכתב הב"ח דאם לא אמר בלשון תחנונים אפילו בדיעבד אין תפלתו תפלה וצ"ע לדינא : **ג** בכוונה וכו' ועיין בתשובת הרי"בש סימן קנ"ד מ"ש בענין כוונת התפלה ועיין עוד בסימן רכ"ט ובספר חסידים סימן קנ"ח ובתשובת הר"ש הלוי חלק א"ח סימן ל"ה :

צט א מ"ש שתה יין כדי רביעית וכו' מבואר בעירובין פרק הדר וכתב הטור יין ושכר אל תשת ד"ת ואם שתה כדי רביעית אסור להתפלל תפלת שיכור תועבה : **ב** כדין שוגג משמע מכתיבו' לשון המחבר דאין חילוק בין שתה לתיאבון או שתה בסעודת מצוה בתרווייהו נקרא שוגג וגם אין לחלק בין התחיל קודם שהגיע זמן התפלה או אחר כך בכולם אמרינן דלא הפסיד תפלתו וישלים בתפלה שלאחריה ועיין ב"י : **ג** ודין קריאת שמע כדין תפלה אבל שאר ברכות וכו' אבל לענין נואה פסק הב"ח דדין הברכות כדין קריאת שמע ותפלה ועיין לעיל סוף סימן ע"ו : **ד** דרך מיל ושינה פירוש או שינה כ"ש : **ה** אבל רוכב וכו' משמע מדברי המחבר דגם ברוכב בני בשלא שתה רק רביעית בשיעור מיל ולפום ריהטא נראה דכ"ש הוא אבל מדברי רש"י שם נראה דרכוב אינו מפיג כ"כ ובעינן שלשה מילים אפילו לא שתה רק רביעית וכ"כ בהגהות אשרי וז"ל אם לא שתה רק רביעית בהולך ברגליו דרך מיל מפיג היין וברכוב בעינן שלש מילי' וכשתה יותר מרביעית דדרך טורדתו רכובו שאני דאינו מטרחתו ומפיגו לכחות בשלש מילין דלא עדיף משלא שתה אלא רביעית ואם שתה הרבה פשיטא דהכל לפי מה ששתה ולפעמים צריך לשהות ארבעה או שמנה מילין עד שיסיר יינו מעליו : **ו** אף על פי ששתה רביעית ויותר ונראה דודאי אם שתה הרבה אפילו מייכות שלנו אסור להתפלל וכן מבואר שם בתרומת הדשן :

ק א מ"ש ושל ר"ה ונראה דה"ה אי אתרמי שלא התפלל בכ"ט יומים ומתפלל ביום ל' דצריך להסדיר תפלתו מקודם וכן מוכח מהא דר"י דהתם דהיה מסדר תפלתו מקודם כיון שלא התפלל רק מל' יום לשלשים יומים ונראה לפ"ז תפלת ראש חדש מרחשון צריך להסדיר תחלה כיון שלא התפלל בר"ה של ר"ח עיין כ"ג מה"כ : **ב** ויש אומרים וכו' והב"ח חולק ע"ז ופסק דאפילו מתפלל מתוך הסידור צריך לסדר תחלה וגם מה שמוסף באהבה וכורים ובתשובה אבל צריך לסדר תחלה וכן נראה מדברי ב"י וכן ככון לזהר :

קא א מ"ש יכוין באבות וכטור כתב בשם הר"ר אליעזר שצריך

שכיון בכל השאר יחזור ויתפלל: (הג"ה) והאידנא אין חוזרין בשביל חסרון כוונה שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין אם כן למה יחזור*: טור:

ב * לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו שם ל"א:
ג ומשמיע לאזניו בלחש ד ולא ישמיע קולו * ואם אינו יכול שם כ"ד:
לכוין בלחש מותר להגביה קולו והני מילי בינו לבין עצמו אבל בצבור אסור דאתי למטרד צבורא: (הגה) ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בני ביתו מותר*: ג ה יש (טור)
* אומרים שבראש השנה ויום הכפורי' מותר להשמיע קולם בתפלה מרדכי דיומא:
אפילו בצבור: (הגה) וכן נוהגין ומכל מקום יזהרו שלא להגביה קולם יותר מדאי*: ד * יכול להתפלל בכל לשון שירצה דרשות מהרי"ו:
ו וה"מ * בצבור אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש · ז ויש סוטה ל"ג:
אומרים דה"מ כששואל צרכיו כגון שהתפלל על חולה או על שום אלפסי:
צער שיש לו בביתו אבל תפלה הקבוע לצבור אפילו יחיד יכול רבני ברכת:
לאומרה בכל *לשון · ח וי"א * דאף יחיד כששואל צרכיו יכול הרא"ש בברכות ע"א
לשאול בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי:

קב שלא להפסיק בנגד המתפלל · ובו ה' ס':

א * אסור לישב א בתוך ארבע אמות של מתפלל ברכות ל"א:
* בין מלפניו בין הצדדין (בין מלאחריו *) צריך תו' והר"אש שם:
להרחיק ארבע אמות * ואם עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות שם: הרא"ש
ב ואפילו * בפרק איזהו מקומן אינו צריך להרחיק ג ויש * מתיר הרש"בא סמ"ק:
בעוסק בתורה אף על פי שאינו מתקוני התפלות * ויש מי שאומר תרומת הדשן:
דה"מ מן הצד אבל כנגדו אפילו כמלא עיניו אסור אפילו עוסק אוהל מועד:
בקריאת שמע: ב * ויש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל אורחות חיים:
חלוש מותר: ג ד אם * היושב ישב כבר ועמד זה בצדו אינו טור בשם אביו:
צריך לקום שהרי זה בא בגבולו: (הג"ה) ומכל מקום מדת כ"י בשם מהרי"א:
חסידות הוא לקום אפילו בכהאי גונא *: ד * אסור לעבור ברכות כ"ז:
כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות ודוקא לפניהם ה אבל הר"ר יונה:
* בצדיהם מותר לעבור ולעמוד: ה * אם השלים תפלתו אורחות חיים:
ו והיה אדם אחר מתפלל אחריו אסור לפסוע שלש פסיעות עד שיגמור מי שאחריו את תפלתו שאם יעשה זה הרי הוא כעובר כנגד המתפלל וצריך לדקדק בזה אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו מאחר שכבר התחיל:

קג מי שנזדמן לו רוח בתפלתו או עטוש: ובו ג' סעיפים:

א * היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה ממתין עד ברכות כ"ד:
שיכלה הריח וחוזר ומתפלל: ב * בקש לצאת (שם)
ממנו רוח מלמטה ונצטער הרבה * ואינו יכול להעמיד עצמו רמ"בם:
א הולך אחריו ארבע אמות ומוציא הרוח וממתין עד שיכלה הריח ואומר רבון העולמים יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתינו וכלימתנו חרפה וכלימה בחיינו רמה ותולעה במותינו ב וחוזר למקומו * וחוזר למקום שפסק: (הג"ה) הר"ר יונה שם:
ועיין לעיל סימן פ"ה יש אומרים דכל זה מיירי כשמתפלל בביתו אבל כשמתפלל בצבור דהוי ליה כיום גדול אין צריך להרחיק כלל לאחריו וגם לא יאמר הרבון רק ממתין עד שיכלה ממנו הריח וכן נוהגין *: פ"ה סימן י"ו:
המתעטש

צריך שיכוין בסוף כל ברכה וברכה שיש בהן קי"ג תיבות כמו שיש בתפלת חנה וקי"ג פעמים לב בחומש לומר שצריך בהן כוונת הלב וכן נכון לדחוק את עצמו לכוין בזה וגם בהודים צריך שיכוין וזה לשון הסמ"ק אם אינו יכול לכוין בכל ברכו' י"ח יכוין באבות ומודים ואם אינו יכול לכוין בשניהם יכוין באבות עכ"ל: ב אלא יחתך וכו' מבואר בפרק אין עומדין ויליף לה מקרא דכתיב וחנה מדברת על לבה משמע דבעינן חיתוך שפתי': ג ומשמיע לאזניו כ"כ הרמ"בם והטור וז"ל הטור ויותר טוב להשמיע לאזניו כי אז יוכל לכוין יותר עכ"ל מדבריו משמע דבדיעבד אם לא השמיע לאזניו יצא וכ"כ דק"ו מקריא' שמע דגלי לן קרא דכתיב שמע ויצא בדיעבד וכדלעיל סימן ס"ב סעיף ג' וכן כתב הב"ח: ד ולא ישמיע קולו ג"ו מבואר פרק מי שמתו והטעם מבורש דהרי זה מקטני אמנה שעושה כאלו אין הקדוש ברוך הוא שומע תפלה בלחש: ה יש אומרים שבראש השנה ויום כפור וכו' כ"כ המרדכי במסכת יומא וז"ל אף על פי שכל ימות השנה מתפללין בלחש בראש השנה ויום כפור אומר בקול רם כדי שילמדו זה את זה ולהטעות לא חיישינן כיון שבידם מחזורים ותפלות ומביא ראיה מהירושלמי גרסינן התם בגמרא המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי שקר דכתיב בהו קראו בקול גדול מכאן כתב הב"ח דאיסור גדול לחזני' שמגביה' קולם בתפלתם יותר ממה שצריכים להשמיע לציבור ויש לגעור בהם ולמחות בידם: ו וה"מ בצבור וכו' הטעם לפי שתפלת יחיד צריך מלין להכניס התפלה למקומה וכשמתפלל בשאר לשונות אין מ"ה נזקקים לתפלתו אבל תפלת צבור היא מעצמה נכנסת למקומה ולפיכך יכולים להתפלל בכל לשונות שרוצים: ז ויש אומרים כ"כ הר"ר יונה בשם רבני צרפת דס"ל כשיחיד מתפלל תפלת ציבור כמו תפלת צבור ממש דיינינן לה: ח ויש אומרים הוא דעת הרא"ש ז"ל דס"ל דהא דאמרינן אין מ"ה מכירים בלשון ארמי דוקא לשון הארמי לפי שהוא מגונה בעיניהם אבל שאר לשונות אינו מגונה בעיניהם ובאמת יש לתמוה קצת דלפי אמת לשון תרגום הוא לשון החשוב מכל הלשונות חוץ מלשון הקודש ובכמה מקומות מצינו שהקדוש ברוך הוא כבוד ללשון זה וכזכר בתורה במעשה לבן עם יעקב והא דקאמר שאין מ"ה מכירים בלשון ארמי לפי פירושו דמאום הוא בעיניהם בקש לשון תרגום לרבותא וכ"ש דשאר לשונות כמאם בעיניהם ודו"ק:

קב א מ"ש בתוך ארבע אמות בגמרא יליף מדכתיב נבי עלי אני האשה הנצבת עמכה בזה ופירוש התוספות דעמך משמע בתוך ארבע אמות ועמכה מלא כהא דייק לומר שלא היה יושב בתוך ארבע אמות כא' במשית: ב ואפילו בפרק איזהו מקומן כלומר דאף על גב דבעוסק בשאר דברי תורה אסור לישב מ"מ אם עוסק בפרק איזהו מקומן שהוא מתיקוני תפלות מותר לישב · ונראה לפ"ז דה"ה אם עוסק בפרקים במסכת בשבת גם כן מותר לישב נגד מתפלל ועיין בתרומת הדשן סימן נ': ג ויש מי שמתיר וכו' · הטעם דלא אסרו חכמים לישב כנגד מתפלל אלא כשיושב ודומה דנראה כאילו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים אבל כשיושב ועוסק בתורה הרי הוא כמקבל עליו עול מלכות שמים דכיון מי שתורתו אומנתו אינו מפסיק מת"ת לתפלה כל שעוסק בתורה כמתפלל דמי ועדיף מיניה וכן פסק הב"ח להלכתא ונראה דוקא אם מוציא דברי תורה בשפתיו אבל אם מהרהר לבד אסור לישב וכן מוכח מההוא דעלי היה עומד אף על פי שבודאי היה עלי מהרהר בד"ת דהרי אמרינן אסור לת"ח לילך במקום הטינופות משום שאי אפשר לו בלא הרהר תורה ועיין ב"י: ד אם היושב ישב כבר ועמד זה בנגדו משמע מדברי המחבר דוקא אם עמד בצדו אין צריך לקום אבל אם יבוא כנגדו אפילו אם יושב כבר צריך לעמוד מיהא יש קצת ראיה מדברי הטור ממה שהקשה על דין זה ממעשה דעלי דהא עלי ישב כבר דלמא שאני התם דעלי כנגדה היה יושב ובזה איכא איסור אפילו אם יושב כבר והא ילפינן מעלי אלא ודאי דס"ל דאין לחלק בזה בין מן הצדדים ובין אם יושב כנגד המתפלל ונראה למעשה יש להחמיר משום דע"כ עלי מן הצדדים היה יושב ומדקאמרה אני האשה הנצבת עמכה וילפינן מיניה ד' אמות כמו שכתבתי ואי כנגדה היה יושב הא בעינן כמלא עיניו ודוק · וכב"ח ראיתי שכתב דכל זה ולא כאיזר אלא כשהיה יושב בבית שלא יחדהו לתפלה ועמד זה להתפלל בנדו התם דא"צ לקום שזה בא בגבולו אבל בב"ה שהוא מקום מוכן להתפלל שם אם היה אדם א' יושב כבר ואחר בא א' להתפלל בנדו צריך הוא לקום דאין לו רשות לישב שם ולמנוע הבאים להתפלל שם כיון שיחדהו לתפלה לכל ישראל ולפיכך גם עלי אע"פ שכבר ישב תחלה על מזוזת היכל ה' כיון שהמקום קבוע להתפלל היה צריך עלי לקום שלא באת חנה בגבולו אלא באת להיכל ה' מקום קבוע לכל ישראל ע"כ: ה אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד יש לתמוה מאי קמ"ל' שמותר לעמוד דהא אפילו לפניהם מותר לעמוד וצ"ע ואפשר דקמ"ל דיכול לבא לשם לכתחלה ולעמוד שם ולפ"ז דוקא בצדדי' מותר בכה"ג אבל לא לפניהם אלא אם יושב או עומד שם כבר יכול לעמוד שם אבל לבא שם לכתחלה ולעמוד דהא צריך עכ"פ לעבור מעט כנגדם: ו והיה אדם אחר מתפלל וכו' נראה פשוט דמיירי בתוך ד' אמות או שיבוא לתוך ד' אמות ע"י ג' פסיעות שיפסע לאחריו:

קג א מ"ש הולך אחריו ארבע וכו' כתב הר"ר יונה הטעם מפני שצריך שיהו פניו כנגד המקום שהתחיל להתפלל ואם היה עהלך לפניו היה נראה לאחריו ודומה כמו שבוסק לנגמרי שאין כוונתו לחזור לתפלתו וכתב ב"י דלפ"ד הדבר פשוט דלצדדים כיון שאין פניו מכוונים כנגד המקום שהתחיל להתפלל ממש דומה כמי שבוסק לגמרי שאין כוונתו לחזור לתפלתו ומש"ה צריך דוקא לחזור לאחריו: ב ויחזור למקומו הטעם דצריך לחזור למקומו משום דצריך שיהיה לו מקום מיוחד להתפלל ואפילו למאן דסובר דדיי בב"ה מיוחדת וכמו שמבואר לעיל בס"כ מ"מ מודה הכא מאחר שהתחיל להתפלל וכבר קבעה השכינה מקום שם וכשאינו להתעטש נתרחק ממקום שכינה ולכך צריך הוא לחזור למקום שקבע לשכינה ולסיים שם תפלתו

וכתב

ברכות כ"ד: ג * המרתעטש בתפילתו מלמטה כי רע לו מלמעלה כי יפה לו :

קד שלא להפסיק בתפלה ובו ח' סעיפים :

שם ל' ול"ב : א * לא יפסיק בתפלתו ואפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו אבל מלך אומות העולם אם אפשר לו
הר"ר יונה : לקצר * דהיינו שאומר התחלת הברכה וסופה קודם שיגיע אליו
שם וקר"א : יקצר * או אם אפשר לו שיטה מן הדרך יטה א ולא יפסיק בדבור
ירושלמי דברכות ט' ובבלי שם : ב ואם אי אפשר לו יפסיק : ב * היה מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו יטה מן הדרך ולא יפסיק אבל בענין אחר אין לצאת ממקומו עד שיגמור תפלתו ג אלא אם כן הוא בתחנוני' שלאחר התפלה :
שם ל' שם ל"ג : ג * ואפילו נחש כרוך על עקבו ד לא יפסיק : (הג"ה) אבל יכול לילך למקום אחר כדי שיפול הנחש מרגלו * :
הר"י ריש פ' אין עומדין : * אבל עקרב פוסק לפי שהוא מועד יותר להזיק * ונחש נמי אם ראה שהוא בזעם ומוכן להזיק פוסק : ד * אם ראה
ירושלמי כ"ג : שור בא כנגדו פוסק שמרחיקין משור * תם (פירוש תם שאינו רגיל להזיק) נ' אמה * וממועד (פירוש שרגיל להזיק) מלא עיניו
שם : שם ל"ג : הר"ר יונה : ה ואם * שוורים שבמקום ההוא מוחזקים שאינם מזיקים אינו פוסק : ה * בכל מקום שפוסק ו אם שהה כדי לגמור את
שם התו' ורא"ש : הרמב"ם שם י' פ"ב : כולה חוזר לראש ז ואם לאו ח חוזר לתחלת הברכה שפסק בה ט ואם פסק בשלש ראשונות חוזר לראש או באחרונות חוזר לרצה:
ב"י לדעת התו' : ו י הא דאמרינן אם שהה כדי לגמור את כולה בקורא משערינן · יא אם * שח בתפלה דינו לענין חזרה כדין ההפסקות
ברכות כ"א : האמורות בסימן זה : ז * אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה
טור בשם ר"ח : יב אלא * ישתוק ויכוין למה שאומר שליח צבור ויהא כעונה :
ת"ה סימן קפ"ה : (הג"ה) היה עומד בתפלה יג וקראוהו לספר תורה אינו פוסק *:
טור בסי' קכ"ב : ח יד אחר * שסיים י"ח ברכות קודם אלהי נצור יכול לענות קדושה וקדיש וברכו :

קה דין המתפלל שתי תפלות ובו סעיף אחד :

ברכות ל' : א * המתפלל א שתי תפלות זו אחר זו צריך להמתין בין זו לזו ב כדי הילוך ארבע אמות כדי שתהא דעתו מיושבת להתפלל בלשון תחינה :

קו מי הם הפטורים מתפלה ובו ג' סעיפים :

ברכות י"ז: א א כל * הפטורים מקריאת שמע פטורים מתפלה וכל שחייב בקריאת שמע חייב בתפלה חוץ מהמלוין את
רמב"ם פ"ו ומה"ת המת * שאין למטה צורך בהם ב שאף על פי שהם חייבים מקריא'
שם בגמרא כ' : שמע פטורים מתפלה: ב * ונשים ועבדים שאף על פי שפטורים מק"ש חייבים בתפלה ג מפני שהיא מצות עשה שלא

וכתב הרמב"ם דצריך לומר קודם שיחזור לאחוריו רבון העולמים וכו' וכתב שהטעם דבמים שותתין על ברכיו שמבואר בסימן ע"ח לא הצריכו לומר רבון העולמים משום דבמי' שותתין על ברכיו אינו אלא מלתא למפרע דכושע הוא מעיקרא דבדרך לנקביו היה מתחלה ולא בדק והאי רבון העולמים ידעתינו לא נתקן אלא במבקש להתעטש שהוא אנוס ע"כ וכתב בתרומת הדשן דאם אפשר לו לדחוק את עצמו ולהעמיד שלא יתעטש דאי וליכא משום בל תשקצו שלא חיישינן משום בל תשקצו אלא כששהא לגדולים או לקטנים אבל להפיח בעלמא לא אמרו :

קד א מ"ש ואם אי אפשר לו יפסיק פירוש שישאל בשלומו מפני הסכנה : **ב** ולא יפסיק פירש שלא יפסיק בדיבור : **ג** אלא אם כן בתחנונים שלאחר התפלה פירש שאז מותר לעשות כריעות והשתחואות אף על פי שע"י כך נודד ממקום התפלה וכן אמרינן ברבי עקיבא כשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם היה מניחו בזוית זו והיה מוצאו בזוית אחרת מרוב כריעות והשתחואות והיינו בתחנונים שלאחר התפלה וכ"כ הרא"ש והר"ר יונה בר"פ אין עומדין ועיין שם בתוספות : **כתב** הכ"ם דיש להזהיר לאותן שעוקרין ממקומן באמצע התפלה ביה"כ כשמגיעין לאמרו מודים ואל הכהנים והעם וכו' ועיין לקמן סימן תר"כא ומיהא נראה לאחר סיום התפלה שאומרים אבינו מלכנו קודם שאו' עושה שלום אין בו איסור אם עוקר לצורך מצוה קצת כגון שמכבדין אותו בפתיחת ארון שהעולם חושבי קצת למצוה וראיה מההיא דר"ע ומכל מקום נראה דיש לו לומר קודם לכן יהיו לרצון אמרי פי וכו' : **ד** לא יפסיק פירש בדיבור : **ה** ואם שוורי' וז"ל הר"ר יונה ואפשר שזה היה בשורים שלהם שהיו מזיקין אבל בשורים שלנו המפורסמים אין צריך לפסוק משמע דבכתם שור מפורסם אין לו להפסיק : **ו** אם שהה וכו' פירש אפילו בכאן דבגמרא קאי אפילו הכי חוזר לראש : **ז** ואם לאו כלומ' שלא הפסיק כ"כ כדי לגמור את כולה : **ח** חוזר לתחלת וכו' דס"ל דחמירא תפלה מקריאת שמע ולכיכך בקריאת שמע בעי שיחזור למקום שפסק אבל בכאן בעינן לתחלת הברכה: **ט** ואם פסק בג' ראשונות וכו' פיר' אפילו לא שהה כדי לגמור את כולה אפ"ה צריך לחזור לראש מפני ששלש ראשונות והאחרונות הם כברכה אחת ארוכה · ובב"ח כתב אם הפסק מחמת אונס כגון בכאן מחמת שורים או קרון וכיוצא בו אינו צריך לחזור לראש אפילו שהה כדי לגמור את כולה : **י** הא דאמרינן וכו' כן מבואר בירושלמי שם וכ"כ הרב לעיל סי' ס"ה : **יא** אם שח בתפל' כלו' אם שח במזיד ולאו מחמת אונס אפ"ה הדין כמו אם שח והפסיק מחמת אונס ואין להקשות דבכאן פסק המחבר שאין לחלק בין אם הפסיק במזיד או בשוגג וכ"כ בכאן בב"י ולקמן בסימן קי"ד כתב בסעיף ו' וז"ל בכל מקום שאנו אומרים חוזר לברכה שטעה בה הני מילי שטעה בשוגג אבל במזיד ומתכוון חוזר לראש אלמא דס"ל דמזיד חמור יותר משטעה י"ל דס"ל להמחבר דשאני התם שביטל במזיד כוונת התפלה ושינה הסדר המטבע שטבעו חכמים ולפיכך צריך לחזור לראש אבל הכא שהפסיק בדיבור בעלמא אינו צריך לחזור לראש והוי הנרא' לענ"ד ובב"ח הבין שדברי המחבר סתרו אהדדי ופסק עיקר כמו שפסק שם דצריך לחזור לראש אם שח אפילו הפסיק בדברים בעלמא אבל לענ"ד דעת המחבר הוא עיקר כמו שכתבתי וכ"כ להלכה כי ספק ברכו' נקטינן לקולא ובספר כ"נ מה"ב כתב דהמחבר איירי הכא בשח באונס אבל אם שח במזיד חוזר לראש ואינו נראה לענ"ד :

יב אלא ישתוק וכו' יש לתמוה כיון דשמע הרי חשיב הפסק וכ"כ התוספות בפרק מי שמתו בשם ר"ת ור"י וז"ל דלאו שומע כעונה ממש אלא דשומע ומכוין כשעומד בתפלה גם כן עביד מצוה כמו אם עונה ממש כשאינו עומד בתפלה : **יג** וקראוהו לספר תורה פירש אפילו קראוהו בשמו אין להפסיק : **יד** אחר שסיים וכו' קודם אלהי נצור וכו' משמע דוקא קודם אלהי נצור אבל קודם יהיו לרצון לא יפסיק לקדיש ולקדושה ולאמן יהא שמיה רבא :

קה א מ"ש שתי תפלות זו אחר זו פירש כגון במוספים או ששכח ולא התפלל וצריך להשלימה בזמן תפלה ומתפלל שתים : **ב** כדי הילוך ארבע אמות פירש שיעור זה צריך שישהה אחר שעקר רגליו ואחר עושה שלום וכ"כ הב"ח בשם הירושלמי :

קו א מ"ש כל הפטורים וכו' כלומר מק"ו והשתא מקריאת שמע דהוא דאורייתא פטורין כ"ש מתפלה דאינו אלא מדרבנן : **ב** שאף על פי שהם חייבים וכו' הטעם מפרש רש"י ז"ל דקריאת שמע שהוא מדאורייתא חייבים אבל תפלה שאינו אלא מדרבנן פטורין והר"ר יונה מפרש הטעם משום מפני שבתפלה צריך להתפלל מעומד ואינם יכולים לעשות כ"כ אבל קריאת שמע יכולין לאמרה בעוד שהולכין דאי משום פסוק ראשון לא יתעכבו בו אלא מעט חייבין ויש נ"מ בין אלו הטעמים דאי משום שאינו יכול לעמוד ולהתפלל אם זמן התפלה עוברת ודאי דיותר עדיף שיתפלל בהליכה משלא יתפלל כלל וכמו שכתב המחבר לעיל בסימן צ"ד סעיף ד' שאם ירד לבו מחמת [illegible] יתפלל בהילך וה"ה הכא אבל לפי הטעם משום דתפלה מדרבנן לא הצריכו חכמים להתפלל כשעוסק במצוה זו בהלויית המת אפילו אם הזמן עוברת אין צריך להתפלל וכן מוכח מדברי רש"י דס"ל להטעם משום דקריאת שמע מדאורייתא הוא שחייבים אבל תפלה שאינו אלא מדרבנן פטורין ס"ל דאפילו הזמן עוברת אינו חייב להתפלל וז"ל רש"י שם ורבותינו פירשו לפי שיש לה עוד שעות להתפלל ול"נ שאין זה לשון פטור הרי משמע בהדיא דס"ל דלשון פטור משמעתו דפטור לגמרי אפילו השעה עוברת ודו"ק : **כתב** הרמב"ם ז"ל בפרק שני מהלכות תפלה כל המלוין את המת אף על פי שאין למטה צורך בהם פטורין מן התפלה משמע מדבריו אפילו אין בהם שמוכנים לשאת את המטה אלא שבאים ללוות את המת אפ"ה פטורין מן התפלה וכן משמעות דברי המחבר בכאן כמו שכתב חוץ מהמלוים ועיין מ"ש ב"י מזה : **ג** מפני שהיא מצות שלא הזמן גרמא. בגמרא שלנו ליתא לטעם זה והכי גרסינן התם משום דתפלה רחמי ניהו ופירש רש"י חייבים בתפלה משום דתפלה רחמי ניהו ומדרבנן ותיקנוה אף לנשים ולחינוך קטנים אך המחבר נקט טעם זה מדברי הרי"ף בפ' מי שמתו ואנחנו על הרי"ף ז"ל אין לתמוה במה שלא כתב הטעם המבואר בגמרא משום דס"ל דהא דמפרש בגמרא טעם זה משום דרוצה לייסב המתניתין דקתני דקטנים ונשים חייבי' בתפלה אליבא דכ"ע גם למאן דס"ל דתפלה אינו של מדרבנן דלדידי' לא שייך הטע' דהא מצוה עשה וכו' שהרי אינו של דרבנן אבל הרי"ף

דס"ל

ד שלא הזמן גרמא וקטנים שהגיעו לחינוך חייבים לחנכם :

ג * מי שתורתו אומנתו כגון רשב"י וחביריו מפסיק לקריאת שמע ולא לתפלה אבל אנו מפסיקים בין לקריאת שמע בין לתפלה : שבת י"א :
(הג"ה) ה ואם לומד לאחרים אינו פוסק כמו שנתבאר לעיל סימן פ"ט ויוכל מקום פוסק וקורא פסוק ראשון של ק"ש · י ואם אין השעה עוברת ויש לו שהות עדיין להתפלל ולקרא קריאת שמע אינו פוסק כלל * : ב"י בשם הר"ן :

קז המסופק אם התפלל ודין תפלת נדבה · ובו ד' סעיפים :

א * אם הוא מסופק אם התפלל א חוזר ומתפלל ב ואינו צריך לחדש שום דבר ג אבל אם ברור לו שהתפלל ד אינו חוזר ומתפלל בלא חדוש ה ועל ידי חדוש חוזר ומתפלל בנדבה כל הפעמים שירצה ו חוץ מתפלת מוסף שאין מתפללים אותה בנדבה * ובשבת ז ויום טוב אינו מתפלל תפלת נדבה כלל ואם התחיל להתפלל על דעת שלא התפלל ונזכר שכבר התפלל פוסק * אפילו באמצע ברכה אפילו יכול לחדש בה דבר : ברכות כ"א : טור בשם הרי"ף והרמ"בם בשם הגאונים בפ"א מהלכות תפלה :

ב * חדוש זה שאמרנו הוא שיחדש דבר בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה ואם חדש אפילו בברכה אחת דיו כדי להודיע שהיא נדבה ולא חובה : (הג"ה) ויש אומרים דלא מקרי חדוש אלא אם כתחדש אפילו דבר שלא היה צריך אליו קודם לכן * : טור שם ותוס' : רמ"בם פ"א מה"ת :

ג ח אין * צבור מתפללין תפלת נדבה כלל : טור בשם הרא"ש :

ד * הרוצה להתפלל תפלת נדבה צריך שיהא מכיר את עצמו זריז וזהיר ואמיד בדעתו שיוכל לכוין בתפלתו מראש ועד סוף אבל אם אינו יכול לכוין יפה קרינן ביה למה לי רוב זבחיכם והלואי שיוכל לכוין בשלש תפלות הקבועות ליום : הרי"ף שם : תשובת הרא"ש כלל ד' :

קח מי שלא התפלל לסבת טעות או אונס או במזיד · ובו י"ב סעיפים :

א * טעה או נאנס ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים הראשונה מנחה והשניה לתשלומין ואם היפך לא יצא א ידי תפלה שהיא תשלומין וצריך לחזור ולהתפלל אותה וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשלומין : ברכות כ"ו :

ב ב טעה * ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים הראשונה ערבית והשניה לתשלומין · טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים הראשונה שחרית והשניה לתשלומין * לאחר שיאמר יוצר ושמנה עשרה ברכות ג יאמר אשרי ואחר כך יתפלל י"ח לתשלומי ערבית : (הג"ה) וכן כשמתפלל ערבית שתים משום שלא התפלל מנחה יאמר אשרי בין תפלה לתפלה * : שם : ב"י ק :

ג * הא דמשלם התפלה שהפסיד דוקא בזמן תפלה אבל בשעה שאינה זמן תפלה לא : ב"י ק ורי"ב : ב"י ק"מ : רשב"א :

ד ד אין תשלומין אלא לתפלה הסמוכה בלבד שאם טעה ולא התפלל שחרית ולא מנחה מתפלל ערבית שתים אחרונה תשלומי מנחה אבל שחרית אין לה תשלומין וכן בשאר תפלות : רמב"ם פ"ג מה"ת ורשב"א והרא"ש :

ה ה אף * על פי שאין תשלומין אלא לתפלה

דס"ל עיקר כמ"ד דתפלה מדאורייתא אם כן שייך שפיר הטעם משום דהוא מצות עשה שלא הזמן גרמא ואף על גב דהתוספת דלשם בדף כ' ד"ה בתפל' כתבו דאף על גב דמדרבנן היא שייך לומר דהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא מ"מ להר"יף לא ניחא האי סברא אלא ס"ל דלא שייך האי טעם אלא למאן דס"ל מדאורייתא הוא וכן כתב שם הרמ"בן בספר מלחמות ובב"ח כתב דלפני הרי"ף לא היה כתוב בנוסחתו האי טעמא בגמרא אבל מ"מ הוא עיקר כדברי הרי"ף ובדרכו הלך גם כן המחבר ז"ל : ד שלא הזמן גרמא כתב הר"ן שם וז"ל ואף על פי שהתפלה יש לה זמן קבוע אפ"ה כיון שאמרו הלואי יתפלל אדם כל היום כולו שאין הזמן גרמא דייכין לה עכ"ל ומיהא בלאו הכי גם כן לא קשיא מידי שהרי מדאורייתא אין לה זמן קבוע אלא מדרבנן ואסמכוה אקראי וכמו שביאר הרמ"בם ז"ל פ"א מהלכו' תפלה ובס"מג מ"ע סימן י"ט וכ"כ הב"ח והוא נכון : ה כגון רשב"י וחביריו כלומר דהם לא היו עוסקים כלל במלאכתם אבל אנו שעוסקין מדברי תורה לעשות מלאכתינו משום הכי מפסיקין גם כן לתפלה ולקריאת שמע : ו ואם לומד עם אחרים הכי משמע מהא דאמרינן בברכות גבי רבי דלא הפסיק אלא לפסוק ראשון מיהא יש לתמו' קצת. דודאי רבי תורתו אומנתו היה כמו רשב"י וחבריו ואפ"ה הפסיק לפסוק ראשון :

ז ואם אין השעה עוברת וכן הוא דעת הרב בעל המאור ומשמע אפילו אינו לומד עם אחרים אינו צריך להפסיק אך מדברי הרב משמע דדוקא בלומד אחרים ואינו נכון וכ"כ בלבוש דאפילו אם לומד יחידי הדין כן :

קז א מ"ש חוזר ומתפלל פירש אפילו כשתפק אם התפלל מתחלה בצבור, וגם עכשיו מתפלל בצבור וה"ה ביחיד וכ"ש אם התפלל מתחלה ביחיד ונסתפק ועכשיו מתפלל בציבו' דחוזר ומתפלל: ב ואינו צריך לחדש שם דבר וכו' הטעם מבואר דכיון דס"ל להמחבר דתפלה מדאורייתא וכמו שביאר בסימן שלפני זה סעיף ב' הרי ספיקא דאורייתא ולחומרא וכתב הרש"בא כשמתפלל מחמת ספק עומד ומתנה אם לא התפלל זו לחובתו ואם התפלל תהא לנדבתו ואף על פי שלא אמינו לשאר פוסקים שכתבו כן מ"מ נכון הדבר לעשות כדבריו משום דלמא כבר התפלל ואיכא משום בל תוסיף וראיתי בלבוש שכתב וז"ל ואף על גב דבשאר מילי בספיקא דרבנן אזלינן לקולא בתפלה דהויי ביהו אזלינן לחומרא וטעות בידו דהרי מוכח מדברי המחבר דתפלה דאורייתא וכמ"ש : ג אבל אם ברור לו שהתפלל וכו' הטעם מבואר בטור משום דקי"ל תפלו' כנגד תמידין תקנום א"כ הוי כמקריב שני תמידין ואסור משום בל תוסף : ד אינו חוזר ומתפלל ומשמע מדברי הפוסקים אפילו התפלל מתחלה ביחיד ועכשיו מתפלל בציבור אפ"ה אינו חוזר ומתפלל: ה וע"י חידוש חוזר ומתפלל בנדבה פירוש דוקא בנדבה אבל משום חובה אפילו בחידוש אסור : ו חוץ מתפלת מוסף וכו' הטעם דקרבן מוסף אינו בא בנדבה דאף על גב דאיכא בקרבן מוסף עולות שבא' בנדבה מ"מ שעיר שבקרבן מוסף אינו בא בנדבה ואף על גב דבמוסף של שבת אינו מביא שעיר הרי בשבת בלאו הכי אינו יכול להביא קרבן נדבה וכמו שיתבאר : ז ובשבת ויום טוב הטעם לפי שאין נדרים ונדבות קריבים ביום טוב ובשבת : ח אין צבור מתפללין תפלת נדבה הטעם לפי שלא מצינו שיהיו הציבור מקריבין קרבן נדבה ואף על פי שמצינו שהכהנו' מביאין קרבן נדבה לפעמים דהיינו קיץ למזבח אך מפני שאין הדבר הזה מצוי ולעיתים רחוקות בטלים נבי שאר ימים והוי כאלו אין הצבור מביאים קרבן נדבה ועיין בתשובת מהרמ"ע סימן י"ט ובספר תמים דעים סימן ר"ו :

קח א מ"ש אפילו ידי תפלה וכו' לשון אפילו אינו נכון דמשמע דגם בשביל תפלה בזמנה לא יצא וזה אינו דודאי בשביל תפלה בזמנה יצא בתפלה שנייה וכן מבואר שם בהדיא דקתני דאם הבדיל בשנייה ולא הבדיל בראשונה שנייה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו וכן פי' שם רש"י בהדיא וכן כתב המחבר עצמו בסימן סעיף י' וצריך לדחוק דה"פ ואם היפך כלומר שהתפלל תפלה אחת בשביל תשלומין ועל אות' תפלה קאמר דל"מ דבשביל תפלת חובה בזמנה בשיטא דלא יצא שהרי התפלל בשביל תשלומין אלא אפילו בשביל תשלומין כמי לא יצא אבל אם התפלל שתי תפלות והיפך והתפלל הראשונה בשביל תשלומין והשנייה בשביל תפלה בזמנה דודאי דיצא בשנייה בשביל תפלה בזמנה ואינו צריך לחזור ולהתפלל כי אם תפלת תשלומין וכ"ז דחוק ועיקר כ"ל למחוק תיבת אפילו וטעות סופר הוא וכן נראה מסוף דברי המחבר ביוה שכתב וצריך לחזור ולהתפלל אותה דמשמע דאינו צריך לחזור ולהתפלל כ"א תפלה אחת וכ"כ בלבוש בהדיא וכן מצאתי בש"ע של מהר"ם שהגיה לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין : ב טעה וכו' נ"ז מבואר שם ורבותא קמ"ל כאן דלא תימא כיון דמנחה וערבית תרי יומי נינהו ה"ל למימר עבר יומו בטל קרבנו קמ"ל דלא דכיון דגלותא רחמי נינהו כל אימת דבעי מצלי ואזיל : ג יאמר אשרי הב"ח כתב הטעם דאנו אומרי' אשרי כדי שיעמוד לתפלה מתוך ד"ת ופסק מטעם זה דאם מתפלל מנח' שתים א"כ לומר אשרי בנתיים דאשרי שאומר קודם התפל' פוטר נ"כ לתפלה זו וש"כ הרב מוהר"ר מיכל בכתביו הקשה על דברי הב"ח דא"כ בתפל' ערבי נ"כ יפטר הפסוקים שאומר קודם התפלה ולימא' נ"ל אשרי והפסוקים אלו הם נ"כ דברי תחנונים וע"כ נראה דברי רמ"י עיקר דאפילו אם מתפלל מנחה שתים צריך להפסיק באשרי בנתיים : כתב הב"ח בשם הר"ר מנחם מרקנטי דיש לזהר מאוד שלא לומר אשרי אחר שהתפלל מנחה והטעם הוא ע"פ הקבלה ע"ש ולפנין תחנון פסק בלבוש שיתפלל תחלה תפלה של תשלומין ואח"כ יאמר תחנון דכל שעתה יכול להקדים תפלה של תשלומין מקדימין אבל מצאתי בכתבים של מוהר"ר מיכל ש"כ שחולק על הלבוש ופסק שי"ל תחנון תכף אחר תפלה ראשונה וכן הסכים בספר ל"ח : ד אין תשלומין וכו' הטעם מפני שלא מצינו שתקנו חכמים שיחזור ויתפלל אלא כשעבר זמן תפלה אחת בלבד וע"כ אפילו התפלל התפלה שבנתיים אין לה תשלומין לתפלה הראשונה : ה אף על פי וכו' כ"כ הר"ר יונה ונראה לי דאפילו אם יתפלל בנדבה על ידי חידוש מ"מ אינה חשובה כמו אם יתפלל שתי תפלות להשלים דהא אמרינן עתם בהויד ולא התפלל דהרי הוא מעוות שאינו יכול לתקון אף על פי דיש לו תקנה להתפלל בנדבה ואפילו חידש אינו צריך וכיי שפסק המחבר סעיף ו'

לתפלה הסמוכה לאותה תפלה ותפלות (אחרות) שהפסיד אין
להם תשלומין אם רצה להתפלל אותם נדבה ושיחדש בהם שום
תוספות שם : דבר הרשות בידו ונכון לעשות כן : ו [י] עבר * כל היום ולא
בגמ' שם : הרא"ש התפלל מוסף אין לה תשלומין : ז * הזיד ולא התפלל תפלה
והרש"בא : אחת אין לה תשלומין אפילו בתפלה הסמוכה לה [י] ואם רצה יתפלל
אותה נדבה [ק] ואינו צריך חדוש אם מתפלל אותה בתפלה הסמוכה
הרמ"בם פ' ג' לה : ח *מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל כפני
מה"ת כ"י ות"ה : שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק
בו ובין כך ובין כך עברה לו השעה [ט] וכן מי שהיה טרוד בצורך
ממונו שלא יבא לידי הפסד ועל ידי כך הפסיד מלהתפלל [י] וכן
מי שהוא שכור ולא התפלל כלם חשובי' אנוסים ויש להן תשלומין :
ת"ה סימן ה' : (הג"ה) מיהו לכתחילה לא יעבור זמן תפלה משום הפסד ממון * :
שם בגמרא : ט * טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת [יא] מתפלל
ערבית שתים של שבת האחד לערבית והשנייה לתשלומין :
(הג"ה) [יב] והוא הדין אם לא התפלל מנחה בערב ראש חדש מתפלל
של ראש חדש שתים [יג] ואם לא הזכיר יעלה ויבא בראשונה
והזכיר בשנייה צריך לחזור ולהתפלל אבל [יד] אם לא הזכיר בשתיהן או
כל בו בשם מוהר"ר הזכיר בראשונה ולא בשנייה אין צריך לחזור * : י * טעה ולא
שכתב של ר"ח התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת (שתים של חול)
שתים : שם : מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשנייה [טו] ואם לא הבדיל בראשונה
והבדיל בשנייה שנייה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו ואם הבדיל
טור בשם רב"כ בשתיהן [טז] או לא הבדיל בשתיהן יצא : יא [יז] טעה * במנחה
בשם ר' יונה : של שבת והתפלל שמנה עשרה ולא הזכיר של שבת מתפלל במוצאי
שבת שתים ואינו מבדיל בשנייה ויתפלל אותה בתורת נדבה ואינו
צריך לחדש בה דבר [יח] והוא הדין אם לא הזכיר יעלה ויבא
סמ"ג בשם ר' במנחה של ראש חדש : יב [יט] הטועה * ומזכיר מאורע שאר
יונה : ימים בתפלה שלא בזמנה לא הוי הפסקה : (הג"ה) [כ] מיהו
א"ו מסכת ברכו' : אם נזכר שטעה פוסק אפילו באמצע הברכה :

קט דין איך יתנהג יחיד לכוין בתפלתו עם צבור · ובו ג' סעיפים :

ברכות כ"א : א * הנכנס לבית הכנסת [א] ומצא צבור מתפללין אם
יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח צבור
[ב] לקדושה או לקדיש יתפלל : (הג"ה) אבל לכתחילה לא
יתחיל עד אחר שאמר קדושה והאל הקדוש אלא שאם הוצרך להתחיל מכח
טור וש"ע : שהשעה עוברת או כדי לסמוך גאולה לתפלה דינא הכי * : ואם לאו אל
סמ"ג והגהות יתפלל * אם אין השעה עוברת [ג] ואם נכנס אחר קדושה אם יכול
מיי' : תוספות להתחיל ולגמור קודם שיגיע שליח צבור למודים יתפלל ואם לאו
שם והגה' מיי' : אל יתפלל וה"ה [ד] אם יכול להגיע למודים או לאחת מהברכות
ששוחי' בהם כשיגיע שליח צבור למודים יתפלל [ה] ואם צריך
להתחיל כדי לסמוך גאולה לתפלה ונזדמן לו שמגיע שליח צבור
למודים כשהוא באחר מהברכות (באמצעה) ישח' עמו אבל אם
הוא בתחלתה או בסופה לא ישחה שאין שוחין בתחלת ברכה או
בסופה אלא באבות ובהודאה : (הג"ה) [ו] והוא הדין אמן דהאל
הקדוש ושומע תפלה דינן כקדיש וקדושה * :
תוס' והרא"ש
ומרדכי פ' מ"ש
ות"ה סי' י"א :

אם

אלא ודאי דתפלת נדבה אינו חשובה כ"כ ומכל מקום נכון לעשות כן ומזה
ראוי לכל חולה וכיוצא בזה מביטל הרבה תפלות מחמת אונס להשלים
בתפלת נדבה ע"י קידוש ועיין בספר כ"נ : כתב בתשובת הרדב"ז
ח"א סימן קע"ו כשהשליח צבור חייב להתפלל שתים ילוין בתפלה בקול רם
לתשלומין ולהוציא את שאינו בקי ויוצא בזה : ו עבר כל היום וכו' כן
כתבו התוספות אם טעה ולא התפלל מוסף הא ודאי אינו מתפלל בערבית
שתים דהאיך יקרא הקרבנות וכבר עבר הזמן קרבן מוסף ולא דמי לשאר
תפלות דרחמי נינהו הלואי שיתפלל כל היום : ז ואם ירצה יתפלל
בנדבה עיין מ"ש בסמוך מזה : ח ואין צריך חידוש והכ"ח חולק על
המחבר ופסק דצריך לחדש דבר : ט וכן מי שהיה טרוד וכו' כ"כ
בתרומת הדשן על מי שהלך אצל גוים מקום שיש לו על ארנונאי והאריכו
עמו בדברים ויכוח ופשרות ולא היה יכול לפטר מהם אלא אם כן בא לידי
הפסד באותו חוב ונזקק לשהות עמהם עד שעבר זמן התפלה של מנחה אי
דייכין ליה כמזיד או לא והשיב דנראה דבכה"ג לאו מזיד הוא ונראה מדבריו
דוקא כשברור ההזיק נקרא אונס אבל אי לא ברור ההזיק אפשר דבכלל
מזיד הוא וצ"ע : י וכן מי שהיה שיכור כ"כ הרמ"בם ז"ל ועיין לעיל
סימן כ"ט : יא מתפלל של ערבית שתים וא"ל הא חייב להתפלל
תפלת שמנה עשרה ועכשיו אינו מתפלל כא' ז' ברכות הייני טעמא משום
דאי אפשר להתפלל בשבת שמונה עשרה ברכות שכבר בטלהו מפני טרחא
וכמו שכתבו התוספות בר"פ תפלת השחר ונראה דאם טעה והתפלל י"ח
בתפלה שניה לתשלומין יצא בדיעבד וכ"כ בספר כ"נ ע"ש : יב וה"ה
אם לא התפלל מנחה וכו' יש לתמוה דמ"ש ואם לא יתפלל מנחה בשבת
דמתפלל במ"ש שתים דמבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשנייה והכי אמרינן
בהדיא בגמרא בר"פ תפלת השחר וכ"כ המחבר בסמוך והכא פסק
דלכתחלה יש להתפלל בשתיהן יעלה ויבוא וע"כ נראה עיקר כמו שכתב
רמ"י בלבוש שגם לכתחלה אין לומר בשניה שמתפלל להשלים יעלה ויבא :
יג ואם לא הזכיר בראשונה וכו' הטעם משום דכיון דהזכיר בשנייה
ולא הזכיר בראשונה גלי דעתי' שהתפלל הראשונה לשם תשלומין והוא צריך
להתפלל תפלה תחלה של זמנה ולפיכך צריך לחזור ולהתפלל תפלה של
השלמה וכ"כ הרא"ש והתוספות בר"פ תפלת השחר : יד אבל אם
לא הזכיר בשתיהן היינו משום דאין מקדשין את החדש בלילה וע"כ פסק
לקמן בסימן תכ"ב שאם לא אמר יעלה ויבא בערבית אין מחזירין :
טו ואם לא הבדיל וכו' הוא גם כן מטעם הזה דגלי דעתיה דתפלה
ראשונה משום השלמה ובעינן דוקא שיתפלל תפלה של זמנה בתחלה וכתבו
שם תוספות אף על גב דמתפלל יותר ממה שהוא חייב להתפלל שלא היה
לו להתפלל כ"א שבע ברכות והוא מתפלל שמונה עשרה ברכות אין לחוש
שגם בשבת היה דין שיתפלל כל י"ח רק שלא הצריכו מפני הטורח עכ"ל :
טז או לא הבדיל בשתיהן משום דקי"ל דאם לא הבדיל בתפלה דאין
מחזירין אותו ועיין לקמן סימן רצ"ד וכשהבדיל בשתיהן דיצא אף על פי
שהזכיר בתפלה שנייה שלא מעין המאורע מ"מ כיון דבאותו לילה מבדילין
בתפלה לא הוי שלא מן המאורע אבל אם אמר בתפלת חול מתפלת שבת
או יום טוב לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל ודלא כמשמעות דברי רמ"י בלבוש
וכן הכנים בספר כ"נ ומסיים שם דאם התפלל בשאר ימות השנה המלך
הקדוש דאינו צריך לחזור ולמעשה צ"ע ועיין במה שכתבתי בסמוך סעיף
י"ב : יז טעה במנחה של שבת מתפלל במוצאי שבת שתים וכו'
קיימ"לן רבותא אף על גב דלא ירויחו כלום שהרי כבר התפלל י"ח אפ"ה
צריך לחזור ולהתפלל כיון שהתפלל תפלה ראשונה בזמן שלא יצא בה צריך
לחזור ולהתפלל עכשיו בזמן שיוכ' בה ומיה' טוב שיתפלל אותה נדבה ואפילו
בלא חידוש שרי להתפלל בתורת נדבה מפני שיתפלל אותה משום ספק בי"ש להסתפק אם חייב לחזור ולהתפלל מפני שאינו מרויח כלום אם כן אין לך
חידוש גדול מזה וכ"כ הרא"ש בהדיא פרק תפלת השחר ע"ש : יח והוא הדין אם לא הזכיר יעלה ויבא במנחה של ראש חדש כלומר שלא הזכיר
יעלה ויבא במנחה בנאות ראש חדש נכון להתפלל ערבית שתים בתורת נדבה והיינו נ"כ מטעם הנ"ל מפני שאינו מרויח כלום בתפלה זו שהרי יעלה ויבא
אינו אומר עכשיו ותפלת שמונה עשרה כבר התפלל : יט הטועה וכו' · בתפלה שלא בזמנה וכו' לכאורה נראה דוקא בתפלה שלא בזמנה
שמתפלל לתשלומין אבל בתפלה עיקרית אם טעה והזכיר מאורע שבת ויום טוב צריך להפסיק ולחזור ולהתפלל וכ"כ בפסקי מה"רם מרקלאטי סימן ל' ·
וכ"כ בספר כ"נ וכת"ש בסיום מיהא לפי המחבר לא משמע כן וכוונת דבריו במ"ש בתפלה שלא בזמנה היינו שהזכיר המאורע שלא בזמנה ומכל מקום
נראה עיקר למעשה כדברי פוסקים הנזכרים וכמ"ש בסמוך : כ ומיהו אם נזכרו וכו' היינו דוקא בשטעה והזכיר של ראש חדש או הבדיל בתפלה
שאינו צריך להבדיל אבל אם התפלל שמונה עשרה בשבת קי"ל דצריך לגמור אותה הברכה שנזכר בה והכי מבואר בהדיא פרק מי שמתו דף כ"ב :

קט א מ"ש מנא צבור מתפללין כירם שמתפללין התפלה כלחש : ב לקדושה או לקדיש הא דקתני או לקדיש אינו קאי אתנא
צבור מתפללין ודברינו אינו מקודשים יפה והא דצריך להפסיק לקדיש הוא משום שיאמר אמן יהא שמיה רבא והוא מבואר
במרדכי ומביאו ב"י ע"ש : ג ואם נכנס וכו' קודם שיגיע שליח צבור למודים הטעם משום שצריך לשחות עם הצבור במודים שלא יהא נראה
ככופר למי שהצבור משתחוים לו : ד והוא הדין אם יכול להגיע למודים וכו' כ"כ שם התוספות והרא"ש ומוכיחו דאי משום מודים דרבנן
שאינו יכול לומר הרי לא מגיעו לו שיקר בתלמוד שלנו ע"כ ולפיכך מותר אפילו לכתחלה כשיודע שיגיע למודים עם השליח צבור להתחיל ולהתפלל ומשמעות
דברי הב"ח משמע שאומר גם כן מודים אלהינו לך וכו' בשעה שמגיע עם שליח צבור למודים וטעות בידו כמו שמוכח מדברי התוספות והרא"ש הנ"ל :
ה ואם צריך להתחיל וכו' כ"כ התוספות והרא"ש והא דלא יעשה כן לכתחלה כתב הבית יוסף בסימן קי"ג משום דקיימ"לן שמא לא יוכל לצמצם שיהא
באמצע ברכה כשיגיע ש"צ למודים אלא יהיה בתחלת ברכה או בסופה : ו וה"ה אמן דהאל הקדוש ושומע תפלה כן מבואר בירושלמי והביאו

תוספות

ב ו אם * כהתחיל להתפלל עם שליח צבור כשיגיע עם (הר"ן כס כי' מה"ת)
שליח צבור לנקדישך יאמר עמו מלה במלה כל הקדוש'
כמו שהוא אומר ק וכן יאמר עמו מלה במלה * ברכת האל הקדוש (ת"ה סימן י"א :)
וברכת שומע תפלה וגם יכוין שכשיגיע שליח צבור למודים יגיע
גם הוא למודים או להטו' שכך ולך נאה להודות כדי שישחה עם
שליח צבור במודים : ג ט יחיד * העומד בתפלה וכשהגיע (תשובת הרס"כא :)
למקום קדושה היו הצבור אומרים קדושה דסידרא אינו אומר קדוש
עמהם שאין הקדושות שוות י ונראה דה"ה אם היו הצבור אומרים
כתר שאינו אומר עמהם קדוש אלא ישתוק ויכוין למה שאומרים
דשומע כעונה : (הג"ה) וי"א דקדוש' כתר דהיינו קדושת מוסף
והיחיד מתפלל שחרית יוכל לומר עמהם דשניהם קדושת י"ס וקדושתן שוה
וכן נ"ל עיקר * : (ולא כלינ רס"כא הנתיבים שהביא)

קי היוצא לדרך ופועלים מה יתפללו וסדר תפלת הדרך ובית המדרש ובו ח' סעיפים : (בית יוסף :)

א א בשעת * הדחק כגון שהוא בדרך או שהיה עומד (טור :)
במקום שהוא טרוד ורואה שיפסיקוהו או שלא יוכל
להתפלל בכוונה תפלה ארוכה * מתפלל אחר שלש ראשונות (ברכות כ"ח וכ"ט :)
הביננו ואומר אחריה שלש אחרונות וצריך לאמרם מעומד וכשיגיע
לביתו אין צריך לחזור ולהתפלל ב ואינו מתפלל הביננו בימות
הגשמים ג ולא במוצאי שבת ויום טוב : ב * הפועלים (שם ט"ז :)
שעושים מלאכה אצל בעל הבית אם אינו נותן להם שכר חוץ
מסעודתן מתפללין י"ח אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין
כפיהן ואם נותן להם שכר מתפללין הביננו * והאידנא אין דרך (הגה' מיי' פ"א)
להקפיד בכך ומסתמא אדעתא דהכי משכירין אותם שיתפללו י"ח : (מהלכות ברכות :)
ג * ההולך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל ד צרכי (ברכות כ"ט ל' :)
עמך מרובים וכולי ואינו צריך לא לג' ראשונות ולא לג' אחרונות
ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך * ואם יכול לעמוד עומד (הרמ"בם פ"ד)
וכשיגיע ליישוב ותתקרר דעתו חוזר ומתפלל תפלת י"ח ברכות : (מהלכות תפלה :)
(הג"ה) ה ואם לא חזר להתפלל הוי כאלו שכח להתפלל לגמרי
ונתבאר לעיל סימן ק"ח * : ד * היוצא לדרך (כן משמע מכ"י :)
יתפלל יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ו שתוליכנו (ברכות כ"ט ול' :)
לשלום וכולי ז וצריך לאומרה בלשון רבים ח ואם אפשר יעמוד
מלילך כשיאמרנה ט ואם * היה רוכב אין צריך לירד : ה (ר' יונה : כל בו)
* אין צריך לומר אותה אלא פעם אחת אפילו אם ינוח בעיר באמצע (בסימן פ"ו :)
היום אבל אם דעתו ללון בעיר ואחר כך נמלך ויצא ממנה לעבור
חוצה לה או לשוב לביתו י צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם
אחרת : ו יא הר"מ * מרוטנבורק כשהיה יוצא לדרך בבקר (טור בשמו :)
יב היה אומרה אחר יהי רצון כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים
ותהיה ברכה הסמוכה לחברתה : ז * אומר אותה יג אחר (ברכות ל' :)
שהחזיק בדרך ואין לאמרה * אלא אם כן יש לו לילך פרסה אבל (טור :)
פחות מפרסה לא יחתום בברוך (יד ולכתחלה יאמר אותה בפרסה
ראשונה *) ואם שכח מלאמרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך (רש"י והר"י :)
ובלבד

תוספות והרא"ש כדקאמר מתוך ונ"ל לפי זה הא דנקט בש"ס אם יכול
להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שליח צבור למודים ולא נקט שומע תפלה
משום דמילתא דפסיקתא נקט מה שמייך בין בחול ובין בשבת : ז אם
התחיל להתפלל כ"כ התוספת והטור וז"ל התוספת כשיגיע ש"צ לקדושה
יאמר עם הש"צ נקדש וכל הקדושה משלם יכול לענות עם הצבור דאין זה
קרוי יחיד וכ"כ ב"י בשם מצאתי כתוב דאפילו אין התפלות שוות אלא
שתפלת יחיד הוא תפלת יוצר ותפלת הצבור הוא תפלת מוסף וצריך לפרש
לדעת המחבר בסמוך סעיף ג' דמיירי בתפלת מוסף שאין אומרים קדושת
כתר כגון במוסף של ראש חדש אבל לדעת הרב בהג"ה בסמוך מיירי אפילו
בתפלה שאומרים בו קדושת כתר : ט וכן יאמר עמו מלה במלה
ברכת האל הקדוש כן מבואר מדברי ת"ה על מה שנשאל לו על הא דכתבו
הפוסקים שיכול להתחיל עם השליח צבור ולהתפלל עמו מלה במלה כל
כל הקדושה כמו שש"צ אומר וכן במודים והשתא כיון דקדושה ומודים
מתוקנים אמן האל הקדוש ואמן דשומע תפלה האיך מתוקנים והשיב דיאמ'
עם השליח צבור מלה במלה ויסיים עם הש"צ ואז אינו רשאי לענות אמן
דה"ל כעונה אמן אחר ברכותיו דהוא מגונה ולזה כיון גם כן המחבר בכאן
במ"ש וכן יאמר עמו מלה במלה ברכת האל הקדוש וכו' כלומר שיסיים
עם הש"צ כדי שלא יצטרך לענות אמן אבל יש לתמוה דבסעיף א' כיאר
המחבר קודם שיגיע ש"צ למודים ומשמע דלא ס"ל כהאי ירושלמי מדלא נקט
שומע תפלה וצ"ע ועיין ב"י : ט יחיד העומד בתפלה
הרס"כא בתשובה סימן קנ"ח : י ונראה דה"ה אם היו הצבור אומרים
קדושת כתר פירש והוא מתפלל תפלת יוצר אבל אם מתפלל תפלת מוסף
ודאי דיאמר עמו גם כן קדושת כתר ועיין ב"י : כתב מהרמ"ע בתשו'
סימן קי"ב דאם מצא צבור שכבר התחילו לענות קדושה או אמן יהא שמיה
רבא יענה עמהם :

קי א מ"ש בשעת הדחק כן מבואר מדברי הרי"ף והרא"ש
דדוקא בשעת הדחק אבל שלא בשעת הדחק
אמרינן התם דאביי לייט אמאן דמתפלל הביננו ונראה דאם בדיעבד התפלל
הביננו אפילו שלא בשעת הדחק יצא ואינו צריך לחזור ולהתפלל דאם לא כן
אמאי לייט אביי הא לא אהני מעשיו והוא צריך לחזור ולהתפלל וע"כ אביי
מיירי שלא בשעת הדחק וכן פירש שם התוספת בהדיא ע"ש וכן מוכח
ממעשה דאליהו בריש ברכות דאמר היה לך להתפלל תפלה קצרה :
ב ואינו מתפלל הביננו הטעם מבואר שם בגמרא משום דצ"ל בימות
הגשמים שאלה בברכת השנים וא"ת נכללה מכלל ודשננו בנאו' ארצך ותן
טל ומטר דהוא כנגד ברכת השנים דקיימינן שיטעה יותר בתפלת הביננו
מבתפלת י"ח מפני שאדם עשוי לטעות יותר בדברים קצרים שבקל אדם
יכול לדלג שתים או שלש תיבות : ג ולא במ"ש ויום טוב הטעם משום
דצ"ל הבדלה בחונן הדעת וא"ת ונכללה בהביננו שהוא כנגד ברכת חונן
הדעת ואי משום דלמא אתי לידי טעות כיון דתחלת מלותא הוא לא אתי
לאיטרודי תירץ הר"ר יונה מפני שהבדלה היא ברכה בפני עצמה אלא
שאנו כוללים אותה בברכת אתה חונן ואם היה אומר ומעין הבדלה היה
נראה שהבדלה היא ברכה בפני עצמה כיון שתקנו מעין הבדלה כמו שתקנו
מעין שאר ברכות ע"כ ל נוסח הביננו עיין בטור ועיין גם בב"י פירושו כתב
בספר כ"ג דאם רואה שזמן תפלה עוברת אם יתפלל תפלה ארוכה יתפלל
הביננו והיינו בימות החמה ע"ש : ד צרכי עמך ישראל וכו' עיין
הנוסח בטור : ה ואם לא חזר וכו' היינו דוקא שלא חזר והתפלל
בשוגג או מחמת שכחה או שלא היה יודע שחייב לחזור ולהתפלל וה"ה אם
כלה הזמן בדרך ולא היה יכול להתפלל אבל אם במזיד לא התפלל הרי הוא מעוות שאינו לתקון וכתב הב"י דאם עבר זמן שני תפלות שאין תשלומין לתפלה
ראשונה כלומר שעבר זמן שני תפלות בדרך והוצרך להתפלל תפלה קצרה אין תשלומין לתפלה ראשונה ע"ש : ו שתוליכנו לשלום עיין נוסח הברכה
בטור ושם מבואר דצריך לחתום בברוך אך מפני שנוסחא ידועה והוא בדפוס בכל הסדורים לא ביארה המחבר : ז וצריך לאומרה בלשון רבים כי'
דנ"ל שתוליכנו לשלום אף על פי שהוא מהלך יחידי בדרך והטעם פירש רש"י דכיון דישתתף בהדי ציבורא תפלתו נשמעת ונ"ל דאם אומרה בלשון יחיד יצא
בדיעבד אלא דעדיף יותר לאומרה בלשון רבים כדי שתהא תפלתו נשמעת : ח ואם אפשר יעמוד מלילך הטעם מפרש בגמרא משום דכתיב מהיות
טוב אל תקרי רע כלו' היכא שאתה יכול לעשות המצוה כתיקונה חייב אתה לעשות' ולפיכך אם אפשר לומר כשיעמוד יאמרנה ואם לאו כגון שאין החברות'
ממתינין יאמרנה כשהולך : ט ואם היה רוכב וכו' כ"כ הר"ר יונה והטעם משום דלא עדיף מתפלת י"ח שאין צריך לירד אף על גב דתפלה זו אינה
צריכה כוונ' כ"כ כמו תפלת י"ח כתב בכ"ג כיון דקי"ל רוכב כמהלך דמי יעמיד הסוס עד שיגמור : י צריך לחזור ולהתפלל ומוכח ראיה דנ"ל תפלה זו בכל
יום ויום כל זמן שהוא בדרך וכ"כ הכ"ק ודלא כיש טוענין שאין אומרים אלא ביום ראשון שיוצאים לדרך וכן הסכים בספר כ"ג : יא מהר"ם מרוטנבורק
וכו' ז"ל הטור ויזה שאין ברכה זו פותחת בברוך כר"י לפי שאינה אלא תפלה בעלמא שיתפלל להק"בה שיוליכנו לשלום ואינה כברכת הנהנין ולא כברכה
שתקנו על שם המאורע אלא בקשת רחמים ומפני שיש בה אריכות דברים חותמין בה בברוך : יב ומהר"ם מרוטנבורק היה אומרה אחר יהי רצון וכו'
ומשמע מדבריו היכא דאפשר יש לעשות כדברי מוהר"ם להסמיכה לחברתה ובאגודה כתב דאפילו אם יוצא לדרך באמצע היום יאכל פירי אחת ויברך עליה
ויסמוך לה תפלה זו : יג אומר אותה אחר שהחזיק בדרך כלומר לאפוקי שלא יאמר בביתו קודם שיוצא לדרך ויש להסתפק אם גם בדיעבד אינו יוצא כשה
שאמר בביתו ולפי מ"ש שהמחבר דבעינן דוקא שיחזיק בדרך נ"ל הא דכתב בסמוך כשהי' יוצא לדרך בבקר כלו כשיצא והיה מתפלל בדרך בבקר היה אומרה אחר
י"ר דבעינן דוקא שיחזיק בדרך ולא כקצת טועים בכי דברי המחבר וכ"כ בספר כ"ג מה"כ וכן מוכח מדברי בה"ר שבע דף ק"ט וז"ל אם אינו יוצא לדרך עד
לאחר התפלה יכוין ברכה אחת הנותן לשכוי לאומרה עם תפלת הדרך ע"כ וזה דבר פשוט : יד ולכתחלה יאמר בפרסה ראשונה כלומר שלא ימתין
כ"כ עד שיהלך יותר מפרסה אלא יאמר מיד כשעדיין הולך פרסה ראשונה : ונראה דהא דאמרינן דבפחות מפרסה לא יאמר תפלת הדרך היינו
במקומות

ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה משם ואילך יאמר אותה בלא ברכה: **ח** טו הנכנס *לבית המדרש יתפלל יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא אכשל בדבר הלכה וכו' וביציאתו יאמר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש:

ברכות כ"ח:

קיא דין סמיכות גאולה לתפלה ובו ג' סעיפים:

א א צריך *לסמוך גאולה לתפלה ב ולא יפסיק ביניהם *אפילו באמן אחר גאל ישראל ולא בשום פסוק *חוץ מה' שפתי תפתח: (הג"ה) ג ויש אומרים שמותר לענות אמן על גאל ישראל וכן נוהגין* יש אומרים הא דצריך לסמוך גאולה לתפלה היינו דוקא בחול או ביום טוב ד אבל בשבת אינו צריך* ה וטוב להחמיר ו אם לא במקום שצריך לכך*: **ב** *החזן כשמתחיל שמונה עשרה בקול רם חוזר ואומר ה' שפתי תפתח ופי יגיד וכו': **ג** ז אם *עד שלא קרא קריאת שמע מצא צבור מתפללין לא יתפלל עמהם אלא קורא קריאת שמע ואח"כ יתפלל ח דמסמך גאולה לתפלה עדיף:

ברכות ט': ב"י ע"פ הזוהר: ברכות ט': טור: הגה' אשר"י פ"ק דברכות וכלבו הל"ש ומהרי"ל הלכות י"ט: טור: כתבי מהר"ר איסרל' ק"י: הרש"בא:

קיב שלא להפסיק לא בשלשה ראשונות ולא בג' אחרונות ובו ב' סעיפים:

א א אל *ישאל אדם צרכיו בשלשה ראשונות ולא בשלש' אחרונות ב ודוקא צרכי יחיד *אבל צרכי צבור שרי: **ב** ג אין *לומר פיוטים ולא קרו"בץ (פירוש קרובות ליוצר ויש אומרים שהוא ר"ת קול רנה וישועה באהלי צדיקים) בתפלה (הג"ה) ויש מתירין הואיל וצרכי רבים הם *וכן נוהגים בכל מקום לאומרם:

ברכות ל"ד: תוס' והר"אש: ר"ח ור' שמחה: הרא"ש והתוס' והר"י והר"ן ריש פ' כתר דר"ה והגה' מיי' פ"י והטור:

קיג דיני הכריעות בי"ח ברכות ובו ט' סעיפים:

א א אלו *ברכות ששוחין בהם באבות תחלה וסוף ובהודאה תחלה וסוף ואם בא לשחות בסוף כל ברכה או בתחלתה ב מלמדין אותו שלא ישחה ג אבל באמציעתן יכול לשחות: **ב** *הנוהגים לשחות בר"ה וי"ה כשאומרים זכרנו ומי כמוך צריכים לזקוף כשמגיעים לסוף הברכה: (הג"ה) ואף על גב דאסור כורע בסוף הברכה מ"מ צריך לזקוף מעט בסוף זכרנו כדי שיהא כר' שקוור וכורע משום קינג*: **ג** *הכורע בוכל קומה לפניך תשתחוה או כולך לברך אנחנו מודים או בהודא' דהלל וברכת המזון הרי זה מגונה (פירוש שאין לכרוע אלא במקום שתקנו חכמים): **ד** *המתפלל צריך שיכרע ד עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה ולא יכרע באמצע מתניו וראשו ישאר זקוף אלא *גם ראשו יכוף כאגמון: **ה** *ולא ישחה כל כך עד שיהיה פיו כנגד חגור של מכנסים ואם הוא זקן או חולה ואינו יכול *לשחו' עד שיתפקקו כיון שהרכין (פירוש שהשפיל) ראשו דיו מאחר שניכר שהוא חפץ לכרוע אלא שמצער עצמו: **ו** *כשהוא כורע יכרע במהירות בפעם אחת וכשהוא זוקף זוקף בנחת ראשו תחלה ואח"כ גופו שלא תהא עליו כמשוי: **ז** ה כשכורע *כורע בברוך וכשזוקף זוקף בשם: **ח** ו המתפלל ובא כנגדו *עכו"ם ויש לו שתי וערב בידו והגיע למקו' ששוחין בו לא ישחה אע"פ שלבו לשמים: **ט** *אין להוסיף על תאריו של הב"ה יותר מהאל הגדול הגבור והנורא *בתפלה מפני שאין לשנות ממטבע שטבעו חכמים אבל בתחנונים או בקשות ושבחים שאדם אומר מעצמו לית לן בה. ומכל מקום נכון למי שירצה להאריך בשבחי המקום שיאמר אותו בפסוקים:

ברכות ל"ד: טור ותוספות: דע"ע לפי' הטור שם בגמרא ורבי יונה: ברכות כ"ח: רשב"א: הגהות אשרי ברכות כ"ח: שם י"ב: שם: הגהות אשרי בשם א"ז: ברכות ל"ג: טור בשם ר"י דבינו יונה:

קיד דין הזכרת הרוח וגשם וטל ובו ט' סעיפי':

א א מתחילין *לומר בגבורה שניה משיב הרוח ומוריד הגשם

ברכות ל"ג:

במקומות הידוע דכ"כ קרוב לעיר ליכא סכנת' אבל במדינות דאיכא סכנת דרכים אפילו בתוך לעיר ודאי דחייב לומר תפלת הדרך אפילו בתוך לעיר וכתב הר"ר יונה שיש מקשים על הא דאמרינן בפחות מפרסה אין צריך להתפלל תפלת הדרך מירושלמי דאמרינן התם כל הדרכים בחזקת סכנה ותירץ דאפשר דההיא דירושלמי איירי לא בקרוב לעיר אלא בהולך בין הכפרים שהכל הוא בחזקת סכנה ומשמע מזה דאם לן או דר בכפר והולך משם לכפר אחר אפילו בפחות מפרסה צ"ל תפלת הדרך ועיין לקמן סימן ר"ל סעיף א' האיך הוא נוסח תפלת הדרך: **טו** הנכנס לב"ה נ' מבואר שם ועיין נוסח תפלה זו בטור:

קיא א מ"ש צריך לסמוך גאולה לתפלה מבואר פרק קמא דברכות ובירושלמי יליף ליה מדכתיב יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי היינו גאולה וסמיך ליה יענך ביום צרה היינו תפלה ועיין בספר יפה מראה פ"ק דברכות סימן ה' טעם לסמיכות גאולה לתפלה וגם בספ' שערי אורה שער ב': **ב** ולא יפסיק אפילו באמן עיין לעיל בסימן ס"ו: **ג** ויש אומרים וכו'. שמותר לענות אמן וכו' ונראה אפילו לאמן דס"ל דמותר לענות אמן היינו דוקא אמן משום דהוא מסדר התפלה אבל לקדיש ולקדושה מודה שאינו מפסיק וכן משמע מדברי הרב לעיל בסימן ס"ו: **ד** אבל בשבת וז"ל הגהות אשרי פ"ק דברכות דבשבת אין צריך להסמיך גאולה לתפלה הואיל דכפקא לן מיענך ביום צרה דכתיב בתריה יהיו לרצון אמרי פי וכשב' לאו יום צרה ע"כ ולפ"ד ה"ה בראש חדש ויום טוב דגם הם לאו יום צרה מ"מ לא דמי לשבת דשבת לאו יום צרה לעולם אבל אילו ימים אם לא יבא בהם י"ט יום צרה הם ומהר"ר משה מפרש הטעם דימים טובים הם ימי הדין כדאמרינן בפסח על התבואה וישכ"מ אם יבוא י"ט בשבת ובלבוש כתב וז"ל ואין להקשות בי"ט כמי לאו יום צרה די"ל דעיקר גאולה מיוסד על יציאת מצרים ובמצרי' היו כל הימים ימי צרה ושיעבוד חוץ משבת. וכ"ל שע"פ הסוד ודאי נכון בשב' שאין צריך ומסיק דמ"מ אין הפסד במי שמסמיך ע"ש וכ"כ מטה משה ובמהרי"ל דבי"ט יש לסמוך כמו בחול: **ה** וטוב להחמיר היינו טעמא משום דהאי קרא איכורך כמך בעלמא ובלאו האי קרא צריך לסמוך גאולה לתפלה וכן מבואר בב"י: **ו** אם לא במקום שצריך לכך עיין לעיל סימן ס"ו: **ז** אםעד שלא קרא וכו' כ"כ הרשב"א בתשובה: **ח** דמסמך גאולה כלומר אף על גב דבתפלת מעריב לא ק"ל הכי אלא יתפלל עם הצבור ואחר כך יקרא קריאת שמע שאני התם דאינו מחויב כ"כ להסמיך גאולה לתפלה כמו בשחר ועוד דתפלת ערבית הוא רשות:

קיב א מ"ש אל ישאל וכו'. מבואר בס"פ אין עומדים והטעם משום דג' ראשונות למה הן דומי' לעבד שמסדר שבח לפני רבו והאמצעית לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות לעבד שקבל פרס מרבו שמשבחו והולך לו ולפי שהראשונות הן מסדר השבח וע"כ אין ראוי לשאול בהן צרכיו וה"ה אחרונים: **ב** ודוקא צרכי יחיד כ"כ בה"ג ור"י והטעם מבואר בטור דכל מה שהעבד מסדר שבח רבו יכול לשאול בהן צרכי רבי' שזה הוא גם כן מעין השבח וכבוד לרבו שרבים צריכים לו ועפ"ז המנהג לומר קרו"בץ בג' הראשונים וג' אחרונים הם בעניין כולם צרכי רבים: **ג** אין לומר פיוטים וכו' כלומר אף על גב דס"ל דמותר לשאול צרכי רבים גם בג' הראשונים מ"מ אין נכון לומר קרו"בץ ועיין לעיל סימן ס"ח:

קיג א מ"ש אלו ברכות וכו' כן מבואר בס"פ אין עומדים: **ב** מלמדין אותו שלא ישחה הטעם כתבו התוספות והטור משום שלא יבואו לעקור תקנת חכמים שלא יאמרו כל א' מחמיר על עצמו כמו שהוא רוצה ואין כאן תקנת חכמים וכתבו עוד טעם משום דמחזי כיוהרא וא"ת א"כ גם באמצע ילמדו שלא ישחה י"ל דהכי קים להו דבאמצע אינו משום יוהרא אלא מתוך מה שליבב לבו בתפלה ועיין בלבוש והטעם ששוחין בברוך וזוקפין בשם עיין ברבינו יונה ובספר יפה מראה פ"ק דברכות: **ג** אבל באמציעתן וכו'. וכתב מהרא"י דוקא כשעושה כן מראש התפלה עד סופה אבל אם רוצה לעשות באחד מן הברכות לאיזה צורך אינו נכון לכתחלה אבל הבית יוסף סובר דאפילו באחת מן הברכות יכול לשחות וכן משמעות דבריו בכאן בסמוך בסעיף ב' בית"ש הנוהגים לשחות בראש השנה וי"כ כשאומרים זכרנו משמע שאינו שוחי' כא' כשאומרים זכרנו וכו' ועיין מ"ש לעיל בסימן ק"ט וה"ה שאין לשחות בברכה משאר ברכות אע"פ שאינם מי"ח ברכות ועיין בספר ל"ח: **ד** עד שיתפקקו וכו' פירוש שיהיו בולטים הקשרים שבפרקי חוליותיו: **ה** כשכורע וכו' מבואר בספ"ק דברכו' וסמכו חכמים ז"ל אקרא דכתיב ה' זוקף כפופים: **ו** המתפלל ובא כנגדו וכו' כ"כ בב"י בשם הרא"ה:

קיד א מ"ש מתחילין לומר בברכה שניה מבואר בפרק אין עומדין והטעם מבואר שם דמש"ה קבעוהו חכמים בברכה שניה ומכני' שבה מחי' תחיית המתים וכשם שתחיית המתים חיים לעולם כך גשמים

הגשם [ג] בתפלת מוסף של י"ט האחרון של חג ואין פוסקין עד תפלת מוסף של י"ט הראשון של פסח: **ב** * אסור להזכיר הגשם [ג] עד שיכריז ש"צ: (וי"א שקודם שמתחילין מוסף מכריז השמש משיב הרוח וכו' כדי שהצבור יזכירו בתפלתן וכן נוהגין *): * הלכך אף אם הוא חולה או אנוס לא יקדים תפלתו לתפלת הצבור לפי שאסור להזכיר עד שיאמר ש"צ אבל אם יודע שהכריז ש"צ אע"פ שהוא לא שמע מזכיר ומטעם זה הבא לב"ה והצבור התחילו להתפלל יתפלל ויזכיר אף על פי שהוא לא שמע מש"צ: **ג**

[ד] אם * אמר משיב הרוח (בימות החמה) או לא אמרו בימות הגשמים אין מחזירין אותו וכן בטל אם הזכירו בימות הגשמים או לא הזכירו בימות החמה אין מחזירין אותו: (הג"ה) ואנו בני אשכנז לא מזכירין טל לא בימות החמה ולא בימות הגשמים רק אומרים בימות החמה ורב להושיע מכלכל חיים וכו' * י"א שש"צ פוסק להזכיר בתפלה מוסף י"ט הראשון של פסח אבל הקהל מזכירין ואינן פוסקין עד מנחה שמשמעו כבר מש"צ שפסק בתפלה המוסף וכן נוהגין: **ד**

אם אמר מוריד הגשם בימו' החמה מחזירין אותו וחוזר לראש הברכ' [ה] ואם * סיים הברכה חוזר לראש התפלה [ו] ואפילו * במקום שצריכים גשם בימות החמה אם הזכיר גשם במקום טל מחזירין אותו: (וכן אם הזכיר גשם וטל כמי מחזירין אותו *): **ה**

* בימות הגשמים אם לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו [ז] וה"מ שלא הזכיר טל אבל אם הזכיר טל אין מחזירין אותו: **ו** [ח] בד"א שמחזירין אותו כשלא אמר בימות הגשמים מוריד הגשם היינו כשסיים כל הברכה והתחיל ברכה שאחריה ואז חוזר לראש התפלה אבל אם נזכר קודם שסיים הברכה יאמר במקום שנזכר * ואפילו אם סיים הברכה ונזכר קודם שהתחיל אתה קדוש אין צריך לחזור [ט] אלא אומר משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה:

(הג"ה) שלשה ברכות הראשונות חשובות כאחת ובכל מקום שטעה בהם חוזר לראש בין שהוא יחיד בין שהוא ציבור *: **ז**

* בכל מקום שאנו אומרים חוזר לברכה שטעה בה ה"מ שטעה בשוגג [י] אבל במזיד ומתכוין חוזר לראש: **ח** * בימות החמה אם נסתפק אם הזכיר מוריד הגשם אם לא עד ל' יום בחזקת שהזכיר גשם וצריך לחזור: (הג"ה) [יא] וה"ה לדידן דאין מזכירין טל בימות החמה [יב] אם נסתפק לו אם אמר מוריד הגשם בימות הגשמים כל שלשים יום חוזר דודאי אמר כמו שרגיל והרי לא הזכיר לא טל ולא גשם לאחר ל' יום אינו חוזר *: **ט** * אם ביום ראשון של פסח אומר ברכה אתה גבור עד מוריד הטל צ' פעמים כנגד שלשים יום שאומר אותו שלש פעמים בכל יום משם ואילך אם אינו זכור אם הזכיר גשם הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם ואינו צריך לחזור:

(הג"ה) וכן לדידן אם אמר עד מכלכל חיים בלא משיב הרוח ומוריד הגשם שמזכירין בימות הגשמים וכן אם אמר בשמיני עצרת תשעים פעמים אתה גבור עד מוריד הגשם אם נסתפק אחר כך אם הזכיר או לא חזקה שהזכירו (דעת עצמו):

תענית ב': טור בשם הירושלמי והרא"ש: טור בשם אבי העזרי: מרדכי רפ"ק דתענית: תענית ג': טור: תענית ג': הרא"ש והמרדכי בשם ראבי': תענית שם: ב"י בשם הרמב"ם והרא"ש והטור: שם: טור בשם ירושלמי והרי"ף: טור בשם הרא"ש: טור בשם אבי העזרי הגהות מיימוני בפ"י מה"ת בש"ק: טור: טור בשם אבי העזרי: ירושלמי פ"ק דתענית: טור בשם הר"ם מרוטנבורג:

קטו טעם ברכת אתה חונן' ובו סעיף אחד:

א [א] מפני * שמותר האדם מן הבהמה היא הבינה והשכל קבעו

מגילה דף י"ז:

גשמים קיים לעולם: **כתב** בספר מטה משה צריך לקרות הני' מל של אתה גיבור דנוסה וכ"כ בספר ניוני: **ב** בתפלת מוסף · כן מבואר בפרק קמא דתעניות ומפרש בירושלמי דהא דאינו מתחיל בשחרית שהרי מכאן ואילך אינו יושבים בסוכה ושוב אין הגשמים סימן קללה ותירץ מפני שאסור להזכיר עד שיכריז שליח צבור,מתחלה משיב הרוח וכו' ובתפלת שחרית א"א לעשות כן משום הפסק גאולה לתפלה כך פי' ב"י הירושלמי:
ג עד שיכריז ש"צ · כוונת המחבר שהציבור והש"צ מתחילין להתפלל בשוה תפלת מוסף ואין אחד מן הצבו' מזכיר עד שיגיע ש"צ למשיב הרוח ואז מרים קולו ואומר בקול רם משיב הרוח וכו' · ואז מזכירין גם הצבור ומתפללי' משם ואילך בלחש וכן נרא' מדברי הרב בהג"ה בכך כוונת המחבר מיהא לפי פי' הירושלמי בסמוך א"א לפרש כן: **ד** אם לא אמר משיב הרוח · הטעם משום דכיון דלא חייבהו חכמים להזכיר גם אם מזכיר שלא בזמנם אינו הפסק והטעם דלא חייבהו חכמים משום דאינו נעצרים לגמרי: **ה** ואם סיים הברכה · הטעם משום דשלש הראשונות חשובים כאחד והוא דעת הרא"ש: **ו** ואפילו במקום שצריכים גשם · כ"כ הר"ר יונה ז"ל הר"ר יונה בפרק תפלת השחר שאם הם צריכים לגשמים ישאלו אותם בשומע תפלה ולא ישנו ממטבע שטבעו חכמים וכה"ג אמרינן בפ"ק דתעניות גבי אנשי נינוה עכ"ל: **ז** והכ"מ כשלא הזכיר טל וכו' · כן מבואר בירושלמי שם והרי"ף הביאו וכן פסק הרא"ש והרמ"בם ז"ל ואין להקשות דהא אמרינן דבטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם כן האיך הזכרת הטל עולה במקום מה שחייבו חכמים להזכיר גשמים כבר תירץ הב"י כיון שבגבורות אין אנו שואלים אלא מזכירין לשבח להקדוש ברוך הוא כדי לכתחלה צריך לשבחו שהוא מוריד הגשם שהוא דבר הנעצר וצריך להתפלל עליו ע"מ בדיעבד אם שבחו בטל אף על פי שמתוך שאינו נעצר אין צריך להתפלל עליו מאחר ששבח מיהא בדבר שהוא צורך העולם אין מחזירין אבל כשלא שבח לא בטל ולא במטר מחזירין אותו עכ"ל: **ח** בד"א שמחזירין אותו · כ"כ הרא"ש ז"ל שלא קבעו חכמים מקום להזכירו תוך הברכה אלא אמרו מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים אלא שנהגו לאומרו לפני מכלכל חיים בחסד לפי שהגשמים' כלכלה ופרנסה אבל לא אמרו לפני מכלכל חיים בכל הברכה מקומו עכ"ל· וכתב דהא דאין לו תקנה לאומרו בשומע תפלה משום דשאלה שהיא בקשה שייכא בשומע תפלה אבל הברכה שהיא שבח אין ענינ' בשומע תפלה ולכן צריך לחזור לראש · ונראה לי דאם הזכיר טל ולא הזכיר גשם ונזכר קודם שסיים הברכה דצריך להזכיר גשם במקום שנזכר אף על פי שאם לא הזכיר לא היינו מחזירין אותו והוא מטעם הנ"ל דלא קבעו חכמים מקום בברכה אלא כל הברכה מקומו ובב"י לא כתב כן ע"ש: **ט** אלא אומר משיב הרוח ומוריד הגשם בלא חתימה · כ"כ הטור בשם אבי העזרי ואין להקשות למה לא תקנוה ברכה בפני עצמו במקום שנזכר כמו שתקנו בברכ' המזון בשבת וי"ט שאם שכח שקובע ברכה לעצמו של שבת וכמו שמבואר לקמן בסימן קפ"ח סעיף ו' דהא תפלה כמי חובה כמו סעודת שבת ויום טוב כבר תירץ הר"ס ז"ל מפני שהיה הפסק אם יברך ולא דמי לברכ' המזון דהתם כבר סיים הברכה דהטוב ומטיב ניכנה תקנוה ע"פ: **י** אבל במזיד ומתכוין · כ"כ הטור בשם אבי העזרי וכתב הב"ח אפילו הפסיק באמצעיות חוזר לראש התפלה דכל י"ח ברכות כאמרו על הסדר וחשובים כברכה אחת לענין דאם הפסיק במתכוין או השזיט במתכוין צריך לחזור לראש התפלה והיא דעת הר"ר גרשון והראב"ד והכי נקטינן עכ"ל:
יא וה"ה לדידן · כלומר משום דהמחבר איירי ליוכהג ספרד שהם מזכירין טל בימות החמה וע"כ אין שייך לומר בימות הגשמים דמה שהוא תניל היה מזכיר דאפילו הזכיר מה שהוא רגיל אף על פי כן אין צריך לחזור דהא אם הזכיר טל ולא הזכיר גשם בימות הגשמים א"צ לחזור וכמו שמבואר לעיל בסעיף ה' וא"כ לדידן שאין מזכירין בימות החמה טל שייך שפיר לומר דמה שהוא רגיל אומר וע"כ צריך לחזור: **יב** אם נסתפק לו וכו' · ולקמן בהלכות ר"ח בסימן תכ"ב כסק הרב ואם הוא ספק אם אמר יעלה ויבא בר"ח דא"צ לחזור דשאני התם שאינו רק מר"ח לר"ח אבל הכא מפסיקין ששה חדשים מש"ה ודאי מה שרגיל מזכיר ואפילו בר"ה שהוא משפה חדשים לששה חדשים אפ"ה כיון שמזכיר יעלה ויבא בכל ר"ח אמרינן מסתמא אמר יעלה ויבא והזכיר בו של ר"ה מיהא קשיא לסברת מהר"ם כיון שאמר ל' יום תפל' י"ח בלא יעלה ויבא אמאי לא אמרינן מסתמא לא הזכיר יעלה ויבא כמו הכא אם אמר אתה גבור בלא משיב הרוח צ' פעמים אף על גב דליכא שלשים יום מר"ח לר"ח מ"מ איכא צ' תפלות שלא אמר יעלה ויבא וק"ו הוא מכאן דהכא רגיל מאוד שאמר כל ששה חדשים משיב הרוח וכו' וצ"ע : **ונראה** דכן הדין גם לענין שאלת ותן טל ומטר דאם אמר צ' פעמים בחזקה שהזכיר ועיין בס"כ מה"כ: **יג** כנגד שלשים יום · והקשה הב"ח דהא בשלשים יום איכא יותר מצ' פעמים דהא צריך להתפלל בשבת תפלת מוסף וגם בר"ח איכא תפלת מוספין ותירץ דההיא ירושלמי אתיא אליבא דכ"ע גם כמ"ד דס"ל דאין היחיד חייב בתפלת מוספין אלא במקום דאיכא חבר עיר וליכא אלא רק צ' תפלות מכ"ד מיהא לרב המחבר א"א ליישב כן דהרי הוא פסק לקמן בסימן רפ"ו סעיף ב' דכל יחיד חייב בתפלת מוספין גם במקום דליכא צבור שמתפללין ואם כן למה נקט עד שלשים יום בחזקת שהזכיר גשם דהא אחר כ"ט יום כבר התפלל צ' פעמים · ולי נראה ליישב קצת דעת מהר"ם דס"ל דההיא ירושלמי אפשר דמשמעות דבריו כמה שנקט עד שלשים יום מה שהוא לאו דוקא פי' עד ולא עד בכלל כלומר דכפית צ' תפלות דפעמים יום שלשים הוא בשבת וגם ס"ל דאין הקהל פוסקים מלהזכיר גשם אלא עד תפלת מנחה וכמו שכתב הרב בסמוך סעיף ב' ונמצא נכפית מהשבון חמש תפלות והיינו כנגד חמשה תפלות מוספין שהם בשלשים יום אחר החג ואחר הכפת דהא ע"כ איכא בהם ר"ח וגם כ"כ תירץ דצ' פעמים לאו דוקא אלא תפלות משלשים יום ואין משמעו' דברי מהר"ם מורין כן מיהא לפ"ד אתיא שפיר דלא תקשה דברי הרב אהדדי מ"ש כאן מ"ש בהלכות ראש חדש וכמ"ש בסמוך ודו"ק:

קטו א מ"ש מפני שמותר וכו' · כן מבואר בפ"ב דמגלה וכתב הטור ומבדילין בה במ"ש וי"ט מפני שהוא חכמה מה שהאדם מבדיל בין

ירושלמי: קבעו ברכת אתה חונן ראש לאמציעות * שאם אין בינה אין תפלה:

קיו פירוש ברכת רפאנו · ובו סעיף אחד:

מסכת הכיאו הרי"ף והרא"ש: **א** * רפאינו ה' ונרפא אף על גב דהכתוב ליחיד [א] אין מכנין אותו לרבים ה"מ בזמן שמתכוין לקרות אבל כשאומר אותו דרך תפלה ובקשה מותר: (הג"ה) [ב] ומ"מ אם אומר מזמור שלם אסור לשנות מלשון יחיד לרבים או להפך *:

טור והרא"ש פ' הקורא עומד בשם הר"י:

קיז דיני ברכת השנים · ובו ה' סעיפים:

ברכות ל"ג: תעניות י': **א** * ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר *ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ * בתפל' ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי: (הג"ה) [ג] ויום התקופה הוא בכלל הס' *: [ג] ובארץ * ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון [ד] ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין מלשאול: **ב** * יחידים הצריכים למטר בימות החמה אין שואלין אותו בברכת השנים [ה] אלא בשומע תפלה ואפילו עיר גדולה כננוה או ארץ אחרת כולה כמו ספרד בכללה או אשכנז בכללה כיחידים דמו [ו] ובשומע תפלה * ומיהו אם בארץ אחת כולה הצריכים מטר בימות החמה טעה בה יחיד ושאל מטר בברכת השנים (אם רוצה) חוזר ומתפלל בתורת נדבה בלא שאלה בברכת השנים: (הג"ה) *אבל אינו מחוייב לחזור כלל: **ג** * אם שאל מטר בימות החמה מחזירין אותו: **ד** *אם לא שאל מטר בימות הגשמים מחזירין אותו אף על פי ששאל טל אבל אם שאל מטר ולא טל אין מחזירין אותו: **ה** * אם לא שאל מטר ונזכר קודם שומע תפלה אין מחזירין אותו ושואל בשומע תפלה: (הג"ה) ואם היה לו תענית וצריך לומר עננו יאמר השאלה קודם עננו *: ואם לא נזכר עד אחר שומע תפלה * אם לא עקר רגליו חוזר לברכת השנים · ואם עקר רגליו חוזר לראש התפלה ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אף על פי שעדיין לא עקר רגליו כעקורי' דמי ואם נזכר אחר שחת' שומע תפלה קודם שיתחיל רצה נראה שאומר ותן טל ומטר ואחרכך אומר רצה:

טור בשם הר"א: הג"מ מיי' פ"ב: שם בגמרא: סוף פ"ק דתעני': בית יוסף: ב"י בשם מהרי"א אם הרמ"בן והר"ן בכיר להו הרא"ש: תענית ג' ברכות ל"ג: תענית שם: שם: אבודרהם: טור בשם הרמ"בם בפ"י מה"ת בהל' אש:

קיח דין חתימת ברכת השיבה · ובו סעיף א':

ברכות י"ב: **א** [א] השיבה שופטנו חותם בה מלך אוהב צדקה ומשפט · ומראש השנה ועד יום הכפורים חותם המלך המשפט: (הג"ה) מיהו אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט אין צריך לחזור [ב] ולא *אמרו שיחזור אלא במקום שכל השנה אומרים האל אוהב צדקה ומשפט:

הר"י ספ"ק דברכות וטור והגה' מנהגים:

קיט דין הרוצה להוסיף בברכות · ובו ד' סעיפים:

ע"ז ח' והרי"ף בפ"ה דברכות: **א** * אם רצה [א] להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף [ב] כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאינו · היה צריך פרנסה מבקש עליה בברכת השנים: (הג"ה) וכשהוא מוסיף יתחיל בברכה ואחר כך מוסיף אבל לא מוסיף ואחר כך יתחיל הברכה *: ובשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו שהיא כוללת כל הבקשות ולהר"ר * יונה כשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף אותו בשביל כל ישראל אומר אותו בלשון רבים ולא בלשון יחיד ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצע ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו באמצע הברכה והוא שישאל בלשון יחיד ולא בלשון רבים ובברכת שומע תפלה וכן בסוף התפלה בין קודם יהיו לרצון בין אחריו יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים: **ב** * יש מי שאומר שכשמוסיף בברכה לצורך יחיד לא

טור סי' תק"כו בשם משמעות הגמרא: מרדכי שם:

דבר לדבר · וברכה שמינית השיבנו ומפרש התם שתקנו אחר בינה משום שהבינה מביא את האדם לידי תשובה כי ע"י שמתבונן שיעכם לנו"ל על חטאיו וגם לפעמי' יענש גם כן בעולם הזה מתוך כך חוזר מחטאיו ומתחרט על מעשים הרעים שעשה ומה שאנו מוכירין אבינו בברכת השיבנו יותר משאר ברכו' היינו טעמ' לפי דק"ל שאב חייב ללמוד לבנו תור' ע"כ אנו אומרי' השיבנו אבינו לתורתך · וברכה ששית הוא סלח לנו ומה ראו לומר סליחה אחר תשובה ומפרש התם משום דע"י התשובה הק"בה סולח ומוחל · וברכה שביעית ראה נא בענייננו ומפרש התם דמה ראו לומר גאולה בשביעית כי היה לומר רפאנו אחר סלח לנו כסדר הנאמר בפסוק הסולח לכל עונייכי הרופא לכל תחלואיכי ותירץ שם מפני שאנו עתידין לגאול בשנת שביעית קבעוה בשביעית דהיינו בשביעית מלחמות ומלחמה אתחלתא דגאולה היא ואע"פ דבמ"ש בן דוד בא מ"מ התחלת הגאול' הוא העיקר ועוד דבכון לומר תכף לסליחה גאולה ומהר"של בתשובה סימן ס"ד כתב שאין לומר ראה נא בענייננו בלשון רבים אלא ראה נא בעניי ובכ"נ הקשה עליו דהא כל תפלת י"ח נאמר בלשון רבים משום הא דאמר אביי לשתתף איניש בהדי צבורא והניח בדבריו שלא לומר מילת נא אבל בלשון רבים נ"ל וכן הוא גרסת אבודרהם ראה בענייננו וכן נכון · ובברכ' רפאינו לא יאמר רפאינו ה' אלהינו וכו' אלא רפאינו ה' ונרפא וכו' וכ"כ מהרש"ל בתשובה ס"ד · בברכת השני' נ"ל ושבעינו מטובך ולא מטובה דקאי על השנה ומטובך קאי על הקדוש ברוך הוא וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ד' סימן ד' ומהרש"ל סימן ס"ד:

קיו א מ"ש

אין מכנין · כלומר ובפסוק כתיב בלשון יחיד רפאני ה' וארפא: **ב** ומכל מקום וכו' · ולפ"ז אין אנו צריכים לסברת המחבר אלא דיש לחלק דהא דאמרינן כל הכתוב לרבים דאין מכנים אותו ליחיד היינו דוקא מזמור שלם וכן איתא בהדיא בטור בשם הר"ר יונה וכן הסכים הרא"ש מיהא אנן נקטינן כשתי סומרות ואוסרין כשאין אומר דרך תפלה אפילו פסוק אחד וה"ה כשאומר דרך תפלה לשנות מזמור שלם אסור:

קיז א מ"ש

בתפלת ערבית של יום ס' כלומר בתפלת ערבי' שמתחיל יום ס' וכתב בספר אבודרהם שלעולם לא יבוא יום זה לא קודם יום י"א לחודש ולא מאוחר מיום כ"ג: **ב** ויום התקופה · הוא מכלל הס' כלומר יום שנפלה בו התקופה מחשבינן מכלל הס' אפילו אם התקופה נופלת בחצי היום או אחר כך רק שיהא קצת קודם הלילה: **ג** בארץ ישראל וכו' · מבואר שם והרא"ש תמה על מנה' שלנו שאנו מגררין בתר בני בבל דשאני בני בבל שהיו יושבים במצולה ולא היו צריכים למים כל הארצו' הם צריכים למים במרחשון ולמה נאחר אותה עד ס' יום בתקופה ולמה לא נעשה כמשנתינו עכ"ל · ונ"ל דיש לסמוך ע"ז אם טעה בליל ז' מרחשון ואילך ושאל מטר שאין צריך לחזור דמן הראוי לשאול מאותו זמן ואילך מטר לאילו מדינות שאין יושבים במצולה כארץ בבל ועיין במ"ש בסמוך: **ד** ושואלים עד תפלת מנחה כלומר ועד בכלל ואין חילוק בפסיקה בין בני ארץ ישראל לבני בבל: **ה** אלא בשומע תפלה ויש להקשות הא כתב המחבר בסמוך בקי"ט סעי' א' דאם ירצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיו' יכול להוסי' וי"ל: **ו** בשומע תפלה · פירש שאומר בשומע תפלה ותן טל ומטר לברכה וכו' · והב"ח כתב וז"ל מיהא קבלתי שיש לזהר שלא לשאול גשמים כלל שלא כוון שתקנו חכמים ז"ל אפילו בשומע תפלה אלא מרצין לפניו יתברך בתעניות ובליחות' כשלש עשרה מידות בפסוקים ובמזמורים של מטר אבל אין שואלין ותן טל ומטר בשומע תפלה ומסיים שכן נהגו גדולי הדור כשנלו כזה ונאספו באותו שנה ע"ש:

קיח א מ"ש

השיבה שופטנו · עיין בתשובות הרל"בח ז"ל בפסק סמיכת זקנים דף ט"ה ע"א ועיין בס' מטה משה סימן קיו"ג: **ב** ולא אמרו וכו' · ואם בכל השנה אמר המלך המשפט אין צריך לחזור וכבר כתבתי כן בשם כ"נ בהאל הקדוש ובברכת השיבי' איכא קצת נוסחאות יש בה כ"ד תיבות ובקצת נוסחאות כ"ט וכן עיקר ועיין בתשובות הרא"ש כלל ד' סימן ד' ובברכת בונה ירושלם כתב הרא"ש ז"ל בתשובה שיש לומר וכסא דוד בתוכה תכין וכן הוא נוסחא אמיתי' לאפוקי מקצת נוסחאות שאין גורסין כן · אמנם מה שאנו אומרים וכסא דוד סמוך לחתימה לכאורה איכו נכון דלא הוי מעין החתימה ואפכא מבעיא ליה וכסא דוד בתוכה תכין ובנה אותה וכו' דהוי סמוך לחתימה מעין החתימה וכן שמעתי מפי כמה גדולים שהנוסחא הכונה אבל בתשובות משאת בנימין מפיק דאין לשנות הגרסא וע"ש בסימן כ"ה ועיין מ"ש הב"ח:

קיט א מ"ש

להוסיף בכל ברכה וכו' · פירש ובלבד שיתחיל בברכה ואחר כך יוסיף ועיין כ"נ מה"ב:

ב כיצד היה לו חולה וכו': משמע מדברי המחבר דוקא בצריך לו כגון שיש לו חולה וצריך לו פרנסה אבל להוסיף בברכה ולהתפלל על הע"ל לא עניכו

מפינו שהתירו חכמים ז"ל · וכן כתב בספר כ"ג וכן אם צריך לשאול בשביל רבים יותר אסור לשאול בעד רבים בלשון יחיד ועיין מ"ש הב"ח ובל"ח פרק אין עומדין אות ס"ב · וכתב בסדר היום בברכת כל"ז לנו לא יתודה כי אם על הכלל בלשון רבים ובברכת שומע תפלה אפילו בלשון יחיד :

ג אם עדיין לא גמר רק רפאנו וכו' · לכאורה נראה מדברי המחבר דאפילו לא אמר רק תיבת רפאינו אם חזר ברכה לבטלה הוא ומדברי הרשב"ם והרא"ש ז"ל משמע דוקא אם כבר גמר ברכת רפאנו שוב אינו חוזר אבל אם עדיין לא גמר ולא אמר סוף הברכה אומר ברכת עננו ואחר כך ברכת רפאנו כי משום ברכה לבטלה ליכא שהרי עדיין לא גמר ברכת רפאינו וז"ל שליח צבור שטעה ולא הזכיר עננו בין גואל לרופא שוב אינו אומר שאם חזר צריך לומר עננו ואח"כ רפאינו וכל הסדר והיא ברכה לבטל' וכן נראה לכאורה מצד הסברא כי אין טעם בדבר לומר מיד כשאמר תיבת רפאנו שלא לחזור הלא ק"ל בכל התורה כולה דתוך כדי דיבור כדיבור דמי וה"ל כשו לא אמר כלום ונראה לי דאין להחמיר רק כשאמר רפאנו ה' דכיון דהוציא ש"ש ואם יחזור איכא משום הוצאת ש"ש לבטלה אבל בתיבת רפאנו לבד אין להחמיר :

ד יאמר עננו בשומע תפלה כיחיד · פירש שלא יסיים רק בשומע תפלה לבד ולאפוקי מדברי רבינו יהודה שהורה לחתום העונה בעת צרה ושומע תפלה דהא ק"ל דאין חותמין בשתים אף על גב דאיכא למימר דעונה בעת צרה ושומע תפלה חדא מלתא היא מ"מ לא ק"ל כוותיה דמ"מ אם תרי מלתא הוא הא ק"ל דאין חותמין בשתים ואם חדא מלתא הוא לאיזה צורך יכפול דבריו וזה ברור ועיין ב"ח ובספר כ"ג מה"ב ובספר מעדני מלך דף ע"כ ע"ב : **ונראה** דאם לא אמרה כלל אין מחזירין אותו כמו יחיד וכ"כ בתשובות מהר"ע מפאנו סימן קי"ב ולאפוקי ממ"ש בכ"ג בשם מהרש"ל דאם לא נזכר בשומע תפלה שאומר' בברכה אחר סיום י"ח והכל בכלל במה שסיים הרב ז"ל בלשונו כיחיד דמשמע דבכל ענין נידון כיחיד וזה ברור : **כתב** בש"ג אם לא היו עשרה בבית הכנסת שהתענו כשהיה שליח צבור עומד בין גואל לרופא ואחר כך באו לבית הכנסת והשלימו עשרה שהתענו באותו יום לשם תענית צבור שיאמר השליח צבור עננו בשומע תפלה :

קך א מ"ש אומרים רצה וכו' · ועיין בתשובת הרש"בא סימן תשנ"ו :

קכא א מ"ש יחידים מודים וכו' · בגמרא מבואר הטעם משום שנראה כשתי רשויות מ"ו · כתב בספר חסידים סימן י"ח אל ישות במודים אם יש רוק בפיו עד שתצא הרוק מפיו :

קכב א מ"ש ובמקומות אלו וכו' · וב"ח ול"ח פסקו להחמיר לומר מקודם יהיו לרצון וכן ראוי לנהג לכל בר דעת · כתב מהרש"ל בתשובה ס"ד וז"ל ואני רגיל לומר אחר התפלה יהי רצון שתצילנו מעזי פנים וכו' · ומהר"ם מינץ כתב דאמר אלהי נצר שלא נוצרתי וכו' וסיים דיכול לאומרה אפילו בשבת עיין בתשובותיו סי' פ"ז :

קכג א מ"ש יעמוד ולא יחזור וכו' · פירש יכוין רגליו כמו בתפלה וכן כתב הרד"ך בית כ"ו ובתשובות בנימין זאב סימן קס"ד : **ב** אסור להחזיר פניו וכו' · לכאורה נראה דכל"נ אדברי המחבר שכתב עד שיתחיל שליח צבור להתפלל בקול רם ולפ"ז כ"ע אמאי לא כתב בלשון י"ח ונראה דלא פליגי אהדדי והחזרת פניו לסוד ולחזור למקומו לסוד והרב מודה לדברי המחבר דלחזור למקומו אסור עד שיתחיל השליח צבור התפלה בקול רם אבל החזרת פניו לצבור מותר קודם לכן מיד שסיים שליח צבור התפלה וכ"כ בספר כ"ג מה"ב ע"ש ועיין ב"ח דפסק דלכתחלה יש להחמיר כדעת הרמ"בם ז"ל שלא יחזור למקומו עד שיגיע שליח צבור לקדושה אבל היכא דאיכא דוחק ואתי לאמנויי יכול לחזור מיד דפתח שליח צבור בקול רם : **כתב** בספר כ"ג מה"ב יש מנהג לאותם בני אדם המקפידין שלא ילך אדם לפניהם כשעומדי' במקום שכלו הג' פסיעות עד שישובו למקומם אבל מה שנוהגים כשרואי' למי שרוצה ללכת לפניהם למהר לשוב למקומם בטרם שממתינן השיעור המפורש טעות הוא בידם ועיין בספר ל"ח אות ע"ב : **ג** גודל בצד עקב וכו' · וכתב הב"ח דוקא היכא דאפשר אבל בב"ה שרבים נכנסין בה וצר להם המקו' שאי אפשר להם לפסוע שלש כשיעור עקב בצד אגודל ואגודל בצד עקב ולעתי' פם דאתי לאימנויי בדאי הוא הרש"בא ז"ל לסמוך עליו בשעת הדחק וכן נהגו העולם לפסוע בלי שיעור והוא מטעם הדוחק אבל במקום דליכא דוחק צריך לדקדק לפסוע אגודל בצד עקב עכ"ל :

קכד יו"ש

ולא יאריך : **ג** * אם דילג או טעה בברכה אחת מהאמצעיות אינו צריך לחזור אלא לראש הברכה שטעה או שדילג ומשם ואילך יחזור על הסדר : **ד** * שליח צבור שגמר גואל ישראל ושכח ולא אמר עננו לא יחזור אפילו [ג] אם עדיין לא גמר רק רפאנו ואם חזר ברכה לבטלה היא : ([ד] אלא יאמר עננו בשומע תפלה כיחיד) :

ברכות ל"ד — תוס' שם :

קכ שראוי לומר רצה בכל תפלה · ובו ס"א :

א [א] אומרים * רצה בכל התפלות ודלא כאותם שנוהגים שלא לאומרו במנחה :

כור לדעתו וכתב הב"י שכן המנהג :

קכא דיני מודים · ובו ג' סעיפים :

א * שוחין במודים תחלה וסוף : **ב** * האומר [א] מודים מודים משתקים אותו : **ג** * יחיד אין לו לומר ברכת כהנים : (הג"ה) וכן עיקר וכן נראה לי לנהוג אבל המנהג הפשוט אינו כן רק אפילו יחיד אומר אותו כל זמן שראוי לנשיאות כפים ואינו נראה * :

ברכו' ל"ד: שם ל"ג: — אבודרהם : — ב"י בשם מנהיג :

קכב דינים שיכים בין י"ח ליהיו לרצון · ובו ג' סעיפים :

א * אם בא להפסיק ולענות קדיש וקדושה בין שמונה עשרה ליהיו לרצון אינו פוסק שיהיו לרצון מכלל התפלה הוא אבל בין יהיו לרצון לשאר תחנונים שפיר דמי : (הג"ה) ודוקא במקום שנוהגין לומר יהיו לרצון מיד אחר התפלה אבל במקום שנוהגין לומר תחנונים קודם יהיו לרצון מפסיק גם כן לקדיש וקדושה [א] ובמקומות אלו נוהגים להפסיק באלהי נצור קודם יהיו לרצון ולכן מפסיקין גם כן לקדושה ולקדיש וברכו * : * ומיהו הרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אם התחיל שליח צבור לסדר תפלתו והגיע לקדיש או לקדושה מקצר ועולה ואם לא קצר יכול להפסיק בדרך שמפסיק בברכה של קריאת שמע אפילו באמצע : **ב** * אין נכון לומר תחנונים קודם יהיו לרצון אלא אחר סיום י"ח מיד יאמר יהיו לרצון ואם בא לחזור ולאמרו פעם אחרת אחר התחנונים הרשות בידו : **ג** * הרגיל לומר ארבעה דברים אלו זוכה ומקבל פני שכינה עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך :

תשובת הרשב"א: — ד"ע לפי' רש"בא — שהביא ב"י: גם: — שם ור' יונה פ"ד דברכות: — טור בשם הגדה

קכג דיני הכריעות בסיום י"ח ברכות · ובו ו' סעיפים :

א * כורע ופוסע שלש פסיעות לאחריו בכריעה אחת ואחר שפסע שלש פסיעות בעודו כורע קודם שיזקוף כשיאמר עושה שלום במרומיו הופך פניו לצד שמאלו וכשיאמר הוא יעשה שלום עלינו הופך פניו לצד ימינו ואחר כך ישתחוה לפניו כעבד הנפטר מרבו : (הג"ה) ונהגו לומר אחר כך יהי רצון שיבנה בית המקדש וכו' כי התפלה במקום העבודה ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה מיוס : (דעת עצמו) : **ב** * במקום שכלו שלשה פסיעות [א] יעמוד ולא יחזור למקומו עד שיגיע שליח צבור לקדושה ולפחות עד שיתחיל שליח צבור להתפלל בקול רם : (הג"ה) והשליח צבור יעמוד כדי הלוך ארבע אמות קודם שיחזור למקומו להתפלל בקול רם * וכן יחיד המתפלל יעמוד במקום שכלו פסיעותיו כשיעור זה קודם שיחזור למקומו * יחיד שמתפלל בצבור וסיים תפלתו קודם לשליח צבור [ב] אסור להחזיר פניו לצבור עד שסיים שליח צבור תפלתו : **ג** * כשפוסע עוקר רגל שמאל תחלה ושיעור פסיעות אלו לכל הפחות הוא כדי שיתן [ג] גודל בצד עקב : (ולכתחלה לא יפסיע פסיעות גסות יותר מזה *) : **ד** * מי שמוסיף על שלשה פסיעות הוי יוהרא : **ה** * גם שליח צבור צריך לפסוע שלשה פסיעות כשמתפלל בלחש וכשחוזר התפלה בקול רם אינו צריך לחזור לפסוע שלשה פסיעות : (ואם לא התפלל בלחש רק בקול רם פוסע שלשה פסיעות אחר תפלתו שבקול רם *) : **ו** * כשחוזר שליח צבור התפלה יאמר גם כן ה' שפתי תפתח : (אבל אינו אומר בסוף התפלה יהיו לרצון *) :

יומא כ"ג ומביאו הרי"ף והרא"ש : — בס"פ ה דברכות — מרדכי שם : — שם הרי"ף והרא"ש פ: — תשו' הרש"בא סימן ת"ך : — ב"י בשם ר' יונה וירושלמי : — ב"י בשם שבולי הלקט: — פ"המ"ת אהל מועד : — ב"י בשם א"ח וד"ע לבי — שטעם — לג' פסיעות — רבינו — הלקט : — סי' י"ג : — מהר"יס : — ד"ע וכ"י

קכד דין הנוהגת ש"צ בי"ח ברכות ודין עניית אמן · ובו י"ב סעיפים :

א * לאחר שסיימו הצבור תפלתן [א] יחזור שליח צבור התפלה שאם יש מי שאינו יודע להתפלל [ב] יכוין למה שהוא אומר ויוצא בו וצריך * אותו שיוצא בתפלת שליח צבור לכוין לכל מה שאומר שליח צבור מראש ועד סוף ואינו מפסיק ואינו משיח ופוסע שלש פסיעות לאחריו כאדם שמתפלל לעצמו :

ב * שליח צבור שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש והוא צריך לעבור לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה ומתפלל בקול רם לצבור ואינו צריך לחזור ולהתפלל בלחש : (הג"ה) וכן אם השעה עברה הדחק כגון שירא שיעבור זמן התפלה יוכל להתפלל מיד בקול רם והצבור [ג] מתפללין עמו מלה במלה בלחש עד לאחר האל הקדוש וטוב שיהיה אחד לכל הפחות [ד] שיענה אמן אחר ברכת השליח צבור * :

ג * קהל שהתפללו וכלם בקיאים בתפלה אף על פי כן ירד שליח צבור וחוזר להתפלל כדי לקיים תקנת חכמים : (הג"ה) ואם יש יחידים בקהל מאריכים בתפלתן אין לשליח צבור להמתין עליהם אפילו היו חשובי העיר וכן אם היה מבין בבית הכנסת אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא * :

ד * כששליח צבור חוזר התפלה הקהל יש להם לשתוק ולכוין לברכות שמברך החזן ולענות אמן ואם אין ט' מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה לכן כל אדם יעשה עצמו כאלו אין ט' זולתו ויכוין לברכות החזן : (יש אומרים שכל העם יעמדו כשחוזר השליח צבור התפלה *) :

ה * על כל ברכה שאדם שומע בכל מקום אומר ברוך הוא וברוך שמו :

ו * ויענו אמן אחר כל ברכה בין אותם שיצאו ידי תפלה בין אותם שלא יצאו ובכוונה שיכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה :

ז [ה] לא * ישיח שיחת חולין בשעה ששליח צבור חוזר התפלה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו : (הג"ה) וילמוד בניו הקטנים שיענו אמן כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא * :

ח * לא יענה אמן חטופה דהיינו כאילו האלף נקודה בחטף וכן שלא יחטוף וימהר לענותו אותו קודם שיכיים המברך · וכן לא יענה אמן קטופה דהיינו [ו] שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפה שתהא נכרת : (גם לא יפסיק באמצע המלה *) : ולא יענה אמן יתומה * דהיינו [ז] שהוא חייב בברכה אחת ושליח צבור מברך אותה וזה אינו שומעה אף על פי שיודע איזו ברכה מברך השליח צבור מאחר שלא שמע' לא יענה אחריו אמן דהוי אמן יתומה : (הג"ה) ויש מחמירין דאפילו אינו מחוייב באותה ברכה לא יענה אמן אם אינו יודע באיזה ברכה קאי שליח צבור דזה נמי מקרי אמן יתומה * ולא יאריך עם עניית האמן אלא מיד שכלה הברכה יענה אמן : * ולא יענה אמן קצרה אלא ארוכה קצת * כדי שיוכל לומר אל מלך נאמן · ולא יאריך בה יותר מדאי לפי * שאין קריאת התיבה נשמעת כשמאריך יותר מדאי :

ט * אם יש קצת מהעונים שמאריכין יותר מדאי אין צריך המברך להמתין להם :

י * מי ששכח ולא אמר יעלה ויבא בראש חדש או בחולו של מועד או בכל דבר שצריך לחזור בשבילו יכוין דעתו וישמע משליח צבור כל י"ח ברכות [ח] מראש ועד סוף כאדם שמתפלל לעצמו ולא יפסיק ולא ישיח * ופוסע שלשה פסיעות לאחריו דכיון שכבר התפלל אלא ששכח ולא הזכיר אף על פי שהוא בקי שליח צבור מוציאו :

יא * אם בעוד האדם מתפלל סיים שליח צבור ברכה וקודם שכלתה עניית אמן מפי רוב הצבור סיים זה תפלתו עונה עמהם אמן : (הג"ה) ואפילו אם לא שמע הברכה כלל רק שומע צבור עונין אמן ויודע על איזה ברכה קאי יענה עמהם וכן בקדיש וקדושה וברכו :

יב * העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך :

לאו סמנה ל"צ · טור בשם הגאונים · כלבו כ"ו : · מהרי"ל : הרד"א בשם תשו' הרמ"בם · בכיון וא"כ סקס"ח · טור בשם תשו' אביו הרא"ש כלל ד' : · הגה' מנהגי' : טור בשם אביו הרא"ש : · טור והר"דא : · א"ח בשם ר' יונה : · כלבו : ברכות מ"ז : · ב"י בשם הערוך : טור בשם ר"י : · טור בשם תס' בן: אבודרה: ברכות מ"ז · הגה' מיי' כפ"א : מהל' ברכות בשם הירושלמי : כא"מ: בה"ג ותוס' בברכות מ"ט : ב"י : כתבי מהר"ר ישראל : ברכות מ"ה :

קכה דיני קדושה · ובו ב' סעיפים ·

א * אין הצבור אומרים עם השליח צבור נקדישך אלא שותקין ומכוונים למה ששליח צבור אומר עד שמגיע לקדושה [א] ואז עונים הצבור קדוש :

ב * טוב לכוין רגליו בשעה שאמר קדושה עם שליח צבור · (הג"ה) ויש נוהגים לזרוק עיניהם למרום בשעה שאומרים קדושה וכן מנענעים גופן [ב] ונושאין אותו מן הארץ * ואין לדבר באמצע הקדושה * ומי שאומר סדר קדושה ובא לבית הכנסת ומצא צבור עונין קדושה חוזר ועונה עמהם * :

הרא"ש בתשוב' כלל ד' וב"י : ת"ה : טור ושבולי לקט : מהרי"ל וב"י בשם מהרי"א ודרך ארץ ומוא : תשובת הרש"בא · סימן רמ"ט :

קכו דין שליח צבור שטעה · ובו ד' סעיפים :

א * שליח צבור שטעה ודילג אחת מכל הברכות וכשמזכירין אותו יודע לחזור למקומו אין מסלקין אותו אבל אם דילג ברכת המלשינים מסלקין אותו מיד שמא אפיקורוס הוא [א] ואם התחיל בה וטעה אין מסלקין אותו :

ב * שליח צבור שטעה ואינו יודע לחזור למקומו יעמוד אחר תחתיו כדרך שנתבאר לעיל סימן נ"ג · ומתחיל מתחילת הברכה שטעה זה אם היה הטעות באמצעיות ואם היה בשלשה ראשונות מתחיל בראש ואם בשלשה אחרונות מתחיל לרצה :

ג * כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל שליח צבור חוזר ומתפלל אם טעה כמותו כשמתפלל בקול רם חוץ משחרית של ראש חדש * שאם שכח שליח צבור ולא התחיל יעלה ויבא עד שהשלים תפלתו אין מחזירין אותו מפני טורח הצבור שהרי תפלת המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש אבל אם נזכר קודם שהשלים תפלתו חוזר לרצה ואין בזה טורח צבור : (הג"ה) יש אומרים דאם טעה בשחרית של שבת ויום טוב דינו כמו בראש חדש והכי נהגו :

ברכות כ"ט : טס ל"ד : · טס דף ל' : כה"ג ורמ"בם בבי' יוה"ת וסוד : רש"י בתשו' ור' שמחה :

קכד א מ"ש יחזור שליח צבור התפלה · פירש אי איכא עשרה שעונים אין יחזור שליח צבור אף על גב דכבר התפללו קצת מהם בצבור כיון דאיכא רובא שלא התפללו עדיין בצבור וזה פשוט וכ"כ בכ"ג מה"כ : **ב** יכוין למה וכו' · ויוצא בו וכו' · היינו דוקא אם מבין מה שש"צ אומר אבל אם אינו מבין אינו יוצא · וכ"כ בתשובות מהרש"דם בחלק א"ח סימן ל"ד · וכתב הרש"בא בתשובה סימן קכ"ב דיחיד אינו מוציא אפילו למי שאינו בקי דלא תקנו אלא בשליח צבור : **ג** מתפללין עמו מלה במלה · פירש גם נוסח הברכה לדור ודור עד האל הקדוש יאמר עם השליח צבור מלה במלה וכ"כ הכ"מ בשם מהרש"ל ואם אין השעה דחוקה כ"כ לא יתחילו הצבור רק עד לאחר שאמר השליח צבור האל הקדוש וכ"כ כל"ח אות ט"ו : **ד** אחד שיענה אמן · נראה דהמחבר דביאור בסימן סעיף ה' דאם אין ט' שמכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה פליג אדין זה וס"ל דלא סגי באחד שיענה אמן ויש תימא שלא כתב הרב בלבון י"א ודברי רמ"י דכתב דסגי בשתינוקות עונים אמן אינו נראה דבעינן דוקא גדולים שאין להקל בברכה לבטלה שאסור מדאורייתא מלא תשא : **ה** לא ישיח שיחת חולין · ונראה ה"ה שאין לקרות בתורה ולכוין ולענות אמן ויהא אי עביד לא נקרא חוטא כיון שעסק בתורה ועיין בתשובות מהרמ"ע מפאנו בסימן ק"ב : **ו** שמחסר קריאת הנו"ן · ה"ה אלף ומ"ש אלא לפי שהרבה אינן נזהרים בקריאת הנו"ן נקט נו"ן : **ז** שהוא חייב בברכה ויש מחמירין וכו' · מכתימות לשון הרב משמע דליכא שום ברכה שלא תהא שייך בה אמן יתומה אבל הב"ח כתב דבקריאת ספר תורה אפילו אינו יודע איזה ברכה אומר או לפניה או לאחריה ואף על פי שלא שמע הברכה כלל עונה אמן וה"ה אם אחד בירך ונהנה והלה שאינו נהנה אינו מחויב בה יכול לענות אמן יתומה אפילו אינו יודע איזה ברכה הוא אומר ואפילו לא שמע ע"כ ע"ש : **ח** מראש ועד סוף · והב"ח כתב בשם מהרש"ל שלא יסמוך שאי אפשר שיוכל לכוין שישמע כולו ולא ידלג מלה אחת או שתים מלשמוע וטוב יותר לחזור ולהתפלל בעצמו ואף על פי שהב"ח עצמו מחלק בין אם הש"צ דרכו להבליע המלות מ"מ נראה דאין לחלק ויתפלל בעצמו :

קכה א מ"ש ואז עונים הצבור וכו' · וכתב בספר מטה משה בשעה שאומרים קדושה צריך לפסוע שלשה פסיעות לפניו ע"ש סימן קע"ב : **ב** ונושאים אותו מן הארץ · פירש דוגמת מלאכים דכתיב בהם ובשתים יעופף וכן איתא בתנחומא ובשתים יעופף מכאן תקנו חכמים לעוף אדם על רגליו בשעה שאומר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות ועיין בספר בדק הבית :

קכו א מ"ש ואם התחיל בה וטעה וכו' · ואם דילג ראש הברכה וסיים חתימתו · כתב בעל יוספע

ד * אם טעה שליח צבור כשהתפלל בלחש לעולם אינו חוזר ומתפלל שנית מפני טורח הצבור אלא סומך על התפלה שיתפלל בקול רם והוא שלא טעה בשלשה ראשונות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר :

טור בשם הרמ"בם בפי' מהל' ת :

קכז דין מודים דרבנן ובו ב' סעיפים :

א * כשיגיע שליח צבור [א] למודים שוחין עמו הצבור [ב] ולא ישחו יותר מדאי * ואומרים מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלהינו אלהי כל בשר וכו' [ג] וחותם ברוך אל ההודאות * בלא הזכרת השם [ד] ויש מי שאומר * שצריך לשחות גם בסוף וטוב לחוש לדבריו : ([ה] יש אומרים שאומר הכל בשחייה אחת וכן המנהג *) : ב * אם אין שם כהנים אומר שליח צבור אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת וכו' [ו] עד ואני אברכם [ז] ואין * הצבור עונין אחריו אמן [ח] אלא כן יהי רצון : (הג"ה) ואין אומרים אלהינו ואלהי אבותינו וכו' רק בזמן שראוי לברכת כהנים ולישא כפים ונהגו לומר בשחרית שים שלום וכן כל זמן שאומר אלהינו וכו' אבל בלאו הכי מתחילין שלום רב ויש מתחילין שים שלום במנחה של שבת הואיל וכתיב ביה באור פניך נתת לנו שהיא התורה שקורין במנחה בשבת * :

טור בשם הירושלמי פ"ק דברכות : סוט' והביאו הרי"ף והר"ש בפ"ה דברכות : רמ"בם פ"ט מה"ת ור' יונה : רשב"א : בפסקי מהרי"א : הרמ"בם בסוף הל"ת : רד"א :

הגה' מיי' פ"ח מהלכות תפלה :

משפט צדק חלק שני סימן ט' שאין לנו ראיה שמבלקין אותו ע"ש :

קכז א מ"ש למודים וכו'. פי' דוקא למודים שוחין עם שליח צבור אבל לא בשאר ברכות שש"ץ צבור שוחה

כתב בספר כ"נ מה"כ דאם התפלל הצבור והש"ץ צבור ביחיד וגמר היחיד תפלתו קודם שיגיע ש"ץ צבור למודים צריך לשחות עמו ויאמר מודי' דרבנן שלא כדברי האומרים דאין אומרים מודים דרבנן אלא בשעה שש"ץ צבור חוזר התפלה ע"כ ואין דבריו מוכרחים : ב ולא ישחו יותר מדאי. פירש יותר ממה שמבואר לעיל בסימן קי"ג סעיף ד' כדי שיתפקקו כל חולי' שבשדרה וכו' ואף על גב דבכבר כתוב המחבר לעיל האי דיכא סעיף ה' וז"ל ולא ישחה כ"כ וכו' אשמעינן הכא דגם בשחיית מודים דהציבור עם הש"ץ צבור נוהג האי דינא וע"כ כתב ולא ישחו הציבור אבל לענין שחיית הש"ץ צבור אינו צריך לאשמעינן דכבר מבואר לעיל שם דאין לשחות יותר מדאי בין ש"ץ צבור ובין צבור ובין יחיד המתפלל ביחידות ובע"כ כתב וז"ל ואין לשחות יותר לפי שכבר התפלל ואינו כורעים אלא כדי שלא יראו ככופרים וכו' דמשמע דא"כ לשחות כ"כ כמו הש"ץ צבור ואינו ככון דכן היה ב"ד דב"י ז"ל ובסוף לא מסיק כן משום דהתו' והסמ"ג והסמ"ק והגהו' מיי' כתבו האי ירושלמי אהא דאמרי' רב ששת כרע כחזרא דמשמע דהא דקאמר דאין לשוח יותר מדאי היינו יותר משיעור כדי שיתפקקו וכו' וכ"ז מפורש בדברי ב"י והוא כותב דבריו שלא בהשגחה ואף על גב דגם הב"ח פסק להלכתא דאין לשוח כ"כ וע"ש בדבריו מ"מ מודה הוא לדעת המחבר כמו שכתבתי : ונוסח הברכה מבואר בטור מודים אנחנו לך וכו' יוצרנו יוצר בראשית וכו' על שאנו מודים לך ופירש ב"י על שאנו מודים לך פירש מלבד מה שאנו מודים לך בחזרת התפלה שאנו עונין אמן אחר ש"ץ צבור ובא"ח כתב כ"א עד שאנו מודים לך פירש בעוד שאנו בחיים ואנו יכולים להודו' לך והוא כמו עד שהמלך במסיבו שהוא כמו בעוד ע"כ ובדרישה שם כתב פירוש אחר ע"ש : ג וחותם ברוך אל ההודאות בלא הזכרת שם. ומבואר בדברי הרמ"בם בפ"ט מהלכות תפלה נוסח ברכה זו בלא חתימה כלל אך המחבר דכתב שיש לחתום בלא שם הוא מפני הספק משום דבירושלמי מבואר ש"ש לחתום בה בשם בלא מלכות וכן כתב הטור שהיה נוהג הרב רבינו אשר שהיה חותם בא"י אל ההודאות וכן משמע קצת מדברי הרא"ש בא פרק אין עומדין וע"כ עשה המחבר פשר דבר לחתום בלא שם והוא משום ספק ברכות להקל וע"כ נ"ל שאין למחות באותן שנוהגים לסיים בשם שיש להם על מי לסמוך : ד ויש מי שאומר שצריך לשחות גם בסוף. ז"ל הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל דהא דקא כרע בהודאה תחלה וסוף לא בכריעות דש"ץ צבור ויחיד המתפללים היא דפשיטא ודאי דכרעי תחלה וסוף אלא בכריעו' דמודים דרבנן היא כדגרסינן בירושלמי וכו' ומסיק דאין מצריכין לשוח עם החזן בסוף הודאה אלא באיזה מקום שיסיים מודים דרבנן שם ישוח ויהיו מידת חסידות להוסיף התיבות כדי שישלים עם החזן ונראה כאלו כורע עמו תחלה וסוף וזה שכתב המחבר בכאן שצריך לשחות גם בסוף פירושו בסוף מודים דרבנן : ה ויש אומרים שיאמר הכל וכו'. ואין להקשות הא אמרינן לעיל שצריך לזקוף בשם משום דכתיב ה' זוקף כפופים ובמודים דרבנן איכא נמי הזכרת השם והאיך יאמר הכל בשחי' כבר תירץ מהרא"י בפסקיו דאין להקפיד משום ה' זוקף כפופים אלא בסוף ברכה וכן מוכח מדברי המחבר לקמן בהלכות ר"ה סעיף ד' דכתב דיש נוהגים בר"ה וי"ה בכריעה וצריכים הם לזקוף בסוף הברכות משמע דוקא בסוף הברכה יש להקפיד מיהא יש לדחות קדא דהתם לאו דוקא בסוף הברכות דה"ה נ"כ תחלת הברכה וכמו שכתב המחבר בסימן קי"ג דאם בא לשחות בסוף כל ברכה וברכה או בתחלתה מלמדין אותו שלא לשחות ועוד דהתם לאו משום דצריך לזקוף בשם אלא משום שלא יתבטל תקנת חכמים שיאמר כל אחד ואחד אשחה בכל מקום שארצה וכיוצא שאין כאן תקנת חכמים וכ"כ הטור בהדיא שם ולקמן הבי' תקפ"ב וכ"מ דצריך לזקוף גם קודם שיגיע לשם מיד כשאומר תיבת ברוך. ומש"הכ"ל עיקר למעשה דלא ישחה רק בתיבת מודים ומיד קודם שיגיע לשם יזקוף ואחר שיגיע לסוף ברוך אל יש לחזור ולשחות ויאמר תיבת אל בזקיפה. אך לא בזקיפה גמורה כדי לצאת לכ"ע וכ"כ הב"ח בשם מהרש"ל :

ו עד ואני אברכם. הוא ע"פ מנהג הארצות שאומרים ג"כ פסוק ושמו את שמי וגו' אבל בארצות אילו אין המנהג לאומרו וכן איתא בספר המנהג שאין לאומרו ומפרש משום דאמרינן בפרק אלו נאמרין ושמו את שמי. שמי המיוחד לי שהוא שם המפורש ועכשיו אין אנו מברכין בשם המפורש :

ז ואין הצבור עונים אמן. כ"כ הר"ר דוד אבודרהם בשם הרי"אף והטעם משום דאין עונים אמן אלא כששומעין מפי המברך כלומר מפי הכהן שראוי לברך : ח אלא כן יהי רצון. פירש פעם אחת לבסוף הברכה עונה כך כן יהי רצון ומיהא אם ירצה לענו' כן יהי רצון על כל סדר ברכה בבני עניין דשאי מיהא קצת כוהנים לענות על שתי ברכות כן יהי רצון ואחר כך לבסוף עונ' וכן יהי רצון ואין טעם למנהגם וכ"ב הב"ח : כתב בלקוטי מהר"יו ני"ל בקצת מקומות שמתענים לפעמים עד חצות יום אין לומר אלהינו וע"ש בסימן ע"א : כתב הר"ר דוד אבודרהם בשם הר"ד יוסף קמחי שאין לומר כהנים עם קדושיך כי הכהנים לא נקראו עם וגם אין לומר כהני עם קדושיך כי אינם כהני ישראל כי אם כהני ה' אלא הנכון לומר כהנים בעם קדושיך ע"כ והדבריו נכונים מיהא הב"י חולק עליו וכתב עליו דהא כוודוי' כ"ב מוכיח לשון זה ובני אהרן עם קדושיך וכו' וכן נמצא בדברי הרמ"בם וכן המנהג ועיין בספר כ"נ מה"ב מ"ש בענין זה לחלק בין שהכהנים לבדם נזכרים ובין שהם נזכרים עם העם :

הלכות נשיאת כפים

קכח דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן · ובו מ"ה סעיפים :

א [א] אין * נשיאת כפים בפחות מעשרה [ב] והכהנים מהמנין : ([ג] ואין לזר לישא כפיו [ד] אפילו עם כהנים אחרים *) : ב * כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבים

מגלה כ"ג :

סוטה ל"ז :

קכח א מ"ש אין נשיאת כפיים וכו'. בירושלמי פר' הקורא את המגילה עומד. אין נושאים את כפיהם פחות מעשרה התחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומרים ע"כ וככ"נ מה"כ תמה מכני מה השמיטו הפוסקים דין זה : לשון הרמ"בם בפי' המשנה פרק אין עומדין כדר ברכת כהנים לעמוד לפני היכל בבתי כנסיות וכו'. ונראה דלאו דוקא ב"ה אלא כיונא בעלמא נקט מיהא יש להסתפק אי בעינן דוקא במקום דאיכא ס"ת ועיין בספר כ"נ מ"כ שנסתפק בזה ובאמת לא ידעתי מה שייכות ס"ת לברכת כהנים : ב והכהנים מן המנין. יותר רבותא כתב המחבר לקמן בסמוך סעיף כ"ה דאפילו כולם כהנים כמי מברכין ונראה דקיימ"לן בכאן דאף על גב דלא ישתייר עשרה שעונה אמן כיון דישראלים הם העונים אבל אם כולם כהנים בעינן דוקא שיהיו העונים עשרה או שיעלה כולם ויברכו לאחיהם שבשדות וע"ש מ"ש בע"ה בסמוך : כתב ב"י בשם הר"ר מנוח הטעם דהכהני' מן המנין משום דהכהנים בכלל ברכה ואין להקשות א"כ לוואי צריך ליתן טעם בירושלמי פ' אין עומדין בעיר שכולה כהני שיעלה לדוכן ולמי מברכין לאחיהם שבשדות ת"ל דלעניים יברכו שהרי גם הם בכלל הברכה י"ל דדוקא הם בכלל הברכ' אם יברכו לישראל גם הברכ' חל עליהם אגב ישראל אבל להם בפני עצמו לא ועיין במוסכ' חולין מ"ש בזה בספרי ט"כ בס"ד : ג ואין לזר לישא כפיו. מבואר בפ"ב דברכות דזר הנושא את כפיו עובר בעשה ופי' רש"י דכתיב כה תברכו את בני ישראל אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה ותימה אני מופני מה לא מנו הרמ"בם והסמ"ג במצות עשה הא דזר אסור לישא את כפיו וצ"ע : ד אפילו עם כהנים אחרים. פירש אף על גב דאיכא למימר הא דאמרינן דזר הנושא את

המינכבים אם אינו עולה לדוכן אף על פי שביטל מצוה עשה ה אחת ג הרי זה כעובר בג׳ עשה ו אם היה בב״ה כשקראו כהנים ז או ד אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו : **ג** ח אם ה עולה פעם אחת ביום זה שוב אינו עובר אפילו אמרו לו יעלה :

ד י כשהכהנים אינם רוצים לעלות לדוכן אינם צריכי׳ לשהות חוץ מב״ה אלא בשעה שקורא החזן כהנים אבל כדי שלא יאמרו שהם פגומים נהגו שלא ליכנס לב״ה עד שיגמרו ברכת כהנים :

ה ט לא ז לא יעלו הכהנים לדוכן במנעלים י אבל ח בבתי שוקים שרי : (יא ויש מחמירין אם הם של עור * והגו להקל בקצת מקומות) :

ו ט אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית יב חוזרים ונוטלים ידיהם יג עד י הפרק שהוא חבור היד והזרוע יד והלוי כ יוצק מים על ידיהם וקודם לכן יטול הלוי ידיו :

(טו ולא נהגו הלוים ליטול ידיהם תחלה רק סומכו על נטילתן שחרית) : יו אם ל נטל הכהן ידיו שחרית וברך על נ״י לא יחזור לברך כשנוטל ידיו לנשיאת כפים :

ח מ כשמתחיל שליח צבור רצה כל כהן שבב״ה נעקר ממקומו לעלות לדוכן ואף לא יגיע שם עד שיסיים ש״צ רצה שפיר דמי יז אבל אם לא עקר רגליו ברצה שוב לא

ג הרמ״בם סוף פ״ת ד מרדכי ה הגה׳ מיי׳ פי״ד מה״ת ו כתבי מהר״ר ישרא׳ סק״ב ז ר״ה דף מ׳ ח הגה׳ מיי׳ בסוף פ״ת * אגודה פ׳ הקורא את המגילה ט סוטה ל״ח לפי פירש״י י טור בשם הרמ״בם כ ב״י בשם הזוהר פ׳ נשא ל ב״י מ סוטה ל״ח

את כפיו עובר בעשה היינו דוקא כשהוא לבד נושא את כפיו אבל עם כהני׳ אחרים אין איסור אפ״ה אסור משום דמקרא מלא דיבר הכתוב אמור להם ולא לזרים בפשטא דקרא משמע אפילו עם כהנים אחרים ומשמע אפילו אינו אומר הברכה עם כהנים אסור דברכה פשיטא הוא דאסור דברכה לבטלה הוא דלכהנים אמרה תורה לברך ולא לישראל ומזה שנעתק בקצת הגהות בשם התוספת פרק כל כתבי לא ידע ר״י מה איסור ואפשר דעם כהנים אחרים כלומר מה דאמר ר״י לא ידע מה איסר יש בזר העולה הוא עם כהנים אחרים אבל בפני עצמו ודאי דאיכא איסור עשה וכמו שמפורש בפ״ב דכתובות ויש מפרשים דבריר״י שמתיר רק לעלות ולא לברך כלל וכך הבין בעל ע״ר ואינו נכון דא״כ מאי יותרן ואפשר משום ברכה לבטלה דלכהנים ניזה הק״בה הא בלא״ה האיך יברך אם לא יאמר ברכת כהנים ועל מה יברך וכל זה דברים פשוטים ואינם צריכים לפנים : **ה** הרי זה כעובר בג׳ עשה · זה הוא לשון הרמ״בם בסוף הלכות תפלה וכתב ב״י טעמו משום דליכא לשון ציוה אלא כה תברכו : **ו** אם היה בב״ה כשקראו כהנים · פירש לאפוקי אם יצאו מב״ה קודם שקרא חזן כהנים או אינם עוברים כלל אפילו בעשה דכה תברכו ולאפוקי מדעת הר״ר כח שכתב הב״י בשמו דהא דאמרינן שאין הכהן עובר כשאין אומרים לו לברך היינו שאינו עובר בג׳ עשה אבל בעשה דכה תברכו עובר שהכהנים מצווים לברך את ישראל ע״כ דאין דבריו נראין וכן מוכח בירושלמי רב אדא בר כזי כל הוה תם ולא חזיק רישיה הוה קאים ליה אחורי עמודא ר׳ אליעזר הוה נפיק לברא כלומר היה יוצא כדי שלא יצטרך לעלות לדוכן כשהחזן קורא כהנים ע״כ ואי כדברי הר״ר מנוח מה הועילו בתקנתם הלא אף על פי שלא יקרא להם החזן יעברו בעשה וק״ל : **ונראה** דוקא כהנים הכשרים לדוכן הם צריכים לצאת מבית הכנסת כשאין רוצים לעלות לדוכן אבל אלו שפסלו חכמים וכמו שיתבאר בסמוך אף על פי דמדאורייתא הם כשרים אפ״ה אינם צריכים לצאת דהעמידו חכמים דבריהם כנגד דאורייתא כשב ואל תעשה וכמו שמבואר בהרבה מקומות בש״ס וכ״כ הב״ח וכ״ל יותר אפילו לא היה בבית הכנסת כא׳ כהנים הפסולים דודאי יכוין להם השליח צבור כיון שאין שם כהנים אחרים אפ״ה אין צריכים לצאת כיון דחכמים פסלום :

ז או אם אמרו לעלות · פירש אפילו קודם שקראו להם הש״צ אם יאמרו להם לעלות או ליטול ידיהם צריכים לעלות וכתב המרדכי אף דיש שם כהני׳ אחרים אם לא יעלה יעבר בעשה ופשוט הוא : **ח** אם עלה פעם אחת וכו׳ כן מבואר מדברי הגהות מיימוני פי״ד מהלכות תפלה וכ״כ התוספת בפרק ראהו כ״ד : **כתב** הטור וז״ל כתב הר״ר פרץ שאם אין שם אלא כהן אחד אינו עובר דילפינן ליה מאמור להם דמשמע דוקא לרבים ואינו נראה דלהם על אהרן ובניו קאי ופירש אמור להם לכל אחד מהם עכ״ל וכן נראה מדברי המחבר בריש סעיף ב׳ דכתב כל כהן משמע אפילו כהן אחד ואף על גב דפסק המחבר בסעיף י׳ דאם הם שנים קורא להם כהנים משמע דלאחד אינו קורא וכיון דאינו קורא לו ודאי דאינו עובר וכמו שכתב בסעיף ב׳ מ״מ כ״מ אם אמרו לו לעלות או ליטול ידיו דאפילו אחד עובר : **ט** לא יעלה הכהנים וכו׳ · כן מבואר בפרק בתרא דר״ה דף מ׳ ובפרק אלו נאמרין דף ל״ח ומפרש בגמרא הטעם שמא תפסוק לו רצועה ומסכלו ויתיב למקטרי וחבריו מברכין ואתו למימר בן גרושה ובן חלוצה הוא ולפיכך הלך וישב לו והוא מתקנת רבי יוחנן ב״ז · ונראה דאף על גב דעכשיו ליכא למיחש במנעלים שלנו מ״מ לא פלוג רבנן וסתם גזרו בכל מנעלים וסנדלים וכן מבואר בהגהות מיימוני מתקנת ר׳ יוחנן ב״ז · ולענין חליצת מנעלים כתב בספר מטה משה שיהא חוץ לב״ה וקודם נטילה והיינו באלו מנעלי׳ שיש בהם קשירה דצריך ליגע בהם ויש להכניע המנעלי׳ שלא יעמדו בגלוי בב״ה מפני הכבוד עיין כ״ג מה״ב : **י** אבל בבתי שוקים מותרי׳ כ״כ הגהות מיימוני בסוף הלכות תפלה ומשמע דבכל בתי שוקים מתיר אפילו הם שאינם מגיעים אלא עד הארכובה שג״כ קושרין אותם ברצועה דלא גזרו חכמים על בתי שוקים ובכל ענין מותר וכ״כ הב״י בהדיא במסקנת דבריו : **יא** ויש מחמירין אם הם של עור · הטעם משום דבכלל סנדלים ומנעלים הם ולפ״ז יש להחמיר אפילו בבתי שוקיים שמכנסיים ובתי שוקים יחד דלא פלוג חכמים בסנדלים וכמו דאמרינן דלא פלוג חכמים בסנדלים ודוקא אם הם של עור אבל בבתי שוקיים של בגד אפילו אם אינם מגיעים רק לארכובה וקושרין אותם שם מותר דלא גזרו חכמים אלא על מנעלים וסנדלים והדומה להם בתי שוקיים של עור דבכלל הם אבל לא של בגד וכן הוא המנהג · ונראה לי דאפילו מאן דירכה להחמיר ולילך יחף מחמת בלתי בתי שוקים של בגד לאו שפיר עביד במקומות הללו שאין המנהג לילך יחף לפני גדולים וכן יש ראיה מההיא דחגיגה דאמרינן דלאו אורח ארעא לגלויי כרעא קמיה רביה דמשמע דאין הולכין יחף בבית הכנסת וכ״הו ועיין בהגהות מנהגים במנהג של פסח ולעיל בסימן כ״ח : **יב** חוזרים ונוטלים ידיהם · זה הוא דעת תוספת והטור והב״י כתב דדעת הרמ״בם דאם נטל ידיו שחרית אין צריך לחזור וליטול ידיו לנשיאות כפים ויש לתמוה הלא הרמ״בם כתב שצריך ליטול ידיו עד הפרק שהוא חיבור היד והזרוע וכמו שביאר המחבר בסמוך ובב״י של שחרית סגי בשנטל עד סוף קשרי אצבעותיו וכמו שכתב המחבר לקמן בהלכות י״כ בסימן תר״ג סעיף ב׳ · וכ״ל הא דכתב הרמ״בם דבעינן נטילה עד סוף היד היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד בשכבר נטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו סגי ואין צריך לחזור וליטול בשביל זה וע״כ בשכבר נטל ידיו אין צריך לחזור וליטול בשביל פס יד שלא נטל בשחר ויש ללמוד מזה לדעת הרמ״בם דאם אירע שלא נטל ידיו בשחרית ונטל ידיו לדוכן ולא נטל אלא רק עד סוף קשרי אצבעותיו דיוצא בדיעבד והיא היא וכ״ש כשאין לו אלא מעט מים דלא יגיעו לו ליטול אלא עד סוף קשרי אצבעות דיותר ליטול לכתחלה ולעלות לדוכן דכל שאין לו מים כדיעבד דמי ואפשר דגם המחבר דס״ל דאף על פי שנטל ידיו שחרית צריך לחזור וליטול לדוכן מ״מ כשאין לו מים רק מעט שלא יגיעו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו ואף על פי שלא נטל ידיו בשחרית רק בירך והתפלל ע״י נקיות ידים מותר לעלות לדוכן בנטילה זו דאף על גב דכתב דחוזרין ונוטלים וכו׳ היינו כיש להם מים ומיהא כשאין להם מים כלל ודאי דמעכב לדוכן ולא סגי במנקי בעידי דמנקי דלא אמרינן כן אלא בנטילת ידים של שחרית וכן משמעות לשון הגמרא שם דאמרינן אמר ריב״ל כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו וכ״כ מדברי הרמ״בם דז״ל שם שנה דברים מונעים נשיאות כפים הלשון המומים והעבירה והשני׳ וטומאת הידים ומדנקט אלו בהד בבא משמע דחד דינא להו וכן כתב הב״י בהדיא וז״ל לקריאת שמע ולתפלה מקנח ידיו בכל מידי דמנקי ואילו לנשיאות כפים אם לא משכח מים ליטול ידיו אינו נושא כפיו ומיהא אם נטל ידיו בשחרית אפילו רק עד סוף קשרי אצבעותיו ואין לו מים ליטל לדוכן כדיי הוא הרמ״בם וסייעתו לסמוך עליו ויותר לישא את כפיו והוא כשלא הסיח דעתו מהם :

יג עד הפרק שהוא חיבר היד והזרוע · הטעם כתב הרמ״בם דבעינן כדרך שמקדשין לעבודה בקידוש ידים ורגלים : **יד** והלוי יצוק וכו׳ · כן מבואר בזוה׳ פרש׳ נשא · כתב הב״ח ע״ש מוהר״י מולין במקום שאין לוים רק כהנים אם יש שם בכור יתן מים לכהנים על ידיהם לעלות לדוכן והטעם כשאין לוי או הבכור נכנס בקדושתו וכתב בכ״ג מה״ב דאם אין שם לא לוי׳ ולא בכורים טוב שיטלו ע״י עצמם מע״י ישראל ודקדק כן מדברי הזוהר ע״ש ואם כהנים ע״ה הם והלוים ת״ח אפ״ה יש להם ליתן מים ע״י הכהנים וכ״ש אם בין הכהני׳ גם כן ת״ח ובתשובות הר״י הלוי חולק ע״ז אם כל הכהנים ע״ה :

טו ולא נהגו וכו׳ · וכתב הב״ח ומיהא היכא שהסיחו דעתו נכון ליטול ואין צריך לומר היכא דנגע במנעליו או בגופו דלא סגי בנקיות בעידי דמנקי וכן הסכים בספר כ״ג : **יו** אם נטל הכהן ידיו וכו׳ · כן כתב המחבר מדעת עצמו והוא מפני שמסתפק בב״י אי כהרמ״בם או כדעת התוספת והטור ולפיכך פסק בספק ברכה להקל ודקדק המחבר וכתב וברך על נטילת ידים דמשמע דוקא אם בירך בשחרית על נטילת ידים אבל אם לא בירך בשחרי׳ על נ״י כגון שלא היה לו מים ונקה את ידיו במידי דמנקי דצריך עכשיו לברך על נטילת ידים כיון דבעינן דוקא מים לדוכן ולא סגי בכל מידי דמנקי וכמו שכתבתי בסמוך : **יז** אבל אם לא עקר רגליו וכו׳ · מסקנת גמרא דלאם ואפילו לא עקר רגליו ממש אלא כגון שהיה מתפלל או שהיו ידיו טמאות או שהיה חוץ לבית הכנסת וכל כיוצא בזה לא יעלה מיהא אם עלה לא ירד כ״כ בתשובות הרדב״ז ח״ש סימן קפ״ח ולכאורה משמע משם דאם לא היה אנוס אף על פי שעלה יורד ומיהא ליעשה נ״ע וכתב עוד הרד״בז עקירת רגליו מביתו לב״הכ אינו נקרא עקירת רגליו לעלות לדוכן ע״ש סי׳ קפ״ח

מיהא

לא יעלה: **ט** [יח] כשעוקרים כהנים רגליהם לעלות לדוכן אומרים יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל [ס] ברכה שלמה ולא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם [יט] ומאריכים בתפלה זו עד שיכלה אמן של הודאה מפי הצבור: **י** [כ] עומדים [ע] בדוכן פניהם כלפי ההיכל ואחוריהם כלפי העם ואצבעותיהם כפופים לתוך כפיהם עד ששליח צבור מכיים מודים [פ] ואז אם הם שנים [כא] קורא להם (הש"צ) כהנים: (הג"ה) ולא יאמר אלהינו ואלהי אבותינו וכו' [כב] וי"א שאומרים אותו בלחש עד מלת כהנים ואז אומרים בקול רם * וחוזר ואומר עם קדושיך כאמור בלחש וכן נוהגין במדינות אלו: ומחזירים פניהם כלפי העם [כג] ואם הוא אחד אינו קורא לו אלא הוא מעצמו מחזיר פניו: **יא** [כד] כשמחזירין פניהם כלפי העם מברכין אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה:

יב [כה] מגביהים [ק] ידיהם כנגד כתפותיהם [כו] ומגביהים יד ימנית קצת למעלה מהשמאלית ופושטים ידיהם [כז] וחולקים אצבעותיהם ומכוונים לעשות ה' אוירים בין ב' אצבעות לב' אצבעות אויר אחד ובין אצבע לגודל ובין גודל לגודל [כח] ופורשים כפיהם כדי שיהא תוך כפיהם כנגד הארץ ואחורי ידיהם כנגד השמים: **יג** [כט] מתחילים [ש] הכהנים לומר יברכך: (הג"ה) ויש אומרים שגם מלת יברכך יקרא אותה שליח צבור תחלה * וכן נוהגים בכל מדינות אלו: ואחר כך מקרא אותם שליח צבור מלה במלה והם עונים אחריו על כל מלה עד שיכיימו פסוק ראשון ואז עונים הצבור אמן וכן אחר פסוק שני וכן אחר פסוק שלישי: **יד** [ל] אין [ת] מברכים אלא בלשון הקדש ובעמידה ובנשיאות כפים ובקול רם: **טו** [א] אחר כך מתחיל שליח צבור שים שלום ואז הכהנים מחזירים פניהם להיכל ואומרים רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שהבטחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים [לא] וברך את עמך את ישראל: (הג"ה) ויאריכו בתפלה זו עד שיסיים שליח צבור שים שלום ושיענו הצבור אמן על שניהם ואם אינם יכולים להאריך כ"כ יאמרו אדיר במרום וכו' כדלקמן סימן ק"ל *: **טז** [ב] אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם עד שיתחיל ש"צ שים שלום ואינם רשאים לכוף אצבעותיהם עד שיחזרו פניהם ועומדים שם ואינם רשאים לעקור משם עד שיסיים ש"צ שים שלום [לב] ויש [ג] מי שאומר שצריכין להמתין עד שיסיימו הצבור לענות אמן אחר ברכת שים שלום וכן המנהג: **יז** [לג] כשמחזורים [ד] פניהם [לד] בין בתחלה בין בסוף לא יחזירו

[ס] נוסח הרמ"בם פי"ד מה"ת [ע] רמ"בם פי"ד מה"ת והטור [פ] סוטה ל"ט
* טור בשם ר"י ור"מ מרוטנבורג
[צ] שם
[ק] שם ל"ח הגה' מיי' שם פי"ד [ר] רא"ש ע"פ המדרש
[ש] ב"י בשם הרמ"בם בפירוש המשנה
* טור ור"ן פ' הקורא והגה' מיי'
[ת] סוטה ל"ה [א] שם ל"ח
* רש"י פ' אלו נאמרין והגה' מיי'
[ב] שם
[ג] כתבי מהר"ר ישראל סי' ק"ט
[ד] סוטה ט"ו יומא י"ו

היתה אם ביתו סמוך לבית הכנסת ועקר רגליו מביתו קודם רצה כדי לעלות לדוכן מיקרי עקירת רגליו כן מסיק בכ"הג מה"כ. וכתב עוד כהן המיוחד בתפלת שמנה עשרה והגיע שליח צבור לעבודה פוסק ועולה לדוכן אם יש כהנים אחרים אינו פוסק כ"כ הרד"בז ח"ד סימן רנ"ג ע"ש:

יח כשעוקרים וכו'. לשון המחבר כלשון הגמרא דלשם וכתב שם רש"י והתוספת והר"ן דלא יאמר תפלה זו אלא כשבא לפני התיבה:

יט ומאריכים וכו'. הטעם משום כדי שיענה הצבור אמן על תרווייהו על הברכה זו ועל ברכת הודאה ביחד: **כ** עומדים בדוכן וכו'. כן מבואר בדברי הרמ"בם בפי"ד מהלכות תפלה. וכן נראה מדברי רש"י והטעם דקודם הברכה ואחריה שצריכין לומר התפלה שתקנו להם חכמים מדברים עם הקדוש ברוך הוא פניהם כלפי הקדוש ברוך הוא אבל בשעה שמברכין מדברים עם ישראל צריכים להחזיר פניהם כלפי העם מפני איימת צבור כ"כ הר"ש הלוי בתשובה כ"י עיין כ"ג מה"ק ואפילו בברכה שעדיין מדברים עם הקדוש ברוך הוא מ"מ כיון דלצורך ברכת כהנים היא פניהם כלפי העם עיין מה"כ: **כא** קורא להם. פירש שליח צבור המתפלל וכן כתב ב"י בהדי' דכן המנהג דשליח צבור המתפלל קורא כהנים אך יש לתמוה דהמחבר לא כתב דאומרי' אלהינו משמע דס"ל כדעת המרדכי דס"ל דאין אומרים אלהינו וכו' אלא בשעה שראויה לנשיאות כפים ואין נושאים כפיהם אבל ביש נשיאות כפים אין אומרים אלהינו ואם כן למה ביתר לש"צ לקרות כהנים הרי הפסק הוא בתפלה וכן ראיתי במקצת נוסחאות בש"ע בכאן הגיה ולא יאמר אלהינו וצ"ע ונ"ל דס"ל דאין קריאת כהנים הפסק דכיון מה שש"צ מקרא או גם כל תיבה ותיבה לא חשיב הפסק מפני דמצות נשיאו' כפים כך הוא כדאית' במדרש דילפינן אמור להם מלמד שש"צ אומר להם על כל דיבור ודיבור ה"ה קריאת כהנים כמו מעין המצוה הוא וילפינן כמו' מקרא ולפיכך לא חשיב הפסק ודלא כדעת ר"ת דחשיב קריא' כהני' הפסק ומה שש"צ מקרא אותם לא חשיב להפסיק דמ"ש דתרווייהו מעין המצוה הם וילפינן להו מקרא כנ"ל ליישב המנהג: **כב** וי"א אותו בלחש. פירש בזמן שיש נשיאות כפים אומרים בלחש. אבל בזמן שראוי לנשיאות כפים ואין נשיאות כפים אומרים אותו בקול רם כי במקום נשיאת כפים הוא ונשיאות כפים בקול רם וכמו שיתבאר: **כג** ואם הוא אחד אינו קורא לו אלא הוא מעצמו מחזיר פניו. כ"כ התוספת והטור והר"ן ונראה גם למנהג שלנו שאומרים אלהינו וכו' אין אומרים בקול רם מלת כהנים בזמן שאין שם אלא כהן אחד: **כתב** הרא"ש בת"ר סימן ג' דבלי קריאת כהנים אינן יכולין להתחיל אפילו בברכת אשר קדשנו וכו'. כתב הרא"ש מטראני ח"א סימן ס"ד דאם שנים הם ואחד גדול ואחד קטן פחות מבן שלש עשרה שנה דינם כיחיד ואין קורא להם כהנים אלא הם מעצמם מחזירין פניהם: **כד** כשמחזירין פניהם וכו'. כן מבואר בגמרא שם שכהנים מחזירין פניה' כלפי צבור והוא משום אימת צבור ויש עוד טעם מפני דהטעם דאחורי כהנים אינם בכלל ברכה ויש כ"ו דלטעם הראשון אפילו בברכה אשר קדשנו צריכין להחזיר פניהם כלפי העם מפני איימת צבור ועיין כ"ג מה"כ: **כה** מגביהין ידיהם כנגד כתפיהן וכו'. משנה שם ואף על גב דבמקדש היו מגביהין את ידיהם למעלה מראשיהן הטעם מפני שבמקדש היו מברכין בשם המפורש והיה שכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם אבל במדינה אין מברכין בשם המפורש בני כנגד כתפיהן:

כו ומגביהים יד ימנית וכו'. ז"ל הגהות מיימוני פי"ד ויש להגביה הימנית קצת למעלה מן השמאלית כדכתיב וישא אהרן את ידיו ויברכם ידו כתיב וכן ויהי ידיו אמונה וכן ראוי ע"פ הקבלה וכן כתב היוטה משה בשם אוצר הכבוד וז"ל נשיאות כפים של כהן עשרה אצבעות ונמשך מי מאחרות ויד ימין גבוה משמאל ע"כ וכתב מהרי"ל דיזהר שלא יגביה כ"כ עד שיתפרדה לגמרי מיד שמאל כדי שלא ישבר האילן רק יניח אצבעות הימין על אצבעות השמאל:

כז וחולקים אצבעותיהם. הוא על פי המדרש מציץ מן החרכים מבין אצבעות הכהנים והמרדכי כתב רמז לזה דאמור מלא בוי"ו וקח אותה וי"ו ושים אותה בתוך כה ויהי כמה מלשון תלון: **כתב** בהגהות מיימוני בשם מהרי"ק דבין ילה לתלה או בשעה שהקהל אומרים אין אין קפידא אם נוגע בין אגודל לאצבע משום עייפות ע"כ עוד כתב שם בשם הרב קלוינר דכהן שלא התפלל עדיין יכול לישא את כפיו: **כה** ופורשין כפיהם כדי שיהא תוך וכו' וז"ל הא"ח נושאי' ידיהם כנגד כתפותיהן ופורשין כפיהן כדי שיהיו תוך כפיהם כנגד הארץ ואחורי ידיהם כנגד השמים הפך מפרישת ידים לתפלה ע"כ: **כט** מתחילין הכהנים לומר יברכך. נ"ו מיושבות הגמרא דהתם והוא ע"פ דעת הרמ"בם דס"ל דמילת יברכך אין השליח צבור מקרא והוא לפי דבתיבה ראשונה ליכא למיחש לטעותא: **ל** אין מברכין אלא בלשון הקודש וכו'. בגמרא דריש להו מקרא דכתיב כאן כה תברכו וכתיב התם בהר גריזים אלא יעמדו לברך את העם מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. ובעמידה ילפינן מאלה יעמדו מה להלן בעמידה אף כאן בעמידה ובקול רם ילפינן דכתיב אמור להם משמע שיהיו כולם שומעים וה"א בספרי וצ"ע אם הדברים אלו מעכבין בדיעבד וגם לבתפלה אם מעכבין אם אין יכולת ביד הכהן ומדברי הרמ"בם דכתוב ששה דברי' מונעים נשיאות כפים משמע דדברי' אלו אין מונעים נשיאות כפים וגם מדברי הטור דכתב ושמנו בספרי על הקרא משמע דלאו דרשות גמורות הן אך צ"ע מנ"ל דלאו דרשות גמורות הן מיהא בתוספת ד"ה הרי הוא אומר וכו' מבואר שהמברך ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום וכתב בכ"נ דכל הנך לעיכובא שאם ברכו שלא כדרך זה לא יצאו י"א ע"ש מיהא נראה דטוב שיאמר הכהן לחזן בשאינו יכול לברך כדינו וכן מוכח מסוגיא דהתם עוד מביאר שם דבעינן דוקא פנים כנגד פנים ולא פנים כנגד עורף דכה לשון עיכובא הוא והמחבר השמיטו מפני שכבר ביאר בסעיף י' ומחזירין פניהם וכו'. עוד י"ל דלא חשיב אלא מה שמעכב אבל פנים כנגד פנים בלאו אפשר הינו מעכב וכיון שביאר המחבר בסעיף כ"ד ולאחריהם כווי אם הם אנוסי' וכו' דמשמע דאף על פי דאינו פנים כנגד פנים הם בכלל הברכה ועיין בכנ"ג:

לא וברך את עמך ישראל. בטור משמע שמסיימים הפסוק עד חלב ודבש: **לב** ויש מי שאומר שצריכין וכו'. כ"כ בכתבי מהר"ר ישראל בסימן ק"ט. וז"ל שמעתי מפי מורי שהקפיד על הכהנים שהיו עוקרים רגליהם קודם שסיימו הצבור לענות אמן משום דאמרינן בפרק אלו נאמרין שאין הכהנים רשאים לעקור רגליהם עד שיסיים שליח צבור ברכת שים שלום והיה סובר דקודם אמן לא נסתיים הברכה: **לג** וכשמחזירין פניהם וכו'. מבואר בהרבה מקומות בגמרא כל פונים שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין. וכתב הב"י דהיינו שיחזרו פניהם לצד ימינם וזהו דרך ימין האמור בכל מקום וכ"כ בתרומת הדשן ויש סוברים פירוש כל פונים וכו' להיפך וזהו דעת הלבוש ונכרא זו דחוי' וכ"כ הכ"מ: **לד** בין בתחלה. פירש בתחלה כשמחזירין פניהם מן ההיכל לברך ובין בסוף פירש כשחוזרין כלפי היכל:

יחזירו אלא דרך ימין ׃ (הג"ה) כשיורדין מן הדוכן לא ינענו
במנעליהם המטונפים לה ואם כונעים יטלו ידיהם לתפלה שיתפללו
אחר כך *: יח לו אין ה המקרא שקורא כהנים רשאי לקרות
כהנים עד שיכלה מפי הצבור אמן שעונים אחר ברכת מודים ו ואין
הכהנים רשאים להתחיל ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן
עד שיכלה דיבור קריאת כהנים מפי הקורא ואחר שברכו
הכהנים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן לז אינם רשאים
להתחיל יברכך עד שיכלה מפי כל הצבור אמן שעונים אחר ברכת
אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ו וכן אינם רשאים להתחיל
בתיבה עד שתכלה התיבה מפי המקרא ואין הצבור עונין אמן עד
שתכלה ברכה מפי הכהנים: (הג"ה) לח ולא יתחילו הכהנים
רבון העולמים וכו' עד שיכלה אמן מפי הצבור *: יט לט אין
ח שליח צבור רשאי מ לענות אמן אחר ברכה של כהנים:
כ מא אם ט שליח צבור כהן אם יש שם כהנים אחרים לא
לא ישא את כפיו: (ולא יאמרו לו לעלות או ליטול ידיו מב אבל
אם אמרו לו צריך לעלות דהא עובר בעשה אם אינו עולה *):
י ואפילו אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו אלא אם כן
מובטח לו שיחזור לתפלתו בלא טירוף דעת שאם הוא מובטח בכך
כיון שאין שם כהן אלא הוא ישא את כפיו מג כדי שלא תתבטל
נשיאות כפים מד וכיצד כ יעשה יעקור רגליו משם בעבודה
ויאמר עד ולך נאה להודות ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים
מה ויקרא לו אחר ל ומסיים החזן שים שלום: מו ואם מ המקרא
כיון לתפלת שליח צבור מתחלה ועד סוף עדיף טפי שיסיים
המקרא שים שלום: כא נ אין הכהנים רשאים לנגן
בברכת כהנים שנים או שלשה נגונים משום דאיכא למיחש
לטרוף הדעת ואין לנגן אלא נגון אחר מתחלה ועד סוף
משתדלין

* אגודה פ' היה קורא ה סוטה ל"ט
ו שם לדעת הרמ"כ פי"ד מהל"ת
ו שם לדעת הטור
* בית יוסף
ח ברכות ל"ד
ט שם ורמ"בם
* מרדכי פ' הקורא עומד והג"ה מיי' פט"ו דתפל' ואגור
י שם בגמרא
כ הג"ה מיי'
ל רש"י שם מ אגור לדעת רש"י ומהרם
נ תרומת הדשן

לה ואם כונעים וכו' · והיינו דוקא במנעלים שצריכים קשירה שנוגע בהם בדין אבל במנעלים שאין צריך ליגע בהם אין צריך נטילה וכ"כ בכ"ג: לו אין המקרא וכו' · נ"ז מבואר שם בש"ס ויש כאן סתירה קצת למנהג שלנו שנוהגים לומר אלהינו ת"ל דאפילו לא"כ אין המקרא קורא כהנים אלא עד שאומר אלהינו וכו' והאי גוונא הקשה ב"י אדברי הפוסקים דס"ל דגם מלת יברכך מקרא אותם ויש נוסחא אחרת אין המקרא רשאי לקרות כהנים ופירושה אין המקרא שקורא להם התיבות מלה במלה וכו' · והר"א בתשובה ס"א סימן ג' כתב שגירסא זאת עיקר ע"ש מיהא אין המנהג כך: לז אינם רשאין להתחיל יברכך וכו' המחבר כתב כן לפי דעת הרמ"בם ומנהג ספרדים דאין המקרא מקרא מלת יברכך אבל לפי מה שאנו נוהגים צריך לפרש דהאי קאי אמקרא דאינו רשאי להתחיל ולהקרות מלת יברכך עד שתכלה אמן מפי הצבור וכ"כ הב"י לדעת הר"ן · וכתב עוד הר"ן אין המקרא רשאי להתחיל תחלת הברכה יאמר ישא · עד שכלה אמן מפי הצבור ואפשר לומר עוד והוא כראה עיקר מדברי המחבר דכתב דאין הכהנים רשאים להתחיל יברכך עד שיכלה מפי כל הצבור דקדק וכתב מפי כל הצבור כלומר דלא סגי מפי רוב הצבור וכדעת התוספת שאכתוב בסמוך והיינו דוקא הכהנים אבל המקרא יכול לקרות אף על פי שעדיין לא כילה האמן מפי כל הצבור רק מפי רוב הצבור סגי ולפ"ז פי' הדברים כך הוא ואין הכהנים רשאים להתחיל מלת יברכך עד שיכלה מפי כל הצבור אמן אבל המקרא רשאי להתחיל אף על פי שעדיין לא כילה מפי כל הצבור רק ברוב הצבור סגי ולפ"ז כמון הוא גם לפי מנהג שלנו ודו"ק: לח ולא יתחילו הכהנים · הב"י כתב כן לדעת המפרשים דס"ל דגם מלת יברכך המקרא מקרא אותם וע"כ לפ"ד צריך לפרש הא דאמר רבי זירא אמר רב חסדא דאין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת היינו ברכת רבון כל העולמים אבל אינו כמון מדא דאין זה ברכה אלא תפלה בפני עצמו הוא ועוד הא גם לאחר שכילה אמן מפי העונים אינם רשאין להתחיל עד שיתחיל שליח צבור שים שלום וכמו שכתב המחבר לעיל בסימן ס"ו · וכן ראיתי לב"ח שהקשה כן על דברי הרב ואפשר לומר לפי מהדכתבו התוספת התם דאף על פי דבברכת המוציא ק"ל הא דאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים היינו מפי רוב העונים וכ"כ המחבר לעיל בסימן קכ"ד סעיף ט' לענין עניית אמן דתפלה דאם יש קצת שמאריכים יותר מדאי אין צריך המברך להמתין להם אבל כאן בעניית אמן דברכת כהנים צריך להמתין עד שיכלה אמן מפי כל העונים אם כן י"ל דהשליח צבור מתחיל שים שלום אף על פי שעדיין לא כילה האמן מפי כל העונים אבל הכהנים צריכין להמתין עד שיכלה אמן מפי כל העונים ולפיכך קאמר שאין הכהנים רשאי' להתחיל בברכה זו אף על פי שכבר התחיל השליח צבור שים שלום עד שיכלה האמן מפי כל הצבור ובזה מסולק קושית הב"ח בדברי הרב אבל מפני קושיא ראשונה שאין זו ברכה אלא תפלה אין דבריו כראין מ"מ הדין כמון מצד עצמו מיהא לדינא כראה דאינו מחויבי' להמתין עד שיכלה מפי כל העוני' אלא ברוב סגי כמו בשאר ברכות התפלה ודו"ק: לט אין השליח צבור רשאי לענות אמן · משנה פרק אין עומדין דף ל"ה והטעם מבואר שמא תתבלבל דעתו ולא ידע איזה ברכה יש לו לקרות שני או שלישי ואין להקשות ת"ל דהפסק הוא בתפלה אם עונה אמן כבר תירצו תוספת דעניית אמן לא חשיב הפסק מאחר דצורך תפלה הוא וכ"ל דהיינו דוקא אמן דברכת כהנים שהוא צורך תפלה אבל אמן של שאר ברכות ודאי דאסור וכמו שמבואר לעיל בסימן ק"ד דאפילו לקדיש ולקדושה אין להפסיק בתפלה ומזה יש ללמוד דגם אם יחיד עומד בתפלה והכהנים נושאים כפיהם דיכול לענות אמן אחר הכהנים דלא גרע בשום מקום מחלק בין השליח צבור שחוזר התפלה ליחיד המתפלל לענין הפסקה ולדינא כ"ע · והב"ח כתב לחלק בין עניית אמן לקדיש וקדושה שמבואר לעיל בסימן ק"ד וכין הכא דשאני התם דאיהו הוא דגרם להפסקה כיון דאיתר ולבוא לבית הכנסת ולהתפלל עם הצבור עד שמתפלל בשעה ששליח צבור אומר קדיש הלכך אסור להפסיק דאין זה הכשר התפלה אבל באמן שעוני' אחר ברכת כהני' כדר התפלה כך הוא שהכהנים נושאי' כפיהם לאחר שסיים ברכת מודים ומברכין לעם ומחוייבי' הכל לענות אמן ואין זה הפסקה וש"ץ אינו אסור אלא מפני הטירוף ולפ"ז אסור ליחיד להפסיק ע"כ ודבריו נכונים: מ לענות אמן · כראה מדברי מרדכי הארוך שאפילו בטוח שלא יטרף דעתו אינו עונה אמן שלא התירו אלא במקום ביטול נשיאות כפים ועיין כ"מ: מא אם שליח צבור כהן וכו' · נ"ז מבואר בהגהות מיימוני בשם מהר"ם מרוטנברג ומשמע דאפילו בטוח בעצמו שיחזור לתפלתו בלא טירף הדעת וכן מבואר שם בהדיא והטעם מפני שאין אנו סומכין על הבטחתו ביחוד לתפלתו כיון שיש שם כהן אחר שאפשר לקיים נשיאות כפים ע"י: מב אבל אם אמרו לו צריך לעלות וכו · יש לתמוה קצת דנראה דדברי המרדכי סותרי' אהדדי דהא הוא כתב כדעת ר"ת דאין השליח צבור קורא כהנים אלא אחר ומשו' דחשיב כהפסק בתפלה והובאו דבריו בבית יוסף ואם כן לעולם משכחת דיעבר שליח צבור בעשה דכיון דאחר קורא כהני' וכל כהן שאינו עולה עובר בעשה · וכ"ת דכיון דכוונת הקורא אינו לשליח צבור אינו עובר א"כ תקשה הא דאמרינן בירושלמי רבי שמעון בן פזי כד הוה חשיש הוה קאי אחורי עמודי רבי אליעזר כפיק לברא וכו' ליזה היה צורך להם להטריח כ"כ ה"ל לומר לקורא דלא ליכוין בקריאת כהני' לדידהו אלא ודאי דאין זה מועיל כיון שיכול לישא כפיו דאין הדבר תלוי בכוונת השליח צבור אלא כל כהן שהוא בבית הכנסת ושומע כשקורא הקורא כהני' מחוייב לעלות ושליח צבור שאני מפני שהוא אנוס בדבר דחכמי' תקנו לו שלא ישא את כפיו ואפילו בטוח שיחזור לתפלתו ורשות הוא ביד חכמי' לתקן כן כדאמרינן בעלמא העמידו חכמי' דבריהם וכו' · וא"כ י"ל אפילו אתרמי שאחד אמר לשליח צבור לעלות או ליטול ידיו אין צריך לעלות וגם אינו עובר כיון שהוא אנוס דחכמי' תקנו לו שלא לעלות ודו"ק וצ"ע: מג כדי שלא תתבטל נשיאות כפים משמע דוקא משום ביטול נשיאות כפים התירו לסמוך על הבטחתו אבל לענות אמן לא התירו וכל"מ כתב שמצא במדרש רבות פרשת כי תבוא שעונה גם כן אמן אם הבטחתו שלא תטרף דעתו עכ"ל: מד וכיצד יעשה יעקר רגליו · פירש יעקר רגליו מעט בעבודה משום דאמרינן כל כהן שאינו עוקר רגליו בעבודה שוב אינו עולה: מה ויקרא לו אחרי פירש אם השליח צבור עולה לדוכן יקרא לו אחר כלומר שיקרא לו כל תיבה ותיבה דאין לומר דיקרא לו כהני' דהא דכיון דשליח צבור עולה לדוכן הרי ע"כ אין שם אחר אלא הוא ואמרינן דלאחד אינו קורא וע"כ ככון הוא כשמקרא לכהן שליח צבור שלא להרים קולו במלת כהני' ומשמע דאפילו לכהן אחד מקרא לו ולאפוקי מדעת הר"ר פרץ דס"ל דלכהן אחד אינו מקרא דהא הכא ע"כ בכהן אחד מיירי דאם היה שם כהנים אחרים לא היה השליח צבור עולה וק"ל: מו ואם כיון המקרא מתחלה ועד סוף וכו' · כ"כ הב"י בשם האגור ויש לתמוה דפשטא דמשנה משמע דאם אין כהן אלא שליח צבור דלא ישא את כפיו אלא אם הוא בטוח שיחזיר לתפלתו ואי כדברי האגור הלא איכא תקנתא אחרת שיכוין אחר ומתחלת התפלה ומסיי' שים שלו' דכך עדיף טפי וליכא למימר דתנא לא כחית למתני תקנתא אחרת הלא אדרבא תקנתא זו ה"ל למתני דהיא עדיפי טפי מיאחי דשליח צבור חוזר ומסיים שים שלו וצ"ע וב"ח כתב דהאי קאי גם אם בטוח שיחזיר לתפלתו ואז עדיף יותר אם יסיי' המקרא אבל אם לא בטוח השליח צבור שיחזיר לתפלתו ודאי דאינו עולה לדוכן דאין עושין התפלה כפסקי פסקי שזה יתפלל הקצי' וזה יתפלל הקצי' · ומש"ה לא תנא תנא למתני תקנתא אחריתי אלא אם בטוח שליח צבור שיחזור לתפלתו וק"ל מיהא גם דברי המחבר בכאן אפשר לפרש כן דקאי אאם בטוח שיחזיר לתפלתו אף על פי שמדבריו בב"י לא משמע כן מ"מ עיקר כך הוא · וכתב הב"ח ומנהגינו עכשיו כשהשליח

כב מז משתדלין ס שיהא המקרא ישראל מח ובשהחזן כהן יעמוד ישראל אצלו ויקרא כהנים ויקרא אותם והחזן עומד ושותק: ס טור בשם הרמ״כ
כג ע בשעה שהכהנים מברכים העם לא יביטו מט ולא יסיחו דעתם אלא יהיו עיניהם כלפי מטה כמו שעומד בתפלה והעם יכוונו לברכה ויהיו פ פניהם כנגד פני הכהנים צ ולא יסתכלו בהם: (הג״ה) נא וגם הכהנים לא יסתכלו בידיהם על כן נהגו לשלשל הטלית על פניהם וידיהם חוץ לטלית ויש מקומות שנהגו שידיהם בפנים מן הטלית שלא יסתכלו העם בהם *: ע הרי״ו נ״כ ח״ד / יוה״ת / פ סוטה ל״ט / צ חגיגה ט״ז / * בית יוסף

כד נג עם ק שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה נד אבל מלפניהם ובצדיהם נה אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת נו ולאחריהם נמי אם הם אנוסים כגון עם שבשדות שהם טרודים במלאכתן ואינם יכולים לבא הם בכלל ברכה: ק סוטה שם
כה ר בית הכנסת שכולה כהנים נז אם אין שם אלא עשרה כולם עולים לדוכן נח למי מברכין לאחיהם שבשדות ומי עונה אחריהם אמן הנשים והטף ואם יש שם יותר מעשרה היתירים מעשרה יעלו ויברכו והעשרה עונים אחריהם אמן: ר סוטה שם
כו נט בשעה ש שמברכין אין לומר שום פסוק אלא ישתקו ויכוונו לברכה: ש שם (הג״ה) ס ובכל מקום עכשיו שהכהנים מאריכין הרבה בנגונים נהגו גם כן לומר פסוקים וכמו שנתבאר לעיל סימן כ״ו לענין ברכו אך יותר טוב שלא לאומרם: (דעת עצמו)
כז סא כהן ת אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על השלש פסוקים של ברכת כהנים ואם הוסיף עובר על בל תוסיף: ת ר״ה כ״ח
כח סב כהן א שנשא כפיו ואחר כך הלך לבית הכנסת אחר ומצא צבור שלא הגיעו לברכת כהנים סג יכול לישא את כפיו פעם אחרת: א שם
כט ב כהן שלא התפלל עדיין ומצא צבור מתפללין נושא כפיו ואין התפלה מעכבתו: ב הגה״מ מיי׳ ורד״א
ל ג מי שיש לו מום בפניו או בידיו סד כגון שהם * בוהקניות או * עקומות או * עקושות (* בוהקניות פירוש מין נגע לבן. ורש״י פירש ליכט״ים בלע״ז עקומות כפופות עקושות לצדדיהן. והר״ן פירש עקומות שנתעקמו ידו אחורנית: עקושות שאינו יכול לחלק אצבעותיו): לא ישא את ג מגלה כ״ד

בשהשליח צבור כהן ויש כהנים אחרים מתפלל השליח צבור עד ולך נאה להודות ואחר כך עומד תחתיו ישראל שהיה מכוין אל תפלתו ומתחיל בלחש אלהינו ואלהי אבותינו ברכינו בברכה וכו׳ ומקרא בקול רם כהנים ומוזר ואומר בלחש עם קדושך כאמור ומקרא יברכך וכל ברכת כהנים ואומר שים שלום ומותם ברוך אתה ה׳ המברך את עמו בשלום ואומר הכהן השליח צבור ואומר קדיש עכ״ל ובל״ח כתב דעכשיו נושא את כפיו אפילו אם יש שם כהני׳ אחרי׳ מכני שמתפלל בסידור וליכא למיחש לטריפת דעת שלא יוכל לחזור לתפלתו ע״כ: **מז** משתדלין להיות המקרא ישראל · כ״כ הטור בשם הרמ״כם וכלימוד מדכתיב אמור להם מכלל שהמקרא אינו כמותם ונראה מדבריו שם שאינו מעכב רק לכתחלה יש לחזור אחר ישראל נראה דגם בשליח צבור לוי מותר לכתחלה ולא נקט ישראל רק לאפוקי כהן וכתב הב״ח דגם אם אין שם מי שיקרא אותם ג״כ אינו מעכב:
מח כשהחזן כהן · כ״כ שם בהגהות מיימוני פירש ויש שם כהני׳ אחרי׳ שאינו עולה לדוכן: **מט** לא יסיחו · פירש הכהני׳ לא יסיחו דעתם וכתב הב״י לק״ו הוא מישראל שאסור להסתכל עכשיו בפני הכהנים ועל ידיה׳ מפני היסח הדעת שהרי עכשיו אין מברכין בשם המפורש וכמו שיתבאר בסמוך מכ״ש הכהני׳ עצמם שלא יסיחו דעתם: **נ** ולא יסתכלו בהם · פירש העם לא יסתכלו לא בפני הכהני׳ ולא על ידיה׳ והטע׳ הוא משום כדי שלא יסיחו דעתם מהברכה אף על גב דאמרינן התם דהמסתכל בפני כהנים עיניו כהות מפני דהשכינה למעלה מהם הא מפרש התם דוקא בזמן שבית המקדש היה קיים והיו מברכין בשם המפורש: אבל בזמן הזה אינו אלא משום היסח הדעת: **נא** וגם הכהנים לא יסתכלו וכו׳ · נ״ו משום היסח הדעת כמ״ש בסמוך: **נב** נהגו וכו׳ · וידיהם חוץ לטלית וכתב בכ״נ מה״כ דכן היה מנהג של מהר״ר דוד כהן ז״ל הוא שחיבר תשובות מהר״דך: **נג** עם שאחורי הכהנים וכו׳ · נ״ו מבואר שם ומשמע שם דאפילו אינו אחריהם ממש אלא משוכי׳ לצדדים אינו בכלל הברכה ואפילו אינו מפסיק מידי בינם לבין הכהן:
נד אבל מלפניהם ומצדיהם וכו׳ פירש ל״ו אלו שהם מלפני הכהנים משוכי׳ לצדדי׳ פשיטא דבכלל הברכה הם אלא אפילו כנגד צדדי הכהנים ממש אפ״ה בכלל הברכה הם ולא מפסיק אפילו מחיצה של ברזל וכן הוא הסכמת הב״ח: **נה** אפילו מחיצה של ברזל · נ״ו מבואר שם ואמרינן שם פשיטא אריכא באפא גוצא לא מפסיק תיבה לא מפסקי מחיצה מאי ומסיק אפילו מחיצה של ברזל אינו מפסיק: **נו** ולאחריהם כגון עם שבשדות · נ״ו מבואר שם וז״ל התוספת שם דוקא שבשדות אניסי אבל הני דקיימי במתא לא אניסי והכי משמע בסוף ר״ה והב״ח כתב דעכשיו שנהגו שקוני׳ מקומות בב״ה נ״כ חשובי אניסי דאינו יכול לילך ממקומו שהוא אחורי הכהני׳ ולבוא לפני הכהני׳ ולדחות את חבירו ממקומו עכ״ל וא״ו מוכרח ויש להחמיר מיהא עכשיו שהדוכן לצד המזרח ונמצא כל העם עומדי׳ לפני הכהנים ובצדדי הכהני׳ שהוא חשיב כמו לפני הכהנים: **נז** אם אין שם אלא עשרה · כן מסיק בגמרא דילן ואין להקשות הא אמרינן לעיל ברכת כהני׳ בעשרה וכהנים מן המנין כמו שמבואר לעיל בסעיף א׳ א״כ משמע אף על גב דליכא עשרה שעוני׳ מברכין ברכת כהנים והכא משמע דכיון דליכא אלא עשרה דלא ישתיירו עשרה שיענה אין אחרי הכהנים יעלה כולן לדוכן י״ל דלעיל איירי בשעונין ישראלי׳ ולהכי אפילו ליכא עשרה שיענה מברכין ברכת כהנים אבל בשכולן כהנים בעינן דוקא שיהיו העוני׳ עשרה וכן מסיק הב״י ע״ש: **נח** למי מברכין לאחיהם שבשדות · והקשה הב״ח דה״ל למימר דמברכין להנשים והטף ונראה דאין חיוב ברכת הכהנים אלא לזכרים דכתיב כה תברכו את בני ישראל ודרשינן התם אבל מוחלת כהן דבר אל בני אהרן ולא בנות אהרן ה״ה הכא בני ישראל ולא בנות ישראל ועוד דמיירי אפילו באין שם טף כמי עולין לדוכן ומברכין לאחיהם שבשדות:
נט בשעה שמברכין וכו׳ · כן מסקינן בגמרא פרק אילו נאמרין ומפרש התם הטעם דכלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מאזין כלומר שאינו מכוין לברכה שמברכין אותו ואם היו אומרי׳ הפסוקי׳ לא היו יכולין לכוין הברכה: **ס** ובכל מקום עכשיו שהכהנים מאריכין הרבה בנגוני׳ וכו׳ · כתב בתרומות הדשן כיון שאמרינן בגמרא מאן דחזי חלמא ליקום כמה כהני ויאמר רבונו של עולם וכו׳ היינו דוקא בשעה שמאריך בכף של וישמרך ויחנך ואף על גב דבכף בפסוק שלפי דהיינו תיבות שלום א״א להמתין עד שיסיימו התיבה שהרי מאריכין בניגון קודם שיגמרו הש״ס דשלום מאי דאפשר לתקן לתעבד כהלכתו עבדינן עכ״ל משמע מדבריו דפסוקי׳ אחרים שאומרי׳ חוץ מרבונו של עולמים שאין לאומר׳ · וכ״כ נ״כ הב״ח שאין לאומרם:
כתב המטה משה בשם מהר״י כתב די״ל בתחלה ותשמרני דהיינו מעין וישמרך ואחר כך ותחנני שהוא מעין ויחנך ולבסוף ותרצני שהוא רצון ושלום ואין רצון בלא שלום: **סא** כהן אינו רשאי להוסיף מדעתו וכו׳ · מבואר פרק ראהו ב״ד דף כ״ח ולשון הגמרא שם שלא יאמר הכהן הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך אוסיף ברכה אחת משלי כגון ה׳ אלהיכם יוסף עליכם וגו׳ תלמוד לומר לא תוסיפו על הדבר ומסיק שם אפילו בזמנו כל ברכת כהנים אסור להוסיף וכתבו שם התוספת דוקא להוסיף פסוק אחר אסור אבל לומר ברכת כהנים כמה פעמי׳ אינו משום בל תוסיף דלא שייך בל תוסיף בעשיית המצוה שתי פעמים וכן מוכח נמי דפסקינן לקמן בתקיעת שופר דתוקעין מיושב ומעומד ומוסיפין כמה תקיעות אף על גב דאיכא משום בל תוסיף ואפילו אם אתה אומר דתקיעות אלו הם משום ספק מ״מ שב ואל תעשה עדיף וכמו שמוכח התם בפרק ראהו ב״ד בניתן אחת שנתערבו בניתן ארבע שאמר רבי יהושע לר״א כשלא נתת עברת על בל תגרע ולא עשית מעשה בידך וכשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך אלמא גם משום ספק אין להוסיף ושב ואל תעשה עדיף אלא ודאי צריך לומר דשאני התם כיון דאינו מוסיף על המצוה אלא עושה את המצוה כמה פעמים אינו משום בל תוסיף וכן כתבו שם התוספת ולא תקשה מיהו שאנו ק״ל דבשמיני יתובי יתבינן ברוכי לא מברכין דשאני התם דכיון דאינו מכוין להוסיף משום סגה אלא משום ספק אם כן הוה שלא בזמנו ואנן ק״ל כרבא דלעבור שלא בזמנו בעינן כוונה אבל בתקיעת שופר כל היום זמנו הוא כיון דאלו אתרמי ליה ציבורא אחרינא יתקע להו וכדאמרינן התם גבי כהן וכ״כ התוספת ע״ש ואין להקשות מהא דאמרינן לקמן בסימן תרס״ו דצריך לעשות היכרא שלא יהא נראה כמוסיף אלמא דאפילו שלא בזמנו בעינן היכרא שלא יהא משום בל תוסיף שאני התם דחיישינן שישכחו שיושב בה בכיון להוסיף משום מצוה ואף על גב דשלא בזמנו הוא מ״מ אם יושב בה בכוונה עובר משום בל תוסיף ודו״ק: **סב** כהן שנשא את כפיו וכו׳ · כן מבואר גם כן שם בגמרא: **סג** יכול לישא כפיו · פירש אבל אין בו חיוב אפילו אם הוא בבית הכנסת כשקורין לכהנים אינו עובר בעשה כיון שכבר נשא את כפיו פעם אחת וכן כתבו שם התוספת להדיא: **סד** כגון שהם בו בקניות וכו׳ · פירש הר״ן עקומות שנתעקמו ידיו אחורנית עקושות שאינו יכול לחלק אצבעותיו ורש״י פירש עקומות כפופים עקושות לצדיהן ובוקניות כ״ל שהוא מלבון בוהק ומוהר הוא פירש כתמים על ידיו נראין כמיני צבעים · והא דכתב המחבר כגון שהם וכו׳ קאי כמי אפניו ורגליו והוא דעת הרמ״בם דס״ל דבכל מקום דאית בו מום שהוא בגלוי אין לישא כפיו מפני שהעם מסתכלין בו ויסיחו דעתם מהברכה:

את כפיו [כד] מפני שהעם מסתכלין בו והוא הדין למי שיש מומין ברגליו במקום שנוהגים לדוכן בלא בתי שוקים [כה] וכן מי שרירו יורד על זקנו או שעיניו זולפות דמעה וכן סומא באחד מעיניו לא ישא את כפיו · [כו] ואם היה דש בעירו דהיינו שהם רגילים בו ומכירים הכל שיש בו אותו מום ישא כפיו [כז] ואפילו הוא סומא בשתי עיניו · [כח] וכל [ד] ששהא בעיר שלשים יום מקרי דש בעירו ודוקא בעירו אבל אם הלך באקראי לעיר אחרת ושהה שם שלשים יום לא ואפילו לא בא לדור שם להיות מבני העיר אלא בא להיות שם מלמד או סופר או משרת שנה או חצי שנה חשיב דש בעירו בשלשים יום:

לא [כט] אם [ה] מנהג המקום לשלשל הכהנים טלית על פניהם אפילו יש בפניו ובידיו כמה מומין ישא את כפיו: (הג"ה) [ע] ודוקא אם היו ידיו בפנים מן הטלית אבל אם הם מבחוץ לא מהני הטלית לידיו:

לב [ו] היו ידיו צבועות [*] אסטים [*] ופואה (* אסטים ופואה פירוש מיני צבעים): לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בהם ואם רוב העיר מלאכתו בכך ישא את כפיו [עא] וכן אם הוא דש בעירו ישא את כפיו:

לג [עב] מי [ז] שאינו יודע לחתוך האותיות כגון שאומר לאלפין עיינין ולעיינין אלפין וכיוצא בזה לא ישא את כפיו:

לד [ח] קטן שלא הביא שתי שערות [עג] אינו נושא כפיו בפני עצמו כלל [עד] אבל עם כהנים שהם גדולים נושא ללמוד ולהתחנך ומי שהביא שתי שערות נושא את כפיו אפילו בפני עצמו ומיהו [עה] דוקא באקראי בעלמא ולא בקביעות [עו] עד [ט] שיתמלא זקנו שאז יכול לישא כפיו אפילו יחידי בקבע · [י] וכל שהגיע לשנים שראוי להתמלאות זקנו אף על פי שלא נתמלא קרינן ביה נתמלא זקנו: ([עז] ועיין לעיל סימן נ"ג סעיף ח'):

לה [עח] כהן [כ] שהרג את הנפש [עט] אפילו בשוגג לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה: (הג"ה) [פ] ויש אומרים דאם עשה תשובה נושא כפיו ויש להקל על בעלי תשובה שלא לנעול דלת בפניהם והכי נהוג [*]:

לו [פא] מל [ל] תינוק ומת נושא את כפיו · ואם העם מרננים אחריו שהוא שופך דמים [מ] כיון שלא נתברר הדבר ישא את כפיו:

לז [פב] מומר [נ] לעבו"ם לא ישא את כפיו · [פג] ויש [ס] אומרים שאם עשה תשובה נושא כפיו · ([פד] וכן עיקר) [פה] ואם נאנס לדברי הכל נושא כפיו:

לח [פו] שתה [ע] רביעית יין בבת אחת לא ישא את ·

סד מפני שהעם מסתכלין בו · פירש ואם יש לחוש שלא יסיחו דעתם כדפירשית ויש מפרשים משום מאן דמסתכל בכהנים בשעה שעולי' לדוכן עיניו כהות וז"א דדוקא בזמן שבית המקדש היה קיים היו מברכין בשם המפורש והשכינה שורה על ידיהן ואז עיניו כהות אם מסתכל שם · אבל עכשיו שאין מברכין בשם אין להסתכל אלא משום היסח הדעת וב"ו לאוי שאומר את עצמו שלא יסיח דעתו מהברכה יכול להסתכל וכן איתא בהדיא במרדכי הארוך בשם הירושלמי וז"ל אמר רבי יוסי כלום אמרו אסור להסתכל אלא משום היסח הדעת אנא מסתכלנא ולא מסחנא דעתא עכ"ל וכן מבואר נ"כ בגמרא דידן בחגיגה: סה וכן מי שרירו יורד על זקנו · נ"ז מבואר שם משום שהעם מסתכלין בו ויש לחוש להיסח הדעת שלא יסיחו דעתם: סו ואם היה דש בעירו · פירש גם כיוצא שבידיו וברגליו אם בני העיר מכירין אותו ויודעים שיש בו מום זה מותר לישא את כפיו: סז ואפילו הוא סומא בשתי עיניו · כלומר אפ"ה אם בני העיר רגילין ויודעי' בהאי מום מותר לישא את כפיו: סח וכל ששהה שלשים יום וכו' · כ"כ תרומת הדשן סימן כ"ה והב"ח חולק עליו וכתב דאפילו הלך למקום אחר להיות שם באקראי מקרי דש בעירו בל' יום שלא פלוג ומיהא אם קנה בית בעיר אחת אפ"ה לא מקרי דש בעירו לענין נשיאות כפי' אף על גב דלענין שאר דברים ה"ה כאנשי העיר מיד כדאמרינן פ"ק דבתרא קנה בית דירה ה"ה כאנשי העיר מיד לענין נשיאות כפי' שאני עכ"ד ולדינא דברי המחבר עיקר: סט אם מנהג המקו' וכו' · זהו דעת המחבר עצמו ונכון הוא מצד הסברא וכתב הב"י והיינו דוקא כשמנהג המקו' שבכל פעם הכהני' משלשלי' הטלית על פניהם אבל אם אינו מנהג המקו' בכך רק שהוא רוצה לעשות כן מפני המומי' שבו אף על פי שגם שאר הכהנים רוצים לעשות כן כדי שלא יהא בו שינוי משאר הכהני' אפ"ה אין לישא דכיון שלא הורגלו בכך יבואו להסתכל ויסיחו דעתם וכ"ש אם הוא לבדו נושא את כפיו ורוצה לשלשל ע"כ והכל דברי סברא הוא: ע ודוקא וכו' · נ"ז סברת המחבר ונכונה מצד עצמה: עא וכן אם היה דש בעירו · וזו סברת המחבר ונכון הוא דלא גרע ממומי' דאם דש בעירו דמותר וה"ה הכא: עב מי שאינו יודע לחתך האותיות · נ"ז מבואר שם וכבר כתבתי לעיל בשליח צבור במקום שכול' אינו יודעי' לחתך האותיות דמותר להיות שליח צבור ואפשר דכן הדין גם בכהני' וכן מצאתי בשם תשובת הרד"בז וכ"כ בתשובת ב"י חלק א"ח סימן י"ו · ובתשובת הרדב"ז ח"ב סימן מ"ה: עג אינו נושא את כפיו כלל · כלומר אפילו באקראי ואפילו ליכא כהן אחר: עד אבל עם כהני' אחרי' וכו' · פירש ואז אפילו בקביעות מותר והוא משום דילמוד ויתחנך במצות וכן מוכח מדברי התוספת דהתם דמוקי הא דתנן קטן קורא בתורה ומתרג' אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו דמיירי כשאין אחרים עמו ואמאי לא מוקמינן ליה לישא את כפיו בקביעות עם אחרי' אלא ע"כ דס"ל דאפילו קטן ממש שלא הביא עדיין שתי שערות נושא בקביעות עם אחרי' ומטעם דפרישית: עה דוקא באקראי · כבר כתבתי דמיירי בפני עצמו: עו עד שיתמלא זקנו · פירש זקן העליון והלבוש כתב זקן התחתון ואינו נראה כן מדברי הפוסקים · ונראה דאם אין כהן אחר אלא זה שעדיין לא נתמלא זקנו אם הוא מבן שלש עשרה שנים ויום אחד נושא הוא את כפיו אפילו בקביעות כמו שהוא לענין שליח צבור כאשר מבואר לעיל בסימן נ"ג · וכ"כ הב"ח דלהיות ש"צ ולישא את כפיו דינו שוה: עז ועיין לעיל סימן נ"ג סעיף ח' · כלומר דשם מבואר דאפילו היה לו זקן מועט קרינן ביה נתמלא זקנו אם הוא מבן י"ח שנה ולמעלה וקודם לכן בעינן מילא זקן ממש ועיין מ"ש שם בשם מהר"של: עח כהן שהרג את הנפש וכו' · מבואר פרק אין עומדין ולמדו מקרא דכתיב ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם ידיכם דמים מלאו: עט ואפילו בשוגג וכו' · כ"כ הרמ"בם ז"ל וטעמו דס"ל דאף על פי דאין לך דבר שעומד בפני התשובה מ"מ אין קטיגור נעשה סניגור דבידי' אלו שהרג את הנפש אינו ראוי לישא את כפיו אף על פי שעשה תשובה וכן כתבו התוספת בסנהדרין פרק נגמר הדין: פ וי"א דאם עשה תשובה · פירש אפילו הרג במזיד וכן כתב נ"כ המחבר עצמו דסיוף ואף על גב דיצא עליו שם רע שהרג במזיד ולפ"ז פסול וכדלעיל בסימן נ"ג לענין נשיאות כפים שאני שאינו מזיק לנוהה שיצא עליו שם רע וכדאמרינן בירושלמי פרק הניזקין וז"ל שמא תאמר כהן זה מגלי עריות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך אני מברכך שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ע"כ אלמא דשם רע אינו מזיק לו לענין נשיאות כפים דע"כ התם מיירי שיצא שם רע בכך ששפך דמים דאל"כ מוכרח לומר דירושלמי פליג אגמרא דידן בזה דאמרינן כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו וזה דוחק ועוד דלא דרשה גמורה היא והאיך אפשר דירושלמי פליג עליה ודוק: ומשמע במה שאנו פוסלים כהן שהרג את הנפש אפילו עם כהנים אחרים ואפילו אין שם כהן אחר: פא מל תינוק ומת וכו' · כ"כ הרשב"א והטעם משום דלא דמי לכהן שהרג את הנפש ואפילו את"ל דמיירי אפילו בשוגג דשאני הכא דאיכוין לשם מצוה ועוד מי יאמר דבלו לו חדשיו ועוד שמא הרוח בלבלתו ולא הוא גרם וכן כתוב בהג"מיי וזהו שכתב המחבר כיון שלא נתברר הדבר: פב מומר לא ישא את כפיו מבואר בסוף מנחות דף כ"ט הכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש שבירושלים וכ"ש לדבר אחר שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' אשר בירושלים ומזה משמע אפילו שב בתשובה לא מהני דהאי קרא אך לא יעלו כהני הבמות גם אם שבו בתשובה איירי וזהו דעת התו' בשם ספר הזהיר עצמו · כתב הרל"בח סימן קי"ו דכל מה שמונעין אותו נשיאות כפים דוקא אם יש עדים בדבר אבל בלא עדים אין למנוע מנשיאות כפים ויהא הוא ראוי למנוע אם יודע שיש בו אחד מן העבירות הללו: פג וי"א דאם עשה תשובה · זהו דעת רש"י ז"ל שם וס"ל דוקא למקדש שבירושלים היו פסולים אבל בבמה היו מותרים וק"ו בזמן הזה דכשרים לנשיאות כפים: פד וכן עיקר · וז"ל המרדכי בפ' הקורא המגלה עומד דבכל עון יש להפך כזכו' בעלי תשובה שלא תנעול דלת בפני בעלי שבי' ולענין לקרות בתורה ראשון כתב הסמ"ק דאליבא דכ"ע מותר לקרותו ראשון אם שב בתשובה וז"ל האגור ועמא דבר לקרותו ראשון ולישא את כפיו: פה ואם נאנס · זהו דעת המחבר עצמו וסברא נכונה היא דהא לא מקרי מומר אלא אנוס ולשון הרמ"בם כל כהן שעבד ע"ז בין באונס ובין בשגגה אע"פ שעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם וכן כהן שנשתמד לע"ז אע"פ שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם משמע מדבריו דאינו מחלק בין שוגג לאונס ובכ"מ הכיח דברי הרמ"בם בצ"ע והב"ח כתב לחלק דברישא איירי בכהן שעבד ע"ז במעשה ולפיכך לא חילק בין שוגג לאונס דכיון דעביד מעשה אבל הכא דלא עביד מעשה, אלא קיבל באלהי כגון שאמר אלי אתה אינו פסול אם לא אמר כן אלא מחמת אונס ויש קצת ראיה לדבריו מלשון הרמ"בם ולדינא צ"ע ולהלכה הסכי' הב"ח כדעת הרב דאפילו עביד ע"ז במעשה ושב בתשובה כשר לכ"ע: פו שתה רביעית וכו' מבואר פ' שני דתענית והטעם דהתקש נשיאות כפים לעבודה דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה שירות אסור בשתה רביעית יין אף נשיאות כפים אסור בשתה רביעית

[ד] תרומת הדשן
[ה] בית יוסף
[ו] מגלה כ"ד
[ז] שם
[ח] שם לפי' התוס'
[ט] ספ"ק דחולין
[י] בית יוסף
[כ] ברכות כ'
[*] טור רש"י והרב' פוסקי' אגור וב"י
[ל] מרדכי פ' הקורא את המגלה ושאר פוסקי'
[מ] כן מוקי' הרמ"בם להיא דירושלמי
[נ] מכות כ"ט
[ס] רש"י ורבינו גרשון
[ע] לשון הרמ"בם פ"ד מה"ת ממשמעות הגמרא דברכות

את כפיו פז שתאו בשני פעמים או שנתן לתוכו מעט מים מותר אם שתה יותר מרביעית אף על פי שהוא מזוג ואפילו שתאו בכמה פעמים לא ישא את כפיו עד שיסיר את יינו מעליו :

לט פח לא פ היו בו מהדברים המונעים נשיאת כפים ואף על פי שאינו מדקדק במצות וכל העם מרננים אחריו נושא את כפיו : (פט שאין שאר עבירות מונעין נשיאת כפים) :

מ צ כהן נ שנשא גרושה לא ישא כפיו ואין ק נוהגין בו קדושה אפילו לקרות בתורה ראשון ואפילו גרשה או מתה פסול עד שידור הנאה על דעת רבים מהנשים שהוא אסור בהם :

מא צא נטמא ר למת שאינו משבעה מתי מצוה פסול מן הדוכן צב ומכל מעלות הכהונה עד שישוב ויקבל שלא יטמא עוד למתים (יש אומרים דמי שיש לו בת שהמירה לעכו"ם או זנתה צג אין מחייבין עוד לקדשו כי אביה היא מחללת*) :

מב צד החלל ש אינו נושא כפיו :

מג צה אחר ת שבעה ימי אבילות נושא כפיו ובתוך שבעה ימי אבילות צו יצא מבה"כ בשעה שקורא כהנים : (הג"ה) צז ויש אומרים דכל זמן האבלות אפילו עד י"ב חדש על אביו ועל אמו אינו נושא כפיו * וכן נוהגין במדינות אלו :

מד א כהן אף על פי שהוא פנוי נושא את כפיו : (הג"ה) צח ויש אומרים דאינו נושא כפיו דהכהן בלא אשה שרוי בלא שמחה והמברך יש לו להיות בשמחה * וכהנו שנושא כפיו אף על פי שאינו נשוי ומכל מקום הרוצה שלא לישא כפיו אין מוחין בידו רק שלא יהא בבית הכנסת בשעה שקורין כהנים או אומרים להם ליטול ידיהם כהנו צט בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביום טוב משום שאז שרויים בשמחת יום טוב וטוב לב הוא יברך מה שאין כן בשאר הימים אפילו בשבתות השנה שטרודים בהרהורים על מחייתם ועל ביטול מלאכתם : ואפילו ביום טוב אין נושאים כפים אלא בתפלת מוסף שיוצאים

פ שם ברייתא ע"פ ירושלמי דגיטין מ"ו
נ בכורות מ"ה
ק רשב"א ומהר"י אבוהב משניא דברכות : ר ר"י אבוהב בשם דמר שואל ש רמב"ם
* מרדכי פרק בנמר הדין
ת בית יוסף
* מרדכי ס"פ היה קורא עומד
והגהות מיימוני
א מופשטות תשובת הרשב"א
* מרדכי פרק הקורא עומד

יין · ונראה לפ"ז דלאו דוקא יין ה"ה בשאר דברים המשכרים כגון קעילה דבילה וכיוצא בזה דאסורין בעבודת בית המקדש ואין להקשות לפ"ז א"כ ביאה כיוי מה מטרת אסור בעל מום אף כהן מברך בעל מום לא ככר תירץ בגמרא שם דלהכי נסמכה פרשת כהן לפרשת נזיר לומר לך מה נזיר אף בעל מום אף כהן מברך אפילו בעל מום ומיהא מומי' שבגלוי לא משום סיבה הדעת וכדלעיל : **פז** שתאו בשתי פעמים · הכל הוא מדברי הרמב"ם ז"ל פ"א מה"ת וס"ל דכל שבכהן חייב עליו אם עבד אסור באן אבל כשיאות כפים : **פח** לא היו בו מדברים המונעים נשיאות כפים וכו' · כן מבואר מדברי ירושלמי שהבאתי לעיל והטעם מפני שאינו אלא ריכון בעלמא ולא נודע בודאי : **פט** שאין שאר עבירות · נראה מדבריו שהיה מפרש דברי המחבר בשאר עבירות וז"א דא"כ אמאי נקט וכל העם מרננים אחריו ת"ל דאפילו נודע בוודאי נ"כ נושא את כפיו אלא כדכרשית הוא עיקר ויותר נראה להגיה כדברי הרב ואין וי"ו במקום ש"ן והוא דין בפני עצמו וקמ"ל דאף על גב דההורג את הנפש או עובד ע"ז ולא שב בתשובה אינו נושא את כפיו אבל בשאר עבירות אפילו עבר במזיד ולא שב עדיין בתשובה נושא את כפיו דאטו משום דעביד הא אומרים לו עשה עוד דמצות עשה הוא על הכהנים לברך את ישראל וכ"כ הטור וכן דעת הרמב"ם וז"ל הב"ח אפילו עבר על ג"ע שהוא משלשה עבירות שיהרג ואל יעבור ולא שב אפ"ה כשר לנשיאות כפים וטעמא דמלתא דאשכחן דקודש'בריך הוא כעשה כבינור על עבירה זו דקאמר לפתח חטאת רובץ וא"כ לא קמיר כע"ז וש"ד לענין נשיאות כפים : **צ** כהן שנשא גרושה כ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה ומהר"י הגדול אבוהב ואין זה סותר למ"ש הרב בסמוך שאין שאר עבירות מונעים נשיאות כפים דהיינו דוקא בעבירו' שאין הכהנים מוזהרים יותר מישראל אבל במה שהכהנים מוזהרים יותר מישראל שהוא שקדושת כהונתו גרם לו והוא חיללו לפיכך פסול לכל דבר כהונה עד שידור ע"ד רבים וכו' ולפ"ז נ"ל הא דאמרינן בברכות כהן הנושא נשים בעבירה וכו' היינו בנשים שמוזהר הכהן יותר מישראל כגון גרושה וחללה וזונה וגם מ"ש המחבר כהן שנשא גרושה ה"ה חללה וזונה וחד מינייהו נקט · **כתב** הב"ח וז"ל שכינו בכ"כ דובאים דערל שמתו אחיו מחמת מילה פוסל את העבודה שנאמר כיחזקאל כל ערל לב וערל בשר לא יבא למקדשי ומשמע יודא נמי ברכה לעבודה דכהן ערל אסור בנשיאת כפים ולא הזכירו הפוסקים ואפשר דכיון דבפרק הכשפי' מסקינן דערל אינו במיתה אלא באזהרה וכל שבכיאת מקדש פטור מותר בנשיאת כפים עכ"ד ואין דבריו כראין אלא העיקר כדאמרינן התם בפ"ד דתענית אי מה כהן משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא ומשני הא אתקש לנזיר מאי נזיר אף בעל מום אף כהן מברך אפילו בעל מום ומאי חזית דמקשי' לקולא אקיש לחומרא ומשני הסמכתא ניהו מדרבנן ולקולא אלמא דהסמיכו אהקישא דנזיר והתירו אפילו בעל מום אף על פי שאם עבד הוא במיתה מכ"ש ערל שאינו אלא באזהרה דנזיר ודאי אין חילק בין ערל למוהל ודע דכהן שנושא נשים בעבירה דפסול לכהונה בין איסורי דאורייתא ובין איסורי דרבנן בין גרושה ובין חלוצה ואפי' אינו יכול לגרשה מחמת הוכב כפשות כיון שהיה מתחלה כושא בדבר כפסל לנשיאת כפים ולקרות ראשון ועיין בתשובות הרא"ם ח"א סימן ג"ק · אם אומר על עצמו שאינו כהן ונשא אשה פסולה לו אפילו גרשה והדיר הנאה יוכל נשים הפסולות אין לו דין כהן לישא את כפיו ולברך ראשון ולקרות בתורה ראשון הר"י הלוי בתשובה סימן ל"ג : **צא** נטמא למת שאינו משבעה מתי מצוה · עיין בי"ד בהלכות ט"מ מי הם ז' מתים שמותר לכהן לטמא להם : **צב** ומכל מעלות הכהונה · פירש לעלות בתורה בראשונה וגם לכבדו בכל ענין דאמרינן וקדשתו לכבדו בכל דבר שבקדושה ראשון הוא מדברי מהר"י אבוהב שכתב כן בשם מר שמואל כתב בתשובות הרל"בח סימן קי"ד כהן שדחף אשה הרה והפילה יכול לישא את כפיו ע"ש : **כתב** הרד"בז ח"ש סימן רי"ט אחד לכהנים שרוצה להמיר ומשפטם דמשהו להו מ' יומים ואם חוזר בו מכניסין אותו על דעתו וזה חוזר בתוך מ' יום מסתברא דאינו נפסל בכך ובספר בדק הבית כתב לדעת הרמב"ם כל שהמיר לע"ז אף על פי שעדיין לא עבד פסול לנשיאת כפים ואפשר לחלק בין הא דהרמב"ם לנידון של הרד"בז הנ"ל · כתב בתשובות הרא"בח ח"ם סימן מ"א דבשביל ריכון בעלמא בעבירות שפוסלים מן הכהונה אין למנוע מלישא את כפיו כתב בתשובות מהר"א ששון גם לדעת הרמב"ם דס"ל דאפילו בשוגג מיקרי מומר לענין נשיאת כפים וי"א אפילו באונס ולא נראה דבריהם : **צג** דאינו מחויבים עוד לקדשו · פירש לעלות לדוכן ולקרות בתורה ראשון וכ"ל דהיינו שאין אומרים לו לעלות אבל אם עולה אין מוחין בידו וכמו שכתב הר"מ מרוטנבורג לענין כהן שמגלי עריות וז"מ תימא לי על דברי הרב שהוא פסק לעיל שאין שאר עבירות מונעים נשיאו' כפי' ומשמע דאם הוא עצמו מגלי עריות ומזנה אין מונעים ממנו נשיאת כפים ואם בתו זנתה תחמיר עליו יותר משהוא עצמו מזנה וכ"ל דהתם מיירי בשעשה תשובה וכן מצאתי בשם הרא"בח בח"ם סימן י"א דהא דאין מונעים אותו מלישא כפיו בשאר עבירות מיירי כשעשה תשובה אכן לדברי הרב שכתב בסעיף ל"ה וי"א דאם וכו' א"כ בשאר עבירות אפי' לא עשה תשובה וצ"ע ונראה גם לדברי הרב אין להחמיר אלא אם זנתה בזיקת נשואין או אירוסין אבל פנוי' לא דהאי קרא את אבי' מחללת בזיקת נשואין מיירי וכדאיתא בסנהדרין כ"ד מיתות ב"ד ע"ש וכתב בכ"נ מה"כ דאין מנהג בזמן הזה לפסול הכהן משום זנות בתו וכ"כ מדברי הש"ם בסנהדרין שאינו נפסל מדין כהונה · כתב בכ"נ ערל שמתו אחיו מחמת מילה לא ישא את כפיו משום דעדיין לא נכנס בברית של אברהם ואין דבריו מוכרחי' ועיין כק"נ : **צד** החלל אינו נושא את כפיו כ"כ הרמב"ם ומפרש הטעם לפי שאינו עליו קדושת כהנים : **צה** אחר ז' ימי אבילות · הטעם משום דבעינן שיהא שרוי בשמחה ובתוך ז' אסור בכל מיני שמחה ובשב' וי"ט בתוך ז' נמי לא ישא את כפיו : **צו** יצא מבה"כ וכו' וכבר נתבאר שא"צ להיו' בחוץ לבה"כ רק בשעה שקורא כהני' ולא יותר וכדלעיל סעי' ד' ומיהא לכאו' צריך לצאת קודם שיתחיל ש"צ ביעבודה וכ"כ מורדכי בהדיא והטעם משום דאמרינן כל כהן שאינו עוקר רגליו ברצה שוב אינו עולה : **צז** דכל זמן האבילות אפי' עד י"ב וכו' · פי' וה"ה בל' על שאר קרובי' וכ"כ המרדכי דאין לישא כ"ז שאינו יושב במקומו מחמת האבל וכ"ל בקרובי' שהם כפולים מדת דצריך להראו' קצת אבילות בשבת ראשונה דחייב לישא כפיו ובפשוט הוא ונראה עוד דאם לא יצא מבה"כ בשבת וי"ט בשעה שהחזן קורא כהני' צריך לעלו' שלא יעבור על עשה ועוד דהוי כאבילו' בפרהסי' דאסור בשב' אפי' בתוך ז' ימי אבילו' ומכ"ש בתוך י"ב חדש אפי' בימות החול במקומות שנוהגי' לישא כפים גם בימות החול ועיין כ"נ מה"ק : כתב בכ"נ מה"ב שאין אומרי' שאינו ושאי וכו' בבית האבל וע"ש : **צח** כהן אע"פ שהוא פנוי כ"כ הרשב"א בתשובה וכתב בספר הזוהר דכהן שאינו נשוי פסול לעבודה וכיון שפסול לעבוד' פסול לנ"כ מיהא ע"כ לכי סוגיא דש"ס משמע דלא ק"ל כזוהר בזה מדאמרינן כהן גדול בי"כ מתקינן אשה אחרת משום דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו וביתו זו אשתו אלמא דלעבודה אינו נפסל וגם על דברי הי"א קשיא אם כשר לעבודה ק"ו לנשיאות כפים וצ"ע : **צט** ויש אומרים וכו' · וכ"ל דעם כהנים אחרים מותר לישא כפיו אליבא דכ"ע · וכ"ל ראיה דהא תניא ס"פ כרך לולב הגזול קטן היודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה ומסקי' התוספת בפרק הקורא את המגלה עומד דמיירי עם כהני' אחרי' וע"כ בכנוי איירי דלאו ברשיעי עסקינן דהא אמרינן המשי' אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר וכו' וכדפסק המחבר בס' א' בא"ע דהוי כונות אלא ע"כ בכנוי איירי ואפ"ה קאמר דמותר לישא כפיו עם כהנים אחרים וכן כתב בספר כ"נ ועיין בתשובות הרדב"ז ח"א סימן קכ"ח ודוקא פנוי שלא נשא אשה אבל אם אין אשתו עמו נושא את כפיו לבד : **ק** ובכל מדינות אלו וכו' · משום שאז שרוים וכו' ובהגהות מיימוני מפרש הטעם משום דקשה להם לטבול

שיגמרו או יוציא הכנסת וישמח בשמחת יום טוב (דברי עצמו) וכל שחרית ומוסף שאין נושאים בו כפים אומר השליח צבור אלהינו ואלהי אבותינו וכו׳ כדלעיל סוף סימן קכ״ז · ויום הכפורים נושאים בו כפים כמו ביום טוב ויש מקומות שנושאים בו כפים בנעילה קא ויש מקומות אפילו בשחרית:

רוקח[ב] **מה** [ב] אלו תיבות שהכהנים הופכים בהם לדרום ולצפון יברכך וישמרך אליך ויחנך אליך לך שלום: (הג״ה) ונוהגין שמאריכין בניגון אלו התיבות כי כל אחת מהן הוא סוף ברכה בפני עצמה ואומרים רבון כמו שמפורש בסימן ק״ל בשעה שמאריכין בניגון התיבות שבסוף הפסוקים דהיינו וישמרך · ויחנך · שלום · והמקרא לא יאמר רבון וכו׳ · * קב אסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך:

* תשובת מהר״יל סימן קי״ח

* מרדכי הגהות דגיטין

קכט באיזה תפלות נושאים כפים · ובו ב׳ סעיפים:

[א] תענית כ״ו

א [א] אין נשיאת כפים אלא בשחרית ומוסף ובנעילה ביום שיש בו נעילה [א] כמו ביום הכפורים אבל לא במנחה משום דשכיחא שכרות באותה שעה [ב] שמא יהא הכהן שכור וגזרו במנחה של תענית אטו מנחה שאר ימים אבל בתענית שאין בו נעילה הואיל ותפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה היא דומה לתפלת נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר ימים הילכך יש בו נשיאות כפים: (והמנהג שלנו כבר נתבאר לעיל סימן קכ״ח):

[ב] רמב״ם פרק י״ד מהלכות תפלה

ב [ב] כהן שעבר ועלה לדוכן ביום הכפורים במנחה כיון שהדבר ידוע שאין שם שכרות הרי זה נושא את כפיו ואין מורידין אותו מפני החשד שלא יאמרו פסול הוא ולכן הורידוהו: (הג״ה) [ג] ולכן אומרים במנחה ביום הכפורים אלהינו ואלהי אבותינו אף על גב דאין ראוי לנשיאת כפים מכל מקום הואיל ואם עלה לא ירד · מקרי קצת ראוי * וכן נוהגין במדינות אלו אף על פי שיש חולקים:

* הגהות מיימוני

קל רש״ע שאומרים בשעת נשיאות כפים · ובו סעיף אחד:

[א] ברכות נ״ה

א [א] מאן [א] רחזא חלמא ולא ידע מאי חזא [ב] ניקום קמיה כהני בשעה שעולים לדוכן ונימא הכי רבונו של עולם אני שלך וחלומותי שלך וכו׳ · ויכוין דלסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן [ג] ואי לא לימא הכי אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון שתשים עלינו שלום: (הג״ה) ובמקום שאין עולים לדוכן יאמר כל זה בשעה שהש״צ אומר שים שלום ויסיים בהדי שלית צבור שיענו הקהל אמן:

הר״ן פ׳ החולץ

קלא דיני נפילת אפים · ובו ח׳ סעיפים:

[א] תלמידי הרשב״א בשמו ושאר פוסקים

א [א] אין [א] לדבר בין תפלה לנפילת אפים [ג] כשנופל על פניו נהגו להטות על שמאל · [ד] וי״א דיש להטות על צד ימין והעיקר בשחרית כשיש לו תפילין כשמאלו על צד ימין משום כבוד תפילין * ר״י בשם ובערבית או כשאין לו תפילין כשמאלו יטה על שמאל * [ה] ולאחר שנפל על פניו יגביה ראשו ויתחנן מעט מיושב וכל מקום ומקום לפי מנהגו ומנהג פשוט לומר ואנחנו לא נדע וכו׳ וחצי קדיש אחרי [ו] ולמנצח * ואפי׳ בימים שאין

* פי׳ ר״י ב״ן וב״י בשם הרוקח

* מנהגים

* טור

בכל יום ומהר״יק כתב עליו דתלוי תניא בדלא תניא דמאי מכני שנוהגים לטבול הוא תומרת דאתי לידי קולא שהרי טבילה לנשיאת כפים לא הוכרת בתלמוד ואם הם כהנו להחמיר ולטבול למה יבטלו בשביל הטבילה שלשה עשה בכל יום משמע מדבריו דאין צריך טבילה לכ״כ ותומרא בעלמא נהגו הכהנים בעצמם והב״י כתב ויפה מנהג של בני ארץ ישראל וכל מלכות מצרים שנושאים כפיהם בכל יום ואינם טובלים לנשיאת כפים וכן ראוי ונכון לנהוג בכל מקום שלא לבקש תחבולות לבטל מצות עשה שבתורה אף על פי שאין הכהן עובר אא״כ קוראים לו וכדלעיל מ״מ הרי שבע ברכה יבא לעשות ע״י ברכת הכהנים: **קא** ויש מקומות וכו׳ · ומטעם כיון שמסיים קודם צאת הכוכבים לא מקרא לילה: **קב**. אסור להשתמש בכהן וכו׳ · וכן יש לזהר לע״ה שלא ישא כהנת וכדאמרינן בש״ס או קוברו או קברתה או מביאו לידי עניות ועיין בש״ג פ״ג שאכלו:

קכט א מ״ש כמו בי״ה · פירש אפילו בזמן הזה שמפסיקין ברחמים בי״כ אפ״ה אין נשיאת כפים אלא בנעילה ולא במנחה וכן פסק המחבר לקמן בסימן תרכ״ב שאין נשיא׳ כפים במנחה של י״כ. **ב** שמא יהא הכהן שכור · ושכור אסור בנשיא׳ כפים וכדלעיל סימן קכ״ח סעיף ל״ח אבל במוסף לא גזרו וכתב הרא״ש משום שאסור לאכול קודם מוסף ועל כן ליכא למיחש לשכרות אף על גב דהמחבר פסק לקמן בסימן רפ״ו סעיף ג׳ דמותר לטעום קודם תפלת מוסף היינו דוקא טעימה בעלמא אבל לא סעודת קבע וכיון דאסור בסעוד׳ קבע ליכא למיחש לשכרות: **ג** ולכן אומרים וכו׳ והב״ח כתב שאין מנהג וא״כ נכון דהוי כתרתי דסתרי אהדדי:

קל א מ״ש ומאן דחזא חלמא וכו׳ · מבואר פרק הרואה דף נ״ה והנוסחא בטור כמי מרה ע״י משה וכמי יריחו ע״י אלישע וכמרים מצרעתה וכנעמן מצרעתו וכחזקיה מחליו ולא כמו שנדפס בסידורים: **ב** ניקום קמיה כהני וכו׳ · ואין להקשות דהא אמרינן פרק כאמרין יש עבד שרבו מברכו ואיכו מכביר לו פנים משום שאסור לומר שום ענין בשעה שהכהנים אומרים ברכת כהנים יש לומר דקשיב שפיר מאזין שמראה עצמו דמקבל ברכת כהנים ומ״ה קאמר שיתקיי׳ בו ברכת הכהני׳ שיתהפך חלומו מטב לבים וכן תירץ בתשובת מהרי״ל וכן הסכים הב״י אבל בתרומת הדשן כתב דיש לדקדק שיאמר מוש בשעה שהכהנים מאריכין בכאף דישמרך ויחנך ובתיבת שלום א״א להמתין עד שסיימו התיבה שהרי מאריכים בניגון קודם שיגמרו המ״ם דשלום מ״מ מתי דאפשר לתקן ולמעבד כהלכה טוב יותר וכן משמע מדברי הרב בהג״ה סוף סימן קכ״ח · וכתב הב״ח בשם מהרש״ל ואני קבלתי שיוסיף בה בסוף ותבוא עלי ברכת כהניך ותרצני · כתב בתשובת מהרי״ל סימן קכ״ה המקרא העומד תחת החזן להקרות בכיון תפלה מראשה ועד סופה לא יאמרו רבונו של עולם שהוא הפסק: **ג** ואי לא לימא וכו׳ פי׳ שלא סיימו עדיין כהנים יאמר אדיר במרום וכו׳ כי היכי דלסיים בהדי כהנא תיבת שלום ויענה תכף אמן:

קלא א לשון הטור ולאחר שסיים חזרת התפלה נופלי׳ על פניהם ומתחנן השליח צבור וכל הצבור והוא מבואר בכמה מקומות בתלמוד וכתב בשם רב נטרונאי גאון שנפילת אפיים בצבור הוא רשות ולכך מקילין בבית החתן ובית האבל וכתב דהטע׳ הוא משום דאין אנו עושים כמו שעשה משה דכתיב ואשב בהר וכתיב ואנכי עמדתי בהר וכתיב ואתנפל לפני ה׳ ומאחר שאין בנו כח לעשות יותר אנו אומרים ואנחנו לא נדע מה נעשה וכו׳: **ב** אין לדבר וכו׳ · כ״כ תלמידי הרשב״א בשמו בפרק כוהב וכ״כ בארחות חיים בשם הגאונים וכ״כ בספר אוהל מועד ומשמע דאם אירע שהפסיק מ״מ יפול על פניו אך אינו מרוצה כ״כ כמו אם לא הפסיק וראיה מעובדא דר״א עם ר״נ דלא שבקי׳ אתתא למיפל על אפי׳ וגם מההוא מעשה יש להביא ראיה דנפילת אפים רשות דאי לאו האיך לא נפל ר״א על אפי בשביל אשתו: **ג** כשנופל על פניו וכו׳ · כ״כ הטור בשם רב נטרונאי גאון ובשיבולי׳ לקט כתב עוד טעם נכון להטות על צד שמאל מפני דהשכינה כנגד ימין המתפלל כד״א ה׳ צלך על יד ימינך כמצא כשהוא מוטה על שמאלו פניו כלפי שכינה אבל כשהוא מוטה על ימינו נמצא שאחוריו כלפי שכינה וז״א מדרך כבוד: **ד** וי״א להטות על צד ימין · ז״ל הרוקח אנו מטין הימין כי השכינה נגד אדם כדאמר שויתי ה׳ לנגדי תמיד וכשמטה על ימינו והשכינה כנגדו הרי שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני וכ״כ הרי״בש בתשובה בשם רש״י וכן מבואר בבראשית רבה עכ״ל והעידו על מהר״י וייל דלעולם נפל על צד ימין: **כתב** במהרי״ל דש״ב היושב ואחוריו לצד דרום יפול על צד ימין כדי שיכסף ראשו לצד התיבה וסימן וימינו תחבקני ע״כ וכן העתיק הד״מ לשון מנהגים אין אומרין בתחנון בא״י שומע תפלה אלא אומר עד יבושו רגע · כתב בהגהות מיימוני הטעם דמסתירין פניהם כשאומרים תחנון משום דישראל היו משתחוים בעזרה והיה ריוח בין כל א׳ וא׳ ד׳ אמות כדי שלא ישמע א׳ מחבירו מה שהוא אומר ולפי טעם זה ודאי דאין לחלק בין מקום ס״ת למקו׳ שאין ס״ת אך איכא לחלק בין יחיד המתפלל בפני עצמו בין הוא מתפלל עם הצבור: **ה** ולאחר שנפל על פניו · מדברי הזוהר פר׳ במדבר משמע דיש לומר מזמור אליך ה׳ נפשי אשא אחר שסיים רחום וחנון והתודה על חטאיו ויכוין דמוסר עצמו למיתה בשביל חטאיו ואינו נותן עוד נשמתו בפקדון כמו בלילה ובכוונה זאת מתכפר על חטאים שחייב עליהם מיתה כיון דאמר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון אך הזהיר מאוד בזוהר דבעי לכוין כוונה זאת בכל לבו ואי לאו ח״ו גורם מיתה לעצמו בלא זמנו משום דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני והמנהג להתכסו׳ בטלית או בסודר ולא ליפול על יד עצמו מפני שכתובין שם עונות של אדם כ״ג מה״כ: **ו** אומרים למנצח · וז״ל המטה משה ותקנו לאמרו בכל יום מפני שיש בו תחנה ותפלה יענך ה׳ ביום צרה וגם יזכר כל מנחותך וגם לפי שאדם צריך לפרנסה

שאין אומרים תחנון אומרי׳ למנצח מלבד בראש חדש [ז] חנוכה ופורים וערב פסח וערב יום כפור [ח] ותשעה באב * ועיין לקמן סימן תק״כט : [*] עכהגים

ב [ט] נפילת [ב] אפים מיושב ולא מעומד : (הג״ה) [י] יש [ב] ב״י בשם תלמידי אומרים דאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וספר תורה בתוכו אבל הקבלה בלא זה אומרים תחינה בלא כיסוי פנים וכן נוהגים * [יא] וחצר בית [*] ב״י בשם דוקח הכנסת הפתוח לבית הכנסת * [יב] או בשעה שהצבור מתפללין יחיד סימן סכ״ד אפילו בביתו אומר תחינה בנפילת אפים * :

ג [יג] אין נפילת [*] מהרי״ל אפים בלילה ובלילי אשמורות נוהגים ליפול על פניהם שהוא קרוב [*] ד״ע כי׳ אגיד ליום :

ד [יד] נהגו [ד] שלא ליפול על פניהם לא בבית האבל [ג] מהרי״א בהג״ה [טו] ולא בבית החתן [יז] ולא בבית הכנסת ביום מילה ולא כשיש בשם ספר גדורות שם חתן : (הג״ה) ודוקא שהמילה או החתן באותו בית הכנסת [ד] שבולי הלקט אבל אם אין המילה בבית הכנסת [יז] אף על פי שהיא בבית הכנסת האחר׳ אומרים תחנון * וביום המילה שאין אומרים תחנון דוקא שחרית [*] פסקי מהרי״א שמלין או התינוק אבל במנחה [יח] אף על פי שמתפללין אצל התינוק סימן פ״א הכיוול אומרים תחנון וזה שאין כן בחתן שאין אומרים תחנון כל היום שמתפללין אצל החתן * ולא מקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה : [*] הג״ה מיימוני

ה [ה] אם הלה מילה בתענית צבור מתפללים סליחות פ״ה מה״ת ואומרים וידוי ואין נופלים על פניהם ואין אומרים והוא רחום : [ה] שם בשם רבי (בשחרית אפילו במקום שנוהגים לאומרו בלא זה) : בר יהודה

ו [יט] נהגו [ו] שלא ליפול על פניהם בתשעה באב ולא בחמשה עשר בשבט [ו] בית יוסף [כ] ולא בראש חדש ולא במנחה שלפניו [כא] ולא בחנוכה ויש אומרים גם במנחה שלפניו (וכן נוהגין) [כב] בפורים אין נופלים על פניהם ([כג] בל״נ בעומר אין נופלין בערב יום כפור אין נופלין וכן ערב ראש השנה [כד] אפילו שחרית) : (מנהגים)

ז [ז] ומנהג [ז] שם פשוט שלא ליפול על פניהם בכל חדש ניסן ולא בתשעה באב ולא בין יום הכפורים לסוכות : (ולא מתחלת ראש חדש סיון עד אחר שבועות :

ח [ח] אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו [ח] מגלה כ״ב [כה] כשמתפלל על הצבור [כו] אלא אם כן הוא בטוח שיענה כיהושע בן נון : (הג״ה) [כז] וכן אסור לכל אדם ליפול על פניהם בפשוט ידים ורגלים אפילו אין שם אבן משכית *. [כח] אבל אם נוטה קצת [*] הג״ה אשירי סוף על צדו מותר אם אין שם אבן משכית [כט] וכן יעשו ביום כפור כשנופלין פ׳ תפלת השחר על פניהם או יציעו שם עשבים כדי להפסיק בין הקרקע וכן נוהגין * : ורי״נס סי׳ תי״ב

[*] מרדכי

קלב דיני קדושת ובא לציון׳ ובו ב׳ סעיפים :

א [א] מתרגמין קדושת ובא לציון וצריך ליזהר [ב] בו מאד [א] סוטה מ״ט [א] לאומרו בכוונה : (הג״ה) ולענין אם היחיד [ב] טור אומרה דינה כדין קדושה שביוצר ועיין לעיל סימן נ״ט · [ב] ובקדושה שבתרגום יחיד אומרה ולא שנים ואין לאומרה בקול רם :

ב [ג] אסור [*] ב״י סי׳ נ״ט לאדם לצאת מבית הכנסת קודם קדושה דסידרא : (הג״ה) [ג] רב עמרם גאון ואומרים

לברכה בכל יום ומזמור זה אמר דוד על ישראל כשהיו צריכים לפרנסה והיו כוספים בנדוד והיה דוד מתפלל שישובו בשלום ולפיכך תקנו לאומרו בכל יום סמוך לתהלה לדוד דאית ביה ענייתא דפרנסה וגם דאית ביה צ׳ אותיות ומיה דבסוק ישלח עוזרך מקודש כאחד על משיח ב״ד אלה ברכב הוא ולמשות גוג מגוג . **ז** וחנוכה ופורים · ובמנהגים כתב דאפילו פורים קטן אין אומרים למנצח : **ח** ותשעה עשר באב אבל בחמשה עשר בשבט שהוא רק ראש השנה לאילנות אומרים למנצח :

ט נפילת אפים מיושב ולא מעומד וכו׳ · הב״י כתב דכן הוא נכון על פי הקבלה אבל לפי הדין משמע מדברי הרי״בש שאין להקפיד אלא יכול ליפול על פניו מעומד בהטייה קצת וע״ש בסימן תי״ב והטעם מבואר שם מפני דנפילת אפים הוא רשות ולפיכך אין מדקדקין בו · ובמהרי״ל כתב וז״ל כשיצא עושה שלום והחזן רוצה להתחיל ברכו או במ״ש ויהי נועם היה כשאר עומד במקומו ונכה פניו ואמר תחנה וכן במ״ש ויהי נועם טרם חזר למקומו כדי שלא יהא נראה כלב שב על קיאו ואפשר דנכה״נ מודים בעלי הקבלה ע״כ לשון מטה משה : **י** יש אומרים · וכן איתא במנהגים והטעם מבואר דכתיב במלחמות העי ויפול על פניו לפני ארון ה׳ · והב״י כתב על זה ואם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה וכתב בכ״נ מה״כ דשאר ספרים ה״ה כס״ת : **יא** וחצר בית הכנסת הפתוח וכו׳ · פירש אפילו מתפלל שם ביחיד ועפ״ז נוהגים ליפול בעזרת נ״ה ואם פתח ביטול נופלים בלא כיסוי כ״כ בדרשות מהרי״ל : **יב** ובשעה שהצבור מתפללין וכו׳ · ובספר לבוש אינו מסכים לדברי הרב בפשט דבריו ומפרש דהרב מיירי ביחיד דביתו סמוך לבית הכנסת ושומע כשהצבור מתפללין ואפילו אין כתחו פתוח לב״ה אבל בלאו הכי מתפלל תחנה בלא כיסוי פנים : **יג** אין נפילת אפים בלילה וכו׳ · כ״כ הרב הגדול מהרי״א בהג״ה בשם ספר גדורות וז״ל בלילה אין נפילת אפים והענין כי כבר מקובל לחכמים כי נ״א רמז למדת הלילה והא דנופלי׳ על פניהם בליל אשמור׳ מפני שהוא קרוב ליום עכ״ל וכתב אם הוא אחר חצות לילה נופלים וקודם חצות יאמר המזמור בלא נ״א : **יד** נהגו שלא ליפול וכו׳ הטעם משום דנפילת אפים גם בצבור הוא רשות ולפיכך הקילו בו בבית האבל וכו׳ והטעם כתב השבולי לקט משום דאתקש לחג דכתיב והפכתי חגיכם לאבל והלכך גם אין אומרים וידויים ותחנונים בבית האבל · וכתב בכ״נ דאף ביתום שיות אביו קודם שנולד אין נ״א ותחנונים : **טו** ולא בבית החתן · כ״כ מבואר בטור ופירש אם מתפללין בבית שיש בו החתן ביום החופה אין נופלים ע״פ. **טז** ולא בבית הכנסת ביום המילה וכו׳ · וז״ל שיבולי לקט בשם רבינו יהודה מצאתי ביום המילה אין נופלים על פניהם בכנסת אשר שם המילה ואם הוא יום שני או חמישי אין אומרים תחנונים ולא והוא רחום ואין נופלים על פניהם ואם מלה המילה בתענית צבור מתפללין סליחות ואומרים וידוי ואין נופלים על פניהם והטעם משום דמצות מילה קיבלו עליהם בשמחה דכתיב שש אנכי על אמרתך ואין חילק לבן ישראל או בן שפחה שנימול לשמה : **יז** אף על פי שהוא בבית הכנסת האחרת · כן משמע נ״כ מדברי שבולי לקט הנ״ל : **יח** אף על פי שמתפללין אצל התינוק · ומהרש״ל והב״ח חולקים עליו וסוברים דאם מתפללין אצל התינוק גם במנחה אין נופלים ע״פ וכן המנהג בקצת מקומות וכן יש ליישב דברי הגהות מיימוני : **יט** נהגו שלא ליפול בחמשה עשר באב וכו׳ · כ״כ הב״י ואף על גב דעכשיו בטלה מגילת תענית מ״מ לענין נפילת אפים שהוא רשות לית מנהגא לבטל : **כ** ולא בראש חדש ולא במנחה שלפניו · הטעם בר״ח משום דאקרי מועד ולא במנחה שלפניו משום דק״ל דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה דנוהגים אותו יום קודש ולמחר קודש ומשמע מדברי המחבר דבט״ו בשבט ובאב יש נפילת אפים במנחה דלפניהם אבל אין המנהג כן : **כא** ולא בחנוכה · הטעם כתב בשבולי לקט מפני שהם ימי שמחה דתקנו בו חכמים לאמר הלל ולהודות בשמחה על הנס : **כב** בפורים אין נופלים · גם זה מבואר שם ומשיים שם ומיהו לפניו ולאחריו מותר והיינו דבערב פורים בשחרית מותר אבל במנחה אין נ״א : **כג** בל״נ בעומר · בכל אלה המנהג שגם במנחה לפניהם אין נופלים : **כד** אפילו שחרית · קשה נ״כ אעי״כ ובאשמורת שעומדים לומר סליחות נופלים בו וכמו שמבואר לקמן בהלכות ראש השנה סימן תקפ״א סעיף ב׳ : **כה** כשמתפלל על הצבור · פירש לאפוקי אם מתפלל על עצמו מותר ליפול אפילו בין הציבור והטעם משום דמהרהרים אחריו אם לא נענה ולפ׳ז בביתו על הצבור מותר וכ״ז איירי בשאין הצבור נופלים בתחנון אבל בין הצבור כשנופלים בתחנון מותר וכן מבואר בהגהות מיימוני פ״ה : **כו** אלא אם כן בטוח שיענה וכו׳ · פירש שאומר לו הקדוש ברוך הוא קום לך למה אתה נופל על פניך : **כז** וכן אסור לאדם · ואף על גב דאין איסור מן התורה אלא בפישוט רגלים וידים על אבן משכית מ״מ גזרו חכמים אפילו ליכא אבן משכית דאסור להשתחות בפישוט ידים ורגלים משום דגזרינן אטו אבן משכית ובד״מ כתב בתשובה בשם רב שרירא דאביי ורבא מיישי לאבן משכית אפילו לא היתה שם רצפת אבנים לפניהם שמא היה שם ונכנה עליה עכ״ל : **כח** אבל אם נוטה קצת על צדו · אם אין שם אבן משכית אבל באבן משכית אפילו אם נוטה על צדו אסור בפישוט ידים ורגלים אך בלא פישוט ידים ורגלים מותר אם נוטה קצת על צדו אבל בהדבקת פנים בקרקע אסור אפילו בלא פישוט ידים ורגלים מדרבנן וכ״כ הטור בהדיא : **כט** וכן יעשו ביום כפור · פירש אף על פי שנופלים בלתי פשוט רגלים וידים מ״מ בהדבקת פנים בקרקע אסור מדרבנן וכמו שכתבתי בסמוך :

קלב א מ״ש לאומרו בכוונה · והטעם מפרש שם רש״י ז״ל שתקנוה שיהיו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט שאומרים תרגומיין והם כעוסקים בתורה וכיון שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ חביב הוא לפני הקב״ה מאוד ובזכותו נתקיים עלמא : **ב** ובקדושה שבתרגום · כלומר דלענין קדושה שאומרים בלשון הקודש נוהגים לאומרו גם ביחיד אבל קדושה שבלשון תרגום אסור לאומרו ברבים ודוקא ביחיד אומרים אותו והוא מדברי הזוהר וכתב בסימן נ״ט שנים יוקרא ואחד תרגום כלומר קדושה דהוא לשון המקרא שהוא לשון הקודש אומרים אותו שנים ויותר אבל קדושת התרגום דוקא אחד ולא שנים וכתב הב״י דלכך נוהגים לאמר קדושת שבתרגום בלחש כדי שיהא נראה שאומר כל אחד בפני עצמו וכ״כ הרב בכאן דאין לאומרה בקול רם ומטעם הנ״ל : **ג** אסור לאדם לצאת מבית הכנסת · וז״ל רב עמרם גאון אסור לצאת מבית הכנסת קודם קדושה דסידרא דדבר שבעולם מתקיים עליו אין לגלגל בו ייה שאומרים אשרי קודם ובא לציון · כתב הרוקח משה דהוא מוסיף מזה דאמרינן

ואומרים אחר כיום התפלה ד עלינו לשבח מעומד * ויזהר לאומרו בכוונה וכשיגיע אל אל לא יושיע יפסיק מעט קודם שיאמר ואנחנו כורעים וכו' * ה ואומרים קדיש יתום אחר עלינו ואפילו אין יתום בבית הכנסת יאמר אותו מי שאין לו אב ואם ואפילו מי שיש לו אב ואם יכול לאומרו אם אין אביו ואמו מקפידין * ויש לומר פטום הקטורת ו ערב ובקר אחר התפילה ואומרים תהלה ז אין כאלהינו וכו': ח ואומרים השיר שהלוים היו אומרים במקדש ט שחרית לבד * ויש שכתבו ליזהר י לומר פטום הקטורת מתוך הכתב ולא בעל פה משום שהאמירה במקום ההקטרה וקיימינן יא שמא ידלג * אחד מסממניה ואמרינן שהוא חייב מיתה אם חסר אחת מסממניה ולכן נהגו שלא לאומרו בחול שממהרין למלאכתם וקיימינן שמא ידלג ובשיוצא מבית הכנסת יאמר ה' נחני ונומר * ומשתחוה ויוצא * :

* כל בו
* טור
* אגור ותשב"ץ ותשובת מהרי"ל
סימן כ"ב * טור
* ב"י בשם מהרי"א וא"ח
* כל בו
* ומהרי"ל

קלג דין ברכו בשבת · ובו סעיף אחד :

א א בשבת ויום טוב אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא : (הג"ה) אפילו במקום שנהגו לאומרו בימות חול שמא לא היו יחידים בבית הכנסת כשאמרו ברכו מכל מקום בשבת ויום טוב אין לאומרו דהכל באין לבית הכנסת קודם ברכו * :

א תשובת הרי"בש
ב"י בשם רי"בש

קלד סדר והוא רחום והגבהת התורה · ובו ב' סעיפים ·

א (הג"ה) א נוהגין א להרבות בתחנונים בשני וחמישי ואומרים * : והוא רחום ואומרים אותו בקול רם ואם לא ב אמרו מעומד עובר על התקנה ונקרא פורץ גדר (הג"ה) :

א ר' אבוהב בשם הגאונים * טור

כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח שהוא בן עולם הבא והב"ס כתב בשם ר' יעקב פולק שכתב בשם ר"י מלונד"ריש דתקנו כך משום דהא דאמרינן בירושלמי דצריך להשהות בין תפלה לתפלה כדי הילוך ארבע אמות והיינו בין תפלת יוצר לתפלת מוסף ולפיכך תקנו לאמור בינייהם אשרי וכך המנהג אף על פי שנוהגין הרבה בלאו הכי משום דלא פלוגו' חכמים : כתב עוד הב"ס דיש לשהות מעט אחר תפלת ערבית קודם שיאמר עלינו לשבח : ד ואומר עלינו מעומד · הטעם מבואר בפרקי ר"א משום דשבח גדול הוא ולכך יש לאומרו מעומד וז"ל הרש"בץ כשמגיע למתפללים ללא יושיע מפסיק מעט ואו אומר ואנו כורעי' ומשתחוי' כדי שלא יהא כנראה דקאי אהראשונים ואין אומר אבל אנו כורעים לפי שיהושע יסד עלינו לשבח והוא רמז בו למפרע הוא "אלהינו "ואנו כורעים "שלא "שם עלינו ו"א ואכתבו וכן עיקר · ושמעתי די"ל מתפללים אל אל לא יושיע דהוא לשון המקרא · וכתב הטור דיש לומר ומושב יקרו בשמים ממעל וכן הוא הנוסח בספר היכלות · כתב עוד הרש"בץ דאין לומר ואין עוד אלא יאמר אין עוד בלא וי"ו וכך הוא לשון הפסוק וגם א"ל ואפס זולתו אלא אפס זולתו שלא יהא כנראה כעושה שתי רשויות ס"ו : עוד אמר מהר"ם שיש להפסיק בין אמת ובין מלכינו דאלו היה מחברו פעמים היה מבליע הא' מאמת והיה מחרף ומגדף וגם אין כורעים כשאומר לך תכרע כל ברך והוא כדאמרינן פרק אין עומדים שאין לכרוע אלא במקום שתקנו חכמים ז"ל · וכתב המטה משה בשם מגלאתי כתב שיש לומר השבח הזה עלינו משתחוה באימה וביראה בפחד ובזיע בשיפוי ראש כי כל צבא השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו ומאריך בענין הזה ע"ש :

ה ואומרים קדיש · כן מצא סמך במדרשות שיש לבן לומר ברכו ולהתפלל בצבור ובזה מציל את אביו ואת אמו מדינה של גיהנם כדאיתא בתנחומא פרשת נח ובמסכת כלה פרק ר"י ובשביל קטנים ובשביל מי שאינו יכול להתפלל תקנו לומר קדיש זו בימי אבלו לכן נקרא קדיש זו קדיש יתום · כתב בספר משפטי שמואל דאין אומרים קדיש דרבנן אלא על דברי אגדה ולא על מזמור ע"ש סימן קל"ב · ובנוסחת ברייתא דפיטום המובא בתלמוד בבלי פ"ק דכריתות דף ו' יש חילוקי נוסחת בבבלי גרסינן כדי שתהא נאה כדי שתהא עזה ובירושלמי גרסינן מפני שהיא נאה מפני שהיא עזה וגירסת הטור כתלמוד בבלי כדי שתהא נאה מפני ששחורה היא כדי שתהא עזה שיהא ריחה נודף · ועוד בורית כרשינה ששפין בה את הציפורן כדי שתהא נאה יין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה והלא מי רגלים יפין לה פירש לאו קאי איין קפריסין אבל בנוסחת הרר דוד אבודרהם נוסחא אחרת וקאי והלא מי רגלי אבורית כרשינה ועיקר כנוסחא הראשונה וכן הכריע הרב ב"י · ופירש פיטום הוא תרגום של רוקח ורוקחת מעשה רוקח תרגום ירושלמי ומפטם וכ"כ הערוך : ו ערב ובוקר · הוא מפני שמקריבו במקדש הקטורת ערב ובוקר וה"ה דיש לומר וידבר קודם מנחה וכן כיום הקטורת י"ל קודם תפלת מנחה אבל לא אחר תפלת מעריב דהא הקטרת קטורת כשול אחר הדלקת נירות שהיה ביום דוקא :

ז ואומרים אין כאלהינו · ובפירש מנהגים במנהג של י"כ כתב שאין אומרים אין כאלהינו אלא בשבת וי"ט לפי שנתקן נגד הברכות שמדלגים בשבת ויום טוב מי"ח ברכות שבתפלה וגם בי"כ אין אומרים אותו לפי שאומרים אהללה בקול רם וכו' שהוא כנגד י"ח ברכות ועוד כי בלאו הכי משלימים הברכות שהרי מתפלל ארבעה תפילות עכ"ל : ח ואומרים שיר שהיו הלוים אומרים שחרית בלבד · הוא משנה בסוף מסכת תמיד דף ל"א ובפרק בתרא דר"ה מפרש טעם למה נתקן מזמור זה ליום ראשון וזה ליום שני : ט בשחרית בלבד · כ"כ בא"ח ומפרש לפי שלא נתקן גם במקדש אלא רק לאומרם ביום בשחרית בלבד מיהא נ"ע לפ"ז ליתב הכוונה הא דאמרינן פעם אחת קלקלו הלוים בשיר דמשמע דגם בערב היו אומרים השירים ועיין בתשוב' מהר"ם אלשיך סימן קל"ח ובהרמ"ע סימן כ"ה : י ויש לומר פיטום הקטורת וכו' · וז"ל הרב הגדול מוהר"ר יעקב אבוהב ז"ל שאין לומר פיטום הקטורת אלא מתוך הכתב שמא יחסר אחד מהסימנים יהא חייב ח"ו מיתה בקריאה כמו בהקטרה והטעם משום דס"ל דאם נכנס למקדש והקריב הקטורת בחיסר סמנים חייב מיתה משום הקטרת זרה והב"י כתב דיש לדחות דהא דאמרינן דחייב מיתה בחיסר סמנים היינו משום ביאה ריקנית דכיון דלא הקריב הקטורת כהלכתה הרי בא בהיכל בריקנית ומ"ה חייב מיתה וזה אינו ענין לקריאת סמני' דהא לאו משום חיסר סמני' חייב ע"כ וזה אינו דהא האי דקתני ואם חיסר אחת מכל סמניה קאי אקטורת שמקטירין כל השנה ולא אקטורת שהקטירו בי"כ בלבד וא"כ ע"כ חיוב מיתה אינו משום ביאה ריקנית מיתה דהא ביאת היכל בריקניא אינו אלא באזהרת לאו ולית בה חייב מיתה וכמו שפסק הרמ"בם עצמו וכ"פ הסמ"ג בלאוין סימן ש"ג וכן מוכח בהקומץ רבה דף כ"ז ע"ש ודו"ק : יא שמא ידלג אחת מסממניה · הב"י כתב דוקא במחסר אחת מי"א סמנים וכ"כ הר"ר דוד אבודרהם וז"ל יש לך לדעת שמנין הי"א סמנים הם הצרי והציפורן עד וקנמון ואילו הן הסימנים שנאמרו למשה מסיני ואם חיסר אחד מהן חייב מיתה ושאר הדברים שאמרין אינם באין כא לתקן מעשה הקטורת שהרי בורית כרשינה ויין קפריסין אינם באים כא' לתקן הצפורן וגם מעלה עשן אינו בא כא' שיהא התמר עולה כמקל ולא ימוד לכאן ולכאן וכן מוכח בס"פ המוכה דאמרינן התם שהיו מביאים מומכים לפטם הקטרת ולא היה העשן מעלה ופירש רש"י שלא היה העשן עולה כמקל רק היה מפטף לכאן ולכאן מפני שלא היו מכירין בעשב שמעלה עשן כמקל וע"כ במקדש היו בודקין אותם שהרי בחוץ אסור להקטיר ע"כ אבל הסמ"ג מביא הירושלמי במנות לא תעשה סימן ש"ג בשם הירושלמי וז"ל חסר אחת מכל מיני ומיון או שלא נתן לתוכה מעלה עשן כ"ש או שחיסר א' מכל סמניה חייב מיתה משמע דאפילו אם חיסר מעלה עשן נ"כ חייב מיתה וצ"ע : כתב הב"ס בשם מהרש"ל בתשובה ולפי מנהגי' שאומרי' אין כאלהינו פיטום הקטורת קודם עלינו א"כ לומר הך אגדה דר"א דהלא אומרים קדיש אחר עלינו דדוקא למנהג הקדמוני' שהיו אומרים אחר עלינו אין כאלהינו היו מסיימים בהך אגדה דר"א כדי לומר אחריה קדיש · כתב עוד מהרי"ל אם ספק לו שמת אביו יאמר קדיש כשאין אבל אחר בעיר אך אם יש אבל אחר אל ישיג גבול אחר וכן הדין כיארצייט ובתשובות ב"ל מבואר שמוקמינן על חזקה ראשונה ואומרים שהוא חי ולפ"ז א"כ לומר קדיש מספק מיהא כשאין אבלי' מה הספק איכא מיהא אם יודע שאב' מקפיד ע"ז לומר בחייו קדיש לא יאמר משום ספק · כתב המטה משה בשם מהרי"ק שורש ל' דבני בנים יכולי' נ"כ לומר קדיש בשביל זקיני' אך אינם שוי' לשאר אבלים אלא האומר בשביל אביו ואמו יאמר שנים והם יאמרו א' וכן יחזור חלילה ומדכתב סתם משמע דאין לחלק בין בני בנים מן הבן או מן הבת · כתב עוד בשעה שיוצאי' מב"ה יושבי' מעט ואומרי' פסוק אך צדיקי' יודו לשמך ישבו ישרים את פניך וא"כ בשבא לפני פתח משתחו' ואומר כי כל העמים ילכו כל איש בשם אלהיו ואני אלך בשם ה' אלהים חיים וכשבא לגאו מפתח ב"ה חוזר ומשתחו' ואומר ה' נחני בצדקותיך וכו' וכן היו נוהגי' הרבה מן הגדולי' עיין ענין שמוני' הקטור' בס' ב"ש בד' מ"ו ובד' י"ב ועניין השירי' שהיו אומרי' בב"ה עיין בתשו' מהרמ"ע בסי' כ"ה : קלד א מ"ש נוהגים להרבות בתחנוני' וכו' הטעם מבואר בדברי הטור לפי שהם ימי רצון לפי שמ' ימים של קבלת לוחות אחרוני' שהיו ימי רצון עלה משה רבינו ביום ה' וירד ביום ב' ולכך נוהגי' ג"כ להתענות כהן עכ"ל ויש נוהגים שלא לאכול בשר ביום ב' וה' מפני שב"ד של מעלה יושבים ודנים ומפני כך אוכלים בליל ב' וה' מפני שאין דנין בלילה ואין אוכלים בליל ג' ובליל ד' ק"ל דאם התחילו ביום גומרים אף בלילה כ"ג : ב ואם לא אמרו מעומד · וז"ל מהר"י אבוהב שתקנו לומר והוא רחום בקול רם ומעומד

ואם

ואם לא אמרו מעומד סרי הוא בכלל ופורץ גדר וגם אל ארך אפים יש לאומרו מעומד ונהגו שיש בו וידוי ואם כיים והוא ראוס קודם השליח צבור ורוב הצבור ימתין שלומר ראוס וכו' עד שישלים רוב הצבור ויאמר עמהם כ"נ מ"כ : **כתב** בספר דמשק אליעזר הבעל יכול למחות באשתו שלא תתענה ביום שני וחמישי מיהא אם בפעם הראשון ביום שמעו קיום בפניה שוב אינו יכול להפר אף על פי שהוא מנדרי עינוי נפש : **כתב** מהר"י חיי"ל יש חסידים מתענים ערב ראש חדש אם חל בשבת יש להתענות ביום חמישי : **ג** מראה פני הכתב · כתב במטה משה שאין לומר וזאת התורה רק נגד כתב של ספר תורה וכ"ה בהנהות מיימני וכתב עוד סימן רכ"ג המוציא ספר תורה צריך לטול בזרוע הימין ונותנה לחזן בימין וכן איתא במסכת סופרים :

הלכות קריאת ספר תורה

קלה א מ"ש דלדידהו הוי כיום טוב ומותר להוסיף · היינו דוקא לקרות הסתנים אבל לקרות אחרים לא אף על גב דאיכא חתנים בבית הכנסת לא הוי לאחרים כיום טוב וכן מבואר בדברי המרדכי : **ב** כהן קורא ראשון · מבואר פרק הניזקין דף נ"ט דאילו דברים תקנו חכמים משום דרכי שלום דיהא הכהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל ומסקינן שם דגוף הדין דיהא הכהן ראשון ואחריו לוי ילפינן מקרא דכתיב ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי אטו לא ידענא דהכהנים בני לוי ניהו אלא כהן ברישא והדר לוי אך אם הכהן רוצה למחול ולחלוק כבוד לרבו או מי שגדול ממנו מלכבד התורה הרשות בידו אך חכמינו ז"ל תקנו בשבתות וימים טובים דשכיחי רבי' בבית הכנסת דלית רשות ביד כהן למחול על כבודו אפילו לרבו או לוי שגדול ממנו משום דאתי שארי לאינצויי ולמימר אלא כמי קריבא ברישא אך אם רוצה למחול על כבודו ולכבד לעלות ראשון לישראל שהוא מופלג בחכמה בעירו הרשות ביד הכהן ומדברי הרמ"בם ז"ל בפירוש המשניות נראה דלא אמרו כהן קורא ראשון אלא דוקא כשהם במדרגה אחת הכהן והלוי והישראל אבל אם הכהן עם הארץ וישראל תלמיד חכם הוא קודם לכהן אפילו שלא ברצון הכהן ע"ש : **כתב** בתשובת הרא"ש ח"כ סימן י"ג מי שאינו יודע לקרות כלל גם לא להכיר האותיות אינו מהמנין העולים · כתב בתשובות הרד"בז דאין כהן קטן עולה למנין שלשה אבל עולה למנין שבעה ועיין לקמן סימן רפ"ב סעיף ג' · ובספר כ"נ מה"ק נסתפק אם לוי קטן עולה למנין או עדיף לקרוא כהן במקומו ועיין במהרי"בל סימן ס"ג בקידושין לגיטין פרק הנזיקין ובספר משפט צדק ח"ב סימן ס"ה ובספר רנוף שלהבה סימן קפ"ט בכימין ואב סימן ק"ט בהר"י הלוי סימן ל' : **כתב** הר"ר שלמה בן הרש"בן ז"ל אם אחד מן האנוסים שאחד הנוזק לכהונה מעלין אותו לקרות בתורה ראשון ואין לחוש שמא אינו כשרית שכל האנוסים נזהרים מלבתמתן בנכרי' ולא חיישינן למיעוט דכל דפריש מרובא קפריש ועיין בא"ע סימן ג' בב"י וכן איתא כן בתשובות הרא"ש ח"ש : **ג** בהפסק ישראל ביניהם · נראה דוקא בהפסק ישראל אבל לא בהפסק לוי ועיין בספר משפט צדק ח"ש סימן ס"ה וכ"כ הר"י הלוי ז"ל עוד מבואר שם הא דמותר לקרות כהן בהפסק ישראל דוקא בשבתות וימים טובים אבל לא בימות החול ובתענית צבור שאין עולין רק שלשה ועיין כ"נ מה"ק · וכתב עוד אם תקנו הקהל שתכם הקהל או חכם אחר יקרא בשלש עשרה מדות מפני כבודו או מפני דלא ליתי לאינצויי שאר העם אף על פי שהקורא השלש עשרה מדות הוא כהן יכול לקרות אחר כהן ולוי לשלישי אפילו בתענית צבור ובשאר ימים שאין עולין רק שלשה : **ד** שליח צבור שהוא כהן וכו' · ומהרש"ל חולק ע"ז מיהא דוקא אם אינו נראה שעושה לכבוד הקורא אבל בן לאב ואחיו קטן לאחיו גדול שנראה לכל שעושה לכבודו מותר לכתחלה ועיין בספר כ"נ מה"כ : **כתב** בכ"נ יוה"כ בבית הכנסת שיש הרבה חתנים מכשולי בתולה ואלמנה גרושה וחלוצה דנושא בתולה קודם לקרות בתורה מנושא אלמנה ואלמנה מנושא חלוצה וחלוצה מנושא גרושה והוא דכולם שוים בידיעת התורה ואין בכיה' כהנים או לויים או כולם כהני' אבל אם אחד מהם כהן או לוי הוא קודם ע"ש באריכות עולתא בטעותא וכן במקו' שנוהגים כיום ליחיד ספר תורה בבית הכנסת כשעושה שמחה קורין בספר תורה שלו וכיום לשני בעלי בתים שעושה איזה מהם קודם ת"ח מורה הוראה קודם לתלמיד חכם מכולפל ואינו יודע עדיין להורות הלכה למעשה תלמיד חכם קוד' לכהן ע"ה כהן קודם ללוי ולוי לישראל ואם שניהם שוים מגריל ביניהם וכן הדין בשני ילדים למול אם נולדו בשנה אחת וכן מי שכתב ספר תורה בידיו או קנאו בממון של עצמו קודם למי שירש ספר תורה מאבותיו ע"ש באריכות אם קראו לאחד לעלות ולקרות בתורה ורץ אחר ועמד במקומו אם חייב לשלם לו דיני הברכה שהפסדתו עיין בתשובת ורי"ק

(הג"ה) וכן נוהגין לאומרו מעומד אבל אומרי' אותו בלחש ומה שנוהגים להרבות בתחנונים בשני וחמישי משום שהם ימי רצון ולכן נוהגין גם כן להתענות בהם * : **ב** [ג] מראה [ג] פני כתיבת ס"ת לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב ולכרוע ולומר וזאת התורה וכו' תורת ה' תמימה וכו' : (הגה) ונהגו לעמוד כך אחר שקראו בתורה אבל כשמוציאין אותו אומר השליח צבור גדלו והקהל אומרים רוממו וכו' אב הרחמים ירחם עם עמוסים וכו' ויש אומרים לומר על הכל יתגדל * וכן נוהגין ביום טוב ושבת ויש להחזיק התורה בימין * וכשעולה הראשון לקרות אומרים ברוך שנתן תורה וכו' * :

הלכות קריאת ספר תורה

קלה סדר קריאת התורה ביום שני וחמישי · ובו י"ד סעיפים :

א [א] בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורים שלשה אין פוחתים מהם ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא :

(הג"ה) ואם היו שני חתנים בבית הכנסת והם ישראלים מותר להוסיף לקרות ארבע [א] דלדידהו הוי כיום טוב שמותר להוסיף * ונראה דה"ה לשני בעלי ברית דיום שלהם הוא כדלקמן סימן תקנ"ט (ודין שבת ויום טוב עיין לקמן ריש סי' רפ"ב לענין הוספה) :

ב [ב] מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קורין במנחה ובשני וחמישי ובשבת הבאה : (הג"ה) אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת * ועיין לקמן סימן רפ"ב לענין הוספה : **ג** [ג] כהן [ב] קורא בתורה ראשון אחריו לוי אחריו ישראל : **ד** [ד] המנהג הפשוט שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדולי ישראל [ה] והוא שהכהן יודע לקרות : (מיהו אם יוכל לקרות עם השליח צבור מלה במלה סגי בכך כדלקמן סימן קל"ט *) : שאם אינו יודע לקרות היאך יברך על התורה : **ה** [ו] אם כפר תורה פתוח והכהן קורא את שמע אינו רשאי להפסיק וקוראים ישראל במקומו : (הג"ה) וכן בתענית שאחר פסח וסכות שקורין ויחל אם אין הכהן מתענה קורין לישראל וטוב שילך הכהן מבית הכנסת * :

ו [ז] אם נכנס הכהן לבית הכנסת אחר שהתחיל הישראל לברך ברכת התורה אינו פוסק אבל ברכו לא הוי התחלה ויעומד הישראל בתיבה עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא אם אין [ח] כהן בבית הכנסת קורא ישראל במקום כהן ולא יעלה אחריו לוי : (הג"ה) אבל ראשון יוכל לעלות * וכשקוראין אותו אומרים במקום כהן שלא יטעו לומר שהוא כהן * : **ז** [ט] אם היו כהן ולוי בבית הכנסת וקרא הכהן וכבור שאין שם לוי והתחיל לברך ברכת התורה שנית אין מפסיקין אותו : **ח** [י] אם אין לוי בבית הכנסת כהן שקרא ראשון מברך שנית וקורא במקום לוי אבל לא כהן אחר כדי שלא יאמרו שהראשון פגום : **ט** [כ] וכן לא יעלו שני לויים זה אחר זה כדי שלא יאמרו שאחד מהם פגום : **י** [ל] נהגו לקרות כהן אחר כהן [ג] בהפסק ישראל ביניהם ואומר החזן כשקורא לשני אף על פי שהוא כהן וכיוצא בזה נוהגים בלוי אחר לוי :

(הג"ה) ולכן מותר לעלות גם כן למפטיר בכיהאי גוונא ואם קורא מפטיר סתם אין לחוש לכנויו דהרי לא מזכיר שמו · ויש אומרים דאין לקרות כהן או לוי למנין ז' אבל לאחר שכשלם המנין יכולים לקרות כהן או לוי * וכן נוהגין במדינות אלו ומיהו במקום צורך ודחק יש לסמוך אסברא ראשונה : **יא** [מ] יש מי שאומר שאם קרא החזן כהן או לוי ואינו שם לא יקרא לאחר בשם משום פגמו של ראשון אלא אחר יעלה מעצמו : [ד] (וכן כהנו שליח צבור שהוא כהן יכול לקרא כהן אחר לתורה *) : **יב** [נ] עיר שכולה כהנים אם יש ישראל אחד ביניהם אותו ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום [ס] וכל שאין בהם ישראל כדי כפקם או שאין שם ישראל כלל קורא כהן אחר כהן שאין שם משום פגם שהכל יודעים שאין שם אלא כהנים והוא הדין לעיר שכולה לויים : **יג** אם קטן קורא בתורה בצבור בסימן רפ"ב · אם אין כהן אלא סומא או שאינו בקי בסימן קל"ט : **יד** [ע] בני אדם החבושים בבית האסורין אין כביאים

* טור [ב] סבפת ספרים ותרמ"כן כפי התורה כברפת כי תבא * ע"ס פ"ג וסוד ומהרי"ל * מהרי"ל

[א] מגלה כ"א *מרדכי פ' הקורא עומד והג"ה מיי' פ' י"ב מה"ת [ב] שם ל"א * אור זרוע [ג] גיטין נ"ט [ד] רב עמרם ורב נטורלאי [ה] רש"בא * אבודרהם [ו] מהרי"א בשם תשובת הרש"בא * ומהרי"ק שרשם [ז] מהרי"א בשם א"ח ובשם הרי"ף [ח] גיטין נ"ט * ב"י ומהרי"ל בשם רבי ירוח' כ"ב בח"נ * טור [ט] מהר"יא בשם אורחות חיים [י] שם בגמרא [כ] שם [ל] הרד"א בשם רבי עמר' ורבי סעדיה

* אגור בשם מהרי"ו ומרדכי פ' הנזיקין וב"י בשם רבי ירוחם : [מ] הג"ה' מיימני בשם ר"ת [ד] מרדכי פ' הקורא עומד ואגור [נ] ירושלמי כ"ה דגיטין [ס] הרש"בא [ע] מרדכי פ"ב דר"ה הגה :

מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכפורים :
(הגה"ה) והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד אבל אם מכינים לו ס"ת יום או יומים קודם יו"ט * ואם הוא אדם חשוב בכל ענין שרי * :

קלו מי הם הנקראים לספר תורה בשבת · ובו סעיף אחד :

א [א] בשבת ויום טוב ויום הכפורים קורים אחר לוי תלמיד חכם הממונין על הצבור ואחריהם תלמיד חכם [א] הראויים למנותם פרנסים על הצבור · (שמואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר) [ב] ואחר כך בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הצבור ואחר כך ראשי כנסיות וכל העם :

קלז כמה פסוקים צריכים לקרא לכל אחד · ובו ו' סעיפים :

א [א] ביום [א] שקורין שלשה אין קורין פחות מעשרה פסוקים ודבר עולה מן המנין [ב] ואי כליק ענייגא בבציר מעשרה פסוקים [ג] כגון פרשת עמלק שאין בה אלא תשעה פסוקים שפיר דמי : ב [ג] אין [ג] קורין עם כל אחד פחות משלשה פסוקים שנים קורים ג' ג' ואחד קורא ארבע ואיזה מהם שקרא ד' הרי זה משובח : ג [ד] אם [ד] דלג פסוק אחד ולא קראו אם הוא במנחה בשבת או בשני וחמישי [ה] וקרא עשרה פסוקים בלא פסוק המדולג אינו חוזר ואם לא חוזר [ו] אבל בשבת אפילו דולג פסוק אחד חוזר וקורא ואפילו אחר שהחזיר את התורה ואומר קדיש [ז] חוזר וקורא הוא ושנים עמו ואפילו הפטיר והתפלל מוסף חוזר וקורא [ה] פרשת המועדים (דינם) כמו מנחה בשבת ושני וחמישי לפי שכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן : ד [ח] אם [ו] קרא אחד [ט] שני פסוקים צריך לחזור ולקרות ואם לא קראו בין שלשתן אלא תשעה פסוקי' שלשה לכל אחד אינם צריכי' לחזור ולקרות וראיה לדבר פרשת עמלק [י] אבל אם קראו פחות מתשעה צריכים לחזור ולקרות : ה [יא] אם [ז] קרא פרשת פרה ופסק בהגר הגר בתוכם וגלל ספר תורה חוזר ופותח ומתחיל מראש הפרשה עד תטמא עד הערב [יב] ומברך לפניה ולאחריה : ו [יג] הקורא [ח] בתורה ראשון וקרא השני מה שקרא ראשון אם מוסיף על מה שקרא הראשון ג' פסוקים [יד] או אפילו שנים במקום דלא אפשר אותו שני עולה מן המנין ואם לאו אינו עולה מהמנין הוין מפרי החג משום דלא אפשר :

קלח שלא לשייר פרשת פחות משלשה פסוקים · ובו סעיף אחד :

א [א] הקורא בתורה לא ישייר בפרשה פחות משלשה פסוקי' מפני היוצאים אז מבית הכנסת שיאמרו העולה אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים הנשארי' וכן לא יתחיל בה פחות משלשה פסוקים מפני הנכנסים אז בבית הכנסת שיאמרו שלא קרא הראשון אלא שני פסוקים : (הגה"ה) ואין חילוק בין פרשה פתוחה לסתומה [א] ופרשה שאינה רק שני פסוקים מותר לשייר בתחלה ולהפסיק שם * . ונכון שיתחיל תמיד לקרא בדבר טוב ויסיים בדבר טוב (וע"ל סי' תכ"ח) :

קלט סדר קריאת התורה וברכותיה · ובו י"א סעיפים :

א [א] במקום [א] שנהגו שהעולה עצמו קורא בקול רם אם לא סידר תחלה [ב] הפרשה פעמים שלש בינו לבין עצמו לא

לא

[א] טור והגה' אשירי פ"ק דברכו' * שם
[א] גיטין ס'
[א] מגילה כ"א
[ב] תוס' והרא"ש
[ג] שם בגמרא
[ד] הגה' מיי' פ"ב מהלכות תפלה
[ה] ת"ה סי' ס"ד
[ו] שבלי הלקט ומהרי"ק בשורש קע"א
[ז] כלבו בש' רש"י
[ח] הרד"א בש' תשובת הגאוני'
[א] מגלה כ"א
[א] ת"ה סי' כ"ב
* א"ז ומיימוני פרק י"ב מה"ת
[א] בית יוסף
[ב] טור בשם מדרש רבה ותנחומא פרשת יתרו

והרא"ש והמרדכי פרק כיסוי הדם ועיין בים של שלמה פרק החובל סימן ס' ואם מנביהין אותו בארכות אלו כיון דלית מכרך בים עיין בכ"ג מה"כ :

קלו א מ"ש הראוי' למנותם פרנסי' על הצבור · רש"י פירש דהיינו תלמיד חכם שבואלין אותו דבר הלכה בכל מקו' ואומרה וכן מבואר בפרק כל כתבי : ב ואחר כך ראשי כנסיות · קאי נ"כ א"ט אף על גב דאין קורין בי"ט רק ה' מ"מ אם רצה להוסיף יכול להוסיף כמו שירצה אך יוסף כסדר הזה הנזכר כאן ועיין כ"ס :

קלז א מ"ש ביום שקורין וכו' · פשוט בריש פרק הקורא את המגלה עומד : ב ואי סליק ענייגא וכו' · כ"כ שם התוספת והרא"ש והר"ן ובא"ח כתב פרשת עמלק תשעה פסוקי' ולא הוסיפו בה לא ולמעלה ולא מלמטה מפני שאמר הקדוש ברוך הוא עמלק נרם להיות שמי וכסאי חסירי' כך פרשיותיו חסירי' ובירושלמי קאמר הוא עשה קטוע כך פרשתו קטועה והוא ע"פ מ"ש בא"ח הנזכר משמע מכאן דאם רצה להוסיף על פרשת עמלק שאינו רשאי : ג אין קורין עם כל אחד וכו' · נ"ו פשוט שם וכתב מהרש"ל דאם קורא עם האמצעי ארבע פסוקי' נראה שמוביים לראשון ולפיכך יש לקרות עם הראשון ארבע פסוקי' וכ"מ כתב דלכ"ע בזה : ד אם דילג פסוק אחד · כ"כ בהגהות מיימוני פ"ב מהלכות תפלה : ה וקרא עשרה פסוקי' בלא פסוק המדולג · נראה דעשרה לאו דוקא דה"ה אם לא קרא רק תשעה פסוקי' נ"כ דינא וכמו שכתב המחבר בסמוך סעיף ד' אלא דנקט בכאן עשרה פסוקי' משום סיפא דבשבת אפילו קרא כ"א פסוקי' אפ"ה לא יצא אם דילג פסוק א' ונראה דאפילו אלו עשרה פסוקי' אינ' על הסדר אפ"ה אינו חוזר ועיין בספר כ"ג מה"כ : ו אבל בשבת · הטעם משו' דבשבת קורין על הסדר כל פעם ופע' דבר קדם ולפיכך חוזר אם דילג אבל במנחה וה"ה במועדי' דקורא מה שכבר קרא אינו צריך לחזור ולקרות : ז חוזר וקורא · פירש בלא ברכה תחלה וסוף וכ"כ מהר"ם מלובלין בתשובה סימן פ"ה מיהא קשיא מ"ש פרשה פרה דכתב המחבר בסמוך דמברך לפניה ולאחריה ואפשר דחלק דשאני פרה דלא כמ"ד דאורייתא א"כ גם למ"ד דפרה אינו אלא מדרבנן איכא לחלק דשאני התם שעדיין לא קרא כדי מיוכו לקרות ולא יצא ידי תקנת חכמים הרי הקורא יברך לפניה ולאחריה מיהא בעינן שיעלה אחר ולא מי שעלה כבר אבל הכא צריך לחזור ולקרות מה שקרא כבר לא יברך שכבר קרא כל הפרשה ובשביל פסוק אחד שעדיין לא קרא אינו חייב לחזור ולברך מ"מ א"כ אם דילוג נ' פסוקי' אפשר דצריך לברך על שלשה פסוקי' שלא קרא עדיין וצ"ע למעשה כי מדברי מהרי"ק בסמוך לא נראה לכאורה כן : ח אם קרא אחד שני פסוקים וכו' עיין במהרי"ק קלון בשרש קע"א : ט שני פסוקי' · אפילו אם בין הג' קראהו עשרה פסוקים כגון אם קראו שנים כא' ארבעה פסוקי' והא' שני פסוקי' אפ"ה צריך לחזור ומכ"ש אם לא נקרא בין שלשתן כא' ח' או ט' פסוקים וכתב מהרי"ק דאפילו כבר בירך לאחרי' אפ"ה צריך לחזור ולקרות ולברך כיון שהברכה נעשית בטעו' ונ"ל דאם הראשון לא קרא כא' שני פסוקי' וקראו שני' אחרי' כא' נ' פסוקי' כדינו צריכי' לקרות עוד עם א' נ' פסוקי' דהראשון כאילו לא קרא כלל ולא הוה בכלל הוספה ולדינא צ"ע : י אבל אם קראו פחות מט' פסוקי' · פירש דאף על פי שקראו השלשתן כא' נ' פסוקי' וכגון שקרא הא' פסוק מזה שקרא הראשון א"ה לא יצאו וע"כ נ"ל כן דא"לה הלא מורים שמעינן דאם א' קרא שני פסוקי' דלא יצא וע"כ כשקורין פחות מתשעה פסוקי' דהאחד יקרא שני פסוקי' אלא ע"כ כדפרישת : יא אם קרא פרשת פרה וכו' · כ"כ הכל בו הלכה למעשה והטע' דצריך לחזור לראש משום דכיון שלא קרא כתקנ' חכמי' הוי ליה כאלו לא קרא כלל וצריך לחזור לראש · וכתב בלבוש דכן הדין בפרשת המועדות וצ"ע למעלה כי לכאורה נרא' לחלק ונ"ל דאם דלג פסוק אחד מפ' פרה א"צ לחזור ולקרוא כיון שכבר קראו אותו פרשה : יב ומברך לפניה ולאחריה · מכאן יש ראיה דאם לא קרא כא' שני פסוקי' ובירך וגולל הס"ת כמנהג הקרואי' ונזכר שצריך לקרוא עוד פסוק א' דצריך לחזור ולברך ולקרוא עוד נ' פסוקי' ואם לא בירך עדיין כא' נגלל הס"ת דהיינו שהסיח דעתו ולקרות עוד ונזכר דחייב לקרות עוד פסוק א' אם צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה צריך עיון לדינא ויתבאר מזה בס"ד בסי' ק"מ ע"ש : יג הקורא בתורה וכו' כ"כ הר"ר דוד אבודרה' בשם הגאוני' : יד או אפילו שנים · פירש ומיהא קרא ג' פסוקי' אך קרא פסוק א' ממה שקרא הראשון וכן עושי' בר"ח לכתחלה כיון דאי אפשר בע"א ועיין בלבוש :

קלח א מ"ש ופרשה שאינה וכו' · והב"י כתב הטעם דלא חוששין בכאן מפני היוצאי' שאמרו העולה אחריו לא יקרא כא' שני פסוקי' דהתם דוקא כשמשיי' שני פסוקי' יאמרו מדלא קרא גם השני פסוקי' העולה אחריו לא יקרא כא' ב' פסוקי' אלו · אבל כשנשאר כל הפ' אע"פ שפרשה שאחרי' קטנה שאין בה כא' שני פסוקי' לא חיישינן שיאמרו שאחריו לא יקרא כא' אותו פ' כיון דלא קשיא לאו מידי · כתב בכל"ג מה"כ אם נמצא בס"ת טעות ומוציאין ס"ת וקורין בה אפי' לא נשתייר רק ב' פסוקי' או אפי' א' דאין קורין אף מה שכבר נשתייר ולא חיישינן מפני הנכנסי' ע"ש :

קלט א מ"ש במקום שהעולה עצמו וכו' · כן מבואר במדרש פרשת תצוה דר"ע סידר בינו לבין עצמו ונגלגל מקרא או ראה ויספרה הכינם

לא יעלה: (ובמקו׳ שהחזן קורא הוא צריך לסדר תפלה *): **ב** ב כי ג שאינו יודע לקרות צריך למחות בידו שלא יעלה לספר תורה ד ואם צריכים לזה שאינו יודע לקרות לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו אם כשיקרא לו שליח צבור מלה במלה יודע לאומרה ג ולקרותה מן הכתב יכול לעלות ואם לאו לא יעלה:

ג ה אפילו ראש הכנסת או חזן לא יקרא עד שיאמרו לו קרא ונהגו ששליח צבור כשרוצה מברך וקורא בלי נטילת רשות משום דהוי כאלו משעה שמינוהו לשליח צבור הרשוהו על כך: (הג״ה) ובמדינות אלו אין נוהגין כן ואין החזן עולה רק כשהשמש אומר לו לעלות אבל אין קורין לו בשמו כמו שאר העולים שקוראין אותו בשמם פלוני בר פלוני ומי שאביו מומר לעכו״ם קורין בשם אבי אביו אבל לא בשמו לבד שלא לבייש ברבים * ודוקא שלא עלה מימיו בשם אביו אבל אם הוא גדול והורגל כאותו העיר לעלות בשם אביו והמיר אבין קורים אותו בשם אביו כמו שהורגל שלא לביישו ברבי׳ וכן אם אינא למיחש לאיבת המומר * ואסופי ושתוקי קורין אותו בשם אבי אמו ואם אינו יודע קורין אותו בשם אברה׳ כמו לגר: (דעת עצמו) ד סומא י אינו קורא לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב:

ד ה כל הקורים י מברכים לפניה ולאחריה י ופורח הספר קודם שיברך ורואה הפסוק שצריך להתחיל בו פ ואחר כך יברך ז ולאחר שקורא גולל ומברך: (הג״ה) וכשעה שמברך ברכה ראשונה יהפוך פניו אל הצד שלא יראה כמ׳ שמברך מן התורה * ונראה לי דיהפוך פניו לצד שמאל: **ה** ח ט נהגו לכסות הכתב בסודר בין גברא לגברא: (ובמדינות אלו נהגו שיהא מגוללת בין גברא לגברא וכן עיקר: **ו** ט אומר ברכו והברכות בקול רם יא והאומרם בלחש טועה יב ויש כ אומרים שצריך לחזור ולברך בקול רם: (הג״ה) כדי שישמעו העם ויענו ברוך ה׳ המבורך לעולם ועד * ואם לא שמעו הצבור את המבורך יג אף על פי ששמעו החזן עונה לא יענה עמו אלא עונין אמן על דברי החזן *:

ז יד אחר ל שענו העם ברכו את ה׳ המבורך חוזר המברך ואומר ברוך ה׳ המבורך לעולם ועד כדי לכלול המברך עצמו בכלל המברכים: **ח** טו אפילו מ ברך ברכת התורה לעצמו ותכף קראוהו לקרות בתורה צריך לחזור ולברך אשר בחר בנו כשקורא בתורה יו דמשום כבוד התורה נתקנה כשקורא בצבור:

ט יז אם נ קראוהו לקרות בתורה קודם שיברך ברכת התורה לעצמו יח כבר נפטר מלברך ברכת אשר בחר בנו דלא גרע ממי שנפטר באהבה רבה: ע ברכה אחרונה אשר נתן לנו תורת אמת ס זו תורה שבכתב וחיי העולם יט נטע בתוכנו הוא תורה שבעל פה: **יא** כ הקורא בתורה צריך לאחוז בספר תורה בשעת ברכה: (הג״ה) וסמכו מנהג זה על מה שנאמר ביהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיך מזה ואמץ ומזה נהגו לומר למסיים לקרות התורה בכל פעם חזק:

* ב״י יוסף
ג הר״ד אבודרהם ד שם בש׳ רבי סעדיה
ה תוספת הכיאו הרי״ף והרא״ש כפ׳ ד׳ דמגלה
* ת״ה סי׳ כ״א וספר החסידי׳
מהר״ם מפדוא״ה סימן פ״ו
י ב״י בסי׳ קי״א לדעת כמה פוסקי׳
ז מגלה כ״א
פ שם ל״ב
* כל בו
ט מרדכי שם
י טור והגהו׳ בפ׳
י״כ מה״ת
כ רבי יונה
* טור
* ב״י בשם הר״י א״ח וכל בו ל רבי יונה והר״א״ש בפ׳ דברכות בש׳ ר״י ברגלוני ור׳ סעדיה
מ טור בש׳ הרא״ש וסמ״ג בסי׳ י״ט ותוספת׳ בשלהי ר״ה נ טור
ס טור
* ב״י בשם א״ש

קמ דיני הפסק בברכת התורה ובו ג׳ ס׳:

א א הקורא בתורה ונשתתק העומד א יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ב ויברך בתחלה ובסוף

א ירושלמי ט׳ והביאו הרי״ף והרא״ש בפרק ג׳ דמגלה

הכינה ונם מקרה׳ וכתב בכ״נ דמכוה שנס העולה יסדר בינו לבין עצמו ובפנים מקרא שקורא בע״ס יוצא ונחשב כאשכון: **ב** מי שאינו יודע לקרות׳ כ״כ הר״ר אבודרה׳ והוא כלמד מק״ו דאם לא סידר תפלה אינו ראוי לקרות הכ״ס אם אינו יודע כלל ומשמע דאפילו יודע לקרות אחר החזן כיון שאינו יודע לקרות מעצמו ואין הצבור צריכי׳ לו שאינו כהן ולא לוי אין לו לעלות וכן מוכח מדברי המחבר: **ג** ולקרותה עם הכתב׳ פירש לאפוקי שאם אינו יודע לקרות בכתב אינו עולה אפילו הוא כהן או לוי ואין כהן אחר זולתו מפני שהרי הוא קורא ע״פ ואמרינן דברי׳ דבכתב אי אתה רשאי לאמרה בע״פ ולפ״ז אם אין כהן אלא סומא אחד שאינו יודע לקרות בכתב אין קורין לו לכהן לדעת המחבר:

ד סומא אינו קורא כבר כתבתי דמשמע אפילו ליכא כהן אחר והב״ח כתב סימן קמ״א סעיף ב׳ וז״ל וכבר נהגו לקרות סומא לס״ת בפני גדולי עולם ולא מיחו כי סמכו על מהר״י מולי״ן שפסק כן וכן נראה לענ״ד ונראה דוקא סומא תלמיד חכם אבל סומא ע״ה אין לקרותו כיון דבלאו הכי אילולי מפני הזוהב לא היו קורין אותו עכ״ל: **ה** כל הקורין מברכין לפניה ולאחריה׳ בר״פ הקורא את המגלה עומד מבואר שם דמדינא אין צריך לברך כא׳ הראשון ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה והאמצעי׳ לא כלום אך תקנתא דרבנן מפני הנכנסי׳ והיוצאי׳ שיהיו כל העולין מברכין לפניה ולאחריה גרסינן פרק הרואה שלשה דברי׳ מקצרי׳ ימיו של אדם מי שנותני׳ ספר תורה לקרות ואינו קורא דכתיב כי היא ואורך ימיך וכו׳׳ והמחבר השמיטו ולא ידעתי טעמו: **ו** ופותח הספר וכו׳׳ ואחר כך יברך כלומר דאין צריך לגלל הספר תורה ויהיה הספר תורה פתוח בשעת הברכה וליכא למיחש שיאמרו ברכות כתובות בתורה דהכל יודעי׳ שאין ברכות כתובות בתורה: **ז** ולאחר שקרא גולל ומברך׳ כ״כ הרמ״ב׳ ז״ל ואף על גב דאנן ק״ל כר״י דס״ל דלא חיישינן שיאמרו ברכות כתובות בתורה וא״כ למה יגלל קוד׳ ברכה האחרונ׳ יברך ואחר כך יגלל י״ל משום דס״ל דאף על גב דר״י פליג אר״ג דס״ל דחיישינן שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה היינו משום דקיים לטרחא יתירא אבל בברכה אחרונה. דבלאו הכי צריך לגלל הספר תורה בין גברא לגברא הרי יותר עדיף לגלל אותה קודם הברכה וכן מבואר בדברי ב״י ומזה משמע קצת. דאם רוצה גם בברכה ראשונה לגלל הספר תורה קודם הברכה ולברך כזמן שהספר תורה סתו׳ יותר עדיף אלא רק שאינו מחויב לעשות כן׳ וכ״כ התוספת וז״ל ולבתחלה הוא גוללו וסותמו קוד׳ שיברך כדי שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה אבל בדיעבד אין לחוש שהרי לא שכיחי ע״ה כ״כ שיאמרו ברכות כתובות בתורה אכן הב״ח כתב שיש לנהוג שיהא הספר תורה פתוח לגמרי בשעת שמברך ברכה ראשונה:

כתב מהרש״ל מנהג בורות לאותן שנוהגי׳ מיד לאחר שגלל ומברך חוזרין ופותחין אלא תהא סתימה עד דאתא גברא ויפתחנה לצורך קריאתו ע״כ והוא פשוט: **ח** נהגו לכסות הכתב בין גברא לגברא׳ כן הוכיח המרדכי מהש״ס פר׳ בני העיר: **ט** אומר ברכו׳ כלומר דלא תימא דהוי כמוציא את עצמו מן הכלל דכיון דאמר המבורך הרי כולל את עצמו׳ ועוד דהרי נ״כ הוא חוזר ואומר ברוך ה׳ המבורך וכו׳: **י** בקול רם׳ כ״כ הרמ״בם וכ״כ בהגהות מיימוני: **יא** האומרם בלחש טועה׳ הטעם משו׳ דצריך לאמר בקול רם כדי להשמיע לצבור: **יב** וי״א אומרים שצריך לחזור׳ כ״כ הר״ר יונה ונתן טעם לדבר כדי להוציא אותן שלא שמעו עדיין ועוד כי אין לאומרו כי אם בעשרה ואם אמרו בלחש הוי יחיד ולא יועיל ויש כ״מ בין הטעמי׳ אלו אם י׳ שמעו והנותרי׳ לא שמעו לפי טעם הראשון יש לחזור ולברך ולפי טעם שני אין לו לחזור ולברך כיון ששמעו עשרה ומדברי הרב בהג״ה משמע דס״ל עיקר כטעם הראשון ולפיכך אם אפילו שמעו עשרה צריך לחזור ולברך משום הנותרי׳ שלא שמעו עדיין ולדינא צ״ע: **יג** אף על פי ששמע עונה לא יענה עמו׳ כלומר לא יענה עם החזן כמו שאומר החזן ברוך ה׳ המבורך דשאני החזן דשמע להמברך שאומר ברכו לאפוקי הם שלא שמעו להמברך אלא רק יענו אמן על מה שאומר החזן: **יד** אחר שענו העם וכו׳׳ כ״כ הר״ר יודא בר ברזלי בשם רב סעדיה גאון: **טו** אפילו בירך ברכת התורה׳ כ״כ הסמ״ג בסימן י״ט וכן משמע מדברי התוספ׳ בפרק בתרא דר״ה וכ״כ המחבר לעיל בסימן קל״ה סעיף ס׳ דאם אין לוי בבית הכנסת דכהן חוזר ומברך וע״ש בכאן: **יו** דמשום כבוד תורה נתקנה צריך לטעם זה לאותן דס״ל בסעיף ו׳ דאם בירך בלחש דאינו צריך לחזור ולברך אבל לאותן דס״ל לעיל דצריך לחזור ולברך בלאו טעם זה צריך לברך ברכת התורה שהרי מסתמא כשבירך ברכת התורה לא היה מברך בקול רם׳

כתב הב״ח דכשבירך ברכת התורה בפני עצמו ומיד קודם שאמר יברכך קראהו לעלות בתורה שאין לו לעלות משו׳ הפסק ברכה ואין זה כחולק על דברי המחבר דהמחבר איירי בשפסק קצת כד״ת כגון שאמר יברכך ומיהא גם דבריו צ״ע לדינא: **יז** אם קראהו וכו׳׳ כ״כ הטור: **יח** כבר נפטר מלברך ברכת אשר בחר בנו׳ ומשמע דברכת הערב נא צריך לברך וכ״כ הב״ח בשם מהרש״ל: **יט** נטע בתוכינו הוא תורה שבע״פ׳ משום דכתיב דברי חכמי׳ כדרבונות וכמסמרות נטועי׳ הרי דמכינו לשון נטיעה אצל התורה: **כ** הקורא בתורה וכו׳׳ כ״כ המרדכי פרק לולב הגזול׳ והב״ח כתב דגם בשעת קריאה מצוה לאחז בעמודי תורה:

קמ א מ״ש יתחיל מתחיל וכו׳׳ הטעם כתב הר״ן והטור דאי תימא מיירי שפסק הראשון א״כ פסוקי׳ הראשוני׳ נתברכו לפניה ולא לאחריה׳ והאחרוני׳ נתברכו לאחריה׳ ולא לפניהם ומשמע מדבריה׳ דס״ל כדעת הרמ״בם בסמוך: **ב** ויברך בתחלה ובסוף׳ כן כתב המרדכי בשם רבינו יואל והמע׳ מבואר שם דהוי היכא הדעת כיון שנשתתק וע״כ צריך השני לברך נ״כ בתחלה הא לאו הכי היה יוצא השני בברכת הראשון ואף על גב דעתה נהגו שכל אחד ואחד מברך ואין אחד יוצא בברכת השני היינו משום גזירת הנכנסי׳ והיוצאי׳ אבל בלאו הכי היו כל השבעה יוצאים

ובכוף ג ולהרמ״בם ג לא יברך בתחלה: (הג״ה) ד ואפילו בזמן
הזה שמשלים נכור קורא דיכא הכי *: ב ג העומד לקרות בתורה
וברך ברכה שלפניה וקרא ה מקצרת פסוקים ופסק ודבר דברי
תורה או דברי חול לא הוי הפסק ואינו צריך לחזור ולברך :
ג העולה לקרות בתורה והראו לו מקום שצריך לקרות וברך
על התורה והתחיל לקרות או לא התחיל והזכירוהו שפרשה אחרת
צריך לקרות וגלל הספר תורה למקום הצריך לקרות בו ו יש
אומרים ד שאינו צריך לחזור ולברך ז ויש ה אומרים שצריך :

קמא דיני הקורא והמקרא ובו ח׳ סעיפים :

א א צריך א לקרות מעומד ב ואפילו לסמוך עצמו לכותל
ב או לעמוד אסור אלא אם כן הוא בעל ג בשר :
(הג״ה) וכן החזן הקורא צריך לעמוד עם הקורא * : ב ד לא
יקראו שנים ג אלא העולה קורא ושליח צבור שותק
ה או שליח צבור קורא ו והעולה לא יקרא בקול רם ו ומכל
מקום צריך הוא לקרות עם שליח צבור כדי ה שלא תהא ברכתו
לבטלה ו אלא שצריך לקרות בנחת ז שלא ישמיע לאזניו :
(ח ואפילו משמיעו לאזניו ליכא למיחש דלא עדיף מתפלה כדלעיל סימן
ק״א) (דעת עצמו) : ג ט יש ז נוהגים להעמיד מי שמקרא
לעולה מלה במלה י ואחר שגומר המקרא המלה אומרה העולה :
ד ח אם שליח צבור רוצה לברך לעצמו ולקרות צריך שיעמוד
אחר אצלו שכשם שנתנה תורה ע״י סרסור כך אנו צריכים לנהוג
בה ע״י סרסור : ה יא אין ט הצבור רשאים לענות אמן עד
שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד
שיכלה אמן מפי הצבור : ו יב יכולים י לקרות שני אחים זה
אחר זה והבן אחר האב ואין מניחים אלא בשביל עין הרע : (ואפילו
אם אחד השביעי יג ואחד הוא מפטיר לא יקראו השני בשמו משום עין
הרע *) : ז יד העולה כ למגדל עולה בפתח שהיא לו בדרך
קצרה ממקומו וירד מהמגדל בדרך אחר שהוא לו בדרך ארוכה עד
מקומו טו ל ואם שני הדרכים שוים עולה בפתח שהיא לו בדרך
ימין יו ויורד בפתח שכנגדו : (ולא ירד עד שעולה כבר הראוי לקרות
אחריו *) : ח יז כל מ תיבה שהיא קרי וכתיב הלכה למשה
מסיני שתהא נכתבת כמו שהוא בתורה ונקרית בעניין אחר ומעשה
באחר

ב בפר׳ ג׳ מה״ת * הר״י פ״אין
עומדין ג מרדכי
שם בש״ר אפרי׳
ד הרד״א ה ב״י
א מגלה כ״א
ב ירושלמי שם
ג ירושלמי פ״ק
דברכות * מרדכי
הל׳ קטנות ה טור
בשם הר״מ ו תוס׳
ספ״ק דבכ״ב
והר״אש ירש״י כ״ק
דסכת
ח ירושלמי הביאו
הרי״ף והר״אש
פ״ק דברכות
ט סוטה ל״ט
י כל בו סימן כ׳
ומרדכי בהל״ק
* מהר״יל
כ כתבי ר׳
ישראל ק״ט
ל בית יוסף
* מרדכי הגדול
מ רשב״א

יוצאים בברכת הראשון · ומש״ה בנסתפק דליכא למיחש משום הנכנסי׳
והיוצאי׳ משום דקלא אית ליה אי לאו משום היסח הדעת לא היה צריך לברך
בתחלה כן היה נראה לפרש דברי המחבר לפום ריהטא אבל ממאי שפסק
בסעיף ב׳ נראה דס״ל דמשו׳ היסח הדעת אין צריך לחזור ולברך וע״כ
צ״ל דס״ל עיקר דכיון דתקנו עכשיו שכל אחד שעולה יברך הרי אין א׳ יוצא
בברכת חבירו ולפיכך צריך לחזור ולברך כיון שהוא אחר · אבל הוא עצמו
שהסיח דעתו א״צ לחזור ולברך וכמו שכתב בסעיף ב׳ ודין זה הוא אליבא
דכ״ע ועיין מ״ש הב״י בשם רבינו אפרי׳ : ג ולהרמ״בם אין צריך
לברך בתחלה · כ״כ בב״י בהלכות תפלה וטעמו מבואר שם דס״ל דכיון
דהוא מתחיל ממקו׳ שהתחיל הראשון הרי הוא כאלו הוא קריאה אחת עם
הראשון ולפיכך יוצא בברכתו · ד ואפילו בזמן וכו׳ · כלומר שש״צ
קורא אפ״ה צריך להתחיל ממקו׳ שהתחיל הראשון : ה מקצת
פסוקי׳ · פירש אפילו קרא שלשה פסוקי׳ ואחר כך הפסיק אפ״ה אין צריך
לחזור ולברך · ונראה מדברי רבינו אפרי׳ שהובא בב״י דאפילו הסיח
דעתו מלקרות עוד ואחר כך חזר וקורא עוד דא״צ לחזור ולברך בתחלה
ולדיכא כ״ע : ו יש אומרי׳ שאינו צריך לחזור ולברך · הטעם
מבואר בדברי אבודר״הם משום דעל כל דמנח קמיה קיילי הברכה וה״נ
הא כל הספר תורה מונח לפניו ודעתו לכל הפרשיות הכתובי׳ בה · וכתב
עוד יותר רבותא דאפילו אם לא גלל אותו ס״ת עצמו שבירך עליה תחלה
אלא פתח ס״ת אחר יש פנים להתיר כי אחר שהוציאו אותם שני ס״ת יקדיו
לקרות אותם ב׳ פרשיו׳ שהם ענין היום י״ל כיון דמנחי׳ קמיה דעתיה עלייהו
וכן יצאה הוראה בעירנו עכ״ל ומיהא נראה מדבריו דאם לא הוציאו השני׳
יחדיו דצריך לחזור ולברך : ז ויש אומרי׳ שצריך · הטעם דידהו
מפו׳ דס״ל דכיון דלא נתכוין בברכתו על זאת הפרשה צריך לחזור ולברך ·
אבל משום הפסקה ליכא דשתיקה לא הוי הפסק :

קמא א מ״ש צריך לקרות מעומד · פירש אם קורא בצבור
אבל ביחיד מותר לקרות במיושב ומשמע

דוקא החזן והעולה הם צריכי׳ לעמוד מפני כבוד הצבור אבל הצבור עצמם
יכולי׳ ליסב וכן מבואר בדברי המחבר בסימן קמ״ו ומהר״ש כתב שם דיש
מחמירין לעמוד וע״ש מ״ש : ב ואפילו לסמוך עצמו לכותל וכו׳ ·
כן מבואר בתוספת בזבחי׳ בפ״ב והטע׳ מבואר שם משום דעמידה על ידי
סמיכה לא הוי עמידה ואין להקשות דהכא הסכי׳ הרב לדברי המחבר מדלא
השיג עליו והרי הוא כתב בח״מ בסימן י״ז סעיף א׳ דעמידה ע״י סמיכה
מקרי שפיר עמידה י״ל דשאני התם כיון דקרא איכו אלא אסמכתא בעלמא
ולפיכך נקטינן לקולא ואמרינן דמקרי שפיר עמידה ותדע דהרי פסק שם
בסימן כ״ח סעיף כ״ו דאם הדייני׳ היו נסמכין על העמוד בשעת קבלת
עדות דמותר אפילו לכתחלה אלמא דס״ל דמקרי ישיבה אלא ע״כ כדפרישי׳ וכ״כ הסמ״ע שם ע״ש אבל הכא ילפינן מקרא דכתיב ואתה כה עמוד עמדי וע״כ
אפילו לסמוך נמי אסור כיון דלימוד גמור הוא : ג אלא העולה קורא וכו׳ · וכתב הרא״ש והאידנא כהגינן שמשלים נכור קורא והטעם משו׳ שאין
הכל בקיאי׳ בטעמי הקריאה ואין הנכור יוצאי׳ בקריאתו והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראהו אתי לאנכויי עם שליח נכור לכך תקנו שיקרא שליח נכו׳ שהוא
בקי בקריאה ועיין מ״ש בסימן קמ״ב סעיף א׳ בשם מהרי״ן סגיב : כתב מהר״ש מיכ״ן סימן פ״א מי שהוא בעל בשר וצריך להשען לא ישען על המפה
דהוא תשמיש של מצוה אלא יסיר המפה וישען על העץ ע״כ : ד והעולה לא יקרא בקול רם וכו׳ · כ״כ הרא״ש בתשובה כלל ג׳ וו״ל אם קורא עם
החזן ויודע להבין ולחבר האותיות ולקרות׳ עם החזן מקרי שפיר קריאה אבל שיברך על מה שהחזן קור׳ והוא לא יקרא כלל לא יתכן עכ״ל והטע׳ שכתב שצריך
שיהא יודע לחבר האותיות ולקרות׳ עם החזן ולא דיי במה שמבין מה שהחזן קורא בלחוד משום דאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו אות אחת וכ״כ רבינו
ירוחם בשם תשובת הרש״בא : ה שלא תהא ברכתו לבטלה ואם מהרהר לא יצא וכ״ע : ו אלא שצריך לקרות בנחת · ו״ל הטור דאף על גב
דאמרינן דתרי קלי לא משתמעי היינו דוקא בשניה׳ הם בקול רם אבל אם אחד אומר בלחש לית בפקא מינה : ז שלא ישמיע לאזניו · כ״כ המחבר
לפי דברי הזוהר בפרשת ויקהל דמשמע שם דמברין דאין לשמוע אלא קול אחד ודבור אחד לעשות כדמיון קבלת התורה מהר סיני ודברי הזוהר הם לפי מנהג
שלהם שהיו העולה קורא אבל עכשיו שמשלים נכור קורא אז אי אפשר לעשות כן שיהא השליח נכור יקרא דא״כ הוי ברכתו לבטלה וע״כ פסק המחבר דגם
העולה יקרא אך יקרא ולא ישמיע לאזניו דכל שאינו משמיע לאזניו לא נקרא דיבור ומיהא ברכה לבטלה לא הוי כיון דקרא עכ״פ וכמו שנתבאר לעיל לענין
קריאת שמע דיצא בדיעבד אם לא השמיע לאזניו וכיון דיצא שם בדיעבד לא הוי ברכתו לבטלה : ח ואפילו להשמיע לאזניו ליכא למיחש · כלומר
דאיכו מחויב להשמיע לאזניו אבל רשאי כמו גבי תפלה ג״כ דכתב הזוהר דלא ישמיע לאזניו ואפ״ה פסק המחבר לעיל דישמיע לאזניו וה״ה הכא ולי נראה
לפרש דברי הזוהר גבי תפלה דאיכו אוסר אלא אם משמיע לחברו וכן משמעות סוף הלשון וו״ל בג״כ בעי לאסתתרא דלא ישמעון להוא צלותא בני נשא אבל
לאשמע לאזן המתפלל מותר אבל גבי קריאת התורה כתב בהדיא דלא ישתכח בר קל דיבור בלחודו ומשמע מדבריו דאוסר אפילו להשמיע לאזן הקורא
עצמו ועיין מ״ש לענין תפלה : ט יש אומרי׳ וכו׳ · פירש ואז הוי רק קול אחד : י ואחר שגומר המקרא העולה
וכו׳ · כלומר דכוהני׳ דתרוייהו אומרי׳ בקול רם אך כוהרי׳ בזה שלא יאמרו תרווייהו המלה בפעם אחת וע״כ לית כאן משו׳ מה שכתוב הזוהר דלא ישתמע
רק קול אחד דכיון דאין השני׳ אומרי׳ המלה בפעם אחת אין שם אלא קול אחד ונראה לי דה״ה לפי המנהג שלנו אם העולה ממתין שלא לאמר המלה בפע׳
אחת עם החזן דמותר אפילו לקרות קצת בהשמעת קול אבל לא בהרמת קול שלא לבלבל החזן : יא אין הצבור רשאי׳ לענות אמן · דין זה איכה
מיוחד לברכות התורה דבכל הברכות הדין כן אלא דמפני דבגמרא אתמר אבל ברכת התורה כתבה המחבר בכאן : יב יכולין לקרות שני אחי׳ ·
כ״כ המרדכי בהלכות קטנות בשם הר״ם ולאפוקי מדברי א״ח דכתב שאין לקרות בתורה שני אחי׳ או אב ובן זה אחר זה מפני שהם פסולי׳ לעדות וה לזה
וכתוב עדות ה׳ נאמנה עכ״ל קיימ״לן דלא חיישינן לדבריו בזה : יג ואחד הוא מפטיר וכו׳ · וכתב בכ״ג מה״ב דוקא מפטיר שקורין באותו
ספר תורה אבל ביום טוב או כיוצא בו שקורין בספר תורה אחרת אין לחוש וכתב שאין קפידה אלא כשהמפטיר בר מצוה וגם אין חילק בין אחים מן האב
או מן האם וה״ה אב וכן בנו איכא משום ע״ב וע״ש : יד העולה למגדל וכו׳ · כן מבואר בכתבי מהר״ר ישראל בסימן קי״ט ומביא ראיה לדבריו
מהא דאמרינן הנכנס לעזרה נכנס בקצרה ויוצא בארוכה : טו ואם שני הדרכי׳ שוים · וזהו דעת המחבר עצמו והוא נכון מטעם כל פונים
שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין ומשמע מדברי המחבר דאם הדרך הקצר הוא בצד שמאל אף על פי כן עולה בו כיון שהוא קצר וכ״ע לדיכא : יו ויורד
בפתח שכנגדו · דכן מבואר במגלה דהנכנס לב״ה דמוכה ליכנס בפתח זה ולצאת בפתח אחרת : יז כל תיבה · כן כתב בתשובת הרש״בא וקיימ״לן
דלא

דלא תיקנו כיון שאסור לקרות אפילו תיבה אחת שלא מן הכתב א״כ האיך קורין תיבות שבכתב והכתיב הוא שנשלכה ונדומה לו וע״כ כתוב דכן הוא הלכה למשה מסיני לקרותם כך :

קמב א מ״ש קרא וטעה אפילו בדקדק אות אחת וכו׳ · כ״כ הרא״ש בפ״ב מהלכות תפלה וז״ל כנהות מיימוני בשם הר״ר משה מדאמרינן פרק חלק כל האומר כל התורה מן השמים חוץ מדקדק אחד ה״ז בכלל דבר ה׳ בזה וכיון שדקדק אחד יש לו פורש כ״כ גדול צריך שלא יניח הכד ולא יניד הנח ולא ירפה החזק ולא יחזיק הרפה ע״כ : **ב** וכן דין החזן · כלומר דעכשיו שהחזן קורא ג״כ הדין אף על פי שהוא אינו מברך כי לקרות בדקדק לאו בברכ׳ תליא דגם בזמן הקדמוני׳ קודם שתקנו חכמים שכל אחד מן העולין מחויב לברך היו צריכים גם האמצעי׳ לקרות בדקדק וזה פשוט : **ג** ודוקא וכו׳ · ומדברי הרי״ן כן תביב ומשמע דע״י שינוי הטעמי׳ משתנה הענין וז״ל כא דכתב הרא״ש שאין הצבור יוצאים בקריאת הבלתי יודע היינו בטעמי׳ שהם פירוש הפסוק ממש ומיהא י״ל דהרב איירי בכאן בענין שלא נשתנה הענין דהא כל מי שיודע פירוש הפסוק בלאו הכי בלתי ידיעת הטעמים קורא שפיר ומבין הענין :

קמג א מ״ש מי׳גדולים · לאפוקי קטנים אף על גב דקטן משלי׳ לשבעה קרואים מ״מ אינו משלים למנין עשרה · ומ״ש בני חורין לאפוקי עבדים גמורי׳ ובמחצה עבד ומחצה בן חורין יש להסתפק · ונראה דכיון דקי״ל דכופין את רבו ועושה אותו בני חורין הרי קייב בכל המצות דכל הראוי לבילה וכו׳ וכן מוכח בריש חגיגה ע״ש : **ב** אם כתוב כל חומש כן מבואר פרק הנזיקין דף ס׳ והטעם מבואר שם מפני כבוד הצבור ומשמע דאם הצבור רוצים למחול על כבודם קורין בחומש העשוי׳ בגלילה כס״ת ומברכין ג״כ עליו וכ״כ ב״י ממשמעות דברי רבינו ירוחם וז״ל הר״ן אהא דאין קורים בחומשי׳ ומכאן למד רבינו להלכה ולא למעשה שאם נמצא טעות בס״ת באחד מן החומשי׳ מותר לקרות בשאר דהא אין החומשים מעכבין זה את זה אלא מפני כבוד הצבור וכיון שהס״ת שלם שפיר דמי עכ״ל הרי דגם הוא ס״ל דהטעם הוא מפני כבוד הצבור · אבל דאביה כתב בשם הירושלמי טעם אחר כדי שיהא כסם ענוותה שאוסרי׳ להם לקרות׳ בצבור ויקנו ס״ת שלם ולפ״ז אין הדבר תלוי במחילת הצבור ועיין בסמוך בסעיף ד׳ : **ג** אין לברך עליהם · משמע דוקא לברך עליהם אסור אבל לקרות בצבור בלתי ברכה מותר וכן מבואר בתשוב׳ הרש״בא שהביאו ב״י בסימן זה : **ד** אין מברכין עליו · פירש על החומש אחד אפילו הוא עשויה בגלילה · **ה** אם נמצא טעות בס״ת · כ״כ הב״י בשם הגדול מהר״ר יעקב בי רב הלכה למעשה · והטעם כתב הב״י בסוף סי״ד בסימן רע״ט משום דקי״ל דבדיעבד יוצא בקריאת צבור גם אם הס״ת היתה פסולה והא דכתב הרמ״בם בתפלת הלכות ס״ת דספר תורה דחסר אות אחת פסולה היינו דוקא לענין לצאת ידי מצות כתיבת ס״ת שאינו יצא ידי מצוה זאת אלא אם הס״ת שלם ולא חסר אות אחת אבל לענין קריאת צבור יוצא אפילו בפסולה עכ״ד שם ולפ״ז נ״ל דס״ל גם להמחבר דאי ליכא ס״ת כשירה קורין בצבור גם בפסולה ומברכין עליה דהא בדיעבד יוצא בה וכיון דליכא אחרת הרי הוא כדיעבד וכ״כ הרמ״בם בתשובה ומשמע מדברי הר״ר יעקב שם דאפילו נמצא טעות באותו חומש שקרא יוצא בדיעבד ולכתחלה במקום דליכא אחרת שהרי כתב טעם דיוצאות בקריאת הפסולה משום דהרמ״בם מכשיר בתשובה ס״ת פסולה במקום דליכא אחרת הרי משמע דהרמ״בם מכשיר אפילו אי איכא טעות באותו חומש ודו״ק : כתב הב״ח דפסק המחבר אינו נכון והעיקר כוא שאם עדיין לא קרא שלשה פסוקי׳ קורא הטעות ע״פ עד שיקרא שלשה פסוקי׳ ומברך לאחריה או גומר הפרשה אם לא אפשר לשייר שלשה פסוקי׳ עד סוף הפרשה ואם כבר קורא שלשה פסוקי׳ ומשייר שלשה פסוקי׳ עד סוף הפרשה פוסקי׳ שם ומברך לאחריה ומשלימי׳ המנין בס״ת הכשר וכן נהגו גדולי עולם שלפנינו והש״ך והעט״ז מסכימי׳ לדעת המחבר והרב וכתב הש״ך שכן נתפשט המנהג : **ו** אבל משום חסרות ויתרות · ובלבוש כתב דאם נמצא טעות שאינו משתנה הענין ע״י כך אין נוטלי׳ ס״ת אחרת ומהר״ר ישעיה בדף קל״א בספרו ש״ל חלק עליו וכתב אפי׳ לא נשתנ׳ הענין נוקחי׳ אחרת וע״ש באריכות : **ז** יש להקל לקרות באותו חומש · פירש אם כל הס״ת היא בגליון אחת אך שאין שלם מבלי טעות אלא חומש אחד אבל אם אין שם כ״א חומש אחד כבר נתבאר בסעי׳ב שאין מברכין ואי״ש לקרות · פירש ולברך עליו :

קמד א מ״ש מדלגין וכו׳ · מבואר פרק המגילה עומד דף כ״ד ובפרק בא לו דף מ״ט : **ב** ובנביא מדלגין · הטעם משום דבנביאי׳ לא קפדינן אטירף משום דלא נפקא הוראה מנהם : **ג** נוהגים בשבת וכו׳ · הטעם מפרש בב״י משום דעכשיו

קורין

באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור הרבנים ה״ר יצחק אבוהב וה״ר אברהם ואלאנסי וה״ר שמואל ואלאנסי בנו ז״ל והתרו בו שיקרא כפי המסורת ולא רצה ונדוהו והורידוהו מהתיבה :

קמב דין מי שקרא וטעה ובמקום שאין שם יורע לקרות בריוק · ובו ב׳ סעיפים :

א [א] קרא [א] וטעה אפילו בדקדוק אות אחת מחזירין אותו : (הג״ה) [ב] וכן דין החזן הקורא [ג] ודוקא בשינוי שמשתנה על ידי זה הענין אבל אם טעה בנגינת הטעם או בניקוד אין מחזירין אותו אבל גוערין בו * : **ב** [ב] יישוב שיש שם מנין ואין מי שיודע לקרות בתורה כהלכתה ברקרוק ובטעמים אפ״ה יקראו בתורה בברכה כהלכתה : (ומפטירין בנביא ועיין בסמוך ריש סימן קמ״ג) :

[א] רמ״בם פ״ב מהל״ת * ב״י ופסקי מהר״אי סי׳ קפ״א [ב] כתבי מהר״ר ישראל

קמג דין אם נמצא ס״ת מוטעה ויתר דיני הספר · ובו ה׳ סעיפים :

א [א] אין קורין בתורה בפחות מעשרה [א] גדולים בני חורין ואם [ב] התחילו בעשרה ויצאו מקצתן גומרים :

ב [ב] אם [ג] כתוב כל חומש לבדו [ד] אפילו בגלילה כספר תורה אין קורין בו עד שיהיו כל חמשה חומשים תפורים ביחד : (הג״ה) והם כתובים בגלילה כספר תורה אבל בחומשים שלנו אפילו כל חמשה ספרים ביחד [ג] אין לברך עליהם * ובמקום שיש ספר תורה ואין שליח צבור הבקי בנגינ׳ בעל פה ראיתי נוהגי׳ שהשליח צבור קורא מן החומש בנקוד והעולה קורא אחריו מן הספר תורה הכשר :

ג [ה] אפילו בכפרים שאין נמצא להם ספר תורה כשר [ד] אין מברכין עליו :

ד [ה] אם נמצא טעות בספר תורה בשעת קריאה מוציאין ספר תורה אחרת [ו] ומתחילין ממקום שנמצא הטעות ומשלימין הקורים על אותם שקראו במוטעה ואם נמצא טעות באמצע קריאת הקורא גומר קריאתו בספר הכשר ומברך לאחריה ואינו חוזר לברך לפניה : (הג״ה) ואם כבר קראו עמו שלשה פסוקי׳ ואפשר להפסיק פוסקים שם ומברך אחריה ומשלימי׳ המנין בספר תורה האחרת שמוציאין * והא דמוציאין אחרת דוקא שנמצא טעות גמור [ו] אבל משום חסירות ויתרות אין להוציא אחרת שאין ספרי תורה שלנו מדוייקי׳ כל כך שנאמר שהאחרת תהיה יותר כשרה (אגור ופסקי מהרי״א סימן פ׳ וריא״ו ומהרי״ל פסקו דאין להביא ספר תורה אחרת וב״י פסק דצריך להוציא ספר תורה אחרת לכן צריך לחלק כך) ובשעת הדחק שאין לצבור רק ספר תורה פסולה ואין שם מי שיוכל לתקנה יש אומרים דיש לקרות בה בצבור ולברך עליה * ויש מחמירין * ואם חומש אחד שלם בלא טעות [ז] יש להקל לקרות באותו חומש אע״פ שיש טעות באחרים * :

ה [י] בית הכנסת שאין בהם מי שיודע לקרות אלא אחד יברך ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם וחוזר לברך תחלה וקורא קצת פסוקים ומברך לאחריהם וכן יעשה כמה פעמים כמספר העולים של אותו היום :

[א] מגלה כ״ד [ב] ירושלמי שם [ג] גיטין ס׳ [ד] רש״י שם מרדכי ס״פ הנזיקין וס״ת הקומץ ותשו׳ הרמ״בם סי׳ קפ״ז וקנ״ט ור׳ ירוח׳ נ״ב ח״ג ואגור בשם שבולי לקט ומהר״י׳ שרש ס״ח וכל בו ומ״ע פ״ט מהל׳ ס״ת [ה] תשובת הרש״בא והרא״ש וב״י בשם רבו בירב * מרדכי פ״ב דמגלה * כל בו ואבודרה׳ * תשובת הרש״בא תפ״ו ות״ה ומיי׳ פר״י מהל׳ ס״ת [י] תוספתא שם והביאו הרי״ף והרא״ש והטור

קמד שלא לדלג בתורה מענין לענין ודיני ההפטרה · ובו ד׳ סעיפים :

א [א] מדלגין [א] בנביא ואין מדלגין בתורה מפרשה זו לפרשה אחרת והני מילי בשני עניינים דחיישינן שמא תתבלבל דעת השומעים אבל בחד עניינא כגון אחרי מות ואך בעשור שכהן גדול קורא ביום הכפורים מדלגין והוא שלא יקרא על פה שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת [ב] ובנביא מדלגין אפילו בשני עניינים והוא שלא ישהא בדילוג בענין שיעמדו הצבור בשתיקה והני מילי בנביא אחד אבל מנביא לנביא אין מדלגין ובתרי עשר מדלגין מנביא לנביא ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו : **ב** [ג] נוהגין [ג] בשבת שיש בו חתן לומר אחר * הפטרת (הפטרה יש אומרים שהוא מלשון אין מפטירין אחר הפסח שעניינו סילוק כלומר סילוק תפלת שחרית) השבוע שנים או שלשה פסוקי׳ מהפטרת שוש אשיש וכשחל ראש חדש בשבת וביום ראשון אחר שמפטירין ההפטרה בשבת אומרים פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן מחר חדש ואין למחות בידם :

(ועיין

[א] מגלה כ״א יומא כ״ט [ג] ב״י והטעם מבואר שם

(ועיין לקמן סימן תכ"ה סעיף ג' ובסוף סימן תכ"ח היאך נוהגין) :

ג ד אין ג גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הצבור ד ואם ה אין להם אלא ספר תורה אחת והם צריכים לקרות בשני עניינים גוללין וירחה כבוד הצבור : ד ו אין ה קורין לאדם אחר בשני ספרי תורה משום *פגמו (פירוש שנראה כפוגם ומטיל דופי בראשון) : של ראשון אבל שלשה גברי בשלשה ספרים כגון ראש חדש טבת שחל להיות בשבת ליכא משום פגם :

ג יומא ס"ט
ד הריט"בא שם
הגה' מרדכי דגיטין
ה יומא שם

קמה דיני המתרגמין · ובו ג' סעיפים :

א' א בימי א חכמי הגמרא היו נוהגים לתרגם כדי שיבינו העם · אין הקורא רשאי לקרות לתורגמן יותר מפסוק אחד ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר עד שיכלה התרגום מפי המתרגם ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מהמתרגם ולא המתרגם יותר מהקורא ואין הקורא רשאי לסייע למתרגם שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה : ב ב קטן ב מתרגם על ידי גדול אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן :

ג ג האידנא ג לא נהגו לתרגם משום דמה תועלת בתרגום כיון ד שאין מבינים אותו :

א מגלה כ"ג
ב שם
ג תוספת במגלה שם והביאו הטור

קמו שלא לדבר בשעת הקריאה · ובו ד' ס' :

א א אסור א לצאת ולהניח ספר תורה כשהוא פתוח אבל בין גברא לגברא שפיר דמי : ב ב ב כיון שהתחיל הקורא לקרות בספר תורה אסור לספר אפילו בדברי תורה אפילו בין גברא לגברא · ג ואפילו ג אם השלים הוא הפרשה ד ויש מתירים ד * לגרוס (פירוש ללמוד) בלחש ה ויש אומרים שאם יש עשרה ה * דציתי (פירוש שמשימין לבם) לספר תורה מותר לספר (ו בדברי תורה) ו ויש ז מתירים למי שתורתו אומנותו ח ויש ו מותירים למי שקודם שנפתח ספר תורה מחזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע ספר תורה אלא לקרות ט ומתחיל לקרות · ח ולקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה שרי : י וכל ט זה אינו ענין לפרשת זכור ופרשת פרה שהם בעשרה מדאורייתא שצריך לכוין ולשמעם מפי הקורא והנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכוין דעתו ולשמעם מפי הקורא : ג יא אסור י לספר כשהמפטיר קורא בנביא עד שישלים כמו בספר תורה :

ד יג אין כ צריך לעמוד מעומד בעת שקורין בתורה : (ויש מחמירין ועומדין וכן עשה מהר"ם) :

א ברכות ח'
ב סוטה ל"ט
ג הרש"בא בתשובה'
ד רש"י שם
ה בעל ה"ג
ו הרי"ף שם והביאו הטור ו תלמידי ר' יונה ח מרדכי והג"הה ומהכנ ר"י חסיד ט תוספת פ"ג דמגל' והרא"ש והסמ"ג י ר' ירוח' נתיב ב' כ טור בשם רב שר שלום
* מרדכי פרק ר"א דמילה

קמז דיני גלילת ס"ת · ובו ח' סעיפים :

א א אסור א לאחוז ספר תורה ערום ב בלא מטפחת : (הג"ה) ויש אומרים דה"ה שאר כתבי קדש * ולא נהגו כן וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו ובספר תורה אפילו בכהאי גונא אסור * ג גדול ג שבאותם שקראו בתורה גוללו ג ורגילים לקנותו בדמים יקרים לחבב המצוה : (הג"ה) יש אומרים אם המעיל בגד אחד פשתן ומצד אחד משי צריך להפך המשי לצד הספר ולגלגל * ולא נהגו כן * ד ואין לעשות מפות לספר תורה מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לצורך הדיוט ועיין לקמן סימן קנ"ג * : ב ה יכול ד מי שירצה לקנות להושיט המעילין לגולל ואין הגולל יכול למחות בו כי אף על פי שקנה הגלילה לא קנה ליקח המעילים : (וכן במקומות שנוהגין לקנות הוצאה והכנסה אין השליח צבור יכול למחות כי אין זה שייך לחזנים *) : ג ו הגולל ה ספר תורה יעמידנו כנגד התפר כדי ז שאם יקרע יקרע התפר : ד ח הגולל ו ספר תורה גולל מבחוץ וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים : (הג"ה) פירוש כשהספר עומד לפניו יהיה הכתב נגד פניו ויתחיל לגלול מבחוץ ואחר שגמר הגלילה יהדק סוף המטפחת בפנים כשיבא לקרות בו ימצא ההדוק בפנים ולא יצטרך להפך הספר תורה * ונראה דכל זה מיירי כשאחד עושה כל הגלילה אבל עכשיו שנוהגים שאחד מגביה ואחד גולל הכתב יהיה נגד המגביה וכן נוהגים כי הוא עיקר הגולל והאוחז הס"ת :

ה ט מוטב י תגלל המטפחת סביב הספר תורה ולא יגלול הס"ת כשכורכו במטפחת : ו י הגולל כ ס"ת בתוך התיק טועה :

אין

א מגלה ל"ב
* אגודה ותוספת פ"ק דשבת
* ד"ע אגודה
ב שם ג טור בשם מנהג אשכנז
* מרדכי סוף מגלה
* ב"י סי' קנ"ג
* אגודה מס"ע ותשוב' מהרי"ל סי' קי"ד וב"י רש"כן
ד מרדכי שם
* מרדכי סוף מגילה וא"ז ה שם בגמ' לפי' הרי"ף
ו שם
* טור והרא"ש סוף פ' בני העיר
י שם
כ רי"בש בתשובה

קורין בחומש שהוא קונטרס' ויכול לסמן שימצא מהר לפיכך אין חשש טרחא דצבור : **כתב** הב"ח דמי שעלה כבר יכול לחזור ולעלות למפטיר אם קורין בס"ת אחת אבל בשני ס"ת אסור משום דאין קורין לאחד אחד בשני ס"ת ע"ש : **ד** אין גוללין ספר תורה וכו' · מבואר פרק בא לו : **ה** ואם אין להם וכו' · כ"כ המרדכי בהגהות גיטין : **ו** אין קורין לאדם אחד · מבואר פרק בא לו כ"ג ועיין מ"ש בריש הסי' בשם הב"ח : **אם** התפללו בב"הכ והוציאו ס"ת וקראו בו וקצת מן הצבור לא היו באותו זמן אין להם לחזור להוציאו ס"ת ולקרות בה מפני כבודה של ראשונה משפטי שמואל סימן נ' ונראה דוקא שהראשונים התפללו בזמן הראוי לתפלה והאחרונים לא באו להתפלל בזמן תפלה ע"ש אלא בפשיעה : **מי** שקנה מצוה לשנה ומת באמצע חייבים היורשים להטפל במצוה ולשלם להקהל דמי המצוה שקנה מורשיהן אי ימכרו המצוה ויהא שיפסד ישלימו להקהל ואם ימכרו ביותר ימחה שמגיע לפי ערך מן היורשים כ"ל דהריוח של הקהל כי אין משתכרין בצדקות · ובכ"ג לא כתב כן אלא הריוח ליורשים ולא נהירא :

קמה א מ"ש בימי חכמי התלמוד · הכל מבואר פרק המגלה עומד דף כ"ג : **ב** נ"ז מבואר שם : **ג** האידנא · כ"כ התוספת : **ד** שאין מבינים אותו · וכתב הטור וא"ל כלאו' מהם לפרש לעם כלשון שיבינו די"ל תרגום שאני שנתקן ברוח הקודש :

קמו א מ"ש אסור להניח וכו' · מבואר פ"ק דברכות דף ח' : **ב** כיון שהתחיל וכו' · פרק אלו נאמרין דף ל"ט · והב"ח מתיר לדבר בד"ת בין גברא לגברא אפילו בקול רם : **ג** ואפילו השלים הוא הפרשה · פירש שקרא שנים מקרא וא' תרגום : **ד** ויש מתירין לגרוס בלחש · והוא דעת רש"י דס"ל דהא דאסור לספר הייני דוקא בקול רם לפי שמונע אחרים משמוע אבל בלחש שרי : **ה** ויש אומרים · והוא דעת בה"ג · ומ"ש מותר לספר הייני בלחש אבל לא בקול רם שלא לבלבל אחרים : **ו** בדברי תורה · לאפוקי בדברים בטלים אסור אפילו בין גברא לגברא · **ז** ויש מתירין למי שתורתו אומנתו · והוא דעת הרי"ף כלומר אבל מי שאין תורתו אומנתו אסור אפילו בד"ת אפילו יש עשרה דציתי ומי שתורתו אומנתו ב"ע אי ליכא י' דציתי : **ח** ויש מתירין למי שקודם וכו' והוא דעת הר"ר יונה ומיירי אפילו אין תורתו אומנתו : **ט** ומתחיל לקרות · שנים מקרא ואחד נקט שני' מקרא לומר לך דאם לא החזיר פניו קודם אפילו שנים מקרא ואחד תרגום אסור ובהחזרת פני' אפילו שאר ד"ת מותר וכ"כ הטור בהדיא בשם הרי"ף ומיהא בין גברא לגברא מותר לקרות שנים מקרא ואחד תרגום גם אם לא החזיר פניו קודם וכ"כ ב"י דכן נהג הר"ר יודא חסיד ומהר"ם : **י** וכל זה אינו ענין · כ"כ התוספת ר"פ היה קורא והרא"ש פ"ג שאלו דפרשת זכור ופרשת פרה מדאורייתא הוא ועיין מ"ש בסימן רפ"ב : **יא** אסור לספר · והוא דעת רבינו ירוחם בשם תשובת מהר"ם : **יב** אסור לספר · משום דאין המצוה תלויה בקורין לבד אלא בכל השומעין שם : **יג** אין צריך לעמוד וכו' והא דכתיב וכפתחו עמדו כל העם אותה עמידה פירושו שתיקה :

קמז א מ"ש אסור לאחוז ס"ת · מבואר פרק בני העיר ובגמרא אמרינן דנקבר ערום בלא אותה מצוה ופירש התוספת כלומר אם אחז הספר תורה לקרות בה אינו מקבל שכר על אותה הקריאה וכ"כ הרא"ש וכתב הב"ח דיש ליזהר גם מלאחוז בעמודי ס"ת בלתי מטפחת וזהו בכלל האוחז ספר תורה ערום וע"כ יש ליזהר הגולל והמגביה דיאחזו בעמודי ע"י מטפח' וכן משמע מדברי המרדכי שכתב ב"י : **ב** בלא מטפחת · פירש ולא סגי בנטילת ידים : **ג** גדול שבאותה שקראו · הטעם משום דאמרינן דהגולל נוטל שכר כנגד כולם ולפיכך הגדול שבכולן גולל כדי שהוא יקח השכר · וכתב הב"ח דלדעת ב"ה דוקא גדול שבקוראין אבל לא גדול שבבית הכנסת · ובב"ח כתב בשם ש"ג שכתב בשם רבינו ישעיה א"ז דפירש גולל דקאמר הכא הוא הגולל ספר תורה קודם שיתחילו לקרות ומעמיד הספר תורה על מקום קריאת' ומשו' כי הוא המוציא מקום הקריאה לפיכך שכרו גדול ונוטל שכר כנגד כולם · וי"מ הוא הגולל לאחר הקריאה כדי לכרכה במטפחת ופירוש זה נראה מדברי הפוסקים : **ד** ואין לעשות מפות · עיין לקמן סימן קנ"ג סעיף כ"א ומ"ש שם : **ה** יכול מי שירצה · כ"כ המרדכי בסוף מגלה שהשיב מהר"י מווינא : **ו** הגולל ספר תורה וכו' · נ"ז במגלה שם : **ז** שאם יקרע · כ"כ הרי"ף שם : **ח** הגולל ס"ת · נ"ז מבואר במגלה סוף פרק בני עיר והרבה פירוש נאמרו בזה ומנהג כמו שמפרש הרב בהג"ה : **ט** מוטב וכו' · סוף פרק בני עיר : **י** הגולל ספר תורה · כ"כ הרי"בש בתשובה והטעם דחיישינן שיקרע הספר תורה

אין

יא אין המפטיר מתחיל וכו'. מבואר פרק אלו נאמרין דף ל"ט :

קמח א מ"ש

אין הצבור וכו'. נ"ו מבואר פרק אלו נאמרין שם וז"ל הטור פר"שי שהיו רגילין להביא ס"ת מבית אחר שהוא משתמר בו לבית הכנסת ופורשין בגדים נאים סביב התיבה ומניח אותה על התיבה וכשנאים משם ומוליכים ספר תורה ליתנו בבית שמשתמר בו לא יפשיט התיבה בפני הצבור שטורח הוא להתעכב שם עם ספר תורה אלא מוליך ספר תורה והעם יוצאים אחריו ואחר כך בא ומפשיט התיבה עכ"ל :

קמט א מ"ש

אין הצבור רשאים לצאת. כן מבואר פרק אלו נאמרין שם : ב אם אינם יוצאים רק יחידים. כלומר שאינו אסור אלא אם רוב הצבור יוצאים : ג ובלבד שילכו. כ"כ מהרי"ן חביב ז"ל ופירש כלומר שימתינו בחוץ עד שיבא הס"ת אצלם וילכו אחריה :

קנ א מ"ש

כופין בני העיר. כן מבואר בתוספתא כתבוהו הרי"ף והרא"ש פ"ק דב"ב ובמקום שיש איזה תועלת להקהל כגון בענייני מסים ונביה וכיוצא בזה יכולין למחות שלא יתפללו בעשרה בבתי' כי אם בבית הכנסת עיין כ"נ מה"ב : ב אין בונים בית הכנסת וכו'. כן מבואר בתוספתא דמגלה פ"ב ומייתי לה מדכתיב בראש הומיות תקרא : ג ומגביהין אותה וכו'. עיין בכ"נ מה"ק דלפעמים אינו צריך לכך ע"ש : ד אם יש עליה וכו' כלומר דמעלי' ולמעלה אינו מעכב אם גבוה מב"ה כיון שאינו ראוי לתשמיש : ה מי שהגביהו וכו'. כן מוכח שם ממעשה דרב אשי שעשה כן וכתב הכ"מ באי אפשר להגביה קרן אחד מבית הכנסת יש להתמיר בהאי יש אומרים דהרי העונש גדול מאוד. כתב מהר"ם פדואה סימן מ"ב לבנין בית הכנסת נובין לפי ממון אבל לשכירות בית הכנסת נובין לפי נפשות ועיין בספר חסידים סימן תתט"ו ותת"יו עד תתי"ט מענייני בית הכנסת :

קנא א מ"ש

כגון שחוק וכו'. וה"ה דאסור לשוח בתוכן תשו' הטראני סי' ע"ד לשון ס' הזכרונות דף ס"ד לא יהיה יושב ופושט רגלו וזה יושב ונשען ע"י וזה עומד והולך ובא לו וזה בא ומדבר עם חבירו דברים בטלים וזה מסיר דעתו ופונה אנה ואנה לדברים אחרים לא הגונים ולא נכונים בבית אלהים : **כתב** הר"אם ז"ל ק"ר סימן ע"ט דאפילו נעשה בבית הכנסת עבירה שנאו לשום מתעולל עם נער אחד שמותר להתפלל שם וכל קדושת בית הכנסת וזה פשוט : ב וי"א דבבית המדרש אפי' וכו'. כלומר לתלמיד חכם ותלמידהם, **כתב** בשארית יוסף סימן כ"ח שבני בית הכנסת שמגיע מהם ריח רע לבית הכנסת צריכים להרחיק : ג מותר למי שנכנס בפתחו וכו'. קיימ"לן דלא תימא דמצוה איכא בדבר וכדכתיב ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחות יצא דרך שער הנגב וזהו דעת הרא"ש דמצוה הוא קיימ"לן דהנביא בא להתיר בדרך זה

ז יא אין [ט] המפטיר מתחיל עד שיגמרו לגלול הספר תורה כדי שלא יהא הגולל טרוד ויוכל לשמוע ההפטרה : ח [י] ביום שיש שני ספרי תורה לא יפתחו השני ולא יסירו המפה עד שיגללו הראשון : (הג"ה) ואין מסלקין הראשונה עד שכבר הכינו השנייה על השלחן שלא יסיחו דעתן מן המצוה ומניחין שני הספרים כאחת ונוטלין השנית עד אחר שקראו הראשונה * :

[ט] סוטה ל"ט
[י] מרדכי בסוף הלכו' קטנות
* אור זרוע בשם הירושלמי

קמח שלא יפשיט ש"צ התיבה' ובו סעיף א' :

א [א] אין [א] שליח צבור רשאי להפשיט התיבה בצבור כל זמן שהם בבית הכנסת : (פירש רש"י שהיו רגילים להביא ספר תורה מבית אחר שהיא משתמרת בו וכו' עד שטורח צבור הוא להתעכב שם ועיין בפנים באורח חיים) :

[א] סוטה ל"ט

קמט שהצבור לא יצאו מב"ה עד שיצניעו ס"ת' ובו סעיף אחד :

א [א] אין [א] הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת עד שיצניעו ספר תורה ([ב] ומיהו אם אינם יוצאים רק יחיד לית לן בה *) : ואם מצניעים הספר תורה בבית אחר אם אין לבית הכנסת אלא פתח אחד צריכין להתעכב עד שיצא הספר תורה וילכו אחריו למקום שמצניעים אותו שם ואם יש לבית הכנסת שני פתחים יכולים לצאת בפתח אחר קודם שיצא הספר תורה בפתח האחר [ג] ובלבד שילכו אחר הספר תורה וילווהו למקום שמצניעין אותו שם : (הג"ה) ובמקומות שמצניעין אותה בהיכל שהוא הארון בבית הכנס' מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד לפני הארון שמכניסין אותה שם * וכן הגולל ילך אחר הספר תורה עד לפני הארון ועומד שם עד שיחזירו הספר תורה למקומה * וכן נוהגין במגביה הספר תורה כי הוא עיקר הגולל וכמו שנתבאר ויש שכתבו שבאים התינוקות לנשק התורה כדי לחנכם ולזרזם במצות וכן נוהגין * :

[א] סוטה ל"ט לפי' הנאין הביאו' הטו'
* כ"י בשם הר"י בתוספי מגלה
* מהרי"ל
* הגה' מיי' פי"ב מהלכות תפלה
* אור זרוע

הלכות בית הכנסת

קן בנין ב"הכ ושיהיה גבוה' ובו ה' סעיפים :

א [א] כופין [א] בני העיר זה את זה לבנות בית הכנסת ולקנות להם תורה נביאים וכתובים : (ועיין לעיל סימן נ"ה אם מפין זה את זה לשכור להם מנין) : ב [ב] אין [ב] בונים בית הכנסת אלא בגבהה של עיר [ג] ומגביהין [ג] אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי העיר שמשתמשים בהם לאפוקי * בירניות (פירוש בניני' העשוים לנוי תרגום שכיות החמדה בירניות שפירן) ובגדלים שאין משתמשין בהם וגג שהוא משופע ואינו ראוי לתשמיש [ד] משערין עד המקום שהוא ראוי לתשמיש דהיינו [ד] שאם יש עלייה תחת הגג לא תהא גבוה יותר מב"הכ : (הג"ה) ובשעת הדחק או שיש אימת מלכות שאין רשאים לבנות ב"הכ כדינו מותר להתפלל בבית אף על פי שדרין בעלייה על גביו ובלבד שינהגו בעלייה שעליו בנקיות כמו שיתבאר סוף סימן קנ"א : ג [ה] כל [ה] שהגביה ביתו יותר מב"ה י"א שכופין אותו להשפילו : (ואם עשה בנין גבוה יותר בקרן אחד י"ל סגי בכך *) : ד [ו] הבונה כנגד חלון ב"הכ אין מספיק לו בהרחקת ארבע אמות לפי שהוא צריך אור גדול : ה [ז] אין פותחין פתח ב"הכ אלא כנגד הצד שמתפללין בו באותה העיר שאם מתפללין למערב יפתחוהו למזרח כדי שישתחוו מן הפתח נגד הארון שהוא ברוח שמתפללין נגדו : (הג"ה) ועושין בימה באמצע ב"הכ שיעמוד עליה הקורא בתורה וישמעו כלם וכשמתפלל הש"צ פניו כלפי הקודש וסדר הישיבה כך היא הזקנים יושבים פניהם כלפי העם ושאר העם כולם יושבים שורות שורות פניהם כלפי הקדש ופני הזקנים :

[א] תוספת' כתבוהו הרי"ף והרא"ש בר פ"ק דב"ב
[ב] תוספתא פ"ב דמגלה
[ג] שבת י"א
[ד] טור לדע' הרא"ש
* כ"י סי' קנ"ד בש' מהר"י בן חביב
[ה] הרא"ש שם והטו'
* הגה' מיי' פי"א מה"ת שכן היה
[ו] עושה
[ז] אגודה בפ"ק דב"ב
[ז] תוספתא לפי' התו' וכתבו הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמגלה
* טור

קנא דיני קדושת בית הכנסת' ובו י"ב סעיפים :

א [א] בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון [א] שחוק והתול ושיחה בטלה ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטיילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים [ב] ותלמידי חכמים ותלמידיהם מותר לאכול ולשתות בהם מדוחק : ([ב] וי"א דבבית המדרש אפילו שלא מדוחק שרי) : [ג] ואין מחשבים בהם חשבונות [ד] אלא אם כן הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים [ה] ואין מספידים בהם אלא אם כן יהיה ההספד לאחד מגדולי העיר שכל בני העיר מתקבצים ובאים להספדו ואם צריך ליכנס בהם לצרכו כגון לקר' לאדם יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואחר כך יקראנו כדי שלא יהא נראה כאלו נכנס לצרכו ואם אינו יודע לא לקרות ולא לשנות יאמר לאחד מהתינוקות קראו לי פסוק שאתה קורא בו או ישהה מעט ואחר כך יצא שהישיבה בהם מצוה שנאמר אשרי יושבי ביתך : (ושיעור הישיבה כדי הלוך שני פתחים) : ב [ו] יש אומרים שמה ששנינו בקדושת בתי מדרשות ד"ל של רבים דומיא דב"ה אבל יחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו אין לו קדושה כ"כ : ג [ז] אין ישנים בבית הכנסת אפילו שינת עראי אבל בבית המדרש [ח] מותר : ד לצורך בית הכנסת מותר לאכול ולישן בתוכו ומטעם זה ישנים בליל יום הכפורים בבית הכנסת ואפילו לצורך מצוה אחרת כגון כשנקבצים לעבר השנה בבית הכנסת מותר לאכול שם : ה [ט] היו לב"ה שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו ואם היה הדרך עובר קודם שנבנה בית הכנסת מותר וכן אם לא נכנס בית' לר בדי לקצר דרכו מותר לעשותו דרך ובשנכנס בו להתפלל [ג] מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר :

[א] מגלה דף כ"ח
[ב] רמב"ם פי"א מה"ת ממשנה
[ג] הגה' שם [ג] שם בגמ'
[ד] הריו"כ שם
[ה] שם בגמרא
[ו] הר"י בן חביב וכ"י
[ז] שם [ח] הנה"ו בשם פ"א מהל' ת יוחנ' פ"ק דפסחים
[ט] מגלה כ"ט ברכות ס"ב

מותר

ו ד מותר ליכנס בבית הכנס׳ במקלו ובתרמילו ובאפונדתו (פירוש מיני כיסים תרגום ובילקוט ובתרמיליה) ה ויש אוסרים ליכנס בו בסכין ארוך ו או בראש מגולה: ז יכול לרוק בו ח ובלבד שישפשפנו ברגליו או יהיה שם גמי שאם ירוק לתוכו לא יהא נראה: ח טיט שעל רגליו ראוי לקנחו קודם שיכנס להתפלל וראוי שלא יהא עליו ולא על בגדיו שום לכלוך: ט נוהגים בהם כבוד לכבדן ולרבצן (פירוש כבוד לקוי הבית ריבון זריקת המים על פני הקרקע): ונוהגין להדליק בהם נרות לכבדן: י ט אפילו לאחר שחרבו עדיין הן בקדושתן וכשם שנוהגים בהם כבוד בישובן כך נוהגים בחרבנם חוץ מכבוד ורבוץ ואם עלו בהם עשבים תולשים אותם ומניחים אותם במקומן משום עגמת נפש כדי שיראו העם ותעיר רוחם וישתדלו לבנותם: יא אם בשעת בנין בית הכנסת התנו עליו להשתמש בו מותר להשתמש בו בחרבנו אבל ביישובו לא מהני תנאה ואפילו בחרבנו לתשמיש מגונה כגון זריעה וחשבונות של רבים לא מהני תנאה במה דברים אמורים בבתי כנסיות שבחוצה לארץ יא אבל בבתי כנסיות שבארץ ישראל לא מהני שום תנאי: יב יש ליזהר מלהשתמש בעלייה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם יג ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. (הג״ה) וכל זה דוקא בב״ה קבוע שנבנה מתחלה לכך יד אבל בית שיחדו לאחר שנבנה לב״ה מותר לשכב עליו:

ט כן משמע שם ברכות כ׳ ח״ם נפש מהר״ם ל שם בנת׳ שם בירושלמי מ מהר״י בן חביב נ מגילה כ״ח ס טור ע שם בנת׳ פ שם מ מרדכי פ״ק דשב׳ ומהרי״ק בסי׳ קפ״א פסקי מהר״י

קנב שלא לסתור שום בית הכנסת׳ ובו ס״א:

א א אין סותרים בית הכנסת כדי לבנות בית הכנסת אחר שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר אלא בונים אחר תחלה ואחר כך סותרים הישן: (ואפילו לא רצו לסתור רק מחיצה אחד להרחיבו כמו דינא הכי *): ב והני מילי שהיה הראשון חזק אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כתליו ליפול סותרים אותו מיד ג ומתחילין לבנות במהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרוב: (הג״ה) ב ואסור ליקח אבנים מבית הכנסת ישנה כדי לבנות חדשה ג ואסור לסתור דבר מבית הכנסת אלא אם כן עושה על מנת לבנות:

א מגלה כ״ו וכב״ב ר׳ ירוח׳ נ״ג ח״ה וכ״י בשם הרמ״בם ב שם בב״ב ג הרמ״בם פ״א מהלכות תפלה ד מרדכי פ׳ בני העיר

קנג דיני בנין ב׳ה׳ ובו כ״ב סעיפים:

א א מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש אבל לא מבית המדרש בית הכנסת: ב בני העיר ב שמכרו בית הכנסת יכולים ליקח בדמיו תיבה דהיינו היכל שמניחין בו ספר תורה או לוח שמעמידין עליו ספר תורה מכרו תיבה יכולים ליקח בדמיו מטפחת של ספר תורה מכרו מטפחת לוקחין בדמיה ספרים דהיינו שכתוב ג כל חומש לבדו וכן נביאים וכתובים מכרו ספרים לוקחין בדמיהם ספר תורה ד אבל איפכא להורידן מקדושתן אסור ואפילו אם קנו בקצת המעות דבר שקדושתו חמורה אין יכולין לשנות המותר לקדושה קלה: ג ספר תורה שנמצא בו טעות דינו כחומשים: (ה ועיין לעיל סימן קמ״ג): ד ו אם מותר לקנות בדמי קדושה אחת קדושה אחרת כיוצא בה ז יש אוסרים ח ויש מתירים: ה ח אם גבו מעות לבנות בית הכנסת או בית המדרש או לקנות תיבה או מטפחת או ספר תורה ורצו לשנותן מלצורך מה שגבו אותם אין משנין אלא מקדושה קלה לחמורה ט אבל אם עשו בהם הדבר שגבו אותם בשבילו משנין המותר לכל מה שירצו י ואם כשגבו המעות התנו לעשות חפצם ממותר הדמים אפילו קנו ומכרו וחזרו וקנו קדושה במקצת הדמים

א מגלה כ״ו כ״ו ב שם ג הרא״ש כ״א ד ר״ן ה מהרי״א לדעת הטור ו שם בנת׳

זה קפנדריא אבל מנוה ליכא וזהו דעת הרי״ף והרמ״בם: ד מותר ליכנס בבית הכנסת במקלו ובתרמילו • הכי משמע פרק הרואה: ה ויש אוסרין ליכנס וכו׳ • כ״כ בא״ח בשם מהר״ם והטעם לפי שתפלה מאריכת ימיו של אדם והסכין מקצרו: ו או בראש מגולה • עיין מ״ש לעיל סימן כ׳: ז יכול לרוק • פשוט סוף פרק הרואה והיינו דוקא שלא בשעת תפלה ועיין לעיל סימן צ״ד: ח ובלבד שישפשפנו ברגליו • ובשבת ימיס המכנע עליו עד שיתמעך: כתב מהרי״ן קביב שלא יהא עליו ועל בגדיו שום לכלוך ומיירי אפילו אינו ת״ח:

כתב הב״ח ליזהר שלא ליכנס במקל אפילו משנת חסידים ליכא ואני אומר מאן דכוהר תע״ב דמ״מ כבוד שמים איכא וכן יש לנער האבק שעל רגליו ולהטמין אפונדתו: ט אפילו לאחר שחרבו • משנה וברייתא שם ומשמע דאין לחלק בין בתי כנסיות של א״י או ח״ל וכ״כ הרב מהר״י בירב והביא ראיה לדבריו: י ואם בשעת הבנין וכו׳ • שם בתוספתא והרא״ש וכתב הב״ח דוקא דהתנאי היה בשעת הבנין • ומ״מ דלא מהני תנאי לחשבונות ונראה דכ״ש בשאר קלות ראש וה״ה לענין שיחה בטלה לא מהני: יא אבל בתי כנסיות • כ״כ התוספתא וז״ל הא דתנאי מהני דוקא לאותן שבבבל משום דבמהרה יבא הגואל ותפקע קדושתן אבל בא״י לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת:

כתב המרדכי פרק בני העיר בית הכנסת נקרא מקדש מעט ולכך אסור לכתוץ דבר מב״ה דתניא בספרי מנין לנותץ מן היכל מן המזבח מן העזרה שהוא בלא תעשה ת״ל ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה׳ אלהיכם ואם נתץ ע״מ לבנות שרי דהיא כתיבה בבנין מקרי עיין בספר תורת ישרי׳ סי׳ קע״ד ובפי׳ הרא״ש על התורה בפרש׳ ראה ובמהר״י קלון שורש קפ״א • וכתב מהר״ם מפאדוה כיון ש״ה דוקא דבר מחובר מב״ה כמו וכתוץ אבן מן המזבח שהוא מחובר: יב יש ליזהר • כ״כ המרדכי בפ״ק דשבת ואף על גב דק״ל דגג במוקדש עליו׳ של עזרה לא נתקדשו מ״מ תשמיש של גנאי אסור: יג ובאר תשמישים וכו׳ • היינו דאיכא למיגזר דקדושת ב״ה דומה לקדוש׳ היכל ועליית וגגין של היכל ק״ל דג״כ נתקדשו וכן הכריע מהרי״ק דיש לנהג כיוקדש מעט שלכו קדוש׳ היכל: יד אבל בית וכו׳. ובספר כ״נ מה״ק כתב דשומר נפשו ירחק מהם כי בודאי יארע תקלה או ירד מנכסיו או ימות ע״ש:

קנב א מ״ש אין סותרים שמא יארע להם אונס • ולפי טעם זה אפילו אית להו כנשתא אחריתי להתפלל אין סותרים ב״ה זו משום פשיעותא אבל הר״ן סובר דלא חיישינן לפשיעה אלא כדלית להו בי כנשתא אחריתי ואית להו דוכתא בעלייא להתפלל או מיכל משום פשיעה אבל כדאית להו בי כנשתא אחריתי לא חיישינן לפשיעה גם אם לא יבנהו לעולם לא חיישינן כיון דאית להו בי כנשתא אחריתי: כתב בספר משפטי שמואל אפילו בנויב״ה ואינם יכולין להספיק בשכירות ונזירות הבאות השייכות לתיקונה יכולין למכרו ע״ש סימן י״ד: ב ואסור ליקח אבנים • פירש אם רוצה לבנות חדשה וכבר התחיל לבנותה אפ״ה אין לוקחים מב״ה ישנה והיינו בדליכא מקום לגלויי אבל בדאיכא מקום לגלויי וכבר התחיל לבנו׳ החדשה דליכא למיחש לפשיעתא מותר לסתור הישנה כ״כ הב״ח לדעת הגהות אשרי וע״ש וצ״ע לדינא: ג ואסור לסתור • הטעם משום דכתיב לא תעשון לה׳ אלהיכם:

קנג א מ״ש מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש • מבואר פרק בני עיר דף כ״ו מפני דקדושת ב״ה למעלה מקדושת בה״כ ומעלין בקודש: ב שמכרו ב״ה וכו׳ • ואם איכא מיעט מהקהל מוחין במכירת ב״ה אם אין שם פרנסים ממונים מפקח על עסקיהם הכל נידון אחר הרוב עיין כ״נ מה״ק: ג כל חומש לבדו וכן נביאים וכתובים • משמע מכאן דחומש ונביאים וכתובים כי הדדי נינהו ומאן דאוסר בסעיף ד׳ לקנות קדושה כיוצא בה הרי אסור למכור נביאים וכתובים ולקנות חומש וה״ה איפכא וכן נביאים בכתובים א׳ כתובים בנביאים ומשמע דאם הוא חומש לבדו אפילו עשו בגלילה כס״ת דינו שוה כשאר ספרים וה״ה חומש בכריכה נ״כ דינו כחומש העשוי בגלילה ומאן דמתיר בכיוצא בה מותר למכר חומש בגלילה ולקנות חומש בכריכה:

ד אבל איפכא להורידן • כתב כן דהוא אליבא דכ״ע ובסעיף ד׳ כתב בפי דיעות בכיוצא בה: ה וע״ל וכו׳ • דשם מבואר אם קורין בה בב״ה ואם מברכין עליו ושם כתב הרב בהג״ה י״א דמותר לקרו׳ בה בצבור ולברך עליה ולפ״ז יש בהם קדושה יתירה מן החומשי׳ דעל חומשי׳ כ״ע מודי׳ דאין מברכין עליהם בצבו׳ ואני הוכחתי לעיל דכן דעת הרב המחב׳ שם בסעי׳ ד׳ וע״ש וע״כ יש לתקו׳ קצת דפסק הכא ודינו כחומשי׳ וצ״ע: ו אם מותר וכו׳ כן מבוא׳ בדברי הר״ן וכתב שם דוקא ס״ת מחמת דליכא למעלוי׳ שאין קדושה יתיר׳ מס״ת אבל בשאר׳ לקנות קדושה יתירה ודאי דאין קוני׳ כיוצא בה: ז יש אוסרין ולפ״ז א״א למכור ס״ת לעולם אפילו ישנה לקנות במעות חדשה אסור וכן מבואר שם בגמרא: ח אם גבו מעות שם: ט אבל אם עשו בהם • כלומר דבזה יש לחלק בין מכרו דבר שבקדושה וכין גבו מעות לקנות דבר קדושה דבגבו מעות יכולין לעשות המותר לכל מה שירצה כיון שכבר קנאו הדבר שגבאו בשבילה המעות לאפוקי אם מכרו הדבר קדושה עצמה שאין משנים המותר כאשר מבואר ומדברי העטור ז״ל • ומ״ש לכל מה שירצה משמע אפילו ליכא קדושה באותו דבר שקונה וכן פי׳ הב״ח: י ואם כשגבו וכו׳ • ב״כ הגהות אשר״י והטעם מבואר כיון שלא הותנו בשעת שגבאו המעות

הרמים מותר להוריד המותר אבל אם לא התנו כשנבנו אלא כשמכרו התנו אסור להורידם: (הג״ה) יא ואם קנו בדמים אלו שנכנו עניים ולכניס אלה קדושת הדמים על העניים והאכניס ואסור לשנותן רק לקדושה חמורה ואם הביאו עניים ואכניס לצורך בנין בית הכנס׳ אם באו ליד גבאי אסור לשנותן רק לקדושה חמורה וקודם שבאו לידי גבאי מותר לשנותן אבל מכל מקום לא יוכל לחזור בו *: ו יב מוכרים

י בית הכנסת וכן שאר דברים שבקדושה ואפילו ספר תורה להספקת תלמידים יג או להשיא יתומים בדמיו: ז יד והא

ק רבית הכנסת נמכר הני מילי של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם:

(טו ואפילו בנו אותה משל אחרים *): ולכן יכולים למכרו ומכל מקום יו המעות נשארים בקדושתן ואינם רשאים להורידן מקדושתן והיינו כשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסים והוא הדין אם מכרו שבעה טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר ט אבל אם הסכימו שבעה טובי העיר באותו מכר והיו במעמד אנשי העיר יז רשאים לחוציא המעות לכל מה שירצו יח ואם י קבלו עליהם בני העיר יט בפירוש במכר זה כל מה שיעשה אפילו יחיד מה שיעשה עשוי: (הג״ה) כ וכל שבעה טובי העיר מוכרים בפרסום מקרי במעמד אנשי העיר ואין צריכין לומר הן או לאו *:

כ אבל של כא כרכים שבאים שם ממקומו׳ אחרים כב אפילו בנו אותו משלהם אינו נמכר כג אלא אם כן תלו אותו בדעת היחיד שאז יעשה בו היחיד מה שירצה כד בהסכמת הצבור כה והוא הדין לכל דברי קדושה שנזכרו כאן דכלהו גרירי בתר בית הכנסת: (הג״ה) כו יחיד שבנה בית הכנסת ונתנה לקהל דינה כבית הכנסת של קהל אבל אם שייר לעצמו בה שום כח אין לה מכר כי אם על פי הקהל ועל פיו או יורשיו * כז וכל זה לא איירי אלא כשיש להם בית הכנסת אחרת אבל אם אין להם רק בית הכנסת אחת אסור למוכרו דהא אפילו לסתרו אסור עד שיבנו אחרת * כל דבר שבקדושה שנמכרו ומותר לשנותו במכר בלא הכרזה ואין בו אונאה אבל דבר שאסור לשנותו לקדושה קלה צריך הכרזה: ח ל בנו בית סתם והקדישוהו אחר כך לבית הכנסת דינו כבית הכנסת כח אבל אינו קדוש עד שיתפללו בו אפילו אם בנאוהו לשם בית הכנסת וכיון שהתפללו בו אפילו אורחים לפי שעה כיון שהיה מיוחד לתפלה קדש מ ואם לפי שעה הקדישו הכל כפי מה שאמרו: ט נ כשמוכרים אנשי

* כ״י וכן מוסמג מרדכי ריש פרק בני העיר י הרא״ש בתשו׳ ק שם בגמ׳

* מרדכי ישן בשם ראבי״ה

ט שם בגמ׳ כ״ו

י כ״י בשם מרדכי ישן

* מרדכי

כ שם בגמרא

* א״ז והגה׳ אשר״י פרק בני העיר

* רבי ירוחם כ״ג ח״ה * רש״בא

ריון תר״יד

ל ירושלמי והביאו הרא״ש שם

מ מרדכי שם

כ מגלה כ״ו

הרי קדושה חל על מה שלקחו ואסור לשנות המותר: יא ואם קנו בדמים אלו וכו׳ · קמשל״ן דאף על גב דאמרינן בסמוך סעיף ח׳ דאפילו אם בנאהו לשם בית הכנסת בעינן דוקא שהתפללו בו אורחים אבל כל זמן שעדיין לא התפללו בו יכולין לשנותו דהת׳ איירי בשעדיין לא בא ליד הגבאי וכמו שביאר הרב ומיירי שם בבנין שהביא כל אחד ואחד עצו ואבנו ובנו בית הכנסת אבל בשבאו תחלה ליד הגבאי ודאי דקדוש מיד אפילו עדיין לא התפללו בו כלום ולזה הסכי׳ גם הב״ח בסעיף ז׳ אבל המחבר בספרו בית יוסף כתב ע״ז דנראה לו דוחק לחלק בכך וז״ל הרא״ש סכ״ב ר׳ סימן כ״ג הזמנ׳ כי האי גביית מעות מלת׳ היא מיהו אם בנה בית והקדשהו אינו קדוש עד שישתמשו וע״ש: יב מוכרי בית הכנסת וכו׳ · כ״כ הרא״ש בתשובה וז״ל כיון שמוכרין בית הכנסת ליקח תורה וספרים כ״ש שמוכרין אותה ללמוד תורה כי מה תועלת יש בקניית ספרים ותורה אם לא ללמוד בהם ויתירה מעלת הלימוד ממעלת ספר תורה ועוד דאמרינן אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה משמע דללמוד תורה מותר למכור ספר תורה: יג או להשיא יתומים בדמיו · נראה דהיינו דוקא יתום זכר שחייב במצות פריה ורביה אבל נקבה שאינה חייבת בפריה ורביה נראה שאין לו למכור ספר תורה להשיאה: יד והא דבית הכנסת · כן מבואר שם: טו ואפילו בנו אותה משל אחרים · כלומר ואפילו אלו אחרים אינם מסכימים במכירה מותר למכרה והטעם כיון שאין רגילות לבא שם רוב עם אדעתא דידהו יהבי ומאי דבעי עבדי ביה והיינו דוקא מסתמא אבל אם הותנו מחויבים לעשות כפי תנאם: יו והמעות נשארו בקדושתן · כלומר דמחויבי׳ לעשות בהם כמו שמבואר לעיל בסעיף ב׳: יז רשאים להוציא המעות וכו׳ · והרמב״ן ז״ל כתב האיך התירו לעשות בדמים מה שירצו והלא הדמים הן נתפסים בקדושתן ותירץ דבית הכנסת עשאוהו כתשמיש מצוה כסוכה ולולב שנזרקין אחר מצותן וכוון מצותן אסור להסתפק ממנו סוכה כל שבעה וכן אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לפיכך בבית הכנסת כל זמן שרוצים בו בני עיר נוהגים בו קדושה ואפילו בחרבנו שהרי לא עבר עדיין זמן מצותו וראוי לבנותו הלכך כשמכרוה שבעה טובי עיר שלא במעמד אנשי העיר אין בני עיר רוצים מן הסתם שתכלה מצותם לגמרי אלא שתחול קדושת בה״כ על הדמים ואם נמלכו בני עיר למכרו אפילו לחשתי שכרא שרי שכבר עבר זמן מצותה ונפקעה ממנו קדושתו כסוכה ולולב אחר מצותן עכ״ד הרי מבוארים דברי המחבר בטוב טעם: יח ואם קבלו בני העיר בפירוש · כ״כ גם הטור והוא מדברי הרא״ש: יט בפירוש במכר · כלומר אפילו יחיד ההוא גדול שבעיר אפ״ה בעינן דוקא שיתנו בפירוש על דעתו אבל מסתמא לא אמרינן שתלו דעתם בו אף על גב דאמרינן התם דאמר רב אשי בכנשתא דמתא מחסיא כיון דאדעתא דידי אתו אי בעינא מזביננא לה אפשר דשאני רב אשי שהיה גדול מאוד והיה תורה וגדולה במקום אחד ואין בכל ישראל כמותו כדאמרינן מימות רבי עד רב אשי זעבשיו בדורות אלו אינו שייך למימר כן ומיהא משמע מדברי הרא״ש דאם התנו בפירוש על דעת היחיד אפילו הוא קל שבקלין מה שעשוי עשוי ומשמע ומדברי המחבר דבמכירת יחיד גם המעות יוצא לחולין ושרי למשתי ביה אפילו שכרא אבל הב״ח כתב דבמכירת יחיד הקדושה חל על המעות וכן ומשמעות לשון הטור וצ״ע: כ וכל שבעה טובי העיר מוכרים · בכרכים נ״ל להגיה בכפרים ויש גורסים בפרסום נדא ודא אחת היא ופירוש הדברים דכל שמוכרין ז׳ טובי העיר בפרהסיא ולא בצנעא ולא מיחו בהם בני עיר מקרי במעמד אנשי עיר ומיהא לפי מה שכתב המחבר בסמוך בשל כרכי׳ דאפילו בנו אותה משלהם אינו נמכר אין פירוש זה מוכרח וכ״כ הב״י ע״ש: כא כרכים שבאים וכו׳ · כן מבואר שם: כב אפילו בנו אותו משלהם · והטעם מבואר בדברי הרא״ש משום דכיון דמעלמא אתו לשם מסתמא בני העיר הקדישוהו לדעת הנכנסים ולפיכך אין להם רשות למכור שמא יש אחד בסוף העולם שהיה סמוך לעיר הזאת ורגיל ליכנס בה ולדעתו הוקדשה והוא אינו מסכי׳ במכירה וכן דעת הרמ״בם ז״ל בפי״א מהלכות תפלה: כג אלא אם כן תלוי אותה בדעת היחיד · כלומר דבני העיר קדשהו בשעת בנין על דעת היחיד ההוא דיהא הרשות בידו לעשות בבית הכנסת לפי דעתו למכור או לסתור ולבנות אחרת או כה״ג: כד בהסכמת הצבור · נראה בשלא אמרו בפי׳ בלתי הסכמת הצבור מסתמא משמע בהסכמת הצבור אבל אם אמרו בפירוש גם בלתי הסכמת הצבור הרי היחיד עושה לבדו כל מה שירצה · אך צ״ע איך תלוי הדבר בהסכמת יחיד אפילו אם הסכימו הצבור על הסכמתם לבד גם כן הדין דהרי לא הוקדשו על דעת הנכנסים וצ״ע ואפשר לומר דהסכמת ציבור פירוש שלא ימחה בו הצבור ונקט אורחא דמלתא: כה וה״ה לכל דברי קדושה · כלומר דלכל דברי׳ דחשיב לעיל בסעיף ב׳ הדין בהו כמו בבית הכנסת לחלק בין כפרים לכרכים ומיהא בספר תורה כשרה שאין בה טעות יתבאר דינה בסע״י ואין דינה שוה לאילו המוכרים שם בסעיף הנזכר: כו יחיד שבנה בית הכנסת · הרב קיצר בלשון הגהות ולפיכך אין דבריו מובנים וז״ל וכן יחיד שבנה בית הכנסת ונתנה לבני עיר לגמרי גם הם יש להם רשות לחוק בדק הבית ולהוסיף על הבנין ולא הוא ויורשיו יכולין למחות בידם הרי הוא של הקהל ויש להם מכר ע״פ שבעה טובי העיר אבל אם כתב בכך שאין כח בידו למחות ולבוא אל תוכו להתפלל אלא ששייר לעצמו שאין רשות לחוק בדק הבית ולהוסיף על הבנין ולא הוא או יורשיו אין לו מכר כי אם ע״פ הקהל ועל פיו או ע״פ יורשיו עכ״ל ונ״ל לפי זה דאכן ק״ל דאין רשות למוכר בית הכנסת של כרכים אפילו עשו הכל משלהם הכא דמותר למכור ע״פ וע״פ שבעה ע״ה מיירי בבית הכנסת של כפרים והרב כתב סתמא כי סמך על המבין: כז וכל זה לא איירי וכו׳ · דהא אפילו לסתרו וכו׳ ונראה דאם הב״ה נטה ליפול דבה״כ מותר לסתרה ה״ה דמותר למכרו אף על פי שעדיין לא קנה אחרת ומיהא נראה דאין להם להוציא המעות כ״א לבנין בית הכנסת וה״ה אם גזר מלכות שלא יתפללו עוד באותו בית הכנסת וזמן הנתמנע שיתן עוד רשות להתפלל בו אפילו היא של כרכים יכולין למוכרו וכן איתא בתשובתי משאל״ס סימן י״ד ועיין בהרל״בח סימן ד׳ מדיני׳ אלו וגם אם אין יכולין לבנותו הבית הכנסת במקום הראשון מותר למוכרו לבנות עליו כל בנין וגם לעשותו לגן ירק עיין בתשובות מהר״ם מלובלין ובמשאת בנימין סימן ל״ג ועיין עוד בתשובתי משאל״ס סימן ק׳ ובהר״שך ק״א סימן קנ״ט הר״ס אלשקאר סימן כ״ה וס״ו ובה״ל כי רב ס״ג: כתב הרא״ש ק״א סימן כ״ג ד״ו טובי העיר אינו ר״ל היותר חכמים שבעיר אלא היותר משתדלין בצרכי צבור ולא נהירא לי דכל צרכי העיר נעשה ע״פ ת״ח: כתב מהר״ש מיכן בעיר של רבים אמרינן מסתמא שלא בנוהו משלהם ולאו דוקא בית הכנסת אלא ה״ה מקוה ושאר צרכי העיר כיוצא בזה אמרינן מסתמא אורחים רבים נתנו בבניינו ולא מצי למוכרן או לבנון לאמות מהם אורחים עכ״ל: כח אבל אינו קדוש וכו׳ · הטעם מבואר משום דק״ל הזמנה לאו מלתא היא ומשמע מדברי המרדכי שם דאם לא הקדישה בפה והתפללו שם דגם כן אינו קדוש דבעינן הזמנה בדבור ובמעשה וכן כתב המחבר לעיל בסימן מ״ב לענין תפילין דבעינן דאזמניה וגם ביה תפילין

אנשי הכפר בית הכנסת יכולים למכרו ממכר עולם והלוקח יעשה בו מה שירצה חוץ ממרחץ ובורסקי ובית טבילה ובית הכסא [כט] ואם מכרוהו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר יעשה הלוקח אפילו אלו ארבעה דברים: **י** [ס] יש אומרים דיחיד בשלו אפילו ספר תורה מותר למכרו ולעשות בדמיו כל מה שירצה כל שלא הקדישו לקרות ברבים [ל] ויש [ע] מי שאוסר אלא אם כן ללמוד תורה או לישא אשה: **יא** [פ] בית הכנסת או לבנים ועצים מבית הכנסת ישן שסתרו [לא] יכולים ליתן במתנה דאי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא הוו יהבי ליה הדר הוי ליה כמכר וכן יכולים להחליפם באחרים והם יוצאים לחולין [לב] אבל אסור למשכנן או להשכירן או להשאילן אפילו על ידי שבעה טובי העיר שעדיין נשארים בקדושתן שאין כאן דבר אחר שתחול קדושתן עליו: (הג"ה) ודוקא כדרך שמורידין מקדושתן אבל מותר להשאיל אפילו ספר תורה לקרות בה אפילו משל רבים ליחיד *:

יב [לג] מי [צ] שיש לו תנאי עם הקהל שלא יוכל לבנות בבית הכנסת כי אם הוא וזרעו אינו יכול למכור זכותו לאחר: **יג** [ק] גבו מעות לבנין בית הכנסת [לד] ובא להם דבר מצוה מוציאין בה המעות קנו אבנים וקורות לא ימכרום לדבר מצוה אלא לפדיון שבויים אף על פי שהביאו האבנים וגררום ואת הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין מוכרים הכל לפדיון שבויים בלבד אבל אם בנו ונגמרו לא ימכרו בית הכנסת אלא יגבו לפדיון מן הצבור: **יד** [לה] ראובן [ר] שאמר קרקע זו אני נותן לבנות עליה בית הכנסת ולא רצו עכו"ם להניחם לבנות בית הכנסת והקהל אומרים לבנות עליו בית לתלמוד תורה וראובן אומר אדעתא דהכי לא נדרי [לו] לא מצי ראובן הדר ביה [לז] ואם ראובן לא היה דר שם היו יכולים לשנותם [לח] ואם הוא מבני אותה העיר אינם רשאים לשנותו אם [לט] הוא עומד * וצווח (פירוש וצועק) אלא אם כן [מ] יש שם חבר עיר דכל מאי דאתי אדעתא דידיה אתי: ([מא] ושבעה טובי העיר דינם כחבר עיר *): **טו** [ש] אין אדם יכול לאסור חלקו מבית הכנסת ולא מהספרים ואם אסר אינו כלום: **טז** [ש] מי שהשאיל ביתו לבית הכנסת ויש לו מריבה עם אחד מהקהל אינו יכול לאסרה אלא אם כן יאסרנה לכל הקהל כאחד: (הג"ה) ודוקא שהשאיל תחלה סתם אבל אם התנה מתחלה שכל זמן שירצה למחות יהא בידו למחות או שלא השאיל להם בפירוש אלא הניחם ליכנס לביתו ברשות בידו למחות במי שירצה *: **יז** [ת] מי שהיה בביתו בית הכנסת ימים רבים [מב] אין הצבור רשאים לשנותו בבית אחר: **יח** [א] יש מי שאומר שכלי הקודש של כסף שנהגו להביא תמיד לבית הכנסת בחגים אין יכולים להוציאם לחולין ולמכרם והקהל יכולים לתפשם ששארו בחזקת הקדש אחר מיתת המקדיש: **יט** [ב] יש מי שאומר שאם נמצא אחר מיתת אדם כתב כתוב שהקדיש כלום ואין עליו עדים ולא מכרו לקהל אפילו הכי הוי הקדש: **כ** [ג] יש מי שאומר שספר תורה שהוחזק שהיה של אבותיו של ראובן [מג] אין הצבור יכולים להחזיק בו:

אין

ס הרא"ש ומ"י וספר א"ח
ע הרמב"ם בפ"י מס"ת פ מגלה כ"ו
* ב"י בשם א"ח
צ מרדכי בס"פ הקובל ק ב"ב דף
ש' הרמב"ם בפ"ח מה' מתנת עניים
ר מרדכי שם פרק בני העיר
* מרדכי ריש פרק בני העיר ש בא"ח בשם הראב"ד וכל בו ש שם
* מהר"ם פאדוואה סימן פ"ה
ת מהר"י קולון ק"נ
א שם סימן קס"א
ב שם
ג שם סימן י"ג

תפילין ואי לא"ה אין הבודר קדוש וכן גם כן הדין במטפחת הספרי' ותיבה לס"ת וכן מבואר בהדיא בירושלמי: **ונראה** דכל זה לא מיירי אלא ביחיד או צבור שבנו בית סתם או לב"ה ועדיין לא התפללו שם דיכולין לשנות תשמיש קדושה לתשמיש הדיוט אבל מי שנתנדב מקום לבנות עליו ב"ה או בית לב"ה או מטפחת לס"ת או תיבה וכיוצא בו אפילו אם עדיין לא נשתמשו בו אינו יכול לחזור כיון שנתנדב וכו בו הגבור ואינו יכול לחזור וכ"כ המרדכי בהדיא והביאו הב"י על ראובן שאמר קרקע זו אני נותן לבנות עליה בית הכנסת שאינו יכול לחזור בו וכן משמע מדברי המחבר בסמוך סעיף י"ד ומייתי להלכה למעשה נ"ע. וכ"כ הב"ח ודע אף על גב דאינו יכול לחזור בו מטעם דאמרינן בפיך זו צדקה מ"מ יכול להשתמש שם דבר הדיוט ול"ד לגבו מעות שאין משני' אלא מקדושה קלה לחמורה וכמו שמבואר לעיל סעיף ה' יש לחלק דהכא לא איתעביד שום מעשה · אבל התם בגביית ממון דאיתעביד קנין מעשה שנתן המעות ליד הגבאי הרי הוא כמו נר ומנורה וכ"כ הב"ח ודוחק ובכסף משנה כתב קושיא זו על דברי הרמב"ם בשם מהר"ך וע"ש וצ"ע ועיין במהרי"ק שורש קנ"ד ובתומת ישרים סימן קנ"ה: **כט** ואם מכרוהו שבעה וכו' · כן הוא דעת הרמב"ם פי"א מה"ת וכן פסק הרא"ש וכתב שם דאפילו הב"ה הוא בכרכים כשמוכרין שבעה טובי העיר רשאי לעשות בו הלוקח כל מה שרוצה גם בורסקי וכו' ולאפוקי מדעת הראב"ד דאוסר כשב"ה הוא בכרכים: **ל** ויש מי שאוסר אלא אם כן וכו' · המחבר פסק בי"ד סימן ר"פ ב' וז"ל מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ס"ת וכו' ואינו רשאי למוכרה וכו' דמשמע אפילו יחיד שכותב ס"ת לעצמו ולא הקדישה לקרות ברבים אינו רשאי למוכרה וזהו דעת יש מי שאוסר שכתב כאן והוא דעת הרמב"ם פ"ז מהלכות ס"ת: **ונראה** גם לפי דעת הרא"ש אינו נכון לעשות כן כי הוא מודה דאף על גב דמותר לעשות כן ואין הדמים נתפסי' בקדושה מ"מ אינו רואה בממון זה סי' ברכה לעולם · ונראה עוד דהיינו דוקא ס"ת שאין בה טעות אבל אית בה טעות הוי כחומשים ומותר למכרם כמו שאר ספרים וכ"כ הרי"בש בתשובה דמותר למכור ס"ת שיש בה טעיות גם לחזק בדק הב"ה והיינו בשל רבים במעמד שבעה טובי העיר ובהסכמת אנשי העיר ובשל יחיד בהסכמתו ובדעתו לבדו: **לא** יכולין ליתנו במתנה · כלומר דלא תימא דבמאי יצאה לחולין ויהא הב"ה מותר בתשמיש של הדיוט קמ"ל דמתנה הרי הוא כמכר ונראה דמיירי בשלא מכרוהו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר שאז ק"ל דהמעות נשארו בקדושתן וכמו שמבואר לעיל סעיף ו' וע"כ צריך ליתן טעם דמתנה הרי הוא כמכר ויש מקום לקדושה לחול עליו וכ"ל דמיירי לפי בשהנאה שקבלו היה גם כן דבר שבקדושה כגון תיבה או מטפחת או ספרים וכדעת הרמב"ן ז"ל אבל כשמכרו שבעה ט"ה במעמד אנשי העיר שאין הקדושה חל על המעות למאי צריך להאי טעמא' דמתנה הרי הוא כמכר הא אפילו המעות רשאים להוציא במה שירצו ואיך ס"ד שיהיו אסורין ליתן במתנה ומיהא מדלא כתב המחבר דצריך שיהא המתנה שקבלו דבר שבקדושה משמע דס"ל דאין לחלק וכ"כ בב"י בהדיא ולפ"ז דבריו צ"ע למה צריך לטעם דמתנה הרי הוא כמכר: **לב** אבל אסור למשכנן · היינו דוקא שהשוכר או השואל יעשה בהם תשמיש הדיוט אבל כשהוא יעשה בהם גם כן דבר קדושה כגון תפלה ולימוד ודאי דמותר והיינו דוקא כשאין שם זלזול כלל כגון שגם השואל מתפלל בה ברבים כמו אבל המשאיל והשוכר וכמו שמסיק הרב בהג"ה וכן משמע מדברי התוספות שם: **לג** מי שיש לו תנאי · כ"כ המרדכי בס"פ הקובל וז"ל דלאו כל כמיניה דהרי לא החליטו הקהל על אותה מצוה אלא לאותו איש ולזרעו אבל לא למכור לאחרים והביא ראיה לדבר: **לד** ובא להם דבר מצוה וכו' · נ"ל דמיירי שבא להם לקנות דבר שקדושתו למעלה מב"ה וכמו שמבואר למעלה בסעיף ה' · וא"ת ומאי קמ"ל י"ל דנקט כן משום סיפא דמלתא דאם קנו אבנים וקורות דלא ימכרם ואי קשיא דהא כתב המחבר לעיל אפילו ב"ה שבנוה מותר למכור לדבר שקדושה למעלה ממנו היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לשנות וכ"כ בב"י אבל נ"ל דוחק לפרש כן כדברי הרמב"ם וצ"ע: **לה** ראובן וכו' · כ"כ המרדכי פרק בני עיר: **לו** לא מצי ראובן הדר ביה · הטעם מבואר שם דכעשה נדר מכי אמר קרקע זו לב"ה וכדאמרינן בפיך זו צדקה: **לז** אם ראובן לא היה דר שם וכו' · נ"ל דמיירי קודם שנבנה הב"ה או אחר שנבנה והוא כפר והיו רשאים לשנות אפילו לדבר הרשות: **לח** ואם הוא מבני אותה העיר · הטעם משום דאדעתא דכולהו איתיהב והוא נ"כ בכלל: **לט** אם הוא עומד וכו' · כלומר אבל מן הסתם רשאים לשנות והמרדכי הולך לשיטתו דס"ל בסתם כל שלא מיחו מקרי במעמד אנשי העיר: **מ** ואם יש שם חבר עיר · שם במרדכי כתב כרב אשי בדורו כלומר אם הוא חשוב בדורו כרב אשי בדורו אמרינן דכל דאתי אדעתי' דידיה קא אתו וכבר כתבתי לעיל דלא סמכינן בזמן הזה על דין זה וכ"כ בב"י לדעת הטור וכ"כ הב"ח בסעיף ה': **מא** ושבעה טובי עיר · כלומר כגון שמקבלים אותן לכל דבר עסקיהם והוא כמו ראשי קהל שעושים עכשיו ברשות בידם לעשות בכל עסקיהם ככל אשר נראה להם שהוא יותר מיושר וכן מבואר במרדכי בהדיא ע"ש: **מב** אין הצבור וכו' · וה"ה מי שזכה באיזה ענין של כבוד או של מצוה אין מעבירין ממנו אם לא בהיות איזה טענה למערער ולאו דוקא בדברים הנוהגים תדיר אלא אפילו בדבר דמזמן לזמן קא אתי וכ"כ הר"ר אליה ב"ח מ"ב סימן ע' ועיין בהר"י הלוי ז"ל סי' מ"ד ובהר"ש הלוי חלק א"ח סי' ט' ואם שאבה בעל המקום ולא היו יכולין להתפלל שם לא אבד מקומו והשיעבוד האומם אין יכולין לשנותו הרא"ם ח"ב סי' ע' ואפילו בא ת"ח לזכות באותה מצוה אין מעבירין מהמוחזק אפילו הוא ע"ה ואם מוכר בעל בית ביתו לראובן אין בידינו ראיה גמורה שהקונה יזכה באותו חזקה כ"כ הרא"ם ח"ב סי' ע' וכל זה לא מיירי אלא בשרוצים להעביר המצוה והכבוד לגמרי מהמוחזק אבל אם בא אחר לזכות במצוה וגם הראשון יעמוד במצותו אינו יכול לעכב ע"י אע"פ דקנית שהיו מתפללין בה כ"כ הראשון מתפללין בבית המחזיק הכי אפ"ה א"י לעכב הרא"ם ח"ם סימן ע"ש: **כתב** במשפטי שמואל סי' כ"ג אנשים שהוחזקו לקבור מתים אין יכולין למחות באחרים הבאים לקבור שבעבירות המצוה כ"א רוצה לזכות לעשות מצוה ועיין בספר בנימין זאב סי' קפ"ב ובמהרש"ך ח"ר סימן מ"ה: **מג** אין הצבור יכולין וכו'

כ"כ

ב״כ מהרי״ק בסי׳ ע׳ והטעם כי אין שייך חוקה בס״ת כי עשוי מתחלתו צ״מ שיקראו בה ברבים ויהיה מונח תמיד בב״ה בארון הקודש ולא שייך דליסהדו תרי עלייהו כי כולם נוגעים אלא א״כ דליסלקו תרי הכייהו והוא דאיכא ב״ת אחרת וכ״ו מבואר באר היטב בח״מ בסי׳ ל״ו: **מד** אין לקנות מעילי׳ כ״כ בתשוב׳ מהרי״ל בשם ספר אגודה ויליף לה מדאמרינן פ׳ הקומץ רבה מה מזבח שלא נשתמש בהן הדיוט אף פנים דמשמע דאין ליקח לדבר קדוש דברי׳ שנשתמשו בהן הדיוט ודוק׳ בלא שינוי: **מה** אדם שהיה רגיל׳ כ״כ המרדכי פרק חזקת ומבואר דאם יש לו חזקה כאן אפילו בלא עדי׳ כיון שהוא חזקה שיש עמה טענה שנתרצה ומחל לו: **כתב** מהרש״ל מותר להניח שאר ספרים בארון אבל ס״ת ותדע שהרי מעולם נהגו להניח שם ידיעות פסולים וה״ה חומשים ושאר ספרים אכן כ״ע היכא שהוניא ס״ת ממנו אם יכולין להניח בתוכו שאר ספרים דמאחר דלית בה בו ס״ת איכא הורדה מקדושתה לפי׳ שעה או לא והב״ח כתב בפשוט לאסור הורדה לפ״ס גוכיח ראיה לדבריו וגם מוכך להחמיר בדאיכא עדיין שם ס״ת להניח שם שאר ספרים ע״ש באריכות:

קנד א **מ״ש** יש אומרים · אין מקומה כאן וצ״ל בסעיף ג׳: **ב** דמותר ליטלן משם וכו׳ · אין שלשון מדוקדק דודאי אפילו יש בהם קדושה מותר ליטול מארון זה ולהניח בארון אחר אלא לענין קדושה נקט כלומר דאם הספרים היו מתקלקלים בו לא חל עליו הקדושה מעולם דהא לא מקריא תשמיש דידיה רק מזיק דידיה הואיל והוא מקלקלו וכן איתא שם בהדיא וכ״ש לענין גניזה שאין צריך גניזה כיון שלא חל עליו הקדושה: **ג** השוכרים בית ומתפללים בו וכו׳ · כ״כ מהרי״ן חביב נ״ל כי אין להם רשות לקבוע ב״ה בקבע מפני אימת מלכות וכ״ש לבנות ב״ה וע״כ אין להם קדושת ב״ה וה״ה לענין דין שאין בונים הבית גבוה מב״ה לא נאמר על בתי כנסיות הללו וגם היתר שם בב״ה אינו להיות דירה מלמעלה רק יהיה בנקיות ועיין לעיל סי׳ קנ״א סעיף י״ב: **ד** תיק של ספרים וכו׳ · ברייתא שם וענין תשמישי מצוה כבר נתבאר לעיל סי׳ כ״א: **ה** ורצועות של תפילין · נראה דקאי אכל הרצועות גם איוד ודלית דקבלת הלכה למשה מסיני אינו אלא שין של תפילין והדלית והיוד בכלל תשמישי קדושה וכ״כ התוספת ועיין מה שכתבתי לעיל בהלכות תפילין: **ו** וכסא שנותנים עליו ס״ת נ״ל שעושין כורסיא להניח עליה ס״ת צריך להתנות שיוכל ליהנות ממנו זיש למנוא היתר לכורסיא שלנו לפי שאין רגילין לתת עליו ס״ת אלא מטפח׳ והוי תשמיש דתשמי׳ עכ״ל הרי משמע מדבריו דהא דקאמרינן וכסא שנותנים היינו במקום שרגילין לתת עליו ס״ת בלתי מטפחת אבל במקום שאין נותנין עליו ס״ת כי אם בפריסת מפה תחלה אין בכסא שום קדושה כי תשמיש דתשמיש הוא ואין לתמו׳ האיך רגילין עכשיו להניח שאר ספרים על המפה שמונחים עליו ס״ת כיון דתשמיש דס״ת הוא האיך מניחים עליו שאר ספרים נ״ל מאחר שנהגו כן אני אומר לכך הותנו מתחלה ואם אם לא הותנו בהדיא אני אומר לב ב״ד מתנה עליהם וכן כתב בית״ה בסי׳ רע״ב וכ״כ הרב בסעיף ח׳: **ז** וילון שתולין לפני היכל · הטעם מפרשינן התם דלפעמים עייפי ליה ומנחי ס״ת עלויה ולכיכך תשמיש דס״ת ממש הוא ואף על גב דאין זה תשמיש קבוע דגם משום תשמיש עראי צריך גניזה וכתב ב״י ולפ״ז פרוכת שלנו תשמיש דתשמיש הוא שהרי לעולם אין מניחים אותו תחת ס״ת עכ״ל משמע מדבריו דאין לאסור בשביל שעשו לכבוד ס״ת כמו שכתב הרב בסמוך בשם רבינו ירוחם ולפ״ז יש לתמו׳ על הרב שהעתיק דברי רבינו ירוחם דנראה דחולקים על דברי המחבר ולמה לא כתב בלשון י״א ומיהא נראה כיון דפסק המחבר כאן סתם האי דינא משמע דס״ל דגם בזמן הזה כן הדין ומטעם דכתב הרב בהג״ה ומור בכאן ומ״ש בב״י וכדע׳ רבינו ירוחם וכן משמעות הירושלמי לפי פשוטו ועיין ב״י אך קשה דא״כ איך אמר רבא שם מריש ה״א האי כריכא תשמיש דתשמיש הוא הלא כיון דכרום לכבוד הס״ת הרי כתשמיש ס״ת ממש וצ״ע: **ח** ודוקא בדבר וכו׳ · לפעמים וכו׳ כן כתב רבינו ירוחם בנ״כ ח״ו וכן משמע מהא דאמרינן התם כיון דמזימנא דעייפים ליה ומניחים ס״ת עלוייהו אמינא תשמיש קדוש׳ הוא משמע דאע״ג דאין התשמיש קבוע נקרא תשמיש קדושה: **ט** או שנעשה לכבוד · כבר כתבתי דמדברי רבא שם משמע דלא ס״ל הכי וצ״ע: **י** ס״ת שבלה · נ״ו שם ומ״ש בכלי חרס הטעם כתב הר״ן דאף על פי שנוכון אותה עושין לה תקנה כיוה שאפשר לקיימה: **יא** ופרוכת שלנו וכו׳ · יש לתמוה דנראה לכבוד תורה תלוין והרי הוא ממש כמכסה שעל הקרשים המבוארים לעיל בסעיף ג׳ בהג״ה ויש לחלק: **יב** אסור להניח בספר אחר · הטעם מבואר בדברי הר״ן שפירש דמעיקר בס״ת היה עילוי אבל קדושה כיוצא בה אסור לעשות ולכיכך אסור לגלל ס״ת זה במטפחת של זה ועיין ת״ס לעיל בסי׳ קנ״ג סעיף ד׳: **יג** הנוהגים להניח בראש הקורא · כ״כ הרש״בא בתשובה והטעם מבואר שם דכיון דעבדי לכבוד קריאת התורה מותר ומבואר שם דהוא דהתנה מתחלה לכך אבל להניח בראשי חתנים אפילו מתנה אינו מועיל דאין תנאי מועיל לתשמישי קדושה שישתמש בהם הדיוט ולעיל בסעיף ח׳ כתב המחבר דאפילו

כא ^מד^ אין [ד] לקנות מעילים שנשתמש בהם הדיוט לתשמיש קדושה: (הג״ה) אסור לעשות מאתנן זונה או מחיר כלב דבר של מצוה כגון בית הכנסת או ספר תורה ודוקא מהאתנן עצמה אבל אם נתנו לה מעות באתנן מותר לקנות בהן דבר מצוה ולא מקרי זונה אלא איסור ערוה אבל אלו הפנויות הקדשות שמקדישות דבר מותר לקבל מהם *: **כב** ^מה^ אדם [ה] שהוא רגיל כשום מצוה כגון גלילה ואירעו אונס או עוני ונתנו הקהל המצוה לאחר ואחר כך העשיר ורצה שיחזירו לו המצוה אם בשעה שנתנו הקהל המצוה לשני היה כפק ביד הראשון לתת מה שהיה נותן בכל שנה ולא חפץ בה ונתרצה הוא עם שאר הקהל לתת לאחר איבד זכותו אבל אם כשנתנוה לשני לא היה ביד הראשון כפק לתת מה שהיה נותן ועתה שיש בידו רוצה לזכות במצותו ולחזור וליתן מה שהיה נותן תחלה חוזר למצותו:

קנד דיני תשמישי קרושה ונרות בית הכנסת · ובו ט״ו סעיפים:

א ^א^ רחבה של עיר אף על פי שמתפללין בה בתעניות אין בה משום קדושה מפני שהוא עראי [ב] וכן בתים וחצרות שמתקבצים בהם להתפלל * באקראי (פירוש דרך מקרה והזדמן לא דרך קביעות) אין בהם שום קדושה: (הג״ה) ^א^ יש אומרים דלא מקרי ארון קדש אלא אם הוא כמין ארגז שאינו עשוי רק לכבוד התורה אבל ארון הבנוי בחומ׳ הנעשה לשמירה לא מקרי תשמיש׳ קדושה וכל שכן אם הספרים מתקלקלים בו ^ב^ דמותר ליטלן משם *:

ב ^ג^ השוכרים [ג] בית ומתפללין בו אין לו דין בית הכנסת:

ג ^ד^ תשמישי קרושה כגון [ד] תיק של ספרים ומזוזות ^ה^ ורצועות תפילין וארגז שנותנין בו ספר תורה או חומש ^ו^ וכסא שנותנין עליו ספר תורה ^ז^ ווילון שתולין לפני ההיכל יש בהן קדושה וצריך לגנוז: (הג״ה) ^ח^ ודוקא הדבר שמניחין בהן דבר הקדושה בעניינו לפעמים: ^ט^ או שנעשה לכבוד כגון המכסה שעל הקרשים של הספרים אבל אותו מכסה שהוא לשמור אותו מכסה שעל הקרשים לא מקרי תשמיש · דהוי תשמיש דתשמיש וכל כיוצא בזה אסור לכנס מטפחות של ספר תורה במי רגלים מפני הכבוד *:

ד ^ה^ מטפחות ספר תורה שבלו יכולים לעשות מהם תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן:

ה ^ו^ ספר ^י^ תורה שבלה מניחין אותו בכלי חרס וגונזין אותו בקבר תלמיד חכם אפילו אינו אלא שונה הלכות ולא שימש ת״ח:

ו ^י^ אין עושין מתיבה כסא לספר תורה אבל מותר לעשות מתיבה גדולה קטנה וכן מותר לעשות מכסא גדול כסא קטן אבל אסור לעשות ממנו * שרפרף (פירוש כסא קטן) לכסא וכן מותר לעשות מוילון גדול וילון קטן או לעשות ממנו כיס לספר תורה אבל לעשות ממנו כיס לחומש אסור: (הג״ה) ^יא^ ופרוכת שלכנו תולין לפני הארון אין לו קדושת ארון רק קדושת בית הכנסת וכן הכלונסים שבו תולין הפרוכת ומכל מקום אסור לעשות מהם העצים שסומכים בו הקריאה לחופת היום שאינן קדושים כמו הם *:

ז ^ח^ * הבימה (פירוש מקום גבוה) כגון בימה שהיו עושים למלך אין בה קדושת ארון אלא קדושת בית הכנסת:

ח ^ט^ הארון וכל מה שעושים לספר תורה מועיל בו תנאי להשתמש בו שאר תשמיש אפילו דחול: (הג״ה) ונהגו ליהנות בכמה כנאות מדברי קדושה כגון מטפחת של ספרים ושלחן שבבית הכנסת ומעילים של ספר תורה וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן ואי אפשר ליזהר לב ב״ד מתנה עליהם מעיקרא כדי שלא יבאו בני אדם לידי תקלה ואף על גב דלא התנו כאלו התנו דמי *:

ט ^י^ המתנדבים ספר תורה ומניחים מטפחות בבית הכנסת מותר להשתמש בהן כל ספר וספר שלדעת כן הוקדשו אבל המניחים בביתם ואחר כך מקדישין כיון שע״ד אותו ספר נעשה ונשתמש בו אותו ספר ^יב^ אסור להניחו בספר תורה אחר ויש מתירים (וכן נוהגים עכשיו משום לב ב״ד מתנה עליהם לנהוג כך):

י ^יג^ הנוהגים [כ] להניח עטרות ספר תורה בראש הקורא בסיום התורה אין מוחין בידם אבל המניחים אותה בראשי חתנים דעלמא מוחין בידם:

יא [ל] נרות שעוה שנתנם

[א] מגלה כ״ו [ב] טור * מרדכי והגהות אשר״י פ׳ בני העיר [ג] מהר״י בן חביב [ד] מגלה כ״ו * ר׳ ירוח׳ נ״ב ח״ו ור״ן מרדכי פ״ק דמ״ק [ה] שם בגמ׳ [ו] שם [י] שם * פסקי מהר״אי סימן רכ״ה [ח] מגלה כפ״ד ובירושלמי שם [ט] ירושלמי שם והביאו הרא״ש שם * ת״ה סי׳ רע״ג וב״י [י] הרש״בא [כ] בשם מהירושלמי [ל] ר׳ ירוחם בנ״ב [ד] תשובת מהרי״ל בשם אגודה *ר׳ ירוח׳ נ״ב ח״א [ה] מרדכי פ׳ נ׳ דב״ב

שנתנם עכו"ם לעובדי אלילים יד וכיכן שמשן ונתנם או מכרן לישראל אסור להדליקם בבית הכנסת: (הג"ה) אף על פי שמותרים להדיוט מומר עכו"ם שנתן שעוה או נר לבית הכנסת אסור להדליקו* ועיין ביורה דעה סי' קל"ט בדינים אלו: **יב** מ עכבר שנמצא בשמן של בית הכנסת טו אם הוא מאוס אסור להדליקו בבית הכנסת: **יג** יו נר נ של בית הכנסת מותר לקרות לאורו: **יד** יז אין ס מדליקין נר של הדיוט מנר בית הכנס' ע ויש מי שאומר דהני מילי בעוד שדולקין למצותן אבל כשצריך לכבותן מותר. (הג"ה) מיהו לא נהגו ליזהר בכך ומדליקין כאן נר שהוא לצורך גדול ואפשר גם כן שדעת בית דין מתנה בכך וכן בכל הדברים שנהגו להקל בדברים כאלו והוא מהאי טעמא*: **טו** פ בני כרך שקנו ספר תורה והתנו שאם יצא אחד מהכרך שהנשארי' יתנו לו חלקו והוקרו הספרים אם יצא אחד מהם אין נותנין לו יח אלא מה שנתן בלבד:

ל פסקי מהר"י סימן כ"ד מ שם בכ"ט ו' נ שם בכ"ב ס כל בו ע ב"י בהל' בה"כ
* פסקי מהרא"י סי' רכ"ה פ תשו' ר' יצחק בר יודא

קנה לילך מב"ה לבית המדרש · ובו ב' סעיפים:

א א אחר א שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה: (הג"ה) ואף מי שאינו יודע ללמוד ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע ויחשוב בענייניו ויכנס בלבו יראת שמים*: **ב** ב קודם ב שילך לבית המדרש יוכל לאכול פת שחרית אם הוא רגיל בו וטוב שירגיל בו:

א טור ממשמעות גמ' דשבת דף ל"א
* הר"י פ"ק דברכו'
ב טור מגמרא דסוכה ס"ו

קנו סדר משא ומתן · ובו סעיף אחד:

א א אחר א כך ילך לעסקיו דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון כי העוני יעבירנו על דעת קונו ומכל מקום לא ב יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי ותורתו קבע וזה וזה יתקיים בידו ג וישא ויתן באמונה ויזהר מלהזכיר שם שמים לבטלה שבכל מקום ד שהזכרת השם מצויה מיתה מצויה ויזהר מלישבע אפילו באמת שאלף עיירות היו לינאי המלך וכלם נחרבו בשביל שהיו נשבעים שבועות אף על פי שהיו מקיימים אותם ב ויזהר ה מלהשתתף עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ויעבור משום לא ישמע על פיך: (הג"ה) ויש מקילין בעשיית שותפות עם העכו"ם בזמן הזה משום שאין העכו"ם בזמן הזה נשבעים בעבודת אלילים ואף על גב דמזכירין הע"ז מכל מקום כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתתפים שם שמים ודבר אחר ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור לא תתן מכשול ג דהרי אינם מוזהרין על השתוף * ולתת ולשאת עמהם בלא שותפות לכולי עלמא שרי בלא יום חגיהם * (ועיין ביורה דעה הלכות ע"א סימן קמ"ז):

א טור ממשנה כ' פ"ב דאבות
ב ברכות ל"ה
ג שבת ל"א
ד נדרים ז'
ה סנהדרין דף ס"ג והרי"ף ספ"ק דעבודה זרה
* ר"ן בפ"ק דע"ז ור' ירוחם' נ"י ח"ה ותו' ריש פ"ק דבכ'
* הגה"מיי פ"ק מהלכות ע"ז

הלכות נטילת ידים

קנז דיני זמן קביעות לסעודה · ובו סעיף אחד:

א א כשיגיע שעה ארבע יקבע סעודתו ואם הוא ת"ח ועוסק בלימודו ימתין עד שעה ו' ולא יאחר יותר דהוי כזורק אבן לחמת אם לא טעם מידי בצפרא:

א פסחים דף י"ב ושבת דף י'

קנח דיני נ"י לסעודה · ובו י"ג סעיפים:

א א כשבא לאכול פת א שמברכים ב עליו המוציא יטול ידיו ב אפילו אינו יודע להם שום טומאה ויברך על נטילת ידים ג אבל לפת שאין מברכין עליו המוציא כגון * לחמניות (פירוש בטורט"י בלע"ז): דקות או פת הבאה * בכסנין (פירוש פת עשויה עם צוקארו ושקדים ואגוזים): ואינו קובע סעודתו עליהם אין צריך

א חולין ק"ה
ב הרמב"ם בפ"י מה"ב
ג משמעות ל' הרמב"ם ור"ש בפ"ק דחלה

דאפילו לתשמיש של חול מועיל התנאי והב"ח כתב וז"ל והיינו דוקא במקום המיוחד בארון מוקף מחיצות והיינו שיתנו בחלק העליון ישימו בו ספר תורה ובחלק התחתון שארבלים אבל ודאי דאסור להשתמש שאר תשמיש של חול עם הספר תורה בחלק אחד ביחד ועיין לעיל בסוף קנ"ג ומביים שם הב"ח דבעינן שיהא בהפסק מחיצה ואי לא"ה אסור. משמע מדבריו דאי ליכא הפסק מחיצה אינו מועיל התנאי ובאמת יש לתמוה על המחבר שהשמיט דעת הרשב"א דבסמוך דלתשמיש חול אינו מועיל תנאי:

כתב מהרש"ל דאין להכניס בארון שהיה בו ס"ת שאר ספרים ואפילו לפי שעה ולא לקבע אסור וכתב בכ"ג מ"מ דיריעות פסולות מותר להניח אבל ס"ת וכ"ל ראיה מהא דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחי' בארון עיין בתשובות ב"ז סי' קס"ט ובתשובו' מהרא"ם חלק ראשון סי' כ"ג:

יד וכיכן המשמש · כלומר דאז מותרין להדיוט דנתבטלו בכיבוין אפ"ה אסורין לגבוה: **טו** אם הוא מאוס · משמע אפילו מותר באכילה כגון שיש שמ' כנגד העכבר אפ"ה אין מדליקין בו מפני שהוא מאוס ואמרינן בו הקריבהו נא לפחתך ועיין ש"ב פרק רבי ישמעאל דף שע"ד ע"א:

יו נר של ב"ה · והטעם מבואר שם דכן הוא כוונת הנודר שיקרא לאורו בספרים כדי שיהיה שכרו גדול יותר: **יז** אין מדליקין · כן מבואר בכל בו והטעם מבואר בהל"מ ע"ש · ומ"ש נר של הדיוט אבל נר של מצוה כגון ללמוד תורה וכיוצא בו או לחיה ולחולה שיש בו סכנה או של שבת ושל חנוכה דיכיס שוה דמותר וה"ה כשמדליק כמ"ש להאיר במבואות אפילו' כשי מצוה היא כ"ג ע"ש וה"ה נר הבדלה קודם שכעפו בו המצוה אבל אח"כ דינו כנר של חול · כתב בספ' חסידי' סי' תתי"ג מותר ליקח נר ב"ה ולבדוק בב"ה אם לא נמצאו שם גנבים ולא לחפש מעות: **יח** מה שנתן · הטעם מבואר שם דכיון דמ"מ הספר נשאר לנשארים אלא שצריכים דמים להחזיר שאין ידועים כמה מנו לומר ס"ת ומ"מ דידן ואי מבום דמי אייתי ראיה ושקול ומביא ראיה לדבריו · כתב בספר משכני המו"ל סי' ט"ז על בני עיר אחת שברחו מחמת רעש מלחמה ונתפזרו אחד כה ואחד כה ואח"כ נשקט הארץ וחזרו רוב הקהל ונתישבו ורצו שאחד מן הקהל אשר לקח עמו כלי הקודש שיחזיר להם ופסק שמחויב להחזיר לידם אע"פ שהוא אינו רוצה לחזור לישב באותו קהל אפילו היה באותו כלי קודש מה שהתנדב הוא עצמו ומכ"ש של אנשי' אחרי' כיון שחזרו ונתישבו שם רוב הקהל ע"ש מלת בטעמא:

קנה א מ"ש אחר שיצא מב"ה ילך לב"המ · כן מבואר בפ' במה מדליקין דשואלים לכל אדם קבעת עתים לתורה והמנהג בכל מקום בישראל שקובעים ללמוד אחר התפלה בבה"כ ואומרים קדיש דרבנן ואין אומרים אלא על תורה שבע"פ ולא על פסוקים וה"ה על דברי אגדה אומרים קדיש דרבנן וכפי' המשנה להרמב"ם כתב בסוף מסכת אבות שאין אומרים קדיש דרבנן על המשנה אלא על דברי אגדה וכתוב בספ' באר שבע דף ס"ח ע"ד דקרוב הדבר דטעות הוא ותלמיד טועה כ"כ בגליון מיהא בזה כ"ע מודים שאין לומר קדיש דרבנן על מקרא בלבד: ונראה דאין לחלק בין גדולים שעסקו בתורה או קטנים לענין אמירת קדיש דרבנן ובלבד שיהא שם עשרה גדולי' שיענו אמ"ר וכ"כ בספ' מ"מ דף ס"ח ע"א: **ב** קודם שילך לבית המדרש וכו' · הוא כדאמרינן בגמרא ס"ג מיני חלאים תלוין במרה וכולן פת במלח מבטלן ומנו' להרגיל עצמו במדה טובה והנהגה טובה לשימור בריאתו כדי שיהא בריא וחזק לעבודת הבורא יתעלה והמרדכי כתב ואין רבותינו רגילין בה מפני ששמענו שאין פת שחרית באה אלא מתבואה הרחוקה מן הישוב ולא שומע קול תרנגול ולא קול מיושבין בארית ע"כ וכן העתיק הב"ח ואם קבלה נקבל:

קנו א מ"ש אחר כך ילך לעסקיו · כלומר שיעסוק גם כן בעסקיו כדי שיאכל לשמו' תרוייהו וכמו שמסיי' כי כל תורה וכו': **ב** ויזהר שלא להשתתף עם הגוי · עד ויש מקילין וכו' וכתב הרא"ש בתשובה כשרואה שנער גוי בדעתו להשבע לא ישביענו כי מה צורך בשבועה זו עיין כ"נ: **ג** דאין הכותים מוזהרין על השיתוף · כלומר שאומרים דוה למעלה מזה ואינם פוגמים ביחוד הש"י אמנם אם פוגמין ביחוד ואומרים שנים הם זה בכלל ע"ז וגם ב"נ מוזהרים על כך וכן מוכח מדברי הרמב"ם בהלכות ע"ז:

קנח א מ"ש שמברכין עליו המוציא · פירש לאפוקי פת הבאה בכיסנין או לחמניות דקות וכמו שיתבאר בסי' קס"ח בס"ד: **כתב** הרב רבי משה איסרלאש דה"ה אם אוכל פת כדי למתק השתיה אין צריך נטילה ע"ש סימן ס"א: **ב** אפילו אינו יודע להם שום טומאה · כ"כ הרמב"ם שם וז"ל אף על פי שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להם שום טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו: **כתב** באשר"י מים ראשונים מצוה ומים אחרונים חובה למאי ה"מ לבטולי הך מקמי הך שאם אכל עכשיו ואין לו מים אחרונים והוא צריך לאכול סעודה אחרת ביום כגון שלש סעודות בשבת מבטלה סעודה האחרת ונוטל ידיו לברכת המזון מפני שכבר נתחייב בברכה ואם יש לו שמן ערב או יין מנקה בו ידיו ומברך עכ"ל ועיין לקמן סימן קפ"א מ"ש שם:

ג יש מי שאומר. כ"כ הרוקח והטעם משום דקי"ל דפחות מכביצה אינו
מקבל טומאת אוכלין ומ"מה איכא למימר דלא הצריכו נטילה ואיכא
למימר דבתם הצריכו נטילה לאכול פת ולא חילקו בין פחות מכביצה ליתר
מכביצה הלכך יטול מספק אבל לא יברך משום דקי"ל דספק ברכות להקל :
ד דהיינו יין דבש · פירש דבש דבורים אבל דבש הנעשה מן נוקר או
דבש תמרים אינו בכלל משקה וכ"כ הרד"בז בתשובה ח"ד סי' פ"ג ולענין
מרקחת בדבש הרבה מן האחרונים בתשובותיהן מקילין כיון שנתבטל הדבש אין
שם משקה עליו וק"ו אם נקרש הדבש ודוקא אם היה מתחלה משקה ונתבטל
אחר כך או נתבטל מתורת משקה אבל אם מעולם לא היה מי כגון שילא
המשקה בעת צלי או בישול בעי נטילה ומטעם זה כתב כ"י בבשר צלי טעון
נטילה ועיין כ"ג מה"כ והנה מה שמחלק בין אם היה המשקה מתחלה מי
לא נהירא גם בהיתר זה מפני שהוא מבושל אין שם משקה עליו הרבה
מפקפקים בו וירא שמים יצא ידי כולם ולא יאכל בלא נ"י ועיין מה שאכתוב
בסמוך ונראה דהמתירין מבושל גם אם כבוש שם כ"ד שעות דינו כמבושל
ואין שם משקה עליו : ה אפילו אינו מטבל וכו' · וה"ה אם
אוכל בכף צריך נטילה לדבר שטיבולו במשקה ועיין בסמוך סי' קע"ג סעיף
א' וכ"כ בכ"ג מה"כ ומסיי' שם מיהא אם הטיבול הוא במשקה שהוא מבושל
גם למאן דמחמי' ליטול ידיו גם במבושל אם אוכל בכף אין להחמיר כי תרי
חומרות לא עבדינן : **כתב** הרד"בז ח"ד סי' ע"ח מסתברא
דלא אמרו דבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אלא מה שדרכו לאכלו מטובל
במשק' כגון פת וכיוצא בו או שדרכו להיות עליו משקה אבל דבר שאין דרכו
לאכלו מטובל ולא להיות עליו משקה אף על פי שהוא אוכל מטובל במשקה
בטלה דעתו אצל כל אדם ולא נקרא טיבולו במשקה : ולפ"ז אם תחב אצבעו
לתוך השמן או לדבש ומוצן אינו צריך נטילה הרד"בז בתשובה וע"ש :
ו הנוטל ידיו לפירות וכו' · הטעם משום דאין תרומה נוהגת בפירות
אפילו בזתים וענבים לא אחר שעשו מן הענבים יין ומן הזתים שמן דתירוש
ויצהר כתיב ולא זתים וענבים ולפיכך לא גזרו על פירות וע"כ הרי הוא
מגסי הרוח שעושה דבר שאינו מחויב לעשות וכן ביאר בספר לבוש :
ז אבל אם נוטלן משום וכו' · נראה אפילו הכי בירך שאין צריך ליטול
משום ברכה וכן מוכח מדברי הלבוש : ח אף על פי שמוהל טופח
וכו' · והטעם מפני שאין המוהל נקרא משקה שאינו משבעה משקי' הנזכרי'
בסעיף ד' דאינו בכלל דם ועיין מ"א שם : ט נטל ידיו לדבר
שטיבולו במשקה וכו' · עיין מ"א בשם ד"מ בספרי ט"כ בסוגיא דלחולין לא
בעי כוונה · ומ"ש ואם לא הסיח וכו' · פירש אפילו אם נטל ידיו שלא
לאכול : י שגם הניגוב מן המצוה וכו' · פירש כדאמרינן כל
האוכל בלא ניגוב ידים כאלו אוכל לחם טמא והיינו משום המים הטמאים
אשר עדיין הם על ידיו וכמו שיתבאר בסמוך וע"כ כ"ל להרב האי טעמ' דאי
טומאה דכ"ל דהטעם משום מיאוס צריך לנגב את ידיו א"כ להאי טעמא אין
לחלק בין אם מטביל ידיו או שופך רביעית בבת אחת כיון דמיאוס הוא ולמה
לא השיג על המחבר בסמוך סעיף י"ג ועיין מ"ש בלבוש : יא המטביל
ידיו וכו' · כבר כתבתי דס"ל להמחבר עיקר הטעם משום מים הטמאים
וכו' ומהרש"ל פרק כ"ה סי' ל"ט וב"ש סי' קס"ג לא הסכימו לדעת המחבר
וס"ל עיקר דהטעם משום מיאוס ואין לחלק בין אם שפך רביעית בבת אחת
או לא מיהא במטביל ידיו כ"ע מודי דאין צריך ניגוב דלא תקנו רק בנטילה
ולא בטבילה עיין בכ"ג מה"כ :

קנט א מ"ש אין נוטלין לידים אלא בכלי וכו' · סמך
מנאהו חכמים דטהרה צריכה להיות מן הכלי
דכתיב גבי כרת קטלת מים חיים אל כלי ובמקדש היה קידש ידים ורגלים
מן הכיור : ב אפילו כלי גללים וכו' · כלומר אף על פי דלענין
טומאה לאו כלים הם כשרים לנ"י : ג בטל מתורת כלי וכו' אבל
בפחות מכונס משקה כיון שאינו מעלה את הכלי מטומאתו כמאן דלית ביה
נקב כלל דמי וכתב מהר"ר ליב סרואל בספר משבית מלחמות סי' ג' דוקא
לענין נטילת ידים אבל לענין מקוה כ"ש הוי נקב ועיין בהורה דעה בהלכות
מקואות : **כתב** מהרש"ל פ' כ"ה סי' כ"ו וז"ל והשתא ניקב
בכונס משקה בכל ענין פסול פחות מכונס משק' בכל ענין כשר מון מונסטר'
עכ"ל ע"ש · ונראה דוקא בנקב כמו' מכונס משק' אבל אם נתבקע הכלי ה"ל
שבר כלי ופסול לנטילה ומיהא אם מחזיק רביעית מן הבקוע ולמטה יש
להכשי' ומדברי הב"ח משמע אפילו בכה"ג אין להתיר ע"ש ועיין מ"ש מהרש"ל
סי' כ"ו ובכ"ה : ד כשהיא יושבת בלא סמיכה וכו' · מסתימות
לשון המחבר משמע דבתיקון זה לבד סגי אבל הב"ח כתב בשם מהרש"ל
דבתחלה אין ליטול מן המנובה אלא כדאיכא כולהו תלתא מחזיק רביעית
ושיהיה מושבו רחב שיהא יושב שלא מוכאן ושיהיה מיוחד לקבלה מעכשיו
והלאה ע"ש ויש להתיר כדבריו בדאפשר : ה וע"י הדחק וכו' ·
ומהרש"ל כ"ה סי' ל"ג הוכר אפילו בנעת הדחק ובספר דמשק אליעזר
דייתין

צריך נטילת ידים : **ב** [ג] יש [ד] מי שאומר שאם אינו אוכל — ד רוקח
אלא פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך : **ג** [ה] אם אוכל — ה שם
פחות מכזית יש מי שאומר שאינו צריך נטילה : **ד** [ו] אם אוכל — ו כבשם קנ"ו
דבר שטיבולו כאחד משבעה משקין שסימנם י"ד שח"ט ד"מ :
(ד דהיינו יין דבש שמן חלב טל דם מים) : [ז] ולא נתנגב — ז בית יוסף
ואפילו אין ידיו נוגע במקום המשקה צריך נטילה בלא ברכה :
(ה ואפילו אינו מטבל רק ראש הירק או הכירי אפילו הכי יטול בלא
ברכה *) : **ה** [ו] הנוטל [ח] ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח : — ח חולין ק"ו
(הג"ה) ודוקא שנוטלין בתורת חיוב [ז] אבל אם נוטלין משום נקיות
שלא היו ידיו נקיות מותר * : [ט] ובשר צלי יש מי — ט מדברי הרא"ש
שנראה מדבריו [ח] אף על פי שמוהל טופח עליו דינו כפירות — שם
[י] ותבשיל כחטים והם נגובים דינו כפירות : **ו** [כ] השותה אין — י מרדכי פ"ח
צריך ליטול אפילו ידו אחת : (ועיין לקמן סימן ק"ע) : **ז** — דברכות כ פ"ק
[ט] נטל [ל] ידיו לדבר שטיבולו במשקה ואחר כך רוצה לאכול לחם — דפסחים קט"ו ל תוס'
יש מי שנראה מדבריו שאין אותה נטילה עולה לו ואין צריך לומר — בפסחים קט"ו
אם נטל ידיו שלא לאכול ואחר כך נמלך ואכל : (הג"ה) ואם
לא הסיח דעתו יטול בלא ברכה (דעת עצמו) אם נגע באכילתו
במקומות המטונפים בגופו יחזור ויטול ידיו * (ועיין לקמן סי' קס"ד) : — * תשובת רש"בא
ח [מ] מי שהיה במדבר או במקום סכנה ואין לו מים פטור — סי' קנ"ב וקנ"ג
מנטילת ידים : **ט** [נ] צריך ליזהר בנטילת ידים שכל המזלזל — נ כ"מ מיימונ'
בנטילת ידים חייב נידוי [ס] ובא לידי עניות [ע] ונעקר מן העולם : — כפ"ק דעירובין
י [פ] אף על פי ששיעורם * ברביעית (פירוש רביעית הלוג — ע עדיות פ"ה
דהיינו שיעור אחד ביצה וחצי) : יוסיף ליטול בשפע דאמר רב — ס שבת ס"ב ע סוט'
חסדא אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא : — ד' פ שבת ס"ב
יא [צ] מברך קודם נטילה שכל המצות מברך עליהם עובר — צ כ"י בשירו' דברי
לעשייתן [ק] ונהגו שלא לברך עד אחר נטילה משום דפעמים שאין — הטור ק תוספות
ידיו נקיות כפני כך מברכין עליהם אחר [ר] ששפשף ידיו שכבר ידיו — בברכו' כ"א ובפס'
נקיות קודם שיטיל עליהם מים שניים : (הג"ה) גם יכול לברך — ז' והרא"ש שם
עליהם קודם ניגוב [י] שגם הניגוב מן המצוה ומקרי עובר לעשייתו * ואם — ר ירוש' * הג"ה
שכח לברך עד אח' ניגוב מברך אחר כך : **יב** [ש] וינגבם היטב — אש"רי פ"ק ש סוטה
קודם שיבצע שהאוכל בלי נגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא : — ד' ת מרדכי פ"ח
יג [יא] המטביל ידיו יכול לאכול בלא נגוב [א] וה"ה לנוטל — דברכות א כ"י
ידיו בבת אחת ושופך עליהם רביעית מים בבת אחת או שנטל ידו
אחת ושפך עליה רביעית וכן שפך על חברתה :

קנט באיזה כלי נוטלין הידים וכיצד יבואו המים לידיו' ובו כ' סעיפים :

א [א] אין [א] נוטלים לידים אלא בכלי [ב] וכל הכלים כשרים — א חולין ק"ז ב כ"מ
[ב] אפילו כלי * גללים (פירוש כלי עשויים מרפת — דמסכת ידים
בקר והעפר) : וכלי אבנים וכלי אדמה [ג] וצריך שיהא מחזיק — ג חולין ק"ז
רביעית ואם ניקב ככונס משקה דהיינו שאם ישימו אותו על משקים
יכנסו בתוכו דרך הנקב והוא [ד] גדול מנקב שהמשקים שבתוך הכלי — ד נדה מ"ט
יוצאים בו אז בטל [ג] מתורת כלי ואין נוטלים ממנו לידים [ה] ואפילו — ה הרא"ש שם בחולין
אם הוא מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה : **ב** [ו] והני מילי — ו הרא"ש שם
שנוטל דרך פיו למעלה שמה שממנו מן הנקב ולמעלה אינו
חשוב ככלי ונמצא שאין המים באים על ידו מהכלי אבל אם נוטל
דרך הנקב שרי כיון שמחזיק רביעית ממנו ולמטה : **ג**
כלי שמחזיק רביעית כשסומכים אותו ואם לא יסמכוהו ישפכו — ז חולין ק"ז לפי'
המים ולא ישאר בו רביעית אינו כלי הלכך מגופה של חבית — התוספות
שהיא חדא ואינה מקבלת רביעית שלא מכומכת אין נוטלים
ממנה ואם הרחיבה מלמטה עד שמקבלת רביעית [ד] כשהיא
יושבת שלא מכומכת נוטלים ממנה : **ד** [ח] חמת וכפישה — ח חולין שם
שהם מיני נאדות של עור שתקנן ועשה להם בירת מושב נוטלים
מהם אבל שק וקופה שהתקינן לשבת בלא סמיכה וזפתן בזפת עד
שהם מקבלים משקים אין נוטלים מהם לידים לפי שאינם
עשויין לקבל משקים [ט] והוא הדין לכובעים של * לבדים — ט פי"ק
(פירוש בגד קשה פילטר"ו בלעז) אפילו כשהם קשים כ"כ
שמקבלים מים ואינם זבים מהם מ"מ אינם עשויים לקבל מים
ומ"מ [ה] על ידי הרחק מותרים שעוברי דרכים רגילים לשתות
בהם : **ה** [י] כלי שתחלת תיקונו כך שאינו יכול לעמוד בלא — י כו"ר
סמיכה ואין משתמשין בו אלא על ידי סמיכה חשיב שפיר כלי
[כ] לפיכך כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו צר למעלה וכשמניח — כ הרא"ש

אדם אצבעו עליו אין המים יוצאים וכשמסירו המים יוצאים מותר ליטול ממנו אף על פי שאינו מחזיק כלום כיון שעשוי לקבלה בענין זה ' וזה עיקר תשמישו נקרא כלי: (הג"ה) וכל שכן כלי שיש בו ברזא למטה הואיל ומתחילה נעשה לקבל על ידי כך * :

ו ז לא ל יתן מים לחבירו בחפניו שאין נוטלים אלא מן הכלי " והוא הדין אם נטל ידו אחר מהכלי ח ושפך ממנה לידו אחרת דאינו כלום ור"ת מתיר בזו כיון שתחלת נטילה לידו אחת היה מן הכלי והוא שהיתה ידו הראשונה טהורה כגון ששפך עליה רביעית בבת אחת. (הג"ה) ונהגו להקל כדברי ר"ת אבל הסברא הראשונה היא עיקר ט ולכן יש להחמיר לכתחילה: ז כ צריך שיבאו המים מכח נותן לפיכך צנור שדולה מים מן היאור ושופך בו ונמשכים ממנו המים להשקות השדה אינו יכול ליתן ידיו לתוכו כדי שיקלחו המים עליהם מפני שאינה באים מכח אדם שכבר פסק כח השופך ואם משים ידיו קרוב למקום השפיכה אף על פי שאינו משים אותה תחת השפיכה ממש עלתה לו נטילה דכל זמן שהם קרובים למקום השפיכה עדיין מכחו הם באים · ואם הטביל ידו לתוך הצנור הזה אינם טהורות מכח טבילה מפני שהם שאובים ס והני מילי בדולה ששופך ונותן לתוך הצנור עצמו אבל אם נותן אותם חוץ לצינור וממשיך אותם לצינור והטביל בו ידיו טהורות דשאובה שהמשיכוה כשרה· ואפילו דולה ונותן לרהוך החריץ עצמו ע אם ' הדלי נקוב כאחוריו ככונס משקה וביעור ששופך דרך פיו לצנור מקלח מאחוריו ליאור מטביל בו את הידים וטהורות דחשיבי באילו הטבילה ביאור רנצוק זה מחבר הכלי ליאור וחשיבי מים שבצנור מחוברים למימי היאור אף על גב דנצוק כזה לא חשיב חיבור לענין טבילה פ ויש חולקין בזה ואומרים דגם לנטילת ידים לא חשיב חיבור: (יא אין ליטול ידיו מאותן אבנים הקבועים לכותל ועשה להם בית קבול וכרזא אבל אם היו כלי תחילה ונקבעו לכותל נוטלין ממנו *: ח אם הכניס ידיו בתוך כלי של מים ושכשך ידיו בהם צ אם הכלי מחובר לקרקע לא יב עלתה לו נטילה יג ואם אינו מחובר לקרקע ק יש אומרים שעלתה לו נטילה ר ויש אומרים שלא עלתה לו ש ובשעת הדחק יכול לסמוך על דברי המתירים ואם אחר כך נזדמן לו ליטול בדרך נטילה נוטל בלא ברכה: ט ת חבית שיש בה מים מניחה על ברכיו ונוטל ממנה לידים ואם היתה מוטה בארץ והמים מקלהים ממנה או שעוכרת והמים יוצאין דרך נקב שבה ונתן ידיו שם לא עלתה לו נטילה א ואם היתה * ברזא (פירוש דבר כותם הנקב כפי"נה בלעז): בנקב והסירה וקבל המים על ידיו חשיב שפיר כח גברא יד וצריך להחזירה ולהסירה בכל שפיכה ושפיכה: י ב אם הטה חבית מלאה מים והלך וישב לו והחבית שופכת מים כל היום מחמת הטייתו ונטל ידיו ממנה טו עלתה לו נטילה: יא ג הכל כשרים ליתן מים לידים יו אפילו חש"ו עכו"ם נדה. (ואיכא מאן דאמר דקטן פחות מבן ו' דינו כקוף *): יב אם * הקוף (פירוש מן חיה כימי"אה בלעז): נותן מים לידים ד יש פוסלים ויש ה מכשירים ונראים דבריהם (ומכל מקום יש להחמיר): יג ו לכתחלה יכוין הנוטל לנטילה המכשרת לאכילה: (וכוונת נותן כמי מועיל אפילו לכתחילה אפילו שלא כיון הנוטל כלל *): יד ז הטביל ידיו במי מעיין יז אפילו אין בו ארבעים סאה עלתה לו טבילה כל שמתכסים ידיו בהם בבת אחת ואם הטבילם במי מקוה ק יש אומרים שדינו כמעין ט ויש אומרים שצריך ארבעים סאה ונקטינן כדברי המיקל: (יח ויש להחמיר לכתחילה): טו מי גשמים יט שהם * זוחלים (פירוש נמשכים והולכים שאינם מכונסין) ויש בהם ארבעים סאה ' יש להסתפק אם טובל בהם ידיו: טז ארבעים סאה מים שאובים שבקרקע להרמ"בם כ אין מטבילין בהם את הידים ל ולהרא"בד מטבילין ושאובה כא שהמשיכוה כולה גם ל להרמ"בם מטבילין בהם הידים:

יז מ לא יטול מהנהר מים בידו אחת ויתן על ידו השניה לפי שאין כאן לא נטילה ולא טבילה: יח נ ידו אחת בנטילה וידו אחת בטבילה ידיו טהורות: יט ס המטביל ידיו כב אין צריך שתי פעמים כג ולא ניגוב ולא להגביה ידיו: כ ע המטביל ידיו אינו מברך על טבילת ידים כד אלא על נ"י: (כה וי"א דמברכין על נטילת ידים או על שטיפת ידים וכן עיקר *):

איזו

א טור וב"י
ל פ"ק דידים
מ מרדכי פ"ח דברכות
נ חולין ק"ו
ס הר"אה
ע שם בגירסא
פ הרי"ף לגירסתו והרמ"בם
* אגודה פ' המוכר בית ל הרש"בא בשם הר"א"בן
ק הלכות גדולות
ר טור והג"ה מיי' וסמק ש ב"י
ת ספ"ק דידים
א הרא"ש והמרדכי שם
ב בפ"ק דידי'
ג שם
* הגהות אשי"רי פ"ב דברכות
ד תוספות והרא"ש
ה הרמ"ב' והרש"בא
ו חגיגה י"ח
ז מפ"ט מהלכות מקואות והרא"בד
ק ר' יונה והרש"בא
ט רש"י והמרדכי פ"ח דברכות
י לדעת רש"י והרש"בא ולהרמב' פסיט' דאין טובלין
כ ב'פי' מה"ב ל פ' ד' מהל' מק' והרסב' בת"ה מ שם בת"ה
ס תוספתא פ"ב דמס' ומרדכי פ"ח דברכו' ע הרש"בא ורבי יונה
* טור ומרדכי פ' אלו דברים וסמ"ג
אנ ד

העתיק דברי מהרש"ל: ו וזה עיקר תשמישו וכו' · גם בכאן חולק מהרש"ל וכתב דאף על גב דלענין טומאה חשוב כלי לענין נ"י לא חשיב כלי עיין דבריו שם ונראה גם לדעת הרב המחבר אין להתיר ליטול בכלי שאינו מקבל אלא ומלא מקורים בזפת וכ"כ בכ"נ מה"ב בשם גדול אחד: ז לא יתן מים וכו' · פירש אפילו בשפך מכלי לחפניו ואפילו היו הידים של הנותן טהורים והאי דיבא אתיא אליבא דכ"ע גם לדעת ר"ת וכ"כ בלבוש: ח ושפך ממנה וכו' · פירש אפילו לא נגע ולא שפשף ביד אחרת ואפילו שפך רביעית בפעם אחת ועיין מ"ש מהרש"ל פרק כ"ה סימן ל"ג: ט ולכן יש להחמיר לכתחילה · ומהרש"ל מחמיר גם בדיעבד מיהא לענין ברכה נראה דלא יחזור ויברך גם מ"ש הרב להחמיר לכתחלה היינו לאפוקי בשעת הדחק אבל שלא בשעת הדחק גם אם כבר נטל ידיו יש לחזור וליטול בלא ברכה וכן משמע מדברי הלבוש ע"ש: י אם הדלי נקוב מאחוריו וכו' · ומזה נראה בהולכי דרך אניה בלב ים ונבוה הספינה מן המים לטבול ידיו במי הים עצמו יקח כלי ככונס משקה וידלה מן הים ויטבל ידיו בכלי כי המים שיוצאים מן הנקב מחברי את המים שבכלי למי הים והוי כאלו הטביל ידיו בים וכן ביאר בספר כ"ג מה"ק בשם ריא"ז הובא דבריו בש"ג פרק אלו דברים ע"ש: ונראה דאותן מים שמושכין על ידי קני חלולים למרחוק שקורין רעיר קאסט"ן בל"א אין נכון ליטול מן הקנים עצמם משום דאינו כאין מכח גברא אבל מותר לטבול ידיו במים העומדים לפני הקנים דה"ל כאלו מחוברים לנהר שמשם המים יוצא מהם והוא דהקנים שוטפים מים וה"ל כינוק חיבור עם המים שבאים מן הנהר לקנים אבל אם פסק הקילוח מן הקנים לא עלתה שם טבילה ואם יש שם ארבעים סאה אפשר לטבול בהם על פי התנאים המבוארים בהלכות מקואות ביורה דעה: יא אין ליטול ידיו מאותן אבנים וכו' · ונראה דאפילו מחזיקים מ' סאה דיומם טבילה ליכא דמים שאובים הם ומשום נטילה נמי ליתא דלאו כלי הוא: יב לא עלתה לו טבילה וכו' · וכתב בכ"נ מה"ב דצריך לחזור וליטול ולברך · וכתב הב"ח אפילו היה שם ארבעים סאה לא עלתה נטילה מפני שהם שאובים · ונראה אפילו לדעת הרב דמחלק בסעיף ז' בין אם היה כלי תחלה ונחבר לכותל וכו' היינו דוקא אם נוטל מן הכלי אבל אם שכשך בכלי בעינן דוקא שלא יהא מחובר כלל ואפילו בתלוש ולבסוף חיבר אין להתיר ומדברי הלבוש לא משמע כן ולא נהירא: יג ואם אינו מחובר וכו' · הטעם דס"ל דלא בעינן כח גברא רק כלי בעינן כמו כיור במקדש: יד וצריך להחזירה וכו' · דאל"ה לא הוי מכח גברא דכבר פסק כח הראשון וה"ה בכיור כחושת עם תרנגול דיש ליקח התרנגול בכל שפיכה ושפיכה וה"ה אם עשוי בענין שא"א ליקח יסבב אותו בכל שפיכה ושפיכה ועיין כ"נ מה"ב: טו עלתה לו טבילה וכו' · ולא דמי לדעיל דצריך להחזירה בכל שפיכה וכו' · דהתם המים נחים במקומם ולפיכך לא חשיב כח גברא אלא מה שמקלחין בכח ראשון אבל בנידון זה שהמים מנענעים ומקלחין מכחו חשיב שפיר כח גברא כל זמן שהמים מקלחין אפילו כל היום יכולין ליטול משם: טז אפילו חרש וכו' · פירש דגם מאלו חשיב כח גברא · ומ"ש כותי נדה וכו' · ומהרש"ל בתשובה רצה להחמיר בנטילה מן העכו"ם וז"ל בפ' כ"ה סימן כ"ה ואשרי מי שיוכל להזהר שלא יטול ידיו ממים ששאב הגוי או הנדה וכ"ש שלא ליטול ידיו מהם ע"ש: יז אפילו אין בו ארבעים סאה וכו' · דין זה אליבא דכ"ע אפילו למאן דפליג בטביל דהתם מדאורייתא הוא אבל הכא דאינו אלא מדרבנן כ"ע מודים דטבילה ידים כשרים במועט אפילו אין בו ארבעים סאה וכ"כ בלבוש: יח ויש להחמיר לכתחלה וכו' · כתב בלבוש ויש לו לחזור וליטול ידיו ולא יברך: יט שהם זוחלין ויש בהם וכו' · פירש משום דלא התירה התורה בזוחלין אלא מעין בלבד: כ ולהרא"בד מטבילין · דס"ל כיון דמידי דרבנן הוא הקילו כמו שהקילו לטבול בהם בעלי קריין: כא שהמשיכוה כולה וכו' · פירש לאפוקי אם הרוב מים משוכין ומיעט מים שאובין · אין לטבול בהם ידים וכבר ביאר המחבר דין זה בסעיף ז': כב אין צריך שתי פעמים וכו' · הטעם משום דאין כאן מים טמאים: כג ולא ניגוב וכו' · מיהא לפי הטעם שכתבתי לעיל דמשום מיאום הוא אפשר דגם בטובל ידיו צריכים ניגוב ועיין בלבוש שכתב לחלק בין ניגוב במטפחת בין אם נתנגבו מאליהן ולא נהירא לי: כד אלא על נטילת ידים וכו' · אף על גב דלשון נטילה נתקן על ידי הכלי שקרוי נטלא מ"מ הואיל ועיקר תקנת חכמים היה מתחלה בנטילה וטבילה ילפינן מק"ו ויותר טוב לברך על תקנת חכמים עצמם מיהא בדיעבד יצא בברכת טבילת ידים: כה ויש אומרים דמברכין על טבילת וכו' · וכתב בלבוש מיהא בידו אחת בנטילה וידו אחת בטבילה לכ"ע מברכין על נטילת ידים כיון דמ"מ יד אחת היתה בנטילה ודבריו נכונים:

קס א מ״ש אם שנשתנו מראיהן וכו׳ · בלבוש כתב דילפינן מקידוש ידים ורגלים דצריך שיהא המי׳ כמראיתן כדילפינן ממים יתירה ה״ה בנטילת ידים לסעודה · וכתב הב״ח דוקא בנטילה פוסל שינוי המראה אבל בטבילת ארבעים סאה לא נפסל משום שינוי מראה דהשתא לטבילת כל הגוף כשרים ק״ו לנטילת ידים :

ב עשה בהם מלאכה וכו׳ · הטעם ביאר הלבוש דכיון דנעשה בהם מלאכה מכלל השופכים הם · ומ״ש עוד דבשתיה נשתנו נורתן על ידי מלאכה לא נהירא וכן מוכח מדברי המחבר בסמוך סעיף ג׳ ממ״ש אף על פי שלא נשתנו : **ג** אם ציגן יין במים וכו׳ · נראה דוקא ציגן אבל אם עמד שם היין כדי שלא יתחמם והיין היה כבר מוכן אין לפסול המים לנטילת ידי׳ וה״ה אם נתן דגים חיין לתוך המים לא נפסלו · וכ״כ בספר דמשק אליעזר דף של״א : **ד** או שלקק בהם וכו׳ · הטעם משום דדרכם שמלקקי׳ מן המים לתוך פיהם ואינן שותים הכל וחוזרו מן פיהם לתוך המי׳ והמים שהיו בפיהם הם כמו מים שנעשה בהם מלאכה ומשמע מדברי הב״ח דלאו דוקא כלב ה״ה חזיר פוסל כמו כלב ע״ש :

ה יש להכשיר וכו׳ · משום דכיון דנטילת ידי׳ דרבנן הוא מקילין בו יותר ממי חטאת דשאני מי חטאת שהחמירו בו חכמים גם בשאר דברי׳ אבל הכא בנטילת ידי׳ אין להחמיר ולא מבעיא בדאיכא ס׳ במים נגד מים הפסולים פשיטא דאין להחמיר אלא אפילו בדליכא ס׳ אין להחמיר דלענין נטילת ידי׳ לא אמרינן דמים שהיה מוכן בתוך פיו יהא דינם כמי׳ שנעשה בהם מלאכה ובלבוש כתב דמש״ה יש להכשיר משום דמה שנופל למי׳ מפיה׳ הוי דבר מועט וכבר נתבטלו וכו׳ ע״ש דמשמע דאם לא נתבטלו פסולים לנטילת ידים ולא נהירא לי : **ו** בין שהם בכלים או בקרקע וכו׳ · פירש אפילו הם בשעת מלאכה מחובר כיון שהיו תלושי׳ פעם אחת מלאכ׳ פוסלת בהם אבל כשעשה מלאכה בהם במחובר כשרי׳ לנטילת ידי׳ בתלוש ולענין מים מגולי׳ כתב בלבוש שנוהגי׳ עכשיו להקל אפי׳ בשתי׳ מכ״ש בנטיל׳ ומשמע מדבריו דבודאי כנון שראינו ששתה מהם הנחש פסולי׳ לנטילת ידי׳ ולא דק דהא כתב המחבר בסמוך סעיף ד׳ דבכל בהמה וחיה ועוף יש להכשיר ואולי משום סכנה פסולי׳ לנטילת ידים : **ז** ואם יש בהם שיעור מקוה וכו׳ · משום דכיון דאין שם שיעור מקוה לא עלתה לו טבילה לכך מ״ד לעיל בסימן קנ״ט סעיף י״ד ע״ש ובמי׳ אלו כ״ע מודי׳ דבעינן ארבעי׳ סאה ובלבוש כתב משו׳ דגזרינן אטו כלים ולא נהירא לענ״ד :

ח ולהר״ר יונה מטבילין בו את הידים וכו׳ · מדברי המחבר משמע דמקטינן להקל אבל הב״ח כתב דיש להחמיר כדעת רש״י והרשב״א ז״ל ועיין בל״ח פ׳ כל הבשר אות ל״ד ושם בת״יו וכד״ה ש״י : **ט** מים מלוחי׳ וכו׳ · עיין בתשובות הרשד״ם סימן קנ״ח : **י** ונראה דוקא אם רסקן וכו׳ · עיין בתוספות י״ט פ״ו דמקואות משנה ז׳ ופ״ב דידי׳ משנה ב׳ : **יא** מים שיש לו ספק וכו׳ · ומהרש״ל פכ״ה סי׳ י״ו כתב בריש אפילו משום עניות ליכא כיון שנטל כראוי אך הספק אם היו כשרי׳ או פסולי׳ אבל בשיפא אם הספק הוא אם היה בהם כשיעור או אם נטל כלל צריך לחזור וליטול משו׳ עניות ומסיי׳ ומ״מ המחמיר בכל מקו׳ נקרא איש קדוש וטהור וכ״ל דלעולם לא יברך משו׳ ספק ברכה מיהא מ״ש המחבר או שיש לו ספק אם יש בהם כשיעור או לאו וכו׳ דמשמע אפילו לכתחלה יכול ליטול מהם כיון דספק דרבנן הוא יש לתמוה דהא ספק דחסרון ידיעה לא שמי׳ ספק גם בעולתא דרבנן וכ״כ בתשובו׳ הרדב״ז חלק ראשון סי׳ ר״ה וכן מבואר בתשובות הרשד״ם חלק א״ה סי׳ קס״ה וכ״כ המרדכי פ״ב דע״ז באיסור שנפל לקדירה ואינו יודע לבער אם יש בו ס׳ אין בזה ספק דרבנן לקולא ומיירי אפילו בתערובת מין במינו דאינו אסור אלא מדרבנן וצ״ע ועיין בכ״כ׳נ מה״ק ובתרא באיזה אופן אמרינן ספקא דרבנן לקולא ויתבא׳ זה בחיבורי על חלק י״ד בכי׳ ק״י בס״ד : **יב** אבל אסור לרחוץ ידיו במי׳ שנטל וכו׳ · הטעם משו׳ דכבר נטמאו המי׳ מן הידי׳ וכככם טומאת הידי׳ למים וכן ביאר הלבוש ולפ״ז אפשר לומר דאם נטל ברביעי׳ בפע׳ אחת דליכא מים טמאי׳ דשרי ליטול בהם ידיו ומסתימות לשון הרב לא משמע כן וצ״ע למעשה : **יג** ועיין בי״ד וכו׳ · פי׳ דשם מבואר דאפילו לא רסקן כשרי׳ למקוה ומ״מ לנ״י וכן מסיק שם הרב בהג״ה דאין להתמי׳ רק לכתחל׳ ומזה נראה להתיר להולכי דרכי׳ בימות החורף שאין להם מים לרחוץ ידיה׳ לאכילה דילך ליוקן׳ עמוק משלג ויתחוב ידיו בהם ויעלה כאו טבל ידיו במי׳ מיהא ידקדק דיהא שם שלג כשיע׳ מקוה : **יד** ויש מי שאו׳ שאין כ״י אלא במים וכו׳ כ״ל דהאי ויו ט״ס הוא ונרסא הנכונ׳ יש מי שאומר וכו׳ ולא פליג אהאי דשלג וברד וכו׳ שרסקן וכ״כ בס׳ ל״ח בפ׳ כל הבשר אות ט״ל ובכס״נ שה״ב פליג עליו ולא כ״ל דבריו ע״ש : **טו** אבל אדום לא וכו׳ משו׳ דהוי כשנוי מראה דפסול אפילו במי׳ ועיין מ״ש מהרש״ל פכ״ה סי׳ י״ו דבמי פירות אין להקל ע״ש ועיין בל״ח פ׳ נ׳ שאכלו אות נ״א : **יו** צריך שיהא במי׳ רביעית וכו׳ · ונראה דוקא מן המים הכשרים לנ״י ואם היה שם רביעית

יין

קס איזה מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה ·
ובו ט״ו סעיפים :

א [א] מים [א] שנשתנו מראיהן בין מחמת עצמו בין מחמת דבר שנפל לתוכן [ב] בין מחמת מקומם פסולים : **ב** [ב] עשה [ג] במים מלאכה או ששרה בהם פתו אפילו נתכוין לשרות בכלי זה ונפל לשני פסולים [ג] ואם [ד] צינן יין במים פסולים [ה] ואם הדיח בהם כלים פסולים ואם היו כלים מודחים או חדשים כשרים · ואם הטביל בהם הנחתום [*] הגלוסקין (פירוש ככרות להם) פסולים [ו] אבל אם טבל ידיו במים וטח פני הגלוסקין או שחפן מהם בחפניו המים הנשארים לא נעשה בהם מלאכה ולפיכך כשרים אם לא נשתנו מראיהן : (וה״ה מים שהכניסו מדיח ידיו כהם מן הכנק הדבק בידיו [*]) : **ג** [ז] מים שלפני הנפח אף על פי שלא נשתנו מראיהם פסולים מפני שבירוע שנעשה בהם מלאכה דהיינו שכיבה בהם הברזל ושלפני הכפר אם נשתנו מראיהם פסולים ואם לאו כשרים : **ד** [ח] מים ששתו מהם התרנגולים [ד] או [*] שלקק (פירוש שתיית הכלב נקרא לקיקה) : מהם הכלב יש מי שפוסל [ט] ואין דבריו נראין אלא בין באלו בין בכל שאר בהמה חיה ועוף [ה] יש להכשיר : **ה** [י] אין המלאכה פוסלת אלא במים שאובים [ו] בין שהם בכלים בין שהם בקרקע אבל לא במי מקורה או מעין בעודם מחוברים : **ו** [כ] חמי האור נוטלים מהם לידים אפילו הן חמין שהיד [*] סולדת (פירוש כל שכריסו של תינוק נכוה הימנו) בהם : **ז** [ל] חמי טבריה יכול להטביל בהם את הידים אבל ליטול מהם בכלי לא ואם המשיך אותן בארץ דרך חריץ חוץ למקומ׳ והפסיקן כהמעין הנובעי׳ [ז] אם יש בהם שיעור מקו׳ מטבילין בהם הידי׳ ואם אין בהם שיעור מקוה לא ואם חריץ זה מימיו מחוברי׳ למי המעין הנובע חם לרש״י והרשב״א אין מטבילין בו את הידים [ח] ולהר״ר יונה מטבילין בו את הידים : **ח** [מ] טעם פיסול חמי טבריה׳ לנטילה מפני שהם מרי׳ ואינם ראויים לשתיית הכלב אבל אם ימצאו מים חמין נובעים שהם ראויים לשתיית הכלב נוטלים מהם לידים : **ט** [ט] מים [נ] מלוחים או סרוחים או מרים שאין הכלב יכול לשתות מהן פסולים לנטילת ידים אף על פי שכשרים למי מקוות לטבילה [ס] ואם הם עכורי׳ מחמת טיט שנתערב בהם אם הכלב יכול לשתות מהם כשרי׳ בין לנטילת ידים בין למקוה ואם אינו יכול לשתות מהם פסולי׳ לשניהם : **י** [ע] נוטלים לידים בכל דבר שתחלתו מן המי׳ כגון [*] יבחושים (פירו׳ תולעי׳) אדומי׳ או שומן דג : ([י] ונראה דוקא אם רסקן דלא עדיף משלג וכו׳) : **יא** [יא] מים [פ] שיש לו ספק אם נעשה בהם מלאכה או לאו או שיש לו ספק אם יש בהם כשיעור אם לאו או אם הם טמאים או טהורים או ספק [צ] אם נטל ידיו או לאו טהור (וכל ספק טהרה בידים טהור [*]) : [ק] ויש מי שאומר שעל כל זאת אם יש לו מים אחרים שיטול ידיו ויוציא עצמו מן הספק : (הג״ה) מי שלא נטל ידיו ונגע במים לא נפסלו אותן מים לנטילה ולא מקרו מים טמאי׳ [יב] אבל אסור לרחוץ ידיו ממים שנטל בהם חבירו כבר [*]) : **יב** [ר] השלג והברד והכפור [*] והגליד (פירוש המים הנקפים מרב הקור) : והמלח אם ריסקן עד שנעשו מים נוטלין מהם וטובלין בהם אם יש בהם כשיעור : ([יג] עיין ביורה דעה סימן ר״א) : [יד] ויש מי [ש] שאומר שאין נטילת מים ראשוני׳ אלא במי׳ בלבד ויש אומרים [ת] שהיין כשר לנטילת ידי׳ בין נתן לתוכו מים בין לא נתן לתוכו מים אלא שאסור לעשות כן לכתחלה כדי שלא יהא כמזלזל בדבר חשוב שנשתנה [*] לעילוי (פירוש לשבח) עד שקובע ברכה לעצמו · (ויש אומרים דוקא יין לבן [טו] אבל אדום לא [*]) : [א] ויש מי שאומר שכל מי פירות ראויי׳ לנטילת ידים בשעת הדחק : (וכ״ש דמותר ליטול ידים בשעת הדחק בשכר או דבש המבושלין דעיקרן מים [*]) : **יג** [יו] צריך [ב] שיהא במים רביעית והני מילי לאחד אבל לב׳ שבאו ליטול כאחר האחרון אין צריך ואפילו בזה אחר זה [ג] ובלבד שלא יפסוק הקילוח כיצד היה רביעית מים בכלי ופשט אחר ידיו ואחר יוצק על ידיו ובא שני ופשט ידיו למט׳ ממנו כמוך ליד הראשון וקילוח יורד על ידו של ראשון ולידו של שני שלמטה ממנו ידי שניהם טהורות אף על פי שפיחת שיעור הרביעית כשהם מגיעים לידיו של שני ידיו טהורות מפני שהם באים משיורי טהרה [ד] ויש מתירים אפילו כשנוטלים זה אחר זה הואיל ובשעה שהתחיל האחד ליטול מהם היה בהם רביעית גם לשני זה עולים מפני שבאו משיורי

טהרה

[א] בפ״ק דמכב׳ ידי׳
[ב] הרמב״ם פ״ו מה״ב
[ג] שם בפ״ק ידי׳
[ד] הרא״ש בפירוש
משנת ידי׳ המשנה
שם בפ״ק [ו] ר״ש שם
בפירוש המשנה
[*] ב״י בש׳ ר׳ירוח׳
[ז] תוספתא ושם
בפירוש הר״ש
[ח] רש״י וא״ז
[ט] בית יוסף
[י] ב״י מולשין
הרמב״ם פ״ו מה״ב
[כ] חולין ק״ז
[ל] שם
[מ] רמב״ם ורש״בא
ורבי יונה
[נ] פ״ק דמכב׳ ידי׳
והרי״ף בפ״ח
דברכות [ס] ובתי׳
כ״כ
[ע] הגהות אשיר״י
פ״ב דברכות
ומהריא דזבחי׳ שם
[פ] בפ״ב דזבחים
ידי׳ [צ] רמב״ם בפ״ו
מה״ב והטור
[*] טור [ק] הרא״ש כד
שם
[*] ת״ה סי׳ רנ״ט
[ר] הרמב״ם שם
ובסוף הלכות
מקואות
[ש] הרא״ש
[ת] הרשב״א
[א] רש״י בברכות נ׳
[*] הגהות אשיר״י
[ב] ריש פ״ק דידי׳
וחולין ק״ו
[ג] רשב״א ורמב״ן
[ד] כ״כ הרשב״א

ס פס בריש פ״ק דידי׳ לפירו׳ הרא״ש והר״ש י פס פ״ב
י ספר א״ח בשם הרש״בא ק תוספ׳ הביאו הר״ש שם
ע הרש״בא בת״ה

טהרה ס ויעל דרך זה נוטלים מחצי לוג לג׳ ולד׳ ומלוג לכמה בני אדם כל זמן שמספיקים המים לשפוך כל אחד על ידו שלש פעמים (י והוא הדין) שיכולים להניח ד׳ וה׳ ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה וליטול כאחד ובלבד שירפו ידיהם בענין שיגיעו המים לכל אחד: יד י צריך שיהא רביעית מכונס במקום אחד שאם נטל משמינית וחזר ונטל משמינית ידיו טמאות כשהיו: טו ק רביעית שאמרו בין לידיו של גדול בין לידיו של קטן ע נטלו שני בני אדם זה ידו אחת וזה ידו אחת ואחר כך חזר השני ונטל ידו השנית הרי אלו כשלשה בני אדם ולפיכך אם היה בכלי חצי לוג ידיו טהורות ואם לאו אין ידו השנייה טהורה שאין נוטלין בפחות כחצי לוג יותר משני בני אדם:

קסא דיני חציצה בנטילה׳ ובו ד׳סעיפים:

א חולין ק״ו
ב בפ״ט דמקואות ובתוספתא שם
ג ערובין ד׳

א א צריך ליזהר מחציצה א שכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה כגון ב צואה שתחת הצפורן ב שלא כנגד הבשר ובצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר ג ורטיה שעל בשרו וטיט היון וטיט היוצרים ג אבל במיעוטו שאינו מקפיד אין לחוש: (הג״ה) ומשום הכי לא נהגו לנקר הטיט שתחת הצפרנים לנטילה משום דהוי כמיעוטו שאין מקפיד כי אין מקפידים על זה לנטילה * אבל אם היה מקפיד הוא צריך לנקרן וכן עיקר ואפשר שנהגו להקל בקנינה לענין נטילה כי יש אומרים שאין שייך קנינה לנטילה ד אבל העיקר כסברא הראשונה: ב ד כל דבר שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ היה דרכו של זה להקפיד וזה אין דרכו להקפיד למי שדרכו להקפיד חוצץ למי שאין דרכו להקפיד אינו חוצץ ה כיצד היה אחד צבע והיו ידיו צבועות אין הצבע חוצץ על ידו אף על פי שיש על ידיו ממשות של צבעונים לא היה צבע אם היו ידיו צבועו׳ ויש ממש הצבע על ידיו הרי זה חוצץ שהריו היבש חוצץ והלח אינו חוצץ וכן הנשים שדרכן לצבוע ידיהם לנוי וכיוצא בזה אין אותו צבע חוצץ: (גלדי מכה שעל ידיו אם אינו מקפיד עליו אינן חוצצים*):

* הנה״סמק והגה׳ אשירי פ׳ שו דברי׳
ד הרשב״א בת״ה

* ספר התרומה
ה הגה׳ אשר״י פ״ב דברכות * ב״י
* הרא״ש פ׳ תינוקו׳
ו חולין ק״ו לפי׳ הרא״ש ז לפירוש הרי״ף בפ״ח דברכות

ג ה צריך להסיר הטבעות מעל ידו בשעת נטילת ידים: (ואפילו הוא רפוי * ואפילו אינו מקפיד עליו בשעת נטילה הואיל ומקפיד עליו בשעת שעושה מלאכה שלא יטנפו * ו ונהגו קצת להקל אם הוא רפוי אבל יש להחמיר כי אין אנו בקיאים איזה מקרי רפוי). ד ו שיעור נ״י כל היד עד קנה של זרוע ז וי״א עד מקום חיבור האצבעות לכף היד ז. וראוי לנהוג כדעת הראשון:

קסב הגבהה ושפשוף הידים בנטילה׳ ובו י׳ סעיפים:

א סוטה ד׳
* ב״י בשם מהר״י בן חביב ב האגור בשם ר״א כהן
ג בית יוסף
ד תוס והמרדכי
* אגור בשם א״ז והגה׳ אשירי ה טור ותוספות והרא״ש שם בחולין
* תיי׳ פי״א מה׳ מקו׳ וכל כו וסמ״ג והרא״ש פ׳ כל הבש׳
ו ריש פ״ק דידים לפי׳ הרא״ש והר״ש
ז רמב״ם בפי״א מהלכות מקואות מכוניא דגיטין ט״ו ח בפ״ב דידים
ט הרא״ש שם בחולין

א א הנוטל צריך להגביה ידיו (דהיינו ראשי אצבעותיו) למעלה שלא יצאו מים חוץ לפרק א ויחזרו ויטמאו הידים: (הג״ה) ב והוא הדין אם משפילן מתחילת הנטילה עד סופה דשפיר דמי רק שיזהר שלא יגביה תחילה ראשי אצבעותיו ואחר כך ישפילם דאז יצאו המים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו הידים): ג והיינו כשאינו נוטל כל היד עד מקום חבור היד עם הזרוע אבל אם נוטל עד שם אינו צריך להגביה ידיו (ויש חולקים בזה) ג וכן אם שפך על ידיו רביעית בפעם אחת כיון דאין שם מים טמאים כלל אינו צריך להגביה ידיו ד וכן המטביל ידיו אינו צריך להגביה ידיו: (ג ויש אומרים דאם שופך על ידיו שלש פעמים אין צריך ליזהר בכל זה וכן נהגו להקל*): ב ה הנוטל ידיו שופך עליהם קצת מהרביעית להסיר מהם הלכלוך וכל דבר שחוצץ ואחר כך שופך עליהם פעם שנייה ד וגם אלו המים הם טמאים ואחר כך שופך עליהם פעם שלישית לטהר המים שעל גבי הידים ואם אין בירים לכלוך ודבר החוצץ שופך על שתי ידיו רביעית בבת אחת ואין צריך מים שניים: (הג״ה) והוא הדין אם היו לו מים רבים רוחץ תחילה מעט כדי להסיר הלכלוך ואחר כך שופך רביעית כאחד ואין צריך מים שלישית הנוטל ידיו ח צריך לשפשפם זה בזה *: ג ו נטל מקצת ידו וחזר והוסיף ונטל הנשאר מידו הרי ידו טמאה כמו שהיתה ו דאין נטילה לחצאין ז ואם עדיין יש על מקצת היד שנטל בתחילה טופח על מנת להטפיח הרי זה טהורה במה דברים אמורים במים ראשונים אבל בשניים נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתן: ד ח שפך מים על ידו אחת ושפשפה בחברתה לא עלתה לו נטילה ט אפילו שפך באחרונה על שתי ידיו לפי שהמים ששפך על ידו אחת נטמאו וכששפשפה נטמאת חבירתה כמנה ואין מים שניים מטהרים אלא המים שנטמאו מחמת היד עצמה ולא הבאים מחמת היד האחרת הילכך השופך מהכלי על ידו אחת ושפשף בחבירתה צריך לנגב ידיו ולחזור וליטלם כראוי לפיכך הנוטל ידיו צריך שישפוך לו אחר עליהם ואם אין לו אחר יאחוז הכלי בראשי אצבעותיו וישפוך על שתי ידיו כאחד או ישפוך על כל אחת רביעית ואחר כך ישפשפם שהשופך רביעית כאחד אין צריך מים שניים לטהרם שנעשו רביעית בבת אחת כמו טבילה שאינה צריכה

שטיפה

יון הכשרים לנטילת ידים ונתן בהם מים פסולים לנטילת ידים מעט הרי עדיין כשרים לנטילת ידים ואם חזר ונטל מהם מה שנתן לתוכן ולא נשאר רק רביעית פסול לנטילת ידים כיון שהמים הפסולי׳ משלימי׳ לרביעית כ״כ בספר ב״ה בשם הרמב״ם בסוף הלכות מקואות והוא מכוניא דפ״ב דזבחי׳ אמר ריש לקיש כל המשלים למי מקוה וכו׳: יז שאם נטל משמינית וכו׳ פירש ואין חילוק אם שפך שמינית על שתי ידיו וחזר ושפך השמינית האחרת על שתי ידיו או אם שפך שמינית על כל יד בפני עצמו ונראה עוד דאם שני בני אדם שפכו על ידיו כא׳ שמינית בפעם אחת אפ״ה ידיו טמאות כיון שלא היה בכלי רביעית שלם מכונס במקו׳ א׳ ועיין בספר דמשק אליעזר דף של״א ע״ד:

קסא א מ״ש כל דבר שחוצץ וכו׳ הטעם דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקנו: ב שלא כנגד הבשר וכו׳ פירש שצפרניו גדולות ויוצאת עודף על הבשר ויש צואה תחת אותו עודף והטעם דחוצץ משום דדרך להקפיד עליו וזה הוא הטעם בבצק ובלבוש כתב בבצק מפני שהוא מהודק הרבה ומונע את המי׳ מלבוא שם דמשמע מדבריו אפילו אינו מקפיד ויש לתמוה דהא אמרינן מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ וכן משמע מדברי המחבר דעיקר הוא במה שמקפיד עליו: ג ורטיה שע״ג המכה וכו׳ ובסימן קס״ב סעיף י׳ כתב דסגי בשיטול שאר היד ונראה דהתם מיירי במכה גמורה והכא במיחוש בעלמא וכ״כ הב״ח: ד אבל העיקר כסברא ראשונה וכו׳ עיין בספר ל״ח פרק כ״ה אות ס״ח: ה כיצד היה אחד צבע וכו׳ וה״ה סופר שידיו מלוכלכות בדיו אינו חוצץ וכן מבואר בל״ח אות כ״ט דף שכ״ב וע״ש וכמ״ש רבינו יונה בזה: כתב מוהרש״ל אם דרך שאר הבריות להקפיד והוא אינו מקפיד אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם לחומרא: ו ונהגו קצת להקל אם הוא רפוי וכו׳ ומהרש״ל פכ״ה סימן כ״א כתב דאין להחמיר בכ״י כלל רק בטבילה והאנשים אין צריכים להסיר הטבעת כלל אם לא נטבעת שיש עליה אבן טוב אפילו הוא רפוי׳ וכן הניה דבריו בדמשק אליעזר דף ש״כ ע״א: ז וראוי לנהג כדעת הראשון וכו׳ לשון מהרש״ל דוקא כשאינו מטונף אבל במטונף או בבוקר כשקם ממטתו צריך ליטול כל היד ומסיים והמחמי׳ ליטול כל היד אפילו כשאינו מטונף ולאכילה תע״ב:

קסב א מ״ש ויחזרו ויטמאו את הידים וכו׳ וכתב מהרש״ל וכן אם נוטל מיד זו לחברתה ומחברתה לזו איכא למיחש בשעה שנטל בראשונה והגביה ידיו יצאו המים בשפיכה אחת שעליה מתוך הפרק לחוץ הפרק דשוב אין להם טהרה בשפיכה שניה ואחר כך יחזרו וירדו תוך הפרק בשעה שיטול הכלי ביד זו שנטל תחלה וישפוך על חברתה כי אז צריך להוריד כדי לשפוך על חברתה ויטמא ידו וכ״כ הב״ח בשמו: ב וה״ה אם משפילן וכו׳ והב״ח כתב דנראה מדברי רש״י ז״ל דאם השפיל אצבעותיו למטה לא יצא י״ח ואוכל בלא נטילה ע״ש: ג ויש אומרים דאם שופך על ידיו שלש פעמים וכו׳ הטעם הוא דמ״מ כ אין צריך לזהר דאם היו מים מועטים שאין בהם רק רביעית כיון שחולקים לשלש חלקים אין לחוש שיצא חוץ לשיעור נטילה מפני מיעוטה ואם הם מים רבים בודאי כודמין רביעית לפעם אחד וכבר אמרנו דרביעית בפעם אחת אין צריך לדקדק בהגבהה והשפלה וכ״כ בלבוש ומסיי׳ ואף על פי שיש עוד חששות אחרות שהיה ראוי להחמיר מכל מקום נהגו להקל כיון שאינו רק חששא דרבנן ועוד י״ל כיון דהמי׳ שלישים באים לטהר המים שע״ג הידים א״כ אמרינן כמו שאלו מים שניים היו יוצאים חוץ לפרק כך מים שלישים יוצאים חוץ לפרק וטהרו את המים השניים: ד וגם אלו מים הם טמאים וכו׳ הטעם משום דגם הם מגרמי נטילה הם: ה צריך לשפשפם זה בזה וכו׳ ומשמע דאין לחלק בכל נטילה צריך לשפשף אפילו שפך רביעית מים בפעם אחת ועיין מ״ש מהרש״ל פכ״ב סימן ל״ח: ו דאין נטילה לחצאין וכו׳ משום דילפינן מטבילה כמו שאין טבילה לחצאין כך אין נטילה לחצאין. ומ״ש במ״דא במים ראשונים פירש במים שבאין משום נטילה אבל במים שבאין להסיר הלכלוך בכל ענין שמסיר הלכלוך סגי גם בחצאין:

די לו

שטיפה שני פעמים אם נגע בהם אחר שלא נטל ידיו בעור' לחות מן המים צריך לנגבה ולחזור וליטול שהרי זה טמא על ידי המים שעליהם לכך צריך ליזהר כששופך מי' שלישי' שהם שניים לבד מהראשונים שלא יגע יד בחבירתה עד שישפוך גם זה על השנייה או שישפוך מתחלה על שתיהן כאחד ואם נטל כל יד מרביעית אין צריך לכל זה: **ה** [י] מתוך מה שכתבנו יתבאר לך דהא דיר נטמאה בשפשוף חבירתה דוקא בנוטל ידו אחת ואחר כך שפשפה בחברתה אבל אם רצה ליטול בתחילה שתי ידיו כאחת נוטל דשתיהן נחשבות כיד אחת ואינם מטמאות זו את זו ואפילו ד' או ה' שהניחו ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה כיד אחת חשיבי ואינם מטמאות זו את זו: **ו** [כ] נטל שתי ידיו זו לעצמה וזו לעצמה * ונמלך (פירוש נתיעץ) כשנוטל המים השניים והגיע ידיו זו לזו ושפך על שתיהן כאחד ידיו טמאו' מפני שכשצירף ידיו זו לזו לקבל המים השניים נטמאו ידיו בנגיעת' זו לזו רמים שעל גבי יד זו מטמאי' מים שעל גבי חבירתה וגם את היד וכשנטל את השניים לא טיהרו את הראשונים כיון שנטמאה כחמת חבירתה אלא ארבה נכם השניים נטמאו בהן וצריך לנגב ידיו וליטול שתיהן כאחד: (הג"ה) וכ"ש שצריך ליזהר שלא יגע בידו ששפך עליהם פעם אחד לידו השנית ששפך עליה שתי פעמים *: **ז** [ל] אם שפשף ידיו זו בזו יזהר שלא יגע חוץ ממקום שנפלו בו מים מפני שהם מטמאו' זו את זו: **ח** [מ] נטל ידו אחת ושפשפה בראשו או בכותל ואחר כך חזר ונגע באותם מים שבאו מידו על הראש ועל הכותל טמאה שאותם מים טמאים חזרו וטמאו את היד שנגע בהם אף על גב דכל כהה דלא שפשף מטהרים בשפשוף השתא דחזר ונגע גריע וכבר נתבאר שהשופך רביעית כאחת אינו בכלל כל אלו דאין שם מים טמאים כלל: **ט** [נ] כששופך מים ראשונים על ידיו צריך ליזהר שלא ישאיר על ידו צרור או קיסם או שום דבר אחר שאין מים מטהרין אלא מים שע"ג היד ולא המים שעל הצרור [ס] ואם שופך רביעית מים כאחת על ידו אינו צריך ליזהר בכך: **י** [ע] מי שיש לו מכה בידו * ורטיה (פירוש אינגוי"נטו בלעז): עליה [ז] די לו שיטול שאר היד שלא במקום הרטיה וצריך ליזהר שלא יגע ברטיה שלא יחזרו המים שעל הרטי' ויטמאו היד או ישפוך רביעית על היד כאחת שאז לא נטמאו המים: (נוטלים מים ראשונים בין על גבי כלי בין על גבי קרקע *):

קסג דין מי שאין לו מים והמאכיל לאחרים: ובו ב' סעיפים:

א [א] אם אין מים מצויים לפניו ברחוק יותר מארבעה מילין ולאחריו מיל [א] יטול ידיו במפה ואוכל פרת או דבר שטיבולו במשקה: (או אוכל ע"י כף): **ב** [ב] המאכיל [ב] לאחרים אינו צריך נטילת ידים. [ג] והאוכל צריך נטילת ידים אף על פי שאחר נותן לתוך פיו ואינו נוגע במאכל [ג] והוא הדין לאוכל * במגריפה (פירוש כלי שיש לו שני פי"רון בלעז): שצריך נטילת ידים (ואסור להאכיל למי שלא נטל ידיו משום לפני עור לא תתן מכשול *):

קסד שיכול להתנות על הנטילה' ובו ב"ס:

א [א] נוטל אדם ידיו שחרית [א] ומתנה עליהם כל היום (ולא יתכפס *): [ג] ואם מים מצויים לו טוב שיחזור ויטול ידיו אפילו שלא בשעת הדחק [ב] ובלבד שלא יסיח דעתו מהם אבל לא יברך: (הג"ה) [ב] והא דמהני תנאי דוקא בנטילה שאינה נורך אכילה דומיא דנטילת שחרית אבל אם נוטל לנורך אכילה לא מהני תנאי באותה נטילה *: **ב** [ד] מי שעומד בסעודה [ג] ונזכר שנגע בשוק וירך ומקומות המכוסים באדם או שחכך בראשו וכל כיוצא בזה: (ובמקומות המטונפים שיש בהם מלמולי זיעה *): [ד] צריך לחזור וליטול ידיו ויברך על נטילת ידים:

קסה דין העשה צרכיו ורוצה לאכול' ובו ב' סעיפים:

א [א] העושה צרכיו ורוצה לאכול יטול ב"פ [א] על הראשונה מברך אשר יצר ועל השנייה מברך על נטילת ידים: [ב] ואם אינו רוצה ליטול אלא פעם אחת לאחר ששפך פעם אחת על ידיו ומשפשף יברך אשר יצר [ב] ואחר כך בשעת ניגוב יברך על נטילת ידים: **ב** [ג] אם רבים מסובין בסעודה הגדול נוטל ידיו תחלה [ג] והרא"ש היה רגיל ליטול באחרונה שלא להפסיק ושלא לדבר:

קסו דין הפסקה בין בציעה לנטילה' ובו סעיף אחד:

א [א] י"א [א] שא"צ ליזהר מלהפסיק בין נטילה להמוציא [ב] וי"א שצריך ליזהר וטוב ליזהר: (ואם שהה כדי הלוך כ"ב אמה מיקרי הפסק *)

קסז מקום

ז די לו שיטול וכו'. הטעם דכיון דאינו יכול ליטול חצי הסבי במקום המכה דומה כאלו נקטעה ידו קצת ול"ד לנוטל לחצאין שלא עלתה לו נטילה:

קסג א מ"ש יטול ידיו במפה וכו'. הטעם דלא התירו יותר מדרבנן דאמרינן התירו מפה לאוכלי תרומה: **ב** המאכיל לאחרים וכו'. ומשום סרך תרומה לא גזרו דמלתא דלא שכיחי הוא ולא גזרו ביה רבנן וכתב מהרש"ל פכ"ה סי' ל"ד דאוכל חולין בטהרה המאכיל צריך ליטול ידיו שלא יטמא האוכל מגעת' ידים וכ"ש דבר שטיבולו במשקה ע"ש: **ג** והאוכל צריך לנטילת ידים וכו'. פירש אפילו ע"י מפה וכ"כ בדמשק אליעזר דף של"ז ע"א וכן כתב בלבוש:

קסד א מ"ש ומתנה עליהם כל היום וכו'. פירש שמתנה בפה שיהא נטילה זו לכל היום גם כשירצה לאכול לא יחזור ויטול וכד"א כתב דאין צריך להתנות בפה רק שיהא נזהר מלהתכפס וא"כ כן מדברי המחבר מדכתב ובלבד שלא יסיח וכו' ואי מלתא הוא ביינו הך ועיין בספר ברכת אברהם ס"ד סימן קל"ד עד סימן קנ"ו: **ב** והא דמהני תנאי וכו'. הטעם כיון שמוטל עליו ליטול עכשיו לאכילה אין יכול להתנות על אכילה אחרת וכתב בלבוש אפילו לאכילה זו עצמה אינו יכול להתנות כגון שצריך לעשות איזה דבר קודם שיאכל דכיון שנוטל לצורך אכילה צריך לאכול מיד ואין דבריו ברורים דהא מסיק בסי' קס"ו כדברי המחבר ויש אומרים שצריך לזהר וטוב לזהר משמע דאין צריך לחזור וליטול ועוד דאם מהני תנאי לכל היום מכ"ש לאכילה אחת שלא בשעת אכילה: **ג** ונזכר שנגע בשוק וכו'. ואם השתין בתוך הסעודה ובריא לו שלא נגע במקום מטונף אין צריך ליטול ידיו וכן מבואר בתשובת הגאוני' סי' ש"ז: **ד** צריך לחזור וליטול ידיו ויברך. ומהרש"ל פסק דיטול ידיו ולא יברך. כתב מהרש"ל בסימן כ"ט אילו שנוטלים ידים בפעמים לא יצאו ידי חובת נטילת ידים ולא עוד אלא שמברכין ברכה לבטלה:

קסה א מ"ש על הראשונה מברך וכו'. אבל אפכא לא מפני שצריך לברך א"י תכף ביציאתו מבה"ה וע"כ לא סגי בנטילה אחת משום הפסק בין נטילת ידים לברכה דאסור להפסיק אבל בין נטילה לברכת א"י אין איסור להפסיק כיון שאינו מברך על הנטילה ובלבוש כתב. ואם יברך תחלה על נטילת ידים ואחר כך א"י הוי ברכת אשר יצר הפסק בין נטילת ידים להמוציא ואינו ברור דמכל מקום יברך תחלה ברכת המוציא ואחר כך א"י בתוך הסעודה ועיין בסימן ואח"כ סימן קפ"ח ובמהרש"ל פרק כ"ה סימן מ': **ב** ואחר כך בשעת ניגוב וכו'. הטעם דגם הניגוב צורך נטילה כדאמרינן כל האוכל בלא ניגוב וכו' והיינו בשאינו שופך רביעית בפעם אחת וכמו שנתבאר לעיל וה"ה דיכול לברך מיד כשנוטל מים ראשונים להכיר הלכלוך ועיין בלבוש: **ג** והרא"ש היה נזהר וכו'. ומהרש"ל בתשובה סימן ל"ד כתב דעל ב"ה מוטל לכבד לגדול ליטול ידיו ולהביא לו מים באחרונה ואם מביאו לו מים בראשונה יש לו ליטול ידיו ואי מונע עבירה בידו אך יזהר בשיחה בטלה ואם שואל אדם דברי תורה ואינו משיב לו עבירה בידו עכ"ד ולא ידעתי מה עביר' בידו אם אינו רוצה ליטול בראשונה והב"ח כתב לאסור להפסיק גם בד"ת:

קסו א מ"ש יש אומרים שאין צריך מלהפסיק וכו' עד כ"ב אמה וכו' עיין בספר באר שבע דף ק"כ מיהא דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם הפסיק יותר מכ"ב יברך המוציא אחר כך וכ"כ בספר ברכת אברהם סימן ס"א וס"ב:

קסו מ"ש

[י] הר"ש והרא"ש בפ"ב דמסכת ידי' והרי"בש בב"י מ"ה מקואות
[כ] בפ"ב דידי' לבי' התוספתא הביא' הרא"ש
* מרדכי פ' אלו דברים [ל] כל בו בש' הרא"ש בד [מ] פ"ב דידים ושם בכי' הר"ש
[נ] שם משנה ב'
[ס] שם בפירוש הר"ש והרא"ש
[ע] טור בש' הרא"ש שם בחולין
* טור
[א] רמ"בם בפ"ו מה"ב
[ב] חולין ק"ו
[ג] הר"ר יונה בפ"ח דברכות
* הר"י ס"פ אלו דברים
[א] חולין ק"ו
[ב] טור בש' הרמ"בם
* טור [ג] סמ"ג
[ד] תשו' הרמ"בן סי' קכ"ה ותשו' הרש"ב
[א] טור בשם רש"י ור"י בר ר' יקר והג"ה מ פ"ו מה"ב
[ב] תשו' הרא"ש כלל ד' והטו' [ג] ברכו' מ"ו
[א] טור בשם הרי"ף והרמ"בם [ב] טור מהירו' פ"ו דברכו' ועי' בבלי כ"ב ע"ב
* תוס' פ' אלו כאמרים

קסז מקום וזמן הבציעה ומי הוא הבוצע ׳ ובו ך סעיפים :

א [א] בוצע [א] בפת במקום שנאפה היטב (ובפת דידן יש לבצוע כנגד הכית [ב] ויחתוך מעט מצד העליון והתחתון*) [ג] ויחתוך פרוסת הבציעה וצריך להתוך מעט [ג] שאם יאחז בפרוסה יעלה שאר כבר עמו שאם לא כן חשוב כפרוס ויניחנה מחובר לפת ויתחיל לברך [ד] ואחר שכיים הברכה יפרידנה כדי שתכלה הברכ׳ בעוד שהפת שלם [ה] ולא יבצע פרוסה קטנה מפני שנראה כצר עין [ו] ולא פרוסה יותר מכביצה מפני שנראה כרעבתן : (הג״ה) [ג] ובשבת לא יחתוך בככר עד אחר הברכה כדי שיהיו הככרו׳ שלימות * ובכל מקום אם שכח וחתך כמו בחול אינו מזיק * ונראה הא דלא יבצע יותר מכביצה היינו דוקא בחול ואוכל לבדו אבל בשבת או שאוכל עם הרבה בני אדם וצריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית מותר לבצוע כפי מה שצריך לו (ועיין לקמן סימן רע״ד) : **ב** [ד] יברך [ז] המוציא לחם מן הארץ (ואם רבים מסובים יכוונו להם לשמוע ברכה ויענו אמן והמברך יכוין להוציא שאומרים : (א״ז) : [ח] ירתן ריוח בין לחם ובין מן : **ג** [ט] אין לברך קודם שיתפים הלחם : **ד** [ה] יתן [י] שתי ידיו על הפת בשעת ברכה שיש בהן עשרה אצבעות [ו] כנגד עשרה מצות התלויות בפת ולכך יש עשרה תיבות בברכת המוציא ועשרה תיבות בפסוק מצמיח חציר לבהמה ועשרה תיבות בפסוק עיני כל אליך ישברו ועשרה תיבות בפסוק ארץ חטה ושעור׳ ועשרה תיבות בפסוק ויתן לך : **ה** [כ] לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או * ליפתן (פירוש כל דבר הנאכל עם הפת) ללפת בו פרוסת הבציעה ואם היא נקייה או שהיא מתובלת בתבלין או במלח כעין שלנו [ל] או שנתכוון לאכול פת חריבה אינו צריך להמתין : (הג״ה) ובכל מקום מצוה להביא על כל שלחן מלח קודם שיבציע כי השלחן דומה למזבח והאכילה כקרבן ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח * והוא מגין מן הפורענות * ועיין לקמן סוף סימן ק״ע :

ו [מ] יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה ואם שח צריך לחזור ולברך אלא אם כן היתה השיחה בדברים מעניין דברים שמברכין עליו כגון שבירך על הפת וקודם שיאכל אמר [ז] הביאו מלח או ליפתן [ח] תנו לפלוני לאכול [ט] תנו מאכל לבהמה וכיוצא באלו אינו צריך לברך : (הג״ה) ובכל מקום לכתחלה לא יפסיק כלל * והא דאם שח דברים בטלים צריך לחזור ולברך היינו דוקא ששח קודם שאכל הבוצע אבל אחר כן לא הוי שיחה הפסק [י] אף על פי שעדיין לא אכלו אחרים המסובים [יא] כבר יצאו כולם באכילת הבוצע כי אין צריכין כולם לאכול מן פרוסת הבוצע רק שעושין כן לחבב המצוה* :

ז [נ] ראובן שהיה נוטל ידיו לאכילה ויעקב היה מברך המוציא ונתכוין להוציא השומעים ואחר כך ניגב ראובן ידיו ובירך על נטילת ידים לא הוי הפסק ויוצא בברכת יעקב [יב] ואינו צריך לחזור ולברך ברכת המוציא : **ח** [ס] שכח ואכל ולא בירך המוציא אם נזכר בתוך הסעודה מברך ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו אינו מברך : **ט** [יג] אם [ע] הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו אינו חוזר ומברך : **י** [פ] אם במקום ברכת המוציא בירך שהכל נהיה בדברו או שאומר בריך רחמנא מלכא מאריה [יד] דהאי פיתא יצא :

יא [צ] אם היו שנים או רבים [טו] אחד מברך לכלם ודוקא הסיבו שהוא דרך קבע (או בעל הבית עם בני ביתו דהוו כהסיבו *) : אבל אם היו יושבים בלא הסיבה כיון שאינם נקבעים יחד כל אחד מברך לעצמו ואם אמרו נאכל כאן או במקום פלוני כיון שהכינו מקום לאכילתן הוי קבע ואפילו בלא הסיבה · [ק] והאידנא שאין אנו רגילין בהסבה ישיבה דידן בשלחן אחד או בלא שלחן במפה אחת הוי קביעות ואפילו לבני חבורה כהסיבה דידהו דמי ולדידן אפילו קבעו מקום לאכילתן או [ר] בעל הבית עם בני ביתו לא מהני אלא אם כן ישבו בשלחן אחד או במפה אחת : **יב** [ש] אם היו רוכבים ואמרו נאכל אף על פי שכל אחד אוכל מככרו שלא ירדו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו אוכלים והולכים לא · ואם היו אוכלים בשדה מפוזרים ומפורדים אף על פי שאוכלים כלם בשעה אחת ומככר אחד כיון שלא קבעו מקום ואוכלים מפוזרים אינם מצטרפים : **יג** [ת] היכא דלא קבעו מקום דאמרינן שכל אחד מברך לעצמו [טז] אם כיון המברך להוציאם והם נתכוונו לצאת יצאו : **יד** [א] אם המסובים רבים גדול שבכלם בוצע : (הג״ה) ואם הם שוין [יז] ואחד מהם כהן מצוה להקדימו [יח] ואם הכהן עם הארץ תלמיד חכם קודם לו ואם הכהן גם כן תלמיד חכם אלא שהוא פחות מן השני טוב להקדימו אבל

קסז א מ״ש בוצע בפת וכו׳ · הטעם משום דהוא חשוב קבעהו ברכה לעצמו : **ב** ויחתוך מעט מצד העליון וכו׳ · וכתב בדרשות מהרי״ל שהיה מחתך החתך כיון טבעת ובאמצע הכית מחובר והיה בוצע החתיכה מלמטה כנד מעלה ובשבת היה נוהג לעשות עונה כולת לבצוע עליה ומאחר שהיתה דקה לא היה צריך חתוך מקודם אך הכית שמוכה הכבעותיו למעלה ע״ג והשני גודלים למטה וברך המוציא ובכיום הברכה כפפה מליאותה כנד מעלה על הסבר עכ״ד : **כתב** בש״ג פ״ג שאכלו בשם ריא״ז אם בירך על הככר לפרוס עליו מצד זה ולא עלתה בידו והוצרך לפרוס מצד אחר צריך לחזור ולברך וקודם שיברך יברך על הברכה ראשונה בשכמ״ו ע״כ וצ״ע למעשה :

ג ובשבת וכו׳ · הטעם משום דבשבת בעינן לחם משנה ואי משום הפסק בין ברכה לאכילה כיון דלאו הפסק גמור לכבוד שבת שיהא לחם משנה הקילו : **ד** יברך המוציא לחם וכו׳ · בגמרא ילפינן מק״ו כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ״ש וכתב בדרשות מהרי״ל בשעו כשהיה מזכיר תיבת ה׳ בברכת המוציא היה מגביה את הפת ב״כ ידיו למעלה עד שסיי׳ הזכרת ה״א והורידו כברא׳בוב׳בחול היה מורים הפת הא׳ובשבת השני׳: **והא** דמברך המוציא בה״א משום דהמוציא כמי לשעבר משמע ובדיעבד אם בירך מוציא לחם בלא ה״א יצא דבמוציא כ״ע ל״פ דלשעבר משמע ולא תקנו דלברך המוציא אלא משום רבותא דהמוציא כמי לשעבר משמע ועוד משום עירב אותיות הע״ס של העולם ומ״ם של מוציא וכו׳ ובלחם מן דאיכא כמי עירוב אותיות שאני התם דלישנא דקרא הוא להוציא לחם מן הארץ וגו׳ ומ״מ יזהר שלא לערב המ״ם של לחם ומן ועיין בלבוש : **ה** יתן שתי ידיו וכו׳ · פירש מלבד מזה שאוחז את הפת בשתי ידיו :

ו כנגד עשרה מצות וכו׳ · ואלו הן העשרה מצות לא תחרש בשור וגו׳ כלאים לקט שכחה פאה ביכורים תרומה מעשר ראשון מעשר שני חלה : **ז** הביאו מלח או לפתן וכו׳ · ואפילו הפת מתובל בתבלין א״ז הפסק דהכל מקום צורך סעודה הוא : **ח** תנו לפלוני לאכול וכו׳ · לכאורה נראה דמיירי בפלוני עני אבל עשיר שאין שם מנוה הוי הפסק מיהא מדסתם המחבר משמע דאין לחלק בין עשיר לעני דמ״מ צורך סעודה הוא : **ט** תנו מאכל לבהמה וכו׳ · משום דכתיב ונתתי עשב לבהמתך והדר ואכלת ושבעת וכו׳ וע״כ הוי מצרכי סעודה : **י** אף על פי שעדיין לא אכלו אחרים וכו׳ · וה״ה אם אכל אחד מן המסובין אף על פי שעדיין לא טעם המברך יצאו כולם וכ״כ בפסקי מהר״ם מארקנטי ז״ל בסי׳ כ״ט : **יא** כבר יצאו כולם באכילת הבוצע וכו׳ · משמע דאם המסובין הפסיקו בשיחה בטלה קודם שאכל הבוצע צריכים לחזור ולברך וכ״כ הלבוש בהדיא ע״ש · כתב בספר של״ה דצריך לאכול קודם שידבר כדי שיעור כזית דפחות מכזית לא חשיב אכילה וגם אם כבר הכנים הפרוסת המוציא לתוך פיו ולועסו אין לדבר עד שיבלענו ונראה דלכתחלה יש ליזהר אבל בדיעבד אם הפסיק בדיבור קודם שבלע פרוסת המוציא אין צריך לחזור ולברך : **יב** ואינו צריך לחזור ולברך וכו׳ משום דברכת על נטילת ידים לא הוי הפסק דצורך סעודה הוא וכ״כ בלבוש : **יג** אם הוא מסופק וכו׳ · אף על גב דילפינן מק״ו מ״מ אינו אלא אסמכתא בעלמא ותדע דהא לאחר המזון מברך ארבע ברכות וקודם אכילה אינו מברך רק ברכה אחת ואי משום ק״ו פריכה הוא דאחר המזון שכבר נהנה מברך אבל קודם אכילה על מה יברך כיון שעדיין לא נהנה וכ״כ בלבוש ע״ש : **יד** דהאי פיתא יצא · דמלת רחמנא קאי במקום השם ומלת מלכא הוא מלכות וה״ל ברכה בשם ומלכות : **טו** אחד מברך לכולם וכו׳ · פירש אפילו לא נתכוין להוציא׳ בברכתו אפ״ה יוצאים וכן מוכח מדברי המחבר בסמוך סעיף י״ג : **טז** אם כיון המברך וכו׳ · ונראה דאפילו לכתחלה מותר לעשות כן ובלבוש כתב דוקא בדיעבד ולא לכתחלה ולא ידעתי מנ״ל : **יז** ואחד מהם כהן וכו׳ · הטעם דדרשינן וקדשתו להקדימו לכל דבר שבקדושה לברך ראשון וכו׳ ונראה דוקא כהן אבל אם אחד לוי אין צריך להקדימו אבל הב״ח כתב דהלוי קודם לישראל תלמיד חכם בשהלוי גם כן תלמיד חכם אף על פי שאינו חשוב כמו הישראל ועיין בספר באר שבע דף כ״ג ע״ג ועיין מ״ש הטור בסוף סי׳ ר״א : **יח** ואם הכהן עם הארץ וכו׳ · פירש דאבור לתלמיד חכם להקדים לעם הארץ דעובר משום משנאי אהבו מות · וכתב בכ״ג מה״ב דוקא אם מקדימו בשביל כהונתו אבל אם החכם נותן לו רשות אין כאן בית מיחש וכ״כ המרדכי פ׳ בני העיר והביאו ב״י בסימן ר״א והב״ח קולק ע״ו וכתב ויש להחמיר שלא ליתן הת״ח רשות לכהן עם הארץ : אבל

[א] סנהדרין ק״ב [א*] הגה׳ מיי׳ פ״ז מהלכות ברכות [ב] ברכות ל״ט [ג] כרא״ש ממסכה א׳ פ״ג דטבול יום [ד] תוספת והרא״ש והמרדכי שם [ה] רמ״בם בפ״ז מה״ב [ו] טור מיומעות גמרא דשבת קי״ז [*] תו׳ ומרדכי פרק כיצד מברכין [*] תו׳ סוף פ׳ חולין [ז] ברכות ל״ח [ח] טור מהירושלמי שם [ט] רוקח [י] טור וככל בו וברוקח בשם הירושלמי פ״ק דחלה [כ] ברכות מ׳ [ל] רמב״ם בפ״ז מהלכות ברכות [*] ב״י בשם שבולי הלקט [*] תו׳ והגה׳ אשי״רי פרק כיצד מברכין [מ] ברכות שם [*] כל בו [נ] ספר אורחו׳ חיי׳ [ס] ברכות כ״ז [ע] טור וסמ״ג ורמ״בם בפ״ד מה״ב לפי נוסח אות שלנו [פ] ברכות מ׳ [צ] שם מ״ב [ק] תו׳ שם והרא״ש ור׳ יונה׳ [ר] ב״י ולדעת הטור בסימן קע״ד [ש] רבי יונה שם [ת] רוקח [א] רמ״ב ספ״ז ומה״ב ותו׳ שם בברכות דף מ״ז

יט אבל אין חיוב בדבר ועיין לקמן סימן ר״א *: כ ואם יש עמהם בעל הבית הוא בוצע ואפילו אם האורח גדול (והמברך יאמר תחלה ברשות מורי ורבותי *): טו ג אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע: (כא מותר לתת לכל אחד חלקו קודם שיאכל הוא והם ימתינו עד שיאכל הוא *): ד ואם כל אחד אוכל מככרו ואין כלם זקוקים לככר שביד הבוצע רשאים לטעום קודם. ה ואם הוא שבת צריך שיהא לפני המסובים לחם משנה חוץ ממה שלפני הבוצע ואז יהיו רשאים לטעום קודם הבוצע: יו ו אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים: יז ז הבוצע פושט ידו תחלה לקערה לאכול ואם בא לחלוק כבוד למי שגדול ממנו רשאי: יח ח הבוצע נותן פרוסה לפני כל אחד והאחד נוטל פרוסה בידו ואין הבוצע נותן ביד האוכל אלא אם כן היה אבל (ופרסה נייך כידיה רמז לכרוכת המוציא כב שנותנין בידו בשעת אבילות *): יט ט מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת המוציא כג להוציא האוכלים אבל י לקטנים יכול לברך אף על פי שאינו אוכל עמהם כדי לחנכם במצות: כ כ אפילו בשבת שהוא חייב לאכול פת לא יברך לו חבירו ברכת המוציא אם אם אינו אוכל ל ולא שרי לברך לאחרים אף על פי שאינו טועם אלא ברכת המוציא דמצה בליל ראשון של פסח כד וברכת היין דקדוש בין של לילה בין של יום: (הג״ה) כה ויש לאכול הפרוסה שבצע עליה קודם שיאכל פת אחר שתהא כאכילת לתיאבון והוא משום חבוב מצוה *:

קסח · על איזה מיני פת מברכין ובו י״ז סעיפים:

א א היו לפניו חתיכות של פת ופת שלם הכל ממין אחד א מברך על ב השלם אפילו הוא פת * קיבר (פירוש שאינו נקי): וקטן והחתיכות פת נקיה וגדולות אבל אם השלם שעורים והחתיכות מחטים אפילו היא קטנה מניח הפרוסה תחת השלימה ג. ובוצע משתיהן יחד: (הג״ה) וכל זה כשרוצה לאכול משניהם אבל אם אינו רוצה לאכול אלא מאחד יבצע עליו ואין לחוש לשני אף על פי שחשוב או חביב עליו *: ב ד אם שני שלמות ממין אחד אחת גדולה ואחת קטנה מברך על הגדולה. ד אם יש לאדם שני חצאי לחם ואין לו לחם שלם יחברם יחד בעץ או בשום דבר שלא יהא נראה ודינו כדין שלם ב ואפילו בשבת יכול לחברם: ג ה שני גלוסקאות הדבוקים יחד שנאפו ונחתך מן האחת והשנייה נשארה שלמה טוב להפריד החתוכה מהשלמה כדי שתהא נראית שלימה ממה שניחנה דבוק בה אף על פי שנראית יותר גדולה: (הג״ה) ולא יבצע ממקום שהיתה דבוקה בחברתה שאם נראית כפרוסה רק יבצע ממקום השלם שבה *: ד ו פת שעורין ופת כוסמין מברך על של שעורים כיון שהוא ממין ז׳ אף על פי שהכוסמין יפים. פת נקייה ופת קיבר מברך על הנקייה. ז ואם שתיהן נקיות וזו לבנה יותר מזו מברך על הלבנה יותר: ה ח פת עכו״ם נקייה ופת קיבר של ישראל אם אינו נזהר מפת עכו״ם ג מברך על איזה מהם שירצה ט ואם הוא נזהר מפת עכו״ם מסלק פת נקי של עכו״ם מעל השלחן עד לאחר ברכת המוציא י ואם בעל הבית אינו נזהר מפת עכו״ם ואין דעתו לאכול כל הסעודה רק פת עכו״ם כי היא נקייה אבל בני ביתו ל אוכלים מפת שאינו נקי של ישראל ושתי הלחם מונחים על השלחן צריך לבצוע על פת נקייה של עכו״ם ד הואיל והוא הבוצע ואין דעתו לאכול אלא מאותו פת ל ואם בעל הבית נזהר מפת עכו״ם ה וישראל שאינו נזהר בכך מיסב עמו על השלחן כיון דמצוה מוטלת על בעל הבית יבצע מן היפה של עכו״ם וכיון שהותר לבצוע הותר לכל הסעודה: (הג״ה) ודוקא שמסיב עליו אותו פת אבל אם אינו חביב עליו בלא איסור פת של עכו״ם אינו צריך להקדימו *: ו ל פת הבאה בכיסנין מברך עליו בורא מיני מזונות ולאחריו ברכה מ מעין שלש ואם אכל ממנו שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו אף על פי שהוא לא שבע ממנו מברך עליו המוציא וברכת המזון נ ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט וברך בורא מיני מזונות ואחר כך אכל שיעור שאחרים קובעים עליו יברך עליו ברכת המזון אף על פי שלא ברך המוציא תחלה ס ואם אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו אף על פי שהוא קובע עליו אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש דבטלה דעתו אצל כל אדם: ז פת הבאה בכיסנין ע יש מפרשים פת שעשוי כמין כיסים שממלאים אותם דבש או סוקר ואגוזים ושקדים ותבלין והם הנקראים רושקי״ליאש דיאל״חשו. פ ויש אומרים שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן או חלב או מיני תבלין ובפאה צ והוא שיהיה טעם תערובת המי פירות או התבלין ניכר בעיסה. (ויש אומרים שזה נקרא פת גיוור אא״כ יש בהם הרבה תבלין או דבש כמיני מתיקה שקורין לע״קוך שכמעט הדבש והתבלין הם עיקר וכן נוהגים *): ק וי״מ שהוא פת בין מתובלת בין שאינה מתובלת שעושים אותם כעבים יבשים וכוססין אותם והם הנקראים בישקו״ג״ש ר והלכה כדברי כלם שכל אלו הדברים נותנים להם דיני שאמרנו בפת הבאה בכסנין: ח ר לחמניות אותן שבלילתן עבה שקורין לפי״אובלי״אש להם נכור הוא ומברך עליו המוציא וברכת המזון ז ואותן ש שבלילתן רכה ודקים מאד שקורין ניב״לאש מברך עליה בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ת ואם קבע סעודתו עליה מברך המוציא וברכת המזון ואי אכיל להו בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה ח טעונים ברכה לפניה ולא לאחריה ז אבל אותם רקיקין דקין שנותני׳ מרקחת עליה הם טפלי׳ לגבי המרקחת וברכת המרקחת פוטרתן: א

פת

יט אבל אין חיוב בדבר וכו׳. וכבר כתבתי בשם הב״ח דחולק וסובר דחיוב בדבר איכא אפילו כנגד הלוי ק״ו כנגד הכהן: כ ואם יש עמהם וכו׳. מדברי הרב משמע דאם בעל הבית עמהם אפילו האורח כהן והוא תלמיד חכם גדול ובעל הבית עם הארץ יברך בעל הבית כדי שיבצע בעין יפה ועיין בספר כ״ג מה״ב וכש״ג כתב שאין רשות לבעל הבית לברך אלא על שיטול רשות מכהן וכן המנהג בקצת מדינות שאומרים ברשות הכהן וכהן הוא וכל״ח כתב כ״ג שאכלו אות כ״ב דהמנהג עכשיו דאפילו בעל הבית שם נותן רשות לגדול ע״ש מלתא בטעמא: כא אבל מותר לתת וכו׳. והב״ח כתב דיש לבוצע לאכול מקודם שנותן למסובים להוציא כפשיה מפלוגתא וכן המנהג עכשיו: כב שנותנין בידו בשעת אבילות. היינו דוקא בימות החול ולא בשבת כי אין אבילות בשבת עיין כ״ג מה״ק: כג להוציא האוכלים וכו׳. פירש אפילו אין האוכלים יודעים לברך. ומ״ש אבל לקטנים פירש אפילו אינם בני ביתו וכ״כ בלבוש. ומ״ש דמצה בליל ראשון יש לתמוה אמאי לא חשיב חיוב אכילת כזית פת בלילה ראשונה של סוכות דהא ילפינן בג״ש חמשה עשר מחג המצות וכדמסיק בש״ס בכמה דוכתי: כד וברכת היין דקידוש וכו׳. ויש לתמוה דהאי אלמוא קידש היום ואכילת פת בשבת אף על גב דאמרינן קידש היום מדאורייתא היינו דוקא קידש היום אבל מה שמקדשין על היין אינו אלא מדרבנן וכמו שמוכח בסוגיא דנזיר וכ״כ שם תוספות בהדיא ועיין מ״ש לקמן בהלכות שבת בס״ד בסימן רע״א: כה ויש לאכול הפרוסה וכו׳. וכתב של״ה שגם ישייר מן פרוסת המוציא מעט שיאכל אחר אכילתו כדי שישאר טעם המוציא בפיו וגם אין ליתן מלחם שבצע לא לבהמה חיה ועוף או ערל ע״ש: כתב בספר מטה משה בשם מהרש״ל כשהיה שותה הרבה והיה כאיב ליבי׳ והיה אוכל פת כחלם לחזק ליבי׳ היה אוכלו בלא ברכת המוציא ע״ש סימן שס״ד:

קסח א מ״ש מברך על השלם וכו׳. וכתב מהרש״ל והמטה משה דוקא בסעודת יחידי אבל אם שנים הם בסעודה יותר טוב שיברך האחד על פת שלם והאחד יברך על הפתיתין של חטים: ב ואפילו בשבת יכול וכו׳. פירש כדי ליקח אותו ללחם משנה: ג מברך על איזה מהם וכו׳. הטעם משום דלכל אחד יש מעלה אחת ושקולים הם והיינו אם רוצה לאכול משתיהן: ד הואיל והוא הבוצע וכו׳. שלא לצורך כתב המחבר האי טעמא דאפילו אין הבעל הבית בוצע צריך לבצוע על פת נקי׳ וכמו שכתב בסיפא בישראל שאינו נזהר מסיב עמו וכו׳: ה וישראל שאינו נזהר וכו׳ פי׳ דלסלק הפת אינו יכול משום האי שמסיב עמו רוצה לאכול ממנו והוא חביב עליו וצריך שתעלה גם הברכה עליו וכיון שאינו יכול לסלקו התירו לו לבצוע עליו ועיין ת״ש הב״ח בדינים אלו: ו והלכה כדברי כולם וכו׳ והב״ח מחמיר באלו שאין התבלין הרוב באותו לעקוכי״ן שמוכרים בשוק אף על פי שאין בהם תערובת מים כיון דהקמחא עיקר ומכ״ש עכשיו בזמן הזה שמזייפין אותו דאין לאכלם כי אם בתוך הסעוד׳ וה״ה שמלן קוכין ופומטר קוכין עיין דבריו באריכות ודבריו נכונים וראוי לכל ירא שמים לזהר בדבריו ועיין בתשובות הרש״ך ח״א סימן קע״ג: ז ואותן שבלילתן רכה וכו׳. פירש דתלתם לאו עיסה הוא אינם בכלל לחם לברך עליו המוציא וכבי בברכת מיני מזונות: ח טעונים ברכה לפניהם. פירש בת״ח ולא לאחריהן דברכת מזון פטירתן ומהכא יש לדייק דאם בירך על מה שצריך בת״ע המוציא לחם וכו׳ דלא יצא מידי לחומרא כ״ע ונראה דה״ה אם אוכל פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה דצריך לברך לפניה בת״ח דה״ל

* מרדכי פ׳ בני העיר: ג שם בגמ׳ * א״ו וב״י בשם שיבולי לקט ג שם בגמרא * תוספת ומרדכי פ׳ ג שאכלו ד ירושלמי שם וב״כ התו׳ שם ד׳ מ״ו וה״ר יונה והרא״ש ה הרא״ש שם ו שם בבבלי ז שם ח רמ״בם בפ״ז מה״ב * ב״י ואבודרהם בשם ריב״ס פ״ו מהל״ב ותשובו׳ הרשב״א ט ר״ה ד׳ כ״ט י כן דקדק הב״י משם מרדכי בפ״י דפסחי׳ ל שם בר״ה * אגור וב״י בשם שבולי לקט

א ברכות ל״ט ב תוס׳ והרא״ש והמרדכי ג רש״י ללשון שני והרמ״בם בפ״ז מהל״ב ד מרדכי והגה׳ מיי׳ פ״ז ד רוקח ה כתבי מה״רר ישר׳ סק״ז * מהרי״ל י ירושלמי פ״ו דברכות וכתבו שם התו׳ והרא״ש והרש״בא י ב״י מדברי התוספות ח תוס׳ והרא״ש והמרדכי וירושל׳ שם ט תו׳ בשם ר״ש י ת״ה כ מרדכי בפ״ב דע״ז בשם ראבי״ה וירושלמי פס * ת״ה סי׳ ל״ב ל ברכות מ״ב מהרא״ש והרשב״א כ הרא״ש לדעת הרמ״בם ס שם ור יונה ע פי׳ ר״ח והערוך והטור והרשב״א פ רמ״בם בפ״ג מה״ב צ כן דקדק ב״י מדבריו * רש״י וערוך וכן יש לפרש דעת הרמ״ב׳ ק ערוך בשם רב האי ר ברכות מ״ב לפירוש התוספות והרא״ש ש שם תו׳ והרא״ש ת שם בגני׳ א ב״י והרוקח

ט [ג] פת גמור [ט] אפילו פחות מכזית מברך עליו המוציא אבל לאחריו אינו מברך כלום כל שלא אכל כזית: **י** [ג] חביצא דהיינו פירורי לחם שנרבקי' יחד על ידי מרק [ד] אם נתבשל אם יש בהם כזית אף על פי שאין בו תואר לחם מברך המוציא וברכת המזון ואם אין בהם כזית אף על פי שנראה שיש בו תואר לחם אינו מברך אלא בורא מיני מזונו' וברכה אחת מעין שלש ואם אינו מבושל אלא שהוא מחובר על ידי דבש או מרק אם יש בפרוסות כזית מברך עליו המוציא אפילו אין לו תואר לחם ואם אין בהם כזית אם יש בהם תואר לחם דהיינו שהוא ניכר וידוע שהוא לחם מברך עליו המוציא וברכת המזון ואם אין בהם תואר לחם מברך בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ואם אינו מבושל ולא מחובר אלא מפורר דק דק אף על פי שאין בו כזית ולא תואר לחם מברך עליו המוציא וברכת המזון: (ועיין לקמן סימן קפ"ד כמה שיעור אכילה לברך עליו ברכת המזון): **יא** [ה] יש מי שאומר דפירורין שנותנין במי' והמים מתלבני' מחמת הפירורין אזל ליה * תוריתא (פירוש כלומר תוארתא כלומר תואר הלחם): דנהמא ואין מברך עליה' אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש: **יב** [ו] יש מי שאומר שפת השרוי ביין (אדום) אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש ונראה שאין דבריו אמורי' אלא בפירורין או בפרוסות שאין בכל אחת כזית: **יג** [ז] אפילו דבר * שבלילתו (פירוש לישת הקמח כאיזה משקה שיהיה) עבה אם בשלה או טגנה אין מברך עליה המוציא אפילו שיש עליה תוריתא דנהמא ואפילו נתחייבה בחלה דברכת המוציא אינו הולך אלא אחר שעת אפייה [ח] ויש חולקי' ואומרי' דכל שתחלת העיסה עבה אפילו ריככה אחר כך במים ועשאה * סופגנין (פירו' עיסה שלשה ועשאוה כמין ספוג) ובשלם במים או טגנם בשמן מברך עליהם המוציא (וכהגו להקל) וירא שמים יצא ידי שניהם ולא יאכלם אלא על ידי שיברך על לחם אחר תחלה: (הג"ה) כל זה לא איירי אלא בדאית ביה לאחר אפייה תואר לחם * אבל אי לית ביה תואר לחם כגון לאקשן שקורין בל"א וריזו"ליך לכ"ע אין מברכין עליהם המוציא ולא ג' ברכות דלא מקרי לחם אבל פשטי"ד וקריפפ"לך מקרי תואר לחם * ואין לאכלם אא"כ בירך על שאר הפת תחילה וכל זה לא איירי אלא בעיסה שאין בה שמן ודבש וכיוצא בו אלא שמטגנן בהן אבל אם כילש בהם כבר נתבאר דינו אבל פת הבאה בכסנין: **יד** [ט] * חלוט (פירוש כמין פת חולטין אותו ברותחין) שאחר כך אפאו בתנור פת גמור הוא ומברך עליו המוציא: (הג"ה) וכן דבר שבלילתו רכה שאפאו בתנור בלא משקה דינו כפת ומברך עליו המוציא ושלש ברכות וכן אם אפאו באלפס בלא משקה * ומעט משקה שמושחין בו האלפס שלא ישרוף העיסה לא מקרי משקה * אבל דבר שבלילתו רכה וטגנו במשקין לכולי עלמא לאו לחם הוא *:

טו [י] טרוקנין דהיינו שעושי' גומא בכירה ונותנים בה קמח ומים מעורבין בה ונאפ' שם מברך עליו בורא מיני מזונות וברכה אחרת מעין שלשה ואם קבע סעודתו עליו מברך המוציא וברכת המזון אבל טרי"תא דהיינו שלוקחין קמח ומים ומערבי' אותה ושופכי' על הכירה והוא מתפשט ונאפה אין עליו תורת לחם כלל ואין מברכי' עליו אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלשה ואפילו קבע סעודתו עליו: **טז** [כ] נהמא דהנדקא והוא לחם שאופין בשפוד ומושחין אותו בשמן או במי בצים וכן לחם העשוי לכותח שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה מברך עליו בורא מיני מזונות: **יז** [ל] פשטיד"ה הנאפת בתנור בבשר או בדגים או בגבינה מברך עליה המוציא וברכת המזון: (הג"ה) ודוקא שאפאו בתנור בלא משקה אבל אם אפאו במחבת במשקה אין לברך עליו ואין לאכול רק תוך הסעודה כמו שנתבאר (דעת עצמו):

דה"ל דברי' שלא בא משמ' כמוד' שאין דרך ללפת את הפת בפת הבא בכיסנין ולפי מה שכתבתי בסמוך בשם הב"ח שאין לאכלם כי אם בתוך הסעודה משמע דאינו צריך לברך במ"מ בתוך הסעודה ואפשר לומר אם מכוין בשעה שמברך המוציא להוציא הפת זה אינו צריך לברך במ"מ וצ"ע:

ט אפילו פחות מכזית וכו' · ויש לתמוה דהא כמוך לברכה ראשונה הוא דילפינן מק"ו מברכת המזון כשהוא שבע מברך וכו' ואמאי לא כאמר דין לבא מן הדין להיות כנדון מה ברכת המזון דוקא בכזית אף ברכת המוציא בכזית ולא בפחות וי"ל ועיין בספרי טירת כסף מ"ש בעה"י:

י פת השרוי ביין אדום וכו' · פירש דוקא אדום שנשתנה צורת הפת אבל יין לבן מברך המוציא ולדעת המחבר אפילו ביין לבן כיון שהפת שרוי בו והם פרורי' אינו מברך רק במ"מ ולענין אם חייב לברך על היין כשותה עם אכילת פת מוסיק בכ"ג מה"כ שאין צריך לברך ולענ"ד נראה דאזלינן בתר העיקר אם היין עיקר ואכילת הפת בתוכו למתק את השתיה מבר' על היין ופוטר את הפת ואם הפת עיקר והיין למתק לו האכילה מברך על הפת ופוטר את היין ואם שתיהם עיקרי' מברך על שניהם על אכילת הפת במ"מ ועל שתיית היין בפה"ג כי אין ברכת הפת פוטרת של יין ובדרשות מהר"יל כתב המעתיק דצריך לברך על אכילת הפת השרוי ביין פה"ג וראיה מביא מקרא דכתיב וכל משרת ענבים ולאו דק דמהאי קרא ילפינן דטעם כעיקר הוא אבל ליחשב שתיה זה דבר שאין לו שמר וטעות גמור הוא ועיין כ"ג מה"כ:

קסט א מ"ש מכל מין וכו' · ומדות חסידות אפילו בדבר שאין לו ריח ואם התנה בשעת שכירות אפילו מידות חסידות ליכא ולדבר שיש לו ריח אינו מועיל תנאי ועיין מ"ש בספר של"ה: **ב** אלא אם כן יודע שנטל ידיו · ומן הסתם אסור וכ"כ מהר"של ובאדם חשוב יותר מן הסתם: **ג** ויש מקילין אם נותן וכו' · והטעם פירש בלבוש כיון דבתורת צדקה נותן לו יזכה לצדיק כל אין או הקילו משום כדי חיין של עני מיהא אם יודע בו שאינו מברך לא יתן לו אפילו הוא עני אבל אם כ"י ומברך אף על פי שיש בו שאר מידות גרועות כותנים בתורת צדקה עיין בספר של"ה:

קע א מ"ש ואם לא שפשף וכו' · לכאורה משמע דאין כן דעת המחבר מדאצטריך לטעם באכילה דמידע ידעי וכו' ת"ל שלא יחשדהו שמא לא שפשף וע"כ כ"ל להמחבר דאפילו לא שפשף צריך ליטול ידיו ותימא על הרב בהג"ה שכתב סתם ואם לא שפשף כאלו הוא דעת המחבר ואינו ודוחק לומר דאיירי כשאו שספק: **ב** והפליג נוטל שתי ידיו וכו' וכתב בספר ברכת אברהם ח"ד סימן קכ"ו דבסתם שעה אחת איכא למימר דלמא כוהר מלטמא ומלטנף אבל בשתי

קסט דין שמש הסעודה · ובו ג' סעיפים:

א [א] כל דבר שמביאין לפני האדם שיש לו ריח והאדם תאב לו צריך ליתן ממנו לשמש מיד ומדת חסידות הוא ליתן לו מיד [א] מכל מין ומין [ב] ולא יתן לו כל זמן שהכוס בידו או ביד ב"ה (ודוקא לשמש אבל לאחר שבסעודה מותר ליתן כבי האי גוונא *) [ג] ואסור ליתן לו פרוסת פת [ב] אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו: **ב** [ד] לא יותן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך: ([ג] ויש מקילין אם נותן לעני בתורת צדקה *): **ג** [ה] השמש מברך בורא פרי הגפן על כל כוס וכוס שיתנו לו לפי שהוא כנמלך וברכה אחרונה אינו מברך אלא לבסוף ואינו צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה אם יש אדם חשוב בסעודה שיודע שיתנו לו כל צרכו מפת ואם אין אדם חשוב בסעודה צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה כמו ביין: (הג"ה) שמשים שהיו אוכלין ביחד השמש אוכל עמהם בלא נטילת רשות כדי שיצטרפו לזימון (ועיין לקמן סימן ק"ע):

קע דברי מוסר שינהג אדם בסעודה · ובו כ"ב סעיפים:

א [א] אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט [ב] ואפילו מי * שנתעטש (פירוש שטרנו"דאריבלעז) בסעודה אסור לומר לו אסותא [ג] היו מסובין בסעודה ויצא אחד מהם להטיל מים נוטל ידו אחת ששפשף בה ואינו נוטל אלא בפני כולם שלא יחשדוהו שלא נטל והני מילי לשתות אבל לאכול נוטל אפילו בחוץ דמידע ידעי * דאנינא (פירוש שמטרפת ומתבלבלת דעתו) דעתיה ולא אכיל בלא נטילה: (הג"ה) [א] ואם לא שפשף אינו נוטל כלל אם לא נגע במקום טנופת אבל אם עשה צרכיו ודאי צריך נטילה *: ואם דבר עם חבירו [ב] והפליג נוטל שני ידיו כיון שהסיח דעתו: (הג"ה) והא דבעינן נטילה לשתייה היינו בתוך הסעודה דחיישינן שמא יאכל

[ג] הרמ"בם לדעת הרי"ף והרי"ו בשם בפ"ג מה"ב וטור וכ"י לדעת הרא"ש [ג] ברכות ל"ז [ד] טור בשם ר' יונה
[ה] תו' והמרדכי שם
[ו] שם במרדכי
[ז] ר' יונה ור' ירוחם בשם ר"ש והרמב"ם
[ח] ר"ת בפסחי' דף ל"ז בתוס' ובברכות דף ל"ז
* לשון הטור והפוס'
* מרדכי פ' כל שעה
[ט] ב"י מכוניא דיבמות מ'
* תו' והרא"ש והר"ן פ' כל שעה ורי"ו בשם פ"ו מהל"ח ושאלתו' וטור * הגה"מ פ"ג מהל"ב
[י] תו' והרא"ש ור"ן והר"י פ' כיצד מברכין [י] ברכות ל"ז
[כ] שם בגמרא
[ל] אגור ושבלי הלקט בשם רבי ישעיה
[א] כתובות ס"א
[ב] חולין ק"ז
[ג] שם
[ד] ר' יונה בפ"א דברכות בשם י"א
* הר"י סוף פרק אלו דברים
[ה] חולין ק"ז
[א] תענית דף ה'
[ב] ירושלמי ר"ו
[ג] יומא ל' דברכו'

יאכל אבל כלאו הכי אין צריך נטילה לשתייה * : ב ד שנים * ממתינים זה את זה בקערה שכשהאחד מסלק ידו מן הקערה לשתות חבירו מפסיק מלאכול עד שיגמור השתייה אבל אם הם שלשה אין השנים פוסקין בשביל האחד : ג ה משיירין פאה בקערה כל אחר מהאוכלים והוא מאכל השמש אבל כשהשמש מערה מן האלפס לתוך הקערה ו אין דרך להניח באלפס כלום לצרכו : ד ו אין מסתכלין בפני האוכל ולא במנתו שלא לביישו : ה ז הנכנס לבית כל מה שיאמר לו בעל הבית יעשה : ו ח לא יהא אדם * קפדן (פירוש כעסן או רגזן) בסעודתו : ז ט לא יאכל אדם פרוסה מביצה * ואם אכל הרי זה גרגרן : ח י לא ישתה כוסו בבת אחת ואם שתה הרי זה גרגרן שנים דרך ארץ שלשה הרי זה מגסי הרוח :

(הג"ה) מיהו כוס קטן מאד מותר לשתותו בבת אחת * וכן גדול מאד כשלשה או ארבעה פעמים (דעת עצמו) :

ט כ לא יאכל שום או בצל מראשו אלא מעליו ואם אכל הרי זה רעבתן : (הג"ה) ולא יאכל דרך רעבתנות ולא יאחוז המאכל בידו אחד ויתלוש ממנו בידו השנית * : י ל לא ישוך פרוסה ויניחנה על גבי השלחן : יא מ לא ישתה אדם שני כוסות בבת אחת נ בתוך סעודתו ויברך ברכת המזון מפני שנראה כגרגרן : יב ס שנים שיושבין על השלחן ע הגדול פושט ידו תחלה והשולח ידו בפני מי שגדול ממנו הרי זה גרגרן :

(הג"ה) לא יאמר אדם לחבירו בא ואכול עמי מה שאכלתי דהוי כפורע לו חובו ונראה כאלו הלוה לו ויש לחוש שיאכילהו יותר ואית ביה משום רבית אבל מותר לומר לו בא ואכול עמי ואאכל עמך בפעם אחרת ומותר לאכול עמו אחר כך פ אפילו בסעודה יותר גדולה * :

יג צ הנכנס לבית לא יאמר תנו לי לאכול עד שיאמרו הם : יד ק לא ר יפרוס אדם פרוסה על גבי הקערה אבל מקנח הקערה בפרוסה : טו ש לא ילקט פירורין ויניח על גבי השלחן מפני שהוא * מכחה (פירוש מטריד) דעתו של חבירו ולא ישוך פרוסה ויתננה לפני חבירו או לתוך הקערה לפי שאין דעת כל הבריות שוה : טז ת לא ישתה מהכוס ויתן לחבירו א מפני סכנת נפשות : יז ב ולא ישתה כוס ג ויניחנו על השלחן אלא יאחזנו בידו עד שיבא השמש ויתננו לו : יח ד הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתננו לשמש שמא ה יארע דבר קלקול בסעודה אלא יקחנו ויניחנו ואחר כך יתננו לו : יט ו אורחים הנכנסין אצל בעל הבית אינם רשאים ליטול מלפניהם וליתן לבנו או לעבדו של בעל הבית אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית : כ ז נקיי הדעת שבירושלים לא ח היו מסובין בסעודה אלא אם כן יודעים מי מסב עמהם מפני שגנאי הוא לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה : כא ט השמש שהיה משמש על שנים הרי זה אוכל עמהם אף על פי שלא נתנו לו רשות · היה משמש י על שלשה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות : כב כ אחר ל ששתית ונשאר יין בכוס לשתיית חבירך קנח מקום נשיקת הפה משום מיאוס ולא תשפוך משום בל תשחית אבל אחר שתיית מים שפוך מהם דרך שם :

(הג"ה) אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים וכמו שנתבאר לקמן סימן קע"ט ונראה לי דוקא שלא היה מלח בפת או במאכלים שאכל וכן שלא שתה משקה שיש בו מים · אבל בלאו הכי ליכא למיחש · וכן נוהגין שלא ליזהר באכילת מלח ושתיית מים אחר הסעודה מטעם שנתבאר :

כשתי שעות אינו מועיל על הרוב דמנהגנו של עולם להיות ידים עסקניות ליגע שלא במקום טהרה ולא משמע כן מדברי המחבר ודוקא נטילה אבל ברכת המוציא אינו צריך כ"כ מדברי רבינו בטור אבל התוספות כ"פ ע"פ והרא"ש ס"ל כיון דטעון נטילה ה"ה דטעון ברכת המוצי' מיהא משמע מדברי אבל דעכ"פ טעון ברכה לנטילה כיון דקייבהו חכמים ליטול ידיו יברך על הנטילה : ג אין דרך להניח וכו' · ומהר"של כתב דבמסכת דרך ארץ איכא נוסחא אחריתי אפכא וכתב שיש להחזיר כשתי הנוסחאות :

ד בתוך סעודתו ויברך וכו' · ונראה לפרש דאסרו חכמים לשתות שתי כוסות בבת אחת דהיינו תכופין זה לזה אף על פי דרוצה לברך ברכת המזון ומכ"ש אם אינו רוצה לברך מיד דפשיטא דאסור דה"ל להעתין מעט בין כוס לכוס ובתוך סעודה כמי לרבותא נקט אף על פי דמנהגנו של עולם לשתות בתוך הסעודה לרכך האכילה ובלבוש לא פירש כן ולא נהירא לי ה הגדול פושט ידו וכו' · ואפילו איכא קערות הרבה לא יפשוט ידו לקערות שלפניו עד שגדול יפשט תחלה לקערה שלפניו וכ"כ הב"ח וה"ה במניקים פירות על השלחן : ו אפילו בסעודה יותר גדולה וכו' · פירש כשאוכל בסתם ולא אמר מה שאכלתי וברישא איירי נמי כה"ג שאמר תחלה בא ואכול עימי ואאכול עמך מיהא יש להחמיר אפילו לא אמר תחלה כך וכ"כ מדברי האחרונים : ז לא יפרוס אדם וכו' · הטעם שמא יערה הקערה ויבסיד האוכלין או שמא יפול הפרוסה לתוך הקערה וימאוס האוכל : ח מפני סכנת נפשות וכו' · פירש שמא חבירו לא ירצה לשתות מפני מיאוס ויוות בגמא וכן מבואר בגמרא מעשי' כה"ג : ט ויאחזנו על השלחן וכו' · שאין זה מדרך ארץ להניח כוס ריקי על השלחן : י יארע תקלה וכו' · כן היה מעשה שהכה אחד את בנו בשביל שלקח מן האורח ומת תחת ידו : יא לא היו יושבים בסעודה וכו' · פירש אפילו בסעודת מצוה ועיין בספר מטה משה : יב על שלשה אינו אוכל עמהם וכו' · וכ"ש אחד :

קעא א מ"ש על קופה מלאה תאנים וכו' · היינו על קופה פתוח מלמעלה והוא הדין שק וכיוצא בזה שמתאכו האוכלין וכקופה שאינו פתוח מלמעלה אפילו יש בו פפרי קודש מותר לישב עליה עיין ב"ח :

קעב א מ"ש ויש אומרים דמברך עליהם וכו' · פירש תכף ומיד אחר בליעתן והוי קצת עובר לעשייתן כיון שלא היה אפשר בע"א ומשמע דאין לחלק אפילו אינו מבקש לשתות עוד וב"ח מחלק בכך ואם אינו מבקש לשתות עוד יפלטם ולא יהנה מהם ואם דחוק לו יבלעם ולא יברך משום ברכה לבטלה : ב יפלטנו ויברך וכו' · פירש משום דלכתחלה יברך בפה מלא כדכתיב ימלא פי תהלתך :

קעג מ"ס

קעא שלא לנהוג בזיון באוכלין · ובו ה' סעיפים :

א א עושה אדם צרכיו בפת והני מילי דלא ממאים ביה אבל מידי דממאים ביה לא · הילכך אין מניחין עליו בשר חי ואין מעבירין עליו כוס מלא ואין סומכין בו הקערה אם היא מלאה דבר שאם יפול על הפת ימאס ואין נוטלין הידים ביין בין חי בין מזוג ב אפילו נטילה שאינה צורך אכילה ואין זורקין הפת משום בזיון אוכלים וכשם שאין זורקין את הפת כך אין זורקין אוכלים הנמאסים על ידי זריקה אבל מידי דלא ממאים כגון אגוזים ורימונים וחבושים שרי : ב ג לא ישב אדם א על קופה מלאה תאנים וגרוגרות אבל יושב הוא על עיגול של דבילה או על קופה מלאה קטנית : ג ד מותר לאכול * דייכא (פירוש הקחת הנקלפת מבושלת) : בפת במקום כף והוא שיאכל הפת אחר כך ה והמדקדקים אוכלים בכל פעם שמכניסים לתוך פיהם מעט מן הפת עם הדייכא :

(הג"ה) והנשאר מן הפת אחר כך אוכלים אותו * :

ד ו ממשיכין יין בצנורות לפני חתן וכלה והוא שיקבלנו בכלי בפי הצנור וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה שאינם נמאסין אבל לא בימות הגשמים מפני שנמאסין אבל לא גלוסקאות לעולם : ה ז הזורקים חטים לפני חתנים צריך ליזהר שלא יזרקו אלא במקום נקי וגם יכבדו אותה משם כדי שלא ידרכו עליהם :

קעב מי שהכניס אוכלין או משקין לפיו בלא ברכה · ובו ב' סעיפים :

א א שכח והכניס משקין לתוך פיו בלא ברכה בולען ב ואינו מברך עליהם ברכה ראשונה : (הג"ה) א ויש אומרים דמברך עליהם וכן נראה עיקר * : ב ג שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה אם הוא דבר שאינו נמאס אם יפלטנו ב יפלטנו ויברך עליו ואם הוא דבר שנמאס מסלקו לצד אחד ומברך :

הר"י כ"כ אלו דברים ורש"י כרק אמר להם הממונה ד ברכות מ"ו ועירוב' כ"נ ו רמב"ם ככ"ו מהל"כ ו מסכ' דרך ארץ ומא כ"ד
ח שם ט שם י שם וכשמים כ"ו וכ"ה כ"ה
* בית יוסף
כ ביצה שם ומסכת דרך ארץ ומא פ"ד * טור ל שם מ שם
נ שם פרק ה'
* ד"ע לפי הטור ס שם פרק ו' ע שם פרק ו' פ שם
צ שם ק שם
ר שם
ש שם וחולין נ"ד
ת סנהדרין כ"נ
א ברכות מ"ה ב אורחות חיים תנא דמסכת תמיד

א ברכות נ' ב טור בשם מסכת סופרים ג תוספת בברכות נ' והרא"ש שם ד תוס' שם והטור בשם אביו הרא"ש * ב"י ה ברכו' נ' ו תוס' שם והגה"מ פ"ז מה"ת ז שם בגמ' כ' רש"י ור"ם והרא"כ' פ"ח מה"כ לדעת הב"י
* הרש"בא בשם הרא"בד והרא"ש כ"כ שאכלו וכן דברי רמ"בם פ"ח מהלכות ברכות ב שם בגמרא

קע"ג דין מים אמצעיים ובו ג' סעיפים:

א [א] מים אמצעיים רשות והני מילי בין תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה חובה: (ועיין ביורה דעה סימן פ"ט): ב [ב] בין בשר לדגים חובה ליטול משום דקשה לדבר אחר [א] וחמירא סכנתא מאיסורא: (ועיין ביורה דעה סימן קי"ו) ג [ג] כל הדברים הנוהגים באחרונים נוהגים באמצעיים בין להקל בין להחמיר חוץ מהיכח הדעת שפוסל באמצעיים מפני שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכים שימור וחוץ מניגוב הידים שהאמצעיים צריכין ניגוב כראשונים: (הג"ה) ויש שאמרו שאמצעיים [ג] צריכים מים דוקא מה שאין כן באחרונים כדלקמן סימן קפ"א *:

קע"ד דין ברכת היין בסעודה ובו ח' סעיפים:

א [א] יין שבתוך הסעודה [א] מברך עליו בפה"ג ואין הפת פוטרו: ב [ב] יין [ב] פוטר כל מיני משקין: (הג"ה) אפילו מברכה ראשונה *: ג [ג] אם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומברך עליו: ד [ד] אם קבע לשתות לפני המזון אין צריך לברך על יין שבתוך המזון דיין שלפני המזון פוטרו וכן [ה] יין של קידוש פוטר יין שבתוך המזון וכן המבדיל על השלחן פוטר היין שבתוך המזון [ג] ויש [ו] אומרים שאין ברכת יין הבדלה פוטר אלא אם כן נטל ידיו קודם הבדלה [ז] הילכך המבדיל קודם נטילה יכוין שלא להוציא יין (ועיין לקמן סימן רצ"ט סעיף ז'): שבתוך הסעודה ובדיעבד שלא כיון כך פוטר יין שבתוך הסעודה דספק ברכות דרבנן להקל: ה [ח] כל מה ששותה בתוך הסעודה די לו בברכה אחרת [ט] אלא אם כן כשבירך לא היה דעתו לשתות אלא אותו הכוס ונמלך לשתות אחר: (הג"ה) וכן מי שבא לסעודה ומושיטין לו הרבה כוסות מברך על כל אחד ואחד דהוי כנמלך * ועיין לקמן סי' קע"ט וכן מי שמברך על כוס ברכת המזון ואינו יודע להיכן יגיע הכוס כל אחד צריך לברך דמיקרי כנמלך * וע"ל סי' ק"צ: ו [ט] אין לברך אחר יין שבסעודה דברכת המזון פוטרתו וכן [י] פוטרת יין שלפני המזון ואפילו (לא) היה לו יין בתוך המזון (ועיין לקמן סוף סימן רע"ב) ולעניין יין של הבדלה שלפני המזון עיין לקמן סימן רצ"ט סעיף ח': ז [כ] אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה אין לברך עליה דחשיבי כבאים מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלא שתייה ואף יין לא היה צריך ברכה לפניו אלא מפני שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו אבל מים או שאר משקים לא חשיבי ואינם טעונים ברכה [ל] ואפילו אם היה צמא קודם סעודה כיון שלא רצה לשתות אז כדי שלא יזיקו לו המים נמצא כי שתיית המים בסבת הפת היא ופת פוטרתם: [מ] ויש אומרים לברך על המים שבסעודה ויש מחמירין עוד לברך עליהם בכל פעם דסתמא נמלך הוא בכל פעם [נ] והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו [ה] ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו: (הג"ה) [ו] והמנהג כסברא הראשונה: ח [ס] על יין שבתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו אפילו הסיבו יחד: (הג"ה) [ז] דלא יכולין לענות אמן * משום דחיישינן שמא יקדים קנה לושט: (הג"ה) [ח] ויש אומרים דאם אומר להם סברי רבותי וישמעו ויכוונו לברכה ולא יאכלו אז ויענו אמן אחד מברך לכולם וכן נוהגין * ויאמר סברי רבותי ר"ל סוברי אתם לצאת בברכה זו ולא יאמר ברשות רבותי [ט] וכן כל מקום שמברכין על היין משום ברכת היין שבתוך הסעודה א"א ברשות אלא סברי מטעם שנתבאר:

קע"ה דיני ברכת הטוב והמטיב על היין ובו ו' סעיפים:

א [א] הביאו להם יין אחר אינו מברך בורא פרי הגפן אבל מברך עליו הטוב והמטיב: (הג"ה) אף על גב שאין לו עוד מן הראשון *: ולא דוקא הביאו להם כחדש אלא הוא הדין אם היה להם שתי יינות מברכין על השניה הטוב והמטיב: (הג"ה) ודוקא שלא היו לפניו יחד כשבירך בורא פרי הגפן אבל היו ביחד [א] אין צריך לברך אלא בורא פרי הגפן כמו שיתבאר סעיף ג' *: ב [ב] מברכין הטוב והמטיב על כל שינוי יין מן הסתם אפילו אינו יודע שהשני משובח מהראשון כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו: (הג"ה) ואין חילוק בין שניהם חדשים או אחד חדש ואחד ישן * ואפילו שתה ממנו תוך שלשים יום יש אומרים דאם שתה תחלה יין אדום והביאו לו יין לבן [ב] אף על פי שהוא יותר גרוע מברך הטוב והמטיב לפי שהוא בריא לגוף יותר מן האדום *: ג [ג] הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יברך בורא פרי הגפן על הטוב ופוטר את הרע [ג] ולא יברך על הרע תחילה בורא פרי הגפן כדי לברך אחריו הטוב והמטיב כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החביב תחלה: ד [ד] אין לברך הטוב והמטיב [ד] אלא אם כן יש אחר עמו דהכי משמע הטוב לי והמטיב לחברו [ה] והוא הדין אם אשתו ובניו עמו אבל אם הוא יחיד לא: ה אם רבים מסובים בסעודה [ו] כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב ולא יברך אחד לכלם דחיישינן שמא יקדימו קנה לושט כשיענו אמן: (הג"ה) אבל היו יושבים לשתות בלא אכילה אחד מברך לכלם (ועיין לקמן סוף סימן קע"ד):

ו יין

קע"ג א מ"ש וחמירא סכנתא מאיסורא וכו'. כלומר דהידים מלוכלכות מן הדגים ואיכא משום סכנתא שלא ידבק מן ידים בבשר: **ב** כל הדברים הנוהגים וכו'. פירש כמו שמים אחרונים אין צריך ליטול רק עד הפרק השני של אצבעות והוא הדין לענין חמימה לכתחלה כעין שלא דבר חוצץ ובדיעבד אינו מעכב: **ג** צריכים דוקא מים וכו'. וכתב דשאר משקים שמינים ואינם מנקים את השומן כמו מים:

קע"ד א מ"ש מברך עליו בפה"ג וכו'. משום דהיין חשוב קבעוהו ברכה לעצמו: **ב** יין פוטר כל מיני משקים וכו'. הטעם משום דשאר מיני טפלים לו ואפילו שתה בתוך הסעודה ונראה דוקא אם קבע לשתות על היין אבל אם קבע לשתות שאר משקים ושתה מעט יין לאו זה נורך אין ברכת היין פוטר שאר משקי' וכן משמע מדברי לבוש ע"ש ועיין בכ"ג מה"ב ומסיים שם ואפילו דרך ארעי היין ושאר משקים לפניו אבל דרך ארעי ואין שאר משקים לפניו אין היין פוטר שאר משקים ע"ש: **ג** ויש אומרים דאין ברכת יין הבדלה וכו'. דוקא הבדלה שאינו שייך לסעודה כלל אבל יין של קידוש פוטר את היין שבתוך הסעודה כי הקידוש שייך לסעודה דהא ק"ל שאין קידוש אלא במקום סעודה: **ד** יכוין שלא להוציא יין וכו'. וכתב הב"ח דצריך לברך תחלה ברכה אחרונה על היין ואחר כך נוטל ידיו לסעודה: **ה** ויברך על דעת לשתות וכו'. ונראה אפילו שתה רביעית ויותר אין צריך ברכה אחרונה כי ברכת המזון פוטרתו וכמו שכתב המחבר לעיל בסעיף ו' בשתיית יין מיהא צ"ע דלקמן בהלכות פסח בסימן תע"ג סעיף ו' כתב המחבר דיקח מהכרפס פחות מכזית והוא מטעם ברכה אחרונה וכמו שמבואר שם בב"י ומ"ש אכילה ושתייה וצ"ע ועיין שם מ"א בזה בס"ד: **ו** והמנהג כסברא הראשונה וכו'. ונראה דוקא מים או שאר משקי' אבל יין שרוף שאין שותין אותו מחמת צמא צריך לברך עליו בתוך הסעודה דלא חשיב כדברים הבאים מחמת סעודה. וכ"כ מטה משה בשם מהרש"ל ומסיים בספר ל"ח אות כ"ז אם בירך על היין קודם ששתה יין שרוף אין צריך לברך שהיין פוטר שאר משקי' ויש אומרי' עוד תקנה ביין שרוף בתוך הסעוד' להטביל בו תחלה פת מעט וכאדום שכן כתב הב"ח ע"ש: **ז** דלא יכולין לענות אמן וכו'. פירש אפילו אם רוצה לפנות בית בליעתו ולשמוע מה שאומר חבירו דלא פלוגו חכמים בסכנתא ואף על גב דבלא עניית אמן נמי יצא אם מכוין שומע כעונה ומשמיע להוציא מ"מ חששו חכמים שמא מתוך כך יבוא לענות אמן ויקדי' קנה לושט ויבא לידי סכנתא: **ח** ויש אומרים דאם אמר להם סברי וכו'. פירש דס"ל דעיקר הטעם הוא משום דכיון דבית הבליעה אינו פנוי אינו מכוונין כראוי לברכ' המברך וע"כ כשאומר סברי וכו' ומכוונו מברך אחד לכולם: **ט** וכן כל מקום וכו'. ובלבוש האריך בכאן וחולק על הרב ע"ש:

קע"ה א מ"ש אין צריך לברך אלא בורא וכו'. כלומר שיצא בברכה ראשונה שבירך בפ"ה כיון שהיה שניהם לפניו הברכה חל על שניהם: **ב** אע"פ שהוא יותר גרוע וכו'. כלומר דגרוע מן האדום אבל לא גרוע הרבה וכ"כ הב"ח ונראה דאם האדום משובח ורגיל שתה תחלה יין לבן דמברך הטוב וכו' על האדום וזה פשוט ודוקא בשידוע דודאי שהאדום משובח אבל מן הסתם לא יברך על האדום הטוב ועיין כ"ג מה"ב: **ג** ולא יברך על הרע תחלה וכו'. פירש ויסלק הטוב מלפניו דאם שניה' לפניו הרי ברכת בפה"ג חל על שניה' וכמו שכתב בסעיף א' בהג"ה: **ד** אלא אם כן יש אחר עמו וכו'. פירש ושותה מאותו יין שמברך עליו הטוב אבל אם אינו רוצה לשתות

א חולין ק"ה
ב טור בש' הרא"ש מגמרא דפסחים דף ע"ו ג אורחות חיים בשם הרא"ה כל
* ב"י בשם א"ח
א ברכות מ"א
ב שם
* הר"י פרק כיצד מברכין וב"י בשם הפוסקי' ג שם מ"א ע"ב ד שם מ'
ה הרא"ש שם
ו תוספות שם
ז בית יוסף
ח פסחים ק"ג וברכות מ"א
ט שם בפסחים וכאתימר * כל כו
* אגודה פ' ערבי פסחי' ט שם בגמ' ושם הרא"ש בפ' ערבי פסחים
כ ברכות מ' מ"א לדעת רש"י ור"ת וגדולי הצרפתים
ל רבי יונה
מ הרשב"א בשם הראב"ד לדעת י"מ
נ הרא"ש שם ובתשובה כלל ד' והג"מ פ"ד מה"ב
ס ברכות מ"ב
* טור
* הגה"מ פ"ז מה"ב ומרדכי ס"פ כיצד מברכין וטור בשם רש"י * ב"י סי' קפ"ז בשם שבולי הלקט א ברכות דף נ"ט * ב"י
* ד"ע להפוך הטור עם מרדכי פרק הרואה ב"י
ב שם בתוספות
* ב"י בשם תו' פ' הרואה וטור ות"ה סל"ד * מרדכי פ' ערבי פסחים
ג מרדכי שם בשם אבי העזרי ד שם ובגמ' ה התו' שם והרשב"א ו טור והר"ן והמרדכי שם

לשתות מאותו יין לא יברך הטוב כ"כ מגד הסברא וצ"ע ועיין בלבוש הרבה טעמים מפני מה תקנוה הטוב והמטיב על היין ולא על הפת ועיקר טעם הא דאמרו חכמים ז"ל הטוב והמטיב ביבנה תקנוה על הרוגי ביתר הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה כי העכו"ם בגרו והקיפו כרמיהן מן הרוגי ביתר שבע שנים והיין אדום כמו דם לפיכך תקנוה על היין ועיין בס' משפטי שמואל סימן י"א ובתשובת בנימין זאב סימן פ"א :

קעו א מ"ש פוטר את הפרפרת וכו' · הטעם מפני שהם טפלים לגבי הפת וק"ל דבכל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפל : **ב** פוטר מעשה קדירה וכו' · משום דברכותיהן שוות במ"מ לשניהם ולפיכך פוטרי' זה לזה :

קעז א מ"ש דכיון שבאו בתוך הסעודה ברכת וכו' · משמע מדברי המחבר דאם לא באו בתוך הסעודה אלא שאכל קודם הסעודה ולא בירך ברכה אחרונה שאין ברכת המזון פוטר מברכה אחרונה ולעיל בסימן קע"ד סעיף ו' לא משמע כן מדברי המחבר מדכתב וכן פוטרת יין שלפני המזון וע"כ מיירי בשתה כשיעור שחייב עליו ברכה אחרונה ואפ"ה ברכת המזון פוטרת וא"צ לברך ברכה אחרונה וצ"ע :

קעח א מ"ש אף על פי ששינה מקומו מפנה לפנה וכו' · פירש דוקא מפנה לפנה בחדר אחד אבל מחדר לחדר צריך לברך וע"כ צריך לפרש דברי המחבר כן דאל"כ לא אתיא שביר מ"ש הרב בהג"ה והוא שיהא המקומות בבית אחד · וכתב הב"ח דעכשיו המנהג אם היה דעתו לאכול במקום אחר אפילו בשני בתים אינו מברך וכ"פ בלבוש וכן משמע מדברי הרב בהג"ה סעיף ב' כשאכל דברי הטעוני' ברכה במקומן : **ב** ואפילו אם כשבירך תחלה היה דעתו וכו' · הכה משמע מהכא דהמחבר לא ס"ל מה שכתב הרב לעיל בהג"ה סעיף א' אי היה דעתו וכו' וכן משמע מדברי הלבוש במ"ש בהאי דינא ואפילו הם במוכי' זה לזה דה"ל כמו מחדר לחדר אמאי דמחדר לחדר ס"ל להמחבר דצריך לברך דלא כדברי הרב מיהא יש לתמוה למה לא כתב הרב בלשון יש אומרי' וגם דברי הלבוש עניינו סתרי' אהדדי דפסק בסעיף א' דאם מתחלה כשקבע מקום הראשון היה דעתו לאכול גם כן במקום אחר אפילו הוא בבית אחר אין צריך לברך עכ"ל והתם מיירי בכל מיני אוכלין גם באלו שאין צריכים ברכה במקומם כדמשמע מסתימות לשון המחבר והכא אפי' מחדר לחדר צריך לברך כשאר מיני אוכלין וצ"ל דבסעיף א' לא קאי אשאר מיני פירות רק אפת וכיוצא בו שצריך ברכה במקומו אבל בפירות שאין צריכים ברכה במקומם מודה הוא לדברי המחבר דיש לחלק בין מפנה לפנה ובין מחדר לחדר וחולק

ו [י] יין של שתי חביות והכל ממין אחד אם בתוך מ' יום לבצירתם שמוהו בשני כלים חשיבי כשני מיני' ומברכין עליו הטוב והמטיב ואם לאחר ארבעים יום חלקוהו אין מברכין עליו הואיל והכל ממין אחר :

קעו שהפת פוטר הפרפרת · ובו סעיף אחד :

א [א] ברך על הפת [א] פוטר את הפרפרת דהיינו [ב] פירורי פת רקדק שדיבקם עם מרק או דבש [ג] ברך על הפרפרת לא פטר את הפת : (הג"ה) · בירך על הפרפרת [ב] פוטר מעשה קדרה שהוא דייסא וכיוצא בו וכן אם בירך על מעשה קדרה פוטר את הפרפרת * :

קעז דברים הבאים בתוך הסעודה ואחר הסעורה מה דינם · ובו ה' סעיפים :

א [א] דברים הבאי' בתוך הסעורה אם הם דברי' הבאי' מחמ' הסעודה דהיינו דברי' שדרך לקבוע סעורה עליהם ללפת בהם את הפת כגון בשר ודגי' ובצי' וירקות וגבינה ודייסא ומיני מלוחי' אפילו אוכלי' בלא פת אין טעונין ברכה לפניה' דברכת המוציא פוטרתן ולא לאחריה' דברכת המזון פוטרתן ואם הם דברי' הבאי' שלא מחמת הסעודה דהיינו שאין דרך לקבוע סעודה עליה' ללפת בהם את הפת כגון תאני' וענבי' וכל מיני פירות (ועיין לעיל סימן קס"ח סעיף ח') : אם אוכל אותם בלא פת טעונין ברכה לפניה' דברכת המוציא אינו פוטרתן דלאו מעיקר סעודה הם ואינם טעוני' ברכה לאחריה' דכיון [א] שבאו בתוך הסעודה ברכת המזון פוטרת ואם [ב] בתחלת אכילתו אכל הפירות (עם פת) ובסוף אכל עמה' פת אפילו אם בנתי' אכל מהם בלא פת אינ' טעוני' ברכה אף לפניה' : **ב** [ג] ודברי' הבאי' לאחר סעודה קוד' ברכת המזון שהיה מנהג בימות חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכי' ידיה' מן הפת ומסירי' אותו וקובעי' עצמ' לאכול פירות ולשתות כל מה שמביאי' אז לפניה' בין דברי' הבאי' מחמת הסעודה בין דברי' הבאי' שלא מחמת הסעודה טעוני' ברכה בין לפניה' בין לאחריה' דהמוציא וברכת המזון אין פוטרין אלא מה שנאכל תוך עיקר הסעודה ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון : **ג** [ד] ואם קובע סעודתו על הפירות הוה ליה הפירות כדברי' הבאי' מחמת הסעודה ואפילו אם אוכל מהפירות בתחלת סעודתו בלא פת אינו מברך לא לפניה' ולא לאחריה' [ה] ויש חולקין ולכן טוב שיאכל בתחילה מהפירות עם פת ואז אפילו אם אחר כך יאכל מהם בלא פת אינם טעונים ברכה כלל : (הג"ה) ואף על פי שאינו חוזר לבסוף לאכול עמהם פת מאחר שעיקר קביעות היה עלייהו * : **ד** [ו] אף על פי שלא היו הפירות לפניו בשעה שברך על הפת כיון דללפת את הפת הם באי' אינם טעוני' ברכה כלל : **ה** [ז] אם אחר שברך על הפת שלחו מבית אחרי' שאינו סמוך עליה' ולא היה דעתו על הדורון אפילו מדברי' שדרכן לבא ללפת את הפת צריך לברך עליה' כדין נכלך : (ולא ראיתי נזהרים בזה ואפשר דטעמא דסתם דעת האדם על כל מה שמביאין לו בסעודה ועיין לקמן סימן ר"ו) :

[א] ברכות ד' מ"ב [ב] לשון הגה [ג] לשון מ"ס בנוי * נזור' כרך כולך מברכין והוא גם בפירוש המשנה

[א] ברכות ד' מ"א לפי' התו' והרא"ש וכן לבעל ה"ג [ב] הרא"ש לדעת הירושלמי שם [ג] שם בגמ' לפירוש התוספות והרא"ש [ד] טור בש' הרא"ש [ה] סמ"ג והגה"מ פ"ד מה"ב * ב"י בשם הר"י [ו] הרש"בא בשם הר"ר ורקיהו [ז] ב"י וכן מנא בספ' הכרדם

קעח איזה דברים קרויים הפסק בסעודה · ובו ז' סעיפים :

א [א] היה אוכל בבית זה ופסק סעורתו והלך לבית אחר או [ב] שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו וחזר הואיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך בתחילה המוציא ואחר כך יגמור סעודתו [ג] אבל אם דבר עמו בתוך הבית [א] אף על פי ששנה מקומו מפנה לפנה אינו צריך לברך : (הג"ה) ועיין לקמן סימן רע"ג אי היה דעתו לאכול במקום אחר לא מיקרי שנוי מקום והוא שיהא שני המקומות בבית אחד ועיין לקמן סימן קפ"ד : **ב** [ד] חברים שהיו יושבי' לאכול ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה אם הניחו שם מקצת' חוזרי' למקומ' וגומרין סעודתן ואינן צריכין לברך שנייה ואם לא הניחו שם ארם כשה' יוצאי' צריכים ברכה למפרע וכשהם חוזרי' צריכים ברכה לכתחלה וכן אם היו מכובין לשתות או לאכול פירות שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל וחוזר ומברך שנית על מה שהוא צריך לאכול והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחר אינו צריך לחזור ולברך [ה] אבל במזרחה של תאנה זו ובא לאכול במערבה צריך לברך : (הג"ה) ויש חולקים בכל מה שכתב בסימן זה רק סוברין ששינוי מקום אינו אלא כהיסח הדעת ולכן אם שינה מקומו למקום אחר אין צריך לברך אלא לפני מה שרוצה לאכול אבל לא על מה שכבר אכל * ודוקא שלא הניח מקצת חברים בסעודה ואכל מדברים שאין צריכין · ברכה במקומן אבל אם הניח מקצת חברים או אפילו לא הניח ואכל דברים שצריכין ברכה במקומם אפילו מה שרוצה לאכול אחר כך אין צריך לברך * ולכן מי שפסק סעודתו והלך לבית אחר או שהיה אוכל וקראו חבירו לדבר עמו אפילו לפתח ביתו או למקום אחר כשחוזר לסעודה אין צריך לברך כלל דהא פת צריך ברכה במקומו לכולי עלמא מיהו אם הסיח דעתו כשחוזר ודאי צריך לברך על מה שרוצה לאכול אחר כך * ואין חילוק בין חוזר למקום שאכל כבר ובין קיים סעודתו במקום אחר * וכן נוהגין במדינות אלו מכל מקום לכתחילה לא יעקר ממקומו בלא ברכה דחיישינן שלא ישכח מלחזור ולאכול * מיהו לצורך מצוה עוברת כגון שהגיע זמן תפלה מותר * ועיין לקמן סימן קפ"ד : **ג** [י] יש מי שאומר שאם היה בגן ורוצה לאכול מפירות כל אילן ואילן כיון שברך על אילן אחד אינו צריך לברך על האחרים והוא שבשעה שברך היה דעתו לאכול מאותם האחרים אבל מגן לגן צריך לברך אפילו אם הם סמוכים [ד] ואפילו אם כשבירך תחלה היה דעתו על הכל : **ד** [י] אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר אינו מברך ברכת המזון אלא במקום השני כמו שנהגו הולכי דרכים שאוכלים דרך הילוכם ויושבים ומברכין במקום סיום אכילתם : **ה** [ח] יש אומרים שבשבעת המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם [ט] ויש אומרים דדוקא מיני דגן :

[א] פסחים ק"א לשון הרמב"ם בפ' ד' מה"ב [ג] ב"י וכו' הרמב"ם [ד] פסחים שם ולשון הרמב"ם שם [ה] שם והו' והירושל' * תו' ורש"ב והרא"ש ומרדכי פ' ע' פ והגה' * סמ"ק וא"ו * ב"י ורש"ם * רמ"בם פ"ד ור"ן * הר"ר יונה ור"ן * כל בו והל' פסח [י] אורחות חיים [י] סמ"ק בסי' קי"ט [ח] הרמב"ם בכ"ד [ט] וכדעת הרא"ש בשם הרא"ש

^א הגה' מיי' פ"ד ^י כתו' והרא"ש שם וכפ' כיסוי הדם ^כ הרא"ש בפ"ק דתענית בשם הרא"בד

(הג"ה) ויש אומרים דוקא פת לבד *: **ו** ^י מי שנזכר בתוך הסעודה שלא התפלל ^* ויעמד והתפלל אפילו אם אין שהות לגמור סעודתו ולהתפלל שחייב להפסיק ואי אפשר לו לאכול עד שיתפלל עם כל זה לא הוי הפסק: **ז** ^כ אדם שישן בתוך סעודתו שינת עראי לא הוי הפסק: (הג"ה) וכן אם הפסיק בשאר דברי רשות כגון שהוצרך לנקביו וכיוצא בזה:

קעט איזה דברים קרויין היסח הדעת בסעודה שצריך לחזור ולברך: ובו ו' סעיפים:

^א ברכות ד' מ"ב ^ב פסחים ד' ק"ג ^ג תוספות שם בברכות ^ד ב"י מדברי רבי ירוחם ^ה כל זו בש' הר"מ ^ו ב"י בשם הרי"ף ^ז ברכות מ' ^ח שבלי הלקט

א ^א גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים אינו יכול לאכול ולא לשתות עד שיברך ברכת המזון ואם אמר הב לן ונבריך חוי היסח הדעת ^ב ואסור לו לשתות אלא אם כן יברך עליו תחילה ואכילה דינה כשתייה להרא"ש אבל לה"ר יונה והר"ן אכילה שאני שאף על פי שסילק ידו מלאכול ואפילו סילקו השלחן אם רצה לחזור לאכילתו אין צריך לברך פעם אחרת שכל שלא נטל ידיו לא נסתלק לגמרי מאכילה: **ב** ^ג כי שסומך על שלחן אחרים אפילו אמר הב לן ונבריך לא הוי היסח הדעת עד שיאמר בעל הבית: **ג** ^ד אם לא אמר הב לן ונבריך וגם לא נטל ידיו משנטל הכוס לברך הוי היסח הדעת: **ד** כשאדם נכנס לבית חבירו ויש שם חבורות הרבה שאוכלים וכל אחר מושיט לו כוס ^ה יש מי שאומר שמברך על כל אחר בורא פרי הגפן כי בכל פעם הוא נמלך: **ה** ^ו הקרואים בבית בעל הבית לאכול מיני פירות ומביאין להם בזה אחר זה אינם צריכים לברך אלא על הראשון: **ו** ^א אבל ^ז כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקה ולא שתה מים · ביום ידאג מפני ריח הפה ובלילה מפני ריח הפה ומפני * אסכרא (פירוש חולי חונק) ^ח והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל (גודל הוא האצבע הגס · אצבע הוא הקרוב לגס · אמה הארוך · קמיצה הוא הסמוך לקטן · זרת הוא הקטן) דקשה לקבור בנים ולא בזרת דקשה לעניות ולא באצבע דקשה לש"ר אלא באמה ובקמיצה: (ועיין לעיל סימן ק"ע למה אין אנו נוהגין באכילת מלח ושתיית מים:

קפ דיני פרורי הפת: ובו ח' סעיפים:

^א הרא"ש והמרדכי שם ^ב סנהדרין צ"ב ^ג ברכו' דף כ"א וכ"ב ^ד הר"ר יונה שם ^ה תו' שם בברכות ובחולין ק"ה ^ו רוקח והר"דא ושבלי הלקט

א ^א אין ^א להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון: **ב** ^ב כל מי שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעול' אבל לא יביא פת שלימה ויתננה על השלחן ואם עשה כן מחזי רלשם ע"א עביד שנאמר העורכי' לגד שלחן: **ג** ^ג קור' שיטול ידיו יכבד הבית שלא ישארו שם פירורין וימאסו במי' של נטילה אף על פי שמותר לאבד פירורין שאין בהם כזית שמא יהא השמש עם הארץ שמותר להשתמש בשמש עם הארץ ויניח גם פירורי' שיש בהם כזית שאסור לאבדן ביד לכך יכבד תחלה ^ד ועכשיו אין אנו נוהגי' כך מפני שאין אנו מסלקין השלחן ואנו נוטלי' הידי' חוץ לשלחן במקו' שאין שם פירורי' וליכא למיחש למידי: **ד** ^ה אף על פי שמותר לאבד פירורין שאין בהם כזית מכל מקו' קשה לעניות: **ה** ^ב נוהגים ^ו לכסות הסכין בשעת ברכת המזון ונהגו שלא לכסותו בשבת ויום טוב:

קפא דין מים אחרונים: ובו י' סעיפים:

^א חולין פ"ח והביאו הרי"ף והרא"ש בפ"ח דברכות ^ב שם בגמ' ^ג שם בגמ' ^ד טור והרס"בא ^ה סוטה ד' ד' ^ו ברכות ד' מ"ו ^ז טור בשם בה"ג ורב עמרם ^ח ומשמעות דברי הרסב"א בת"ה והכל כו בשם הרא"בד ^ט שולחן של ד' והכל כו בש' הרא"בד

א ^א מים אחרוני' חובה: **ב** ^ב מים אחרוני' אין נוטלי' על גבי קרקע אלא בכלי מפני רוח רעה ששור' עליה' ואם אין לו כלי ^ב נוטל על גבי עצים דקים וכיוצא בהן: **ג** ^ג אין נוטלין בחמין שהיד נכוית בהם מפני * שמפעפעין (פירוש מבעבעין ולשון שאין אבעבועות) את הידי' ואין מעבירין את הזוהמא: **ד** ^ד אין צריך ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות: **ה** ^ה צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה כדי שתרד הזוהמא: **ו** ^ד אם ^ו המסובין רבי' עד חמשה מתחילין מן המברך ^ח ואם הם יותר מתחילין מן הקטן ונוטלין דרך ישיבתן ואין מכבדין זה את זה ליטול עד שמגיעין לחמשה האחרוני' וכיון שלא נשארו אלא חמשה שלא נטלו מתחילין מן המברך: **ז** ^ו אין מברכין שום ברכה על מים אחרונים: **ח** ^ח י"א שמים אחרוני' אינם צריכי' נגוב ולהרמ"בם מנגב ואח"כ מברך: **ט** ^ו מים ^ט אחרונים נוטלים

בכלי

ומולק על הרב כוה במ"ש בסעיף א' בהג"ה וכאמת לכאורה מחק כוה ליסב דבריו בדרך זה ועיקר כ"ל לפרש דהא דכתב המחבר אבל מנן לנן צריך לברך היינו משום דה"ל כשני כתים וכוה נס הרב בהג"ה מודה לו ולכן לא כתב בלשון יש אומרים ולא כמ"ש בלמש דה"ל כמו מחדר לחדר ולא דק היטב בכוונת המחבר ז"ל: **ג** עמד והתפלל וכו' · נראה לדעת המחבר דוקא עמד והתפלל במקומו אבל הלך לב"ה להתפלל פשיטא דהוי היסח הדעת וכ"כ בספר ברכת אברהם ח"ד סימן ק"ד:

קעט א מ"ש אכל כל מאכל וכו' · ונראה דאפילו שותה מים או אוכל מלח בכוונה הואת יוצא' רכואה גם אחר ברכת המזון אין צריך לברך עליהם מידי דהוי אשותה מים לרפואה שאין צריך לברך וכ"פ בלבוש ע"ש:

קפ א מ"ש אין להסיר המפה והלחם וכו' · הטעם ביאר הלבוש כדי שיהא ניכר לכל שמברכין להש"ית על חסדו וטובו הגדול שמכין מזון לכל בריותיו ובזוהר מבואר שאותו לחם הוא מקום לחול עליו שפע ברכה היורד מן השמים על ידי ברכת המזון כי הברכ' אינו חל על דבר ריקניא: **ב** לכסות הסכין בשעת ברכת המזון וכו' · והטעמים מבוארים בב"י דהשלחן נקרא מזבח ובשעת ברכת המזון פשיטא דנקרא מזבח ובמזבח כתיב לא תניף עליו ברזל עוד טעם משני מעשה שהיה אחד מברך ברכת המזון וכשהגיע לברכת בונה ירושלים ונזכר חרבן הבית לקח את הסכין ותקע בבטנו וע"כ נהגו לסלקו בשעת ברכה וסגה לפ"ט האחרון אין לחלק בין לשבת ליום טוב אבל לפ"ט הראשון איכא לחלק והוא ע"פ שכתב בספר תולעת יעקב וז"ל כי איסור הנפת ברזל על המזבח הוא מטעם כי הברזל כוחו של עשיו וע"כ יבולק מן המקדש ובשבת שלום בכל ואין שטן ואין פגע רע והכוחות הטומאות שובתות אין לסלקו ולא לכסות כי אין לעוררי כלל ועיין מ"ש בלבוש בכאן:

כתב בזוהר פרשת תרומה וז"ל מאן דאתעדן על פתוריה ואתענג באינון מיכלין אית ליה לאדכרא ולדאנא על קדושה דארעא קדישא ועל היכלא דמלכא דאתחרב ובגין ההוא עציבא דאיהו קא אתעציב על פתוריה בההוא חדוה ומשתיא דתמן: קודשא בריך הוא חשיב עליה כאלו בנה ביתיה ובנה כל אינון חרבין דבית מקדשא זכאה חולקיה עכ"ל ומזה נתפשט המנהג לומר מזמור על נהרות בבל קודם נטילת מים אחרונים · ובשבת ויום טוב אומרים בשוב ה' את שיבת ציון ועיין כל זה בספר שני לוחות הברית:

קפא א מ"ש מים אחרונים חובה · וז"ל אכמכוה אקרא דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלהיכם והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרוני' כי קדוש אני זה שמן הטוב ושני טעמים נאמרו במים אחרוני' חדא משום מלח סדומית שהיה מצוי בדורות הראשונים שהיה מסמא את העיני' ואמרו חכמים ז"ל אחר כל אכילתך אכול מלח ולכן התקינו נטילה כדי שלא ישאר בו מלח סדומי' ואף על פי שאין עכשיו מלח סדומית מ"מ איכא למיחש שמא יש במלח זה שמנוי ביניהו נ"כ שטבעו כמלח סדומית ועוד משני מעשה שהיה כדאמרו חכמים ז"ל מים אחרונים הרגו את הנפש ולפיכך אמרו חכמים ז"ל מים אחרונים חובה משום סכנה ואיכא נ"מ בין הטעמים האלה אם אכל על ידי מפה דלטעם מפני מלח סדומית אין צריך נטילה וכתב בס"נ פ"נ שאכלו דה"ה המודד מלח סדומית צריך נטילה מפני הסכנה ומשום שנטילה זו מפני הסכנה לא תקנו בה ברכה ועיין בספר תומת ישרים סימן רל"ו מ"ש בשם הרא"בד ז"ל:

ונראה דאין חילוק לענין מים אחרונים בין הוא אכל דבר הראוי על גבי המזבח ובין אינו ראוי ולאפוקי ממ"ש הר"ר יונה בפרק אלו דברים בשם י"א והר"ן ז"ל פכ"ה ועיין ב"ח: **ב** נוטל על גבי עצים דקים וכו' · משום שלא יקבצו המים אל מקום אחד:

ג אין נוטלים בחמין וכו' · משמע דוקא בחמין אבל בפושרין מותר וכ"פ בלבוש · כתב בס"נ דיש לזהר במים אחרונים שיהיו ראוין לשתייה שלא יהיו מרים וסרוחים וגם כח אדם בעינן כמו הראשוני' ועיין פרק אלו דברים: **ד** אם המסובי' רבים וכו' · הטעם משום דחכמי' ז"ל שיערו שאין צריך זמן לעיי' בברכת המזון אלא כדי נטילת ארבעה ולפיכך כיוסף זמן שיטלו הארבעה יעיין בברכת המזון: **ה** ואם הם יותר וכו' · הטעם מפני שגנאי להמברך שימתין כ"כ עד שכולם יטלו את ידם שהוא יותר משיעור שצריך לעיין בברכת המזון ועוד הא אמרינן תכף לנ"י ברכה ועל מים אחרונים אתמר ועיין בלבוש ומוסיף הב"ח דאפילו בדברי תורה אסור להפסיק בין נטילה של מים אחרוני' לברכת המזון: **ו** מים אחרונים וכו' · ומשמע אפילו ביין מותר והב"ח כתב לא נוהגי' האידנא לנקות הידים לא ביין ולא בשין · כתב ב"י בסימן קנ"ח בשם א"ח דאם אכל וצריך ליטול מים אחרונים ואין לו שיעור מים ליטול מים

אחרונים

אחרונים ולסעוד שלישי' ראשונים דיטול מים אחרונים ומבטל סעודה שלישי' ע"כ וצריך לומר דס"ל דאין יוצא בסעודה שלישי' אלא דוקא בפת דאם לא כן לימא כתב דיבטל סעודה שלישי' והרי יכול לקיים במה שאין צריך כ"י :

ז יש שאין נוהגים וכו' · וטעמייהו דס"ל מאחר דאין מלח סדומית בינינו כיון שנתבטל הטעם נתבטל הגזרה ואין להקשות הא מכל מקום איכא משום מעשה שהיה וכו' י"ל דהא בהא תליא דלא נתן האשה הפקדון לאותו שבא בשם בעלה אלא מפני שסמכה דאמת קאמר ולא שראה כיון בבעלה דהא צריך ליטול ידיו באחרונה מפני מלח סדומית ובודאי קושטא קאמר אבל עתה שבטלה הגזרה מפני מלח סדומית גם היא לא תסמוך על הסימן שנותן לה משום דאפשר שראה כן בבעלה דהא אין צריך נטילה אחר אכילה משום מלח סדומית וכ"כ תוספות. ועיין בל"ח בסוף אלו דברים אות מ"ג :

קפב א מ"ש שברכת המזון טעונה כוס וכו' · הטעם ביאר הלבוש מפני שהוא דרך כבוד לסדר ברכות ושבח להקדוש ברוך הוא על הכוס כמו שאמר כוס ישועות אשא וגו' גם יש לזה סוד גדול לפי דעת חכמי האמת שהוא רמז למדה עשירית שנקרא כוס ישועות שהיא מקבלת מן כולם ומשפיעה ברכות ופרנסה לכל העולם ע"כ : ב ואם אין יין מצוי באותו מקום וכו' · פירש ואין לו יין בביתו אבל אם יש לו יין בביתו אף על פי שאינו מצוי באותו עיר צריך לברך על היין כיון דמצוי בביתו כ"כ הב"ח וכתב במקומות שאין יין מצוי וקובעים לשתות בסעודת על מי דבש שקורין מע"ד נל"ה יש להם לברך על מי דבש שהוא המובחר והחביב לאפוקי מקצת ד"כל דיש לברך על שכר שהוא עיקר חמר מדינה וכ"כ בספר שני לוחות הברית שיש לברך ברכת המזון על מי דבש אף על פי דקי"ל דמוקדימין מין ז' היינו כשרוצה לשתות או לאכול משתיהן אבל אם אינו מבקש רק לשתות המע"ד יש לברך על המובחר והחביב וה"ה אם בשנה אחת נלקה היין ואינו מצוי נקרא שכר חמר מדינה באותו שנה אף על פי שהיין מצוי כשאר השנים :

ג צריך שלא יהא פגום וכו' · לאו דוקא כוס של ברכת המזון ה"ה כוס של קידוש ושל הבדלה וכיוצא בהם אבל אם רוצה לשתות יין אף על פי דפגום הוא צריך לברך עליו בפה"ג וזה פשוט : ד היין שבקנקן כשר משום דקמא וכו' · ומהרש"ל חולק וסבר דהכל נעשה פגום ונראה דהיינו דוקא אם הפגום שנפל שם הוא המחצה וכ"ש אם הוא הרוב אבל אם הוא המועט בטל ברוב דודאי לענין זה אמרינן חד בתרי בטל ואפילו הוא מין במינו : ה על ידי שיוסיפו מעט מים וכו' · וכתב מהר"ם מ"ן ז"ל אין יכולין למלאתו ולתקנו אלא מכוס שיש בו רביעית וכ"כ הב"ח וכתב עוד בשם רבי אליעזר דאפילו בלא תוספת יש תקנה אם שתה מכוס יערה אותו בכוס קטן אם יהיה כשיעור ברכה יכול לברך עליו וכתב בכה"ג דאין לסמוך עליו רק בשעת הדחק · כתב בלבוש ויש שנותנים פירורין של פת בכוס ואומרים שמתקן בכך וכתב עליו שהוא מנהג שטות ואשתמיט מיני' שכן מבואר בשם הר"ם מינץ ועיין כ"נ מה"ב :

קפג א מ"ש צריך לחזור אחר כוס שלם · משמע מדברי המחבר דאין עיכוב בדבר רק לכתחלה צריך לחזור אחר כוס שלם ובדאפשר יש להקפיד גם על כוס שגופו שלם ובסיסו נשבר וכן איתא בדרשו' מהרי"ל מיהא אם יכול לעמוד על כנו בלא סמיכה אין להקפיד רק משום הידור מצוה ועיין כ"נ מה"ב : ב מקבלו בשתי ידיו וכו' · לשון מהר"ר ישעיה ז"ל כשל"ה הכוס אוחז בימין וקבלתי להניח הכוס על כף הימין והאצבעות זקופות וכימין ואתן את הכוס על כף ודלא כאותן שנוהגים לאחוז הכוס בימין דהיינו אצבעות מקיפות את הכוס ויש קצת ראיה לזה מדברי הזוהר ומסיים שם דכל זמן שמברך אוחז הכוס בימין והשמאל לא תסייעו ויש לזה סוד גדול עכ"ל ודלא כמו"ש הרב שאן בהג"ה : ג ומגביהו מן הקרקע טפח וכו' · אסמכוה אקרא דכתיב כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא : ד ונותן בו עיניו וכו' · ע"כ אין לוקחין וכו' פירש מפני שאינו להסתכל תוך הכוס כיין והב"ח כתב בשם מהר"א מפראג משום דאמרינן פרק לולב ועדנה רבא אכסא דברכתא אנמוסי מנמנע ופירש רש"י ז"ל כלגימות גסות משום חיבוב מצוה ובהאי כוס א"א לגמוע הרבה ביחד : ה אבל אם שחו בשעת שהוא מברך וכו' · וכתב בלבוש שצריכים לחזור ולברך ונראה דצריכים לחזור ולברך אותו ברכה ששיחו בו ודוקא אם שיחו ולא שמעו מן המברך מזה שהוא עיקר בברכה ולא במה שהוא משום שופרא דמילתא ובין ברכה לברכה אפי' שח המברך עצמו יצא והוא הדין שח המברך עצמו באמצע יצא בדיעבד כיון שאינו מעכב כלום מן נוסח הברכה וכ"כ בל"ח כ"נ שאלו אות קי"ג : ו כדי שיענה אמן וכו' · אבל אם כיוון בהוה עם המברך הוי כעונה אמן על ברכת עצמו : ז שדינה כתפלה · עיין לעיל סימן קי"ד :

בשנה

בכל מיני משקים : ו ז יש שאין נוהגים ליטול מים אחרונים ואפי' לנוהגים כן אדם שהוא אסטניס ורגיל ליטול ידיו אחר הסעודה לדידיה הוו ידים מזוהמות וצריך ליטול ידיו קודם ברכת המזון :

קפב דין כוס ברכת המזון ושלא יהיה פגום · ובו ז' סעיפים :

א א יש אומרים א שברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד וצריך לחזור עליו ולא יאכל אם אין לו כוס לברך עליו אם הוא מצפה ואפשר שיהיה לו אפילו אם צריך לעבור זמן אכילה אחת ב ולפי זה אם שנים אוכלים יחד צריך לקחת כל אחד כוסו לברכת המזון ג ויש אומרים שאינה טעונה כוס אלא בשלשה · ויש ד אומרים שאינה טעונת כוס כלל אפילו בשלשה : (הג"ה) ומ"מ מצוה מן המובחר לברך על הכוס * : ב ה כוס ברכת המזון אינו אלא של יין ולא משאר משקים אפילו קבע סעודתו עליהם ב ואם ו אין יין מצוי באותו מקום והשכר או שאר משקין הוו חמר מדינה מברכין עליהם חוץ מן המים : (הג"ה) ויש שנוהגין במדינות אלו לברך על השכר אין למחות דהא י"א דאינו טעון כוס כלל ועוד דהא עיקר חמר מדינה הוא שכר וקובעין הסעודה עליו ואף על גב דיין נמצא בעיר מכל מקום לא מקרי מצוי לדבר זה שהוא ביוקר ואי אפשר לקנות יין בכל סעודה לברך עליו ומכל מקום מן המובחר לברך על יין * ויש מדקדקין כשמברכין ביחיד על היין שלא לאחוז הכוס בידם רק מניחין אותו על השלחן לפניהם וכן מנהג וזה על דרך הקבלה * : ג ג צריך ז שלא יהא פגום שאם שתה ממנו פגמו ח אבל אם שפך ממנו לתוך ידו או לכלי אין בכך כלום ואפילו שתה ט מהכד או מחבית קטנה הוי פגום אבל י אם שתה מחבית של עץ גדולה אין להקפיד כ יש מי שאומר שאפילו מים פגומים פסולים למזוג בהם כוס של ברכה : ד ל אם היו כוסות המסובין פגומים צריך לתת מכוס הברכה לתוכם מ ויש מי שאומר שאינו צריך : (ויעיין לקמן סימן ק"צ וסוף סימן רע"א) : ה נ אם החזיר יין של כוס פגום לקנקן ד היין שבקנקן כשר משום דקמא קמא בטיל : ו ס יכולין לתקן כוס פגום ה על ידי שיוסיפו מעט יין ואפילו ע"י שיוסיפו עליו מים מיתקן : ז ע בשעת הדחק מברכין על כוס פגום :

קפג המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון · ובו י"ב סעיפים :

א א כוס של ברכה טעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ ב ואם הוא נקי ואין בו שיורי כוסות אינו צריך : ב ג יתן היין לתוכו חי עד שמגיע לברכת הארץ ואז מוזגו להודיע שבח הארץ : (הג"ה) וי"א דאם היין אינו חזק אינו צריך למוזגו * וכן נוהגין באלו הארצות ויוציאנו מן החבית לשם ברכה * ונראה דלדידן שאין לנו הרבה יין אין צריך רק לשפכו מן הקנקן שמותרים בו היין לשם ברכה והחבית לאו דוקא וכן נוהגין במדינות אלו וכוס של ברכה ימלאנו שיהא מלא על כל גדותיו : ג א צריך ד להדור אחר כוס שלם : ד ב מקבלו ה בשתי ידיו וכשמתחיל לברך נוטלו בימינו ולא יסייע בשמאל : (הג"ה) והיינו דוקא שלא תגע השמאל בכוס אבל אם נותן השמאל תחת הימין לסייעה מותר * : ג ומגביהו מהקרקע טפח אם הוא יושב על גבי קרקע ו ואם הוא מיסב בשלחן מגביהו מעל השלחן טפח ז ונותן ז בו עיניו שלא יסיח דעתו : (הג"ה) ועל כן אין לוקחין כוס שפיו צר שקורין גלוק גל"אז לברך עליו : ח ומשגרו לאשתו שתשתה ממנו : ה ט יש מי שאומר שאם המברך *אטר (בלעז מנצ"כו) אוחז הכוס בימינו שהוא שמאל כל אדם : ו י משנתנו לו כוס לברך לא ישיח המברך כ והמסובין אין להם להשיח משהתחיל המברך לא מבעיא בשעה שהוא מברך שצריכין לשמוע ולהבין מה שאומ' המברך אלא אפילו בין ברכה לברכה אין להם להשיח ואם עברו ושחו בין ברכה לברכה בשעה שהמברך שותק מעט יצאו : (הג"ה) אפילו אם שח המברך עצמו : ה אבל ל אם שחו בשעה שהוא מברך לא יצאו : ז מ נכון הדבר שכל אחד מהמסובין יאמר בלחש עם המברך כל ברכה וברכה ואפילו החתימות : (הג"ה) ויקדים לסיים קצת קודם המברך ו כדי שיענו אמן כדלעיל סימן נ"ט אין נותנין כוס של ברכה אלא לטוב עין * : ח נ לענין לשאול בברכת המזון מפני היראה או מפני הכבוד יש מי שאומר ז שדינה כתפלה :

צריך

ו תו' שם בברכות דף כ"ג
א בפסחים ק"ה לדעת התוספות שם והטור
ב כל בו
ג במדרש רות הנעלם
* ר"ן פ' ערבי פסחים
ד הרי"ף והרמב"ם פ' ז
ה בפסחים ד' ק"ז
ו הרא"ש שם
* דעת עצמו
* בית יוסף
ז בפסחים ד' ק"ו
ח ברכות ד' נ"ב
ט שם בפסחים
י הרמב"ם שם
כ א"ח בשם ר' נטרונאי גאון
ל אהל מועד
מ הרא"ה
נ א"ח
ס הרא"ש שם בפסחים ע"פ הירושלמי
ע הרמב"ם ור"מ ירוטנבורג

א ברכות דף נ"א
ב תוס' והר"ר יונה
ג שם בגמ' לפי' הרי"ף
* טור
* טור בשם רש"י
ד טור בשם י"מ
ה שם בגמרא
* ב"י בשם שבלי לקט
ו מ"ר וכן הוא בירושלמי
ז שם בגמרא
ח שם
ט שבלי הלקט
י שם בגמ'
כ שם בתוס' ורבי יונה והרא"ש
ל שם שבלי הלקט
מ א"ח בשם רבי פרץ
* גמרא פ' אלו נאמרין
נ שם בא"ח

ט ס צריך לישב ח בשעה שמברך בין אם היה הולך בביתו כשאכל או עומד או מיסב כשמגיע לברך צריך לישב כדי שיוכל לכוין יותר וגם לא יהא מיסב שהוא דרך גאוה אלא ישב באימה: (הג"ה) נראה לי דלא דוקא המברך אלא הוא הדין כל המסובין ט. לא ישבו בקלות ראש אלא באימה מיהו אם לא עשו כן אפילו בירך מהלך בדיעבד יצא *: ר ע י"א שגם ברכה מעין שלשה צריך לאמרה מיושב: יא פ אם היה מהלך בדרך ואוכל אין צריך לישב ולברך לפי שאין דעתו מיושבת עליו: יב צ אכור לברך והוא עוסק במלאכתו:

ס שם בגמרא
ע רמב"ם פ' רביעי ע כ"י לדעת הרא"ב והמרדכי
פ הרא"ש שם וכלבו
צ ירושלמי שם

קפד לקבוע ברכה במקום סעודה ועד כמה יכול לברך מי ששכח ולא בירך · ובו ו' סעיפים:

א א מי שאכל במקום אחד צריך לברך קודם שיעקר ממקומו: (הג"ה) ועיין לעיל סימן קע"ח: ואם יצא ממקומו ולא בירך אם היה במזיד יחזור למקומו ויברך ואם בירך במקום שנזכר יצא: (הג"ה) ודוקא לדעת הרמב"ם אבל לדעת הרא"ש דס"ל דאף בשוגג יחזור למקומו לכתחילה במזיד אף בדיעבד לא יצא *: ואם היה בשוגג להרמב"ם יברך במקום שנזכר ולהר"ר יונה והרא"ש גם הוא יחזור למקומו ויברך: ב ב במה דברים אמורים כשאין לו פת יותר אבל אם יש לו פת יותר א יאכל במקום השני מעט ויברך ב רק שלא יהא רעב מאכילה ראשונה: ג ג יש אומרים שכל שבעת המינים טעונים ברכה לאחריהם במקומם ד ויש אומרים דחמשת מיני דגן דוקא וע"ל סימן קנ"ח סעיף ה': ד אכל ואינו יודע אם בירך ברכת המזון אם לאו צריך לברך מספק ג מפני שהיא מן התורה: ה ו עד אימתי יכול לברך עד שיתעכל המזון שבמעיו וכמה שיעורו כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה ו ומשעה שהתחיל להיות רעב אף על פי שלא נתעכל עדיין לגמרי כנתעכל לגמרי דיינינן ליה ח וכן נמי לענין אכילת פירות ושתיית יין אם אינו רעב ולא צמא ותאב לאותם פירות יברך ד אם אינו יודע לשער אם נתעכלו: ו ט שיעור אכילה לברך עליה ה ברכת המזון בכזית:

א ברכות נ"א
* טור
ב טור בשם ר' כרן
ג הרמב"ם פ"ד מה"ב ד הרא"ש
ה טור והרמב"ם פ"ג מהא דברכות נ"א ו שם נ"א
ז רבי יונה
ח טור והרא"ש שם
ט ברכות מ"ה ונכת"ק

קפה לברך ברכת המזון בקול רם ויותר פרטים בברכת המזון · ובו ה' סעיפים:

א א ברכת א המזון נאמרת בכל לשון: ב ב צריך שישמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו · ואם לא השמיע לאזניו יצא ב ובלבד ג שיוציא בשפתיו: ג ד יש מי שאומר רבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם ג כדי שיצאו בברכתו: ד ד אפילו ה נשתכר כל כך עד שאינו יכול לדבר כראוי יכול לברך ברכת המזון: ה ו אם ברך והיתה צואה כנגדו ה או שהיה* שכור (פירוש לגמרי) נסתפקו התוספות ו והר"אש אם צריך לחזור ולברך ומשום מי רגלים פשיטא ו שאינו חוזר לברך:

א סוטה ד' ל"ב
ב ברכות ט"ו ג לפי' רש"י ולפי' ר' יונה שם והרא"ש ד כלבו
ה טור בשם ירושל' פ"ק דתרומות
ו בעירובין ד' ס"ד

קפו אם נשים וקטנים חייבים בברכת המזון · ובו ב' סעיפים:

א א נשים חייבות בברכת המזון וספק הוא א אם הן חייבות מדאורייתא ומוציאות האנשים או אם אינן חייבות אלא מדרבנן ב ואינם מוציאות אלא למי ג שאין חיובו אלא מדרבנן: (ועיין לקמן סימן קצ"ט בענין זימון שלהם): ב ד קטן ג חייב מדרבנן כדי לחנכו והיא דבן מברך לאביו כשלא אכל האב כדי שביעה שאינו חייב אלא מדרבנן:

א ברכות ד' כ' בעיא ולא אפשיטא לדעת הרמב"ם והרא"ש
ב שם בגמרא

קפז דיוקים בנוסח ברכת המזון · ובו ד' סעיפים:

א יש אומרים ברוך משביע לרעבים א ואין לאומרו והמוסיף נודע אם ב אמר במקום ברכת הזן א בריך רחמנא מלכא מארי דהאי פיתא יצא ג וי"א שצריך שיחתום בריך רחמנא דזן כולא: ב ב בברכת הארץ להר"אש לא יאמר שהנחלת לאבותינו

א טור
ב ברכות ד' מ'
ג הרא"ש שם

ח בשעה שמברך וכו' · פירש כולם צריכים לישב המברך והמסובין:
ט לא ישבו בקלות ראש וכו' · וה"ר כתוב כל ירא שמים יהא זהיר בשעת ברכה להתעטף במלבוש העליון וגם להשים כובע על ראשו ולא יברך במגבעת קטנה ואף כשמברך ביחיד ינהג כך כדי שיהא מורא שמים עליו ויעורר הכוונה וכ"כ בספר שני לוחות הברית:

קפד א מ"ש יאכל במקום השני וכו' · ונראה דוקא אם לא היה מהלך אבל אם היה מהלך צריך לחזור ולברך ברכת המוציא: ב רק שלא יהא רעב וכו' · פירש דאז אפילו לא היה מהלך צריך לחזור ולברך: ג מפני שהיא ברכה מן התורה וכו' · משמע מלשון המחבר דברכת הטוב והמטיב דאינו אלא מדרבנן דיבנה תקנוה אין צריך לחזור ולברך והוא הדין אם לא אכל כדי שביעה שאינו חייב לברך מן התורה כדכתיב ואכלת ושבעת וגו' · איתא בתשובות הר"ש מיון סימן מ"ב כתוב אפילו ברכת הטוב והמטיב צריך לחזור כי היכא דלא לתי לזלזולי ביה וכ"כ בתשובות הר"י הלוי סימן מ"ד: ד אם אינו יודע לשער וכו' · ומכתיבת לשון המחבר משמע דאין לחלק בין פירות לפירות ואפילו בפירות שברכה אחרונה אינו אלא מדרבנן אליבא דכ"ע צריך לחזור ולברך ויש לתמוה דהא בסעיף ד' כתב צריך לברך מספק מפני שהיא מן התורה משמע דבאלו שהוא מדרבנן אין צריך לחזור ולברך ובלבוש כתב טעם דמוקמינן אחזקה ואמרינן עדיין לא נתעכל · ועוד נראה משום דקרוב לודאי שלא נתעכל כיון שאינו רעב ולא תאב לאלו פירות וא"ז בכלל ספק דרבנן ומשמע מדברי המחבר באחד מאלו אם תאב לאלו פירות אפילו אינו רעב עדיין או אם רעב אף על פי שאינו תאב לא יברך ועיין מ"ש בלבוש: ח ברכת המזון בכזית · היינו מדרבנן אבל מן התורה בעינן כדי שביעה וכתב הלבוש שהוא שיעור כביצה וצ"ע ובסימן קנ"ו שכתב המחבר אין מזמנין על פחות מכזית לא תידוק מיניה דבלא זימון מברכין על פחות מכזית אלא דליסנא דמתניתין נקט:

קפה א מ"ש ברכת המזון כאמרה וכו' · ילפינן מדכתיב וברכת בכל לשון שאתה מברך משמע:
ב ובלבד שיוציא בשפתיו וכו' · משום דקי"ל דהרהור לאו כדיבור דמי:
ג כדי שיצאו בברכתו וכו' · והיינו אם אינו בקיאים בברכת המזון אבל אם בקיאים אין צריך וכ"כ בספר ל"ח אות ל"ו: ד אפילו נשתכר כ"כ עד שאינו יכול וכו' · הכי דרשינן מדכתיב ושבעת דמשמע אפילו שבע מן הכל מאכילה ומשתיה והוא שכור יכול לברך ונראה דוקא אם אינו הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט לא יצא וצריך לחזור ולברך: ה או שהיה שיכור וכו' · פירש יותר מודאי מיהא לשכרותו של לוט עדיין לא הגיע: ו פשיטא שאינו חוזר ומברך וכו' פירש שלא כנגד הקילוח אבל כנגד הקילוח שאסור מדאורייתא ה"ה כמו צואה ונראה דמחמת ספיקא צריך לחזור ולברך דברכת המזון מדאורייתא הוא וספיקא דאורייתא לחומרא ועוד דה"ל כמו ספק בחסרון ידיעה דלא בכלל ספיקא הוא · כתב בלבוש דמ"מ יש להסתפק בברכת המזון יותר מבתפלה וק"ש שהרי אנו רואין שהקילו בברכת המזון דאפילו שכור מברך ברכת המזון עכ"ד ולא נהירא לי דא"כ גם בשאר ברכות יש להסתפק לפי מ"ש הרב בהג"ה לעיל סי' צ"ט דגם שאר ברכות יכול לברך אף על פי שהוא שכור וצ"ע:

קפו א מ"ש אם הן חייבות מדאורייתא וכו' · לפי דכתיב בברכת המזון וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך הרי שתלתה תורה ברכת המזון בנתינת הארץ ונשים שלא נטלו חלק בארץ אפשר שלא יתחייבו בברכת המזון ושבט לוי שאני דהיה להם שדה מגרש: ב ואינם מוציאות אלא למי וכו' · פירש דוקא לענין זימון יש להסתפק אבל הם בפני עצמן חייבי' לברך ברכת המזון דספיקא דאורייתא הוא: ג שאין חיובו אלא מדרבנן וכו' · פירש כגון שאכל פחות מכדי שביעה שהוא כזית: ד קטן חייב מדרבנן וכו' · פירש אפילו אינו אכל רק כזית דגם גדול אינו חייב אלא מדרבנן והושוו חכמים בדבר כזה קטן וגדול דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקנו · ובלבוש כתב קטן שאכל כדי שביעה ומשמע דקטן שלא אכל כדי שביעה פטור מברכת המזון דתלי' דרבנן הוא ולא נהירא לי: וכמ"ש עיקר וכן נרא' ומשמעו דברי המחבר בכאן:

קפז א מ"ש צריך רחמנא וכו' · הטעם שהרי נאמרה בכל בכל לשון ועיין לעיל סימן קס"ד סעיף י':
ב בברכת הארץ וכו' · דע דשלשה ברכות של ברכת המזון הם מן התורה ודרשוהו חכמים ז"ל מקרא דכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך וברכת זו ברכת הזן על הארץ זו ברכ' הארץ הטובה זו ברכת בונה ירושלי' וברכה רביעית מדרבנן וכמו שיתבאר ונשים

ג דנשים לאו בני ברית נינהו וכו׳ · והוא הדין דגם לאו בני תורה נינהו אלא לאפוקי עבדים שהם בני ברית ובלבוש כתב דכיון דהנשים בני קיום מצותיהן שייך בהו שפיר שיאמרו על תורתך שלמדתנו ה״ה עבדים דכל המצות שהנשים חייבים גם עבדים חייבים ולפ״ד עבדים אין צריכים לדלג כלום ודבריו נכונים · כתב בהגהת הרמ״בם אם הגר רוצה לומר על שהנחלתנו מארץ מצרים יאמר ואם רוצה לשנות ויאמר שהוצאת את ישראל ממצרים יאמר · כתב בספר מטה משה סימן שכ״ב דיש לומר בפי כל חי ולא בפה והאומרים בפה כל חי טועים הם וגם לנוסחאות שנורכים שאתה זן ומפרנס יש לומר שאתה בקמץ תחת השי״ן · כתב המרדכי בסוף ברכות לא חסר לנו ואל יחסר לנו יש נוהגים לומר מלת חסר החי״ת בקמץ והסמ״ך בפת״ח על משקל פעל קל ודומיהן ויש נוהגים לומר חיסר החי״ת בחי״רק והסמ״ך בפ״תח על משקל פועל כבד איבד שיבר ואותו שנוהגים לומר חיסר על משקל איבד שיבר אומרים גם כן ואל יחסר היו״ד בשב״א והחי״ת בפת״ח והסמ״ך בצי״רי כדי שיהיו שניהם מגזירה אחת ע״כ · כתב בספר שני לוחות הברית אין לומר רוצנו בחו״לם אלא ריצנו בש״בא וגם אין לומר שבכל יום אלא בכל יום ע״ש וגם מה שאנו מסיימים בברכת הארץ על הארץ ועל המזון אף על גב דק״ל דאין חותמין בשתים דה״פ ארץ דעבדא מזון כלומר שארץ טובה ועושה פירות ועיין בלבוש : ד אם לא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד · הטעם משום דאין ישראל נגאלים עד שיתבקשו מלכות בית דוד ובנין בית המקדש ואין לנו נחמה גמורה עד שיחזור מלכות בית דוד למקומה :

קפח א מ״ש אינה דאורייתא וכו׳ · ומכל מקום אסור להפסיק בו עד סיום הברכה וכן איתא בת״ה סימן ט״ל : ב אומר נוסחא אחת וכו׳ · וק״ו שלא ישנה הפתיחה מן החתימה · ומ״ש מנחם ציון בבנין ירושלים הוא הדין אם אומר מנחם ציון ובונה ירושלים לא משתבש ואין זה כחותם בשתים דה״פ מנחם ציון בבנין ירושלים ועיין כ״נ מה״ב : ומ״ש בונה ברחמיו ירושלים ובל״ח כתב בשם הר״י דהנוסחא אמכא בונה ירושלים ברחמיו ע״ש אות ס״ו :

ג אם טעה ולא הזכיר של יום טוב וכו׳ · משמע מהכא דס״ל להמחבר דביום טוב חייב לאכול מין פת שחייב לברך עליו ברכת המזון ולקמן בסימן תרל״ט בסעיף ג׳ בסתם לענין סוכה דאם רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וכו׳ אליבא דס״ל דיום טוב אינו חייב לאכול פת וי״ל דמשום חיובא אכילת פת ביום טוב יוצא כשאוכל כזית או כביצה ולענין חיובא דסוכה ה״ל אכילת ארעי כמ״ש שם בהמוך סעיף ב׳ אף על פי שכתב אינו אוכל אלא פירות וקליות וכו׳ הייכו עיקר אכילתו אבל מ״מ כזית פת בעינן לצאת ידי חיובא דפת ביום טוב וכן צריך לומר לקמן בהלכות פסח בסימן תע״ה בסעיף י׳ שכתב המחבר דאין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשונה ה״פ אבל מלילה הראשונה ואילך אינו חייב לאכול מצה של מצוה כי גם בזמנה עשירה יוצא משום חיובא דפת ביום טוב : ד סעודה שלישית של שבת וכו׳ · אף על גב דלקמן בהלכות שבת בסימן רנ״א הכריע המחבר בסעיף ה׳ דיש לעשות סעודה שלישית דוקא בפת וי״ל דפסק כשניהם לחומרא לענין בפין ברכה פסק לחומרא שאין צריך להוסיף ולא לחזור לראש והתם לחומרא לכתחלה לעשותו בפת ועיין בכ״נ מה״ב : ה דאזלינן בתר התחלת סעודה וכו׳ · אף על גב דלקמן סימן רע״א סעיף ו׳ פסק המחבר דצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אלמא דס״ל דלא אזלינן בתר התחלת סעודה וי״ל דשאני הכא משום דמצוה להוסיף מחול על הקדש ואף על גב דהסעודה נמשך וזה הברכה בלילה דליכא למימר ביה שהוא מהוספת חול על הקודש מ״מ לא פלוגו חכמים בכך לחייב להזכיר של שבת דכיון דנמשך עדיין סעודה של שבת הוי כדידיה ·כמו שבת אבל בסימן רע״א דאיירי בהכנסת שבת כיון דכבר נכנס שבת חייב להזכיר של שבת וזה ברור כתב הכ״ח אם ביום ראשון הוא ר״ח ומשכה סעודה שלישית משבת בתוך הלילה אין להזכיר רק של שבת ולא של ראש חדש וטעמו כיון דתרתי דסתרי אהדדי ואי אפשר להזכיר שניהם אזלינן בתר התחלת סעודה שכבר נתחייב קודם שנכנס ר״ח ובספר שני לוחות הברית פסק הלכה כיון דר״ח לפניכו ומקדש נכנס חיובו יותר מן שבת שכבר יצא אלא שאוכל בני הסעודה עדיין נמשך השבת ובאיות מכתבראת טעמי דתרווייהו וכ״ל להכריע דאם נמשך הסעודה במזון לבאות היום שבכל לומר שעדיין הוא תוספת שבת כגון
כתוך

לאבותינו ארץ חמדה וכו׳ ברית ותורה שהרי אומר על בריתך שחתמת בבשרינו ועל תורתך שלמדתנו ודי בפעם אחד והרמב״ם חולק: (הג״ה) ודברי הרא״ש הם עיקר : ג [ד] אם לא הזכיר בברכת הארץ ברית ותורה אפילו אם לא חיסר אלא אחר מהם מחזירין אותו : (הג״ה) ונשים ועבדים לא יאמרו ברית ותורה [ג] דנשים לאו בני ברית נינהו ועבדים לאו בני תורה נינהו * :

ד [ה] אם לא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד מחזירין אותו : (הג״ה) ואומרים על הניסים בחנוכה ובפורים קודם על הכל וכו׳ ואם לא אמרו אין מחזירין אותו *. וע״ל סימן תרפ״ב ומ״מ יוכל לאמרו בתוך שאר הרחמן ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה בימים ההם וכו׳ וכן נוהגין * :

קפח נוסח ברכה ג׳ ודיני ברכת המזון בשבת והטועה בברכת המזון · ובו י׳ סעיפים :

א [א] אחר שחתם בונה ירושלים יענה אמן אחר ברכת עצמו מפני שהיא סיום הברכות דאורייתא דהטוב והמטיב [א] אינה דאורייתא : ב [ב] אכן זה יאמרנו בלחש כדי שלא ירגישו שברכת הטוב והמטיב אינה דאורייתא ויזלזלו בה : (הג״ה) ונראה דדוקא כשמברך לבד ואין עונין אמן אחר שאר ברכות אבל כשמזמנין עונין עליו כשאר אמן שעונין על ברכות הראשונות ואף על גב דהמברך עונה גם כן מכל מקום אינו ניכר כל כך הואיל ואחרים עונין גם כן עמו וכן המנהג במדינות אלו לאומרו בקול רם אפילו המברך עצמו כשמזמנים ואולי הוא מהאי טעמא · ג [ג] צריך להזכיר בברכה שלישית מלכות בית דוד ואין להזכיר בה שם מלכות אחר [ד] והאומר ומלכותך ומלכות בית דוד משיחך טועה שאין להשוות מלכותא דארעא עם מלכותא דשמיא וכן אין לומר בה אבינו מלכנו : (הג״ה) ויש אומרים דאף כשאומר יעלה ויבא לא יכיים מלך חנון ורחום אלא ידלג מלת מלך * וסברא נכונה היא אבל לא ראיתי נוהגין כן : ד [ה] נוסח ברכה זו פותח בה רחם ה׳ אלהינו או נחמנו ה׳ אלהינו וחותם בה בונה ירושלים או מנחם ציון בבנין ירושלים ואין לשנות הנוסחא משבת לחול דבין בשבת בין בחול [ב] אומר נוסחא אחת : (הג״ה) ויש אומרים דאומרין בונה ברחמיו ירושלים וכן נוהגין * : ה [ו] בשבת אומר בה רצה והחליצנו ובראש חדש ויום טוב וחולו של מועד אומר יעלה ויבא ואם חל אחד מהם בשבת אומר רצה והחליצנו ואחר כך יעלה ויבא ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא ולא של יום טוב וחולו של מועד וראש חדש ברצה והחליצנו : ו [ז] טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה׳ מקדש השבת [ג] ואם טעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר נתן ימים טובים לישראל לששון ולשמחה את יום חג (פלוני) הזה ברוך אתה ה׳ מקדש ישראל והזמנים · ואם חל יום טוב בשבת אומר שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לששון ולשמחה את יום חג (פלוני) הזה ברוך אתה ה׳ מקדש השבת וישראל והזמנים וכל ברכות הללו בשם ומלכות והא דרגי בהך ברכה דוקא כשנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב צריך לחזור לראש ברכת המזון: ז [ח] אם טעה ולא הזכיר בה של ראש חדש בין ביום בין בלילה אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון [ט] ואינו חותם בה והוא שנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב [י] אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב אינו חוזר מפני שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך ברכת המזון [כ] וחולו המועד דינו כראש חדש : (הג״ה) ואפשר דיוכל מקום יש לאומרו בתוך שאר הרחמן כמו שנתבאר לעיל גבי על הניסים סימן קפ״ז ואולי יש לחלק כי ביעלה ויבא יש בו הזכרת שמות ואין לאומרו לבטלה כן נראה לי וכן נוהגין : [ל] אם חל ראש חדש בשבת והזכיר של שבת ולא הזכיר של ראש חדש ולא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב אינו חוזר ואם שכח גם של שבת ונזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב כולל ראש חדש עם שבת ואומר שנתן שבתות למנוחה וראשי חדשים לזכרון ואם פתח בהטוב והמטיב חוזר לראש ברכת המזון ומזכיר של שבת ושל ראש חדש ויש מי שאומר שאם שכח של שבת וראש חדש ונזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אומר שנתן שבתות למנוחה וראשי חדשים לזכרון וחותם בשל שבת ואינו חותם בשל ראש חדש [מ] :

ח [ד] בסעודה [מ] שלישית בשבת דינה כראש חדש : ט [נ] שאכלו בשבתות וי״ט ושכחו להזכיר מעין המאורע והם צריכי לחזור לראש ברכת המזון יברך כל אחד לעצמו כי מידי זימון כבר יצאו : י [ס] היה אוכל ויצא שבת מזכיר של שבת בברכת המזון [ח] דאזלינן בתר התחלת הסעודה

[ד] שם ד׳ מ״ת
* כל בו
[ה] שם בגמרא
* טור
* כל בו
[א] ברכות ד׳ מ״ה
[ב] שם בגמרא כרב אשי
[ג] שם ד׳ מ״ח
[ד] מרדכי בשם התו׳ ור׳ יונה והרש״בא
* אבודרהם
[ה] שם בגמ׳ בפי׳ רש״י ותוספות
* מרדכי סוף ברכות טור וסמ״ג
[ז] שם בגמ׳ ד׳ מ״ט
[ח] שם בגמרא
[ט] הרי״ף שם והרמ״בם בפ״ב
[י] שם בגמרא
[כ] סמ״ג וכל בו ר׳ ירוחם כ״מ ח״ב
[ל] טור בשם ר׳ יוסף והמרדכי והגה״מ כל בו דשבת
[מ] טור בשם אחיו הר״ר יחיאל כל בו
[ס] א״ח בשם התו׳

הסעודה והוא הדין לראש חדש ופורים וחנוכה :

קפט נוסח ברכה רביעית ודיניה · ובו ב"ס :

[א] טור והרד"א
[ב] ברכות ד' מ"ח
[ג] שם דף מ"ו

א [א] ברכה רביעית [א] לא יאמר תתברך ולא יאמר בה החי כי אם בבית האבל [ב] ואומר בה ג' מלכיות ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו המלך הטוב וג' הטובות הוא הטיב לנו הוא מטיב לנו הוא ייטיב לנו ושלשה גמולות הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו : ב [ג] בבית האבל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו בוראנו גואלנו קדושנו קדוש יעקב המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת וכו' (ועיין ביורה דעה סימן שע"ט) :

קצ שתיית היין אחרי הברכה ודיניו · ובו ה' סעיפים :

[א] פסחים דף ק"ג וכיור ווטרא
[ב] כדין המוציא ומוגא הדיכים מגוייכים שם לעיל בסימן קס"ו
[ג] פסחים שם
[ד] טור בשם ר"י בתוס' בסוכה כ"ו וביומא ע"ט והרא"ש בפרק ו' דברכות [ה] טור
[ו] טור בסי' רע"א
[ז] אגור בפ"ק דפס'

א [א] אחר שסיים ברכת המזון [א] מברך בורא פרי הגפן וטועם המברך (ואם הפסיק בין הברכה לטעימה עיין לקמן סימן רע"א סעיף ט"ו) : [ב] ואחר כך יטעמו האחרים אם כולם זקוקים לכוס אחד ונותן המברך מכוסו לכוס ריקן שביד' לא יטעמו עד שיטעום הוא אבל אם אינם זקוקים לכוסו יכולים לטעום קודם שיטעום הוא · אין צריך המברך לשפוך מכוסו לכוס המסובין אלא אם כן כוס המסובין פגום : (ע"ל סימן קפ"ב וסוף סימן רע"א) : ב [ג] אחר ששתה כוס של ברכת המזון יברך ברכה אחת מעין שלש : ג [ד] שיעור שתיית יין להתחייב בברכה אחרונה יש ספק אם בכזית או ברביעית [ה] לכך יזהר לשתות או פחות מכזית או רביעית כדי להסתלק מן הספק והכא אי אפשר לשתות פחות מכזית דכל דבר שצריך כוס צריך לשתו' ממנו כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית [ב] הלכך ישתה רביעית שלם : ד [ו] אם המברך אינו רוצה לטעום יטעום אחר מהמסובין כשיעור ואין שתיית שנים מצטרפת ומכל מקום מצוה מן המובחר שיטעמו כלם : (ועיין לעיל סימן רע"א סעיף י"ד) : ה [ז] כשמסובין בסעודה גדולה ואין יודעים עד היכן יגיע כוס של ברכת המזון כל אחד מהמסופקים אם יגיע לו צריך לברך בורא פרי הגפן : (ועיין לעיל סימן קע"ד סעיף ה' בהג"ה) :

קצא אם הפועלים מחוייבים לברך · ובו ג' סעיפים :

[א] ברכות ט"ז
[ב] בנהות מיימוני
[ג] ירושלמי שם

א [א] פועלים העושים מלאכה אצל בעל הבית מקצרין בברכת המזון כדי שלא לבטל מלאכת בעל הבית כיצד ברכה ראשונה כתקנה ושניה פותח בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים וחותם בברכ' הארץ ואין אומרים ברכת הטוב והמטיב כלל במה דברים אמורים כשנוטלים שכר על מלאכתן מלבד הסעודה אבל אם אין נוטלים שכר אלא הסעודה שאוכלים לבד מברכין כל ארבע ברכות כתקנן וכן אם בעל הבית מיסב עמהם אף על פי שנוטלים שכר מלבד הסעודה מברכין כל ארבע ברכות : ב [ב] והאידנא לעולם מברכים כל ארבע ברכות שאין דרך בני אדם עכשיו להקפיד בכך ומכתפא אדעתא דהכי שוכרים פועלים שיברכו כל ארבע ברכות כתקנם : ג [ג] אסור לעשות מלאכה בעודו מברך : (וכן הוא לעיל סוף סימן קפ"ג) :

בתוך שעה ורביע סמוך להתחלת הלילה או נראה דיאמר של שבת ולא של ראש חדש דעדיין הוא מתוספת שבת אבל אם נמשך בתוך הלילה יותר משיעור הזה ודאי דמסתברא לכאורה דיאמר של ראש חדש שהוא לפנינו ומקדש בכנסם ולא של שבת שכבר יצא והכי מסתברא להכריע ומדברי כ"ג מה"כ נראה דדעתו כדעת הרב בעל ב"ח ע"ש ולפ"מש יש לחלק בין שבת ויום טוב בין ראש חדש וחנוכה ופורים שאין חיוב בהם להוסיף מחול על הקודש :

קפט א מ"ש לא יאמר תתברך וכו' · הטעם דכבר אמר ברוך אתה וכו' ועיין כ"נ מה"כ : ומ"ש ואומר ג' מלכיות פירש כנגד שלשה ברכות שכבר אמר ועיין בלבוש : ומ"ש האל אבינו מלכנו וכו' · ואנחנו מוסיפין אדירנו בוראנו · וכתב מהרש"ל בתשובה סימן פ"ד בשם אביו שלא היה אומר בוראנו ע"ש : ומ"ש ג' הטבות וכו' · ומהרש"ל כתב שא"א הוא היטב הוא מטיב וכו' אלא אומרים כ"א הוא היטב מטיב ייטב לנו והב"ח כתב והעיקר כדברי המחבר · ועוד כתב מהרש"ל בכל מכל כל כל האחרון רבוי ובספר מטה משה סימן של"ד כתב שאין חשש בזה ע"ש ובמגדול ישועות מלכו בשבת וי"ט ור"ח אומרים מגדול בחולם בוי"ו ושאר ימים מגדיל בחי"רק וסימן קודש ושבת קרוא מקרא דבכתובים כאמר מגדול ובתהלים שהוא כתובים כאמר מגדיל ועיין בספר אבודרהם החילוק בין מגדול למגדיל וגם יאמר יואת ה' ולא ישנה לשון המקרא כ"נ מה"כ :

קצ א מ"ש מברך בורא פרי הגפן וכו' ובספר מטה משה יש אומרים קודם הברכה פסוק כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא ואני אומר קודם ברכת המזון בשעה שנותנים כוס לברך ע"ש סימן שח"כ : ב הלכך ישתה רביעית שלם וכו' · ועיין בתשובת הרשב"א סימן תרכ"ה ובתשובות מהר"י ווייל סימן קנ"ג :

קצא א מ"ש הפועלים שעושים מלאכה וכו' · עיין בתשובו' מהרש"ל ז"ל סימן פ"ד ומ"ש מקצרים בברכת המזון אף על פי דברכת המזון מדאורייתא הוא מ"מ הנוסחא של ברכת המזון שחלקה לשלשה ברכות הוא מדרבנן והם אמרו דב"ה צריך לברך כתיקון חכמים ופועלים מקצרי' ועיין בלבוש ונראה בכל דבר שהוא פלוגתא דרבוותא אין צריך לאמרו או לא דייקין ליה להקל וכן מבואר בתשובות הר"י הלוי בסימן מ"ד ועיין נוסח ברכת הקצר בכ"נ מה"כ בשם הכל בו : ב לעשות מלאכה בעודו מברך · הטעם משום ביטול הכוונה ונראה דוקא לכתחלה אבל בדיעבד יוצא דלא גרע משיכור דלעיל :

קצב א מ"ש ברוך שאכלנו וכו' · משמע מדברי המחבר שאין לומר ברוך הוא וברוך שמו · ומהרש"ל כתב כשמברכין בעשרה בשם אומרים אותו ולא בשלשה או ביחיד ובספר מטה משה ובל"ח מבואר דאפילו בעשרה אין לאומרו ע"ש ובלבוש העתיק שאומרים אותו כשמזמנין ב"נ ולא בהירא · כתב בספר שני לוחות הברית אחר שמסיים המברך ברוך שאכלנו משלו וכו' יאמרו המסובים אמן קודם שמתחיל המברך ברכת הזון כי כאן כשלם ברכת הזימון ומסיים ועיין מזה בטור סימן קנ"ח ועיין בתשובת הרדב"ז ומ"ש בסימן רע"ב :

קצג א מ"ש מצוה לחלק וכו' · הטעם דשאני ברכת המוציא שקבעהו לאכול יחדיו הלכך כ"א יוצא בברכת חבירו

קצב ברכת זימון בשלשה או בעשרה · ובו ב' סעיפים :

[א] ברכות מ"ה
[ב] שם לפי' הרי"ף
[ג] שם מ"ט [ד] שם
[ה] שם [ו] שם בתוס'
[ז] שם במשנה
[ח] שם כ'
[ט] אורחות חיים

א [א] היו המסובין שלשה חייבים בזימון שאומר אחד מהם נברך שאכלנו משלו והם עונים ואומרים [א] ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו [ב] והוא חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הזן את העולם וכו' [ג] ואם הם ארבע יכול לומר ברכו שאכלנו משלו [ד] אבל יותר טוב לומר נברך שלא להוציא עצמו מן הכלל [ה] ואם הם עשרה צריך להזכיר את ה' שאומר נברך אלהינו וכו' והם עונים ואומרים ברוך אלהינו וכו' [ו] ואין לומר נברך לאלהינו בל' מר [ז] ובין שיהיו עשרה או מאה או אלף או רבוא כך הם מברכים [ח] וכל המשנה מזה הנוסח כגון שאומר נברך על המזון שאכלנו או שאומר למי שאכלנו משלו או שאומר במקום ובטובו מטובו או במקום חיינו אומר חיים הרי זה בור וכשהם י' כיון שמזכירים את השם יכול לומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו משלו : ב [ט] אם טעה המזמן בעשרה והעונים לא הזכירו אלהינו אין יכולים לחזור אבל אם עדיין לא ענו אחריו יחזור ויזמן בשם :

קצג אם מצטרפין לזמון אם לאו · ובו ו' סעיפים :

[א] ברכות מ"ה לפי' התוספות והרא"ש והרש"בם והמרדכי ור' יונה
[ב] שם בגמ'
[ג] תוספו' והרא"ש ור' יונה והמרדכי

א [א] שנים שאכלו אף על פי שבברכת המוציא פוטר אחד את חבירו [א] מצוה ליחלק שיברך כל אחד ברכת המזון לעצמו [ב] במה דברים אמורים כשהיו שניהם יודעים לברך ברכת המזון אבל אם אחד יודע והשני אינו יודע מברך היודע ויוצא השני [ג] אם מבין לשון

חבירו אבל ברכת המזון שהוא בסוף סעודה בטל הקביעות לענין זה שיהא אחד יפטור את חבירו וכ"כ בלבוש ע"ש : **ב** אבל אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה וכו' · היינו דוקא בשמיעה אינו יוצא אם אינו מבין אבל המברך עצמו אפילו אינו מבין מה שמוציא מפיו יוצא ומשמע דבכל ענין אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה אפילו כג' שאחד מוציא לשנים או בעשרה אם יש בהם שאינו מבינים אינו יוצאים ובספר ברכת אברהם כתב דאפילו למ"ד דנם בלשון הקודש בעינן דוקא שיבין מה שאומר המברך היינו דוקא ביחיד שמוציא את היחיד אבל ביחיד שמוציא רבים כגון ש"ץ שמוציא את הרבים בזימון ג' שאחד מוציא לשני או כי' שאחד מוציא לתשעה אפילו אינו מבינים יחיד מוציא את הרבים עכ"ד ועיין כ"ג מה"כ בסימן ס"ב ובספר ל"ח וז"ל מיהא המנהג כרש"י ו"ל בכל מה שחייבים בין בתפלה בין במגלה בין בברכת המזון סומכין אמה ששומעים שהרי נשים סומכים אמה ששומעין אף על פי שאינם מבינים כל עיקר ע"כ : **ג** והוא הדין שנה אינם מתו יביס וכו' · מיהא עדיף שלא יחלקו וכ"כ בל"ח ובסדר היום עיין כ"ג מה"כ : **ד** ומצוה לחזור אחר עשרה · כתב בלבוש שאם יש שבעה מנוה שיחזרו אחר עשרה דהא אמרינן שלשה שאכלו ירק מצטרפין עכ"ד : **ה** המנהג שלא לזמן בבית עכו"ם וכו' · וכל האחרונים חולקים על הרב בזה הלבוש והב"ח ומהרש"ל וז"ל מטה משה מהרש"ל כשהיה מזמן בבית הכותי היה אומר הרחמן ישלח לנו ברכה מרובה במקום הליכתנו ובמקום ישיבתנו ופעם אחת היה סעודת פדיון הבן בבית כנוי והיה שם כמה נכרי רברבי והסכימה הדעת כולם לברך ולומר יברך את בעל הבית הזה דקאי לבעל הסעודה ע"כ וע"ש סימן ס"ן :

ו אינם רשאים ליחלק ועיין ב"ח שחולק ע"ז כיון דאיכא תרתי לגריעותא שכל אחד אוכל מככרו ועדיין לא אכלו כזית ע"ש ובלבוש מסכים לדברי המחבר :

קצד א מ"ש ואם האחד זימן עם אחרים וכו' · פירוש דוקא אם בירך האחד בלא זימון או יכול אחר כך להצטרף עם שנים הנשארים והם יצאו ידי זימון והוא לא יצא אבל אם האחד כבר זימן עם שנים אחרים אינו חוזר ומצטרף עם אלו שנים כיון שכבר זימון ואין להם תקנה עד שיצטרף עמהם אחד מן השוק וכ"כ בלבוש :

קצה א מ"ש ואם יש שמש אחד וכו' · וכתב בלבוש לענין ברכת חתנים שנתחלקו לחבורות הרבה אף על פי שאין החתן עמהם והם יושבים בהרבה חדרים ואין רואין זה את זה וגם אין להם שמש אחד שיצרפן אפ"ה חשובים כחבורה אחת לענין זה שיברכו ברכת חתני' כיון שאוכלין מסעודה שתקנו לחופה ע"כ ודבריו נכוני' :

קצו אבל

לשון הקודש אלא שאינו יודע לברך [ד] וצריך לכוין מלה במלה לכל מה שיאמר : (הג"ה) וצריך המברך שיכוין להוציאו* :

[ב] אבל [ה] אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה [ו] אבל שלשה שאכלו אינם רשאים ליחלק ושנים שאכלו [ז] מצוה שיחזרו אחר שלישי שיצטרף עמהם לזימון. [ח] וכן ארבעה או חמשה אסור להם ליחלק שכלם נתחייבו בזימון ששה נחלקים כיון שישאר זימון לכל חבורה עד עשרה ואז אין נחלקים עד שיהיו עשרים : (הג"ה) דאז יכולים לחלק אם ירצו ונראה לי [ג] דהוא הדין בששה אינן מחויבים לחלק רק אם ירצו לחלקים : כיון שנתחייבו בהזכרת [ט] השם [ד] ומצוה להזור אחר עשרה : [י] ומיהו אם היורבים מסובים יחד ואינם יכולי' לשמוע ברכת זימון מפי המברך ואינם רשאים ליחלק לחבורות של עשרה עשרה מפני שיצטרכו לברך בקול רם וישמע בעל הבית ויקפיד עליהם יכולים ליחלק לחבורות של שלשה שלשה ולברך בנחת כדי שלא ישמע בעל הבית [כ] וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת זימון שהרי אינם יכולים לשמוע מפי המברך :

ב [ל] אפילו לא הוקבעו מתחילה כולם לאכול יחד אלא שהשנים קבעו ואחר כך בא השלישי וקבע עמהם או שאחר קבע תחילה ואחר כך קבעו השנים עמו אינם רשאי' ליחלק כיון שהם קבועי' יחד בגמר האכילה ומכל מקו' אם יאכל עמה' בלא קבע · רשאי' ליחלק אלא אם כן הוא שמש : (הג"ה) ומכל מקום אפילו כל מקום שרשאין ליחלק עדיף טפי לזימון משום דכתיב עם הדרת מלך* : **ג** [מ] אם היו רוכבים ואמרו נאכל אף על פי שכל אחד אוכל מככרו ולא ירדו מהבהמות מצטרפין כיון שעמדו במקום אחד אבל אם היו הולכי' ואוכלי' לא ואם היו אוכלי' בשדה מפוזרי' ומפורדי' אף על פי שאוכלי' כלם בשעה אחת ומככר אחד כיון שלא קבעו מקום לאכול אינם מצטרפין : (הג"ה) [ה] המנהג שלא לזימון בבית עכו"ם ונראה לי הטעם משום דלא יוכלו לקבוע עצמן בבית עכו"ם משום יראת העכו"ם והוי כאלו אכלו בלא קבע ועוד דיש לחוש לסכנה אם ישנו בנוסח הברכה ולא יאמרו הרחמן יברך ב"ה הזה ולכן מתחילה לא קבעו עצמן רק לברך כל אחד לבדו ולכן אין לשנות המנהג אף אם לא היו טעמים אלו מספיקים מכל מקום מאחר דככר נהגו כך הוי כאלו לא קבעו עצמן ביחד : **ד** [נ] שלשה שישבו לאכול וברכו ברכת המוציא אפילו כל אחד אוכל מככרו ואפילו לא אכל עדיין כזית פת [ו] אינם רשאים ליחלק : **ה** [ס] שלשה שבאו משלש חבורות של שלש שלש בני אדם ונתחברו אלו השלשה [ע] אם זימנו עליהם במקומם . כגון שהפסיקו כל אחד לשנים עד שאמרו חזן שוב אינם יכולים לזמן אפילו אכלו אחר כך יחד וגמרו סעודתן [פ] ואם לא זימנו עליהם במקומם חייבים לזמן ואינם רשאים ליחלק ואפילו לא אכלו אלו השלשה ביחד משנתחברו* : **ו** [צ] שלש חבורות שהיו בכל אחת ארבעה ופירש אחד מכל חבורה ונצטרפו לחבורה אחרת וזימנו הג' הנשארי' פרח זימון מינייהו כיון שחבריה' זימנו [ק] וה"ה אם לא היו בכל חבורה אלא שלשה והלך אחד מכל חבורה קודם זימון ונתחברו אלו השלשה ובא אחד לכל חבורה ונצטרף עם שנים הראשונים וזימנו יחד פרח זימון מאלו השלשה כיון שכבר זימנו חבורתם אף על פי שלא זימנו עמהם : (הג"ה) שלש חבורות שאכלו ובכל חבורה שלשה בני אדם אסור לכל אחד ליפרד מכל חבורה ולזמן ביחד דהרי הב' הנשארים בכל חבורה אינן יכולים לזמן אחר כך אבל אם היה בכל חבורה ארבעה מותר ליפרד אחד מכל חבורה ולזמן ביחד והנשארים יזמנו כל חבורה במקומם* :

קצד שלשה שאכלו כאחד ונפרדו לענין הזימון מה דינם · ובו ג' סעיפים :

א [א] שלשה שאכלו כאחד ושכחו וברך כל אחד לעצמו בטל מהם הזמון ואין יכולים לחזור ולזמן למפרע [ב] וכן אם ברכו שנים מהם [ג] אבל אם שכח אחד מהם וברך השנים יכולים לזמן עם השלישי אף על פי שכבר ברך [ד] יכול לומר ברוך שאכלנו משלו והם יוצאים ידי חובת זימון והוא אינו יוצא ידי זימון שאין זימון למפרע : (הג"ה) [א] ואם האחד זימן עם אחרים אף שנים הנשארים אינן יכולין לזמן* : **ב** [ה] שלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קוראים אותו ומודיעים לו שרוצים לזמן כדי שיכוין ויצטרף עמהם ויענה עמהם ברכת זמון ויוצאים ידי חובתן אף על פי שאינו בא ויושב עמהם והני מילי בשלשה אבל בעשרה כיון שצריכים להזכיר את השם אינם מצטרפים עד שיבא וישב עמהם : (ועיין לקמן סימן ר' עד היכן ברכת זימון) : **ג** [ו] שלשה שאכלו כאחד ואין אחד מהם יודע כל ברכת המזון אלא אחד יודע ברכה ראשונה ואחד השנייה ואחד השלישית חייבים בזמון וכל אחד יברך הברכה שיודע ואף על פי שאין בהם מי שיודע ברכת רביעית אין בכך כלום [ז] אבל לחצאין אין לברך אם האחד אינו יודע כי אם חצי הברכה שאין ברכה אחת מתחלקת לשנים .

קצה חבורות שאוכלים בהרבה מקומות מה דינם · ובו ג' סעיפים :

א [א] שתי חבורות שאוכלות בבית אחד או [ב] בשני בתים אם מקצתם רואים אלו את אלו מצטרפות לזימון ואם לאו אינ' מצטרפות [א] ואם יש שמש אחד לשתיהן הוא מצרפן וכגון שנכנסו מתחילה על דעת להצטרף יחד [ג] ויש מי שאומר שאם ר"ה מפסקת בין שני הבתים אינם מצטרפין בשום ענין : **ב** [ד] אכלו מקצתן בבית ומקצתן חוץ לבית אם המברך יושב על מפתן הבית הוא מצרפן : **ג** [ה] כל היכא שמצטרפות שתי חבורות צריך שישמעו שתיהן דברי המברך ברכת זימון בביאור : (הג"ה) ושאר ברכת המזון יברך כל אחד לעצמו אבל אם ירצו שהמזמן יוציא כולם צריכים שישמעו כל ברכת המזון דבלא זה לא יצאו כלל :

[ד] מרדכי נפס ר"מ
* מרדכי ריש פרק ג' שאכלו וב"י בשם
[ה] כמ"נ [ה] טור [ו] שם בגמרא [ז] הרא"ש שם ומשמעו' הגה'
ומהגיה דפולין
ק"ו [ח] שם ברכות
[ט] הגהות מיימוני
[י] מהגיה דברכו'
[כ] ברכות שם
[כ] הרא"ש שם
[ל] הרא"ש שם ורבי ירוחם
* בית יוסף
[מ] רבי יונה
[נ] ברכות שם לכי'
הרא"ש ועל פי הירושלמי [ס] שם
[ע] שם בתוספות
[פ] שם ברש"י
[צ] כן פי' ר' יהודה והביאו הרא"ש
שם ורבי יונה
[ק] הר"ר יונה שם
* ב"י בש' הרש"ל
[א] ברכות מ"ה
[ב] הרא"ש והרש"בא
[ג] שם בגמרא
[ד] הרא"ש שם
[ה] שם בגמרא
[ו] שם מ"ו לגירוס
הרי"ף וכן הכריע הרא"ש ור' יונה
בתוספות
[ז] שם בתוספות
[א] ברכות נ' [ב] תו ור"ח זהר"א והר"ר יונה והרש"בא וכן
הוא בירושלמי שם
[ג] רבי יונה שם
[ד] טור והירושלמי
דלעיל
[ה] תוס' שם נ"ב

קצו מי שאכל דבר איסור אם מצטרף לזמון ובו ד' סעיפים:

א [א] אכל דבר איסור [ב] אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן אין מזמנין עליו ואין מברכין עליו לא בתחילה [ג] ולא בסוף: **ב** [ד] אם אכל דבר איסור במקום סכנה מברכי' עליו (עיין לקמן סימן ר"ד): **ג** [ה] שלשה שאכלו כאחד אחד נזהר מפת עכו"ם ואחד אינו נזהר או אחד מהם כהן ואוכל חלות אף על פי שאותו שנזהר אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל עם הכהן כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראל מצטרפין אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד והכהני' אוכלי' חלה ונזהרי' מפת של עכו"ם והזר אוכל פת של עכו"ם אינם מצטרפין [ו] והוא הדין לשלשה שמודרי' זה מזה שאינם מצטרפין לזימון: (הג"ה) ודוקא כשכל אחד אוכל מככרו אבל אם אוכלים מככר בעל הבית מצטרפין דהא אוכלים מככר אחד: **ד** [ז] אין מזמנין על מי שאכל פחות מכזית:

[א] ברכות מ"ה [ב] שם מ"ז [ג] הרי"ף שם והרא"ש [ד] רבי ירוח' בשם הר"מה [ה] טור בשם הרא"ש בשם פוסקי' מהגה"א דערכין [ו] טור בשם ר"י מהא דרש"כם [ז] ברכות מ"ה וגמ"ק

קצז דיני צרוף לזמון ג' או עשרה' ובו ד' סעיפים:

א [א] שנים שאכלו כאחד וגמרו ובא שלישי כל היכא [א] דאי מייתו להו מידי מצו למיכל מיניה מצטרף בהדייהו [ב] וחייבים ליתן לו לאכול כדי שיצטרף עמהם [ג] והוא שבא עד שלא אמרו הב לן ונבריך אבל אם אמרו הב לן ונברי' ואחר כך בא הג' אינו מצטרף עמהם: (הג"ה) ונטילת מים אחרוני' כהב לן ונברך דמי [*]: **ב** [ד] תשעה שאכלו דגן ואחד אכל כזית ירק מצטרפין להזכיר שם ואפילו לא טיבל עמהם אלא בציר או לא שתה עמה' אלא כוס אחד שיש בו רביעית מכל משקה חוץ מן המים מצטרף עמהם והוא שיהיה המברך אחד מאוכלי הפת [ה] ואפילו שבעה אכלו דגן ושלשה ירק מצטרפין אבל ששה לא דרובה דמינכר בעינן: **ג** [ו] המצטרף צריך לברך ברכה אחרונה על מה שאכל ואינו נפטר בברכת המזון של אלו במה דברים אמורים דסגי בכל מאכל להצטרף לעשרה [ז] אבל לשלשה אינו מצטרף עד שיאכל כזית פת [ח] וי"א דככזית דגן מהני אפילו אינו פת וי"א [ט] דבירק ובכל מאכל מהני הילכך שנים שאכלו ובא שלישי אם יכולים להזקיקו שיאכל כזית פת מוטב ואם אינו רוצה לא יתנו לו לשתות ולא מאכל אחר ואם אירע שנתנו לו לשתות או מאכל אחר [ב] יזמנו עמו אף על פי שאינו רוצה לאכול פת: **ד** [כ] חברי' שאכלו כא' קצתם אכלו כדי שביעה וקצת' לא אכלו אלא כזית אם כלם יודעי' לברך [ג] מצוה שיברך אותו שאכל כדי שביעה ויוציא את האחרי' ואם אין יודעי' כלם לברך מי שאכל כזית יכול להוציא אף אותם שאכלו כדי שביעה: (הג"ה) י"א שאינו חייב לברך מדאורייתא אם לא שתה והוא תאב לשתות [*] וטוב ליזהר לכתחילה אם אפשר שיברך מי ששתה [ד] ומקצתם לא שתו (דברי עצמו)

[א] ברכות מ"ז [ב] תשובת הרשב"א מהגה"א דחולין ק"ז [ג] שם בברכות [*] מרדכי פרק ג' שאכלו [ד] שם מ"ח [ה] שם לפי' הפוסקי' [ו] רבי יקיאל בשם אביו הרא"ש [ז] ר"מ פ"ה מה"ב [ח] הרי"ף והרשב"א ע"פ הירושלמי [ט] תוספות והרא"ש ור' יונה בהגהות מיימון שם בשם ר"מ [כ] הרא"ש ובדעת ר"י [*] מרדכי פרק ג' שאכלו וכ"י בשם כל בו ושבולי לקט

קצח אחד נכנס אצל שלשה שאכלו ובו ס"א:

א [א] ג' שאכלו והם מברכין ונכנס אחד שלא אכל אם נכנס כשאומר המברך נברך שאכלנו משלו עונה אחריו ברוך ומבורך [ב] שמו תמיד לעולם ועד [א] ואם נכנס כשהאחרי' עוני' ברוך שאכלנו משלו עונה אחריה' אמן: (הג"ה) וכן בכל הברכות שאדם שומע חייב לענות אמן [*]: ואם הם י' אומר ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד [ב] וה"ה [ג] אם היה שם כשגמרו מלאכול ולא אכל עמהם כך הוא עונה אחר המברך ואחר העונים:

[א] ברכות מ"ה [ב] תוספות ור' יונה והרא"ש בש' בה"ג [*] טור וב"י בשם בה"ג וסמ"ג [ג] שם ובסמ"ג

קצט על מי מזמנים ועל מי אין מזמנים' ובו י"א סעיפים:

א [א] השמש [א] שאכל כזית מזמנין עליו: **ב** [ב] כותי בזמן הזה הרי הוא כעובד עבודת אלילים ואין מזמנין עליו: **ג** [ב] עם [ג] הארץ גמור מזמנין עליו בזמן הזה: **ד** עכו"ם אין מזמנין עליו [ד] ואפילו גר שמל ולא טבל אין מזמנין עליו אבל גר גמור מזמנין עליו ויכול לברך ברכת המזון [ה] ולומר [ג] על שהנחלת לאבותינו: **ה** [ו] אונן בחול שהוא פטור מלברך אין מזמנין עליו: **ו** [ד] נשים [ו] ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם אבל מזמנין לעצמן ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מזמנים יחד משום פריצותא דעבדים אלא נשים לעצמן ועבדים

[א] ברכות מ"ה [ב] הרי"ף והרא"ש שם ספ"ק דחולין [ג] תוספות שם בברכות מ"ז והרא"ש [ד] שם בגמ' [ה] תוספו' בשם ר"י בב"ב וכן הסכמת הפוסקי' [ו] ברכות י"ח ומו"ק כ"ג [ז] ברכות מ"ה

קצו א מ"ש אכל דבר איסור וכו' נראה דלאו דוקא דבר איסור הוא הדין אם הוא דבר שמותר באכילה אם באיסורא בא לידו כגזילה וגניבה ולא נשתנה אכלו אין לברך עליו לא ברכה ראשונה ולא אחרונה אבל אם נשתנה הגזילה אכלו כגון שגזל חיטי' ועשה קמח או כה"ג מברך תחלה וסוף ולאו דוקא ברכ' המזון ה"ה שאר ברכו' וכ"כ בלבוש והב"ח כתב דאם גזל לחם או מנה אפויה אינו מברך תחלה אבל יברך לבסוף וע"ש:

קצז א מ"ש דאי מייתי להו מידי מצו למיכל וכו' כלומר קודם שאמרו הב לן ונברך דאף על פי דנגמר הסיחו דעתם אם עדיין לא אמרו הב לן ונברך עוד יכולין למיכל מיניה וזה שמסיים המחבר והוא שבא עד שלא אמרו וכו' מיהא קשה דמשמע מהכא דס"ל להמחבר דכיון שאמרו הב לן ונברך אינם יכולים לחזור ולאכול ולעיל בסימן קע"ט כתב המחבר לדעת הר"ר יונה והר"ן אף על פי שסלקו השלחן אם רצו לחזור לאכילתם אין צריך לברך כל שלא נטלו ידיהם ע"ש ולכאורה נראה דהכי ס"ל מדמביא דיעות הללו באחרונה וכאן סתם שלא כדבריהם וגם על דברי הרב בהג"ה קשיא במ"ש נטילת מים אחרונים כהב לן ונברך דמי דמשמע דנטילה קודם יהב לן ונברך ולעיל משמע אכנא ועוד מאי כהב לן ונברך דמי אדרבה בשנטלו ידיהם כ"ע מודים דהוי היסח דעת וכהב לן ונברך איכא פלוגתא והכי מבעיא ליה וכ"ש אם כבר נטלו ידיהם וכו' וצ"ע ועיין כ"ג מה"ב ודע דכתב המחבר בסימן קע"ט שאם לא אמר הב לן ונברך משנטל את הכוס לברך הוי היסח הדעת ומשם יש ללמוד לנידון דהכא דשוב אין השלישי מצטרף עמהם כל שנטל הכוס לברך אף על פי שעדיין לא נטלו ידיהם וכ"כ בספר כ"ג מה"ב: **ב** יזמנו עמו וכו' והמברך יהיה אחד מאוכלי פת והוא חייב לברך ברכה אחרונה על מה ששתה ושיעור השתייה צריך שיהא דוקא רביעית מכל משקין ואין צריך דוקא יין וכמ"ש בסעיף ב' לענין צרוף עשרה ונראה דמכאן יש ללמוד בקצ"ו אם שלשה אכלו פת ובא רביעי ושתה עמהם שיעור רביעית שיכול לענות על ברכת הזימון כמו שעונים הם וכן מבואר בתשובות מהרמ"ע סימן ק"ב ועיין בסמוך סימן קצ"ח: **ג** מצוה שיברך אותו שאכל כדי שביעה וכו' משמע מהכא דמצוה הוא אבל אינו מעכב בדיעבד ויש לתמוה אם הם יודעים לברך איך אתיא חיובא דרבנן ומפיק חיובא דאורייתא וי"ל כיון דבכל חיובי איסורי דאורייתא בני בכזית להתחייב עליו כרת ומלקות אלמא דמן התורה אכילת שיעור כזית חשיב אכילה גמורה לענין זה שיוכל להוציא אחרים בדיעבד בני בכזית מיהא לכתחלה בעינן שיאכל כדי שביע' כדכתיב ואכלת ושבעת. כתב בש"ג פ"ג שאכלו בשם ריא"ז דאפילו אכל אכילה גסה שלא היה צריך לאותו אכילה יכול להוציא אחרים י"ח אפילו לכתחלה והוא שיהנה גרונו מאותו אכילה ע"ש ועיין כ"ג מה"ק. ונראה דהא דאמרינן דאם לא אכל רק כזית דאינו חייב לברך מדאורייתא דוקא בשלא אכל רק כזית באכילתו אבל אם כבר אכל ובקביעות אכילת כזית זה נעשה שבע אפשר דחייב מדאורייתא דהרי הוא שבע באכילת כזית זה ולמעשה צ"ע: **ד** שיברך מי ששתה. כלומר ואינו תאב לשתות או י"ל אפילו תאב לשתות אם כבר שתה כשיעור שתייה יכול להוציא אחרים ידי חובתן אפילו לכתחלה וכן נראה ממ"ש אם לא שתה והוא תאב לשתות משמע דתרווייהו בעינן ובאחד מהם או ששתה או שלא תאב לשתות חייב לברך מן התורה ויכול להוציא אחרים י"ח גם לכתחלה:

קצח א מ"ש ואם נכנס כשהאחרים עונים וכו' וכתב בלבוש דה"ה אם נכנס כשהמברך חוזר ואומר ברוך שאכלנו משלו ובטובו וכו' דהוא סיום ברכת הזימון יענה אחריו אמן אף על פי דהמסובין אינו חייבים לענות שם אמן עכ"ד ונכונים הם: **ב** וה"ה אם היה שם וכו' קמ"ל דאם היה במשך ברכת הזימון דצריך לענות אחר תרוייהו אחר המברך ואחר העונים מאי דלא שמיענן מרישא ובכ"ג מה"ב כתב דמכוונ' דהתם לא משמע כן יע"ש:

קצט א מ"ש השמש שאכל וכו' קמ"ל אף על פי שאינו קובע מקום לסעודתו מצטרף לזימון: **ב** עם הארץ גמור וכו' ודוקא אם קורא ק"ש שחרית וערבית ש"ג בשם ריא"ז: **ג** על שהנחלת לאבותינו וכו' משום דאברהם אב לגרים כדכתיב כי אב המון גוים נתתיך: **ד** נשים ועבדי' וכו' פירוש האשה אינה מצטרפת להשלים הזימון אפילו עם בנה ובעלה ונראה מדקדקתי

ועבדים לעצמם ק ובלבד שלא יזמנו בשם: ז ט נשים מזמנות לעצמן רשות אבל בשאוכלות עם האנשים חיבות ויוצאות בזמון שלנו: (הג"ה) אף על פי שאין מבינים *: ח ה אנדרוגינוס י מזומן למינו ואינו מזמן לא לאנשים ולא לנשים: ט י טומטום כ אינו מזמן כלל: י ז קטן ל שהגיע לעונת הפעוטות ויודע למי מברכין מזמנין עליו ומצטרף בין לשלש מ בין לעשרה: (הג"ה) ויש אומרים דאין מצטרפין אותו כלל עד שיהא בן שלש עשרה שנה ח דאז מחזיקין ליה כגדול שהביא שתי שערות * וכן נוהגין ואין לשנות וחרש ושוטה אם מכוונים ומבינים מצטרפין לזמון ט אף על פי שאין החרש שומע הברכה *: יא מי נ שנדוהו על עבירה אין מזמנין עליו:

ר דין המפסיק כדי לברך· ובו ב׳ סעיפים:

א א שלשה שאכלו כאחד א אחד מפסיק על ברחו לשני׳ ועונה עמהם בברכת זמון ואפילו לא רצה להפסיק מזמנין עליו בין עונה בין אינו עונה כל שהוא עומד שם אבל שנים אין חייבים להפסיק לאחד והלכך אין חיוב זימון חל עד שיתרצו להפסיק ולברך ואם לא רצו להפסיק וזימן הוא עליהם לא עשה כלו׳ ואם לא רצו להפסיק אף הוא אינו רשאי לברך ולצאת לשוק עד שיגמרו השני׳ ויזמן עליהם שהרי כבר נתחייב הוא בזימון והיאך יברך בלא זימון: ב ב אינו ג צריך להפסיק אלא עד שיאמר ברוך שאכלנו משלו וכו׳ וחוזר וגומר סעודתו בלא ברכה בתחלה: (הג"ה) וי"א שצריך להפסיק עד שאומר הזן את הכל וכן נוהגין * ג ואם היה דעתו לחזור ולאכול פת אף על פי שלא אכל אחר כך כשרוצה לברך מברך מתחילת ברכת הזן וכל שכן אם חזר ואכל *:

רא מי הוא המברך· ובו ד׳סעיפים:

א א גדול מברך אפילו בא בסוף ב ואם רצה ליתן רשות לקטן לברך רשאי ג והני מילי כשאין שם אורח אבל אם יש שם אורח הוא מברך אפילו אם בעל הבית גדול ממנו כדי שיברך לבעל הבית ומה ברכה מברכו יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ויצליח בכל נכסיו ויהיו נכסיו מוצלחים וקרובים לעיר ולא ישלוט שטן במעשה ידיו ואל יזדקק לפניו שום דבר חטא והרהור עון מעתה ועד עולם ד ואם בעל הבית רוצה * לוותר (פירוש שאינו רוצה להקפיד) על ברכתו ולברך ברכת המזון בעצמו רשאי: (הג"ה) והוא הדין שיכול ליתן לברך למי שירצה *: ב ב לא ה יקדים חכם ישראל לכהן עם הארץ לברך לפניו ו דרך חק ומשפט כהונה אבל לתת לו החכם רשות שיברך אין בכך כלום ז אבל כהן תלמיד חכם מצוה להקדימו שנאמר וקדשתו לפתוח ראשון ולברך ראשון: (ועיין לעיל סימן קס"ז) ו ג ח מי שנותנין לו לברך ואינו מברך מקצרים ימיו: ד ט צריך לחזור שיתנו לו כוס של ברכה לברך:

רב דיני ברכת פירות האילן· ובו י"ח סעיפים:

א א על כל פירות האילן מברך בתחילה בורא פרי העץ חוץ מהיין שמברך עליו בורא פרי הגפן בין חי ב בין מבושל בין שהוא עשוי קונדיטון דהיינו שנותנין בו דבש ופלפלין: (הג"ה) ואם נתערב יין בשכר אזלינן אחר הרוב אם הרוב יין מברך בורא פרי הגפן ואם הרוב שכר מברך שהכל *: ב ג הבוסר כל זמן שלא הגיע לכפול הלבן מברך עליו בורא פרי האדמה וכשהוא כפול הלבן ואילך מברך עליו בורא פרי העץ ומתוך שלא נודע לנו שיעור פול הלבן ג לעולם מברך בורא פרי האדמה עד שיהיה גדול ביותר ד ושאר כל האילן משיוציאו פרי מברכין עליו בורא פרי העץ ה ובלבד שלא יהא מר או עפוץ ביותר עד שאינו ראוי לאכילה אפילו על ידי הדחק דאז אין מברכין עליו כלל: (הג"ה) וי"א דעל חרובין אינו מברך בורא פרי העץ עד שיראה כהן כמין פרשרלות של חרובין וכן בזיתים עד שיגדל הכן סביבם וקודם לכן מברך בורא פרי האדמה וכן עיקר *: ג ו גרעיני הפירות אם הם מתוקים מברך עליהם בורא פרי העץ ואם הם מרים אינו מברך עליהם כלל ז ואם מתקן על ידי האור מברך עליהם שהכל: ד ח שמן ק זית אם שתאו כמות שהוא אינו מברך עליו כלל משום דאזוקי מזיק ליה· ואם אכלו עם פת אינו מברך עליו דפת עיקר ומברך על העיקר ופוטר את הטפילה ט ואם שתאו מעורב עם מי סלקא (הנקרא אניגרון) שאז אינו מזיק אדרבא הוא מועיל לגרון אם הוא חושש בגרונו הוה ליה שמן עיקר ומברך עליו בורא פרי העץ י ואם אינו מתכוין לרפואה אלא לאכילה הוה ליה אניגרון עיקר ואינו מברך אלא על האניגרון (שהכל): ה כ שקדים המרים כשהם קטנים בורא פרי העץ גדולים ולא כלום דאזוקי מזקי וטעמא דמלתא

דכשהם

דקתני עבדים ולא קתני בני חורין משמע דחני עבד ותני נ"ח מזמנים עליו והיינו טעמא דכיון דכוכין את רבו לעשות אותו ב"ח הרי הוא כאלו הוא כבר ב"ח וכ"ע למעשה: ה אנדרוגינוס וכו׳· ס"ל דבריה בפני עצמו הוא וכ"כ בלבוש מיהא אינו מוכרח דגם למאן דס"ל דספק זכר או נקיבה אתיא שפיר ומש"ה מזמן עם מינו דכל האנדרוגינוס שוות הם ולפ"ז הא דקתני מזמן למינו היינו אם ירצה לזמן אבל אינו חובה דהא ספק אשה הוא וספיקא דרבנן הוא דב"ה אינו אלא מדרבנן אף על גב דברכת המזון עצמו מן התור׳ זקרא אסמכת׳ בעלמא ובלבוש כתב שהוא מדאוריית׳ ולא נהירא: ו טומטום אינו מזמן כלל· משום דיש ספק או זכר או נקיבה אפי׳ עם מינו אינו מזמן דשמא אחד זכר ואידך נקיבה: ז קטן שהגיע לעונות וכו׳· פירש ב"י שם בן שבע: ומ"ש בין לעשרה וכו׳· ולברכת המזון דקתן וכלה דצריך עשרה כדאמרינן ברכת חתנים בעשרה אין הקטן מצטרף גם לדעת המחבר וכן משמע מדברי הרמ"בם בהדיא פ"י מהלכות אישות: ח דאז מחזיקנן ליה כגדול וכו׳· פירש דאפי׳ להוציא אחרים וכ"כ הב"ח וכן המנהג פשוט: ט אף על פי שאין החרש שומע הברכה וכו׳· ומיירי בחרש המדבר ואינו שומע והוא הדין בשוטה לאו בשוט׳ גמור שאינו חכם כ"כ כשאר איכשי והעם מחזיקין אותו לשוטה וכ"כ בספר ל"ח אות כ"ד:

ר א מ"ש אחד מפסיק וכו׳· כתב הב"ח דאם את"כ באו עוד שנים אחרים ואכלו עם אותו שהפסיק לשנים הראשונים יכול לחזור ולהפסיק לאלו שנים וכן לג׳ ולד׳ וליותר ע"ש: ב אינו צריך להפסיק וכו׳· פירש ואחר כך יכול לאכול· ומ"ש ואם היה דעתו לחזור וכו׳· משמע שאם לא היה דעתו לאכול פת רק פירות או כיוצא בו דאינו חייב בברכת המזון מן התורה אינו חוזר ומברך הזן אחר כך כשמברך מיהא למעשה צ"ע:

רא א מ"ש גדול הוא מברך וכו׳· כתב הלבוש והאידנא אין מקפידין ע"ז דלא ליתו לאנצויי עם כ"ה וזה יאמר אני גדול מכולם וזה יאמר אני גדול ועיין בספר תמים דעים סימן ר"מ: ב לא יקדים חכם וכו׳ עיין בתשובות הר"ם הלוי סימן ינ׳ ובתשובות הרש"בא סימן קי"ט ובתשובות בגיזון ואב סימן רמ"ג ורכ"א:

רב א מ"ש על כל פירות אילן וכו׳· ואם הוא פרי שראוי לאכול אחר התליע ואינו ראוי לאכילה לא יברך עד שפתת הפרי ויראה אם ראוי לאכילה כפר תסידים· ומ"ש בין חי ובין מבושל וכו׳· ואין להקשות דהא כתב המחבר בסימן רע"ב בסעיף ח׳ שני דיעות בזה אם מקדש ביין מבושל וכאן פסק דמברכין בה"ג ואדרבה לענין ברכה ה"ל לפסוק להקל משום ספק ברכה י"ל דשאני התם דמשום דאין מנסכים ע"ג מזבח אין מקדשים עליו אבל מיהא יין מקרי לענין ברכת בה"ג· ומ"ש בהג"ה ואם הרוב יין· הטעם משום דק"ל דכל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ולפיכך יוצא בברכת היין גם על השכר כיון שהיין הרוב הוא העיקר: ב פרי האדמה וכו׳· הטע׳ משו׳ דכל הגדול על האילן ולא נגמר עדיין עיקר הפרי מברכין עליו פה"א עד שהוא גדול שיוצא מידי ספק עם שלא יהא מר שאפילו ע"י אור אינו ראוי למתק ואם על ידי אור נמתק יש לברך שהכל כ"כ בספר ל"ח פנ"ו אות ט׳ ע"ש· ומ"ש ושאר כל האילנות משיוציאו פרי· וכתב הרש"בא אף על פי שהם קטנים מאוד וכ"כ בתוספות עכ"ל והביאו הב"ח: ג גרעיני הפירות וכו׳· ומיירי בכל גרעינים אפילו בשל תפוחי׳ דקטני׳ מאוד ומכ"ש של אפרסקין וגידגניות וכן איתא בהדיא שם· ומ"ש מברך עליהם שהכל הטעם משום דלאו אדעתא דידהו נטעי לאילן: ד שמן זית וכו׳ גמרא שם ומדברי הרע"בם לא נראה כן וכ"ע והב"ח יישב דבריו דס"ל דכיון דאינו מזיקו בשעת אכילה אלא אחר כך לפיכך מברך עליו שהכל· והא דאמרינן התם אלימא דקשתי ליה בעיניה אזוקי מזיקי ליה כלומר פשיטא דצריך לברך שהכל ויש פנים לפירוש זה· ומ"ש דפת עיקר· משמע אפילו כתן שם הרבה שמן אפ"ה מברך על הפת: ומ"ש אם הוא חושש בגרונו וכו׳· ר"ל שמן עיקר כלומר אפילו לא כתן אלא מעט שמן מברך על

ק רמ"בם פ"ה מה״ ברכות ט מ"ג נשם ר"י מההיא דערכין ג׳ מההיא דראש השנה כ"ט לענין סופר כ משם ל ברכות מ"ח מ הרמ"בם שם * הרא"ש ומרדכי פ"ג שאכלו וטור * מהר"יל כ הרי"בם בתשובת ושאר פוסקי׳ עיין בסימן כ"ה א ברכות מ"ה לפי׳ הרש"בא שם

ב שם מ"ו וכרב נחמן הרי"ף והרמ"בם * הרא"ש ותו׳ והר"י בשם בה"ג והטור * הר"י פ"ג שאכלו * טור

א ברכו׳ מ"ז ב תוס׳ ומעובדא דרב ורבי קייא שם ג שם מ"ה ד הרא"ש שם * ב"י בשם אהל מועד ה מגילה כ"ח ו מרדכי שם ז גיטין כ"ט ח ברכות נ"ה ט שם נ"ג לפי׳ רש"י

א ברכות ל"ה ב תו׳ והרא"ש בכ"ג ג ו והירושלמי דשקלים ופסחים * ב"י בשם התם׳ בג׳ ג ברכו׳ ל"ו בתוס׳ והר"אש והרש"בא ד הרא"ש שם ה שם בנמ׳ ממשנה בספ"ג דשביעית ה רמב"ם * טור ו שם בתו׳ והרא"ש ז הרש"בא ק ברכות ל"ה ט הרי"ו בשם כפ"ק מה"ב י שם כ ר׳ יונה והרא"ש והרש"בא בשם בה"ג

וכשהם קטנים עיקר אכילתם היא הקליפה ואינה מרה וכשה' גדולים עיקר אכילתם מה שבפנים והוא מר ה ואם ל מתקן על ידי האור או דבר אחר מברך * בורא פרי העץ: ו מ צלף (פירוש צלף מין אילן שעלין שלו ראויים לאכילה ויש בעלין כמין תמרים: אביונות הוא הפרי מהצלף · וקפריסין הן קליפה שסביב הפרי כקליפת האגוז'): על העלין ועל התמרות ועל הקפריסין בורא פרי האדמה ועל האביונות שהם עיקר הפרי בורא פרי העץ, ז נ תמרים שמיעכן ביד ס ועשה מהם עיסה והוציא מהם גרעיניהם אפי' הכי לא נשתני' ברכתן ומברך עליהם בורא פרי העץ ולבסוף ברכה מעין שלש:

(הג"ה) ולפי זה הוא הדין בלטוערן הנקרא פווי"דלא מברכין עליהם בורא פרי העץ ויש אומרים לברך עליהם שהכל * וטוב לחוש לכתחילה לברך שהכל אבל אם בירך בורא פרי העץ יצא כי כן נראה עיקר:

ח י רבש ע הזב מהתמרים מברך עליו שהכל וכן פ על משקין היוצאין מכל מיני פירות חוץ מזתים וענבים מברך שהכל:

ט צ סופי ענבים שאין מתבשלין לעולם ז וכן על ק הנובלות שהם תמרים שבשלם ושרפם החום ויבשו מברך שהכל:

י ר פירות ששראן או בשלן במים אף על פי שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותם המים אלא שהכל ט והרא"ש ש כתב דאפשר שאם נכנס טעם הפרי במים מברך בורא פרי העץ:

יא י מי שריית צמוקים ותאנים או מי בישולם מברך עליהם שהכל ויוצא גם להרא"ש אבל בברכה שלאחריהם יש להסתפק אם מברך בורא נפשות או אם מברך ברכה אחת מעין שלש כהרא"ש · ולכן ירא שמים לא ישתה אלא בתוך הסעודה או יאכל פרי משבעה מינים וגם ישתה מים כדי שיצטרך לברך ברכה אחת מעין שלש ובורא נפשות א ואם משך המים והבדילם מהצמוקים הוה ליה יין ומברך עליו בורא פרי הגפן וברכה אחת מעין שלש והוא שיהיו צמוקים שיהיה בהם לחלוחית שאם ידרוך אותם יצא מהם דבשן אבל אם כשיעצרו אותם לא יצא מהם שום לחלוחית דבש לא:

יב יא כל ב הפירות שטובים חיים ומבושלים כגון תפוחים ואגסים בין חיים בין מבושלים מברך בורא פרי העץ ואם אינו דרך לאכלם חיים אלא מבושלים אכלם כשהם חיים מברך שהכל כשהם מבושלים בורא פרי העץ:

יג ג אגוז גמור המטוגן בדבש ונקרא נואי"גדו · (ר"ל נויא"ט) מברך עליו בורא פרי העץ:

יד יב אגוז ד רך שמבשלים בדבש וקורין לו נואים מושק"אדה מברך עליו שהכל:

(הג"ה) וכן אותן אגוזים שמבשלים בדבש כעודם ירוקים מברכים שהכל *:

טו יג על ה הכוס"אר מברך שהכל וכן המוצץ קנים מתוקות שהכל:

טז י על פלפל וזנגביל יבשים ו ועל הקלאו"ו של גירופלי · (ר"ל נעגליך) וכל כיוצא שאין דרך לאכלם אלא על ידי תערובת אין מברך עליהם כלום:

יז פ על אגוז מושק"אט בורא פרי העץ: על קני"לה (ר"ל צימרי"נר) בורא פרי האדמה:

יח יד על ס פלפל וזנגביל כשהם רטובים בורא פרי האדמה:

(הג"ה)

ג ר' יונה והרא"ש
מ ברכות ל"ו וכר' עקיבא
נ שם ל"ח
ס לשון הרמ"בם בפ"ח מה"ב
* ת"ה סי' ת"ט וכ"י בש' הטור
ע שם כ"נ פ תוס' שם ושאר הפוסקי'
צ שם בגמרא מ'
ק שם וכת"ק
ר הרש"בא שם
ש שם ת ב"י לדעת הרא"ש
א שם בב"י
ב ברכות ל"ח ושם בתו' ורוב הפוסקי'
ג שם בתו' ור' יונה והרא"ש לפי' הב"י
ד שם
ה רמ"בם פ"ח מה"ב ו ברכו' מ"ו
ו שם בתוספות
פ שם
ס שם בגמרא

על הטמן ואפילו אכל עם פת כיון שאינו אוכל הפת אלא משום הטמן ה"ל כהדא שכתוב המחבר בסימן רי"ב אפילו הפת מעורב עם העיקר אינו מברך על הפת והב"ח פסק במאכל ע"י הפת אפילו כאוסט בגרונו מברך על הפת וז"א כמו שמבואר שם: ומ"ש ה"ל אכינגרון עיקר · אפילו כתן שם הרבה שאין מברך על האינגרון: ה ואם מתקן על ידי אור וכו' · ואין להקשות דהא המחבר פסק בסמוך סעיף נ' דאם מתקן על ידי אור מברך שהכל שאני הכא דעיקר נטיעה הוא בשבילם ולפיכך מברך פרי העץ אבל גרעיני הפירות אין עיקר הנטיעה בשבילם מברך שהכל: ומ"ש על הקפריסין וכו' · זהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל והרא"ש בפ"ה ועיין מ"ש ב"י ובש"ג פרק כיצד מברכין: ומ"ש ועשה מהן עיסה פירוש אפילו מרוסקי' לגמרי אפ"ה מברכין פרי העץ משום דכיון דעדיין הם בעין שייך לברך עליה' פרי העץ והוא דעת הרמב"ם ורבי יצחק: ומ"ש הנקרא פווי"דלא וי"א לברך שהכל וכו' · פירש גם כתורי' שמיעכן והיינו דוקא כשהו' מרוסק לגמרי כמו פווי"דלא אבל כשאינו מרוסק לגמרי גם התרומת הדשן שחולק מודה דמברכין פרי העץ ולית בזה חולק ועיין ב"י: ומ"ש וטוב לחוש לכתחילה וכו' · והב"ח פסק דהמדקדק במעשיו יברך על הפוודאלא. וכיוצא בו שהם מרוסקי' לגמרי פרי האדמה וגם הוא מודה דבדיעבד יוצא בברכת פרי העץ ע"ש: ו הזב מהתמרים לרבותא נקט וכ"ש כשיוצא על ידי כתישה דפשיטא דמברכין שהכל והטעם משום דזיע בעלמא הוא ולא גוף הפירי: ומ"ש חוץ מזתים וענבי' והיינו משום דאין לך פירי הניתן למשקה אלא זתים וענבים: ז וכן נובלות וכו' · כן פירוש הב"י על נובלות דאמרינן שמברכין שהכל · אבל רכינו ירוחם כ' שהם פירו' שעדיין לא נגמר בישול ונפלו מן האילן דמברכין שהכל ולדבריו הסכי' הב"ח ע"ש באריכות: ח פירות ששראן וכו' · ומשמע מדברי הרשב"א דוקא בפירות שאין דרכם תמיד לבשלם רק שאוכלין חיין אבל פירות שרוב אכילתם במבושל ודאי מיא שלהן כמותן שאם הם פרי האדמה מברכין פרי האדמה ואם הם פרי עץ מברכין פרי העץ ע"ש: ט והרא"ש וכו' · היינו משו' דס"ל לחלק בין היכא שנכנס טעם הפירי בגוייא דטעם הפרי הוא כעיקר ומברכין עליו כמו על הפירי עצמו ומשמע דאם שראו שם פחות מעת לעת דלא נפיק טעם הפירי דאין מברכין רק שהכל לכ"ע נויהא יש לתמוה דבסמוך סעיף ח' סתם המחבר דמשקה היוצא מכל מיני פירות מברכין שהכל וכאן מביא פלוגתא בהא"נ ויש לחלק דלעיל לא נפיק טעם הפירי עצמו במשקין ודוחק · וצ"ע: י מי שריית צמוקי' או תאני' כלומר שהם משבעת המיני' דברכה אחרונה שלהם הוא מעין ג': מברך עליהם וכו' · כלומר דאף על גב דלענין ברכה ראשונה לית כ"מ כ"כ אם מברכין פרי העץ או שהכל דהא אמרינן ועל כולם שאמר שהכל יצא מ"מ לענין ברכה אחרונה אית כ"מ טובא דהא לדעת הרא"ש צריך מעין ג' ולדעת הרשב"א מברך בורא נפשות רבו' ולפיכך כתב דלא יאכלם אלא תוך הסעודה: ומ"ש או יאכל פירי משבעת המיני' וכו' אבל אין לעשות תקנה בשתיית היין ויברך אחריו מעין ג' ויוסיף בה על העץ ועל פרי עץ דהא בתרומת הדשן סימן ל' אוסר לעשות כן ע"ש: ומ"ש ואם משך היין · כלו' דהא דמי צמוקי' סוה למי תאני' דוקא אם הצמוקי' מעורבי' עדיין עם המי' אבל אם הבדיל המים מן הצמוקי' וכו' דין יין להם: כתב הב"ח תמיהא בפירות יבישי' כגון תפוחי' אגבי' אכרסקין וגודגני' ופלו"מין יבישי' וכיוצא בהם אף הרשב"א מודה דמברך אזימהן פרי העץ דהא טעמייהו הוי משום דלית דרכי' למשלקי' וכו' והני פירות יבשים לית דרכי' למיכלינהו בעינייהו אלא למשלקינהו הלכך לדברי הכל מברך אמימהן בורא פרי העץ וכן אני נוהג ועיקר עכ"ל והוא כמו שכתבתי לעיל בסמוך על שם הרשב"א ז"ל דכל דבר שברוב פעמים אוכלין אותו במבושל מברכין אמימהן כמו שמברכין אפירי עצמו: כתב בספר עמק ברכה דף י"ד ע"ב אף על גב דלענין ברכה דין הפירי עצמו יש לו לדעת הרא"ש או פירות יבישים לכ"ע מכל מקום האוכל אותם בלא סעודה צריך נטילת ידים תחלה כדין כל דבר שטיבולו במשקה אף על גב דאמרינן דמי פירות אינו בכלל שבעה משקי' המכשירין מ"מ המרק הואת דין מים יש לה כיון שעיקרו היא מים' ולא דמי לברכת הכהנים דהתם הולכין אחר הטעם אם קיבל טעם מהפירי שייך לברך עליו ברכת הפירי אבל לענין הכשר כמילתייהו קיימו דלא אמרינן דמי פירות אינן מכשירין אלא מה שיוצא מן הפירי עצמו אבל מים שקיבל טעם הפירי ודאי שדין שאר מים יש להם ומכשירין וע"כ צריך נטילה ע"כ ופשוט הוא ואפילו נשתנה המרה כגון מרק של כלומין ג"כ הדין: יב כל הפירות וכו' · ובספר אגודה מבואר דתפוחי יער אין כאכלין חיין ואם אכלן חיין מברך שהכל וכ"כ מטה משה סימן שכ"ו: ומ"ש מברכין בפ"ה הטעם דאף על פי דנשתנה לגרועותא בבישול אילולי הדבש וא"כ ה"ל לברך על הדבש שהכל מ"מ אמרינן כיון שהאגוז עיקר והדבש טפל לה מברכין על העיקר ופוטרין את הטפל וכ"כ הרא"ש ז"ל ואגוזי' המטוגני' בדבש שקורין בל"א נויא"ט מברכין ג"כ פרי העץ אע"פ שהוא כתוש ביותר וכן מבואר בהדיא בספר עמק ברכה בכלל ו' בדף י"ח ע"ב ע"ש · ונראה דבעינן מיהא שיהא ניכר קצת דבמעוך לגמרי שאין ניכר צורתו לגמרי מברכין לכתחלה שהכל וכמו שפסק הרב בהג"ה בסי' ר"ב סעיף ז': יב אגוז רך וכו' · כ"כ הב"י ומסברתו והטעם דכיון דאגוז מושקדה אינו ראוי לאכילה כלל קודם בישול ואדרבה אוזקי מזקי אין לברך עליה רק שהכל אפילו אם היו ראוין לאכילה בלא דבש אחר הבישול כיון דלא נטעי להו אינשי אדעתא דהכי' לא היו מברכין רק שהכל וכ"ש כשאינן ראוין לאכילה כלל בלתי דבש דמברכין עליה' שהכל: יג על הסוק"אר וכו' · ז"ל והסוקר הוא קנים שכותשין אותם ומבשלי' מימהן וקפה ונעשה כמלח ולפי שנשתנה ע"י בישול דומה למשקה היוצא מן הפירות דמברכין שהכל ומיהא הטור דחה דבריו וכתב דלא דמי למשקה הפירות דלא נטעי לאילן אדעתא דמשקה רק לאכול הפירות והלכך כיון דנשתנה נשתנה נ"כ הברכה אבל אילו הקנים שאינ' ראוין לאכילה ועיקר נטיעתן על דעת זה הצוקר הנקפה מהן ולפיכך יש לברך עליהן בורא פרי העץ ודברי טעם הם ולפיכך כ"ל דאם בדיעבד בירך עליהם בורא פרי העץ יצא: יד על פלפל וזנגביל וכו' · ז"ל הרשב"א בתשובה שאלת פלפלי דרטיבתא אמאי מברך עלייהו בפה"א כיון שהם גדלים באילן תשובה כיון שאין נוטעים אותו אלא על דעת שיתייבשו ויאכלו רובן שחוקים בתבלין ואינם כאכלין כבני עצמן אלא מיעוטן לפעמים אין מברכין עליהם בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה וקרוב היה שלא לברך עליהם אלא שהכל בקורא אלא לפי שנאכלין מהם ברטיבותן ואדעתא

ואדעתא דהכי נטעו קנת מברכין עליהם בפה"א מיהא עכ"ל:

רג א מ"ש על תותי' הגדולי' בסנה וכו' כן מבואר בירושלמי דעל כל מיני אטד מברכין פרי האדמ' ולפ"ד אפילו מיני אטד שמקיימין בשורף והדר פארי מהם הפרי נ"כ אין מברכין פרי העץ אכן מדברי הרב בהג"ה לא משמע כן דכתב דוקא דכלו עניו לגמרי בשורף ולפ"ד אותן שמקיימי' קנת שנים אע"פ שאינ' מאריכי' ימים כמו אילנו' מ"מ כיון דמקיימי' בימות השורף דין אילן להם ומברכין פרי העץ וז"ל הרא"ש בשם הר"ר מאיר מרוטנבורק דהיה מברך על מיני אטד פרי העץ שהרי דרך הענף להתקיי' ימים רבי' וכי שקיל הפירי בשנה הדר אתי פירא בשנה האחרת ועבו מתקיים משנה לשנה וכן כהג"ר"ת בשם אביו עכ"ל ונראה דמ"מ יש להנהג לברך על כולן פה"א כיון דפלוגתא דרבוותא נקטינן הברכה שהולאי' בה לכ"ע ולפ"ז אותו שנקרא בל"א מלכית יש לברך עליהם בורא פרי האדמה וה"ה טארק"יש בל"א: **ב** על הפירות שמוציאין אילני כרק וכו' הטעם משו' דלא חשיבי כפירי לברך עליהם לשון פירי אלא שהכל: **ג** על זנגביל מרוקח וכו' כלומר דכיון דקודם ריקח כמי היו מברכין עליו פרי האדמה אחר הריקח לא נשתנה ברכתו: ומ"ש ונראה וכו' יש לתמוה דהא לעיל בסמוך פסק בסעיף י"ד באגוז רך שאין מברכין אלא שהכל משו' דאינו ראויה לאכילה בלתי דבש והרי זנגבילא נ"כ אינו ראויה לאכילה בלתי דבש ולמה יברך עליו פה"א ואפשר לחלק דהתם אין זה עיקר הפירי וכמו שכתבתי לעיל אבל הזנגביל הוא עיקר הפירי ולפיכך מברכין עליו אף אם נרקח ביובש: **כתב** הכ"מ דהכי איירי בנרקח ע"י ישראל אבל בנרקח ע"י נוי והיה יבש אסור משו' בישול גויס כיון שלא היה נאכל כמות שהוא חי ועיין בי"ד: **ד** צנון מברך עליו וכו' וקיימ"לן דלא תימא כיון דסופו להקשות כלומר אם היו מניחי' אותו לעמוד זמן הרבה בארץ מתקש' כעץ וה"א דלא לברך עליו בפה"א קמ"ל דמברכין עליו כיון דעדיין לא נתקשה אבל אם כבר נתקש' אין מברכין עליו כלל דעץ בעלמא הוא: כ"ל דמרקחת קרי"ן מברכין עליו בפה"א אע"ג דאינו ראוי לאכילה קודם הריקח כא' ע"י תערובת חומץ מ"מ כיון דנטעי הפירי בשביל כך דומה ממש להא דזנגבילא יבישה דכתב המחבר ומרקחת של קליפת פירות מוארכ"ין כ"ל דיש לברך על הדבש כמו אגוז רך שמבשלין שכתב המחבר לעיל בסעיף י"ד דמברכין שהכל:

רד א מ"ש ותבשיל שנשתנה צורתו וכו' איירי בשנתקלקל ועדיין ראוי לאכילה אבל אם אינו ראוי לאכילה אין מברכין עליו כלל: ומ"ש בהג"ה הרך הנתוסף באילן בכל שנה וכו' הטעם משו' דעיקר נטיעת האילן אינו אלא בשביל התמרי' לא חשיב הרך פירי ומברכין עליו שהכל: ומ"ש ועל שקדים מתוקי' וכו' כ"כ התוספת והר"ר יונה והרא"ש והרש"בא והמרדכי והטע' משו' דכשהם רכי' אוכלין קליפתן החיצונה ולא נטעי להו אדעתא דהכי למיכלנהו כשהם רכי' כי אם לאכול הגרעיני' שלהם כשיתבשלו הלכך מברך עלייהו שהכל ומסקדי' המרי' ע"ל סי' רי"ב סעיף ה': ומ"ש ועל קרא חייא כלומר דאם במבושל מברך פרי האדמה דאשתני לעלויי וכמו שמבואר בסי' ר"ה: ומ"ש ועל קמחי דשערי כן מבואר שם בר"פ וכתב הרשב"א שאע"פ שהוא קלי אינו מברך אלא שהכל דהואיל וקשה לקוקייני לא שכיח למיכליה: **ב** ועל שכר תמרי' וכו' כ"כ הטור והרא"ש וז"ל הרא"ש ושכר העשוי מתמרי' או שכר שעורי' מברך עליה שהכל כדאיתא פרק המוכר את הפירות וא"ת בשכר שעורי' אמאי מברכין שהכל והלא השעורי' עיקר ומשתכי לעילויא וי"ל דאית עילויא אחריכא בפת אי נמי כיון שהמשקה נלול עיקרו ע"ש המים ולא שייכא להא דרב ושמואל דכל שיש בו מה' מיני' וכו' לפי שאין כאן לא טעם בעלמא מידי דהוי אשתית דאמרינן לקמן דעל רכה מברך שהכל ע"כ וכ"כ התוספות וגם הר"ר יונה כתב כן ויש להקשות דכאן ס"ל להרא"ש דמברכין שהכל על שכר משום דאין בו אלא טעם בעלמא ולעיל גבי פירות שבשלן במים כתב בסימן ר"ב סעיף י' בשמו דאם נכנס טעם הפירי במים מברך בורא פרי העץ משמע דמשו' נתינת הטע' מברכין פרי העץ וא"כ הוה לן לברך נ"כ הכא בורא פרי האדמה שהרי נמי טעם השעורין נכנסי' במים ואפשר לחלק דשאני התם דהפירות מונחי' במרק וניכרים דמהם יצא הטעם ולפיכך יש לו לברך בורא פרי העץ אבל הכא שאין השעורי' מונחים בשכר ואינו ניכר כלל שמהם יצא הטעם וע"כ יש לו לברך שהכל ועדיין צ"ע והכ"מ תירץ דשאני מרק מן הפירות דהטעם עצמו מן הפירות בשתייתן אבל בשכר אין טעם השעורי' והתמרים נטעמי' וכתשי' בשתיה כלל אלא טעם אחר נרגש שם עכ"ד ולפי מה שכתב בהג"ה סעיף ה' י"ל דשאני שכר דיש בו מים יותר מששה חלקי' כנגד השעורי' ולפיכך מברכין על המים: ומ"ש ומי שעורים כ"כ הרא"ש בתשובה: **ג** ועל עשבי דדברא שאינ' נזרעי' וכו' כ"כ הטור בשם הרא"ש בד וז"ל שם דכיון דלא זרעי להו אינשי לא חשיבי פירי עכ"ל וצריך לי עיון דאם כן למה הסכים הרב לעיל לדברי המחבר דפסק דתותי' הגדולי' בסנה דמברכין עליהם בורא פרי האדמה והרי פירות של הסנה ודאי דאין נזרעים וה"ל לברך שהכל לפי טעם של הרא"ש בד ובהדיא אמרינן בירושלמי דעל פירות של אטד מברכין פרי האדמה: ועל כמון וכו' כ"כ הטור בשם הרא"ש בד ויש לתמוה דהא בסמוך בסימן ר"ב סעיף י"ו פסק דעל פלפל וזנגביל יבישי' שאין דרך לאכלם אלא ע"י תערובת דאינו מברך כלום והרי גם בכאן אין דרך לאכלם כי אם על ידי תערובת ולמה פסק לברך שהכל והכ"מ כתב דאיירי בנתרקחו בדבש דמברך עליהם שהכל אבל כאכלם כעיינייהו אינו מברך כלום ול"ד לזנגביל מרוקח כשהוא יבש דמברכין עליו בורא פרי האדמה וכמו שביאר המחבר סעיף נ' בסימן ר"נ שאני התם דעכ"פ ראוין הם כעייניהו כשהם מרוטבי' אבל אילו אינן ראוין כלל כעייניהו ולפיכך כמרוקח מברך שהכל עכ"ד וצ"ע:

ומ"ש ועל החומץ וכו' כן מבואר שם כמשנה דעל החומץ מברכין שהכל ופירוש הרא"ש דמיירי בשנתערב במים שראוי לשתותו: **ד** על החומץ לבדו וכו' ועיין לקמן סימן תרי"ב סעיף ט' בהג"ה והר"ר יונה ז"ל כתב דיש לברך ברכה ראשונה על חומץ לבדו מיהא ברכה אחרונה אינו חייב לברך רק אם שתה יותר מרביעית ולכן נראה שלא לשתות חומץ לבדו משום ספק ברכה: **ה** ריחיה חלא וטעמיה וכו' וכתב הכ"מ שאילו הקדים היין דהיינו שקורין בל"א קאה"יק ונראה עליו כמין קרום כיון שטעמי' חמרא מברכין עליו בורא פרי הגפן ומיהא לענין קידוש אין מקדישין עליו כיון שהקרים עליו קרום לבן: **ו** כל שבני אדם וכו' וז"ל שיבולי הלקט בשם ספר התרומה אע"פ שאין אנו בקיאי' בשיעור חומצו מתי קרוי' חומץ ומש"ה אוסר בו מגע גוי ומיהא ס"ל לענין ברכה דכיון שבני אדם נמנעי' לשתות מחמת חומצו חומץ קרוי ואין מברכין עליו בפ"ג עכ"ל: ומ"ש אלא שהכל איירי בשאינו חומץ גמור אלא רק קנת טעם חומץ בו ובני נמנעי' מלשתות מחמת כיון שמחמיץ קנת אבל חומץ גמור כבר ביאר המחבר דאין

(הג"ה) כל הפירות שיודע בהם שהם עיקר הפרי מברך עליה' בורא פרי העץ ושאינן עיקר הפרי בורא פרי האדמ' ואם הוא מסופק בו אם הוא עיקר הפרי או לא בורא פרי האדמה ואם אינו יודע מה הוא מברך שהכל *:

רג דיני ברכת פירות הארץ' ובו ח' סעיפים:

א [א] על פירות הארץ מברך בורא פרי האדמה: **ב** [א] על [ב] תותים הגדלים בסנה בורא פרי האדמה: (הג"ה) דלא מקרי עץ אלא שמוציא עליו מענו אבל מה שמוציא עליו משרשיו לא מקרי עץ והכי כיון דכלה עניו לגמרי בחורף והדר פרח משרשיו מברכין עליו בורא פרי האדמה *: **ג** [ג] המאוז"יש בורא פרי האדמה: **ד** [ב] על [ד] פירות שמוציאין אילני כרק שהכל: **ה** [ה] בני אסה אף על גב דבשלן והויין כפירות אינו מברך אלא שהכל: **ו** [ג] על [ו] זנגביל שמרקחים אותו כשהוא רטוב בורא פרי האדמה ונראה דה"ה אם מרקחים אותו יבש כיון שעל ידי כך הוא ראוי לאכילה הזנגביל עיקר ומברך עליו בורא פרי האדמה: **ז** [ו] בשמים שחוקים ומעורבים עם סוקר הבשמים עיקר ומברך עליו כדין ברכת אותן בשמים: **ח** [ד] צנון מברך עליו בורא פרי האדמה:

רד דיני הברכות ויתר מאכלים ובו י"ג סעיפים:

א [א] על דבר שאין גידולו מן הארץ כגון בשר בהמה חיה ועוף דגים ביצים חלב גבינה ופת שעיפשה [א] ותבשיל שנשתנה צורתו [ב] ונתקלקל ונובלות שהם תמרים שבשלם ושרפם החום ויבשו ועל הגובאי ועל המלח ועל מי כלח ועל המרק ועל כמיהין ופטריות ועל קורא שהוא: (הג"ה) הרך הנתוסף באילן בכל שנה שקורין פלמיטו *: ועל לולבי גפנים ועל שקדים מתוקים שמוכרים אותם כשהם רכים בקליפיהם ועל תזיז והוא שחת ועל קרא חיה ועל קימחא דשערי [ב] ועל שכר תמרים ושכר שעורים ועל מי שעורים שמבשלים לחולה [ג] ועל עשבי דדברא שאינם נזרעים ועל שכר שקורין אני"טו (ר"ל אני"ס) ועל כמון וכסבור (דלטעמא עבידי ולא לאכילה): ועל [ג] החומץ שעירבו במים עד שראוי לשתות מברך שהכל: **ב** [ד] על החומץ לבדו [ד] אינו מברך כלום מפני שהוא מזיקו: **ג** [ה] ריחיה * חלא (פירוש חומץ) וטעמיה חמרא הוא ומברך עליו בורא פרי הגפן: **ד** [ו] כל [י] שבני אדם נמנעים לשתותו מפני חמיצותו אין

דאין

* טור
[א] ברכות ל"ה
[ב] שם מ' ובתוספות ע"פ הירושלמי דמסכת כלאי' א"ע כי שהעץ מתקיים משנה לשנה
* טור ומרדכי בש' תשובות הגאוני':
[ג] בתשו' הגאוני'
[ד] שבלי הלקט בש' תשובת הגאוני'
[ה] שם [ו] ברכות ל"ו ומוא פ"א שם כפירוש רש"י [ז] טור בש"ר מ מרוטנבור'
[ח] ברכות מ"א
[א] ברכות מ' משנה וברייתא
[ב] ולא לגמרי כ"י
* טור
[ג] שם במשנה לפי' הרא"ש [ד] הרא"ש מהגה"א דמוא פ"א הכ"בכ"ו ונ"ו ס"ו
[י] שבלי הלקט בשם ספר התרומה

אין מברכין עליו בורא פרי הגפן: (אלא שהכל): **ה** [י] שמרי יין [ז] מברך עליהם בורא פרי הגפן נתן בהם מים אם נתן שלשה מדות מים ומצא ארבעה הוה ליה כיין מזוג ומברך בורא פרי הגפן ואם מצא פחות אף על פי שיש בו טעם יין קיוהא בעלמא הוא ואינו מברך אלא שהכל [ח] והיינו ביינות שלהם שהיו חזקים אבל יינות שלנו שאינן חזקים כל כך אפילו רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מברך עליו בורא פרי הגפן ונראה שמשערים בשיעור שמוזגים יין שבאותו מקום: (הג"ה) ובלבד שלא יהא היין אחד וששה כמים כי אז ודאי בטל [*]: **ו** [ט] תמד שעושים מחרצני שנותנים עליהם מים דינם כשמרים [ח] וה"מ כשנעצרו בקורה אבל אם לא נדרכו אלא ברגל אפילו נתן שלשה מדות מים ולא מצא אלא שלשה או פחות מברכין עליו בורא פרי הגפן שיין הוא והמים נבלעים בזגים ובמה שיוצא יש בו יין מרובה: (הג"ה) וגם שנתנו עליהם תאנים לחזק כח היין אף על פי שהוגין הרוב מכל מקום כל כח התאנים נפסקה ואין לברך בורא פרי הגפן [*]: **ז** [ט] השותה [כ] מים לצמאו מברך שהכל ולאחריו בנ"ר [ל] אבל אם חנקתיה אומצא ושתה מים להעביר האומצא אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו: **ח** [מ] כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחיך נהנה מהם מברך עליה' תחלה וסוף: (הג"ה) אם אנסוהו לאכול או לשתות אף על גב דהחיך נהנה ממנו אינו מברך עליו הואיל ונאנס על כך [*]: **ט** [י] אוכל [נ] מאכל או משקה של איסור מפני הסכנה מברך עליו תחלה וסוף: **י** [יא] דבש [ס] דבורים הרי הוא כשאר דבש ואינו מברך אלא שהכל: **יא** [יב] חבושים או גינדאש או וורדים ושאר מיני פירות ועשבים שמרקחים בדבש [ע] הפירות והעשבים הם עיקר והדבש טפל אפילו הם כתושים ביותר הילכך מברך על חבושים וגינדאש בורא פרי העץ ועל של עשבים בורא פרי האדמה ועל של וורדים בורא פרי האדמה [פ]: (הג"ה) וכל מרקחת שאין בריאים רגילין בו אלא לרפואה מברכין עליו שהכל [*]: **יב** [נ] כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה וכל דבר שמערבין אותו לדבק או כדי ליתן ריח או כדי לצבוע התבשיל הרי זה טפילה [יג] אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת הרי הוא עיקר לפיכך מיני דבש שמבשלים אותם ונותנים בהם חלב חטה כדי לדבק ועושים מהם מיני מתיקה אינו מברך במ"מ מפני שהדבש הוא העיקר: (הג"ה) ונראה דהא דאם עירב כדי לתת טעם בתערובת שהוא עיקר היינו דוקא שיש שם ממשות מן הדבר הנותן טעם ודבר חשוב אבל בשמים שנותנים לתוך המרקחת אע"פ שהם כמו על הפירות כיון שאין טעם פירי בדבש רק טעם אחר עכ"ל:

[ז] כנ"ל וכת"ק לפי' התוספות
[ח] ר' יונה שם
[*] אגור [ט] ר' יונה' בשם התו' [י] רמב"ן
[*] ב"י בשם סתם כן
[כ] ברכו' מ"ד וכת"ק
[ל] שם בגמ' וכתוס'
[מ] שם בתו' ומהיא דשמן זית כאניגרון וכ"כ סמ"ר הכוס
[*] ב"י בשם אהל מועד וכר"אש
[נ] הרא"ש והגה"מ וב"י אפי' לדעת הרמב"ם [ס] טור
[ע] טור בש' אחריו וביטל דעתו מפני דעתם
[פ] כל בו [*] ב"י בשם הרא"ש [נ] לרמב"ם בפ"ג מהל' ב

דאין מברכין עליו כלל וכנון בשמושין כ"כ שמזיק בשתייתו: **ז** מברך עליהם בפה"ג וכו' · כלומר על השמרי' עצמם וכ"כ התוספת סוף פרק כ"מ: ומ"ש ונראה שמשערי' כלומר שמשערי' לפי מה שנוהגי' שם למזוג אם המזוג' מדה יין במדה מים בשוה אין מברכין אלא אם נתן מדה אחת ומצא שתים אבל ביותר ממה שנוהגי' אין מברכין ואם נוהגי' למזוג יותר מחד תלת ודאי דאין מברכין עליו דהרי גם ביינות הראשוני' שהיו ביינות חזקי' לא היה שכיח שמרא דדרי יותר אחד תלת מיא ואכ"ש עכשיו וע"כ אין לברך עליו בפה"ג וע"כ יש לתמוה קצת על מה שכתב הרב ובלבד שלא יהא היין א' מששה וכו' דמשמע דאם הוא יותר מחלק ששית דמברכין עליו וז"א עכשיו ביינות שלנו שהם חלושי' מאוד ואע"פ שהאגור כ"כ בשם רבינו תם היינו משום דר"ת לא ס"ל הא דכתב המחבר שמשערין לפי מה שנוהגי' למזוג אלא ס"ל דכל שעדיין כרגש טעם היין היטב מברכין עליו פרי הגפן אע"פ שנוהגי' למזוג בפחות אבל לדעת המחבר דפסק דמשערי' בשיעור מזיגה א"כ פשיטא הוא שאין מברכין כשהיין הוא רק חלק ששית שלא מפינו מזיגה כזאת גם בימי' הקדמוני' כא' על חד תלת וצ"ל דהכין בפירוש דברי ר"ת דבע"ג כ"כ שנוהגי' בכך לשתות עד"ו אבל בלאו הכי אין מברכין עליו בפה"ג וז"ל האגור בשם מהר"י מולין אע"ג דבעלמא פסק ר"ת דטעם כעיקר דאורייתא אפילו לקולא מ"מ לענין ברכה הוכיח ר"פ בפ"ק דחולין דחד בשיתא בטל דלא חשיב טעמא לענין ברכה ואי הוי יותר מחד בשתא הולכין אחר הטעם אם רגילי איכשי למשתה במקום יין מברך עליו וס"ל להרב מדכתב אם רגילי איכשי למשתה במקום יין משמעות הדברי' הוא שנוהגי' למזוג בדרך זה ולפיכך מברך עליו בפה"ג אבל אם נוהגי' למזוג בפחות אין מברכין כא' כשיעור מזיגה וק"ל ולפ"ז נראה דעכשיו שאין נוהגי' כלל למזוג היין במי' כי היינות שלנו רפויי' מאוד אם נתערב מעט מים בו אפילו המים שנתערב בו הוא פחות מהיין אפ"ה אין מברכין עליו בפה"ג מיהא למעשה צ"ע: **ח** והה"מ כשנעצרו וכו' · כלומר קודם שנתן עליה' מים נעצרו בקורה ויצא מהן כל היין אז דינם כשמרים: ומ"ש וגם וכו' · יש לתמוה קצת דהא פסק הרב לעיל בסימן דאם היין הוא חלק ששית מברכין פרי הגפן וכאן קיבלו המים רוב הטעם מהחרצני' ומיעט הטעם מן התאני' ולמה לא יברך בפה"ג ויש ליישב: **ט** השותה מים לצמאו וכו' · עיין בתשובות מהרש"ל סימן כ"ו: ומ"ש כל האוכלין וכו' · והא דאמרינן בסוף דאם חנקתי' אומצא דלא כו מברך התם דוקא בשותה מים ולפי שאינו נהנה מן המים אבל בשותה משקה טוב דהחיך נהנה ממנו חייב לברך גם בחנקתי' אומצא וכן מבואר נ"כ לעיל בסימן ר"כ בסעיף ד' בשותה שמן זית לרפואה: **י** אוכל מאכל וכו' · כן מבואר לקמן בסימן תרי"ח סעיף י' בחולה שאכל בי"כ מפני הסכנה והכ"מ מחלק בין אכל דבר היתר בזמן איסור דיוברך עליו אבל אם אכל דבר איסור בזמן היתר כגון לרפואה אינו מברך: **יא** דבש דבורים וכו' · וכתב הב"י שכן מבואר בתוספות בפרק כ"מ דף ל"ח דאף על פי דלא ממנבי מנופן אלא מכניסין לתוך נופן מפירות אפ"ה אינו מברך **יב** המבושים והעשבים הם עיקר · הטעם מבואר מדברי המחבר משום שהפירות הם העיקר והדבש אינו אלא הכשר לדבר המרוקח ודמי לשלקות דהמים מכשירין ואפ"ה על הדבר השלוק מברכין וכספר עזק ברכה כלל ו' מבואר דעל אתרוג מרוקח מברכין בפה"ה ועל הלוב' דרא בל"א יוברך בורא פרי האדמה ולא בורא פרי העץ אף על פי שהוא תולה באילן גדול לפי שאין זו הפירי בלבד גדול באותו אילן כי גם נודנגיות שחורים גדלים בו והם עיקר הפירי שבאותו אילן וקורין אותו שורצי' קרוש"ין וקצת אוכלין אותו כשהן חיין ושמעתי אומרים שבארץ אשכנז וביחוד במדינת שוואבין עושים מהן היודים פאוו"ללא ונקרא בל"א לאטווריג ודמה ממש לדין וורדים דמברך עליהם פרי האדמה אף על גב דגדלים על האילן אלו אין עיקר הפירי: ומ"ש על של וודים בורא פרי האדמה · הטעם משום דס"ל דאין הוורדים בכלל פירי שאינן עיקרין לאכילה וא"ת לא יברכו עליהן בשם פירי כלל דמ"מ כיון שקצת אוכלין אותו דיו שנגרע מהן העץ אבל בשם פירי מיהא שפיר קרינן ובכלל בו כתב טעם אחר משום דלאו פרי עץ ניכהו אלא כפרי האדמה מפני שהזרע שלו עיקר והעלים הם הפרחים עכ"ל: ומ"ש כל מרקחת · כ"כ ב"י בשם יונתי כתוב בשם הרא"ש ולא דייו לשמן שע"י אניגרון דלעיל דשאני התם דגם הבריאי' רגילים בה וה"ה במלתא שהוא הזנג"ביל ג"כ הבריאים רגילים בו אבל מה שאין הבריאים אוכלים ודאי דמברכין שהכל שאין זה בכלל אכילה שהרי אין אוכלין אותו אלא לרפואה: **יג** אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת · כלומר דלטעמי' עביד טעמי' לא בטיל וכ"כ הטור ומכיים כדאמרינן גבי שאור הואיל ולטעמי' עביד לא בטיל ויש לתמוה דא"כ כי עביד לצבוע המאכל כמי לא יתבטל וכדאמרינן דכל דעביד לחזותא ולטעמי' לא בטיל וכדמסיק המחבר לקמן בהלכות יום טוב בסימן תק"ג בביצה שנולדה בי"ט דאם ליבנו בו המאכל וכיוצא בזה מידי דלחזותא וטעמי' עביד לא בטיל וצ"ע ומיהא לדעת הרב בהג"ה לא קשיא מידי דגם הכא ס"ל דבעינן שיהא קצת ממש בתערובת ולא ילפינן לענין ברכה מאיסורין דק"ל דכל דלטעמי' עביד לא בטיל אפילו כיומא הדבר ההוא דלענין ברכה בעינן שממשו עדיין קיים במקצת ואפשר לומר דכן נ"כ דעת המחבר ועדיין צ"ע למעשה כי משמעות לדברי המחבר לא משמע כן: **כתב** הב"ח וז"ל נראה לעניית דעתי דוקא במרקחי' פירות בדבש ונותני' בתוכן בשמים כתושי' ליתן טעם במרקחת התם הוא דהפירות הם עיקר אפילו כתושי' כ"ש כשהם שלימי' אבל לפעמי' מבשלי' הדבש עם מיני בשמי' כתושי' ואין נותני' בתוכו פירות ולא שום דבר אלא בשמים כתושי' בלבד כמנהג הסוחרי' והולכי דרכים שאוכלי' הדבש עם לחם לבד דשם הדבש הוא עיקר וכשאוכל אותו לבדו מברך שהכל עכ"ל וצריך עיין למעשה: **כתב** מהר"י קולס בשרש מ"ג על אודות הענבי' שמבשלי' אותם עד שיעשו עבים וקורים אותו קונכע"טו דמברכין עליו שהכל ולא דמי לאגוז המטוגן בדבש דשאני התם שהאגוז ניכר במהותו ותוארו אבל בזה שאין עליו שום תואר ענבים ראוי לברך עליו שהכל לכ"ע כיון דאין דרך אכילתו וגם כשיטא דלא כעשי להו איכשי אדעתא דהכי ועוד דלפענ"ד לא כשתנו לעילוייא אלא לגריעותא שרוב עולם אוכלים יותר ברצון הענבים כבריתן מיין מאותו קונכפיטו הוא הדין והוא הטעם שמברכין עליו שהכל עכ"ד ודבריו נכונים ול"ד להא דכתב המחבר בסעיף י"א הפירות והעשבים אפילו הם כתושים ביותר וכו' התם שאני דכשתבח לעילוייא מש"ה מברכין ברכת הפירות ולדעת הרב רמ"א בלאו הכי נכון לברך שהכל כשהם כתושים ביותר שהרי מסיק לעיל בסימן ר"כ סעיף ז' בליטווע"רן שקורין פאוו"דלא לברך לכתחילה שהכל מכני שאין תמונה הראשונה ניכרת וה"ה הכא ואף על כי דיש לחלק בין דברי' שדרכ' להיות מעוך וכתות ובין דבר שאין דרכו תדיר להיות מעוך ומרוסק וכמו שחילק בתרומת הדשן מ"מ למעשה

אין

אין לחלק ולברך על כולם שהכל דבלאו הכי ק"ל דבספק' ברכה מברכין שהכל ויוצא וכמו שביאר המחבר סעיף י"ג :

רה א מ"ש כשהן חיים בורא פרי האדמה · והב"ח חלק על זה ופסק דבין חי ובין מבושל שהכל ואין דבריו נראין ע"ש: ומ"ש לאחר שבישלו שהכל היינו משום דאשתני לגריעותא דטובים חיין ממבושלי' וצ"ל לדעת המחבר דפסק לעיל בסימן ר"ב סעיף י"ג באגוז המטוגן בדבש דמברך עליו בורא פרי העץ אף על גב דאשתני לגריעותא מחמת הבישול אי לאו מטוגן בדבש וכמו שכתב הרא"ש מביאו ב"י לעיל אלמא דס"ל דאפילו אם העילויי בא מחמ' דבר אחר מיקרי אשתני לעילויא והא דכתב הכא דעל תומי וכרתי מבושלים מברך שהכל איירי כשתבשלו לבדם בלתי בשר ואשתני לגריעותא אבל לדעת הרב שהעתיק בכאן דברי הר"ר יונה דלא מקשב אשתני למעליותא כשהשבח בא מחמת ד"א ולעיל באגוז המטוגן הסכים לדברי המחבר וצ"ע :

ב על המי' שבישלו בהם ירקות וכו' וז"ל הרמ"ב בפ"ח ירקו' שדרכן להשלק מברך על מי שלקן שלהם בורא פרי האדמה והוא שסלקן לשתותן עכ"ל פירש לדבריו הא דקאמר והוא שסלקן לשתות לא בא להוציא דאם שלקן לאכול עם הירקות דאינו מברך בורא פרי האדמה דק"ו הוא השתא דאם שותן לבדן מברך כך מכ"ש דאם בנירף המאכל שותן דמברך כמו שמברך על המאכל וכמו שכתב הרא"ש בתשוב' בכלל ד' סי' ט"ו ומביאו ב"י דמשמע בהדיא מדבריו דיותר בברא לברך בפה"א כשהוא בנירף עם המאכל אלא דבא להורות לך דאפילו לא שלק אלא לשתות מימיהן אפ"ה מברך בורא פרי האדמה דס"ד דמברך שהכל וכדעת הרא"ש שכתבתי ומיהא לאו ממש כדעת הרא"ש דס"ל להרמ"בם אפילו אם אין מבשלין הירקות כלל לאכילה אלא רק בשביל המשק' דמברך בפה"א אבל הרא"ש לא ס"ל כן וכמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש אף על פי שאין בהם אלא טעם הירק ולא דמי למי פירות דמבואר לעיל בסימן ר"ב סעיף ח' דעל המשקין היוצאים מן פירו' דמברכין שהכל שאני המשקה היוצא מן הפירי דאין לו טעם פירי כלל אבל היורק שיש לה טעם הפירי מום ע"כ מברך עליה כמו על הפירי עצמה :

וכתב הרא"ש כלל ד' סימן ט"ו דאפילו אם בישל הירקות רק בשביל מימיהן דהיינו כגון שבישל לחולה אפ"ה מברך בפה"א כמו על הפירי והטעם כתב כתב שם הרא"ש משום דכיון דכל עולם מבשלין אותם לאכילה לא נשתנית ברכת המים בשביל זה שמבשלן עתה לרפואה ואין החולה צריך לאכילת ירקות עכ"ל ומשמע מדבריו בעשבים שאין מבשלין אותם לאכול אלא רק בשביל משקה אסר ישתה מהן מברך על המשקה שהכל ואין להקשות מהא דכתב המחבר בסימן ר"ב סעיף י' בפירות שסראן או שבישלם במים וכו' דעת הרמ"בם דאינו מברך אלא שהכל וכאן סתם כדעת הרא"ש י"ל דלעיל איירי בפירות שאין דרכם לשלוק אבל הכא איירי בפירות שדרכן בכך ולכך מוחדים מתחלה ועיין מ"ש לעיל : ומ"ש אבל אם בשלם עם הבשר מברך שהכל · הטעם מבואר בטור לפי שבטעם שבמרק חשיב עיקר ועליה ראוי לברך : **ג** מ"ש אם סחטן אינו מברך אלא שהכל וכו' · הטעם דכיון דסחטן אין גוף הטעם במשקה ודומה למשקה היוצא מהפירות דמבואר לעיל דאינו מברך אלא שהכל : ומ"ש הלפת הוא ע"פ מה שכתב לעיל דכל מה שהוא טוב במבושל יותר מחי דמברך במבושל פרי האדמה וחי שהכל :

שהם לחתיכת טעם אין מברכין עליהם דבטלין במיעוטן אף על פי שנותנין טעם לכן נוהגין שלא לברך רק על המרקחת ולא על הבשמים שבהן :

יג [ק] כל דבר שהוא מסופק בברכתו יברך שהכל :

רה ברכת ירקות · ובו ה' סעיפים:

א [א] על הירקות מברך בורא פרי האדמה ואפילו [ב] בשלם וכן כל פירות וקטניות שטובים חיים ומבושלים מברך עליהם לאחר בישולם כברכתם הראויה להם קודם שיבשל אבל קרא וסילקא וכרוב וכיוצא בהם שטובים מבושלים יותר מחיים כשהם חיים מברך שהכל לאחר בישולם בורא פרי האדמה * ותומי (פירוש שומים) . * וכרתי (פירוש פורט בלעז) : [א] כשהם חיים בורא פרי האדמה לאחר שבישלו שהכל :

(הג"ה) דמקשבי' נשתנו לגריעותא אפילו בשלם עם בשר ונשתבחו אין השבח מצד עצמן אלא מחמת הבשר שבהם * :

ב [ב] על [ג] המים שבישלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן אף על פי שאינו בהם אלא טעם הירק והני מילי כשבשלם בלא בשר [ד] אבל אם בישלם עם בשר מברך עליו שהכל : **ג** [ג] אם סחטן אינו מברך על אותם משקין אלא שהכל : **ד** [ו] חתכן לחתיכות קטנות לא נשתנית ברכתן מפני כך : **ה** [ז] הלפת כשהוא חי מברך עליו שהכל אם הוא מבושל או כבוש בחומץ או בחרדל בורא פרי האדמה :

רו דיני הפסק וטעות בברכת הפירות' ובו ו' סעיפים :

א [א] בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא [א] אבל אם בירך על פרי האדמה בורא פרי העץ לא יצא [ב] הילכך אם הוא מסופק בפרי אם הוא פרי עץ או פרי האדמה מברך בורא פרי האדמה · ועל הכל אם אמר שהכל יצא ואפילו על פת ויין : **ב** [ג] היו לפניו פרי האדמה ופרי העץ ובירך על פרי האדמה [ב] ונתכוון לפטור את פרי העץ יצא : **ג** [ג] כל [ד] אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה : (הג"ה) יותר מכדי דבור *) : [ה] וצריך להשמיע לאזניו ואם לא השמיע יצא ובלבד שיוציא בשפתיו ונאמרים בכל לשון [ו] ולא יברך ערום עד שיכסה ערותו במה דברים אמורים באיש אבל אשה יושבת ופניה של מטה טוחות בקרקע כי בזה מתכסה ערותה : (ועיין לעיל סימן ע"ד סעיף ד') ואפילו אם אינו ערום אם לבו רואה את הערוה או שראשו מגולה אסור לברך : **ד** [ז] כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך : אין

[ק] הגה"מ פ"ח בשם התוספות

[א] ברכות ל"ה וכת"ק [ב] שם ל"ח

* הר"י פרק כיצד מברכין [ג] שם ל"ט

[ד] טור בשם אבי"ו הרא"ש [ה] שם לדעתו

[ו] שם כנמרא

[ז] טור בש' רב האי

[א] ברכות מ' וכר' יהודה [ב] טור

[ג] ר' יונה אהא דאין ברכותיה סוות בכ' מ"א [ד] מהא דטול ברוך שם * ב"י בשם שיבולי לקט [ה] כייכתיו בסימן קפ"ה [ו] גם זה בסי' ע"ד' ברכו' מ"ג

כתב בספר עמק ברכה בדף י"א ע"א ירק שקורין נרי"ן קרו"ט בתי מברך שהכל ולאחר בישול בפה"א ודוקא כשהוא אוכל שלא מתוך הסעודה והירקות שדרך לאכלן עירב עם חומץ ושמן זית כגון אותן שקורין סלא"טין מברכין בפה"א כשהוא אוכל שלא מתוך הסעודה וירק שהוא טוב חי ומבושל משתני לגירועתא כגון ירק שקורין ייער"סוך או מה שקורין טרא"הן ועליו הם ארוכים קצת ויש בו קצת ריח או כגון כדומה לזה מברך חי בפה"א ובמבושל שהכל ילפת שקורין בל"א רו"בין ומע"רין אע"פי שאוכלין נ"כ חיין מ"מ כיון שטובים יותר מבושלים מחיין מברך חיין שהכל ומבושל פה"א וכ"ש עשב שאין ראוי כלל חי דמברך על המבושל פה"א ועשב כבוש כגון מה שקורין קומ"פסט מברך חי ומבושל בורא פרי האדמה קיטניות ופולין כשאוכלן כשהן לחים דהיינו מה שקורין בל"א ערבי"ו שוטא"ין בין חי ובין מטוגן ר"ל שרופים קצת בעשן וקורין אותן גיברעט"טי ערב"יז או אותן קיטניות שמבשלין במים בין שאוכל אותן מתוך המרק שקורין ערב"יז זו"פא או שאוכלן לאחר בישולן בלא מרק ודרך לשכוך מהן כל המים הרותחים הנשארים בקדירה לאחר בישולן עד שישארו הקטניות בקדירה חריבה יבש היה כיבן ואחר כך נותנים עליהן מלח ופלפל ואוכלין אותן כיוון שהן שלימים לקיבוה או אותן שאינם מבושלים במים כלל רק שורין אותן במים קרים עד שנשרו הוגום שלהם ולוקחים אותן מן המים ונותני' אותן על מחתה הנקובה מלולי' קטנים ומטגני' אותן בה כיוון שהן על כול' מברך בורא פרי האדמה כי טוב הוא למאכל ואשתני לנועליותא אבל האוכל קטניו' יבישים כשהן חיין מברך שהכל עכ"ל שם והנה כל מה שכתוב הוא דברים פשוטים ונכונים אך מה שכתב דעל קטניו' יבישים חיין מברך שהכל צ"ע :

רו א מ"ש אבל אם בירך על פרי האדמה וכו' · הטעם מפרש בגמרא משום דעיקר אילנא נמי ארעא · ומ"ש הלכך וכו' · כ"כ הטור ול"נ כיון דהרמ"בם ז"ל חולק ע"ז וסובר דאם בירך על פרי עץ פרי האדמה לא יצא עדיף יותר לברך שהכל דיוצא לכ"ע אף על פי שהכל הוא ברכה כוללת מ"מ משום ספק ברכה אין לברך פרי האדמה : **ב** ונתכוין וכו' · דוקא את נתכוין אבל מסתמא לא נפטר הפרי העץ : **ג** כל אילו הברכות צריך שלא יפסיק וכו' · כן משמע בפרק כיצד מברכין וכן משמע מדברי המחבר לעיל בסימן קס"ד סעיף ו' לענין ברכת המוציא אך קשה דהכא משמע דאפילו הפסיק בשתיקה הוי הפסק מדכתב המחבר סתמא שלא יפסיק וגם מדכתב הרב בהג"ה דיותר מכדי דיבור הוי הפסק והוא מירושלמי דפרק הרואה דאמרינן התם נבי ברקים היה יושב בבית הכסא אם יכול לעיוד בתוך כדי דיבור ולברך יצא ואם לאו לא יצא דמשמע התם דאפילו שתיקה הוי הפסק והתם בסימן קס"ו משמע דוקא אם הפסיק בדיבור הוי הפסק אבל אם שתק אפילו יותר הרבה מכדי דיבור לא הוי הפסק ואפשר לדחות בשה אפילו אם ההפסק הוא פחות מכדי דיבור שהוא כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי הוי הפסק אבל בשתיקה אינו הפסק אלא אם הוא יותר מכדי שאילת שלום תלמיד לרב וצ"ע לדינא ונראה דאם הפסק במה שהוא לצורך אכילה דאינו הפסק וכמו שמבואר לענין ברכת המוציא בסימן קס"ו : ומ"ש יותר מכדי דיבור וכו' · פירש יותר מכדי שאילת שלום תלמיד לרב שהוא שלום עליך רבי ועיין ביורה דעה סימן רמ"ב סעיף ט"ו :

ה [ד] אין [ס] מברכין לא על אוכל ולא על משקה עד שיביאוהו לפניו · [ט] ברך ואחר כך הביאוהו לפניו צריך לברך פעם אחרת אבל מי שברך על פירות שלפניו ואחר כך הביאו לו יותר מאותו המין או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון אינו צריך לברך : (הג"ה) וטוב ליזהר לכתחילה להיות דעתו על כל מה שיביאו לו * :

ו [ה] נטל [י] בידו פרי לאוכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד או נמאס צריך להזור ולברך אף על פי שהי' מאותו מין לפניו יותר כשברך על הראשון : (הג"ה) רק שלא היה עליו דעתו לאוכלו * : וצריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד על שהוציא ש"ש לבטלה [כ] ואם אמר כשנפל ברוך אתה ה' ולא אמר אלהינו יסיים ויאמר למדני חוקיך שיהא נראה כקורא פסוק ואין כאן מוציא ש"ש לבטלה [ל] אבל העומד על אמת המים מברך ושותה אף על פי שהמים ששותה לא היו לפניו כשבירך מפני שלכך נתכוין תחילה : (הג"ה) וע"ל סימן ר"ו אם ברך בטעות מה דינו :

[ס] רמב"ם בפ"ד מה"ב מהירושלמי [ט] טור מההיא דירושל' בסוף סי' [*] ב"י טור י"ד סי' י"ט [י] טור והרא"ש מהא דירושלמי [י'] ע"א ושאר פוסקי' [*] הגה"מ פ"ד וכל בו ואבודרה' ותמו' מהרי"ל סי' נ"כ [כ] שם לשם בירושל'

רז דין ברכה אחרונה על הפירות · ובו סעיף אחד :

א [א] פירות האילן חוץ מחמשת המינים וכל פירות אדמה וירקות וכל דבר שאין גידולו מן הארץ [א] ברכה אחרונה שלהם בורא נפשות רבות ואם אכל מכל מינים אלו מברך לאחר כולם ברכה אחת · [ב] וברכה זו חותם בה בלא שם שיחתום כך ברוך חי העולמים :

[א] ברכות ע"ל [ב] ר' ירוח' בש' תשוב' הרש"בא ותלמידי ר' יונה בשם רבם

רח דין ברכה מעין ג' אחרי (ה' מיני) פירות וה' מיני דגן · ובו י"ח סעיפים :

א [א] על חמשת המינים שהם גפן ותאנה ורימון וזית ותמרה מברך לאחריהם ברכה אחרת מעין שלש :

ב [ב] חמשת מיני דגן ששלקן או כתשן ויעשה מהם תבשיל כגון מעשה קדירה הריפות וגרש כרמל ודייסא [ג] אפילו עירב עמהם דבש הרבה יותר מהם או מינים אחרים הרבה יותר מהם מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף על המחיה [ד] אבל אם לא נתן הדגן בתבשיל אלא לדבקו ולהקפותו בטל בתבשיל :

ג [ה] כשנותנים קמח לתוך שקדים שעושים לחולה אם עושים כן כדי שיסעוד הלב מברך בורא מיני מזונות ואם לדבק בעלמא אינו מברך בורא מיני מזונות וטוב להחמיר ולגמעו בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא ופטור ממנה :

ד [ג] אכל [י] דגן חי או עשוי [י] קליות או שלוק והגרעינין שלמים אינו מברך אלא בורא פרי האדמה ולאחריו בורא נפשות : (הג"ה) והא דמברך לפניו בורא פרי האדמה היינו באוכל חטין וכיוצא בהן דראוין לאכול כך אבל האוכל שעורים שלמי' אפילו קלויין באש אינן ראויין לאכול רק ע"י הדחק ואין מברך לפניה' רק שהכל * : וחתוכפות

[א] ברכות מ"ל [ב] שם ל"ט [ג] הרא"ש שם [ד] הרש"בא ושם' ל"ט [ה] תוספות [י] ברכות ל"ו [י] מדברי תוספות והרא"ש והרי"ו בשם כפ"נ מה"ב [*] כל בו וכן משמע מדברי רש"בא שזה שהשוה קיטין לשעורין לברכה אחרונה משמע ולא בראשונה

ומ"ש וצריך להשמיע לאזניו · עיין לעיל בסימן ס"ב ובסימן קפ"ה : ומ"ש ובלבד שיוציא בשפתיו · פירש לאפוקי אם מחשב בלבו לא יצא · אבל הרמ"בם והסמ"ג פסקו דיוצא בברכות במחשב בלבו : ד אין מברכין לא על האוכל ולא על המשקה וכו' · ולא דמי לה"ש המחבר בסמוך בעומד באמת המים ושותה אע"פ שהמים ששתה לא היו לפניו כשבירך דשאני התם דבוודאי יבואו המי' לפניו אבל הכא דלמא לא יביאו לו לאכול : ומ"ש אבל מי שבירך על פירות שלפניו וכו' · גם זה מבואר בירושלמי : ומ"ש אין צריך לברך · בטור מסיים אע"פ שלא היה לפניו כשבירך לכאורה משמע דוקא כשלא היו לפניו כשבירך ומיהא קודם שאכל את כולם הביאו לפניו השאר אבל אם כבר אכל את כולם ואחר כך הביאו לפניו שאר פירות אף על פי שהם מאותו המין צריך לחזור ולברך וכן צריך לפרש בכאן דברי המחבר דאל"כ יהיו דבריו בכאן סותרים למ"ש ביורה דעה סימן י"ט ומיהא נראה לחלק בין קביעו' דאכילה לקביעו' דשחיטה שאינה קביעות כ"כ וכמו שחילק הב"י בי"ד שם ע"ש : ומ"ש וטוב ליזהר : והב"ח כתב דאם לא היה נזהר להכין דעתו על כל מה שיביאו לפניו אם הביא לפניו מין אחר אף על פי שעדיין נשאר לפניו מן מין הראשון צריך לחזור ולברך דלא כדעת המחבר ע"ש · ועיין בספר עמק ברכה דף י"ד וז"ל אפילו לא היה דעתו בתחלה על כל מה שיביאו רק בשהוא בירך בירך סתם ואפילו הוא אוכל בביתו אפ"ה אין צריך לחזור ולברך כשיביאו לו בבי בתו או הוא עצמו עוד כל זמן שלא הסיח דעתו בביתו מלאכול עוד בשעת הברכה משמע מסתימות דבריו דאפילו לא נשאר מהראשונים וכ"כ הלבוש : ה נטל פירי וכו' · והיינו דוקא בב"הג אבל אם היה לפניו נ' תפוחים ונתן עיניו באחד לאכלה ואחר כך נראה האחרת יותר יפה א"צ לחזור ולברך וכ"כ בתשובות הר"ם מטראני ח"א סימן רכ"ד : ומ"ש מפני שלכך נתכוין תחלה וכו' · כלומר דמתחלה כיון לברך על המים שיבואו לפניו אחר הברכה · כתוב בספר חסידים בסימן תתכ"ב אדם שיש בידו אגוז אחד אל יברך פרי העץ ואחר כך ישבר האגוז שמא התליע הגרעין או נרקב עד שאינה ראויה לאכילה ונמצא שבירך לבטלה עכ"ל וכתב עליו בספר עמק ברכה וז"ל וכ"ל דבקט אגוז כי אם הבא"ש ורמה היתה בו אינה ראויה לכלום והוי ברכה לבטלה משא"כ פירי שאף אם התליעו עם כל זה לא בירך לבטלה בשביל קליפה החיצונה ועליה חל הברכה נ"כ ועל כן יותר טוב לברך על הפירי כשהיא שלם משהוא מתוך דבל מילי שלם עדיף עכ"ד וכ"ל דהכל לפי ענין דפעמים נ"כ פירות אם התליע לא תגלא לאכילה כלל והמכם עיניו בראשו לברר ענייניו על נד היותר טוב · כתב בספר חסידים אם בירך אדם על כוס של מים ואמרו עתה התקופה נופלת ימתין ואל ידבר עד שידע שעברה התקופה ואז ישתה עיין שם סי' תתכ"ד וכתב עוד שם אם בירך על המים ושמע שיש מת בעיר ישתה מאותו המים וישפוך השאר ע"כ בלמד מדבריו דס"ל בתקופה דיכול לשתות המים אחר נפילת התקופה אף על פי שהיו המים תלושים בשעה שנפלה התקופה ואין המנהג כן ולפי הסכנה דידן יש להחמיר שלא לשתות מפני הסכנה וה"ה לענין מת דקי"ל מפני דמ"ה מטיל במים ס"ה ולא מטעם שיתפרסם שיש מקרה מת ועיין בכ"ג מה"ק :

רז א מ"ש ברכה אחרונה וכו' · וכתב הב"ח דכוסח הברכה על כל מה שבראת והגורסים ועל בוי"ו טועים הם וכ"כ מהרש"ל ודע דשיעור לברך ברכה אחרונה באכילה בכזית ובשתי' כדי רביעית ואם צריך שלא לשהו' בנתיי' כדי אכילת פרס איכא פלוגת' בין רבוותא ועיין בספר כ"נ מה"ק דיחלק בין ברכת הכהנין לאכילה בי"כ לקמן בסימן תרי"ב דהתם ביתובו דעתא תליא מלתא וביותר מכדי אכילת פרס לא מתיתבי דעתא אבל הכא בהנאה תליא כיון שהתיך נהנה רביעית או כזית גם ביותר מכדי אכילת פרס מצטרף ולמעשה צ"ע :

רח א מ"ש על חמשת המינים וכו' · והטעם דקבעו להם ברכה בפני עצמן משום דחשובים הם שהרי הכתוב משתבח בהם א"י : ומ"ש ותמרה הוא דבש האמור בפסוק וכוונתו על דבש הזב מהתמרים : ב חמשת מיני דגן · גם זה מבואר שם גם הבא הטעם משום שנשתבח בהן א"י דחיטה ושעורה האמורים בפסוק הם חמשת מיני דגן כי בכלל חטה הוא כוסמין כי מין חטה הוא ושיבולת שועל ושיפון הוא בכלל שעורה כי מין שעורים הוא והא דקבעו חכמים מיני דגן יותר ממיני פירות שהרי מיני פירות לא נשתנו ברכתן בברכה ראשונה ואילו משתנו גם בברכה ראשונה משום דיש להם שני מעלות חדא שנשתבח בהן א"י ועוד יש להם מעלה כי עליהם יחיה האדם וגם מצינו דהתורה חלק להם חשיבות משאר מינים לענין אם עשה מהן פת שמברך עליהם ברכת המזון : ומ"ש אפילו עירב עמהם דבש הרבה יותר מהם · כ"כ שם הרא"ש וז"ל שאפילו רובו ממין אחר כיון שעיקרו מה' מינים מברך עליו בה"מ משמע מדבריו דוקא אם העיקר מחמשת המינים אבל אם אין העיקר מחמשת המינים מברכין על העיקר כי כלל גדול כ"ש עיקר ועמו טפילה מברכין על העיקר ופוטר את הטפילה אך מדברי הרש"בא לא משמע כן וז"ל הרש"בא שם על הא דאמרינן דובשא עיקר פירש רובו דבש ומיעוטו סולת ולאו כתי עיקרו ממש' דבש וסולת להטעימו ולהכשירו מברכין על הסולת כדאיסקנא ולא דמי ללפתא דאע"ג דמפשי ביה קמחא לא מברכין עליה שהכל דהתם משום דקמחא לאו להכשיר ולמיהב ביה טעמים מערבין ביה אלא לדבוקי בעלמא אבל הכא דלאכשורי תבשילא איהי עיקר ועליה מברכין עכ"ל משמע מדבריו אפילו אין המחשה מינים עיקר אלא דלאכשורי תבשילא כאין מ"מ מברכין בה"מ וכן נראין דברי המחבר מדכתב סתמו אפילו עירב עמהם וכו' משמע דבכל ענין מברך בה"מ ולא קשיא יהא דאמרינן כ"ש שהוא עיקר ועמו טפילה וכו' דמברכין על העיקר דאפשר דמשום דדברי אילו חשובים הם מאוד הם נחשבים עיקר לעולם חוץ מאם לא נתן אותם בתבשיל כי אם לדבק וכמו שביאר המחבר : ומ"ש ואם לא נתן אלא לדבק וכו' · פירש ואז אפילו הדגן הוא הרוב אין מברכין בה"מ כי אם על התבשיל אם מין אילן בפ"הע ואם הוא מן האדמה בפ"הא וכן מבואר בדברי הב"ח :

ד אכל דגן חי או עשוי קליות וכו' · והגרעינים שלימים והטעם דכיון דגרעינים עדיין שלימים עדיין הם בברכתן פרי האדמה ואם הן חיין אפילו כתוש מאוד מברך עליהם פרי האדמה ותרווייהו בעינן שיהא שלוק ולא יהא שלם : ומ"ש בהג"ה אפילו קלויין באש וכו' · משמע דגם בכוסם השעורים חיין מברך שהכל והוא כדעת הב"י ולאפוקי מדעת אבודרהם דכתב שאין לברך עליהן כי מאכל בהמה הוא ולא ק"ל כוותיה כי אע"פ דמאכל בהמה הוא מ"מ כיון שהקיך

ם והתוספות נסתפקו אם יברך לאחריו ברכה מעין שלש ולכך כתבו שנכון שלא לאוכלו אלא בתוך הסעודה ויפטרנו ברכת המזון:

ה ד קמח ט אפילו של חיטים מברך עליו שהכל ואחריו בורא נפשות י לא שנא נטחן דק דק לא שנא נטחן קצת ועדיין יש בו טעם של חיטים לא שנא קמח של קליות: **ו** כ קמח של אחר מחמשה מיני דגן * ששלקו (פירוש בשלו הרבה) ועירבו במים או בשאר משקין אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכיל' * וללועסו (פירוש לטחון אותו בפה): ה מברך בורא מיני מזונות ואחריו על המחיה ואם היה רך כדי שיהיה ראוי לשתייה מברך עליו שהכל ואחריו בורא נפשות: **ז** ל * הכוסס (פירוש האוכל) את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה ואחריו בורא נפשות ואם בשלו: (הג"ה) עד שנתמעך *: או שטחנו ועשה ממנו פת י מברך עליו בורא מיני מזונות ואחריו בורא נפשות מ והוא שלא יהא מעורב עם דבר אחר אלא אורז לבדו ואם עירב ממנו בתבשיל אחר והתבשיל האחר הוא נ הרוב מברך עליו כברכת אותו תבשיל: **ח** ז על ס פת דוחן ופניז או של שאר מיני קטנית מברך שהכל ואחריו בורא נפשות:

(הג"ה) המעשה תבשיל משאר מיני קטנית אם נשארו שלמים וטובים מבושלים כמו שהן מברך בורא פרי האדמה ואם נתמעכו לגמרי או שאינן טובים מבושלין כשהן מברך שהכל *:

ט ע עירב קמח דוחן ושאר מיני קטנית עם קמח של חמשת מיני דגן ובשלו בקדירה מברך בורא מיני מזונות ועל המחיה ואם עשה ממנו פת מברך המוציא וברכת המזון פ ודוקא שיש באותו קמח מחמשת מינים כדי שיאכל ממנו כזית דגן בכדי אכילת פרס אבל אם אין בו זה השיעור מחמשת המינים אינו מברך לבסוף ברכת המזון אלא בתחילה מברך המוציא כיון שיש בו טעם דגן אף על פי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס ולבסוף על המחיה ואם בשלו בקדירה מברך תחילה בורא מיני מזונות ולאחריו בורא נפשות: **י** ח בברכה צ אחת מעין שלש של פירות דחוצה לארץ חותם על הארץ ועל הפירות ובא"י חותם על הארץ ועל פירותיה ק ואם בח"ל אוכל מפירות הארץ חותם גם כן ועל פירותיה: **יא** בברכה מעין שלש דיין ר אינו חותם על הגפן ועל פרי הגפן אלא על הארץ ועל פרי הגפן ט או על הארץ ועל הפירות: **יב** ש מזכירין בה מעין המאורע בשבת ויום טוב וראש חדש אבל לא בחנוכה ופורים י אם ת אכל פירות משבעה מינים ואכל מיני מזונות ושתה יין יכלול הכל בברכה אחת ויקדים המחיה ואחר כך הגפן ואחר כך העץ ויאמר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ וחותם על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות: **יג** א אם אכל פירות משבעה המינים ואכל תפוחי' אינו צריך לברך על התפוחים בורא נפשות יא שגם הם בכלל ברכת על העץ שגם הם פרי עץ הם ב אבל אם אכל תפוחים ושתה יין צריך לברך בורא נפשות על התפוחים וכ"ש אם אכל בשר או פרי האדמה ושתה יין או אכל משבעת המינים שצריך לברך על כל אחת ואחת והוא הדין אם אכל בשר ודגים ואכל מחמשת מינים אין ברכת על המחיה פוטרת את הבשר ואת הדגים: **יד** ג שתה יין וברך בורא פרי הגפן ואכל ענבים צריך לברך עליהם בורא פרי העץ וכן בברכה אחרונה צריך להזכיר על העץ ועל פרי העץ: **טו** ד אם בדיעבד יב בירך על הענבים בורא פרי הגפן או אחריהם על הגפן יצא: **טז** ה שתה יין ומים אין לו לברך על המים בורא נפשות שברכת היין פוטרתן כשם שבברכה ראשונה יין פוטר כל מיני משקים: **יז** ברכת שלשה ו אינה פוטרת מעין שלשה שאם אכל דייסא * אין ברכת המזון פוטרתו יג אבל ביין ברכת שלשה פוטרתו שאם בירך על היין ברכת המזון במקום על הגפן וחוא הדין אם בירך על התמרים ברכת המזון במקום על העץ יצא ואפילו לא אמר אלא ברכת הזן בין על היין בין על התמרים יצא ז ואם נזכר עד שלא חתם ברכת הזן יתחיל ועל שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ויסיים ברכה דמעין

שלשה

מתוך כהנה מהן יברך עלייהו: ומ"ש אלא בתוך הסעודה וכתב הב"ח ולכן יש ליזהר לפי המנהג שאוכלים בסכת פורה החיטי' שליימים מבושלים וכן בכל השנה שעורים שליימים ומבושלים שקורין גערש"טין שליימים וכן גרי"ן מבושלי' שאין לאכלן אלא בתוך הסעודה משום ספק ברכה אחרונה: כתבו התו' היכא דאדם מסתפק בברכה ראשונה יש לו לברך ברכת שהכל ואין צריך להמתין ולאכול תוך הסעודה אבל בספק ברכה אחרונה צריך להמתין ולאכול תוך אכילה כי אין תקנה לספק ברכה אחרונה או לאכול עמו דברים שודאי ברכתן על המחיה ודברים שודאי ברכתן בורא נפשות רבות: **ד** קמח אפילו של חיטים וכו' מברך שהכל משמע דגם בשל שעורים מברך שהכל וכן כתב הרב בהג"ה לעיל סימן ר"ד אע"ג דאמרינן דקשה לקוקייני מ"מ כיון דמתהני מיניה מברכין עליו: ומ"ש מברך בורא מיני מזונות וכו' וכתבו שם התוספות דאפילו אינו אוכל אותו אלא לרפואה בעי ברוכי כיון דמתהני בעי ברוכי: **ו** מברך עליו בורא מיני מזונות. הטעם משום דכל מידי דמזין זן מברכין בורא מיני מזונות ודוקא כשנתמעך אבל אם הוא שלם אחר הבישול מברכין עליה פרי האדמה כמו שמבואר לעיל בסעיף ד' לענין דגן וכב"ח נסתפק בזה וכתב דאין לאכול האורז אלא בתוך הסעודה מחמת ספק זה ול"נ דהא כתב הטור בהדיא בשם התוספות דמשום ברכה ראשונה אין להמתין לאכול תוך הסעודה דהא ק"ל על כולם שאמר שהכל יצא: ומ"ש ואחריו בורא נפשות וכו'. הטעם משום דלא תקנו ברכה מעין ג' אלא על שבעה המיני' שנשתבחה בהן א"י ונם אם עשה מהן פת אינו מברך ברכת המזון לפי שלא חייבו תורה לברך ברכת המזון אלא על פת שהוא מחמשת המינים: ומ"ש אלא אורז לבדו וה"ה אם הוא הרוב ונקט האורז לבדו לאשמעינן רבותא דאפ"ה אין מברכין ברכה אחרונה כי אם בנר ועי"כ נ"ל כן דאל"כ סתרו דברי המחבר אהדדי במה שכי' ואם עירב ממנו בתבשיל וכו' דמשמע דאם האורז הוא רוב מברכין במ"מ ונם הב"ח הקשה עליו קושיא זו ומה שנראה לענ"ד כתבתי: ומ"ש והתבשיל האחר הוא הרוב. כ"כ הרא"ש ונא לאפוקי אם האורז הוא הרוב דמברך עליו במ"מ והב"ח חולק פ"ז ופסק דבתערובת אפילו הרוב הוא אורז אין מברכין במ"מ: **ז** על פת דוחן ופני זו. והו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דדוחן הוא כשאר מיני קטניות ומשמע דקאי על הפת. מברך שהכל משו' דלא שכיחי אינשי למיפא אפילו פת ולפיכך מברך שהכל אבל כאוכל דוחן מבושל בתבשיל מברך פרי האדמה: ומ"ש ואם נתמעכו לגמרי וכו'. כ"כ הב"י ומסיים דכיון דנתמעכו לגמרי דאין זה דרך אכילתן מברך עליהם שהכל ומשמע במיני קטניות שדרכם להתמעכו לגמרי ואדרבה טובים הם כנתמעכו כגון ארבי"ז מברך בורא פרי האדמה ובפסק ברכה כלל נ' פסק דמברך על ארבי"ז שהכל ואין דבריו נראין דהא עיקר זריעת הקטניות הוא בשביל לאכלם בענין זה ועי"כ יש לברך עליה בורא פרי האדמה: ומ"ש ולבסוף על המחיה וכו'. ומשמע דס"ל לענין ברכת על המחיה לא בעינן שירף בכדי אכילת פרס ועיין מ"ש בסמוך בזה לענין בכ"ר: ומ"ש ואחריו בורא נפשות וכו'. נפ"ז נ"ל לעיל בסעיף ח' דאם עירב בשאר מיני' דמברך בסוף על המחיה בזאיכא כזית בכדי אכילת פרס וכ"ע: **ח** בברכה אחת מעין שלש וכו'. נוסח הברכה הוא מבואר וכתב הטור דברכה זו מעין שלש על המחיה הוא מעין ברכת הזן ועל ארץ חמדה הוא ברכת הארץ רחם מעין בונה ירושלים כי אתה טוב ומיטב מעין ברכת הטוב והמטיב וקורין אותה מעין שלש מפני דשלש הם דאורייתא: ומ"ש חותם גם כן ונראה דה"ה אם אוכל בא"י מפירות דח"ל דחותם גם כן בתם על הארץ ועל הפירות וכתב הב"ח בפירוש הר"ר יונה דאם אוכל בח"ל ומסתפק אם הפירות הם מא"י חותם גם כן בתם ואינו משנה הברכה מחמת ספק וה"ה אוכלא בא"י נ"כ אינו משנה מספק וחותם על הארץ ופרותיה: **ט** או על הארץ ועל הפירות. והו דעת הרא"ש גם ז"ל דסובר דלא הזכירו ליחד היין בפני עצמו אלא בפתיחת הברכה אבל לא בחתימה והעולם נוהגים כדעת הראב"ד והר"ר יונה ז"ל וכן כתב הרשב"א ז"ל דכן עמא דבר: **י** אם אכל פירות משבעה המינים וכו'. וכתב הטור גלא הוי חתימה מעין שתים שהארץ מוציאה המחיה והיין והפירות: **יא** שגם הם פרי עץ וכו'. כלומר לאו מטעם דברכת מעין שלש היא חשובה וברכת בנ"ר אלא מפני שמזכיר הפרי עץ הלכך כולל כל מה שאכל מפרי העץ: ומ"ש אבל אם אכל תפוחים ושתה יין. הרשב"א מחלק בין אם בירך וסיים על הגפן ועל פרי הגפן דאז אינו פוטר את בנ"ר משום הגפן ופרי הגפן אבל אם סיים על הארץ ועל הפירו' פטור אבנ"ר דגם שאר הפירות בכלל: ומ"ש וה"ה אם אכל בשר וכו'. כ"כ הרא"ש והטעם כתב הבית יוסף משום דאף על גב דמיני בשר ודגים מזין אינן מ"מ לא סעדי הלב כמו חמשה מינים. וב"ח כתב הטעם משום דלא דמי לחמשת המינים שהם מגדולי הארץ ועיין מ"ש מזה בסמוך בס"ו:

יב בירך על הענבים וכו'. פירש לאפוקי אם בירך על היין בורא פרי הגפן ונתכוין לפטור גם את הענבים שאינו יוצא גם בדיעבד ומייתי דעת הר"ר יונה והביא הב"י שגם בכה"ג פטור מברכת ענבים וכן נראה להלכה: **יג** אבל ביין ברכת המזון פוטרתו וכו'. הטעם דעל היין היה ראוי

לקבוע

ם שם ובשם הירושלמי ושאר פוסקי'
ט ברכות ל"ו וכרי
כחין י הרא"ש שם
לדעת הרי"ף
כ שם ל"ח
וכאוקימתא דר"ס
קפלא
ל שם ל"ז וכתכוי'
* נ"י בשם הרא"ש
והר"י
מ הרי"ף וכלב
ושבולי שם
נ הרא"ש שם
ס הרי"ף שם
והרמב"ם בפ"ג
ומשמעות' הגמ' שם
* וכן כי' הב"י
דברי הטור
ע א"ח והרא"ש
פ רבי יונה
צ ברכות מ"ד
ק הרשב"א שם
ר ר' יונה והרא"ש
והרא"ש בכד ש תוס'
בברכות מ"ד בש'
ס' המיימוני
והירושלמי וכ"כ
הר"ר יונ' והרא"ש
ושאר פוסקי'
ת רמב"ם כ"מ ור'
יונה והרא"ש
והרשב"א שם בש'
ר"מ א רמב"ם שם
והרא"ש שם ב טור
בש' אבי הרא"ש
ג שם בשם רבי
יחיאל אחיו בשם
אביו הרא"ש ד שם
ה שם
ו ב"י בש' ר' יונה
ז הרא"ש

שלשה: יח ט לא יכלול על הספק שום תוספת בברכה מעין שלש אף על פי שאינו מוסיף שם ומלכות: (פירוש כגון שנסתפק ספק אם ברכתו על הגפן וכו׳ או בורא נפשות רבות וכו׳ לא יאמר דבר שברכתו בורא נפשות רבות ודבר שברכתו על העץ ויכלול עמו גם כן על הגפן ועל פרי הגפן וכו׳ מספק) (וע"ל סעיף ט"ז):

רט דין טעות וספק בברכת היין · ובו ג׳ סעיפים:

א א לקח א כוס של שכר או של מים ופתח ואמר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם על דעת לומר שהכל וטעה ואמר בורא פרי הגפן אין מחזירין אותו מפני שבשעה שהזכיר שם ומלכות שהם עיקר הברכה לא נתכוון אלא לברכה הראויה לאותו המין ב ויש אומרים שאם לקח כוס שכר או מים וסבור שהוא של יין ופתח ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם על דעת לומר בורא פרי הגפן ונזכר שהוא שכר או מים וסיים שהכל יצא: (הג"ה) וכל שכן אם היה בידו יין וסבר שהוא מים ופתח אדעת לומר שהכל ונזכר ובירך בפה"ג שיוצא שהרי אף אם סיים שהכל יצא*:

ב ב לקח ג כוס של שכר או מים ובירך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן ותוך כדי דיבור נזכר שטעה ואמר שהכל נהיה בדברו וכך היתה אמירתו ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן שהכל נהיה בדברו יצא: (הג"ה) ואם היו אחרים שותים ג"כ יין לפניהם ודעתו ג"כ על יין שהיה סבור שבכוסו יין ובירך בפה"ג ונמצא אח"כ שבכוסו מים או שכר כשחוזר ושותה אחר כך יין אין צריך לחזור ולברך ויוצא בברכ׳ שבירך על כוסו אף על פי שהיתה בטעות דהא דעתו היה לשתות גם כן שאר יין גם הוציא האחרים ששותין שם ולכן ברכתו ברכה*:

ג ג כל ד הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף חוץ מברכת המזון מפני שהיא של תורה:

ט תרומת הדשן
א ברכות י"ב לפי הרמב"ם בפ"ח מהלכות ברכות
ב רש"י ותוס׳ שם ושאר פוסקים
* טור
ג הרי"ף לפי כי׳ הרא"ש וכ"כ המרדכי בש"ר מ
* תשובת מהרי"ל סימן נ"ב
ד הרמב"ם שם

רי האוכל פחות מכזית מה דינו · ובו ב׳ סעיפי׳:

א א האוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין א ולאחריו אינו מברך כלל ב ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו כגון גרגיר של ענב או של רימון שמברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית לכך נכון ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית: (הג"ה) ולא מקרי בריה אלא אם אכלו כולו כמות שהוא אבל אם לקח הגרעין ממנו לא מקרי ברי׳*: ב ויש ג מסתפקים עוד ג בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותה על כזית ד לכן טוב ליזהר שלא לשתות (אלא) פחות מכזית ד או רביעית:

ב הטועם את התבשיל ה אינו צריך לברך עד רביעית ה ואפילו ו אם הוא בולעו וי"א ו שאם הוא בולעו טעון ברכה ולא פטרו את הטועם אלא כשחוזר ופולט ואז אפילו על הרבה אינו צריך ברכה: (הג"ה) ו וספק ברכות להקל:

ריא דיני

א תו׳ בברכו׳ ריש ד׳ ל"ט והרמב"ם פ"ג מה"ב והרא"ש והרשב"א שם
ב תו׳ שם והרא"ש והרשב"א ור׳ יונה להשוות הירושלמי עם תלמוד שלנו
* הר"י בר׳ כיצד מברכין וב"י בשם רשב"א
ג תו׳ בסוכ׳ ד׳ כ"ו וביומא ע"ט
ד הר"א בפ"ז דברכות
ה שם ד׳ י"ד
ו ממשמעו׳ הרי"ף והרמב"ם בפ"א מה"ב
ו תו׳ בש"ר מ"א ושאר פוסקים

לקבוע לו שלש ברכות בפני עצמו אי לאו משום דלא קבעי אינשי עלייהו ועל כן בדיעבד יצא והטעם משום דהיין מזין זן וגם מסעד סעיד:

רט א מ"ש לקח כוס של שכר וכו׳ · כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות ברכות: ומ"ש ויש אומרים וכו׳ · כ"כ הטור בשם רש"י ז"ל ואע"פ שנראה כסותר דברי הראשוני׳ דתולה הכל בכונ׳ המברך בשעה שהזכיר שם ומלכות וכאן לא היה כוונתו בשע׳ שהזכיר שם ומלכו׳ על מה שמברך מ"מ בשביל שפסק שאינו חוזר ומברך משו׳ דלכל א׳ מן הפי׳ יש להם פנים בשיטת הש"ס וקי"ל בספק ברכה להקל והב"ח כתב על דברי רמב"ם אילו שלא כ"כ אלא בסבר היוצא מן היין וכתב שכן הישב הוא עניו לאחכמי לגביל וכ"כ בעל המאור וצ"ע לדינא: ב לקח כוס של שכר וכו׳ · ונראה דה"ה בכאן ג"כ כשהוא לקח בידו כוס של יין וסבור שהוא מים ואמר שהכל בה"נ דיצא שהרי אם לא אמר רק שהכל היה יוצא וכ"כ הטור בהדיא: ומ"ש דהרי היה דעתו וכו׳ · כלומר דאי לא"ה הרי הוא כמו מי שבירך על הפירי ונפל מידו דחוזר ומברך: ומ"ש גם הוציא · כלומר אחת משתים בעינן או שמכוין להוציא אחרים או שהוא בעצמו היה רוצה לשתות עוד יין: ג כל הברכות וכו׳ · זו היא דעת הרמב"ם דס"ל דכל הברכות כולן אפילו ברכה דמעין שלש אינה רק מדרבנן ולפיכך ק"ל בספיקא להקל אבל הרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם וס"ל דברכה מעין שלש הוא מדאורייתא ולכן יש לכל ירא שמים שלא לידו ספק הזה להביא את עצמו לידי חיוב ברכה כדי לצאת ידי כולם:

רי א מ"ש ולאחריו אינו מברך כלל · הטעם דלא תקינו ברכה אחרונה אלא באכילה שהוא כזית כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת וכל הברכות ילפינן מברכת המזון ועיין שיעור כזית לקמן בהלכות פסח: ומ"ש ויש מסתפקים וכו׳ · ומשמע מדברי פוסקי׳ דוקא אם אוכל הבריה כמות שהוא אבל אם מרסק אותה קודם אכילה ודאי דאין צריך לברך וזה שרימז המחבר בכאן במ"ש דבר שהוא כברייתו וכו׳ · ונראה עוד מדברי הר"ר יונה דדבר שאין דרכו לאכלו בשלימות אפילו אם אכל בשלימות ג"כ אין להסתפק בו ובעינן דברים שדרכם לאכל׳ בשלימות ואכלם כך שלם · אכן מדברי שאר פוסקים לא משמע כן אלא אפילו דברים שאין דרכם לאכלם בשלימות והוא אכל אותם שלם יש להסתפק: ומ"ש אבל אם לקח הגרעין וה"ה אם חתך ממנו כ"ש ג"כ לא מקרי ברי׳ דלא מחמירין לענין ברכה יותר מלענין איסורין דקי"ל חתך כ"ש לא מקרי ברי׳ לענין להתבטל אפי׳ בא׳ וכמו שמבואר ביורה דעה: ב ויש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של יין וכו׳ · כ"כ התוספת פרק הישן דף כ"ו ובפרק בתרא דיומא דף ע"ט וספק הוא משום דדרשינן ושבעת זו שתיה אם כן בעינן שתיה כדי שביעה ולא הוי שביעה בפחות מרביעית או שמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתי׳ כלומר ושביעה דשתי׳ אפשר שהוא כשיעור זית ודע הא דמסתפק אם השיע׳ כזי׳ ע"כ נ"ל במה שיוצא במים לכלי מלא משקה זית אבל א"ל שיהיו כקרטי׳ שיעמדו על זית א"כ מה מסתפק בכאן הא איתא בהדיא ריש פרק המוצא יין דרביעית יין לא כשנקרש עומד על כזית ודוק כל והמצאתי בספר עמק ברכה בהג"ה: ג בברכה אחרונה של יין וכו׳ · כ"כ גם כן הטור ונ"ל הטעם של הטור משום דס"ל דברכת היין היא מן התורה וכמו שכתב בסוף סימן ר"ט דברכה מעין שלש דשבעה מינים היא מן התורה ולפיכך ס"ל דיש להחמיר בספק אבל בשאר משקים דברכה אחרונה שלהם אינו אלא מדרבנן אין להחמיר בספק ומותר לשתות פחות מרביעית דספיקא דרבנן לקולא ואפילו לכתחילה עבדינן אך על דברי המחבר יש לתמוה דהוא פסק לעיל בסוף ר"ט כדעת הרמב"ם דברכה אחרונה דשבעה מינים היא גם כן מדרבנן אם כן ע"כ ס"ל דגם באילו שהם מדרבנן יש למנוע שלא תבוא לידי ספק וא"כ ליזה העתיק בלשונו ברכה אחרונה של יין וצריך לומר דלאו דוקא נקט יין אלא לרבותא אפילו בשתיית יין שהוא דבר חשוב ג"כ יש להסתפק דליכא בעינן דוקא שיעור רביעית ונ"ע: ד או רביעית · יש לתמוה למה צריך רביעית בשני חלקי רביעית כגון דהא הספק הוא דלמא בעינן כדי שביעה שהוא כביצה ושיעור רביעית הוא ביצה ומחצה והכי מוכח משמעתתא דחשבון יש של שלמה ונ"ע וכ"כ בספר עמק ברכה בשם הרי"א מפראג וז"ל שיעור רביעית הוא ביצה ומחצה והוא רביעית הלוג שהוא ששה ביצים ובמהרי"ל בסדר אגדה כתב דשיעור רביעית הוא כמעט מלא ב׳ קליפת ביצה תרנגולת · וכתב בעמק ברכה דאידי ואידי חד שיעור הוא דכשמערין בהטלת ביצה שלימה לתוך המים ועוד מקנה המים שיוצאים הם ממלאים שני קליפה ביצה:

ה ואפילו הוא בולעו · כתב כן לדעת הרמב"ם אך לשון אפילו אינו מדוקדק דמשמע דגם באינו בולעו ג"כ שיעור עד רביעית אבל ביותר מרביעית צריך ברכה וזה לא משמע מדברי הרמב"ם דס"ל דטועמת דאמרינן בגמרא איירי בבולע יש לומר לדבריו בשאינו בולע אפילו הרבה אינו צריך ברכה וכן נראה לי לדינא דאם טועם ואינו בולע אפילו הרבה יותר מרביעית אינו צריך ברכה כיון שאין בני מעים נהנין וכ"כ הרא"ש והמחבר כתב דין זה כדעת י"א דמשמע דלפי דיעה ראשונה אין הדין כן וז"א וכמו שכתבתי: ומ"ש שאם הוא בולעו וכו׳ · כלומר כ"ש טעון ברכה כיון שהנהנה אפילו אינו מכוין אלא לטעימה בעלמא כיון שבני מעים נהנין צריך ברכה: ו וספק ברכות להקל וכו׳ · כלומר דאם טועם ובולע אפילו הרבה יותר אינו צריך ברכה ואם טועם ובולע בעינן דוקא רביעית אבל בפחות אינו מברך ונראה לי דלכתחילה אין לו לטעום ויבלע אפילו פחות מרביעית אך אם כבר טעם לא יברך ונ"ל עוד דכל זה איירי במתכוין לטעימה אבל אם אינו מתכוין לטעימה אף על פי שהוא פחות מרביעית מברך עליו תחלה וכמו שביאר המחבר בסעיף א׳ דאפילו בשותה פחות מרביעית מברך עליו תחלה ואם אוכל משום טעימה לא נתבאר בדברי המחבר ונ"ל דשיעור הוא בכזית וכמו דפליגי הפוסקים לענין שתיה בשיעור רביעית כך הוא פלוגתייהו לענין אכילה בשיעור כזית למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולמעשה צ"ע:

ריא מ"ם

ריא דיני קדימה בברכת הפירות ובו ו׳ סעיפים:

א [א] היו לפניו מיני פירות הרבה אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה [א] מקדים מין שבעה אף על פי שאינו חביב כמו המין האחר ואם אין ביניהם ממין שבעה מקדים [ב] החביב [ג] ואם אין ברכותיהם שוות אפילו יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית איזה מהם שירצה יקדים [ד] ואפילו אינו חביב [ה] ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו אפילו אם עתה חפץ במין השני:

ב [ו] ולהרמב״ם אם היה מין אחר חביב לו יותר בין שברכותם שוות בין שאינם שוות בין שיש בהם ממין שבעה בין שאין בהם ממין שבעה מקדים [ב] החביב לו אז באותה שעה ואם אינו רוצה בזה יותר מבזה אם יש ביניהם משבעת המינין עליו מברך תחלה:

ג [ז] הביאו לפניו דבר שברכתו בורא פרי העץ ודבר שברכתו שהכל בורא פרי העץ קודמת [ג] שהיא חשובה שאינה פוטרת אלא דבר אחד וכן בורא פרי האדמה ושהכל בורא פרי האדמה קודמת ואם הביאו לפניו בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה [ח] איזה מהם שירצה יקדים [ט] ויש אומרים שבורא פרי העץ קודם:

ד [ד] כל הקודם בפסוק ארץ חטה ושעורה קודם לברכה וארץ בתרא הפסיק הענין וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא הילכך תמרים קודמים לענבים שזה שני לארץ בתרא וזה שלש לארץ קמא: (הג״ה) ודוקא שאוכל ענבים כמות שהן אבל אם עשה מהן יין שקובע ברכה לעצמו בורא פרי הגפן חשובה והיא קודמת לברך עליו תחלה אבל מעשה קדירה מחמשת מיני דגן היא חשובה יותר מברכת היין כל הנאמר סמוך לארץ קמא קודם למה שנאמר סמוך לארץ בתרא לאחר שטוה לו בסמיכה לארץ *:

ה [כ] הא דחטה ושעורה קודמים דוקא כשעשה מהם תבשיל או פת אבל כוסס חטה שברכתו בורא פרי האדמה אינה קודמת לברכת בורא פרי העץ:

ו [ל] היה לפניו תבשיל מקמח כוסמין ושבולת שועל ושיפון וגפן ותאנה ורמון כיון דמברך על התבשיל בורא מיני מזונות ברכתו קודמת

[א] ברכות מ׳ ומ״א וכר׳ יהודה כה״ג ור׳ יוחנן ונרס״ב ס׳ כס׳ התו׳ והרא״ש כד וש״פ [ב] תו׳ והרא״ש שם [ג] שם בגירסא [ד] הרי״ף והרמב״ם שם והרא״ש שם [ה] תוספ׳ ור׳ יונה והרס״ב כס׳ ר׳ האי וכיו״ק [ו] שם כס״א יוה״כ וכתכינים [ז] ברכות ל״ח כעוכד׳ דבר קברא כי׳ רש״י ותו׳ שם [ח] רש״י והרי״ף [ט] הרא״ש בס׳ כה״ג [י] ברכות ע״א

* טור [כ] טור בשם כה״ג ושאר פוסקי׳

[ל] שם

ריא א מ״ש מקדים מין שבעה וכו׳ · הטעם כיון דנשתבח בהן א״י ראוי להקדימו בברכה: ומ״ש ואם אין ברכותיהן שוות וכו׳ · הטעם כתב הרא״ש דכשברכתן שוה האחד פוטר את חבירו או מסתברא לברך על שבעה המינים ולפטור את השני אבל כשצריך לברך על כל אחד ואחד לא שייכי זה לזה כלל כיון שצריך לברך על השני אחר אכילת הראשון הלכך על איזה מהן שירצה יברך תחלה ולפ״ד נ״ל הא דכתב המחבר בסיום סעיף ד׳ כל הקודם בפסוק קודם בברכה אע״כ כ״ש מה שאינו נזכר כלל בקרא שיש להנזכר קדימה לענין ברכה דהת׳ איירי כשהברכות שוות אבל כשאין הברכות שוות ודאי דיכול להקדים מה שירצה: ומ״ש כגון צנון וזית כקט כגון וזית לאפוקי מין שמברכין עליו שהכל דמחויב להקדים פרי עץ וכדלקמן בסמוך סעיף ג׳: ומ״ש ואפילו אינו חביב וכו׳ · כלומר ואפילו המין השני הוא משבעה מינים וגם הוא חביב לו יותר אפ״ה יכול לברך על השני והא דכתב המחבר בסמוך סעיף ג׳ הביא לפניו דבר שברכתו פרי עץ ודבר שברכתו פרי האדמה די״א דמקדים פרי עץ וכאן סתם בזית וצנון דמברך על איזה שירצה אף על גב דזית הוא פרי עץ וצנון הוא פרי האדמה נ״ל דהכא אזלא לשיטת דעה ראשונה וכמו שסתם כאן נ״ל עיקר: ומ״ש ויש אומרים שגם בכאן צריך להקדים החביב כלומר אפילו אם פרי האדמה שהוא הצנון חביב יברך עליו ומכ״ש אם הזית חביב דמברך עליו והא דכתב לקמן דפרי עץ קודם היינו בשניהם חביבים בשוה אבל אם האחד חביב יותר אזלינן בתר החביב אף על גב דלקמן כתבתי בשם התוספות דאפילו ברכת שהכל הוא חביב מ״מ מקדים הברכה פרטים י״ל דילמא כה״ג לא ס״ל הכי ועוד דלמא שאני ברכת שהכל נגד ברכת פרי העץ או האדמה שהוא ברכה כוללת הכל דבכל המינים אמרינן אם אמר שהכל יצא ולפיכך אמרינן אפילו אותו מין חביב מברך על המין אחר אבל ברכת פרי האדמה שאינו ברכה כוללת כ״ה י״ל דאם אותו מין חביב מברך עליו בראשון ודו״ק · ועפ״ז יש ליישב מה שתמה הרא״ש על דברי בה״ג דפסק דפרי עץ קודם לפרי אדמה מהא דאמרינן התם אבל אין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה דהתם מיירי כשאחד חביב יותר דאזלינן בתר החביב והא דפרי עץ קודם היינו בשניהם חביבים בשוה ודו״ק · וכתב הב״ח דיש לנהוג את עצמו כדעת זו דהא גם הרא״ש מסייעתו דס״ל דאין צריך להקדים החביב ומיהא אי עביד לאו איסורא עביד וע״כ יותר עדיף לנהוג לצאות ידי כ״ע: ומ״ש ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב · כ״כ הטור ונראה דיש כ״מ בזה גם לפי דיעה ראשונה דבכבר כשאין ברכות שוות דלא כפקא מינה ידי כחביב מודה מיהא בשניהם שוי׳ דחביב עדיף וכ״כ ב״י בהדיא בשם הרא״ש:

ב החביב לו באותו שעה וכו׳ פליג אמה שכתב המחבר לעיל ונקרא חביב וכו׳ אלא הכל הולך אחר אותו שעה שאוכל אם חביב לו באותו פעם מקדים לברכה: ומ״ש אם יש ביניהם משבעת המינין וכו׳ · כלומר והם שוים בברכה אבל אם אינם שוים בברכה ודאי דאין צורך להקדים:

ג שהיא חשובה יותר שאינה פוטרת אלא דבר אחד וכו׳ · כלומר אבל ברכת שהכל היא ברכה כוללת שפוטרות את הכל כדאמרינן ועל כולם שאמר שהכל יצא וכתבו שם התוספות אף על פי שאותו המין שיש לברך עליו שהכל הוא חביב לו יותר מ״מ אינו מברך כ״א על המין שמברך עליו ברכה פרטית שהוא פרי עץ או פרי האדמה ולא ידעתי למה השמיטו הטור והמחבר ואין להקשות מאי קמ״ל דיקדים פרי העץ או פרי האדמה לברכת שהכל הא פשיטא הוא דאי יקדים ברכת שהכל שוב לא יוכל לברך פרי העץ או האדמה דהא אמרינן ועל כולם שאמר שהכל יצא י״ל דהא דאמרינן על כולם שאמר שהכל יצא היינו דוקא בשעת מיהא וטעה ובירך עליו שהכל אבל בתרי מיני ובירך על אחד שהכל ולא היה בדעתו להוציא גם המין האחר דחוזר ומברך על מין השני כפי ברכתו וכ״כ רש״י ותוספות בפרק כיצד מברכין בדף מ״ב ע״ב לענין פרי האדמה ופרי עץ ע״ש:

כתב בספר עמק ברכה כשמביאים לפניו מרקחת עם יין שרף דמברך תחלה על המרקחת אם הוא ממין אדמה או פרי עץ אפילו אם היין שרף חביב עליו: ומ״ש ויש אומרים שבורא פרי העץ קודם כבר כתבתי שהוא דעת בה״ג וטעמו נ״כ כנ״ל משום דברכת פרי האדמה היא ברכה כוללת שכוללת הרבה מינים פרי האדמה ופרי העץ דהא אמרינן לעיל אם אמר בדיעבד פרי האדמה על פרי העץ יצא אבל ברכת פרי העץ אינו רק על מין אחד:

ד כל הקודם בפסוק וכו׳ · ומפרש שם בגמרא דמש״ה חשיב הקרא שבעה המינים להקדים לענין ברכה: ומ״ש ארץ חטה ושעורה... דעת המחבר דהא דאמרינן דכל הקודם בקרא היינו דוקא במין אחד כגון כל מין אדמה או מין עץ אבל להקדים מין אדמה למין עץ לא וכמו שמבואר לעיל בסעיף א׳ דאם יש ממין שבעה בין שאר פירות דאם משני מינים הם דאין צריך להקדים מין שבעה וה״ה הכא לענין קדימת בשבעה מינים עצמם וק״ו דהשתא מה שאינו נזכר כלל בקרא אמרינן כיון דמשני מינים הוא אין צריך להקדים מכ״ש בשבעה מינים עצמם ומדברי הרא״ש למודתיק״ו וכו׳ והבאתי דבריו לעיל והשתא אתי שפיר דהזכיר המחבר בסוף דבריו הלכך תמרים קודמים ולא כתב כמו שכתב הטור הלכך זית קודם לשעורה אלמא מוכח דס״ל דלא כאותר דמה שקודם בקרא הוא מוקדם לענין ברכה היינו במין אחד אבל בשני מינים לא וכמו שכתבתי ומיהא על דברי הטור קשיא לי דהעתק בדברי הרא״ש דס״ל דאפי׳ בכוסס חטה שברכתו פרי האדמה קודמת לברכת זית משני שהוא מוקדם בקרא וז״א דהא אפילו משאר מינים שאינו ממין שבעה אינו מוקדם כיון שאינו מינו מכ״ש במין שבעה עצמו ועיין ב״ח · ובעמק ברכה ראיתי שרוצה לחלק בין מין משבעה מינים עם שאר מינים ובין שבעה מינים עצמם דכיון דשייכי קצת זה לזה ה״ל כתרוייהו חד מינא ואין דבריו נ״ל: ומ״ש הלכך תמרים קודמים לענבים וכו׳ · אע״ג דבקרא כתיב דבש כי דבש האמור בקרא הוא דבש תמרים ולענין קדימה לא איירי בדבש תמרים כי אם בתמרים עצמם דאילו דבש אינו אלא זיעא בעלמא ואינו מברכין עליו כי אם שהכל וכמו שמבואר לעיל בסימן ר״ב ובוודאי אין ברכת שהכל שהיא ברכה כוללת קודמת לברכת ענבים שהוא בורא פרי העץ וכך מבואר בב״י וכתב הב״ח דה״ה לקמח חיטי׳ שמברכין נ״כ עליו שהכל דאין לו קדימה בברכת שבעה מינים וכן יתבאר מדברי המחבר בסמוך: ומ״ש דוקא כשאוכל ענבים כמות שהן וכו׳ · קודמת לברך עליו תחלה כירס אפילו קודם לזית שהוא ראשון לארץ שני אבל קודם לשעורים וחיטים לא משכחינן דהא אינו אלא ברכת במ״מ והיא נ״כ קודמת לברכת פרי הגפן ועוד דבשני מינים לא שייך דין קדימה לעולם וכמו שכתבתי בסמוך: ומ״ש חשובה יותר מברכת היין וכו׳ · ז״ל הטור בשם הסמ״ק מעשה קדירה דחיטים ושעורין קודמין ליין לפי שברכתו בורא מיני מזונות שהיא נ״כ חשובה שמבוררת וגם קודמין לו בפסוק עכ״ל ומשמע מדבריו דמעלה שהוא למעשה קדירה הוא משני שמוקדם בפסוק ליין והנה לאותן דס״ל דבשני מינים אין צריך להקדי׳ וכמו שכתבתי לעיל א״כ י״ל דמעשה קדירה שוים עם היין וע״כ יש לתמוה קצת על דברי הרב דכתב כתמה דלפי שיטת המחבר איכא למימר דאין צריך להקדים ודו״ק וכ״ע: ומ״ש כל הנאמר סמוך וכו׳ · כן מבואר מדברי הטור וכן כתבו שם התוספות דכל היכא דשוין בסמיכה לארץ המוקדם בפסוק הוא קודם וכ״ת לדעת הרב דכתב לעיל בסימן ר״ח סעיף ד׳ דכאוכל חיטים קליות דמברך פרי האדמה דחיטים קליות קודמין בברכה לזית שהוא נ״כ ראשון לארץ שני וחיטה היא ראשונה לארץ ראשונה אבל לענין שעורין לית כ״מ דהרי מתברכין עליו שהכל והאיך יקדם ברכת שהכל קודם לפרי עץ שהוא ברכה פרטית ומבורר אך קשה דהא כבר כתבתי דלשיטת המחבר לית דין קדימה כ״ו

קדמה אף על גב דהנך ממין שבעה ה ואיהו לאו ממין שבעה מכל מקום כיון דחשיבי דעבדי מינייהו פת ומברך עלייהו המוציא וברכת המזון קודמת אף על גב דלא עבדינהו פת: (הג"ה) ו ברכת המוציא קודמת לברכת בורא מיני מזונות וכל שכן לשאר ברכות * ואע"פ שהדבר השני חביב עליו * וכל הא דאמרינן דאחד קודם לחבירו היינו שרוצה לאכול משניהם לכן יש להקדים החביב או החשוב אבל אם אינו רוצה לאכול משניהם אינו מברך רק על זה שרוצה לאכול אף על פי שגם השני מונח לפניו * וכל זה דצריך להקדים היינו דוקא לכתחילה אבל אם עבר ובירך על השני אם הברכות שוות יוצא ואין צריך לחזור ולברך על זה שהיה לו להקדים וכלבד שיהיה דעתו גם כן עליו בברכתו:

ריב שהעיקר פוטר הטפל · ובו ב׳ סעיפים:

א א כל שהוא עיקר ועמו * טפילה (פירוש דבר בלתי נחשב) · מברך על העיקר ופוטר את הטפלה בין א מברכה שלפניה בין מברכה שלאחריה לא מיבעיא אם העיקר מעורב עם הטפל ב אלא אפילו כל אחד לבדו ג ואפילו פת שהוא חשוב מכל אם הוא טפל כגון שאוכל דג מליח ואוכל פת עמו כדי שלא יזיקנו בגרונו מברך על הדג ופוטר הפת כיון שהוא טפל: (הג"ה) ויש אומרים אם הטפל חביב עליו מברך עליו ואחר כך מברך על העיקר * והא דמברכין על העיקר ופוטר הטפילה היינו שאוכלין ביחד או שאוכל העיקר תחילה אבל אם אוכל הטפל תחילה כגון שרוצה לשתות ורוצה לאכול תחילה כדי שלא ישתה אליבא ריקנא או שאוכל גרעיני גודגדניות למתק השתייה מברך על האוכל תחילה אף על פי שהוא טפל לשתייה ואינו מברך עליו רק שהכל הואיל והוא טפל לדבר אחר *:

ב ד מרקחת שמניחין על רקיקין דקים אותם רקיקין הוו טפלה למרקחת שהדבר ידוע ב שאין מתכוונים לאכול לחם:

ריג מי שיצא (אם) מוציא אחרים · ובו ג׳ סעיפים:

א א על כל פירות ושאר דברים חוץ מפת ויין אם היו האוכלים שנים או יותר א אחד פוטר את חבירו אפילו בלא הסיבה ומיהו ישיבה מיהא בעי ב דדוקא פת ויין בעי הסיבה ג ולדידן הוי ישיבה כמו הסיבה לדידהו ד ולפי זה לדידן דלית לן הסיבה אין חילוק בין פת ויין לשאר דברים דבישיבה אפילו פת ויין אחד מברך לכלם ושלא בישיבה בשאר דברים נמי כל אחד מברך לעצמו · והא דאמרינן דאחד מברך לכלם בשאר דברים חוץ מן הפת הני מילי בברכה ראשונה ה אבל בברכה אחרונה צריכין ליחלק וכל אחד מברך לעצמו דאין זימון לפירות: (הג"ה) ויש אומרים דבכל הדברים חוץ מפת ויין לא מהני הסיבה והוא הדין ישיבה לדידן * ולכן נהגו עכשיו בפירות שכל אחד מברך לעצמו:

ב ו אין המברך מוציא אחרים אלא אם כן יאכל וישתה עמהם ואז עצאים בשמיעתן שמכוונין אליו ו אפילו לא יענו אמן:

ג אין

* אגור
* וכן יש לדקדק מדברי הגה"מ פ"ט וממ"מ שהביא הטור וכל בו וב"י בשם רמ"כם * ב"י סי׳ ר"ו וכזה הכי׳ בשם רש"בא

א ברכות מ"ד

ב הרא"ש שם
ג שם במשנה

* אגור בשם א"ז

* ת"ה סי׳ ל"ה
ד כל בו

א ברכו׳ מ"ג כליסנ׳ קמא וכר׳ יוחנן כן דעת רוב הפוסקי׳
ב שם מ"ג במשנה
ג תוס׳ שם ושאר פוסקי׳ ד ר׳ ירוח׳

ה חולין ק"ז

* ב"י סי׳ קע"ד בשם הרא"כד
ו ר"ה כ"ט ו רמבס בפ"א מה"ב ושאר פוסקי׳ מהביא דסוכה ל"ד וברכו׳ מ"ה דשומע כעונה

מינים והאיך סתם הרב כאילו הוא אליבא דכ"ע דהא לדעת הרא"ש א"א לומר כן וצ"ע: ויו"ש הא דקיטה וכו׳ · פירש הדברים לפי פשטן משמע דמשום קדימה בפסוק אמרינן דתבטיל דחטה ושעורין קודמין לברכת העץ וזה אינו לדעת הרא"ש דס"ל דלית כ"ע בשני מינים לענין קדימה וצ"ע:

ה ואיהי לאו ממין שבעה וכו׳ · פירש דאינו מפורש בקרא אבל ליכא למימר דממש אינו ממין שבעה דהא בכלל חטה ושעורה הוא כל מעשה מיני דגן וכמו שכתבתי לעיל ובאמת לפי מה שכתב הרב לעיל דאפילו לברכת היין קודמת אין צורך בכאן לדברי המחבר וזהו חידושו של הרב דמכאן אין ללמוד כי אם דקוד׳ לברכת הגפן אבל לברכת היין אכתי לא שמעינן ולפיכך כתב הרב ללמוד לך דגם לברכת היין שקבעהו כרי הגפן גם כן קודם: ומ"ש ובלבד שיהא דעתו גם כן עליו וכו׳ · ו"ל הרש"בא בתשובה ודוקא כיומכוין לפטור אבל בלא מתכוין לא דאין בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גררא אלא דרך כוונה:

ו ברכת המוציא קודם וכו׳ · כ"ל דאפילו ברכת המוציא הוא ממין שעורים וברכת מיני מזונות הוא ממין חיטים דקדומין להם בקרא אפ"ה מברכין ברכת המוציא תחלה וראיה מהא דכתב הטור דברכ׳ היין קודמת אפילו לברכת הזית שהוא ראשון לארץ השני אלמא משום חשיבת הברכה כדחה קדימת הקרא ה"ה והוא הטע׳ לברכת המוציא כנגד ברכת מ"מ: וכתב בספר עמק ברכה דמיירי קודם נטילה אבל לאחר נטילה ודאי דאין להפסיק כלא"ה וכדלעיל:

ריב **א** מ"ש בין מברכה ראשונה וכו׳ · כ"כ ב"י ומביא ראיה מהא דאמרינן דדברים הבאים בתוך הסעודה אינו טעונ׳ ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן והיינו מטע׳ דכיון שהם באין מחמת הסעודה הרי הלחם עיקר ומברך עליו תחלה וסוף ומוצא אילו הדברי׳ הבאי׳ מחמתו ומשמע שם מדברי התוספות לחד תירוצא דמי שאכל פירות מתוקי׳ ויודע שיצטרך לאכול אחר כך מליח עם פת שאינו מברך לא על המליח ולא על הפת דהפירות הם עיקר והמליח והפת הוא טפל ואף על פי שלא היה לפניו הפת והמליח בשעה שאכל את הפירות ותירץ זה כ"ל עיקר והכ"מ הקיל יותר ופוסק דאפי׳ לא היה כוונתו בשע׳ שאכל הפירו׳ לאכול פת אין לברך על הפת ופוטר בברכת הפירות ופסק דלכן יש לזהר להביא מליח והפת קודם שיברך על הפירות ואז יברך׳ על הפירות ויכוין לפטור המליח והפת דבזה יוצא לכ"ע עכ"ד ודבריו נכוני׳ אע"פי שהם סותרי׳ דברי התוספות הנזכרי׳ מ"מ משום ספק ברכה יש לזהר כדבריו ועיין לעיל בסי׳ ר"ב סעיף ד׳ מ"ש דלא תקשה מהתם אמ"ש כאן דשם כתב דהפת עיקר אף על פי שאוכל בשביל שלא יזיק לו השמן זית וע"ש ועיין לעיל סי׳ קע"ז מ"ש שם:

ב שאין מתכווני׳ לאכול לחם וכו׳ · ו"ל הכל בו שאין כאן שם לאכול לחם ואותן רקיקי׳ אינו׳ באין אלא לדבק המרקחת עליה כדי שלא יטנפו הידי׳ בדבש הלכך ה"ל רקיק טפילה וברכת המרקחת פוטרה · וכתב בספר עמק ברכה וללמוד מזה על אותן מרקחת שאנו רגילין לעשות בפורים כויא"ט שמברכין על המרקחת ופוטרין הלעק"וך שעליו מונח הכויא"ט ועיין מ"ש לעיל · לשון עמק ברכה בכלל שבעה כראה לענ"ד דיוכלל שהוא עיקר ועמו טפילה דמברכין על העיקר ופוטר את הטפילה כוניא דין זה והוא אותן בני אדם דלפעמי׳ אוכלין פת בשעת שתיה כדי שיוכלו לשתות דאם הפת לפניו בשעת ברכת השתייה דמברך על המשקה לפי מה שהוא ופוטר את הפת כיון שהיא טפילה לשתייה דאין לחלק בענין זה בין אוכלין ואוכלין למשקי׳ ואוכלין כמ"ש מהרא"י בתשובת שאלה סימן ל"א ואפילו לא היה הפת בתחלה לפניו כשבירך על המשקה רק דדעתיה עלויה וסבור שיביאו לו כלפניו דמו ופוטר בברכת המשקה את הפת וגם אם לא היה דעתו בבירר עליו וגם לא היה הפת בתחלה לפניו רק שדרכם בכך להביא תמיד בשעת שתייה מעט אוכל כדי שיוכלו לשתות כלפניו דמי כיון דדרכם בכך אדעתא דהכי בריך ופוטר בברכת המשקה מיד דהוה אכל מיני מאכל שאנו נוהגים אף על כי שאינו על השלחן בשעה שמברכין המוציא ואפ"ה פטורין מכלום בברכת המוציא אלמא כיון דדרך הוא להביא בסעודה מיני מאכלים ברכת המוציא פוטרתן ה"ה בכאן: אמנם לענין נטילה אין לחלק בין איתא לפת לפניו בשעת ברכת המשקה ובין איכה לפניו דע"כ צריך ליטול ידיו כמו לעיקר אכילת פת מוחם ומסיק דמ"מ יטול ידיו בלא ברכה ועיין לעיל בסיון קנ"ח דמבואר מדברי המחבר דבכל פת שאין מברכין עליו המוציא אין צריך כ"י ואפשר לחלק ודו"ק וכ"ז הוא לדינא אבל משום מידות חסידות מסיק שם דיש לזהר שלא לאכול בשעת שתייה משום מתק השתייה כלל כא׳ כששותה בתוך הסעודה דהיינו לאחר ברכת המוציא וקודם ברכת המזון כי שמא מתוך כך יבוא לידי מעילה כי לא בקאין עכשיו שפיר מתי אוכלין משום מיתוק השתייה או משום מלוי כרס אם לא יודע בבירר נמור שהוא אוכל אותו כדי למתק השתייה או יאכל בו בלי ברכה והמחמיר תע"ב עכ"ל:

ריג **א** מ"ש האחד פוטר את חבירו וכו׳ · פירש כשאחד מברך וחבירו שומע ומתכוין לצאת ידי חובתו והמברך נ"כ כיון להוציאו והוא שומע הברכה מתחילה ועד סוף או פטור ויוצא בברכת חבירו: ומ"ש וישיבה מיהא בעי · פירש דאין אחד פוטר את חבירו אא"כ ישבו לשתות ביחד דאז מוכח הקבת שמכוין לצאת בברכה שמברך חבירו אבל בשלא ישבו לשתות יחדיו אלא אחד רוצה לשתות וחבירו עומד מרחוק ורוצה לצאת בברכת חבירו אף על פי שגם הוא מכוין להוציא אותו בברכתו אינו יוצא כיון שלא ישבו לשתות יחדיו והוא הדין אם שניהם עומדים ושותים יחדיו נ"כ אין אחד יוצא בברכת חבירו דבעינן ישיבה כדי שתהא כראה קבת כקביעות דקביעו׳ קבת מיהא בעינן: ומ"ש והא דאמרינן חוץ מן הפת וכו׳ · כלומר דבפת גם בברכה אחרונה מוציא אחרים: ומ"ש אבל בברכה אחרונה וכו׳ · והטעם כתבו התוספות משום דברכה דבתחילה כל אחד מרויח באותה ברכה שע"י כ מותרין לאכול וליהני׳ ולפיכך מצטרפין לה אבל בסוף שכבר אכלו לא מצטרפין והרש"בא ז"ל כתב דבדיעבד אפי׳ בברכה אחרונה יוצא בברכ׳ חבירו אלא דלכתחילה אין עושין כן: ומ"ש וי"א דבכל הדברים חוץ מפת וכו׳ · כ"כ ב"י בשם הרש"בא ז"ל אבל תימא לי דהא להרש"בא בעצמו אין נראה סברא זו ג׳ מה פסק הרב כמותה אדרבה ה"ל לפסוק כדעת התו׳ והמרדכי והסמ"ג דס"ל דאפילו ביין לא מהני היסבה והוא הדין ישיבה לדידן וכ"כ הב"ח דיש לנהוג

לקוזיא

ג ח אין יוצא ידי חובתו בשמיעת הברכה אפילו יענה אמן אא״כ שמיעה מתחלתה ועד סופה ט ונתכוון לצאת בה ידי חובתו י והמברך נתכוון גם כן להוציאו ידי חובתו :

ריד בכל ברכה צריך להיות שם ומלכות · ובו סעיף אחד :

א א כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה א ואם דילג שם או מלכות יחזור ויברך ב ואפילו לא דילג אלא תיבת העולם לבד צריך לחזור ולברך דמלך לבד אינו מלכות :

רטו עניית אמן אחרי הברכות · ובו ד׳ סעיפים :

א א אין א עונה אמן אחר ברכותיו אלא אחר שתי ברכות או יותר שהם סוף ברכו׳ ונהגו לענות אמן אחר יהללוך ואחר ישתבח : (הג״ה) ויש אומרים שאין עונין אמן רק אחר ברכת בונה ירושלים בברכת המזון וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות * ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללוך וישתבח יענה גם כן אחר ברכת שומר עמו ישראל לעד * : ב ב השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות אף על פי שלא שמע כולה מתחלתה ועד סופה ג אף על פי שאינו חייב באותה ברכה חייב לענות אחריו אמן אבל אם היה המברך אפיקורוס ב או כותי ד או תינוק או היה גדול ושינה ממטבע הברכות אין עונים אחריו אמן : (הג״ה) ועונין אמן אחר עכו״ם אם שמע כל הברכה מפיו * : ג ה והא דאין עונים אמן אחר תינוק דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו ו שמותר ללמד לתינוקות הברכות כתקנן ואף על פי שהם מברכין לבטלה בשעת לימוד ז אבל בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן כיון דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן ח וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת : ד ט כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן :

ריו דיני ברכת הריח · ובו י״ד סעיפים:

א א אסור א ליהנות מריח טוב עד שיברך קודם שיריח ב אבל לאחריו אין צריך לברך כלום : ב ג אם זה שיוצא ממנו הריח עץ או מין עץ מברך בורא עצי בשמים ואם הוא עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם אינו לא מין עץ ולא מין עשב ב כמו * המו״סק מברך בורא מיני בשמים · ואם היה פרי ראוי לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירו׳ והני מילי כשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו ה אבל אם נטלו לאכלו ולא נתכוון להריח בו אף על פי שהוא מעלה ריח טוב אינו מברך ועל כולם אם אמר בורא מיני בשמים יצא ו הילכך על כל דבר שהוא מסופק בו מברך בורא מיני בשמים ז על אגוז מוסקא״דה ועל קני״לה וקל׳און וכל בשמים שהם לאכילה מברך שנתן ריח טוב בפירות : ג ג על ח הורד ועל הקנמון שהוא עור הנדי ועל מי הורד ועל הלבונה והמצטיכי וכיוצא בהם בורא עצי בשמים :

ד על .

להוציא את עצמו מן הספק · אף בקובעים עצמן לשתות · יין דהמברך יכוין שלא להוציא השומעים דאז בוודאי אינו יוצאים לכ״ע ודברים נכוחים : ומ״ש ולכך נהגו : ונראה דכן יש לנהוג בשתיית שאר משקים כגון ביין שרף ובירה בכן שאין אחד יפטור בברכת חבירו והעולם אינו נוהגים כן וטעות הוא בידם : כתב הב״י בשם ספר אוהל מועד וז״ל ודוקא במידי דאכילה ושתייה אמרינן דאחד יוצא בברכת חבירו אבל לא בשאר ברכות ויש סוברי׳ דאפילו בכל הברכות אמרינן דשומע כעונה ואפילו לכתחילה עכ״ל :

ריד א מ״ש ואם דילג שם או מלכות וכו׳ · ואין להקשות הא בברכה ראשונה של י״ח אין מוזכר מלכות י״ל כיון דאית בה האל הגדול חשיב כמו מלכות ועוד דכיון דאמר אלהי אברהם הוי כמו מלכות לפי שעדיין לא המליכהו העולם עליהם עד שבא אברהם והמליך להקב״ה בתמתוכים וכתבו התוספות · וברכת אלהי נשמה לדעת האומרים שאינה סמוכה לברכת אשר יצר ואין בה מלכו׳ כראה כיון שמזכיר שהקב״ה בורא הנפשות ומחזירה לתוך הגוף אין לך מלכות גדול מזה והב״ח כתב לחלק בשם הר״ר יעקב פולק ז״ל בין ברכת הפירות וברכת מצות וכל דבר שאדם נהנה מכן מן העולם צריך שם ומלכות אבל ברכה של תפילה והודאה ובקשה ואינו חיוב הברכה על שום מעשה כזה אינו צריך מלכות וב״י כתב בשם הרוקח כיוצא בזה :

רטו א מ״ש אין עונה אמן וכו׳ · והו דעת הרמב״ם ז״ל ועיין לעיל בסימן נ״א מ״ש מזה : ומ״ש אחר שתי ברכות · פירש כגון אחר בונה ירושלים שעונים אמן מפני שהוא סיום הברכות ודווקא בה״נ אבל מי שבירך הרבה ברכות על פירות על כמה מיני׳ אינו עונה אמן אחר סיום הברכות : **ב** או כותי או תינוק וכו׳ · מסתימת לשון המחבר משמע דאפילו שמע כל הברכה כולה אפ״ה אינו עונה אחריו אמן משום דסתם כותי כוונתו לע״ז וכ״כ ב״י לדעת הרמב״ם וא״כ יש לתמו׳ דלא כתב הרב בלשון י״א הא דעונים אמן אחר כותי המברך ואפשר לומר דמה שהזכיר הרב כותי כוונתו לגוי וכן הבין הב״ח דברי הרב ולענין גוי א״כירושלמי דעונים אחריו אמן אך איכא לספוקי אי איירי אפילו בשלא שמע כל הברכה או דוקא בששמע כל הברכה והנה דעת הטור אע״פ שלא שמע כל הברכה אך הב״ח כתב׳ דהאידנא אין לענות אמן לא אחר כותי ולא אחר גוי המברך אפילו שמע כל הברכה משום דסתם גוי כוונתו לע״ז וכן נראה דהא גם הרמב״ם מודה דאינו חייב לענות אם גוי הוא המברך אע״ג דרשאי מיהא חיוב ליכא : **ג** והא דאין עונים וכו׳ · לשון הרמב״ם בפ״א כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמי׳ לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן ולפיכך אין לענות אחר התינוקות והמחבר היפך הדברים ולא שפיר עביד :

ריו א מ״ש אסור ליהנות מריח טוב · והטעם מבואר משו׳ שנאמר כל הנשמה תהלל יה איזה דבר שהנשמה נהנה ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי זה הריח : ומ״ש אבל לאחריו אינו צריך לברך · וז״ל רש״י בנידה דף נ״ב משום דהנאה מועטת היא והב״ח כתב סברא נכונה משום דדמי כמו שנתעכל המזון שבמעיו דשוב אינו מברך וה״נ הכא דמיד שנפסק הריח נפסק ההנאה ועוד נראה טעם אחר משו׳דכיון דלא כלו דבר המריח מחמת שמריחין בו אין שייך ברכה אחרונ׳ : **ב** כגון המו״סק · בלבוש כתב דהוא הנקרא בל״א פיזוים וכתב הטור דהוא זיעת חיה ויש גורסין בטור דהוא צואת חיה והנכון שהוא חיה ידועה ויש לה כמין חוטרת בגופה ומתקבץ שם כמין הדם תחלה ואחר כך מתיבש ונעשה ממנו המור עכ״ל וכתבו האחרוני׳ הוא דהוא הנקרא בל״א פיזוים והנה לפי דעת הטור דהוא דם נראה דיש ליזהר מלאכלו ואע״ג דפי׳ בעלמא הוא מ״מ מאן מיעד דלמא אי הוה נותנין אותו במאכל היה כ״ט לשבח וכ״כ הב״ח בפירש דברי הרא״ש שכתב הטור ע״ש : ומ״ש לאכלו ולהריח · פירש ואז מברך שתים אחת על אכילה ואחת על הריח ומברך תחלה על האכילה ואח״כ על הריח וכמו שכתב הטור בסוף סי׳ רי״ב דאם ברכ׳הריח וברכת שתייה לפניו דמברך תחלה על השתייה וה״ה לענין אכילה נ״ם אין ברכה אחת עוסק לחברתה כמו שמצינו בסדר של פסח דמברך על כוית מצה ראשון המוציא וברכת אכילת מצה אלמא כיון דשתי ברכות חיוב קוד׳ האכילה אין אחת הפסק לחברתה : ומ״ש הלכך על דבר מסופק · כ״כ הרמב״ם והתוספות בשם מהר״ס מקוצי וז״ל התוספות מי שהוא מסופק על בושם אם הוא מין עץ או מין אדמה י״מ דמברך שהכל אבל מהר״ס מקוצי היה אומר שיברך בי״ב עכ״ל ונראה דיש ללמוד מדברי תוספות דאם בדיעבד אמר שהכל יצא וכ״כ בפשוט דהא כללא נקטינן דעל כולם שאמר שהכל יצא ואין חילק בין מין אכילה ובין מין ריח וק״ו הוא השתא על אכילה דהנאתו מרובה יוצא יוכ״ש בהנאת ריח דהוא הנאה מועטת דיצא וק״ל : ומ״ש על אגוז מוסק״דה וכו׳ · פירש אם רוצה להריח בה אבל אם אינו מכוין אלא לאכילה אינו מברך על הריח וכמו שנזכר בסמוך : ועל קני״לה וכו׳ · לעיל בסימן ר״ב סעיף י״ו כתב הרב דהוא ציורי״כד בל״א וכתב שם דמברך בורא פרי האדמה וכאן פסקן כאן ונראה דיש לברך אשר נתן ריח טוב בפירות האדמה דיש לברך בפי׳ על מין האדמה ועל מין עץ וכ״כ ב״י בשם הרא״ש ז״ל ובמקום שאינו יודע אם הוא של עץ או של אדמה מברך סתם אשר נתן ריח טוב בפירות : ומ״ש ועל קלא״ון · אע״ג דלעיל בסימן ר״ב סעיף ט״ו פסק דאין לברך כלל על קלא״ון י״ל דהת״ג דלענין אכילה אין לברך עליו דהא ורדי׳ ג״כ אין ראוין לאכילה חיין ואפ״ה מברכין על הריח ואין להקשות דיברך עליהם בורא עצי שהרי אין דרכן לאכלן כך בלתי תערובת י״ל דמ״מ עיקרי הפירי׳ הם אבל ורדים אין עיקר הפירי׳ : ומ״ש מברך אשר נתן ריח טוב בפירות · הטעם משום דכיון שעיקרו לאכילה הוי כאתרוג דאמרינן דמברך ברוך שנתן ריח טוב בפירות : **ג** על הורד וכו׳ · הטעם דמברך על הורד עצי בשמים דלאו פירי הן שאין עיקרן לאכילה ואף על פי שפסק המחבר לעיל בסימן ר״ד סעיף י״א דעל של ורדים מברך בורא פרי האדמה וא״כ הוי

אין

ח שבמהרי׳ דפוק פ״ח דברכות ט שם וברה כ״ט וכיו״ד מנות צריכו׳ כוונה י ב״י לדעת הרמ״בם

א ברכות י״ו וכר׳ יוחנן הרי״ף והרמ״בם שם ב תו׳ שם והר״אש

א ברכו׳ מ״ה לכי׳ הרי״ף והרמ״בם והר׳יונה והרא״ש והרש״בא * תו׳ ומרדכי ר״ב ג׳ שאכלו ומהרי״ק שורש ע״ב * ב״י כי׳ נ״א ב שם נ״א ג שם נ״ג ד הרמ״בם בפ״א מהל״ב * הר״י פ׳ אלו דברי׳ ה שם בנגע׳ ו רמ״בם שם ז טור בשם פירוש הרא״בד ח רש״י שם ט הרמ״בם שם

א ברכות מ״ג ב שם מ״ד וגר׳ כ״א ג ברכות מ״ג ה רמב״ם בפ״ט מהל״ב והרא״ש והטור ו תוס׳ שם בפ״א והרמ״ב׳ שם ז מרדכי בש׳ ר״מ מרוטנבור׳ והרא״ש ח רי״ב שם

ד [ד] על [ט] שמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב:

ה [ה] שמן זית שכתשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים:

ו [כ] שמן זית שבשמו כמו שמן המשחה אם בעצי בשמים מברך בורא עצי בשמים ואם בעשבי בשמים מברך בורא עשבי בשמים · ואם היו בו עצים ועשבים מברך בורא מיני בשמים ואם סיננו והוציא ממנו הבשמים [י] יש [ל] אומרים שמברך בורא שמן ערב [מ] ויש אומרים שאינו מברך עליו כלל דהוי ריח שאין לו עיקר וכיון שכפק הוא נכון ליזהר מלהריח בו:

ז [כ] כימלק ותילפי דימא מברך בורא עצי בשמי' סימלק [ס] יש מפרשים רוכמא"רין [ע] ויש מפרשים יאס"מין [פ] ויש מפרשי' שהוא עשב שיש לו שלש שורות של עלין זו למעלה מזו ולכל שורה שלש עלין · והילופי דימא הוא שיבולת נרד שקורין אישפ"יק:

ח [ל] סיגלי והם ויאו"לש בורא עשבי בשמים:

ט [ק] נרגים והוא [ר] חבצלת [ש] ויש אומרים שהוא לירי"ו [ז] אם [ת] גדל בגנה מברך בורא עצי בשמים ואם הוא גדל בשדה מברך בורא עשבי בשמים:

י [א] היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כל אחת ברכה הראויה לו: (הג"ה) ואם בירך על כולם מיני בשמים יצא [*] ואם צריך להקדים של עץ לשל עשבי בשמים (עיין לעיל סימן רי"א):

יא [ב] הביאו לפניו הדס ושמן להריח בהם [ח] אם ברכותיהן שוות מברך על ההדס ופוטר את השמן [ג] ואם אינם שוות מברך על ההדס תחילה:

יב [ד] מברכין על [*] המוגמר (פירוש בשמים שמשימים על הגחלים להריח בהם): משיעלה קיטור עשנו קודם שיגיע לו הריח אבל לא יברך קודם שיעלה קיטור העשן:

יג [ה] המוגמר אם הוא של עץ מברך בורא עצי בשמים ואם של עשב בורא עשבי בשמים ואם של שאר מינים בורא מיני בשמי':

יד [ט] המריח באתרוג של מצוה [י] מברך עליו [ז] ויש אומרים שאינו מברך לכך נכון שלא להריח בו: (הג"ה) יש אומרים דהמריח בפת חם יש לו לברך שנתן ריח טוב בפת [*] ויש אומרים דאין לברך עליו [*] לכך אין להריח בו:

ריז ברכת הבשמים והמוגמר · ובו ח' סעיפים:

א [א] הנכנס לחנותו של בשם שיש בו מיני בשמים [א] מברך בורא מיני בשמים · ישב שם כל היום אינו מברך אלא אחת נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם [ב] ודוקא שלא היה דעתו לחזור אבל היה דעתו לחזור לא יברך:

ב אין מברכין על הריח אלא אם כן נעשה להריח [ג] הילכך אין מברכין על בשמים של מתים [ד] הנתונים למעלה מהמטה שאינ' אלא להעביר כרחונו של מת אבל נתונים למטה מברכין [ב] שאני אומר לכבוד החיים הם עשויים [ה] וכן אין מברכין על בשמים של בית הכסא ולא על שמן העשוי להעביר את הזוהמא:

ג [ו] מוגמר שמגמרין בו את הכלים אין מברכין עליו [ג] לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מוגמר אלא כדי ליתן ריח בכלים [ז] וכן המריח בכלים שהם מוגמרים אינו מברך לפי שאין עיקר אלא ריח בלא עיקר:

ד [ח] בשמים של ערוה כגון [ט] קופה של בשמים תלויה בצווארה או אוחזת בידה או בפיה אין מברכין עליהם לפי שאסור להריח בהם שמא יבא לידי הרגל נשיקה או קירוב בשר:

ה [ד] בשמים [י] של ע"א אין מברכין עליהם לפי שאסור להריח בהם:

ו [כ] מסיבה של עובדי ע"א אין מברכין על בשמים שלהם דכרתם מסיבתן לע"א:

ז [ל] היה הולך חוץ לכרך והריח ריח טוב אם רוב העיר עובדי ע"א אינו מברך ואם רוב ישראל מברך:

ח [מ] נתערב ריח שמברכין עליו בריח שאין מברכין עליו הולכים אחר הרוב:

ריח ברכות הנעשים על הניסים · ובו ט' סעיפים:

א [א] הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל [ב] כגון מעברות הים ומעברות הירדן ומעברות [א] נחלי ארנון ואבני אלגביש של בית חורון ואבן שבקש עוג לזרוק על ישראל ואבן שישב עליה משה בעת מלחמת עמלק וחומת יריחו מברך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה · [ג] ובין ברכה זו בין שאר ברכות הראויה הרי הם כשאר ברכות וכולם בהזכרת שם ומלכות:

על

[ט] ברכות ת"ג וכר' יוחנן [י] שם וכנהרדעי · [כ] לדעת הרמ"בם שם והרא"ש שם · [ל] טור בשם י"א · [מ] שם · [נ] שם בגמרא · [ס] ר' יונה · [ע] רבי ירוחם · [פ] רש"י שם · [צ] שם בגמרא · [ק] שם [ר] רש"י בשם בה"ג [ש] ר' יונה · [ת] שם בגמרא · [א] הרמ"בם שם ורב עמרם · [*] טור ריש הס"י · [ב] שם בגמ' לגיר' הרי"ף [ג] שם לגי' הרא"ש · [ד] שם בגמרא · [ה] שם ופי' הטור · [ו] טור בשם אבי העזרי [ז] שם בש' ר' שמחה · [*] אבודרהם וב"י סי' רנ"ז בש' א"ח · [*] בית יוסף

[א] ברכות כ"ג · [ב] טור והמרדכי בש' ר"ש מרוטנבורג · [ג] שם במשנ' ד' כ"א · [ד] ירושלמי שם · [ה] שם בבבלי כ"ג · [ו] מהא דטבריא וציפורי שם · [ז] רמב"ם בפ"ט מה"כ · [ח] שם [ט] הר"דא · [י] שם כ"א במשנה · [כ] שם ובדף כ"ב · [ל] שם כ"ג · [מ] טור בש' הר"מה והרמ"בם שם

[א] ברכו' כ"ד [ב] שם בגמ' [ג] שם תוס' בשם ר' שמעיה והרמ"בם בפ"י מה"ב ור' יונה והרא"ש והרש"בא בשם הירושלמי

מן הראוי לברך ג"כ הכא אשר נתן ריח טוב בפירות האדמה דשל... דהא ע"כ איירי בורדים הגדילין באילן דאי בורדי' הגדילי' באדמה ריח... הראוי לברך בורא עשבי בשמים וכמו שכתב הגהות מיימוני ובמרדכי פ... כיצד מברכין וכיון דגדילי' על העץ א"כ ברכת פרי האדמה אינו מ... ברכתן אלא מפני דיש קצת בני אדם האוכלין אותו ע"י מרקחת גרעו מ... ברכת פרי העץ ותקנו לברך פרי האדמה וכמו שכתבתי שם וכיון שבר... פרי האדמה אינו מעם ברכתן הראוין להם לא תקנו לברך אשר נתן... טוב בפירות על הריח כ"א כיון שמברכין ע"ד שאינו פירי בורא עצי בשמי...

ד על שמן אפרסמון וכו' · הטעם כתב הר"ר יונה לפי שנמצא ב... והוא דבר חשוב קבעו לו ברכה בפני עצמו · וכתב הב"ח דבדיעבד י... אם בירך על שמן אפרסמון בורא עצי בשמים:

ה שמן זית שכתשו וכו' · פירש כגון שכתשו וע"י כתישה חוזר ריחו נודף ולית... תערובות משאר דברים ולפיכך מברך עצי בשמים:

ו יש אומרים דמברכין בורא שמן ערב וכו' · הטור מסיים בלשונו כמו שמברכין על שמן אפרסמון אף על גב דלכאורה אינו דומה לשמן אפרסמון דיש לו ריח מ... עצמו והכא קלט הריח ממקום אחר מכל מקום כיון דעכשיו אין בו מ... אחר והוא מריח הוה גם כן כדומין שמן אפרסמון שאין בו תערובות ממ... אחרים · ואין להקשות דהא בסמוך פסק בסימן רי"ז סעיף ג' במוג... שאין מברכין על הכלי' לפי שאין בהם ממש והא הכא גם כן אין כאן מ... מיני בשמי' יש לחלק דהת לא קלטו מדבר שיש בו ממש כא' מעשן הבש... הנשרפי' אבל הכא קילטו מהעקרי בשמי' אף על פי שסיננו ואין... משמות מהבשמים מכל מקום קילטו מתחלה מעיקרי בשמים ולמדתי ח... זה מדברי הב"ח אבל נראה דוחק לחלק בכך ואפשר לחלק בין מין פ... שקלט ריח ובין כלי שקלט ריח דכלי שקלט הריח נקרא ריח שאין לו ע... אבל מין פירי נקרא יש לו עיקר וצ"ע: ומ"ש נכון לזהר מלהריח ב... הייני דוקא כשאין לו רק שמן זית אבל אם יש לו מיני בשמי' אחרי' מב... עליהם ומכוין להוציא ג"כ את זה:

ז ואם הוא גדל בגינה וכו' · הטעם דמחלקי' בין הגדל בשדה ובין הגדל בגינה משום דהגדל בגינ' כ... ומשקי' אותו ומתקיי' אף על פי שענו מתייבש אבל דדברא מתיבש כ... והולך לו עכ"ל הרש"בא בתשובה:

ח אם ברכותיהן שוות וכו' · כלומר כגון בשמן שבשמו בעצי בשמים שמברכין עליו בורא עצי בשמים ומ"ש ואם אינו שוות כגון בשמן אפרסמון שברכתו בורא שמן ערב וכ... בשמן שבשמו בעשבי בשמי' דמברך על ההדס תחלה גם למ"ד דס"ל ד... צורך להקדים עצי בשמי' לעשבי בשמי': מ"ש משעלה קיטור ע... וכו' · ואע"פי דעדיין אינו מריח כיון שמוכן לעלות הריח יכול לברך כ... שמברכין על אכילת לחם וכדומה אע"פי שעדיין לא אכל:

ט המריח באתרוג של מצוה וכו' · והטעם כתב הב"ח משום דאמרינן במדרש כ... עץ הדר אלו ישראל מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך יש בהם כ... אדם שיש בהם תורה ומעשי' טובים ומאן דקטו אתרוג צריך לכוין כוו... זו ולפיכך נהגו להריח בו והרי נעשה להריח ומש"ה יכול לברך ג"כ על הר... עכ"ד: ומ"ש שאינו מברך וכו' · וסיים הטור משום דלאו לריח עבידא...

ריז א מ"ש מברך וכו' · אף על גב דבסמוך סעיף ב' כ... דאין מברכין על הבשמים אא"כ נעשו להר... נ"ל דהבושם כמי מתכוין שיריחו בו הנכנסי' ונעשים להריח לפיכך חי... לברך עליו ואין להקשות דלעיל בסימן ר"ו סעיף ב' כתב המחבר דאם כ... פירי לאכלו ולא נתכוין להריח אף על פי שהוא מעלה ריח טוב אינו מב... והא הכא נ"כ הנכנס אינו מכוין להריח י"ל דמיירי כשנכנס מתכוין להר... וקמ"לן דלא תימא דאין הבושם עושה להריח אבל כשנכנס לשאר צרכ... אף על פי שמריח אינו חייב לברך כיון שאין כוונתו להריח וצ"ע לדינא:

ב שאני אומר לכבוד החיים הם עשויים · כלומר כדי שיריחו החיים ומ"ש וכן אין מברכין על בשמים של ב"ה · משום דלא נעשו אלא להעב... הריח רע:

ג לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מוגמר וכו' · כלו... בשעה שמגמר את הכלים אין כוונתו כדי שיריחו באותו שעה במוגמר א... רק שיעלה העשן מן המוגמר לכלים ויהיו הכלים מבושמים ולפיכך אפי... הוא מריח בע"כ אין צריך לברך כיון שאין כוונתו להריח אלא לגמר הכלים: ומ"ש וכן המריח בכלים · עיין לעיל סימן ר"ו סעיף ו' מ"ש שם

ד בשמים של ע"ז · לפי שאסור להריח בהם כלומר כיון שעושה אי... אינו מברך:

ריח א מ"ש נחלי ארנון הכא · מבואר בדברי חז"ל שהי... מקום ידוע עמק שבין שני הרים שהיו ישראל... צריכים לעבור שם והאמוריי' היו נחבאים שם ורצו להורגם ונעשה נס שנדב... הרים זה בזה והרגו כולם וכן של אבני אלגביש שהושלכו מן השמי' אבני... גדולי' וכן של אבן שבקש עוג ידוע ואמר חז"ל אמר מקנה ישראל כמה ה... וכו' וחומת יריחו כבלע במקומו על ניסים אלו צריך לברך: ומ"ש ברכ...

ב [ב] על [ד] נס שנעשה לקצת ישראל כל זמן שלא נעשה לכל ישראל או רובן ואפילו נעשו לקצת שבטים אין מברכין עליו: ג [ה] כל אלו הדברים אינם אלא כשרואה אותם משלשים לשלשים יום [ג] ואז הם חובה כמו בפעם ראשונה:

ד [ד] הרואה [ו] מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך אבל הוא עצמו מברך שעשה לו נס במקום הזה [ז] וכל יוצאי יריכו גם כן מברכין שעשה נס לאבי במקום הזה: ה [ה] מי [ח] שנעשו לו ניסים הרבה בהגיעו לאחד מכל המקומות שנעשה לו נס צריך להזכיר כל שאר המקומות ויכלול כלם בברכה אחת:

ו [ט] על נס של רבו צריך לברך כשם שהוא מברך על נס של אביו: (הג"ה) יש אומרים דהוא הדין אם רואה האדם שנעשה לו הנס מברך עליו כמו שמברך על המקום שנעשה בו הנס *: ז [י] על נס של אדם מכוים כיואב בן צרויה וחביריו וכן על נס של אדם שנתקדש בו שם שמים כגון דניאל וחביריו מברך · לפיכך הרואה גוב אריות של דניאל וכבשן האש של חנניה מישאל ועזריה מברך שעשה נס לצדיקים במקום הזה: ח [כ] הרואה אשתו [ז] של לוט מברך שתים עליה אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העול' דיין האמת ועל לוט בא"י אמ"ה זוכר הצדיקים: ט [ל] יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנהג העולם אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצל וכיוצא בזה אינו חייב לברך ויש חולק [ח] וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות:

ריט ברכת הודאת היחיד · ובו ט' סעיפים:

א [א] ארבעה צריכים להודות יורדי הים [א] כשיעלו ממנה והולכי מדברות כשיגיעו ליישוב ומי שהיה חולה ונתרפ' ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא וסימנם וכל החיי"ם יודוך סלה · * חולה · * יסורין · * ים · * מדבר: ב [ב] ומה [ג] מברך בא"י אמ"ה הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב והשומעי' אומרים מי שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה: ג [ג] צריך לברך ברכה זו בפני י' ותרי מינייהו רבנן דכתיב וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו [ד] ואם לא שכיחי רבנן לא יניח מלברך [ה] ונהגו לברך אחר קריאת התורה לפי שיש שם עשרה ואם בירך בפחות מעשרה [ו] יש אומרים שיצא [ז] ויש אומרים שלא יצא וטוב לחזור ולברך בפני עשרה בלא הזכרת שם ומלכות: ד [ח] אם בירך אחר ואמר בא"י אמ"ה אשר גמלך כל טוב [ד] ועונה אמן יצא [ה] וכן אם אמר בריך רחמנא מלכא דעלמא דיהבך לן ועונה אמן יצא: (הג"ה) ואין זה ברכה לבטלה מן המברך אף על פי שלא נתחייב בברכה זו הואיל ואינו מברך רק דרך שבח והודאה על טובת חבירו ששמח בה *: ה [ט] אם בירך אחר [ו] הגומל לעצמו ונתכוון להוציא את חבירו ושמע חבירו וכיון לצאת יצא אפילו בלא עניית אמן: (כיון שהמברך ג"כ חייב יצא האחר בלא עניית אמן) ו [ז] אם איחר יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה [כ] ונכון שלא לאחר

[ד] שם בגמרא לבי' ר' יונה [ה] הרא"ש שם [ו] שם בגמ' לגי' הרי"ף ורב הלכ' והרמב"ם שם [ז] טור בשם י"מ והרשב"א [ח] הרא"ש מעובדא דרב כריה דרבינא שם [ט] ירושלמי לדעת הרא"ש והרמב"ן בס' תורת האדם * אבודרהם [י] שם ושם [כ] שם בבבלי כ"ד [ל] הר"ד א"ח בשם הרא"ש ומוכיח

[א] ברכות נ"ד [ב] שם לגי' הרי"ף והרא"ש בס' והרא"ש [ג] שם [ד] תוספות שם והמרדכי [ה] שם בגמ' וא"ח [ו] טור מלישנ' דגמ' [ז] ר' יונה [ח] שם בגמ' [ט] טור [ט] טור [י] טור [כ] לדעת בא"ח בש' הרמב"ן מהא דעירובי' ס"ה

שם ומלכות · קמ"ל דאע"ג דאינו רק ברכת ראיה אפ"ה צריך שם ומלכו' ולאפוקי מדעת הראב"ד ז"ל שכתב כיון שברכת הראיה היא אינו צריך שם ומלכות כי רוב הפוסקים חולקים עליו: ב על נס שנעשה לקצת ישראל וכו' · ואפילו נעשה לקצת שבטים הוא פלוגתא בירושלמי דלמ"ד דשבט אחד איקרי קהל מברכין על הנס שנעשה לשבט אחד ולמ"ד דדוקא כל השבטי' איקרי קהל אין מברכין אלא על הנס שנעשה לכל השבטים ופסק המחבר בספק ברכה להקל אך צ"ע דהא הרמב"ם כ' פי"ב מהלכות שגגות והסמ"ג עשה ר"ו פסקו דשבט א' איקרי קהל אע"ג דאיכא חשש שלא יביא חולין לעזרה ועיין מ"ש הכ"מ: ג ואז הם חובה · כלומר אבל קודם שלשים הוי ברכה לבטלה וכתב הב"ח דבלא שם ומלכות גם בתוך שלשי' יכול לברך וזה פשוט: ד הרואה מקום שנעשה נס ליחיד וכו' · וכתב הר"ר יונה דכל נס שלא נעשה לכל ישראל או רובן נקרא נס יחיד: ומ"ש וכל יוצאי יריכו וכו' · הטעם כתב הרשב"א ז"ל משום דכל יוצאי יריכו בכלל הנס ושותפין בו ונראה מדבריו דיוצאי יריכו שהיו נולדים קודם שאירע לו הנס אין מברכין מיהא לדינא צ"ע: ומ"ש לאבי במקום הזה וכו' · ואם רבים הם מברכין לאבינו במקום הזה וכ"כ בספר ל"ח ולאפוקי מדברי הלבוש: ה מי שנעשה לו נסים וכו' · וצ"ע אם הולך באותו יום למקום האחר שאירע לו הנס אם צריך לחזור ולברך כיון שכבר הזכיר אותו מקום במקום הראשון שהגיע ונראה דמשום ספק ברכה לא יברך: ו על נס של אדם מפורסם · כן מבואר בירושלמי ויש לתמוה דהא לעיל בסעיף ב' פסק דכל נס שלא נעשה לרוב ישראל אין מברכין והא א"א דלא יהא בהם חד אדם מפורסם ובשבילו היה ראוי לברך ואפשר לומר דשאני יואב דהוא הלך בשליחות של כל ישראל והרי הוא כמו שאירע לכל ישראל · כתב הב"ח בשם מהרש"ל לברך על כל גוב אריו' אבל הט"ז חולק עליו שאין מברכין אלא על של דניאל וכן משמעות דברי המחבר: ז של לוט · משמע דאפילו אינו רואה הקבר של לוט מברך שתים וכן מסקנת הרא"ש ז"ל שם: ח וטוב לברך וכו' · ונראה בפעם הראשון יברך במקום שנעשה הנס ברוך שעשה לי וכו' וכשבא לביתו מברך הגומל בלא שם וכו' כמו שביאר המחבר בסימן רי"ט סעיף ט':

ריט א מ"ש כשיעלו ממנה · כלומר אפילו אתרחש לו ניסא במקום א' שהיה במקום סכנה וניצול ממנה אינו צריך לברך מיד אלא ממתין עד שיעלה מן הים וה"ה אם הולך בספינה ולפעמי' באים לכמל ומתעכבי' שם יום יומי' אינו צריך לברך כיון שהולך בדרך ודעתו לחזור מיד לים אינו מברך מיהא אם מעכב הרבה צ"ע אם יש לו לברך: ב ומה מברך וכו' · פירש הברכה כתב הב"י בא"י הגומל לחייבי' טובים כלומר אפילו לאותן שהם חייבי' דהיינו שהם רשעי' דתרגו' רשע חייבא עכ"ז גומל להם טובות: ג צריך לברך ברכה זו בפני י' שנ' וירוממוהו בקהל עם ויש לקרא ויירי מהא דארבעה אלו צריכי' להודות והוא כמבואר תהלי' ק"ז: ומ"ש ותרי מנייהו רבנן דכתי' במושב זקנים משמע זקני' שנים ואין נקרא זקן אלא שקנה חכמה ודעת הרי"ף והרא"ש והתוספת דבעינן תרי רבנן מלבד עשרה בני אדם והוא תריסר ונראה דאע"פ דתרי דרבנן הוא ע"מ לכתחילה יש להדר כדי לצאת ידי כ"ע וכ"פ הטור דמשו' ספק עבדינן לחומרא: כתב הרמב"ם דצריך לברך מעומד דוקא ואע"פ דהב"י כתב בכ"מ אינו יודע מנ"ל להרמב"ם דין זה מ"מ המנהג כדברי הרמב"ם דמברכין מעומד וגם הב"ח כתב קצת סמך לדברי הרמב"ם ע"ש: ומ"ש ואם בירך פחות מעשרה י"א דיצא וכו' כן הוא דעת הטור וס"ל דלישנא דאמרינן בגמרא צריך לאודויי באפיי' משמע דוקא לכתחלה: ומ"ש וי"א שלא יצא · דס"ל דלישנא דצריך משמע דיש עיכוב בדבר היא קשיא דהא פסק בי"ד בסי' רע"ג סעיף ה' וז"ל כל אלו הדברי' דהיינו שצריך להניח בס"ת ריוח בין אות לאות ובין כל פרשה ופרשה היינו לכתחל' ולמצוה מן המובחר אבל לא לעכב אע"ג דבלשון הגמ' ג"כ אתמר בלשון צריך וצ"ע ועיין במהרי"ק שורש ק"ל: ד ועונה אמן · הא דצריך לענות אמן ואינו יוצא בכוון לברכת חבירו אע"ג דלעיל בסימן רי"ג כתב המחבר סעיף ד' [illegible] בשמיעת הברכה ובכוון בכל התפלות אע"פ דלא ענה אמן שאני התם דיוידי דהמברך חייב בברכה וכמו שמבואר לעיל דאוכל ושותה עמה אבל הכא כיון דלא נתחייב בברכ' זו אין חבירו יוצא אלא א"כ ענה אמן וכ"כ הטור בשם הרא"ש ונראה דבעינן ג"כ שיכוון לצאת בה ושמעה מתחלתה ועד סופה והמברך נתכוון ג"כ להוציא להשומע וכן מבואר לעיל סי' רי"ג סעיף ג' אך קשה לבי מה שכתב ב"י בסימן זה וז"ל והא דאמרינן שיוצא בשמיעתו אם כיון לצאת אתי כמ"ד מצות צריכות כוונה ולפי דעתו בעינן ג"כ שהמברך יכוין להוציאו ואילו למ"ד מצות אין צריכי' כוונה לא בעינן שיכוין לצאת כדאיתא התם בפרק ראהו ב"ד ע"ש עכ"ל דא"כ הוא נראין דברי המחב' כסותרין במה שכתב לעיל בסי' ס' סעיף ד' שני דיעו' בזה אם מצות צריכות כוונה או אינו צריכות כוונה דלפ"ז ה"ל לפסוק בברכה להקל בדיעבד דיוצא אפילו לא כיון חבירו להוציאו וגם הוא לא כיון לצאת ולמה פסק בפשיטות לעיל בסי' רי"ג דאינו יוצא ידי חובתו אא"כ כיון וצ"ע ועיין מ"ש שם · ונראה דגם בכאן אם ענה אמן בפחות מעשרה א"צ לחזור ולברך ובע"כ לא כתב כן ולא דק: ה וכן אם אמר בריך רחמנא דיהבך לן וכו' · כי רחמנא הוא במקו' השם ומלכא דעלמא הוא במקו' העול' ונראה דה"ה לכתחלה יש לברך בענין זה וכן מבואר בהדיא בגמ' במעשה דרב חנן בגדתא והא דכתב המחבר בלשון דיעבד כי אזיל לשיטתו במה שכתב בס' לכתחל' אין לאחר לברך אם אינו רבו או אם אינו לו תועלת כלל בהצלת' אבל באביו אם מברך בשביל עצמו יכול לברך לכתחלה בענין זה: ומ"ש ואין ברכה זו לבטלה כלו' דס"ל דאפי' אחר יכול לברך כיון שמשיח בטובת חבירו ובהצלתו שחזר לבריאתו או הצלה אחרת אבל רוב הפוסקי' ס"ל דאין לברך אלא על רבו או אביו או בנו אבל על הצלת אחר אין לברך וכ"כ הב"ח וז"ל ש"ג בשם ר"י א' ונראה בעיני שאם אדם רוצה לברך הגומל על אוהבו ועל קרובו שהוא כואב עליו הרבה כידו עכ"ל ולפ"ז יכול ג"כ לברך על הצלת אשתו וע"כ נוהגי' קצת אנשי' בשילד' נשותיהן עומדי' ומברכין ברכה הגומל ולאו ברכה לבטלה היא כי אין תועלת יותר מהצלת אשתו שהיא כגופו: ו הגומל לעצמו · כלו' בשביל עצמו כתב בכ"ג מה"ק דנכון שנשים לא יזלזלו בברכ' זו ומברך בפני י' כשיש אנשי' ותרי רבנן ואם א"א בכך תברך בביתה כתב בתשובו' מהר"ם מינ"ץ סי' ד' קטן פחות מבן י"ג שנה לא יברך ברכה זו: ז אם איחר יש לו תשלומין

לאחר שלשה ימים : **ז** ח באשכנז ל וצרפת אין מברכין כשהולכין מעיר לעיר שלא חייבו אלא בהולכי מדברות דשכיחי ביה חיות רעות ולסטים מ ובספרד נוהגים לברך כפני שכל הדרכי׳ בחזקת סכנה נ ומיהו בפחות מפרסה אינו מברך ואם הוא מקום מוחזק בסכנה ביותר אפילו בפחות מפרסה : **ח** ס בכל חולי צריך לברך אפילו אינו חולי של סכנה ולא מכה של חלל אלא כל שעלה למטה וירד מפני ע שדומה כמי שהעלוהו * לגרדום (פירוש מעלות שעושין לדיינים לשבת כשדנין) לידון ואין הפרש בין שיש לו מיחוש קבוע ובא כזמן לזמן ובין שאינו קבוע :
(הג״ה) וי״א דאינו מברך רק על חולי שיש בו סכנה כגון מכה של חלל* :
ט פ הני ארביעה לאו דוקא דה״ה למי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור ונגיחותיו או שעמד עליו בעיר אריה לטרפו או אם גנבי׳ באו לו אם שודדי לילה וניצול מהם וכל כיוצא בזה כלם צריכים לברך הגומל צ וי״א שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות:

ל טור | מ הרמ״בן והר״דא | נ שם לדעת כה״ג | ס טור בשם הירושל׳ ולגי׳ שמנא הכ״י | ע שבת ל״ב | * טור בשם הרא״ש כד והר״ר יוסף וכן נוהגין באשכנז | פ תשו׳ הרי״בש | צ הר״דא בשם ר׳ גרשון וא״ח בשם י״א ובש״ר שם טוב כלכנו בשם התוספות

רך הטבת החלום ותעניתו׳ ובו ב׳ סעיפים :

א א הרואה חלום ונפשו עגומה ייטיבנו באפי תלתא * דרחמו (פירש שאוהבים אותו) ליה ולימא באפייהו חלמא א טבא חזאי ולימרו אינהו טבא הוא וטבא להוי וכולי :
ב ב יפה ב תענית לבטל חלום רע כאש לנעורת :
(הג״ה) ודוקא בו ביום ואפילו בשבת ועיין לקמן סימן רפ״ח :

א ברכות נ״ה | ב שבת י״א

רכא ברכת הוראת הגשמים׳ ובו ב׳ סעיפים :

א א אם א היו בצער מחמת עצירת גשמים וירדו גשמים מברכים עליהם אף על פי שלא ירדו עדיין כדי רביעה ב משירדו כ״כ שרבו על הארץ ג שיעלו (עליהם) אבעבועות מן המטר וילכו זה לקראת זה : (הג״ה) ומה שאין אנו נוהגים בזמן הזה בברכת הגשמים משום דמדינות אלו תדירים בגשמים ואינן נעצרין כל כך * : **ב** ד ומה מברך אם אין לו שדה אומר מודים אנחנו לך ה׳ אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואילו פינו מלא שירה כים וכו׳ עד הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו וחותם בא״י אל רוב ההודאות ואם יש לו שדה בשותפות עם אחר מברך הטוב והמטיב ב ואם אין לו שותף בשדה מברך שהחיינו : (הג״ה) יש אומרים דהשומע שירדו גשמים מברך הטוב והמטיב * :

א ב״י מדברי הכל בו ב ברכות נ״ט ותענית ו׳ | ג לפי׳ הרמ״בם בפי׳ מה״ב והר״ן | * סמ״ג ואגור וכל בו | ד שם בברכו׳ ושם בתענית | * הרש״בא

רכב ברכת הוראת הטוב והרע׳ ובו ד׳ סעיפי׳ :

א א על שמועות שהם טובות לו לבדו מברך שהחיינו ואם הן טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב :
ב א על ב שמועות רעות מברך בא״י אמ״ה דיין האמת :
ג ג חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפצה כדרך שמברך בשמחה על הטובה ד כי הרעה לעובדי השם הוא שמחתם וטובתם כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם שהוא שמחה לו : **ד** ב מברך על הטובה הטוב והמטיב אף על פי שירא שמא יבא לו רעה ממנה כגון שמצא מציאה וירא שמא ישמע למלך ויקח כל אשר לו וכן מברך על הרעה ברוך דיין האמת אף על פי שיבא לו טובה ממנה כגון שבא לו שטף על שדהו אף על פי שכשיעבור השטף היא טובה לו שהשקה שדהו :

א ברכות נ״ד ונ״ס | ב שם | ג שם ס׳ | ד טור | ה שם נ״ד ונ״ס

רכג מי שילדה אשתו ומת מורישו ובנה בית חדש וקנה כלים חדשים מה מברך : ובו ז׳ סעיפים :

א א ילדה אשתו זכר א מברך הטוב והמטיב ב וגם היא צריכה לברך כן : (הג״ה) ואם מתה אשתו בלדתה מברך שהחיינו דהא ליכא הטבה לאחריני וכן אם מת האב קודם שילדתו היא מברכת שהחיינו * ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו שאינה חובה אלא רשות ומזה נתפשט שרבים מקילים באלו הברכות : **ב** ג מת ב אביו מברך דיין האמת היה לו ממון שירשו אם אין לו אחים מברך

א ברכות נ״ט | ב הגה״מ פ״ד בשם סמ״ק | * כן כ״ל לייסב הרש״בא סי׳ רנ״ה | ג שם בגמרא

תשלומין וכו׳ והוא סברת הטור אבל הרבה מן הפוסקים ס״ל דלא יותר מג׳ ימים וזהו שכתב ונכון לזהר והרש״בא כתב בשם הר״ר יונה שאין לברך אחר חמשה ימים וכתב בכ״ג מה״ק בשם הרמ״בן דיכול לברך אפילו ביום דליכא ס״ת אם יתאחר יותר מג׳ ימים : **ח** באשכנז וכו׳ כ״כ הטור ואע״ג דאמרינן כל הדרכים בחזקת הסכנה היינו דוקא לענין תפלת הדרך אבל לא לענין ברכת הגומל : ומ״ש ואין חילוק וכו׳ דאפילו בא מוזמן לזמן בכל פעם שהלך מזמנו החולה צריך לברך אע״פי שיודע שיחזור וגם הרבה פעמים ניצל מחולה זו אפ״ה צריך לברך וכן הסכים הב״ח כדברי המחבר :

רך א מ״ש טבא הוא וכו׳ כתבו התוספות שבע זימנין לגזרו עליה מן שמיא כך הוא הלחם וי״מ דשבע זימנין צריך לומר חלמא טבא חזאי אבל ר״י לא היה רגיל לאומרו רק ג״פ עכ״ל התוספות וכתב הב״י העולם נוהגין לאומרו שבעה פעמים ונראה דבזה יוצאים ידי הכל אפילו אם לא היו אומרים רק ד׳ פעמים חלמא טבא חזאי והעונים אומרים טבא הוא וטבא להוי רחמנא שוי׳ לטב ותו לא ואח״כ בג׳ פעמים היו מוספין שבע זימני׳ וכו׳ ג״כ היו יוצאי׳ ידי כ״ע דהא מאן דס״ל דהלחם הוא כך שבע זימנין וכו׳ סובר דאינו צריך לומר רק ג׳ פעמי׳ וכן כתב הב״ח בשם מהרש״ל : כתב הכל בו ואחר כך אומרי׳ לו לך אכול בשמחה לחמך וכתב הר״ס כ״ע בשם רבי יהודא חסיד שאין לאומרו לפי שיש בראשי התיבו׳ אבל ולכן אומרים לו לך בשמחה אכול לחמך : כתב הטור דצריך לומר שלש הפוכות ושלש פדויות וג׳ שלומות והוא מבואר בסדר הטבת חלום : **ב** יפה תענית לחלום כאש לנעורת : מבואר פרק דשבת כתב הרש״בא בתשובה דאין תענית חלום חובה דהא אמרינן דשמואל כד חזי חלמא בישא אמר החלומות שוא ידברו וכיון שהם שוא ודאי דלא היה מתענה אלמא דלית חובה אלא רשות הוא ומאן דבעי ומתירא יתענה ונרא׳ דגם עוברות ומניקות אם מתיראים לנפשם יש לה להתענות ועיין כ״ג מה״ב ונראה דאין לחלק בין חלם שחלם לחבירו עליו שיש להתענות בחול וה״ה בשב׳ אם לבו נוקפו עליו ומתיר׳ וכ״ג מה״ב פסק כסי׳ רפ״ח שאין להתענות בשבת אלא חלום שחלם לו עצמו וע״ש בסימן רפ״ח : כתב בכ״ג מה״ב דאם עשרה בני אדם שמתענים תענית חלום בשבת יכולין להתפלל תפלת מנחה בתורה בקול רם ולומר בו עננו בסוף התפלה ולענ״ד אין נכון לעשו׳ כן וכתב עוד להתיר בע״פ בעשרה בכורים שיתפלל תפלה בתורה ולומר עננו בשומע תפלה ול״נ משום דהוי כמו תענית ציבור ובכיסן אין גוזרין תענית ציבור וכמו שיתבאר שם :

רכא א מ״ש אם היו בצער וכו׳ המחבר כתב כן כדי לכלול גם אילו הארצות שמצויי׳ בהם הגשמי׳ אם אירע פעם שנעצרו והיה העולם בצער וירדו גשמי׳ צריכים לברך קיהא קשה דמשמע מדברי הגמרא דמסתמא על מקום יובש כגון א״י שאין מצוי׳ גשמי׳ מברכין אפילו לא היו בצער מחמת הגשמי׳ ולמה כתב המחבר דוקא אם נצרו על הגשמי׳ וצ״ע : ומ״ש שאין אנו וכו׳ תדירים בגשמי׳ פירש משום דתדירים בגשמים לא נתקן ברכה זו באילו הארצות ולפ״ז אפילו אם אירע פעם אחת שהיו מצערי׳ על הגשמי׳ וירדו הגשמי׳ אינו מברכין ודלא כדמשמע מדברי המחבר וכן המנהג במדינות אשכנז שאין מברכין לעולם על הגשמים אפילו נעצרו הרבה : כתב הרד״בז הרואה בילום בזמן שהוא חסר ורואה אותו בזמן שהוא גידל ושמח בראותו מברך שהחיינו אפילו אין לו קרקע ע״ש סימן ק״ל : **ב** ואם אין לו שותף וכו׳ והא דאמרינן לעיל דמברך מודים אנחנו לך איירי בשאין לו שדה כלל : ומ״ש דהשומע וכו׳ פירש דלא מחזי חזי דאי מחזי חזי מברך מודים אנחנו לך כמו שמבואר בסמוך והיינו דוקא אם שמע מאדם כאמן ואם שומע שנתפס הגנב או הגזלן ויצטרך להחזיר לו הכל לא יברך עד שישוב לו ועיין ס״ח סימן תתמ״ד ומטה משה סימן שפ״ט :

רכב א מ״ש על שמועות רעות ואין חילוק בין לו לבדו ובין אם הרעה גם לאחרי׳ : **ב** מברך וכו׳ הטעם משו׳ דהכל הולך אחר הענין לפי שהוא עכשיו אם רעה רעה אם טובה טובה :

רכג א מ״ש מברך הטוב והמטיב : הטעם משום דאיכא אשתו בהדיה דניחא לה נ״כ בזכר ואין חילוק בין אם מעצמו ראה או שמע שאשתו ילדה זכר : ומ״ש דהא ליכא הטבה לאחריני והב״י כתב דאפילו מתה אשתו מברך הטוב והמטיב דהא מ״מ טובה היתה לה שילדתו עכ״ל : ומ״ש ויש שכתבו וכו׳ ולי נראה דאין להקל בהם וכן משמעות מדברי הרש״בא בתשובה דאין להקל רק בברכת שהחיינו אבל לא בברכת הטוב והמטיב וכ״כ בספר ל״ח : **ב** אביו וכו׳ והב״ח כתב דלאו דוקא אביו אלא ה״ה שאר אדם כשר דאדם מצטער עליו דהוי בכלל מה שכתבו על שמועות רעות אומר ברוך דיין אמת ומיהא העולם

נם כן שהחיינו ואם יש לו אחים במקו' שהחיינו מברך הטוב והמטיב :
(הג"ה) שאין מברכין הטוב והמטיב אלא אם כן יש לו שותפות בהותה סוכה *: **ג** ד בנה בית חדש או קנה כלים חדשי' אפילו היה לו כיוצא כאלו תחילה או קנה וחזר וקנה מברך על כל פעם שהחיינו ולאו דוקא חדשים דהוא הדין לישנים אם הם חדשים לו שלא היו אלו שלו מעולם ה ולא אמרו חדשים אלא לאפוקי אם מכרן וחזר וקנאן **ה** ו בשעת הקנין יש לו לברך אף על פי שעדיין לא נשתמש בהם שאין הברכה אלא על ירי שמחת הלב שהוא ג שמח בקנייתן וכשילבש ז מברך מלביש ערומים :
ה ח קנה ד כלים שמשתמשין בהם הוא ובני ביתו מברך הטוב והמטיב ט אם נתנו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שהוא טובה לו ולנותן : **ו** י על דבר שאינו חשוב כל כך כגון חלוק או מנעלים * ואנפלאות (פירש מנעלים קטנים שחופין רוב הרגל) אין לברך עליהם · כ ואם הוא עני ושמח בהם יברך :
(הג"ה) ויש אומרים דאפילו עני אינו מברך על חלוק ומנעלי' וכדומה וכן נוהגין * המנהג לומר למי שלובש בגד חדש תבלה ותחדש · ויש מי שכתב שאין לומר כן על מנעלים או בגדים הנעשים מעורות של בהמה דאם כן היו צריכים להמית בהמה אחרת תחלה שיחדש ממנה בגד אחר וכתיב ורחמיו על כל מעשיו * והנה הטעם חלוש מאד ואינו נראה אבל מקום רבים מקפידים על זה שלא לאומרו :

רכד דיני ברכות פרטיות · ובו י"ג סעיפים :

א א הרואה מרקולים ב או שאר ע"א אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן ארך אפים לעוברי רצונו ג ואם רואה אותה בתוך שלשים יום אינו חוזר ומברך : (הג"ה) א והאידנא אין מברכין זאת הברכה שהרי אנו מגודלים ביניהם ורואים אותם תמיד : **ב** ד הרואה מקום שנעקרה ע"א ה אם הוא בארץ ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעקר ע"א מארצנו ואם הוא בחוצה לארץ אומר שעקר ע"א מהמקום הזה ב ואומר ו בשתיהן כשם שעקרת אותה מהמקום הזה כן תעקור אותה מכל המקומות והשב לב עובדיהם לעבדך :
(הגה) ואם נעקרה ע"א ממקום אחד ונתנוה במקום אחר מברך על מקום שנעקרה שעקר ע"א ועל מקום שנתנוה לשם שנתן ארך אפים *: **ג** ז הרואה בבל הרשעה אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהחריב בבל הרשעה · ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע · ראה גוב אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים לצדיקים במקום הזה (ועיין לעיל סימן רי"ח סעיף ז') : **ד** ג ראה ח מקום שיש בבבל שכל בהמה שתעבור עליו אינה יכולה לזוז משם אם לא יתנו עליה מעפר המקום ההוא והוא סימן קללה לה דכתיב וטאטאתיה * במטאטי (פירוש מכבדות הבית שקובי בלעז) השמד אומר ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים : **ה** ד הרואה ט ששים רבוא מישראל ביחד אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם חכם הרזים · ואם הם עובדי אלילים אומר * בושה (ירמיה נ' י"ב) אמכם חפרה יולדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה : **ו** ה הרואה י חכמי ישראל אומר בא"י אמ"ה שחלק מחכמתו ליראיו :
ז ו הרואה כ חכמי אומות העולם ע"א . ל שחכמים בחכמו' העולם אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן מחכמתו לב"ו : **ח** ז על מ מלכי ישראל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שחלק מכבודו ליראיו · ועל מלכי אומות העולם ע"א אומר ברוך שנתן מכבודו לב"ו : **ט** ח מצוה נ להשתדל לראות מלכים אפילו מלכי אומות העולם : **י** ס הרואה בתי ישראל ביישובן ט כגון ע בישוב בית שני אומר ברוך אתה ה' אמ"ה מציב גבול אלמנה · בחורבן אומר ברוך דיין האמת : **יא** י הרואה פ בתי ע"א בישובן אומר בית גאים יסח ה' · בחרבנן אומר אל

הפוסקים נוהגים לומר ברוך דיין אמת בלא שם ומלכות ולפע"ד אינו נכון ואה"ל בשמיעת ת"ח או אדם חשוב דיש לברך בשם ומלכות : ומ"ש אם קנה וחזר וקנה · פירוש דוקא כשכבר בירך על קניי' ראשונה אבל אם עדיין לא בירך וחזר וקנה אינו מברך אלא ברכה אחת ופשוט הוא · לאפוקי אם מכרן וחזר וקנאם · פירש אפילו אם מכרן כשעדיין לא נשתמש בהם וחזר וקנאם אעפ"כ אינו מברך דלאו חידוש כ"כ בעיניו כיון שהכלי' היו שלו פעם אחת : **ג** שמח בקנייתן · ואם הוא עושר גדול וכאלם נחשב לו אין לברך כ"כ בר"ד כ"ו ומ"ש בסימן מ"ו : **ד** כלים חדשים שמשתמשי' בהן וכו' · פירש שמשתמשין בהן ע"י הוא ובני ביתו אבל אם קנה כלים לו וכלי' לבני ביתו מברך על שלו שהחיינו וכ"כ ב"י והוא פשוט : ומ"ש אם נתנו לו במתנה מברך הטוב וכו' · הטעם מבואר מדברי הרא"ש משום דאיכא נמי טובה לנותן אם המקבל עני בזה שזכהו השם וזכה לעשות צדקה ואם המקבל עשיר שמח הנותן במה שמקבל ממנו מתנתו · כתב בכ"ג בשם ספר שמע שלמה במקומו שנוהגים שעושים הלבשה לנערים יש להם לברך מלביש ערומים ושהחיינו והטוב והמטיב :

רכד א מ"ש האידנא וכו' · כ"כ התוספות וז"ל מפני שאנו רואים אותה בכל יום וכל הנך הרואים אומר לעיל דהוי מל' יום לל' יום עכ"ל משמע מלשונם דאם אירע שלא ראה הע"ז כל' יום כמו שהרבה בני אדם בקצת מדינות היושבים ברחוב היהודים ואינם יוצאים לחוץ ובפעם כשיוצא לחוץ ורואה הע"ז צריך לברך וגם בפעם ראשונה ראוי לזהר ולברך ועיין כ"מ : כתב עוד הכ"מ ונראה דאף מי שיוצא חוץ לעירו ורואה ע"ז שלא ראה אותו בית ע"ז מעולם כיון דאותה ע"ז עובדים אותה גם בעירו אין צריך לברך דאין הבית גורם אלא הע"ז שבבית וק"ל : **ב** ואומר בשתיהן · כ"כ הרמב"ם כתב הכ"מ בשם ספר האשכול וז"ל וכי יקרא בפירך קינאו"ת של גוים כגון טור"לנא וטורכי"רא הסמיר לך פן תראה וה"ה מקולתם או שום דבר שאתם כי או תוכה ותראה קינג"יין של לויתן והשור וכי תשמע קול המון גוים מקבצין ומהללין בתלילות תאמר בשברון מתני' ותתפלל על הגלות ועל בנין ירושל' וביאת משיח ע"ש נוסח התפילה : **ד** ראה מקום וכו' · אומר ברוך אומר וכו' · פירש או אומר ועושה או גוזר ומקיים וכ"כ הלבוש :
ה הרואה ששים רבוא וכו' · ג"ז מבואר שם וכתב הב"י דאין חילוק בין אם רואה בא"י או במקום אחר בח"ל חייב לברך והטעם לברכה זו מפני שאין דעתם שוות ואין פרצופיהן שוות והקב"ה יודע מה בלב כל א' וא' וכן פירש רש"י חכם הרזים שיודע מה בלבו של כל אחד ואחד והא דהשמיט המחבר הא דאמרינן התם דר' חנינא ברך אדרת פפא ברוך חכם הרזים מפני דהיה חכם מופלג בחכמה מאוד משום דליכא עכשיו בזמן הזה שראוי לברך עליו ברכה זו וכ"כ הטור והב"ח כתב טעם אחר ולית כ"מ בזה ועיין כ"נ מה"ב :
ה הרואה חכמי ישראל מברך וכו' · פירש הרבה חכמים אפילו אינם מופלגים דלענין ברכת חכם הרזים בעינן שיהא דוקא מופלג אבל לענין ברכה זו לא בעינן מופלגים : ומ"ש שחלק מחכמתו ליראיו · וכתב הב"י הטעם דמברך על חכמי ישראל שחלק מחכמתו ועל חכמי א"ה מברך שנתן משום דנפשות מישראל חצובות מתחת כסא הכבוד הרי הם כחלק שהם אבל נפשות א"ה רחוקים ממנו יתברך והרי כמו שנותן מתנ' מנכסיו שאינו חלק ממנו והרי דוד אבודרהם כתב שהטעם מפני שחלק הוא כמו הניצוק הנמשך מן הנהר שאפשר להרחיבו ולהגדילו ולקצרו ולחסרו משא"כ במתנה כי תלושה ופסוקה וכישראל כתיב כי חלק ה' עמו ולפי זכות מתרבה ומתמעט עכ"ל : **ו** הרואה חכמי א"ה שחכמים בחכמות · פירש לאפוקי אם אינם חכמים רק בד"ת שאין מברכין עליהם וכ"כ הב"י · וה"ה אבל אם הם חכמים בשאר חכמות ואינם חכמים בד"ת נ"כ מברכין עליה' :
ז על מלכי ישראל וכו' · נ"כ מטעם הנזכר אומר במלכי ישראל שחלק ובא"ה שנתן כי מלכי ישראל הם מעצמותו כבוד השכינה ולמלכי אומות העולם נתן מכבודו מעול' הפירוד כ"כ הב"ח כתב הרדב"ז ח"ש סימן נ' דה"ה מלכים שבעריהם ואין עול מלכות עליהם לשנות מהן ללאו או שלאו להן והורג במשפט יברך עליהם כיון על המלכים וכתב עוד אם רואה כמה מלכים ביום אחד מברך על כל אחד בפני עצמו וה"ה בשאר ברכות שהם כה"ג : **ח** מצוה להשתדל לראות המלכים וכו' · כטעם מבואר מפני שאם יזכה לראות מלכנו משיחנו יבחין בין גדולת אילו מלכים לגדולת משיח ומפקינן שם דמותר לכהנים לדלג על ארונות כדי לראות לקראת מלכי' והטעם מפני שרוב ארונים יש בהן כותח טפח ולית בהו אלא איסורא דרבנן ובמקום מצוה לא גזרו והמחבר השמיט דין זה וטעמו משום דס"ל כיון שכתבו התוספות שם דדוקא בימיהם שהיו קוברים בענין שיש ביציאת הקבר כותח טפח אבל האידנא שכולו סתום אפילו יש בו אויר טפח כל כנגדו טמא מן התורה ולכך אסור עכשיו לדלג על ארונו' המתים ונראה לפ"ז להלך בתוך ארבע אמות של הקבר מותר גם האידנא דהילך בתוך ארבע אמות אינו אלא מדרבנן ופשיט הוא : **ט** כגון בישוב בית שני · פירש לאפוקי אם רואה הא דכא בזמנה מקום שישראל מיושבי' בתקפם ובגבורתם דאינו מברך : ומ"ש מברך ברוך מציב גבול אלמנה · היינו דוקא בא"י ובזמן הבית אבל בח"ל אפילו בזמן הבית לא היה מברך וכ"מ בזה דכשיבנה יבנה ב"ה ויהיה ישראל מיושבים בא"י דיהא חייב לברך ברוך מציב גבול אלמנה : **י** הרואה בתי ע"א · אע"ג דלעיל סעיף א' כתב דמברך ברוך שנותן ארך אפיים י"ל דלעיל

---

* טור ד סס"כ יותכן וכלישנא בתרא
ה הרא"ש כ' בשם
הרא"ש ' הרא"ש
והרא"ש בשם
הירושלמי שם
ז ירושלמי שם
יכ"ע ועוהו התוספו'
ופי"א ? טור בשם
ס"ק ט שם בשם
הירושלמי שם
בשם התוס' כ בשם
הרא"ש שם * בנוב
בשם התו' ות"ה
סימן ל"ו
* מהרי"ו בכבבים
א ברכות נ"ז ב'
יונה שם בש' י"ג
וסמור ג מהא
דריש פ' הרואה
ד שם כ"ד
ה ירושלמי שם
ו שם וכרש"כא
* ב"י בש' תוס'
וירושלמי ז שם
ח שם ובכ' רש"י
ט שם כ"ח
י שם
כ שם כ"ח
מ שם דף נ"ח
נ שם
ס שם
ע רש"י שם
פ שם

אל נקמות ה׳: **יב** יא הרואה נ קברי ישראל אומר בא״י אמ״ה אשר יצר אתכם בדין וכו׳ ועל קברי עכו״ם אומר בושה אמכם וכו׳: **יג** ק כל ברכות הראיה אם חזר וראה אותו דבר בתוך שלשים יום אינו חוזר ומברך:

נ שם
ק ממשנה דריש פ׳ הרואה וכג׳ כ״ט

רכה דיני ברכת שהחיינו ובו י׳ סעיפים:

א א הרואה את חבירו לאחר שלשים יום א אומר שהחיינו ואחר י״ב חדש מברך מחיה מתים ב והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו: **ב** ג מי שלא ראה את חבירו מעולם ושלח לו כתבים אף על פי שהוא נהנה בראייתו אינו מברך על ראייתו: (הג״ה) יש אומרים מי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא״י אמ״ה שפטרני מעונשו של זה * וטוב לברך בלא שם ומלכות: (ד״ע) **ג** ד הרואה פרי חדש ה מתחדש משנה לשנה ב מברך שהחיינו ו אפילו רואהו ביד חבירו או על האילן ו ונהגו שלא לברך עד שעת אכילה: (הג״ה) ומי שבירך בשעת ראייה לא הפסיד * ואין לברך עד שנגמר תשלום גדול הפירי * ואם לא בירך בראייה ראשונה יכול לברך בראייה שנייה *: **ד** ח אבל בירך שהחיינו על שירי״ואש כשיאכל גינ״ראש חוזר ומברך שהחיינו: (הג״ה) והם כשני מיני נודנכיות ג כגון ווייקשיל וקירשן וכל כיוצא בזה: **ה** ד אם ט בירך שהחיינו על ענבים כשישתה יין חדש אינו חוזר ומברך: **ו** פרי שאינו מתחדש משנה לשנה אפילו אם יש ימים רבים שלא אכל ממנו אינו מברך שהחיינו: (הג״ה) פרי שמתחדש שני פעמים בשנה מברכין עליו שהחיינו * ה אבל שאין לו זמן קבוע לגדולו אין מברכין עליו * לכן אין מברכין שהחיינו על ירק חדש דעומד כל השנה בקרקע *: **ז** כ אינו מברך שהחיינו על הבוסר אלא כשהבשילו האשכולות ענבים וכן בכל פרי אחר גמרו: **ח** ל הרואה כושי וגיחור דהיינו שהוא אדום הרבה והלבקן דהיינו שהוא לבן הרבה והקפח דהיינו שבטנו גדול ומתוך עוביו נראית קומתו מקופחת והננס והדרקונם דהיינו מי שהוא מלא יבלת ופתויי הראש דהיינו שכל שערותיו דבוקות זה בזה ואת הפיל ואת הקוף מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם משנה הבריות: **ט** מ הרואה את החיגר ואת הקטע ואת הסומא ומוכה שחין והבהקנין והוא מי שמנומר בנקודות דקות אם הם ממעי אמם מברך משנה הבריות ואם נשתנה אחר כך מברך דיין האמת ו ויש נ מי שאומר דדוקא על מי שמצטער עליו אבל על עכו״ם אינו מברך ואינו מברך אלא פעם ראשונה שהשינוי עליו גדול מאד · (הג״ה) וי״א מל׳ יום לל׳ יום *: **י** ס הרואה אילנות טובות ובריות נאות ע אפילו עכו״ם או בהמה אומר בא״י אמ״ה שככה לו בעולמו ז ואינו מברך פ עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם:

א ברכות כ״ח ז
ב תו׳ שם ור׳ יונה והר״אש ג הרשב״א בתשובה
* מהרי״ל בשם מרדכי וכר״ר פ׳ תולדו׳ ד עירובין מ׳ ה רש״י שם והתו׳ כ׳ בפ״י מה״ב ו רש״י שם ור׳ מנוח
ו הרא״ש שם * טור
* תשו׳ רשב״א כי׳ ר״ן וכל בו * אגור
ח ת״ה ט האגור לדעת מהר״י מולן
י טור וסמ״ג בשם רב שרירא גאון
* ב״י * ב״י בשם הר״ר מנוח * מהרי״ו
כ הרשב״א בתשו׳ סאלה ל ברכו׳ כ״ח
מ שם
נ טור בש׳ הרא״ש כד
* טור ס ברכות מ״ג וכ״ק ע ירושלמי שם פ טור בשם הרא״ש כד

רכו הרואה פרחי האילן מה מברך · ובו סעיף אחד:

א א היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח אומר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם ב ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה א ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד:

א ברכות מ״ג
ב מרדכי שם הגהות מיימוני

רכז ברכת הזיקים · ובו ג׳ סעיפים:

א א על הזיקים והוא כמין כוכב היורה כחץ באורך השמים ממקום למקום ונמשך אורו כשבט ועל רעדת הארץ ועל הברקים ועל הרעמים ב ועל רוחות א שנשבו בזעף על כל אחד מאלו אומר בא״י אמ״ה עושה מעשה בראשית ג ואם ירצה יאמר ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם שכחו וגבורתו מלא עולם:

ב כל

א ברכות כ״ד וכ״ח
ב תו׳ בש׳ הירושלמי
ג שם כ״ט כאוקימתא דרבא כפי פי׳ התו׳ והרי״ף והרמב״ם והרא״ש

דלעיל איירי ברואה ע״ו עצמה והכא ברואה רק בית התורפה שמעמידים בתוכה קע״ו · וכן כתב הב״ח בשם מהרש״ל: **יא** הרואה קברי ישראל וכו׳ · והא דאיור והעוית אתכם בדין אף על גב דק״ל דיש מיתה בלא חטא תירץ הר״ר יונה דפ״ה דינו דין אמת כי הוא יודע כל דרכי איש וכל דרכיו משפט ול״נ אף על גב דאמרינן יש מיתה בלא חטא היינו בלא חטא של עצמו אבל חטא אדם הראשון איכא וכדאמרינן שם במסכת שבת ארבעה מיתו בעטיו של נחש וזה הוא ג״כ מגד הדין שימותו בעבור חטא האדם הראשון וק״ל: כתב הב״י הרי״ף והטור השמיטו בנוסח ברכה ווידע מספר כלכם בדין ולא ידע טעם לדבריהם:

רכה א מ״ש אומר שהחיינו · וכתב הרשב״א בתשובה שאף על פי שאחרים נהנים בראייתו אינו מברך אלא שהחיינו ולא הטוב והמטיב: ומ״ש ולאחר י״ב חודש מברך מחיה המתים וכו׳ · וכתב הב״ח דלאחר י״ב חודש שמברך ברוך מחיה מתים אין לברך שהחיינו וכדלעיל כשמברך הטוב והמטיב אינו מברך שהחיינו דבכלל הטוב והמטיב הוא ה״נ בכלל מחיה מתים הוא וכן כתב מהרש״ל בשם רבותיו וכתב דה״ה דאם רואה הרבה מחכמי ישראל וחביבי׳ עליו ושמח בראייתם דצריך לברך עליהם שהחיינו או מחיה מתים לאחר י״ב חודש דצריך לברך ג״כ כמו שחלק מחכמתו ליראיו עכ״ד: ומ״ש והוא שחביב עליו וכו׳ · קאי נמי אברכת שהחיינו וכ״כ הב״ח וכתב הרשב״א דאין חילוק בדין זה בין זכרים לנקבות דכל ששמח על ראייתם יש לברך עליהם: ומ״ש יש אומרים וכו׳ · לפי ספר עמק ברכה יברך האב כשקורין אותו לספר תורה ברוך שפטרני וכו׳ · ובל״ח כתב דה״ה אם מתפלל הבן להוציא הציבור מברך בפעם ההוא: **ב** מברך שהחיינו וכו׳ · היינו דוקא כששמח בראיית הפירי אבל כשאינו שמח רק באכילה אינו מברך רק על אכילה וכ״כ בכמ״ק · כתב הרדב״ז ח״א סימן ק״ל אם לא בירך באכילה ראשונה אינו חוזר ומברך גם אם יחזור לאכול מאותו פירי וכ״ש אם בא לברך באותו אכילה עצמה כל זמן שלא נתעכל במעיו וצ״ע למעשה: **ג** כגון ווייקשיל וקירשן · וה״ה אגר״עלן ג״כ מין אחר הוא דלא גרע מתאנים שחורות ולבנות דתרי מיני הם וכמו שכתב בתרומות הדשן: **ד** אם בירך שהחיינו וכו׳ · כן מבואר בתרומות הדשן והמחבר כתב אם בירך משמע דלכתחיל׳ אין לעשו׳ כן כי איכא לספוקי אם מחויב לחזור ולברך שהחיינו על היין דהא לענין תרומה מחולקי׳ הענבי׳ מהיין דתרומת ענבי׳ וזתים אינו אלא מדרבנן ותרומת היין הוא מדאורייתא׳ וכ״כ מהרי״ל בתשובה דכבר לתכוע את עצמו מלאכול ענבים עד ליל ב׳ של ר״ה כדי שיוכל לברך שהחיינו על יין חדש: ומ״ש כשתה יין חדש · ואין צריך לומר דאם שתה יין ובירך שהחיינו דאינו חוזר ומברך על ענבי׳: **כתב** בספר עמק ברכה דיש לנהג לכל ירא שמים דאם כבר בירך על ענבים אין לשתות היין כא׳ שיביא את עצמו לידי חיוב ברכת שהחיינו ע״י כגד חדש או שאר פירי ויכוין להוציא גם כן את היין: **ה** אבל מה שאין זמן לגידולו וכו׳ · ז״ל מהר״ר יעקב וויל בחידושיו דף כ״ג ה״א דאין מברכין שהחיינו על ירק כרתי משום דעומד כל השנה בקרקע ואין ניכר בין חדש הגדל בשנה זו לישן שגדל אשתקד עכ״ל משמע דלא ס״ל כטעם שכתב הרב וכ״מ דאם בריא לנו שזה ירקן חדש הנה לדעת מהרי״ו מברכין עליו אבל לדעת הרב אינו מברך עליו ומיהא בספר עמק ברכה רוצה לומר גם לדברי מהרי״ו אין לברך על שום ירק מפני דהעולם טועים דסוברים שהם חדש ואינו אלא ירק ישן משל אשתקד וכתב דמזה הטעם נוהגים שאין מברכין על לחם חדש מפני שאינו ניכר איזה ישן ואיזה חדש עכ״ד: כתב הב״י וז״ל ודע דבסוף בכל מערבין גרסינן אמר רבה כי הוינא וכו׳ משמע מהתם שברכת שהחיינו על פרי המתחדש אינו חובה אלא רשות וכן כתב הרשב״א ע״כ ודבריו נכונים וכן פסק הב״ח · כתב בכ״נ מי שאכל פרי חדש בין המצרי׳ ושכח ולא בירך שהחיינו לא יאכל עוד מאותו פירי עד לאחר בין המצרי׳ וטוב יקח פירי אחרת חדשה ויברך שהחיינו ויכוין לפטור שניהם ע״ש · **ו** ויש מי שאומר וכו׳ · דדוקא מי שמצטער עליו פירש דאינו מברך דיין אמת אלא שמצטער עליו: ומ״ש ואינו מברך אלא פעם ראשונה · פירש אפילו רואה אדם אחר שגם אילו דברים הנזכרים אינו מברך ולא דמי לדעיל סימן רי״ח סעיף ג׳ דפסק המחבר דמברך משלשים לשלשים דשאני הכא דמברך על השינוי הבריאה ודיי לו בפעם ראשונה שהשינוי גדול מאוד בעיניו וכמו שמבואר המחבר בסוף לשונו: ומ״ש משלשים יום וכו׳ · פירש אבל לאחר ל׳ אפילו רואה אותו אדם עצמו מברך וכ״ש אם רואה אחרים בדוגמתו שמברך: **ז** ואינו מברך אלא פעם ראשונ׳ · כאן כ״ע מודים גם מאן דא״ל בסימן דמברך מל׳ יום לל׳ יום מודה הכא דאינו מברך אלא פעם ראשונה וכן פי׳ הב״ח ע״ש:

רכו א מ״ש ואם איחר מלברך · פי׳ אפילו ראה את האילנות קודם שגדלו הפירות ולא בירך אינו מברך אח״כ וכ״ש כשלא ראה אותן עד לאחר שגדלו דאינו מברך ועיין ב״ח:

רכז א מ״ש שנשבו בזעף · פי׳ לאפוקי אם באין בנחת דאינו מברך

וברך כלל וכן משמעות דברי הרמ"בם פרק עשירי אבל התוספות כתבו בשם הירושלמי דכשאין ככות מברך ברוך עושה מעשה בראשית ולמעשה נ"ע: ומ"ש צריך לחזור ולברך · ולא דמי להכי דלעיל דאינו מברך אלא משלשים לשלשים דהתם על אותו דבר עצמו ודאי דאין לברך אלא לאחר ל' אבל הכא על כל ברק וברק בפני עצמו ראוי לברך משום דכל א' וא' בפני עצמו הוא ולכך צריך לברך כשנתפזרו: **ב** מי יושב בבית הכסא · וכתבו הרא"ש ז"ל וכללא נקטינן דכל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מע"ז וכו' ולאו דוקא ברק ורעם ה"ה כל הני דחשיב בסעיף א' דוקא תוך כדי דיבור וכ"כ בספר ברכת אברהם ח"ד סימן קנ"א :

רכח א מ"ש על ימים ונהרות וכו' · וימים דנקט פירש שאר ימים שאינו ים אוקינוס אף שלולי' שנפרדי' מן הים אוקיינוס והוא הנקרא הים הגדול: ומ"ש ועל הים הגדול וכו' · כ"כ הר"י והרמ"בם ובספר ל"מ ראיתי שחולק על הש"ע וכתב דאין כוונת הרא"ש כמו שהבין הש"ע דנם על הים שעוברים בו לא"י שהוא ים המערבי מברכין עליו עושה מ"כ אלא דוקא על ים אוקיינוס מברכין עושה הים ואין זה ים מערבי וכ"כ מדברי התוספו' פ"ק דגיטין כדבריו שאין זה בכלל אוקיינוס אך קשיא לי על דברי הרא"ש עצמו למה לא פשט דר"י רוצה לומר על ים הגדול דכתיב בקרא דהוא ים פלשתי' והוא ים המערבי של א"י דאכתנו השרויי' במערב עוברים בו לא"י ואפשר דזה כוונת המחבר ז"ל ולא ס"ל כדעת הרא"ש ועיין כ"נ מה"ק: ומ"ש מברך ברוך שעשה את הים הגדול לשון הטור בשם הרמב"ם על הים הגדול משלשים יום לשלשים מברך בא"י עושה הים הגדול ונראה דעל ברכת נהרות נמי בעינן דוקא מל' יום וכו':

ב לא על כל וכו' · כ"כ התוספות והמרדכי · ומ"ש והוא שראה אותם במקום שלא נשתנה וכו' · פירש דבעינן שיודעים בודאי שלא נשתנה מהלכם ומחמת ספק אין לברך וכן מוכח מהא דאמרינן התם הרואה פרת דבבל וע"ש בדברי רש"י:

רכט א מ"ש ואסור להסתכל בו ביותר · כן מבואר פרק אין דורשין דף י"ו דכמסתכל בקשת עיניו כהות: ומ"ש ביותר · פירש אבל לראות בו מעט בשעת הברכה מותר וכ"כ הרא"ש בתשובה: **ב** הרואה חמה בתקופתה וכו': ומ"ש וכן מברך ג"כ הוא לשון הרמ"בם ז"ל והגהות מיימוני פירש בשם הערוך דהא דאמרינן חמה בתקופתה ולבנה בטהרתה וכו' מיירי בימות הגשמים בימים שהיו ג' ימים מעוננים' ולא נראית חמה וככבים צריכים לברך עליהם בעת שיתראו וזולת זו העת לא עכ"ל ועיין משאת בנימין סימן ק"א דכתב דאף על גב דלא שייך ברכה זו אלא לחשבון דשמואל והאידנא סמכינן אחשבון דרב אדא מ"מ לא הוי תרתי דסתרן אהדדי דהא לענין השנים ק"ל כר"א דאמר בתשרי נברא העול' ולענין חשבון התקופו' ס"ל כר"י דאמר בניסן נברא העולם ע"ש וכתב בכ"נ מה"כ אין נוהגים לברך ברכה זו מטעם הגהות מיימוני שכתבתי בסמוך:

רל א מ"ש אחר ארבעים ימים · פירש אבל בתוך ארבעים אפשר שיועיל תפלתו: ומ"ש כגון הנכנס לכרך · פירש רש"י המהלך בדרך וצריך לעבור על איזה כרך ושם מצוים מושלים רעים ומחפשי' עלילות ומסקינן בגמרא דאפילו בכרך שדכי והורגין דיימינן דלא מתרתי ליה איכא דיליף וכותא דאף על פי שיש שם שופטי' שאין הורגין אלא בדין אפ"ה חיישינן מתוך שהוא נכרי לא יזדמן מי שילמד עליו זכות וילכד ברשות עלילה שהעלילו עליו ומשמע מדברי רש"י שם דאף על פי דכבר אמר תפלת הדרך כשיצא לדרך מכל מקום אם באמצע היום עבר על כרך שיש לחוש שיעלילו עליו צריך לברך ומיהא אם לן באיזה מקום כנזכר ולמחר כשיצא כולל תפלת הדרך בהברכה שמברך בשעת יציאת העיר ומסיים ברוך אתה ה' שומע תפלה וכמו שביאר המחבר וכן נראה מדברי הב"י והוא הנכון וה"ה כשיוצא מן המקום שאין סכנה ביציאתו לא יאמר תפלת הדרך עד שיצא בדרך ועיין בספר תמים דעים סימן ר"ו :

ב ברוך השולח וכו' · ובספר ל"מ כתב שהוא בשם ומלכות ודלא כמ"ש בלבוש שהוא בלא שם ומלכות דהא דה"כ האידנא בברכה זו משום דלא תקנו ברכה זו אלא בהולך למוד להפריש מעשרו' וכמו שכתב הב"י בשם הריט"בא ז"ל: **ג** וכיוצא בו לעתיד · כלומר שמתפלל על העתיד וכתב הכ"מ דעכשיו אין נוהגים בתפלה זו משום דלא נתקנה אלא בימיהם שהיו מסיקים תחת המרחץ והיה סכנה גדולה אבל עכשיו שהתנור מן הגד כמו בבית החורף דאין סכנה כלל ומשום סכנת חמין כמי ליכא דגלוים ועומדי' הם לעיני כל :

רלב מ"ש

ב [ד] כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך : **ג** [ה] היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דבור יצא ואם לאו לא יצא :

ד ירושלמי פס ל"ב · ה ר' יונה בשם ר"ש והרא"ש ה ירושלמי שם וכתבו הרא"ש והטור

רכח ברכת ימים ונהרות הרים וגבעות · ובו ג' סעיפים :

א [א] על ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [ב] ועל הים הגדול והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה הים הגדול :

ב [ב] לא [ג] על כל הנהרות מברך אלא על ארבע נהרות דכתיבי בקרא כמו חדקל ופרת [ד] והוא שראה אותם במקום שלא נשתנה מהלכם על ידי אדם : **ג** [ה] ולא על כל הרים וגבעות מברך אלא דוקא על הרים וגבעות המשונים וניכרת גבורת הבורא בהם :

א ברכות נ"ד · ב שם וכר' יהודה הרא"ש בשם כפי' מה"ב · ג תו' שם והמרדכי · ד ומשמעות הגמ' ד' נ"ט · ה הר"ר ב"שם ר' מנוח

רכט ברכת הקשת וחמה בתקופתה · ובו ב' סעיפים :

א [א] הרואה הקשת אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם זוכר הברית [ב] נאמן בבריתו וקיים במאמרו [ג] ואסור [א] להסתכל ביותר : **ב** [ב] הרואה [ד] חמה בתקופתה והוא מכ"ח לכ"ח שנה והתקופה בתחלת ליל ד' כשרואה אותה ביום ד' בבקר אומר ברוך עושה בראשית וכן מברך גם כן כשרואה לבנה בטהרתה וככבים במשמרותם ומזלות בעתם [ה] דהיינו כשתחזור הלבנה בתחלת מזל טלה בתחלת החדש ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן כשיחזרו כל כוכב מחמשה הנשארים לתחלת מזל טלה ולא יהא נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצה המזרח :

א ברכות נ"ט · ב הרי"ף והרא"ש כפ' רוה"כ · ג חגיגה ט"ז לפי הרא"ש והטור · ד ברכות נ"ט · ה ל' הרמ"בם שם

רל דין קצת ברכות פרטיות · ובו ה' סעיפים :

א [א] המתפלל על מה שעבר כגון שנכנס לעיר ושמע קול צוחה בעיר ואמר יהי רצון שלא יהא קול זה בתוך ביתו או שהיתה אשתו מעוברת [א] אחר ארבעים יום לעיבורה ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא [ב] אלא יתפלל אדם על העתיד לבא ויתן הודאה על שעבר כגון הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתכניסני לכרך הזה לשלום נכנס בשלום אומר מודה אני לפניך ה' אלהינו שהכנסתני לכרך הזה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוציאני מכרך זה לשלום יצא בשלום אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כן תוליכני לשלום וכו' עד ברוך אתה ה' שומע תפלה וזו היא תפלת הדרך שנכתבו היא וכל דיניה בסימן ק"י : **ב** [ג] הנכנס למוד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשלח ברכה בכרי הזה התחיל למוד אומר [ב] ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד ואחר כך בירך הרי זה תפלת שוא שאין הברכה מצויה אלא בדבר * הסמוי (פירש דנעלם ואינו נראה) מן העין : **ג** [ד] הנכנס למרחץ אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום ותצילני מהאור הזה [ג] וכיוצא בו לעתיד לבא יצא בשלום אומר מודה אני ה' אלהי שהצלתני מהאור הזה : **ד** [ה] הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון לפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה ולאחר שהקיז יאמר ברוך רופא חולים : **ה** [ו] לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד ·

א ברכות נ"ד וס' · ב שם · ג תענית ח' כב"מ מציעא מ"ב · ד ברכות ס' לגי' הרי"ף והרא"ש · ה שם · ו שם בגמרא

רלא שכל כוונתיו יהיו לשם שמים · ובו סעיף אחד :

א [א] אם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת הצהרים יישן : (הג"ה) וכשנעור משנתו אין צריך לברך אלהי נשמה * ויש אומרים שיקרא קודם שישן ויהי נועם * : [ב] ובלבד שלא יאריך בה שאסור לישן ביום יותר כשינת הסוס שהוא שיתין נשמי [ג] ואף בזה המעט לא תהא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת

א ל' הטור סוס כ"ג · ב טור בשם ר' יונה בפרקי אבות

הש"ית וכן בכל מה שיהנה בעה"ז לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב בכל דרכיך דעהו ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך יהיו כלם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו שאפילו היה צמא ורעב אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח אלא יתכוון שיאכל כפי חיותו לעבוד את בוראו וכן אפילו לישב בסוד ישרים ולעמוד במקום צדיקים ולילך בעצת תמימים אם עשה להנאת עצמו להשלים חפצו ותאותו אינו משובח אלא אם כן עשה לשם שמים וכן בשכיבה אין צריך לומר שבזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות לא יתגרה בשינה לענג עצמו אלא אפילו בזמן שהוא יגע וצריך לישן כדי לנוח מיגיעתו אם עשה להנאת גופו אינו משובח אלא יתכוון לתת שינה לעיניו ולגופו מנוחה לצורך הבריאות שלא תטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה וכן בתשמיש אפילו בעונה האמורה בתורה אם עשה להשלים תאותו או להנאת גופו ה"ז מגונה ואפי' אם נתכוון כדי שיהיו לו בנים שישמשו אותו וימלאו מקומו אינו משובח אלא יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שיתכוין לקיים מצות עונה כאדם הפורע חובו וכן בשיחה אפילו לספר בדברי חכמה צריך שתהיה כונתו לעבודת הבורא או לדבר המביא לעבודתו כללו של דבר חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו וכשרואה דבר שיביא לידי עבודת הבורא ית' יעשהו ואם לאו לא יעשהו ומי שנוהג כן עובד את בוראו תמיד:

הלכות תפלת המנחה

רלב כמה דברים האסורים לעשות בשעת המנחה · ובו ג' סעיפים:

[א] סבלי הלקט בש' ר' אפרי' בשם ר' האי
[ב] שבת ט'
[ג] שם וכו' אשא בר יעקב דליתב' בתרא הוא הריף שם והרמ"בם בפ"ו מה"ת והגה"מ שם כן היה נוהג ר"ת
[ד] תו' והרא"ש והר"ן ממשמעו' הגמ' שם ובסוכה ל"ה
[ה] שם בגמ'
[ו] ר' ירוחם
* טור בשם רבינו תם * בעל המאור והגהות מרדכי פ"ק דשב' * טור בש' ר"י
* אגודה פ"ק דשב'
* טור וב"י בשם הפוסקי'
[ז] ברכות כ"ח
[ח] טור

א [א] אם השעה דחוקה יתפללו בלחש ואחר כך יאמר שליח צבור מגן ומחיה ויענה קדושה ומסיים האל הקדוש אם אין שהות ביום לגמור י"ח ברכות: (הג"ה) [א] ויש אומרים שיתפלל השליח צבור עם הקהל בקול רם וכן נוהגים: (ועיין לעיל סימן קכ"ד סעיף ב'): **ב** [ב] לא ישב אדם [ב] להסתפר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס למרחץ ולא * לבורסקי (מקום שמעבדין שם העורות) · ולא לדין ולא לאכול [ג] אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחיל באחת מכל אלו אינו מפסיק אף על פי שהתחיל באיסור [ד] והוא שיהא שהות ביום להתפלל אחר שיגמור סעודתו או מלאכתו אבל אם אין שהות להתפלל אחר כך צריך להפסיק מיד [ה] ומאימתי התחלת תספורת משיניח סודר של ספרי' על ברכיו והתחלת מרחץ משיפשוט לבושו העליון והתחלת בורסקי משיקשור בגד בין כתיפיו כדרך הבורסקים והתחלת דין אם היו עסוקים בו משיתחילו בעלי דינים לטעון ואם לא היו עסוקים בו משיתעטפו הדיינים [ו] ולדידן משישבו אדעתא לדון והתחלת אכילה משיטול ידיו: (הג"ה) ויש חולקים וסבירא להו דסעודה קטנה מותר ואינו אסור רק בסעודה כשואין או מילה * ויש אומרים דאפי' סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה שרי * ויש אומרים דסעודה קטנה אפילו סמוך למנח' קטנה שרי * ונהגו להקל כשתי הסברות דהיינו בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ואפשר הטעם משום דעכשיו קורין לבית הכנסת לא חיישינן דלמא יפשע ולא יתפלל * ועיין לעיל סי' פ"ט מיהו בסעודה גדולה יש להחמיר אפילו סמוך למנחה גדולה ואפילו אם התחיל קודם לכן כשמגיע מנחה קטנה והשעה עוברת צריך לקו' ולהתפלל *: **ג** [ז] והא דאסור לאכול סעודה קטנה היינו כשקובע לסעוד אבל לטעום דהיינו אכילת פירות מותר [ח] והוא הדין לאכול פת כביצה כדרך שאדם אוכל בלא קבע מותר:

רלג זמן תפלת המנחה · ובו ב' סעיפים:

[א] ב"י לדעת הרמ"בם בפ"ג מהל"ת
[א] ברכות כ"ו
* רמ"בם בפי' המשנ' בפ"ק דברכו
[ב] שם כ"ז [ג] ר' יונה שם:

א [א] מי שהתפלל תפלת המנחה [א] לאחר ו' שעות ומחצה ולמעלה יצא ועיקר זמנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה [ב] עד הלילה לרבנן ולר' יהודה עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע: (הג"ה) ומשערינן שעות אלו לפי ענין היום ואף אם היום ארוך ומשערינן לי"ב שעות והם נקראים שעות זמניות וכן כל מקום ששיערו חכמי' בשעות משערינן בשעות אלו *: [ג] ואסיקנא דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד והוא שיעשה לעולם כחד מנייהו שאם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה שוב אינו יכול להתפלל ערבי' מפלג המנח' ולמעלה ואם עושה כר"י ומתפלל ערבי' מפלג המנח' ולמעלה צריך ליזהר שלא יתפלל מנחה באותה שעה [ד] ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת המנח' עד הלילה אין להתפלל תפלת ערבית קודם שקיעת החמה ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה יצא ובשעת הדחק יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה: (הג"ה) ולדידן במדינות אלו שנוהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה אין לו להתפלל מנחה אחר כך ובדיעבד או

רלב א מ"ש ויש אומרים שיתפלל השליח צבור עם הקהל · ובכ"ה כתב דטוב הדבר שימתינו הצבור עד לאחר שיאמר השליח צבור קדושה ומסיים האל הקדוש והיינו בשאין זמן עוברת · כתב בהגהות מיימוני עדיף טפי מאן דמצלי מפלג מנחה קטנה ולמטה והוא מנחה קטנה ומתפלל מנחה גדולה ובלבד שלא ידחק את השעה עכ"ל כלומר שלא ימתין עד סוף הזמן ולדבריו הסכים הב"ח דעיקר זמן המנחה מפלג מנחה קטנה ואין להתפלל מנחה גדולה אלא מתוך הדחק: **ב** להסתפר · פירש אפילו בתספורת דידן ואף על פי שאין צריך כ"כ שהות מכל מקו' חיישינן שמא ישבר הזוג ויבוא לתקנו מתוך כך ישהה ויעבר על זמן התפלה: ומ"ש ולא לבורסקי · פירש אפילו להציץ בעלמא אסור משום דחיישינן שלא יתעלף ויבוא לידי ביטול התפלה ולא לבורסקי אפילו לעיוני בעלמא משום דלמא חזי פסידא ומטריד ולא לדין אפילו בגמר דין דלמא חזי טעמא וסתר דינא: ומ"ש אפילו סעודה קטנה · משום דחיישינן דלמא אתי לאמשוכי ויבוא לידי ביטול תפלה · ואם התחיל באחת מכל אילו פירש אפילו כבר הגיע זמן מנחה גדולה קודם שהתחיל: ומ"ש ויש אומרים דסעודה קטנה וכו' · פירש סמוך למנחה גדולה: ומ"ש כשואים או ברית מילה · והוא הדין סעודת אירוסין דבכל מקום שאוכלים שם קיבוץ מרובים נקרא סעודה גדולה ועיין בא"ר שבת דף קכ"א סימן י"א: כתב הר"ן האי סמוך למנחה דקתני היינו חצי שעה קודם זמן המנחה וכן משמעות דברי הטור עיין בתשובות מהר"מע סימן כ"א:

רלג א מ"ש לאחר שש שעות ומחצה וכו' · והוא סמוך למנחה גדולה דאמרינן דיצא בדיעבד דהא לפמ"ש נ"כ הקריבו הקרבן תמיד של בין הערבים בזמן הזה כגון בשחל ערב פסח בערב שבת וזמן התפלה תיקנו בזמן הקרבת הקרבן תמיד ועיין מ"ש הרמ"בם בפ"ג מהלכות תפלה: ומ"ש עד סוף י"א שעות · חסר רביע זה פלג המנח' דאמר ר"י לפי שזמן מנחה קטנה הוא שתי שעות ומחצ' ופלג המנחה הוא שעה שלימה ועוד רביע: ומ"ש ומשערינן וכו' · ועיין לקמן בהלכות פסח בסימן תמ"ג: ומ"ש ועכשיו שנוהגים · פירש שפוסקים כרבנן דזמן מנחה הוא עד שקיעת החמה: ומ"ש בדיעבד וכו' · משמע דוקא מפלג המנחה ולמעלה אבל קודם לכן אינו יוצא אליבא דכ"ע והב"ח כתב דעכשיו נוהגים להתפלל ערבית הרבה קודם כלומר גם קודם שעה ורביעית קודם הלילה משום דס"ל כדעת הרמ"בם דס"ל דחשבינן לעולם שעה זמניות דהיינו בזמן הקיץ שעות גדולות ויכול להתפלל ערבית אחר כלות כ"ב שעה וחצי דביעית שעה ומיהו כבר נהגו להתפלל גם קודם לזמן הזה ועיין מ"ש ת"ה סימן א' עכ"ל ולדעתי אין מסכין זה מכוון אלא בימים הארוכים מאוד ולא ברוב ימי השנה ויש לכל ירא שמים להזהיר בני עירו שלא יתפללו מעריב קודם פלג המנחה דבין לרבנן ובין לר"י אינו יוצא משום תפלת ערבית ואף על פי דתפלת ערבית רשות מ"מ עכשיו קבעוה לחובה ועוד דאף על פי דחוזר וקורא קריאת שמע על מטתו מ"מ ברכות הק"ש אינו מברך בזמנו והברכות ודאי חוב גמור הוא ככל מצות דרבנן ולכן אין להקל ודבר קל הוא להזהר ומהיות טוב אל תקרא רע: ומ"ש ולדידן וכו' · כלומר דאכן האידנ' פסקינן הלכתא כר"י דמפלג המנחה ולמעלה הוא זמן תפלת ערבית וע"כ תפלת המנחה הוא שלא בזמנה אם מתפלל מפלג המנחה ולמעלה ולכן יש להזהר להתפלל קודם לכן תפלת המנחה והכל בשיעור שעה ומחצית לפי הזמן אם הימים ארוכים או קצרים בימים ארוכים השעות הם גדולות ובימים קצרים השעות קצרות ומאן דבעי למהוי חסידא ולצאת ידי שניהם יתפלל מנחה קודם פלג המנחה וערבית לאחר צאת הכוכבים: ומ"ש ובדיעבד או בשעת הדחק וכו' · פירש ולא יתפלל ערבית אחר צאת הכוכבים אבל לעשות ביום אחד תרתי דסתרי אהדדי אסור ועיין בתשובות מהר"מע ו"ל סימן א':

בשעת הדחק יצא אם ומתפלל מנחה עד הלילה דהיינו צאת הככבים * :

ב ה אם יש לו מים צריך ליטול ידיו כדי להתפלל ג אע"פ שאינו יודע להן שום לכלוך ולא יברך (ועיין לעיל סימן צ"ב סעיף ה') : (הג"ה) ואפילו עומד מלמודו יטול ידיו לתפלה * : ואם אין לו מים מזומנין אינו צריך ליטול:

רלד הרוצה להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה׳ ובו ב׳ סעיפים :

א א הרוצה א להתפלל מנחה גדולה ומנחה קטנה אין ראוי לו להתפלל רשות אלא הגדולה ואם יתפלל הגדולה חובה לא יתפלל הקטנה כי אם רשות אבל אין ראוי להתפלל תפלת רשות אלא אם כן מכיר בעצמו שהוא זהיר וזריז ואמיד בדעתו לכוין בתפלתו מראש ועד סוף בלא היסח הדעת אבל אם אינו מכוין קרה יפה קרינן ביה למה לי רוב זבחיכם : (הג"ה) אין לומר אשרי קודם מנחה אלא כשיש מנין בבית הכנסת כדי שיאמרו עליו הקדיש שלפני תפלת המנחה * יש שכתבו שנוהגין לומר פרשת התמיד קודם אשרי של תפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים ומנהג יפה הוא * : **ב** ב אם שכח ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים ואומר אשרי קודם תפלה שהוא תשלומין לתפלת המנחה ׳ (וע"ל סימן ק"ח):

הלכות קריאת שמע ותפלה של ערבית :

רלה זמן קריאת שמע של ערבית׳ ובו ד׳ סעיפים :

א א זמן קריאת שמע בלילה משעת יציאת א שלשה ב ככבים ג קטנים ואם הוא יום מעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו ואם קראה קודם לכן ד חוזר וקורא אותה בלא ברכות ה ואם הצבור מקדימים לקרות קריאת שמע מבעוד יום יקרא עמהם קריאת שמע וברכותיה ויתפלל עמהם וכשיגיע זמן קורא קריאת שמע בלא ברכות : (הג"ה) ומיהו לא יחזור ויתפלל בלילה אף על פי שהצבור מקדימים הרבה לפני הלילה אלא אם כן הוא רגיל בשאר פריעות ומכידות דאז לא מתחזי כיוהרא מה שחוזר ומתפלל * : **ב** ב אסור ו להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית ו ואם התחיל לאכול אחר שהגיע זמנה מפסיק וקורא ק"ש בלא ברכותיה וגו׳ סעודתו ואחר כך קורא אותה בברכותיה ומתפלל : (הג"ה) אבל אין צריך להפסיק לתפלה הואיל והתחיל לאכול אבל אם לא התחיל לאכול אף על פי שנטל ידיו צריך להפסיק * ואם אין שהות להתפלל מפסיק אף לתפלה : **ג** ח לכתחילה צריך לקראת קריאת שמע מיד ג בצאת הככבים ט וזמנה עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו : **ד** י הקורא ק"ש של ערבית אחר שעלה עמוד השחר קודם * הנץ (פירוש יציאת החמה מענין הנצו הרמונים) : החמה לא יצא ידי חובתו אלא אם כן היה אנוס כגון שכור או חולה וכיוצא בהן כ ואנוס שקרא אז לא יאמר השכיבנו דכיון שעלה עמוד השחר

* ב"י בשם אורחות חיים מדגד נרם"כא ה ל׳ הטור בסימן כ"ב ושם נייכתי מנהג הדינין * מנהגים

* תשובת הרא"ש כלל ד׳ סימן ט׳

* תנה׳ בפ"ק וכלבו * אבודרהם בשם הר"י וב"י ב כתבי מהר"ר ישראל סימן כ"ט

א ברכות ב׳ ב שבת ל"ה ג ר׳ יונה שם בברכות ד כן העלה ב"י להלכה ה שם

* מרדכי ריש ברכו׳ והגה"מ פ"ג מה"ת ות"ה ס"א ו ב"י לדעת ר׳ יונה והרא"ש אהא דאיתא שם בגמ׳ דף ד׳ ו מרדכי בפ"ק דשבת והר"ן שם מהא דמפסיקין לק"ש ומהא דסוכ׳ ל"ה * ר"ן פ"ק דשבת * הרא"ש בהגהות פ"ג מה"כ ח ר׳ יונה שם לדעת כולהו תנאי דריש פ"ק דברכו׳ ט שם וכחכמי׳ י שם ד"ח כרשב"י משו׳ ר"ע כ שם בגמרא

ב אף על פי שאינו יודע להם שום לכלוך ׳ זה דעת הרמב"ם ז"ל דידי׳ של הסיף דעת פסולי׳ לתפלה אם יש לו מים מוכני׳ ועיין לעיל סימן צ"ב כתב הב"ח דאי צריך להדר אחר המי׳ אפילו אם לא יעבר רק על זמן תפלת צבור דהיינו שלא יתפלל עם הצבור אף על פי שעדיין ישאר לו זמן להתפלל ביחיד אפ"ה אין להחזיר אחר המי׳ וינקה ידיו בצרור ויתפלל עם הצבור :

רלד א **מ"ש** הרוצה להתפלל מנחה גדולה וכו׳ ׳ כ"כ הרמב"ם בהלכות תפלה והטע׳ של הדבר משו׳ דזמן התפלה נתקנה כנגד התמיד ועיקר זמן התמיד היה מתשעה שעות ומחצה אבל זמן מנחה גדולה משש שעות ומחצה לא היו מקריבי התמיד כי אם אירע ע"פ בע"ם : ומ"ש אין לומר אשרי וכו׳ ׳ כתב אבודרהם דיש נוהגין נ"כ לומר קוד׳ אשרי מה ידידות וגם פרשת מנחה ופרשת סימני קטורת ופרשת מנחת חביתין כמו בשחרית שכל אילו הקריבו בין הערבי׳ כמו בשחרית עיין בתשובות מהרמ"ע סימן י"ד : **ב** אם שכח וכו׳ ׳ כ"כ הרי"בם וכדי שיהא כזה היכר שהתפלה היא תשלום המנחה ואין כזה משום עבר זמנו כמו בתפלה עצמה ׳ ואם מתירא שלא יעבר זמן תפלת מנחה יאמר אשרי אח"כ ס"ם ונטה משה :

רלה א **מ"ש** שלשה ככבים קטנים וכו׳ ׳ כ"כ הר"ר יונה ומבואר שם דמוכח בג׳ ככבי׳ בינוני׳ בגי אך מפני שאין הכל בקיאי׳ מה הם בינוני׳ ושמא יבואו לטעות בגדולי׳ לפיכך אמרו דצריך להמתין עד שיראה קטנים : ומ"ש ואם הצבור מקדימין לקרות מבע"י כתב הב"י וא"ת האיך הוא אומר ברכות קריאת שמע בבית הכנסת כיון שאינו יוצא י"ח ק"ש באותה קריאה הרי הן ברכות לבטלה כבר כתב הרש"בא בתשובה אל תתמה דברכות ק"ש אינו ברכות של ק"ש ממש כברכת התורה וברכת המצות שאם כן היה לנו לברך לקרות את שמע אלא ברכות הן שנתקנו בפני עצמן אלא שתקנו לאמרה לפני ק"ש ולאחריו וכן הסכים הגאוני׳ ע"כ וכתב עוד בשם רבינו האי גאון תיקון אחר דהיינו שיקרא עם הצבור ק"ש כקורא בתורה וגם יתפלל עמה׳ ואחר כך בצאת הככבי׳ יקרא ק"ש עם ברכותיה והמחבר השמיט תיקון זה ויפה עשה דהא אנן קי"ל כר"י דבעינן סמיכת גאולה לתפלה גם בתפלת ערבית ודע שכתבו התוספות בר"פ תפלת השחר עדאמרינן פרק ג"ה וילך מרנה כי מטי לקרן בעי למהדר אמר אפשר שעברתי מוקום וכו׳ מהתם מוכח שהתפלל ערבית ביום מאחר שהתפלל כבר והיה דעתיה למהדר וע"כ יעקב קרא ק"ש בזמנו בליל לדעת חכמי׳ וא"כ איך סמך גאולה לתפלה אלא ודאי דצריך גם הברכות מבע"י אף דמדברי התוספות לא משמע כן דאל"כ לא הוה קשיא להו לחכמי׳ מידי ע"ש מ"מ נראה כך עיקר ועיין בב"ח מ"ש מזה ודוק ועיין בתשוב׳ מהרמ"ע סימן כ׳ : **ב** אסור להתחיל וכו׳ ׳ כן נראה מדברי הר"י והרש"בא אבל התוספות שם אהא׳ ברייתא דדייקי ר"י והרש"בא דאסו׳ להתחיל בסמוך לזמן ק"ש כתבי וז"ל קורא ק"ש ומתפלל מוכאן משמע שמשעת שהגיע זמן ק"ש של לילה שאין לו לאכול סעודה עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל ערבית משמע מדבריה׳ דבסמוך לזמן ק"ש מותר לאכול סעוד׳ ואין להקשות הלא ק"ו הוא השתא בתפלת מנחה דמקילין ביה דאם כבר התחיל לאכול אינו צריך להפסיק אף על פי שהתחיל באיסור וכמו שפסק המחב׳ לעיל סי׳ רל"ב אפ"ה מחמירין בה ואסרינן לאכול סעוד׳ בסמוך למנח׳ מכ"ש ק"ש דחמור׳ דהרי צריך להפסיק אם התחיל באיסור וכמו שיתבאר בסמוך כ"ש דאסור לאכול סעודה בסמוכה לזמן ק"ש י"ל דס"ל דגם בסמוך למנחה אינו אסור אלא רק סעודה גדולה כגון סעודת נשואים או ברית מילה אבל סעודה קטנה של יחיד מותר ולפיכך התירהו נ"כ בסמוך לק"ש סעודת יחיד ואינו אסור אלא אם כבר הגיע זמן הק"ש אבל סעודה גדולה כמו סעודת נשואי׳ וכה"ג גם התוספות מודי׳ דאסור להתחיל סמוך לזמן קריאת שמע ונראה לי דיש לסמוך אדברי תוספות ולהתחיל בסמוך לזמן קריאת שמע בשעת הדחק כגון בליל שבת שרוצה לקדש ולאכול כי מידי דרבנן הוא ולהקל שומעי׳ והיינו דוקא סעודה קטנה כגון סעודת יחיד אבל סעודה גדולה של נשואים או של ברית מילה אין להתחיל סמוך לזמן קריאת שמע כי בסעודה גדולה כ"ע מודים שאסור : ומ"ש סמוך לזמן ק"ש של ערבית ׳ המחבר כתב דסמוך הוא חצי שעה למד מסמוך לזמן תפלת מנחה דאמרינן בש"ס דהוא חצי שעה ה"ה הכא : ומ"ש ואם התחיל לאכול אחר שהגיע וכו׳ ׳ לא דמי לדעיל סימן רל"ב סעיף ב׳ דפסק שם דאפילו התחיל באיסור אינו צריך להפסיק התם מיירי לענין תפלה שאינו אלא מדרבנן לפיכך אינו צריך להפסיק אבל הכא לענין קריאת שמע שהוא מדאורייתא אם התחיל באיסור אחר שהגיע הזמן פוסק ואפילו אינה שהות עוד לקרות קריאת שמע אפ"ה פוסק ואין להקשות דהא לקמן בסימן רע"א סעיף ד׳ פסק המחבר דאפילו התחיל לאכול מבע"י משהגיע זמן קידוש צריך להפסיק ופורס מפה ומקדש אף על פי שהתחיל בהיתרא שאני התם דמשו׳ דאין קידוש אלא במקום סעודה ומיקרי סעודה אתקין משו הכי צריך להפסיק מאכילה וכורס מפה ומקדש אבל הכא לענין קריאת שמע את התחיל בהתירא אינו צריך להפסיק אף על פי שהוא מדאורייתא וכ"כ הר"ן ז"ל : ומ"ש בלא ברכותיה ׳ כ"כ הרש"בא בשם הר"ר יונה ומשום דהברכות אינו אלא מדרבנן לא הטריחו להפסיק : ונראה הא דכתב הייפכר ואם התחיל לאכול לאו דוקא אכילה אלא ה"ה כל אינך דחשיב המחבר לעיל בסימן רל"ב סעיף ב׳ וחד מנייהו נקט : ומ"ש אף על פי שנטל ידיו ׳ יש לתמוה דהא כיון דצריך על נטילת ידים אינו יכול להפסיק דהא פסק הרב לעיל סימן קס"ו דאם שהה כדי הילוך כ"ב אמה מיקרי הפסק ודוקא לומר דתפלה לא חשיב הפסק וז"ל דמיירי קודם שבירך ע"ש והוא ע"פ מה שכתוב המחבר לעיל דנהגו שלא לברך עד אחר הנטילה וכו׳ אבל אם כבר בירך על הנטילה דע"כ צריך לברך המוציא ולאחר שבירך המוציא א"צ להפסיק : ומ"ש ואם אין שהות ׳ ככר כתב המחבר כן לענין תפלת מנחה גבי וקיי"ל הכא אע"פ דתפלת ערבית רשות מ"מ כיון דעכשיו קבעוהו חובה פוסק ומתפלל אם אין שהות : **ג** מיד בצאת הככבים ׳ כלומר העיקר מצוה

השחר אינו זמן שכיבה: (הג"ה) אבל שאר הברכות דהיינו שנים שלפני ק"ש וברכת אמת ואמונה ד עד השכיבנו אומר *: (וע"ל סי' נ"א בהג"ה)

ג טור מרדכי והג"א

רלו ברכות קריאת שמע של ערבית · ובו ד' סעיפים:

א א בערב מברך א שתים לפני קריאת שמע ושתים לאחריה: **ב** ב אין ב לספר בין גאולה דערבית לתפלה ג ואף הנוהגין לומר י"ח פסוקים ויראו עינינו אין להפסיק בין יראו עינינו לתפלה ד ומיהו מה שמכריז שליח צבור ראש חדש בין קדיש לתפלת ערבית לא הוי הפסק כיון שהוא צורך תפלה ה וכן יכול לומר ברכו להוציא מי שלא שמעו ולא הוי הפסק: (הג"ה) ועיין לעיל סימן ס"ט ראיתי מדקדקי' נהגו לעמוד כשאומרי' הי"ח פסוקים של ברוך ה' לעולם וכו' ומנהג יפה הוא כי נתקנו במקום תפלת י"ח ועל כן ראוי לעמוד בהן כמו בתפלה: **ג** ג מצא ו צבור שקראו ק"ש ורוצים לעמוד בתפלה יתפלל עמהם ואחר כך יקרא קריאת שמע עם ברכותיה: **ד** ד אחר ז שומר את עמו ישראל אומר אמן אחר ברכת עצמו ולא יענה אמן אחר ברכת המלך בכבודו: (ועיין לעיל סימן רט"ו):

א ברכות י"א
ב שם ד' וכר' יוחנן
ג הרא"ש שם ובתשו'
ד הרש"בא כתשו'
ה אגור בשם ר"ע
ו ב"י אפי' לדעת התו' והרא"ש וכ"כ הכל בו והרש"ב שם
ז הרמ"בם בפ"ת מה"ב

רלז ובו סעיף אחד:

א א אין א שליח צבור חוזר התפלה בתפלת ערבית: (ואין נופלים על פניהם לאחר ערבית):

א רמ"בם בפ"ט מה"ת והטור והרש"בא

רלח לקבוע עתים לתורה בלילה · ובו ב' סעיפים:

א א צריך א ליזהר בלמוד הלילה יותר מבשל יום והמבטלו עונשו מרובה: **ב** ב אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו ישלימנו בלילה מיד:

א עירובין י"ח
ב שם

רלט דין קרית שמע על מטתו · ובו ב' סעיפים:

א א קורא על מטתו פרשה ראשונה של שמע א ומברך המפיל חבלי שינה על עיני וכולי: (הג"ה) ויקרא קריאת שמע סמוך למטתו ואין אוכלים ושותים ולא מדברים אחר קריאת שמע שעל מטתו אלא ישן מיד שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה * ועיין לעיל סימן ס"ג אי מותר לקרות כשהוא שוכב ואם קרא קריאת שמע ולא יוכל לישן מיד או חוזר וקורא כמה פעמים זה אחר זה עד שישתקע בשינה ושיהיה קריאתו סמוך לשנתו * ואין מברכין על קריאת שמע של ערבית *: ואומר ב יושב בסתר עליון ואומר ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה ואומר ג ברוך ה' ביום ברוך ה' בלילה ברוך

א ברכו' ד' ודף ס'
א כל בו ורוקח ורבינו ירוח' כ"ב ח"כ
* הגה"מ פ"ז
* הגה"מ פ"ז וב"י בשם תו' פ' כל הבשר
ב שבועות ט"ו
ג טור בשם רב עמרם

מונה כך הוא לקרות ק"ש מיד ביציאת הכוכבים ומיהא אם קרא אח"כ נ"ב יצא ולא נקרא עבריין שלא עבר על דברי חכמים אבל לאחר חצות אע"פ דיצא משום שהוא ק"ש מ"מ נקרא עבריין שעבר על דברי חכמים שאמרו דלא ימתין עד לאחר חצות: **ד** עד השכיבנו יאמר אבל השכיבנו לא יאמר אפילו רוצה להתחיל מתקנינו בעצה טובה מלפניך וזהו דעת הרא"ש ולאפוקי מדברי הרשב"א: כתב מהר"ר יעקב ווי"ל בתשובה סי' קנ"ג מי שלא התפלל תפלת ערבי' עם הצבור אסור במלאכה ובלימוד קודם שיתפלל ע"ש:

רלו א מ"ש שתים לפניה וכו' כתב הטור נוסח בני אשכנזי ומבדיל בין יום ובין לילה ה' צבאות וכו' ואין להקשו' הא ליכא מעין חתימה סמוך לחתימה תירץ הרא"ש משום שאנו מתפללין ה' ימלוך לעולם ועד ויקיים הפסוק והיה לעת ערב יהיה אור ויאיר לנו ויתמיך לשואלנו והוי קצת מעין חתימה ויותר יפה נוסח הספרדים שאומרים כתם ומבדיל בין יום ובין לילה בא"י המעריב ערבים והוי ממש מעין חתימה סמוך לחתימה: **ב** ושתים לאחריה · בירושלמי אמרינן ע"ש שבע ביום הללתיך · כתב הטור דמסיים גאל ישראל ולא גואל ישראל שנתקנה על הגאולה שעברה: מ"ש אין לספר וכו' · משום דקי"ל כר"י דס"ל דצריך לסמוך גאולה לתפלה גם בערבית והא דאומר השכיבנו בין לתקנו רבנן לאמרה הוי כגאולה אריכתא ש"ם שם: ומ"ש ואף הנוהגי' כלומר אילו פסוקים לאו הפסקה הוא דהכל מענייני גאולה הם וכגאול' אריכתא דמיא ועוד דמתפלה נתקנה במקום י"ח ברכות לפיכך לאו הפסקה היא ויראו עינינו וקדיש נמי מענייני גאולה הוא עיין ב"י ובתשובו' ב"ז חולק על טעם זה דא"כ בשחרי' נמי ניימרו קדיש בין גאולה לתפלה ופי' הטעם להודיע דתפלת ערבית רשות וכ"כ התוספות בשם ר"ע: ומ"ש אין להפסיק · וכתב הב"ח בשם מהרש"ל ולפיכך אותן פסוקי' שנוהגים העולם לומר בתחלת הקדיש ואתה יגדל וכו' שאין לאומרה קודם תפלת ערבית שאין לנו להפסיק אלא מה שאמרו חכמים עכ"ל: ומ"ש ומיהו מה שמכריז וכו' · כ"כ הרשב"א בתשובה ומהרש"ל חולק ע"ז ואוסר וכתב דהש"ץ יקדים תפלתו כדי שיגיע ליעלה ויבוא קודם התפלת תפלת הצבור ויריס בקול רם ויאמר יעלה ויבא אבל הב"ח הכריע כדברי הרשב"א: ומ"ש כי נתקנו במקום י"ח · פירש בדורות הראשונים היו בתי כנסיות בשדות והיו יריאי' להתאחר עד אחר התפלה והיו מתפללין אילו י"ח הזכרות במקום י"ח ברכות: **ג** מצא צבור וכו' · כ"כ הרשב"א והכל בו בשם ברכות וטעמייהו משום דתפלת צבור עדיף מסמיכת גאול' לתפלה ולהתפלל ביחיד ואע"פ דבסמיכ' גאולה לתפלה בשחרית לא אמרינן הכי שאני תפלת ערבית דאינו אלא רשות: **ד** אחר שומר עמו ישראל וכו' · פירש לדעת הרמ"בם דס"ל דאחר ברכה אחרונה של ק"ש בערבית עונה אמן אחר ברכת עצמו הייני אחר שומר עמו ולא אחר המולך בכבודו כי סיום הברכות הוא שומר עמו ישראל: ומ"ש ועיין לעיל סימן רט"ו · כלומר דשם מבואר דאין אנו נוהגים לענות אמן אחר ברכת עצמו כי אם אחר בונה ירושלים בברכת המזון:

רלז א כתב הכל בו תקנו לומר והוא רחום בתפלת ערבית לפי שבשחרית היה הקרבן תמיד מכפר וגם במנחה תמיד של בין הערביים אבל בערבית אין מה שיכפר לפיכך תקנו לומר והוא רחום להתפלל להקב"ה שיכפר העונו' של כל היום וגם תקנו כנגד איברי הקרבן שקריבי' כל הלילה ולפיכך בליל י"ט ושבת א"א שאין מקריבים שום איברים כדאמרינן עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט: ומ"ש אין הש"ץ חוזר התפלה · כ"כ הטור והרמ"בם ז"ל וטעמייהו משום דאין תפלת ערבית חובה ולפיכך לא יברך הש"ץ ברכה לבטלה שאין כאן אדם שנתחייב בה כדי להוציאו ידי חובתו וכתב הרשב"א בתשוב' אפילו למ"ד דס"ל דאם התפלל כשם אחת קבלה עליו כחובה מ"מ אם התפלל בקי הוא אין צריך לש"ץ להוציאו ואם אינו בקי ולא התפלל פטור הוא עכ"ל · כתב הטור בשם רב עמרם שבערב אחר גמר התפלה נוהגי' לומר פטום הקטורת שאומרים אותו זכר למקדש וקטורת היה גם בערב אבל השיר שהיו אומרי' במקדש אין לומר בערב שלא היו אומרי' אותו במקדש בערב עכ"ל: ומ"ש ואין נופלים על פניהם וכו' · הב"ח כתב דיש טעם נכון לזה ע"פ הקבלה שלא ליפול בערבית ע"ש:

רלח א מ"ש צריך ליזהר וכו' · כדאמרינן לא איברא ליליא אלא לגרסא וכיון דלכך נברא הלילה ע"כ צריך ליזהר בה יותר משל יום ועוד דדרשינן מקרא קומי רוני בלילה לראש אשמורות ואע"ג דאמרינן ב"ר זירא דאמר אנן כעלא דיממא י"ל דרבי זירא איירי בלילות הקצרים מאוד כגון בתקופת תמוז וכ"כ הב"ח בשם האחרוני' דקבלו לומר דשכבי עד קומי שכבי ומקומי עד שכבי קומי דיומא שבועות שאומרי' מגלת רות שכתוב בה שכבי עד הבקר עד ט"באב שאומרים מגילת איכה שכתב בה קומי רוני בלילה לראש אשמורות שכבי דא"כ לקום קודם אור הבוקר כדי ללמוד תורה כיון דהלילות קצרים אבל מתשעה באב שאומרי' קומי עד חג השבועות שאומרי' שכבי קומי חייב לקום קודם אור הבוקר בראש אשמורות ללמוד כיון דהלילות ארוכי' אבל מדברי הזוהר משמע דאין לחלק ולעולם צריך להזהר לעמוד בחצות וע"ל בסי' א' מ"ש: ומ"ש ישלימנו בלילה · כלומר אפילו בלילות הקצרי' מחויב להיות ניער בלילה כדי להשלים חוקו וע"כ נ"ל כן דאל"כ מאי קמ"ל:

רלט א מ"ש ומברך המפיל חבלי שינה · מדברי המחבר משמע דצריך תחילה לקרות הפרשה ואח"כ לברך ברכ' המפיל דאל"ה הוה קריאת הפרשה הפסק בין השינה ובין הברכה ומיהו מהא דאמרינן בירושלמי דר' זעירא הוה קרי ק"ש והדר קרי כמה פעמי' עד שנשתקע בשינה משמע דלא שייך הכא משום הפסקה וכ"ע ואע"ג דבהלכות סוכה אמרינן דאין מברכין על השינה שמא לא ישן שאני הכא שנותנין שבח להקב"ה על טבע השינה ההכרחיות לקיום האדם וכמדומה שכן איתא במדרש וירא אלהים כי טוב זה השינה ועיין בספר ברכת אברהם ח"ד סימן קס"ו: כתב בספר מטה משה בשם מהר"ש שהיה מתחיל יום ויהי נועם והיה כופל פסוק האחרון ובשם התשב"ץ כתב שהיה אומר לק"י ל"י ק קל"י קי"ל יק"ל יל"ק והוא כדי להבריח המזיקים

הי' זקים שלמטה ושלמעלה ומארבע רוחות · כתב בכ"ג מה"ק דאין לשום אותו בין קריאת שמע לשינה ודבריו נכונים וכ"כ בעולם שאין אוכלין ושותי' ומדברי' אחר קריאת שמע : ומ"ש פרשה ראשונה · והטור כתב בשם הרא"ש שיש לומר ג"כ פרשה והיה לפי שיש שם בשכבך ובקומך ומהרש"ל כתב בשם ר"י שיש לומר כל קריאת שמע גם פרשת ציצית משום שאית בה רמ"ח תיבות שמגלת כל הרמ"ח איברים מן המזיקי' וכן נכון לכל ירא אלהים והיינו עם שלש תיבות אל מלך נאמן : ומ"ש ואין מברכין על קריאת שמע של ערבית · פירש שאין לברך על קריאת שמע שלפני מטתו אקב"ו על קריאת שמע והוא מבואר בטור בסימן רל"ה ובתוס' ובהגהות מיימוני : ומ"ש יושב בסתר עליון · ואין להקשות הא ק"ל דאין לרפואה בד"ת דהיינו דוקא בכבר בא המכה או אין לרפואה בד"ת אבל לגונן שלא יבא מותר ימסקנת הש"ס :

רמ א מ"ש ועונת תלמידי חכמים וכו' · דהיינו הבריאים אבל החלושי' כח אינם חייבים רק לפי כחן :

בליל טבילתה · הכי משמע פרק מי שמתו ונראה להבין מהא דאיצטרכו הפוסקים לכתוב דין זה דאם על פי סיבה עבר ליל שבת ולא קיים עונה דאין צריך לקיי' העונ' כי אם בשבת שבת אחרת דאל"כ מאי צריך לאשמעינן ת"ל דכבר עבר העונה שהרי א"א לנידה לטבול כי אם בהמתנת חמשה עונות ושבעה ימים נקיים : ומ"ש אם אינו הולך לדבר מצוה · לשון הב"ח כגון אם הולך לפדיון שבוים או כיוצא בו ונראה לאפוקי אם הולך למשא ומתן אף על גב דאכן ק"ל דאפילו אם הולך למשא ומתן חשיב הולך לדבר מצוה וכמו שמבואר בדברי הרב בסימן רמ"ח סעיף ד' דשאני הכא דעיקר הטעם כדי שיהא זריז ולא יתעכב המצוה וזה לא שייך כשהולך למשא ומתן ואפילו למאן דמפרשים משום דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפ"ה אם הולך למשא ומתן חייב לפקוד : ב בני אנוסה וכו' · פירש שמאנס אותה לתשמיש ובני שנואה פירש שנואה הותה ודוקא כשהיא שנואה בשע' תשמיש אבל אם היא רצויה בשעת תשמיש לית לן בה והא ראיה דגם לאה היתה שנואה ליעקב ורוב שבטים עמודי יסודי עולם באין ממנה וכ"כ הרא"בד בשער הקדושה · בני נידוי · פירש שהאיש או האשה הם בנידוי או מתי"ב ד' או מת"ח מנידה לכבודו · בני תמורה · פירש כגון שהיה מכוין לערוה ונזדמנה לו אשתו או שתיהן נשיו ונתכוין לזאת ובא על אחרת · בני שכרות · פירש ששמשו שתיהן בשעת שכרות ואין חילוק בין אם הבעל היה שיכור או היא שכורת והטעם משום דאינו מכוין לשם מצוה אלא לשם זנות ומעשה דיהודה ותמר ע"פ הדיבור היה כדאמרינן במדרש דאמר המלאך ליהודה מהיכן כהנים עומדים מהיכן מלכים עומדי' · בני מורדת · פירש דאומרה לא בעינא לך ואעפ"כ משמש עמה והרי היא אצלו כמו זונה : בני גרושת הלב · פירש שבדעתו לגרשה או שהוא מאותן שכופין אותו לגרש · בני ערבוביא · כלומר שמשמש עם אשתו ונתון דעתו על אחרת אפילו תרוייהו נשיו · בני חצופה · פירש שתובעת בפה והרי היא כזונה והא דכתב לעיל ואם היא משדלתו בדברים וכו' התם איירי שאינה תובעת בפה ממש אלא מקשטת את עצמה נגדו כדי שיתן דעתו עליה · אבל לתבוע בפה חוצפא הוא ואסור : ג אסור לשמש מטתו בפני כל אדם · דארבע דברים הקב"ה שונאן ואחת מהן הא דמשמש מטתו לפני כל חי : ומ"ש אם הוא ניעור · פירש לאפוקי ישן אפילו הוא גדול מותר ונראה להוכיח מזה דאם הוא ניעור אך אינו מבחין ולא ידע מזה משמש מיטתו אסור מדאצטריך הפוסקים לאשמעינן דבישן מותר משמע דבענין אחר אסור : ומ"ש ובפני תינוק שאינו יודע לדבר מותר מפני דכיון שאינו יודע לדבר כבהמה דמי ונראה דאפילו אינו יודע לדבר כיון שהוא גדול כגון אלם אסור לפניו וזהו שדקדק המחב' וכתב שאינו יודע לדבר אבל אילם יודע לדבר אלא שאליסתו גרם לו שאינו יכול לדבר ונראה יש להסתפ' הנראה דדוק' לבהמ' ומותר וכ"ז הוא מדינא אבל חסיד' חסידו' יש ליזהר גם לפני הבהמ' וכן אמרינן התם באביי דהוה מפריח גם הזבובי' מהמטה ועוד הרבה חכמי' שהיו נזהרי' גם שלפני עכברים : ומ"ש עד שיהא בפניו מחיצה · פי' מחיצה גבוה י' ונראה דהאי מחיצה לאו דוקא מחיצ' של בנין אלא אפי' ע"י וילון בעלמא מותר וכן מוכח מדברי הרב לקמן בסימן שט"ו בהג"ה סעיף א' והא דכתב הרב שם דאסור לעשות מחיצה בשבת לעשות צרכיו או לשמש מטתו כי אם היה מבעוד יום טפח ותשמיש דאם היה טפח מבעוד יום מותר לעשותה בשבת ובשבת ודאי אף אסור לעשותה שתהיו המחיצה קבועה ואפ"ה מתירה בתשמיש וק"ל ולענין אם מועיל הכבק מחיצה בטוריאת הנר נראה מעבר למחיצה עיין בתשובת מהרש"ל : ומ"ש ואם יש לו בית אחר אסור וכו' · כן מסקינן שם ונראה דאף על גב דשם איירי דוקא לענין ספר תורה מכל מקום לענין חומשין העשוים בגלילה דינא הכי כיון דהשוו לספר תורה בכל ענין שוין להדדי : ומ"ש או ספרים של תלמוד · פירש אפילו הם עשוים בגלילה מותר על ידי כלי בתוך כלי דדוקא בחומשים אם הם עשוים בגלילה בעינן מחיצה אבל לא שאר ספרים : ומ"ש והוא שלא יהא השני מיוחד וכו' · כ"כ הרא"בד בספר בעלי הנפש ועיין מ"ש לעיל בסימן מ' : ד וישמש וגו' · כ"כ הרא"בד בהג"ה ואין להקשות הא אמרו חכמים ז"ל שכר בני הבטן בזכות שמשהין עונתן

ברוך ה' בשכבנו ברוך ה' בקומנו ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן וכו' · ה' שומרך וכו' מעתה ועד עולם בידך אפקיד רוחי וכו' יברכך ה' וכו' עד וישם לך שלום ואומר [ד] השכיבנו עד סמוך לחתימה: ב [ה] כשיפשוט חלוקו לא יהפכנו ממטה למעלה שאם כן נמצא גופו ערום אלא יפשטנו דרך ראשו ויכסה עצמו בסדינו מתחת ויכנס במטתו :

רמ איך יתנהג האדם בתשמיש מטתו' ובו י"ז סעיפים :

א [א] אם היה נשוי לא יהא רגיל ביותר עם אשתו אלא [ב] בעונה האמורה בתורה הטיילים שפרנסתן מצויה להם ואין פורעים מס עונתן בכל יום · הפועלים שעושים מלאכה בעיר אחרת ולנין בכל לילה בבתיהם פעם אחת בשבוע ואם עושים מלאכה בעירם פעמים בשבוע · החמרים אחת בשבוע · הגמלים אחת לשלשים יום · הספנים אחד לששה חדשים · [א] ועונת תלמידי חכמים מליל שבת לליל שבת · [ג] וכל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה [ד] ובשעה שיוצא לדרך אם אינו הולך לדבר מצוה וכן אם אשתו מניקה [ה] והוא מכיר בה שהיא משדלתו ומרצה אותו ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה חייב לפקדה · [ו] ואף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להנאתו אלא כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה [ו] ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל וכן אם מכוין להיקון הולד שבששה חדשים אחרונים יפה לו שמתוך כך יצא מלובן ומזורז שפיר דמי · ואם הוא מכוין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה יצרו גובר ומתאוה אל הדבר ההוא : (הג"ה) גם בזה יש קבול שכר אך [*]: יותר טוב היה לו לדחות את יצרו ולכבוש אותו כי אבר קטן יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב אבל מי שאינו צריך לדבר אלא שמעורר תאותו כדין למלאת תאותו זו היא עצת יצר הרע ומן ההיתר יסיתנו אל האיסור ועל זה [ח] אמרו רבותינו ז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי: ב [ט] לא ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר ואפילו שתיהן נשיו: ג [י] וברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני תשעה מדות [ז] בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מורדת בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חצופה: ד [כ] אסור להסתכל באותו מקום [ל] שכל המסתכל שם אין לו בשת פנים ועובר על והצנע לכת ומעביר הבושה מעל פניו שכל המתבייש אינו חוטא דכתיב ובעבור תהיה יראתו על פניכם זו הבושה לבלתי תחטאו ועוד דקא מגרי יצר הרע בנפשיה וכל שכן הנושק שם שעובר על כל אלה ועוד שעובר על בל תשקצו את נפשותיכם: ה [מ] הוא למטה והיא למעלה זו דרך עזות שמשו שניהם כאחד זה דרך עקש: ו [ג] אסור [נ] לשמש מטתו בפני כל אדם אם הוא ניעור [ס] ואפילו על ידי תפסק מחיצה עשרה [ע] בפני תינוק שאין יודע לדבר מותר · [פ] בית שיש בו ספר תורה או חומשים העשויי בגלילה אסור לשמש בו עד שיהיה בפניו מחיצה (ולענין לעשותה בשבת עיין לקמן סימן שט"ו) [צ] ואם יש לו בית אחר אסור עד שיוציאנו ואם יש בו תפילין [ק] או ספרים אפילו של גמרא אסור עד שיתנם בכלי בתוך כלי [ר] והוא שלא יהא השני מיוחד להם (ועיין לעיל סימן מ' סעיף ב') אבל אם הוא מיוחד להם אפילו מאה כחד חשיבי ואם פירש טלית על גבי ארגז חשוב בכלי בתוך כלי: ז [ש] לא ישמש בתחלת הלילה ולא בסופה כדי שלא ישמע קול בני אדם ויבא לחשוב באשה אחרת אלא באמצע הלילה: ח [ד] וישמש [ת] באימה וביראה כמ"ש על רבי אליעזר שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמו שכפאו שד · פירש באימה וביראה כאילו כפאו שד · [א] ויש מפרשים מגלה טפח ומכסה טפח שלא היה ממרק האבר בשעת תשמיש כדי למעט הנאתו ודומה כמו שכפאו שד שעושה הדבר באונס · [ב] ויש מפרשים מגלה טפח שבאשה כלומר עכשיו מגלה אותה

[ד] שם בש' הרא"ש [ה] אבין י"את ד"ק"א

[א] טור שהא דברכו' כ"כ דה"ה בכל אדם [ב] כתובו' ס"א [ג] מתוספו' מיוחד דרב הונא בריה דרב יוסף בברכות כ"ד [ד] יבמות ס"א [ה] פסחים ע"ב ובפי' רש"י ועירובין ק' וכותב כ' [ו] טור [ז] שם ובשם הרא"ש בד [*] טור [ח] נדה דף י"ג [ט] נדרים כ' [י] שם [כ] שם [ל] הרא"בד בשער הקדושה [מ] טור בש' מסכ' כלה [נ] נדה י"ג [ס] טור [ע] שם והרא"בד מהא דפסחי' קי"ב [פ] ברכו' כ"ה ושם בתוספות [צ] שם [ק] תוס' והרא"ש [ר] והרא"בד [ש] שם בנמרא [ש] נדרי' כ' מאימתי שלום [ת] שם [א] טור בש' הרא"בד [*] בשם י"ת [ב] שם בש' הרא"ב"ד

אותה לצורך תשמיש ונכשיו מכסה אותה כלומר שלא היה מאריך באותו מעשה ודומה לו כמו שבעתו השר ונבערת והג"ה המעשה כל כך היה מקצר בתשמיש · ויש מפרשים מגלה טפח על הסינר שהיתה חוגרת בו שאף בשעת תשמיש היה מצריכה לחגרו ומגלה רק טפח ממנה ומכסה מיד כדי למעט תאותו וכולהו פירושי איתנהו וצריך בעל נפש ליזהר בהם: **ט** לא יספר עמה בדברים שאינם מענייני תשמיש לא בשעת תשמיש ולא קודם לכן שלא יתן דעתו באשה אחרת ואם סיפר עמה ושימש אמרו עליו מגיד לאדם מה שיחו אפי' שיחה קלה שבין אדם לאשתו מגידין לו בשעת הדין: **י** אם היה לו כעס עמה אסור לשמש עד שיפייסנה ויכול לספר עמה קודם תשמיש כדי לרצותה: **יא** אסור לשמש לאור הנר אף על פי שמאפיל בטליתו: (הג"ה)

אם עושה מחיצה גבוה עשרה לפני הנר אף על פי שהאור נראה דרך המחיצה כגון שהפסיק בסדין שרי כן נראה לי מדברי רש"י בפרק שני דמסכת ביצה גם אצריכן שתם דשרי כשכופה כלי על הנר ואם מותר לעשות מחיצה זו בשבת עיין לקמן ריש סימן שט"ו: וכן אסור לשמש ביום אלא אם כן הוא בית אפל: (הג"ה) ותלמיד חכם מאפיל בטליתו ושרי: **יב** אסור לשמש מטתו בשני רעבון אלא לחשוכי בנים (פירוש מי שאין לו בנים): (הג"ה) ועיין לקמן סימן תקע"ד סעיף ד' וכול הדין בשאר צרות שהם כרעבון: **יג** אכסנאי אסור לשמש ואם יחדו לו ולאשתו בית מותר ובלבד שלא יישן בטליתו של בעל הבית: **יד** שכבת הזרע הוא כח הגוף ומאור העיניים וכל זמן שתצא ביותר הגוף כלה וחייו אובדים וכל השטוף בבעילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושרים ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רבה ושיניו נושרות והרבה כאבים חוץ מאלו באים עליו אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף מת משאר חלאי' והאלף מרוב תשמיש לפיכך צריך אדם ליזהר: **טו** לא יבעול והוא שבע או רעב אלא כשיתעכל המזון שבמעיו ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא בבית המרחץ ולא ביו' שנכנס למרחץ ולא ביום הקזה ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך ולא למניהם ולא לאחריהם: **טז** המשמש מטתו על מטה שתינוק ישן עליה אותו תינוק נכפה ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא אבל הוי בר שתא לית לן בה ולא אמרן אלא דגני להדי כרעיה (פירוש שישן לרגליו) · אבל גני להדי רישיה לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עליה אבל מנח ידיה עליה לית לן בה: **יז** מטה שישן בה עם אשתו צריך שתהא ראשה ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום:

רמא שלא להשתין ערום בפני מטתו · ובו סעיף אחד:

א אחד מהדברים ששונא הקב"ה המשתין בפני מטתו ערום המשתין לפני מטתו ערום מביא לידי עניות ולא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא (פירוש למטה) אבל לבראי לית לן בה ומהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא בארעא אבל במנא לית לן בה:

הלכות

שם · חגיגה ה' · נדרים כ' · מהא דברכו' ס"כ וכותה כ' וחגיגה · ה' לפי הר"ן והרא"ש · כדה י"ז · תו' שם והרא"ש · הגה"מ פ"ג מהלכות י"ט · שם בגמ' · מור · תענית י"א · ירושלמי דתענ' · כתובות בס"פ · אע"פ · בס' בעלי הנפש · ל' הרמ"בם בפ"ד מה' דעות · שם · גיטין ע' · פסחים קי"ב · ברכות ה' · שם בתוספות · נדה ע"ז י"ו · שבת ס"ב

עצמו על בטן ויכין לבנים זכרים תירץ כי כל לבבות חוקר ה' וכל המעשים שהם לפם שיוים חוקר ה' ומי שיודע בעצמו שיוכל לעשות זה המעשה ולא יכנס בו מחשבה אחרת והוא משהה עצמו כדי שתהנה אשתו ממנו ותזריע תחלה מכוין לעשות מצות הקדוש ברוך הוא משלם שכרו ונותן לו בני' זכרים ואם אינו בטוח במחשבתו שלא יכנס עדיף יותר למהר בכל מה דאפשר כדי שיגמור המעשה בלתי מחשבה אחרת הפוגמת המעשה ודע דבספר כ"ג מונה ימים שאין לשמש בהם והכרינו ל"כ להוסיף על דברי חכמים ז"ל ובלא ליל ז' של פסח כתבו חכמי האמת שאסור וו"ם ולא קרוב זה אל זה וגו' : **ה** לא יספר עמה וכו' · שאינו מענייני תשמיש אבל מענייני תשמיש מותר אפילו אינו עושה אלא כדי להרבות תאותו מותר וכ"ש אם רוצה לפייסה שהיה לו כעס עמה דמותר: ומ"ש אסור לשמש לאור הנר וכו' · ומ"ש אף על פי שמאפיל בטליתו כ"כ הגהות מיימוני בפרק ד' מהלכות יום טוב ונראה לת"ח מותר בהאפלת טלית דלא גרע מבין דענות' בכמוך דמותר לת"ח במאפיל בטליתו: ומ"ש וכן אסור לשמש וכו' · ות"ח מאפיל בטליתו מפני דת"ח הוא צנוע בכל מעשיו: **ו** אסור לשמש מיטתו וכו' · בפ"ק דתעניות ומ"ש אלא לחשוכי בנים כגמרא יליף מיוסף דאמר בטרם תבוא שנת הרעב ואף על גב דיוסף היה חשוכי בנים שעדיין לא היו לו בת ואפ"ה לא רצה לשמש כבר תירצו התוספות דיוסף כהג מידת חסידות וכתב הב"ח שכ"ל דלמא ליכא הכי וי"ל דילפינן מיוכבד שנולדה בין החומות ובודאי לוי לא עביד איסורא ואף על פי שהיה קודם מתן תורה מ"מ אם היה אסור לאחר מתן תורה לא היה נוהג בו היתר אלא ודאי דמדינ' מותר אך יוסף נהג במידות חסידות עכ"ד אך נ"ע לע"ד דס"ל דבני בשני וכרים א"כ הרי כבר קיים לוי פריה ורביה דהא כתיב ובני לוי גרשון קהת ומררי ובודאי הרבה משנים של קהת היה קודם שירדו למצרים וכמו שכתב רש"י בחומש בפרשת בא על פסוק ומושב בני ישראל וכו' ועוד מאי ראיה שלוי דלמא בליל טבילה שימש דמותר אפילו בשני רעבון וצ"ע : ומ"ש וה"ה בשאר צרות וכו' · ולקמן בסימן תקע"ד כתב המחבר דבליל טבילה מותר אפילו בשנת רעבון : ומ"ש שהם כרעבון · פירש כגון אלו שביאר המחבר לקמן בהלכות תענית סימן תקע"ו שגוזרין עליה' תענית ועיין כ"ג מה"כ : **ז** שהתינוק ישן עליה וכו' · משמע אפילו התינוק ישן ומשמע נמי דאם התינוק שוכב להדי רישיה וכו' · אפילו הוא כיער לית לן בה ומדברי הזוהר פרשת ויקרא משמע דאסור בשעת דתינוק כיעור עוד כלמד מדברי הזוהר דאשה מנקת אחר התשמיש לא תניק את הילד עד אחר שיעור הילך שתי מילין ועכ"פ לא פחות משיעור מיל אחת אפילו איכא נערה לינוקא ע"ש עוד מבואר בזוהר שיזהר כשיוצא מב"ה שלא ישמש מטתו כל אותו שעה משום דהשד של ב"ה מתדבק ופוגם את הזיווג י"ו' כתב בסדה היום הרבה מדרגות בשעות שיזדווג וכל אחת מעולה מחברתה הראשונה בלילה ולא ביום הב' שיהא מתוספת הלבנה ולא מחסרונה ג' שתהיה ליל שבת הד' שתהיה מחצות הלילה ואילך וכ"ו שלא בליל טבילת ובליל טבילת אין לזהר רק שתהיה מחצות הלילה ואילך עכ"ד ול"כ אם הזיווג הוא בליל שבת אין לחוש לחסרון הלבנה ועיין לקמן סימן סט"ו מ"ם מדינים אלו : ומ"ש ולא יציאה לדרך וכו' · דוקא ביום אבל בלילה שלפניו או לאחריו אין לחוש וראיה ממה שאמרו חכמים ז"ל חייב אדם לפקוד אשתו ליל שיוצא לדרך וגם אמרו עונת ת"ח מליל שבת לליל שבת ומצוה מן המובחר ליכנס למרחץ ע"ש וכ"כ בכ"ג מה"ק ומהרש"ל כתב לחלק בין אם הולך לרוכב או הולך בעגלה וא"ז מוכרח : **ח** שתהא ראשה וכו' · ועיין בתשובות מהר"מ ע"ב סימן ג' שהאריך והעלה דבעינן מושב המטה בין צפון לדרום וראשה למערב ומרגלותיה למזרח ע"ש : **כתב** הזוהר אשה מתאחרת זמן טבילתה לבעל לבעלה עבירה גדולה בידה וגורמת כמה רעות בעולם ע"ש · וכתב עוד מהר"ר ישעיה בספרו של"ה כשירצה אדם להזדווג עם אשתו יזכיר הקדושים אשר בארץ המה כדי שימשך זה הזרע אחריהן ויאמרו אדם וחוה משותלת בת אברהם עם שרה יצחק עם רבקה יעקב עם רחל ולאה בלהה וזלפה ראובן ושמעון לוי יהודה עד אפרים ומנשה ועד בכלל ויתפלל שימשך זה הזרע אחריהן ואם הוא משבט לוי טוב שיאמר זיווג בתי אבות הלוים המוזכרים בריש פרשת ואתחנן ואלה שמות בני לוי עד אלה ראשי אבות הלוים למשפחותם ויראו האיש ואשתו שיהיו ידיהם נקים ותמיד יהיה אצל המטה כלי של מים ויטלו ידיהם קודם התשמיש ואחר התשמיש עכ"ל: כתב עוד מהר"י ז"ל בשם מהר"ר יצחק לוריא שהפליג מאוד לאסור לשמש כשהנר מאיר דרך המחיצה וכי הוא סכנה לבנים גם שאיבה מעוברת ועיין בספר חסידים סימן תע"ו : כתב עוד בספר חסידים סימן קנ"ו אסור לשום ספרים על מטה שישן עליו עם אשתו כי ש"ו עליו והוא כמוהו וכן כשאדם משמש עם אשתו אסור להזכיר השם וכל דבר שבקדושה כשעדיין הש"ז עליו אפילו כחרדל רק ישטף מים על המקומות שטינף את עצמו בש"ז ואחר כך יאמר דברים שבקדושה : כתב מהרי"ל הא דאמרו חכמים ז"ל לא יניח אדם כליו מראשותיו מפני שקשה לשכחה לאו דוקא כתונת ה"ה קוטא וסרבל : כתב בספ"ג שיש לומר קודם השינה שיר מזמור פרומתך ה' כי דלתני וזהו שיר של פגעים ועיין ב"ח : כתב עוד בספר של"ה יזהר אב ואם שלא יעשו מוזא לתינוק כדבר טמא כגון לומר קפול או כלב פקם זה התינוק כי ברית כרותה לשפתים וכר מיכן תכף הקליפה אשר להם שמות הטומאה ההם מזנים ויש חשש היזק לתינוק בעולם הזה וגם פוגם נשמתו לע"ה וע"כ שומר נפשו ירחק מהם ודבר זה מבואר לחכמי אמת ז"ל :

על ידי הפועל במלאכת הקודש יעקב חיים בן החכם השלם משה רפאל די קורדווא זצ"ל מקהל קדוש בראזיל : :

עולת שבת חלק שני

הלכות שבת

רמב להזהר בכבוד השבת· ובו סעיף אחד:

א א א אפילו מי שצריך לאחרים אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את השבת ולא ב אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת ג מתקנת עזרה שיהיו מכבסים בגדיהם בחמישי בשבת מפני כבוד השבת: (הג"ה) נוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויום טוב * והוא מכבוד שבת ויום טוב ואין לשנות: יש שכתבו שבמקצת מקומות נהגו לאכול מולייתא שקורין פשטידא בליל שבת זכר למן שהיה מכוסה למעלה ולמטה * ולא ראיתי לחוש לזה:

א טור ומדכרי רש"י בפירוש הפרקי' אבות פרק ה' אהא דשבת קי"ח ב בפסחים קי"ב וקי"ג ג בב"ק דף פ"ב * סוף ממרדכי ריש מסכת ר"ה: * מהרי"ל:

רמג דין המשכיר שדה ומרחץ לעכו"ם· ובו ב' סעיפים:

א א לא ישכיר אדם מרחץ שלו לעכו"ם מפני שנקרא על שמו ועכו"ם זה עושה מלאכה בו בשבת דכתם מרחץ לאו * לאריכותא (פירוש אריס הוא העובד ליקח חלק ממה שיטביס לבעליו): עביד ואמרי שכל הריוח של ישראל ושכר את העכו"ם בכך וכך ליום ונמצא העכו"ם עושה מלאכה בשליחותו של ישראל אבל שדה מותר שכן דרך לקבל שדה באריכות ואף על פי שיודעים שהוא של ישראל אומרים העכו"ם לקחה באריכות ולעצמו הוא עובד ב ותנור דינו כמרחץ ורחיים דינם בשדה: (הג"ה) ואף על פי שלא לקחה העכו"ם רק לשליש או לרביע ויש לישראל הנאה במה שהעכו"ם עובד בשבת שרי דעכו"ם אדעתא דנפשיה עובד: * **ב** ג אפילו מרחץ או תנור אם השכירם שנה אחר שנה ונתפרסם הדבר על ידי כך שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם ד וכן אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריכות מותר להשכירם לעכו"ם או ליתנם לו באריסות: (הג"ה) ואפילו במקום האסור אם אין המרחץ או התנור של ישראל רק שכרם מעכו"ם וחזר והשכירם לעכו"ם שרי דאין שם הישראל נקרא עליו * וכן אם יש מרחץ בבית דירה ואין רוחצין במרחץ רק אותן שבביתו והם יודעים ששכרו עכו"ם שרי * ואם עבר והשכירו במקום האסור י"א ששכרו מותר * וי"א שאסור מרדכי פ"ק דשבת וכן עיקר: (ועל סוף סימן רמ"ה):

א ע"ז כ"א וכרש"כג הר"יף והרמ"בם בפ"ו מהלכות שבת והתוס' והר"אש שם ושאר פוסקים ב טור בשם הרמ"בן והר"אש והר"ן שם * ב"י בשם מיימוני פרק ו' וכ"י סיין רמ"ה בשם ס"הת: ג טור בשם רבי האי ד הרא"ש שם * א"ז בשם גאונים ב"י בשם מהר"יא ור"ח וא"ז: * ב"י בשם הגאונים:

רמד איזו מלאכות יכול העכו"ם לעשות בעד הישראל ובו ו' סעיפים:

א א * פוסק (פירוש מתנה)· עם העכו"ם על המלאכה וקוצץ דמים והעכו"ם עושה לעצמו ואף על פי שהוא עושה בשבת מותר א בד"א בצנעה שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא אבל אם היתה ידועה ומפורסמת אסור שהרואה את העכו"ם עוסק אינו יודע שקצץ ואומר שפלוני שכר העכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת לפיכך הפוסק עם העכו"ם לבנות לו חצירו או כותלו או לקצור לו שדהו ב אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום אסור לו להניחה לעשות לו

א תוס' שם בע"ז כ"א ובשבת י"ו והר"אש שם בע"ז ב שם ומהא דמועד קטן י"ב

רמב א מ"ש אפילו מי שצריך לאחרים וכו'· כלומר שיש לו מעט משלו אבל אינו יכול להתפרנס מן הריוח: ומ"ש לכבד את השבת וכו'· פי' בכיבוד יפה ומהודר ולא כמ"ש בגמרא אפילו כסא דהרסנא דאל"כ לא יבאו דברי המחבר על מכונו בי"ש ולא אמרו וכו' דהא מסקינן התם בפסחים דף קי"ב אעפ"י דאמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות אבל עושה דבר מועט משלו לכבוד שבת ודוק מיהו לענ"ד נראה דאם אין בידו גם דבר מועט דלא מחויב לשאול על הפתחים בשביל כיבוד שבת· ויש ראיה לזה מן הירושלמי דפאה פרק אלו דברים המתחיל תני רשב"י אומר גדול מה שנאמר וכו' ע"ש· מסקינן בפסחים פרק אלו דברים דבשבת כולי עלמא מודים דבעינן לכם כלומר אף על גב דלענין י"ט פליגי אבל בשבת מודים דכתיב וקראת לשבת עונג ומשמע מכוונית דהתם דאע"ג דבי"ט בעינן חצי לה' אבל בשבת אם רוצה לעשות הכל לכם עושה ובלבד שלא יבטל זמן התפלה· מיהא מדברי הזוהר משמע בכמה דוכתין דיש להתמיד בתורה בינ' השבת ולקדש קדושי דאורייתא' להכאת בשמה יתירה ואשרי חלקו המתנהג במדה זו: ומ"ש נוהגין ללוש וכו'· וכתב בספר הכוונת דיש לעשות הלות· אחת גדולה ואחת קטנה ואמצעית ובליל שבת יבציע על האמצעי' וביום השבת על הגדולה ובסעודה שלישית על הקטנה: כתב בספר עמק ברכה טוב ללמוד בשבת קודם אכילה ע"ש שמביא ראיה ממדרש ילקוט:

רמג א מ"ש דכתם מרחץ לאו לאריכתו וכו'· הר"ן ז"ל פירש הטעם משום דהוצאות מרובות ושכרו מועט וע"כ אין דרך בני אדם לתתו לאריס ולא להשכירו ומש"ה נקראת ע"ש ישראל אבל שדה דרך להשכירו מש"ה אינו נקראת ע"ש ישראל· ויש עוד טעם אחר מביאו ב"י בשם מהר"ס וסמ"ק והוא משום דבמרחץ אינו נוטל מנוף המרחץ אלא מעות בשכרו אינו נראה כמו שותף אבל בשדה שנוטל מנוף השדה נראה דהגוי כוא כיוו שותף לשדה ועל דעת עצמו עושה הכל· מיהו המחבר לא ס"ל האי טעמא עיקר דהא בסמוך כתב להתיר אם דרך אנשי המקום ליתן באריסות גם במרחץ ובתנור אעפ"י שאינו נוטל מנוף המרחץ כי אם מעות בשכרו: ומ"ש ואמרו שכל הריוח של ישראל וכו'· ונראה מדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות שבת דאף מרחץ אם הוא חוץ לתחום במקום דליכא למיחש למראית עין מותר· וכן דעת רבינו ירוחם נתיב י"ב קי"ב ואע"ג דישראל מרויח במלאכת גוי מותר. מיהו לדעת הראב"ד שם דבכל מקום דישראל משתרש במלאכת גוי אסור יש להחמיר והרב בעל ב"ש הכריע כדברי הרמב"ם ז"ל: ומ"ש אבל שדה וכו'· פירוש אפילו בתוך התחום· וכן כתב רלב"ח בתשובותיו סימן ק"ה וע"ש באריכות· ומיירי דוקא בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל בלא"ה אסור להשכיר להם בתים וכמו שמבואר בי"ד סימן קנ"א: ומ"ש ואין רוחצין במרחץ וכו'· וכתב הכ"ח כשהמרחץ ביד ישראל אסור ואינו מותר אלא כשהמרחץ ברשות אחר בבפי עצמו ומכירין השכנים שמושכר לו וכתב שכן איתא במרדכי פרק כל כתבי ובעל כנסת הגדולה כ"כ כתב דדברי המרדכי מיירי כשרוחצין בו כולי עלמא אבל כשאין רוחצין בו רק בני הבית מותר אפילו אם המרחץ ברשות ישראל ולמעשה צריך עיון:

רמד א מ"ש בזה דברים אמורים בצנעה שאין מכירין הכל וכו'· לאו דוקא הכל ה"ה אם מקצת יודעים שהרי אפילו לבני ביתו מסיק דיש לחוש ולא כתב בלשון פלוגתא: ומ"ש או לקצור שדהו וכו'· אעפ"י דבשדה ליכא משום מראית עין דלאריסותא עביד מ"מ כיון שאין האמת כן איכא למיחש וכדכתב ה"ה בפ"ו מהלכות שבת: ומ"ש ואפילו דר בין הכותים וכו': עיין בתשובת הרשב"א סימן

מלאכה בשבת מפני הרואים שאינם יודעים שפסק: (הג"ה) ואפילו אם דר בין העכו"ם יש לחוש לאורחים הבאים שם או לבני ביתו שיחשדו אותו: * ואם היתה המלאכה חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום שעושים בו מלאכה מותר: ועכו"ם שחכנים צאן של ישראל לדיר שדהו (ע"ל סימן תקל"ז סעיף י"ד):

ב ב ג לפסול האבנים ולתקן הקורות אפילו בביתו של עכו"ם אסור כיון דלצורך מחובר הוא ואם עשו כן לא ישקיעם בבנין: (הג"ה) וי"א דאם אינו מפורסם שהוא של ישראל שרי * ג ג ד אם בנו לישראל עכו"ם בית בשבת באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו: (הג"ה) מיהו אם התנה ישראל עם עכו"ם שלא לעשות לו מלאכה בשבת והעכו"ם עושה בעל כרחו למהר להשלים מלאכתו אין לחוש * (וע"ל סימן תקמ"ג):

ד ה מלאכת פרהסיא אפילו במטלטלין כגון כפינה הידועה לישראל דינה כמו מלאכת מחובר:

ה ד ו אם שכר עכו"ם לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו בגד הרי זה כותב ואורג בשבת כאלו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד שהוא עושה בכל עת שירצה והוא שלא יחשוב עמו יום יום ז ולא יעשה המלאכה בבית ישראל: ח ויש מי שאוסר בשוכר עכו"ם לזמן: (הג"ה) ודוקא ששכרו למלאכה מיוחדת כגון בגד לארוג או ספר לכתוב אבל כששכרו לכל המלאכות שיצטרך תוך זמן השכירות לכ"ע אסור * וכמו שיתבאר סוף סימן רמ"ז:

ו ה ט יהודי הקונה מכס ומשכיר לו עכו"ם לקבל מכס בשבת מותר אם הוא בקבולת דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לו כך וכך: (הג"ה) וכן יוכל להשכיר המכס לכל השבתות לעכו"ם והעכו"ם יקח הריוח של שבתות לעצמו ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה דבמקום פסידא כי האי גוונא לא חששו * וישראל הממונה על מטבע של מלך דינו כדין הממונה על המכס ואף על פי ששומעים קול בשבת בהכאת המטבע * וע"ל סימן רנ"ב ויזהר שלא ישב הישראל אצל העכו"ם בשבת כשעוסק במלאכתו במטבע או בקבלת המכס: *

רמה ישראל ועכו"ם שותפין איך יתנהגו בשבת ובו ו' סעיפים:

א א ישראל ועכו"ם שיש להם שדה או תנור או מרחץ או ב רחיים של מים בשותפות או שהם שותפין בחנות בסחורה אם התנו מתחילה בשעה שבאו להשתתף שיהיה שכר השבת לעכו"ם לבדו אם מעט ואם הרבה ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לבדו מותר ואם לא התנו בתחלה כשיבאו לחלוק נוטל עכו"ם שכר השבתות כולם והשאר חולקים אותו ג ואם לא היה שכר השבת ידוע יטול העכו"ם לבדו שביעית השכר וחולקים השאר: (הג"ה) ויש מתירין השכר בדיעבד אפילו לא התנו וחלקו סתם * וכ"ל דבהפסד גדול יש לסמוך עלייהו ויש אומרים שכל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו * אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול ובשבת עסק העכו"ם לבדו מותר לחלק עמו כל השכר דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קא עביד ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות ומכל מקום לא יטול שכר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים: *

ב ב ג היכא שהתנו בתחילה אם אחר כך בשעת חלוקת נתרצה העכו"ם לחלוק בשוה מותר:

ג ד היכא שלא התנו בתחלה יש תיקון ע"י שיחזור המוכר להם דמי הקרקע או ימכרוהו לאיש אחר ויחזרו ויקנוהו בשותפות ויתנו בשעת הקניה ואם נשתתפו בחנות ולא התנו יחזור כל א' ויטול חלקו ויבטלו השותפות ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה ואם קבלו הקרקע לעשות בו מלאכה בשותפות יבטלו השיתוף וימחלו זה לזה ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה: (הג"ה) ואם ירצה להשכיר לעכו"ם חלקו בשבת או לשכרו בקבולת שרי וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן רמ"ד לענין מכס ומטבע דשרי וכל שכן כאן דשרי עם שותפות העכו"ם:

ד ג ה יכול ישראל ליתן לעכו"ם מעות להתעסק בהם ואף על פי שהעכו"ם נושא ונותן בהם בשבת חולק עמו כל השכר בשוה מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהעכו"ם עושה שליחותו וכן אין העסק ניכר ממי הוא: (הג"ה) ודוקא בכי האי גוונא שהעכו"ם נותן ונושא לחוד עם המעות אבל אם כל אחד עוסק ביומו וישראל צריך לעסוק נגד ב מה שעסק העכו"ם בשבת אסור * וישראל שיש לו משכון מן העכו"ם ע"ל סימן שכ"ה סעיף כ' וג':

ה ו מותר לישראל ליתן סחורה לעכו"ם למכור אם קצץ לו שכר ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת ז תנור שלקחו

ישראל

* ב"י בשם תשובה אשכנזים: ג שם התוספות והר"אש והביא דירושלמי שם בפרק ק' דע"ז * כל כו: ד טור בסימן תק"נ מהא דמ"ק ד' י"ב * מרדכי ריש פרק קי מהכך ורבי ירוחם ונ"י: ה ספר התרומה ו רמב"ם פרק ו' מהלכות שבת ז ה"ה שם בשם הרמב"ן ח הרא"בד שם * ב"י ט מרדכי פרק ק' דשבת בשם רבי מאיר * ב"י * הגהות מיימוני פרק ו' * מרדכי פרק ק' דשבת

א ע"ז כ"ב ושם בתוס' ב הרא"ש שם ג הרמב"ם שם בפ"ו * הרא"ש פרק ק' ור' ירוחם ח"יב: * ב"י * ר"ן פרק ק' דע"ז וסוף פירוק כל כתבי: ג מהר"י אבוהב לדברי הפוסקים לאוורא ד ב"י מדברי התו' דע"ז כ"ב ה הרמב"ם שם פרק י' ותשובת רב שרירא גאון * בית יוסף בשם גאון: ו שם בתשובת הגאון ומרדכי פרק ק' דשבת בשם סמ"ג ז תוספות והר"אש בס פ"ק דע"ז

סימן תקמ"ג: ב לפסול האבנים וכו'. מצאתי דין זה מן הירושלמי וז"ל אומנים שהיו עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך ביתן מותר אמר רשב"א במה דברים אמורים בתלוש אבל במחובר אסור ופוסק הלכה כרשב"א ומשמע אפילו אין המלאכה מפורסמת דלא פליג רבנן במלאכת מחובר: וי"א ויש אומרים דאם אינו וכו'. דהוא מפרש דהאי ירושלמי מיירי דוקא במלאכה מפורסמת דאם אינו מפורסם לא גרע ממחובר עצמו ובירושלמי קמשמע לן דלא תימא כיון שאין המלאכה בבית ישראל אעפ"י שהיא מפורסמת תהא מותרת קמ"ל דלא. אכן לפי זה צריך לפרש הא דקאמר רשב"א בד"א וכו' דבתלוש אפילו מלאכה מפורסם שרי וא"כ הוא יש תימה מדוע לא הביא הרב בעל ההג"ה בס"ד ואפשר לחלק בדוחק בין מלאכה שהיא מפורסם אבל היא עצמה אינה נעשית בפרהסיא אבל כשהמלאכה עצמה נעשית בפרהסיא בפני הכל יש לאסור יותר ובכהאי גונא מיירי בסעיף ד'. ויש קצת ראיה לסברא זו מדברי ר"י בא"יב ב' ע"ש:

ג אם בנו לישראל וכו'. אפילו חוץ לתחום אם בנאו מישראל לצורך בנין אבל היכא דנבנה בהיתר אפילו אדם חשוב מותר ליכנס לישבה בתרא. וכן דעת הראב"ד ז"ל והביאו רבינו ירוחם בחלק י"ב:

ד אם שכר כותי וכו'. הטעם של הרמב"ם ז"ל כיון שאינו שוכר לכותי בפירוש לעשות מלאכתו בשבת אין כאן בית מיחוש לאסור אע"ג דישראל משתרשא במלאכת כותי והיש מי שאוסר סובר כיון דמרויח ישראל במלאכת כותי אף על פי שלא כיון מלאכתו בשבת אסור. ונראה דגם הרמב"ם ז"ל מודה דאם שוכר את הכותי לעשות מלאכתו לארוג לו בגד כל יום ויום דאסור:

ה יהודי הקונה מכס וכו'. הטעם כתב בב"י דאי לא שרית ליה דלמא יבוא לידי איסורא דאורייתא שהוא בעצמו יקבל המכס ויבא לידי כתיבה כי כל המכסנים דרכם לכתוב תכף ומיד מה שמקבל ונותן ואעפ"י שקובע לגוי מלאכתו בשבת כיון שאינו אומר בפירוש כך וכך אני נותן ליום ויום אלא אומר אם תגבה סך זה אני נותן לך כך וכך גוי אדעתיה דנפשיה קעביד. וכתב מהרש"ל ז"ל בתשובה ישראל שקנה המלח מאת השר מותר להשכיר פועלים נכרים בקבולת לבשל אותו המלח כדבר ידועה שאם יעשו כך וכך מלח יתן להם כך וכך: וי"א וכן יכול להשכיר וכו'. ואעפ"י שנוטל שכר שבת כיון דאיכא פסידא לא גזרו בכה"ג ואעפ"י שמטבע ומכס מלתא דפרהסיא היא אפילו הכי מותר במקום פסידא. ולפ"ז לעיל בסימן רמ"ג דנקט הרב בסעיף ב' לעיקר דשכר אסור מיירי בשאין הפסד מרובה כ"כ כמו הכא וזה שמדקדק בכאן במקום פסידא בכה"ג ונראה לי דאפילו לא אמר לכותי מבעוד יום לקבל המכס יכול לומר גם משמשה כדלקמן גבי כים סימן רס"ו. מיהו למעשה צ"ע:

רמה א מ"ש ואם לא התנו וכו'. כתב סתמא לאסור אפילו לא באו לחשבון אלא כל אחד נטל חלקו אפ"ה אסור כלומר לא מבעיא אם חשבו שלך כחלק שאמר אחד מהם אתה בטלת ביום שבת כך וכך ואני לא בטלתי בשוה לך פשיטא דאסור אלא אפילו לא בטלו מהשכר כי אם לבסוף וחלקו בשוה אפ"ה אסור לישראל ליהנות מן שכר שבת. ובאמת יש לתמוה דבחלקו סתם בשארת בתיקו בש"ס וספיקא דרבנן הוא ונקטינן לקולא וצ"ע: ומ"ש ויש מתירין השכר וכו'. ולא דמי לדעיל סימן רמ"ג סעיף ב' דפסק שם שאם עבר והשכירו במקום דאסור דשכרו אסור ומכל שכן כאן שגוי באמת עושה שליחות של ישראל ומדסיים ויש לסמוך עלייהו בהפסד מרובה משמע דלא מיירי בהפסד מרובה. ועוד דלעיל היתר לשכור הפועל בהדיא והכא אינו מתיר אלא בסתם אבל לא בבואם לחשבון ואפשר לחלק דהתם הוא קיבולת לכשתגבה כך וכך אבל הכא אינו נראה כל כך קיבולת דבעד כל שבת עוסק ישראל יום אחר כך נראה לייסב בדוחק:

ב היכא שהתנו וכו'. פירוש ולא תימא כיון שחלקו אח"כ בשוה נראה דמתחלה היה הכל דרך רמאות. ועיין בב"י:

ג מה שעסק הכותי בשבת אסור וכו'. פירוש אפילו לא באו לחשבון אחר כך וחלקו סתמא בשוה אפילו הכי אסור. ועיין מ"ש בסמוך סעיף א'. אבל שם בתשובת הגאון מחלק בין אם באו לחשבון דאם לא באו לחשבון וחלקו בשוה סתם מותר. ועיין ב"י ועיין בתשובת הרלב"ח סימן ק"ו ובתשובת מהרי"ט סימן קי"ב ובתשובת מהר"ם אלשקא"ר סימן מ"ב: כתב בספר כנסת הגדולה מהדורא בתרא דאם אפשר הוא דגוי נותן מעות לישראל להתעסק בהם ובשבת מתעסק הגוי אי שרי לישראל לקבל ממנו שכר מן הריוח שנולד בשבת ומסיק שם דאסור לכולי עלמא דכיון דמלאכה הזאת מוטלת על ישראל וגוי עושה שליחותו אסור ע"ש באריכות ואם אין הגוי עושה שליחות ישראל רק הוא מוכר ורואה את הסחורה והמעות עדיין במלואו ובזמן שעסק בזה מכר קצת מן הסחורה והיה בשבת כתב שם קצת להתיר שיטול ישראל חלק מן הריוח ולבסוף מסיק דטוב להתנות מתחלה על הכל וכמו שיתבאר בסמוך:

ישראל משכון מעכ"ום וקבל עליו העכ"ום שמה שיעלה שכר התנור יתן לישראל ברבית מעותיו מותר ליטול שכר שבת לפי שהוא ברשות העכ"ום ואין לישראל חלק בו וגם אין הישראל אומר לו לעסוק בשבת ועכ"ום כי טרח ברנפשיה טרח לקיים תנאו: **ו** [ק] אפו עכ"ום בתנורו של ישראל בשבת על כרחו ונתנו לו פת בשכר התנור אסור ליהנות ממנו:

רמו דיני השאלה והשכרה לעכו"ם בשבת. ובו ח' סעיפים:

א [א] מותר להשאיל ולהשכיר כליו לעכ"ום ואף על פי שהוא עושה בהם מלאכה בשבת מפני שאין אנו מצוים על שביתת כלים [ב] ויש אומרים דכלים שעושין בהם מלאכה כגון מחרישה וביוצא בה אסור להשכיר לעכ"ום בערב שבת וביום החמישי מותר להשכיר לו [ג] ובלבד שלא יטול שכר שבת אלא בהבלעה כגון שישכיר לו לחדש או לשבוע [ד] ולהשאיל לו מותר אפילו בערב שבת: (הג"ה) וכן עיקר כסברא האחרונה ומותר להשאיל לו בערב שבת * אע"ג שמתנה שהעכ"ום יחזור וישאיל לו ולא אמרינן דכי האי גוונא דהוי שכירות * **ב** [ה] אסור להשאיל שום כלי לעכ"ום בשבת [ו] ואפילו בערב שבת אם הוא סמוך לחשיכה כל שאין שהות להוציאו מפתח ביתו של המשאיל קודם חשיכה [ז] מפני שהרואה סבור שישראל צוהו להוציאו: **ג** [ח] אסור להשכיר או להשאיל בהמתו לעכ"ום כדי שיעשה בה מלאכה בשבת שאדם מצוה על שביתת בהמתו: (הג"ה) אבל יכול להשכירה או להשאילה ולהתנות שיחזירה לו קודם השבת אבל לא מהני אם מתנה עם העכ"ום שתנוח בשבת כי אין העכ"ום נאמן על כך: * [ט] ואם השאילה או השכירה לעכ"ום והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת ועיכבה בשבת יפקירנה בינו לבין עצמו קודם השבת [י] או יאמר בהמתי קנויה לעכ"ום כדי שינצל מאיסורא דאורייתא: (הג"ה) ואם רוצה יכול להפקירה לפני שלשה בני אדם כדין שאר הפקר ואפילו הכי אין שום אדם יכול לזכות בה דודאי אין כוונתו רק כדי להפקיע מעליו איסור שבת * ודוקא בשבת אבל בי"ט אין אדם מצוה על שביתת בהמתו ביום טוב * **ד** [כ] ישראל שהשכיר שוורים לעכ"ום לחרוש בהם וחורש בהם יש מתירים אם קבל עליו העכ"ום אחריות מיתה וגזילה וגניבה ויוקרא וזולא ויש אוסרים דכיון שאין העכ"ום יכול למכרה אם ירצה נקראת בהמת ישראל: (ועיין למטה בסימן זה): **ה** [ל] אם ישראל ועכ"ום שותפים בבהמה מותר לעשות בה עכ"ום מלאכה בשבת על ידי שיתנה עם העכ"ום בתחלה כשקנו אותה שיטול העכ"ום בשבת וישראל ביום חול ואם לא התנו מתחילה אסור אף על פי שהתנו אחר כך [מ] ואם ילוה אותה לעכ"ום בהלואה גמורה שיהא רשות בירו להוציאה אם ירצה שלא ברשות ישראל ויזקוף הדמים על העכ"ום ואחריות השוורים על העכו"ם

[ק] מרדכי פרק קמא דשבת
[א] רמב"ם בפ"ו מהלכות שבת וכדעת הרי"ף [ב] הרא"ש בשם רבי יונה אהא דשבת דף י"ט וכן נראה מפירוש רש"י שם [ג] שם בתוס' והרא"ש והר"ן ושאר פוסקים [ד] סמ"ג וסמ"ק וספר התרומה והג"מ פ"ו בשם התוס' * הגהות מיימוני פ"ו: [ה] שם [ו] שבת י"ח וכרבי עקיבא אליבא דבית הלל [ז] סמ"ג והתרומה [ח] טור ושם * סמ"ג וספר התרומה ומרדכי פרק קמא דשבת: [ט] הרי"ם בתשובה [י] הגהות מרדכי פרק קמא דשבת והאגודה * טור: * בית יוסף סימן ש"ה בשם שבולי הלקט: [כ] הג"מ פ"ו בשם סמ"ק וסמ"ג והתרומה בסימן קמ"ח [ל] הרי"ם בתשובה [מ] תשובת הרשב"א

רמו א מ"ש מותר להשאיל כלים וכו' · כלומר אפילו בע"ש מפני שאין אנו מצווים על שביתת כלים דכיון דיהא אסור כמו שאסור להשכיר בהמה דשאני בהמה דמצווה על שביתתה ודוקא בהבלעה כגון לחודש או לשבת אבל יום יום אסור מפני דאסור ליטול שכר שבת וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל: ומ"ש ויש אומרים דכלים וכו' · משום דישראל מרויח במה שהכותי עושה מלאכתו בשבת דאם ישבות בשבת לא יתן כל כך שכירות ונראה דכל מלאכה דגוי עושה בשבת בשליחותו של ישראל עושה · ולא דמי למ"ש המחבר לקמן בסימן רנ"ב סעיף ב' דמותר ליתן עורות לעבדן סמוך לחשכה אם קצץ דהתם אין לישראל ריוח במה שהכותי עושה מלאכתו בשבת וע"כ אינו נראה שהוא שלוחו · וכ"כ הרא"ש ז"ל סוף פ"ק דשבת ולענין כלים שאין עושים בהם מלאכה כגון חלוק וטלית מותר להשכיר אפילו בערב שבת ולישראל מותר להשכיר אפילו כלים שעושים בהם מלאכה אפילו בע"ש ובלבד בהבלעה: ומ"ש וביום ה' מותר וכו' · משום דכיון שהוא מופלג מן השבת אינו נראה כשלוחו של ישראל ובלבד בהבלעה: ומ"ש ולהשאיל מותר וכו' · משום דאין לישראל ריוח דומה להא דתנן דמותר לתת עורות לעבדן וכו': ומ"ש וכן עיקר וכו' · וכהג"ה רשום תוס' והוא טעות דדעת התוס' דאסור להשכיר בערב שבת אפילו כלים שאין עושים מלאכה בהם כגון חלוק וטלית וטעמם משום דשכירא להו דכל קרוב כולי האי נראה כנוטל שכר שבת: ומ"ש ומותר להשאיל לו בע"ש וכו' · אע"ג דמתנה הכותי ז"ל הגהות מיימוני תני בתוספתא משכיר אדם גוותו של מים לגוי ומחליף שוו של שבת לו"ם מכאן הורה רבי במקום שנוהגין הולא שישכיר היהודי המחבת שלו לגוי והגוי יתן לו מחבת שלו ביום אחר עכ"ל · וביאר ב"י הטעם כיון שלא בדרך שכירות ממש הוא שלא אמר לו אתן לך כך וכך כדי שתשאילני כלי שלך שרי · ונראה לי שאפילו הכותי נותן לו יותר מיום אחד כנגד יום השבת ג"כ מותר והוא פשוט · מיהו יש לתמוה על הגהות עצמו מאי ראיה מייתי מהתוספתא דלמא התם מיירי בנומא דלישראל כמי מותר לדלות ומכה ואשמועינן דאין בזה איסור משום שכר שבת כיון שאין לישראל ריוח אבל במקום דיש לישראל ריוח כגון מחבת דבלא"ה היתה בטלה ממלאכתה אפשר דאסור דמ"ש כותן מעות בשכירות או תשמיש כלי וכה"ג מצאתי בגליון טור של מ"ו בשם אביו כגאון מהר"י מלובלין: **ב** אסור להשאיל שום כלי וכו' · פירוש אפילו כלים שאין עושים בהם מלאכה שהרואה סובר שישראל ציוהו וברמ"בם פ"ו כתב וכן לא יתן לו מתנה ולא ימכור אותו שכל זמן שהוא בביתו וכו' ועי"ש · והמחבר דנקט לא ישאיל ה"ע אם דוקא נקט · ולענין לשלוח ביד הנכרי כליו ומפניו נוהגין בכל ישראל להתיר אפילו ביו' ו' ויש מי שמפקפק עליו לאסור · כ"כ מהר"ר משה אלשקא"ר בתשובה סימן מ"א: **ג** אסור להשכיר או להשאיל וכו' · פי' אבי' בהבלעה ואפילו ביום א': ומ"ש כדי שיעשה בה מלאכה בשבת · לאו דוקא דה"ה כלא"ה אסור משום שכר שבת אלא מיירי ששכרה לה בהבלעה לחודש או לשבת ואפ"ה כיון שלא התנה עם הגוי שיחזור לו בהיותו בכל שבת אסור משום דישראל מצווה על שביתת בהמתו ואע"ג דשכרה הבהמה לכותי הא קי"ל דשכירות לא קניא וה"ל בהמתו של ישראל ומצווה על שביתתה: ומ"ש אבל יכול להשכירה וכו' · ויש לדייק דלקמן בסימן ש"ה סעיף כ"ג מתיר המחבר למכור בהמה לרועה כותי אף על פי שהרועה יעשה מלאכה בה בשבת כיון שלא מדעת ישראל עושה אין לחוש וכאן פסק המחבר לאיסור אפילו אם יעשה שלא מודעת ישראל · ועוד דשם כתב דאם רואה אותו ישראל שעושה מלאכה בבהמתו צריך למחות בידו וע"כ במלאכה ממש דאי ברכיבה בעלמא שהרי נושא את עצמו הא כתב התם דמי שיש לו נער ורוכב על הבהמה בשבת דאין צריך למחות בידו והשתא דבמלאכה ממש מיירי אם כן דברי המחבר סותרים אהדדי ויש ליישב בדוחק ודוק · ודע דהא דאסור להשאיל ולהשכיר בהמתו מיירי אפילו בכוס · ועיין בתשובת מהרי"ל ב"ח בסימן כ"ח · והא דאמרינן בע"ז כן בתירא מתיר בסוס לאו על שאלה ושכירות אתמר והא דאסור דוקא שאלה ושכירות אבל מכירה מותר אפילו בהמה גסה כמו שמבואר בי"ד סימן קנ"א: ומ"ש ואם השאילה או השכירה יפקירנה וכו' · נראה מדברי המחבר דוקא בדיעבד יש לעשות תקנה זו אבל אין לסמוך לכתחלה על תקנה זאת משום דאין הכל יודעים שהפקיר בהמתו ויאמרו דבהמת ישראל עושה מלאכה ביום השבת ואעפ"י שיפקיר בפני שלשה אנו שלשה כולי עלמא כינהו · וכ"כ בלבוש אבל הב"ח מתיר אפילו לכתחלה אם יפקיר לפני שלשה דכל עלמא דמתאחרי בפני שלשה קלא אית ליה וליכא חשדא: ומ"ש יפקירנה בינו לבין עצמו וכו' משום דמדאורייתא בכך הפקר ומעליא הוא רק חכמים חייבוהו להפקיר לפני שלשה כדי שאחד מהם יכול לזכות בו ושנים יהיו עדים בדבר ודוקא לענין מעשר הצריכו חכמים כן מפני הרמאים שלא יפקיעו את עצמם ממעשר אבל לא לענין שבת · וכן מבואר בתוס' והרא"ש בפרק אין בין המודר: ומ"ש אפילו הכי אין שום אדם יכול לזכות בו וכו' · פירוש אחר השבת משום דמוכחא מילתא לא הפקיר אלא כדי להפקיע מעליו איסור שבת חוזר לידו כאלו לא הפקיר · ובשבת אין לחוש שיזכה בו ישראל כדי שלא יעבור על לאו דשביתת בהמתו דהגוי לא יתכנה לו כיון שהוא לא יוסרה לידו וכן מבואר בב"י · ובלבוש כתב מטעם אחר דאין רשות ביד שום אדם ליקחנה כיון שידוע שאין כוונתו רק להפקיע מעליו איסור שבת ומשתע מדבריו דבשבת גם כן לא יכול שום אדם לזכות בו ולא דק שפיר דא"כ הדרא איסורא לדוכתא כיון דלא יכול שום אדם לזכות בו הרי עדיין בהמתו ועובר על לאו אם לא שבתה ממלאכתה וכל זה פשוט: **ד** שהשכיר שוורים וכו' · יש מתירים ביאר הב"י הטעם משום דהוא על הגוי כנכסי צאן ברזל וכשלו דמי וכסמוך סעיף ה' פתם המחבר כדעת הראשונה דכתב שם ויש מתירין וכו' על ידי שיזהיר לכותי וכו' ואם יעבור תהיה אחריות וכו' · משום דבכך בני מיהא תיווה דהא מסקינן בגמרא דשאלה אסורה אע"ג דשואל כווי חייב באונסין כיון שאין כח ביד השואל למכור הבהמה ואפשר דנרע בכאן משום דבשואל קי"ל דמתה מחמת מלאכה פטור וה"ה הדין לענין יוקרא וזולא אין לשואל בה כלום לאפוקי הכא אם קיבל עליו כל אחריות ויוקרא וזולא וגם אם מיתה מחמת מלאכה דכשלו דמי כתב בתשובות מהר"ר מ"ע מפאנו סימן קי"ב בהיות ישראל והלב ומחנה לו ומחנה להרים נכרי יפקירנה אם יתנה עמו שיתחייב באחריותה כל שבת ושבת או שרי להכניס לחלוב בשבת ואם לאו אסור: **ה** אם ישראל וכותי וכו' · הטעם משום דאין לישראל חלק בבהמה כלל ביום שבת אבל אם לא הותנו כן דהא יכול מוקום חלק ישראל עושה מלאכה בשבת לעשות כן מתחלה אסור:

ל שם
היעכ"ום מותר ל ויש מתירים אפילו לא יהא רשות ביד העכ"ום להוציאם על ידי שיקוף הדמים על היעכ"ום במלוה ויחזור העכום ויעשם * אפותיקי (פירוש אפו תהא קאי כלומר לא יהיה לך פרעון אלא מזה): לישראל או * יהרהנם (פירוש משכון בלשון ישמעאל רהן): אצלו ובלבד שלא יאמר לו מיעכשיו ם ויש מתירים ע"י שיזהיר ישראל את היעכ"ום שלא יעשה בה מלאכה בשבת ואם יעבור ויעשה תהיה אחריות עליו אפילו מהאונסים ויכתוב כן בערכאותיהם דהשתא אם בא לעשות בה מלאכה בשבת אינה בהמת ישראל שהרי קנאה העכ"ום להתחייב באונסיה: (הג"ה) וכל נגדי התריס אלו הלכתא כיהו ויכול לעשות איזה יוכן שירצה אפילו אם הבהמה כולה של ישראל דינו כאלו היתה בשותפות העכ"ום רק שיפרסם שעשה דרך היתר:

ם ב"י ובשם רבנו כהר"ר יצחק ב"ר רב

רמז דין עכ"ום המביאים כתבים בשבת ובו ו' סעיפים:

א שבת י"ט הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם פ"ו מהלכות שבת
א א שולח אדם אגרת ביד עכ"ום ואפילו בערב שבת עם חשיכה והוא שקצץ לו דמים ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת ואם לא קצץ אלא קביע * בידואר (פירוש איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא משלחו למי ששלוח אליו) במתא אסור לשלוח אפילו מיום ראשון ואי קביע בידואר במתא משלחין אפילו בערב שבת ב והוא שיהא שעות ביום כדי שיוכל להגיע לבית הסמוך לחומה: (הג"ה) ויש מתירין אפילו לא קצץ ואפילו לא קביע בידואר במתא אם משלחו ביו' ה' או קודם לכן ויש לסמוך עלייהו אם צריכים לכך:

ב לפירוש הרמב"ם שם
ב ג אם התנה עמו שיתן לו שכרו אע"פ שלא פירש כמה יתן לו דינו כקוצץ דסמכה דעתיה דעכ"ום ובדידיה קא טרח אבל בסתם אף על פי שיש בדעתו שיתן לו שכר אסור דלא סמכא דעתיה ובישראל קא טרח: ג ב ד אם שכרו לימים דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזרתו אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך אם הוא בערב שבת אסור דכשיוצא בשבת נראה כאלו התנה עמו כך: ד ג ה אם היעכ"ום מוליך הכתב בחנם אפילו נתנה לו בערב שבת מותר שהרי היעכ"ום מאליו הוא עושה זה ואינו אלא להחזיק טובה לישראל מפני מה שקיבל ממנו והוה ליה כאלו קצץ: (הג"ה) ויש חולקים וסבירא להו דכל שעושה בחנם אסור וטוב להחמיר אבל במקום שהעכ"ום מתחיל עם הישראל לומר שילך לו בחנם ודאי דעתו על הטובה שקבל ממנו ושרי: * ה ו אם היעכ"ום ד הולך מיעצמו למקום אחר וישראל נותן לו אגרת מותר בכל גוונא: ו ה ו מי שיש לו שכיר עכ"ום לשנה או יותר אסור לשלחו ערב שבת באגרת: (הג"ה) ונראה אם לא שכרו רק לשליחות אגרת יש מתירין כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ד:

ג הרשב"א בתשובותיו
ד שם בנמרא לפירוש הר"ן שם
ה מהר"י אבוהב
* ב"י: ו שם
ו שם

רמח דין המפליג בספינה וההולך בשיירא בשבת · ובו ארבע סעיפים:

א שבת י"ט ב שם וכת"ק רמב"ם בפרק כ"ד ורבינו ירוחם ג שם ושם
* מהרי"ק שורש ע"ה
א א מותר להפליג בספינה אפילו בע"ש אם הולך לדבר מצוה ב ופוסק עמו שישבות ואם אחר כך לא ישבות אין בכך כלום ג אבל לדבר הרשות אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת: (הג"ה) אבל קודם ג' ימים שרי אפילו בספינה שמושכים אותה ע"י בהמות ואפילו אין בגובה המים י"ט * ואפילו

כתב · בתשובת הרי"ב אם הגוי עושה מלאכה עם הבהמה בע"כ דישראל אסור לישראל ליקח יום אחר נגד יום השבת כי אם בהבלעה מותר: ומ"ש שיטול הכותי בשבת וכו' · פירוש אפילו אחריות של מיתה על שניהם אפילו הכי כיון שהותנו ומתחלה שרי וכ"כ מהר"ל ב"ח בתשובתו סימן ק"ו ועיין בתשובה מהרש"ע מכאנו סימן קי"ב · וכתב עוד שם דאם ביום השבת הרויח בכרי יותר מיום שבשל הישראל לעצמו יוכל הישראל לקחת החלק מהריוח שהותנו ביניהם ולא מקרי נוטל שכר שבת ולענ"ד צ"ע למעשה: ומ"ש ויש מתירין אפילו וכו' · משום דבכל זאת עדיין הבהמה ברשות הכותי: ומ"ש או יהרהנה אצלו וכו' פירוש שיאמר לו אם לא אפדם לזמן הנקבע הבהמה שלך וק"ל דמכאן ולהבא זוכה בבהמה אכן לא יאמר לו מעכשיו דאז הבהמה לאפרע של ישראל ועבר על לאו דשביתת בהמתו: ומ"ש אפילו מן האונסים וכו' · והא דכתב לעיל בסעיף ד' דבעינן גם כן יוקרא וזולא התם איירי בבהמה דכולה של ישראל היא ומשום הכי בעינן נ"כ יוקרא וזולא וכו' אבל הכא דגוי גם כן משתתף בבהמה בגי באונסין לבד מיהא לדעת הרב בהג"ה דאין לחלק כ"ע ולקנות ספרים דכתב בהם הג"ה זאת קודם דין ויש מתירין וכו' אפשר לומר דלא קאי אלא אהדדי המתירים הנאמרים למעלה והיש מתירין ע"י שיזהיר וכו' איירי דוקא בבהמ' המשתתפות בין תרווייהו משום הכי בגי בקבלת אונסין לבד אבל לקנות ספרים דגרסי הג"ה לבסוף וקאי על כל הדינים האמורים למעלה מוכח צ"ע · ועיין מ"ש בסמוך סעיף ד':

רמז א מ"ש שולח אדם אגרת וכו' · לרבותא נקט אגרת אעפ"י שניכר דמשל ישראל הוא אפילו הכי מותר בקצן: ומ"ש ובלבד שלא יאמר לו לילך בשבת אבל אם גוי אומר בעצמו שרוצה לילך בשבת א"כ למחות: ומ"ש בידואר וכו' · פירוש איש ידוע שכל הכתבים אליו יובל והוא מסכיר ושולח כל אגרת למי ששייך לו: ומ"ש ואם לא קבוע במתא וכו' · כלומר שאינו קבוע בכל פעם דלפעמים הולך חוץ לעיר דאז יש לחוש שילך אחריו בשבת אם לא ימצא אותו בבית לפיכך אסרו לשלוח ביד נכרי כי אם בקצן · ונראה דכל זה איירי כששולח אגרת ליד בידואר אבל כשאדם משלח אגרת לחבירו אין לחוש אם לא ימצא בביתו שילך אחריו ושרי אפילו בלא קצן · וכן כתב הב"ח בשם מהר"ר אברהם מפראג · וכן משמע מדברי בעל ה"ג אעפ"י דמשמעות דברי הטור נראה דגם בכי האי גונא יש לאסור מ"מ כיון דמידי דרבנן הוא ומסתברא טעמייהו נקטינן לקולא ואפילו ביום ו' מותר: ומ"ש ויש מתירין וכו' · לשון הרא"ש ואין לאסור כי אם סמוך לשבת דנראה כשלוחו של ישראל ואמירה לגוי שבות ואפילו אמר לו בערב שבת לעשות מלאכה בשבת אבל מופלג מן השבת קצת לא מחזי כאומר לו עשה מלאכה בשבת ולפיכך אין לאסור רק ביום ו' עכ"ל · וכל זאת מדינא אבל מידת חסידים אמרו חז"ל שאין ליתן כתב יד לגוי אפילו בקצן: ב אם שכרו לימים וכו' · דכיון דשכרו לימי' נראה יותר כאלו התנה עמו שילך בשבת ולא דמי למ"ש בסעיף א' דשם קצן בסתם: ומ"ש אם הוא בערב שבת אסור וכו' · היינו בדלא קבוע בי דואר במתא: ג אם הכותי מוליך הכתב בחנם וכו' · פירוש דישראל ביקש ליתן לו שכר ואינו רוצה לקבל ממנו דאז ודאי משום הטובה שעשה לו ישראל פעם אחר והוי כקצן ולעיל בסעיף ב' דכתב אעפ"י שיש בדעתו וכו' · אסור איירי דאם יתן שכר לכותי נוטל ממנו ולפיכך כשאינו יודע הכותי שיתן לו שכר עושה על דעת ישראל ואסור: ומ"ש בחנם אסור וכו' · משום דעל דעת ישראל הוא עושה: ד הולך מעצמו וכו' · קיל"ן דלא חיישינן שמא ירבה הדרך בשביל ישראל: ה מי שיש לו שכיר כותי וכו' · הטעם ביאר הב"י בשם הר"ר יצחק אבוהב שהרי מאחר ישראל הוא עושה והישראל כהנה מזה הנאה גמורה שיעשה בשבת ולא ביום אחר וביומים אחרים יתעסק במלאכה אחרת עכ"ל · ובאמת לפי טעם זה יש לאסור אפילו ברביעי ובחמישי · וכן כתב שם היוהבר עצמו ובכאן קזר ולא אסר רק בערב שבת · ונראה לי משום דיש להסתפק בדברי הרמב"ם שכתב בפ"ו השוכר את הגוי לימים הרבה מותר לעשות לו מלאכה בשבת אי איירי בשוכר את הגוי למלאכה מיוחדת אבל לכל המלאכות אסור וכמו שכתב לעיל סימן רמ"ד או אפילו דהרמב"ם ז"ל מתיר גם אם שכרו לכל המלאכות ולפיכך עשה פשר דבר ושרי בד' וה' ואסר בערב שבת כיון דבלא"ה הרא"ש מתיר בד' וה' אפילו בלא קצן וכמו שכתב הרב בהג"ה סעיף א':

רמח א מ"ש מותר להפליג בספינה אפילו בערב שבת וכו' · כלומר דבודאי לא יקיים עונג שבת וכמו שכתב המחבר בסעיף ב' אפילו הכי מותר כיון דלצורך מצוה הוא דק"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה ולדעת המחבר איירי הכא אם הולך בים שהוא מסתמא למעלה מעשרה שאין לחוש לאיסור תחומין אבל אם רוצה לילך בנהרות שהם עמוקים לפעמים פחות מעשרה טפחים אפילו אם הולך לדבר מצוה אסור להפליג אפילו שלשה ימים קודם השבת אפילו למאן דסבירא ליה דתחומין אינו אלא מדרבנן מ"מ העמידו חכמים דבריהם במקום עשה וכמו שביאר הרא"ש ז"ל בהדיא בפ"ק דשבת ע"ש: ומ"ש ופוסק עמו שישבות וכו' · משום דאם שובת אין לו צער כלל ובהיות כוב אל תקרי רע ומוטב שיקיים שניהם היכא דאפשר אעפ"י דמתוך כך כתאחר המצוה ומיהו היכא דיש לחוש שיתבטל עשיית המצוה ע"י עיכוב אפשר דאינו צריך להתנות ולמעשה צ"ע · אבל ליכא למימר דהטעם של המחבר הוא כדכתב ר"י בחלק י"ט בשם הרמב"ן לפי שנראה כמו שמתנה עם הגוי לחלל שבת דהא הספנים קושרים קשרים בכריסת הקלע ולפיכך צריך להתנות שישבות בשבת דלפי טעם זה גם בשאר נהרות שיש בעמקם עשרה טפחים יש לאסור והמחבר כתב בסמוך להתיר וכ"ל לפי טעם של הרמב"ן ז"ל אין לאסור אלא דוקא דבלא ישראל לא היתה ספינה מהלכת אבל בספינות גדולות דבלא"ה הולכים בים אין חשש טעם לאסור לדעתו וק"ל: ומ"ש אבל לדבר הרשות וכו' · ומותר להפליג ברביעי בשבת דלפייוס שלשה ימים קודם שבת ויפסוק צער הבלבול · ובר"י כתב בשם הרמב"ן דאפילו ביום

ואפילו במקום שיצטרך הישראל לעשות אחר כך מלאכה בשבת להוליך הספינה: * ד ואם הוא דרך מועט כמו ב מצור לצידון שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד מותר להפליג בע"ש בבקר מפני שאפשר שיגיע שם קודם השבת ה ומקום שנהגו שלא להפליג בערב שבת כלל אפילו דרך מועט אין מפליגין: **ב** ו הא דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת הטעם משום עונג שבת שכל שלשה ימים הראשונים יש להם צער ובלבול ז ודוקא למפליגים בימים המלוחים אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם ולפיכך מותר להפליג בהם אפילו בערב שבת ח והוא שלא יהא ידוע לנו שאין בעומקם עשרה טפחים ט אבל במקום שידוע לנו שמקרקע הספינה לקרקע הנהר פחות מעשרה טפחים אסור · (לצאת חוץ לתחום) · משום איסור תחומין: (הג"ה) וכן בספינה שיצטרך הישראל לבא לידי מלאכה בשבת אסור ליכנס בה ג' ימים קודם השבת אפילו הם נהרות המנועים והוא למעלה מעשרה * אבל אין אסור במה שהבהמות מושכות הספינה בשפת הנהר ולא דמי להליכה בקרון שאסור: **ג** י היכא דמותר להפליג מערב שבת אם נכנס בספינה מערב שבת וקנה בה שביתה אע"פ שמפלגת בשבת מותר כ והוא שלא יצא מהספינה מעת שקנה שביתה: (הג"ה) ויש אומרים דאפילו יצא מן הספינה שרי דמאחר שקנה בה שביתה מע"ש מותר אח"כ ליכנס בה בשבת ולהפליג יש שעושין קידוש בספינה ואח"כ חוזרים לביתם ולנים שם ולמחר חוזרין לספינה ומפליגין וכן נהגו בקצת מקומות ואין למחות * ועיין לקמן סימן ש"ט ות"ר: **ד** ל היוצאים בשיירא במדבר והכל יודעים שהם צריכים לחלל שבת כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב במדבר בשבת לבדם ג' ימים קודם שבת אסורים לצאת וביום ראשון ובשני ובשלישי מותר לצאת ואם אחר כך יארע לו סכנה ויצטרך לחלל שבת מפני פיקוח נפש מותר ואין כאן חילול מ והעולה לארץ ישראל אם נזדמנה לו שיירא אפילו בערב שבת כיון דדבר מצוה הוא יכול לפרש ופוסק עמהם לשבות ואם אחר שיהיו במדבר לא ירצו לשבות עמו יכול ללכת עמהם חוץ לתחום מפני פיקוח נפש ואם נכנס לעיר אחרת בשבת מהלך את כולה ואפילו הניחוהו מחוץ לעיר ורוצה ליכנס לעיר מותר דכיון דלדבר מצוה נפק יש לו אלפים אמה לכל רוח: (הג"ה) יש אומרים שכל מקום שאדם הולך לסחורה או לראות פני חבירו ג חשוב הכל דבר מצוה ואינו חשוב דבר הרשות רק כשהולך לטייל ועל כן נהגו בקצת מקומות להקל בענין הפלגת הספינות והליכת שיירה תוך שלשה ימים כי חושבים הכל לדבר מצוה ואין למחות בידן הואיל ויש להם על מי שיסמוכו:

רמט דינין השייכים לערב שבת · ובו ד' סעיפים:

א א אין הולכים בע"ש יותר מג' פרסאות כדי שיגיע לביתו כעוד היום גדול ויוכל להכין צרכי סעודה לשבת בין שהולך לבית אחרים בין שהולך לביתו ב וה"מ כשהוא ביישוב במקום שיוכל להכין צרכי שבת אבל מקום שהוא שם א"א לו להכין צרכי שבת או שאינו מקום יישוב בטוח מותר לילך אפילו כמה פרסאות ג ואם שלח להודיעם שהוא הולך שם לשבת מותר לילך כמה פרסאות בכל גוונא: **ב** ב ד אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה ה שאינו רגיל בימי החול ואפילו הוא סעודת אירוסין מפני כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול וכל היום

* רי"בש סימן קנ"ב ד שם ה הרמב"ם שם פרק ל' מהא דבני ביישן בפסחים דף נ'. ו הרי"ף והרייב"ש שם והרא"ש ז הרמב"ם בתשובה ח בתשובת הרמב"ם ט ב"י גם לדעת הרי"ף והרא"ש *רי"בש סימן קנ"ב ומהרי"ק: י טור בשם בה"ג כ תוס' בעירובין דף מ"ג והרא"ש שם וגם בתשובה והרשב"א בתשובה * ר"ן פ"ק דשבת ורי"בש סימן י"ז קס"א קכ"ב: ל הרי"בש בתשובה לפירוש הרז"ה שם מ הרשב"ן בתשובה

א בוכה מ"ד וכאיכא דאמרי הרי"ף והרא"ש ורמב"ם בפרק ל' ב בית יוסף ג מדברי הרמב"ם שם ורבינו ירוחם בח"א ד מהא דגיטין דף ל"ח ה הרב המגיד ברמב"ם פרק ל'

חמישי מותר דיום שלישי שבת הוא והרי"בש כתב בתשובה דאפילו ביום ד' כמי אסור דיום ד' קמא שבתא מיקרייא והמחבר תפס דעת הרא"ש לעיקר דהרי"בש לא כתב כן אלא לדעת הרז"ה דס"ל משום דהיום מקום סכנה ויצטרך לחלל שבת ושלשה ימים קודם השבת קמא שבתא מיקרי הוה כאלו התנה לחלל שבת אבל לדעת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש דטעם הוא משום ביטול עונג שבת כגי בשסיימו השלשה ימים קודם שבת ולפיכך מותר להפליג ביום רביעי: ומ"ש ומצור לצידון וכו' · קמשמע לן אף על פי דלפעמים מתאחרין יותר מיום אחד דלפעמים הים נח והספינה הולכת לאט אפילו הכי שרי להפליג בערב שבת ודוקא כשיכול לבוא שם קודם הלילה · וכן מוכח מדברי ב"י וכן נראה מדברי הסמ"ג: ומ"ש והוא שלא יהא ידוע וכו' · כלומר כיון שתחומין על המים אינו אלא מדרבנן שאינו דומה לדגלי מדבר וקיימא לן דספיקא דרבנן אזלינן בה לקולא: ומ"ש קרקע הספינה וכו' · פירוש לאפוקי מתשובת הרמב"ם ז"ל דסבירא ליה דבני משפט המים אעפ"י שהספינה משקעת כמה טפחים במים: ומ"ש וכן בספינה שנצטרך וכו' · הטעם בדין זה משום דקודם שבת בתוך שלשה קמא שבתא מקריא ולעיל בסעיף א' בהג"ה התיר הרב משום דקודם שלשה אחר שבתא מקריא ובשבת הוא פיקוח נפש וכל זה הוא בשיטת הרז"ה ז"ל ומיירי אפילו שהמלחים והמובלים הכל ישראלים · ונראה דוקא אם בשבת הוא סכנה אם יעמוד במקום אחד אז מותר במלחים ישראלים אבל בדליכא סכנה אסור אם מלחים ישראלים וזה פשוט: **ב** היכא דמותר להפליג מערב שבת אם וכו' · הרא"ש ז"ל כתב הא דאסור להכנס בספינה משום דדומה לשט בנהר שאסרו חכמים שמא יעשה חבית של שייטין או שמא יעגין הספינה ארבע אמות בכרמלית · וכתב עוד אומר היה הרשב"ם ז"ל דאם ישראל יושב בקרון שהגוי מוליכו אסור משום דחיישינן שמא יפגעו בו לסטים או שמא ישכח וירד ואין לו אלא ארבע אמות · מיהו נראה דאסור כיון דבהמה מנהגת הקרון דאסור להשתמש בבעלי חיים ובני כלאים תנן היושב בקרון סופג את הארבעים כאלו רוכב על הבהמה עכ"ל · וגם התוס' כתבו דמשום דאסור להשתמש בבעלי חיים שמא יחתוך זמורה יש לאסור אפילו נכנס בערב שבת ע"ש · ונראה דיש ללמוד מדבריהם לאסור אפילו נכנס בערב שבת בספינות הנמשכות על ידי בהמות משום דאסור להשתמש בבעלי חיים ובודאי דאין לחלק אם הגוי יושב על הסוס ומנהיג עליו שהרי התוס' והרא"ש ז"ל מיירו בשהגוי מתעסק בכום ואפ"ה אסרו וזה פשוט לדעתי · ומיהו בהולך בספינה שהולכת מעצמה והגיע למקום שאין בעומקה עשרה טפחים אפילו אותו המקום הוא מהלך רב אפילו נזדמן לו יבשה אין צריך לירד דלא פלוג רבנן בספינה · וכן משמע מדברי התוס' שם: ומ"ש והוא שלא יצא מן הספינה וכו' · כלומר שילך לביתו ולין שם ולחזור לספינה ולהפליג בשבת דאין בזה תועלת כיון דאין הספינה זזה משם עד למחר ואז הם נכנסין בה הרי הם כמופלגים בשבת · ומשמע מדברי המחבר דאפילו יושב בספינה כל בין השמשות אין להתיר כשחוזר ולן בביתו: ומ"ש ויש אומרים דאפילו יצא דמאחר שקנה שביתה וכו' · כתב בהגהות אשיר"י בשם מהרי"ח דאי אפשר לקנות שביתה כשום ענין עד שיכנס בה בעצמו קודם בין השמשות וישב שם בין השמשות ע"ש: ומ"ש שעושים קידוש בספינה וכו' · לשון הרא"ש מתקן סעודתו בספינה מערב שבת ומדליקין בה נרות לקנות שם שביתה משמע דלא סגי בקידוש בלבד אלא שיאכל שם סעודתו ולהדליק שם נרות: ומ"ש ואין למחות וכו' · ונראה לי גם למקילין לא יקילו כי אם שידליקו שם נרות ויאכלו שם סעודתם וישבו שם עד אחר בין השמשות: כתב בעל משפט צדק כתבשט המנהג בזמננו להפליג בספינה: ואין להתיר כשהספינה הולכת בשביל ישראל דבלולי עליוא אסור ואין לחלק באיסור זה בין יום טוב לשבת אפילו ביום טוב שני ואפילו בגנעה · וכ"כ מהר"א ששון: כתב הגהות אשיר"י דאם עבר ונכנס לספינה בשבת והפליגה אומר ר"ת דלא שרינן בדיר וכהר להלוך את כולה אלא כשהכניסוהו גוים אבל זה שבאיסור נכנס על מנת להפליג נראה דאין לו אלא ארבע אמות דומה לי שנכנס בתוך התחום במזיד או לתוך הבית או לתוך הספינה עכ"ל: **ג** חשוב הכל דבר מצוה וכו' · ונראה דלא התיר הרב לדבר מצוה אלא לענין דאין לחוש משום עונג שבת · אבל במקום שיצטרך הישראל לעשות מלאכה או לצאת חוץ לתחום ודאי דאין להתיר וזה פשוט · וכן כתב בספר כנסת גדולה מהדורא בתרא · ועיין תשובת הרדב"ז ס"א:

רמט א מ"ש או שאינו מקום ישוב וכו' · אפילו אין עימו מזונות אינו מחויב להיות במקום סכנה בשביל עונג שבת כי אין זאת עונג לישב במקום פחד ובהלה · ונראה אפילו יש עימו מזונות אם המקום בטוח אינו רשאי לילך יותר משלשה פרסאות דלא פלוגו חכמים בזה דהא כליטנא בתרא קיימא לן דאפילו מולך למושפיוא דאתי דבקיט ממוך אפילו הכי אסור · וכתב הכ"מ נהגו להקל אם רוכב על סוס או הולך בעגלה והכנת לישראל מוטב וכו' · והרבה טפשים ראיתי אפ"י שמשכה הולכין לעיר כשהם קרובים לעיר ואומרים מפני כבוד השבת עושים שלא לשבות בכפר ואני קורא עליהם ככסיל בחושך הולך: כתב הטור דאין צריך על עיירות של גוים אלא שלשה ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין והני מילי במלחמות הרשות אבל במלחמות מצוה מתחילין אפילו בשבת · והרב השמיט כל זה מפני דלא נפקא מיניה בזמן הזה · ונראה דמכל מקום איכא נפקא מינה במקום שנשבו שם ישראלים בין הגוים או כדומה לזה דמותר להתחיל אפילו בשבת · וכן כתב בספר כ"ג ע"ש סימן כ': **ב** אסור לקבוע סעודה ואפילו סעודת אירוסין וכו' · ויש לתמוה דהא משנה ערוכה היא בפרק אלו עוברין ההולך כ"ד לדבר מצוה כגון למול את בנו או לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ וכו' · והמחבר העתיק משנה זו לקמן סימן תמ"ד סעיף ג' דמשמע דמותר לעשות סעודת אירוסין בערב פסח מכל שכן דמותר בערב

היום בכלל האיסור ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה אפילו סעודה שרגיל בה בחול כל היום מותר להתחיל מן הדין אבל מצוה להמנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול מתשעה שעות ולמעלה: (הג"ה) וסעודה סומכה ערב שבת כגון ברית מילה או פדיון הבן מותר כן נראה לי וכן המנהג פשוט: **ג** [ג] [י] דרך אנשי מעשה להתענות בכל ערב שבת: **ד** [פ] אם קבל עליו להתענות בערב שבת צריך להתענות [ד] עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתן: (הג"ה) ויש אומרים דלא ישלים אלא מיד שיצאים מבית הכנסת יאכל * ולכן בתענית יחיד לא ישלים וטוב לפרש כן בשעת קבלת התענית ובתענית צבור ישלים והכי נהוג: * [ט] ואם הוא תענית חלום צריך להתענות עד צאת הכוכבים:

רן הכנת הסעודות לשבת ובו ב' סעיפים:

א [א] ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת [ב] ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים ורבי זירא היה מדליק האש ורב נחמן היה מתקן הבית ומכנים כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול [ג] ומהם ילמוד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זהו כבודו שמכבד השבת: (הג"ה) ויש להשחיז הסכין בע"ש כי זהו מכבוד שבת שמכין עצמו לאכילה: * **ב** [ד] ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו:

רנא שלא לעשות מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה ובו ב' סעיפים:

א [א] העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה [ב] יש מפרשים מנחה גדולה [ג] ויש מפרשים מנחה קטנה: (הג"ה) דוקא כשעושה המלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קובע עליה שרי * ולכן מותר לכתוב אגרת שלומים וכל כיוצא בזה (ד"ע): **ב** [ב] [ד] לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת מותר כל היום: (הג"ה) וה"ה בגדי חבירו אם הוא לצורך שבת ואינו נוטל עליו שכר * [ה] והוא הדין למי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו: (הג"ה) אבל אסור לכתוב

[ו] טור שהא דעירובין דף מ' ומבואר בירושלמי פ"ב דתענית [ז] תענית דף י"ם לדעת הרא"ש שם וכ"כ הטור * כאן מקום הג"ה זו: * טור ומרדכי פ"פ בכל מערבין בשם הר"מ והגהות מיי' מוכי פרק א' מהלכות תענית: * מהרי"ל: [ט] טור והג"מ פ"א מהלכות שבת

[א] טור מהפסוק ושבולי הלקט משא דרב חסדא שבת קי"ו [ב] שם קי"ט [ג] לשון הטור

* כל כו וכ"י בשם ספר חיי עולם: [ד] מדברי הרמב"ם פרק ל' מהלכות שבת

[א] פסחים נ' [ב] טור והמרדכי בשם רבי מאיר [ג] רש"י שם בגמרא לגירסת ר"א עורמי * ב"י בשם א"ז: [ד] טור בשם אבי העזרי ושאר פוסקים * ב"י:

בערב שבת דהא מסוגיא דריש ערבי פסחים מוכח דיותר יש להחמיר בערב פסח מבערב שבת דמשני התם לא צריכא אלא לר"י דאמר אוכל והולך עד שתחשך הכי מילי בערבי שבתות וימים טובים אבל בערב פסח משום מיוכא דמנה מודה רבי יוסי ע"כ אלמא דיותר יש להחמיר בערב פסח מבערב שבת משום מיוכא דמנה · וגם המחבר עצמו פסק יותר להחמיר בערב פסח מבערב שבת דפסק בסימן תע"א דאסור לאכול פת משעה עשירית ולמעלה אפילו אינו אוכל מנה שיוצאים בה בלילה אפילו הכי אסור מדיכא ובערב שבת כתב דמותר מכל הדין רק מחמת מצוה יש להמנע · וכן פסק הטור בסימן תקמ"ו בהדיא דבערב יום טוב מותר לעשות סעודת אירוסין ולא מצאתי בשום ספר להחמיר יותר בערב שבת מבערב יום טוב ואעפ"י דבירושלמי פרק מגילין משמע לאסור סעודת אירוסין מכל מקום לא שבקינן גמרא דידן ואזלינן בתר ירושלמי וצ"ע: ול"כא למימר דאיירי שהסעודת אירוסים אחר יום טוב הוא קדא דמסתמא דומיא להולך לשחוט את פסחו קתני · ועוד דקתני התם ברישא אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו ופירש רש"י אם יכול שיש שהות ביום ודייקי אם לאו שאין שהות ביום ואי סלקא דעתך דעסקינן כשהסעודה ליכא בערב פסח אלא אחר כך היכא אשכחן דליכא שעות כיון דהסעודה הוא אחר כך ולא ביום ערב פסח עצמו וע"כ איירי שהסעודה הוא נמי בערב פסח וקאמר דאי ליכא שעות לקיים מצות סעודת אירוסין בו ביום או מבטלו בלבו ודיו · הרי שמעינן מהאי שמעתא דמותר לעשות סעודת אירוסין בערב פסח · ועוד דמסתמא דאין דומין מצוה המוכן לפניו לעשות מפני מצוה שעתיד לבוא וכי דומין הודאי מפני הספק וזה ברור: ויש לזה כמה ראיות ברורות ועיין בספר טירת כסף מ"ש בס"ד: ומ"ש כגון ברית מילה וכו' · דוקא סעודת מצוה הקבוע מותר אבל לא סעודת הרשות וכ"כ הלבוש והטעם כיון דתרווייהו מצוה ניכהו כל המצוה קודמות בה מוכה תחלה: כתב בספר שני לוחות הברית בשם החסיד מוהר"ר שלמה מק"ק קראקא דאם יש מכין על הסעודת ברית מילה דאין אוכלין יותר בערב שבת ומביא ראיה מסעודת מילה שחלה מראש חדש אב עד התענית שאין אוכלין בשר יותר מעשרה אעפ"י שאינו אלא מנהג בעלמא מכל מקום קביעת סעודה גדולה דמדינא אסור · ואם כפסך לומר שאני התם דאפשר לקיים בדברים אחרים הא קיימא לן דאין שמחה אלא בבשר ע"ש · אעפ"י שיש לפקפק על זה מה אעשה שכבר הורה זקן דהא דאין שמחה אלא בבשר דוקא בזמן שבית המקדש היה קיים והוא בשר שלמי שמחה ועיין לקמן בהלכות יום טוב סימן תקכ"ט ואין להאריך בזה: כתב הבית חדש דלכתחלה יש ליזהר גם בסעודת מצוה להתחיל לסעוד קודם תשעה שעות: וכתב בספר כנסת גדולה דכן הוא המנהג בארנו: **ג** דרך אנשי מעשה וכו' · וברוקח כתב בסימן ל"ב דאין להתענות לכתחלה בערב שבת דאמרינן במגילת תענית הכשבע להתענות בערב שבת הרי זה שבועת שוא שמקלת ערב שבת כשבת · וכ"כ הכ"ח · ונראה לי לקיים דברי שניהם להתענות כדי שיאכל לתיאבון אבל יקדים לבית הכנסת ולביתו מבעוד יום ויתחיל לאכול וימשוך בסעודתו עד קצת מן הלילה: **ד** עד צאת הכוכבים וכו' · פירוש אפילו תענית יחיד וכן כתבו התוס' בהדיא בפרק בכל מערבין בשם הירושלמי: ומ"ש ואם פירש עד שיצאו וכו' · פירוש ואז מותר לאכול אפילו בעוד היום גדול: ומ"ש ואם הוא תענית חלום וכו' · פירוש משום תענית חלום מותר להתענות אפילו בשבת וחייב להשלים כיון שהוא משום סכנה שאז אינו מועיל לבטל החלום כי אם בהשלמת התענית · ומשמע דאין חייב למיתב תענית לתעניתו בשביל שהשלים לתוך השבת דהא שאר תענית גם כן יכול להשלים דהלכתא מתענה ומשלים וזה פשוט: ומ"ש ויש אומרים דלא ישלים וכו' · פירוש אפילו תענית צבור ומכל שכן תענית יחיד · ו"ל המרדכי כתב רבינו מאיר דהשלמת התענית בערב שבת פני עד לאחר תפלת ערבית שהוא מפלג המנחה ואילך ופעם אחת אירע בעשרה בטבת בערב שבת שרצה לילך לבית הכנסת היה טועם תחלה התבשיל כדי שלא לקבל שבת כשהוא מעונה · והא דקאמר מתענה ומשלים פירוש דיכול להשלים אבל יותר טוב שלא להשלים כדי שלא יכנס בשבת כשהוא מעונה · ונראה דגם האי יש אומרים מודים דבתענית חלום יש להשלים ופשוט הוא דהא אפילו בשבת עצמו מתענין · ועיין בספר כנסת גדולה מה"ב: ומ"ש בתענית צבור ישלים וכו' · פירוש שלא יתנה וישלים · מיהו אם התנה מבואר שם בתשובת מהרי"ל סימן ל"ג דאינו חייב להשלים · ונראה לי דלמעשה צריך עיון · ולענין תענית יאר צייט בערב שבת כתב הכ"ח אם מתחלה מתענה בערב שבת לא ישלים ואם מתחלה התענה בחול והשלים ואחר כך אירע בערב שבת ישלים גם כן בערב שבת ואם השלים מתחלה בערב שבת ישלים גם כן כל ימיו כן משמעות דבריהם ולענין דינא כל זה צריך עיון למעשה:

רן א מ"ש ישכים בבוקר וכו' · למדו מכתיבו ז"ל מדכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו משמע דהזמנו יהיה דו"א דהכנה דהיה בבוקר · ועוד דכתיב והיה ודרשו דאין והיה אלא מיד: כתב בדרכי משה משם א"ז מצוה להכין צרכי שבת גם מיום ראשון כמו שעשה שמאי והא דאמרינן אבל הלל מדה אחרת שכל מעשיו לשם שמים דמשמע שהלל לא נהג כן הכי פירושו אעפ"י שכל מעשיו לשם שמים אפילו הכי נהג במדה הזאת · וכן מוכח ממעשה דהאי קנב דהתם: כתב בספר כנפי יונה דכל מה שיקנה האדם לצורך שבת יאמר לכבוד שבת: כתב בעל ר"ח בספר תוצאות חיים ז"ל מורי כ"ע כתב שיפנה קורי עכבים שבבית בכל ע"ש לסוד הרמז ועיין הטעם על פי הסוד בספר שני לוחות הברית בדף ק"ל:

רנא א מ"ש העושה מלאכה בערב שבת וכו' · ולקמן בסימן תס"א כתב המחבר דבעושה מלאכה בערב פסח מחצות ולמעלה דמשמתין אותו אבל בערב שבת לא משמתין אפילו ממנחה ולמעלה דלא חמיר ערב שבת כערב פסח דשם משום ביטול קרבן הוא: ומ"ש יש מפרשים וכו' · והר"ר אליה מזרחי הסכים למי שסובר מנחה קטנה אבל הב"ח הכריע סמוך למנחה גדולה · וכן נראה מדברי מהרש"ל: וכן נראה מסוגיא דהתם מדקתני מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה מותר וכו' אלמא דבמנחה גדולה מיירי דאי לאו הכי מנא ליה דסמוך למנחה מותר דהא מכל מקום איכא בכייהו דבערב פסח אסור מחצות ולמעלה ובערב שבת מתשעה שעות שהוא סמוך למנחה קטנה לבד אסור: ומדקאמר סמוך למנחה מותר ע"כ במנחה גדולה מיירי סומכה משעה שעות ומחצה ולמעלה ואי לא לפליג בכייהו בהאי איפלוגי הרי ערב פסח וערב שבת שוים וזה ברור לענ"ד · ועיין בספר טירת כסף מ"ש בס"ד: ודוקא כשעושה מלאכה דרך קבע וכו' · וכתב בדרכי משה דאפילו ליטול שכר מותר במלאכת עראי: **ב** והוא הדין בגדי חבירו וכו' · פירוש אפילו קובע עצמו על המלאכה: ומ"ש והוא הדין למי שכותב ספרים וכו' · פירוש אפילו קובע עצמו על המלאכה

לכתוב לחבירו בשכר * ומסתפרין כל היום אפילו מספר ישראל * ויש לאדם למעט קצת בלימודו בע"ש כדי שיכין צרכי שבת :

רנב מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת׳ ובו ז׳ סעיפים :

א [א] מותר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשיכה אע"פ שאינו יכול לגומרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת כגון לשרות דיו וסממנין במים והם נשרים כל השבת ולתת * אונין (פירוש אגודות) של פשתן לתנור כדי שיתלבנו ולתת צמר לתוך היורה [ב] שאינה על האש והיא טוחה בטיט שאם היא על האש אסור שמא * יחתה (פירוש יגלה ויעור הגחלים במחתה) : ואפילו אינה על האש אם אינה טוחה בטיט אסור שמא יגיס בה בכף [ג] והמגיס בקדרה אפילו אינה על האש חייב משום מבשל · [ד] ומותר לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים והן נצודים בשבת · ומותר למכור לנכרי ולהטעינו סמוך לחשיכה ובלבד [ה] שיצא מפתח ביתו מבעוד יום : (הג"ה) ויש מתירין שיוציא העכ"ום בשבת אם יחד לו העכ"ום מקום מבעוד יום בבית ישראל ויש להחמיר * וע"ל סימן שכ"ה : **ב** [ו] ומותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן (פירוש האומן שמעבד ומתקן העורות) סמוך לחשיכה [ב] [ז] אם קצץ לו דמים או שעושה אותם בטובת הנאה [ח] והוא שלא יאמר לו לעשות בשבת [ט] וגם שיעשה העכ"ום המלאכה בביתו : (הג"ה) ואם לא קצץ אסור בע"ש וע"ל סימן רמ"ג דיש חולקין אם עושה לו בחנם דהיינו בטובת הנאה : [י] ואם ראוהו עושה מלאכתו בשבת אם היה עושה בטובת הנאה צריך לומר שלא יעשה בה בשבת : (הג"ה) ואפילו נתנם לו כמה ימים לפני שבת : **ג** [כ] ואם היתה מלאכה מפורסמת וידוע שהיא של ישראל ועושה אותה במקום מפורסם טוב להחמיר ולאסור : **ד** [ל] כל שקצץ אף על פי שעשה העכ"ום מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה דכל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד : (הג"ה) ויש אוסרין ללבשו [ג] כל שידוע שהעכ"ום גמרו בשבת * וצריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשה * והכי נהוג לכתחילה אם לא שצריך אליו בשבת שאז יש להקל ואם יש לתלות שנגמר בע"ש מותר בכל ענין * ודוקא אם שגר לו העכ"ום לביתו אבל אסור ליקח כלים מבית האומן בשבת וי"ט * וכל זה בכלים שעשה לישראל * אבל עכ"ום שעושה מנעלים על המקח מותר לישראל המכירו לילך וליקח ממנו בשבת ולמועלם ובלבד שלא יקצוץ עמו דמי המקח : * **ה** [ד] [מ] ומותר לפתוח מים לגנה והם נמשכים והולכים בכל השבת· ולהניח * קילור (פס של רפואה

[ה] שם בשם אביו הרא"ש * מרדכי ומקום שנהגו : * כל בו וכ"י : [א] שבת י"ו [ב] שם בגמרא י"ח [ג] לפירוש רש"י שם [ד] שם בגמרא [ה] שם וכרבי עקיב׳ אליבא דבית הלל * מרדכי פ"ק דשבת : [ו] שם י"ו [ז] תוס׳ שם בדף י"ט והרא"ש והרמב"ם בפ"ו מה"ש [ח] רמב"ם שם ובסמ"ג והתרומה וס"פ [ט] כייכתיו לעיל סימן רמ"ד בסעיף ה׳ רוק"ח בשם הירושלמי בפ"ק דשבת [כ] גם זה כייכתי שם בסעיף ד׳ [ל] הר"ן אהא דשבת דף י"ט * הגהות אשי"רי פרק קמא דשבת ומהרי"ל וב"י בשם רוק"ח : * א"ו : * הגהות אלפכי : * מרדכי פרק קמא די"ט וא"ו והגהות מיימוני פרק ב׳ מהלכות יום טוב והגהות אשי"רי פרק אין נדין : * ב"י : * הגהות אשי"רי פרק אין נדין : [מ] שבת י"ח

מלאכה ואפילו אינו צורך שבת מותר : ומ"ש ויש לאדם למעט קצת וכו׳ · וכתב בספר כנסת גדולה דדוקא כשאין לו משרת שיכין צרכי שבת : כתב בספר מטה משה מצוה לטעום התבשילין בכל ערב שבת כדי לתקנם כהוגן · וכן מצא בירושלמי טועמיה חיים זכו ומזה לטעום וכו׳ :

רנב א מ"ש לשרות דיו וכו׳ · ולקמן יתבאר דאיסור שריית דיו הוא משום גיבול ועיין מ"ש בס"ד : מ"ש אונין של פשתן וכו׳ · רש"י פירש בגמרא דאונין הם אגודות של פשתן מנופץ ונותנין אותו בקדירה לתנור ומתלבן · והא דלא נקטינן כאונין של פשתן שלא יתיה כמו דנקטינן אבל יורה משום דקשיא להו ויקא ולא מגלו ליה ע"ש שם : ומ"ש ולתת צמר ליורה וכו׳ · ונראה דאפילו נתבשלו הסממנים ועדיין לא קלט הצמר את הצבע אפילו הכי אסור להגיס משום צובע והמחבר דנקט משום מבשל איירי בשעדיין לא נתבשלו הסממנין · וכן מוכח מדברי התוס׳ שם בד"ה דלמא מגים וכן פסק מהרש"ל שם : ומ"ש ולפרוס מצודה וכו׳ · נראה דלא מבעיא בלקי וקוקרי והם מצודות שאינם עושים שום מעשה שאין הכלי וזה ממקומו פשיטא דמותר אפילו היכא דהכלי עושה מעשה של צידה אפילו הכי מותר דלא קיימא לן כהאי מימרא דשביתת כלים אסור דאין אנו מצווים על שביתת כלי׳ וזה מתבאר מסוגיא דהתם ע"ש : ומ"ש והם ניצודים בשבת וכו׳ · פירוש כשהוא פורס במקום דלא שכיחי חיות שיבאו להמצודה מיד מבעוד יום כגון בשדות ומכל שכן ביער דמצויים חיות ותליכן שיבאו לשם מבעוד יום ע"ש בתוס׳ · ובשבת אסור משום גזירה דאילא למגזר דפעמים אתי לידי חיוב חטאת והיכי דמי כגון שבשעת פריסתו ילכוד מיד והכי קתני בתוספתא הפורס מצודה לבהמה או לעוף ונכנס לתוכה חייב חטאת משום צידה : ומ"ש ובלבד שיצא מפתח ביתו מבעוד יום וכו׳ · לשון המשנה וכבולן בית הלל מתירין עם השמש ופירש רש"י בעוד שהחמה זורחת כלומר לאפוקי אם כבר התחיל החמה לשקוע אפילו עדיין לא נשקעת כל החמה אסור גם לבית הלל ולמעשה צריך עיון דהא לכאורה נראה דלא התירו חכמים הכא מלעשות כן סמוך לחשיכה דהא אפילו אם עושה כך בשבת עצמו אין בו חיוב חטאת וע"ש בתוספות ד"ה אין מוכרין ועיין בתוס׳ י"ט : ומ"ש ויש מתירין וכו׳ · עיין מ"ש לקמן סימן שכ"ה בס"ד : ומ"ש ויש להחמיר וכו׳ · ונראה דאם השכיר את החדר לכותי בפרוטה במשך יום השבת אין להחמיר כלל · ועיין בספר טירת כסף מ"ש בעה"י : **ב** אם קצץ לו דמים וכו׳ הטעם כיאר הב"י ז"ל משום דכל שלא קצץ מחזי כאלו הנוי הוא שלוחו של ישראל ובשכותנו ע"ש נראה כאלו הוא שלוחו של ישראל שלא לו לעשות מלאכתו בשבת וכי קצץ או נוי אדעתיה דנפשיה קעביד · ומשמע מסוגיא דהתם דאי לא קצץ בעינן בכדי שיעשו מבעוד יום לכולי עלמא אפילו לבית הלל ובכלי לבן אמרינן דבעינן דוקא שלשה ימים קודם לשבת · ומיהו הענין הזה משתנה לפי מנהג המדינה בכיבוס כלי לבן ואפילו בע"ש : ומ"ש או שעושה בטובת הנאה וכו׳ · יש לתמוה דהא בירושלמי סוף פרק קמא דשבת משמע דבטובת הנאה צריך לומר לנוי אי מנאו שעוסק במלאכתו בשבת שלא יעשה וכמו שביאר המחבר בסמוך אלמא דטובת הנאה אינו חשוב כמו שכירות ומנא ליה להקל לומר דלענין ליתן לנוי בערב שבת דומה טובת הנאה לשכירות וצריך עיון : ומ"ש והוא שלא יאמר לו וכו׳ · פירוש אפילו בקצץ ומכל שכן כשאינה עושה רק בשביל טובת הנאה : ומ"ש וגם שיעשה הכותי המלאכה וכו׳ · כלומר אבל בבית ישראל והוא בתוך התחום אסור מפני הרואין שיאמרו שהפועלים שכירי יום נינהו ונותן שכר לעשות מלאכתו בשבת · וע"ש בתוס׳ ד"ה אין נותנין : ומ"ש ואם לא קצץ אסור בערב שבת וכו׳ · ובגמרא אמרינן בכדי שיעשה מבעוד יום · והדין משתנה לפי המנהג והענין המלאכה וכמ"ש בסמוך : כתב ר"או הובאו דבריו בס"ג פרק קמא דשבת המשאיל לנוי או מלוהו הרי כמלאכה שקצץ עליה שכר שהנכרי עושה בשביל עצמו ע"ש : ומ"ש אם היה עושה בטובת הנאה לאפוקי אם הנוי עושה מלאכתו בקבלנות אין צריך למחות בידו אבל אם הוא שכיר יום ודאי דצריך למחות בידו מלעשות מלאכתו אפילו עושה הנוי בביתו בצנעה : **ג** כל שידוע שהכותי גמרו בשבת וכו׳ · ולא דמי לשליחות אגרת דהתם אינו נהנה מן גוף המלאכה אבל הכא כיון שנהנה מן גוף המלאכה הנעשית בשבת יש להחמיר וכן נראה ראיה מסוגיא דפרק קמא דשבת דף י"ט ע"א דאמרינן תנו רבנן אין משלחין אגרת ביד נוי ערב שבת אלא אם כן קוצץ לו דמים בית שמאי אומרים כדי שיגיע לביתו ובית הלל אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ומקשינן והלא קצץ אמר רב ששת הכי קאמר ואם לא קצץ בית שמאי אומרים עד שיגיע לביתו ובית הלל אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ע"כ · ומדפריך והלא קצץ אלמא דסבירא ליה שאין לחלק בשליחות אגרת בין אם ודאי הוא שילך בשבת או ספק דאם לא כן אמאי לא קמשני דהכא בשליחות אגרת שאני כיון שודאי הוא שילך בשבת וכדקתני בברייתא אין משלחין אגרת ביד נוי בערב שבת אלא אם כן וכו׳ · ומסתמא דליסבא משמע דאפילו הדרך רחוק לכמה ימים ומדלא קמשני הכי אלמא דסבירא ליה דבשליחות אגרת שאינו נהנה מן גוף המלאכה הנעשית בשבת אין להחמיר כלל אפילו בודאי יעשה המלאכה בשבת דכל שקצץ והנוי אדעתיה דנפשיה קעביד אין להחמיר בכהאי גונא וזה ברור לענ"ד ובספר טירת כסף אאריך בזה בס"ד ועוין שם : כתב הס"ג פרק קמא דשבת דהיינו דוקא היכא דמוכר לו הכלי בערב שבת עם חשכה דודאי הנכרי עשאו בשבת אבל בסתם שמסרו לו והנכרי היה יכול לעשותו קודם השבת ובעלם מימנו אם עשאו בשבת או לא מותר והב"ח ז"ל האריך בדינים הללו והעלה דכל שאינו יודע שבודאי שנגמרה מלאכתן בשבת או ביום טוב אם שיגרן לו מותר לקבלן אבל אסור לילך לבית האומן ולהביאם · אבל אם ידוע שנגמר בשבת אפילו שגרן לו אסור ללובשן · וכן פסק בשלטי הגבורים וכן עיקר · והרב ז"ל בספר הקנך היקל עוד כסברת הר"ן דאפילו נגמרן בשבת מותרין · אבל מהר"ר ישראל ברונא בתשובה כתיבת יד כתב דאפילו אם יום חג שלהם כיום השבת אסורין ולענ"ד חומרא יתירה הוא · ובכנסת גדולה מסיק וז"ל והעולם נוהגים היתר אפילו כשתפרו בשבת שסמכו אדברי הר"ן והאגור ז"ל שמתירין עכ"ל במהדורא קמא : ומה שכתב בהג"ה להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשה וכו׳ · כתב עליו הב"ח דבעל הרוק"ח איירי בדלא קצץ אבל בקצץ הכל מודים דאין צריך להמתין בכדי שיעשה ע"ש : ומ"ש אבל אסור ליקח כלים וכו׳ · פירוש אפילו שצריך להן בשבת · וכן משמע מדברי המרדכי פרק קמא דביצה · ונראה דאינו אסור רק מפני מראית עין אע"ג דאמרינן בסוף מקום שנהגו דאין מביאין כלים מבית האומן התם איירי בכלים שאין בהם מן המורך כמ"ה וכדמסיק במ"ק דף י"ג · וכ"כ בלבוש דאין לאסור רק מפני מראית עין · וכן משמע מדברי ב"י ע"ש : **ד** מותר לפתוח מים לגנה וכו׳

ל פס י"ט ומשנה ו׳ פ"כ דעדיות וכרבי ישמעאל

ס פס וכרבה רבינו חננאל והסכמת התוס׳ והרא"ש סמ"ג וסמ"ק ושאר פוסקים

רבואה שנותנים על העין) · עבה על העין אף על פי שאסור להניחו בשבת ולתת מוגמר תחת הכלים והם מתגמרים מאליהם כל השבת ואפילו מוגמר מונח בכלי דאין אדם מצווה על שביתת כלים · ולתת שיעורים בגיגית לשרותן: ל וטוענין בקורין בית הבד והגת מבעוד יום על זתים וענבים והשמן והיין היוצא מהם מותר (ועיין לעיל סימן ש"כ סעיף כ׳) וכן בוסר ומלילות שריסקן מבעוד יום מותרים המשקים היוצאים מהם ס ומותר לתת חטים לתוך רחיים של מים סמוך לחשיכה: (הג"ה) ולא חיישינן להשמעת קול שיאמרו רחיים של:

וכו׳ · היינו בערב שבת סמוך לחשכה וזה לשון רש"י ז"ל עושין כגד קטן משפת המעיין לגנה · ומשמע דאפילו המים הולכין דרך רשות הרבים מותר וזה פשוט וברור לענ"ד · ועיין בספר טירת כסף סס"מ בס"ד: ומ"ש ולהכיס קילור עבה על גבי העין וכו׳ · לשון הב"ח כללא דמלתא בעבה בשבת אסור אפילו לא עביד אלא לתענוג ותחת העין אסור משום מירוח וא"כ לומר על גבי העין או בתוך העין לרפואה דאסור כמי משום שחיקת סממנין · אבל בערב שבת שרי אפילו בעבה ואפילו בתוך העין ואפילו לרפואה אבל בבלול לדעת הפוסקים שרי על גבי העין בדלא עמיץ ופתח ואפילו בשבת ואפילו עביד ליה לרפואה · ולדעת התוס׳ אסור אי עביד ליה לרפואה · והדעת מכרעת כדעת המתירין עכ"ל · ועיין מ"ש לקמן בסימן שכ"ח: ומ"ש אף על פי שאסור להניחו בשבת וכו׳ · ונראה דאפילו אי עביד לתענוג ואיכא משום מירוח אי עביד הכי בשבת אפילו הכי מותר בע"ש עם חשיכה כן משמעות הסוגיא דהתם · ודע דבגמרא אמרינן ואספלנית על גבי המכה ומתרפאת והולכת כל היום כולו ולא ידעתי למה השמיטו המחבר: ומ"ש דאין אדם מצווה על שביתת כלים וכו׳ · ויש לתמוה דהא התם בסוגיא אמרינן והשתא דאמרת לבית הלל אית להו שביתת כלים דאורייתא גפרית ומוגמר מאי טעמא שרו משום דלא קעביד מעשה פירש רש"י משום דכלי עצמו לא עביד שום מעשה אלא מונח על הארץ והם בתוכו כלומר דלא שייך לאסור משום שביתת כלים אלא היכא דהכלי עצמו עושה שום מעשה כגון הרקיים וכיוצא בו אלמא דבמוגמר לא שייך למיסר משום שביתת כלים אפילו למאן דסבר דאדם מצווה על שביתת כלים והמחבר כתב וכיים משום דאין אדם מצווה על שביתת כלים דמשמע מדבריו דלמאן דסבירא ליה דאדם מצווה על שביתת כלים יש לאסור לתת מוגמר תחת הכלים בערב שבת וזה אינו עולה כפשט הסוגיא דהתם · ואפשר לומר דסבירא ליה לפי מסקנת הגמרא דמסיק פס דלית ליה לבית הלל כלל שביתת כלים אפילו היכא שהכלי עושה מעשה אם כן למאן דסבירא ליה דאדם מוזהר על שביתת כלים אין לחלק בין אם הכלי עושה מעשה או אינו עושה שום מעשה ומשום הכי כתב המחבר משום דאין אדם מוזהר על שביתת כלים דסבירא ליה דליכא לחלק כלל בין אם הכלי עושה שום מעשה או אינו עושה מיהו לרבה דמפרש טעמא דברייתא דאין נותנים חטים לרקיים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מפני דמשמעת קול בשבת ולא מפני שביתת כלים כמו שמפרש רב יוסף ע"כ צריך לפרש דסבירא ליה דגם לבית שמאי דסבר דאדם מצווה על שביתת כלים היינו דוקא בשהכלים עושין המלאכה כגון מצודה והרקיים וכיוצא בו אבל היכא שאין הכלי עושה מעשה אין לאסור משום שביתת כלים דאם לא כן למה היה צריך רב יוסף התם להביא ברייתא והא מתניתין דקתני ב"ש אומרי׳ אין פורין דיו וכו׳ אלמא דאית ליה שאדם מצווה על שביתת כלים וצ"ל דבמתניתין אית ליה לרבה דאסר בית שמאי מטעם אחר והוא משום דגזרינן דלמא אתי למיעבד בשבת עצמו ולא משום שביתת כלים והאי ברייתא דשביתת כלים על כרחך בית שמאי היא וסבירא ליה לחלק בין אם הכלי עושה מלאכה או אינו עושה מלאכה ומוקי ברייתא דשביתת כלים כשהכלי עושה מלאכה כגון רקיים וכיוצא בו אם כן שמעינן מכאן דלכולי עלמא בשהכלי אינו עושה מלאכה דליכא ביה משום שביתת כלים ודוק · וע"ש בתוס׳ ד"ה וליחוש וכו׳: ומ"ש והשמן והיין היוצא מהם מותר וכו׳ · פירוש מותר לשתותו אפילו בשבת ולא דמו למשקין שזבו שאסורין וכדלקמן בסימן ש"ך דהתם משום גזירה דגזרו לאסור המשקין שלא יבא לסחוט בשבת בידים אבל הכא כיון שהכניס עליהם הקורה בערב שבת ונתרסקו כבר מערב שבת ומבעוד יום אפילו אם יסחוט בידים לא יבא לידי איסור דאורייתא משום דאתי המשקין מחילא גם בלא סחיטה ואעפ"י שבסחיטה ממהרין המשקין לצאת מכל מקום לית ביה איסורא דאורייתא כיון דבלאו הכי כמי היו המשקין יוצאין מהם · ועיין לקמן בסימן ש"ך סעיף ב׳: ומ"ש מותרים המשקין וכו׳ · ומשמע דוקא המשקין מותרים אבל לסחוט בידים אסור אף על פי שאין מחוסרין אפילו הדיכה כלומר מה שדוכין אותם כדי שיצא המשקין והם דקיימא לן כרבי עקיבא דפליג ארבי ישמעאל ואוסר כשאין מחוסרין דיכה אטו מחוסרין דיכה · מיהו יש לתמוה דאם כן ע"כ צ"ל דסבירא ליה להמחבר עיקר דאם היו מחוסרין דיכה דאיכא בהו חיוב חטאת אם סוחטן בשבת דאם לא כן היאך גזרינן במחוסרין דיכה אטו שאינם מחוסרים דיכה הא הוה ליה גזירה לגזירה והשתא איך כתב להתיר המשקין בזתים וענבים אם טוען הקורות מבעוד יום הא עדיין מחוסרין דיכה הם ואיכא בהו חיוב חטאת אם יסחוט בשבת והמשקין שזבו מהם אסורים משום גזירה דלמא יסחוט בשבת עצמו וכדאמרינן התם בדף י"ט הכי נמי במחוסרי דיכה דמו ע"ש וצריך עיון · ואיכא למימר דסבר המחבר ז"ל כמו שפסיק דרבי יוסי ברבי חנינא הורה כרבי ישמעאל דאמר ימגור מסתחט וע"כ צריך לפרש דסבר רבי יוסי ברבי חנינא דמתניתין דקתני טוענים קורות בית הבד וכו׳ ואמרינן ובמחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דמתניתין דקתני קורות בית הבד וכו׳ הטעם דכיון שכבר טען את הקורות מבעוד יום לא נקרא שוב מחוסרין דיכה ורבי יוסי בר חנינא לא סבור כהאי סברא דאמרינן התם והאי כמי במחוסרין דיכה דמו · וכ"כ הר"אש שם ע"ש: אמנם לפי זה מה שכתב המחבר המשקין מותרין אינו מדוקדק יפה דהא אפילו בידים מותר לסחטן לר"י וכדאמר התם ימגור מסתחט ואפשר לומר דס"ל דהא דאמר רבי ישמעאל ימגור מסתחט היינו דימגור ויאכל בשבת וליכא למיסר משום משקין שזבו אבל פירוש זה דחוק וכדמשמע שם מדברי תוס׳ עיינו ואינו עיקר ע"ש: ומ"ש ומותר לתת חטים לתוך רחיים של מים וכו׳ · הטעם דאף על גב דהכלי עצמו עושה מלאכה בשבת אפילו הכי מותר משום דאין אנו מצווין על שביתת הכלים בכל ענין ומשום השמעת קול ליכא דלא חששו חכמים להשמעת קול כלל והאי ברייתא דקתני התם אבל אין נותנים חטים לתוך הרחיים וכו׳ אתיא אליבא דבית שמאי דאית ליה דאדם מוזהר על שביתת כלים אבל לדידן דלא קיימא לן הכי רק כבית הלל דאין אנו מצווים על שביתת כלים משום הכי אין טעם לאסור לא מפני השמעת קול ולא מפני שביתת כלים · מיהו יש לתמוה דהא מדקתני במתניתין התם ושוין אלו ואלו שטוענין קורות בית הבד ועיגולי הגת פירוש בין בית שמאי ובין בית הלל תרוייהו שוין בזה שמותר לטעון קורות בית הבד וכו׳ ועל כרחך צריך לומר כיון דבית שמאי מתיר לטעון קורת בית הבד דלית ליה ליה שאדם מצווה על שביתת כלים והאי ברייתא דקתני אין נותנים חטים לתוך הרחיים וכו׳ ליכא שום טעם לאסור רק מפני השמעת קול דאי משום שביתת כלים הרי גם לבית שמאי לית ליה שביתת כלים וכמו שהוכחתי אלמא שמעינן מהאי סוגיא דחששו חכמים להשמעת קול וליכא למימר דהטעם של הברייתא דאין נותנין חטים הוא משום שביתת כלים ולא מפני השמעת קול ואם תאמר מאן תרמיה האי מתניתא לא כבית שמאי ולא כבית הלל דלתרוייהו לית להו איסורא דשביתת כלים וכמו שבארנו דהא איכא למימר דלבית שמאי יש לחלק בין אם הכלים עושים מעשה או יש במלאכתם איסורא דאורייתא כגון רקיים וכיוצא בו אבל היכא דלא עבדי מעשה אפילו איסורא דרבנן ליכא ומשום הכי נקט במתניתין ושוין וכו׳ משום דאין הכלים עושין שום מלאכה רק היין יוצא מעצמו על ידי כח הכבד הקורות שטען מבעוד יום דהא מדכתב המחבר אבל מוגמר הטעם משום דאין אדם מצווה על שביתת כלים אלמא דסבירא ליה דאין לחלק באיסורא דשביתת כלים בין אם הכלי עושה את המלאכה או אם אין הכלי עושה שום מעשה רק המלאכה נעשה תוך הכלי · ובכל ענין אסור למאן דסבר דאדם מוזהר על שביתת כלים ודוק וצ"ע · ועוד קשיא דהא קיימא לן בכל מקום דפליגי רבה ורב יוסף הלכה כרבה ורבה אית ליה התם לאסור ברחיים משום השמעת קול · ואי משום דרב אושעיא קאי כוותיה דמוקי האי כב"ש ואי סלקא דעתך דאית ליה דחששו חכמי׳ להשמעת קול לוקמה האי ברייתא ככולי עלמא כבית הלל וכבית שמאי ומשום השמעת קול אלא על כרחך צריך לומר דלית ליה לרבי אושעיא כלל האי סברא דאסרו וחששו חכמים להשמעת קול ולא כרבה יש לומר דגם לרבי אושעיא אית ליה כדעת רבה והא דלא מוקי טעם הברייתא משום השמעת קול וכולי עלמא דלשנא דברייתא לא דייקי ליה שפיר דקתני סתם ואין נותנין חטים דמשמע דאפילו במקום דליכא למיחש להשמעת קול כגון שהרקיים עומדת מחוץ לתחום וליכא עיר שבני ישראל דרים סמוך להאי רקיים בתוך התחום ואפ"ה אסור · וע"כ הטעם הוא משו׳ שביתת כלים דאל"ה לא ה"ל לסתום דבריו ורבה לא חש להאי דיוקא ומוקי מתניתי׳ ככ"ע · ומשום השמעת קול אסור · וכן נראה עיקר להלכה דיש לאסור ברקיים אם עומדת ברשות ישראל משום השמעת קול אע"ג דאין אנו מצווים על שביתת כלים · ודע דלאיסורא דהשמעת קול פירש"י ז"ל פס בסוגיא שמשמעת את קול ואומר דמלתא בשבת ואיכא זילותא · ובלענ"ד דיש להחמיר אפילו אי איכא הפסד מרובה ולא כדעת הרב בהג"ה שדעתו להקל בהפסד מרובה · וכ"כ להוכיח מדברי התוס׳ פס בד"ה וליחוש נמי משום שביתת כלים וז"ל וא"ת ליחוי דשביק מאן תנא שביתת כלים ב"ש מאי פריך רב יוסף וליחוש נמי משום שביתת כלים וכי אינו יותר טוב כמו שמכרש רבה משמעת קול ואתי ככ"ה ותירצו בדוחק ע"ש ואי ס"ד דס"ל דמשום השמעת קול יש להקל בהפסד מרובה א"כ אין מקום לקושיותם דהכי פריך ר"י וליחוש נמי משום שביתת כלים כלומר לדידך שאתה מפרש משום השמעת קול ע"כ צ"ל דברי הברייתא דוקא לכתחלה בהפסד מועט בטעם דחוק שאינו ברור תכ"ל הא דלמא הטעם משום שביתת כלי׳ ואז אפילו בהפסד מרובה יש להחמיר אלא ע"כ דגם למאן דמפרש משום השמעת קול מחמיר כמי אפילו בהפסד מרובה ודוק:

ומותר

של פלוני טומנות בשבת ויש אוסרים ברחיים ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול * והכי נהוג לכתחלה · מיהו במקום פסידא יש להקל כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רנ״ד ז ומותר להעמיד כלי משקולת שקורין זייגר מערב שבת אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת כי הכל יודעים שדרכן להעמידו מאתמול * (ועיין לקמן סימן של״ח):

ו ח לא ע יצא אדם ערב שבת סמוך לחשיכה במחטו פ בידו ולא בקולמוסו שמא ישכח ויוציא אבל מותר לצאת בתפילין סמוך לחשיכה לפי שאינו שוכחן: ז מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת:

רנג דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בע״ש׳ ובו ה׳ סעיפים:

א א כירה שהיא עשויה כקדרה ושופתין על פיה קדרה למעלה ויש בה שפיתת מקום שתי קדירות אם הוסקה בגפת שהוא פסולת של זתים או בעצים אסור ליתן עליה תבשיל מבעוד יום ב להשהותו עליה אלא אם כן נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ורע לו דליכא למיחש שמא יחתה א או שהיה חי שלא נתבשל כלל דכיון שהוא חי מסיח דעתו ממנו עד למחר ובכל הליל׳ יכול להתבשל בלא חיתוי אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו ואפילו נתבשל כל צרכו והוא *מצטמק (פירש הולך וחסר) ויפה לו חיישינן שמא יחתה ואסור להשהותו עליה אלא אם כן גרף דהיינו שהוציא ממנה כל הגחלים או קטם דהיינו שכסה הגחלים באפר למעט חומם ג ואם נתן בה התיכה חיה מותר כאלו היתה כולה חיה דעל ידי כך מסיח דעתו ממנה ד ואפילו אינה * גרופה (פירוש שמשך הגחלים מהתנור) * וקטומה (פירוש שכסה הגחלים באפר): מותר לכמוך לה קדירה בכמון הוצרך לה ה ואם הוסקה בקש או בגבבא מותר לשהות עליה אפילו אינה לא גרופה ולא קטומה: (הג״ה) שתי כירות המתאימות זו אצל זו ודופן של חרס ביניהם האחת גרופה וקטומה והשנית אינה גרופה וקטומה מותר לשהות על הגרופה וקטומה אף על פי שמוסיף הבל משאינה גרופה וקטומה *: ו ותנור אפילו אם הוסק בקש או גבבא אסור אפילו לכמוך לו ז אפילו אם הוא גרוף וקטום: (הג״ה) כל זמן שהיד סולדת בו *: וכ״ש שאסור לשהות בתוכו או על גבו ח וכופח שהוא מקום שפיתת קדירה אחת אם הוסק בקש או גבבא דינו בכירה בגפת או בעצים דינו כתנור: (והתנורים שלנו דינם ככירה *): ט ואם שכח ושיהה אם הוא תבשיל שבשל כל צורכו מותר אפילו הוא מצטמק ויפה לו ואם הוא תבשיל שהתחיל להתבשל ולא בישל כל צרכו אסור עד מוצאי שבת ואם עבר ושיהה אסור בשניהם: (הג״ה) עד בכדי שיעשו * ואם החזירם עכו״ם בשבת דינו כשכח ושיהה * ואם החזירו ישראל דינו כעבר ושיהה * ואם מצטמק ורע לו מותר שהרי לא נהנה מן האיסור * (ועיין לקמן ריש סימן רנ״ז): י ויש אומרים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי (פי׳ שם אדם שהיה אוכל מאכלו שלא נתבשל כל צרכו): או שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו מותר להשהותו על גבי כירה: (הג״ה) או אפילו על גבי תנור *: אפילו הוסק בגפת ועצים אפילו אינה גרופה וקטומה ולא הוזכרה גרופה וקטומה והיסק בקש וגבבא אלא כשהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי וכן לענין אם נטל הקדירה מעליה ובא להחזירו עליה בשב׳ ואם שכח ושיהה תבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן

* טור ומו׳ והרא״ש פ״ק דשבת וסו״ג והגה״מ כ״ו ותנו׳ מהרי״ו סי׳ ק״ל ואגור * טור ע שם ד״ח פ״י הר״ם בשם בשם יש יוה״ם וכתב הב״י ואפשר בזה היה דעת הרי״ף והרא״ש

א שבת ל״ו ב כר׳ הוספיא ורבה כר כר קשה לדעת הרי״ף שם וכן דעת השאלתו׳ והר״י ברגולני והרמ״בם בפ״ג מהלכות שבת ג שם י״ח ד שם ל״ו ה שם ל״ו * גמרא פ׳ כירה ו שם ל״ח ז ממשמעות הגמ׳ שם לדעת כל הפוסקי׳ * הגהות מרדכי ח שם * ר״ן ר״פ כירה וכל בו ומשמע מפירושו ט שם לפי׳ הרי״ף והרמ״בם * הגהו׳ אשי״רי ורמ״בם פ״ג * הגהות אשי״רי * הגהות מרדכי * ב״י י לפי׳ רש״י ור״י * המגיד פ״ג והגהות מרדכי ומיימוני פ״ג וריש פ׳ כירה וכ״י

ז ומותר להעמיד כלי המשקלות · כ״כ מהר״י וייל בתשובה וכתב בד״מ בשם הגהות מיימוני בשם מהר״י מקורבי״ל על ישראל המתוכה על מטבע של מלך שמותר ליתן כסף לתקנו בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהיא של ישראל אין לחוש דגוי אדעתיה דנפשיה קעביד בשכרו ע״כ ונראה דה״ה ברחיים בה״ג מותר: כתב בש״ג פ״ק דשבת שמותר ליתן חיטים לנכרי בע״ש אף על פי שטוחן בשבת ברחיים שלו וכתב עוד שם דאם רחיים של קמור והחמור של ישראל אסור לנ״ע להניח לטחון בשבת ופשוט הוא:

ח לא יצא אדם וכו׳ · מסקנת הגמרא שם דלד״ה אומן שהוציא דרך אומנתו פטור אבל אסור וגם ק״ל הלכתא כרבה דלא גזרינן בשבת גזרה לגזרה וע״כ כתב המחבר לא יצא אדם אפילו אומן דוקא אם מחטו בידו דאם הוציא בשבת חייב חטאת וליכא אלא חדא גזרה אבל אם תחובה בבגדו אפילו באומן ומכ״ש באדם אחר שאינו אומן מותר לצאת לכתחלה דהא אם הוציא בכך בשבת אינו חייב חטאת וה״ל גזרה לגזרה ולא גזרינן כ״ה ועיין לקמן ס״א מ״ש בס״ד: ומ״ש אבל מותר לצאת בתפילין וכו׳ · משום דכיון דחייב למשמש כ״ש בתפילין שלא יסיח דעתו מהם הלכך מדכר דכיר להו וזהו שכתב המחבר לפי שאינו שוכחן והא דלא סגי ליה בטעם דלא גזרינן גזרה לגזרה דהא אפילו אם יצא בתפילין בשבת לא אתי לידי חיוב חטאת גם לא״ד דס״ל דשבת לאו זמן תפילין וכדמסיק פ׳ במה אשה דף ס״א וי״ל בתפילין איכא חששא אחריתי שמא יצטרך לנקביו ויסירם ואתי לאתויי ארבע אמות בר״ה ואי לאו דלא מסיח דעתו מתפילין ולא ישכחם בראשו היה נראה מצד הסברא לאסור לצאת בהם סמוך לחשכה בע״ש:

רנג א מ״ש או שהיה חי שלא נתבשל כלל וכו׳ · ובכל הלילה יכול להתבשל פי׳ דוקא אם יכול להתבשל כל הלילה בלא חיתוי אבל אם לא יכול להתבשל כל הלילה בלא חיתוי אסור וכן פירש״י בהדיא פ״ק דשבת דף י״ח ע״ש והטעם שמא יחתה כדי שיוכל לאכול ממנו למחר ודוקא אם לא נתבשל כלל · אבל אם נתבשל מקצת אפילו לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור והא דנקט הטור אבל אם נתבשל קצת אפילו כמאכל בן דרוסאי לרבותא נקט אפילו שיתבשל מבעוד יום כמאכל ב״ד אפילו הכי אסור להשהות לאפוקי מחנניה דמתיר בש״ס בכה״ג ע״ש · אבל הב״ח כתב דכ״ש פשוט ממאכל ב״ד מוקדי חי לגמרי ופי׳ מאכל ב״ד פירש הרמב״ם ז״ל שהוא חצי בישולו ורש״י ז״ל שהוא שליש בישולו ועיין בי״ד לענין מליחה: ומ״ש אא״כ גרף דהיינו שהוציא ממנו כל הגחלים · פירש לאפוקי מדברי הר״ן שמפרש ופסק כדעת הרז״ה דהיינו שגורף כל הגחלים לצד אחד אבל אם גרף כל הגחלים אפילו בתנור ליכא למיחש שמא יחתה עכ״ל וליתא אלא כדעת הרמ״בם ז״ל קיימא לן דכתב וז״ל ולמה אסרו לשהות בתנור אע״פ שגרוף מפני שהגורף אינו גורף אלא רוב האש ועצמה ואי אפשר לגרוף כל האש עד שלא תשאר ניצוץ אחד והתנור מפני שהבלו חם ביותר יש לחוש שמא יחתה כדי לבער הניצוצית הנשארות עכ״ל:

ומ״ש או שכסה באפר למעט חומם · פסק בירושלמי דסבר שאין צריך לקטום שלא יהא ניכר שם אש כלל אלא למעט חומו׳ וכן פי׳ הר״ן: ומ״ש ואם נתן בה חתיכה חיה מותר · פירש אבר חי שאינו יכול להתבשל כדי שיהא ראוי לאכול ממנו בלילה אבל ירק או שאר דבר רך שיכול להתבשל עוד ויהא ראוי בלילה אינו מועיל ואסור אבל הרמ״בם ז״ל בפי׳ המשנ׳ כתב וז״ל וכשהתבשל בשיל ולא בשיל ישימו בעת הטמנתו דבר חי כגון בשר או ירק ויהא מותר להשותו ע״ג גחלים מפני שהוא מסיח דעתו עכ״ל טעמו שהוא סבר שאין צריך שא היכר בעלמא שלא יחתה ובכל דבר יש לו היכר ובחיבורו פ״ג משמעות דבריו כשאר פוסקים: ומ״ש אפילו אינו גרופה וקטומה וכו׳ · כן מסקנת הגמרא ריש פרק כירה וכתבו התוספות ומ״מ אין ללמוד מכאן לכמוך אבל האש דשאני הכא דדופני הקדירה מפסיקין בינו ולאש עכ״ל והב״ח כתב בשם ספר ה״ת דפסק בסימן רל״א דמותר לכמוך הקדיר׳ סמוך לאש אפילו סמוך לחשכה וכ״כ כמ״ג וסמ״ק והגה״מ: ומ״ש ואם הוסקה בקש או בגבבא וכו׳ · רש״י פירש בריש כירה דקש הוא זנבות השבולין וגבבא הנגבב מן השדה או שבולא והתוספות כתבו דקש הוא איטובלא הנשאר בשדה אחר הקצירה וכתב הרמ״בם ז״ל שאם הסיקו בגללי בהמה דקה דינו כהסיקו בקש ובגבבא ומשמע דגללי בהמה גסה דינו כעצים וכירושלמי פרק כירה משמע אסכא והטעם כתב הרמ״בם ז״ל שהרי אין שם גחלים בוערת מהם וליכא למיחש שמא יחתה: ומ״ש ותנור וכו׳ · וכ״ש שאסור לשהות פירש דוקא תבשיל שלא בישל כל צרכו או מצטמק ויפה לו אבל מצטמק ורע לו מותר וכן משמע מדברי הרמ״בם ז״ל וה״ה אם התבשיל חי לגמרי או שנתן בתוכה אבר חי דמותר לשהות אפילו בתנור שאינו גרוף והוסק בעצים: וכופח וכו׳ · דינו ככירה פירש מקום ככירה שאין צריך גריפה וקטימה ובגפת ובעצים דינו מקום כתנור שאין מועיל גריפה וקטימה: ומ״ש והתנורים שלנו וכו׳ · הטעם כתב הב״י משום דתנורי דידן פיהם מן הצד ולא כפים הבלייהו וככירה דיינינן להו: ומ״ש שכח ושהה וכו׳ · והו דעת הרי״ף והרמ״בם ז״ל והטעם מפרש בגמרא דמתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה״ה לשוכח משרבו שהין בי׳ במזיד ואומרי שכחתי אנו חזרו וקנסו על השוכח: ומ״ש אם הוא וכו׳ · הטעם דלא קנסו אלא בתבשיל שלא בישל כל צרכו אבל במצטמק ויפה לו לא קנסו: ומ״ש ואם הוא תבשיל שלא בישל וכו׳ · אסור עד מ״ש כתוב בהגהות אשר״י דאסור למוצאי שבת בכדי שיעשה וכתב הטור דאם עבר או שכח ושיהה במקום שלא היה לו להשהותו אסור אפילו למי שלא שהה אותו והב״ח כתב לענין דינא נראה דאין לאסור אלא למי ששהה ואפילו לבני ביתו מותר וכ״ע: ומ״ש ואם עבר וכו׳ דיקא עבר במזיד אבל אם עבר בשוגג כלומר שסבר שמותר להשהות ע״ג כירה דינו כמו שכח ועדיף מיניה דלא פשע וכ״כ הרא״בד ז״ל בפ״ג דעבר בשוגג

עדיף

בן דרוסאי אסור ואין צריך לומר אם עבר ושיהה : (הג"ה) וכהגו להקל כסברא האחרונה : [כ] וכל זה בענין שהיה הקדרה יושבת על כסא של ברזל או על גבי אבנים ואינה נוגעת בגחלים אבל על גבי גחלים לדברי הכל אסור : (הג"ה) ויש אומרים דאפילו אם הקדירה עומדת על גבי האש ממש כל זמן שהיא מגולה מלמעלה לא מקרי הטמנה ושרי וכן המנהג רק שנוהרים לכתקן קצת קודם השבת מן האש כדי שיוכל ישראל להסירו משם ואם לא נתקן מן האש ומונחו על גבי האש בשבת יש להסירו משם על ידי עכו"ם ואם ליכא עכו"ם מותר לישראל להסירו משם ויזהר שיקחו משם בנחת ולא יכעכע הגחלים ואז אף אם יתענען קצת דבר שאין מתכוין שרי * : **ב** [ל] כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדרה מעליה [מ] אפילו בשבת מותר להחזירה [נ] כל [ב] זמן שהיא רותחת : (הג"ה) [ס] ועודה בידו * : ולא הניחה על גבי קרקע : (הג"ה) ודעתו להחזירה * : [ע] ודוקא על גבה אבל לתוכה אסור · [פ] ובתנור אסור להחזיר אפילו הוא גרוף וקטום והוא הדין לכופח אם הסיקו בגפת ועצים : (הג"ה) ודוקא שהתבשיל מבושל כל צרכו * ואז מותר להחזירו אפילו לכירה אחרת אבל אם לא נתבשל כל צרכו אסור אפילו באותה כירה * ויש אומרים דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום ולא החזירה עד שחשכה אבל אם לקחו משם משחשכה אפילו הניחו על גבי קרקע מותר * וכן נוהגים להקל בתנורי' שלנו שיש להם דין כירה וסומכי' עצמם על דברי המקילין וטוב להחמיר מיהו אם נצטנן לגמרי עליו אסור * ויש אומרי' דאם הוציא מאכל מן התנור אסור להניחו בכרי' ובכסתות * יש אומרי' דכל שהוא סמוך לחשיכה או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת לדידן * אם הוא סמוך כל כך שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחו מבעוד יום דינו כמו בשבת עצמו ויש מקילין בזה והמנהג להקל אך טוב להחמיר במקום שאין נורך כל כך ודוקא על גבי כירה ממש אבל לסמוך אפילו סמוך לאש במקום שהיד סולדת בו שרי אפילו סמוך לחשכה * ובתנור אין חילוק בין להחזיר עליו או לסמוך אצלו ודוקא במקו' שהיד סולדת אבל אין היד סולדת שם שרי אפילו בשבת כמו שיתבאר לקמן סימן ש"ח : **ג** [כ] המשכים בבקר וראה שהקדיחה תבשילו ויירא פן יקדיח יותר יכול להסיר ולהניח קדרה ישנה ריקנית על פי הכירה ואז ישים הקדרה שהתבשל בתוכה [ג] על גבי הקדרה ריקנית ויזהר שלא ישים קדרתו על גבי קרקע ושתהיה רותחת : (וכבר נתבאר שנוהגי' להקל אף אם נתנה על גבי קרקע) : **ד** [ק] יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמים ונותנים אותם לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק : (ועיין לקמן סימן ש"ח) : **ה** [ר] מותר לתת על פי קדרה חמין בשבת תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו כגון פנאד"יש וכיוצא בהן לחממן [ד] לפי שאין דרך בישול בכך אבל להטמין תחת הבגדים הנותנים על גבי המיחם ודאי אסור : (הג"ה) והוא הדין שאסור להניחו על גבי כירה אפילו גרופה וקטומה דלא התירו אלא חזרה וכדרך שנתבאר · ויש מתירין ליתן לתוך תנור שאפו בו מבעוד יום דמאחר שלא הטמינו בו רק אפו בו מבעוד יום לא נשאר בו רק הבל מעט ואין לחוש לבישול * ובלבד שלא נצטנן לגמרי ויש מחמירין בזה ואם החום כל כך בתנור שהיד סולדת בו אסור וע"ל סימן ש"ח · וכל הדברי' שאסור לעשות מדברים אלו אסור לומר לעכו"ם לעשותו לכן אסור לומר לעכו"ם להחם הקדירה אם נצטנן ואם עשה כן אסור לאכלו אפילו נוכן * אתכם

[כ] טור והרא"ש שם והר"ן בש' הגאונים והמגי' בפ"ג מה"ש לדעת הרמ"בם
והגהות שם וס' התרומה וספר המנות
* מרדכי ריש פ' כירה וכג"מ פרק ו'
[ל] שם ל"ו [מ] שם ל"ח
[נ] טור ור"י בק"ג בשם הר' יונה
[ס] שם וכלישנ' קמא דקוקיה משמיה דאביי [ע] שם ל"ו
[פ] טור והרמ"בם בפ"ג מה"ש ושאר פוסקים * ב"י
* מיימוני פ"ג
* ר"ן פ' כירה
גבל בו * ב"י
* הגה"מ פ"ו
* הגהות מרדכי
* הגהות מרדכי והגהות מיימוני
[כ] הגהות מרדכי שם
[ק] כ"י רפ"ב דכ"ב בשם רבי יונה
[ר] הר"ן פ"ג דשבת בשם הרשב"א
* כל בו
* ב"י ורשב"א בתשובה

עדיף משכח והב"ח פסק אפילו בעבר ומצטמק ויפה לו מותר : ומ"ש ואם החזיר כותי בשבת · כלומר דכבר היה ראוי לאכיל' ואינו אלא שמצטמק ויפה לו וכן הוא בהגהות שם בהדיא : ומ"ש ויש אומרי' כל שנתבשל וכו' · כמאכל ב"ד כבר כתבתי שיעור מאכל ב"ד ובהאי מלתא דרבנן הוא ק"ל לקולא דאם הגיע לשליש בישולו מותר להשהותו וכתב המרדכי בריש כירה דתפוחים ואגסים קיים הם ראויי' לאכילה יותר משאר מאכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכ"ש אם נתבשלו מעט דלאו מיין מיום ולא הגיע למאכל ב"ד דודוק : ומ"ש ואם לא נתקן מן האש ומנחו ע"ג וכו' משמע דוקא ע"ג האש אבל בתוך האש שמנח הגחלי' סביב הקדירה שאי אפשר שיקח הקדרה ולא יכעכע הגחלים כתב המרדכי פרק במה טומני' דאסור אפילו למימר לגוי לסלקי דעבות דאית ביה מעשה הוא מפני שמחתה ומבעיר העליונת ומכבה התחתונות אבל לאסור התבשיל בסילוק הגוי דאפילו בישראל הוא אלאכה שאין צריכה לגופה ואין כאן אלא איסורא דרבנן שיבא דר"ש עכ"ל : גרסינן בגמרא ריש כירה אמר רב נחמן מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר כללא דמלתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לבר מתבשיל דליפתא דאף על גב דאית ביה מיחא מצטמק ויפה לו הוא וה"מ דאית ביה בשרא אבל לית ביה בשרא מצטמק ורע לו הוא וכי אית ביה בשרא כמי לא אמרן דלא קבעי לה לאורחין אבל קבעי לה לאורחין מצטמק ורע לו הוא לכדא דייסא ותמורי מצטמק ורע להם הוא ופירש רש"י מיחא קמח דאית ביה בשרא מצטמק ויפה לו הוא שמוון הבשר משבר כח הלפת וכדאמר בברכות לאורחין צריך חתיכות חשובות לשום לפניהם ואין דרך כבוד בתבשיל המצטמק שאין הבשר חשוב בו לפדא מאכל שעושין מתאכים תמרי מאכל תמרים ובתר הכי גרסינן רבי יהודה אומר אין שהוממו כל צרכן מותר מפני שמצטמק ורע להן וכל המצטמ' ויפה לו כגון כרוב ופולין ובשר טרוף אסור ע"כ וכתבתי כל זה ללמוד איזה מצטמק ויפה או מצטמק ורע לו :

כתב בדרשות מהרי"ל פעם אחת הטמינו בתנור לצורך שבת ונכבה האש וקראו לגוי בליל שבת והוציא הקדרות והדליק האש והטמין שנית והתיר מהרי"ל ז"ל החמין לאותו שבת והוזהר מלעשות עוד לא כו"א קעביד עכ"ל ונראה דמיירי בשכבר נתבשלו הקדירות כמאכל ב"ד ואפ"ה לענ"ד הפריז על מדותיו להקל יותר מדאי : **ב** כל זמן שהיא רותחת וכו' · פירש אפילו נח קצת מרתיחה הראשונה כשהיה עומד ע"ג האש וכ"כ רבינו ירוחם אבל אם נח מרתיחה לגמרי אף על כי שעדיין חם הוא דאין בו משום בישול בשבת אפ"ה לענין חזרה אסור וכ"כ הב"ח לדעת הטור ע"ש : ומ"ש ועודה בידו וכו' · לאפוקי אם תלאה במקל אפילו לא הניחה ע"ג קרקע ומדברי המחבר משמע דוקא אם הניחה ע"ג קרקע ובפיכה ממיחם למיחם מסיק הטור דק"ל לחומרא דאסור להחזיר ולא ידעתי למה השמיטו הרב ז"ל : ומ"ש ודוקא ע"ג וכו' · פירש דמיירי דמולי הקדירה מונחים על דפנות הכירה וממלאים את חללה ודא הוא פירושו של על גבה אבל כשהקדירה כולה בתוך החלל הכירה ויושבת על קרקעית הכירה מקרי לתוכה וכן פירש רש"י ז"ל וכ"כ מדברי המחבר בסעיף ב' וכמו שיתבאר בס"ד ובלבוש כתב ע"ג על כיסוי של חלל ולא דק : ומ"ש ודוקא שהתבשיל וכו' · ועיין לקמן סימן ש"ח דשם מבואר דאפילו נתבשל כמאכל ב"ד שייך בו בישול : ומ"ש אפילו לכירה אחרת · פירש אפילו הבלו מרובה יותר : ומ"ש וי"א דכל זהו וכו' · אפילו ע"ג קרקע וכו' משמע אבל להחזיר לתוכה אסור אמנם בד"מ כתב בשם הר"ן דהותר להחזיר אם לקח משם משחשכה אפילו לתוכה ומסיים בד"מ ולכן נהגו להחזיר אפילו לתוכה ונראה לפ"ד הר"ן דמותר אפילו פיכה ממיחם למיחם ועיין מ"ש הטור : ומ"ש וי"א דאם הוציא מאכל וכו' · ז"ל ד"מ ונראה דוה נרע מלהחזיר לכירה דהוי כתחלת הטמנ' הואיל ולא היה שם מבעוד יום ומשמע דאפילו אם עדיין חם הוא אסור ובלבוש כתב משום דמוסיפין הבל והוי כמבשל בשבת ולא כהירא : ומ"ש דינו כמו בשבת עצמו וכו' · פירש לענין דאסור להחזיר אם הניח ע"ג קרקע וכל החילוקים שנתבארו בסעיף ב' וטעמו של דבר כתב הרא"ש משום דגזריכן דאי שרית להחזיר מבע"י סמוך כ"כ אתי להחזיר בשבת וכולה חדא גזירה היא ומסיים הרא"ש והטור דוקא כשנתבשל כל צרכו אבל כשלא נתבשל כל צרכו מותר להחזיר מבעוד יום והטעם ביאר הב"י ז"ל דאי לא נתבשל כ"כ לא חיישינן דלמא אתי להחזיר בשבת דאם יחזור בשבת הוי מבשל בשבת וכודאי יזהר ודע שכתבו התוספות דלא אסרינן חזרה מבעוד יום אלא היכא שנטלה מע"ג כירה שעתיד להשהות עליה ולהחזירה עליה לשם שיהה ומשום שאם אתה מתיר להחזירה מבע"י אתי להחזיר בשבת אבל אם החזירה לשם הטמנה שרי ע"כ והרב ז"ל השמיט כל החילוקים הללו לפי שהמנהג להקל כדעת הרמב"ם ז"ל וסייעתו : ומ"ש ובתנור וכו' · וכתב ה"ה אפילו מצטמק ורע דמותר להשהותו או אם נתן לתוכו אבר מי בתנור אסור וע"ש : ומ"ש אפילו סמוך לחשכה וכו' · פירש שאין שהות כ"כ שאם היה נוכן שיכול להתחמם : **ג** ע"ג הקדירה ריקנית וכו' · והטעם מבואר בהגהות מרדכי פ"ג משום דהוי ככירה גרופה וקטומה שהרי הקדירה סותמת את פי הכירה : **ד** לפי שאין דרך בישול וכו' · ועיין לקמן סימן ש"ח סעיף ו' ומ' : ומ"ש אבל להטמין תחת הבגדים וכו' · והטעם משום דהוי כמטמין בתחילה בשבת ואסור אפילו בדבר שאינו מוסף הבל : ומ"ש וה"ה שאסור להניחו וכו' · בב"י מסיים בשם הר"ן ז"ל ואפשר נ"כ שזה שאין דרכו לאפות ע"ג כירה כגון פאנד"יש וכיוצא בהם שמותר להטמין בשבת ע"ג או על כסא של ברזל כ"ש מצטמק ורע לו שהדבר מוכיח שאינו כעושה אלא בשביל שיתחמם עכ"ד : ומ"ש ולכן אסור לומר לכותי להחם הקדירה וכו' · נראה דלאו דוקא לומר לכותי אסור אלא אפילו אם הכותי עושה מדעת עצמו בשביל ישראל אסור להנות ממנו בשבת וכמו שיתבאר לקמן לענין נר שהדליק בשביל ישראל וכו' דוקא שנתעבי' בתבשיל איסורא שלא היה מבושל כבר כ"כ אבל אי לא נתעביד בתבשיל איסורא רק שנתחמם ע"י הגוי והתבשיל היה כבר מבושל כ"כ אין לאסור רק כשאומר לגוי לעשות בשבת אבל אם הגוי עשה מדעת עצמו אין לאסור התבשיל לישראל לאכלו בשבת ולפי מ"ש הרב לקמן בסימן ש"ח סעיף ד' נ"ל דמיירי הכא בשנצטמק וטוב לו אבל כנטמק ורע

לו אין לאסור המאכל לישראל: ויו"ש אפילו נונן · פירש שנטנן אחר כך: ות"ש אם חמיו אותו הכותי וכו' · והייכו דוקא כשחמיו כותי מעצמו אבל בשביל ישראל לחס יש לאסור לאכול יושם קנס והייכו כמי כשמצטמק וטוב לו: ות"ש ולכן שהכותיים וכו' · משמע דלכתחילה אין להוציאו על ידי ישראל מן התנור: ות"ש ושבעדת אח"כ התנור · פירש דמותר לומר לנוי לקיים בתנור משום גכה וגבי דע"י ברפתים הקיים אבל מקום כיון דבשעת שהושיבתו אין שום אש בתנור ועיקר הבערם משום אגמה הוא ואף כי פסיק רישא הוא לענין הקיים מכל מקום יש חילק בשבות דרבנן בין מתכוין גמור לפ"ר ואפילו כנטנן לגמרי מותר ככ"נ וכ"כ בתרומת הדשן: ות"ש על ידי ישראל אסור וכו' · אפילו קודם שהובער התנור ואפילו התבשיל עדיין חם והייכו משום דתנן אחד כותן את הקדירה ואחד בנית את האור דהראשון פטור אבל אסור וכ"כ בתרומת הדשן סימן ס"ו ומיירי כמי בתבשיל דמצטמק ויפה לו והוא תבשיל שיש בו מרק אבל אם אין בו מרק אין לאסור על ידי ישראל אם לא אפשר על ידי כותי כדלקמן סימן ש"ח ואפילו הוא כונן ומשמע עבכא דאם התנור כבר מקומם אין להתיר אפילו על ידי כותים ובתבשיל בלי שאין בו מרק יש להקל משום כבוד שבת אם אי אפשר על ידי כותי גם לאחר שאבער התנור: ות"ש מותר להעמידן אבל תנור בית החורף · פירש אפילו על ידי ישראל: ות"ש ומבושל כל צרכו · והייכו אם מצטמק ויפה לו והוא תבשיל שיש בו מרק אבל אם מצטמק ורע לו אפילו אין הקדירה חם יש להתיר כדלקמן סימן ש"ח סעיף ד': ות"ש וכן המנהג פשוט וכו' · פירש אפילו להעמיד הקדירה סמוך לתנור מאוד ודופן הקדירה נוגע בדופן התנור יש להתיר:

אמנם אם לא נצטנן כל כך שעדיין ראויים לאכול אם חמיו אותו הכותי מותרין לאכול לכן כוהגין שהכותים מוציאין הקדירות מן התנורי' שהוטמני' בהן ומושיב אותן אצל תנור בית החורף או עליו ומבערת אחר כך התנור ההוא רעל ידי זה הקדירות חוזרים ונרתחים אבל על ידי ישראל אסור בכי האי גוונא * אבל אם הקדרות עדיין חמין מותר להעמידן אצל תנור בית החורף יותר שנתבאר דתנורים שלנו יש להם דין כירה ושתיכה בכירה שאינה גרופה וקטומה כדין גרופה וקטומה לענין נתינה עליה וכבר כתבאר שנהגו להקל בחזרה בשבת אפילו הכיסא על גבי קרקע והוא הדין לסמוך לתנור שאינו גרוף וקטום הואיל והקדיר' עדיין חם ומבושל כל צרכו וכן המנהג פשוט להתיר: (וע"ל סימן ש"ח):

רנד דיני תבשילין המוכנים מע"ש כדי להגמר בשבת · ובו ט' סעיפים:

א [א] אף על פי שבשר חי מותר להשהותו הני מילי בקדרה אבל בצלי שאצל האש אסור להניחו סמוך לחשיכה שממהר להתבשל ואתי לחתויי [א] והני מילי בבשר שור או עז [ב] אבל בשר גדי ועוף שהם מנותחים לאברים מותר דלא חיישינן לחיתוי [ג] שאם יחתה בגחלים * יתחרך (פירוש יצא מגדר הצלי ונכנס בגדר הנשרף) הבשר שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד [ד] ואם הוא בתנור וטח פיו בטיט בין גדי ועוף שלמים בין בשר שור או עז מותר דלא חיישינן לחיתוי [ה] שאם בא לפתוח התנור ולחתות תכנס הרוח ויצטנן התנור ויתקשה הבשר ויפסיד: (הג"ה) ואין חילוק בזה בין אם הוא חי לגמרי או שנתבשל קצת * וכל זמן שאלל הגוף שלם אף על פי שאין עליו ראשו וכרעיו מקרי שלם * ויש מחמירין ואוסרין דבתנור שלנו בעינן טיח הכל שרי ועל גבי האש שהוא מגולה הכל אסור ובתנור שפיו מכוסה אלא שאינו טוח בטיט או יש לחלק בין גדי ועוף ושאר בשר כדרך שנתבאר והכי נהוג כסברא זו * :

ב [ו] אין צולין בצל וביצה ובשר על גבי גחלים אלא כדי שיצלה מבעוד יום [ז] משני צדדיו כמאכל בן דרוסאי שהוא חצי בישולו אפילו הוא בשר גדי [ח] דכיון שהניח על גבי גחלים אינו חושש אלא שיצלה מהרה ואף על פי שיתחרך הילכך חיישינן שמא יחתה אבל כשנצלה כמאכל בן דרוסאי לא חיישינן דלמא אתי לחתויי אפילו אם הוא בשר טור שמאחר שהוא ראוי לאכילה למחר יחתה להפסידו:

ג [ט] אם עבר או שכח ונצלה בשבת באיסור אסור:

ד [י] פירות שנאכלין חיין מותר ליתנם סביב הקדרה אף על פי שאי אפשר שיצלו קודם שחשכה ומיהו צריך ליזהר שלא יחזור הכיסוי אם נתגלה משחשיכה ושלא להוסיף עליו עד שיצולו מפני שממהר לגמור בישולם בשבת:

ה [כ] אין נותנין סמוך לחשיכה פת לתנור אלא כדי * שיקרמו (פירוש שיעלה על פני הלחם קרום וקליפה מחמת האש) פניו המדובקים בתנור ולא תדרה על גבי גחלים [כ] אלא כדי שיקרמו פניה שכנגד האש: (הג"ה) וכל שכורכה ואין הפוטין משכין קרוי קריית פנים * ובפשטידא או כלא דין צריך שיקרום פניו למעלה ולמטה ויתבשל מה שבתוכה כמאכל בן דרוסאי * : [ל] ואם נתן אותם סמוך לחשיכה ולא קרמו פניהם אם במזיד אסור עד מוצאי שבת בכדי שיעשו ואם בשוגג [מ] אם אין לו מה יאכל מותר לו לרדות ממנו מזון שלש סעודות ואומר לאחרים שאין להם מה יאכלו באו ורדו לכם שלש סעודות וכשהוא רודה לא ירדה * במרדה (פירוש ברחת ובמזרה תרגום מרדה פא"לה בלעז) אלא בסכין וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שעושה בחול [נ] ואם אי אפשר לרדות בשינוי ירדה במרדה ואם נתנה בכדי שיקרמו פניה כיון דלא עבד איסורא וצורך שבת הוא רודה כדרכו ושלא לצורך היום אסור אפילו בשינוי: (הג"ה) וכל זה בתנור שאינו טוח בטיט * אבל אם הוא טוח בטיט או שאינו אוכה לצורך שבת רק למוצאי שבת דיש לו זמן לאפותו יותר דלא גזרינן בכי האי גוונא שמא יחתה * :

ו [ס] ואם נתנו בשבת אפילו במזיד [ג] מותר לו לרדות קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה:

ז [ע] בתנורים שלנו שאין בהם רדייה מותר להוציא יותר משלש סעודות בסכין או בשום דבר שיתחוב בו ומכל מקום לא [ד] יוציא ברחת משום דמחזי כעובדין דחול:

ח [פ] לא ימלא אדם קדרה * עססיות (פירוש מיני קטניות הגדלות בארץ ישראל ולא בבבל) ותורמוסין ויתן לתוך התנור ערב שבת סמוך לחשיכה [צ] מפני שדברים אלו אינם צריכים בישול רב ודעתו עליהם לאכלם לאלתר ומפני כך אף על פי שלא נתבשלו כל עיקר הרי הם כשאר תבשיל שהתחיל להתבשל ולא נתבשל כל צרכו שאסור להשהותו [ק] והוא הדין לכירה וכופח: (הג"ה) כשאינן גרופים וקטומים ואפשר לחתות * : [ר] ואם עשה כן [ה] אפילו בשוגג אסורים למ"ש עד כדי שיעשו:

ט [ש] כיוצא בו [ו] לא ימלא חבית של מים ויתן לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשה אסורים למוצאי שבת בכדי שיעשו:

רנד **א** מ"ש והני מילי בבשר שור וכו' · פירש אפילו נתבשל כבר כמאכל ב"ד אמנם אם מצטמק ורע לו אין לאסור: ות"ש שאם יחתה וכו' · וכתב ב"י ומהאי טעמא שרי אפילו אין פי התנור מכוסה כלל דאם יחתה יתחרך הבשר: ות"ש שאם בא וכו' · הטעם ביאר הב"י דכיון דשריק כפיס הכליה וכי פתח ליה נשיב ביה זיקא ומצטנן התנור עכ"ל: **ב** אלא כדי שיקרמו פניה וכו' · והטעם כתב הרמ"בם ז"ל דכיון שהגיע לשיעור הזה אם יחתה יפסיד הפת: ות"ש ויתבשל מה שבתוכה כמאכל ב"ד וכו' · הרב אזיל לשטתו לעיל בסימן רנ"ג בסעיף א' דנוהגים כסברא אחרונה אמנם לסברא ראשונה בעינן דוקא מצטמק ורע לו: ות"ש ושלא לצורך היום אסור וכו' · פירש אפילו נתנו כדי שיקרמו פניה מבעוד יום וכתב הב"ח ולא קנסינן בכאן שוגג אטו מזיד כמו גבי שיהה דהתם חלתא דשכיחא הוא אבל להדביק פת בתנור סמוך לחשכה מלתא דלא שכיחא הוא דהא פת חמה אינו יפה עכ"ל ולא נהירא לי דהא ברייתא מרובה היא דמשהין בתקיעה בערב שבת כדי להדביק פת בתנור וכ"כ הרמ"בם פכ"ה והעיקר כ"ל דכיון דאין לו מה שיאכל הקילו משום כבוד שבת דבסעודת שבת בעינן דוקא פת ובשוגג הקילו ולא במזיד: לאפותו מותר וכו' · פירש אפילו לא נתנו כדי שיקרמו פניה מבעוד יום: **ג** מותר לו לרדות וכו' · פירש אפילו כדרכו אם אי אפשר בשינוי וכ"כ הרב המגיד בסוף פ"ה ודוקא בעצמו מותר לרדות אבל אחרים אסורים שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך כ"ה מסקנת הגמרא רפ"ק דשבת ועיין בספר מספסי שואל סימן ק"ך ובתשובות הרמ"בן סימן ר"ה ובתשובות ב"י סימן ב' ובספר משפט צדק ח"ם סימן ס"מ: **ד** לא יוציא ברחת וכו' · פירש אפילו לצורך שלש סעודות וכ"כ בית יוסף וע"ש: **ה** אפילו בשוגג וכו' · הטעם כבר כתבתי לעיל שהבו המשהין ואומרי' שכוחים אתקנו ונו': **ו** לא ימלא חבית וכו' · גם הכא הטעם כדי שלא יבוא לחתות בגחלים:

רנ"ה ני"ס

א שבת י"ח · ב שם בליטנא כתרא וכדב ירמי' הרי"ף והרא"ש בכ"ג · ג והתוספות · ג לכי' הרמ"בם שם · ד שם בגמ' · ה לכי' הרמ"בם שם * ב"י · * הגהות מרדכי · * טור והגהות אשר"י וב"י בשם רפ"י ופסק"ג וסמ"ק וסה"ת · ו שם · ז ב"י מהא דמבשל' ב"ו ומהרמ"בם פ"ס · ח דשבת · ח הר"ן וה"ה שם בכ"ג · ט דשבת · ט הגהות אשר"י בפ"ק דשבת · י טור בשי' רנ"ו בשם הרא"ש והתוספות והרא"ש · כ בריש פ"ד דשבת · כ שם וכר' אליעזר · * הגה"מ פ"ג · * ב"י בשם כמ"ג ופה"ת והגה"מ · ל רמב"ם בפ"ג · מ מ"ש מדין עססיו' ותורמוסין ד' י"ח · מ שבת קי"ו · כ הר"ן רפ"ק דשבת · * הגהות אשר"י · * כל בו · ס שם · ע רבי ירוחם בנ"ג · פ שבת י"ח · צ לכי' הרמ"בם בפ"ג · ק מה"ש הקנ"ד וב"י · * ב"י ומגיד כ"ג · ר ב"י · ש יומשמע' הברייתא שם

* * יו ד 4 16 * *

רנה הכנת האש קודם הכנסת שבת ובו ג׳ סעיפים :

א א אין עושים מדורה בעצים כמון לחשיכה עד שיצית בהן האור בענין שתהא השלהבת עולה מאליה ב בלי סיוע עצים אחרים ואם הוא עץ יחידי ג צריך שיאחוז האור א ברוב עביו וברוב הקיפו ד ואם לא הודלקה כל כך אסור ליהנות בה בשבת גזירה שמא יחתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת וכשהודלקה כשיעור ה יכול להתחמם כנגדה בשבת ולהשתמש לאורה בין אם היא על גבי קרקע או על גבי המנורה ואפילו היא מדברים שאין עושים מהם פתילה לשבת : **ב** ו יש אומרים שבפחמין אפילו לא אחז בהם האור אלא כל שהוא שרי מפני שהם דולקים והולכים : **ג** ז מדורה של זפת ושל גפרית ושל קש וגבבא אפילו לא אחז בהם אלא כל שהוא שרי וכן מדורה של קנים וכן גרעיני תמרים ח כשהם מפוזרים אבל אם הקנים אגודות והגרעינים בכלי צריכים שיצית בהם האור עד שתהא שלהבת עולה מאליה ט ויש אומרים בהפך :

רנו ששה תקיעות שהיו תוקעין בע״ש ובו סעיף אחד :

א א כשהיו ישראל בישובן היו תוקעין בערב שבת א ששה תקיעות כדי להבדיל העם מן המלאכה :

(הג״ה) ונהגו בקהלות הקדושות שכל שהוא סמוך לשבת כחצי שעה או שעה שוכריו שליח צבור להכין עצמן לשבת והוא במקום התקיעות בימיהם וכן ראוי לנהוג בכל מקום :

רנז דיני הטמנת החמין ובו ח׳ סעיפים :

א א אין א טומנין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל ב אבל בספק חשיכה טומנין בו ואין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום ג ואם הטמין בדבר המוסיף הבל התבשיל אסור אפילו בדיעבד ד ודוקא בצונן שנתחמם או שנצטמק ויפה לו אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה מותר :

(הג״ה) וי״א דאם שכח והטמין בשוגג בדבר המוסיף הבל שרי לאכול * ויש אומרים דכל זה אינו אסור אלא כשעושה לצורך לילה אבל כשמטמין לצורך מחר מותר להטמין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל * ובדיעבד יש לסמוך על זה ובלבד שלא יהיה רגיל לעשות כן :

ב ה אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל ומכל מקום לשום כלי על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים או כדי שלא יתטנף בעפרורית שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר ונותן כיסוי על הקדירה : (ועיין לעיל סימן רנ״ג) : **ג** ו אלו הם דברים המוסיפים הבל פסולת של זתים ז או של שומשמין וזבל ומלח וסיד וחול ב בין לחים בין יבשים ותבן וזגין ח ומוכין ועשבים בזמן ששלשתן ט לחין ואלו דברים שאינם מוסיפים הבל כסות ופירות וכנפי יונה : (הג״ה) או שאר נוצות * : ונעורת של פשתן * ונסורת של חרשין : (פירוש הקש הדק הנופל מן העץ כשמנררים אותו במגרה) : (הג״ה) יש אומרים דמותר להטמין בכלים אף על פי שמוסיפין הבל דמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן * : **ד** ט אף על פי שאין טומנין בשבת אפילו בדבר שאין מוסיף הבל אם טמן בו מבעוד יום ג ונתגלה משחשיכה מותר לחזור ולכסותו י וכן אם רצה להוסיף עליו בשבת מוסיף כ וכן אם רצה ליטלו כולו ולתת אחר במקומו בין שהראשון חם יותר מהשני בין שהשני חם יותר מהראשון אפילו לא היה מכוסה אלא בסדין יכול ליטלו לכסותו בגלופקרין ל והוא שנתבשלה הקדירה כל צרכה אבל אם אינה מבושלת כל צרכה אפילו להוסיף על הכסוי אסור שתוספת זה גורם לה להתבשל : **ה** ד אם מ פינה התבשיל בשבת מקדרה שנתבשל בה לקדירה אחרת מותר להטמינו נ בדבר שאינו מוסיף הבל : **ו** ס מותר להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפוג צנתו ס אבל בדבר המוסיף הבל אפילו להטמין צונן גמור ואפילו מבעוד יום נמי אסור : **ז** פ כל היכא דאסרינן הטמנה אפילו בקדירה מבושלת כל צרכה אסרינן ה ואפילו מצטמק ורע לו :

(הג״ה) וכן עיקר ויש מקילין ואומרים דכל שהוא חי לגמרי או נתבשל כל צרכו מותר בהטמנה כמו בשיהוי וכמו שנתבאר לעיל סימן רנ״ג ובמקום שנהגו להקל על פי סברא זו אין למחות בידם אבל אין לנהוג כן בשאר מקומות :

ח אף על פי שמותר להשהות קדירה על גבי כירה שיש בה גחלים על פי הדרכים שנתבארו בסימן רנ״ג צ אם הוא מכוסה בבגדים אף על פי שהבגדים אינם מוסיפים הבל כחמת עצמן מכל מקום כחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל ק ומיהו כל שהוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה אף על פי שיש אש תחתית כיון שאינו עושה דרך הטמנה שרי הילכך היכא שמעמיד קדירה על גבי כירה או כופח שיש בהם גחלים ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים שיהוי מקרי ומותר על פי הדרכים שנתבארו בסימן רנ״ג :

ואם

רנה א מ״ש ברוב עביו וברוב הקיפו וכו׳ · רש״י פירש רוב עוביו שיכנס האור בתוך עביו עד רובו רוב הקיפו מבחוץ עכ״ל וקשיא לי ברוב עביו לבד סגי דליכא כמי רוב הקיפו ועיקר כ״ל כמו שכתבו התוספות בפרק א״ט דכ״ע בעץ שמצד אחד רחב יותר מהצד השני ודוק : ומ״ש אסור להנות בה בשבת וכו׳ · פירש אפילו אם עולה השלהבת מעליה שאין לחוש שמא יחתה דלא פלוגו חכמים בגזרותיהן :

רנו א מ״ש שש תקיעות · ז״ל הברייתא סוף פרק במה מדליקין תקיעה ראשונה וכו׳ תקיעה שלשית סילק המוכלק והטמין המוטמין והדליק נירות שהם כדי לצלות דג קטן וכדי להדביק פת בתנור תוקע ומריע ותוקע ושובת עכ״ל ומוכאן יש ראיה דאף על פי שהדליק נירות אם לא היה בדעתו לקבל עליו השבת יכול לעשות עוד מלאכה גמורה ודע מ״ש כדי לצלות דג קטן הייכו כדי מאכל ב״ד ופת כדי לקרום פניה עליון ותחתון ועיין ב״ח ועיין בהגהות הרי״ף מוכבכת שבת :

רנז א מ״ש אין טומנים בשבת וכו׳ · הטעם מבואר בגמ׳ גזרה שמא ירתיח ופירש רש״י שמא ימצא קדרתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה תחלה ונמצא מבשל בשבת אבל בין השמשות ליכא למיחש דסתם קדרות בין השמשות רותחות הם : ומ״ש ואין טומנים בדבר המוסף הבל וכו׳ · ג״ז מבואר התם בגמרא גזרה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת ואם יטמין ברמץ מבעוד יום גזרינן שמא יחתה בשבת בגחלים להתבשל המאכל שלא נתבשל עדיין כל צרכו ולא פלוגו ואסרו גם אם נתבשל כ״כ מבעוד יום : ומ״ש התבשיל אסור · פירש אפילו בשוגג וכ״מ מדברי הרב בהג״ה : ומ״ש שנצטמק ויפה לו · משמע אבל אם נצטמק ורע לו מותר אבל הב״ח כתב דאין שום היתר להטמין בדבר המוסף הבל ואין להקשות דהא בסימן סעיף ז׳ כתב המחבר דכל היכא דאסרינן הטמנה וכו׳ · ואפילו מצטמק ורע לו י״ל דהתם מיירי כשמטמין לצורך מחר דחיישינן שמא יחתה שלא יצטנן קדירתו אבל כשמטמין לצורך לילה דאין לחוש שיחתה רק משום שיתבשל המאכל וכיון שהוא מצטמק ורע לו ליכא למיחש לחיתוי מיהא לשון המחבר אינו מדוקדק במ״ש כל היכא דמשמע דבכל גווכא אסור ועיקר כ״ל דהא דכתב הכא שנצטמק ויפה לאו דוקא הוא אלא אפילו מצטמק ורע לו נמי אסור ולרבותא כתב מצטמק ויפה לו דאפ״ה אם עומד במחמימותו הראשונה אין לאסרו ולא תימא כיון דהתבשיל ראוי שיצטמק ויפה לו נאסר אותו מש״ה קמש״לן מ״מ כיון שלא נצטמק התבשיל מותר אף על פי שהיה ראוי להצטמק והיה יפה לו : **ב** בין לחים ובין יבשים · סתם וכתב משמע דאין לחלק בין לחים מחמת עצמם או מחמת דבר אחר וכן הוא דעת הרמ״בם והטור : ומ״ש ותבן וזגים וכו׳ · עד בזמן שארבעה לחין וכו׳ כ״ה נוסחא הנכונה וכ״כ הב״ח ובלבוש אינו נזכר תבן בדברי המחבר : **ג** ונתגלה משחשכה וכו׳ · אבל נתגלה מבעוד יום אסור לכסות משחשכה וכ״ש אם נתגלה בידים אדעתא לכסות בשבת דאסור כהוי כהטמנה לכתחילה וזהו דעת הסמ״ג והסמ״ק וס״ת וכ״כ מדעת הרמ״בם והב״ח פסק כדעת התוס׳ והרא״ש דס״ל דאם נתגלה בדיעבד מבע״י מותר להחזיר ולכסות משחשכה אבל אם נתגלה לדעת לכסות בשבת אסור וכן אם גילה ע״ד לכסות מבע״י ושכח ולא כסה מותר לכסות בשבת ע״ש : ומ״ש אפילו להוסיף על הכיסוי וכו׳ אפילו נתבשל כבר כמאכל ב״ד וכדכתב בסימן ש״ח דבה״ג שייך בישול : **ד** אם פינה התבשיל וכו׳ · בגמרא אמרינן השתא אקודרי מיקר ליה בכוונה אדתוקי מרתח ליה והרמ״בם ז״ל מפרש שלא גזרו שמא ירתיח אלא בכלי ראשון אבל לא בכלי שני כמו שהתירו להטמין הצונן ועיין ב״י : **ה** ואפילו מצטמק ורע לו · הטעם כתב ר״ת לפי שמטמין לצורך מחר וצריך חיתוי כדי שלא יתקרר ומעט חיתוי מהני להחזי׳ הקוס כלומר ולא יצטמק בחיתוי כזה וכתבו שם התוספות והרא״ש דכשהוא לצורך

א שבת י״ט ב שם כ׳ וכשמואל] ג שם וכרב ספא ד רמ״בם פ״ג מה״ש ה שבת כ״א ו טור ור׳ ירוחם בק״ג וכר׳ יהודה שם כ׳ ז שם ח לגירסת הרי״ף שם והרמ״בם פ״ג מהלכות שבת ט לגירסת הר״אש שם והטור

א שבת ל״ה

א שבת ל״ל ב לגירסת רש״י וכ״כ הר״ן והרא״ש ג ר״ן מסילא דאנשי טבריא שם ל״ח ד רמ״בן * הגהות מרדכי * מרדכי ריש פ׳ כירה וכ״י כ״ם דכ״נ בשם שבולי לקט ה הר״ן שם ו שם מ״ז ז שם לדעת הטור והר״ן ור׳ ירוחם בק״ג וכן כראה מדברי הרמ״בם בפ״ג ח לדעת הרמ״בם שם * מהרר״א בהג״ה * תו׳ ומרדכי ריש ר׳ לא יטמור ט שבת כ״א י שם בגמרא כ שם כרש״בנ ל טור וסמ״ג וסמ״ק והתרומה מ שם כרש״בנ נ טור והרמ״בם בפ״ד מה״ש ס שם במשנה לפי׳ הרמ״בם שם והר״ן ובשם הגאונים ע ר״ן מסילון דאנשי טבריא שם ל״ק פמ״ג וסמ״ק והתרומה לדעת ר״ת שם במשנה ד״מ״ו צ טור ושאר פוסקים ק טור לדע׳ הרא״ש והר״ן

לצורך בלילה אין לחוש שמא יחתה כדי לשמור חומו ע"ש ולפ"ז מה שכתב הרב וכן עיקר לכאורה אינו נכון דהא מסיק לעיל סעיף א' דכשמטמין לצורך מחר מותר להטמין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל וצריך לומר דקאי אלעשות כן לכתחלה ובדיעבד יש לסמוך אמקילין ודו"ק :
ומ"ש מותר בקטנה כמו בשיהיו וכו' · פירש ומותר להטמין מבע"י דבר שהוא חי לגמרי וכו' אפילו בדבר המוסיף הבל :

רנט א מ"ש

ואם יחדן לכך וכו' · הטעם כתב רש"י ז"ל דכיון דיחדן להטמנה תורת כלי עליהם ומותר לטלטלן בשבת : ומ"ש ואם טמן בגיזי צמר · דוקא אם טמן אבל אם לא טמן בהם אסורין בטלטול משום מוקצה : ומ"ש והני מילי בתם גיזים וכו' · אבל בשוכין אפילו בבתם צריכים יחוד והטעם לתבו רש"י ותוספות דחשובים יותר מצמר מיהא יחוד שהכי בהו אפילו אם עומדים לסחורה ע"ש : ומ"ש ואם טמן בהם וכו' · פירש בשקצת מגולה מן הצד וכתב הר"ן ז"ל בגיזי צמר לא שהכי בטמנה בלא יחוד אלא לאותו שבת אבל לא לשבת אחרת ע"ש : ב צריכים שיחדם לכך לעולם וכו' · פירש אבל לא יחוד אלא לאותו שבת גם לאותו שבת אסור דאבנים יותר מוקצה הם מגיזי צמר או כה"ג : ג טמן וכסה וכו' · נראה דוקא אם טמן וכסה בדבר שאינו נוטל בשבת אבל אם טמן בדבר הנוטל וכסה בדבר שאינו נוטל מגביה הקדירה ומנער הכסוי שאין זה כמונח שאסור לקמן בסימן ש"ט סעיף ד' דהכא שאני כיון שדעתו ליטול בשבת אינו נעשה בסיס לדבר האסור וכמו שכתב שם בשם י"א ע"ש ועיין בתוספות סוף פרק במה טומנין : ד ויש מתירין וכו' משום דלא אסרה תורה אלא בנין קבע אבל בנין ארעי מותר אך חכמים ז"ל גזרו ואסרו בנין ארעי אטו בנין קבע והכא משום כבוד שבת לא גזרו : ה מותר לסתור סתימת התנור · הטעם כתב בתרומות הדשן סי' ס"ה בשם רש"י וא"ו דלא שייך סתירה דאורייתא באוהל וקרקע היכא דאינו עושה אלא כיתא בעלמא אלא דמחזי כסותר מדרבנן ומתוך כך א"ל למיחל דטריקת התנור דלא נעשה כלל לקיום רק לשמור החום לפ"ש ולמסתור למחר קיומא שרי אפילו לכתחילה עכ"ל : ומ"ש ואם יש שם גחלים לוחשות מותר על ידי כותי · אבל על ידי ישראל אסור מפני שמבעיר בפתיחת התנור את הגחלים ומשוע דלפתוח התנור מותר גם בדליכא גחלים לוחשות ולא הוי כמכבה ולמעשה צ"ע ועיין כלבוש וכתב האגור ועל ידי ישראל מותר אם אינו כותמו לגמרי : ומ"ש ונראה לי הא דמותר לחזור וכו' · היינו בשאין שם גחלים לוחשות דבגחלים לוחשות אין איסורו מחמת המאכל אלא שמבעיר את הגחלים ומש"ה בכל ענין אסור על ידי ישראל מיהא בשנעשה על ידי כותי איכא לחלק בין אם נתבשל המאכל כל צרכו או לאו וכתב הרב ז"ל בתשובה סימן ק"ב דאם נתבשל כמאכל ב"ד מותר על ידי גוי אף בדאיכא שם גחלים לוחשות ומסיים שם דאם כבר נעשה המעשה על ידי גוי גם בשלא הגיע עדיין למאכל ב"ד אין לאסור מפום כבוד שבת ע"ש ומהרש"ל כתב בקצת מקומות שמטמינין ומושיבים הקדרות על גבי גחלים בתנור סרוק וסתום מבחוץ ראוי למחות בידם ולהכותם על כך עד שימחו אבל אם כבדו התנור מן אותו מקום ונשארו גחלים בתנור והתנור סתום אינו ישר בעיני ומכל מקום אם אינו ברור שישמעו מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין מאחר שיש להם במה לתלות ע"ש סי' ס' וכתב עוד שם אפר קם דבר שאינו מוסיף הבל ושרי להטמין בו עכ"ל :

רס א מ"ש

פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת וכו' · כתב בהגהות ד"מ וא"א לו בערב שבת יעשה כ"ה בשבת : ומ"ש לא יטול כסדרן וכו' · וכתב בספר כ"ג שמוע בשם חכמי צרפת שהנוטלן כסדר קשה לשכחה · ולעני' ולקבור בנים ב"מ גרסינן בפרק אלו מגלחין שלשה דברים נאמרו בצפרנים קוברן צדיק שורפן חסיד כלומר עדיף מצדיק והטעם מפני שמא יעבר עליהם אשה מעוברת ותפיל ולדה וה"מ בדוכתא דכפילי אבל אי כנוש להו בתר הכי ושדאי לבראי לית לן בה ובמקום דלא שכיחי נשים מותר לזרקן ע"כ שם · כמצא כתוב באזהרת רבינו יהודה החסיד שאסור להסתפר בר"ח וכתב בכ"ג אפילו אם חל ר"ח בע"ש אין להסתפר מפני הסכנה ויש להסתפר ביום ה' דלפנית ונ"ל בית"נ זכן מצאתי כתוב דיש סכנה מי שנוטל של ידיו ורגלי' ביום אחד ונכון לזהר : ב בלשון רכה וכו' · כדי שיקבלו ממני וכתב הב"ח דעכשיו שנוהגים לערב ערובי חצרות בע"פ בעד כל השנה אין צריך לומר עירבתן עכ"ד שאינה נכון לומר הפרשתם חלה :

רס"א כמק

[ד] ואם נתן על הקדרה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדרה ונתן בגדים על אותו כלי רחב מותר דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצידי קדירה אין כאן הטמנה [ה] וכן מותר להניח הקדירה בתנורים שלנו על ידי שיתן ברווכה חתיכה חיה והוא שלא תהא הקדרה נוגעת בגחלים ואף על פי שמכסה פי התנור בבגדים כיון שאין הבגדים נוגעים בקדרה לאו הטמנה היא ושרי : (הג"ה) והטמנה שעושין במדינות אלו שמטמינים בתנור וטחין פי התנור בטיט שרי לכולי עלמא * וכמו שנתבאר לעיל סימן רנ"ד ויתבאר לקמן סוף סימן רנ"ט ומצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זהו מכבוד ועונג שבת וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישינן שמא אפיקורוס הוא :

רנח שמותר להשים ע"ש דבר קר על קדירה חמה · ובו סעיף אחד :

א [א] מותר להניח מבעוד יום כלי שיש בו דבר קר על גבי קדירה חמה שאין זו כטומן בדבר המוסיף הבל :

רנט כמה דיני הטמנה וטלטולם · ובו ז' סעיפים :

א [א] * מוכין (פירוש כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך בהמה וגרירת בגדים בלוים) שטמן בהם דרך מקרה אסור לטלטלן [ב] אלא מנער הכיסוי והן נופלות וכגון שמקצתן מגולה שאין זה טלטול אלא מצדו [א] ואם יחדן לכך מותר לטלטלן אבל [ג] אם טמן בגזי צמר אפילו לא יחדן לכך מותר לטלטלן והני מילי בתם גזין שאין עומדין לסחורה אבל אם נתנם לאוצר לסחורה צריכין יחוד ואם טמן בהם בלא יחוד מנער הכיסוי והם נופלות [ג] דהיינו לומר שנוטל בכוי הקדירה שיש תורת כלי עליה ואף על פי שהם עליה לא איכפת לן דלא נעשיל בסיס להן : **ב** [ד] הנותנים אבנים ולבנים סביב הקדירה [ב] צריך שייחדם לכך לעולם שהרי כל זמן שלא יחדן אינם חשובים לו ומשליכן הילכך אסור לטלטלן אם לא שיצניעם ומייחדן לכך :
ג [ה] הטומן בקופת מלאה גיזי צמר שאסור לטלטל והוציא הקדרה כל זמן שלא נתקלקלה הגומא יכול להחזירה ואם נתקלקל לא יחזירנה ואפילו לכתחילה יכול להוציאה על דעת להחזירה אם לא תתקלקל ולא חיישינן שמא יחזירנה אף אם התקלקל [ו] ויש אומרים שאפילו טמן בדבר שמותר לטלטל אם נתקלקלה הגומא לא יחזיר מפני שתצטרך הקדרה לעשות לעצמה מקום כשמחזירה ונמצא כמי שטומן בשבת : **ד** [ז] טמן בדבר שאינו ניטל וכיסה פיה בדבר הניטל מגלה הכיסוי ואוחז בקדרה ומוציאה : **ה** [ג] טמן [ח] וכיסה בדבר שאינו נוטל אם מקצת הקדרה מגולה נוטל ומחזיר ואם לאו אינו נוטל : **ו** יום טוב שחל להיות בערב שבת [ט] יש מי שאוסר להטמין באבנים משום דהוי כמו בנין [ד] ויש [י] מתירים : **ז** [כ] תנור שמניחים בו החמין וכותמין פיו בדף * ושורקין (פירוש מחליקין) אותו בטיט [ה] מותר לסתור אותה סתימה כדי להוציא החמין ולחזור ולכתמו ואם יש בו גחלים לוחשות מותר על ידי עכו"ם : (הג"ה) ויש מחמירין שלא לסתור סתימות התנור הטוח בטיט על ידי ישראל אם אפשר לעשות על ידי עכו"ם וכן אם אפשר לעשותו על ידי ישראל קטן לא יעשה ישראל גדול ואם א"א יעשה גדול על ידי שנוי קצת והכי נהוג * ונ"ל הא דמותר לחזור לסתום התנור היינו כיום דכבר כל הקדירות מבושלות כל צרכן אבל בלילה סמוך להטמנתו דיש לספק שמא הקדירות עדיין אינן מבושלות כל צרכן אסור לסתום התנור דגורם בישול כמו שנתבאר סימן רנ"ד סעיף ד' ואפילו על ידי עכו"ם אסור כמו שנתבאר לעיל סוף סימן רנ"ג : (ושאר דיני הזרה בשבת עיין לקמן סימן ש"ח) :

רס דיני הכנסת שבת · ובו ב' סעיפים :

א [א] מצוה לרחוץ : (הג"ה) כל גופו ואם א"א לו ירחוץ * : [א] פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת [ב] ומצוה לחוף הראש [ג] ולגלח הצפרנים בע"ש : (הג"ה) ואם היו שערות ראשו גדולות מצוה לגלחן * וכשנוטל צפרניו לא יטול אותן כסדרן ויתחיל [ב] [ד] כשיהיה סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו [ב] בלשון רכה עשרתם הפרשתם חלה ויאמר להם הדליקו את הנר : (הג"ה) בשאלה נקיבה וכיתין כאבנע וכיין לזה דבהג"א בשאלה ובדא"נ ביוין * : ובמקום שאין מעשרין אין צריך לומר עשרתם * :

[ד] ר"ן למשנה׳ יונה והרא"ש כ"א [ה] מדברי הרא"ש שם
*א"ז ות"ה סי' כ"ט ואגור
* הר"ן פ' במה טומנין וכל בו
[א] שבת נ"א לגירס' הרי"ף והרא"ש
[א] שבת מ"ח כאביי [ב] שם מ"ט [ג] שם וכרבא וכאוקימתא דרבינא תוספות והרא"ש והטור הר"ן וש"פ [ג] כפי' רש"י שם [ד] טור והרש"כ א בתשובה
[ה] שם במשנה וכדמפרש לה רב בגמרא כ' [ו] לדעת הרמ"בם כפי' המשנה שם וכתב הב"י שכן נראה מדבריו [ז] שם כ"א [ח] שם [ט] שבלי הלקט בשם ר"י בר נתן [י] שם בשם ר' בנימין [כ] ת"ה והאגור בשם מהרי"י מולין בשם המרדכי
* ת"ה סי' ס"ה ואגור
[א] שבת כ"ה מהא דר' יהודה ב"ר אילעי [ב] מרדכי שם ושבלי הלקט [ג] כל בו וספר חסידי עולם
* א"ז פ' אלו מגלחין *אהמדרש וספר המוסר [ד] שבת ל"ד * טור

רסא זמן הדלקת הנרות לשבת׳ ובו ד׳ס :

א [א] ספק [א] חשיכה והוא בין השמשות אין מעשרים הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות ואין מערבין עירובי התחומין (ועיין לקמן סימן תט״ו סעיף ב׳) אבל מעשרין את הדמאי וטומנין את החמין ומערבין עירובי חצירות (ועיין לקמן סימן שצ״ג) [ב] ומותר לומר לעכו״ם בין השמשות להדליק נר לצורך שבת [ג] וכן לומר לו לעשות כל מלאכה שהיא לצורך מצוה או שהוא טרוד ונחפז עליה: (הג״ה) וכן מי שקבל עליו שבת שעה או ב׳ קודם חשיכה יכול לומר להדליק הנר ושאר דברים שצריך * (ועיין לקמן סימן שמ״ב): **ב** [ב] יש [ד] אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש [ה] וזמן תוספת זה הוא מתחילת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות והזמן הזה שהוא ג׳ רביעי מיל ורביע רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקודש׳ [ו] ושיעור זמן בין השמשות הוא ג׳ רביעי מיל שהם מהלך אלף ות״ק אמות קודם הלילה: (הג״ה) ואם רוצה להקדים ולקבל עליו השבת מפלג המנחה ואילך הרשות בידו * (וע״ל סי׳ רס״ז): **ג** [ז] מי שאינו בקי בשיעור זה ידליק בעוד השמש בראש האילנות ואם הוא יום המעונן ידליק כשהתרנגולין יושבים על הקורה מבעוד יום ואם הוא בשדה שאין שם תרנגולין ידליק כשהעורבים יושבים מבעוד יום: **ד** [ח] אחר עניית ברכו אף על פי שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנין משום דהוא קבליה לשבת עליה [ט] ולדידן הוי אמירת מזמור שיר ליום השבת כעניית ברכו לדידהו:

רסב לקדש השבת בשלחן ערוך ובכסות נקיה׳ ובו ג׳סעיפים :

א [א] יסדר שלחנו ויציע המטות ויתקן כל ענייני הבית כדי שימצאנו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת: (הג״ה) ויהיה שלחנו ערוך כל יום השבת וכן המנהג ואין לשנות *: **ב** [ב] ישתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת, ואם אי אפשר לו לפחות * ישלשל (פירוש ישלשלם כלפי מטה שיהיו ארוכים כמרת העשירים בביתם רש״י שם) בגדיו למטה דרך כבוד: **ג** [ג] ילבש בגדיו הנאים וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה דרבי חנינא [א] מעטף וקאי בבפניא דמעלי שבתא ואמר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא רבי ינאי אמר בואי כלה בואי כלה: (הג״ה) וילבוש עצמו בבגדי שבת מיד אחר שרחץ עצמו וזהו כבוד השבת ועל כן לא ירחץ לשבת אלא סמוך לערב שילבש עצמו מיד:

רסג מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן׳ ובו י״ז סעיפים :

א [א] יהא זהיר לעשות נר יפה [ב] ויש מכוונים [א] לעשות שתי פתילות אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור: (הג״ה) ויכולין להוסיף ולהדליק ג׳ או ד׳ נרות וכן נהגו׳ ואשה ששכחה פעם אחת להדליק מדלקת כל ימיה ג׳ נרות * כי יכולין להוסיף על דבר המכוון נגד דבר אחד ובלבד שלא יפחות *: **ב** [ג] אחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק

א שבת ל״ד · ב ר״י · ג הרמב״ם בפ״ה מה״ש הכלבו הטור והב״י בסי׳ שמ״ב · * מהרי״ו סי׳ ק׳ · ד הרי״ף והרא״ש והר״ן והמגיד בפ״ה בשם הרמב״ן מהא דיומא ד׳ פ״א · ה המגיד שם · ו שבת ל״ד וכרבי יהודה וכדמפרש לה רב · * טור ומנהג בשם תוס׳ תפלת השחר · ז שם ל״ה · ח מרדכי · ט בית יוסף

א מהא דר׳ יוסי בר חנינא שבת קי״ט · * טור ס״ס רס״ט ומרדכי פ׳ כל כתבי והגה״מ פ״ל דשבת · ב שבת קי״ג · ג שבת קי״ט · * הגהות מרדכי הקדשים

א טור מהא דרב הונא שבת כ״ג · ב טור והכלבו בסי׳ כ״ד · * מהרי״ל · * אשירי ומרדכי מס׳ ר״ה ריש פי״ט · ג הרמב״ם בפ״ה מה״ש מהא דרבא שבת כ״ה

רסא א מ״ש ספק חשכה והוא ב״ה וכו׳׳ כלומר שיעור ג׳ רביעי מיל קודם צאת הכוכבים שהוא ודאי לילה וכמו שיתבאר: ומ״ש אין מעשרים את הודאי וכו׳׳ הטעם פירש רש״י משום דתיקון מעליא הוא ואף על גב דשבות הוא קסבר גזרו על שבות אף בין השמשות ודוקא שלא לצורך מצוה אבל לצורך סעודת שבת מותר לעשר אף הודאי וכ״כ ב״י בסימן שמ״ב והב״ח כתב שאין דבריו נראין דהא אפם לכבוד השבת בשאר דברי׳ ע״כ נראה מדבריו בדאי אפשר בשא דבלי׳ דמותר לעשר אף בודאי סבל ונראה דאין ללמוד מהכא להפריש חלה ב״ה אם שכח להפריש מבע״י משום דאפשר שישייר מעט כדאמרינן חלת ח״ל אוכל והולך ומשייר ואח״כ מפריש: ומ״ש ואין מטבילים את הכלים וכו׳׳ מדברי רש״י משמע דקאי אכלים שנטמאו וכן פירש הרב ר׳ עבדיה ברטנורה בפירוש המשניות ולפי פי׳ זה לא היה צריך להמחבר לבאר דין זה כיון שאין עכשיו טומאה וטהרה ואפשר לומר דקאי אטבילת כלי חדשים וכדעת י״א שכתב בסימן שכ״ג סעיף ז׳ ומיהא קשה למה לא הביא שהב כלום דהא בי״ד סימן ק״ך סעיף ט״ו מסיק דאם השתמש בכלי בלא טבילה שאינו אוסר המאכל מה שהשתמש בו וכיון שאינו אוסר לא חשיב תיקון כלל וכמו שפסק לקמן בסימן תק״ם סעיף ה׳ בהג״ה דמותר ללבן השפוד שצלו בו בשר שאינו מלוח בי״ט ומשום דכיון שאינו אוסר בדיעבד אם צלו בו בלא ליבון לא חשיב תיקון מעליא ועיין בי״ד סימן ע״ו סעיף ד׳ וה״נ כיון שאינו אוסר המאכל כמי לא חשיב תיקון כלל אף על פי דכלי זה צריך טבילה מדאורייתא מ״מ כיון שאינו אוסר שום דבר להשתמש בו לא חשיב תיקון וי״ל דאע״ג דאינו אוסר מה שמשתמש מ״מ כיון דאיסורא קעביד אם משתמש בו בלא טבילה חשיב תיקון מעליא ולא דמי לשפוד והוק׳׳ כתב הב״ח וע״י הערמה מותר לטבול כגון ששואב מים לשתות או לשאר צורך ע״ש: ומ״ש ואין מערבין עירובי תחומין׳ וז״ל רש״י משום דתחומין תיקון מעליא הוא אפילו למ״ד תחומין אינו אלא מדרבנן מ״מ יש לו סמך מקרא ואפילו לצורך מצוה אסור ובלבוש כתב דוקא שלא לצורך מצוה ולא כהירא לי ועיין לקמן סימן תט״ו דבדיעבד עירובו עירוב: ומ״ש אבל מעשרין את הדמאי משום דלא חשיב תיקון מעליא דרוב ע״ה מעשרין הם: ומ״ש ומערבין ערובי חצרות וכו׳׳ דכיון דאינו אלא מדרבנן ולית ליה סמך מקרא לאו תיקון מעליא הוא וע״כ מותר אפילו לכתחילה להניחו ב״ה ועיקר דינים אלו עיין לקמן סימן שנ״ג ושתופי מבואות דמי לערובי חצרות: ומ״ש וכן מי שקיבל עליו וכו׳׳ יכול לומר וכו׳ פירש אפילו נר של רשות וכל דבר שהוא של רשות וכן מוכח שם בתשובה אבל נר של מצוה אפילו כבר קיבל עליו שבת יכול לומר בין השמשות לגוי להדליק וכ״כ מהרש״ל בהדיא בתשובה סימן מ״ו ע״ש ועיין לקמן סי׳ רע״ו:

ב יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש וכו׳׳ כ״כ הרי״ף והרא״ש וילפינן לה מקרא וכתב ה״ה דתוספת שבת הוא בעשה ואינו בלאו וכרת ע״ש: ומ״ש וזמן תוספת וכו׳׳ וז״ל הר״ן בשם ר״ת דשני שקיעות הם מתחילה נכנס ברקיע ושוהה בכניסה שיעור ג׳ מילין ורביעית מיל ואח״כ מתחיל בין השמשות והוא שיעור ג׳ רביעית מיל מהלך אלף ת״ק אמות ע״כ וזה שכתב המחבר שאין השמש נראה כלומר שאינו נראה כמו שהוא מפני שהתחיל לכנס ברקיע: ומ״ש ואם רוצה לקבל עליו וכו׳׳ הרב ז״ל הוסיף כדי הילוך מאה ועשרים וחמשה אמה לפי שבכן מהלך עשרה פרסאות ביום שהוא ארבעים מילין ודוק׳׳ וכתב בד״מ בשם מהר״ם שתוספת שבת הוא ב׳ שעות קודם הלילה שהוא חלק י״ב מהיום שהוא כ״ד שעות דומיא דשביעית דתוספת הוא שלשים יום חלק י״ב משנה עכ״ל וכ״כ ב״ח בשם הרא״בן וז״ל דג׳ רביעית מיל בתחילת שקיעת חמה הוא ב״ה ופליג על פירוש ר״ת וגם הר״ר אליעזר כתב בספר יראים דמיד דהתחיל לשקוע הוא לילה גמורה ועל פיהם כתב שיש להחמיר לקבל שבת מקמי התחלת השקיעה והוא מיד לאחר כ״ב שעות ע״ש ומיהא צ״ע ליישב הסוגיא דברכות פלוגתא דר״י ורבנן בזמן התפלה דמשמע דלכ״ע קודם פלג המנחה לאו לילה הוא וצ״ע ועיין בתשובות מהר״ם אלשקאר סימן כ״ג ובתשובות אדרב״ז סימן ט״ו ובקידש השודם להרמ״בם ז״ל ובתשובו׳ בסימן ואב סימן רכ״ג ובספר ל״ק פ׳ תפלת השחר אות כ״ה ובמ״ח שם:

רסב א מ״ש מתעטף וקאי בבניא דמעלי שבתא וכו׳׳ כתב בכ״ג מ״כ נהגו שלא לקבל את השבת בי״כ שאל להיות בשבת וע״ש שעם לדבר וכמו שאין אנו מברכין על הכסוי ביו״כ אפילו אם חל בשבת ומפני דליכא כשמה יתירה מפני התענית וכתב ביו״ק דנכון לתקבלי שבת לצאות לחוץ לב״ה כיון שיוצאים לקראת מלך וביודיכות הללו אין היוכתב כן מ״מ נכון לעמוד ולעשות דוגמא כמו שמקבל פני אדם גדול:

רסג א מ״ש לעשות ב׳ פתילות וכו׳׳ ולקמן בסימן תרע״א כתב הרב בהג״ה סעיף ד׳ שאין לדבקם הנרות ביחד משום דהוי כמדורה והב״ח כתב דמנהג מן הגדולים להביא לבית הכנסת שני נירות של שעוה כרוכים יחד וכך לזכור ושמור בדבור אחד נאמרו ואפשר לומר דוקא לבית הכנסת אבל לא בבית לגאות ידי חובת הדלקה דהוי כמדורה ועיין כ״ג מ״כ׳׳ כתב מהרש״ל דמותר להדליק הנרות של שבת מהשעוה שבא עבית תפלתם וגם יברך ועיין במסכת יום טוב פ״ב סי׳ י״ד ובמרדכי אוסר ע״ש: ומ״ש ג׳ או ד׳ נרות וכו׳׳ ובכ״ג מ״כ יש נוהגים להדליק שבעה נרות נגד שבעה ימי השבוע ונכון הוא ליודעי חן: ומ״ש הנשים מוזהרות בו יותר וכו׳׳ הטעם מבואר בדברי הרמ״בם ז״ל וכן איתא במדרש מפני שהיא כבתה נרו של עולם פירש שגרמה מיתה לאדם הראשון וכן משמע מדברי מתניתן מדקתני הדליקו את הנרות וכו׳ משמע

ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת הוא: **ג** ד הנשים מוזהרות בו יותר ה מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית: ו אם אין ידו משגת ידו לקנות נר לשבת ולקידוש היום נר שבת קודם וכן אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה נר שבת קודם משום שלום תבית דאין שלום בבית בלא נר (ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולקנות נר חנוכה עיין לקמן סי' תרע"ח):

ד ז לא יקדים למהר להדליקו בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת וגם לא יאחר ח ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד רשאי כי כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה ובלבד שיהא כפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה: (הג"ה) ועיין לקמן סי' רס"ז ב ואם היה הנר דולק מבעוד היום נגדול יכבנו ויחזור וידליקנה לצורך שבת*: **ה** ט כשידליק יברך בא"י אמ"ה אק"ב להדליק נר של שבת אחד האיש ואחד האשה י גם בי"ט צריך לברך להדליק נר של י"ט וביה"כ בלא שבת כ יש מי שאומר שלא יברך ועיין לקמן סימן תר"י: (הג"ה) יש מי שאומר שמברכין קודם ההדלקה ויש מי שאומר שמברך אחר ההדלקה * וכדי שיהא עובר לעשייתו לא יהנה ממנו עד לאחר הברכה ומשימין היד לפני הנר אחר הדלקה ומברכין ואחר כך מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה וכן המנהג *:

ו ל בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם מ צריכי' להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו אבל מי שהוא אצל אשתו אין צריך להדליק בחדרו ולברך עליו לפי שאשתו מברכת בשבילו:

ז נ אורח שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו צריך להשתתף בפריטי. **ח** ס ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום אחד יש אומרים שכל אחד מברך על מנורה שלו ע ויש מגמגם בדבר ע ונכון ליזהר בספק ברכות ר ולא יברך אלא אחד: (הג"ה) אבל אנו אין נוהגין כן: **ח** פ המדליקין בזוית הבית ואוכלים בחצר אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה ה הוי ברכה לבטלה: **י** לבעל הלכות גדולות כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה ק ועל פי זה נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה ואין מכבות אותם. ק ויש אומרים שאם מתנה קודם שתדליק שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו מועיל ר ויש אומרים שאינה מועיל לה ש ויש חולקי' על בעל הלכות גדולות ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית שכיון שאמר החזן ברכו הכל פורשין ממלאכתם ולדידן כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו: (הג"ה) והמנהג שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה אם לא שהתנה תחילה ואפילו'תנאי בלב סגי * אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן אבל לא בשאר הנרות שבבית * וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר *:

יא ת אף על פי שלא התפללו הקהל עדיין אם קדם היחיד והתפלל של שבת מבעוד יום חל עליו קבלת שבת ז ואסור בעשיי' מלאכה ואפילו אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת: **יב** א אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם:

יג ב אדם שבא לעיר בערב שבת וכבר קבלו אנשי העיר עליהם שבת אף על פי שעדיין היום גדול אם היו עליו מעות או שום חפץ ח מניחו ליפול: **יד** ג אם ביום המעונן טעו צבור וחשבו שחשיכה והדליקו נרות והתפללו תפלת ערבית של שבת ואחר כך נתפזרו העבי' וזרחה חמה אינם צריכי' לחזור ולהתפל' ערבית ד אם כשהתפללו היה כפלג המנחה ולמעלה ט ואם יחיד הוא שטעה בכך צריך הוא לחזור ולהתפלל תפלת ערבית ה ולענין עשיית מלאכה בין צבור בין יחיד מותרים דקבלת שבת היתה בטעות ו ויש אומרים שאותם שהדליקו נרות אסורים בעשיית מלאכה ושאר אנשי הבית מותרין ז ויש אומרים שאותו נר שהודלק לשם שבת אסור ליגע בו ולהוסיף בו שמן ואפילו אם כבה אסור לטלטלו: **טו** ח מי ששהא להתפלל מנחה בערב שבת עד שקבלו הקהל שבת לא יתפלל מנחה באותו בית הכנסת אלא ילך חוץ לאותו בית הכנסת ויתפלל תפלה של חול ט והוא שלא קבל שבת עמהם אבל אם ענה וקבל שבת עמהם אינו יכול להתפלל תפלת חול אלא יתפלל ערבית שתים: **טז** י אם בא לבית הכנסת סמוך לקבלת הצבור שבת כתחיל להתפלל מנחה

אף

דאשה מדליקה נירות אף על גב דאורינן בכל המצות אנוה בו יותר מבשלותו נרות של שבת שאני: ומ"ש נר שבת קודם וכו' ונראה דה"ה דקודם ליין של הבדלה ומ"ו דהא נר חנוכה קודם ליין של הבדלה כדלקין סימן תרע"ח וסימן רצ"ו: **ב** ואם היה נר דלוק וכו' פירש כגון שהדליק קודם פלג המנחה אפילו הדליקו בשביל נר שבת וכן מוכח מדברי הטור ומדברי התוספות דמייתי ר"ת ראיה מהאי סבא ומשמע מוכח דאפילו אם ידליק לשם שבת לא יקדים ואם הדליק אחר פלג המנחה שלא לשם שבת צריך לכבות ולהדליק לצורך שבת: ומ"ש ויש מי שאומר וכו' הטעם דס"ל מיד כשבירך קבל עליו את השבת וכמו שיתבאר בסמוך ואסור לו להדליק אח"כ וע"כ ידליק ואחר כך יברך ונראה דפלוגת' זו לא שייך אלא בשבת אבל בי"ט דמותר להדליק נר גם אחר הדלקה בהא כ"ע מודי' דבעינן עובר לעשייתן כמו בכל המצות ויברך קודם הדלקה:

ג צריכים להדליק נר וכו' ומהרי"ו ז"ל בתשובה כ"ג כתב בקורי' כשהם מדליקין בחדרם צריכין שתי פתילות: ומ"ש ולברך עליו וכו' ומשמע אפילו יש לו אשה ובני בית שמברכין בביתו: **ד** ולא יברך אלא אחד וכו' ונכון שיעמדו אצל המברך ויכוונו לברכתו שיוציאם י"ח וגם המברך יכוין להוציאם ואו יוצאי' לכ"ע וכן בירידים שכיוה כ"כ דרים בחדר אחד יברך אחד והאחרים יענה אחריו אמן ויכוין להוציאם י"ח והם יכוונו לצאת בברכתו: וכן אשה יולדת ידליק הבעל את הנירות ומברך כ"כ בספר מטה משה ובכ"נ כתב שיש להביא הנר לפני היולדת ותברך היא עמה וכתב שכן נוהגים בארצו. כתב רבינו בחיי פרשת יתרו דיש לאשה להתפלל בשעת הדלקה על בנים בעלי תורה שנקראת אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור כי בשעת עשיית המצוה התפלה יותר נשמעת: ומ"ש אבל אנו א"כ כן. כ"כ בתשובת מהרי"ל סי' כ"ג ומטעם דבתוספת האור איכא שלו' בית טפי ומשמע דוקא במדליק בבית שאוכל שם או עושה שאר תשמיש שייך משום שלו' בית כדי שלא יכשל שם ויפול אבל להדליק בבה"כ אקו' שאינו אוכל ולא עושה שום תשמיש אינו יוצא י"ח נר שבת ואסור לברך על הדלקה זו אבל מהרי"ל בתשובה הנזכר כתב נשים המביאי' נרות מיוחדי' לבה"כ ומדליקי' שם יכול לברך דגם בנרות בה"כ איכא משום שלום בית בתוספת האור שם אבל לברך על נרות של בה"כ שהודלקו לכבוד ולא להאיר לא יצאה י"ח ולכאורה דבריו תמוהים וצ"ע: **כתב** בתשובות מהר"י ברונא כ"י אשה ששכחה ולא בירך על הדלקה אם נזכרה קודם זמן איסור הדלקה תברך עוד. אבל אם לאחר זמן איסור הדלקה לא תברך. ואשה שהגיע זמן טבילתה בליל שבת טוב יותר שבעלה ידליק ויברך אבל לא כמו שראיתי נוהגי' דלאחר שבאה מבית הטבילה בלילה מברכת על נר שכבר דלוק ועומד כי ברכה לבטלה הוא אומנם אם תרצה לרחוץ בחמין בביתה ותמתין עד שיגיע זמן הדלקה ותדליק ואח"כ תלך לבית הטבילה עדיף יותר ועיין בתשובות מהרי"ל סי' כ"ג בשאלת הבואל ולדעת י"ת בסמוך איכא תקנתא אחריתי להתנו' שלא תקבל שבת עליה עד אחר הרחיצ' בחמין: **ה** הוי ברכה לבטלה וכו' משום דאין עושה שום תשמיש אבל הנר ליכא ביה משום שלום בית וברכה לבטלה הוא: **ו** ועיקר הדלקה וכו' פירש אבל אם הדליקה שאר נרות בבית ועדיין לא הדליקה על השלחן הוי כמו בהתנה שעדיין אינו מקבלת שבת עד שתדליק הנרות שעל השלחן כי זה עיקר בהדלקה ונראה דאם יש הרבה נשים ואין לכל אחת שלחן בפני עצמה שתוכל לברך על הנרות שעומדים בבית בשאר מקומות אפילו לא על השלחן שאוכל עליו כגון על הנירות שדולקים על המנורה תלוי' באמצע החדר וכה"ג ודלא כמשמעות הלבוש בסעיף י' ע"ש דכללא נקטינן דבכל מקום שמדליק כדי לעשו' שם איזה תשמיש איכא משום שלום בית וראוי לברך עליו וה"ה אם הנר עומד כדי שלא יכשלו בני אדם ויפלו ולהאיר להולך בשכה הוי שלום בית וראוי לברך:

ז ואסור בעשיית מלאכה. מדברי הרב משמע דוקא לעשות מלאכה בידים אסור אבל יכול לומר לעשות מלאכתו לגוי שלא קבל עדיין שבת כמו שיתבאר בסעיף י"ו: ומ"ש אפילו אם אומר וכו' משום דבתפלה אינו מועיל תנאי כמו בהדלקה ודין זה אתיא אליבא דכ"ע:

ח מניחו ליפול וכו' משמע דאפילו בטלטל אסור אם קבלו רוב הקהל השבת ובכ"נ מה"ק כתב להתיר בשם קצת גדולים ע"ש ויש לסמוך עליהם בשעת הדחק כיון שעוד יום גדול. ונראה דוקא המיעט נגררים אחר הרוב כע"כ אבל אין הרוב נגררין אחר המיעט וע"כ אם לא היה רוב בבית הכנסת בשעה שהיו אומרים מזמור שיר ליום השבת אין הרוב נגררים אחר המיעט וכ"כ בספר כ"נ ע"ש: **ט** ואם יחיד הוא וכו' אע"ג דלעיל סימן רל"ג פסק דעבד כמר עביד וכו' הכא מיירי כשהתפלל גם מנחה אחר פלג המנחה ואפ"ה לצבור לא אטרחוהו אע"ג דהיה תרתי דסתרי אהדדי ועיין מ"ש לעיל: ומ"ש שאותו שהדליקו נרות וכו': פירש כיון דכבר התפללו וגם הדליקו נרות הוי קבלת שבת

גמורה

ד שבת כ"ה ה הרמ"בם שם ו שבת כ"ד ו שם ז תו' והרא"ש והמרדכי מהא דרב נלי של שבת בפ"ב ברכות כ"ח * טור ט תו' בשבת כ"ה והרא"ש שם הרמ"בם בפ"ה ושאר פוסקי' והר"ן והמרדכי ורב עמר' וסמ"ג ורבי ירוחם י מרדכי והגה מיימון בשם הירושלמי כ שם נתו' וטור בש' י"א * מרדכי בסוף ב"מ *מהרי"ל ל מרדכי שם מהגה' מרדכי בשם ראבי"ה נ מנא בתשובה אשכנזים ס א"ז ע ד"ע פ אגודה כ שבלי הלקט ק הגה"מ בפ"ה בשם ר"ת והמרדכי בפ"ב דשבת ר כל בו בש' הרי"ף ש תוס' והרא"ש בס"כב דשבת ור' ירוח' בח"ב והמנ"ד בשם הרמ"בן והרש"בא *מרדכי * אור זרוע * מרדכי פ' ב"מ ת ב"י מדברי הטור א מרדכי פ"ב דשבת ורי"בם ב שבלי הלקט ג ברכות כ"ו ד ב"י ושכן נראה מדברי ר' יונה ה הרא"ש שם והרש"בא שם ותלמידי ר' יונה שם ורבי ירוחם ו מרדכי פ"ב דשבת בש' הנאוני' ז שבלי הלקט בשם הגאוני' ח ת"ה ס"ד ובכתביו סי' קכ"ג שמנא בתשובו' וכן הורו כמה גדולים ט מרדכי פ"ב דשבת והגה"מ פ"ה ושם בת"ה י שם בת"ה ובכתביו סי' קכ"ג

ואף על פי שבעודו מתפלל יקבלו הצבור שבת אין בכך כלום הואיל והתחיל בהיתר: יז ט יש אומרים שמי שקבל עליו שבת קודם שתחשכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה: (הג"ה) ומותר ליהנות מאותה המלאכה בשבת י וכ"ש במוצאי שבת מי שמאחר להתפלל במוצאי שבת או שממשיך סעודתו בלילה מותר לומר לחבירו ישראל שכבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו ומותר ליהנות ולאכול ממלאכתו כן נ"ל:

רסד דיני הפתילה והשמן ובו י' סעיפים:

א א אין עושים פתילה לנר של שבת בין נר שעל השלחן בין כל נר שמדליק בבירת מדבר שהאור אינו נאחז בו אלא נכרך סביביו והשלהבת קופצת כגון צמר ושער וכיוצא בהם אלא מדבר שהאור נתלה בו כגון פשתה נפוצה ובגד שש ה וצמר גפן וקנבוס וכיוצא בהן: (הג"ה) ואם הדליק בדברים האסורים אסור להשתמש לאור * וי"א דאם יש נר אחד מדברי המותרים מותר להשתמש לאור האחרי וכן דבר שאפשר בלא נר מותר לעשות אפילו אצל נרות האחרי ולצורך שבת יש להקל בדיעבד *: **ב** ו כרך דבר שמדליקים בו על דבר שאין מדליקים בו אם נתכוין * להעבות (פירוש לעשותה עבה) הפתילה ז כדי להוסיף אורה אסור ואם נתכוין להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשלשל למטה מותר ומטעם זה מותר לכרוך דבר שמדליקין בו על גבי גמי או קש כדי ליתן הפתילה בעששית: (הג"ה) כותנין נרגיר של זולת וגרים של כול על פי הנר בערב שבת כדי שיהא דולק יפה בשבת *:
ג ח אין מדליקין נר לשבת אלא משמן הנמשך אחר הפתילה ולפיכך אין מדליקין בזפת ולא בשעוה ולא משמן העשוי מצמר גפן ולא באליה ולא בחלב וכן ט אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע ויניחנו ויצא ולא בצרי מפני שריחו נודף שמא יתפקק ממנו ונמצא מתחייב משום מכבה: **ד** כ אפילו י נתן מעט שמן זית בשמנים אלו שאינם נמשכים ואז נמשכים אין מדליקים בהם: **ה** כ חלב מהותך וקרבי דגים אין מדליקין בהם ואם נתן בהם מעט מאחד משמנים שמדליקין בהם ג מותר להדליק בהם: **ו** ל שאר כל השמנים חוץ מאלו מדליקים בהם ד ומכל מ מקום שמן זית מצוה מן המובחר: **ז** נ כרך זפת או שעוה או חלב ה סביב הפתילה מדליקים בהם: **ח** ס המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר: **ט** ע אין צריך * להבהב הפתילה: (פירוש ענין הבהוב יפול על דבר שאינו נשרף לגמרי וגם לא קיים לגמרי · אל תאכלו ממנו נא תר' יונתן מהבהב): (הג"ה) ומכל מקום נהגו להדליק הפתילה ולכבות כדי שתהיה מחורכת ותאחז בה האור יפה * **י** פ אין מדליקין בסמרטוטין אפילו מחורכין:

רסה דין כלים הנתנים תחת הנר ובו ד' סעיפים:

א א אין נותנין כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר כדי שיהא נוטף בתוכו גזירה שמא יסתפק ממנו א ויתחייב משום מכבה ואם חברו לו בסיד או בחרסית מותר דכיון שהוא כלי אחר בריל מיניה משום איסור שבת: **ב** ב לא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת גזירה שמא יסתפק ממנו: **ג** ג אין נותנין כלי בשבת תחת הנר לקבל שמן הנוטף ב מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו ומותר ליתנו מבעוד יום והשמן הנוטף אסור להסתפק ממנו בשבת: (הג"ה) ואסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי אף על פי שאינו מטלטלו ואין בו משום מוקצה בנגיעה בעלמא מכל מקום אסור פן יתנדנד קנת מנגיעתו ויטה *: **ד** ד נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות מפני שאין בהם ממש ואין כאן ביטול כלי מהיכנו אבל לא יתן לתוכו מים אפילו מבעוד יום מפני שמקרב זמן כיבוי הניצוצות ה ומכל מקום מותר ליתן מים בעששית שמדליקים בה בערב שבת כיון שאינו מתכוין לכיבוי אלא להגביה השמן: (הג"ה) ויש אומרים אפילו מתכוין לכיבוי שרי מאחר שאין המים בעין אלא תחת השמן לא הוי אלא גרם כיבוי וכן נוהגין *:

רסו דין מי שהחשיך בדרך ובו י"ג סעיפים:

א א מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות ויש לו חמורו וגם יש עמו עכו"ם לא יניח כיסו על חמורו מפני שהוא מצווה על שביתתו אלא נותן כיסו לעכו"ם להוליכו לו ולמוצאי שבת לוקחו ממנו ב ואפילו לא נתן לו שכר על זה א ואע"פ שנתנו לו מחשיבה מותר ד אבל אם מצא מציאה אינו יכול ליתנה לעכו"ם אלא אם כן באה לידו מבעוד יום דהשתא הוי אכיסו: ה אם אין עמו עכו"ם מניחו על חמורו וכדי שלא יהא חייב משום * מחמר (פירוש מנהיג את החמור) אי איכא עקירה והנחה ו מניחו לאחר שעקרה יד ורגל ללכת דלאו עקירה היא ב וכשהיא עומדת נוטלו הימנה ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו י ויש אומרים שצריך ליזהר

גמורה ואסורין בעשיית מלאכה אף על גב דבטעות היה ובלבוש שכתב הטעם משום דהדלקה שהיא קבלת שבת ע"י מעשה אף על פי שהיה בטעות הוי קבלה יותר מקבלה ע"י תפלה ולא כהירא לי דהא בסמוך אפכא משמע דהרי התנאי בהדלקה מועיל לאחר מ"ד ובתפלה כ"ע לא פליגי דאינו מועיל שום תנאי: ו וכ"ש במוצאי שבת וכו' · פירוש דלא קיבל עליו השבת שימשוך כ"כ זמן ארוך אלא כל זמן שעדיין לא הבדיל השבת עדיין בתקפו עליו ולא חמור כ"כ כמו אם קיבל עליו שבת בפירוש ועיין בלבוש שחולק על הרב בדין זה וכתב לחלק בין אם כבר בירך ברכת המזון או מותר לומר לחבירו וכו' אבל אם עדיין לא בירך עודנו קדושת שבת עליו כיון שבדעתו לברך עוד ברכת המזון של שבת והב"ח מסכים לדברי הרב דאין לחלק אפילו אם עוד לא בירך ברכת המזון ודעתו לברך ולהזכיר שם שבת אפ"ה מותר במה שחבירו עושה אפילו הוא מלאכה דאורייתא כיון שכבר הלך עיקר השבת והתוספות ולא דמי לדלקמן בסי' תרכ"ד באלו מצומים שני ימי' י"כ שאפילו אחרים לא יבשלו להם דשאני התם דמשום ספיקא עבדינן תרי יומי ואסור ביום ב' כמו ביום ראשון דלמא יום ראשון הוא אבל הכא ודאי חול הוא אלא מכיון שעדיין לא הבדיל חל עליו עדיין קדושת שבת והייכו לאסור לעשות מלאכה בידים אבל במה שחבירו עושה מותר להנות ממנו וזה ברור ונ"ל וכבי נוהגים:

רסד א מ"ש אין עושים פתילה וכו' · הטעם דגזרו חז"ל דלמא מתוך שאינם נמשכים אחר הפתיל' יבא להטות את הנר והוא איסור סקילה שחייב משום מבעיר: **ב** אפילו כתן וכו' · אין מדליקין בהם משום דגזרו אם נתן בהם שמן דאו נמשכים אחר הפתילה אטו לא נתן: **ג** מותר להדליק בהם · משום דאפילו אם לא נתן בהם שמן אינו אסור אלא מדרבנן ומוסי' אטו קרוסים א"כ הוה גזרה לגזרה ובכולי האי לא גזרו חז"ל: **ד** ומכל מקום שמן זית מצוה מן המובחר וכו' · כתב בספר חסידי' מעשה באחד שהאריך ימים הרבה ולא מצאו לו שום זכות רק שהדליק בשבת בשמן זית ע"ש סי' רע"ב: **ה** סביב הפתילה מדליקין בהם · וכתב הלבוש אפילו נס הפתילה מן הפתילין שאין מדליקין בהם אפ"ה מותר להדליק בהם דאף על פי שאין הם נמשכים אחר האש האש נמשך אחריה' ואינו כבה ולא שייך ליגזור בה ועיין בספר באר שבע דף כ"ה ע"ב · כתב בספר מטה משה דמצוה יותר בנר של שעוה מחלב דאורו גדול יותר:

רסה א מ"ש ויתחייב משום מכבה וכו' · וכתב הב"ח אם יש חתיכות קטנות של חלב בנר הדולק ונוטל אחד מן החתיכות אם נוטל הרחוקה מן הפתילה אינו חייב ומיהו לכתחלה ודאי אסור בין בשבת ובין בי"ט וכן לחתוך מן הנר בשעה שהוא דולק ע"כ: **ב** מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו וכו' · פי' הלבוש דהרי הוא כאלו משברו בשבת ועיין לקמן בהלכות שבת מ"ש מזה בס"ד: ומ"ש מותר ליתנו מבעוד יום והשמן וכו' · פירוש אף על פי שהשמן אסור להסתפק ממנו ואוסר את הכלי בטלטל אפ"ה כיון שנתן מבעוד יום אין כאן משום איסור:

רסו א מ"ש ואפילו אם נתנו משחשכה וכו' · הקילו חכמי' הכא משום דקים להו שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לידי איסור חמור שיוליך ארבע אמות בר"ה: **ב** כשהיא עומדת וכו' · פירוש כשרואה שרוצה החמור לעמוד להשתין או להטיל גללים יטלנו ממנו קודם שיעמוד ואז לא יעשה החמור לא עקירה ולא הנחה כ"כ בלבוש:

יטלטלנו

ר"ש כא כש"התנ' · א שבת כ' ב טור והרא"ש והמרדכי ורוב הפוסקי' וכל גדולי צרפת ג שם כ"א ד שם כ' ה תוס' שם כ"ו והרא"ש בריש פ"ב והר"ן שם והרמ"ב בפ"ה ושאר פוסקי' * הרש"בא סי' קע"א * הגהות מרדכי פ"ק ופ"ב דשבת ו שם כ"א ז המגיד שם פ"ה לנירסתו בהרי"ף והרמ"בם שם * מיימוני פ"ה ח טור שבת כ' וכ"א ט שם כ"ד וכ"ה י שם כ"א בעיא ונפשטה כ שם וכפי' הרי"ף והרא"ש והרמ"בם בפ"ה ל שם כ"ד וכתכמים מ שם בתוס' נ שם כ' וכפי' רש"י והרי"ף והרא"ש ושאר פוסקי' ס שם ע שם כ"ח וכר"ע פ ר' ירוחם בח"ב בשם התוספות

א שבת כ"ט וכ"ת ק ב שם ג שם מ"ב * אור זרוע ד שם מ"ו ה תשובת הגאוני' בשם רב כטורא' גאון * סמ"ג

א שבת קנ"ג ב רי"ו בשם פ"ו מה"ש ג שם והרא"ש ור' ירוח' בשם התוס' ד שם בגמ' וכליש' קמא ה שם במשנה ו שם בגמרא י הרמב"ם שם

ג שטלטלנו פחות פחות מארבע אמות וכו׳ · ואם מתירא מפני הלסטין ואם ילך כ״כ לאט יבואו עליו לסטי׳ ויטלו ממנו כל אשר לו מותר לו לרוץ כמו שכיאר בסי׳ י״א ועיין כ״ג מס״ק והוא שמתחיל לרוץ מבע״י ואפשר בהא כ״ע מודים גם סי״א בסעיף י״ב :

רסז א מ״ש ומפלג המנחה וכו׳ · פירש גם לרבנן דס״ל

דאין להתפלל ערבית אלא בלילה דוקא ביומות החול אבל בשבת שצריך להוסיף מחול על הקודש והוא כדי שיהא שעה ורביע פחות קודם מרביעית השעה כמו שמוכח מדברי המחבר בסי׳ רס״ח יכול כמי להתפלל ערבית באותו זמן כיון שחל עליו קדושת שבת אף על גב דפלג המנחה שעה יותר סופה מרביעית השעה לא דקדקו חכמים כ״כ בתפלת ערבית ולפ״ז אין להתפלל מנחה אפילו מתוך הדחק באותו זמן שכבר קבל תוספת שבת אלא יתפלל ערבית שתים כיון דאליבא דכ״ע גם לרבנן זמן תפלת ערבית הוא לכתחלה ואין להקשות א״כ מאי כ״מ בין רבנן לר״י בע״ש י״ל דעיקר פלוגתייהו הוא ביומות החול ולא בע״ש ועוד י״ל דאפשר דהא דקאמר ר״י מפלג המנחה ומעלה הוא זמן תפלת ערבית הוא שעה ורביע קודם הלילה דהיינו קודם שהתחיל השמש לשקוע והוא שתי שעות ומחצה פחות חלק עשרי מן השעה ולפ״ז איכא הרבה כ״מ בין ר״י לרבנן אף דעת הרב בעל הלבוש ועיין דבריו ומסיים שם והוא הדין בכל מקום שחלקו חכמים היום לי״ב שעות מתחיל מן זריחת השמש על הארץ עד התחלת השקיעה ולאפוקי מדברי ת״ה דכתב דהיום מתחיל מתחלת עולת השחר עד צאת הכוכבים וצ״ע למעשה ולפ״ד הלבוש אין מנהג שלנו יפה דלעולם מתפללי׳ מנחה בזמן ערבית לר״י ועוד יש כ״מ בין ר״י ורבנן אם יקיד ששעה ובכל שהשכה והתפלל ערבית ואחר כך נתכוררו העבי׳ וכנידון שכתב המחבר סי׳ רס״ג בסעיף י״ד לר״י אין צריך להתפלל כיון שהיה מפלג המנחה ומעלה אבל לרבנן צריך לחזור ולהתפלל וכמו שפסק המחבר גם ודוק וגם צ״ע ליישב לפ״ד הלבוש כוניא דש״ס ריש פסחים דאמרינן מעולת השחר יממא הוא דכתיב ואנחנו עושים מלאכה מעולת השחר וכו׳ וכתיב והיה לנו היום למלאכה והלילה למשמר ע״ש : ומ״ש ולאכול מיד וכו׳ · ובספר חסידים כתב דאם גומר הסעודה קודם שנראה ג׳ כוכבים יש לאכול אחר כך שיעור כדי שיברך ברכת המזון כדי שיקיים שלש סעודות בשבת ע״ש סימן רס״ט משמע דס״ל דאם אוכל בתוספת שבת אינו יוצא משום חוב שלש סעודות בשבת ולא ידעתי טעם לדבריו דהא תוספת שבת מדאורייתא הוא : ב כיון שהגיע לובצל וכו׳ · פירוש ואינו אומר ובצל וכו׳ כדי שיהיה מעין החתימה סמוך לחתימה ובלבוש כתב דקצת כוהני׳ לאומרו דלא סמוך לחתימה הוא דכוללו בתוך הברכה אע״ג דאינו מסיים שומר עמו ישראל מפני דבשבת אין צריך שמירה שהשבת בעצמו הוא השומר מכל מקום שכיחי מזיקים בשבת יותר מביומות החול וע״כ אין לדלגו עכ״ד ע״ש :

רסח א מ״ש ומתחיל של שבת · פירש מה שאומר באמצע

התפלה אתה קדשת וכו׳ והטעם פירוש הפוסקי׳ דגם בשבת היה מן הראוי להתפלל י״ח אלא משום טורח הציבור בטלוהו וע״כ אין צריך לחזור לראש כי תפלת שבת הוא · כתב בכ״ג מה״ב מנהג לומר בליל שבת וינוחו בה וביום השבת וינוחו בו ובמנחה וינוחו בם ות״ש הטעם ויש בזה ס״ג לחכמי אמת ז״ל : ומ״ש ויש אומרים דבתפלת מוסף וכו׳ · הטעם משום דבחול אין מוסף : ב דהרי יכול לומר וכתב בספר ל״ס דת״ת אינו גומר לא אתה קדשת ולא אתה אחד אלא ישמח משה ושפיר קאמר אתה קב״ה ישמח משה במתנת חלקו פ״ט אות ס״ו ונראה דמכ״ש במוסף דשפיר יכול לומר אתה תכנת שבת וכו׳ : ד במוסף אפילו לא אמר וכו׳ · לכאורה נראה גם לה״א בסעיף א׳ דבתפלת מוסף פוסק אפילו באמצע ברכה אפ״ה ס״ל אם הוכיר של מוסף ואחר ונעשה לפניך וכו׳ יצא ובלבוש כתב דלי״א דלעיל ה״כ לא יצא ואינו נכון דאף על גב דס״ל דפוסק אפילו באמצע ברכה אבל מ״מ אינו צריך לחזור לראש וצ״ע : ד אינו חוזר אלא לשל שבת · פירש ונותר אחריה שלש אחרונות ועיין בלבוש :

אינו

ליזהר מלהנהיגה בקול רם כל זמן שרוכבים עליה : (הג״ה) והוא לא ירכוב על החמור אלא ילך ברגליו ואם הוא צריך לצאת חוץ לתחו׳ מפני שמתירא מפני לסטים או שאר סכנה ואפילו הוא תוך התחום יכול לישב על החמור ולרכוב * : ג היה עמו חמורו וחרש שוטה וקטן יניחנו על החמור ולא יתננו לאחד מאלו : ד היה עמו חרש ושוטה יתננו לשוטה לפי שאין לו דעת כלל : ה שוטה וקטן יתננו לשוטה שהקטן יבא לכלל דעת · חרש וקטן יתננו למי שירצה : ו יש אומרים שכשנותנו לאחד לאלו מניחו עליו כשהוא מהלך ונוטלו ממנו כשהוא עומד : (הג״ה) ודוקא כשנותן להם משחשיכה אבל כשנותן להם מבעוד יום מותר בכל ענין : ז אם אין עמו שום אחד מכל אלו יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות ודוקא כיסו או מציאה שבאה לידו אבל אם לא באה לידו לא : ח יש אומרים דדוקא מי שהחשיך לו בדרך שהיה סבור שעדיין יש שהות ביום אבל מי שיצא מביתו סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרשות הרבים לא התירו לו שום אחד מהדרכים האלו : ט הגיע לחצר החיצונה המשתמרת נוטל מעל החמור כלים הנטלים ושאינם נטלים מתיר את החבלים והשקים נופלים ואם היתה טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלם כגון שהם כוסות של מקיזי דם שאין ראוים בשבת לכלום לפי שהם מאוסים ואם יפלו לארץ ישברו מביא תחתיהם כרים וכסתות ודוקא במשאות קטנות שיכול לשמטן מתחתיהם אבל אם הם גדולות שאינו יכול לשמוט הכרים מתחתיהן אסור להניחם תחתיהן מפני שמבטל כלי * מהיכנו (פירוש מהתשמיש שהיה מוכן לו) אלא פורקן בנחת שלא ישברו ולא יניחם על הבהמה משום צער בעלי חיים : י חשכה לו בדרך ותפילין בראשו או שיושב בבית המדרש בשדה וחשכה לו מניח ידו עליה׳ עד שמגיע לביתו ואם יש בית סמוך לחומה שמשמרי׳ בתוכו מניחן שם : יא היתה חבילתו מונחת על כתיפו וקדש עליו היום רץ תחתיה עד ביתו ודוקא רץ אבל לילך לאט לא כיון דלית היכירא אתי למיעבר עקירה והנחה דזמנין קאי ולאו אדעתיה אבל רץ אית ליה היכירא וכי מטא לביתיה כי היכי דלא קאי פורתא ואשתכח דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד זריק לה כלאחר יד דהיינו שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחריו : יב יש אומרים דדוקא בחבילה התירו לעשות כן אבל לא בכיסו ויש אומרים דהוא הדין לכיסו : (הג״ה) ומי ששכח כיסו עליו בשבת אם הוא בביתו יכול לילך עמו לחדר להתיר חגורו וליפול שם להצניעו ואם הוא בשוק אסור להביאו לביתו רק מתיר חגורו בשוק והוא נופל ואומר לעכו״ם לשמרו ואם מביאו אין למחות * (וע״ל סימן ש״י אם הכיס תפור בבגדו מה דינו : יג מצא ארנקי בשבת אסור ליטלו אף על פי שירא פן יקדמנו אחר :

רסז דיני התפלה בע״ש · ובו ג׳ סעיפים :

א בתפלת המנחה דערב שבת אין נופלין על פניהם : ב מקדימין להתפלל ערבית יותר מביומות החול ומפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד : (ועיין לעיל סימן רל״ב כיצד משערין שיעור פלג המנחה) : ג בברכת השכיבנו אינו חותם שומר את עמו ישראל אלא כיון שהגיע לובצל כנפיך תסתירנו אומר ופרוס סכת שלום עלינו ועל ירושלים עירך בא״י הפורס סכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים :

רסח דין הטועה בתפלת השבת · ובו ג׳ סעיפים :

א אומר ויכלו בתפלת ערבית : ב אם טעה והתחיל תפלת החול גומר אותה ברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של שבת לא שנא נזכר בברכת אתה חונן לא שנא נזכר בברכה אחרת משאר הברכות בין בערבית בין בשחרית מוסף ומנחה · ויש אומרים דבמוסף פוסק אפילו באמצע ברכה : ג אם היה סבור שהוא חול והתחיל אדעתא דחול ומיד כשאמר תיבת אתה נזכר קודם שאמר חונן הוה ליה התחיל בשל חול וגומר אותה ברכה אבל אם היה יודע שהוא שבת ובלא בכוונה התחיל תיבת אתה אפילו אם הוא בתפלת שחרית שאינה פותחת באתה אינו גומר ברכת אתה חונן דחשבינן ליה כטעיה בתפלת שבת בין זו לזו : (הג״ה) דהרי יכול לומר אתה קדשת או אתה אחד * : ד מי שהתפלל תפלה של חול בשבת ולא הזכיר של שבת לא יצא ואם הזכיר של שבת בתוך י״ח אף על פי שלא קבע ברכה לשבת יצא. (הג״ה) במוסף אפילו לא אמר רק ונעשה לפניך את חובותינו בתמידי יום ובקרבן מוסף יצא * : ה טעה והתפלל של חול בשבת ולא הזכיר של שבת אם עקר רגליו חוזר לראש ואם לא עקר רגליו אף על פי שסיים תפלתו אינו חוזר אלא לשל שבת (ושליח צבור ששכח של שבת בשחרית עיין לעיל

* רי״ב וב״י בשם סמ״ג ק סם בנ״י ט סם י סם כ סם בנ״י ולא אוכסקא הלכתא כהדי׳ כסק הרי״ף והרא״ש דעב׳ כיור עבד ל המגיד בשם הרש״בא יש והרמ״בן ושאר מפרשי׳ מ סם בנ״י כ ר׳ ירוחם בש״ח בשם יש מפרשי׳ ב סם בחסכה ע סם קנ״ד פ ביצה ט״נ ל סבת ק״נג ק הר״ן סם בשם הרמ״בן ל המגיד בפ״י בשם הרמ״בן והגהות בפ״כ בשם סמ״נ וכ״כ בסמ״ק ור׳ ירוחם הביא ל״כ הסכרות ולא הכריע * אגודה מכ׳ כינה ס הרא״ש והר״ן בפ״ב דמציעא ושאר פוסקים א טור ב סם יוהא דרבי יוסי סבת קי״ח ג סם בסם תוס׳ והרא״ש ומה דרב נלי של סבת בע״ש ברכות כ״ו ד טור ע״פ המדרש וסכן איתא בירוש׳ א סבת קי״ט ב ברכות כ״ב ג הרא״ש ור׳ יונה סם ד רבי יונה והרמ״בם בפ״י מה״ת וסמ״ק בסי׳ י״ט ה ת״ה סי׳ י״ב י רמ״בם בפ״י מה״ת וסמ״נ סי׳ י״ט מהא דר׳ אושעיה סבת כ״ל ו כ״י * ב״י בשם הרא״ש פ׳ י״ס ח סמ״ק סי׳ י״א והגהות מיימן בפ׳ מהלכות תפלה

לעיל סימן קכ"ו: ו ט הטועה בתפלות שבת והחליף של זו בזו ה אינו חוזר ' ויש אומרים שאם החליף של מוסף באחרת או אחרת בשל מוסף חוזר: ז כ הוזרים לומר ויכלו משום יום טוב שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתפלה וגם להוציא למי שאינו יודע ואומרים אותו ו בקול רם ומעומד: ח ז ואומר ל שליח צבור ברכה אחת מעין שבע מ ואין היחיד אומר אותה: (הג"ה) ומיהו אם היחיד רוצה להחמיר על עצמו יכול לאומרה בלא פתיחה ובלא חתימה· וכן נוהגין הצבור לאומרה עם שליח צבור בלא פתיחה וחתימה * : ט נ יום טוב שחל להיות בשבת אינו מזכיר של יום טוב בברכה * מעין שבע (פירוש ברכת אל עליון קונה וכו': י ס אין אומרים ברכה מעין שבע ח בבית חתנים ואבלים דליכא טעמא דמאחרין לבא שיהיו ניזוקין: יא ט אף ע גשבת שאחר יום טוב אומרים ברכה מעין שבע: יב ' אין פ לדבר בשעה שאומרים ויכלו ולא בשעה שאומר ש"צ ברכה מעין שבע: יג צ אם התפלל של חול ולא הזכיר של שבת או שלא התפלל כלל יא ושמע משליח צבור ברכה מעין שבע מראש ועד סוף יצא:

ט שבלי הלקט בש' כ' בנימין ' שם
פ' עו' והרא"ש בפ' ע"פ והמרדכי שם
ובפ' ט"ו דשבת ובתרומה ל טור
מהא דשבת כ"ד מ שם בשם אבי
העזרי והמרדכי ס"פ דשבת ובמ"נ
בפי' י"ט בשם ר"י * אבודרה וכלבו
ס שבת כ"ד ע מהר"י אבוהב בשם ספר
המנהגו' ע רי"בש בתשובת ובשם ס'
המנהיג פ טור ע"פ מעשה עם חסידי'
צ טור בש' רב עמרם גאון

רסט דין הקידוש בבית הכנסת' ובו סעיף אחר :

א א נוהגין לקדש בבית הכנסת א ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעימו לקטן ב דאין קידוש אלא במקום סעודה (ועיין לקמן סימן רע"ג) ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא להוציא' י"ח ועכשיו ג אף על גב דלא אכלי אורחים בבי כנישתא לא בטלה התקנה וזהו טעם המקומות שנהגו לקדש בבית הכנסת ד אבל יותר טוב להנהיג שלא לקדש בבית הכנסת וכן מנהג א"י: (הג"ה) כהגו לעמוד בשעה שמקדשין בבית הכנסת:

א טור ב פסחים ק"א ג ר"ן והרע"ב' בתשובה והמגיד בפ' כ"ט והרשב"א בתשובה ד ב"י כדעת התו' והרא"ש שם בפסחי' והטור ורבי ירוחם

רע לומר משנת במה מדליקין · ובו ב' סעיפים:

א א נוהגים א לומר פרק במה מדליקין ב והספרדים אומרים אותו קודם תפלת ערבית והוא הנכון :
ב ב יש ג שאין אומרים אותו ביום טוב שחל להיות בערב שבת ד ויש שאין אומרים אותו בשבת של חנוכה: (הג"ה) ואין נוהגין כן בחנוכה ובשבת של חול המועד אין אומרים אותו * וכן בי"ט שחל להיות בשבת אין אומרים אותו * :

א טור ב ב"י
ג טור
ד מהר"י אבוהב בש' בא"ח בש' י"א
* מנהגי' * מהרי"ל ה"ל סוכה

רעא דיני קידוש על היין' ובו י"ז סעיפים:

א א כשיבא לביתו א ימהר לאכול מיד: ב ב נשים חייבות בקידוש אף על פי שהוא מצות עשה שהזמן * גרמא (פירוש מצות עשה התלוין בזמן): משום דאתקש זכור לשמור והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה ומוציאות את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם :
ג ג אם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקידוש היום מוטב שיקנה יין לקידוש הלילה ג ממה שיכין צרכי הסעודה או ממה שיקנה יין לצורך היום והא דתניא כבוד יום קודם לכבוד לילה היינו דוקא בשאר צרכי סעודה אבל אם אין לו אלא כוס אחד לקדש כבוד לילה קיר' לכבוד יום: ד ד אסור ד לטעום כלום קודם שיקדש ה אפילו מים ואפילו אם התחיל כבעוד יום ו צריך להפסיק שפורס מפה ומקדש ז ואם היו שותים יין תחלה אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין ח ואח"כ מברך ברכת המוציא ט ואם אין לו יין ומקדש על הפת אינו מברך המוצי' י וי"א שאף כשמקדש על היין אינו מברך המוציא: ה כ ב' שהיו שותים ואמרו באו ונקדש קידוש היום נאסר ה עליהם לשתות עד שיקדשו ואם רצו לחזור ולשתות קוד' שיקדשו אף

א טור והא דזכרוהו על היין וכו' פסחי' ק"ז והרי"ו בשם בפ' כ"ט והרא"ש והא דברכות כ"ו
ב ברכות כ'
ג פסחים ק"ה
ד פסחי' ק"ו ה טור והרש"בא והגהות בשם ר"מ ו שם ק' וכרב יהודה אמר שמואל ז טור בש' הירושלמי וכן פסק הרי"ף והרא"ש
ט טור לדברי הרא"ש י שם בשם הרי"ן נאות
כ רמ' בשם פ' ד מה"ב

ה אינו חוזר · משום דעיקר הברכה רביעית הוא רצה במנוחתינו וזה אומרה: ו בקול רם ומעומד: משום שהוא עדות על בריאת שמים וארץ וכל מעשה בראשית ובעדות כתב ועמדו שני אנשים : ז ואומר ש"ץ ברכה וכו' · הטעם שתקנו ברכה זו מפני סכנת המזיקי' שבתי כנסיות שלהם היה בשדה ולפעמים בני אדם מאחרין לבוא לבית הכנסת ונשאר יחידים בב"ה בשדה לפיכך תקנו ברכה זו כדי שבעוד שליח צבור מאריך בה יסיימו גם הם תפלתם : ומ"ש בלא פתיחה וחתימה וכו' · ומשמע אפילו לא אמרה שליח צבור אותו ברכה כגון שהוא בדרך שאין שם בה"כ אפ"ה אין יחיד אומרה בפתיחה וחתימה ועיין לי"מ אות ל"א מ"ש מדיני' אלו : ח בבית חתנים ואבלים וכו' · והרד"בז בתשובה כתב בבית המדרש שמתקבצים שם להתפלל אומרים אותה מ"ר סי' י"ח ובמקום שאין בית הכנסת קבוע בספר תורה כתב בכ"ג מה"כ בשם מהר"א ירושלמי שאין לאומרו ע"ש : ט אף בשבת שאחר יום טוב וכו' · אבל ביום טוב לא תקנוה לומר : י אין לדבר וכו' · וכתב בספר חסידים ומעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות אמר לו למה פניך מריקות אמר לו מפני שהייתי מדבר בויכלו בשעה שהצבור היו אומרים אותו וברכת מגן אבות וביתגדל ולא הייתי נזהר ליטול סנדפניים בע"ש · פתב בספר מטה משה בשם רבינו קלונימוס שפעם אחת שכח לומר ויכלו ונזכר בתוך הסעודה לקח כוס בידו ואמר ויכלו עד לעשות ע"ש: יא ושמע משליח צבור וכו' · פירוש אם מכוין לצאת בה משום תפלת שבת ואף על גב דקי"ל דאין השליח צבור מוציא מי שהוא בקי היינו בשאר תפלות אבל בתפלת ערבית שהוא רשות הקילו :

רסט א מ"ש ואין למקדש לטעום וכו' · עיין בתשובות הרש"בא סי' ל"ו סכ"ב סכ"ג ועיין בתשובות הרי"בש סימן מ' ועיין בדרשות מהר"יל שכתב שהיה נוהג לקנות יין לקידוש ולהבדלה לב"ה ועיין במ"מ דף כ"ד :

רע א מ"ש נוהגים לומר וכו' · ומשום שיש בו דין הדלקה וגם דברי' שצריך לומר בתוך ביתו : ומ"ש קודם תפלת וכו' · מפני דאז יש תועלת באזהרתו דאם שכח איזה דבר יכול עוד לתקנו : ב ואין אומרים אותו ביום טוב וכו' · משום דלא שייך למימר ועשרתם שאין מעשרין ביום טוב: ומ"ש בשבת של חנוכה · משום דהפתילות והשמנים שאין מדליקין בשבת מותרין בנירות של חנוכה: ומ"ש בשבת של ח"ה בי"ט וכו' · בלבוש כתב הכל משום אימתי י"ט שחל בערב שבת ומהר"של חולק וכתב דלעולם אומרי' אותו וכתב דהמקדשי' תחלה בב"ה ואח"כ אומרים ב"מ אינו נכון ויש לומות בידם ע"כ וכתב בכ"נ מה"כ דגם בי"כ שחל להיות בשבת א"א אותו וע"ש טעם הדבר :

רעא א מ"ש ימהר לאכול מיד וכו' · כתבו האחרוני' דיקדש קודם שיכנס מזל מאדים דתחלת ליל שבת משום מזל מאדי' ושאל מושל עליו ובשעה אחרונה של ע"ש משום מזל נדק ומלאכי נדקיאל והם שני מלאכים שאמרו חז"ל אחד טוב ואחד רע והכא טוב שלא יקבל את השבת בקידוש בממשלת הרע רק בממשלת הטוב והרע בע"כ יענה אמן ואם לא קידש מבעוד יום ימתין עד שיעבור ממשלת מאדי' ויקדש : כתבו התוספות ז"ל פרק אלו נאמרין ד"ה ה"ג בסדר המשנה דקידוש דשבת נאמר בכל לשון אפילו אינו מבינו ועיין בספר ברכת אברהם ח"ש מסי' רפ"ח עד סי' רנ"ח : ב נשים וכו' · ומוציאות את האנשים וכו' ומהרש"ל חולק וכתב דאין מוציאות את האנשים וכתב הב"ח וכן המנהג כדבריו : ג ממה שיכין צרכי הסעודה וכו' · משמע אפילו אין לו פת לאכול יין קידוש קודם מיהא לכמ"ש התוספת בריש כויר דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן אף על פי דקידש עצמו הוא מדאורייתא על היין הוא מדרבנן נ"ע אם היין קודם לפת ולפי מה שכתב הרשב"א בתשובה סי' תרי"ד דאכילת הפת בשבת מדאורייתא נראה דפת קודם : ואם נשבע שלא לטעום יין קידוש והבדלה אם חל השבועה עיין בי"ד סי' רל"ט בטור ובית יוסף והוא תלוי בפלוגתא בפירוש רש"י ור"ת בריש נזיר ע"ש ועיין בתשובות הרש"בא הנזכר ובתשובות הרא"ש כלל י"א והרל"בח סימן כ"ג : ד אסור לטעום · פירוש אסור מדרבנן : ומ"ש אחר כך יברך ברכת המוציא וכו' · פירוש אף על פי שכבר בירך ברכת המוציא בתחלת סעודה והטעם מפני שהקידוש כשהוא על היין הוי הפסק דאי אפשר לקדש ולאכול בבת אחת ולכן צריך לחזור ולברך המוציא ולאפוקי אם הקידוש הוא על הפת לאו הפסק הוא: ומ"ש ויש אומרים וכו' · דס"ל דקידוש לא חשיב הפסק וכ"כ עיקר וכיון שכתב המחבר לעיל סימן קע"ח סעיף ו' דתפלה לא חשיב הפסק ותימה על המחבר דלעיל סתם דלא חשיב הפסק וכאן העתק שני דיעות כזה ועוד דהא קי"ל כדעת המחבר דכל מקום שכתב דעת פוסק אחד בסתם וכתב עליו ויש אומרים וכו' דעיקר דדעתו להכריע כיון שכתב בסתם וא"כ הוא הרי דבריו סתרי אהדדי וצ"ע: ה כאסר עליהם לשתות · הטעם משום דכיון שאמרו באו ונקדש הוי היסח

אף על פי שאינם רשאים צריכים לחזור ולברך תחלה בורא פרי הגפן ואחר כך ישתו : (הג"ה) אדם ששכח לקדש עד לאחר שברך ברכת המוציא ונזכר קודם שאכל יקדש על הפת ואחר כך יאכל אבל בהבדלה יאכל תחלה דהרי אין מבדילין על הפת * : ו [ל] אם גמר סעודתו וקדש היום קודם שברך ברכת המזון מברך ברכת המזון על כוס ראשון [י] ואחר כך אומר קידוש היום על כוס שני [יי] וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אף על פי שמברך קודם קידוש : (הג"ה) ויש אומרי' דאינו מזכיר של שבת דאזלינן בתר תחלת הסעודה וכן עיקר כמו שנתבאר לעיל סוף סימן קפ"ח ויש מחלוקת אם יטעום מכוס של ברכת המזון קודם שיקדש גם אם צריך לאכול מעט אחר הקידוש כדי שיהא הקידוש במקום סעודה : ויש אומרים דאף בגמר סעודתו אינו מברך ברכת המזון תחלה אלא פורס מפה ומקדש [ס] ומברך המוציא ואוכל מעט ואחר כך מברך ברכת המזון [ע] : (הג"ה) והכי נהוג להוציא את נפשיה מפלוגתות שנתבארו ראשונה * : ז אף על פי שאסור לו לטעום קודם קידוש [פ] אם טעם מקדש : ח [ע] אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד יש לו תשלומין למחר כל היום : (הג"ה) ואומר כל הקידוש של לילה * מלבד ויכלו * : ט [פ] צריך שתהיה מפה על השלחן תחת הפת ומפה אחרת [ז] פרוסה על גביו : י [ח] מקדש [נ] על כוס מלא יין שלא יהיה פגום [ק] וטעון כל מה שטעון כוס של ברכת המזון [ר] ואומר ויכלו מעומד ואחר כך אומר בורא פרי הגפן ואחר כך קידוש : (הג"ה) ויכול לעמוד בשעת הקידוש ויותר טוב לישב * ונוהגים לישב אף בשעת שאומר ויכלו רק כשמתחילין עומדים קצת לכבוד השם כי מתחילין יום הששי ויכלו השמים וכרוז השם בר"ת וכשמתחילין יתן עיניו בנרות * ובשעת הקידוש בכוס של ברכה וכן נראה לי עיין לעיל סימן קפ"ג סעיף ד' : יא [ש] אם אין לו אלא כוס אחד מקדש בו בלילה ואינו טועם ממנו שלא יפגימנו [ת] אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קידוש מהכוס השני ולמחר מקדש במה שנשאר בכוס ראשון [א] ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום ונחסר ממנו בלילה מוזגו למחר להשלימו לרביעית והיינו דוקא כשיש לו כוס אחר להבדלה שאם לא כן מוטב שיניחנה להבדלה שאי אפשר בפת משיקדש עליו ולא יהא לו יין להבדלה ואם יש לו שני כוסות מצומצמים אחר מוזגו יקדש בלילה באחד ויבדיל על השני ולא יקדש ביו' דקידוש דלילה עדיף : יב [ט] אחר שקידש על הכוס נוטל ידיו ומברך על נ"י ואם נטל ידיו קודם קידוש גלי דעתיה דריפתא חביבא ליה ולא יקדש על היין אלא על הפת : (הג"ה) [י] וי"א דלכתחילה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין * וכן המנהג במדינות אלו והאין לשנות רק כליל פסח כמו שיתבאר סימן תע"ג : יג [ג] צריך לשתות מכוס של קידוש [יא] כמלא לוגמיו [ד] דהיינו כל שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו והוא רובו של רביעית : יד אם [ה] לא טעם המקדש וטעם אחד מהמסובין כמלא לוגמיו יצא ואין שתיית שנים מצטרפות למלא לוגמיו ומכל מקום מצוה מן המובחר שיטעמו כלם [ו] ויש אומרים דכיון שבין כלם טעמו כמלא לוגמיו יצאו דשתיית כלם מצטרפת לכשיעור [ז] והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש לא יצא וראוי להוש לדבריהם ודוקא בקידוש אבל בשאר דברים הטעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעימת אחת : טו [ק] קידש וקודם שיטעום הפסיק בדיבור הוזר [יב] ומברך בורא פרי הגפן ואינו צריך לחזור ולקדש [ס] והוא הדין אם נשפך הכוס קודם שיטעום ממנו יביא כוס אחר ומברך עליו בורא פרי הגפן ואינו צריך לחזור ולקדש : טז [י] לא יטעמו המסובין קודם שיטעום המקדש אם הם זקוקים לכוסו ושפך ממנו לכוסות שבידם ריקנים או פגומים אבל אם היו להם כוסות יין שאינם פגומים רשאים לשתות קודם ששתה המקדש : יז [ל] אין צריך לשפוך מכוס המקדש לכוסות יין שלפני המסובין אלא אם כן היו פגומין שאז צריך לשפוך לכל כוס וכוס כדי שישתו כלם מכוס שאינו פגום :

היפה הדעת וצריכים לקדש תחלה : ומ"ש צריכים לחזור ולברך תחלה בפ"ה וכו' · אף על גב דאם היו מקדשין לא היו צריכים לברך בורא פרי הגפן מ"מ השתא שלא אמרו קידוש ואכור עליהם לשתות מש"ה צריכים לחזור ולברך : ומ"ש לחזור ולברך תחלה בפ"הג וכו' · אע"ג דבסימן פסק דאינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין שאני התא דמיד שאמר בא ונקדש הסיחו דעתם מלשתות וצריכים ברכה מחדש ולפ"ז מ"ש המחבר קודם שיקדשו לרבותא כתב כן דאפ"ה צריכים ברכה ומכ"ש לאחר קידוש ובסעיף ד' איירי דלא אמר כלום ולא הוי היסח הדעת ומש"ה אפילו מקדש אינו צריך ברכה מחדש על היין כיון שלא הסיח דעתו מלשתות :

ו · ואחר כך אומר קידוש היום על כוס שני · הטעם משום דקי"ל דאין עושים המצות חבילות חבילות : כתב בכ"נ מה"כ סימן ד' בשם גדול אחד שהיה נוהג לקדש על אשישת יין שהיה בה שיעור לקדש שלש קידושין קידוש הלילה וקדוש היום ואבדלתא והיה נוהג להניח אותו אשישה לקידוש היום ואבדלתא והיה שותה תוך הסעודה יין אחר ונהוג כן מהא דאמרינן פרק ע"פ הוא דמשייר מקדושה לאבדלתא וצריך לומר שהיה מתקן את הכוס שלא יהיה פגום או עשה כמו שכתב המחבר סימן י"א ומשום דאין עושים מצות חבילות ליכא כיון דהכל חדא מצוה ולא דאי לקידוש וברכת המזון דתרי מילי נינהו ועוד דאפילו אם תרי מצות הוא אם אינו בשעה אחת רצופין זה אחר זה לא שייך לומר מצות חבילות כיון דכל אחד בזמן בפני עצמו ע"ש : ומ"ש כמו שנתבאר לעיל וכו' · ע"ש מ"ש בס"ד : ומ"ש ויש אומרים דאף וכו' · אלא פורס מפה וכו' קידוש וצריך לברך תחלה בורא פרי הגפן כיון שכבר גמר סעודתו ועיין כ"נ :

ז פרוסה על גביו · הטעם משום שלא יראה הפת את בושתו שהוא מוקדם בפסוק מהיין ומקדשין על היין ועוד זכר למן שהיה מונח כמו בקופסא טל מלמטה וטל מלמעלה וכ"ת דלטעם השני אפילו מקדש על הפת יהא המפה פרוסה ע"נ וכן נוהגים : ח מקדש על כוס מלא וכו' כתב בהגהות הלבוש הא דברכת קידוש פותחת בברכה אף על פי שהיא סמוכה לברכת בורא פרי הגפן או לברכת המוציא משום דלפעמים אינו סמוכה אם היה שותה מבע"י דפורס מפה ומקדש בלא ברכת בורא פרי הגפן ומה שאין אנו אומרים אשר בחר בנו כמו ביום טוב דשבת נתנה קודם מתן תורה ועדיין לא בחר בנו מכל העמי' לאפוקי י"ט דלאחר מ"ת ניתנה וכבר בחר בנו הא"ל ע"ש : ומ"ש שלא יהיה פגום וכתבו התוספות פרק אלו דברים בשם הרש"בם הא דבעינן דכוס לא יהיה פגום דוקא כדאפשר אבל בדלא אפשר מברך גם על הכוס פגום וכ"כ בפ' ערבי פסחים וכן איתא בירושלמי ועיין כ"נ מה"כ : ט אחר שקידש על הכוס וכו' · אבל לא מקודם שאין נוטלים ידים לפתיה : ומ"ש דריפתא חביבא ליה · אף על גב דאמרינן קידוש של היין מדאורייתא היינו הקידוש עצמו אבל על היין אינו אלא מדרבנן ואם הפת חביב ליה עדיף יותר לקדש על הפת : י ויש אומרים דלכתחלה יש ליטול וכו' · והטעם משום דאין קידוש אלא במקום סעודה וע"כ לא חשוב הקידוש הפסק בין הנטילה לסעודה : יא כמלא לוגמיו אבל בפחות לא חשיב הנאה ונראה כברכה לבטלה כך כתוב בלבוש ולא נהירא דא"כ בכל ברכת הנאה ליבעי מלא לוגמיו ונראה דכיון דהצריכו חכמים לכוס צריך שישתה רוב של הכוס : יב חוזר ומברך ואינו צריך וכו' · הטעם דקידוש כבר יצא ואפילו לא היה לו כוס כ"כ בלבוש וכ"ע : ומ"ש וה"ה אם נשפך הכוס וכו' · ס"ל להמחבר כיון דבעינן כוס לקידוש צריך שיטעום ממנו אע"ג דאין כאן הכוס שקידש עליו מ"מ כיון דמיד מביא כוס אחר נתקיים דברי קו"ל שאומרים מקדישין על הכוס ובלבוש לא כתב כן ע"ש :

רעב א מ"ש אין מקדישין וכו' · לשון הטור אין מקדישין אלא על היין וכתב בפסקים וכתבים סימן ק"ס קידש על המים וסבור שהוא יין אין דיי לו לברך בורא פרי הגפן אלא צריך לחזור ולקדש פעם שנית עכ"ד וכ"ע :

יין

* הגהות אלפס [ל] טור בשם הרי"ף ומהא דפסחים ק"כ וכן כתב הר"ן בש"ס בכ"כ פ"ה ש [יי] הר"א שם [ס] פסחים ק"ו [ע] שם * א"ח בשם תוס' [פ] שם בתוס' וכ"כ פ' התרומה והנער [נ] הרי"ף מהא דפסחים ק"ו וכ"כ הרמ"בם בפ"כט והתו' בברכות דף כ"ב ק הרמ"בם שם [ר] ב"י לדעת הרא"ב' * כלבו *מהרי"ל ושבלי טוב [ס] רבי ירוחם בח"א [ת] שם והרא"ש בפ"ק דברכות בש' הירושלמי [א] ב"י לדעת הטור בשם' רב"ו [ג] טור בשם רב עמרם והר"ן בשם' דברי הרי"ף מהא דפסחים ק"ג והרמ"בם בפ"כט * הרא"ש ומרדכי פ' ע"פ והגה"מ [ג] פסחים ק"ו [ד] תו' והרא"ש מהא דיומא דף פ' [ה] הרא"ש שם בפסקי' [ו] הריט"ב' בפ"ו דעירובין בשם התוספות [ז] טור בשם [ח] שם בשם הגאונים [ט] דברי עצמו לפי טעמו בב"י תוס והר"א בשם בפסקי' ובפ"ו דברכות ובשם הירושלמי [כ] שם [א] בכ"כ ג"ז [ב] טור בשם הרי"ן גאות [ג] שם [ד] שם הגהות מרדכי פ' המוכר פירו' וב"י בשם א"ח והתוס' * טור [ה] טור והריטב"א והתו' שם ושכן כראה דעת הרי"ף והרא"ש וה"יי בשם

רעב על איזה יין מקדישים · ובו י' סעיפים :

א [א] אין [א] מקדישין על יין שריחו רע אף על גב דריחיה וטעמיה חמרא ולא על יין מגולה [ב] אפילו האידנא דלא קפדינן אגילוי : ב [ג] יין מגתו מקדישין עליו וכוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ג [ד] מקדשין על יין שבפי החבית אף על פי שיש בו קמחין : (הג"ה) ויש אוסרין לקדש עליו אלא יסננו תחילה להעביר הקמחין * : ועל יין שבשולי החבית אף על פי שיש בו שמרים ועל יין שחור ועל יין מתוק ועל יין דריחיה חלא וטעמיה חמר : (הג"ה) ואין מקדשין על היין דריקיה קיורא וטעמיה חלא * : ד [ה] מקדשין על יין לבן ותרמ"בן פוכלו לקידוש אפילו בדיעבד ובכל מקום מצוה לברור יין טוב לקדש עליו :

אבל

אבל מבדילים עליו ומנהג העולם כסברא ראשונה : **ה** י יין חי אפילו אם הוא חזק * דדרי (פירוש שראוי להמזג) על חד תלת מיא מקדשים עליו ומ"מ יותר טוב למזגו ובלבד שיהא מזוג כראוי : (הג"ה) ויינות שלנו יותר טובים הם בלא מזיגה * :

ו ב יין י צמוקין מקדשים עליו : (והוא שיש בהן לחלוחית קצת בלא סחייה) * : **ז** ק שמרי יין או ט תרצנים שנתן עליהם מים אם ראוי לברך עליו בורא פרי הגפן מקדשין עליו : (ועיין לעיל סימן ר"ד סעיף ה') : **ח** י מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש · כ ויש אומרים שאין מקדשין עליהם : (הג"ה) והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש * : **ט** במקום שאין יין מצוי יש אומרים ל שמקדשים על שכר ושאר משקין חוץ מן המים מ ויש אומרים שאין מקדשין כ ולהרא"ש בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת ובבקר יותר טוב לקדש על השכר שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא שאם יברך על הפת תחילה אין כאן שום שינוי ודברי טעם הם : (הג"ה) וכן המנהג פשוט כדברי הרא"ש ואם יין בעיר לא יקדש על הפת ומי שאינו שותה יין מפני נדר יוכל לקדש עליו וישתו אחרים המסובין עמו ואם אין אחרים עמו יקדש על הפת ולא על היין או ישמע קידוש מאחרים * :

י ס ברכת יין של קידוש ד פוטרת יין שבתוך הסעודה ע ואינו טעון ברכה לאחריו דברכת המזון פוטרות בין שהוא על הכוס בין שאינה על הכוס : (ועיין לעיל סימן קע"ד סעיף ו') :

רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה · ובו ז' סעיפים :

א א אין א קידוש אלא במקום סעודה ובבית אחת מפנה לפנה ב חשוב מקום אחר שאם קידש לאכול בפנה זו ונמלך לאכול בפנה אחרת אפילו הוא טרקלין גדול אינו צריך לחזור ולקדש : (הג"ה) ומבית לסוכה חשוב כמפנה לפנה * : ג ויש אומרים שכל שרואה מקומו אפילו מבית לחצר אינו צריך לחזור ולקדש · ד וי"א שאם קדש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר שפיר דמי · (ועיין לעיל ריש סימן קע"ח) ה והוא שיהיה שני המקומות בבית אחד כגון מחדר לחדר או מאיגרא לארעא (וכן עיקר) : **ב** ו אם קידש בבית אחד על מנת לאכול שם ואחר כך נמלך לאכול במקום אחר צריך לחזור ולקדש במקום שרוצה לאכול שם : **ג** ז אם קידש ולא סעד אף ידי קדוש לא יצא : (הג"ה) וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר או שיהא בדעתו לאכול מיד אבל בלאו הכי אפילו אכל במקום קידוש אינו יוצא * ב אם היה בדעתו שלא לאכול שם מיד ונמלך ואכל יצא * : **ד** ח יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם ג דלדידהו הוי מקום סעודה ט ואע"ג דבברכת היין אינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה עמהם כיון דהאי בפ"הג הוא חובה לקידוש היום כקידוש היום דמי ויכול להוציאם אע"פ שאינו נהנה : (הג"ה) ואפילו בקידוש של יום בשחרית בשבת מותר לעשות כן * : והוא שאינם יודעים ואם עדיין לא קידש לעצמו יזהר שלא יטעום עמהם שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו : **ה** ד כתבו כ הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה אפילו אכל דבר מועט או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש במקום סעודה ונומר סעודתו במקום אחר ודוקא אכל לחם או יין אבל אכל פירות לא : (הג"ה) ולפי זה היה יותר לחוכל ולסכלק לשתות מכוס של מילה בשבת בשחרית אם שותין כשיעור * אבל נהגו ליתן לתינוק * : **ו** ל ואם קידש בביתו ושמע שכנו ה ושלחן ערוך לפניו יוצא בו דשפיר הוי מקום סעודה מ וכגון שנתכוין השומע לצאת ומשמיע להוציא : **ז** י יש נ אומרים שאין מקדשין אלא לאור הנר · ס ויש אומרים שאין הקידוש תלוי בנר ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר או מפני הזבובים מקדש בחצר ואוכל שם אף על פי שאינו רואה הנר שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער והכי מסתברא :

רעד דיני בציעת הפת בשבת · ובו ו' סעיפים :

א א בוצע א על שתי ככרות (שלימות) שאוחז שתיהן בידו

ב יין צמוקין וכו' · כתב בלבוש ל"ש מכותשי בנוכח ל"ש כנטימוקו על ידי קמה או על ידי תולדות האור או שתלאן בעשן בכל ענין יין צמוקים נקרא ומביק בכ"נ מה"ק דביין של צמוקים ומר מרמי תלתא ואתי ארבעה אם טעם ומראה יין הוא מותר לקדש עליו וכן מוכח בתשובה להרא"ש ז"ל : **ג** ויש אומרים שאין מקדשין עליהם · פירוש ואפילו במעט דבש אפילו טפת חרדל בחביות מלאה כפסל ומטעם דכיון דנפסל לנסך על גבי המזבח פסול נמי לקידוש ועיין בלבוש : **ד** פוטרות יין שבתוך הסעודה וכו' · פירוש אפילו אם מקדש קודם הנטילה וכמו שכתב המחבר לעיל סימן י"ב ומטעם דכיון דבעינן קידוש במקום סעודה נרכי סעודה הוא ופוטר כל היין בתוך הסעודה :

רעג א מ"ש אין קידוש אלא במקום סעודה אסמכוה אקרא דכתיב וקראת לשבת עונג במקום קריאה להיינו הקידוש שם תהא עונג דהיינו הסעודה : ומ"ש ומבית לסוכה וכו' · הטעם דכיון דחיוב עליו לילך לסוכה ולאכול שם ה"ל הקידוש מתחלה כאלו היה בסוכה ועדיף מקידש במקום אחד על דעת לאכול במקו' אחר שכתב המחבר בסמוך ונראה דה"ה אם מפנה מסוכה לבית על ידי גשמים שאין צריך לחזור ולקדש וכ"כ בלבוש וה"נ טעמא דחוב הוא לפנות מן הסוכה כשהגשמים יורדים וכמו שאמרו חז"ל משל לעבד וכו' : ומ"ש שאם קידש וכו' וכמ' ברכת אברהם הככים דמאיגרא לארעא וומחדר לחדר מכני התנאי ומפנה לפנה אפילו בטרקלין גדולים אפילו בנמלך אין צריך לחזור : **ב** ואם היה בדעתו וכו' · פירוש שהיה בדעתו שלא לאכול לאלתר באותו מקום שקידש ונמלך ואכל לאלתר באותו מקום אבל אין לפרש שהיה בדעתו לאכול במקום אחר לאלתר דא"כ לא ה"ל ונמלך ת"ל דאפילו אכל במקום אחר יצא י"ק וכי"א בסמוך א' שהכריע הרב דכן עיקר ודוחק לומר דמיירי בשני בתים דא"כ לא ה"ל לסתום דבריו ובלבוש לא פירש כן ולא נהירא לי : **ג** לדידהו הוי מקום סעודה וכו' וכתב המרדכי בפרק ערבי פסחים לעשות לאלמנה ברכת המוציא פשיטא דאסור וכמו כן אדם המתענה תענית חלום לא יעשה ברכה לבני ביתו · וכתב הב"ח דהיינו במקדש על היין דבכבר יצא י"ח קידוש בלא המוציא אבל אם מקדש על הפת ש"ד כיון שהפת הוא במקום יין וא"א לקדש בלא פת אבל בלבוש כתב דכיון דק"ל דאין קידוש אלא במקום סעודה ולאות שקידש הוי הסעודה חובה יכול לברך עליו משום ערבות וכמו שיתבאר בסמוך : ומ"ש ואפילו בקידוש היום וכו' · הטעם מבואר דכללא בקטינן דכל שהוא חובה יכול להוציא אחרים אע"פ שאינו נהנה עמהם משום דכל ישראל ערבים זה בזה והוי כאלו מברך להוציא את עצמו וכ"כ תוספות ז"ל : ומ"ש והוא שאינם יודעים וכו' · אבל אם יודעים לברך ולקדש לא יברך להם אא"כ יהנה עמהם וה"ה משום קטני המסובי' בסעודה יכול לברך שהרי חייב לחנכ' במצות קידוש ואפשר דבלמד מהא דאתקש זכור לשמור והכי קטנים אתנהו בשמור שחייב אביו להפרים שלא יחללו שבת ועיין בהגהות לבוש סעיף ד' : **ד** כתבו הגאוני' וכו' · אפילו אוכל דבר מועט וכו' משמע אפילו אינו אוכל כזית מיהא בכון לאכול כזית דאין אכילה חשובה פחות מכזית וכ"כ כ"ג מה"ב : ומ"ש או שתה כוס יין שחייב עליו וכו' · היינו כדי שיעור רביעי' וכתב בלבוש דבעינן שישתה כוס רביעי' מלבד הקידוש ומשמעות דברי המחבר והרב ז"ל לא משמע הכי אלא בגי בכוס של קידוש עצמו ולפ"ז נ"ל דכל הכי ומרות בש"ם מיירי בשלא טעם המקדש במקו' הקידוש או בשלא טעם כשיעור רביעית ובמקדש על הפת לא שייך האי דיכא כלל דהא צריך לאכול פת של המוציא שיעור כזית ומפיק ידי ח"ק במקום סעודה לכ"ע ונראה דה"ה אם מקדש במקו' אחר להוציא אחרי' ואכל מעט שם יכול לחזור ולקדש בביתו להוציא בני ביתו אם אינם יודעי' לקדש וכ"כ בלבוש : **ה** ושלחן ערוך לפניו יוצא בו וכו' · משמע אפילו יודע לקדש יוצא בשמעו מכוין להוציאו מיהא נ"ל דעדיף יותר לקדש בפיו כשיודע דהכי אמרינן בכל המצות מצוה בו יותר משלוחו וכן כשמסובין בשלחן של ב"ה יאמרו עמו בוסח הקידוש מלה במלה ויכוונו לסיים קודם המקדש מעט כדי שיוכלו לענות אמן על ברכת המקדש וכמו שמבואר לעיל לענין ברכת המזון ואם ביתו סמוך לב"הכ ושומע מן הש"צ שמקדש בב"הכ לא יצא דאין כוונת הש"צ להוציא אחרי' רק מקדש מפני המנהג וכ"כ בהגהו' לבוש : **ו** י"א שאין מקדשין אלא לאור הנר וכו' · פירוש במקום שהנר מאיר אפילו הוא במקום אחר על השלחן אם הנר מאיר על שלחנו כני וכ"כ הב"ח : ומ"ש שאין הקידוש וכו' · ולעיל סי' רס"ג סעיף ט' כתב המחבר דאם אוכלין בחצר אם אין הנירות ארוכי' וכו' ומהתם נמי משמע דאין צריך לקדש במקום הנירות דאל"כ לא הוי ברכה לבטלה מיהא הדלקת הנר חובה משום שלום בית כדי שלא יכשל בעץ וכיוצא בזה :

רעד א מ"ש בוצע על שתי ככרות וכו' · ופתב הר"ר דוד אבודרהם נם הנשים חייבות לבצוע על שתי

פכרות

ל טור בשם גה"ג מהא דברכות כ"א

א עור י כ"כ כ"ו

ב טור ק שם

ס הרא"ש שם וש"פ

י טור בשם בעל העיטור והתו' שם בכ"כ והר"אש והרן וש"פ כ ה"ר מתעיה בש' רבינו שלמה והרין גאות ורב האי והרמ"בם

* אגור ל הרא"ש לדעת הר"י פסחי' ק"כ מ ברמ"ב כפ' כ"ט והמגיד בשם הרין גאות ושכן עיקר ל שם בפסקי'

* הגה"מ פ' כ"ט דמקור אחר יין ותמו"מ סוף הלא' מי"ד דיקד' על הפת לכן נ"ל המילוק אם אוכל לבדו ואם אוכל אם אחרים

ס טור והתו' בפ"ז דברכות ובפ' י' דפסחי' והרא"ש שם ברא"ש הפרק ע שם בשם אביו הרא"ש ר"פ ע"פ א פסחים ק"א וכשמואל הרי"ף והרא"ש והתוספות והרמ"בם בפ"כט ב שם לגיר' הרא"ש ג טור בשם רב שר שלו' והמגי' שם בשם הגאוני' * מרדכי פ'ע"פ ד טור בשם רבינו ניסי' ה לפי' התו' מהא דאביי שם והרא"ש י ב"י מהא דר"ה שם ד' ק"א י כ"י * מהר"י מולין * ב"י סוף פסי' ק הר"אש בר"פ ערבי פסחי' ט ר"ה כ"ט * ר' ירוח' וב"י בש' הרי"ף והרא"ש והטור סי' תפ"ד י הרא"ש ר"פ ע"פ ור' ירוחם בח"א והגה' בפכ"ט כ טור בשם הרא"ש * ב"י * הגה"מ בפכ"ט ל טור ור' ירוח' ח"א וסמ"ק והגה' בפכ"ט מ שם מהא דר"ה כ"ט נ הרא"ש בר"פ ע"פ דק"א ס טור בשם גאון והמרדכי בש' ר' שמחה וכ"כ התוספות פ"ב א שבת קי"ז כרב כהנא כפי' רש"י ור"ג בכ"ו וי"ה

פרות וכ"כ הר"ן והמרדכי בפרק כל כתבי בשם ר"ת : ומ"ש ובוצע התחתונה וכו' · והטעם מבואר ליודעי חן רמז להשכינה שהיא תחתונה מקבלת ומתפרנסת בליל שבת ודוקא בלילה אבל ביום הוא בחינה אחרת ועיין בלבוש והב"ח כתב דלעולם יש לבצוע על העליונה והמטה מטה כתב בשם מהרש"ל שהיה בוצע על השתי ככרות יחד : **ב** פרוסה גדולה וכו' · והטעם כדי להראות שחביבה עליו סעודת שבת ותאב לאכול ברכה : **ג** וכעודה זו ושל שחרית וכו' · אבל סעודה שלישי' יש אומרים דיכול לעשותו בלא פת ועיין לקמן סימן רצ"א והטעם מפו' דכאותו פסוק דילפינן מיניה סעודת שבת נזכר לחם דכתיב הוא הלחם וגומר : כתב בספר כנפי יונה ומנהג יודעי חן לסדר השלחן בערבית בהכנסת שבת בי"ב ככרות ובשחרית בשמנה ככרות ובסעודה שלשי' בארבעה ככרות ובמ"ש בשתי ככרות כך כל הככרות כ"ו כנגד מספר אותיות השם ב"ה ובכל סעודה לא נקט בידו רק תרתי ככרות ומכוין שוכח להו על גבי תרי אחריני' ערבית ושחרית ומנחה ויכוין בעליונים כנגד י"ו של השם ב"ה ותחתוני' כנגד שני ההין ולעולם בוצע מן הככר ימיני ובמ"ש מסדר שלחנו בשתי ככרו' ולא נקט בידו רק קדא עכ"ד :

רעה א מ"ש אפילו הוא בעששית וכו' · ונראה דאפילו אם כונר העששית מוסגרת ומוסר המפתח לאדם אחר שאינו בביתו אסור דלא פלוגו חכמים בגזרותיהן וכ"פ מהרש"ל והב"ח ולאפוקי מדברי תלמידי מהר"ם ומהרר"א ששיי"ן שהתירו בכה"ג : ומ"ש וכן בנר של שעוה · וכתב בלבוש אף על גב דלא שייך ביה הטייה מ"מ יש לאסור שמא יחתוך ראש הפתילה בכלי ועיין לקמן סימן תקי"ד סעיף י' אכן יש לתמוה דהא מתירין לומר פיוטים בלילי יום טוב אבל נר של שעוה ולא חיישינן שמא יחתוך ראש הפתילה בכלי והא ק"ל אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד ועוד דלא מצינו שאסרו חכמים לקרות לאור הנר ביום טוב אפילו בביתו דשכיחי כלים שמחתך בהם פתילות וצ"ע ולענ"ד נראה דעיקר הטעם הוא משום דלא חלקו חכמים להתיר בשבת בשום ענין אפילו במקום דלא שייך איסור כלל ומשום גזרה נר של שעוה אטו נר של שמן : ומ"ש אבל שנים קורין ביחד וכו' · דוקא קריאה אבל לכלות כלים אפילו בשנים אסור כן מסיק הב"ח וצ"ש : **ב** ואומר לו תן דעתך וכו' · דוקא אם אומר לו תן דעתך וכו' · אבל מן הסתם אין לסמוך אפילו יש בני בית הרבה שמא לא ישגיחו עליו ויבוא להטות : ומ"ש וה"ה אם אומר כן לאשתו · כלומר שלא תאמר דאשה כיון דאימת בעלה עליה לא תאמר לו כלום כשיבא להטות קמש"לן דאפ"ה מותר כיון שאמר לה תן דעתך תשגיח עליו שלא יטה : **ג** אדם חשוב וכו' · מדברי המחבר משמע אפילו האידנא שייך דין זה אבל הב"ח כתב לאסור האידנא משום דליכא אדם חשוב שאין דרכו להטות בחול וכן נראה מדברי הרמ"בם וסמ"ג שהשמיטו דין זה ועיין בס"ג פרק קמא דשבת ונראה להקל בנר של שעוה או חלב שמשוך על הפתילה : **ד** במדורה וכו' · דהואיל ויושבים רחוקים וכו' משמע דוקא במדורה גדולה אבל במדורה קטנה שיושבים קרובים להדדי אין להתיר אבל הב"ח כתב לאסור אפילו במדורה קטנה ע"ש ולדעת הי"א שכתב הרב דבשני ספרים אסור וכו' בלא"ה אסור דהא ע"כ כיון שיושבים רחוקים זה מזה בשני ספרים איירי ומ"ש ועוד שזכבות האודים וכו' · פירוש ואז אפילו יושבים קרובים זה לזה אסור ולפ"ז אתיא שפיר גם לדעת הי"א שכתב הרב נראה דאם אחר לאחד תן דעתך שלא יבעיר ולא יחתה מותר אפילו במדורה : **ה** מותר לקרות ההגדה וכו' · משמע אפילו ביחיד ואפילו בנר של שמן ועיין ב"ח ובלבוש כתב ועוד דהא אשתו ובניו עמו וישגיחו עליו וכו' ומשמע מדבריו דאם קורא בחדר שהוא לבדו אסור ולא בהיתר אלא בכל ענין מותר ועיין כ"נ מה"כ : **ו** כלים הדומים וכו' · כתב הב"ח בשם מהרש"ל שנוהגי' להקל האידנא שכוברים שאין אסור אלא בנר שקורין קרוי"ז ולכן מקילין לבדוק ציצית בהשכמה לאור הנר שלנו דאין לחוש שמא יטה ע"ש :

רעו א מ"ש אפילו למי שלא הודלק בשבילו וכו' · ולא דמי להבא מחוץ לתחום דמותר לישראל אחר שלא הובא בשבילו דשאני תחומין דאינו אלא מדרבנן משא"כ הכא דמלאכה דאורייתא ויש בו עונש סקילה ועיין לקמן סימן תקט"ו סעיף ה' : ומ"ש הואיל והישראל נהנה וכו' · כמבואר אקרא דכתיב כל מלאכה לא יעשה לכם בגר"י אפילו על ידי אחרים משמע ועיין בלבוש : ומ"ש מותר לכל ישראל להשתמש לאורו וכו' · ונראה דלאו דוקא דאפילו הוסיף נירות בשביל שאר ישראל מותר להשתמש להם כיון דאיכא נר שהדלק לחולה ונר לאחד כר למאה וה"ה במקומות שנוטים מדורות בתנור בית החורף ומאותו מדורה נתחמ' כל החדר דלא חיישינן שמא ירבה בשביל הבריאי' דכיון דצריך לחמם כל החדר בשביל החולה דמיא לנר הוא והמחבר שאוסר במדורה איירי במנהג קצת מקומות שעושים מדורה ויושבים בני אדם

בירו ובוצע התחתונה : (הג"ה) ודוקא בלילי שבת * אבל ביום השבת או בליל יום טוב בוצעין על העליונה * והטעם הוא על דרך הקבלה : **ב** מצוה לבצוע בשבת פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה : (ויע"ל סימן קס"ז) : **ג** אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הבוצע ואם יש לפני כל אחד לחם משנה יכולים לטעום אף על פי שעדיין לא טעם הוא : **ד** סעודה זו ושל שחרית אי אפשר לעשותם בלא פת :

רעה דברים האסורים לעשות לאור הנר בשבת · ובו י"ב סעיפים :

א אין * פולין (פירוש לבער את הכינים מהבגדים תרגום ביערתי הקדש פליתי) : ואין קורים בספר לאור הנר ואפילו אינו מוציא בפיו שמא יטה ואפילו הוא גבוה עשר קומות שאינו יכול ליגע אליו שלא חלקו חכמים בדבר ומטעם זה יש לאסור אפילו הוא בעששית או קבוע בחור שבכותל וכן בנר של שעוה : **ב** ודוקא אחד אבל שנים קורים ביחד שאם בא האחד * להטות (פירוש להטות הנר כדי שיגיע השמן לפתילה) יזכירנו חבירו והוא שקורים בענין אחד שאז ישגיח האחד במה שיעשה חבירו אבל בשני עניינים לא : (הג"ה) ויש אומרים דבשני ספרים אפילו בענין אחד אסור * ולכן אסור לומר פיוטים בלילי יום טוב שחל להיות בשבת בבית הכנסת וכן נהגו * : **ג** אם יש אחר עמו אפילו אינו קורא ואומר לו תן דעתך עלי שלא אטה מותר והוא הדין אם אומר כן לאשתו : **ד** אדם חשוב שאין דרכו בחול להטות מותר בכל גונא : **ה** במדורה אפילו עשרה כאחד אין קורין משום דהואיל ויושבים רחוקים זה מזה ועוד שגחלות האודים כמוכים להם אין זה מכיר כשבא חבירו להבעיר ולחתות : **ו** תינוקות של בית רבן קורין לאור הנר מפני שאימת רבן עליהם : **ז** מותר לקרות במה מדליקין לאור הנר שהרי הוא מזכיר איסור שבת ואיך ישכח : **ח** נוהגים לקרות בליל יום כיפורים במחזורים מפני שאימת יום הכיפורים עליהם : **ט** ליל פסח שחל להיות בשבת מותר לקרות ההגדה בספר משום דהוי כעין ראשי פרקים דאין עם הארץ שלא תהא שגורה בפיו קצת : **י** הרב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות ולסדר ראש הפרשיות בפיו בספר וקורא כל שאר הפרשה על פה וראשי פרשיות לאו דוקא אלא כל שיודע הפרשה על פה ובקצת צריך לראות בספר שרי שמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה היכירא ולא אתי לאטויי : **יא** כלים הדומים זה לזה וצריך עיון להבחין ביניהם אסור לבדקן לאור הנר ואפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו אם הם דומים אסור לבדוק : **יב** שמש שאינו קבוע אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר מפני שאינו מכירין בין בנר שמן זית בין בנר של * נפט (פירוש מין זפת לבן וריחו רע) שאורו רב : (הג"ה) ויש מתירין בשל נפט אפילו בשמש שאינו קבוע * : אבל שמש קבוע מותר לו לבדוק לאור הנר כוסות מפני שאינו צריך עיון הרבה ואם היה נר של שמן זית אין מורין לו לבדוק ואף על פי שהוא מותר גזירה שמא יסתפק ממנו : (הג"ה) נהגו לככות הקטנים שלא יהיו ערומים בכלי הנרות משום ביזוי מצוה וכן כתב הרוקח :

רעו דיני נר שהדליק עכו"ם בשבת · ובו ה' סעיפים :

א נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל אסור לכל אפילו למי שלא הודלק בשבילו : (הג"ה) ואין חילוק בזה בין קנה לו שכר או לא קנה או שעשאו בקבלנות או בשכירות דהואיל והישראל נהנה ממלאכה עצמה בשבת אסור בכל ענין * : **ב** אבל אם הדליקו לצרכו או לצורך החולה ישראל אפילו אין בו סכנה : (הג"ה) או לצורך קטנים דהוא כחולה שאין בו סכנה * : מותר לכל ישראל להשתמש לאורו והוא הדין לעושה מדורה לצרכו או לצורך חולה ויש אוסרים במדורה משום דגזרינן שמא ירבה בשבילו : (הג"ה)

כלבו וכ"ש יש נוהגי' והב"י בש' גדולים ושכן נכון * ד"מ * כלבו והגה"מ פ"ח מה' לחם ומגה שם וכר' וירא לפי כי' רש"י וברכות ל"ו ברכות י"ז ר"י והרא"ש שם וכר"כ ערבי פסחי' והתו' שם הת' והר"א יהא דלאביי ד' ק"א שבת י"א ב"י יהא דהכהו אמר · שם י"ב טור בש' ר"כרן ובה"ק ב"י שם מ"א

* בית יוסף

* מרדכי ובה"ת וסמ"ג והגהות טור ושבלי הלקט שם בגמ' שם רש"י שם

שם ד' י"א וי"ב טור בשם ספר המגו' והיינו בה"ק שם בשם בעל התרומו' שבלי הלקט בש' ר' בנימין שבת ד' י"א וי"ב

ב"י מפי' רש"י וכן נראה מדברי הפוסקים שם בגמ' ד' י"ב

שם לדע' הרמב"ם כפ"ה לכי גירסתו בגמ' כמ"ש המגיה שם והכ"מ והב"י * טור וב"י בשם הפוסקים

שבת קכ"ב תו' והרא"ש והר"ן שם שם במשנה סמ"ג והתרומה והגהות פ"ו שם טור ושבלי הלקט בשם י"א והמרדכי בב"ק

(הג"ה) מיהו אם עשה עכו"ם בבית ישראל מדעתו אין הישראל צריך לצאת אע"פ שכבכה יוכל הנר או מן המדורה *: ב

ו ישראל ועכו"ם שהסיבו יחד והדליק עכו"ם נר אם רוב עכו"ם מותר להשתמש לאורו ואם רוב ישראל או אפילו ב מחצה על מחצה אסור ז ואם יש הוכחה שלצורך עכו"ם מדליקה כגון שאנו רואים שהוא משתמש לאורה אע"פ שרוב ישראל מותר: (הג"ה) וי"א דמותר לומר לעכו"ם להדליק לו נר לסעודת שבת משום דסבירא ליה דמותר אמירה לעכו"ם אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה * שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לעכו"ם להדליק נרות לצורך סעודה בפרט בסעודה חתונה או מילה ואין מוחה בידם ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו (וע"ל סי' ש"ז סעי' ה'): ג ח אם אומר אדם לעבדו או לשפחתו לילך עמו והדליקו הנר אע"פ שגם הם צריכים לו אין זה לצורך העכו"ם כיון שעיקר ההליכה בשביל ישראל: (הג"ה) ומותר לומר לעכו"ם לילך עמו ליטול נר ג דלוק כבר הואיל ואינו עושה רק טלטול הנר בעלמא *: ד ט אם יש נר בבית ישראל ובא עכו"ם והדליק נר אחר מותר להשתמש לאורו בעוד נר ראשון דולק אבל לאחר שכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני וכן אם נתן שמן בנר הדולק מותר להשתמש עד כדי שיכלה השמן שהיה בו כבר ואח"כ אסור: (הג"ה) ומותר לאמות בעכו"ם שבא להדליק נר או להוסיף שמן *: ה י בארצות קרות מותר לעכו"ם לעשות מדורה בשביל הקטני' ומותרין הגדולי' להתחמם בו ואפילו בשביל הגדולים מותר אם הקור גדול שהכל חולים אצל הקור ולא כאותם שנוהגים היתר אף על פי שאין הקור גדול ביום ההוא:

רעז שלא לגרום כיבוי הנר ובו ה' סעיפים:

א א נר שמונח אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת (כדרכו) * שמא יכבנו הרוח: (אבל לנעול הדלת כנגדו מותר * וה"ה בחלון שכנגד הנר שעל השלחן *: ב ואם הוא קבוע בכותל שאחורי הדלת אסור לפתוח הדלת ולנעלו כדרכו שמא תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו אלא פותח ונועל בנחת ג ואם הוא קבוע בדלת עצמו שפתיחתו ונעילתו מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו אסור לפתחו ולנעלו: (הג"ה) א ובנר של שעוה מותר לפתוח ולנעול אע"פ שהוא קבוע בדלת *: ב ד אסור לפתוח הדלת כנגד המדורה ה שהיא קרובה קצת אל הדלת ב ואפילו אין שם אלא רוח מצויה ה אבל אם היה פתוח כנגדה מותר לסוגרו ואין בו משום מכבה: ג ו שכח נר על הטבלה מנער את הטבלה והוא נופל אפילו אם הוא דולק רק שלא יכוין לכבותו: (הג"ה) וטוב לעשותו ע"י נכרי במקום שאינו צריך כ"כ *: ז ובלבד שיהא נר של שעוה וכיוצא בו או שלא יהא בו שמן אבל אם יש בו שמן א"א שלא יקרבנו אל הפתילה ונמצא מבעיר ג ואם ח הניחו עליה מדעת אסור לנערה שהרי הטבלה היא * בסיס (פירוש דבר הנושא דבר אחר תרגום ואת כנו וית בסיסיה) לדבר האסור: (הג"ה) ומ"מ מותר לינע בטבלה הואיל ואינו מטלטל הנר וה"ה שמות' לינע כיוצא שבו הכ והנרות דולקות עליו ובלבד שלא יכענע *: ד ט מותר להניח נר של שבת מבעוד יום על גבי אילן וידליק שם בשבת דליכא למיחש דלכשיכבה ד לשקליה מיניה ונמצא משתמש במחובר אבל אין מניחין נר של יום טוב על גבי אילן דשקיל ומנח ליה ונמצא משתמש באילן: ה י מותר לכפות קערה על גבי הנר בשבת כדי שלא יאחוז האור בקורה:

רעח שיכול לכבות הנר בשביל החולה ובו ס"א

א א מותר לכבות הנר בשביל שיישן החולה א שיש בו סכנה:

רעט דיני טלטול הנר בשבת ובו ז' סעיפים:

א א נר שהדליקו בו באותה שבת אף על פי שכבה אסור לטלטלו ב וכן מותר השמן שבנר שהדליקו בו באותו שבת א אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותו שבת: ב ג נר זה שאמרנו שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ולצורך מקומו אסור ד ויש מי שהתיר ולא נראו דבריו: (הג"ה) וי"א ב דמי שהוא איסטניס והנר מאיס עליו מותר להוציאו דהוי לדידיה כגרף של רעי והמחמיר לא הפסיד *: ג ה לטלטל נר על ידי שנותנין עליו ג לחם בשבת אסור ואם נתן עליו הלחם מבעוד יום ו יש מי שמתיר לטלטלו בשבת על ידי לחם זה ואין לסמוך עליו: ד ז אם התנה מערב שבת על נר זה שיטלטלנו משיכבה מותר לטלטלו אחר שכבה: (הג"ה) ד ויש אומרים דלא מהני תנאי וכן נוהגין במדינות אלו

ודין

* טור
ו שם בברייתא
ז שם מימרא דשמואל
* ר"ן פ"ב ר"א דמילה בשם העיטור
ח טור והגהות מיימוני בפ"ו
* ר' ירוחם והגהות מרדכי פ"ק דשבת והגה"מ פ"ו ט שם והתרומה והמרדכי בפ"ק * טור
י הגהות מרדכי בשם תשובת ר' ישראל והגה"מ פ"ו בשם ר' יום טוב וסמ"ג כוס
א שבת ק"ך וכרב לפי' רש"י
* רמב"ם פ"ה ומרדכי פכ"ב וכ"י בשם סמ"ג * ת"ה סי' כ"ט * מרדכי פכ"ב וכ"י בשם תו' וטור ב הרא"ש בשם פ"י ר"ת וכ"כ הרמב"ם בפ"ה
ג שם בשם ר"י והתו' שם * ב"י ד שם בשם וכ"א בשם ה שם בתו' ה שם ו שם בשם * כלבו
ו תו' והרא"ש והר"ן שם והמגיד פ' י"ב
ח שם בגמרא
* מרדכי פכ"ב
ט שבת מ"ה
י שם ביוסף ד' קכ"א
א שבת ד' כ"ט ול'
א שבת מ"ד וכר"מ הרי"ף והרא"ש שם ורמב"ם פכ"ה
ב שם וכת"ק רמב"ם פ"ה ג כן נראה מדברי הרמב"ם בפ"כה ומדברי ר' ירוחם בח"כ ומדברי הרא"ש והגהות אשר"י פ"ג דשבת
ד מרדכי שם והאגור בשם רבי ישעיה ה הרא"ש שם בפ"ג דשבת ור' ירוחם כלבו בשם חכמי צרפת והרי"בם בתשובת
ו הר"ן בפ' כירה והרמב"ן ע"פ הירושלמי והרשב"א בתשובות

אדם חשוב וכשבני אדם מרובים או צריך להוסיף עצים ולעשות מדורה גדולה וזה ברור לע"ד: ב ומקצה על מחצה אסור. אף על גב דספיקא דרבנן הוא דאפילו מדליק הנוי בכירר בשביל ישראל אינו אסור אלא משום שבות וקי"ל בכל דוכתא דכל שהוא ספיקא דרבנן אזלינן ביה לקולא משום חומרא דשבת החמירו ואסרו מספק: ומ"ש שעל פי זה נהגו רבים להקל וכו'. פירוש אפילו להדליק בחדר שאין שם נר מקדש אבל אם יש שם נר אלא שמוסף נירות לכבוד הקרואים או משום שמחה בלא"ה מותר ואפי' למאן דפליג בנידון זה מודה דמו נר בכה"ג וכן משמעות דברי ה"מחבר בסעיף ד' והיינו כל זמן שהנר ראשון ממשיך אורו שמאיר בטוב שראוי להשתמש לאורו וכן נראה להורות וללמד לבני הסעודה שידליקו נר אחד גדול בכדי שיוכל לדלוק כל זמן משך הסעודה מבעוד יום ויעמיד באמצע החדר בכדי שיוכל להאיר לכל הזויות שבחדר ואח"כ שיבואו הקרואי' יכול להדליק ע"י נוים ולהרבות נירות כפי רצונו וכאו כפסו ויטלטל הנר לאיזה מקום שירצה באותו חדר דטלטול הנר ע"י נוים מותר אליבא דכ"ע וכמו שכתב הרב בסמוך וכן ראוי לכל ירא שמים לעשות ומחר שרבים חולקים על סברא זו: ג נר דלוק כבר. פירוש שלא הודלק בשביל ישראל אבל אם הודלק בשביל ישראל גם לישראל זה אסור וכמו שכתב בסעיף א': ומ"ש רק טלטול בעלמא וכו'. ומשמע דאפילו לומר לנוי ליטול נר דלוק מותר ומטעם דשבות בטלטול בעלמא לא גזרו ומכ"ש אם הנוי נוטל הנר מעצמו דמותר לילך עמו ונראה דוקא בנר של שעוה וכיוצא בו דליכא למיחש שיטה ויבעיר: ד בארצות הקרי' וכו'. שהכל חולי' וכו' ובב"ח אוסר להחם בית החורף שני פעמים בשבת כי די בפעם ראשון ונראה הכל לפי הקור ולפי בית החורף אם ממשיך ביה החום וזמן מרובה והחכם עיניו בראשו ויעשה הכל לפי הצורך לו:

רעז א מ"ש ובנר של שעוה מותר. ומשום טלטול ליכא לאסור דנעילת הדלת ופתיחה לא חשיב טלטול כיון שהוא מחובר לבית ועיין בלבוש: ב ואפילו אין שם אלא רוח מצויה וכו'. פירוש דאסור משום דגם רוח מצוייה מבעיר ובלבוש כתב אפילו אין בו כדי להבעיר ואסור משום גזרה אטו רוח שאינו מצויי' ע"ש: ג ואם הניח עליה מדעת וכו'. פירוש שהניח להיות עליה כל השבת אבל אם הניח רק להיות עליה מקצת שבת עיין לקמן סי' ש"ט סעיף ד' והב"ח פסק להקל אם מניח על מקצת השבת ליטול ממנו בשבת דלא נעשה בסיס בכך ע"ש: ד לשקליה מיני וכו'. משום דבשבת אסור בטלטול הנר לא חיישינן שיעבר ויטלטל הנר אבל בי"ט דמות' בטלטול הנר חיישינן ואסור: ה שלא יאחז האור בקורה וכו'. וה"ה כדי לשום מטתו ועיין ב"ח סימן תקי"ד:

רעח א מ"ש שיש בו סכנה. אבל אם אין סכנה אסור אף על גב דמלאכה שאינה צריכה לגופא היא משום דפסק כר"י דס"ל מלאכה שאינה צריכה חייב עליה או י"ל גם לר"ש דס"ל דפטור איסור מיהא איכא וע"כ לא מקילין ביה בחולה שאין בו סכנ' ועיין בש"ג סוף פרק כירה ובתשובות הרמ"בן סימן רפ"א ובתשובת מהר"ם אלשקר סימן ק"ד:

רעט א מ"ש אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו. משום דכיון דאתקצי לבה"ש אתקצי לכולי יומא ומטעם זה אסור אפילו לצורך גופו ומקומו דהא בין השמשות כמי אתקצי אפילו לצורך גופו ומקומו כתב בש"ג פרק כל הכלי' בשם ריא"ז נר חנוכה שהדליק בתנר ויש נכרים מקפידין על כך מותר לטלטל בשבת לאחר שכבה ע"כ ע"ש:
ב מי שהוא אסטנית וכו'. והב"ח כתב להתיר גם למי שאינו איסטני':
ג לחם בשבת וכו'. משום דלא התירו חכמים ז"ל ככר ותינוק אלא במת בלבד מפני כבודו של מת ולא במקום אחר: ומ"ש ואין לסמוך עליו. אף על גב דנעשה הנר בסיס לדבר האסור ולדבר המותר מ"מ כיון דדבר האסור השמן הוא העיקר אסור הנר בטלטול ועיין ב"י:
ד ויש אומרים דלא מהני תנאי וכו'. ומשום דתנאי הוא דאומר איני בודל ממנו כל בין השמשות והרי ע"כ צריך להבדל ממנו כל זמן שהנר דולק ואתקצי לבה"י: ומ"ש ואין בזה משום איסור וכו'. אף על גב דלעיל סימן רע"ו בהג"ה סעיף ג' משמע דס"ל דלא גזרו שבות לאסור אמירה לנוי באיסור טלטול לבד שאני הכא דמיירי בנר של שמן דאתקצי

כין

בין השמשות דהא אסור לומר לגוי שיטלטל נר עם שמן דהא איכא בו משום מכבה את הנר והוא מבעיר שהוא מלאכה דאורייתא ואסור משום שבות וכיון דנאסר בכך בין השמשות אסור לכל יום השבת אם לא התנה ודו״ק ועיין בהגהות לבוש שכראה לעכ״ד שלא דק: **ה** מותר לטלטלו אם כבה · משום דלא אתקצי כ״ה שהרי היה מותר לטלטלו כ״ה בשביל החולה: ומ״ש והוא הדין למדליק בשבת וכו׳ · פירוש שלא היה דולק בין השמשות בהכנסת שבת ולא שייך למימר דאתקצי לכ״י אלא דוקא כשלא היה ראויה לטלטל בין השמשות כשנתקדש היום וכיון דכבה מותר להתירו הראשון ודוקא בשוגג אבל אם במזיד הדליק את הנר כיון דדחיא בידים שוב אינו כיתר באותו שבת ולע דבל חילוקי דיני הנזכרי׳ פה שייך נמי לענין הנותן כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ועיין ס״נ פרק כירה דמסיק דאם לא נטף שם שמן מבע״י לא אסרי במוקצה בעלמא :

רפ א מ״ש מליל שבת לליל שבת · וכן ליל טבילתה :
ב לכתחלה בתולה בשבת וכו׳ ומשמע דאפי׳ אינו בקי בהטייה מותר לבעול בשבת והב״ח כתב במקו׳ שנוהגים לאסור כדעת האגודה וסייעתו אין לבטל מיהנג ולהתיר וכן כתב בכ״ג מה״כ ואני אומר הוי מומרא אתי לידי קולא ומאיסורא זוטא לאיסורא רבא לידי הוצאותזרע לבטלה וכמו שהאריך ביה וקראת תגר מהר״י ז״ל בשני לוחות הברית יעוין שם ועיין בתשובות הרי״בש סימן ס״ב :

רפא א מ״ש נוהגים להרבות בזמירות · ועיין בלבוש שכתב טעם לכל המזמורי׳ שאנו מוסיפין בינ׳ השבת שמדברי׳ ממעשה בראשי׳ שכלו ביום שבת או ממתן תורה שניתנה בינ׳ השבת ואומרי׳ שיר של פגעים שהוא יושב בסתר עליון להציל מן המזיקים המצויין בליל שבת ע״ש באריכות: כתב הרמ״בן בפרשת אמור הא דאין אומרי׳ בשבת מקרא קודש משום דדרשו חכמי׳ ז״ל אשר תקראו אתם אפילו מוטעי׳ אפילו שוגגי׳ וכו׳ ולכן בימים טובי׳ שהם תלוי׳ ביד ישראל לקדש החודש כמו שיראה בעיניהם וע״פ אותו קידוש קובעי׳ הימים טובי׳ ע״כ שייך לומר מקרא קודש כלומר ביום שע״י ישראל נקרא קדש אבל בשבת שאינו תלוי ביד ב״ד אלא יום קבוע הוא ע״כ אין אומרי׳ מקרא קודש ועיין כ״ג מה״כ כתב עוד שם המדקדקין נוהגי׳ לקרות במקהלות המ״ס בתי׳ ריק והה״א בש״כא פתח וכתב עוד יש לומר חמדת ימים עונג אותו קראת ע״ש וקראת לשבת עונג ובשביעי רצית בו מלא בו מיותרת ובנוסחת סרב אבודרה והשביעי רצית בו וגם אין לומר ברוך הוא ומבורך רק ברוך ומבורך וגם נכון לומר חסד ורחמי׳ לפני כבודו או חסד ורחמי׳ בכסא כבודו עיין תשובות מהרש״ל סימן ס״ד ועיין בזוהר מה שהאריך בשבח אל אדון מאוד וע״כ ראוי לזהר בו ולאומרו מלה במלה בכוונה שלימה :

רפב א מ״ש מוציאין ספר תורה וכו׳ · במסכת סופרים גרסינן הנותן ספר תורה והמקבל צריך שיהי׳ בכד ימין ובתשובות כ״י בשם הר״י בירב העלה דאין ראיה משם שיוליך הספר תורה דוקא בימין מ״מ כ״ל דנכון לזהר כפשט מסכת סופרים : ומ״ש וקורין בו שבעה וכו׳ · עיין בתשובות מהר״ם מטראני חלק ראשון סימן רכ״ד ובספר בעל תיקון יששכר דף כ״ו כתב בספר חסידים סימן תשס״ו שהראשוני׳ היו קוראים ע״ה לתוכחה שלא יהיה אדם חשוב ויתקיימו דבריו והוא אומר ומקללך אאור וא״מ לא יתכן לכל מי שיקרא שלים נכור שיתכע לעלות משום ואל תקן בתוכחתו עכ״ל משמע דלכתחלה יש למנוע מלעלות לתוכחה: ומ״ש ויש אומרים דביום טוב אין להוסיף וכו׳ משום דלא יהא שוה לקדושת שבת ולפ״ז יום טוב שחל להיות בשבת מותר להוסיף ומשמע דאפילו אם כל אחד קורא פרשה בפני עצמו אין מוסיפין וכ״ש שיקרא המוסף מה שכבר קראו הקרואים : **ב** ויש אוסרין · פירוש אפילו בתוך השבעה אין לקרות אחד מה שקרא הראשון :
ג הכל עולין למנין שבעה · אפילו אשה וקטן דוקא למנין שבעה עולין אבל ביו״ט ובשאר ימי׳ שעולין הם פחות משבעה אין אשה וקטן מצטרפין ומדברי הרמ״בם פי״ב מהלכות תפלה משמע קצת דאין לחלק ועיין מ״מ בפי׳ המשנה פרק הקורא מגילה קטן קורא בתורה ומתרגם וכו׳ וכן הסכימו כל האחרוני׳ דוקא למנין שבעה אשה וקטן מצטרפין אבל לא לפחות וכ״כ בתשובות כ״י ובספר תיקון יששכר וכן הסכים בכ״נ מה״ק · כתב בתשובות כ״י דוקא למנין שבעה מצטרף אבל להיות הוא מקרא אינו יכול עד שיהיה בן י״ג שנה ויביא שתי שערות ע״ש סימן מ״ג : כתב הרמ״בן שנתה שכל הקטן אין מברכין אין להוסיף יותר משבעה אפילו בשבת כדי שלא נוסיף בברכות שאינן צריכות ונראה דאף על גב דמדברי המחבר והרב ז״ל משמע דאין לחלק מכל מקום יש לחוש לסברת הרמ״בן וכן מסיק בספר כ״נ מה״ק: כתב הרדב״ז ח״ם סימן רנ״ט כיון דקי״ל דקטן עולה למנין שבעה אם יש כהן קטן בבית הכנסת עולה ראשון אם אין שם תלמיד חכם אבל אם עליו חכם שם התלמיד חכם קודם ויש שם דוקא בשקורין שבעה אבל בפחות אין הקטן עולה אפילו אין שם כהן אלא הקטן ובתשובות כ״י כתב דקטן עולה ראשון אם אין שם כהן גדול ובלוי קטן יש להסתפק ע״ש בח״א סימן קי״כ : **ד** אף על פי שיש חולקים · ובכ״נ מסיק דקטן יקרא בפרשת המוספים ולא בפרשת זכור שהוא לכ״ע מדאורייתא ועיין בתשובות

ודין התכלי׳ ע״ל סימן תרל״ח * ונוהגין לטלטלו על ידי עכו״ם ואין בזה משום איסור אמירה לעכו״ם דנאיל והמנהג כך הוי כאלו התנה עליו מתחל׳ ושרי כן נראה לי : **ה** [ח] נר שהדליקו בשבת לחיה ולחולה וילדה החיה ונתרפא החולה [ה] מותר לטלטלו אם כבה והוא הדין למדליק בשבת בשוגג וכבה שמותר לטלטלו : **ו** [ט] נר שלא הדליקו בו באותו שבת [י] אפילו הוא של חרס דמאיס ואפי׳ הוא של נפט דמסריח מותר לטלטלו דמוקצה מחמת מיאוס מותר : **ז** [כ] מנורה בין גדולה בין קטנה אם היא של פרקים אין מטלטלין אותה דחיישינן שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי [ל] ואפילו אם אינה של פרקים אלא יש בה חריצים כביב ודומה לשל פרקים אסור לטלטלה :

[* אגודה מצ״ו ח פ׳ כירה ור״י ס״כ כלבו ח הרמב״ם פ׳ כתבו ט שבת מ״ד וכר״מ י שם קנ״ג וכלבי מימון כ שם ד׳ מ״ה ונת׳ וכר׳ יוחנן לדעת קרא״ש והתו׳ ל שם ד׳ מ״ו]

רפ תשמיש המטה בשבת · ובו ב׳ סעיפים :

א [א] תשמיש המטה מתענוגי שבת הוא לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים [א] מליל שבת לליל שבת :
ב [ב] מותר לבעול [ב] לכתחילה בתולה בשבת ואין בו משום חובל ולא משום צער לה :

[א טור בש׳ תחי׳ כ׳ פ׳ לא יהא דכתובו׳ ב ד״ס ג שם ד׳ ו׳]

רפא שלא יכרע בולך אנחנו מודים · ובו סעיף אחד :

א [א] אין לשחות בולך לברך אנחנו מודים שאין לשחות אלא במקומות שאמרו חכמים : (הג״ה) ונוהגים דברכות שבשבת מאחרין יותר לבא לבית הכנסת ומבקול משום דבתמיד של שחר כתיב בבקר ובכל שבת בשחר וביום השבת דמשמע איחור * [א] ונוהגין להרבות בזמירות של שבת כל מקום לפי מנהגו ובכל דבר אם לא אמרו אין מחזירין אותו מלבד אם לא אמר אלא אשר שבת וכו׳ מחזירין אותו ויש להאריך ולהנעים בזמירות ואין למחות במאריך בהם אף על פי שהמוחה מכוון משום ביטול תורה *. ומ״מ בשבת וי״ט לא יאריך יותר מדאי כדי שיאכלו קודם שעה ששית כדלקמן סימן רפ״ח :

[א ר׳ יונה בס״כה * מרדכי כל״ל * אור זרוע]

רפב קריאת התורה והמפטיר בשבת · ובו ו׳ סעיפים :

א [א] מוציאין ספר תורה וקורים בו שבעה ואם רצה להוסיף מוסיף : (הג״ה) והוא הדין ביום טוב מותר להוסיף על מנין הקרואים * וי״א דבי״ט אין להוסיף * וכן נהגו במדינות אלו ונלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה גם בכל יום טוב אין המפטיר ממנין הקרואים כדלקמן : **ב** [ב] מותר לקרות עולים הרבה אף על פי שקרא זה מה שקרא זה וחוזר ומברך אין בכך כלום : (הג״ה) [ב] ויש אוסרים * וכן נהגו במדינות אלו חוץ משמחת תורה שנהגו להרבות בקרואים נוהגים כסברא הראשונה :
ג [ג] הכל [ג] עולים למנין שבעה אפילו אשה וקטן שיודע למי מברכין אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור : (הג״ה) ואלו דוקא מצטרפים למנין הקרואים אבל לא שיהיו כולם נשים או קטנים * ודין עבד כנעני כדין אשה אבל אם אינו מישראל מותר לעלות * ואסור לקרות ב״אם ומגלה ואין איסור לקרות עם הארץ בכבוד ועשיר וגדול הדור לפני תלמיד חכם כי אין זה בזיון לת״ח רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים גדולים * ומומר מותר לעלות לס״ת (וע״ל סי׳ קל״ו וסדר הקרואים) : **ד** [ד] נוהגים לקרות שבעה ולגמור עמהם הפרשה ואומר קדיש וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי : (הג״ה) וכן נוהגים בימים טובים שאין מפטיר ממנין הקרואים אבל בחול שאסור להוסיף על מנין הקרואים השלישי הוא מפטיר וביום שמוציאין שני ספרים או ג׳ המפטיר קורא באחרונה וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד׳ פרשיות שמוסיפי׳ באדר וכן נוהגים * [ד] אף על פי שיש חולקים ואומרי׳ קדיש קודם שעולה המפטיר ואין חלוק בזה

[א מגילה ד׳ כ״א * רמ״בם פי״ב מהל״ת ותשובת מהר״ם וכ״י * ר״ן פ׳ הקורא ב הרי״בש בתשובה * מרדכי סוף מגילה ג שם בגמ׳ * ר״ן ורי״בש * הגה״מ בי״ב מהלכות תפלה * א״ז * מהר״א מפרא״ג ד טור ואתיא שכ״ר כין לא״ד מפטיר עולה וכין לא״ד אינו עולה שם במגילה * ר״ן ומרדכי פ״ב דמגילה]

א בפ' בפס הר"ר יפעיה והרא"ש ור' ירוח' ה הרי"כש בתשובה

* אור זרוע

ו טור בש' כר"ח מרוטנבורג ושאר פוסקי' והשבלי לקט בשם מסכת סופרי' ז הגה"מ פ"ב מהל' תפלה מהר"ם כ"א

בזה בין הוסיפו על מנין הקרואים או לא ובין מוציאי ס"ת א' או ב' * :

ה ה אם לא נמצא מי שיודע להפטיר אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה וכבר אמר ש"צ קדיש אחר קריאת הפרשה זה ה שרוצה להפטיר צריך לחזור לקרות ויברך על קריאתו תחלה וסוף : (הג"ה) אבל אם לא אמר קדיש יפטיר מי שעלה לשביעי אם יודע ואם יש אחרי' שיודעים להפטיר לא יפטיר מי שעלה כבר * :

ו ו אם טעה ש"צ וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש אין צריך לקרו' עוד אחר אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי דק"ל מפטיר עולה למנין שבעה:

ז ז קרא הפרשה ו בתפלת שחרית בשבת ודילג פסוק אחד חוזר וקורא הוא ושנים עמו ואפילו הפטיר והתפלל מוסף חוזר וקורא :

רפג למה אין מוציאין שני ספרי תורה בשבת ובו סעיף אחד :

א תו' והרא"ש בפ' הקור' את המגלה עומד והמרדכי והר"ן בפ' בני העי'

א א מה שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספין א מפני שאין בה אלא שני פסוקים :

רפד דיני ההפטרה וברכותיה ובו ז' סעיפים :

א מגלה כ"ג

* מהר"ס פאדואה
* תשובת הרמ"בן סי' קנ"ט * ב"י
ב שבת כ"ד וברב גידל תו' ג הרא"ש והר"ן בס"ר יונה
ד הרא"ש בסוף ברכות
ה מגלה כ"ג
ו תשובות הרי"בש

א א מפטירין א בנביא מעניינה של פרשה ואין פוחתין מכ"א פסוקים אלא אם כן סליק עניינה בבציר מהכי כגון עולותיכם ספו על זבחיכם : (הג"ה) ודוקא בשבת בעינן כ"א פסוקים נ"פ לכל א' מן הקרואי' אבל בי"ט שקורין ה' בני בט"ו פסוקי' * ולא נתקנה ההפטרה רק בנביא אחר שקראו בתורה * אבל בלאו הכי אסור לקרות עם הברכות שלפניה ולאחריה אבל בלא ברכה שרי * :

ב ב אם חל ר"ח בשבת אין המפטיר מזכיר של ר"ח כלל ג וי"א שאע"פ שאינו מזכיר בחתימה של ר"ח מזכירין אותו בתוך הברכה שאומר את יום המנוח הזה ואת יום ראש החדש הזה והמנהג כסברא ראשונה:

ג ד צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם אמן. ויעלו לו להשלים מניין מאה ברכות שחסר מנינם בשבת :

ד ב קטן ה יכול להפטיר : (הג"ה) ואם קראו למפטיר מי שאינו יודע לומר ההפטר' יכול אחר לאומרה אבל לכתחלה אסור לעשות כן .

ה ו אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה הבא לקיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון אלא צריך לחזור ולהתחיל ממקום שהתחיל הראשון כמו בס"ת : (הג"ה) ושנים לא יאמרו ההפטרה בפעם אחת דתרי קלי לא משתמעי * :

* רי"בש סי' ל"ו
ז סוטה ל"ט
ח הרמ"בם בסוף סדר התפלות והמרדכי פ' בני העיר והגה"מ בפ' י"ג מה"ת ושבלי הלקט * שבולי לקט והגהו' מרדכי פ"ק דשבת

ו ז אין המפטיר מפטיר ב עד שיגמור הגולל לגלול הס"ת :

ז ח בשבת שהפרשיות מחוברות מפטירין בהפטרת פרשה שנייה : (הג"ה) וע"ל סימן תכ"ח ונהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמות המתים ולברך העוסקים בצרכי צבור כל מקום לפי מנהגו * ונוהגין לומר יקום פורקן ואין בזה משום איסור תפילה בשבת גם נוהגין לומר אב הרחמים ובכל יום שאין אומרים בו נו"ל אין אומרים אותו וכן בשים

בתשובות הרש"דס חלק א"ח סימן י"ב ונראה שיש להחמיר גם האידנא דשליח צבור קורא ומשמיע לצבור : כתב בכ"נ דאם נמצא טעות בס"ת אחר שקרא לספר תורה שבעה עולין וכבר קראו כ"א פסוקי' שלש פסוקים לכל אחד אין להוציא ספר תורה אחרת רק מסיימים הסדר באותו ספר תורה ע"ש שהאריך ולא נהירא אדרבה אהכא נראה כיון שנוהגי' לעול' להשלים כל הסדר בספר תורה כשרה ועכשיו שקראו בספר מוטעת טוב הוא להשלים בספר תורה כשרה וכן מוכח מדברי כמה אחרונים וכן עשו דבר ועיין בתשובות מהר"ם מלובלין סימן פ"ד · כתב ב"י בסימן רפ"ד בשם הרש"בא דמברכין על ההפטרה אף על פי שקורא בספר תורה פסול בלא ברכה ע"ש ואם קראו בספר תורה שכבר נודע שיש בה טעות אם בשעת הקריאה היתה מוחזקת בעיני הקוראים שהיא כשרה עלתה הקריאה ואין צריך לחזור ולקרות בספר תורה אחרת עיין כ"נ מה"כ :

ומ"ש ואומר קדיש קודם וכו' · משום כדי שיהא הפרש בין הקרואי' לפס מונה ובין הקורא להפטיר ומזה הטעם כשמוציאין שלשה ס"ת אין אומרים קדיש אחר קריאת ספר תורה ראשון מפני שעדיין לא נשלם מנות היום שאין קורין בו אלא שבע · כתב בהנהות לבוש בשתי פרשיות דבוקות במקום שמוסיפין על שבעה יקראו מנין חצי הקרואי' בפרשה ראשונה והחצי בפרשה שנית ולאפוקי ממזהב קצת מונים : כתב בתשובות מהר"ם מינץ פ"ה הא דק"ל דאם בטלו התמיד ולא קראו הפרשה דיקראו לשבת הבאה שתי פרשיות היינו דוקא כשלא היו הפרשיות מחוברות אבל אם היו מחוברות בין בשבת העבר ובין בשבת הבא שקורא בו אין לקרות כי אם הפרשה השייך באותו שבת ולעולם אין קורין בשבת אחד שלשה לחומש כגון פקודי ויקרא וכיוצא בו ובמקום שיש יותר מבית הכנסת אחד אם קראו בבית הכנסת אחד אף על פי שלא קראו בבית הכנסת אחרים לא נקרא ביטול התמיד ואין צריך להשלים בשבת הבא אחריו וע"ש: **ה** וזה שירצה להפטיר מברך וכו' · ומשום כדי שלא תהא כבוד הנביא שוה לכבוד התורה התקינו שיהא המפטיר יקרא בתורה תחלה וביום שיש בו מוסף הניחו לו לקרות פרשת מוסף והקהל יוצאים עמו :

ו בתפלת שחרית בשבת · לאפוקי בשבת במנחה או ביום שני ושני ונראה דהוא הדין ביום טוב או בשבת של חול המועד שחוזרין וקוראין מה שכבר קראו בסדר הפרשיות שאין צריך לחזור אם קרא שיעור פסוקים שתקנו חז"ל : ומ"ש ודילג פסוק אחד · משמע שאם לא דילג פסוק שלם שא"צ לחזור והיינו דוקא אם כבר גמר מלקרות אבל אם עדיין הס"ת לפניו יש לחזור ולקרות הפסוק ההוא :

רפג א מ"ש מפני שאין בה אלא שני פסוקים וכו' · כלומר בכל הפרשה אין בה רק שני פסוקי' ואין ראוי להוציא ספר תורה בשבילם לאפוקי פרשת ראש חדש שיש בעיקר הפרשה שלש פסוקים וראוי להוציא ספר תורה בשבילה ומצרפין עמה גם פסוקים מפרשה אחרת להשלים ובלבוש כתב עוד טעם משו' דאיתא במסכת תענית אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם תקנתי להם סדר הקרבנות בזמן שקורין אותם לפני מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עונות' ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות לאפוקי ביום טוב דאיכא חטאת עכ"ד ולא נהירא לי דהא עולות היו מכפרין על מצות עשה ועל לאו הניתק לעשה כדמוכח בריש שבועות ועוד הא אמרו חז"ל לא לן אדם בירושלים ובידו חטא לפי שתמיד של שחר ושל בין הערביים היו מכפרים ועיין בספר אבודרהם ובתשובת בנימין זאב סימן קנ"ב :

רפד א מ"ש מפטירין בנביא וכו' · עיין בלבוש מאיזה טעם תקנו חכמים להפטיר בנביא שפעם גזרו שלא לקרות בתורה וקראו בנביאים שבעה כנגד השבעה קרואים בתורה ותקנו כ"א פסוקי' כנגד שבעה קרואי' לכל אחד שלשה פסוקים ונקרא ההפטרה מפני שאז מותר לספר בדברי תורה והוא מלשון יפטירו בשפה ומה שקורין ההפטרה דוקא בנביאים ולא בכתובים מפני שלא תמצא שם מעין ענין פרשיות התורה : ומ"ש אבל ביום טוב שקורין חמשה וכו' · ונראה לפ"ז בתשעה באב או ביום התענית שמפטירין במנחה או ביום כפור במנחה שני בתשעה פסוקי' כנגד שלשה העולים לקרות ועיין בכ"נ מה"כ ועיין עוד בספר אבודר"הם ובספר תיקון יששכר טעם ללשון הפטרה ועיין בתשובות הרשב"א סימן ר"ע : ומ"ש אחר שקראו בתורה משמע דאפילו ליתא ס"ת בבית הכנסת בשעת קריאת הפטרה אפ"ה מפטירין בברכות ובלבוש כתב אבל במקום שאין ספר תורה אין לקרות ההפטרה עם הברכות עכ"ד ואם כוונתו היה כמו משמעות לשונו לא ידעתי מנ"ל · וכתב עוד תמהתי שלא ראיתי באחד מן המקומות שנוהגים ההפטרות בדין ספר כמו שכותבין המגילה שקוראין בצבור כי היה כ"ל שאין יוצאין בצבור כלל בקריאת ההפטרות שקורין בחומשים הנדפסין כיון שאין נכתבים בכל הלכות ספר תורה או המגילה וכ"ע עכ"ד ולא ידעתי מאי קאמר אדרבה מדאצטריך במגילה קרא לרבות שיהא נכתב בספר אלמא דמן הכפס איכו צריך ועוד דאפילו אם אי אפשר לקרות מן הכתב קראה בע"פ ויוצא ויכול לברך ברכת ההפטרה וכמו שכתב במרדכי בעירובין פרק הדר וכן פסק הרא"בת בח"מ סימן ע"ג ע"ש : כתב הרי"בש בסימן ל"ו יש למנוע שלא יקראו שנים בהפטרה של נביא וגם לא יברכו שנים וכן שלא יתרגם הברכה ואם יתרגם שלא יזכיר בה שם ועיין בתשובות מהר"ם פאדוה סימן ע"ח : **ב** קטן יכול להפטיר · ועיין בספר כלל היום שקרא תגר על מנהג הזה : **ג** עד שיגמור הגולל וכו' · משום כדי שגם הגולל יכול לתת אל לבו למה שיאמר המפטיר :

גרסינן במסכת סופרים פרק י"ג הלכה י' וז"ל ולבסוף מברך וכו' צור כל העולמים וכו' כי כל דבריו אמת וצדק ומיד עומדים העם ואומר נאמן אתה הוא ה' אלהינו וכו' וזה אחד מן המחלוקת בני מזרח ובני מערב בעמידה ובכל מקום שנחלקו שני תנאים ושני אמוראים ולא נתקן לן הלכה כחד מינייהו אזלינן בתר מחמיר כ"ש בשבת ותהילה של חי העולמים שהדבר גלוי שלא לשכחת הלכה למעשה שנאמר כל פעל ה' למענהו ע"כ. ונראה אף על פי שהפוסקי' לא הזכירו מ"מ נכון ליזהר בדבריו ועיין בס' המנהיג סימן ל"ו ועיין בספר אבודר"הם מ"ש בברכת אשר בחר בנביאים טובים שאינו כמו שאומרים בפתים ועיין בתשלות בכיוון נוסח חתימת הברכה ביום טוב ובשבת וכר"ה :

(בשמכרכין)

כשיש מתוכה או מילה ויש מקומות שאין אומרים אותו ד כשמברכין החדש שלכך בימי הספירה והולכים בכל זה אחר המנהג :

רפה לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום* ובו ז׳ סעיפים :

א א אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו שבוע א שנים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבון : **ב** ב אם ב למד הפרשה בפירוש רש״י חשוב כמו תרגום ג וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש״י : **ג** ד מיום ראשון ואילך חשוב עם הצבור : **ד** ה מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת ואם לא השלים קודם אכילה ו ישלים אחר אכילה עד המנחה ז ויש אומרים עד רביעי בשבת ח ויש אומרים עד ש״ע : (דהיינו בשמחת תורה שאז משלימים הצבור) : **ה** ט יכול לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה (ועיין לעיל סימן קמ״ו) : **ו** ג מלמדי י התינוקות אין צריכים לחזור ולקרות הפרשה בשבת : **ז** ד אין כ צריך לקרות פרשת יום טוב : (הג״ה) וכן אין צריך לקרות ההפטרות * ומכל מקום נהגו לקרות ההפטרה ובשבת של חתונה יקרא ההפטרה של שבת ולא שוש אשיש * :

רפו דיני תפלת מוסף בשבת ובו ה׳ סעיפים :

א א זמן תפלת מוסף א מיד אחר תפלת השחר ב ואין לאחרה יותר מעד סוף שבע שעות ואם התפלל אותה אחר שבע שעות נקרא פושע ואף על פי כן יצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום ג ואם שכח ולא התפלל עד שעבר כל זמנה אין לה תשלומין ד ויש בה נשיאת כפים : (הג״ה) ואם התפלל אותה קודם תפלת שחרית יצא * : **ב** ב כל ה יחיד חייב להתפלל תפלת המוספין בין אם יש צבור בעיר או לא (הג״ה) ואחר כך חוזר הש״ץ נכור התפלה כמו בשאר תפילות * : **ג** ג מותר ו לטעום קודם תפלת המוספין דהיינו אכילת פירות או אפילו פת מועט אפילו טעימה שיש בה כדי לסעוד הלב אבל

ד׳ כשמברכין החודש וכו׳ ובמהרי״ל הלכות ר״ח כתב דנס נשיות אין מזכירין כשמברכין החודש רק אם נקבר באותו השבוע וכתב עוד דנס בכל ר״ח ניסן וכל׳ כרשיות אין מזכירין נוכשמות ע״כ ומדברי הרב לא משמע כן מיהא יש ללמוד דנס לאחן דמזכיר שלא לומר אל מלא רחמים על אדם חשוב שמת ביום שמברכין החודש אם מת באותו שבוע אין להזכיר כלל וכן אין להזכיר נשמות בין אשרי לקדיש אלא רק קודם אשרי עיין כ״ג :

רפה א מ״ש שנים מקרא ואחד תרגום וכו׳ וכתב הרדב״ז מי שהוא בקי בטעמים ובנקודות בע״פ מצוה לקרותה בכ״ת ע״ש ס״כ סימן קנ״ג ועיין בספר חסידים סימן ש״א לשון הפר שני לוחות הברית ומקודם הטבילה יקרא שנים מקרא ואחד תרגום ולא יקרא עד לאחר חצות ביום ששי אף על גב דלדינא כתבו התוספות והרא״ם דמיום ראשון ואילך חשוב משלים עם הצבור מ״מ למצוה מן המובחר לא יקרא רק ביום ו׳ אחר חצות וכ״כ בכתבי קדוש דהאר״י ז״ל דאז נפררת הקליפה מן הקדושה ואחר כך בכוונת הטבילה משפיע עליו האורה של קדושת שבת ויש לקרות ומתחלה שנים מקרא ואחר כך תרגום ודלא כהטועי׳ שקורין מקרא פעם אחת ואחר כך תרגום ואחר כך חוזרין וקורין מקרא דז״א ואינו כהכון וכן מוכח בזוהר ובדברי המקובלים ובענין קריאת שמ״ות עצמה יש חילופי מנהגים דיש קוראים כל הסדרה שני פעמים ואחר כך קורין תרגום ויש קורין כל פסוק לבד שנים וקורין מיד תרגום עליו ומסיק לקרות כלשה שנים מקרא ותרגום עליה ובאמת אין בלשון הגמרא בוכל פירושו דאי אפרשה קאי ה״ל למימר שתים מקרא דפרשה לשון נקבה הוא ומ״כ אכל פסוק ופסוק קאי דהוא לשון זכר וכמדומה לי שכ״כ מהרש״ל בתשובה והוא הנכון וכ״כ בספר ל״ח : ומ״ש חייב לקרות לעצמו וכו׳ פירוש שלא כמשמע מה ששמע מן הש״ץ נשביל פעם אחת מקרא ונוסף עליו עוד פעם אחת מקרא ותרגום ומ״ה קמ״ל דצריך לקרות לעצמו שנים מקרא וכו׳ וכך הוא לשון הרמ״בם ז״ל ובספר ל״ח כתב שלא כ״כ אלא לכתחלה ואינו נראה אלא דינא קאמרי וכ״כ בספר כ״נ מה״כ : ומ״ש אפילו עטרות ודיבון קמ״ל אף על גב דיש כאלו עירות שמות של ע״ז שלא תאמר כיון שהתרגום הוא פירש הכתוב אין לנו לתרגום הכתוב הזה כי יש בהם זכרון ע״ז וע״כ באו חכמי׳ לומר שאף הפסוק הזה ראוי לתרגומו ושלא להקל עכ״ל כ״ג בשם רבינו בחיי : **ב** אם למד הפרשה בפי׳ רש״י וכו׳ משום דאין הכוונה רק שיבין הענין ולפ״ז גם אם מפרש המקרא בלשון לעז או בשאר לשונות יוצא בו ובלבוש כתב אבל בלשון לעז לכ״ע לא יצא ולא ידעתי ונ״ל מיהא לפי חכמי המקובלי׳ משמע חק׳ תרגו׳ לבוד הכמוס כדי להכניס קליפ׳ נוגה למקום הקדושה ביום השבת והבן ועוד כתבו חכמי המקובלים שלא להפסיק בקריאת שמו״ת בשום דבר רק יקרא הכל בפעם אחת כמעמד אחד ויש עשם ככון וביותר לדבר זה ומיהו אין בידו מותר עם תרגום יקרא מקרא שני פעמים ויתחיל עם תרגום עד שיגיע לסוף כ״פ בסדר היום ונ״ל דיותר טוב לקרות הכל בפעם אחת : **ג** מלמדי תינוק וכו׳ ומכל שהם חוזרין הרבה פעמים עם התינוקת מיהא תרגום צריכי׳ לקרות וכ״כ הל״ח : **ד** אין צריך לקרות וכ״ה מ״ה וכללא נקטינן בכל מקום שקורין עד שבבר קראו בסדר הפרשיות אין צריך לחזור ולקרות וכ״כ האחרוני׳ ז״ל : ומ״ש יקרא ההפטרה של שבת וכו׳ והוא הדין בארבע פרשיות או בר״ח או לפני ר״ח ועיין כ״נ מה״כ שהאריך בזה והנה אחר שיקרא שמו״ת אחר חצות בע״ש ילך לבית המרחץ וירחץ בחמין תחלה ואחר כך יטבל ומתבאר בזוהר כי סגולת הטבילה בע״ש להחזיר הנשמה למקומה כי מי שהוא שמא אין לו נשמה ובפרט הכונס בברית כשאינו משתלקת ועיין בזוהר פרשת ויקהל והוא כדי לפשוט לבוש רוח חול וילבש רוח קדושת שבת ומצאתי בספר כתבי יונה ח״ג סימן מ״ה הטובל ע״ש מן המנחה ולמעלה כשהוא כתוך המים ישתחוה למערב ואם אינו יודע איזהו מערב העולם יכוין בדעתו ארבע רוחות דשוח למערב ויאמר פעם ראשונה הריני טובל בפישוט מלבושי החול ואחר כך יחזור וישתה שני׳ ויאמר הריני טובל לקבל הארת שבת זכור ושמור במזכרה קדא ויכוין כזכור לע״ב קס״א שהוא כמנין וכו׳ וע״כ קס״א הוא הוי״ה כמנין ע״ב ואהי״ה במילוי יודין עולה קס״א ובשמור יכוין למילוי אלהים שהוא פולה ש״ן כזה אל״ף למ״ד ה״א יו״ד מ״ם וכרים של שמור לאחוריים של אלהים שהוא א׳ אל׳ אלה׳ אלהי׳ אלהי״ם עולה ר״ם כשאר י״ו מן שמור והוא במיתרי׳ של מילוי שם ע״כ שהם החבדי׳ האחרוני׳ ויחזור וישתה ויאמר הריני טובל לקבל נשמה יתירה ויכוין למילוי אהיה שהם קס״א קי״ג קנ״א וכשיוצא מן המים פוסע לאחוריו כמו היוצא מבית הכנסת וכשילבש בגדיו יאמר הפסוק כל כלי יוצר וגו׳ ויש עוד כוונת גדולות בטבילת שבת ורגלי׳ ור״ח אבל זו כוונה קלה ויכול כל אדם לכוון בו וגם ברגל יכוון לב׳ שמות ע״כ קס״א שעולין כמנין רגל וזה שאמרו חכמי׳ ז״ל חייב אדם לטהר את עצמו ברגל וע״כ הוא מילוי שם אהי׳ ב״ה כזה יו״ד ה״ה וי״ו ה״ה וקס״א הוא מילוי שם אהיה ביודין כזה אל״ף ה״ה יו״ד ה״ה וכתבו עוד המקובלי׳ ז״ל דכל שהוא בעל תשובה יטבול בע״ש י״ד טבילות ושאר כל אדם שלשה טבילות ואחר הטבילה יחזור וירחץ בחמין כפי ידיו ורגליו וילבש בגדיו :

רפו א מ״ש מיד אחר תפלת השחר וכו׳ ובמנהגים כתב אומרים אשרי קודם תפלת מוסף וכתב בלבוש בשם מגא כתוב בשם ר״ת למה אנו אומרים אשרי בקול רם על הס״ת בשבת יותר משאר הימים וענתה לו בת קול ואמרה לו משום ראשי תיבות שבו והם אלו אשרי *אחד *שבת *ראשונים *ימים יושבי *יום *שביעי *בקר *יה ביתיך *ברכת *יה *תחלה *יין *כום עוד *עונות *ובשר *דגים יהללוך *ישלם *הסעודות *לבוש *לבנים *וחלף *כמותך סלה *בליקא *לעשות *הבדלה ומסיים דה״ה בי״ט ויהיה ר״ת ישבי *יום *שביתון *בקר *יום : ומ״ש מיד אחר תפלת שחר משום דתפלת מוסף תקנו חכמי׳ ז״ל כנגד קרבן מוסף וקרבן מוסף היה זמנו מיד אחר קרבן תמיד ולא כקריבו אחר קרבן תמיד היה וזמן להשלים כל היום עבר היום ולא הקריבו עבר זמנו בטל קרבנו ולפיכך לתפלה כמי אם עבר היום אין לה תשלומין וליכא למימר יתפלל של ערבית שתים מדא דאין התפלות דומות זו לזו ועוד הרי תפלת מנחה בינייה ובלבוש כתב טעמי אחרי ול״כ : **ב** כל יחיד וכו׳ קמ״ל דלא תימא דלא תקנו חכמי׳ תפלת מוסף אלא בחבר עיר דהיינו בצבור כמו שס״ל לחד מ״ד בגמ׳ : **ג** מותר לטעום וכו׳ והיינו כשמקדש כבר אבל לטעום קודם קידש ודאי דאסור וכמו שמבואר לעיל סימן רע״א : ומ״ש אפילו פת מועט פירוש פחות מכזית שאז״כ נטילה ולא צריך לקבוע סעודה מיהא לב״ש לעיל דאין יוצאי׳ ידי קידש בזמן׳ סעודה אלא כשאוכל כזית פת או שותה רביעית נ״ל דיותר כשתי׳ קודם מוסף אפילו ברביעית מיהא לעיל בסי׳ רל״ב סעיף ג׳ מסיק דיותר אפילו פת ככיצה מותר ע״ש והב״ח כתב להתיר אפילו לקבוע סעודה ויש לתמוה מ״ש תפלה זו מכל שאר תפילות דמייל בהניע ומנס אסור לקבוע סעודה עד שיתפלל תחלה ועיין לעיל סימן רל״ב לענין תפלת מנחה ומטעם דהתם אין להקל מיי בתפלת מוסף כי על מי תפלת מנחה לא יוכר בתפלת מוסף וצ״ע :

א ברכות ח׳
ב הרא״ש שם וכ״י ג׳. והמרדכי שם
ג ב״י ד שם התום׳ והר״אש ה שם ע״פ מדרש ו כלבו בשם רבי כרן ז הגהות כפ״ג מה״ת בשם הר״מ ח הגה׳ בשם רבי ששה
ט מרדכי בס׳ א״ז פרלה כן מרבו ר׳ יהודה החסיד ומהר״ר אבירהם
י שם והגה׳ כפ״ג מה״ת בשם א״ז
כ כתבי מהר״ר ישראל סי׳ ק״ע ות״ה סי׳ כ״ג
* מרדכי ה״ק
* פסקי מהרא״י סימן ק״א
א תו׳ והרא״ש ור׳ יונה רפ״ד דברכות ורמ״בם בפ״ג מה״ת
ב ברכו׳ כ״ח
ג טור בש׳ הרא״ש ור׳ יונה רפ״ד דברכו׳
ד תעני׳ כ״ו
* א״ז אומץ בשם הרם״בא ור״יפ׳ תפלת השחר
ה ברכות ל׳ * ב״י בשם שבולי לקט
ו שם כ״ח ודלא כרב הונא

אבל סעודה אסורה: **ד** [ד] היו [י] לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין כגון שאיחר מלהתפלל תפלת מוסף עד שש שעות שהוא זמן תפלת מנחה צריך להתפלל של מנחה תחלה ואחר כך של מוסף: (הג"ה) ומיהו אם הקדים של מוסף יצא *: [מ] ויש אומרים דהיינו דוקא שצריך עתה להתפלל שתיהן כגון שרוצה לאכול ואסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה אבל אם אינו צריך עתה להתפלל מנחה יכול להקדים של מוסף: (הג"ה) ומיהו אם הגיע מנחה קטנה יתפלל מנחה תחילה *: [ט] ויש מי שהורה שאין עושים כן בצבור להקדים תפלת מנחה לתפלת מוסף כדי שלא יטעו: **ה** [י] בשבת ויום טוב אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא. (ועיין לעיל סימן קל"ג):

רפז ניחום אבלים וביקור חולים בשבת ובו סעיף אחד:

א [א] יכולים לנחם אבלים בשבת וכן יכולים לבקר את החולה [א] ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול אלא אומר לו שבת היא מלזעוק רפואה קרובה לבא [ג] ורחמיו מרובים ושבתו בשלום: (הג"ה) ויש אומרים דאין צריך לומר ורחמיו מרובים וכו' וכן נהגו *:

רפח דין תענית חלום בשבת ובו י' סעיפים:

א [א] אסור להתענות בשבת [א] עד ו' שעות: (הג"ה) ואפילו לומד ומתפלל אסור *: **ב** [ב] יש אומרים שאדם שמזיק לו האכילה דאז עונג הוא שלא לאכול לא יאכל: (הג"ה) וכן מי שיש לו עונג אם יבכה כדי שילך הצער מלבו מותר לבכות בשבת *: **ג** [ג] אדם המתענה בכל יום ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי * וסת (פירוש דבר קבוע) יש אומרים שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת מטעם זה וכן אמרו שכך היה עושה ה"ר יהודה החסיד: **ד** [ב] מותר להתענות בו תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו [ה] וצריך להתענות ביום ראשון כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג שבת [ו] ואם תשש כחו ואינו יכול להתענות שני ימים רצופים לא יתענה ביום ראשון ויתענה אחר כך: (הג"ה) וכל שכן אם היה ביום ראשון חנוכה או ראש חדש או פורים או יום טוב אפילו יום טוב שני של גליות שאין להתענות עד אחר כך יש אומרים מי שישן שינת צהרים וחלם לו חלום רע יתענה מחצי היום עד חצי הלילה ולא יבדיל וביום ראשון יתענה כאלו התענה כל יום השבת *: **ה** [ז] יש אומרים שאין להתענות תענית חלום בשבת אלא על חלום [ג] שראוהו תלת זימני [ס] ויש אומרים שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע [ט] והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים שעל שלשה חלומות מתענים בשבת ואלו הן. הרואה ספר תורה שנשרף או יום הכפורים בשעת נעילה או קורות ביתו או שיניו שנפלו ויש אומרי' הרואה יום הכיפורי' אפילו שלא בשעת נעילה ויש אומרים הרואה שקורא בתורה ויש אומרים הרואה שנושא אשה והא דרואה שיניו שנפלו דוקא שיניו אבל הרואה לחייו שנשרו חלום טוב הוא דמתו היועצים עליו רעה. ונראה לי שהחלומות שאמרו בפרק הרואה שהם רעים גם עליהם מתענין בשבת: **ו** [ו] המתענה בשבת אומר עננו אחר סיום תפלתו בלא חתימה וכוללו באלהי נצור: (הג"ה) ויאמר אחר תפלתו רבון העולמים גלוי וכולי כמו בחול *: **ז** [כ] אם הקריבה לאכול הוא עונג לו כגון שנתעכלה סעודת הלילה יקדים ואם האיחור עונג לו כגון שעדיין לא נתעכל יאחר: (הג"ה) וכן מי שיש לו סעודות כל יום כמו בשבת ישנה בשבת להקדים או לאחר *: **ח** [ד] אין [ל] מתענין על שום צרה מהצרות כלל: **ט** אין צועקים ולא מתריעין בו על שום צרה [מ] חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפת בשבת ולא בשופר [נ] וכן עיר שהקיפוה עכו"ם או נהר וספינה המטורפת בים [ס] ואפילו על יחיד הנרדף מפני עכו"ם או לסטים או רוח רעה [ע] זועקין ומתחננין בתפלות בשבת אבל אין תוקעין [פ] אלא אם כן תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם (וע"ל סימן תקע"ו):

ישם וכת"ק
* ב"י בשם הרש"בא
[מ] תו' והרא"ש שם
[י] בשם הר"י ור' יונה והרש"בא * הר"י והרא"ש בשם ירושלמי [ט] טור בשם הרמ"ב פ"ג מה"ת
[י] רי"בש בתשובה

[א] שבת י"ב וכב"ה
[ב] שם [ג] טור וכשבל' אים ירושלם שם שבא לפר' דברי הת"ק כ"י לדעת הטור * רמב"ם פרק כ"ד

[א] ירושלמי פ"ג דתענית והרי"ף והרא"ש כתבוהו בפ"ק דשבת
* מרדכי פ"ק דשבת [ב] אגור בשם שבלי הלקט ע"פ אגדה דר"ע שהיה בוכה * אגור בשם שבלי לקט [ג] הג"א בפ"ק מה"ת
[ד] ברכות נ"א
[ה] שם [ו] הרש"בא
* מצאתי כתוב
[ו] מרדכי פ"ק דשבת בשם מהר"ם
[ח] טור בסי' תק"סח בשם רב רב עמר' ורבינו קלונימוס ושכ"כ אבי העזרי
[ט] ב"י [י] טור בסי' ר"כ בשם בה"ג ואבין הרא"ש
* א"ז והל"ת
[כ] טור לייטב הא דרב ושמואל בלהקדי' או לאחר שבת קי"ט דלא פליגי * נמ"כ"ב וטור [ל] טור וכתב הב"י שאולי כן היה לפניו נוסחתו ברמ"בם ויסרה היא [מ] ב"ב ד' ג"א והביאו הטור בסי' תק"עו [נ] תענית י"ט [ס] שם כ"ב [ע] שם י"ד [פ] שם כר' יוסי דת"ק כווי לא פליג בהא ב"י בסימן תקע"ו

ד היה לפניו שתי תפלות וכו'. משום דקי"ל כקטינן דכל תפלה דכא בומנה היא קודמת לתפלה שכבר עבר זמנה שיש לה להתפלל תחילה ועיין מ"ש בלבוש: ומ"ש ומיהו אם הקדים וכו'. ומטעם דהא מ"מ עדיין לא עבר זמנה דהא זמנה כל היום: ומ"ש ואסור לו לאכול עד שיתפלל וכו'. המחבר אזיל לשיטתו דלעיל דאוסר אפילו סמוך למנחה גדולה ואפילו בסעודה קטנה אבל לפי דעת הרב בהג"ה שם דכתב להתיר אפי' סעודה גדול' סמוך למנחה גדולה לא ק"מ בדין זה וצ"ל דעיירי בסעודה גדולה דיש להחמיר אפילו סמוך למנחה גדולה: ומ"ש ויש מי שאומר שאין עושים וכו'. פירוש אפילו סמוך למנחה קטנה:

רפז א מ"ש ולא יאמר לו כדרך שאומר בחול וכו'. וב"ח כתב בשם מהרש"ל דאף בנחמת אבלים לא יאמר כדרך שאומר בחול אלא יאמר שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא ורחמיו מרובים ושבתו בשלום: ומ"ש דאין צריך לומר ורחמיו וכו' משום דהוא לשון תחנה ואין אומרים לשון תחנה בשבת וה"ה בניחום אבלים אין לומר ורחמיו מרובי' רק יאמר נחמה קרובה לבא ושבתו בשלו' ויש במקצ' מקומות שאין אומרים רק שבתו בשלום ועיין כ"ג מה"ב:

רפח א מ"ש עד שש שעות. פירוש ועד בכלל משו' דאמרו חז"ל האוכל אחר שש שעות אין אכילה תענוג לו אלא הוא כזורק אבן לחמת: כתב הרמ"בם ז"ל הנשבע להתענות בשבת לוקה משום שבועת שוא ועיין פ"א מהלכות שבועות ועיין בתשובות הרלב"ח סימן ק"נ: ונראה דאפילו מתענה כל השנה על עונותיו אסור להתענות בשבת וכן איתא בתשובת ב"י ק"ש סימן מ' ומיירי בשאין אכילה מזיק לו מכח שינוי וסת: **ב** מותר להתענות תענית חלום וכו'. כתב בספר חסידים לא יתענה אדם בשבת על שרואה בחלום הפסד ממון אלא על מה שיכול לקלל עליו את השבת עיין שם סימן תתס"ח ומשמע מדבריו דבחול יש להתענות גם על הפסד ממון אם ירצה: כתב בסדר היום מי שיושב בשבת בתענית יכול להתפלל ולומר חטאתי עויתי פשעתי ע"ש: ומ"ש כדי שיקרע גזר דינו. דהכי אמרו חז"ל שמתענה בשבת קורעין לו גזר דין של שבעים שנה ועיין בזוהר דמפרש טעם כמום לזה וע"כ נכון מאוד שיכלה כל היום בתורה ובתפלות ובקשות מאב הרחמים שיקרעו לו גזר דינו ויתפלל שלא יהיה לו למכשול מה שמבטל עונג שבת: ומ"ש וצריך להתענות ביום ראשון וכו'. ובתשובות בכיומין ואב סימן ר"י הראה פנים דבתענית חלום אין צריך למיתב תענית לתעניתו וכל האחרוני' חולק ע"ז ועיין בתשובות הרי"בש סימן תקי"ג: כתב בתשובות משאות בנימין המתענה בשבת או בי"ט תענית חלום ולמחר תענית נכור אינו יוצא בתענית משום חובה דצריך למיתב תעניתו לתעניתו דאינו עולה לכאן ולכאן וכן נראה מדברי הרב לקמן בהלכות ר"ה דכתב דא"צ למיתב תעניתו לתעניתו דהא יש אומרי' דמצוה להתענות וכו' דמ"ל דמתענה בגוס גדלים אלא ע"כ דס"ל דאם היה חייב להתענות לא היה התענית של גוס גדלים עלה לכאן ולכאן וכן הדין בכל שאר תענית נכור וכ"כ מדברי הרב המחבר עצמו מ"ש בספרו ב"י בסי' תקס"ח דהמתענה בעי"כ תענית חלום צריך למיתב תענית לתעניתו אף על גב דאיכא תכף י"כ אלמא דס"ל דאינו עולה לכאן ולכאן וכיון דהמחבר והרב ז"ל מסכימין לדעת אחת הכי נקטינן ולאפוקי מדברי ש"ג פ' שבועו' שתים דלא פסק כך ע"ש: ונראה בתענית חלום עצמו בכה"ג א"כ להתענות יום אחר דשאני תענית חלום דאמרינן בו דווקא בו ביום יפה ובשאר הימי' ה"ה כמו תענית אחר שמתענה משום תשובה לענות נפשו וע"כ אם מתענה בלא"ה ביום המחרת שוב אין תקנה להשלימו לתענית חלום כיון דאינו בו ביום ונראה עוד דהא דאין משלימין בתענית אחר היינו דוקא באלו ימים שחייב להתענות בהם או מד"ת או מד"ם אבל במה שאדם מעצמו מקבל עליו לכוף כאניון ראשו ולענות נפשו יכול להשלים בהם התענית שחייב למיתב ביה מחמת שעבר וביטול עונג שבת ולפ"ז בעשרת ימי תשובה אינו חייב למיתב תענית לתעניתו זולת ימים האלה ועיין בכ"ג מה"ב: ומ"ש או י"ט אפילו וכו'. מדלא נקט הרב סתם וכל הימי' שאין מתעני' בהם משמע דוקא אלו אבל שאר ימי' אע"פי שאין מתעני' בהם כגון יומי ניסן או כיון ואסרו חג יש להתענו' בהם וכ"כ בתשובות הר"ש הלוי ז"ל חלק א"ח סי' ד': ומ"ש וביום ראשון יתענ' וכו'. משו' דביטול עונג שבת במקצ' חייב למיתב תעני' לתעניתו וכ"ג מה"ב סומך להקל בזה ע"ש: **ג** שראוהו תלת זמני דוק' שהוא עצמו ראהו אבל אם חבירו ראה עליו חלום רע אינו חייב להתענ' בשבת ובחול יש להחמי' ויתענ' וכן פסק בכ"ג מה"ב וע"ל סי' תק"סח ומשם כלמד ק"ו דאם מתענ' תעני' חלום בע"ה שצריך למיתב תעני' לתעניתו ע"ש ונראה דגם אם מתענ' בי"ט שני של גליות כגון ב' של חג השבועו' או י"ט אחרון של פסח צריך למיתב תעני' לתעניתו דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא' תקנו וכ"כ בס' כ"ג מה"ב: **ד** אין מתעני' בו וכו'. כתב בלבוש דאם

ר ‏ ב נדרף מפני רוח רעה שאמרו לאו דוקא דהוא הדין לכל חולי שיש בו סכנת היום זועקים ומתחננין וכן נהגו לומר ה מצלאין בשבת על חולים המסוכנים כבנת היום : (הג"ה) וכן מותר לברך החולה המסוכן בו ביום * :

רפט סדר סעודת שחרית של שבת · ובו ב׳ סעיפים :

א א יהיה שלחנו ערוך א ומטה מוצעת יפה ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה ב ויברך על היין בורא פרי הגפן והוא נקרא קירושא רבה ג ואחר כך יטול ידיו (ועיין לעיל סימן רע"א סעיף י"ב בהג"ה) ד ויבציע על לחם משנה כמו בלילה ויסעוד ה וגם זה הקירוש צריך שיהיה במקום סעודה ושלא יטעום קודם לו כלום כמו בקירוש הלילה ו ומיהו לשתות מים בבוקר קודם תפלה מותר מפני שעדיין לא חל עליו חובת קירוש : (הג"ה) ועיין לעיל כל דיני קידוש סימן רע"א רע"ב רע"ג : **ב** ז במקום שאין יין מצוי הוי שכר ושאר משקין חוץ מן המים חמר מדינה ומקרשין עליו· ח ואם אין לו אפילו שכר ושאר משקין אוכל בלא קירוש :

רצ בשבת ישלים מאה ברכות בפירות · ובו ב׳ סעיפים :

א א ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח כדי להשלים א מנין מאה ברכות : (הג"ה) ואם רגיל בשינת צהרים אל יבטלנו כי עונג הוא לו * : **ב** ב אחר סעודת שחרית קוביעי׳ מדרש לקרות בנביאים ב ולדרוש בדברי אגדה ג ואסור לקבוע סעודה באותה שעה: (הג"ה) ופועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבוע יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת דהרי הם מתענגים בלמודם כל ימי השבוע * :

רצא דין שלש סעודות · ובו ו׳ סעיפים :

א א יהא א זהיר מאד לקיים סעודה שלישית ב ואף אם הוא שבע יכול לקיים אותה בכביצה ג ואם אי אפשר לו כלל לאכול אינו חייב לצער את עצמו ד והחכם עיניו בראשו שלא ימלא ממנו בסעודת הבוקר כדי ליתן מקום לסעודה שלישית : (הג"ה) ומי שלא אכל בליל שבת יאכל שלש סעודות ביום השבת * : **ב** ה זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה. ואם עשאה קודם לכן ב לא קיים מצות סעודה שלישית: (הג"ה) י"א דאסור לשתות מים בין מנחה למעריב בשבת דאז חוזרים הנשמות לגיהנם ועל כן אין לאכול סעודה שלישית בין מנחה למעריב אלא יאכל אותה קודם מנחה * י"א דיותר טוב להתפלל מנחה תחילה * וכן נוהגים לכתחילה בכל מדינות אלו ומ"מ אין לשתות מים מן הנהרות אבל בבית שרי וכל שכן שאר משקין דשרי * וי"א דאין אסור אלא תוך י"ב חדש של אביו ואמו * וי"א דאיסור זה של שתיית מים איכו רק בערב שבת * : **ג** ו אם נמשכה סעורת הבקר עד שהגיע זמן המנחה יפסיק הסעודה ויברך ברכת המזון ג ויטול ידיו ויברך ברכת המוציא ויסעוד ונכון הדבר שאם לא היה עושה כן מאחר שנמשב׳ סעודת הבוקר עד אותה שעה לא היה יכול לאכול אח"כ אלא אכילה גסה : (הג"ה) אבל מי שיודע שאפשר לאכול אחר שיתפלל מנחה עם הצבור לא יעשה סעודה שלישית קודם מנחה ומיהו אם עשאה יצא : **ד** ז אין צריך לקרש בסעורה שלישית ח אבל צריך לבצוע על שתי ככרות: (הג"ה) ואם בוצע הרבה פעמים בשבת צריך לכל סעודה שתי ככרות * ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מככר אחד שלם * ומוס פשט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בככר אחד שלם אבל יש להחמיר ליקח שנים: **ה** ט צריך לעשותה בפת י וי"א שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי באחד מה׳ מיני דגן כ וי"א שיכול לעשותה בדברים שמלפתים בהם הפת כבשר ודגים אבל לא בפירות ל וי"א דאפילו בפירות יכול לעשותם וסברא ראשונה ה עיקר שצריך לעשותה בפת אלא אם כן הוא שבע ביותר: (הג"ה) או ביוקום שאי אפשר לו לאכול פת כגון בערב פסח שחל להיות בשבת שאסור לו לאכול פת לאחר מנחה כדלקמן בהלכות פסח * : **ו** ד נשים חייבות בסעודה שלישית :

רצב דין תפלת מנחה בשבת · ובו ב׳ סעיפים :

א א במנחה (אומרים א אשרי ובא לציון ואני תפלתי וגו׳ * : ב ומוציאין ספר תורה וקורין שלשה אנשים עשרה פסוקים מפרשה הבאה ג ואפילו חל יום טוב להיות בשבת קורין בפרשה הבאה ולא בשל יום טוב : **ב** ב אומרים ד צדקתך ה ואם חל ביום שאלו היה חול לא היו אומרים במנחה נפילת אפים אין אומרים צדקתך : (הג"ה) ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב * אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף וכל מקום לפי מנהגו :

רצג ערבית

שירע יום מות בו אב ואם בשבת דאין חייב להתענות גם ביום ראשון שלאחריו פטור מלהתענות כיון דעיקר הטעם שמתענה בו ביום שמות דריע מזליה ע"ש : **ה** שגלאים בשבת ורוקח כשהוא מסוכן אבל אם אינו מסוכן אסור וכ"כ מהרי"ל ז"ל בתשובה סימן קט"ו ועיין בספר תוחות ישרים סימן ל"א :

רפט א מ״ש ומטה מוצעת· פירוש בספר באר שבע דף ק"ד היינו כשהוא מוצעת מערב שבת או שירגה לישן בו בשבת שינת צהרים אבל בלא"ה אסור ויפרוס הסדינים על המטה ולא יזיז הכסתות ע"ש ועיין במרדכי פרק אלו קשרים : ומ"ש מפני שעדיין לא חל עליו חובת וכו׳· דאין מקדשין קודם שמתפללין :

רצ א מ״ש מנין מאה ברכות· פירוש שחסרים מחמת שאינו מתפללין י"ח ברכות בתפלו׳ כמו בימות החול: ומ"ש בשינת צהרים· כתב בספר חסידים סימן רס"ו שלא יאמר לך נישן כדי שנוכל לעשות מלאכתינו בלילה כמ"ש שמראה שבת וישן בשביל ימות החול : **ב** ולדרוש בדברי אגדה· פירוש כדי להמשיך לב השומעים אבל עיקר הדרוש יהא ללמוד לעם חוקי אלהים דינים והנהגות ישרים ולהוכיחם על פרצות הדור ועיין בספר כ"ג מה"כ וכן אי׳ במדרש ויקהל משה מכאן שדורשין הלכות שבת בשבת וכו׳ :

רצא א מ״ש יהא זהיר וכו׳· דרשו חכמים ז"ל מדכתיב שלשה היום בקרא דכתיב ויאמר משה אכלהו היום כי השבת היום לה׳ היום לא תמצאהו ונומר רמז לשלשה סעודות של שבת: **ב** לא קיים מצות סעודת וכו׳· משום דעד אותו זמן נמשך זמן סעודת שחרית כ"כ בלבוש אף על גב דצריך להתחיל לאכול קודם שש מ"מ נמשך זמן אכילה עד שעת מנחה עיין בתשובות הרד"בז מ"ש סימן קכ"ה כתב מהרי"ל בתשובה סימן כ"ט אפילו אם יום טוב שחל להיות במוצאי שבת צריך לאכול מעט פת : **ג** ויטול ידיו· ובמרדכי כתב שטוב להפסיק ביניהם שלא ליטול ידיו מיד אחר ברכת המזון וכן ראיתי נוהגים להפסיק בד"ת או בטיול קצת כ"כ הב"ח בשם מהרש"ל : **ד** עיקר שצריך לעשותה בפת· משום דהוקשו כל שלשה סעודות להדדי ודין אחד להם שהרי ילפינן מדכתיב שלשה היום בקרא : **ה** נשים חייבות· הטעם דגם הם היו בהנס של המן שכולם אכלו ממנו :

רצב א מ״ש אשרי ובא לציון· דהוא במקום קדושה דסדרא שאומרי׳ בימות החול ומה שאומרי׳ ואני תפלתי ע"פ המדרש ועיין בלבוש וכתב אבודרהם דיש מקומות כוהגי׳ שאין אומרי׳ בבית האבל : ומ"ש ומוציאין ספר תורה וכו׳· הוא מעשר תקנות שתיקן עזרא עזרא ע"ה דמשה לא תיקן רק בשחרי׳ של שבת ועזרא הוסיף שני וחמישי ומנחה של שבת ועיין כ"ג מה"כ : **ב** אומרים צדקתך יש מפרשים דמשה רבינו ע"ה מת במנחה של שבת ותקנו ג׳ צדקתך משום דגם יוסף הצדיק ודוד המלך ע"ה מתו נמי במנחה של שבת ועיין כ"ס שהאריך להוכיח שלא מת משה בשבת רק בע"ש מת ולא נקבר עד שבת במנחה ולכן אומרי׳ צדוק הדין עליו כזמן שנקבר ויש מפרשי׳ דאומרי׳ צדקתך להצדיק הדין על רשעים שחוזרין לגהינם כמ"ש :

רצג כדי

ב הר"ן והא דתעני׳ ד׳ י"ט * ליקוטי מהרי"ו בדין וכ״י בשם הר"ן פ"ג דתענית א טור ב בשם ק"ג בעובדא דרב אשי ג רמ"בם בפ"כט ד שבת קי"ז ה רמ"בם שם וטור בשם אביו הרא"ש ו כייתיו לעיל סי׳ רע"א ח המ"מ שם והר"אש בתשובה א מנחות ל"ג *טור ב מהא דאיתא במדרש תנחומא פ׳ ויקהל ג גיטין דף ל"ח * כ"י סי׳ רפ"ח בש׳ ירושלמי א שבת קי"ח ב טור והר"ן בשם בה"ג ג רמ"בם בפ"ל מה"ש ד טור * הרא"ש פ׳ ע"פ ה תוספות והרא"ש והמרדכי שם והגה׳ בפ"כט *תו׳ והרא"ש ומרדכי פ׳ ע"פ * רמ"בם וטור והגהות מרדכי והגה"מ פ"ל ואגור * הגה"ם פ"ל * אגודה ומרדכי פ׳ ע"פ * תוספות והר"אש ומרדכי בשם ר׳ משולם והגה"מ ו טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ בתשובה ז שם בש׳ אביו הר"אש ור׳ ירוחם בח"א בשם הרמ"ה והמרדכי בפ"טו דשב׳ וכתבו׳ להרמ"בן בסי׳ ר"י ור׳ יונה ח טור בש׳ אביו הרא"ש והרמ"בם בפ"ל והגה׳ שם והמרדכי פ׳ ט"ו דשבת ור׳ ירוחם בח"א ותשו׳ לרמ"בן בסי׳ ר"י והמגיד בש׳ גאון *אבודרה׳ ומיימוני׳ * טור ומרדכי פ׳ כ"כ ט טור בשם ר"י תו׳ ביומ׳ ע"ט וסוכה כ"ו ובמ"נ ‏ טור בשמו והרא"ש שם בסוכה בשם התוספת׳ והגהות פ"ל כ שם בשם׳ הר"ן בפ"יו דשבת בשם י"א ור׳ יונה *טור ב בב"ק דף פ"ב

בפ"ו דברכות ושבלי לקט בשם ר"י בר יהודה * מהרי"ל הלכות פסח ה כ"ר"ן והמרדכי בפ"טו דשבת בשם ר"ת א טור ע"פ מדרש ושבלי הלקט בשם רש"י * טור ומגילה ל"א ג רוקח סימן ס"ב מהא דרב גידל שבת כ"ד ד טור ובשם רב שר שלום ה שם בשם מנהג אשכנז * טור

רצג ערבית במ"ש · ובו ג' סעיפים :

א [א] מאחרין תפלת ערבית [א] כדי להוסיף מחול על הקודש : **ב** [ב] צריך ליזהר מלעשות מלאכה עד שיראו שלשה כוכבים קטנים [ג] ולא יהיו מפוזרים אלא רצופים ואם הוא יום המעונן ימתין עד שיצא הספק מלבו : **ג** [ד] מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה [ב] יכול להתפלל של מוצאי שבת מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד [ה] אבל לא יברך על הנר וכן אסור בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים : (הג"ה) ונוהגים לומר והוא רחום וברכו באריכות נועם כדי להוסיף מחול על הקדש * :

רצד דיני הבדלה בתפלה · ובו ה' סעיפים :

א [א] אומרים [א] הבדלה בחונן הדעת ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר מפני שצריך להבדיל על הכוס ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפלה : **ב** [ג] טעה ולא הבדיל בתפלה ואין לו כוס בלילה וסבור שאף למחר לא יהיה לו צריך לחזור ולהתפלל : **ג** [ג] תשעה באב שחל להיות באחד בשבת טעה ולא הבדיל בתפלה אין צריך לחזור ולהתפלל כיון שמבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב : **ד** [ד] במקום שאמרו שאינו חוזר להתפלל [ב] מיד כשסיים הברכה אין לו לחזור אף על פי שלא פתח בברכה שלאחריה : **ה** [ה] במקום שאמרו שאינו חוזר אם רצה להחמיר על עצמו לחזור [ו] אם סיים תפלתו רשאי אבל אם עדיין לא סיים תפלתו אינו רשאי לחזור :

רצה הבדלה שעושה שליח צבור · ובו סעיף אחד :

(הג"ה) [א] ואומרים ויהי נועם וסדר קדושה באריכות כדי לאחר סדר קדושה שאז חוזרים רשעים לגיהנם * וכזמן שאין אומרים ויהי נועם כגון שחל יום טוב בשבוע אין אומרים סדר קדושה אבל אומרים ויתן לך * : **א** [א] מבדיל שליח צבור כדי להוציא מי שאין לו יין : (הג"ה) וכהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במ"ש להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה * :

רצו דיני הבדלה על היין · ובו ח' סעיפים :

א [א] סדר הבדלה יין בשמים נר הבדלה וסימנך יב"נה [א] וצריך ליזהר שלא יהא הכוס פגום : (הג"ה) ונהגו לומר קודם הבדלה פסוקים בבית הכנה אל ישועתי ונומר כוס ישועות אשא ונומר · ליהודים היתה אורה ונומר · לסימן טוב ובשעת הבדלה יתנו עיניהם בכוס ובנר ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ קודם שסיים בורא פרי הגפן כדי שלא יהיה הכוס פגום וטעם השפיכה דאמרינן כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה ועושין כן לסימן טוב בתחלה השבוע גם שופכים מן הכוס לאחר הבדלה ומכבין בו הנר ורוחצים בו עיניו משום חבוב המצוה :

ב [ג] אין מבדילין על הפת [ד] אבל על השכר מבדילין אם הוא חמר מדינה והוא הדין לשאר משקין חוץ מן המים : (הג"ה) וטוב יותר להבדיל על כוס פגום של יין מעל שכר * ונהגו להבדיל במוצאי פסח על שכר ולא על יין משום דחביב עליו וביום טוב שחל להיות במוצאי שבת שיש בו קידוש שהוא נאמר על הפת [ה] יש אומרים שאגב הקידוש מבדילין גם כן עליו [ו] ויש אומרים שיותר טוב לומר הקידוש וההבדלה שניהם על השכר : (הג"ה) והסברא הראשונה עיקר : **ג** [ג] אם אין לו יין ולא שכר ושאר משקין [ז] יש אומרים שמותר לו לאכול [ח] ויש אומרים שאם מצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל [ט] ואם אין לו אלא כוס אחד ואינו מצפה שיהיה לו למחר · מוטב שיאכל קודם שיבדיל ויברך עליו ברכת המזון ואחר כך יבדיל עליו ממה שיברך ברכת המזון בלא כוס לדברי האומרים דברכת המזון טעונה כוס ולדברי האומרים דאינה טעונה כוס לא יאכל עד שיבדיל [י] ומיירי שכוס זה לא היה בו אלא רביעית בצמצום וכבר היה מזוג כדינו שאם היה משים בו מים יותר לא היה ראוי לשתייה שאם לא כן לדברי הכל מבדיל תחלה ושותה ממנו מעט ומוסיף עליו להשלימו לרביעית ומברך עליו ברכת המזון : **ד** [כ] מי שאין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולהבדלה יקנה להבדלה משום דקידוש אפשר בפת : **ה** [ל] אם אין ידו משגת לקנות שמן לנר חנוכה ויין להבדלה נר חנוכה קודם : **ו** [ב] אומר [מ] הבדלה מיושב : (הג"ה) ויש אומרים מעומד * וכן נוהגין במדינות אלו : [נ] ואוחז היין בימין וההדס בשמאל ומברך על היין ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ומברך על ההדס ומחזיר היין לימינו : **ז** [ס] אפילו שמעו כל בני הבית הבדלה בבית הכנסת אם נתכוונו שלא לצאת מבדילים בבית : **ח** [ע] נשים חייבות בהבדלה [ג] כשם שחייבות בקידוש [פ] ויש מי שחולק : (הג"ה) על כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים :

[א] פסח' דר' יוסי שבת קי"ח [ב] ר' יונ' בתפלת יום' ברכו' מהא דשבת ל"ה [ג] הר"ן שם בשבת ע"פ הירושלמי [ד] ברכות כ"ז לפי' הטור בשם רב האי ובתוספו' והרא"ש והמרדכי שם [ה] טור * אור זרוע

[א] ברכות ל"ג ובפסחי' קי"ב [ב] טור בשם הרי"ף [ג] שם [ד] טור בשם אביו הר"א"ש [ה] טור וכדעת ר"ת [ו] שם וכדעת אביו הרא"ש [א] טור * כלבו * טור

[א] ברכות כ"ב וכר' יהודה שאמר דב"ה [ב] פסחים ק"ה בענין כוס של ברכ' וה"ה להבדל' ועיין בסי' קפ"ב מדיני כוס פגום [ג] טור בש' רב עמר' והתו' [ד] פסחי' ק"ו בעובד' דאמימר * אבודרהם [ה] טור בש' הגאוני' [ו] שם בשם אביו הרא"ש [ז] תוספות בברכות כ"ב לחד תירוצ' הא דאמית' פסחי' ק"ו ור' יונה בפ"ד דברכות' והאגור בש' שבולי הלקט [ח] הרא"ש בשם ר"י התו' שם בדף כ"ב ור' יונה לדעת הגאונים [ט] פסחי' ק"ה לתית' ר"י הביאו הרא"ש [י] שם הרא"ש ריש פ"ח דברכו' [כ] טור מהא דשבת כ"ג לענין קידוש היום [ל] מתו' בברכו' ד"ת נ"ג * אגוד' וכלבו ואגו' [מ] מרדכי בש' אחי' מהא דברכות מ"ג [נ] וכבית הלל [ס] כ"י לדעת הר"ן בש' פנ' דר"ה [ע] ר' יונה [פ] פת"ח

רצג א מ"ש כדי להוסיף מחול על הקדש · פירוש שצריך להוסיף ומקשהו ודאי לילה וכמו שביאר המחבר לעיל סימן רס"א סעיף ב' אך קשה דבסמוך כתב צריך ליזהר מלעשות מלאכה וכו' דמשמע מיד שנראין שלשה כוכבים מותר במלאכה והא צריך להוסיף מחול על הקודש ממה שהוא ודאי לילה ועד שלא נראין שלשה כוכבים קטנים הוא בין השמשות ספק יום ספק לילה וכמו שמוכח לעיל סימן רל"ה וע"כ נראה לענ"ד לדיכא דאף על גב דנראין שלשה כוכבים קטנים אסור לעשות מלאכה וצריך להמתין קצת זמן להוסיף מחול על הקודש ממה שהוא ודאי לילה : **ב** יכול להתפלל של מוצאי שבת וכו' · ומהרש"ל ז"ל כתב שאין נוהגים להתפלל של מוצאי שבת דדבר תמוה הוא לרבי' לעשות שבת חול ואיכא כמי למיחש שמא יבא להקל אף במלאכה אבל להתפלל של שבת בע"ש הכי נהוג :

רצד א מ"ש אומר הבדלה וכו' · לפון הלבוש ואומר אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה וכו' · בינה והשכל ואחר כך מתחיל אתה חוננתנו ובהגהות מנהגים בשם מהר"ר מנח' כתב שטעו לומר אתה חוננתנו ואתה חונן רק אתה חוננתנו המונהג לומר אתה חונן וכו' ומלמד לאנוש בינה ומתחיל אתה חוננתנו ואין צריך לומר מקודם חננו מאתך וכו' כיון דסיים כן לבסוף והוא הנכון ועיין בספר באר שבע דף ק"ט ודברי הב"ח אינו מוכרחים ועיין כ"ג מה"ב : ומ"ש צריך לחזור ולהבדיל וכו' · ואם כאנס ולא התפלל במוצאי שבת יתפלל ביום ראשון שתי תפלות אחת לחובה ואחת לתשלומין ולא יאמר אתה חוננתנו אע"פ שלא הבדיל כ"כ הרד"בז בתשובה ח"ד סימן קע"ו : **ב** מיד כשסיים הברכה אין לו לחזור וכו' · ונראה לי דהכונה לאומרו בשומע תפלה וכן כתב בהגהות מנהגים בשם מהר"ש ומהרי"ל ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ס סימן ע"ב ועיין בספר כ"ג מה"א :

רצה א מ"ש אומרים ויהי נועם וכו' · וביאר הלבוש לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה לישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן ונוהגים לכפול פסוק אורך ימים שע"י כפלם השם היונה ממנו : ומ"ש שיבוא ויבשרנו הגאולה וכו' · לפי שקבלו חכמי' ז"ל שאין אליהו בא לא בערב שבת ולא בערב יום טוב ובשבת עצמו אע"פ שיכול לבא דהא ק"ל דאין תחומין למעלה מעשרה מכל מקום בשבת אין מתפללין ע"כ ובתחלה השבוע מתפללין על אליהו הנביא שיבא ויבשר וכלבוש כתב שאין אליהו בא בשבת ולא דק כמוגיא דעירובין ע"ש ודו"ק · עיין בספר בכימין וחב' מ"ש טעם אחר בשם הזוהר :

רצו א מ"ש וצריך ליזהר שלא יהא הכוס פגום וכו' · וכתב אבודרה' שטוב להבדיל על של יין פגו' מלהבדיל על השכר ומג"ס בדליכו שכר : **ב** אומר הבדלה מיושב וכו' · הטעם כתב בלבוש כדי שיקבעו בישיבה לצאת בברכת המבדיל ולפט"ז משמע דאם הוא מבדיל לעצמו ואין אחרים עמו לד"ה בעמידה ועיין בתשובות מהרי"ל סימן ח' וסימן קל"ב : ומ"ש וכן נוהגים במדינות אלו · וכתב מהרי"ל בתשובה סימן ח' משום דלדידן קבעתינו בעמידה כמו בישיבה לדידהו ומוסיף דשתיית הכוס ישיבה בעי וכמו שאמרו חכמים ז"ל ות"ח לא יאכל ולא ישתה מעומד : **ג** כשם שחייבות בקידוש וכו' · כתב אבודרהם בתחלת ספרו שער ג' דהיינו מדרבנן כלומר דאנשים חייבים בהבדלה מדאורייתא ונשים אינו חייבות רק מדרבנן וכ"מ לענין ספיקא ועיין כ"ג מה"ב :

רצז דיני בשמים להבדלה · ובו ה׳ סעיפים :

א א מברך [א] על הבשמים אם יש לו [ב] ואם אין לו אינו צריך לחזור אחריהם : **ב** [ג] אין מברכין [ב] על בשמים של בית הכסא ולא על של מתים (ודוקא) הנתונים למעלה ממטתו של מת ולא על בשמים שבמסיבת ע״א רכתם מסיבתן לעכו״ם : (הג״ה) ואם בירך על בשמים אלו לא יצא וצריך לחזור ולברך על אחרים * : **ג** [ד] שקים מלאים בשמים שמשימים העכו״ם תוך קנקני היין [ג] אף על פי שמותר להריח בהם אין מבדילין עליהם : **ד** [ד] נהגו [ה] לברך על ההדס כל היכא דאפשר : (הג״ה) ויש אומרים דאין לברך על הדס היבש דאינו מריח רק על שאר בשמים * וכן נהגו במדינות אלו ונראה לי דיש להניח גם הדס עם הבשמים דאז עושין כסולי עלמא : **ה** [ו] מי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים אלא אם כן נתכוון להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך או להוציא מי שאינו יודע :

רצח דיני נר להבדלה · ובו ט״ו סעיפים :

א א מברך [א] על הנר בורא מאורי האש אם יש לו [ב] ואינו צריך לחזור אחריו והני מילי במוצאי שבת [ג] אבל במוצאי יום הכפורים יש אומרים שמחזר אחריו : (הג״ה) מי שאין לו כוס להבדיל לכשרואה האש מברך עליו. וכן הבשמים * :

ב [ד] מצוה מן המובחר לברך על אבוקה [ה] ויש מי שאומר שאם אין לו אבוקה צריך להדליק נר אחר לצורך הבדלה חוץ מהנר המיוחד להאיר בבית : (הג״ה) ונר שיש לו שתי פתילות מקרי אבוקה * : **ג** [ו] נוהגים להסתכל בכפות הידים ובצפרנים : (הג״ה) ויש לראות בצפרני יד ימין ולאחוז הכוס ביד שמאל ויש לכפוף האצבעות לתוך היד שאז רואה הצפרנים עם הכפות בבת אחת ולא יראה פני האצבעות שבפנים * : **ד** [ז] אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו [ח] דהיינו שיהיה סמוך לו בכדי שיוכל להכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת : **ה** [ט] אין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה לאפוקי אור שהודלק לחיה ולחולה שכיון שלא הודלק לעבירה מברכין עליו [ב] אבל אם הדליקו עכו״ם בשבת כיון שאם היה מדליקו ישראל היה עובר לא שבת ממלאכת עבירה מיקרי : (ואין מברכין על אור של ע״א *) **ו** [י] עכו״ם שהדליק במוצאי שבת מישראל [ג] או ישראל מעכו״ם מברכין עליו אבל עכו״ם שהדליק מעכו״ם אין מברכין עליו [כ] ובמוצאי יום הכיפורי׳ אין מברכין על נר שהדליק ישראל מעכ״ום (וע״ל סי׳ תרכ״ד סעיף ה׳) : **ז** [ל] היה הולך חוץ לכרך וראה אור אם רובן עכו״ם אין מברכין עליו ואם רובן ישראל או אפילו מחצה על מחצה מברכין עליו : **ח** [מ] אור היוצא מהעצים ומהאבנים [ד] מברכין עליו אבל במוצאי יום הכיפורים אין מברכין עליו : **ט** [נ] גחלים הבוערות כל כך שאלו מכנים קיסם ביניהם הוא נדלק מברכין עליהם והוא שעשויים להאיר : **י** [ס] אור של כבשן בתחילת שריפת הלבנים אין מברכין עליו שאז אינו עשוי להאיר ואחר שנשרפו אז עשוי להאיר ומברכין עליו : **יא** [ה] נר בית הכנסת [ע] אם יש שם אדם חשוב מברכין עליו ואם לאו אין מברכין עליו [פ] ויש אומרים בהפך [ו] ואם יש שמש שאוכל שם מברכין עליו והוא שלא תהא לבנה זורחת שם : **יב** [ק] אין מברכין על נר של מתים שאינו עשוי להאיר הילכך מת שהיו מוליכין לפניו נר אילו הוציאוהו ביום והוציאוהו בלילה בנר אין מברכין עליו : **יג** [ו] סומא [ז] אינו מברך : **יד** [ט] היו יושבים בבית המדרש והביאו להם אור אחד מברך לכלם : **טו** [ת] נר בתוך חיקו או בתוך * פנס (פירוש כלי שנותן בו הנר שלא תכבה) : או בתוך כפקלריא רואה את השלהבת ואינו משתמש לאורה משתמש לאורה ואינו רואה את השלהבת אין מברכין עליה עד שיהא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה :

רצט שלא

[א] ברכות נ׳
[ב] הרא״ש מהא דלא׳ שם נ״ג וש״כ [ג] שם נ׳ וכ״ב וכ״ג * כ״י
בשם הורשות חיי׳
[ד] הרשב״א בתשובת
[ה] טור
* טור בשם הר״ר
אפרי׳ והר״א
עפרא״ש לדעתו
שכן הורה לו אביו
הרא״ש

[א] ברכו׳ נ׳ [ב] שם נ״ג
[ג] הרש״בא בשם
מי הראב״ד והמני׳ פ׳
כ״ט * טור
[ד] פסחי׳ ק״ג
[ה] בא״ח בשם התוס׳
*אגודה [ו] טור בשם
פרקי ר״א ורב
עמרם וש״פ
והר״פ בראשית
ובפ׳ ויקהל [ז] ברכו׳
נ׳ [ח] שם נ״ג [ט] שם
נ״ב ונ״ג
* טור
[י] שם
[כ] המגיד בשם
הרמ״בן בפ׳ כט
מה״ש [ל] שם בגמ׳
נ״ג [מ] פסחי׳ נ״ד
[נ] ברכות נ״ג
[ס] שם
[ע] שם לפי׳ התוס׳
בשם ר״ח [פ] לפי׳
רש״י שם [צ] שם
בגמ׳ [ק] שם נ׳ ונ״ג
[ר] טור בשם אבי
העזרי וש״פ [ש] שם
בגמ׳ נ״ג ובבית
הלל [ת] ירושלמי שם

רצז א מ״ש מברך על הבשמים וכו׳ · כתב בכ״ג שמותר לברך על פלפל כתוש וכ״כ הט״ז בסימן ק״ח בי״ד מיהא שם מדבריו משמע אפילו אינו כתוש אבל הנכון כדברי כ״ג דוקא על כתוש שמריח יפה וה״ה וכנב״יל שקורין בל״א אימ״ביר יכול לברך עליו נבן מוכח מדברי המחבר ביורה דעה שם סעיף ו׳ ונראה כמי דוקא בכתוש אבל כשהוא יבש ושלם אינו מריח כ״כ שיהא ראוי לברך עליו : ודע בספר באר שבע אוסר לספוך מכוס יין הבדלה וכן משמע בשם מהר״א ז״ל ועיין בספר כ״נ מה״ק סימן רנ״ט : **ב** על בשמים של בית הכסא · משום דלא אתו אלא לעבורי ריחא וכן של מתים : מ״ש הנתונים למעלה · לאפוקי הנתונים למטה דלכבוד החיי׳ עשוי׳ שידיפו ריח טוב ומברכין עליהם : **ג** אף על פי שמותר להריח כלומר שאין לאסור מפני הנאה שנהנה מהיין · שמריח בו מפני שאין נותני׳ התבלין ביין כדי שיקבלו ריח וטעם של יין אלא אדרבה ליתן התבלין טעם ביין וג״ז שמריח אינו מכוין לריח היין אלא לריח התבלין וכ״כ הרש״בא ז״ל ומסיק שם ומ״מ מסתברא דלבשמים להבדלה אסורין משו׳ הקרבהו נא לפחתך עכ״ל ובלבוש כתב משום דלאו לארוחי עבידי אלא לבסם היין ולא דק ולא עיין מקור הדין ודע דהרמ״בם כתב שאין מברכין על בשמי׳ של ערוה פ״ט מהלכות שבת ולא ידעתי למה השמיטו המחבר : **ד** נהגו לברך על הדס כל היכא וכו׳ · ובלבוש כתב שמצוה לברך על הדס של מצוה של לולב כיון דאיתעביד ביה מצוה פעם אחת ניעביד ביה מצוה אחריתי : ומ״ש וכ״ל דיש להניח וכו׳ · והיינו דוקא אם יבש הוא אבל אם הוא לח יכול לברך עליו לבדו וכתבו המקובלי׳ שיש סוד גדול בהדס לברך עליו במ״ש: כתב · בכ״נ מה״כ מי שמתענה תענית חלום יכול לברך במ״ש על הבשמי׳ ולא דמי לי״כ שאינו מברך דשאני התם דקיבל התענית מבע״י וליכא נשמה יתירה אבל הכא כבר באה הנשמה יתירה בלילה וכיון שכבר היא אצלו אינו הולכת ממנו בשביל התענית וע״כ צריך בשמי׳ במ״ש להשיב נפש הכואבת מחמת הליכות נשמה יתירה ויכול לברך עליהם :

רצח א מ״ש מברך על הנר וכו׳ · זכר לדבר שנברא האור במ״ש וכדאיתא במדרש כשל אדם הראשון שני׳ אבני׳ והקישן זה בזה ויצא ממנו האור ובירך בורא מאורי האש ובי״ו ראשון דכתיב ויאמר אלהים יהי אור הוא האור אחר שמאיר ביום ובלבוש כתב שנברא במ״ש דהיינו ביום ראשון דכתיב ויאמר יהי אור ולא דק : כתב בספר משפט צדק ח״ם סימן ס״ב מי שהיה בדעתו לברך מאורי האש או שאמר בורא מאורי האש ונזכר וסיים על הבשמי׳ יצא ידי חובתו וא״צ לחזור ולברך על הבשמי׳ ומיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי האש ע״ש · כתב בס׳ חסידי׳ במ״ש לא יקח עץ ששמו קי״ן בל״א להבדלה מפני שריחו רע ואו צריך ריח טוב ע״ש סימן תתכ״ו כלומר דאו מפני נפש הכואבת עליו מהליכת נשמה יתירה צריך להריח ריח טוב להשיב נפש ולא ריח רע שכואב עליו ובכ״נ מה״ק מפרש בדרך אחר ולא נהירא ע״ש : מ״ש אבל במוצאי י״כ וכו׳ · דהתם שבתה אמריכא איכא וכמו שיתבאר שם בס״ד ועיין מ״ש בלבוש : **ב** אבל אם הדליקו כותי בשבת · פירוש אפילו לצורך עצמו : ומ״ש אור של ע״ז · מפני שאסור בהנאה תניינן שיאותו לאורו כ״כ בלבוש וכ״ע : **ג** או ישראל מכותי וכו׳ · אף על פי שהנר של כותי הודלק בשבת אפ״ה מברך על תוספת אור מה שנתוסף בנר שהדליק מכותי : ומ״ש אבל כותי שהדליק מכותי וכו׳ · הטעם משו׳ דגזרו כותי שני אטו כותי ראשון ועמוד ראשון וכתב הלבוש מ״מ כשהדליק הגוי מן הישראל ואפילו אם עבר הישראל והדליקו באיסור מברכין עליו דהא כתוסף היתר בנר שהדליק ומשו׳ דמלתא דלא שכיחא הוא שידליק הישראל באיסור לא גזרי ביה רבנן ונראה דוקא בשלא הדליק הגוי לאסיבתן כגון שאינו יושב במסבה אבל אם יושב במסבה הא אמרינן בהם מסבתן לע״ז : ומ״ש במוצאי י״כ · משום דלא סייך ביה למימר שעל תוספת אור מברך דה״ל כאש היוצא מן העצי׳ ואבני׳ שאין מברכין עליו דבעינן דוקא נר ששבת : ומ״ש ומחצה על מחצה וכו׳ · ומשום דספקא דרבנן ואזלינן ביה לקולא : כתב מהרמ״ע בתשובה אף על גב דגוי שהדליק ממדורה שלא לחולה ולחיה שלנו אין מברכין עליו מכל מקו׳ אם הודלקה ממדורה שלנו שרי להבדיל עליה אפילו אם הדליק לחולה שאין בו סכנה עכ״ל מיהא מדברי היוחב׳ בסעיף ה׳ משמע דאין לחלק : **ד** מברכין עליו · משום דמ״ש הוא זמן בריאתו : ומ״ש אבל במוצאי י״כ · היינו דוקא י״כ לבד אבל אם היה י״כ בשבת מברכין וכ״כ הרמ״ע מפאנו סימן י״ח וכ״כ עוד שם דוקא כשהוציא ישראל את האש מן העצי׳ או מן האבני׳ אבל אם הוציא הנכרי אין מברכין עליו אבל אם הדליק הנכרי נר מן האש אחר שהוציאו מברכין עליו עוד פסק שם דאור שהוציאו לחולה דידן בי״כ עצמו בין ע״י נכרי בין ע״י ישראל האי כדיני׳ והאי כדיני׳ מברכין עליו : **ה** נר של ב״ה אם יש אדם חשוב וכו׳ · משום שנדלק לכבודו ולא להאיר מיהא אם יכבנו מיכור וידלקנו יכול לברך עליו כ״כ בתשובות מהר״י ווייל בשם קידוש אגודה : **ו** סומא אינו מברך · ולא דמי לדעיל סימן ס״ט דסומא מברך

רצט שלא לאכול ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל· ובו י׳ סעיפים:

א [א] אסור לאכול שום דבר או אפילו לשתות יין או שאר משקין חוץ ממים משתחשך עד שיבדיל אבל אם היה יושב ואוכל מבעוד יום וחשכה לו אין צריך להפסיק: (אפילו משתייה *): ואם היה יושב ושותה וחשכה לו צריך להפסיק [ב] ויש אומרים דהני מילי בספק חשיכה אבל בודאי חשיכה אפילו היה יושב ואוכל פורס מפה ומבדיל וגומר סעודתו: (הג״ה) והמנהג פשוט כסברא הראשונה: **ב** היו שותים ואמרו באו ונבדיל אם רצו לחזור ולשתות קודם הבדלה [א] אינם [ג] צריכים לחזור ולברך [ד] ויש מי שחולק בדבר: **ג** כשמפסיק להבדיל [ה] אינו צריך לברך בורא פרי הגפן על כוס של הבדלה [ו] ויש אומרים שצריך: **ד** כשהיה אוכל וחשכה שאמרנו שאינו צריך להפסיק [ז] גומר סעודתו ומברך ברכת המזון על הכוס ואחר כך מבדיל עליו [ח] ואם יש לו שני כוסות מברך ברכת המזון על אחד ומבדיל על אחר: **ה** [ט] טעה ואכל קודם שהבדיל יכול להבדיל אחר כך: **ו** [י] שכח ולא הבדיל במוצאי שבת [ב] מבדיל עד סוף יום שלישי [כ] ויש אומרים שאינו מבדיל אלא כל יום ראשון ולא יותר ורוקא בורא פרי הגפן והמבדיל בין קדש לחול אבל על נר ובשמים [ל] אינו מברך אלא במוצאי שבת [מ] ויש מי שאומר דהא דקי״ל טעם מבדיל הני מילי היכא דהבדיל בליל מוצאי שבת אבל אם לא הבדיל בלילה כיון שטעם שוב אינו מבדיל: (הג״ה) והעיקר כסברא הראשונה ומי שמתענה שלשה ימים ושלשה לילות ישמע הבדלה מאחרים ואם אין אחרי׳ אצלו יוכל להבדיל בשבת מבעוד יום ולשתות ולקבל אחר כך התענית עליו *: **ז** [נ] הבדיל על היין על שלחנו אפילו הבדיל קודם שנטל ידיו פוטר היין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו [ס] ויש אומרים דלא פטר אלא אם כן נטל ידיו קודם שהבדיל: (הג״ה) ואם הבדיל תפלה צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש *: **ח** כשפוטר יין שבתוך המזון שאין צריך לברך עליו [ע] גם [ד] אין צריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד וסבור שיביאו לו יין יותר והבדיל על אותו כוס ואחר כך לא הביאו לו יותר ובירך ברכת המזון בלא כוס [פ] יש מי שאומר שצריך לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה: **ט** [ה] אם [צ] רוצה לסעוד תכף להבדלה צריך ליזהר שלא יביא לחם לשלחן קודם הבדלה ואם הביא פורס עליו מפה ומכסנו לפי שהוא מוקדם בפסוק וצריך להקדימו אם לא יכסנו:

אסור

[א] פסקים ק״ה
[א] בית יוסף
[ב] סמ״ג מ״ע סי׳ כ״ט לדעת הרי״ף ומהר״י קלון בשור׳
[ג] י״ו רמ״בם בפ״ל מהל״כ [ד] מהר״י קלון לדעת הרי״ף וסמ״ג ואפי׳ לדברי כתו׳ [ה] לדעת טור בסי׳ רע״א והרא״ש אפי׳ לדעת הרי״ף
[י] לדע׳ מהר״י קלון
[י] הרמ״בם בפ״כט
[מ] ה׳ המגיד שם
[ט] פסקים ק״ה
[י] שם ק״ו כרב לגי׳ התו׳ והרא״ש הרי״ף והגאוני׳ לפי גרסת [ל] שם לענין אור ומכ״ש לבשמי׳
[מ] טור בש׳ כה״ג
[*] ת״ה סי׳ קנ״ט
[נ] הרא״ש בפ״ו דברכות וריש פ״י דפסחי׳ [ס] תו׳ שם ב״מ״ב [*] תו׳ ומרדכי פ׳ כיצד מברכין
[ע] הרא״ש בר״פ ע״פ [פ] טור]
[צ] שם בשם ר״מ מתשובות

יוצר המאורות דהתם נהגו כשאחרי׳ רואין אבל הכא בעינן שיאותו לאור:

רצט א מ״ש אינם צריכים לחזור ולברך · ולא דמי לקידוש דהתם צריך להפסיק גם אם יושב ואוכל אבל הכא אין צריך להפסיק רק משתייה ולא אם יושב ואוכל: כתב ריא״ז הובאו דבריו בש״ג פרק אף על פי דלא אסרו לשתות קודם הבדלה אלא בוודאי חשכה אבל בין השמשות מותר ע״ש ועיין כ״ג מה״ק: **ב** מבדיל עד יום שלישי משום דכל שלשה ימים בתר שבת נגרר כתב הרשב״א בסימן תשל״ט וז״ל כתבו הגאונים ז״ל שמה אין צריך להבדיל ובמה שמבדיל בתפלה דיו ובתוספתא אימתי מברכין על האור משתחשך לא ברך משתחשך מברך כל הלילה לא ברך כל הלילה אינו מברך מעתה ע״כ בתוספתא ומה שהתירו בגמרא יום אחד או כל השבת כולה לכל חד כדאית ליה אינו אומר אלא המבדיל בין קודש לחול ירושלמי כשם שאסור לעשות חפציו קודם שיבדיל כך אסור לתבוע חפציו קודם שיבדיל עכ״ל הרשב״א ז״ל ולא ידעתי מפני מה השמיטו הפוסקים קצת מדינים אלו וכתב ריא״ז הובאו דבריו בש״ג פרק שמ׳ דאפילו חפצים האסורין מד״ס אסור קודם הבדלה ועיין בסמוך סעיף י׳: ומ״ש על נר ובשמים וכו׳ · דברכת על האור משום דבמוצאי שבת הוא זמן בריאתו ועל הבשמי׳ נמי כדי להשיב נפש הכואבת ביציאת הנשמה יתירה וכל זה לא שייך ממוצאי שבת ואילך: ומ״ש ומי שמתענה וכו׳ · אף על גב דהכריע הרב כסברא ראשונ׳ וא״כ יכול להבדיל בסוף שלשה ימים בצאת הכוכבי׳ מכל מקו׳ דוקא אם שכח יכול להבדיל עד יום שלישי אבל לכתחלה עדיף יותר להבדיל במ״ש וז״ל מהר״י ברונא בתשובה כתיבת יד המתענה שני ימים רצופים ומתחיל מבעוד יום בשבת ישמע הבדלה מאחר על הכוס וישתה האחר והוא לא ישתה ויוצא ידי הבדלה ויענה אמן ולא דמי לתשע״באב שאינו ראוי לכוס כלל וכן לאונן לא דמי ואי ליכא אחר שיודע להבדיל יבדיל הוא על הכוס ויתן לתינוק לשתות אבל אם לא עשה כן ולא שמע הבדלה או שומע ולא כיון לצאת צריך לעשות הבדלה לאחר התענית על הכוס אפילו התענה שלשה ימים רצופי׳ קשיב בתר שבתא אבן אם התענה ארבעה ולא הבדיל במוצאי שבת גם לא שמע מאחר הורה גאונינו י״א עבר ומנו בטל קרבנו עכ״ל: וכ״כ בלבוש וז״ל מי שהתענה שלשה ימים ושלשה לילות רצופי׳ יכול להבדיל בסוף יום שלישי בצאת הכוכבי׳ וצריך לומר לדעתו הא דכתב המחבר עד סוף יום שלישי עד ועד בכלל וכדעת מהר״י ברונא בסמוך מיהא צ״ע דפשט דברי המחבר לא משמע הכי אלא עד סוף יום השלישי ולא עד בכלל ובצאת הכוכבי׳ בלילה הוא שייך ליום רביעי ולאו לאחר שבתא מיקרי וכ״כ קצת להוכיח מדברי הרב ז״ל ומדכתב מי שהתענה ג׳ ימי׳ וכו׳ משמע דאם מתענה תרי יומי אין צריך לעשות כן כיון שיכול להבדיל בליל שלישי ולשתות עצמו מן הכוס של הבדלה ועיין כ״נ מה״ב ולפ״ז מ״ש הרב והעיקר כסברא הראשונ׳ קאי אקיימתא דקיימתא מיהא מדקדק בג״ה הכא אפשר דבתרוייהו הכריע כסברא הראשונה וס״ל עיקר דאפילו טעם כיון ראשון שיכול להבדיל באותו יום עצמו: ומ״ש יוכל להבדיל מבע״י וכו׳ · ונראה דאם לא עשה כמ״ש הרב והוא רוצה להתענות שלשה ימים רצופי׳ או יותר יעמוד חבירו אצלו ויבדיל על הכוס וחבירו יכוין לצאת בברכת בפ״הג שמברך וגם הוא יכוין להוציאו וישתה חבירו מהכוס ויצא גוה ידי חובת הבדלה כיון שחבירו שותה מן הכוס ויכול לעשות כן גם עד ליל רביעי וזה פשוט וברור לענ״ד: כתב הלבוש וז״ל על הא דיכול להבדיל מבעוד יום ולא דמי לתשעה באב שחל ביום ראשון שאסור לעשות כן תשעה באב שאני דחיד כשמבדיל חל עליו חובת תשעה באב בעל כרחי׳ בלא נדר ואסור ליה למשתה בע״כ אבל הכא בנדריה תליא מילתא והא עדיין לא קבל עליו להתענות ואי משום חובת כדר שקבל עליו להתענות כל יום ראשון וכיון שהבדיל הרי מעתה ואילך ליל יום ראשון מקרי דהא קי״ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם עדיין לאו לילה מקרי עכ״ל ודבריו לא נהירין לי דהא פסק המחבר לקמן סימן תקנ״ג סעיף א׳ אף על פי שאכל סעודה מפסקת מותר לחזור ולאכול ואטו מי גרע במה שהבדיל יותר ממה שאכל סעודה מפסקת דבעינן שיקבל בפירוש שלא לאכול עוד וכל זמן שלא קיבל בפירוש יכול לאכול ומכ״ש הכא ועוד דהא כתב לעיל סימן רס״ג סעיף ג׳ מי שהוא אנוס וכו׳ יכול להתפלל של מ״ש מפלג המנחה ולהבדיל מיד אבל וכו׳ וכן אסור במלאכה עד צאת הכוכבי׳ אלמא אע״פ שהבדיל קדושת שבת עדיין עליו דאין דעתו לקבל עליו תשעה באב עד שישתה תחלה כוס של הבדלה ונם מ״ש ואי משום חובת נדר לא ידעתי מאי קאמר דהא איירי כשעדיין לא קיבל עליו התענית כדמשמע הרב ואחר כך וכו׳ ונראה לי להלכה דגם בתשעה באב אם עשה כן בדיעבד יצא או אם דחק לו השעה ומתירא שלא יהיה לו כוס במוצאי תשעה באב יכול לעשות כן לכתחלה אבל בלא״ה אינו נכון לעשות כן דאפוקי יומא מאחרין ולא מקדימין: ומ״ש ולקבל אחר כך התענית וכו׳ · צריך לומר דמיירי לדעת הרב שמבדיל קודם שמתפלל מנחה דהא ק״ל לקמן בהלכות תענית דצריך לקבל התענית בתפלת מנחה מיהא צ״ע איך יתפלל תפלת מנחה של שבת אחר שכבר הבדיל ואפשר דה״פ כשעה שיקבל התענית בתפלה יהיה כונתו שלא יחול עליו התענית עד לאחר שיבדיל ועדיין צ״ע: **ג** ויש אומרי׳ דלא פטר וכו׳ · משום דכיון שלא נטל ידיו תחלה אין לו ענין עם הסעודה וע״כ אינו פוטר יין שבתוך הסעודה: ומ״ש צריך לברך אחריו מעין שלש · פירוש קודם שיאכל יברך אפילו אם בדעתו לשתות עוד יין בתוך הסעודה מיהא אם לא בירך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה וסעד ובירך ברכת המזון על הכוס ושתה כדי שיעור שצריך ברכה אחרונה פוטר גם של הבדלה שהיה לפני הסעודה וזה פשוט לדעתי מיהא לכתחלה צריך לברך ברכה אחרונה על הכוס של הבדלה אף על פי שיש לו כוס לברכת המזון: **ד** אין צריך לברך ברכה אחרונה וכו׳ · פירוש משום דברכה אחרונה מה שמברך על הכוס של ברכת המזון פוטר גם של הבדלה: ומ״ש וסובר שיביאו לו יין וכו׳ · פירוש דבלא״ה הא ק״ל דכוס לברכת המזון קודמת והיינו למ״ד דס״ל דברכת המזון טעונה כוס אבל למ״ד דברכת המזון אינו טעונה כוס הבדלה קודם וסתם המחבר בכאן כמ״ד דברכת המזון טעונה כוס: ומ״ש לברך ברכה אחרונה על כוס של הבדלה וכו׳ · אבל ברכת המזון אינו פוטר ולא דמי לקידוש דשאני קידוש דהוא מצורך סעודה דק״ל דבעינן קידוש במקו׳ סעודה אבל הבדלה אינו ענין לסעודה וע״כ אין ברכת המזון פוטרת ועיין בלבוש: **ה** מ״ש אם רוצה לסעוד תכף וכו׳ · דוקא אם רוצה לסעוד תכף אבל אם אינו רוצה לסעוד מיד לא שייך דין קדימה על הפת ואין צריך לכסות את הפת:

י ק אסור לעשות שום מלאכה ו קודם שיבדיל ד ואם הבדיל בתפלה מותר אף על פי שעדיין לא הבדיל על הכוס ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפלה ה אומר המבדיל בין (הקדש ובין חול) בלא ברכה ועושה מלאכה:

(הג״ה) וכן נשים שאינן מבדילין בתפלה יש ללמדן שיאמרו המבדיל בין קודש לחול קודם שיעשו מלאכה * ויש אומרים דכל זה במלאכה גמורה כגון כותב או אורג אבל הדלקת הנר בעלמא או הוצאה ו״פ ס מרשות לרשות אין צריך לזה * ומזה נתפשט המנהג להדליק שמדליקים נרות מיד שאמר הקהל ברכו אבל העיקר כסברא ראשונה י״א לדלות מים בכל מוצאי שבת כי בארה של מרים סובב כל מוצאי שבת כל הבארות ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלואיו * ולא ראיתי למנהג זה ועיין לעיל סימן רס״ב מי שמוסיף מחול על הקדש אם מותר לומר לאחר שהבדיל לעשות לו מלאכה:

ק שבת ק״ן
ד טור בשם ר״ב עיטור ורש״י שם
ה׳ המגיד בשם התוספות ושכן הפסיקו האחרונים
ו״פ ס שם בגמ׳ לפי רש״י
* כלבו * ר״ד כ״ב קי״ט
* כלבו

ש סדר שלחנו במוצאי שבת · ובו סעיף אחד:

א א לעולם א יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת כדי ללוות את השבת אפילו אינו צריך אלא כזית:

א שבת קי״ט

שא באיזות

ו קודם שיבדיל · פירוש אפילו משתחשך כיון שלא הבדיל עדיין חל קדושת שבת עליו ואסור במלאכה: ומ״ש וכן נשים שאין מבדילות וכו׳ · וכתב מהרי״ו ויל נשים שאינו יודעת להתפלל אל יעשו מלאכה עד שישמע ההבדלה: ומ״ש שיאמרו המבדיל וכו׳ · אף על גב דהרב כתב לעיל סימן רנ״ו סעיף ס׳ דהנשים לא יבדילו לעצמן שאני הכא שאין זה עיקר הבדלה אלא להתיר מלאכה ולאחר כך מחוייבים להבדיל הבדלה במטבע שטבעו או לשמוע מפי האנשים לדעת הרב: ומ״ש ויש אומרים דכל זה במלאכה גמורה וכו׳ · בטעם דס״ל דהיתר מלאכה אינו תלוי בהבדלה דרק חכמים ז״ל אסרו לעשות מלאכה קודם שהבדיל והיינו דוקא מלאכה גמורה שנראה כעובדין דחול אבל הדלקת נר שאינו נראה כעובדין דחול אין להסתיר כלל: ומ״ש והעיקר כסברא ראשונה וכו׳ · משום דכיון דאלו ואלו אבות מלאכות הן מנ״ל לחלק ביניהם ועיין בלבוש כתב הרש״בא בתשובה סימן תשל״ט שאלת מה ראו חכמים לברך על האור במוצאי שבת מטעם שהיה תחלת ברייתו יותר משאר בריות זה ביום כלוני וזה ביום בלוני ואולי לפי שברייתו האש היתה על ידי אדם ויבא אדם ויברך עליו משא״כ בשאר הבריות תשובה יש טעם טוב מזה לפי שנאסר בשבת ובמוצאי שבת חוזר להיתרו כאלו נתחדש עתה ומשום כך מברכין עליו במוצאי י״כ מפני שביום נאסר ועתה נעשה היתר וכאלו נתחדש עתה ועיין לקמן סימן תרכ״ד: וכתב עוד שם סימן קס״ע הדם של לולב שאמרת אם יותר במוצאי שבת להבדלה כפהתנה אם לאו ומסתברא שהתנאי מועיל דיו״ם מאתרוג דאמרינן הפריש שבעה אתרוגים לשבעת הימים כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר לרב אסי או לרב אפילו לאמר ולא דמי לעני סוכה דהתם קא שבעת ימים לה׳ כתיב עד כאן ועיין לקמן סימן תרל״ח:

ש א מ״ש לעולם יסדר אדם וכו׳ · משום דאמרו חכמים ז״ל אבר אחד נברא באדם ונסכוי שמו ואינו נהנה בשום אכילה שיאכל האדם רק כשיאכל במוצאי שבת ללוית המלכה ושמעתי בשם גדול אחד דמשום זה אמרו חכמים ז״ל כל עצמות אדם נעכלי׳ בקבר חוץ מעצם זה וממנו יקיה תחיית המתים והיינו משום דכל העצמות קבלו הנאה מאכילת עץ הדעת אבל העצם הזה כיון שאינו נהנה משום אכילה רק במוצאי שבת לא קיבל שום הנאה מאכילת עץ הדעת שהיה בערב שבת וע״כ לא נקנסה עליו הגזרה כי עפר אתה ואל עפר תשוב ומתקיים ואינו שב לעפר לעולם ע״כ: כתב בספר מטה משה ראיתי מהמדקדקים שמדליקין נרות בבית במקום אבל בה״ש וכמו שבשם שמדליקין נירות בכניסת שבת כך יש להדליק ביציאתו ללוות המלכה עכ״ל:

כתב בכ״נ מה״ק בשם הרב הרא״בח שהיה נוהג לשפוך מהיין על פתח הבית במוצאי שבת מטעם דאמרו חכמים ז״ל כל בית שלא נשפך יין וכו׳ וכן איתא בבראשית רבה כל ביתא דלא משתפיך בה ייכא במוצאי שבת לית בה ברכה ובספר באר שבע אוסר לשפוך מהיין של הבדלה ע״ש וכן אמרו לאסור על פי הקבלה בשם מהר״ר יצחק לוריא ז״ל: כתבו האחרונים ז״ל דיש להסתפק בסילוקי איקלי״ום שבמקום אחד היום ארוך ובמקום אחד היום קצר וכי שנים שעשאהו מלאכה בשעה אחת זה חייב וזה פטור ונראה לי דאין לזוז מדברי חכמים ז״ל שחלקהו את היום ולילה לכ״ד שעות וגם קבלו ושיערו עם שביאות המורף היום הולך וחסר ואחר כך הולך ומוסף וכמו שמבואר בדבריהם ועפ״ז יש לסמוך ולעשות מעשה ולא כענין אחר וכן לענין שיעור בין השמשות אין לזוז מדברי חכמים ז״ל כי הוא יתד תקוע לכל המקומות ועיין בספר מנחת כהן מ״ש מענין בין השמשות וגם׳ סוקוני פרסת ושלא מבואר וז״ל מתקופת טבת עד תקופת תמוז מקדים ומתאר השמש לזרוח מיום שעבר שלשי׳ ושפה חלקים מן שעה וכמו כן מאחר ומערב שקיעתו שלשים ושפה חלקים והכל הוא ע״כ חלקים וסמכו על הרא ויורח לו השמש ודעלביו׳ תקופת טבת אין השמש מהלך כי אם רוח דרומית לבד והוא היום הקצר בכל שנה ומשם ואילך מתחיל החמה להקדים לזרוח ולאחר להשקיע בשיעור שלשים ושפה חלקים ככ״ל ויום תקופת תמוז הוא היום הארוך בכל שנה ומשם מתחיל היום להקצר שלשים ושפה חלקים מן שעה בזריחה ושלשי׳ ושפה חלקים בשקיעה עוד דע לך בתקופת ניסן מהלך השמש חצי מזרח וסקוע בחצי מערב כמנא שהלך השמש בשתי רוחות ואז היום והלילה שוין עכ״ד על פסוק ויורח לו השמש וככה על פי קבלה זו תדע לשער כל הימים ולא בדרך אחר כדי שלא תזוז מדברי חכמים ז״ל כי תורת אמת בפיהם ואין בהם נפתל:

כתב הרמב״ם בספר המצות וז״ל לקדש השבת בכניסתו וביציאתו שנא׳ זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירת שבח שבת וקידושו וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה ומזכיר בקידוש קדושת היום ומעלתו ויציאת מצרים ועיקר הקידוש בלילה עכ״ל ונלמוד מדבריו כיון דהבדלה הוא מדאורייתא אם נסתפק אם הבדיל או לא הבדיל צריך להבדיל כמו דאמרינן אבל ברכת המזון כמו שנאמר המחבר לעיל סימן קפ״ד סעיף ד׳ ע״ש: כתב הר״מ בשם הזוהר דיש לטבול בכל ערב שבת ולא יעשה שום מלאכה אחר הטבילה כי אם מה שהוא לצורך שבת ע״ש בשער הקדושה: וכתב עוד הר״מ שם דבכל ימות החול אל יתענג אדם בתענוגי בני אדם אכילה ושתייה אבל בשבת שמצוה להתענג באכילה ושתייה לקיים מצות בוראו וקראת לשבת עונג ויכוין באכילתו שהוא כמשפט מלועלה בסוד עדן נהר גן והבין וכמה שמקיים עונג שבת פקדא נדיק ומתקן ביה שמפא בברית ע״ש באריכות:

כתב התולעת יעקב והבשמים שצריך להריח בהם במוצאי שבת למנוה מן המובחר הוא הדס לרמוז אל מקום הבשמות שממנו יונאים לדור עם ישראל בשבת ואליו חוזרים וגם קיומם והאילן ההוא שממנו מראות הנשמות נקרא הדס שנאמר והוא עומד בין ההדסים וע״ש נקרא אסתר המלכה הדסה ומברך על האש דע כי אש אשר נכון כנגו וכטמן בע״ש ומפני שאין לעוררו בשבת כלל כתיב לא תבערו אש ונגמר וכשישראל מברכין עליו במוצאי שבת יוצא לעמוד על משמרתו כבתחלה וארבע מאורות מאירין מהמובחר ההוא ונקראים מאורי אש ואנו כופין ארבע אצבעות של יד דיאין כנגד הנר והם רמז למרכבות ה״ד סוד המרכבות התחתונות שמאירים מהנר סוד הכלה כנסת ישראל השולטות עליה וממנו אורם וקיומם ואין להסתכל כי אם באחורי אצבעות שהם רמז למאורות התחתונים שנאמר בהם וראיתי את אחורי והפנימי רמז למאורות עליונים שנאמר בהם ופני לא יראו ואין להסתכל בו ע״כ אין כופין פנימיות האצבעות לפני הנר לפי שהם פנימיים ואינם מאירים מנר של מטה אבל הם מאירים מהמאור העליון למעלה אבל האחוריים מאירים מנר תחתון לפיכך כופין אחורי אצבעות כנגדה לרמוז שממנו הם מאירי׳ ועוד יש בענין הסתכל בצפרניו טעם אחר והוא כי הצפרניים רמז לסוד סבה אחרת כמו שכתבנו למעלה כדין מיתנן הצפרניים בסוד רשע מכתיר את הצדיק לפי שבע״ש מתפשטות בעולם מסתכלים בצפרניים להתיש כוחה בזה ואינו ניזון בכל אותה שבוע ולבלבד שיאותו לאורו או מברך למי שבראו להבילו יוכל נרה בפרקי ר״א פרק כ״א בין השמשות היה אדם יושב ומהרהר בלבו ואמר אוי לי שמא הנחש שהטעני יבא בערב וישופני עקב נשתלחה לו עמוד אש להאיר לו לשומרו מכל רע ראה האדם את עמוד אש ושמח בלבו ואמר ברוך אתה ה׳ מאור האש ע״כ והנה העתקי לשונו מפני שנלמד ממנו כמה הנהגות ישרות הראשון דענוה יותר בהדס דאי מפני שהוא יבש לוקח עמו בשמים אחרי מפני דהדס כרמז לסוד הנזכר עוד נלמד מדבריו דאין לכוף רק ארבע אצבעות ולא יותר · עוד נלמד טעם למה שאנו מברכין על בריאת אש במ״ש יותר משאר בריות כל יום ויום וכמ״ש הרש״בא ז״ל דהשתא אתיא שפיר דונמאת אדם הראשון שברך תחלה אותו ברכה וע״כ אנו נ״כ מברכין במ״ש אותו ברכה ובמוצאי י״כ איכא משום טעם אחר וכמו שיתבאר בע״ה:

כתב בספר שני לוחות הברית הטעם שתקנו ארבע הבדלות כנגד ארבע קליפות שסביב האגילות והם רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ואלה היסוד עשרה כתרים התחתונים הנקראים קליפות ליודעי חן ואלה הקליפות הם מחיצות בין ישראל לאביהם שבשמים כסנורמין העונות·

המוכות ועל זה כתיב כי אם עונותיכם היו מבדילין ונזיר ושכינה מתלבשת בהם כיומת הקול לקיים ומלכותו בכל משלה ולקיים מלך אלהים על גוים והוא סוד בכל צרתם לו צר וכתיב עמו אנכי בצרה בסוד גלו למצרי' שכינה עמהם והוא בשביל לשמור בכיו והם כיומל הגרון ביד המוכב והם הרע שבעץ הדעת והדברים עתיקים ודע כי בשבתות ויום טוב מתלבש הקדוש ברוך הוא בפאת הטוב שבעץ הדעת והם סוד בגדי קודש וכמוצאי שבת יותפשט ומתלבש בקליפות הנוכרות להנהיג העולם ולפי שהלבושי' של שבת הם כדרך בריאה ויכולין להתערב בהם אלה הקליפות תקנו לנו להבדיל במוצאי שבת וזה סוד כלאים ושעטנז והמערבם עליו הכתוב אומר כי את מקדש ה' טמא אבל המאורות העליונים שהם בדרך אצילות אין שום טומאה נוגעת שם ולא מתערבת עמהם וזה סוד הבדלה המבדיל בין קודש לחול המאורות העליונים בגדי קודש והתחתוני' חול ובין אור לחושך סוד המאורו' העליוני' שהם האור הכעל' והחושך שהם הקליפו' ובין ישראל לגוי' ישרא' כטלג גוף האילן מקום קודש והגוים טמאי' דבוקים במקו' טמא והם הקליפות הנוכרות וצריך להבדיל ביניהם ובין יום השביעי שהוא קודש לששת ימי המעשה הנזכרים שהם חול והמבדיל ביניהם הוא העושה הטוב בעיני ה' עכ"ל בשם ת"י :

כתבו האחרונים ז"ל דצריך האדם לכוין באכילת שלשה סעודות ביום שבת לקבל שפע הטוב היורד מן ראשו של הקדוש ברוך הוא לסקל תפוחין שלשה פעמים בשבת וכנגדם תקנו חכמים ז"ל שלשה סעודות וכן מבואר בספר תולעת יעקב : ואם דגש ושלב תחת לשונו יכוין בסעודת הלילה בסוד הכלה בבחינת מלכות שמתברכת בואת הלילה וע"כ אנו אומרים בתפלה וינוחו בה ישראל כי או היא עת שמחתה והיא נקראת בלשון חכמי' אמת נוקבא דזעיר אנפין ובסעודת שחרית סוד עתיק יומין המתגלה באותו שעה וע"כ אנו אומרים בתפלה וינוחו בו ישראל ונקרא בלשון ח"א עתיקא קדישא ובסעודה שלישית בסוד תפארת ישראל והוא הנקרא ז"א וכתב מהר"ר ישעיה בספר שני לוחות הברית דמטעם זה אין לעשות סעודת שלישית קודם מנחה כי דוקא בזמן מנחה מתגלה האור ההוא ולאפוקי מאלו שנוהגים לעשות סעודה שלישית מיד אחר סעודת שחרית וכן משמע מלשון המשנה פרק כל כתבי בפלה דליקה בליל שבת מצילין מזון שלש סעודות בשחרית מזון שתי סעודות במנחה מזון סעודה אחת מדנקט במנחה משמע דזמן סעודה הוא במנחה ועוד מדתנן י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל שלפני השבת ומשיירין מזון שלשה סעודות אלמא דאין עושים סעודה שלישית אחר סעודת שחרית מיד אלא בעינן דוקא בזמן מנחה שאז אסור לאכול פת :

וכתב עוד בספר שני לוחות הברית דנכון לאכול דוקא על השלחן של ארבע רגלים דוגמת השלחן הטהור שבהיכל ולא יפחות מארבע הכרוע וגם בכר שעל השלחן צריך שיהא ארבע פיות והכל לכוונת ארבע אותיות השם ברוך הוא וכן ביום טוב :

וכתב עוד בהגהות שני לוחות הברית בשם כתבי האר"י ז"ל ראוי להיות זריז מאוד בטבילת שבת שחרית שהאדם יונק מקדושה לקדושה כי אינו דומה אור ליל שבת ליומא לענין רזי אלהים וסודותיו וכ"ש אם יקיים האדם מנהג עונה שצריך לטבול לקריו אבל בלאו הכי נמי טוב ונכון לטבול דומיא דבין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה דכ"ג בי"כ עכ"ל :

עוד בקונטרס האר"י ז"ל ללבוש בשבת ארבע בגדי לבן ואין להקפיד אם לבש בחורף בגד ארגמן וכיוצא בו תחת מלבוש הלבן העליון מפני הכונה רק שיהיו ארבעה בגדי לבן נגד האותיות השם הגדול שהם לבושי עליון הבריאה ומאן כינהו תחתון ועליון והאזור והחלק נאמר כמוסר' כי כפי גוון המלבוש שאד' לובש בשבת בעה"ז כך ממש יתלבש אחר פטירתו בימי שבת תמידי עכ"ל :

כתב בספר שבלת לקט טעות גדול לומר בקידוש כי בנו בחרת רק יאמר זכר ליציאת מצרים ושבת קדשך וכו' כדי שלא יהיה רק שבעים תיבות עם ויכלו לרמוז לסוד היום וכ"כ בשם האר"י ז"ל ומנהגא דידן שמתחילין יום הששי יכוין לשם של ע"ב שהוא בחינת החסד ע"ש עולם חסד יבנה וגם ר"ת יום הששי ויכלו יה"ו והוא שם הראשון משם של ע"ב ונראה דנכון לזהר כדבריהם אע"ג דעלדברי הרב בהג"ה בסי' רס"ג בנירו' של שבת שהם מכוונים נגד זכור ושמור דאפילו הוסיף נירות אין לחוש דמשמע מהתם דיכול להוסיף על הכוונה מכל מקום דבריהם נראין עיקר ואין לזוז מהם :

כתב בספר היוצר פ"ד בהג"ה וז"ל יסוד הקידוש של ליל שבת אמרו הקדמונים ז"ל שצריך להיות האדם בעמידה באותו קידוש מפני שהוא קדושת כלה הידועה לפי ששבע ברכות של הכלה הם בעמידה בשעת קידושין והכל עומדים לכבודה כ"ש לכלה העליונה הכלולה בכל יופי שאנו צריכים לעמוד בשעת קידושין לכבודה ואל יהא הענין הזה והדבר הזה קל בעיניך כי הענין גדול ועמוק הוא כי הכלה מתקדשת ומתיחדת עם המלך ה' צבאות כי הקידוש שאנו מקדשין יש בו לה' תיבות להשלים שם ע"ב וכו' ע"ש נלמד מדבריו שסובר דמצוה לעמוד בכל הקידוש לכבוד הכלה ואף על פי שאין המנהג כן מכל מקו' אין לשנות מלעמוד עכ"פ בשעת שאומרי' ויכלו כי ויכלו בגימטריא ע"ב וגם שהוא עדות על בריאת שמים וארץ וכתיב ועמדו שני האנשים כמו שמבואר במקומו :

כתב בזוהר פרשת אמור וז"ל אוקימנא שתי לחם תרתי שכינתא עילאי ותתאי דמתחברן כחדא לגביהן תרין נהמי בשבת מזוני דאד תרין מזוני דעילא ותתא עכ"ל פירוש תרתי שכינתא פירוש השתי לחם הם בסוד השתי שכינות שכינה העליונה סוד הבינה המתגלה על ידי אות ו"ו שבת"ת ולחם התחתון רמז לעטרת שכינה התחתונה הדבוק תמיד באות ו' שכינה שהוא ביסוד והיינו ו"ו ולפי ששתי לחם רמוזי' לסוד הנזכר ובליל שבת מתעורר העטרת כמ"ש לכן ראוי לבצוע מלחם התחתון שעליה רמוז לחם שהוא וזהו אומרו לגביהן תרין נהמא וכו' פירוש כנגד סוד שתי הלחם אנו עושים שתי לחם בשבת כאמור עכ"ד מהר"י בספר שני לוחות הברי' ולפי מה שכתבנו למעלה דביום שבת הוא בחינה אחרת וע"כ בסעוד' שחרית יש לבצוע מהעליון וגם בסעודה שלישית :

כתב בספר שני לוחות הברית וז"ל משמע מכתבי האר"י ז"ל שהטבילה תהיה סמוך לקבלת השבת וגם רחיצת ידי' ורגלי' בחמין אחר הטבילה כי גם ברחיצת ידיו ורגליו במים חמין יש סודות נפלאים וז"ל כתבי קודש האר"י ז"ל מה טוב ומה נעים שבכל ע"ש וערב י"ט ירחץ רגליו במים חמין לפי שהשכינה בימות החול רגלים יורדת מות ובשבת מעלה אותם או למעלה וזה שאמר רחצתי את רגלי איככה אטנפם ויכוין או בנגיבת רגליו אחר הרחיצה והטהרה בסוד ככד"לכון אשר הוא ככדל לרגלי השכינה ערב שבת כאשר יוכן שם עמהם לזיווג ליל שבת ואז רגאכת רגלי שכינה ואחר הרחיצה מביאתה היא לככדל"פון ברגליה לככם לפרגודא לזיווג עכ"ד ותכף אחר רחיצה של חמין ילבש בגדי שבת וילך להקביל שבת אם אפשר :

כתב האר"י ז"ל צריך לכוין במזמור הבו לה' בני אלים נ"פ הבל כר"ת *הבו *לה' *בני השתחוו לה' בהדרת ואחד בסוף תיבות קול* ה'* מוכב* לרמוז הנשמות הבאים בשבת נשמות יתירות יש מהם באין מצד הבל ויש מהם שבאים מצד קין והוא נרמז במזמור ה' מלך קולם ישאו נהרות ר"ת קי"ן ויש מ"ה תיבות כנגד שם מ"ה ויאמר באי כלה בכוונה גדולה וצריך לומר שלשה פעמים באי כלה ובפעם שלישי יוסף ויאמר בואי כלה שבת מלכתא וצריך נ"כ לכוין במזמור הבו לה' בסוד ר"ת למכרע כלה הבו לה' בסוד שזו ר"ת כלה ע"כ :

כוונת הדלקת נרות כתב בספר תולעת יעקב וז"ל סוד סוכת שלום הנשמות שהם נירות העולם מונה באות ושורות על הראוי' אליהם ובליל מלכות שבת מחלקת להם נפש יתירה והם נרותי' ולסוד זה שהוא רמוז למלכות מוטל על האשה להדליק נר שבת וזכות גדול הוא לה ותוכה לבנים קדושים מאירים בתורה וביראת השם מרבים שלום בעולם גורמת לבעלה אורך ימים וצריכה להדליק שתי פתילות כנגד זכור ושמור עכ"ל ולשון ספר הקיוט בשער השביעיות אמרו כי מצוה להדליק נר בליל שבת שהוא שלום בית וכו' ירצה מפני שהשבת ירמוז לאלף השביעי שאז הלבנה יהיה לה אור כאור החמה מפני זה נצטוינו להדליק נר בליל שבת ומפני שנגיזת האור הגפון והעדרו ממנו בזה העולם הוא בסיבת חוה לכן מצווה האשה בהדלקתה וראיתי מדקדקי' מדליקין ע"פ הסוד שבעה נירות ונכון הוא כי אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות ויש מדליקין עשרה נירות כי כולם מאירות אלו ואלו דברי אלהים חיים ואלו הנרות אינן צריכי' להיות כולם על השלחן אשר הוא אוכל אף אם הם מבודדות במקום אחר מצטרפין לרמוז על הסוד הוא ע"כ :

כתב בספר תולעת יעקב טעם לנטילת צפרניים וז"ל דע כי המלבוש שנתלבש בו האדם הראשון היה מסוד המרכבות הנקראות אחוריים ודעת רז"ל שהם מלבושי ציפורן וכשהיה בגן עדן כל המרכבות ההם היו סובבים אותו ולא היה יכול דבר רע לקרב אליו כיון שחטא נסתלקו המאורות ההם מעליו ונפשט מהלבוש היקר ההוא ולא נשאר בו ממנו זולת מה שבראשי האצבעות והוומא כוכבת בהם ולפי שאין להביא טומאה במקדש צריך ליטלם בערב שבת מפני שלא יחול הקודש על הטומאה ולא יזרקם שאין לזלזל בו כי הוא שלימות העולם והאלהים עשה שיראו מלפניו עכ"ד וזה הוא שאמרו חכמים ז"ל שצריך לקברן שמא תעביר עליהן אשה הרה ותפיל ואולי היה זה עונשה מפני שגרמה שיתפשט אדם הראשון ממלבושיו היקרים והיה סיבה שמה שנשאר בו מהם יהיה מקום אחיזה לזוהמא ההיא והיא עונשה עכ"ד :

שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה הם אסורים · ובו נ"ב סעיפים:

א א°אין לרוץ בשבת ° אלא אם כן הוא לדבר מצוה כגון לבית הכנסת או כיוצא בו: (הג"ה) ב ואסור לפסוע יותר מאמה בפסיעה אחת אם אפשר לו בפסיעות: ב ° בחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותר · ג וכן לראות כל דבר שמתענגים בו: (וכן מותר לטייל): ג ° היה הולך והגיע לאמת המים יכול לדלג ולקפוץ עליה אפילו אם היא רחבה שאינו יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור שנייה ומוטב שידלג ממה שיקיפנה מפני שמרבה בהילוך ד ואסור לעבור בה שלא יבא לידי סחיטה: ד ° ה היה הולך לדבר מצוה כגון להקביל פני רבו או פני מי שגדול ממנו בחכמה יכול לעבור בה ובלבד שיעשה שינוי כגון שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו ° כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה · (וע"ל סימן תרי"ג סעיף ה' ובסעיף ח' בהג"ה): ° ואסור לעבור בסנדלו דכיון דאינו יכול להדקו ולקשרו יפה חיישינן דלמא נפיל ואתי לאיתויי אבל במנעלו מותר: ה ° ההולך לדבר מצוה מותר לעבור במים אף בחזרה כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא: ו ° ההולך לשמור פירותיו מותר לו לעבור במים בהליכה * אבל לא בחזרה: ז ° כל היוצא בדבר שאינו תכשיט ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שרגילין להוציא אותו דבר חייב וכל תכשיט שהוא רפוי שאפשר לו בקל ליפול אסור לצאת בו ואם יצא פטור ואשה לא תצא בתכשיטים שדרכה ° לשלפם (פירוש להסירם מעליה) ולהראותם: (הג"ה) וע"ל סימן ש"ג סעיף י"ח אם אסור אפילו בחצר או בבית: הלכך לא יצא האיש י לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס (פירוש מגן) ולא ° באלה ולא ברומח ולא בכלים שאינם תכשיט ואם יצא חייב חטאת ולא בשריון ולא י° בקסדא (פירוש כובע של ברזל) ולא ° במגיפין (אנפלאות של ברזל) ואם יצא פטור שהם דרך מלבוש: ° ח ולא יצא בתפילין מפני שצריך להסיר כשיכנס לבית הכסא: ט ולא יצא קטן במנעל גדול דלמא נפיל ואתי לאתויי אבל יוצא הוא בחלוק גדול ° ולא יצא במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו דלמא מחייכי עליה ואתי לאתויי אבל אם יש י לו מכה ברגלו ° יוצא באותו שאין בו מכה: ח ° י"א לא יצא במחט י"ב התחובה לו בבגדו בין נקובה בין שאינה נקובה ° ואם יצא בנקובה חייב ובשאינה נקובה פטור ° י"ג ויש אומרים בהפך: ט * י"ד לא יצא בטבעת שאין עליה חותם ואם יצא חייב ואם יש עליה חותם ט"ו לרש"י פטור ולר"ת והרמב"ם מותר ° דאינו תכשיט אלא לאיש אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה אסור גם לאיש: (וע"ל סימן ש"ג) י ° ט"ז טבעת שקבוע בה אבן וכן אם כתובים בה אותיות אין

שבת קי"ג: ברכות ס"ב: א"ז והנהות אשירי פ' מי שהוציאו: טור בשם ספר התרומה: שבת קי"ג:
יומא ע"ז: לפירוש הרא"ש והר"ן: שם בגמרא:
שם: שם: טור בסימן תרי"ג לשון הרמב"ם בפי"ט מיתוך דברי הגמרא פ"ו דשבת:
שבת ס"ג: [פירוש כמו מקל של ברזל כאורך אמה ואמי וכראשו כדור עגול] שבת ס' וס"א: שם קי"א: שם ס' שם ס"א וכדאיתא בר רב הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפי"ט: שם ד' י"א הרי"ף והרמב"ם שם: רש"י והרא"ש שם ס"ב וכעולא: הירושלמי לדעת הרו"ה והרא"ש וס"פ: כל בו:

שא מט א אין לרוץ בשבת · כן דרשינן בפרק אלו קשרים מקרא וכבדתו מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול: ב ואסור לפסוע וכו' יש לתמוה דהא אמרינן בגמרא כתם דפסיעה גסה אפילו בחול אסור ופירש"י פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה ביכולית אחת ע"ש: ג וכן לראות פירוש דמותר לרוץ בשבת לראות דבר שמתענג בראייה: כתב ב"י בשם תשובת אוה התכופה · אם כהנו שלא לטייל ביומי' שיש בו עירוב מוכהנא הוא ואין להקל בו: ד ואסור לעבור בה משמע דאם א"א נ"כ לדלג ירבה בהילוך ולא יעבור במים משום חשש סחיטה · וכן כתב הב"ח בשם מהרש"ל בחידושיו לסמ"ג ואינו כותר למ"ש הרב לקמן וכל מקום דמותר וכו' דהתם התירו חכמים לעבור במים לפיכך אין לו להרבות בהילוך אבל במקום דלא התירו חכמים לעבור במים י"ל דירבה בהילוך ולא יעבור על מה שאמרו חכמים מיהו בהולך לדבר מצוה דשרו לעבור במים אסור להרבות בהילוך והב"ח כתב דאפילו יכול לעבור במים אם רוצה ירבה בהילוך ופליג על הרב מה שכתב לקמן ולדינא צ"ע: ה היה הולך ורב אבל תלמיד בעיא בגמרא ונקטינן לחומרא דאסור: ו ולא בסייף וכתב בהגהות אשר"י דאפילו בחגור בסייף כמי חייב: ז ולא בקסדא פירוש דהוא כובע של ברזל ולא במגיפין הוא אנפלאות של ברזל למלחמה: ח ולא בתפילין מפני שצריך להסירן פי' ויש לחוש דלמא ממטי להו ארבע אמות בר"ה · ויש לתמוה והלא הטעם הזה לא כאמר בגמרא אלא למ"ד דסבר דשבת וי"ט זמן תפילין הם אבל למ"ד דלאו זמן תפילין הוא בלאו הכי אסור שהרי מכחים האות של שבת וי"ט וכיון דכתב המחבר לעיל בהל"ת דשבת וי"ט לאו זמן תפילין למה צריך לכתוב כאן הטעם הזה · ואפשר לומר דס"ל להמחבר דאע"ג דשבת וי"ט לאו זמן תפילין הם מ"מ לאו איסורא עביד אם מניחם · ומטעם זה אין מברכין בהגרת תפילין בע"ש וי"ט וכאשר הארכתי לעיל בהלכות תפילין · ומ"מ לדינא אינו נראה דפשט דברי הגמרא משמע דעביד איסורא אם מניחם בשבת וי"ט · וכן משמע מדברי הזוהר דכתב דאפילו מניח בח"מ חייב מיתה נכ"ש בשבת וי"ט ודברי המחבר צ"ע: ט ולא יצא קטן במנעל גדול · כתב הבית יוסף דאין חילוק בין אשה לאיש בדין זה ולאפוקי מדברי ר"י דכתב דוקא באשה מקפדת היא דלא תצא במנעול גדול אבל לא איש · ומבואר עוד שם בבית' דאשה לא תצא במנעול מרופט ופירש"י מנעול קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה וכי חייכי עלה שלפא ומייתי לה · עוד שם דאשה לא תצא במנעול חדש פי' במנעול שלא יצאת בו מבעוד יום ומשום דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל אם יצאה בו כבר היכרה בו דמכוון הוא לה או אינה מקפדת ויש לתמוה על המחבר שהשמיט כל זה: י אם יש לו מכה ברגלו יוצא באותו וכו' אבל באותו שיש בו מכה אינו רשאי לצאת דלאו אחיב ליה מכה ומשלפי ואתי לאתויי ד' אמות בר"ה · ונראה דמיירי במכה שיכול להלוך ג"כ בלא מנעל ולפיכך אינו יכול לצאת במנעל באותו רגל שיש בו מכה אבל אם המכה כאיב כ"כ שאינו יוכל להלוך בלתי מנעל ודאי דאין לחוש דלמא אתי לאתויי כיון דמצטער ואינו יכול להלוך בלתי מנעל כלל ודאי לא ישלפנו · וכן משמע שם מדברי רש"י ע"ש: יא לא יצא במחט כאן לא מיירי המחבר בדין אומן ודין אומן יתבאר בסמוך סעיף י"ב בהג"ה: יב התחובה לו בבגדו לשון הרמב"ם ז"ל בפרק י"ט דין ה' אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור · והאיש שיצא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה מפני שהיא מתכשיטיה ואינה אסורה אלא משום גזירה שמא תראה לחברותיה עכ"ל · וסבר הרמב"ם ז"ל דהא דקאמרינן בגמרא ומחלופיהן באיש קאי נמי אמחט · וכ"כ הרי"ף ז"ל ולפי זה אתי שפיר האי ראיה דמייתי בפ"ק דגזרינן בשבת גזירה לגזירה מדקתני לא יצא חייט במחטו התחובה לו בבגדו בע"ש עם חשכה שמא ישכח ויצא בשבת ופירש רש"י משום דתחובה לו בבגדו אין דרך הוצאה בכך ואפילו הוה אמר לר"ה משתשכה פטור ולא חייב בעלייה הוא וקאמר סמוך לחשכה אטו חשכה אלמא גזרינן בשבת גזירה לגזירה משמע מהאי סוגיא דאם הוציא המחט תחובה בבגדו בשבת פטור אפילו אומן דהרי התם קאי אחייט שהוא אומן וכ"ש אדם אחר והתם קאי אמחט הנקובה שהרי קתני לא יצא החייט במחטו ומחט של חייט ודאי נקובה היא וכיון דתכשיט הוא לאיש פטור אם הוציא תחובה בבגדו אבל אם הוציא בידו משמע התם דחייב מדשני התם לא דנקיט ליה בידיה כלוחר ואין כאן אלא חדא גזירה שמא יוציא כך בשבת משמע דאם מוציא מחט הנקובה בידו בשבת חייב · אבל הרב המגיד כתב בשם הרבה פוסקים דסבירא ליה דבדין המחטים שוה אשה לאיש ולא דבר עולא אלא בטבעת ואם הוציא האיש מחט הנקובה חייב חטאת ומחט שאינה נקובה פטור אבל אסור: וכתב שכן דעת רש"י וכן פי' רב שרירא גאון ורב האי · וכן נראה מדברי הרמב"ן ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וזה הוא כאן דעת ראשונה שכתב המחבר · אבל תימא דהא כבר הבאתי לעיל מסוגיא דפ"ק דשבת דמשמע שם בהדיא דאם הוציא מחט הנקובה בשבת פטור וע"כ צ"ל לדעתם דהא דלעיל דפטור מיירי בתחוב לו בבגדו ואיכהו מיירי דנקט ליה בידיה וכדמשמע נ"כ מהתם דמשני דנקיט ליה בידיה כדאיתא בסמוך · וא"כ יש לתמוה על המחבר שכתב לא יצא במחט התחובה ומשמע דמיירי דבריהם בתחובה ואי אפשר לייסב הסוגיא לפ"ז ודוק: יג וי"א בהיפך הוא דעת הרמב"ם והרי"ף ז"ל ונראה דכאן ע"כ בעינן דוקא תחובה אבל אם אינה תחובה אלא דנקיט בידיה חייב כדמשמע מסוגיא דפ"ק דשבת דבנקובה אם נקיט בידיה חייב וכדכתבתי בסמוך ודברי המחבר בכאן קשה להולמם וצ"ע: יד לא יצא בטבעת פי' אפילו מניח בידו והטעם מבואר בגמרא מפני שלפעמים האשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכו לאומן לתקנה ומניחה בידו עד שמגיע לאומן ולפיכך לאו הוצאה כלאחר יד הוא ומשמע דאם אינו מניחה באצבע אלא נושא בידו פשיטא דחייב דדרך הוצאה בכך · וכן משמע מדברי רש"י שם דז"ל והא הוצאה כלאחר יד הוא פי' דכל המוצא דבר שאינו תכשיט לו מוציא אותו בידים ולא דרך מלבוש משמע דאם מוציא בידים פשיטא דחייב: טו לרש"י פטור פי' פטור אבל אסור מדרבנן · אבל ר"ת וגם הרמב"ם סוברים כיון דבאיש ליכא למיחש דלמא שלפא ומחוי דאין דרך האיש בכך מותר אפילו לכתחלה · וזהו שכתב המחבר ולר"ת והרמב"ם מותר פי' מותר לכתחלה · טז אבל דבר שהוא תכשיט לאשה ולאיש אסור · פירוש אסור מדרבנן משום גזירה תכשיט אשה ולא פלוגי רבנן · וכתב ר"י בת"ה שמע"פ שבזמן הזה הוי טבעת שאין עליה חותם תכשיט לאיש יש לאסור מטעם שהוא תכשיט גם כן לאשה · ומשמע דאסור מדרבנן וכן מסתברא כיון שבזמן הזה הוא תכשיט לאיש אין לחייבו חטאת · וכן כתב הב"י: יז טבעת שקבוע וכו' כ"כ הכלבו וכתב הב"י דאין חלוק בין טבעת שהחותם בולט ובין שוקע הכל נקרא טבעת שיש עליה חותם · וכתב עוד בשם שבולי לקט טבעת

אין עליה חותם מקריא שלא נקרא חותם אלא אם כן חקוקין בה אותיות או צורות: **יא** *דבר העשוי לתכשיט ולהשתמש בו כגון מפתחות נאות של כסף כמין תכשיט אסור שהרואה אומר שלצורך תשמיש מוציא *יז ויש מתירים אם הוא של כסף: (הג"ה) ומכל מקום יח אסור לצאת בתיק של בתי עינים שקורין ברילי"ן אף על פי שהתיק הוא של כסף דהבתי עינים בעצמם הם משוי· יט ואם המפתח של נחושת וברזל אפילו מחובר וקבוע בחגורה אסור· כ ויש שכתבו שנוהגין בזה להתיר: **יב** *כא לא יצא החייט במחט התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא סורק במשיחה שבצוארו כב ואם יצא פטור: **יג** *כג לא יצא הזב בכיס שעושה להצילו מזיבתו שלא יטנף בה כד וכן אשה נדה שקושרת בגד לפניה שלא תתלכלך בדם נדותה *אסורה לצאת בו כה אם לא יהא סינר עשוי כמין מלבוש כו אבל אם קושרתו כדי כז שלא יכאב לה הדם ולא תצטער מותר לצאת בו: **יד** *כח דבר שהוא דרך מלבוש אפילו אם אינו לובשו אלא משום אצולי טינוף מותר לצאת בו בשבת: (הג"ה) ולכן מותר ללבוש בגד מפני הגשמים או כובע על ראשו כט אבל אסור לאשה ליתן בגד על צעיפיה מפני הגשמים דאין זה דרך מלבוש: **טו** *אין הקטע יוצא בקב שלו דהיינו שעושה כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום בו ראש שוקו בתוכו *ואינו עושה זה להלך בו שעל כל פנים צריך הוא למקלו אלא כוונתו כדי שלא יראה חסר רגל אלא נכה רגל כיון דאינו צורך הילוכו אסור: **טז** קטע שאינו יכול לילך כלל על שוקיו אלא יושב על *כסא וכשנעקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונרתף לפניו ועושה סמוכות של עור או עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויים וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת אין יוצאים בהם בשבת דאיירי דתלו ולא מנחי ארעא זמנין דמשתלפי ° ל אבל בכסא וספסלים שבידיו הקטנים מותר לצאת· קטע בשתי רגליו ומהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה ° סמוכות של עור לשוקיו לא יצא בהם בשבת: (הג"ה) לב וכן מותר לצאת במנעל של עץ שהרגל נכנס בו וליכא למיחש שיפול: וכן לג בפנטופי"ש דמשתלפי במהרה ומתילא· ויש מחמירים ואוסרים: ולא ילך אדם יחף בשבת במקום שאין דרך לילך יחף ולא יצא אדם בשבת כמו שהוא יוצא בחול בלתי דבר אחר שיזכור על ידו שהוא שבת ולא יבא לחללו: **יז** *חיגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו אפילו אינו קשור בו אבל אם אפשר לו לילך זולתו ואינו נוטלו אלא להחזיק עצמו אסור: (וחולה שעמד מחליו דינו כחיגר): **יח** ° לד סומא אסור לו לצאת במקל:

מי

טור לדעת י"א ירושלמי כך והביאו הרא"ש שם שם בשם הר"ן וכ"כ הרא"ש וסמ"ג וסמ"ק וש"פ (ב"י) (מרדכי פרק במה אשה וב"י בשם תשובת הרשב"א ב"י בשם תשובת אשכנזית והרי"ף והאגודה וכן משמע בא"ז: שבת י"א וכר"א הרמב"ם פי"ט: שם: שם ע"ד לפי' התוספות שם: טור: הגהות מיי' שם ד' ס"ה ונרבי יוסי: כן ביארו ר' ירוחם בא"ה: שם במשנ' דף ס"ה תוס' והרא"ש ור' ירוחם וכן משמע ומרדכי רש"י שם: שם במשנה וכפי פי' רש"י: ר' ירוחם ס"ה: רשב"א סי' תר"ו: אגור: כל בו: תוס' שם וכן כתב הרא"ש והר"ן והמרדכי וש"פ: בינה כ"ה:

טבעת שכותבין בהם אותיות לרפואה ואין בהם חותם נראה דאסור להוליכן בשבת אם לא נתמחו היטב כקמיע מומחה: **יז** ויש מתירין אם הוא של כסף והטעם מבואר כיון דהוא של כסף ודאי דאין לחוש שיאמר לצורך תשמיש הוא מוציא וז"ל הסמ"ג בהלכו' שבת רגילות העשירות להוציא בשבת מפתח של כסף ושל זהב ויש בו מתש לסגור פתיחה חלוקה של גוארה או של קופא ע"כ דמשמע דוקא של כסף התירו· וכתב הב"ח דאף בשל כסף דוקא כדליכא למיחש דלמא שלפא ומחוי ודבריו נכונים: **יח** לצאת בתיק וכו'· ואין לומר שהם בטלים לגבי התיק דאדרבה בתי עינים אסור עיקר דאין אומרים נעשה בתי עינים לתיק אלא נעשה תיק לבתי עינים: **יט** ואם המפתח וכו' וז"ל הרשב"א בתשובה ומעשה בא לידי בישראלים הדרים בכפרים שהיו עושים מפתח בסוף האזור ומוציאין אותן וחושבים שהוא בטל לגבי האזור ואני אמרתי להם דכל דבר שאינו צורך הכלי ואינו תשמיש הכלי אינו בטל לגבי כלי והרי הוא כאלו מוציא לבדו בלא כלי ומביא ראיה לזה וה"ה לאזור וכו' שלא הוקבע שם המפתח לתשמיש האזור אלא להשתמש בו בפני עצמו הוקבע שם ואינו בטל לגבי האזור ומי שמוציאו בשבת חייב חטאת· ונראה דמיירי בברזל או נחושת אבל של כסף וזהב אפילו אינו צורך האזור הרי הוא תכשיט בפני עצמו: **כ** ויש שכתבו שנוהגים וכו'· והב"י כתב ואנו לא ראינו מי שנהג היתר בזה וכן כל ירא שמים ישמע לדבריו כי כל האחרונים מסכימים לאסור ובכ"ג מ"כ כתב דגם המתירים לא התירו אלא כשקובע בסוף החגורה כמו הזענק"ל הא לאו הכי לא הוי תכשיט כלל ואסור לכ"ע· ונראה דכל מה שאמרנו בכאן דכל שהוא תכשיט מותר לצאת בו הייגו דוקא באינו רפוי ואין לחוש שמא יפול אבל אם יש לחוש שמא יפול ואתי לאתויי ארבע אמות בר"ה אסור אעפ"י שהוא תכשיט וזה מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל פי"ט דין ב' ע"ש: **כא** לא יצא החייט· וצ"ל לדעת המחבר לעיל בסעיף ח' דמיירי כאן בשאינו תחובה ורבותא קמשמע לן דלא תימא דאומן דרך אומנתו חייב קמ"ל דאפילו אומן פטור ולדעת י"א דלעיל צ"ל דבתחובה מיירי הכא והא דפטור משום דהוא תכשיט· אבל כבר כתבתי דאין הדעת מכרעת כדעתו· וגם לשון הפוסקים מכריעות כפשטא דשמעתתא דפ"ק דשבת דהא דפטור מיירי בתחובה לו בבגדו משום דאין דרך הוצאה בכך והמחבר לא דק בכאן· וכאשר כתבתי בסמוך ודוק· וכן משמע מלשון הרמב"ם פי"ט מהלכות שבת דין כ"א שכתב וז"ל אף על פי שיצא דרך אומנתו מפני שלא הוציא כדרך המוציאין ובמאי מיירי אי בנקובה מיירי ה"ל למימר דפטור מפני שהוא תכשיט לו ואי בשאינה נקובה הא כתב המחבר לעיל לדעתו דחייב חטאת ודוק: **כב** ואם יצא פטור· פי' אבל אסור ובגמרא מפרש משום דגזרינן דלמא מפיק בידים· ואין להקשות דהא טבעת נ"כ אם מפיק בידים חייב ולא גזרינן לאסור לצאת בו במכים באצבעו שאני התם דדרך טבעת להכים באצבעו ולפיכך אין לגזור דלמא מפיק בידים· אבל מחט איכא למגזר טפי דלמא יפיק בידים ממש שהרי אם הוציא בתחוב בבגדו אמרינן דאין דרך הוצאה בכך: **כג** לא יצא הזב בכיס· המחבר כתב סתם לא יצא ולא ביאר אם יצא מאי דינו אם חייב חטאת אם לאו משום דלא כ"מ עכשיו דלכ"ע יש בו איסור ובגמרא מסיק דתלוי בפלוגתא דר"ש ור"י לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"ה דחייב בכאן ולר"ש פטור אבל אסור· ונראה דמ"מ יש נפקא מינה לענין חולה שאין בו סכנה אם מותר לכבות את הנר בשבילו דלר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה אינו חייב עליה אלא דאסור מדרבנן מותר לכבות אפילו משום חולה שאין בו סכנה· אבל אם אסור מדאורייתא אסור לכבות משום חולה שאין בו סכנה· והמחבר לעיל בסימן רע"ח לא ביאר לענין חולה שאין בו סכנה מה דינו ועיין מ"ש שם· כתב בש"ג בשם ריא"ז דכמו דכיס של זב אסור כך אם קושר מטלית בפתילות של כובע כדי לקנח בו מזיעו כמו כן אסור· **ונראה** דהא דכתב המחבר בכיס שעושה כדי להצילו וכו' הוא לאו דוקא דה"ה אם עושה הכיס כדי לידע כמה ראיות רואה כדי שידע אם יתחייב בקרבן אם לאו כדתנן בעל שלש ראיות מביא קרבן או אם לובש משום בדיקה כדי שידע שהימים היו נקיים כיון שהוא צריך לספור שבעה נקיים· ולענין מלאכה שאינה צריכה לגופה דעת הרמב"ם דחייב עליה אבל ה"ה כתב בפרק א' בשם הרמב"ן והרשב"א· וגם הראב"ד כתב כן בהגהות דהלכתא כר"ש דפטור אבל אסור ובדעת הרי"ף פלוגתא דרבוותא קצת אומרים שסבר שפטור וקצת אומרים שסבר שחייב· ולענין הלכה בעת הצורך יש להקל מאחר שרוב הפוסקים מקילין: **כד** וכן אשה נדה שקושרת וכו'· לרבותא נקט ואפילו היכא דליכא למיחש דילמא יפול ואתי לאתויי אפילו הכי אסורה לצאת והטעם משום דהבגד עצמו הוא משא: **כה** אם לא יהא סינר עשוי כמין מלבוש דהיינו שתהא מלפניה ומלאחריה וזה לשון הגהות מיימוני דע"ז היתה תקנת עזרא שתהא אשה חוגרת בסינר: **כו** אבל אם קשרתו וכו'· לא דק דאפילו באינה קשרה נמי מותר וכדמסיק רבא התם אעפ"י שאינו קשור לה בין ירכותיה משום דכיון דמאיס לא אתי לאתויי עכ"ל: **כז** שלא יכאב לה הדם· פירשו התוספות שלא תפול על השבצ ותתייבש ונראה מכער עכ"ל ועיין בתשובת מהרי"ל סימן קס"ט: **כח** דבר שהוא דרך מלבוש· כפל המחבר כאן דבריו שהרי כבר כתב לפני זה אם לא הסינר עשוי כמין מלבוש וכו': **כט** אבל אסור לאשה· ואם נתנה על ראשה כדי שלא יזיקו לה הגשמים מותר ודוקא כשקשרתו יפה שלא חיישינן שמא תפול· ובשלטי גבורים אשר סביב המרדכי פרק במה אשה כתב בשם הרשב"א דמותר לנשים להכניס שק או דבר אחר עבה על ראשה מבית הכנסת עד הבית מפני הגשמים· וכן כתב בדרשות מהרי"ל ע"ש מכל מקום אין להקל נגד דברי הרב ז"ל· וגם הם לא התירו אלא כשהוא קשור שפיר ולא תחוב בנעיף משום דחיישינן דלמא יפול ואתי לאתויי אעפ"י דבדרשות מהרי"ל נקיט ותחוב בנעיף נראה דלאו דוקא· ומן התוספתא שהבאתי בסעיף כ"א יש ראיה להתיר: **ל** אבל בכסא וספסלים· כ"כ ר"י והטעם מבואר דדמי למקלות דשרינן לצאת בהם אם אינו יכול להלך זולתם: **לא** יוצא בהם בשבת· והטעם כתב רש"י ז"ל משום דתכשיט דידיה הוא ועיין בתשובת רשד"ם חלק א"ח סימן ד': **לב** וכן מותר לצאת במנעל וכו'· פירוש אעפ"י שבפרק במה אשה נראה דאסור לצאת בסנדל של עץ התם מיירי בקשור ברגל דאיכא למיחש שמא יפול מרגלו ואתי לאתויי אבל במנעל שהרגל נכנס בו מותר עכ"ל ר"י: **לג** וכן בפנטפי"ש· כלומר גם בפנטפי"ש מתיר הרשב"א משום דאיכא עליו כסוי עור ומהדק שפיר: **לד** סומא אסור לו לצאת· מטעם מפני דאפשר לילך בלתי מקל: **כתב** הגהות מיימוני בפרק י"ט וקנים המשמעים נופס אסורין לצאת במקלות לסמוך בהם כדי לילך דרך ישר כיון דלתרוצי סוגיא עבידי לסמוך בהם פן יפול אסור· וכן כתב המרדכי פרק ב"א והסמ"ג· ולא דמי לחולה ולחיגר דהתם אי אפשר זולת מקל: ונראה דאם הוקין כל כך שאי אפשר לילך זולת מקל מותר לצאת במקל· וכן כתב הרשד"ם חלק א"ח סימן ד'· ועיין בתשובת

בנימין

יט [לה] מי שהוא אסור ° וכבלים (פירוש כעין טבעות גדולים שכונדים בהם הרגלים) ברגליו ° מותר לצאת בהם : **כ** אין יוצאין ° באנקטמין ° והוא כמין חמור שעושים הליצנים ונראה כרוכב עליו והוא נושאו והולך ברגליו ° ולא בקשרי והם עצים גבוהים שיש בהם מושב לכף הרגל והולכים בהם בטיט ° ולא בפרמי והם כמין צורת פרצוף שנותנים על הפנים להפחיד התינוקות : **כא** [לו] אין יוצאים בתיבה וקופה ומחצלת אבל יוצאים בשק ויריעה * וחמולה (פירוש בגדים גסים) : **כב** ° יוצאים בכוך ובפוג שעל המכה לפי שהם מרפאים הלכך הוי כמו תכשיט וכן בקליפת שום ובצל או באספלנית ומלוגמא ורטייה שעליה ואם נפלו מעליה לא יחזירה וכל שכן שלא יתנם בתחלה אבל אסור לכרוך חוט או משיחה על המכה לצאת בו דכיון שאינם מרפאים הוו משוי אבל באגוד שכורך על הרטייה שלא תפול מעליו יכול לילך בו וקושרו ומתירו : **כג** [לז] הכנים יוצאים ° בזגין (פי' כמין פעמונים קטנים) ° הארוגים להם בכסותם אבל אם אינם ארוגים לא : (הג"ה) ולא מיהני הא דמחובר לכסות רק בדבר שדרכו להיות מחובר שם אבל אם חבר שם [לח] דבר שאין דרכו בכך אסור : ואותן ענולים ירוקים שגזרה מלכות שכל יהודי ישא אחד מהן בכסותו מותר לצאת כהן אפילו אינו תפור בכסותו רק מחובר שם קצת · וכן מותר לצאת במטפחת שמקנחין בו האף שקורין פצולי"ט [לט] אם מחובר לכסות והא דמותר לצאת בזגין הארוגין דוקא שאין בהם ענבל ואין משמיעין קול : **כד** [מ] יוצאים במיני עשבים ° שקושרים אותם בקשרים ותולין אותם לרפואה : **כה** ° אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה ואם היא מומחה יוצאין בו לא שנא ° אתמחי גברא ולא קמיעא כגון שכתב לחש אחד בשלש אגרות ורפאו שלשתם שלש בני אדם שאיתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתבנו אבל לא לשאר לחשים [מא] וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר ° לא שנא אתמחי קמיעא ולא גברא כגון שכתב לחש אחד באגרת אחת וריפא בו ג' פעמים שאותה אגרת [מב] מומחה לכל אדם וכל שכן אי אתמחי גברא וקמיעא ° כגון שכתב לחש אחד בשלש אגרות וכל אחד הועילה לשלש אנשים או לאדם אחד שלש פעמים איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו [מג] ואתמחו אגרות הללו לכל אדם : (הג"ה [מד] ודוקא שבאו ג' המחאות ביחד אבל אם איתמחי גברא תחלה ואח"כ עשה קמיעא וריפא נ"פ לא תלינן בהמחאת הקמיע רק בהמחאת הגברא שכבר איתמחי : [מה] אבל אם כתב שלשה קמיעים לאדם אחד ורפאו שלשה פעמים לא אתמחי לא גברא ולא קמיע ומותר לצאת בקמיע מומחה ° לא שנא הוא של כתב או של עיקרים בין בחולה שיש בו סכנה [מו] בין בחולה שאין בו סכנה ולא שנכפה כבר ותולהו לרפואה אלא אפילו לא אחזו החולה אלא שהוא ממשפחת נכפין ותולהו שלא יאחזנו שרי וקושרו ומתירו ברשות הרבים ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויצא בו לרשות הרבים שאז יאמרו שיוצא בו לשם תכשיט וזה אסור דלאו תכשיט הוא : **כו** ° [מז] נאמן לומר הרופא על עצמו שהוא מומחה : **כז** ° יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב בין בחול בין בשבת ואין בו משום דרכי האמורי ° וכן בכל דבר שהוא משום רפואה [מח] אבל אם עושה מעשה ואין ניכר

טור והמרדכי : וסי"נ וס"פ : שבת ס"ו כמשנה : לפירוש רבי אבהו : שם בגמרא : לפי' רב כהא שם ובפירוש רש"י : לפי' רבא בר רב הונא שם : תוספתא כתבוהו הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם בפי"ט : שם וגם : שבת ב"ו : שבת ב"ו וכרבא : הגהות מיימוני פי"ט וכ"י בשם תשובת הרשב"א ומרדכי פרק במה אשה : א"ו : הגהות אלפסי סוף פרק במה אשה : שם ס"ו במשנה : שם דף ב' : שם ס"א וכרב כהא : שם בתוס' והרא"ש והר"ן : שם בגמרא : הגהות אשיר"י וכן משמע מהתוספות ומהביאור שכתב ב"י : שם בעיא דרב כהא ולא אפשיטא : שם בגמרא : ירושלמי שם : וכתבוהו הרא"ש והר"ן והמרדכי : בבבלי דף ס"ז וכרבי מאיר לגי' בגורסין בריטא רבי מאיר : שם כאביי ורבא :

פנימון ואב סי' ש"ב : **לה** מי שהוא אסור · כ"כ המרדכי והסמ"ג והגהו' מיימוני ומסיימי ולא חיישינן דלמא כפילו מרגליו ואתי לאתויי דיומתייא כיון דאסור בהם בודאי הם בחוזק על רגליו ולא יפלו : **כתב** הטור אין יוצאין בכסא פירוש שיושב בכסא ובני אדם נושאים אותו אחד הראש ואחד באשה ואם רבים צריכים לו מותר ובלבד שלא יכתף שלא ישים כל אחד ידו על כתף חבירו והכסא על זרועותיהן עכ"ל · והמחבר השמיט הדין הזה לפי שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש כתבו דין זה גבי י"ט ומשמע דאין הדין כן לענין שבת · והב"ח כתב דיש קצת ראיה מהגמרא דכן הדין לענין שבת מדאמרינן התם המוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו ועל החי לא מיחייב בהוצאתו לפי שהחי נושא את עצמו אם כן גם בשבת אינו אלא איסור דרבנן ובשביל שרבים צריכים לו לא גזרו · ולדינא צ"ע ולקמן יתבאר עוד מזה בעזרת הא-ל · והא דרבים צריכים דמותר לאו דוקא תלמיד חכם ה"ה אינש אחרינא דאם יש בו צרכי רבים לא גזרו ועיין בספר כנסת גדולה מה"ב : **לו** אין יוצאים בתיבה וקופה · תוספתא כתב הרי"ף והרמב"ם וז"ל יוצאים בשק עבה ביריעה ובסוגים עבה ובמחילה מפני הגשמים אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים · והמחבר כתב סתמא אבל יוצאים וכו' דמשמע דפסק כדעת הרא"ש דסבר דאפילו בלא גשמים מותר · ולפכין דינא כ"ל להחמיר כדעת הרמב"ם ז"ל דדוקא מפני גשמים מותר : **לז** הכנים יוצאים בזגים · התוספות כתבו שם בשם הירושלמי דמיירי בקטנים דליכא למיחש דלמא פסיק ואתי לאתויי או מיירי דקביע שם בשלשלת דלא מפסקי ועיקר הטעם דיוצאים בהם משום שהם תכשיט ובעינן דיהיו ארוג בבגד משום דלמא משלפי ומחוי וכתב הר"ן אף על גב דדעת ר"ת דבאיש ליכא למיחש דלמא שלפי ומחוי שאני הכא דלמא מחייכי עליה ואתי לאשלף עכ"ל · ולפ"ז דוקא באינם דעלמא איכא למיחש אבל בבני מלכים דלא מחייכי עליהם ודאי דמותר אפילו אינו ארוג · וכן משמע פשטא דסוגיא דהתם דקאמר רבא אמר בארוג וד"ה כלומר הא דקתני מתניתין וכל אדם מיירי בארוג דליכא למיחש דלמא ישלוף ומשמע דבבני מלכים אפילו אינו ארוג · אבל הב"ח כתב דאפילו בבני מלכים בעינן דוקא ארוגים ואינו מוכרח : **לח** דבר שאין דרכו בכך · וז"ל הגהות מיימוני פי"ט בשם מהר"ם ז"ל יש בני אדם שנוהגים לקבוע בחגורותיהן כרזל לנוי כדרך שעושין ויש באותו ברזל צורת מפתח ומוליכין אותן בשבת לפתוח ולנעול בו דלא שרו בגמרא אלא וגו שהיה דרכם בכך לעשות כן לכל הבגדים לנוי ולא אטרחוה רבנן לאפסקיה ולגנות כל הבגדים · אבל המפתח אין רגילים לקבוע בחגורה ואפילו ארוג וקבוע בו איכא למיפר כמו בתלוש ומאן לימא לן דהמפתח בטל לגבי חגור דלמא החגור בטל לגבי מפתח עכ"ד עוד האריך שם בענין הזה · וכן כתבתי לעיל בשם הרשב"א ז"ל : **לט** אם מחובר לכסות · כ"כ הב"ח בשם שלטי הגבורים וז"ל אע"ג דהכי פצולי"ט אינו כסות ואינו תכשיט מ"מ בטל הוא לגבי בגד ודוקא כשמחובר שם דאם לא כן איכא למיחש דלמא נפיל ואתי לאתויי ומסיים הב"ח דוקא מחובר לכסות בטל הוא לגבי כסות · אבל הני אינשי שנוהגים לחבר הפצולי"ט בחגור בענין שאסור להסירו מהחגור בשבת איסור גמור דמאן לימא לן דהפצולי"ט בטל לגבי חגורה דלמא החגורה בטל לגבי הפצולי"ט עכ"ד ונכון הוא · וכתב בכנ"ג דמחובר לכסות דנקט הרב היינו בתפירה שני תכיפות ע"ש · ועיין בס' באר שבע דף ק"ד : **מ** יוצאים במיני עשבים · משנה שם ופירש"י דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו : **מא** וגם אין הקמיעא מומחה ונראה דה"ה אם אבד המחאתו שכתב ג' קמיעות ולא הועילו אין יוצאים באותה קמיעא : **מב** מומחה לכל אדם · כלומר שכל אדם יכול לצאת באותה קמיעא ולא תימא דלמא מזלא דהאי גברא גרם · ולפיכך כתב המחבר שתמא ורפא בו ג' פעמים אפילו לאדם א' דבהמחאת קמיעא ליכא למימר מזליה גרם כיון דאין צריך לתלות בשום אדם רק בקמיעא וה"ה אם אבד גברא המחאתו המחאת הקמיעא במקומה עומדת · אבל אם אותו איש רוצה לכתוב באגרת אחרת אותו הלחש שכתב כאן אין יוצאים בו כיון דלא אתחזק גברא בתלתא גברא וגם לא אתחזק בתלתא קמיעא · ולא תימא מומחה לכל אדם דקאמר היינו לכתוב לחש זה א"כ מאי לא אתמחי גברא דקאמר אטו הוא גרע משאר אדם וק"ל : **מג** ואתמחו אגרות הללו לכל אדם · כלומר אפילו אם אבד גברא המחאתו אפילו הכי יוצאים באגרות הללו ודוק : **מד** ודוקא שבאו שני המחאות ביחד · כגון דשני קמיעות רפאו תלת ושני לתרי גברא והקמיעא השלישית לחד מהנך תרי גברא זוכא והשתא אתמחו כבר תרי קמיעא וגברא וקמיעא שלישית אכתי לא אתמחו וחזר ורפא קמיעא שלישית אדם שלישי והשתא בא בבת אחת המחאת גברא והמחאת קמיעא · וכן כתבו התוספות שם ודוק : **מה** אבל אם כתב ג' קמיעות וכו' · כלומר דגברא לא אתמחי משום דלא ריפא רק לאדם אחד ובהמחאת גברא בעינן שלשה בני אדם דהא תלינן בגברא ואם לא ריפא אלא לאדם אחד מאי חזית דתלינן ברופא דלמא מזליה מי שנתרפא גרם לכיכך בעינן ג' בני אדם · אבל בהמחאת הקמיעא סגי במי כאדם אחד ודוק בכל זה כי קצרתי באשר אין בהם נורך כל כך : **כתב** מהרש"ל בתשובה סימן מ"ד דבכרמלית מותר לצאת אע"ג דלא אתמחי גברא ולא אתמחי קמיעא ע"ש : **מו** בין בחולה שאין בו סכנה · ונגמרא מסיק דבחולה שאין בו סכנה ובקמיע של כתב בעינן דוקא דיהא הקמיעא מחופה עור אבל אם אינה מחופה עור אסור לצאת בקמיעא משום דחיישינן דזימנין יצטרך לבית הכסא ואתי לאתויינהו ארבע אמות בר"ה · אבל בחולה שיש בו סכנה דאין צריך להסיר הקמיעא מפני פיקוח נפש או אם הקמיעא מחופה ביותר דאז מותר ליכנס לב"ה בקמיעא כיון שהיא מחופה לא חיישינן · והמחבר לא ביאר בכאן כדי כל הצורך וצ"ע : **מז** נאמן הרופא וכו' · ובירושלמי מבואר דנאמן כמי על הקמיעא שהיא מומחת : **מח** אבל אם עושה מעשה וכו' · וז"ל הר"ן כל דבר שיש בו משום רפואה בין לחש בין כל דבר כיון שאנו יודעים שהוא מרפא מותר ואין בו משום דרכי האמורי : וכתב עוד הר"ן ואפשר דאף לחשים שאין אנו יודעים אם יש בהם משום רפואה מותרין ואינו אסור אלא כאותן

ניכר בו שהוא משום רפואה אסור משום דרכי האמורי אבל ° כל לחש מותר ° ולא אסרו אלא מאותם שבדקו ואינם מועילים ° ויש מי שחשש בכל קמיעא שאינה מומחה משום דרכי האמורי: **כח** ° מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע להגן שלא ינגף ברגלו וגם הוא מרפא מותר לצאת בו: **כט** ° היוצא בטלית מקופלת על כתפו דהיינו שלאחר שנתנה על ראשו מגביה שוליה על כתיפיו חייב חטאת אבל אם אינה מקופלת על כתיפיו אלא משולשלת ברחבה למטה מכתפיו שרי ° שמאחר שהוא מתעטף בטליתו ומתכסה בה כתפו וגופו אף על פי שמתקצר קצת מלמטה מותר ° ועל פי זה מותר להתעטף בטליתו תחת הגלימא ולהביאו לבית הכנסת: **ל** ° מותר לצאת בר"ה בטלית סביב הצואר: (הג"ה [מט] אף על פי שמניח כד ימין על כתף של שמאל דדרך ללבשו כך ולא הוי אלא להתנאות ושרי:) **לא** ° [ל] היוצא מעוטף בטליתו וקפלה מכאן ומכאן בידו או על כתפו אם נתכוין לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או כדי שלא יתלכלכו אסור ואם קבצם להתנאות כמנהג אנשי המקום במלבושן מותר ° והני מילי בטליתות שלהם שהיו יריעה אחת מרובעת אבל מלבושים דידן כשהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם מותר לתפוס קצתם בידו ולהגביהם כדי שלא יתלכלכו שוליו בטיט או כדי שלא יעכבוהו ללכת: **לב** ° היוצא במעות הצרורים לו בסדינו חייב: (הג"ה) אבל בבית מותר אם צריך לו ואפילו אינן צרורים רק שהם מונחים: **לג** ° [כא] אסור לצאת בשבת במעות או בכסף וזהב התפורים בבגדו: (הג"ה) ויש מתירין במקום סכנה שירא שיגזלו ממנו אם יניחם בבית וילך מהם: וכן נוהגין להקל אם צריך לצאת אבל אם יוכל להיות יושב בבית ולא לצאת לא יצא ובמקום שאין צריך לו ויוכל להניחם בבית יש להחמיר: **לד** ° [כב] יוצא אדם בסודר המקופל על כתפו אף על פי שאין נימא כרוכה לו על אצבעו ° [כג] ואם אין הסודר חופה ראשו ורובו אסור לצאת בו [כד] אלא אם כן קשר שני ראשיו למטה מכתפיו זה עם זה: **לה** ° [כה] לבדים הקשים אסור להביאם ברשות הרבים או בכרמלית כשהוא מעוטף בהם ואם אינם קשים הרבה מותר: **לו** ° מותר לצאת בשבת בשני מלבושים זה על גבי זה בין לצרכו ° בין לצורך חבירו ° בין שהם שני חלוקים ° בין שהם שני * סרבלים (פירוש סרבל כסות העליון) ° בין שהם שתי חגורות זו על גבי זו ואפילו אין מלבוש מפסיק ביניהם: (הג"ה) [כו] ויש אוסרים שני חגורות זה על זה אלא אם כן מלבוש מפסיק ביניהם: וכן ראוי לנהוג. [כז] ומותר ללבוש שני כובעים זה על זה. וכן שני אנפלאות: **לז** ° מותר לצאת בשבת בבתי ידים הנקראים גוואנטי"ש ° [כח] ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרם מערב שבת בבתי ידים של מלבושיו או שיקשור בהם קשר של קיימא יפה וראוי לחוש לדבריו: **לח** ° היוצא בשבת בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה חייב ° מפני שאותם החוטים חשובים הם אצלו [כט] ודעתו עליהם עד שישלים ויעשו ציצית ° ואם היא מצוייצת כהלכתה אף על פי שאין בה תכלת [ס] מותר לצאת בה בשבת: (ע"ל סימן י"ג) **לט** ° * כילה (פירוש יריעה כעין אהל) שיש בה רצועות שמותחין אותה בהם מותר להתעטף בה ולצאת לרשות הרבים ואין הרצועות השובות כמשוי שמבוטלות אגבה ° הלכך מותר לצאת ברצועות

הרא"ש ר"ן שם והרשב"א שכן גרסה בהתוספות: שם בשם ר' יונה: שבת ס"ה: שם קי"ו: שבלי הלקט בשם ר"ת: רוקח: תשובת הרשב"א: ב"י: שם בגמרא לפירוש הרמב"ם בפרק י"ט: כן פירש הב"י שם בגמרא: ב"י וכן יוצא מ"כ בתשובת מהר"ם: אגור ואיסור והיתר הארוך: שם בגמרא: ובפוסקים: רמב"ם פרק י"ט שם דף קמ"ו: טור: הרוקח: ב"י מצוה שכתבו התוספות והרא"ש בגבי סכינא בדף קמ"ז ע"ב: טור בשם ספר היראות וס"פ: ב"י לדעת הרי"ף והרמב"ם: א"ז ותוס' ומרדכי פרק במה אשה: א"ז: אגור: שבלי הלקט בתחלתו: שם בסופו מהר"ר: וכ"כ האגור: שבת קמ"ו: לפירוש התוס' והרמב"ם פי"ט: תשובת הרא"ש כלל ב': לעיל בסימן י"ג: שבת קל"ט: שם בתוס' והרא"ש:

שיודעים שאינם מועילים שבדקו אותן ולא היו מועילים אלא מראיתי להר"ר יונה שחשש בכל קמיעא שאינה מומחה משום דרכי האמורי עכ"ל · וזהו שפסק המחבר ויש מי שחשש וכו': **דין** שכתב המחבר הפשיט היותר משום דאמרינן בגמרא דאם שינה צורתו מעט מותר ועכשיו סנדלים שלנו בודאי אינם כדמות סנדל המסומר שהיה בימיהם ולפיכך הפשיט שהרי עכשיו הכל מותר · אבל הטור כתב דמ"מ נהגו בו איסור ואין לפרוץ גדר · ועיין בתוספות י"ט פ"ח דביצה: **מט** אף על פי שמניח וכו' · כלומר ל"מ אם משתלשל למטה דפשיטא דמותר אלא אפילו וכו' · אבל בקפלו כד ימין על יומין וכד שמאל על כד שמאל אסור · וכן כתב הב"י בשם הכלבו ע"ש · וכתב מהר"ר משה כש"ע דהאי הג"ה שייך תכף אחר למטה מכתפיו שרי אע"ג דלאו כפקא מיניה כולי האי מכל מקום האמת יורה דרכו ודבריו נכונים: **כתב** בתשובת משאת בנימין סימן מ"א היוצא בטלית מקופלת ומשלשלין אותו סביב הצואר על כתפיהן בענין שקצה אחד כשהוא מקופל יורד לפניו מימין וקצה השני עם שני ציציות יורד משמאלו חייב חטאת עכ"ל · ועיין בל"ח הלכות ציצית:

כתב בכנה"ג מה"כ יש נוהגים לכרוך הטלית כמין אזור ולחגרו ע"ג בגדיו למאן דאוסר שתי חגורות אסור · ובענין דמותר גם טלית מותר בכה"ג: **נ** היוצא מעוטף בטליתו וכו' · לשון הרמב"ם פי"ט מהלכות שבת · וכתב הב"י דהוא פי' למאי דאמרינן בפרק שבות אמר רבי אלעי אסור לעשות מרזב בשבת וכו' וסבר הרמב"ם דאין בו חיוב חטאת אך אסור מדרבנן · אכן בזה יש פירושים אחרים כמו שכתבו שם התוספות והרא"ש ע"ש · ועיקר לדינא כ"ל להחמיר באיסור דאורייתא כמו שפירש"י ז"ל והר"ן דאין היתר לצאת בטלית לר"ה אלא אם כן הטלית משולשל מכל צדיו למטה אפילו מה שעל הידים לא יגביה וכמו שמוכח מההוא מעשה דרבי דלא היו מקפלים רק הבגדים שלפניו ואמר לפניו רבי יהושע בן זירוז דעל זה היה רבי מאיר מחייב חטאת ושלשל רבי הטלית והודה לדבריו ע"ש בגמרא ודוק: **נא** אסור לצאת · פי' אסור אבל אין בו חיוב חטאת · וכ"כ מהרי"ו בתשובה וז"ל ששאלת על ההולכים בדרכים ומוליכין כסף וזהב באפנט אם מותר להוליכו בשבת · דע לך שהוא אסור דתנן בפרק המצניע בפונדתו ובשפת חלוקו פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור עכ"ל · ואין להקשות ע"ז דהא אמרינן בפ' שבות ושנוי היוצא במעות הצרור לו בסדינו חייב חטאת ולא שנוי בלבד אלא כל אדם אלא שדרכו של שנוי לצאת כך דמשמע בהדיא דחייב חטאת · ויש לדמות דשאני התם דכן דרך השנוי להוציא מעות צרור בסדינו אבל להוליך מעות באפנט אין דרך הוצאה בכך · אבל קשה הא אמרינן בהדיא בפרק המצניע המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה חייב · למטה ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ע"כ לא פליגי אלא בפונדתו למטה אבל למעלה כ"ע מודים דחייב · ולפ"ו ההיא דקתני בפונדתו ובשפת חלוקו דפטור על כרחך מיירי בפיה למטה ואתיא כרבנן ומטעם דאין דרך הוצאה בכך והוצאה כלאחר יד היא · ומשמע במקום שדרך הוצאה בכך חייב חטאת · וכיון שעכשיו המנהג להוציא כסף וזהב תפיר בבגדיהם מפני אימת הדרך ודאי דיש לחייב עליו חטאת · ויותר יש לתמוה על מ"ש הרב בהג"ה להתיר היתר גמור דאפילו איסור דרבנן ליכא · ואין להביא ראיה דמותר מהא דאמרינן בפרק במה אשה פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת ופרשינן בגמרא דהאי בלבד שלא יפרוף לכתחלה בשבת קאי על המטבע משום דמטבע לאו בר טלטול הוא אבל אבן שהוקצה לכך ראוי לטלטול דמשמע דאם כרף על המטבע מבעוד יום דיוצאת בה בשבת שאני התם כיון דמטבע לצורך בגד הוא בטל לגבי בגד אבל מעות התפורות בבגדיו חשובים הם ולא בטלים לגבי הבגד ואפשר דחייב חטאת אם יצא בהם לרשות הרבים וצ"ע לדינא:

כתב הכ"ה בשם מהרי"ל דמותר לשאת אגלו והובים מנוקבים ובלבד שלא יצא בהם חוץ לעירוב: **נב** יוצא אדם בסודר המקופל וכו' · הטעם כתב הב"י דשאני סודר מטלית שדרך לבישת הסודר בכך מקופל על כתפו: **נג** ואם אין הסודר חופה ראשו ורובו · הטעם משום דאין בסודר כזה דרך לבישה: **נד** אלא אם כן קשר שני ראשיו · פי' ב"י דאז כמנעלת דהוא כמו אבנט ומותר לצאת בו: **נה** לבדים הקשים · רש"י פי' העושים לקפלן תחת ביתוס הכר והכסת · ולשון הרמב"ם פי"ט הכר והכסת אם היו רכים ודקין כמו הבגדים מותר להוציאן מונחים על ראשו בשבת דרך מלבוש ואם היו קשים הרי הם כמשאוי ואסורין עכ"ל: **כתב** הרוקח מותר להוציא מלבוש לצורך חבירו אם ילבשנו על כל מלבושיו · אבל בשני חגורות אסור עכ"ל · ודין של שני חגורות יתבאר בסמוך: **נו** ויש אוסרים בשני חגורות · הטעם מפני דאין בהם צורך ומשאוי הוא ואסור: **נז** ומותר ללבוש שני כובעים · בא"ו כתב הטעם משום דאף בחול נוהגים לצאת בשני כובעים כובע גדול על כובע קטן וכן המנהג עכ"ל: **ומדברי** התוספות פרק במה אשה משמע דיכול ללבוש כמה מלבושים זה על גבי זה משום ניכה אפילו אין המנהג בני המקום לילך כך · ומשמע עוד שם דאם מנהג בני המקום לחגור בשתי חגורות אין בהם איסור: **נח** ויש מי שמחמיר להצריך וכו' · הטעם ודלמא ינטרך ליטול מידיו ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים · וכתב הב"ח דבכרמלית מותר כיון דאינו אלא חששא איסור דרבנן · ולפי זה למאן דסבר דאין עכשיו רשות הרבים גמור יש להקל: **נט** ודעתו עליהם עד שישלים · כ"כ התוספות והרמב"ם ז"ל · אבל רש"י ז"ל פי' הטעם דחשובים הם כיון שהם של תכלת · ומשמע דעכשיו דליכא תכלת אינו עובר · ויהיו להחמיר כקשינן כדברי הרמב"ם ז"ל: **ס** מותר לצאת בה וכו' · הרמב"ם ז"ל מוסיף בדבריו וכתב וז"ל אבל טלית המצויצת כהלכתה מותר לצאת בה בין ביום בין בלילה כלומר אפילו בלילה דלאו זמן ציצית הוא לדעתו והטעם מבואר שם שאין הציצית בגוור משאוי אלא הוא מנוי הבגד ותכשיטיו כמו האימרא וכיוצא בה ואלו היו חוטי הציצית שהיא מצויצת כהלכתה משאוי היה חייב היוצא בה אפילו ביום השבת שאין מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת עכ"ל · ועיין לעיל בהלכות ציצית מה שכתבתי שם בסימן ד':

כתב

ברצועות התלויות באבנט אף על פי שאין המנעלים קשורים בהם דלא חשיבי ובטלים אגב האבנט ○ אבל אם הם של משי חשיבי ולא בטלי ואסור אם אין המנעלים קשורים בהם והוא הדין ○ לכל דבר שנפסק מן הבגד וראשו אחר מחובר כגון לולאות ואינו חשוב מותר לצאת בו ואם חשוב הוא אסור לצאת בו : **מ** ○ סא כובע שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור להניחו בראשו אפילו בבית משום אהל : **מא** * לצאת בשבת בכובע שבראשו סב העשוי להגין מפני החמה ○ יש מי שאוסר משום דחיישינן שיגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים אלא אם כן הוא מהודק בראשו ○ או שהוא עמוק שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול להפרידו מראשו ○ או שהוא קשור ברצועה תחת גרונו דבהכי ליכא למיחש למידי : **מב** ○ המוצא תפילין בשבת בבזיון במקום שאין משתמרין אם יש סכנת שגזרו שלא להניח תפילין מכסן והולך לו ואם אין סכנה ○ אם יש בהם רצועות סג שבכך ניכר שהם תפילין ולא קמיעים סד והן קשורות שיכול ללבשן מכניסן זוג זוג דרך לבישה עד שיכניסם כלם ○ ואם היו רבים שלא יספיק ללבשן ולהכניסן זוג זוג יחשיך עליהם עד הלילה ויביאם ואם ירא להחשיך מפני לסטים מוליכם פחות פחות מארבע אמות או נותנם לחבירו וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה : **מג** ○ סה המוצא ספר תורה בשדה אם אינו שעת סכנה יושב ומשמרו ומחשיך עליו לשון הרמב"ם ובסכנה מניחו והולך לו ואם היו גשמים יורדים מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותה ונכנס בו : **מד** ○ הבא להציל כליו מן הדליקה סו לובש כל מה שיכול ללבוש ויעוטף כל מה שיכול לעטוף ופושט וחוזר ולובש ומוציא : **מה** ○ מי שנשרו כליו במים הולך בהם ואינו חושש שמא יבא לידי כהיטה ולא ישטחם לנגבם מפני מראית העין שלא יחשדוהו שכבסן בשבת ○ סז ואפילו בחדרי חדרים שאין שם רואים אסור סח ולא אסרו אלא לשטחן בשבת אבל אם שטח מערב שבת כלים המכובסים אינו חייב לכלקן בשבת : **מו** ○ סט בגדים השרויים במים אסור לנגבם כמוך לאש : (הג"ה) ואסור לטלטלם שמא יבא לידי סחיטה והוא שמקפיד על מימיו · ואסור לילך בשבת במקום שיוכל להחליק וליפול במים שמא ישרו כליו ויבא לידי סחיטה : **מז** ○ לא ישטח אדם את כליו בשבת אפילו מן הזיעה : **מח** ○ ע ○ מכתפב אדם * באלונתית (פירוש בגד שמסתפגין בו לאחר שרוחצין) ומביאה בידו ולא חיישינן שמא יבא לכחוט ○ ולא ימסור לבלנים שהם חשודים על הכחיטה : **מט** ○ מותר לרחוץ ידיו בנהר בשבת ובלבד שלא יוציאם עם המים עליהם חוץ לנהר ארבע אמות : **נ** ○ יוצאים בבשתן סרוק וצמר מנופץ שבראשי בעלי * חטטין (פירוש בעלי

כתב הב"ח אפילו בטלית קטן יותר לצאת ובשוט הוא : **סא** כובע שהוא מתפשט וכו' · המחבר קיצר בכאן במקום שהיה לו להאריך ובדברי הרמב"ם מבואר יפה וז"ל בפרק כ"ב כובע שעושין על הראש ויש לו שפה מקפתו שהוא עושה צל כמו אהל על לבושו מותר ללבשו ואם הוציא מן הבגד סביב לראשו או כנגד פניו כמו אהל והיה מהודק על ראשו והיה השפה שהוציאו קשה ביותר כמו גג אסור מפני שהוא עושה אהל עראי עכ"ל · וכתב ה"ה שכן פי' ר"ח · וכן כתבו התוס' בשמו · וכן פירש הרא"ש בשם ר"ת וזה לשונו דאינו אסור אלא בכולט טפח והוא קשה אבל היכא דנכפף למטה מותר יש ללמוד דביתר מותר לילך באותו כובע שקורין בל"א ברייטלי"ך אעפ"י שמתפשט להלן מן הראש טפח מ"מ כיון דאינו קשה ונכפף למטה אין בו משום איסור והיינו כשאין בו נייר קשה ודלא כבית חדש דפסק דאין אנו בקיאים בזה דודאי אנו בקיאין בדבר שהוא נראה לעינים : **סב** העשוי מפני החמה · פירוש דוקא בכובע שאינו עשוי אלא להגן מפני החמה אבל כובע שאדם מכסה בו ראשו אפילו כי לא מיהדק שרי אע"ג דנפל לא אתי לאתויי שאין דרך בני אדם לילך בגלוי ראש · וכ"כ ב"י וכל זה הוא לדעת רש"י · והמחבר פסק כאן כמוזרת שני הפירושים וע"ש ברש"י ותוספות ודוק : **סג** שבכך ניכר שהם תפילין · יש לתמוה למה צריך לטעם זה ת"ל דאפילו יודע בודאי שהם תפילין הרי אי אפשר להכניסם בלתי רצועות דהרי אפילו מקושרת בעינן דהיינו שיהיה בהם הקשר של תפילין · ונראה דנפקא מיניה לענין אם אי אפשר להכניסם זוג זוג אם צריך לשמרם אם לאו דאם אין בהם רצועות אינו צריך לשמרם דקמיעות הם · אבל קשה דהרי מסקינן בגמרא פרק המוציא דלכ"ע לא נרת אינש לעשות קמיעות כעין תפילין · וי"ל דעל כל פנים בעינן רצועות דע"ז מסקינן דאם יש בה רצועות אפילו אין הקשר ניכר בהם כיון שיש רצועות ודאי תפילין הם ואפילו הכי א"א להכניסם משום שאין בהם קשר אבל אם אין בהם אפילו רצועות ודאי דאין צריך לחוש שמא תפילין הם ובזה מכולק הבנת הרא"ש שם על הרמב"ם בדין זה בפי"ט וע"ש בה"ה מ"ש מזה ודוק : **סד** והן קשורות · פירוש דאם אינם מקושרים אי אפשר להכניסם שהרי אסור לעשות הקשר בשבת · ובגמרא מקשינן ליענבינהו מיענב אמר אביי ר"י לטעמיה דעניבה קשירה מעלייתא היא · ומשמע דלרבנן דס"ל דעניבה לאו קשירה היא אפשר אפילו אינה מקושרת שהרי אפשר ליענב להו כעין קשירה דידהו בצורת דל"ת ויו"ד כדמסיק התם ואם כן יש לתמוה על המחבר שפסק לקמן בסימן ש"ו דעניבה לאו קשירה היא ומותר לעשות עניבה בשבת א"כ למה פסק כאן דבעינן דוקא מקושרים · וצ"ל דפסק כרב חסדא דאמר התם זאת אומרת דעניבה פסולה בתפילין וצ"ע שהרי ע"כ רבא דמשני התם טרח ולא טרח תנאי היא ל"ל דרב חסדא דאם לא כן ה"ל למתני במתניתין לחלק בין מקושרים ובין אינם מקושרים למאי נפקא מינה בין חדשות ובין ישנים הלא אעפ"י שהם ישנים אם אינם מקושרים אי אפשר להכניסם אלא ודאי דלית ליה כהאי דרב חסדא וע"כ אפשר בעניבה אפילו לר"י משום דמסתמא דעתו להתיר עניבה ולעשות קשר גמור ולתירוץ ראשון דבלא קשירה כמי בזה דרך מלבוש פשיטא דא"כ קשירה ודוק וצ"ע ועיין בספרי ט"ז מ"ש מזה בס"ד · ודאיתי לר"י בנתיב י"ב חלק ז' שכתב ודוקא ישנים כלומר שיש להם קשר אבל חדשים שאין להם קשר אפילו יש בהן רצועות שאולי הם קמיעות ואפילו הן תפילין הרי אינו יכול להכניסם בלא קשר והקשר אסור לעשות בשבת עכ"ל · ואין לשונו מדוקדק יפה שהרי אפילו למאן דפסק כרבא פני בהכרת מקום הקשר לצאת משום חשש קמיעה וכדמפרשי התוספות בהדיא דאם ניכר מקום הקשר בודאי לאו קמיעים הם דכולי האי לא טרחי אינשי לעשות בהם קשר · ואפשר דגם ר"י נתכוין לזה ולא ביאר כל הצורך : **סה** המוצא ספר תורה · תוספתא פ"ח והרמב"ם בסוף פי"ט : **סו** לובש כל מה שיכול וכו' · ומשמע דאפילו מציל לרשות הרבים · אבל הר"ן כתב דדוקא כמציל לרשות היחיד אבל לר"ה מודה ת"ק לר"י דאסור כי אם שמנה עשר כלים וכן משמע פשטא דסוגיא : **סז** ואפילו בחדרי חדרים שאין שם רואים אסור · הטעם דאנן קי"ל כרב דאמר כל מה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור · ואין להקשות מזה על מה שכתב בסימן של"ו סעיף ט' בכיור שעלו בו קשקשים ועשבים וכו' דמשמע כרגלו בצנעא דמשמע דלא אמרינן דכל מקום שאסרו חכמים וכו' אפילו בחדרי חדרים אסור · וכן מ"ש בסימן תקמ"ד סעיף י' דנוכרים נכרים בצנעא בתוך הבית וכו' · וכן מ"ש בסימן י"א דמותר לטייל בחגר · כבר הרגיש בזה הר"ן בפ"ק די"ט ויישב בטוב טעם דהא דקיימא לן כל מקום וכו' היינו דוקא בדבר שהוא היתר גמור וחכמים אסרוה מפני מראית עין בלבד אין לחלק בו בין ר"ה לרשות היחיד אף הוא יעשה כן ברשות הרבים כיון שהדבר מותר · ויאמר אין כאן רואים · וכן כמי יש להם לחכמים לחוש שמא יראוהו אדם ברשות היחיד ואסרו לגמרי · אבל הוא דכשרים דארון וגיכור לא שייכי לכאן כלל דאדרבה מכד עצמם אסורים הם ומפני הצורך והדוחק התירו דארון מלאכה גמורה הוא · וגיכור נמי הא אמרינן עלה בפרק אף על פי דמתקן כלאחר יד הוא אלא דבמקום פסידא לא גזרו רבנן הלכך כיון דאסירי לא רצו חכמים להתירן אלא בצנעא · וליכא למימר נמי שלא יתירום כלל דאי אפשר בלאו הכי · וליכא למיחש שמתוך צנעא יבא לידי פרהסיא כיון שהדבר אסור בעצמו ישמע לך מה שאין כן בדבר שהוא מותר בעצמו · וא"כ אמרת דאיכא למיחש אי אפשר בלאו הכי עכ"ל ודבריו נכונים · אבל לדבריו אינם מיושב מה שכתב בסימן ש"ה סעיף י"א דמותר לטייל בחגר · אבל אין לחלק בין אם הרואה יראה איסור דאורייתא כגון בסחיטה אסרו אפילו בחדרי חדרים · אבל אם הרואה לא יראה רק איסור דרבנן ליכא למיחש למראית עין כלל ואפילו בפרהסיא מותר וכמו שנראה קצת מדברי הרב בהג"ה כ"ד בסימן פ"ו סעיף נ' דזה אינו שהרי מצינו שאפילו באיסור דרבנן חשו חכמים למראית עין · וכדאמרינן לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך · ומפרשינן התם הטעם משום דנראה כמאן דאזיל לחנגא פירוש למכור בהמות לשוק אף על גב דמשא ומתן בשבת אינו אסור אלא מדרבנן משום גזירה שלא יבא לידי כתיבה · ואפשר לומר דמכל מקום בחדרי חדרים לא אסרו כמו באיסור דאורייתא ודוק וצ"ע · ועיין מה שאכתוב בסימן של"ו · וכן נראה מדברי התוספות פרק אף על פי : **סח** ולא אסרה אלא לשטחן · כן כתב הרשב"א בתשובה :

כתב הכל בו הא דתנן מהלך בהן ואינו חושש שמא יבא לידי סחיטה · לאו דוקא דסחיטה דאסור דגם לנערן מן המים אסור שכן דרך בגד הכלוע כשמנערין אותן המים כסתטים ממנו · ויתבאר עוד מזה בסימן הסמוך : **סט** בגדים השרויים במים · כן כתב המרדכי בסוף פרק תולין · והטעם מפרש שם משום דהוי מלבן : **ע** מסתפג באלונתית וכו' · והר"ן מפרש הטעם דאין גוזרין כאן שמא יבא לידי סחיטה משום דכל הרוחצים

הרא"ש שם וכל בו
ירושלמי כ"ה :
טור בשם ספר
היראים : שבת קל"ח
ועירובין ק"ב לפי'
ר"ת וכ"כ התוס'
בש' ר"ח והרמב"ם
בפרק כ"ט וכ"כ
ה' המגיד שכן
עיקר :
שם לגירסת
רש"י וכ"כ הר"ן :
הגהות פרק כ"ב
בשם א"ז : תוס'
שם בעירובין :
עירובין צ"ה :
שם צ"ו וכר' יהודה
כאוקימתא דרבא
ותני אכוה דשמואל
הרי"ף והרא"ש
והרמב"ם פי"ט :
שם במשנה דף ג"ה
ובגמרא ג"ו וכרבי
שמעון : הרמב"ם
סוף כ"ט וכתב
הרב המגיד שהוא
מהתוספתא פ"ח :
שבת ק"ך וכת"ק
הרי"ף והרא"ש
והרמב"ם : שם
שם כרבי אליעזר
ור' שמעון בברייתא
הרי"ף והרא"ש
והרמב"ם בפ' כ"ב
ושאר פוסקים :
הרשב"א בתשובה :
מרדכי סוף פרק
ד' דשבת : מרדכי
פרק חבית :
תוספתא פרק ז' :
שבת קמ"ו ורבי
חייא בר אבא אמר
רבי יוחנן הרי"ף
והרא' והרמב"ם :
שם בברייתא :
ר' ירוחם בחלק
י"ו : שבת כ' :

נעלי נגעים) אימתי בזמן שצבען וכרכן [עא] או שיצא בהם שעה א׳ מבעוד יום: **נא** מותר לצאת במצנפת שתולין בצואר למי שיש לו מכה בידו או בזרועו וכן בסמרטוטין (פירוש חתיכות בגדי בלוי) הכרוכים על היד או [עב] על האצבע שיש בו מכה:

שב דיני נקוי וקפול הבגדים בשבת· ובו י״ג סעיפים:

א המנער טלית חדשה שחורה מן הטל שעליה חייב שהניעור יפה לה כמו כיבוס [ג] והוא שמקפיד עליה שלא ללבשו בלא ניעור: (הג״ה) [ג] וכל שכן שאסור לנער בגד שנשר במים או שירדו עליו גשמים ודוקא בבגד חדש שמקפיד עליו: יש אומרים [ד] דאסור לנער בגד מן האבק שעליו אם מקפיד עליו וטוב לחוש לדבריו· אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד בשבת ועיין לקמן סימן ש״ז: **ב** [ה] הלוקט יבולת שע״ג בגדים כגון אלו היבולת שבכלי הצמר הנשארים בהם מן האריגה חייב משום מכה בפטיש [ו] והוא שיקפיד עליהם [ז] אבל אם הסירם דרך עסק פטור: **ג** [ח] מקפלים כלים בשבת לצורך שבת ללבשם בו ביום ודוקא באדם (אחד) ובחדשים שעדיין לא נתכבסו ולבנים [ט] ואין לו להחליף ואם חסר אחד מאלו התנאים אסור: [י] ויש מי שאומר דלקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון מותר בכל ענין ונראין דבריו: **ד** [יא] מכבש (הוא כלי שכובשין בו בגדים אחר הכביסה והם שתי לוחות זה על גבי זה והבגדים ביניהם) של בעל הבית מתירין אותו ליטול ממנו בגדים לצורך השבת ושל אומן אסור מפני שהוא תחוב בחוזקה והתרתו דומה לסתירה: **ה** [יב] חלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפים אותו בידים לרככו מותר לעשותו בשבת שאינו מתכוין אלא לרככו אבל כורר אסור מפני שמתכוין לצחצחו והוי כמלבן: (הג״ה) [יג] וכובעים ושאר כלי פשתן דינן כבורר: **ו** טיט שעל רגלו ([יד] או על מנעליו) [טו] מקנחו בכותל אבל לא בקרקע [טז] דלמא אתי לאשויי גומות ויש מי שאוסר אף בכותל: (הג״ה) ויש מי שמתיר בשניהם· והוא הדין דמותר להסירו במעט קרם הראוי לטלטל: **ז** טיט שעל בגדו משפשפו מבפנים דלא מוכחא מילתא לאתחזויי כמלבן אבל לא בחוץ דדמי למלבן [יז] ומגררו בצפורן ויש מפרשים [יח] דהני מילי לח אבל יבש אסור דהוי טוחן: **ח** [יט] אין מגררין (בסכין או בצפורן) מנעל בין חדש בין ישן מפני שקולף העור והוי ממחק: **ט** מותר ליתן מים על גבי מנעל לשכשכו [כ] אבל לכבסו דהיינו שמשפשף צדו זה על צדו זה אסור אבל בגד שיש עליו לכלוך אסור אפילו לשכשכו [כא] דזהו כבוסו אלא מקנחו בסמרטוט בקל ולא ברוחק פן יכחוט: (הג״ה) [כב] ובגד שאין עליו לכלוך מותר לתת עליו מים מועטים ולא מרובים שלא ישפוט· ויש אוסרין בכל ענין: **י** [כג] הרוחץ ידיו טוב לנגבם בכח זו בזו ולהסיר מהם המים כפי יכלתו קודם שיקנחם במפה: (הג״ה) ויש שכתבו דאין לחוש לזה דלא אמרינן שריית בגד זהו כבוסו בכי האי גונא דאין זה רק דרך לכלוך

שבת קמ״ו: לפירוש התוספות והרא״ש והר״ן ושאר פוסקים בשם ר״ת: כל בו: רש״י: וא״ו: אור זרוע: שם ע״ב: לשון הרמב״ם בפ״ו: שם לפרושו בגמ׳: שם ק״נ: מרדכי שם: שם קמ״א וכת״ק: שם ק״מ: ב״י בשם שבולי הלקט: כ״י ור׳ ירוחם קי״נ: שם קמ״א: וכרבא ורי״ף בשם בה״ג והרמב״ם בפכ״א: הרי״ף בשם י״א: הרא״ש: רבינו ירוחם חלק י״ג: שם: טור בשם רבי פרץ שהביא תוספתא: שם בגמרא: ובקיש״ד וכתבוהו הרי״ף והרא״ש בסוף פרק תולין: שבת קמ״ב: הגהות פכ״ב בשם סמ״ק: ב״י בשם סמ״ג וסמ״ק וספ״ת והרא״ש פ״ק דיומא: ב״י בשם הטור סימן של״ד וסימן ס״ט ותוס׳ פרק כל כתבי והגהות פרק כ״ב:

הרוחצים ומסתפגים ואם אתה אוסר הסיפוג אף אתה אוסרו ברחיצה ווא א״א שאין הדבר עומד עכ״ל: **עא** או שיצא בהם שעה אחת מבעוד יום· וכתב הב״י דלאו דוקא יצא אלא אפילו ישב בביתו בהם נמי מותר אחר כך לצאת בהם: **עב** על האצבע שיש בו מכה· והיינו דוקא כשצריך לסמרטוט:

שב מ״ש א המנער טלית חדשה· לשון הרמב״ם ז״ל המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הנוצות הלבן הנתלה בה כדרך שהאומנים עושים חייב חטאת ואם אינו מקפיד מותר עכ״ל· ומשמעות דבריו שם הוא דחייב משום מכה בפטיש· וכן מוכח מדברי ה״ה שם· וכן מוכח מדברי הראב״ד בהשגות ולפי זה משמע דוקא חדשים שלא לבשם עדיין· אבל לפירוש ר״ת שכתב המחבר דחייב משום כיבוס משמע דחדשים נקראו כל זמן שלא נתכבסו וכן כתב ב״י: **ב** והוא שמקפיד· ה״ה שם כתב הטעם בשם הרשב״א שכתב בחידושיו דלמאן דקפיד הוי פסיק רישיה ולמאן דלא קפיד הוה דבר שאינו מתכוין שאינו כיבוס גמור עכ״ל: **ג** וכל שכן שאסור לנער· כבר כתבתי בסימן שלפני זה לשון הכלבו ושם מבואר דלאו משום כיבוס חייב אלא משום פותש· ולפי זה אין לחלק בין אם מקפיד עליו אם לאו ובין שחור לשאר גוונים· וכן כתב בספר הזכרונות דאיסור זה שייך בכל הבגדים עיין כ״ג: **ד** יש אומרים דאסור לנער וכו׳· הוא דעת רש״י דסבר דהא דאמרינן בגמרא אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת דהיינו כשמנער טליתו מן העפר והאבק שנבלע בו וחייב משום מלבן ומשמע דוקא בחדשה אבל בעתיקי לית לן בה כאשר מבואר שם· והרב בהג״ה קיצר כתב סתם דאסור ולא דק: **ה** הלוקט יבולת· והוא מלשון הרמב״ם פרק י׳· אבל רש״י פירש בפרק כלל גדול על האי דשקיל אקופי מגלימא פירוש דשקיל ראשי חוטים התלויים ביריעה במקום קשורים כשנתק בה חוט וקושרוהו· וכן קשין וקסמין דקין שנארג בה בלא מתכוין ומטלין אותן ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש· וכ״כ הטור ויש להקשות כדברי שניהם: **ו** והוא שיקפיד וכו׳· הטור מפרש והוא שיקפיד עליהם שלא ללבשם עד שיטלם· ומשמע מדבריו דאפילו הסירם דרך עסק אם מקפיד עלייהו שלא ללבשם כך חייב: **ז** אבל אם הסירן דרך עסק פטור· הוא על פי דעת הרמב״ם ז״ל· וכ״ל להחמיר כשני הפירושים דאם הסירן דרך עסק ומקפיד עלייהו חייב וה״ה אם הסירן בכוונה ואינו מקפיד עלייהו נמי חייב: **כתב** בספר הזכרונות הנוטל קיסם מן הבגד פטור אבל אסור אפילו אינו מקפיד עליו: **ח** מקפלים כלים בשבת· רש״י פירש כשפושטן מקפלין מפני שמתרככין מכיבוסים ומתקמטים כשאינם מקופלים: **ט** ואין לו להחליף וכו׳· וכתבו התוספות ומסתפק רבינו יהודה אי קרי יש לו להחליף כשאין לו יפה כזה: **י** ויש מי שאומר· זה דעת המרדכי· והכל בו כתב ועכשיו שנהגו לקפל כל הכלים אפשר דקיפול דידן לא דמי לקיפול דידהו שהיו קפדין מאוד לפשט קמטיו ולהניחו תחת המכבש ולא כן אנחנו עושים עכ״ל· אבל מדברי התוס׳ פרק אלו קשרים לא נראה כן דכתבו מכאן למדנו דאסורים לקפל טליתות של ב״ה לפי שאם נורך מחר עכ״ל· ומדבריהם יש ללמוד במקומות שנוהגין ללבוש הטליתות גם בשבתה דאין לאסור כולי האי הקיפול בשחרית כיון שהוא לצורך שבת לגורך מנחה וצ״ע למעשה: **יא** מכבש של בעלי בתים· והמחבר השמיט אם היה מותר בערב שבת מה דינו· אבל הטור כתב אבל אם היה מותר והוא מכיר כליו שבו שומטן מתוכו· והרמב״ם ז״ל כתב הטעם דשל אומן אסור מפני שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס· ולפי דבריו אפילו מכיר כליו אסור לשומטן· וכן משמע מדברי ה״ה ע״ש: **יב** חלוק לאחר כביסה· דעת רש״י והרמב״ם ז״ל· וכן הסכים ה״ה· ונראה דאם מתכוין בחלוק לנאותו נמי אסור כמו בכורר: **יג** וכובעים ושאר כלי פשתן וכו׳· בשבולי הלקט כתב לאסור כל כלי פשתן דכשכוסן זהו ליבונן· וכתב ב״י ומפני שהוא סבר דבתכיתא דשריכן התם מיירי היינו באינו של פשתן ונכון להחמיר כיון דדבר שאין בו צורך כל כך עכ״ל: **יד** או על מנעליו· והב״ח חולק על זה ואין דבריו מוכרחים ע״ש: **טו** מקנחו בכותל· אף על גב דמחזי כבונה מפרש בגמרא דהאי בנין מקלא הוא: **טז** דלמא אתי לאשויי גומות· וכתבו התוספות שם אף על גב דקיימא לן דבר שאינו מתכוין מותר אפילו הכי גזרינן הכא דלמא כשיהא עסוק לקנח את רגלו ישכח שבת ויתכוין לאשויי גומות: **יז** ומגררו בצפורן· פירוש ומבחוץ מגררו בצפורן: **יח** דהני מילי לח וכו׳· כן הוא בתוספתא וכו׳ דאפילו מבחוץ אסור משום טוחן ולמאן דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה חייב חטאת ה״ה בכאן ולכולי עלמא אסור מדרבנן: **יט** אין מגררין בסכין וכו׳· כתב הב״י אפילו הטיט לא עליו אין מגרדין· וכן מוכח לדעת יש אומרים דלעיל בסעיף ז׳ דאי בטיט יבש בלאו הכי אסור משום טוחן: **כ** אבל לכבסו· פירוש משום כבוס אסור: **כא** דזהו כבוסו· ואין להקשות הא קיימא לן דבדה מעברת וטובלת בבגדיה· וגם לעיל בסימן ש״א כתב המחבר בסעיף ד׳ כשהוא הולך לדבר מצוה מותר לעבור במים ובלבד שלא יוציא ידו משפת חלוקו ולא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו כבר תירצו התוספות פרק שמנה שרצים דלא אמרינן אלא כשאינו דרך לכלוך והם שהולכין במים עם הבגדים וכן בדה דטובלת בבגדיה כולן דרך לכלוך הם ולא דרך נקיות· והמחבר כתב בכאן אבל בגד שיש עליו לכלוך משמע דוקא כשיש עליו לכלוך אסור אבל כשאין עליו לכלוך אפילו אין מכביסה דרך לכלוך מותר וזהו דעת הרא״ש והמרדכי וספר המצות והסמ״ג וסמ״ק וזה לשון הרא״ש ברים יומא דאפילו הוסחר הבגד מחמת לכיסה או תשמיש כיון שאין עליו טינוף לא אמרינן שרייתו זהו כבוסו· אבל לדידה נראה לי דאם יש עליו טינוף יש לאסור אפילו דרך לכלוך ואם אין עליו טינוף אין להתיר כי אם כששרייתו הוא דרך לכלוך כגון הני שהולכין עם הבגדים או כשמתכנס באלונתית כדעת התוס׳ בסמוך: **כב** ובגד שאין עליו וכו׳· שלא ישפוט פי׳ משום לבון ליכא כיון שאין עליו טינוף אבל משום סחיטה איכא למיחש ודוקא בהרבה מים אבל במעט אין לחוש: **כג** ויש אוסרים בכל ענין· כלומר אפילו אין בו טינוף כלל ואפילו במעט מים שייך משום ליבון: שיהו היכא שהוא דרך לכלוך מותר כמו שכתבתי לעיל: **כד** הרוחץ ידיו· כ״כ הגהות מרדכי וגם המרדכי בפרק אלו קשרים: ומה שכתב

המחבר

לכלוך וכן נוהגין · ולכן מותר לנגב ידיו כנגד שהטיל בו תנוק מי רגלים כדי לבטלם שאין זה רק דרך לכלוך בעלמא · אבל אסור ליתן מים מהם על המי רגלים כדי לבטלם: **יא** ° מי שנתלכלכה ידו בטיט מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה ובמפה הקשה העשויה לאחוז בה קוצים אבל לא בכפה שמקנחים בה ידים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לכבס המפה · **יב** ° כי אסור לנגב כוס שהיה בו מים או יין במפה משום דאתי לידי כחיטה: **יג** ° אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה כאזמל * (פי׳ כעין סכין קטן חד וחריף) דחיישינן שמא ישיר בה נימין המדולדלין ואפילו אם היא קבועה בכותל · ° אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה אפילו אינה קבועה:

ש״ג דיני תכשיטי אשה· ובו כ״ז סעיפים:

א ° לא תצא אשה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה מפני שצריכה א להסירם בשעת טבילה חיישינן שמא תוליכם ארבע אמות ברשות הרבים · ° ב ואם הם קלועות בשערה מותר · ° ג ויש מי שאוסר · ° ד ואם הם מעשה אריגה מותר שאינה צריכה להסירם בשעת טבילה: (הג״ה) ובלבד שלא יהיו מטונפות או מוזהבים דאז מסירין כדי שלא יתטנפו במים: **ב** ° מותר לצאת בחוטין שבצוארה שהם רפויים ואינה צריכה להסירם בשעת טבילה ° אבל בקטלא שבצוארה אסור מפני שצריכה להסירה בשעת הטבילה לפי שהיא מהדקת אותה כדי שתראה בעלת בשר וחיישינן דלמא אתיא לאחויי ארבע אמות ברשות הרבים ° ולא תצא בטוטפת והוא כמין ציץ ומגיע מאזן לאזן ולא בשרביטין והוא גם כן ציץ ואינו מגיע אלא עד לחיים שכורכתה על ראשה ותולה לה על לחיים מכאן ומכאן והוא שאינם תפורים בשבכה דחיישינן דלמא שלפא לאחוויי ואתי לאחויי ארבע אמות ברשות הרבים· ° ה אבל אם תפורים ליכא למיחש להכי ומותר: (הג״ה) ויש אומרים דבתולה שאינה חוששת לגילוי ראשה אפילו תפורה בשבכה אסור דחיישינן שמא תסירם עם השבכה ואתי לאתויי: **ג** ° לא תצא בכיפה של צמר דהיינו חוטי דיעמרא ° רגדילין ועבידי כי * הוצא (פירוש כלים העשויים מעלי לולבי הדקלים שהם באריגה מה שאין כן איצטומא שעשויה כמין לבד כדאיתא בגמרא שם) ורחבים כשתי אצבעות כשיעור ציץ · ° ולא באיצטומא דהיינו מטלית שתולין בו חוטין של צבעונין ותולין אותו לכלה להפריר ממנה הזבובים: **ד** ° לא תצא בעיר של זהב ופירש רש״י שהוא תכשיט עגול ומציירין בו כמין עיר ויש באמצע לשון שמחברים אותו להלבוש ° ור״ת פירש שהוא כעין עטרה לראש: **ה** ° כלילא והוא תכשיט שמניחתה על פדחתה מאוזן לאוזן וקושרתו ברצועות התלויות מותרת לצאת בו בין שהוא עשוי מחתיכות של זהב חרוזות בחוט בין שאותם חתיכות קבועות במטלית: **ו** ° רסוקיא דהיינו חתיכת מעיל רחבה אם יש בה רצועות קצרות תלויות בה לקושרם בהם ולהדקן כביבותיה דכהדק שרי ואם אין לו רצועות אסור: **ז** ° לא תצא בקטלה דהיינו בגד שיש לו שנצים בעין מכנסים ומכניסים בו רצועה רחבה וקושרה כביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב: **ח** ° לא תצא בנזמי האף ° אבל יוצאה בנזמי האוזן: (הג״ה) מפני שאזניה מכוסות ובמקום שנוהגים לגלות האזנים אסור לצאת בנזמים שבאזון היכא דדרך להוציאם משם: **ט** ° לא תצא בכחט נקובה ואם יצאת חייבת ושאינה נקובה אם מעמדת בה קישוריה מותר לצאת בו ואם אינה מעמדת בו קישוריה אסור: **י** ° לא תצא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצתה חייבת ° וכשאין עליה חותם לא תצא ואם יצתה פטורה: **יא** ° לא תצא בכולייאר והוא תכשיט שקושרת בו מפתחי חלוקה ולא בכובלת והוא קשר שקשור בה בושם שריחו טוב: **יב** ° אם חסר אחד משיניה ומשימה אחר במקומו ° אם הוא של זהב לא תצא בו דכיון שמשונה במראה משאר שינים דלמא מבזי לה ושקלה ליה וממטיא ° אבל של כסף שדומה לשאר שינים מותר וכל שכן שן דאדם: **יג** ° לא תצא במנעל הקרוע למעלה דמחכי עלה ואתיא לארתויי ולא במנעל חדש שמא לא יבא למדתה אלא אם כן נסתה ללכת בו מאתמול שהיא למדתה אבל איש מותר שאינו מקפיד כל כך: (הג״ה) ובזמן ולבושים אין לחוש אפילו באשה: **יד** ° יוצאת בחוטי שער בין שהם עשויים משערה או משער חבירתה ואפילו משער בהמה ° ו ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה ולא ילדה בשל זקנה: **טו** ° יוצאה בקשר ז שעושין לרפואת קיטוף עין הרע שלא ישלוט ° ובמוך הקשור ומהודק באזנה ובמוך שבסנדלה הקשור בסנדלה ° ובסנדל ומנעל הסתומים מכל צד אפילו אינו קשור כותר ° ובמוך שהתקינה לנדתה: (הג״ה) ח שלא יפול דם עליה ויגערה: אפילו אינו קשור דכיון שהוא מאוס לא חיישינן דלמא שקלא ליה אפילו יש לו בית יד ° ובפלפל ובגרגיר מלח ובכל בושם שתתן לתוך פיה ט ובלבד שלא תתנם לכתחלה

משמר טוב לנגבם פירוש מצד הדין כבר פסק המחבר במקום שאינו רק לכלוך וטינוף מותר אבל לגאת ידי כולי עלמא טוב לעשות כן · ובטור כתב בשם מהר״ם שהיה נוהג מנגב הידים כנגד פשתים כי אם כנגד צמר מפני שהיה סבור דהא דאמרינן שרייתו זהו כיבוסו היינו דוקא כנגד פשתים אבל לא כנגד צמר אף על פי דרוב הפוסקים חולקים על סברא זו לחלק בין צמר לפשתים מ״מ נכון ליזהר בכל מה דאפשר: **כה** אבל אסור ליתן מים · כלומר ליתן עליו מים אפילו מים של נטילת ידיו אסור ואינו מותר כי אם לנגב במקום ההוא שהוא דרך לכלוך · וכ״ל לאסור לנגב במקום טינוף כיון דלאחד תירוץ של התוס׳ אסור אפילו דרך לכלוך במקום טינוף עיין שם: **כו** אסור לנגב כוס וכו׳ · לשון התשב״ץ בשם הר״מ אסור לנגב כוס שהיה בתוכו מים או יין במפה משום דאתי לידי סחיטה או ליבון, ולא דמי למה שמנגב ידיו במפה או בחלוק לפי שידיו מלוכלכת משמע מדבריו דסבר דאפילו אין שם טינוף אסור ליתן עליו מים דלא כדעת המחבר לעיל סעיף ט׳ דלדעתו מותר כיון שאין שם טינוף · ולפיכך יש לתמוה על המחבר שכתב כאן דאסור דלפי דעתו אם אין שם טינוף אין לאסור משום ליבון · ואפשר דמכל מקום איכא למיתסר משום סחיטה וזהו שכתב המחבר משום דאתי לידי סחיטה משמע משום ליבון ליכא כיון שלא היה שם טינוף וק״ל: **כתב** מהרש״ל דאף בבגדי פשתן ליכא משום ליבון אלא בלבנים אבל לא בצבועים · והב״ח חולק וסבירא ליה דאף בצבועים איכא משום ליבון ודברי הב״ח עיקר: **כז** אבל מותר וכו׳ · מיירי הכא בענין שאינו אסור משום לא ילבש גבר ועיין בי״ד סימן קפ״ט:

ש״ג א מ״ש להסירם בשעת טבילה · ז״ל התוס׳ וא״ת מהאי טעמא תהא אשה אסורה לצאת בטלית דהא ודאי שריא לה בשעת טבילה וניחוש דלמא אתי לאתויי וי״ל דבדברים שהם עיקר מלבוש ליכא למיגזר דאפילו בחול אין דרך כלל ללכת עד שילבישם ולא גזרו אלא בדברים קטנים דיש לחוש שאינם מקפידים אם אינם עליה ורגילות היא בחול כשמתירין פעמים נושאת בידה עד ביתה ע״כ: **ב** ואם הם קלועים בשערה · הטעם כיון שהם קלועים איסור שבות הוא שתסתיר קליעתה · ולפיכך לא חיישינן שתסתיר קליעתה: **ג** ויש מי שאוסר · הוא דעת רש״י ז״ל באמת הוא תמוה כיון שאסור לסתור קליעתה בודאי אין לחוש שמא אתי לאתויי · ואפשר משום דסבירא ליה כיון דלצורך טבילת מצוה הוא אין בו משום שבות וכ״ע: **ד** ואם הם מעשה אריגה וכו׳ · ואין להקשות דבי״ד סימן קנ״ח פסק המחבר בסעיף צ׳ אם החוטין הללו תלוין עשוי מעשה רשת אינו חוצצין משמע דוקא בעשויים מעשה רשת אבל בארוגים ואינם עשויים מעשה רשת חוצצין והכא אינו מחלק וכתב סתמא ואם המעשה ארינה מותר י״ל דאבל שבת אין להקפיד אלא במקום שצריך להסירן אבל במקום דדיי בריפוי וא״צ להסירן יוצאת בהם שהרי אין לחוש שלא אתי לאתויי שהרי איכא מסירן · ולפיכך פתיחא כתב דאם הם ארוגי׳ מותר אע״ג דצריך לרפות אותן מ״מ כיון דדיי ברפוי וא״צ להסירן יוצאת בהם אבל התם לענין חציצה נקט דוקא העשוי מעשה רשת כלומר שאז אינו צריך אפילו רפוי אבל מכל מקום קשיא שהרי אמרינן התם מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבל בהם עד שתרפם משמע אף על פי דבעי ברפוי איכא יוצאת וכ״ע: **ה** אבל אם תפורים · הטעם משום דאיכא מגלה ראשה: **ו** ובלבד שלא תצא · הטעם מפרשים התוס׳ משום דלמא מחכו עלה ויטלם בידה ואתי לאתויי ד׳ אמות · ויש להרמב״ם ז״ל דרך אחרת בפירוש משנה זו ועיין בפרק י״ט: **טו** שעושין לרפואה · הטעם דהרי הוא כקמיע דלעיל: **ח** שלא יפול דם עליה ויגערה · פי׳ אבל משום שלא יטנפו הבגדים הרי אגולי הטינוף הוא ואסור: **ט** ובלבד שלא תתנם לכתחלה בשבת · פירוש גם יוחק שבאזנה ובסנדל אסורים לתנם לכתחלה והטעם כתבו התוספות מפני שנראית כמערמת להוציאה · ולא דמי לפורפת על האבן ועל האגוז דהתם ניכר הדבר והכל יודעים

טור וב״י ואגור: טור: הגהות מיי׳ בכ״ב ותוס׳ פרק שמנה שרצים: רמב״ם בפרק כ״ב וכתב הרב המגיד שהוא תוספתא: תשב״ץ בשם הר״מ ור׳ ירוחם בח״ג: שבת קמ״ט וכת״ק הרי״ף והרא״ש והרמב״ם בפכ״ו ושאר פוסקים: שם בפוסקים הנ״ל שבת נז במשנה ובגמרא: טור בשם ר״ת והרא״ש והר״ן שם: רש״י שם: שם בגמרא: טור והרא״ש וסמ״ג: שם ברב יוסף אליבא דרב הונא: שם במשנה וכדמפרש לה רבינא שם: שם במשנה וכדמפרש לה רבי אבהו שם: שם דף ס״ד במשנה: א״ו: שם כ״ו במשנה כבול וכדמפרש לה רבי אבהו: הרי״ף שם: שם בגמרא: שם במשנה: שם בדף כ״ט: שם כשמואל וכרב אשי דמתני לקולא: שם בגמר וכפירוש רש״י: שם במשנה דף כ״ז ובגמרא דף כ״ט וכלשון ראשון שבפירוש רש״י: שם: ושם: רש״י שם והתוס׳ והרא״ש ושאר פוסקים: א״ו: שם ס״ב: הרא״ש וכרב אדא שם ס׳: שם ס״ב: שם ג״ו: שם ס״ב: שם ס״ד וכחכמים: שם בגמ׳: הרא״ש שם: שם בברייתא דף קמ״א: כל בו: שם ס״ד במשנה: שם בברייתא: שם כ״ו וכאביי: שם ס״ד במשנה ובגמ׳ ע״ה: טור בשם כ״י נ ומ״כ לפירוש הב״י שם: שם ס״ל במשנה: ב״י בשם הפוס׳: שם בגמ׳ ס״ה: שם ס״ה:

לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר. ° י זבבתי שוקים שקושרים במשיחה כביב שוקיה אף על פי שאין המשיחה קשורה בהם ולא חיישינן שמא ישתלשלו למטה ° ויוצאה באצעדה שמניחין בזרוע או בשוק והוא שתהא דבוקה לבשר ולא תשמט · ויש ° מי שאוסר בשל זרוע: **טז** ° יח בכל מה שיכולה לצאת יכולה להתירו ברשות הרבים ולא חיישינן דלמא מתיא ליה: **יז** ° יש אוסרים להביא כפתח אפילו בחצר הבית כי אם בידו אבל לא בחגורתו שמא ישכח ויוציאנה לרשות הרבים: **יח** ° כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת יג חוץ מכבול ופאה נכרית דהיינו קליעת שער שקליעה בתוך שערה · ° ויש אומרים דכל שאסרו לצאת בו יג אפילו להתקשט בו בבית אסור וכל שכן לצאת בו לחצר המעורבת חוץ מכבול ופאה נכרית · ° יד יש אומרים שהכל מותר לצאת בו בחצר אפילו אינה מעורבת ° טו והאידנא נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין · ° ויש שאמרו דמדינא אסורות אלא שכיון שלא ישמעו מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות · ° ויש שלמדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן על פי סברא אחרונה שכתבתי שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת והשתא דלית לן ר"ה גמור הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת ומותר: (הג"ה) ויש אומרים עוד טעם להיתר דעכשיו טו שכיח תכשיט ויוצאין בהם אף בחול וליכא למיחש דלמא שלפא ומחוי כיון כיומיהם שלא היו רגילין לצאת בהן רק בשבת ולא הוי שכיחי: ° ומיהו טביעת שיש עליה חותם לאשה ושאין עליה חותם לאיש דתנן ביה חייב חטאת אף בכרמלית אסור אפילו לדידן והוא הדין לכל מאי דאתמר ביה חיוב חטאת · ° ויש מי שאומר שבזמן הזה שנהגו האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם הרי זה להם כתכשיט ושרי ולפי זה אפשר דכיון שנהגו עכשיו האנשים לצאת בטבעת שיש עליה חותם הרי הוא להן כתכשיט ושרי · ° ומכל מקום צריך להזהיר לנשים שלא תצאנה אלא במחטים שהן צריכות להעמיד קישוריהן ולא יותר כי בזה שאין להן תועלת בו ישמעו לנו: **יט** ° צריך להזהיר לנשים שלא יטלטלו מחט שניטל חורה או עוקצה לשום בצעיפיהם אלא אם כן ניטל מערב שבת חורה ועוקצה (ויקדה) לשם כך: ועי"ל סימן ש"ח סעיף י"א) **כ** ° הבנות קטנות שנוקבים אזניהם כדי לתת בהם נזמים כשיגדלו וכדי שלא יסתמו הנקבים נותנים בהם קסמים מותר לצאת בהם והוא הדין אם נותנין חוטים באותם נקבים שמותר לצאת בהם אם אינם צבועים · ° יז אבל אם הם צבועים אסור: **כא** ° יוצאה אשה רעולה והוא שמעטפת כל ראשה חוץ מהפנים: **כב** * ° פורפרת (פירוש קושרת) בשבת על האגוז ועל האבן ° שיחדתו לכך ויוצאה בו אבל על המטבע אסור לפרוף בשבת דלאו בר טלטול הוא ולא מהני ביה יחוד ° ואם פרפה עליו מערב שבת מותר לצאת בו בשבת: **כג** ° יח אם היתה צריכה להוציא אגוז לבנה ופרפה עליו כדי להוציאו אם לרשות הרבים אסור ואם לכרמלית מותר: **כד** ° יוצאת באבן * תקומה (פירוש הערוך אבן ידוע שכשהיא על האשה לא תפיל) ובמשקלו ששקלו כנגדו כדי שלא תפיל ואפילו לא נתעברה עדיין: **כה** ° יט אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה משום צובע כ ומטעם זה אסורה ° לכחול בשבת ומטעם זה אסור ° לטוח על פניה בצק וכשנוטלתו מאדים הבשר: **כו** ° כא אסור לקלוע האשה שערה בשבת ° ולא להתיר קליעתו ° אבל יכולה לחלוק שערה: (הג"ה) ויש אוסרים לחלוק שערה דהיינו לעשות הסייטי"ל: **כז** ° אסור לסרוק במסרק בשבת ואפילו אותו שעושים משער חזיר שאי אפשר כב שלא יעקרו שערות: (כג אבל מותר לחוף ולכסכס ביד):

שד על איזה עבד מצווה על שביתתו ובו ג' סעיפים:

א ° א אדם מצווה על שביתת עבדו שמל וטבל לשם עברות וקבל עליו מצות הנוהגת בעבד ב אבל אם לא מל וטבל אלא קבל עליו שבע מצות בני נח הרי הוא כגר תושב ומותר לעשות מלאכה בשבת לעצמו ג אבל לא לרבו. ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת לצורך ישראל. ° אפילו מי שאינו רבו ואם לא קבל עליו שום מצוה אלא עדיין הוא עכו"ם גמור דינו שוה לקבל עליו שבע מצות ° ולפי זה צריכי חולרה שאין בו

טור בס' ר"יוס"נ: הרמב"ם בפי"ט: ה"ה ומשמעות פירש"י שם: תוס' בדף כ"ז והרא"ש והרן שם: ר' ירוח' בחלק ט"ו בשם הרמב"ן והרשב"א גה"ה בפי"ט בשם הרשב"א: שם ס"ד וכרב הרי"ף והרמב"ם בפי"ט: ב"י ממשמעות הרשב"א שהביא המגיד בפי"ט והמרדכי בפרק ד' דשבת בשם ר"י: טור והתוס' בשם ר"ת בדף ס"ד: תוס' שם בשם ר' שר שלו': שם בתו' והרא' והר"ן שם: טור בשם בה"ת וסמ"ג וסמ"ק שם בתו' בשם ר' ברוך: תוס' פרק כ"ב והגהות אלפסי פרק במה אשה: ע"פ סברת ר"ת והביאו הב"י בסי' ש"א: שם בגה"ת: הר"ן מהר"י אבוהב: מרדכי בפרק ד' בשם ר"י: שם ס"ה במשנה וכפי' רש"י: שם מהא דאבוה דשמואל: שם במשנה שם במשנה: שם בגמ' וכפי' רש"י שם: רמב"ם פי"ט למוכח הטור וכ"י בשם ספרי הרמב"ם הקדשים: שם בגמרא: הרי"ף והרא"ש: שם ס"ו: שם נ"ה: שם נ"ד במשנה: רש"י כפי' המשנה בשם י"מ: שם במשנה: תו' בדף כ"ז והרא"ש שם: תוס' בדף ס' והרא"ש והר"ן שם: כל בו ותשובות הרי"בש: לשון רמב"ם בסוף פרק כ"כ מש"ס: ה"ה שם והרו"א בשם הרשב"א: המגיד שם בשם

יודעים דלכך צריכה וליכא משום משוי אבל בשבת שהיא נותנת לתוך פיה וכיוצא בה אינה יודעים למה היא נותנת עכ"ל התוס': **כתב** הב"ח להתיר לצאת במנעל שלנו עם התבן שבו · וגם מותר לכתחלה לתת תבן לתוך המנעל בשבת · ובהגהות סמ"ק מסופק בזה ויש להקל לצורך קצת: **כתב** בספר המצות מי שיש לו ריח רע יכול לצאת בפלפל שבפיו ומסופקני אם יכול ליתנו לכתחלה או לא עכ"ל: ולפי מ"ש בסמוך דברי התוספות אין להסתפק כלל ועיין ב"י ודוק: **י** ובבתי שוקיים · כן כתוב בסמ"נ וסמ"ק וספר התרומה והמרדכי: **יא** בכל מה שיכולה לצאת וכו' · בדברי התוס' ריש במה אשה מבואר הדין הזה וז"ל ונראה לר"י דוקא בדברים שרגילי' להסירן כדי להראותן או משום קפידא או משום קפידא גזרו שלא לצאת דשמא בשיסיר ישכח שהוא שבת ואתי לאתויי אבל דברים שמותר לצאת בהן שאינן רגילות להסירן מותר לקשור ולהתיר ברשות הרבים דליכא למיחש למידי דאם יהא זכור שבת בשעת היתר לא אתי לאתויי ואם לא היה זכור שבת אפילו באסור להתיר ולהסיר לא יועיל · וכן משמע לקמן דקתני בברייתא וקושר ומתיר קמיע אפילו ברשות הרבים והא דאצטריך התם לאשמעינן דשרי אף על פי שכל דבר מותר להסיר כדפי' אצטריך לאשמועינן דלא אמרינן משום דמחזי כקשרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציא כי היכא דאסור בפלפל וגרגיר מלח לכתחלה לתת בפה בשבת או להחזיר אלא כמלבוש גמור חשיב מחמת הרפואה עכ"ל · ועל פי זה מבואר דברי המחבר: **יב** חוץ מכבול ופאה נכרית · הטעם מבואר בגמרא שהתירו חכמים לאשה אלו תכשיטים כדי שלא תתגנה על בעלה: **יג** ויש אומרים אפילו להתקשט · כן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **יד** ויש אומרים שהכל מותר לצאת · והוא דעת התוס' בשם ר"ת שפסק דהלכה כרב ענני בר ששון דהא בשל סופרים הוא והולך אחרי המיקל: **טו** והאידנא נשי דידן וכו' · פירוש שנהגו לצאת לרשות הרבים שלנו שהוא כרמלית שהרי אין מבואות שלנו רחבים ט"ז אמה וגם אין ס' רבוא בוקעו' בהם והרי כחצר שאינה מעורבת ומותר כן כתבו התו' ועיין לקמן סימן שמ"ה · מיהו מאן דאית ליה אע"ג דאין ס' רבוא בוקעים בו נקרא רשות הרבים אסורין לצאת לרשות הרבים גמורה: **טז** שכיח תכשיט ויוצאין בהם אף בחול וכו' · ז"ל הש"ג בשם המרדכי פרק במה אשה דכל התכשיטין הרגילין ללובשן בימי החול שרי בין לאיש בין לאשה · ובשם הר"ר דוד כתב שהזהב הוא כמו קמיע מומחה שטוב לרפואה שהוא משמש פכ"ל: **יז** אבל אם הם צבועים · הטעם משום דאיכא למיחש דלמא משלפי ומחוי כיון דצבועים הם: **יח** אם היתה צריכה וכו' · בעיא בגמרא וק"ל לענין רשות הרבים לחומרא מפני דהוא דאורייתא ובכרמלית לקולא מפני שהוא מדרבנן: **יט** אסור לאשה וכו' · פירוש מדרבנן: **כ** ומטעם זה אסורה · משמע מכאן דלכחול אסור משום צובע והרמב"ם פרק כ"ג שאסור לכחול בעין מפני שהוא ככותב וכאמת משקכת הגמרא דלשם כדעת המחבר · וביישוב דברי הרמב"ם עיין בספרי ט"כ במסכת שבת מ"ש בס"ד ועיין בספר כ"נ: **כא** אסור לקלוע וכו' · בגמרא מסיק הטעם משום דהוי כבונה: **כב** שאי אפשר שלא יעקרו וכו' · פירוש והוה פסיק רישיה ואסור אפילו לר"ש דסבר דבר שאינו מתכוין מותר דהאי אפשר שלא יעקרו השערות ואפילו למאן דסבר לקמן בסי' ש"ך סעיף י"ח דלא מודה ר"ש אלא בפסיק רישיה דניחא ליה אבל היכא דלא ניחא ליה לא מכל מקום כיון דהוא רוצה להשוות שערו שיהא חלק ויפה ואי אפשר להשוותו אלא אם כן ישיר שערות הוה פסיק רישיה דניחא ליה ועיין ב"י: **כג** אבל מותר לחוף · פירוש ולא חיישינן שמא יעקר שערו ואם יעקור הוה דבר שאינו מתכוין ומותר כיון שאפשר שלא יעקר:

שד א מ"ש אדם מצווה וכו' · מבואר בקרא דכתיב למען ינוח עבדך ואמתך כמוך · ופי' דהוא מחוייב למנוע את עבדו ממלאכה אפילו אינו עושה מלאכה שהוא צריך לרבו אלא לצורך עצמו לשון הרמב"ם בשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת כך הוא מצווה על שביתת עבדו ואמתו · ואף על פי שהם בני דעה ולדעת עצמן עושים מצוה עלינו לשמרן ולמונעם מעשיית מלאכה בשבת שנאמר למען ינוח עבדך ואמתך ויכפש בן אמתך והגר עכ"ל · ואעפ"י שהראב"ד השיג על זה וכתב שאם מלו וטבלו לשם עבדות הרי הם כנשים גמורות והם לענין דלא הזהירה התורה את רבו עליהן אלא על עבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו שלא תאמר שבות בעלמא הוא כאמירה לגוי אלא לאו כמי איכא · אבל לצורך עצמן עושין כל צרכן עכ"ל הראב"ד · מכל מקום דברי הרמב"ם עיקר כמו שביאר שם ה"ה ז"ל באריכה: **ב** אבל אם לא מל וכו' · אבל לא לרבו וכו' · פירוש אפילו אם עושה מעצמו שלא אמר לו רבו לעשות אפילו הכי אסור · וכן משמעות דברי ה"ה שם: **ג** אבל לא לרבו · ואם רבו אמר לו לעשות מלאכתו בשבת הרי עובר בלאו:

אבל אחרים אין בהם רק שבות וזש שכתב המחבר ואסור לומר לאחרים: **ד** דכיון דמלאכת העבד וכו׳. כלומר דלא דמי לשאר גוים דלא מיתסר אמירה דידהו אלא משום שבות דרבנן והם התירוהו בדברים אלו אבל מלאכת עבד של ישראל שהוא מוזהר עליו מן התורה ודאי לא הותרה בדבר שאינו פקוח נפש ולא מבעיא אם רבו אומר לו לעשות פשיטא דאסור דהרי הוא מוזהר עליו בלאו אלא אפילו אחרים אסורין: **ה** ויש חולקין ומתירין בזה. כלומר כאם לא קבל עליו שום מצוה והיינו דוקא אחרים אבל לא רבו: **ו** אפילו קבל עליו וכו׳. פירוש אבל עבד של ושבל רבו מצווה על שביתתו כמו שכתבתי לעיל ואפילו עושה מדעת עצמו: **ז** ולישראל אחר וכו׳. הטעם מבואר בתשובה שם דבלא אמירה דישראל אף הוא אינו עושה אלא על דעת עצמו כיון שאינו כבוש תחת ידו. וה״ה בגר תושב שאינו כבוש תחת ידו: **ח** ובלבד שלא יהנה. ללא צורך כתב המחבר כן דאפילו בגוי דעלמא כל שהוא עושה לצורך ישראל אסור לישראל ליהנות ממנו בשבת כמו שיתבאר לקמן בסימן ש״ח. ואני תמה על מה שהשיג הרשב״א על הרמב״ם במה שכתב וז״ל והגר זה גר תושב שהוא לקינו ושכירו של ישראל כמו כן אמתו שלא יעשה מלאכה לישראל רבו ע״כ והשיג עליו דלמאי כקט שכירו ולקיטו דאפילו אינו שכירו ולקיטו אסור דהרי משום הכי נקט שכירו ולקיטו כדי שיהא אסור אפילו לא אמר לו לעשות מלאכתו אלא עושה מעצמו דאם לא היה שכירו ולקיטו לא היה בו איסור כיון דעל דעת עצמו עושה כמו שכתב הרשב״א בעצמו ע״ש בה״ה ודוק וכ״ע: **ט** ויש אומרים כל שלא קבל וכו׳. קידם המחבר בכאן אף על גב דבכבר כתב ויש חולקים ומתירין וכו׳ דאפילו לרבו מותר לומר לעשות מלאכות אלו וזה שסיים אין רבו מוזהר עליו מיהא צריך עיון לדעת הרמב״ם והמחבר אם קבל עליו שבע מצות אם רבו מוזהר עליו בלאו כיון דקרא לא מיירי רק במל וטבל וקבל עליו כל המצות שעבד מוזהר עליו. וכמו שכתבתי בריש הסי׳ בשם הרמב״ם ז״ל וצ״ע ובס׳ ט״כ יבואר הכל בס״ד על נכון: **כתב** הכל בו הא דשרי לעשות מלאכת עצמן פירוש כגון תפירת בגדיהם ותיקון מנעליהם ושוכרין עצמן לגוים כדי להרויח מזונותיהם על פסיקת אדוניהם: **כתב** הב״י בשם מהר״י אבוהב ואלו הישמעאלים הואיל ויש להם רשות להמיר דתם וגוה הם מפקיעים עצמן מתחת יד אדוניהם אינו כעבד ערל ואפילו לדעת הרשב״א ז״ל אינו מותר: **י** שהוא שכיר. הטעם שלא נקרא עבד בשביל ששכיר אבל ישראל לזון מה ועיין לקמן בסימן תקכ״ו אם עבדו של ישראל אסור במלאכה ביום טוב:

שה א מ״ש

בהמה יוצאה וכו׳. לפי שאדם מצווה מן התורה על שביתת בהמתו שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וכל בהמתך ואחד שור וחמור ואחד כל בהמה וחיה ועוף מצווה על שביתתם. וקיימא לן דמידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט ואורחה ולא הוי משאוי ומידי דלא מינטרא הוי משאוי: **ב** אבל אם אינה משתמרת. כלומר דאינה משתמרת מזה דאתא עליה אלא דמשתמרת בלאו הכי: **ג** או הוי נטירותא יתירתא ביותר. והו דעת ר״י וגם בה״י הא דאמרינן יתירתא משאוי הוא ואסור דוקא שהיא שמירה גדולה שאם היה הדבר שיש בו שמירה בינונית אפי׳ שהיתה נשמרת בדבר מועט מזה מותר. וכן כתבו סמ״ג והתרומה דאין יכול לכוין השמירה ולצמצם שלא להוסיף מועט שהרי בינונו הסוס בשיד ואפילו הכי תני שיוצא באפסר אף על פי שאפסר יש בו שימור גדול משיר. ועל פי דבריהם בנויים דברי המחבר ודקדק וכתב יתירתא ביותר כפל לשונו ללמוד לך דבשמירה בינונית יוצאת: **ד** ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארה וכו׳. וכתבו התוספות לא שרו בכרוכים אלא כשהן רפויים שאדם יכול להכניס ידיו בין אפסר לצואר כשירנה. וכן כתב רבינו ירוחם בש״י. אבל רש״י פירש דאף על כי שהם כרוכים בחוזק שרי דלנוי כמי אורחייהו הוא. וכתב הר״ן אע״ג דמידי שאינו אלא לנוי אסור לכולי עלמא הייגו בדלאו אורחייהו דוקא עכ״ל. ומדברי המחבר בכאן לא משמע כן: **ה** מותר לטלטל האפסר וכו׳. בטור מפרש הטעם דאין בו משום איסור טלטול שמוכן הוא לבהמה: **ו** שלא ישען עליה. הטעם מפני שאסור להשתמש בבעלי חיים וכמו שיתבאר לקמן בעוברת הבורא: **ז** לפי שאינו משתמר. פי׳ ולא דמי לאפסר שקשור בראש ואינו נשמט אבל כשאינו קשור אלא בפיו אינו שימור כלל דבנשמט הוא מפיו: **ח** חמור יוצא במרדעת. הטעם דצריכן בחמור יותר משאר בהמות משום דחמור מצטער בצנה כדאמרי אינשי חמור אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה: **ט** ואוכף אסור וכו׳. הטעם האסור להניח האוכף מפני שכראה כמניח עליו משא ולישול ממנו אסור מפני בהוא

ככנה דקיימא לן אומר לעכו״ם ועושה וכן מת ביום טוב ראשון דק״ל יתעסקו בו עממין. אסור לומר לעבד ישראל אפילו הוא ע״א [ד] דכיון דמלאכת העבד אסורה מן התורה לא הותרה בדבר שאין בו פיקוח נפש [ה] [ד] ויש חולקים ומתירים בזה. [ה] ומכל מקום אם היה עושה מלאכת רבו שלא מדעתו וניכר שאינו עושה לדעתו מותר ואינו צריך להפרישו ([ו] אפילו קבל עליו כבע מצות) [ז] ולישראל אחר שאינו רבו אפילו עושה לדעת ישראל מותר כל שאין שם אמירת ישראל [ח] ובלבד שלא יהנה ישראל בשבת מאותה מלאכה [ט] [י] ויש אומרים שכל שלא קבל עליו שבע מצות בני נח כיון דעכו״ם גמור הוא אין רבו מוזהר עליו ולפי זה צרכי חולה שאין בו סכנה וכן צרכי מת ביום טוב ראשון מותר לומר להם לעשותו: (הג״ה) וכל עבד שמצווה על שביתתו אסור לנאת בחותם שעשה לו רבו להראות בו שהוא עבדו ואם הוא של טיט מותר לנאת בו כשתלוי בצוארו אבל לא בכסותו ובשל מתכות בכל ענין אסור. * ואם העבד עשה החותם לעצמו אפילו בשל טיט בכל ענין אסור *: **ב** [י] והיכא דמותר העבד לעשות מלאכה לעצמו אם אמר ליה האדון שיעשה לעצמו ויזון עצמו ביום השבת כיון שהתנה עמו כביעור יום עושה הוא לצרכי מזונותיו ובלבד בצנעא שלא יהא בדבר חשש רואים: **ג** [ק] עכו״ם גמור [י] שהוא שכיר אין רבו מצווה על שביתתו:

שה במה בהמה יוצאת בשבת. ובו כ״ג סעיפים:

א [א] [א] בהמה יוצאה במה שמשתמרת בו [ב] אבל אם אינה משתמרת בו [ג] אז הוי נטירותא יתירתא ביותר והוי משאוי [ג] וכן כל דבר שהוא לנוי ולא לשמור לא תצא בו הלכך [כ] נאקה יוצאה בזממא דפרזלא שהיא טבעת של ברזל ונוקב חוטמו ומכניכו בו וחמרא לובא בפגא דפרזלא והיינו ברי״נא והגמל באפסר שהוא קבי״סטרו [ד] ופרד וחמור וסוס יוצאים באפסר או ברסן שהוא פרי״נו אבל לא בשניהם [ד] [ה] ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארה ותצא בו [ה] [ו] מותר לטלטל האפסר וליתנו עליה [ו] [י] ובלבד שלא ישען עליה: **ב** [ק] אם קשר חבל בפי הכוס הרי זה משאוי [ז] לפי שאינו משתמר לו: **ג** [ע] לצארת חמור * בפרומביא (פירוש רסן של ברזל) אסור: **ד** [י] כל בהמה שעסקיה רעים אף על פי שאין בנות מינה צריכות לאותה שמירה והיא צריכה מותר לצאת בה: **ה** [כ] בעלי השיר כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות שיש להם כמין אצערה סביב צוארן ומבעת קבועה בה ומכניסים בה רצועה ומושכין אותה בה מותר שיצאו בשיר הכרוך על צוארן ויכולים למשכם בהם: **ו** [ל] אלים יוצאים לבובים והוא עור שקשורה להם תחת זכרותם שלא יעלו על הנקבות והרחלות יוצאות שחוזות והוא שקושרים אליתן כלפי מעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים ויוצאות כבונות והוא שקושרים בגד סביבן לשמור הצמר שיהיה נקי והעזים צרורות והוא שקושרים ראשי דדיהן [מ] ודוקא כשקושרים אותם כדי שיצטמקו דדיהן ולא יחלבו דאז מהדק שפיר אבל אם קשר כדי לשמור חלבן שלא יפול לארץ אסור דלא מהדק שפיר וחיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי: **ז** [כ] [ח] חמור יוצא * במרדעת (פירוש כמין אוכף קטן שמניחין על החמור כל היום כלו כדי שיתחמם) והוא שתהא קשורה לו מערב שבת ושאר כל הבהמות אסור [ס] ולא יצא באוכף אף על פי שקשור לו מערב שבת: **ח** [ע] מותר ליתן מרדעת על החמור מפני הצנה [פ] ובלבד שלא יקשרנו בו מפני שבשקושר צריך ליקרב אליו ונמצא משתמש בבעלי חיים אבל על הכוס כיון דלית ליה צער צנה אסור ליתן עליו מרדעת כלל [כ] ולהסיר מרדעת בשבת בין מן החמור בין מן הכוס אסור כיון דלית ליה צער אם לא יסירנה [ט] ואוכף אסור בין ליטול בין להניח בין לחמור בין לכוס: **ט** [ק] אוכף שעל גבי החמור שבא מן הדרך ונתיגע וצריך להסירו לגננו לא ישלנו בידו אלא [ר] מתיר החבל מתחתיו ומוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו: **י** [ש] אין תולין לחמור * טרסקל (פירו׳ כלי של ערבה מכוסה בעור) בצוארו ליתן מאכלו בתוכו שיאכל משם [ת] אבל עגלים וכייחים שצוארן קטן ומצטערים לאכול על גבי קרקע שרי בחצר אבל אין יוצאין בו: **יא** [א] לא יצא הכוס בזנב שועל שתולין בין עיניו שלא תשלוט בו עין הרע ולא בזהורית שעושים לו לנוי ולא עזים בכים שבדדיהם שקושרים אותם [ב] שלא יכרטו דדיהם בקוצים ולא פרה בחסום שבפיה שחוסמים פיה שלא תרעה בשדות אחרים ולא כל בהמה בסנדל שנועלים ברגליה שלא תנגף אבל

[ד] הרמב״ם ורמב״ן והרב המגיד לדעת [ה] הרשב״א בתשובה [י] הרמב״ם בשם רמב״ן [ח] לדעת מהרי״א [י] כ״י בשם הרי״בכא והרי״ה בפרק ד׳ דיבמות * טור: * המגיד פרק י״ט [ק] בית יוסף ומדברי מהרי״א ומדברי הגהות מרדכי פרק י״ד * טור * המגיד פרק י״ט: [י] כ״י בשם הרשב״א והרי״ה בפרק ד׳ דיבמות [ק] ב״י ומדברי מהרי״א: הגהות מרדכי פרק י״ד:

[א] שבת נ״א במשנה ורש״י שם [ב] שם נ״ב וכרב [ג] שם במשנה ובגמרא בדף נ״א [ד] שם נ״ב [ה] שם וכרב הונא [ו] תוס׳ שם והרא״ש [ז] הרא״ש שם [ק] רמב״ם בפר׳ כ׳ מה״ש [ע] סמ״ג והתרומה וב״י לדעת כל הפוסקי׳ [י] הרב המגיד בפ׳ ה׳ כמוקימתא דרבינא בדף נ״ב [כ] שם נ״א במשנה ובפירוש רש״י שם [ל] שם ובדף נ״ג [מ] כרבי יהודה במשנה וכרב שם בדף נ״ד הרי״ף והרמב״ם [כ] שם במשנה ובגמרא [ס] שם דף נ״ג בברייתא וכת״ק [ע] שם לכולהו אמוראי [פ] הרא״ש בשם הירושלמי [כ] ב״י מדשמעתא הנז׳ דף נ״ד ומדברי הסמ״ג [ק] שם שסביא הטור [ר] שם נ״ג [ש] הנהו׳ בפ״ב בשם כמ״ק [ת] שם בגמרא ובמשנה תוס׳ והרי״ף וס״פ [ת] שם בגמ׳ [א] שם בברייתא [ב] בפירוש הספר שברש״י

יוצאה באגד שעל גבי מכה ובקשקשים שעל גבי השבר והם לוחות שקושרים להם סביב לעצם הנשבר בהן ובשליה שיצתה מקצתה ותלויה בה י ובפוקק זוג שבצוארה ומטייל בה בחצר יא אבל לא תצא בו לרשות הרבים אע״פ שהוא פקוק ג בין אם הוא בצוארה בין אם הוא בכסותה: **יב** ד לא תצא בחותם בין שהוא בצוארה בין שהוא בכסותה: **יג** ה אין הגמל יוצא במטוטלת והוא כמין כר קטן שנותנים תחת זנבו ו אפילו היא קשורה לו בזנבו אלא אם כן תהיה קשורה בזנבו ובהוטוטרתו יב או בשליה: **יד** ז לא תצא שום בהמה לא עקוד ולא רגול ח פירוש עקוד שקושר ידה אחת עם רגלה ורגול היינו שקושר אחת מרגליה כלפי מעלה שלא תלך אלא על שלשה רגלים: **טו** ט לא יקשור גמלים זה אחר זה והוא תופס באפסר הראשון וכולם נמשכים על ידו אבל י אם תופס כמה אפסרי גמלים בידו מותר · כ ויש מי שאוסר גם בזה ולא התיר אלא להוציא בהמה אחת לבדה והוא מושכה בחבל: **טז** המוציא בהמה והיא מושכה באיפסר ל צריך ליזהר שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח למטה יג דדמי כמו שנושאה בידו ולא מתחזיא מאפסר הבהמה מ וגם לא יניח הרבה מן החבל בין ידו לבהמה כדי שלא יכביד יד עד שלא יגיע בטפח הסמוך לארץ נ ואם הוא ארוך יכרוך אותו סביב צוארה: **יז** ס אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת ולא בזוג אע״פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו והן לוחות שקושרים סביב צוארו שלא יחכך מכתו ולא ברצועה שברגלו והוא כמין טבעת עבה שעושים מקש וקושרים ברגלי בהמה שפסיעותיה קצרות ומכה רגליה זו בזו ועושים לה זה להגין שלא תכה זו בזו · ואין התרנגולים יוצאים בחוטים שקושרים ברגליהם לסימן ולא ברצועה שקושרין ברגליהם כדי שלא ישברו הכלים · ואין האילים יוצאים בעגלה שתחת אליותיהם שעושים להם כן כדי שלא תהא האליה נגררת בארץ · ואין העזים יוצאות בעץ ירוע שנותנים בחוטמיהם כדי שיתעטשו ויפלו תולעים שבראשיהם · ולא העגל בעול קטן שנותנים על צוארו ולא בזמם שמניחים בחוטמו של עגל כדי שלא יינק · ולא פרה בעור שנותנים על דדיה כדי שלא יינקוה השרצים · ולא ברצועה שבין קרניה ע בין אם היא לשימור בין אם היא לנוי · ולא תצא פרה או שור בחבל שבצוארה לפי שאינה צריכ׳ שמיר׳ פ אבל עגלים מותרים לפי שהם מורדים בקל: (הג״ה) הבהמה יוצאה בקוויית חומקה לבהמה אבל לא בסתימה מונחה אף על פי שהוא מונחה לאדם: * **יח** טו צ אין רוכבין על גבי בהמה ק ולא נתלים עליה ר ואפילו בצדה אסור להשתמש אבל צדי צדדין כגון שדבר אחר מונח על צדה והוא משתמש בו מותר ש ואם עלה עליה אפילו במזיד ירד משום צער בעלי חיים ת ומטעם זה פורקין משאוי שעליה כיצד עושה מכנים ראשו תחת המשאוי ומסלקו לצד אחר והיא נופלת מאליה: (הג״ה) טז ואסור ליסב על קרון שהעכו״ם מנהיגו בשבת משום שמשתמש בבהמה גם שלא יחתוך זמורה: * **יט** א בהמה שנפלה לאמת המים אם המים עמוקים ומפני כך אינו יכול לפרנסה במקומה מביא כרים וכסתות ונותן תחתיה משום צער בעלי חיים אף על פי שמבטל כלי מהיכנו: (דין קירוד בהמה בשבת כמו ביום טוב): * (וע״ל סימן תקכ״ג סעיף ג׳):

כ ב מותר לומר לעכו״ם לחלוב בהמתו בשבת משום צער בעלי חיים שהחלב מצערה יז ג והחלב אסור בו ביום ד ויש אומרים שצריך לקנותו מן העכו״ם בדבר מועט כדי שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל: **כא** ה גבינות העושות השפחות מעצמן מחלב של ישראל יח מותר כיון שאינו אומר להן שיעשו: **כב** ו מי שיש לו נער עכו״ם ורוכב על הבהמה בשבת כשמוליכה להשקותה אין צריך למנעו יט שהחי נושא את עצמו אבל צריך למנעו שלא יתן עליה בגדיו כ ולא שום דבר: **כג** כא ז מותר למכור סוס או פרד או חמור לרועה עכו״ם ואף על פי שהעכו״ם משתמש בהם בשבת אין בכך כלום כיון דשלא מדעת ישראל הוא עושה ואינו מכתין שכירות ממנו · ואם רואהו משתמש בה בשבת מוחה בידו: (הג״ה) ונראה לי דאין לחוש שהרועה מוליא אותם חוץ לתחום דלא תחומי דרבנן: *

שו באיזו

ג שם ב״ה ד שם ה שם כ״ד במשנה ופירש רש״י ו שם בגמ׳ ז שם במשנה ח שם בגמ׳ ט שם במשנ׳ י כן נראה מדברי הר״ן ורבינו ירוחם בחלק ט״ז והרמב״ם בפ״כ כ כן נראה מדברי הטור ל שם כשמואל מ שם בברייתא נ טור ס שם במשנה

ע שם בגמרא כרב פ והא דעגלי בי רב הונא דף פ״ב

* ב״י ור׳ ירוחם ח״י ורמב״ם פ״כ צ ביצה ל״ו במשנה ק והא דעירובין ק׳ לענין אילן ר שבת קכ״ה ש רמב״ם בפ׳ כ״א מה״ש ת שבת קכ״ד * תוס׳ והרא״ש ריש פ׳ מי שהוציא והמגיד פרק ל׳ והמרדכי פרק קמא דשבת והגהות עירובין וב״י בשם מו״ג: א שם קכ״ח ב הרא״ש והמרדכי שם וש״פ ג טור וכל בו בשם הגהות הר״פ ד שם בשם ר׳ יונה ור״מ מרוטנבורג והגהות מרדכי דקידושין בשם התוס׳ ה הגהות מיימוני בשם הר״ן ו טור ומרדכי פרק קמא דשבת ז שבלי הלקט בשם רב האי גאון

שהוא טריחא שלא לצורך · ובש״ג כתב בשם ריא״ו דמותר ליטול האוכף מעל הסוס: **י** ופוקק זוג שבצוארה · אבל אם לא פקק אפילו בחצר אסור מפני שהענביל בתוכה מקשקש ומוליד קול רש״י שם: **יא** ולא תצא לרשות הרבים אף על פי שהוא פקוק · בגמרא מפרשה הטעם משום דנראה כמאן דאזיל לקיבנא ופירש״י למכור בשוק ותולין לה זוג לנאותה · אבל משום משאוי ליכא דבטל אגב אפסר · ומשום דלמא כפיל כמי ליכא למיחש דהכא מיירי בארינ וכדאמרינן כל שהוא ארינ לא גזרו · והמחבר קיצר יותר מדאי · ונראה לפי טעם זה כלבים ותרנגולים ועופות דליכא האי טעמא כי פקקן מערב שבת מותרין לצאת בהם · וכ״כ בש״ג סוף פרק במה בהמה יוצאה וע״ש · ומסיים שם דלדעת הסמ״ג דסבירא ליה דאסור משום משאוי אין לחלק: **יב** או בשליא וכו׳ · הטעם משום דכאיב לה לא מכתקא · וכת׳ בש״ג פ׳ במה בהמה יוצאה דמדין זה יש ללמוד דעז יוצא באפסר התמוב לה בזקנה כיון דאם מכתקו כאיב לה לא מכתקא ולא אתי לאתויי · ודין זה אבעיא בש״ס והשיטו המחבר מטעם הנזכר מיהא כ״ע כיון דכשאר בגמרא בתיקו נקטינן לקולא · וכן נראה מדברי כ״ג ע״ש: **יג** דדמי כמו שנשאה וכו׳ · בגמרא מבואר דלמעשה יש ליזהר שלא תצא מתחת ידו טפח אבל איסורא ליכא אלא בטפחיים: **יד** שלא יגיע בטפח הסמוך לארץ · הטעם כתב רש״י משום כדי שתהא נראית הבהמה נמשכת בו דאי לא לא מתחזיא נטירותא דבהמה כי אם כמשאוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו: **טו** אין רוכבין ע״ג בהמה · הטעם מפרש בגמרא משום גזירה שמא יחתוך זמורה והוא אב מלאכה דאסור מדאורייתא · וכתב הרא״ש בירושלמי מפרש הטעם מפני שהוא מצווה על שביתת בהמתו · ואין להקשות הא קיימא לן דהחי נושא את עצמו ומכל מקום כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה הרי הוא עובר על שביתתה כשרוכב עליה · אבל הטעם של הגמרא דידן עיקר · ויש הרבה נפקא מינה בין אלו טעמים וחד מנהון לתאן דסביר׳ ליה דאין אנו מוזהרין על שביתת בהמה ביום טוב הרי לפי הטעם של הירושלמי אין איסור כלל לרכוב על גבי בהמה ביום טוב · אבל לפי הטעם של גמרא דידן גם ביום טוב אסור · ואפשר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ונקטינן כחומרות שני הטעמים · ובדרשות מהרי״ל נסתפק אם סוסים מותרים לרכוב על גבי בהמה כמו שמותר בשבים לקרות לאור הנר · ונראה דלא דמי דהטיית הנר בני בחד וליכא למיחש שיטו שניהם ביחד · אבל כאן במתיכת הזמורה יש לחוש שיחתכו הזמורה ביחד ושניהם ישכחו שהוא שבת: **טז** ואסור ליסב על קרון · וז״ל הרא״ש בפרק מי שהוציאוהו · ועוד היה אומר רשב״ם דאפילו היה ישראל יושב בקרון בשעה שהגוי מוליכו חוץ לתחום ליכא שום איסורא בזה אלא שיש לאסור מטעם אחר שמא יכנעו בו לפעמים או שמא ירד מן הקרון ואין לו אלא ארבע אמות מיהו נראה דאיכא איסורא כיון דבהמה נוהגת הקרון דאסור להשתמש בבעלי חיים וגבי כלאים תנינן היושב בקרון כוכב את הארבעים כאלו רוכב על גבי בהמה ומשמע דלית להו משום שמא יחתוך זמורה כיון דמיירי דהגוי מנהיג הבהמות ולדעת מהרי״ק בשורש [illegible] דכתב דאם הגוי מנהיג הבהמה ליכא לחיישא משום שמא יחתוך ולפי זה איכא כמון מ״ש הרב גם משום שמא יחתוך זמורה דאם הכותי מנהיגו ליכא משום חשש זה · ונראה דהא דכתב הרשב״ם דאם היה ישראל יושב בקרון מערב שבת אי לאו האי טעמא דאסור משום תשמיש בעלי חיים היה נראה להתיר גם לכנוס לכתחלה בשבת · וכ״כ הרלב״ח ונפקא מינה בזה אם נורקים בשבת מקמת סכנת נפשות טוב ליסב בקרון אם הוא גבוה עשרה טפחים מלילך ברגליו דישיבת הקרון אין בו רק משום איסורא דרבנן · אבל אם מהלך ברגליו יש חשש איסור דאורייתא למאן דסבירא ליה דתחומין מדאורייתא: וכל שכן אם נושא כסף וזהב אלא דעדיף יותר ליסב בקרון מלילך ברגליו · ונראה דאם הקרון אינה גבוה עשרה טפחים איכא משום איסור תחומין · וכ״כ הרלב״ח סימן כ״ח: **יז** והחלב אסור · הטעם מפרש הטור משום מוקצה שהוא: **כתב** הגהות מיימוני בשם רב כהן צדק דמותר לומר לגוי קלוב הבהמה וטול החלב לעצמך דהשתא בדידיה קעביד ופשוט הוא: **יח** מותר כיון שאינו אומר וכו׳ · נראה לי דהיינו דוקא לאחר השבת אבל בשבת עצמו אסור שהרי המגבן הוא ממלאכות האסורים מדאורייתא וכמו שיתבאר בע״ה · ועיין לקמן סימן ש״ח: **יט** שהחי נושא את עצמו ולפי מה שכתבתי בשם הירושלמי בסעיף י״ח יש לאסור בכה״ג: **כ** ולא שום דבר וכו׳ · היינו דוקא כשהבהמה עושה מלאכה על ידי אדם אפילו הוא גוי ובלא דעת ישראל יש לאסור משום דבעלה ישראל מצווה על שביתתה · אבל אם בהמה מעצמה יוצאת לחוץ ומשא עליה אין בעלה ישראל חייב למונעה כיון שעושה בלא כיונת ישראל · וכן כתב הרלב״ח בסימן כ״ח: **כא** מותר למכור סוס וכו׳ · ומשמע שאפילו בשבת עצמו מותר · ובתשוב מהר״ם אלשקאר סימן מ״א אוסר בשבת עצמו והתיר ביום ו׳ · וכן נראה להחמיר למכור בהמה לרועה בשבת עצמו · ובקנית מקוונות שנהגו מגד התומרא ופרישות שלא למסור קיומא לרועה גם בערב שבת מנהגא הוא ואסור להתיר להם:

אבל

שו באיזו חפצים מותר לדבר בשבת ובו י"ד סעיפים:

א ° ממצא חפצך חפצך אסורים ° אפילו בדבר שאינו עושה שום מלאכה כגון שמעיין נכסיו לראות מה צריך למחר [א] או לילך לפתח המדינה כדי שימהר לצאת בלילה למרחץ ° וכן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים: (הג"ה) [ב] והוא הדין דאסור לטייל ליוצא שום או סכינה או קרין לצאת בו: * [ג] ° אבל מחשיך על התחום להביא בהמתו ° ויש אומרים שאם אין הבהמה יכולה לילך ברגלים כגון שהוא טלה קטן אינו רשאי להחשיך דאינו רשאי להביא דאסור לטלטל בעלי חיים שהם מוקצים: **ב** ° היתה בהמתו עומדת חוץ לתחום יכול לקרות לה כדי שתבא: **ג** ° מחשיכין על התחום לעשות צרכי כלה או צרכי מת להביא לו ארון ותכריכים [ד] ° ויכול לומר לחבירו שיחשיך כדי שיבא לו ויכול לומר לך למקום פלוני למחר ואם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני לא תמצא במנה קח במאתים ° ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח כלומר ° שלא יאמר כך ירוע שלא להוסיף עליו ° וכן אם לקח ממנו בשמנה לא יאמר לו הן לי בענים ואהיה חיב לך עשרה: הג"ה ואם אי אפשר לו אלא אם כן יזכור לו סכום מקח מותר בכל ענין דהא צרכי מצוה הוא * [ה] ויש אוסרים בכל ענין וכן עיקר: * **ד** ° השוכר את הפועל לשמור זרעים או דבר אחר [ו] אינו נותן לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו ° ולא יאמר לו תן לי של שבת אלא אומר תן לי שכר השבוע או החדש: (ואם שכרו לחדש והתנה לשלם לו כל יום כך וכך מיקרי שכיר יום: * או יאמר לו תן לי שכר עשרה ימים: **ה** ° אסור להשכיר חזנים להתפלל בשבת [ז] ° ויש מי שמתיר: (הג"ה) ואם שכרו לשנה או לחדש לכולי עלמא שרי: * **ו** [ח] ° חפצי שמים מותר לדבר בהם כגון חשבונות של מצוה [ט] ולפסוק צדקה [י] ולפקח על עסקי רבים ולשדך התינוק ליארס וללמדו ספר או אומנות ° ודוקא לדבר אם רוצה להשתכר אבל לשכרו ולהזכיר לו סכום מעות אסור: (הג"ה) [יא] יש אומרים דבמקום שנהגו ליתן לקורא בתורה מי שבירך ונודר לצדקה או לחזן דאסור בשבת לפסוק כמה יתן * והמנהג להקל דהא מותר לפסוק צדקה: **ז** ° מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה כגון למדוד אם יש במקוה ארבעים סאה ולמדוד אזור מי שהוא חולה וללחוש עליו כמו שנוהגות הנשים מותר ° דהוי מדידה של מצוה: **ח** ° הרהור בעסקיו מותר ומכל מקום משום עונג שבת [יב] מצוה שלא יחשוב בהם כלל ° ויהא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה: **ט** ° אסור לומר לעכו"ם שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבאו להספידו אבל חולה דתקיף ליה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו ודאי שרי: **י** [יג] ° להחליף משכון לעכו"ם בשבת מותר אם הוא מלבוש ויציאנו העכו"ם דרך מלבושו (ועיין לקמן סימן שכ"ה) **יא** ° מותר לקנות בית בארץ ישראל מן העכו"ם בשבת וחותם ומעלה בערכאות: (הג"ה) שלהם בכתב שלהם [יד] דאינו אסור רק מדרבנן ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו: * **יב** [טו] ° מותר להכריז בשבת על אבידה אפילו היא דבר שאסור לטלטלו: (הג"ה) ומותר להתיר קדמי נכור בשבת אף על פי שאינו לצורך שבת הואיל והוא יום כנופיא לרבים הוי כעסקי רבים דשרי לדבר בם * [טז] אבל אין מחריזין בשבת

אבל אם בטעות נהגו כן מודיעים להם שהיו טועין בדבר והיתר גמור הוא כ"כ הר"ס אלשקאר סימן מ"ב · ועיין מ"ש מהרש"ל במסכת י"ט פ"ה סימן ו' · ועיין לעיל סימן רמ"ו אי מצוה על שביתת בהמה ביום טוב:

א שו מ"ש או לילך לפתח המדינה · פירוש אפילו בתוך התחום והטעם כתבו התוספות שם משום דמינכר מילתא דאינו מטייל אלא כדי ליכנס למרחץ מיד אחר שבת שעל פתח המדינה רגילין להיות מרחצאות אבל אינך כגון לשכור פועלים ולהביא פירות דוקא על התחום אסור אבל בתוך התחום מותר: **ב** והוא הדין דאסור לטייל · משמע דאפילו בתוך התחום אסור ומדברי התוס' דכתבתי בסמוך דבמקום דלא מינכרא מלתא מותר בתוך התחום אפשר להתיר לטייל לצורך סוס וכו' דאף על גב דאסור להשכיר בשב' סוס או קרון מכל מקום יש לדמות לפועלים דמותר להחשיך בתוך התחום כאשר כתבתי בסמוך דאף על גב דהשכרת פועלים אסור בשבת כנ"ל: **ג** אבל מחשיך הוא להביא בהמתו · הטעם כתבו התוס' משום דאפשר להביא בהמה על ידי כורכין · אבל טלה דאינו יכול להביא אפילו אם היו מקיפות ממש שהרי בהמה אסור בטלטול ולפיכך אסור להחשיך עליו: **ד** ויכול לומר לך למקום פלוני · יש לתמוה על דברי המחבר דמאי איריא באומר לו לילך לצורך מצוה ת"ל דאפילו לצורך דבר הרשות מותר לו לומר לילך למקום פלוני כדאיתא התם אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנים הולך ופירש"י שאם יש בורגנים משבעים אמה לשבעים אמה הולך אפילו בשבת שיהא הכל חשוב כעיר אחת וכל דבר שיש לו היתר על ידי תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם היתר ההוא · וכיון שהוא מותר לומר אלך למקום פלוני מטעם הנזכר הוא הדין שיכול לומר לחבירו לך למקום פלוני דהרי יכול לילך לשם על ידי בורגנין · וכן כתבו התוס' בהדיא דלאו דוקא נקט שמואל לומר לחבירו אני הולך דהוא הדין דיכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר · וכן כתב המחבר עצמו לקמן סימן ש"ז סעיף ח' וצריך עיון: וכתב הר"ן דלומר לגוי לך במקום פלוני בשבת והביא לצורך המת או לכלה אסור וקל וחומר מהביא מעצמו איריכן דלא יספוד בהן ישראל אף על גב דאמירה לגוי שבות היא בלבד בין אומר לו עשה מלאכה היום או אומר לו עשה למחר אפילו הכי לא רצו חכמים להקל במלאכה הנעשית בשבת והא דאסור לומר בערב שבת עשה מלאכה לצורך המת ולצורך הכלה למחר עיין שם שמוכיח ראיה לדבריו: **ה** ויש אוסרים בכל ענין · פירוש אפילו היכא דלא אפשר לו בענין אחר: **ו** אינו נותן לו שכר שבת: ובתשובת מהר"ר ישראל ברונא התיר למילדת לקחת שכר בשבת עיין כ"ג מה"ב: **ז** ויש מי שמתיר · הטעם מפני דמצוה הוא ובמקום מנהג לא העידו דבריהם · וכתב הב"ח שנוהגים להקל · וכן העידו בשם מהרי"ל ז"ל שהשכיר חזן להתפלל בשבת לבד: **ח** חפצי שמים · הטעם דדרשינן ממצוא חפצך חפצך אסור וחפצי שמים מותר: **ט** ולפסוק צדקה · הר"ן ז"ל בפרק השואל תמה עצמו דהא תנן אין מקדישין · ומצאתי בשם רבינו מנחם שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר אבל לא אסרו לחייב עצמו בדבורו לגבוה ועדיין אין נוח לי דהא תנן כמי אין מעריכין והערכה לאו כלי ידוע הוא עכ"ל · והב"י תירץ דשאני מעריך דנראה כקונה איש מאחר שנודר ליתן ערכו להקדש · והכל בו כתב בסימן כ"ח בשם גאון אחד דדוקא הקדש מזבח או דבדק הבית אסור שיוצא מרשותו לרשות גבוה ודומה למקח וממכר · אבל עכשיו שנודרים להקדשות ספר תורה או עטרה או שמן למאור וכיוצא בהם מותר לפי שעדיין אינן מיחדים שום דבר שיוצא מרשותו ואינו דומה למקח וממכר עכ"ל · כלומר שעכשיו אינו יוצא מרשותו לגמרי כמו הקדש למזבח או לבדק הבית · ולפיכך לא דמי למקח וממכר לגמרי · ונראה דאם מקדיש כלי לצדקה לעניים ודאי דיש לאסור וצ"ע לדינא: **י** ולפקח על עסקי הרבים · ה"ה כתב בפרק כ"ד שלא התיר שבות בשביל עסקי רבים לא אמירה לגוי ולא שבות אחר לכל הפיקוח והתעסקות כדברים בלא מלאכה שאסור בשביל צרכי יחיד משום ודבר דבר הותר לדבר מצוה או לצורך רבים עכ"ל: **יא** י"א דבמקום שנהגו · אבל בשאין מזכיר הסכום רק שנודר מותר והטעם מפרש שם דכיון דאינו אומר בפיו מה שנודר אלא אומר תברכנו לא מיקרי נודר אע"ג דמהרהר מה שרוצה ליתן עכ"ל: **יב** מצוה שלא יחשוב וכו' · ז"ל הרב רבינו יונה באגרת התשובה אסור לאדם שיהא לבו טרוד בעסקיו בשבת אף על פי שאמרו חכמים הרהור מותר אם יש לו מתוך ההרהור טרדת או כדכוד דאגה אסור שנאמר ועשית כל מלאכתך ואמרו במכילתא שתהא כל מלאכתך בעיניך כאלו היא עשויה שלא תהרהר עליה וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט ובטח ובברכת המזון אומרים שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתינו עכ"ל: **יג** להחליף המשכון וכו' · כן כתב ר"י בחלק י"ב והוא הדין בישראל מותר בכי האי גוונא אם צריך ללבשו ועיין לקמן שכ"ה: **יד** דאינו אסור אלא מדרבנן · פירוש דכתב שלהם אינו אסור לכתוב בשבת אלא מדרבנן · אבל בכתב שלנו אסור כיון שהוא מדאורייתא · או אפשר לפרש דאמירה לגוי אינו אלא מדרבנן · מיהא לשון הרב לא משמע כן · אבל יש לתמוה דהא אמירה לגוי אפילו במלאכה דאורייתא אינו אסור אלא מדרבנן וליה הקפידא בו יותר מן מקח וממכר שהתירו לענין לעשות המקח והנה באמת ראיתי בתשובת מהר"ש נדק ח"ד סימן ל"א שתמה על זה וכתב שלא התירו משום ישוב ארץ ישראל אלא לומר לגוי שיכתוב השטר אבל ליקח הבית בשבת אסור ע"ש: **טו** מותר להכריז וכו' · כ"כ הרשב"א בתשובה והטעם מבואר שם משום דהשבת אבידה מפני שהוא מצוה הוא: **טז** אבל אין מחריזין וכו' · זה לשונו שם שאסורים נכור להחרים שום דבר אלא אם כן הוא לצורך שבת: בהגה הסכר כנסת גדולה מה"ב כתב שנוהגים כקלוס דמתירין לו בשבת משום דלצורך שבת הוא עיין שם:

[א] שבת קי"ן [ב] עירובין ל"ח ל"ט * מרדכי סוף פרק מי שהחשיך [ד] שם ברייתא פרק קנ"א לגירסת הספרים שהביאו התוס' שם [ה] שם בתוס' [ו] שם בברייתא [ז] שם במשנה [ח] שם בברייתא [ט] שם ובדברי יוסי וכדברי יהודה דלא פליגי [י] לפי' הרב המגיד בפרק כ"ד מה"ש [כ] לפירוש הר"ן * הגהות מרדכי פ"ה: * כ"י בשם הר"ן והמ"מ מרדכי פרק כירה והגהות מיימוני פ"א ובפרק כ"ו: [ל] בב"י כ"ח [מ] הרי"ף והרא"ש בפרק כ"ג דשבת והרמב"ם בפ"כו ושאר פוסקים * ר"ן ס"פ אעפ"י [נ] מרדכי סוף פרק אעפ"י בשם רבי ברוך והטור בסימן תקפ"ה [ס] שם במרדכי בשם רבי שמואל משם מגוה והב"י מהא דפסקי' כ' * דברי עצמו: [ע] שבת קי"ן וכתובות ה' [פ] טור בשם הר"מ מרוטנבורג וש"פ * א"ז: [צ] טור אביה עזרי ומהר"מ מרוטנבורג [ק] שם בשם מהר"מ [ר] שם בגמרא [ש] טור ור' יונה באגרת התשובה על פי המכילתא [ת] מרדכי פ"ג דשבת וש"כ [א] רבינו ירוחם בחלק י"ב בשם המכרשים [ב] בב"ק דף פ' וגיטין ח' * אור זרוע [ג] הרשב"א בתשוב' * אגור

בשבת כי אם מדבר שהיא לצורך שבת: * יג ° להכריז בשבת על קרקע הנמכר שכל מי שיש לו זכות עליו יבא ויגיד ואם לאו יאבד זכותו אסור: (הג"ה) וכן אסור להכריז יין בשבת דהוי כמקח וממכר: * יד יז ° מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה יח ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות יט ואי לא בעי כייפינן ליה: (ועיין לעיל סימן שכ"ח סעיף י'):

שז דיני שבת התלויים בדבור ובו כ"ב סעיפים:

א ° ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדיבורך של חול ° הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלוני אקנה למחר ° ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות: (הג"ה) ובני אדם שסיפור שמועות ודברי חדושים הוא עונג להם מותר לספרם בשבת כמו בחול אבל מי שאינו מתענג אסור לאומרם כדי שיתענג בהם חבירו: **ב** ° אסור לשכור פועלים ° ולא לומר לעכו"ם לשכור לו פועלי' בשבת ° אע"פ שאין הישראל צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת שכל מה שהוא אסור לעשותו אסור לומר לעכו"ם לעשותו ° ואפילו לומר לו קודם השבת לעשות בשבת אסור ° אבל מותר לו אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעבר אף על פי שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה: **ג** ° אסור ליתן לעכו"ם מעות מערב שבת לקנות בשבת ° אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר השבת: **ד** א ° מותר לתת לעכו"ם מעות מערב שבת לקנות לו ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת: (הג"ה) וכן מותר ליתן לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו למוכרן בשבת * ומי ששכר עכו"ם להוליך סחורתו ובא העכו"ם ולקחה מבית ישראל בשבת אסור ג וראוי לקנוס העושה: * **ה** ° דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשות בשבת אלא משום שבות מותר ישראל לומר לעכו"ם לעשותו בשבת והוא שיהיה שם ד מקצת חולי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה כיצד אומר ישראל לעכו"ם בשבת לעלות באילן להביא שופר לתקוע תקיעת מצוה או להביא מים דרך חצר שלא עירבו לרחוץ בו המצטער ° ה ויש אוסרין: (הג"ה) ולקמן סימן תקפ"ו פסק להתיר. ועיין לעיל סימן רע"ו דיש מקילין אפילו במלאכה דאורייתא: **ו** ° אסור לחשוב חשבונותיו אפילו אם עברו כגון כך וכך הוצאתי על דבר פלוני ודוקא ו שעדיין שכר הפועלים אצלו אבל אם פרעם כבר מותר: **ז** ° מותר לומר לחבירו הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב אף על פי שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו ° אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב: **ח** יכול ° לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר ° וכן מותר לומר לו לך עמי לכרך פלוני למחר כיון שהיום יכול לילך ז על ידי בורגנין ° וכן כל כיוצא בזה שיש בו צד היתר לעשותו היום אפילו אין בו אלא איסור דרבנן כגון שיש לו חוץ לתחום פירות מוקצים כיון שאי אפשר לו להביאם היום אסור לומר לחבירו שיביאם לו למחר ° וכן אסור לו להחשיך בסוף התחום כדי שימהר הלילה לילך שם להביאם: (הג"ה) ח וכן לא יאמר אעשה דבר פלוני למחר * ועיין לעיל ריש הסימן: אבל יכול להחשיך בסוף התחום כדי למהר לילך שם לשמרם שאפילו היום היה יכול לשמרם אם הם היו בתוך התחום ואם לא כיון להחשיך אלא לשמרן יכול אף להביאן: **ט** ° מותר להחשיך לתלוש פירות ועשבים מגנתו וחורבתו שבתוך התחום ולא אסרו להחשיך אלא בסוף התחום משום דמינכרא מילתא: **י** ° מותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור פירותך שבתחומי: **יא** ° השואל דבר מחבירו לא יאמר לו הלויני דמשמע לזמן מרובה ואיכא למיחש שמא יכתוב אלא יאמר לו השאילני ° ובלשון לעז שאין יהלוק בין הלויני להשאילני צריך שיאמר תן לי: (הג"ה) וכשלוה בשבת ואינו רוצה להאמינו יניח משכון אצלו אבל לא יאמר לו הילך משכון דהוי כעובדא דחול: * כשם שאין לוין בשבת ט כך אין פורעין בשבת: * **יב** י ° זימן אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב

להכריז בשבת על הקרקע וכו' · כן כתב הרי"בש בתשובה והסכים לדבריו הר"ן ז"ל · ובכ"נ כתב בקצת מקומות המנהג דמכריזין בבית הכנסת בשבת מי שרוצה לקנות בית או חדר יבא אצל המכריז · ובתשובת הגאונים אוסר דבר כזה · וגם מהרש"ל פרק ה' דף י"ט כתב להתיר להכריז שיש לפלוני יין למכור ולא יזכור סכום המקח · ומדברי הרב משמע דגם בזה יש לאסור · ויש לסמוך על מהרש"ל כשהוא לצורך:

כתב המרדכי בפרק קמא דשבת שפסק ר"נ באחד שקנה סוס בשבת דצריך ללקות מכות מרדות ואם יעלו דמי מכירת הסוס יותר על דמי לקיחתו שקלינן מיניה ויהבינן לעניים כדי שלא תהא מוטא בשכר ואם אותו מקום פרוץ הוא בשמירת שבת יחמירו בו כמו שיראה להם ע"כ:

כתב רבינו ירוח' בחלק י"ח ראובן ששכר גוי קודם מערב שבת להוליך לו סחורה למקום פלוני והסחורה היתה בבית יהודי ובא הגוי בשבת ולקח הסחורה מבית היהודי והוליכה ודאי דאסור דע"כ לא שרו ב"ה אלא עם השמש אבל בשבת לא והעובר ראוי להענישו בממון לפי עשרו או במלקות אם אין לו ממון · כך כתבו קצת מפרשים · וכן כתב הרא"ש בתשובה ס"ט עכ"ל · ודוקא במזיד אבל בשוגג אין להעניש בממון · ויש אומרים דרבינו ירוחם איירי דוקא בשכיר יום אבל בקבלנות דמים אפילו בא בתוך השבת ולקחו משאות מותר: **יז** מי ששלחו לו שהוציאו בתו · היינו דוקא בהוציאה באונס דקיימא לן אם אינו פושע חייב חבירו לעשות איסורא זוטא כדי שלא יעשה חבירו איסורא רבא · וכתב ב"י ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה נראה דשפיר דמי כי אם תעבור על הדת תחלל שבת כל ימיה ואם יחלל שבת פעם אחת כקרא איסורא זוטא כנגד זה ונראה דכתו דבקט לאו דוקא הוא הדין אחר רשאי לחלל שבת כדי להצילה מאיסור גדול מזה שעושה: **יח** ויוצא אפילו חוץ משלשה וכו' · כלומר אפילו למאן דאית ליה תחומין דאורייתא: **יט** ואי לא בעי כייפינן ליה · כלומר מהא דאמרינן כופין את רבו ועושה אותו בן חורין אף על גב דקיימא לן המשחרר עבדו עובר בעשה אפילו הכי כייפינן ליה משום דמצות פריה ורביה היא מצוה רבה והא דבעינן מצוה רבה דוקא יחיד בשביל יחיד אבל בשביל רבים אפילו אינו מצוה רבה מותר כדי לזכות את הרבים · וכן כתבו התוס' וראיה מהא דר"נ ששחרר את עבדו כדי להשלים את המנין ומכל שכן כדי להכניל רבים מאיסורא כי גדול חטא הרבים והוא הדין אם עושה כדי לזכות את עצמו ואת חבירו · ועיין בספר כ"נ · וכתב עוד שם דמותר לילך חוץ לתחום לנקום נקמת אביו בשם הרמ"ה וצריך עיון למעשה · ועיין לקמן סימן שכ"ח דשם חולק הרב ופוסק כדברי הרשב"א ז"ל להחמיר ע"ש ושם יתבאר היאך יתיישב הסוגיא לדעתו · ואפשר לחלק דהתם איירי באיסור דאורייתא והכא איירי באיסור דרבנן ובבירא ליה להרב דתחומין אינן אלא מדרבנן ומשום הכי לא קבע הג"ה הזאת בכאן:

שז א מ"ש מותר ליתן לעכו"ם וכו' · ונראה דאם אי אפשר לקנות כי אם למחר ביום השבת אפילו נותן לו סתמא בערב שבת אסור כן משמע מהגהות מיימוני פ"ו: **ב** וכן מותר וכו' · כן כתב הסמ"ג · ובסמ"ק כתב דמותר ליתן לגוי מערב שבת מלבושים למכור כל שקצב לו שכר דדמי למשלח אגרת ביד גוי וקצץ לו שכר דשרי ומשמע מדבריו דאם לא קצץ לו שכר אסור דומיא דאגרת ובאמת דעת המחבר תמוה דלעיל אבל אגרת המחיר דבעינן דוקא קצירה וכאן הקילו נ"ע: **ג** וראוי לענוש העושה · עיין מ"ש מדין זה בסמוך ס"ק ט"ז בסימן ש"ו: **ד** מקצת חולי וכו' · פירוש ה"ה אפילו אין כאן חולי הכולל כל הגוף ולא סכנת אבר אפילו הכי מותר שבות דשבות: **ה** ויש אוסרים וכו' · הם התו' דסוברים דדוקא לענין מילה מתירין בכ"הג משום דמילה עצמה נמי דוחה שבת אבל אין ללמוד משם למצוה אחרת אפילו להביא ספר תורה ללמוד בה דרך כרמלית וכהאי גונא אסור לומר לגוי לעשותו · ומשמע אפילו במקום דאפשר למצוה היתר על ידי ישראל כגון שיפשט מקיפה של כני אדם אפילו הכי אסור ולאפוקי מדברי הגהות מרדכי למתיר בכה"ג אפילו באיסור דאורייתא: **ו** שעדיין שכר הפועלים · לשון הטור שכוונה שצריך הוא לאותו חשבון לידע כמה הוא צריך ליתן להם: **ז** על ידי בורגנים · פירוש שומרי סוכות שכל א' מובלעת בתוך שבעים אמה ושירי' שהוא ארבע טפחים של שבירתא שפ"י כן יכולין לילך כמה פרסאות וכמו שיתבאר לקמן בע"ה: **ח** וכן לא יאמר אעשה דבר וכו' · פי' אפילו חפץ לכתוב ס"ת למחר אסור · וכן מבואר בספר חסידים סימן רס"ו: **כתב** בתשובות הרד"ך בית כ"ב חדר ז' שלא אסרו אלא בדבר שלכל הפחות יש בו משום שבות אבל בדבר שאין בו אלא משום חומרא בעלמא לא גזרו: **ט** כך אין פורעים בשבת · וכתב בתשובת מהרש"ל דהוא הדין דאסור לשכב כבכי ראובן ביד שמעון ועיין שם חלק ח"מ סי' ק"ה: **י** זימן אורחים וכו' · גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות דברי המחבר כאן כלשון הטור · ולענ"ד אין דבריהם מדוקדקים היטב על פי סוגיות הגמרא דשם מסקינן דכותל בשטרי לא מיחלף כלומר וליכא למיחש

* אגודה פכ"ג: תשובות הרי"בש והסכים הר"ן: * מהרי"ל: כ"י ומדברי התו' בשבת דף ו' ועירובין ל"ג וגיטין מ"א ובשאר מקומות: תשלום דינים השייכים לענין זה בסימן שאחר זה: שבת קי"ג: טור: טור בשם בירושלמי ותו' שם: * ת"ה סימן ס"א: שם במשנה דף ק"ן: מהא דנוי שבת לכבות וכו' בדף קכ"א: רמב"ם בפ"ו: הרא"ש בפ"ו דב"ו והר"ן בשם רב סעדיה לרמב"ם בפ"ו וש"פ: סמ"ג וסמ"ק והגהות בפ"ו: הרא"ש שם ור' ירוחם בקי"ב ושאר פוסקים: הגהות מרדכי פ"ק דשבת הגהות מיי' פ"ו: מרדכי פ"ק דשבת בשם סמ"ג וסמ"ק: * כ"י בשם סמ"ג: * ר' ירוחם קי"ב: טור בשם הרמב"ם בפ"ו דה"ש והרב המגיד שם מוסכם מהגאונים והגהות מרדכי בשם ראבי"ה: שם בשם התוס' בגיטין מ' ובב"ק דף פ' בשבת ק"ן: שם רב אשי בפירוש המשנה: רמב"ם בפכ"ד: שבת שם כ"ד: שם בתוס' וש"פ: טור ורש"י שם: שם והרא"ש שם: שם במשנה: * הרא"ש ריש פרק השואל: הרב המגיד בפכ"ד בשם התוס': גמרא שם דף קכ"ח: שם במשנה קמ"ח: הר"ן בשם התו' וסמ"ג: * ב"י בשם אורחו' חיים: * אשירי סי' קט"ו:

בכתב כמה זמן וכמה מגדים הכין להם אסור לקרותו בשבת ° אפילו אם הוא כתוב על גבי כותל גבוה הרבה משום גזירה שמא יקרא [יא] בשטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות וחשבונות [יב] (אפילו לעיין בהם בלא קריאה) : * [יג] אבל אם חקק בכותל ° חקיקה שוקעת מותר ° [יד] אבל בטבלא ופנקס אפילו אם הוא חקוק אסור לקרותו : **יג** שטרי הדיוטות ° דהיינו שטרי חובות וחשבונות ואגרות של שאלת שלום אסור לקרותם ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור : **יד** ° לקרות באיגרת השלוחה לו [טו] אם אינו יודע מה כתוב בה מותר ולא יקרא בפיו [טז] אלא יעיין בה ואם הובאה בשבילו מחוץ לתחום [יז] טוב ליזהר שלא יגע בה : **טו** [יח] כותל או וילון שיש בו צורת חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני [יט] אסור לקרות בו בשבת : **טז** ° מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק כגון ספר עמנואל וכן ספרי מלחמות אסור לקרות בהם בשבת ואף בחול אסור משום מושב לצים ועובר משום אל תפנו אל האלילים לא תפנו אל מדעתכם ובדברי חשק איכא תו משום מגרה יצר הרע ומי שחיברן ומי שהעתיקן ואין צריך לומר המדפיס מחטיאים את הרבים : (הגה) ונראה לדקדק הא דאסור לקרות בשיחת חולין וספורי מלחמות היינו דוקא אם הם כתובים בלשון לעז [כ] אבל בלשון הקודש שרי וכן נראה לי מלשון שכתבו התוס' בפרק כל כתבי וכן נהגו להקל בזה : **יז** [כא] ° אסור ללמוד בשבת ויום טוב זולת בדברי תורה [כב] ואפילו בספרי חכמות אסור [כג] ° ויש מי שמתיר [כד] ° ועל פי סברתו מותר להביט באצטרולב בשבת (ולהפכה ולטלטלה כדלקמן סימן ש"ח) : **יח** ° לשאול מן השר מה שמותר בחול מותר בשבת · **יט** כהורה הנפסרת בשבת על ידי גשמים או דבר אחר או אי אתי * בירקא (פירוש נהר או אגם מים) ° דמיא ומפסיד ממונו או שנתרועעה חבית של יין והולך לאיבוד מותר לקרות עכו"ם אף על פי שיודע שהעכו"ם יציל הממון · (ולכסות סחורה או פירות או דבר אחר מפני הגשמים עיין לקמן סימן של"ח סעיף ו') וכן מותר לומר לעכו"ם כל המציל אינו מפסיד כמו בדליקה שהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד · [כה] ° ויש מי שאומר שלא התירו אלא בדליקה דוקא · (וע"ל סימן של"ה) [כו] ° ישראל שאמר לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת מותר לו ליהנות בה לערב בכדי שיעשו : **כא** ° ואסור לומר לעכו"ם בשבת הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך ואפילו אין מזונותיו עליו : (הגה) [כז] אבל מותר לומר לו לעשות מלאכה לעצמו : * **כב** ° כל שבות דרבנן מותר בין השמשות לצורך מצוה כגון לומר לעכו"ם ° להדליק לו נר בין השמשות ° או אם היה טרוד והוצרך לעשר בין השמשות : (הגה) כל דבר שאסור לומר לעכו"ם לעשותו בשבת אסור לרמוז לו לעשותו אבל מותר לרמוז לו מלאכה לעשות אחר שבת : * עכו"ם המביאים תבואה בשבת לישראל שחייבים להם והישראל נותן לו מפתחו לאוצרו והעכו"ם נותנו לשם ומודדים ומונים יש מי שמתיר משום דעכו"ם במלאכת עצמו עוסק ואינו של ישראל עד אחר המדידה ושיחשוב עמו אחר כך [כח] וכן עכו"ם העושים גביניות בשבת והישראל רואה ויקנה אותם ממנו מכל מקום העכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ואף על פי שהישראל עומד בעדר מדש או חדשים ואדעתא למכרם לישראל קא עביד שרי :

שח דברים

למיחש דלמא יקרא בשטרי הדיוטות · וכן כתב הר"ן בהדיא וז"ל דכדחייק על גבי כותל מותר לקרות דמשום שטרי הדיוטות ליכא למיחש דגודא בשטרי לא מיחלף וכיון דחייק ליכא למיחש משום מחיקה · אבל מכתב שעל גבי טבלא ופנקס אפילו חייק מיחק אסור אף על גב דלמחיקה ליכא למיחש מכל מקום איכא שמא יקרא בשטרי הדיוטות דטבלא ופנקס בשטרי מיחלפי עכ"ל · הרי לך בהדיא דבכתב על גבי כותל ליכא למיחש משום שטרי הדיוטות · ועוד לדעתו היאך כתב בכיפה אבל אם חקק בכותל חקיקה שוקעת מותר כיון דמשום שטרי הדיוטות נגע בו מה לי אם חקק או כתב בתרוייהו איכא למיחש משום שטרי הדיוטות : והמחבר לא דק בטעם הדבר : **יא** שטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות ומשכנות · והרא"ש כתב גם כן שטרי מקח וממכר : **יב** . אפילו לעיין בהם בלא קריאה · פירוש למנות האורחים ומיני מגדים : **יג** אבל אם חקק · פירוש דלו משום מחיקה ליכא למיחש ומשום שטרי הדיוטות נמי ליכא דגודא בשטרי לא מיחלף : **יד** אבל בטבלא ופנקס · ודעת הרמב"ם ז"ל דגם טבלא אינו מתחלף בשטרי ומותר אם חקק עליהם ולפרש הסוגיא לפי דעתו יאריכו הדברים ועיין בספרי ט"ב מ"ם בס"ל : וכתב בכ"נ מה"ב אלו שכותבין הקרואים לסעודה ונותנין לשמש וכן אלו שכותבין הנדבות ונותנין לש"ץ · וכן שכותבין המתים שמתו באותה שנה ונותנין לש"ץ ועושה השכבות · וכן מה שהשמש מכריז הסכמות הקהל מתוך הכתב הכל אסור אגב הדין ודבריו נכונים : **טו** אם אינו יודע מה וכו' · הטעם כתבו התוס' בשם ר"י ובשם ר"ת דלא מקרי שטרי הדיוטות דלמא יש בהם צורך גדול ופקוח נפש · ודוקא אם אינו יודע אבל אם יודע אסור · אבל ר"ת התיר דלא הוי שטרי הדיוטות כיון דאינו צריך למה שכתב כאן כיון שכבר קרא הכתב : **טז** אלא יעיין וכו' · זהיינו דוקא אגרת שלום וכיוצא בה · אבל פסקי דינים ופירוש התורה מותר לקרות בפה מלא ואין בהם משום שטרי הדיוטות כן כתב האור זרוע ועיין בספר כ"נ : **יז** טוב ליזהר שלא יגע בו · והתוס' כתבו דנהגו העולם לקרות הכתבי אגרות השלוחים ממקום למקום ולטלטלם ודאי דשרי דהא ראויים לגזור ע"פ בלוקיתו וגם בתשובת ר"מ מינץ כתב בשם מהר"ם להתיר בטלטול אפילו הביאו מחוץ לתחום אך שכתב בשם אגודה דטוב לאסור לקרות אולי יש בו צורך נפש ואם היה חתום או קשור היה אומר לגוי איני יכול לקרות כתב זה שאינו פתוח · אבל בספר הזכרונות אוסר לפתוח על ידי כותי מיהא אפשר כיון שאינו אומר בהדיא שיפתח האגרת אין לאסור אבל אם רמז לגוי שיפתח האגרת אסור ועיין בספר כ"נ : **כתב** בתשובת ר"מ מינץ בשאלתי מאי טעמא בשבת שליח כתבים ליהודי בשבת למה לא יקבל היהודי הכתבים לידו מיד השליח רק אומרים לגוי לזרוק הכתבים על הארץ ואח"כ יקח היהודי הכתבים מן הארץ והשיב דיש סמך לזה משום דלא יעשה היהודי הנחה דחיישינן טרם שעמד השליח לפוש יקח היהודי הכתבים מידו והוי חצי מלאכה דזה עוקר וזה מניח לכן צריך הגוי גם כן להניח על הארץ או על השלחן כדי שיעשה הגוי גם כן הנחה עכ"ל : **יח** כותל או וילון וכו' בהגהות מיימוני כתב בשם האגור דגם יצחק ועקידתו אסור : **יט** אסור לקרות בו בשבת · ומדברי התוס' פרק כל כתבי מבואר דאפילו לעיין בהם אסור ויתבאר בסמוך · וכן מבואר מלשון התוספתא דאסור להסתכל בהם · וכן כתב הרא"ש בפרק השואל : **כ** אבל בלשון הקודש וכו' · אבל דברי חשק וספר עמנואל אפילו כתב בלשון הקודש אסור ופשוט הוא · ונראה דספר יוסיפון וספר דברי הימים של ר"י כהן ושבט יהודה דיש ללמוד מהם כמה דיני מוסר ויראת שמים אין לאסור : **כא** אסור ללמוד בשבת וכו' · כן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה פרק השואל וטעמו משום גזירה דלמא יקרא בשטרי הדיוטות : **כב** ואפילו בספרי רפואות וכו' פירוש מה שאינו נוגע לפירוש תורתנו אבל ספרים שלנו הם בכלל פירושי התורה ומותר אליבא דכולי עלמא : **כג** ויש מי שמתיר · הוא הרשב"א ז"ל · וזה לשון האגור הרמב"ן והרשב"א התירו לקרות בשבת בספרי רפואות מפני שחכמה היא ולא דמי לשטרי הדיוטות : **כד** ועל פי סברתו וכו' · וז"ל הרשב"א בתשובה סימן תשע"ב מותר להביט באצטרולב דכלי הוא וכלי מותר לצורך גופו אפילו שמלאכתו אסור וכל שכן שאינו אלא כאחד מספרי החכמה דמה הפרש יש בין כתוב רשום בלוח נחושת בעט ברזל לכתוב בספר ואי משום גזירת סילוק הלוחות וחזרתן מאן לימא לן שיהא אסור דהאי שבת מיומא בגלגלית דשרי רב הונא ורבה בריה ברכוי דקיימא לן כרשב"ג דאם היה רפוי מותר ואי משום דמחזי כבונה הא קיימא לן כרשב"ג דאמר אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים עכ"ל : **כה** ויש מי שאומר וכו' · הוא דעת הרשב"א בתשובה · וכ"כ סמ"ג וסמ"ק והתרומה · ונראה לי דלקרות לגוי והוא יציל לעצמו מותר אליבא דכולי עלמא דלא פליגי אלא שאסור לומר כל המציל אינו מפסיד ועיין מ"ש הרא"ש בפרק כל כתבי : **כו** ישראל שאמר לכותי וכו' · לשון הרמב"ם פ"ו מהלכות שבת ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה בשבת אף על פי שעבר ומכין אותו מכת מרדות מותר לו ליהנות באותה מלאכה לערב אחר שיעשה בכדי שיעשה · ולא אמרו בכל מקום בכדי שיעשה אלא מפני דבר זה שאם תאמר שיהא מותר מיד שמא יאמר לגוי לעשות לו וימצא הדבר מוכן מיד וכיון שאסרו עד שיהיה בכדי שיעשה לא יאמר לגוי לעשות שהרי אינו משתכר כלום שהרי הוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה המעשה על ידי גוי בשבת עכ"ל · ומבואר דאפילו עשה הגוי מלאכה מעצמו לצורך ישראל הדין כן : **כז** אבל מותר לומר · פירוש שמותר לומר לו עשה מלאכתך · וכן כתב בהגהות מרדכי : **כח** וכן כותים העושים גביניות בשבת וכו' · פירוש דבכאן מותר אפילו ישראל אומר לגוי לעשות בשבת והטעם דהרי הוא כאומר לו עשה מלאכתך דיותר כיון שעדיין לאו ברשות ישראל הם וכאשר יבואר בסמוך · אבל אם הגוי מעצמו עושה הגביניות אפילו הם של ישראל מותר וכאשר מבואר לעיל סימן ש"ה סעיף כ"א עיין שם · ובש"ג פ"ק דע"א הוסיף דאפילו מוכר לו קיבה להקפיא הגבינה ואפילו בבהמה מותר ואפילו אם ישראל מקבל הגביניות בחובו מותר · וכתב עוד בתשובות מהר"י מוי"ל דאפילו כבר קנה ישראל הגביניות ורואה בשבת שיעשה בהכשר

ושותק

שם בגמרא דף קמ"ט : רבינו ירוחם בחלק ו' : * הרא"ש והר"ן פ' השואל וטור : הרי"ף והרא"ש שם : בפירוש רש"י שם ובדף קי"ז : תוס' שם ובכן משמע בירושלמי והמרדכי בפ"ק דשבת ובסמ"ג וס"פ : שבת קי"ט ובפירוש רש"י : הרא"ש שם בשם רבינו יונה ותוס' בשם רבינו יהודה בדף קי"ו : רמב"ם בפי' המשנה בפרק השואל : הרמב"ן והרשב"א : הרשב"א : רבינו ירוחם בח"ה ויהא דסנהדרין דף ק"א : בעל ה"ג וכן היה הסכמת הרא"ש בפרק כ"ב הרשב"א בתשובה וסמ"ג והתרומה : הרמב"ם בפ' ו' : הרא"ש בפרק ו' דב"מ : * הגהות מרדכי פ"ה ורמב"ן בפרק כ"א : טור בסימן שמ"ב מהא דעירובין ל"ב והרמב"ם בפרק ג' מהלכות עירובין : שם בשם הר"י : שם ברמב"ם דין קליטת הבהמה על גוי בסימן ש"ה :

דין אמירה לגוי בשביל מת בסימן ש"ו ועוד לקמן בסימן ש"א ודין היתר נדרים והיתר חרמי הקהל בסימן שמ"א ודיני פיים גדולה כנגד קטנה בסימן שכ"ב ודין לומר מלא לי כלי זה שכ"ג : * אור זרוע :

שח דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת· ובו נ"ב סעיפים:

א א ○ כל הכלים ג נטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס כגון ○ ככין של שחיטה ג ○ או של מילה ואיזמל של כפרים וסכין של סופרים שמתקנים בהם הקולמוסים כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר אסור לטלטלו בשבת ○ ואפילו לצורך מקומו או לצורך גופו: (הג"ה) ואפילו תמוכים בהדן עם שאר סכינים אסור לטלטלו*: והוא הדין לקורנס של בשמים שמקפידים עליו שלא יתלכלך: (הג"ה) והוא הדין כלים המיוחדים לסחורה ד ומקפיד עליהם*: **ב** ה ○ כל כלי אפילו הוא גדול וכבר הרבה לא נתבטל שם כלי ממנו לא מפני גדלו ולא מפני כובדו: **ג** ו ○ כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו (ואם כשתמש לאיסור בבין השמשות כגון נר שהודלק עיין לעיל סימן רע"ט) בין לצורך גופו כגון ז ○ של זהבים או של נפחים לפצוע בו אגוזים קורדום לחתוך בו דבילה בין לצורך מקומו דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם ○ ומותר לו ליטלו משם ח ולהניחו באיזה מקום שירצה ○ אבל מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם אסור· (הג"ה) כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטולו אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו שרי ולכן מותר ליגע במנורה שבבית הכנסת שנרות דולקות עליו או בתנור שדולק בו אש· וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על דבר מוקצה· וכן מותר לטלטל דבר מוקצה על ידי כפוש דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד ולא מקרי טלטול*: **ד** ○ ט כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שלא ישבר או שלא יגנב י ○ אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטלם* יא כתבי הקודש ואוכלים מותרין לטלטלם אפילו שלא לצורך כלל: (הג"ה) יב ותפילין אין לטלטלם כי אם לצורך*: יג ושופר אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו או מקומו*: **ה** ○ יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפילו מחמה לצל על ידי ככר או תינוק: **ו** יד ○ כל הכלים שנשברו אפילו בשבת מותר לטלטל שבריהם ובלבד

שבת קכ"ג שם במשנה ונראה: לפירוש התו' שם: הרא"ש שם: הרא"ש בתשובות וכן נראה מדברי הטור והרמב"ם בפרק כ"ה: * מהרי"ל: * ב"י בשם מיימוני פרק ה' והמגיד פ' כ"ו: עירובין ק"ב: שבת קכ"ד במשנה בדף קכ"ג: שם במשנה: הרב המגיד בפרק כ"ה בשם המפרשים: שבת קכ"ד: * מרדכי פרק כל הכלים ודיש ביצה ורבינו ירוחם ח"ג והמגיד פרק כ"ה ות"ה סימן ס"ו וכל בו סוף דיני שבת: * תשובת מהרי"ל: שם: הרב המגיד לדעת הרמב"ם ובשם הרשב"א בפרק כ"ה: הר"ן בפרק כ"ב: * הגהות אשירי פ"ב במה מדליקין: הרא"ש בתשובה וסכן נראה לרא"ן:

ושותק עותר אך הדבר מבואר ע"כ· ועיין לעיל סימן רע"ו אם מותר לומר לעכו"ם להדליק נר לסעודת שבת: **כתב** בכ"נ יש מי שמתיר לומר לנכרי להדליק נר בליל שבת כדי להוליך לבית הקרואים לחופה והר"א אלפנדאר בסימן קי"ד חולק עליו: ועיין בספר תמים דעים סימן קע"ה: **כתב** האגור בשם מהר"י מולי"ן דמותר לומר לגוי לעשות תבשיל לתינוק מקמח או מעיסה דדומה קצת לחולה שאין בו סכנה· ואי איכא תבשיל אחר שיוכלו ליתן לתינוק אסור· ואם קר הוא יחממנו כנגד התנור מקום שאין היד סולדת בו ע"כ· ועיין תשובת מהרי"ל סימן קכ"ב: **כתב** הא"ה דאם אין התינוק רוצה לאכול כי אם על ידי אמו מותר להאכילו אפילו חלב שחלבו גוי ובשלו גוי דאיכא משום מוקצה:

שח א מש כל הכלים· לשון הרמב"ם ז"ל בסוף פרק כ"ד אסרו חכמים ז"ל לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באיסור זה אמרו ומה אם הוזהרו הנביאים שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנאמר ודבר דבר ק"ו שלא יהא טלטול השבת כטלטול החול כדי שלא יהא כיום החול בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה או מבית לבית או להסיע אבנים וכיוצא בהם שהרי הוא יושב ובטל בביתו ויבקש דבר שיעסוק בו ונמצא שלא שבת ובטלה טעם שנאמר בתורה למען ינוח· ועוד כי כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה גמורה· ועוד שמקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלים כל ימיהם כגון הטיילים ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתים ממלאכה ואם יהיה מותר להלוך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת לפיכך שביתה בדברים אלו היא שביתה השוה בכל אדם ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול ואמרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם כמו שיתבאר עכ"ל· והראב"ד כתב משום טעם אחר· אסרו מוקצה מפני גדר הוצאה נגעו בה ולית בפקא מינה לדינא בין אלו הטעמים: והנה בסימנים הללו יתבארו דיני מוקצה· הראשון מוקצה מחמת חסרון כיס· השני כלי שמלאכתו לאיסור· השלישי כל דבר שאינו כלי ואינו מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון אבנים ומעות וקנים ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובעלי חיים ונבלה ונבלת ונזקים שהם מונחים במקום שמייבשים אותם וכל כיוצא בדברים אלו דלא חזו ומהו מוקצה מחמת גופו· הרביעי כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו אחד מן הדברים שמוקצה מחמת גופו ואפילו הוסרו אחר כך כיון שהיו עליו בין השמשות מגו דאתקצו לבין השמשות אתקצו לכל היום· החמשי דברים שהיו מקוצר או מקוסר לידה· השטי הוא מוקצה מחמת מצותו כגון עצי סוכה ונויה ויתבארו הדברים הללו בארוכות כל אחד במקומו בס"ד: והרי"ש ז"ל בתשובה כלל כ"ב כלל כל דיני המוקצה בארבעה חלקים· המין הראשון דבר המוקצה מחמת גופו כאבנים ועצים ומעות וכיוצא בהם שאין בהם תורת כלי· המין השני דבר שמוקצה מחמת איסורו כגון נר שהדליקו בה באותה שבת וכגון תרומה טמאה וטבל וכל דבר המוכן בין השמשות ונתלם ומוקצה לידה וכיוצא וכן כיס שיש בה מעות· וכן כלי שנעשה בסיס לדבר המוקצה מחמת גופו כגון מטה שיש עליה אבן ומטה וכר שהניחו עליו מעות: המין השלישי דבר המוקצה מחמת מצותו כעצי סוכה ונויה: המין הרביעי דבר המוקצה מחמת מלאכתו כלומר שיש עליו מלאכת איסור כקורנס הנפחים וכיוצא בהם· והכלל הזה הוא כגון מוהיל ופיים בלפוני ויש מוקצה אחרת שמוקצה מחמת מלאכתו והוי כמוקצה מחמת גופו והוא מוקצה מחמת חסרון כיס כקורנס הזהובים וכשוים שאסור לטלטל אפילו לצורך גופו ויתבאר כל זה: **ב** כל הכלים ניטלים· פירוש שניטלים לצורך איזה ענין או משום הכלי שלא ישבר או יגנב או משום שצריך לכלי להשתמש בו או שצריך למקום הכלי אבל לטלטל שלא לצורך בהכא אסור בכל הכלים אפילו מה שמלאכתו מיוחד להיתר· וכן משמע מדברי הש"כ פרק כל הכלים: **ג** או של מילה· היינו בשלא צריך למול אבל אם מטלטלו למול בו אינו מוקצה ובעודו בידו מותר להניחו מן הדם· והיא מבואר הדבר ועיין בתשובת הר"ם מטראני ח"ג סימן פ"ח ופ"ט ועיין בתשובת מהרש"ל סימן מ': **ד** ומקפיד עליהם: אבל אם אינו מקפיד עליהם אפילו הם מיוחדים לסחורה מותר לטלטלן לצורך: **ה** כל כלי שהוא גדול וכו'· ה"ה כתב בפרק כ"ה שמדברי המפרשים משמע דדוקא כלי שדרכו לטלטל בחול מטלטלין גם כן בשבת אבל דבר שאין דרכו לטלטל בחול אין מטלטלין בשבת אם ככד הוא וכדאמרינן בפרק במה מדליקין דכוורת בת ארבע בורים שוים תרוייהו רבה ור"י שאסור לטלטלן בשבת· אבל מדברי הרי"ף והרמב"ם משמע דאפילו ככד הרבה מאוד מותר לטלטל אפילו אין דרכו כלל לטלטל בחול· וכן משמע מדברי המחבר בכאן שסתם וכתב סתמא דמותר לטלטל משמע דלית ביה כד איסור: **ו** כלי שמלאכתו לאיסור· פירוש שמלאכתו מיוחד למה שאסור לעשות בשבת כגון מכתשת ורחיים וכיוצא בהם· ונראה דאם הוא מיוחד להיתר ולאיסור דין כלי שמלאכתו להיתר יש לו· אבל אם ראוי למלאכת היתר אבל אינו מיוחד לכך מלאכתו לאיסור קרוי· וכן כתב ה"ה ז"ל דקורנס של נפחים אף על פי שראוי לאגוז קרוי מלאכתו לאיסור: **ז** כגון קורנס של זהבים וכו'· המחבר זו ואין צריך לומר זו קתני דקורנס של זהבים איכא למימר דיהא דינו כקורנס של בשמים דכתב המחבר לעיל דמוקצה הוא מחמת חסרון כיס ואפילו לצורך גופו ומקומו אסור ואפילו הכי אמרינן דמותר לגופו ומקומו ומכל שכן קורנס של נפחים: **ח** ומותר ליטלו משם ולהניחו בכל מקום שירצה· פירוש שלא תאמר שלא התירו חכמים אלא לטלטל מן המקום שהוא צריך קמשמע לן דכיון שהתירו לטלטל רשאי לטלטל לאיזה מקום שירצה· וכן כתב ה"ה ז"ל בפרק כ"ה: **ט** כלי שמלאכתו להיתר· פירוש שמיוחד למלאכת היתר אף על פי שראוי גם כן למלאכת איסור: **י** אבל שלא לצורך וכו'· כבר כתבתי בריש סימן שכן משמעות הגמרא בפרק כל הכלים· וכן נראה מדברי הרמב"ם פרק כ"ה· וכן הכריע הרשב"א ז"ל: **יא** כתבי הקודש וכו'· כן כתב הר"ן בפרק כל הכלים והטעם מבואר שם דהרי הספרים לא היו נאסרים מעולם ע"ש· ולי תימא מהא דאמרינן בהניזקין דספרא דאסטרתא דאי לאו דשרי למיקריא ביה הוה אסור לטלטלו וכ"ע: **יב** ותפילין אין לטלטלן· פירוש אף על פי דאין בהם תורת כלי מכל מקום כיון דאין איסור בשבת בהנחתם אלא שאין צריכין בשבת הנחת תפילין מפני שהוא עצמו אות וכדכתבו התוס' סוף פ"ק די"ט ומשום הכי מותר לטלטלם והיא כבר כתבתי דמשמעות לשון הגמרא דיש איסור בהנחתם בשבת וי"ט· וכן משמע מדברי הזוהר· ועיין מ"ש לעיל בסימן ש"א סעיף ד'· ונראה דאפילו משום שלא יגנבו מותר לטלטלן· וכן מוכח מדברי הגמרא דאמרינן התם משלמין תפילין בי"ט ואי אסור בטלטול היאך מתירין בשילום: **יג** ושופר אסור לטלטלו· הטעם מבואר בהגהות אש"רי משום דשופר מלאכתו לאיסור הוא· וכתב בא"ז דוקא שופר דכלי הוא ולפיכך מותר לצורך גופו ומקומו· אבל חצוצרות דלאו כלי הם אפילו לצורך גופו ומקומו אסור· ואם מותר מגילה בטלטול יש להסתפק כיון דשבת לאו זמן קריאת מגילה הוא· ונראה כיון דקיימא לן דמגילה ברוח הקודש נאמרה בכלל כתבי הקודש הוא ומותר בטלטול· ובכ"ג מה"ב נסתפק ע"ש· ולענין אם מותר גט בטלטול עיין בא"ה סימן קל"ו· והיא בפסקי רקנא"טי סי' כ"ה וש"ג בשם סמ"ג בפסקו להתיר גט בטלטול מפני דיש ללמוד הימנו כמה דינים· והרב ומהרש"ל פרק ה' סימן ו' פסקו לאסור הגט בטלטול· ונלע"ד להקל לצורך

מאחר

ובלבד שיהיו ראוים לשום מלאכה כגון שברי עריבה לכסות בהם פי החביות ושברי זכוכית לכסות בה פי הפך אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה לא: (הג"ה) טו ואם נשברו במקום שיכולים להזיק כגון זכוכית שנשברו על השלחן או במקום שהולכין מותר לטלטל השברים כדי לפנותם שלא יזיקו בהם *: **ז** טז ס חתיכת חרס שנשברה ע בחול מכלי וראויה לכסות בה כלי מותר לטלטלה פ אפילו במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם בה צ ואם זרקה לאשפה מבעוד יום אסור לטלטלה יז כיון שבטלה מהיות עוד כלי: (הג"ה) ואפילו חזי לעני הואיל והקצוהו הבעלים שלו אף על פי שהם עשירים יח דמוקצה לעשיר הוי מוקצה לעני כמו שיתבאר סוף הסימן *: ודוקא חתיכת חרס משום דאתיא משברי כלים ק אבל דבר שאין בו שייכות כלי כגון צרורות או אבנים אף על פי שראויים לכסות בהם כלי אסור לטלטלם: (הג"ה) דכל דבר שאינו כלי כלל אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו כל שכן לצורך מקומו: *

ח ר כל הכלים הנטלים בשבת דלתותיהן שנתפרקו מהם ניטלים יט בין נתפרקו בחול בין נתפרקו בשבת: **ט** ש דלת של שידה תיבה ומגדל כ יכולים ליטלה מהם ואסור להחזירה גזירה כא שמא יתקע ושל לול של תרנגולים אסור בין ליטול בין להחזיר דכיון דמחובר לקרקע אית ביה בנין וסתירה: **י** ת כסוי בור ודות כב אין ניטלים אלא אם כן יש להם בית אחיזה דאז מוכח שהוא כלי כג ושל כלים אפילו הם מחוברים בטיט יכולים ליטלם אפילו אין להם בית אחיזה כד והוא שתקנו ועשה בהם מעשה והכינם לכך כה או שנשתמש בהם מבעוד יום: וכסוי חביות כו הקבורות בקרקע לגמרי צריכים בית אחיזה: **יא** כז א מחט שלימה מותר לטלטלה ליטול בה את הקוץ ב ניטל חודה או חור שלה אסור ג וחדשה שלא נקבה עדיין מותר: **יב** כח ד שירי מחצלאות מותר לטלטלם דחזי לכסות בהו מינופא ה ואם זרקן לאשפה מבעוד יום אסור לטלטלם: **יג** כט ו שירי מטלניות שבלו אם יש בהן שלש אצבעות על שלש אצבעות מותר לטלטלן ואם לאו אסור ל ז ויש מתירין אפילו אין להם שלש על ג׳ ובלבד שלא

ג שבת קכ"ד׳ במשנה וכת"ק * כל בו והגהות מרדכי וב"י בשם אורחות חיים : ס שם ע שם כתו׳ פ שם וכרבא : שם * ר"ן פרק נוה אשה : * מרדכי פ"ק דיום טוב : ק רמב"ם בכ"ה והמרדכי בפ"ק די"ט וכן נראה מדברי הטור ר שבת קכ"ב במשנה ובגמרא ש שם בגמרא ת שם קכ"ו במשנה ובגמרא וכת"ק לפירוש הר"ן לדעת הרי"ף והרמב"ם בכ"ה והרב המגיד שם בשם הרשב"א א שם במשנה קכ"ב ב שם קכ"ג וכרבא ג שם ד שם קכ"א ה ה׳ המגיד בפרק כ"ו בשם הרמב"ן ו שם בגמרא ולפירוש הרמב"ם בפ׳ כ"ו ז ה"ה שם בשם הראב"ד וקצת מפרשים רש"י הר"ן בשם הראב"ד

אמר דמלתא דרבנן הוא ומסתברא טעם המתירין · וכל זה איירי בגעט שעדיין לא נתן לאשה ומזומן ליתן שאינו ראוי לגזור על פי גלוסית · אבל אם כבר קבלה האשה את הגעט שראוי לגזור על פי גלוסית מותר בטלטול · וכן כתב הרשב"א בחידושי גיטין : **יד** כל הכלים שנשברו · לשון הרמב"ם כל הכלים הניטלים בשבת שנשברו בין קודם לשבת ובין בשבת שבריהם נטל׳ וכן הוא במשנה פרק הכלים · ונראה דלהכי נקט כל הניטלים בשבת לאפוקי כלים שאינם ניטלים כגון שהם מוקצה מחמת חסרון כיס דאפילו לצורך גופו ומקומו אסור לטלטל אף על פי ששבריהם אינם מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו הכי אסור בטלטול אפילו לצורך גופו ומקומו · ונראה דהוא הדין דאם מתחלה היו הכלים מלאכתן לאיסור ועכשיו הם ראויים למלאכת היתר אפילו הכי אין בהם היתר טלטול אלא לצורך גופו ומקומו והוא הדין איפכא דאם מתחלה היה מלאכתו להיתר ועכשיו אינו ראוי אלא למלאכת איסור אסורים השברים לטלטל מחמה לצל אלא לצורך גופו ומקומו · והדין הראשון נראה דלא יהא ככלי דאתקצי לבין השמשות דקיימא לן דאתקצי לכולי יומא · והדין השני הוא מגד הסברא כיון דאין עכשיו מלאכתו להיתר אף על פי כשהיה כלי שלם היה מלאכתו להיתר עכשיו אסור לטלטל לצורך גופו ומקומו דלא אמרינן דבין השמשות מועיל לכל השבת אלא לחומרא אבל לא לקולא · אכן מדברי הגמרא דף קכ"ה משמע איפכא דאם היו בין השמשות ראוי מותר לכל השבת · ועיין מ"ש בסעיף ו׳ : **טו** ואם נשברו במקום שיכולים להזיק וכו׳ · ונראה דאם יכולים לטלטל בטלטול מן הצד יטלטלם ולא יטלטלם בהדיא : **טז** חתיכת חרס שנשברה בחול · משמע מדברי המחבר דאם נשברו בשבת דאסור לטלטלו · וכן כתבו שם התוס׳ וז"ל על הא דאמר רבא דאפילו בר"ה דלא שכיחי כלים מותרים לטלטל דמיירי בנשברו בערב שבת דאי בנשברו בשבת הא אמר בפרק נוטל דרבא אית ליה מוקצה וכל שכן נולד עכ"ל · ועל פי הדברים האלה כתב המחבר שנשברו בחול · ובאמת כשתעיין היטב אין הדברים האלו ברורים דהתוס׳ כתבו כן לפי סברתם דסברי דהלכה כר"י דסבר דבעינן דוקא שיהו עושין מעין מלאכתן הראשונה ואי לאו נולד הוא ואסור וכדמסיק התם אלא אי אתמר הכי אתמר אמר ר"י אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא ופירש רש"י דמ"ס מוכן הוא כיון דראוי לשום מלאכה ומר סבר נולד הוא דאתחול לאו להאי מלאכה הוה קאי הלכך מעין מלאכתן בעינן אלמא דלר"י כיון שאינן ראויין למלאכתן הראשונה נולד הוא וכיון דהם פסקו דהלכה כר"י כמו שכתב הרא"ש בשם ה"ג ומ"ה מפרשים הם דברי רבא כן כדי שלא יהא רבא חולק על ר"י דהלכתא כוותיה · אבל לפי דברי המחבר שכתב בסעיף שלפני זה דאם ראויין לשום מלאכה מטלטלין אלמא דסבר דהלכה כת"ק דר"י דלאו נולד הוא וא"כ למאי כתב כאן שנשברה בחול ת"ל דאפי׳ נשבר בשבת מותר לטלטל ונרא׳ ליישב דברי המחבר בדוחק כיון שכתב הוא עצמו בספרו ב"י דהכא איירי בחתיכה של חרס שנשברה מהכלי והכלי עדיין ראויה לתשמיש הראשון והחתיכה אינה ראויה ולפיכך נולד הוא אליבא דכולי עלמא וכן משמע קצת מלשון המחבר בכאן ולדינא צריך עיון כי לא נזכר סברא זו בשום פוסק · וגם על פי סוגית הגמרא אי אפשר ליישב על נכון · ועיין בספרי ט"כ מ"ש בס"ד : **יז** כיון שבטלה וכו׳ · פירוש ולא דינו כמו עפר וצרורות אף על פי שראויין לכסות בהם כלים אסורים לטלטלם וכמו שיתבאר בסמוך ודוקא אם זרקה לאשפה מבעוד יום אבל אם זרקה לאשפה משחשכה מאחר דבקידוש היום היה מוכן תו לא פקע מיניה שם כלי · וכן משמע מדברי התוס׳ שם בדף קכ"ה בד"ה אם זרקה מבעוד יום ע"ש ודוק כי על פי זה נתפרשו דברי התוס׳ היטב : **יח** דמוקצה לעשיר וכו׳ · מסתימת לשון הרב משמע אפילו שאינם בבית העשירים · אבל בב"ח כתב דוקא לעניים שהם בבית העשירים לא הוי מוקצה ע"ש והתוס׳ בפרק מפנין בד"ה כיון דחזיא לכהן כתבו דמוקצה לעשירים לא הוי מוקצה לעניים ואפילו עני בבית העשירים · וכתבו עוד דאשה שגדרה עפירות עליה אסור ולאחרים מותר עכ"ד : **יט** בין נתפרקו בחול · פירוש אפילו שנתפרקו בחול דליכא למימר דמוכנין הם אגב אביהם וכל שכן אם נתפרקו בשבת ולא דמי לדלעיל בסעיף ז׳ בחתיכת חרס דסבר המחבר דאם נתפרק בשבת דאסור בטלטול דהתם לא חשיב כלי אלא מחמת שראוי למלאכה אחרת הלכך כשנשבר בשבת אסור משום נולד · אבל הכא אכתי כלי הם שראויין למלאכה הראשונה וראוי להתחבר הכסוי עם הכלי ולפיכך מותר בין אם נשבר בשבת ובין בחול דלאו נולד הוא שהרי עדיין ראויין למלאכתן הראשונה · וכן כתבו התוס׳ שם : **כ** יכולים ליטלה · הטעם משום דקיימא לן דאין בנין וסתירה בכלים : **כא** שמא יתקע וכו׳ · רש"י פי׳ שמא יתקע בסכין ובמסמרות והוה ליה גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש · אבל הרמב"ם כתב דתוקע חייב משום בונה וע"כ מפרש הוא הא דקאמרינן בגמרא פרק כל הכלים אמר רבא אין בנין וסתירה בכלים וגזירה שמא יתקע ע"כ קאי אלול של תרנגולים דמחברו בארעא דאיכא בהם משום בנין וסתירה · אבל בכלים שאינם מחוברים ליכא למגזר שמא יתקע ויתחייב משום בונה שהרי אין בנין וסתירה בכלים וסבר הרמב"ם ז"ל דאם הדלת אינו תקוע שם בחוזק אינו חייב משום בונה אם לא תקע בחוזק והכי פירושו בגמרא שמא יתקע כלומר שמא יתקע שם בחוזק ולו יתחייב משום סותר והוא הדין אם יתקע יתחייב משום בונה ועל פי זה מסולק תמיהת ה"ה במה שתמה דמה צריך למגזר משום שמא יתקע ת"ל בלא תקיעה חייב משום בונה וז"א כאשר כתבתי שאינו חייב אלא אם תוקע שם בחוזק · אבל לפי דברי רש"י גם בכלים שאינם מחוברים איכא למגזר שמא יתקע כיון דמשום מכה בפטיש חייב מה לי אם מחוברים או לא · ודברי המחבר הם על פי פירש"י · וכן משמעות הסוגיא דהתם ע"ש ודוק : **כב** אין נטלים אלא אם כן וכו׳ · הטעם כתבו רש"י והר"ן משום דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ולאהדורי עביד : **כג** ושל כלים וכו׳ · הוא דעת הרמב"ם והרי"ף בין לדעת הרא"ש ובין לדעת ה"ה : **כד** והוא שתקנם וכו׳ · לשון הרמב"ם בשם ר"ת דהיינו שיתקנו בענין שיהא נראה עומד לכך · וכן כתב ה"ה בשכ"ה שיהא תקונו מוכיח עליו שיהא ראוי לכך : **כה** או שנשתמש בהם מבעוד יום · כ"כ הר"ן והביא ראיה לדבריו דכל שנשתמש בהם מבעוד יום הייתו תורת כלי : **כו** הקבורים בקרקע לגמרי · פירוש שאינו מגולה ממנו אלא כיה · והטעם יבואר שם משום דאיכא למיחלף בכסוי בור ודות וזהו לדעת הרמב"ם ולדעת הרי"ף לפי׳ ה"ה ע"ש ודוק · ונראה דגם לדעת הרא"ש הדין כן : **כז** מחט ליטול בה את הקוץ · אבל מחמה לצל אסור מפני שמתעט מלאכתה לאיסור : **כח** וחדשה שלא ניקבה עדיין · פי׳ שלא יקדה עדיין לנטילת הקוץ כיון דראוי לנטילת הקוץ ודרך בני אדם לייחדה לנטילת הקוץ מותר לטלטל · אבל אם ניטל חודה או חור שלה אף על פי שגם כן ראויה לנטילת הקוץ מכל מקום כיון דאין דרך בני אדם לייחדה לכך אלא מטילים בין שאר גרוטאות לפיכך אסור לטלטל ועיין שם בתוס׳ : **כט** שירי מחצלאות · ומדברי הרמב"ם משמע בפרק כ"ו דאפילו אין בהם שלש על שלש שרי במחצלאות דלא בעינן שלש על שלש אלא במטלטלית : **ל** ויש מתירין ובלבד וכו׳ · הטעם מכוי דטליתות של חמה אדם בודל מהם ואינו רוצה לעשות בהם תשמיש המגונה · אבל שירי מטלניות שאינם מטליתות של מגוזה אף על גב דלא חזיא לא לעניים ולא לעשירים אף על פי כן מותר לטלטלם בשבת דלא גרע מחרס קטנה דראוי לקנח בו וזהו דעת הרמב"ן והראב"ד ז"ל ועיין בה"ה פרק כ"ו מ"ש

שלא יהו טליתות של מצוה: יד מ מנעל חדש מותר לשמטו מעל הדפוס אע"פי שמלאכתו לאיסור לא כיון דשם כלי עליו ט מותר לטלטלו לצורך מקומו. טו י כנדל שנפסקה רצועה הפנימיות עדיין תורת כלי עליו ומותר לטלטלו נפסקה החיצונה בטל מתורת כלי ואסור לטלטלו. כ ואם הוא בכרמלית מותר לכרוך עליו גמי לח שהוא מאכל בהמה לתקנו שלא יפול מרגלו. ל ובחצר שהוא נשמר שם אסור: טז מ הלוק שכבסו אותו ותחבו בו קנה לתלות בו לייבשו יכול לשמטו מעל הקנה לב אבל ליקח הקנה מתוכו אסור לפי שאינו כלי לג תחבו בו כלי מותר ליטלו מתוכו אפילו הוא מלאכתו לאיסור. לד נ כירה שנשמטה אפילו אחת מירכותיה אסור לטלטלה: (הגה) לה וכן ספסל ארוך שנשמט אחד מרגליה כל שכן שתים דאסור לטלטלה ולהניחה על ספסל אחרת ולישב עליה אפילו נשבר מבעוד יום לו אלא א"כ יושב עליה כך פעם אחת קודם השבת לז גם אסור להכניס הרגל לשם משום בנין: יז ס לבנים שנשארו מהבנין מותר לטלטלם דמיעתה לא קיימי לבנין אלא * למזגא (פירוש להסמך ולהשען עליהן) עלייהו ואם סידרן זה על זה גלי אדעתיה שהקצן לבנין ואסור לטלטלם: יח לח ע קוץ המונח ברשות הרבים מותר לטלטלו פחות מארבע אמות ובכרמלית מותר לטלטלו להדיא משום דחיישינן שמא יוזקו בו רבים ובמקום הזיקא דרבים לא גזרו רבנן שבות: יט לט פ כולם של עלייה שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו אסור לטלטלו אבל של שובך צ מותר לנטותו ממקום למקום אבל לא יוליכנו משובך לשובך כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לצוד: כ מ ק * חריות (פירוש ענפים) של דקל שקצצם לשריפה מוקצים הם ואסורה לטלטלם ישב עליהם מעט מבעוד יום מותר לישב עליהם בשבת וכל שכן אם קשרן לישב עליהם או ר אם חשב עליהם מבעוד יום לישב עליהם מא אפילו בחול: כא מב ש אבל נדבך של אבנים אף על פי שחשב עליו מבעוד יום אסור לישב אלא אם כן למרום * (פירוש סדרום) (הגה) מג ויש אומרים דדין אבנים כדין חריות מד וכן עיקר: כב ת אסור לכתות פי חביות באבן או בקיעת או לסגור בהן הדלת או להכות בהן * בברזא (פירוש הקנה שמשימין בחביות להוציא היין ממנו) מה אף על פי שחשב עליה מבעוד יום אסור מו אלא אם כן ייחדה לכך לעולם אבל ייחדה לשבת זו בלבד לא והני מילי בדבר שאין דרכה לייחדה לכך כגון הני דאמרן אבל בכל מידי דאורחיה בהכי כגון לפצוע בה אגוזים ביחוד לשבת אחת סגי. מז א ויש מי שאומר דלא שנא. מח ב ויש אומרים שצריך שיעשה בה שום מעשה של תיקון מבעוד יום: (מט ועיין לעיל סימן רנ"ט דבייחוד סגי): כג נ ג מותר לחתוך ענף מן הדקל מבעוד יום ומותר להניף בו על השלחן בשבת להבריח הזבובים כיון דלצורך חתכו עשאו כלי גמור: כד ד פשתן כרוך וצמר מנופץ שנותנים על המכה ה אם חשב עליהם מבעוד יום לתתם על המכה או ו שישב בהם שעה אחת מבעוד יום או שצבען בשמן ז דגלי דעתיה דלמכה קיימי או שכרכן במשיחה ליתנם על המכה בשבת תו לית בהו משום מוקצה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא יכרתו בגדיו ח ויש אומרים דלא סגי במחשבה לחוד: כה נא ט עורות יבשים בין של י אומן בין של בעל הבית מותר לטלטלן: (הגה) ויש אומרים דדוקא עורות בהמה גסה דחזו לישב עליהם אבל מבהמה דקה אסור נב אלא אם כן חשב לישב עליה מבעוד יום:

נכרים

מ שבת קמ"א וכרבנן ט שם בגמרא י שם קי"ב בברייתא וכרבי יהודה כ שם ל שם וכרב יוסף הרי"ף והרא"ש מ שבת ק"מ נ שם קל"ח וכרב: * תרומת הדשן סימן ע"א: * בית יוסף סוף סימן ש"נ: ס שם קכ"ד וביצה ל"ב. ע שבת ק"ב [ודין נקלת כר"ה בסי' של"ח] פ ביצה ט' במשנה ובגמרא צ כב"ש שם לענין י"ט והרמב"ם בפ' כ"ו והטור ק שבת כ' בברייתא כרשב"ג וכרב אסי הרי"ף והרא"ש ורמב"ם בפרק כ"ה ר שם וכשמואל ר"ן שם ובשם רבינו האי ורבינו יונה וכ"כ הרא"ש והרמב"ם בפרק כ"ה ש הרמב"ם שם שבת קכ"ה * מרדכי פ' במה טומנין והמגיד פ' כ"ה בשם הרי"ף וכן יש לפרש דעת הרא"ש: ת כרשב"א בתשו' והביאו הר"ן בפרק י"ד דשבת א בשבלי הלקט בשם רבינו ישעיה ב מרדכי סוף פרק ע"ז ורבינו ירוחם ג שם בשבלי הלקט ד שבת נ' בברייתא ה כשמואל שם ו שם רש"י שם ז ר"ן ור' יונה שם ח שם במשנה דף מ"ט לפירוש ר"ת י כרבי יוסי שם * רש"י פרק במה טומנין:

שם: לא כיון דשם כלי עליו. כלומר על הדפוס וכיון דצריך למקום הדפוס דהיינו המנעל שהדפוס בתוך לתוכו מותר בטלטול: לב אבל ליקח הקנה וכו'. והר"ן הקשה ז"ל וא"ת כיון שהשתמש בה מבעוד יום ליסרו אף קניא מוכנה כדאמר רב אסי בפרק במה טומנין ישב אף על פי שלא קשרה ולא חשב. וי"ל דאיכה לאו אורחייהו ליחודי קניא לכתונתא עכ"ל משמע דבאם דנוהגים ליחד מותר אפילו להשמט הקניא מכתונתא ועיין בשלטי גבורים פרק חולין דחולק על המחבר בדין זה ופסק להקל הואיל וכתן הקנה בחול לתוך החלוק: לג ואם תחבו בו כלי וכו' משמע לן בזה דלא תימא כיון דאפשר בהשמטת הכתונת ולא יטלטל הכלי שמלאכתו לאיסור יאסר לטלטל הקניא קמשמע לן כיון דעל כל פנים צריך למקום הכלי מותר להשמט הקניא. והב"ח כתב דקמ"ל דאפילו הוא הקנה של אורגים מותר ולא אמרינן דמוקצה מחמת חסרון כיס הוא ואסור אפילו בצריך למקום הקניא: לד כירה שנשמטה וכו'. הטעם משום דגזרינן שמא יתקע והוא אב מלאכה. ורש"י פירש ירכותיה פטפוטים שלה כעין רגלים: לה וכן ספסל ארוך וכו'. הוא גם כן מטעם הנ"ל גזירה שמא יתקע. וכתב בת"ה אף על גב דאיכא לחלק בין הך לכירה דלעיל דהתם אי אפשר לעמוד בלתי הירך אבל הכא הרי אפשר להניח על ספסל אחר מכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה: לו אלא אם כן ישב עליה וכו'. הטעם כיון דישב עליה כך מבעוד יום שוב לא חיישינן שמא יתקע: לז גם אסור וכו'. לשון הב"י בסוף סימן ש"ג להחזיר הרגל למקומו נראה דפשיטא דאסור אף על פי שהוא רפוי כיון דדרך הספסלים להיות תקועות בחוזק גזרינן שמא יתקע בחוזק. ואין להקשות הא אמרינן לקמן דאין בנין וסתירה בכלי' היינו דוקא במה שאין בנין ממש אבל הכא בנין ממש הוא: לח קוץ המונח ברשות הרבים וכו'. ועיין לקמן סוף סימן של"ד בדין גחלת שברשות הרבים: לט סולם של עלייה וכו'. עיין לקמן סימן תקי"ח סעיף ז' מ"ש מזה: מ חריות של דקל וכו'. משמע דאם קצצן מתחלה לישב עליהם שוב אין צריך יותר ומותר בטלטול ואפשר לומר דאפילו קצצן סתמא כמי מותרין בטלטול דאינם אסורין אלא בקצצן לשריפה. וכן משמע מדברי ה"ה שאכתוב בסמוך: מא אפילו בחול. פירוש וכל שכן אם חשב לישב עליהם בשבת דמותרין בטלטול: מב אבל נדבך של אבנים. דהיינו שורה של אבנים והטעם כתב ה"ה דלא סגי במחשבה משום דשאני אבן מחריות דבסמוך דחריות דאיכא דקיימו לישיבה ואיכא דקיימי לעצים ומפני כך מחשבת ישיבה מוציאה מידי מחשבה לעצים דהא לא נאסרו אלא מפני שנדען לעצים אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה ולפיכך צריך לעשות מעשה להוכיח שהם לישיבה מג ויש אומרים דדין וכו'. פירוש דמועיל מחשבה כמו שמועיל אצל חריות: מד וכן עיקר. וכן יש לפרש דעת הרא"ש ז"ל אינו נראה דהרי הרא"ש בתשו' ס' כלל כ"ב כתב וז"ל הדרך הי' שהתירו לטלטל המוקצה מחמת גופו שיהם בהכנסה לבדה ויש מהם בישיבה לבדה ויש מהם בספסוף או בלימוד כגון נדבך של אבנים בבלוגתא דרב אמי ורב אסי. ויש מי שקבע כרב אמי ויש שקבע כרב אסי ולא הכריע הרי לך בהדיא שפוסק דלא סגי באבנים במחשבה לבד. וכן דעת הב"י כדעת הרא"ש. ודברי המחבר צריכין עיון דבכאן פסק דבאבנים אינו מועיל מחשבה אלא בעינן דוקא מעשה ולקמן בסיון ס"ט בסעיף ד' כתב המחבר דיש אומרים דאם הניח האבן על פי הקביות לסלק אותו בשבת יכול לטלטל האבן בשבת משמע דבמחשבה לבד סגי לטלטל האבן. וכן כתוב כאן בספרו הגדול ב"י דלמאן דאמר דלא סגי באבן במחשבה סבר גם כן במניח על פי הקביות ליטלו בשבת דאסור בטלטול וצריך עיון: מה אף על פי שחשב עליה מבעוד יום וכו'. משמע דוקא מחשבה אינו מועיל אבל עשה בו מעשה הניכר מועיל לטלטל האבן. וכן כתב ר"י וכן כתב המרדכי שהרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהם הדלת או להכות בהם בברזא צריך שיעשה שום מעשה של תיקון מבעוד יום ואם לאו אסור משמע דמעשה מועיל ולאפוקי מאן דסבר דאפילו מעשה אינו מועיל באבנים: מו אלא אם כן יחדה. פירוש ולאו אפילו מחשבה מועלת אבל אם יחדה לשבת זו אינו מועיל מחשבה: מז ויש מי שאומר. הוא דעת הרשב"א בתשובה: מח ויש אומרים וכו'. בלומר דאפילו מאן דסבר דאין מחשבה מועיל מכל מקום מעשה כל דהו מועיל עם המחשבה אבל אם אין דרכה ליחדה לכך בעינן מעשה הניכרת וכמו שכתב המחבר בסמוך דנדבך של אבנים שאין דרכם ליחדם לישיבה בעינן דוקא שלמדם ולא סגי בספסוף: מט עיין לעיל וכו'. כלומר דלעיל בסעיף א' כתב המחבר לענין גוי כותר ואבנים שטוחן בהם דסגי ביחוד לבד. ובאמת דברי המחבר נכונים ולא קשיא דהתם איירי ביחדם לכך לעולם וכמו שכתב המחבר שם בהדיא בסעיף כ'. ולפיכך סגי ביחוד אבל הכא איירי ביחדם לשבת אחת ולפיכך בעינן לדעת יש אומרים קצת מעשה מבעוד יום עם המחשבה וק"ל: נ מותר לחתוך ענף. כן כתב שבולי לקט בשם הר"ר ישעיה ז"ל. וכ"כ הכל בו וכתב ובלבד שיזהר שלא יהרוג הזבובים ופשוט הוא: כתב ב"י בשם כלבו של התשב"ץ על מקום שנוהגים בפעם הראשונה שמוליכים אדם בנו לבית המדרש מביא נר של שעוה בידו אחד שבת ואחד יום טוב שאין בו איסור טלטול כיון שמערב שבת חשב להביא השעוה הביא ומחשבה מתיר לטלטל דבר המוקצה מההיא דחריות של דקל שגזרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה ע"כ. והב"י כתב עליו ולי נראה אין הנדון דומה לראיה דשאני התם שהן ראויין להשתמש בהם בשבת מה שאין כן בנר של שעוה ואפשר לדחות דזהו התשמיש שלהם שמביאין בנ"ה עם התינוק: נא בין של אומן וכו'. פירוש דאומן דרכו להקפיד עליהן דלא למזנא עלייהו אפילו הכי אין קפידתו מבטלו מתורת כלי כיון דחזו למזנא עלייהו כשהן יבשים: נב אלא אם כן חישב לישב עליה וכו'. דכיון דחשב עלייהו מבעוד יום חל עליהם תורת כלים ומותר לטלטלן. ונראה בלאים לא מהני מחשבה דבטלה

דעתו

כו [נג] [כ] נכרים של בעל הבית מותר לטלטלן ושל אומן אסור אלא אם כן חשב עליהם מבעוד יום ליתן עליהם פת לאורחים או תשמיש אחר: **כז** [ל] עצמות שראויים לכלבים וקליפים [מ] שראויים למאכל בהמה ופרורים שאין בהם כזית מותר להעבירם מעל השלחן אבל אם אין הקליפים ראויים למאכל בהמה אסור לטלטלם [נד] אלא מנער את הטבלא והם נופלים [נ] ואם יש פת על השלחן מותר להגביה הטבלא ולטלטלה עם הקליפים שאינם מאכל בהמה שהם בטלים אגב הפת [ס] ואם היה צריך למקום השלחן אפילו אין עליה אלא דברים שאינם ראויים למאכל בהמה מותר להגביהו ולטלטלה: **כח** [ע] חבילי עצים וקש [נה] שהתקינן למאכל בהמה אפילו הם [פ] גדולים הרבה מותר לטלטלן: **כט** [צ] כל שהוא ראוי למאכל חיה ועוף המצויה מטלטלים אותו ואם אינו ראוי לא למאכל חיה ועוף [נו] שאינם מצויים [ק] אם יש לו מאותו מין חיה או עוף [נז] מותר לטלטל מאכל הראוי לאותו המין ואם לאו אסור: (הג"ה) ולפי זה מותר לטלטל עצמות שנתפרקו מן הבשר בערב שבת אם ראויים לכלבים דהא כלבים מצויים: * **ל** [ר] גרעיני תמרים במקום שמאכילים אותם לבהמה מותר לטלטלן ואדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלן [נח] אלא דרך שנוי: **לא** [ש] בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו משום [נט] דחזי לאומצא [ת] וכן אם * תפוח (פירש"י מסריח) מותר לטלטלו משום דראוי לכלבים: **לב** [א] דג מלוח מותר לטלטלו ושאינו מלוח אסור [ס] מפני שאינו ראוי: **לג** [סא] [ב] קמיע שאינו מומחה אף על פי שאין יוצאים בו מטלטלין אותו: **לד** [ג] כל דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה בין של אדם בין של תרנגולים וכיוצא בהם אם היו בחצר שיושבים בה מותר להוציאם לאשפה או לבית הכסא [סב] ואפילו בלא כלי ואם היו בחצר [סג] שאינו דר שם אסור להוציאם ואם ירא מפני התינוק שלא יתלכלך בה [סד] מותר לכפות עליה כלי: **לה** [ד] אף פי שמותר להוציא גרף של רעי ועביט של מי רגלים [סה] אסור להחזירם אלא אם כן נתן לתוכו מים: **לו** [ה] אין עושים גרף של רעי לכתחלה דהיינו להביא דבר שעתיד לימאס כדי להוציאם לכשימאס [ו] ואם עבר ועשאו מותר להוציאו: **לז** [ז] במקום דאיכא פסידא מותר להכניס מטתו [סו] אצל גרף של רעי ולקבוע ישיבתו שם כדי להוציאו: **לח** [ח] מכניס אדם מבעוד יום מלא קופתו עפר ומייחד לו קרן זוית ועושה בו כל צרכיו בשבת כגון ליטול מכנו [ט] לכסות צואה או רוק וכיוצא בזה אבל אם לא ייחד לו קרן זוית בטל אגב עפר הבית ואסור לטלטלו: (הג"ה) ולכן מותר ליקח פירות שטמונים בחול [סז] כי אין אותו עפר מוקצה: * **לט** [י] אסור לטלטל בהמה חיה ועוף ואע"פכ [כ] מותר לכפות את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו בו [סח] [ל] ובעודם עליו אסור לטלטלו: **מ** [מ] כל בהמה חיה ועוף מדדים אותם בחצר דהיינו שאוחז בצוארן והצדדין ומוליכין [סט] אם צריכים הבעלי היים לכך ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ דמוקצין הם ואסור לטלטלן חוץ מתרנגולת שאין מדדין אותה [נ] מפני שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל [ס] אבל דוחים אותה מאחוריה בידים כדי שתכנס: **מא** [ע] [ע] האשה מדדה את בנה [פ] אפילו ברשות הרבים [צ] ובלבד שלא תגררהו אלא יהא מגביה רגלו אחת ויניח השניי' על הארץ וישען עליה עד שיחזור ויניח רגלו שהגביה שנמצא לעולם הוא נשען על רגלו האחת: **מב** [ק] דבר שהוא מוקצה מותר ליגע בו ובלבד שלא יהא מנענע אפילו מקצתו: (וככר כתבאר): **מג** [ר] מותר לטלטל מוקצה על ידי נפיחה (וככר נתבאר ריש סימן זה): **מד** [עא] [ש] כלי שנתרועעה לא יתלוש ממנו חרס לכסות בו או לסמוך בו: **מה** [עב] אסור לשחוק בשבת ויום טוב בכדור: (הג"ה) [עג] ויש מתירין ונהגו להקל: * **מו** [א] אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושין המשי מפני שאסור בטלטול ועוד שהוא מוליד בחומו: **מז** [ב] יש אוסרים לטלטל [עד] בגד שעטנז [ג] ויש מתירים: **מח** [ד] מותר לטלטל מניפה בשבת להבריח הזבובים: **מט** [ה] מכבדות שמכבדים בהם הקרקע [עה] מותר לטלטלם: **נ** [ו] הרשב"א מתיר

דעתו אבל כל אדם דאין דרך למונא עלייהו כשאן לאין: **נג** כסרים של בעל הבית וכו' · הטעם משום דמתין להשתמש בהם הם עומדים ותורת כלי עליהם ואומן כיון שקנה כתם הוקנו למלאכתו ולפיכך בעינן דוקא שיחשב עליהם מבעוד יום: **נד** אלא מנער את הטבלא וכו' · ואף שנוהגים עכשיו לטלטל קליפי אגוזים ובטנים ושקדים, טלטול גמור עיין בש"ג פרק נוטל: **נה** שהתקינן למאכל בהמה · פירוש משום דסתמא להסקה הם עומדים: **נו** שאינם מצויים · פירוש שאינם מצויים באותו מקום אבל אם הם מצויים באותו מקום אף על פי שאינם בביתו מותר לטלטל מה שראוי לאותו מין ולטלטל קליפות ביצים כתב בכנסת גדולה שאסור כיון שאינו ראוי לשום מין: **נז** מותר לטלטל עצמות שנתפרקו מן הבשר בערב שבת · רבותא נקט בערב שבת וכל שכן אם נתפרקו בשבת דמותרין בטלטול כיון שהיו ראויין בין השמשות אגב בשרא ועיין בלבוש: **נח** אלא דרך שינוי וכו' · הטעם משום דלאו מאכל גמור לבהמה הוא רק על ידי הדחק ולפיכך לא יטלטל רק דרך שינוי ועיין בחידושי אגודה מסכת שבת ובסוף תשובת מהר"י ווייל ז"ל: **נט** דחזי לאומצא וכו' · עד דראוי לכלבים · וכתב בש"ג דאפילו שחטה הנכרי בשבת מותר בטלטול עיין שם: **ס** מפני שאינו ראוי · פירוש ולכלבים לאו אדעתיה לאשדיה ועיין בלבוש: **סא** קמיע וכו' · עיין לעיל סימן ש"ג מ"ש שם בס"ד: **סב** ואפילו בלא כלי · פירוש משום דהוי כיון צריך ליוקמין: **סג** שאינו דר שם אסור להוציאם · הטעם משום דדבר המטונף הוא כמו אבן שאסור בטלטול כי אם לצורך מקומו אבל ליכא למימר דהוי מוקצה מחמת מיאוס דהא קיימא לן כר"ש במוקצה מחמת מיאוס דמתיר · ועיין בלבוש ועיין סימן ש"י סעיף א': **סד** מותר לכפות עליה כלי · פירוש כלי הניטל לצורך גופו: **סה** אסור להחזירם אלא אם כן נותן לתוכו מים · פירוש דאז מטלטלין אגב המים והכלי בטל אגב המים שראויין לשתיית בהמה · ומדסתם המחבר דבריו משמע דאפילו אינו צריך לגרף מותר להחזירו על ידי המים וגם משמע דאין לחלק אם הגרף מונח במקום המשתמר או באשפה בכל גונא מותר להחזירו על ידי מים דוקא · ועיין בספר כ"ג מ"ש בזה בשם הרמב"ם ז"ל · והא דהתירו הכא לטלטל על ידי מים ולקמן בסימן ש"ח סעיף ה' כיאר המחבר ז"ל דלא התירו לטלטל על ידי ככר ותינוק רק במת בלבד אבל לא בשאר דברים האסורים בטלטול י"ל דשאני ככר או תינוק שראויין לטלטל בלתי במת אבל הכא אין המים יכולין להיטלטל רק על ידי הכלי · ועוד יש לומר דלא אמרו ככר או תינוק אלא במת בלבד היינו לטלטל בו דבר שלא התירו בו חכמים שום טלטול אבל העביט של מי רגלים כיון שכבר התירו להוציאו לאשפה התירו החזרה על ידי המים דאי לא התירו החזרה גם הוא לא יוציאו מפני הפסד הכלי ועיין בלבוש: **סו** אצל גרף של רעי וכו' · היינו דוקא ישיבת קבע ולא ישיבת עראי · וכן כתב בלבוש · וכן משמע מדברי המחבר: **סז** כי אין אותו עפר מוקצה · פירוש כיון שהכינו לכך: **סח** ובעודם עליו אסור לטלטלו · וכתב בלבוש ואם היו עליו בין השמשות אסור לטלטלו כל השבת אף על פי שירדו ממנו דמגו דאקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: **סט** אם צריכים בעלי חיים לכך · פירוש דאיכא בהו משום צער בעלי חיים · אבל אם אין צריכין לכך אסור אפילו למודדן דהא קיימא לן דכל מידי דלא חזי לטלטל כגון בעלי חיים וכיוצא בהם כשם שאין מטלטלין כולו כך אין מטלטלין מקצתו: **כתב** בהגהת לבוש דוקא בחצר התירו למודדן אבל לא ברשות הרבים וכרמלית דחיישינן שמא יגביהם מן הארץ ונמצא נושאן ברשות הרבים או בכרמלית מה שאין כן בחצר שאין כאן חשש איסור דאורייתא עכ"ל · והנה מה שכתב שאין כאן חשש איסור דאורייתא לא ידעתי מאי קאמר אטו בכרמלית איסור דאורייתא ואפשר דמחלף ברשות הרבים גזור יותר ומגר מיהא קשיא הא ברשות הרבים עצמה נמי ליכא איסור דאורייתא דהא קיימא לן דחי נושא את עצמו: **ע** האשה מדדה את בנה · פירוש דמיירי כשאינו יכול לילך מעצמו ולפיכך אף על גב דקיימא לן בכל דוכתא החי נושא את עצמו היינו כשהוא יכול לילך ברגליו אבל אם אינו יכול לילך ברגליו אם נושאת את בנה ברשות הרבי' עברה אמו באיסור דאורייתא · ובלבוש כתב שאינו אסור אלא מדרבנן ואינו נכון: **עא** כלי שנתרועעה וכו' · הטעם מפני שמתקן את הכלי וחייב משום מכה בפטיש כן כתב בלבוש: **עב** אסור לשחוק בשבת וכו' · והטעם כיאר בלבוש מפני שאין שם כלי עליו ואינו ראוי לכלום גם לא לגזור על פי גלותו מפני שמאוס הוא: **עג** ויש מתירין · מטעם עונג שבת: **עד** יש מתירין בגד שעטנז וכו' · והרמב"ן בתשובה אוסרו בטלטול: **עה** מותר לטלטלו וכו' · הטעם משום שמלאכתו להיתר לכבד הבית מהרגוף באבנים דליכא למיחש דאתי לאשויי גומות אף על פי שהמכבד כמכבדו אלא לכבד גוס בית אפילו היינוק באבנים יכול מקום זה שנוהגים קפורא בעליות לא נקרא כשבילו מלאכתו לאיסור · ועיין בלבוש: בתשובה

[כ] שם בברייתא [ל] שם במשנה דף קמ"ג וכרב נחמן שם בגמ' [מ] לכיתא התוס' שם [נ] הרא"ש בתשובה לכי' הכ"י [ס] כ"י והגהות מיימוני [ע] ס"ט [פ] שם במשנה דף קכ"ו [פ] שם בברייתא קכ"ח וכת"ק [צ] שם במשנה לכי' הרמב"ם בפרק כ"ו כמ"ש הר"ן שם [ק] שם כשוט בגמ' בדף קכ"ה * ב"י דלא כהר"א: [ר] שם קמ"ג [ש] שם קכ"ח [ת] שם [א] טור בש' הרמב"ם בפרק כ"ו וכתב ה"ה שהוא תוספתא בפ' ט"ו [ב] לשון הרמב"ם שם במשנה וכגמרא דשבת דף קכ"א כפי גירסת הרי"ף [ד] טור והא דבינה ל"ו [ה] שם ובדף כ"א [ו] הרמב"ם בפ' כ"ה [ו] שם בעובדא דאביי ורבה וכפי' התוס' וה"ה בפ' כ"ה [ח] שבת ב [ט] שם ברש"י * ב"י בסימן ש"א בשם שבולי לקט: [י] הרב המגיד בפ' כ"ה והא דשבת קכ"ח בברייתא [כ] שם במשנה [ל] שם בגמ' דף מ"ג [מ] שם דף קכ"ח במשנה וגמרא [נ] באביי שם וכפי' רש"י [ס] שם במשנה [ע] שם במשנה [פ] שם בברייתא [צ] ר"ן שם ורבינו ירוחם בנ"א ח"א [ק] הר"ן בסוף כרס ה"כ בשם הרמב"א [ר] מהרי"ל בתשובה [ש] רמב"ם בפר' כ"ו והא דמנורת הקנית שבת קכ"ד [ת] אגור בשם שבלי הלקט * תוס' כ"ק דבינה: [א] תשובת הרשב"א [ב] רבינו ירוחם בחלק י"ב והמרדכי בשם א"ז [ג] שם [ו] כן כתב בתשובה

מתיר לטלטל האצטור"לב בשבת וכן ספרי החכמות עו י ולדעת הרמב"ם יש להסתפק בדבר: נא עו ק כי שמורה על השעות שקורין זיגל"יו בין שהוא של חול בין שהוא של מין אחר יש להסתפק אם מותר לטלטלו: (וככר פשט המנהג לאסור) נב ט מוקצה לעשירים הוי מוקצה ואפילו עניים אין מטלטלין:

שט טלטול על ידי דבר אחר אם מותר בשבת · ובו ה' סעיפים:

א א נוטל אדם את בנו והאבן בידו ולא חשיב מטלטל לאבן והוא שיש לו * געגועין (פירוש כן שיש לו עגמון שאינו עם אביו) עליו שאם לא יטלנו יחלה אבל אם אין לו געגועין עליו לא ואפילו בשיש לו געגועין עליו לא התירו אלא באבן אבל אם דינר בידו ואפילו לאחוז התינוק בידו והוא מהלך ברגליו אסור דחיישינן דלמא נפיל ואתי אבוה לאיתויי · א כ ויש אומרים שלא אסרו אלא כשהוא נושא התינוק עם דינר בידו אבל לאחוז התינוק בידו אע"פי שדינר ביד התינוק אין בכך כלום: ב ג כלכלה שהיתה נקובה וסתמה באבן מותר לטלטלה שהרי נעשה כדופנה ד וכן דלעת שתולין בה אבן כדי להכבידה למלאת בה מים אם הוא קשור יפה שאינו נופל מותר למלאת בה שהוא כמו הדלעת עצמה שהוא בטל אגבה ואם לאו אסור: ג ה כלכלה מלאה פירות ב ואבן בתוכה אם הם פירות רטובים כגון תאנים וענבים יטול אותם ג כמו שהיא שאם ינער הפירות מתוכה יפסדו אבל אם הם פירות שאינם נפסדים ינערם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם ו והני מילי כשאינו צריך אלא לפירות או לכלכלה ד אבל אם היה צריך למקום הכלכלה מטלטלה כמות שהיא: ד ה ו שכח אבן על פי חביות או מעות על הכר מטה החבית על צדה והאבן נופלת ומנער הכר והמעו' נופלים ואם היתה החביות בין החביות בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה יכול להגביהה כמו שהוא עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה ואם הניחם עליה מדעתו על דעת ו שישארו שם בכניסת השבת ק אסור להטות ולנער ט ויש אומרים דאפילו הניחם שם על דעת שישארו שם בכניסת השבת כדי שיטלם בשבת מותר להטות ולנער ולא אסרו אלא במניח על דעת שישארו שם כל השבת: (הג"ה) ולא אפילו נטל האיסור משם אסור לטלטל הכלי דמאחר שנעשה בסיס לדבר האסור למקצת השבת אסור כל השבת כולה וכן בכל מוקצה · וכן לקמן סימן ש"י אם אדם הניח דבר מוקצה על של חבירו לא אמרינן דנעשה בסיס לדבר האסור דאין אדם אוסר של חבירו שלא מדעתו: * ה י הא דלא שרי אלא להטות ולנער דוקא בצריך לגוף החביות והכר אבל אם צריך למקום החביות והכר ולא תספיק לו הטייה והניעור יכול לטלטלם עם האבן ועם המעות שעליהם לפנות מקומם: (וכן הוא לקמן סימן ש"י:

שי דיני מוקצה בשבת · ובו ט' סעיפים:

א א א עץ שתולין בו דגים אף על פי שהוא מאוס מותר לטלטלו דקיימא לן דמוקצה מחמת מיאוס כרבי שמעון דשרי: ב ב אין שום אוכל תלוש הראוי לאכילה מוקצה לשבת דתמרים ושקדים ושאר פירות העומדים לסחורה מותר לאכול מהם בשבת · ג ג ואפילו חיטים שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו ג ובצים שתחת התרנגולת מותר לטלטלן ד וכן תמרים הלקוטים קודם בישולן וכונסים אותם בסלים והם מתבשלים מאליהם מותר לאכול מהם קודם בישולן אבל גרוגרות וצמוקים שמניחם אותם במוקצה לייבשן אסורין בשבת משום מוקצה שהן מסריחות קודם שיתייבשו דכיון שיודע שיסריחו הסיח דעתו מהם ה וכיון דאיכא תרתי דחינהו בידים ולא חזו הוו מוקצה: (הג"ה) יש אומרים דאין הלכה שייך בשל כותי ואפילו גרוגרות וצמוקים שלו מותרים: ג ו בין באיסור אכילה בין באיסור טלטול כל דבר שהיה ראוי בין השמשות אם אירעו בו דבר שנתקלקל בו ביום וחזר ונתקן בו ביום חזר להתירו אבל דבר שהוקצה בין השמשות אסור כל היום: ד ו גרוגרות וצמוקים שהיו מוקצים וכשהגיע בין השמשות כבר נתייבשו והם ראויים לאכילה אף על פי שלא ידעו הבעלים באותה שעה שנתייבשו ואחר כך נודע להם שבין השמשות כבר היו יבשים מותר: ה ק גרוגרות וצמוקים דחזו ולא חזי דאיכא אינשי דאכלו ליה ואיכא דלא אכלי ליה אי אזמניה נפק ליה מתורת מוקצה ואי לא לא אבל אינם ראויים והזמינם הזמנה לאו מילתא היא: ו ט כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול לתוכו מפני שאוסר הכלי מלטלטול י ונמצא מבטל כלי מהיכנו אבל מותר לכפות עליו כלי ז י ובלבד שלא יגע בו: ז כ מטה שיש עליה מעות או אפילו אין עליה עתה והיו עליה בין השמשות אסור לטלטלה דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא · (הג"ה) ואפילו לצורך גופו או לצורך מקומו: * והוא הדין לכל דבר היתר שמונח עליו איסור אבל אם אין עליה איסור ח וגם לא היה עליה עתה מעות ח בין השמשות מותר לטלטלה אפילו ייחדה למעות והניחה עליה מבעוד יום כיון שסלקן קודם בין השמשות: (הג"ה) ויש אוסרין בייחוד לכך והניח בהם אף על פי שסילקן מבעוד יום · ולכן אסור לטלטל כיס של מעות אף על פי שהוציא המעות ממנו מבעוד יום אלא אם כן עשה בו מעשה שבתחו מלהיות בסלקו מן הייחוד וכן נוהגין · * ט מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו

[פירו' כלי בעשוי להבין מתוכו חכמת התכונה] י מייתין בכי' ס"ז ק תשובת מהרי"ל בשם מהר"ר פייבש ט הר"ן מהא דקרטין בי רבי שבת יו"ק
א משנה שבת קמ"א וגמ' שם וכפירש"י שם כ הר"ן בשם הרמב"ן ג משנה שם וגמ' אוקימתא דרב שם קמ"ב ד שם קכ"ה מימר' ושם בגמרא ה שם קמ"ב בגמרא אוקימתא דרבי יוחנן ובגירסת הרמב"ם כ"ם בפ' כ"ה וה"ה שם ו ב"י אמשמעות הגמרא
ו משנה שם וגמ' ח כפי' רש"י בשבת כ"ה
ט שם בתוספות
י שם בגמרא
א שבת קמ"ג ב שם מ"ה
ג שם בעיא וכפשט' ד שם בעיא וכפשטא ה כפירוש רש"י שם וכן כתב הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ' כ"ו * כל בו סימן כ"ה וכן משמע בהר"ן סוף פרק כ"ב וירושלמי: ו ביצה כ"ו אבעיא וכפשטא להיתר כליסנא בתרא וכ"פ הרא"ש והר"ן והרשב"א ז שם בגמ' ק שם בגמרא ט שבת מ"ג
י טור כ שבת מ"ד ודלא כרב הרי"ף ורמב"ם וכ"כ רבינו ירוחם בח"ג שכן פיקך * הגהות מיימוני פרק כ"ה

עו ולדעת הרמב"ם יש להסתפק · וכתב הלבוש דכהנו להקל: עז וכלי שמורה השעות · בלבוש פי' שהוא כלי שמורה השעות ע"י מראה הגלגל וכלי שמלאכתו לאיסור הוא דהוי כמו מדידה שמודד הגלגל עכ"ד ע"ש · ואותו כלי שיש בו חול שקורין אותו סתם שעה כתב בלבוש דיש להסתפק אם מותר בטלטול שהרי הוא כלי או שמא יש לאסרו משום דמלאכתו לאיסור דהוי כמו מדידה שמודד שיעור הזמן ופשט המנהג לאסור · ונראה גם לפי טעם זה אפילו הכי אין להתיר אם לוחד על פי שיעור שעה מיהא אם הוא לצורך החולה כמו שמשערין הרופאים על פי משך הזמן השעות אפשר להתיר מאחר שאינו מדידה ממש ועיין בלבוש:

שט א מ"ש ויש אומרים שלא אסרו וכו' · ובבית חדש פסק להחמיר · וכן הסכים בספר כ"ג מה"ב:
ב ואבן בתוכה וכו' · לאו דוקא אבן הוא הדין דבר אחר שהוא מוקצה וכן הוכא בסכ"ג בשם שלטי גבורים: כתב בדרשות מהרי"ל מותר ללמוד על השלחן שמעות מונח עליו מגד אחד אף על פי שדרך לנענע בלימוד לא חיישינן שינענע המעות: ג יטול כמות שהוא · הטעם שאם ינער הפירות מתוכה יפסדו ובמקום פסידא לא גזרו איסור בטלטול האבן עם הפירות כיון שההיתר עם האיסור: ד אבל אם היה צריך וכו' · וכתב הלבוש דמיירי כמי אפילו הניח האבן במזיד על הכלכלה אף על פי שעשאו בסיס לדבר האיסור דהיינו לאבן מכל מקום כיון שהוא גם כן בסיס לדבר המותר דהיינו הפירות בטל האבן לגבייהו · אבל אם הניח אבן במזיד על כלי ריקן כגון שהניחו על פי החביות או הניח מעות על הכר במזיד הרי אלו נעשו בסיסין לדבר האיסור ואסור לטלטלם ולנערם מהם: ה שכח האבן וכו' · הטעם כיון דשכח שם לא נעשה בסיס לדבר האסור כיון שלא הניחו במזיד על החביות: ו עד שישארו שם בכניסת השבת וכו' · הטעם משום דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא:

שי א מ"ש עץ שתולין בו דגים וכו' · וכל שכן כשר שאינו מאוס כל כך: ב אפילו חיטים שזרען בקרקע · ומהרש"ל אוסר · והב"ח הסכים לדעת המחבר: ג ובצים שתחת התרנגולת · פירוש שנולדו מאתמול: ד ואפילו גרוגרות וצמוקים וכו' · וכתב בספר הלבוש אבל מוכר אסור אפילו בשל עכו"ם · ויתבאר מזה לקמן בהלכות י"ט בע"ה · ונראה דלא התירו בשל גוי רק מוקצה אבל נולד אפילו בשל גוי יש לאסור · וראיה קצת מביצה שנולדה ביום טוב דאסור אפי' בשל גוי וכדמוכח מדברי הגהות הרב בסימן תקי"ג בזה שכתב וכותי המביא דורון וכו' ע"ש · וכן כתב בספר כ"ג מה"ב עיין שם ודלא כמשמעות הכל בו לכאורה דאפילו נולד בשל גוי מותר עיין שם מדכתב ועז לשלבה וכו': ה כבר היו יבשים מותר · הטעם משום דמוקצה בטעות אינו מוקצה: ו ונמצא מבטל כלי מהיכנו · פירוש ואסור משום סותר שהכלי ממה שהיה ראוי ומוכן כן כתב בלבוש ולא דמי לדלעיל שכופין את הסל לפני האפרוחים וכו' שאני בעלי חיים דדרכם לירד מעצמן ויחזור הכלי להתירו הראשון: ז ובלבד שלא יגע בו · הטעם משום דקיימא לן דלמא ינענע בכטילתו · אף על גב דאמרינן לעיל דמוקצה מותר בנגיעה ולא חיישינן דלמא ינענע התם מיירי בנגיעה בעלמא · אבל הכא בכטילת הכיסוי איכא למיחש יותר דאתי לנענע ובלבוש כתב דהתם הנגיעה לצורך עצמו אבל הכא הנגיעה לצורך הדבר המוקצה וזה אסור עכ"ד: ח וגם לא היה עליה בין השמשות · פירוש אפילו היה עליה מעות בשבת וניטל משם כיון שלא היה בין השמשות מותר לטלטלה: ט מיהא לצורך גופו ומקומו וכו' · כדין כלי שמלאכתו

ומקומו מותר וכן בכיס התפור בבגד הואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש אם הוציא המעות משם מותר ללבוש הבגד דהכיס בטל אגבו אבל אם שכח בו מעות מותר לטלטל הבגד דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס למעות הואיל ואין המעות על עיקר הבגד אבל אין ללובשו בשבת משום חיישינן שמא יצא בו כדלעיל סימן ש״א · * ועיין לעיל סימן רס״ו אם שכח כיס אגלו בשבת מה דינו : * ח ל כלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר מותר לטלטלו כגון מחתה שיש עליו מבעו׳ יום עפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק או צואה ויש עליה גם כן שברי עצים שהם אסורים בטלטול מותר לטלטל המחתה כמו שהוא מ וכגון שדבר המותר חשוב מדבר האסור אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר בטל אצלו ואסור לטלטלו נ וטעם היתר טלטול זה משום דלא אפשר למינקט קיטמא לחודיה אפילו אי שרי ליה מהמחתה (או אם צריך למקום המחתה כמו שנתבאר לעיל סימן ש״ט) ואם אינו צריך אלא לגוף המחתה לא יטלטלנה כמו שהיא אלא ינער האפר ושברי העצים במקומם ויטול המחתה: (הג״ה) וכן אם יוכל לנער האיסור לחוד ינערנו ולא יטלטלנו עם ההיתר · וכל זה לא מיירי אלא שהיה ההיתר עם האיסור מבעוד יום אבל אם היה האסור עליו לבד לא מהני מה שהניח אצלו ההיתר בשבת: ס תיבה שיש בה דבר המותר לטלטל ומעות אם המעות אינם עיקר מותר לטלטלה כמו שהיא על פי התנאים שנתבארו במחתה:

שיא דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד · ובו ט׳ סעיפים :

א א מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה אם יש ככר או תינוק מטלטלו על ידיהם ואם אין לו ככר או תינוק ב אם יש לו שתי מטות מטלטלו על ידיהם שיהפכנו ממטה למטה דהוי טלטול מן הצד ג ואם אין לו לא זה ולא זה מטלטלו טלטול גמור וכל זה באותו רשות · ד מת המוטל בחמה מטלטלו מחמה לצל באותו רשות על ידי ככר או תינוק ואם אין לו ככר או תינוק ה לא יטלטלנו כלל אפילו להפכו ממטה למטה א ו דטלטול מן הצד שמיה טלטול : (ועיין לעיל בסימן זה סעיף ו׳ מאי תקנתיה) **ב** י מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו : (הג״ה) ויש אומרים דאפילו לא הסריח עדיין אלא שקרוב להסריח · מותר להוציאו לכרמלית ואם היה להם מקום לצאת בו אין מוציאין אותו אלא מניחים אותו במקומו ויוצאים הם ק ויש אומרים שלא התירו להוציאו לכרמלית אלא על ידי ככר או תינוק : ע ויש מי שאומר שכל שמוציאו לכרמלית מוטב להוציאו שלא בככר ותינוק כדי למעט בהוצאה י ויש מי שמתיר להוציאו ג אף לרשות הרבים על ידי תינוק אבל לא על ידי ככר · כ והוא הדין אם הוא בבזיון אחר כגון שהיה בספינה והיו העכו״ם מתאספים שם וכן כל כיוצא בזה : (הג״ה) והוא הדין דמותרים לומר לעכו״ם לטלטלו אף ידי ככר ותינוק · ואסור לטלטל המת על ידי ככר ותינוק לצורך כהנים או דבר אחר אבל על ידי עכו״ם יש מתירין · וכן ראיתי נוהגים לצורך מצוה או חתונה : **ג** ל יש מי שאומר ד שאם נתן על המת אחד מכלים שהוא לבוש חשוב כנותן ככר או תינוק : **ד** מ יש מי שאומר שלא הצריכו ככר או תינוק אלא למת ערום אבל אם הוא בכסותו אין צריך ככר או תינוק : **ה** נ אם צריך למקום המת או לדבר שהמת מונח עליו מותר לטלטלו מן הצד דהיינו שמהפכו ממטה למטה כיון דלצורך דבר המותר הוא ס לא התירו לטלטל על ידי ככר או תינוק אלא במת בלבד אבל לא בשאר דברים האסורים לטלטל : **ו** ע מת המוטל בחמה פ ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו להזיזו ממקומו באין שני בני אדם ויושבים משני צדדיו הם להם מלמטה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב עליה חם להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורס על גביו וזה מביא מחצלת ופורס על גביו וזה זוקף מטתו ה ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה שהרי מחצלת זה ומחצלת זה גביהם כמוכות זו לזו ושני קצותיהן על הקרקע משני צידי המת : **ז** נ מותר לסוך את המת (ולהדיחו) ולשמט הכר מתחתיו כדי שלא יסריח ובלבד שלא יזוז בו שום אבר ואם היה פיו נפתח והולך קושר את הלחי בענין שלא יוסיף להפתח אבל לא כדי שיסגר מה שנפתח או קצתו שאם כן היה מזיז אבר ומטעם זה אין מעצימין עינו של מת בשבת : **ח** ק טלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר הלכך ר צנון שטמון בארץ ומקצת עליו מגולים ו ש ולא השריש ז ונם לא נתכוון לזריעה נוטלו ת אע״פי שבנטילתו מזיז עפר ממקומו א ואע״פי שהוסיף מחמת להות הקרקע מותר : (הג״ה) ואפילו הניחו שם מבעוד יום להיות שם כל השבת דאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור : * נ ומטלטל בגופו אפילו לצורך דבר האסור מותר הלכך ג קש שעל המטה דכתמו מוקצה להסיקה מנענעו בגופו ואם הניח עליו מבעוד יום כר או כסת מנענע אפילו בידו שהרי הכינו מבעוד יום לשכב עליו · (וכן אם חשב לשכב עליו: **ט** ד פירות הטמונין בתבן או בקש הבוקנים יכול לתחוב בהם מחט או כוש ונוטלם והקש ננער מאליו : (הג״ה) ואם טמונים בעפר עיין לעיל סימן ש״ח סעיף ל״ח :

שיב הנצרך לנקביו במה מקנח בשבת · ובו י׳ סעיפים :

א א א משום כבוד הבריות התירו לטלטל אבנים לקנח ב ואפילו להעלותם לגג עמו דהוי טרחא יתירה מותר ג ומי שיש לו מקום מיוחד לבית הכסא יכול להכניס אבנים לקנח בלא היד ואם אין לו מקום קבוע מכניס עמו כשיעור בוכנא קטנה ב ד ואם

שהלכתו לאיסור שמותר לטלטל לנגדך גנבו ומקומו : י אין ללובשו בשבת · מיהא יוכל לנער משם את המעות · וכדכתב המחבר בסימן ש״ט סעיף ד׳ בשבת אבן על פי החבית : **יא** לא מהני מה שהניח אגלו ההיתר בשבת וכו׳ · אלא לצורך כתב הרב דין זה דאפילו בטל משם האיסור לגמרי אסור בטלטול כיון שהיה שם בין השמשות אתקצאי לכולי יומא :

שיא א מ״ש דטלטול מן הצד וכו׳ · גם אמירה לגוי אסור עיין בתשובת מהרד״ך בית כ״ב חדר ד׳ :

כתב בש״ג דמותר לזלף מוגן על בגדיו של מת בשבת בשביל שלא יסריח כמונחי שבת · ויוכלו להתעסק בו ע״פ בפרק כירה ואם מותר לטלטל את המת על ידי ככר או תינוק לרחצו · אם הוא מטונף מותר אבלאו הכי אסור ודוקא במים קרים ולא בחמין עיין תשובת מהרד״ך :

ב ויש אומרים דאפילו לא הסריח · עיין בתשובת מהרד״ך הנזכר :

ג אף לרשות הרבים וכו׳ · משום דהוצאת המת אינו מלאכה במורה לגופה דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה · והוא הדין מפני הדליקה אם יש לחוש שמא ישרף המת · והא דכתב המחבר בסעיף א׳ וכל זה באותו רשות וכו׳ אככר ותינוק קאי דאפילו באותו רשות בעינן ככר או תינוק ועיין מ״ש בלבוש : **ד** שאם נתן על המת אחד מכלים וכו׳ · ובאמת יש לתמוה דהא אמרינן בפ׳ במה מדליקין דשלחו ליה חכמים לשלמה ואכין הנח ככר או תינוק וטלטלו וכו׳ · ומעשה דהתם מוכח דדוד היה לבוש בכסותו כשמת ולאיזו צורך הצריכוהו ככר או תינוק וצריך עיון · ומחדוותה דקושיא זו נזכרת בספר שני לוחות הברית וי״ל ודוק : **ה** ומוכאת מתיבה עשיה מאליה וכו׳ · וכתב בלבוש והא דהצריכו לעשותן על זה האופן להביא תחלה המטות והדר המחצלאות · אף על פי שאם היו מתחילין מתחלה עד שיעשו להם מלמטה ומלמעלה וילכו ויביאו המטות והמחצלאות ביחד היה גם כן מותר ולא היה כאן שום שום חשש איסור אי נמי אם היו מביאין מתחלה המטות לישב עליהן בלא נער תוס הקרקע היה גם כן מותר · מכל מקום אמרו רבנן לעשות בכל מה דאפשר כדי שיהא ניכר לכל שלצורך החי הם עושים ולא לצורך המת כי אין מחללין את השבת לצורך המת אפילו באיסור דרבנן כגון לעשות לו אוהל ארעי וכהאי גונא מפני שאין כבוד למת לחלל את השבת בשביל שאנו מצערין שאם היה חי ודאי לא היה רוצה בזה עכ״ל : **ו** ולא השריש · שאם השריש סוה ליה עוקר דבר מגידולו ואסור : **ז** וגם לא נתכוין לזריעה וכו׳ · משמע דאם היה מתכוין לזריעה אף על פי שלא השריש נטילתו אסורה אף על גב דבסוף סימן ש״י סעיף ב׳ כתב חטים שזרעם בקרקע ועדיין לא השרישו משמע דאף על גב דנתכוין לזריעה כיון שעדיין לא השרישו מותר בטלטולם · וצריך לומר דלעיל לא מיירי המחבר בהיתר לקיחת החטים מן הארץ אלא בהיתר טלטול החטים ומיירי כשהחטים מגולים ואין עליהם עפר כלל · והכא מיירי בהיתר לקיחת הצנון מן הארץ ובעינן דוקא שלא נתכוין לזריעה ודוחק וצריך עיון · ועיין מה שכתב בלבוש :

שיב א מ״ש מפני כבוד הבריות וכו׳ · הטעם משום דגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה כדילפינן מלא תוכל להתעלם פעמים שאתה מתעלם וכו׳ וקל וחומר שדוחה טלטול שאינו אלא מדרבנן : **ב** ואם ניכר כאן וכו׳ · הטעם משום דנעשה

---

* בית יוסף * ב״י
ל שם ח״ו
מ טור והא דאביי
שם וכבי התום׳
שם בשם ר״ע
נ הרא״ש בתשובה
* ב״י בשם תשובת
הרא״ש : * ב״י
בשם תשו׳ רבנ״א :
ס הגהות כ״פ כ״ג
בשם הר״ם והא
דשבת מ״ו · [ואם
מותר לכסו׳ כירות
או לכבים מפני
הדלף או ליתן כלי
תחת הדלף ע״ל
סימן של״ח
ותקכ״ה]
א שבת מ״ג ב שם
וכרבי יהודה בן
לקיש ג כרא״ה
ומדברי רש״י שם
ומדברי הרמב״ם
בפרק כ״ו והר״ן
והרא״ש ד רמב״ם
בפרק כ״ו * ב״י
בשם טור ורש״י
ה טור וכ״כ רש״י
שם ו טור בשם
הרמב״ן וכתב בש׳
תורת האדם שכן
כראה מדברי
הרמב״ם פרק כ״ו
י שם בשם הרמב״ן
כ מרדכי בפרק נ׳
דשבת
* מרדכי וב״י בשם
שבולי לקט : * טור
י״ד סימן שע״ב
ותשובת מהרי״ל
סימן ס״ה :
ל הרמב״ן שם
מ מרדכי בפרק נ׳
דשבת בשם רבי
אביגדור נ רבינו
ירוחם בשם ת״ח
ס שבת קמ״ב וכרב
אשי ע שם מ״ג פ
הרמב״ם בפ׳ כ״ו
צ שם דף קכ״א
במשנה ק תוס׳ שם
בדף מ״ג והר״ן
והרא״ש שם
ר כלאים פ״ב
ש תוס׳ שם בשבת
בדף נ׳ ת שם בגמ׳
א שם בתו׳ * כל
בו : ב הרא״ש שם
ג שם קמ״א במשנ׳
ובפירש״י * ר״ן
פ״ב במה טומנין :
ד שם קנ״ג א שבת
דף פ״א ב שם בגמ׳
ונפסק ג שם ברכי׳
יבמ׳

ניכר באבן שקנחו בו מותר להכניסו אפילו הוא גדול הרבה או אפילו הם הרבה מלא היד מותר ליטול כולן דכיון שקנחו בהן הוכנו לכך: (הג"ה) יש אוסרים חקק בקנר מותר לטלטל אבנים * ויש אוסרים אפילו יוכרמלית לרשות היחיד כיון שרי דהא כמי איכו רק איסור דרבנן ומשום כבוד הבריות התירוהו: **ב** אם ירדו גשמים על האבנים ה ונטבעו אם רישומן ניכר מותר ליטלן כדי לקנח ו ואין בזה משום כותר ולא משום טוחן: **ג** ז צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו ולא חיישינן שמא יתלשו ח ואף אם יתלשו ליכא איסורא י דדבר שאין מתכוין הוא: **ד** ט לא יטלטל רגב אדמה לקנח בו מפני שאינה ראויה לקינוח לפי שהיא נפרכת י אסור לקנח בחרס ד אפילו בחול משום סכנה שלא ינתקו שיני הכרכשתא • (פירוש האמעים התלויים כפי הטבעת) **ה** כ היו לפניו בשבת צרור ואזני חרס דכיון דחלקים הם ליכא משום סכנה מקנח באוזן החרס שהיא ראוי לכסות בו פי הכלי ל צרור ועשבים יקנח בעשבים אם הם לחים אבל ביבשים אין מקנחים מפני שהם חרים ומחתכין את הבשר: **ו** מ מקנחין בשבת בעשבים לחים אפילו הם מחוברים ובלבד שלא יזיזם ומשום משתמש במחובר ליכא ה נ דלא אמרו אלא באילן אבל לא בירק: **ז** ס היה צריך לנקביו ואינו יכול לפנות שרפואתו למשמש בפי הטבעת שממשמש שם בצרור והנקב נפתח לא ימשמש בשבת כדרך שממשמש בחול דהיינו שאוחז הצרור בכל היד משום השרת נימין אלא ממשמש כלאחר יד ע דהיינו שיאחז הצרור בשני אצבעותיו וממשמש: **ח** פ למשמש בברזא כפי הטבעת דינה כצרור שלא יאחזנה אלא בשני אצבעותיו צ ואסור לצאת בברזא אפילו תחובה כולה בגוף: **ט** ק אסור לפנות בשדה ניר בשבת שמא יבא לאשויי גומות ר ואם היה שדה חבירו אפילו בחול אסור מפני שדש נירו ומקלקל: **י** ש אבנים גדולות שמצדדין אותן כמין מושב חלול ויושבים עליהם בשורות במקום חמיוהר לבית הכסא מותר לצדדן ואף על גב דבנין עראי הוא לא גזרו ביה רבנן משום כבוד הבריות:

דנעשה כבר מוכן בהך והיינו בשקנחו בו מבעוד יום • ואפשר דאפילו בספק יש להתיר משום כבוד הבריות ומלתא דרבנן הוא: **ג** דדבר שאינו מתכוין הוא • פירוש שהרי אפשר לקנח בו ולא יתלשו העשבים:

ד אפילו בחול וכו' • עיין במה שכתבתי לעיל סימן ג' • ועיין בספר כ"נ מה"ק: **ה** דלא אמרו אלא באילן אבל לא בירק • משמע מדברי הרב המחבר דבאילן אסור לקנח בו אף על גב דמלתא דרבנן הוא משום גזירה שמא יתלוש • ומשכי כבוד הבריות התירו ובדאיתא בסמוך מכל מקום לא התירו אלא מה שהוא שכיח • אבל לקנח בעלין של אילן לא שכיח שיעלה לאילן ולקנח ומלתא דלא שכיח לא התירו חכמים ז"ל • ובלבוש כתב דגם בעלין של אילן מותר לקנח מפני כבוד הבריות ואינו מוכרח • ועוד מסיים שם דגם אם יתלוש אינו אלא איסורא דרבנן דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא ואין דבריו כראין דגזירת חכמים כך היה שמא אם ישתמש באילן יתלוש עלין שיהיו צריכין לו למלתא אחריתא וכיון דניחא ליה בגידולן מלאכה ממש הוא דאטו קוצר שאוא אחד מן האבות ומלאכות מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וע"כ משום דניחא ליה בגידולן ואחר שהגדילו אי אפשר בלא קצירה ומלאכה גמורה הוא ויתבאר עוד מזה לקמן בסייעתא דשמיא:

שיג **א** **מ"ש** אם אינו קשור וכו' • אבל אם הוא קשור אפילו לא חשב עליו כלל שרי • ועיין ב"ש ואם מותר לסתום חלון שפונה לבית אחר שיש בו מת משום כניסת כהנים אסור דהוי מתקן ועיין בספר כ"נ מה"ק ולומר לנוי לסתמו פלוגתא דרבוותא הוא • ועיין בתשובת הר"י הלוי סימן י"ד: **ב** אפילו לדוחקו ולהחזירו למקומו וכו' • ובלבוש מסיים דגזרינן שמא יתקע בחוזק ויתחייב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה ולא ידעתי למה לא נקט יתחייב משום בונה אף על גב דאין בנין וסתירה בכלים הני מילי בשאינו בנין ממש • אבל אם יתקע בנין גמור הוא ואסור מדאורייתא • וכמו שכתב המחבר בסמוך: **ג** ובלבד שלא יהדק • ולא גזרינן שמא יהדק דכיון דדרכו להיות רפויה לא גזרינן שמא יהדק בשבת יותר מבימות החול אבל אם אין דרכו להיות רפויה אסור מדרבנן אפילו אינו מהדק משום דגזרינן שמא יהדק: **ד** וכוס של פרקים וכו' • יש לתמוה דלעיל בסימן רע"ט פסק המחבר בסעיף ז' מנורה בין גדולה בין קטנה אם היא של פרקים אין מטלטלין אותה דקיישינן שמא תפול ותתפרק ויחזירנה וכמנא עושה כלים אלמא דגזרינן במנורה ומאי שנא מנורה מכוס וצריך עיון • ועיין מה שכתבתי לעיל בס"ד: **ה** אבל אם מהדקם שם אסור • לכאורה נראה דהטעם הוא משום בונה ובלבוש כתב דאסור משום מבטל כלי מהיכנו: **ו** אסור להחזירו למקומו • פירוש אפילו רפוי משום דגזרינן שמא יתקע: **ז** יכול לזרות תבן

שיג טלטול דלת וחלון והמנעל בשבת • ובו י' סעיפים:

א א פקק החלון כגון לוח או שאר כל דבר שסותמין בו החלון יכולים לסתמו אפילו א אם אינו קשור ולא אמרינן דהוי כמוסיף על הבנין ב והוא שיחשוב עליו מערב שבת לסתמו בו ג וקנה שהתקינו להיות נועל בה אין צריך שיקשרנו בדלת ד ומכל מקום דמי לבנין יותר מפקק החלון ולא סגי במחשבה שיחשוב עליו מאתמול וצריך שיתקננו לכך לרש"י ה היינו שיתקננו לשם כלי שיהא ראוי לשום תשמיש שיהא ראוי להפך בו זתים או לפצוע בו אגוזים ולר"ת ו אין צריך שיהא ראוי לדבר אחר אלא כיון שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך סגי: (הג"ה) ומקרי על ידי כך כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלו כמו שנתבאר לעיל סימן ש"ח: ז ונגר שהוא יתד שנועלים בו ותוחבין אותו באסקופה למטה ודומה טפי לבנין לא סגי בהכי ואין נועלים בו אלא אם כן יהא קשור וכיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא דהיינו שהוא עב באחד מהראשים וראוי לכתוש בו שדומה לכלי סגי אפילו אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל בו ח ואפילו אם אינו קשור בדלת עצמו אלא בבריח הדלת ט ואפילו אם החבל ארוך ואינו תלוי כלל באויר אלא כלו מונח בארץ י ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא קשור בדלת עצמה סגי אפילו בחבל דק שאינו ראוי לינטל בו ואפילו כלו מונח בארץ ואם אינו קשור בדלת אלא בבריח צריך שיהא הקשר אמיץ שיהא ראוי לינטל בו ואפילו הכי אין צריך שיהיה תלוי אלא אפילו כולו מונח בארץ מותר שאין אסור אלא כששומטו ומניחו בקרן זוית: **ב** כ כל נגר שאמרנו מיירי שהאסקופה גבוה וכשנועץ אותו במפתן אינו נוקב בארץ אבל אם נפתחה האסקופה בענין שכשמכנים הנגר בחור נוקב תחתיו בארץ הוי בנין ואסור לנעול בו: **ג** ל רחבה שאחורי הבתים שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר אם עשה דלת לפתחה או שתולה בה מחצלת של קנים וכן פרצה שגדרה בקוצים כעין דלת מ אם יש להם * ציר (פירוש ציר נוקבין הדלת וקובעין בו עץ חד כדי להכניסו כאן לחזור לכאן ולכאן) אפילו אין להם עתה ציר אלא שהיה להם ציר נועלים בהם אפילו הם נגררים בארץ רק שקשרם ותלאם לנעול בהם ולא חשיב כבונה שניכר בהם שהוא דלת כיון שהיה להם ציר: (הג"ה) וכל שכן אם יש להם ציר עדיין ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו כדרך שיתבאר לקמן סי' תקי"ט * אבל אם אין להם ציר ולא היה להם ציר אין נועלים בהם נ אלא אם כן היו גבוהים מן הארץ ס ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלים בו אפילו לא היה לו ציר מעולם והוא נגרר: **ד** ע דלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה אין נועלים בה פ אפילו יש לה ציר: (הג"ה) אבל דלת העשויה מקרשים הרבה שרי אף על פי שמוציאים אותה כשפותחה אם יש לה אסקופה • נהוא הדין במקום שנועלים בקרשים הרבה ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניסים בהם הקרשים שדינם כדלת הואיל ואינן לוח אחד ככל הדלת: * **ה** צ שידה תיבה ומגדל שפתחיהן מן הצד ויש להם שני צירים אחד למעלה ואחד למטה אם יצא התחתון כולו ממקומו אסור להחזירו שמא יתקע אבל אם יצא מקצתו דוחקו עד שמחזירו למקומו כיון שהעליון נשאר במקומו בקל יכול לתחזירו ק אבל כשיצא העליון ב אפילו לדוחקו ולהחזירו למקומו: **ו** ר מטה של פרקים אסור להחזירה ולהרקה ואם תקע התחתון חייב חטאת ש ואם היא (דרכה להיות) רפויה מותר לכתחלה ג (ובלבד שלא יהדק) **ז** ת וכוס של פרקים מותר לפרקו ולהחזירו בשבת א ויש מי שאומר שדין הכוס כדין המטה: (הג"ה) ואם דרכו להיות מהודק אף על גב דעכשיו רפוי אסור: * **ח** ב קורה שנשברה מותר לסמכה בארובות המטה שהם כלי לא כדי שתעלה דאם כן הוה ליה בונה אלא כדי שלא תרד יותר ג והוא שיהיו רפויים שיכול ליטלם כשירצה ה אבל אם מהדקם שם אסור: **ה** ד כפסל שנשמט אחד מרגליו ו אסור להחזירו למקומו ולהניח אותו צד השמוט על ספסל אחר ה יש מי שמתיר לאסור: (ועיין לעיל סימן ש"ט) **ט** י התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדת בונה: **י** ך חצר שנתקלקלה במימי גשמים ז יכול לזרות בה תבן ולא חשיב כמוסיף

על

ד שם כרב נסת וכמו שפירשו הגא' והרי"ף והרא"ש * תום' פרק לולב והגהות מרדכי פרק המוצא ה שם כעי' וכפסטא וכפי' הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ' כ"ו ו הרי"ף ז שם כרב ח רש"י שם דהלכה כר"ש ט שם וכרב יהודה י שם כ שם פ"כ וכרב הונא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ' כ"ו ל שם פלוגתא דאמוראי והרמב"ם בפ' כ"ו מ ב"י ומשמעות פירש"י שם ורבינו ירוחם בחי"ג נ עירובין ל"ד ס שבת דף פ"א מימרא דרבא ע שם כפירש"י פ טור בשם הר"ן צ שם ק שם מימר' דרב הונא ר שם ש בינה ל"ב מימרא דרב נקיון א שבת קכ"ח במשנה שם קכ"ו ב תום' שם וה"ה בפ"כ ג שם בברייתא וכרשב"ג ד שם וכרבי יוחנן ה שם כפירש"י ו שם כתום' ז עירובין ק"א במשנה וכרבי יוסי הרי"ף וכמ"ש הרא"ש שם ח שם בתוספתא ט טור י שם במשנה וכרבי יהודה כ שם בברייתא וכר' יהוד' וכפירש"י ל שם ק"א במשנה וכפי' רש"י מ שם בגמרא וכרבא * ב"י: נ שם כדמפרש ליה רבא ס טור מדברי הרא"ש שם בשם הראב"ד ע שם בגמ' * ב"י פ תו' שם והטור * ב"י: צ שם ק"ב בברייתא ק הרא"ש שבת מ"ז ר שם ת טור א טור בשם הר"מ * מיי' פכ"ה והגהות אשי"רי וכל בו וכן נראה דברי הטור: ב שבת קכ"א ג שם מ נ ד ת"ה סי' ע"א ה שם ו רמב"ם פ"י ה"ט ז עירוב' ק"ד

על הבנין ובלבד שיטנה שלא יזרה לא בכל ולא בקיפה אלא בשולי הקופה [ק] שיהפכנה ויביא תבן על שוליה דהיינו על ידי שינוי אבל ביד אסור :

שיד דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת ובו י"ב סעיפים :

א [א] [א] אין בנין וסתירה בכלים [ג] והני מילי שאינו בנין ממש [ב] [ב] כגון חביות : (הג"ה) [ג] שאינה מחזקת ארבעים סאה : * שנשברה ודיבק שבריה בזפת יכול לשברה ליקח מה שבתוכה [ד] ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה שיהי לה לפתח [ד] דאם כן הוה ליה מתקן מנא [ה] אבל אם היא שלימה אסור לשברה אפי׳ בענין שאינו עושה כלי [ו] [ה] ואפילו נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש [י] ואפילו יש בה נקב חדש אם להרחיבו אסור · (הג"ה) ובלבד שיתכוין לכך) * [ז] [ו] ואם היה הסכין תקוע מערב שבת בחביות מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף ; (הג"ה) ודוקא שהוציאו גם כן פעם אחת מבעוד יום אבל אם לא הוציאו מבעוד יום אסור דהוי פסיק רישיה דעושה נקב ופתח לחביות · כלי שנתרועעה אם מותר ליטול ממנו קרס עיין לעיל סימן ש"ח סעיף מ"ד : ב [ק] היה בה נקב ונסתם אם הוא למטה מן השמרים אסור לפתחו דכיון שהוא למטה וכל כובד היין עליו צריך סתימא מעליא וחשוב כפותח מחדש [ח] למעלה מן השמרים מותר לפתחו : ג [ט] [ט] במקום נקב ישן נוקבין אפי׳ * במקדח (פיר׳ כלי המיוחד לנקוב) [י] כגון שנשברה הברוזא [יא] [י] ויש אומרים דלא שרי לנקוב נקב ישן אלא בחביות של חרס שאין הסתימה מהודקת

[ק] בפירוש המשנ׳ שם [א] שבת קכ"ב וכרבא [ב] הרא"ש בעירובין אהא דרב ששת דף ל"ה [ג] שבת קי"א [ד] כמשנה הכי מוקי לה בגמ׳ ל"ג [ה] שבת שם במשנה וכפירוש רש"י [ו] שם בברייתא כיש אומרים * מרדכי פרק חביות : [י] מרדכי שם * ת"ה סימן ס"ד : [ק] שם בברייתא וכדמפרש לה רבא [ט] מרדכי שם [י] כל בו בשם י"א

תקון הוי׳ : ונלע"ד כב"י דריקה תבן אבל מ"מ אסור משום דהוי כמוסיף על הבנין עיין שם :

שיד א מ"ש אין בנין וסתירה וכו׳ · לשון הרא"ש פרק במה מערבין ומדאמרינן בריש הבונה האי מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה משמע דאיכא בנין וסתירה אפילו בכלי קטן והא דאמרינן בכל דוכתא דאין בנין וסתירה בכלים היינו דוקא כעין הגודת המנורה של חוליות דפרק כירה ופרק ב׳ די"ט אבל כשעושה כל הכלי או תיקון גמור עיקרי שפיר בנין עכ"ל · ומשמע שם מדבריו ומדברי התוספות דפרק חביות דבכל הכלים שייך בנין וסתירה אפילו בכלים שדיבק שברים הרבה זה לזה שכתב המחבר אלא דבאלו כלים שאינם חשובים מותר לשבר כדי ליטול הנחגרת דהרי מקלקל הוא וכדפירש רש"י התם ואף על גב דקיימא לן דהמקלקלין אסורין מדרבנן מכל מקום בכאן שהוא לצורך שבת התירו · וכן כתב הר"ן בפרק חביות ולא חיישינן דלמא יתכוין לעשות לה פה יפה ויתחייב משום בונה כיון דאלו כלים שדיבק משברים אינם חשובים ליכא למיחש דיתכוין לעשות לו פה דמתחלת בריאות הכלי לא קיים עליה אבל בכלים חשובים שאינם עשויים משברים נכונא בו אסור לשבר כדי ליטול ממנו המאכל שבו משום דחיישינן שמא יתכוין לעשות כלי וזהו לפי דעת התוס׳ והרא"ש ז"ל · אבל הר"ן ז"ל כתב שם וז"ל שובר אדם את החבית לאכול ממנו גרוגרות פירוש רש"י ז"ל דאין במקלקל שום איסור שבת ולא בעירא לי דכהי דמקלקלין פטורין איסור מיהא איכא · אלא היינו טעמא דאף על גב דבעלמא פטור אבל אסור הכא משום צורך שבת מותר לכתחלה מיהא כי שרו דוקא בכלי קטן דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל לא בכלי גדול עכ"ל · ואני תמה על דבריו כיון דמשום מקלקל פטור אפילו יהא כלי גדול דשייך בנין וסתירה נמי פטור שהרי מקלקל פטור מכל מקום אפילו הוא כלי גדול ואפשר דסבר דגזרינן בכלי גדול שמא יתכוין לעשות לה פה ואית ביה משום בנין אבל בכלי קטן ליכא למגזר מידי דאין בו משום בנין · מיהא צריך עיון ליישב לדעתו האי סוגיא דפ׳ הבונה האי מאן דעייל וכו׳ דמשמע מהתם דאפילו בכלי קטן איכא משום בונה ואפשר דלא סבירא ליה לחלק בין גדול לקטן אלא באלו כלים אבל בכלים שלמים אפילו בקטן איכא משום בנין · ואחר שהגעתי לך סברת הפוסקים הנ"ל אבאר דברי המחבר מה שכתב והני מילי שאינו בנין ממש משמע מתוך דבריו דאין בנין וסתירה שייך בכלים אלו ואינו כן שהרי כבר כתבתי שדעת הרא"ש ותוס׳ דגם באלו כלים שייך בנין וסתירה אלא דבמקלקל מותר אפילו לכתחלה משום דליכא למיחש דלמא יתכוין לעשות פה · ולדברי הר"ן באלו הכלים אם הם גדולים שייך בנין וסתירה שפיר : **ב** כגון שאינה מחזקת ארבעים סאה · הרב עירב בכאן שני הדעות אהדדי ואינו נכון שהרי מאן דאית ליה לחלק בין כלי קטן לכלי גדול אינו מחלק בין כלי שדיבק משברים או כלי שלם ומאן דאית ליה לחלק בין כלי שלם לכלי שדיבק משברים אינו מחלק בין כלי קטן לכלי גדול וע"כ צריך לומר דהרב פסק לחומרא כתרווייהו דאפילו כלי קטן אם אינו עשוי משברים יש בו משום סתירה ולא ידעתי מנא ליה לפסוק כן לענין לשבור וליטול מה שבתוכה כיון דמקלקל הוא ומקלקל בשבת אין בו אלא איסור דרבנן כאשר כתבתי בסמוך בשם הר"ן וכיון דמלתא דרבנן הוא ודאי דאין להחמיר בו כל כך ודוק · ועיין לעיל בסימן רנ"ט בענין פתיחת פי התנור הטוח בטיט בסעיף ו׳ : **ג** שאינה מחזקת ארבעים סאה וכו׳ דאם מחזקת ארבעים סאה נפיק מתורת כלי והוי אהל ואיכא בו משום בנין וסתירה ועיין בלבוש : **ד** דאם כן הוה ליה מתקן מנא · אינו מדוקדק לכ"ד דבשבור דאין בנין וסתירה באלו כלים ואפשר אף על פי שאין בהם בנין וסתירה לחייב עליהם מן התורה מכל מקום אסור מדרבנן : **ה** אבל אם היא שלימה וכו׳ · הטעם משום דחיישינן דלמא יעשה לה פה יפה ויתחייב משום בונה · ובב"י כתב משום דשייך באלו כלים בנין וסתירה דמשמע דחייב משום סותר על הסתירה ואינו כן שהרי מקלקל הוא כאשר כתבתי בסמוך בשם הר"ן ז"ל עם רש"י כתב כן ולא חייב הסותר אלא על מנת לבנות : והא דכתב הרא"ש דכלי שנתפרק והחזיר לא מיקרי בנין היינו דוקא שאינו צריך אומן בחזרתו אבל אם צריך אומן בחזרתו עושה כלי מיקרי וחייב משום בונה · וכן כתב ב"י בשם הר"ן ז"ל · וכ"כ ה"ה : **ו** ואפילו נקב בעלמא · פירוש אפילו אינו עשוי להכניס ולהוציא ומבואר בגמרא דאינו אסור אלא מדרבנן משום דגזרינן משום נקב של לול של תרנגולים דנקב עביד לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא וגם להוסיף גזרינן דזימנין דלא תקני מעיקרא ואתי להרחיבו : **ז** ואם היה הסכין תקוע בחבית · בשו"ת הגה בסימן ס"ד מבואר הדין זה היטב בארוכה ומפני שצריך לבאר על פי הדברים האלו דעת המחבר על כן אעתיק קצת מתשובה זו וז"ל יראה דהיכא דתקעו הסכין בכותל שהוא מחובר יש לחוש לאסור אם מוציאו משום דתנן בהבונה הקודח כ"ש חייב ומפרש התם תליוהא אליבא דרב דקיימא לן כוותיה באיסורין דשבת דקודח חייב משום בונה ומחייב קודם שנתמלא הנקב כדאיתא התם בגמרא וא"כ בהוצאת הסכין היכא דתקיע קצת במחוך כוועט פסיק רישיה הוא שלא יוסיף בנקב וה"ל קודח כ"ש · ואין נראה להתיר מהא דכתב המרדכי בפרק החביות שאם היה סכין תקוע בחביות מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף ומייתי ראיה מפרק במה טומנין האי סכינא דביני אורבי דנה ושלפה דנה ושלכה פרי · וי"ל כיון דחביות כלי הוא ואין בנין וסתירה בכלים בדבר שאין בו קיומא ואומנות לכ"ע ולהכי אין בו משום קודח אפילו אי הוי אפשר שלא יוסיף בנקב וא"ת דמחייב משום דקמתקן פתחא הא מסקינן התם פרק חבית ד"ת דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא לאו שמיה פתחא אלא דחכמים גזרו בכל פתחים ונקבים גזירה משום נקב של לול של תרנגולים דאינהו עשויות להכניס ולהוציא כדאיתא התם ולהכי אם מתכוין להוסיף אסור אבל בשאין מכוין בכל לומר אפילו אי פסיק רישיה הוא שרי דבאיסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור לפסיק רישיה כדאיתא בתשובת מהר"ם ובמרדכי פרק הזורק · אמנם נראה דהאי סכינא התקוע בחביות איירי שהוציאוהו והכניסוהו כבר כמה פעמים ולא פסיק רישיה הוא שיוסיף בנקב מדמייתי עליה ראיה מפרק במה טומנין מסכינא דביני אורבי דנה ושלפה והתם על כרחך איירי דלאו פסיק רישיה הוא שירחיב הנעוץ ויוסיף לבסוף ומהשתא שהוכחנו דהסכין התקוע בחביות איירי בלאו פסיק רישיה הוא מתיישב אפילו בחבית גדולה שמחזקת יותר מארבעים סאה דחבית גדולה כזאת שייך ביה בנין כמו בקרקע ואי הוה משום בנין חייב משום קודח כמו בתקוע בכותל ויסיק וכיון דנהגנו בעולם לאסור להוציא הסכין התקוע בכותל ואסכנא טעמא יש לקיים המנהג · אבל אם תקוע הסכין בדבר תלוש בספסל ובכה"ג לא ידעינן כלל טעם וסברא לאסור · והמחמיר בדבר מפריז על מדותיו עכ"ל · ולפי זה יש לומר כאן ודוקא וכו׳ היינו דוקא בכלי ששייך בו משום בנין דהיינו כלי שהוא שלם שאינו נעשה משברים לדעת המחבר · אבל כלי שאינו שייך בו משום בנין אפילו אינו הוציאו מבעוד יום גם כן מותר · שהרי באיסור דרבנן אף על פי שהוא פסיק רישיה מותר · ולפי זה דברי הרב דיוה שכתב דעושה נקב ופתח אינו מכוין דהרי הפתח אינו אסור אלא מדרבנן שהרי אינו עשוי להכניס ולהוציא ומותר אפילו בפסיק רישיה כיון שאינו מתכוין לפתח ודוק : **ח** למעלה מן השמרים · פירוש אפילו הוא במקום היין מותר משום דאין יוצאים שם בפתיחה מעליותא כיון שאין כובד היין נשען עליו ולפיכך לא הוי כפותח לכתחלה כן מבואר בפירוש רש"י שם · אבל הרי"ף ז"ל פירש משום דלמעלה במקום שהיין עומד לפתוח להוציא היין אבל למטה במקום שמרים אין הפתיחה עומד להכתח שהרי אין שם יין וע"כ עושין הפתיחה מעליא והרי כאלו מוקף מתחם ועי"ש בר"ן : **ט** במקום נקב · כ"כ המרדכי והיינו דוקא כמו שיעור הנקב הישן אבל להוסיף על הנקב הישן אסור וכמו שמבואר בסמוך בסעיף א׳ אלא כב"י דמותר אפילו להוסיף על הנקב הראשון ולהרחיב אותו יותר משהיה מוקדם דזה ודאי אינו דהיינו מה שסכינו התם דלהוסיף אסור : **י** כגון שנשברה

מהודקת יפה אבל בחביות של עץ שמהדקים מאד העץ שסותמים בה הנקב וחותכים ראשו על דעת שלא להוציאו ודאי נראה שזה נקב חדש ואסור : ד כ ברזא שבחביות ואין אדם יכול להוציאה מותר ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא לצורך לשתות יין בשבת : (הג"ה) ובלבד שלא יהיה הברזא הראשון כנגד השמרים : *

ה יב ל מותר ליתן קנה חלול (בחביות או שאר ברזא) להוציא יין אף על פי שלא היה בו מעולם מ אבל ליתן עלה של הדס בנקב שבחביות שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם לא דגזרינן שלא יתקן מרזב ליינו שנופל היין לתוכו וילך למרחוק דכשלוקח העלה ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב ולא דמי לברזא או קנה שאינו עושה בו שום מעשה : (הג"ה) יג ויש מתירין אפילו בעלה של הדס במקום שיש לו הרבה קטומים ואין לחוש שמא יקטום : *

ו יד מותר להתיז ראש החביות בסייף דלאו לפתח מכוין כיון שמסיר ראשה טו ס אבל לנקבה בצדה בין של חביות בין של מגופה אסור אפילו ברומח שעושה נקב גדול ואינו דומה לפתח דכיון דהוי מצדה ודאי לפתח מכוין ע וליקוב המגופה למעלה מותר דלאו לפתח מכוין שאין דרך לעשות פתח למעלה לא נוטל כל המגופה :

ז פ חותמות שבכלים כגון שידה תיבה ומגדל שהכיסוי שלהם קשור בהם בחבל טז יכול להתירו או לחתכו בסכין או להתיר קליעתו צ ודוקא כעין קשירת חבל וכיוצא בו אבל פותחות של עץ ושל מתכת אסור להפקיע ולשבר דבכלים נמי שייך בנין גמור וסתירה גמורה ק ומטעם זה אסור להסיר הצירים שקורים (גונזי"ס) שאחורי התיבה אם נאבד המפתח ר ויש מתירין בזו יז ושבירת פותחות של תיבות ש יש מתיר ת ויש אוסר א ויש להתיר על ידי עכו"ם :

ח ב * חותלות (פירוש מיני כלים) של תמרים וגרוגרות אם הכיסוי קשורה בחבל מתיר וכותר שרשרות החבל והותך אפילו בסכין ג ואפילו גופן של חותלות שכל זה כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם :

ט ד מותר להפקיע ולהתוך קשרי השפור שקושרים בטלת או ביעף הגלויים :

י ה חותמות שבקרקע כגון דלת של בור שקשור בו חבל יכול להתירו דלאו קשר של קיימא הוא שהרי עומד להתיר אבל לא מפקיע וחותך משום סתירה ו ודוקא כשעשוי לקיום על מנת שלא להתירו בשבת יח אבל אם אינו עשוי לקיים כלל מותר ומטעם זה מותר להסיר דף שמשימין אותו לפני התנור וטורקין אותו בטיט שאינו עשוי לקיום : (ועיין לעיל סימן רנ"ט)

יא יט ז אסור ליתן שעוה או שמן עב בנקב החביות לסתמו בו כ מפני שהוא * ממרח (פירוש הערוך כיכה משיחה טיחה מריקה שיעה ענין אחד הוא) כא ק אבל בשאר דברים דלית בהו משום מירוח (הואיל ואין היין יוצא או) * מותר ט ואם היה היין יוצא דרך הנקב אסור (לסתמו י ואפילו) ליתן בו שום דרך הערמה לומר שאינו מכוין אלא להצניעו שם ואם הוא תלמיד חכם מותר לו להערים בכך :

יב כ סכין שהוא תחוב בכותל של עץ מבעוד יום אסור להוציאו בשבת כיון שהוא דבר מחובר אבל אם הוא תחוב בספסל וכן בכל דבר תלוש מותר להוציאו : (הג"ה) ואם כב דנה ושלפה מבעוד יום אפילו בכותל שרי : *

שטו דברים האסורים משום אהל בשבת *

ובו י"ג סעיפים :

א א א אסור לעשות אהל בשבת ויום טוב אפילו הוא עראי ב ב ודוקא גג אבל מחיצות מותר ואין מחיצה

שכשנקרה הברזא כלו׳ דא"א ליקח היין בענין אחר כ"א בכה"ג : יא ויש אומרים כן כתב הכל בו וכתב עוד אותן חביות שכסתיוו בימי הקיץ אסור לנקוב הנקב שנסתם כיון דהוי כתימה גמורה לפי שלא משכו יין אחר הסתימה : יב מותר ליתן קנה חלול וכו׳ היינו דוקא אם הכינו לכך מאתמול וכן כתב בשבולי לקט לשון הרמב"ם בפרק כ"ג אין מתקנין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי ויתה מתוכה אף על פי שאינה מתוקנת מותר להכניסה בנקב בשבת להוציא ממנה יין ואין חוששין שמא יתקן וכתב ב"י שנראה מדבריו אע"פ שהשפופרת עצמה אינה מתוקנת כל צרכה וקצירה שום תיקון ואפילו הכי מותר להכניסה ולא חיישינן שמא יתקנה ונראה אף על פי שאינו מוכרח מכל מקום הדין אמת והוא הדין דיותר ליתן בנקב החביות אף על פי שאינו יודע אם מגיע למדתו ועיין כר"ן : כתב ר"י שנראה מפירוש רש"י שאסור לתקן שום דבר בגוף השכורת ואפילו ביד ומכל שכן בכלי אבל ר"ת כתב שמתקנה ביד אבל לא בכלי ע"כ : יג ויש מתירין וכו׳ אף על גב דאפילו יקטום לא יעבור אלא אאיסור דרבנן וי"ל דסבירא ליה כדפירש רש"י והר"ן ז"ל דכיון דקשה הוא הוי מתקן כלי כדתניא במסכת ביצה לקנות בו שיניו לא יקטום ואם קטם חייב חטאת ועיין בגליון מהר"ם מה שכתב מזה : יד מותר להתיז וכו׳ בתרומת הדשן סימן ס"ד כתב דאיירי בכלי שאינו מחזיק יותר מארבעים סאה אבל אם מחזיק יותר אסור משום דשייך ביה בנין וסתירה דהוי כקרקע וכמו שכתבתי בסמוך מיהא יש לתמוה על המחבר והרב שסתמו דבריהם ועיין בכ"נ מה"כ : טו אבל לנקבה מצדה בין שעושה וכו׳ כלומר בין שעושה הנקב מצד החביות עצמה ובין שעושה הנקב בצד המגופה ועיין בדברי התוספות פרק במה טומנין דף מ"ח ע"ב בד"ה וכי מה בין וכו׳ ויש ליישב דבריהם שם דסבירא להו דאפילו מגופה אסור לנקב מן הצד ע"ש ודוק ודברי הב"ח אינם מוכרחים : טז יכול להתירו וכו׳ בשם בקט המחבר זה דקל וחומר מחותמות שבקרקע דשרי גם כן להתיר כיון דלאו קשר של קיימא הוא שהרי עומד להתיר והטעם מפני שאין בנין וסתירה בכלים ונראה דגם בכאן מיירי לדעת ת"ה בכלי שאינו מחזיק יותר מארבעים סאה דאם מחזיק יותר דינו כקרקע : יז ושבירת פותחת כלומר כיון שיש מי שמתיר ויש מי שאוסר ולפיכך יש להתיר על ידי כותי והב"ח הורה להקל אפילו על ידי ישראל וכתב עוד וכשנאבד המפתח נראה שמותר לפתוח בסכין או במקטע לכולי עלמא ומביא ראיה ממתניתין דקתני מחט של יד וכו׳ ולדעתי אין ראיה מהתם דהתם איירי במתוקן לכך מכל מקום הדין אמת : כתב בכ"נ מה"כ על חביות קטנות שאינם מחזיקים הרבה שמביאים עם דגים מחושקים עם חשוקי עץ ובפיהם יש מגופה אם מותר בשבת לפתוח אותו על ידי הסרת חשוקיו או על ידי התות המגופה ומסיק דעל ידי כותי מותר אפילו להסיר החשוקים אבל אם אינם רק קשורים בחבלים ואם כתתכו החבלים כפתח החביות מותר אפילו על ידי ישראל אבל הסרת החשוקים כיון דחיבור חזק הוא דומה לפותחות ואין להתיר על ידי ישראל ע"ש : יח אבל אם אינו עשוי כן כתב המרדכי בפ׳ חביות וז"ל דהא מפקיע ומתך דוקא כשעשוי לקיום על מנת שלא להסירן בשבת אבל אם אין עשוי לקיום כלל שרי ומטעם זה התיר בדף שמשימין לפני התנור וטורקין אותו בטיט בערב שבת להסירו מן התנור בשבת שאינו עשוי לקיום וכתב על זה בתרומת הדשן בסימן ס"ה דאף על גב דהא דאמרינן להפקיע ולחתוך חותמות שבקרקע בחותמות גריעי הוא דאי בחיבור יפה אפילו חותמות שבכלים נמי אסור וכמו שכתבו התוס׳ והרא"ש ואם כן אף על גב דלא מיכוין למעבד פתחא פסיק רישיה הוא לענין סתירת בנין : מיהא כתב א"ז בשם רש"י דלא שייכי סתירה דאורייתא היכא דאינו עושה אלא פתחא בעלמא אלא דמחזי כסותר מדרבנן ומתוך כך אית למימר דדוקא חותמות שבקרקע אע"ג דנרדיפי אינון מ"מ נעשה לאסור ולבתימה זמן מה ולכך שייך בהו סתירה מדרבנן דמחזי כסותר אבל טריקת התנור דלא נעשה כלל לקיים רק לשמור החום לפי שעה ולמסתר למחר שרי אפילו לכתחלה עכ"ל : יט אסור ליתן שעוה או שמן אע"ג דבשמן אין המרוח ניכר מ"מ אסור משום גזירת שעוה וכתב בכ"נ מה"ק שאסור לחמם הנרות של שעוה כ"ע כדי להדביקם במנורה דהוי ממרח ובספר הזכרונות כתב שאסור ליגע בשבת וי"ט בשעוה שמא יבא למרח ע"כ : והוא חומרא יתירה : כ מפני שהוא וכו׳ : פירש אפילו אין הסתימה אלא על פני הכלי ואינו נכנס בעובי הכתלים אסור משום מירוח : כא אבל בשאר דברים ואין היין יוצא פי׳ דאם היין יוצא אפילו בדברים דלית בהו משום מירוח אסור ומשום דמחזי כמתקן מנא כיון שהיין יוצא כן פירש י"ל וה"ה כתב כפי׳ דברי הרמב"ם דאם כותם תוך הנקב בעובי הכתלים אסור לכתום בכל דבר אפילו אין בו משום מירוח משום דהוי כבונה וע"ש ומשמע דאפילו אין היין יוצא דרך שם : כתב בספר בדק הבית דלסתום בעץ מותר בין שהיין יוצא ובין אינו יוצא ועיין בכ"נ מה"ק וג"ע למעשה כי לכאורה נראה דסתימת העץ הוא בנין גמור ואסור אפילו בכלים : כב ואם דנה ושלפה וכו׳ עיין בסמוך מ"ש בשם ת"ה סעיף א׳ והב"י כתב עליו דדברי סותרים אהדדי ע"ש אבל בד"מ תירץ שהטעם דבחביות אסור משום דאיכא למיחש שיתקן פתח ומשא"כ בשאר דברים תלושים ואין דבריו מוכרחים ועיין מ"ש בסעיף א׳ :

שטו א מ"ש אסור לעשות וכו׳ לשון הרמב"ם פכ"ב מהל"ש העושה אוהל קבוע חייב משום בונה לפיכך אין עושין אוהל עראי לכתחלה ולא סותרין אוהל עראי גזירה שמא יעשה או יסתור אוהל קבע ואם בנה או סתר אוהל עראי פטור עכ"ל הרי מבואר טעם לדברי המחבר ואיכי דמי אוהל עראי מפרש רש"י פרק כל הכלים כגון שעושה לפי שעה ולא להיות שם קבע : ב ודוקא גג וכו׳ אדברי המחבר משמע דגג אסור

ק תמוכה אסכנוית בשם רבי אביגדור * ב"י בשם שבולי לקט : ל שבלי הלקט בשם הר"ר יוסף [כן הוא בב"י] מ שבת קי"ו ומימרא דשמואל נ שם בברייתא * הרא"ש סוף פרק חביות וטור : ס שם וכרב ששת וכפירש"י שם ע שם במשנה וכדמפרש לה ר ב הונא הרי"ף והרא"ש פ ביצה ל"א ול"ב מימרא דשמואל צ טור בשם אביו הרא"ש שם בעירובין אמתניתין דמוכו דיגדל ובגמרא דף ל"ה וכ"כ התוס׳ שם ומ"כ ק מרדכי שם בשם ר׳ פרץ ר שם בשם הר"ר יעקב קינון ש טור בשם סמ"ק ת ה"ר אליעזר שם בשם הר"י א שם ב שבת קמ"ו וכפירוש רש"י ג כל בו ד מרדכי פ"ב די"ט בשם אבי העזרי וכן ראה שעשה כן הר"מ ומהר"ר יואל ומפראג ה ביצה ל"א ול"ב [פירוש לסתור עבות גדילתו] ו שבת קמ"ו ומשנה ק שם כרב דאמר הרי"ף והרא"ש ט ב"י מדברי רש"י בפירו׳ סתיות הטום לקמן י שם קל"ט בשוגדא דגורדא דרבנן ורב הונא כ תרומת הדשן סימן ס"ד * ב"י : א שבת קכ"ה ב בפירוש רש"י שם

מחיצה אסור ג אלא אם כן נעשית להתיר כוכה או להתיר טלטול: (הג"ה) אבל מחיצה הנעשית לצניעות בעלמא שרי: * ולכן מותר לתלות וילון לפני הפתח אף על פי שקבוע שם: * וכן פרוכת לפני ארון הקודש ובלבד שלא יעשה אהל כנגד טפח. * וכן מותר לעשות מחיצה לפני המיטה או הנכה או בפני הנרות שלא יכבה אותן הרוח. * אבל אסור לעשות מחיצה בפני אור הנר כדי שישמש מטתו. * וכן לפני ספרים כדי לשמש או לעשות צרכיו אם לא שהיה מבעוד יום טפח שאז מותר להוסיף עליה בשבת: * ב ד עצים שתוקעין ראשם האחד ברופן הספינה וכופפין ראשם השני ברופן השני של הספינה ופורסין מחצלת עליהם לצל אם יש ברחבן טפח או אפילו אין ברחבן טפח ד אם אין בין זה לזה שלשה טפחים חשיבי כאהל ומותר לפרוס עליהם בשבת ה מחצלת דהוה ליה תוספת אהל עראי ושרי ומטעם זה מחצלת פרוסה כדי טפח מותר לפרוס שאר המחצלת בשבת ה ו וטפח שאמרו חוץ מן הכריכה: ג ו ז מטה כשמעמידים אותה ז אסור להניח הרגלים תחלה ולהניח עליהם הקרשים אלא ישים הקרשים תחלה באויר ואחר כך הרגלים תחתיהם ח והני מילי כשהרגלים הם דפים מחוברים כמו דפני התיבה ח אבל רגלים של מטות שלנו ט וכן רגלי השלחן מותר בכל גונא:

ד ט מטה שהיא * מסורגת (פירוש נארגת) בחבלים אם יש בין חבל לחבל שלשה טפחים אסור לפרוס עליהן כדין משום דעביד אהלא וכן אסור לסלק בגד התחתון מעליה משום רקא סתר אהלא י ואם היה עליה כר או כסת או בגד פרוס מערב שבת כשיעור טפח מותר לפרוס בשבת על כל המטה: ה י כסא העשוי פרקים וכשרוצים לישב עליו פותחין אותו והעור נפתח וכשמסירים אותו סוגרים אותו והעור נכפל י מותר לפתחו לכתחלה: ו כ כשמסדרים חביות זו על גב זו אחת על גבי שתים אוחז בידו העליונה ויסדר התחתונות תחתיה יב אבל לא יסדר התחתונות תחלה ויניח העליונות עליהן: ז ל מותר להניח ספר אחד מכאן ואחר מכאן ואחר על גביהן: (הג"ה) יג הואיל ואינו צריך לאויר שתחתיהן: * ח יד מ כל אהל משופע שאין בגגו טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגו רוחב טפח הרי זה אהל עראי והעושה אותו לכתחלה בשבת פטור: ט טו נ משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים לסנן ומותחין פיה לכל צד חשיב עשיית אהל ואסור לנטותה: י טז ס טלית כפולה יז שהיו עליה חוטין שהיא תלויה בהם מערב שבת מותר לנטותה ומותר לפרקה

אסור בכל גונא ובמחיצה איכא לחלק בין נעשה להתיר וכו' וכן כתב הטור. וכן משמע מדברי הרא"ש והכי תניא לפ"ד מהא דאמרינן בסוף עירובין הכי דברי דהוי בי רב הונא ביממא בעי טולא ובליליא בעי אוירא אתי לקמיה דרב אמר כרוך בודיא ושייר בה טפח דלמחר הוא מוסיף על אוהל עראי ומותר. ומשמע מדברי התוס' שם ובפרק כל הכלים דפריסה היה למחיצה דאם לא כן לא הוי מייתי מההוא מעשה ראיה לדבריהם דאפילו במחיצה שייך אוהל וע"כ לא שרינן התם אלא להוסיף על האוהל אבל לעשות מתחלה אסור אפילו אין המחיצה נעשה אלא להגין מפני החמה. אבל באמת אחר העיון פשטא דשמעתא דההוא עובדא משמע דלא איירי בפריסת מחיצה אלא בפריסת האוהל. וכן משמע מדברי הרמב"ם פרק כ"ב מהלכות שבת. ודברי התוס' יש ליישב ודוק: ג אף על פי שקבוע שם וכו'. לשון תרומת הדשן בפרק המוציא תפילין פירש רש"י וילון כנגד הפתח לצניעותא מותר לנטותו דלאו אהל קעביד דלאו קביע התם אלא דרכו ליפתח ולהסתלק כדלת בעלמא משמע בוילון שתולין תדיר שם כמו הפרוכת יש לאסור. ומכל מקום נראה לחלק בזה דהפרוכת שלפני הארון כיון דבלאו הכי יש לו דלת להארון והמחיצה' אינו אלא לצניעות בעלמא אף על גב דתלוי שם בקביעות אין קפידא עכ"ל. משמע קצת מדבריו דבמקום דאין מחיצות אין להתיר אם קבוע שם. וכתב ב"י דהיינו דוקא דקבע מלמעלה ומלמטה בענין דאי אפשר להזיז אבל בלאו הכי מותר: ונראה דוקא מחיצות עראי מותר לעשות אם אינו להתיר או לטלטל אבל מחיצות קבע אסור בכל ענין. וכן משמע מדברי הר"ן פרק כל הכלים עיין שם: ד אם אין בין זה לזה שלשה טפחים. כלומר דאז אמרינן לבוד: ה וטפח שאמרו וכו'. הטעם מבואר בפירוש הרי"ע"א דמורת העיגול לא מיקרי כאוהל ולומר כשהוא פורסה לא מיקרי כמוסיף אלא כעושה אוהל לכתחלה ולפיכך צריך טפח מלבד העיגול. וכן יש לדקדק מלשון רש"י דלשם וגם בעירובין כתב רש"י כן להדיא וילמוד התוס' מן המפורש: ו מטה כשמעמידים וכו'. וכתבו תוס' והרא"ש אפילו לר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר הייננו כגון שעושה דבר ואין מתכוין לעשותו אבל הכא הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואף על פי שאינו מתכוין לבנין מכל מקום מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו חכמים גזירה משום בנין. וכן דעת הרי"ף והרמב"ם בפרק ד' מהלכות י"ט: ז אסור להניח וכו'. לשון הרמב"ם מפני דנראה כבונה אף על פי שהוא בנין עראי אסור ולפיכך צריך לשנות שלא כדרך הבונים אלא ישים האוהל תחלה וכו': ח אבל רגלים של מטות. כלומר שאינם דפים מחוברים אלא המטה מונח על ארבע קונדסים יותר אפילו משתמש באויר שתחתיו: ט וכן רגלי השולחן. כלומר שאינו משתמש באויר שתחתיו אפילו הם דפים מחוברים מותר דתרוייהו בעינן שיהא משתמש באויר שתחתיו וגם יהיו דפים מחוברים ואי לאו הכי מותר: י ואם היה עליה וכו'. הטעם משום דמותר להוסיף על אוהל עראי בשבת: יא מותר לפתחו לכתחלה. כתבו התוס' דהיינו דוקא כשהוא קבוע בכסא דאם לא כן אסור לנטותו. וכתב רש"י והטור דיוטות שלנו המחוברת ועומדת אם היא זקופה או מוטה על צדה מותר לנטותה לישבה על רגליה דלא עביד מידי אלא ליתובא בעלמא: יב אבל לא יסדר. פירוש דהיינו כשצריך לאויר שתחתיו. וכן כתבו הרשב"א והר"ן: יג הואיל ואינו צריך וכו'. והב"ח כתב אפילו אינו צריך לאויר יש להחמיר באם עשה המחיצות ואחר כך האהל עליהם: יד כל אהל וכו'. כן הוא לשון הרמב"ם פרק כ"ב מהלכות שבת. ומשמע מדבריו דפטור אבל אסור. ויש לתמוה מדברי הש"ס פרק תולין דמשמע שם דאפילו לכתחלה מותר דגרסינן התם כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומסקינן התם דלא אמרן שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח וגם אין בשיפועה טפח וכו' משמע דאם אין שם כל הדברים הנזכרים דמותר לכתחלה וצ"ע ואפשר שהיה לו גרסא אחרת או יש לומר דהא דכתב שאין בגגו טפח מיירי שאין בגג השוה טפח אבל בשיפועה הוא אפילו יותר מטפח ואשמועינן דשיפוע אהלים כאהל דמי כיון שיש בו טפח ועיין שם בתוס'. אבל אם גם השיפוע הוא פחות מטפח מותר אפילו לכתחלה וכן נראה עיקר. אבל מדברי ה"ה לא משמע כן דכתב על דברי הרמב"ם דברי הגמרא דבר' כוכה דמסקינן דשיפוע אהלים לאו כאהל דמי ובאמת דבריו תמוהים דהרי כוסק לחומר' דפטור אבל אסור ואי אפטור ומשמע קאי ת"ל דאפילו אהל שהוא שוה כיון אינו חייב חטאת שהרי על אהל עראי כוטר הרמב"ם כדמשמע מדבריו סמוך לדין זה וי"ל אם עשה או סתר אהל עראי פטור ומותר להוסיף על אהל עראי כיצד טלית כפולה שהיתה כרוכה על עמודים או על הכותלים והיתה פרוסה קודם השבת אם נשאר מוכנה מתוח טפח מבעוד יום מותח את כולה בשבת עד שיעשה אהל גדול משמע בהדיא מדבריו דאפילו פרוס בשוה הרי הוא אהל עראי. ומה שכתבתי בדברי הרמב"ם נראה עיקר ודוק: טו משמרת שתולין אותה. רש"י פירש משמרת שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי. ועיין בספר כנסת גדולה מה"ק מה שכתב כאן לדעת הרמב"ם: טז טלית כפולה וכו'. הוא לשון הרמב"ם שם. וכתב ה"ה דהרי"ף ז"ל פירש כגון טלית כפולה שקושרה בין שני הכותלים והיא משולשלת ונוגעת לארץ ונכנס בין שני קצותיה וישן תחתיו בגל ואין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו אהל קבע אלא אהל עראי היא ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח ולפיכך פטור אבל אסור. ואם היו עליו חוטין מתחלת וכוטה אותה היום מותר עד כאן לשונו. ובאמת דברי הרי"ף בכאן אינם מובנים דמשמע מדבריו דמפני שאין בגגה טפח וכו' משום הכי פטור אבל אסור דאם היה בגגה טפח היה חייב חטאת. ולא נהירא שהרי בבנין עראי הוא ועל בנין עראי אינו חייב חטאת וכדכתב הרמב"ם שם בהדיא והבאתי דבריו בסמוך. וכן מוכח מההוא מעשה דסוף עירובין בדברא דרב הונא דבנין עראי הוא וצריך עיון. והרא"ש ז"ל חולק על הרי"ף בזה וכתב דאפילו לכתחלה מותר אם אין בגגה טפח וכו'. אכן בעינן גם כן שאין יורד אחד שכלה השיפוע טפח והוא הדין דבעינן שלא יהא השיפוע טפח. ולדעתי אין צריך להרי"ף ז"ל לבאר זה כיון דכתב דישנים תחתיו ודאי דאיכא בשיפועה טפח וק"ל. אמנם לפי מה שכתב הבית יוסף שהרי"ף לא היה גורס כלל והוא דאין בשיפועה טפח צריך עיון: יז שהיו עליה חוטין וכו'. התוס' כתבו על הא דאמרינן כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותו דאיירי דשייר בה טפח דבענין אחר לא הוי שרי. אי נמי דכריכת חוט או משיחה מועלת כמו שייר טפח. ופסק הרא"ש כאי נמי דכתבו התוס'. וכן משמעות כאן דברי המחבר. אכן מה שכתב דמותר גם כן לפורקה לא ידעתי מנא ליה דהרי בגמרא לא אמרינן אלא דמותר לנטותו אבל לפרוק ודאי דאסור שהרי בנין עראי אסור לסתור כמו לבנות. וכן משמע מדברי תוספות הגוברים. וכן משמע לשון הרא"ש שם וצריך עיון. וכן מבואר בגמרא שם: וכתב הטור במקום שאינם בני תורה לא שרינן על ידי כריכת חוט שלא

ג שם בתוס' בשם ר"ת והרא"ש והר"ן וש"פ * טור: * א"ו וב"י: * ב"י וכל בו: * מרדכי ריש פרק כירה: * ד"ע: * מרדכי ריש פרק כירה: ד עירובין ק"ב משמיה דרב אשי וכתבו הרי"ף בפרק י"ו דשבת ה שם גם משמיה דרב ו הריטב"א בשם התוס' שדקדקו מלשון רש"י ז שבת קל"ח בברייתות דאבקיע אביי מהא דנוד ח טור בשם התוס' שם ט הר"ן וה"ה בשם הרשב"א י שם בשבת מהא דטרסקל כ ביצה דף ל"ג ל טור בשם הרשב"א בשם התוס' והר"ן בשמם שם בביצה * טור ור"ן ריש פרק תולין והמגיד פרק כ"ב: מ שבת קל"ח הרמב"ם בפרק כ"ב נ שם קל"ז ובמשנה אפילו לרבי אליעזר ס שם קל"ח והרמב"ם שם וכפירוש הרי"ף

לפרקה וכן הפרוכת: **יא** [יח] [ע] כילה חתנים שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגה רוחב טפח [יט] הואיל שהיא מתוקנת לכך מותר לנטותה ומותר לפורקה [כ] [פ] והוא שלא תהא משולשלת מעל המטה טפח: **יב** [כא] [צ] הנוטה פרוכת וכיוצא בה צריך ליזהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה לפיכך אם היא פרוכת גדולה תולין אותה שנים אבל אחד אסור ואם היתה כילה שיש לה גג אין מותחין אותה ואפילו עשרה שאי אפשר שלא תגבה מעט מעל הארץ ותעשה אהל עראי: **יג** [כב] [ק] בגד ששוטחין על פי החביות לכסות לא ישטחנו על פני כולו משום אהל אלא יניח קצת מבנו מגולה [ר] ותני מילי* כשהכובא (פירוש כלי) חסרה טפח אבל אם אינה חסרה טפח מותר דאין כאן אהל:

שטז צידה האסורה ומותרת בשבת ובו י"ב סעיפים:

א [ג] הצד [א] צפור [ב] דרור למגדל שהוא ניצוד בו ושאר צפורים וצבי לבית או לביבר [ב] שהם ניצודים בו חייב ואם אינו ניצוד אז פטור אבל אסור: **ב** [ג] [ג] צד צבי ישן או סומא חייב חגר [ד] או חולה או זקן פטור: (הג"ה) היושבה כלב אחר חיה בשבת הוי צידה* ויש אומרים אף בחול אסור לצוד בכלבים משום מושב לצים: **ג** * [ד] כל שבמינו ניצוד חייב עליו אין במינו ניצוד פטור אבל אסור הלכך זבובים אף על פי שאין במינן ניצוד אסור לצודן: (הג"ה) [ה] ולכן יש ליזהר שלא לכסות תיבה קטנה או לסתום כלים שזבובים בו בשבת דהוי פסיק רישיה שיצודו שם: * ויש מקילין במקום שאם יפתח הכלי ליטלם משם יברחו: * **ד** [ו] [ה] פורסין מחצלת על גבי* הכוורת (מקום שמתכנסים בו הדבורים לעשות דבש) ובלבד שלא יתכוין לצוד [ו] וגם הוא בענין שאינו מוכרח שיהיו ניצודים כי היכי דלא ליהוי פסיק רישיה: **ה** [ז] צבי שנכנס לתוך הבית [ז] וניעל אחד בפניו חייב ניעלו שנים פטורים אין אחד יכול לנעול וניעלו שניהם חייבים: (הג"ה) ואם הפתח כבר מנועל מותר לנועלה במנעול: * **ו** [ח] ישב אחד על הפתח ומלאו יכול השני לישב בצדו ואפילו אם עמד הראשון והלך לו השני פטור [ט] ומותר והראשון חייב: **ז** [י] הצד נחשים בשבת או שאר רמשים המזיקים אם לרפואה חייב [ח] ואם בשביל שלא ישכנו מותר: **ח** [ט] [כ] שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן חייב והחובל בהם אף על פי שלא יצא מהם דם אלא נצרר תחת העור חייב ושאר שרצים אינו חייב החובל בהם אלא אם כן יצא מהם דם והצדן לצורך חייב [ל] שלא לצורך או סתם פטור אבל אסור [מ] ולהרמב"ם חייב: **ט** [י] פרעוש *) הנקרא (כרנות) כלשון ערב [נ] אסור לצודו [ס] אלא אם כן הוא על בשרו ועוקצו [ע] ואסור להרגו: (הג"ה) ואף לא ימללנו בידו שמא יהרגנו אלא יטלנו בידו ויזרקנו: * **יא** [פ] אבל כנה מותר להרגה [צ] והמפלא בגדיו מכינים לא יהרגם אלא מוללן בידו וזורקן [יג] [ק] אבל המפלא ראשו מותר להרגם: [ר] כל חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי [ר] נהרגים בשבת אפילו אין רצין אחריו ושאר מזיקין כגון נחש ועקרב במקום שאינם ממיתים אם רצין אחריו מותר להרגם ואם לאו אסור [ש] אבל מותר לדרכם לפי תומו ואפילו במתכוין [יג] אלא שמראה עצמו כאלו אינו מכוין: **יא** [ת] לא ישפשף ברגליו רוק על גבי קרקע משום משוה גומות אבל מותר לדרכו לפי תומו שאינו מתכוין למרח ולהשוות גומות ואף על גב דממילא ממרח הוא כי לא מכוין [יד] שרי משום מאיכותא: **יב** חיה

[*] שם ובעירובין ק"כ והרמב"ם שם [פ] הרמב"ם שם ועיין בת"ש ב"ה שם בשם הרשב"א והביאו הב"י [צ] לשון הרמב"ם שם לפי פירושו הא דגוד בשבת שם [ק] שם קל"ט והרמב"ם שם [ר] ר"ן שם והרב המגיד בשם הרשב"א:

[א] שבת ק"ו שם במשנה [ב] שם בגמ' [ג] שם בברייתא* כל בו: * א"ו: [ד] שם בברייתא וכחכמים וכ"כ הרמב"ם בפ"י [כלע"ד שמקום הג"ה זו שייך לאחר סעיף ד' כי מדין המחצלת וכו' למדו דין זה] * בעל התרומה ומרדכי ס"פ כירה ואגור: * טור: [ה] שם מ"נ [ו] מרדכי שם בשם התוס' ובעל התרומות וה"ה בפרק כ"ה [ז] שבת ק"ו במשנה * ר"ן פר' האורג והמגיד פרק י': [ח] במשנה [ט] שם בגמרא ק"ו [י] משנה בפרק ג' דעדיות וכדמוכרס לה שמואל בשבת ק"ז [כ] שם בשבת במשנה [ל] שם בתו' [מ] שם בפרק י' וכתב הר"ן דלטעמיה אזיל דפסק בפרק א' דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב הלא כר"ש [הוא סתור] [נ] שבת ק"ו בברייתא וכר' יהושע [ס] שם בתו' [ע] טור והא דרב אשי שם * ר' ירוח' כ"ב ח"י: [פ] שם בברייתא וכב"ה [צ] שם בברייתא וכת"ק [ק] טור [ר] שם קכ"א וכרבי יהושע בן לוי וכפי' התוס' [ש] שם בגמ' [ת] שם

יבאו לגלגל בה ולא ידעתי למה השמיטו המחבר: **יח** כילת חתנים וכו' גם זה לשון הרמב"ם: **יט** הואיל שהיא מתוקנת לכך משמע דאי לאו הכי אסור לנטותה אבל הרא"ש חולק על זה וסבר דאין חילוק בין כילת חתנים לשאר כילה כיון שאין בגגה טפח מותר לנטותה וכן משמע מדברי רש"י והטור: **כ** והוא שלא תהא משולשלת: הטעם פירש רש"י משום דההוא טפח הוי קיר לאהל והמטה נעשית לו גג וכתב הרשב"א והר"ן אבל מטה ד"ן אף על גב דנחתי סדיני מפוריא טפח לית לן בה כיון דכפריסת סדינים על המטה ליכא משום אהל לית לן בה כלומר כיון שהכילה עשויה לנוי ע"כ ס"ל מטה העשויה באמצע כילה כעין גג וכן כתב הרב המגיד: **כתב** הב"ח פה שנהגו לפרוס מפה על השלחן והמפה תלויה בכל ארבע צדדים יותר מטפח אין לחוש ושרי כיון דמה שמורכין על השלחן לית ביה משום אהל:

כתב המרדכי בשם מהר"ם מחיצה שעושין בשעת דרשה להפסיק בין אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת שאינה אלא לצניעות בעלמא כדאמרינן בפרק כל גגות שמואל דעביד לצניעותא בעלמא הוא דעביד עכ"ל: **כ** הנוטה פרוכת וכו' לשון הרמב"ם שם ויש בזה פירושים אחרים ועיין ב"י: **כא** בגד ששוטחין וכו' והתוס' פרק המביא כדי יין כתבו אהא דאמרינן האי מדורתא מלמעלה למטה שרי ומלמטה למעלה אסור וכן כ"ע תא וכו' דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל במחיצות אבל אם עשה האהל בלא מחיצות שרי ומשום הכי שרי להחזיר הקדרה על גבי כירה בשבת שהמחיצות היו עשוים מתחלה אך קשה דאמרינן בשבת האי פרונקא אכולא כובא אסור והתם המחיצות היו עשוים כבר ויש לומר דשאני התם הואיל ורחב הכובא יותר מדאי כעשה כאהל וכן כתב הר"ן בפרק תולין והמחבר כתם הדברים דסתם חביות רחב הוא ועיין בספר כ"נ מה"ב:

שטז א מ"ש צפור דרור למגדל פירוש אבל לבית אינו ניצוד כדאמרינן למה נקרא שמו צפור דרור שדר בבית כמו בשדה וכתב הב"ח אפילו חלונות פתוחות: **ב** שהם ניצודים בו בגמרא מפרש כל היכא דרהיט בתריה ומטי ליה בחד שחיה בבר קטן ואידך בבר גדול ואי כמי כל היכא דנפיל טולא דכתלי אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי כמי כל היכא דליכא עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול וכתב ה"ה דפירשו המפרשים דקד שחיה כל שמגיעו בריכה אחת ואינו צריך לישב בכתיים עכ"ל ומדסתם המחבר וכתב כתם ושאר ספרים משמע דאין לחלק בין אווזים ותרנגולים לשאר עופות ועיין מ"ש בסמוך בשם אגודה: **ג** צד צבי ישן בגמרא ומבואר הטעם משום דהכי עבידי לרבויי והכי לא עבידי לרבויי ופירוש רש"י לשוט כשמרגישין יד אדם: **ד** או חולה פירוש חולה הרבה מאוד שאינו יכול לזוז ממקומו אפילו הכי פטור אבל אסור ועיין ב"י: **ה** ולכן יש ליזהר וכו' המחבר השמיט זה משום דסבר כדברי תרומת הדשן שכתבתי לעיל בשמו דבמקום דאינו אסור אלא מדרבנן לא אמרינן לאסור פסיק רישיה אלא שיתכוין לכך והלכך הכי זבובים שאין במינם ניצוד ואינו אסור אלא מדרבנן אם אינו מתכוין לצידה מותר והרב כתב להקל מטעם אחר ולא ידעתי למה לא כתב טעם הנ"ל: **ו** פורסין מחצלת וכו' הטעם בכאן משום דבדבורים איכא במינם משום ניצוד משום הכי אסור משום פ"ר ועיין בית יוסף אבל הב"ח חולק בזה וכתב בשם רש"י דפרק משילין דדבורים לאו במינם משום ניצוד וכל שכן גזין וכריעין שהרי הדבש אינו משובח מהם כמו דבש מדבורים ואם בדבורים אינם רגילים לצוד מכל שכן הם דאם אינו יצוד אותם לעשות דבש למאי יצודם לענין אחר אינם ראוין עכ"ד: **ז** ונעל אחד בפניו הטעם משום דזו היא צידתו ונעלו שנים פטורין משום דאמרינן בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה וכיון דאחד יכול לעשות מקצת מלאכה הוא אבל אם אין אחד יכול לעשות לבדו לאו מקצת מלאכה נקרא וחייב העושה: **ח** ואם בשביל שלא ישכנו וכו' נראה דהטעם הוא משום דסבירא ליה להמחבר ז"ל במלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור וכיון דאיכא סכנה מותר לכתחלה אף על פי דליכא סכנה מות ואי מיירי בדאיכא סכנת מיתה גם למאן דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב הכא מותר משום ספק סכנת נפשות: **ט** שמנה שרצים וכו' הם האמורים בתורה החולד והעכבר וכו' והצדן חייב מכני שמינם ניצודין ואפילו בפתם והחובל בהם דחובל חייב משום שוחט משום נטילת נשמה שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש ושאר שרצים אין להם עור ולפיכך החובל בהן אינו חייב אם אין דם יוצא שבודאי אין כאן חבורה אבל אם יצא מהם דם חייב משום נטילת נשמה והצדן לצורך חייב דהויא ליה צידה כיון שצדן לצורך אבל שלא לצורך או סתם משום דסתמן שלא לצורך הוא שאינם ראויין לכלום הוה ליה צידה מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור ועיין בלבוש שכתב כל זה וצ"ע אהריכן: **י** פרעוש וכו' ואסור להרגו מדאורייתא ולפיכך בלילה שאינו יודע אם פרעוש או כנה אל ימיתנו וכן כתב בספר חסידים סיון רס"ח: **יא** אבל כנה וכו' הטעם דשאני פרעוש דפרה ורבה הוא בריה ואסור משום נטילת נשמה אבל כנה שמגדלת מזיעת אדם וגם אינו פרה ורבה אינו אסור להרגו רק מדרבנן ולפיכך מותר למללן ולא גזרינן מלילה אטו הריגה דהריגה עצמה אינו אסור אלא מדרבנן: **יב** אבל המפלא ראשו וכו' ולא גזרינן כנה אטו פרעוש דבראש לא שכיחי פרעושים וכן כתב בלבוש: **יג** אלא שמראה עניין וכו' וכתב בא"ה בלל כ"ט סיין ל"ט דלכוף עליהם כלי או לדרסם לכי תומו מותר אפילו יושבים במקומם או בורחים מלפניו אמנם נמלים ושאר חגבים וכה"ג אפילו דרך הלוכו אסור אלא צריך לדקדק בדריכתן במקומם שמצויים ע"כ והנה מ"ש דלכוף עליהם כלי מותר צ"ע למעשה: **יד** שרי משום מיאוסתא

יב [א] חיה ועוף שברשותו טו [ב] מותר לצודן [ג] והוא שלא מרדו אבל אם הם מורדים אסור לתפסם [ד] אפילו בחצר אם החצר גדול שאם לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה : (הג״ה) טז ויש אומרים דאסור לצוד חיה ועוף שברשותו ואם צדן פטור · * אבל פרה וסוס וכל שכן שאר חיה ועוף שמרדו אם צדן חייב חטאת וכן עיקר · * חתול דינו כשאר חיה ואסור לתפסו בשבת : *

שיז דין קשירה ועניבה בשבת · ובו ז׳ סעיפים :

א [א] [א] הקושר קשר של קיימא [ב] והוא מעשה אומן חייב כגון קשר הגמלים וקשר הספנים וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרים הרצענים בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה · [ג] אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן [ב] פטור : (הג״ה) [ד] ויש חולקים שסבירא להו דכל קשר של קיימא אפילו של הדיוט חייבין עליו · * [ה] ויש אומרים שכל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו מקרי של קיימא · * [ו] ויש מקילין לומר דעד שבע ימים לא מקרי של קיימא · * ועיין לעיל סימן ש״ד סעיף י׳ : [ג] וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקשרו לכתחלה : (הג״ה) [ז] וכן לענין התרתו דינו כמו לענין קשירתו · * ח [ד] כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקושר רסן בבהמה הרי זה פטור וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהם מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא וכל קשר שאינו של קיימא אם קשרו קשר אומן הרי זה אסור [ה] ולצורך מצוה כגון שקושר למדוד אחד משיעורי התורה [ט] מותר לקשור [ו] קשר שאינו של קיימא : (הג״ה) [י] ויש אומרים דיש ליזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על גב זה דאינם בקיאים איזה מקרי קשר של אומן [יא] דאפילו כשאינם של קיימא אסור לקשרו והוא הדין להתירו וכן נוהגין · * [יב] ומכל מקום נראה דבמקום צערא אין לחוש ומותר להתירו דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא גזרו והא דבעינן שני קשרים זה על גב זה היינו כשקושר שני דברים ביחד אבל אם עשה קשר בראש אחד של חוט או משיחה דינו כשני קשרים : * ב [יג] נשמטה לו

[א] שם ק״ז במשנה
[ב] גמרא שם לעיל מיניה [ג] ה״ה בשם מה״ט בשם הירו׳ וכ״כ הרשב״א
[ד] שם בהגהות בשם רבי ברוך [ועוד מדברים אלו נראין ס״ק סעיף מ׳]
* הגהות אלפסי :
* המגיד פרק י׳ :
* הגהות אלפסי :
[א] שבת קי״א במשנה ובגמרא קי״ב [ב] הרי״ף שם וכ״כ הרמב״ם בפ״י
* רש״י והרא״ש ור׳ ירוחם וטור :
* כל בו והגהות מיימוני פרק י׳ :
* טור ומרדכי :
[ג] שם בגמרא
* טור : [ד] לשון הרמב״ם שם
[ה] שבת קנ״ו [ו] שם במשנה בפירוש רש״י
* הגהות אלפסי פרק אלו קשרים :
* סמ״ג :

מאכולתא וכו׳ · ע״כ נ״ל דלאו פסיק רישיה הוא דאי לאו הכי אסור :

טו מותר לצודן בשבת וכו׳ · משמע דמותר לצודן לכתחלה וצריך לפי זה ליישב הסוגיא הא דאמרינן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור חוץ מהנך ג׳ וכו׳ ועיין כ״ג מה״ק ומשמע מדברי המחבר דאפילו בחצר אם אינו מורדין מותר לכתחלה אפילו הוא גדול שצריך במורדים מצודה ומדברי מהרש״ל פ״ב די״ט משמע דבחצר פטור אבל אסור . ועיין בתשובת משאת בנימין סימן ז׳ : **טז** ויש אומרים דאסור לצוד וכו׳ משמע אפילו בבית קטן אסור לכתחלה ומשמע אפילו לדחות אותן עד שיכנסו לבית במקום המשתמרים אסור דבטלטול בלאו הכי אסור · וכב״ג מה״ב כתב בשם תשובת משאת בנימין לדחות אותן עד שיכנסו לבית מותר ובטלטול גמור אסור · ועיין שם סימן ז׳ שכתב בשם מהרי״ל דאפילו טלטול גמור מותר ובאמת דבריו תמוהים :

שיז א מ״ש הקושר קשר של קיימא · הטעם משום דקשר של קיימא הוא אחת מאבות מלאכות דהויא דקושרי חוטי היריעות הנפסקות במשכן עכ״ל רש״י · ונראה לי דהא דכתב המחבר מאי דחייב חטאת ומאי דפטור אבל אסור אף על גב דלית נפקא מיניה בזמן הזה שאין אנו מקריבין חטאת נראה לי דנפקא מיניה לענין פסולי עדות דאם עבר על מה שחייב חטאת במזיד הרי הוא פסול מדאורייתא ואם קידש אשה בפניו אינה צריכה גט אבל אם עבר על מה שפטור אבל אסור אינו נפסל אלא מדרבנן ואם קידש אשה בפניו צריכה גט כאשר מבואר בא״ע בפסולי עדות מדרבנן · ועוד נפקא מיניה לענין הכרזה דקיימא לן בפסולי עדות מדרבנן אינן נפסלין אלא לאחר הכרזה כאשר מבואר בחשן משפט הלכות עדות ע״ש · ועוד יש נפקא מיניה הרבה בענין ספיקא ואין להאריך בזה : **ב** והוא מעשה אומן · פירוש דתרוייהו בעינן שיהא מעשה אומן וקשר של קיימא ובחד מהם פטור אבל אסור · וזהו דעת הרי״ף והרמב״ם : **ג** אבל הקושר וכו׳ · הוא הדין אפכא דתרוייהו בעינן כדפרישי׳ · ומשמע מדברי המחבר וכן משמעו׳ דברי הרי״ף והרמב״ם דאפילו הוא קשר שיכול להתירו באחת מידיו כיון שהוא מעשה אומן וקשר של קיימא חייבין עליו · אבל בשבולי לקט כתב בשם התוספתא כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו או קשר שאינו של קיימא ואינו יכול להתירו באחת מידיו נמי אינו חייבין עליו ע״כ · ונראה דהאי אתיא כרבי מאיר בגמרא דאמר הכי אבל רבנן פליגי עליו וקיימא לן כרבנן : **ד** ויש חולקין וכו׳ · נראה קצת לדקדק מדברי הרא״ש דאפילו אינו קשר של קיימא אם הוא מעשה אומן חייב דתרוייהו בעינן לפטור דלא יהא מעשה אומן ולא יהא קשר של קיימא וז״ל שם בכלל אכנדל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בטייעי והן קיימין לעולם והא דתניא פטור אבל אסור בדאומרא דקטרי איכהו והוא קיים שבוע או יותר ואיכא למידק למה צריך דקטרי איכהו ת״ל כיון דאינו עשוי להתקיים אלא שבוע או שבועיים לאו קשר של קיימא הוא ואפילו יקשור אותו אומן פטור אלא ודאי בקשירת אומן אפילו קשר שאינו של קיימא חייב עליו · ואין לומר דסבר הרא״ש דקשר ליותר משבוע הוא קשר של קיימא וכמו שכתב הב״י בשם מהר״י אבוהב ולפיכך צריך דוקא דקטרי איכהו דבקטירת אומן חייב אליבא דכולי עלמא דאם כן יהיו דברי הרא״ש סותרין אהדדי שהרי סמוך לזה כתב דבקשר של קיימא אין חילוק בין אומן להדיוט : **ה** ויש אומרים שכל קשר שאינו עשוי להתיר וכו׳ · הלבוש שכתב מקרי של קיימא אינו נכון דבהדיא כתב בהגהות מיימוני וכל קשר שאינו מתירין ליומיים פטור אבל אסור ואלו היה קשר של קיימא ת״ל דחייב חטאת : **ו** ויש מקילין לומר דעד ז׳ ימים · פירוש דעד ולא עד בכלל · וכן מוכח מדברי הטור ע״ש · אבל בפחות משבע מותר אפילו לכתחלה · וכן משמע מדברי המרדכי שהובא בב״י וביותר משבע נמי אינו חייב אלא פטור אבל אסור וקשר של קיימא הוא כשעושה להיות שם לעולם · ולדעת ר״י בחלק י״ד לאוי סגי בכה וכל שכן ליותר נקרא של קיימא וחייב חטאת וצ״ע למעשה : **ז** וכן לענין התרתו · והרא״ש ז״ל בפרק כלל גדול כתב וז״ל מה שנסתפק ר״י אי בעינן מתיר על מנת לקשור אי לא יראה דלא מחייב אלא דומיא דהוי במשכן מתיר קשר של קיימא על מנת לקשור קשר של קיימא כעין ציידי חלזון וכתב ב״י דלא איירי אלא לענין חיוב חטאת אבל פטור ואסור מכל מקום · ומשום הכי כתב הטור והרב ז״ל בכאן סתמא דאסור כיון דלענין איסור לית נפקא מינה · אבל מדברי הרמב״ם ז״ל בפרק י׳ משמע דאפילו מתיר קשר של קיימא שלא על מנת לקשור חייב מדכתב סתמא דחייב דאם לא כן לא הוה ליה לסתום אלא לפרש וכמו שכתב בפרק הבונה לענין קורע דבעינן דוקא על מנת לתפור ויש נפקא מינה לענין עדות וכמו שכתבתי בריש הסימן ודוק : **ח** כיצד נפסקה וכו׳ · האי כיצד קאי אמה שכתב לפני זה קושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן דפטור וכו׳ :

ט מותר לקשור קשר שאינו של קיימא · פירוש קשר שאסור מדרבנן דהיינו בזה שהוא פטור אבל אסור · והטעם מפני דלצורך מצוה התירו : **י** ויש אומרים דיש ליזהר וכו׳ · הר״ן כתב בפרק כלל גדול גבי תופר שני תפירות דפריך בגמרא והא לא קיימי ומוקי לה כשקשרן שקשר שני ראשי החוטין ומכאן למד הרא״ש למה אין תופר שתי תפירות חייב גם משום קושר שהרי אינו מתקיים אלא אם כן קשרן ופוסק מכאן שאין נקרא קשר של קיימא אלא אם כן עשה קשר על גבי קשר · אוכם יש קשרים שמתקיימים בקשר אחד כגון שקושר חבל אחד בראש ואינו קושר שני ראשיו וכיוצא בזה ודאי נחשב קשר של קיימא אף מקשר אחד עכ״ל · ונראה לי דזה אינו ראיה לדעת הרמב״ם והרי״ף דסבירא להו דבעינן דוקא מעשה אומן וקשר של קיימא אם כן יש לומר דהתם איירי בקשר שאינו מעשה אומן ולפיכך אינו חייב משום קושר אלא משום תופר ומשום הכי השמיט המחבר האי דינא שכתב הר״ן משום דס״ל כדעת הרי״ף והרמב״ם כמו שכתב בסעיף א׳ : **יא** אפילו בשאינו של קיימא אסור וכו׳ · נראה דוקא לדעת הרא״ש הנ״ל דסבר דחייב חטאת במעשה אומן אפילו אינו של קיימא ומשום הכי יש להחמיר כיון דספיקא דאורייתא הוא · אבל לדעת הרי״ף והרמב״ם הנ״ל י״ל דאין לחוש לזה כיון דספיקא דרבנן הוא דאינו חייב מדאורייתא אלא אם הוא מעשה אומן וגם קשר של קיימא וק״ל : **יב** ומכל מקום נראה דבמקום צערא וכו׳ · אינו נכון דהא כבר כתב דלדעת הרא״ש יש כאן חשש איסור דאורייתא : **יג** כשמטו לו רצועות וכו׳ כן כתב הרמב״ם פרק י׳ מהלכות שבת · וכתב ה״ה שהוא תוספתא · ונראה דהרמב״ם לטעמיה אזיל דסבר דקשר של קיימא שאינו מעשה אומן פטור ואסור מדרבנן ולפיכך אין לחוש שמא יעשה הקשר כיון דבעשיית הקשר אינו אלא איסור דרבנן · אבל הרא״ש כתב בריש פרק במה טומנין וז״ל לולאות של מלבושי שעל הכתף אם יצאו יש מתירין להחזירן בשבת אם הנקב רחב ויכול להחזירן בקל כיון דכתקני ונראה דאסור להחזירן דרגילין לקשרם והוא קשר של קיימא כדאמרינן בריש פרק כל הכלים דאסור לעשות פתח שידה ומגדל גזירה שמא יתקע עכ״ל · הרי דהרא״ש דמחייב בקשר של קיימא לבד אף על פי שאינו מעשה אומן אוסר להחזיר משום גזירת קשירה · וע״כ יש לתמוה על הרב דכתב ודוקא וכו׳ דמשמע דכן הוא דעת המחבר וזה אינו דכיון דהוא פסק לעיל כדעת הרמב״ם והרי״ף אין לחוש שמא יקשור כיון דאפילו אם יקשור אינו מתחייב מדאורייתא כי אם מדרבנן ומשום איסור דרבנן לא גזרינן שום גזירה כדמוכח בכמה דוכתי בש״ס :

לו רצועות מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר הרצועות למקומם ובלבד שלא יקשור: (הג"ה) ודוקא שיכול להחזירו בלא טורח אבל אם צריך טורח לזה אסור דחיישינן שמא יקשור: * **ג** יד ק מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא טו אבל אין פותחין אותו מחדש דמתקן מנא הוא: (הג"ה) טז אפילו כבר נפתח רק שחור האומן וקשרו או תפרו כיחד כדרך שהאומנין עושין. * ולכן אסור לנתק או לחתוך וינ של יוכאלים התפורים יחד כדרך שהאומנים עושין אע"ג דהתפירה אינה של קיימא דאין חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא. * יז ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא ואין להתיר בפני עם הארץ: *

ד יח ט קושרין דלי במשיחה או באבנט וכיוצא בו אבל לא י בחבל יט והני מילי בדליים הקבועים בבור כ אבל דליים שלנו שאינם קבועים בבור אינו קשר של קיימא: **ה** ל עניבה מותר דלאו קשר הוא: (הג"ה) כ ואפילו אם עושה קשר אחד למטה נוהגין בו היתר: * **ו** מ קושרין חבל בפני הפרה בשביל שלא תצא ל אפילו בשני ראשי הפתח ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחד ויוציאנה דרך שם כא ויניח ראש השני קשור: **ז** ס מטלטלין הכל * גרדי (פירוש אורג) לקשרו באבוס ובפרה ולא חיישינן שמא יתיר ראש האחר ויניח השני קיים כב אבל חבל דעלמא לא והני מילי לקשרו באבוס ופרה כג אבל אם היה קשור באבוס ורוצה לקשרו בפרה או אם היה קשור בפרה ורוצה לקשרו באבוס מותר בכל חבל:

שיח דין המבשל בשבת ובו י"ט סעיפים:

א א המבשל בשבת (או שעשה אחד משאר מלאכות) * במזיד אסור לו לעולם ולאחרים א מותר למוצאי שבת מיד ב ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ולערב מותר גם לו מיד: (ואם אמר לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת עיין לעיל סימן ש"ז סעיף י"ד) **ב** ג ל השוחט בשבת לחולה בין שחלה מאתמול בין שחלה היום מותר הבריא ד לאכול ממנו חי (בשבת) ה אבל המבשל (או עשה שאר מלאכה) לחולה אסור (בשבת) לבריא ו או לחולה שאין בו סכנה דחיישינן שמא ירבה בשבילו: (הג"ה)

* תוס' והרא"ש פרק במה טומנין: ק שבת מ"ח * רבי ירוחם ח"י ד * הגהות מרדכי פרק במה טומנין: * בית יוסף: ט שם קי"ג במשנה י כלישנא בתרא דתוס' וכן כתב הרמב"ם בפרק י' כ הרב המגיד שם בשם הרשב"א בשם התוס' ל שם בברייתא כהכמים תוס' בעירובין נ"ז והרמב"ם בפרק י' ושאר פוסקים * אגור: מ שם קי"א במשנה כ שם בגמרא קי"ב ס מימרא דרבי יוחנן שם קי"ג ובפירוש הרמב"ם שם בפרק י' ע שם בגמרא א חולין ט"ו וכתובות ל"ד ובב"ק ע"א לרי"ף והגאונים והרמב"ם בפ"ו והרא"ש וש"פ * טור: ב חולין ט"ו

כתב: בכלבו מנהגי כלל א' כל קשרים שעושים כמלך ומבטלו לעולם אעפ"י שתחלת עשייתו לא היתה על מנת להניח שם. אסור הלכך הקשר שעושין בקורדלי"א אם היכא דאינו יכול לפשוט את הבגד בלא היתר הקשר מותר. אבל אם יכול לפשוט הבגד בלא התרת הקשר אסור כי קשר של קיימא הוא וכן הדין בחבלי הרוקי גואר שקורין קור"דס: וקשר רצועות המכנסים מותר לכתחלה לפי שסופו להתירו כשיכבסו המכנסים. אבל של פשתן המתכנס עם המכנסים אסור שפעמים כמלך ומבטלו שם לעולם ולא יתירנו עד שיהיה בלוי עכ"ל. מיהו בגמ' התרומות חולק על זה וסבר דאפילו רצועות של אבנט שאין מתירין אותו אלא בשעת שמשלפין המכנסים אסור. וכן כתבו כמה פוסקים ועיין לעיל בהג"ה סעיף א': **יד** מתירין בית הצואר. נראה דמיירי דלא כקשר בקשר מעשה אומן דאי לאו הכי אסור לכתחלה: **טו** אבל אין פותחין וכו'. פירש רש"י דמחייב משום מכה בפטיש דהיינו גמר מלאכה של הבגד. וכתב ב"י וא"ת ות"ל דלחייב משום קורע. ותירץ דאינו חייב משום קורע אלא בקורע על מנת לתפור. ולענ"ד אין דבריו נראין דהא דבעינן קורע ע"מ לתפור משום דאי לאו הכי הוה ליה מקלקל וקיימא לן כל המקלקלין פטורין. אבל במקום דקרע בעצמו הוא תיקון והאי דלא בעינן על מנת לתפור. וכן מוכח מדברי הרמב"ם פרק י' מהלכות שבת בדין י' ע"ש. והכא היינו טעמא משום דכל מאי שהוא לתיקון הבגד ונורך בעשייתו אינו בכלל קורע ודוק: **טז** אפילו כבר נפתח. ז"ל רבינו ירוחם בח"ד דלאו דוקא לפתחו לכתחלה אלא אפילו שהיה פתוח וחזר ותפרו כמו שעושין האומנים או שקשרו בחוטין ואינו יכול להתירו אלא אם כן יחתוך החוטים אסור: **יז** ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא. וב"ח כתב בשם מהרש"ל להיתר לנתק אם אינו יכול להתיר הקשר של בית הצואר. וכן משמע מדברי הרב במכל שכן דתפירה. מיהו גם בזה אין להתיר בפני עם הארץ כדי שלא יבאו לזלזל באיסורי שבת וכ"כ הב"ח: **יח** קושרין דלי וכו'. כ"כ הרמב"ם בפרק י' והטעם דמשיחה או אבנט לא מבטל ליה התם אבל לא בחבל דחיישינן שיבטל לו התם והוה קשר של קיימא ובגמרא מסקינן דאפילו חבל דגרדי אסור אף על גב דבודאי לא יבטל ליה התם משום דגזרינן בחבל דגרדי אטו חבל דעלמא ולזה כתב המחבר וכתב סתמא דבחבל אסור. וצ"ל דע"כ סבירא ליה להרמב"ם והמחבר דהאי קשירת הדלי הוא מעשה אומן דאי לאו הכי אין שייך לגזור משום קשר של קיימא דכיון דאינו מעשה אומן אפילו יתקיים הקשר לעולם לא יבוא לידי איסור דאורייתא ומשום איסור דרבנן אינו שייך לגזור וכמו שכתבתי לעיל ולאפוקי מדברי הראב"ד שכתב בהשגות שם פרק י' דקשירת הדלי אינו מעשה אומן. עוד כתב שם הרא"ב"ד דבחבל של גוי אינו שייך קשר של קיימא. וגם זה אינו וכן כתב שם הרב המגיד שאין קשר של קיימא תלוי באיכות החבל אלא במהות הקשר ולפי שקושרין אותו. ודעת הרא"ש ע"כ הוא כדעת הראב"ד דאם לא כן תקשה לאמאי צריך לגזור בחבל של גרדי ת"ל כיון דקשר של אומן הוא חייב עליו וכמו שהוכחתי לעיל לדעת הרא"ש ודוק: **יט** והני מילי בדליים וכו'. כ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל וזה לשונו כתבו התוס' דלא מיירי בדליים שלנו שאינם קבועים בבור אלא בדליים הקבועים אבל דליים שלנו אפילו חבל דעלמא דאינו דגרדי אינו קשר של קיימא כיון שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה ע"כ. ובאמת יש כאן קצת תימה שהרי קשירת הדליים הוא קשר של אומן וכמו שהוכחתי במחבר ולהרמב"ם ז"ל על כל פנים אסור אעפ"י שאינו קשר של קיימא וכמו שכתב הרב המחבר בשמו בסעיף א' אם כן ליה כתב המחבר האי דינא כלל כיון דעל כל פנים אסור מדרבנן וא"ל דכתב כן לומר דפטור עכ"פ מדאורייתא דא"כ עיקר חסר מן הספר: **כ** ואפילו אם עושה וכו'. ומשמע אפילו עושה להיות קשר של קיימא מותר. אבל בש"ג כתב דאם עושה קשר אחד למטה אסור אם עושה לקיימא. אבל בעניבה לבד מותר אפילו אם עושה לקיימא עיין כ"ג מה"ק: **כא** ויניח ראש השני וכו'. והטעם משום דעשוי להתיר תמיד בכל יום אינו בכלל קשר של קיימא: **כב** אבל חבל דעלמא. הטעם משום דחבל דעלמא אסור בטלטול אבל חבל של גרדי מותר בטלטול וכן מבואר בדברי הרמב"ם פרק י': **כג** אבל אם היה קשור וכו'. הטעם דכיון דקשור ראש אחד באבוס או בפרה הרי הוא מיוחד לכך ומותר לטלטלו: **כתב** הר"ר מרדכי שראה בבית מהר"ם שעל השלחן לפניו היו מניחים לחתוך קשרי הספוד. וכ"כ בשבולי לקט שנוהגים לחתוך בשבת אגד אגדיים ועופות המקולסים ומוטי תכריתן משום דפסיקת תלוש אינו אסור אלא אם כן מתקנו למדה או לעשות כלי ואפילו שבות מדרבנן ליכא אלא היתר גמור הוא עכ"ל:

שיח א מ"ש למוצאי שבת מותר מיד וכו'. כלומר שאינו צריך להמתין בכדי שיעשה. וכתב ה"ה הטעם בשם הר"ר יונה דלא צריך בכדי שיעשו אלא בדבר שאינו נעשה על ידי ישראל דמתוך שקל בעיניו יבוא לעשות גם כן פעם אחרת אבל בדבר שעושה ישראל בידים ודאי ליכא למיחש דאי שרית ליה מיד אתי לבשל בידים ע"כ. וכתב הרשב"א ומכל שכן דמותר מיד במקום שלא נעשה חלול שבת כלל כגון שעשה ברשות דהיינו לחולה שיש בו סכנה כיון דאינו איסור לבריא אלא משום מוקצה או משום גזירה שמא ירבה בשבילו ע"כ ואם בלילה יום טוב אסור דאין שבת מכין ליום טוב ועיין בליקוטי מהר"י ווייל סימן כ' עיין כ"ג: **ב** ובשוגג אסור. ובתשובת הרד"ך בית ך' חדר שני כתב דאם עשה ע"פ חכם שהורה לו שוגג מקרי ע"כ וכ"ע בכנה"ג דאורית וה"ה שכחה שוגג מקרי. וכ"כ הר"ש מיכן סימן כ"ח ושונג ואונס לא דמי להדדי בכיון ואב ק"ל ואם מותרים לבשל בקדירה שבשלו בו בשבת עיין בתשובת הרשב"א סימן קע"ה: **ג** השוחט בשבת לחולה בין שחלה וכו'. כלומר ל"מ אם חלה מאתמול דאז אין לאסור משום מוקצה שהרי גם אתמול היתה עומדת לשחיטה דכשיטא דמותר לאכול מוכה לבריא דמשום מעשה שבת אין לאסור שהרי כשחטה בהיתר לחולה וגם איסור מוקצה אין כאן כיון שהחולה היה מבעוד יום אלא אפילו חלה היום שאז לא היתה הבהמה עומדת מבעוד יום לשחיטה אפילו הכי אין לאסור מחמת מוקצה דאכן קיימא לן כר"ש בשבת דאין מוקצה אלא בהוקצה מחמת איסור ודחזו בידים אבל לא דחזו בידים מותר וכאן אעפ"י שהבהמה היתה מוקצה מחמת איסור שחיטה מכל מקום לא דחאה בידים ומשו' הכי מותר לאכול מוכה הבריא כאומצא ואם אינו ראוי לאכול ממנו חי אסור אפילו בטלטול רש"ל פ"ק דחולין סי' ל': **ד** לאכול ממנו חי. בטור כתב בלא מליחה וכן כתבו התוס' והרא"ש בפ"ק דחולין והטעם מבואר שם דקיימא לן המולח חייב משום מעבד: **ה** אבל המבשל. פירוש בשחיטה ליכא למיחש שמא ירבה בשבילו שהרי אי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. אבל בבישול חיישינן שלא ירבה בשבילו כלומר אחר שיניח הקדירה על האש ירבה עוד בשבילו ויפרש ויניח שם עוד חתיכה א' ונזרינן שלא יבא לידי איסור סקילה. אבל אין לפרש שמא ירבה חתיכה בקדירה קודם שיתן אותה על האש דאפילו עביד הכי לית כאן איסור דאורייתא אלא דרבנן בלבד כ"כ הרשב"א ז"ל ועיין לקמן סי' של"א דכתב ב"י בשם הר"ן דרבני פשיעורים בשבת אסור מדאורייתא דלא כדעת הרשב"א. מיהא מדברי הרב בהג"ה משמע דאפילו באיסור דרבנן גזרינן שמא ירבה: **ו** או לחולה שאין בו סכנה

(הג"ה) ז ואפילו בישל על ידי עכו"ם אסור בשבת * ח ואם קצץ פירות מן המחובר לחולה בשבת אפילו היה חולה מבעוד יום אסור לבריא בשבת משום שגדל והולך בשבת ויש בו משום מוקצה: * ג ג כשם שאסור לבשל באור ט כך אסור לבשל בתולדות האור כגון ליתן ביצה בצד קדירה או לשברה על כודר שהוחם באור כדי שתצלה ואפילו בתולדות חמה כגון בכודר שהוחם בחמה אסור גזירה אטו תולדות האור וכן להטמינה בחול או באבק דרכים שהוחמו מכח חמה ד אבל בחמה עצמה כגון ליתן ביצה בחמה או ליתן ה מים בחמה כדי שיוחמו מותר: ד ו תבשיל י שנתבשל כל צרכו יא יש בו משום בישול יב אם נצטנן: (הג"ה) ויש אומרים דוקא אם מצטמק ויפה לו: * ואם לא נתבשל כל צרכו יד ז אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי שייך בו בישול אפילו בעודו רותח והני מילי שיש בו בישול אחר בישול בתבשיל שיש בו מרק טו ח אבל דבר שנתבשל כבר והוא יבש טז מותר לשרותו בחמין בשבת ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת ט אין שורין אותו בחמין בשבת אבל יז מדיחים אותו בחמין בשבת. יח חוץ מן המליח הישן ומין דג שנקרא קולייס האספנין שאינם צריכים בישול אלא מעט והדחתן היא גמר מלאכתן:

(הג"ה) והוא הדין כל דבר קשה שאינו ראוי לאכול כלל בלא שרייה דאסור לשרותו בשבת דהוי גמר מלאכה: * ה י יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה יט אם בשלו אחר כך במשקה יש בו משום בישול כ ואסור ליתן פת בכלי שני שהיד סולדת בו כא כ ויש מתירין: (הג"ה) בכלי שני ויש מקילין אפילו בכלי ראשון ונהגו ליזהר לכתחלה שלא ליתן פת אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו: ו ל כלי שיש בו דבר חם שהיד סולדת בו מותר להניחו בשבת על גבי קדירה הטמונה כב כדי שישמור חומו ולא יצטנן ויכול לטוח פיו בבצק אם יש לו בצק שגלוש מאתמול אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר שאינו חם כל כך על גבי קדירה שהיא חמה כל כך כג שהעליון יכול להתחמם מתוכה עד שתהא היד סולדת בו: ז כד מ יש מפרשים דהא דשרי להניח כלי שיש בו דבר חם על גבי קדירה הטמונה אפילו כלי התחתון על האש שרי ויש מפרשים שאם כלי התחתון על האש לעולם אסור: ח להניח דבר קר שנתבשל כל צרכו על גבי מיחם שעל האש נ יש אומרים שדינו כמניחו כנגד המדורה וכל דבר שמותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בו כגון שיבש מותר להניחו על גבי מיחם שעל גבי האש ס ויש אומרים דהוי כמניח על גבי כירה לכתחלה ואסור אפילו אם נתבשל כל צרכו ואפילו אם מצטמק ורע לו ואפילו אם נותנו שם לשמור חומו וראשון נראה עיקר ע ומכל מקום אם הוא תבשיל שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו אסור לדברי הכל: ט פ כלי ראשון (פירוש הכלי ששתמש בו על האש) אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל כל זמן שהיד סולדת בו לפיכך אסור ליתן לתוכו תבלין צ אבל מלח מותר ליתן לתוכו כה כיון שהעבירוהו מעל האש דצריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא

בו בככה והטעם מכולהו משום דלפעמים לא יפנה לעשות על ידי גוי ועבד ושפחה שאינו של ישראל ויבא זה לרבות בשבילו: ז ואפילו בישול על ידי גוי. כלומר אפילו מבשל על ידי גוי אסור לרבות בשביל ישראל ולפיכך אסור לישראל לאכול ממנו דחיישינן שלא ירבה בשבילו. מיהא יש לתמוה על הרב שהשמיט דעת הרשב"א דבכהאי גוונא דמשום גם דאם ירבה לא יעבור רק על איסור דרבנן לא גזרינן וצ"ע. מיהא לאחר שבת מותר מיד ואין צריך להמתין בכדי שיעשה כמו שכתבתי בריש הסימן וגם מכח בישול גוים ליכא כשבשל לחולה בשבת. וכן כתב הר"ן פרק אין מעמידין ע"ש ועיין בי"ד סימן קי"ג והרשב"א ז"ל במשמרת הבית אוסר לבריא בישול גוי לחולה בשבת וביומא האמור בין לחולה ובין לאחר. ולדבריו הסכימו כל האחרונים ועיין כ"נ תה"ב: ח אם קטן וכו'. הרב קיצר בכאן וז"ל אחד הקוצץ פרי שלא נגמר בישולו לחולה בשבת אסור לבריא משום מוקצה ואפילו חלה מבעוד יום שאין הככה במחובר בכיוצא בזה שהוא גדול והולך כ"כ הרא"ה. וכ"ל דהיינו שלא נגמר בישולו מערב שבת ונגמר בשבת: ט כך אסור לבשל בתולדות אור. ואמרינן בגמרא דאם בישל בתולדות אור חייב חטאת ולפיכך גזרינן תולדות חמה אטו תולדות אור: י תבשיל שנתבשל וכו'. וזה דעת הרא"ש וטור. וכן משמע מדברי רש"י ז"ל וכן כתב הר"ר יונה: יא יש בו משום בישול. פירוש וחייב עליו חטאת ואפילו לא בישל על האור ממש אלא בתולדות אור. והא דאמרינן כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת התם איירי בדבר יבש בלתי רוטב וכמו שיתבאר בדברי המחבר בסמוך: יב אם נצטנן. הב"י כתב וז"ל ומשמע לי כל שהיד סולדת בו מקרי רותח כלומר דאם עשה אחר כך שיהיה הקדירה מרתיח פטור כיון שכבר ג"כ היתה היד סולדת בו ומדלא כתב רבותא יותר דאפילו אין היד סולדת ועדיין חם קצת שאינו חייב אם מרתיח משמע דסבירא ליה דאפילו לא נצטנן לגמרי אלא עדיין חם מעט ואין היד סולדת אם עשה אח"כ שיהא היד סולדת בו וכל שכן שיהא מרתיח דחייב משום מבשל. וכן מוכח מלשון הב"י לעיל בסימן רנ"ג ע"ש ודוק. ועיין בסעיף ו': יג ויש אומרים דוקא אם מצטמק. כלומר אבל אם מצטמק ורע לו אינו חייב משום מבשל אפילו אם נצטנן. והמחבר לא חילק בין מצטמק ויפה לו ובין רע לו דסבירא ליה דאין לחלק בזה. וכן כתב הב"ח כדעת המחבר דלא מסתבר לחלק בזה אלא במקום דחיישינן משום שלא יחתה בגחלים או אמרינן כיון דמצטמק ורע לו לא יחתה שלא יתקלקל המאכל אבל בכאן שאסור משום בישול ודאי דאין לחלק דזה לי מצטמק ורע לו או יפה לו כיון דמקום המאכל: יד אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי. ומדלא נקט רבותא טפי דאפילו מצטמק ויפה לו חייב משמע דאינו שייך בשול כיון שנתבשל כבר כל צרכו אפילו מצטמק ויפה לו וכל שכן מצטמק ורע לו ועיין בסעיף ס': טו אבל דבר שנתבשל כבר. פירוש שנתבשל כל צרכו שראוי לאכול לכל אדם אבל אם נתבשל רק כמאכל בן דרוסאי איכא עדיין משום בשול אפילו בדבר יבש וכן נראה מדעת הטור. וכן עיקר לדינא. וכן כתבו התוס' וכ"כ רבינו ירוחם בח"ג: טז מותר לשרותו וכו'. פירוש דוקא לשרותו בחמין מותר אבל לשום אותו על האור אפילו בלתי רוטב אסור לדעת הרמב"ם ז"ל מדרבנן אבל אינו חייב עליו כיון שנתבשל כבר. וכתב רבינו ירוחם בח"ג דאפילו בכלי ראשון מותר לשרותו. וב"ח פוסק לאסור בכלי ראשון: יז מדיחין אותו בחמין בשבת. וכתבו התוס' בפרק כירה לפי' רשב"ם דמפרש דעירוי ככלי שני אתי שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי אבל לפירוש ר"ת דמפרש דעירוי הוא ככלי ראשון אם כן ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר ואם כן מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי ואור"י דאפילו בכלי שני אין שורין דהואיל והמים חמין מיקרי כמבשל. ועוד דה"ה שורין ונקט מדיחין לאשמועינן דאפילו הדחה הויא גמר מלאכה במליח הישן וקולייס האיספנין עכ"ל. ולפי זה לפי מאי דפסק המחבר בהלכות פסח דקיימא לן דעירוי ככלי ראשון לתוספות ע"כ צ"ל מדיחין בכלי שני: יח חוץ מן המליח הישן. רש"י פירש שהוא דג מליח של שנה שעבר וקולייס האיספנין שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו על ידי הדחה ואסור אפילו להדיח שזהו גמר מלאכתן והוי בשול ואמרינן בגמרא דאם הדיח מליח הישן וקולייס האיספנין בחמין חייב חטאת. וכתב בספר הפרישה דדוקא שאינו נאכל מחמת מלחו אלא אם כן ידיחנו בחמין אבל אם ראוי לאכול קודם הדחה אין איסור בהדחה ע"ש: יט אם בשלו וכו'. פירוש דוקא בשלו אבל צלייה אחר בלי או אפיה אחר אפיה מותר לכולי עלמא. וכן כתב הטור בשם הר"ר פרץ: כ ואסור ליתן פת וכו'. כלומר למאן דאמר דבדבר דיש בשול אחר אפיה כבר דאסור ליתן פת אפילו בכלי שני משום דפת הוא דבר רך ונתבשל אפילו בכלי שני: כא ויש מתירין בכלי שני. משום דלא אמרינן דהפת יתבשל בכלי שני ויש מתירין אפילו בכלי ראשון משום דסבירא להו דכמו דאין בשול אחר בשול כך אין בשול אחר אפיה אפילו הפת היה נוגע דשאני פת משאר תבשיל שנצטנן מיהא מאן דמחמיר שלא להניח הפת תחלה בקערה אלא אחר שעירה שם המרק תבא עליו ברכה דהא אכן סבירין דעירוי ככלי ראשון וכ"כ בכ"ג: כב כלי שיש בו וכו'. עיין לעיל בסימן רנ"ח מה שכתבתי שם: כג כדי שישמור חומו ולא יצטנן. הב"י כתב וז"ל דאם הקדירה חם כל כך שהיד סולדת בו או אפילו אם ירתיח מחמת חום התחתון אקוואי מוקים הוא ומותר. ונראה דמיירי בתבשיל שנתבשל כל צרכו או אפילו ירתיח מחמת התחתון מותר כיון דכבר נתבשל כל צרכו אבל אם לא נתבשל עדיין כל צרכו אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי אסור כיון שעדיין לא נגמר הבשול ומחמת התחתון נגמר הבשול אסור כמו אם נתבשל כל המאכל בשבת דזה לי מבשל מקצת המאכל או הכל. וכן מוכח מדברי הטור בסימן ז"ה. וכ"כ הב"י בשם מהר"ין חביב. וכן הסכים הב"ח וה"ה אם מצטמק ויפה לו יש לאסור. וכמו שיתבאר בסמוך בשם ר"י. מיהו ב"י כתב בשם הר"ן להתיר אפילו לא נתבשל כל צרכו לפי שאין שייך בשול בכך. מיהו לענין דינא יש להחמיר: כד שהעליון יכול להתחמם. כלומר אפילו שאין כונתו אלא להפשיר אפ"ה כיון שיכול להתחמם במקום הזה כדי שתהא היד סולדת בו אסור: כה יש מפרשים וכו'. לשון רבינו ירוחם עד סעיף ט': כו כיון שהעבירוהו מעל האש. אבל עדיין על האש אסור דאפילו בשרא דתורא מתבשל אם עדיין על גבי האש ופשוט הוא. וכתב בשבילי לקט בשם רבינו שמחה דאם נתן מלח בתבשיל בשבת אין לאסור משום דכל מלתא למעייה

*תוס' פרק קמא דגיטין ור"ן פרק אין מעמידין: ב ב"י בשם אורחות חיים: ג שבת ל"ח במשנה וכת"ק דר' יוסי הרי"ף והרמב"ם פרק ט ד שם ל"ט ה שם קי"ו וב"י שם. ו טור והרא"ש מדברי רש"י בדף ל"ד * רבינו ירוחם ח"ג ו לדעת הטור וכן משמע מדברי הרמב"ם בפרק ט' ח שם קמ"ה במשנה ל"ה בגמרא כגון תרנגולתא דרבי אבהו ט שם במשנה * הגהות מרדכי: י טור בשם רבי אליעזר ממיץ והסמ"ג מהא דקי"ל כרבי יוסי שאין מגלין במבושל אחר אפיי' בפסחים ל"ט כ מרדכי בפרק ג' דשב' בשם ראבי"ה ל שבת כ"א ברייתא ורמב"ם בפרק כ"ב מה"ש וכפירוש שפירשו ה"ה שם והביאו הב"י בסי' רנ"ח מ ר' ירוחם בח"ג הביא לשני הדעות ולא הכריע נ שם בשם הגדולי' שכ"כ הרא"ש ס שם ע שם פ שבת מ"ב במשנה ובגמ' שם צ שם בגמרא וכלישנא בתרא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ' כ"ב והתוספות

דתורא ק ויש מי שאוסר לתת לתוך כלי זה בשר מליח אפילו הוא של שור: (הג"ה) ונראה לי דבלא מלוח נמי אסור אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום דם שבו כט ויש אוסרים לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו והמחמיר תבא עליו ברכה. * ואם עבר ונתן מלח אפילו בכלי ראשון אפילו הוא על האש שעבר איסורא מותר המאכל דהמלח בטל על גבי המאכל: * ל ר אסור ליתן תבלין בקדרה לא וליצרות עליה מכלי ראשון: יא לב ס * אמבטי (פירוש כלי שרוחצין בו) של מרחץ שהיתה מלאה מים חמין (אף על פי שהיא כלי שני) * אין נותנין לה מים צונן שהרי מחמם הרבה אבל נותן הוא ממים חמין שבזה האמבטי לתוך אמבטי אחר של צונן: יב לג ת מיחם שפנה ממנה מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן (מרובים) לד כדי להפשירן לה ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך חמין לו והוא שלא יהיו א בכלי ראשון מפני שמחממין הרבה: (הג"ה) לז ואם המים מרובים כל כך שאי אפשר שיתבשלו רק שיפשרו ניתן אפילו בכלי ראשון שרי רק שלא יהיה על האש: * יג ב מותר ליתן קיתון של מים או של שאר משקים לח בכלי שני שיש בו מים חמין אבל בכלי ראשון אסור: יד ג מותר ליתן קיתון של מים או שאר משקים כנגד האש להפיג צנתן ובלבד שיתנם רחוק מהאש בענין שאינו יכול להתחמם באותו מקום ד עד שתהא היד * סולדת (פירוש נתקמטת ונכוית) בו דהיינו מקום שכריסו של תינוק נכוית בו אבל אסור לקרבו אל האש למקום שיכול להתחמם שתהא היד סולדת בו לט ה ואפילו להניח בו שעה קטנה שתפיג צנתו אסור כיון שיכול להתבשל שם: (הג"ה) מ והוא הדין בפירות או שאר דברים המאכלים כמות שהן חיין. * (ועיין לעיל סימן רנ"ד) טו מא ו דבר שנתבשל כל צרכו והוא יבש שאין בו מרק מותר להניחו כנגד המדורה אפילו במקום שהיד סולדת: (הג"ה) ואפי' נצטנן כבר אבל אם הוא רותח אפילו בדבר שיש בו מרק מותר ויש מקילין לומר דכל שאינו נותנו על גבי האש או הכירה ממש רק סמוך לו אפילו נצטנן מותר * ונהגו להקל בזה אם לא נצטנן לגמרי וכמו שכתבתי לעיל סימן רנ"ג: טז מב ז מותר ליתן אינפאנדה כנגד האש במקום

ק טור והתוספות כתבו המחמיר תבא עליו ברכה * תוס' ומרדכי פרק כירה: * ב"י בשם שבולי הלקט: ר ר"ת וכן נוטים דברי הרא"ש וכן דעת ק"ה בפ' כ"כ ס שבת מ"ב בברייתא וכתבו הרמב"ם בפ' כ"ב * תוס' והרא"ש וטור: ת שם מ"א במשנה ובגמרא א שם בתוס' * טור: ב שבת מ' בעובד' דרבי יצחק בר אבדימי ג שם מ' בברייתא ד שם בגמ' הר"ן שם בשם הירושלמי ובשם ר"י וש"פ * מרדכי פ' כירה ו הסכמת כל הפוסקים אפילו המחמירים בדבר שיש בו מרק * המגיד פרק כ"ב ז רמב"ן וסמ"ג וסמ"ק ור' ירוחם וכ"כ ה"ה בפ' כ"ב לדעת הרשב"א

עביד אפילו בקלוף לא בטיל משום דחביבותא כתן נ"כ מלגו מבעוד יום והוי זה וזה גורם ומותר ומשום דבר שיש לו מתירין אין לאסור שהרי נתבשל קודם שנעשה איסור ומשעה שכיונה דמלח צריך בטול הרבה כבשרא בחלב דאורייתא ומייד שכיונה קודם שנתבשל נתבטל בתבשיל עכ"ד ונכונים הם וכן כתב הרב בסמוך: כז ויש מי שאוסר. כן כתב הטור בשם הרא"ש והטעם אע"פ דאין הבשר מתבשל מכל מקום הלחלוחית דם ומלח שבו מתבשל: כח ונראה לי דבלא מלוח וכו'. ובאמת לשון הרא"ש לא משמע כדברי הרב ז"ל משמע מהכא דבשרא דתורא לא בשלה בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור. ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור דמוכן להתבשל כדאמר לעיל ואפילו במלח מחדש כיון דבשר אינו מתבשל הדם והמלח שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר ואסור ואם היה כבר כדעת הרב א"כ לא מצינו בשר שמותר לבשל ולענין מאי נקט הרא"ש בהאי דינא משמע מהכא וכו'. אבל הסברא מכרעת כדעת הרב דמה לי אם מלח אם לא דמכל מקום איכא שם לחלוחית ולכך צריך עיון. והב"ח כתב דלענין דינא יש להחמיר כדעת הרב. ועיין בכ"ג מה"ב ובספר באר שבע דף כ"ו: כט ויש אוסרים וכו'. הטעם משום דסבירא להו דהמלח מתבשל אפילו בכלי שני: ל דהמלח בטל לגבי המאכל. כבר ביארתי הטעם בסמוך בשם שבולי לקט:

כתב בהגהות מרדכי שקרוב הדבר דלא מקרי כלי ראשון אלא עם סלוקו מהאש מיד אבל אם הניחו לעמוד להפיג רתיחתו הוה ליה כלי שני. אבל מדברי המחבר בריש סעיף ט' לא משמע כן אלא כל זמן שהיד סולדת בו נקרא כלי ראשון ומבשל אע"פ שבכלי שני שהיד סולדת בו אין לו דין כלי ראשון משום דבאי כלי ראשון שנתחמם באור עצמו וכמו שכתבו התוס' בפרק כירה מפני שאין דפנותיו חמים והולך ומתקרר: לא וליצרות עליה וכו'. הטעם משום דקיימא לן דעירוי מבשל כדי קליפה. וכן מסקנת הרב המחבר בטור י"ד וכן מסקנת התוס' פרק כירה דף מ"ב ע"ב ד"ה אבל נותן וכו'. והרב בעל הג"ה כתב בי"ד סימן ס"ח סעיף י' וז"ל ולא מקרי עירוי אלא כשלא נפסק הקילוח מכלי ראשון והיינו לענין שיהא מבשל מיהו להפליט ולהבליע אין לחלק בין נפסק ללא נפסק מיהו ומדברי התוס' שם בפרק כירה לא משמע כן דהא מביאים ראיה דעירוי מבשל כדי קליפה מהא דקיימא לן בשמעתא דאמר תתאה גבר ופרכינן אדמוקי ליה בלע ומפליט אלא אם לתוך צונן קולף אלמא דמבשל כדי קליפה ואי סלקא דעתך לחלק בין להפליט ולהבליע ובין להתבשל ומאי ראיה להתם מפליט ומבליע אבל יכול להיות דאינו מבשל אלא ודאי דסבירא ליה דאין לחלק ועל כן אם נפסק הקילוח צריך עיון לדינא אם יש לאסור בשבת. מיהו ודאי לכתחלה יש להחמיר אפילו בפסיקת הקילוח אבל בדיעבד אין לאסור התבשיל או לקלף אם נפסק הקילוח ודוק: לב אמבטי. לשון הרמב"ם פרק כ"ב מהלכות שבת. וכתב ה"ה שם אמבטי הוא שם כלי. וכן פירשוהו הגאונים והטעם דאסור לתת צונן תוך חמין שבו מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה ואדם מחמם הרבה ולפיכך כתב אמבטי של מרחץ עכ"ל. ונראה דהאי אמבטי הוא כלי שני ואפילו הכי אסור ליתן בו מים צוננין. וכמו שכתבו התוס' גם וז"ל האי אמבטי ולבי שמם הרבה איכא למיגזר שהרואה אותו חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא וע"כ דעת המחבר כן דאם לא כן תקשה הא כתב בסמוך והוא שלא יהיה בכלי ראשון דמשמע הלשון דקאי גם אחמין לתוך צונן ואוסר בכלי ראשון וכאן כתב אבל נותן לה מים צוננין משמע דשם לתוך צונן מותר ואת"ל דלא קאי אלא אצונן וכו מכל מקום תקשה לאי נקט אמבטי כיון שאין באמבטי שום סגולה יתירה יותר משאר כלי ראשון אלא ודאי כמו שכתבתי דבאמבטי אפילו כלי שני אסור כצונן לתוך חם ועוד י"ל דעת המחבר כמו שפירש הר"ן דעת הרי"ף והוא דסבירא ליה דבאמבטי שהוא כלי ראשון אסור אפילו ליתן שם מים צוננין הרבה כדי להפשירם אסור אע"פ דבמים שרי בכי האי גונא וכמו שכתב בסמוך והטעם באמבטי שמקפידין הרבה על חמום אסרו בו אפילו להפשר ובכלי שני בכל גונא שרי ואפילו שני אינו מבשל ואי להפשר דכיון דכלי שני אינו מבשל לאי ניחוש ליה וע"כ כתב בסמוך בסעיף י"ב והוא שלא יהיו בכלי ראשון כלומר דבכלי ראשון אסור ליתן כי אם כדי להפשר אבל בכלי שני אפילו יותר מכדי להפשר אבל באמבטי אפילו כדי להפשר אסור. והב"י מפרש לדברי הרמב"ם הללו קצת בדרך אחרת דהא דכתב אמבטי של מרחץ לאו דוקא אלא הוא הדין לכל כלי ראשון וכמו שמסיים והוא שלא יהיו בכלי ראשון והאריך בזה ע"ש אבל אין דבריו מוכרחים: לג מיחם שפנה ממנו. גם זה לשון הרמב"ם ז"ל ואמרינן בגמרא אע"ג דמצרף הוא פירוש בשבלי מתכת שם ונותנין לתוכו צונן ומחזקת את הכלי וזו היא גמר מלאכת הצורפים שרתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר והמים מצרפין פעפועיו ואפילו הכי מותר משום דהלכה כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוין מותר והר"ן כתב אע"ג דמודה ר"ש בפסיק רישיה הכא לאו פסיק רישיה הוא לפי כשמצרפין מחממין תחלה ביותר והכא אפשר שלא יגיע לצירוף לפי שהמים שבתוכו מונעין אותו מלהתחמם וגם התוס' כתבו אהא דפריך והלא מצרף שהא מצרף הוא כי בפסיק רישיה נמי ר"ש מודה: לד כדי להפשירם. פירוש אבל כדי להתחמם דהיינו שיהא היד סולדת בהם אסור ובזה קל הוא המיחם מאמבטי דבאמבטי אסור אפילו כדי להפשר וכמו שכתבתי לעיל בשם הר"ן: לה ומותר לצוק וכו'. הטעם משום דכלי שני אינו מבשל: לו והוא שלא יהיו בכלי ראשון וכו'. פירוש דקאי על צונן לתוך חמין אבל חמין לתוך צונן מותר אפילו בכלי ראשון משום דקיימא לן דתתאה גבר והמים הצוננים התחתונים מקררין המים העליונים. וכן פירש ב"י דברי הרמב"ם הללו. ואין להקשות הא קיימא לן דאפילו חם לתוך צונן מבשל כדי קליפה כדאמרינן התם בפרק כיצד צולין חם לתוך צונן מדיח וכריך אדמוקי ליה בלע אלא אימא חם לתוך צונן קולף יכול להיות דהרמב"ם סבר כמו שכתב הר"ן וז"ל ואפילו את"ל דעירוי בכלי ראשון הני מילי בעזרה ע"ג תבלין וכיוצא בהן שאין המים מתערבין בתוכן אלא מכין עליהם בקילוחן ומתבשלין אבל מים במים שהם מתערבין מיד אין כח בקילוחן להתבשל למים התחתונים אפילו כדי קליפה או י"ל דאיכא לחלק בין להפליט ולהבליע ובין להתבשל דאע"פ דמפליט ומבליע יכול להיות דאינו מבשל אפילו כדי קליפה ועיין מ"ש בסימן מזה: לז ואם המים מרובים. לא ידעתי מה חידש בזה שהרי הוא ממש דין המיחם שמותר ליתן בו כדי להפשיר ואפשר שבא לאשמועינן דאפילו יש שם מים יותר ודוק: לח בכלי שני וכו'. והטעם משום דכלי שני אינו מבשל אע"פ שהיד סולדת בו שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר: לט ואפילו להניח שעה קטנה וכו'. והטעם מבואר משום דלמא משתלי ואתי להניחן שם עד שתתבשל וזה הוא דעת הרא"ש וסייעתו ולאפוקי מדעת הרמב"ם ז"ל ורש"י: מ והוא הדין בפירות. כלומר גם פירות אף על פי שנאכלין כמות שהן חיין אסור לקרב אצל האש כדי שתפיג ליתן במקום שיכולין להתחמם כל כך שתהא היד סולדת בהן: מא דבר שנתבשל וכו'. פירוש אבל לא נתבשל כל צרכו אפילו נתבשל כמאכל בן דרוסאי אפילו הוא עדיין רותח אסור ליתן במקום שיכול להתחמם כדי שתהא היד סולדת בו: מב אפילו בדבר שיש בו מרק כלומר ונתבשל כל צרכו: מג מותר ליתן אינפאנדה. כן הוא דעת הרמב"ם ורש"י ור"י מפאר"יז ואע"ג דקיימא לן דאסור לרסק בשבת לא את השלג ואת הברד בשביל שיזובו מימיו דהתם אינו אסור אלא בשביל גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין והיינו דוקא היכא דעביד בידים הא אי

הפיקס

מד במקום שיהיר כולדת ואף על פי שהשומן שבה שנקרש חוזר ונמוח: (הג"ה) מה וכל שכן קדירה שיש בה רוטב שנקרש שכשהשומן נימוח אינו בעין דפרי. * מו ויש מתירין. * ונהגו להקמיר מיהו במקום צורך מז יש לסמוך אסברא ראשונה: יז ק אסור ליתן צונן (על הגחלים) אפילו להפשיר כל שהמיחם חם כל כך שאלו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי בישול דהיינו שיהיה יד סולדת בו שדין כניח על גבי מיחם כדין מניח כנגד המדורה ואם אינו חם כל כך מותר: יח ט האלפס והקדרה שהעבירן כרותחין מעל גבי האור אם לא נתבשל כל צרכו אין מוציאין בכף מהם שנמצא מגיס ואיכא משום מבשל ואם נתבשל כל צרכו מותר מח אבל צמר ליורה אף על פי שקלט העין אסור * להגים בו (פירוש לנענע אותו בכף). (הג"ה) ולכתחלה יש ליזהר אף בקדירה בכל ענין: * יט י אסור לטוח שכן ושום על הצלי ביעורו כנגד המדורה אפילו נצלה הצלי כביעור יום דמכל מקום יתבשל השום והשמן:

שיט דיני הבורר בשבת. ובו י"ז סעיפים:

א א א הבורר אוכל מתוך הפסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלים ובירר מין ממין אחר בנפה ובכברה חייב ב בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור ואם בירר ג בידו לאכול לאלתר מותר: (הג"ה) ג וכל מה שבורר לצורך אותה סעודה שמיסב בה מיד מקרי לאלתר * ואפילו אחרים אוכלים עמו שרי: * ולכן מותר לבדוק הירק שקורין (שלאטי"ן) מן העלין המעופשין שבו כל מה שצריך לאכול באותה סעודה: * ב ד ג הבורר אוכל מתוך הפסולת בידו להניחו אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב: ג ה ד היו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים בורר אחד מאחר ומניח (השני ו כדי) לאכול מיד: (הג"ה) ז ושני מיני דגים מקרי שני מיני אוכלים ואסור לברור אחד מחבירו אלא בידו כדי לאכלן מיד אף על פי שהחתיכות גדולים וכל אחד ניכרת בפני עצמה אבל כל בה"א מין אחד אף על פי שבורר חתיכות גדולות מתוך קטנות לא מקרי ברירה ואפילו הוי שני מינים ובורר משניהם ביחד הגדולות מתוך הקטנות או להפך שרי הואיל ואינו בורר מין אחד מתוך חבירו: * ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבורר שחרית לאכול בין הערבים חייב: ד ח ה הבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו אחת חייב: (הג"ה) ט ואפילו האוכל מרובה ויש יותר טורח בברירת האוכל אפילו הכי לא יברור הפסולת אפילו כדי לאכלו לאלתר: * ה י י הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהם חייב מפני שהפסולת שלהם ממתקת אותם כששולקו אותם עמהם ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב: ו יא י אין מוללין מלילות אלא מולל בשינוי מעט בראשי

פניהם כנגד המדורה או בתיבה וכ שפרז מאליהן מותרת דלאו כולד הוא ולא דמו לתשקין אוכו משום שבעודם קרושים תורת משקה עליהם לכל דבר. וכ"כ כ"ה בשם הרשב"א ז"ל: מד במקום שהיד סולדת כו' יש לתמוה דהא ודאי נכטכן דאי לאו הכי לא היה השומן נקרש ואם כן תקשה הא כבר כתב המחבר לעיל בסעיף ד' דאפילו נתבשל כל צרכו אם נצטנן יש בו משום בישול וצריך עיון: מה וכ"ש קדירה שיש בה רוטב שנקרש. הטעם משום דאפילו הוא נמוח ובשהוא נימוח נתערב עם המרק ואינו ניכר דפשיטא דפרי ודמי להא דאמרינן אבל נותן לתוך הכוס או לתוך הקערה משום דאינו ניכר בשניהם: מו ויש מתירין. פירוש אפילו בקדירה שהוא מעורב עם מרק וגם אין היד סולדת דלא דמי להא דאמרינן נותן לתוך הכוס משום דהתם אין הברד ניכר כלל אבל שומן שנימוח נף מתחלה וניכר הוא. והטעם דאסור משום דנולד הוא ואפילו נימוח בחמה אסור: מז יש לסמוך אסברא ראשונה. וכן הסכים הב"ח ע"ש וז"ל הב"י שיין דמילי דרבנן הוא נקטינן כדברי המיקל: מח אבל צמר ליורה. הטעם הכן דרך הצבעים להגים ביורה כדי שלא יחרך הצבע ועיין לעיל סימן רנ"ב ורנ"ג:

שיט א מ"ש הבורר אוכל וכו'. בורר הוא אחת מל"ט אבות מלאכות שחייבים עליהם סקילה במזיד ובהתראה ובשוגג חטאת קבוע ומכלם המחבר הכא כיצד הוא הבורר שמתחייב מיתה ומה שהוא פטור אבל אסור ומה שהוא מותר אפילו לכתחלה: ב בקנון ובתמחוי. פירש רש"י שהברירה נעשית בקנון ותמחוי וקנון ה"א כלי עץ שעושין כמין כיסוי רחב מאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושין אותו והבורר קטניות נותן קטניות במקום הרחב ומנענעו והקטניות שהם כגלגל מתגלגלין ויורדין דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי ופטור אבל אסור דמותר לכתחלה לא דדמי לברירה וחייב חטאת כמו לא דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה ובכברה אבל ביד לא דמי כלל לבורר ולפיכך מותר לכתחלה. וכתב ב"י דכל שהוא בורר בידו אפילו מכים לתוך כלי אחר אפילו לנפה ובכברה מותר כיון שהוא בורר בידו לאכול לאלתר ופשוט הוא: ג וכל מה שבורר לצורך אותה סעודה שמיסב בה מיד. הבית יוסף כתב בשם המרדכי וז"ל ואפשר כל מה שבורר לצורך אותה סעודה כל זמן שמיסב בה באותה סעודה חשיב לאלתר כלומר אפילו יאריך זמן הסעודה כמה שעות מקרי לאלתר. וכתב הב"י ומכל מקום אם בירר להניח עד לאחר שלשה או ארבע שעות דנראה מדברי הרמב"ם שיש לחלק בין בורר אוכל מתוך הפסולת לבורר אוכל אחד מאחר דבורר אוכל מתוך פסולת חייב ובורר אוכל מתוך אוכל לא מיחייב אלא אם כן בירר שחרית לאכול בין הערבים אלא שאינו יודע מכין לו חלוק זה עכ"ל וצ"ע לדינא: ד הבורר אוכל מתוך הפסולת. כלומר אפילו אוכל מתוך הפסולת כיון שבירר להניח חייב: ה היו לפניו שני מיני אוכלין. לשון הטור שני מיני אוכלין אותן שרוצה לאכול עתה חשוב כאוכל והשני חשיב פסולת ואסור לבררו: ו כדי לאכול מיד. כלומר מה שבורר צריך לאכול מיד באותה סעודה: ז ושני מיני דגים וכו'. נת"ה בתשפק כזה ומטה להחמיר ומטעם דספיקא דחיוב חטאת הוא: ח הבורר פסולת מתוך האוכל וכו'. כן כתב הרמב"ם ז"ל שם פרק ח'. וכתב ה"ה דברי רבינו נדיבים אלו הם כפירוש ר"ח דמפרש הסוגיא והברייתא שבפרק כלל גדול דבורר לאכול לאלתר ביד מותר ודוקא אוכל מתוך הפסולת ובקנון ובתמחוי פטור אבל אסור ובנפה ובכברה חייב חטאת ובורר לבו ביום אפילו ביד חייב חטאת ופסולת מתוך אוכל לעולם חייב חטאת. וכן הסכים הרמב"ן ז"ל. וכן נראה מהלכות עכ"ל. וכן משמעות דברי המחבר בכאן דכתב אפילו בידו והיינו כדי לאכול לאלתר דאילו להניח אפילו אוכל מתוך פסולת חייב: ט ואפילו האוכל מרובה. משמע מדברי הרב דהמחבר איירי בפסולת מרובה והוא תימה דאם כן אפילו האוכל אסור לברור וכדאמרינן התם בפרק קמא די"ט פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ופירש רש"י מי איכא מאן דשרי אפילו לטלטלו והא בטיל ליה מיעוטא לגבי רובא והוי ליה כפוליה כפסולת ולא חזי. ועוד קשה לדברי הרב דמוכרח דאפילו באוכל מרובה אסור לברור הפסולת הא אמרינן בהדיא התם הבורר קטניות בי"ט בה"א בורר כדרכו אפילו פסולת מתוך אוכל ומפרשינן בגמרא התם דהאי ברייתא איירי באוכל מרובה על הפסולת. ועוד קשיא דלקמן בסימן תק"י סעיף י' כתב המחבר לשון הרמב"ם פרק ג' מהלכות יום טוב דהבורר קטניות בי"ט בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי וכו' במה דברים אמורים כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם הפסולת מרובה על האוכל בורר האוכל ומניח הפסולת ופירש שם ה"ה על בורר כדרכו היינו פסולת מתוך האוכל וכיון שפירש רש"י בגמרא ואם כן תקשי דברי מחבר אהדדי דכאן אוסר לברור הפסולת מתוך האוכל אפילו באוכל מרובה וצריך לומר דבבירה ליה להמחבר לחלק בין שבת לי"ט דבשבת אסרו משום דעיקר ברירה הוא פסולת מתוך האוכל והאי ברייתא איירי לענין י"ט דלא גזרו על ברירה זו. ולפי זה צריך לומר דהמחבר לא סבר הא דכתב הרשב"א ז"ל שזה שאמרו התם לענין י"ט אבל לא בנפה ובכברה משום דכל מילי דחייבים עליו בשבת חטאת לא רצו להתירה בי"ט דאם כן הרי פסולת מתוך האוכל דחייבי עליו בשבת חטאת לדעת המחבר ובי"ט מותר ותקן. וקושיא הראשונה יש לומר דהרמב"ם מפרש הא דקאמרינן התם מי איכא מאן דשרי כלומר דמה קושיא לנקיטא דאפילו בית הלל מודה בזה דלמה יטרח בי"ט טרחא יתירתא בחנם כיון דיכול למעט הטרחא בברירת האוכל. וכן כתב הנהגות מיימוני שם ע"ש: י הבורר תורמוסין וכו'. פירוש אפילו כדי לאכול מיד. וכ"כ הר"ן פרק כלל גדול. וכן מוכח מדברי המחבר דכתב ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל ובבורר פסולת מתוך אוכל אפילו כדי לאכול מיד חייב וכמו שכתבתי בסמוך: יא אין מוללין מלילות. לשון הרמב"ם פרק כ"א מהלכות שבת המולל מלילות מולל בשינוי כדי שלא יראה כדש. וכתב ה"ה וז"ל ודע שיש אוסרים שמלילה זו לרכך האוכל בדוקא הא להוציאו מן הקשים אסור בשבת אפילו ע"י שינוי ובי"ט מותר ע"י שינוי ודעת רבינו כדעת הלכות שבשבת מותר בשינוי ובי"ט מותר אפילו כדרכו כמ"ש פ"ג מהי"ט וכן נראה מן התוספתא כדבריהם עכ"ל. וכן דעת הטור. וכן דעת הרא"ש וכתייהו פסק כאן המחבר וכ"כ רש"י בפ"ק די"ט דאפילו בשבת בלא שינוי אינו אסור אלא מדרבנן וכיון שאינו אסור אלא מדרבנן ודאי די להתיר ע"י שינוי והטעם משום דהוא מפרק כלאחר יד ובפ' מוכנין פירש"י דהיינו מולל כגון אם בא לאכול הזרע מולל השבלים שהזרע בתוכו ואמרינן מיהו התם בלבד שלא ימלול הרבה. וזה שכתב כאן המחבר שימלול בשינוי ומעט כלומר שלא ימלול הרבה אפילו ע"י שינוי. והטעם מבואר שם בגמרא כדי שלא

יעשה

י ריב"ן ופי"נ ופי"ק ור' ירוחם וכ"כ ה"ה בפ' כ"א לדעת הרשב"א * ר' ירוחם ק"נ: * ר"ן פרק כירה טחונין: ק תוס' בשבת מ"ח אמבד' דרבה ורב זירא בפי ריש נלותא והר"ן שם ט הר"ן בפרק קמא דשבת אוקימתא כירה עקורה וטוחה בדף י"ח * כפקי מה"ר"ו: י כל בו

א שבת ע"ד והרמב"ם בפ"ח ב תוס' וכ"כ ר"ס והרמב"ם שם * המגיד פ"ח ור' כי"ב ק"מ וב"י וטור ורא"ש: * תוס' פרק כלל גדול: * ב"י סימן שכ"א ג שם אוקימתא דאביי ד הרמב"ם שם * תרומת הדשן סימן נ"ז ה רמב"ם פ"ח מהלכות שבת * ב"י ו שבת מימרא דחזקיה ובפירוש הרמב"ם בפרק ח' י ביצה י"ב ובשבת קכ"ח ובהרבה

בראשי אצבעותיו: (הג"ה) יב ואף על פי שמפרק האוכל מתוך הפסולת הואיל ואינו מפרק רק כלאחר יד כדי לאכול שרי: יג ויש מחמירין * ולכן אסור לפרק האגוזים לוזים או אגוזים גדולים מתוך קליפתן הירוקה: * וטוב להחמיר מאחר דיכול לאכלן כך בלא פירוק: ז ח היו לו מלילות מערב שבת טו לא ינפח * בקנון (פירוש רש"י קנון כלי שראשו אחד רחב והשני עשוי עשוי כמין מרזב ונותנין הקטנית בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי): * ותמחוי (פירוש קערה גדולה) ולא בשתי ידיו אלא טז מנפח בידו אחת בכל כחו: ח יז ט אין שורין את הכרשינין (פי' הערוך וי"א בלעז) י דהיינו שמציף מים עליהם בכלי כדי להציף הפסולת ולא שפין אותה ביד כדי להסיר הפסולת דהוה ליה כבורר אבל נותנן בכברה אף על פי שנופל הפסולת דרך נקבי הכברה: ט יח כ משמרת אפילו תלויה מערב שבת אסור ליתן בה שמרים ל אבל אם נתן בה שמרים מערב שבת מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו צלולים לזוב: י יט מ יין או מים שהם צלולים מותר לסננן במשמרת: (הג"ה) כ ואף על פי שיש בו קסמין דקין הואיל וראוי לשתות בלאו הכי: * כא נ אבל בסודר כים אסור משום ליבון ויין כב ושאר משקים מותר כג ואם הם עכורים בין מים בין יין אסור לסננם כד ס ולהרמב"ם במשמרת אסור ואפילו מים ויין צלולים ואפילו בסודרים לא התירו אלא בצלולין אבל לא בעכורים כה ע ויין מגתו כל זמן שהוא * תוסס (פירוש שנראה כרותח) טורף חבית בשמריה ונותן לתוך פ הסודר: יא צ כשמסננין היין בסודר צריך ליזהר שלא יעשה גומא (נס"א דר) לקבל היין כו משום שינוי: יב כז כל מקום שמותר לסנן יין בסודר ק מותר לסננו * בכפיפה מצרית (פירוש קופה שעושין מן הנוצא ומיני ערבה) ר ויזהר שלא יגביה הכפיפה משולי הכלי טפח כח משום שינוי: יג כט ש כלי * שמצרין (פירוש שמריקין) בו יין מהחביות לא יתן בפיו קשים וקסמים

* מרדכי ור"ן פ"ק די"ט: * מהרי"ל
ח שם גמ'
ט שם ק"מ במשנה
י שם בפירוש רש"י
כ שם קל"ז במשנה
ל שם קל"ט במשנה וכפירוש רש"י שם
מ שם ממרא דזעירי בה"ג טור וכדברי הרשב"א שכתבו התוס' בשבת ק"ך ס טור בשם הרמב"ם פ"ח
ע שם אוקימתא דזעירי לברייתא דרשב"ג פ רמב"ם שם וכתב הב"י דס"ל דמשמרת שאזרו שם לאו משמרת ממש אלא מותר לשמרו קאמר
צ שם בגמרא
ק שם במשנה
ר שם בגמרא
ש שם

יעשה כדרך שהוא עושה בחול תם כעינן שלא יגלגל אלא בראשי אצבעותיו אבל בכל כף היד אסור · וכן מבואר בתוספתא: יב ואף על פי שמפרק וכו' · כל זה מבואר מא"ס בסמוך: יג ויש מחמירין · היינו דוקא ליגלגל לפרק האוכל מתוך הפסולים אבל לאגלגל כדי לרכך האוכל מותר לכ"ע דאם לא כן אי אפשר ליישב הסוגיא דפרק מפנין דאמרינן התם ומולל בראשי אצבעותיו וכו' · ומה שפרשם כאן הר"ן אינו נכון דאינו כן דעת הר"ן כמו שמבואר בהדיא בדברת פרק קמא דביצה ע"ש אלא הר"ן כתב כן בשם י"א וליה לא ס"ל: יד ולכן אסור לפרק וכו' · משום דדמי למפרק האוכל מתוך הפסולים דאסור אפילו על ידי שינוי לדעת היש מחמירין אבל לסבר המגוזים ולקלף מהאגוזים היעור הדק שעליהם ודאי דמותר לכולי עלמא וכדאמרינן התם בהדיא דרבי חייא מקלפי ליה דביתהו כסי כסי והקשו התוס' ותימה היאך מקלפי ליה הא אמרינן לעיל דמולל מלילות מערב שבת דמשמע דוקא מע"ש ולא בשבת ויש לומר דהתם איירי לתלוש מן השבלים שהוא מפרק וזהו תולדה דדש שהוא אב מלאכה והכא איירי בשכבר נתלשו מערב שבת מן השבלים אבל עוד הן בקליפתן הפנימית ולכך שרי עכ"ל · ומשמע בהדיא מדבריהם דלקלף מקליפתן השניה דמותר לכתחלה ודלא כמו שראיתי קצת מפקפקים בזה ואין להם על מה לסמוך:

טו לא ינפה בקנון · פירש רש"י דהוא כלי שראשו אחד קצר והשני רחב ועשוי כמין מרזב ונותן הקטניות בראשו הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל והפסולת נשאר בכלי · וכתב הרמב"ם פרק כ"א דקנון ותמחוי אסור משום גזירת נפה וכברה: טז מנפה בידו אחת · פירוש בכל היד ואין צריך לנמנם דוקא בראשי אצבעות כמו שסבר קד מאן דאמר דלי' הלכתא כותיה: יז אין שורין · יש גורסין אין שולין והיא הגרסא הנכונה וכ"כ הב"ח: יח משמרת וכו' · ובגמרא מפרש דאם שימר דהיינו שנתן בה שמרים בשבת חייב חטאת משום בורר או משום מרקד · וכן כסק הרמב"ם בפרק ח': יט יין או מים וכו' · פירוש אף על פי שדעתו שיהיו צלולים ביותר אפילו הכי מותר שהרי אינו מתקן כלום דבלאו הכי המה ראויין לשתות ואפילו במשמרת מותר ומכל שכן בכפיפה מצרית וכה"ג דאין דרכם לשמר בהם וגם משום ליבון ליכא בהם · והמחבר דנקט משמרת לרבותא דאפילו משמרת דאיכא למיחש שלא יבא לשמר בו יין עם שמרים ויבא לידי חיוב חטאת אפילו הכי מותר ויש ללמוד מהם בקל וחומר דברים אחרים שאינם ראויין לבא לידי חיוב חטאת: כ ואע"פ שיש בו קסמין וכו' · יש לתמוה לפי זה דמשמע דאפילו במשמרת מותר בכה"ג ובגמרא אמרינן ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית וע"כ מיירי בכי האי גונא דעדיין ראוי לשתות דאם לא כן אפילו בסודר גם כן אסור ומשמע דוקא סודר וכפיפה מצרית דאין דרך לשמר בהם אבל משמרת אסור · וכן מצאתי להרב רבינו נסים ז"ל בהדיא וזה לשונו נותן אדם יין ושמן צלולים לתוך המשמרת דכיון דצלולים הם ורובייהו דאינשי לא קפדי בהו מותר לתת אותו אפילו לתוך המשמרת כדי שיהיו צלולים ביותר אבל עכורים לא דאע"ג דאפשר לשתותו הכי כיון דרובייהו דאינשי קפדי בהו דוקא ע"י שינוי דהיינו בסודרין ובכפיפה מצרית הוא דשרי כדתנן במתניתין אבל לתוך המשמרת אסור ואם היה בין הגיתות וכו' טורד מערבב וכו' משום דרובייהו דאינשי שתי ליה הכי עכ"ל אלמא דכיון דרובייהו דאינשי קפדי אסור במשמרת וצריך לומר דמיירי בכי האי גונא דרובא דאינשי אינם מקפידים וצ"ע: כא אבל בסודר וכו' · ומשמע בסתם סודר אסור אפילו אין בו לכלוך ועיין לעיל סימן ש"כ מה שכתבתי שם בע"ה · וכתב הטור דוקא סודר דאינו עשוי לכך אבל משמרת דעשויה לכך אינו חושש משום ליבונו ומותר אפילו במים וגם משום סחיטה ליכא למיחש כיון דעשוי לכך אינו חושש גם לסוחטו: כב ושאר משקים מותר וכו' · כלומר דבשאר משקים אינו שייך ליבון דאין דרך להתלבן בהם · אבל קשה דמכל מקום משום סחיטה איכא וי"ל דמשום חששא זו צריך ליזהר שלא יעשה גומא כדי שיהיה קצת שינוי ויזכור ולא יבא לידי סחיטה · וכמו שיתבאר בסמוך · וכן פירש רש"י שם כפרק תולין ע"ש: כג ואם הם עכורים וכו' · פירוש שעכור כל כך שאינו ראוי לשתייה אסור לסנן אפילו בכפיפה מצרית וכל שכן במשמרת העשויה לשמר · אבל בראוי לשתות ורובא דאינשי לא ישתו בכה"ג אפילו הכי כיון דראוי לשתייה במשמרת אסור ובכפיפה מצרית ובסודר מותר · והמחבר השמיט החלוקה הזאת ולא ידעתי למה שהרי כן דעת הרב רבינו נסים · וכן משמעות דברי הרב המגיד בשם הרשב"א ז"ל · וכן מוכח הסוגיא דשמעתא: כד ולהרמב"ם וכו' · הטעם משום דהרמב"ם מפרש להא דאמרינן התם בשם זעירי דמותר ליתן יין ומים צלולים לתוך המשמרת לאו משמרת ממש קאמר אלא מותר לשמרי קאמר דכתיבה בסודרין ובכפיפה קרוי משמרת וזעירי מתניתין אתי לפרושי עכ"ל כ"י · ולענ"ד דוחק גדול הוא לפרש כן דברי הרמב"ם דלשון זעירי דקאמר לתוך המשמרת משמע משמרת ממש · ולכן נראה לי דהא דקאמר הרמב"ם אבל מסננין יין שאין בו שמרים או מים צלולים דמים דומיא דיין שאין בו שמרים קאמר כלומר דשמרים אין בו אבל קסמין יש בו דאל"כ ליכתוב רבותא טפי דצלול לגמרי מדלא נקט צלול לגמרי משמע דעיקר מלתא תלוי בשמרים ודומיא לזה מיירי במים שהם עכורים קצת ומשום הכי דוקא בסודר ובכפיפה מצרית אבל במשמרת אסור · ותדע לך דאל"כ תקשה לדברי הרמב"ם היאך התיר לסנן בסודר הלא איכא משום ליבון ומיים צלולים אלא ע"כ דלא מיירי בצלולים ממש אלא בעכורים קצת ולפיכך אין בו משום ליבון דכיון דעכורים הם אינם מתלבנים היטב ודוק · אבל קשה לפי זה למה אוסר יין תוסס במשמרת וצ"ע · ועיין בכ"ג מה"כ: כה ויין מגתו וכו' · גם זה לדעת הרמב"ם דסבירא ליה דאסור לשמר במשמרת משום גזירה דלמא אתי לשמר יין ממש עם שמריו ומש"ה לא התיר אבל יין תוסס אע"פ שעדיין לא נפרשו היין יפה מן השמרי' וכל היין כגוף א' הוא ואינו שייך כלל ברירה אלא בסודר אבל לא במשמרת · אבל לפי דעת הראשונה דסבר דאע"פ דיש בו קסמין מותר מכ"ש יין תוסס דמותר אפילו במשמרת וכן משמעות כשט הגמרא דיין תוסס אפילו במשמרת מותר דכן מוקמינן הא דקאמר רשב"ג טורד אדם חביות של יין ושמרים ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש בבין הגיתות איירי ע"ש ודוק: כו משום שינוי · פירוש שיזכור שלא יבא לידי סחיטה: כז כל מקום שמותר לסנן וכו' · פירוש דוקא ביין אבל במים לפעמי' אסור בסודר בין קום דאיכא למיחש משו' ליבון ובכפיפה מותר: כח משום שינוי וכו' · ובטור כתב לאסור מטעם אחר משום אוהל ונפקא מינה בין הטעמים אם הכפיפה אינה מכסה כל הכלי דאי משום אוהל מותר בכה"ג אפילו בגבוה טפח וכדאמרינן התם אמר רב האי פרונקא אפלגא דכובא שרי אכולא כובא אסור ופירש רש"י פרונקא בגד שפושטין על גיגית יין לכסותה אפלגא דכובא שרי דלאו אוהל הוא ומשמע דכל שאינו מכסה כל הכלי לאו תורת אוהל עליו אבל אי טעמו משום שינוי אפילו אינו מכסה כל הכלי צריך לעשות שינוי שלא להגביה טפח: ובאמת תמוה לי דבכפיפה מצרית למאי צריך שינוי הלא ליכא שם משום חשש סחיטה ואפשר לומר משום דלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול · וכן מצאתי בהר"ן בהדיא ע"ש: מיהו למאן דמפרש הטעם משום אוהל מיירי בשהכלי מחזיק כדי שיעור טפח דאי לאו אוהל אינו פחות מטפח וגם מיירי בשרחב הרבה דאל"כ הא קיימא לן דאין בכסוי כלים משום אוהל · וכן כתב הר"ן בשם התוס': ונראה דאע"פ' דהפוסקים כותבין הדין הזה גבי כפיפה לאו דוקא כפיפה אלא ה"ה במסנן בסודר ובשאר כיסוי דצריך ליזהר בזה וכ"כ הב"ח ע"ש: כתב הרמב"ם בפ"ח המשמר יין או שמן או מים או שאר משקים במשמרת שלהם חייב משום בורר והוא שישמר כגרוגרת וכ"ל דפחות משיעור זה אסור מן התורה וכדאמרינן בעלמא דחצי שיעור אסור מן התורה ולענין חיוב חטאת בעינן דוקא כגרוגרת:

כלי

וקסמים בחוקה שאין לך מסננת גדולה מזו: **יד** [ת] מותר לערות בנחת מכלי לחבירו ובלבד שיזהר שכשיפסוק הקילוח ומתחילים לירד נצוצות קטנות הנישופות באחרונה מתוך הפסולת יפסיק ויניחם עם השמרים שאם לא יעשה כן [ל] הני נצוצות מוכחי שהוא בורר: [לא] (ומותר להגביה המכות על איזה דבר כדי שיקלוח ממנו היין היטב) **טו** [א] מסננת שנתן בה חרדל לסננו מותר ליתן בה ביצה [לב] אף על פי שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלבון נשאר למעלה: **טז** [לג] [ב] מים שיש בהם תולעים מותר לשתותן על ידי מפה בשבת דלא שייך בורר ומשמר אלא במתקן הענין קודם אכילה או שתיה אבל אם בשעת שתיה מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מענין מלאכה ומותר: **יז** [לד] [נ] *המחבץ (פירוש שמוציא המוהל מן החלב) תולדת בורר הוא לפיכך אף על פי שנותנים שומשמין ואגוזים לדבש לא יחבצם בידו: (ועיין לקמן סימן ש"ט סעיף י"א) (הג"ה) הרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה: *

שך דיני סחיטה בשבת ובו כ' סעיפים:

א [א] [א] זתים וענבים אסור לסחטן (ועיין לעיל סימן רנ"ב סעיף כ'). [ב] ואם יצאו מעצמן אסורים [ג] אפילו לא היו עומדים אלא לאכילה [ד] ותותין ורמונים אסור לסחטן ואם יצאו מעצמן [ה] [ה] אם עומדים לאכילה מותר ואם עומדים למשקים אסור [ו] ושאר כל הפירות מותר לסחטן: (הג"ה) [ז] במקום שנהגו לסחוט איזה פירות לשתות מימיו מחמת צמא או תענוג דינו כתותים ורמונים אבל אם נהגו לסחטו לרפואה לבד אין לחוש *וכ"ז דוקא לסחוט אסור [ח] אבל מותר למוצץ בפיו מן הענבים המשקה שבהן וכל שכן בשאר דברים. * [ט] ויש אוסרין למוצץ בפה מענבים וכיוצא בהם: *

ב [י] [י] זתים וענבים שנתרסקו מערב שבת משקים היוצאים מהם מותרים ואפילו אם לא נתרסקו מערב שבת [י] אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה אף על פי שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית מותר לשתותו בשבת שכל יין היוצא מהענבים [יא] מתבטל ביין שבגיגית:

ג [ס] חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמד מותר למשוך מהם

[ת] שם *רוקח הלכות יום טוב וכ"י: [נ] שם בשם בשם וכפירוש הראשון שכרש"י [נ] הרא"ש בתשובה [נ] רמב"ם פרק ח' וכתב ס' התרומה ויהתוספתא *מהרי"ל בשם א"ז וירושלמי פרק כלל גדול:

[א] שבת קמ"ג במשנה [ה] שם וכר' יהודה וכדמפרש לה שם בגמ' קמ"ד *כ"י *כ"י בשם שבולי לקט *הגהות מיימוני פרק כ"א: [י] גייכתיו לעיל בסימן רנ"ב סעיף ה' [י] טור בשם בעל התרומות וכן כתב הסמ"ג וסמ"ק שהאיסור שלא היה ניכר מעולם כמו הכא מתבטל אפילו בדבר שיש לו מתירין [ס] שם

כט כלי שמערין · מיירא דרב בפת שם · וכתב הרב רבינו בשם דאף על גב דלאו משמרת ממש הוא שהרי עוברים בה שמרים כיון דאיכא קסמין וסיבוסת דמעכב בהו ולא עבדי דמי למשמרת: **ל** הני נצוצות מוכחי שהוא בורר וכו' · אבל תחלת שפייתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא: **לא** מותר להגביה המכות וכו' · אע"ג דרוקח לא כתב כן אלא לענין י"ט מכל מקום נראה דה"ה לענין שבת דהא קיימא לן דאין בין י"ט לשבת אלא לענין אוכל נפש בלבד: **לב** אף על פי שהחלמון וכו' · כלומר דאפילו הכי אין זה בורר לפי שהחלבון והחלמון שניהם אוכלין הם ואין נותנין אותו לתוכו אלא לתקן מראה החרדל והלכך אין כאן ברירת פסולת מתוך אוכל ולפיכך מותר אפילו לכתחלה · וכ"כ רש"י והר"ן ז"ל · ואין להקשות הא כבר נתבאר בסעיף א' דאפילו כבורר אוכל מתוך אוכל איכא משום בורר וי"ל דלעיל מיירי בשני מיני אוכלין כשבורר אחד מתוך חבירו נקרא בורר אבל הכא מיירי במין אוכל אחד שהרי חלבון וחלמון מין אחד הם שהכל נקרא ביצה · והא דצריך בגמרא ליתן טעם לפי שאין עושין אותה אלא לגוון פירוש שלא תימא כיון דהחלבון נשאר למעלה עם הפסולת והחלמון יורד למטה עם האוכל יהא כבורר פסולת מתוך אוכל קמשמע לן דכיון שאין נותנים החלמון אלא לגוון ושניהם אוכל הם אלא שאין החלבון יפה למראה והחלמון יפה למראה · וכב"ח האריך בכאן בלא צורך ומשר כתבתי הוא הנכון לענ"ד · וכן מצאתי בר"ן וכן משמעו' דברי רש"י בגמרא למאן דמדקדק בדבריו עי"ש ודוק:

כתב הב"ח דמיירי שנתן החרדל מערב שבת דבשבת אסור שהרי עיקר יורד למטה והפסולת נשאר למעלה והוי בורר ממש וצריך עיון לדינא: **לג** מים שיש בהם תולעים · כ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ"ב סימן ט' וכתב ב"י ואין להקשות הא מיתסר משום דמלבן המפה ועוד הא איכא למגזר משום סחיטה ואפשר לומר דסבירא ליה דאין שייך ליבון אלא בשבגד מלוכלך ומשום סחיטה נמי ליכא דכיון דאין בו אלא דבר מועט לא חיישינן לסחיטה וכמו שכתב הרב לעיל בהג"ה סימן ש"ב סעיף ח' בשם יש אומרים ומיהו קשה דלמה לא כתב כאן הרב כלום דהוה ליה להביא היש אומרים דלעיל דאוסרין בכל ענין דלפי דעתם בכאן אסור משום ליבון מיהו אפשר דסוף אדלעיל נמי איכא נפקא מינה דאם התולעים הם בשאר משקים במקום דלא שייך ליבון דמותר: **לד** המחבץ וכו' · לשון הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות שבת · וכתב ה"ה שהוא תוספתא ובפרק ח' כתב גם כן הרמב"ם הרי זה תולדת בורר · וכתב ה"ה בשם רש"י דפירש עושה כלי כמין גומא ונותן הקום לתוכו ומי החלב שהם כמימי דחלבי נוטפין ע"כ · ובזה תבין דבריו בכאן: **לה** חייב משום זורה · לשון הרמב"ם בפ' הזורה כגרוגרת חייב · וכבר כתבתי דחצי שיעור אסור מן התורה:

כתב הגהות מיימוני בפרק כ"א הר"ם היה נזהר שלא לשפוך משקה מכלי אל כלי להשליך הפסולת הנשאר בשולי הכלי אלא אם כן ישאיר מן המשקה כבולת קצת עכ"ל · וכבר נתבאר גם כן מדברי המחבר · ועיין בפסקי מהר"ם מרוטנבורג סימן קמ"ג:

שך א מ"ש זתים וענבים אסור לסוחטן · הטעם משום דהוה ליה מפרק דהוא תולדה דדש · וכן פירש רש"י פרק חביות · ולשון הרמב"ם פרק כ"א מפרק חייב משום דש והסוחט זתים וענבים חייב משום מפרק · ועיין בסימן רנ"ב דשם נתבאר מה דינם אם נתרסקו מערב שבת: **ב** ואם יצאו מעצמן וכו' · הטעם משום דהסכמים גזרו שמא יסחוט אותם בידים ויתחייב חטאת והיינו דוקא בזתים וענבים דרובם לסחיטה קיימי אבל לא בשאר פירות וכמו שיתבאר: **ג** אפילו לא היו עומדים אלא לאכילה · כלומר ל"מ כתמא דפשיטא דאסור אלא אפילו אם לא קנסם אלא לאכילה אפילו הכי המשקין היוצאים מהם אסור והטעם משום דזתים וענבים רובם לסחיטה קיימי יהיב דעתיה וניחא ליה וניתא לסחוט בידים: **ד** ותותין ורמונים אסור וכו' · לשון הרמב"ם פרק ח' מהלכות שבת הסוחט את הפירות להוציא מימיהן חייב משום מפרק ואינו חייב עד שיהיו כמשקין שבסחט נגרוגרות ואין חייבין מן התורה אלא על דריכת זתים וענבים בלבד דמשמע דבסיעת שאר משקין אפילו תותים ורמונים אינו אסור אלא מדרבנן · וכן כתב בהדיא פרק כ"א וז"ל לפיכך אסור לסחוט תותים ורמונים הואיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם כזתים וענבים שמא יבא לסחוט זתים וענבים · מיהו מדברי רש"י דף קמ"ד ע"ב לא משמע כן ויש נפקא מיניה לענין ספיקא: **ה** אם עומדים לאכילה וכו' · הטעם דלא חיישינן שיסחוט אות בידים כיון שאינן עומדים למשקין · ולדעת הרמב"ם כיון דאינו אסור אלא מדרבנן לא גזרינן ביצאו מעצמם ומשמע דוקא דעומדים לאכילה דהיינו שקבצם לאכילה · אבל סתמא אסורין המשקין · וכן משמע בגמרא והא דנקט המחבר בסיפא ואם עומדין למשקין ה"ה נ"כ דסתמא אסור אלא משום רבותא דשאר כל הפירות דאפילו אם הכניסם למשקין מותרים: **ו** ושאר כל הפירות · הטעם דתותים כיון דאיכא אינשי דעושים מהם משקים וקצת אוכלין אותו לפיכך הדבר תלוי במחשבתו אבל שאר כל הפירות דרובא דאינשי אכלו להו ולא עבדי מנייהו משקה ולפיכך המשקה היוצא מהם מותר לכולי עלמא אך משמעות דברי המחבר הוא דאפילו לכתחלה מותר · מיהו היינו דוקא באינו צריך למימיהן אלא סוחט כדי למתק הפרי · אבל בצריך למימיהן משמע מדברי רש"י בגמרא דאסור וכן הסכימו התוס' והטעם כיון דאחשביה הוה ליה פירי ומיהו הרמב"ם פרק כ"א כתב דשאר פירות מותר לסחטן בשבת שאינם בני סחיטה וכן כתוי דברי הרי"ף ולדינא צריך עיון · וגם מסתימות לשון המחבר משמע דמותר · וב"ש פסק כרש"י ודעמיה: **ז** ובמקום וכו' · וכתב ב"י על זה מיהו היינו כשסוחטן ייי סחיטת הפירות בלא תערובות מים או משקה אחר או שכותשין מימיו לבד ואחר כך מערבין אותו · אבל אם המנהג לסחוט מימיו לתוך משקה אחר שרי · וכן יש ללמוד מההיא דסוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדירה וכו' כמו שיתבאר בסמוך בסייעתא דשמיא: **ח** אבל מותר למוצץ וכו' · הטעם משום דאין דרך סחיטה בכך ואפילו לכתחלה מותר · ומהרש"ל כתב דיש לחלק דבמרק הנבלע בבשר או יין בלחם כבר היה שם משקים עליהם משום הכי קרוב הוא לחיוב חטאת לסברת התוס' דלעיל · אבל משקה היוצא מענבים מקוי שהיה שם משקה עליו כגון שמוצץ ענבים בפיו אין זה מפרק אלא כך הוא דרך אכילתו ושרי מדינא ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה: **ט** ויש אוסרין וכו' · וז"ל הגהות מיימוני פרק כ"א בשם רא"מ שיזהר אדם שלא ימצוץ בשר הנבלע בו מרק לצורך משקה היוצא ממנו והנותן בשר במרק או הפורה פתו ביין ומחזירה לפיו ומוצץ המשקים אסור וחושבני לו מחטאת וכל שכן שלא ימצוץ בפיו מענבים וכיוצא בהם הרי משמעות דבריו דאוסר בכל דבר · ונראה לי לדעת הרמב"ם דסבר דסחיטת שאר פירות אינו אלא מדרבנן יש להקל במוצצת פיו אבל בענבים וזתים נכון להחמיר: **י** זתים וענבים וכו' · פירוש אפילו הכניסם לסתיה וכ"ש תותים ורמונים ומיירי שנתרסקו יפה שאינם מחוברין אלא מעט אבל אם מחוברין דיכה משקין היוצאין מהם אסורין · ועיין לעיל סימן רנ"ב: **יא** מתבטל ביין שבגיגית וכו' · וליכא למימר דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטל · יש לומר דהכי מילי כשהאיסור היה בעין מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר אבל הכי לא ניכרו מעולם אלא מעט מעט פירות מתערב עם המשקים מיהו מתחיל כ"כ ב"ה וב"י הביאו ומזה מוכח דהא דאמרינן סוחט לתוך הכלי שיש בו אוכל דוקא אוכל אבל

משקה

מהם ולשתות ואפילו לא נתן מים והיין מתמצה וזב מאיליו יב מותר לשתותו: **ד** יג ע מותר לכחוט אשכול ענבים תוך קדרה שיש בה תבשיל כדי לתקן האוכל דהוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי אבל אם אין בה תבשיל אסור: **ה** י יש מי שאומר דהוא הדין לבוסר שמותר לכחטו לתוך האוכל יד כ ור"ת אוסר בבוסר ׳ הואיל ואינו ראוי לאכול: * **ו** טו ל מותר לכחוט לימוני"ש: **ז** טז מ לכחוט * כבשים (פירוש פירות ומיני ירקות המונחים בחומץ ובמלח כדי שלא ירקבו) ושלקות יז אם לגופם שאינו צריך למים ואינו כוחטן אלא לתקנם לאכילה יח אפילו סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל מותר יט ואם צריך למימיהן כיתר לכחוט לתוך קדירה שיש בה אוכל כ אבל אם אין בה אוכל נ אסור כא ולר"ת ס כל שהוא צריך למימיהן חייב חטאת אפילו כחט לקדירה שיש בה אוכל: (ולדבריו הכוחט אשכול לקדירה כווי אסור) * **ח** כב ע הסוחט דג לצירו כג דינו כסוחט כבשים ושלקות למימיהן: **ט** כד פ השלג והברד אין מרסקין אותם דהיינו כה לשברם לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיו כו אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים והוא נימוח מאיליו ואינו חושש כז צ וכן אם הניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשרו מותרים: **י** ק מותר לשבר הקרח כדי ליטול מים כתחתיו: **יא** ר צריך ליזהר בחורף שלא יטול ידיו במים שיש בהם שלג או ברד ואם יטול יזהר שלא ידחקם בין ידיו שלא יהא מרסק: **יב** כח ש יש ליזהר שלא ישפשף ידיו במלח: **יג** ת דורס שלג ברגליו ואינו חושש: **יד** א הר"מ מרוטנבורג מתיר להטיל מי רגלים בשלג כט ב והרא"ש היה נזהר: **טו** ג אסור לפרוס כודר על החביות וליתן על גביו הכלי שדולים בו ל שמא יבא לידי סחיטה לא אבל בגד העשוי לפרוס עליו מותר

ט שבת קמ"ה כרב הרי"ף והרמב"ם בפרק ח׳ והתוס׳ שם י טור בשם ר׳ יוסף כ שם והמרדכי ושמ"ג לא הביאו אלא דברי ר"ת ל תשוב׳ הר"ש ור׳ ירוחם בש"ה מ שבת קמ"ה נ שם כשמואל הרי"ף והרמב"ם בפרק כ"א ס הרי"ף בשמו וכרבי יוחנן * טור ע ב"י ממשמעות הגמרא שם פ שבת כ"א ברייתא צ הר"ן שם ורוב הפוסקים ק טור בשם אבי העזרי ר שם וכ"כ התוס׳ והרא"ש שם ש שם בשם בעל התרומות ת טור בשם הר"מ מרוטנבורג א טור בשמו ב שם ג שבת ק"מ בעובדא דבי ריש גלותא וכפי׳ רש"י וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ב

משקה אסור דאם לא כן למאי צריך למימר משום שכתבתי תיפוק ליה דמשקה הבא למשקה הוא ודוק · וכן כתב הטור: **יב** מותר לשתותו וכו׳ · הטעם דכיון דרסקם מבעוד יום היין היוצא מהם מותר: **יג** מותר לסחוט וכו׳ · לשון הרמב"ם פרק ח׳ מהלכות שבת מותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך האוכל שמשקה הבא לאוכל אוכל הוא וכמפרק אוכל מאוכל אבל אם סחט לכלי שאין בו אוכל הרי זה דורך וחייב עכ"ל ומדסתמו דבריהם הרב המחבר והרמב"ם משמע דמיירי אפילו באשכול שעומד למשקה נ"כ מותר · אבל הכל בו כתב בשם הראב"ד דוקא באשכול העומד לאכילה אבל אם עומד למשקה אסור · ועיין מה שכתבתי בסמוך בסעיף ג׳: **יד** ור"ת אוסר הואיל וכו׳ · פירוש משום דאינו ראוי לאכילה הוי כבורר אוכל מתוך פסולת כי אותן בני אדם שאוכלין אותו בטלה דעתן אצל כל אדם · וכן כתבו התוס׳ · והסמ"ג בשמו ונראה דלפי מה שמבואר לעיל בדברי המחבר בסימן שי"ט סעיף א׳ דבורר אוכל מתוך הפסולת כדי לאכול מיד מותר הוא הדין כאן יש להתיר אם רוצה לאכול מיד דהא משום סחיטה ליכא כיון דבא לתוך אוכל ודוק: **טו** מותר לסחוט לימו"נים · הטעם מבואר בתשובת הרא"ש דהלימו"נים הם בכלל שאר פירות שמותר לסחוט שאין דרך לסחוט לימו"נים כלל לצורך משקה וצ"ל לפי דעת רש"י ותוס׳ דכתבתי לעיל דשאר פירות אם צריך למימיהן אסור צ"ל דהרא"ש לא התיר לסחוט הלימו"נים אלא כדי למתק הפרי אבל לא לצורך מימיהן מיהו פשט לשון הרא"ש לא משמע כן וצ"ע · ובשבולי לקט בשם הר"ר יודא בן בנימין כתב דנראה לו דמותר לסחוט הלימו"נים דלא דמי לתות ובוסר ומלילות דהכי דרכן בכך והוי דומיא דותים וענבים שהרי רגילים לסחוט הבוסר לצורך הקיץ · וגם התום דרכו בכך כדאמרינן תום שרסקו אבל הלימו"ני דומה לכנין ופרישין דאין דרכן בכך ומותר לסחטן בקדרה אף על פי שאין בה אוכל ועתיד לערב עם אוכל דכולי עלמא ידעי דלמתק אוכלא עביד ולא לצורך משקה · אבל אם היה אוכל בקערה וסוחט עליו ליכא מאן דפליג דודאי שרי עכ"ל · הרי כתב בהדיא דדוקא למתק האוכל מותר אבל משום לשתות המשקה בהדיא אסור ואפשר לומר כמו בכ"הג מתיר הרא"ש לסחוט הלימו"נים כלימו׳ כשעתיד לערב עם האוכל ודוק · ומיהו לדעת הרמב"ם והרי"ף ומפשט דברי המחבר משמע ודאי דמותר לסחוט בהדיא כשאר פירות: **טז** לסחוט כבשים וכו׳ · רש"י פירש בפרק חביות כבשים הוא ירק שי כבוש בחומץ וביין: **יז** אם לגופם וכו׳ · כלומר לרכך אותם או משום מתיקת הפירי כוחט מימיהן מהם וא"צ למימיהן: **יח** אפילו סוחט לתוך הקערה · פירוש ל"מ דאם סוחט לתוך אוכל א: אם זורק המשקה לאיבוד דפשיטא דמותר אלא אפילו לתוך הקערה אפילו הכי מותר והטעם מבואר דלא יהא אלא שאר פירות דמשקה גדל בהם מותר לסחוט לכתחלה לצורך עצמו למתק וכו׳ מכל שכן שלקות וכבשים שאין המשקה גדל בהם דפשיטא דמותר: **יט** ואם צריך למימיהן שיש בה אוכל · יש לתמוה על המחבר דמאי קמשמע לן דקל וחומר מזיתים וענבים דרובא דעלמא כוחטין למשקה אפילו הכי מותר אם סוחט לתוך אוכל מכל שכן אלו כבשים ושלקים שאין דרכם בכך דמותר בבאו לתוך אוכל: **כ** אבל אם אין בה אוכל אסור · כ"כ נ"כ הרמב"ם פרק כ"א · וכתב ה"ה דפוסק כשמואל דאמר הכי בגמרא כבשים ושלקות שסחטן למימיהן פטור אבל אסור והטעם פירש רש"י דאסור משום גזירת סחיטת זתים וענבים ופטור דלא דמי לזתים וענבים שאין המשקה היוצא מהן גדל בהם כי אם מה שקבלו ממקום אחר · אבל התוס׳ כתבו דאי אפשר לפרש כן דא"כ למאי גזרו להדוקי אדרא אבוא דשיטא בשלבי תולין שמא יסחוט הא אפילו אם יסחוט ליכא איסור דאורייתא דהרי מה שבלוע בו בא ממקום אחר ופירשו משום דדבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זתים וענבים בלבד וכדאמר רב בהדיא שם משום הכי פטור מחטאת · ויש לתמוה על המחבר וגם על הרמב"ם דפסקו סתמא דשאר פירות מותרין בסחיטה לכתחלה ואין בהם אפילו איסור דרבנן וכאן בכבשים ושלקות אסרי מדרבנן לסחוט ואפשר לומר דסבירא ליה דאסירו כבשים ושלקות דדמיא לתותים ורמונים דדרכם בכך לכבוש אותם ולסחוט אח"כ ודוחק וצ"ע: **כא** ולרבינו תם וכו׳ · יש לתמוה דהרי התוס׳ כתבו בפרק חביות דף קמ"ה ד"ה ור"י אפכא ע"ש · ועוד דאפילו בזתים וענבים כתבו התוס׳ בשמו דף קמ"ד ע"ב ד"ה חולב דמתיר לסחוט לתוך הקדרה שיש בו אוכל · ונראה לי דיש כאן טעות סופר וצ"ל ר"ח דכן כתבו התוס׳ בשמו שם דפוסק כר"י דאמר בכבשים ושלקות אם למימיהן חייב חטאת ובוסר מדקתני סתמא ולא הפריש בין קדרה לקערה משמע דסבירא ליה דאפילו לקדירה שיש בו אוכל אסור עכ"ל · אבל קשה דא"כ לעיל בסעיף ד׳ ה"ל לכתוב כן ואפשר דכיון דבלאו הכי ע"ש מק"ו דהשתא בכבשים ושלקות אוסר מכל שכן בזתים ועגבים וכמו שביאר באות הרב בהג"ה ולדבריו וכו׳: **כב** הסוחט דג לצירו · כלומר שסוחט דג להוציא צירו: **כג** דינו ככבשים ושלקות · בגמרא שם משמע דדומה לשלקות ולא לכבשים וכפקא מיניה דאפילו מאן דאמר התם דכבשים לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות אפילו למימיהן מותר לכתחלה הוא הדין בדג לצירו דמותר לכתחלה מיהו לפי מ"ש המחבר כשמואל דאמר התם תרווייהו בין כבשים בין שלקות לגופן מותר ולמימיהן פטור אבל אסור לית נפקא מיניה אם דומה לשלקות או לכבשים דבתרווייהו פטור אבל אסור ולפיכך כתב כתם דדמי לכבשים ולשלקות כיון דלית נפקא מיני וק"ל: **כד** השלג והברד וכו׳ · גמרא פרק במה טומנין ופירש רש"י הטעם משום דקמוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא מים הללו · אבל הר"ן כתב הטעם דמשום שדך מלאכה נגעו בה · אי נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדים למשקין · וכן נראה מדברי הרמב"ם פרק כ"א · וכן דעת המחבר מדהיתר בסמוך להניחם בחמה וכו׳ ואי משום נולד הוא כאסר אפילו הניחם וכשרו · וכן כתב הב"י בהדיא: **כה** לשברם לחתיכות דקות · וכתב ב"י ומשמע דהא דאסרינן לרסק דוקא במרסקו לחתיכות קטנות כדפירש רש"י · אבל לשבר חתיכה ממנו שרי · וכן נראה ממה שכתב המחבר בסמוך שמותר לשבר הקרח כדי ליטול המים ואע"פ שכשמשברו נתזו ממנו חתיכות דקות שרי דלא מיתכר אלא כשהוא מרסקו כדי שיזובו מימיו · אבל הכא שאין מימיו זבים על ידי כך ואפילו אם יזובו מועטים הם ולא חשיבי ועוד שאינו מתכוין לכך ועוד שהם הולכין לאיבוד עכ"ל: **כו** אבל נותן לתוך הכוס · וה"ה כתב בשם התוספתא דאפילו לרסק לתוך הקערה מותר · וכ"כ הר"ן והטעם פירש ב"י דכל שיש יין או מים בקערה אע"פי שהוא נימוח וזב ע"י ריסוקו כיון שהוא מתערב במשקה שבקערה ואינו ניכר שרי ע"כ · והמחבר כתב ליתן לתוך משמע דלרסק לתוכו אסור נראה משום דסבר דכיון משום גזירת סחיטת פירות העומדים למשקה נגעו בה וסחיטת פירות אפילו לתוך הקערה שיש בו משקים אסור ודוק: **כז** וכן אם הניחם בחמה · ול"ד למשקין שוכו דהכי בעודם קרושים תורת משקה עליהם לכל דבר וכ"כ ב"י: **כח** יש ליזהר וכו׳ · נ"כ הטעם כמו בשלג וברד והוא מדברי כ"ה ומביאו הטור ושם מבואר מטעם נולד והיינו משום דהוא אזיל לטעמיה דבשלג וברד נ"כ סבר דאסור מטעם נולד · אבל לדעת המחבר הטעם הוא משום גזירת שלא יסחוט פירות: **כט** והרא"ש היה נזהר · הטעם מבואר בטור משום דלא דמי לדריכת הרגלים כי על ידי השתן ודאי נימוח · וכתב הב"ח בשם מהרש"ל דיש קצת ראיה לאיסור זה דהא בסיון סכ"ו אסרו לשום ידים אחר נטילה אע"פי שלא נתכוין כלל לשום הידים חשיב ליה פסיק רישיה ואסור הכי נמי דכוותא: **ל** שמא יבא לידי סחיטה · כלומר ואו יתחייב מדאורייתא וכ"כ הטור בהדיא ודלא כמו שפירש רש"י דכל שאין המשקה גדל בו אינו חייב עליו: **לא** אבל בגד וכו׳ · הטעם מבואר כרש"י משום דבגד העשוי לפרוס על פי חביות לא קפיד עליה אם הוא ברוי שהרי לכך עשוי והלכך לא אתי לידי סחיטה:

מותר שאינו חושש עליו לכותשו: **טז** לב ד אסור להדק מוכין בפי פך שיש בו משקין משום סחיטה: **יז** ה ספוג אין מקנחין בו אלא אם כן יש בו בית אחיזה גזירה שמא יסחוט: **יח** חביות שפקקו בפקק של פשתן לסתום נקב שבדפנה שמוציאין בו היין ו יש מי שמתיר אף על פי שאי אפשר שלא יסחוט והוא שלא יהא תחתיו כלי דכיון שאינו נהנה בסחיטה זו לג הוי פסיק רישיה (פירוש איסור כיושן בהכרת יזכר מה כמו היות הכיושן בהכרת עקתות הראש) דלא ניחא ליה ומותר לד ז וחלקו עליו ואמרו דאע״ג דלא ניחא ליה כיון דפסיק רישא הוא אסור והעולם נוהגים היתר בדבר ח ויש ללמד עליהם זכות דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת ואין היין מגיע לנעורת מותר לה מידי דהוי * אספוג (פי׳ הערוך כמין הוא על ראש דג אחד גדול שכים ובשעה שחרים ראשו להסתכל בעולם יורד אותו הסכון על עיניו ואינו רואה כלום ולולי זה לא היה ספיכה כגולת יונכיו) שיש לו בית אחיזה ולפי שאין טענה זו חזקה ויש לגמגם בה טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת החביות בשעה שפוקקים הנקב: (ועיין לעיל סימן ש״ח עוד מדיני סחיטה): **יט** ט ליתן כרכום בתבשיל מותר ואין לחוש לו משום צובע דאין צביעה באוכלים: **כ** לו י יש מי שאומר שהאוכל תותים או שאר פירות הצבועים צריך ליזהר שלא יגיע בידיו צבועות בבגדיו או במפה משום צובע אבל אם צובע פתו במשקה הפירות לית לן בה דאין צביעה באוכלין:

שכא דיני תולש בשבת · ודין טוחן ודיני תיקוני מאכל או מעבד ולש · ובו י״ט סעיפים:

א א חבילי פאה אזוב * וקורנית (פירוש מין עשב) הכניסן לעצים אין מסתפקין מהם הכניסם למאכל בחמה קוטם ואוכל ביד אבל לא בכלי ומולל בראשי אצבעותיו: **ב** א ב אין עושין מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך התבשיל ג ואם נותן לתוכו שני

ד שם קמ״א ה שם קמ״ג כמשנה [פי׳ הנקב שבטיב הכרוא] ו טור בשם הערוך וכן הסכים ר׳ ירוחם בח״י אחא דשבת קי״א ז תוס׳ בדף קי״ג והרא״ש שם והמרדכי בפ״ב דשבת בשם ר״י וסמ״ג והתרומה ח ב״י מתשובות דברי הכל בו ט שבולי הלקט בשם בעל יראים י שם בבעל יראים

א ריכתיו כפיון סי״ט סעיף ו׳ ב שבת קי״ח כמשנה וכת״ק וכדמכרם לה שמואל שם בגמרא ג שם

כתב הרמב״ם בפרק ט׳ מהלכות שבת המכבס בגדים הרי זה תולדות מלבן וחייב והסוחט את הבגד עד שהוציא את המים שבו הרי זה מכבס וחייב שהסחיטה מצרכי כבוס היא כיון שהגבהה מצרכי בשול עכ״ל · וכתב ה״ה בהרבה מקומות אמרינן דלמא אתי לידי סחיטה ופירשו קצת המפרשים שהסחיטה בבגד יש בה שני דינים האחת כשהיא מוציא שהבגד בסחיטה זו מתלבן וזו היא תולדת מלבן · והשנית כשהיא משאר משקין כגון יין ושמן שאין הבגד מתלבן בהן ואסור משום תולדת דש מפני שהוא מפרק ומוציא המשקין המובלעים וזו אינה אסורה אלא כשהמשקין היוצאים מהם אינן הולכין לאיבוד ולזה נראה נוטה דעת הרשב״א · אבל הרמב״ן ז״ל כתב בסוף פרק שמונה שרצים וז״ל כך ראוי לומר בכל סוחט פירות שהוא תולדת מפרק וצריך למשקין ושיעורן כגרוגרת ואין דישה אלא בגידולי קרקע כלומר בפירות וכיוצא בהן והסוחט בגד תולדת מכבס כדרך מלבן והוא כמי בכל מה שמכבס בין במים ובין ביין כדאמרינן התם לאכלה ולא למוסרה ולא לכביסה והוא שמתכבס הבגד בכך מעט ושיעורו כמלא הסיט ככול ובחוטין וכאורג שלש על שלש כשיעורין להוצאה׳ וכענין הזה כתב רבי משה הספרדי ז״ל ובכינו בתוספתא המכבס והסוחט מלאכה אחת היא רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר נכעים שבירושלים קבעו סחיטה מלאכה בפני עצמה עכ״ל · וכן דעת רבינו וכמו שכתב עכ״ל ה״ה ומדברי המחבר לעיל סימן ש״ט סעיף י׳ דכתב אבל בסודר מים אסור משום ליבון ויין ושאר משקין מותר משמע דסבירא ליה דלא שייך ליבון אלא במים ובאמת צריך ליישב לפי זה ראיות הרמב״ן ז״ל דאמרינן ולא לכביסה משמע דשייך כביסה גם בשאר משקין וצ״ל דגרסינן ולא לכביסה וע״ש בתו׳ וקצת מפרשים פירשו דביין שייך ליבון ולא בשאר משקין · וגם עכשיו איכא נפקותא מיניה בזה לפי דעת המחבר דלא שייך ליבון רק במים בכדון דהכא דאסור לפרוס על פי החביות היינו דוקא מים ולא יין ושאר משקי׳ ולדעת קצת מפרשים דס״ל לחלק בין יין לשאר משקים מיירי הכא אפילו ביין · ועיין מ״ש בזה בב״ר בספרי עירת כסף: **לא** אבל בגד העשוי לפרוס וכו׳ · פירוש דגם משום ליבון ליכא כיון דעשוי לכך אינו חושש לליבונו וכדלעיל גבי משמרת: **לב** אסור להדק וכו׳ · הנה לפי דעת הרמב״ם והרמב״ן ז״ל דסבירא להו דסוחט חייב משום מלבן כ״ל דמיירי כאן בפך מלאה מים דאיכא משום מלבן דאם לא כן למה יאסר דהרי כבר כתב המחבר דבשאר משקין ליכא משום מלבן · אבל לדעת הרשב״א שהובא בה״ה דסבר דבמשקין דליכא משום ליבון איכא משום דש מיירי בכאן בכל המשקין דקיימינן שמא יסחוט ויתחייב משום דש · מיהא לשון המחבר דכתב מלאה משקים משמע דמיירי בשאר משקים וע״כ מיירי משום דש · ויש לתמוה הלא המשקה הולך לאיבוד ולמה יתחייב משום דש ואי מיירי בענין שאינו הולך לאיבוד לא הוה ליה לסתום אלא לפרש וצ״ל דאע״ג דמדאורייתא אינו אסור אלא אם אין המשקה הולך לאיבוד מכל מקום מדרבנן אסור בכל ענין והכא אסור מפני שקרוב הדבר שיבא לידי סחיטה והוה ליה כפסיק רישיה דאסור אפילו באיסור דרבנן · ועיין מ״ש לעיל בסימן ש״ד בשם תרומת הדשן · ועיין בסעיף י״ח בסמוך: **לג** הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה · פירוש ואז אפילו מלא מים מותר ומכל שכן יין או שאר משקין דליכא בהם משום ליבון כי אם משום דש וכיון שאין צריך למשקין היוצאים מהנו לאו תולדה דדש הוא · מיהא י״ל דאפשר דאע״פי כן מדרבנן אסור ולהכי צריך לטעם דלא ניחא ליה דאפילו איסור דרבנן ליכא · וזהו דעת בעל הערוך וכ״כ הר״ן:

כתב הכ״ח פלוגתא בין רבוותא הרא״ש ושבולי לקט כיוצא מרק מבשר או יין מהפת או משקה מפירות שרא״ש אוסר ושבולי הלקט מתיר · ומדברי הרב בהג״ה נראה לאסור ומהרש״ל כתב דפת ובשר אסור ובענבים שרי וסיים מהרש״ל מ״מ המחמיר תבא עליו ברכה וכן עיקר · גם שהכ״ס מתיר אפילו לכתחלה: **לד** וחלקו עליו וכו׳ · ונראה דגם להחולקים עליו יש קצת היתר בשאר משקים דהרי ר״ת כתב דאותה סחיטה האסורה משום דש כגון שאר משקים אינה אסורה אלא כשהמשקין היוצאים אינם הולכים לאיבוד · וכן נראה מדעת הרשב״א · וכ״כ ה״ה בשמם ועיין מה שכתבתי בסמוך בשם הר״ן דאפשר ומדרבנן אסור בכל ענין: **לה** מידי דהוי אספוג וכו׳ · כ״כ הכל בו ואני איני מבין דאינו דומה כלל לספוג דבספוג אינו אלא דלמא בנגיעתו יסחוט ולפיכך בבי בבית אחיזה אבל הכא אע״ג דאין היד מגעת לנעורת מכל מקום בפקיקתו יסחוט ומה בכך שידו רחוקה מנעורת או קרובה ואפשר דזה כוונת המחבר בה״ש ויש לגמגם בה וכו׳ · וראיתי לב״ה בפרק כ״ב שכתב בשם הרא״ד על הסיא דספוג וז״ל א״א וקשיא לי וכי כשיש לו בית אחיזה מה הוי הא אי אפשר לקנוח בלא סחיטה · ואני אומר כיון שיש לו בית אחיזה הוה ליה כבלועית מלאה מים שמריק ומנכה אבל כשאין לו בית אחיזה אסור לסחטו עכ״ל הרא״ד וצ״ע לדינא · דהא מדברי הרמב״ם משמע דאפילו יש בית אחיזה אסור לסחטו:

כתב המרדכי בשם רא״ם שאסור לבלבל דבר השרוי במים גזירה שמא יסחוט וכלבד שיהא דבר שמקפיד על מימיו ודוקא השרוי במים אבל בשאר משקים אין לגזור כיון שאינו אסור אלא מדרבנן כשאינו צריך למשקה או אם המשקה הולך לאיבוד: **לו** יש מי שאומר · הוא לשון בעל היראים עוד כתב שם שאם יצא דם מן המכה שלא ליתן עליה בגד משום צביעה · וכתב בפסקי מהר״ם מרוטנבורג בסימן קכ״ג דבעל צביעות ידיו ורגליו אין לחוש שאין צביעה אלא כדבר הראוי לצבוע והיא דלא תעביר אשה סרק על פניה מפני שהיא צבעות שאני התם דכיון דדרך האשה בכך צביעה מתקריא והרדב״ז בח״ד סימן קל״א כתב להקל בזה וסברתו משום שאינו דרך צביעה רק דרך לכלוך ודבריו לא נהירין לי ואין להקל:

שכא א מ״ש אין עושין מי מלח הרבה · משמע מדברי המחבר דוקא לתת לתוך הכבשים אסור אבל אם ירצה לעשות מי מלח הרבה לאכול מיד ולתת לתוך התבשיל מותר ומזה שכתב בסיפא אבל יכול לעשות וכו׳ יש לדייק אבל דמרובה אפילו ליתן לתוך התבשיל אסור · ונראה לי דהמחבר אורחא דמלתא נקט דדרך העולם הוא דעושין מרובה לכבשים ומועט לתוך התבשיל ובאמת אסור מרובה אפילו עושה ליתן לתוך התבשיל דלא פלוגו רבנן בילתייהו אבל מועט אינו מותר אלא לתת לתוך התבשיל וליתן לכבישה אסור משום דכבישה עצמה אסור בשבת וכמו שיתבאר בסמוך · ואפשר אם עושה מעט ליתן לכבישה אחר שבת נמי אסור · וכן נראה מזה שהקשה ר״י לחכמים יאמרו מלאכה מרובה אסירי ומלאכה מועטת מותרת ואי הטעם של חכמים דמשום דמכין הרבה לעשות כבישה משום הכי אסור א״כ מה מלאכה מרובה או מועט שייך כאן אלא אם ירצה ליתן לכבישה אפילו מועט אסור ולמאכל מותר אפילו מרובה אלא ודאי דלא פלוגו בילתייהו אלא בין מרובה ובין מועט דמרובה אסור בכל ענין ומועט מותר בכל ענין וצ״ע: **כתב** הר״ן בפ״ק דנקטינן דמי מלח מרובין אסורין אבל מי מלח מועטין לצורך בשביל אותה סעודה מותר עכ״ל · משמע דאפילו ליתן למאכל לצורך סעודה אחרת אסור וכמו שכתב המחבר לעיל לענין בורר בסימן שי״ט ע״ש: אמרינן שם בגמרא לדברי ר״י ואלו הן מי מלח המותרין כותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח ופירש רש״י הטעם משום דהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתים כמו מהיות מי מלח עזין ע״ב · ואדברי ר״י בלמד לחכמים דכשם דלר״י דאוסר אפילו מי מלח מועטים התיר בנותן שמן לכתחלה וכו׳ · הוא הדין לרבנן דאוסרין במרובה גם כן מתירין בענין הזה בנותן שמן לכתחלה דו״ש ולא ידעתי למה השמיטו המחבר:

שני שלישי מלח אסור לעשות ממנו אפילו מעט : **ג** ג אסור למלוח חתיכות צנון ד' או ה' ביחד ד מפני שנראה ככובש כבשין והכובש אסור מפני שהוא כמבשל ו אלא מטבל כל אחת לבדה ואוכלה ז אבל בצים מותר למלחן : **ד** ב ח יש מי שכתב שמותר לטבול כמה חתיכות צנון אחת אחת לבדה ולהניחה יחד לפניו כדי ג לאכלם מיד זו אחר זו : **ה** ד ט אסור למלוח בשר כבושל או ביצה מבושלת להניחה : **ו** י אין למלוח ביחד הרבה פולים ועדשים שנתבשלו בקליפתן : **ז** ה כ מותר לדוך פלפלין אפי' הרבה יחד ו והוא שידוכם בקתא של סכין ובקערה : **ח** ז ל אין כותשין מלח במדוך של עץ ח אבל מרסק הוא ביד של סכין וביעץ חפרור ואינו חושש : (הג"ה) ודוקא מלח הנס אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל ונעשה פתיתין ט מותר לחתכו בסכין כמו שמחתך הפת * : **ט** י מ מותר לחתוך בשר מבושל או צלי דק דק יא בסכין : (הג"ה) יב אבל אסור לחתוך דק דק בשר חי לפני העופות יג דהואיל ואין יכולין לאכלו בלא חיתוך קיימי אוכל * : **י** יד נ אסור לגרור הגבינה בשברת במורג חרוץ בעל פיפיות שקורין ראל"יו : **יא** טו ס מותר להשקות את התלוש כדי שלא יכמוש : **יב** טז ע המחתך הירק דק דק חייב משום טוחן : (הג"ה) יז וה"ה דאסור לחתוך נרונרת וכרובים לפני זקנים ·

ה שם ריוב"ס בפרק כ"ב ו שם בגמרא ז שם בתוקיה ומשמע דאבי ח ת"ה וכשם א"ז וכ"כ משמו הגה"ה בפרק כ"ב ושהביא ראיה מהירושלמי ט שבולי הלקט בשם הגאונים י טור בשם הרב כדי שמעון כ שבת קי"א וכרבא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בכב"א מה"ש ל ה"ה שם בשם תוספתא * כלבו : מ תוס' בדף ע"ד * תה"ד סימן כ"ז וע"ל סי' שכ"ד : הרי"בש בתשובה ס הרשב"א בתשו' ע שבת פ"ד וכפי' הרשב"ם הביאו הגהות מיימוני בפרק כ"א וסמ"ג והר"ן ומרדכי שם

והרמבם ז"ל בפרק כ"ב מהל"ש כתב וז"ל מערב אדם מים ומלח ושמן וטובל בו פתו או נותנו לתוך התבשיל והוא שיעשה מעט אבל הרבה אסור מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל · וכן לא יעשה מי מלח עזין והם שני שלישי מלח ושליש מים מפני שנראה כעושה מורייס עכ"ל · משמע מדבריו דאפילו ליתן לתבשיל אסור לעשות מרובה מיהו לצורך אותה סעודה אפשר שמודה שמותר וכמו שכתב הר"ן :

כתבו התוס' דשרי לעשות מי מלח בשבת ליתן על העופות כלויין ואם כותן מלח על העופות ואח"כ כותן משקים עליהם שרי אפילו לר"י שהשמנונית ממתיק המלח כמו שמן ונפקא מיניה בזה לפי מ"ש דגם חכמים סוברים דמותר במרובה כשנותן שמן בתחלה ה"ה דמותר בכאן וק"ל · **ב** יש מי שכתב שמותר לטבול וכו' · כ"כ הבעל ת"ה וטעמו דלא קפדינן אלא שלא ימלח ב' או ג' יחדיו משום שנראה ככובש אבל למלוח זה אחר זה ולאכול תכף מותר · וב"ח מחמיר בכאן דאין להתיר אלא ב' חתיכות עיין דבריו ועיין בדרשות מהרי"ל בהלכות י"ט : **ג** לאכלם מיד וכו' · אבל מתחלת סעודה עד אחר סעודה אסור לדעת רש"י :

כתב הסמ"ג והסמ"ק דנון אסור למלוח כדי להשהותן במלח יותר מחתיכה אחת משמע דבחתיכה אחת אין קפידא כלל אפילו להשהות טובא וכ"כ הת"ה בשמם ע"ש ודוק · והב"ח אוסר ע"ש : **ד** אסור למלוח וכו' · וה לשון שבולי לקט מותר למלוח בשר מבושל או ביצה מבושלת לאכלה לאלתר אבל למלחם ולהניח אסור · וכן מצאתי בתשובת הגאונים משום דמליחה אב מלאכה היא ע"כ · והא דכתב בסעיף ג' אבל ביצים מותר למולחם מיירי בשרוצה לאכול מיד וקמשמע לן דמותר למלוח הרבה ביחד · עוד כתב ש"ל בשר חי או דג חי אסור למלחו בשבת דלא שייך לאיערותי כמו בי"ט דהא לא ניתן לגלות ולבשל בשבת · ור"ת פסק בשר חי בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו אבל דג תפל אסור לטלטלו ומליח מותר שהרי ראוי לאכול ומקמת מולקו עכ"ל : **ה** מותר לדוך וכו' · מימרא פרק תולין ואיכא דמוקי לה בי"ט אבל בשבת אסור אפילו ע"י שינוי · אבל הרמב"ם והתוס' והרא"ש והרי"ף והר"ן והסמ"ק והרמב"ן והרשב"א ז"ל מוקים בשבת אבל בי"ט יתבאר לקמן בעה"י דלא צריך שינוי : **ו** והוא שידוכם בקתא · כן כתב הרמב"ם דבעינן תרי שינויים חדא שידוך בקתא של סכין וגם שידוך בקערה ולא במכתשת ומשמע דאפילו במכתשת של עץ אסור ומ"ש של אבן וטעמו הוא כמו שכתב הש"ל דכיון דבדרכו חייב משום טוחן ע"י שינוי פטור אבל אסור ובשינוי גמור כמו הכא שמודך בקערה מותר לכתחלה · עוד משמע מדברי הרמב"ם שם דלא שריכן לדוך בשבת אלא כדי ליתן לתוך התבשיל לאכול אבל יותר אסור ואפשר דג"כ דעת המחבר · והא דכתב אפילו הרבה יחד כלומר לאפוקי דלא צריך לדוך כל חדא וחדא כמו שסבר רב יהודה בגמרא אלא אפילו הרבה ביחד מותר לדוך מיהו על כל פנים לא יותר ממה שצריך ליתן לתוך התבשיל ואיסור הדכת תבלין מבואר ברמב"ם שהוא משום טוחן ונפקא מ' בזה במקום דליכא משום טחינה לדוך כמי מותר : **ז** אין כותשין וכו' · תוספתא הביאה ה"ה בפרק כ"א ובאמת יש קצת קושיא מתוספתא זו לדברי הרמב"ם דמדנקט תוספתא דמלח אין כותשין במדוך של עץ משמע דבפלפלין מותר דאם לא כן ליתני רבותא טפי דאפילו פלפלין אסור במדוך של עץ ובהדיא משמע בגמרא דפלפלין קיל יותר ממלח וכמו שכתבו התו' פרק תולין ע"ש : **ח** אבל מרסק וכו' · מכשט לשון התוספתא משמע דבמדוך של עץ נמי מותר לרסק ביד של סכין וכו' · אבל לדעת הרמב"ם והמחבר ז"ל אי אפשר לפרש כן שהרי אפילו בפלפלין אסרינן במדוך של עץ אפילו אם כותש בקתא של סכין וכאשר מבואר בסמוך מכ"ש במלח ע"כ צריך לפרש דמ"ש אבל מרסק וכו' היינו בקערה והמחבר קיצר בלשונו וסמך אמה שכתב לפני זה בסמוך : **ט** מותר לחתכו בסכין וכו' · ומשמע דלכתוש במדוך אסור ואפשר דמשום מראית עין כגעו בה : **י** מותר לחתוך בשר וכו' · כ"כ תרומות הדשן סי' כ"ז ומפרש התם הטעם משום דלא דמי לעצים ולפירות דאסרינן בש"ס לפרר משום טוחן דהנהו כולו גידולי הארץ הוה ויש בהיכם טחינה דעיקר טחינה הוא בגידולי הארץ בחטים ושעורים וכיוצא בהם אבל בשר דלאו גידולו מן הארץ ואין בהיכו טחינה ודאי דלכולי עלמא לא שייך בו טחינה ומביים שם דמטעם זה מותר לחתוך אפילו לפני זקנים שאינם יכולין ללעוס כלל וכל שכן לפני נערים דאי בעי אכול להו כשהוא שלם והיה לועסו בשיניו דפשיטא דמותר : **יא** בסכין וכו' · כלומר ל"מ ביד בלא כלי דפשיטא דמותר אלא אפילו בכלי מותר : **יב** אבל אסור לחתוך בבשר וכו' · ז"ל שם אמנם אין נראה להתיר מהאי טעמא דלעיל לחתוך הבשר חי דק דק לצורך עופות להאכילן דהואיל ואין הבשר כך ראוי לאכילה אלא לכוס אותו דלאו כאורחיה איכא למימר הא דהתירו התוס' לטחון אוכלין היינו משום דאין צריך טחינה דאי בעי אכיל ליה כיון שהוא שלם והיה לועסו בין שיניו אבל אי לאו האי טעמא לא וא"ת א"כ מי שאינו יכול ללעוס אפילו בשר מבושל או צלי יהא אסור הא ליתא דאזלינן בתר רובא דעלמא דחזי להו ללעוס לכך לא שייכי בהו טחינה אפילו למי שאינו יכול ללעוס אבל בשר חי דלא חזי לשום אדם אף על גב דחזי לכלבי' ולשאר חיות לאו להכי קיימי רק לעופות משום חשיבותו לכך אין להתיר ותו דיש לנו ליגע ביה משום איסור טוחן אוכל לבהמה ומשום מטרחי באוכלין לבהמה כהביא דכרך מי שהחשיך עכ"ל · ומש"ה בקטע בשר מבושל משום דבשר חי רובא דאינשי לא אכלי ליה בטלה דעתו אצל כל אדם · מיהא ל"ש דהא לעיל בסימן ש"ח סעיף ב' כתב מותר הבריא לאכול ממנו חי בשבת וצ"ל וק"ל : **יג** דהואיל ואינם יכולין וכו' · ואין להקשות דכאן משמע דאם אינו ראוי לאכילה אסור לחתכו ולקמן בסימן שכ"ד סעיף ו' כתב המחבר אבלא דאם הנבילה קשה שאי אפשר לאכלה בלא חתיכה מותר לחתכה לפני הכלבים אבל אם היתה ראויה להם בלא חתיכה למטרח במה שהוא ראוי לא טרחינן וכאן משמע דהסברא הפוכה דאם אינו ראוי לאכילה קודם חיתוך אסור וצ"ל דסבירא ליה להמחבר כדעת הרא"ש בפרק בתרא דשבת דכתב אמתניתין מחתכין את הדלועים לפני בהמה ואת הנבילה לפני הכלבים ופירש רש"י דמיירי בדלועי' שנתלשו מע"ש ואשמועינן דלית בהו משום שויה אוכלא למר ומשום מטרח באוכלין לזור עכ"ל הרא"ש ופירש המחבר בספרו ב"י כלומר דלרב הונא לית בהו משום שויה אוכלא דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה קצת ולר"י לית בהו משום מטרח באוכלין כיון דבלא חיתוך לא חזי לאכילה אלא על ידי הדחק הרי בהדיא דלא שרי אלא בקשין קצת שאינם כאכלים להדיא אבל מ"מ נאכלים ע"י הדחק אבל אם אינם נאכלין כלל אפילו ע"י הדחק ודאי דאסור מטעם דמשוי אוכל וה"ה בעופות דאינו ראוי להם כלל בלא חיתוך אפילו ע"י הדחק ע"כ אסור לחתוך דק דק ולמשוי אוכל ומש"ה דייק הרב בלשונו וכתב שאינם יכולין לאכול בלא חיתוך כלומר אפילו ע"י הדחק וק"ל : **יד** אסור לגרור וכו' · כ"כ הרי"בש בתשובה וצ"ע לפי מ"ש המחבר לעיל בסמוך דמותר לחתוך בשר דק דק משום דכיון דאינו גידולי קרקע לית בהו משום טחינה וא"כ למה גרע גבינה דנ"כ אינו גידולי קרקע ולמה יאסר וצ"ע ואפשר משום דנראה כעובדין דחול יותר מחתיכת בשר דק וכו' : **טו** מותר להשקות וכו' · כ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה ומבואר שם דהיינו דוקא בירקות הראויין לאכילה ביומן וכשם שמותר לטלטלן כך מותר להשקותן אבל אם אינם ראויין ביומן אסור להשקותן : **טז** המחתך ירק וכו' · גמרא פרק כלל גדול אמר רב פפא האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן ופירש רש"י כרים מחתכו דק דק ומשמע מדברי רש"י דאפילו מפרים כדי לאכול מי אסור · אבל הרמב"ם פרק כ"א כתב וז"ל המחתך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב לפיכך אין מרסקין לא את הפת ולא את החרובים לפני בהמה בין דקה ובין גסה מפני שנראה כטוחן אבל מחתכין את הדלועים לפני בהמה ואת הנבילה לפני הכלבים עכ"ל משמע מדבריו דדוקא אם מחתך כדי לבשלו אבל כדי לאכול מי אין דרך טחינה בכך ואינו חייב משום טוחן והמחבר דסתם כאן שלא כדעת הרמב"ם משום דאפשר לפרש דברי הרמב"ם דלא"נ דאינו מחייב אלא בשמחתך כדי לבשל מ"מ איסורא איכא בכל ענין · וכיון שאסור בכל ענין כתם וכתב סתם דחייב משום טוחן · עוד כ"ל ועיקר דהא דכתב הרמב"ם המחתך ירק דק דק כדי לבשלו כלומר דשיעור דק דק שחייב משום טוחן כדי לבשלו כלומר כל כך צריך להיות דק שראוי לבשל כך דאל"כ תקשה דברי הרמב"ם אהדדי לפי הנירסא שהיא בספרי הרמב"ם שלנו שהרי כתב בפ"ח וז"ל המחתך את הירק תלוש הרי זה תולדת טוחן וכן הנוטל עצים ליהבות בנכורת שלהן או

הסך

וקנים * : ודוקא פירות וכדומה לזה אסור אבל מותר לכרר לחם לכני התרנגולים דהואיל וככר כטחן אין לחם דאין טוחן אחר טוחן * · וכל זה לא איירי אלא בחותך ומניח [יח] אבל אם לאכלו מיד הכל שרי מידי דהוי אבורר לאכול מיד דשרי * : **יג** [יט] [פ] אסור לרדות דבש * מהכוורת (פי׳ הקן שהדבורים עושים בו הדבש) מפני שדומה לתולש : (הג״ה) [כ] ודוקא אם דבוקים בכוורת * · אבל אם כתלשו מבעוד יום או שנתרסקו מבע״י [כא] והדבש נף בכוורת מותר לרדותו בשבת * :

יד [צ] אין מגבלין * (פירוש נתינת מים בקמח מקרי גבול) קמח קלי הרבה [כב] שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי [כג] ומותר לגבל את הקלי מעט מעט [ק] אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואח״כ טחנו אותה טחינה גסה שהרי היא כחול והיא הנקראת שתיתא מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת ובלבד שיהיה רך אבל קשה אסור מפני שנראה כלש (ואפילו ברך) צריך לשנות כיצד נותן את השתיתא ואח״כ נותן את החומץ : **טו** [ר] חרדל שלשו מערב שבת למחר יכול לערבו הן ביד הן בכלי ונותן לתוכו דבש [כד] ולא יטרוף לערבו בכך [כה] אלא מערבו מעט מעט : **טז** [ש] * שחלים (פירוש שחלים בערבי תכא לשאר ובלעז קריסי״ן) שרכן בערב שבת למחר נותן יין וחומץ ולא יטרוף אלא מערב וכן שום שרכו מערב שבת למחר נותן פול וגריסין ולא יטרוף אלא מערב : (הג״ה) [כו] יש אומרים דלא יערב בכף אלא ביד * : [כז] [ת] ויש אומרים דהא דשרי לערב משקה בחרדל דוקא שנתנו מבעוד יום׳ אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל או בשום הכתושים ומשום לש : (הג״ה) [כח] ואם נותן האוכל תחלה ואח״כ המשקה או היין ומערבו באצבעו שרי דהוי שינוי כמו בשתייה דלעיל וכן נוהגין להתיר על ידי שינוי ומקום שנהגו לעשות כך כהוגן יתן בשבת המשקה תחלה ואח״כ האוכל : **יז** [א] מותר לעשות אנומלין שהוא יין ישן דבש ופלפלין מפני שהוא לשתיה [ב] ואין עושין אלונתית שהיא יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון [כט] שהוא לרפואה : **יח** [ל] [ג] אין שורין את החלתית לא בפושרין ולא בצוננין שדרך לשרותו לרפואה אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו פתו היה שרוי מאתמול [לא] מותר לשתותו בשבת ואם שתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשתות גם בשבת [ד] מותר שכך הוא דרך רפואתו לשתותו שבע ימים זה אחר זה הלכך [לב] מותר לשרותו בצונן וליתנו בחמה מפני שהוא סכנה אם לא ישתה ממנו : **יט** [לג] [ה] שום ובוסר ומלילות שריסקן מערב שבת אם מחוסרים דיכה אסור לגמור בשבת [לד] [ו] לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות בינן פרור בקדירה

המקך לבין של מתכות חייב משיסוף כל שהוא וכו׳ הרי כתב סתם דמסתך ירק חייב ולא פירש דמחתכו כדי לבשלו : **כתבו** התוס׳ בפרק כלל גדול האי מאן דפרים סילקא איירי בחתיכות קטנות כעין טחינה אבל בחתיכות גדולות קצת מחדש אין דרך הטחינה בכך : **יז** והוא הדין דאסור לחתוך וכו׳ · כלומר דלא תימא דוקא מיני ירקות הוא דאסור אבל שאר פירות מותר וכדעת הרמב״ם לפי קצת נוסחאות קמשמע לן דאפילו בשאר פירות שייך משום טחינה : **יח** אבל אם לאכלו מיד וכו׳ · הטעם דלא שייך טחינה אלא בטוחן להכיס תוך אוצר או שלא לאכול מיד הוי כבורר לאוצר אבל כדי לאכול מיד ודאי דמותר שהרי לא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות · וכתב ב״י דאפילו אחד יכול לחתוך לצורך אחרים והם יאכלו מיד וכדאמרינן לעיל אבל בורר : **יט** אסור לרדות וכו׳ · פירוש שאסור מדרבנן מפני שדומה לתולש דהלכתא כחכמים בפרק המצניע דף צ״ה ולא כר״א דמחייב חטאת : **כ** ודוקא אם דבוקה וכו׳ · כלומר דאז נראה כתולש אבל אם אינו דבוק שאז אינו נראה כלל כתולש ולפיכך מותר אפילו לכתחלה : **כא** והדבש נף וכו׳ · פירוש כשנתרסק מע״ש או אפילו הדבש זב ממנו בשבת מותר · אבל כשלא ריסק מע״ש והדבש נף פה או יש חילוק אם זב הדבש מע״ש מותר לאכול ממנו בשבת אבל אם בשבת זב ממנו אפילו הוא זב ממילא אסור וכדלעיל בסימן ש״ך : **כב** שמא יבא ללוש וכו׳ · כלומר אע״ג דבקמח קלי דהיינו שקולין אותו בתחלה בתנור כשעדיין בקליות ליכא משום גיבול מ״מ אסור ללוש הרבה משום גזירת ליטת קמח שאינו קלי דאיכא בו משום ליטה מדאורייתא : **כג** ומותר לגבל את הקלי מעט מעט · כלומר שתחלה כשמערב המים מותר לערב הרבה ביחד אלא אח״כ בליטה צריך לעשות שינוי וללוש מעט מעט ולא הכל ביחד כדי שע״י שינוי זה יזכור ולא יבא ללוש קמח שאינו קלוי וכל זה כדעת הרי״ף וסייעתו דפסק דבנתינת המים לתוך הקמח וכיוצא בו אינו חייב משום לש אלא עד שיגבל ולפיכך א״צ לעשות שינוי בנתינת מים כיון דליכא שם משום משום ליטה אבל למאן דפסק כחכמים דסוברים דאפילו בנתינת המים לחוד חייב משום לש אסור ללוש קמח קלוי כלל דהא בנתינת המים אי אפשר לעשות שינוי כלל ועל נתינת המים לבד חייב וכ״ז מפורש שם בגמרא ובפירוש רש״י ז״ל · אכן יש לי קצת תימה על דברי הרמב״ם ז״ל שכתב בפ״ח מהל׳ ש וז״ל המגבל את העפר ה״ז תולדת לש וכמה שיעורו כדי לעשות פי כור של צורפי זהב וכו׳ והנותן זרע שומשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב מפני שהן מתערבין וניתלים זה בזה עכ״ל דמשמע מדבריו דבנתינת המים לחוד חייב במקום שנתלים זה בזה ואין לך דבר שנתלה זה בזה כמו קמח אם כן לפ״ד חייב עליו בנתינת המים לחוד וכיון שחייב עליו בנתינת המים הרי אסור ללוש קמח קלוי אפילו מעט מעט דהא בנתינת המים אי אפשר לשנות וא״כ למה פסק בפרק כ״א להיתר קמח קלוי ע״י שינוי לעשות מעט וצ״ע : **כד** ולא יטרף לערבו בכך וכו׳ · הטעם מפני שצריך לעשות קצת שינוי כדי שלא יהא כראה כלש בשבת · וכל זה הוא לדעת הרי״ף דכתבתי כבר בשמו דפסק דבנתינת המשקה לבד אינו חייב משום מגבל ולפיכך בגי כשעושה שינוי בשעת גיבול אבל למאן דפסק דעל נתינת המים לבד חייב משום מגבל ע״כ אסור לעשות כן בשבת דמאי מועיל השינוי שעושה בשעת גיבול לנתינת המים שכבר היו · וכ״כ הבעל ת״ה בהדיא וכן נראה מדברי הסמ״ג וסמ״ק וספר התרומה דפסק כמ״ד בגמרא דבנתינת המים לחוד חייב משום מגבל ולפיכך פסקו כאן דאם לא נתן משקה מבע״י אסור בשבת ליתן המשקה לשם משום מגבל והיינו מטעם הנ״ל כיון דבנתינת המים ליכא שינוי אסור : **כה** אלא מערב מעט מעט · לשון הגמרא והרי״ף והרמב״ם ולא יטרף אלא מערב ופירש״י והר״ן ז״ל שלא יטרף כמו שטורפין ביצה בקערה בכף דרך שדיפה שמכה בכח · וזה נ״כ כוונת המחבר אלא שקיצר בלשונו : **כו** ויש אומרים דלא יערב וכו׳ · המחבר כמסך בזה אחרי דברי ת״ה בסימן כ״ג דמפרש בשם א״ז דהא דאמרינן בגמרא ממחה ביד או בכלי כלומר באצבעו או בכלי עצמו לנערו אבל בכף אסור : **כז** ויש אומרים דהא דשרי וכו׳ · הוא דעת הירושלמי דכתבתי בסמוך והי״א אלו מפרשים דהירושלמי פסק כמ״ד בגמרא דבנתינת המים לבד חייב משום לש ולפיכך בעינן דוקא שיתן המים מע״ש דבנתינת המים אי אפשר לשנות · וז״ל ת״ה בסימן כ״נ בספר המצות גדול וקטן ובספר התרומה פסקו בשם ר״י דהא דאמרינן ממחה בין ביד ובין בכלי איירי כגון שנתן המשקה מבעוד יום כדמוכח מירושלמי דמחייב היכא דיהיב משקין בשבת בשומין כתושים וה״ה חרדל דאין לחלק והטעם משום דקי״ל כרבי נבי רבי יוסי בר יהודה דסבר נתינת המים או שאר משקים זהו גיבולן ולכך כי יהיב משקה מבעוד יום ככר מגובל הוא ומאי דמערב תו בשבת אין קפידה רק שלא יטרוף אבל אי יהיב משקה בשבת אנתינת משקה הוא דמחייב ולא מהני מידי אי ממחה אח״כ דרך שינוי כגון באצבעו או בכלי עצמו עכ״ל בקיצור · וזהו דעת י״א שכתב המחבר בכאן · אבל לי תימה דא״כ למה פסק לעיל דמותר לגבל קמח קלוי מעט מעט הלא בנתינת המים לבדו חייב · וכן מוכח שם בגמרא בהדיא דגרסינן תנו רבנן אין גובלין את הקלוי ויש אומרים דגובלין ואמרינן מאן י״א אמר רב חסדא רבי יוסי בר יהודה ופירש רש״י דאי רבי לא מהני ליה שינוי דבנתינת המים חייב אפילו במידי דלאו בר גיבול כדאמרינן גבי מורסן אבל לר״י ב״י דאמר עד שיגבל הכא גובלין כלאחר יד כדמופרש ואזיל ה״מ דמשני וכו׳ הרי לך בהדיא דמאן דפסק כר״י ב״י סבר דאסור לגבל קמח קלוי וא״כ קשיא דברי המחבר אהדדי דפסק דמותר לגבל הקלוי דמשמע דפסק כר״י ב״י · וכאן כתב הי״א הזה דפסקו כרבי וצ״ע · ועיין בספרי ט״כ מ״ש בס״ד : **כח** ואם נותן האוכל תחלה · יש לתמוה על הרב שכתב סתמא דמשמע דאפילו בבלילה עבה יש להתיר ע״י שינוי זה ובתרומת הדשן כתב בהדיא דאין להתיר על ידי שינוי זה אלא כשהבלילה רכה אבל בבלילה עבה הואיל וחשיבה ליטה גמורה אין חילוק בין נותן המשקה תחלה או אחריו למ״ד דבנתינת המשקה זהו גיבולו ומביא ראיה לדבריו ע״ש · עוד התמיר שם דאפילו בבלילה רכה יש להחמיר שלא לערב בכף כי אם באצבעו או בכלי עצמו שמנער הכלי עד שיתערב יפה כיש כמי לחוש למ״ד דעיקר ליטה בתערובת המשקה ומאי מועיל שינוי שעושה בנתינת המים לתערובת ליוה שעושה אח״כ ע״ש · וכן נ״ל עיקר לדיכא שאם לא נתן המשקה לשם מבע״י שיתן שם הרבה מהמשקה כדי שיהא התערובת רך וישנה בנתינת המשקה וגם בשעה שמערב המשקה יערב באצבעו או בכלי עצמו : **כט** שהוא לרפואה וכו׳ · כלומר דכיון שעושים לרפואה אסור לעשות בשבת דכל דבר שעושין משום רפואה אסרו חז״ל משום גזירת שחיקת סממנים : **ל** אין שורין את החלתית וכו׳ · ופירש״י שהוא חילטית בלשון ישמעאל ובלעז לזר״א ושורין אותו בפושרין ושותין המים לרפואה והטעם עכרם שם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול : **לא** מותר לשתותו בשבת וכו׳ · ע״כ נ״ל דזהו הוא מאכל קצת בריאים ועיין לקמן סי׳ שכ״ח סעיף ל״ז : **לב** מותר לשרותו · ונראה דאם א״א בענין זה מותר אפילו בחמין ממש : **לג** שום ובוסר וכו׳ עיין לעיל סימן רנ״ב : **לד** לפיכך מותר לגמור וכו׳

---

* בית יוסף בשם תוספתא : * הגהות מיימוני פרק כ״א ומרדכי ור״ן פרק כלל גדול וסמ״ג : * תשובת הרשב״א והר״ן פרק כלל גדול : [פ] שם צ״ה ברייתא וכחכמים * המגיד פי׳ כ״א : * ב״י : [צ] שם קנ״ה ברייתא וכרבי יוסי ברבי יהודה הרי״ף הרא״ש והרמב״ם בפרק כ״א [ק] שם ברמב״ם לפי גירסתו [ר] שם ק״מ משנה [ש] שם דגמרא * א״ז ומרדכי סוף פרק תולין : [ת] טור בשם בעל התרומה׳

[א] שבת קל״ט משנה ואם מותר לסכן עיין בס״מ סי״ט [ב] שם קנ״ח ברייתא [ג] שם ברייתא וכת״ק ומתניתין יחידאה היא רבי יוסי [ד] שם בגמרא [ה] מייתיו לעיל בסימן רנ״ב [ו] טור בשם הרמב״ם בפרק כ״א מה״ש וכן כתב בתמונה

וכו׳

בקדרה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש: (הג"ה) ומותר להתליך האוכל בשבת ולא הוי כוה משום ממחק הואיל ואפשר לאכלו בלא זה ויוכל מקום הייתיר במאכל של תפוחים וכדומה שדרכו בכך תבא עליו ברכה *: לה אסור לקלוף שומים ובצלים כשקולף להניח אבל לאכול לאלתר שרי וע"ל סימן שי"א *:

שכב דיני נולד בשבת׳ ובו ו׳ סעיפים:

א א [א] ביצה שנולדה בשבת אסור אפילו לטלטלה [ב] ואפילו נתערבה באלף כולן אסורות ויכול לכוף עליה כלי שלא תשבר [ג] ובלבד שלא יגע בה: **ב** [ג] שבת שלאחר י"ט או לפניו [ג] נולדה בזה אסורה בזה: **ג** ד [ד] פירות שנשרו מן האילן בשבת אסורים בו ביום [ה] ולערב מותרים מיד: **ד** [ה] אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי לפיכך מותר לקטום אפילו בסכין קש או תבן ולחצות בו שיניו [ו] אבל קיסם שאינו אוכל בהמה אפילו ליטלה כדי לחצות בו שיניו אסור: **ה** ז [ז] מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהם ולהניף בהם לחולה ומוללו להריח בו אחד [י] קשים ואחד רכים: **ו** המחלק לבני ביתו מנות בשבת [ח] יכול להטיל גורל לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו [ט] והוא שיהיו החלקים שוים ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם [י] אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידין זה על זה יבאו לידי מדה ומשקל [ח] אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהם אפילו בבני ביתו ובחול אסור משום קוביא [כ] ויש אומרים דעם בניו ובני ביתו מותר להטיל גורל אפילו על מנה גדולה כנגד קטנה [ט] [י] מפני שאין מקפידים: (הג"ה) ואסור להטיל גורל בשבת [יא] אפילו על ידי עכו"ם *:

שכג דיני השאלה וקנין צרכי השבת והרחת הכלי ותיקונן וטבילתן בשבת׳ ובו י׳ סעיפים:

א א [א] מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה [ב] והני מילי כשנוטל הלוקח מדה של מוכר ומוליכה לביתו ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מתוך ביתו ואומר לו מלא כלי זה אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור: (הג"ה) [ב] ויש מקילין לומר דכל שאינו מכוין למדה לגמרי שממעט או מוסיף שרי *׳ וכן המנהג פשוט למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לכליו של לוקח ועוד יתבאר לך בסמוך טעם המקילין דין הלוואת שבת דינו כמו בי"ט ועיין לקמן סימן תרכ"ה ולעיל סימן ש"ו סעיף י"א: **ב** ד [ג] מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה ולמחר נמדוד אותו: [ג] (אבל לא יאמר תן לי מדה פלונית) * **ג** [ד] מותר לומר לחבירו תן לי בצים ואגוזים במנין: **ד** [ה] מותר לומר להנוני תן לי ד׳ בצים וה׳ רמונים ה [י] ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים [י] ולא סכום מדה ולא סכום מנין לומר לומר הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים והרי יש לך בידי מאה: (הג"ה) [ז] וכן בסכום דמים אינו אסור אלא בכי האי גונא שאומר תן לי בכך

* מרדכי ריש פרק כלל גדול: * סמ"ג והגהות מיימוני סיון כ"ב וב"י בשם סמ"ק וספר התרומה ורבינו ירוחם: [א] ביצה ג׳ ברייתא [ב] כמ"כתיו לעיל בסימן ש"י סעיף ו׳ וע"ש [ג] ביצה ד׳ מימרא [ד] שם דף ב׳ [ה] שם ל"ג מימרא דרב יהודה [ו] שם ברייתא [י] שם בגמ׳ אליבא דחכמים [ח] שבת קמ"ח משנה [ט] הרי"ף והרא"ש ודלא כרב [י] שם בגמרא [כ] הרמב"ם בפכ"ב וכן הכריע שם הרב המגיד * מהרי"ל:

[א] ביצה כ"ט משנה וכת"ק וכדמפרש לה רבא שם [ב] ר"ן שם ושכן כראין דברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט * הגהות אשר"י ומרדכי פרק אין צדין: [ג] הרב המגיד בפרק ד׳ מהלכות י"ט בשם הירושלמי * טור: [ד] ביצה כ"ט משנה [ה] שם ברייתא [י] פלוגתא דת"ק ור"ש בן אלעזר ויש שם חילופי גירסאות וכתב הרא"ש שיש ליזהר בשניהם וכן כתב הרמב"ם שם

וכו׳ כ"כ הרמב"ם פרק כ"א וז"ל בתשובת שאלה ששאל על קדירה של דייסא שמשהין אותו ע"ג כירה בשבת לעיקר כשמורידין אותו ומכסין בה עץ פרור ומגיסין בה הרבה ומערבין ומכין אותה בעץ הפרור עם כדדי הקדרה עד שנעשה גוף אחד ׳ ופעמים מוסיפין לה מים חמין לפי מה שהיא צריכה כל אלו המעשים אי הם מותרים והשיב ודאי שכל זה מותר שהרי בפירוש תכילא השום והכוסבר ושמלילות שרסקן מבע"י וכו׳ וק"ו להריפות שכבר דכו אותן היטב במדוכה כל צרכן ונתבשלו כל צרכן ואינן מחוסרין אלא מעט שחיקה ועירוב ונתינת חמין לתוך הקדרה מותר ע"כ ע"ל סי׳ שי"ח: **לה** אסור לקלוף שומים ובצלים׳ ירושלמי דקולף שומים חייב משום בורר׳ וכר"י בה"ח מחלק בענין אחר דאינו חייב בקולף שומים ובצלים אלא בקולף לשהות אבל בקולף לאכול כך אינו חייב ומיהו יש להחמיר כמו שכתב הרב דדוקא לאכול מיד׳ וכתב הב"י עוד בשם רבינו פרץ דלקלוף קישון גדול אפילו לאכול מיד אסור מפני דנראה כבורר לאוכר:

שכב א מ"ש ביצה שנולדה בשבת׳ ומקור דינים אלו יתבארו בעז"י לקמן בהלכות י"ט ע"ש סימן תקי"ג:

ב ואפילו נתערבה באלף׳ הטעם דהוא דבר שיש לו מתירין וקיימא לן דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל וכמו שמבואר בי"ד בסימן ק"ב סעיף ב׳: **ג** נולדה בזה וכו׳׳ וכתב הטור וכן שירי פתילה שכבו בשבת אסור להדליק בהם בי"ט שלאחריו אם לא שכיבה אותן בחול קודם שהדליק בהם דהשתא הוכנו בחול וכן לפידות שכבו בשבת: **ד** פירות שנשרו מן האילן וכו׳׳ והטעם משום דחכמים גזרו שלא יעלה ויתלוש ויתחייב משום קוצר דתלישה הוא תולדת קוצר אבל משום מוקצה אין לאסור משום דאיכא אדם דמוכנה מתי יפלו ויאכל: **ה** ולערב מותרים מיד׳ כלומר שא"צ להמתין בכדי שיעשה דלא אמרינן שצריך להמתין בכדי שיעשה אלא במקום שנעשה המלאכה על ידי אדם או גוי או ישראל אבל בנפלו מעצמם שנעשה המלאכה מעצמו אין שייך לגזור להמתין בכדי שיעשה׳ וכ"כ התוס׳ והרא"ש פרק א"נ ע"ש ויתבאר עוד לקמן בס"ד: **ו** אבל קיסם וכו׳׳ כלומר דאסור משום מוקצה׳ וז"ל רש"י דיבנים הואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא הסירו לטלטלן אף להסקה בי"ט אבל בשבת אסור בכל גונא: **ז** מותר לטלטל עצי בשמים וכו׳׳ ג"ז גמרא שם ואמרינן שם בגמרא דאם מתכוין לעשות כלי אסור אפילו בעצי בשמים אבל כדי להריח מותר לשבר אפילו הוא עץ קשה שראוי לעשות ממנו קתא לגרזן אפילו הכי מותר לשבר כדי להריח: **ח** אבל ליתן מנה גדולה וכו׳׳ כאינות מפשטא דסוגית הש"ס לא משמע כן אלא אפילו מנה גדולה כנגד קטנה מותר בבניו ובני ביתו שהרי אינו שייך לגזור משום מקח וממכר או משום מדה ומשקל שהרי איכא כאן מאן דיקפיד שהכל של בעל הבית ולמי שרוצה ליתן מנה גדולה נותן אלא שמטיל הגורלות להשוות ביניהם משום מחלוקת ולא דמי להא דפסק המחבר בי"ד בסימן ק"ס סעיף ס׳ דאפילו לבניו ולבני ביתו אסור להלוות ברבית וכו׳ שאני התם דחיישינן דלמא אתי למסרך ויעבור על איסור דאורייתא אבל משום קוביא שאיכה אסורה אלא מדבריהם ליכא למגזר׳ וכ"כ ה"ה בפרק כ"ג ע"ש׳ וע"כ נ"ל כן דאל"כ א"א ליישב הסוגיא דהתם ועיין מ"ש בזה בספרי ט"כ: **ט** מפני שאין מקפידין׳ משמע אבל עם אחרים מודים גם היש אומרים דאסור אפילו במנות שוות׳ וזה הוא דעת הר"ן בפרק השואל ע"ש: י מפני שאין מקפידין׳ וגם משום דלמא אתי למסרך ליכא למיחש כדכתבתי לעיל דבמלתא דרבנן ליכא למיחש דלמא אתי למסרך וכיון שכתב ה"ה: **יא** אפילו ע"י כותי׳ פשוט דכל מלתא דאסור לעשות בעצמו גם אמירה לגוי אסור בו אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן:

שכג א מ"ש מותר לומר לחבירו וכו׳ ונראה דוקא לומר מלא כלי זה מותר אבל להזכיר שם מדה אסור אליבא דכולי עלמא והכי אמרינן בהדיא לדעת רבא דמאי דקתני במתניתין אומר אדם לחבירו מלא כלי זה אבל לא במדה היינו שלא יזכיר לו שם מדה וכן כתב המחבר בסמוך: **ב** ויש מקילין וכו׳׳ וז"ל המרדכי פרק א"נ אם אינו ממלאו או הוסיף עליו שרי שאין כאן גזל ידוע שהכל רגילין בכך בי"ט ולכך נהגו למדוד במדה ולהטיל בה טבעות עכ"ל׳ ועיין מ"ש הר"ן פרק א"נ מזה: **כתב** הרא"ש בתשובה כלל כ"ב מה שנוהגים במקומך שמודדין יין בשבת ונותנין ומע"ש פלוני הביא כך וכך מעות ופלוני כך וכך ולמחר כשמודדין היין מקח ועושה חשבון מוכן האדות שמוליך דע כי שתים רעות המה עושים קלא התדירה כדתנן אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא בכלי המיוחד למדה׳ ועוד דאסור להסתכל באותו כתב כדתנן מונה אדם את אורחיו ואת כרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ומפרש בגמרא מאי טעמא רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר שמא יקרא בשטרי הדיוטות עכ"ל׳ וכ"ל לפ"ד דה"ה דיש לאסור לכ"ז הני"כין בלשון אשכנז שעושין מכתב מה שחייב ליתן לו מן המוסקה׳ וכן הני"כין שעושין יוהכר נ"כ אסור לפי מ"ש המחבר לעיל סימן ש"ז דבטבלא ובפנקס אפילו אם הוא חקוק אסור לקרותו: **ג** אבל לא יאמר תן לי וכו׳׳ פירוש אפילו הלוקח נוטל הכלי של המוכר אפ"ה אסור להזכיר שם מדה וכמ"ש לעיל בסמוך: **ד** מותר לומר וכו׳׳ קמ"לן שמותר לומר סתם לחנוני תן לי במנין אעפ"י שלא פרש המנין ולא תימא כיון דלא פרש המנין ודאי משום מקח אומר לו לחנוני למנות דאי משום שצריך כך וכך א"כ לימא לא פרש המנין מה שצריך והוא שיאמר לחנוני שימנה מה שנותן לו׳ ובסיפא קמ"לן דאפילו גם הלוקח פרש המנין אפ"ה מותר: **ה** ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים׳ פירוש בין אומר לו סתם תן לי בדינר כסף פירות או שאמר תן לי פירות ויהיה לך בידי שתי כסף עם מה שכבר נתחייבתי אעפ"י שאינו מזכיר בכמה הוא לוקח עכשיו אפ"ה אסור׳ וכ"כ הר"ן ז"ל בסוף א"נ: **ו** ולא סכום מדה׳ ככר נתבאר דלכולי עלמא להזכיר סכום המדה אסור אפילו אינו עושה סכום כיודות אלא אומר סתם תן לי מדה פלונית׳ וי"ל דאורש בכאן דאפילו אומר כך וכך מדות ואינו מזכיר עכשיו היודה בנוטל אפילו הכי אסור וכמו שכתב הר"ן לענין הזכרת דמים: **ז** וכן בסכום דמים׳ יש לתמוה על הרב למה לא כתב בלשון י"א דודאי דעת המחבר אינו כן אלא כמו שכתבתי פירוש דבריו בסמוך וכדעת הר"ן׳ ונראה לי דסבירא ליה דגם המחבר מודה בזה כיון שהסכום ידוע שאינו אסור אלא בענין הזה וכמו שיתבאר בסמוך:

אבל

לי בכך ובכך דמים ויהיה לך בידי כך וכך ח אבל בלאו הכי שרי וכן בכוס מדה דוקא נכה"ג אסור אבל בלאו הכי שרי ואע"ג דאסור להזכיר מדה כלל היינו בדבר שאין מדתו ידוע אבל בדבר שידוע רק שא"ר לו כמה צריך שרי אם לא שמזכיר לו כמס * · ואע"ג שיש מקילין בדבר זה כבר פשט המנהג במדינות אלו להקל ומכברא הנזכרת : **ה** י המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה כדרך חול אלא יביאם לפניו או על כתפו וכיוצא בזה שישנה מדרך חול ט אפילו אין בשינוי קלות במשא ק ואם אי אפשר לו לשנות כגון שזימן אורחים הרבה וצריך למהר להביא לפניהם מותר ' ט ויש אומרים דלמעט בהילוך עדיף ויותר טוב להביאם בסל ובקופ' בפעם אחת מלהביאם כל אחת בפני עצמה : **ו** יא ' מדיחים כלים לצורך היום כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין וכלי שתיה מדיחין כל היום שכל היום ראוי לשתייה : **ז** יב כ מותר להטביל כלי הרש הטעון טבילה יג ל ויש אוסרין מ וירי שמים יצא את כלם ויתן הכלי לעכום במתנה ויחזור וישאלנו ממנו ואינו צריך טבילה : (הג"ה) יד ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה*: **ח** טו ה כוס ששתה בו עכו"ם מותר להדיחו לדברי הכל: **ט** נ מותר לשפשף הכלים טז בכל דבר יז חוץ מכלי כסף בנרתקורת שהוא שמרי יין כשנתייבשו ונתקשו ס מפני שהוא ממחק לכלי כסף שהוא רך : **י** יח ע אין חופפין כלים במלח לפי שהמלח נמחה כשחופף בחזקה :

שכד דיני הכנת מאכל לבהמה בשבת · ובו ט"ו סעיפים :

א א אין כוברין התבן בכברה א שיפול המוץ לארץ ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס אף על פי שהמוץ נופל מאליו מותר כיון שאינו מכוין : **ב** ב לא ימדוד אדם שעורים לתת לפני בהמתו ב י אלא משער באומד דעתו : **ג** ד אין גובלין מורסן לבהמה או לתרנגולים ג . אבל נותנים בו מים ד ה ומעביר בו תרווד או מקל

* א"ז והגהות אשיר"י פ' אין נדין
י שם במשנה
ק שם בגמרא ל'
ט תוס' שם
י שבת קי"ח
ברייתא כ כן
הוכיח הרא"ש
מדברי הרי"ף וכן
משמע מדברי
הרמב"ם בפ"ד
מהלכות יום טוב
ל הרא"ש וה"ה בשם
בשם הרשב"א
ר' ירוחם בש"ס
מ בית יוסף
* המגיד פרק ד'
מהלכות יום טוב
והגהות מיימוני
פרק כ"ג מה"ש:
נ שבת כ' ברייתא
ס ובי"ס מפני
שהוא כבין ליכא
דמודה ביה ר"ש
ע מרדכי בשם
ספר המצות
א שבת קמ"ו משנה
ב ביצה כ"ט ג כן
פי' הרי"ף קודר
הגאון שם וכ"כ
הרמב"ם בפרק ד'
מהלכות יום טוב
ד שבת קנ"ה משנה
שם וכ"פ הרי"ף
והרא"ש והרמב"ם
בפרק כ"א ה שם
קנ"ו כאביי

ה אבל בלאו הכי שרי · פירוש שאינו מזכיר שם מדה אלא אומר מלא לי כלי זה עשרה פעמים וכה"ג אבל להזכיר שם מדה ודאי דאסור :
כתבו התוס' בשם כה"ג דאסור לומר נטלת כך וכך אגוזים טול עדיין כדי שיהא לך מאה או מאתים · וכתבו עליו ונראה כטעם דכיון שבא לדקדק במנין החשבון אסור שאין זה כדרך ב"ה כי אין רגיל לדקדק במנין החשבונות כ"כ, וזה וחומרא גדולה היא · ונראה דוקא כשנותנין ק' אגוזים בפרוטה או אסור דהוי חשבון של ק' לא שייך למנם דמים אין נראה שיהא אסור עכ"ל · וצריך עיון לדינא : **ט** אפילו אין בשינוי קלות במשא · כ"כ הטור אבל הר"ן כתב לא יביאם בסל ובקופה לתת ג' או ד' לתוך הקופה מפני שנראה כמעשה חול לשאת משאות אבל יביאם על כתפו אחת או ב' דמוכח דלצורך עשה כן או לפניו בידו משמע מדבריו דוקא כדי להקל במשא יעשה כן · וכתב הר"ן ואין להקשות הא קיימא לן דאפושי במשא עדיף מאפושי בהילוכא שאני הכא דעביד עובדין דחול עכ"ל · ונראה דגם כן צריך לחלק לדעת המחבר בכאן דכתב אפילו אין בשינוי וכו' משמע דאי איכא שינוי דפשיטא דמותר : **י** ויש אומרים דלמעט וכו' · הוא דעת התוס' דכתבו דהאי מתניתין איירי בי"ט שהוא מוכיח לתוך והרואה אומר לצורך חול מביא אותם אבל בשבת שאינו מטלטל אלא מזוית לזוית למעט בהילוך עדיף ויותר טוב להביא בסל ובקופה מלהביאן כל אחד בפני עצמו עכ"ל · ועל פי זה אתי שפיר הא דכתב המחבר לקמן בהלכות י"ט סימן תק"י סעיף ח' דכתב שם לא יביאם בסל ובקופה לתת לתוכה ד' או ה' כדים אלא יביאם בידו על כתפו או לפניו אחד או שנים וכו' דמשמעות דבריו דלמעט במשא עדיף ולא כתב שם שום חולק והכא כתב וי"א דלמעט בהילוך עדיף אלא משום דסבירא ליה כדעת התו' דכתבתי לחלק בין שבת לי"ט ובי"ט כולי עלמא מודה דלמעט במשוי עדיף שלא יהא נראה שמוליך לצורך חול · אבל מיהו צריך עיון דכאן כתב למאן דמפרש הסוגיא דהתם אפילו בשבת דאין צריך למעט במשא ושם כתב דדוקא צריך למעט במשאוי ודוחק לומר דגם לפי דעה זו יש לחלק בין שבת לי"ט וצ"ע : **יא** מדיחים כלים וכו' · גמרא פרק כל כתבי דף קי"ח ונראה לי להוכיח מדברי הברייתא דלשם דקתני ו"ל ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחין לאכול בהן שחרית · שחרית מדיחין לאכול בהן בצהרים · בצהרים מדיחין לאכול בהן במנחה מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח ופירש רש"י משום דאין הדחה זו אלא לחול עכ"ל · משמע דמותר מ"מ להדיח אחר סעודת ערבית לאכול בהן שחרית וא"כ שימתין עד שיגיע סעודת שחרית בהל"כ למאי אצטריך למתני מן המנחה ולמעלה וכו' דממה נפשך אם רוצה לאכול סעודה הרי כולאי דמותר ואם אינו רוצה לאכול ת"ל דגם בערבית ובשחרית אינו מדיח כי אם שיגיע זמן הסעודה אלא ודאי כדפרישית · ולפי זה הא דקתני דכלי סעודה מדיח כל היום היינו אפילו אם אינו רוצה לשתות עכשיו אלא משום דשכיח ששתה מותר להדיחם : **יב** מותר להטביל וכו' · והו דעת הרי"ף שלא הביא טעם דאסור להטביל כלי בי"ט מטומאתו אלא משום שחיטה וגזרינן כלים דלאו בני שחיטה נינהו משום כלים דבני שחיטה נינהו · ועוד מביא טעם של רב ביבי דקאמר גזירה שמא ישהה ופירש"י אי שרית ליה לאטבולינהו בי"ט משהי ליה עד י"ט שהוא פנוי ואתו בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה והני טעמים הללו לא שייך כלל לענין טבילת כלים חדשים בשבת או בי"ט דלאי משום שחיטה ליכא ולאי משום טעם השני דלא ישהה אותם ויבא בהן לידי תקלה נ"כ ליכא דבכלים חדשים ליכא תקלה שהרי לא אוסרין המאכל שהשתמש בהן קודם טבילה וכמו שמבואר בי"ד סימן ק"ך · וכן כתב הרא"ש לדעת הרי"ף וגם דעת הרמב"ם כן שהרי לא הביא אלא דעת רב ביבי אבל ה"ה כתב בפרק ד' דהלכות י"ט לדעת הרמב"ם אעפ"י שלא הביא אלא דעת רב ביבי אפילו הכי אפשר לומר דאסור לטבול כלים חדשים בי"ט או בשבת משום דס"ל דבלאו הכי אסור משום מתקן שהרי מתקן את הכלי אף על גב דבכלי טמא לית ליה האי טעמא היינו משום דלאו תיקון כ"כ הוא שהרי אפשר להשתמש בו בימי טומאתו או דברים שאינם מקבלין טומאה אבל טבילת כלים ודאי דתיקון חשוב הוא ואעפ"י דס"ל להרמב"ם דטבילת כלים אינו אלא מדרבנן כיון שכתב בפרק י"ז מהלכות מ"א · ובפרק ז' מהלכות י"ט כתב דכלי שנטמא בולד הטומאה שאינו אלא מדרבנן מותר להטביל בי"ט מ"מ יש לחלק בין טבילת כלים מטומאתן ובין טבילת כלים חדשים שהוא תיקון גמור עכ"ד ה"ה ולפי זה י"ל דגם דעת הרי"ף כן הוא ובאמת יש ראיה גדולה דכן הוא דעת הרמב"ם שהרי כתב בפרק כ"ג מהלכות שבת דאסור לטבול כלים חדשים משום שהוא כמתקן הכלי משמע דהוא הדין כלים חדשים : **יג** ויש אוסרין וכו' · הוא דעת הרא"ש דכתב הטעם בטבילת כלים מטומאתן משום גזירה דלא יבא להעביר ארבע אמות ברשות הרבים או משום תיקון מנא ולפיכך גם טבילת כלים חדשים אסורין ולפי מ"ש לעיל בשם ה"ה גם דעת הרי"ף והרמב"ם כן הוא · ולפי זה א"ש מה שהביא הרי"ף ה"ד האידנא בספרו אעפ"י שאין דרכו לכתוב דינים הבלתי נוהגים משום דיש ללמוד מהם עכשיו הדין לטבילת כלים והוק ועיין בי"ד סימן ק"ך : **כתב** הכ"מ דאסור להטביל כלים אפילו לצורך שבת ופשוט ודלא כדעת הלבוש · ועיין מ"ש לעיל בסימן רס"א : **יד** ואם הוא כלי שראוי למלאות · כ"כ ה"ה בשם הרשב"א ו"ל והטעם משום דאינו נראה כיון שרוצה להטביל אלא שרוצה לדלות בו מים לצרכו והכי איתא בהדיא בירושלמי פרק ב' דביצה והרי הוא כמו שאדם מותר להטביל מפני שנראה כמיקר : **טו** כוס ששתה בו וכו' · כ"כ ר"י בשם הרא"ש והטעם משום דלא דמי לטבילה דהתם האיסור בגוף הכלי ומחזי כמתקן והכא גוף הכלי מותר והיין אוסרו ובהדחה אינו מתקנו אלא כמסיר ממנו גרף של רעי ע"כ: **טז** בכל דבר וכו' · פירוש אפילו בכתר ונחל משום דקיימא לן כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ובכתר ונחל נמי איכא למימר דלמא לא ממחק : **יז** חוץ מכלי כסף וכו' · משום דממחק בפשוט ואפילו לר"ש אסור דפסיק רישיה ולא ימות הוא : **יח** אין חופפין וכו' · כ"כ המרדכי בשם ספר המצות · ונראה דוקא לחפף אסור דהוי כמרסק שלג וברד דאסור אבל ליתן מלח לתוך המים המדיח בהם הכלים מותר דהוי כנותן שלג וברד לתוך הכוס דמותר והכי איתא בהדיא בתוספתא סוף פרק ד' דביצה :

שכד א מ"ש שיפול המוץ וכו' · פירש"י המוץ הוא זקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה וכוברין אותו בכברה שיפול המוץ ותבן הוא שעושין מקש ומתקנין אותו במורגין ועושין כל זנב השבולת תבן : **ב** אלא משער באומד דעתו · והו דעת הרי"ף · וכן כתב הרמב"ם פרק ד' מהלכות י"ט וכ"ש לענין שבת ודוקא לשער מותר אבל לנקב בכדי בודה והיא מתעלית ומאליה אסור ולאפוקי מדעת רש"י שמתיר בענין בזה כיון שלא ממלא בידיו : **ג** אבל נותנים בו מים · מדברי הרמב"ם נראה דמשום הכי מותר ליתן בו מים לכתחלה משום דבמורסן ליכא גיבול כלל מדאורייתא ולפיכך מותר בו נתינת המים דאפילו אם יגבל מ"מ לא יבא לידי איסור דאורייתא · ולפי זה בקמח דאיכא איסור דאורייתא בגיבול אפילו נתינת מים אסור וכן משמע מלשון הגמרא דקאמר אליבא דר"י אינו חייב אלא עד שיגבל דמשמע דחיובא ליכא אבל איסורא איכא מדרבנן משום שלא יבא לידי גיבול דאסור מדאורייתא אבל מדברי התוס' פרק קמא דשבת דף י"ח והרא"ש ד' משמע דבמורסן וכיוצא בו דלאו בר גיבול הוא איכא טפי משום גיבול

מקל שתי וערב כיון שאינו ממרס בידו ולא מסבב התרווד או המקל מותר ו ובניערו מכלי אל כלי כדי שיתערב ו ומותר לערב המורסן כדרכו בכלי אחר ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה ה ומערב בכלי אחד אפי' כור ואפי' כורים ו ק ויש אוסרין ליתן מים על גבי מורסן בשבת ולא אמרו שמוליך בו שתי וערב אלא כשהיו המים נתונים עליו מבעוד יום: (וע"ל סימן שכ"א גבי שום וחרדל כיצד נוהגין) ד ט קשים של שבלים שקושרים בשנים או בשלשה מקומות מותר להתירן כדי שתאכל מהן הבהמה: (הג"ה) ויש אומרים לא שרי להתיר רק בקשר שאינו של קיימא *: אבל אסור לשפשף בהם בידים כדרך שעושים באוכלי בהמה כדי שיהו נוחים לאכלם דשווי אוכל בדבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל אבל מטרח דאוכלא בדבר שהוא ראוי לאכילה לא טרחינן ביה להכשירו ולתקנו יותר: ה י עצים שקצצן מן האילן ויש מאכילין אותם לבהמה בעודם לחים מתירין ומפספסין (לשון ספסוף) בהם כ להאכילם שאינם ראויים בלא שפשוף: ו ז ל מחתכין דלועין לפני בהמה ח והוא שנתלשו מאתמול: ז מ מחתכין נבילה לפני הכלבים ט אפילו נתנבלה היום י בין שהיתה מסוכנת בין שהיתה בריאה יא כ והני מילי בנבילה הקשה שאי אפשר להם לאכלה בלא חתיכה אבל אם היתה ראויה להם בלא חתיכה לא דמטרח במה שהוא ראוי לא טרחינן: (ועיין לעיל סימן שכ"א אם מותר לחתכו דק דק לפני עופות): ח ס אין חותכין * שחת (פירוש ירק של תבואה שנקצר טרם כתבשלה התבואה): וחרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה ע יב משום דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה: ט יג פ אין אובסין את הגמל דהיינו שמאכילו בידו כל כך עד שמרחיבין בני מעיה כאבום ולא דורסין צ דהיינו שרורס לו מאכל בגרונו למקום שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטין ק אין מאמרים את העגלים אבל מלעיטין איזו המראה למקום שאינה יכולה להחזיר הלעטה למקום שהיא יכולה להחזיר: (הג"ה) יד ודין תרנגולים ואווזים כדין עגלים *:

מותר

ו שם כרב יהודה
י הרמב"ם בפרק כ"א
ק סמ"ג וסמ"ק ובעל התרומה וכרבי בברייתא שם קנ"ה
ט שבת שם וכדמפרש לה רב הונא וכרב יהודה וכפי גירסת רש"י והרא"ש * הגהות אלפסי:
י שם בגמרא כרב יהודה
כ שם קנ"ו ל רש"י שם והרא"ש
מ שבת קנ"ו משנה וכת"ק הרי"ף והרא"ש וכפי' הרמב"ם בפ' כ"א
נ שם בגמרא אליבא דרב יהודה
ס שם במשנה
ע שם בגמרא אליבא דרב יהודה
פ שם קנ"ה במשנה ובגמרא
צ שם וכרב יהודה
ק שם במשנה ובגמרא וכרב יהודה
* מהרי"ל:

ניבול ולפיכך נ"ל טעם אחר שמתיר נתינת המים לפי דסבר דכיון דלצורך עושה כן לא גזרו חכמים ולפי זה אין חילוק בין מורסן או אפר וכהאי גונא לקמח דבכל הדברים איכא משום איסור לישה דבמקום שהוא לצורך כגון הכא דלצורך בהמתו עושה לא גזרו חכמים על נתינת המים · אבל במקום דלאו לצורך כולי האי גזרו חכמים על נתינת המים כדי שלא יבא לידי ניבול שהוא אסור מדאורייתא וכאמת משמע הסוגיא פרק קמא דשבת ופרק מי שהחשיך משמע כדעת התוס' והראב"ד ז"ל דגרסינן מאן תנא נתינת מים לדיו זהו שרייתן אמר רב יוסף רבי היא דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי ר' ר' יוסי בר יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל ודמה אביי התם דלמא ע"כ לא קאמר ר"י אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל בדיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב כלומר דחייב אפילו על נתינת המים לבד דמשמע בהדיא דלר"י חייב על גיבול הדיו אעפ"י דלאו בר גיבול הוא וה"ה בגיבול המורסן והיאך כתב דאינו חייב על גיבול המורסן · וגם בפרק מי שהחשיך משמע בהדיא דחייב גיבול המורסן מדאורייתא הוא אף על פי שהרב המגיד מיישב הסוגיא דהתם פרק מי שהחשיך מ"מ דחוק הוא ועיקר כדעת התוס' וספר תרומה והראב"ד: ד ומעביר תרווד או מקל שתי וערב · כלומר אפילו הרבה פעמים יכול לערב שתי וערב כיון שאינו מסבב הכף דרך ניבול מותר · וכן כתב הרי"ף והרמב"ם בהדיא פרק כ"א ויותר משמע מדברי הרמב"ם דאפילו לסבב בכף מותר מדכתב אבל אינו ממרס בידו משמע דאינו אסור אלא בידו אבל בכף מותר ואפשר לומר דבידו אפילו שתי וערב אסור: ה ומערב בכלי אחד אפילו כור ואפילו כורים · פירוש דוקא דצריך לכור או לכוריים אבל אם אינו צריך אסור דטרחא דלא צריך אסור בשבת · מיהו יכול לערב וליתן לפני בהמה יותר ממה שרגיל ליתן בחול וכדמוכיק התם בגמרא ע"ש:

כתב הר"ן בפ' מי שהחשיך בשם הרמב"ן דהא דשרינן לגבל מורסן ע"י שינוי היינו דוקא לבהמה אבל לתרנגולים בכל גונא אסור והוא ז"ל כתב ולא ידעתי לחלק כיון דשרינן לשורים ע"י שינוי ה"ה לתרנגולים ומאי סברא לחלק ביניהם · וכן משמעות דברי המחבר בכאן דכתב סתם אבל כותבים דמשמע דקאי גם לתרנגולים: ו ויש אוסרין וכו' · והו דעת ב"ה וכבר ביארתי לעיל דעת ב"ה בזה בסימן שכ"א ע"ש: ז מחתכין דלועים וכו' · ונראה דמיירי בלא חיתוך נמי חזי לאכילה קצת על ידי הדחק אבל אם אינו חזי לאכילה כלל אסור משום שויה אוכלא וגם מיירי דבדוחק יכול לאכול בלתי חיתוך אבל אם יכולין לאכול בלא דוחק בלתי חיתוך אסורין לחתוך משום מטרח באוכלין בכדי לא טרחינן · וכן משמע מדברי הרא"ש בסוף פרק מי שהחשיך ע"ש · מיהו לדעת הרי"ף והרא"ש דפסק כר"י דסבר דשויה אוכלא מותר י"ל אפילו אם אינם ראויים בלתי חיתוך כמי מותר: ח והוא שנתלשו מאתמול וכו' · והו דעת רש"י והרא"ש כלומר דאע"ג דאנן קיימא לן כר"ש דלית ליה מוקצה וכיון שמבואר לעיל בסימן ש"ח · מכל מקום אם נתלשו בו ביום אפילו לר"ש אסור לטלטלן דאע"ג דלית ליה מוקצה אלא כגרוגרות וצימוקים דדחינהו בידים ומוכר נמי כיון דלא לקטו מבע"י אקציינהו מדעתיה ודמי לגרוגרות וצימוקים · וכמו שפירש"י בפרק אין צדין · וכ"כ הרא"ש שם ע"ש: ט אפילו נתנבלה היום · כלומר ל"מ אם היתה נבילה מע"ש דפשיטא דמותרת בטלטול בשבת להאכילה לכלבים שהרי היתה עומדת לכך מבעוד יום אלא אפילו מתה היום דמבעוד יום לא היתה עומדת לכך להאכילה לכלבים דבהיותה בחייה לאו להאכיל לכלבים עומדת וגם לא מוכן לאדם שהרי היתה מוקצה מחמת איסור אבר מן החי אפילו הכי אם נתנבלה בשבת מותרת משום דאנן קיימא לן כר"ש דאין מוקצה אלא בגרוגרות וצימוקים דדחינהו בידים אבל בבעלי חיים לית ליה מוקצה · ואין לדייק דיש לאסור בטלטול משום דכיון דאתקצאי בטלטול בין השמשות אסור בכל היום שהרי בעלי חיים אסורין בטלטול אליבא דכ"ע וי"ל דגם מגו דאתקצאי בין השמשות וכו' ל"ל לר"ש · וכן כתבו התוס' שם סוף פרק מי שהחשיך ע"ש · מיהו על דברי המחבר איכא לתמוה דלעיל בסי' ש"י סעיף ג' כתב המחבר דדבר שהוקצה בין השמשות אסור כל היום וא"כ דברי המחבר סתרי אהדדי וצ"ע וי"ל דלא אמרינן כן אלא בדחאו בידים כמו נר שהדליק עליו ב"ה אבל אם נדחה מעצמו כמו הכא שבעלי חיים אסורין בטלטול לאו הוא גרם לזה כיון שחזר ומותר בטלטול וכ"כ התוס' פרק מי שהחשיך וז"ל על מאי דאמרינן התם בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה וכו' ופירש וכגון איסור דדחי בידים כגון נר שהדליקו באותו שבת עכ"ל · וכזה כמי אתי שפיר דעת המחבר אע"ג דפסק לעיל בסימן רע"ט דנר שהדליקו וכו' אסור בטלטול מ"מ פסק כאן להתיר: י בין שהיתה מסוכנת וכו' · ואין להקשות הא לקמן סימן תקי"ח סעיף ג' כתב המחבר דדוקא אם היתה מסוכנת מערב י"ט ואם לא היתה מסוכנת אפילו היתה חולה מבע"י אסורה בטלטול וי"ל דהתם לענין י"ט מיירי ובי"ט קיימא לן כר"י דאוסר מוקצה בטלטול ולפיכך בעינן דוקא דמסוכנת מבע"י דאז מוכנת קצת מבעוד יום אבל בשבת דקיימא לן כר"ש דלית ליה מוקצה אפילו היתה בריאה מבע"י כמי מותרת בטלטול כיון דליכא משום מוקצה · וכן כתב המחבר בהדיא בהלכות י"ט סימן תצ"ה סעיף ד' · מיהו על הרב בהג"ה דלשם יש תימה דכתב ויש מתירין מוקצה אפילו בי"ט דלפי זה ה"ל להשיג נ"כ בסימן תקי"ח לענין בהמה דאפילו לא היתה מסוכנת מערב י"ט וצ"ע ודוק: יא והני מילי בנבילה שאי אפשר לאכלה · כלומר שאכל בדוחק אבל אם איכה ראוי לאכול כלל אסור משום שויה אוכלא וכדכתב הרא"ש בפ' מי שהחשיך ע"ש · ועיין מ"ש לעיל בסימן שכ"א: יב משום דבלא חתיכה וכו' · כלומר ומש"ה מטרח באוכלא הוא ואסור ומשמע מזה דבקטין שאינן ראוין בלתי חיתוך מותר · וכן אם היתה הבהמה עיר קטן מאף השחת קשה לו ושויה אוכלא הוא ושרי · מיהו מדברי הרמב"ם משמע דאפילו קטין כמי אסור מטעם שנראה כטוחן וז"ל הרשב"א בתשובה בגמרא משמע דאין מרסקין שחת וחרובין משום דמטרח באוכלא הוא והרמב"ם כתן טעם מפני דנראה כטוחן · וכתב הב"י ולי נראה דמשום טעמא דמטרח באוכלא לא כני אלא לשחת וחרובין שהן רכים אבל לקשים ליכא בהו משום מטרח באוכלא ומשמע דשרי ולפיכך כתב הרמב"ם משום טוחן דהאי טעמא שייך אף בקשי' אף על גב דבגמרא אסיקנא לרב הונא בקשיא ודאמרה מתניתין לרכך שחת וחרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ולא משני דטעמא משום טוחן היינו משום דמשמע ליה דבהאי פרקא לאו בדיני טוחן עסיק תנא אלא בדיני מטרח באוכלין או שויה אוכלא וכדקתני רישא מתירין פקיעי עמיר וכו' ע"כ · וכל זה הוא דחוק דא"כ לא הוה ליה למתני כלל הטעם משום מטרח באוכלין אלא משום טוחן דהוא שייך לתרווייהו ברכים וגם בקשין וצ"ע · ונראה לפי דעת הרמב"ם הא דשרי המחבר לעיל לחתוך דלועין היינו דוקא חתיכות גדולות דלית בהו משום טוחן אבל חתיכות קטנות אסור וכ"כ הב"ח ועיין ביו"ם שם ואפשר לומר לפ"ז דלכך כתן טעם בגמרא משום מטרח באוכלא דאפילו לחתוך לחתיכות גדולות קצת אסור: יג אין אובסין וכו' · ז"ל הרמב"ם פרק כ"א אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת כדרך שהוא מאכילן בחול שלא יבא לידי כתישת קטניות או לידי לישת קמח וכיוצא בו כיצד לא יאכיל החמור מאכל שלשה או ארבעה ימים וכו' ולא ירביץ ענל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכה כרשינן ומים בבת אחת וכן לא יתן לפני יונים ותרנגולים למקום שאינם יכולין להחזיר אבל מאכיל הוא את הבהמה מעומד ומשקה אותה מעומד או נותן לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשינן בפני עצמן במקום שיכולה להחזיר · וכן מאכיל העוף בידו במקום שיכול להחזיר ואל"ל שיתן לפניהם והם אוכלין עכ"ל · והמחבר קיצר יותר מדאי: יד ודין תרנגולים וכו' מ"ש בשם מהרי"ל · כבר ביארתי בס"ד דאיתא

טו ר מותר ליתן מאכל בפיהם של תרנגולין: **יא** טז ס אין נותנין מים יז ולא מזונות לפני דבורים ולא לפני יוני שובך ויוני עליה **יח** ת ולא לפני חזיר א אבל נותנין לפני אווזין והתרנגולים ויונים בייתיות **יט** ב וכן לפני כלב שמזונותיו עליך: **יב** כ ג מותר להאכיל תולעת המשי: **יג** ד מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים מחוברים ולא חיישינן שמא יתלוש מהם אבל לא על גבי מוקצה מפני שאיסורו קל וחיישינן שמא יתן לה ממנו בידים ודוקא להעמידה על גביו ממש ה אבל לעמוד בפניה בענין שלא תוכל לחטות אלא דרך שם מותר: **יד** ו נוטלים מאכל מלפני חמור ונותנים לפני שור אבל אין נוטלין מלפני שור ליתן לפני חמור מפני שנמאס ברירי השור ואינו ראוי עוד לחמור: (הג"ה) ויש מחמירין גם כן בטחר מיני בהמות ליקח מלפני אחת וליתן לפני אחרת שאיכה מינס *: **טו** ז אסור לגרוף האבוס לפני שור של פטם ק אפילו אבוס של כלי גזירה אטו של קרקע כא דאתי לאשווי גומות כב ט ואסור גם כן לסלק התבן מלפניו לצרדין:

שכה עכו"ם שעשה מלאכה בעד ישראל · ובו ט"ז סעיפים:

א א א מותר לזמן עכו"ם בשבת ב ומותר ליתן מזונות לפניו בחצר ב ג לאכלן ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו ג ודוקא שהעכו"ם בחצר ד אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו לפנים שידוע הוא שיוציאנה ד ה או ליתן לו שאר חפצים שדרך להוציא אסור אפילו עומד בפנים ה אפילו אם החפצים של עכו"ם שהרואה אינו יודע שהחפצים של עכו"ם: (הג"ה) ו ואפילו בייחד לו מקום מבעוד יום יש להחמיר *: **ב** ז ו היכא דאיכא משום דרכי שלום או בעכו"ם אלם ח מותר לתת לו אפו לשלוח על ידי עכו"ם: (הג"ה) והוא הדין לצורך מצוה כגון להוציא סמך מביתו כפסח *: **ג** ז מותר להחליף משכון בשבת אם הוא מלבוש ויוציאנו דרך מלבוש כי אין זה משא ומתן וגם בישראל מותר בענין זה אם הישראל צריך ללבשו: (הג"ה) וטוב שהעכו"ם יקח המשכון עצמו ויניח אחר במקומו ולא יגע בו הישראל

שלא

כן כהדיא בדברי הרמב"ם ז"ל: **טו** מותר ליתן מאכל בפיהם של תרנגולים · פירוש במקום שיכולין להמזיר אבל במקום שאין יכולין להמזיר אסור כמו בעגלים · וכמו שכתב הרב בהג"ה · **טז** אין נותנין מים · והטעם שאין נותנין לפניהם מים מפני דהוא טרחא שלא לצורך שהרי שכיחי להו מיא בדברא שמוצאין שמה: **יז** ולא מזונות וכו' · כ"כ הרמב"ם פרק כ"א · וכן משמע מדברי הרי"ף · מיהו תימה דסוגיות הגמרא דהתם משמע דמזונות דלא שכיחי להו בדברא יכול ליתן לפניהם וכן מוכיח לשון התנא במתניתין דקתני נותנין מים לאווזין וכו' ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יוני שובך דמשמע דוקא מים אין נותנין לפניהם דשכיחי להו בדברא אבל חטי ושערי נותנין לפניהם והא דקתני ואין מלקיטין לפני יוני שובך ועלייה ע"כ מיירי במזונות דשכיחי להו כגון בזמן הקיץ שהחטים והשעורים עומדים על פני השדה דאז שכיחי להו וע"כ אסור ליתן לפניהם אבל בחורף דלא שכיח בדברא מידי משמע דמותר ליתן לפניהם דמאיזה טעם אתה אוסר כיון דלא שכיח להו ולא דמי לחזיר דקתני בברייתא אין נותנין לפני מזונות שאני חזיר שאין מזונותיו עליו כלל שהרי איסור עושה במה שמגדלו וכדאמרינן אסור לגדל חזירים וכדפירש"י שם אבל ביוני שובך דודאי מזונותיו עליו אלא דחז"ל אמרו כיון דשכיחי להו מיא בדברא אין לטרוח בחנם וליתן לפניהם וה"ה מזונותיהן בזמן דשכיחי להו אבל בזמן דלא שכיחי להו ודאי דאין טעם לאסור וצ"ע · ועיין מ"ש הר"ן מזה בפרק מי שהחשיך דגם משמע כמו שכתבתי · ודלא כדעת המחבר דסתם וכתב דאין נותנים לפניהם מזונות דמשמע דאפילו בזמן דלא שכיחי להו מזונות דלסברא זו אין טעם · וגם דברי הרמב"ם דכתב דכשאין מזונותיהן עליו היינו בזמן שיש להם בשדה או אין מזונותיהן עליו אבל בזמן שאין להם בשדה ודאי דמזונותיהן עליו ומותר ליתן לפניהם מזונות כנ"ל להלכה אבל למעשה צ"ע: **יח** ולא לפני חזיר · כבר כתבתי משום דאין מזונותיו עליו לפי שאסור לגדלו וכאשר כתב המחבר בטור ק"ח סימן ת"ט · וכן פירש"י בגמרא ולפי זה אם גדלו לו בירושה דכתב המחבר גם דאין מחייבין אותו למכור הכל בפעם אחת אלא מוכר מעט מעט הרי באותו זמן שמוכר אותן מותר ליתן לפניהם מזונות שהרי מזונותיו עליו דלא עביד איסורא במה שמגדלו דברשות חכמים עושה: **יט** וכן לפני כלב · היינו דוקא שאין בו קשה שמזיק אבל כלב רע שיש בו קשה שלא יזיק לבני אדם דאסור לגדלו וכדאמרינן לא יגדל אדם כלב רע אסור גם כן ליתן לפניו מזונות: **כ** מותר להאכיל תולעת המשי · וז"ל הר"ן מותר להאכיל בשבת תולעת המשי שהרי מזונותיו עליך שהרי א"א להם בהוסטה ואין להם אלא מה שנותנים להם בני אדם ונותנין לפניהם עשבים ועלי תותים ואיכי רואה בזה קשש איסור: **כא** דאתי לאשווי גומות וכו' · אע"ג דקיימא לן כר"ש דאמר שאינו מתכוין מותר שאני הכא דחיישינן שמא אתי לאשווי גומות במתכוין שלא יפלו השעורים לתוך הגומא · וכן פירש רש"י שם: **כב** ואסור נ"כ לסלק וכו' · הטעם מבואר שם ברש"י משום דלמא לא חזי שיש בו מה שמאוס ברגלים ואינו ראוי למאכל בהמה ואסור בטלטול והאי ספיקא קרוב לודאי הוא:

שכה א מ"ש מותר לזמן גוי · ואע"ג דקיימא לן דבי"ט אסור לזמן את הגוי היינו דוקא בי"ט דגזרינן שמא ירבה בשבילו אבל בשבת דליכא למגזר שמא ירבה בשבילו שהרי מבשלין הכל מערב שבת ולפיכך מותר לזמנו: **ב** לאכלן וכו' · פירוש דוקא לאכלן אבל אם מכרם להוציאן אסור ובאות אפילו ליתן סתם מותר · וכן משמע מלשון הברייתא דלשם · וכן איתא בירושלמי אין נותנין מזונות לגוי על מנת לצאת והא דכתב המחבר לאכלן לאו דוקא · ואין להקשות הא לעיל בסימן שכ"ד כתב המחבר דאסור ליתן מזונות לחזיר מפני שאין מזונותיו עליך והלא גוי נמי אין מזונותיו עליך כדאיתא בגמרא שם וי"ל דשאני גוים דכיון דקיימא לן דמפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך אף על גב דבי"ט אסור לזמנו וכאשר יתבאר לקמן בהלכות י"ט בעה"י שאני התם דאיכא איסורא דאורייתא לעשות מלאכה בי"ט לבשל בשבילו אבל הכא שבות בעלמא לטרוח בשבילו קצת לזה חשיב מזונותיו עליך · וכ"כ התוס' שם וה"ה פ"ו מהלכות שבת · והר"ן כתב בשם הראב"ד דאסור היכא דאיכא לאשתמוטי מיניה והא דקיימא לן דמזמנין את הגוי בשבת היינו דמקרבין ושקיל ואכיל איהו בהדן עכ"ל · אי נמי דספינן לדידן ואכיל איהו לנפשיה · ונראה להחמיר כדבריו במקום דאפשר: **ג** ודוקא שהעכו"ם בחצר וכו' · והטעם מפני דנראה כנותן לו על מנת להוציאו · וכתב בהגהות אלפסי דלפי זה אם אין לגוי רשות לאכול בחצר או שנותן לו מזונות הרבה שבודאי לא יאכלם ויוציאם אסור · וכ"כ בשמו הכ"ח: **ד** או ליתן לו שאר חפצים וכו' · ואע"ג דאנן קיימא לן כב"ה דאין אדם מנוה על שביתת כלים מ"מ אסור מפני דנראה כנותן להוציאו לחוץ ולא שרי ב"ה אלא בערב שבת אבל לא בשבת: **ה** אפילו החפצים של כותי · כ"כ הרא"ש מיהו התוס' מתירין אם החפצים של כותי ונראה דלצורך יש לסמוך עליהם אכן בודאי במקום דליכא רואין דמותר אליבא דכולי עלמא אע"ג דאנן קיימא לן כל מה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור היינו במקום דאיכא למיחש שהרואה יסבור דעובר על איסורא דאורייתא אבל במקום שהרואה לא ידמה אלא איסורא דרבנן כגון הכא דליתן לגוי כלי של ישראל להוציאו איכו אסור אלא דרבנן ודאי במקום דליכא רואין מותר · וכאשר הארכתי בזה לעיל אצל יוצאת הבהמה בחיכגא: **ו** דאפילו בייחד לו מקום · כ"כ במרדכי וז"ל דקדק ר"י דאסור לישראל להחזיר משכנות של גוים בשבת אפילו ייחד לו מקום מבעוד יום · ונראה דל"ט למ"ד לקמן בסימן שמ"ה דהאידנא כמי איכא ר"ה גמור דפשיטא דאסור אלא אפילו לדעת י"א דסבירא להו דכל שאין ששים רבוא בוקעים בו בכל יום איכו רשות הרבים דלדעתו עכשיו ליכא ר"ה אפילו הכי אסור ליתן לגוי להוציא · וכן כתב המרדכי בהדיא שם דמוכל מקום איסורא מדרבנן איכא: **ז** היכא דאיכא מפני דרכי שלום · כ"כ בהגהות מיימוני פ"ו בשם א"ז ושם מבואר דמשום הכי צריכן מפני דרכי שלום מפני שאין לנו עכשיו ר"ה גמור וסבר כיש אומרים דלקמן בסימן שמ"ה דבעינן דוקא ס' רבוא בוקעים בו בכל יום ואם כן למ"ד לקמן דגם עכשיו איכא ר"ה גמור דלא בעינן דוקא ששים רבוא בוקעין אם רחב ששה עשר אמה והוא מפולש משני צדדים רשות הרבים הוא א"כ יש לאסור אפילו במקום דאיכא דרכי שלום אלא מדסתם המחבר בכאן ואפשר דס"ל דמשום דרכי שלום מתירין אפילו בר"ה גמור · וכן משמע קצת מדברי המרדכי שלכתוב בסמוך: **ח** מותר לתת לו וכו' · משמע מדברי המחבר דאפילו ליתן בידו מותר · אבל המרדכי כתב שם וז"ל י"מ שאסור ליתן לגוי החמץ הואיל ויודע שיוליכנו לחוץ ויש מחמירין להשים לפניו והוא יקח מותר ונראה לדידן דל"ל ר"ה גמור דאורייתא מותר ליתן לו הכילו ביד אפילו יודע שיוליך לחוץ · ותוס' כתבו דאסור ליתן ליד גוי דהוה ליה עקירה וכן לתת משכנו אם לא יטלנו דרך מלבוש עכ"ל · ופירוש דבריו כלומר דתוס' אסרו ליתן ליד גוי אלא הגוי יקח מעצמו כדי שלא יעביד ישראל העקירה וזהו פירוש עיקר ולא כמו שכתב ב"י מיהו המחבר פסק לקולא · ונראה דוקא בכלי של גוי יש להקל כיון דכולהו הכי התוס' מקילין בכלים של גוי וכמו שכתבתי לעיל בשם · אבל בכלי של ישראל יש להחמיר

ליקח

ר משנה שם וגמרא וכו"ה יהודה ס שם במשנה ת שם ברייתא א שם במשנה ב שם בברייתא ג תמוה בשם בעל המור ובשם ר' נוח בר' שלמה ד שבת קכ"ג ה שם ו שם קנ"ו משנה וכדמוכרש לה אביי * מרדכי פרק תולין וסמ"ג וספר התרומה: ז שם במשנה וכתכוים ח שם בגמרא ט שם במשנה וכתכוים

א בינה כ"א כמוה אמוראי דבברי הכי וכמה פוסקים הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"ו מה"ש ב שבת י"ט ג רמב"ם שם וכתב הרב המגיד שהוא מהירושלמי ד תוס' והרא"ש והר"ן בריש שבת ה תוס' שם בדף י"ט והרא"ש והר"ן והמרדכי שם * מרדכי פרק קמא דשבת: ו הגהות מיימוני פרק ו' בשם א"ז * מרדכי:

שלא יהא נראה כנושא ונותן * : ועיין לעיל סימן ס״ז בסופו יודין עכו״ם המוכיח בשבת איזה דבר אם מותר לקבלו : **ד** ט פ פת שאפה עכו״ם לעצמו בשבת יש אוסרים י ט ויש מתירין יא י ובשעת הדחק או לצורך מצות כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת המוציא יש לסמוך על המתירין : (הג״ה) אבל אסור ליתן לו מעות מערב שבת שיתן לו הפת בשבת דאז אדעתא דישראל קא עביד * : **ה** יב כ עכו״ם שצר דגים או ליקט פירות לעצמו אסורים לישראל יג ל ואפילו ספק אם לקטן או צדן היום אסורים בו ביום יד אבל לערב מותרים מיד אפילו אם ודאי לקטן וצדן היום : **ו** מ אם ליקט וצד בשביל ישראל טו כ או בשביל ישראל ועכו״ם טז צריך להמתין לערב בכדי שיעשו : **ז** ס ספק אם ליקטן בשביל ישראל יז או שידוע שליקטן בשביל ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורים בו ביום ע ולערב בכדי שיעשו פ ויש אומרים דלערב מותר מיד : **ח** צ דבר שאין בו חשש צידה ומחובר אלא שהובא מחוץ לתחום יח אם הביאו העכו״ם לעצמו מותר

מ טור בשם ר״ת והרשב״א בתשובה ובהגהות מיימוני פ״ו שראבי״ה היה מלקה לשאכלו אותו בשבת וס״פ ט טור בשם אביו הרא״ש בפרק ג׳ דביצה והגהות אשירי שם וסמ״ק וכן הכריע הב״י * ר׳ ירוחם ק״מ : כ טור בשם ספר המצות שיש אוסרין וכמה פוסקים הטור ור״ת וס״פ ל שם מ ביצה כ״ד ועירובין מ׳ נ סמ״ג והתרומה ס ביצה כ״ד ברייתא וכרבי יהושע ע הרי״ף פ טור בשם סמ״ג צ מהא דביצה כ״ה ועירובין מ׳

ליקח הגוי בעצמו ולא יתן לו הישראל לידו כדי שלא יעביד בישראל עקירה : **כתב** הב״ח בשם אגודה ריש פ״ק דשבת כשאלתי כמה פעמים ואמרו לי הגוים אלמים ופעמים הראו הגוים אלי ולבסוף הורגלתי לומר להם אם תרצו להתענות מאחרת השבת או מאחרת הי״ט תכיחו לגוי ליטול בעצמו והוא יכיס המעות או ומשכן אחר שמה ולא יטלטל אחד מן המשכנות ולא יחשוב עמהם עכ״ל · אעפ״י דיש כאן קומרות יתירות מ״מ נכון לנהוג כדבריו מפני פרצת הדור : **ט** פת שאפה וכו׳ · והו דעת ר״ת וטעמו הוא מפני שהוא מוקצה דבין השמשות לא היה ראוי לכך שהרי אסור לומר לגוי לאפות בשבת וכ״ש אם לא נטחן מבעוד יום דאסור אפילו בי״ט ומכ״ש בשבת דטחינה אסור גם בי״ט · והב״ח כתב דסבירא ליה להטור לדעת ר״ת דוקא אם נטחן בשבת הוא דאסור מפני דהוא נולד דלרבינו תם קמח שנטחן הרי הוא נולד כדעת בה״ג וכדכתב הרא״ש בפרק אין נדין בשמו אבל אם היה קמח בין השמשות מותר ול״ת בו משום נולד ולדעתי דבריו תמוהים אם חשיב נולד אם טוחן מחטים קמח ה״ה דנ״כ דנולד הוא אם עושה מקמח פת ודוק · ולפיכך מ״מ הוא הנכון דאין לחלק ודברי ב״י נכונים · ואין להקשות הא אנן קיימא לן כר״ש בשבת דמתיר מוקצה שאני הכא דדמו לגרוגרות וצמוקים דגם ר״ש מודה כיון שכטחן וכרקד ונאפה בשבת · וכתב בספר התרומה אפילו אם נטחן בשבת וכיוצא שכין השמשות היו חטים וראוי לכוס מ״מ הוי מוקצה מפני שבין השמשות לא ה״ה ראוי לאכול באותו ענין שנעשה לבסוף לאחר שנעשה בו איסור דאורייתא שנעשה פת ואיכי דומה לחזי לכוס דאמרינן אבל מבשל בשר ודגים דהתם היה ראויין לכוס כמו שהם אחר הבישול אבל הכא קודם אפייה היו חטים ועכשיו הוא לחם עכ״ד · ואין להקשות הא קיימא לן דמה שאבל הגוי אין צריך הכן וכדאמרינן לקמן בהלכות י״ט בסימן תנ״ו סעיף ט״ו י״ל דודאי דמה שאסור משום דמוקצה מדעתו אין לאסור אם הוא אבל הגוי אבל מה שמוקצה מחמת איסור ומלאכה אפילו היה אבל הגוי אסור וכדאמרינן בסימן תק״טו בכותי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר וכו׳ ע״ש · וכן מצאתי בדברי הר״ן פרק אין נדין בשם הרז״ה לחלק בין מה שמוקצה מחמת איסור שאין דעתו עליו וגם ר״ש מודה בזה ע״ש ודוק : **י** ויש מתירין וכו׳ · הוא דעת הרא״ש ז״ל ולי נראה להתיר דאפילו היה קמח או עיסה בין השמשות לא הוי מוקצה כיון דנגמרי בידי אדם והטחינה או אפייה איכו אוסרת כיון דבשביל גוים הוא עכ״ל · ואין להקשות לטעמו הא גוי שהביא דורון לישראל מדבר שיש במינו מחובר הוי נגמרי בידי אדם שהרי ע״י אדם כלקטים ואפ״ה אסור · ונראה דעיקר הטעם כיון שפירש הב״ח דסבירא ליה להרא״ש דלא אמרינן דכל מה שהוא נגמר על ידי אדם אין בו משום מוקצה אלא במוקצה דדחה בידים כגון חטים דהיו ראויין לכוס ועשו מהן קמח דאינו ראוי לרוב בני אדם וכיון דבן אדם גרם שאינו ראוי מועיל א״א לנגמר ע״י אדם שיהיה ראוי ואז איכו בכלל מוקצה אבל מה שדחה ממילא כגון מחובר ומחובר נידה אעפ״י שראוי לנגמר ע״י בני אדם אסור משום מוקצה כיון דבן אדם לא גרם המוקצה הזה והסברא הזאת נכונה ולאפוקי ממה שכתב בב״י ע״ש · מיהא לדינא נ״ע : **יא** ובשעת הדחק וכו׳ · כ״כ הסמ״ק וכתב גם דאפילו נטחן בשבת ג״כ מותר ולא אמרינן דכולד הוא וכולד גם בשבת אסור חדא דאנ״ב דר״ת סבירא ליה דקמח הנטחן הוא נולד אבל רבינו יחיאל לא ס״ל הכי וכדכתב הס״ק בשמו וכדאי הוא לסמוך עליו בשעת הדחק במידי דרבנן · ועוד לדעת הרא״ש כיון דאפשר שיגמור ע״י אדם אין בו משום מוקצה ולא משום נולד · ומהרש״ל מחמיר אף בשעת הדחק · אמנם בשעת הדחק ולצורך לחם משנה יש להקל ודוקא בשבת מתירין ולא בי״ט · ובתשובת הרשב״ץ ח״ב כתב להתיר כשהגוי אופה בשביל עצמו ולא בשביל ישראל ולא יאמר לו ישראל אפילו מערב שבת ואפילו הפת הזה של בעלי בתים שאסור בחול מותר כדי שלא יתענה בשבת עכ״ל · מיהא לדינא נ״ע בפת של בעלי בתים : **כתב** רבינו ירוחם ז״ל ובאותן המקומות שרגילין הכשים או אנשים לקנותן בשבת ואומרים לגוי מיום בכוס מקח ואומרים תן לי לשיע או שני פשיטים מלחם וגם קורין לביתם וכותנים המעות ראוי לאסרו מכל וכל שלא יאכלו פת הנאפה בשבת :

כתב בהגהות אש״ירי בסוף פרק אין נדין דלדברי הכל אם בישל או אפה עבד ישראל אפילו לצורך עצמו ואפילו בפעם ראשונה ובשבת ראשונה שאין העבד יודע אם רבו יאכל מזה אם לאו אפילו הכי אסור : **כתב** הב״ח הא דמתירין בכאן בשעת הדחק היינו כשאין לו פת ואין לו להשאיל מחבירו כגון יחיד הדר בכפר אבל כשאפשר להשאיל מחבירו אין זה שעת הדחק · וכן כתב הרשב״א בתשובה בסימן תמ״ט · ועוד דעכשיו יש להחמיר לפי שאינם בני תורה מיהו בי״ט יש להקל עכ״ל : **יב** כותי שצד דגים וכו׳ · וי״ל דס״ל להמחבר לחלק בין צידה ולקיטה ובין אפייה ובישול דאפייה ובישול כולי עלמא ידעי דמלאכות הן ואסורין מן התורה וליכא למגזר שמא יעשה בידיו ע״כ טפי יש להתיר בפת · וכ״כ בספרו ב״י ועוד יש לחלק לפי מ״ש לעיל דכל מקום דהוא לא גרם להיות מוקצה תמיד ואין לו היתר בשנגמר בידי אדם וע״כ לקיטה וצידה כיון שלא גרם האדם המוקצה הזה אין לו היתר משנגמר ע״י אדם ואסור לכ״ע · ולא עוד דק״ו הוא ומפירות הנושרים מעצמן דק״ל דאסורין מכ״ש פירות שתלשן גוי : **יג** ואפילו אם ספק וכו׳ · ואין להקשות הא ספיקא דרבנן הוא וקיימא לן דכל ספיקא דרבנן לקולא כבר תירץ הר״ן בפרק השואל בשם הר״ר יונה דכל שיש ומאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובין עושים כן אין תולין להקל · אבל יש טעם אחר דאע״ג דספיקא דרבנן הוא כיון דהוא דבר שיש לו מתירין לא אמרינן בספיקא להקל וכמו שמבואר בי״ד בסימן ק״כ ובסימן ק״י ויש נפקא מיניה דלטעם הראשון דוקא בספק לקיטה יש לאסור אבל בספק צידה מותר · אבל לטעם השני גם בספק צידה אסור ומדברי המחבר משמע כטעם השני · ולפיכך כתב ספק אם לקטן וכו׳ דמשמע דגם בספק צידה יש לאסור · אבל קשה מ״ט דמתיר בס״ם : **יד** אבל לערב מותרים מיד והטעם דכיון דלא כאסרו בשבת אלא משום מוקצה או משני דגזרינן שמא יעשה בידיו אין טעם לאסור לערב בכדי שיעשה דלא אמרינן דאסור בכדי שיעשה אלא במקום דאסור שלא יהנה ממלאכת שבת אבל משום מוקצה או משום גזירה הכ״ל אין טעם לאסור בכדי שיעשה · וכן מוכח מדברי הר״ן פרק אין נדין על מה שכתב בענין גוי המביא ממחובר וכו׳ ע״ש ודוק : **טו** או בשביל ישראל וכותי וכו׳ · פירוש שהיה שם מקנה ישראל ומקנה כותי ומשום דק״ל דמקנה ומקנה איכו כרוב ועיין לעיל סימן רע״ו לענין הדלקת נר : **טז** צריך להמתין לערב בכדי שיעשו · ונראה אפילו אם ליקט בשביל ישראל זה צריך ג״כ להמתין ישראל אחר בכדי שיעשו · וכ״כ רבינו ירוחם בשי״ב · וכ״כ ה״ה · וכן כתב הטור בהלכות י״ט · וכ״כ הר״ן סוף פרק כל כתבי ז״ל במלאכה דאורייתא כגון מחובר ונידה וכה״ג היכא דנעשית המלאכה בשביל ישראל זה אסור ג״כ לישראל אחר בין בשבת עצמו ובין בכדי שיעשה · והא דקאמר בקבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית דמשמע לישראל אחר מותר ה״מ כמי לאחר בכדי שיעשה ואפילו במלאכת האסורות מדרבנן כמי אמרינן כן אלא באיסור תחומין אין הדין כן · והטעם מפני דלא סור תחומין איכו שוה בכל דלפעמים דלזה הוא חוץ לתחום ולזה הוא תוך התחום · ולפיכך מקילין בו ומתירין לישראל אחר · וכמו שיתבאר בעה״י ע״כ · ובפרק אין נדין ביאר שם ז״ל דכיש במינו במחובר דאסרינן גם למי שלא בא בשבילו היינו משום דאית ביה איסור מוקצה וכי תימא תיכח ביומיה מיהו לערב יהא מותר לו מיד דהא בטיל ליה איסור מוקצה הא לא קשיא שאם אתה מתירו לו אעפ״י שהוא אסור למי שבא בשבילו אף הוא יחשוב שאפילו ביומו יהא מותר בו ולפיכך הושוו איסורו לגמרי ע״ש : **יז** או שידוע שליקטם וכו׳ · אבל אם הוא ספק אם כלקטו בשביל ישראל וגם הוא ספק אם כלקטו היום מותר לערב מיד לכולי עלמא משום ספק ספיקא ספק אם כלקטו היום אם לאו ואם תמצא לומר דכלקטו היום שמא לא לקטם בשביל ישראל · וכתב הב״ח אפילו הביא גוי דורון לישראל ממה שהוא מחובר או צריך צידה אפילו הכי איכו ודאי שכלקטו או כצדו לצורך ישראל די״ל דמתחלה כלקט או כיצוד לצורך גוים ואח״כ כמלך והביא לישראל : **יח** אם הביאו הכותי לעצמו · ק״ו הוא מהא דק״ל הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר מכ״ש אם לא בא כלל בשביל ישראל דמותר לכל ישראל · ול״ד לע״ש המחבר בסמוך כותי שצד דגים או ליקט פירות אפילו בשבילו דאסור לישראל דשאני התם דעשה מלאכה דאורייתא אבל איסור תחומין איכן אלא מדרבנן · וכה״ג כתב הרא״ש פרק א״כ לחלק בהמתנת בכדי שיעשה ע״ש · ואפילו למאן דאית ליה דאיסור תחומין מדאורייתא אפילו הכי מקילין טפי באיסור תחומין מבשאר איסורי דאורייתא דאיסור תחומין איכו שוה בכל דזה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך התחום ומשום הכי הקילו

מותר אפילו ביום ק ואם הביאו בשביל ישראל יט מותר לטלטל אפילו מי שהובא בשבילו אבל לאכול אסור בו ביום למי שהובא בשבילו ר ולערב בכדי שיעשו: (הג"ה) כ ויש אומרים דאין הלילה עולה מן החשבון רק צריך להמתין ביום ראשון בכדי שיעשו *: ולאחרים מותר בו ביום ש כא וי"א דלמי שהובא בשבילו מותר לערב מיד ת והא דשרי לישראל לטלטל אפילו כשהביאו העכו"ם לעצמו כב דוקא בתוך ד' אמות או בתוך העיר אם היא מוקפת חומה כג א והוא שתהא מוקפת לדירה דהיינו שישבה ולבסוף הוקפה וסתם עיירות מוקפות לדירה וכתם כבצרים אינם מוקפים לדירה (וע"ל סימן ת"א): ט כד אם הוא ספק אם הוא בא מחוץ לתחום אסור ב ודוקא בעכו"ם שאינו שרוי עמו בעיר אבל עכו"ם השרוי עמו בעיר כה ופירות המצויים בעיר אין לחוש מספק ואפילו אם יש לעכום שני בתים ואחד מהם בתוך התחום תולים להקל ומותר לאכול אפילו למי שהובא בשבילו: י ג עכו"ם שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשות היחיד לרשות הרבים מותר לישראל כו להשקות מהם בהמתו כז ד והוא שאין העכו"ם מכירו דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו ואם מילא לצורך בהמת ישראל כח אסור ה בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר כט ו ואם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית מותר לאחר שלא מילא בשבילו: (הג"ה) ל ויש מקילין ואומרים דאף אם הוצא דרך רשות הרבים לצורך ישראל מותר לאדם לשתות מהם הואיל ואפשר לילך שם ולשתות * ויש מתירין אף לכתחלה * וכן נהגו היתר לומר אף לכתחלה לעכו"ם להביא שכר או שאר דברים דרך כרמלית או בלא עירוב לא ואעפ"י שיש להחמיר בדבר מ"מ לב אין למחות ביד המקילין לצורך שבת ובשעת הדחק דהא יש להקל באמירה לעכ"ום לצורך כמו שנתבאר סי' ש"ז וכל שכן בכהאי גונא: יא ז ליקט עכו"ם עשבים לצורך בהמתו אם אינו מכירו לג מאכיל אחריו ישראל ח שעומד בפניה בענין שלא תוכל לנטות אלא דרך שם דאלו להעמידה עליהן אסור דחיישינן שמא יטול בידו ויאכילנה לד והם מוקצים אבל אם מכירו

נו׳ וכ״כ הר״ן בשם הרמב״ן בספר המלחמות: כ ויש אומרים דאין הלילה וכו׳ והגהות מיימוני כתבו כפ״ו בשם הסמ״ק וז״ל דבר שיש בו במחובר אסור לישראל בכדי שיעשה היינו הלקיטה ולא הובאה אבל לישראל שבשבילו בא צריך להמתין ג״כ בכדי הובאה למאן דבעי בכדי שיעשו בחוץ לתחום ומיהו יש להסתפק אי בעי בכדי הובאה מחוץ לתחום או ממקום שהובאה משם אפילו רחוק הרבה וגם יש לספק אי בעי בלילה או צריך להמתין ביום בכדי שיעשו ומסתברא להקל בכולהון עכ״ל והרב בכאן פסק לחומרא דבעינן דוקא ביום ולא ביאר אי בעינן כשיעור שיהא ממקום שהובאה שם וכו׳ וכ״ל דסמוך אדלקמן בהלכות י״ט בסימן תקט״ו וק״ו הוא לענין שבת ולקמן בהלכות י״ט לא ביאר שם הרב דבעינן דוקא ביום בכדי שיעשו י״ל דס״ל דלא מחמירין בזה אלא בשבת ולא בי״ט וגם לא תקשה למה לא כתב הרב הדין הזה לעיל לענין נידה ומחובר משום דסבירא ליה דכלמד מק״ו מאיסור תחומין דלא חמור כולי האי דאינו אלא מדרבנן בעינן דוקא בו׳ מכ״ש במחובר ונידה דמלאכות דאורייתא נינהו וק״ל גם לפי מה שכתב המחבר לקמן סימן תקט״ו בשיעור כדי שילך הכותי למקום שליקט וכו׳ היינו אם אינו יותר מהלך יום א׳ בשבת דאין להחמיר יותר מזמן שעשה איסורא וזה פשוט מיהא יש לשער כל אחד אם הביאו מי שהולך ברגליו יש להמתין שיעור כדי שיוכל לילך משם ברגליו ואם רכב על סוס ישער כדי שיוכל לבוא בסוס ועיין כ״ג מה״ק: כא ויש אומרים דלמי שהובא בשבילו וכו׳ זהו דעת הר״י והרא״ש דסבירא להו דהבא מחוץ לתחום ואין בו משום נידה ומחובר אין צריך להמתין בערב בכדי שיעשו דלא החמירו חכמים אלא בדבר שנעשה בו איסורא דאורייתא אבל תחומין אינן אלא מדרבנן וגם אין איסורו שוה בכל כמו שכתבתי בסמוך: כב דוקא בתוך ד׳ אמות וכו׳ והטעם משום דחפצי גוים קונים שביתה וכיון שיצאו חוץ לתחומן אין להם אלא ארבע אמות: כג והוא שתהא מוקפת לדירה כ״כ הרא״ש פרק מי שהוציאוהו ופירש דלא אמרינן דכל העיר הוא כארבע אמות אלא בעיר שמוקפת לדירה אבל אם אינה מוקפת לדירה גם בעיר אינו רשאי לטלטל חוץ לארבע אמות אפילו עירבו כולה או סקנתה: כד אם הוא ספק וכו׳ זהו דעת הרי״ף והגאונים וכן כתב הרמב״ם ז״ל ונראה לי דטעמייהו דכיון דהוא דבר שיש לו היתר לאחר שיהא בכדי שיעשו לא רצו להקל בספיקו ועיין מה שכתבתי בסעיף ה׳: כה אבל פירות המצויים בעיר וכו׳ כ״כ הר״ן וז״ל מפני מה ניחוש בהם דמחוץ לתחום הביאם אדרבה איכא למימר כאן נמצאו כאן היו מבעוד יום ע״כ: כו להשקות מהם בהמתו וכו׳ לרבותא נקט ל״מ שתיית ישראל נופא פשיטא דשרי אם מלא הגוי לשתות דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו דבכמה אחת דולה לנרכו ולצורך ישראל אבל לבהמה רגילה לשתות הרבה ואיכא למיחש שמא ירבה בשביל ישראל אפילו הכי מותר וכ״כ התוס׳ שם וכן הוא מסקנת הרא״ש: כז והוא שאין הכותי מכירו וכו׳ והר״ן וה״ה כתבו דאפילו מכירו נמי מותר כל היכא דעביד שלא בפניו וה״ה אם עביד בפניו ולא היה יודע שישראל צריך למלאכה זו וכן משמע באמת פשטא דסוגיא דהתם והב״י הביא תוספתא דאוסרת במכירו מפני שמרגילו לשבת הבאה וגם לפי זה אין טעם לאסור בשבת ראשונה וצ״ע לדינא: כח אסור בכל מיני תשמיש וכו׳ כלומר ל״מ לשתות פשיטא דאסור אלא אפילו שאר תשמישין נמי אסור ונראה מדברי התוס׳ דאם מלאוהו מים חרש שוטה וקטן מרשות הרבים לרשות היחיד מותר לישראל ליהנות מהן וכן מוכח מההוא מעשה דר״י בפרק חרש דאירכבא ליה מפתחות ע״ש והטעם דלאלו אין להם דעת כלל ואין עושין כלל לדעת ישראל: כט ואם מילא מבור רשות היחיד וכו׳ הטעם דכיון דלא איתעביד בהו מלאכה דאורייתא שרי לישראל כמו דשרינן דהבא חוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ונראה לדעת יש אומרים דלקמן בכיון שת״ה דכל שאין ששים רבוא בוקעין בו בכל יום אינו רשות הרבים א״כ אין עכשיו בזמן הזה ר״ה ומותר עכשיו בכל גונא והוא הדין הא דקיימא לן דתחומין אינן מדרבנן מיירי אפילו דרך ר״ה כיון שאין עכשיו ר״ה אבל למאן דס״ל דגם האידנא איכא ר״ה ע״ש ע״כ צ״ל דמיירי כשלא הביאו דרך ר״ה: ל ויש מקילין וכו׳ מותר לאדם וכו׳ כי דוקא לאדם משום דאפשר לילך לשם ולשתות לא אסרו משום שמילא גוי לצורך ישראל אבל לבהמה ודאי אסור דאי אפשר להביא לבהמה לתוך הבור ולשתות שם ומשמע מזה דאם לקח הגוי המים מנהר מותר גם לבהמה לשתות מהן דהא יכול לילך שם עם בהמתו ולשתות ויותר נראה לי לדעת ר״ת דאם איכא מים בתוך התחום בנהר אפילו לקח הגוי המים מן הבור מותר לישראל לשתות אחריו ובהמתו דהא יכול לילך עם בהמתו לנהר ולשתות משם וכן משמע מדברי התוס׳ ומאי דפריך לר״ת מנר שהדליק הגוי ויש לישראל נר במקום אחר ע״ש ודוק ויתבאר מזה לקמן בס״ד: לא אעפ״י שיש להחמיר בדבר וכו׳ כלומר לאסור לאותו ישראל שהובא בשבילו שהרי תחומין ג״כ הוא מדרבנן ואסור לישראל שהובא בשבילו אבל לישראל אחר ודאי אין להחמיר כלל: לב אין למחות ביד המקילין וכו׳ וז״ל הגהות מרדכי בשם ראבי״ה סוף מסכת שבת הא דקיימא לן אמירה לגוי שבות הכי מילי באיסור דאורייתא ואפילו במקום מצוה אבל באיסור דרבנן שרי אמירה לגוי ודוקא במקום מצוה ובדאורייתא נמי לא אסירא אלא בדבר שאי אפשר לעשות תקנה על ידי ישראל לעשותו כגון להחם חמין ולתלוש מן המחובר אבל אם אפשר לעשותו כגון להביא מר״ה דיכול להביא ע״י מחיצות של בני אדם שרי אמירה לגוי והיכא דאיכא למימר דלמא אתי לאחלופי בר״ה אסור אמירה לגוי אפילו באיסור דרבנן ואפילו לדבר מצוה עכ״ל והכא ל״מ לפ״ד לקמן דבעינן ששים רבוא בוקעין בכל יום פשיטא דלא שייך לומר דלמא אתי לאחלופי ופשיטא דמותר אלא אפילו למאן דאית ליה דהיכא עכשיו ר״ה מ״מ אין למחות ביד המקילין כיון דלאו אין איסורו ברור וכ״ל לכתחלה יש לעשות כמו שכתב בתשובת מהר״י מולין בסימן ק״ט דגם הגוי ישתה תחלה ולא הגוי אדעתא דנפשיה עביד ועיין לעיל סימן רע״ו מ״ש שם: כתב הר״ן פרק כ״ב בשם הרמב״ן הא דקתני עשה גוי וכו׳ לירד בו יורד אחריו ישראל דוקא לירד אחריו שאינו מטלטלו אלא שיורד בו ואינו אלא כיושב על גבי אבן אבל לטלטלו אסור אלא א״כ היו העצים תלושים מע״ש דהשתא ליכא משום מוקצה דהגוי אינו מקצה כלים מדעת ודעתו על הכל דאין הכן לגוי אבל בתלוש עצים מן המחובר בשבת אסור לטלטלו עכ״ל: לג מאכיל אחריו ישראל וכו׳ פירוש ל״מ אם המקום שלקט הגוי העשבים הוא מזומן לפני ישראל והיה מעמיד שם בהמתו לאכול דפשיטא דמותר דהא אינו כהנה בלקיטת הגוי דאי בעי היה מעמיד שם בהמתו לאכול מן המחובר אלא אפילו המקום שלקט שם הגוי לאו מזומן הוא לפני ישראל כגון דקאי השדה מעבר לנהר והבהמה מצד זה של הנהר ואילו לא ליקט הגוי העשבים לא היה ישראל יכול להביא שם בהמתו לאכול העשבים אפילו הכי מותר כיון שהגוי לקט לצורך עצמו ולא עשה מלאכתו בשביל ישראל וע״ש בתוס׳: לד והם מוקצים וכו׳ ואין להקשות הא אנן קיימא לן כר״ש בשבת דלית ליה מוקצה ככר תירצו התוס׳ דמודה ר״ש במוקצה דמחובר דמודלא אקטיכהו ומתמול אקציהו והוי כגרוגרות וצימוקים דאסורין גם לר״ש משום מוקצה והיינו דוקא בעשבים שאינו יבש ויכשה שילקטום אבל פירות אילן אינם מוקצה לר״ש כיושב ומצפה מתי יפלו ולפיכך צריך ליתן טעם בפירות הנושרים דאסורים משום גזירה שמא יעלה ויתלוש אבל משום מוקצה ליכא דמצפה שיפלו מעצמם ויאכלם ולפי זה אפילו יכול הבהמה לאכול מאלו העשבים בשבת במחובר אפילו הכי אסור להעמיד עליהן משום דמוקצין הם אבל התוס׳ כתבו שם עוד תירוץ ומפרשים דוקא דבשלא יכול הבהמה לאכול מהן בשבת או תורת

ק שם ר הרי״ף והר״ן ובה״ג והמרדכי וש״פ * סמ״ק ומרדכי פ״פ כ״ב: ש ר״י וכ״פ הרא״ש ת ר״ן א הרא״ש בפרק ר׳ דעירובין ב הרשב״א לשיטת הרי״ף והגאונים וכ״כ הר״ן בפ״ב דביצה ובפרק כ״ג דשבת וה״ה בפ״ב מהלכות י״ט ג שבת קכ״ב משנה ד שם בברייתא ה הר״ן בפ״ג דביצה ובמסקנת התוס׳ והרא״ש ו תוס׳ שם כ״ה וכ״כ המרדכי בפרק כ״ב וש״פ * טור בשם ר״ת: * כל בו:

לה מכירו אסור וכן בכל דבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו ט אבל בדבר דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו לו כגון שהדליק נר לעצמו או עשה כבש לירד בו שבנר אחד ובכבש אחר יכפיק לכל אפילו מכירו מותר: יב י אעפ"י שאינו מכירו אם אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה או אפילו אם אינו אומר כן אם מעשיו מוכיחים שלצורך ישראל עושה לז כגון שהדליק נר בבית שישראל בו והלך לו העכו"ם אסור: יג כ אם ליקט עכו"ם לח והאכיל לבהמת ישראל אין צריך למחות בידו לפי שעה לט אבל אם רגיל בכך צריך למחות: יד ל עשה עכו"ם בשבת ארון או קבר לעצמו מ מותר ישראל ליקבר בו ואם עשאו בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית מ ורוקא שהקבר בפרהסיא והארון על גביו מא שהכל יודעים שנעשה לפלוני ישראל מב אבל אם הוא בצנעא מותר ליקבר בו לערב בכדי שיעשו נ ואפילו כשהוא בפרהסיא אינו אסור אלא לאותו ישראל שנעשה בשבילו מג אבל לישראל אחר מותר והוא שימתין בכדי שיעשו: טו ס עכו"ם שהביא בשבת חלילין (פירוש כלי כגון סקולס מעורר הבכי) מד לספור בהם ישראל לא יספוד בהם מה לא הוא ע ולא אחרים מו פ עד שימתין לערב בכדי שיבאו מז ממקום קרוב ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת ימתין לערב כדי שיבואו מאותו מקום ואחר כך מותרים בין לו בין לאחרים צ והני מילי כשהביאם דרך רשות הרבים אבל אם לא הביאם אלא דרך כרמלית כיון שלא נעשה בהם איסור תורה אין צריך להמתין כדי שיבואו מח אלא מותרים לערב מיד: טז ק ספק אם הובאו מחוץ לתחום

או

ט שם וכרנא
י הגהות מרדכי
פי"ד בשם ר"ת
כ הרא"ש וכ"כ
הטור וש"פ
ל שבת קכ"א
מ שם וכפי' הר"ן
בשם הגאונים
והרמב"ם בפ"ו
נ הרמב"ם שם
ס שם משנה
ע הסכמת רוב
הפוסקים פ טור
כפי' תוס' שם וכן
דעת הרי"ף
והרא"ש וכ"כ
הרמב"ם בפ"ו
וש"פ צ טור
והרמב"ם שם
ק הרי"ף והרמב"ם
שם

מוקצה עליהן אבל אם הבהמה יכולה לאכול עכן במחובר לאו בתורת מוקצה הן ומותר גם להעמיד עליהן: לה ואם מכירו אסור וכו' · הרא"ה לדעת ר"ת לעיל דמביא הרב בהג"ה דמשם שיכול אדם לילך ולשתות מותר לשתות ע"כ נ"ל דמיירי הכא שהשדה שהעשבים שם קאי ומעבר לנהר דאי אפשר להביא בהמתו לשם ולהכיחה לאכול במחובר דאי לאו הכי אפילו בשביל ישראל מותר לדעתו · וכן פירשו התוס' בהדיא לדעת ר"ת ודוק: לו כגון שהדליק נר לעצמו וכו' · הרא"ש כתב לדעת ר"ת דלעיל שהביא הרב בהג"ה אפילו הדליק הגוי הנר לצורך ישראל ויש לישראל נר בחדר אחר שיכול לילך לשם ולעשות צרכיו מותר להשתמש גם לנר זה אפי' הדליקו בשביל ישראל וצ"ע לדינא כי לא מסתברא כלל וכדכתב הרא"ש עצמו שם ע"ש ועיין לעיל סימן רע"ו: לז כגון שהדליק נר בבית ישראל וכו' · דברים אלו אינם מדוקדקים היטב דמיה כבסך במאי איירי אי מיירי דעשה הגוי איזה תשמיש אבל הנר קוד' שהלך משם א"כ ודאי דמותר דגוי אדעתי' דנפשיה קעביד מתחלה ואח"כ מותר גם לישראל להשתמש ואי מיירי שלא עשה הגוי שום תשמיש אבל הנר א"כ מאי קאמר אם מעשיו מוכיחים שלצורך ישראל עשה ת"ל אפילו מסתמא נ"כ אסור כיון דלא היו שם רוב גוים דהא אפילו מקצה על מקצה כתבאר לעיל סימן רע"ז דאסור · וכ"כ הרא"ש סוף פרק כל כתבי דמקום דרובו ישראל הם בעינן דוקא הוכחה שהדליק לצרכו כגון שיבא אגרת ויקרא בו אבל מסתמ' אמרינן דלצורך ישראל עשה ואסור וצ"ע: לח והאכיל לבהמות ישראל וכו' · והא דאסרינן לעיל לאכול מהם בהמות ישראל היינו דוקא לישראל עצמו אסור ליתן מהם לבהמתו אבל אם הגוי מעצמו נותן לבהמת ישראל אין צריך למחות בידו · וכ"כ המחבר בסימן של"ד סעיף ך' בכותי שבא לכבות א"צ למחות בידו · אבל התוס' כתבו בפרק כ"ב לחלק בין כיבוי שאין הישראל נהנה במעשה הגוי · אבל הכא שגוף הישראל נהנה במעשה הגוי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד כמ"ש והגוי מתכוין להנאתו כך פירש רבינו שמשון עכ"ל התוס' · אבל דברי הרא"ש נראין לי עיקר דפשטא דסוגיא מוכחת כדבריו ע"ש ודוק: לט אבל אם רגיל בכך וכו' · דמזיא לזה כתב נ"כ המחבר בא"ע סימן ה' סעיף י"ד לענין סירוס הבהמה ושם כתב דדוקא אם העבדים הישראל אז קונסין אותו אבל בלא הערמה ליכא לישראל איסור כלל כיון דהגוי מדעתיה דנפשיה קעביד · מיהו יש לחלק דהתם איירי בפעם ראשונה דאפילו בפעם ראשונה קונסין אותו אם הערים אבל אם רגיל בכך אפילו בלא הערמה אסור: מ מותר לישראל ליקבר בו · זה הוא לשון הרמב"ם ז"ל ומשמע דמותר ליקבר בו מיד אחר השבת ואפילו אם הקבר עומד במקום שרגילין ישראל לקבור שם כיון דלא עשה הגוי הקבר בשביל ישראל אינו צריך להמתין בכדי שיעשה וזהו דלאפוקי מדעת רש"י שם דסבר דאם עומד הקבר במקום שרגילין ישראל לקבור שם צריך להמתין בכדי שיעשה: מא שהכל יודעים שהוא של פלוני ישראל · משמע מדבריו דאפילו הוא בפרהסיא אם אינו מפורסם שהוא של פלוני ישראל אפילו אם הוא מפורסם סתם שהקבר הוא של ישראל אם אינו מפורסם שהוא של פלוני ישראל מותר לקבור בו אחר שימתין בכדי שיעשה: מב אבל אם הוא בצנעא וכו' · לרבותא נקט בצנעא דאפילו הכי אסור גם כן לישראל אחר בכדי שיעשה וכמו שכתב ה"ה בפ"ו: · וכן משמע מדברי הר"ן פרק כ"ב · ובפרק השואל: מג אבל לישראל אחר מותר והוא שימתין · פירוש אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דמפרש הטעם דצריך להמתין בכדי שיעשה שאם תאמר יהא מותר מיד יאמר לגוי לעשות לו ויהא הדבר מוכן מיד · והכא לא שייך טעם זה דליכא למגזר מידי כיון דאתה אוסר לישראל שנעשה בשבילו מ"מ אמרינן דלא פלוגו רבנן במילתייהו בדבר שנעשה בו מלאכה גמורה דאורייתא · וכ"כ ה"ה שם בהדיא: מד לספוד בהם ישראל וכו' · באות כלשון התנא דמתניתין משמע דאם הביא סתם נמי אמרינן דבשביל ישראל הביאם וז"ל שם גוי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל · וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בהדיא וז"ל והא דמפליגינן בסיפא גבי קבר בין שנעשה בסתם לשנעשה בשביל ישראל וגבי חלילין לא מפלגי לפי שאין דרכם של גוים לקונן ולספוד בחלילין ולפיכך בסתם אנו תולין שבשביל ישראל הביאם אבל אין כן בקבר דמסתמא לצורך עצמן עשאוהו והא דכתב המחבר לספוד בהן ישראל לא דכבר דבעינן דוקא שיביא בפירוש לצורך ישראל אלא משום דבעי לבאר דאין חילוק בין ישראל שהביא בשבילו ובין ישראל אחר ולפיכך כתב שהביא בשביל ישראל דאי הביא סתם אמרינן בשביל כל ישראל הביאם ומי שיצטרך להם ופשיטא דאסור לכולם ודוק: מה לא הוא ולא אחרים וכו' · ואין להקשות הא כבר כתב המחבר בסמוך סעיף ח' בדבר שאין בו חשש גידה ומחובר אלא שהובא מחוץ לתחום מותר לאחרים מיד וכאן אוסר בכדי שיעשה לאחרים י"ל דשאני הכא דאיכא איסורא דאורייתא שנעשית בהן מלאכה דאורייתא שהביאם ארבע אמות ברה"ר אבל לעיל בסעיף ח' מיירי במקום דליכא איסור דאורייתא ע"פ הדרכים שיתבארו לקמן בע"הי · אבל קשה דלא ה"ל להמחבר לסתום ולפסוק כן דמשמע דכן הוא הדין אליבא דכולי עלמא ובאמת אינו כן דהא לי"א דלקמן בסימן שמ"ה דסבר דבעינן ס' רבוא בוקעין בו בכל יום ואז שם רשות הרבים עליו ואי לאו הכי אינו אלא כרמלית דלדעתם גם כאן מותר לאחרים שלא הובאו בשבילם כיון דלא איתעביד בהו איסור דאורייתא ומדברי הרא"ש פרק אין נדין למדתי תירוץ אחר וז"ל שם דלא החמירו חכמים להמתין בכדי שיעשה אלא היכא דאיתעביד איסורא דאורייתא אבל כשהביא הגוי מחוץ לתחום א"כ להמתין בכדי שיעשה כיון דלא איתעביד איסורא דאורייתא דק"ל דתחומין אינן אלא דרבנן ולא חיישינן שהביא דרך ר"ה כרמלית ופלטיא דלא שכיח האידנא ר"ה דבוקעין בו ס' רבוא והא דתכן גוי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל במוצאי שבת עד כדי שיבואו ממקום קרוב שאני התם דאית דאוושא טפי והכל יודעים שבשביל מת הביאו ואתמור בו טפי וכדתכן התם אם עשה גוי קבר בשבת בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא סגי בכדי שיעשה ע"כ · והמחבר לעיל סעיף ח' הביא דעתו בשם יש אומרים כמלא דכיון דלדברי הרא"ש דסבר במקום אחר זה שהביא מחוץ לתחום אין צריך להמתין בו בכדי שיעשה המחיר במת יותר ומצריך להמתין בכדי שיעשה ה"ה למאן דסבירא ליה במקום אחר דצריך להמתין בכדי שיעשה המחיר נ"כ יותר במת ומצריך אפילו לאחר שלא הביא בשבילו להמתין בכדי שיעשה משום דאוושי מילתא היא · וכל זה הוא דחוק · ועוד דמדברי המחבר משמע בהדיא דטעם הוא משום דאיתעביד מלאכה דאורייתא כדמסיים בסמוך והכ"מ וכו' · וכ"כ נ"כ הר"ן דכיון דהביאו דרך ר"ה וכשא החלולין ארבע אמות בר"ה אסורין בכדי שיעשה בין למי שבא בשבילו ובין לישראל אחר ודוק: מו עד שימתין לערב וכו' · ואין להקשות מ"ש דבקבר אוסר לעולם וכאן מתיר בכדי שיביאו וכו' · כבר תירץ הר"ן דשאני קבר דמיירי בעומד במקום פרהסיא ואיכא גנאי למת ליקבר בקבר שעשה הגוי בשבת בשבילו לאפוקי חלילין דלא מכרסמי וז"ל הר"ן שם הבאת חלילין הוא בצנעא וסתם עשיית קבר הוא בפרהסיא ולפיכך נקט התנא שריותא בחלילין ואיסורא בקבר אבל לדינא אין לחלק דאם הביא גם החלילין בפרהסיא כמו כן אסורין עולמית כמו קבר ומדברי המחבר משמע דאין לחלק: מז ממקום קרוב וכו' · פירוש אם המקום קרוב לעיר שיכול להיות ששם הביא החלילין צריך להמתין בכדי שיבא מאותו המקום וביאר דאם ידע בודאי שממקו' אחר הביאם פירוש אפילו איכא מקום קרוב מזה דיש שם חלילין אפ"ה צריך בכדי ממקו' שיבאו הרחוק שהביאם וכ"כ ה"ה וז"ל שאפילו דבר המצוי ממקום קרוב אם בא מרחוק צריך להמתין ש בא ממקום שבא ע"כ · והיינו דוקא אם אין הדרך רחוק יותר מיום אחד: מח אלא מותרין לערב מיד · המחבר סתם כדעת י"א דלעיל בסעיף ח דבמקום דליכא איסור דאורייתא אפילו למי שהובאו בשבילו א"כ צריך להמתין בכדי שיעשה ועיין מ"ש בסמוך · אבל קשה דלקמן בהל' י"ט בסי' תקט"ו מחר וסתם אפכא דצריך להמתין בכדי שיעש' וצ"ע ואפשר לומר דלענין י"ט החמיר יותר מפני שהוא קל שלא יבא להקל כמו שכתבו לענין מוקצה דמותר בשב' כר"ש ובי"ט אסור כר"י מטעם הזה שלא יבאו להקל בו וצ"ע · מיהו י"ל דברי המחבר הא דכתב אבל אם הביאם דרך כרמלי' היינו שהוא בתוך התחו' אלא שהביא' דרך כרמלית ובזה

כתב

או בתוך התחום חוששין שמא חוץ לתחום הובאו :

שכו דיני רחיצה בשבת· ובו י"ג סעיפים :

א א א אסור לרחוץ כל גופו אפילו כל אבר ואבר לבד אפילו במים שהוחמו מערב שבת ב בין ג אם הם בכלי בין אם הם בקרקע ג ג ואפילו לשפוך המים על גופו ולהשתטף אסור· ד ד אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו : (הג"ה) ה או שאר איברים כל שאינו רוחץ כל גופו· והני מילי בחמי האור ה אבל בחמי טבריא מותר לרחוץ אפילו כל גופו יחד ואין צריך לומר בצוננין ו והא דשרי בחמי טבריא דוקא בקרקע אבל בכלי לא דאתי לאחלופי בחמי האור : **ב** ו יש אומרים דהא דשרי בחמי טבריא דוקא כשאין המקו' מקורה אבל אם המקום מקורה אסור ו משום דאתי לידי זיעה ואסור· ז ז ויש אומרים דמותר להזיע בחמי טבריא : **ג** ט אמת המים שהיא חמה אסור להמשיך לתוכה ח אפילו מערב שבת * כילון (פירוש צנור מרזב וסילון דבר אחד הם) של צונן ופי הסילון יוצא חוץ לאמה ומימיו נשפכים * לעוקא (פירוש גומא) שבקרקע ואם המשיכו אסורים י אפילו המים שנכנכו לה מערב שבת ברחיצה ובשתייה כאלו הוחמו בשבת כ ואם הביא סילון של מים מערב יום טוב בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט ואסורים ברחיצה ומותרין בשתייה· **ד** ל לא ישתטף אדם בצונן כל גופו ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו ט ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין אבל מותר להשתטף בצונן אחר שנתחמם אצל האש· **ה** י מ י"א שצריך ליזהר שלא לחמם ידיו אצל האש אחר נטילה אם לא ינגבם תחלה יפה : **ו** יא נ אסור ליתן על גבי בטנו כלי שיש בו מים חמין ואפילו בחול מפני הסכנה שפעמים שהם רותחים יב (אבל מותר להחם בגד ולתנו על בטנו) * : **ז** ס הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה כשעולה מהנהר כדי שלא ישארו המים עליו יג ויטלטלם ארבע אמות בכרמלית ע לפי שהעולה מן הרחיצה יש רבוי מים על גופו אבל ההולך בר"ה ומטר כוחף על ראשו ועל לבושו יד לא הקפידו בו : **ח** טו פ אדם מותר טז לטבול מטומאתו בשבת : **ט** יז צ מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם משירים שער מעורבים יח עם דברים המשירים יט ובלבד שלא יהא הרוב מדבר המשיר :

מותר

א שבת ל"ט בריית' וכרבי יהודה ב מימרא שם ג וכפירוש' שם ד שם בברייתא * כ"י בשם הרא"ש פרק תינוקות : ה שם מ' ו טור בשם כמ"נ וכ"כ בספר התרומה ז הרי"ף בפרק כ"ב דשבת והרמב"ם בפ' כ"ב וה"ה שם בשם הגאונים ח ר"ן ורבינו יונה ורמב"ן וס"פ ט שבת ל"ח משנה וכפי' התוס' בשם ר"י והר"ן י טור לפי' התוס' וכמ"ש הב"י כ שם בב"י ל שם בברייתא מ טור וכ"כ שם הרא"ש והמרדכי נ שם בברייתא * טור ס שם קי"א מימרא דרב יהודה ע הרא"ש שם פ ביצה י"ז משנה וכב"ה צ שבת כ' וכרבי נחמיה

כתב דא"כ להמתין אבל בתחומין עיקר כדעה הראשונה דלעיל בסעיף א' דהוא דעת הרי"ף והרמב"ם וכ"פ הב"ח כדברי המחבר· מיהו קשה דאדרבה אפכא נראה מדברי הפוסקים דיותר יש להקל בתחומין מבשאר איסורי דרבנן אבל שבת כדכתבתי לעיל· דתחומין לפעמים לזה הוא בתוך התחום ולזה חוץ לתחום ולפיכך מקילין בו :

כתב הב"י אם הביאם מחוץ לתחום שלא בר"ה ולא כ"כ הביאם והעבירם ברשות הרבים כ"ל דכלדי שיבאו מתחלת ר"ה בני עכ"ל ודבר פשוט הוא : **מט** שמא מחוץ לתחום הובאו וכו'· וכתב הר"ן פרק השואל דוקא בחלילין שדרכן להביאן מחוץ לתחום· אבל בדברים המצויים בעיר מפני מה ניחוש שמא מחוץ לתחום הביאם אדרבה אמרינן כאן נמצא כאן היו ולפי זה בעיר שמצויין חלילין נמי הדין כן ולא אסרינן מספק :

כתב הטור אם אמר ישראל לגוי להביאם אסורין לו לעולם ולאחרים בכדי שיביאן ממקום שהביאן עכ"ל· והב"י כתב עליו דלא ידע מנא ליה דין זה· ונ"ל דס"ל כמו שכתב הרא"ש דמחמירין ביות עפי דאוושא מילתא היא· ועיין לעיל סימן ש"ו ובסימן רס"ד סעיף ד' מ"ש שם :

שכו א מ"ש אסור לרחוץ וכו'· וטעם משום דגזרינן שלא יבוא לידי איסור סקילה להחם חמין בשבת :

ב בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע· המחבר נקט בכאן בסדר לא זו אף זו כלומר לא מבעי בכלי דפשיטא לאסור דהרואה יאמר שהחום היום בשבת דאין דרך הכלי לשמור החום כל כך ואתי למשרי להחם חמין בשבת· אלא אפילו בקרקע כגון אמבטאות של מרחצאות דדרכם לשמור חומם יום שלם ויותר אפילו הכי אסרו חז"ל משום גזירה ועיין בר"ן פרק כירה :

ג אפילו לשפוך המים וכו'· כלומר דרחיצה הוא להכנס גופו או איבריו בתוך המים ולרחוץ שם אבל שטיפה הוא ששופך על גופו או על איבריו דלאו דרך רחיצה הוא ואפ"ה אסור והטעם כתב הר"ן משום דכן דרך הרוחצים לאחר שהזיעו נוטלים מים בכלי ושופכין על גביהן ואתי למשרי שהוחמו היום· ומשמע מדברי המחבר דאפילו שטיפת אבר ואבר אסור כל שטוטף כל הגוף· וכן כתב הר"ן בהדיא וז"ל בקטינן משופתין דחמין שהוחמו בשבת אסורין בהכאה לזמן אבל הוחמו מע"ש אסורין ברחיצה ולהשתטף בהן כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר כשמואל דקי"ל כוותיה ע"כ משמע בהדיא דאסור לשטוף כל הגוף אבר אבר : **ד** אבל מותר לרחוץ בהם גופו ידיו ורגליו וכו'· פירוש לשטוף כל שאינו שוטף כל הגוף וכתב בספר כ"ג דרוב הגוף ככל הגוף ואסור ואינו מוכרח : כתב מהר"ר דוד כהן ז"ל בתשובה בית כ"ב חדר א' דגם להמת אסור לרחוץ אפילו במקום שיש לחוש שיכריח אפילו ע"י נכרי אסור אם אינו קנין עם הנכרי מערב שבת ע"ש : **ה** או שאר איברים וכו'· ולפ"ז מותר לאשה ללבוש לבכים ולרחוץ קצת גופה ובית הסתרים כיון שאינה רוחצת כל הגוף ועיין בתשובת משאת בנימין סימן ה'· מיהא צריך ליזהר שלא תבוא לידי סחיטה ולא תרחץ בית הסתרים בשום בגד רק בידים : **ו** משום דאתי לידי זיעה ואסור· כלומר דגזרינן זיעה בחמי טבריא משום גזירת מרחצאות בחמי אור : **ז** ויש אומרים דמותר להזיע וכו'· וטעם ככן כתב הר"ן ז"ל ה"ל דהא משמע פרק כירה דלא אסרו זיעה בחמי אור אלא משום לתא דרחיצה ובחמי טבריא לרחיצה שריא היאך נאסור הזיעה אלא ודאי דחמי טבריא שרי בין ברחיצה ובין בזיע עכ"ל· וביאר עוד הר"ן ז"ל בתשובה וז"ל כיון דבשל סופרים הוא וקלים איסורי דגזירות טובא הוו כדאיתא פרק כירה כדברי האחרונים ז"ל ראוי להקל ולהורות הלכה למעשה עכ"ל : **ח** אפילו מערב שבת וכו'· הטעם מבואר בתוס' שם דאסור להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל ומיירי דהסילון נטמן בתוך המים החמין ומתחממין המים שבסילון ולא היו מתערבין עם החמין אלא היה מוקיף מכל צד ומים שבסילון היו מתחממין מהחמין : ומ"ש ברחיצה ובשתייה וכו' דקיימא לן דהמטמין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום אסור אפילו בדיעבד ועיין בר"ן שם : **ט** ונמצא כרוחץ כל גופו· פירוש דמשום דמפשר המים ליכא איסורא דהפשרן לא הוי בישולן· וכ"כ התוס' שם וז"ל בכולא שמעתין משמע דלהפשיר מים לצורך שתייה מותר דהפשרן לא הוי בישולן והכא דאסירין דקתני בלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפרש רי"בא דדומה כרוחץ במים חמין ויבא להחם חמין לרחוץ בהם גופו עכ"ל· וכן משמע מדברי הרמב"ם פרק כ"ב וכמו שכירש שם ה"ה וכ"כ הרמב"ן ז"ל : **י** יש אומרים שצריך ליזהר וכו'· כ"כ הרא"ש ז"ל ויש לתמוה על דברי המחבר דבסמוך אינו אוסר להתחמם כנגד המדורה אלא משום דדומה כרוחץ וא"כ למה אוסר בכאן לחמם ידיו אבל האמת הא רחיצת ידיו ורגליו מותר אפילו במים שהוחמו בשבת· וכמו שכתב המחבר לעיל בסעיף א' ואפשר דמיירי בשנתחמם במקום שיכול לבוא שתהא היד סולדת בו ולפיכך צריך לנגבם תחלה· וכן כתב הב"י בשם ירושלמי וצ"ע כי פשט הלשון של המחבר לא משמע כן : **יא** אסור ליתן וכו'· והטעם מפרשי שם התוס' דאסור משום רפואה דגזרינן משום שחיקת סממנים ע"ש : **יב** מותר להחם בגד וכו' והטעם משום דבגד לא מוחזי לרפואה שביד וליכא משום גזירת שחיקת סממנים : **יג** ויטלטל ארבע אמות בכרמלית· המחבר נקט כרמלית לומר לך אפילו מאן דסבר לקמן סימן ש"ה דליכא עכשיו בזמן הזה רשות הרבים גמור אפילו הכי אסור : **יד** לא הקפידו בו וכו' הטעם דלפי שהם מועטים לא גזרו עליהם אפילו בר"ה עכ"ל ב"י וצ"ע : **טו** מותר אדם לטבול מטומאתו בשבת וכו'· ואין להקשות הא אוסר המחבר לטבול כלים מטומאתן כאשר מבואר לעיל שאני כלים דנראה כמתקן הכלי אבל אדם נראה כמיקר ואפי' בימות הגשמי' אמרינן נמי דפעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובואה ורוחץ אפי' בימות הגשמים ובמים ברותחים נמי לפעמים שאדם בא מן השרב והשרב גדול עליו דרוחץ אפילו במים כרותים· וכ"ד סימן קנ"ו סעיף א' כתוב דאשה אסורה לטבול ל"ל שבת אם היתה יכולה לטבול קודם לכן משמע דאסור לטבול בליל שבת וביאר הרב בעל ת"ה טעם הדבר בסימן רנ"ה דמשום דעכשיו דנוהרין להקר בשבת במים ומוכח מלתא דלטבול מכוין ונראה כמתקן· ונראה דמ"מ מותר עכשיו לטבול בשבת משום קרי דהא לאו תיקון כלל הוא שהרי אנו קיימא לן דבעל קרי מותר בכל בתפלה ובקריאת שמע ובד"ת ובמקום דלאו תיקון כלל הוא מותר לכולי עלמא· ועיין בש"ך דכתב נ"כ דומה לזה באשה ששכחה לחתוך הצפורן ע"ש ודוק : **טז** לטבול מטומאתו וכו' מכתיבת לשון המחבר משמע דאין חילוק בין טובל במקוה העשויה בור מקורה כעין כלי ובין טובל בבריכה או בנהר בכל גונא מותר לטבול בשבת ולאפוקי מדברי המרדכי פרק כירה ע"ש· ועיין בתשו' מהרי"ל סימן קל"ט דכופק שם להחמיר שלא לטבול בשבת משום חשש סחיטה ועכשיו נתפשט המנהג להתיר בכל ענין : **יז** פניו ידיו ורגליו וכו'· כלומר אפילו יש לו זקן וכן פירשו הפוסקי' ומשמע מדברי המחבר דנקט ידיו ורגליו אבל ראשו אסור אפילו אין שם הרוב משיר השער וע"ש בתוס' בר"ה ביאור אוקימתא דכתב דבקל יותר משירין שער הראש משער ידים ורגלים ועיין ב"ח : **יח** עם דברים המשירים וכו'· הטעם משום דדבר שאינו מתכוין הוא וקיימא לן כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר : **יט** ובלבד שלא יהיה הרוב וכו'· הטעם דאז פסיק רישיה הוא ואסור גם לר"ש : **כ** מותר לרחוץ ידיו וכו'· כ"כ המרדכי וז"ל מותר לרחוץ

ידיו

כ ק מותר לרחוץ ידיו במורסן: (הג"ה) דנגול כלאחר יד שרי ואסור לרחוץ ידיו במלח * כ"ש בבורית סקורין ויי"ף כל"א * או בשאר קלב שנימוחו על ידו והוי כמולד *: **יא** כא ד מרחץ שסתמו נקביו מערב שבת למוצאי שבת רוחץ בו מיד ס אבל אם לא סתמו נקביו אף על פי שבאליו הוחם בשבת צריך להמתין לערב כדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן גזירה שמא יחתה בגחלים: **יב** כב ת אסור ליכנס למרחץ אפילו להזיע: (ויש אומרים דאפילו לעבור במרחץ במקום שיכול להזיע אסור) * **יג** כג א עיר שישראל ועכו"ם דרים בה ויש בה מרחץ רוחצת בשבת אם רוב עכו"ם מותר לרחוץ בה במוצאי שבת מיד ואם רוב ישראל או אפילו מחצה על מחצה גד אסור למוצאי שבת עד כדי שיחמו:

שכז דיני סיכה בשבת · ובו ד' סעיפים:

א א א החושש במתניו לא יסוך שמן ותומין אבל סך הוא שמן לבדו אבל לא בשמן ורד משום דמוכחא מלתא דלרפואה קא עביד ב ואם הוא מקום שמצוי בו שמן ורד ב ודרך בני אדם לסוכו אפילו בלא רפואה מותר: (הג"ה) ובמקום שאין נוהגין לסוך בשמן כי אם לרפואה ג בכל שמן אסור: * **ב** ד ג סכין וממשמשין להנאתו ד על ידי שינוי דהיינו שסך וממשמש ביחד ולא ימשמש בכח אלא ברפיון ידים: **ג** ה ה אין מגרדין בכלי העשוי לכך אלא אם כן היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט וצואה: **ד** ו לא יסוך רגלו בשמן ו והוא בתוך המנעל או הסנדל (המדפיס) * מפני שהעור מתרכך ודמי לעיבוד ו אבל סך רגלו ומניחו במנעל וסך כל גופו ומתעגל על גב העור ח והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו שיעור כדי לעברו אפילו יש בו כדי לצחצחו מותר ז והוא שלא יכוין אפילו לצחצחו:

שכח דינה חולה בשבת · ובו מ"ט סעיפים:

א א מי שיש לו מיחוש בעלמא א והוא מתחזק והולך כבריא אסור לעשות לו שום רפואה ואפילו ע"י עכו"ם גזירה משום שחיקת סמנים: **ב** ב מי שיש לו חולי של סכנה ב מצוה לחלל עליו את השבת והזריז הרי זה משובח ג והשואל הרי זה שופך דמים: **ג** ד כל מכה של חלל דהיינו מהשינים ולפנים ג ושינים עצמם בכלל מחללין עליה את השבת ד ה ודוקא שנתקלקל אחד מהאיברים הפנימיים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה אבל מיחושים אין נקראים מכה: (הג"ה) מיהו מי שחושש בשיניו ה ומצטער עליו להוציאו אומר לעכו"ם להוציאו *: מכה

ידיו במורסן או כאפר כירה מגובלין מערב שבת או יקחם יבשים וישפוך המים על ידו דגיבל כלאחר יד שרי: **כא** מרחץ שסתמו נקביו וכו' · ברייתא פרק כירה ופירוש הר"ן ז"ל שסתמו אותן נקבים שהמרחץ עשוי עם על ידיהם שהאור ניסקת מבחוץ ואין צריך להמתין בכדי שיעשו שהרי לא נתחמם בשבת ואין לחוש שהרואה יסבור שהוחם בשבת ואתי למשרי ככה"ג למוצאי שבת לאלתר דכיון דאיסורא בכדי שיעשו מדרבנן לחוד לא גזרינן משום לתא דידיה עכ"ל · והן הן דברי המחבר בכאן: **כב** אסור ליכנס למרחץ וכו' · כלומר ל"מ ליכנס למרחץ לרחוץ בה פשיטא דאסור אלא אפילו אם אינו נכנס בה אלא להזיע אסור ומפרש בגמרא הטעם דאסרו חכמים להזיע מפני עוברי עבירה שהיו רוחצין בחמין והיו אומרים מזיעין אנחנו · ומשמע מדברי המחבר דאם נכנס למרחץ לאיזה צורך ואינו מתכוין להזיע מותר ליכנס שם אעפ"י שבודאי יזיע שם כיון שאינו מתכוין להזיע לא גזרו חכמים על זה והוא דעת הרמב"ם ז"ל: **כג** יש אומרים במקום שיכול להזיע שם וכו' · מדברי הרב משמע דאפילו אינו ברור שיבא לידי זיעה אסור אבל מדברי הטור ורש"י שבשמם כתב הרב הא דיבא לא משמע כן דהרי מחלקים בין כרכים לכפרים דבמרחץ של כרכים דכבים הויקייהו ואפשר שלא יבא לידי זיעה מותר ליכנס שם ולא אסרו אלא בשל כפרים דקטנים ונריס הם ונפיש הבלייהו והוי כיושב ומתכוין להזיע וכן מבואר בגמרא בהדיא תילוק זה · וכן כתב הרא"ש והר"ן וכ"כ לדינא: **כד** אסור למוצאי שבת עד כדי שיחמו וכו' · ולפי מ"ש המחבר לעיין בסימן שכ"ה סעיף ט"ו בספק אם הובאו מחוץ לתחום דחוששין שמא מחוץ לתחום ותלינן מספק לחומרא ה"ה הכא במרחץ אפילו יש לתלות שנתחמם משתכבה ע"י הרבה אנשים וכגון שיש שם בעיר שלטון שיש לו הרבה עבדים שאפשר לתלות שחממו אותו לצרכו בבת אחת אפילו הכי אין תולין ואסור לרחוץ בו עד בכדי שיעשו · וכן מבואר בגמרא בהדיא דמדמי הדינים הללו להדדי עיין שם · וכ"כ ב"י שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל:

שכז א מ"ש החושש במתניו וכו' · מתניתין סוף פרק ח' שרצים והטעם מבואר בש"ס ופוסקים משום דחז"ל גזרו על כל דבר שהוא נראה שעושין משו' רפואה שלא לעשות בשבת משום דחששו שלא יבא לידי שחיקת סמנים בשבת לרפואה שהוא אב מלאכה ואיסור סקילה · ושמן מעורב עם חומץ אין דרך בני אדם לסוך בהם כי אם לרפואה לפיכך אסור לסוך בהם בשבת לרפואה: **ב** ודרך בני אדם לסוכו בלא רפואה מותר · פירוש דמותר אפילו לרפואה דכיון דבלאו הכי נמי סכין בו אי נמי דעביד לרפואה ליכא למגזר שמא יבא לידי שחיקת סמנים ועיין באו"ה כלל כ"ט סימן ד': **ג** בכל שמן אסור וכו' · הטעם מבואר דכיון דאין נוהגין לסוך בשמן כי אם לרפואה בכל שמן אסור לסוך לרפואה דנראה לעינים דעביד משום רפואה ועיין בסימן שאחר זה בסעיף כ"ב מ"ש שם: **ד** סכין וממשמשין וכו' · פירש"י סכין שמן וממשמשין ביד על כל הגוף להנאתו: **ה** אין מגרדין וכו' · פירש"י הטעם משום דהוי עובדין דחול ואיתא שם בגמרא דאם יש מגרדת מיוחדת לשבת מותר לגרד בשבת דאמרינן התם רב שמואל בר יהודה עבדי ליה אמו מגרדתא דכספא ותמה אני על הפוסקים שהשמיטו דין זה כיון דליכא מאן דחולק על זה: **ו** והוא בתוך המנעל וכו' · ומשמע שם בגמרא דאפילו אינו כך אלא כדי שיעיר לנקמה העור אסור דכיון דהרגל הוא בתוך המנעל והשמן נוטף על המנעל הרי הוא מיוש מנקמת המנעל וקיימא לן דבשבת אפילו לנקמה עור אסור: ומ"ש הסנדל המדפיס וכו' · כ"כ הרמב"ם והטעם דס"ל דלא שייך עיבוד אלא בעור חדש אבל בישן לא דאין דרך מעבדין לעבד עור ישן: ומ"ש והוא שלא יהא בשמן הניסוף וכו' · ונראה דקאי גם אסך רגלו דצריך שלא יהא ברגלו שמן כל כך כדי שיעור עיבוד: **ז** והוא שלא יהא מתכוין וכו · ואין להקשות א"כ אפילו יהא בשמן הניסוף כדי שיעור לעבדו נמי יהא מותר דהא אנן ק"ל כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר כבר תירץ הר"ן ז"ל בשם הרא"בד ז"ל דכשך את גופו כשיעור לעבד העור ומתעגל עליה הלא כידים הוא מעבד אם כי מעבד בידו מה לי מעבד בגופו ואין זה כדבר שאינו מתכוין אבל כשעושה הוא כידים אבל שיעור לנקמו אינו נראה אלא כמנקה את גופו עכ"ל · ועל פי זה יתיישבו נמי דברי המחבר וק"ל:

שכח א מ"ש והוא מתחזק והולך כבריא ואפילו ע"י כותי וכו' · כ"כ הר"ן בפרק שמונה שרצים וז"ל ומסתברא דכי אמרינן בחולה שאין בו סכנה דאומר לנוי ועושה הכי מילי בחולה שנפל ומקמת חוליו למשכב אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כבריא לא ולא עוד אלא אפי' דברים שמותרין לבריאים אסורין לו כל היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין ואמרינן נמי פרק אין מעמידין דאפילו כייבו ליה טובא חושש קרי ליה לכי סדבר זה אינו חולי שא מיחוש בעלמא עכ"ל · והן הן דברי המחבר בכאן ולפיכך דקדק בלשונו וכתב אסור לעשות לו שום רפוא' לומר לך דאפילו מה שמותר לבריאים אסור לו: **ב** מצוה לחלל עליו את השבת · הטעם מבואר בכמה מקומות דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם ואין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וג"ע וש"ד כאשר מבואר הכל באר היטב בטור י"ד סימן קנ"ז כתב הרב בעל הג"ה בתשובה דה"ה שנים יכולין לעשות מלאכה אחת כמו בימות החול ע"ש סימן ע"ו ואפילו החולה עצמו יכול לעשות ע"י הדחק מותר לבריא לעשות לו הכ זות או"ה: **ג** ושינים עצמם בכלל וכו' · פי' הוא חולה הנקרא בגיו' ליברב"י דאמרינן דמתחלת בפה וגומרת בבני מעים ואיכא סכנות נפשות · אבל בחולה השינים דחושש בשיניו אפילו כייב ליה טובא אסור לחלל עליו את השבת · וכן כתבתי לעיל בשם הר"ן ואפילו ע"י גוי אסור ואפילו אין הגוי עושה מלאכה דאורייתא · אבל מדברי הרא"ש פרק ב' דע"ז משמע דאפילו ע"י ישראל מותר לעשות לו רפואה אם כייב ליה טובא ולדינא צ"ע · ומדברי הרב בסמוך משמע דלא סבר כסברת הרא"ש מדלא התיר אלא לומר לכותי אבל ע"י ישראל אסור ע"כ נ"ל דסבר דליכא משום סכנה: **ד** ודוקא שנתקלקל וכו' · כ"כ הר"ן בשם הרשב"א והרי"ו ז"ל וכ"כ ב"ק · מיהו מי שחושש וכו' · בלשון מיהו אינו מדוקדק דגם בשאר מכות מותר לומר לגוי לעשות לו רפואה ואי מיירי בשאינו נפל למשכב א"כ ה"ה בהם בשיניו נמי אסור כיון שמתחזק והולך כבריא דלאו עדיף חושש בשיניו מחושש בשאר איבריו הפנימיות דהרי בגמרא אחר איברים הפנימיים הוא כשוש כשנתקלקל אחד מהם דמותר אפילו לישראל לחלל עליו את השבת ובחולה של שיניו איבעי' כאשר מבואר בפ"ב דע"ז והביאו גם ב"י ע"ש ודוק · מיהו י"ל דחושש בשיניו אעפ"י שהלך ברגליו כיון שמצטער וחלה ומתוך כל הגוף כנופל למשכב דמי וכמו שכתב הרב לקמן סעיף ט"ו בהג"ה ע"ש: **ה** ומצטער עליו להוציאו וכו' · נ"ל הא"ה התיר יותר ד"ל לתלות בן ע"י גוי בשבת והיינו משום דחולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה דבה"ג במקום צערא לא גזרו אבל

ק מרדכי שם * אגור: * בסימן ואבי סימן רע"ח: * פרק במה אשה וסמ"ג והג"מ פרק כ"א וטור סימן שכ"ח: ד שבת מ' ברייתא ס הר"ן שם ת שם בגמרא * רש"י וטור: א משנה בשבת מכשירין פרק ב' וכת"ק הרמב"ם פ"ו וכן נראה דעת הרי"ף כמ"ש הר"ן א שבת קי"ב משנה ב שם מימרא דרב וכ"פ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפרק כ"א * ב"י: ג שם במשנה ד שם ברייתא ובדמפרש לה רבי יוחנן וכן פסקו הפוסקים ה שם ברייתא כרשב"ג וכן פסקו הפוסקי' ו שם קמ"א ברייתא * מיימוני פרק כ"ג: ז רמב"ם בפכ"ג ח שם בגמרא א ה"ה בפ"ב מה"ש וש"פ וכן פירש הב"י דברי הטור ב שבת ק"ט ויומא פ"ד והרמב"ם בפרק ב' ג טור וה"ה שם בשם הירושלמי ד ע"ז כ"ח ה הר"ן בפרק י"ד דשבת בשם ר' יונה והרשב"א * ב"י בשם אורחות חיים ואיסור והיתר הארוך

ד ׳ מכה של הלל אינה צריכה אומד שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול אבל כשיודעים ומכירים באותו חולי שמתין ואין צריך חלול אסור להלל עליו אף על פי שהיא מכה של חלל: ה מכה שאינה של הלל נשאלין בבקי ובחולה ואין מחללין עליו שברת עד שיאמר אחד מהם שהוא צריך לחילול או שיעשה אצל אחד מהם סכנות נפשות: (ועיין סימן תרי"ח) ו מכה שעל גב היד וגב הרגל וכן מי שבלע עלוקה וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחר מזוחלי עפר הממיתים אפילו ספק אם ממית אם לאו הרי הם כמכה של חלל: ז מחללין שבת על כל מכה שנעשית מחמת ברזל ועל שחין הבא כפי הטבעת ועל כוסנא והוא הנקרא פלונקרא בלעז ת ועל מי שיש בו קדחת חם ביותר או עם סימר: ח מי שאחזו רם מקיזין אותו אפילו הולך על רגליו ואפילו ביום הראשון: ט ההושש בעיניו או בעינו ויש בו ציר או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמרת הכאב או שהיה שותת דם או שהיה בו רירא ותחלת* אוכלא (פירוש תחלת חולי) מחללין עליו את השבת: י כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אף על פי שהוא על הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת ואם רופא אחד אומר צריך ורופא אחר אומר אינו צריך מחללין ויש מי שאומר שאין צריך מומחה דכל בני אדם חשובים מומחין קצת וכספק נפשות להקל: (הג"ה) ויש אומרים דוקא ישראלים ייא אבל סתם עכו"ם שאינן רופאים לא מחזיקינן אותם כבקיאים* מי שרוצים לאכול שיעבור עבירה גדולה אין מחללין עליו השבת כדי להצילו ע"ל סימן ש"ו*: יא חולה שיש בו סכנה שאמדוהו ביום השבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכה חילול שבת שמונה ימים אין אומרים נמתין עד הלילה ונמצא שלא לחלל עליו אלא שבת א׳ אלא יעשו מיד אעפ"י שמחללין עליו ב׳ שבתות ולכבות הנר בשביל שיישן (ע"ל סימן רע"ח): יב כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה משתדלין שלא לעשות ע"י עכו"ם וקטנים ונשים יב אלא ע"י ישראל גדולים ובני דעת: (הג"ה) יג וי"א דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איסור ע"י שינוי עושה ע"י שינוי ואם אפשר לעשותו על ידי עכו"ם בלא איסור כלל עושי׳ ע"י עכו"ם* וכן נוהגים אבל בינוקות דיש לחוש שיתעגל העכו"ם אין לעשות ע"י עכו"ם*: יג כל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים וכן כל כיוצא בזה: יד יד היה חולה שיש בו סכנה צריך בשר שוחטין לו ואין אומרים נאכילנו נבילה אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבילה מוכנת מיד והשחיטה מתאחרת לו מאכילין אותו הנבילה: טו אמדוהו (פירוש התבוננו בחולתו ושערו) הרופאים שצריך גרוגרת אחת ורצו עשרה טו והביאו לו כל אחד גרוגרת כלם פטורים ויש להם שכר טוב מאת ה׳ אפילו הבריא בראשונה: טז אמדוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין וג׳ בעוקץ אחד טז כורתים העוקץ שיש בו שלשה ואם היו שנים בעוקץ

ישם בעבודה זרה
י הרמב"ן בספר תורת האדם
פ שם ט שבת קכ"ח
וגמ"ז כ"ח י יומא
כ שבת קכ"א
י ע"ז כ"ח ובכירוש
רש"י והר"ן כ כפי׳
ס שם הר"ן
ע כפרים כש
פ כ"ח ובכירוש
הר"ר בשם כוב
כ ע"ז כ"ח
ק יומא פ"ד
כברייתא לענין
להאכילו בי"ה
וושם לידו לענין
שבת ד טור בשם
ר"י * איכור והיתר
הארוך: * ב"י
בשם הרשב"א
ש שם בגמרא בפי׳
הישנה וברייתא
ת שם בברייתא
א הרמב"ם בפ"ב
* אור זרוע:
* תוס׳ ור"ן:
ב יומא שם
ג הרא"ש ביומא
ובתשובה כלל כ"ו
ד מנחות ס"ד
וגמרא דרבה
ה שם בעיא
דבכשטא

אבל משום סכנתא ליכא למיחוש דהדרבה תליסת סן הוי סכנתא עכ"ל · אבל הב"ח כתב בשם מהרש"ל דלהוציא השן ע"י נכרי אומן בשבת אין ראיה להתירו מטעם סכנות נפשות ודוקא להטיל סם שהיא רבותא ודאית מחללין אפילו במלאכה דאורייתא כגון שחיקת סמנים אבל הוצאת השן הוי סכנות נפשות נ"כ עכ"ל ולדינא צ"ע: ו מכה של חלל וכו׳ · כ"כ הרמב"ן בספר תורת אדם וז"ל שם עושים כל שרגילין לעשות לו בחול מאכלים ורפואות שהם יפים לחולה · ומשמע דבחולה שיש בו סכנה עושים כל מיני רפואה אפילו דברים שאם ימנע מהם לא יסתכן בשביל זה · וכ"כ ה"ה וצ"ע לדינא: ז או שיעשה אבל אחד מהם וכו׳ · כלומר אפילו א׳ מהם אומר שאינו צריך ואידך אומר שצריך כיון שאחד מהם אומר שצריך מחללין על ידו וכות כמו שכתב המרדכי בשם ר"ת בפרק י"ז עשבת ונתבאר נ"כ לקמן בסימן תרי"ח · או יש לפרש או שיעשה אבל אחד מהם סכנות נפשות כלומר אעפ"י שלא אמר שבודאי ימות אם לא יעשה לו הרפואה אלא אומר אם לא יעשה לו הרפואה יכבד עליו החולי ויסתכן · וכתב הב"י בשם רבינו ירוחם בס"ט יש מי שכתב שכל דבר דאין בו סכנה עתה אף על פי שיוכל לבא לידי סכנה אין מחללין אלא שבות דרבנן אבל לא איסור דאורייתא וצ"ע לדינא: כתב הרדב"ז ח"א סימן ס"ג דאם לא רצה החולה לאכול או לעשות לו תרופה משום מדות חסידות כופין אותו לפי שהוא חסידות של שטות דהרי התורה אמרה וחי בהם ע"כ · ואם החולה אומר צריך אני לתרופה פלוני׳ והרופא אומר יזיקהו שומעין לרופא הרדב"ז חלק ראשון סי׳ ס"ו: ח ועל מי שיש בו קדחת וכו׳ · כתב הא"ה כלל כ"ט סימן כ"ו דמותר להקיז דם בשבת לקדחת ע"י גוי ע"ש: ט החושש בעיניו וכו׳ · בפרק כ׳ דע"ז ולשון המחבר הוא לשון הרמב"ם ז"ל ופירוש תחלת אוכלא דהיינו שתחלת החולי הוא עכשיו ובואב הרבה ואיכא סכנה ולהכי מחללין השבת וכ"כ הר"ן פרק שמונה שרצים: י דכל בני אדם חשובים קצת וכו׳ · כלומר ל"מ אם כולם אומרים אין אנו יודעים אלא אחד שאינו רופא אומר שהוא סכנה דפשיטא דמחללין השבת אלא אפילו איכא כאן רופא שאמר שאינו צריך ואיש אחד שאינו רופא אומר שצריך כראה דנ"כ ספק נפשות הוא ומחללין עליו השבת מיהו לדינא צ"ע · וקצת יש להוכיח מדברי הר"ן דכתב ע"פ רש"י דמפרש על ההיא ברייתא דסוף יומא דקתני ואין אומרים יעשה הדברים הללו ע"פ נשים וע"פ כותים אבל מצטרפין לדעת אחרת ופירש רש"י שאם אמרו נשים או כותים אין מחללין על פיהם אבל מצטרפין לדעת אחרת כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אינו צריך ואשה או כותי אומרים צריך מצטרפין למהוי פלגא וכלגא וספק נפשות להקל · וכתב עליו הר"ן והדבר מוכרע דאעפ"י דאין סומכין על הנשים מ"מ אם אמרה אשה צריך וכל האחרים אומרים אין אנו יודעים שאף זה בכלל ספק נפשות להקל עכ"ל · ומדכתב הדין הנה גבי אשה משמע דאיש סמכינן עליו אפילו היכא דאיכא אחד דמכחיש אותו · מיהו יש לדחות דשם מיירי באשה רופאת: יא אבל סתם כותים לא מחזקינן וכו׳ · ומשמע דאם הוא מומחה סמכינן עליו · וכ"כ המחבר לקמן ריש סימן תרי"ח וצ"ע לדינא אם הוא כותי מומחה אפילו במקום דאיכא אחר המכחישו או איכו כאן אלא במקום דליכא מי שמכחישו: יב אלא ע"י ישראל ובני דעת וכו׳ · הטעם מבואר בפסקי הרא"ש דאין עושים על ידי קטנים ונשים אם יבכם שם משום דזימנין דליתנהו ואתי לאהדורי בתרייהו מתוך כך יבוא לידי סכנה וע"י כותים ונשים משום שיעלה בדעתם שלא ניתן שבת לדחות אפילו מפני פיקוח נפש ומפני כך נמנעים מלעשות מלאכה זו ומוסרין אותה לאשה או לכותי ומתוך כך יבאו להתעצל במלאכה ואתי לידי סכנה · והרמב"ם כתב בפרק ב׳ שהטעם כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם · וצ"ל דנפקא מינה בין אלו הטעמים מ"מ ר"י בח"ט שאם הנשים או הכותים עושים דברים אלו ועכשיו אין מוחין בידם דלטעם הרא"ש משום שלא יתעצלו ודאי דאם עושין ועכשיו דאין מוחין אבל לטעם שכתב הרמב"ם שלא תהא ומלאכות שבת קלה בעיניהם אפשר דאפילו עושין ועכשיו מוחין בידם כדי שלא יבאו לידי חילול שבת במקום דליכא חולה מסוכן: ועוד כ"מ מ"ש הר"ן דלמסור המלאכה ליסבאל עם הכותי או לאשה דמשום התעצלות ליכא שהרי גם הישראל עוסק במלאכה וכיון שישראל עוסק בה לא יתעצלו דהרי הם רואין שניתן שבת לדחות אבל חולה אבל מטעם דאתי לאקולי במלאכת שבת אסור לעשות על ידיהן והוק׳ · וצ"ל דכ"ז במקום דאפשר לעשות ע"י אחרים אבל במקום דליכא אחר לעשות על ידו ודאי ע"י מי שאפשר לעשות עושין · וכן כתב ר"י בח"ט ופשוט הוא: יג וי"א דאם אפשר וכו׳ · כ"כ הרעב"ן ז"ל · וכתב ה"ה דמדברי הרמב"ם לא משמע כן אלא דוקא גבי יולדת אמרינן כל מאי דאפשר לשנות משנינן אבל בחולים אחרים אין מדקדקין אחר זאת: יד היה חולה וכו׳ · כ"כ הרא"ש בתשובה ובפסקיו ומטעם דסבר כמ"ד דשבת הותרה אצל החולה כלומר כי השבת אצל החולה כחול ושחיטת הבהמה אצלו היתר גמור אפילו אפשר לאכול בענין שאינו צריך לשחוט ומש"ה אסור להאכילו נבילה ומכ"ש כשאין שם נבילה שאין אומרים לגוי לשחוט אלא הישראל שוחט וראיה גדולה שהרי אמרו אין עושין דברים הללו על ידי גוים ולא ע"י קטנים אלא על ידי גדולי ישראל · מיהו יש להשוב לזה הטעם המחבר דעת הרמב"ם שכתב בהדיא ריש פ"ב מהלכות שבת דשבת דחויה היא אצל סכנות נפשות · ואפשר לומר דס"ל דאפילו למ"ד דשבת דחויה היא אפ"ה אין מאכילין אותו נבילה מטעם שכתב הרא"ש וז"ל הרא"ש ואני שמעתי דמטעם זה אין מאכילין אותו נבילה דחיישינן שמא יקוץ החולה באכילת איסור ולא ירצה לאכול ויפרוש ויבא לידי סיבה ויסתכן · או ס"ל כמו שכתב הר"ן שאין איסור נבילה קל מאיסור שחיטה משום דהאוכל נבילה עובר בלאו על כל זית וזית שבה · אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה ולאוין הרבה דנבילה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת ואע"ג דהוי איסור סקילה ונראה לכי טעם זה אם החולה אינו צריך אלא לכזית מאכילין אותו נבילה ולדינא צ"ע: טו והביאו כל אחד גרוגרת כולן פטורין וכו׳ · לא ידעתי למאי כתב כן דהאי דיכא בגמרא לענין קרבן אתמר ועכשיו אינו שייך קרבן · וצ"ל דאתי לאשמועינן דלא תימא דמזידין הם כיון שלא היה צריך כי אם לגרוגרת אחת ומבואר לעיל בסימן ש"ח בסעיף א׳ דאם עשה מלאכה בשבת במזיד אסור לו לעולם קמ"ל דאפילו הכי ליכא כיון דברשות קעבדי ומותר להם מיד במ"ש לאכול אלו הגרוגרות אבל בשבת אסור משום מוקצה כאשר מבואר לעיל בס׳ ש"ח סעיף ב׳ בהג"ה: טז כורתין העוקץ

בעוקץ אחד ושלשה בעוקץ אחד לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו שנים: (הג"ה) ואם הדבר בהול אין מדקדקין בכך שלא יבא לידי דיחוי ועיכוב *: יז י חולה שנפל מחמת חליו למשכב ואין בו סכנה: (הג"ה) או שיש מיחוש שמצטער ותלה ממנו כל גופו שאז אף על פי שהולך כנפל למשכב דמי *: אומרים לעכו"ם לעשות לו רפואה אבל אין מחללין עליו את השבת באיסור דאורייתא י אפילו יש בו סכנת אבר ולחלל עליו ישראל באיסור דרבנן בידים ק יש מתירים אפילו אין בו סכנת אבר יז ט וי"א שאם יש בו סכנת אבר עושין ואם אין בו סכנת אבר אין עושין ' ויש אומרים שאם אין בו סכנת אבר עושין בשינוי ואם יש בו סכנת אבר עושין בלא שינוי כ וי"א אפילו יש בו סכנת אבר יח אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא ודברים שאין בה סמך מלאכה עושין אפילו אין בו סכנת אבר ודברי הסברא השלישית נראין: (הג"ה) מותר לומר לעכו"ם לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול דסתם צרכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי * וכל שאסור לעשותו על ידי ישראל אפילו על ידי החולה בעצמו אסור יט אבל כשעושה לו העכו"ם מותר לחולה לסייעו קצת דמסייע אין בו ממש *: יח ל הקיז דם ונצטנן עושים לו מדורה אפילו בתקופת תמוז: יט מ חולה שאין בו סכנה מותר בבישולי עכו"ם: כ כ נ אין נותנין יין לתוך העין וליתנו על גביו ס אם פותח וסוגר העין אסור ואם אינו פותח וסוגר מותר כא ע ורוק תפל אפילו על גביו אסור דמוכחא מילתא דלרפואה עביד: כא כב פ שורה אדם קילורין מערב שבת ונותן על גב העין שאינו נראה אלא כרוחץ צ והוא דלא עמיץ ופתח כג ק ולא חיישינן משום שחיקת סמנים דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מערב שבת איכא הכירא: כב ר מעבירין גלדי המכה כד וסכין אותה בשמן כה ש אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח ת ואפילו בגמר מכה דליכא אלא צערא שרי כו א אבל אין נותנין עליה שמן וחמין מעורבים יחד כז ב ולא על גבי מוך ליתנו עליה כח אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד לתוכה: כג ג נותנין ספוג וחתיכות בגדים יבשים ד וחרשים שאינן לרפואה אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה כט אבל לא ישנים שהם מרפאים ה והני מילי ישנים שלא ניתנו מעולם על המכה אבל אם היו כבר על המכה אפילו ישנים שרי דשוב אינם מרפאים: כד ו נותנים עלה על גב המכה בשבת שאינו אלא כמשמרה חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה: (ואין נותנין נמי על המכה שהוא מרפא *): כה ל ז רטיה שנפלה מעל גב המכה על גבי קרקע לא יחזירנה

העוקץ שיש בו שלשה: הטעם דלמעט בקצירה עדיף אעפ"י שקוצר בכאן יותר מכשיעור · ובהגהות מרדכי פ"ו דמס' שבת משמע דהאי ברייתא כמ"ד שבת דחוי היא אצל החולה ולפי זה סותר מה שפסק לעיל דמאכילין שחוטה במקום דאיכא נבילה ולפי מ"ש לעיל דאתיא גם למ"ד דסבר דחויה היא אתי שפיר ודוק: עוד כתב הגהות מרדכי ע"ש ראבי"ה אם היה החולה צריך לקום לו יין ימלא ישראל ויקח הגוי שמוטב שיתנסך היין משיתחלל ישראל את השבת ולמ"ש דע"כ אין מאכילין אותו נבילה כי שמא שמא יקוץ החולה במאכל של איסור ה"ה במשקה של איסור יש לחוש לזה · ולכן נראה דמוטב שיבשלו ישראל ולא יבא קלקול לחולה · וכן הכריע הב"ח: יז ויש אומרים שאם יש בו סכנת אבר וכו' · הוא לדעת הר"ן דס"ל דוק' בשבות דלית ביה מעשה כגון אמירה לגוי אפילו אומר לו לעשות מלאכה דאורייתא הקילו בחולה שאין בו סכנה אבל בשבות דאית ביה מעשה דהיינו שיעשה ישראל בידים לא התירו אלא במקום דאיכא סכנת אבר · ונראה מדברי ה"ה דבמקום דאיכא סכנת אבר אפילו לא חלה ממנו כל גופו מותר לעשות מלאכות דרבנן ע"י ישראל: יח אין עושין דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא · פירוש כגון לכחול את העין דאיכא למגזר משום כותב או לעשות שום רפואה שעושין בסמנים אע"ג דאית לו סמנים שחוקים מבע"י אפ"ה אסור משום שלא יבא לשחק סמנים בשבת ואין לו היתר לעשות כ"א ע"י גוי · אבל רפואה שאין עושין בסמנים כגון להעלות אוכים ואוכלי וכיוצא בו · וזהו שכתב ודברים שאין בה סמך מלאכה כגון שאין עושין רפואות אלו בסמנים מותר ע"י ישראל · וכתב הב"י אפילו איכה חולה הכוללת כל הגוף מותר על ידי ישראל לסברא זאת · כ"כ הרב לפי פירושו בדעת הרמב"ם ז"ל וכמו שהרחיב בב"י · אבל באמת נ"ל עיקר דברי ה"ה ז"ל · וגם הב"י לענ"ד לא הבין דברי ה"ה כמו שכתוב ולכן הקשה עליו הרבה קושיות · אבל האמת כמו שאפרש והוא כי ס"ל לה"ה הא דשרינן בגמרא לכחול העין דוקא מן הגוי אבל לא ע"י ישראל מיירי דלית ביה סכנת אבר אלא מיחוש ולפיכך אין להתיר אלא ע"י גוי אבל במקום דאיכא סכנת אבר ודאי דמותר ע"י ישראל מלאכות דרבנן אעפ"י שהוא נסמך למלאכה דאורייתא · ובזה מסולק כל מה שהקשה על הפירוש של ה"ה ז"ל ועיין ב"י · ויש קצת ראיה מהא דגרסינן פרק אין מעמידין אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבר מיניה הני מילי דשחיקי סמנין מאתמול אבל משחק ואתויי דרך רשות הרבים לא אמר להו ההוא מדרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מפרשא לי מיניה דר' יהודה דאפילו משחק ואתויי מרשות הרבים נמי משום דשוראכי דעינא בלבא תליא ע"כ משמע דהמקשן דהבין שאין בו אלא סכנת עין התיר לכוחלה כשהיו הסמנין שחוקים מאתמול אף על גב דאיכא שבות של דבריהם שהרי גזרו משום שחיקת סמנין · וכן כתב הר"ן בהדיא דהא דלא שרו לכחול את העין אלא ע"י גוי מיירי בשאין שם סכנת עין אלא מיחוש גדול שמיחש ממנו כל הגוף ונפל למשכב מקיות חולי וו משום הכי איכו מותר אלא ע"י גוי ועל פי סברת האלו יתיישב סוגית הגמרא היטב ודוק · וגם מדברי הב"ח נראה כן: יט אבל כשעושה הכותי מותר לסייעו · הב"י מביא ראיה לדין זה מפרק ב' די"ט מעשה דאמימר דכחל עינא וקמסייע בהדיה גוי דקמיץ ופתח ואמר מסייע אין בו ממש ומשם אין ראיה למלאכות דאורייתא דכחלות עינים איכו אלא דרבנן ומשום הכי הקיל לסייעו לו אבל במלאכה דאורייתא צ"ע אם מותר לסייעו: כ אין נותנין יין וכו' · הטעם דמוכח דלרפואה קעביד דאין דרך העולם ליתן יין לתוך העין ועל גבו מותר משום דאיכו נראה דלרפואה קעביד אלא משום רחיצה בעלמא: כא ורוק תפל וכו' · הטעם משום דאין דרך העולם לרחוץ ברוק תפל דמאיס הוא ומוכח מלתא דלרפואה קעביד ואסור · וכתב הב"ח וז"ל ונראה דאם משים אדם מים בתוך פיו ורוחץ שם בכל צדדים ואח"כ רוחץ באותן מים את עיניו שגם הם לרפואה כיון שמעורב בהם רוק תפל שרי דלאו מוכחא מלתא דלרפואה קעביד כיון דלא מאים כרוק תפל ע"כ: כתב מהרש"ל ונראה דמי שלא יכול לפתוח העינים יכול ללחלחן ברוק תפל ואין זה חשיב רפואה אלא לפתוח עינים קעביד עכ"ל: כב שורה אדם וכו' · וכתב הרא"ש והר"ן דמיירי בקילור דק וצלול דכיון שהוא צלול איכו אלא כרוחץ עיניו וליכא למגזר משום שחיקת סמנין: כג ולא חיישינן משום שחיקת סמנין · כלומר לדידיה דידע שעושין לרפואה מאי הכירא אית ליה לזה אמר דאית ליה הכירא כיון שלא התירו אלא לשרותן מערב שבת וכן פירש הב"ח · וכן משמע בפירוש רש"י ז"ל · ולא דמי ליין דבסעיף ך' דלא הצריכו היכר יין שאני דדרך העולם הוא לרחוץ ביין ע"ג העין משום כוי אבל קילורין דאין עושין אלא לרפואה הצריכו היכר שלא יבא לטעות ויעשה רפואה בשבת ע"י שחיקת סמנין וק"ל: כד וסכין אותן בשמן וכו' · הטעם משום דבסיכת שמן ליכא למגזר משום שחיקת סמנין דבלאו הכי דרכו לסוך בשמן ואפילו סך אותו ע"ג מכה לית לן בה · וכן כתבו התוס' הא דקתני במתניתין אבל סך הוא את בשמן אפילו ע"ג מכה מדקתני אבל בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן וכו': כה אבל לא בחלב וכו' · כלומר אעפ"י דגם בחלב דרך בני אדם לסוך מ"מ כיון שהוא נימוח הרי כמו הממרק שלג וברד דאסור וכמו שמבואר לעיל בסימן ש"ך אבל שמן כבר נימוח ועומד הוא: ומ"ש אפילו בגמר מכה וכו' · דליכא צערא אלא משום תענוג כנ"ל · וכן איתא בגמרא שם בהדיא וקמ"ל דאע"ג דליכא אלא משום תענוג התירו · וכן כתב הרב בעל ב"ח: כו אבל אין נותנין שמן וחמין וכו' · והטעם משום דכיון דאין דרך העולם ליתן שמן וחמין מעורבין יחד על בשרם מוכח מלתא דלרפואה קעביד וליכא למגזר משום שחיקת סמנים ונראה הא דבעינן דוקא מעורבים אבל שמן לבד מותר היינו דוקא בשמן שבריאים רגילין לסוך בהם אבל בשמן שאין הבריאים רגילין לסוך בהן אפילו שמן לבדו אסור ועיין ב"ח · ונראה דה"ה אם נותן שמן מרובה דאין דרך ליתן כ"כ שמן מרובה אסור אפילו שמן לבדו · וכן איתא בש"ג וכן הסכים הב"ח: כז ולא ע"ג מוך וכו' · הטעם מפרש בגמרא משום דגזרינן שמא יבא לידי סחיטה · ונראה לפ"ז דיש לאסור אפילו חמין לבד בלא שמן דבחמין לבד איכא נמי למיחש משום סחיטה ומשמע עוד בגמרא שם דגם אם המוך מונח ע"ג מכה אסור ליתן עליה שמן וחמין משום סחיטה ואפילו חמין לבד אסור: כח אבל נותן הוא חוץ למכה וכו' · הטעם משום דנותן חוץ למכה לא מוכח מלתא דלרפואה קעביד: כט אבל לא ישנים וכו' · פירוש דקתני אבגדים אבל בספוג בכל גונא מותר · וכ"כ בכ"ג מה"כ וכן הסכים הב"ח: ל רטייה שנפלה מע"ג מכה וכו' · פירוש דוקא כשנפלה מעצמה דמלתא דלא שכיחי היא ולא גזרו בה רבנן ולפיכך אם פירשה בכוונה אפילו ע"ג כלי לא יחזיר והטעם פירש"י והר"ן משום דחכמים גזרו שמא ימרח הגומות שבריטיה ומירוח הוא חייב משום ממחק דהוא אב מלאכה שחייבין עליו סקילה · וכ"כ שבולי לקט בשם בעל הדברות דאם הזיד ופילקא בשבת דברי הכל דלא יחזיר · והב"ח כתב על זה דלא ידע מכין לו לחלק בין מזיד ובין לא הזיד · ותימה דאשתמיט מיניה משנה ערוכה דגרסינן

* הגהות מרדכי פרק מפנין: י כן פירש הר"ן בפסק י"ד דשבת עימרא דרב המכוא דבר שאין בו סכנה וכו' בשבת קכ"ט ק טור וכ"כ הרא"ש בפ"ב דע"ז והר"ן בפרק י"ד דשבת ר טור מדברי הרמב"ם ט הר"ן בפרק י"ד דשבת י טור בשם הרמב"ן כ שם בשם הרמב"ם בפרק כ' * רבינו ירוחם כ"כ ק"ט ורמב"ן ורשב"א: * ב"י: ל שבת קכ"ט מ ר' ירוחם בשם הרמב"ם מה"ט בפרק כ"א והר"ן בפ"ב דע"ז נ שבת ק"ח ס טור מהא דקילורין לקיון ומדברי רש"י שם ע שם בגמרא פ שם צ שם ק טור ושם בפירוש רש"י ר שבת כ"ג ברייתא ש טור והמרדכי שם ת שם בגמרא א שם קל"ד ובפיוא"ל ובפירוש התוס' ב שם ג שם ברייתא ד שם בגמרא ובפירוש הרי"ף ובפירוש רש"י לפי' הרא"ש ה שם בפי' רש"י ו סמ"ג בשם הירושלמי פ"ז דשבת

יחזירנה [לא] נפלה על גבי כלי יחזירה [לב] [ק] ויא"י עכ"ום מותר להניחה אפילו בתחלה: (הג"ה) ומותר לומר לעכ"ום לעשות רטייה על מכה או תבורה * ואסור ליתן עליה אפר מקלה דהרכא כי אם ע"י עכ"ום *: **כו** [ק] מגלת קצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנחה ורטייה עצמה לא יקנח [לג] מפני שהוא ממרח: **כז** [ט] מכה שנתרפאה נותנין עליה רטייה שאינו אלא כמשמרה: **כח** [י] המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים שהם מתכונים ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא ואם הפיכה כדי להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה [כ] מותר: **כט** [ל] מי שננפה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור: **ל** [ל] מי שנשמט פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפנה הרבה בצונן שזהו רפאתו אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא: **לא** [מ] צפורן שפירשה וציצין שהם כמין רצועות רקות שפירשו מעור האצבע סביב הצפורן אם פרשו רובן [נ] כלפי מעלה ומצערות אותו להסירן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת [ק] ופירש רש"י כלפי מעלה כלפי ראשי אצבעותיו [ר] ור"ת פירש דהיינו כלפי הגוף וצריך לחוש לשני הפירושים: **לב** [ס] החושש בשיניו לא יגמע בהם חומץ ויפלוט [לד] אבל מגמע ובולע או מטבל בו כדרכו [ת] החושש בגרונו [לה] לא יערענו בשמן אבל בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא: **לג** [א] גונח מותר לינק הלב מבהמה [לו] דבמקום צערא לא גזרו רבנן [ב] ויש אומרים שאם אין לו אלא [לז] צער של רעב אסור לינק מבהמה בשבת: **לד** [לח] [ג] לא תיקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדרה ותניק את בנה: **לה** [לט] [ד] מותר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאחוז התינוק הדד ויניק: (הג"ה) אבל אסור להתיז מחלב על מי שנשף בו רוח רעה דלית בו סכנה *: **לו** [מ] [ה] אין לועסין מצטכי ולא שפין בו השינים לרפואה ואם משום ריח הפה מותר: **לז** [ו] כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן לרפואה [מא] אף על פי שהם קשים לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד אפילו הכי שרי וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתות לרפואה ודוקא מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא [מב] [ז] אבל אם אין לו שום מיחוש מותר: (הג"ה) וכן אם כפל לתשכב שרי *: **לח** [ח] מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול: **לט** [ט] אין עושין * אפיקטווזין (פירוש הערוך אפיקי טפי מזון כלומר להוציא שודף המזון) דהיינו גרמת קיא אפילו בחול [מג] משום הפסד אוכלים [י] ואם מצטער מרוב מאכל בחול מותר אפילו בכם ובשבת אסור בכם מותר ביד: **מ** [כ] החושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין אעפ"י שעדיין יש בו הבל: **מא** [ל] מי שנשתכר שרפואתו לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן (ומלח) מותר לסוכם בשבת: **מב** [מד] [מ] אין מתעמלין דהיינו שדורס על הגוף

לנ"רסינן שם מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה ופירש רש"י והר"ן דויירי שנטלה במזיד · וכן מוכח סוגית הגמרא ע"ש · ודוחק לומר דס"ל לחלק בין שוגג למזיד לפירש מעיקרא דהא טעם הוא משום מלתא דלא שכיחא הוא ולא גזרו בו חכמים מה לי שוגג ומה לי מזיד כפירש מעיקרו: ומ"ש על גבי קרקע לא יחזירנה וכו' · הטעם משום דכיון שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כחזרת הרטייה לכתחלה ואיכא למגזר משום שחיקת סמנים · וגם משום מירוח: **לא** נפלה על גבי כלי יחזירנה וכו' · הטעם דמשום שחיקת סמנים ליכא למיחש כיון דהרטייה היה עליו מאתמול · וכן פירש"י והתוס' ועוד דמלתא דלא שכיחא הוא ולא גזרו בה חכמים · ונראה לפי מה שכתב המחבר כאן ס"ל הא דכתב לעיל בסימן ש"ג סעיף ט"ו דמותרת אשה לצאת בפלפל ובגרגיר מלח וכו' · ואם נפל לא תחזיר בשנפלה ע"ג קרקע אבל בנפל ע"ג כלי ודאי דמותר להחזיר וסמך המחבר לעיל אמ"ש כאן · וכן כתבו התוס' בהדיא סוף עירובין ע"ש: **לב** ועל ידי כותי מותר וכו' · ז"ל הב"י דבר פשוט הוא דבחולה שאין בו סכנה הוא דאם יש בו סכנה להניחה לכתחלה כמי מותר כמו שנתבאר לעיל · ומיהו על ידי גוי מותר להניחה לכתחלה דכל דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה ולפי זה ס"ל דמיירי שכל מקמת מכה זו למשכב דאל"כ אפילו לגוי אין אומרים לעשות וכמו שכתב המחבר לעיל סעיף ט"ו: **לג** מפני שהוא ממרח וכו' · כלומר דממרח חייב משום ממחק: **לד** אבל מגמע ובולע וכו' · פירוש ר"ת קודם אכילה שדרכן היה לטבל בחומץ בכל יום והרואה אומר והני טיבולו אלא אפילו לאחר אכילה שהכל יודעים שכבר סעד אפילו הכי מותר מטעם הואיל דקודם סעודה מותר נ"כ מותר לאחר סעודה כל זה מבואר שם בגמרא: **לה** לא יערענו בשמן וכו' · פירוש שלא יבלע השמן וישהנו בגרונו ויפלטנו אבל בולע את השמן כלומר שיכול לבלוע הרבה שמן אך שלא יחזור ויפלטנו ולא ישהנו בגרונו שאז נראה לעין שהוא עושה משום רפואה ובגמרא מבואר דע"י אניגרון דהוא מי סלקות מותר אפילו להשהותו בגרונו · וכן כתבו התוס' וכן העתיק הרי"ף לשון של הגמרא משמע דס"ל כמשמעות פשט לשון הגמרא: **לו** דבמקום צערא לא גזרו וכו' · משמע דמיירי בשאין שם סכנת נפשות · וכ"כ הרי"ף פרק תינוק ודייק מלשון הברייתא דקתני ואי משום מפרק מפרק כלאחר יד הוא ואי במקום סכנה מיירי אפילו מפרק ממש נמי מותר ולא תקשה לך א"כ אמאי צריך לינק איהו בגופא ולא אמרינן שיאמר לגוי לחלוב החלב ויסתה כמו בכל חולי שאין בו סכנה דק"ל דאומר לגוי ועושה כבר תירץ הר"ן ז"ל דהכא לא אפשר ע"י גוי משום דרפואות החלב היא דוקא כשהיא רותחת וכדאמרינן בירושלמי מעשה בחסיד אחד וכו' ואמרו הרופאים אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח עכ"ל: **לז** נער של רעב וכו' · ובגמרא ליה דלא התירו אלא בצער של חולי אבל בצער של רעב לא התירו כיון דאיכא עכ"פ מפרק כלאחר יד אע"ג דמשום שחיקת סמנים ליכא כיון דאיכו מינק לרפואה: **לח** לא תיקל אשה וכו' · ואין להקשות דלקמן בסימן ש"ל כתב המחבר בסעיף ח' דאשה בענימה יכולה להוציא החלב המצער אותה וי"ל דהתם מיירי בחלב המפלת ע"ג קרקע והולכת לאיבוד אבל הכא כיון שפולבת לתוך הכלי הוי ליה מפרק והוא תולדה דדש · וכ"כ המרדכי פרק המוציא יין והביאו ב"י לקמן סימן ש"ל: **לט** מותר לאשה וכו' · כבר כתבתי הטעם כיון דאיכה הולכת לתוך הכלי לית בה משום מפרק ומשום צורך התינוק התירו דכל צרכי תינוק הוא כמו חולה שאין בו סכנה: ומ"ש דלית בו סכנה וכו' · ומביים שם ונס נערא יתירא כמי ליכא ומשום הכי לא התירו דעכ"פ איכא למגזר משום מפרק תיום לתוך כלי: **מ** אין לועסים מצט'כי וכו' · פירש הר"ן שהוא מין שרף וכך שמו בלשון ערבי: **מא** אעפ"י שהם קשים לקצת בריאים וכו' · ויש מוחקין בכאן בריאים וגורסין דברים ניזוקים בריאים · וכן כתב הב"ח כלומר אעפ"י שלקצת דברים הם קשים א"כ מוכח דלרפואה הוא אוכל והוה ליה לאסור משום שחיקת סמנים קמ"ל כיון דעכ"פ הוא מאכל בריאים לא גזרו עליו חכמים · וכן איתא שם בגמרא בהדיא כל אוכלין אוכל אדם לרפואה כל לאתויי מאי לאתויי טח' ל לשינים וכרשינים לבני מעים ופירש רש"י טחול לשינים אעפ"י שקשים הם לשינים ובלקא דעתך אמינא כיון דקשים הם לקצת איברים לאו דרך בני אדם לאכול מהם ואם אחד אוכל מהם מוכח מלתא דלרפואה קאוכל וליתסר קמ"ל דאפ"ה מותר ע"כ הרי לך ראיה ברורה שהדין עם הגורסין דברים וק"ל: **מב** אבל אם אין לו שום מיחוש מותר וכו' · פירוש אפילו אינו אוכל מחמת רעבון אלא מחמת איזה צרך וכמו שמבואר בסמוך להנעים הקול: ומ"ש וכן אם נפל למשכב וכו' · כלומר דאם נפל למשכב דמבואר לעיל דמותר לו לעשות כל רפואות ע"י גוי הה' נמי דמותר לו לאכול אוכלין שמרפאין אותו אעפ"י שאין דרך אוכלין אלו לאכול מהם בריאים ולא חיישינן שמא ישחוק סמנים לרפואה דלית ליה הכירא כיון דלא התירו לו לעשות מאכלים אלו כי אם ע"י גוי ומתוך כך יזכור ולא יבא לידי שחיקת סמנים כ"כ ב"י · אבל יש לתמוה על דברי הרב דלעיל בסעיף ע"ז כתב"ה כתב בשם ב"י וז"ל אבל כשעושה הכותי מותר לחולה לכייעו קצת דמסייעו אין בו מיוש משמע דוקא משום דמסייע אין בו מיוש אבל אי לאו הכי הוה אסיכא לאסור אעפ"י דלית ליה הכירא שהרי הגוי עושה עיקר המלאכה ואין לדחות דלעיל מיירי בגוי שעושה מלאכה דאורייתא שהרי מעיקר הדין ילפינן מהתיא דכותל עין וכחילת עינים אינו אלא שבות דרבנן ומהיא קושיא חלק הב"ח על דברי הרב וג"ל לדברי הרב דיש לחלק דשאני התם דמיירי דישראל עושה מעשה השבות ואי לאו משום דמסייע אין בו מיוש הוה אסיכא לאסור דהא הישראל בעצמו עושה השבות אבל הכא אין הישראל עושה כלום אלא שאוכל אוכלין לרפואה שאין בה סרך מלאכה אלא גזירת שחיקת סמנים כיון דלית ליה הכירא לא יבא לידי כך ויש"כ כשעושה השבות עצמו דלית ביה סרך מלאכה כגון כותל דלית ביה מיוש כותב הוה אמינא לאסור אם לא טעמא דמס' יע אין בו מיוש כנ"ל ליישב דברי הרב · אבל מ"מ לדינא נ"ל כדברי הב"ח לאסור בחולה שאין בו סכנה: **מג** משום הפסד אוכלין וכו' · פירש"י ומפני הפסד אוכלין שגייעו שמתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל: ומ"ש בשבת אסור בכם וכו' · הטעם פירש הב"י משום דאפשר ביד לא יעשה בכם דבכם איכא משום שחיקת סמנים: **מד** אין מתעמלין וכו' · לשון הרמב"ם פרק כ"א אין מתעמלין בשבת ואיזהו עימול שדורסין על גופו בכח כדי שייגע ויזיע שאסור לחולה ליגע עצמו בשבת כדי שיזיע מפני שהוא רפואה עכ"ל

[ז] עירובין ק"ב ברייתא וכת"ק וכ כתב הרי"ף שם כגירסא דידן וכפ' י"ט דשבת [י] רמב"ם בפ"כ * א"ו הארוך * מרדכי פרק שמונה שרצים: [ח] עירובין שם [ט] פמ"ג כשם · הירושלמי · ו דשבת [י] משנה פ"כ דעדיות ולשון הרמב"ם בפ"י מה"ש [כ] שם כדייכרש לה שמואל שבת ק"ו [ל] שם קמ"ג [ל] שם קי"ו משנה [מ] שם כ"ד ברייתא [נ] שם בגמרא [ק] שם [ר] שם [ס] שם ק"ית משנה וכדמוכרש לה אביי [ת] ברכות ל"ו ברייתא וכפירוש הרמב"ם בפ' כ"א מה"ש [א] כתובות ס' והביאו הרי"ף בפרק כ"ב דשבת [ב] תוס' ביבמות קי"ג בשם ר"ת וסמ"ג [ג] שבולי הלקט בשם תוספתא [ד] בנימין זאב * ב"י בשם שבולי הלקט: [ה] תוספתא כתובות הרי"ף והרא"ש פ' י"ד דשבת והרמב"ם בפרק כ"א [ו] שבת ק"ט משנה וגמרא [ז] טור ומשמעות הגמרא * ב"י: [ח] מרדכי שם [ט] שבת קמ"ו משנה וגמרא [י] הרי"ף והרא"ש שם [כ] שם ס"ו [ל] שם [מ] שם קמ"ו וכפירוש הרמב"ם בפרק כ"א מה"ש

הגוף בכח כדי שיגיע ויזיע: מה ואסור לרחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי: מג מותר לכפות כוס מים על הטבור ולהעלותו ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי ולהעלות אנקלי דהיינו תנוך שכנגד הלב שנכפף לצד פנים שכל אחד מאלו אין עושין בסמנים כדי שניחוש לשחיקה ויש לו צער מהם: מד רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי טבריא ובמים היפים שבים הגדול אעפ"י שהם מלוחים שכן דרך לרחוץ בהם וליכא הוכחה דלרפואה קא עביד אבל לא במים הרעים שבים הגדול ובמי משרה שהם מאוסים ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה ודוקא ששוהא בהם אבל אם אינו שוהא בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר: מה לוחשים על נחשים ועקרבים בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה: מו נותנין כלי על גב העין להקר והוא שיהא כלי הניטל בשבת: מז עצם שיצא ממקומו מחזירין אותו: מח אסור להניח בגד על מכה שיוציא ממנו דם מפני שהדם יצבע אותו ואסור להוציא דם מהמכה לכך יש לרחוץ המכה במים או ביין תחלה להעביר דם שבמכה וי"א שכורך קורי עכביש על המכה ומכסה בהם כל הדם וכל החבורה ואחר כך כורך עליו כמרטוט: מט אסור לשום פתילה בפי הטבעת כדרך שנוהגין לעשות למי שהוא עצור אלא אם כן ישים אותה בשינוי שיאחזנה בשתי אצבעותיו ויניחנה בנחת:

שכט על מי מחללין שבת · ובו ט' סעיפים:

א כל פיקוח נפש דוחה שבת והזריז הרי זה משובח אפילו נפלה דליקה בחצר אחרת ויירא שתעבור לחצר זו ויבא לידי סכנה מכבין כדי שלא תעבור: ב אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב אפילו היו תשעה עכו"ם וישראל אחד בחצר ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו שם מפולת מפקחין כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה אבל אם נעקרו כלם ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל אין מפקחין עליו כיון שנעקר קביעות הראשון ממקומו אמרינן כל דפריש מרובא פריש: ג מי שנפלה עליו מפולת ספק חי ספק מת ספק הוא שם ספק אינו שם ואפילו אם תמצא לומר שהוא שם ספק עכו"ם ספק ישראל מפקחין עליו אף על פי שיש בו כמה ספקות: ד אפילו מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה מפקחים ובודקים עד חוטמו אם לא הרגישו בחוטמו חיות אז ודאי מת לא שנא פגעו בראשו תחלה לא שנא פגעו ברגליו תחלה: ה מצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים אלא מפקח עליהם שמא עדיין הם חיים: ו עכו"ם שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסק ממון אין מחללין עליהם את השבת באו על עסקי נפשות ואפילו סתם יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת: (הג"ה) ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא: ז יש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללין שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו והוי עסקי נפשות: (וה"ה הכל לפי הענין): ח היוצאה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים וכן נהר שוטף (וכן) יחיד הנרדף מפני עכו"ם מצוה על כל אדם לחלל עליהם שבת כדי להצילם: (וע"ל סוף סימן ש"ו מי שרוצים לאנסו אם מחללין עליו שבת): ט כל היוצאים להציל חוזרים בכלי זיינם למקומם:

של דיני יולדת בשבת · ובו י"א סעיפים:

א יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה קורין לה חכמה ממקום למקום ומילדין (אותה) ומדליקין לה נר אפילו הוא סומא ומכל מקום בכל מה שיכולין לשנות משנין כגון אם צריכין להביא כלי מביאו לה חברתה תלוי בשערה וכן כל כיוצא בזה: ב עכו"ם אין מילדין אותה בשבת אפילו בדבר שאין בו חילול שבת · ג נקראת יולדת לחלל עליה שבת משתשב על המשבר או משעה שהדם שותת ויורד או משעה שחברותיה נושאות בזרועותיה שאין בה כח להלך כיון שנראה אחד מאלו מחללין עליה את השבת: ד כל שלשה ימים הראשונים אפילו אמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת משלשה

ויעד

עכ"ל · משמע מלשונו דוקא בחולה הדין כן אבל בבריא מותר ליגע כדי שיזיע: מה ואסור לרחוק וכו' · גם זה מדברי הרמב"ם שם ופירש הטעם משום דגזרינן שמא יבא להשקותו סמנים המשלשלים: מו ויש לו צער מהם וכו' · דאי ליכא צערא אסור לעשות כן בשבת משום דנראה כעובדין דחול ועוד דבמקום דליכא צערא גזרו על כל רפואות אפילו ליכא שם סמנים משום רפואות על ידי סמנים וכ"כ הב"ח: מז רוחצים במי גרר · פירוש לשם רפואה אבל לרחוץ למיקר מותר בכל מקום כיון שאין לו שום מיחוש שצריך לרפואה וכמו שכתב המחבר לעיל סעיף ל"ו: וא"ש אעפ"י שהם מלוחים וכו' · כלומר שהם מלוחים קצת מ"מ דרך בני אדם לרחוץ בהם בימות החול להקר וכשרוחץ בשבת לא מוכחא מלתא דרוחץ לרפואה ומש"ה ליכא למגזר משום שחיקת סמנים ומשמע דאפילו לשהות בהם הרבה מותר: וא"ש ודוקא ששוהה בהם וכו' · פירוש דקאי גם אמים הרעים שבים הגדול · וכן דעת ה"ה והרמב"ן · לאפוקי מדעת הרשב"א ז"ל שאוסר במים הרעים שבים אפילו לא נשתהא שם: מח ואסור להוציא דם וכו' · כלומר בכאן אשמועינן איסור אחד מלבד הצביעה אם מניח על המכה דברים המוציאים ליחה ודם · וז"ל הגהות פרק כ"א אסור ליתן ע"ג מכה דבר המושך ליחה ודם דהוי מפרק עכ"ל: וא"ש ויש אומרים שכורך וכו' · ובב"י כתב וז"ל ואני מוכך בהכנסת קורי עכביש משום דמכו מ"מ אסור לשום וכו' · עיין לעיל סימן ש"ב:

שכט א מ"ש כל פיקוח נפש וכו' · בטור סימן שכ"ח כתב בשם הירושלמי אבו' לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר דגרסינן בירושלמי הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים ופירש הר"ר ישראל בכתביו סימן קכ"ו הטעם מפני שהיה לו להודיע דין זה לבני אדם קודם שיצטרכו לו וכן איתא בת"ה סימן כ"ח: וא"ש ויבא לידי סכנה וכו' · פירש רש"י דליקה בחצר זו ונפשות בחצר אחרת והם חולים או קטנים ואין שהות להבריחם קודם שיגיע אליהם האש: ב אין הולכין בפיקוח נפש וכו' · נ"ז גמרא בפרק בתרא דיומא: ג אפילו היו תשעה גוים וכו' · כלומר לא מיבעיא אם באותו חצר עצמו נפל עליהם מפולת דפשיטא דמפקחין דהא קי"ל בכל התורה דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והוה ליה כאלו היה שם מחצה ישראל ומחצה גוים אלא אפילו פירש אחד מהם והלך לחצר אחרת ושם נפל עליו מפולת נקטינן דלא תימא דכל מה דפריש מרובא קפריש דכיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה · ויש לתמוה דהרי פסק המחבר בי"ד בסימן ק"י סעיף ג' בט' חניות מוכרות בשר שחוטה וכו' דבשר הנמצא בשוק או ביד גוי כיון שרוב מוכרת בשר שחוטה אמרינן כל דפריש מרובא קפריש · וכאן פסק דאפילו פריש כיון שנשאר הקביעו' הראשון במקומו ה"ל כמחצה על מחצה והא התם נמי נשאר קביעות הראשון במקומו ואפילו הכי אמרינן כל דפריש מרובא קפריש · ואפשר לומר דיש לחלק בין סכנות נפשות ובין איסורי מאכלות דבסכנות נפשות מחמירין טפי והא ראיה דהא בספק איסור של תורה קי"ל לחומרא ובספק נפשות קי"ל בכל מקום להקל וצ"ע: וא"ש המחבר בסיפא אבל אם נעקרו כולן וכו' · משמע דאם נעקרו מקצתן נמי אמרינן כל קבוע וכו' וברישא דנקט אחד לאו דוקא: ד ספק הוא שם וכו' · באמת בגמרא בגירסא הפוכה וכונת המחבר בכאן בספק זה דהיינו שמא כבר קדמו אנשים אחרים ולקחוהו מן הגל אבל אם הספק הוא אם מתחלה נפל עליו המפולת אין מפקחין וצ"ע לדינא · ועיין במ"ש בספרי ט"כ: ה אפילו מצאוהו מרוצץ וכו' · נ"ז שם והטעם משום דחיישינן לחיי שעה: וא"ש לא שנא פגעו ברגליו תחלה וכו' · כלומר ולא תימא כיון שבדקוהו בטיבורו ולא מצאו שם חיות לא יבדקוהו עוד קמ"ל דעיקר חיות הוא בחוטמו ושם יכולין לראות אם הוא חי או לאו אבל בטיבורו אינו סימן מובהק: ו כל היוצאים להציל וכו' · הטעם משום שלא תהא מכשילן לע"ל:

של א מ"ש ומדליקין לה נר אעפ"י שהיא סומא · כלומר אעפ"י דהיא לא חזיא מ"מ מיתבא דעתא מימר אמרה אי איכא מידי חזיין חברתאי ועבדין לי וכתבו התוספות שיכולה היולדת להסתכן ע"י פחד שמתפחדת שאין עושין לה יפה מה שהיא צריכה יותר ממה שיוכל החולה להסתכן מחמת רעב ולפיכך החולה צריך מומחה להתירו באכילה כי"כ וכאן איכה צריכה כלום אפילו איכה אומרת שצריכה נר והיינו בלילה: ב תלוי בשערה וכו' · כלומר כיון דאין דרך הוצאה בכך ליכא שם איסור דאורייתא · וכתב הב"י אע"ג דבגמרא אמרינן התם דאם צריכה שמן מביאה חבירתה בשערה ואי משום כמיטה הא קי"ל דליכא סחיטה בשער מ"מ מביק המחבר דעדיף טפי להביאה קשור בשערה דאף על גב דקי"ל דאין סחיטה בשער מ"מ איסורא איכא והיכא דאפשר ליעבד בלא איסור כלל עבדינן וצ"ע: ג כותית אין מילדין אותה וכו' · ואע"ג דמותר בחול לילד נכרית משום איבה מ"מ בשבת אסור דליכא איבה

דיכולין

ג שם ברמב"ם
ס אגב שיטפא
מילי דרמב"ם קוד ושכתו כאן וכתבאר בסעיף מ'
ע ע"ז כ"ט ופירוש רש"י גידי האוזן שפעמים יורדים למטה ומתפרקים הלקיים
פ רמב"ם בפרק כ"א
צ שבת ק"ט בריית' ונמרא
ק שם בגמ' וכ"כ הרמב"ם בפ' כ"א וש"פ
ר חלק ק"א ברייתא
ש רש"י שם
ת שם בברייתא
א שבת קמ"ו בגמרא ודלא כסתם משנה
ב שבולי הלקט בשם ספר יראים
ג כל בו
ד כ"י
א יומא פ"ד
ב שם בגמר' וכמו שפירש הרא"ש וכן פירש הר"ן לדברי הרי"ף וכן פי' ה"ה לדברי הרמב"ם
ג שם במשנה
ד שם בגמרא בריתא וכיש אומרים וכן פסק הרמב"ם בפרק ב'
ה שם בברייתא
ו עירובין מ"ה
ז רמב"ם בפ"ב
* אור זרוע:
ח כתבי מהר"ר ישראל סימן קכ"ג
ט פסקי מהרא"י סימן קנ"ה
ט טור והרמב"ם בפ"ב והא משנה דתענית י"ט
י שם בטור ורמב"ם
כ עירובין מ"ה ברייתא
א שבת קכ"ח משנה
ב שם בגמרא בפירוש הברייתא
ג שם בברייתא
ד ע"ז כ"ו
ה טור מדברי התוס' שם
ו שבת קכ"ט וככלהו אמוראי להקל טור בשם הרמב"ן בספר תורת האדם
ז שם בשבת ק' ערכין ז'

ועד שבעה אמרה איני צריכה אין מחללין מכאן ואילך אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה אלא הרי היא עד שלשים יום כחולה שאין בו סכנה : **ה** ^ק^ היושבת על המשבר ומתה מביאים סכין בשבת אפילו דרך רשות הרבים וקורעים בטנה ומוציאים הולד ^ה^ שמא ימצא חי : (הג"ה) ומה שאין נוהגין עכשיו כן אפילו בחול משום דאין אנו בקיאין במיתת האם בקרוב כל כך שאפשר לולד לחיות * : **ו** ^י^ ^ק^ עושין מדורה ליולדת כל שלשים יום ואפילו בתקופת תמוז : (ואם מותרים אחרים להתחמם כנגד המדורה ע"ל סימן רע"ו) : **ז** ^ט^ הולד שנולד עושין לו כל צרכיו ומרחיצין אותו ומולחין אותו וטומנין השליא כדי שיחם הולד ^י^ וחותכין את הטבור ^ז^ והני מילי בנולד לט' או לז' ^כ^ אבל נולד לשמנה או כספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו ^ח^ ^ל^ אלא אם כן גמרו שערו וצפרניו : **ח** ^ט^ ^מ^ נולד לח' או ספק בן שבעה בן שמנה שלא גמרו שערו וצפרניו אסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקו מפני צער החלב שמצערה ^נ^ וכן היא בעצמה יכולה להוציא בידה החלב המצער אותה : **ט** ^י^ ^ס^ מיישרים אברי הולד שנתפרקו מחמת צער הלידה : **י** ^ע^ מותר לכרכו בבגדיו שלא יתעקמו איבריו : **יא** ^י^ ^פ^ אם נפלה ערלת גרון הולד מותר לשום אצבע לתוך פיו ולסלקהערלה למקומה אף על פי שפעמים שמקיא :

^ק^ וכתבה הרמב"ם בפ' י"ג מהל' שבת * איסור והיתר : ^ק^ שבת קכ"ט ^ט^ שם ^י^ שם קכ"ח משנה וכרבי יוסי ^כ^ שם קל"ה ^ל^ שם ברייתא כתוס' והרא"ש ^מ^ שם בברייתא וכ"ש ^נ^ שם תוספות והרא"ש ור' ירוחם כת"ט ^ס^ שם קכ"ג וכרב ששת וכפירוש רש"י ^ע^ שם קמ"ז ^פ^ כפירוש ר"ת להא דרב ששת לעיל

שלא דיני מילה בשבת · ובו י' סעיפים:

א ^א^ עושים כל צרכי מילה בשבת ^א^ מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה כמון : **ב** ^ב^ כל זמן שלא סילק ידו מן המילה חוזר אפילו על ציצין שאינם מעכבין סילק ידו אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין ^ג^ ואלו הם המעכבין ^ב^ בשר החופה אפילו רוב גובה של עטרה במקום אחר : **ג** ^ג^ ^ד^ בן ח' אם גמרו שערו וצפרניו מלין אותו בשבת ואם לא גמרו אפילו אם הוא ספק בן שבעה ספק בן שמנה אין מלין אותו ואין צריך לומר בן שמנה

^א^ שבת קל"ג ^ב^ משנה שם ^ג^ שם ברייתא קל"ז במשנה וגמר' ^ד^ שם קל"ה ברייתא וגמרא

דיכולין ליתן לה אומלא יפה דידן דמכטרא שבתא מחללינן עליהו דידכו דלא מיכטרא שבתא לא מחללינן : ומ"ש אפילו בדבר שאין בו חילול שבת וכו' · אין לפקפק הא בעקירת הולד ממעיה איכא חיוב חטאת וכדאמרינן בפרק שמנה שרצים הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדת גוזז י"ל דהכא איירי ביושבת על המשבר שכבר נעקר לגמרי א"כ כיון דכלו לו חדשיו פסקו גידוליו · וכ"ו כתבו התו' שם וגמרא כלמוד מזה דלע"ג דאיסור ליילד לנכרית הוא משום שמיילדת בן לע"ז ובשבת אסור כיון דליכא איבה היינו דוקא ביושבת על המשבר או בכלו לו חדשיו אבל בלא"ה איכא נמי בלא טעם שמיילדת בן לע"ז אפילו חייב חטאת כמו העוקר דבר מגידולו וכב"ל וכ"נ דאין להקל בו אפילו לצורך גדול : **ד** מחללין עליה את השבת וכו' · וכתב הרמב"ן דוקא בשאין שם חכמה ורופא בזה אין אנו שומעין לה אבל אי איכא שם חכמה או רופא ואמרו נ"כ שאינה צריכה לה ולהם שומעין ואין מחללין שבת · כתב הרשב"א בתשובה שנשאל על יולדת תוך ג' שאוכלת מאכל בני אדם ואומרת שאינה צריכה שיבשלו לה בשבת אם שומעין לה או לאו והשיב כמבוכת אנו חוששים ליולדת מפני שאבריה מתפרקים ומתרפקת היא את שאינה מרגשת לטעמה ואם תאכל מזון או דברים שאין המבוכת אוכלת אותם יבאו לידי סכנה ולפיכך כל שאין לה דברים המזיקים ומואכלים הבריאים מחללין עליה את השבת דשבת דחויה היא אבל החולה ולא הותרה אלו כיצד הרי שבשלו לה ערב שבת והותירה ובליל שבת אחר עבור קצת שעות מהלילה הוצרכה לאכול אין אומרים נשחוט ונבשל אלא די לה במה שבשלו לה מבע"י סמוך לחשכה שעדיין תבשיל כבן יומו וראוי לחולים עכ"ל : **ה** שמא ימצא חי וכו' · וספק נפשות להקל ואשמועינן המחבר בכאן רבותא דאפילו בספק כזה דלא היה כאן חזקת חיים אפ"ה מחללין שבת מספק : ומ"ש שאין אנו בקיאים וכו' · כלומר דאין אנו בקיאים אם מעולפת היא או מתה ולפיכך צריכין להמתין זמן גדול כי שמא מעולפת היא וכזמן רב כוותא ודאי אין הולד חי : **ו** עושין מדורה לחיה כל ל' וכו' · פירוש אעפ"י דק"ל דמשבעה ועד ל' דינה כחולה שאין בו סכנה מ"מ לענין מדורה דינה כמו חולה שיש בו סכנה דקרירות סכנה לה מאוד · וז"ל הרמב"ם בפ"ב עושין מדורה לחיה אפילו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה · בארצות הקרים משמע דוקא בארצות הקרים והמחבר כתב סתמא וגם רוב הפוסקים סתמו דבריהם ולא חילקו משום דסבירא להו כיון דבגמרא נקט סתמא משמע דאין לחלק בזה לפי טבע הארצות · ומשמע מפשט דברי הפוסקים דאם לא אפשר ע"י נוים עושים ע"י ישראל וכן הדין נותן כיון דאיכא סכנה בדבר · ולענין חולה לא ביאר המחבר אם מותר לעשות לו מדורה אם לאו · ונראה דכיון המחבר אלעיל דעושין הכל ע"פ הרופאים אם אמרו רופאים מומחים דצריך למדורה עושין לו מדורה ואם אמרו דאפשר לחמם לו בבגדים וכיוצא בזה עושין ובחולה שאין בו סכנה עושין הכל ע"י נוים · וכן נראה מדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל ע"ש · וכן פסק הכ"מ : **ז** והני מילי בנולד לתשעה וכו' · או ספק וכו' · יש לתמוה הלא סתם המחבר בסמוך דאפילו ספק שלא היה לו חזקת חיים מעולם דוחה שבת כמו שכתבתי לעיל באשה היושבת על המשבר שמביאין סכין וכו' וא"כ למה פסק בכאן דספק בן ז' או ח' אין מחללין עליו את השבת · והא דקאמרינן בפרק ר"א דמילה בן שמנה אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' או שמנה אין מחללין עליו היינו למולו בשבת ולאשמועינן שאין מילתו דוחה שבת כי שמא נפל הוא אבל לחלל שבת בשביל מה שצריך להחיותו ודאי דמחללין השבת מספק דספק נפשות ואפילו ספק ספיקא דוחה שבת וכמו שמבואר לעיל · ונראה דס"ל להמחבר דכל אלו שחשב כאן אינם אלא צערא בעלמא ליינוקא אם אין עושין לו אבל סכנה ליכא ולפיכך אמרינן דלא התירו חכמינו ז"ל אלא ליינוקא דאית ליה ודאי חיות אבל לנפל או לספק נפל לא התירו לעשות דברים אלו אעפ"י דאין בהם איסורא דאורייתא מ"מ איסורא איכא · וכן מוכח מדברי התוס' סוף מכנין וז"ל הא דקאמרינן שם כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת פירוש דלאו מקרא מפיק אלא מסתמא כיון שבא בפרשת תוכחה א"כ צער הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות ובכולן אין בהם איסורא דאורייתא ע"כ · ולפ"ז הא דכתב המחבר וחותכין את הטבור והני מילי בנולד לט' דהיינו דוקא בטבור של תינוק אחד שנולד דשם אין בו סכנה אם לא יחתוך אבל בטבור של שני תינוקות כלומר תאומים שנולדו וטבורם דבוקים זה בזה אפילו הם ספק נפלים מחתכין אותן משום דאיכא סכנתא דמנתקי אהדדי זה אילך וזה אילך וכמנהג מסוכנים אפילו הם ספק נפל נמי מחללין בשבילם שבת אפילו באיסורא דאורייתא וכל שכן בחתיכת הטבור שאינו אסור אלא מדרבנן כי ספק נפשות נמי דוחה שבת ודוק אבל מדברי התוספות פרק ר"א דמילה דף קל"ה ד"ה בן שמנה משמע דכל מה שאינו אסור אלא מדרבנן עושין לספק בן ז' או בן ח' ע"ש דמזה הטעם התירו לטלטל הספק וה"ה בכל מילי שהם מדרבנן ודוק : ומ"ש אלא א"כ גמרו שערו וצפורניו וכו' · פירוש או אפילו הוא ודאי בן ח' כגון שבא על אשתו פעם אחת ופירש וילדה לסוף שמונה מותר בכל משום דאמרינן האי בר שבעה הוא ואשתהויי אשתהי וכ"כ התוס' פרק ר"א דמילה דף קל"ה וכ"כ הרא"ש ז"ל שם : **ח** אסור לטלטלו וכו' · כבר כתבתי בשם התוס' שמתירין כיון שהטלטול אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא וצ"ע לדינא · וגם דברי הטור יש ליישב ולפרש כמו שפירשו התוס' : ומ"ש אבל אמו שוחה ומניקתו וכו' · פירוש אפילו על ודאי בן ח' ולא גמרו שערו וצפורניו : ומ"ש מפני צער החלב וכו' · פירוש אפילו ליכא שם סכנתא אלא צער בעלמא ג"כ מותר · וכן כתבו התוס' והרא"ש ז"ל : ומ"ש וכן היא בעצמה וכו' · הטעם דאעפ"י דהוצאת החלב הוא תולדה דדישה מ"מ כיון שהיא אינה צריכה לחלב ואינה עושה כן אלא להפקיע צערא הוה לה מלאכה שא"צ לגופא ומותרת לכתחלה במקום צערא · וכתב המרדכי דדוקא שהחלב הולכת לאיבוד אבל חולבת לתוך כלי הוה ליה תולדה דדישה עכ"ל · ונכון הוא דכיון דהיא חולבת לתוך כלי ה"ל מלאכה שצריכה לגופא וק"ל : **ט** מחמת צער לידה וכו' · פירוש דהיינו דוקא ביום שנולד אבל לאחר יום שנולד אם נתפרק איזה אבר אסור להחזירו משום דנראה כבונה וכן בידו וכן ע"י שכורך אותו בחגורה רחבה כדי שיבא האבר על מקומו אסור · והא דאמרינן בגמרא לכופי ינוקא מותר היינו ללפף אותו שלא יתעקמו איבריו מותר אבל אם כבר נתעקם איזה אבר ומלפף כדי להחזירו למקומו אסור וזה שכתב המחבר בסמוך מותר לכורכו בבגדיו שלא יתעקמו דמשמע דאם כבר נתעקם וכורך כדי שיחזור למקומו אסור והיינו ביום שני ואילך ודוק · מיהו מדברי הר"ן נראה שמחלק בין שמתקן האבר ביד דאסור אבל לכרוך בבגדים והאיברים מתישבים מאליהם מותר ועיין בדבריו ריש פרק כל הכלים : **י** אם נפלה ערלה וכו' · והטעם דמותר משום דכיד קעביד ליכא למגזר משום שחיקת סמנים · וכן כתב הר"ן :

שלא א מ"ש מוהלין ופורעין וכו' · בגמרא ילפינן מדכתיב וביום השמיני דקרא יתירה הוא דאי בא ללמד ביום דוקא מוהלין ולא בלילה הא מבן שמונת ימים נפקא אלא לומר לך ביום אפילו בשבת : ומ"ש פורעין וכו' · פירוש הוא פריעת העור המכסה ראש הגיד למטה תחת הערלה : ומ"ש מוצצין וכו · פירוש מוצץ הדם ממקום חבורו וכתב רש"י ז"ל דאע"ג דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק ממקומו אלא ע"י היניקה אפ"ה מותר בשבת כדילפינן מקרא : **ב** בשר החופה את רוב העטרה · אפילו רוב גובהה כלומר ומ"ש רוב הקיפה ועיין בי"ד בהלכות מילה וגם יבואר הדבר היטב : **ג** בן שמונה וכו' · והטעם מבואר דבספיקא דאורייתא אין כאן דומה כספק מותר למוהלו בשבת דאי בן ז' הוא הרי הוא כב

שמנה וראי [ה] ואם הוא בן שבע וראי אפילו לא נמרו שערו וצפרניו מלין אותו: (ועיין כ"ד סימן רס"ו) **ד** [י] מילה שלא בזמנה אינו דוחה שבת: **ה** [ה] אנדרוגינוס ונולד בין השמשות ונולד כשהוא מהול [ח] ויוצא * דופן (פירוש הולד היוצא מהאשה שפתחו בטנה רש"י) ויעכו"ם שילדה ואחר כך נתגיירה ומי שיש לו שתי ערלות אין מילתן דוחה שבת: **ו** [ט] מכשירי מילה שאפשר לעשותם מע"ש אינם דוחים את השבת [י] לפיכך אם לא הביא איזמל למילה מערב שבת לא יביאנו בשבת אפילו במקום שאין בו אלא איסור דרבנן שהעמידו חכמים דבריהם [כ] במקום כרת [ל] ולומר לעכ"ום לעשותם אם הוא דבר שאם עשהו ישראל אין בו איסור אלא מדרבנן אומר לעכ"ום ועושהו ואם דבר שאסור לישראל לעשותו מן התורה לא יאמר לעכ"ום לעשות: ועיין לעיל סימן ש"ז: **ז** [מ] לא היה לו כמון שחוק מערב שבת לא ישחקנו אלא לועס בשיניו אם לא עירב מאתמול יין ושמן ליתן עליה [ז] לא יערבם היום אלא יתן כל אחד לבדו: **ח** [נ] אין עושין לה חלוק אלא כורך עליה סמרטוט ואם אין לו כורך על אצבעו דרך מלבוש לשנות מדרך הוצאה בחול ומביא דרך חצר אחרת אפילו לא נשתתפו יחד: **ט** [ס] בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה ביום שלישי למילה במים חמין היה מכוכן לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת והאידנא לא נהגו ברחיצה כלל ודינו לרחוץ בשבת אם רצו כדין רחיצת כל אדם: (הג"ה) ובמדינות אלו נוהגין לרחצו לפני המילה בחמין שהוחמו מאתמול ולאחר המילה במוצאי שבת וכן אם היה יום שלישי למילתו בשבת ורואים שיש צורך לרחצו מחממים חמין מבעוד יום ורוחצין אותו בשבת וכל זה מן הסתם אבל אם רואים שיש לחוש לסכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה בודאי מותר לרחצו ולחלל עליו שבת מידי דהוי אשאר חולי שיש בו סכנה: **י** [ע] אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת אבל אם מל כבר פעם אחרת מותר למול בשבת ואפילו אם הוא אבי הבן: (הג"ה) ועיין עוד דיני מילה טור יורה דעה סימן רס"ו:

שלב שלא ליילד הבהמה בשבת· ובו ד' סעיפים:

א [א] אין מיילדין את הבהמה בשבת: **ב** [ב] אין מפרכין לבהמה גלרי מכה ולא סכין אותה בשמן ותני מילי בגמר מכה דליכא אלא משום תענוג אבל בתחלת מכה דאיכא צערא שרי: **ג** [ג] אם אכלה כרשינין הרבה ומצטערת יכול להריצה בחצר כדי שתיגע ותתרפא: **ד** [ד] אם אחוזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן [ה] ואם הוא כפק שאם לא יקיזו לה דם תמות מותר לומר לעכ"ם להקיזה:

שלג שלא לפנות אוצר בשבת· ובו ג' סעיפים:

א [א] אוצר של תבואה או של כדי יין אף על פי שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה [ב] כגון שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש וכיצד מפנהו אם היה האוצר גדול מפנה ממנו חמשה קופות (שבכל קופה שלש סאים) *· לא היה בו אלא חמשה קופות מפנה מהם ארבעה אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות: (הג"ה) וכל שבות שהתירו משום צורך מצוה מותר גם כן לצורך אורחים ולא מיקרי אורחים אלא שבתארחו אצלו בביתו או שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים· * אבל כשזימן קרובו לסעוד אצלו לא מיקרי אורחים ואינו סעודת מצוה רק סעודת רשות *: **ב** [ג] כשמפנה אלו ארבעה או חמשה קופות לא יחלקם בקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשוי מפני שמרבה בהילוך ואוושא מלתא טפי: **ג** אלו [ד] ארבעה או חמשה קופות שמפנה היינו לאורח אחר ואם באו לו הרבה מפנה כשיעור הזה לכל אורח ואורח [ה] ובלבד שלא יפנה אחר לכולם דאיכא טרחא יתירה אלא כל אחד יפנה לעצמו [ו] או אחד יפנה בערו: (הג"ה) חביות של יין שהובאו על עגלה אסור להורידן בשבת אם לא לכבוד אורחים או לצורך מצוה דהוי כמפנה אוצר:

שלד דיני דליקה בשבת· ובו כ"ז סעיפים:

א [א] נפלה דליקה בשבת [א] אם הוא בלילה קודם סעודה יכול להציל כדי מזון שלש סעודות הראוי לאדם לאדם והראוי לבהמה לבהמה ובשחרית מזון שתי סעודות ובמנחה מזון סעודה אחת [ב] ודוקא בני הבית שהדליקה בו לא יצילו יותר משום דאיכא למיחש שמתוך שטרודים בהצלה ישכחו השבת ויכבו אבל בתים הקרובים ויראים שתגיע להם הדליקה יכולים להציל כל מה שירצו: **ב** [ב] [ג] יש מתירים לטלטל מעות ודברים המוקצים כדי להצילם מפני הדליקה או מאנסים הבאים לגזלם ובמקום פסידא אין להוש

קיימא ומילתו דוחה שבת ואי בן שמנה הוא הרי הוא מתתך כבשר דעלמא הוא ואין כאן אלא חשש איסור דרבנן דהוא איסור טלטול דבן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו וכיון דאנו רואין שערו וצפרניו נגמרים היטב ככל הנולדים קרוב לודאי דהוא בן קיימא וע"כ התירו חכמים בזה איסור טלטול אע"ג דאינו יוצא מתורת ספק עד שלשים יום: ומ"ש אפילו הוא ספק בן ז' וכו'· הטעם כבר כתבתי משום איסור טלטול וכבר כתבתי לעיל דמדברי התוס' שם מוכח דמתירין טלטול בספק בן ז' דאינו אלא ספיקא דרבנן וספיקא דרבנן לקולא· וכן הדעת מוכרעת וכן פסק הרב בי"ד ע"ש: ומ"ש ואם בן ז' וכו'· כן פסקו הרי"ף והרא"ש וכן יש ליישב דעת הרמב"ם בפרק ראשון כי דייקת במלתא שפיר: **ד** מילה שלא בזמנה וכו'· ומשמע דאפילו הוא ספק אם היא שלא בזמנה והיינו כשנולד בערב שבת בין השמשות דספק יום או לילה ומכ"ש אם הוא ודאי שלא בזמנה כגון קטן שחלה והמתינו לו עד שיבריא שאינו דוחה שבת כדילפינן מקרא כאשר מבואר הכל בגמרא באריכות: **ה** אנדרוגינוס וכו'· פירוש הרמב"ם ז"ל שיש לו זכרות ונקבות: ומ"ש ומי שיש לו שתי ערלות· פירש רש"י זה על גב זה ויש אומרים שני גידין: **ו** ולפיכך אם לא הביא איזמל וכו'· ואין להקשות יביא התינוק לאיזמל דהשתא ליכא איסור שבת כלל דק"ל דהתי נושא את עצמו וי"ל דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוי הכנסות לפי שהוא חולה וגם אמו שהיא מסוכנת לא תוכל לבוא אצל התינוק וכ"ז כתבו תוס' בריש פרק ר"א: ומ"ש ועיין וכו'· שם סעיף ה' ושם מבואר דבין השמשות לא גזרו על שבות במקום מצוה ועיין לעיל בסימן רע"ו דפסק הרב להתיר אפילו מלאכה דאורייתא במקום מצוה ולצורך גדול ע"ש: **ז** ולא יערבם וכו'· כלומר שלא יערב כלל אפילו אינו מעורב יפה יפה· מיהו מדברי הר"ן משמע שאינו אסור אלא לטרוף ולערב אבל לטרוף לבד מותר אפילו בשבת וצ"ע לדינא· ועיין בי"ד דמבואר שם דבי"ט מותר בשחיקת כמון מפני שראוי לקדירה וגם מותר בטריפת יין ושמן ע"כ: **ח** אין עושין לה חלוק וכו'· משנה שם ופירש רש"י חלוק כעין כיס דחוק היו עושין ומכסין את ראש הגיד עד העטרה וקושר שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: ומ"ש ומביא דרך חצר אחרת· פירוש אבל דרך ר"ה אסור אעפ"י שמביא דרך שינוי: **ט** אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת וכו'· דחיישינן שמא יקלקל ויחלל שבת בחנם· ואם מל פעם אחת וכו' כלו דאינו צריך כוה שיתחזק: ומ"ש ואפילו אם הוא אבי הבן וכו'· כלומר דלא תימא דאב הוא מכוין לתיקון לאפוקי אחר דאינו מכוין לתיקון כ"כ עיין ב"י והעלה בת"ה דאפילו איכא שם אחר שמל כיוה ומכוין אפ"ה מותר לאב למולו:

שלב א מ"ש יכול להעמידה וכו'· הטעם דלא גזרו בכאן משום שחיקת סמנין דאין אדם בהול על רפואת בהמתו ולא יבא לידי שחיקת סמנים:

שלג א מ"ש אעפ"י שמותר להסתפק ממנו וכו'· פירוש אע"ג דאנן ק"ל כר"ש דלית ליה מוקצה היינו כשרוצה להסתפק ממנו אבל אם אינו רוצה להסתפק ממנו אלא להתחיל בו לבד לפנותו אסור להתחיל בו לפנותו אם לא לדבר מצוה· ונראה מדברי הפוסקים דוקא להתחיל אסור אבל אם התחיל מבע"י מותר אפילו לדבר הרשות· וכתב הב"י דלצורך ב"ה אמרינן דמטילין פירות אפילו מגג לגג וגם מותר לטלטלן בחבל דרך חלונות דרך כולמות אעפ"י דבי"ט אסור על פי הדרכים האלה מ"מ לצורך ב"ה מותר:

שלד א מ"ש אם הוא בלילה קודם סעודה וכו'· כלומר אפילו כל הלילה אם עדיין לא אכל הסעודה מציל מזון ג' סעודות ובשחרית דוקא קודם שם סעות אבל לאחר שם סעות אם לא אכל עדיין אינו מציל כ"א סעודת מנחה כ"כ הכ"מ וצ"ע: **ב** יש מתירין וכו'· ונראה דהא דקאמר דמתירין לטלטל מעות מפני הדליקה היינו

[ה] הרי"ף והרא"ש [י] שם במשנה וברייתא קל"ב [ח] שם קל"ה ברייתא וכת"ק [ח] שם פלוגתא דאמוראי ופסקי הפוסקים לאומרא [ט] שם קל"ג משנה וכר"ע [י] שם בגמרא [כ] הרי"ף והרא"ש שם [ל] הרמב"ם בפ"ב מהלכות מילה [מ] שם קל"ג משנה [נ] שם במשנה [ס] דברי עצמו [ע] מרדכי בפ"ז דחולין בשם רבינו שמחה ותרומת הדשן שם

[א] שבת קכ"ח משנה [ב] שם נ"ג ברייתא וגמרא [ג] שם ברייתא וכרבי יאשיהו [ד] דלא כהה"א ברייתא שם אלא כר' יאשיהו הרי"ף והרא"ש [ה] מרדכי שם

[א] לשון הרמב"ם בפ' כ"ו ומברייתא שבת קכ"ו [ב] שם קכ"ו משנה וגמרא קכ"ו * תרומת הדשן סימן ע"ב: * ב"י: [ג] שם קכ"ו איבעיא ולא נפשטה ופסק הפוסקי לחומרא [ד] שם בעיא דנפשטה [ה] שם בעיא ולא איפשטה [ו] ב"י

[א] שבת קי"ז משנה [ב] תוס' והרא"ש והר"ן בשם ר"ת וס"פ [ג] תוס' וטור בשם בעל התרומה וכ"כ הר"ן

לחוש לאיסור מוקצה ג ד ויש אוסרים ואפילו לומר לעכו"ם
לטלטל כתורה הנפסדת מחמת גשמים ה יש מי שאוסר (ועיין לעיל
סימן ש"ו סעיף י"ט): ג ד ו הציל פת נקיה לא יציל פת
* הדראה (פירוש פת שנטל הדרה דהיינו פת קיבר) אבל אפכא
שרי : ד ז מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום
הכפורים ויום טוב ולא לשבת הבאה ק אבל מיום הכפורים למוצאי
יום הכפורים מצילין מזון סעודה אחת : ה ט מצילין לחולה
ולזקן ולרעבתן כבינוני : ו הא דאין מצילין אלא מזון שלש
סעודות ה היינו דוקא בשני כלים אבל בכלי אחד מצילים אפילו
יש בו מאה סעודות כ ואפילו פירש טליתו וקיפל והביא לתוכו וחזר
וקיבל והביא לתוכו מותר כיון שמוציא הכל בפעם אחת : ז ל
ומותר להציל כלי תשמישו מ הצריכים לו לאותו היום כגון כוכורת
וקיתוניות : ח נ ולובש כל מה שיכול ללבוש ומוציא ופושט
וחוזר ולובש ומוציא ופושט ס ויש מי שאומר שאינו לובש ומוציא
אלא פעם אחת בלבד : ט ו ע ואומר לאחרים בואו והצילו
לכם כל אחד מזון שלש סעודות ויכולים ללבוש כל מה שיוכלו
ללבוש אם רוצים זוכים בו מן ההפקר פ כיון שאמר הצילו לכם
ואם אינם רוצים לזכות אלא רוצים להחזירו לקבל שכר על הצלתם
הרשות בידם ז ולא הוי שכר שבת : י כל הצלה שאמרנו
צ אינה אלא לחצר אחרת המעורבת אבל לא לשאינה מעורבת :
(הג"ה) ויש מקילין אף לשאינה מעורבת * : יא ח ק ויש
אומרים דכל הצלה שאמרנו היא לחצר ומבוי הסמוכים לרשות
הרבים וגם אינם מקורים דדמו לרשות הרבים ומשום הכי אין
מתירין להציל אלא מזון שלש סעודות וכלים הצריכים אבל לבית
אחר שעירב עמו יכול להוציא כל מה שירצה ר ואף לחצר לא
אמרו אלא לחצר חבירו אבל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב יכול
להוציא כל מה שירצה ש ויש אומרים שאין חילוק : יב ת
כל כתבי הקדש ט מצילין א האידנא מפני הדליקה וקורים בהם
אפילו כתובים בכל לשון ב ואפילו כתובים * בסם * ובסיקרא
(פירוש מיני צבעים) ובכל דבר ג וכן מטבע ברכות שטבעו חכמים
מצילין אותם מן הדליקה ומכל מקום התורפה (פירוש מקום מגולה
והפקר) · ד וכן תרגום שכתבו עברי כגון יגר שהדותא וכדנא
תימרון להום ועברי שכתבו תרגום או בלשון אחר שאותו העם
בקיאים בו ה וכן ספר תורה שיש בו ללקט פ"ה אותיות מתוך תיבות
שלימות או שיש בו אזכרה מצילין אותם : יג ו יש מי שאומר
דמגלת אסתר הואיל ואין בה אזכרות אם אינה כתובה כמשפטה
אשורית על העור ובדיו אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה :
יד ו הקמיעין שיש בהם פסוקים אין מצילין אותם מפני הדליקה
ויש

היינו בבית הסמוך לבית שהדליקה שם אבל בבית שהדליקה שם ודאי
דאסור לטלטל משום חששא דלמא ישכח ויכבה וק"ו הוא השתא דברים
המותרים אסורין לטלטל מכ"ש דברים המוקצים דאסורין וכן כתי דעת הב"י
וכן פסק הב"ח : ומ"ש ויש אוסרים וכו' · ואין להקשות הא פסק
המחבר לעיל סימן רס"ו סעיף ו' דאם בא בדרך ויש עמו מעות ואין עמו
לא חרש ולא שוטה וקטן ולא חמור דמטלטל הכיס פחות פחות מארבע
אמות אלמא דמשום פסידא התירו לטלטל מעות שהם מוקצים י"ל דהתם
שאני דלא התירו לטלטל משום הפסד ממונו אלא משום דאמדו חכמים דעת
של האדם שאינו מעמיד עצמו על ממונו וקיימינן שיבא לידי איסור חמור
לידי איסורא דאורייתא שיטלטל הכיס ארבע אמות אבל הכא במי שמתיירא
מפני לסטים ודאי איכא שאי לא שרית ליה אתי לטלטולי · אנו כדי שלא יבא
לאיסור טלטול מי שרינן ליה טלטול הלכך לא שרינן ליה כלל · וכ"כ הר"ן
בשם הרשב"א ז"ל וצריך לפרש דבריו כמו שפירש הטור דהיינו טעמא משום
דלא חיישינן שיוציאם לר"ה דודאי מתירא להוציאן מפני הליסטים ·
והרמב"ן ז"ל תירץ בענין אחר דהא דאמרינן דאין אדם מעמיד עצמו על
ממונו היינו בממון שהוא אינו בידו להפסידו ומש"ה שרינן ליה הכי גבי
כיס לטלטל פחות מד' אמות אבל אדם מעמיד עצמו שיהא ממונו נפסדת
מאיליו ואינו מכניס עצמו לאיסור בשביל שיצילנו עכ"ד · ועוד תירץ הר"ן
לחלק בין הפסד שבא מאליו ע"ש שהאריך בזה : ג ויש אוסרין
אפילו לומר לכותי וכו' · כ"כ הרשב"א בתשובה ונראה לדעת הר"ן דס"ל
לחלק בין מקום שהוא בהול ובין אינו בהול כ"כ לית ליה הא דיכא דהרשב"א
ז"ל דהכא כמי אבל סחורה הנפסדת נ"כ אינו בהול כל כך וראוי להתירו
אפילו לטלטלו בידים · אכן קצת יש לתמוה על דברי המחבר שכתב הא
דיכא כאן משום דס"ל כדעת הרשב"א דסבר אין מתירין טלטול בשביל
גזירת טלטול וכמו שכתבתי בסמוך א"כ למ"ד דס"ל לקמן דעכשיו ליכא
ר"ה דבעינן דוקא ס' רבוא בוקעין בו בכל יום וא"כ אבל כיבו בדרך כמי
ליכא אלא גזירת טלטול דהוא מדרבנן שהרי ליכא עכשיו ר"ה גמור ואפילו
הכי מתיר טלטול משום גזירת טלטול והכא במעות מפני הלסטים או מפני
הדליקה אוסר וצ"ל דס"ל להמחבר לחלק קצת בין הכא להתם דהתם איכא
למיחש דיעבור כמה איסורא דרבנן דאפילו ליכא עכשיו אלא כרמלית
מ"מ איכא טלטול בכרמלית וגם מטלטל ארבע אמות וכמו שכתב ב"י בשם
מהר"י אבוהב אעפ"י דמסיק התם דאין לחלק באיסור דרבנן בין איסור א'
ובין כמה איסורים מ"מ כאן בש"ע חזר ובחית לחלק בזה ודוק : ד
הציל פת נקיה וכו' · ונראה דאפילו יש לו בני בית שרגיל להאכילם פת
הדראה אפ"ה לא יציל · ואין להקשות הא' לקמן בהלכות י"ט סימן תק"ו
כפסק המחבר דאפילו יש לו פת נקיה מותר לאפות בי"ט פת הדראה אם יש
לו בני בית שרגיל להאכילם פת הדראה אפשר לחלק דשאני הכא דאיכא
למגזר שלא יבא לידי כבוי · מיהא מדברי התוס' נראה דשוים בזה דו"ל
דמהא שמעינן דאם אפה בי"ט פת נקיה אסור לאפות פת הדראה משמע
דבענין שהתם שרינן נ"כ הכא ודוק ועיין בר"ן פרק כל כתבי : ה
היינו דוקא בשני כלים וכו' · פירוש אפילו נושא אותם בפעם אחת אסור וכן נראה הסכמת הפוסקים : ומ"ש אבל בכלי אחד וכו' · היינו דוקא בפעם
אחת · וכן כתב ה"ה דלא שרי להציל יותר מג' סעודות אלא בכלי אחד ובבת אחת כלומר דבשני פעמים אפילו אינו מציל אלא ג' סעודות בכל דרך אסור
אע"ג דגבי בגדים כתב הרב בסמוך סעיף ח' שמוציא ופושט וחוזר ולובש כבר תירץ הר"ן ז"ל דאוכלין כיון דבידו הוא מוציא מתוך שאדם בהול על ממונו אי
שרית ליה אתי לכבויי אבל הכא כיון שאין אתה מתירו אלא דרך לבישה דמי אכפשיה ומדכר וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל : ו ואומר לאחרים וכו' ·
משנה שם ומשמע דוקא אם אומר בואו והצילו לכם או רשאים להציל אבל אם אינו אומר להם כלום לא ולא דמי למי שמציל ממונו של ים ומשלוליתו של נהר
דקיימא לן דשלו הוא אעפ"י שבעלים לא אמרו הצילו לכם שאני הכא דיכול להציל יותר אלא דאחריה הוא רביע עליה וכב"י בשם מהר"י אבוהב · וכן משמע
מדברי רש"י אבל בספרו ב"י פסק כדברי הר"ן דאפילו לא אמר להם רשאים הם לזכות מעניים דהפקר הוא כיון שהוא אינו רשאי להציל יותר וצ"ע לדינא ·
ואפשר לומר דגם דעת המחבר כן והא דנקט ואומר לאחרים לרבותא כ"כ דאפ"ה מותרין להציל דלא תימא כיון דאמר להם כן דעתו שיצילו ויחזירו ויתנו לו
ולא יעבדו לעצמן · וכ"כ הר"ן מתניתין שם · והב"ח כתב דהכא אפשר להציל שיאמר בפני גוים כל המציל אינו מפסיד : ומ"ש והצילו כל אחד מזון ג'
סעודות הוא דעת הרמב"ם והטור ז"ל ואין להקשות דהא הטעם דאסרינן לבעל הבית להציל יותר ממזון ג' סעודות הוא משום דחיישינן דלמא אתי לכבויי
ובאחרים ודאי דאין לחוש לכך דאם יכבה את הדליקה או לא יהיו רשאים לזכות בכלים ויש לומר דמשום דחיישינן שלא יבאו להביא כלים דרך ר"ה
להצילו בהם וכמו שכתב הר"ן בכשרה לו קביות בראש גגו ע"ש : ומ"ש לקבל שכר על הצלתו וכו' · המחבר איירי במי שהוא ירא שמים דביאה ליה דלא
לתתנו לאחרים כיון דידעי שלא הפקיר בלב שלם וגם בפנים אינם רוצים להטריח ורוצים לקבל שכר על טרחתם שהטריחם אבל מדות חסידות איכא שלא
יטלו כלום דתכיף הוא מאן דמוותר משלו במקום שיש קצת כנדנוד עבירה · וכ"כ רש"י והר"ן ז"ל : ז ולא הוי שכר שבת וכו' · הטעם מפרש הר"ן
ורש"י ז"ל דמעיקרא לאו אדעתא דשכר כעולה כתית אלא מהפקירא וכו ולא התנה עמהם ליתן להם שכר · והב"י כתב בשם הרמב"ם בפרק כ"ג שהטעם לפי
שאין שם מלאכה ולא איסור שלא הוציאו אלא במקום המעורב עכ"ל · משמע מדבריו שלא אסרו שכר בשבת אלא במקום מלאכה ותימה הא אמרינן בפרק
מקום שנהגו ארבע כרוטות אין בהם סימן ברכה ואחד מהם שכר מתורגמן ומפרש התם טעמא משום שכר שבת וגם בפרק אעפ"י אמרינן בענין דמורד
ומורדת דקא בעי מ"ש איהו דיהבינן ליה שכר דשבת ומ"ש איהי דלא יהבינן לה שכר דשבת ומשני איהי דמפחית קפחית לא מחזי כשכר שבת איהו דאוסופי קא
מוספי מיחזי כשכר שבת ונזירה משום מקח וממכר ושכירות · ומשמע דאפילו במקום דליכא איסור כלל שכר שבת אסור וצ"ע · ועוד קשיא מ"ש מהא דתניא
השוכר את הפועלים לשמור הזרעים והשדה ותינוק דאין נותנין שכר שבת · ושוב ראיתי שה"ה הרגיש בקושיא זו ויישבה ע"ש : ח יש אומרים דכל הצלה
וכו' · הטעם דלא גזרו חכמים דלמא אתי לכבויי אלא במקום שיבא לידי סכנה כגון מבואי הסמוכה לר"ה וגם איכה מוקירה דמתוך בהלה גדולה שעליו
מידת הדליקה יסבור שזה ר"ה ויבא לכבות את הדליקה אבל אם אינו מציל אלא למקום שאינו סמוך לר"ה או שהוא מוקירה לא יבא לידי
סכנה וכלאו הכי צריך לומר כן בגמרא אליבא דרבי אבא בר זבדא דמחלק בין אותה חצר לחצר אחרת ודוק וכ"כ הב"ח : ט מצילין האידנא וכו' ·
כ"כ הפוסקים ז"ל דהשתא שספרים שלנו שניתנו לקרות בהם משום עת לעשות לה' הפרו תורתך מצילין אותן מפני הדליקה כלומר דהא דאמר רב הונא

ד טור לדעתו וכ"כ ה"ה בב' ובשם הרמב"ן והרשב"א ה ב"י ממשמעות דברי הרשב"א ו שם ברייתא ז שם ק הר"ן ממשמעות הגמרא ובשם הירושלמי וה"ה בפרק כ"ג בשם הרשב"א ע ה"ה שם בשם הירושלמי י שבת ק"ך משנה כ שם ברייתא ובפשט' ל שם משנה מ שם ברש"י נ שם במשנה וס"ל דדברי הכל הוא טור והתרומה וסמ"ג ס ב"י לדעת הרמב"ם דס"ל דדברי ר' יוסי הם ות"ק פליג עליה והלכה כת"ק ע שם בשמעתא וגמרא פ בפירוש רש"י שם צ שם במשנה וכת"ק וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ג * סמ"ג והגהות מרדכי : ק טור בשם בעל התרומות ר גם זה שם בבעל התרומות ש טור לדעתו וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן ת שבת קט"ו א תו' והרא"ש והמרדכי וס"פ ב בעיא דכפשטא ג הרא"ש והמרדכי והר"ן שם וס"פ ד ברייתא שם ה שם מסקנת הגמרא ו המרדכי ז הרשב"א בתשובה ח טור

ויש אומרים שמצילין: **טו** ט מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אף על פי שיש בתוכן מעות והוא הדין לשאר כתבי הקדש: **טז** כ אם הניח תפילין * בארנקי (פירוש כיס) מלא מעות יכול להצילו מפני הדליקה או מפני הגנבים והגזלנים י למקום שיכול להציל התפילין ל ויש מי שאומר דהיינו דוקא יא כשהניחם שם מערב שבת: **יז** יב מ יש מתירין להציל דסקיא מלאה מעות על ידי ככר או תינוק מן הדליקה או מן הגנבים והגזלנים נ ודוקא לרשות היחיד אבל לא לחצר שאינה מעורבת [מצילין ספרים אפילו לחצר שאינה מעורבת] * ולמבוי (פירוש מקום שנכנסים מזונו לחצרות) ס שלא נשתתפו בו ע ובלבד שיהיו בו שלשה מחיצות ולחי: **יח** יג פ כתבו משם גאון שמותר לומר לעכ"ום להפיל ספרים מן הדליקה אפילו דרך רשות הרבים: **יט** צ כל מה שמותר להציל מפני הדליקה מותר להציל ממים ומשאר דברים המאבדים: **כ** ק הגליונים שלמעלה ושלמטה ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ושבתחלת הספר ושבסוף הספר אין מצילין אותם: **כא** ר האפיקורסים דהיינו האדוקים בעבודת אלילים וכן (מומרים לע"א) שכתבו להם כתבי הקדש אין מצילין אותם ואף בחול שורפן עם האזכרות שבהן: **כב** ש תיבה שאחז בה האור יכול לפרוס עור של גדי מצדה האחד שלא תשרף יד ועושים מחיצה בכל הכלים להפסיק בין הדליקה ת אפילו כלי חרס חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע להם הדליקה דגרם כבוי מותר: (הג"ה) במקום פסידא * **כג** א טלית שאחז בה האור טו פושטה ומתכסה בה ואינו חושש אם תכבה ב ויש מי שאומר שצריך שלא יתכוין לכך: (הג"ה) מותר לכפות קערה על הנר שלא יאחוז בקורה * וע"ל סימן רע"ז סעיף ה': **כד** ג יש אומרים שאין יכול ליתן עליו משקין כדי שיכבה כשיגיע להם טז ד ויש אומרים שמותר לעשות כן בשאר משקים חוץ מן המים משום כבוס ה ויש מתירין אפילו במים ודברי סברא שנית נראים: **כה** ו נכרי שבא לכבות אין צריך למחות בידו יז אבל קטן שבא לכבות צריך למחות בידו: **כו** ז יכול לומר בפני העכ"ום כל המכבה אינו מפסיד ח או אם אינו מזומן כאן יח יכול לקרותו שיבא אף על פי שודאי יכבה כשיבא וכן כל כיוצא בזה בהזיק הבא פתאום כגון אם נתרועעה חבית של יין יכול לקרוא עכו"ם אף על פי שודאי יתקננה כשיבא: (הג"ה) וכל הדינים הנזכרים בדיני הדליקה הני מילי בימיהם אבל בזמן הזה שאנו השרויין בין עכ"ום והוא חשש סכנות נפשות כתבו הראשונים והאחרונים זכרונם לברכה שמותר לכבות דליקה בשבת משום דיש בה סכנת נפשות והזריז הרי משובח ומכל מקום הכל לפי הענין דאם היו בטוחים בודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר אסור לכבות אבל בחשש סכנת ספק מותר לכבות אפילו הדליקה בביתו של עכ"ום וכן נוהגין * ודוקא לכבות הדליקה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ויש סכנה אם לא יכבה אבל אסור לחלל שבת כדי להציל ואם עבר וחלל צריך להתענות ארבעים יום שני וחמשי ולא ישתה יין ולא יאכל בשר ויתן במקום תענית י"ח פשיטים לצדקה ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטים לצדקה * ועיין בטור י"ד מהלכות נדה סימן קפ"ה: **כז** יט ט גחלת המונחת במקום שרבים ניזוקים בה יכול לכבותה בין אם היא של מתכת י בין אם היא של עץ כ והרמ"בם אוסר בשל עץ:

שלה דין

כנמרא להציל ספר הכתובה בשאר לשונות היינו משום דלא נתנה לכתוב דק"ל כרשב"ג דאוסר לכתוב ספרים כ"א בלשון הקדש ובלשון יונית אבל השתא הותר הכל: **י** למקום שיוכל להציל התפילין וכו' • כלומר אפילו לחצר שאינה מעורבת • וכתב הטור דוקא לגבי תפילין המעות בטלין ומותר לטלטלן אבל אם הכיס בו טבעת או כלי אחר שמותר לטלטלו אין הארנקי מטלטל אגביו וכיון דשוה הטבעת אינו שוה כמו המעות ומשמע דאם הטבעת שוה יותר מן המעו' בטלין אגביו • ועיין לעיל סי' ש"י סעיף ח': **יא** כשהניחם שם מע"ש וכו' • אבל להניח בשבת כדי לטלטל ע"י המעות אסור: וכ"כ המרדכי פרק מי שהחשיך • ונראה דמה שכתב המחבר הוא למאן דס"ל דאסור לטלטל מוקצה מפני הדליקה ולבטים אבל למאן דאית ליה דמותר לטלטל אפילו בלא תפילין מותר ואפשר לומר דאליבא דכ"ע כתב כן וקמ"לן הכא להתיר אפילו למי סדר באותו בית עצמו שהדליקה שם ודוק ועיין מ"ש לעיל: **יב** יש מתירין וכו' • וז"ל הפוסקים בשם הר"ר כרן שאם הכיח מע"ש פת או אוכלין בכיס מלאה מעות מותר לטלטל בשבת מפני הדליקה או מפני האויבים משום דהוי בכיס לדבר האסור ולדבר המותר • ואין להקשות דהא פסק הרב לעיל בהג"ה סימן ש"י סעיף ח' דאם יוכל בנער האיסור לחוד לא יטלטלנו עם ההיתר י"ל דשאני הכא בדליקה דהקילו טפי • וכן איתא בטור בשם בעל התרומות: **יג** כתבו משם גאון וכו' • והטעם משום דק"ל דאמירה לגוי דהוא שבות אינו עומד בפני כתבי קודש אע"ג דלעשות שבות ע"י ישראל לא מקילין מ"מ באמירה לגוי מקילין: **יד** ועושין מחיצה בכל הכלים • ומשמע דכאן אליבא דכ"ע אפילו מתכוין שיתבקעו ויכבו את הדליקה מותר כיון שאינו עושה מעשה בגוף הדליקה וכמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש במקום פסידא וכו' • יש לתמוה קצת על דברי הרב דלעיל סימן רס"ה סעיף ד' כתב הרב בהג"ה די"א אפילו מתכוין לא הוי אלא גרם כבוי והא התם ליכא פסידא ואפ"ה מתיר גרם כיבוי • וכן מוכח ממ"ש הר"ן ליישב דברי הרי"ף דהשמיט הא דמותר ליתן משקה על טליתו וכו' דאין לחלק בין מקום פסידא וכין ליכא שם פסידא ע"ש ודוק ויתבאר ג"כ בסמוך וצ"ע: **טו** פושטה ומתכסה בה וכו' • פי' אפילו אינו צריך להתכסות בו רק כדי שע"י כן תכבה אבל שיכנע הטלית בכיון שע"י יתכבה ודאי דליכא מאן דמתיר לעשות כן דהוא כיבוי ממש בידים הוא: ומ"ש וי"א שצריך וכו' • כלומר שאסור להתכסות בטלית אם אינו צריך להתכסו' בו אלא שאם הוא צריך להתכסות בטלית או צריך לקרות בספר ומתכסה וקורא ואינו כמכוין דלאו פסיק רישיה דאינו ודאי שיכבה ע"י כך • אבל אם הוא מתכוין לכבות ע"י כך אסור • וכן הבין הב"י ממשמעות לשון הטור דכתב וטלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה ואינו חושש אם תכבה כיון שאינו מכוין לכך • אבל הב"ח לא פסק כן ולדבריו אליבא דכ"ע מותר לכוין ללבוש כדי שע"י כן יכבה אבל לכנוע הבגד בכיון שיכבה ע"י כן אסור: **טז** וי"א שמותר וכו' • ונראה דהאי דיכא אפילו לי"א בסמוך שצריך שלא יתכוין לכך ושאני הכא שאינו עושה מעשה בגוף הדליקה אלא לכשיגיע להמים לא יוכלו לשלוט ויכבה מאיליו אבל התם בטלית במתכסה בטלית ופותח הס"ת שמכנעת האש עצמה וע"י כך היא ככבית ולפיכך אם היה מתכוין לכך אסור לדעתם וכב"י: ומ"ש וי"א שמותר לעשות כן וכו' • הרי"ף ז"ל מדמה האי דיכא להא דכתב המחבר בסימן רס"ה סעיף ד' • ואין להקשות דלעיל פסק המחבר סתמא לאיסור וכאן כתב דעות בזה י"ל דאיכא לחלק בין הכא להתם וכמו שכתב הר"ן וה"ה דהתם אין דבר מפסיק בין הכיצוצות והמים אלא האויר והמים תחת הכיצוצות ממש אבל בטלית אין המים תחת האש כדי לכבותו כשיפול אלא מן הכד ואין האש נופלת לתוך המים להדיא • ועוד דהתם גזרו ערב שבת אטו שבת ופעמים יהא בשבת כיבוי בידים כגון קודם גמר כתיכת המים יפול בו ניצוץ אבל הכא אינו שייך גזירה זו • ועוד מחלק הר"ן בפרק כירה בענין אחר ע"ש • ומ"ש ויש מתירין אפילו במים וכו' • הטעם משום דס"ל דלא אחריכן פרייתו והו כבוסו אלא בשיש שם טיכוף דוקא ווהו דעת רשב"ס ועיין לעיל סימן ש"ב: **יז** אבל קטן שבא לכבות וכו' • המחבר כתב סתם קטן שבא לכבות משמע אפילו לא הגיע לחינוך • ואין להקשות דלקיין בסימן שמ"ג כתב המחבר דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו ודוחק לומר דכאן קאי אאביו וגם קאמר דאין ב"ד מצווין להפרישו דמדכתב סתם צריך למחות בידו משמע אפילו אחר שאינו אביו צריך למחות וצ"ל דכאן מיירי בעושה על דעת הגדול שעומד שם ונופה בו וניכר בו שניחא לו ומש"ה אסור דהוי כאלו הוא נוהו לעשות • וכן משמע מדברי רש"י ז"ל • אבל בקטן אוכל נבילות לא שייך זה ומש"ה אין ב"ד מצווין להפרישו • ונראה לפי זה דקטן שאין בו דעת כלל להבחין אם נוח לזה בכיבוי זה א"צ למחות בידו וכב"י וה"ה אפילו הקטן הוא בר חכים אם אין איש עומד שם שיוכל לומר דעל דעתו עושה וכודאי ע"ד עצמו עושה אין ב"ד מצווין להפרישו ואפשר לומר דאפילו סתם נמי דכיון דיודע שיעשה נחת רוח לחבירו בודאי עושה על דעת הגדול וצריך למחות בו • וכן משמע קצת מדברי ב"י וכוון ליזהר בכל ענין ודוק: **יח** יכול לקרות וכו' • וכתב מהר"ר יצחק אבוהב דנראה דשרי לקרות ולומר לפניו כל המכבה אינו מפסיד: ומ"ש דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא דעת הטור וסייעתו דפסק כר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה • אבל הרמב"ם וסייעתו פוסקים כר"י לחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ולפיכך פסק הרמב"ם דהמכבה הדליקה מפני איבוד ממון חייב • ועיין מ"ש לעיל בסימן רע"ח בדעת המחבר בזה • ויש לתמוה על הרב למה לא כתב בסמוך אבל גחלת דס"ל עיקר להתיר בין של עץ ובין של מתכות: **יט** גחלת המונחת במקום שרבים וכו' • הטעם משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאינו אסור אלא מדרבנן ובמקום היזקא דרבים לא גזרו: ומ"ש והרמב"ם אוסר וכו' • משום דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ומש"ה בגחלת של מתכות מודה דמותר לכבות משום דאינו אסור אלא מדרבנן ובמקום נזקא רבים לא גזרו:

פ טור ע משנה שם קי"ו י בעל התרומות וסמ"ג כ שם בבעל התרומות ל סא"ג והמרדכי מ טור בשם סמ"ג בשם הירושלמי וכ"כ ס"פ נ משנה שם קי"א ס שבולי הלקט בשם ר' ישעיה ע שם במשנה ובגמרא וכת"ק פ שבולי הלקט בשם גאון צ ר' ירוחם בח"ג ק שם בעיא ולא כפשטא ופסקי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"כג לקומרא ר ברייתא שם ש משנה שם ק"ד ת שם וכרבי שמעון בן ננס * מרדכי פרק כ"כ א ברייתא שם ומשמעות כמה פוסקים ב ב"י ממשמעות הטור * טור ג הרי"ף וכ"כ ה"ה בפי"ב בשם הראב"ד והרמב"ן ודלא כרב יהוד' שם וכן נראה דעת הרא"ש ד תוס' שם בשם הרשב"ם וכ"כ הטור ה הרמב"ם בפי"ב וה"ה בשם הרשב"א והר"ן בש' הרמב"ן ו משנה שם קכ"ו ז שם בגמרא ח הרא"ש שם * תרומת הדשן סימן נ"ח והגהות אשי"רי פרק מי שהוציאוהו בשם א"ז * פסקי מהרא"י סימן ט': ט שם ס"ב י דלא כרב יהודה שם אלא כר"ש טור וש"פ כ בפרק י"ב דין טלטול המת מפני הדליק' בסימן ש"א תשלום דיני כיבוי והדלקה בסימן רע"ז

שלה דין חבית שנשברה · ובו ה׳ סעיפים :

א א חבית שנשברה מצילין ממנה מזון ג׳ סעודות ב אפילו בכלים הרבה דאלו בבלי אחד אפי׳ כחזיק מאה סעודות מציל ואומר לאחרים באו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג דהיינו שלא ישים הספוג במקום היין לחזור ולהטיפו גזירה שמא יסחוט ג ואפילו אם יש לו בית אחוזה דליכא חשש סחיטה אסור א שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ד ולא יטפח בשמן להבנים ירו ולקנו.ה בשפת הכלי : (הג"ה) יש אומרים דוקא חבית שנשברה שבחול ואם יציל חיישינן שיתקננו אבל אם נסדק ועבד טיף טיף שאינו בחול כ"כ מותר להציל בכלים לקלוט ולצרף * · ויש אומרים דכל זה לא איירי אלא להציל ולהכניס לחצר אבל לבית אחר שעירב עמו מצילין בכל ענין כמו שנתבאר לעיל גבי דליקה * : **ב** ה אם נשברה בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיו ב ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר לאחר שירד מן הגג ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש הגג אם מציל בכלי אחר מציל אפילו קולט או מצרף: **ג** ו נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ויצרף ולא יקלוט ויצרף ואחר כך יזמין האורחים ז ולא יערים לזמן אורחים שאינן צריכים לאכול : (הג"ה) ומיהו אם עבר ועשה שקלט ואח"כ זימן אורחים מותר * : **ד** ח אם יזוב תירוש מגיגית של ענבים שעדיין לא נדרכו שנמצא אותו הדלף אינו ראוי שהיה המשקין שזבו אסורים ואינו רשאי לשום כלי תחתיו מפני שמבטלו מהיכנו כיצד יעשה ג יניח שם מטתו או שלחנו ואז יהיה אותו הדלף לפניו גרף של רעי ויוכל להניח שם כלי לקבל הדלף כדי שלא יעשה שם טיט וכשיתמלא הכלי לא יזרקנו בכלי אחר שלא יבטלנו מהיכנו אלא מריקו בתוך הגיגית שזבו המשקים ממנו שהיא מבוטלת מתיכנה ע"י משקים שבה משום משקין שזבו: **ה** ט נתפזרו לו פירות בחצר אחר הנה ואחר הנה ד מלקט מעט מעט ואוכל ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה י ואם נפלו למקום אחד נותן אפילו לתוך הסל כ אלא אם כן נפלו לתוך צרורות ועפרורות שבחצר שאז מלקט אחר ואוכל ולא יתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה : (ועיין לעיל סימן ש"ט) :

שלו אם מותר לילך על גבי העשבים וכן באילן · ובו י"ג סעיפים :

א ל אין עולים באילן א בין לח בין יבש ואין נתלים בו ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל גזירה שמא יעלה ויתלוש · עלה באילן בשבת בשוגג מותר לירד · ב במזיד אסור לירד · ג ואם עלה מבע"י בכל גונא מותר לירד משחשיכה ד וי"א דהני מילי כשהיה דעתו לירד מבעוד יום אבל לא היה דעתו לירד מבעוד יום לא ירד משחשיכה כיון שהיה דעתו לישב שם באיסור : (הג"ה) ודוקא אדם שעלה שם אבל אם הניח שם חפץ מבעוד יום אסור ליטלו משם בשבת * · וכל זה באילן וכיוצא בו אבל קנים הרכים בירק מותר להשתמש בהם אע"פ שמחוברים בקרקע דאין איסור להשתמש בירק * : **ב** ה שרשי אילן הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים אסור להשתמש בהם פחות מכאן מותר להשתמש בהם דבקרקע חשיבי ואם באים מלמעלה ויורדים למטה במקום שגבוהים שלשה אסורים ב ו ובמקום שאין גבוהים שלשה מותרים ז היו גבוהים שלשה וחלל תחתיהם אף ע"פ שמצד אחר אין חלל תחתיהם והרי הן שוים לארץ אסור לישב אפילו על צד השוה לארץ : **ג** ח מותר לילך על גבי עשבים בין לחים בין יבשים כיון שאינו מתכוין לתלוש ג ט אבל האוכלים בגנות אסורים ליטול ידיהם על העשבים שמשקים אותם אף על פי שאינם מכוונים פסיק רישיה הוא י אבל מותר להטיל בהם מי רגלים או שאר משקים שאינם מצמיחין : (הג"ה) ולכן טוב להחמיר שלא לאכול בגנות אם יטתמש שם עם מים דבקושי יש ליזהר שלא יפלו שם מים * : **ד** כ יש ליזהר מלהשליך זרעים במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח ל ואם ישליך לתרנגולים לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום או ליומים ואם היא במקום דריסת רגלי אדם מותר שאין סופו לצמוח: **ה** מ עשבים שעלו על אוזן הכלי ד מלחות הכלי חשובים כמחוברים לקרקע והתולשן חייב: **ו** נ עשבים שתחבן בעפר מבעוד יום כדי שיהיו לחים מותר לאחוז בעלים ולהוציאן ה ס והוא שלא השרישו וגם צריך שאינו רוצה בהשרשתן אבל אם נתכוין לזריעה אסור: **ז** ע אסור לתלוש י אפילו מעציץ שאינו נקוב: **ח** פ * עציץ (פירוש תלי כל שורשים שם יגמים עציץ) אפילו אינו נקוב ז יש ליזהר מליטלו מעל גבי קרקע ולהניחו על גבי יתידות או אפכא בין שהוא של עץ בין שהוא של חרס: (הג"ה יזהר של אילן שנפסח ונעקר בשבת מן האילן וכו פירות מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת *: **ט** צ צנור המקלח

שלה א מ"ש שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכו׳ · לשון הרמב"ם ז"ל שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול יבא לידי סחיטה : ומ"ש ולא יטפח בשמן וכו׳ · נ"ל מטעם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול : **ב** ובלבד שלא יביא וכו׳ · הטעם מבואר שם משום דחיישינן שמא יבא כלי דרך ר"ה : ומ"ש ואם מציל בכלי אחד וכו׳ · הטעם כיון דאינו מציל אלא בכלי אחד אית ליה הכירא ולא יבא לידי חילול שבת להביא מר"ה : **ג** יניח שם מטתו וכו׳ · אבל אין לעשות בענין זה להניח שם כלי במים וכיון דהראשון ראשון בטל במים כיון דהוא דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל : וכתב עוד הכל בו דאם אחד מכלי היין נסדק או ניקב והיין זב ממנו כיון שאותו היין דוב ראוי לשתות מותר להניח כלי תחתיו שאין שם ביטול כלי מהיכנו ודבר פשוט הוא · מיהו יש ללמוד מזה דאם אין היין ראוי לשתות כגון שבא ממין לתחום וכיוצא בו שאסור דאין להניח כלי תחתיו שלא יבטלו מהיכנו : **ד** מלקט מעט מעט ואוכל וכו׳ · הטעם הוא משום שלא יעשה כעובדין דחול אבל משום מעמר ליכא דמעמר אינו אלא במקבץ דברים ממקום גידולם · וכ"כ הכמ"ג : ומ"ש ואם נפלו במקום אחד וכו׳ · ומטעם זה פסק המחבר בסימן ש"ט סעיף ג׳ בכלכלה מלאה פירות ואבן בתוכה דאם הם יבשים ינערם וינער גם האבן עמהם ויטול הפירות לבד משום דהפירות הם במקום אחד מותר להכניס לתוך הסל אבל אם נתפזרו הפירות בניעור אסור להכניסם לתוך הסל · וכ"כ הר"ן בפרק חביות :

שלו א מ"ש בין לח ובין יבש וכו׳ · מבואר בספרי הפוסקים דמדינא אילן יבש שאין בו ענפים כלל מותר להשתמש בו בימות החמה שניכר שהוא יבש אלא משום גדר בעלמא אסרו ולא חילקו בין אילן לאילן וכדאמרינן הרב בקעה מנא וכו׳ · ועיין לקמן בסימן סע"ב סעיף ט"ו מ"ש שם בס"ד : ומ"ש גזירה שמא יעלה ויתלוש וכו׳ · ואין להקשות הא בסמוך כתב המחבר בסעיף ג׳ דמותר להלוך ע"ג עשבים ולא חיישינן שמא יתלוש כבר תירצו התוס׳ באילן שייך למגזר טפי דאילן הוא גבוה מן הארץ ומינכרא מלתא טפי : ומ"ש בכל גונא וכו׳ · פירוש אפילו במזיד אפילו לא היה דעתו לירד מבעוד יום : ומ"ש אבל קנים כלומר דקשים שהוקשו כבר הרי הם כאילן ואסור להשתמש בהן : **ב** ובמקום שאין גבוהים שלשה וכו׳ · קיל"ן דלא תימא כיון שאותו ענף עצמו באסר מתחלה היאך אתה מתירו בשגדל יותר קמל"ן כיון דהמקום שמשתמש אינו גובה שלשה לא גזרו בו חכמים אעפ"י שבאותו ענף עצמו למעלה מג׳ אסור : ומ"ש אסור לישב על צד השוה לארץ וכו׳ · כלומר שהקרקע שם גבוה ושוה עם האילן והטעם כיון דאיכא שלשה צדדים של האילן שיש להם חלל שלשה אעפ"י שמצד הד׳ הוא שוה לארץ אסור לישב שם : **ג** אבל האוכלים וכו׳ · פירוש אפילו בגנות שאינן שלהם דלא ק"ל כדברי הערוך שפירש דפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר וכמו שמבואר לעיל בסימן ש"ך ע"ש ובס׳ התרומות כתב אם הגינה של ישראל אסור מדאורייתא ובשל גוי אסור מדרבנן : ומ"ש שאינם מצמיחים וכו׳ · ובספר התרומה איתא דיין הוא מן המשקין שאינם מצמיחין דשורף את הזרע ואינו מצמיח : **ד** מלחות הכלי וכו׳ · פירוש לאפוקי אם הניח עפר שם ועלו שם עשבים אינו חייב והדין הוא כמו מי שתלש מעציץ שאינו נקוב וכמו שיתבאר בס"ד וה"ה אם תולש מומה שגדל על הגגות · ע"ש בתשובת הרא"ש בכלל ב׳ סימן ד׳ : **ה** והוא שלא השרישו וכו׳ · פירוש אפילו כתובכו מחמת לחות הקרקע אפ"ה מותר להוציאן · וכן כתבו שם התוס׳ בהדיא · וכן כתב המחבר לעיל סימן ש"א סעיף : ומ"ש אבל אם נתכוין לזריעה וכו׳ · או אסור אפילו לא נתוכנו אפילו לא השרישו : **ו** אפילו מעציץ שאינו נקוב וכו׳ · פירוש דמדרבנן אפילו אינו נקוב אבל נקוב בכדי שורש קטן חייב עליה חטאת לרבנן דר"ש כאלו תולש מן המחובר בקרקע ממש · וכתב רש"י בפ"ק דגיטין דעציץ של עץ בעי נקיבה ליחשב כמחובר ושל חרס לא בעי נקיבה אם היה מונח ע"ג קרקע · וכ"כ הרא"ש בשם הירושלמי · וכ"כ הטור בי"ד סימן רנ"ד : **ז** יש ליזהר וכו׳ · משמע דאינו אסור מדאורייתא והיינו משום דס"ל להמחבר כמו שכתב רש"י ז"ל וכ"כ התוס׳ דאע"ג דמונח ע"ג יתידות יונק מן הקרקע קצת ולפיכך אינו חייב משום תולש ומשום נוטע אלא מדרבנן דתולש ממש ליכא כיון דיונק גם עתה קצת מן הקרקע וגם נוטע ליכא דנוטע ועומד הוא · וכ"כ בהגהות אשר"י סוף פרק המוציא

א משנה שבת דף קמ"ג ב ככי׳ רש"י שם ג שם בתוס׳ ד ברייתא שם * הגהות מרדכי ותוס׳ פרק כ"ב והגהות מיימוני פרק כ"ב : * בפסקי מהרא"י קנ"ג : ה ברייתא שם קי"ז ו שם ז שם ובת"ק ובפי׳ רש"י ח כל בו בהלכות י"ט * רמב"ן והמגיד פרק כ"א : ט ברייתא שם קמ"ג י הר"ן בשם ר׳ יונה מהא דכלכלה שבת קמ"א וה"ה בפרק כ"א בשם הרשב"א כ שם בשם הרמב"ן א עירובין ק׳ ברייתא ב שם בגמרא לתירוץ א׳ ג שם לתירוץ השני ד ק"ה בפרק כ"א מהלכות שבת לתירוץ הב׳ * המגיד פרק כ"א * הגהות אשר"י פרק בכל מערבין אשם א"ו וכו"י : ה משנה שם כ"ט ו שם בגמרא ק׳ וכרבה ז ברייתא שם ח מסקנא דגמרא שם וכרבי שמעון ט סמ"ג וסמ"ק והתרומה וש"פ ובשם הגאונים וכן כתב הטור י שם בפוסקים * ב"י בשם ס׳ התרומה : כ הגהות מרדכי והגהות מיימוני פ"ח ל שם בהג"מ מ שבת ק"ו וק"ח נ שם נ׳ ס תוס׳ והר"ן שם ע משנה שם נ"ה דפטור אבל אסור ככל פטורי דשבת חוץ מג׳ שייכתין בסימן שכ"ח ש"ס כ"ח פ מדברי הגהות אשי"רי שכתב על פירוש רש"י בהא דכריסא שם כ"א * ר׳ ירוחם ני"ב ק"ב : צ כתובות

המקלח מים מן הגג שעלו בו קשים ועשבים שכותמים ומעכבים קילוחו ומימיו יוצאים ומתפשטים בגג ודולפים לבית ממעכן ח ברגלו בצנעא דכיון דמתקן על ידי שינוי הוא שאינו עושה אלא ברגלו במקום פסידא לא גזרו רבנן: **י** ק הדס המחובר מותר להריח בו אבל אתרוג ותפוח וכל דבר הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר שמא יקוץ אותו לאכלו: **יא** י השורה חטים ושעורים וכיוצא בהם במים הרי זה תולדות זורע וחייב בכל שהוא: (הג"ה) ומותר להעמיד ענפי אילנות במים בשבת ובלבד שלא יהיו בהם פרחים ושושנים שהם נפתחים מלחלוחית המים * ועיין לקמן סימן תרנ"ד: **יב** ט ט תאנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו התולש מהם בשבת חייב אף על פי שהם כעקורים לענין טומאה: **יג** ת אסור להשתמש בצדדי האילן אבל בצדי צדדין מותר ת לפיכך אסור לסמוך הסולם לצידי האילן דכי סליק ביה משתמש בצדדין אבל אם יש יתד תקועה בצדי האילן מותר לסמוך סולם עליו דהוה ליה יתר צדדין וסולם צדי צדדין ואם נעץ בו יתר ותלה בו כלכלה היתד נקרא צדדין י והכלכלה צדי צדדין: (הג"ה) ומותר לינע באילן ובלבד שלא יכידנו * בור עמוק אפילו מאה אמה מותר לירד ולעלות ומטכס ויורד ומטפס ועולה ולא חיישינן שמא יעקר בירידתו ועלייתו *:

שלז דין כבוד הבית ודבר שאינו מתכוין · ובו ד' סעיפים:

א א א דבר שאין מתכוין מותר והוא שלא יהא פסיק רישיה ב הלכך גורר אדם מטה כסא וכפסל בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ · ג מותר לרבץ הבית כיון שאינו מכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק: **ב** ב ד אסור לכבד הבית אלא אם כן הקרקע מרוצף ה ויש מתירין אפילו אינו מרוצף: (הג"ה) ויש מתירין אפילו במרוצף * וכן מנהגין ואין לשנות מיהו על ידי עכו"ם מותר * · וכן ע"י בגד או מטלית או כנף אווז הקלים ואינו משוה גומות * · ואסור לכבד הבגדים על ידי מכבדות העשויים מקשים שלא ישברו קסמיהם *: **ג** ו אין סכין את הקרקע ולא מריחים אותו אפילו הוא מרוצף: **ד** ז אסור לגרד חביות על הארץ דכיון שהיא כבדה יבא להשוות גומות ודאי והוי פסיק רישיה:

שלח דברים האסורים בשבת משום השמעת קול · ובו ח' סעיפים:

א א השמעת קול בכלי שיר אסור אבל לחקיש על הדלת וכיוצא בזה א כשאינו דרך שיר מותר: (הג"ה) וכן אם לא עביד מעשה שרי ולכן אלו שקורין לחבריהם ומנפנפים בפיהם כמו נפור מותר לעשותו בשבת * · ואסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת אף על פי שאינו מכוין לשיר מכל מקום הואיל והכלי מיוחד לכך אסור ולכן אסור לשמש להכות על הדלת לקרא לבית הכנסת על ידי הכלי המיוחד לכך אלא מכה בידו על הדלת *: **ב** ב יש ב מתירים לומר לעכו"ם לנגן בכלי שיר בחופות: (הג"ה) ואפילו לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר שרי משום כבוד חתן וכלה אבל בלאו הכי אסור * · ומיהו בזמן הזה נהגו להקל מטעם שיתבאר בסימן שאחר זה לענין טפוח ורקוד: **ג** ג זוג המקשקש לשעות עשוי על ידי משקולת ג' מותר לערכו ולהכינו מבעוד יום שילך ויקשקש כל השבת: **ד** המשמר פירותיו וזרעיו מפני חיה ועוף לא ד יספוק כף אל כף ולא יטפח כפיו על ירכו ולא ירקד להבריחם ד גזירה שמא יטול צרור ויזרוק להם: **ה** ה אין שוחקים באגוזים ו ולא בתפוחים וכיוצא בהם משום אשווי גומות: (הג"ה) ודוקא על גבי קרקע ה אבל על גבי שלחן שרי דליכא למגזר שם משום גומות * · ומותר לשחק בעצמות שקורין טשי"ך אף על פי שמשמיעים קול הואיל ואינן מכוונים לשיר * · וכל זה בשוחק דרך נחוק בעלמא * · אבל בשוחק כדי להרויח אסור אפילו שוחק

עולת שבת

היונית ומוסיים דמזה דאם הכביק בעצים או בדבר אחר שאין האויר בין הארץ ועלין פכוי או ודאי תולש ונוטע הוא מדאורייתא ויש כ"נ בזה אם אסור מדאורייתא או מדרבנן לענין תולה שאין בו סככה ודוק: **ח** ברגלו בצנעא וכו' · ואין להקשות הא ק"ל דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור כבר תרצו תוס' דהיינו דוקא באיסור מלאכה דאורייתא כגון שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם שאם יראו יאמרו שכבסן בשבת אבל הכא ליכא אלא מלאכה כלאחר יד דהויא דרבנן · עוד כתב שם היכא דא"א בצנעא עושה אפילו בפרהסיא · מיהו היכא דמצי למיעבד בצנעא טפי מעלי ולא קשיא מסימן תקמ"ו סעיף י' דאיכא כמו איסור דאורייתא דשאני התם · וכמו שכתבתי לעיל בסימן ש"א סעיף מ"ה: **ט** תאנים שיבשו וכו' · גם זה לשון הרמב"ם שם וצ"ע דבסוף עירובין גרסינן תני חדא אסור לאדם שיהלך ע"ג עשבים ותניא אידך מותר לא קשיא הא בלחים הא ביבשים ופירש רש"י ז"ל דיבשים כתלושין וליכא למיחש שמא יתלוש ודוחק לומר דיש חילוק בין עשבים לאילנות · וגם דברי המחבר אינו מדוקדק לפי מ"ש כאן ופסק כדברי הרמב"ם א"כ מאי האי דכתב לעיל בסעיף ג' מותר לילך ע"ג עשבים בין לחים ובין יבשים דמה לי לחים ומה לי יבשים אלא ודאי דס"ל דביבשים ליכא משום תולש וזו ואצ"ל קתני ודוק: **י** והכלכלה כצדי צדדים וכו' · כלומר ואז מותר להשתמש בכלכלה דהיינו להכניס בו כלים ולהוציא ממנו כל מה שצריך אבל ליטול הכלכלה עצמו ולחזור ולתלות שם אסור דהא משתמש ביתד שהוא צדדים ואסור · וכן יש ליישב דברי הא"ח שהובא בב"י דמ"ש נעץ יתד באילן או שלשלת או סל ותלה בהם כלי מותר להשתמש בכלי משום דצדי צדדים הוא כלומר דמותר להכניס חפצים לתוך הכלכלה אבל כלכלה לא יטלטל אבל אם הכלכלה קשור לאילן או אסור להכניס חפצים לתוך הכלכלה דהוי משמש בצדדים כיון שהכלכלה קשור לאילן הוי הכלכלה עצמה צדדים וק"ל אעפ"י שמדברי ב"י משמע דא"ח חולק על הסבר' ראשונה מ"מ לענ"ד נרא' עיקר כמו שכתבתי:

שלז א מ"ש דבר שאינו מתכוין מותר וכו' · מבואר בכמה מקומות דהלכה כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ומסקינן בגמרא סוף פרק כירה דאפילו אם יתכוין יעשה איסורא דאורייתא כי אינו מתכוין שרי ר"ש · ותימה על דברי הרוקח שכתב במסקנא הטעם דשרי ר"ש לגרור מטה וכסא משום דאפילו במתכוין ליכא איסור דאורייתא והא דאמרינן בחופר שהוא תולדה דבונה ה"מ בגומא וכיוצא בו עכ"ל · וזה אינו דבהדיא מסקינן שם דאפילו באיסורא דאורייתא אמרינן כן ע"ש ודוק: ומ"ש מותר לרבץ את הבית וכו' · בסוף פרק המצניע ומפרש שם דאפילו להדיא מותר לרבץ והיינו ששופך שם מים להרבין האבק: **ב** אסור לכבד את הבית וכו' · הטעם משום דלמא ישוי הגומות בכיבודו אע"ג דאנן ק"ל כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר הכא שאני דקרוב לודאי הוא והוי כמו פסיק רישיה: ומ"ש אלא אם כן הקרקע מרוצף וכו' · פירוש בין באבנים בין בקרשים עיין ב"ז סי' ר"ה: ומ"ש וכן ע"י בגד או מטלית וכו': וכתב הר"ן דוקא שלא כפל שם דבר שאסור לטלטלו בשבת אלא שהוא רוצה לכבד משום פרורין או שאר דברים שראויין לטלטל · מיהו הרשב"א ז"ל כתב דאפילו יש דברים האסורים שרי לכבד מידי דהוה אגרף של רעי וכן כתב ה"ה:

שלח א מ"ש כשאינו דרך שיר מותר וכו' · ונראה דכל שכן דמותר כשאינו צריך לקול כגון טבעת חלולה שיש בה אבן המשמיע קול מותר להניחה כיון דלא בעי להאי קלא וזה מותר לכ"ע אפילו למאן דפסק דאסור לאלודי קול · וכ"כ הפוסקים: ומ"ש ואסור להכות בטבעת וכו' · וכתב הב"י טעם קנס משום דמיוחד לכך חיישינן שמא יכוין לשיר: **ב** יש מתירין וכו' · הטעם משום דאמירה לנכרי במקום מצוה מותר במקום שאין בו מלאכה גמורה אלא שבות בעלמא ועיין לעיל סימן ש"ו ולקמן סימן תקפ"ו · ונראה אפילו ליש אוסרין לעיל בסימן ש"ז מודים הכא לשרי ומטעם דכתב הרב בסמוך לענין ריקוד דאין לגזור עכשיו משום עשיית כלי שיר דאין אנו בקיאין בעשיית כלי שיר · וכ"כ הב"ח בשם מהרש"ל להתיר משום שמחת חתן וכלה דעדיף טפי משאר נרכי מצוה: ומ"ש ואפילו לומר לכותי וכו' · הרב לטעמיה אזיל דכן כתב לעיל בסימן רע"ו להקל במקום מצוה אפילו במלאכה דאורייתא ואעפ"י שכתב שיש להחמיר במקום שאין צורך גדול נראה דהכא מודה דאין להחמיר כלל משום שמחת חתן וכלה דמצוה גדולה הוא · ונראה בסעודת ברית מילה אין להקל · וכ"כ בכ"נ מה"ב: ומ"ש אבל בלאו הכי וכו' · פירוש אפילו לומר לו לנגן אסור ומכ"ש לתקן הכלי שיר · מיהא אם הגוי בא מעצמו ומנגן א"צ למחות וה"ה דמותר לומר מע"ש שיבא למחר וינגן · עיין תשובת מהרדב"ז ח"א סימן קל"כ: **ג** זוג המקשקש וכו' · כ"כ האגור ואין להקשות דלעיל סימן רכ"ב סעיף ה' כתב הרב לאסור ברקיים ובכל מקום שיש לחוש להשמעת קול כבר תירץ הרב לעיל ע"ש: **ד** גזירה שמא יטול צרור וכו' · אבל משום השמעת קול ליכא כיון דאינו דרך שיר מותר וכדכתב המחבר בסעיף א': **ה** אבל על גבי שלחן וכו' · כלומר דאין לגזור משום קרקע דאם כן הוה ליה גזירה לגזירה: ומ"ש בתם ומחבר וכו' והב"ח אוסר אפילו אינו משחק להרויח משום דדמי להטלת גורל אבל שחיקת אגוזים ותפוחים דתלוי בחכמה אינו כמו הטלת גורל:

לפיכך

ט' ברייתא כתנוהו הרי"ף והרא"ש בפ"כב דשבת ק סוכה ל"ו כגירסת הרי"ף והרא"ב וכ"כ הרמב"ם בפכ"א י רמב"ם בפ"ח וכתב ה"ה שהוא מכוניא דוכתים פרק דם חטאת * מהרי"ל: ט שם מהא דחולין דף קכ"ו ת שבת קכ"ד ת הר"ן * ב"י בשם אורחות חיים: * טור: א מסקנא דגמרא שבת ק"ג וכמה דוכתי ב שם ג מסקנא דגמרא שבת כ"ה ד טור בשם הרמב"ם בפ"כא ה שם בשם בה"ג וכ"כ התוס' בדף כ"ה בשמו וכ"פ הרי"ף בפרק כל הכלים * טור בשם ר"י ומרדכי ריש פ' כל הכלים ור' ירוחם ח"ג ומיי"ג וסמ"ק וס"הת: * רבינו ירוחם ח"ג: * אגור: * הגהות אלפסי פ' המוצא: י רמב"ם בפכ"א ממעשה דתלמידו של רבי מאיר שבת דף מ' ובתוספתא פ"ו י שבת ס"א

א עירובין ק"ד * הגהות אלפסי: * אגור וב"י בשם פסקי תוס' דעירובין ב טור בשם אבי העזרי * מרדכי פ' משילין ג אגור בשם תשובת אביו ד עירובין ק"ד ברייתא וגמרא שם ה טור בשם ר"ח והרי"ף ו לפירוש הרי"ף ולפי' מ"ש הב"י גם לדעת ר"ח * ר' ירוחם ח"ו: * הגהות אלפסי סוף עירובין: * ב"י:

שוחק כתם ובקסר דהוי כמקח וממכר * · ומכל מקום אין למחות בנשים וקטנים דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין * · ולשחוק בכדור עיין לעיל סימן ש"ח :

ו י אסור לשאוב מים בגלגל גזירה שמא ימלא לגנתו וחורבתו או למשרה של פשתן ו פ לפיכך אם לא היה שם לא גינה ולא חורבה ולא בריכה לשרות בה פשתן מותר ט ויש אומרים שלא אסרו אלא בגלגל גדול שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח והם גלגלים הקבועים בהם דליים הרבה כביב אבל גלגלים שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מותר דליכא למיחש למידי :

ז י מי שיש לו כ פירות בראש הגג ורואה מטר שבא אסור לשלשלם בשבת דרך ארובה שבגג אבל מותר לכסותן ז ל ואפילו לבנים שהם מוקצים מותר לכסותן מפני הדלף :

ח מ מותר ליתן כלי תחת הדלף בשבת נ ואם נתמלא שופכו ומחזירו למקומו והוא שיהיה הדלף ראוי לרחיצה ס אבל אם אינו ראוי אסור משום ח שאין עושין גרף של רעי לכתחלה ואם נתן כלי תחת דלף שאינו ראוי לרחיצה מותר לטלטלו במים המאוסים שבו :

שלט כמה דינים פרטיים הנוהגין בשבת · ובו ז' סעיפים :

א א אין רוכבין על גבי בהמה : (ועיין לעיל סימן ש"ה מדין הליכות קרון)

ב אין ב שטין על פני המים ג אפילו בבריכה שבחצר מפני כשהמים נעקרים יוצאים חוץ לבריכה ד דמי לנהר ואם יש לה שפה כביב מותר דכיון דאפילו נעקרו המים השפה מחזרת אותם למקומה הוה ליה ככלי וליכא למגזר ביה שמא יעשה חביות של שייטין :

ג אין ה מטפחין להכות כף אל כף ולא מספקין להכות כף אל ירך ולא מרקדין גזירה שמא יתקן כלי שיר ו ואפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש באגוז לתינוק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר ז ולספק כלאחר יד מותר : (הג"ה) והא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהו משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו' · א ויש אומרים דבזמן הזה הכל שרי דאין אנו בקיאין בעשיית כלי שיר וליכא למגזר שמא יתקן כלי שיר דמלתא דלא שכיח הוא ואפשר שעל זה נהגו להקל בכל * :

ד ב ח אין דנין (הג"ה) ולכן אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח וכ"ש שאסור להלקותו דהוי בכלל דין ואם יברח אין עלינו כלום * : ולא מקדשין : (הג"ה) ויש מתירין לקדש היכא דאין לו אשה ובנים * ואפשר דהוא הדין הכניסה לחופה שרי * ואע"ג דלא ק"ל הכי מכל מקום סומכין על זה בשעת הדחק גם כי גדול כבוד הבריות כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולין להשוות עם הנדוניא ביום ו' עד הלילה דעושין החופה והקידושין בליל שבת הואיל וכבר הכינו לסעודה ולכשואין והוי ביוש לכלה ולחתן אם לא יכנוס או ומכל מקום לכתחלה יש ליזהר שלא יבא לידי כך ועיין בטור אבן העזר סימן ס"ג : ולא חולצין ולא מיבמין ואין כונסין ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומות ומעשרות ט ואין פודין הבן ואין מגרשין י אלא אם כן הוא ג גט שכיב מרע (דתקיף ליה עלמא) כ וכלם אם נעשו שוגגין או מזידין או מוטעין מה שעשו עשוי :

ה ל הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה לא בשבת ולא בי"ט :

ו ה מ אסור לאדם להשיט במים דבר להוליכו מאצלו או להביאו אצלו נ ולכן קסמים שעל פני המים אסור להבדילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים :

ז ו ס ספינה אם היא יושבת בקרקע הים ואינה שטה כלל מותר ליכנס בה ע ואם היא קשורה כמנהג הספינות העומדות בנמל אף על פי שהיא שטה על פני המים מותר ליכנס בה :

שמ במה

ו לפיכך אם לא היה שם וכו' · פירוש אפילו קבועים הרבה דליים בגלגל מותר כיון דליכא שם בריכה : ומ"ש ויש אומרים שלא אסרו וכו' · והו דעת ר"ת וטעמו כיון דמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח איכא למיחש שלא ימלא לגינתו ולחורבתו אבל דליים שלנו שאינם ממלאים הרבה ליכא למיחש לעובדין דחול :

ז אפילו לבנים · פירוש שהם מוקצים כלומר ולא בימא דאין לטלטל שום דבר אלא לצורך דבר הביטל קמ"לן דמותר לטלטל אפילו לצורך לבנים שאינן ביטלין :

ח שאין עושין גרף של רעי וכו' · כ"כ הרמב"ם והא דלא כתב הטעם משום דאסור לבטל כלי מהיכנו דכיון דס"ל דאם נתן שם מותר לטלטלו ליכא משום מבטל מהיכנו ובאמת במקום דליכא משום גרף של רעי כגון במקום דליכא איסור אסור משום מבטל כלי מהיכנו ודוק :

שלט א מ"ש ויש אומרים בזמן הזה וכו' · ומהר"של כתב דאין להתיר כ"א לצורך מצוה :

ב אין דנין וכו' · הטעם הוא משום דגזרינן שמא יבא לידי כתיבה : ומ"ש ולא מקדשין · ג"כ מטעם הנ"ל : ומ"ש ואפשר אפילו הכניסה לחופה וכו' · כלומר ולא תימא היאך קונה קנין בשבת שהרי ע"י הכניסה לחופה קנאה ליורשה אפ"ה כיון שעדיין לא קיים פריה ורביה ואין לו אשה אחרת מותר לעשות חופה ביום שבת : ומ"ש ולא חולצין · הכל משום גזירה שלא יבא לידי כתיבה · ואין כונסין הוא הכנסת לחופה לבתולה ולאלמנה הביאה והטעם מפני דקונה קנין בשבת וכמו שכתבתי בסמוך : ומ"ש ולא מקדישין · פירוש הוא המקדיש בהמה או שאר דברים למזבח או לבדק הבית מעריכין כגון שאמר ערכי עלי דק"ל שנותן כפי שניו כמו שכתוב בפרשה · ולא מחרימין כגון שאומר בהמה זו חרם וסתם חרמים הוא לבדק הבית ומפרש בגמרא משום גזירת מקח וממכר · ואין להקשות הא מקח וממכר לא מיתסר אלא מדרבנן וה"ל גזירה לגזירה כבר כתב הר"ן דהכי בהדיא מקח וממכר קדא מלתא היא ואיכא משום איתלופי : ומ"ש ואין מגרשין וכו' · לא ידעתי למאי נקט ליה דהא א"א בכתיבה וא"ת דנכתוב מאתמול הא ק"ל דגט מוקדם פסול וכמו שמבואר בא"ע סימן קכ"ז ואפשר לומר דמיירי ע"י שליח וכמו שכתב הרב המחבר שם סעיף ה' ע"ש · מיהו לפי המנהג שנוהגים עכשיו לית כ"מ ע"ש :

ג גט שכיב מרע וכו' · הטעם משום כדי שלא תטרוף דעתו עליו כשיזכור שיצטרך אשתו ליבם משום הכי הקילו ומהרש"ל בפ"ה מהל' י"ט סימן ד' כתב דלא יטלטל הגט בהדיא אלא יקנה לה בכל מקום המונח הגט ותתגרש כיון דאפשר בהכי ע"ש : ומ"ש וכולם אם נעשו וכו' · ירושלמי ומבואר שם דכן הדין נמי לענין קנין דאם קנה קנין בשבת הקנאתו הקנאה :

ד הכונס את האלמנה וכו' · ירושלמי כתבוה רוב הפוסקים ונראה לדעת הסמ"ג דכתב הרב לעיל להתיר להכנים בתולה לחופה ביום השבת היכא דא"ל אשה ובנים אע"ג דבחופה קונה קנין ליורשה ה"ה נ"כ באלמנה היכא דאין לו אשה ובנים מותר לבעול בשבת משום מצוה פריה ורביה דהא איסור כניסת ארמלין כמי הוא מהאי טעמא וצ"ע למעשה כיון דאיכא ככנתא כמו שמבואר בדרשות מהרי"ל עיין ב"ח · ודע שכתב המחבר בא"ע סימן ס"ד סעיף ה' דאם ייחד עם האלמנה קודם שבת מותר לבא עליה בשבת והאי יחוד מיירי אחר החופה אבל קודם אין היחוד קונה דק"ל כלה בלא ברכ' אסור' כנדה עיין בתשו' משא' בסימן ס"כ' וכתב עוד דהכון גם בנשואין של בתולה ליחדה מבע"י אחר החופה כי יש מפקפקים על חופות שלנו · וה"ה אם היתה נדה בשעת החופה וטבלה מבע"י עיין כ"נ מה"כ :

ה אסור להשיט ביום וכו' · ומסתייעות לדברי המחבר משמע דאפילו בכלי אסור לעשות כן · אבל הב"ח כתב דוקא בנהר אסור לעשות כן משום דשם אסור להושיט ואיכא גזירה שלא יעשו חביות של שייטין אבל בכלי דאית ליה נידודי דאפילו השטה עצמה מותר אבל שכן להושיט ד"א והביאו בכוכים גרבינן בירושלמי אמר רבי אבהו מי שהיה לשתות מים והיו עליו קסמין אסור לו להושיטן ולפצל הקסמין לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים לשתות ואיסורו משום לא שטין על פני המים ונראה דמיירי לדעת הב"ח דוקא בנהר אבל לא בכלי דא"ל נידודי :

ו ספינה אם היא וכו' · וז"ל שבולי הלקט בשם הגאונים שאלו לפני רב יהודה גאון ספינה מלאה מזון לתפוס בשבת מהו לעלות בני העיר לתוכה בשבת והשיב מותרין בני העיר לכנס ולצאת ולאכול מפירותיהן · ומיהו מצאתי בשם רבי יוסף גאון שאסר לכנס בספינה בשבת אפילו העומדת בעונן שלה אלא אם כן היא יושבת בקרקע הים ממש ואינה שטה על פני המים כלל עכ"ל · הרי הוא בהדיא כדברי המחבר והטעם של המחבר שאינו מחלק בין נמרא ייתכן לאיכם אחריכא אע"ג דבגמרא דלגמרא אמרינן דלגמרא מדרבנן יותר לכנס דרך הציבור דהיינו שנכנסים שם ליפן או לטייל ויודע שהנוי מוליך הספינה משום דבזמן הזה אין נמרא מדרבנן שכיח · וכ"כ ה"ה לדעת הרמב"ם שהשמיט הדין הזה ועיין לעיל בסימן רמ"ח · ונראה לפי מ"ש התוס' בריש מי שהוציאוהו דהטעם דאסור ליכנס לספינה בשבת משום דדמי לשט בנהר ואיכא למגזר שלא יעשה חביות של שייטין · אי נמי שמא יהניע הספינה ואיכא משום מתחיב ארבע אמות בכרמלית והים הוא הכרמלית לכן אלו הטעמים אין לאסור בספינה העומדת בבריכה שבחצר דא"ל נידודין דמשום חביות של שייטין ליכא דהא לשייט שם יותר וכיון שכתב המחבר בריש הסימן וגם משום הולכת ארבע אמות ליכא דשם רה"י עליו וק"ל :

כתב מהר"ש דשם תלק א"ח סי' ח לאסור לנדות אדם בשבת אם לא שעבר וחילל שבת ויוס"ת נראה שאין איסור בדבר רק שאין לקלל ביום שהוא ברוך :

כתב הרי"בש בתשובה שאסור לנדות הקן בשבת · וכן בכתבי הר"ר ישראל סימן תל"ג והובא בדברי הרב בי"ד כתב בש"ג בשם ריא"ז בסוף עירובין אותם שמתעסקים בכיבם וקורין לחבריהם אין לאסור בשבת :

ס"מ אסור

---

* אגור ורמב"ם כב"נ : * תוס' ופי"נ והגהית מיימוני כב"נ י עירובין ק"ד פ טור בשם הרמב"ם בפכ"א וכתב ה"ה שם שהוא ידברי אחיעור שם · ט הרא"ש שם בשם ר"ת י משנה בכיצה ל"ה כ לפי' ר"י והביאו הטור והרא"ש שם ל שם בגמרא וכעולא מ משנה שם נ ברייתא שם ס רמב"ם בפכ"ה

א משנה בביצה ל"ו ב משנה שם ג ברייתא שבת מ' ד כן פירש הר"ן לפי גירסת הרי"ף שם וכ"כ הרמב"ם בפ"כג ה משנה בביצה ל"ו ושם בגמרא ו רמב"ם בפכ"ג ז הרמב"ם שם ומהא דירושלמי בשם רבי יונה שם * תוס' סוף פרק המביא כדי יין : פ משנה בביצה ל"ו * ב"י סוף סימן רס"ג בשם שבולי הלקט : * ר"ת : * סמ"ג :

ט רי"בש בתשובה וכתבי מהר"ר ישראל והר"ן שם י גיטין ע"ו כ ירושלמי וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בכ"ה ל הר"ן שם דביצה בשם הירושלמי מ מרדכי בפ"ה דביצה בשם הירושלמי כ שם בהגהות אשר"י ס האגור בשם רבי אבינדרי ע ב"י ושכן נראה ממדברי הכל בו

שמ כמה דינים מדברים אסורים בשבת בעין תולדות מאבות ובו י"ד סעיפים :

א א א אסור ליטול שערו או צפרניו בין ביד בין בכלי בין לעצמו ב בין לאחרים ג וחייב על שתי שערות ד ומלקט לבנות מתוך שחורות אפילו באחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה : (הג"ה) ועיין לעיל סוף סימן ש"ג דין סריקה וקליעה : **ב** ב ה אסור לחתוך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי בין לו ובין לאחר : **ג** ו המוחק דיו שעל הקלף או שעוה שעל הפנקס ג אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב : (הג"ה) אסור לשבור עוגה שכתובה עליה כמין אותיות אף על פי שאינו מתכוין רק לאכילה ד דהוי מוחק * : **ד** ז יש ליזהר שלא לכתוב במשקין על השלחן או באפר : ה (אבל מותר לרשום כאויר כמין אותיות) * : **ה** ח מותר לרשום בצפורן על הספר כמו שרושמין לסימן שאין זה דבר המתקיים : **ו** ו ט חוט של תפירה שנפתח אסור למתחו משום תופר : **ז** ז י אותם שמהדקים הבגדים סביב זרועותיהם על ידי החוט שמותחין אותו ומתהדק אסור למתחו אלא אם כן יהיו הנקבים רחבים קצרת ומתוקנים בתפירה בעיגול : **ח** כ מוכין שנפלו מן הכסת מותר להחזירם ח אבל אסור ליתנם בתחלה בכסת : **ט** ט ל אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שרומה למעמר וכן אסור לקבץ כל דבר במקום גידולו : **י** מ המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה תולדות מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה : **יא** נ אף על פי שנותנים שומשמין ואגוזים לדבש לא יחבצם בידו : **יב** ס הנותן זרע פשתן או שומשמין וכיוצא בזה במים חייב משום לש מפני שמתערבין ונתלים זה בזה : **יג** ע אין שוברין החרס ואין קורעין הנייר מפני שהוא כמתקן כלי : **יד** פ המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו הרי זה תולדות תופר וחייב וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא נתכוון לקלקל בלבד הרי זה תולדות קורע וחייב :

א שבת נ"ד ב שם בגמרא ג ברייתא שם וכת"ק הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והטור וש"פ ד שם בגמרא ה רמב"ם בכ"ט מבוגיא דעירובין ק"ג ו ברייתא שבת ע"ה * מרדכי פרק כלל גדול : ז ת"ה סימן כ"נ בשם א"ז * תרומת הדשן סימן ס"נ : ח טור ט שבת ע"ה י טור בשם ר' פרץ ומרדכי פ"ז דשבת והגהות מיימוני פ"י וש"פ כ ברייתא שם מ"ח ל שם ע"נ מ רמב"ם פ"ח נ רמב"ם בפ"כא וכתב ה"ה שהוא מהתוספתא פ"יב ס טור והרמב"ם בפ"ח מהא דנחים כ"ד ע רמב"ם בפ' כ"נ פ רמב"ם בפ"י

שמא היתר נדרים בשבת ובו ג' סעיפים :

א א מתירין נדרים בשבת אם הם לצורך השבת כגון שנדר שלא לאכול או שלא לשתות ב אף על פי שהיה לו פנאי להתירם קודם השבת ג אבל הבעל יכול להפר נדרי אשתו ד אפילו שאינם לצורך השבת מפני שאם לא יפר לה היום א לא יוכל עוד להפירם : **ב** ב ה מי שנשבע לעשות מלאכה פלונית עד זמן פלוני ולא נזדמן לו לעשותה עד יום האחרון של אותו זמן ואותו יום בא בשבת ויש לו פתחים להתיר נדרו נשאלין אפילו בשבת : **ג** נהגו להתיר חרמי הקהל בשבת אף על פי שאינם לצורך

א משנה בשבת קנ"ז ב שם בעיא ונפשטה ג משנה שם ד שם בעיא ונפשטה ה תשובות הרשב"א ו הרש"בא בתשובה

שמ א מ"ש אסור ליטול שערו וכו' · סוף פרק המצניע ומדברי המחבר שכתב סתם אסור משמע דאפי' בכלי אין בו אלא איסורא אבל אין בו חיוב חטאת אע"ג דבגמרא שם אמרינן מחלוקת ביד אבל בכלי דברי הכל חייב חטאת היינו לר"י דמחייב אמלאכה שאינה צריכה לגופה אבל לר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה אין כאן חיוב חטאת אפילו בכלי וכ"כ שם התוס' בהדיא וע"כ יש לתמוה על הטור דלעיל בסימן רע"ח פסק כר"ש במלאכה שאינה צריכה וכאן כתב דבכלי חייב חטאת וצ"ע ודוק : ומ"ש וחייב על שתי שערות · כלומר אם נטלם בכלי אבל ביד לרבנן דק"ל כוותייהו אינו אסור אלא משום שבות וזהו שכתב המחבר בריש דבריו אסור ליטול שערו ומשמע דאין בהם אלא איסורא בלבד והיינו בשנטלם ביד ובכלי חייב חטאת וזהו שכתב כאן וחייב על שתי שערות ע"ש בגמרא ודוק · אך יש לתמוה קצת על דבריו דמדלא ירד לאיפלוגי בנטילת צפרנים בין יד לכלי דבכלי חייב חטאת משמע משום דס"ל לפסק הלכה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה שאינו חייב עליה וכמו שכתבתי בסמוך א"כ · למה ירד לחלק בנטילת שער בזה הלא נטילת שער נ"כ מלאכה שאינה צריכה לגופה היא · ואין בו אלא איסורא דרבנן לר"ש ודוק וצ"ע · עוד נראה מדברי המחבר דבשער אחת אין בו אפילו איסורא ודכקט בלשונו אסור ליטול שערו לשון רבים משמע דוקא שתי שערות אבל שער אחת אפילו איסורא ליכא וצ"ע לדינא : ומ"ש אפילו באחת חייב וכו' · כלומר בשבת חייב חטאת והטעם פירש רש"י משום דאפילו באחת מקפיד שלא יהא נראה כזקן אבל בחול אין בו אלא איסור לאו משום לא ילבש וגו' : **ב** אסור לחתוך יבלת וכו' · סוף עירובין וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ט והמחבר לא כתב כאן לחלק בין לחה ליבשה ובגמר' שם משמע דבלחה ובכלי חייב חטאת משום גוזז ואפשר דס"ל עיקר כר"ש דסבר דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור וכל אלו מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא וכמו שכתבתי בסמוך ועיין בה"ה פ"ט שהביא בכ"ע ומ"ש לענ"ד כתבתי ועיין מ"ש בסמוך : **ג** אם יש במקומו וכו' · וכתב הרא"ש הטעם משום כי לפעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומחק כדי לכתוב אחרת במקומה · ואין להקשות דלפ"ז ה"ל ליחייב על מחיקת אות אחת י"ל כיון דמשום כתיבה חייב על מחיקה כדאמרינן המוחק על מנת לכתוב אינו ראוי להתחייב על מחשבת הכתיבה יותר מכתיבה עצמה ונם א"ל כיון דבמשכן היה מחיקת אותיות לא ליחייב כי אם על מחיקת אותיות י"ל כיון דעיקר הוא משום כתיבה שחושב לכתוב במקומו שתי אותיות א"כ מ"ל מחיקת אותיות ומ"ל שאר דיו שעל הקלף · ולשון המחבר אינו מדוקדק דכתב המוחק סתם דמשמע אפילו אין כוונתו לכתוב במקומו חייב על המחיקה ולא נהירא כדאיתא התם · וכתב הב"ח דיש ליזהר כשיפול שעוה על אותיות שלא לסלק בשבת דחייב משום מוחק בשתי אותיות ובאות אחת איסור מיהא איכא אע"ג דליכא חיוב חטאת ודבריו נכונים : **ד** דהוי מוחק וכו' · אע"ג דליכא איסורא אלא במוחק על מנת לכתוב וכדאמרינן התם במשנה המוחק ע"מ לכתוב היינו לענין חיובא דאורייתא לחייב חטאת אבל איסורא דרבנן איכא : **ה** מותר לרשום באויר · כלומר דלא תימא דלאסור משום שמרגיל את עצמו לאמן ידיו בכתיבה ודמי להא דאמרינן דמכה בפטיש חייב משום דמאמן ידיו וקמשמע לן דלא דא"כ יהא אסור לראות מעשה אומנות משום דגמיר לאומנות אעפ"י דיש לחלק בין שעביד מעשה ובין רואה לבד ולא עביד מידי יו"מ בגמרא דפרק הבונה משמע דאין לחלק בזה : מ"ש מותר לרשום בצפורן וכו' · והב"ח כתב בשם מהרש"ל בהגהותיו וז"ל בסמ"ק אוסר לרשום בצפורן על הספר ושמעתי מחכם אחד שהיה מכריע ביניהם ואומר שזה בקלף הקשה דאינו מתקיים וזה בנייר הרך דמתקיים קצת · אבל הב"ח אוסר בתרווייהו מדרבנן וצ"ע לדינא ועיין בגמרא דפרק הבונה דף ק"נ : **ו** חוט של תפירה וכו' · וכירש רש"י בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך וכתבדלו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת ונראו התפירות כשמכין ומותח את ראש החוט להדר ולחבר זו היא תפירתו וחייב · ומדברי הגהות פ"ז משמע דלא מיחייב אלא א"כ קשרו בסופו דאל"כ אינו עומד · ומשמע מדברי הרמב"ם המותח החוט שרגיל לתפור בו כדי שלא יהא כווץ חייב משום תופר לפי שזה מצרכי התפירה הוא · ויש להחמיר כדבריו ותימה על המחבר שהשמיטו : **ז** אותם שמהדקים וכו' · וז"ל שבולי לקט כתב הר"ר ישעיה כ"ל אלו שעושים נקבים בפי בתי ידים ויש חוט מחובר עם מקצת שמכניסין באותם הנקבים ומהדקים עליהם כין אם היה הפתיל בנקבים מערב שבת מרווח ומהדקו בשבת בין אם הכניסו בנקבים בשבת אין בו משום תופר דתופר לא הוי אלא פרונה בקיומו שיהא מהודק תמיד וכי רפה החוט קשה לו הלכך כשמותחו חייב חטאת · אבל זה שאינו רוצה בקיומו ובהדיקו אלא בשעה שלובשו ובשעה שפושטו מרפה אותו אין בו משום תופר ואינו דומה אלא ליוי שיש בבגדיו לולאות וקרסים ומחברן בשבת וגם מכני המקצת שהיא בקובה אין לאוסרה כיון שמחוברת בפתיל והפתיל בבגד ואינו בבדל לעולם ולפיכך מותר וה"ה בפתיל העשוי ליכעלים ודוקא אם יש נקבים מותר אבל לתפור חוט אחד בבתי ידיו כשפשטו מרתיבו וכשלובשו מהדקו תפירה היא ואת דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תכירה עולמית עכ"ל : **ח** אבל אסור ליתנם לכתחלה וכו' · הטעם כתב רש"י משום דכשתא קעביד ליה מנא · וכתב הטור דאפילו בי"ט אסור לעשות כן · ופשוט הוא דאין בין י"ט לשבת אלא לענין אוכל נפש : **ט** אסור לקבץ וכו' · ופירש רש"י שנבר מלח ממשרפות מים דמתרגמינן קריבי ימא שמושיך לתוכו מים מן הים והחמה שורפתן והם נעשים מלח ואותו קרי מלחתא וממשמעות דברי המחבר שכתב בלשונו אסור לקבץ משמע דאין בו אלא איסורא דרבנן בעלמא ואין בו חיוב חטאת ותימה דהא אמרינן התם אמר רבא האי מאן דכניף מלחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר אין עימור אלא בגדולי קרקע ובכל הש"ס קיימא לן כרבא לגבי אביי חוץ מי"על קג"ס ולמה פסק המחבר כאביי · וגם על הרא"ש יש לתמוה שפסק בהדיא כאביי ואפשר דס"ל דזה בכלל הסימן דיע"ל קג"ס וצ"ע :

שמא א מ"ש לא יוכל להפירם וכו' · הוא כמו שכתב המחבר בי"ד סימן רל"ד סעיף כ"א שאין הבעל ולא האב לבתו מפירין אלא ביום שומעם והא דכתב אבל הבעל וכו' ה"ה האב לבתו דהד דינא אית להו וחדא מנייהו נקט : **ב** מי שנשבע וכו' · והטעם שאם לא יתירו שבועתו יבא לידי העברת שבועה : **ג** נהגו להתיר וכו' · כ"כ הרשב"א בתשובה והטעם משום דבשבת איכא כנופיא ואם לא יתירהו

בשבת

לצורך השבת: (ועיין לעיל סוף סימן ש"ו):

שמב בין השמשות מותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה · ובו סעיף אחד:

א [א] כל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליה בין השמשות (ועיין לעיל סי' רס"א) [ב] והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק כיצד מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר [ג] וכן מוריד מהאילן או מוציא מהכרמלית [א] עירוב שעשה [ד] וכן אם היה טרוד ונחפז לדבר שהוא משום שבות מותר בין השמשות וכטעם זה מותר לומר בין השמשות לעכו"ם להדליק לו נר בשבת:

שמג דיני קטן בשבת · ובו סעיף אחד:

א [א] קטן אוכל נבילות [א] אין בית דין מצווין להפרישו [ב] אבל אביו מצווה לגעור בו ולהפרישו (ומאיסור דאורייתא) [ג] ולהאכילו בידים אסור אפילו דברים שאיסורם מדברי סופרים וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם משום שבות: (הג"ה) ויש אומרים דכל זה בקטן דלא הגיע לחינוך אבל הגיע לחינוך צריכין להפרישו * · ויש אומרים דלא שייך חינוך לבית דין אלא לאב בלבד * · וקטן שהכה אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו ואף על פי שאינו צריך תשובה כשהגדיל מכל מקום טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אף על פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין:

רשמ דין ההולך במדבר בשבת · ובו ב' סעיפים:

א [א] ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחהו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה [ב] ואם יש לו ממה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה בכל יום אפי' ביום שמקדש בו כדי פרנסתו [ג] מצומצמת [ד] ומותר לילך בו בכל יום אפילו [א] ביום שמקדש בו: **ב** [ה] היה יודע מנין יום שיצא בו כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום חמשי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא [ב] מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו ובודאי לא יצא בשבת וכן ביום ט"ו וביום כ"ב וכן לעולם:

שמה דין ארבע רשויות בשבת · ובו י"ט סעיפים:

א [א] [א] ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור: (פירוש רך ומל לא לח ולא יבש אלא בינוני הכי נמי לא רה"י לפי שאין לו מחיצות ולא ר"ה שאינו דומה לדגלי מדבר דלאו להילוכא דרבים עבידי רש"י): **ב** [ב] איזהו רשות היחיד מקום המוקף מחיצות [ב] גבוהות עשרה טפחים ויש בו ארבע טפחים על ארבע טפחים או יותר וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה: (הג"ה) י"א דבעינן שאלו ארבעה על ארבעה הן מלבנין וכמו שיתבאר לקמן בסימן ש"ט *: **ג** [ג] כתלים המקיפין רשות היחיד על גביהם רשות היחיד [ג] אפילו אינם רחבים ארבעה: **ד** [ד] [ד] חורים שבכתלי רשות היחיד שכלפי רה"י הם רה"י: (הג"ה) ואם הם כלפי חוץ ואינן עוברים כלפי פנים נדונין לפי ענין ודינן כמו שיתבאר בסימן זה סעיף י"ג: **ה** [ה] אויר רשות היחיד הוא רשות היחיד עד לרקיע: **ו** [ו] אפילו כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת [ה] אם יש לרבע בו ארבעה על ארבעה והוא גבוה עשרה הוי רשות היחיד: **ז** [ז] איזהו רשות הרבים

[א] עירובין ל"ב הו"קיון יתגית כרבי דס"ל הכי [ב] טור שהא דעירובין דלאו ויגדרן תקויין אלא לדבר מצוה וכ"כ ה"ה בגה"ד בשם הירושלמי [ג] עירובין שם [ד] הרמב"ם שם [א] טור וכא"ג וכעל התרומות ומעובדא דאירכסו מכתקות וכו' יבמות קי"ג וקי' דועיין בב"י שפירשו נ"כ לדברי הר"ן בבכ"ד ע"ד וה [ב] מכוניא דיבמות והארוך הב"י כוה [ג] רמב"ם בסוף הל' מאכלות אסורות * תוס' בכ"ב: * ב"י: [א] שבת כ"ט מימרא דברייתא [ב] שם ומשמעות הגמרא [ג] הר"ן שם [ד] שם וכ"כ התוס' והרא"ש בעירובין ב' [ה] מימרא דרבה שם

[א] ברייתא שבת ו' [ב] שם בברייתא ונכמה דוכתי * כנהות אשי"רי פ"ק דשבת: [ג] שם נ"ט בעיא ונפשטא [ד] שם ו' *ב"י בשם הרש"בא והעגיד: [ה] שם ז' [ו] שם ח' בשמעתתא דכוורת [ז] שם נ"ט

בשבת לא יתאספו ביום אחר וכמנא שאין לו היתר לעולם וה"ל כעין הפרת נדרים שמפירין ביום שבת מטעם זה ומשמע שהכא במקום דאיכא כנופיא בקול כמו בשבת אסור והמחבר קיצר במקום שהיה לו להאריך:

כתב הכ"מ ז"ל והוא הדין להקדים נדברים שאינם לצורך שבת דאסור כמ"ש ה"ה בשם ספר העתים ואם צורך שעה הוא להכריז בשבת דאיכא כנופיא אם נהגו כך אין לבטל המנהג עכ"ל:

שמב א מ"ש עירוב שעשה וכו' · משום דס"ל דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה וכמו שיתבאר לקמן בסימן תע"ו ולפי מ"ש בסימן שנ"ד מיירי הכא אפילו בעירובי חצרות: מ"ש וכן אם היה הדבר נחפז וכו' · ומהרש"ל בתשובה סימן מ"ו כתב וז"ל משמע מדברי הסמ"ג דכתב כל דבר שהוא נחפז פירוש שהוא נחפז לאותו דבר ואם לא היה בא לידו היה מצטער בשבת כה"ג הוא דהתירו ולא בענין אחר · עוד לבי נוקף להתיר ולומר אפילו כה"ג שהוא נחפז לדבר אם לא שהוא לצורך מצוה קצת הוא דהתירו כגון שהוא מעכייבי אכילה ושתייה אף שיכול להיות זולת כן מ"מ בכוד שבת איכא בהו ומשיב כמי צורך מצוה קצת אעפ"י שאינו מצוה ממש ומסיק דה"ה במקום הפסד מרובה מותר אמירה לגוי בין השמשות · וכתב בשם גדול אחד שהורה לומר לגוי להדליק נר של יאר צייט מאחר דהמנהג של בני אשכנז נזהרין באותו נר הוה ליה כצורך גדול עד כאן לשונו:

שמג א מ"ש אין ב"ד מצווים להפרישו וכו' · ואין להקשות הא כתב המחבר בי"ד בסי' שע"ג כשם שהכהן מוזהר שלא לטמא כך מוזהרים גדולים על הקטנים וא"ל דהתם מיירי לטמא בידים וכמו שכתב שם הרב דא"כ ליקשו רבותא טפי דאפילו איסורא דרבנן מוזהר שלא לספי ליה בידים וכמו שכתב המחבר כאן וצריך לומר דהתם קאי אאביו ולדעת הרב דמפרש דמיירי לטמא בידים צ"ל דמיירי אפילו בטומאה דרבנן כגון טומאת בית הפרס: ומ"ש להפרישו מאיסור דאורייתא וכו' · פירוש אבל איסורא דרבנן אין אביו חייב להפרישו כלומר דאם אין אביו מפרישו אין ב"ד מצווין לכוף לאביו שיפרישנו אבל באיסור דאורייתא ב"ד מצווין לכוף לאביו שיפרישנו מאיסורא דאורייתא וכ"כ הב"י בשם הרב הגדול מהר"ר יוסף פאסי ז"ל: ומ"ש ויש וכו' צריכים להפרישו וכו' · הטעם דק"ו הוא השתא דמצווה לחנכו במצות מכ"ש להפרישו שלא יעשה עבירה · וכתב הכ"מ דלענין טומאה מחוייבים הגדולים להפרישם לקטנים אפילו לא הגיעו לחינוך וזה כדעתו דסבירא ליה לחלק בין איסור טומאה לשאר איסורין ומטעם דשאני כהנים דרבי בהם קרא מצות יתירות אבל לדעת המחבר והרב אין נראה להם לחלק בין טומאה לשאר איסורין וצריך עיון:

רשמ א מ"ש אפילו ביום שמקדש בו וכו' · הטעם משום דתחומין מדרבנן לא רצו להחמיר וכ"כ הר"ן:

ב מותר לעשות מלאכה וכו' · ונראה דאם יכול לעשות מלאכה באותו יום כדי שיהא לו פרנסה לכל השבוע אסור לעשות מלאכה בכל השבוע חוזה לזה שכתב המחבר בסעיף א' ואם יש לו ממה להתפרנס וכו' וכן מוכח מפשט סוגיא דגמרא ע"ש ודוק:

שמה א מ"ש ארבע רשויות לשבת וכו' · ברייתא פרק קמא דשבת · ואין להקשות דליחשוב חמשה רשויות דהרי קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דאמרו חכמים לטלטל בו אלא בתוך ד' אמות והמוציא ממנו לר"ה או מר"ה לתוכו חייב וכמו שכתב המחבר בסימן שמ"ו סעיף ד' י"ל דההיא רה"י גמורה אלא לענין דאין מטלטלין אלא בד' אמות עשאוה ככרמלית והרי כבר שנה המחבר רה"י וכרמלית וכן מצאתי בתוס': ומ"ש וכרמלית וכו' · התוס' כתבו בשם הירושלמי דלשון כרמלית הוא לשון כרמל רך ומלא לא לח ולא יבש הכי נמי כרמלית אינה לא כרה"י ולא כר"ה: **ב** גבוהות עשרה טפחים וכו' · לאפוקי דאם הם נמוכים מעשרה טפחים אפילו התוך רחב הרבה לאו רה"י הוא: ומ"ש וכן תל וכו' · הטעם משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא: ומ"ש י"א וכו' · פירוש דהם מכרשים בכל מקום דאמרינן שצריכין ארבע אמות פירוש מלבנין של ארבע אמות והרי הוא חומשה אמות ושלשה חומשים לפי השיעור דק"ל דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונא: **ג** אפילו אינם רחבים וכו' · בגמרא מפרש הטעם דק"ו הוא לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש: **ד** חורים שבכותלי וכו' · פירוש אפילו הם פונים גם לר"ה וכתבו התוס' דהיינו דוקא למעלה מי' טפחים אבל למטה מעשרה טפחים אין בני רה"י משתמשין שם משכי שבני ר"ה משתמשין בהן ולאו כרה"י הן וצ"ע לדינא: **ה** אם יש בו לרבע בו וכו' · רש"י פירש שם דבני ברחב חומשה טפחים ושלשה חומשים דלאו איכא לרבע בו ארבע על ארבע ומותלי הכלי מצטרפין לרחב ארבע · וכן משמע מדברי המחבר לעיל בסעיף ב' דכתב ויש בו ארבע טפחים ולא כתב כלשון הרמב"ם ז"ל ויש בגיהם משוע דעם הכתלים קאמר · אבל לדעת ר"ת דהובאו בתוס' שם ולדעת הרמב"ם והרי"ף בעינן יותר משום דכותלי הכלי אינן מצטרפין להשלים לרחב ארבע ולענין גובה הכלי כ"ע מודים דשולי השולים מצטרפין להשלים לגובה עשרה עיין בתוס' דף ח' ודוק · ואפשר לומר דהמחבר סבר דשולי הכתלים אינן מצטרפין · וכן נראה עיקר כדי שלא יכחישו דברי הכלל דנקט בכל מקום דהרי"ף והרמב"ם מכחישין וכו' · וכ"כ הרי"ף בהדיא דשולי הכתלים אינן מצטרפין

הרבים רחובות ושווקים הרחבים י"ו אמה י ואינם מקורים ק ואין
להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער
(ואין דלתותיו כנעולות בלילה) * הוי רשות הרבים ט ויש אומרים
שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים : **ח**
י מבואות הרחבים שש עשרה אמה ומתקצרים בקצתן ואין בהם שש
עשרה אמה יש אומרים שאם ארכן לאורך רשות הרבים הרי הם
רשות הרבים : **ט** ז כ מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני
ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב י"ו יש אומרים שהוא
רשות הרבים : **י** ל כל דבר שהוא ברשות הרבים ח אם
אינו גבוה (שלשה) טפחים אפילו הם קוצים או צואה שאין רבים
דורסין עליהם חשובים כקרקע והוי רשות הרבים ואם הוא גבוה
שלש ומשלש עד תשעה ולא תשעה בכלל אם הוא רחב ארבע על
ארבע הוי כרמלית ואם אינו רחב ארבע על ארבע הוי מקום פטור ט
ואם היה גבוה ט' טפחים י מצומצמים ורבים מכתפים עליו הוי
רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה ס ויש מי שאומר דהוא הדין
לגבוה כתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו הוי רשות הרבים
אפילו אינו רחב ארבעה ע ומעשרה ולמעלה אם הוא רחב ארבעה
הוי רשות היחיד ואם לאו הוי מקום פטור אפילו יש בו מקום כדי
לחוק להשלימו לארבעה : **יא** פ גומא ברשות הרבים אם
אינה עמוקה שלש הויא רשות הרבים משלש עד עשרה ט אם
רחבה ארבעה הויא כרמלית ואם לאו הוי מקום פטור ואם היא
עמוקה עשרה היא רשות היחיד והוא שתהא רחבה ארבעה : **יב**
כ רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה אבל למעלה מעשרה
הוי מקום פטור : **יג** ק חורים שבכתלים י כלפי רשות
הרבים אם הם גבוהים למעלה משלשה אינם כרשות הרבים
אלא נדונים לפי מדותיהם : **יד** ל איזו היא כרמלית מקום
שאין הלוך לרבים ש כגון יא ים ובקעה * ואצטוונית * ואצטבא
(פירוש אצטוונית מקום שלפני החנויות שיושבים שם הסוחרים · ואצטבא
הוא מקום שמניחין עליו פרקמטיא) שלפני העמודים ברשות הרבים
והיא ת רחבה ארבעה וגבוה משלשה ועד עשרה א וקרן זוית
הסמוכה לרשות הרבים : (כגון מבואות שיש להן שלשה מחיצות · ואין
להם לחי או קורה כרמלית) * · ב ורשות הרבים שהיא מקורה ג
ותל שיש בו ארבעה על ארבעה ואינו גבוה עשרה וכן חריץ שהוא
ארבעה על ד' ואינו עמוק עשרה : **טו** ד בית שאין תוכו עשרה
וקרויו משלימו לעשרה יש בו ארבעה על ארבעה יב תוכו כרמלית
ועל גבו רשות היחיד ה ואם חקק בו ארבעה על ארבעה אפילו
באמצע רחוק מן הכתלים נעשה כלו רשות היחיד : **טז** י גג
הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית נכרות לעומד
על הגג הוי כרמלית ואפילו הוא גבוה ורחב הרבה ואם חלון פתוח
לו מן הבית הוי כרשות היחיד ז וכן זיזין הבולטים מן הכותל ויש
בהם

ח בריש עירובין בפי' רש"י * טור : ט רש"י שם וכן נראה דעת הרא"ש בפ"ק דעירובין ובפ"ג דביצה ובמ"נ ובמ"ק ובה"ת והרוקח בסי' קע"ה והתו' בפ"א דשבת דמשמע קצת כן וכ"כ בפ"י דשבת אבל הרמב"ם לא הזכיר תנאי זה בפי"ד וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א והסכים עמהם וכ"כ בהגהו' מרדכי ממסכת שבת שבסוף עירובין וכ"כ הר"ן בר"פ במה אשה והרי"בש בתשובה סוף שאין ס' רבוא עוברים הוי כר"ה י ה"ה בפי"ד בשם הרשב"א כ הרא"ש בפ"ק דעירובין ל בשם ר"י שבת ז' מ שם ח' נ הרמב"ם בפי"ד ס הרא"ש שם וכ"כ הטור ע שם בגמ' פ שם וכרבא וכ"כ הרא"ש שם צ משנה שם ק' ובגמרא ז' כפירוש רמ"י שם ק שם ז' וכרבא ר הר"ן שם ש ברייתא שם ז' ת שם בפירוש רש"י א שם בגמרא ב שם ג רמב"ם בפי"ד ד שם בגמרא ז' ה שם ועירובין ג"ב ו הרא"ש שם

וכדעת הרמב"ם ז"ל : **ו** ואינם מקורים וכו' · אבל אם הם מקורים
לאו רשות הרבים הם לפי שאינו דומה לדגלי מדבר · וכתב הרמב"ם
דרשות הרבים מקורה הוא כרמלית : וכתב כנסת גדולה דלפי הכלל
המסור בידינו דהסברא העיקרית כתבה בסתם נראה דס"ל כהרמב"ם
ז"ל דאע"ג דאין ששים רבוא בוקעין שם נקרא ר"ה מן התורה · גם הרב
בעל משאות בנימין כתב בתשובה סימן ר"ב מי יקיל ראשו כנגד המאירין
ואפילו המקילין לא סמכו לעשות מעשה עכ"ל : ומ"ש אם הם מפולשים
משער לשער · הב"י כתב דבעינן דוקא שיהו הדלתות מכוונות זו כנגד זו
אבל אם אין הדלתות מכוונת לאו ר"ה הוא : ומ"ש ואין דלתותיו כנעולות
וכו' · ועיין לקמן בסימן שס"ד דאם ראויין לנעול אפילו לא ננעלו בלילה
לאו ר"ה הוא לדעת י"א דלעיל : ומ"ש וי"א כל שאין ששים רבוא וכו' ·
והו דעת רש"י והרא"ש וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וכ"הת · ו משום דילפינן
מדגלי מדבר שהיו ששים רבוא בוקעים בו בכל יום אעפ"י שהיה שם
טף ונשים לאין מספר י"ל דלא גמרינן אלא מיוכין שמנינו שם בהדיא וכ"כ
התוס' ריש עירובין · אבל דעת הרמב"ם וה"ה והרמב"ן והרשב"א והר"ן
והרי"בש הסכימו שאין לחלק · ולענין מדבר מה דינו עכשיו שאין רבים
מצויים שם נראה מפשט הגמרא דפ"ק דשבת דמדבר בזמן הזה אינו אלא
כרמלית אך הרמב"ם ז"ל כתב בפי"ד דמדברות ויערים ודרכים המפולשים
להם הוי ר"ה וצ"ל דמיירי במדברות שדרכים מפולשים להם דשכיחי שם
רבים המסתלקים מן הדרך והולכין שם וכ"כ הב"ח וצ"ע : **ז** מבואות
הרחבים י"ג אמות וכו' · כ"כ הרא"ש בפרק קמא דעירובין · וכן מבואר
בתוס' והיינו דוקא כשר"ה עוברת בתוך המבוי ורבים בוקעים שם אבל
אם דרך ר"ה עוברת אבל שני פתחי מבוי לאו כר"ה גמורה דמי ולא בעינן
להיתר אלא צורת פתח מצד א' ולחי וקורה מצד שני דק"ל כרב דפסק
כת"ק וכמו שפסק המחבר לקמן בסימן שס"ד ועיין בסוגיא דש"ס דריש
עירובין דף ו' ודוק : **ח** אם אינו גבוה שלשה טפחים וכו' · הטעם
משום דק"ל דכל פחות משלשה הוא כארעא סמיכתא דפחות משלשה הוא
כלבוד ומטעם זה אפילו קוצים וצואה שאין רבים דורסים שם חשובים
כקרקע : ומ"ש הוי כרמלית וכו' · הטעם משום דק"ל דאין כרמלית
פחות מד' על ד' : ומ"ש ורבים מכתפין עליו וכו' · ה"ה כתב בשם
הרא"ב"ד דדוקא מכתפין עליו אבל כשאין מכתפין עליו אעפ"י שראוי לכתף
עליו לא וראוי לחוש לדברי הרמב"ם דסבר דכיון דראוי לכתף עליו כמוי ר"ה
והמחבר סתם הדברים ולא ביאר כדי כל הצורך : ומ"ש ומעשרה ולמעלה
אם הוא רחב וכו' · וכתב ה"ה בפרק י"ד דאם הוא עגול צריך שיהא אפשר
לרבעו ארבע על ארבע ואם לאו אעפ"י שיש בתשבורת יותר מכאן אינו
רה"י כלומר אעפ"י שגבוהים י' עכ"ל : ומ"ש כדי לחוק וכו' · פי'
כגון סורק בכותל למעלה מעשרה וכחה בחור כ"ש דלא אמרינן כיון דאיכא
כאן מקום גדול שיש כדי לחוק ארבע טפחים והרי הוא כאלו אותו מקום
רחב ארבע קמ"לן דלא אמרינן חוקקין להשלים : **ט** אם רחבה ארבע
הויא כרמלית וכו' · אע"ג דבעמוד מחלק בין אם רבים מכתפין עליו
ובכאן בגומא כתב סתם דהוא כרמלית עד י"ט דשאני גומא דאפילו רבים
מכתפין שם לאו ר"ה הוא דלא ניחא תשמישתיה ותשמיש ע"י הדחק הוא
וק"ל דתשמיש ע"י הדחק לאו שמיה תשמיש · וכן מבואר חילוק זה בגמרא בהדיא : **י** כלפי ר"ה וכו' · פירוש שהם כלפי ר"ה ולא כלפי פנים אבל
כשהם כלפי פנים אעפ"י שהם ג"כ כלפי חוץ נידונים כחורי רה"י ורה"י הם · וז"ל הרשב"א ז"ל מה נקרא חורי רה"י חור שבכתלים של רה"י ועוברים כלפי
פנים היו בהם חורים פתוחים כלפי חוץ ואין עוברים כלפי פנים בין פתוחים לר"ה או לכרמלית אין אלו חורי רשות היחיד אלא נידונים לפי גובהן ורחבם
עכ"ל · דמשמע מדבריו מדכתב ואין עוברים כלפי פנים דאם היו עוברים כלפי פנים אעפ"י שעוברים ג"כ כלפי חוץ חורי רה"י הם : ומ"ש למעלה
משלשה וכו' · כ"כ הר"ן דאם למטה משלשה הם הוי ר"ה : ומ"ש נידונים לפי מדותיהן וכו' · ז"ל הטור אם יש בהם ד' על ד' וגבוהין י' רה"י ואם יש
בהם ד' על ד' ואין בגובהן עשרה הוי כרמלית ואם אין בהם ד' על ד' הוי מקום פטור : **יא** ים ובקעה וכו' · פירש רש"י קרקע שדות ביחד : ומ"ש
ואצטוונית · פירוש אצטבא שלפני החנויות שיושבים שם הסוחרים : ומ"ש ואצטבא שלפני העמודים · פירוש עמודים הם העומדים ברחבה ותולין התגרין
בהם פרקמטיא וגם אצטבאות היו שם ליסב שם התגרים ומשמע מדברי המחבר דבין עמודים עצמן נידון כר"ה · וכתבו התוס' אעפ"י שאין בין עמוד
לעמוד י"ו אמה הוי ר"ה כיון שבני ר"ה בוקעין בו ומזן לבין העמודים רחב י"ו אמות ונראה לדברי המחבר שכתב לעיל בסעיף י"ג דבעינן עכ"פ שיהא
היובי רחב י"ג אמה ושליש נ"ל ג"כ כאן דבין העמודים רחב כשיעור זה דאל"ה לאו ר"ה הוא · ועיין בתוס' ריש עירובין דף ו' ע"ב ד"ה וכי תימא : ומ"ש
משלשה ועד עשרה · אבל גבוה עשרה הוי רה"י : ומ"ש וקרן זוית הסמוכה וכו' · ופירש רש"י משום דלא ניחא תשמישתיה וכגון שהכניס הבית לתוכו
והניח מקרקעו לר"ה א"כ בית שבניו עומד באלכסון שזויתו אחד סמוכה לר"ה והשנית מסוכה מר"ה ולפנים זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס
בהדיא בתוך כנוכה של זוית אחרת עכ"ל : ומ"ש כהג"ה כגון מבואות וכו' · והו דעת הרמב"ם פרק י"ד והטעם כיון דאין להם רק ג' מחיצות הרי הם
כקרן זוית הסמוכה לר"ה שהוא כרמלית : ומ"ש ואין להם לחי · כלומר דאם היה שם לחי הוי רה"י גמורה אפילו לחייב הזורק לתוכו דלחי משום מחיצה
הוא : ומ"ש או קורה וכו' · אע"ג דאנן ק"ל דקורה הוא משום היכר מ"מ דכשאין למבוי לא לחי ולא קורה אם יש בו דיורין אסור לטלטל בו עד שיערבו
דגזרו רבנן ושויה כרמלית עד שיהא שם לחי או קורה ואז מותר לטלטל שם וכ"כ ה"ה בפרק י"ד : **יב** תוכו כרמלית וכו' · הטעם משום דאין לו מחיצות
גבוהות עשרה לאו שם רה"י עליו דמחיצות רה"י בעינן דוקא שיהיו גבוהות עשרה : ומ"ש ועל גבו רה"י · כיון שגבוה שם עשרה : ומ"ש ואם חקק
ארבע על ארבע · להשלים שיהא גובהה עשרה : ומ"ש רחוק מן הכתלים וכו' · פירוש רחוק יותר מג' טפחים דליכא למימר דהוא כלבוד · ואין להקשות
דלקמן בסימן תרל"ג סעיף י' פסק המחבר ואם חקק להשלים לשיעור סוכה דבעינן שלא יהא בין חקקו לכותל ג' טפחים דאם יש בנתים ג' טפחי' הסוכה
פסולה ובכאן פסק דאפילו רחוק שלשה נעשה רה"י כבר הרגישו תוס' בקושיא זו ותירצו דשאני סוכה דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך דילפינן התם
מחיצות מכוונות וכו' ולהכי בעינן שיהא פחות מג' כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד החקק ואע"ג דדופן עקומה מכשרה עד ארבעה הכי מילי היכא דאיכא
מחיצות מעליותא אבל גבי שבת לא בעינן רק שהרשות משתנה ע"י המחיצות אפילו רחוקות מתוכו הרבה קרוי רה"י : ומ"ש נעשה כולה רה"י · הטעם

בתם ארבעה על ארבעה יג הוי כרמלית מ אלא א"כ חלון הבית פתוח להם: **יז** ע חורי כרמלית אינם ככרמלית יד אלא הם נידונים לפי גבהם ורחבם: **יח** טו כ גדר כרמלית שלא יהא פחות מארבעה על ארבעה ואינה תופסה אלא עד עשרה ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור ל וימים ונהלים כמיא משהינן הלכך הגומל מהם מעל פני המים עד עשרה באויר הוי כרמלית למעלה מעשרה באויר הוי מקום פטור: (הג"ה) בור העומד בכרמלית אפילו עמוק מאוד הוי כרמלית אלא א"כ הוא רחב ארבעה על ארבעה דאין מקום פטור בכרמלית כמו שנתבאר בסמוך: **יט** מ מקום פטור הוא מקום שאין בו ארבע על ארבע וגבוה טז משלשה ולמעלה עד לרקיע כ או חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה ועמוקה יותר משלשה ס וכן המחיצות הגבוהות משלשה ולמעלה ואין ביניה' ארבעה על ארבעה: (הג"ה) וכל זה דוקא בעומד ברשות הרבי' אבל בכרמלית אמרינן מנא מין את מינו וניעור והוי ככרמלית * ויש חולקים ואומרים דאין חילוק בין רשות הרבי' לכרמלית אבל אם עומד ברשות היחיד לכולי עלמא דינו כרשות היחיד:

מ טור ע עירובין פ"ז טור וה"ה כ שבת ז' ל פסק' וכרב חסדא ורבא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ' י"ד מ שם ז' כ רמב"ם בפרק י"ד ס שם * ר"ן בפרק בנד ממתתפין והגהות מרדכי בפרק ט"ו דשבת וטור וכ' בשם הרמב"ם

שמו דיני עירובין מן התורה· ובו ג' סעיפים:

א א מן התורה אין חייב אלא א במוציא ומכניס וזורק ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד וחכמים אסרו מכרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים או מהם לכרמלית ב אבל מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים ומהם לתוכו ג אבל העומד ברשות היחיד ומוציא או מכניס או מושיט וזורק לרשות הרבים דרך מקום פטור או איפכא חייב ד וכן לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתננו למי שעומד ברשות היחיד או איפכא ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן ה יש אוסרין ו ויש מתירין: (עיין לקמן סימן שע"ב סעיף ו'): **ב** ז מן התורה אין חייב אלא במעביר ארבע אמות ברשות הרבים ח וחכמים אסרו להעביר ארבע אמות בכרמלית וים ובקעה תרי גווני כרמלית ומותר לטלטל מזו לזו תוך ארבע אמות: **ג** ט * קרפף (פירוש מקום שמוקף מחיצות בלא קרוי כמו קנר): יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה י אסרו חכמים לטלטל בו ט אלא תוך ארבע אמות י ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחר כגון בקעה העוברת לפניו: (הג"ה) ולכן מותר ליקח מפתח מכרמלית שלפני ניכה לפתוח ולנעול ולהחזיר המפתח אליו * וכלבד שלא יהא ביניהם אסקופה שהיא רשות היחיד כגון שהיא גבוה עשרה ורחבה ארבעה או שיש לה שני מחיצות מן הגדדין שהן רחבי' ארבע ומשקוף עליה רחבה ארבע דאז הוי רשות היחיד אף על פי שאינו גבוה עשרה מיהו אסור להכניס מאסקופה לרשות היחיד או איפכא דקיימינן שמא לא תהיה התקרה ארבע ואז אם אין האסקופה גבוה שלש יש לה הדין שלפניה ואפילו אם גבוה שלש מאחר שכל רשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מנא מין את מינו וניעור כמו שנתבאר סימן שמ"ה וכן אם התקרה רחבה הרבה ואין לה מחיצות מן הגדדים דינה כרשות שלפניה וכן כנגין שלנו הבולטין לפני הבתים דינם כרשות שלפניהם:

א שבת בדף ו' וְדף נ"ו ב ברייתא שם ו' ובדף ח' ג ברייתא שם ה' וכת"ק הרא"ש והר"ן והרמב"ם בפ' י"ד ורבינו יונה ד ברייתא שם ו' ודף ח' ה הרא"ש בשם הרז"ה והראב"ד והסכים עימהם מהא דעירובין פרק ו' ומסקנייא דרב אשי וכ"כ הרשב"א ו הרי"ף שם והרמב"ם בפ' כ"ו ש"ה שם ושכן הורו גדולי המורים י שבת ו' מ שבת ז' ועירובין ס"ו דרה"י גמור הוא ט עירובין שם ובדף כ"ג י שם ס"ז * טור: * הגהות מרדכי פ"ק דשבת:

שמז על איזה הוצאה חייב מן התורה· ובו סעיף אחר:

א א מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר חפץ מרשות היחיד ומניחו ברשות הרבים או איפכא אבל פשט ידו לפנים וחפץ בידו ונטלו חבירו העומד בפנים או שפשט ידו לחוץ וחפץ בידו ונטלו חבירו העומד בחוץ שזה עקר וזה הניח א שניהם פטורים ב אבל אסור לעשות כן מדרבנן ואם פשט ידו לפנים וחפץ

א משנה בריש שבת במשנה וגמרא ב כ"כ שם התוס' והרא"ש והר"ן מכני שמכשיל את חבירו

משום דהוי כחורי רה"י דהוי כרה"י: **יג** הוי כרמלית וכו'· כראה דהיינו דוקא כשהוא רחב ארבע וקטעם משו' דלא ממיכו מקו' שיהא רחב ארבע שיהא נקרא מקו' פטור אבל אם אינו רחב ארבע מקו' פטור הוא: **יד** ומ"ש ואם חלון הבית פתוח להם· פירוש דאז הוי כחורי רה"י: **יד** אלא הם נידונין לפי גובהן· וכמו שכתבתי לעיל סעיף י"ג: **טו** גדר כרמלית וכו'· ולשון גדר כלומר הדין של כרמלית: ומ"ש ולמעלה מי' הוי מקום פטור· פירוש אפילו דבר המכויים העומד בכרמלית כגון עומד ואינו רחב ארבע דאי רחב ארבע ודאי דרשות היחיד הוא דלא יהא אלו עומד בר"ה ורחב ד' וגבוה עשרה או יותר רשות היחיד הוא מכ"ש בכרמלית אלא בשאינו רחב ארבע איירי· וא"ת א"כ למה פחות מעשרה נידון ככרמלית הא אילו היה עומד כה"ג בר"ה מקום פטור הוא ובכרמלית יהיה חמור ויהא דינו ככרמלית דשאני כרמלית דאמרינן דמנא מין את מינו וניעור: ומ"ש בור העומד בכרמלית וכו'· הוא מטעם הנ"ל דמנא מין את מינו וניעור ולפיכך אע"ג דכה"ג בר"ה מקום פטור הוא בכרמלית דינו ככרמלית: **טז** מג' ולמעלה וכו' איירי בשאין רבי' מכתפין עליו וכדלעיל סעיף י': ומ"ש בהג"ה וכל זה וכו'· כלומר דהא דכתב המחבר סתם מג' ולמעלה עד לרקיע דמשמע אפילו פחות מי' טפחי' כמי מקום פטור הוא איירי בר"ה ולא בכרמלית אבל למעלה מי' ודאי דאפילו בכרמלית מקום פטור דכרמלית אינה תופסת כ"א עד עשרה: ומ"ש ויש חולקים דאין חילוק· כלומר דה"ה כמי אם הוא אפילו פחות מעשרה ואינו רחב ארבע מקו' פטור הוא ויכול להוציא ולהכניס לכתחלה בין לר"ה או לרה"י· ולפ"ז הא דכתב לעיל בסעיף י"ח דכרמלית אינו תופסת אלא עד י' איירי באויר בדבר שאינו מכויים כגון כגי לבינה או כגי כותל או קולט מן האויר דאי בדבר מכויים ואינו רחב ארבע אפילו למטה מי' מקום פטור הוא ודוק: ומ"ש אבל אם עומד בר"ה· ר"ל הב"י ברה"י אין מקום לרשות אחרת שכל דבר שהוא בתוך רה"י הוא רה"י בין גבוה בין נמוך בין רחב ובין קצר שכן דרך היחיד לבנות עלייה זו על גבי זו וזו למעלה מזו· ונראה דהיינו מה שהוא בתוך המחיצות אבל מה שבולט מן המחיצות עיין לעיל סעיף ט"ו:

כתב הרמב"ם פרק י"ד מהלכות שבת וז"ל עמוד בר"ה גבוה י' ורחב ד' הרי זה רה"י נעץ בגובהו יתד כ"ש אפילו אינו גבוה ג' קואיל וראוי לתלות עליו ביתד ולהשתמש בו הרי זה מיעטו ונעשה כרמלית ואין מודדין אלא מן היתד ולמעלה ואפילו מלאהו כולו ביתדות הרי זה נמעט גובהו שהרי תולין באותן יתידות ומשתמשין שם וכיאר ה"ה דעתו בסוגיא דעירובין פרק חלון דף ע"ח ע"ש ולרש"י ז"ל פירש אחרת בשמועה זו ולדינא צריך עיון ע"ש:

שמו א מ"ש מוציא ומכניס וזורק ומושיט וכו'· המחבר זו ואצ"ל זו קתני כלומר דאפילו מוציא ומכניס חייב דאיכא למימר דמהלך הרי כעומד וה"ל כאלו הניחו במקום פטור וחזר והוציאו קמ"ל דאפ"ה חייב דלא ק"ל כמ"ד דסבר דמהלך כעומד דמי ומכ"ש אם מושיט בידו דליכא סברא כלל לאיפטורי ודוק: ומ"ש וכן לא יעמוד וכו'· האי וכן לאו דוקא הוא דהא ברישא חייב חטאת והכא איכו רק איסור מדרבנן משום גזירה דלמא אתי לאפוקי בהדיא וכדאיתא התם בהדיא ונקט וכן כלומר דנ"כ אסור כמו ברישא: ומ"ש יש אוסרין וכו'· הוא הרשב"א ז"ל· וכן כמי דעת הרא"ש והטור· והיש מתירין הוא הרמב"ם ז"ל ודבריו כראין דאל"כ ה"ל גזירה לגזירה: **ב** וחכמים אסרו וכו'· הטעם משום גזירה דגזרינן אטו ר"ה: **ג** אסרו חכמים לטלטל וכו'· הטעם נ"כ משו' גזירה דיבוא לטלטל בר"ה: ומ"ש ומותר להוציא ממנו לכרמלית וכו'· הטעם מבואר בתוס' ובטור דאעפ"י דמדאורייתא הוא ר"הי גמור וחכמים אסרוהו להוציא מרה"י גמור לכרמלית מ"מ הכא שרי שאם כאסר להוציא ממנו לכרמלית יאמרו עליו שהוא רה"י גמור ויטלטלו בכולו ומוטב להתיר להוציא ממנו לכרמלית דמידי דלא שכיח הוא כדי שלא יבואו לטלטל בתוכו ומה שנאסר להוציא ממנו ואז יבואו לטלטל בכולו והוא מידי דשכיח ואם יטלטלו בו יבואו לטלטל בר"ה: ומה שכתב כגון בקעה העוברת לפניו וכו'· לאו דוקא מקרפף לבקעה אפילו מקרפף לים או מבקעה לים מותר להוציא ודלא כספקי מהר"ם מרוטנבורג· כבי' קל"א בשם הרא"ש ע"ש: ומ"ש בהג"ה מיהו אסור להכניס וכו'· וז"ל המרדכי שם ומה שיש חוץ לפתח אסור להכניס מעליו לפנים דליכא השתא לדקדק בקירוי והמדקדק שמא יבא לעבור על ד"ת ע"כ משמע משום דאיכא לספוקי כאיסור דאורייתא ומתירין ולפי מ"ש בסמוך דכל הרשויות עכשיו כרמלית לא היה ראוי להחמיר בכידון זה ואפשר דהרב ז"ל נקט תרתי לחומרא ודוק: ומ"ש מאחר שכל רשויות שלנו וכו'· כלומר שלא תאמר דאם גבוה יותר משלשה הרי מקום פטור הוא וכדלעיל בסעיף י"ט בסימן שמ"ה משום הכי כתב דאמרינן מנא מין את מינו וניעור: **כתב** הכל בו סוף הלכות שבת שאין אדם יכול לעמוד ברשות הרבים או בכרמלית ולנעול ביתו ולהכניס המפתח לפנים תחת הדלת או למעלה או מן הגדדים לפי שאפילו משהו אסור להכניס ולהוציא מרשות לרשות עד כאן לשונו:

שמז א מ"ש שניהם פטורין וכו'· ואע"ג דאיתעבידו מלאכה מבינייהו משום דכתיב בקרא מע"ה בעשותה יחיד העושה מלאכה חייב אבל שנים שעשו מלאכה פטורין· וכתב מהר"ם מינץ בתשובה סימן קי"ו וז"ל תקנתי כשאולין לנכרי להביא שכר ממון לעירוב

וחפץ בידו והניחו לתוך יד חבירו העומד בפנים או שפשט ידו לפנים ונטל חפץ מתוך יד חבירו העומד בפנים והוציאו לחוץ שנמצא שהעומד בחוץ לבדו עקר והניח הוא חייב וחבירו ב פטור אבל אסור ג ואפילו אם העומד בחוץ עכו"ם אסור מפני שהוא כנותנו על מנת להוציא והוא הדין להוציא ידו לחוץ והניחו ביד חבירו העומד בחוץ או שנטל מיד חבירו העומד בחוץ והכניס בפנים שהעומד בפנים חייב שהוא עקר והניח והעומד בחוץ פטור אבל אסור:

ב שם

שמח דין המושיט מרשות לרשות ובו סעיף אחד:

א א היה עומד ברשות היחיד והוציא ידו מלאה פירות לרשות הרבים א ב בתוך עשרה בשוגג מותר להחזירה לאותו חצר ואסור להושיטה לחצר אחר ואם במזיד אסור אפילו להחזירה לאותו חצר · ב ג ויש אומרים דהני מילי שהוציאה מבעוד יום אבל אם הוציאה משחשיכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת ד במה דברים אמורים כשהוציאה לרשות הרבים. ג אבל אם הוציאה לכרמלית בכל גוונא מותר להחזירה:

א שבת ג' ב ממשמעות הגמ' וכ"כ ה"ה בפי' ג ג הר"ן בשם התו' וה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ד ב"י

שמט דין ארבע אמות ברשות הרבים ובו ה' סעיפים:

א א א כל אדם יש לו ארבע אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל בהם ב ומודדים לו באמה שלו ואם אמתו קטנה נותנים לו ארבע אמות בינוניות של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים: (ועיין לקמן סימן שנ"ז) **ב** ג ארבע אמות שאמרו ב הן ואלכסונן שנמצא שהם חמשה אמות ושלשה חומשים ד ויש מי שאומר שמארבע אמות עד חמשה ושלשה חומשים פטור אבל אסור: **ג** ה מותר לו לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ארבע אמותיו וחבירו ו לחבירו שאצלו אף על פי שהחפץ הולך כמה מילין ברשות הרבים ג ובלבד שלא יוציאנו חוץ מהתחום שלו ז ויש מי שאוסר: (ועיין לעיל סימן ש"א סעיף י"ב) **ד** ח היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה כגון שיש ביניהם ששה אמות מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חבירו היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהם כגון שבין שנים החיצונים שמנה אמות האמצעי מותר עם כל אחד מהחיצונים במה שארבע אמותיו מבולעים בתוך שלו ושנים החיצונים אסורים זה עם זה: **ה** ד ט אסור להוליך חפץ פחות פחות מארבע אמות י ואפילו בין השמשות ואפי' בכרמלית:

א פשוט בעירובין מ"ח ב שם ומסקנת הגמ' ג שם כ"ח וכפי' רש"י וכ"כ התוס' והרא"ש שם בשם ר"ת והרמב"ם בפ' י"ב ד ה"ה שם בשם הרשב"ד ה משנה שם נ"ה וכרבי יהודה הרמב"ם בפרק י"ב מה"ש ו ה"ה בשם הרשב"ד והרז"ה וכ"כ הרא"ש בשמו ז הרי"ף לדעת הרז"ה וה"ה שם בפ' י"ב בשם הרמב"ן ח משנה שם מ"ה ט רבינו ירוחם בח"ו בשם מור סר שלום והכל בו מהא דקין בר"ה שבת מ"ב ומהא דגלשו סאה שם קנ"ג י תוס' והמרדכי בפרק ג' דעירובין

שן המוציא ראשו ורובו מרשות לרשות ובו ג' סעיפים:

א א עומד אדם ברשות היחיד ומוציא ידו לרשות הרבים ומטלטל שם חפצים ב שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שנוטלן מכאן ומניחן כאן ג ובלבד שלא יעבירם ארבע אמות ולא חיישינן שמא יביאם אליו כיון שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שם הילכך מותר לעמוד ברשות הרבים ליטול מפתח ברשות היחיד ולפתוח שם וכן מרשות היחיד לרשות הרבים ד אבל לא יעמוד ברשות היחיד ויוציא ראשו לרשות הרבים וישתה שם או איפכא אלא אם כן יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה דכיון שהוא

א משנה עירובין צ"ח וכת"ק ב שם צ"ט בגמ' משנה דלא יעמוד וכו' וישתה וכו' ג שם במשנה ד משנה שם צ"ט

לעירוב שיקח הנוי הכלי מעל השלחן ולא יתן ישראל הכלי לידו שלא יעשה עקירה שהוא אסור מדרבנן · וכן כשמביא השכר יניחנו על השלחן · ולא יקחנו מידו שלא יעשה הנחה עכ"ד וצ"ל דס"ל דאיסורא מדרבנן אפילו אינו פושט ידו לחוץ או מכניס לפנים אלא בעקירה והנחה לבד אסור מדרבנן ועיין מ"פ בתוספות ריש מסכת שבת מענין זה: ומ"ש והניחו לתוך יד חבירו וכו' · ואין להקשות הא ק"ל דבעינן עקירה והנחה ממקום ארבעה על ארבעה תירץ בגמרא דידו של אדם חשובה כארבעה על ארבעה כיון שהוא עשויה ליטול בה חפצים גדולים הרבה: **ב** פטור אבל אסור · פירוש אע"ג דאידך לא עשה כלום אפילו מקצת מלאכה מ"מ אסור משום דעובר אלפני עור לא תתן מכשול שגורם לחבירו לבא לידי איסור סקילה וכתבו התוס' דאפילו היה יכול ליטלו אפילו לא היה מגיע לידו אפ"ה איכא איסורא מדרבנן דאע"ג דאינו עובר אלפני עור אלא במקום שאי אפשר לחבירו לעבור עליו בלתי גרמתו וכי הא דמוקמינן התם בההוא דמושיט כוס יין לנזיר דאינו עובר אלפני עור אלא בתרי עברי נהרא איסורא מיהא איכא שהרי חייב להפרישו מאיסור במקום דאפשר להפרישו מכל שכן שלא יגרום לחבירו לעבור על איסורא: ומ"ש · ואפילו עומד בחוץ כותי וכו' · כלומר דכיון דכותי הוא דאינו מצווה על שביתת מלאכה א"כ משום לפני עור ליכא אפ"ה אסור מפני שנראה שנותן לו החפץ ע"מ להוציא לר"ה · וכתבו התוס' דאם החפצים הם של כותי מותר ואין בו כלל איסור אפילו מדרבנן והמחבר כותם ואוסר הכל מפני דאזיל לשיטתו דפסק לעיל בסימן שכ"ה כדעת הרא"ש ז"ל דכתב בריש מסכת שבת ואפילו בכלים של כותי יש לאסור מפני הרואים שלא ידעו שהכלים הם של כותי ויסברו שנותן לו כלים להוציאם לרשות הרבי' וק"ל:

שמח א מ"ש בתוך עשרה וכו' · כלומר לאפוקי ולמעלה מעשרה דמקום פטור הוא דמותר להושיט אפילו לחצר אחרת: ומ"ש ואם במזיד וכו' · הטעם מפרש בגמרא דמשום קנס הוא שקנסוהו חכמים שלא להחזירה כיון שפשט ידו לר"ה מלא פירות והניחה מבחוץ עד שתחשך: **ב** ויש אומרים דהני מילי וכו' · פירוש הא דאמרינן הכא דאם במזיד אסור להחזירה אפילו לאותה חצר היינו דוקא כשהוציאה מבעוד יום וכו' · ומ"ש ויבא לידי חיוב חטאת וכו' · דברי המחבר בכאן אינם מדוקדקים היטב דהא חיוב חטאת ליכא לאשכוחי וכדאמרינן התם בהדיא היכי דמי אילימא בשוגג ולא אידכר למאן התירו ואלא לאו דאיהדר ואידכר מי מחייב והתנן כל חייבי חטאת אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה אלא במזיד וקודם שיבא לידי איסור סקילה עכ"ל הגמרא אלמא דליכא לאשכוחי חיוב חטאת ועוד דדבריו סתרי אהדדי מדסיים שלא יבא לידי חיוב חטאת ע"כ מיירי בשוגג דאי במזיד חיוב חטאת ליכא רק חיוב סקילה ובשוגג כבר כתב לעיל ברישׁ דבריו דאפילו הוציאה מבעוד יום מותר להחזירה · ולפיכך אומר אני דהמחבר לא דק בלשונו והא דקאמר לידי חיוב חטאת כלומר במקום שחייב על שגגתו חטאת דחייב על זדונו כרת בלתי התראה ובהתראה סקילה ודוק:

ונראה לפ"ז דכ"ש דמותר לרדות הפת מתנור אם הדביק משחשכה וק"ו הוא דהא הכא איכא ספק אם יבא לידי חיוב חטאת כי שמא לא ישליך מידו ואפ"ה התירו לו להחזיר מכ"ש בהדביק פת בתנור דודאי יבא לידי חיוב סקילה על אפיה שהיא אחת מהמ"ט אבות מלאכות · ותימה על המחבר שהשמיט דין זה · והרב אלפסי כתבוהו בהלכותיו וגם הרא"ש ז"ל כתבוהו אע"ג דק"ו הוא מ"מ איכא לעכ"ד לחלוק ולומר אם התירו חז"ל מפני חשש זה להחזיר דליכא איסור כלל אפילו שבות ליכא מה שאין כן רדיית הפת שהוא עכ"פ מלאכה שאסור משום שבות ונגזרת במכין וכדכתב הרא"ש בריש מסכת שבת ע"ש ודוק: **ג** אבל אם הוציאה לכרמלית וכו' · כלומר ואז בכל ענין מותר כלומר אפילו הוציאה משום כה:

שמט א מ"ש יש לו ארבע אמות וכו' · בגמרא יליף מקרא דכתיב שבו איש תחתיו כתחתיו גופו שלש אמות ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח תחת מראשותיו: ומ"ש ומודד לו באמה שלו · כלומר אם הוא אדם גדול שאמות שלו גדולים הרבה מודדין לו באמות גדולות: **ב** הם ואלכסונן וכו' · כלומר לשיעור ד' אמות הוא הם ואלכסונן שאינו חייב אלא אם טלטל כשיעור שגולה אלכסונן של ד' אמות ול"מ אם טלטל לאלכסון העולם דפשיטא דאינו חייב מפחות משיעור אלכסון אלא אפילו אם טלטל לרבוע העולם מזורח למערב או מצפון לדרום כמי אינו חייב בפחות מכשיעור אלכסון: ומ"ש פטור אבל אסור · פירוש דפחות מארבע אמות גם איסורא ליכא: **ג** ובלבד שלא יוציאנו מתחום שלו · כלומר דאם הכלי שלו אינו יכול לטלטל הכלי יותר ממה שיש לו רשות להלוך ע"י עירוב · ולענין אם הוא כלי של הפקר ולא נתכוין לזכות בו יתבאר לקמן בעה"י: ומ"ש ויש מי שאוסר וכו' · משום דאושא מלתא הוא · ולעיל בסימן ש"א סעיף מ"ב כתב המחבר להתיר לצורך שנוה לעשות בענין זה והכא מיירי לדבר הרשות: **ד** אסור להוליך וכו' · דחיישינן שלא יבא להוליך ארבע אמות דזמנין דלאו אדעתיה ואתי לאייתינהו ארבע אמות בר"ה והוא אחת משמנה דברים שגזרו בעליית חנניה בן חזקיה כמו שמבואר פ"ק דשבת וכתבו התוס' דאפילו בין השמשות גזרו · מיהו היינו לדבר הרשות אבל לדבר מצוה כגון אם יצא תפילין מוטלים בבזיון דמותר לטלטל פחות פחות מד' וכמו שמבואר לעיל בסימן ש"א סעיף מ"ב והוא הדין מי שפגע בדרך ועמו כיס של מעות · וכמו שמבואר לעיל בסימן רס"ו ע"ש וה"ה אם מצא קוץ בר"ה בשביל היזק רבים: ומ"ש ואפילו בכרמלית וכו' · יש לתמוה דהוא כיון גזירה לגזירה דכרמלית עצמו אינו אסור אלא מדרבנן וישמע מדברי המחבר דאפילו בין השמשות והוא בכרמלית אסרו ועיין בסימן סימן ס"ח:

שהוא צריך לאלו המים חיישינן שמא יביאם אליו א ה אבל מותר לעמוד ברשות היחיד או ברשות הרבים ולשתות בכרמלית או איפכא ו ויש מפרשים רחפצים הצריכים לו היינו כלים נאים שהוא צריך להם אבל אם הם כלים שאינם נאים מותר לשתות בהם אף על פי שלא הוציא ראשו ורובו אלא שהושיט צוארו לבד ז ושאר טלטולים חוץ משתייה אפילו כלים נאים מותר לטלטל שלא גזרו אלא בכלים נאים ובשותה בהם שהוא מקרבן לפיו: ב ח לא יעמוד אדם ברשות הרבים ב וישתין או ירוק ברשות היחיד ט או בכרמלית או אפכא אפילו אם הוציא פיו ואמתו להוץ: ג י רוקו שנתלש מפיו ומוכן לזרקו כ יש מי שאומר שלא יהלוך ד' אמות ברשות הרבים עד שירוק:

שנא דין המושיט ידו לצנור ברשות הרבים לשתות · ובו סעיף אחד:

א א לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויחבר ידו למזחילה שהוא צנור ארוך מונח לאורך הגג בתוך שלש טפחים סמוך לגג ולקבל המים ממנה שכיון שהוא בתוך שלש סמוך לגג א חשוב כגג ואסור בין אם הוא למעלה מעשרה או למטה מעשרה אבל מותר לקלוט מן האויר אפילו אם ידו תוך שלשה למזחילה· ב היתה מזחילה בולטת ג' מן הגג וכן סתם צנור שבולט ג' יכול לחבר ידו אליהם ולקבל המים וכגון שאין בהם ארבע על ארבע והן למטה מעשרה ג אבל אם יש בהם ארבע על ארבע או ד אפילו אין בהם ארבע על ארבע והן למעלה מעשרה אסור:

שנב הקורא בספר ונתגלגל מרשות לרשות · ובו ב' סעיפים:

א א הקורא בספר על האסקופה א ונתגלגל ראש האחד מהספר מידו ונשאר ראש השני בידו גוללו אצלו אפילו נתגלגל חוץ לארבע אמות ב ואפילו ברשות הרבים והאסקופה ברשות היחיד משום בזיון כתבי הקדש: (הג"ה) דרכים דרכי על האסקופה ודוקא כתבי הקדש אבל נשאר דברים אסור אפילו לא כללו אלא לכרמלית *: ב ב ג היה קורא בו על הגג ונתגלגל ראשו האחת מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים התחתונים הקרובים לארץ גוללו אצלו הגיע לעשרה טפחים התחתונים אם הכותל משופע בענין שנח עליו אסור לגוללו אצלו וכדי שלא יעמוד בבזיון הופכו על הכתב ואם אינו משופע כל זמן שלא הגיע לארץ גוללו אצלו:

שנג דיני זיזין ברשות הרבים· ובו ג' סעיפים:

א א שני בתים בשני צדי רשות הרבים והם של אדם אחד או של שנים ועירבו אם שניהם שוים מותר לזרוק מזה לזה א ב ואם אחד גבוה מחבירו אסור לזרוק מזה לזה ג אלא אם כן הם כלי חרס וכיוצא בהם שאם יפלו ישברו ד במה דברים אמורים כשרשות הרבי' עוברת ביניה' אבל אם היתה כרמלית עוברת ביניהם מותר בכל גוונא: ב ה זיז דהיינו דף הבולט מן הכותל ו לרשות הרבים למעלה מעשרה ז ויש בו ארבעה על ארבעה ח וחלון הבית פתוח לו משתמשין עליו אם היו שני זיזים זה למטה מזה והם של שני אנשים אף על פי ששניהם למעלה מעשרה אם יש בזיז העליון שלפני ט החלון רוחב ארבעה על ארבעה אסור להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפני עצמו והזיז שתחתיו רשות אחרת ואוסרין זה על זה ואם אין בעליון ארבעה וגם אין בתחתון ארבע משתמש בשניהם ובכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים· היה בתחתון ארבעה ובעליון אין בו ארבעה אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד אבל בשאר הזיז שבשני צדדי החלון אסור להשתמש מפני זה שתחתיו שהלך רשות לעצמו: ג י כל זיז היוצא על אויר רשות הרבים שמותר להשתמש עליו כשהוא משתמש בו אין נותנין עליו ואין נוטלין ממנו אלא כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהם שאם יפלו לרשות הרבים ישברו אבל שאר כלים אסורים שמא יפלו לרשות הרבים ויביאם: (הג"ה) דוקא זיז וכיוצא בו אבל אם הוא דבר רחב כגג שהמשתמש עומד שם עם הכלי מותר להשתמש בכל הכלים: כ ואם היה זיז אחד לבדו יוצא על אויר כרמלית כל שהוא גבוה עשרה לעולם מותר בין רחב בין קצר ואפילו כלים שאין משתברין שלא גזרו בכרמלית:

שנד דיני בור ואשפה ברשות הרבים · ובו ב' סעיפים:

א א בור ברשות הרבים והוליא כביבו א אם עומד בתוך ארבע טפחים לרשות היחיד מותר למלאות ממנו מרשות היחיד אפילו אין החוליא גבוה עשרה ואם הוא רחוק ארבעה מרשות היחיד אין ממלא ממנו אלא א"כ תהא החוליא גבוה עשרה: ב ב אשפה ברשות

כתב ר"י בת"ו הא דאמרינן מוליכו פחות מארבע אמות צריך לישב בכל פחות מארבע אמות שאם לא ישב אעפ"י שעומד הליכה אחת היא ואפילו בכרמלית או בשדה חייב מלקות מדרבנן כ"כ רב שר שלום בתשובה עכ"ל· וגם בכלבו כתב כן:

שן א מ"ש אבל מותר וכו' לשתות בכרמלית וכו'· הטעם דכרמלית גופא אינו אסור אלא מדרבנן לא שייך למגזר שמא יביאם אליו שלא יבא אלא לידי איסורא דרבנן: ב וישתין או ירוק וכו'· בגמרא קאמר דאם השתין או רוק חייב חטאת ואין לומר דפטור משום דלא עקר ממקום ארבע על ארבע דמחשבתו שהוא צריך לכך משויה ליה הנחה חשובה כאלו הוציא ממקום שהוא ארבע על ארבע ע"ש· ויש נפקא מיניה לענין ספק:

כתב מהרי"ל בהלכות עירובין וז"ל לשכוך מחומה דרך חלון אם הוא בעירוב איני יודע איסור בדבר אם לא מפני שמא הכשפך יצא חוץ לעירוב ע"כ: ומ"ש אפילו אם הוציא וכו'· הטעם משום דבתר עקירה אזלינן ומקום עקירה היתה ברה"י אעפ"י דהיציאה היתה בר"ה:

שנא א מ"ש חשיב כגג ואסור וכו'· כלומר משום דהוא כמוצא מרשות היחיד לר"ה דגג רה"י הוא וגם פחות משלשה כמוך לו רה"י הוא ומשמע מדברי רש"י דמדאורייתא אסור לטלטל מגג המים לר"ה· אבל מדברי הרמב"ם לדעת ה"ה משמע דאין בהם איסור דאורייתא כלל כיון שלא נחו שם המים: ומ"ש והם למטה מעשרה וכו'· כלומר דאז ליכא למגזר משום רחב ארבע דאפילו רחב ארבע והוא למטה מעשרה אינו רק כרמלית ואין בו אלא איסור דרבנן: ומ"ש והן למעלה מעשרה אסור· מטעם דגזרינן כי ליכא רחב ארבע משום רחב ארבע דרשות היחיד גמור הוא:

שנב א מ"ש ונתגלגל ראש האחד וכו'· כלומר וכא על הארץ דאם מסולק מן הארץ אפילו מעט לא דמי כלל לנפילה וליכא למגזר משום נפילה ואפילו במקום דליכא בזיון מותר· וכמו שיתבאר בסמוך בעה"י: ומ"ש גוללו אצלו וכו'· קמ"לן דלא תימא דגזרינן בדליכא אגודו בידו דליכא חיוב חטאת משום היכא דנפל כולא דאיכא חיוב חטאת דמשום בזיון כתבי קודש אקילו ולא גזרו בו משום דבר וכמו שביאר המחבר והרב ז"ל· ומיהו נ"ע אם נפל לכרמלית ולא נשאר אגודו בידו אם שרי להחזיר משום בזיון כמו אם נפל לר"ה ונשאר אגודו בידו דאיכא כמי משום גזירה ושרי ה"ה הכא או דלמא שאני התם דליכא אלא משום גזירה ומשום בזיון ספרי קודש לא גזרו אבל להוציא מכרמלית דשבות גמור הוא לא התירו וצ"ע לדינא· וראיתי לב"ח שפסק לאסור אם נפל כולו' לכרמלית ולא נשאר אגודו בידו בלא ראיה וצריך עיון: ב היה קורא על הגג וכו'· כלומר על הגג דליכא משום בזיון שידרוס ברגלי בני אדם ומש"ה לא מקילין כולי האי כמו באסקופה: ומ"ש גוללו אצלו וכו'· כלומר אפילו נח שם: ומ"ש אבל הגיע לעשרה וכו'· והיינו דוקא כשרבים מכתפין שם אבל בלא"ה כרמלית הוא כ"מ ע"ש: ומ"ש כל זמן שלא הגיע לארץ וכו'· הטעם משום דכיון שלא הגיע לארץ ליכא למגזר משום נפילה דלא דמי לנפילה כלל· וכן פירש שם רש"י בגמרא ע"ש ודוק:

שנג א מ"ש ואם אחד גבוה מחבירו אסור וכו'· הטעם משום דגזרו דלמא מיגנדר ונפיל ואתי לאתויי:

שנד א מ"ש אם עומד בתוך ד' טפחים וכו'· הטעם דכיון דמה שפסק בין הבור והכותל אין בו ד' טפחי' לא חזו לתשמיש בני רשות הרבים וא"כ ה"ל מקום פטור וקי"ל דמותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד ע"י מקום פטור: ומ"ש ואם הוא רחוק וכו' אין ממלאין ממנו וכו'· הטעם דכיון דרחוק ד' לא הוי מקום פטור אלא או ר"ה או כרמלית כקרן זווית הסמוכה לר"ה: ומ"ש אא"כ תהא החוליא וכו'· משום דכיון דגבוה י' הרי מטלטל דרך מקום פטור דלמעלה מעשרה מקום פטור הוא· וכתב הרי"טבא ואין להקשות למה לי גבוה עשרה תיפוק ליה דכיון דאגודו בידו כי מייתי מר"ה לרה"י או אפכא אפילו שבות ליכא וי"ל כיון דדרך הטלטול דלי מלמעלה על הרוב כשמוציא הדלי מן הבור ויוושכו

ה שם בגמ' וכרבא · ו ה"ה בפ' ט"ו בשם י"מ וזה דעת הרמב"ם שם · ז ה"ה לדברי הרמב"ם · ח שם · ח משנה שם כ"ח · ט הרא"ש בכ"ג דשבת לכ"ע · י שם בעיא ולא כפשטא וכתבו התוס' שם בעירובין כ"ג דאסור להוציא · כ טור וכרבי יהודה במשנה שם כ"ח

א משנה בעירובין צ"ט ובגמרא שם וכשיטת רש"י טור · ב שם כשוט בגמרא · ג ברייתא שם · ד שם בפירוש רש"י כפי שיטתו

א משנה בעירובין צ"ז · ב כאוקימתא דרבה שם בגמרא צ"ח וכן פסק הרי"ף והרא"ש · * המגיד פרק ט"ו והרשב"א: · ג משנה וכאוקימתא דגמרא שם דאתני פולג רבי יהודה היא

א שבת צ"ז ובעירובין כ"ח · ב שם וכרב · ג הרמב"ם בפט"ו · ד ה"ה שם בשם הרשב"א · ה משנה עירובין צ"ח · ו שם בגמרא ובברייתא · ז תוס' שם והרא"ש דף קכ"ח מחשיכות דברי רש"י · ח שם במשנה · ט ברייתא שם · ט ברייתא ועד סוף הסעיף הוא לשון הרמב"ם בפרק ט"ו לפי גרסתו בגמרא ופירושו כמ"ש ה"ה · י שם · אוקימתא דאביי · ד"ב כ"ג הריטב"א · כ ה"ה בשם רשב"א וכבוד מודה הרמב"ם וכ"כ התוס' בדף כ"א

א משנה בעירובין כ"ט וכאוקימתא דרב הונא · ב משנה

ברשות הרבים שגבוה עשרה ורחבה ארבעה אם היא של רבים ב מותר לזרוק לה מרשות היחיד הקרוב לה: (הג"ה) ולא חיישינן שמא יתגלגל מן האשפה לרשות הרבי' ואתי לאתויי דאין דרך לזרוק לאשפה אלא דברים מאוסים *: ואם היא של יחיד אסור משום דיחיד עשוי לפנות אשפה שלו ויבאו לשפוך שם כדרכן ונמצא שופכים בר"ה:

ב מגיד פרק ט"ו ג שם הרשב"א:

שנה דיני גזוזטרא ובית הכסא · ובו ה' סעיפים:

א א א * גזוזטרא (פירוש דף או בנין בולט מתוך הכתים חוצה) שהיא למעלה מן המים וחלון פתוח לה מן הבית אין ממלאין ממנה אלא אם כן עשה לה מחיצה כל כביבה או יעשה המחיצה סביב הנקב שרולים דרך שם ב והוא שיהא בו ארבעה על ארבעה ואין חילוק בין אם יעשה למטה מחוברת לה בין אם יעשנה על גבה וכיון שעשה מחיצה מותרין ג גם לשפוך ממנה ד וכן ההולך בספינה אינו יכול למלאות אלא א"כ יעשה דף ארבעה על ארבעה ויעשה בו נקב וממלאה דרך שם ה ואינו צריך לעשות לו מחיצות אלא אמרינן כוף הצרדים וגוד אחית מחיצתה שהקילו בספינה מפני שאינו יכול לעשות שם מה שיעשה בביתו ו והני מילי שהוא בתוך עשרה טפחים אבל אם דופני הספינה גבוהים עשרה מעל המים מוציא זיז כל שהוא ועושה בו נקב וממלא דרך שם שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא וכגי בהיכר זיז ז ומימיו יכול לשפוך על דפני הספינה והם יורדים לים דכיון דלא זרק להו להדיא לים אלא מכחו הם באים כחו בכרמלית לא גזרו: (הג"ה) ועיין לקמן סוף סימן שנ"ו ב' ספינות זו אצל זו אסור לטלטל מזו לזו אלא אם כן קשורות זו בזו או א"כ הם גבוהים מן המים עשרה וצריכים לערב כיחד אם הם של שני בני אדם:

ב ח בית הכסא שעל פני המים מותר על ידי מחיצה תלויה בו לבד שתהא עשויה להתיר אבל העשויה לצניעות בית הכסא בלבד לא מהניא ט ואם עשה דף י או קנה פחות משלשה שתפול הצואה עליו קודם שתפול למים אין צריך מחיצות ב דהוה ליה כחו בכרמלית ושרי כ וה"ה אם בית הכסא עשוי כך שהצואה נופלת על צדי הכותל ואחר כך מתגלגלת ונופלת למטה בכרמלית ל ואם נשבר הדף בשבת מותר משום דגדול כבוד הבריות:

ג אם בית הכסא בולט חוץ לחומת העיר וצואה נופלת בחפירה שבביב העיר שיש בה יותר מבית סאתים שהוא כרמלית מ אינו מותר על ידי מחיצה תלויה שלא התירו אותה אלא במים אבל על ידי דף שרי דכחו שרי בכל כרמלית: (הג"ה) ג ויש אומרים דאם בית הכסא למעלה מעשרה שרי בכל ענין דהא מוציא מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור ועיין לעיל סימן שמ"ו דיש חולקים ויש אומרים דאם היה שם נואה מבעוד יום שרי בכל ענין דהא הנואה הוא מקום פטור דלא דרסי בה רבים *· ועיין לעיל סימן שמ"ה דיש חולקין וסבירא ליה דאין מקום פטור בכרמלית ולפי מה שנתבאר לעיל סימן שמ"ה דאין מקום פטור ברשות היחיד לכולי עלמא בית הכסא העומד בין שני בתים אסור לפנות שם אם לא ערבו יחד ולא עשו לו תקון מבע"י כמו שנתבאר סעיף ב' דאז שרי דלא הוי אלא כמו חצר שאינה מעורבת כדלקמן סימן שנ"ו ועיין לקמן סימן שע"ו * וכל זה דוקא לכתחלה אבל בדיעבד ששכחו ולא עירבו מותר דגדול כבוד הבריות * הולכי ספינות נהגו לעשות נרכיהן מן המשופה לים דהואיל והמשופה אינה גבוה עשרה אעפ"י שרחבה ארבעה אינה אלא כרמלית ומוציא מכרמלית לכרמלית *:

ד ד נ מים שאינן עמוקים עשרה טפחים אין להם דין מים להתיר לשפוך בהם במחיצה תלויה: (הג"ה) ה וכל שכן אם יבשו המים אף על פי שהיו שם עמוקים עשרה:

ה ס היו שני גזוזטראות זו למעלה מזו משוכה זו מכנגד זו מעט ו ואינה רחוקה מכנגדה ארבעה טפחים בין אם עומדת תוך עשרה זו לזו בין יש ביניהם יותר מגובה עשרה אמות ע עשו לעליונה מחיצה בשותפות משל שניהם ולא לתחתונה כלל שתיהן אסורות בה עד שיערבו וכל שכן אם עשו שתיהן לתחתונה

א משנה בעירובין פ"ו וכפירוש רש"י שם ב רש"י בדף פ"ו ותוס' שם באותו פרק ג שם פ"ח איכא תרי לישנא ופסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא ד שרי ד שבת ק' וכרב חסדא ורבה בר רב הונא ה הרמב"ם בפט"ו וכ"כ ה"ה שם בשם רב האי והר"ן בפ' י"א דשבת ו הרמב"ם שם ז שבת דף ק' ח כ"כ התוספות והרא"ש על הא דתנן כור שבין ב' קנרות וכו' בעירובין ס"ו ט מרדכי בפרק י"א דשבת והגהות בפרק ט"ו מה"ש י שם במרדכי כ שם ל הגהות מרדכי פ"י מ טור ולא כרב דימי

* מרדכי פרק הזורק: * דברי עצמו: * הגהות מרדכי ודברי עצמו: * בית יוסף בשם אורחות חיים: נ בית יוסף ס משנה בעירובין פ"ו וכדמפרש לה רב וכפירוש רש"י שם בלשון ראשון ע כדמפרש לה רב ששת שם

ומושכו והביאו אצלו שהוא כא באמצע · ומיוכין דמגבדר דלי וכפל באמצע וכא בקרקע וכיון שאינו יכול להעמידו ממקום כובדו הרי הוא כמו שאין אוגדו בידו וכו' ונראה דלפי סברתו אם הדלי קטן שבודאי יכול להעמידו אפילו רחוק ארבע ואין המוליא גבוה עשרה מותר למלאות מים משם ואפשר דלא פלוגו חכמים וצ"ע לדינא: **ב** מותר לזרוק לה מרשות היחיד וכו' · הטעם משום דאשפה של רבים אין דרכם לפנותו ולפיכך ליכא למיחש שיזרוק לשם אחר שפנוהו:

שנה א מ"ש גזוזטרא וכו' · פירש רש"י גזוזטרא הוא דף יוצא מן הכותל על המי' והוא נקוב באמצעיתו שהיא למעלה מן המים: ומ"ש או יעשה המחיצה סביב הנקב וכו' · הטעם דאם המחיצה מלמעלה על הנקב אמרינן גוד אחית מחיצתא: וכתב הרי"טבא דה"ה אם המחיצה משוקעת במים ועולה כנגד הגזוזטרא נ"כ מותרת: ומ"ש והוא שיהיה ארבע על ארבע וכו' · הטעם משום דקיימא לן שכל מקום שאין בו ארבע על ארבע לאו שם מחיצה עליה: מ"ש שאינו יכול לעשות שם וכו' · והתוס' בפרק כיצד משתתפין דף פ"ו ע"ב ד"ה אלא א"כ מחלקין בענין אחר בין ספינה לגזוזטרא שעל המים והוא דבשאר מים איכא למיחש שמא יעלה הים שרטון אבל ספינה הרי לעולם מהלכת ע"ש: **ב** דהוה ליה כחו בכרמלית וכו' · כלומר דכיון דלאו מכחו ממש נופל לכרמלית אלא דנופל על הדף ומשם לכרמלית וכולי האי בכרמלית לא גזרו: ומ"ש וה"ה אם בית הכסא עשוי וכו' · כלומר דמותר נ"כ מטעם דכחו לא גזרו בכרמלית: ומ"ש ואם נשבר הדף בשבת וכו' · כלומר וא"א בענין אחר מותר להפנות שם משום דגדול כבוד הבריות וכ"כ שם בהגהות בהדיא: **ג** ויש אומרים דאם בית הכסא וכו' דרך מקום פטור וכו' · כלומר דלמעלה מעשרה בכרמלית מקום פטור הוא והיינו למאן דס"ל לעיל סמ"ו סעיף א' דלהחליף ברשויות דרבנן מותר אבל למאן דס"ל התם דאפילו ברשויות דרבנן אסור גם הכא אסור וזה שכתב הרב וע"ל וכו' כלומר לדעת יש חולקים דהתם גם כאן אסור: ומ"ש דאין מקום פטור בכרמלית וכו' · כלומר דאמרינן מנא מין את מינו וניעור וע"ש: ומ"ש ולפי מה שנתבאר דאין מקום פטור ברשות היחיד לכ"ע · כלומר דשם מבואר דאפילו למאן דס"ל דאיכא מקום פטור בכרמלית אבל ברה"י כ"ע מודים · ולפ"ז הדין בבית הכסא שעומד בין שני בתים אסור לפנות שם דליכא למימר דע"י מקו' פטור הולך הנואה לשם דליכא מקו' פטור ברה"י וביאר הרב והיינו דוקא אם לא עשה התיקון שנתבאר בסעיף ב' כלומר שנתבאר בסמוך בסעיף ב' דאם עשה שם דף או קנה דאין צריך מחיצות וביאר הרב ז"ל עוד דמטעם דלא הוי אלא כחצר שאינה מעורבת מותר כלומר דאע"ג דנתבאר לקמן בסימן שנ"ו סעיף ג' בהג"ה די"א דאין חילוק בין כרמלית לר"ה ואסור לשפוך על פי הביב כשהמים יוצאים לכרמלית אע"ג דלא הוה אלא כחו אלמא כרמלית שהוא בתוך העיר אסרינן כחו ולפיכך מפרש דלא קשיא מידי דלא הוה אלא כחצר שאינה מעורבת וכחצר שאינה מעורבת מותר אפילו בתוך העיר מיהו צריך תיקון המבואר בסעיף ב' כנזכר בסמוך: מ"ש ומוציא מכרמלית לכרמלית וכו' · כלומר דגם המים נקראים כרמלית כיון שעמוקים שם עשרה:

כתב בהגהות מרדכי דאין להתיר לעשות בית הכסא ע"י בוקא כלומר שיגשו גומא על פי הנקב עמוקה עשרה טפחים ורחבה ארבעה והשתא נופלים השופכים והנואה שרה"י לר"הי כדאמרינן במים פרק כיצד משתתפין דה"מ מים דלא מבטלי מחיצתא אבל מי רגלים ונואה מבטלי מחיצות דלא עדיפי מפירות דאמרינן בהזורק דמבטלי מחיצות ולפיכך אחר שיתמלא הגומא במקצת ולא יהיה שם עמוק עשרה יהא שם כרמלית עליו ויטלטל מרה"י לכרמלית ע"כ: **ד** שאינן עמוקים וכו' · כ"כ המחבר מדעת עצמו ומביא ראיה מהא דאמרינן בהזורק בים ד' אמות פטור ואם היה רקק מים ור"ה מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב וכמה רקק מים פחות מעשרה טפחים · ויש לדחות ראיה זו · וגם הב"ח חולק על דין זה וכתב שאין לחלק · וכן מוכח מדברי התוס' פרק כיצד משתתפין דף פ"ד ע"ב ד"ה אלא א"כ ע"ש ודוק: **ה** וכל שכן אם יבשו וכו' · ומטעם זה כתבו הגהות על ב"ה שעומד על המים ורגילין המים להתיבש דכשאין שם מים אסור לפנות שם דמחיצה תלויה אינה מותרת במים אלא בשעה דאיכא שם מים אבל בשעה דליכא מים לא דמחיצה תלויה אינה מותרת בחרבה ואעפ"י שיש שם נואה מ"מ הויא כרמלית ואפילו אין מקום הנואה רחבה ד' מ"מ לא הוי מקום פטור דכיון דאין לנו ר"ה כי אם כרמלית אמרינן מנא מין את מינו וניעור עכ"ל · ונראה דמאן דא"ל בסימן סימ"ה לעיל דגם עכשיו איכא ר"ה כמנא דמיירא דלשם הוא קולא לכאן ומקום פטור הוא ומותר להפנות לשם ודוק · ויש לתמוה כאן קצת דאם היו המים רגילים להתיבש ה"ל לאסור אפילו לא נתייבשו וכדאמרינן פרק כיצד משתתכין דף פ"ד ע"א אדרבא כיון דכי מסרא אסירא כי מליא נמי אסירא ע"ש ודוק ונ"ל: **ו** ואינה רחוקה מכנגדה ארבעה טפחים וכו' · פירוש דאם היתה רחוקה מכנגדה ארבעה טפחים שהוא מקום חשוב רשות היתה העליונה מותרת מטעם דאכן כפסקינן הלכתא כמ"ד בגמרא דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר והכא נמי מיירי שתחתונה היתה משתמשת דרך זריקה שהיתה זורקת הדלי דרך גזוזטרא עליונה וכמו שפירש רש"י שם אבל כשאינו רחוק ארבעה לא מקום חשוב הוא ואין אוירא חשיב ואוסר על חבירו וצריך לערב עמו: ומ"ש

עמו

פ לתחתונה ששתיהן אסורות עד שיערבו ל אבל כל אחת מהן שעשתה לבדה בשלה אין האחרת אוסרת עליה אפילו לא עשתה האחרת בשלה ק וכן אם עשו בשתיהן בשותפות משל שניהם אין אוסרת על חבירתה :

שנו דין אמת המים העוברת בחצר · ובו ב' סעיפים :

א א אמת המים העוברת בחצר א עמוקה עשרה ורחבה ארבעה אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה עשרה בכניסתה וביציאתה ב ויהיה טפח ממנה משוקע במים ג ואם היתה המחיצה כולה יורדת בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים ואם התחיל לעשות המחיצה אצל השפה מכל צד ולא חיבר אותה באמצע כדי שיהיו המים נכנסים ויוצאים דרך שם ד אם אין ביניהם שלשה טפחים שרי דאמרינן לבוד יש ביניהם שלשה טפחים אסור : (הג"ה) ואם הנקנים שהאמה נכנס ויוצא בהם אינם רחבים שלשה ב אפילו מחיצה אינו צריך :

* ב ג ה חצר שנפרצה ולשון ים עובר על הפרצה ו אם אינו במילואו ז ואין בפרצה יותר מעשרה מותר למלאות ממנה ולהכניס לבית · נפרצה במילואה או שיש בפרצה יותר מעשרה ח אם נשאר ממקום שנפרץ גידודין ט גבוהים עשרה והמים מכנין אותו מותר למלאות ממנה בחצר אבל אסור להכניסן לבית אלא אם כן עשו מחיצה גבוה עשרה על המים לא נשארו גידודים אסור אפילו למלאות בחצר :

שנז דיני חצר פחות מארבע אמות וביב · ובו ג' סעיפים :

א א חצר שפחותה מארבע אמות על ארבע אמות שהיא סמוכה לרשות הרבים אין שופכין לתוכה מים בשבת בימות החמה שכיון שאין בה ארבע אמות אין סאתים מים שאדם עשוי להשתמש בכל יום ראוי ליבלע בה א והוי כאלו שופך לר"ה לכך צריך לעשות גומא שתהא חללה מחזקת סאתים : (הג"ה) וכל גומא שהיא קני אמה על קני אמה ברום שלשה קומשי אמה מחזקת סאתים * · בין אם יעשנה בפנים בחצר או בחוץ אלא שאם יעשנה בחוץ צריך לכסותה בנסרים כדי שתהא מקום פטור ויפלו המים מירו למקום פטור וכיון שיעשה גומא ב יכול לשפוך בה כל מה שירצה ואם אינה מחזקת סאתים לא ישפוך בה כלל ג ואם יש בחצר ארבע על ארבע אפילו הוא ארוך וקטין ד או בימות הגשמים בחצר כל שהוא מותר ב לשפוך בה כל מה שירצה · ה והצר * ואכסדרה (פירוש בית שיש לו ג' דפנות ודופן ד' שמעמידין בו דלת אינה מנופכת כל עיקר אלא ברחבו של בית כלו ובפעמים שעושים לה אמה אחד פנים מכאן ואמה אחד פנים מכאן כן פירש הערוך · ופנים הוא מעט כותל ישר ושוה) : שאין באחד מהם לבד ד' אמות מצטרפין לד' אמות להתיר לשפוך בהם : (הג"ה) וה"ה ב' דיוטאות שלפני ב' עליות ועליהם מעזיבה שראויים המים לבלוע בהם אם הם סמוכות זו לזו מצטרפות) * ו במה דברים אמורים בחצר הסמוכה לר"ה אבל אם היא סמוכה לכרמלית אפילו היא קטנה הרבה אינה צריכה גומא אפילו בימות החמה (וע"ל סימן

פ פירוש שהעליונה ומשתמשת דרך התחתונה נמצאת דאסרי עלה ל טור ומשמעות הגמרא שם ק שם וכ"כ משמעות הגמרא

א בעירובין דף פ"ז ב רמב"ם פ"ב וכ"כ הרי"ף והרא"ש וברבי יהודה וכדמוכרש לה בגמרא שם ג הרמב"ם ממשמעות הגמרא שם ד טור * ב"י בשם רי"טבא : ה ברייתא שם דף י"ב ו כפירוש רש"י שם ז כפירוש רש"י שם ח שם בברייתא ט בגמרא בפירוש רש' שם

א משנה שם בעירובין בדף כ"ח * רמב"ם ב טור וכ"כ הרי"טבא ובייש שם דאדם עשוי להסתפק סאתים מים ובכי מסתפק טפי לא שכיח הוא ולא גזרו ביה רבנן ג שם בגמרא וכפירוש רש"י וכ"כ הרמב"ם בפר' ט"ו ד שם בגמרא ה משנה שם * ב"י בשם הר"ר יונתן : ו הרמב"ם שם וכתב ה"ה שלמד דין זה ממה שאמרו גבי כביבה כמו בכרמלית לא גזרו שבת דף ק'

פא לעליונה בשותפות וכו' כלומר דאם העליונים עשו המחיצה מכיסם לא היו יכולין התחתונים לאסור עליהם אעפ"י שלא עשו למטה לבדם · אבל אם עשו למטה ג"כ אעפ"י שיש להם חלק במחיצה העליונה אינן אוסרין משום דגליא גלייא לדעתייהו דסלקו נפשייהו מינה בשבת דהא מחיצה זו אינה נעשית אלא להיתר שבת : ומ"ש וכן אם עשו וכו' · גם הכא הטעם משום דגליא דעתיה דסלקו נפשייהו · ולהרמב"ם ז"ל שטה אחרת בסוגיא זו ע"ש פרק ד' מהלכות עירובין :

שנו א מ"ש עמוקה עשרה ורחבה וכו' · כלומר דבפחות משיעור זה אינו צריך לעשות מחיצה דשם רשות היחיד עליו כמו דבר"ה אם אינו עמוק עשרה ורחב ארבעה שם ר"ה עליו ה"ה בחצר שם רה"י עליו אבל אם היא עמוקה עשרה לכמו דברשות הרבים שם כרמלית עליו ה"ה בחצר ג"כ ולפיכך צריך לעשות מחיצ' בכניסה וביציאה להבדיל בין המים שבתוך החצר למים שחוץ לחצר דשם כרמלית עליהם : ומ"ש ויהיה טפח ממנו במים וכו' · הטעם כדי שיהא ניכר ההבדל בין המים שהולכים בר"ה ובין המים שהולכים ברה"י בחצר ונראה דאפילו יש שם אוגנים אינו מועיל מה שיעשה בתוך האוגנים אעפ"י שניכר שנעשה המחיצה בשביל המים אפילו הכי אינו מועיל אלא בעינן שיקוע במים · וכן כתב הב"ח וצ"ע אם כותל החצר שוקע קצת במים אם צריך מחיצה אחרת כיון דמחיצה של החצר לא נעשית בשביל המים : ב אפילו מחיצה אינו צריך וכו' · הוא מטעם הנ"ל דכל מה שהוא פחות משלשה אמרינן לבוד : ג חצר שנפרצה וכו' · פירוש שנפרץ מצד אחד והמים באים לחצר ועומדים שם אבל אם נפרץ החצר משני צדדים והמים עוברים בחצר הוא הדין הנאמר בסעיף א' דצריך מחיצה גבוה עשרה אפילו אם אין הנקב רק יותר מג' טפחים · וכן הבין הראב"ד ז"ל בהשגות פרק ט"ו : ומ"ש אם אינו במלואו וכו' · הטע' דהרי הוא כבור העומד בחצר דמותר למלאות ממנה : ומ"ש מותר למלאות ממנה בחצר וכו' · נראה דמיירי בשנכרו הגדודים לבני החצר אבל לבני הבית שהם רחוקים מהמים אינן נכרים להם הגדודים · ולפיכך אסור להם להכניס בתוך הבית כיון שבבית אין המחיצות נכרות אפילו בזמן שנתמעטו המים · אבל בחצר שהמחיצות ניכרות בזמן שנתמעטו המים מותר למלאות שם · וכ"כ התוס' והרא"ש ע"ש : ומ"ש אסור למלאות בחצר וכו' · תימה אמאי נקט למלאות בחצר הוא דאסור הא אפילו טלטול בעלמא אסור וכמו שהקשה שם בגמרא וי"ל מילתא הוא דלא ממלאינן הא טלטולי מטלטלינן והא בפרצה חצר במלואה למקום האסור לה ע"כ וצ"ע :

שנז א מ"ש והוי כאלו שופך לר"ה וכו' · כלומר דכיון דאין אותו המקום ראוי לבלע שיעור סאתים שאדם עשוי להשתמש בכל יום מסתמא דעתו כששופכין שם שיצאו לחוץ ואיכא למגזר שמא ישליכם בהדיא לר"ה ויבוא לידי איסורא דאורייתא · אבל ודאי במה ששופך בחצר אעפ"י שאח"כ בודאי יצאו לר"ה אינו עובר על הוצאה מדאורייתא דאינו אלא כחו אלא משום גזירה אסור וכמו שכתבתי : ומ"ש לכך צריך לעשות גומא וכו' · המחבר לא ביאר שיעור גומא זו אם צריכה שתהא עמוקה עשרה טפחים ורחב ארבעה או אפילו פחות · ומדברי הרי"טבא משמע דצריך שתהא הגומא עמוקה עשרה ורחב ארבעה כדי שיהא שם רה"י עליה וכדי שאם יבוא לשפוך לתוך הגומא ישפוך מרה"י לרה"י אבל אם הגומא פחותה משיעור זה כיונא ששופך מרה"י לכרמלית אלא שמדברי המחבר שסתם דבריו וגם מדברי הרב בהג"ה שכתב בהדיא דשיעור גומא הוא קני אמה וכו' מבואר דאין צריך עמוק עשרה · ונראה דטעמייהו משום דמסקנא דמלתא הוא דצריך לכסות הגומא וכיון שמכסה אעפ"י שאינה עמוקה עשרה הרי היא כחורי רה"י וכבר נתבאר לעיל דחורי רה"י הרי הם כרה"י · וכן כתב ג"כ הרי"טבא ז"ל במסקנת דבריו ודוק : ומ"ש בין אם יעשנה בפנים או מבחוץ וכו' · נראה דגם כשיעשנה מבחוץ צריך שיעשה שיהא הנקב של הגומא יוצא לצד פנים שיהא כחורי רה"י וכ"כ הרי"טבא ז"ל : ומ"ש צריך לכסותו וכו' · הטעם דחיישינן דאפילו אם יעשה הגומא עמוקה עשרה ורחב ארבעה אע"פ כן איכא למיחש דפעמים שיעלה בקרקעית הגומא טיט ורפש וכיוצא בו ויתמעט גובהו מעשרה ונמצא שהוא כרמלי' ואולי יפחות פחות מג' שהוא ר"ה וכו' ודיק התם הרי הוא שופך מרה"י לכרמלית או לר"ה · אבל כשהוא מכוסה כולו מבחוץ ויעשה כמו ברה"י לעולם דינו כרה"י דחורי רה"י כרה"י דמו · וכמו שכתבתי בסמוך · וכ"כ הרי"טבא בשם הראב"ד ז"ל :

ב יכול לשפוך בה כל מה שירצה וכו' · והוא דעת הטור והרא"ש ז"ל · ולאפוקי מדעת הרמב"ם ז"ל שלא התיר אלא סאתים והטעם פירש הר"ר יונתן דכיון שתקנו לו חכמים וכר לגבות שלא ישכח וישליכם לר"ה עכשיו תו לא גזרינן הלכך אפילו יותר מסאתים מותר : ומ"ש לא ישפוך בה כלל וכו' · הטעם משום דגזרינן מאה אטו סאתים · אבל בגומא שמחזקת סאתים ליכא למיחש למידי שהרי מותר לשפוך שם אפילו הרבה וכמו שכתב בסמוך : ומ"ש ואם יש בחצר וכו' · הטעם משום דבשיעור זה תיימא מיא כלומר שראוים המים שיעור סאתים לבלוע במקומן הלכך אי נמי נפקא לבר לא מקיימא מחשבתו : ומ"ש או בימות הגשמים וכו' · מטעם משום דבימות הגשמים ליכא למיחש למידי דאי משום דניחא ליה דליפקו המים לבר משום קלקול חצירו הא בימות הגשמים כבר החצר מקולקל ועומד מפני הגשמים ואי משום שלא יבוא למעבד כן בימות החמה הא איהו נמי לא יליף מיני מורכא למימר כי היכי דשרי ליה לשפוך בחצר זו כדי לצאת לחוץ ה"נ שרי למשדינהו לברא דהא לא מקיימי מחשבתו ולא ניחא ליה דליפקו לברא דהא חצירו מקלקלא וקיימא ואי משום הרואים שלא יאמרו הרי ניכורת של פלוני מקלחין מים ואתו למימר דשרי לזרוק בהדיא לר"ה דמה לי בנכור ומה לי בר"ה האי נמי להכי מכוין להא ליכא למיחש דסתם ניכורת מקלחין הם ואדעתי מי גשמים ניכהו ואפילו שלא בשעת הגשמים מתמונים והולכין אחר הגשמים · וכ"כ רש"י והרי"טבא ז"ל : ומ"ש במה דברים אמורים וכו' · כ"נ מדברי הרמב"ם בפרק ט"ו וכ"כ ה"ה לדעתו והטעם מבואר משום דס"ל דכחו בכרמלית לא גזרו שהרי איסור מדאורייתא

לית

סימן שע"ו): ב ג י ביב שמכוסה ארבע אמות במשך ברשות הרבים ויש בו ארבע על ארבע מותר לשפוך אפילו על פי הביב אפילו בימות החמה אע"פ שהמים יוצאים מיד מידו להוץ ח ובלבד שלא יהא סילון של עץ שאין המים ראויים לבלוע אבל אם עשוי כעין רצפה של אבנים מבלעי ושרי · ט ולהרמב"ם אפילו היה אורך הביב או הצנור מאה אמה לא ישפוך על פיו בימות החמה אלא שופך חוץ לביב והם יורדים לביב: ג י בר"א כשהמים יוצאים חוץ לר"ה אבל אם היו יוצאים לכרמלית מותר לשפוך על פי הביב אפילו בימות החמה: (הג"ה) ויש אומרים דאין חילוק בין כרמלית לרשות הרבים * · ודוקא כרמלית שהיא בתוך העיר דמוחלף ברשות הרבים עכשיו אפילו בזמן הזה דלית לן רשות הרבים אבל כרמלית שהוא מחוץ לעיר ה או חצר שאינה מעורבת שרי * · ועיר המוקפת חומה ולא עירבו בה כחצר שאינה מעורבת דמי * · ואם הצנור למעלה מעשרה שמוכרים המים דרך מקום פטור לכרמלית יש להקל * · וכן עיקר:

שנח דין איזה מקומות נקראים מוקפים לדירה · ובו י"ד סעיפים:

א א א כל היקף שלא הוקף לדירה כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא ב לשמור בתוכן אמרו חכמים לטלטל בתוכו יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים אבל אם הוא כסאתים שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים מותר לטלטל בכולו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול ג או אריך וקטין ג ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים מרחבו אמה אחת ג ואם הוקף לדירה ד אפילו יש בו כמה מילין מותר לטלטל בכלו: (הג"ה) ועיין לקמן סימן ת"א דין סתם עיירות אי מוקפות לדירה י"א דסתם קרפיפות שלנו מקרי מוקפות דירה דרגילים לפתוח פתח תחלה ואחר כך להקיף * · וי"א עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי הוקף לדירה כי דעתיה עלויה * · ויש חולקין בזה *: ב ה ומה נקרא מוקף לדירה זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ד ואחר כך הקיפו ו ואם היה מוקף שלא לשם דירה ורוצה להקיפו לדירה אין צריך לפרוץ כולו אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשרה ונמצא בית פתוח בו בלא היקף ויחזור ויגדור הפרצה כולה ז או אמה היתירה על עשר אמו' והעשר אמות פתח הן והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף ח ואם פרץ אמה וגדרה וחזר ופרץ אמה אצל מה שגדר וחזר ועשה כן עד שהשלימו לעשרה מותר: (הג"ה) ואם קשה עליו

ה משנה שם וכר"א בן יעקב דמשנתו קב ונקי תוס' שם בשם רשב"ם
ח בפירוש רש"י שם
ט בפט"ו ובחכמים שם במשנה
י הרמב"ם שם ומוכח הדין לעיל סוף סעיף א'
* ב"י בשם תוס' והרא"ש בפרק כיצד משתתפין:
* מרדכי פ' הזורק וסימן ג' וד"ע:
* מרדכי סוף פרק הדר ותרומת הדשן סימן ע"ג ופ"ד:
* מהרי"ל:
א משנה בעירובין כ"ג וכרבי עקיבא שם
ב שם במשנה וכרבי יוסי ג שם
ד שם במשנה
* מרדכי פרק עושין פסין:
* הגהות אשי"רי פרק ב' דעירובין:
* ב"י בשם תוס':
ה שם בגמרא כ"ד וכרב נחמן
ו שם בשם שמואל
ז שם רבינו יהונתן
ח שם בגמרא כ"ד אביי ונפשה

לית כאן דהא לאו בר"ה וריק להו אלא מאליהן הולכין לר"ה וחכמים גזרו משום דלא ישפכם לר"ה בהדיא ולא גזרו אלא בסמוכה לר"ה אבל בסמוכה לכרמלית דאפילו אם ישפכם לשם לא יעבור אלא על איסורא דרבנן לא גזרו: ג ביב שמכוסה ארבע אמות וכו' · פירש רש"י ביב חריץ העשוי לקלח שופכין שבחצר לר"ה והוא קמור: מ"ש מותר לשפוך וכו' · הטעם פירש רש"י דכיון דהוא קמור במשך ארבע אמו' בר"ה קים לן בארבע יש שיעור לבלע בהם סאתים מים שאדם עשוי להסתפק בכל יום וא"כ לא כבלעי' שם כיון דרוב השנה עשויה ליבלע א"כ נפקי לבראי לאו להכי איכוין וכיון דלא כתקיימה מחשבתו שרי דאפילו מתכוין לאו איסורא דאורייתא איכא הכא דהא לאו בר"ה וריק להו איהו בגופיה אלא מאליהן יוצאים לשם הלכך כי לא מכוין שרי לכתחלה עכ"ל: ד ולהרמב"ם אפילו היה וכו' · מבואר בפרק ט"ו דפסק כרבנן דהתם: ומ"ש בהג"ה אפילו בזמן הזה דלית לן ר"ה וכו' · באמת יש קצת תמיה דהא בהדיא אמרינן בפ' הזורק דשופכין דספינה שופכין אותן על דופני הספינה והם יורדין לים ומש' דכתו בכרמלית לא גזרו וע"כ נ"ל דאיכא לחלק בין ים לשאר נהרות דאין דרכה להיות אצל ר"ה ואין שייך לגזור בה כ"כ כמו בבית וא"כ דעכשיו דליכא ר"ה כלל פשיטא הוא דלא שייך למגזר אטו ר"ה כיון דליכא ר"ה וצ"ע: ה או חצר שאינה מעורבת וכו' · ומטעם זה פסק רבינו שמואל דמותר לשפוך מים בחצירו אעפ"י שהולכין לרשות אחרת שאינה מעורבת עמו ומשמע דמותר לשפוך בהדיא כיון שמוכנן בחצירו ודלא כב"י שהבין דאסור לשפוך להדיא ע"פ הביב אלא שופך רחוק מפי הביב והמים יוצאין לרשות אחרת שלא עירב עמו ולמוד כן מדברי הרא"ש סוף פרק כיצד משתתפין דכתב על הא דתנן וכן דיוטות וכו' וז"ל וא"ת אי בלא עירבו תרוייהו ליתסרו וי"ל דמיירי בשאינו שופכן ממש לתוך העוקא בחצר אלא שופכן על הדיוטא והם יורדין לחצר והבין דצריך דוקא לשפוך חוץ מפי הביב אבל איננו דומה להתם דהתם מיירי שהעוקה היא בחצר שאינו מעורב דתרוייהו אסירי לטלטל שם ולפיכך לזה שעשה עוקה שסמוכה לו לא גזרו דלמא יצא לשם עם הכלים וישפוך דכיון דעוקה סמוכה לדיוטא ישפוך על הדיוטא ומשם יצאו המים לעוקא אבל הרחוק גזרו עליו ואסרו אע"פ שרוצה נ"כ לשפוך על הדיוטא משום דגזרו דלמא יורידו למטה עם הכלים וישפכו לתוך עוקא כדי שלא יקלקלו המים למטה לחצר ואתי לטלטולי ומאי דכתי בחצר שאינה מעורב אבל בשופך לתוך חצירו שלבדו שלו או שעירב בו אף על פי דאחר כך ילכו המים לחצר אחרת שאינו מעורב עמו מותר לשפוך בהדיא לחצר וזה דבר פשוט והב"י לא דק היטב בדברי הרא"ש · ועיין בתוס' סוף פרק כיצד משתתפין ותמצא בהדיא כמו שכתבתי ודוק: ומ"ש אבל כרמלית שחוץ לעיר וכו' · לא מצאתי חילוק זה בדברי המרדכי וצ"ע ואין לחד הרב לחלק בזה וגם במרדכי עצמו חזר וכתב להיפך דלא גזרו כאן בכרמלית ע"ש · ודבריו סותרים אהדדי וצ"ע:

שנח א מ"ש כל היקף וכו' · מבואר בגמרא לשון הטור כל מלאכות שבת הלכותיו אנו למדין ממלאכת המשכן ורוחב של חצר המשכן היה שיעור סאתים שהיה ארכו מאה אמה ורחבו חמשים ולא היה שם בית דירה אלא היקף של קלעים ואמרינן בגמרא מנא הני מילי פירש רש"י מנא לן דילפינן מחצר המשכן לשער בו שיעור שבת דאמר קרא אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים אמרה תורה טול נ' וסבב חמשים כירוש טול חמשים שארכו יותר על רחבו וסבב חמשים הנותרים דהוו להו ע' אמות וד' טפחים מרובעים כיצד עשה מהן חמשה רצועות של עשר אמה רוחב וארכן חמשים הסבב אחת למזרח ואחת למערב הרי רחבה ע' וארכו חמשים עוד פיש אחת לצפון ואחת לדרום הרי ע' על ע' אלא שהקרנות פגומים לכל קרן וקרן עשר על עשר מכדי התוספת שהוספת טול מן החמשים ד' חתיכות של עשר עשר ושים בד' קרנות וכתמלאו נשאר רצועה אחת של עשרה אמות על עשרה אמות שהיא ס' טפחים על כ' טפחים עשה אותם ל' רצועות של שני טפחים אורך כל אחת עשר אמות שכולן הם ג' מאות אמה תן ע' לכל רוח הרי ע' וד' טפחים על ע' וד' טפחים אלא שהקרנות פגומים טול מהן שמנה טפחים ושים לקרנות נשארו בידך י"ח אמה וד' טפחים ברוחב טפחיים וזהו העודף שיש ברוחב חומשים ואורך מאה על שבעים אמה ושירים שהוא ארבעה טפחים ברוחב שבעים אמה ושיריים ואעפ"י כן ק"ל להלכתא דיותר משבעים אמה ושיריים שלא הוקף לדירה אסור לטלטל בהם אע"ג דשיעור המשכן יש דבר מועט יותר מ"מ כיון שאין אותו מועט ראוי להקיף דהא בעינן למיעבד מיכי רצועות של רפ"נ אמות ולא יגיע לרוחב שני שלישי אצבע ולפיכך לא עשו חכמים שיעורם על אותו עודף שהדי שיעור זה מדרבנן דמן התורה הוא רה"י גמור וקרא אכסכתא בעלמא הוא: ב לשמור בתוכן וכו' · כלומר לשמור מה שבתוכן ולא לדור שם · וכתב הר"ר יונתן וה"ה במקומות העומדת מאליהן כגון בקיקי הסלעים וכיוצא בזה ונראה דק"ו הוא: מ"ש אבל אם הוא כסאתים שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים וכו' · לפי החשבון שכתבתי בסמוך אין הלשון מדוקדק דהרי כסאתים שהוא שיעור מאה אמה אורך ורוחב חמשים הוא יותר משיעור ע' אמה וארבעה טפחים דבר מועט דהיינו רצועה ארכה י"ח אמות וארבעה טפחים ברוחב שני טפחים · והמחבר ז"ל לא דק: ומ"ש · יותר משנים מרחבו וכו' · הטעם משום דמו"ל סמכו דבריהם דכל שמצאו במשכן התירו ולא יותר ובמשכן מצאו שהיה ארכו כפל מרחבו דחצר ארכו היה מאה אמה ורחבו חמשים ולפיכך התירו כשיעור זה ולא יותר: ג ואם הוקף לדירה וכו' · כתב בתשובת מהר"ס מטרלאני ח"ם סימן מ"ח דחומת העיר כחשבת הוקף לדירה וה"ה פרדס גדול אשר הוא מוקף מגד אחד בסביב מכותלי הבתים וכולם פתוחים בחלונות לתוכו יש להתיר בכולו הר"ס שם ח"ב סימן ת"ח: ומ"ש ויש חולקים בזה וכו' הוא דעת התוספות ובאמת לכאורה איכו מוכרח לפרש כן דעת התוס' דאיכא למימר דהתוס' לא כתבו כן אלא לדעת רבי יהודה בן בבא אבל לדעת ר"ע דק"ל דהלכתא כותיה דויקל וס"ל דבשיעור סאתים מותר לטלטל אפילו בלא שומריה ובית דירה א"כ יותר מבית סאתים עולה מעלה אחת ובעינן שומריה או בית דירה אעפ"י דהיא דירה גרועה ועיין בתכלית שלמה דמוגיהה כך בדברי תוס' דשם · וכ"כ הר"ר יונתן שבית דירה הוא שאין דר שם תדיר · דכמו לר"י דסבר דלפחות מסאתים בעינן שומריה ובית דירה ויותר מבית סאתים בעינן פתח ולבסוף הוקף הרי שעולה יותר מבית סאתים מעלה אחת ה"ה כן לר"ע · ועיין בדברי הרא"ש שם דף כ' ע"ב · וגם לשון הרב איכו מדוקדק יפה דכתב וי"א בזה דמשמע דעל האי דיכא לבד חולקין ובאמת אם כך תפרש דעת התוס' דאפילו לר"ע ביותר מבית סאתים בעינן פתח ובסוף הוקף ה"ה דפליגי על בית דירה ושומריה ודוק: ד ואח"כ הקיפו וכו' · קאי גם אבית דירה כלומר שבנה בית דירה ואח"כ הקיפו אבל אם הקיף תחלה ואח"כ בנה אסור לטלטל שם כיון שהמחיצות נעשים בלא דירה ואם הקיף קודם שבנה בית דירה אבל דעתו היה בשעה שהקיף לבנות שם בית דירה נ"ע · ומ"ש לדברי הגהות אשירי נראה להתיר · וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק י"ז ע"ש ודוק: ומ"ש ונמצא בית פתוח וכו' · כלומר דאפילו

ואפילו זה שהוא עומד עדיין כ"כ כאלו נסתר שהרי אסור לטלטל שם אפילו כנגד עומד כיון שנפרץ במחיצה פרצה יותר מעשרה ומדברי הרמב"ם מבואר דצריך לפרוץ כגובה עשרה: **ה** תל שגבוה עשרה וכו'· כלומר עד סאתים מותר לטלטל יתר מכאן אין מטלטלין אלא בד' אמות ואם עשה מחיצה למעלה לשם דירה מותר לטלטל שם: **ו** לא הוי מיעוט וכו'· הטעם מבואר בדברי ה"ה פרק י"ו בשם הרשב"א מפני שדרך לנטוע אילנות בקרפיפות וה"ה בור מפני שתשמישי הגנה הם להשקות ומשם הגן נע"כ לא ממעטין: **ז** שלשה טפחים מותר· כלומר דבפחות מזה הרי הוא כאלו בנה מחיצה על גבי מחיצה והוי כלא הוקף לדירה ומדברי הרמב"ם נראה דה"ה אם בנה כותל מן הצד לפנים מכותלי הקרפף והם רחוקים שלשה טפחים דהוי מיעוט: **ח** שהרי דר באויר וכו'· ומזה משמע שאינו אלא לאותן הדרים למעלה על התל אבל לא לדרים למטה ופשוט הוא:

ט אינם מבטלין הדירה וכו'· הטעם משום שכן דרך קרפף לנטוע בו אילנות: וי"ש אפילו אין בהם אלא סאתים וכו'· נראה דה"ה פחות מסאתים· וכן פירש הב"ח שם דבטל מיעוטא לגבי רובא והוי כאלו נזרע כולה: וי"ש יותר מסאתים אסור וכו'· פירוש שאסור אף במקום שלא נזרע לפי שנפרץ במילואו למקום האסור: **י** אפילו אין בה אלא בית סאתים וכו'· כלומר דאפילו אין בה אלא סאתים דאין צריך היקף דירה מ"מ אסור לטלטל ממנו לבית: ומ"ש ואם הוא יותר מסאתים וכו'· פירוש דכל החצר הורעים ומקום הפנוי הוא יותר מסאתים והרי כיותר מסאתים שלא הוקף לדירה דק"ל דאסור לטלטל שם כ"א בארבע אמות כיון דמקום הזריעה הוא הרוב המיעוט בטיל לגביה והרי הוא כאלו כל המקום נזרע ואסור לטלטל שם כ"א בארבע אמות: מ"ש אם המקום הנזרע הוא יותר מסאתים אוסר כל החצר· מפני שנפרץ החצר במלואו למקום האסור דמקום הנזרע הרי הוא כרמלית ואם יש במקום הנזרע סאתים או פחות אסור להוציא ממנה לבית אבל מן החצר מותר דאין כח בזרעים לבטל דירת החצר שהרי הם מיעוט ודוק· ויש בזה נוסחאות אחרת ועיין בב"ח ועיין במרדכי בפרק ב' דעירובין: **יא** אפילו אם הקירוי משופע וכו'· הטעם משום דאמרינן פי תקרה יורד וסותם והרי הוא כאלו היה שם מחיצה ולא נשאר רק רוחב סאתים: **יב** ונעשה יתר על סאתים וכו'· וכתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל בד"א כשנפרץ במילואו וכותליו נכנסין לתוך חלל החצר או שהיו כותלי החצר שבצד זה ושבצד זה יתירים על רוחב הקרפף ארבע אמות ואם לאו אין זה נפרץ במלואו שכל שנראה מבחוץ אפס"י שזה שנפרס נידון משום לחי עכ"ל:

שנט א מ"ש אפי' אם גורן וכו'· כלומר ולא תימא דבשביל גורן הקיפוה ולא הוה מוקפת לדירה: כתב הב"י טבא בפ"ב דעירובין רחבה שיש לקצירות אחורי הבתים אפילו לר"ש אסור להוציא שם בשבת כלים ששבתו בתוך הבית ואעפ"י שהם דנבראה קוד אח"כ נעשית הרחבה באחרונה דה"ל פתח ולבסוף הוקף ע"כ:

שס א מ"ש יחיד ששבת בבקעה וכו'· פירוש דוקא בבקעה התירו לו לטלטל ע"י מחיצה גרועה כגון שתי בלא ערב או ערב בלא שתי אבל בביתו דאפשר לו לעשות מחיצות גמורות בשתי וערב אסרו לו חכמים לטלטל ע"י מחיצה גרועה וצריך לעשות מחיצה בשתי וערב להתיר טלטול: ומ"ש עד סאתים וכו'· פירוש אפילו צריך יותר מסאתים לתשמישיו אפ"ה אסרוהו לטלטל במחיצה גרועה שתי בלא ערב וכו'· אבל במחיצה מעליותא דהיינו שתי וערב ודאי דאפילו יחיד מותר לטלטל אפילו בשיעור כור וכורים כיון שנעשה ההקיף לדור שם אפילו לא ידור כ"א שבת אחת· וכן משמע מדברי כל הפוסקים· ולי תימה קצת כאן על דברי הטור והמחבר דשבקו לדברי תכמי' במתניתין דהתם דסברי דאפילו ליחיד נותנין לו כל צרכיו ופסק כר"י ב"י ואי משום דר"ן דדרש הלכתא כר"י בר יהודה דלמא לא קאמר אלא במחיצה שתשמישה לאויר דהיינו לשמור השדות והכרמים שאינה לה וכמו שנזכר שם הרי"ף והרא"ש במימרא דר"ן· אבל במחיצה העשוי לדור אפשר דגם ר"ן מודה דאפילו ליחיד מותר כדי כל צרכיו· ותדע דע"כ שוין הם לענין זה דאל"כ מאי תאי קשיא ליה התם אר"ן שבקת רבנן ועבדת כר"י בר יהודה הא ר"ן לא איירי אלא במחיצה שתשמישה לאויר ע"ש ודוק: ומ"ש וכן הדין אם הם שנים וכו'· כתב המחבר בספרו הגדול ב"י נסתפק בדברי הברייתא ובדברי ר"ן דקאמר יחיד נותנין לו בית סאתי' ב' נותנין להם בית סאתים ג' כשנו' סירא וכו'· אם האי דקאמר ב' נותנין להם בית סאתים היינו עוד בית סאתים והם ארבע סאתים לשנים או הכי פירושו ב' נותנין להם בית סאתים כלומר אפילו שנים אין נותנין להם יותר מבית סאתים והניח המחבר בצ"ע· וגם כאן כתם דבריו· אמנם הרב בעל ב"ח הכריע דהכי פירושו דאין נותנין יותר מבית סאתים אפילו לשנים וכתב דכן איתא בפירוש הר"ר יהונתן להרי"ף ז"ל· וכן כתב בעל ט"ז וכן נראה לי קצת ראיה מדקאמרינן התם ואלא הא דקתני ובלבד שלא יהא בית סאתי' פנוי מאי לאו פנוי מאדם כלומר כגון שלשה שהקיפוה ח' סאין דכי יהבית לכל חד ב' סאין אכתי פשו להו סאתים פנוי בלא הוצלים· ור"ל הרש"י ז"ל וקשיא לי היאך ס"ד לברש כן דא"כ כיואי פליגי רבנן עם ר"י בר יהודה דקאמר יחיד נותנין סאתים שנים נותנין

עליו לפרוץ הכותל י"א דיכול לפנות עפר אצל הכותל מפני נרדיה עד שיתמעט הכותל מגובה עשר ורוחב העפר רחב מארבע כאורך עשר אמות באורך הכותל ואם אין בגובה העפר עשר אם כן הוי כאלו פרץ שם הכותל שלא נשאר שם גבוה עשר למעלה מן העפר דהוי כקרקעות הקרקף ואף אם סוור ולוקח ממש אחר כן העפר הואיל ובטלו שם שבת אחת ויש חולקים דעפר לא הוי בטול אא"כ אין עתיד לפנותו לעולם *: **ג** ה [ע] תל גבוה עשרה דינו כקרפף: **ד** [י] קרפף יותר מסאתים שנטע בו אילנות למעט אויר [י] לא הוי מיעוט (אפילו יש כהן גבוה עשרה ורחב ארבע *): והוא הדין לחפור בו בור: **ה** [כ] בנה בו עמוד ונתמעט אם הוא רחב שלשה טפחים הוי מיעוט: **ו** [ל] בנה מחיצה באורך עשר לפני מחיצה הראשונה לבטל שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה על ידי השנייה אם הרחיקה מהראשונה [ז] שלשה טפחים מותר: **ז** [מ] טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אוירו ונתמעט אם הטיט עבה שאם תינטל מחיצה הראשונה ראוי לעמוד בפני עצמה הוי מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט: **ח** [נ] בנה מחיצות על הראשונה להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל [ס] ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם ניתר על ידם אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות אפילו על שפתו לדירת מועיל [ח] שהרי דר באויר מחיצות שעשה עתה: **ט** [ע] קרפף יותר מסאתים שהוקף לדירה ונטע רובו אילנות אפילו אינם נטועים שורות שורות [ט] אינם מבטלים הדירה אבל אם נזרע רובו הזרעים מבטלים הדירה אפילו אין בהם אלא סאתים [פ] נזרע מיעוטו אם אין בו אלא סאתים מותר יותר מסאתים אסור: **י** [צ] מי שיש לו גנה בחצרו אם הוא רוב החצר [י] אפילו אין בה אלא בית סאתים לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית ואם הוא יותר מסאתים לא יטלטל בה ובחצר אלא בארבע אמו' ואם הוא מיעוט החצר מה' שיש בה יותר מסאתים אוסר כל החצר ואם יש בה סאתים או פחות אסור להוציא ממנה לבית: **יא** [ק] קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים [ר] אם ראויים לשתייה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים ואפילו הם עמוקים הרבה ואם אינם ראויים לשתייה דינם כזרעים [ש] והוא שיהא בעמקם עשרה טפחים: **יב** [ת] קרפף בית שלשה סאין וקירה ממנו בית סאה מותר [יא] [א] אפילו אם הקירוי משופע: **יג** קרפף [ב] בית סאתים מצומצם וחצר שנפרצו במילואם זה לזה הקרפף אסור מפני שמקום המחיצה מייתרו [יב] ונעשה יתר על סאתים: **יד** [ג] קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מעשרה והותר על ידי מחיצה זו שעל ידיה בטלה מחיצה ראשונה שלא היתה לשם דירה ואחר כן נפלה מחיצה אחרונה חזר לאיסורו:

שנט דין רחבה שאחורי הבתים· ובו סעיף א':

א [א] רחבה שאחורי הבתים יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות ואם פתח לה פתח מביתו ואחר כן הקיפה [א] [ב] אפילו אם יש גורן בינה לבית הוי היקף להירה: (הג"ה) ומה שאין אנו נזהרין לטלטל בקצירות שאחורי הבתים משום דכוון הוה סתמן מוקפין לדירה כמו שנתבאר לעיל גבי קרקף *:

שס דין היקף מחיצות לשבת· ובו ג' סעיפים:

א [א] [א] יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב או ערב בלא שתי [ב] עד סאתים מותר לטלטל בכלו מסאתים ואילך אין מטלטלין בו אלא בארבע וכן הדין אם הם שנים ואם הם שלשה ישראלים חשובים כשיירא [ג] ומותר לטלטל בכולו אפילו הוא גדול הרבה [ד] ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכם שלא ישאר בית סאתים פנוי שאין צריכים לו להשתמש אבל אם נשאר בית סאתים פנוי [ב] אין מטלטלין בכל המוקף אלא בארבע אמות [ה] במה דברים אמורים בשהקיפו יותר

* תרומת הדשן סימן ע"ה:
[ט] תשובות הרשב"א מהא דרב חסדא
שם כ"ה כשנשם
[כ] שם כגמרא
[ל] שם וכלישנא
קמא וכרבה [מ] שם
כ"ה וכרבא
הרא"ש והרמב"ם
[נ] שם וכרב ששת
כרא"ש והרמב"ם
כפרק ט"ו [ס] שם
[ע] בעיא וכפשטא
[ע] שם כ"ד וכרב
כחמן וכ"פ הרא"ש
וכן נראה מדברי
הרמב"ם כרק ט"ו [צ]
[פ] שם וכלישנא
בתרא לקולא
הרא"ש והרמב"ם
בפרק ט"ו [י] טור
לדעת הר"מ [ק] שם
כרבא [ר] שם
כאמימר [ש] שם
בפירוש רש"י
[ת] שם כ"ה וכרבא
וכגירסת הרמב"ם
בפרק ט"ו וכמו
שכתב הרא"ש
לדעת הא"ו [א] שם
נרסינן ארוילא
וכפירוש רש"י
[ב] שם וכפירוש רש"י
[ג] שם בההוא
עובדא דבוכתא
וכפירוש ר"ח
[א] עירובין כ"ד
מימרא דרב כהנא
[ב] שם מימרא
דרב נחמן
* דעת עצמו:
[א] משנה עירובין
ט"ז [ב] שם שנמרא
[ג] כיון דהדר רב
נחמן ואוקים
אמורא עליה ודרש
[ד] שם [ה] מרדכי
ממשמעות הגמרא
מימרא דרב נילא
בדף י"ז

יותר על שש סאין אבל אם לא הקיפו יותר על שש סאין אעפ"י שיש סאתים פנויים כיון שהן שלשה מותר: (הג"ה) עכ"פ אינו מצטרף לשיירא וי"א דהוא הדין קטן אינו מצטרף *: **ב** ו היו שלשה והקיפו כל צרכה ומת אחד בשבת מותרים בכל כיון שנכנס השבת בהיתר היו שנים והקיפו יותר מסאתי' ונתוספו עליהם בשבת אסורים כיון שנכנס שבת באיסור: **ג** י היו שלשה ג והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד זה ונערבו יחד אם החצונים רחבים והאמצעי קצר שנמצא שאמצעי פרוץ במילואו לחצונים והחצונים שיש להם גיפופים עודפים עליו מכל צד נותנים להם כל צרכם באמצעי אפילו הוא גדול הרבה שאנו רואים כאלו כלם דרים בתוכו והרי יש שלשה ביחד ק ואף בחצונים נותנים להם כל צרכם דכיון שנעשו שיירא באמצע הוה ליה אינך כחצר לאמצעי ט ויש אומרים שהחצונים אינם מותרים אלא עד סאתים ואם אחד מהם יותר מסאתים גם האמצעי אסור שהרי הוא פרוץ במילואו ואם החצונים פרוצים במילואם לאמצעי והאמצעי מגופף ויחיד בכל אחד אין נותנין לכל אחד אלא בית סאתים ואם אחד מהחצונים יותר מבית סאתים הוא לבדו אסור ואם האמצעי יותר מבית סאתים גם החצוני' אסורי' שהרי הם פרוצים למקום האסור להם י אבל אם אחד בכל א' מהחצונים ושנים באמצעי או שנים בכל אחד מהחצונים ואחד באמצעי נותנין לשנים החצונים כל צרכם דחשיבי כל מה שבאמצעי כאלו הוא בחצונים כ במה דברים אמורים כשאינם פתוחים זה לזה ביותר מי' דא"כ הוה ליה פרצה וגם המגופפין אסורים ל וכל זה כשכותלי קטנה נכנסים לגדולה (וכשכותלי קטנה מופלגים שלשה טפחים מכותלי אורך הגדולה דאז אוסרת הגדולה על הקטנה ועיין לקמן סימן שע"ד סעיף ג') דאם לא כן הוה להו נראה מבחוץ ושוה מבפנים ונידון משום לחי דכלם חשובין מגופפין וכאלו אין אחד מהם נפרץ לחבירו ואין נותנין להם באחד מהם אלא בית סאתים:

שסא דין גג הסמוך לרשות הרבים · ובו ב' סעיפים:

א א א גג הסמוך לרשות הרבים ב בתוך עשרה טפחים ג ולמעלה מעשרה לחצר הואיל ורבים משתמשים בו הרי זה כרשות הרבים ואסור לבעל הגג להשתמש בו מחצרו עד שיעשה לו סולם קבוע מחצרו ד איזהו סולם קבוע כל שקבעו שם בין לחול בין לשבת: **ב** ה חצר שנפרצה במילואה ב או ביותר מעשרה לרשות הרבים מקום המחיצה נידון כצדי רשות הרבים שהוא כרמלית (כמו) שהוא החצר ו ואם נפרץ בקרן זווית אפילו בפחות מעשרה אסור וכן בית שנפרץ בקרן זוית אפילו בפחות מעשרה ג ונפרץ גם הקירוי עד שנשאר באלכסון אסור ז אבל פרצה שאינה בקרן זוית אמרינן בה פי תקרה יורד וסותם אפילו ביותר מעשרה ח והוא שלא יהא פי תקרה משופע דליכא פה: (הג"ה) וי"א אומרים דבעינן נ"כ ברוחב הקירוי ארבעה טפחים * ואמרינן פי תקרה יורד וסותם אפילו בב' מחיצות אם יש כאן שני מחיצות שלימות דבוקות זו בזו אבל זו כנגד זו לא *:

שסב איזו מחיצה קרויה מחיצה לטלטל: ובו י"ב סעיפים:

א א כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה ב או לישב בה כדי לשמור השדות היא מחיצה ג לטלטל מה שבתוכה אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מבית סאתים ד הלכך אילן שענפיו יורדים למטה א אם אינם גבוהים שלשה מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברים לאילן הוא גבוה עשרה חשוב מחיצה ומותר לטלטל בכלו ה והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ו ודוקא עד בית סאתים אבל יותר מבית סאתים לא ז אפילו נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור לשדות: **ב** ח תל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה שעשה עליו מחיצה גבוה חמשה חשובה מחיצה ב לטלטל ולכל דבר: **ג** ט מחיצה העומדת מאליה דהיינו ג שלא נעשית לשם מחיצה כשרה י מחיצה שנעשית בשבת כשרה ונהי מילי שנעשית בשבת בשוגג אבל במזיד היא מחיצה להחמיר

לחייב

ו רמב"ם פרק י"ח ז שם י"ז וכרב הונא וכ"פ הרא"ש והרמב"ם בפ' ט"ו י שם כ"ג

ק הריטב"א בשם אחרים והרשב"א וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א בפ' ט"ו ט רש"י וכ"כ הטור

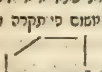
י שם בעיות ונפשטו לקולא כ הרי"טב"א

ל שם

א עירובין ע"ד ב תוס' בשם ר"ת ג ה"ה בשם הרשב"א בפרק י"ד ד שם בשם הרשב"א ה משנה שם כ"ד וכגי' שם ו משנה שם וכרבי יוסי ולחומרא ז שם כלונתא דרב ושמואל וכלישנא בתרא וכרב וכ"כ הרא"ש דבשל סופרים הלך אחר המקיל וכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם בפר' י"ז וש"פ ח מהא דעביד בי ארזילא בדף כ"ה וכפירוש רש"י * תוספות והרא"ש פרק כיצד משתתפין וסמ"ג וטור: * טור:

א עירובין ך' ב שם דף ק' ג טור וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א ד משנה שם נ"ט ה הכי מוקי לה בסוכה כ"ד ו שם בעירובין בגמרא ז שם ט"ו ח שם כ"ג ט שם ט"ו י שם כ"ה ושבת ק"א

סאתים נ' כעשו שיירא ונותנין להם בית שש דהא קיימים נ"כ אומרים אחד יחיד ואחד שיירא נותנין להם כל צרכן ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי ואי האי פנוי כפני מאדם הוא במאי פליגי ביחיד הא ר"י נמי קאמר דלשנים נותנין להם עד סאתים אלא ע"כ נ"ל דהא דקאמר ר"י דלשנים נותנין להם סאתים היינו סאתים ולא יותר והכין המקשן דרבנן פליגי עליה דלשנים נותנין כל צרכיהן דהיינו לכל אחד נותנין סאתים ומש"ה רוצה לפרש פנוי מאדם וכיון דהר"ן פסק ברישא כר"י בר יהודה א"כ גם לשנים אין נותנין יותר מסאתים אך לפי מסקנת הגמרא דמסיק לא פנוי מכלים אין ראיה דהא איכא לפרש פלוגתייהו ביחיד ודוק: ומ"ש אין מטלטלין בכל המוקף אלא בד' · כלומר אפילו ברוחב סאתים אינו מטלטל אלא בד' ומכ"ש במה שרחב יותר: ומ"ש במד"א בשהקיפו וכו' · כ"כ המרדכי אעפ"י דרש"י שם בגמרא בהדיא לא פירש כן דכתב דאפילו הם שלשה אם אינן צריכין אלא לבית סאתים והקיפו ארבע אסורין לטלטל בכל ההיקף מ"מ נקטינן כדברי המיקל כיון דמלתא דרבנן הוא דמדאורייתא אין לחלק והב"י פסק כדברי רש"י להחמיר: ומ"ש והוא הדין קטן וכו' · ויש לתמוה דהא בעיא היא בירושלמי וקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב · ועיין בתשובת הרי"בש סימן ת"ה · ועיין באשר"י שכתב דהא דקי"ל הלכה כדברי המיקל אפילו בפלוגתא דאמוראי: **ג** והקיפו כל אחד לעצמו זה בצד וכו' · פירוש שהקיפו במחיצה נרועה שתי בלא ערב או ערב בלא שתי: ומ"ש ואף בחיצונים וכו' · כ"כ הר"ר יהונתן וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל: ומ"ש וי"א שהחיצונים וכו' · והו דעת רש"י ז"ל: ומ"ש דחשיבי כל מה וכו' · הטעם משום דאי נפקי בצד זה הרי שם שלשה ואי מצד זה נפקי הרי שם שלשה מש"ה אמרינן כאלו דרין שלשתן בתיכון ושיירא הוא ומותרין לטלטל כדי כל צרכיהן:

שסא א מ"ש הסמוך לר"ה וכו' · פירוש שאינה מוקפת חצר מכל צדדין אלא צד אחד סמוך לר"ה ואינו גבוה שם מר"ה י' טפחים: ומ"ש הואיל ורבים משתמשין אבל אם אין רבים משתמשין שם אין צריך סולם קבוע וה"ה אם גבוה בצד ר"ה י' טפחים ג"כ אינו צריך סולם וכ"כ בהגהות אש"רי: ומ"ש ולמעלה מעשרה לחצר וכו' · כלומר מצד החצר עמוקה עשרה אבל אם גם מצד החצר אינו עמוק עשרה הרי הוא דין גג ההוא כמו עמוד בר"ה ורבים מכתפין עליו כמו שנתבאר לעיל בסימן שמ"ה סעיף י' ע"ש · ונראה דה"ה אם גם מצד החצר אינו גבוה עשרה אלא שתוך הבית עמוק י' טפחים ג"כ מהני סולם למה"ד דומה לבור בר"ה עמוק ו' ומוליא משלים לעשרה דקיימא לן דעל המוליא רה"י: **ב** או ביותר מעשרה וכו' · כלומר דאם נפרץ במלואה אפילו פחות מעשר או שנפרץ יותר מעשר ונשאר מקצת הכותל והטעם דפחות מעשר או עשר אמות שם פתח עליו ורה"י הוא · אבל יותר מעשר דאין דרך עולם לעשות פתח רחב יותר מעשר אמות ופרצה הוא ואסור לטלטל לשם מן הבית וגם משם לר"ה אסור דשם כרמלית עליו · וכאן מפרש המחבר דין חצר דמסתמא אינו מקורה מלמעלה ולא שייך למימר פי תקרה יורד וסותם ובסיפא מפרש דין בית המקורה דאיכא למימר בו פי תקרה יורד וסותם וכמו שיבא בס"ד: ומ"ש ואם נפרץ בקרן זוית וכו' · הטעם משום דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ולפיכך אפילו בפחות מעשר אוסר כל החצר לטלטל בו: ומ"ש וכן בית וכו' · כלומר דלא תימא שאני בית דאעפ"י דאין להתיר מחמת פתח מ"מ איכא משום פי תקרה יורד וסותם קמ"ל דפעמים ליכא משום פי תקרה ומפרש ה"ד: **ג** ונפרץ גם הקירוי וכו' · פירוש כזה וכה"ג לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם · וכן פירש מהרש"ל: ומ"ש אבל פרצה שאינה בקרן זוית אמרינן בה פי תקרה · כלומר דליכא שם שום צד שלא יהא פי תקרה יורד וסותם · אבל באותו דאיכא נמי לאלכסוני בקרן שיהא פי תקרה יורד וסותם והיינו במקום שלא נפרץ הקירוי באלכסון: ומ"ש והוא שלא יהא וכו' · הטעם דבזה לא שייך פי תקרה יורד וסותם כיון דליכא שם שום פה: ומ"ש אם יש כאן שני מחיצות שלימות וכו' · פירוש והמחיצות הנסתרים נשאר עליהם הקירוי שלא נסתר עמהם באלכסון:

שסב א מ"ש אם אינן גבוהים מן הארץ ג' · פירוש דאז חשיב כלבוד: **ב** לטלטל ולכל דבר · פירוש לטלטל על התל דאע"ג דעל התל אין מחיצה גבוה אלא חמשה טפחי' אפ"ה אמרינן דמצטרף גובה התל בהדי מחיצה והרי הוא כאלו היה גבוה עשרה: ומ"ש ולכל דבר · כלומר אפילו יותר מבית סאתי' וגם הזורק לשם מרה"י חייב וה"ה אם הוציא משם לרה"י דחייב: **ג** שלא נעשית לשם מחיצה כשרה · פירוש אפילו לא סמכו עליה מאתמול דאל"כ מאי קמ"לן הא בסימן הסמוך סעיף י"א פסק דאפילו לחי העומד מאליו כשר וכ"ש מחיצה ועיין בב"י: והב"ח פסק דגם במחיצה בעינן שיסמוך עליה מאתמול ואין

דבריו

לחייב הזורק מרשות הרבים לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה [כ] והני מילי שלא היה שם מחיצה תחלה אבל היתה עם והבירה וחזרה ונעשית אפילו במזיד חוזרה להתירה הראשון כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהם ברשות הרבים והבדילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד מותרים לטלטל מזה לזה נגללו המחצלאות נאסרו חזרו ונתפרכו אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון : **ד** [ל] ספינה מותר לטלטל בכולה אפילו היא יותר מבית סאתים דחשיבה מוקפת לדירה (ועיין לקמן סימן סס"ו) [מ] כפארה לדור תחתיה [ד] הוי רשות היחיד אף עליה כפאה לזופתה [נ] אין מטלטלין אלא בד' אמות אם הוא יותר מבאתים : **ה** [ס] בכל עושים מחיצה בכלים ובאוכפות בין [ע] של ערב לבר כגון של חבלים או של שתי לבר כגון קנים נעוצים בארץ ומותרת עד סאתים אפילו ליחיד ביישוב [ה] ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו שלשה טפחים [פ] ואפילו בבעלי חיים ובלבד שיהו [צ] כפותים [ק] ואפילו באנשים שעומדים זה אצל זה [ו] בפחות משלשה [ר] ואפילו כשהם מהלכים חשובים מחיצה וביניהם רשות היחיד [ש] והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה ואפילו [ת] אחד מהם יודע אסור ואפילו אם לא הודיעם שעושה מחיצה,עתה [א] אם קרוב הדבר שירעו כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת לא יעשה מהם מחיצה עוד : **ו** [ז] [ב] אם באו מתחלה שלא לדעת אף על פי שאחר כך הרגישו אין לחוש : **ז** [ג] יש מי שאומר שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו : (הג"ה) ואין לעשות מחיצה של בני אדם רק בשעת הדחק ובשעת הדחק ואם שכח דבר אחד ברשות הרבים [ח] יותר עדיף להוליך שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחיצה מלעשות מחיצה של בני אדם ושיביאנו גדול * : **ח** [ד] פרוץ מרובה על העומד [ט] אסור [ה] אלא אם כן כל פרצה מהם פחותה משלשה טפחים : **ט** [י] פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב [י] [ו] ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשר אבל עד י' אמות מותר מפני שהיא כפתח : **י** [ז] אם עשה צורת פתח אפילו לפרצה יתירה מעשר מותר [ח] ואפילו לא נעץ אלא ארבעה קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן מותר [ט] והני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דיורין אבל בבקעה לא מהני [יא] בשכל הרוחות ע"י צורת פתח [כ] ולהרמב"ם אין צורת הפתח מועיל לפרצה יותר מעשר אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ : (ואו מהני אפילו בבקעה בכל הרוחות *) **יא** [ל] מהו צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן [מ] אפילו אינו נוגע בהן

דבריו מולרקים ע"ש : ומ"ש אבל במזיד וכו' · נראה דהיינו מחמת שמחיצה הנעשית ע"י רשות היחיד ובלאו מחיצה זו היה במקום ההוא ר"ה נגוא מטעם קנס שבשביל שעשה מחיצה בשבת במזיד קנסוהו חכמים שלא נתקיים מחשבתו ויאסר בטלטול אבל מה שהוא לחובתו ודאי דמחיצה גמורה היא וזהו שכתב המחבר וחייב הזורק מר"ה וכו' · אבל במחיצה שאינה באה אלא רק לחלק הדיורין וכמו שביאר המחבר כגון שנים ושלשה וכו' וכפרגן המחצלת שמבדיל ביניהם דאפילו בלאו מחיצה זו שם רה"י אלא שמחיצה זו נעשית לסלק הדיורין זו מזו וכיון שלא עשה מחיצה גמורה בשבת כי אם מחיצה שמסלקת הדיורין אפילו עשאה במזיד חוזר להתירה הראשון דכה"ג לא קנסו אותו חכמים וזהו דעת ר"ת והרא"ש ור"י והטור ולפי זה מ"ש המחבר והני מילי וכו' לא קאי אמחיצה שנעשית ע"י רשות היחיד אלא אמחיצה לחלק הדיורין וכ"כ הב"ח ע"ש : ומ"ש ועירבו יחד וכו' · כלומר אם עירבו שנים כהא דאמרינן כותל שבין שתי חצרות וכו' אלון אם רצו מערבין אחד אם רצו מערבין שנים וכ"כ הרא"ש : ומה שכתב נגללו המחצלאות וכו' · דאו אוסרין זה על זה כדין ב' חצרות שנפרצו במלואן : ומ"ש חזרו להתירן הראשון וכו' · כלומר דמותרין לטלטל אלו בכאן ואלו בכאן אבל מזה ומזה אסור דהא ג"כ מתחלה היו אסורין לטלטל מזה לזה : **ד** הוי רשות היחיד אף עליה וכו' · כלומר ומותר לטלטל ע"ג אפילו ביותר מבית סאתים והטעם משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא והוי כאלו מחיצות עולין למעלה וכיון דכפאה לדור תחתיה הרי מחיצותיה מוקפות לדירה וכיון דאמרינן גוד אסיק מחיצתא הרי הוא כאלו למעלה ג"כ מוקפין לדירה ומותר לטלטל שם אפילו יותר מבית סאתים : ומה שכתב כפאה לזופתה וכו' · הטעם דכיון דכפאה לזופתה בטל מחיצותיה מתורת דירה דאינו עומדת כל זמן כפייתה לא לדירת מטה ולא לדירת מעלה והוי כעמוד בעלמא וכי אמרינן בהו גוד אסיק הוי היקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה וכרמלית היא וע"כ דוקא יותר מבית סאתי' אבל סאתים דאעפ"י שלא הוקף לדירה מ"מ מחיצות שם הוא ומותר לטלטל ולענין טלטל למטה לא ביאר המחבר מה דינו ומדברי רש"י דהתם יש לדייק דאפילו למטה אסור לטלטל כ"א בד' אמות · אבל מלשון הרא"ש דכתב שאם כפאה לזופתה שאין מטלטלין ע"ג משמע דלמטה מותר לטלטל וצ"ע לדינא · והב"ח כתב דגם דעת הרא"ש כדעת רש"י ואינו ברור : **ה** ובלבד שלא יהא בין חבל וכו' · הטעם דאו כפיק מתורת לבוד : ומ"ש ובלבד שיהיו כפותים וכו' · הטעם משום דבעינן מחיצה שיכולה לעמוד ולא ינדד לכאן ולכאן כ"כ ב"י אבל א"כ דא"כ גם במחיצה של בני אדם ליבעי שיהיו כפותים · וטעם של הרמב"ם ו"ל צ"ע · וכל הפוסקים כותבין כתנאי דמחיצה של בעלי חיים מחיצה היא ולא מצריכין כלום · ועוד דקאמר התם בסוכה פרק הישן דף כ"ג כ"פ כפיל שאינו קשור ת"ל דבלאו הכי בעינן קשור שלא ינדד לכאן ולכאן ואפילו לר"י ודוק · ואפשר לומר דדעת הרמב"ם דבבהמה מיירינן שאו תברח אבל בבני אדם לא חיישינן לכך · וכמו שכתבו התוספות בעירובין דף י"ד ד"ה לא כדמלו אבל מ"מ צ"ע דמשקנת הגמרא בפרק הישן אינו כן : ומ"ש ואפילו באנשים וכו' · וכתב הר"ר יהונתן דה"ה בעבדים ושפחות · ונראה דה"ה בקטנים דק"ו מבהמה : **ו** בפחות משלשה וכו' · פירוש אפילו פחות מג' והוא מטעם לבוד ומכ"ש כשעומדין זה אצל זה · ובאמת יש לתמוה הא אפילו אמה יכול להיות ביניהם דהא פרוץ כעומד מותר וכמו שיבואר בדברי המחבר בסמוך ואין לך אדם שאינו רחב אמה כדאמרינן בפרק לא יחפור בסוגיא דכוכין וכ"כ הב"ח · ואפשר לומר דחששו שמא יתפרדו זה מזה שיהא יותר מאמה ביניהם דהא מיירי בשלא ידעו דלשם מחיצה מביא אותם לשם וצ"ע : ומ"ש ואפילו כשהם מהלכין וכו' · כ"כ הרא"ש בתשובה כלל ב' · ובאמת מדברי התוס' בהאי מעשה בר נתמכי בריה דרב הכילאי המבואר פרק מי שהוציאוהו לא משמע כן דכתבו שם התוספות בד"ה אליעזר בלא אלו נכרו וא"ת כי לא מלא נכרי כמי ילך אל מקום שהמחיצה מגעת ואחר כך יעשה היקף אחר עד שיגיע לתחום וי"ל כיון שכבר עשו פעם אחת ידעו שלדעת כן עשו ואסור מכאן ואילך וכמו שמוסיף בסמוך עכ"ל · ואי סלקא דעתך דכשרי להו דאפילו כשהם מהלכין נעשים מחיצה א"כ הדרא קשיא לדוכתא דילכו עד מקום שהוא שם וילכו עמו עד שיגיעו לתחום וכזה לא שייך שיבינו שהעמידן בשביל מחיצה כיון שמהלך בפעם אחת · ועל קושית התוס' יש לומר דמיירי שהיו שם אנשים שהיו יכולין לילך עד ב' אמות כמוך לתחום וזה שהוא יצא משם ולפיכך היה בלתי אפשר שילכו עמו עד התחום ודוק : ומ"ש והוא שלא ידעו וכו' · הרב רבי יהונתן כתב הטעם וז"ל אבהו דעבדינהו מחיצה מכייהו בעינן שלא ידעו ולא ירגישו בדבר כלומר שלא ידעו שלשם מחיצות אדם מושים אותם שם והוי מחיצה שנעשה בשוגג דהויא מחיצה אפילו להקל אפילו לטלטל שאם ירגישו בדבר הרי נעשית במזיד ולא הוה מחיצה אלא להחמיר למי שזורק מר"ה לתוכו חייב ולא לד"א ולפי טעם זה אם העמידו לאנשים מבעוד יום אפילו ידעו דלשם מחיצה העמידם מחיצה היא שהרי לא נעשית בשבת ובשם הסוגיא דהתם לא משמע כן ולא מצינו לשום פוסק שחילק בזה וצ"ע לדינא : כתב הרשב"א בתשובה דאפילו בר"ה מהכיא האי מחיצה דמחיצות בני אדם מחיצה גמורה היא מדאמרינן גבי סוכה עושה את חבירו דופן לסוכה וכו' עכ"ל : ומ"ש ואפילו אחד מהם יודע וכו' · כ"מ מסוגיא דהתם דקאמר רב חסדא שלא מן המנין היה משמע דאם רב חסדא היה מן המנין היה אסור בדבר כיון שהוא היה יודע אעפ"י דכל השאר לא ידעו : ומ"ש אפילו הודיעם וכו' · כן נראה ממשמעות דברי התוס' שכתבתי בסמוך : **ז** אם באו מתחלה וכו' · כ"כ הריטב"א וצ"ל דמיירי במעמד אחד אבל לעשות מעמד אחר לא · וכן מוכח מדברי התוס' שכתבתי לעיל ומדברי המחבר שכתב בסמוך : **ח** יותר עדיף וכו' · כלומר ובלבד שיראה שלא יעשה הקטן על דעת אביו שאם יודע שכוונת אביו בכך אסור להוליכו לשם : **ט** אפרוץ מרובה על העומד אסור · פירוש אף כנגד העומד אסור : ומ"ש אא"כ וכו' · לאו דוקא דהא איכא עוד אחד דאם עשה צורת הפתח אפילו לפרצה יותר משלשה מותר אפילו פרוץ מרובה · וכמו שכתב המחבר בסמוך ויתבאר בס"ד : **י** פרוץ כעומד מותר וכו' · פירוש אפילו כנגד הפרוץ מותר : ומ"ש ובלבד שלא יהא פרוץ במקום אחד יותר מעשר · פירוש דאו אפילו בעומד מרובה על הפרוץ אסור ואף כנגד העומד אסור לטלטל · וכ"כ הר"ר יהונתן בפרק קמא דעירובין והטעם משום דכפרצן במלואה דוי דלגמרי נתבטל אותו דופן כאלו איננו : **יא** בשכל הרוחות ע"י צורת הפתח וכו' · פירוש אפילו בצורת פתח גמורה כהלכתה קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן לא מהני ועיין ב"י : ומ"ש ויהיו מכוונים וכו' · וכתב הב"י דאפילו אינם חזקי' במשך שלשה לא חשיבי מכוונים משום דפתחא כה"ג לא עבדי אינשי וה"ה אפילו כחות ממשהו דבעינן כנגדן ממש : ומ"ש ואם חיבר וכו' · משום דפתחא כה"ג לא עבדי אינשי : ומ"ש וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים · ולענין היכר ציר אי בעינן היכר ציר פירוש מקום שהדלת מסבב בו כלומתא

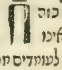
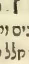
[כ] ומהא דספינות קשורות ונגללו בשבת ק"א וכפירוש התוס' [ל] עירובין נ' וכרב [מ] שם כגמרא [נ] שם וכפירוש רש"י [ס] משנה שם ט"ו [ע] משנה שם י"ו וכחכמים [פ] משנה שם וכת"ק [צ] רמב"ם בפרק י"ז וכתב ה"ה שהוא מסוגיא דסוכה [ק] עירובין מ"ג כעובדא דזיקי [ר] כן משמע שם וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ב' [ש] הר"ר יונתן שם [ת] א"ח בשם הרשב"א [א] התוס' שם בעובדא דכמויא [ב] הרי"טבא [ג] הרמב"ם בפט"ו מעובדא דבי נגשא שם * ב"י בשם שבולי הלקט : [ד] משנה שם ט"ו [ה] רש"י שם והרמב"ם בפ' ט"ז ממשנה דמקיפין בקנים שם דף ט"ו [ו] שם בגמרא ט"ו [ז] משנה שם ט"ו [ח] משנה בריש עירובין [ט] שם דף י"א מסקנת הגמ' אליבא דמתניתין [י] שם בדברי הרא"ש דף קי"ד בפירוש. השני [כ] טור בשמו בפרק ט"ו * ב"י בשם כ"מ ג' וכמ"ק : [ל] עירובין י"א [מ] שם וכרב נחמן הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ' ט"ו

בהן אלא יש ביניהם כמה אמות ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן עשרה טפחים ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים או לאחד מהן מן הצד לא מהני וצריך שיהו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא אפילו של קש או של קנים אבל קנה שעל גבן סגי בכל שהוא ואפילו גמי מהני: **יב** * כיפה (פירוש שער העשוי ככיפה רש"י) אם יש ברגליה דהיינו קודם שהתחיל להתעגל עשרה טפחים מותרת משום צורת פתח:

שסג דיני מבוי ולחי · ובו ל"ו סעיפים:

א מקום שיש לו שלשה מחיצות אסרו חכמים לטלטל בו עד שיעשה שום תיקון ברביעית: **ב** חצר שנפרץ במילואו עד עשרה אמות ניתר בפס רחב ארבעה טפחים שיעמידנו מצד אחד במקום הפרוץ ואם ירצה לתקנו בשני צידי הפרצה די בשני פסין של שני משהויין והוא הדין לנשתייר מהם כותל רביעי בנוי כשיעור ארבעה טפחים במקום אחד או אם נשתייר מהשני צדדין טפח מכאן וטפח מכאן וכל זה בגובה עשרה טפחים ואפילו אין בפרצה ארבע כיון שהוא במילואו צריך תיקון עד שיהא בה פחות משלשה ואם יש בפרצה יותר מעשרה אמות אפילו אינה במילואו צריך לתקנה בצורת פתח: **ג** מבוי שיש לו שלשה מחיצות ופרוץ בצד רביעי התירו * בלחי (פירוש תרגום קקרש האחד לוחא חדא) שגביו ורחבו כל שהוא שיעמידנו בפתח המבוי ויהיה גבהו עשרה טפחים ומכל דבר שיעשנו כשר אפילו מבעלי חיים ובלבד שיקשרנו שם בחבלים לכתלי המבוי ביתדות שיוצאים מן הכתלים בענין שאינו יכול לרבוץ כדי שלא יתמעט גבהו מי' טפחים (ואפילו קשר שם אדם כמי הוי לחי)*: **ד** אם יש קצת כותל ברוח רביעי עולה משום לחי ובלבד שיהא בו רוחב טפח: **ה** לחי דאי נשיב ביה זיקא לא מצי קאי לא חשיב לחי: **ו** צריך שלא יהא הלחי רחוק מן הכותל שלשה טפחים: **ז** לחי אפילו שבורים ושברי שברים כשרים בו: (הג"ה) ולכן עושין לחי מסיד טחוי בכותל ובלבד שיזהר שלא יתמוטט יותר משלש לארץ*: **ח** לחי שעשאו מעצי אשירה כשר: **ט** בין שנראית בליטת הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה נראית לעומדים בחוץ בין שנראית לעומדים בחוץ: (כנגד קלל המבוי) * ואינה נראית לעומדים בפנים כשר: **י** הרחיקו מהכותל שלש או שהגביהו מהארץ שלש פסול ואם הגביהו פחות משלש אף ע"פ שאין בו אלא שבעה ומשהו כשר: **יא** אפילו לא עשאו לשם לחי אלא שנזדמן לו מאליו כשר ובלבד שסמכו עליו מערב שבת אבל לא סמכו עליו מערב שבת כגון שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת ובאים עכשיו לסמוך על זה לא: (אבל לא היה שם לחי אחר מערב שבת כאלו סמכו עליו דמי)* **יב** לחי העומד מאליו אפילו סמכו עליו מערב שבת אם המבוי רחב יותר משמנה אמות אם הלחי בולט לתוכו ארבע אמות אינו נידון משום לחי וצריך לחי אחר להתירו ויעמידנו ברוח שכנגדו ואם ירצה להעמידו אצלו יעשנו מיעט עב או דק יותר מהבליטה כדי שיהא ניכר שהוא לשם לחי: (הג"ה) ואם העמידו לשם לחי דאית ליה קלא שתקנו לחי למבוי זה אפילו רחב ארבע אמות

בין הפוסקים והרמב"ם והרי"ף לא הזכירו והטור והרא"ש והר"ש הצריכו ציר דאעפ"י דאינה צריכה לדלת מ"מ ראוי לדלת בעינן · ומסתימת המחבר משמע דלא בעי · וכן פסק הב"ח: כתב הכלבו שאם אין לו קנים עושה בחבלים · וכ"כ הרוקח בסימן קע"ג: ומ"ש אפילו של גמי: כ"כ הרי"בש בתשובה מיהו עכ"פ בעינן שלא יתנדנד ברוח · וכ"כ המרדכי:

שסג א מ"ש אסרו חכמים לטלטל וכו' · פירוש לטלטל אסרוהו דמן התורה מחיצות גמורות הם ומותר לטלטל שם אבל לענין לחייב הזורק משם לר"ה או מר"ה לשם איכא פלוגתא בין גדולי המורים הרמב"ם פרק י"ד ופרק י"ז סבר דלענין לחייב הזורק לאו רה"י הוא מן התורה אבל יש חולקים ואומרים דלהכל רה"י הוא מן התורה: **ב** חצר שנפרץ במלואו וכו' · פירוש שמיירי שנפרץ במלואה למקום האסור לה: ומ"ש עד שיהא פחות משלשה וכו' · ונראה דאם רוצה לעשות בשני צדדים אפילו נשתייר יותר מג' נמי מותר וק"ו הוא וק"ל: ומ"ש צריך לתקנה בצורת הפתח · עיין בסמוך סימן שס"ב סעיף י' שכתב המחבר פלונתא אם מועיל צורת הפתח לרחוב יותר מעשר וצ"ל דכאן מיירי בעומד מרובה על הפרוץ דלכ"ע מהני צורת הפתח: **ג** התירו בלחי וכו' · כלומר אע"ג דבחצר בעינן פס ארבע או ב' פסים משהו אבל במבוי סגי בלחי כ"ש: **ד** ובלבד שיהא רוחב טפח וכו' · אע"ג דכתב דסגי בלחי כ"ש היינו דוקא בלחי העומד בעצמו אבל אם מחובר לכותל אינו ניכר אלא אם הוא רחב טפח ועיין לעיל סעיף כ': **ה** לחי וכו' · כ"כ הגהות אשי"רי והוא מטעם דק"ל דכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה וה"ה לחי: **ו** מעצי אשירה · אע"ג דבעינן גבהו י' ועצי אשרה כתותי מכתת שיעורה דכל העומד לשרוף כשרוף דמי כבר תירצו הפוסקים דאף לאחר שריפה ראוי ללחי די"ל דאפילו מסיד מחוי עושין לחי וראוי לגבל האפר ולעשות ממנו לחי: **ז** ואינה נראית לעומדים בחוץ · פירוש כזה וזהו שכתב שם רש"י ז"ל שמשוך הכותל מאחריו ונראית הפנים' בפנים ולא כמו שהבין הב"י: ומ"ש כנגד קלל המבוי · פירוש כזה וכן פירש מהרש"ל לדעת התוס' ולאפוקי אם הוא כזה ת דאינו נקרא נראה מבחוץ דכיון דאיכא נראה לעומדים כנגד הקלל כ"א לעומדים מאחורי המבוי · וכן מוכח מההיא דחצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה · וכמו שכתבו התוס' שם ע"ש אבל אם הוא כזה ודאי כשר הוא אליבא דכ"ע אפילו למאן דס"ל נראה מבחוץ ואינו נראה מבפנים אינו נידון משום לחי משום דנורה זו היא נראה מבפנים ומבחוץ שהרי לעומדי' בפנים נראין הפנימיה ולעומדים בחוץ כר"ה כנגד קלל המבוי נ"כ להם נראה הפנימיה וע"פ זה שפירשתי בכאן יבאו דברי רש"י והתוס' ודברי הרא"ש על נכונם ע"ש ודוק ועיין ב"ח שהאריך בענין זה ובקצת דבריו לא דק · וכן מצאתי תשובה זו בטור הנדפס בלא ב"י: **ח** אלא שנזדמן וכו' · פירוש אפילו לא היה כלל מעשה ידי אדם אלא שעלה וצמח מעצמו · וכן מוכחת סוגיא דהתם: ומ"ש ובלבד שיסמכו עליו מע"ש וכו' · כלומר אבל לא סמכו עליו מע"ש אפילו הוקבע לשם בידים מיקרי עומד מאליו · וכן מוכח מדברי רש"י ז"ל: ומ"ש כגון שהיה לחי אחר וכו' · כלומר אבל אם לא היה שם לחי אחר זה מוקרי סמך עליו מע"ש ומותר את המבוי לטלטל שם · וכ"כ ה"ה ז"ל: ומ"ש ונפל בשבת וכו' · אבל אם נפל מערב שבת מותר לסמוך ע"ז בשבת אף עפ"י שלא סמך ע"ז מבע"י: **ט** אפילו סמכו עליו וכו' · כלומר לאפוקי אם הועמד לשם לחי דאפילו אם הלחי הוא ארבע אמות נידון משום לחי דריבה בסתימתו לא גרע מלחי משהו דמתיר · וכמו שביאר הרב בהג"ה: ומ"ש אם המבוי רחב משמנה וכו' · כלומר דשמנה ופחות מותר מ"מ אם לחי הוא ארבע אמות הרי פרוץ כעומד הוא וק"ל דפרוץ כעומד דמותר וכמו שמבואר בדברי המחבר בסמוך סעיף ט' ולחי פרוץ מרובה הרי ע"כ אין בלחי ארבע אמות ומתיר לטלטל במבוי שהרי סמך עליו מערב שבת: אבל ביותר משמנה הרי הוא הלחי ארבע והפרוץ מרובה מעומד ולפיכך צריך לחי אחר להתירו · והרמב"ם ז"ל פרק י"ז כתב וז"ל לחי שהוא רחב הרבה בין שהיה רחבו פחות מחצי רוחב המבוי בין שהיה כחצי רוחב המבוי כשר ונידון משום לחי אבל אם היה יתר על חצי רוחב המבוי נידון משום עומד מרובה על הפרוץ עכ"ל · פירוש לדבריו כלומר דבין שהיה פחות מחצי רוחב המבוי או חצי רוחב המבוי תרוייהו נידונים משום לחי כלומר ואם העמידו לשם לחי מתיר המבוי דאע"ג דק"ל דלחי העומד מאליו כשר שאני הכא דכיון דרחב כ"כ אינו ניכר שהוא לחי ובעינן שיעמידנו לשם לחי וכדפירש רש"י ותוס' שם בעירובין דף ה' אבל אם היה יתר על חצי רוחב או נידון משום עומד מרובה כלומר אפילו לא הועמד לשם לחי אלא משום עומד מרובה כן נראה לי ליישב דברי הרמב"ם שלא יהיו סותרים סוגיות הגמרא דריש עירובין · ולפ"ז נ"ל דהרמב"ם פסק כרב הונא בריה דרב יהושע דסבר פרוץ כעומד אסור · ויש לתמוה וצ"ע: ומ"ש וצריך לחי אחר להתירו וכו' · הטעם כתב רש"י ז"ל דכיון דלאו ללחי הוקבע לשם אכן בימקשבה לא מצינן לאפוקי מתורת כותל ולשויה לחי · וכיון דנפיק ליה מתורת לחי כמבוי שאין תיקון למבוי זה וצריך לחי אחר להתיר המבוי: **י** מיעט עב או דק וכו' · ורש"י ז"ל כתב בלשון שני דגם אם עשה גובה או כמוך מהבליטה נ"כ מועיל אבל דעת המחבר אינו כן · וכן משמעות דברי הרי"ף שלא העתיק אלא לשון הראשון · וכן דעת הטור · ועיין מ"ש בס"ד בסמוך סעיף כ"ז · וכן מוכח מדברי התוס' פרק קמא דעירובין דף י"א ד"ה אפכא מחי: ומ"ש ואם העמידו וכו' · כ"כ שם התוס' בד"ה ארבע: ומ"ש אפילו רחב וכו' · נראה דה"ה יותר ופשוט הוא: כתב בהגהות אשי"רי פ"ק דעירובין מבוי שרגלו בלחיי' בפחות מג' והוי מסך רגופה ארבע אמות באורך המבוי צריך לחי אחר להתיר מבוי זה ואפילו מלחי הפנימיי ולפנים אין ניתר עכ"ל · והוא גמרא ערוכה פ"ק דעירובין דף ט' וצ"ל דמיירי שלא מסך לחי הראשון לא לחוץ ולא כנגד פנים דא"כ מתיר משום ניכר מבחוץ ושוה מבפנים או אפכא לדידן דק"ל הכי ומיירי כמי דאפילו הוקבעו שזה לשם לחיים נ"כ אינן מתירין וכ"כ

ה הרמב"ם שם מהא דכיפה עירובין י"א מ ממשמעות הגמ' שם וכ"כ הרא"ש שם ע שם בגמ' פ שם צ שם א עירובין ה' ב שם דף י"א ג שם ד שם בפירו' הר"ר יהונתן וכן משמע מדברי רש"י ה בב"י כתב לאו דוק' טפח דכמשהו טכאן ומשהו מכאן בני ו שם ז ממשנה שם בדף ט"ו ח משנה שם י"א וכדמפרש לה שם בגמ' ט משנה שם דף י"ד וכת"ק י שם וכת"ק כ טור וכ"כ ה"ה בפ' י"ז מדין המחיצה בכי' שם ב' בסעיף ה' * אור זרוע: מ הגהות אשי"רי בפ"ק נ הר"ר יהונתן בפ"ק דעירובין ס הגהות פ"ז * תה"ד סימן ע מוסכם מהאמוראים בעירובין דף פ' ולא אמרינן דכתית מכתת שיעוריה אע"פ שצריך שיהי' בגבהו י' טפחים כבר ייסב זה שם ה"ה בפ' י"ז פ מסקנת הגמרא בדף ט' צ לפירש"י ק לפירוש רש"י ר לפירוש התוס' * תוס' והרא"ש פ"ק דעירובין: ש שם י"ב ת ה"ה בפ' י"ז בשם הרשב"א א שם בגמרא דף ט"ו ובאביי וזו אחד מן הלכות יע"ל קג"ס ב שם * ב"י בשם רש"י והגהות אשי"רי והמגיד פ' י"ז: ג שם ה' וכרב הונא בריה דרב יהושע ה שם כרב פפא ו שם כרב הונא בריה דרב יהושע

אמות הוי לחי: **יג** יא ק לחי המושך עם דפנו של מבוי שהעמיד חורו כנגד עובי הכותל ט רשות מבפנים ונראה מבחוץ שאין חורו של לחי מכסה כל עובי הדופן פחות מארבע אמות נידון משום לחי ומשתמש עם חורו הפנימי ד' אמות נידון משום מבוי ואסור להשתמ' בכל המבוי שהרי אין כאן לחי: **יד** עוד יש הכשר אחר למבוי הפרוץ ברוח רביעית י בקורה שניתנה על ראש המבוי וצריך שיניתנה על כתלי המבוי יב כ אבל אם נעץ שתי יתידות אצל המבוי בחוץ אפילו בכמון לו והניחה עליהם פסול: **טו** ל וצריך שיניתנה כדי להתיר המבוי אבל אם לא נעשית לשם כך יג אפילו סמכו עליה מערב שבת פסולה: **טז** מ קורה זו שאמרנו צריכה שיעור נ ולפיכך אם עשאה מעצי אשרה פסולה דכיון דלשריפה קיימא כתותי מכתת שיעורה: **יז** ס שיעור הקורה רחבה טפח ועביה כל שהוא רק יד שתהא חזקה כדי לקבל אריח שהוא חצי לבנה של שלשה טפחים ע ואם היא רחבה ארבעה טפחים אינה צריכה להיות חזקה לקבל אריח: **יח** פ מעמידין דהיינו אם היא נסמכת על יתידות היוצאות מן הכותל שאין ברחבן טפח ולא בארכן שלש צ יש אומרים שצריך שיהיו חזקים לקבלה ולקבל חצי לבנה ק ויש אומרים שאין צריך שיהיו חזקים אלא כדי לקבלה בלבד: **יט** ר אם היתה הקורה עגולה צריך שיהיה בהקיפה ג' טפחים טו שאז יש ברחבה טפח: **כ** טז ש היתה עקומה ועקמימותה נוטה חוץ למבוי או למעלה מעשרים או למטה מעשרה רואים כל שאלו ינטל העקמימות ואין בין זה לזה שלשה כשרה ואם לאו פסולה: **כא** ת היתה יוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל זה כגון שסמכה על עמודים וכן שתי קורות אחרת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ופגעו זו בזו באמצע המבוי אם אין ביניהם שלשה כשרה יש ביניהם שלשה פסולה: **כב** א הניח שתי קורות זו בצד זו לא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל אריח אם יש בשתיהן לקבל אריח לרחבו דהיינו טפח ב ואין בין זו לזו ג' טפחים אינו צריך להביא קורה אחרת ואם לאו צריך להביא קורה אחרת ג ויש אומרים שצריך שיהיו קרובות זו לזו יז בתוך טפח: **כג** היתה אחת למעלה ואחת למטה ד רואים את העליונה כאלו היא למטה ואת התחתונה כאלו היא למעלה ובלבד שלא תהא העליונה למעלה מעשרים ולא תחתונה למטה מעשרה ה ולא יהיה ביניהם שלשה טפחי' לא בגובה ולא במשך. כשרואין אותם שירדו זו ועלתה זו בכוונה עד שיעשו זו בצד זו יח ויש פוסלים: **כד** ו פירס על הקורה מחצלת ואינה נוגעת עד הקרקע אם גבוה מהארץ שלשה טפחים פסולה שהרי כיסה הקורא ואינה נראית ובטלה מהיות קורה ומחיצה גם כן אינה יט כיון שגבוה מהארץ שלשה ז אבל אם הניח קורה רחבה ונמשכת קצת למטה מעשרה כשירה: **כה** ח נעץ שתי יתדות עקומות על שני כתלי המבוי ועקמימותם כ נוטה לתוך המבוי ונתן הקורה עליהם ואין ביתידות טפח שהוא שיעור קורה להיות נחשבים כקורה אם אינם גבוהים מכתלי המבוי שלשה ואין

וכ"כ התוס' בהדיא פרק קמא דעירובין דף ה' ע"ב ד"ה פחות מארבע וז"ל והכיא דלחי המושך הואיל והוי לאורך המבוי ואינו סתום אם הוא ארבע נידון משום מבוי אפילו הוקבע לשם לחי ומביאים ראיה לדבריהם ע"כ · ולא דמי ללחי המושך ברוחב המבוי שמבואר כאן בדברי המחבר דהכא סותם המבוי וע"כ אם העמידו לשם לחי מתיר את המבוי אבל התם שאינו סותם כלל ולפיכך אפילו העמידו לשם לחי אינו מתיר כלל והמבוי צריכה תיקון אחר · וכן משמעות דברי התוס' שם ע"ש ודוק · ויש תימה על המחבר שהשמיט דין זה: **יא** פחות מד' אמות נידון משום לחי · הטעם דהא כבר מבואר דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי: ומ"ש ומשתמש עם חורו הפנימי וכו' · פירוש אבל כנגד הלחי אסור · וכן איתא שם בגמרא בהדיא דקאמר ש"מ תלת וחד מהם דבין לחיים אסור · אבל קשה לדברי המחבר שהרי הוא פסק לקמן בסימן שס"ה סעיף ד' דבין לחיים מותר להשתמש ודוחק לומר דכאן מיירי בכפרץ לכרמלית דאמרינן מנא מין את מינו וכיער קדא דלא ה"ל לסתום דבריו · ועוד דע"כ בפשט הגמרא א"א לפרש כן דא"כ מ"ל להוכיח דסבירא ליה דבין לחיים אסור דלמא בכרמלית מיירי ומטעם מנא מין וכו' אבל בכפרץ לר"ה אכשר דמודה דגם בין לחיים מותר וכיון דא"א לפרש כן לווה שינה המחבר דבריו מפשט הגמרא וצ"ע: **יב** אבל אם נעץ שתי יתידות אצל המבוי וכו' · לשון המחבר אינו מדוקדק דמאיזה טעם תאסר אם תקועים אצל המבוי אם היתדות אינן רחבים כמו כותלי המבוי הרי הם כידוכים משום לחי דקיימא לן דנראה מבחוץ ושוה מבפנים או איפכא מתיר את המבוי אפילו הועמד מאליו ואם מיירי דשוה לרוחב המבוי הרי הם מכלל המבוי · אבל לשון הרי"ף ורש"י ז"ל מדוקדק היטב · וז"ל הרי"ף והיכא דנעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי והניח קורה עליהם לא מהני ולא מידי דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא דמנאות קורה בולטת לנד חוץ יותר מהכתלים ומודה הפנימי דבוק לכותל ע"כ הרי מבואר דלא מיירי בנעוצים הם אצל הכותל אלא בנעוצים בתוך כתוך עובי הכותל ובולטים לחוץ וק"ל: כתב הרלב"ח סימן ס"ו מבוי מפולש בשני צדדיו שנתקן בצד אחד בצורת הפתח ומהצד הא' לא היו שני צדי המבוי שוין אלא הא' היה קצר והשני ארוך בלחי א' כני ע"ש: **יג** אפילו סמכו מע"ש וכו' · אע"ג דכבר מבואר בדברי המחבר שלפי העומד מאליו כשר דשאני לחי דהוא משום מחיצה ומחיצה העומדת מאליה מתרת אבל קורה דהוא משום היכר בעינן שיעשנה להתיר דבלאו הכי ליכא הכירא: כתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל ונראה לי שהקורה העומדת מאליה כאותן שכותלים קורה מכותל לכותל לחזק הכתלים אינו קורה שהקורה משום היכר ואין כאן היכר: **יד** שתהא חזקה וכו' : הרב רבי יונתן כתב הא דאמרינן כדי לקבל אריח כלומר אריחים הרבה כשיעור רוחב כתח המבוי מדובקים שם בטיט כפי מה שצריך להם שאל"כ לא תהא הכירא דסבורי' בני ר"ה דלפי שעה ניתנה לשם אבל כשהיא בריאה ועב וראוי לקבל בנין כזה ניכר ומפורסם לכל שלקביעות הושמה שם ואית בה הכירא · וכדומה לזה כתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל שצריך שתהא בריאה לקבל דימוס של אריחין שמכבין ארכן לאורך הקורה ואלו קורה של עשר אמות צריך שתהא בריאה לקבל עשרים אריחין שאורך האריח שלשה טפחים ורחבו טפח ומחצה כלומר בעשרה אמות בת ששה טפחים · ונראה לפי מאי דק' לסקורה בת ט' אמות ושני משהויין מתיר את המבוי מתורת לבוד הרי די כדי לקבל י"ח אריחים · וכן הסכימו ה"ה · ומיהו מסתימת המחבר משמע דלא סבר לכל סברות הללו · וכן נראה מדעת הרמב"ם ז"ל: **טו** שאז יש ברחבה וכו' · זה הוא מן הכלל דקיטינן דכל שיש ברחבו טפח יש בעיגולו שלשה טפחים: כתב הב"י לדעת הטור דאם עשה קורה מקש וקנים אפילו עשה בריאה כדי לקבל חצי לבנה אפ"ה אינו מתיר המבוי מטעם כיון דרוב קורות של קש ושל קנים אינן בריאות: וכן הסכים הב"ח וצ"ע לדינא: **טז** היתה עקומה וכו' · נ"ו מבואר פ"ק דעירובין: ומ"ש ועקמימותיה נוטה וכו' · ונראה דכ"ש אם הכל בתוך המבוי ובתוך עשרים וע"ז כתב המחבר שהשמיט מתניתין דקתני עקומה רואין אותה כאלו היא פשוטה אע"ג דהרמב"ם כתב שניהם בפרק י"ז ע"ש: **יז** בתוך טפח · לשון הר"ר יהונתן בעינן שיהיו כ"כ בתוך טפח שאם יכתן האריח שרחבו טפח ומחצה בין שתי הקורות ולא יכול לארץ שיסמוך באצבע מכאן ואצבע מכאן ומצרכין ולא שייך לומר לבוד בפחות מג' משום דבעינן שיהא ראוי לקבל אריח ואם רחוקים זה מזה כחות מג' משהו אינם ראויין לקבל אריח דאריח אין רחבו יותר מטפח ומחצה ומכ"כ התו' שם וכן הסכים הב"ח: **יח** ויש פוסלין וכו' · משום דס"ל דלא אמרינן רואין את העליונה וכו' · אע"ג דלקמן בהלכות סוכה בסימן תרל"א פסק המחבר בפשיטות בסעיף ח' דאם הסיכוך הוא מבולבל ואחד מלמעלה ואחד מלמטה דאם אין ביניהם ג' טפחים דאמרינן לבוד שאני הכא דבעינן שיהו ראויין לקבל אריח וכאחד למעלה ואחד למטה אינו ראויין לקבל אריח ואפילו אתה אומר דהרי הם כלבוד מה בכך כיון שאינן ראויין לקבל אריח אין בהם תיקון המבוי אבל התם בסוכה אין שם פסול כ"א כפסול אויר וכיון שאין שם אויר ג' טפחים כלבוד דמי והסיכה כשרה וכ"כ התוס' שם בדף כ"ב ע"ב בד"ה זה וזה ע"ש · ונראה דלפ"ז דאם כל אחד מהקורות רחב שלש אצבעות וביניהם רחב שלשה טפחים כחות אצבע וכי אמרינן לבוד כיולא דבין הכל הוא י"ז אצבעות ובכללם הם ארבע טפחים ואצבע דמשך טפח הוא ארבע אצבעות דבכה"ג מכשירין את המבוי דהרי הוא ע"י לבוד כאלו הקורות רחבים ארבעה טפחים וכבר ביאר המחבר בסימן בסעיף י"ז דאם היא רחבה ארבעה אינה צריכה להיות חזקה כדי לקבל אריח ודוק וצ"ע לדינא: **יט** כיון שגבוה וכו' · פירוש ה"ל מחיצה שהגדיים בוקעין בה ולא הוי מחיצה: ומ"ש ונמשכת קצת למטה מעשרה וכו' · כלומר לאפוקי אם הכל למטה מעשרה דפסול לכולי עלמא דכי היכי דפסול אם הקורה למעלה מעשרים פסול ג"כ אם הוא למטה מעשרה וכ"כ הר"ר יהונתן פרק קמא דעירובין דאם הניח הקורה למטה מעשרה טפחים אינו מכשיר את המבוי: וראיתי להב"ח שהבין מ"ש המחבר למטה מעשרה הוא לאפוקי אם הכל למעלה מעשרה והשיג על המחבר ולא דק בכוונת המחבר ועיקר הוא כמ"ש ודוק: **כ** נוטה לתוך המבוי וכו' · לאפוקי חוץ למבוי אפילו אינן רחוקים ג' אינן מועיל את המבוי: ומ"ש ואין בכטייתן ג' וכו' · כלומר שאינו המושך ג' טפחים עד הקורה: ומ"ש שאנו רואין כאלו וכו' · לשון הגמרא דאמרינן לבוד ומבע דיוי כלומר על מה שרחוק הקורה ע"י מן הכותל אמרינן לבוד בפחות משלשה ועל מה שגבוהין מן הכותל אמרינן חבוט רמי כלומר השפל כאלו מונחים על הכותל

ז ק שם ממימרא דרב הונא ט י משנה שם דף י"א כ שם ח' בגמ' וכרבא הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפרק י"ז ל הרא"ש שם גבי לחי העומד מאליו וה"ה בפ' י"ז בשם הרשב"א מ משנה שם דף כ"ג נ שם בגמ' דף פ' וכרב חייא בר אשי ס משנה שם דף י"ג וכת"ק ע שם בגמ' י"ד וכרבי אלעי אמר רב הרא"ש והמרדכי בשם ר"ת שם וה"ה בפרק י"ז בשם הרשב"א פ שם בגמרא וכפירוש רש"י צ כרב חסדא שם הרמב"ם בפרק י"ז וסמ"ג ק כרבה בר רב הונא הרא"ש בשם הר"מ והסכים עמו ר משנה דף י"ד ש שם בגמ' כפי' המשנה ת ברייתא שם א ברייתא שם ב הרמב"ם בפ' י"ז ג טור וכ"כ הגהות מיימוני המדשות בשם מהר"ם וכן פי' רבי יהונתן ד בברייתא דרבי יוסי בר יהודה שם טור בשם הרמב"ם ה הרמב"ם שם ו טור בשם הר"מ מרוטנבורג ואבי' הרא"ש וכן הוא בנוסח הרי"ף דהא הלכה כר"י בר יהודה ז שם בגמ' ח הרא"ש שם ולא כהרשב"א וכן כתב הטור

ואין בנטייתם שלשה כשרה שאנו רואים כאלו הם על כתלי המבוי וכאלו הקורה נוגעת במבוי. ואם יש בגובהן או בנטייתן שלשה פסולה: **כו** הא דמבוי ניתר בלחי או קורה [מ] דוקא כשאינו נמוך פחות מעשרה טפחים מרווחים [י] ולא יהא רחבו יותר מעשר **כא** אמות מצומצמות [כ] ושיהא ארכו ארבע אמות מרווחות או יותר אבל אם חסר אחד מכל אלו אין לו תקנה אלא בצורת פתח [ל] ואם היה בגובה חללו יותר מעשרים אמה מצומצמות אינו ניתר בקורה [מ] אבל ניתר הוא בלחי ואם רוצה להכשירו בקורה צריך שיעשה בה *ציור וכיור (פירוש ציור אחד בכותל מן הכיד או על פני קורה) שעל ידי כך **כב** הכל מסתכלים בה ואם היה גבוה יותר מכ׳ ובנה בנין תחת הקורה למעט מעשרים די בבנין רחב טפח כרוחב הקורה אבל אינו גבוה י׳ וחוקק בו להשלימו [נ] צריך לחוק ארבע אמות לתוך המבוי על פני כל רחבו · [ס] אין מבוי ניתר בלחי או קורה עד **כג** עד שיהיו פתוחים לתוכו שני חצרות ולכל חצר [ע] שני בתים (ואפילו כל החצרות פתוחות זו לזו) *[פ] ויש חולקים בזה* [צ] ושלא יהא בכל פתח מאלו פחות מד׳ טפחים **כד** ושיהיו דיורים אוכלים בכל בית שמקום הפת גורם ואפילו היה הבית האחד לאב והשני לבן אעפ״י שהבן מקבל פרס משלחן אביו ואוכל בביתו הרי הם נידונים כשנים [ק] ואפילו צדו אחד עכו״ם ואחד ישראל מהני · עוד צריך [ר] שיהא ארכו יותר על רחבו ואם חסר אחד מאלו [ש] אינו ניתר אלא בפס ארבע **כה** או שני פסין שני משהויין או צורת פתח: (הג״ה) יש אומרים דנוהגין האידנא לתקן כל המבואות בצורת הפתח דכל המבואות שלנו יש להם דין חצרות * · והמנהג הפשוט במדינות אלו לתקנן על ידי קנה דקשור לרחבו של מבוי ודין קנה זו אינו קורה שהרי אין רחבו טפח ולא מהני אלא מטעם צורת הפתח דמהני למעלה אפילו בנמי כדלעיל סוף סימן שס״ב ועל כן יש ליזהר להעמיד תחת הקנה שני קנים גבוהים עשרה מכוונים תחת הקנה ואז מהני אפילו במבוי מפולש בתורת צורת פתח או אפילו בחצר ובכל מקום שצורת הפתח מהני וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן שס״ב

הכותל: ומ״ש ואם יש בגובהן וכו׳ פסולה וכו׳ · יש לתמוה דלקמן בסימן תרל״א בסעיף ה׳ פסק המחבר דאם יש ברוחב זה הטולה טפח או יותר אעפ״י שהוא גבוה מג׳ טפחים רואין אותו כאלו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד והיינו קבוט רמי כאשר מבואר שם בגמ׳ ובדברי הפוסקים ומשמע דאמרינן קבוט רמי ברחב טפח אפילו ביותר מג׳ והכא ע״כ הקורה רחב טפח כיון שנעשה להכשיר המבוי ואמאי פסק כאן דאם גבוה שלשה דפסול וי״ל דהכא לאו מטעם דלא אמרינן קבוט רמי הוא דפסול גבוה ג׳ אלא היינו טעמא דבעינן שיהא ניכר שנעשה בשביל הכשר המבוי ושלשה ניתר משלשה גבוה מן הכותל לא הוי היכר · וכ״כ התוס׳ שם בד״ה שאין:

כא י׳ אמות מצומצמות וכו׳ · בגמרא אמרינן בלשון אחר עוגבות ושוחקות · וכתב ה״ה בשם הרשב״א דחילוק בין עוגבות ובין שוחקות הני אצבע באמה ומינו תחלק לטפחים ותדע חילוק בין טפחים שוחקות לעוגבות: ומ״ש ד׳ אמות מרווחות וכו׳ · הטור כתב ג״כ כלשון המחבר וכתב עליו הב״י דבקט הכל לחומרא וכן משמע בגמרא · ותימה הרי מלתא דרבנן הוא: ומ״ש ואם היה בגובה חללו וכו׳ · כלומר אבל אם החלל אינו רק עשרים אעפ״י שכל הקורה למעלה מעשרים כשר בקורה: ומ״ש אבל ניתר הוא בלחי וכו׳ · כ״כ ה״ה על דברי הרמב״ם · וכן מסתברא שהרי ק״ל דלחי משום מחיצה הוא · ולא דמי לקורה דקורה משום היכר הוא ולמעלה מעשרים לא שלטא עינא · וכן מוכח מדברי התוס׳ פ״ק דעירובין דף י״א ע״א ד״ה אסבא מאי וז״ל כלומר מי מהני צורת הפתח בגובה וקשיא לר״י דהא צורת הפתח הוי קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן דל קנה על גביהן ליתכשר בקנה דמכאן ומכאן דהוי כלחי משהו הרי לך דס״ל דלחי משהו מועיל אפילו לגבוה יתר מכ׳ ולפ״ז נ״ל דהא דכתב הטור אבל אם הוא גבוה יותר מעשרים וכו׳ אין לו תקנה בלחי וקורה לא קאי אגבוה יותר מעשרים אלא אסיפא דמלתא ארחב יותר מעשרה אמות וכו׳ והרב בעל הב״ח כתב ליישב דברי הטור דמיירי בלחי שלמטה הוא סמוך לכותל מכפנים ומבחוץ אך מלמעלה הוא ניכר שגבוה מהכותל או נמוך וקמ״ל דאם אותו היכר הוא מלמעלה מעשרים אמה אין המבוי ניתרת בכך ולפ״ז נ״ל דס״ל להטור כלשון שני של רש״י בההיא דקתני לחי הבולט מדופני של מבוי וכו׳ דמטפי ביה או דמנכר ביה דהיינו שיעשה גובה או נמוך מהכליטה וז״א שהרי הטור כתב לעיל בהאי דינא כ״א לשון ראשון של רש״י דיעשה עב או דק ממנו ואי היה ס״ל כלשון שני של רש״י היה כתבו לאשמועינן חידוש לדינא דאעפ״י דאין הלחי ניכר רק למעלה כשר אלא ודאי דס״ל לדינא דהא לחי משום מחיצה הוא ובמחיצה עצמו אמרינן דאם גבוה מן הארץ ג׳ טפחים כתבטל המחיצה וגם בלחי עצמו אמרינן דאם העמידו גבוה מן הארץ ג׳ טפחים דאינו מכשיר וכיון דאינו ניכר ולמטה ה״ל כמו דלית לחי למטה וכמאי מתכשר האי מבוי · מיהו ראיתי להרב רבינו יהונתן בפירוש להרב אלפס שהעתיק ג״כ לשון השני של רש״י לדינא וצ״ע: **כב** הכל מסתכלים וכו׳ · פירוש דהא דאין מועיל להכשיר קורה שלמעלה מעשרים משום דלא שלטא ביה עינא וכיון דאיכא שם ציור וכיור הכל מסתכלים שם וע״י כך מסתכלין נ״כ בקורה ומטעם זה אינו מועיל אלא לגובה מעשרים אבל לרחב מעשר אינו מועיל ציור וכיור דהא דרחב מעשר צריך צורת הפתח משום דבלתי צורת הפתח פרצה הוא דאין דרך העולם לעשות פתח רחב כל כך ומאי מועיל אם יעשה ציור וכיור וכי ע״י ציור וכיור יהיה על פרצה זאת שם פתח · וכן הסכמת הגמרא דלשם: ומ״ש תחת הקורה וכו׳ · פירוש שבונה בארץ הנגד הקורה כדי שלא יהיה גבהה יותר מעשרים אמה: ומ״ש די בבנין רחב טפח וכו׳ · הב״י כתב דבגמרא משמע דאפילו בעפר יכול למעט אע״ג דדרך העפר לפחות ולמעט אבל הר״ר יהונתן כתב דהרי״ף סבר דאין למעט בעפר: ומ״ש צריך לחוק ד׳ אמות וכו׳ · הטעם דהתם בני בטפח והכי צריך ארבע אמות דהתם דא״ל דוכן כלומר שסבר בקרא דוכן אלא שצריך למעטו קצת להיכר בעלמא לפיכך בני בהיכר טפח אבל הכא דהשתא משוה ליה דוכן דכל פחות מד׳ לא בקרא דוכן בעינן דלתחזי האי דוכן לשיעור הכשר מבוי ד׳ אמות · וכן מבואר בדברי רש״י ז״ל: **כג** עד שיהיו פתוחות וכו׳ · הטעם כתב הרשב״א ז״ל מבוי שכל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמישי הבנע צריך יותר מחיצות ניכרות ולפיכך החצרות שדרכן של בעלי בתים להשתמש יותר בתשמישי הצנעא ולאכול בהם צריכין מחיצות יותר ניכרות · וכן הדין במבואות שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכן דיוריהם מועטין והם משתמשין בהם יותר שאינם בושים כ״כ לאכול ולהשתמש בהם ולפיכך הדי הם כחצר כי לפי ריבוי הדיורין מתמעט תשמיש המבוי ובמחיצה כל דהו סגי עכ״ל: ומ״ש ואפילו כל החצרות פתוחות וכו׳ · דלא תימא כיון דפתוחות זו לזו נעשו כחצר אחד ואין מבוי ניתר בלחי וקורה אלא עד שיהיו שם שני חצרות פתוחות בה קמ״ל דלא דהא אם לא עירבו יחד דרך פתחיהן אסורות זה בזה אע״ג דאפשר להם לערב יחד בלתי שיתוף מבוי מ״מ כיון דבעו עירוב הרי הם שני חצרות והמבוי ניתר ע״י לחי וקורה: ומ״ש ויש חולקים וכו׳ · הוא דעת הרי״ף והרמב״ם ז״ל ובש״ע נרשם אסכנא ונטעות הוא: ומ״ש בזה · כלומר אם פתוחות זה לזה · וכתב רש״י ז״ל בפרק הדר דף ע״ד דכל היכא דלא בעי לערובי א״כ בעי לערובי ומוכי לערובו בלא שתוף מבוי לא משתרי האי מבוי בלחי וקורה עד שתהא שם חצר אחת שאינה פתוחה לחברותיה או שתי שורות של חצרות אחת לבדו זה ואחת לבדו אחר והמבוי כיניהם שאינן יכולות להתערב אלא ע״י מבוי · משמע מדבריו דדוקא בעינן שיהיו יכולין להתערב ע״י מבוי ובעינן אחר אין המבוי ניתר בלחי וקורה · אבל התוס׳ כתבו שם אפילו למאן דאית ליה דאם החצרות פתוחות זה לזה אין המבוי ניתר בלחי וקורה היינו דוקא פתוחות אבל אם יכולין לערב דרך כותלות או דרך חלון שכולה למעלה מארבע טפחים בתוך עשרה אע״ה המבוי ניתר בלחי וקורה אעפ״י שיכולין לערב בלתי שתוף המבוי: **כד** ושיהיו דיורין אוכלין וכו׳ כלומר אף על פי שאינם לנים שם מכום דמקום אכילה עיקר שמקום הפת גורם: ומ״ש ואפילו הבית האחד וכו׳ · וה״ה חצר כלומר אם חצר אחד של בן והשני של אב ואין להקשות דלעיל בסימן כתב הרב בזה שני דעות אם החצרות יכולין לערב יחד בלתי שתוף מבוי אם המבוי מותר בלחי וקורה · והכא בעי אין החצרות צריכים לשתף כלל · וכמו שמבואר לקמן בסימן ש״ע סעיף ג׳ לענין עירובי חצרות · וכ״כ שם רש״י בהדיא וז״ל ולית ליה לרב דס״ל דבעינן שלא יהיו החצרות פתוחים זה לזה הא דתניא לעיל אב ובנו מבוי שלהם ניתר בלחי וקורה · והרב לא כתב כאן כלום ע״כ דס״ל להרב עיקר כדברי התוס׳ דהתם דכי היכי דבעירבו ונשתתפו להיות מותרים להוציא מחצר לחצר דרך המבוי חשובים החצרות שתים ולא חשיב להו שתוף חדא חצר לענין בתים וחצרות פתוחים לתוכו כיון שאין פתוחים זו לזו אלא למבוי ה״נ כי במה שהם של אב ובנו אין לחשבם אחת יותר מכשל נכרים ועירבו יחד דטפי מעירוב לא מהני מה שהם של אב ובנו להחשב אחת ע״ש: ומ״ש אפילו צדו אחת גוי וכו׳ · והטעם מבואר משום דס״ל דדירת גוי שמיה דירה לקולא למשרייה למבוי בלחי וקורה ע״י חצרו של גוי: ומ״ש עוד צריך שיהא ארכו וכו׳ · ומבואר בש״ס דאפילו משהו יותר ארכה מרחבה כני וכיתרת בלחי או קורה · וכתב ה״ה בשם הרשב״א ז״ל איזה ארכו של מבוי זה ככניסתו ומה שאינו דרך כניסתו קרוי רחבה ע״כ וכ״ל דס״ל להרשב״א ז״ל כמו שסבר רש״י והמרדכי דכל שרחבה יתר על ארכה אינו כיתרת בלחי או קורה אלא בעינן פס ד׳ · וכמו שיתבאר דאל״כ אלא ס״ל כמו שכתב ה״ה בשם גדולי המורים דאין המבוי כידונת כחצר אלא אם היא מרובעת אבל אם ארכה יתר על רחבה או רחבה יתר על ארכה ניתרת בלחי וקורה א״כ למאי בעיא הרשב״א איזה ארכה ורחבה ליחוי כפקא מינה ודוק: **כה** או שני פסים שני משהויין וכו׳ · פי׳ ויעמידנו

משני

ם שם דף ח׳ וכאוקימתא דרב אשי וכפירוש רש״י
י שם בגמרא ה׳
כ משנה ר״פ עירובין
ל שם בגמרא דף ג׳
מ מש׳ ר״פ עירובין וכרבא שם בגמרא דף ג׳ בית יוסף וכ״כ ה״ה בפ׳ י״ו
נ שם בגמרא ג׳ וכרב דימי וכפירו׳ ר׳ יהונתן
ס שם בגמרא ד׳ וכרב יוסף הרי״ף הרא״ש והרמב״ם בפרק י״ז
ע שם ה׳ וכאביי דכל פחות מעשרה לא יוקרי דוכן וצריך תיקון בשיעור משך המבוי לאביי
ע שם י״ב
פ תוס׳ הרא״ש וכפירוש רש״י בדף ע״ד
צ ש״פ
ק כנ״ל שהם פסקו שאין הלכה כרב
ק ה״ה בפרק י״ז מה״ע
ר שם בגמרא ע״ב בעיא ונפשטא
ש הרא״ש והגהות מיימוני בפרק ב׳ מה״ע
ומסקנת הגמרא שם ע״ד

שס"ב *: **כז** ת חצר שארכו יותר על רחבו דינו כמבוי וניתר בלחי או קורה: (הג"ה) אעפ"י שאין חצרות ובתים פתוחין לתוכו הואיל ואינו קרוב לרשות הרבים אלא פתוח למבוי והמבוי פתוח לר"ה *: **כח** א מבוי כו שאין ברחבו שלשה טפחים אינו צריך שום תיקון שהוא כסתום ב ויש אומרים דכל שאין בו ארבעה טפחים אין צריך שום תיקון: **כט** ג מבוי שצדה אחד כ כלה לים וצדו אחר כלה לאשפה של רבים ד אינו צריך כלום שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ואין חוששין שמא יעלה הים * שירטון (פירוש יוצא כעין אי שנדחו המים ממנו שנעשה ראוי לזריעה): (הג"ה) ויש חולקים וסוברים דחיישינן שמא יעלה הים שירטון ואין כאן מחיצה *: **ל** ה מבוי שצדו אחד ארוך ואחד קצר אפילו אין צד הארוך עודף על הקצר ארבע אמות כח אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר ו אבל אם ירצה יעשה שם צורת פתח באלכסון ז ותוך המבוי יכול להניח הקורה באלכסון ומשתמש בקצר כנגד הקצר ובארוך כנגד הארוך: **לא** ח העמיד לחי באמצע המבוי כט אם יש חצר מהלחי ולחוץ יעשו גם החצונים לחי לראש המבוי ואוסרים אלו על אלו עד שיערבו יחד ל ואם אין שם חצר או שיש חצר ולא עשו החצונים לחי לראש המבוי שמן הלחי ולפנים מותרים כמנו ולהוץ אסורים ט אבל אם עשו באמצע שני פסים או פס ארבעה אם אינו רחב יותר מעשרה או שעשו צורת פתח אם הוא רחב יותר מעשרה אפילו אם יש חצר מהתקון ולחוץ ויעשו גם החצונים תיקון לראש המבוי כל אחד יכול לערב ויהיה מותר בחלקו: **לב** י וזה שהוכשרנו בהעמיד לחי באמצע המבוי הוא הדין להעמיד קורה באמצע המבוי כ וכל זה בשיש באותו חצי מבוי המוכשר תורת מבוי שלא יהיה ארכו פחות מארבע אמות ושיהא ארכו יתר על רחבו ושיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו הא לאו הכי צריך פס משהו מכאן ופס משהו מכאן או פס ארבעה מצד אחד: **לג** ל מבוי שהוא רחב כ' אמות לא עושה פס ארוך ארבע אמות ומעמידו באמצע ותשוב כל צד מצדי הפס כמבוי בפני עצמו כיון שאורך הפס ארבע אמות ויתן קורה בראשו מ וצריך ליזהר שתהא הקורה מונחת על הפס או תוך שלשה טפחים וצריך שיהא בכל מבוי משני אלו שהפס מפסיק ביניהם בתים וחצרות פתוחים לתוכו וכל תנאי (מבוי) נ ומה שמן הפס עד כותל האמצעי של מבוי יש לו דין מבוי עקום שהרי אלו שני המבואות מתעקמים ובאמצע פתוחים בשני ראשיהם לרשות הרבים: (הג"ה) ויש אומרים דאין לו דין מבוי עקום אלא א"כ יש מן הפס עד כותל האמצעי עשרה אמות *: **לד** לב ס יעור אפשר לעשות תיקון אחר למבוי שהוא רחב עשרים אמות שירחיק שתי אמות מהכותל ויעשה פס רחב שלש אמות ויעשה כן גם בצד השני וישאר פתח רחב עשר אמות או ירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וירחיק אמה ויעשה פס אמה ומחצה וכן יעשה בצד השני או

אמצעי נגדין פס אחד מזה ופס אחד מזה · וכן פירש רש"י בהדיא וכ"כ הטור והמרדכי בשם מהר"ם והמחבר קיצר ביותר דמשמעות דבריו הוא דאפילו מעמיד שני פסים משהו זה אצל זה מתירין את המבוי וזה אינו אלא דבעינן פס אחד מזה ופס אחד מזה: ומ"ש דכל המבואות שלנו וכו' · הטעם דאין עכשיו בתים וחצרות פתוחות לתוך המבוי כדין מבוי שניתרת בלחי וקורה ואע"ג דבסמוך מבואר דחצר שארכה יותר מרחבה נ"כ ניתר בלחי וקורה שאני מבואות שלנו דקרובים לר"ה · וכן איתא בהגהות בשם סמ"ק אעפ"י שאין עכשיו ר"ה לא פלוגו חכמים · ובתשובות מהרי"ל כתב בשם סמ"ק אפכא דמבואות שלנו רחוקות מר"ה ע"ש: ומ"ש אלא מטעם צורת הפתח · פירוש ומש"ה מהני אפילו ביותר מעשר וכמו שמבואר לעיל בסימן שס"ב סעיף י': **כו** שאין ברחבו ג' טפחים וכו' · אע"ג דפשיטא הוא וכן כתב המחבר כבר דכל פחות מג' כלבוד דמי אשמועינן הכא דאע"ג דבפנים רוחב המבוי יותר מג' טפחים כיון דפתח אינה רחב יותר אינה צריכה שום תיקון וה"ה לי"א דא"ל דצריכה ארבעה טפחים · וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל: ומ"ש אין צריך שום תיקון וכו' · היינו דוקא במבוי שארכה יתר על רחבה אבל במרובעת או ברחבה יתר על ארכה אפילו אינה רחב ארבע צריך לתקנה בתיקון המועיל · וכן מבואר שם בהדיא להאי לישנא ועיין שם בדברי הרא"ש ודוק: **כז** כלה לים וכו' · פירוש ויש שפתו גובה י' טפחים וגם האשפה איירי בגובה י' טפחים דאל"ה לאו מחיצה היא וכן פירש רש"י שם: ומ"ש אשפה של רבים וכו' · לאפוקי אשפה של יחיד שעשוי להפנות: ומ"ש שמא יעלה הים שרטון · פירוש חול ואבנים אצל שפתו כי דרכו בכך ומתקצר ע"י רוחב הים לפעמים עד פרסה או יותר ונעשה קרקע ומוצא נתבטל המחיצה · וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל: ומ"ש ויש חולקים · ונראה דה"ה אם כל אחת כלה לים וצד אחד מתוקן בלחי וקורה הדין כן · וכן פירש שם רש"י ז"ל ופשוט הוא: **כח** אינו מניח הקורה אלא כנגד הקצר · פירוש אפילו אין באלכסון עשרה אמות אפ"ה אינו מניח כנגד הקצר · וכ"כ הרא"ש ז"ל והטעם משום דאכן ק"ל דהקורה משום היכר ובאלכסון לא הוי היכר: ומ"ש ואם ירצה יעשה צורת הפתח · הטעם משום דצורת הפתח הוא כמחיצה ובכל מקום דמחיצה מהני גם צורת הפתח מהני · ונראה מדברי המחבר דכתב דצורת הפתח מהני ולא כתב דבותא יותר דבשני לחיים מוכחים זה כנגד זה באלכסון מהני ומיניה נילף כ"ש לצורת הפתח שהרי צורת הפתח שני לחיים הם וקנה על גביהן ע"כ נ"ל דס"ל דשני לחיים כמי לא מהני ותימה למה לא יהנה שני לחיים וכיון דחד לחי לא מהני דלא סריכן אלא נכחו וביושר אבל שני לחיים למה לא יהנה ואפשר לומר דגם דעת המחבר דלקיים סריכן את המבוי כולה · והא דנקט צורת הפתח מלתא פסיקתא נקט דמהני בכל מקום אפילו ליותר מעשר · מיהו מספרו כ"י משמע דס"ל עיקר דלקיים אינן מתירין אלא דוקא צורת הפתח אפילו לפחות מעשר · אבל הב"ח כסק לחלק כמו שכתבתי דביותר מעשר בעינן צורת הפתח ובפחות כגי בלחיי': **כט** אם יש חצר וכו' · כ"כ התוס' בפרק כיצד מעברין דף כ"ט ומפרשים שם דדוקא בדאיכא חצר מן הלחי ולחוץ או אסורות לטלטל אפילו מן הלחי ולפנים אבל בדליכא חצר מן הלחי ולחוץ אותן שמן הלחי ולפנים מותרין ומן הלחי ולחוץ אסורים וזה הוא שכתב יעשו גם החיצונים כלומר דבלאו הכי לא תמלא היתר אפילו לאלו שבפנים גם ע"י עירוב דכיון דאין החיצונים תקנו נ"כ חלקיהם אינן יכולין לערב עם אלו שבפנים שעשו התיקון · וכ"כ הרי"בש ז"ל בתשובה כשלא נתנו החיצונים קורה אין החיצונים יכולין לערב עם הפנימיים כיון שלא הוכשר המבוי מגדם ע"כ · ולפיכך אין תקנה אלא שיניחו גם החיצונים קורה ואז יהיו יכולין לערב יחד ואפילו לפי מאי דמסיק הרא"ש בשם הירושלמי דלא כ"מ מידי כוה אם חצר חוץ מן הקורה אם לאו אלא העיקר תלוי כוה אם גם החיצונים עשאהו קורה אם לאו דאם גם החיצונים עשאהו קורה או יכולין לאסור על אלו שבפנים דכיון דיכולין לערב כאחד ולא עירבו אוסרין אלו על אלו · אבל כשלא נתנו החיצונים קורה כיון שלא היו החיצונים יכולין לערב עם הפנימיים כיון שלא הוכשר המבוי מגדם אינן יכולין לאסור על הפנימיים וכמו שכתב הרי"בש ז"ל אפ"ה לא תקשה על המחבר דכתב תקיה יעשו גם החיצונים וכו' ת"ל דלא יעשו החיצונים קורה ואז לא יאסרו על הפנימיים כדעת הירושלמי דהוא עיקר לסברת הפוסקים די"ל דכתב כן משום תיקון החיצונים דאם לא הניחו החיצונים הקורה א"א להם לערב עם הפנימיים מש"ה הצריך שיניחו חיצונים הקורה כדי שיכולין לערב עם הפנימיים ויהיו גם הם מותרין לטלטל בכל המבוי אבל הפנימיים מותרין לטלטל בלתי עירוב אם לא יעשו החיצונים תיקון הקורה ודוק: **ל** ואם אין שם חצר וכו' · כלומר אפילו עשו החיצונים תיקון הקורה ופסק המחבר להקל כדעת התוס' שכתבתי בסמוך ולאסור הפנימיים בעינן תרוייהו שיהא שם חצר וגם החיצונים עשאוהו תיקון הקורה ודוק: ומ"ש אבל אם עשו באמצע ב' פסים וכו' · הטעם מפרש הרא"ש ז"ל משום דאלו במקום מחיצה הם דבהכי חשיב כסתום ומובדל בין הדירין שחוצה להם והפתח אינן אוסרין הדירין שחוץ לתיקון עליהם: ומ"ש כל אחד יכול לערב וכו' · וכתב הרא"ש דהוא הדין בחצר אחד יכולין לעשות שני פסין לפחות מעשר ולעשר או ליתר מעשר בצורת הפתח ולחלק החצר ולערב אלו לעצמן ואלו לעצמן: **לא** עושה פס ארוך וכו' · ונראה דמיירי בשאינו רוצה לעשות צורת הפתח שהרי צורת הפתח מתיר אפילו רחב כמה כשעומד מרובה אליבא דכ"ע: ומ"ש יש לו דין מבוי עקום · דין מבוי עקום מבואר בסמוך סימן שס"ד סעיף ג': ומ"ש בהג"ה ויש אומרים דאין לו דין וכו' · המחבר השמיט דין זה מפני קושיא גדולה שהיתה מוערת עליו ותמה על דברי הרא"ש והטור במה שכתבו דבעינן דוקא שיהא מן הפס עד הכותל עשרה אמות דלא כאמר כן אלא לשמואל אבל לרב דקיימא לן כותיה לא בעינן עשרה אלא בארבע אמות כגי · ולענ"ד לא קשיא מידי דו"ל הרא"ש שם דכרבת מבוי בעינן דוקא עשר אמות אפילו כי ליכא נידודי דבכל מוכרים הלכתא כדברי המיקל עכ"ל · ושם בסוגיית הש"ס מוכח דוטעם שחשיב זה שבתוח בעקמימות כפרצת המבוי ומש"ה צריך שם נ"ה וכדאמרינן של אחת כלרת המבוי כד' ע"ש · וכיון דהוא כסק להלכתא דכרבת מבוי בעינן דוקא עשרה מש"ה כסק כיוי הכא דאם רחוק מכותל אמצעי עשרה דבפחות מזה לא חשיב כרצת מבוי ומותר בלתי תיקון כלל ודוק · ומיירי בדלא בקעי בה רבים וכמו שיתבאר בסימן שס"ד · ויהו מ"מ דברי הג"ה צ"ע דכתב סתמא וי"א וכו' וה"ל לפרש בדלא בקעי בה רבים · ובב"ח דחק את עצמו ליישב קושיא זו בדרך אחר ע"ש · והאמת יורה דרכו ויתבאר עוד מזה בס"ד בסימן שלאחר זה: **לב** עוד אפשר לעשות תיקון וכו' · כן מבואר שם בגמרא · וכתבו שם התוס' דאין פסם זה עולה משום לחי וגריך לחי בפני עצמו להתיר המבוי

* לדברי עצמו: ת שם י"ב * ב"י בשם תשוב' מהרי"ל בשם סמ"ק: א שם בפירוש רש"י ב הרמב"ם בפ' י"ז מה"ע מתוך הנמר' דלעיל לשון רמב"ם בפרק י"ז מהלכות עירובין ודלא כרב אלעי בדף י"ב ג הרא"ש והרא"ש והמרדכי בשם ר"ת וה"ה בשם הרשב"א ד שם ח' ה הרי"ף והרמב"ם בפרק י"ז לפי גרסתם * הרא"ש ורש"י והמגיד: ו שם בגמ' וכרבא ז הרא"ש בשם הרא"ד וה"ה בפ' י"ז בשם הרשב"א ח הרא"ש שם בשם ר"ת והמרדכי ט התוס' שם דף כ"ט והרא"ש י הרא"ש בשם ר"ת שם והמרדכי והגהות מיימוני בפרק ה' מה"ע כ הרא"ש שם מירושלמי וה"ה בשם הרשב"א ל שם ל שם בגמרא דף י' ס טור בשם הרא"ש וה"ה בפרק י"ז בשם הרשב"א ע ואפילו בפחות מעשר אמות לדידן דק"ל כרב דאמר תורתו במבוי ש"י * הרא"ש ורבינו ירוחם והטור: פ מפורש שם בגמרא

ע אוירחיק שתי אמות ושתי טפחים ויעשה פס שתי אמות וארבעה טפחים וכן יעשה מצד השני וכן כל כיוצא בזה ובלבד שהפס יהא יתר על האויר שבינו לכותל דאם לא כן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה פ וצריך ליזהר דלא לשבוק פתחא רבא ועייל בזוטא שאם יעשה כן בטל תיקון המבוי אלא אם כן עשה צורת פתח לזוטא: **לה** צ פס זה שאמרנו שעושה כן למעט רוחב המבוי אין צריך שיהא פס אחר שלם אלא בקנה קנה פחות משלשה כגי דפחות משלשה כשלם דמי: **לו** ק מבוי ששוה מתוכו * ומדרון (פירוש מקום משופע) לרשות הרבים או ששוה לרשות הרבים ומדרון לתוכו אם הולך ומתלקט מעט מעט לג עד שמגביה עשרה מתוך ארבע אמות הרי הוא כאלו זקוף כלו ואינו צריך שום תיקון (וכזה התל הוי כמקיפה *):

ע פ"ה בשם הרמב"ה כפ' ע"ז ומ"ע פ הגהות אשירי צ הגהות מיימוני פרק י"ז בשם הר"ן והמרדכי בריש ושאר פוסקים ק שבת דף ק' * בית יוסף:

שסד דין מבוי המפולש ועשוי כנרל · ובו ה' סעיפים:

א א א מבוי המפולש בשני ראשיו לרשות הרבים או צד אחד לרשות הרבים וצדו השנית לכרמלית: (הג"ה) או ב' ראשיו פתוחים לכרמלית *: צריך צורת פתח מכאן ולחי או קורא מכאן ב אבל אם צדו אחד פתוח לרשות הרבים וצדו השני לחצר שאינה מעורבת אין צריך אלא לחי או קורה בשני ראשיו: (הג"ה) וכל זה שיש לו תנאים המבוארים לעיל סימן שס"ג כדין מבוי אבל אם אינו רק כחצר צריך תיקון אפר משני צדדיו: **ב** ג רשות הרבים עצמה אינה ניתרת ב אלא בדלתות ד והוא שננעלות בלילה ה ויש אומרים אף על פי שאינן ננעלות אבל צריך שיהיו ראויות לינעול שאם משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן שיהיו ראויות לינעול ואחר שיעשה לה תיקון דלתות חשובה כולה כחצר א' ואין מבואותיה צריכים תיקון: **ג** ו מבוי עקום כמין ו דלי"ת דינו ג כאלו היה מפולש בעקמומית וצריך צורת פתח בעקמימתו ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה או צורת פתח בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמימות ח ואם עשוי כמין ט חי"ת צריך צורת פתח בשני עקמימותיו ולחי או קורה בשני ראשיו: **ד** י מבואות הפתוחים אלו לאלו ואין היקום של אחד מהם נוטה לרשות הרבים כיון שפתיחת המבוי החיצון לר"ה הרי אותו מבוי שפתוח אליו בעקמימותו חשיב כפתוח לרשות הרבים וכן מבוי הפתוח לאותו מבוי וכן כולם: **ה** ד כ מבוי העשוי כנדל דהיינו ל מבוי גדול שהרבה מבואות קטנים פתוחים לו וראשם השניים פתוחים לרשות הרבים אפילו אין פתחי הקטנים שמכאן ומכאן מכוונים זה כנגד זה עושה לכל אחד במקום פתיחתו למבוי גדול צורת פתח ובראשו השני הפתוח לרשות הרבים לחי או קורה מ ובמבוי הגדול אם הוא מפולש עושה צורת פתח מצד אחד ומצדו השני לחי או קורה ואם הוא סתום עושה לחי או קורה בראשו:

א עירובין ו' ברייתא וגמרא וכת"ק הרי"ף הרא"ש והרמב"ם כפ' י"ז * רי"כש סימן ת"ס: ב טור וכמ"ק כהגהות ג מפורש וכברייתא וגמרא ד הרי"ף והרא"ש ה הרמב"ם כפ' י"ז ומסוגיא דגמ' שם אליבא דרב נחמן וכתב ה"ה שכן עיקר ו שם וכרב וכפירוש רש"י וכן הסכימו התוס' והרא"ש ז שם וכפירו' רש"י ח הרא"ש בתשובה כ שם בגמ' דף ח' וכפי' רש"י וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ז מהלכות שבת והטור נ' כפשט מהא דנייכתי בריש הסעיף

שסה דין מבוי שנפרץ · ובו ח' סעיפים:

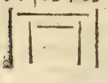
א א מבוי שנפרץ בו פרצה מצדו א כלפי ב ראשו אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים מותר והוא שלא תהא הפרצה יתר על עשרה ואם לא נשאר פס ארבעה אסור אלא אם כן היתה הפרצה פחות משלשה טפחים: **ב** ג נפרץ מצדו שלא ד כלפי ראשו ב שיעורו בעשרה אפילו לא נשתייר מן הכותל ביכור כלום ה והוא דלא בקעי בה רבים: (הג"ה) אבל אי בקעי בה רבים אפילו לא נפרץ רק ארבע טפחים צריך לתקנו שם: **ג** * ו מבוי שנפרץ במילואו לחצר ונפרץ החצר מצד השני

לרשות

א עירובין דף ה' ושמיה דרב אמי ורב אשי הרי"ף והרא"ש ב שם ג שם ו' * הרי"ף והרא"ש וטור: ד שם ו'

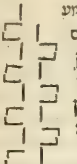
המבוי שהרי הוא מופלג מן הכותל ג' טפחים ויותר: ומ"ש או ירחיק שתי אמות וכו' · כלומר דכיון דלא בעינן אלא שיהא העומד מרובה מהאויר שבינו לבין הכותל א"כ הרי סגי בפס רחב שתי אמות וארבע טפחים · ומה שאמר בגמרא עושה פס של ג' אמות לא דק לגמרא וזהו סברת ה"ה: **לג** עד שמגביה עשרה מתוך ד' אמות · פירוש אבל מיותר מד' אמות הרי ביטיה תשמישתיה להילוך והוי כר"ה אם המדרון לר"ה או כמבוי אם המדרון תוך המבוי: ומ"ש הוי כמקיפה וכו' · כלומר ומתירין אפילו במקום שאין הלחי או הקורה מתיר והוא מטעם דאמרינן גוד אסיק מחיצתא והויא כאלו מחיצה ממש עולה שם:

שסד א מ"ש המפולש בשני ראשיו וכו' · פירוש ומיירי בשאינו רחב י"ג אמות ושליש וכמו שמבואר לעיל בסימן שמ"ה ע"ש דאם רחב כל כך או אפילו פחות אך שארכו מפולש לאורך ר"ה הרי הם עצמם ר"ה ואינם ניתרין בצורת הפתח כלל כי אם בדלתות וכמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש או קורה בשני ראשיו ומדברי הגהות סמ"ק משמע דבעינן מצד השער דוקא לחי שיהא כסתום וז"ל אעפ"י שמפולש למקום האסור לו מ"מ לא בעי צורת הפתח אלא סגי בלחי מאותה צד של רה"י והוי כסתום מאותה צד ע"י הלחי ומצד אחר דלר"ה סגי בלחי או בקורה ע"כ · וכן פסק הב"ח וצ"ע לדינא · וע"ש בתוס': **ב** אלא בדלתות וכו' · פירו' משני צדדים בעינן דוקא דלתות · וכ"כ הרא"ש בהדי' · וכן מוכח מדברי רש"י דפירש על הא דאמרינן ירושלים אלמלא דלתותיה וכו' אלמא בעינן דלתות משתי צדדיה עכ"ל ע"ש מיהו מדברי התוס' שם משמע דסגי בדלת מצד א' דהא אמרינן לב"ה לכל הפחות בג' מחיצות סגי מדאורייתא · וכן כתב הרשב"א ז"ל וצ"ע אם מהני צורת הפתח לר"ה או לא: **ג** כאלו היה מפולש בעקמומית וכו' · הטעם כתבו התוספות והרא"ש ז"ל דכיון שהוא מפולש לחבירו הרי הוא כאלו מפולש לר"ה ולפיכך צריך לעשות תיקון בעקמומיתו כמו בראש המבוי במקום שמפולש שם · ונראה לי דאם עשה בראשי מבואות דלתות ודאי דאין צריך לעשות תיקון כלל בעקמומיתו דלא גרע מר"ה גמורה דאם תקנו בדלתות שוב אין המבואות צריכין תיקון · וכמו שכתב המחבר בסמוך: ומ"ש וצריך צורת הפתח · המחבר לא ביאר כאן שיעור לרוחב העקמומית אבל מדברי הרב לעיל בסימן שלפני זה סעיף ל"ג משמע דצריך שיהא העקמומית רחב עשרה אמות וצ"ע מפני מה לא הגיה כאן כלום ויש לחלק בין ההיא דלעיל להכא ודוק: כתב הר"ר יהונתן אעפ"י שיש רשות לכל אחד ואחד מאלו המבואות לדרוס על חבירו ואין לעכב בידיהם אפילו הכי אם עירבו אלו לעצמם ואלו לעצמם לא אסרו אהדדי · שהרי יש להם פתח פתוח לר"ה לכל אחד ואחד אלו לעצמם · ועיין לקמן בסימן שע"ח סעיף ה': ומ"ש ואם עשוי כמין חי"ת גם זה מבואר שם והוא כזה

ד מבוי העשוי כנדל וכו' · פירוש כזה ר"ה

ומ"ש אפילו אין פתחי הקטנים וכו' · מש מע מדברי המחבר דס"ל דאם פתחי הקטנים מכוונים זה כנגד זה דפשיטא דצריכין תיקון המבואר אבל התוספות כתבו דדוקא כקט שאינן מכוונים דאם הם מכוונים אינן צריכין שום תיקון במקום פתיחתן למבוי דהוי להו שני המבואות קטנים כמבוי אחד ארוך · והב"ח מפרש דברי התו' אפכא ע"ש:

לר"ה

וכדל הוא שרץ המרבה רגלים משני צדדיו:

שסה א מ"ש כלפי ראשו וכו' · כלומר סמוך לקורה היינו ולפנים: ומ"ש אם נשאר עומד וכו' · כלומר כיון דיש הכשר אורך מבוי מהקורה עד הפרצה לא בטיל ליה צורת פתח מפתחא קמא ובמלתיה קאי וקורתו מתירתו והאי פרצה כיון דלאו יותר מעשרה צורת פתח עליה ומבוי אינה בטל בפתחים הרבה ואי כמי שבקי פתחא קמא ועיילו בההיא פרצה דדרך קצרה היא להם אפילו הכי לא בטלה צורת פתח וקורה מהראשון ומשום דהוי פתח לארבע טפחים הסמוכות לו דארבע אורך ראוין לקורה ויש בהם הכשר מבוי: ומ"ש ואם לא נשאר פס ארבעה וכו' · הטעם דכיון דאין העומד ארבע טפחים שיעור מבוי קיימינן דלמא שבקי פתחא רבא ועיילו בפתחא זוטא ובטיל לה פתחא קמא ובטלה קורה דידה והוי כמבוי בלתי הכשר · ואין להקשות דהכא משמע דשיעור אורך מבוי סגי בארבעה טפחים ולעיל בסמוך בסימן שס"ג סעיף כ"ו משמע דשיעור אורך מבוי בעינן ארבע אמות · כבר תירצו בגמרא דלעיל איירי להיות תחלת מבוי בעינן דוקא אורך ארבע אמות אבל הכא דסוף כוף הוא מבוי שכבר היה מבוי אלא שאירע בה פסול ומחזור לשויה מבוי הלכך בד' טפחים אורך סגי: מ"ש נפרץ מצדו וכו' · ג"ו מבואר שם: **ב** שיעורו בעשרה וכו' · כלומר אפילו נפרץ עשר אמות אינו מזיק לתיקון ובעינן דוקא פרצה יותר מעשר והכי פירשוהו התוס' שם: ומ"ש והוא דלא בקעי בה רבים וכו' · כלומר שפתוחה ופרוצה למקום מסוכך או למקום מקולקל בפחתים וטיט ואין דרך רבים מצויים לעבור שם: ומ"ש בהג"ה אבל אי בקעי בה רבים וכו' · ונראה דלפ"ז נ"ל הא דכתב המחבר לעיל גבי' שס"נ סעיף ל"ד במבוי שרחב עשרים דמרחיק שתי אמות איירי בשאינו בקעי שם רבים דאל"ה הרי כלתה הארבע טפחים וזה דוחק וצ"ע ועיין בתוס' דף ו' ע"א ד"ה אחד זה ואחד זה בד' דמשמע שם דאפילו בקעי בה רבים אין הפרצה שבראש המבוי אוסר כל'

טפחים

טעמים דליכא למיחש משום דקיימא בהילוך שבקי פיתחא רבא ועיילא בפתחא זוטא דכיון דפתח מלעיל איכו ממעט כ"כ בהילוך וכודאי לא עיילו בפתחא בפתחא זוטא ושבקי פיתחא רבא וע"ש ודוק: ג חצר מותר וכו'· והא דמותר החצר ובני המבוי אינם אוסרים עליהם מדברי הרא"ש משמע משום דלא נפרץ החצר במלואו שעדיין נשאר גיפופים ממנו ורש"י פירש מטעם אחר משום דאין לבני מבוי דרך על החצר אין בהם כח לאסור: ומ"ש אבל אם נראין וכו'· כ"כ הרא"ש ז"ל והטעם דק"ל דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי: ומ"ש והפרצה שבמבוי לחצר אינו מצד החצר· כלומר דאם מצד החצר הוא כיון דאחד מן הכתלים של החצר מתעקם עמו ונראה כמבולם אעפ"י שאין פרצת החצר לר"ה מכוונת כנגד פרצת המבוי לחצר מ"מ ה"ל כמבוי עקום דבעינן שיעשה תיקון במקום העקום והכי כתב הרא"ש ז"ל: ומ"ש והחצר של יחיד אסור וכו'· הטעם שפירש בגמרא דיחיד זימנין מימלך עלה ובנה לה בתים וה"ל כמבוי שכלה לנידי רחבה דאסור: ד מצא מין את מינו וכו'· וכתב הרשב"א ז"ל שאם היתה הקורה רחבה ד' ובריאה לקבל מעזיבה אפילו פתוח לכרמלית יראה לי שמותר להשתמש תחתיה לפי שמודה המיקל יורד וסותם כלומר והרי הוא כמחיצה: ה אבל בעיר המוקפת וכו'· הטעם מבואר שם דכיון דגם לאחר שביטלו הכפר מבוי נשאר רה"י גמור: ומ"ש אבל אם היה עומד לסתור וכו'· פירוש כגון במקום שעושין הכסף לפי שעה שרגילות שיבאו גוים ושוברים הכסף מאמת שלא הורגלו בכך בכי הא לא אמרינן הואיל והותרה הותרה: ו הפתוחות לו מותרות וכו'· הטעם משום דק"ל דסומכין על עירוב במקום שיתוף: ומ"ש לאותו חצר אסורות וכו'· הטעם דהא העירוב ליתא גבייהו ולא מצי לאתויי העירוב במבוי כיון שנשברה הקורה לפיכך אסורות. ובאמת צ"ע דהא לקמן בסימן שע"ח בסעיף ה' פסק הרב המחבר דרגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה וה"ה הכא כיון יאסרו שאר החצרות כל אלו שהרי העירוב שעשו תלה הרגילו זה בזה· וכן הקשה שם במרדכי ואפשר דס"ל להמחבר דאין יכולין לאסור אלא כיש להם דריסת הרגל ודוק:

שסו א מ"ש חצר שהרבה בתים וכו'· מבואר ריש שבת וז"ל הרמב"ם ז"ל וכלשונו כתב ג"כ הטור חצר שהרבה בתים פתוחות לתוכו מן התורה מותר לטלטל בכל החצר ומבתיהן לחצר שהרי רה"י גמורה היא אבל חכמים אסרו לטלטל מבתיהן לחצר עד שיערבו מפני שהבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד ואחד והחצר רשות משותפות לכולם ודומה קצת לר"ה ואם היו מוציאין מהבתים לחצר יאמרו שמותר להוציא מרה"י לר"ה ע"כ· וזהו שכתב כאן המחבר ואסרו חכמים וכו': ומ"ש כאלו כל החצר מיוחד וכו'· פירוש ואז אינו דומה לר"ה: ב או מחנה וכו'· ונראה דמיירי במחנה שאינה יוצאת להלחם אלא שהולכין לאיזה עסק במדבר וקובעין שם לאיזה ימים הלכך חייבין בעירוב אבל במחנה שיוצאת להלחם אפילו קבעוהו לזמן הרבה פטורין מעירוב דהכי אמרינן התם ארבעה דברים פטורין במחנה וחד מהן דפטורין מלערב· וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהדיא: ומ"ש אבל שיירא וכו'· פירוש שאינה קובעת כי אם לשבת אחת לפיכך פטורין מלערב אפילו הולכין לעסקיהן וזה שסיים המחבר ואין אותן אוהלים קבועים להם דאם הם קבועים לזמן והם אינם הולכין למלחמה היו צריכין לערב: כתב השבולי לקט דהיכא דפטורין מלערב ויש שם גוים צ"ע אם אוסרין עליהם והב"י הכריע דודאי דאינם אוסרין דה"ל כיחיד במקום גוי ע"כ ודבריו נכונים: ג הבית שמניחין בו העירוב וכו'· משום דענין העירוב הוא דע"י זה שגובין פת מכל בני החצר ונותנין אותו באחד מבתי החצר שעתה אנו רואין כאלו כולם דרין באותו הבית וכאלו כל החצר מיוחד לאותו בית ואינו דומה לר"ה וע"כ אין צריך ליתן פת כיון דהכנר דר שם: ומ"ש ואין צריך שיהיה בעירוב וכו'· כלומר דלא תימא דצריך שיהיה הבית משותף בין כולם וקנוי לכולם ותבעי דוקא שיה' הפת שוה פרוטה דפחות משוה פרוטה אין קונה בו קמ"ל דלאו משום קנין הוא אלא שיתוף דירה בעלמא הוא ומזה הטעם נ"כ צריך ליתן דוקא פת ולא כניא בד"א כגון כלי וכיוצא בו שאינו יאכל· וכל זה מבואר בסוגיא דש"ס דהתם: ומ"ש ואפילו הוא של קטן וכו'· פירוש דלא תימא דכיון דקטן לאו בר אקנויי רשותא הוא לא ליערבו בביתו קמ"ל דלאו משום קנין אלא משום דירה וע"כ מותר להניח העירוב אפילו בבית קטן: ד וצריך ליתן כל העירוב וכו'· מבואר בפרק מי שהוציאוהו ופירש רש"י ז"ל הטעם דיוה שזו עירב שזו כלומר שיהיו כולן מעורבין ומרוגין בו שלא יאמר זה נתערבו אלא שותפות נוחה ועריבה· ואם מניחו בשני כלים נראה שהם מופלגים ומחולקים זה מזה: ומ"ש ואז מותר וכו'· פירוש שמותר להניח היותר בכלי אחר: ה צריך שלא יקפיד וכו'· ונראה דכ"ש אם מזכה עירובו משלו דצריך שלא יקפיד אם יאכל לוי מיכה בשבילו: ו אין מערבין בפרוסה וכו'· והטעם מבואר בש"ס משום

לרשות הרבים אם לא עירבו בני החצר עם בני המבוי [ג] חצר מותר [י] אפילו נפרץ נגד פרצת המבוי ואפילו בקיעי בה רבים ובלבד שלא יהא יותר מעשר ומבוי אסור אפילו אינו כנגד פרצת החצר דכיון שלא עירבו עם המבוי אוסרת עליו [מ] וכגון [ט] שנכנסו כתלי המבוי בחצר כענין שאין הגיפופין שנשארו בחצר נראין למי שעומד במבוי [י] אבל אם נראין עולים לו משום לחי ומותר ואם עירבו בני החצר עם בני המבוי והפרצה שבמבוי לחצר [כ] אינו מצד החצר ופרצת החצר מצד השני אינן מכוונות כנגד פרצת המבוי והחצר של רבים [מ] גם המבוי מותר אבל אם לא עירבו או אפילו עירבו [ל] ופרצת החצר למבוי [מ] מצדו או אפילו באמצע ופרצת החצר מצד השני כנגדה [נ] או אפילו אינה כנגדה והחצר הוא של [ס] יחיד אסור [ע] ואם נפרץ לרחבה פחותה מסאתים או יותר על סאתים והוקף לדירה דינו כאלו נפרץ לחצר אבל אם יתירה על סאתים ולא הוקפה לדירה הוי כאלו נפרץ לכרמלית וצריך תיקון: **ד** [פ] מותר להשתמש תחת הקורה [צ] וכנגד הלחי [ק] והני מילי בפתוח לרשות הרבים [ר] אבל בפתוח לכרמלית אסור בין תחת הקורה ובין כנגד הלחי מפני שמצטרף לכרמלית שאצלו [ד] שמצא מין את מינו וניעור: **ה** [ש] אעפ"י שמותר להשתמש תחת הקורה לא ישב אדם בראש המבוי וחפץ בידו שמא יתגלגל החפץ מידו לרשות הרבים ויביאנו אליו כיון שאין היכר בינו לר"ה [ת] אבל על פתח החצר מותר בין פתוח לרשות הרבים בין פתוח לכרמלית שיש בו היכירא: **ו** [א] נשים היושבות על פתח המבוי וכדיהן בידן אין ממחין בידן דכיון דמידי דרבנן הוא מוטב שיהיו שוגגות ולא מזידות: **ז** [ב] מבוי שנטלו קורותיו או לחייו בשבת אעפ"י [ג] שהותר למקצת שבת אסור משם ואילך בין פתוח לרשות הרבים בין פתוח לכרמלית [ד] ויש מי שאומר דהני מילי בעיר שאינה מוקפת חומה [ה] אבל בעיר המוקפת חומה מותר: (הג"ה) ויש לסמוך על זה ולהתיר וכל זה שהיה ראוי לעמוד כל השבת אבל אם היה עומד לסתור מערב שבת אסור לאחר שנסתר ואם ספק אם נסתר מערב שבת או לא אזלינן לקולא *: **ח** [ה] מבוי שנשתתפו בו ונשברה הקורה אותו חצר שהעירוב מונח בו והחצרות [ו] הפתוחות לו מותרות אבל חצרות שאין פתוחות לאותו חצר אסורות:

שסו דין עירוב לחצר שהרבה בני אדם דרים בו ובו ט"ו סעיפים:

א [א] [א] חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו דהיינו שגובים פת מכל בית ובית ונותנים אותו באחד מבתי החצרות שע"י כך אנו רואים כאלו כולם דרים באותו הבית וכאלו כל החצר מיוחד לאותו בית: **ב** [ב] יושבי אהלים או סוכות [ב] או מחנה שהקיפוהו מחיצה אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם אבל שיירא שהקיפה מחיצה אין צריכין לערב לפי שכלם מעורבים ואין אותם אוהלים קבועים להם: (הג"ה) בתים שבספינה צריכים עירוב אף על פי שיש לספינה מחיצות ואם אין לספינה מחיצות אסור לטלטל בספינה רק בארבע אמות * · ועיין לקמן סוף סימן שפ"ב · וסימן ת"ה סעיף ז': **ג** [ג] [ג] הבית שמניחים בו העירוב אין צריך ליתן פת [ד] ואין צריך שיהיה בעירוב שוה פרוטה [ה] ואין מניחין אותו בחצר אלא בבית שראוי לדירה לאפוקי [ו] בית שער אכסדרה ומרפסת [ו] וצריך שיהא בו ארבע אמות על ארבע אמות [מ] ואפילו הוא של קטן [ע] ואם רגילין ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר מפני דרכי שלום [י] ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו: (הג"ה) והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת וכן נהגו הקדמונים ונראה לי הטעם דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף ואין צריך להניח בבית דירה · ועיין לקמן סימן שפ"ז וספ"ז: **ד** [כ] צריך ליתן כל העירוב בכלי אחד ואם חלקו ונתנו בשני כלים אינו עירוב א"א נתמלא האחד ואז מותר [ל] והוא שיהיו שני הכלים בבית אחד: **ה** [ה] [מ] צריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד אינו עירוב לכך [נ] צריך ליזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת: **ו** [ו] [ס] אין מערבין בפרוסה אפילו היא גדולה הרבה אבל בשלימה אפילו קטנה מאד מערבין ובלבד שיהא בהם כל כך שיהא בהם [ע] כשיעור [פ] ומיהו אם ניטל ממנו כדי חלת נחתום שהוא אחד ממ"ח מערבין בה [צ] אפי' לא היתה טבולה לחלה · [ק] ואם נפרכה וחיברה בקיסם שהבנים שם

[מ] הרא"ש שם והא
דרבי זירא דף ט'
[מ] פירוש דנראה
כמבוי ארוך ומשך
עד ר"ה שכנגדו ·
[ס] דזימנין דמימלך
עלה ובנה לה
בתים והוה לה
מבוי שכלה לנדה
ואסור [ע] תוספות
בשם ר"י וכן כתב
הרא"ש והטור וע"ל
בסימן שנ"ח [פ] שם
בגמרא דף ח'
[צ] כרב ורבי חייא
ורבי יוחנן [ק] שם
ט' וכרבא [ר] שם
[ש] שבת קמ"ח
[ת] הרא"ש שם
[א] ביצה ל' [ב] משנה
עירובין צ"ד וכרבי
יוסי הרי"ף והרא"ש
והרמב"ם בפ' י"ו
[ג] שם בגמרא צ"ה
[ד] תרומת הדשן
* תרומת הדשן
סימן ע"ג
[ה] מרדכי פ"ו
דעירובין והגהות
מיימוני פ"ו
[א] ברייתא שבת
[ב] רמב"ם בפ"א
מה"ע וכתב ה"ה
שהוא מהירושלמי
* ב"י בשם שבולי
לקט: [ג] שם בגמ'
מ"ט [ד] שם וכרבה
[ה] שם דף פ"ה
[ו] משנה שם [ו] סוכה
דף ג' [מ] לפירוש
התוס' על וקטן
בדף מ"ט [ע] גיטין
[י] לפירוש רש"י על
וקטן בעירובין שם
[כ] עירובין מ"ט
[ל] ה"ה ושכן נראה
מהגמ' שם ובשם
הרשב"א [מ] שם
וכרב יהודה אמר
שמואל [נ] המרדכי
והרא"ש שם וש"פ
[ס] משנה שם פ'
וכרבי יהושע
[ע] יתבאר בסימן
שס"ח [פ] שם בגמ'
דף פ"א [צ] הרא"ש
שם [ק] שם בגמרא

הקצה האחד בתוך הפת והקצה השני בתוך הפרוסה, אם אינו ניכר שנפרסה מערבים בה: (הג"ה) ויש שפירשו הא דאין מערבין רק בפת שלם היינו שכל העירוב ביחד יהיה פת שלם ולכן נהגו לקבץ מכל בית ובית מעט קמח ועושין חלה אחת שלימה ומערבין בה *· וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו וצריך ליזהר שיהא בחלה כשיעור המפורש לקמן סימן שס"ח ואף על פי שנשתייר מן הקמח ולא נעשה מכולו חלה אפילו הכי הוי עירוב דלא גרוע מאלו אחד מזכה לכולם ואדעתא דהכי נתנו קמחם מתחלה כן נראה לי: ז ד אם אחד ו מזכה לכלם יכול לערב בפרוסה: ח ש מערבין בפת אורז ועדשים אבל לא בפת דוחן: ח ת אם אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כלם שפיר דמי ח ובלבד שיזכנו להם על ידי אחר וכשזוכה בו א צריך להגביהו מן הקרקע טפח ט ב וצריך לזכות לכל בני החצר או המבוי ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך ג ויש אומרים שאעפ"י שלא יזכו בפירוש למתוספים עליהם לב בית דין מתנה עליהם ד ואם ניתוספו דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור צריך להוסיף מחמתן: י ה כשמזכה לחם על ידי אחר לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים ו אפילו אם אינם סמוכים על שלחנו ' ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענית אבל מזכה הוא על ידי בנו ובתו הגדולים אפילו סמוכים על שלחנו ועל ידי עבדו ושפחתו העברים אפילו הם קטנים ' ועל ידי אשתו אף על פי שהוא מעלה לה מזונות ואפילו אין לה בית בחצר ק ויש אומרים שאינו מזכה על ידי בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אפילו הם גדולים ולא על ידי בתו אפילו אינה סמוכה על שלחנו יא כל זמן שלא בגרה · ס ולא על ידי אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואפילו יש לה בית בחצר אבל מזכה על ידי בנו שאינו סמוך על שלחנו אפילו הוא קטן ועל ידי בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו ועל ידי אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפילו אין לה בית בחצר ' ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר: (הג"ה) ובדיעבד סומכין על דברי המיקל בעירוב וכן גדול שיש לו אשה אף על פי שסמוך על שלחן אביו מזכין על ידו * אפילו לכתחלה ואינו צריך להודיע לאותם שזוכה להם קודם השבת אלא אם מודיעם בשבת מותר לטלטל *: יא כ בני חבורה יב שהיו מסובין לאכול וקדש עליהם היום הפת שעל השלחן סומכין עליה משום עירוב ל והוא שמסובין בבית שהוא מקום הראוי להניח שם עירוב אבל בחצר לא: (הג"ה) והוא הדין אם יש להם פת בשותפות באחד מן הבתים סומכין עליו משום עירוב: יב מ אפטרופוס של קטן יכול לערב בעדו: יג יג נ מצוה לחזור אחר עירובי חצרות: יד ס מברך על מצות עירוב: טו יד ע אימתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני החצר או בשעה שמזכה להם ואומר פ בהדין עירובא יהא שרי לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לכל הבתים שבחצר: צ אם
גגו

א המגיד והגהות הרא"ש ד פ"א מהלכות עירובין: ד הרא"ש והמרדכי וש"פ ש שם בגמרא דף פ"ד ת משנה שם ע"ט א שם בגמ' ב ה"ה בפ"א מהלכות עירובין בשם הרשב"א ג הרי"טבא בשם רבו ד שם ה משנה שם ו טור בשם הרמב"ם בפ"א וש"פ ולא דמי למציאה בח"מ סי' ר"ע דשם אין האב זוכה אלא כדי שלא תהא לו איבה כיון שהבן סומך על שלחנו אבל במה שהאב רוצה לזכות לאחרים ע"י בניו זוכים הם לאחרים כאינש דעלמא רמב"ן בתשובה בסימן רי"ג י הרי"ף והרמב"ם והר"ן בפ"ב דביצה וכרבנן דפליגי עליה דר"מ וכדברי שיש לאשה קנין בלא בעלה וש"פ ק הרא"ש שם בעירובין וש"פ כרבי יוחנן בב"מ דף י"ב ס כדמוקי לה בשלהי נדרים ' טור * הגהות אשיר"י והגהות סמ"ג וכל בו: * כל בו: כ עירובין דף פ"ה וכלישנא קמא ל שם אוקימתא דרבה מ מרדכי פרק ד' דעירובין נ טור בסימן שצ"ה מעובדא דתרי גברי רבנן עירובין דף ס"ח ס שם בטור ורמב"ם בפ' כ"א מה"ע ע שם ושם פ נוסח השבלי לקט צ בית יוסף

משום איבה ופירש רש"י שבאין לידי מחלוקת שאומר אני נותן שלימה ואתה פרוסה ואסיקנא אפילו עירבו כולם בפרוסות נמי לא שלא יחזור הדבר לקלקולו כלומר שיבאו ליתן זה פרוסה וזה שלם: מ"ש שיהא בהם כשיעור וכמו שיתבאר בסימן שס"ח: ומ"ש ומיהו אם ניטל וכו' · כלומר אם ניטל חתיכה שהוא שיעור חלה ומחמת זה איבה שלימה אפ"ה מערבין בו דליכא איבה דקבירי כוברים שלפם חלה נטל אעפ"י שהוא לא נטל לשם חלה: ז מזכה לכולם וכו' · כלומר דכיון דהוא מזכה לכולם ליכא למיחש לאיבה: ח ובלבד שיזכנו להם וכו' · פירוש שיאמר לו למי שזוכה בשבילם זכה בשביל כל בני החצר: ומ"ש וכשזוכה וכו' · כתב ה"ה שהאחרונים פירשוה דוקא במזכה לפת משלו ומשום שיקנו בהגבהה אבל אם היתה הפת משל בני המבוי אין צריכה הגבהה · וכן דעת הרשב"א ז"ל וכ"כ הגהות בפ"א בשם בה"ג וה"א בתוספתות · והריטב"א ז"ל כתב דאפילו היתה הפת משל בני המבוי צריך להגביה טפח מעל הארץ ופירש הרי"טבא ז"ל טעמו ופירש דבריו דהיינו אם פת העירוב עומד בין שאר פתים צריך להגביהו מן הקרקע טפח כדי שתהא ניכרת שהיא הפת שיש בו עירוב · ונ"ל דטוב לעשות כדי לצאת ידי כולם: גרסינן בתוספתא אם משלהן אין צריך לזכות ואם משלו השליח מגביהו מן הקרקע ואומר זכיתי לכם · וכתב הב"י ז"ל ונ"ל שאעפ"י שלא אמר זכיתי להם מהני ומפני כך לא הזכירו הפוסקים וברייתא אורחא דמילתא נקט עכ"ל · וצ"ע לדינא · והב"ח כתב האי אומר דנקט הברייתא כלומר דיאמר כן בלבו: ט וצריך לזכות לכל בני וכו' · משנה שם ופירש רש"י שיאמר למי שזוכה ע"י קבל פתים זו וזכה בה לכל בני המבוי או החצר אם הוא עירובי חצרות: ומ"ש ולכל מי שיתוסף וכו' · ז"ל הרשב"א ז"ל כשהוא מזכה אם הוא בקי בהלכה צריך לזכות לכל בני החצר והמבוי ולכל מי שניתוסף מיום זה ואילך שאל"כ פעמים שנתוספו דיורין ויאסרו עליהן ע"כ: ומ"ש ויש אומרים וכו' · וזהו דעת הריטב"א בשם רבו ז"ל שעכשיו שמערבין בתחלת השנה לכל שבתות השנה אף על פי שנתוספו דיורין בעיר אין צריך להוסיף בשבילם שמתחלה מתכוונים לזכות לכל הבא ואעפ"י שאין מזכין להם בפירוש לב הנבור מתנה עליהם · מיהו אם נתוספו הדיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור אפשר שצריך להוסיף מחמתן שהרי הן לא היו בתחלת העירוב ולדידהו הוי תחלת העירוב ולכן צריך לשמרו תמיד שיהיה בו כשיעור · וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן רי"ב: ומ"ש צריך להוסיף מחמתן וכו' · פירוש אפילו אם זיכה להם בתחלה בפירוש ופשוט הוא: י ולא ע"י עבדו ושפחתו וכו' · הטעם משום דידם כידו ולא שייך זכייה לאחרים על ידם: ומ"ש אבל מזכה הוא ע"י בנו וכו' · יש להקשות דבח"מ סימן ר"ע פסק המחבר דמציאת בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שלחנו הרי שלו משמע דלית להם יד לזכות בפני עצמם וכאן פסק דיכול לזכות לבני המבוי על ידיהם משמע דאית להם יד בפני עצמם · וי"ל דס"ל להמחבר לחלק בין עירובין למציאה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בתשובה סימן רי"ג דשאני מציאה דאין האב זוכה בה אלא שלא תהא איבה וכיון שהבן סומך על שלחנו איכא משום איבה אעפ"י שהוא גדול אבל לזכות על ידו לאחרים ודאי דיכול לזכות כיון שהם גדולים

וזה הוא הטעם ג"כ בבתו הנערה אעפ"י שמציאתה שלו אליבא דכולי עלמא מ"מ יכול לזכות על ידם מטעם הנזכר · וזהו דעת הרמב"ם והרי"ף והסמ"ג והרשב"א והרמב"ן ז"ל: ומ"ש וע"י עבדו ושפחתו העברים וכו' · דכיון דהם עבדים עברים לא קנה גופם ואית להם יד לזכות בפני עצמם: ומ"ש אפילו הם קטנים וכו' · אע"ג דק"ל דקטן אינו זוכה לאחרים היינו בדבר שהוא מדאורייתא אבל במלתא דרבנן כגון הכא דעירובי חצרות אינו אלא מדרבנן הקטן זוכה לאחרים ולשון אפילו אינו נכון באמה העבריה דע"כ בקטנה איירי דאי בגדולה מאי בעית נביה דהא ק"ל דיוצאת בסימנים: ומ"ש אעפ"י שהוא מעלה לה מזונות וכו' · פירוש אפילו אוכלת על שלחנו ממש · וכן מוכח מדברי הפוסקים והטעם כתב הר"ן דהא ק"ל הלכתא דיש קנין לאשה בלא בעלה: ומ"ש ע"י בנו ובתו וכו' · פירוש אפילו בתו בוגרת · והטעם כתב הטור דכיון דסמוכים על שלחנו לא יצאו עדיין מרשותו וידם כידו: יא כל זמן שלא בגרה וכו' · הטעם דכיון דמציאתה שלו עדיין לא יצאה מרשותו אעפ"י שסמוכה על שלחן אחרים: ומ"ש שמעלה לה מזונות וכו' · פי' אפילו אינה מעלה לה מאכל משלחנו אלא נותן לה מעות כדי מזונותיה · וכן מבואר בתוס' והרא"ש: ומ"ש או שאומר צאי מעשה ידיך במזונותיך וכו' · פירוש ומיירי בנסתפקה במעשה ידיה: ומ"ש ואפילו יש לה בית בחצר וכו' · כלומר דלא תימא כיון דיש לה בית בחצר דקי"ל לקמן דאם אין העירוב אלא דצריכה גם היא להשתתף עמהם וליתא מגו דזכה לנפשה תזכה נמי בשביל כל בני המבוי קמ"ל דלא ק"ל כמ"ד דסבר דאמרינן מגו. וכן שיטת המחבר בדברי התוס' והרא"ש: ומ"ש לחוש לדברי שניהם וכו' · פי' שיהא גדול ואינו סומך על שלחן אביו: ומ"ש ובדיעבד סומכין על דברי המיקל וכו' · ובאמת מדברי הרא"ש פרק הדר משמע דאפילו לכתחלה נקטינן כדברי המיקל · וכן משמע מדברי המחבר לקמן בסימן ש"ע סעיף ו' ע"ש: ומ"ש וכן גדול וכו' · פירוש אפילו למאן דס"ל דאין מזכין ע"י גדול הסומך על שלחן אביו מודה בסבור כשא אשה דזוכה על ידו: כתב הטור דאם יש לאדם תלמיד או סופר שאוכל בשכרו או יתום אוכל על שלחנו בתורת צדקה יכול לזכות על ידן אעפ"י שסמוכין על שלחנו והמחבר השמיטו משום דכלימד כמ"ש וע"י עבדו ושפחתו העברים וכ"ש הוא: יב שהיו מסובין לאכול וכו' · פירוש שהיו מסובין לאכול אבל אחד שזימנם אצלו לאכול · וכתב הרשב"א ז"ל אעפ"י דהמערב משלו צריך לזכות · בכאן כתיו כפירשו שכל שזימנם לאכול הרי זיכה להם את הכל: ומ"ש וה"ה אם יש להם וכו' · והמחבר השמיטו משום דכלימד מק"ו מה מסובין אבל אחד: כתב בהגהות אשיר"י אם מערב משלהם צריך להודיע אם חפיצים בכך שמא מקפידים הם ואומר שמוחל המקפיד על עירובו אינו עירוב אבל משלו אינו צריך להודיעם דזכין לאדם שלא מדעתו: יג מצוה לחזור וכו' · כלומר שידור במקום שחייב בעירובי חצרות וכדאמרינן פרק הדר מבוי דדיירי בה תרי גברא רבה להוי בלא עירוב וטעמא דבה איכא דלא ליתי לידי איסור לאפוקי ולעיולי באיסור: יד אימתי מברך וכו' · כ"כ הרמב"ם פ' כ"א מהלכות עירובין והטעם מפני דכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן וכיון שמקבץ הרי כבר נעשה המצוה ואעפ"י שלא בירכו דהא ק"ל אין הברכות מעכבות וכמו שביאר המחבר: כתב בשבולי הלקט בתים שבספינה חייבים בעירוב ושאר שאין להם בתים הרי הם כשרויים בחצר: כתב עוד שם דעניות שאינן גבוהות מן המים עשרה טפחים אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות ע"כ · ונראה דבגי אם
גבוה

גבו העירוב ולא ברכו עליו אין הברכה מעכבת ומותרים לטלטל:

שסז אם אשה יכולה לערב׳ ובו סעיף אחד:

א [א] אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו אפילו אם מוחה בה שלא לערב ואפילו אין רגיל לערב עמהם והני מילי כשאוסר עליהם כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו חצר [ב] אבל אם הוא פתוח לשתי חצרות באחת רגיל לצאת ולבא הדיר שאוסר עליהם ובאחת אינו רגיל לצאת ולבא ברגיל שאוסר מערבת שלא לדעתו אפילו אינו רגיל לערב וכשאינו רגיל לצאת ולבא נמי אף על פי שאינו אוסר [א] אם רגיל לערב עמהם מערבת שלא לדעתו אבל אם אינו אוסר וגם אינו רגיל לערב עמהם אינה מערבת שלא לדעתו [ג] וכל זמן שלא מיחה בה בפירוש אפילו אם אינו רגיל לערב עמהם ואינו אוסר מערבת שלא בידיעתו דמכתמא ניחא ליה [ד] אבל אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא בידיעתו [ה] ואם אין הבעל והאשה בעיר יכולין בני הבית לערב שלא בידיעתו אם אין הבית פתוח אלא לחצר אחד ואפילו אם היה פתוח לשתי חצרות אם הוא רגיל לערב באחד מהם מערבין עליו אבל אם אינו רגיל לא [ו] אבל בני החצר אין יכולים ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת [ז] אחד מבני הבית אפילו רגיל עמהם ואוסר עליהם [ח] ויש אומרים דאין אשתו מערבת אלא שלא בידיעתו אבל אם אומר שאינו רוצה לערב עמהם לא [ט] ואם הוא רגיל לערב עמהם ועכשיו אינו רוצה בני חצר נכנסים לתוך ביתו ונוטלים ממנו בעל כרחו ואם אינו רגיל אינם יכולים ליטול מכנו בעל כרחו [י] אבל כופין אותו בבית דין לערב עמהם או בית דין יורדין לנכסיו: (הג"ה) מי שאינו רגיל לערב ועירב עם בני חצר וחזר ומעירובו צריך לחזור ולזכות אבל אם רגיל לערב הוי עירוב בעל כרחו *:

[א] עירובין פ' מי שהוציאוהו! כפירוש התוס' והרא"ש וכפירוש הטור [ב] הייכו דנשים שעירבו וכו' שם [ג] הרא"ש שם [ד] תוס' שם והרא"ש והמרדכי וש"פ [ה] תוס' שם כפי שפירש הרא"ש שם דנכריהם [ו] התנ' והרא"ש שם אהא דשמואל אחד מבני המבוי שרגיל וכו' [ז] לשון טור [ח] הרמב"ם בפ"ה מה"ע [ט] שם בגמ' [י] ב"י ושכ"כ ה"ה בריש הפרק בענין מי מבוי * הרא"ש פרק הדר:

שסח אם אחר שעירבו נתקלקל העירוב׳ ובו ה׳ סעיפים:

א [א] עירבו ואחר כך נתקלקל העירוב ובא אחד מבני החצר לחזור ולתקנו [ב] אם בא לערב ממין הראשון אפילו כלה אינו צריך להודיע [ג] ואפילו מערב עליהם משלהם ואם בא לערב ממין אחר אם כלה הא׳ צריך להודיע להם אם מערב משלהם ואם משלו אין צריך להודיעם כלל ואם לא כלה הראשון א״א נתמעט אעפ״י שמערב משלהם אין צריך להודיעם: **ב** [ד] נתוספו דיורים בחצר אם הבית פתוח לשתי חצרות [א] צריך להודיעם מפני שאולי אינם רוצים לערב עם אלו: **ג** [ה] כמה הוא שיעור העירוב בתחלתו [ב] בזמן שהם שמנה עשרה או פחות שיעורו כגרוגרת לכל אחד ואם הם יותר משמנה עשרה אפילו הם אלף או יותר שיעורו מזון שתי סעודות שהם שמנה עשרה גרוגרת [ו] שהם כששה ביצים [ז] ויש אומרים כשמנה ביצים: **ד** [ח] נתמעט משיעורו [ג] [ט] אחר שנכנס שבת ראשונה ונשתייר בו אפילו כל שהוא כשר אף לשאר שבתות: **ה** [י] אם נתעפש פת העירוב ונפסל מלאכול הרי הוא כמי שכלה לגמרי וצריך לערב מחרש: (הג"ה) ולכן נהגו לעשות העירוב מלת מנה שאינה ממהרת להתעפש *· ועוד דיכולים לשמרה בימי הפסח ויכולים לשמור העירוב כל השנה *· וזה טוב יותר מלערב כל שבת ושבת שלא ישכחו מלערב מיהו אם רוצים לערב כל ערב שבת ולאכול העירוב כל שבת הרשות בידם ועיין לקמן סימן שס״ד:

[א] משנה עירובין פ' [ב] שם בגמרא כתירוץ השני וכפירוש רש"י [ג] לפירוש רבינו יהונתן [ד] משנה שם פ' ובגמרא דף פ"א [ה] משנה וגמ' שם פ' [ו] הרמב"ם בפ"א מה"ע [ז] טור בסימן ת"ט [ח] משנה שם פ' [ט] כפי' רבי יהונתן [י] הרמב"ן * כל בו וב"י סימן שנ"ד: * דעת עצמו:

שסט באיזה אופן מקנים העירוב׳ ובו סעיף אחד:

א [א] הנותן מעות לנחתום ואמר לו אם יבאו בני החצר לקנות ממך ככר לעירוב זכה לי בעירוב שיהא לי חלק עמהם בשביל מעה זו [א] אינו עירוב [ב] אפילו עירב החנוני (לכל האחרים) וזכה גם לזה עמהם [ג] אבל אם אמר ערב לי קנה עירוב ואפילו אם אמר זכה לי [ד] אם נתן לו כלי בתורת קנין שיקנה לו בו קנה עירוב [ה] וכן אם זכה לו התחתום על ידי אחר [ו] או שקנה במעה שנתן לו לחם מן השוק קנה עירוב [ז] ואם נתן לו מעה לבעל הבית ואמר ליה זכה לי בעירוב קנה עירוב:

[א] משנה שם דף פ"א וכתכמים [ב] כאשר הנהתו כן הוא כרש"י וכן הגיה הב"י בטור [ג] שם בגמרא [ד] שם [ה] הרא"ש שם [ו] הרמב"ם פ"ו מה"ע [ז] שם במשנה

שע דיני שיתוף בעירוב׳ ובו ח׳ סעיפים:

א [א] הדר [א] בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר על בני החצר שאינם חשובים דירה אבל הדר בבית התבן בבית העצים בבית הבקר ובבית האוצרות אוסר: **ב** [ב] בעל הבית שיש לו הרבה בתים בחצר והשאילן או השכירן לאחרים ויש לו בכל אחד מהם דברים [ג] שאינם ניטלים בשבת מחמת כבדן או מחמת איסור שהם דברים שאסור לטלטלם [ב] אפילו לצורך מקומם אין הדרים בהם

[א] משנה עירובין דף פ"ה [ב] שם במשנה וכרבי יהודה [ג] שם בגמ' וכברייתא בדף פ"ה

נבוה עשרה טפחים מקרקע הספינה:

שסז א מ״ש אם רגיל לערב עמהם מערבת שלא לדעתו: מדברי הרא״ש משמע דדעת אשתו או אחד מבני הבית מיהא בעינן וע״ש· וכן מתבאר בדברי המחבר: ומ״ש דמסתמא ניחא ליה וכו׳· פירוש ובעינן דוקא שמיחה בפירוש: ומ״ש לאחרים שלא בידיעתו וכו׳· האי שלא בידיעתו אינו פירוש כמו שלא בידיעתו דבסמוך אלא כל זמן שלא אמר בפירוש שתזכה לאחרים אין לה רשות לזכות לאחרים משלו: ומ״ש ואם אין הבעל וכו׳ שלא בידיעתו וכו׳· הכא מפרש דהאי שלא בידיעתו שלא מדעתו הוא אבל אם ידעו דלא ניחא ליה אעפ״י שלא מיחה אין עירובו עירוב· וכן הבין הב״ח אבל הוא ז״ל חולק וסובר דבני הבית יכולין לערב כל זמן שלא מיחה בהו ע״ש: ומ״ש בני חצר וכו׳· משמע דוקא בני חצר אבל אחרים לא ועיין בתשובת הרשב״א שהובא בב״י:

שסח א מ״ש צריך להודיעם וכו׳· פירוש אפילו אם רוצה לערב משלו· וכתב ה״ה אפילו לאותן דס״ל דחצר הפתוח לשני מבואות ועירב עם שניהם דמותר עם שניהם אפ״ה צריך להודיע דלמא לא ניחא ליה כהכי דחיישי ליה איכשי דשני מבואות: **ב** כזמן שהם י״ח וכו׳· דברי המחבר אינם מדוקדקים היטב במה שכתב בזמן שהם י״ח דהא י״ח גרוגרת הוא שיעור שני סעודות ובני אפילו לאלפי אלפים: ומ״ש שהוא כששה ביצים וכו׳· והו דעת הרמב״ם ז״ל ותימה דמכאן משמע די״ח גרוגרות הם כשיעור ששה ביצים ובריש פרק המוכיע אמרינן דכ״ש לאפוקי מגרוגרות ולעולם עד דאיכא כזית דמשמע דגרוגרות הוא יותר מכזית ולקמן כתב המחבר בסימן תפ״ו דשיעור כזית הוי כחצי ביצה וא״כ בששה ביצים ליכא י״ב גרוגרות ואיך כתב כאן דששה ביצים הם י״ח גרוגרות· ונם הי״א אינו נכון דתשעה ביצים ויותר יש בהו וצ״ע ועיין מ״ש התוס׳ בסוף פרק חלון דף פ׳ ד״ה אגב אורחא ודוק: ומ״ש וי״א שהוא כשמנה וכו׳· וזהו דעת הטור· והרי״ף כתב וז״ל הלכך כדהוי תמניא בעודתא לקב והקב יש בו ארבע וזו במשקל אלקרא״ן הויין שתי סעודות מאה ווו כי לכל סעודה חמשים ווו קמח דאינון משקל חמשה ושבעה במשקל ספרד ולשונו העתיק הרא״ש ז״ל: **ג** אחר שנכנס שבת ראשונה וכו׳· כלומר אבל קודם שבת הראשון הרי הוא כתחלת עירוב ובעינן שיעור שני סעודות כמו שביאר בסמוך:

שסט א מ״ש אינו עירוב וכו׳· הטעם מפורש שם משום דקי״ל דמעות אינו קונה בלא משיכה והרי מערב במה שאינו שלו ולפיכך אינו עירוב: ומ״ש אפילו עירוב וזכה וכו׳· כלומר שזכה לו בשביל מעותיו ולא זיכה לו ע״י אחר דאם זיכה לו ע״י אחר ודאי דקנה וכמו שביאר המחבר בסמוך: ומ״ש אבל אם אמר ערב לי וכו׳· הטעם כיון דאמר בהאי לישנא ערב לי כוונתו שיהיה שלוחו לערב בשבילו בענין שיועיל· ויש כאן קצת תמיה דהא א״א שיועיל אלא א״כ מזכה לו ע״י אחר דהא מעות אינו קונה וא״כ ת״ל דאפילו אמר זכה לי כמי מועיל במזכה ע״י אחר וכמו שיבא בסמוך בדברי המחבר· וכן יש לתמוה על דברי הרא״ש וצ״ע: ומ״ש בתורת קנין וכו׳· הטעם דקנה האוכל שנתן תמורת הכלי והרי הוא שלו בכל מקום שהוא ולפיכך עירובו עירוב: ומ״ש וכן אם זיכה וכו׳· זהו דעת הרא״ש· אבל דעת התוס׳ אינו כן· וכן נראה מדברי רש״י: ומ״ש ואם נתן מעה לבעל הבית וכו׳· הטעם פירש רש״י דכיון דאין ב״ה רגיל למכור ככרות לא נתכוין זה אלא לעשותו שליח והלא כאלו אמר ערב לי ע״כ· וגם בזה איכא קצת תימה דהא א״א לב״ה לזכות לו כ״א ע״י אחר וכמ״ש בסמוך:

שע א מ״ש בבית שער וכו׳ פירוש דאין חילוק בין בית שער דרבים או דיחיד: ומ״ש שבחצר אינו אוסר· התוס׳ כתבו לחלק בין בית שער דחצר דאינו אוסר אבל בית שער דבית אוסר· וכ״כ נ״כ הרא״ש בסוף פרק הדר ע״ש· וכן פסק הב״ח להלכה ע״ש· והטעם דבית של חצר אינו עשוי לדירה אבל של בית עשוי לדירה ע״ש בתוס׳: **ב** אפילו לצורך מקומם וכו׳· כלומר דאם הוא דבר שניטל לצורך

פהם אוסרים עליו ד לפי שנעשו כלם כאורחים אצלו ולפיכך גם הם מותרים להוציא מבתיהם לחצר אף על פי שלא נהגו עירוב · ה ואם אין הבתים שלו לא קנויות ולא שכורות אף על פי שיש לו בהם דברים שאסור לטלטלם אוסרין זה על זה : (הג"ה) יש אומרים דכל זה כשאין דיורין בחצר אלא הם אבל כשיש דיורים אחרים ומוליכים עירובן אצלם צריכין כל אחד לערב * · אחד ששכר בית מן העכו"ם והשכיר אחד מן הבירה לחבירו אם מתחלה לא שכרה אדעתא דהכי הוה ליה כאלו כל הבירה שלו והשכיר אחד מן הבתים לחבירו אבל אם שכרה מתחלה אדעתא דהכי הוה ליה שני בתים ולא מהני אעפ"י שיש לאחד תפיסת יד בבית חבירו * : ג י חמש חבורות ששבתו בטרקלין וחלקוהו במחיצות י אם עוברים כלם זה על זה שאין פתח פתוח לחצר אלא ההיצון וכלם עוברים דרך עליו אין צריכים ליתן בעירוב ג אלא שנים הפנימים וכל האחרים חשובים כבית שער להם ואם היה לכל אחד פתח פתוח לחצר : (הג"ה) או שאין עוברים זה על זה רק כל אחד יש לו פתח פתוח לבית שער שלפניהם והבית שער פתוח לחצר * ח אם המחיצות מגיעות לתקרה בתוך שלשה טפחים דהוי כל א' חדר בפני עצמו ט אפילו הן של יריעות י אם בני החצר נותנים העירוב באחד משאר בתי החצר צריך כל אחת ואחת מהבורות שבטרקלין ליתן עירוב אבל אם נתנו העירוב בזה הטרקלין אין צריכין ליתן עירוב כלל שכולם דרים בבית זה ובית שמניחים בו העירוב אין צריך ליתן עירוב וכן אם אין דיורין אחרים בחצר אינן צריכין עירוב: חלקוהו במחיצות שאינן נוגעות לתקרה (אפילו) אם בני החצר נותנין עירובן באחד משאר בתי החצר די בעירוב אחד לכל החמש חבורות : (הג"ה) ואם מקצתן עשו מחיצות ומקצתן לא עשו ד אותן שעשו הם מחולקים ואותם שלא עשו הם כמשותפין * : כ ואם היו דיורין בעליות ממש אפילו נתנו בני החצר העירוב בטרקלין צריכה כל חבורה וחבורה לתת עירוב · ל אבל מי שיש לו מלמד או סופר בביתו וכן תלמידים הלומדים בפני הרב ודרים בבית כל אחד בחדרו אפילו יש לכל אחד פתח פתוח מ לחצר ואוכל וישן בחדרו אינם אוסרים : ד כ אנשי חצר שהיו כולם אוכלים על שלחן אחד אף ע"פ שלכל אחד יש לו בית בפני עצמו אינם צריכים עירוב מפני שהם כאנשי בית אחד ואם הוצרכו לעשות עירוב עם אנשי חצר אחרת עירוב אחד (לכלן) ופת אחד בלבד מוליכין לאותו מקום שמערבין עמו ואם היה עירוב בא אצלם אינם צריכים לתת עירוב כדין בית שמניחין בו עירוב שכל אלו בתים כבית אחרת הם חשובים : (הג"ה) וכן אם הרבה בעלי בתים אוכלים בחדר אחד כל אחד על שלחנו אף על פי שכל אחד ישן בחדר בפני עצמו עירוב אחד לכלם הואיל ואין מחיצה מפסקת בין מקום אכילתן הוי כאושפזא שבתא בטרקלין וכו' ואף על פי שפורסין לפעמים וילון לפניהם לצניעות לא מקרי מחיצה הואיל ולא הוי שם בקביעות * : ה ס מי שאוכל במקום אחד וישן במקום אחר מקום אכילתו הוא העיקר ושם הוא אוסר ע הלכך האחין שאוכלין בבית אביהם וישנים בבתיהם אינם אוסרים ה ואם נותן להם פרס ואוכלין בבתיהם אוסרין פ והני מילי כשנותנין שאר בני החצר עירובן במקום אחר אבל אם היו שאר בני החצר נותנין העירוב באחד מבתים אלו או שאין עמהם דיורין בחצר אינם צריכין לערב : ו צ מי שיש לו חמשה נשים וחמשה עבדים מקבלים ממנו פרס וכל אחד אוכל בביתו וכן ק תלמיד המקבל פרס מרבו ואוכל בביתו אינם אוסרין זה על זה אם אין עמהם דיורין בחצר או אם העירוב בא אצלם : ז ר עשרה בתים זה לפנים מזה וכולם עוברים מזה לזה ויוצאים דרך החיצון לחצר שנים הפנימיים לבד צריכים ליתן בעירוב והשאר פטורים ו שחשובים כולם כבית שער : ח ש המתארח בחצר אפילו נתארח בבית בפני עצמו אם לא נתארח דרך קבע ז אלא לשלשים יום או פחות אינו אוסר על בני החצר והוא והם מותרים בין בביתו בין בביתם : (הג"ה) ואפילו אם האורחים רבים ובעל הבית אחד ודוקא בדליכא בעל הבית אחד קבוע דאז האורחים בטלים לגביה אבל אורחים ביחד אוסרין זה על זה מיד * · ועיין לקמן סוף סימן שנ"א · ועכו"ם המתארח ע"ל סימן שפ"ב :

עולת שבת

לצורך מקומו לא חשיב תפיסה דהא אם יהא צריך למקומו שדי, לברא ונראה דה"ה שלא יהא דבר שמותר לטלטל לצורך גופו דמש"ה בקש בנין' שבל שאינו ניטל לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו · ונראה לי דאם התנה בשעת השכירות שיהיו כלים אלו שם אפילו הם כלים שניטלים לצורך גופם ומקומם דאין צריכים עירוב ודבר פשוט הוא: ומ"ש ואם אין הבתים שלו וכו' · עיין מ"ש מהרי"ק שורש מ"ד: ומ"ש יש אומרים וכו' אלא הם · כלומר בעל הבית עם השואלין או השכורין: ומ"ש ומוליכין עירובן אצלן כו' · כלומר אבל דיורין אחרים: ומ"ש אבל אם שכרה מתחלה וכו' · זה לשון מהרי"ק שם שאם מתחלת השכירות השכימו לדור יחד בבית אחד אעפ"י שא' שכר מן הגוי ולא האחר דמ"מ לא יוכל השוכר מן הגוי לסלק את חבירו מן הבית כיון שמתחל' כתרצו לדור יחדיו אשתכח דהאי שוכר מן הגוי שלותתא דחבריה עביד עכ"ל · כלומ' וה"ל כאלו מתחלה שכרו שניהם מן הגוי ולזה כיון הרב ז"ל: ג אלא שני הפנימיים וכו' · הטעם משום דשלשה הראשונים הם בית שער לשני הפנימיים שיש להם דריסת רגל עליהם וה"ל בית שער דרבים דשנים חשובים רבים · אבל שני הפנימיים צריכין לערב דהראשון אינו בית שער דהרי אין לא' מהם דרך על הפנימי והב' א"פ שיש לראשון דרך עליו מ"מ אינו אלא בית שער ליחיד וק"ל דבית שער דיחיד לא נקרא בית שער לענין זה וחייבים לערב וכל זה כתבו התוספות והרא"ש ז"ל ומ"ש אפילו הם של יריעות וכו' · אף שמדברי התוס' ד"ה מחיצות משמע דיש לחלק בין מחיצות של יריעות הא לפי המסקנא לא ק"ל הכי · ונראה דמיירי בשתברם היטב במסמורות שאלו היה יכול לבא שום הרוח לא יזיזם ממקומם דאי לאו הכי לאו מחיצה הוא וכדאמרינן בעירובין כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה לאו מחיצה היא: ומ"ש חלקוהו במחיצות שאינו וכו' · פירוש אפילו הם מחיצות של בנין וגבוהים עשרה ויותר: ד אותן שעשו הם מחולקים וכו' · כלומר וצריכין לערב כל אחד בפני עצמו · ועיין בתוס' שם ד"ה כמאן כבית שמאי: ומ"ש ואם היו דיורין בעליות ממש · וה"ה בחדרים שחלוקים זה מזה בבנין קבע ולא הם חלקוהו עכשיו לפ"ש · וכן משמע מדברי רש"י והתו' · ועיין בפירוש הר"ר יהונתן מ"ש מזה וצ"ע אם חלוקים הדיורין במחיצות שאינם מגיעות לתקרה אבל בבנין קבוע הם מזה דינם דהא דכתב המחבר בסמוך חלקוהו במחיצו' שאינ' מגיעו' לתקרה היינו במחיצות שעשה לפי שעה לחלק ביניהם וצ"ע לדינא: ומ"ש אבל מי שיש לו מלמד וכו · הטעם מבואר שם כיון שכולם משתמשין בתוך הבית בכל עסקי תשמישתיהן באפייה ובבישול בכל דבר חשובי כולהו כאלו אכלו וישנים במקום אחד אעפ"י שיש להם פתח לצד החצר הרי הכל נקראים על שם בעל הבית · ועוד דאין משאיל להם רשותו לאסור עליו ולא לאסור זה על זה ומצי לסלקינהו וכו' · ונראה דאין ללמוד מזה אם שנים או שלשה אנשים דרים כל אחד בביתו המושכר או הקנוי לו אף על פי שכל הבתים פתוחים לטרקלין ומקום אפייתם ובישול ותשמיש ביחד אפ"ה אוסרים זה על זה ולא דמי לסופרים ומלמדין הדרים בביתו של בעל הבית דשאני התם דאיכא עוד טעם גדול בדבר דלא השאיל להם רשותו לאסור עליו ולא לאסור זה על זה · וכב"י בשם מהרי"ק: ה אם נותן להם פרס וכו' · פירוש שמקבלין הוצאתם מבית אביהם ואין חילוק בין אם מקבלין מעות להוצאה ובין אם מקבלין אכילה מיום אפ"ה צריכין לערב · ומדברי הרמב"ם נראה דדוקא שאינם סומכין על שלחן אביהם תמיד אלא פעמים אוכלין על שלחן אביהם שבוע או חודש בשכר מלאכתן שעושין לו או בטובה ע"כ וצ"ע לדינא דק"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב : ו שחשובים כולם כבית שער וכו' · כלומר כבית שער דרבים אבל השני בית שער דיחיד הוא ועביד לדירה ולפיכך לאו דינא כבית שער וצריך לערב אבל ב"ש דיחיד ולא עביד לדיר': אין הדר שם צריך לערב · ועיין בתוס' ורא"ש: ז אלא לשלשים יום משמע דאם ליותר מל' יום אוסר על בני החצר :

שעא א מ"ש אחד מבני החצר וכו' · אפילו היתה סמוכה לחבירו כלומר שיכול לבא שמה בשבת : ומ"ש אבל כותי וכו' · כלומר דבכותי אפילו הסיח מדעתו מלבא אפ"ה אוסר : ומ"ש

שעא בשאחד מבני חצר נפרד משם או מת · ובו ו' סעיפים :

א א א אחד מבני החצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת אפילו היתה סמוכה לחצרו ב אם הסיח מלבו ואין דעתו לחזור לביתו בשבת הרי זה אינו אוסר עליהם ג במה דברים אמורים בישראל אבל עכו"ם אפילו הלך לשבות בעיר אחרת אוסר עליהם עד שישכרו ממנו מקומו ד אם הוא קרוב מהלך יום אחד שהרי אפשר שיבא בשבת אבל אם רחוק יותר אינו אוסר ה ויש אומרים שגם עכו"ם אם הלך לשבות בחצר אחרת אינו אוסר : (וכן נראה עיקר · ואם בא העכו"ם בשבת עיין לקמן סימן שפ"ג) : ב י ישראל בן

חצר

ד רש"י שם והרמב"ם בפרק ד' מה"ע ה ב"י ומדברי הרמב"ם שם ומדברי הטור וש"פ * הר"ר יהונתן פרק כיצד משתתפין : * מהרי"ק שורש מ"ק : י משנה שם ע"ב וכגמרא שם י רש"י שם והתוס' וש"פ וכרבי יוחנן בדף ע"ה * ב"י : ח ה"ה בפרק ד' מה"ע בשם הרשב"א ט התוס' והרא"ש שם וש"פ י ברייתא שם

* המג"ד פרק ד': כ תוס' שם ומפשיטותא דגמרא שם והרא"ש שם ל תוספות שם והרא"ש והמרדכי וש"פ מ לשון פסקי הרא"ש כ לשון רמב"ם בפרק ד' מהלכות עירובין

ה ר' ירוחם סע"ו : ס שם דף ע"ב ברייתא וכמו שפירשה רב ע משנה שם וכדמפרש לה רב יהודה אמר רב פ שם במשנה צ ברייתא שם וכלישנא דתנאי והלכה כדברי שניהם להקל הרא"ש בשם הר"מ והרמב"ם בפרק ד' מה"ע ק שם בעיא דנפשטה ר שם ע"ה וכרבי יוחנן ש תה"ד סימן ע"ו א משנה עירובין דף ס"ו ב רמב"ם בפ"ד מה"ע ג שם וכר' יוסי הרמב"ם בפ"ד ד ה"ה שם שנראה כן מדברי הרמב"ם ה כרבי יהודה שם במשנה הרא"ש שם וכ"כ המרדכי שם וכמ"ג וש"פ י הרא"ש

חצר זו שהלך לשבות בחצר אחרת ואין דעתו להזור בשבת ואחר כך נמלך בשבת וחזר [ב] אינו אוסר: **ג** [י] אחד מן השוק שהיה לו בית בחצר ומת והניח רשותו לאחד מבני החצר אם מת מבעוד יום אין הזוכה אוסר [ג] [פ] שהעירוב שמערב על ביתו מתיר גם מה שירש ואם מת משחשיכה אוסר אף על פי שעירב הזוכה עמהם אינו מועיל למה שירש אחר כך בשבת: **ד** [ט] אחד מן החצר שמת בשבת אם עירב [ד] אפילו ירשו אחד מבני השוק אינו אוסר ואם לא עירב אם ירשו אחד מן השוק [י] כל זמן שאינו בא לדור עמהם אינו אוסר בא לדור בשבת בבית מורישו אוסר ואם ירשו אחד מבני החצר אם עירב היורש והיה דר עם המוריש בבית אינו אוסר אף ע"פ שלא עירב המוריש ואם לא היה דר עם המוריש אלא בבית אחר שבחצר אוסר [כ] אף על פי שעירב היורש כיון שלא עירב המוריש ואם מבעוד יום מת וירשו אחד מן השוק הרי זה אוסר [ל] והוא שבא היורש בבית מורישו בשבת: **ה** [מ] ישראל וגר שהיו דרים בחצר ומת הגר מבעוד יום [ה] והחזיק ישראל אחר בנכסיו אפילו לא החזיק עד שחשיכה אוסר עד שיבטל רשותו כשאר יורש מת משחשכה אין המחזיק אוסר שבהיתרו הראשון עומד: **ו** [נ] אחד מבני חצר שהיה גוסס אף על פי שאינו יכול לחיות בו ביום אוסר עד שיזכו לו בפת ויערבו עליו וכן קטן אוסר אף על פי שאינו יכול לאכול כזית אבל האורח אינו אוסר כמו שנתבאר בסימן ש"ע:

שעב דין שותפי הדירות לעירוב· ובו י"ט סעיפים:

א [א] נגין וחצרות וקרפיפות כולן רשות אחד הם [א] לכלים ששבתו בתוכם שמותר לטלטלם מזה לזה אפילו הם של בעלים הרבה ולא עירבו יחד מותר לטלטל מחצר לחצר אחרת או לגג או לראש כותל שבניהם ומגג לגג אחר הסמוך לו אפילו גבוה ממנו הרבה ומהגג לקרפף [ב] שאינו יותר מסאתים או שהוקף לדירה אפילו הוא יותר מסאתים [ג] או למבוי שמתוקן בלחי או קורה אפילו לא עירבו בו [ד] ואף על פי שעירבו בני חצר לעצמן דשכיחי מאני דבתים בחצר מותר לטלטל כלים ששבתו בחצר לחצר אחרת ולא חיישינן שמא יטלטל גם כלים ששבתו בבית לחצר אחרת או לגג וקרפף: **ב** [ה] קרפף יותר על סאתים שלא הוקף לדירה הוי כרמלית ואסור לטלטל ממנו לקרפף אחר להכניס ולהוציא מזה לזה כי אם שתי אמות בזה ושתי אמות בזה: **ג** [ו] שתי חצרות שרוצים לערב יחד להתיר אף כלים ששבתו בבתים אין צריכים עירוב אחר אלא העירוב שעשו כבר יוליכנו אחד מבני החצר בשביל כולם ויתננו באחד מבתי החצר שניה ואם ירצה יוליך שם אפילו פת משלו [ב] וכולם מותרים: (הג"ה) והוא שעירבו בני חצירו עמו תחלה * או שאין צריכים לערב כמו שנתבאר סימן ש"ע: [ז] והוא שעירבו בני החצר השנייה לעצמם ואין בני חצר שנייה צריכים פת אחר אלא העירוב שעשו כבר מתירן: **ד** [ח] אין שתי חצרות יכולים לערב יחד אלא אם כן יהא פתח ביניהם או חלון שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים [ט] ויהיה קצתו בתוך עשרה טפחים הסמוכים לארץ ואז אם רצו מערבין יחד אם רצו מערבין כל אחד לעצמו (ועיין לקמן סימן שפ"ז סעיף כ' ישראלים הדרים בב' וג' מקומות כיצד יערבו): **ה** [י] חלון שבין ב' בתים אפילו הוא [ג] למעלה מעשרה אם רצו מערבין יחד והוא הדין לארובה שבין בירה לעלייה שאפי' היא למעלה מעשרה אם רצו מערבין יחד ואפי' אין שם כולם לעלות בו: (הג"ה) מכל מקום בעינן שיהא רחבו ארבעה על ארבעה * ואם עשו סרינה לפני החלון בטל ליה מתורת חלון *: **ו** [כ] בית שבין שתי חצרות והיא פתוח לשניהם ועירב עם שתיהם אבל החצרות לא עירבו זה עם זה אין לטלטל כלים ששבתו בבתים מחצר לחצר על ידי בית זה שביניהם [ל] היה בין שני חצרות כותל גבוה עשרה טפחים [מ] או שהיה קרקעו של אחד מהחצרות גבוה מחבירו חמשה טפחים ועשה עליו מחיצה חמשה להשלימו לעשרה [ד] אין יכולין לערב יחד [כ] ואם היה הכותל גבוה לשניהם עשרה והיו בראשו פירות בני שתי החצרות יכולין להורידם לחצרות וכן להעלות עליו מפירות ששבתו בחצרות ולהורידם ממנו לחצר אחרת [ס] בין שהכותל רחב ארבע או אינו רחב ארבע אבל פירות ששבתו בבירה אם הכותל רחב ארבע אסור להעלות [ע] לו ולא להוריד ממנו ואם אינו רחב ארבע מותר (וכל זה שלא יטלטלו כדלעיל סימן שו"ו): ואם היה הכותל גבוה לאחד מהחצרות עשרה ולשני אינו גבוה עשרה [פ] כגון שקרקעו של אחד גבוה משל חבירו כי שאינו גבוה לו עשרה [כ] מותר להשתמש בו אף בכלים ששבתו בבירה והשני אסור להשתמש

ומ"ש אינו אוסר וכו' · אם הסיח דעתו מלבא לכאן באותו שבת: **ב** אינו אוסר וכו · הטע' משו' דק"ל שבת שהות' דשוב אינו חוזר ונאסר: **ג** שהעירוב שמערב וכו' · פי' אפילו עירב קודם שמת המוריש אינו אוסר דכיון שזכה מבע"י בבית המוריש הכל נכנס בכלל עירובו · וכ"כ ה"ה וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל: **ד** אפילו אם ירשו אינו אוסר וכו' · הטעם דכיון שהותר למקצת שבת שוב לא נאסר: ומ"ש אינו אוסר וכו' · הטעם דה"ל דירה בלא בעלים ודירה בלא בעלים אינה אוסרת: ומ"ש בא לדור בשבת וכו' · אין להקשות דהא בסמוך כתב המחבר דישראל בן חצר שהלך לשבות וכו' דאפילו אם אח"כ חזר בשבת אינו אוסר דשאני התם דכיון דהסיח דעתו מלשבות כאן הרי הותר בהכנסת שבת וכיון שהותר בהכנסת השבת שוב אינו אוסר · אבל הכא הרי בהכנסת השבת היה אוסר עליהם כיון שלא עירב עמהם אלא אח"כ נעשה היתר ע"י מיתתו וכיון שבא היורש לשם חוזר וניעור האיסור ואוסר · ושברא זו ראיתי בב"ח ע"ש: ומ"ש והיה דר עם המוריש בבית וכו' · הטעם דהא מבע"י היה יכול לערב בשביל הבית הזה אעפ"י שלא זכה לאביו · וכ"כ הרא"ש ז"ל ומביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן פרק מי שהוציאוהו מעשה שגנבו את עירובן כשהם מוליכין את העירוב למקום אחר אחד מוליך ע"י כולם אף אם לקח פת משלו והוליך למקום השתוף כמו שמוכח התם · וכ"כ המחבר בסימן שע"כ בסעיף ג' והוא מטעם דשליחות דכולהו עביד הוא"ל ועירבו יחד כ"ש הדרים בבית אחד ועוד האריך בראיות ע"ש · וכ"ל דהאי בית ר"ל שדר עמו בחדר אחד אבל בבית אחד ובחדר בפני עצמו הרי מבואר בסימן ש"ע סעיף ג' דאם היו דירין בעליות וגם צריכה כל חבורה וחבורה וכו' והרי לא יכול לערב מבע"י ודוק ועיין לקמן בסימן שע"ב סעיף ג' בהג"ה: ומ"ש והוא שבא היורש וכו' · ונראה דמיירי בשלא הסיח דעתו מדירה זו בהכנסת שבת: **ה** והחזיק ישראל אחר בנכסיו וכו' · כלומר אבל החזיק ישראל הדר עמו לא שייך למימ' אוסר או אינו אוס' כיון דיחיד הוא: ומ"ש עד שחשיכ' אוסר · ואעפ"י שלא החזיק מבע"י והמתין עד שחשיכה ואיכא היתר למקצת שבת אפ"ה אוסר והטעם דאי בעי היה יכול להחזיק מבע"י כמצאת רשות זו תלויה ועומדת ולא הוה הותר למקצת שבת: ומ"ש מת משחשיכה וכו' · דהרי לא היה יכול להחזיק מבע"י כמצאת שהותר למקצת שבת ושוב לא נאסר:

שעב א מ"ש לכלים ששבתו בתוכם וכו' · כלומר דס"ל דלא הצריכוהו עירובי חצירות אלא משום כלי בית אבל כלים שהיו שרוים בחצר מבע"י מותר לטלטלן אפילו מחצר לחצר בלתי עירוב: **ב** וכולם מותרים וכו' · והטעם משום דשלוחייהו עביד כיון שכבר עירבו ביחד: ומ"ש או שאין צריכין לערב וכו' · כלומר אפילו אין צריכין לערב וכגון בשאין עמהם דיורין אחרים או כשעירב בא אצלם וכן כתב ב"י בהדיא: **ג** למעלה מעשרה וכו' · הטעם מבואר שם משום דאמרינן ביתא כמאן דמליא כלומר והוי כאלו אינו גבוה עשרה: ומ"ש וה"ה לארובה וכו' · קמ"לן דגם בהא"ע אמרינן דביתא כמאן דמליא דמי · אמרינן בגמרא דחלון עגול צריך שיהא בהקיפו שבסבר אמות ככה קומטא ומעט ממנו בתוך עשרה ועיין ב"ה: כתב בשבולי הלקט בשם הר"ר אביגדור דחלון שמערבין ע"י בעינן דכהוי ד' על ד' מרובעות בניר מבכי אע"נ דכפים אורכיה טפי משיעוריה אינו משלים דלא חשיב פתחא דהא לא חזי להכניס ולהוציא מתוך שהוא צר וכיוצא דליתא: **ד** אין יכולין לערב יחד וכו' · הוא מן הכלל דקקטינן דנידון מוסה ומחיצה חמשה מצטרפין וע"ל בסימן שס"ב: ומ"ש בני ב' החצירות יכולין להורידם לחצירות וכו' · הוא מטעם המבואר בריש הסימן דק"ל דגגות וחצירות וקרפיפות כולם רשות אחת הן ומותר לטלטל מזה לזה: ומ"ש אם הכותל רחב ארבע וכו' · פירוש ארבע אמות והטעם דכיון דרחב ארבע הוא מקום חשוב בפני עצמו ואינו בטל לגבי שני החצירות ולפיכך אסור לעלות מן הבתים וגם לא להוריד מן הכותל לבתים: ומ"ש שלא שלא יטלטלו וכו' · ועיין לעיל סימן שמ"ו כלומר דשם כתב המחבר פלוגתא ברשויות דרבנן ע"ש · ונראה לי לדינא דכיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש פרק חלון כ"ל דמותר לטלטל ברשויות דרבנן הכי ק"ל · ותימה על המחבר שכתב פלוגתא בזה כיון שאלו שלשה עמודי הוראה מסכימות לדעת אחת בודאי דהכי נקטינן ובלאו הכי הא ק"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב: מ"ש אי שאינו גבוה וכו' · הטעם דכיון דלזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו בקושיא נותנין לזה דתשמישו בנחת: ומ"ש אף בכלים ששבתו בחצר וכו' · כ"ה ה"ה בפ"ג מהלכות עירובין · ונראה יש לתמוה דהא ק"ל אפילו מחצר לחצר מותר לטלטל בלתי עירוב כלים ששבתו בחצר מכ"ש לכותל שבין שני חצירות וכו' נרע

לדעתו וגם הרא"ב"ד וה"ה שם
[י] ברייתא שם ע'
[פ] ה"ה שם בשם הרשב"א [ט] שם בברייתא ה"ה בש' ב' מה"ע והרא"ש שם [י] הרא"ש [כ] שם וה"ה שם [ל] הרא"ש שם [מ] ברייתא שם ע' וכדמוכרחי לה שם בגמרא [נ] טור בשם הרמב"ם בפרק ד' מה"ע וכתב ה"ה שהוא תוספתא כ"ה

[א] מסכת עירובין פ"ט וכתבי' מימון שם בגמרא צ"א
[ב] רש"י שם במשנה ובגמרא והרמב"ם ספ"ג מה"ע וש"פ
[ג] ברייתא שם
[ד] שם בגמרא כרבי יוחנן ושמואל
[ה] רש"י בשבת דף ק"נ ברייתא עירובין מ"ח וכפירוש רש"י שם וכדף ע"ב
* תשובת הרא"ש סימן ו' טור
[ח] משנה שם דף ע"ו
[ט] ברייתא שם
[י] שם בגמרא ע"ו שם בעיא וכבשמא
* בית יוסף ני'
* המגיד פ"ג
[כ] שבולי הלקט
[ל] משנה שם ע"ו
[מ] טור מהא דגידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין בדף נ"ג וכדלעיל בסימן שס"ב
[נ] משנה שם
[ס] לפירוש התוס' שם וכ"כ הרי"ף והרא"ש שם
[ע] פירוש מבית זה לבית אחר דרך הכתלים
[פ] הכא דלייכתי לעיל בסעיף זה.
[צ] מהא דרב נחמן דף ע"ו

בו אף בכלים ששבתו בחצר ק והוא שיהא בכותל רחב ארבעה אבל ד אם אינו רחב ארבע מותר לשתיהן להשתמש בו אף מן הבתים אפילו עירבה כל אחת לעצמה: ז ש נפרץ הכותל ה עד עשר אמות הרי הוא כפתח ת והוא שלא יהא נפרץ במלואו א ואם נפרץ ביותר מעשר חשוב כחצר אחר וצריכים לערב יחד: (וכל שכן אם אין ביניהם מחיצה גבוה עשרה דצריכין לערב יחד): ח ב כותל שבין שתי חצרות גבוה עשרה י לשניהם והעמיד אצל הכותל סולם רחב ארבעה וכן כנגדו בחצר השני אפילו אין הסולמות זה כנגד זה אם אין ביניהם שלשה חשיבי כפתח היו מופלגים זה מכנגד זה שלשה אם הכותל רחב ארביעה עדיין חשובים כפתח ואם אינו רחב ארבעה לא חשיבי כפתח באיזה סולם אמרו כשיש בו ארבע שליבות אבל פחות מכאן לא אלא אם כן זרועותיו ושליבותיו כברות שאז כוברו קובעו ג אם אין הכותל גבוה אלא עשרה וזקף סולם גבוה שבעה ומשהו במשך ארבעה אצל הכותל מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שלא נשאר שלשה עד ראש הכותל · עקר חוליא בראש הכותל למיעטו מגובה עשרה אם יש בה משך ארבע מהני בין לעשותו כפתח לערב יחד בין לענין שיכול להשתמש בכל הכותל ואם אין בו ארבע אינו חשוב כפתח לערב יחד וכן אינו מועיל להשתמש בכל הכותל שאינו משתמש אלא כנגד המקום שנתמעט: ט ד בנה אצטבא למטה אצל הכותל למעטו מגובה עשרה אם יש בה ארבעה ארך במשך הכותל ז ה ובולטה ארבעה מועיל להשתמש בכל הכותל אבל אינו חשוב כפתח לערב יחד עד שיגיע לראש הכותל ואם אין בה ארבעה על ארבעה אינו מועיל אפילו להשתמש כנגדו: י ו כפה ספסל שיש בו ארבעה על ארבעה וגבוה כל שהוא ומיעט בו גבהו מעשרה מותר להשתמש כנגד המיעוט ח ובלבד שיחברנו בטיט: יא י בנה אצטבא על אצטבא ט אם יש בתחתונה ארבעה על ארבעה או אם אין בה ארבעה על ארבעה ויש בעליונה ארבעה על ארבעה ואין בין זו לזו שלשה טפחים ק מהני להתיר להשתמש עליו אבל לא מהני למהוי פתח לערב יחד: יב י ט זיז היוצא מן הכותל ויש בו ארבעה על ארבעה והניח עליו סולם כל שהוא מועיל להתיר לו תשמיש הכותל והוא שלא תהא שליבה התחתונה גבוה מן הארץ שלשה ולא יהא בין שליבה לשליבה שלשה והוא שיניח הסולם על גב הזיז אבל סומכו אצלו לא י וכל זמן שאין גבוה הכותל עשרים טפחים די בזיז אחד שמניחו באמצע שהרי אין גבוה עשרה עד הזיז ולא גבוה עשרה ממנו עד ראש הכותל ואם הוא גבוה עשרים צריך שני זיזין אחד בתוך עשרה התחתוני׳ ואחר למעלה ממנו בתוך עשרה העליונים שאם היה הזיז גבוה עשרה לא סגי ליה בסולם כל שהוא והוא שלא יהו הזיזין זה כנגד זה שראוי להטיל סולם מזה לזה: יג כ העמיד שני סולמות זה בצד זה לא היה בשניהם משך ארבעה והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ארבעה ומילא האויר שביניהם בקש אינו מועיל לא להתירו להשתמש עליו ולא לערב יחד שמקום מעמד הרגלים הוא באמצע הסולם ואין ראוי לעלות בקש ואם העמיד הסולם באמצע והקש מן הצד מהני בין להתירו להשתמש עליו בין לערב יחד: יד ל אין הסולם רחב ארבעה וחקק אצלו בכותל להשלימו לארבע די לו שיחוק יא בגובה עשרה ואם לא העמיד סולם כלל אלא חקק בכותל כמין שליבות של סולם לעלות בו צריך שיחוק בכל גובה הכותל ומועיל בין להתיר תשמיש בין לערב יחד: טו מ היה אילן בצד הכותל ויעשהו סולם לכותל יב אם רצו מערבין אחד אבל אם עשה אשרה כולם לכותל אין מערבין אחד מפני שאסור לעלות עליה מן התורה שהרי היא אסורה בהנאה נ והרא"ש ז"ל כתב בהפך דאילן אינו מועיל ואשרה מועלת והוא שתהיה יבשה: טז ס חריץ שבין שתי חצרות עמוק עשרה ורחב ארבעה אין יכולין לערב יחד אפילו מלא תבן וקש יג ע כל זמן שלא בטלו ואם היה מלא עפר וצרורות פ אפילו סתמא שלא בטלו צריכין לערב יחד: (ועיין לעיל סימן שנ"ח סעיף ב׳): (הג"ה) יש אומרים דאם מלאם בפירות סתמא בטלו לה דדרכן לעשותן שם אוכל *: יז יד צ נתן עליו נסר כמין גשר משפת החריץ אל שפתו אם הוא רחב ארבע חשוב כפתח ומערבין אחד ואם רצו מערבין שנים: (הג"ה) וה"ה אם מלאו ברוחב ארבע בדבר המבטלו שם) *: ק ואם נתן הנסר לאורך החריץ ר במשך ארבעה אפילו אין בו אלא כל שהוא חשוב כפתח שהרי מיעטו מארבעה: יח טו ש אם החריץ עמוק לאחד עשרה ולשני

ק רמב"ם בפרק ג׳ מהלכות עירובין ר ה"ה שם ש משנה שם ת בפירוש ר׳ יהונתן א שם במשנה * הר"ר יהונתן פ׳ חלון: ב שם בגמ׳ ע"ז
ג שם בגמרא ע"ק
ד שם בגמרא ה תוס׳ שם והרא"ש בשם ר"ע אהא דאיצטבא ע"ג איצטבא שם
ו שם בגמרא כפל
י שם ק הרא"ש שם בשם הר"ו ט שם בגמרא ע"ז וע"ק
נ שם
כ שם ע"ק בעיא בגמרא וכפשטא
ל שם
מ שם ע"ק בעיא דרב יוסף מרבה וכדאמר ליה רבה נ כת"ד בשם רבי אליעזר ואיכא דאמרי בשם רבי יוחנן שם ס משנה שם ע שם בגמרא פ שם בגמרא * הגהות אשי"רי: צ משנה שם ק שם בגמרא דף ע"ט ר בפירוש רש"י שם וכ"כ הטור ש שם דף ע"ז

נרע בו הכותל מחבר עצמו: ומ"ש אף מן הבתים וכו׳ · הטעם מבואר בסמוך דכל שאינו רחב ד׳ מקום פטור הוא ומותר לשניהם להשתמש שם: ה עד עשר וכו׳ · כלומר ועד בכלל: ומ"ש הרי הוא כפתח וכו׳ · כלומר אם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין יחד: ומ"ש והוא שלא יהא נפרץ כלומר דאם נפרץ במלואו אפילו פחות מעשרה אמות צריכות לערב יחד: וכתב הר"ר יהונתן דבעינן שישתייר מכל צד משהו ואז לא נקרא נפרץ במלואו או מצד אחד ארבעה טפחים רוחב וגובה עשרה ובלא"ה הרי הוא כמו נפרץ במלואו: ומ"ש נפרץ ביותר מעשרה וכו׳ · פירוש אפילו נשאר מן הכותל מכאן ומכאן כפלי כפליים מזה שנפל הכל חשיב כנפול ואין זה פתח אלא פרצה: ו לשניהם וכו׳ · כלומר ומשני צדדיו גבוה עשרה: ומ"ש אם הכותל רחב ארבעה וכו׳ · פירוש שיוכל לעלות על הסולם ולילך על הכותל עד הסולם שמצד שני ולירד כיון שהכותל רחב ארבעה: מ"ש אלא א"כ זרועותיו וכו׳ · פירוש או אינו צריך ארבעה שליבות אבל רוחב ארבע ודאי דבעינן: ומ"ש שבעה ומשהו במשך ארבעה וכו׳ · כלומר שבמשכת למטה מן הכותל ארבע כדי שתהא משופעת וכח לעלות · והא דלא הוצרך המחבר בכאן שיהא הסולם רוחב ארבעה דס"ל כדעת הרא"ש דפסק דכל שמגיע הסולם לראש הכותל או לפחות מג׳ לא בעינן שיהא רוחב ארבע וצ"לע במה שכתב המחבר דבעינן משך ארבע מן הכותל דהא כמוניא דהתם איתא בהדיא דא"ד דס"ל דסגי בשבעה ומשהו ס"ל כרב דאמר התם דסולם וקוף נ"כ מתיר · וכן כתב הרא"ש שם בהדיא ע"ש: ומ"ש שיכול להשתמש וכו׳ פירוש שאם אינו רוצה לערב עם החצר שמצד שני של הכותל אפ"ה מותר להשתמש בכל הכותל אפילו בכלים שהיו בבית: ז ובולטת ארבע וכו׳ · כלומר דבלאו הכי אפילו כנגד האצטבא אסור להשתמש בכלי בתים · והטעם מפרש הרא"ש מפני שאין ראוי לעמוד ע"ג אצטבא להשתמש כיון דאין בו ארבע ושאני הכא מבסמוך בעקירת חוליא דהתם עומד על גבי קרקע ומשתמש שם בכותל: ח ובלבד שיחברנו בטיט וכו׳ · הטעם כדי שלא יהא דבר הניטל: ומ"ש כנגד המיעוט וכו׳ · כ"כ נ"כ הטור · והב"ח כתב דהמחבר טעה וצ"ל כנגד כל הכותל כמו שהדין גבי אצטבא וצ"ע לדינא: ט ומ"ש ואם יש בתחתונה וכו׳ · פירוש או אפילו אין בעליונה ד׳ ורחוק מן התחתונה יותר מג׳ טפחים אפ"ה מותר להשתמש עליו: ומ"ש ואין בין וכו׳ · פירוש דאז אמרינן לבוד והרי הוא כאלו העליונה מחוברת מלמטה ולא הוי מיעוט באויר אבל אם רחוקה מן התחתונה ג׳ ויותר מג׳ או הוי מיעט באויר ומיעט באויר לא שמיה מיעט ומשום מיעט התחתונה הרי איכה רחבת ארבע על ארבע: י זיז היוצא מן וכו׳ והוא שלא יהא בין שליבה כו׳ · פירוש דאז הרי הוא כאלו הזיז מחובר למטה אבל בלא"ה אין כאן מיעט מפני שהוא מובדל מן הקרקע הרבה והוי מיעט באויר ולא הוי מיעט: ומ"ש לא סגי בסולם כל שהוא וכו׳ · כלומר דבעינן סולם רוחב ארבע כמו אצל הכותל המבואר בסמוך · אבל קשה דהרי בסמוך כתבתי בשם הרא"ש דהיכא דסולם מגיע לראש הכותל סגי בכל שהוא ואפשר לומר דכאן גרע מכותל דלא כיחא תשמישיה דזיז כמו כותל · ומשמע מדברי המחבר דאינו מועיל היתר סולם בכאן אלא להתיר תשמיש הכותל אבל לא לערב יחד: אבל הב"ח פסק דאפילו לערב יחד מועיל אם גם אנשי החצר השני שמצד שני עשו כך · ויש להרמב"ם והרשב"א לכל אחד שיטה אחרת בדינים אלו ואם אתה רוצה לעמוד על דבריהם עיין בדברי ה"ה בפרק ג׳ מה"ע: יא בגובה עשרה וכו׳ · פירוש אבל הסולם צריך שיעלה למעלה כשיעור הנזכר בסעיף ה׳: יב אם רצו מערבין אחד וכו׳ · אע"ג דקי"ל דאסור להשתמש באילן בשבת והרי אסור לעלות על סולם זו בשבת מ"מ אם רצו מערבין א׳ דפתחא הוא אלא אריה הוא דרביע עליה פירש׳ דאע"ג דאיסור שבות אוסר מ"מ פתח שמיה ומשוי להו חד להשתמש דרך חורין: ומ"ש אבל אם עשה אשרה וכו׳ · כלומר אילן שהוא אשרה שנעבדה לע"ז: ומ"ש דאילן אינו מועיל וכו׳ · הטעם מפרש הרא"ש משום דאילן איסור שבת גורם ע"כ אסור לערב בחד · אבל אשרה דאיסור שבת ליכא כיון דיבש הוא ע"כ מותר לערב ביחד · ויש לתמוה דכאן משמע מדברי המחבר דבאילן יבש ליכא משום איסור שבות ולעיל בסימן של"ו פסק המחבר סתם דכל האילנות אפילו יבשים איכא משום איסור שבות ע"ש: יג כל זמן שלא בטלו וכו׳ · פירוש שלא בטלו בפירוש ואמר לא שקילנא מהכא: ומ"ש אפילו סתמא וכו׳ · פירוש דלא ידעינן אי שקיל אי לא: יד נתן עליו נסר וכו׳ וה"ה אם מלאו וכו׳ · כלומר דבדבר המבטלו בגי בשנתן שם ברוחב ארבע אפילו נשאר פרוץ משני צדדים · מיהו הר"ר יהונתן כתב דבעינן דוקא רוחב עשר אמות וצ"ע לדינא · ואפשר לומר דדעת הר"ר יהונתן דבעשר אי בעי מערבין יחד אבל ביותר מעשר בעינן דוקא שלא לערב ביחד · וכ"כ הב"ח: טו אם החריץ עמוק לאחד וכו׳ דינו ככותל · כלומר דאם לשני אינו עמוק עשרה נותנין לזה שאינו

ולשני אינו עמוק עשרה או שהוא שוה לשניהם דינו ככותל : יט ת גריש של תבן שבין שתי חצרות אם הוא טז גבוה עשרה כל אחד מערב לעצמו נתמעט א בחול מעשרה צריכין לערב ביחד ובעוד שלא נתמעט ב אסור לשום אחד מהם ליתן מן התבן לתוך קופתו בשבת להאכיל לבהמתו ג ואפילו להעמיד שם כדי שתאכל אסור ד אבל יכול לעמוד בפניה כדי שלא יהא לה דרך לנטורת אלא משם ה ולהרא"ש אפילו בחול אסור ליתן ממנו לקופתו וכן להעמיד הבהמה בידים . יז במ"דא בגריש שבין שתי חצרות ו אבל גריש שבין שתי בתים מותר להאכיל בהמתו ממנו בידים :

שעג דין שתי גזוזטראות בשתי עליות · ובו סעיף אחד :

א א שני גזוזטראות (פירוש נכרים כגלטים משפת תקרת כעליה לר"ה) * הבולטות משתי עליות זו כנגד זו ונתן ביניהם א נסר רחב ארבעה הרי הוא כפתח ומערבין יחד : (הג"ה) ואם אין המרחק שביניהם ד' אפילו בלא נסר נמי דיכא הכי : * ואם רצו כל אחת מערבת לעצמה אבל ב אם היו זו שלא כנגד זו שאחת משוכה למזרח ואחת למערב אינם יכולים לערב יחד וכן אם היתה אחרת גבוה מחבירתה לא חשיב פתח ג והני מילי כשמרוחקות זו מזו ג' טפחים אבל אם הם תוך שלשה זו לזו בין בריחוק בין בגובה השיב שפיר כפתח :

שעד נסתם בשבת פתח או חלון במקום שעירב בו · ובו ד' סעיפים :

א א עירבו דרך חלון או פתח שביניהם ונסתם בשבת ב מותרים להשתמש דרך גובה הכותל והוריו א ג ואפילו אם עירב לשנה ונכתם הפתח בחול ונפתח בשבת : (ואפילו נתיוה כמזיד) * חזר העירוב להתירו ד ולהרמב"ם אין מותר לטלטל אלא כל אחד לעצמו אבל מזו לזו לא : **ב** ה היה כותל בין שתי חצרות ועירבה כל אחת לעצמה ב ונפרץ הכותל בשבת מותרים לטלטל כל השבת כל אחד בחצרו ו אפילו כלי הבית אבל חצר שנפרצה בשבת לרשות הרבים או לכרמלית אסור : **ג** ג ז חצר קטנה שנפרצה ח קודם שבת במילואה לגדולה ט ואין בפרצה יותר מעשרה אמות גדולה מותרת להוציא כלים ששבתו בבית לחצרה אם עירבה לעצמה וקטנה אסורה להוציא כלי ששבתו בבית לחצרה אלא אם כן יערבו יחד והיינו י כשנכנסין כתלי קטנה לגדולה כ וכשכותלי קטנה מופלגים שלשה טפחים מכתלי אורך הגדולה דאם לא כן היתה קטנה ניתרת על ידי ל נראה מבחוץ ושוה

מלינו עמוק עשרה ואם לשניהם שוה דין שניהם שוין בו : מ"ש גבוה עשרה וכו' · פירוש עשרה טפחים : ומ"ש נתמעט בחול וכו' · דאלו בשבת אמרינן אמרינן כיון שהותר הותרה ודוקא כשנתמעט במשך יותר מעשרה אמות דבעשר אמות פתחא הוא וכן פירש רש"י : **טז** אסור ליתן מן התבן לתוך קופתו בשבת · רש"י ז"ל פירש הטעם משום דחיישינן דלמא שקיל טובא וממעט ליה מעשרה וקמטלטל בחצר האסורה ואע"ג דקי"ל דהלכתא כמחיצה המפסקת בין שתי חצירות אם נפרצה בשבת דאמרינן שבת הואיל והותרה הותרה · וכמו שכתב המחבר בסימן שע"ד סעיף ב' מ"מ אמרינן לכתחלה עבדי רבנן תקנתא שלא יבא לידי מיעוט · עוד טעם אחר כתב רש"י ז"ל דמ"מה אסור ליתן בידים לתוך קופתו משום מוקצה דמוקצה מאתמול למחיצה · וכתב ב"י וכ"כ רש"י התם דלטעם זו איכו אסור אלא מעשרה טפחים ולמטה דמעשרה טפחים ולמעלה לאו צורך מחיצה ומדכתם כאן דבריו נראה דטעם ראשון עיקר : ומ"ש ואפילו להעמידה שם כדי שתאכל וכו' · משום דחיישינן שמא יאכילנה בידים כיון דלא מחיר ליה איסורא דאיכו אלא מדרבנן : ומ"ש אבל יכול וכו' · הטעם דבאכילת בהמה ליכא למיחש דלמא ממעט מעשרה דבהמה קלי קלי אכלה ואין בהמה ממעטת בשבת אחד כ"כ שתהא יתר משיעור פתח שהוא יותר מעשר אמות : ומ"ש ולהרא"ש אפילו וכו' · כ"כ שם הרא"ש וחולק על פירוש רש"י וז"ל שם ודאי אי בעי לכלוקי בבת אחת מכי מסלקא ליה אבל לא יתן לתוך קופה ויאכיל מעט מעט דלמא ממעט ליה בע"ש סמוך לחשכה ולאו אדעתיה וקמטלטל בשבת בחצר האסורה : ומ"ש וכן להעמיד הבהמה בידים וכו' · הוא מטעם הנ"ל דלמא יקח בידים ויתן לתוך קופתו : **יז** במה דברים אמורים וכו' · באמת דין זה לא מצאתי מבואר בשום מקום וגם הב"י לא כתב איה מקום כבודו · ונ"ל דס"ל להטור והמחבר דהיינו הך דאמרינן התם בית שבין שתי חצרות ומלאוהו תבן מערבין שנים ואין מערבין אחד זה נותן לתוך קופתו ויאכל וזה נותן לתוך קופתו ויאכל ומסיק התם דכיון דאיכא מחיצות ותקרה כי מפחית מיכבר ליה מלתא ופירש רש"י שגג הבנדים מתרחק מן התקרה ואי מפחית מעשרה רמיא אנפשיה וכרים וס"ל דה"ה בגדים שבין שני בתים : ובאמת איכא לחלק ביניהם וגם תימה שהשמיטו מה שמפורש בגמ' וכתבו הדין בגוונא אחריתי וצ"ע · ודע הא דמותרין התם כי מפחית ולא כפחית מעשרה כשאין רחוק מן התקרה ג' טפחים דאז אמרינן לבוד אבל בשרחוק ג' טפחים מן התקרה או אפילו גבוה עשרה לאו מחיצה הוא דכיון דאיכו מגיע לתקרה לאו מחיצה הוא דבמחיצות גרועות כאלו בעינן דוקא שיגיעו לתקרה או לפחות משלשה טפחים ע"ש ודוק :

שעג א מ"ש נסר רחב ד' וכו' · פירוש דכיון דהנסר רחב ד' אפילו רחוקה זה מזה הרבה מערבין יחד אם רצו : ומ"ש בהג"ה אפילו בלא נסר נמי דיכא הכי וכו' · פירוש אם רצו מערבין אחד ואם רצו מערבין שנים · וכן משמע מדברי הר"ר יהונתן בפירושו להמשנה מרין שבין וכו' · והב"ח כתב לחלק בין אם ההפסק שאינו רחב ארבע הוא במשך יותר מעשרה אמות או הוא כפרצה ולא כפתח ומערבין אחד ולא שנים ובעשר ובפחות הוא כפתח ואם רצו מערבין שנים ואינו מוכרח : ומ"ש אבל אם היה זה שלא כנגד זה וכו' · הטעם כתב הטור כשיתנו הנסר מזו לזו יבא מקרן זוית של זו לשל זו ולא חשיב פתח דפתחא בקרן זווית לא עבדי אינשא וקפיא לי דא"כ אפילו בפחות משלשה נמי וצ"ע : ומ"ש והני מילי כשמרוחקות זו מזו וכו' וכו' ומדברי התוס' דלעיל כד"ה · וכן שני גזוזטראות משמע דאם נתן נסר רחב ארבע אפילו רחוקות הרבה שפיר חשיב פתח וצ"ע :

שעד א מ"ש ואפילו אם עירב לשנה · כ"כ הרא"ש ז"ל ומביא ראיה לזה ממה דאמרינן בספינות דאם חזרו ונקשרו דמותרין לטלטל מזו לזו וע"כ בנפסקו בחול מיירי דאי בשבת אפילו לא חזרו ונקשרו הא אמרינן שבת כיון שהותרה הותרה · ובאמת יש לדחות ראיה זו דשאני ספינות דהוי כמו ר"ה ביניהם ותניא עניוך אם ג' בתים עירבו יחד ונפל בית אמצעי ור"ה מפסיק בין בתים החיצונים אמו אמרינן שבת כיון שהותרה וכו' · והמו התוספות ראיה זו בסוף הזורק ע"ש ולדינא צ"ע : ומ"ש ונסתם הפתח בחול וכו' · כלומר דאם נכתם בשבת מותר לטלטל בלא"ה דשבת כיון שהותרה וכו' : ומ"ש ואפילו פתחה במזיד וכו' · ז"ל האגור בשם מהר"י מולי"ן שנשאל אם סתם הפתח ואח"כ נמלך לפתחו אם חזר העירוב להתירו הראשון לשבת הבאה והשיב אין בידי לחלק בין מזיד לשוגג וחזר העירוב לימקומו · ומשמע מדבריו דוקא אם הוא פתחו בחול דאז חזר העירוב ומבעוד יום לימקומו · אבל אם נפתח הפתח ומעליו בשבת בזה אין לנו ראיה שיחזור העירוב לימקומו · ומדברי הרב משמע דאפילו בכה"ג חזר העירוב לימקומו ולא ידעתי מנ"ל · והב"ח כתב לחלק בין אם פרץ הבנייות דאם פרץ הבנייות או נתבטל העירוב אבל אם לא פרץ בנייניו או גלי דעתיה שאינו מחלק את עניינו מהאי פתחא ואז אם נפתח חזר העירוב לימקומו · וכה"ג עניכו בגמרא בפ"ק דבבא בתרא ע"כ ולדינא צ"ע : ומ"ש כל אחת לעצמה וכו' · כלומר אפילו כזו שאין העירוב ימתנח בה ולא תיווה כיון דא"א לחצר שניה ליטול העירוב תאסר אפילו לטלטל בחצר קיל"ן דלא : **ב** ונפרץ הכותל בשבת · פירוש אפילו במלואו : ומ"ש אפילו כלי הבית וכו' · כלומר דכלים השרוים בחצר מבע"י מותרים לטלטל לחצר אחרת בלא עירוב דהא קי"ל כר"ש דחצרות וגגות כולם רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן וכיון שפסק המחבר לעיל בריש סימן שע"ב : ומ"ש או לכרמלית אסור וכו' · מבואר שם בגמרא דבנפרץ לר"ה דינו ככרמלית ואין מטלטלין בו אלא בארבע אמות אפילו כלים ששבתו מבע"י בחצר דאלו כלים ששבתו בבתים ודאי דאסורין לטלטל כלל דלא עדיף מאלו נפרץ לחצר כיון דלא אמרינן שבת שהותרה הותרה : וכתב הב"י דבנפרץ לכרמלית מותר לטלטל ומחצר לכרמלית תוך ארבע אמות ועיין לעיל בסימן ש"ס : **ג** חצר קטנה שנפרצה · שם דף כ"ב : מ"ש קודם שבת וכו' · דאלו בשבת אמרינן שבת כיון שהותרה הותרה : ומ"ש ואין בפרצה יותר מעשרה אמות וכו' · דאלו יותר מעשרה לא שייך לומר דקטנה הוא כפתח של גדולה דפתחא יותר מעשר לא עבדי אינשי : מ"ש לכלים ששבתו בבית וכו' · דאלו כלי חצר ודאי דמותר לטלטל מחצר לחצר וכבר איפסק הלכתא כר"ש דגגות וחצרות כולן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן : ומ"ש עירבה לעצמה וכו' · אבל אם לא עירבה אף היא אסורה · והטעם דגדולה מותרת שהרי קטנה כראית כפתח לגדולה דגדולה לא נפרץ במלואה שנשאר אבל גד מה שעודפת על הקטנה : ומ"ש מופלגים שלשה טפחים וכו' · דאל"כ אמרינן לבוד והוי נראה מבחוץ ושוה מבפנים דכידון משום לחי ועיין לעיל

ת משנה שם ע"א א בפירוש רש"י שם וכ"כ הטור ב שם בגמרא דחיישינן דלמא שקיל טובא וממעט מעשרה וקא מטלטל בחצר האוסרת אבל בהמה אוכלת . מעט מעט ג שם ד הכי מפרש שם למתניתין דתנן אלו מאכילין מכאן וכו' ה שם ו ברייתא שם ומפרש בגמרא שם כיון דאיתא מחיצות כי ממעט מינכרא ליה מלתא א מסכת עירובין ע"ח * רש"י : * המגיד פרק ג' : ב שם בגמרא דף ע"ט ג שם בגמרא

א עירובין צ"ג בעיא ובפשטא ב בפירוש רש"י שם וכ"כ הטור ג הרא"ש שם * אגור : ד בפ"ג מה"ע ה שם צ"ג ובשמואל ו דאי בששבתו בחצר אפילו מחצר לחצר נמי ז משנה שם צ"ב ח ב"י דאלו בשבת כיון שהותרה הותרה כדלעיל ט משנה שם דף ט"ו י שם בגמרא דף ט'

ושוה מבפנים: ד [מ] גג קטן שנפרץ קודם שבת [נ] במילואו לגג גדול אסור להעלות עליו כלים ששבתו בבית וגדול מותר [ס] והוא שיהו מחיצות הבית ניכרות למי שעומד על הגג אבל אם אינם ניכרות כגון שהגג בולט עליהם הוי כרמלית [ע] אלא אם כן פתוח לו מהבית חלון ארבע על ארבע:

שעה מה הם הדברים השרוים בחצר שאינם אוסרים · ובו ד' סעיפים:

א [א] מרפסת שהוא דרך לעליות הפתוחים לה ועומדת בחצר ועולים לה בסולם ובני העליות יורדים ממנה לחצר ועוברים לרשות הרבים אינם אוסרים על בני החצר דכולם תורת פתח עליו והוי כשתי חצרות ופתח ביניהם שאם רצו מערבים יחד ואם רצו כל אחד מערב לעצמו [א] ובלבד שיערבו כל בני מרפסת לעצמן כדי שתהא רגל המותרת במקומה: ב [ב] אם לא עירבו יחד ויש בחצר תל או עמוד [ג] שהוא משותף בין שניהם אם אינם גבוהים עשרה טפחים [ד] הרי אלו נחשבים בין החצר ובין המרפסת ושניהם אסורים [ה] להוציא שם כלים שבבתים [ו] ואם הם גבוהים מקרקעית החצר עשרה טפחים (ובתוך עשרה למרפסת) * [ו] והם בתוך ארבע' טפחי' למרפסת בני מרפסת מותרים בו לפי שתשמישו (להם) בנחת מלבני החצר ואם היו רחוקים מהמרפסת ארבעה טפחים או יותר אף על פי שגבוהים עשרה (מן החצר לתוך עשרה למרפסת) * הרי אלו בכלל החצר והמרפסת לפי ששניהם אפשר להשתמש בהם על ידי זריקה לפיכך שניהם אסורים להוציא שם כלים ששבתו בבתים עד שיערבו: ג [ח] היתה מצבה ארבעה טפחים לפני המרפסת אין המרפסת אוסרת על בני החצר שהרי נחלקה מהם: ד [ט] זיזים היוצאים מהכתלים כל שהוא למטה מעשרה טפחים הרי זה נחשב מהחצר ובני החצר משתמשין בו וכל שהוא בתוך עשרה טפחים העליונים הסמוכים לעלייה אנשי עלייה משתמשין בו והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים מן הזיזין היוצאים שניהם אסורים בו ואין משתמשין בהם בכלים ששבתו בבתים אלא אם כן עירבו:

שעו בור ובאר שבין שתי החצרות · ובו ד' סעיפים:

א [א] בור שבין שתי חצרות ואין ביניהם פתח או חלון שיוכלו לערב או שיש ביניהם ולא עירבו אין ממלאים ממנו בשבת אלא אם כן יעשו [א] מחיצה עשרה למעלה מן המים [ב] וצריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים ואם היתה המחיצה כולה בתוך המים צריך שיהיה טפח יוצא ממנו למעלה מן המים כדי שתהיה ניכרת רשות זה מרשות זה [ג] וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבה ארבעה טפחים זה ממלא מצד הקורה וזה ממלא מצד האחר: (הג"ה) ודוקא אם בא למלאות בכלים של בית אבל בכלים של חצר לא בעינן שום תיקון דהא חצרות רשות אחת הן כדעיל סימן שע"ב: ב [ד] באר שבאמצע השביל בין שני כותלי חצרות אף על פי שהיא מופלגת מכותל זה ומכותל זה ארבע טפחים שניהם ממלאים ממנה ואינם צריכים זיזים על גבן שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר: (הג"ה) ודוקא כשאין החצרות פתוחות לשביל רק בחלונות * · ויש אומרים דאם אינן יוכלין לערב אוסרים אפילו בכהאי גוונא *: ג [ה] שתי חצרות וביניהם שלשה חורבות כל אחד מותר באותה שאצלו להשתמש בה דרך חלונות על ידי זריקה והאמצעית [ו] מותרת לשניהם ואם היו שלשתן סמוכות לבתים [ז] שהיתה האמצעית כנגד השתים כשלשה ראשי קנקן כל אחד מותר בחורבה שאצלו [ח] והשלישית הקרובה לשתי החצרות אסורה לשתיהן: ד [ט] בית הכסא שבין שני בתים ולא עירבו יחד רשות שניהם שולטת בו ואסורים: (ועיין לקמן סימן שנ"ה):

שעז דין ב' עליות זו כנגד זו הפתוחות לחצר · ובו סעיף אחד:

א [א] שתי עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו ואחת עשתה גומא בחצר כדי לשפוך בחצר שאין בה ארבעה אמות מימיה והשניה לא עשתה [ב] אם עירבו יחד שניהם מותרות לשפוך מימיהן ואם לא עירבו יחד והאחת עירבה לעצמה והשנייה לא עירבה כלל זו שלא עירבה אסורה ושעירבה מותרת [ג] ובלבד שלא תשפוך להריא בגומא אלא תשפוך בעלייה והם יורדים לגומא: (הג"ה) דכמו בחצר שאינה מעורבת דמי * · והוא הדין אם החצר יותר מארבע אמות דשתיהם מותרין בכי האי גונא ואין צריכין לגומא *:

שעח דין החצירות הפתוחות זו לזו · ובו ה' סעיפים:

א [א] שלשה חצרות פתוחות זו לזו [א] [ב] ופתוחות לרשות הרבים ועירבה כל אחד מהחיצונות עם האמצעית והחיצונות לא עירבו יחד החיצונות אסורות זו עם זו והאמצעית מותרת עם כל אחת מהן והן מותרות עמה [ג] במה דברים אמורים בשנתנה [ד] אמצעית עירובה בזו ועירובה בזו [ה] או שנתנו החיצונות עירובן באמצעית בשני [ו] בתים אבל אם נתנו שתי החיצונות עירובן באמצעית בבית אחד שלשתן מותרות זו עם זו: ב [ז] שתי חצירות זו לפנים מזו ופנימית פתוחה לחיצונה [ב] וחיצונה למבוי ויש לפנימית דריסת רגל על החיצונה אם עירבה פנימית לעצמה ולא החיצונה או שעירבה כל אחת לעצמה ושכח אחד מן החיצונה ולא עירב פנימית מותרת וחיצונה אסורה · עירבה חיצונה ולא פנימית או שעירב כל אחת לעצמה ושכח אחד מהפנימית ולא עירב שתיהן [ח] אסורות עירבה כל אחת לעצמה כל אחת מותרת בחצרה: ג [ט] עירבו ביחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב [ג] שתיהן אסורות עד שיבטל רשותו ואם נתנו עירובן בפנימית ושכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות אבל אם שכח אחד מן החיצונה ולא

עירב

כימן שס"נ: ד והוא שיהו מחיצות הבית ניכרות וכו' · פירוש דאז אמרינן גוד אסיק מחיצתא:

שעה א מ"ש ובלבד שיערבו וכו' · פירוש דאם לא עירבו בפני עצמן או אסור לטלטל כלים מבתים לחצר אבל כלים ששבתו בחצר מבעוד יום ודאי דמותר בטלטול בלא עירוב וכמ"ש לעיל דק"ל כר"ש: ומ"ש כדי שתהא רגל המותרת וכו' · אבל אם לא עירבו או הם רגל האסורין במקומם אוסרין נ"כ שלא במקומם וכדאמרינן גבי שתי חצרות זו לפנים מזו וכמו שיתבאר לקמן סימן שע"ח בסעיף ד' · ומשמע שם מדברי רש"י דדוקא כשמרפסת גבוה עשרה טפחים אבל בפחות מכאן הרי הם עם בני החצר כבני חצר אחד · ותימה על המחבר שכתב בסתמא · וכ"כ הב"ח בשם התוס':

שעו א מ"ש מחיצה עשרה למעלה וכו' · וכתב הרשב"א ז"ל ונראה לי שהמחיצה שהיא רחבה ארבע מותר לדברי הכל מפני שאין הדלי הולך יותר מד' טפחים: ומ"ש וכן אם עשו קורה וכו' · וטעמא לפי שאנו רואין כאלו קורה מחיצה שנמשכה וירדה עד המים וחלק לה רשות לעצמו: כתב הרא"ש בתשובה בבור שבין שני חצרות שחצר אחד דר בו גוי ובחצר אחד דרים הרבה ישראלים דכיון שיש ביניהם פתח או חלון ארבע על ארבע בתוך עשרה בין הוא פתוח מארבע על ארבע או למעלה מעשרה ומחלאין ממנו ואין צריך לשכור מהגוי דכיון שאין להגוי דריסת רגל עליהם אינו אוסר עליהם והר"ס כראה דחולק על זה כמ"ש בסימן שפ"ב בב"ד עכ"ל ב"י ועיין מ"ש בסימן שפ"ב:

שעח א מ"ש ופתוחות לר"ה וכו' · וה"ה אם פתוחות למבוי: ומ"ש שלשתן מותרות וכו' · פי' דה"ל כאלו כל שלש חצרות עירבו יחד: ב וחיצונה למבוי וכו' · וה"ה לר"ה: ומ"ש ויש לפנימי דריסת הרגל וכו' · כלומר שאין לה פתח אחר כ"א להחיצונה ליכנס בה למבוי: מ"ש פנימית מותרות וכו' · שהרי אין החיצונה אוסרת על הפנימיות מפני שאין לה דריסת רגל על הפנימית: ומ"ש שתיהן אסורות וכו' · הטעם משום דק"ל דרגל האוסרת במקומה אוסר שלא במקומה: ג שתיהן אסורות וכו' · הטעם דהחיצונה אסורה מיהו כפשך דאם אחד מן הפנימיים שכח הרי פנימיים דא"ל דריסת רגל אוסרת עליה ואם אחד מהחיצונים שכח פשיטא דאסורה בשביל עצמה והפנימית נ"כ אסורה דמאי א"ל למימר תיחוד דשא ותאמר לתקוני שתפתי ולא לעוותי הרי אין עירובה אלא הלכך גם היא אסורה: ומ"ש פנימית מותרת וכו' · הוא מטעם הנזכר בסמוך דאעפ"י שעירוב החיצונה בתון בפנימי מ"מ תוכל הפנימית להסתלק מהחיצונה ותאמר לתקוני שתפתי

עמכם

[מ] משנה שם נ"ב [נ] שם בפירוש רש"י [ס] שם בגמרא אליבא דרב [פ] כ"כ הרא"ש שם [א] הטור מדברי רש"י בעירובין במשנה בלקיון [ב] משנה שם דף פ"ג [ג] טור [ד] שם בגמרא פ"ד וכרב [ה] הרמב"ם בג"ה בפ"ד מה"ע [ו] שם במשנה דף ב"נ * טור: [ז] שם * טור: [ח] רמב"ם בפ"ד מה"ע מהא דשמואל עירובין ס' [ט] ברייתא שם דף כ"ד וכרב

[א] משנה עירובין דף פ"ו [ב] שם בגמ' וכרב יהודה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"נ וש"פ [ג] שם [ד] שם דף פ"ה וכפירוש הרמב"ם בפ"נ מה"ע * טור והמגיד פ"נ מהלכות עירובין: * כ"י בשם רש"י: [ה] שם [ו] דסניהם משתמשים בה דרך טלטול ורשות שניהם היא [ט] הגהות פרק ט"ו מהלכות שבת

[א] משנה עירובין דף פ"ח [ב] שם בגמר' פ"ט [ג] תוס והרא"ש שם ופרטי הדינים בגמרא בתכאר בסי' שכ"ז * ב"י: [א] משנה עירובין מ"ה וכר' שמעון [ב] שם דף מ"ז [ג] שם בגמרא מ"ח [ה] שם בגמרא * משנה שם ע"ה ובגמרא [ח] דרגל האסורה במקומה אוסר שלא במקומה [ט] שם במשנה ובגמרא

עיוכס ולא לעוותי והיא מותרת כיון שעירב אצלה : **ד** אין היחיד וכו׳ · הוא נ״כ ומעם הכ״ל דהוא רגל המותרת במקומו שהרי אין בפנימי אלא יחיד דלא שייך עירב כיון שהוא יחיד שם :

שפ א מ״ש אוסר עליהם וכו׳ · פירוש שאסורין לטלטל מבתים לחצר : ומ״ש ויש אומרים שדי שיאמר וכו׳ · אבל לא כשאמר סתם הרי אני מבטל רשות ביתי : ומ״ש אם ביטל רשותו סתם וכו׳ · פירוש שלא אמר בפירוש שמבטל רשות ביתו וכ״ש אם אמר הרי אני מבטל רשות חצרי · ועיין ב״י מ״ש בזה : ומ״ש וגם הוא וכו׳ · כלומר שגם לו לעצמו אסור להוציא מביתו : וכתב הר״ר יהונתן דביתו אסור לבני חצר שהרי לא ביטל רשות ביתו בפירוש וגם לו אסור · ולא דמי לשאר בתים שבחצר דשרי בהו דהתם הייכו טעמא דאמרינן בהו דהוי כאורח לגבייהו אבל בביתו אין דרך לומר דהוי כאורח ע״כ : ומ״ש וי״א שצריך וכו׳ · פירוש כשלא ביטל רשות ביתו וכמו שביאר המחבר בסמוך דאם ביטל גם וכו׳ : **ב** אם ביטל להם גם רשות ביתו וכו׳ · כ״כ ב״י מדברי הסמ״ג והסמ״ק · ויש לתמוה קצת לפ״ז בהא דאמרינן בפרק חלון דף ע״ט במתנן שבין שני בתים דקתני כיצד הוא עושה וכו׳ משמע דליכא תקנה אחריתי ואם איתא דאם ביטל גם רשות ביתו דמותרין גם הוא גם הם וכו׳ · וכמו שכתב המחבר א״כ תיפוק ליה דאיכא תקנה אחרת ביותר עדיכא דיבטל גם רשות ביתו ואז לא יצטרך לנעול את ביתו וצ״ע ועיין שם בדברי התוס׳ בד״ה וא״א דיש נ״כ קצת לדקדק שלא כדברי המחבר ודוק וצ״ע · ועיין לקמן סימן שפ״א סעיף ד׳ : **ג** ויש אומרים שאינו מועיל וכו׳ · וזו דעת הר״ן וכן נוטים דברי הרמב״ם בסוף פרק ב׳ מה״ע והטעם דס״ל שלא תקנו שיהא שכירות מועיל אלא בנוי אבל לא בישראל : **ד** והם אסורין אף מבית לחצר וכו׳ · וכ״ש מביתם ומדברי רש״י משמע אפכא דמביתו יותר רבותא לאסור · וכן נראה מדברי המחבר בסמוך דכתב אף בשל חבירו ודוק : ומ״ש וכן רבים שלא עירבו וכו׳ · ונראה דה״ה אפכא : ומ״ש יבטל לכל אחד וכו׳ · הייכו למאן דסבירא ליה דצריך לבטל לכל אחד וכדלעיל סעיף א׳ : ומ״ש ואחד אוסר על חבירו וכו׳ · וכתב הר״ר יהונתן דאפילו חזר השני וביטל רשותו לחבירו אפ״ה אסור להוציא לחצר דכיון שתכף שביטלו אותן שעירבו לאותן שלא עירבו לא הותר לטלטל בחצר שוב לא מהני ליה ביטול חבירו · וכן איתא בברייתא בהדיא התם · עוד העלה הר״ר יהונתן דאם שנים הם שמבטלים אין צריכים לבטל רשותם בבת אחת אלא אפילו בזה אחר זה :

שפא א מ״ש המבטל רשותו וכו׳ · פירוש שביטל סתם ואז אין רשות ביתו בטל · וכמו שכתב המחבר לעיל בסימן ש״פ סעיף א׳ · אבל ביטל להם גם רשות ביתו אז מותר גם לו להוציא ולהכניס אפילו מביתו וכמו שביאר המחבר לעיל · ולא שייך לומר דחוזר מביטולו בהוצאת מביתו לחצר : ומ״ש אינו יכול לחזור מביטולו וכו׳ · ואין להקשות הא לקמן פסק המחבר בסימן שפ״ה סעיף ב׳ דמומר לחלל שבתות בפרהסיא אפילו באיסור דרבנן הרי הוא כעכו״ם דאינו מועיל ביטולו וצריך דוקא להשכיר ממנו י״ל דהתם איירי במשומד לכך כלומר דרגיל בכך אבל הכא לאו ברגיל איירי אלא במקרה בעלמא אירע כך · וכ״כ שם התו׳ בדף ס״ט בד״ה הוציא · ונראה דאפילו לדברי רש״י דס״ל התם דגם בפעם אחת נקרא משומד לכך אפ״ה לא קשיא מידי דשאני הכא כיון דכבר ביטל קודם שהוציא דבשעת ביטולו לא היה עדיין משומד לכך ולא אמרינן אגלי מלתא למפרע · וכן מוכחת סוגיא דהתם ע״ש ודוק : ומ״ש ולרש״י אין חזקה מועלת וכו׳ · וכן יש להוכיח מלשון התוס׳ בדף ס״ח ע״ב בד״ה והוציאו וז״ל דלא הוי חזקה אלא כשעושה דבר שהיה נאסר בלא ביטול ואי מבע״י איירי מה צורך לביטול כיון דמבע״י הוא · ומ״ש ב״ח בכאן אין דבריו נראין ע״ש : **ב** ועירבו כל אחת וכו׳ · דאי לא עירבו אין מבטלין שהרי כבר נתבאר דלשנים אין מבטלין לפי שכל אחד אוסר על חבירו : ומ״ש ולא שנא שעירבו יחד וכו׳ · איירי בששכח אחד מהם ולא עירב דיכול לבטל רשותו לבני חצר שלו וגם לבני אחרת : ומ״ש אלא החיצונה וכו׳ · פירוש דא״ל גם החיצונה לא אפשר בביטול דאין מבטלין רשות לשנים כמו שכתבתי בסמוך : ומ״ש לבדה וכו׳ · כלומר דאי עירבו גם הפנימית אין הפנימית אוסרת על החיצונה דק״ל דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה : ומ״ש ונתנו עירובן בחיצונה וכו׳ · וה״ה דאם לא נתנו עירובן אלא בפנימי דבני בשיבטל רשותו לבני הפנימי ולבני החיצונה : ומ״ש ושכח אחד מהפנימית וכו׳ · וה״ה אם שכח אחד מן החיצונה גם כן בעינן שיבטלו לבני החיצונה ולבני הפנימית : וכתב הטור דאם נתנו עירובן בפנימי ושכח אחד מן החיצונה אף ביטול אינן צריכין כלומר אף בשלא יבטל להם החיצון אינו יכול לאסור עליהם מפני שהם יכולין לסוד לדשא וכו׳ וכמו שכתבתי לעיל בסימן שע״ח סעיף ג׳ : וכתב מיהו אם שכח אחד מן הפנימית ועירב בפנימית אינן יכולין לסוד לדשא ולומר לתקוני :

עירב ׳ פנימית מותרת : **ד** ל אם יחיד דר בפנימית ויחיד בחיצונה או שנים בחיצונה ועירבו ד אין היחיד שבפנימית אוסר על החיצונה : (הג״ה) והוא הדין רבים שהם כיחיד ואינן צריכין לערב כדרך שנתבאר ועיין לעיל סימן ס״ע : * **ה** ל שלשה חצירות זו לפנים מזו ויחיד בכל אחת אף על פי שרבים דורכים בחיצונה אינם אוסרים שכל אחת מותרת במקומה ואם היו שנים בפנימית ולא עירבו הרי הם אוסרים על היחידים שבאמצעית ושבחיצונה זה הכלל רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה ורגל המותרת אינה אוסרת שלא במקומה :

שעט דין חצירות ובתים ביניהם · ובו ב׳ סעיפים :

א א שתי חצרות ושלשה בתים ביניהם פתוחים זה לזה ורוצים לערב יחד הצר זה בא דרך בית שאצלו ונותן עירובו בבית שבאמצע וכן עושה השנייה ומותרין בשלשתן שכל בית שאצל החצר חשוב לו כבית שער ואין צריך ליתן פת והאמצעי הוא בית שמניחין בו עירוב ואין צריך ליתן פת : **ב** ב שתי חצירות ושני בתים ביניהם ולא עירבו יחד אלא כל אחת לעצמה ובא חצר זה דרך בית שאצלו והניח עירובו בבית שאצל השני וכן עשה השני שגם הוא הניח עירובו בבית הסמוך להצר האחרת לא קנו עירוב שכל אחד הניח עירוב בבית שער של חצר אחרת :

שפ דיני בטול רשות · ובו ד׳ סעיפים :

א א אחד מבני החצר ששכח ולא עירב עם האחרים א אוסר עליהם מה תקנתם יבטל להם רשותו שיאמר רשותי מבוטלת לכם או קנויה לכם ב ואין צריך לקנות בקנין סודר ד ויכול לבטל אף משתחשך ה ואם דר עם ארבעה או חמשה צריך לבטל לכל אחד ואחד שיאמר רשותי מבוטלת לך ולך ו ויש אומרים שדי שיאמר רשותי מבוטלת לכולכם ז אם ביטל רשותו סתם לא ביטל אלא רשותו שיש לו בחצר הלכך הם מותרים להוציא מבתיהם לחצר וגם הוא שהוא אורח בעלמא אבל אסורין להוציא מביתו לחצר וגם הוא ח ויש אוסרים שצריך לנעול ביתו כדי שלא יבא להוציא באיסור ולא יפתחנו אלא כשרוצה לצאת ולבא ונועלנו מיד אחר צאתו ובאו : **ב** ב ט אם ביטל להם גם רשות ביתו מותרין בין הוא בין הם להוציא לחצר בין מביתו בין מבתיהם : **ג** אם אינו רוצה לבטל להם רשותו אלא להשכירו · י יש אומרים שמועיל כמו ביטול ג כ ויש אומרים שאינו מועיל : **ד** ל אם בני החצר שעירבו מבטלים רשותם לאחד שלא עירב הוא מותר להוציא מביתו לחצר ולא מבתיהם · (אם לא פטלו בפירוש גם רשות ביתם) * ד והם אסורים אף מבית לחצר מ ולא אמרינן שיהיו כאורחים שאין רבים נעשים אורחים אצל יחיד · נ והוא הדין אם היו שנים לבד וביטל אחד מהם לחבירו המבטל אסור אף בשל חבירו וחבירו מותר אף בשל עצמו וכן רבים שלא עירבו שנתנו רשותם לרבים שיערבו לפי שהיחיד נעשה אורח אצל הרבים ורבים אינם נעשים אורחים אפילו אצל הרבים ולא היחיד אצל היחיד ס שכחו שנים ולא עירבו יכולים לבטל רשותם שיבטל כל אחד מהם רשותו לכל בני החצר בין אם מבטלים לרבים שעירבו ובלבד שכל אחד מהם יבטל לכל אחד בין אם מבטלים לאחד שלא עירב אבל אין מבטלין לשנים שלא עירבו בין אם מבטלים רבים ועירבו בין אם הוא יחיד שלא עירב שהרי אף לאחר שיבטלו להם הם שנים ואחד אוסר על חבירו ע ואפילו אמר לאחר אני מבטל לך על מנת שתחזור ותבטל לחבירך אינו מועיל :

שפא דיני המבטל רשותו ועבר והוציא · ובו ז׳ סעיפים :

א א א המבטל רשותו והוציא אחר כך מביתו לחצר בשוגג אינו אוסר במזיד אוסר שהרי חוזר מביטולו שביטל ב ואם החזיקו בו כבר שהוציאו מבתיהם לחצר או שהכניסו מחצר לבתיהם אינו יכול לחזור מביטולו ג ולרשי אין חזקה מועלת אלא אם כן החזיקו משחשכה : **ב** ד יש ביטול רשות מחצר לחצר ה לא שנא שני חצרות ופתח ביניהם ב ועירבה כל אחת לעצמה וכל׳ ולא שנא עירבו יחד יכול כל אחת לבטל רשותה לחבירתה להיותה מותרת להשתמש בה ולא היא לא שנא שתי חצרות זו לפנים מזו ולא

דלכיון דלעתה אלא יכולה להסתלק ויהיו דאתרה לתיקוני שתכתי ולא לעוותי וסגרת הדלת ושתמשת לעצמה ל שם במשנה * המגיד פ״ד : ל שם בגמרא וכשמואל הרי״ף והרא״ש והרי״ב ס בפ״ד מה״ע א גמרא בעירובין ע״ה ב שם ע״ו בעיא וכפשטא

א משנה עירובין ס״ט ב ברייתא שם ד שם במשנה וכב״ה ה שם בגמ׳ דף ע׳ בעיא וכפשטא וכדף כ׳ וכרבנן ו טור וכתב ה״ה שכן משמע מדברי רש״י (בדף כ״ו) ושלשון הרמב״ם בזה צריך תלמוד ז משנה וגמרא דף ס״ט לרבנן דק״ל כוותייהו ח הרא״ש וכדברי רש״י ט כשוט שם בגמר׳ דף כ״ו ואבילו לרש״י י הרא״ש בר״פ הדר וכ״כ הטור כ הר״ן והמרדכי בפ׳ הדר וכן נוטים דברי הרמב״ם בפרק ב׳ מה״ע ל משנה שם ס״ט * כ״י : מ שם בגמרא נ ה״ה בפ״ב מה״ע ס משנה וברייתא שם ס״ט וע׳ ע כשוט שם בגמ׳ פ״ט מייתורא דייתניתין

א משנה עירובין ס״ט וכרבי יהודה ב ברייתא שם וכרבי יהודה ולא כרבי יהודה דמתניתין דהלכה כדברי המיקל בעירוב ג טור כשם רש״י בדף כ״ח ד גמרא כ״ו ה ויתקן הכמות הפוסקים ה שם [illegible]

עירבו אלא החיצונה לבדה שפנימית אוסרת על החיצונה יכולה לבטל לה רשותה שלא תשתמש ולא תעבור עליה אלא בשעה שצריכה לצאת ותהיה החיצונה מותרת או אם עירבו יחד ונתנו עירובן בחיצונה ושכח אחד מהפנימית ולא עירב יכול לבטל רשותו דהיינו שיבטל רשותו לכל אחד מבני הפנימית וגם לכל אחד מבני החיצונה ויהיה הוא לבדו אסור וכולם מותרים: **ג** ו יש ביטול רשות בחורבה שאם היו שתי בתים וחורבה ביניהם שהוא של שניהם ושכחו ולא עירבו יכול אחד לבטל רשותו לחבירו ולהיותו מותר בה: **ד** ז יש ביטול רשות מבית לבית שאם היו שני בתים ופתח ביניהם ולא עירבו אחד מבטל רשות לחבירו ואפילו המבטל ג מותר להוציא מביתו לבית חבירו ח אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו לביתו שאז היה חוזר ומחזיק ברשות שביטל ט וכן אם יש לו חדר פתוח לביתו וביטל רשות ביתו אסור להוציא מהחדר לביתו: (הג"ה) ויש אומרים דאין לבטל מבית לבית אלא א"כ ישאיר לעצמו חדר אחד שלא ביטל ואז מותר להכניס אפילו מבית חבירו לביתו וטוב להחמיר לכתחלה: * **ה** י שני בתים בשני צדי רשות הרבים והקיפום עכו"ם מחיצה בשבת כענין שיש ביניהם כמו חצר ששני בתים פתוחים לו והרי הם אוסרים זה על זה ד אינם יכולים לבטל אחד לחבירו: **ו** ה כ יורש מבטל רשות שאם לא עירב מורישו ומת בשבת והיורש בא לדור בחצר ל ואוסר יכול לבטל רשותו: **ז** ו מ מבטלין וחוזרין ומבטלין כלומר שמבטלין רשותם בני חצר זו לבני חצר אחרת או לאחר מבני חצר עד שיוציאו מה שירצו וחוזרים ומבטלים מאותם שביטלו להם עד שיוציאו גם הם מה שירצו:

שפב אם דירת עכו"ם מעכבת בעירובו ובו כ' סעיפים:

א א הדר עם העכו"ם בחצר א אינו אוסר עליו עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ב ואוסרים זה על זה אז העכו"ם אוסר עליהם ואינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו אלא צריך שישכירו ממנו: (הג"ה) ישראל שהשכיר או השאיל ביתו לעכו"ם אינו אוסר עליו דלא השכיר או השאיל לו ביתו כדי שיאסור עליו * אבל אם הבית של עכו"ם ושכרו ישראל ממנו ועכו"ם דר בבית עמו אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב * ישראל שהשאיל או השכיר בית לחבירו (במקום שדרים גוים) אף על פי שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מעכו"ם *: **ב** ג אם בטלו הישראלים רשותם לאחר מהם כדי שיחשוב כיחידי אצל העכו"ם ב אינו מועיל: **ג** ג ד אם אין לעכו"ם דריסת רגל על הישראלים אינו אוסר כגון שתי חצרות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה ובחצר אחד דר עכו"ם ובחצר אחד דרים שני ישראלים או יותר מכניסין ומוציאין מחצר זו לחצר זו בשבת דרך חלון שביניהם ואין צריך לשכור מהעכו"ם: **ד** י השוכר מן העכו"ם סתם מועיל ואינו צריך לפרש לו שהוא להתיר הטלטול ואינו צריך לכתוב שום כתיבה על השכירות: **ה** י שוכרין מעכו"ם אפילו בפחות משוה פרוטה: (ומותר לשכור ממנו בשבת) * ועיין לקמן סימן שפ"ג: **ו** ד ק כל זמן שאין העכו"ם חוזר בו מועיל השכירות ואפילו לזמן מרובה (ואינו יכול לחזור משכירתו עד שיחזיר הדמים) *: **ז** ט אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע לכשיכלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית וצריך לחזור ולערב דאין עירוב ראשון חוזר וניעור: **ח** י אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע ובתוך הזמן השכיר העכו"ם דירתו

ו שם וכרבי יוחנן לסכימת התוס' ז תוס' בשם רש"י אשוכלא דהיין בר ריסתק וכ"פ הרא"ש והטור ח טור והגהות מיימוני בשם סמ"ג וסמ"ק ט שם * ב"י בשם רבינו ירוח' ור"ת והגהות מיימוני פ"ב מהל' עירובין: י ברייתא שם דף ע' כ שם וכרב כמאן הסכמת הפוסקים ל ע"פ מה שנתבאר בסי' שנ"א מ שם וכרב הסכמת הפוסקים וכ"כ הרמב"ם בפרק שני מהלכות עירובין

א משנה עירובין ס"א וכר"א בר יעקב בגמרא שם ס"ב ב מבואר בסי' ס"ע מי הם שאינם אוסרים: * המגיד פרק ב': * א"ו: * ב"י בשם מצאתי כתוב: ג שם בגמרא דף ס"ד בעובדא דהמן בר ריסתק ד הרא"ש בתשובה י שם דף ס"ה וכרב ששת וכפירשו התוספות בשם הערוך י שם דף ס"ו * מרדכי ר"פ פרק הדר: ק הרא"ש והמרדכי בר"פ הדר בשם ר"ת והגהות מיימוני בפ"ב מה"ע * ב"י בשם רש"י פרק הדר: ט תשובת הרמב"ן סימן ר"ו י שם

לתקוני שתפתי עמך ולא לעוותי שהרי אין הקלקול והעיוות בא מכן: **ג** מותר להוציא מביתו וכו'. לשון הטור דאין כאן משום חוזר ומחזיק ברשותו שאין נקרא מחזיק אלא כשמכניס לרשות שביטל אבל מה שמוציא ממנו אינו חוזר וזה שסיים כאן אבל אינו יכול להוציא וכו': ומ"ש שאז היה חוזר ומחזיק וכו'. ונראה לפי טעם זה משמע דאם כבר החזיק בכי האי גוונא דאינו יכול שוב להחזיק ברשותו שביטל וכמו שכתב המחבר בסעיף א' מותר נ"כ להוציא מבית חבירו לביתו וכב"י ולדינא צ"ע דאיכא למיחש דתתבטל תורת עירוב מאותה מבוי דבכל פעם יעשה כך ומה ירויח בעירוב יותר מביטול ועיין בתוס' והרא"ש ודוק: ומ"ש וכן אם יש לו וכו'. כ"כ נ"כ הטור ולא ידעתי מאי קמ"ל בזה דמלתא דפשיטא כיון דלא ביטל החדר דאסור להוציא ממנו והרא"ש לא כתב כן אלא לתקנה שיוכל לבטל רשות ביתו ולא תימא דתתבטל תורת עירוב וכמו שיתבאר בדברי הרב בסמוך: ומ"ש ויש אומרים וכו'. כ"כ התוס' שם והטעם משום דאל"ה ביטלת תורת עירוב מהאי מבוי שלא יחושו עוד לעשות עירוב דמאי ירויחו אבל כשתאסר החדרי' אז ירויחו טלטול מחדרים לבית ולא יתבטל העירוב כיון דאיכא נו הרוחה בטלטול: ומ"ש ואז מותר וכו'. הטעם דהא בלא"ה איכא הרוחה בעירוב: **ד** אינם יכולים לבטל וכו'. הטעם משום שלא היו יכולין לערב מאתמול גם עכשיו אינם יכולין לבטל זה לזה: **ה** יורש מבטל רשות וכו' יכול לבטל רשותו וכו'. הטעם מבואר שם משום דק"ל ברא כרעיה דאבוה: **ו** מבטלין וחוזרין וכו'. כתב ב"י ז"ל ומשמע לי דהא דצריך לחזור ולבטל כשביטל רשותו סתם שאלו ביטל רשות ביתו בפי' שניהם מותרין בין בבית המבטל ובין בבית שאר שכנים ואינם צריכין לחזור ולבטל עכ"ל. ולענ"ד נראה דאפילו ביטל גם רשות ביתו בהדיא אפילו הכי אסור להוציא מבית חבירו לביתו כדי שלא תתבטל תורת עירוב. וכמו שהאריכו בזה התוס' והרא"ש פרק הדר גבי מעשה דהמן בר רסתק ע"ש. וכן משמעות דברי המחבר לעיל סעיף ד'. ולזה צריך לחזור ולבטל כדי שיהא מותר לטלטל מבית חבירו לביתו: מ"ש עד שיוציאו גם הם מה שירצו וכו'. איכא לתמוה דא"ה ביטלת תורת עירוב דבכל פעם יעשו כך ונ"ל דכיון דאיכא טרחא כולי האי שמבטלין וחוזרין ומבטלין לא יניחו מלערב ונ"ע:

שפב א מ"ש

אינו אוסר וכו'. הטעם מבואר התם משום דדירת הגוי הרי הוא כדירת הבהמה: ומ"ש עד שיהיו שני ישראלים וכו'. לשון הטור ודבר זה מדרבנן שחששו שמא ילמד ממעשיו הדר עם הנכרי ובקשו עילה למנוע דירת ישראל עם הגוי הלכך אמרו שאוסר עליו כדי שיקשה דירתו ויצא משם. ומזה הטעם נ"כ אמרו שביטול רשות אינו מועיל גבי גוי עד שישכיר רשותו כי לא ירצה להשכיר משום דחיים לכשפים ומתוך כך יצא משם ואינו מצוי שידור ישראל אחד עם הגוי שמא יהרגנו ולכך לא הוצרכו לאסור אלא כששני ישראלים דרים עמו עכ"ל. ומכאן תלמוד לפרש דברי המחבר: ומ"ש ואוסרים זה על זה וכו'. לאפוקי האחים שמקבלים פרס מאביהם וישינים בבתיהן וכל הנהו המבוארים בסימן ש"ע ע"ש. אעפ"י שדרים בבתים חלוקים כחד חשיבי מאחר שאינן אוסרים זה על זה וה"ה אם הרבה אנשים דרים בבית אחד אעפ"י שאין סומכין על שלחן אחד אלא כל אחד תפיסתו בפני עצמו אפ"ה כחד חשיבי מאחר שדרים בבית אחד. וכן מבואר מדברי המחבר שכתב דרים בשני בתים משמע דדוקא בענין שידורו בשני בתים: ומ"ש ישראל שהשאיל וכו'. ומיירי אפילו אין לו בו תפיסה: ומ"ש אין שכירות הבית מועיל וכו'. פירוש דלא תימא דכגי בשכותן ישראל חלקו זה לעירוב דה"ל כאלו ה' שרויים בחצר וכמו שמבואר בסעיף ט' ע"ש קמ"ל דלא אלא צריך לענין עירוב שכירות אחרת כיון שהכותי דר שם נ"כ ועיין בהגהות אשר"י ריש פרק הדר ועיין לקמן סעיף י"ג: **ב** אינו מועיל וכו'. הטעם מבואר התם משום דע"כ צריכים נ"כ בני מבוי לערב כדי שלא תבטל תורת עירוב מאותו מבוי ולא יאמרו דעירוב מועיל במקום גוי: **ג** אם אין לכותי וכו'. כ"כ הרא"ש בתשובה ונ"ע דהרי מדברי הרא"ש בפסקיו ריש פרק הדר לא משמע כן דז"ל ירא"ה לי דאפילו יש כמה בתים פתוחים לחצר אחד מותרין לטלטל בכל העיר כמו ששני ישראלים בבית איקרי יחיד במקום גוי לגבי חצר כמה בתים פתוחים לחצר אחד מיקרי יחיד במקום גוי לגבי המבואות עד שיהא שתי חצרות פתוחות למבוי ואוסרין זה על זה המבוי או הגוי אוסר עליהם ומוכיח ראיה וע"כ מיירי בשאין לגוי דריסת רגל בחצר של ישראל דא"כ תיכוק ליה דאוסר בשביל דריסת רגל שלו בחצר דכתם חצר יש בו שני בתים וכמו שכתב הוא עצמו שם ודוחק לומר דיש חילוק דבחצרות איירי בדריסת רגל ובבתים איירי דדר שם דזה דוחק דמה לי אם דר שם או יש לו דריסת רגל שם וכב"י כתב דהא דבעינן דריסת רגל היינו לאסור אבל במבוי אסורין בלא"ה וזה אינו משמע מדברי הרא"ש וגם ככאן בש"ע סתם דבריו והב"ח רוצה לפרש דברי הרא"ש בענין אחר ע"ש. ומיהו לדעת המחבר צ"ע: **ד** כל זמן וכו'. כ"כ הרא"ש והמרדכי ר"פ הדר כלומר אפילו שכרו ממנו לזמן ארוך כל זמן שאינו חוזר השכירות בתקפו ולאפוקי מדעת א"ד דס"ל דהטריחוהו חכמים שישכיר בכל ע"ש ולא ישכיר בפעם אחת לזמן מרובה כדי שיקשה עליו ויצא ממנו דלא ק"ל הכי אלא אם כן הגוי חוזר בו אפילו בתוך הזמן שקבע חוזרתו חוזרה וצריך לחזור ולשכור ממנו ואם אינו חוזר השכירות בתקפו. ובתשובת הרמב"ן סימן ר"ו כתב דבתוך הזמן אינו יכול לחזור ונ"ע לדינא: והב"ח כתב ירושלמי דמשמע דבקבע הגוי לזמן אינו יכול לחזור בתוך הזמן. מיהו אפשר לייסב הירושלמי באינו רוצה לחזור הדמים ונ"ע לדינא: ומ"ש עד שיחזור הדמים וכו'. פירוש דמים הנשאר בידו לפי ערך הזמן שהשכיר ממנו ודבר זה משמע מדברי רש"י ז"ל ר"פ הדר ז"ל שם ההוא על מעשה דצדוקי אחד שהיה דר עם ר"ג במבוי שאמר ר"ג לבניו מהרו והוציאו

דירתו לאחר די בשכירות הראשון : **ט** כ חמשה הדרים בחצר אחד שוכר מהעכו"ם בשביל כולם : **י** ל אם שכרו כינו ביגל כרחו אינו מועיל אף על פי שהיה רגיל להשכיר מקודם : **יא** מ אבל מאשתו או משכירו ולקיטו שוכרים אף על פי שהוא מוחה : (ושכירו של שכירו ולקיטו של בעל הבית הוא כשכיר בעל הבית עצמו) * **יב** נ אם אינו רוצה להשכיר יתקרב לו אחד מבני החצר עד שישאיל לו רשותו שיהא לו רשות ס להניח בו שום דבר דהוה ליה כשכירו ולקיטו ע ומשכיר שלא מדעת העכו"ם ש ויש אומרים שאינו צריך להשכיר אלא נותן עירובו ודיו : **יג** פ אם ייחד לו מקום בבית צ שמשאיל לו כיון שאינו כשלוחו בכל הבית לא מהני : **יד** ח ק שכרו משכירו ולקיטו לזמן אף על פי שסילקו תוך הזמן מהיות שכירו ולקיטו מותרים עד תום הזמן אבל אם שכרו ממנו סתם כיון שסילקו נתבטל השכירות : (הג"ה) והוא הדין אם שכרו מנוכר המלך ונסתלק לנכרי מן המלך אבל אם לא סלקו רק מן הנוכרות ועדיין אוכל פרס המלך עדיין מיקרי שכירו ולקיטו ויכול לשכור ממנו ולכן גם שכירות הראשון עדיין קיים * : **טו** ק ואם ישראל ועכו"ם דרים בבית אחד צריך לשכור מן העכו"ם ט ולערב עם הישראל : (הג"ה) אם יש לכל אחד דירה בפני עצמו והוא הדין שני (גוים) הדרים בבהאי נוכא בבית אחד צריך לשכור (משניהם) * **טז** י ר ואם יש לעכו"ם ה' שכירים או לקיטים ישראלים דרים בבית אין דירתם חשובה דירה שיאסרו זה על זה : (דשכירות של עכו"ם אינו אוסר אם שכרו מבעל הבית) * **יז** יא ש שתי חצרות זו לפנים מזו וישראל ועכו"ם בפנימית וישראל בחיצונה או שישראל ועכו"ם בחיצונה וישראל בפנימית ת ואפילו עכו"ם בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אוסר א ויש מי שאומר שאפילו עכו"ם בפנימית וישראל אחד בחיצונה אוסר : **יח** ב עכום שהשכיר ביתו לחבירו עכו"ם יב אם נשאר לו שום תפיסה בבית שיש לו רשות להניח שם שום כלים יכולים לשכור ממנו ואם לא נשאר לו שום תפיסה ג אם יכול המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו יכולים לשכור ממנו ואם לאו אינו מועיל אלא אם כן ישכרו מהשוכר : (הג"ה) והוא הדין איש אחד שיש לו תפיסה בבית יכולין לשכור ממנו דלא גרע משכירו ולקיטו * : **יט** ד חצר שישראל ועכו"ם דרים בו ובית אחד של ישראל אצל ביתו של זה יג ואינו פתוח לחצר והלונות ביניהם אינו יכול לערב ה עמו דרך החלון שביניהם כדי להוציא בליו דרך בית שכנו הפתוח לחצר אבל אם פתח פתוח ביניהם מותר ו ויש מי שאומר דאף אם פתח פתוח ביניהם אסור : **כ** ז חצר שישראל ועכו"ם שרויים בה והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות אף על פי שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הם אסורים להוציא מבית לבירה דרך פתחיהם מפני העכו"ם

את הכלים עד שלא יוציא ויאסר עליהם · כתב רש"י דהוא נדוקי אינו בנוי דאי בנוי ע"כ בעינן שישכור ממנו הרשות והיאך יכול לעיהדר אף ע"ג דמפיק הא בעינן למיהדר דוים ע"כ · ונראה לי להוכיח מדבריו דלא בני בשוכר סתם מהנוי ואינו מותר אלא בשבת ראשון בלבד אפילו אין הנוי אומר כלום דאל"כ מאי קושיא דלמא שכר ממנו סתם ושבת שנייה היה ורשות היה בידו לחזור ולא למיהדר דוים אלא ודאי דאו אפילו מסתמא שאינו חוזר אסור · ומדברי המחבר בסעיף י"ד לא משמע כן : **ה** אחד ששכר מהעכו"ם בשביל כולם וכו' · כלומר ואין צריך כל אחד מהדרים בחצר לשכור ממנו : **ו** להניח בו וכו' · וכתב הב"י דנראה מדברי רש"י ז"ל אעפ"י שלא הניח בו שום דבר מאחר שבידו להניח הרי הוא שכירו ולקיטו נב"כ מדברי הרמב"ם בפ"ב מה"ע : וכתב בהגהות אשי"רי דדוקא כשאין האדון רוצה להשכיר אבל כשהאדון רוצה להשכיר אינו שוכר אלא מהאדון ולא משכירו ולקיטו והב"י חולק על זה וסבר דאפילו האדון כאן ורוצה לשכור שוכרין משכירו ולקיטו · ומדברי הרוקח משמע כדעת הגהות וכן הסכים הב"ח : ומ"ש ומשכיר שלא וכו' · ולא דמי לדלעיל בקיומה הדרים וכו' דשאני התם דשכר מן הנוי אבל הכא שאינו שוכר ממנו אלא כעשה שכירו ומסתייע דיוכל להשכיר שלא מדעתו כמו שכירו ולקיטו של ישראל דיוכל לערב שלא מדעתו ה"ה בנוי יוכל להשכיר שלא מדעתו : ומ"ש ויש אומרים וכו' · והב"ח כתב דלכתחלה צריך שניהם להשכיר מישראל וגם הישראל יתן עירוב כיון שהוא ישראל · ולי נראה דאם יש לו דירה בפני עצמו בלא האי ששאל מן הנוי אפילו בדיעבד מעכב אם לא עירב · מיהו כי אין לו דירה רק מה ששאל מן הנוי אם אין הנוי יכול לסלקו ודאי דצריך לערב · וכן משמע מדברי התוס' בדף ס"ו בד"ה מערבין : **ז** שמשאיל לו וכו' · יש לתמוה דיותר רבותא ה"ל לאשמועינן דאפילו הוא שכירו ולקיטו מאחר וייחד לו בבית מקום דאינו יכול לערב בשבילו · וכ"כ התוס' וז"ל הטור אבל אם ייחד הנוי מקום בבית להשכירו ולהשתמש בו אינו יכול ליתן עירוב בשבילו שאינו כשלוחו בכל הבית : ומ"ש כיון שאינו כשלוחו בכל הבית וכו' · וכתב ב"י נ"ל דלא מיקרי ייחד לו מקום אלא כשנתנו בפירוש מלהשתמש בשאר הבית אבל כל שנותן הנוי חדר א' סתם ולא מנעו בפירוש מלהשתמש בשאר הבית לא חשיב יחוד מקום וכדמשמע במעובדא דהמן בר ריסתק עכ"ל והב"ח חולק עליו וכתב דוקא כדאיכא תרתי שאין הנוי יכול להשתמש בחדר של ישראל וגם אין יכול לסלקו לישראל ממנו התם דאין לו דין שכירו ולקיטו אבל בלאו הכי דין שכירו ולקיטו יש לו ואין חילוק בין אם ייחד לו מקום ומיחה להשתמש בשאר הבית או לא ע"ש · ומסיים שכך משמע מדברי התוס' · ול"נ לפרש כן דברי התוס' דמ"ש התוס' ואין הנוי יכול לסלקו היינו כדי ליישב הירושלמי דכתב דצריך להשכיר מהנוי וגם הישראל צריך לערב הוא ע"כ מיירי בשאין הנוי יכול לסלקו דאל"ה הוי כמי בשכירות הנוי לבד וכמו שיתבאר בס"ד וכ"כ ב"י · והדא בשנוי יוכל לסלקו יתבאר בסמוך בס"ד ודוק : **ח** שכרו משכירו ולקיטו וכו' מותרין עד תום הזמן וכו' · ונראה מדברי הב"י דאפילו האי שכירו ולקיטו בטל האי שכר לעצמו ולא כתן לכים של בעל הבית אפ"ה מותרים עד תום הזמן וצ"ע להלכה : ומ"ש אם שכרו ממנו סתם כן מדייק הב"י מדברי הרשב"א ז"ל · וכבר כתבתי דמדברי רש"י מוכח דשכירות סתם אינו מועיל כ"א לשבת ראשון בלבד ולפ"ז ליתק הב"י מדברי הרשב"א נ"כ אינו מוכרח ודוק : **ט** ולערב עם ישראל כבר כתבתי דהיינו אם יש לישראל חדר מיוחד שאין הנוי משתמש בו ולא יוכל לסלקו לישראל דאל"ה כיתר בשכירות הנוי לבד וכמו שיתבאר בסעיף ט"ו : ומ"ש וה"ה שני הדרים וכו' · כלומר אפילו הרבה הדרים בבית אחד ובכל אחד דר בו גוי בפני עצמו שצריך לשכור מכולם והוא מדברי הגהות אשי"רי · ועיקר כ"ל לגרוס גוים במקום הדרים כלומר אפילו לא דר שם ישראל כלל באותו בית אלא שני גוים צריכין נ"כ לשכור מכל גוי בפני עצמו · וכן כתב הב"י : **י** אם יש לכותי ה' שכירים וכו' · וכתב רש"י דאחר ששכרו מהנוי דבטל רשות הנוי דאין שום אחד מהם חייב ליתן לעירוב כיון דד"ה דידהו לא חשיב דירה דאע"ג דעשוי לשכירו ולקיטו כבעל הבית להקל לענין שם כרין ממנו בלא דעת בעל הבית אבל לא להחמיר שיהיו צריכין ליתן לעירוב וזה שסיים כאן מהר"ס ז"ל בהג"ה דשכירות של גוי אינו אוסר כלומר ל"מ דלא אמרי' על זה בשלא ביטל הנוי אלא אפילו השכיר הנוי רשותו לבני מבוי נ"כ אינן אוסרין על בני מבוי ואינם צריכין ליתן לעירוב דדירה דידהו לא חשיב דירה כלל דהא אם ירצה יסלקנו אכן א"א רשות לנוי לסלקייהו צריכין ליתן לעירוב וכמו שכתבו התוס' שם · וכבר כתבתי מזה בסמוך : **יא** שתי חצרות וכו' ו אפילו כותי בפנימי ושני ישראלים וכו' · אע"ג דקי"ל דרגל המותרת במקומה אינו אוסר שלא במקומה ובישראל מותר בכה"ג שאני גוי דאיכא למיחש לחורבא דאלו כ"ע ידעי שהוא דר יחידי בפנימית ויאמרו שאין דריסת רגל אוסרת דבישרא מאן דלא ידע סבר עירובי עירוב אבל בתם גוי מפעא פני כירוש דאם איתא דאנורי אגר קלא אית ליה : ומ"ש ויש מי שאומר וכו' · זהו דעת הרמב"ם בפרק ד' מהלכות עירובין ולא דמי לדלעיל בסעיף א' דאפילו הדר עם הכותי בחצר דאינו אוסר עליו מכ"ש בדריסת רגל שלא יאסר י"ל דאיכא לחלק דלעיל בסעיף א' ליכא למיחש לחורבא דהא חזו ליה שדר עמו יחידי אבל הכא שדרים בפנימית דלא חזו אינשי כמה דרים בה הלכך חיישינן דלמא כפיק חורבא מיניה דיאמרו שאין דריסת רגל אוסר וכמו שכתבתי בסמוך מש"ה אוסר עד שישכיר ממנו : **יב** אם נשאר לו שום תפיסה וכו' · פירוש דבכהאן בני אפילו אין לו שם שום כלי אלא שיש לו רשות להניח שם שום כלי שוכרים מן המשכיר · והטעם כתב הרשב"א ז"ל דלא גרע משכירו ולקיטו דלפי שיש לו רשות להשתמש בבית שוכרים ממנו האי משכיר כמי דיש לו רשות להשתמש בבית שוכרין ממנו ועיין לקמן בסי' שפ"ד סעיף ב' מ"ש מזה : ומ"ש יכולין לשכור ממנו וכו' · פירוש אפילו אינו יכול לסלקו להשוכר · ונראה דמכ"ם דשוכרין משוכר דכל הבית שלו עכשיו ואפילו ביוכל לסלקו שוכרין ממנו וכמו שיתבאר בסמוך : ומ"ש יכולין לשכור וכו' · וכתב הב"י דאפילו השוכר מנוי אם רצה לשכור מהמשכיר שוכרין ומהכי דמאחר דמפני שיש לו רשות להוציאו חשיב כשלו מה לי אם השוכר מנוי או אינו מנוי : **יג** ואינו פתוח לחצר וכו' · פירוש אבל יש לו פתח לחצר : ומ"ש אינו יכול לערב עמו וכו' · הטעם מבואר שם במסקנא משום דחכמים אסרו לעשות יחיד במקום גוי כלומר שאסור לעשות כיוצא ליחיד שידור עם גוי שלא ילמד ממעשיו לכיכך אמרו שלא יערבו עמו ולא ישתמשו עמו כדי שיהא יחידי ויירא מן הגוי שלא יהרגנו ויצא : ומ"ש אבל אם יש לו פתח וכו' · הטעם משום דלא מתקיימא תקנתא דחכמים כיון דאפילו לא יערבו עמו שכיחא דדירו עמו ולא מירתת כיון דאיכא פתח ביניהם נראה כאלו דיירו עמו ולא ייירתת מש"ה שרי לערב : ומ"ש ויש מי שאומר וכו' · הוא דעת רש"י ז"ל וס"ל דלא שכיחי כולי

ל שם בנוי... כ"ו · הכי יופיינ בדף ס"ג כעובדא דהמן בר ריסתק מ פשוט מההוא עובדא וכ"כ הרשב"א בתשובה * ריב"ש סי' תכ"ו : כ כשם מההוא עובדא שם דף ס"ג ס ריב"ש בס"ב מה"ע והרשב"א בתשובה וכת"ג ש טור ורבי ירוחם ח שם שם צ הרשב"א בתשובה * בית יוסף בשם תשובת הרשב"א : ק תוס' בדף ס"ד מהא דרבי יוחנן בירושלמי שם * ב"י בשם הג"א : ר בבבלי דף ס"ד * בית יוסף : ש שם בגמרא דף ס"ה ת שם א הרמב"ם בפ"ד מהלכות עירובין ב שם בגמרא ג שם מעובדא דר"ל ותלמידי רבי חנינא * ב"י בשם רי"בש סימן תכ"ו : ד שם דף ע"ד גבי מימרא דרב יהודה אמר רב וכפירוש רש"י שם ה התוס' והרא"ש שם בשם ר"י ו הרמב"ם בפרק ג' מה"ע כפי פירושו במימרא דלעיל וכתב ה"ה אעפ"י שיש לאחרונים בזה שיטה אחרת דינו של רבינו אמת ופירושו נראה * ב"י בשם שבולי לקט :

העכו״ם ¹ עד שישכיר : (הג״ה) ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכים לערב. ולשכור רשות מן העכו״ם בעל הספינה או להבליעו בשכר הספינה · * ועיין לעיל סימן שס״ו סעיף כ׳ :

* בית יוסף בשם שבולי לקט :

שפג כשאין העכו״ם בבית אינו מעכב · ובו סעיף אחד :

א ^א^ עכו״ם הדר עם שני ישראלים ^א^ ואין העכו״ם בבירתו אינו אוסר (עיין לעיל סימן שע״א) ויערבו ויהיו מותרים בא עכו״ם בשבת אוסר והעירוב בטל ומיהו יכולים לשכור ממנו בשבת ואחר כך יבטל האחד לחבירו ויהיה היחיד מותר וכ״ש אם מת העכו״ם בשבת שיבטל אחד לחבירו ויהיה היחיד מותר :

^א^ מפורש דרבי קניסא בר יוסף וכו׳ בההוא פונדק ובפירוש רש״י שם בנוסחאות שלפנינו עירובין ס״ה וכרבי יוחנן הרי״ף והרא״ש והרמב״ם בפ״ב ומ״ע

שפד עכו״ם אכסנאי אם מעכב · ובו ב׳ סעיפים :

א ^א^ ^א^ עכו״ם הנכנס לשם אכסנאות אם נכנס שלא ברשות אינו אוסר לעולם ואם נכנס ברשות אם הוא רגיל לבא אוסר מיד ואם אינו רגיל אינו אוסר עד לאחר שלשים יום : ב ^ב^ אנשי חיל המלך שנכנסו בבתי היהודים ^ב^ בין בחזקה בין ברצון ^ג^ אם יש לבעלי בתים באותם מקומות שנכנסו העכו״ם כלים שאסור לטלטלם בשבת אינם אוסרים עליהם :

^א^ ירושלמי כתבוהו התוס׳ והרא״ש אמתניתין דאנשי חצר וכו׳ דף ס״ט ^ב^ תשובות הרשב״א ^ג^ כרבי יהודה במשנה דף פ״ה

שפה דין צדוקי ומומר בעירוב · ובו ד׳ סעיפים :

א ^א^ ^א^ צדוקי הרי הוא כישראל ומבטל רשות אבל עירוב אינו מועיל כיון שאינו מורה בעירוב : ב ^ב^ כותי הרי הוא כשאר עמים ואין לו תקנה אלא בשכירות : ג ^ג^ ישראל מומר לעבודת אלילים או לחלל שבתות בפרהסיא ^ד^ אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעכו״ם ואם אינו מחלל אלא בצינעא אפילו מחללו באיסור דאורייתא הרי הוא כישראל ומבטל רשות : ד ^ה^ ישראל שהמיר והיו לו בתים בשכונת ישראל שעירבו לכל השנה אם אין לו פתח אחר כלל הוא ^ב^ אוסר בכל שבת שחל לאחר שהמיר אבל אם יש לו פתח אחר לשכונת העכו״ם אפילו הוא פתח קטן שלא היה רגיל בו מתחלה דוחין אותו אצל פתח הפתות לשכונת העכו״ם :

^א^ משנה עירובין ס״א ונגמרא כפי המשנה וכרשב״ג הרא״ש בשם ר״ת והריטב״א בשם ^ב^ פשוט ברים חולין דף ד׳ ^ג^ ברייתא עירובין ס״ט ^ד^ תוס׳ והרא״ש והמרדכי שם וכן דעת רש״י ^ה^ הרשב״א בתשוב׳

שפו דיני שותף בעירוב · ובו ט׳ סעיפים :

א ^א^ ^א^ אמרו חכמים לטלטל מן החצרות למבוי והתירוהו על ידי שתוף ^ב^ שגובין פת או דבר אחר ממיני מאכל מכל חצר וחצר ונותנים אותו באחד מן החצרות ואנו רואים כאלו פתוח כל המבוי לאותו חצר ^ג^ ומפני שאינו אלא לשתף החצרות יכולים ליתנו באויר החצר ^ד^ או בבית שאין לו ארבע על ארבע ואין צריך ליתנו בבית רק שיהיה במקום המשתמר הלכך אין נותנים

^א^ ומדברי הרמב״ם בפ״א ושנוי בברייתא שבת דף ז׳ ובפירוש רש״י שם ^ב^ משנה עירובין כ״ו וברייתא בדף פ״א ^ג^ ברייתא וגמרא בדף פ״ה ובפירוש רש״י שם ^ד^ ברייתא סוכה דף ג׳

כולי האי בלא עירוב כמו בעירוב ויתקיים תקנת חכמים ויבא : יד עד שישכור וכו׳ · הטעם משום דק״ל דאין רבים נעשים בעירוב יחיד אצל נוי : כתב הב״י בשם א״ח אוניות גדולות שחולקין אותם לחדרים וכל אחד והשוכרים אוכל בחדרו ומה תקנתם ישכרו מבעל הספינה קודם שיחלקו המקומות ידועות לשוכרים ואם לא שכרו ממנו קודם שיחלקו המקומות צריך לשכור מן השוכרים אבל אם יש רשות לבעל הספינה להניח כליו בכל מקום שירצה ואפילו במקומות המושכרים די להם לשכור מבעל הספינה עכ״ל : כתב המרדכי בריש פרק הדר בשם רש״י ז״ל חצרו של נכרי הוא כדיר הבהמה פירוש ומותר לישראל המתאכסן שם להכניס ולהוציא ואם יש שם ישראל אחר אוסר עליו פירו׳ אוסר לאורח להוציא מבית הנוי לחצר אבל אותו ישראל מותר להוציא מביתו לחצר דאין ישראל אוסר עליו עכ״ל ובתרומות הדשן סימן ע״ו תמה על דין זה שאוסר לישראל האורח ונם הב״י קולק וכתב דתרוייהו מותרין דאין ישראל הדר שם אוסר על האורח ולא אורח על בעל הבית ועיין בתרומת הדשן שהאריך בזה : כתב הרשב״א בתשובה דסברא פשוטה כ״ל דלא שנא נוי אחד וישראלים מרובים ול״ש גוים מרובים וישראלים מועטים יכולין לשכור מן הגוים ומביא ראיה לדבר : כתב ב״י בשם מצאתי כתוב אם משאיל ישראל בית לחבירו אם יש בו תפיסת יד מידי דאיכו ביטל בשבת מהני שאין צריך עירוב בחצרו של בעל הבית אבל במקום נוי כיון דשכיח בדדייר בכי האי נוכא כראה דלא מהני כמו ביטל רשות דמהני במקום ישראל ולא במקום נוי והא תפיסה הויא כמו עירוב או ביטל רשות דלא מהני במקום נוי דתפיסת יד גורם שותפות בהאי ביתא כמו בעל הבית שותף עם שכניו ביין או בשמן אע״ג דהתירו רבותינו כמו בבי אדם בבית אחד דחשיב לא שכיח דמרתתי אבל תרי בתים מירתת נוי מנייהו ושכיחי דיירי עכ״ל · פירוש דבריו בקיצור כלומר אע״ג דחשובים כחדא שאין צריכין עירוב ואין אוסרין על בעל הבית אבל לענין שכירות נוי חשובי כשני בתים והנוי אוסר עליהם וכמו שמפרש הטעם :

שפג א מ״ש ואין הכותי בביתו אינו אוסר וכו׳ · נראה לפי מאי דכתב המחבר לעיל בסימן שע״א דאפילו אין הנוי בביתו אוסר נ״ל דמיירי כאן כשהוא רחוק יותר ממהלך יום אחד : ומ״ש בא הכותי בשבת וכו׳ · ואין להקשות הא איכא למימר הותר למקצת שבת הותר לכל שבת כולה כבר תירצו התוס׳ דשאני הכא דמתחלה כשעשה העירוב אין סוכו להתקיים כל השבת שעתיד הנוי לבא · אבל קשה לי ע״כ מיירי דהנוי לא היה רחוק מהלך יום א׳ וא״כ הדרא קשיא לדוכתא דלעיל כתב המחבר דאפילו אין הכותי בביתו אוסר וע״כ נ״ל דס״ל להמחבר עיקר כיש אומרים דהתם וכמו שכתב הרב לעיל ע״ש : ומ״ש מותר לשכור ממנו בשבת וכתבו התוס׳ ולא דמי למקח וממכר ליאסר בשבת דלא הוי אלא כמתנה בעלמא שאין עושין אלא להתיר טלטול : ומ״ש ואח״כ יבטל וכו׳ · הטעם דאעפ״י שעירבו מתחלה לא משתרי בשכירות לחודיה דמיד שבא הנוי בטיל העירוב וכי הדרו ושכרו ממנו לא חזר העירוב לקדמותו ולפיכך צריכין לבטל · ואין להקשות תסגי בביטול לחודיה דכיון דבטילי רשותייהו לגביה ה״ל יחיד במקום נוי דאינו אוסר עליו וכדאיתא בריש סימן שפ״ב אע״ג דהמחבר כתב התם בסעיף ג׳ דאם בטלי רשותייהו וכו׳ היינו דוקא במקום שאין הנוי רוצה לשכור ומטעם דא״כ בטלת תורת עירוב מאותה מבוי אבל הכא שהנוי רוצה לשכור ובשבת אין יכולין לערב לא שייך למימר בטלת תורת עירוב י״ל דאם לא ה״ה הנוי מתרצה לשכור לא היה מועיל הביטול אין שייך לחלק בין מתרצה לשאינו מתרצה דאטו אמירם דנוי תגרום לביטול שיועיל הלכך תרתי בעינן לעולם וכ״ז כתבו התוספות והרא״ש שם : ומ״ש וכ״ש אם מת העכו״ם וכו׳ · כלומר דהתם עבדינן תרתי דשוכרין מהנוי והדר מבטלין והכא לא עבדינן אלא חדא : כתבו הגהות התוס׳ בשם מהר״ם מרוטנבורג היכא שאחד מבני החצר היה גוסס בשעת העירוב ועירבו עמו שבטל העירוב הואיל ורוב גוססים למיתה ואינו ראוי להתקיים כל השבת כלומר כשמת בשבת וביתו בא ליד אחר שלא עירב עמהם אוסר עליהם ולא אמרינן כיון שהותר למקצת שבת הותר לכל השבת כיון דהעירוב מתחלה לא היה ראוי להתקיים · ועיין בהגהות אש״רי מ״ש על ההוא הואיל והותר למקצת שבת בשם מהרי״ח :

שפד א מ״ש עכום הנכנס וכו׳ · מבואר בירושלמי כתבוהו התוס׳ בפרק הדר דף ס״ט בד״ה יש להם : מ״ש לשם אכסנאי וכו׳ · כלומר שלא נכנס לשם לקבוע שם דירתו אלא לפי שעה להתאכסן שם : ב בין בחוקה בין ברצון וכו׳ · יש לתמוה דאם נכנסים בחזקה אפילו אין לבעלי בתים שם כלים איכם אוסרין · וכמו שכתב המחבר עצמו דבשלא ברשות אינו אוסר לעולם וכ״כ הרשב״א ז״ל בהדיא : ומ״ש כלים שאסור לטלטלם וכו׳ · יש לתמוה דלעיל בסימן שפ״ב סעיף י״א כתב המחבר דאם נשאר מום תפיסה דשוכרין ממנו דמשמע דלא בעינן כלים שאסור לטלטלם וא״כ מדברי הרשב״א וכמו שהביא ב״י בשם ה״ה וצ״ע :

שפה א מ״ש צדוקי הרי הוא כישראל וכו׳ · ואין להקשות הא כתב המחבר בסמוך סעיף ג׳ דאפילו מומר לחלל במילי דרבנן הרי הוא כעכו״ם וכתם צדוקי אינו נזהר במילי דרבנן תירצו התוס׳ שרגילים הם ליזהר כי היו יראים מן החכמים · וכתב הב״י דאפילו עכשיו דהצדוקים עוברים אמילי דרבנן בפרהסיא אפ״ה אין דינם כעכו״ם מכני שהם כאנוסים בדבר דמנהג אבותיהן בידיהן וסברי דכדין עושים הכל וה״ל כתינוק שנשבה לבין הגוים : ב הוא אוסר בכל וכו׳ · פירוש ולא אמרינן הותר למקצת שבתות הותר לכולן : ומ״ש אפילו פתח קטן וכו׳ : כתב הרשב״א ז״ל דאפילו אינו אלא פתח נד כד׳ על ד׳ דוחין אצל זה הפתח דמסתמא כיון שנתנכר לגוי רגיל עמהם וניחא ליה בהאי פיתחא :

שפו א מ״ש אסרו חכמים וכו׳ · לשון הרמב״ם והטור מן התורה מותר לטלטל מן החצרות למבוי אלא שחכמים אסרו מפני שהמבוי חשוב רשות משותפת כנגד החצרות וגזרו אטו מר״ה לרה״י והתירוהו על ידי שתוף ע״כ : ומ״ש או ד״א ממיני מאכל וכו׳ · פירוש רש״י

נותנים אותו באויר המבוי : (ועיין לעיל סימן שס"ו) **ב** [ס] ישראל שדרים בשלשה מקומות חלוקים ודלתות כל אחד מהמקומות נעולים בלילה והשמש גובה קמח מכלם אינו מועיל להם להשתתף ששיתוף המבוי צריך שיהיה מונח בחצר שבמבוי ואלו שנבדלים זה מזה ורחוקים אין שיתופן אחד ואין מבואיהם כאחד : (הג"ה) ואם עירבו במקום אחד אין האחרים שלא עירבו אוסרין עליהם הואיל ואין להם דריסת הרגל זה על זה כי אין כל העיר חשובה כמבוי אחד אעפ"י שמוקפין בהיקף חומה אחת * : **ג** [י] בכל משפטי עירובי חצרות ושיעורו ושאשתו מערבת בשבילו ושמערבין שלא לדעתו אם אין הבית פתוח אלא לחצר אחד ושקטן יכול לגבותו ושיכול אחד לזכות לכולם (ושאם היו שותפין אין צריך לערב) כך דיני שיתוף : (הג"ה) ואפילו היה משותף עם שכניו בסחורה לזה ביין ולזה בשמן אין צריך להשתתף והוא שיהיה בכלי אחד : **ד** [י] משתתפין בכל מיני מאכל [מ] ואפילו ארבעה וחמשה מיני מאכל מצטרפין למזון שתי סעודות : **ה** [ע] בכל מיני מאכל משתתפין חוץ מגורגדניות שהוקשו לזרע ותבלין ופולין יבשין ולא בעלי בצלים שלא גדלו אורך זרת ולא בכמהין ופטריות [כ] ולא בכפניות ולא בעדשים ולא בחטים ושעורים ולא בירק שהוא בשיל ולא בשיל ולא במים לבדם ולא במלח לבדו אבל אם עירבם יחד משתתפין בהם [כ] ויש אומרים דדוקא כשנתן לתוכו שמן [ל] ויש אומרים שמערבין בתבלין : **ו** [מ] כל דבר שרגילין ללפת בו את הפת שיעורו ללפת בו פת האוכל לשתי סעודות וכל שאין מלפתים בו הפת שיעורו כדי לאכול ממנו שתי סעודות ובשר חי לא הוי ליפתן וצריך כדי שיאכל ממנו שתי סעודות אבל צלי הוי ליפתן ושיעורו ללפת בו שתי סעודות חומץ הוי ליפתן וכן יין מבושל אבל יין חי לא הוי ליפתן ושיעורו שתי רביעיות וכן שיעור שאר משקים : **ז** [נ] משתתפים בשני בצים אפילו חיים [ס] בשני רמונים בחמשה אפרסקים בליטרא ירק בין חי בין מבושל בפולים לחים מלא היד בתפוחי יער מלא הקב : **ח** [ג] [ע] משתתפים אפילו באוכל שאינו ראויה לו אם ראוי לשום אדם כגון לנזיר ביין ולישראל בתרומה · וכן [פ] (הנודר) מאוכל או נשבע שלא יאכלנו משתתף בו ויש אומרים דהיינו דוקא בשנדר או נשבע שלא יאכלנו [צ] אבל אם נדר או נשבע שלא יהנה ממנו אין משתתפין לו בה (ואם אמר קונם הנאתו או אכילתו עלי לכולי עלמא אין משתתף בה) * : **ט** [ק] אמר על ככר [ר] היום חול ולמחר קודש או קונם משתתפין לו בה שבין השמשות עדיין לא נתקדש ודאי וראויה היתה מבעוד יום · אבל אם אמר היום קונם ולמחר חול אין משתתפין לו בה שאינה ראוית עד שתחשך [ר] חצר הפתוח לשני מבואות ושיתף עם כל אחד מהם מותר עם כל אחד לטלטל ממנו לחצר ומהחצר לתוכו ואסור לטלטל כלים ששבתו במבוי זה למבוי האחר דרך החצר [ש] ואם לא שיתף עם שום אחד מהם אם הוא רגיל עם שניהם לצאת ולבא בחול דרך עליהם אוסר על שניהם ואם הוא רגיל עם האחד ועם השני אינו רגיל אותו שרגיל אוסר ושאינו רגיל אינו אוסר ואם שיתף עם אותו שאינו רגיל הותר הרגיל לעצמו אם שותפו ביניהם [ת] וכן אם היה רגיל עם שניהם ושיתף עם אחד מהם מותר השני שהרי סילק עצמו ממנו [א] ואם המבוי שרגיל בו שיתפו ביניהם ואותו שאינו רגיל לא שיתפו והוא לא שיתף לא עם זה ולא עם זה דוחים אותו אצל שאינו רגיל ויתחלק מאותו שרגיל כדי שיהא מותר כיון שהוא אינו מפסיד בדבר שהרי לא שיתף עמהם ויש ריוח לאחרים שעל ידי זה יהיו מותרים כופין אותו על מדת סדום :

שפז שותפין במבוי צריכין לערב בהצרות · ובו סעיף אחד :

א [א] המשתתפין במבוי צריכים לערב בחצרות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת עירוב שהרי אין התינוקות מכירים מה נעשה במבוי [ב] לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין עליו ואין צריכים לערב בחצרות שהרי התינוקות מכירין בפת [א] [ג] ויש אומרים שאם לא עירבה כל חצר לעצמה אין סומכין על השיתוף אבל בשכל חצר עירבה לעצמה ואחר כך נשתתפו במבוי ולא עירבו דרך פתחים שביניהם מותרים להשתמש החצרות שבמבוי דרך פתחים שביניהם שסומכין על שתוף במקום עירוב · ואם עירבו דרך פתחים שביניהם ולא נשתתפו במבוי מותר להשתמש החצרות במבוי שסומכים על עירוב שעירבו החצרות דרך פתחים במקום שיתוף : (הג"ה) ויש אומרים דסומכין אשיתוף במקום עירוב אפילו לא נשתתפו אלא ביין וכן סומכין אעירוב במקום שיתוף * · ולעיל סימן שס"ו כתבתי דאנו נוהגין לכתחלה שלא לעשות רק שתוף אחד בקיום ונראה לי הטעם כי עירוב שלנו שכל אחד מבני החצר נותן לשיתוף הוי כעירוב ושיתוף :

רש"י משום דעירובי חצרות הוא לערב דירתן לעשותם אחד ודירתו של אדם הינו בעסק הלא אחר הפת אבל· שיתוף דמבוי אינו אלא לשתף הרשויות לפיכך בכל דהו שהוא מיני· ומאכל שני ומזה הטעם נמי כגי כשנותנין אותו באויר : ומ"ש ואין נותנין אותו באויר המבוי וכו' · משום דלא מיקטר התם : **ב** ולא בככביות וכו' · פירוש תמרים רעים : ומ"ש ויש אומרים דוקא כשנתן לתוכן שמן וכו' · ומיירי בשלא נתן לתוכן שמן שיעור שתי סעודות דא"כ ת"ל משום שמן לבד וכ"כ התוס' שם : **ג** משתתפין אפילו באוכל וכו' : מבואר בריש בכל מערבין : ומ"ש ולישראל בתרומה וכו' · ונראה דכן הדין נמי בעירובי חצרות דיכולין לערב לישראל בתרומה והא דנקט הכא לענין שיתופי מבואות משום נזיר ביין דלא שייך התם דהא קי"ל דאין מערבין אלא בפת והטעם דמערבין באלו משום דראויין לשאר בני אדם וכמו שכתב המחבר אבל אין לפרש הטעם משום דאפשר לאשאל על נדרו דבנזיר יתקרע על נזירתו וישאל עליו ובתרומה נ"כ יתקרע על זה שעשה ואת תרומה וישאל עליו וכמו שמפרש התם בגמ' אליבא דסומכוס דוה ע"כ אינו דהא תרומה אם שאל עליה הדרא לטיבלא והתם אמרינן דאין מערבין בטבל דאי אפשר לתקנו בין השמשות דאנן קי"ל דגזרו אף על השבות בין השמשות שלא במקום מצוה וכמו שכתב המחבר לעיל בסימן שמ"א · וכן מוכח מדברי התוס' בדף ל"א ד"ה דמאי וכו' דפירשו דלסומכוס צריך דאי לרבנן אע"ג דלא חזי ליה הא חזי לעניים הרי משמע בהדיא דלרבנן האי טעמא לחוד סגי ואנן כרבנן ק"ל · ונראה הא דקתני ולישראל וכו' · היינו בימיהם אבל בזמן הזה אין שום אדם בעולם שתרומה ראויה לו שהרי כולנו טמאי מתים · וכ"כ רי"או הובאו דבריו בש"ג פ' בכל מערבין : ומ"ש וכן הנודר מן האוכל וכו' : כ"כ הרמב"ם בפרק א' והטעם נ"כ בזה מפני שראוי לאחרים : ומ"ש וי"א וכו' · והו דעת התוס' והרא"ש והטעם דאין משתתפין אעפ"י שראוי לאחרים מ"מ הרי הוא נשבע שלא יהנה ממנו והרי הוא נהנה כשיערב בו : ומ"ש ואם אמר קונם וכו' · וז"ל הרא"ש פרק בכל מערבין מדלא מפלי רב הונא לחלק אלא בין שבועה לקונם ואמאי ליפליג בשבועה גופא וליתא שבועה שלא אוכל מככר זו מערבין לו בה שבועה שלא אהנה מככר זו אין מערבין לו בה או ליפליג בקונם גופא וליתא קונם אכילת ככר זו עלי מערבין לו בה קונם הנאת ככר זו עלי אין מערבין לו בה אלא ודאי דס"ל דאי אפיק בלשון קונם אפילו אמר קונם אכילת ככר זו עלי אין מערבין לו בה גזירה אטו אומר ככר זו הקדש דסתם קונם דומה להקדש דשניהם אוכל נאסר על האדם עכ"ל הרא"ש בקיצור · וע"פ דבריו כתב הרב דאפילו אמר קונם אכילתו אין משתתף בה והוא משום גזירה אבל מ"מ דוה הוא לכ"ע דמשמע דגם הרמב"ם מודה בזה והא דכתב וכן הנודר מאוכל וכו' מיירי בדלא אמר בלשון קונם אינו ככון דא"כ הדרא קושית הרא"ש לדוכתא דה"ל לרב הונא לחלק בנדר גופא בין אמר בלשון קונם וכין בשאר לשון נדר אלא ודאי דבלשון נדר אין לחלק דכיון שהוא אוסר האוכל על עצמו דומה להקדש ואיכא למגזר אטו אמר ככר זו הקדש והרמב"ם פסק דלא כרב הונא וסבירא ליה דאפילו אמר לשון קונם מערבין בה וכ"כ ה"ה דדעת הרמב"ם לפסוק דלא כרב הונא ואילו לדברי הרב הא אפשר ליישב דעת הרמב"ם גם לרב הונא ולחלק בין אמר לשון קונם אלא ודאי דס"ל לה"ה דליכא לחלק בזה דבכל לשון איכא למגזר משום הקדש כמו בלשון קונם ודוק : **ד** היום חול וכו' · פירוש בע"ש תהא חול ולמחר יהא קודש ומספיקא לא נחתה לה קדושה לאפוקי אם אמר היום בע"ש יהא קודש ולמחר תהא חולין מחולל על המעות שיש לי בכיס או מספיק' דב"ה לא פקעה לה קדושתי' מיניה : ומ"ש חצר הפתוח לב' מבואות וכו' · ומ"ש כלים ששבתו במבוי · איכא לתמוה הא ככר מבואר דק"ל כר"ש דכל החצרות והקרפיפות ומבואות כולן רשות אחת הן ועיין לעיל סימן שע"ב בדברי המחבר ושם בב"י מדין חצרות וכוניות הגמרא אפשר לומר דמיירי לענין טלטול כלי בתים · וכתב בהגהות אשי"רי בשם מהרי"ח דמיירי שנתנו האמצעית עירובה בזו ועירובה בזו אבל אם נתנו החיצונות עירובן באמצע בבית אחד ה"ל חדא ושת בכל שלשתן לכולי עלמא עכ"ל · וכב"י :

שפז א מ"ש ויש אומרים שאם לא עירבה וכו' · והו דעת המחבר בפירוש דברי הרא"ש והטור אבל אינו מוכרח · ועיין ב"ח : ומ"ש בהג"ה וי"א וכו' · נראה דעכ"פ אם עירבו במבוי ביין ולא עירבו בחצרות כלל דאינן מהניס לכ"ע דהא לדעת הרא"ש דס"ל דסגי אפילו ביין הא ס"ל דבעינן לערב בחצרות עכ"פ וכמו שפירש ב"י

[ס] הרשב"א בתשובה * ג"י סימן שנ"ב
[י] משמעות המשנה בדף ע"ג
[י] ציינתיו בריש הסימן [מ] ומשנה בריתות כ"ג והובא בעירובין דף כ"ט ובגמרא שם [ע] שם בגמרא כ"ח
[י] שם בגמרא כ"ו וכ"כ הטור וש"פ
[כ] תוס' והגהות אשי"רי [ל] רמב"ם בפ"א מהלכות עירובין וסמ"ג
[מ] שם בגמרא דף כ"ט [נ] שם בגמרא
[ס] ברייתא לענין מעשר עני וכן לעירוב . [ע] משנה שם כ"ו וכת"ק הרא"ש והרמב"ם בפרק א' מה"ע
[פ] שם בגמר' דף ל'
[צ] רמב"ם בפ"א
* טור : [ק] שם בגמרא ל"ו בעיא ונפשטא . [ר] משנה שם דף ע"ה . לענין חצרות וכר"ש ומשמע בגמרא דף מ"ט דה"ה לחצר שבין שתי מבואות
[ש] שם בגמרא וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות עירובין
[ת] טור [א] שם בגמרא

[א] ברייתא עירובין פ"א וכדברי מאיר
[ב] שם וכת"ל בפת כ"ע לא פליגי
[ג] בפירוש רש"י שם ולתוס' דף ע"ג וש"פ ואין דעת הרמב"ם כן בפ"א וכפ"ה * הרא"ש ומרדכי פרק הדר ושם :

ביחד ולכתחלה אין לעשות יותר והוא דהצריכו שתוף ועירוב היינו בזמן הגמרא שבני החצר לא נתנו לשתוף רק החצר עירבו ביחד ואחד מבני החצר נתן לשתוף אבל בכי האי גונא דכולי עלמא אין עושין רק שתוף אחד ואי עביד יותר ובירך עליו הוי ברכה לבטלה * :

שפח דין אם לא עירבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי · ובו סעיף אחד :

א [א] אם לא עירבו החצרות יחד וגם לא נשתתפו במבוי [א] מותר לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו בין עירבו חצרות עם הבתים בין לא עירבו · [ב] ולהרב רבינו משה בר מיימון דוקא בשלא עירבו חצרות עם הבתים אבל אם עירבו חצרות עם הבתים אין מטלטלין במבוי אלא בארבע אמות :

שפט עכו״ם שיש לו חלון פתוח למבוי · ובו סעיף אחד :

א [א] עכום הדר במבוי ויש לו חלון אחורי ביתו פתוח לבקיעה או לקרפף אפילו אין בו אלא ארבעה טפחים על ד׳ טפחים אינו אוסר על בני מבוי אפילו מכנים ומוציא גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום שחפץ יותר באותו שפתוח לו מאחוריו לבדו שיש לו אויר והוי פתחו למבוי כמו שאינו רגיל שאינו אוסר והוא שיש בבקיעה או בקרפף יותר מסאתים אבל אם אין בו אלא סאתים קטן הוא ולא ניחא ליה ביה וישראל שיש לו פתח למבוי ופתח מאחריו לקרפף ושכח ולא עירב אם הקרפף יותר מסאתים אוסר לפי שאינו ראוי לו ואינו מסתלק מן המבוי [ב] ואם הוקף לדירה אפילו יותר מסאתים אינו אוסר כיון שראוי לו [אג] ויש מי שאומר דאדרבה אם הוקף לדירה אפילו בית סאתים אוסר שכיון שהוקף לדירה אין בו אויר ואינו חפץ בו להסתלק בשבילו מן המבוי :

שצ מבוי שצדו אחד עכו״ם וצדו אחרת ישראל · ובו ב׳ סעיפים :

א [א] מבוי שצדו אחד עכו״ם וצדו אחר ישראל ובית של ישראל אחר אצלה פתוח לר״ה ולא למבוי וחלון בינו לבין ישראל הדר במבוי אינו יכול לערב דרך החלון שביניהם להוציא כליו למבוי דרך בית ישראל שכנו הפתוח למבוי אבל אם פתח ביניהם מותר ויש מי שאוסר אף בפתח פתוח ביניהם : **ב** [ב] מבוי שצדו אחד עכו״ם וצדו אחר ישראלים והיו חלונות פתוחות מחצר לחצר של ישראל ועירבו כולם דרך חלונות אע״פ שנעשו כאנשי בית אחד ומותרים להוציא ולהכניס דרך הלונות הרי אלו אסורים להשתמש במבוי דרך פתחים עד שישכירו מן העכו״ם :

דעת עצמו ותשובת מהר״ם שהביא ב״י :
[א] שבת דף ק״ל ודלא כמימרא דרב שם [ב] בפ״ה מה״ע וכרב
[א] עירובין ס״ו מימרא דאמוראי
[ב] טור בשם רש״י וכ״כ ה״ה בפ״ה מה״ע ושכן משמע מדברי הרמב״ם שם [ג] תוס׳ בשם ר״י שם
[א] עירובין ע״ב וציינתיו לעיל בסימן שפ״ב
[ב] רמב״ם בפ״ה מה״ע ועיין במה שציינתי לעיל

בית יוסף לדעתו ואם לדעת הרמב״ם הרי ס״ל דבעינן דוקא פת · מיהו י״ל דנקטינן כתרי קולא בעירובין : ומ״ש וכן סומכין אעירוב וכו׳ · פירוש היכא דעירבו דרך פתחי חצרות זו עם זו אין צריכין להשתתף במבוי · וכן כתב הרא״ש בפרק הדר בהדיא :

שפח א מ״ש מותר לטלטל בכל המבוי וכו׳ · וה״ה דמותר לטלטל מן החצרות הכלים ששבתו בהם דקי״ל כר״ש דגגות וחצרות ומבואות כולן רשות אחת הן ומותר לטלטל הכלים ששבתו כאן · וכן מבואר שם בהדיא : ומ״ש ולהרמב״ם וכו׳ · כ״כ בפ״ה ע״ש בדברי ה״ה היאך מישב הסוגיא לדעתו :

שפט א מ״ש ויש מי שאומר וכו׳ · כ״כ שם התוס׳ וז״ל דכיון דהוקף לדירה הוי כביתו ואינו עומד במקום אויר של מבוי ואוסר עדיין פתח הפתוח למבוי ע״כ :

שצא א מ״ש בכל משפטי וכו׳ · כן כתב הרא״ש בריש פרק הדר ואעפ״י שיש פוסקים דחולקים עליו מ״מ כדי הוא הרא״ש לסמוך עליו בעירוב שהוא מדרבנן ובלא״ה הא ק״ל הלכה כדברי המיקל בעירוב : ומ״ש בהג״ה וכו׳ · ז״ל הרי״בש שם · ועוד יש טעם אחר להתיר קניית הרשות מהאדון כי ידוע כי דרך הרכים היא לעולם לאדון לשכותה כמו שירצה ולתת לב״ב דרך מגד אחר וכיון ויכול לסלק הגוים מן הדרך ההוא הרי יכול להקנותה הרשות אלא שזה הטעם אינו מספיק להכנים ולהוציא מן המבוי לבתי גוים כיון שאין לו מתירין כי אם מפני רשות האדון במבוי ולא בבתים הפתוחים לה ע״כ · וזהו פירוש דברי הרב אלא שקצר כלשונו : **ב** במה דברים אמורים וכו׳ · וכתב הב״ח בשאינו ברור ולא ידוע שכך הוא מדינא דמלכותא להכנים כליו בבתי העיר או מפני היראה או מפני אהבה או מפני שאין אנשי העיר מקפידין בכך אין לסמוך על שכירות שר העיר להכנים ולהוציא מבתי הגוים עכ״ל : ומ״ש או משכירו ולקיטו וכו׳ · וה״ה משכירו דשכירו · וכ״כ הב״י והב״ח ועיין ב״י דכתב הטעם שהרי ממונה שלו יכול ג״כ להכנים כלי אדון לשם ה״ל כשכירו של כל אחד ואחד ומ״מ לדינא צ״ע : ומ״ש שהרי יש לו רשות וכו׳ · וכתב הרי״בש בתשובה וז״ל כיון שדבר ידוע שהאדון יכול להכנים כליו בבתי אנשיו ואין מוחה בידו ואין זה שלא כדין שכך נהגו וכו׳ משמע מדבריו דאם ע״י הכרח נוהג עמהם בכך ואינו מחק הוולכים אין השכירות ממנו מועיל · וכן נראה לדינא :

שצב א מ״ש עיר שהיתה וכו׳ · הוא לשון הרמב״ם פרק ג׳ מהלכות עירובין וצריך לומר דס״ל להמחבר כפירוש סוגיא זו כמו שכתב הר״ר יהונתן לפירוש דברי הרי״ף וז״ל עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה כלומר בלא שיור מפני שהיתה מתחלה היתר לטלטל מפני שהיתה של יחיד גם שהיא עתה של רבים לא גזרו עליה שום גזירה · ועיר של רבים ונעשית של יחיד כלומר שיחיד קנאה והוא משכיר הבתים שבה לאנשים אחרים שהם היו צריכים לערב מתחלה גם עכשיו מערבין בשיור ע״כ וכיון שהוא מפרש דברי הרי״ף כדעת הרמב״ם

שצא דין בטול רשות לאותן ששכחו לערב ובו ב׳ סעיפים :

א [א] [א] בכל משפטי בטול למי ששכח ולא עירב בחצרו כן הוא במבוי שאם שכחה חצר אחת ולא נשתתפה מבטלת רשות לשאר בני המבוי או הם לה [ב] אף על פי שהם רבים שבני החצר גבי מבוי חשובים כיחיד בחצר וכבל משפטי ישראל בחצר עם העכו״ם כן הוא במבוי או בעיר שאין אסור לטלטל במבוי או בעיר המוקפת חומה עד שיהיו שתי חצרות של בתי ישראל בעיר [ג] אבל חצר אחד לא אפילו אם הרבה בתים של ישראל פתוחים לתוכו [ד] והוא שתהא העיר מוקפת חומה לדירה וסתם עיירות הן מוקפות לדירה וסתם מבצרים אינם מוקפים לדירה · ובשיש שתי חצרות של בתי ישראל בעיר [ה] צריכים לשכור מכל הצר וחצר של עכו״ם ואין מספיק במה ששכור משר העיר : (הג״ה) ויש אומרים דדוקא למנין להוציא ולהכנים לרשות העכום אבל לטלטל במבוי יכול לשכור מן השר שהרי דרך המבוי הוא של השר ויכול לסלק כל העכו״ם משם * : **ב** [ו] במה דברים אמורים בשר שאין הבתים שלו [ו] וגם אין לו רשות להשתמש בבתי בני העיר כלל אפילו בשעת מלחמה אבל במקום שכל צרכי העיר אינם נעשים אלא על פי השר או הממונה שלו וראי ששכירות מהשר החוא או משכירו ולקיטו מהני שהרי יש לו רשות להושיב אנשיו וכלי מלחמתו בבתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם : **ב** [ז] ישראלים הדרים בחצר יחידי בעיר של עכו״ם שהיא מוקפת חומה ועברו יהודים אחרים דרך שם בשבת ונתאכסנו בחצר אחרת אינם אוסרים עליהם דאורח אינו אוסר ומותרים לטלטל בכל העיר : (ועיין לעיל סוף סימן ש״ע :

שצב דין עירובין לעיר · ובו ח׳ סעיפים :

א [א] [א] עיר שהיתה קנין יחיד אפילו נעשית של רבים משתתפים כלם שיתוף אחד ויטלטלו בכל המדינה וכן אם היתה של רבים ויש לה פתח אחד משתתפים כלם שיתוף אחד אבל אם היתה של רבים ויש לה שני פתחים שהעם נכנסים בזה ויוצאים בזה אפילו נעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא מניחין ממנה מקום אחד אפילו הצר אחת ובית לתוכה ומשתתפין השאר ויהיו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל העיר חוץ מאותו מקום ששיירו ויהיו אותם הנשארים מותרים במקומם בשיתוף שעושים לעצמם [ב] ואם היו הנשארים רבים אסורים לטלטל בשאר כל העיר ודבר זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להם לטלטל בעיר זו שרבים בוקעים בה שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלים בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן [ג] ואם רצו לערב מבוי מבוי בפני עצמו כלשכן דביהני דאין השיור גדול מזה : (הג״ה) וצריך שיעשו ביניהם שני פסין של שני משהויין אם הוא רחב עשר אמות וביותר מעשרה צריך צורת פתח * :

[ב] כלומר וקי״ל דאין מבטלין רשות לב׳ בשלא עירבו כמבואר בסי׳ ש״ף
[א] מסכת עירובין דף ע״ב וכגמ׳ שם
[ג] הרא״ש ריש פרק הדר ורבינו ירוחם בספרו [ד] תוס׳
[ה] טור והמרדכי בשם ר״מ והכל בו וציינתי מוצא הדין לעיל בסימן שע״ב
* רי״בש סימן תע״ו : [ו] ב״י וכ״כ הרשב״א בתשובה
[ו] ה״ה בפ״ב מה״ע וש״פ [ז] בית יוסף
[א] מסכת עירובין נ״ט ובפירוש הרמב״ם כפי מה שציינתי בסי׳ שמ״ה סעיף י״ [ב] שם בגמרא ס׳
[ג] הר״ר יהונתן בפירושו שם
* טור

עיר

הרמב"ם ע"כ ופסק המחבר כהרי"ף והרמב"ם: **ב** אפילו נעשית של רבים וכו' וה"ה אם מתחלה היתה של רבים ועיין בתשובת מהרי"בל פ"נ סימן ע"ד הרבה דינים מה ששייך לענין זה כתב בתשובת הר"ן שכונת ישראל שיש לה פתחים למזרח ולמערב ויש להם דלתות ננעלות בלילה ונשאר שכונת ישראל לבד כולם ישראלים א"צ לשייר בתוך השכונה כי שיור מבואות הנכרים מהני ע"ש סימן ך':

שצג א מ"ש על תנאי שיאמר וכו' ונראה דאפילו עכשיו דבקיאינן בקביע דירחא מותר לערב שהרי אומר דאם היום קודש שאין בדבריו כלום והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה דה"ע בזמן שהיו מקדשין על פי הראיה והיו ב' ימים מספק אבל השתא דבקיאינן בקבע דירחא ולא עבדי תרי יומי אלא משום מנהג שאין מערב ומתנה לא עירובי חצרות ולא שתופי מבואות עכ"ל. וכבר השיגו הראב"ד וגם הר"ן כתב שאין דברי הרמב"ם מחוורים בעיניו. **ב** אחד עירובי חצרות וכו'. והטעם דמשום דהוא משום חומרא בעלמא לא מחמירין בו ומותר לערב אפילו בה"ש: **ג** עירב לשנים וכו' ונאכל העירוב. פירוש קודם שעירב לשני: ומ"ש אבל אם עירב וכו'. כ"כ הרא"ש שם: ומ"ש אסור: פירוש ולא אמרינן מקנתו יום ומקנתו לילה ובשעה שהניח עירוב יממא היה ובשעה שנאכל לילה היה דכולי האי לא אקילו רבנן לשויה בין השמשות לגבי האי עירוב מקנתו מן היום ומקנתו מן הלילה עכ"ל הרא"ש:

שצד א מ"ש ואינו יכול ליטלו בלא מרא וחצינא וכו'. כ"כ נ"כ הטור וכן כתב הר"ר יהונתן וכתב הטעם דוקא מרא וחצינא דהוי איסור דאורייתא או אין עירובו עירוב אבל אם אפשר לו ליטלו משם מכלי שיצטרך לכלי חפירה אלא בידיו בלבד לטלטל צרורות ועפר והאבנים שעליו הוי עירובו עירוב שהרי ליכא בטלטול דבר שאינו ראוי אלא איסור שבות וכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וכ"כ הב"י. ואין להקשות דהא כתב המחבר לעיל בסימן רס"א דאין מעשרין את הודאי משמע דס"ל דגזרו על השבות בין השמשות המחבר ס"ל כדעת הרמב"ם וכמו שכתב בסימן ש"ב דכל דבר שהוא כאסו ואין בו אלא משום שבות מותר בין השמשות ולפ"ז מ"ש שם וכן מוליד מן האילן וכו' מיירי גם בעירובי חצרות ומשום דקשיב שעת הדחק והרי"ף והרא"ש השמיטו הא אוקימתא דמרא וחצינא ואפשר דלא ס"ל כדעת הרמב"ם בהא ומש"ה ס"ל דאפילו טלטול אבנים אסור. מיהו קשה שהרי בגמרא לענין עירובי תחומין אתמר דאין מערבין אלא לדבר מצוה ובעירובי תחומין כתב הרא"ש שם האי אוקימתא דהכא בבור העומד בכרמלית עסקינן ונתכוין לשבות למעלה ורבי היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ב משמע דוקא במקום מצוה הלכתא שלא גזרו על שבות בין השמשות אבל שלא במקום מצוה לא וע"כ יש לתמוה מאין למד המחבר דאית ליה להרא"ש אפילו בעירובי חצרות להתיר שבות: ומ"ש ויכול לבנוע עליו וכו'. פירוש אם יש לו לאם מסכה בלא"ה דאז אינו מקפיד על זה. ועיין ב"נ מה"כ: **ב** נתנו במגדל וכו'. ב"ז מבואר שם: ומ"ש אלא אם כן עשה מלאכה גמורה וכו' הטעם דמלאכות שאינן אסורות אלא מדרבנן לא גזרו עליהם ב"ה לענין עירוב והטור כתב וז"ל דאם המגדל של לבינים מסודרים אלו על אלו בלא טיט וטיח בי"ט הוי עירוב מפני שיכול לסתרו וליטלו אבל בשבת או בי"ט והוא של בנין אינו עירוב. ויש לתמוה דכיון דהוא פסק דלענין עירוב לא גזרו על שבות ב"ה כמו שמוכח מורים דבריו שכתב דאם א"צ מרא וחציצה דעירוב כשר וכמו שכתבתי בסמוך ולבינים מסודרים אינן אסורין אלא מדרבנן כמו שמפורש בפרק המביא דף ל"א אם כן יש להתיר אפילו בשבת. וגם על דברי הרא"ש יש לתמוה דכתב בפרק בכל מערבין הא אוקימתא דמוקמינן התם באוירא דלבינה וכתב דמיירי בי"ט ולא בשבת וגם בפרק המביא כתב דאין בהם אלא איסורא דרבנן וא"כ ה"ל להתיר נ"כ בשבת לפ"ז דפסק דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות לענין עירב וצ"ע:

שצה א מ"ש מצוה לחזור אחר וכו'. פירוש אפילו אינו רוצה להוציא כל השבת מן החצר למבוי אפ"ה מצוה

ב: [ד] עיר של רבים שיש לו פתח אחר וכולם במקום אחר מערבין את כולה ואינה צריכה שיור שאין הכולם שבתוכה חשוב כפתח [ה] ואפילו העמיד הרבה כולמות זה בצד זה עד רוחב עשרה לא חשיב כפתח [ו] ואם יש לה פתחים ויש אשפה לפני אחר כהם כאלו אין שם אלא פתח אחר: **ג** [ז] הבתים שמניחים אותם שיור אף על פי שאינם פתוחים לעיר אלא אחוריהם לעיר ופניהם לחוץ ואפילו הוא (רק בית אחד אפילו) בית הבקר או בית התבן שאינם צריכים לערב עושים אותם שיור ומערבין את השאר: **ד** [ח] עיר שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד הרי זה אוסר על כלם ואם בנו מצבה על פתח המבוי אינו אוסר עליהם לפיכך עיר שהיתה קנין יחיד [ב] אפילו נעשית של רבים אין מערבין אותה לחצאין אלא או כלה או מבוי ומבוי ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רצה לחלק רשותו מהם כדי שלא יאסור על שאר המבואות: **ה** [ט] במה דברים אמורים שאין מערבין אותה להצאין בעיר מוקפת חומה גבוה עשרה טפחים ויש לה דלתות אבל אם לא היתה העיר כולה מוכשרת במחיצות ובאו להכשיר הציה ולערבה הרשות בידם: **ו** [י] זה שאמרנו שאין מערבין אותה לחצאין היינו לומר שאין לחי וקורה מועיל לכלקם זה מזה אבל בפס ארבעה או בשני פסים שני משהויין נחלקים אלו מאלו ומערבין לחצאין ואם הוא רחב מעשר אמות עושה צורת פתח: (הג"ה) או יעשה מחיצה גבוה עשרה לפתח מבואו. * יש אומרים הא דעיר של יחיד אסור לחלק היינו לאחר שנכנסו ברבים לרשות הרבים שבתוכה אבל לרקבה ואלו יוצאים בשער זה ואלו יוצאים בשער זה ואין להם דריסת רגל זה על זה מערבין לחצאין ועושין תקון ביניהם כמו שנתבאר לעיל סימן שס"ג דעד עשרה מהני לחי או קורה וביותר מעשרה צורת הפתח: * **ז** [כ] עיר של רבים ונתמעטה ועמדה על חמשים דיורים אינה צריכה שיור: **ח** [ל] המזכה בשתוף לכל בני העיר אם עירבו כולם עירוב אחר אינו צריך להודיעם שזכות הוא להם [מ] ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני העיר או מי שהלך לשבות בעיר אחרת או עכו"ם שהיה עמהם בעיר דין הכל כדינם בחצר ומבוי:

שצג דיני עירוב ביום טוב שחל בערב שבת ודינו בין השמשות לערב ובו ג' סעיפים:

א [א] אין מערבין עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביום טוב שחל להיות בערב שבת ואם שכח ולא עירב מערב יום טוב וחלו שני ימים טובים ביום חמישי ויום ששי [ב] יערב ביום טוב [א] על תנאי שיאמר אם היום חול יהא זה עירוב ואם היום קודש אין בדברי כלום ולמחר יאמר אם היום קודש הרי ערבתי מאתמול ואם היום חול יהא זה עירוב והני מילי בשני ימים של גליות אבל בשני ימים טובים של ר"ה לא [ג] דכיומא אריכתא דמי: (ועיין לקמן סימן תקכ"ח): **ב** [ב] אחד עירובי חצרות ואחד שיתופי מבואות [ד] מערבין אותם בין השמשות [ה] ואפילו אם כבר קבל עליו תוספת שבת [ו] ויש אוסרים אם קבל עליו תוספת שבת: **ג** [ג] [ז] עירב לשנים לאחר מבעוד יום ונאכל העירוב בין השמשות ולאחר עירב בין השמשו' שניהם קנו עירוב של אותו שנאכל עירובו בין השמשות אנו חושבים אותו לילה ולאותו שהניחו עירובו בין השמשות חושבים אותו יום [ח] אבל אם עירב עליו בין השמשות ונאכל עירובו בין השמשות אסור:

שצד ספק אם עירב מה דינו' ובו ג' סעיפים:

א [א] ספק עירוב כגון ספק אם היה קיים בין השמשות אם לאו מותר והוא שיהיה לו חזקת כשרות כגון שהניחו שם ואירע בו ספק [ב] אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא: **ב** [ג] צריך שיהא העירוב בין השמשות במקום שראוי ליטלו הלכך אם נפל עליו גל [א] ואינו יכול ליטלו בלא מרא וחצינא אסור: (והעירוב אינו צריך להיות קיים רק בין השמשות. * ויכול לאכלו כשודאי תשיכה * ויש לבנוע עליו בשחרית בשבת (מנהגים) ודוקא בייקום שנוהגים לערב כל ערב שבת אבל עדיף טפי לערב על כל השנה בפעם אחת כדלעיל סימן שס"ח *: **ג** [ב] נתנו במגדל וננעל בפניו ואבד המפתח קודם שחשכה אם אי אפשר לו להוציא העירוב אלא אם כן יעשה [ה] מלאכה גמורה בין השמשות הרי זה כמי שאבד ואינו עירוב שהרי אי אפשר לאכלו:

שצה דיני ברכת עירוב ובו סעיף אחד:

א [א] [א] מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומברך עליו על מצות עירוב ואומר בזה השיתוף יהיה מותר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי (ומהם לבתים) * בשבת: אימתי מברך עליו בשעה שמקבין אותו מבני המבוי או בשעה שמזכה להם

[ד] שם בגמרא דף כ"ט משמיה דרב כהנא [ה] שם דף כ' משמיה דשמואל [ו] שם כ"ט כשעבדא דרבי וירא [ז] שם ס' בעובדא דרבי קקונאי [ח] רמב"ם כ"ה מה"ע מהא דעביד דקה דף כ"ט [ט] ה"ה בפ"ה ושכ"כ הרמב"ן [ט] ושכן משמע מלשון הרמב"ם בביאור [י] הרא"ש שם ושכ"כ התוס' וכ"כ ר"ש * טור:

* הגהות מיימוני' פ"ה מה"ע והרא"ש והטור: [כ] רבינו ירוחם מברייתא דרבי יהודה וגמרא שם דף ס' [ל] לשון הרמב"ם בפ"ה מהלכות עירובין [מ] שם

[א] ברייתא ביצה דף י"ו וכת"ק [ב] שם בגמרא דף ו' וכרבא וכמ"ש הרי"ף והרא"ש שם [ג] שם [ד] משנה שבת דף ל"ד ובגמרא כפירוש המשנה וכפירוש רש"י ותוס' שם וש"פ [ה] טור בשם רבי שריה והמרדכי גם בשם רבי יואל [ו] שם במרדכי בשם מוקצת תלמידיו ושמור בו הרב [ז] מימרא דרבה שבת ל"ד ועירובין ע"ו [ח] רבי יונה שם בשבת [א] משנה עירובין ל"ה וכרבי יוסי ורבי שמעון [ב] מימימרות הנע' שם ל"ו [ג] שם במשנה הנזכרת * טור: * הגהות אש"רי ומרדכי פרק בכל מערבין: * ב"י: [ד] משנה שם ל"ה [ה] כאוקימתא דאביי ורבא שם ועיין בסימן ס"ף סעיף ז' פרטי הדינין * ב"י בשם שבולי לקט:

להם : (הג"ה) ואם נבו אותו לשם עירוב ושכחו ולא ברכו עליו הוי עירוב כי אין הברכה מעכבת * :

הלכות תחומין

שצו דין ארבע אמות שיש לכל אדם בשבת · ובו ב׳ סעיפים :

א א [א] שבו איש תחתיו מכאן שכל אדם יש לו [ב] ארבע אמות בכל מקום אפילו יצא חוץ לתחום [ג] ומודדים לכל אדם באמה שלו ואם היה ננס באיבריו נותנים לו ארבע אמות בינוניות של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים : (הג"ה) ואלו ארבע אמות מודדין לו מרווחות והוא כאמצען * י ויש אומרים דמותר להלך ארבע אמות לכל צד אבל לטלטל אין לו רק ארבע אמות עם אלכסונן כמו שנתבאר לעיל סימן שמ"ט * : **ב** [ד] בכל מקום שקדש היום עליו אם הוא מוקף לדירה אפילו אין בו עתה דיורין חשיב כולו כד׳ אמות [ה] ואם אינו מוקף לדירה עד סאתים חשוב כולו כארבע אמות ואפילו שבת בתל גבוה ובקמה קצורה ושבלים מקיפות אותה חשיבי כארבע אמות עד סאתים :

שצז דין שביתת היחיד וכליו ומהלך אלפים אמה · ובו י"ח סעיפים :

א [א] כל אדם יש לו א אלפים אמה לכל רוח חוץ מארבע אמותיו או מהמקום ששבת בו : **ב** [ב] קדש עליו היום בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות (בינוניות) * שהם תחום שבת : **ג** [ג] כשם שאין אדם רשאי להלך בשבת וביום טוב אלא אלפים אמה לכל רוח כך כליו ובהמתו אין יכול שום אדם להוליכם חוץ לאלפים אמה של בעליהם [ד] ואם עירב בעליהם לרוח אחר אין שום אדם יכול להוליכם לרוח האחרת אפילו פסיעה אחת במקום שאין הבעלים יכולים לילך : (הג"ה) ועיין לעיל סוף סימן ש"ה אם מותר למכור בהמה לעכו"ם במקום שיש לחוש שיוציאה חוץ לתחום : **ד** [ה] המוכר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב : **ה** ב [ו] מסרה לרועה אפילו נתנה לו ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה [ז] ואם מסרה לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהם : **ו** ג [ח] שור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב [ט] וכן אם שחטו בעליו בי"ט ומכר בשרו כל אחד מהלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך : **ז** ד [י] שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר : **ח** [כ] כלים המיוחדים לאחד מהאחים שבבית הרי הם כרגליו · ושאינם מיוחדים אין יכולין להוליכם אלא למקום שכולם יכולים לילך : **ט** ה [ל] שנים ששאלו חלוק זה לילך בו שחרית וזה לילך בו ערבית לא יוליכוהו

[א] ברייתא עירובין מ"ח [ב] וכת"ק במשנה שם מ"א הרי"ף והרמב"ם בפרק י"ד וכ"ז [ג] ביארתיו לעיל סימן שמ"ט סעיף א׳ וב׳ * טור : * טור בשם הרא"ה והמגיד פי"ב בשם רשב"א : [ד] פשוט בדף מ"א לרבנן דקי"ל כוותייהו [ה] ברייתא בדף נ׳ לענין השובת שם וה"ה למערב וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א

[א] משנה עירובין מ"א ומ"ה ופשוט בכמה מקומות [ב] שם בגמרא דף מ"ב * טור : [ג] משנ׳ ביצ׳ דף ל"ז ובגמרא שם [ד] שם ל"ז [ה] משנה שם ל"ז [ו] שם ברייתא וכרבי דוסא [ז] שם במשנה ובגמרא בפירו׳ המשנה שם ובפירוש רש"י וכן כתב הטור [ח] שם מימרא דשמואל ל"ח [ט] רמב"ם בפ"ה מהלכות י"ט [י] שם ל"ח [כ] משנה שם [ל] ברייתא שם ל"ז

מנוה לחזור אחר שיתוף כי שמא ישכח ויוציא ולאו אדעתיה והוא מדברי המרדכי פרק הדר : ומ"ש מחצרות למבוי וכו׳ · לשון שבולי הלקט בשתופי מבואות יאמר בדין יהא שרא לנא לאפוקי ולעיולי מן המבוי לחצרות ומן החצרות למבוי ומשתיהן לבתים ומן הבתים לשתיהן ע"כ · ויש לתמוה על כוונה זו דהא מן החצרות למבוי או המבוי לחצרות גם בלא עירוב מותר לטלטל דהא קי"ל כר"ש דגגות וחצרות ומבואות וקרפיפות כולן רשות אחת הן וכמו שמבואר לעיל בכמה דוכתי · ועיקר העירוב הוא לכלי בתים שיהיו מותרי׳ לטלטל לחצר ולמבוי · וכן צריך ליישב לשון המחבר דכתב להוציא ולהכניס מחצרות למבוי הייינו כלי בתים השרוי בחצר · אבל דעת הש"ל א"א ליישב כן שהרי כתב אח"כ ומשתיהן לבתים ומן הבתים לשתיהן : ומ"ש איזותי מברך בשעה שמקבץ וכו׳ · כתב הב"ח וז"ל נראה דס"ל דמיד כשיבא אל אחד מבני החצר ונוטל ממנו פת אזי באותו שעה מתחיל העירוב ואז מברך הברכה דכל הברכה מברך עליהן עובר לעשייתן · וכן אם אחד מזכה משלו לכולם מברך בשעה שמזכה להם פירוש בשעה דנותן בידו הכת ואומר ליה תהא זוכה בעירוב זה לכל בני החצר דאז בשעה שמזכה ונותן ליד אחר מברך : וכתב עוד דאין כל אחד מבני החצר או מבני המבוי צריך לברך אלא אחד מזכה בברכתו לכולם ופשוט הוא : כתב מהר"י ווייל דאע"ג דעירב לכל השנה חזר ועירב בכל ע"ש משום הוספת דיורין עיין בליקוטים סימן נ׳ : כתב מהר"ם די בוטו"ן ז"ל אם יש לו להניח עירובי חצרות ועירובי תבשילין מברך ברכה אחת לכולן ומברך על מצות עירובין בלשון רבים ועיין כ"נ מה"ב :

שצו א מ"ש שבו איש תחתיו מכאן וכו׳ . פירוש דכתיב שבו איש תחתיו כתחתיו גופו שלש אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו ועיין בתשובות ב"ז : ומ"ש אפילו יצא לחוץ כן מוכח מקרא שהרי משה אמר כן ליוצאים לחוץ לתחום ללקוט וכ"כ הטור : ומ"ש ומודדין לכל אדם כ"ו שם · כלומר אפילו הוא גדול כעוג מלך הבשן שאמה שלו גדול עד מאוד מודדין לו ונותנין לו ארבע אמות כפי אמה שלו : ומ"ש והוא כאמצען וכו׳ · כלומר שנותנין לו מכל צד שני אמות ומדברי המחבר לקמן בסימן ת"ה דכתב מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס להיות כבני עיר משמע דלא ס"ל הכי דיש לו מכל צד שני אמות דא"כ למה לא יכנס אם לא יצא רק אמה אחת אלא ע"כ ס"ל כדעת הרמב"ם דכתב ה"ס בפרק כ"ד דפסק כר"י דסבר דאין לו אלא ד׳ אמות לרוח אחת ואם בירר לרוח אחת שוב אינו יכול לברור לרוח אחרת ולפיכך מי שיצא אינו יכול לחזור וכיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר בניו והלך אינו יכול לחזור לתוך התחום וכן מפרש ה"ה דעת הרמב"ם בכתב האי דיצא מי שיצא וכו׳ · אבל על הרב יש לתמוה דכתב סתם ואלו וכו׳ דמשמע דזהו דעת המחבר ואינו · וכמו שהוכחתי · ועוד תימה לדבריו דלמה לא כתב לקמן סימן ת"ה על דברי המחבר כלום דלפי דעתו דפסק כאן דמותר לילך על כל צד ב׳ אמו׳ ה"ל להשיג התם דאפילו ב׳ אמות יותר ליכנס ושלם לא יכנס ויש ליישב דהרב מפרש האי כלונתא דמי שיצא חוץ לתחום כמו שפירש הרב הר"ר יהונתן ז"ל שם מי שיצא חוץ לתחום בין במזיד ובין בשוגג אפילו לא עבר התחום אלא אמה אחת לא שרינן שיכנס תוך התחום כרגונו ויהיה כאלו לא יצא ואין לו אלא ד׳ אמות ואף על פי שמובלעות לו ארבע בתוך תחום העיר לא אמרינן כיון דעל תוך תחום העיר על ר"א ס"ל דהבלעת תחומין מלתא היא ואמרינן כיון דעל על והרי הוא כאלו לא יצא מיהו אזיל לטעמיה דלא יהבינן ליוצא חוץ לתחום שלא ארבע על ארבע אמות ולא כולן מרוח אחת אלא כאמצען הוא שתים מכאן ושתים מכאן ולפיכך אם לא יצא חוץ לתחום אלא אמה אחת והוא עומד באמה השנית יכנס דהבלעת תחומין מלתא היא עכ"ל וזהו נ"כ דעת הרב ולפיכך לא כתב בסימן ת"ד כלום משום דהתם יש טעם אחר דאעפ"י דיש לו עוד אמה אחת מ"מ אינו כבני עיר וכפסק כת"ק דס"ל דהבלעת תחומין לאו מלתא היא · ויש תימה על ה"ה שלא יישב כן כמו דעת הרמב"ם · ועיין בדברי התו׳ פרק מי שהוציאוהו דף מ"ד ע"ב בד"ה הבלעת וכו׳ · דשם משמע כדברי הר"ר יהונתן הנ"ל ועיין ב"ח :

שצז א מ"ש אלפים אמה לכל רוח וכו׳ · בגמרא דף נ"א ילפינן מקרא דכתיב אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה · וכתב הטור דאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא · וחוץ לי"ב מיל כתב הרי"ף והרמב"ם וה"ה בשם הגאונים דהוא מדאורייתא והיינו דוקא לאדם עצמו אבל כליו ובהמתו אינו אלא מדרבנן · הרלב"ח סי׳ כ"ח ומהר"ם אלשקאר חולק עליו סי׳ מ"א · אבל הרא"ש והמרדכי כתבו דאפילו חוץ לי"ב מיל הוא מדרבנן ולזה הסכים הרמב"ן והרשב"א ז"ל : ומ"ש פסיעות בינונית וכו׳ · פירש"י דרך הליכתו של אדם ועיין לקמן סימן שנ"ט : **ב** מסרה לרועה וכו׳ · כ"כ הרמב"ם פ"ה מהלכות י"ט ויש לרש"י וטור פי׳ אחר בשיטה זו והמחבר השמיטה ולא ידעתי למה : **ג** שור של פטום וכו׳ כרגלי מי שלקחו ממנו וכו׳ · ז"ל רש"י שם שור של פטם שמפטם שורים למכור הרי הוא כרגלי כל אדם אפילו בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחי׳ לזבוני מאתמול אקניי׳ ברשותי׳ דמאן דאתי ליומא וזבין ליה · והרמ"בם ז"ל כתב מפני שהשור מכוסם והכל מוכנין שמעו וכאן לקנותו משמע מדבקט דוקא בשר משור מפוטם אבל בשר משור שאינו מפוטם אפילו המוכר הוא המפטם שורים אינו כרגלי מי שלקחו ומדברי רש"י והטור לא משמע כן : **ד** שור של רועה וכו׳ · ופירש"י שור של רועה אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמוכר מהן לשכיניו ומכיריו הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב רועה זה ד׳ אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה עיר שלקחו ממנו בי"ט מלהוליך לרוח שכנגדה אלפים דאתמול אוקמיה ברשות אנשי בני העיר לפי שרגילין ליקח ממנו · אבל כרגלי בני עיר אחרת לא דאין לרועה שם בוחר בהמות כמו בפטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח הימנו עכ"ל · ונראה דה"ה בשור של פטם כמו הדין כן דאפילו עירב לרוח אחת יכול הלוקח להוליכו לרוח אחרת אלא דשם לא צריך לפרש כן דבלא"ה איכא כ"מ לדיכא אבל כאן לית כ"מ אחרת אלא דאם עירב לרוח אחת דהרי הרועה הוא נ"כ אחד מבני העיר ואמאי לא נקט הרי הוא כרגלי הרועה ודוק : כתב הר"ן שם דלדידן דא"ל ברירה מילתא דרבנן הרי כל אחד מן הלוקחים יכול להוליכו למקום שהוא יכול להלך אפילו אין כל בני העיר יכולין לילך לשם וע"ש : שאלו חלוק וכו׳ · פירש רש"י תבעו׳ להיות ברשות שניהם : ומ"ש לא יוציאו ממקומו וכו׳ · הטעם דכיון דעירב לרוח אחת שוב

אין לו לרוח אחרת אפילו אמה אחת לפיכך לא יזיזהו ממקומו כלומר מן העיר השובתים שם: וכתב הטור ואם הניח כל אחד עירובו לסוף אלף יכולין להוליכו כל אחד אלף מביתו עד מקום שגם חבירו יכול לילך בו ע"כ ופשוט הוא: ו הרי כל הבשר כרגלי שניהם וכו'· כלומר שאין יכולין להוליך הבשר אלא במקום ששניהם יכולין לילך· וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם והגאונים· והטעם מבואר שם בגמרא דבהמה אסורה משום דקא ינקי תחומין מהדדי ופירש רש"י דבהמה היתה בחיים בין השותפות וכל איבריה בחייה יונקים זה מזה ומשחטה ינק כל אבר ואבר משל חבירו ואין כאן לברור וכ"כ הרי"ף ז"ל: ומ"ש אבל אם לקחו חביות וכו'· הטעם משום דמלתא דרבנן הוא ואמרינן יש ברירה והוברר הדבר שחלק זה היה ראוי לו גם מאתמול וקנה מקום שביתתו וכן משמע בהדיא בסוגיא דהתם: ז השואל כלי מחבירו וכו' מערב י"ט וכו'· נראה דה"ה בשבת נמי הדין כן· וכ"כ הטור הא דיקא לענין שבת אלא שהמחבר לישנא דגמרא נקט דעל י"ט אתמר התם וה"ה לענין שבת: יב האשה שאלה וכו' כרגלי שתיהן וכו'· ואין להקשות ליבטל המים והמלח לגבי עיסה תירץ רב אשי בגמרא משום דה"ל דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל ואע"ג דשני מינים הם דכיון דהעיסה אינה נילושה אלא על ידי המים כשערב זה בזה הרי הוא כאלו הוא מין אחד· וה"ה תבלין ומלח כיון שעל ידן נתקן המאכל הרי הם כמין אחד· ועוד דלטעמיה עבידי וטעמיה לא בטיל· והר"ן ז"ל כתב דדבר שיש לו מיד מתירין כמו הכא דיכול לאכול במקום שתיהן אפילו מין בשאינו מינו לא בטיל ע"ש וכמ"ש בפרק הנודר: ט הרי הוא כרגלי זה שהדליק וכו'· הטעם מפני שאין בשלהבת ממש שתקנו שביתה עם בעליה: י הרי הוא כרגלי בעליו וכו'· ומיירי במים מכונסים אבל לא בנובעים וכמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר וכו'· רש"י והטור מפרשים שאין לו כ"א אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיבורה ואפילו עירב אחד לרוח אחרת אינו יכול להוליכה עמו· אבל קשה דכיון דבור של שותפין הוא דכל בני העיר שותפין בה והרי הוא כחביות של יין דמבואר בסעיף י' דחלקו של כל אחד הוא כרגליו וה"ה הכא דמה שנוטל מן המים מחלקו הוא נוטל וקנה שביתה כפי שהוא יכול לילך ברגליו דבמידי דרבנן יש ברירה ע"כ נראה דעיקר כמו שכתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל דכתב דמאי דקאמר הרי הוא כאנשי עיר דאם לא עירבו יש לו אלפים לכל רוח אבל אם עירב אחד לצפון ואחד לדרום זה מוליך לרגליו וזה מוליך לרגליו דאמרינן יש ברירה וכזה דאם עירבו כ"א לעצמו או הנכרי מעיר אחרת אינו יכול להזיז המים ממקומם והטעם משום דאם עירב אחד לצפון הרי מים שלו קנו שביתה לצפון ולא לדרום אפילו אמה א' ואם הנכרי בא למלאות גם מחלקו נוטל· וכן ביאר הרשב"א ז"ל וכ"כ הר"ן: כתב בהגהו' אשי"רי כלי שבא מחוץ לתחום מותר לטלטלו בלבד בארבע אמות והיינו בשדה אבל בעיר כל העיר הרי הם כארבע אמות ואין חילוק בין כלים לפירות עיין מהרש"ל פ"ה די"ט סימן ט"ו: יא מ"ש כרגלי הממלא וכו'· לשון הטור אפילו הן של יחיד וכ"כ הרא"ש ז"ל דכיון דניידי לא קנו שביתה· וביאר הרא"ש שם דהם כרגלי הזוכה בהם תחלה אפילו הם עכשיו ביד אחר וע"ש· ועיין ב"ח וגשמים היורדים בעיר הרי הם כרגלי אותה העיר עיין מהרש"ל: יב הרי הם כרגל הממלא וכו'· נ"ז מבואר שם ואין להקשות דבח"מ סימן רס"ט פסק המחבר דהגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"כ כאן נ"כ נאמר דיהא כרגלי מי שנתמלא בשבילו· וכן בש"ס משמע דדין זה נמשך אחר דין מי שמגביה מציאה לחבירו נ"ל דכיון דהוא בפלוגתא דרב ששת ור"נ וקי"ל בממון כר"נ ובאיסורי כרב ששת· וכ"כ הרא"ש וע"ש בתוס' שהאריכו בזה· וכתב הב"ח ודוקא כשלא באו עדיין לרשות המתמלא אבל אם כבר באו לידו הרי הם כרגליו וכ"כ בכ"ג מה"כ: יג אבל אם לא יחד וכו'· פירוש ומיירי בשנפקד קיבל עליו אחריות אבל אם לא קיבל אחריות אפילו לא יחד קרן זוית הם כרגלי המפקיד: כתב מהרש"ל במסכת י"ט פ"ה סימן ט"ו וז"ל אם היה בור של שני שותפין ומלא אחד לחבירו שהוא כרגלי מי שנתמלאו לו מאחר שקנה חבירו בדין בלאו טעות מגו דזכיה לנפשיה וכו':

יוליכוהו אלא למקו' ששניהם יכולי' לילך ואם עירב זה לכוף אלפים למזרח וזה לכוף אלפים למערב לא יזיזוהו ממקומו: י [ת] שנים שלקחו בהמה בשותפות ושחטוה ביום טוב אף על פי שלקח כל אחד מנתו [י] הרי כל הבשר כרגלי שניהם אבל אם לקחו חביות של יין וחלקוה ביום טוב חלקו של כל אחד מהם כרגליו: יא ז [כ] השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אפילו לא לקחו עד הלילה הוא כרגלי השואל ואם שאלו ממנו ביום טוב אע"פ שדרכו לשאלו ממנו בכל יום טוב הרי הוא כרגלי המשאיל: יב וז [ס] האשה ששאלה מחבירתה מים ומלח לעיסתה ותבלין לקדירתה ביום טוב הרי העיסה והתבשיל כרגלי שתיהן: יג [ע] לקח מחבירו ביום טוב גחלת לא יוליכנה אלא כרגלי הנותן אבל אם הדליק נר או עץ משלהבת חבירו הרי הוא [ט] כרגלי זה שהדליק: יד [פ] בור של יחיד [י] הרי הוא כרגלי בעליו ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר ושל הפקר כרגלי הממלא: טו [צ] נהרים המושכים ומעינות הנובעים [יא] [ק] הרי הם כרגלי הממלא [ר] היו באים מחוץ התחום לתוך התחום ממלאים מהם בשבת ואין צריך לומר ביום טוב: טז [ש] מילא מים מבור של הפקר לצורך חבירו [יב] הרי הם כרגלי הממלא: יז [ת] מי שהיו לו פירות מופקדים בעיר אחרת רחוקה ממנו ועירבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו שפירותיו כמוהו במה דברים אמורים [א] כשייחד להם קרן זוית [יג] [ב] אבל אם לא ייחד להם הרי הם כרגלי זה שהם מופקדים אצלו: יח [ג] מי שזימן אצלו אורחים ביום טוב לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו אלא אם כן זיכה להם מערב יום טוב על ידי אחר במנות אלו:

שצח דין היאך מודרין אלפים אמה · ובו י"א סעיפים:

א א [א] הבא למדוד אלפים אמה של תחום העיר אם היתה העיר אריכא וקטינא או שהיתה מרובעת ולא לריבוע העולם הואיל ויש לה ארבע זויות שוות מניחים אותה כמות שהיא ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה: ב [ב] היתה עגולה עושין לה זויות ורואים אותה כאלו היא בתוך המרובע ומודדין חוץ מצלעות אותו מרובע אלפים אמה לכל רוח שנמצא משתכר הזויות [ג] וכן אם היתה העיר משולשת או שיש לה צלעות רבות מרבעין אותה ואחר כך מוציאין חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח: ג [ד] כשהוא מרבע מרבע בריבוע העולם כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדם: ד ג [ה] היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחר רואים אותה כאלו כולה רחבה· [ו] היתה כמין גם או כקשת אם יש בין שני ראשיה [ז] פחות מארבע אלפים אמה מודדין לה מן היתר ורואים את כל הרוחב שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא בתים ואם היה בין שני ראשיה ארבע אלפים אין מודדין לה אלא מן הקשת: (הג"ה) ויש אומרים מן המקום שנתקלר שם הקשת שאין בו ארבע אלפים אמה וכל זה שיש בין הקשת והיתר יותר מאלפים אבל אין ביניהם אלפים מודדין בכל ענין מן היתר וכן נראה להקל*: ה [ח] כל בית דירה שהוא יוצא מהעיר אם היה בינו ובין העיר שבעים אמה ושני שלישים שהוא צלע בית סאתים המרובעת או פחות מזה הרי זה מצטרף לעיר ונחשב ממנה וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח מודדין [ד] חוץ מבית דירה זה: (הג"ה) ויש אומרים שאין מתחילין למדוד מיד מן הבית אלא מותחין חוט על כני רוחב העיר כנגד הבית ומרחיקין משם שבעים אמה

[ת] ברייתא שם וכרב הרי"ף והגאונים והרמב"ם בפ"ה מהי"ט [י] משנה שם [ס] משנה שם [ע] משנה שם. [פ] משנה שם [צ] ברייתא שם [ק] כפירוש הרא"ש וכן איתא בתוספתא וכן דעת הר"ן [ר] רמב"ם בפ"ה מהי"ט וכתב ה"ה שהוא מבואר דבר' מי שהוציאוהו דף מ"ו [ש] שם בגמרא וכרב ששת וכתב הר"ן שכן נראה דעת הרי"ף ודעת הרמב"ם בפ"ה מהי"ט [ת] משנה שם [א] הכי מפרש לה שם בגמרא אליבא דרב דקי"ל כוותיה [ב] שם בגמרא וכרב [ג] משנה שם [א] ברייתא עירובין כ"ה ובגמרא שם [ב] משנה שם כ"ב וברייתא בדף כ"ה [ג] רמב"ם בפ' כ"ח מה' ע [ד] ברייתא שם [ה] ברייתא שם [ו] ברייתא שם [ז] שם בגמרא וכרב הונא כן דעת הרי"ף והרמב"ם בפרק כ"ח מה"ש

* הגהות מיימוני פרק כ"ה מהלכות שבת והרא"ש והטור:

[ח] משנה שם וכפי' רש"י שם ובגמרא דף כ"ה

שצח א מ"ש הבא למדוד וכו'· מבואר בברייתא כיצד מעברין: ומ"ש אריכא וקטינא וכו'· פירוש קצרה ברחבה: ומ"ש או שהיתה מרובעת ולא לרבוע העולם· פירוש שהיא נכונה לצפון עולם ודרום לדרום עולם לא עומדת באלכסון כזה וקמשמע לן שלא ירחיבנה כדי שיהא לרבוע העולם אלא מניחין אותו כמות שהיא וכמו שביאר המחבר: ב היתה עגולה וכו'· מבואר נ"כ שם: מ"ש רואין כאלו בתוך המרובע· פירוש כזה: ומ"ש אם היתה וכו'· הכל מבואר שם: ג היתה רחבה וכו'· כי כזה: ומ"ש היתה עשויה כמין גם וכו'· פירוש כזה עיר ומ"ש או כקשת וכו'· פירוש כזה עיר קשת ומ"ש אין מודדין אלא מן הקשת וכו'· פירוש מחלל העיר שאין בו בתים נחשבים מן המדה· וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל· וה"ה כתב בשם הרשב"א ז"ל הא דאמרינן אין מודדין אלא מן הקשת כיצד היה הולך כמי מביתא של צד הימיני שבקשת לצד שבצלע השמאלי שבקשת דרך חלל הקשת מודדין מפתח ביתו כאלו כל צלע משני צלעי הקשת עיר הבל לעצמה ולפיכך חלל הקשת עולה לו מן החשבון כא לצאת מפתח ביתו אל היתר וממנו ולחוץ מודדין לו מצד היתר הסמוך לצלע אשר שם ביתו אלפים אמה לכל רוח שכל צלע וצלע כעיר אחת ע"כ· ולדינא נראה עיקר כדברי המיקל בעירוב ועיין לקמן סעיף ו' בהג"ה ועיין בתשובת הרדב"ז א"ח סימן ק"ו: ד חוץ מבית דירה וכו'· כלומר מבית דירה מתחילין למדוד אלפים אמה: ומ"ש ויש אומרים וכו'· וזהו דעת הרא"ש והטור:

אמה ושיריים ומתחילין וכן בכל מקום שמודדין * וכן נראה לי לפסק :

ו ט היה בית קרוב לעיר בשבעים אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כעיר אחת וכשמודדין מודדין ה מחוץ לבית האחרון י והוא שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות או יתר וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנים ובית ע"ז שיש בו בית דירה לכהניה והאוצרות שיש בהם בית דירה והגשר והקבר שיש בהם בית דירה ושלש מחיצות שאין עליהם תקרה ויש בהם ארבע אמות על ארבע אמות והבית הבנוי בים כ ושתי מחיצות שיש עליהם תקרה ומעזיבה ל ומערה שיש בנין על פיה ויש בה בית דירה כל אלו מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעים אמה ושיריים ומאותו הבית היוצא רואים כאלו חוט מתוח על פני כל העיר ומודדין חוץ מאותו החוט אלפים אמה מ אבל שתי מחיצות שאין עליהם תקרה אף על פי שדרים ביניהם והגשר והקבר ובית הכנסת ובית ע"א והאוצרות שאין בהם בית דירה והבור והשיח והמערה והשובך ובית שבספינה כל אלו וכיוצא בהם אין מצטרפין עמה : (הג"ה) ואם היו שני בתים כאלו נגד העיר דינה כעיר העשויה כקשת :

* ז נ היו שתי עיירות זו כמוכה לזו קמ"א אמות ושליש כדי שיהיה שבעים אמה ושירים לזו ושבעים אמה ושיריים לזו חשובי שתיהם כעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן מהלכת ארת כל העיר השנייה י וחוצה לה אלפים אמה : (הג"ה) וכן חומת העיר שנפרצה ומשני רוחותיה זו כנגד זו וחרבו הבתים שביניהם עד קמ"א אמה ושליש דינו כבתים . * אבל בית אחד אפילו גדול הרבה אין לו דין עיר לתת לו שבעים אמה ושיריים : * ח ז ס היו שלשה כפרים משולשים אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מהחצונים אלפים אמה או פחות מכאן (מלבד רוחב העיר האמצעי) * ובין שניהם החצונים רפ"ג אמות פחות שליש כדי שיהיה בין כל אחד מהם ובין האמצעי כשתראה אותו כאלו הוא ביניהם קמ"א ושליש הרי שלשתן כמדינה אחת ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן : ויש אומרים דאין מודדין מן האמצעי רק מזוויותיה) * ט ע עיר שיושבת על שפת הנהר ח פ שרוב העתים הוא יבש ומשתמשים בו שאינו מלא אלא בשעת הגשם צ אם יש לפניה מצבה רוחב ארבע אמות על שפת הנהל כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השני ויעשה הנחל כלו בכלל העיר מפני המצבה הבנויה בצדה ואם לא היה שם מצבה אין מודדין להם אלא מפתחי בתיהם ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם : י ק יושבי צריפים דהיינו שיושבים באהלים שעושין מהוצין וערבה ט אין להם דין עיר ולפיכך אין מודדין להם אלפים אמה אלא מפתחי בתיהם : (אם אין להם כמין היקף מחיצה עשרה או קרין עשרה סביב בתיהם) * ר ואם יש שם שלשה חצרות של שני שני בתים קבועים של אבן או של נכרים אלו עושין את כלם קבע ויש להם דין עיר ומרבעים אותה ונותנין לה אלפים אמה לכל רוח כשאר עיירות : יא ש עיר שהוקפה ואח"כ ישבה י מודדין לה ממקום ישיבתה . ישבה ואחר כך הוקפה מודדין לה מחומתה :

שצט במה מודדין התחומין ומקום המדידה · ומי הוא המודד · ובו י"א סעיפים :

א אין מודדין תחום העיר א אלא בחבל של פשתן א ב של חמשים אמה לא פחות שהוא נמתח ביותר ולא ארוך יותר מפני שאינו נמתח כראוי : ב ג אם יש נהר לפניו לסוף נ"ה אמה לאחר שמדד חמשים אמה ב חוזר לאחוריו כ"ה אמה כדי שיהא החבל של נ' אמה שלם עד הנהר : ג ג ד ישים החבל כנגד לבו ה וימתחנו בכל כחו : ד ו לא ימדוד אלא כנגד העיר אפילו יש הרים וגאיות כנגדה לא ילך מכנגדה בצדה שהוא ישר וימדוד שם ויחזור כנגד ההר לפי מדה שמדד שם אלא ימדוד כנגד העיר ז וכשיגיע להר אם ח הוא כל כך זקוף שאם יורידו חוט המשקולת מראשו לא יתרחק כנגדו למטה כשיפלו ארבע אמות אז אין צריך למדוד (כל כך) ט הירידה והעליה אלא אם יש מישור בראשו ואם אין מישור בראשו אינו מודד כלל ואם חוט מתרחק מכנגדו ארבע אמות י ומתלקט י' מתוך ה' דהיינו שבהילוך ה' אמות של שיפוע עולה עשרה טפחים או רואים אם אין משפתו אל שפתו אלא חמשים אמה מבליעו בחבל של חמשים אמה כ שזוקף עץ גבוה בשפתו מזה ועץ אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח חבל מזה לזה ואם אינו יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה ל מודדו בחבל של ד' אמות וכך יעשה אחד עומד ברגלי ההר למטה ואחד למעלה ממנו ד' אמות ונותן התחתון החבל כנגד לבו והעליון כנגד רגליו ועולה התחתון למקום שעומד העליון והעליון עולה ד' אמות ומודדין כבתחלה וכן יעשה עד שימדוד כלו מ ואם הוא משופע יותר שבהילוך ד' אמות עולה י' טפחים אז הקילו בו ולא הטריחו להבליעו בחבל של נ' אמה על ידי קורות

א טור : ב רמב"ם בפ' כ"ח מה"ש ומיבעיא דהוו אתו לבי כנישתא דדניאל שם כ"ד י ברייתא שם דף כ"ה כ בעיא שם ולא נפשטא ופסק הרמב"ם בפר' כ"ח לקולא ל שם בברייתא דרבי חייא ונמרא שם מ שם בברייתא * טור : נ משנה שם כ"ו וכדמפרש לה רב הונא שם והרמב"ם בפ' כ"ח מה"ש וס"פ * טור : * תוס' והרא"ש פרק כיצד מערבין וטור : ס שם במשנה ובגמרא מפרש לה הכי אליבא דרב הונא * טור : * תוס' והרא"ש פרק כיצד מערבין וטור : ע שם בגמרא ס"א פ הרי"ף שם בלשון הרמב"ם בפ' כ"ח מה"ש * פירוש אצטבא : ק שם בגמרא כ"ה ר שם וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ח מה"ש ש רמב"ם בפ' כ"ח מה"ש מהא דעיר קדשה מודדין לה מישיבתה וכו' שם בית יוסף א גמרא בעירובין כ"ח ב משנה שם ג פלוגת' בירושלמי והכריע הטור כמאן דאמר שחוזר לאחוריו ד משנה שם כ"ו ה בפירוש רש"י דף כ"ח בשם התוספתא ו משנה שם וכפירוש התוס' והרא"ש בשם ר"ח ז משנה שם כ"ו ח בגמרא כ"ח מימרא דרב יהודה ט הרא"ש שם כאשר הגהתי כן הוא ברא"ש שהביא הב"י שם מימרא דרבא כ התוס' והרא"ש שם ל שם בגמרא בפירוש המשנה מקדרין מ ברייתא

ה מחוץ לבית האחרון וכו' · ולדעת הרב בסמוך מתחילין למדוד האלפים אמה חוץ לשבעים אמה ושיריים מן הבית : כתב הרי"בש בתשובה סימן ר"א וז"ל לכולי עלמא היכא דיש חוצה לעיר בתים או קרפיפות שהוקפו לדירה או שאר בנינים והם מתוך שבעים אמה ושיריים וכן אחר תוך שבעים לאלו הולכין כולן אפילו כמה פרסאות וחוצה להן אלפים אמה עכ"ל : ומ"ש ושני מחיצות וכו' · יש לתמוה על המחבר למה השמיט דעת הרמב"ם דפסק לקולא בפרק כ"ח ודבריו נראין כיון שדין זה איבעיא בגמרא נקטינן לקולא במלתא דרבנן · והב"ח כתב דלאו בכלל הלכה כדברי המיקל וכו' מלתא דהוא איבעיא והא ת"ל דבכל מלתא דרבנן ק"ל לקולא בעולי שהוא איבעיא כש"ב : ומ"ש ואם היו שני בתים אלו וכו' · ז"ל הטור אם אחד מאלו שמתעברין עם העיר קרוב לה בתוך שבעי' אמה ושיריים ואחד כנגדו בראשה השני אפילו אם יש ביניהם יותר מד' אלפים אמה רואין כאלו חוט מתוח עליה ומודד משם ולהלן ע"כ · והרב קיצר הרבה בלשונו : ו ונותנה לה אלפים אמה וכו' · ולדעת הרב לעיל סעיף ד' יש לו חוצה לה שבעים ושירים ואלפים אמה · וכ"כ הטור בהדיא :

ז היו ג' כפרים וכו' ומ"ש אם יש בין האמצעי וכו' · פירוש דהאמצעי רחוקה מכל אחת אלפים אמה · והטעם פירש רש"י הואיל ויכול לבא מזו לזו בלא עירוב אמרינן רואין כאלו עיר עומדת ביניהם : ומ"ש וי"א וכו' · בטור כתב עוד דאם העיר האמצעי גדולה הרבה ומאיר שביניהם לא אמרינן רואין · וכ"כ התוס' שם : ח ברוב העתים וכו' · כ"כ הרי"ף ועיין לשון הרמב"ם פרק כ"ח מהלכות שבת · ובית יוסף כתב דלדעת הרמב"ם והרי"ף שנים בפירוש האי מימרא ואינו מוכרח : ומ"ש אלא מפתחי בתיהם וכו' · פירוש ממקום שכלו הבתים : ט אין להם דין עיר וכו' · פירוש שלא אמרינן שכל העיר נחשב כארבע אמות אלא כל אחד מתחיל למדוד מביתו ומשמע אפילו נקבעו שם לדור לעולם אין להם דין עיר אבל מדברי רש"י והשבולי לקט לא משמע כן · וז"ל רש"י משבי צריפין פי' שאינם קבועים במקום אחד אלא יושבים כאן עד שכלה המרעה ואחר כך הולכין למקום אחר הלכך אפילו יש הרבה במקום אחד כשיעור מהלך מאה אמה אינם חשובים עיר להיות כולם כד' אמות וכל אחד מודד מביתו אלפים אמה לכל רוח ע"כ · משמע דאם קבעו דירתם אפילו בדירה גרועה חשובה שפיר כעיר : וכתב שבולי לקט לפי דברי רש"י אותן יהודים היוצאין במחנה לנור על העירות אעפ"י שיש כיוה וכמה אוהלים אין מודדין להם אלא מפתח אהליהם לכל אחד מפתח אהלו ואפשר גם לדעת המחבר הדין כן : ומ"ש אם אין להם וכו' · ומסיים שם וז"ל ואפילו מחיצת קנה של שתי או של עירוב חשובה מחיצה אך שלא יהא בין קנה לחבירו או בין חבל לחבירו שלשה טפחים ולא תהא שם פרצה יותר על י' אמות ולא יהא פרוץ מרובה על העומד ע"כ : י מודדין לה ממקום ישיבתה וכו' · פירוש אם החומה רחוקה מן הבתים מודדין מן הבתים · ועיין מ"ש הרמב"ם בפרק כ"ח ומה שכתב עליו ה"ה :

שצט א מ"ש של חמשים אמה וכו' · משנה שם ובגמרא מייתי סמך לזה מדכתיב אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים בי"ת יתירה לומר לך בחבל של חמשים אמה מדוד : ומ"ש שנמתח ביותר וכו' · כלומר ומאריך המדה ולא ארוך יותר דכמכא מתמעטת המדה דמתוך שהוא ארוך אינו יכול להמתח כראוי : ב חוזר לאחוריו וכו' · וכתב ב"י דמיירי בשהנהר רוחב יותר מנ"ה אמה דאי לאו הכי למאי צריך לחזור לאחוריו ימדוד בחבל של חמשים ויכלה מדתו בכד פני של הנהר ע"כ · ודבר פשוט הוא : ג ישים החבל כנגד לבו וכו' · ופירש רש"י חכמים קבעוהו מקום לשום כנד לבו שלא יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר והתחומים מתמעטים : ד אלא ימדוד כנגד וכו' · הטעם פירשוהו שם לפי שפעמים יש שם קרקע חלקה ונוח למדוד ואח"כ יהיה נופה ובא לו כנגד העיר ונופה כנגד מדתו ואין לו לעשות כן משום דלפעמים יש כנגד העיר הרים ואיות שיש לו להבליע או לקדר · וכן פירש הרי"ף וכ"כ הגהות פרק כ"ח מהלכות שבת : ומ"ש אם יש מישור וכו' · כלומר דמודד רק אותו מישור : ומ"ש אם אין מישור וכו' · כלומר שהר שד מאוד שלא נשאר למעלה שום מישור ואז אינו מודד הר כלל אלא מדלג וממשם ואילך משלים שיעור התחום : ומ"ש מבליע בחבל של חמשים אמה וכו' · פירוש מבליע השיפוע ואינו מודד כי אם כמו

אלא אם אין בו אלא חמשים אמה ישער אותו כמה יש בו לפי אומד הדעת ל ואם יש בו יותר מחמשים אמה מודדו בחבל של ארבע אמות: **ה** ס הגיע לגיא אם חוט המשקולת מהרחק מכנגדו למטה ארבע אמות אז רואים ע אם יכול להבליעו בחבל של נ׳ אמה מבליעו ואם לאו מודדו בחבל של ד׳ אמות פ והוא שלא יהא עמוק יותר מאלפים צ אבל אם הוא עמוק יותר מאלפים מודד הירידה והעליה של כל השיפוע ק ואם אין החוט מתרחק מכנגדו ארבע אמות ר אז אם יכול להבליעו בחבל של נ׳ אמה מבליעו ש ואם לאו אינו מודד כלל השיפוע של ירידה ועליה אלא המישור של מטה ת ואפילו אם עמוק יותר מאלפים: **ו** ה א הגיע להר (או לגיא) וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב כחמשים אמה שאינו יכול להבליעו כגון שהוא במזרח העיר וכל אורך מזרח אינו יכול להבליעו אם יכול להבליעו בתוך אלפים של צד צפון או דרום ילך שם ויבליעו כיון שהוא עדיין בתוך התחום של צד העיר אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים של צד העיר לא יתרחק יותר לצד העיר כדי להבליעו: **ז** ב אין סומכין אלא על מדידת אדם מומחה שהוא יודע מדת הקרקע: **ח** ג היו לנו התחומי שבת מוחזקין ובא מומחה ומדד ריבה בתחום מהם ומיעט בתחום ו שומעין לו אף בתחום שריבה: (הג״ה) מדד וזה יודעו במזרחית לפונית יתירה על׳ שכנגדה במזרחית דרומית יוותן הקוט של סימן התחום מזה לזה באלכסון ׳ * ויש אומרים כשה כפי המקום שריבה בו: **ט** ז ד אם באו שני מומחים ומדדו את התחום אחד ריבה ואחד מיעט שומעין למרבה ה ובלבד שלא ירבה יותר ממדת אלכסונה של עיר ו כיצד בעת שירבה זה נאמר שמא הראשון מקרן אלכסון של עיר מדד האלפים ולפיכך מיעט מדתו ונמצא צלע התחתון בינו ובין העיר פחות מאלפים וזה האחרון מדד אלפים מצלע העיר ואין מחזיקין על הראשון שטעה ביותר על זה: **י** ח ז עושין התחומין כטבלא מרובעת דהיינו שמודד על פני כל אורך העיר למזרח אלפים אמה להלן וכן לצפון ואח״כ רואים כאלו היתה טבלא מרובעת בקרן לכל אותו ונמצא התחום בקרן אלפים ואלכסונן ק שהם אלפים ות״ת אבל לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים באלכסון וכן בקרן שכנגדו ויתן החוט מזה לזה שא״כ מפסיד הת״ת שבקרן וגם לא יהיה התחום כנגד העיר אלא אלף ותכ״ח: **יא** ט אפילו עבד אפילו שפחה נאמנים לומר עד כאן תחום שבת י אבל קטן לא בעודו קטן ט אבל נאמן הגדול לומר זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן וסומכין על עדותו:

ת מי שישב לו בדרך לנוח ולא ידע אם הוא בתחום אם לאו · ובו סעיף אחד:

א א מי שהיה בא בדרך ליכנס לעיר וישב בדרך לנוח וחשכה לו א ולא ידע שהוא בתחום העיר ואח״כ מצא עצמו בתחומה קנה שביתה בעיר ונכנס לתוכה בשבת ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ב אבל אם לא היה דעתו ליכנס למדינה זו קנה שביתה במקומו ומשם יש לו אלפים אמה לכל רוח ואם כלים אלפים אמה ממקום שביתתו בחצי העיר אינו מהלך בעיר יותר מחציה: (הג״ה) והוא הדין אם היה דעתו ליכנס לעיר ואמר שביתתי במקומי כמו דיכא הכי: *

תא מי שישן בדרך וחשכה לו קונה אלפים לכל רוח · ובו סעיף אחד:

א א מי שישן בדרך וחשכה לו קנה שביתה במקומו ויש לו אלפים אמה לכל רוח ודוקא באדם משום דהואיל ואם היה נעור היה קונה ישן נמי קונה ב אבל חפצי הפקר אינם קונים שביתה והם כרגלי הזוכה בהם תחלה שיכול להוליכן למקום שילך הוא ג אבל חפצי העכו״ם קונין שביתה במקומן אף על פי שבעליהם לאו בני שביתה נינהו גזירה חפצי עכו״ם אטו חפצי ישראל ד ואם הוציאן עכו״ם חוץ לתחומן והביאן לעיר יכולין לטלטל בכולה שכולה כארבע אמות ובלבד שתהא מוקפת לדירה ה וכתם עיירות מוקפות לדירה שבונים בתים תחלה ואחר כך מקיפים אותה אבל א כתם מבצרים אינם מוקפים לדירה: (הג״ה) ולכן יש ליזהר ישראל שהשאיל כליו לעכו״ם והחזירן בשבת שלא לטלטלן חוץ מארבע אמות אם אין העיר מוקף מחיצה שהרי הכלים קנו שביתה אצל העכו״ם: *

תב דין חריץ מים בין שני תחומין · ובו סעיף אחד:

א א הריץ בלא מים מכונסים שהוא בין שני תחומי שבת מקצתו בתחום עיר זה ומקצתו בתחום עיר אחרת שתי העיירות א אסורות למלאות

פרקב למטה בתחתית הר ומבאר המחבר היאך לעמוד על שיעור זה: ומ״ש ואם אינו יכול וכו׳ · פירוש דאם רחב יותר מחמשים אמה שאינו יכול למדוד בחבל של חמשים דהא ק״ל דאין מודדין בחבל שהוא יותר מחמשים אמה וכמו שביאר המחבר בסמוך: ומ״ש והעליה כנגד וכו׳ · פירוש דבכך מרויח התחום שיעור בקצי של קומת אדם בינוני לכל ארבע אמות: ומ״ש ואם הוא משופע וכו׳ · הכל מבואר באר היטב בדברי הרא״ש שם ע״ש: **ה** הגיע להר וכו׳ · ה״ה בגיא בכה״ג הדין כן וגם בגמרא אמר הא׳ דיבא הגיא: ומ״ש לא יתרחק יותר לצד העיר כדי להבליעו · הטעם מפורש שם שלא יאמרו מדת תחומין של צד העיר באה לכאן: **ו** שומעין אף בתחום שריבה וכו׳ · פירוש ומכ״ש במקום שמיעט שבא להחמיר: ומ״ש מדד וכו׳ · הוא לדעת הרא״ש והטור פירוש המשנה רבה למקום אחד וכו׳ · והמחבר השמיט כ״ז מפני שהוא מפרש האי מתניתין כמו שפירשה הרמב״ם והוא כפי מה שכתב כאן בסעיף ח׳ ויש לתמוה על הרב שלא כתב בלשון י״א כי לפי דברי הרמב״ם אין לנו ראיה ורמז לדין זה מן הש״ס: **ז** אם באו שני מומחים וכו׳ · משנה שם לפירוש הרמב״ם ז״ל: ומ״ש ומדדו את התחום וכו׳ · פירוש שמדדו שניהם בנגד אחד: ומ״ש אחד ריבה ואחד מיעט וכו׳ · פירוש שאחד מדד יותר ומבירו בתקע״ב אמות דהוא שיעור של שני קומשים לכל אמה מאלף ותכ״ח אמות וה״ה כתב כי לפי חכמי המדות יש לתלות הטעות עד תקפ״ה אמות כי הם סוברים דכל אמתא ברבוע הוא יותר מאמתא ותרי חומשי באלכסונא וכמו שהאריך בזה וביאור המופת לזה ע״ש: ומ״ש ונמצא צלע התחתון וכו׳ · פירוש הצלע שהוא כנגד אמצע של עיר: **ח** עושין התחומין וכו׳ · ומ״ש כטבלא מרובעת וכו׳ · ונראה דלאו מרובעת ממש קאמר שיהא ארכה כרחבה דהא לפעמים כשהעיר רחב אלף אמה ואורך אלפים דכמלא העיר עם התחומין אורך ששת אלפים ורחב חמשת אלפים אלא הא דקאמר שיהא כטבלא מרובעת לאפוקי שלא תהיה עגול כדי שיהא נשכר לזויות וכ״כ רש״י ז״ל ריש כיצד מעברין: ומ״ש שהם אלפים ות״ת וכו׳ · הוא לפי מה דאמרינן כל אמתא ברבוע הוא אמתא ותרי חומשי באלכסונא · אבל כבר כתבתי כי לפי חכמי המדות הוא יותר: ומה שכתב אבל לא ימדוד וכו׳ · ונראה דאם עושה אפלא מודד בקרן אלפים אמה ות״ת אמות ואחר כך נותן חוט מזה לזה דבכך גם כן היודה מכוין: **ט** אבל נאמן הגדול וכו׳ · כך כתבו התוספות והרא״ש שם והטעם משום דתחומין מדרבנן ולפיכך האמינו לאלו וכ״ע דבח״מ בסימן ל״ה סעיף ד׳ פסק המחבר דאין העבדים נאמנים דאפילו אחר שנשתחרר אינו נאמן על מה שראה בשעדיין בעבדותו וכאן פסק דאפילו עדיין הוא עבד נאמן וצ״ע:

ת א מ״ש ולא ידע שהוא וכו׳ · פירוש ונתכוין לשבות במקומו ואח״כ עמד וראה שהוא בתוך התחום קנה שביתה בעיר והטעם הוא משום דאלו ידע שהוא בתוך התחום ודאי דלא היה מכוין לשבות כאן וכיון שבטעות אירע לו כך הקילו עליו ואמרו שלא הפסיד בכך כלום והרי הוא כאחד מבני העיר ויש לו אלפים לכל רוח: ומ״ש אבל אם לא וכו׳ · כן משמע מדברי הרמב״ם וה״ה פרק כ״ז ע״ש: ומ״ש הרב וה״ה וכו׳ ואמר שביתתי וכו׳ · פירוש כיון שהוציא בשפתיו ואמר תהא שביתתי במקומי הרי עקר עצמו מאנשי העיר ואפילו היה דעתו לילך לעיר הזו ובטעות אמר כן שסבר שאינו בתחום העיר אפ״ה כיון שהוציא בשפתיו שוב אין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ואפילו כלין באמצע העיר וכן ביאר ה״ה בשם הראב״ד בהדיא:

תא א מ״ש כתם מבצרים וכו׳ · פירוש ואז דינם כקרפף המבואר בסימן שכ״ח וכ״כ הרא״ש והמרדכי וסמ״ג: ומ״ש ולכן ישראל שהשאיל וכו׳ · פירוש שהשאיל מע״ש ועיין לעיל סימן שכ״ו סעיף י״א: ומ״ש אם אין העיר מוקף וכו׳ · פירוש אבל סבכר אפי׳ מוקפת חומה אסור לטלטל דסתם מבצרים אינן מוקפת לדירה:

תב א מ״ש אסורות למלאות וכו׳ · ואין להקשות הא פסק המחבר בסמוך בסימן ת״א דחפצי הפקר אינן קונין

סם וכפירוש רש״י
ל הרא״ש סם
ס משנה סם כ״ז
ונמרא כ״ח ע סם
כמשנה וכפ׳ רש״י
פ סם בגמרא
צ הרא״ש סם
ק סם בגמרא
ר הרא״ש סם
ש היינו ממי דאמר
רב יהודה סם ·
ת כלישנא בתרא
דרב יוסף א משנה
סם כ״ז וכפירוש
רש״י סם ב משנה
סם וכפירוש רש״י
והרמב״ם ג רמב״ם
בפרק כ״ח מה״ש
* פירוש וכל שכן
שמומעין לו במקום
שמיעט להחמיר
בית יוסף:
* הרא״ש והטור:
* כ״י בשם רש״י
ורשב״א:
ד משנה סם
ה סם בגמרא
ו כפירוש הרמב״ם
בפרק כ״ח מה״ש
ז משנה סם
ח משמו״ל כל
אמתא בריבוע
אמתא ותרי חומשי
באלכסונא ותרי
חומשי דאלפים הוו
ת״ת * פירוש
דתרי חומשי דאלף
ותכ״ח הוו תקע״ב
ט משנה סם כ״ח
י משנה כתובות
מ״ח
א מסכה עירובין
מ״ה וכדברי יהודה
ב ב״י מדברי
הרמב״ם וה״ה
בפרק כ״ז מה״ש
* המגיד פרק כ״ז

א מסכה עירובין
מ״ה וכדברי יוחנן
בן נורי לקולא
גמרא סם מ״ז
ב סם בגמרא
וכחכמים ולקולא
דהלכה כדברי
המיקל בעירוב
ג סם מ״ו וכדברי
יוחנן גמרא ד סם
כעובדא דהנהו
דברי ה כתבאר
בסימן שכ״ח וסם
מייכתיו * א״ז:
א ברייתא דרבי
חייא עירובין מ״ז

למלאות ממנו אפילו בתוך תחומם ג שהמים שבתוך התחום קונים שביתת העיר ומתערבים אלו עם אלו וצריך לעשות מחיצה בסוף התחומין להפסיק ג ואפילו היא תלויה שאינה מגעת לקרקע החריץ ושל קנים בעלמא סגי: (הג"ה) ובור של תקן העומדת בין שני תחומין אלו מאכילין מכאן ואלו מאכילין מכאן ואין חוששין שמא יקח מחלק חבירו * : ד ואם המים מושכים אין צריך שום תיקון שאינם קונים שביתה והרי הם כרגלי המכלא:

תג דין בקעה שהקיפוה עכו"ם · ובו סעיף אחר:

א א שבת בבקעה והקיפוה עכו"ם בשבת מחיצות לדירה אינו הולך בה אלא אלפים אמה שאינה כולה כארבע אמות א כיון שלא שבת באויר המחיצות ומטלטל בכולה על ידי זריקה שיכול לזרוק אפילו חוץ לאלפים שהרי רשות היחיד גמור הוא כיון שהוקף לדירה: (הג"ה) אבל לטלטל מתם חוץ לארבע אמות אסור אפילו תוך אלפים): *

תד אם יש תחומין למעלה מעשרה טפחים · ובו סעיף אחר:

א א המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהים עשרה א ואין בכל אחד מהם ארבעה טפחים על ארבעה טפחים הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לאו ב ומה שיהיה בדרבנן יהיה ספיקו להקל ג והואיל ואין בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא לדברי הכל לפי שאינם דומים לדגלי מדבר: (הג"ה) מיהו אם היה הולך בדרך זה או על ידי קפיצת שם מתוך י"ב מיל חוץ לי"ב מיל אזלינן לחומרא לגאון דאיסור תחומין י"ב מיל הוי דאורייתא: * **ב** ד מי שבא בספינה בשבת והגיע לנמל אם משנכנס השבת עד שהגיע לנמל לעולם היתה למעלה מעשרה מקרקע הים או הנהר יורד ואינו נמנע ויש לו אלפים אמה ממקום שפגע בו למטה מעשרה: (הג"ה) ואם הוא ספק אם היה למעלה מעשרה או לא אזלינן לקולא · * ואם כבר יצא אלפים ממקום שפגע למטה מעשרה דאין לו רק ארבע אמות מכל מקום אם צריך לצאת מן הספינה מכח גשמים שיורדים עליו או שהחמה זורחת עליו או שצריך לנקביו וצריך מכח זה ליכנס בעיר הוה ליה כל העיר כארבע אמותיו וכיון דעל על · * ועיין לעיל סימן רמ"ו מי שרוכב בדרך וחשכה לו בערב שבת כיצד יעשה:

תה דין היוצא לתחום · ובו ט' סעיפים:

א ב מי שיצא חוץ לתחום א אפילו אמה אחת לא יכנס להיות כבני העיר ואין לו אלא ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ: **ב** ב היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום יכנס: **ג** ג מי שקידש עליו היום והוא חוץ לתחום העיר אפילו אמה אחת לא יכנס להיות כבני העיר ואינו מהלך אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שקידש עליו היום · **ד** ד מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת מותר לעשות לו מחיצה של בני אדם שיעירבו לאותו רוח ויכולים לילך שם ויעשו סביביו כמו מחיצה ויכנס ביניהם ה והוא שלא ידעו אותם שנעשית בהם המחיצה שלשם כך נקראו ו אבל אם יצא לדעת אסור: **ה** ו מי שהוציאוהו חוץ לתחום עכו"ם או רוח רעה או שאר כל אונס או ששגג ויצא אין לו אלא ארבע אמות החזירוהו לתוך התחום כאלו לא יצא והרי כל העיר כארבע אמות כבתחלה והוצה לה אלפים אמה

ב ולא בני נכרי הפקר דאין קונים שביתה במקומן דכיון דסמוכין לעיר הם דעת בני העיר עליהם ג שם בגמרא * גמרא פרק חלון: ד כייכתיו לעיל סימן שכ"ו
א גמרא עירובין מ"ב וכשמואל דתניא כוותיה * כ"י בשם תוס' והגהות אשי"רי פרק מי שהוציאוהו
א בעיא בגמרא דף מ"ג ולא נפשטא וכתבו הרמב"ם בפרק כ"ז ומ"ע ב ה"ה שם בשם תשובת הרמב"ם ג שם ושם * דברי עצמו ותשובת הרמב"ם: ד הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ומתני' דעירובין בדף מ"א במעשה דר"ג ואוקי לה שם בגמרא במהלכת למטה מעשרה * המגיד פרק כ"ז * א"ז ומרדכי והגהות אשי"רי פרק מי שהוציאוהו
א משנה עירובין כ"ב וכת"ק וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ז ב שם בגמרא וכליסנא כתרא ג משנה שם כ"ב ד שם בגמרא דף מ"ב כמוכדא דכמתיה ה שם דף מ"ד ו ממשמעות הגמרא שם וכ"פ הרא"ש שם * ועיין לעיל סימן שמ"ב סעיף ה': ו משנה שם דף מ"א וכפירש"י שם

קונים שביתה אלא הרי הם כרגלי המוכר וא"כ למה אסורין כאן למלאות מבאר זה י"ל דשאני הכא דכיון דמים אלו סמוכים לעיר הרי דעת בני העיר עליהם ומ"ה הרי הם כרגלי אנשי העיר וכיון שחריץ זה בין שני עיירות דעת אלו ואלו עליהם כמו שחצי החריץ היא לאנשי עיר אחת וחצי השני לאנשי עיר אחרת ולפיכך הוצרכו לעשות היכר שלא יהא נראה שבני עיר זו לוקחים המים שקנו שביתה כבני עיר אחרת וכ"כ ב"י:

תג א מ"ש שהרי לא שבתו וכו' · פירוש בשעה שקנה שביתה לא היו אלו מחיצות: ואין להקשות דהא לקמן פסק המחבר בסימן ת"ה סעיף ו' דאם נתנוהו כותים בדיר וסהר דמהלך כולו אפילו יותר מאלפים אמות דשאני התם דאקילו גביה משום דאין לו אלא ארבע אמות · אבל הכא הרי יש לו אלפים אמה וכ"כ רש"י ז"ל מיהו בהגהות אשי"רי סוף פרק מי שהוציאוהו לא משמע כן אבל עיקר כדעת רש"י וכן הסכימו התוס' והרא"ש:

תד א מ"ש ואין בכל אחד מהן וכו' · כלומר דאי איכא רוחב ארבע טפחים הרי הוא כארעא סמיכתא דהא כנס לתשמיש הוא · וה"ה במי שהלך בכח שם בקפיצת הדרך למעלה מעשרה מיני איכא בו ספק זה שמבואר בדברי המחבר וכן איתא שם בגמרא: ומ"ש ומה שיהיה בדרבנן וכו' · כלומר בתוך י"ב מיל דקי"ל דאינו אלא מדרבנן נקטינן בספק להקל · אבל חוץ לי"ב מיל דהוא מדאורייתא נקטינן להחמיר · וכ"כ ה"ה בשם תשובת הרמב"ם ז"ל: ומ"ש והואיל ואין בימים ובנהרות וכו' · וזהו דעת הרמב"ם בתשובה וז"ל אין בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא לפי שהם כרמלית והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן ולא יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן והמהלך לוקה מן התורה וכ"ש שלא יעלה על הדעת שיהיה בהליכת המים איסור תחומין דאורייתא וממחנה ישראל שהוא ר"ה והלא ידוע שאיסור הטלטול שיש בו חיוב סקילה אמרו בו המעביר ארבע אמות בר"ה ומקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר כן בלי ספק המהלך י"ב מיל על פני המים המועטים פטור שאינו דומה למחנה ישראל עכ"ל: והנה מ"ש מים מועטים כלומר אפילו אינם עמוקים עשרה · הרי מבואר מדבריו דאין במים כלל איסור תחומין אפילו למטה מעשר' כי אם מדרבנן ולפיכך נקטינן בספיקא דלמעלה מעשרה לקולא ומותר להלוך בספינה חוץ לתחום כשהיא מהלכת למעלה מעשרה אפילו חוץ לי"ב מיל · ועיין בספר משפט צדק חלק ראשון סימן ל' · ועיין בתשובות מהרי"בל ס"נ סימן ע"ג: ומ"ש אם היה הולך בדרך זה וכו' · כלומר ע"ג עמודים שאינם רחבים ארבעה טפחים: ומ"ש חוץ לי"ב מיל וכו' · נקטינן לחומרא היינו דוקא ביבשה אבל במים הכל מדרבנן וכמו שכתבתי בסמוך בשם הרמב"ם וגם שאר פוסקים אינם חולקים עליו בזה: **ב** מי שבא בספינה וכו' · פירוש שבא מחוץ לתחום: ומ"ש לעולם היתה למעלה וכו' · לאפוקי אם מהלך הספינה היה עובר על מקום שאינו בתוך עשרה דאז קנה שם שביתה דאעפ"י שיש לו רשות להלך אח"כ למעלה מעשרה כמה שירצה מ"מ אם הגיע במקום שאינו בתוך י' או ליבשה אינו יכול לזוז ממקומו כיון שכבר הלך מקניית רשותו אלפים אמה · וכ"כ הרי"טבא בהדיא וזהו שסיים המחבר ויש לו אלפים אמה ממקום שפגע למטה מעשרה ודוק: ומ"ש ואם הוא ספק וכו' · נראה דה"ה ביבשה אם הוא בסוף אלפים אמה · ועיין לעיל בסימן רנ"ח אם מותר מתחלה בשבת להפליג בספינה ע"ג המים שמוכים יותר מי': ומ"ש ואם צריך לצאת וכו' · ונראה במקומות שנוהגים לצאת מן הספינה אעפ"י שלא באו לתוך התחום עד חשכה אין למחות בידם שיש להם על מי לסמוך וכ"כ בכ"נ · אמנם ראוי ליזהר שלא יוציאו מטלטלין מן הספינה ואפילו ע"י נכרי · וכ"כ בתשובות מהרי"בל ספר ג' סימן ע"ג והרדב"ז בתשובה ק"א סימן פ"ו החמיר יותר שאין ראוי להתיר לצאת לפני ע"ה כי אם לצורך גדול ואז יש להקל לצאת אפילו ע"י מעברות אבל בלאו הכי אין להתיר · ועיין בתשובת מהר"ם אלשקאר ז"ל סימן ק"א ובספר תומים דעים סימן ע"ד ושם מדברי מהר"ם נראה להתיר כמי ע"י קפיצה למעלה מעשרה ע"ש: כתב בהגהות אשי"רי פרק בכל מערבין דמי שבא מחוץ לתחום בי"ט שחל להיות בערב שבת דמותר לו בשבת לצאת ממנו ולהככים לעיר ולהלך את כל העיר כארבע אמות אעפ"י דקניית שביתה מי"ט לשבת קרי הכנה כדקתני אי אתה מודה שאין מערבין לכתחלה וכו' הכי מילי שהולך ומערב בכת דהוית הכנה דקרי ליה שם עירוב · וכן מערב ברגליו דבעי למימר שביתתי במקומי דבדבור מכין אבל הכא לא קאמר ולא מידי ולא הוית הכנה עכ"ל · והנה מ"מ ולהלך את כל העיר כארבע אמות נראה דה"ה דיש לו אלפים אמה מחוץ לעיר מכל צידי העיר כאחד מבני העיר כיון שהיה שם בשעה שנכנס שבת וי"ט ושבת שתי קדושות הן וכ"ל דמיירי שקנה שביתה ביבשה בי"ט או במים במקום שאינו בתוך עשרה ואז אילו היה בא בשבת היה אסור לו לזוז ממקומו וכמו שכתבתי בסמוך בשם הרי"טבא אבל א"ל דס"ל דאסור להלך על הספינה בשבת אפילו למעלה מעשרה משום דיש תחומין למעלה מעשרה דא"כ היאך אפשר לבא לשם ביום טוב הלא לענין תחומין שבת וי"ט שוין הן · וב"י כתב עליו דס"ל דיש תחומין למעלה מעשרה ולא דק וכ"ע ובספר ס"נ בשם רי"או פ"ק די"ט אסור בספינה הבאה מחוץ לתחום בשבת לירד ממנה בי"ט שאחר השבת · וכתב בכ"נ דאין לחלק בין י"ט לאחר השבת או שבת לאחר י"ט וכ"ע · ומיהא בי"ט שני של גליות יותר אליבא דכ"ע וכי"ט שני של ר"ה נראה מדברי ת"ה סימן פ"א דמותר:

תה א מ"ש אפילו אמה אחת וכו' · ולפי זה כ"ל דס"ל להמחבר דהמודדין היו מכוונים המדות · ולאפוקי מדברי ר"ש בגמרא דאמר דאין המודדין

אמה לכל רוח י אבל אם חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות: (הג"ה) וכן אם נכנס לספינה ויצאה הספינה חוץ לתחום וחזרה לאחוריה לגבול שהפליגה משם הרי הוא כאלו לא יצא דהוה ליה כיון שהוציאוהו עכו"ם והחזירוהו *:

ו ט נתנוהו עכו"ם חוץ לתחום בדיר או בסהר ומערה או בעיר אחרת מוקפת חומה לדירה או שנאנס בשאר אונס או ששגג ויצא חוץ לתחום ונכנס לאחר מאלו ונזכר והוא בתוכו מהלך את כולו י אבל אם יצא חוץ לתחום לדעת אף על פי שהוא בתוך אחד מאלו אין לו אלא ארבע אמות:

ז כ מי שהפליגה ספינתו בים מהלך את כולה ב הואיל ושבת באויר מחיצות ל ואם נפתחו דפני ספינה בשבת אם היא מהלכת מהלך את כולה ואם היא עומדת אינו מהלך בה אלא ארבע אמות: (הג"ה) ואם באמצעו יש לו מחיצות עשרה וברחשו אין לו אולינן בתר אמצעי ואפילו אין לו כלל רק יש בו לפקוק עשרה דאמרינן פוקקין להשלים *:

ח ג מ יצא לדעת והחזירוהו עכו"ם אין לו אלא ארבע אמות נ וכ"ש אם החזירוהו לעיר (המוקפת מחיצות לדירה *): כולה בארבע אמות ואפילו יצא לדעת וחזר לדעת: (ועיין לעיל דין כתס עיירות סימן ת"א)

ט ס פירות שהוציאם חוץ לתחום והחזירם אפילו במזיד לא הפסידו מקומם שכל העיר להם כארבע אמות וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח כבתחלה אם הוא יום טוב ואם הוא שבת מותרין באכילה במקומם ד ע ואפילו לאותו ישראל שהחזירם לצרכו במזיד מאי טעמא אנוסים הם וכל זמן שלא הוחזרו פ והם חוץ למקומן אם הוציאן בשוגג מותרים לאכלם ואסור לטלטלם חוץ לארבע אמות ואם הוציאם במזיד אסור לאכלם צ אפילו מי שלא הוציאם ק ויש מתירים למי שלא הוציאם:

תו מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת · ובו סעיף אחד:

א א מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת שאין לו אלא ארבע אמות והוצרך לנקביו יכול לצאת מהם עד שימצא מקום צנוע לפנות ועצה טובה לו שיתקרב בצד תחומו שאם לא ימצא מקום צנוע עד תחומו יכול ליכנס ולאחר שנכנס הוי כאלו לא יצא כיון שנכנס ברשות ב אבל אם מצא מקום צנוע קודם לא יכנס אלא יפנה שם ויתרחק ממקום שנפנה עד שיכלה הריח ושם יש לו ארבע אמות · ואם נתרחק מהריח ונכנס בתחומו כאלו לא יצא ואם יצא לרעת א אין לו תקנה זה שאמרנו בהוצרך לנקביו ג יש אומרים אפילו לקטנים ד ויש אומרים דוקא לגדולים:

תז מי הם שיכולין לילך חוץ לתחום · ובו ג' סעיפים:

א א מי שיצא חוץ לתחום ברשות כגון חכמה הבאה לולד וכיוצא בזה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו ואם הגיע לעיר הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים לכל רוח חוץ לעיר: (ועיין לעיל סוף סימן ת"ח)

ב ב היה יוצא ברשות והוא הולך בדרך ואמרו לו כבר נעשית המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח ואם היה בקצת התחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאלו לא יצא:

ג ג כל היוצאים להציל נפשות ישראל מיד עכו"ם או מן הנהר או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו ואם היתה יד העכו"ם תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו הרי אלו חוזרים בשבת למקומם ובכלי זיינם:

הלכות עירובי תחומין

תח דין הנחת העירוב וקניית השביתה · ובו ד' סעיפים:

א א א (מותר לערב עירוב תחומין ולקנות שבית' סוף התחום ולכן) ב מי שיצא מהעיר בערב שבת והניח מזון שתי סעודות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו נחשוב אותו כאלו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות וזהו הנקרא עירובי תחומין ויש לו להלך ממקום עירובו לאחר אלפים

אמה

באודין מכוונים המדות ועדיין חוץ למקום הגיון ט"ו אמות דא"כ אמאי לא יכנס: ב הואיל ושבת באויר מחיצות · יש לתמוה על דברי המחבר דהרי פסק בסמוך לעיל דאפילו נתנוהו בדיר וסהר וכו' דלא שבת באויר מחיצות מבע"י ואפ"ה מהלך את כולו ולא אמרינן בגמרא האי טעמא אלא אליבא דשמואל דסבר דלית הלכתא כוותיה דר"נ בדיר וסהר אבל לדידן דקי"ל הלכה כרב אפילו לא שבת באויר מחיצות נמי מותר להלך את כולה ולשון הטור הוא מדוקדק היטב שכתב וז"ל וכן מי שהפליגה ספינתו בים מהלך את כולה כיון שהיא מוקפת ע"כ הרי תלוי עיקר הטעם בשביל שהיא מוקפת לא כדברי המחבר שתלוי הדבר מפני ששבת באויר מחיצות · וכן מצאתי בהדיא בתוס' בדף מ"ג בד"ה הלכה כר"נ ע"ש בסוף הדבור בשם ר"י דחולק על הרשב"ם ומשמע שם דאפילו נכנס בה בשבת ומפליג במויד מותר להלוך בכל הספינה ע"ש ודוק וכל שכן כאן שהפליגה ספינתו משמע שלא ברצונו ודברי המחבר צריכים עיון · ואפשר לייטב דברי המחבר דס"ל דמחיצות ספינה לאו מוקפות לדירה נקראים שאינם עשוים אלא להבריח המים וכדאמרינן התם אליבא דרבי זירא ולפיכך בעינן ששבת באויר מחיצות ולאפוקי במוקפים לדירה וכמו שכתב המחבר ודוק · עוד צריכין אנו לפרש דהא דכתב שהפליגה ספינתו איירי בשאינו בתוך עשרה ותימה דהיה צריך לפרש ולא לסתום דהתם יש הוא יותר מעשרה · וכן מוכח מסוגיא דהתם בדף מ"ג מאי דפריך א"א אין תחומין מאי רבו וכו' ע"ש ודוק: ומ"ש ואם נפתחו דופני הספינה כ"כ הגהות אשר"י פרק מי שהוציאוהו וז"ל שם ואם נפתחו דפני הספינה אף על פי ששבתו באויר המחיצות אין לו אלא ד' אמות עכ"ל · ויש תימה למה לא אמרינן כיון שהותרה למוקפת שבת הותר לכל השבת כמו שמבואר לעיל בכמה דוכתי: ומ"ש אם היא מהלכת וכו' הטעם משום דכשעוקר רגליו מיד הספינה מוציאתו מארבע אמות שלו ונכנס בתוך ארבע אמות אחרות על כרחו וה"ל כיון שהוציאוהו גוים מארבע אמותיו ונתנוהו לתוך ד' אמות אחרות שנותנין ארבע אמות אחרות וכן לעולם עכ"ל רש"י ז"ל והוא עיקר · ויש עוד פירושים אחרים ע"ש: ג יצא לדעת והחזירוהו וכו' · וכתב הטור וכ"ש חזר לדעת אפילו הוציאוהו גוים: ומ"ש מיהו אם החזירוהו לעיר המוקפת לדירה · נראה דמיירי דהחזירוהו לעיר שלא שבת בה דאי בעיר ששבת בה אפילו אינה מוקפת לדירה וראיה מספינה שמבואר בסעיף ד' דאינה מוקפת לדירה דמחיצותיה להבריח מים עשוים וכ"ע ועיין מ"ש לעיל סעיף ו': ומ"ש ואפילו יצא לדעת וחזר לדעת וכו' · משמע דאפילו בינא לדעת וחזר לדעת דכל העיר כולה כארבע אמו' · ותימא דא"כ אמאי לא נקט שמואל התם רבותא טפי דאפילו יצא לדעת וחזר לדעת כל העיר כארבע אמות · וא"ל הא דקאמר שמואל התם יצא לדעת קאי ארישא דמתניתין מי שהוציאוהו גוים דמיירי ע"כ בחזר לדעת כמו שמוכח מסיפא דעליה אמר שמואל יצא לדעת כלומר דאם גם יציאה לדעת היה כמו שורה אין לו אלא ד' אמות והאי ד' אמות פירוש דכל העיר כד' אמות וכמו שכתב הרא"ש שם דא"כ מאי פריך התם מאי קמשמע לן פשיטא והוצרך לדחוק בדברי שמואל ולא משני דשמואל אשמועינן דאפילו יצא וחזר הכל לדעת יש לו ארבע אמות דהיינו דכל העיר כארבע אמות ואפשר לומר דלשון אין לו דייק דמשמע דשמואל אתי לאשמועינן שלא תאמר דיש לו יותר ואי ביצא לדעת וחזר לדעת מהיכא תיתי דיש לו יותר מארבע אמות דאיצטרך לשמואל לאשמועינן ולפ"ז אכתא יש לדקדק מכאן ואדרבה ראיה לדברי המחבר מדלא קמשני התם דשמואל אשמועינן דאם יצא וחזר לדעת אין לו אלא ד' אמות כלומר דאין כל העיר כד' אמות ולפיכך אמר אין לו אלא ארבע אמות כלומר דאין כל העיר כארבע אמות אלא ודאי דס"ל להש"ס דאין לחלק בזה ודוק · מיהו לדינא צ"ע כי מדברי הרא"ש לא משמע כן: ד ואפילו לאותו ישראל וכו' · וכתב הגהות אשר"י מיהו אותו ישראל שהחזירם אסור לאכלם משום דעביד בהו איסורא · והתו' מתירין אפילו לאותו שהחזירם: ומ"ש וכל זמן שלא הוחזרו וכו' · ומ"ש אסור לאכלם אפילו מי שלא הוציאם וכו' · כ"כ הרא"ש שם וז"ל ולא דמי ליצא חוץ לתחום בשביל ישראל זה דמותר לישראל אחר דשאני הכא דאיתעביד בהו איסורא דישראל הוציאם עכ"ל · משמע מדבריו דאם נוי הוציאם מותר לכל ישראל וה"ה בכל מקום שאוסרין הבאים מחוץ לתחום אם נעשה ע"י ישראל אסור לכל ישראל:

תו א מ"ש אין לו תקנה זה וכו' · פירוש דלא אמרינן כיון שהוצרך ללכת תוך התחום וכיון דעל על והטעם דהא קי"ל דאפילו החזירוהו גוים ליוי שיצא לדעת דאין לו אלא ארבע אמות מיהו אם יצא לדעת ולא מצא מקום צנוע כ"א בתוך העיר הרי כל בעיר לו כארבע אמות וחוץ לעיר אין לו אפילו אמה אחת וכמו שמבואר בסימן שלפני זה:

תח א מ"ש מותר לערב עירובי תחומין וכו' · לשון הטור מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם והתירו ליני

ז שם בגמרא מדיוקא דמתניתין * הר"ר וגוע: ט שם במשנה וכרשב"ג וכדפסק רב שם בגמרא מ"ב תוס' והרא"ש והרמב"ם בפ' כ"ז יה"ג י שם מ"א מדיוקא דמתניתין כ שם במשנה וכרשב"ג ל הגהות אשי"רי שם מ שם בגמ' מ"א מדיוקא דמתניתין * א"ז: נ הרא"ש והמרדכי שם בשם ר"ת מסוגית הגמרא * הרא"ש פרק מי שהוציאוהו ורבינו ירוחם ח"י ח ח"ז: ס שם בגמרא כ"א ע הגהות אשי"רי בשם התום' פ ברייתא שם ובגמרא וכת"ק צ הרא"ש שם ק מרדכי בשם הר"ס

א כשוט בגמרא עירובין דף מ"א וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ז ב הרא"ש בפסקיו שם ג טור בשם ר"ת ד שם בשם אבי הרא"ש

א מדברי הרמב"ם בפרק כ"ז מה"ש ממשנה דר"ה דף כ"ג והובאה בעירובין מ"ה ב משנה עירובין מ"ד וכאוקימתא דרב שימי ג שם במשנה וכהכי תרי אוקימתא הא דרב והא דרב נחמן שם בגמרא דף מ"ה הרא"ש שם ורמב"ם בפרק כ"ו מה"ש

א כשוט בכמה מקומות וכפ"ד וכפר' ב' דעירובין ועיין בסימן תמ"ו מדוקא לדבר מצוה מערבין ב רמב"ם בפרק ו' מה"ע

אמה לכל רוח לפיכך כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו ג ואם היתה העיר מובלעת בתוך מדתו תחשב העיר כולה כארבע אמות וישלים מדתו חוצה לה כיצד הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח נמצא מהלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה למזרח ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב אלף שמן העירוב עד ביתו ד ואלף אמה מביתו בתוך העיר ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האלף ואם היה מביתו עד סוף העיר פחות מאלף אפילו אמה אחת שנמצאת מדתו כלתה חוץ לעיר תחשב המדינה כולה כארבע אמות ה ויהלך חוצה לה תתקצ"ו אמה תשלום האלפים לפיכך אם הניח עירוב בריחוק אלפים אמה מביתו שבעיר הפסיד את כל העיר ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה ואינו מהלך מביתו בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת: (הג"ה) ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר מהלך כל העיר כולה אבל לא קונה לה ויש לחקל. * ואם כלתה מדתו בסוף העיר ואף על גב דעדיין עיבור לבני העיר כל העיר כארבע אמות דלא אמרינן עיבור של העיר כעיר להחמיר. * כל מקום שהניח עירוב תחומין ויש לו אלפים לכל רוח אסור לו לילך לצפון ולדרום רק נגד רוחב המקום שקנה בו שביתה ואם אינו רק ארבע אמות כגון שאין העירוב ברשות היחיד אסור לו לילך לכל רוח אלפים רק ברוחב ארבע אמותיו עם זוויותיהן כדלעיל סימן שצ"ט סעיף כ' ומכל מקום אם כלתה המדה סוף העיר וכולה כארבע אמותיו מותר לילך כל רחבה ויש לו אלפים חוץ לעיר לצפון ולדרום אף על פי שאין לו רוחב כל כך נגד המקום שקנה בו עירוב: * ב ו המניח עירובו ב ברשות היחיד אפילו היתה מדינה גדולה כנגוה ואפילו עיר חריבה או מערה הראויה לדיורין מהלך את כולה והוצה לה אלפים אמה לכל רוח: ג ז המניח עירוב בתוך העיר ששבת בה לא עשה כלום אין מודדין ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני העיר כולם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפים לעיר שמודדים התחום חוץ מהם הרי זה כנתנו בתוך העיר: ד ח נתן עירובו חוץ לתחום אינו כלום: (ויש לו תחום מביתו) *

ג שם בגמרא דף ס' ד רמב"ם בפ"כו מהלכות שבת וכן משמע מדברי הסמ"ק ה שם * טור והגהות מיימוני פרק כ"ו מה"ש בשם סמ"ק ורש"י: * המגיד פרק כ"ו מה"ש: * הר"ר יונתן: ו שם בגמרא דף ס' א וכר"א הרא"ש ממשמעות הרי"ף והרמב"ם בפ"ו ז משנה שם דף ס' עיבורו של עיר וכ"ש בתוך העיר ח רמב"ם בפ"ו מה"ע ומשמעות הגמרא שם וכפירוש רש"י

תט דין מקום נתינת העירוב ובו י"ג סעיפים:

א א א הנותן עירובו בבית הקברות אינו עירוב לפי שבית הקברות אסור בהנאה וכיון שרוצה בקיום העירוב שם ב אחר קנייה הרי נהנה בו ואם נתנו בבית הפרס הרי זה עירוב ואפילו היה כהן מפני שיכול להיכנס שם * במגדל הפורח או * שינפח והולך: ב ג צריך שיהא הוא ועירובו במקום אחד כדי שיהיה אפשר לו לאכלו בין השמשות לפיכך אם נתכוון לשבות ברשות הרבים והניח עירובו ברשות היחיד או ברשות היחיד והניח עירובו ברשות הרבים אינו עירוב שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בין השמשות ג אלא בעבירה ג אבל אם נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו ברשות היחיד או ברשות הרבים הרי זה עירוב שבשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין

א משנה עירובין ל"ו וכת"ק ואפילו לישראל רמב"ם בפ"ו מה"ע ומסקנת הגמרא שם * פירוש תיבה ארוכה כמגדל תלויה בחבלים עליו: * פירוש מנפח לפני רגליו ואינו מסיט: ב משנה שם דף ל"ג ובכמה דוכתי ג שם במשנה דמוקי לה שם בגמרא כרבי.

שצריך לילך ד' אלפים לרוח אחת שיתן עירוב לסוף אלפים וילך מהלאה לעירובו אלפים עכ"ל. ותימה דאטו מאן דאית ליה תחומין מדאורייתא לית ליה דמערבין עירובי תחומין דא"כ תקשה להו כל הכי סתמא משניות דתנו דמערבין וצ"ע: ומ"ש פחות מאלף וכו'. לשון הטור כגון שנתן העירוב בסוף אלף והעיר אלף: משמע מדבריו דלא בעינן פחות וכדבריו דייק ליסנא דגמרא: ומ"ש וי"א דאפילו כלתה מדתו וכו'. ופשט ליסנא דגמרא והרא"ש משמע כדברי המחבר והרמב"ם ז"ל. ונראה לדעת הרב דאפילו כלתה מדתו בתחלת העיר כגון שביתו הוא בית ראשון שבעיר שג"כ יש לו רשות לילך בכל העיר והא דנקט אמצע לרבותא דאפ"ה אין לו קונה לה. ונראה עוד דלכ"ע דמאן דרוצה לערב התחום מתחיל למדוד מביתו ואם העיר גדולה ויש מביתו עד לאחר עיבורה של עיר אלפים אמה או יותר אינו יכול לערב דאינו משתכר בעירובו כלום דבלא"ה יש לו אלפים אמה מאנן לעיבור למאן דאית ליה דנותנין עיבור לעיר אחת ומזה קשה על דברי הטור שהשיג על הרמב"ם ז"ל שכתב דאפילו בעיר עצמה אין לו ממקום שכלה הארבעת אלפים אמה אפילו אחת דא"כ מי שדר בעיר גדולה ונתן עירובו חוצה לה לא יוכל לחזור לביתו עכ"ל. ולענ"ד לא דק דהא צריך ע"כ למדוד מביתו וא"כ אם העיר גדולה ע"כ צריך להניח העירוב בתוך העיר ובודאי לא עשה ולא כלום דאפילו הניח בתוך עיבורה של עיר. ק"ל דלא עשה ולא כלום דבלא"ה יש לו משם אלפים אמה וכיון דלא עשה ולא כלום הרי דינו כבני העיר ויכול להלוך לביתו ודוק: עוד כתב בלשונו שם דהרמב"ם סבר דאפילו בעיר עצמה אין לו אלא ארבע אמות גם זה אינו דאפילו אמה אחת אין לו ממקום שכלה המדה לדעת הרמב"ם וכמו שכתב המחבר כש"ע וצ"ע: ומ"ש דלא אמרינן עיבור להחמיר לדעת י"א שכתב הרב צריך לפרש דלא תימא דיהא הדין כמו כלתה מדתו באמצע העיר ולא ישלים השיעור חוצה לה קמ"לן דלא משום דלא אמרינן עיבור להחמיר אלא הרי הוא כסוף העיר וישלים השיעור חוצה לה אבל לענין שיהא העיר כד' אמות ויהא מותר להלוך את כולה אפילו כלתה מדה באמצע העיר מותר: ב ברשות היחיד וכו'. פירוש במקום שהוקף לדירה. וכ"כ הרמב"ם פ"ו והטור. אבל במקום שאינו מוקף לדירה אעפ"י שהוא רה"י מ"מ אם הוא יותר מבית סאתים אין לו בו אלא ארבע אמות והשאר נמדד באלפים אמות. ותימה על המחבר שכתב סתם ברשות היחיד דמשמע דאפילו לא הוקף לדירה הרי הוא כארבע אמות וזה אינו כדעת הפוסקים הנ"ל: וכתב ה"ה דנראה מדברי הרמב"ם דוקא כשהניח שם העירוב הדין כן אבל בשבת שם ממש כ"ש רשות היחיד אפילו לא הוקף לדירה הרי הוא כארבע אמות. והרשב"א כבר שאין לחלק: ג ויש לו תחום מביתו וכו'. עיין בקידושי הרשב"א. וכן נראה שהוא דעת רש"י והרמב"ם ז"ל:

תט א מ"ש הנותן את עירובו וכו'. מבואר בפרק בכל מערבין דף ל"ה: ומ"ש בבית הקברות וכו'.

מדנקט המחבר בתחלה הנותן את עירובו משמע דאפילו לישראל אינו קונה שם העירוב. וכמו שביאר הטעם לפי שבית הקברות וכו' ויש לתמוה דמוכח משמע דס"ל דקברות אסור בהנאה ובי"ד סימן שס"ד פסק המחבר דקרקע עולם מותר בהנאה. וכן מוכח מההי' דסנהדרין דהני שקלי עפרא מקברא דרב לרפואה. ובגמרא לא אתמר כן אלא אהניח העירוב בקבר של בנין דהוא אסור בהנאה אבל אם הניח בבית הקברות על הקרקע ודאי דלישראל קנה העירוב וצ"ל כמ"ש בבית הקברו' היינו בקבר של בנין. וכן צריך ליישב דעת הרמב"ם פ"ו. ובזה מיושב מה שהקשה הב"י לדעת הטור שכתב דאינו אסור לערב בבית הקברות אלא לכהן דהוא שלא כמסקנת הגמרא ולא קשיא מידי דהטור מיירי במי שמערב בבית הקברות ממש לא בקבר של בנין דשם אין שייך לאסור משום איסור הנאה דקרקע עולם אינו אסור בהנאה אלא משום דאי אפשר לילך שם ואיסור זה לא שייך לישראל כי אם לכהן ולפיכך כתב דוקא לכהן אין מערבין בבית הקברות אבל להניח העירוב בקבר של בנין ודאי דאפילו לישראל אין מערבין ומזה לא איירי הטור. וא"ת דאי הכי תקשה לדעת הטור הרי הוא פסק לעיל דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה אע"ג דלא קויא להו שאני התם דאיכא עוד טעם אחר דגם לו אפשר לאיכל העירוב דאי בעי יתירו לו הנדר וכמ"ש לעיל. אי נמי שאני הכא דאין הוא ועירובו במקום אחד. וכמו שכתבו התוס' שם כד"ה מפני שיכול דף כ"ו ע"א ע"ש ודוק. והשתא לפי מה שכתבתי כמי אתי שפיר דברי הרא"ש שם כמ"ש בשם מהר"ם ז"ל על הא מתניתין ולית הלכתא כר"י ואע"ג דאמר שמואל לקמן בכל מקום שאמר ר"י בעירובין הלכה כמותו וכו'. דכיון דתליא בפלוגתא דרבי ורבי יוסי בר יהודה לענין אוהל זרוק וק"ל הלכה כרבי מחבירו ורבי ס"ל דאוהל זרוק לאו שמיה אוהל וכו'. ולכאורה ריהטא הוה קשיא לי בדבריו דהא לימוקמא דגמרא דמוסיק דכליגי אי כיתא ליה שיכטור העירוב לאחר כ"ה דוה אינו ענין לפלוגתא דרבי ור"י בר יהודה וא"כ הדרין לכללן דהלכה כר"י בעירובין. ולפי מה שכתבתי ניחא דהאי אוקימתא לא אתיר אלא אהניח בקבר אבל בהניח עירובו בבית הקברות דתנן במתניתין א"א לאוקמא כ' דהא בית הקברות מותר בהנאה ודוק: ב אחר קנייה וכו'. כלומר דבשעת קנייה לית בו מידי דהא ק"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו: ומ"ש ואם נתנו בבית הפרס הרי זה עירוב וכו'. פירוש דבית הפרס הוא שדה שנחרש בה קבר דכולה ספיקא משום עצמות הוא דהכשר כבר נרקב ועצמות בלא בשר אינו מטמא באוהל ויכול להלוך שם ע"י נפוח דכשיוכפא לפני רגליו אם יש עצם גדול נראה ועצם קטן נראה בנפיחה ואינו מסיטו ברגליו: ומ"ש ומפני שיכול להכנס שם במגדל הפורח המהלך באויר. וקשיא לי דנראה מדברי המחבר דפסק כר"י בר יהודה דסבר אוהל זרוק שמיה אוהל והוא נגד הכלל דנקטינן הלכה כרבי מחבירו ורבי פליג עליו וסבר דאוהל זרוק לאו שמיה אוהל. ואפשר לומר דבעירובין לבד פסק כן משום דקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב וצ"ע: ג אלא בעבירה וכו'. פירוש בעבירה דאורייתא. ואין להקשות אכתי יכול להביאו בלתי איסור דאורייתא כגון שאחד יעשה עקירה ואחד הנחה כבר תירץ הרא"ש דבשבות כי האי לא שרי רבי בין השמשות כיון דבקל יכול לבא לידי חיוב חטאת וע"פ טעם זה כתב הרשב"א

א״א ו״ל דבמניח עירובו בר״ה ונתכוון לשבות ברשות הרבים דאם נתכוון לשבות רחוק מעירובו משונה אמות אין עירובו עירוב שאי אפשר לו להביאו אצלו אלא בפחות פחות מארבע אמות והוא שבות הקרוב למלאכה גמורה ושבות כזה לא התירו לו · אכן מדברי רש״י ומדברי הרא״ש שהעתיק המשנה אם נתנו באילן ומאי דאתמר עליה בגמרא משמע דלא ס״ל כדעת הרשב״א בזה ודוק: **ד** ויתחייב חטאת וכו׳ · פירוש דוקא במקום דאיכא למיחש לחיוב חטאת אבל במקום דליכא חיוב חטאת לא כגון באילנות הקשים דליכא אלא משום שלא ישתמש באילן דאינו אלא שבות דרבנן וכה״ג נ״כ לא גזרו בין השמשות · וכ״כ הרא״ש בהדיא וגם הרמב״ם בפירוש המשנה: **ה** נתנו במגדל וכו׳ · עיין לעיל בסימן שצ״ד: **ו** בתוך ארבע אמות הרי זה עירב וכו׳ · ואין להקשות דלעיל בסימן ת״ה פסק המחבר דאפילו מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס · י״ל דלא דמי דהתם כיון דנתכוון לשבות בעיר היא חשובה כארבע אמות ואין לו ארבע אמות אחרים אבל הכא שרוצה לעקור דירתו מן העיר ראוי לתת לו במקום שמניח עירובו ארבע אמות כי שם ביתו · וכן מבואר בב״י: **ז** כיצד עשיית עירוב אם רוצה לילך וכו׳ · והו שאמרו בגמרא העני מערב ברגליו: ומ״ש ואם אינו רוצה לטרוח וכו׳ · והו שאמרו ולא אמרו לערב בפת אלא כדי להקל על העשיר שלא יטריח: ומ״ש כל אחד לפי מזונו וכו׳ · כלומר דלזקן מניח רק כדי מזונו ומדברי הרא״ש פרק כיצד משתתפין וכן פירש רש״י דגם לחולה משערין כדי מזונו אעפ״י דלאדם אחר לא הוי מזון ב׳ סעודות ומדברי המחבר לא משמע כן וצ״ע ובב״ח מגיה כאן בדברי המחבר שיהא דבריו סובלים כמו שכתבתי בשם הרא״ש ורש״י ע״ש: ומ״ש שהם כשש בצים וכו׳ · וזה דעת הרמב״ם בפ״א מהלכות עירובין · אבל הטור פסק שהם כ״ח בצים וכדבריו פסק הב״ח ועיין מ״ש לעיל בסימן שס״ד: ומ״ש ואם הוא לכתן וכו׳ · כתב בהגהות בפ״ב די״ט וז״ל נראה דעירובי תחומין אין עושין אותן את מקותן דלא צריך כ״א שעט לשתי סעודו׳ אבל לא מפת שצריך הרבה לשתי סעודות עכ״ל · וכתב ב״י דעצה טובה קמ״ל: **ח** והם בתוך אלפים וכו׳ · כלומר שהם בתוך אלפים אמה ממקום רגליו שהוא עומד בין השמשו׳ זמן קניית עירוב: ומ״ש שהרי עקר דעתו מכאן ולא יזוז ממקומו · צ״ע דלעיל בסימן ת״ח סעיף ד׳ פסק דיש לו תחום ביתו · ואפשר דהא בדרך שאני וצ״ע ועיין בדברי רש״י דף ס׳: ומ״ש שלא היה דעתו על ארבע אמות שהם חוץ לאלפים · פירוש שהוא חוץ לאלפים אמה וארבע אמות · וכ״כ רש״י · וכן משמע מדברי המחבר לעיל סימן ת״ט סעיף ה׳: ומ״ש חוץ משיעור משך תחתיו וכו׳ · לשון הגמרא כמלא תחתיו של אילן אמר גמל בא למדוד מן הדרום מודדין לו מן הצפון מן הצפון מן הדרום ופירש רש״י אמר גמל כלומר משכו לכאן ולכאן בא למדוד מן הצפון בסוף בטיית הנוף לצד ביתו אלפים כדי שיגיע לביתו מודדין לו מן הדרום ואומרי׳ לו שמא ד׳ הראשונות של צד רגליו בחר לו תחת האילן ומשם מודדין לו אלפים לביתו ונמצא רחוק עשרים אמה רוחב האילן בא למדוד מן הדרום מארבע אמות הראשונות אלפים לצד רגליו כדי שיוכל לחזור לאחוריו ממקום רגליו עשרים אמה יותר מודדין לו מן הצפון שמא ארבע אמות של סוף האילן לצד ביתו בחר ומשם עד מקום רגליו יש לו אלפים אמה ואינו יכול לחזור לאחוריו אפילו פסיעה אחת כלומר ממקום רגליו אבל ארבעת אלפים יש לו ממקום רגליו ועד ביתו פחות כ׳ אמה ומקום רוחב האילן הוא מפסיד מה שלא פי׳ בהדיא ע״כ פירוש רש״י: והכא מ״ש דמקום רוחב האילן הוא מפסיד אינו רוצה לומר כ״מ האילן שהרי ד׳ אמות מיהו לא הפסיד שהרי יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מארבע אמות שקנה בו שביתה · וכמו שכתבתי בסימן בשמו · וכ״כ המחבר לעיל סימן ת״ט סעיף ה׳ וגם השכון המחבר בכאן שכתב יש לו אלפים אמה פחות עשרים אמה אינו מדוקדק ולא דק ולאומרא: ומ״ש ולהרמב״ם הקונה שביתה וכו׳ · כ״כ בפרק ד׳ מהלכות עירובין: ומ״ש יותר מאלפים אמה קנה שביתה במקומו · ס״ל דהדין הוא כמו אם הניח עירובו חוץ לתחום שמבואר לעיל בסימן ת״ט סעיף ד׳:

ת״א מ״ש

בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק: **ג** [ד] נתנו בראש הקנה או הקונדס הצומחים מן הארץ אינו עירוב [ה] מפני שכאחר שהם רכים ונוחים לקטום [ו] ויתחייב חטאת גזרו בהם (ואם הם רכים כירק ע״ל סימן של״ד) אפילו בין השמשות אפילו במקום מצוה ואם היו תלושים ונעוצים הרי זה עירוב: **ד** [ה] [י] נתנו במגדל וננעל בפניו ואבד המפתח מבעוד יום או שנפל עליו גל אם יכול להוציאו [י] בלא עשיית מלאכה דאורייתא הרי זה עירוב: **ה** כל המניח עירובו במקום יש לו במקום עירובו ארבע אמות [ק] לפיכך המניח עירובו תחומין שלו בסוף התחום ונתגלגל [י] בתוך ארבע אמות הרי זה עירוב חוץ לארבע אמות אינו עירוב: **ו** [ט] אבד עירובו או נשרף או אם היה בסוף התחום ונתגלגל חוץ לארבע אמות או שהיתה תרומה ונטמאה מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב שקניית העירוב בין השמשות [י] אם ספק כשר שספק העירוב כשר והוא שהיה לו חזקת כשרות כגון זה שהניחו שם ואירע בו ספק [כ] אבל אם לא היה חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לאו לא: **ז** [ז] [ל] כיצד עשיית עירוב אם רוצה לילך בסוף התחום או בתוכו ולהחשיך שם זה הוא עיקור מצותו [מ] ואפילו לא אמר שביתתי במקומי אלא החשיך שם ושתק לא שנא מי שיצא מביתו להחשיך על התחום לא שנא מי שבא בדרך וחשכה לו קונה אלפים אמה בלא אמירה [נ] ואם אינו רוצה לטרוח להחשיך שם ילך מבעוד יום ויניח שם [ס] מזון שתי סעודות כל אחד ואחד כפי מזונו ואם [ע] הוא חולה או רעבתן שיעורו שתי סעודות [פ] בינוניות שהם [צ] כששה ביצים כפת (ועיין לעיל סימן שס״ח סעיף ג׳:) [ק] או מכל דבר שמשתתפין בו שיתופי מבואות [ר] ואם היא ליפתן בכדי לאכול בו שני סעודות כני ואומר בזה העירוב אהיה מותר לילך למחר אלפים אמה וחוזר ולן בביתו ואפילו הכי מודדים לו תחומו ממקום עירובו שאנו רואים כאלו דר שם [ש] אבל התלמידים האוכלים אצל בעלי בתים שבתיהם בשדה וחוזרים ולנים בבית רבם מודדין להם תחומם מבית רבם שהוא מקום לינתם שהוא להם עיקר ששם היו חפצים גם לאכול אלו היה שם מזונם: **ח** אם ירצה ישלח העירוב ע״י שליח ויאמר בזה העירוב יהא פלוני מותר לילך [ת] ובלבד שלא יהא חרש שוטה וקטן או עכו״ם או א׳ שאינו מודה בעירוב ואם שלחו ע״י אינו עירוב [א] ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ושלחו על ידי אחד מאלו אפילו שלחו על הפיל או על הקוף וראהו מרחוק שהגיע שם ונתנו לו הוי עירוב אף על פי שלא ראה שהניחו האחר רחזקה שליח עושה שליחותו וכן רבים שנשתתפו בעירובי תחומין ורצו לשלוח עירובין ביד אחד הרי אלו משלחין: **ט** [ב] אחד או רבים שאמרו לאחר צא וערב עלינו ועירב עליהם [ג] באיזה רוח שרצה הרי זה עירוב ויוצאים בו שהרי לא ייחדו לו רוח: **י** [ד] האומר לחבירו ערב עלי בתמרים ועירב עליו בגרוגרות בגרוגרות ועירב עליו בתמרים אמר לו הנח עירובי במגדל והניחו בשובך בשובך והניחו במגדל בבית והניחו בעלייה בעלייה והניחו בבית אינו עירוב אבל אם אמר לו ערב עלי סתם ועירב עליו בין בגרוגרות בין בתמרים בין בבית בין בעלייה הרי זה עירוב: **יא** [ד] מי שבא בדרך ומכיר אילן או גדר בסוף אלפים אמה וירא שמא תחשך קודם שיגיע שם ואמר שביתתי תחתיו בעיקרו קנה שביתה בעיקרו ויש לו משם אלפים אמה [ה] אף על פי שאינו יכול להגיע שם מבעוד יום במהלך בינוני אלא אם כן ירוץ מותר לילך לשם בנחת אף על פי שאינו מגיע שם מבעוד יום אבל אם לא היה יכול להגיע שם כלל מבעוד יום לא יזוז ממקומו שהרי עקר דעתו מכאן וגם שם לא קנה ודוקא שייחד ארבע אמות [ה] והם בתוך אלפים אמה [ו] כגון שאמר שביתתי בעיקרו ומכאן עד עיקרו אין יותר מאלפים אבל אם אין כל האילן בתוך אלפים ולא ייחד מקום תחתיו לא קנה שביתה דשמא היה בדעתו על ארבע אמות שהם חוץ לאלפים וגם כאן לא קנה שהרי עקר דעתו מכאן ולא יזוז ממקומו [י] ואם כלו עומד תוך אלפים ולא ייחד מקום שביתתו כגון שאמר שביתתי תחתיו יש לו ארבעה אלפים ממקומו לצד האילן חוץ משיעור משך תחתיו של אילן כגון אם שיעור האילן עשרים אמה יש לו אלפים פחות עשרים אמה [ק] ולהרמב״ם הקונה שביתה בריחוק מקום ולא כיים מקום שביתתו לא קנה שביתה שם אלא במקום שהיה עומד בו כשהשבה וכן אם אמר שביתתי במקום פלוני והוא רחוק ממנו יותר מאלפים קנה שביתה במקומו והאומר שביתתי תחת אילן פלוני אם יש תחתיו שמנה אמות או יותר לא קנה שביתה שהרי לא כיון מקום שביתתו לפיכך [ט] צריך להתכוון לשבות בעיקרו או בארבע אמות שבצפונו או בדרומו ואם היה תחתיו פחות משמונה אמות ונתכוון לשבות תחתיו קנה שהרי מקצת מקומו מכוים וכן דעת הרי״ף בזה: **יב** [ט] היו שנים אחד מכיר ואחד שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר ואומר שביתתנו במקום פלוני: **יג** [י] ודוקא לבא בדרך התירו לו כהאי גונא אבל לא למי שהיא בביתו ואם אמר כן לא עלה לו ואין לו אלא שביתת ביתו:

[ד] משנה שם דף ל״ד [ה] שם בגמרא [ו] משנה שם ל״ד [ז] וכייתיו לעיל בסי׳ [י] שם בגמרא ל״ב כאוקימתא [ח] דרבי [ט] משנה שם ל״ה וכדמפרש לה רבא שם וכדכירש״י [ט] שם במשנה [י] שם במשנה כרבי יוסי וכרבי שמעון [כ] וכייתיו לעיל בסי׳ שצ״ד [ל] משנה דף מ״ט וכר׳ יהודה [מ] הרא״ש שם בשם הגוזר ופשוט הוא מדין ישן לעיל סי׳ ת״א [נ] שם במשנה [ס] משנה שם דף פ״ב [ע] ברייתא שם ל׳ [פ] ארבעתן קאי דאלו לחולה בשתי סעודות כפי מזונו בני ב״י בפירוש דברי הטור [צ] רמב״ם בפרק א׳ מה״ע ממונית דגמ׳ שם [ק] משנה שם כ״ו ודף ע״ב ועיין בסימן שפ״ו [ר] שם בגמרא פ״ג [ש] שם איבעיא וכפשטא [ת] משנה שם ל״א [א] שם במשנה וגמרא שם [ב] ברייתא שם דף כ״ג [ג] ברייתא גיטין ס״ה וכרבנן וכאוקימתא דרבה [ד] משנה עירובין ד״פ [ה] שם בגמרא נ״א וכהיכא דאמרי בשם רבא [ו] שם במשנה מ״ט [ז] שם בגמרא וכשמואל הסכמת הפוסקים [ק] בפרק ז׳ מה״ע ככי פירושו וכדברי שמואל וכו׳ ס״ה שם [ט] ברייתא שם דף כ׳ [י] שם בגמרא כ״א וכ״כ נימוקי הסכמת הפוסקים

ת״י דין

תי דין המחזיק בדרך כדי לקנות שביתה : ובו ג' סעיפים :

א [א] מי שנתכוין לקבוע שביתתו במקום ידוע אצלו והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום ויקנה בו שביתה אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם אלא החזירו חבירו ללון אצלו או שחזר מיעצמו ללון או שנתעכב יש לו להלך למחר עד מקו' שנתכוון לו ומאותו המקום אלפים אמה לכל רוח שכיון שגמר בלבו לקבוע שם שביתתו והחזיק בדרך נעשה כמי שיגמר שם או שהניח עירובו שם · [ב] במה דברים אמורים בעני שאין מטריחין אותו להניח עירוב או ברחוק כגון שהיה בא בדרך אבל אם לא היה עני ולא רחוק לא : **ב** זה שאמרנו שהקונה שביתה בריחוק מקום שיחזיק בדרך לא שיצא וילך בשדה [ג] אלא אפילו ירד מן העלייה לילך לאותו מקום וקודם שיצא מפתח החצר החזירו חבירו הרי זה החזיק וקנה שביתה וכל הקונה שביתה בריחוק מקום [ד] אינו צריך לומר שביתתי במקום פלוני אלא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא קנה שם שביתה ואין צריך לומר כי שיצא ברגליו ועמד במקום שקונה שם שביתה שאינו צריך לומר כלום אלא כיון שגמר בלבו קנה : **ג** [ה] אנשי העיר ששלחו אחד מהם להוליך להם עירובם למקום ידוע והחזיק בדרך והחזירו חבירו ולא הוליך עירובם הם לא קנו שביתה באורתו מקום שהרי לא הונח שם עירובם ואין להם להלך ממדינתם אלא אלפים אמה לכל רוח והוא קנה שם עירוב שהרי הוא בא בדרך ונתכוין לשבות שם והחזיק בדרך לפיכך יש לו לילך לאותו מקום למחר ולילך ממנו אלפים אמה לכל רוח :

תיא מי שהיה ביתו במזרח ונתן העירוב· במערב · ובו סעיף אחד:

א [א] מי שהיה במזרח וביתו בשרה ואמר לשלוחו לערב לו במערב אם נתן העירוב מהלאה לביתו [א] בענין שהוא רחוק ממנו יותר מאלפים וביתו קרוב לו בתוך אלפים העירוב אינו כלום ונשאר לו שביתת ביתו נתן העירוב בענין שהוא לו בתוך אלפים אף על פי [ב] שגם ביתו לו בתוך אלפים קנה שביתה במקום עירובו :

תיב דין החולק עירובו · ובו סעיף אחד :

א [א] עירב חצי היום הראשון לרוח צפון והשני לרוח דרום שטעה והיה כבור שאפשר לעשו' כן [ב] או שאמר לשנים עירבו עלי אחד עירב עליו לצפון ואחד לדרום אם הניח כל אחד עירובו בסוף אלפים לא יזוז ממקומו שאין ידוע איזה עירב קנה לו ואם לא נתנו העירובים בסוף אלפים הולך מה שאפשר לו לילך מכח שניהם כיצד נתן כל אחד עירובו לסוף אלף מביתו יש לו אלף אמה מביתו לכל אחד מה עירובים נתן אחד למזרח לסוף אלף והשני למערב לסוף ת"ק הולך למערב אלף מכח מה ששייר לו העירוב שבמזרח ולמזרחו אלף ות"ק מכח מה ששייר לו העירוב שבמערב :

תיג דין המערב לרבים · ובו סעיף אחד :

א [א] המערב לרבים משלו אומר הרי עירוב זה בשביל כל בני העיר [ב] ובלבד שיהא בו מזון שתי סעודות לכל אחד וכל מי שירצה יסמוך עליו [א] [ג] וצריך לזכות על ידי אחר הראוי כמו בעירובי חצרות · (עיין לעיל סימן שס"ו סעיף י') [ד] וצריך להודיעם וכל מי שהודיעו מבעוד יום אפילו לא גמר בלבו לסמוך עליו מבעוד יום אלא לאחר שחשכה הוי עירוב אבל אם לא הודיעו מבעוד יום אינו יכול לסמוך עליו לאחר שהחשך [ה] וכן מי שהניח עירוב לכל שבתות השנה ואמר איזה מהם שארצה אלך ואסמוך עליו אף על פי שלא גמר בלבו עד למחר יכול לסמוך עליו [ו] וכן מי ששמע שיש לחכם לבא ואינו יודע לאיזה רוח והניח שני עירובים ואמר לאותו צד שיבא החכם יקנה לי עירוב לרוח שבא לו החכם קנה לו או אם אמר אם לא יבא כלל אהיה כבני עירי או אם יבאו שנים למקום שארצה אלך הכל לפי תנאו [ז] וכן אם אמר לשנים או לשלשה הריני מערב על איזה מכם שארצה אף על פי שלא בירר את מי רצה עד שתחשך הוי עירוב :

תיד שלא לערב אלא לדעתו · ובו ב' סעיפים :

א [א] אין מערבין עירובי התחומין לאדם אלא לדעתו שמא אינו רוצה לערב באותו רוח שרצה זה [ב] חוץ מבנו ובתו הקטנים [א] [ג] אפילו אינם סומכים על שלחנו ועבדו ושפחתו הכנענים [ד] ואפילו מיחו בו שלא לערב עליו ואפילו עירבו הם עירוב אחר אינו כלום אבל בנו ובתו הגדולים אפילו סומכים על שלחנו [ה] ועבדו ושפחתו העברים ואשתו אינו מערב עליהם אלא מדעתם [ו] ואם עירב עליהם ושמעו ושתקו ולא מיחו יוצאים בעירובו אבל אם מיחו בו או שעירבו הם עירוב אחר לעצמם אין עירובו עירוב להם : **ב** [ב] [ז] קטן בן שש שנים או פחות יוצא בעירוב אמו ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו :

תטו שלא לערב עירובי תחומין אלא לדבר מצוה · ובו ד' סעיפים :

א [א] [א] אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון שהיה רוצה לילך [ב] לבית האבל או לבית המשתה של נישואין או [ג] להקביל פני רבו או [ד] חבירו שבא מן הדרך וכיוצא באלו : (הג"ה) או שרוצה לילך לטייל ביום טוב או שבת בפרדס שיש בו שמחה רוח יעקב :

תיא א מ"ש בענין שהוא רחוק ממנו וכו' · פירוש בשעה שקידש היום היה מקום העירוב רחוק ממנו וכו' : ומ"ש אע"פי שגם וכו' · וקל וחומר אם ביתו רחוק יותר וכגון דקאי באלכסון · עיין שם בגמרא :

תיג א מ"ש וצריך לזכות להם וכו' · היינו דוקא כשמערב עליהם משלו אבל אם מערב משלהם אין מקום לזיכוי : ומ"ש הוי עירוב וכו' · הוא מטעם דבמלתא דרבנן אמרינן יש ברירה והוברר הדבר שקודם זמן קניית עירוב הוי דעתו לכך : ומ"ש אבל אם לא הודיעהו הטעם דבעירובי תחומין צריך להודיעו משום דפעמים חוב הוא לו דניחא ליה לילך באידך גיסא · ומ"ש וכן מי ששמע שיש לחכם וכו' · שכל הוא משום דאמרינן במלתא דרבנן ברירה והוברר הדבר שג"כ מאתמול היה דעתו לכאן :

תיד א מ"ש אפילו אינם סומכין על שלחנו וכו' · נראה דאפילו למאן דסבירא ליה לעיל סימן שס"ו דזוכה על ידי בנו ובתו הקטנים שאינם סמוכים על שלחנו מ"מ ס"ל הכא דעירובו עירוב והטעם בקטן כדי לחנכו במצות דאין מערבין אלא לדבר מצוה · וכן כתב הרא"ש ריש פרק כיצד משתתפין : ומ"ש ושתקו ולא מיחו וכו' · פירוש ולא מיחו מיד אע"פי שלאחר כך מיחוהו אין בהמחאתם מועם · וכ"כ ה"ה בפרק ד' · וכתב עוד בשם הרשב"א דאפילו לא הודיעם עד שחשכה יוצאים בעירובו : **ב** קטן בן שש שנים וכו' · מסתימות לשון המחבר משמע דאפילו יש אביו בעיר יוצא אפילו בן שש בעירב אמו · וזהו דעת הרמב"ם בפ"ו וסמ"ג וסמ"ק · אבל הרא"ש כתב דדוקא כשאין אביו בעיר אבל אם אביו בעיר אינו יוצא בעירוב אמו אלא עד חמש שנים שלימות · וכ"כ הטור · וכן נראה מדעת התוס' ד"ה עד ועד בכלל ולא כמו שכתב הב"י דמדברי התוס' משמע כדעת הרמב"ם ולא דק : ומ"ש ואין צריך להניח עליו וכו' · משמע מדברי רש"י שם דאפילו לא זיכתה לו בעירוב מוליכתו עמו דכגופא דמי דמסתמא דעתה עליה הואי :

תטו א מ"ש אין מערבין עירובי תחומין וכו' · או לבית המשתה של נשואין וכו' · יש לתמוה דמכאן משמע דס"ל דסעודת אירוסין לאו מצוה היא ובסימן תט"ד סעיף ד' כתב דגם סעודת אירוסין מצוה היא · ועוד דבפרק אלו עוברין מסקינן דסעודה ראשונה של אירוסין לדברי הכל סעודת מצוה היא · ואפשר דס"ל כדעת הטור שם לחלק דוקא סעודה ראשונה אבל לא סעודה שנייה ומשום דלא פסיקא ליה לא נקט סעודת אירוסין וצ"ע · וכתבו התוס' ריש פרק כיצד משתתפין דה"ה אם שר העיר בא והוא חוץ לתחום וצריך לנעוק לפניו על עסקי רבים דג"כ מותר לערב : ומ"ש ואם עירב שלא לאחד וכו' · כ"כ הרמב"ם

[א] משנה עירובין כ"ב [ב] רמב"ם פרק ו' מהלכות עירובין וכתב ה"ה שהוא מוסכם מרבי מאיר ורבי יהודה לפי אוקימתא דרב בתיון שם [ג] שם מעובדא דרב כתן בר אושעיא כפי גירסת הרי"ף [ד] שם ברייתא וכרבי יוסי וכאוקימתא דרב יוסף [ה] משנה שם וכרבי יהודה הרמב"ם בפרק ו' מהלכות עירובין

[א] משנה עירובין ה' [ב] הרא"ש שם ומשני אע"ג דנקט בריפא לעירובו יותר נקט כמי בסיפא יותר

[א] משנה עירובין ל"ח וברייתא דף כ' והרמב"ם פ"ח מהלכות עירובין [ב] שם בברייתא

[א] משנה עירובין פ"ב [ב] שם במשנה [ג] שם בגמרא דף פ' כרב וכרב כתין [ד] משנה שם פ"א וכדמפרש לה שם רב אשי הודיעו ולא הודיעו קתני [ה] ברייתא ל"ז וכמאן דמיקל בעירוב [ו] משנה ל"ו [ז] ברייתא שם ל"ז

[א] משנה עירובין דף פ"א [ב] ברייתא שם דף פ"ב [ג] הרא"ש שם [ד] שם בברייתא [ה] הרא"ש שם [ו] שם בברייתא ובגמרא שם [ז] גמרא שם דף פ"ב וכרב אשי הרי"ף והרמב"ם וסמ"ק וסמ"ג

[א] עירובין פ"ב [ב] משנה שם [ג] משנה שם ל"ו [ד] רמב"ם בפ"ו מהלכות עירובין

יוקרי דבר מצוה: * או ק מפני היראה כגון שהיה רוצה לברוח מן העכו"ם או מן הלסטים וכיוצא בזה: (ואז מותר לו לילך אפילו לדבר הרשות: * ר ואם עירב שלא לאחד מכל אלו אלא לדברי הרשות הרי זה עירוב: **ב** ש ו אין מערבין עירובי תחומין בין השמשות ק ואם עירב עירובו עירוב: **ג** ע אמרו לו שנים צא וערב עלינו אחד עירב עליו מבעוד יום ואחר עירב עליו בין השמשות וזה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה י שניהם קנו עירוב כ ויש חולקים: **ד** ל כשמניח עירובי תחומין מברך על מצות עירוב ואומר בזה העירוב יהא מותר לי לילך ממקום פלוני אלפים אמה לכל רוח ואם מערב לרבים אומר יהא מותר לפלוני ולפלוני או לבני מקום פלוני:

תטז דין עירובי תחומין ביום טוב שחל להיות סמוך לשבת · ובו ד' סעיפים:

א א יום טוב שחל להיות סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה או שני ימים טובים של גליות יש לו לערב שני עירובין לשתי רוחות וסומך על איזה מהם שירצה ליום הראשון ועל העירוב שברוח השנייה ליום השני או מערב עירוב אחד לרוח אחת וסומך עליו לאחד משני הימים וביום השני יהיה כבני העיר וכאלו לא עשה עירוב ויש לו אלפים אמה לכל רוח במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות א ב אבל בשני ימים טובים של ר"ה הרי הן כיום אחד ואינו מערב לשני ימים אלא לרוח אחרת ג וכן מתנה אדם על עירובו ואומר עירוב לשבת זו אבל לא לשבת אחרת לשבת אחרת ולא לשבת זו לשבתות ולא לימים טובים לימים טובים ולא לשבתות: **ב** ד המערב לשני ימים טובים של גליות או לשבת ויום טוב אף על פי שהוא עירוב אחד לרוח אחת לשני הימים צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי בליל הראשון ובליל שני כל בין השמשות ה כיצד הוא עושה מוליכו בערב יום טוב או בע"ש ומחשיך עליו ונוטלו בידו ובא לו ב אם היה ליל י"ט ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך ואוכלו אם היה ליל שבת או כביאו אם היה ליל יום טוב מפני שהן שתי קדושות ואינם כיום אחד כדי שנאמר מליל ראשון קנה העירוב לשני ימים ו נאכל העירוב בראשון קנה העירוב לראשון ואינו עירוב לשני ז עירב ברגליו בראשון צריך לערב ברגליו בשני ח והוא שילך ויעמוד באותו מקום ויחשוב בלבו שיקנה שם שביתה ולא יאמר כלום מפני שאסור לעשות שום הכנה מיום טוב לשבת או משבת ליום טוב אפילו בדבור וכל שכן שאינו יכול לערב בפת שלא עירב בו כבר ביום הראשון מפני שהיה צריך לקרות עליו שם עירוב ונמצא מכין · עירוב בראשון במאכל אם רצה לערב ברגליו בשני הרי זה עירוב ואם רצה לערב בפת צריך לערב באותו הפת עצמה שעירב בה בראשון שאין צריך לומר כלום שכבר קרא שם עירוב ואם כן אינו מכין כלום: **ג** ט זה שאמרנו שיש לו לערב שני עירובין בשתי רוחות לשני הימים הוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני העירובים ביום הראשון אבל אם אי אפשר להגיע לעירוב של יום השני ביום הראשון אין עירוב השני עירוב שהעירוב מצותו ג שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום וזה הואיל ואינו יכול להגיעו לזה העירוב ביום הראשון הרי זה אינה ראויה מבעוד יום כיצד הרי שהניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח וסמך עליו ליום ראשון והניח עירוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב וסמך עליו ליום שני אין זה השני עירוב שהרי ביום הראשון אין זה עירוב השני ראוי לו מבעוד יום לפי שאינו יכול להגיע אליו שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום אבל אם הניח עירובו ברחוק אלף ות"ק מביתו ברוח מזרח וסמך עליו ליום ראשון והניח עירוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך ת"ק אמה וסמך עליו ליום השני הרי זה עירוב שהרי אפשר שיגיע לו ביום הראשון: **ד** י יום הכפורים הרי הוא כשבת בין לענין כ עירובי חצרות בין לענין ל עירובי תחומין: **ה** מ י"ט נוהג בו עירובי תחומין אבל לא עירובי חצרות:

תיז הלכות ראש חדש

א א ראש חדש מותר בעשיית מלאכה א והנשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה הוא ב מנהג טוב: (הג"ה) ואם המנהג לעשות

הרמב"ם פרק ו' מהלכות עירובין · וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן · ונראה דמיירי אפילו במערב בפת וכ"ש במערב ברגליו דלכולי עלמא בדיעבד עירובו עירוב אבל לכתחלה אפילו במערב ברגליו אין מערבין אלא לדבר מצוה · ובב"י כתב וז"ל וכ"ל שאפילו לכתחלה יכול לערב ברגליו לדבר הרשות ולא אמרו שאין מערבין אלא לדבר מצוה אלא במערב בפת דליתיה מדינא אלא להקל על העשיר כדתנן פרק מי שהוציאוהו וכשאינו לדבר מצוה לא רצו להקל עכ"ל · ולענ"ד לא נהירא וראיה מפרק אלו עוברין דאמרינן התם לשבות שביתת הרשות יאמר מיד ופירש רש"י דס"ל מערבין לדבר הרשות ואי כדברי ב"י ה"ל לאוקמיה במערב ברגליו וכדייק לישנא דהלך לשבות שביתת הרשות דיכול לערב אפילו שלא לדבר מצוה וגם הרא"ש כתב שם על דברי רש"י ולא נהירא לי דא"כ ה"ל סתם משנה דלא כהלכתא דק"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכו' ומוקי ליה בהולך ללמוד ואי לדברי ב"י מאי דוחקיה ה"ל לאוקמיה במערב ברגליו אלא ודאי דאפילו מערב ברגליו אין מערבין לכתחלה אלא לדבר מצוה · וכן מוכח מדברי הרשב"א שהביא ה"ה בפ"ו ע"ש ודוק: **ב** אין מערבין עירובי תחומין וכו' · והטעם דמחמירין טפי בעירובי תחומין מבעירובי חצרות משום דעירובי תחומין אית להו סמך מדאורייתא וכ"כ שם התוס':

תטז א מ"ש אבל בשני ימים טובים של ר"ה וכו' · הטעם דשני ימים של ר"ה הרי הם קדושה אחת שהרי אם באו עדים שראו הלבנה מן המנחה ולמעלה היו נוהגים אותו יום קודש וגם יום המחרת · וכתב ה"ה בפ"ח מהלכות עירובין דמדברי הרמב"ם נראה דאפילו לקולא אמרינן דשני ימים של ר"ה קדושה אחת הם כיום אחד לגמרי ולפיכך אם נאכל העירוב ביום הראשון יוצא עליו ביום שני · אבל הראב"ד חולק עליו דלא אמרו קדושה אחת הן אלא לחומרא אבל לא לקולא וטעמו הוא משום דלפעמים לא היו שני ימים בקדושה דאם באו עדים קודם מנחה לא היה אלא אותו יום לבד קודש · והרשב"א וה"ה הסכימו לדעת הרמב"ם: **ב** אם היה ליל י"ט וכו' · פירוש לאפוקי שבת דאסור להוליכו: ומ"ש מפני שהיה צריך לקרות וכו' · כלומר העירוב גופא אין בו משום הכנה דקיימא לן כמ"ד דס"ל דתחלת היום קונה עירוב והיום שמערב לו קונה עירוב לעצמו בתחלתו וכ"כ הט"ז: ומ"ש ונמצא מכין וכו' · וכתב הרשב"א ז"ל דאם עירב בפת חדשה אין עירובו עירוב · ונראה דאם עירב ברגליו ואמר שביתתי בכאן אע"פ שאסור לעשות כן מ"מ עירובו עירוב דהא אם לא אמר כלום נ"כ היה עירובו עירוב: וכן כתב הב"ח: ומ"ש שאצ"ל כלום וכו' · גם בכאן נראה דאם אמר הריני מערב בפת זה בדיעבד עירובו עירו' דהא גם הכא אם לא אמר כלו' עירובו עירו': וכ"כ הב"ח: **ג** שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום וכו' · ואין להקשות הא ק"ל שמערבין לישראל בתרומה כיון שראויה לכהן א"כ הכי נמי ראויה לאותן שהם בתוך התחום כבר תירצו התוס' דבעינן שיהא העירוב תוך תחומו מבעוד יום ע"ש:

תיז א מ"ש והנשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה וכו' · הב"י כתב בשם רש"י ז"ל דכתב בפרק הקורא את המגילה דנשים אסורות במלאכה בר"ח ומביא ראיה מתרגום יונתן דכתיב אשר בסתרת שם ביום המעשה וכו' · וכן כתבו שם התוס' · והנה מדבריו משמע דלאו במנהגא תליא מלתא אלא איסור גמור על עליהם שלא לעשות מלאכה בר"ח אך מהירושלמי משמע דבמנהג' תליא מלתא דגרסינן בירושלמי פ"ק דתענית הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא הוא · ונראה דנכון הוא לנשים לנהוג בעצמם שלא לעשות שום מלאכה בר"ח אפילו אינן עושים להשתכר אפילו אינה מלאכה כבידה אפילו לטוות פשתן וכיוצא בו ממלאכות הקלות וכ"כ רבינו ירוחם: ומ"ש אזלינן בתר המנהג וכו' · וכתב הב"ח דאין בעלה יכול לכופה לעשות מלאכה בר"ח ומשמע אפילו במקום שנהגו לעשות · עוד פסק הב"ח שאין לבעל הבית לכוף לעבדיו העברים לעשות מלאכה כבידה בר"ח אבל אם הם בעצמן רוצים לעשות אין מוחין בידיהם · וכן נראה מדברי המרדכי דמלאכות כבדות כגון לחרוש ולזרוע גם לאנשים אין לעשות בר"ח ונכון ליזהר כדבריו · והטעם שלא לעשות מלאכה בר"ח הוא לנשים יותר מלאנשים מבואר בפרקי ר"א פרק מ"ד וז"ל לפי שלא רצו הנשי' ליתן נזמיהם לבעליהן במעשה עגל לכך נתן הקב"ה שכרן שיהיו משמרות ר"ח יותר מן האנשים עכ"ל · ופירש הטור בשם אחיו מהר"ר יהודה ז"ל טעם לדבר וז"ל לפי שכל המועדים נתקנו כנגד האבות פסח כנגד אברהם דכתיב לושי ועשי עוגות ופסח היה · שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק · סוכות כנגד יעקב דכתיב ולמקנהו עשה סוכות · וי"ב ראשי חדשים שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים · וכשחטאו בעגל נטלו מהם וניתנו לנשותיהן לזכר שלא היו הנשים באותו חטא עכ"ל:

תיח מ"ש

---

* תרומת הדשן סימן ע"ו: ק שם בהשגה * טור והגהות אשר"י פרק בכל מערבין: ר טור בשם הרמב"ם שם ש משנה שבת ל"ד כדמפרש לה שם בגמרא ק טור בשם הרמב"ם שם ע שם בגמרא ל"ד ובעירובין ע"ו י רמב"ם שם וכן פירש"י כ לפי' ר"מ שבעירובי חצרות דוקא הוא וכן דעת הרא"ש והריב"ש והרשב"א ל רמב"ם שם ובספר העתים ומובאים מן הגאונים

א משנה עירובין ל"ח וכרבי אליעזר שם בגמרא ב משנה שם ל"ט וכרבי יוסי דברייתא ובגאון רבי במשנה בלשון חכמים ג ביארתיו לעיל בסימן ת"ב ד לשון הרמב"ם בפ"ח מה"ע ה משנה שם ל"ח ו שם במשנה ז ברייתא שם ובגמרא ל"ט ח שם דף ל"ח

ט שם בגמרא דף ל"ח ולשון הרמב"ם בפ"ח מה"ע י רמב"ם שם וסמ"ג כ כריתות דף י"ג ל שם מ הרי"ף והרא"ש בפרק קמא די"ט וכן פסק הרמב"ם בפרק הנזכר

א ערכין י' ובמגילה י"ח ,כתבוהו הרי"ף ,הרא"ש בפ"ק דמ"ק ב ירושלמי פ"ק דתענית ובפרק מ"ד מפרקי רבי אליעזר

לעשות

לעשות מקצת מלאכות ולא לעשות קצתן אולינן בתר המנהג : *

תיח דין תענית בראש חדש · ובו ה׳ סעיפים :

א א א ראש חדש אסור בתענית : ב ב ג אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים חנוכה ופורים ואם התחילו שגזרו להתענות כך וכך ימים והתחילו בהם קודם ראש חדש ג אפילו יום אחד אין מפסיקין ומתענין ד ומשלימין : ג ה יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ופגע בו ראש חדש או שקבל עליו להתענות בראש חדש ג ו אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אינו צריך התרה ואם קבלו עליו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת חכם (ועיין כ״ד סימן רט״ו) : ד ז אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירע בהם ראש חדש השבועה חלה עליו מטעם איסור כולל ואם נשבע בפירוש להתענות בר״ח נ״ל שחלה עליו שבועה כיון שאינו אלא מדרבנן אלא שמדברי ח הרמב״ם נראה לכאורה שהוא מדאורייתא (ועיין לקמן סימן תק״ע) : ה ט המתענה בראש חדש או בחנוכה ופורים תענית חלום צריך למיתב תעניתא לתעניתיה :

תיט

א א א מצוה להרבות בסעודת ראש חדש :

תכ אם הנשים רשאות לקונן בראש חדש · ובו ב׳ סעיפים :

א א על המת נשים מענות שכולן אומרות כאחד ומטפחות דהיינו להכות כף אל כף אבל לא מקוננות א שתהא האחת אומרת והאחרות עונות אחריה ואחר שנקבר המת לא מענות ולא מטפחות : ב ב אומרים צדוק הדין וקדיש : (הג״ה) ואין נוהגין כן · ועיין כ״ד סימן ת״א סעיף ו׳ · וכן בכל הימים שאין בהם תחנון * וכן בערב שבת אחר חצות יש אומרים שאם קוברין המת בלילה שאין אומרים קדיש ולא צדוק הדין : *

תכא קריאת בראשי חדשים בפסוקי דזמרה · ובו סעיף אחד :

א א נוהגין באשכנז שאומרים פרשת בראשי חדשיכם שחרית אחר פרשת התמיד ב ובספרד אין נוהגין לאומרה לפי שעתידין לקרות אותה בספר תורה :

תכב סדר התפלה וההלל בראש חדש · ובו ז׳ סעיפים :

א א ערבית שחרית ומנחה מתפלל י״ח ברכות א ואומר יעלה ויבא ברצה ואם לא אמרו בערבית אין מחזירין אותו (והאידנא מקום שנוכר שאינו חוזר עיין לעיל סימן רנ״ד סעיף ד׳ וה׳) בין שר״ח יום אחד בין שהם שני ימים מפני שאין מקדשין את החדש בלילה ב אבל אם לא אמרו בשחרית ובמנחה מחזירין אותו ג ואם נזכר קודם שהתחיל מודים אומר במקום שנזכר ואם לא נזכר עד אחר שהתחיל מודים אם נזכר קודם שישלים תפלתו חוזר לרצה ואם לא נזכר עד שהשלים תפלתו חוזר לראש ד ואם הוא רגיל לומר התחנונים אחר תפלתו ונזכר אחר שהשלים תפלתו קודם שיעקור רגליו חוזר לרצה : (הג״ה) ואם הוא ספק אם הזכיר או לאו א״צ לחזור * וש״צ ששכח להזכיר בשחרית עיין לעיל סימן קכ״ו : ב ה וקורין ההלל בדילוג בין יחיד בין צבור ו וי״א שהצבור מברכין עליו בתחלה לקרא את ההלל · (ואם בירך לגמור אין צריך לחזור) : * ולבסוף יהללוך והיחיד אין מברך עליו ז ויש אומרים שאף הצבור אין מברך עליו לא בתחלה ולא בכוף וזה דעת ח הרמב״ם וכן נוהגין בכל מלכות ארץ ישראל וסביבותיה : (הג״ה) ויש אומרים דגם יחיד מברך עליו * וכן נוהגין במדינות אלו ומכל מקום יזהר אדם לקרות בצבור כדי לברך עליו עם הצבור ויש אומרים דכשיחיד קורא אומר אומר לשנים שיחזרו עמו ראשי פרקים דאו הוי כרבים · * ונהגו כן בהודו ולא בהלל : ג ט בענין הפסוקים ששליח צבור אומר והקהל עונים אחריו כל מקום כפי מנהגו : ד י לענין הפסקה אפילו באמצע שואל בשלום אדם כ שהוא צריך לנהוג בו כבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בענין אחר לא יפסיק : (הג״ה) ודוקא בראש חדש וכפסח בימים שאין גומרים הלל אבל כשגומרים אותו לענין הפסקה דינו כמו בקריאת שמע · ועיין לקמן סימן תמ״ח סעיף א׳ : ה ל אם הפסיק בו ושהה אפילו שהה כדי לגמור כולו ב אינו צריך לחזור לראש :

ו מ הקורא

---

* בית יוסף :
א מסכת תענית דף ט״ו ב שם ג שם בגמרא וכרבי יוסי ד מסקנת הגמרא שם ה ברייתא תענית י״ג והביאה הרא״ש בפרק ט׳ דנדרים ו שם בשם יש מפרשים ובשם הרמב״ן ז ב״י ומדברי הרמב״ם בפ״ה מהלכות שבועות ח בפ״ג מהלכות נדרים ט הגהות מיימוני פרק א׳ מהלכות תענית
א טור מהא דירושלמי דמגילה ההא דתכן באלו אמרו מקדימין וכו׳ דף ה׳ מן התורה ומן הנביאים ומן הפסיקתא וכ״כ הרוקח
א מסכת מועד קטן דף כ״ח ב טור בשם תלמידי רש״י בשם רש״י וכ״ד בסימן ת״א בשם הרמב״ם ובשם תשובת הגאונים * מנהגי׳ * כל בו :
א טור ב בייתיו לעיל סימן מ״ח
א ברייתא שבת כ״ד ב שם ברייתא ג גמ׳ ברכות כ״ט ד שם כלישנא בתרא דרב נחמן בר יצחק וכמה פוסקים הרי״ף והרא״ש והרמב״ם * כל בו הלכות תפלה : ה תענית דף כ״ח ו כן נראה מדברי הרי״ף ומפירוש רבינו יונה * מרדכי פ׳ במה מדליקין ושבולי לקט : ז רש״י ח בהלכות חנוכה * טור בשם הרא״ש ונ״י : * מרדכי פרק במה מדליקין ואגור בשם שוחר טוב : ט טור מהא דסוכות דף ל״ח מייתי מנהג קריאת ההלל וכתב הר״ן פס ונהגא קרי ליה היכא דנהוג נהוג וכו׳

תיח א מ״ש ראש חדש אסור בתענית וכו׳ · ומש״ה המתענים ערב ר״ח לא יכנסו לר״ח כשהם מעונים · וכ״כ בתשובה מהרמ״ע תי״ח · וכשחל ר״ח בשבת נוהגים להתענות ביום ראשון שאחר שנוהגים להרבות בסליחות בער״ח · ועיין כ״נ מה״כ : **ב** אין גוזרין וכו׳ · וכתב ב״י שמשמע דאעפ״י שגזרו להתחיל בהם אין גוזרים נזירה · ועיין מ״ש הר״ן פ״א דתענית : **ג** אם קבלו וכו׳ · ונראה אפילו לדברי הרמב״ם דס״ל דר״ח מדאורייתא וכ״ש מדאורייתא א״כ מיזוק ובעי התרה אפ״ה כשאומר בלשון קבלה לבד א״צ התרה · וכ״כ הרמב״ן והסכימו לדבריו הרא״ש והר״ן ז״ל · וכן משמע מדברי המחבר לקמן בסימן תק״ע : ומ״ש צריך התרת חכם וכו׳ · הטעם משום דקי״ל דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות · מיהו להרמב״ם ז״ל דוקא ביום שהוא אסור מדאורייתא כגון ר״ח וליכא למיחש דלמא אתי לזלזולי ביה צריך התרה ולדעת הרמב״ן והרא״ש והר״ן וה״ה אפילו ביום שאינו אסור רק מדבריהם דהיינו כל מה שכתב במגילת תענית שלא להתענות בהן הנדר חל וצריך התרה ובסימן תק״ע יתבארו הדינים אלו על מכונם בס״ד : **ד** מטעם איסור כולל וכו׳ · היינו לדעת הרמב״ם דס״ל דר״ח מדאורייתא צריך לטעם איסור כולל : ומ״ש נראה לכאורה שהוא וכו׳ · כלומר שאינו ברור לפרש דבריו כן שהרי אפשר דס״ל דראש חדש כמי מדרבנן אלא שיש סמך מדאורייתא ומש״ה לא חיישינן דאתי לזלזולי ביה · ועיין ב״י שהאריך בזה : ומ״ש שהוא מדאורייתא וכו׳ · פירוש וע״כ אין השבועה חל כ״א ע״י כולל אבל אם נשבע על ר״ח לבד אין השבועה חל לבטל המצוה שהיא מדאורייתא׳ :

תיט א מ״ש מצוה להרבות בסעודת וכו׳ · ומשמע בירושלמי שהוא מצוה כמו סעודת פורים · וכ״כ הטור והרוקח ועיין ב״ח :

תכ א מ״ש שתהא אחת אומרת וכו׳ · ונראה דכן בצדוק הדין אסור לעשות כן שיהא אחד אומר והאחרים יענו אחריו · וכ״כ הטור בשם הגאונים : ומ״ש ואין נוהגין כן וכו׳ · הטעם משום דלא עדיף מצדוק הדין של מרע״ה שהוא מ״ן שאין אומרים :

תכב א מ״ש ואומר יעלה ויבא וכו׳ · והנוסח זכרנו ה׳ אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה וכו׳ · ואין להפסיק ביניהם באמן והעולם אינן נוהגין כן ואינו נכון · וכ״כ בספר תולעת יעקב : כתב מהרש״ל השמש יתחיל תפלתו קודם הצבור וכשיגיע ליעלה ויבא ירים קולו להשמיע לצבור : ומ״ש אבל אם אמרו בשחרית וכו׳ · הטעם מבואר בש״ס דכיון שהוא יום שיש בו מוסף חייבוהו חכמים להזכיר בתפלה ולהתפלל על ירושלים ועל העבודה שיחזיר לנו במהרה : ומ״ש ואם נזכר קודם שהתחיל וכו׳ · כן נראה מדברי הרא״ש ועיין לעיל סימן קי״ד : ומ״ש ואם הוא ספק וכו׳ · יש לתמוה דהרי פסק לעיל בסימן קי״ד סעיף ח׳ בימות החמה אם נסתפק אם הזכיר מוריד הגשם אם לא עד ל׳ יום וכו׳ בחזקת שהזכיר גשם דודאי מה שרגיל מזכיר וא״כ ה״ה בכאן כאמר דמה שרגיל הוא הזכיר ולא הזכיר יעלה ויבא וצריך לחזור · וכ״כ הכל בו בשם הירושלמי · וכן כתב ב״י · וכן הסכים הב״ח לדינא · ודעת הרב צ״ע · ולדעת הרב נראה דאין לחלק בין י״ט או שבת או ר״ח · עיין בכ״ג מה״כ · ונראה דוקא אם עדיין לא התפלל מוסף אבל אם התפלל מוסף אין צריך לחזור · עיין כ״נ מה״ק · וכן בתפלה שהתפלל להשלמה כגון אם שכח ערבית דקי״ל דמתפלל שחרית שתים לעולם אינו צריך לחזור בין אם מתפלל ערבית שתים או שחרית שתים ועבדינן ק״ו להקל עיין כ״נ מה״ק : ואם שכח יעלה ויבא ורוצה לסמוך על מה ששומע מן הש״ץ צריך לכוין לתפל׳ השלים צבור מלה במלה ויבא עיין פסקי מהר״ם מרוטנבורג״י : אין אומרים הלל כשמתפללין בבית האבל תוך שבעה עיין בי״ד סימן שפ״ד · הלל נאמר בכל לשון ובספר ברכת אברהם כתב אעפ״י שאינו מבין מה שאומר ע״ש מסימן רפ״ח עד סימן רנ״ה עיין חידושי הרשב״א פרק תפלת השחר פסקי מהר״ם מרוטנבורג״י סימן נ״ב ועיין לעיל סימן ק״ח · ועיין בתשובות ב״ז למה מדלגין אלו פרשיות · והטעם שאין אומרים זמן מפני שאין אומרים זמן בפחות משלשים יום : **ב** אינו צריך לחזור וכו׳ · ונראה אפילו לדעת הרב לעיל בסימן ס״ה סעיף א׳ ובסימן פ״ה דכתב לענין קריאת שמע דאם שהה כדי לגמור את כולה מתחלת אוכם שהוא צריך לחזור לראש וכדעת התוס׳ והרא״ש והטור מ״מ מודה הכא דכיון דאין קורין אותו אלא בדילוג לא חמור כ״כ ואינו צריך לחזור לראש אבל

ו׳ [יג] הקורא הלל למפרע לא יצא: (טעה יחזור למקום שטעה בו)
* ב [כ] מצות קריאת הלל מעומד:

תכג סדר קריאת התורה בראש חדש: ובו ד׳ סעיפים:

א א [א] אומר קדיש תתקבל [ב] כו׳ ומוציאין ס״ת וקורין בו ד׳ אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליה׳ ואין מפטירין בנביא: **ב** [ב] וקורא הכהן ג׳ פסוקים שהם וידבר צו ואמרת [ג] ולוי חוזר וקורא ואמרת וקורא את הכבש האחד ועשירית האיפה וישראל קורא עולת תמיד עד ובראשי חדשיכם ורביעי קורא ובראשי חדשיכם עד הסוף: **ג** [ד] אומר קדיש ואשרי ובא לציון ואין אומרים יענך ה׳ ביום צרה ומחזיר ספר תורה למקומו ועומדים להתפלל תפלת מוסף ומחזיר ש״צ התפלה [ה] ואומר כתר וכשמגיע למלא כל הארץ כבודו אומר לעומתם משבחי׳ כמו בקדושת שחרית ואחר שסיים חזרת התפלה אומר קדיש [ו] ואומר מזמור ברכי נפשי את ה׳: **ד** נוהגים לחלוץ תפילין כשרוצים להתפלל מוסף:

תכד דין הזכרת יעלה ויבא בברכת המזון ובו סעיף אחד:

א [א] מזכירין יעלה ויבא בברכת המזון [ב] ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואם נזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב [ג] אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון: (הג״ה) ועיין לעיל סימן קפ״ח סעיף ו׳:

תכה דיני ראש חדש שחל להיות בשבת ובו ד׳ סעיפים:

א [א] ראש חדש שחל להיות בשבת ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר יעלה ויבא בעבודה [א] ואינו מזכיר של שבת ביעלה ויבא ומוציאים שני ספרים וקורין בראשון שבעה בסדר היום ובשני קורא מפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד סוף הפרשה [ב] ומפטירין השמים כסאי (ואם מזכיר של ר״ח ע״ל סימן רפ״ד) [ד] חוץ מראש חדש אלול שחל להיות בשבת שמפטירין עניה סוערה: (הג״ה) ויש אומרים השמים כסאי * וכן נוהגין ביודיכות אלו אבל ר״ח אב שחל להיות בשבת מפטירין שמעו * ויש אומרים השמים כסאי וכן עיקר במקום שאין מנהג * ואם אירע ר״ח בארבע פרשיות מפטירין בשל פרשה * ועיין לקמן סימן תרפ״ה: **ג** [ה] ראש חדש שחל להיות באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן מחר חדש [ב] (ואין דוחין עניה סוערה ולא שמעו משום מחר חדש) * ואם ראש חדש שני ימים שבת ויום ראשון [ו] מפטירין השמים כסאי [ז] ונוהגים לומר אח״כ פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן לזכר שמחר הוא גם כן ראש חדש: (הג״ה) וי״א שאין להפסיק מנביא לנביא ואין אומרים רק הפטרת ר״ח * וכן נוהגים אבל אם ההפטרה באותו נביא עושין כן וכן אם היה חתונה בר״ח או בשאר שבתות שאין דוחין ההפטרה: **ד** [ח] ראש חדש שחל להיות בשבת כולל במוסף בברכה רביעית שבת וראש חדש [ט] וחותם מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

תכו ברכת הלבנה וזמנה ובו ד׳ סעיפים:

א [א] הרואה לבנה בחדושה [א] מברך אשר במאמרו ברא שחקים וכו׳: (הג״ה) ואין לקדש החדש אלא בלילה בעת

[ו] מימרא דרבה ברכות י״ד [כ] הרא״ש שם ורוב הפוסקים [ל] ראש השנה ל״ד וכרבי יוחנן דידיה [יג] מגילה דף י״ז * רבינו ירוחם: [כ] שבלי הלקט בשם הר״מ [א] טור [ב] משנה מגילה דף כ״ח [ג] שם וכרב [ד] טור [ה] שבולי הלקט בסימן ע״ה וכן הוא מנהג והספרדיים [ו] טור בשם מנהג ספרד

[א] שבת דף כ״ד וכרב דתניא כותיה [ב] מימרא לברכות דף מ״ט [ג] ציינתיו בסימן קפ״ח סעיף ו׳

[א] ברייתא ביצה י״ז ופירושין ת׳ [ב] טור ומרדכי בפרק ב׳ דשבת [ג] מימרא דרב הונא מגילה ל״א [ד] מרדכי שם והרד״א וכתב עליו הב״י שהוא היה בקי בהני מילי טובא ולכן ראוי לסמוך על דבריו * טור ומרדכי פ׳ בני העיר ומנהגים * אבודרהם מרדכי פרק בני העיר ומנהגים: * ת״ה סימן י״ט ומנהגים מהרא״ק: * מנהגים: * מנהגים: [ו] ב״י בשם קצת הר״ר יצחק בנ״ע [ז] ב״י [ח] ציינתיו לעיל סעיף א׳ [ט] תוס׳ והר״ן מהא דאותביה לוי לרבי בברכות דף י״ט

[א] מימרא דרב יהודה סנהדרין דף מ״ב

אבל הב״ח פסק דאפילו בזמן שקורין אותו בדלוג אם שהה מתחלת אותם כדי לגמור את הכל חוזר לראש ואינו מוכרח · מיהו קשה לדעת הרב דלקמן בהלכות פסח סימן תפ״ח ה״ל להגיה על דברי המחבר שם דפסק דאם שהה כדי לגמור את כולה א״צ לחזור אלא למקום שפסק ה״נ בשלא פסק מתחלת הוכם אבל אם פסק מתחלת אוכם חוזר לראש כמו שפסק לענין ק״ש וע״כ צריכין אנו לומר לדעתו דס״ל לחלק בין ק״ש להלל אך לא מצינו לאחד מן הפוסקים שחילק בכך דאי לדברי. הרי״ף הא ס״ל לחלק בין ק״ש והלל ומגילה לתפלה · ואי לדעת התוס׳ והרא״ש והטור הרי ס״ל לחלק בין מתחלת אוכם ובין אם הפסיק שלא מתחלת אוכם וכמו שמבואר בבאר היטב לעיל בסימן ס״ה ובסימן פ״ה וע״כ דעת הרב צ״ע · מיהו לדינא נראה דאם הפסיק בזמן שגומרין את ההלל כדי לגמור את כולה מתחלת אוכם שבא למקום הטיפוסת וכיוצא בו חוזר לראש · **ג** טעה יחזור למקום שטעה וכו׳ · ז״ל ב״י קרא וטעה ואינו יודע היכן טעה יחזור לראש הפרק ודוקא שאינו יודע היכן טעה אבל אם נזכר שאמר כל הפרשה וד״לג פסוק אחד יחזור לאותו פסוק והוא תוספתא: **ד** מצות קריאת הלל וכו׳ · כ״כ בשבולי לקט בשם מהר״ש · והטעם כתב הר״ר בכיון ע״ש הקרא הללו עבדי ה׳ שעומדים בבית ה׳ · ומה שקורין אותו בלילי פסח בישיבה משום טרחא ע״כ:

תכג א מ״ש אומר קדיש וכו׳ · פירוש אחר הלל אומר קדיש שלם וזה הוא כלל דכל יום שיש בו מוסף אומר קדיש שלם אחר הלל ואם אין בו מוסף אומר חצי קדיש: **ב** וקורא הכהן וכו׳ · כן מסקנת הגמרא שם והטעם שהוצרכו לדלג מפני שפרשה זו וידבר אין בה כ״א ח׳ פסוקים ואם יקראו שנים הראשונים כל אחד שלשה פסוקים לא נשארו אלא ב׳ פסוקי׳ ואין משיירין בפרשה פחות מג׳ פסוקים כמו שמבואר לעיל בסימן קל״ח · ואם יקראו פרשה זו בשנים ונשארו עדיין שבעה פסוקים לקרות בהם שני אנשים אי אפשר לפי שהם נחלקים לשתי פרשיות פרשת וביום השבת היא משני פסוקים ופרשת ובראשי חדשיכם היא מחמשה פסוקים ואם יקרא איש אחד פרשת וביום השבת ופסוק א׳ מפרשת ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפרשה פחות מג׳ פסוקים ואם יקרא פרשת וביום השבת וג׳ פסוקים מפרשת ובראשי חדשיכם לא נשארו של״א ב׳ פסוקים ומפני כך צריך הראשון לקרות ג׳ פסוקי׳ וכמו שביאר המחבר ואין להקשות היאך קורא השלישי וביום השבת והרביעי מתחיל ובראשי חדשיכם דאיכא למיחש שמא יאמרו הנכנסים שהשלישי לא קרא אלא שני פסוקים דפרשת וביום השבת כבר תירצו התוס׳ שם בדף כ״ב ע״ש · והב״ח כתב דמפני קושיא זו הוא יותר עדיף שיקרא הרביעי גם פרשת וביום השבת · וכן משמע בב״י דיש שנוהגים כן · והר״ן כתב שהקשה הרמב״ן ז״ל והלא אותה חששא דנכנסין במקומה עומדת דהנכנסים ורואה שמתחיל אחר שני פסוקים מן הפרשה יאמר שהראשון לא קרא אלא שני פסוקים · ותירץ בשם הרשב״א דמ״מ יותר עדיף בכך מאלו היו קורין כדרכן דאז איכא משום תרי נוכא נכנסין האחד מי שיכנוס בשהתחיל לקרות פרשת ובראשי חדשיכם שיסבור שמשם התחיל ולא קרא אלא פסוק אחד · ואיכא נמי משום הנכנסים בשיתחיל הרביעי לקרות מן הפסוק השני של ובראשי חדשיכם סברי דקמא לא קרא אלא פסוק אחד · עוד תירץ הר״ן שם בענין אחר ע״ש: נוסח התפלה וכרון לכולם יהיה · והרמב״ם גורס לכולם היו · ומהרש״ל בתשובה סימן כ״ד כתב וזכרון לכלנו ע״ש · וכן אחר ואת ר״ח הזה בני״ו ונם הנוסח׳ ומנחתם ונסכיהם · ומהרש״ל אינו גורס ונסכיהם ועיין בתוס׳ י״ט פ״ט דמנחות שתמה עליו:

תכה א מ״ש ואינו מזכיר של שבת וכו׳ · הטעם שהרי כבר הזכירו בברכה רביעית · וכ״כ המרדכי פרק במה מדליקין: ומ״ש ומוציאין ב׳ ספרי תורות וכו׳ · לשון המנהגים ומוציאין ב׳ ספרי תורות וקורין בענין היום ז׳ גברי ומניחין ס״ת השני אצלה ואומר חצי קדיש על שניהן וקורין למפטיר בשנייה בפרשת פנחס ובראשי חדשיכם עד ונסכו: ומ״ש וי״א השמים כסאי וכו׳ · אף על גב דבסמוך סימן תכ״ח סעיף ח׳ הסכים הרב לדברי המחבר דמי״ז בתמוז ואילך מפטירין ז׳ דפורענותא וכו׳ היינו דוקא בשלא אירע ר״ח בשבת אבל בשחל ר״ח בשבת אין דוחין הפטרת ר״ח שהרי בהשמים כסאי נאמר ג״כ נחמות ירושלים: ומ״ש ואם אירע ר״ח בד׳ פרשיות שמפטירין בשל פרשה וכו׳ · כלומר בהפטרה הקבוע לאותה פרשה וכמו שמבואר לקמן בסימן תרפ״ה: **ב** ואין דוחין וכו׳ · הטעם משום דהפטרת מחר חודש לא נזכר כלל מנחמות ירושלים ולפיכך אין בה כח להדות הפטרת עניה סוערה: ומ״ש ואם ר״ח ב׳ ימים וכו׳ · פירוש דלא תימא דכיון דיום שני עיקר יפטירו מחר חודש קמ״ל דלא · וכן מוכח מדברי הרב לעיל דכתב וי״א השמים כסאי וע״כ מיירי בשחל יום ראשון בשבת דר״ח אלול לעולם ב׳ ימים ואי בשחל יום ב׳ בשבת א״כ אתי ר״ה ביום א׳ וקי״ל לא אד״ו ראש וכ״כ ב״י בשם מ״א: ומ״ש וכן אם היה חתונה וכו׳ · כלומר לאותן שנוהגין לקרות בחתונה שוש אשיש ואם אירע חתונה באותה שבת שאין דוחין ההפטרה של אותה שבת או אם שוש אשיש הוא באותו נביא שיש בו הפטרה של אותו שבת קורין לבסוף קצת פסוקים מהפטרת שוש אשיש · וכן מבואר במנהגים במנהג של כל השנה וכתב שם בפירוש שהכלי הכילני היה מיסובו לתחלתו אס״ה יולנין ע״ש: כתבו המנהגים בכל שבת שלפני ר״ח מברכין החודש מי שעשה נסים וכו׳ ואין אומרים בקהוב כדי שלא יהיו התיבות רק כ״א כמנין השם של אהיה · ובגימט׳ אך טוב ונו׳ רק בשבת שלפני ר״ה אין מברכין החודש שאומר בכסא ליום חגינו כי מכוסה:

תכו א מ״ש מברך אשר במאמרו ברא שחקים וכו׳ · פירש רש״י שלא ישנו את תפקידם פירוש מנהג שנויתם להתנהג בהילוך תקופותיהם:

בעת שהלבנה זורחת וכהנין יואורה :* ב ב ג אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים : (הג"ה) ודוקא אם ליל מוצאי שבת קודם י' בחדש או ממתינין עד מוצאי שבת אבל אם הוא אחר כך אין ממתינין עד מוצאי שבת שמא יהיו ב' לילות או ג') או ד' ענניס ולא יראו הלבנה ויעבור הזמן וכשמקדשין אותה בחול יש ללבוש בגדים נאים · * אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב ולא קודם י"ה · * ובמוצאי י"כ מקדשין אותה דאז שורין בשמחה אבל לא במוצאי תשעה באב או שאר תעניות (ד"ע) ואין מקדשין אותה במוצאי שבת שחל בו י"ט · * ג ותולה עיניו ומיישר רגליו ומברך (מעווד) * ואומר שלשה פעמים בכימן טוב תהיה לכל ישראל ברוך יוצרך וכו' : (הג"ה) ורוקד ג' פעמים כנגדה ואומר כשם שאני רוקד כו' ואומר תפול עליהם וגו' למפרע כאבן ידמו כו' ג' פעמים ויאמר לחבירו ג' פעמים שלום עליך ומשיב הוי כשואל · * ונוהגין לומר דוד מלך ישראל חי וקים שמלכותו נמשל ללבנה ועתיד להתחדש כמותה וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה שנאמר שמש ומגן ה' · ולכן עושין שמחות ורקודין בקדוש החדש דוגמת שמחת נשואין : * ג ג ד עד אימתי מברכין עליה עד ט"ז מיום המולד ולא ט"ז בכלל : ואין לקדש אלא עד חצי כ"ט י"ב תשצ"ג מן המולד : * ד ה אין מברכין עליה עד שיעברו שבעה ימים עליה : (הג"ה : ג ואין מקדשין הלבנה תחת הגג : *

תכז בשראש חדש ב' ימים היאך כותבין בשטרות · ובו סעיף אחד :

א א כשראש חדש שני ימים כותבין בשטרות ביום הראשון ביום ראש חדש שהוא יום שלשים לחדש שעבר : (והמונין לחדש מיום השני וכותבין בו באחד לחדש : *

תכח סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות · ובו ח' סעיפים :

(הג"ה) כשמעברין השנה כותבין באדר ראשון אדר סתם ובשני אדר השני : *

א א אלו הימים שאין קובעים בהם המועדים לא אד"ו ר"ה ולא גא"ו י"ה ולא זב"ד פורים ולא בד"ו פסח ולא גה"ז עצרת והושענא רבה לא ג' חנוכה ולא אג"ו צום אסתר ולא בד"ו צום תמוז ואב · לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג לעומר וסימן פל"ג וביום שיהיה חנוכה יהיה עצרת כשיהיו כסדרן או חסרין : ב ב אלו הימים שהוקבעו בהם ראשי חדשים ולא בזולתם ניסן אגה"ז אייר בגה"ז · סיון אגד"ו · תמוז אגה"ו · אב בדו"ז · אלול אבד"ו · תשרי בגה"ז · מרחשון גדו"א · כסליו א"ב ג"ד ה"ו · טבת אבג"דו · שבט בגרה"ז · אדר זבד"ו · (ובעיבור אדר הראשון בדה"ז · ושני בדו"ז) : ג ג כימן לקביעת המועדים א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"צ ו"ף · פי' ביום א' של פסח יהיה לעולם ט"ב וסימנך על מצות ומרורים יאכלוהו · ביום ב' בו שבועות · וביום ג' בו ר"ה · ביום ד' בו קריאת התורה שהוא שמחת תורה · ביום ה' בו צום כפור · ביום ו' בו פורים שעבר : ד ד לעולם קורין צו את אהרן קודם פסח בפשוטה ומצורע במעוברת חוץ מבה"ח מעוברת (וה"ס מעוברת) שקורים אחרי מות קודם הפסח ולעולם קורים פרשת במדבר סיני קודם עצרת · תשעה באב קודם ואתחנן · אתם נצבים קודם ראש השנה · ולכן כשר"ה ביום ב"ג שיש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות צריכים לחלק נצבים וילך כדי שיקראו וילך בין ראש השנה לצום כפור · והאזינו בין צום כפור לסוכות וסימן ב"ג המלך פת וילך · אבל כשראש השנה ביום ה"ז אז אין בין ראש השנה לסוכות אלא שבת אחת שקורין בה האזינו או וילך עם נצבים קודם ר"ה וסימן לפשוטה פקרו ופסחו · ולמעוברת כגרו ופסחו · מנו ועצרו · צומו וצלו · קומו ותקעו : ה ה פרשת האזינו מחלקין פרשיותיה כדרך שהיו מחלקין אותה במקדש שהיו קורין השירה פעם אחת לששה ימי השבוע וסימן הזי"ו ל"ך · זכור · ירכיבהו · וירא · לו חכמו · כי אשא אל שמים עד סוף השירה והשביעי קורא מסוף השירה עד סוף הפרשה : (הג"ה) ודוקא בשבת מחלקין הפרשיות אבל במנחה בשבת ובשני ובחמישי אין לחוש : * ו ו קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהם אלא אחד קורא כולם י ומתחילין בפסוקים שלפניהם ומסיים בפסוקים שלאחריהם אבל קללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהם ק ואף על פי כן נהגו שלא להפסיק בהם : (וכן נהגו שלא לקרות אחד בשום לעלות אלא קורין מי שירצה) ז ט שמנה פסוקים אחרונים שבתורה אין מפסיקין בהם אלא יחיד קורא את כולם : ח י משבעה עשר בתמוז מפטירין ג' דפורענותא · ז' דנחמתא · תרתי דתיובתא · ג' דפורענתא · דברי ירמיהו · שמעו דבר ה' · חזון ישעיהו · שבע דנחמתא · נחמו נחמו · ותאמר ציון · עניה סוערה · אנכי אנכי · רני עקרה · קומי אורי · שוש אשיש · וביום צום גדליה במנחה מפטירין דרשו · ובשבת שבין ראש השנה ליום הכפורים מפטירין כ לעולם שובה וכשראש השנה בב"ג שיש שבת בין יום הכפורים לסוכות וקורין בו האזינו ומפטירין בו וידבר דוד ל ויש אומרים שכשראש השנה בב"ג שוילך בין ראש השנה ליום הכפורים מפטירין בו דרשו · ובשבת שבין י"ה לסוכות שקורין האזינו מפטירין שובה : (הג"ה) והמנהג לספרא הראשונה ובשאר שבתות השנה מפטירין מעין הפרשה · * וכשקורין שתי פרשיות מפטירין באחרונה · * ובלבד באחרי מות וקדושים דמפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטרת אחרי מות · * ונוהגין להפטיר בחתונה שוש אשיש ואין דוחין מפניה שום הפטרה הנזכרת כאן ולא של ארבע פרשיות ולא של ראש חדש או מחר חדש או חנוכה או שירה · * אבל שאר הפטרות דוחין מפניה · וכבר נתבאר לעיל סימן תכ"ה דאין מדלגין מפניה לנביא · (גם נתבאר שם סעיף ב' אם דוחין מפני של ראש חדש אחת מאלו הפטרות שנזכרות כאן :)

שטים ושמחים : כדכתיב ישיש כגבור לרוץ אורח : פועלי אמת · שאין משנין את סדרם · והתוס' כתבו אית דגרסי פועל אמת ואהקב"ה קאי שבאות ובדין מיעטה ולהכי קאמר בתר הכי וללבנה אמר וכו' · וכן הסכים הר"ר יונה · וכן כתב הב"ח : עטרת תפארת לעמוסי בטן · כלומר סימן הוא להם לישראל שאף הם שמוכים ללבנה עתידים להתחדש בגלותם כמותה ולפאר ליוצרם : ב אין מברכין על הירח וכו' · כ"כ במסכת סופרים לקבלת נוכחאות : ומ"ש ואין מקדשין במ"ש שחל בו י"ט · והטעם כתב שם במהרי"ל כשם שיש תחוין למטה כך יש תחוין למעלה ואין להקביל פני השכינה בי"ט חוץ לתחום · ועוד דנראה ברכת הלבנה כעין תקנה ואין לומר תקנה בי"ט · אמנם העיד על רבו המובהק מהר"ש דלא היה מקפיד והיה מקדש גם בי"ט מ"ש עכ"ל : וכתב הב"ח דבשנת ש"ן לא היתה נראה הלבנה במוצאי י"כ וגם אח"כ לא היתה נראה עד ליל ט"ו והיינו מקדשין אותה בליל י"ט ולא חששנו על החילוקים כי אין זה אלא קפידא בעלמא ואין להקפיד אלא לכתחלה היכא דאפשר לקדשה אח"כ אבל במקום דלא אפשר לקדשה אח"כ לא ע"כ · ודבריו נכונים : ומ"ש ואומר ברוך יוצרך וכו' · לשון הטור וסימן יעק"ב והיא רמז לו : וכתב הב"ח כלומר דיעקב נקרא שמש כדאמרינן במדרש על פסוק הנה השמש והירח וגו' · והלבנה מקבלת אורה מן השמש לפיכך צריך לומר רמז ליעק"ב בקידוש לבנה : ג עד אימתי מברכין וכו' · כן מבואר גם בגמרא והטעם כתב הכל בו כי החמה בט"ו בחדש עומדת כנגד הלבנה ולכך זיו הלבנה מחוקה על מילואה כי חמה במערב ולבנה במזרח רב המקום ביניהם ולכך מברכין עד שתתלא כניומתה כי כל יום שתקרב הלבנה אחר חצי החדש לחמה יתכסה אורה · ולכך על התוספת מברכין ולא על החסרון כי על הטובה יש לנו לברך עכ"ל : ומ"ש ואין לקדשה וכו' · ולפי מ"ש הרב לעיל שאין מקדשין את החדש ביום לית כ"ט בוה ודוק וכ"ע : מ"ש אין מקדשין וכו' · כ"כ ב"י בשם הר"ר יוסף ניקטליא בעל שערי אורה · אבל הר"ר יונה בפירוש להרי"ף כתב דמשלשה ימים ואילך מקדשין אותה · וכן פסק הב"ח דמקדשין אותה במוצאי שבת אחר ג' ימים : ד ואין מקדשין הלבנה וכו' · הב"ח כתב דהטעם הוא משום דקידוש הלבנה הוא כהקבלת פני השכינה ואין זה דרך כבוד שיהא עומד תחת הגג לפיכך יוצאי' מתחת הגג לרחוב כדרך ביוצאים לקראת מלכים ומכיים וכ"ז היכא דאפשר אבל מי שחושש באיזה מיחוש שלא יוכל לצאת לחוץ · א"כ כשהלויין בין הגוים יכול לקדש בביתו דרך חלון ופתח ע"כ : כתב עוד הב"ח שיש נוסחאות שאומרים לאחר הקידוש אמן אמן הללויה נ"פ : כתב · בספר חרדים שאסור להביט בלבנה כי אם בשעת הברכה ואח"כ אסור כיון שאסור להסתכל בקשת · קבלה ממהר"י לומר קול דודי וגו' עד מציץ מן החרכים (מטה משה סימן תקמ"א ·) וכתב עוד הלכה למעשה ראה למהרש"ל יושב בחבורה שמח וטוב לב ונזה לפתוח החלון וקידש הלבנה :

הלכות

הלכות

* אגור : כ טור בשם מסכת סופרים * ת"ה סי' ל"ה : * מהרי"ל : * מהרי"ל הלכות י"ט : * טור * טור : * בקיי פרשת וישב וד"ע : ד שם בסנהדרין ובהרדעי * תשובת מהרי"ל : ה הר"ר יוסף ניקטליא בעל שערי אורה בתשו' * הגהות אלפסי החדשות : א טור וכ"כ בא"ה סימן קכ"ו בשם רבי פרץ * טור : * טור : א טור ב שם ג שם ד שם ה טור בשם רבי פלטוי גאון ממימרא דרב ראש השנה דף ל"א * מרדכי פרק הקורא עומד : י מסכת מגילה דף ל"א י ברייתא שם ובפירוש הר"ר מנוח ק הרמב"ם ט מימרא דרבה מנחות דף ל' י טור בשם פסיקתא כ ב"י ומדברי הרמב"ם בפרק י"ג מה"ת וכ"כ התוס' והמרדכי לפ"ד דמגילה * טור : * מרדכי פרק בני העיר : * מנהגים : * מרדכי פרק בני העיר והטור · מנהגים :

הלכות פסח

תכט שאין נופלים על פניהם כל ניסן · ובו ב׳ סעיפים :

א * שואלים [א] בהלכות פסח קודם פסח שלשים יום : (הג״ה) ומנהג לקנות חטים לחלק לעניים לצורך פסח וכל מי שדר בעיר י״ב חדש צריך ליתן לזה * : **ב** [ב] אין נופלין על פניהם בכל חדש ניסן ואין אומרים צדקתך בשבת במנחה ואין מספידים בו [ג] ואין מתענין בו [ב] להזכיר [ד] בצבור והבכורות מתענים בו בערב פסח :

(הג״ה) גם אין אומרים צדוק הדין בכל חדש ניסן ונהגו ש אין מתענין בו תענית כלל אפילו יום שמת בו אביו או אמו אבל תענית חלום מתענין ואין אומרים מזמור לתודה ולא ארך אפים ולמנצח בערב פסח ולא ביום טוב * ונוהגין להרבות קצת באכילה ושתיה ביום אחר החג והוא אסרו חג * :

תל ובו סעיף אחר :

א [א] שבת שלפני הפסח [א] קורים אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו : (הג״ה) והמנהג לומר במנחה ההגדה מתחלה עבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו ומפסיקים לומר ברכי נפשי * :

תלא זמן בדיקת חמץ · ובו ב׳ סעיפים :

א [א] בתחלת ליל י״ד בניסן בודקין את החמץ לאור הנר בחורין ובסדקין בבכל המקומו׳ שדרך להכניס שם חמץ :

ב יוהר

תכט א מ״ש שואלין בהלכות פסח וכו׳ · המחבר השמיט מילת דורשין ובגמרא קאמר שואלין ודורשין ואפשר שסבר כדברי הר״ן שכתב בפ״ק דמגילה דאין חובה לדרוש אלא דקאמר שואלין לענין שני תלמידים ששואלין דבר הלכה דקיימא לן דזוקקין לשואל בענין וקאמר ד״ל קודם הפסח נקרא כענין וזוקקין לו תחלה אבל אין זה משמעות הש״ס ריש ע״ז לענין קרבן דמשמע דיומא דורשין וגם מילת דורשין בש״ס אי אפשר ליישב לדעתו וגם התוספות כתבו בהדיא דאפילו בזמן שאין קרבן אף על פי כן דורשין מקודם שלשים יומים וכן כתבו נ״כ בריש מגילה דאף על פי דדורשין מקודם שלשים יום לפניו מ״מ ג״כ מתקנת משה ע״ה לדרוש בי״ט ענינו מהלכות י״ט דבר יום ביומו כדאמרינן משה תיקן לישראל שיהיו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת וכו והב״ח כתיב דה״ה בשאר י״ט דינם כפסח ונראה לי הכל לפי רוב הלכות ופסח אב לכולם: ומ״ש וכל מי שדר בעיר · כ״כ הא״ז בשם הירושלמי לקטי דפסחא י״ב חדש ליטא וליתן פירוש ליתן לו אם הוא עני והוא דר בעיר י״ב חודש ואם הוא עשיר צריך לסייע למצוה זו ומשמע דעני דלא שהה בעיר י״ב חודש אין נותנין לו מעות זה שנתנו לצורך קמח בפסח : **ב** אין נופלין על פניהם וכו׳ · הטעם כתב הטור משום די״ב ימים עשו הנשיאים י״ט כ״א ביום שהקריב קרבנו לחנוכת המזבח וגם י״ט עוד בחדש שבעת ימי החג וכיון שיצא רובו בקדושה עשאוהו כל החודש לקדושה ובמנהגים כתב וז״ל כל חדש ניסן אין נופלין לפי שבאחד בניסן הוקם המשכן והקריבו י״ב נשיאים קרבנות כל איש ביומו וי״ג אסרו חג שלהם וי״ד ערב פסח ושמנה ימי פסח הרי כ״ג וכיון שיצא רובו בקדושה אין נופלין בכולו ע״כ · עוד כתב שם בפי׳ שאין אומרים ג״כ יהי רצון שלאחר קריאת התורה וכן בכל יום שאין נופלין גם אין מזכירים בו נשמות וגם אין אומרים צדוק הדין ונקוט כללא בידך דצדוק הדין וצו״ן והוא רחום ורחום ותחנון שוים הם וכתוב שם בפירוש כשאין אומרים צדוק הדין אין אומרים קדיש חוץ מערב שבת אחר חצות שאו אומר צדוק הדין בהליכה ואין אומרי׳ קדיש ונראה לי כשהיה בשעת הליכת המת קודם חצות ובקורה הוא אחר חצות אבל אם גם בהליכה אחר חצות הוא או אין אומרים צ״ה וכ״כ רמ״א בי״ד סימן ת״א שאין אומרים בערב שבת אחר חצות צ״ה וכתב בש״כ בשם העט״ו דבערב ר״ח ובערב חנוכה אומרים אחר חצות ובערב יום טוב אין אומרים ולי נראה דאם קוברים המת אחר שהגיע זמן מנחה אפילו מנחה גדולה אין אומרים צ״ה דהא אם יתפלל עכשיו מנחה לא יאמר תחנון א״כ לא יאמר נ״כ צ״ה דהא כללא הוא דבמקום שאין אומרים תחנון אין אומרים צ״ה · וכתב עוד שם א״ו שכתב בשם פסקי תוספות בימי׳ שאין אומרי׳ צ״ה אין צריך להושיב המת שלשה פעמי׳ כבשאר ימים מהר״י ז״ל : ומ״ש ואין מספידין וכו׳ · הטעם כיון דכל א׳ עשה ביומו י״ט ומשמע׳ זה כמי אין מתענין ונראה דכל זה איכו אלא רק מגד המנהג אבל לענין דינא מוכרח מהש״ס דמותר להתענות וגם מותר להספיד דגרסינן בפרק שני דתעניות תנו רבנן אלין יומיא דלא להתענאה בהון ומקצתהון דלא למספד בהון מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה איתוקם תמידא פירוש שהיו בייתוסי׳ אומרים שיחיד מתנדב תמיד וכו׳ מתמניא ביה עד סוף מועדא אתותב חגא דשבועות שהיו בייתוסי׳ אומרי׳ עצרת אחר השבת שנאמר וספרת׳ לכם ממחרת השבת איטפל להם רבי יוחנן בן זכאי וכו׳ ופריך הש״ס שם ליתא מתרי בניסן ור״ח גופא י״ט הוא ומשני לאסור יום דלפניו דר״ח דאורייתא ואין צריך חיזוק משמע מטום דאתקום תמידא אסור אפי׳ יום שלפניו אבל משום הקרבת נשיאי׳ לא היה אסור להתענות כלל וגם מוכח מהתם דאין צריך להתענות בריש ירחא דניסן ומיתת שמתו בני אהרן דאל״כ מאי פריך ותיפק ליה משום ר״ח דהאי אמר משו׳ ר״ח ה״א דמותר להתענות משו׳ שמתו בני אהרן עכ״פ עד חצות כמו שסבר רמ״א ועל כן אמר הטעם משום דאתיקו׳ תמידא דחשיב לדחות מיתת בני אהרן דהא ע״כ צריך אתה לומר כן דאל״כ האיך אמר במגילת תענית דלא להתענות מריש ירחא דניסן דלא למספד בהון הלא מתו בני אהרן בריש ירחא דניסן אלא ודאי דחשיב כ״ה לדחות מיתת בני אהרן ודו״ק והשתא אתיא שפיר מ״ש הרב המחבר בספרו ב״י דבינ׳ ראשון אין להתענות משו׳ דהוקם המשכן דאי משו׳ הקרבן של נחשון לא עשה יום טוב בו משום שמתו בני אהרן כדכתיב וכל בית ישראל יבכו את השרפה וגו׳ והא דכתב ובי״ב ימים הטעם בי״ג שהוא אסרו חג והכוונה משום קרבן הנשיאים אין להתענות גם בי״ב ימי׳ לאחר ר״ח : ומ״ש להזכיר בצבור · כ״כ ב״י בשם מסכת סופרי׳ ומשמע שם כמי שנהג להתענות שני וחמישי שמותר להתענות גם בראש חדש ניסן אבל אסור להזכיר בצבור עד שיעבור ניסן אבל מדברי הרב שכתב שאפילו יאר צייט לא יתענה מכ״ש שני וחמישי וגם כתב בהדיא שלא להתענות בו כלל משמע שאפילו היה נהג להתענות וכבר כתבתי שמש״ס מוכח שאין איסור כלל בזה אכן לגזור תענית בצבור כתב הרא״ש דבכל יומי דמגילת תענית אף על פי דקיימא לן דבטלה מגילת תענית היינו לענין תענית יחיד אבל לגזור תענית על הצבור לענין זה לא בטלה ומריש ירחא דניסן עד לאחר המועד המה יומי׳ שכתבו במגילת תענית · תענית ביום החופה כתב רמ״א סי׳ תקע״ג דיש להתענות בניסן ובטעם משו׳ דאיכא חשש משו׳ קדושי טעות ועוד דנמחלו עוונותיו וחשיב כיום כפורי׳ ולענין יאר צייט כתב הב״ח העיקר להתענות יאר צייט בניסן אחר החג וה״ה ערב ר״ח אבל אין המנהג כן ומי שמתענה תענית חלום בניסן בשבת מותר למיתב ביה תענית לתעניתו עיין כ״נ יוה״ך ועיין בתשובות הר״ש הלוי חלק א״ח סימן ל׳ ועיין לקמן סימן תק״ף :

תל א מ״ש קורין אותו שבת הגדול וכו׳ · הטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרי׳ היה מקחו בעשר ותכיא בסדר עולם פסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה׳ ונמצא שעשר היה בשבת ולקחו לשיהם לשחוט ומצריים לא אמרו להם דבר על ששחטו אלהיהם על אותו הנס קורין שבת הגדול ואף על פי שהיה נס כל הימי׳ עד שיצאו מכל מקו׳ העיקר היה מתחלה ואחר כך כיון דנס דנס ועיין בדרשות רא״בח פרשת אמור ובספר כסף מזוקק דף כ״א: כתב מטה משה שמשמע מרבו שהיה דורש לרבים כ״א יאכל חלה אחת או תבשיל אחד קודם פסח מקמח הניתן על הפסח כי מצוה היא שם חשש חמץ ויש ליתן חלה או התבשיל בההוא שביטל מהם ויתלב לעניי׳ ע״ש סימן תקמ״ג : ומ״ש והמנהג לומר וכו׳ · עיין בתשובות מהרש״ל סימן פ״ו :

תלא א מ״ש בתחלת ליל י״ד וכו׳ · מבואר ריש פסחים ומפרשינן התם דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי אפילו לחמץ הידוע מדכתיב תשביתו שאור מבתיכם והשבתה הוא בלב ועוד מדכתיב ולא יראה לך שאור פירוש דיבטל בלבו אך חכמינו ז״ל גזרו על חמץ ידוע ואמרו שצריך להוציאו מן הבית ולא עוד אלא צריך שיבדוק אחריו בחורין ובסדקי׳ שלא יכשל בו ח״ו בי״ט והטעם שהחמירו באיסור זה יותר משאר איסורין מפני שאדם רגיל בו כל השנה וחששו שמא ח״ו יאכל בו ועוד כיון דהתורה החמיר באיסור זה יותר משאר איסורין שעובר בבל יראה

[א] כבתים דף ג׳

* א״ז [ב] טור בש׳ עלא כתוב ומש״ס כפ׳ בתרא וכ״כ התקח סי׳ רמ״ה [ג] ב״י בשם מס״ם שבידינו [ד] פי׳ הב״י שהתלמידי׳ שנהגו׳ להתענו׳ בה״ב מפני קילו׳ השם וכו׳ כדלקמן סי׳ תק״פ גם בניסן מתענין וכו׳ עכ״ל וכבר כתב בהריו׳ א״בג׳ המנהג * מנהגי׳ * גמרא ורש״י פרק לולב

[א] תו׳ בשבת ד״פ׳ו וכ״כ הכלבו ושבולי׳ הלקט * מנהגים

[א] משנה ריש פסחי׳

ב יזהר כל אדם ב שלא יתחיל בשום מלאכה ולא ג יאכל עד שיבדוק ג ואפילו אם יש לו עת קבוע ללמוד לא ילמוד עד שיבדוק ד ואם התחיל ללמוד מבעוד יום אין צריך להפסיק: (ויש אומרים שצריך להפסיק וכן נראה לי עיקר:)

ב ה"ה בשם התו' ג מימרא דאביי פס"ד ז' ד ר' יונה שם אליבא דאביי

תלב דין ברכת בדיקת חמץ ובו ב' סעיפים:

א א קודם שיתחיל לבדוק יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו א על ביעור חמץ: (ואם התחיל לבדוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא יסיים בדיקתו *): ויזהר שלא ידבר בין הברכה לתחלת הבדיקה ב וטוב שלא לדבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסין בו חמץ: ב ג בברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים ב ואם בעל הבית רוצה יעמיד מבני ביתו אצלו בשעה שהוא מברך ויתפזרו לבדוק איש במקומו ד על סמך ברכה שבירך ב"ה: (הג"ה) ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק כדי שלא יהא ברכתו לבטלה * ומיהו אם לא נתן לא עכב דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם ימצא *:

א מסקנא דגמרא פסחים דף ז' * כלבו ב טור בשם אבי הרא"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה ג טור ד שם מתוספתא דברכות * מהר"י ברין * כלבו

תלג דיני

ירא' וכל ימצא שמצוה נם הם כאיסור זה יותר משאר איסורין: ומ"ש ליל י"ד בודקין את החמץ וכו' והטעם מפורש בש"ס התם לפי שמצא כיון שבדיקה תהיה לאור הנר ולפיכך אמרו שצריך לבדוק בלילה מפני שבלילה מבהיק האור יותר מביום וכתב הר"ן דאפילו אם רוצה לבדוק ביום י"ג לאור הנר אינו רשאי וכ"ל דאם רוצה לבדוק בליל י"ג שרשאי וכן מוכח מדברי הר"ן בריש פסחים וכן מוכח מדברי הירושלמי דאמרינן התם מכוחות האפ"י מהו לבדקם בתחלה ביום לאור הנר מילהון דרבנן אתרי לא כיוא דמכבר בלילא מכבר בימוא ע"כ משמע במקום דליכא למיחש לכך דהיינו כגון שבודק בליל י"ג שרשאי ולפ"ז צריכין אנו לפרש מה שכתב המחבר בסוף סימן תל"ג סעיף י"א המכבד חדרו וכו' דהיינו כשמכבד ביום י"ג אבל בלילה ודאי דאין צריך לחזור ולבדוק:

כתב רבינו ירוחם בשם הרא"בד דהא דתנן אור לי"ד בודקין החמץ היינו לאור סמוך לאור כלומר סמוך לכניסת הלילה וכ"כ הר"ן בשמו בריש פסחי' וכן פסק הב"ח ודלא כמ"ש במנהגים ובמהרי"ל:

ב לא יתחיל. ונראה דה"ה אם התחיל כבר מלאכה דצריך להפסיק והא דנקט לא יתחיל דמשמע דאם התחיל כבר אינו פוסק משום סיפא דבעוסק בתור' אם התחיל כבר אינו פוסק ולא דמי למ"ש המחבר לעיל בסי' רל"ב סעיף ב' בתפל' מנחה דאם התחיל כבר במלאכ' אפי' אם התחיל באיסו' אינו צריך להפסיק שאני התם דכיון דרגיל בו כל השנה ליכא למיחש כ"כ שיטרוד וישכח לה מתפלל אבל בדיקת חמץ שפע' א' בשנה הוא ואינו רגיל בו איכ' למיחש טפי שישכח ולפיכך אמרו אף על פי שכבר התחיל צריך להפסיק ועוד דכאן איכא למיחש שיבא לידי איסור כרת אם ישכח מלבדוק ולהוציא החמץ מן הבית וע"כ י"ל אפילו מאן דא"ל לעיל בסי' ע' דאפילו בק"ש שהוא מדאורייתא אין צריך להפסיק כשהתחיל באכילה מכל מקו' מודה הכא דצריך להפסיק מטע' הנזכר כיון דאיכא למיחש שיבא לידי איסור כרת: ומ"ש ואפי' יש לו עת קבוע ללמוד' נ"ו מבואר שם וכה"נ כתב המחבר לעיל בסי' פ"ט גבי תפלה ומחלק שם בין אם רגיל לילך לב"ה וכאן לא שייך לחלק בזה: ונראה דאף על פי דשם כתב המחבר דאם לומד עם אחרים אפילו אינו רגיל לבא לב"ה וכו' מכל מקום נראה דהכא אין לחלק ובכל ענין אסור כיון דאיכא חשש כרת וכמו שכתבתי בסמוך וכ"כ מדברי המחבר דכתב סתם לאו' משמע דבכל ענין אסור אבל חפש המולמד לגבור בב"הכ ערב ובוקר מותר דליכא למיחש שלא ימשכו לו שמעתא דהא צריך לילך לביתו וכ"כ בתשובת רא"בח א"כ סי' ע"ט ועיין כ"נ מה"ק: ולענין אם יתפלל תפלת ערבית תחלה או יבדוק תחלה הנה מדברי הרא"בד דכתבתי לעיל דמדייק מדקתני אור לארבעה עשר משמע דצריך לבדוק סמוך לכניסת הלילה הנה ע"כ ס"ל דיבדוק תחלה דאל"כ הרי א"א לו לבדוק סמוך לכניסת הלילה דהא צריך להתפלל תפלת ערבית תחלה וכ"כ הב"ח בשם המחזורי וכ"כ עיקר ומיהו הב"ח מחלק דאם רגיל שמתפלל בכל פעם בביתו יבדוק תחלה דלא חיישינן ברגיל שישכח אבל מי שרגיל להתפלל עם הצבור איכא למיחש שע"י בדיקה ישכח מלהתפלל ולפיכך יתפלל תחלה ואחר כך יבדוק עכ"ד: ומ"ש ללמוד מבעוד יום משמע דוקא מבעוד יום שהתחיל בהיתר אבל אם התחיל באיסור צריך להפסיק ועיין בתשובות רא"בח ח"א סימן מ"ח שנסתפק בזה: כתב מהרי"ל דוקא סעודה אסור לאכול אבל טעימה בעלמא מותר:

תלב א מ"ש על ביעור וכו'. ועיין בדברי הר"ן שביאר למה על קצת מצות מברכין על ובקצת בלמד ומפרש דכל המצות שאי אפשר לעשות על ידי שליח כגון ציצית ותפילין וישיבת סוכה ודומיהן מברך בלמד שהשמוש הלמד מורה שהמצוה מוטלת עליו ואי אפשר להפטר ממנה על ידי אחר אבל מצות שאפשר להתקיים על ידי אחרים מברכין בעל ולפיכך מברכין על ביעור חמץ שהרי אפשר להתקיים על ידי שליח ולא קשיא הא דאנו מברכין על נטילת לולב אף על גב דאי אפשר להתקיים על ידי אחר היינו משום דבלולב נראה כמברך אחר המצוה שהרי מיד דאגבהי נפיק ביה מיהו ומרור קשיא לפ"ד דאנו מברכין על אכילת מרור באמת מן הגמרא דפרק ערבי פסחים דקתני התם פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך מעיקרא בורא פרי האדמה ואכיל ולבסוף מטי לחזרת מברך לאכול מרור משמע דיש לברך לאכול מרור ולא על אכילת מרור וכן נראה דעת הר"ן שם אכן לדברי המחבר לקמן בסי' תע"ה דכתב בהדיא דיברך על אכילת מרור נ"עוג"ל דהמחבר סבר עיקר כדעת הרא"ש והרמ"בם סוף הלכות ברכות ע"ש והלבוש העתיק דברי הר"ן ולא הרגיש בזה שאין טעמי' הללו עולין לדעת המחבר ועיין לעיל בהלכות ברכות מ"ש בזה בעה"י ועיין בתשובות מהר"ם מינ"ץ סי' ע"ו וש"נ פ"ק דפסחים: ומ"ש על ביעור חמץ' וכתב הב"ח בשם הפוסקים דבדיעבד אם בירך לבער לא מהדרינן ליה וגם הר"ן כתב בשם הרא"בד דיכול לברך לבער אך נראה כנזכר והא דמברכין על ביעור ולא מברכין על בדיקת חמץ מפני שתכלית הבדיקה הוא לבער וכ"כ הרא"ש שם ועיין בתשובות הרדב"ז חלק ראשון סי' רפ"ח: ומ"ש יברך כל זמן שלא סיים בדיקתו' ז"ל הכלבו דכל מצות שיש להם משך זמן כל היכא דהוא מקוי סיום המצוה עובר לעשייתו הוי ומשמע מכאן דאם כבר גמר כל הבדיקה שאינו יכול לברך דאין מברכין למפרע וכן מבואר מדברי הרמ"בם בפי"א מהלכות תפלה ופ"ג מהלכות אישות ועיין בספר ברכת אברהם סי' כ"ג ובהגהות אשר"י פ"ק דברכות דכתבו לחלק בין ברכת הנהני' לברכת המצוה דברכת המצוה יכול לברך אף לאחר עשיית' ועיקר כדברי המחבר וכתב הב"ח וז"ל לפי מ"ש הרא"ש שבדיקה הוא תחלת ביעור ונגמרה בשעה ששית א"כ עד שעה ששית לא נגמרה המצוה ויכול לברך כל משך הזמן הזה וצ"ע למעשה כתב בכ"נ מה"כ מי ששכח ולא בירך בשעת שכבה מעקה לנגנו שוב לא יברך בשם וולכות מיהו קצת צ"ע דלעיל בסי' קע"ב סעיף א' בשכח והכנס מוסקים לתוך פיו דבולען ואחר כך מברך אפילו אין לו עוד מוסקים משמע דיכול לברך למפרע וכן מבואר שם בב"י בשם הרשב"א בהדיא ע"ש וצריך לומר דשאני התם דכיון שנזכר שלא בירך בעוד המשקין בתוך פיו דומה קצת כמו עובר לעשייתן וכן נזכרת כברא זו שם בב"י ע"ש והטעם שאין מברכין על הבדיקה שהתייכו אף על פי דיומן לזמן קאתי משום דכיון דהבדיקה היא לצורך הרגל אסמכי' אזמן דרגל וכ"כ הרא"ש ז"ל ואי משום דלא תפשט על חמץ דם ובפי דדרשינן שלא יהא החמץ לא בבית השוחט וכו' היינו בזמן שהיה קרבן פסח ולא האידנא ועוד דמשום הא הוי בביטול בלב אבל משום דחמץ בי"ט בכרת גזרו להוציא מן הבית כדי שלא יבא לאכול ממנו ועיין ב"ח: ומ"ש ויזהר שלא לדבר וכו' כלומר שאם מדבר מה שאין מן צורך הבדיקה צריך לחזור ולברך וכ"כ הב"ח: ומ"ש וטוב וכו' דאם כבר התחיל לבדוק ואחר כך סח דברים אחרים אין צריך לחזור ולברך מידי דהוי אישיבת סוכה וכאדם המדבר בתוך סעודתו דלא הוי שיחה הפסק מיהו על כל היותר טוב הוא שלא לדבר כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות וכו' ומיהו צורך הבדיקה כגון אם כבה לו הנר להדליק לו או לפתוח לו החדר מותר וכל כה"ג וכ"כ במהרי"ל וכ"ל דס"ל להמחבר דלא על הביטול מברכין כיון שהוא דברים שבלב דאל"כ הרי סח בין ברכה למעשה: ב ואם בעל הבית וכו' גם זה כתב הרא"ש ומשמע מלשונו דאם אין בני הבית עומדים אצלו בשעה שהוא מברך אינו יכול לשלח אותם לחדרים לבדוק ולא ידעתי טעמו כיון דמצוה זו מוטלת על ב"ה ואם הוא כבר בירך למה לא יעשה שליח לבדיקה דמה לי אם הוא בעצמו בודק או שלוחו הא בכל מקום ק"ל דשלוחו של אדם כמותו ואפשר דלמצוה מן המובחר קאמר אבל לא לעכב דמצוה הוא שיעמדו אצלו ויענו אמן אחר ברכתו וכ"כ במהרי"ל ונראה דאפילו נשים וקטן יכול לשלוח לבדוק וכמו שכתב המחבר לקמן בסי' תל"ז סעיף ד' והטעם משום דמידי דרבנן הוא אף על פי שהוא דבר שיש בו טורח ולא הוחזק האיסור אפ"ה נאמנים ועיין במה שכתבתי שם מיהו נראה למצוה מן המובחר יש להדר לכתחלה אחר אנשים וכ"כ בדרשות מהרי"ל: ומ"ש להניח פתיתי לחם וכתב במהרי"ל דיניח פתיתין מדבר קשה שלא יפרר ובמקום המשומר מפני תינוקות ולשרוף הכלי אם לא ימצא שום חמץ וכתב עוד שם לקודם שיברך על הבדיקה יטול ידיו וכתב שכן משמע מדברי הפייט ועיין בתשובת מהרש"ל סימן פ"ו דכתב דעל ידי שישפשף עדיף אם ידיו נקיות שלא יהא נראה כגנבי הרוח: כתב מהר"ש דאם מברך להוציא המסייעים מברך על מצות ביעור חמץ:

תלג מ"ש

תלג דיני בדיקות חמץ ובו י"א סעיפים:

א [א] הבדיקה צריך שתהיה לאור הנר ולא לאור הלבנה [א] ואם [ב] עבר ולא בדק ליל י"ד כשבודק ביום י"ד לא יבדוק לאור החמה אלא לאור הנר [ג] ואכסדרה שאורה רב אם בדקה לאור החמה דיו [ד] והוא הדין כנגד ארובה שבחדר:

ב [ב] אין [ה] בודקין לאור האבוקה אלא לאור הנר [ו] ולא בנר של חלב ולא של שומן ולא של שמן אלא בנר של שעוה: (הג"ה) והוא יחידי אבל ב' נירות ביחד אפי' קלועי' דינם כאבוקה *):

ג [ג] בודק [ז] כל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ ולכן כל חדרי הבית והעליות צריכים בדיקה שפעמים אדם נכנס בהם ופתו בידו [ח] אבל אוצרות יין שאין מסתפק מהם וכן מתבן וכיוצא בו אינם צריכים בדיקה:

ד [ט] חורי הבית וזיזין הבולטים מהכותלים שאינם גבוהים הרבה ולא נמוכים הרבה צריכים בדיקה אבל הגבוהים [י] שאין יד האדם מגעת שם והנמוכים פחות משלשה טפחים אינם צריכים בדיקה:

ה [ל] גג היציע והמגדל שגגיהם משופעי' ומפני כך אין גגיהן ראויים לשום תשמיש אינם צריכין בדיקה אפילו הם בתוך הבית:

ו [מ] רפת של בקר אינו צריך בדיקה שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוהו וכן לול של תרנגולים אינו צריך בדיקה מפני שאם היה שם חמץ התרנגולי' יאכלוהו [נ] וכן [ד] אמצעה של חצר אינו צריך בדיקה שאם היה שם חמץ העורבים ושאר עופות המצויים שם יאכלוהו והני מילי בספק חמץ אבל ודאי חמץ לא: (הג"ה) אבל לקמן סימן תמ"ה סעיף ג' מבואר דמותר להשליך חמץ במקום שהעופות מצויים כל שכן שאין צריך לבער משם אפילו חמץ ודאי עד לאחר זמן אסורו:

ז [ע] חור שבין יהודי לחבירו כל אחד בודק עד מקום שידו מגעת [ה] והשאר מבטל בלבו ודיו [פ] ושבין יהודי לעכו"ם אינו צריך בדיקה כלל שמא יאמר כשפים הוא עושה לי ונמצא בא לידי סכנה:

ח [ו] כותל [צ] שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל אפילו אינו גבוה שלשה טפחים כדי חפישת הכלב אין צריך לבדוק תחתיו כיון שיש בו סכנת עקרב שמצוים בגלים חיישנן שמא אחר שישלים בדיקתו שאינו עוסק במצוה יחפש אחר מחט שנאבד לו ויבא לידי סכנה והני מילי בסתם [ק] אבל בידוע שיש תחתיו חמץ אם אין עליו גובה שלשה טפחים צריך להוציאו משם במרא וחצינא בענין שאין בו סכנה ואם יש עליו גובה שלשה טפחים מבטלו בלבו ודיו:

ט [ר] מרתף שמסדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא כולו וחוזרין ומסדרין שורות אחרות על התחתונות עד הקורא אין צריך לבדוק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה דהיינו שורה על פי רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה:

י [ז] בתי [ש] כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה מפני שהתינוקות מכניסים בהם חמץ:

יא [ת] המכבד חדרו ביום שלשה עשר בניסן [ח] ומכוין לבדוק החמץ ולבערו ונזהר שלא להכניס שם עוד חמץ אף על פי כן צריך לבדוק בליל ארבעה עשר: (הג"ה) וכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה * והכיסים או בתי יד של בגדים שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכין בדיקה *:

[א] ברית' בפסחי' ד' ז' וגמ' [ב] שם בירושלמי [ג] מימרא דרב' שם בבבלי [ד] שם בגמ' [ה] ברייתא שם [ו] טור בשם אבי העזרי הרא"ש לתכנג אשכנזי * מהרי"ל בשם אגודה [ז] מכב' ריש פסחים [ח] ברייתא וגמ' שם ד'ק' [ט] שם בברייתא [כ] טור וה'ירוש' וכ"כ הרא"ש בתשובה [ל] שם בברייתא [מ] שם בברייתא [נ] שם מימור' דרבא [ע] שם בברייתא [פ] ברייתא שם וכפלימו [צ] משנה דף ל"א וברייתא ד"ח ובגמ' שם [ק] תו' שם בדף ח' [ר] משנה ריש פסחי' וכב"ה וכדמפרש לה רב' שם בגמרא בדף ח' וכ"פ הרא"ש בפ"ב מה' חמץ ומ"פ [ש] טור בשם הירושלמי [ת] שם בש' ר' אבן * מרדכי ריש פסחים * מהרי"ל

תלד דינים הנוהגים תכף אחר הבדיקה: ובו ד' סעיפים:

א [א] אחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשייר להצניעו כדי שלא יצטרך בדיקה אחרת כגון אם יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שהניח עשר ככרות וימצא תשע

אבל

[א] משנה בפסחי' דף ח' וכדמפרשי לה רבא ורב יוסף

תלג א מ"ש ואם עברה וכו' · פירוש דוקא אם עבר אבל לכתחלה אין לבדוק ביו' אפילו אם רוצה לבדוק ביום י"ג וכמו שכתבתי לעיל בשם הר"ן: ומ"ש אכסדרה וכו' · מבואר שם כלומר אם עבר ולא בדק בליל י"ד יכול לבדוק ביום לאור החמה וה"ה בבית כנגד ארובה שגם שם אור רב מאוד אבל לכתחלה יש לו לבדוק בליל י"ד ובנר אפילו באכסדרה וכנגד ארובה שבחדר ואפילו בדיעבד שכבר בדק ביום י"ג לאור החמה צריך לחזור ולבדוק בליל י"ד וכן פסק הב"ח וכתב עוד דכן הדין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכן מבואר במרדכי ועיין כ"ג מה"ק: ב אין בודקין וכו' · והטעם משום דאין יכול להכניסה לחורין ולסדקות ועוד דמתיר' שלא ישרף הבית ואינו בודק יפה וכתב הב"ח דאפילו בד עבד אין בדיקתו בדיקה וצריך לחזור ולבדוק: ומ"ש ולא בנר של חלב · כ"כ הרא"ש וגם בכאן הטעם מפני שאינו יכול לבדוק היטב שמתירא שלא יטיף על הכלים ובנר של שמן שלא יטיף על הבגדים וכתב הב"ח דבאפילו בדיעבד בדיקתו בדיקה ואינו צריך לחזור ולבדוק: ומ"ש שתי נירות וכו' · והוא הדין בנר שיש לו שתי פתילות כמו שמבואר לעיל בסימן רס"ח: ג בודק כל המקומות וכו' · וכתב בתשובות מהרי"ל סימן קנ"ג במקום שאוכלין כל השנה יש לבדוק הספסלים שמא הכניסו בו חמץ ע"ש: ומ"ש שאין מסתפקין ממנו · אבל אם מסתפקין ממנו צריך בדיקה דפעמי' ששמש נכנס ופתו בידו וה"ה אוצרות שמן במקום שמדליקין ממנו דג"כ פעמי' בלו בתוך הסעודה אבל במקום שאין מדליקין ממנו מוכח בגמרא שאין צריך בדיקה לפי שיש קבע לסיכוך וכ"כ הר"ן והב"ח כתב דלענין הלכה יש להחמיר בשמן במסתפק ממנו · וכתב בדרשות מהרי"ל דה"ה חדרי המשכנות צריכין בדיקה דפעמים נכנס בתוך הסעודה להביא משם המשכן ופתו בידו ומוכח שם וה"ה חדרי כבוסי' ושל גביכות ומרתפות שנכנסים בהם לפעמים בתוך הסעודה: ד אמצעה של חצר · אבל מן הצדדי' צריך בדיקה והוא הדין בלול מן הצדדי' צריך בדיקה: ומ"ש אבל ודאי חמץ · פירוש דלא הקילו במקומות אלו אלא אם אינו יודע שחמץ שם אבל אם יודע בודאי שחמץ שם לא אמרינן דמותר להניחו שם על סמך שעופות יאכלוהו כי שמא לא יאכלוהו ויבא לידי מכשול בי"ט אבל היכא דרוצה להשגיח ולראות אחר זמן איסורו דאם עדיין ישאר שם ישרפנו מיד ודאי דמותר ומזה איירי לקמן בסי' תמ"ה והרב בהג"ה הקשה דבריו אהדדי ולא קשיא מידי והב"ח מחלק בענין אחר ע"ש וכמ"ש נראה מדברי הלבוש ופשוט הוא: ה והשאר מבטל בלבו · משום דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי והבדיקה אינו אלא מדרבנן והיכא דלא אפשר אוקמוה אדאורייתא ונראה אפילו בודאי חמץ הדין כן ומדברי הב"ח בשם רש"י לא משמע כן וצ"ע: ומ"ש ושבין יהודי · נ"ז מבואר שם ובכאן כ"ע מודים דאפילו בחמץ ודאי הדין כן ואף על גב דק"ל דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיחי היזקא שאני: ו כותל שנשתמש וכו' · ונראה דמיירי בשיכול לבטל דהוא קודם זמן איסורו אבל אם הוא לאחר זמן איסורו שאינו יכול לבטל ועדיין לא ביטל אפילו אינו ודאי חמץ כיון דספיקא דאורייתא הוא צריך להוציא משם בענין שלא יהיה בו סכנה וכן מוכח קצת התם מדלא משני על מאי דפריך אי בטיל למה לי בדיקה וכו' דמיירי בשלא ביטל והוא לאחר זמן איסורו והתם מיירי בשביטלו וכמו שמפרש שם רב חסדא אלא ע"כ דאי לא ביטל גם דאיכא סכנתא אפ"ה מחויב להוציא משם במרא וחצינא: ומ"ש חיישינן שמא אחר שישלים וכו' · אבל בתוך הבדיקה אפילו אם גם יחפש אחר המחט לא חיישינן שיבוא לידי סכנה דשלוחי מצוה אינו ניזוקין ולית כאן שכיחי היזיקא כולי האי כמו לעיל גבי גג דשאני סכנת בן אדם דהוא בעל בחירה: ומ"ש יחפש אחר מחט שנאבד וכו' · כלומר דחיישינן שמא בכותל שנפל נאבד לו בתוכו איזה דבר ויבא לחפש אחר הדבר שנאבד לו ודוקא בכאן חששו חכמי' לכך שהדי השתא בכותל זאת אבל בחור שבין גוי ליהודי לא חששו חכמי' לכך וע"כ מפרש התם טעם אחר לומר לך דאפילו לא השתא שם לעולם ואו ליכא למיחש דלמא נאבד לו שם איזה דבר אפ"ה א"צ לבדו' משום שלא יאמר הגוי דכשפי' עשה שם ובב"ח לא הבין הענין כן ונכנס בדוחקי' לפרש דבודאי חמץ אינו מועיל הטעם שמא נאבד לו וכו' ולדבריו בודאי חמץ ביוקו' דליכא מרא וחצינא צריך להוציא בידים בכותל שנפל וזה לא נהירא לי דבשכבר ביטל דאין בו אלא איסורו דרבנן וכן משמע מדברי המחבר בו"ש בענין שאין בו סכנה דמשמע דבידים דיש בו סכנה א"צ להוציאו: ומ"ש צריך להוציאו וכו' · פירוש אפילו ביטל וכן מוכח מסוגיא דהתם ע"ש וכן משמעות דברי המחבר בו"ש ואם יש עליו וכו': ומ"ש יבטלו בלבו ודיו · ונראה דאם אינו יכול לבטל דהיינו בשהוא לאחר זמן איסורו אפילו עמוק הג"ט צריך להוציא משם במרא וחצינא משום דהוי כמטמון בכורות וכמו שיתבאר לקמן בעה"י וכ"כ הב"ח וכתב בשם ריא"ז דבכל עליו מפולת גבוה שלשה טפחים מותר לאכלו מוכו אחר הפסח כיון שלא עביד שום הערמה: ומ"ש מרתף · ומיירי במרתף שמסתפקין יין לשלחנו וכמו שמבואר לעיל בסמוך · ז בתי כנסיות מפני שהתינוקות וכו' · ונראה דיש לבדוק בזמן שכ"ע בודקין בליל י"ד ולא ביום: ח ומכוין לבדוק · פירוש אפילו באור הנר ובבר כתבתי דמיירי בשבודק ביום י"ג אבל ליל י"ג באור הנר בדיעו יצא וא"כ טוב לחזור ולבדוק: ומ"ש וכל אדם וכו' · לבון בבלנו צריך ללמוד לבני הבית לכבד תחת המטות והתיבות כי פעמים החמץ נגרר לשם ע"י התרנגולים או בכפה אחרת ונשאר שם ואף על כי שכבר כיבוד היטב יחזור ויבדוק בלילה בכל מקום שאפשר שיש שם חמץ בכל החורין והסדקים וכ"כ בתרומות הדשן בסימן קל"ג:

א אבל בכתם שאינו יודע אם חסר ממנו אם לאו לא ג ואם כפה עליו כלי ולא מצאו אינו צריך לברוק שוודאי אדם נטלו. לכך יכפה עליו כלי או יתלנו באויר או יניחנו בתיבה מקום שאין עכבר יכול לבא: **ב** ג אחר הבדיקה מיד בלילה ב יבטלנו ויאמר כל חמירא דאיתיה ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה לבטל וליהוי כעפרא דארעא: (הג"ה) ויאמר הביטול בלשון שמבין * ואם אמרו בלשון הקדש יצא כל שמידא כולל חמץ ושאור * אבל כשאר לשונו צריך להזכיר כל אחד בפני עצמו * : ד וטוב לחזור ולבטלו פעם אחרת ביום י"ר סוף שעה חמשית קודם שתגיע שעה ששית שמשתגיע שעה ששית נאסר ואין בידו לבטלו: (הג"ה) ואין לבטל ביום אלא לאחר שטרף החמץ כדי לקיים מצות שריפה בחמץ שלו * : **ג** ג בביטול ה היום יאמר דחזיתיה ודלא חזיתיה דביערתיה ודלא ביערתיה: **ד** ד שלוחו ו יכול לבטל (וכשמבטל שליח צריך שיאמר חמצו של פלוני יהא בטל וכו' *): ו אם אין האיש בביתו יבטל במקום שהוא ואם אינו עושה כן טוב שתבטל אשתו:

תלה דין מי שלא בדק בליל ארבעה עשר · ובו סעיף אחד:

א א לא ברק בליל ארבעה עשר יבדוק ביום ארבעה עשר באיזו שעה שיזכור מהיום לא ברק כל יום ארבעה עשר א יבדוק בתוך הפסח לא ברק בתוך הפסח יבדוק לאחר הפסח כדי שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה ב ועל הבדיקה שלאחר הפסח לא יברך:

תלו דין המפרש בים והיוצא בשיירא · ובו ג' סעיפים:

א א המפרש מיבשה לים או יוצא בשיירא ואינו מניח בביתו מי שיבדוק א תוך שלשים יום זקוק לברוק: (ולא יברך אז על ביעור חמץ *): ב קודם שלשים יום אינו צריך לבדוק: (וכשמגיע פסח יבטלנו *): ב ואם דעתו לחזור קודם הפסח צריך לברוק ואחר כך יצא דחיישינן שמא יחזור ערב פסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער ג וכן העושה ביתו אוצר תוך שלשים יום זקוק לברוק ואחר כך כונס אוצרו לתוכו קודם שלשים יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק ואחר כך עושהו אוצר ואם אין דעתו לפנותו קודם הפסח אינו צריך לבדוק: (הג"ה)

ב ירושלמי כתבו הרא"ש שם
ג מימר' דרב יהוד' שם דף ו' והרי"ף והרא"ש שם וזה שנתקן בלשון תרגו' עיין בב"ח
* מהר"י ברין
* ת"ה סי' קל"ד
* ד"ע ד טור בשם אבי' הרא"ש
* מהרי"ו ה טור בשם הרב ר' פרץ וכ"כ ר' ירוח' ו שם וכ"כ ה"ה בפ"ג בשם בעל העיטור
* תשו' מהר"י ברין
ו כלבו

א משנה פסחי' דף י' וכפי' התו' וכ"פ הרי"ף והרמ"בם
ב טור וכ"כ הרמ"ב'

א מימרא דרב פסחים דף ו'
* כלבו
* טור ב מימרא דרבא שם וכפי' הר"ן בשם אחרי' וכ"כ הטור בשם הרמ"בם והרי"ן
ג מאת ג גם זו שם בגמרא

תלד א מ"ש אבל בכתם שאינו יודע אם וכו' · פי' משום דספיקא דרבנן הוא דמדאורייתא בביטול סגי וכתב הר"ן דהיכא דצריך לבדוק פעם אחרת צריך נ"כ לבטל פעם אחר' שהרי ככר זה שגררה חולדה מתוך הבית לא נתבטל הלכך צריך ביטול פי' אלו הככרות שמשמר לא ביטלן שהרי הוא משמרן והלכך צריך לחזור ולבטלן אחר הבדיקה: ומ"ש שאין עכבר יכול לבא · לשם ובטור מוסיף עוד או יתלה באויר וכתב הב"ח בשם רבינו ישעיה אחרון דבגררה לפנינו חולדה לבית בדוק צריך לבדוק אפילו מקום שאין מכניסין בו חמץ שהרי בחולדה מליכתו בכל מקום אפילו במקום שאין יד האדם מגעת וסברא נכונה היא והב"ח האריך בזה ע"ש ושלא לצורך הוא ודוקא בחדרים הפתוחים אבל אם נעולים שאין החולדה יכול לבא שם אין צריך בדיקה וה"ה אם ראינו לאיזה מקום הליכתו אין המקומות אחרים צריכין בדיקה ועיין כ"נ מה"כ: **ב** יבטלנו ויאמר וכו' · הטעם הוא דאף על גב דמדאורייתא בבדיקה לבדו בגי וכדכתב הר"ן בריש פרקין דמן התורה או בביעור או בביטול בגי אפילו אם ישאר שם חמץ בבית אינו עובר עליו כיון שבדק היטב ועשה כל מה שמוטל עליו מן התורה מ"מ חכמים ז"ל חששו שמא אחר שימצא גלוסקא יפה שאינה בטלת מעצמה כמו פירורין וישהה מעט קודם שישרפנו ויהיה לאחר זמן איסורו שאז אינו יכול לבטלה ויעבר בבל יראה וכו' ולפיכך גזרו חז"ל שמיד אחר הבדיקה בלילה יבטל את החמץ דאז לא יבא לידי מכשול שיעבר בב"י דשוב החמץ אינו שלו דביטול מדין הפקר הוא וכמו שיתבאר לקמן ואפילו אם ישהה מעט קודם שישרף מה שימצא לא יעבר בב"י וטעם זה הוא ע"פ דעת רש"י והר"ן ז"ל ובטור כתב וז"ל דהשתא כלומר אם יבטל מיד בלילה אפילו אם נשאר בבית חמץ שלא מצא אינו עובר עליו דהוי הפקר ולא דיליה הוא עכ"ל משמע מלשונו דאם מצא חמץ בביתו אחר הזמן ביעור ולא ביטל הרי עבר בב"י ולפיכך הצריכו לביטול כדי שלא יעבר וא"א ליישב זה ע"פ סוגיות הגמרא דהתם דמקשינן התם ולכי משכחת ליבטלה וכו' ולפי דברי הטור מאי בכך דיבטלה באותו פעם הרי כבר עליו בב"י ועדיף יותר שיבטל מיד כדי שלא יבא לידי מכשול זה וכן ראיתי לב"ח שהרגיש בקושיא זו על דברי הטור ואפשר ליישב אבל דברי רש"י והר"ן ז"ל נראה עיקר ויש כ"מ בזה לדיכא וכמו שיתבאר לקמן בע"ה: ומ"ש דאיתיה ברשותיה · והוא כדי שיכלול כל החמץ שיש לו ולא יאמר בהדין ביתא: ומ"ש בכלל בלשון חמירא וכו' · והכלבו כתב דיש לומר כל חמירא וחמיע דחמץ שאור שני דברי' הם והב"ח כתב נוסח הביטול הנכון כל חמירא וחמיע דאיכא ברשותיה דלא חזיתיה ודלא ביערתיה ודלא ידענא ליה ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארע' וכן נכון לצאת ידי כל הפוסקים: ומ"ש ואם אמרו בלשון הקודש פירוש אפילו אינו מבין מה שאומר יצא: ומ"ש וטוב לחזור ולבטלו פעם אחרת · הטעם כתב הרא"ש לפי שרגילין לקנות פת ביו"ד וגם בפת שמשייר בלילה לאכלו חוזר וזוכה בו ויש לחוש שמא ישאר ממנו בבית ויעבור עליו ולכך טוב לחזור ולבטלו: ומ"ש ומשתגיע שעה ששית וכו' · פירוש דמשם ואילך אסור מדרבנן וכיון דאיסור דרבנן עליה כדאורייתא דמי ולאו ברשותי' קאי ולא מצי מבטל ליה · ונראה דאף על פי דמחויב לחזור ולבטלו ביום מ"מ לא יסמוך על ביטול היום וצריך לבטל מיד בלילה אחר הבדיקה דזה הוא עיקר תקנת חכמי' דהוא סמוך אחר הבדיקה וליכא למיחש שמא ישכחנו וכ"כ הרא"ש ז"ל: **ג** בביטול היום וכו' · טעמו מבואר שבלילה שמשייר חמץ שיאכל למחר וא"כ האיך יאמר שהוא מבטל גם החמץ שרואה ואינו רואין אותו שאינו מבטלו אבל ממזרו יפה אבל ביום שאינו משייר לעצמו שום חמץ ושייך שפיר לומר שגם החמץ שרואה הוא מבטל וכ"כ רבינו ירוח' והטור בשם הר"ר פרץ: **ד** שלוחו יכול לבטל · ואין להקשות הא ביטול מדין הפקר הוא א"כ שליח איני יכול לבטל שהרי אם אמר אדם לחברו הפקר אתה ככוי אין בכך כלום כבר ישב הר"ן בטוב טעם וז"ל ואף על גב דביטול מדין הפקר הוא אפ"ה שליח יכול לבטל משום דחמץ אינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו בגלויי דעתיה דלא להוי זכותיה בגויה סגי והב"ח פסק דאין לבטל ע"י שליח ועיין דבריו וכ"ל דלת"ד דיכול לבטל ע"י שליח דיכול לעשות שליח אפילו אשה וקטן לפי מה שכררנו לעיל דביטול אחר הבדיקה אינו אלא מדרבנן ואפילו למאן דס"ל דביטול מדאורייתא אפ"ה נשים כאנשים דכיון דלא טרחא להו אפילו במה שהוא מדאורייתא ולא הוזקו איסורא כאנשים ועיין לקמן בסימן תל"ז מ"ש שם מזה בס"ד: ומ"ש טוב שתבטל אשתו · וכתב בכל בו דנכון להזכירה כדי לצאת ידי ספק:

תלה א מ"ש יבדוק בתוך הפסח · פי' בח"ה אבל בפסח עצמו לא וכמו שיתבאר בסי' תמ"ו וס"ל דאפי' בזמן דאיסור כרת עליו לא חיישינן דלמא אתי למיכל מיני' דכיון דמחזר עליו לשרפו בודאי לא יבא לאוכל מיניה: ומ"ש יבדוק לאחר הפסח כדי שלא יכשל וכו' · וכתב הר"ן דאף על גב דלאחר הפסח אינו אסור אלא משום קנס מ"מ כי היכא דקנסהו לאוסרו ואפילו בהנאה ה"ה כווי דצריך לבדוק אחריו דחכמי' עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ונראה לפ"ז דאפילו אם ביטל דשוב אינו עובר עליו מדאורייתא אפילו הכי צריך לבדוק אחריו דלא גרע מלאחר י"ט דאינו אלא קנסא בעלמא וכ"כ הב"ח: ומ"ש ועל הבדיקה שלאחר הפסח לא יברך · כ"כ הרמ"בם וכתב ה"ה שהטעם מאחר שהוא אוכל חמץ ואינו בודק אלא להבדיל בין חמץ זה שעבר עליו הפסח לחמץ אחר האיך יברך על ביעור חמץ אבל בתוך הרגל שהוא מצוה שלא יראה שום חמץ ברשותו ודאי יש לו לברך ודבר ברור הוא זה עכ"ל: כתב הב"ח בשם הרוקח סימן רס"ז וז"ל יבדוק לאחר המועד הכל בכר אפילו ביום ונראה דה"ה אם בודק בתוך הפסח דאין צריך להמתין עד הלילה והוא מה שאמרינן לא בדק בליל י"ד יבדוק ביום י"ד לאור הנר דבאיזה שעה שיזכר תכף קל עליו הבדיקה:

תלו א מ"ש תוך שלשים יום זקוק לבדוק · פירוש אפילו בספק חמץ שאינו יודע שודאי יש חמץ וכן משמעות הלשון דכתב זקוק לבדוק וכן מוכח מהירושלמי והטעם להכי שלשים יום אמרינן התם בש"ס הכי ל' יום מאי עבדתיהו משום דקי"ל דורשין בהלכות פסח קודם פסח ל' יום הלכך מההוא שעתא קל עליו חובת הביעור: ומ"ש ואינו מניח בביתו דאם יש מי שיבדק ודאי דלא מייבהו חכמי' דוקא שהוא בעצמו יבדוק דשלוחו של אדם כמותו מיהו נראה ה"מ בצריך לצאת לדרך אבל אם הוא בביתו ודאי דהוא בעצמו צריך לבדוק ביתו ולא יעשה שליח לבדוק והוא לא יבדק כלל דמצוה בו יותר מבשלוחו וכתב הב"ח דאם מניח אשתו בביתו סגי דיכול לסמוך לכתחלה על אשתו וכן נכון הוא ועיין לקמן בסימן תל"ז: ומ"ש ולא יברך · הטעם משום דכיון דאין זה זמן בדיקה מממש אינו זקוק לברך: ומ"ש קודם שלשים יום צריך לבדוק · ונראה דהיינו דוקא בדיקה

בדיקה לספק חמץ אינו צריך אבל ודאי חמץ זקוק לבער אפילו קודם שלשי' וכן מבואר בירושלמי ואף על גב מלשון הגמר' אינו דבקט זקוק לבער משמע אפילו בודאי חמץ ע"כ צריך לומר דאין והדיוק גמור דהא גם בריש נקט בתוך שלשי' יום זקוק לבער וע"כ צ"ל התם דגם בספק חמץ צריך לבער ודוק וכן כתב הכ"מ לפסק הלכה: ומ"ש ואם דעתו לחזור פירוש אפילו אם יוצא קודם שלשי' זקוק לבער וכ"ש אם יוצא לאחר שלשים: ומ"ש שמא ערב פסח בין השמשות וכו'. פירוש ואז לא יוכל לבער החמץ ביום טוב שאין מבערין החמץ ביום טוב ונמצא מקיים החמץ בביתו ביום טוב ונראה אע"פ שביטל כבר משום דחיישינן דלמא אתי למיכל מיני' וכן משמע מדברי ב"י ובלבוש כתב דאם ביטל לא הטריחוהו חכמי' ואינו נכון: ומ"ש ואם אין דעתו לפנותו קודם פסח אין צריך לבדוק. הטעם משו' דאז הוי כחמץ שנפלה עליו מפול' דהוא כמבוער כן פירש רש"י והר"ן והיינו דוקא בשעדיין יש זמן לבטל וכן משמעות דברי הרב מבטלו בלבו וכו' ועיין לעיל סי' תל"ג סעיף ח': ומ"ש מותר למכור האוצר ביחד. הטעם משום דספק דרבנן הוא דחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא משום קנסא בעלמ' והיינו דוקא אם מוכר אחר הפסח אבל אם רוצה למכור בתוך המועד של פסח אסור למכור ביחד משום דספיקא דאורייתא הוא:

ב וי"א. והוא דעת רש"י וסייעתו דס"ל דלא חיישינן אם דעתו לחזור קודם הפסח שיבא בכ"ה דכיון דדעתו לחזור קודם הפסח ודאי דיקדי' את עצמו לדבר ויבא לביתו בזמנו כדי שיוכל לבדוק היטב אחר החמץ וע"כ לא הטריחוהו חכמי' לבדוק מקודם יציאתו: ומ"ש אפילו מר"ה. פירוש אפילו אם יוצא תחלת השנה כגון אם יוצא אחר הפסח זקוק לבער: ומ"ש ולא יברך על הביטול. הטעם כתב משום דכיון שביטל בגי בלב ולא מצינו שמברכין על דברים שבלב מיהו דעת הר"ן דלא בגי בביטול בלב משום דדברי' שבלב אינו דברי' אבל להשמיע לאזניו אינו צריך מיהו גם לדעתו שאינו ראוי לברך על הביטול ותדע דהא אינו צריך להשמיע לאזניו: ומ"ש ולא יכנס בפסח בבית. אבל אם נכנס בפסח בבית ישראל אין צריך לבדוק הבית של הכותי אפילו אם גם שם לא יבדוק את החמץ כי אם ישרא' בעל הבית יבדוק מ"מ אינו חייב לבדוק כי אותו ישרא' הוא שליח של כל בני הבית: ומ"ש וי"א. והב"ח הכריע כדעת המחבר:

תלז א מ"ש על המשכיר הטעם. כתב הר"ן דנהי שהשוכר קנאו אפ"ה כיון שהבית של משכיר והחמץ שלו ועדיין הבית מעוכב אצלו שאין השוכר נכנס שם מכי שהמפתח בידו של משכיר על המשכיר לבדוק: ומ"ש על השוכר לבדוק. פירוש דהיינו בשקבלה באחד מן הדרכי' שהקרקע נקנית בהם אבל מסיר' המפתח ודאי דאינו קונה וכמו שמבואר בח"מ: ב השוכר בית מחבירו וכו'. ג"ז מבואר בפ"ק: ומ"ש בי"ד. פירוש או ביום י"ד או בלילה אחר שכבר עבר זמן הבדיקה: ומ"ש. אם הוא בעיר שואלו. כלומר אף על גב דחזקתו בדוק הוא מ"מ היכא דאפשר לברורי מלתא לא סמכינן אחזקה וכ"כ המחבר בי"ד בסימן א' וע"ש ואין להקשות לפ"ז דהא אנן ק"ל דכל הטרפות של בהמה אינם צריכים בדיקה מטע' דמוקמינן בהמה אחזקתה אף על גב דאפשר בבדיקה כגון שהבהמה לפנינו אלמא דסמכינן אחזקה אף על גב דאפשר לברורי י"ל דשאני התם דמעולם היתה לה חזקת כשרות אבל הכא הא הבית מלא חמץ כל השנה והלכך לא סמכינן אחזקתו בדוק היכא דאפשר בשאלה וגם ברוב שוחטין מומחי' הם כמי לא היה לו חזקת כשרות מעולם דהא עכ"פ קודם שלמד הלכות שחיטה לא היה מומחה לשחוט והו שיטת המחבר אבל הב"ח מחלק בענין אחר דכל היכא שלא נעשה ממילא כגון הכא דצריך מעשה לבדוק אחר החמץ וה"ה התם אבל שחיטה לא סמכינן אחזקה היכא דאיכא לברורי אבל בנעשה ממילא כגון בטריפות של בהמה סומכין לכתחיל' אחזקה ובי"ד מבואר האי מלתא בטוב טעם ע"ש:

(הג"ה) ואוכר חטים שיש חטים מחומצי' בקרקעית הבור אם כונסה האוצר שלשים יום קוד' הפסח אינו זקוק לבער אלא מבטלו בלבו ודיו מיהו לאחר פסח כשמוכרה האוצר אסור ליהנות מאותן חטי' ואם אין שם חמץ ידוע אלא בספק מותר למכור האוצר כך ביחד * :

ב [ב] ויש [ד] אומרים דקודם שלשים יום שאינו צריך לבדוק היינו כשאין דעתו לחזור בתוך הפסח ואף על פי שדעתו לחזור קודם הפסח או אחריו אינו צריך לבדוק כיון שהוא קודם שלשי' (וכשיגיע פסח יבטלנו): אבל אם דעתו לחזור בתוך הפסח צריך לבדוק אפילו מראש השנה [ה] ואם שכח ולא בדק יבטל כשיגיע הפסח ולא יברך על הבטול: (הג"ה) גם אשתו תבדוק ותבטל בביתו דלמא ישכח לבטל במקום שהוא * : ג [ו] ישראל היוצא מבית עכו"ם תוך שלשים יום ונכנס בבית אחר בעיר זו או הולך לעיר אחרת אינו צריך לבער בית העכו"ם שהרי יקיים מצות ביעור באותו בית אחר אבל אם הוא מפרש או יוצא בשיירה ולא יכנס בפסח בבית [ז] יש מי שאומר שחל עליו חובת הביעור כיון שהוא תוך שלשים יום וצריך לבער בית העכו"ם שהוא יוצא ממנו כדי לקיים מצות ביעור (אף על פי שהעכו"ם יכנס לבית בפסח [ג] ויש אומרים שאינו צריך כשנכנס בו עכו"ם * :

תלז המשכיר בית לחבירו על מי חל חובת ביעור' ובו ד' סעיפים:

א [א] המשכיר בית לחבירו לצורך י"ד וממנו ואילך [ב] וקנהו באחד מהדרכים ששכירות קרקע נקנה בו אם עד שלא מסר המפתח חל ארבעה עשר [א] על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק: ב [ב] השוכר בית מחבירו בארבעה עשר ואינו יודע אם הוא בדוק אם הוא בעיר שואלו אם בדקו [ד] ואם אינו בעיר חזקתו בדוק ומבטל בלבו ודיו: ג [ג] המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק על השוכר לבדוק ואינו מקח טעות ואפילו במקום שבודקים בשכר שהרי מצוה הוא עושה: (הג"ה) וי"א דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק * : ד [ד] בית [ו] שהוחזק שלא ברקו המשכיר ואמרו אשה או עבד או קטן אנו ברקנוהו הרי אלו נאמנים [ו] והוא שיהא קטן שיש בו דעת לבדוק:

תלח עכבר שנכנס למקום בדוק וככר בפיו ובו ב' סעיפים:

א [א] עכבר [א] שנכנס לבית בדוק וככר בפיו ונכנס אחריו ומצא פירורין אפילו כדי כל הככר צריך לחזור ולבדוק הבית אחר הככר שהכניס לפי שאין דרכו של עכבר לפרר והני פירורין מעלמא אתו ולא מאותו ככר אבל אם תינוק נכנס לבית בדוק וככר בידו ונכנס אחריו ומצא פירורין אינו צריך לחזור ולבדוק שחזקתו שאכלה ואלו הפירורין שנפלו ממנו בשעת אכילה שדרך התינוק לפרר [ב] ויש אומרים שאם אין בפירורין כדי כל הככר צריך לחזור ולבדוק: (דיני עכבר נכנס ויוצא השמיט הרב הואיל ולא שכיחי:

ומ"ש ומבטל בלבו לא ידעתי למה יבטל כיון שהחמץ אינו שלו ומה מועיל ביטולו: ג המשכיר בית לחבירו וכו'. מבואר שם ונראה דמיירי אפילו בי"ד דאע"ג דככר כתבא דאם היה ביד המשכיר בליל י"ד דעל המשכיר לבדוק מ"מ אם לא בדק לא אמרינן דמקח טעות הוא ואם ליתא למשכיר ביתא ושוכר לא ניחא ליה בלא בדיקה לאו מקח טעות משום דניחא ליה לאינש להתעביד מצוה ואמרינן דאפילו הוה ידע שאין הבית בדוק אפ"ה היה קונה הבית אך בחזר ממשות דבר אחר דאשכח ביתא אחריתא דשבירא מזה או כה"ג: ומ"ש וי"א דצריך להחזיר. היינו במקום שבודקין בשכר ובאמת לא נתיישב לבי זה היטב מה שאמרינן דניחא ליה לאינש ליעבד מצוה בממונו כיון שצריך להחזיר המעו' שנתן לבדוק וכ"ל דלא אמרינן כן אלא בלקח כתם אבי' הוא לאחר זמן הבדיקה מ"מ כיון שלא התנה בפי' שיהא בדוק אע"ג דיוסתיו' בדוק מ"מ אמרינן דניחא ליה לאינש ליעבד מצוה וכו' אבל אם התנה בפי' שיהא בדוק ודאי דצריך לשלם לו מה שהיה נותן לבדוק לפ"ז יש לתמוה על מה שכתב הלבוש דאפילו לא התנה בפי' אלא שסברו כתשובין אבדיקא כל ישראל בעי צריך להחזיר לו המעות וזה אינו לדעת הר"ן דאכרש דמיירי אפילו בי"ד ודוק וכן משמע מלשון ה"ה שכתב בשם הרמ"בן וז"ל דבשיט' דבעי' לשלומי מאי דאכביד מיניה' כיון דאתני בהדיא משמע דוקא כיון דאתני בהדיא אבל בלא"ה לא ודוק. וכ"ל דבמקום שבודקין בשכר והשוכר עצמו בדק דצריך המשכיר לשלם להשוכר כמו שהיה נותן לאחר שבדק וכ"ע לדיכא: ומ"ש וכן משמע לעיל קאי על הא דאמרינן דניחא ליה לאינש ליעבד מצוה בממונו: ד בית וכו'. הרי אלו נאמנים לשון הגמרא דלפס דכיון דבדיקת חמץ בדרבנן המכוה דרבנן כדרבנן דמדאורייתא בביטל בעלמא סגי משמע דאם הוא לאחר זמן ביטולו ועדיין לא ביטלו ואיכא אמרי אנו בדקנו אין נאמנים דכיון דאו מדאורייתא הוא וכאיסור דאורייתא במקום דצריך בדיקה והקדק גדול אין נאמנים משום דאינן עצלנים הם:]

תלח א מ"ש עכבר שנכנס. ונראה דאין חילוק באלו דינים בין ביטל או לא ביטל וכ"כ הב"ח דאפילו אם ביטל צריך לחזור ולבדוק כעכבר מיהו

* תשו' הרש"בא
סי' ע' [ד] טור
וכ"כ רש"י שם
[ה] טור
* כלבו [ו] שם בשם
אבי העזרי
[ז] שם משם
* טור

[א] בריית' בפסחי' ד"ף
[ד] וכ"כ הר"ן
[ב] ב"י וכ"כ ס"ה
פ"ב ומהל' חמץ
ומצה ועיין משפטי
שמואל סי' א'
[ג] שם בגמרא
[ד] בעירא שם
וכדפסק רב נחמן
בר יצחק וכ"כ
הרמ"בם בפ"ב
והר"אש
[ה] שם בעי' ובפסק'
* המגיד פ"ב וכן
משמע לעיל סי' י"ד
[ו] שם בגמ' [ו] טור
בשם הרמ"בם

[א] מימרא דרבא
פסחי' דף י'

ב ב ג כזית חמץ למעלה על הקורה מחייבין אותו להביא כולם להורידו מפני שפעמי׳ יפול מן הקורה אבל אם היה חמץ בבור אין מחייבין אותו להעלותו אלא מבטלו בלבו ודיו:

ג בעיא שם בגמ׳ ולא כפשט׳ וכתב הרמ״בם בפ״ב דצריך להוריד׳ וכו׳

תלט דין מי שבדק ולא מצא מספר ככרות שהניח׳ ובו ד׳ סעיפים:

א א תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו אם נטל חמץ או אם נטל מצה ונכנס לבית בדוק צריך א לחזור ולבדקו: (הג״ה) מיהו אם הככר קטן שיכול העכבר לאכול׳ תלינן להקל שאכלו ואין צריך לבדוק *: שכל הקבוע כמחצה על מחצה ואם פירש הככר ממקום קביעתו ונטלו העכבר משם אין צריך לחזור ולבדוק דכל דפריש מרובא פריש:

א גמ׳ פסחי׳ דף ט׳
* טור

ב ב שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושתי בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים זה נטל חמץ וזה נטל מצה ואין ידוע לאיזה בית נכנס זה שנטל החמץ וכן שני בתים בדוקים וצבור אחד של חמץ ובא עכבר ונטל ואין ידוע לאיזה בית נכנס או שידוע שנכנס לאחד מהם ונכנס אחריו ובדק ולא מצא כלום או שבדק קצת מהבית ומצא ככר אינו צריך לחזור ולבדוק: (כך הם דברי הרמ״בם ב אבל מסקנת הפוסקים אינו כן):

ב שם בגמ׳ ול׳ הרמב״ם בפ״ב

ג ג הניח תשעה ככרות חמץ ומצא י׳ צריך לבדוק אחר כל התשעה ד וכן אם הניח י׳ ומצא ט׳ צריך לבדוק אחר כל הי׳ שאנו אומרים מה שהניח נטל ואלו אחרים הם ג ויש ה אומרים דהני מילי בקשורים יחד אבל אם אינם קשורים יחד אין צריך לבדוק אלא אחר האחד: ד ו הניח חמץ בזוית זו ומצא בזוית אחרת צריך לחזור ולבדוק:

ג שם י׳ וכחכמים משנה בפ״ד דמעשר שני ד שם בגמר׳ וכחכמי׳ שם במשנה ה תו׳ שם מהא דביצה דף י׳ ו שם בגמ׳ וכחכמי׳

תמ דין חמצו של עכו״ם שהופקד אצל ישראל ובו ד׳ סעיפים:

א א עכו״ם שהפקיד חמצו אצל ישראל אם הוא חייב באחריותו א מגניבה ואבידה בין שהוא בביתו בין שהוא בכל מקום ברשותו חייב לבערו: (הג״ה) ואפילו חזר והפקידו ביד עכו״ם אחר *: ב ויש אומרים שאפילו אינו עליו אלא שומר חנם שחייב בפשיעה חייב לבערו ג ואפילו אם אינו חייב באחריותו בדין אלא שיודע שהעכו״ם אלם ויכפהו לשלם אם יאבד חייב לבערו ויש חולקים: ב ד ואם אינו חייב באחריותו אינו חייב לבערו אפילו אם כבוש תחת ידו כגון שהוא גר תושב ושרוי עמו בחצר ב וצריך ה לעשות לפניו מחיצה גבוה עשרה טפחים כדי שלא ישכח ויאכלנו: (הג״ה) ועכו״ם שהניח חמץ בבית ישראל בלא רשותו כופה עליו כלי * דוקא ביום טוב אבל אם הוא קודם יום טוב צריך לעשות מחיצה (עיין לקמן סימן תמ״ו סעיף א׳):

ג ג עכו״ם ו שנכנס לבית ישראל וחמצו בידו אינו זקוק להוציאו אף על פי שהישראל רואה חמץ של עכו״ם אין בכך כלום ז אבל אסור להעלותו עמו על השלחן ואפילו בהפסק מפה: ד ח ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל העכו״ם אף על פי שקבל עליו הנפקד אחריות ד עובר עליו המפקיד:

א ברייתא ונימרא פסחים דף ה׳ * הגהות אלפסי פ״ק דפסחים ב טור בשם בה״ג והרא״ש ג שם בשם רמ״בם בפ״ד ומהל׳ חמץ ומצה ד שם בברייתא וגימרא ה מימרא דרב שם דף ו׳ * רי״בם סי׳ ת״א ו ברייתא שם ז הרש״בא בתשוב׳ ח טור בשם ר׳ יי והר״אש והרמ״בם בפ״ב

מיהו לא ביטל והוא לאחר זמן בתיבוק אם צריך בדיקה צ״ע ומשמע גם כן דוקא אם מצא פירורין הוא דצריך בדיקה בעכבר אבל אם מצא ככר שלם אינו צריך בדיקה ולא אמרינן דלמא ככר אחר הוא והראשון כטמן גם אפי׳ אין בו סימנא וגם בזה צ״ע אם לא ביטל אם הדין כן ומיהו מהא דפסק הטור בעכבר נכנס וככר בפיו ועכבר יוצא וככר בפיו דאם לא ביטל והוא לאחר זמן ביטולו דצריך לחזור ולבדוק נראה דה״ה הכא דצריך לחזור ולבדו׳ דמ״ש וצ״ע למעשה: ב כזית חמץ וכו׳ . נ״ו מבואר שם:

ומ״ש ומפני שפעמים יפול מן הקורה . פי׳ ואז אפי׳ יבטל חייבו אותו חכמי׳ להוציאו שמא יבא לאכלו ודוקא כזית אבל בפחות מכזית לא חיישינן כיון דליכא בו חיוב כרת וכגי בביטול וצ״ע לדינא ואין להקשות מהא דאמרינן התם הבודק צריך שיבטל מאי טעמא אי משום פרורין הא לא חשיבי וכ״ת כיון דמינטר להו אגב ביתא וכו׳ ואי ס״ד דפחות מכזית אינו צריך לבער א״כ מה בכך דמינטרא אגב ביתא הלא כיון דפחות מכזית הם אין צריך ביער כלל י״ל דהיינו דוקא במקום שחששו חכמים דלמא יבא לאכול ממנו בזה אמרינן דלא חששו לכך אלא במקום דאיכא חיוב כרת דהיינו בכזית אבל בפחות מכזית אע״ג דחצי שיעור אסור מן התורה מכל מקו׳ כיון דליכא חיוב כרת לא גזרו בו אבל לענין ביטול שהוא משום שלא יעבור בל יראה לפי מאי דס״ד ודאי דאפילו פחות מכשיעור צריך לבטל דחצי שיעור אסור מן התורה ככל איסורי תורה ולקמן יתבאר עוד מענין זה בס״ד ודו״ק:

תלט א מ״ש צריך לחזור ולבדקו . פירוש דמיירי שככר עבר הזמן הביטול דאם לא כן הרי אפש׳ לבטל וספיקא דרבנן הוא ותלינן לומר שמצה נטלה ומיהו ה״ה כתב לדע׳ הל״מ גם דאפילו אפשר לבטל צריך לבדוק דאף על גב דספיקא דרבנן הוא כיון שבדיקת חמץ תחלתה על הספק התמירו בספיקו יותר מושאר ספיקות של דבריהם: ומ״ש תלינן להקל . שטעם משום דהוא ספק ספיקא ספק אם מצה נטלה או חמץ וא״ת חמץ שמא אכלה את כל הככר ונראה דע״כ דגם כן דעת המחבר דאם לא כן תקשה דהא כתב ביורה דעה בסי׳ ק״י בסעיף ד׳ ברוב חנויות מוכרות בשר שחוטה ומיעוט בשר נבילה דאם לקח מאחת מהן ונתערבו באחרות דבטל ברוב מכח ס״ס וק״ו השתא בתערובת דאיכא איסור בודאי בו אלא שנתערב פסק להתיר מכ״ש הכא דאיכא למימר דלית כאן איסור כלל דשמא העכבר אכל את הכל ותדע דהא הרב חלק עליו התם והכא כתב להתיר והיינו ע״כ מטעם דהכא איכא למימר שמא לית כאן איסר כלל וכן נראה שהבין הרא״בד דעת הרמ״בם דכתב סתמא צריך לבדוק כלשון המחבר בכאן וכתב עליו בהשגות וז״ל לא מיקורא הא מלתא אלא לענין ביטול אבל לענין בדיקה ספיקא דרבנן הוא ולקולא עכ״ל ואם היה מפרש דברי הרמ״בם בככר קטן אם כן הא לא מיקורא הא מלתא גם לענין ביטול דסוף סוף ספק ספיקא הוא: ונראה דב״ה אפכא דאם היה הרוב חמץ דהיינו תשעה ציבורין חמץ ואחד של מצה והככר אינו גדול מותר מכח ס״ס דכל קבוע כמחצה על מחצה אמרינן כמי לקולא ודו״ק: ב אבל מסקנת הפוסקים . עיין בטור ועיין קצת דינים אלו ביורה דעה סימן ק״י א: ג ויש אומרים דהכי מילי . הוא דעת התוספות והטור ועיין לקמן בסימן תנ״ז . וכתב הטור דאפילו ביטל צריך לבדוק אחר העשרה וכתב הב״י דכן נראה מדברי הרמ״בם ומדברי הרב לקמן בסימן תנ״ז סעיף י״ג נראה דס״ל עיקר כמו הי״א דהכא דאילו לדעה הראשונה מכ״ל לומר בנוזלות דאפילו קשורים ביחד דתלינן להקל דלמא לא תלינן להקל אלא בשאין קשורי׳ יחד דבמעשר ובחמץ אמרינן שאלו אחרים הם אבל בנוזלות דמדדי אמרינן אילו הראשוני׳ וקצת מהן ברחו אבל היכא דמקשורי׳ מכ״ל להקל כ״כ ועיין פ״ק דביצה בדף י׳ ובדברי מהרש״ל שם סימן כ״ו וגם תראה ותבין כי מה שכתבתי הוא הנכון:

תמ א מ״ש מגניבה ואבידה . דוקא בעינן שיהא עליו אחריות גם מגניבה ואבידה אבל אם אינו עליו רק אחריות דפשיעה אינו חייב לבערו: ומ״ש ואפילו חזר והפקיד . ונראה אפילו אותו כותי קיבל אחריות עליו כנגדו אפ״ה אינו מועיל ומחייב לבער: ב וצריך לעשות מחיצה וכו׳ . יראה מדברי המחבר דבקיבל עליו אחריות אינו מועיל מחיצה עשרה והוא דעת הרמ״בם ודרי״ף והרש״בא ז״ל וה״ה דיחוד לו בית לא מהני מיה״ה השיט הרי״ף והרמ״בם האי ברייתא דיחוד לו בית וכן נראה מדברי הרב לעיל שכתב שאפילו הפקיד אצל גוי אחר אינו מועיל מכ״ש אם יחוד לו בביתו מקום שאינו מועיל אם קיבל עליו אחריות ומ״ש בכאן בלבוש לא דק היטב: ומ״ש אבל אם הוא קודם י״ט ומשמע דבה״ה לא הטריחוהו חכמים לעשות מחיצה: ג כותי שנכנס לבית ישראל וכו׳ . אינו זקוק להוציאו וכו׳ הטעם משום דאמרינן לא יראה לך חמץ שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים: ומ״ש אבל אסור להעלותו על השלחן פירוש ל״ו אם מכירין זה את זה אסור דקרוב הדבר לבא לידי פשיעה א״א אין מכירין זה את זה אסור דכיון דחמץ במשהו רחוק שלא יתערב כירר אחת משלו בשל ישראל ובסור מזור לכרמא לא תקרב עכ״ל הרשב״א ז״ל ועיין ביורה דעה סימן פ״ח: ד עובר עליו המפקיד . והו דעת הרמ״בם והר״י והרא״ש והכה מ״ש עובר עליו המפקיד לאו לאפוקי להנפקד שהרי כתב בסעיף א׳ שאם קיבל עליו אחריות דנפקד עובר עליו וחייב לבערו אלא ע״כ צריך לומר דתרוייהו עברי עליו ואפילו לא יחד לו הנפקד בית בפני עצמו אפ״ה המפקיד עובר עליו וכל זה פשוט הוא אך תמהני שראיתי לבעל הלבוש שכתב דפקדון של ישראל שקיבל עליו המפקיד אחריות אין הנפקד עובר עליו מדאורייתא ודעתו לחלק בין פקדון מגוי ובין פקדון מישראל ואינו נכון וראיה מדפריך התם בדף ה׳ יכול יטמין ויקבל פקדונים מן הגוים ת״ל לא ימצא והא אמרת ברישא שלך אי אתה רואה וכו׳ ואי קושיא דלמא הא דקתני שלך אי אתה רואה וכו׳ מיירי במקבל פקדון מישראל שאין הנפקד עובר והא דאסור לקבל

תמא דינים מי שהלוה על חמץ · ובו ב׳ סעיפים :

א [א] עכו״ם שהלוה לישראל על חמצו ומשכנו בידו ואמר ליה מעכשיו יהא שלך אם לא אפרע לך לזמן פלוני והגיע [א] הזמן ולא פרעו מותר [ב] אפילו לא הגיע הזמן שקבע עד אחר הפסח דכשהגיע הזמן ולא פרעו נקנה לו למפרע והוי ליה חמצו של עכו״ם : **ב** [ג] ישראל שהלוה לעכו״ם על חמצו אם משכנו בידו ואמר ליה [ד] מעכשיו והגיע הזמן אפילו אחר הפסח ולא פרעו אפילו אין אחריותו עליו אסור [ה] משום דקני ליה למפרע אבל אם לא אמר ליה מעכשיו ואין אחריותו עליו מותר :

[א] משנה בפסחי׳ ל׳ וכאוקימת׳ אליבא דרבא בדף ל״א [ב] הכמת הפוסקי׳ [ג] טור בשם הרא״ש והרא״ש וכ״כ הר״ן [ד] שם בשם [ה] פ׳ כש הרא״ש וכ״פ הטור

תמב דין תערובת חמץ · ובו י״א סעיפים :

א [א] תערובת חמץ עוברים עליו משום בל יראה ובל ימצא כגון המורייס וכותח הבבלי ושכר המדי וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלים אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה מותר לקיימו בפסח [ב] כגון עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח ועורות אפילו נתנן שעה אחת קודם הביעור הרי זה מותר לקיימו ואם לא נתן העורות ונתן הקמח קודם שלשה ימים לשעת הביעור מותר לקיימו שהרי נפסד והבאיש תוך שלשה ימים חייב לבער [ג] וכן הקילור והרטיה והאספלנית והתריאקה שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסד צורת החמץ : **ב** [ב] הפת [ד] עצמה שעיפשה [ה] ונפסלת מלאכול הכלב ומלוגמא שנסרחה אינו חייב לבער : **ג** [ג] בגדים [ו] שכבסו אותם בחלב חטה וכן ניירות שדבקו אותם בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח שאין צורת החמץ עומדת : (הג״ה) ולכן מותר לדבק ניירות בחלון תוך שלשים לפסח ויש מחמירין אם נראה מבחוץ * : **ד** [ד] דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל

[א] משנה בפסחי׳ מ״ב וכר״א טור בשם הרמ״בם [ב] ברייתא שם דף מ״ה וכר׳ נתן [ג] תו׳ כתבה הרי״ף שם וטור בשם בעל העטור וכ״כ הרמ״בם בפ״ד [ד] ברייתא שם דף מ״ה ה׳ תו׳ שם וש״פ [ו] טור בשם הרמ״בם ושם * תה״ד סי׳ ק״י ופסקיו סי׳ קמ״ט ומהרי״ו

פקדונות מיירי במקבל מן הנוי וכדקתני יכול יקבל פקדונות מן הנוי׳ אלא פ״כ דאין לחלק בין פקדון מישראל או מנוי בכל מקום היכא דקיבל הנפקד אחריות גם הוא עבר עליו וכן פסק הב״ח ע״ש וזה ברור לענ״ד :

תמא א מ״ש והגיע הזמן ולא פרעו מותר · הטעם מבואר בש״ס משום דכיון דהגיע הזמן ולא פרעו נקנה לו למפרע וה״ל חמצו של נוי שעבר עליו הפסח ומותר אפילו באכילה ודוקא בדאמר ליה מעכשיו אבל אם לא אמר ליה מעכשיו כיון דאנן קי״ל הלכתא כרבא דס״ל דב״ח מכאן ולהבא הוא גובה הרי היה בפסח החמץ של ישראל אלא שעכשיו משהגיע הזמן ואילך נקנה לנוי ואסור אפילו בהנאה : **ומ״ש** אפילו לא הגיע הזמן · כלומר דאם הגיע הזמן קודם פסח ודאי דמותר אפילו לא אמר לו מעכשיו אלא אפילו הגיע הזמן אחר הפסח נמי מותר כיון דאמר ליה תקנה מעכשיו ונראה דאם לא מסר הישראל המשכן ליד נוי ואמר לו קנה מעכשיו והקנו לנוי את המשכן בקנין או אגב קרקע דמותר אחר הפסח וכ״כ רי״ו והובאו דבריו בש״ג פרק כ״ש : **ב** משום דקני ליה למפרע וכו׳ · ונראה דאם ביטל ישראל דמהני גם לחמץ הזה כיון דלמפרע של ישראל הוא ואם לא אמר הנוי מעכשיו בלא״ה מותר דק״ל דישראל מנוי או נוי מישראל איכא קונהמשכן ועיין בת״ח סימן ע״ב סעיף ל״א ועיין מ״ש הב״ח מדיכים אלו עוד כתב הב״ח דמשכן ישראל מישראל תרוייהו עוברים דהא ק״ל דישראל מישראל קונה משכן ואפילו לא קיבל עליו אחריות ואפילו משכנו בשעת הלואתו ובלבוש לא כתב כן ולא דין :

תמב א מ״ש תערובת חמץ · לשון המחבר הוא לשון הרמ״בם ז״ל פ״ד מהלכות חמץ ומצה ומפרש שם ה״ה דמיירי בתערובת שיש בו כזית בכדי אכילת פרס וזהו שכתב כגון המורייס וכו׳ דאילו יש בהם כזית בכדי אכילת פרס מיהו מדברי הר״ן משמע דלענין שיהא עובר בל יראה אפילו אין בתערובות כ״כ שיהא כזית בכדי אכילת פרס אלא רק אם נתערב שם כזית ולא נתבטל עובר ב״י וב״י דהא מכל מקו׳ יש בתערוב׳ הזה כזית וכ״כ ה״ה בשם הר״ר משה כהן בפירוש דברי הרמ״בם וכן עיקר וכן מוכח בש״ס דהא מפרשינן התם דכותח הבבלי ליכא כו׳ בכדי אכיל׳ פרס בדרך אכיל בני אדם ואפ״ה כתב הוא ז״ל שעוברין עליו ומיהו נ״ע אם אין שם ממשות האיסור כי אם הטעם בעלמא אם עובר עליו ב״י וב״י לפי הא דק״ל בכל התורה דטעם כעיקר אסור מדאורייתא והנה מדברי הרא״ש פרק אלו עוברין משמע דאין לחלק דכתב שם וז״ל ומהרי״ו ושכר שלנו שעיקרו משעורים אסור להשהותו בפסח וכן משמע בגמרא דקאמר דלא פליגי רבנן עליה דר״א אלא בכותח הבבלי דליכא כזית בכדי אכילת פרס ושכר העשוי משעורים איכא הרבה יותר מכדי אכילת פרס עכ״ל והנה מביא ראיה לשכר דאין בו אלא טעם חמץ מכותח הבבלי דאיכא שם ממשות של איסור אלמא דס״ל דאין לחלק מיהו יש לדחות דאפשר לענין איסור אכילה שוים הם אבל לעבור עליו ב״י כיון דאין בו ממש וגוף של האיסור אינו עובר ב״י וב״י והא דכתב דאסור להשהות שכר שלנו הייכו מדרבנן משום דלמא אתי למיכל מיניה וס״ל עיקר דמש״ה הצריכו בדיקה ולא סגי בביטול משום גזירה דלמא אתי למיכל מיניה ובסמ״ג כתב בהדיא בשם ר״ת דעוברין ב״י וב״י על שכר שלנו וכן משמעות לשון הרא״ש דכתב מתחלה על כותח הבבלי ושאר השוני׳ במשנה שם דלדעת ר״ת דמפרש דאלו עוברים הייכו שעוברין מעל השלחן שאסורין באכילה אבל ב״י לא עבר א״כ לפי מה שנתבאר כריש מכלתא דהטעם דלא סגי בביטול משום דהמוירה תורה לעבור ב״י יותר משאר איסורין החמירו גם כן חכמים דלא סגי בביטול וצריך להוציא מן הבית אם כן בכאן באותו השנים במשנה שאינו עובר ב״י אינו חייב להוציא מן הבית אבל לטעם משום דלא יבא למיכל מיניה גם אלו צריך להוציא מן הבית אף על גב דאינו עובר ב״י וכתב אחר כך מיהו שכר שעושין באשכנז אמר ר״ת שאסור להשהותו ומדכתב בשכר שאסור להשהותו משמע דאליבא כ״ע אסור א״כ ע״כ ס״ל דעובר עליו ב״י דאם לא כן בשכר כמי ה״ל לחלק בין הטעמים הנזכרים ודו״ק ולפ״ז נראה דמאכל דייסא שנשאר ממנו שמן אסור להשהותו בפסח ועובר עליו ב״י אף על גב דיש לחלק דשאני שכר דאית בו כל השבח וכח של התבואה משא״כ טעמי אחרי׳ שאינו דומה לטעם שקיבל השכר מ״מ נכון להחמיר וה״ה שומן שנתבשל בקדירה ב״י נ״כ יש לאסור לכתחלה להשהותו והייכו לאחן דס״ל דלא אמרינן בחמץ נ״ט בנ״ט דהיתרא דחמץ שוה עליו וכמו שיתבאר לקמן בס״ד ואם עבר ושהה עיין לקמן בסימן תמ״ז סעיף י״א מ״ש מזה ועיין בתשובות מהר״ס משראלי״ק ח״א סימן רמ״ז ובהרל״בח סימן פ״א ובהר״ס אלשקאר סימן ס״ט ובהרא״בח ח״ש סימן ע״ד ובהרא״ס בחידושיו על הסמ״ג ובספר בני שמואל בבאורו להלכות תערובות סימן נ״ח : **ומ״ש** ואינו ראוי לאכילה כגון עריבת העבדנין · והנה ראיתי להר״ן ז״ל שכתב בריש פרק אלו עוברין דאף על גב דאנו ק״ל דעל נוקשה אינו חייב כלום מכל מקום צריך לבער דכיון דאסור מדרבנן חיישינן דלמא אתי למיכל מיניה ולא תקשה לו מהאי ברייתא דשאני נוקשה דראוי לאכילה על ידי הדחק ועוד דראוי לחמע בו עיסות אחרות כלומר ולא עובר עליו מדאורייתא דהרי גם שאור הוא נוקשה ואפ״ה אמרה תורה לא יראה לך שאור וכמו שיתבאר לקמן לענין פת שעפשה אבל קמח שנותן לעריבה שאינו מאכל אדם כלל מותר לקיימו בפסח אע״פ שאסור באכילה כיון שאינו מאכל אדם אפילו ע״י הדחק : **ומ״ש** שהרי נפסד צורת החמץ כלו׳ דלחמע בו עיסות אחרות אינו ראוי וכיון דנפסד צורת החמץ לגמרי לא גזרו חכמים על זה וע״כ אפילו דראויה לאכילת כלב מותר לקיימו :

ב הפת עצמה שעיפשה ונפסלה וכו׳ · ברייתא פרק אלו עוברין ומשמע הכא דאם נפסל מאכילת אדם לבד צריך לבער והר״ן ז״ל כתב וז״ל וכ״ת אמאי צריך ביעור הא ק״ל נבילה שאינה ראויה לגר לא שמה נבילה וי״ל לכנס מותר גם בפסח וכמו שפסק המחבר לקמן בסימן תמ״ו סעיף י״ל דהכא שאני שראויה לחמע בה עיסות אחרות דמהאי טעמא אסר רחמנא לשאור עכ״ל כתבא דיש ללמוד מזה לדעתו דכנוונא שאינו ראויה לחמע בו עיסות אחרות אפילו אם לא נפסלה רק מאכילת אדם לבד סגי ואין צריך ביעור וכ״ע ומיהו הייכו דוקא למאן דמתיר כ״ט לפנס בפסח אבל לדעת הרב לקמן דאוסר לא קשיא מידי ולהכך בעינן שיפסול מאכילת כלב דאז עפרא בעלמא הוא ואפשר שיש לחלק בין אכילה לביעור : **ומ״ש** ומלוגמא שנסרחה · גם זה מבואר שם בירוש דמיירי בשנסרחה אחר החימוץ והוא שנסרחה קודם זמנו והוא מותר בהנאתו אחר זמנו או מיירי שנסרחה בזמנו ובשנסרחה קודם החימוץ ולא חל עליה איסורא הלכך אינו חייב לבער והכי איתא בירושלמי וכ״כ הר״ן : **ג** בגדים שכבסו בחלב חטה וכו׳ כ׳ כהרמ״בם ז״ל בפ״ד ומשמע שם מדברי הרב המגי׳ דאפילו תוך שלשה ימים מותר בכה״ג שהרי כתב דדומה כעריבה שנתן לתוכה עורות ובעריבה כבר ביאר דבריו המחבר בסמוך דאפילו תוך שלשה ימים מותר ולפ״ז מ״ש הרב ולכן תוך שלשים לאו דוקא אלא ה״ה אפילו תוך שלשה מותר : **ומ״ש** ויש מחמירין · ז״ל ת״ה אם בא לדבק שום דבר בכבק תוך שלשים יום ידבק בכבק שבלילתו רכה מאוד ויכנס כל הכבק בין הדביקים שלא ישגבן לחוץ ואיכא למימר דכה״ג שרי הרמ״בם דוקא דלא אין צורת החמץ עומדת והמחמיר לטוחו מבחוץ בטיט תבוא עליו ברכה עכ״ל : **ד** דבר שנתערב בו חמץ · נ״ז הם דברי הרמ״בם ז״ל : **ומ״ש** אף על פי שמותר לקיימו וכו׳ · וסובר הרמ״בם ז״ל דאף על פי דאסור לאוכלו אפ״ה מותר לקיימו בין שאינו מאכל בני אדם ליכא למיחש ביה שיבא לאכלו אבל מה שהוא מאכל אדם אף על פי שאינו אסור אלא מדרבנן אסור לקיימו בפסח וכמו שכתבתי לעיל

מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם כגון הטרי"אקה וכיוצא בו אף על פי שמותר לקיימו אסור לאכלו אחר הפסח ואף על פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא הרי זה אסור לאכלו: (הג"ה) ולקמן סימן תמ"ז יתבאר דיש חולקים ומתירים אם נתבטל קודם הפסח והכי קיימא לן: **ה** [ה] שכר [פ] שעורי' מחטים ושעורים חייבים לבערו וכן אם העמיד גבינות בחלא משכר שעורים או חטים חייב לבערם: **ו** [ט] נהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ ויש להם על מה שיסמוכו ואם יש חמץ בסדק שאינו יכול לחטט אחריו יטיח עליו מעט טיט: **ז** [י] בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו אם היה עשוי לחזק בו שברי העריבה או לסתום בו נקב [י] בטל במיעוטו ואם לאו חייב לבער: **ח** [כ] היו בו שני חצאי זתים בב' מקומות וחוט של בצק ביניהם [ז] רואים כל שאלו ינטל החוט ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו צריך לבער במה דברים אמורים בעריבה אבל בבית אף על פי שאם ינטל החוט אין ניטלין עמו חייב לבער מפני שפעמים מקבץ אותם· [ל] היה חצי זית בבית וחצי זית בעלייה חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה חצי זית בבית זה וחצי זית בבית שלפנים ממנו [מ] הואיל ואלו החצאי זתים דבוקים בכתלים או בקורות או בקרקעות אינו חייב לבער אלא מבטל בלבו ודיו: **ט** [נ] חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו [ח] ונפסל מאכילת הכלב או ששרפו באש (קודם זמנו *) : ונחרך עד שאינו ראוי לכלב או שייחדו לישיבה וטח אותו בטיט מותר לקיימו בפסח: **י** [ט] דיו [ס] שהוא מבושל בשכר שעורים מותר לכתוב בו: **יא** [י] עריבות [ע] שלשין בהם חמץ אין לסמוך על מה שרוחצים אותן בחמין ומנקרין החמץ מהן כי אי אפשר לנקרן שלא ישאר בהן בין הכל כזית והכלי מצרפו וצריך ליתנן במתנה לעכו"ם עד לאחר הפסח או לטיחן בטיט [פ] והוא הדין לבצק שבכלי נכרים שאינו יכול להוציאו: (הג"ה) וטוב לעשות כן בכלים שמניחין בהם קמח כל השנה * וכן בכלים שמניחים בהם פת כל השנה ומפה שהיתה מונחת על פת קמח לא מהני לה ניעור וצריכה כבוס כדי להשתמש עליה בפסח *:

תמג דין

[ה] הרא"ש בס' ר"ת בפ"ג דפסחים [ט] טור בשם רא"בן ע"פ סיון מהירוש' [י] מבנ' שם דף מ"ה כלישנא בתר' דרב יהודה הרי"ף והרמ"בם שפ"ג [כ] שם מימר' דשמואל [ל] בעיא שם ולא נפשטה [מ] רמ"בם בפ"ג וטור בשם בה"ג העיטור ואביו הרא"ש [נ] בברייתא שם * ר"ן [ס] תה"ד [ע] טור בשם ר' יחיאל מפריש [פ] רוקח * מהרי"ו * מהרי"ל

לעיל בשם הר"ן ומביא ראיה ברורה לדבריו מהא דקתני שיאור ישרף והאוכלו פטור ושיאור הייני חמץ נוקשה ואם איתא אמאי ישרף יקיימנו עד לאחר הפסח אלא ודאי כדאמרן ובאמת יש לדחות ראיה זו דהאי דקתני שיאור ישרף מיירי בשראוי לחמע בו עיסות אחרות וזה שאור האמור בתורה ומיגו שרפתו הוא מן התורה אבל האוכלו בעינו פטור משום דהוא חמץ נוקשה· ועוד ראיה מהא דאמרינן כותח וכל מיני כותח אסור למכרו שלשי' יום קודם פסח אלמא דלכ"ע אסור לקיימו בפסח גם למאן דסבר דהלכתא כרבנן דעל תערובת חמץ בלא כלום אפ"ה אסור לקיימו בפסח ומפני שהוא אסור מדרבנן וחיישינן דלמא אתי למיכל מיניה וכן מוכח מדברי הרא"ש בריש אלו עוברין דכתב על אילו הנזכרים שם במשנה דמהם תערוב' חמץ ומהם חמץ נוקשה בעינו דלמאן דס"ל דחיישינן דלמא אתי למיכל מיניה אפ"ה אינו די בביטול גם אלו צריכין ביעור ולא די בביטול אף על גב דהוא פוסק לבסוף דהלכתא כרבנן דעל תערובת ונוקשה אינו עובר בלא כלום אלמא דס"ל דאע"ג דאינו עובר בלא כלום מכל מקום כיון דאיכא איסורא דרבנן עליו אסור לקיימו בפסח וכתבתי כל זה לאפוקי מדעת הטור דכתב דלדברי הרי"ף דפסק כחכמים דאינו בתערובת ובנוקשה אלא איסו' דרבנן ולפיכך מותר לערבו' לכתחלה לפני הפסח ולהשהותו עד לאחר הפסח ולזה הסכים א"א ז"ל עכ"ל ואינו כנון לפמ"ש הוא בריש סימן תל"א דמש"ה צריך ביער ולא בני משום דחיישינן שמא יבא לאכול מינו ודאי דאפילו לרבנן דס"ל דאין בו אלא איסו' דרבנן אסור לקיימו עד לאחר הפסח וכמו שמוכח מהראיות הנ"ל וגם מ"ש וכ"כ א"א ז"ל נ"ז א' ברור וכמו שכתבתי דמדברי הרא"ש מוכח אפכא ועיין מ"ש התוספות טעם אחר בכותח הבבלי ודו"ק: וגם על מ"ש הרא"ש שם דלמאן דמפרש משום דעובר בבי' וב"י האמירו חכמים שאינו בני בביטול וע"כ באילו שאינו עובר ב"י וכו' מותר להשהותם עכ"ל יש לתמוה עליו דאם כן האיך יתישב לדבריו האי מתני' שיאור ישרף והאוכלו פטור דהא הוא האי מתני' דסמיכינן עליו לפסוק דרבנן ולא כסתם מתניתין דריש עוברין וכמו שכתב שם הרא"ש עצמו ע"ש וצ"ע וכן מצאתי בתוספות בהדיא בריש פסחים בשם הרשב"א דאפילו לדעת ר"ת לא פלוגו חכמים דאפילו בנוקשא ובתערובת לא סגי בביטול ומביא ראיה מההיא דשאור ישרף ודו"ק וצ"ע: ומ"ש ואף על פי שאין בו חמץ אלא כל שהוא· הנה הרמ"בם ז"ל לטעמיה אזיל דס"ל דכל דבר שנתבטל קודם פסח הנה בפסח חוזר וניעור וכמו שיתבאר לקמן בעה"י בסימן תמ"ז ולפיכך כ"ש שנתערב שם אסור לאכול מינו בפסח וזהו שכתב הרב ולקמן סימן תמ"ז וכו' וגם על המחבר אין לתמוה דשם כתב שני דיעות בזה וכאן כתב סתמא דאף על פי דאין בו אלא כ"ש דמשמע דאליבא דכ"ע הוא· ועוד דיוכל מקום גם למאן דסובר דאינו חוזר וניעור איכא כ"ע במ"ש כאן לענין אם נתערב בפסח עצמו כגון שעשה הנוי התיריאק"א בפסח עצמו ודו"ק: ומ"ש הרי זה אסור לאכלו· הייני מדרבנן דמשהו אינו אלא מדרבנן ודוקא בפסח עצמו אבל קודם פסח משום שנות ולמעלה מותר דלאו חמץ ב"ש: **ה** שכר וכו'· כ"כ הסמ"ג והרא"ש בשם ר"ת וכבר כתבתי והוכחתי אם אינו מבער דעובר ב"י וב"י וכ"כ הסמ"ג בהדיא ואם נתערב משכר בדבר אחר כידון כמו שאר תערובת חמץ ועיין כ"ג מה"ק: ומ"ש וכן אם העמיד גבינות· כ"כ הטור בשם הרא"בן ומסיים שם הטור כיון דאקומי מוקים חשיב כמו בעיניהו כלומר דאפילו נתבטל קודם פסח אפ"ה אסור להשהות בפסח דדבר המעמיד חשוב כמו בעין ואינו בטיל אפילו באלף וכ"כ הרמ"בם פי"ו מהלכות מאכלות אסורות שמעמיד גבינה בכל דבר שהוא אסור בהנאה הכל אסור בהנאה אף על פי שהוא מין בשאינו מינו ואף על פי שהוא כ"ש והב"ח כתב בשם מהרש"ל דמפרש דעת הטור דכתב דחשיב כמו בעיניהו דחייבים עליו כרת אם אכלו ע"כ ולא נהירא לי דתערובת חמץ גם לר"א אינו אלא בלאו וגם הא דק"ל דדבר המעמיד אינו בטל אפילו באלף אינו אלא מדרבנן כיון שמותר ביורה דעה ודינו כמו שאר תערובת חמץ שלא נתבטל בששים וזה ברור לענ"ד: כתב הרשב"א בתשובה סימן תת"ק חומץ שנתחמץ בשמרי שכר יש לו למוכרו לנכרי קודם פסח ולומר לו אם תשמרהו לאחר הפסח אקנהו ממך אני או יהודי אחר עכ"ל: כתב הרד"בז ח"ש סימן קי"ד גבינה שהעמידו אותה בקיבה שהיתה הכלי בלוע מחמץ אף על פי שאסור באכילה מותר להשהותה בפסח ע"ש **ו** בטל במיעוטו· פירוש ואין צריך לומר דהכלי מצטרפו כיון דעשוי לחזק הכל בטל לגבי הכלי ועיין בסעיף י"א מ"ש: **ז** ומ"ש רואין וכו'· כלומר דהוי כאלו הוא כזית במקום אחד ואפילו עשוי לחזק חייב לבער: ומ"ש מפני שפעמים מקבץ אותם· פירוש דמיירי בדבוק בנגונות דהרי הוא כמו עשוי לחזק ולפיכך צריך לטעם שפעמים מקבץ אותם אבל בשאינו דבוק בנגונות כלאו האי טעמא נמי צריך לבער דאפילו פחות מכזית נמי צריך ביער וכ"כ הב"ח בשם הרמ"בן בספר המלחמות וכן משמע מדברי המחבר וכ"כ ה"ה ועיין מ"ש הרא"ש בסוגיא דפסחים: כתב רי"או הובאו דבריו בש"ג פרק אלו עוברין ששפתי העריבה הרי הן כבית שאין דרך להכניס שם חמץ ופעמים שמקבצו ונעשה כזית במקום אחר· וכתב עוד ויש מי שאומר שאף בבית אינו צריך לבער אלא פירורין של עיסה אבל פירורין של פת אינו כחשבים לכלום ואני אומר שאף פרורין של פת מבערין אותו בתחלה כשהן נראין לעין כדרך שאורו בפרורין של עיסה עכ"ל: **ח** ונפסל מאכילת כלב· כבר הוכחתי לעיל דהא דבעינן שיפסול מאכילת כלב דוקא במקום שראוי לחמע בו עיסות אחרות אבל בלא"ה בשיפסול מאכילת אדם לבד סגי: ומ"ש או ששרפו באש קודם זמנו· כלומר לאפוקי דלאחר זמנו לא פקע איסוריה עד דשרף ליה לגמרי: ומ"ש או שיחדו לישיבה· כלומר דלאו אף על פי שעדיין לא נפסל מאכילת כלב: ומ"ש וטח אותו בטיט· נראה דהא לאשמעינן אף על פי דמייחדו לישיבה צריך להטיחו בטיט אבל אם טח בטיט אפילו אינו מיחדו לישיבה נמי אין צריך לבער וכן מוכח מדברי המחבר לעיל בסעיף ו' דאם יש חמץ וכו' יטיח עליו טיט אלמא דבטחת טיט לבד מהני שאינו צריך לבער וכ"כ הב"ח ע"ש: **ט** דיו שהוא מבושל בשכר שעורים· ת"ה סימן קכ"ט והטעם מבואר שם משום דהוי נפסל קודם זמנו דמותר בהנאה לאחר זמנו והאי דיו המבושל במיני העורים ודאי נפסלים משתייה כלב ולפיכך מותרת בהנאה והייני דוקא בנתבשלה דיו קודם יום טוב דלאו הוי נפסל קודם זמנו וכו' אבל אם בישל הנוי דיו בי"ט משכר שעורים אסור לכתוב בו וכמו שכתבתי בסמוך בשם הר"ן דלאחר זמנו לא פקע איסוריה מיניה עד דשרף ליה לגמרי וכן מחלק בת"ה עצמו בין חמץ לי"ב ע"ש כלומר דבי"ב הוי נפסל אחר זמנו ודו"ק ועיין בי"ד סימן קל"ד בהג"ה סעיף י"ג: **י** והכלי מצרפן· כלומר דכיון דלא עשוי לחזק ודאי דהכלי מצרפין ובלבוש כתב שא"א לנקר אותן שלא ישאר בין הכל כזית חמץ והחוט דק שהולך מזה לזה מצרפו עכ"ל ולא דק דאפילו אינו חוט מחברו הכלי מצרפו ואין להאריך בדבר הפשוט: ומ"ש צריך ליתנן במתנה לנוי· מהרי"ל ז"ל בהלכות פסח כתב מתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר אף על גב דבכל מקום מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה בר מקדושי אשה שאני הכא דכי חמץ הקפידו בהערמה ואם אינו מאמין לנוי יטחנו בטיט או בטל החמץ שבו וכן המנהג לעשות לדפי מולייתות ועצי מגלגלין וכל כלים ששמשו בעיסה מהאי טעמא ע"כ ועיין כ"ג מה"ב:

תמג דין חמץ בערב פסח לאחר שש׳ ובו ג׳ סעיפים :

א א חמץ משש שעות ולמעלה ביום י״ד אסור בהנאה : (אפילו חמצו של עכו״ם אסור ליהנות ממנו *) : ב ואסרוהו חכמים שתי שעות קודם דהיינו מתחלת שעה חמשית ג ומיהו כל שעה חמשית מותר בהנאה ורשאי למוכרו לעכ״ום ד אפילו הרבה ביחד שודאי לא יאכלנו קודם פסח ה ויכול להאכילו לבהמה חיה ועוף ו ובלבד שיעמוד עליהם לראות שלא יצניעו ממנו ויבער מה ששיירו ממנו ז ומתחלת שעה ששית ולמעלה אסרוהו גם בהנאה ז (הג״ה) ומשערת השיעור שהיום ארוך אלו הארבע שעות לפי ענין היום ומותר לאכול חמץ עד שליש היום * ויש אומרים עד ב׳ שעות קודם חצות * : **ב** ח ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר בפקדון יעכבנו עד שעה חמשית ואם לא באו בעליו ימכרנו לעכו״ם ואם לא מכרו חייב לבערו בזמן איסורו ב אפילו אם אינו חייב באחריותו : **ג** ג אם ט קנו שום דבר בחמץ אחר שש שעות מותר מפני שחמץ אינו תופס דמיו :

תמד דין ערב פסח שחל להיות בשבת׳ ובו ח׳ סעיפים :

א א ארבעה עשר שחל להיות בשבת בודקין א ליל י״ג ב ומבערים הכל לפני השבת ומשיירין מזון ב׳ סעודות לצורך השבת דסעודה שלישית זמנה אחר המנחה ואז אינו יכול לעשותה לא במצה ולא בחמץ ג אלא במצה עשירה ד וצריך לעשותה קודם שעה עשירית : (הג״ה) ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה כדלקמן סימן תס״ב יקיים הסעודה שלישית במיני פירות או בשר ודגים כדלעיל סימן רנ״א : **ב** ב טוב ה לבער בע״ש קודם חצות כדי שלא יבאו לטעות בשאר שנים לבער אחר חצות : (וביום השבת יבטלנו *) : **ג** ו אין מבשלין לשבת זה דייסא וכיוצא בה ואין עושין בו פת הצנומה בקערה : (הג״ה) ואם עבר ובשל והמאכל דבוק בקדירה וא״א אפשר לקנחו יש להדיחו מעט להעביר החמץ * : **ד** ז אחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית ינער המפה שאכלו בה וקינח הקערות באצבעו ויטמנם מן העין עם שאר כלי החמץ ואם נשאר פת יכול ליתנו לעכו״ם על מנת שלא לצאת בו לר״ה דרך הערמה ודבר מועט : **ה** ג אם ח נשאר חמץ אחר שאכלו מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב ומבערו : **ו** ד אף ט על פי שלא ישאר החמץ בבית אחר סעודת שחרית צריך לבטל החמץ כדרך שהוא מבטל בשאר שנים : **ז** ה ההולך ביום ארבעה עשר לדבר מצוה כגון למול את בנו או לאכול סעודת אירוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בביתו אם יכול לחזור לביתו ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו יבטלנו בלבו כ ואם היה הולך להציל מן הנהר ומן הדליקה ומהמפולת ומיד העכו״ם יבטלנו בלבו ולא יחזור אפילו יש שהות ל ואם יצא לצורך עצמו יחזור מיד עד כמה הוא חוזר מ עד כביצה פחות מכאן מבטלו בלבו ודיו :

ח כ היה לו עיסה בביתו והוא טרוד במקום אחר וירא שמא תחמיץ מבטלה בלבו קודם שתחמיץ אבל אם החמיצה אין הביטול מועיל אם הוא אחר זמן איסורו :

תמה דין ביעור חמץ׳ ובו ג׳ סעיפים:

א א כיצד ביעור חמץ שורפו או פוררו וזורה לרוח או זורקו לים ואם היה החמץ ב קשה ואין הים מחתכו במהרה הרי

תמג א מ״ש חמץ משש שעות ולמעלה וכו׳ · ומשמע מפסקנת הפוסקים דמשש ולמעלה אסור מדאורייתא בהנאה ולכך ביארו דוקא בפריפה וכ״כ מהרש״ל והב״ח ומשמע דאין חילוק דאפילו חמץ נוקשה ותערובת חמץ נמי אסור מד׳ ואילך ועיין מ״ש בספר באר שבע דף נ״ט ועיין כ״נ מה״ק : ומ״ש ואסרוהו חכמים קודם וכו׳ · והטעם מבואר בש״ס משום גזירה דיום המעונן דליכא חמה ומיחלף ליה חמש בשבע ופריך א״ה אפילו ארבע נמי ומשני ארבע זמן סעודה לכל הוא ולא אתי לטעויי : ומ״ש ומיהו כל שעה חמשית וכו׳ · ומשמע מדברי המחבר דכל מילי מותר למכר לנכרי אפילו כותח וכיוצא בו אבל הב״ח כתב בשם התוספות דמיירי דשם בעליו עליו כגון הכותח שיודעים שהוא כותח של פלוני ויאמרו שמכרו בפסח לנכרי אסור למכור נ״כ קודם פסח ומסיים וה״ה יין שרף במדינת רוסיא שנקרא שם בעליו עליו יין שרף של פלוני שאסור גם כן למכרו שלשים יום קודם לפסח אם יודע בודאי שלא יכלה קודם פסח אלא שכבר נהגו להקל ואין שומעין והמחמיר תע״ב עכ״ל ובאמת כן מצאתי בדברי התוספות בדף כ״א ע״ב ד״ה ר״י : ומ״ש ובתחלת שעה ששית וכו׳ · גם זה מבואר שם ומשמע מסתימות המחבר דאפילו חמץ נוקשה שאינו אסור אלא מדרבנן גם כן אסור בהנאה באותו זמן אף על פי שהוא שעות דרבנן וחמץ דרבנן מיהו נ״ע לדינא ועיין מ״פ הר״ן ועיין בא״ע סימן כ״ח :

ומ״ש ומשערת השיעור וכו׳ · דעת הרמ״בם ז״ל דלעולם משערין השעות לפי הזמן כלומר דלעולם חשבינן היום לשנים עשר שעות לפעמים בשעות קטנות כשהימים קצרים ובימים ארוכים משערים בשעות גדולות ולפיכך בימי עיבור מותר לאכול עד שליש היום אף על פי שהיום ארוך יותר משנים עשר שעות שלנו כגון שמגיע לשליש היום חמש שעות או פחות : ומ״ש ויש אומרים עד ב׳ שעות · כלומר השעות שלנו ויש כ״מ כן דעת הרמ״בם לדעת ת״ה כגון אם היום ארוך ט״ו שעות שלדברי הרמ״בם ז״ל אינו מותר לאכול כא׳ עד לאחר חמש שעות ולדברי ת״ה מותר לאכול עד לאחר חמש שעות ומחצה ועיין בהר״ס אלפנדאר סימן ס׳ וס״א והרל״בח סי׳ קל״ח :

ב אפילו אם אינו חייב באחריותו · פירוש אפילו מפשיעה ואין להקשו׳ דלעיל סי׳ ת״מ פסק המחבר דאם אינו חייב באחריותו דאין צריך לבער דשאני הכא דאף על כי דהוא אינו עובר מ״מ ישראל חבירו שהחמץ שלו יעבר עליו אם לא יבערנו ולפיכך הטריחו עליו חכמים שימכרנו משום השבת אבידה לבעלים ואם לא עשה כן חייב לבער כי שמא לא נזכר זה שהחמץ שלו שיש לו בכאן חמץ או שמא לא נזדמן לו נוי שימכרנו ואין ספק מוציא מידי ודאי וכדי שלא יביא חבירו לידי מכשול חייב לבערנו ועיין בב״ח דכתב השמ׳ מתחילין משיעלה עמוד השחר ומביא ראיה לדבריו ע״ש ועיין מ״ש בסעיף רל״ג ובסי׳ רס״א : **ג** אם קנו שום דבר וכו׳ · כ״כ התוספות והטור בשם ר״ת הלכה למעשה ואף על פי שהוא אסור מדאורייתא ואפילו תוך הפסח אינו תופס דמיו דק״ל דאין לך איסורי תורה שתופסין דמיהם בא׳ע״ז ושביעית וכמו שמבואר סוף פ״ב דקדושין בדברי הרא״ש ז״ל ומשמע מדברי המחבר דאפילו לעצמו מותר בדיעבד ואפילו לא ביטל וכן נראה מפסקת התוספות דלשם ודוק ועיין בב״ח :

תמד א מ״ש ליל י״ג · הטעם משום טלטל נר : ומ״ש זמנה אחר המנחה עיין לעיל סימן רנ״א סעיף ב׳ :

ומ״ש קודם שעה עשירית · הטעם משום דמשם ואילך אסור לאכול פת וכמו שיתבאר לקמן בסי׳ תע״א : **ב** טוב לבער · כ״כ רש״י ז״ל וכתב עוד דצריך לשרפו שלא יחליף בשאר השנים וכך הדין לדידן שנוהגים לשרוף : ומ״ש ודבר מועט וכו׳ · משמע דאם מרובה הוא דודאי יוציאנו לר״ה אסור ליתנו לו וע״ל סי׳ שכ״ה ועיין כ״נ מה״ב דדעתו לחלק בין אם נותן לו במתנה או אם אחר לו שיוציאנו חוץ לרשותו ובכה״ג מיירי הכא · ול״נ מדאוסר ליתן חמץ מרובה וע״כ נראה עיקר דהרב ז״ל סמך על מ״ש לעיל בהג״ה וע״ש ולענין אם מותר לפרר ולזורה לרוח או להטיל בים בשבת הכה הרוקח אוסר לעשות כן בשבת מיהו בעל המאור כתב להתיר היכא דא״א בענין אחר ובלבד שלא יעבירנו דרך ר״ה ויש קצת ראיה לדבריו לכן יש לסמוך עליו בשעת הדחק כשאי אפשר לבער בענין אחר וכ״כ מדברי הב״ח אבן מדברי המחבר בכאן סעיף ה׳ לא נראה כן ומיהו להפליג לנהר שלם במקום דאין צריך פירור ליכא מאן דפליג דמותר גם בשבת ואם לא ביטל או חמץ שנולד אחר ומבטיל כגון שמצא מצה כמותה ודאי דמותר לכ״ע לכרר ולהפליג למים או על ידי נוי אפילו דרך רשות הרבים ועיין בספר של״ה : **ג** אם נשאר חמץ וכו׳ · והיינו בענין דא״א ליתן לנוי או לבהמה והוא דעת הרמ״בם פרק ג׳ · ועיין מה שכתבתי בסמוך : **ד** ואע״פ דביטל בע״ש צריך לחזור ולבטל שהרי חזר וזכה בו ומיישינן דלמא נשתייר ממנו בבית : **ה** יבטלנו · הטעם דהא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ובמקום מצוה והלכה אוקמוה אדאורייתא ומשמע דאם הוא אחר הזמן שאינו יכול לבטל חוזר ומבער : ומ״ש לאכול סעודת אירוסין · ע״כ נ״ל דלאו לאכול בע״פ קאמר דהא פסק לעיל בסי׳ רמ״ט דאסור לקבוע סעודת אירוסין בע״ש וכ״ש בע״פ וכמ״ש שם באריכות וגם צריך לומר דמתניתן דקתני ההולך לשחוט את פסחו וכו׳ דלגדדים קתני לשחוט את פסחו בע״פ ולאכול סעודת אירוסין לאחר פסח : ומ״ש ואם היה הולך ונראה דה״ה דיכול לנאות לכתחלה שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש : ומ״ש ואם יצא לצורך עצמו · ובירושלמי דאפילו יצא ללמוד תורה א״ה חוזר משום דמעשה גדול מתלמוד וכ״כ

א ברייתא בפ״ק · ב תוספ׳ יה דה · טור בש׳ הרי״ף בש׳ בפ״א והרא״ש וש״פ · * טור סי׳ ת״ן · ורי״בש סי׳ ת׳ · ג משנה ד׳ י״א וכר׳ יהוד׳ גמ׳ שם מוכל׳ · ד׳ כ״א וכגמ׳ שם · ד ברייתא שם וכב״ה · ה שם במשנ׳ ו כן · כי׳ הרא״ש שם · ו שם בגמ׳ דף ו׳ · * רמב״ם כפי׳ המשנ׳ ריש ברכות · ומהרי״ו * ת״ה סי׳ קכ״א · ח שם י״ג כעובדא דיוחנן חקוקא · ט טור בש׳ ר״ת כמעשה דשבחה גויה אחת ותוס׳ בחולין דף ד׳ · א רת׳ בש׳ בפ״ג · ב משנה בפסחי׳ מ״ט וכר׳ א בר צדוק וכר״א איש ברתות׳ כברייתא בדף י״ג · ג טור בשם ר״ת · ד ב״י ולקמן סי׳ תע״א · ה טור והמרדכי בש׳ רש״י · * פור׳ י בלבו בשם רב האי וש״פ · * מהרי״ו · י טור בשם תשוב׳ הרא״ש · ח רי״ו בש׳ בפ״ב · ט בית יוסף · י משנה דף מ״ט · כ שם במשנה · ל שם במשנה וכסי׳ הרי״ף בש׳ · מ שם וכר׳ יהודה · כ ברייתא בדף ו וכדמוכרס להדב אחא בר יעקב שם · א משנה כפסחי׳ כ״א וכחכמי׳ · ב הרי״ף בש׳ בב״נ וכרב יוסף

הרי זה [א] מפררו ואחר כך זורקו לים: (הג"ה) והמנהג לשורפו וטוב לשורפו ביום דומיא דנותר שהיה נשרף ביום * אך אם רוצה לשורפו מיד אחר הבדיקה כדי שלא יגררנו חולדה הרשות בידו * :

[א] דעת עצמו [א] הגה"מ פ"ג וכלבו [ג] משנה שם דף כ"א וכגי' שם [ד] ל' הרמ"בם בפ"ג מיתסכה וממסקנה כגמ' דף כ"ו ולאוקמא [ה] הגה"מ פר"ג

ב [ג] ואם נתנו לעכו"ם קודם שעה ששית אינו צריך לבער ואם שרפו קודם שעה ששית הרי זה [ב] מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח [ד] אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה הואיל והוא אסור בהנאה הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים ולא יבשל ואם בישל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסורים בהנאה וכן הפחמים שלו אסורים בהנאה הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנאה: **ג** [ה] קודם זמן איסורו יכול להשליכו במקום שהעורבים מצויים שם ואם מצא אחר זמן איסורו שלא אכלוהו העורבים אף על פי שהמקום הפקר לא יניחנו שם אלא יבערנו: (ואם לא יוצא חמץ כשבודק ישרוף הכלי שלקח לבדיקה כדי שלא ישכח חובת ביעור * :

[ה] מהרי"ל

תמו מי שמוצא חמץ בתוך המועד ובו ד' סעיפים:

[א] מימרא דרב פסחים דף ו' * רי"בם * ר"ן [ב] א"ח [ג] הרי"בם בתשוב' בשם הר"י נאות [ד] שם בגמ' דף ו'

א [א] המוצא [א] חמץ בביתו אם הוא בחול המועד יוציאנו ויבערנו מיד ואם הוא יום טוב יכפה עליו כלי עד הלילה ואז יבערנו: (לפי שלא יוכל לטלטלו ביום טוב * גם לשרפו במקומו אסור *: **ב** [ב] יש [ב] מי שאומר דיום טוב שני דינו כחול המועד לעניין זה: **ג** [ג] גגו [ג] של עכו"ם שהיה סמוך לגגו של ישראל ונתגלגל החמץ מגגו של עכו"ם לגגו של ישראל הרי זה דוחפו בקנה ואם היה בשבת או ביום טוב כופה עליו כלי: (דאסור לטלטלו ביום טוב ושבת): **ד** [ד] מצא פת בפסח בביתו ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה מותר אפילו באכילה דאזלינן בתר בתרא ואם הוא מעופש הרבה שאי אפשר לו להתעפש כל כך משנכנס הפסח אז ודאי הוא חמץ ואם עברו כימי הפסח שנוכל לתלות שנתעפש משנכנס הפסח עד עתה אם אנו נוהגים לאפות בפסח פת חמה בכל יום תולין להקל אפילו הוא מעופש הרבה שאנו תולים לומר כל יום אפה פרת חם ונתנו עליו ולפיכך הרבה להתעפש:

תמז דיני תערובת חמין בתוך הפסח ובו י"ב סעיפים:

[א] גימרא דרבא פסחים דף ל' [ב] הסכמת רוב הפוסקים וכתב הרמ"בם בפ"טו מה' מאכלו' אסורו' והרא"ש בשילהי ע"ז * מרדכי פ"ק דפסחים ופסקי מהרא"י סי' קס"ד ותשו' מהר"י ברין * ד"ע ותו' פ' כל שעה

א [א] חמץ בפסח אוסר תערובתו [א] בין במינו בין שלא במינו [ב] במשהו אפילו בהנאה: (הג"ה) וצריך לשרוף הכל ולא סגי במכירת דמי החמץ ולמכור השאר * מיהו כלים שנתבשל בהם מותרים לאחר הפסח ואין צריכין שבירה או הגעלה * :

ודין

הרא"ש ז"ל וכתב בלבוש דאם יצא לצורך עצמו לנכרי אפילו בשעת מלחמה מותר ואינו כן אלא אפילו לצורך עצמו לנכרי כמי אינו חוזר מפחד מלכות עיין בש"ג פרק אלו עוברין ופרק כיצד משתתפין:

תמח א מ"ש מפררו ואחר כך וכו' · לשון הרי"ף ומיהו של חמץ בעי שחיקה ואחר כך מטיל לים:

ומ"ש והמנהג וכו' · ונראה דוקא בשורף בשעה ששית אבל בשעה חמישית אין מנהג לשרפו דהא באותו שעה מותר אפילו בהנאה וכ"כ מדברי הרא"ש ז"ל וטוב לשורפו בחצר ולא בבית כדי שלא יהנה ממנו וראיתי מאחד שהיה מקובל מרבותיו לשרוף החמץ בהושענא מהרש"ל בתשובה סימן פ"ו:

ב מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח וזה פשוט הוא דלא יהא כחמץ שנשרף קודם זמנו שמותר בהנאה לאחר זמנו: ומ"ש אסורים בהנאה · וכתב הר"ן ז"ל אף על גב דזה וזה גורם הוא תנור דהיתרא וחמץ דאיסורא הא אמרינן דיש שבח עצים בפת ולפיכך מתיר מזה וזה גורם לפי שהאיסור ניכר ביותר ע"כ ועיין ביורה דעה סי' קמ"ב שם כתבאר דינים אלו על מכונים ועיין בתשובות הרש"בא סי' תשל"ב: ומ"ש וכן הפחמין שלו · כירוש אפילו לאחר שכעשה פחם ואפר אסור והוא משום דקי"ל דהלכתא כרבנן דס"ל מפרר וזורה לרוח והוי בכלל הנקברים שאפרן אסור וגם לדידן דנוהגים לשרוף את החמץ מ"מ נקטינן כתרי חומרות דבעי שריפה ואפרו אסור מדין הנקברים וכ"כ מהרש"ל והב"ח ואם כיסוי דם באותו אפר יצא בדיעבד וא"צ לחזור ולכסות אפילו בלא ברכה עיין ב"ג מה"ב ומטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו:

תמו א מ"ש המוצא חמץ בביתו וכו' · יוציאנו ויבערנו כלומר שיוציאנו כדי לבערו דאו ליכא למיחש שמא אתי למיכל מיני' דהרי הוא מחזר עליו לבערו אבל לטלטל שלא לצורך ביעור אסור משום דלמא אתי למיכל מיניה וכ"כ הרי"בם בתשובה לענין טלטל חמצו של גוי: ומ"ש ואם הוא יום טוב · הטעם משום דכל הדברים האסורים באכילה אפילו מדרבנן אסור לטלטלו בשבת ויום טוב משום מוקצה ומ"מ אפילו לזה שכתב המחבר לעיל דביערו בכל דבר אפ"ה אין לבערו ביום טוב מפני שאסור בטלטל מיהו נ"ע אם לא ביטל את חמץ שנולד אחר הביטול שיבא לידי איסור דאורייתא אם לא יוציאנו ויבערנו אם מותר להוציאו ולבערו ומדברי הב"ח משמע דלמאן דא"ל דהשבתתו בכל דבר גם בשבת יוציאנו ויבערנו דכיון דאפשר לקיים מצות השבתה ודאי דאיכו בא איסור מוקצה דהוא מדרבנן ודוחה מצות השבת שהוא מדאורייתא ומיהו הייני דוקא במקום דעובר בב"י וב"י אבל בתבשיל שנמצא בו משהו חמץ דאיכו אלא מדרבנן אסור לטלטלו ונראה אפילו למאי דכתב הרב לעיל דנוהגים לשרפו הייכו מפני המנהג אבל לפסק הלכה אנן קי"ל דהשבתתו בכל דבר ובלבוש הפריז על מידותיו והיתר אפילו לשרוף ביום טוב אם לא ביטל ואינו כן וכמו שכתב הטור ע"ש · וכ"ד שאל להיות בשבת אם הוא מוקצה תכף אחר ד' שעות שאסור באכילה או דוקא אחר חמש עיין ב"ח שהוא הכריע אחר חמש ולמעשה צ"ע: **ב** יש מי שאומר · ז"ל הא"ח והאי יום טוב דוקא ראשון אבל שני שהוא מדרבנן מותר לטלטלו ולזורקו ולשרפו עכ"ל ומיהו לדברי המחבר א"א לפרש כן דאם כן תקשה רישא אסיפא דברישא' כתב שאסור בטלטל הרי ס"ל דמלאכות יום טוב אלים יותר מחות השבתות חמץ שהוא מדרבנן אף על כי שמלאכות אלו כמי הם מדרבנן ובכאן כתב אפכא דמותר לשרפו ביום טוב הרי ס"ל דחמץ שהוא מדרבנן אלים יותר ממלאכות יום טוב שני שהוא מדרבנן וע"כ נראה דהא דהתיר ביום טוב שני הייכו דוקא לטלטל ולפרות לקוץ אבל לשרוף ודאי דאסור וטעם ככון איכא לחלק דהתם איכו רק טלטל דרבנן ביום טוב דרבנן אבל מלאכה דאורייתא אפילו בי"ט דרבנן אסור ודוק עיין בתשובת מהר"ם מלובלין בסי' ד' כתב הב"ח דאם נתערב משהו בתבשיל אסור לבערו אפילו ביום טוב שני אלא מיום טוב האחרון דאם ישהה עד לאחר יחזור האיסור להיתר וביום טוב האחרון מותר להשהותו עד הלילה וצ"ע לדינא והייכו במקום דליכא רק טלטול מדרבנן: **ג** גגו של כותי · כ"כ בהגהות מיימוני ובתרומת הדשן: ומ"ש הרי זה דוחפו בקנה · אבל לטלטל בידו אסור דחיישינן דלמא אתי למיכל מיניה כיון שאינו מטלטלו לבערו:

תמז א מ"ש בין במינו ובין שלא במינו · במשהו לשון הר"ן שם דבחמץ אסרינן התערובת במשהו דהוי דבר שיש לו מתירין שהוא מותר לאחר הפסח כיון דקי"ל כר"ש ואף על גב דר"ש אסר ליה לאחר הפסח מדרבנן משום קנסא מכל מקום מודה הוא דעל ידי תערובת שרי וכיוצא בתערובת זה דבר שיש לו מתירין הוא וכל דבר שיש לו מתירין במשהו ואף על גב דשלא במינו בכ"ט גוזרינן שלא במינו אטו מינו וכן דעת הרמ"בם בפי"ו מהלכות מ"א וכ"כ הרמ"בן בספר המלחמות ע"כ ונראה לפי מאי שכתב הרב בהג"ה ביורה דעה סי' ק"ב די"א דחמץ לא מיקרי דבר שיש לו מתירין לפי שמוזר וכאסר ולדידן דקי"ל דאף משהו בתערובת צריך לשרפו ואסור לקיימו עד לאחר הפסח דודאי לאו בכלל דבר שיש לו מתירין הוא וע"כ צריך לפרש דמטעם אחר כאסר חמץ במשהו משום דלא בדילי אינשי מיניה כל השנה ועוד דיש בו איסור כרת וגם משום דהחמיר תורה באיסור חמץ יותר משאר איסורין לעבור עליו בב"י וב"י וע"כ החמירו בו חכמי' ז"ל בו לאסור אפי' במשהו וגם שדברי המחבר מוכח דס"ל עיקר דחמץ לא מיקרי דשיל"מ ומדפסק ותבי בסעיף ב' דמשם עד הלילה איכו אוסר כי אם כמו שאר איסורין בששים ואי ס"ד דס"ל דחמץ בפסח מיקרי דשיל"מ גם משם עד הלילה כאסר במשהו כיון שהוא דשיל"מ וכ"כ בת"מ בהדיא דעיקר דלא מקרא דשיל"מ אף על גב דמהרש"ל ז"ל חולק עליו וס"ל עיקר כדעת הרמ"בם ז"ל אפשר דוקא בשיכול להשהות התבשיל אבל בכה"ג דהתבשיל צריך ביעור ודאי דלאו בכלל דשיל"מ הוא וזה ברור לעכ"ד: ומ"ש ואין צריכים שבירה או הגעלה כירוש בתוך ימי פסח ואפילו נתבשל בהם תבשיל שכולה חמץ אלא רק יכניעם בחדר שאין משתמשין שם ודי ואם נתערב כלי חמץ בכלי פסח חד בתרי נראה מדברי הרב בהג"ה ביורה דעה סי' ק"ב סעיף ג' שכתב על כיוצא בזה שנתערב כלי איסור בכלי היתר דלאו מיקרי דבר שיש לו מתירין משום שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו ע"ש משמע בכידון דהכא שהכלים נתרים ומעכמים אחר הפסח יש לאסור וכ"כ הב"ח וכן הסכים בכ"ג מה"ב ואף על גב דמסיק ביורה דעה דהיכא דליכא רק טעמו ולא ממשו אין בו משום דבר שיש לו מתירין שאני הכא משום חומרא דחמץ יש להחמיר כמו שמחמירין בנתערב יבש ביבש דאפילו באלף לא בטיל ואפילו אם רוצה להפריש אחת מן הכלים ולהשתמש בשאר אסור משום חומרא דחמץ ונראה דאין להחמיר אלא בפסח עצמו ולא

קודם

ג ודין תערובתו כדין שאר התערובות אלא שמה שאוסר בשאר תערובת פחות מששים אוסר בחמץ במשהו אבל בשאר תערובות לא היה צריך ששים אלא קליפה או נטילת מקום אף בחמץ כן שחם בחם בלא רוטב די בקליפה בשאר איסורים וכן אם נגע ככר חמץ בככר מצה ושניהם חמין ואין שם דבר המפעפע לא אסר אלא מקום מגיעו בלבד לפי שאינו מבליע יותר: (הג"ה) ונדין ריחא מלתא לענין תבשיל שיש בו חמץ עם שאר תבשילין יש מקילין כיוקי׳ דהיה מותר בשאר אסורים * ויש מחמירין דמשהו מיהו איכא * ודוקא במקום שש[י]ך בו ריחא אלא דבשאר אסורים לא: מלתא היא כמו שיתבאר ביורה דעה סי׳ ק״ח כבייעתא דשמיא: ב ד חמץ שנתערב

ב משש שעות (ולמעלה) עד הלילה אינו אוסר במשהו אלא דינו כשאר איסורין: (ונותן טעם לפגם כמי שרי) * : ג ה חטה שנמצאת בערב פסח בתרנגולת מבושלת מותר לבטלה בששים ג אבל אם חממו התרנגולת בפסח ביעור שהחטה בתוכה חוזרת ליתן טעם בתוכה בפסח והוי במשהו: (הג"ה) ומיהו כמימוס כלי שני אין לחוש * ויש מחמירין כ״ס בכלי שני בפסח וטוב להחמיר אם היד סולדת בו דבלאו הכי לא מקרי כלי שני: ד ו אם י נתערב החמץ קודם פסח ונתבטל בששים אינו חוזר וניעור בפסח לאסור במשהו י ויש חולקים: (הג"ה) ונוהגין כסברא הראשונה בכל תערובת שהוא לח בלח * ומיהו בדבר יבש שנתערב או שיש לחוש לתערובת כגון פת שנפל ליין אף על פי שנטלו משם אסור בפסח דחיישינן שמא נשארו בו פירורין ונותנין טעם בפסח *:

ה בשר

קודם לכן ואפילו משש שעות ולמעלה: ומ"ש אין תערובתו וכו׳ ז"ל הרש"כא בתשובה סי׳ קע"ד ואף על פי שאיסורו של חמץ במשהו כל לפנים מקליפה אין כאן חמץ כלל ואפילו משהו ליכא ומסיים שם בתשובה שלא אמרו קליפה ומקום מגעו אלא יבש ביבש וכן אפילו במקום לחות רב כלחות מוהל היוצא מן הבשר בשעת צליה והיינו אטומאתא דריש גלותא אבל במקום רוטב אמרו שהרוטב מוליך אפילו דבר שאינו מפעפע עכ"ל ובזה מבואר דברי המחבר ז"ל· ולענין אם נתערב הקליפה אח"כ אם צריך ס׳ כנגדה בשאר איסורין פלוגתא דרבוותא הוא ריב"א ור"ת וז"ל או"ה כלל כ"ט כל מקום שהצריכו חכמים קליפה אם בשלוהו בלא קליפה אין צריך ס׳ כנגד הקליפה דלא הוצרכו חכמים קליפה אלא משום חומרא בעלמא ובכלל ל"ו כתב להיכן דקערה הכאסרת כדי קליפה אוסרת עד ס׳ כנגד הקליפה וכן פסק הרב בש"ע בי"ד סי׳ ס"ט ובסי׳ צ"ח סעיף ד׳ וכתב הש"ך שם לחלק בין אם ניכר הקליפה עדיין לאחר בישול צריך ס׳ כנגדה לבטלה ואם אינו ניכר אינו צריך ס׳ כנגדה אבל מהרש"ל פכ"ה סי׳ ע"ה פסק כרי"בא דבכל מקום צריך ס׳ כנגד הקליפה והסכים עמו הט"ז וגם הרב כתב בת"ח שיש להחמיר בכל מקום שאין הפסד מרובה ע"כ ונראה דק"ו הוא להחמיר בחמץ בפסח שהרי איסורו במשהו ואפילו למאן דפוסק דלא אמרינן במשהו חתיכה נעשה נבילה ואפילו נתערב אחר כך באיסור שאיסורו במשהו כמו שמוכח מדברי התוספות בחולין דף ק׳ בד"ה כשקדם וסילוק ע"ש מ"מ מודה הכא משום חומרא דחמץ דיש להחמיר כן נראה לעכ"ד אבל בספר ט"ז בסי׳ צ"ב ס"ק ט"ז האריך בדין זה ומסיק דתרי משהו לא אמרינן והלכך אם נאסרה חתיכה במשהו וחזר ונפלה לאחרת וסלקוה דאין פליטתה אוסרת במשהו כל שיש ס׳ כנגדה אבל לא כלא שנתערב בדרך זה אין להקל כיון שככר נאסר הלא הראשון בתערובתו לא מהני ליה התערובת הב׳ להתירו דאותו איסור לא מתבטל לעולם וכן חתיכה ביבש שנאסרה ומחמת משהו ואין מכירין אותה כשאר באיסורא ואם כאיזו שיתבטל ברוב האחרות זה תלוי בפלוגתא המבואר בסמוך בסעיף ט׳ ודאוי להחמיר וכן כסק בלבוש להחמיר ביבש עכ"ד ע"ש והנה מ"מ להחמיר בתערובת לח בלח כן מוכח מדברי הרב לקמן בסי׳ תס"ו סעיף י"ב בהג"ה כמ"ש ויש להתיר שאר תבשילין שיש בהם תערובת וכו׳ משמע דוקא בכה"ג דאיכא ס"ס אבל בדליכא ס"ס יש לאסור גם שאר התבשילין אף על פי שלא נאסר רק במשהו אכן מ"מ להתיר אם סילקוה את האיסור וכו׳ לא נהירא לי דבחמץ החמירו יותר מכל האיסורין וכ"כ הטור בשם הרוקח סי׳ תס"ו וז"ל חטה שנמצאת בקדרה ונאסרה הכף שהגיסו בה הקדירה וגמוהו בקדרות אחרות כולן אסורות עכ"ל משמע דאף על גב דאין הכף נאסר רק מאיסור משהו אפ"ה חוזר ואוסר וכיון דהרוקח והטור ז"ל שהעתיק דבריו מסכימים להחמיר הכי נקטינן ולא כט"ז ויישוב דברי התוס׳ הכ"ל עיין בספרי סירת לכסף מ"ס בס"ד: ומ"ש ונדין ריחא מלתא וכו׳· דע שהתוספות כתבו בפרק השוכר את הפועל דף ס"ו ע"ב בד"ה רבא אמר מותר וכו׳ וז"ל כל דבר שהוא מעשה תנור ולא פטס כ"ע מודם דריחא לאו מלתא ועל חטה של חמץ שנמצאת באחת מן המצות בי"ד לא מבעיא קודם שעה ששית דמותרות האחרות דבטל בס׳ כיון חמץ שלא בזמנו אלא אפילו לאחר שש שעות מותרות האחרות משום דלא הוי חמץ בזמנו וחמץ שלא בזמנו איכו במשהו אלא עד זמנו ממש בשבעה ימי הפסח אך אותה המצה ככון לאוסרה לאחר שש שעות ואם אפו המצה בשבעה ימי הפסח ונמצאת חטה וחמץ באחת מהם כולן אסורות ובתנור כמי יש לאסור דאף על גב דתנורים שלנו ריחא לאו מלתא היא מ"מ כיון דטעם ליכא מכל מקום משהו מיהא איכא ואפילו במעשה תנור דלאו פטוס עכ"ל התוספות ובמרדכי בפרק כ"ס מעשה שנוי הטליך חמץ בתנור ולא מצות והורו שאם לא נגע במצה שכולן מתירין ושכן השיב ר"ת ז"ל ונראה מדברי הרב בכאן דהמרדכי פליג אדעת התוספות והש"ך ביורה דעה סימן ק"ח כתב דלא פליגי· אלא בפת אבל בתבשיל כ"ע מודים דאיכא משום ריחא דמשהו מיהא איכא ועוד י"ל דגם ר"ת מודה דמשהו בפת מיהא איכא אלא שהוא אזיל לטעמו דס"ל דחמץ בפסח הוא כשאר איסורין בששים אף על גב שהוא לא עשה מעשה מכל מקום לענין ריח שאיסורו קל סמוך עצמו על דעתו להקל ולהתיר ומזה לדידן דק"ל דליכא דחמץ בפסח במשהו יש להחמיר בדליכא הפסד מרובה ואפילו בתנור גדול דמכל מקום משהו מיהא איכא וביורה דעה סימן ק"ח בהג"ה פסק הרב להקל בהפסד מרובה אפילו בתנור קטן וסתום ושניהם מגולין וכ"כ ובתשובת מהרי"ל סי׳ רי"ד דלמאן דס"ל ריחא לאו מלתא היא אפילו באיסורו שהם במשהו כמי לאו מלתא היא ומביא ראיה לדבריו ע"ש: כתב האו"ה כלל ל"ט דין ד׳ אם האיסור דבר חריף או שנעשה לריח וכאפה אפילו עם הפת ובתנורים גדולים ודאי אמרינן ריחא מלתא אפילו בדיעבד אפילו פי התנור פתוח מגדו עכ"ל ואף על גב דלענין חמץ בפסח לא שייך שיהא האיסור דבר חריף אף על פי שנמצאת החמץ בתבשיל שהוא חריף הא ק"ל דאין האיסור יכול לאסור אלא דוקא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך לשם מ"מ איכא כ"מ אם שאר התבשילין שנתבשלו שם בתנור אם הם דברים חריפים שאסורין אפילו בדיעבד ופיו פתוח ועיין בהג"ה ביורה דעה סי׳ ק"ח: ומ"ש ודוקא במקום ששייך בו ריחא וכו׳· פירוש דהיינו שהתנור קטן וסתום מכל צדדיו ע"ש ביורה דעה: ב משש שעות ולמעלה· ומשום דאין בו כרת רק איסור לאו לא החמירו בו יותר משאר איסורין וכן כתב הרא"ש ז"ל ומשמע מדבתם המחבר דבריו דאין חילוק בין תערובת מין במינו או מין בשאינו מינו וכמו שכתבתי לעיל בסמוך: ומ"ש ונותן טעם לפגם כמי שרי· פירוש עד הלילה ואפילו הוא פחות מששים: ג אבל אם חממו וכו׳· משמע דוקא אם חממו אבל אם עומד כך בצונן לא אמרינן חוזר וניעור ואם החטה ניכר וזרקה: ומ"ש בעוד החטה בתוכה וכו׳· לאפוקי אם לקחו משם החטה וחזרו וחממוהו גם לדעת היש חולקים לא אמרינן חוזר וניעור כיון שאין שם ממשו של איסור ועיין בספר כ"נ מה"ב: ומ"ש ויש מחמירין בכלי שני· הטעם משום דמשהו מיהא איכא גם בכלי שני: ומ"ש דבלא"ה לא מיקרי כ"ס וכו׳· משמע מהכא דבצונן גמור אליבא דכ"ע מותר אפילו תוך הפסח דאפילו טעם משהו ליכא מיהא ב"ע דהא לקמן בסימן תס"ו סעיף י"ב כתב המחבר ויש מי שאוסר אם הוא תוך הפסח אלמא אמרינן אפילו בצונן גמור חיישינן דלמא קבל טעם משהו: ד אם נתערב קודם פסח· פירוש אפילו יש בתערובת ממשו של חמץ רק שאינו ניכר לא אמרינן ביה חוזר וניעור: ומ"ש ונתבטל בששים· פירוש דוקא שנתבטל אבל אם לא היה ס׳ כנגדו ואחר כך נתוסף בפסח ביותר מכדי ס׳ אפילו הכי אסור ונראה לי עוד דאם נתערב קודם הלילה בתערובת בפחות מששים ואח"כ נתוסף עליו עד שהיה בתערובת ששים כנגד החמץ אפ"ה אסור דבעינן ששים כדי כל התערובת הראשון לדידן דק"ל דאמרינן בכל האסורין חתיכה נעשה נבילה וכ"ז פשוט הוא: ומ"ש ויש חולקים הוא דעת הרז"כם ז"ל וכבר כתבתי דלא ס"ל להרז"כם דחוזר וניעור רק כדאיכא ממשו של חמץ בתערובת ואפילו לא חזר וחממהו אבל בדליכא שם ממשו בככר שלקחו משם את החמץ לא אמרינן חוזר וניעור בטעם בעלמא: ומ"ש בכל תערובת שהוא לח בלח· פירוש אפילו לבשל בפסח מותר וכן מוכח מדברי ת"ה סי׳ קי"ד ע"ש ולא דמי לת"ש בסעיף ג׳ בחטה שנמצאת וכו׳ דשאני התם שניכר׳ החטה בפני עצמה וכיון שנותנת טעם חדש בפסח אסור אבל בזה שאינו ניכר בפני עצמו אף על פי שנותן טעם חדש בפסח אין לאסור כיון דשם תערובת עליו מקודם הפסח אינו חוזר וניעור ודוק: ומ"ש אבל בדבר יבש שנתערב וכו׳· ונראה דאפילו נתערב כ"כ שיש בהיתר ששים נגד האיסו׳ אפ"ה אסור לבשל בפסח דהא מתחדש הטעם בפסח ולא דמי לתערוב׳ לח בלח דהתם הוי כמו אם נתבטל התערובת קודם הפסח כיון שנתערב יפה ואין האיסור עומד בפני עצמו לאפוקי ביבש ויבש שאינו מתערב והאיסור עומד בפני עצמו ומסיק בת"ה שם דקמח בקמח מיקרי לח בלח ואם נתבטל קודם פסח מותר לאפות ממנו מצות אפילו בפסח ע"ש ודוק עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סימן קל"ד: ומ"ש דחיישינן שמא נשארו פרורין וכו׳· אף על גב דספק משהו הוא מ"מ החמירו בו משום דהאי ספיקא קרוב לודאי

הוא

ג ה"ה בס"כ חמ׳ חמץ ומינה וסכ"ג הקפרשים
* מרדכי פ׳ כל
שעה * הגה׳ מיימ
ותו׳ דע"ז ד תוס׳
כע"ז דפ"ז והרא"ש
כפ"כ דפסחי׳ וס"פ
* ד"ע איכא דכ"ט
ה ת"ה סי׳ קי"ד
בשם הגהות
* הגה"מ פ"א
י שם וכ"כ הטור
בשם רש"י וכעל
העיטור י כן כראה
מדברי הרמ"בם
פפ"ד וה"ה בשם
הרב המגיהים
והרי"ן גיאות ור׳
ירוחם בשם הרש"בא
* ת"ה סי׳ קי"ד
* ב"י בשם תשובת
הרש"בא

ה ס בשר יבש וגבינה ודגים שנמלחו קודם הפסח ט ולא נזהרו בהם ה מותר לאכלם בפסח. מיהו דגים מלוחים השרויים במים בפסח בכלי חמץ יש להחמיר ליזהר מהם מפני שהם בולעים בפסח מפליט הכלים וחמץ בפסח במשהו: (הג"ה) ויש מולקין ומחמירין ובמדינות אלו המנהג להחמיר לכתחילה שלא לאכול גבינו' ודגים ובשר יבש אבל אם הדיחו הבשר שלשה פעמים קודם פסח נוהגין לאכלו ובכרכשות אין מועיל הדחה לפיכך אין להסדות הטבחות היבשים * ובדיעבד אין להחמיר באלו אבל בשומן מהותך בכלי חמץ אסור מדינא אם לא היו נזהרין בשעת עשייתו מחמץ ושלא התיכו אותו בכלי חמץ שהם בני יומן * וכן כל דבר שמבשלים בכלי חמץ כגון יין מבושל או מורקחת וכדומה אסור בפסח אבל ביום טוב האחרון יש להקל בו * והוא הדין אם נתערב משהו מדברים אלו תוך המאכל שאין להחמיר לאסור התערובת בכ"ל יש מחמירין להסתפק מחומץ יין שמסתפקין ממנו כל השנה דחיישינן שמא נתנו בו מן הפת שאר מן הסעודה ולפעמים יש בו פירורי לחם * ובמקומות אלו שאין חומץ יין מצוי לא ראיתי מחמירין בזה. עוד יש מחמירין לכתחילה שלא למלאות מן יין וחומץ יין תוך שלשים לפסח בכלי חמץ ואם מלאוהו תוך שלשים נוהגין שלא לשתותו בפסח * והמיקל לא הפסיד כל שכן במקום שאין יין וחומץ מצוי כן נראה לי: חביות יין שדבקו נסדקו בבצק אם הוא תוך שלשים קודם פסח עדיין רך הוא ונותן טעם בפסח ואסור לשתותו ואם נתנוהו קודם לכן כבר נתייבש ואינו נותן טעם בפסח ושרי * מיהו אם יש כזית בצק במקום אחד חייב לבערו אף על פי שגופו לחוץ * כדלעיל סי' תמ"ב סעיף ו': ו י כ מלח ששמו במדוכה מותר למלוח בו בשר בפסח: (משום דאינו מפליט בצונן): ז ז בוסר ל שדכין קודם פסח במדוכות מחומצות מותר לאכלו בפסח: (הג"ה) משום דאינו מפליט בצונן ואפילו אם נעשה בפסח אינו אסור אם היה הכלי נקי אבל אם חתכו בסכין של חמץ תוך הפסח יש להחמיר דסתם סכין אינו נקי ויש לחוש לחמץ הדבוק עליו * אבל אם נתערב אותו דבר בתבשיל אין לחוש ולהחמיר ולאסור מספק כן נראה לי: ח ח זתים מ שנזהרו לחתכם בסכין חדשה אפילו לא נזהרו לכבשם בקדירה חדשה אם אינה בת יומה מותרת לכולי עלמא: ט ט יבש נ ביבש אף על גב דבשאר איסורים חד בתרי בטיל חמץ במצה אפילו באלף לא בטיל ויש אומרים דחמץ שוה לשאר איסורין בזה:

ס נותן

ס טור בשם רש"י
ט כ"כ רש"י בתשו'
י טור בשם תשוב' אביו הרא"ש
* מהר"י ברין
* מרדכי ריש פ' כל שעה וסמ"ג והגה"מ פ"א
* פסקי מהרא"י סי' קע"ו * מהרי"ל
* תשו' מהר"י ברין
* מרדכי ריש פ' כל שעה וסמ"ג והגה"מ פ"א
* פסקי מהרא"י סי' קי"ט כ מרדכי פ"ב דפסחים ושם כתב במדוכה של קיזן ל סמ"ק בסי' רכ"א * מהרי"ל מ ר"ן ... לדעת בעל התרומות
נ הרי"ף בס"פ כירה דע"ז ומרדכי בפ"ב דפסחים והרא"ש בת"ה

הוא דמסתמא נשתייר בו פרורין: ה מותר לאכלם בפסח כו' אף על פי שהכלים היו של חמץ מותר משום דקי"ל דאין מליחה לכלים כו' דאין כח במלח להוציא מה שעומד בדופני הכלי ובלוע בו אבל מטעם משום דסתם כלים מקויקין אותו שהם אינו ב"י נותן טעם לפגם מותר. קודם הפסח ואינו חוזר וניעור בפסח לכ"ע דהא מלח דבר חריף ואגב חורפיה מחליא להטעם שבלוע בכלי וכמו שמבואר ביורה דעה סי' ק"ה סעיף י"ג וכ"כ בד"מ ע"ש ונראה דאם היו כבושים בכלי חמץ יש לאסור לאכול מהם מיד כשיגיע זמן איסור חמץ וליכא למימר דאימתי נעשה כבוש אחר מע"ל וכ"ט לפגם הוא משום דהמלח מחליא להניעול היוצא מדופני הכלי על ידי הכבישה ואין שם כ"ט לפגם: ומ"ש השרוים במים בכלי בפסח וכו'. משמע דאין לשריה ההיא שיעור ומיד נאסר לאכול מהם ומשום דמופהו מיהא איכא: ומ"ש ויש מולקים וכו': משום חומרא דחמץ חיישינן שמא נתערב פירור לחם במלח ויתן טעם בפסח ומש"ה אם היה נזהר לברר המלח מחמץ אין טעם להחמיר ועיין בספר משפט צדק ח"ב סי' מ"ד: ומ"ש אסור מדינא. אף על גב דנ"ט בנ"ט דהיתרא הוא והוי כדגים שעלו בקערה המבואר ביורה דעה סי' צ"ה ע"ש וי"ל דשאני חמץ אף על פי שמותר באכילה קודם פסח מכל מקום שם חמץ עליו ואינו בכלל נ"ט בנ"ט דהיתרא וכ"כ הרשב"א ז"ל בספר ת"ה ע"ש ויתבאר עוד מזה לקמן בעה"י: ומ"ש ושלא התיכו אותו בכלי חמץ. ואין להקשות הא פסק המחבר ביורה דעה סי' קכ"ב סעיף ו' דסתם כלים שלנו מקויקין אותן בחזקת שאינו ב"י משום ס"ס שמא אינו ב"י ואת"ל שהוא ב"י שמא השתמשו בו בדבר שהוא פוגם ע"ש. ובחמץ איכא עוד ספק שמא לא השתמשו שם שום חמץ ואפשר לומר דהרב ז"ל אזיל לטעמו דפסק לקמן סעיף ט' דנ"ט לפגם אסור וסבר דמחמירין בו כמו באיסור משהו לומר שחוזר וניעור אבל קשה דהא מסיק לעיל סעיף ד' דנוהגים כסברא הראשונה וכו' והעיקר נראה דמשום חומרא דחמץ שהוא במשהו לא מקילין ביה לסמוך על האי ס"ס וכן משמע קצת מדברי הרא"ש בתשובה כמ"ש אבל דגים מלוחים להחמיר ע"ש ועוד משום דהאי ס"ס אינו מתהפך היפוך גמור אינו מקילין ביה ועיין דיני ס"ס ביורה דעה סי' ק"י ובתשובת מנחם עזריה סי' נ"ו וסי' קכ"ג אף על גב דבשאר איסורין סמכינן אהאי ס"ס להתיר מכל מקום בחמץ דחמור איסורו שהוא במשהו אין להקל ובלבוש כתב וז"ל ועוד הרי היה בו מתחלה דעת לשאול וכו' ע"ש והוא סברת הרב ז"ל בד"מ ביורה דעה בשם הגהות ש"ד ע"ש ולא נהירא לי מדא דהא מסיק הרב התם דאין לקנוס אלא לאותו שהקדירה שלו ועוד מדסתם' התם בש"ע להתיר משמע דלא ס"ל האי סברא כלל ולבסר כמי משום חומרא דחמץ יש להחמיר ולאסור לכל ישראל והב"ח כתב דשאני מחבת שתשמישו תדיר הרי היא בחזקת שהיא ב"י ע"ש ומשמע מדבריו באלו כלים שידוע שאין משתמשין בהם תדיר שאין להחמיר כלל ונראה דלכל הטעמים אין להחמיר אלא מן הסתם שאינו ידוע אם היתה ב"י או לאו אבל אם אזור ברירא לי שהמחבת לא היתה ב"י ולא נתערב שם חמץ אין להחמיר ולאפוקי מדברי הסמ"ק שהחמיר גם בכה"ג ועיין ב"י ודלא כדעת הלבוש שהפריז להחמיר כדעת הסמ"ק וכ"כ דעת הרב ז"ל שהשמיט האי חומרא דהסמ"ק ועוד דמסתברא טעם המקילין יותר מן המחמירין ועיין כ"ג מה"ק: ומ"ש יין מבושל או מורקחת וכו'. ונראה במקומות שיש להם כלים מיוחדים לבשל בהם מרקחת אין להחמיר כלל: ומ"ש ביום טוב האחרון. פירוש שמיני של פסח ומשום שאינו אלא מדרבנן: ומ"ש משהו מדברים אלו וכו'. דוקא משהו אבל אם נתערב יותר וליכא ששים נראה מדברי הרב להחמיר וגם בספק נראה לי להקל: ומ"ש כבר נתייבש וכו'. ומכאן פסק הב"ח להתיר בשר יבש ודגים יבשים אפילו נמלחו בכלי שהוא ב"י וגם היה כבוש בו מעת לעת דהוי כמבושל משום דכשנתייבש בטיל הטעם והלך לו ע"ש ומשום חמץ בעין יש להדיחם במים וכמו שכתב הרב בסמוך ומדברי מהרא"י בש"ד משמע כדבריו ומיהא למעשה צ"ע: ו מלח ששמו וכו'. עיין מ"א סי' תנ"א סעיף י' ואם דכו מלח בכלי חמץ יש לאסור אפילו אינו ב"י אפילו קודם פסח וכמו שפסק ביורה דעה סי' צ"ו סעיף ב' וע"ש מ"ש הש"ך: ז בוסר וכו' ע"כ נ"ל דס"ל דבוסר לאו דבר חריף הוא: ומ"ש ואם היה הכלי נקי ונראה דה"ה מן הסתם מחזיקין שהיה נקי וכן מוכח מ"מ דסתם סכין אינו נקי וכו': ח זתים שנזהרו לחתכם בסכין חדשה וכו'. לשון הטור בא"ס לא נזהרו לחתכם בסכין חדשה דמורפיה דזית עושה אותו כבן יומו ולא שייך ביה ביטול דבכולה סכין משערינן וא"כ מורו הזתים כולם חמץ עכ"ל והיינו דוקא קודם כבישתן ואיכא להקשות ממה שכתב ביורה דעה סי' צ"ו סעיף ד' וז"ל לימונים שמביאין העכו"ם וכו' בחביות מותרין והטעם מפרש בהג"ה מפני שמביאין הרבה ביחד ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם סכין של גוים נתבטלו באחרים הנחתכים אחר כך שאינן נאסרין כי כבר נתבטל טעם הסכין בראשונים ולכן כולם מותרין עכ"ל וי"ל דשאני חמץ דאיסורו במשהו קיימינן דמשהו מיהא כליט בכל זית וזית ומשמע דאם קודם פסח נכבשו ליומן דס"ל דאינו חוזר וניעור דמותרין בכל גוונא אפילו לא נזהרו לחתכם בסכין חדשה וזה שמדייק המחבר מותרת לכ"ע כלו' דאם לא נזהרו וכו' יש לאסור ליומן דסבר דאמרינן חוזר וניעור ואם כן לפי מה שמסיק הרב בהג"ה סעיף ד' דנוהגים כסברא הראשונה אין להחמיר כלל וכן נוהגים היתר בזוי לימונים ואין מוחין בידם וכן מסיק הב"ח ומהכא מוכח דדעת המחבר לפרש בדעת הרמ"ב כס"ל דאמרינן חוזר וניעור אפילו בטעם בעלמא ולא נהירא לי וכאשר כתבתי לעיל סעיף ג' כ"ל לענ"ד עיקר ועיין כ"ג מה"כ ועיין מ"ש הש"ך ביורה דעה שם לחלק בין זית ללימוני"ם ואינו נראה ומ"ש הוא ברור ובספר תורת אשם האריכתי בזה בס"ד: ומ"ש אם אינה בת יומה וכו'. אבל אם היה ב"י אסור אף על פי דלא נעשה כבוש אלא לאחר מע"ל ואז כ"ט לפגם משום דבסוף מע"ל דנעשה כמבושל מקבל הטעם ואז עדיין לשבח ולא אמרינן דנ"ט לפגם אלא מה שמקבל אחר מע"ל ולא בסוף מע"ל וכן מוכח מדברי או"ה ופשוט הוא אך לאפוקי מ"ש הש"ך ביורה דעה סי' ס"ט ס"ק י' דטעה בסברא זו כמ"ש ומיהו בדיעבד שרי וכו' ע"ש ומ"ש הוא ברור ודו"ק: ט יבש ביבש וכו'. הטעם משום דשאני חמץ משאר איסורין שהם בששים וחמץ במשהו וע"כ גם בזה החמירו הז"ל שלא לבטל חד אפילו באלף ויש מפרשים הטעם משום דחמץ דבר שיש לו מתירין הוא וכ"מ בין הטעמים אלו בתערובת מזמן איסור חמץ עד הלילה שאיסורו בששים וגוד כ"מ בשנתערב מין בשאינו מינו ואינו ניכר דלא אמרינן דבר שיש לו מתירין אינו בטל אלא מין במינו וכמו שמבואר ביורה דעה סי' ק"ב סעיף א' ובזה אזלינן בתר שוה אם הוא שוה אף על גב דלא שוה בטעם וכ"כ הש"ך שם ועיין מ"ש בסמוך סעיף א': ומ"ש וי"א דחמץ שוה לשאר איסורין וכו'. והיינו בשנתערב במינו כגון פת קיטים בפת קיטים חמץ ביבש יש להשליך אחד מהם והשאר מותרין באכילה זה אחר זה ומיהא לא יבשלם בקדירה אחת אלא כל אחד בפני עצמו דמשום חומרא דחמץ מחמירין ביה כל החומרות ועיין ביורה דעה סי' ק"ט מדינים אלו ואם נתערב בשאינו מינו לא סגי בתערובת חד בתרי אלא בעינן שיהא שם ששים כיון נגד החמץ משום גזרה שמא יבא לבשלם יחד ויבא לידי איסור דאורייתא אבל איסור משהו אינו אלא מדרבנן וז"ל

י ׳ נותן ס׳ טעם לפגם מותר גם בפסח: (הג״ה) ויש מחמירין וכן נוהגין באלו המדינות ובמקום שיש מנהג להחמיר אפילו משהו ונותן טעם לפגם אסור * : יא ע׳ בין חמץ שנתערב קודם פסח יא׳ ועבר עליו הפסח בין שנתערב בפסח פ׳ ועבר עליו כל הפסח בין שעבר הפסח על החמץ ונתערב לאחר הפסח בטל בששים: (ובפחות מששים כני ליה בהשלכת הנאת האיסור לים המלח) * : יב צ׳ חמץ נוקשה אפילו בעיניה יב׳ אינו אסור בהנאה אחר הפסח והפירדיאוש חמץ גמור הן ואסורי׳ בהנאה אחר הפסח: (הג״ה) יש נמנעין לשחוק על השלחן עם קלפים הנקראין קר״טין בפסח דחוששין שמא יבול מחמץ נוקשה שבהן לתוך מאכל * :

ס׳ טור בשם אביו הרא״ש שם בע״ז
* ת״ה סי׳ קנ״ח
ע׳ טור בש״ר יור״ת ורש״י והרא״ש ורוב הפוסקי׳ פ׳ ויוצא לדב״שם ושם בגינ׳ ד״ל
* הג״ה ע׳ פ״א
צ׳ פרי׳ בש בתשו׳
* פסקי מהר״א סי׳ קס״ו

תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח׳ ובו ז׳ סעיפים:

א א׳ חמץ של עכו״ם שעבר עליו הפסח מותר אפילו באכילה: ב ב׳ עכו״ם מביא לישראל דורון חמץ ביום אחרון של פסח לא יקבלנו הישראל א׳ וגם לא יהא ניכר מתוך מעשיו שחפץ בו וטוב שיאמר שאינו רוצה שיקנהו לו רשותו: ג ג׳ חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ד׳ אפילו הניחו שוגג או אנוס ה׳ ואם מכרו או נתנו לעכו״ם ב׳ שמחוץ ו׳ לבית קודם הפסח אף על פי שהישראל מכירו לעכו״ם ויודע בו שלא יגע בו בכלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו מותר ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי או שימכרנו לו מכירה גמורה בדבר מועט ז׳ אבל מתנה על מנת להחזיר לא מהני:

א׳ משנה פסחי׳ דף כ״ט ב׳ טור בשם אבי הרא״ש בפ״ב דפסחים
ג׳ משנה שם
ד׳ הרמ״בם בפ״א
ה׳ תו׳ כתבה הרא״ש בפ״ב דפסחים
ו׳ ב״י מדברי תה״ד
ז׳ שם בתה״ד

ד רשאי

וז״ל בש״ך בסי׳ ק״ב ס״ק י״ג ויש חולקים ולפ״ז הא ד״א בא״ח סי׳ תמ״ז החמץ בפסח יבש ביבש מדכתרי בטיל היינו שלא במינו דאלו במינו ה״ל דשי״לא ולפ״ז מיירי דיש בהשני חתיכות של היתר ס׳ כנגד החתיכה של איסור דאם לא כן אפילו בשאר איסורין לא בטל כיון שאם יבשלם יתן טעם ע״כ ולא ידעתי מאי קאמר דהא ע״כ מיירי דהספק הוא דלמא חתיכה הגדולה זו החמץ ואם כן אין שם ששים. ע״כ דמ״ש הוא הנכון וכתב הב״ח דאנן נקטינן להחמיר דאפילו באלף לא בטיל ואסור הכל בהנאה וכן פסק בא״ה כלל כ״ג וכן פסק הרש״בא וכן כתב הר״ן פ׳ בתרא דע״ז ועיין בתשובת הרש״בא סי׳ ל״ו ובסי׳ כ״ג וכך מסקנת מהרש״ל ז״ל ונראה דלא כליני אלא בפרוסות חמץ שנתערב בפרוסות מצה אבל ככר שלם לכ״ע לא נתבטל אפילו באלף וכמו שפסק ביורה דעה סי׳ ק״י סעיף א׳ דככרות של בעל הבית אוסר במינו בכ״ש ע״ש וה״ה של נחתום אם הם חשובים עיין ש״ך שם וכן מסיק הב״ח כאן: י נותן טעם לפגם מותר וכו׳ ׳ פירוש אפילו קיבל את הטעם לפגם בפסח מותר ולא דמי לטעם ומשהו דמכל מקום טעם איכא אף על פי שהוא משהו אבל נ״ט לפגם ילפינן מנבילה דבעינן שיהא ראוי לגר ואי לא״ה אפילו היא עצמה מותרת ואיך אפשר לאסו׳ את הטעם יותר מהיא עצמה ועיין מ״ש הר״ן ז״ל פרק כ״ש : ומ״ש ויש מחמירין וכו׳ ׳ ואפילו משהו ונט״ל וכו׳ וכתב הב״ח וה״ה בריח חמץ יש להחמיר. וכמ״ש בת״ה סי׳ קכ״ח עכ״ל ועיין מ״ש סעיף א׳ וכ״ל היכא דאיכא שלשתן יחדיו ריחא בעלמא ומשהו ונ״ט לפגם לכ״ע שרי ועיין בתשובות מהר״ם מפאדואה סי׳ פ״א ובמ״ש מהרא״ם בחידושיו על הסמ״ג : כתב הב״ח בשם מהרי״ו בדרשותיו אין להניח שום דברים בבית המורק על התנורים דרגילים להסיק עליו בשטי״דא ושאר חמץ כל ימות השנה והוי ככלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם וכן אסור מהר״י ז״ל שלא להניח שום דבר בה״ככלין תוך ימי הפסח מהאי טעמא ומסיק דעל התנור אין לאסור בדיעבד בהנאה כשמאכל היה בקדירה אפילו היה חם דק״ל דאין איסור מפעפע מדופן לדופן וה״ה אם הטיחו שם טיט חדש כעובו אבנע או כחות כי אין החמץ מפעפע דרך עובו הטיט ומשמע אם הניחו על התנור מאכל עצמו בלתי הבדלת כלי דיש לאסור אפילו בדיעבד אפילו בהנאה מיהא בהטיח שם טיט חדש אין להתיר ואין חילק בזה אם המאכל לבד חם והתנור קר או שהיהם חמין ובתקנת תנורים שמעמידין בכ״לין מסביב וחוזרין ועושים ככוי למעלה ונעשה כתנור קטן לשום שם התבשילין כשהתנור מתקיים פשיטא דאסור אפילו בדיעבד דה״ל כאילו הניח הקדירה בתוך התנור של בכ״לין דאסור בוודאי אפילו בהנאה הג׳ בלא״ה אין לאסרו דיעבד כי אם באכילה כיון דליכא דררא דחמץ אפילו משהו בוודאי ע״ש עכ״ד הב״ח בשם מהר״ר הירש שור והנה אף על פי דלדין יש תשובה מ״מ אין להקל ביוה שהחמירו בו אבותינו הקדושים אשר בארץ ועיין כ״נ מה״ב וכתשו׳ מהר״ם מלובלין סי׳ ק״ו כתב להקל בדיעבד ונראה לצורך גדול יש להקל: יא ועבר עליו הפסח וכו׳ ׳ ומזה שסתם המחבר ז״ל דבריו ומשמע אפילו ביו״ד שהה אפילו נתבטל בס׳ ואחר הפסח מותר אפילו באכילה והטעם דחמץ אחר הפסח אינו אסור אלא משום קנסא והיינו דוקא היכא שעבר ב״י וב״י אבל בתערובת ואיכא ס׳ כנגדו שלא עבר ב״י וב״י לא קנסינן אף על גב דלכתחלה אם נתערב בי״ט אמרינן ליה שחייב לבער משום דלמא אתו למיכל מיניה מכל מקום עבר ולא ביער אין לאסרו אחר כך כיון שלא עבר איסור דאורייתא : ומ״ש ובפחות מששים וכו׳ ׳ וז״ל הגהות מיימוני אם נתעבבו קטי חמץ בקטי כשר ולא נודע עד לאחר הפסח אף על פי דקנסא קנים ר״ש הועיל ועבר ב״י די לו בזה שיוליך הנאה לים המלח ויזהר שלא יחזור הגוי וימכרנו לישראל וכו׳ כלמד מדבריו אף על פי שעבר ב״י בני בכך ודוקא בהנאה מותר ולא באכילה ומדברי הרב משמע דאפילו באכילה מותר ועיין ב״י ונראה דאי איכא כזית בכדי אכילת פרס יש להחמיר בעבר ושהה ואינו מועיל כדיון השלכת הנאה לים ובב״ח רוצה לחלק בין תערובת יבש ביבש וכן תערובת לח בלח וכתב דהא דהתיר הרב הכא בהשלכת הנאה וכו׳ מיירי בדליכא כזית בתערובת אבל איכא כזית לא בני בהשלכת הנאה וכו׳ ואינו מוכרח וכיון דתערובת חמץ לאחר הפסח אינו אלא משום קנסא להקל שוועים ולא להחמיר :
יב אינו אסור בהנאה וכו׳ ׳ אבל באכילה אסור: ומ״ש מחמץ נוקשה שבהם וכו׳ ׳ ואם נמצא במאכל אוסרין המאכל עיין פסקים וכתבים סי׳ קפ״ו: כתב בתשובות מהר״ם מלובלין עיסה שנתעפשה בשמרי שכר שעבר עליהם הפסח אסור ונראה שם מדבריו דאפילו יש בקמח ס׳ כנגד השמרים יש לאסור ואינו ברור לדינא כי לכאורה אינו דומה לדבר שלטעמיה עבידי או לדבר המעמיד ונראה דאי איכא עוד שורים בהדייהו אין לאסור דהוי ליה זה וזה גורם דמותר אפילו באיסורי הנאה: כתב הב״י ביורה דעה בסי׳ תק״טו מי שעבר והעמיד חלב בחלב חמוץ של גוים ולקח חלב זה והעמיד בו אחר ומהאחר אחר שהותר ליקח ומחלב שלישית ולהעמיד בו חלב אחר ולאכלו דלאחר ג״פ כבר כלה חלב של גוים ע״כ וכתב בכ״ג מה״ב דהוא הדין לענין חמץ בפסח נמי יש להתיר בכה״ג כגון חלב שנתחלב בשאור קודם פסח ומאותו חלב חלב אחר ומאחר אחר ע״ש :
כתב בתפסקי מהר״ם מארקנטי בסי׳ קנ״ו מותר להפקיר חמץ קודם שעה ששית ע״מ לזכות בו אחר הפסח ושרי אף באכילה ע״ש ונראה דהאי הפקר אין צריך לא לפני ב״ד ולא לפני שלשה וכמו שכתב המחבר לעיל סי׳ רמ״ו סעיף ג׳ יפקירנה בינו לבין עצמו וכו׳ וק״ו דהכא לענין חמץ דמועיל וכמו שכתבתי לעיל בס״ס תל״ד בשם הר״ן ועמ״ש סי׳ רמ״ו בשם התוספות והרא״ש ולאפוקי מדעת כ״נ דמסיק בסי׳ תי״א דבעינן שיפקר בפני שני עדים וליתא ׳ ומ״ש בתשובות הר״ש הלוי חלק א״ח סי׳ י״ב ע״ש לא נהירא לענ״ד כלל :
תמח א מ״ש וגם לא יהא ניכר וכו׳ ׳ ואו אין חצרו קונה לו דאין חצרו קונה בע״כ אפילו הוא חצר משתמרת ואפילו עומד בצדו וכתב הרש״בא בתשובה דל״מ בי״ט האחרון דמדרבנן הוא אלא אפילו בי״ט הראשון דמדאורייתא הוא אינו אסור בשהביאו הגוי בחצרו משום שאומרנו וכן נ״כ דעת המחבר והא דכתב בי״ט האחרון לרבותא דאפילו ביום אחרון לא יקבלנו מידו ונראה דאפילו חמץ של נכרי אסור בפסח בהנאה ולפ״ז אסור להריח בלחם חם תוך הפסח ועיין גליון או״ה כלל ל״ט : ב שמחוץ לבית ׳ כן מבואר דלא מהני כתיבת החמץ לגוי אלא אם כן הוא גוי שמחוץ לבית כלומר שיוציא הגוי החמץ מביתו לבית הגוי דאי לאו הכי נראה כהערמה ואסור וכתב הב״ח ובמדינה זו פרוב משא ומתן ביין שרף נבכרע למחזיקים כאורכ״דא ואי אפשר למכרם לגוי להוציא מן הבית יש להתיר בענין זה שימכור לגוי כל החמץ שבחדר וגם החדר עצמו ימכר לגוי כלו׳ ואז יהיה חמצו של גוי בביתו של גוי אך באשר ק״ל דאין הגוי קונה קרקע מישראל בכסף כא׳ בשטר וכמו שמבואר בח״מ בסי׳ קנ״ו צריך גם כן לכתב שטר על קניית החדר ואם טרחא ליה הרבה לעשות כן וגם אולי יעלה בדעת הגוי להחזיק בחמץ כיון שהשטר בידו ואיכא הפסד מרובה צריך שיהא מתנה עם הגוי שיאמר לו אני מקנה לך גם החדר בכסף שאתה נותן לי דאמירה זו מהני וקנה לה כדאיתא בח״מ סוף סי׳ קנ״ד וכן פסק ב״י שם ע״ש ויזהר שיאמר כן בתחלת הקנה דאם לא כן ה״ל כפטומי מילי וגם צריך למסור לו המפתח של החדר ביד הגוי דאל״ה לא מוכח דעתיה דגוי כיון שהמפתח ביד ישראל וכ״ש שלא יניח ישראל חתמו על החדר דאו ודאי לא מוכח דעתו ויש לכונן ולנדות על כרחו עכ״ל ׳ ונראה דאף על גב דעל פי הדין יש לפקפק על דבריו כי מכירת החדר מורא יתירה הוא כיון דישראל אינו מקבל אחריות הרי במקנה עשרה כנ״ו וכמו שמבואר לעיל בסי׳ ת״מ מכל מקום באשר שבעו״ה ראיתי פרצה מקילין במכירת חמץ נכון להחמיר עליהם בכל מוחרות שבעולם שלא יהא נראה כהערמה ונראה גם כן דאותן שמוציאים החמץ מחוץ לבית לבית הגוי:

ד [ח] רשאי ישראל לומר לעכו"ם בשעה חמשית או קודם עד שאתה לוקח חמץ במנה קח במאתים שמא אצטרך ואקחנו ממך אחר הפסח [ט] אבל לא ימכור לו ולא יתן לו על תנאי ואם עשה כן הרי זה עובר בבל יראה ובל ימצא: ה [י] חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח אסור אף על פי שביטל: ו [ד] [כ] אסור להאכיל חמצו בפסח אפילו לבהמות אחרים או של הפקר: ז [ל] אסור ליתן בהמתו לעכו"ם להאכילה בימי הפסח אם הוא ידוע שמאכיל אותה פסולת שעורים שהוא חמץ:

תמט דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים עכו"ם או בהפך · ובו סעיף אחד:

א [א] חנות של ישראל * ומלאי (פירוש הסחורה וכלי האומנות) של ישראל ופועלים הנכנסים לשם עכו"ם חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה · חנות של עכו"ם ומלאי של עכו"ם ופועלים הנכנסים לשם ישראל חמץ שנמצא שם מותר אפילו באכילה כך היא גרסת רש"י ורבינו האי אבל רבינו חננאל גורס בהפך:

תן דין ישראל ועכו"ם שיש להם שותפות · ובו ז' סעיפים:

א [א] ישראל שלוה ככר מחבירו קודם הפסח צריך לפורעו אחר הפסח ויש בו משום גזל אם אינו פורעו: ב [ב] ישראל שמקבל מעכו"ם ברבית ככרות בכל שבוע יאמר לו קודם פסח שיתן לו בשבוע של פסח קמח או מעות [א] וכיון שהתנה עמו כך אף על פי שאחר הפסח נותן לו ככרות חמץ חליפי הקמח והמעות הן ושרי: ג [ג] ישראל ועכו"ם שיש להם תנור בשותפות אומר לעכו"ם קודם הפסח טול אתה של פסח [ב] ואני אטול אחר כך: ד [ד] ישראל שהיה לו תנור ואפו בו עכו"ם חמץ בפסח אפילו מעות אסור לקבל בשכרו דהוה ליה משתכר באיסורי הנאה ואם [ה] קבל כבר המעות מותר ליהנות מהם: ה [ו] יש מי שמתיר להשכיר תנורו לעכו"ם על מנת שיאפה בו מצה ואם יאפה בו חמץ אין זקוק לו: (הג"ה) וכן מותר להשכיר לו בית לדור בו ואף על פי שמכניס בו אחר כך חמץ שרי: * ו [ז] מותר לומר לעבד בפסח הילך דינר זה וקנה ואכול אע"פ שיודע שיקנה חמץ [ח] אבל לא יאמר לו צא ואכול ואני פורע [ט] ויש מתירים גם בזה אלא אם כן הקדים דינר או שנשא ונתן ביד: (הג"ה) ואסור לקנות חמץ לעכו"ם בפסח [ג] אפילו במעותיו של עכו"ם: * ז [י] [ד] אסור להשכיר כלי לעכו"ם בפסח כדי שיבשל בו חמץ [כ] אבל משכיר לו חמור להביא עליו חמץ: (הג"ה) ויש מתירין להקדש חמץ בכלי חמץ ולרחוץ בהם וכן שאר צרכי הנאה בכלי חמץ וכן הוא המנהג: *

תנא דין הגעלת כלים · ובו כ"ז סעיפים:

א [א] קדרות של חרס שנשתמש בהם חמץ כל השנה [א] [ב] אפילו אותן שעושים בהם דייסא ומיני קמחים משפשפן היטב בענין שלא יהא חמץ ניכר בהם ומותר להשהותן לאחר הפסח להשתמש בהם בין במינו בין שלא במינו [ג] ומצניען בפסח במקום צנוע שאינו רגיל לילך שם כדי שלא יבא להשתמש בהם בפסח [ד] וטוב לסוגרם בחדר ולהצניע המפתח [ה] אבל היכק שיסיקם באש אינו

[ח] שם בתוספתא הנזכרת [ט] רמב"ם בפרק ד' [י] טור בשם הירושלמי והרא"ש בפרק כ' דפסחים וכרבי יוחנן [כ] שם בשם הירושלמי [ל] אגודה

[א] ברייתא פסחים דף ל"א

[א] טור בשם רש"י ובשאר פוסקים מהא דלוי רבי ינאי ע"ז דף ס"ב [ב] טור בשם אבי העזרי [ג] שם בשם תשובת רש"י [ד] טור בשם רבינו שמשון בר אברהם ושם מפורש שמביאו לו אחר הפסח [ה] שם ועיין לעיל סוף סימן תמ"ג [ו] שם ממסכת ריש פ"ה דע"ז * אגור: [ז] טור והמרדכי בפרק כ' דפסחים [ח] מהא דע"ז דף ס"ג [ט] שם במרדכי * רי"בש סימן ת"א [י] טור [כ] שם בשם התוספתא * וס' פרק אין מעמידין ומרדכי פרק כל שעה:

[א] גמרא פסחים דף ל' [ב] כשמואל הסכמת הפוסקים [ג] הרא"ש שם [ד] טור [ה] שם בגמרא

הגוי ומוכרם לו החמץ אך יוכיח חותמו על החמץ גם זה אינו נכון וראוי למחות בידם · עוד כתב הב"ח דאין להשכיר החדר לגוי ולומר דשכירות קונה בכסף בלא שטר וכמו שמבואר שם בח"מ סימן קצ"ד סעיף א' בהג"ה חדא דאסור להשכיר ביתו להכניס בו חמץ בפסח וכמ"ש האגור ועוד דמסיק בגמרא פ"ק דפסחים דשכירות לא קניא אלא צריך דוקא למכור להגוי החדר וכדפרישית עכ"ל ואני לא ידעתי לפרש דבריו דמה בכך דשכירות לא קניא מכל מקום בחמץ אינו עובר וכדמסיק התם דכתיב לא ימצא מי שמצוי בידך פרט לזה שאינו מצוי ואפילו בקבלת אחריות יש להתיר ובלא קבלת אחריות ודאי דמותר לכ"ע ואי משום דאסור להשכיר ביתו לשום בו חמץ נ"ז אינו ברור חדא דהרי הרשב"א ז"ל כתב דגמ' דידן פליג אירושלמי בזה ואנן אגמרא דידן סמכינן וכמו שכתב ב"י בשמו בסימן ת"מ ואפילו לדעת הרב דפסק לקמן בסימן ת"ן כדעת האגור מ"מ יש למצוא היתר שישכיר הבית לדברים אחרים ואם אחר כך יכניס הגוי החמץ בו שרי: כתב בתשובות משאת בנימין סימן נ"ו נכרי שעשה שליח לגוי חבירו שיעשה משיכה ביין שרף וכן עשה גם נתן השליח מכיסו קצת דמים לישראל על המקח גם יש חוק מהשררה שלא יוכל שום אדם למכור יין שרוף רק (האדכר"ר) לבדו הוי מקח גמור ויש לו דין חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ע"כ · וכתב עוד הכותב לחבירו שימכור יין שרף שלו בע"פ קודם זמן איסורו בדבר מועט וכן עשה ואחר הפסח חזר השליח וקנהו מן הגוי והבעלים צועקים עליו הדין עמהם ויוצא בדיינים ע"כ בכ"י מ"נ: וכתב עוד להתיר בדיעבד אם לא עשה גוי משיכה ע"ש סימן כ"ח · ובתשו' מהרש"ך סי' קי"ו קי"ז: ג רשאי לומר וכו' · כ"כ הטור: ומ"ש שמא אצטרך וכו' · והב"ח כתב בשם אגודה שהעתיק הלשון עד שאתה לוקח במנה קח במאתים שאקחנו ממך אחר הפסח משמע דרשאי להבטיחו שיקחנו ממנו אחר הפסח · וכתב דכן משמע מלשון הטור ובתשובת מהר"ם שהעתיק הרשב"א ז"ל אבל להבטיחו שיתן לו אח"כ ריוח אסור דנראה כהערמה ובדיעבד אין לאסור כיון שהיתה מכירה גמורה · ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ד סימן ק"מ טעם למה לא מהני בחמץ מתנה ע"מ להחזיר: ד אסור להאכיל וכו' · כ"מ בירושלמי: ובפסח לאו דוקא וצ"ע: ומ"ש אם ידוע וכו' · כלומר דוקא אם ידע בבירור שמאכילה חמץ אבל בספק מותר ונראה דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אין לאסור וכמו שפסק המחבר בי"ד סימן קמ"ב סעיף י"א בפרה שפטמה בכרשיני אלילים תיאכל ועיין עוד בסימן ס' בסעיף א' בהג"ה וכמ"ש הט"ז:

תמט א מ"ש חנות של ישראל וכו' · ונראה דבודאי דאם אין הסחורה מפת דכ"ע לא פליגי דתלינן בפועלין כי פליגי בסחורה של החנות הוא של פת וכן נראה מדברי ב"י ועיין ב"ח:

תן א ומ"ש כיון שהתנה עמו וכו' · ומשמע דאם לא התנה אסור לקבל מהם אפילו אינו נותן לו אותו ככר עצמו שנתחמץ בפסח ואם התנה שיתן לו קמח או מעות אפילו אם נותן לו אותו ככר עצמו מותר · ובלבוש כתב דאפילו אם לא התנה אם אינו נותן לו אותו ככר עצמו שנתחמץ בפסח מותר דתרתי לא אמרינן כאלו נתחמץ בתוך הפסח וכאלו זכה בה ישראל · ויש לסברתו טעם מיהו לדינא צ"ע כיון שלא מצינו לאחד מן הפוסקים שמחלק בכך: ב ואני אטול אח"כ וכו' · משמע אפילו לאם מותר ליקח אח"כ וכ"ש דמים: ג אפילו במעותיו של כותי וכו' · משום דאין ישראל נעשה שליח לגוי והוה ליה כאלו קנאה ישראל לעצמו וחזר ומכר לגוי · ועוד הא איכא למיחש שמא יבא לאכול ממנו: ד אסור להשכיר כלי וכו': משמע אפילו כלי חדש אסור ומטעם שרוצה בקיומו של חמץ ע"י דבר אחר שלא יתבקע הכלי ומטעם זה אסור להשאיל כמו להשכיר וכ"כ הב"ח · וכן מוכח מדברי המחבר מדאוסר אפילו כלי חדש · ובלבוש כתב שמותר להשאיל ולא דק: ומ"ש אבל משכיר חמור וכו' · דלא שייך רוצה בקיומו וכו' שאף אם ימות החמור לא יפסיד החמץ וע"כ גם בשאלה מותר: ומ"ש ויש מתירין להקדש וכו' · הטעם משום שאינו נהנה מגוף החמץ ומשום רוצה בקיומו נמי לא שייך הכא כיון שאין החמץ בעין וכמ"ש בלבוש לא דק · ואין להאריך בדבר הפשוט · עיין בתשובות הרדב"ז ח"ס סימן קנ"ג: כתב הב"ח אותן המחזיקין (בארנד"א) ולוקחין מדת (מלג"ן) מכל בישול שכר שמבשלין ביורות הדין משתנה כפי העסק (הארנד"א) שאם היורות הם של המושל רק שאחריות של היורות על הישראל השוכר את (הארנד"א) שחייב לחזור ולמסור היורות בשלימות כיון שבאו לידו או לא מבעיא (המלג"ן) פשיטא דאסור דה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אלא אפילו דמים במחיר (המלג"ן) אסור דחילופי איסורי הנאה נינהו · ואם אין האחריות של היורות על הישראל או יש להתנות עם המבשלין שיתנו לו דמים ואם אח"כ נותנין לו (המלג"ן) מותר ע"ש · וה"ה ברחיים ששוכר מהמושל כיון שצריך לתקן הרחיים אסור ליקח מדת (מלג"ן) שכר הטחינה ואין תקנה אלא במכירה שימכור לגוי המדות שיגיעו באותה שבוע עכ"ד · ודבריו נכונים:

תנא א מ"ש אפילו אותם שעושין וכו' · כלומר דאו הם בלועים הרבה חמץ ואם יבשל בהם אחר הפסח לא יהיה שם ס' אפ"ה מותר והטעם משום דאנן ק"ל הלכתא כר"ש דסבר דחמץ לאחר הפסח אינו אסור אלא משום קנסא בעלמא ולא קניס אלא בשקיים חמץ בעין אבל מה שבלוע בכלי לא קניס ולפיכך מותר אפילו לכתחלה להתבשל בהם · ונראה דמותר אפילו כלים עדיין הם בני יומן כגון שנשתמש בהם בע"פ קודם שש אפילו בדייסא וכיוצא בו: ומ"ש ומצניען בפסח וכו' · וכתב הב"ח חדשים מקרוב באו להסים כלי בדיל של חמץ בבית החורף לגוי ואומרים שאין לחוש שמא ישתמש בהם כיון שהם בגונה · וכן כלי פסח מעמידין בגונה כל ימות השנה ואני אומר טעות גמור הוא דמאחר שכתב הרא"ש וצריך לסתרן ·

אינו מועיל להם ולא לשום כלי חרס שנשתמש בהם חמץ אפילו שלא על ידי האור אלא שעירה לתוכה רותחין: (הג"ה) ויש אוסרין אפילו בכלי שני: * ואפילו אם ימלאום גחלים רחיישינן דלמא חייס עלייהו שמא * פקעי (פירוש שמא יתבקעו) ולא עביר להו הסקה מעליא [י] ומיהו אם החזירן לכבשן שמצרפין בו כלי חרס חדשים מותר דכיון שמכניסן להיסק גדול כזה ודאי לא חייס עלייהו דלמא פקעי אבל לתנורים שלנו לא: (הג"ה) כל כלי הצריך לבון או הגעלה אסור להשתמש בו אפילו צונן בלא הכשר * ועיין בי"ד סימן קכ"א:

ב [י] כוביא שהוא כלי שעושין מלבנים ועפר ואופים ומטגנים בו וכן תנור קטן שקורין פירלי"א הסיקו מבחוץ אסור לאפות בו בפסח דאין חמץ שבו נפלט בכך [ב] ואם מלאהו גחלים מבפנים שרי:

ג [ג] [ח] סכינים מגעילן בכלי ראשון ומותרין וכלי ראשון נקרא שהרתיחו בו מים על האש [ט] אפילו אינו עתה על האש רק שעודנו רותח [י] וקודם ההגעלה צריך לשופם יפה במשחזת או ברחיים להעביר כל החלודה שבהם קודם הכשרו הלכך אם יש בו גומות ואינו יכול לנקותו יפה אין מועיל לו * הגעלה (פירוש הפלטה שהכלים פולטים האיסור שבהם והוא מלשון שורו עבר ולא יגעיל) לבד וצריך ליבון במקום הגומות: (הג"ה) והנדן של סכינים אין לה תקנה בהגעלה ואסור להכנים בה הסכין בפסח: *

ד [כ] כלים שמשתמשים בהם על ידי האור כגון שפודים ואסכלאות וכיוצא בהם צריכים ליבון [ל] והליבון הוא עד שיהו ניצוצות ניתזין מהם: (הג"ה) [ה] ויש מקילין אם נתלבן כל כך שקש נשרף עליו מבחוץ. * ונוהגין בסכנה דאסוכה בכל דבר שדינו בלבון אבל דבר שדינו בהגעלה רק שיש בו סדקים או שמחמירין ללבנו בגי בלבון קל כזה. ומכה צריך ליבון: *

ה [מ] כלים שנשתמש בהם בחמין כפי תשמישן הכשרן אם תשמישן בכלי ראשון כגון כף שמגיסין בו בקדירה [י] צריך להכשירן בכלי ראשון ואם תשמישן בכלי שני הכשרן בכלי שני וכלי שמשתמשין בו בעירוי שמערה מכלי ראשון לא סגי ליה בהכשר דכלי שני [כ] אלא צריך לערות עליו מכלי ראשון: (הג"ה) כל הכלים שיש בהן סדקים או גומות או חלודה והוא בתוך הכלי ולא יוכל לנקרן ולנקותן אין להגעילן וצריכין ליבון במקום הסדק והחלודה: *

ו [ז] [ס] כל כלי הולכין בו אחר רוב תשמישו הלכך קערות אף על פי שלפעמים משתמשין בהם בכלי ראשון על האש כיון שרוב תשמישן הוא בעירוי שמערה עליהן מכלי ראשון כך הוא הכשרן: (הג"ה) ויש מחמירין להגעיל הקערות בכלי ראשון: * וכן הוא המנהג וכן בכל דבר שיש לחוש שמא נשתמש בו בכלי ראשון כגון כפות וכדומה לזה. * ויש מחמירין להגעיל כל כלי שתייה אף על פי שתשמישן

בצונן

לשמין במקום שאין הרגל מצויה שלא יטעו להשתמש בו בפסח א"כ אין חילוק ואפילו שזוהו בגובה הרבה לא פלוג רבנן. וכמו שמבואר לענין שבת דאין משתמשין לאור הנר אפילו גובה י' קומות עכ"ל ודבריו נכונים: וא"ש ויש אוסרים אפילו בכלי שני וכו'. מוכח מכאן דס"ל דגם בכלי שני מבליע משהו. וכן מוכח לקמן בסעיף ה' וכן מוכח מדברי הרב לעיל בסימן תמ"ד סעיף ב'. ועיין מ"א שם ועיין לקמן סימן תס"ו סעיף י"ב מ"א שם: וא"ש שמצרפין בו כלי חרס וכו'. אבל לתנורים שלנו אינו מועיל משום דחיישינן דלמא חייס עלייהו ומוציאם מן התנור קודם שיתלבנו היטב וכ"כ הרא"ש בהדיא: וא"ש כל כלי הצריך ליבון וכו'. ועיין בי"ד סימן צ"א סעיף ב' דשם מבואר דכל דבר דלאו אורחי' בבדיקה אין להשתמש בו אבל מידי דאורחיה בבדיקה מותר לכתחלה אפילו הוא דבר שיש בו לחלוחית קצת ומשמע דדין זה איירי אפילו קודם פסח ומשם שעות ואילך. והלבוש כתב דוקא בתוך הפסח ואינו נכון. ואפשר כיון דהרב לא בקית לחלק כמו שמחלק בי"ד ע"כ בתוך הפסח איירי ולפיכך אסור בכל ענין משום חומרא דחמץ: **ב** ואם מלאו גחלים וכו'. הטעם דכיון דעשוי מלבנים ועפר ליכא למיחש דלמא פקע ולפיכך לא חיישינן דלמא חייס. וכתב הטור דה"ה קדירות של מתכות ופשוט הוא: **ג** מגעילין בכלי וכו'. מסקנא דגמרא פרק כל שעה והא דשרינן הכא הסכינים בהגעלה היינו דוקא כשנבלעים מחמץ או נבשר לחלב או אפכא דהתירא בלעו אבל סכינים הנקחים מן הגוים מבואר בי"ד בסימן קכ"א בעינן לכתחלה או לבון או השחזה והגעלה ולפי זה דמחמירין יותר בסכינים הנקחים מן הגוים אם כן לפי מאי דכתב המחבר שם דהשחזה מהני בהו מכ"ש דיש ללמוד לכאן לסכין של חמץ דמהני בהו לדעת הרב המחבר השחזה אפילו לכתחלה ולדעת הגה"ה בדיעבד וכמו שמבואר שם ע"ש. ולפ"ז מאי דכתב המחבר במשחזות לא איירי במשחזות של כותים דבמשחזות של כפתים לבדו סגי ואין צורך להגעלה. ומשמע מדברי המחבר בכאן דס"ל דחמץ מיקרי היתרא בלע. ועיין מה שאכתוב בסמוך: וא"ש במשחזת או ברחיים וכו'. ונראה דה"ה דבר אחר המנקין אותם. וכן משמע לשון הרא"ש דכתב צריך לשופן ולנקותם יפה וכ"כ הב"ח: וכתב עוד הב"ח נראה דהסכיני' המופי' בעץ בקתא וקבעו בהן מסמורות אין מועיל להם הגעלה כי יש בקתות גומות הרבה ואי אפשר לנקות כל הגומות וכך קבלתי מרבותי עכ"ל: כתב הטור בסימן קכ"א דכלים הנבלעים מכלים שהם שין על האור כך

נמי הכשירן על האור דוקא ולא סגי בכלי שנוטל מעל האור ועדיין רותח ומדברי המחבר בכאן לא משמע כן. ונראה לי להחמיר באיסור דאורייתא: וא"ש והנדן של סכינים וכו'. ובלבוש כתב על זה דחומרא יתירה הוא: **ד** כלים שמשתמשים בהם ע"י אור וכו'. כ"ז מבואר שם: וא"ש צריכים ליבון וכו'. והר"ן כתב על ברייתא זו וז"ל נראה דדברים שמשתמש בהם חמץ ע"י אור צריכין ליבון ואע"ג דאסיקנא בע"ז דכל היכא דהתירא בלע בהגעלה סגי ליה איכא למימר דחמץ כיון דשוו עליו איסורא בלע מקרי עכ"ל. וכן מצאתי סברא זו בתורת הבית הארוך להרשב"א ז"ל בדף קכ"ג ע"ב. ומטעם זה כתב הרשב"א ז"ל דמאן דמגעיל כלי חמץ צריך שיהיו הכלים אינן ב"י או שיהיה המים ששים דאל"ה אינו מועיל כלום משום שחוזר ובולע מה שפולט. וכ"כ רבינו ירוחם שדעת רוב הפוסקים להשוות חמץ לשאר ניעולי גוים וא"כ לפי זה יש לתמוה על דברי המחבר שכתב שפודים ואסכלאות וכו' ע"כ ס"ל דחמץ איסורו בלע מיקרי וא"כ איך הכשיר בסיפא להגעיל סכינים ברותחין ה"ה כתב בי"ד דסכינים של נכרי' בעינן דוקא ליבון. וגם לקמן פסק בסימן תנ"ב דקודם שעה חמישית אין צריך לדקדק אם הכלים בני יומן וכו' והוא משום דס"ל דנותן טעם בר נותן טעם דהתירא הוא וא"כ דבריו סתרי אהדדי וצ"ע. וכתב הרש"כא בתורת הבית בדף קכ"ה וז"ל ואעפ"י שאסכלא כשצולין ע"ג טשין אותה בחלב או מושחין בביצה בשמן אין רטיבות זה מבלה מהיות האש שולט בו לגמרי ואינו דומה לקומקומוסין ומחמי חמין וליורות דמשקין מרובות עכ"ל. ועיין מ"ש בדין מחבת בסמוך: וכתב הטור י"ד דבליבון אין צריך להעביר תחלה החלודה כי האש מכלה הכל ואעפ"י שכתב הטור דהרשב"א חולק הרי כתב הב"ח דהרשב"א לא החמיר אלא לכתחלה אבל בדיעבד כ"ע מודים דמותר. וכן הסברא מכרעת. וה"ה בכלים הצריכים הגעלה אם החלודה מבחוץ לכלי לעבר השני אינו מזיק: **ה** ויש מקילין וכו'. ובמרדכי שם מבורש הטעם של המקילין משום דס"ל להו דחמץ היתרא בלע מקרי ולפיכך סגי בליבון קל כזה: וכתב ב"י ולפי הפוסקים דס"ל דחמץ איסורא בלע נקרא אין להקל ולפיכך סתם בכאן כסברת המחמירין: וכתב הרשב"א בת"ה וכל שצריך ליבון אם לא ליבנו אעפ"י שהגעילו אסור להשתמש בו וא"ת והלא כל מה שאפשר להפלט ולהוציא ע"י הגעלה הא ליתא דכל שנשאר בו מן האיסור הרי הוא כפלט מעט מעט ואפילו ע"י חמין והיינו טעמיה דכלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו ואעפ"י שהגעילו בליעת איסור עדיין נשאר בתוכו ונפלט מעט מעט בין ע"י אור ובין ע"י חמין עכ"ל: **ו** צריך להכשירן בכלי ראשון וכו'. פירוש ולא סגי בעירוי דאע"ג דאנן ק"ל דעירוי ככלי ראשון הייכו לחומרא דלא סגי בכלי שני אבל לא להקל: וא"ש ואם משתמשין בכלי שני וכו'. הוא ע"פ הכלל דק"ל כבלעו כך פלטו. אבל הב"ח כתב להחמיר בשם הר"ר שמואל דאפילו כבלע בכלי שני שיש אין כח בכלי שני להבליט וצריך כלי ראשון והוא הסכים לדבריו ועיין בר"ן פרק כל שעה: כתב הכל בו כלים שנשתמש בהם חמין בכלי שני כגון קערות וכוסות וקיתניות נותנין אותו בכלי שני גדול ונותנין עליהם מים רותחין. נאמנם צריך ליתן מים על ספתם עד שיגברו על גדותם כדי שיהא כעין תשמישן כי לכעמים ממלאין אותם עד שנשפכין על ספתם עכ"ל: וא"ש וכלי שמשתמשין בו בעירוי וכו'. וכתב הד"מ דכל כלים הנכשרים בעירוי צריך ליזהר שלא יפסיק הקילוח ואם שואב מים מכלי ראשון שהוא על האור יזהר שיבשל המים בעוד זה הכלי בתוכו עכ"ל. וכן איתא בדרשות מהר"יל: כתב הלבוש דכלים הנכשרים בעירוי צריך לעבות עליהם ג' פעמים ולא ידעתי מנ"ל דממשמעות כל הפוסקים משמע דסגי בפעם אחת: **ז** כל כלי הולכין וכו'. והו דעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א והר"ן. ומשמע מדברי הר"ן פרק כל שעה אפילו ברור שהשתמש בו בכלי ראשון מ"מ כיון שרוב התשמיש הוא בכלי שני או בעירוי סגי בכך. ונראה דאם עדיין הם בני יומן מכלי ראשון אעפ"י שעיקר התשמיש שלהם הוא בכלי שני ודאי דגם הם מודים דצריך כלי ראשון וזה דבר פשוט: וא"ש ויש מחמירין להגעיל הקערות וכו'. הטעם לפי שלפעמים כופין אותה במחבת כשהיא על האש. וכ"כ בטור ונראה אפילו לאותן דס"ל לקמן בסעיף י"א דמחבת צריך ליבון מ"מ הכא דסגי בקערות בהגעלה. מיהו לפי דעת הרשב"א בת"ה דף קכ"ה ע"א דס"ל דביוקום שאין מסקין הרבה ויש שם רטיבות קצת בליעה ע"י אור מקרי וצריך ליבון צ"ע אם סגי בקערות הגעלה. ועיין במה שאכתוב לקמן בדיני מחבת: וא"ש וכן הוא המנהג להגעילן וכו'. ובי"ד סימן קכ"א מבואר דבכלי חרס דאי אסור בהגעלה מקרי דיעבד וסגי בגריקה ושטיפה. ונראה

* המגיד כ"ה:
[י] תוס' שם והג"א שאר פוסקים
* מרדכי ריש פרק כל שעה:
[י] שם בגמרא
[ח] שם בגמ' [ט] טור
מהא דשבת דף מ"ב משנה ובפי' רש"י שם [י] הרא"ש שם בפרק ב' דפסחים והג"א
ראיה מסברי
* מהרי"ל:
[כ] ברייתא סוף ע"ז הביאה הרי"ף והר"ן בפרק ב' דפסחים וכן הסכמת רוב הפוסקים להשוות דין חמץ לשאר איסורין [ל] ירושלמי שלהי ע"ז * מרדכי כפ"ז והגהות מיימוני כי"ו מה"ל מ"א: * מהרי"ו:
[מ] שם בברייתא בע"ז והביאה הרי"ף והרא"ש בפרק ב' דפסחים
[כ] תוס' בשבת דף ל"ט בשם ר"י
* רשב"א בתשובה:
[ס] הריף והרמב"ם בפרק ה' והר"ן והרשב"א בתשובה
* טור בשם אבי העזרי ומרדכי פ' כל שעה ותוס' סוף מסכת ע"ז:
* הגהות מיימוני פ"ה ואגור:

ה רבינו ירוחם : א מרדכי פרק כל שעה והגהות מיימוני : והאגור ואו"ה כלל כ"ט ע טור בשם בעל המכריע פ הרי"ף בפ"ב דפסחים והרא"ש שם * מרדכי פרק כל שעה : צ טור כסיון תנ"ב בשם אביו הרא"ש והתו' בסוף ע"ז וש"פ ק טור בשם אבי העזרי ר בשם אבי העזרי וכ"כ אביו הרא"ש בתשובה * שר בשם רבינו יואל ותשובת הרשב"א : *מהרי"ל ש טור וכן כתב המרדכי בפ"ב דפסחים * איסור והיתר הארוך כלל ע"ק : ת טור בשם אבי העזרי

כגון משום שלפעמים משתמשין בהם בחמין · * וכן הוא המנהג להגעילן ובדיעבד סגי להו בשטיפה וקערות גדולות שלא יוכל להכניס תוך כלי ראשון נותן עליהם אבן מלובן ויערה עליהם רותחין מכלי ראשון והוי ככלי ראשון וכן כל כיוצא בזה ויעבור האבן על כל הכלי שאז מגעיל כולו : * ז

ח ע יש מי שאומר דכפות העשויות מקרן אין להם תקנה בהגעלה דכיון שמתקלקלין במים חמין חיישינן דלמא חייס עלייהו : ח ט

פ אחר כלי עץ ואחר כלי אבן ואחר כלי מתכת דינם להכשירם בהגעלה : (הג"ה) וכן כלי עצם צריכים הגעלה : ט צ המגעיל קודם שעה חמישית יכול להגעיל ביחד כלי ראשון וכלי שני ובלים שבלעו דבר מועט ואינו חושש : (נ"כ אם מגעיל מקצת הכלים ב"פ (ד"ע) : י ק סלים שמולחים בהם הבשר יש מצריכים להם הגעלה ויש מי שחולק ונראין דבריו : (וטוב להגעילן או לקנות חדשים) יא ר כתבת * שמטגנין (פירוש שמגיקין בה שמן לאפות) בה מותרת בהגעלה ואם היא ארוכה משים חציה והופך עור ומשים חציה האחר ואם היא ארוכה ביותר מלבנה באמצע : (וכליבון כל דהו שקש כשרף עליו סני ליה) (ד"ע) : (הג"ה) ויש מחמירין ללבן המחבת * אך בליבון כל דהו דהיינו שישרוף עליו קש מבחוץ סגי (ד"ע) ונוהגין ללבנו לכתחלה מיהו סגי ליה בהגעלה אם אין גומות : * יב ש כל הכלים צריך להגעיל ידותיהם כמותם : (הג"ה) מיהו אם לא הגעילו הידות אין לאסור בדיעבד ואפילו לכתחלה יכול להגעילו ע"י עירוי שמערה עליהן : * יג ת כלי שיש בו טלאים יג אם קדם הטלאי לבליעת האיסור א"צ להסירו דכבולעו כך פולטו ואם קדמה בליעת האיסור לטלאי צריך להסיר הטלאי קודם הגעלה או ישים גחלים על מקום הטלאי עד שישרף גוף האיסור אם ישנו ואח"כ מגעיל כל הכלי ואם הוא של עץ אין לו תקנה אא"כ ירחיב הסדק כל כך שיוכל להוציא משם מה שבתוכו : (הג"ה) רוסס שעושים האומנים בתוך כלים יותר

דכל זה מיירי בכלים שאין רגיל לשהות בהם מעת לעת המשקה או להשתמש דברים חריפים אבל כלים הרגילים להשהות בהם כגון קנקן או כיוצא בו ודאי דאסורין וצריכין הגעלה כמו כלים שמשתמשים בהם חמין דהא קי"ל דבליעת מע"ל כבוכן הוא כמו בליעת חמין · ומיהו הגעלה או עירוי מועיל אע"ג דבכלי חרס אינו יוצא מדפיו היינו דוקא אם בלע ע"י חום אבל בכוכן מועיל הגעלה או עירוי ועיין לקמן בסעיף כ"א מ"ש מזה · ומ"ש בי"ד מ"ש הש"ך מזה ועיין לקמן סעיף כ"ה מ"ש בש"ד : עוד כתב בי"ד שם דתיבות ושלחנות הנקחים מן הגוים נוהגים להגעיל · ונראה דה"ה לענין חמץ בפסח דצריך להגעיל השלחנות מפני שלפעמים נותנים עליהם רותחים מיהו סגי בעירוי : אומנם הד"מ כתב בשם מהרי"ו שאינו מועיל לשלחן קליפה בכלי אומנות וא"כ נ"ל דס"ל דלא מהני עירוי דהא קי"ל דאין עירוי מפליט אלא מה שבלועה בקליפה וע"פ דברי מהרי"ו המנהג דמכשירין השלחן כאבן מלובן · וכתב בד"מ דאם מכשיר השלחן באבן מלובן יכנב השלחן תחלה כדי שלא יצטנן המים ועיין בסעיף ד' : ח יש מי שאומר וכו' · כ"כ הטור בשם בעל המכריע · וכתב מהרי"ו וה"ה סכינים דיש להם קתא של עצם וכ"ש בקתא שלהם של עץ דבוק בדבק דחיישינן דלמא קיים עלייהו ואין מועיל להם הגעלה · וכ"כ הב"ח בשמו : ט דינם להכשירם בהגעלה · כלומר דמועיל הגעלה ולאפוקי מדעת קצת פוסקים דס"ל דלכלי אבן אינו מועיל הגעלה כמו לכלי חרס ולענין כלי זכוכית עיין לקמן סעיף כ"ה : ולענין כלי גללים לא ביאר המחבר מה דינם · ונראה דכלמוד מכלי אבנים ועיין בטור : י סלים שמולחים וכו' · כ"כ הטור בשם אבי העזרי וטעמו נ"ל משום דס"ל דכיון דאינו נזהר במליחה מחוץ שמא היה שם מעט חמץ וקבל הכלי טעם מעט וחוזר ונותן טעם בפסח · וכ"כ הב"ח בשם הגהות מיימוני : ומ"ש ויש מי שחולק וכו' · הוא הספר התרומה וז"ל הכלים שנותנין בו בשר כל השנה מותר לתת בהם בשר בפסח כי הבשר עצמו שבולע בו מותר עכ"ל · ואני אומר דאין ראייתו ראיה דמש"ה הבשר מותר מפני שנתבטל קודם הפסח וס"ל דאינו חוזר וניעור · אבל הכלי שיש בו טעם חמץ חוזר ונותן טעם בפסח שהוא במשהו וכן נראה עיקר כדעת האוסרין · ועיין לקמן בסעיף כ"ו : ונראה דגם לדעת הרמב"ם דבבר חוזר וניעור יש להתיר הכא משום דספק הוא · וכמו שכתבתי לעיל בסימן תמ"ו · ואין להתיר הכא משום דאין מליחה לכלים דמשהו מיהא פליט : ומ"ש וטוב להגעילם וכו' · כלומר במקום דסייך הגעלה כגון שהוא כלי דליכא למיחש ביה שמא נשאר שם משהו חמץ בעין ואינו נראה · אבל בכלים העשויים מנגרים דאיכא למיחש בהו שמא ישאר חמץ בין הנגרים ואינו נראה לעין טוב לקנות חדשים · וכ"כ במהרי"ל והביאו הב"ח לפסק הלכה : עוד כתב הב"ח לענין בשר עצמו שמולח קודם הפסח בכלי חמץ יש נזהרים שלא לאכלו ויש לפרותו כמו בשר יבש כדלעיל סימן תמ"ז · ומיהו נריך שלא קורו ומלחו אחר הבשר מליחה בכלי חמץ בחמין תוך מעת לעת דאל"כ כבר נעשה הבשר כולו חמץ ע"י הכלי שהוא בן יומו דכבוש הרי הוא כמבושל ואין בבשר ששים כנד הכלי שמלחהו בתוכו · ע"כ כלומר דאע"ג דמקמת הבשר מליחה אין לאסור שהרי לא כשהתה שם רק חצי שעה וכשיעור חצי שעה אמרינן דאין כח במלח להפליט כלים · אבל בשהור אחר שמליחה ומלחו בכלי של חמץ ושהתה שם מע"ל אסור לאכול הבשר לאחר שם שעות כיון שאין ס' בבשר כנגד הכלי דבכולה משערין דלא ידעינן כמה נפיק מיניה והדברים פשוטים הם · אך מה שכתב שצריך להיות שיהא הכלי בן יומו לא דק ואפשיטא מיניה דמלח דבר חריף הוא ומורכא מקליא ליה ואפילו אינו ב"י וכמו שמבואר בי"ד סימן ק"ה סעיף י"ג ע"ש : יא מחבת שמטגנין בה מותרת בהגעלה · זהו דעת הרא"ש והמרדכי בשם אבי העזרי והטעם דס"ל דלא דמי לכלים שתשמישן ע"י אור דבמחבת איכא כל פעם לחלוחית שומן או שמן אעפ"י דפעמים מנטוק ונשרף שם מ"מ אי אפשר שלא ישאר לחלוחית מעט ומש"ה מותר בהגעלה · ובי"ד כתב המחבר דמחבת של איסור צריכה ליבון וע"כ משום דס"ל דשאני חמץ דהתירה בלע · ולפ"ז אפשר לומר דס"ל דאעפ"י דמחבת בלע ע"י אור אפ"ה סגי בהגעלה כיון דהתירה בלע · אך קשה ממאי דכתב לעיל בסעיף ד' דשפוד ואסכלא וכו' ומשמע דלא ס"ל דחמץ מקרי התירה בלע וא"כ ע"כ נ"ל דס"ל דתשמיש המחבת לא נקרא בלוע ע"י אור וכדכרי · אבל אכתי קשה למה כתב לחלק התם בין חמץ לשאר איסור הלא בכל איסורין נמי הדין כן דאם לא נבלע ע"י אור מותר בהגעלה וצ"ע : ומ"ש ואם היא ארוכה וכו' · גם זה כתב הטור · ואין להקשות הא קי"ל דכלי מתכות אם מקצתו חם כולו וא"כ איכא למימר דאם משים בפים חצי המחבת יוכשר גם חצי השני דזה ליתא דלא אמרינן חם מקצתו חם כולו אלא להתיר ולהצריך ס' כנגד כל הכף אפילו לא נתחב אלא מקצתו · וכמו שמבואר בי"ד סימן צ"ד לדעת המחבר וע"ש : ומ"ש וכליבון כל דהו וכו' · כלומר דכיון דגם בהגעלה סגי אלא שלא בהגעלה משום גודלה ולפיכך סגי בליבון קל כזה : ומ"ש ויש מחמירין ללבן המחבת וכו' · משום דס"ל דמיקרי בליעה ע"י אור דאעפ"י שיש שם לחלוחית קצת מ"מ כבלע בחוזק וצריך דוקא ליבון גמור והו דעתם אך הרב כתב מסברת עצמו להכריע דבליבון כל דהו סגי אבל איכא מכרי דבעינן ליבון גמור · וכן נראה להחמיר ללבנו דמשום לחלוחית מעט אינו מצילה שלא תהא נקרא בלוע ע"י אור וראיה משפוד דגם שם איכא לחלוחית קצת מבשר ואפ"ה נקרא בלוע ע"י אור · ומיהו אפשר להקל מטעם אחר דהולכין אחר רוב תשמישו וברוב פעמים אינו מנטוק כ"כ שלא ישאר שם שמן הרבה : יב כל הכלים וכו' · כ"כ הטור ומשמע דאפילו כלי עצים או כיוצא בהם דלא שייך לומר חם מקצתו חם כולו ואפ"ה צריך להגעיל הידות וע"כ משום דס"ל דכלי שנאסר במקצתו נאסר כולו · וכ"כ בא"ה בהדיא ואפילו בריא לנו שלא השתמש בכולו · ולפ"ז יש לתמוה דמדברי המחבר בסימן קכ"א סעיף ו' משמע דוקא בכלי מתכות אמרינן כך דחם מקצתו חם כולו · וממשמעות דבריו בכאן משמע דבכל כלים אמרינן כן · ואפשר לומר דהטעם של המחבר בכאן משום דסבר דחיישינן שמא השתמש והכניס לקדירה גם הבית יד והטעם במחבת משום דבימינית מהמאכל כיתזים על הבית יד ולפיכך ס"ל דסגי בעירוי לכתחלה ומזה דאם בריא הוא שלא בא עליהם שום דבר מותר בלתי הכשר אך הש"ך והט"ז בי"ד לא הבינו דברי המחבר כן · וגם הלבוש לא פירש כן וצ"ע · והב"ח כתב דמשום כך צריך להגעיל הידות משום דאי אפשר דלא בלעי הידות טעם חמץ בכל השנה ע"י כלי ראשון כשמודיחין אותם לנקותן מהזוהמא לאחר תשמישן ולפ"ז אם ידוע שלא נאסרו הידות אין צריכין הכשר מיהו לדינא גם הב"ח הסכים כדעת הרשב"א דבכלי מתכות אמרינן חם מקצתו חם כולו וצריך להכשר גם הידות אעפ"י שידוע שלא השתמשו בהידות ועיין מ"ש בי"ד שם הט"ז וש"כ : ומ"ש על ידי עירוי וכו' · וצ"ע אם הדין כן בכלי מתכות דאמרינן בהו חם מקצתו חם כולו והרי כולו בלע ע"י כלי ראשון ואיך מועיל עירוי :

יג ואם קדם הטלאי וכו' · פירוש דמיירי במקום דליכא למיחש שנכנס תחתיו חמץ בעין ואינו נראה דאז אינו מועיל הגעלה אפילו אם קדם הטלאי לבליעת האיסור אלא מיירי שמודבק יפה שאינו יוכל ליכנס תחתיו מגוף האיסור ואפשר לנקות יפה : ומ"ש צריך להסיר הטלאי וכו' · כלומר אעפ"י דאינו יוכל ליכנס שם מגוף האיסור מ"מ איכא למיחש שישאר שם טעם חמץ במקום הטלאי כי חום המים אינו שולט מעבר לעבר וחיישינן שאותו הטעם יכנס במאכל ויאסר דחמץ בפסח במשהו וליכא למימר מה שאינו יוצא בהגעלה שוב אינו יוצא בתבשיל דהגעלה הוא בפעם אחת אבל מתבשל שם הרבה פעמים ובכל פעם יוצא מעט · ומזה הטעם קי"ל דבכלי הצריך ליבון אינו מועיל לו הגעלה וה"ה כלי חרס משום דבכל פעם יוצא מעט · אך קשה דא"כ אפילו נעשה מחדש נמי איכא למיחש דלמא ע"י בישול הרבה פעמים בלע הרבה ואינו יוצא הכל בפעם אחת וע"כ נראה דברי המרדכי עיקר · דמפרש משום דחיישינן שמא ע"פ נדבק בחוזק ושוב בפסח רפה הדיבוק וכו' · ויש לליזהר לנשים שאין להם צורך ללבן בכ"ש אלא כיון שלבנה פעם אחת די אם לא חזר שוב

ותקון

מותר להגעילן מאחר שנעשה מקדם וינקרס היטב: * יד יד א כסוי של ברזל שמכסים בו הקדרה צריך הגעלה כיון שמזיע בכל שעה מחום הקדירה ב ואם נתנוהו בפסח על הקדירה בלא הגעלה כל התבשיל אסור שזיעת הכסוי מתערבת בתבשיל: * טו טו ג כיסוי של ברזל שמשימים אותו על החררה כשנאפית על הכירה צריך ליבון: * טז טז ד מדוכה מותרת בהגעלה ה ואם היא גדולה שאינו יכול להכניסה ביורה משים בה מים רותחים ומכנים בתוכה אבן רותחת ויעולה הרתיחה בכל שפתה דכל כהאי גונא הוי הגעלה דכלי ראשון: (הג"ה) ויש מחמירין ללבן המקכת * (והמדוכה) * אך כלבון כל דהו דהיינו שיסרוף עליו קש מבחוץ כגי (ד"ע) ונוהגין ללבנו לכתחלה מיהו סגי ליה בהגעלה אם אין בו גומות * ואם המדוכה של עץ יש לקלפו ככלי אומנות דקיימינן לגומות ולהגעילו אחר כך: * יז יז ו הדף שעורכים עליו כל השנה וכן ו עריבה שלשין בה צריכים הגעלה: (הג"ה) ולא מהני בה קילוף בכלי אומנות וכן כל דבר הצריך הגעלה לא מהני ליה קליפה * והמנהג שלא להשתמש בפסח בעריבות ודפין שלשין עליהן כל השנה אפילו על ידי הגעלה וכן עיקר * וכבר נתבאר לעיל סימן תמ"ב סעיף י"א: יח ח הנפה צריך לרקדק בה מאוד לנקותה מפתיתי החמץ הנדבק בה ונסרך ונדבק בנקבי אריגת הנפה ובעץ שבה וישפשפו אותה במים יפה יפה והוא הדין לכל שאר כלי הלישה שהשפשוף בהם עיקר גדול: (הג"ה) ונהגו שלא להשתמש בנפה ע"י הגעלה ואין לשנות * וכן בכל כיוצא בזה כגון הכלי שקורין רי"ב אייזן או הכים של רקיים * בכולן לא מהני להו הגעלה וכן כלים שמשתמשין בהן חמץ דינם כנפה אבל שקים ישנים נוהגין בהם היתר על ידי כבוס וצריך להתיר כל התכירות שבהן קודם הכבוס: * יט יח ט הרחת שקורין פאלה י יש אומרים שאין מועיל לה הגעלה וצריך לקנות חדשה: כ כ השלחנות והתיבות שמצניעים בהם אוכלין כל השנה רגילים לערות עליהם רותחין לפי שלפעמים נשפך מרק מן הקדירה לתוכן: כא יט ל חביות של חרס שנתנו בהם שכר שעורים מותרים בהגעלה או בעירוי שלשה ימים: (הג"ה) והגעלת החבית יעשה כדרך זה ילכן אבנים וישימם בהם ויערה עליהם רותחים מכלי ראשון ויגלגל החבית שיגיע הגעלה לכל מקום * ובדיעבד אם נתנו בהם יין או דבש בלא הגעלה רק שהדיחן היטב תקלה מותר לשתות מהכו בפסח: * כב כ מ כל הכלים אפילו של חרס שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה אפילו בחמין חוץ מבית שאור ובירת חרוסרת שאף על פי שלא נשתמש בהם חמץ אלא בצונן אסור להשתמש בהם מצה בחמין אבל בצונן להניח בהם מצה אפויה מותר אבל אסור ללוש בהם וכל זה בלא הגעלה נ אבל על ידי הגעלה אפילו בית שאור וחרוסת מותרים אם אינם של חרס ס אבל לשל חרס לא מהני הגעלה ע ואפילו לא נשתמש בהם חמץ אלא בצונן לא

ישתמש

* איסור והיתר והגהות: א טור ב שם וכ"כ הגהות מיימוני בהלכות הגעלה ממשנה פס"ק ג מכשירין ד טור לדעתו וכן דעת רוב הפוסקים ה טור בשם ר"י והרא"ש ו רבינו ירוחם וכן כתב בהגהות מיימוני פ"ב * טור י"ד בשם רבינו יואל ותשובת רשב"א: * וטור בשם רש"י ור"ת: * מהרי"ל: * הגהות מיימוני פ"ה: י טור וכ"כ הגהות מיימוני בפ"ה ק גמרא פסחים דף ל' מהרי"ו: * מרדכי פרק כל שעה וכל בו: ט כל בו * מהרי"ל וכ"י: * מהרי"ל: * ת"ה סימן קי"ו: הגהות מיימוני פ"ה ותה"ד מרדכי הסמ"ק כ טור ל טור בשם רבינו יואל וכ"י בשם הרבה פוסקים * הגהות מיימוני פ"ה: * מרדכי פרק כל שעה והגהות אשיר"י פ"ב דע"ו ותה"ד סימן ר"א: מ מימרא דשמואל פסחים ל' וכגירסת הרא"ש שם נ הרא"ש שם בשם ר"י ושאר פוסקים ס שם בגמרא דף ל' ע כגירסת הרי"ף שם וכמו שפירש הר"ן שם

עיקר וכפשוט הוא: ומ"ש או ישים גחלים וכו' פירוש דזה מהני אפילו בעין דאיכא לאיסור שאז כלכם שם מגיף האיסור כי האש מכלה הכל וכזה אין חילוק בין אם קדם הטלאי לבליעת איסור או לא: ומ"ש ואח"כ מגעיל וכו' אבל אפכא לא יעשה מכבי דיתכבש הטעם מחמת ליבון למקום שגיעל ככר: יד כסוי של ברזל שמכסים וכו' כ"כ הטור וטעמא דמסתברא הוא שהכל העולה מהתבשיל לכיסוי הקדירה לא הוא ולפיכך סגי בהגעלה: ומ"ש שזיעת הכיסוי וכו' משמע דמיירי כשהזיע תחת הכיסוי אבל אם עדיין לא התחיל להזיע אין לאסור מיהו למעשה צ"ע כיון שחמץ בפסח במשהו ועיין בי"ד סימן צ"ג: טו כיסוי של ברזל שמשימים וכו' צרין ליבון הטעם משום דברוב פעמים נוגעת בחררה וה"ל תשמישו ע"י אור בלתי רוטב ומש"ה צריך ליבון: טז מדוכה מותר בהגעלה וכו' ומיירי אפילו במדוכה שדכין בה כל השנה פירורי לחם עם שומן ופלפלין דברים חריפים דלא עדיפי מחמת שבלע ע"י האור שמועיל הגעלה: וכתב הב"ח דאין להתיר להכשיר המדוכה במילוי גומרי דקיימינן דלמא קיים עליה שמא פקעי וכ"כ הת"ה בשם גדול אחד ולפיכך פסק דיש להגעילו אבן משום מורא דחמץ יש לדוך כל הבשמים הצריך לי"ט קודם י"ט דלאו הוי כ"ט בר כ"ט עכ"ל ובאמת תימה על דבריו דהא ק"ל דבדברים החריפים אינו שייך כ"ט בר כ"ט וכמו שמבואר בי"ד בסימן צ"ה בהג"ה מכל מקום נראה דיש להחמיר כדבריו ועוד דבכמה מקומות מוכח דלא ס"ל להרב האי סברא משום דחמץ שאני עליו: יז הדף שעורכין עליו וכו' וכן עריבה וכו' צריכין הגעלה הטעם משום דעורכין עליו כל השנה מתוכו קשה וצריך הגעלה: ומ"ש וכן עיקר וכו' הטעם משום דא"א לנקרס יפה שלא יהיה חמץ באחת מן הסדקים והגומות: וכתב הב"ח דאם לאחר הגעלה ישים שם מפה מותר להשתמש שם מצה והיינו דוקא בצונן: יח הרחת שקורין כא"לא וכו' פירוש דהוא הרחת שמורידין בה פת לתנור והטעם שאין מועיל לה הגעלה מפני שתשמישתה על ידי אור הוא ומבואר בת"ה דאפילו לקלפו בכלי אומנות ולהגעילה אח"כ אינו מועיל לה וכראה דאם לקחו מן התנור מכות ומלאהו מכה כפוחה שאין ליקח עוד מן התנור באותה מרדה ואם לקחוהו נראה דיקלף מן המצות כדי כטילה ואו מותרין וכמו שיתבאר לקמן בעה"י: יט חביות של חרס וכו' ז"ל המרדכי רבינו יואל היתר חביות של חרס שנותנין בהם שכר כל השנה ואפילו מכניסו לקיום בהגעלה להשתמש בפסח וה"ה עירוי ג' ימים מועיל ואין להקשות הא אמרינן כלי חרס אינו יוצא מדפיו לעולם היינו דוקא כשבלע ע"י אור אבל בבליעת צונן כגי בהגעלה או בעירוי ומשמע בכאן אפילו כשתהא שם שכר מע"ל אפ"ה מועיל עירוי או הגעלה וכן משמע בי"ד בסי' קל"ה וקל"ח וע"ש דיכי עירוי היאך הוא ומשמע כמי דכיון דמפרש דמש"ה מועיל עירוי או הגעלה לכלי חרס משום דבלע בצונן ולא משום כותן טעם בר כ"ט א"כ אפילו בלע האיסור בעין כגון שכשתהא שם פירורי לחם הרבה מעורב עם איזה משקה מותר בהכשר זה כיון שבליעה היתה בצונן ומשמע כמי אפילו החביות מזוכות מהכי הגעלה ועירוי וכן פסק המחבר ביורה דעה בסימן קל"ו סעיף ט"ו דמהכי הגעלה למזופות וה"ה בכאן לענין חמץ בפסח וכן כתב הטור אבל הב"ח כסק דלא מהכי הגעלה ודוקא עירוי בעינן למזוכות כי איכא למיחש שמא לא יתחמם יפה ליוי הגעלה כדי שלא יתקלקל הכלים המזוכות וכתב שכן כתבו התוס' פרק אין מעמידין ובאינו מוזפף כתב דלכתחלה יש להכשיר בהגעלה דעדיף יותר מעירוי ולענין חביות שלנו העשויות עתיכות של עצים בעיקולים כתב הב"ח והלבוש דאין להתירם בהגעלה אלא אם כותח כי החביות מכל אחד וומכים לפם ידו וומקה כל השורים המוחברים בין בדקי העצים אבל אם רוצה להככים ידו תוך המגופה ולנקות משם אין להתיר כי א"א לנקות משם היטב מיהו כיון דצריך לזה דקדוק רב לנקות בכל חור וחור היטב וא"א שלא ישאר שם בעין יש"ה ככון ולהורות שלא ישתמש כלל בחביות אלו בפסח וכן פסק מהרש"ל וכן עיקר אכן אם רוצה לפלק כל העיקולים ולנקות כל עץ ועץ בפני עצמו ודאי דמותר ולענין חביות של יין שרף דמימונו קשה ואפילו מגעיל הרבה פעמים ריח היין עודנו שם ויותר מימונו קשה מבית שאור ולכן נכון שלא להשתמש בהם כלל וכלל ובפרט למה שכתב ר"א המזרחי דריח החמץ הנשאר בכלי מחמיץ את העיסה ודוק וכ"כ הלבוש: ומ"ש והגעלת החביות וכו' כלומר דאינו צריך למלאותן שיציף המים על גדותיו: ומ"ש מכלי ראשון ומ"ש בדיעבד אם נתנו וכו' כ"כ בשם רבינו אחרים ומבואר הטעם משום דשכר גופיה לאו חמץ בעין הוא אלא טעם חמץ יש בו וה"ל כ"ט בכ"ט דהתירא ולפי זה דוקא אם נתן בהם היין או דבש קודם זמן איסור חמץ מיהו דוקא אם הם בני יומן אבל אם אינו ב"י אפילו לאחר זמן איסור חמץ עד הלילה דעד הלילה נותן טעם לפגם יותר וגם"כ דמיירי שהלוק המשקה מאותן חביות קודם הפסח וקי"לן דאינו נאסר לשתות מהן בפסח אבל אם עדיין בפסח עוודת שם הרי הכלי נותן טעם לפגם בפסח והוה טעם שני לאיסור ואסור דבעינן דוקא כ"ט בר כ"ט דהתירא וכן כתב הב"ח בסימן תמ"ו ומיהו לאלו פוסקים דסברי דחמץ שאני עליו ולא שייך כ"ט בר כ"ט אין להתיר ועיין מ"ש לעיל בסימן: כ שנשתמש בהם חמץ בצונן וכו' כלומר שהשתמש שם בחמץ יבש או בדבר לח ולא שהה שם מע"ל ולא היה דבר חריף ולפיכך מותר להשתמש בו מצה אפילו בחמין אחר שמדיח שלא יהיה שם כלום מחמץ וזה דבר פשוט ולא כתבו אלא משום שיפא דבולתא: ומ"ש חוץ מבית שאור ובית חרוסת פירוש כלי שהאשה מנחת בו את השאור ונתנו בעיסה ופעמים שהוא שוהה שם כל הלילה ובית חרוסת הוא כלי שנותנין בו חומץ וכל דבר שיש לו קיוהא ורגילין ליתן בו קמח ולפיכך אסור ליתן בו מצה בחמין משום דגם בצונן בלע הכלי כיון דדבר חריף הוא בולע נ"כ בצונן: ומ"ש אבל בצונן וכו' הטעם דכיון דיש לו הכשר בהגעלה ליכא למיחש ביה שיבא לידי קלקול להשתמש בחמין דהרי אפשר להגעילו ונם אינו חשיב כגוף האיסור וכן כתב שם הר"ן: ומ"ש להניח בה מצה אפויה פירוש כשהיא מוכנת אבל אם עדיין היא קמח והיה בולדות בה כיון דהכלי הוא קר אוסר כדי קליפה ואם שניהם חמין בעינן כדי כטילת מקום שהוא כעובי אצבע ועיין אלו דינים בי"ד סימן ק"ה: ומ"ש אם אינם של חרס וכו' הטעם דלא גרע בית שאור וחרוסת ממה שבלע ע"י אור: ומ"ש אבל לשל חרס וכו' דאע"ג דככר כתב המחבר בסעיף שלפני זה דגם לכלי חרס מועיל הגעלה היכא שבלע ע"י צונן שאני הכא דבית שאור וחרוסת מימונו קשה מאוד והוה כמו אם בלעו ע"י אור דאין יוצא מידי דפיו לעולם: ומ"ש לא ישתמש בו בצונן וכו' היינו בבית שאור והטעם מפרשים הפוסקים דכיון דאינו מועיל לו הגעלה איכא למיחש שיבא לידי תקלה

ישתמש בהם מצה אפילו בצונן והאידנא נהגו עלמא דלא לאשתמושי בפנחא * במאנא דפחרא עתיקא : (פירוש כלי חרס ישנים) (ותנור של בית החורף דינו ככלי חרס ואסור לשום שום דבר על התנור בפסח : *

כג כא ^פ^ כלי חרס המצופין בהתוך זכוכית דינם ככלי חרס : (הג"ה) ויש מקומות שנהגו שלא להשתמש בכלי חרס (גליזו"ארט) אפילו חדשים * ואין להחמיר רק במקום המנהג : *

כד ^צ^ כלי עץ המצופים בסמנים שקורים (ברנ"יס) דינם ככלי חרס : (הג"ה) ויש מקומות שמחמירים כב שלא להשתמש בכלים נבועים אפילו הן חדשים * וכן המקופין כנ"ל ואין להחמיר בזה רק במקום שנהגו איסור : *

כה ^ק^ כל כלי השתיה בין צלוחיות בין כוסות מותרים בשטיפה בין שהם של זכוכית בין שהם של עץ בין שהם של מהבת בין שהם של חרס ^ר^ ואף על פי שלפעמים נותנים בהם לחם חם כג כיון שרוב תשמישן אינו אלא בצונן סגי בשטיפה שלא הלכו בכל כלי אלא אחר רוב תשמישו : (הג"ה) מיהו יש מחמירים ומצריכין הגעלה וכן נוהגין וע"ל סעיף ו' :

כו כד ^ש^ כלי זכוכית אפילו מכניסן לקיום ^ת^ ואפילו משתמש בהם בחמין אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים ובשטיפה בעלמא סגי להו : (הג"ה) ויש מחמירים ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו וכן המנהג באשכנז ובמדינות אלו * וכן כלי כסף שיש בתוכן התוך זכוכית שקורין גי"שמעלצט אין להגעילו אבל מבחוץ אינו מזיק : *

כז ^א^ שפוד ישן שצלו בו עופות בפסח מותרין אף על פי שמקודם צלו בו בשר מלוח ממלח שלא נבדק : (הג"ה) מיהו אין להתיר רק בדיעבד וכן הכרוות שבקביות של יין נוהגין להדיחן * וכן העגים שמושבין בהם כלי שתייה צריכין הדחה לשום בהם כלים בפסח : *

^פ^ הרי"ן : ^פ^ שם בנזרא
* מהרי"ל : תשובת מהרי"ל : ^צ^ טור בשם רב האי
* מהרי"ל : תשובת מהרי"ל :
^ק^ טור מהא דגייכתי לעיל סעיף ד' ^ר^ תשובת הרשב"א
^ש^ הר"ן בפרק ב' דפסחים
^ת^ הרשב"א בתשוב'
* סמג ואגור :
* תה"ד סי' קל"ב :
^א^ מרדכי בפרק ב' דפסחים
* אגור ומהרי"ל :
* מהרי"ו :

תנב זמן הגעלת הכלים׳ ובו ז׳ סעיפים :

א ^א^ יש ליזהר להגעיל קודם שעה חמישית ^א^ כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים בני יומן או לאו (או אם יש ס' במים נגד כלי שמגעיל או לאו) * ובין אם מגעיל כלים שבליעתן מועטת אם כלים שבליעתן מרובה וכן אם משהא הכלים בתוך היורה יותר מדאי ואינו משהה אותם כל כך וכן כדי שלא יצטרך ליזהר שלא יגוחו המים מרתיחתן : (הג"ה) אך רבים חולקים וסבירא להו דאין הגעלה מועלת כלו"אם אין המים רותחים (כן משמע מהרא"ש וסמ"ג ות"ה סי' קל"א ואגור וטור בסי' ק"ה) על כן יש ליזהר אפילו קודם זמן אסורו שלא יגוחו מרתיחתן כל זמן שמגעיל : (ד"ע) ושלא יכנים הכלים עד שירתיחו המים ^ב^ וכן כדי שלא יצטרך להגעיל היורה הגדולה שמגעילים בה תחלה וסוף : (הג"ה) ואם לא הגעיל קודם זמן אסורו יכול להגעיל עד הפסח שאז חמץ במשהו ואינו מועיל הגעלה שאור ובולע אבל מותר ללבן כלי תוך הפסח * וכשמגעיל קודם פסח לאחר שש צריך ליזהר בכל הדברים הנזכרים שאין צריך ליזהר בכן

^א^ טור בשם אביו הרא"ש בפרק ב' דפסחים והמרדכי שם והתוס' בסוף ע"ז * טור :
^ב^ הרא"ש שם בפ"ב דפסחים
* דעת עצמו תשובת רשב"א :

שישתמש בו בחמין ולפיכך אסרו בו כלי תשמיש אפילו נזכן ונם דכיון דליכא בו היתר בהגעלה חשיב כגוף איסור וכל היתר שנגע בו אפילו בצונן צריך הדחה ולפיכך אין משתמשין בו כלל · וטעם האחרון כתב הר"ן ולפ"ד דבריו שדרכם בהדחה היה אפשר להתיר אבל משום טעם ראשון נראה דאסור בכל ענין ודוק : ומ"ש אבל אסור ללוש בהם וכו' · הטעם מפרש הר"ר אליהו מזרקימשום דריח החמץ הנשאר בו מחמץ את העיסה ע"ש : ומ"ש והאידנא נהגו וכו' · כ"כ הרי"ף נראה מדבריו אפילו כלי חרס שאינם בית שאור וחרוסת נוהגים שלא להשתמש בישנים וכ"כ הב"ח : כתב הסמ"ק עריבות שלשין בהן כל השנה אין נותנין לתוכה המצות חמין אפי' אם נקרו אותן לגמרי וצריך לתת מפה או סדין להפסיק ביניהם וכן הדין בעריבה שמקיימין בה חמץ כל השנה ע"כ : בתב הכל בו אפילו הוכא לחם חמץ על חלת מנה אפילו חם כחם לא אפרוהו דלא בלע מיניה כלל אבל ראוי להרחיק מזה לפי שדבר זה זר בעיני קנת העם וראוי להחמיר מפני מראית עין עכ"ל · ואני אומר גם בעיני זר הוא דאע"ג דאינו אוסר הכל מ"מ כדי נטילה אוסרין וה לזה · וכמו שמבואר בי"ד בסימן ק"ה ויתבאר לקמן בסימן תס"ז : **כא** כלי חרס המצופים וכו' · ומשמע דמצופין כאחר אין להחמיר · וכן פסק כלבוש · ואין להקשות הא כתב המחבר בסעיף כ"ו דכלי זכוכית אינו בולע י"ל כיון דמצופה על החרס ונכרך עמו בכבשן בלע טפי · וכ"כ הרא"ש בפרק כל שעה והב"ח החמיר אפילו במצופין מאחר ונכון להחמיר : כתב הרא"ש בתשובה ק"א סימן מ"ג כלים שמשמשין בכלי ראשון אם נפו אותן בבדיל יש להכשירן בלא הגעלה וטעמו כיון שהבדיל מפסיק הרי הוא ככלי חדש ע"כ · ובאמת לא נהירא לי משום דקיימינן שמא יפליט ע"י בישול מה שבלע הכלי קודם הנפוי · ומ"מ נראה דהגעלה אחר הנפוי מועיל ולא דמי לעלאי דשאני התם דאיכא למיחש כמ"ש בשם המרדכי אבל בנפוי בבדיל אין לחוש לכך · מיהו לאותן דמחמיר להגעיל קודם הנפוי תבא עליו ברכה · וגם ש לחוש לסברת הרא"ש לקולא ולהצריך לכלי טבילה מחדש בלא ברכה ועיין ב"ג מה"ק : ומ"ש שלא להשתמש בכלי חרס גליזו"ארט וכו' הטעם משום דעושין ההיתך בחמץ · מיהו לדינא אינו אלא חומרא יתירא דהא הכל נשרף בכבשן : **כב** שלא להשתמש בכלים נבועים וכו' · הטעם מפני שאומרין שעושין הנבע בסובין וג"ז חומרא יתירה דהא שורף את החמץ שבו · וגם במקום דמחמירין דוקא אם הנבע מבפנים אבל מבחוץ אינו מזיק · וכ"כ בלבוש וכ"כ מהרי"ל לענין כלים שיש בהם גישמעלצט דמבחוץ אינו מזיק · וכ"כ הרב לקמן בשם ת"ה : **כג** כיון שרוב תשמישן וכו' · פירוש כיון דהגעלה זו אינה אלא מדרבנן כשהם אינן בני יומן לא הלכו חכמים אלא אחר רוב התשמיש ואעפ"י שלפעמים משתמשין בהם אבל האם בחמין סגי בשטיפה · ומשמע מזה דאם הם בני יומן מתשמיש חמין צריכין הגעלה · וכן כתב הרשב"א ז"ל בהדיא מביאו ב"י וכבר כתבתי דאם הם בני יומן מכבוש שכבשו בהם חמץ מע"ל צריכין הגעלה אליבא דכ"ע דלא שייך היתר זה דהולכין אחר רוב התשמיש אלא בשאינו ב"י : ומ"ש יש מחמירין וכו' · והוא דעת המרדכי בשם ראבי"ה ולא כתב שם דצריכין הגעלה אלא דוקא כלי כסף משום דלפעמים מרתיחין בהם יין אבל האם אבל בכלי עץ וזכוכית וכלי חרס המזופים גם הוא מודה דסגי בשטיפה. וזה הוא דעת הרב שכתב ויש מחמירין היינו בכלים שדרכם להשתמש לפעמים אבל האור ולא אמרינן דהולכין אחר רוב התשמיש אבל בכלים שאין דרכם להשתמש בחמין סגי בשטיפה וגם מיירי בכלים שאין דרכם שמוהין בהם המשקה מעת לעת אבל בכלים שדרכם בכך כגון קנקן וכיוצא בו צריכין הגעלה אעפ"י שהם של עץ ואין דרכם להשתמש בהם בחמין משום דבולעין כמו ע"י בישול דקי"ל כבוש הוא כמבושל בכל מקום : **כד** כלי זכוכית וכו' · כ"כ הר"ן וטעמו משום דכלי זכוכית שיע הוא ואינו בולע ואפילו כשתהה בו המשקה מעת לעת או שעירה לתוכו חמין שיעתו גורם שאינו בולע · וכן איתא באבות דרבי נתן : ומ"ש ויש מחמירין וכו' · הטעם משום דס"ל דכלי זכוכית הוא ככלי חרס הואיל ותחלת בריתו מן החול והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם · וז"ל המרדכי שם ואע"ג דתשמישן בצונן מ"מ שורין בהם פתית לחם והוי כבוש והרי הוא כמבושל · ומיהו לפי מ"ש לעיל דגם לכלי חרס עביו מועיל הגעלה כשבלע ע"י צונן ק"ו הוא שמהני לכלי זכוכית הגעלה כשבלע ע"י צונן : ומ"ש אין להגעילו וכו' · משום שאינו יוצא מידי דפיו לעולם : ומ"ש אבל מבחוץ וכו' · בתרומת הדשן שם מפרש הטעם משום דאע"ג דקי"ל דכלי מתכות אם מקצתו חם כולו חם מ"מ לא אמרינן דמוליך בליעתו בכולו :

תנב א מ"ש כדי שלא יצטרך וכו' · כלומר דאז אינו צריך ליזהר שלא יהיה ב"י דאפילו הוא ב"י ואין במים ששים נגד הכלים · וגם היורה שמגעיל בו הוא ב"י אפ"ה הכל מותר כיון שעדיין זמן היתר הוא ה"ל כ"ט בר כ"ט דהתירא הטעם שקבלו הכלים היה של היתר וטעם של מים שקבלו מן הכלים נ"כ דהתירא הוא · ויזה שמוזרין ונותנין בכלים כמי דהתירא הוא ואפילו למ"ד דסבר עלו אין נתבשלו לא כלומר דאינו מותיר כ"ט בר כ"ט דרך בשול היינו דוקא התם בבשר הנבלע בדגים דחשיב טעם מעליא כי כבלע אוכל בא כל שדגים ראויים לאכילה והבשר נותן בהם טעם לשבח והלכך אסור לאכלם בכותח אם נתבשלו בקדירה ב"י אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע בדופני הכלי א כן חשיבי טעם לאסור בשיעור ויפליט בפסח לתוך התבשיל וצ"כ הרב דכתב בי"ד בסימן צ"ה דהמנהג לאסור לכתחלה כ"ט בר כ"ט דרך בישול ואפ"ה ס"ל דמותר הכא לכתחלה והיינו מטעם שכתבתי · וכן הוא מפורש בדברי הרא"ש בפרק כ"ש : ומ"ש וכן כדי שלא וכו' · כלומר דאפילו את"ל דלאחר שיניחו מרתיחתן יחזרו ויבלעו מן המים מ"מ כ"ט בר כ"ט הוא וכדפירשית · וכ"כ הטור בהדיא בשם הרא"ש · ולפ"ז מ"ש הרב אך רבים חולקים וס"ל וכו' · יש לתמוה דהא גם המחבר פסק דאין הגעלה מועלת כלום אם אין המים רותחין אלא דא"צ ליזהר שלא יניחו וכו' וכדפירשית · אבל מתחלה כשמכניס לשם הכלים ודאי דבעינן שיהיו המים רותחין : ומ"ש הרב דאין הגעלה מועלת וכו' · אעפ"י דיד סולדת במים אם אינן מרתיחין אין להגעיל בהם ולפיכך יש לנהוג דכל זמן שיגעל שלא יגוחו מרתיחתן דקיימינן שמא יתחוב בהם כלים והמים לא יהיו מרתיחין · ובתרומת הדשן סימן קל"א מחלק בין אם בלע ע"י נוכן או ע"י האור דאם תשמישו בצונן כגי אפילו אין המים מעלין רתיחה : ומ"ש שאז חמץ במשהו · כלומר אבל אם מגעיל מקודם אעפ"י שמקבל טעם משהו נתבטל ולא חבר משהו בפסח אלא המקבל טעם משהו בפסח · מיהא להרמב"ם דס"ל דחוזר וניעור כ"ע : ומ"ש ושלא יכנים הכלים וכו' · יש לתמוה למה לא

יכנים

בכן קודם שש: **א** [ב] [ג] יש ליזהר מלהגעיל כלי הבשר וכלי חלב ביחד אלא א״כ אחד מהם אינו בן יומו: (כל שכן כלי של איסור על כן נהגו שלא להגעיל שום כלי בן יומו): **ג** [ג] [ד] לא יניח כלים הרבה לתוך כלי ויגעילם יחד: (אם כונעים זה בזה): **ד** [ה] אם מגעיל בצבת יגלגל הכלי דאם לא כן במקום הצבת לא סליק דיקולא דמיא: **ה** [ד] [ו] אין מגעילין בחמי טבריא אפילו כלים שדינם ככלי שני מפני שאינם תולדות האור וכבולעו כך פולטו מה בולעו ע״י תולדות האור אף פולטו על ידי תולדות האור: (הג״ה) מיהו אם נשתמש בו רק בחמי טבריא מגעילו בהן. * ואין מגעילין בשום משקה רק במים מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה. * אם הגעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוב פליטת הכלים נעשו המים כציר אין להגעיל עוד באותן מים: * **ו** [ז] כלי גדול שאינו יכול להכניסו תוך כלי אחר מחמת גודלו עושה שפה לפיו [ח] בטיט כדי שיתמלא היטב ויגיעו המים בשפתו וממלאו מים ומרתיחו [ט] או יקח אבן רותחת או לפיד אש וישליכנו לתוכו בעודו רותח ומתוך כך ירתיחו המים יותר ויעלו על שפתו: **ז** [י] נוהגים לשטוף הכלי במים קרים אחר הגעלה מיד:

תנג דיני החטים וטחינתם למצות׳ ובו ט׳ סעיפים:

א [א] אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבולת שועל ובשיפון׳ (והמובחר ליקח לכתחלה חטים) * [ב] אבל לא באורז ושאר מיני קטניות וגם אינם באים לידי חימוץ [ג] ומותר לעשות מהם תבשיל: (הג״ה) ויש אוסרים * והמנהג באשכנז להחמיר ואין לשנות מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד אם נפלו תוך התבשיל וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם ואין אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל וכן מותר להשהות מיני קטניות בבית׳ * וזרע אקלי״א * ואני״ס קאליינדר אינן מיני קטניות ומותר לאכלן בפסח כן נ״ל: **ב** [ד] העושה עיסה [ה] מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו בפסח: **ג** [ג] [ה] אם לא בירר החטים מאכילת עכבר אין בכך כלום: (הג״ה) וכן אם לא בירר ממנו אותו דגן שצמח מיהו צריך לראות שאין

[ג] הרשב״א בתשובה
[ד] מרדכי בפרק ב׳ דפסחים בשם הרוקח [ה] יוצא כתוב בשם ספר האגודה [ו] אורחות חיים * כ״י בשם א״ח: * בית יוסף בשם א״ח: * ר״ן פרק כל הבשר: [ז] ע״ז דף ע״ו [ח] לשון הרי״ף והרא״ש [ט] הרא״ש והמרדכי בפרק ב׳ דפסחים [י] טור בשם תשובת רש״י ושאר פוסקים

[א] משנה בפסחים דף ל״ה * מהרי״ל: [ב] שם בגמרא [ג] מהא דרב הונא שם * טור והגהות מיימוני פרק ה׳ ומרדכי פ׳ כל שעה: * ת״ה סי׳ קי״ג: * מהרי״ל: [ד] משנה פ״ג דחלה וכתבו הרמב״ם בפרק י׳ [ה] לדעת הטור ותשובת הרמב״ן בסימן ק״ן

יכנים דהא ברתיחת המים יפליטו ג״כ מה שבלעו עכשיו: ומ״ש וכן כדי שלא יצטרך וכו׳. הוא ג״כ מטעם הנ״ל דכ״ט בכ״ט הוא. ונראה דכל זה הוא למאן דס״ל דלא אמרינן חוזר שמו עליו. אבל למאן דס״ל חוזר שמו עליו אין להתיר מטעמים הנ״ל. אוכם יש לתמוה על דברי המחבר דבכמה פעמים סותרים דבריו אהדדי דבכמה מקומות לעיל מוכח דס״ל דחוזר שמו עליו ומש״ה צריך ליבון בבלע ע״י אור ע״ש: **ב** יש ליזהר וכו׳. ונראה דהיינו דוקא לכתחלה יש ליזהר אבל בדיעבד אין לאסור דאם לא כן תקשה דברי המחבר אהדדי דהא פסק בי״ד בסימן צ״ה סעיף ד׳ בקערות של בשר שהודחו ביורה חולבת ושניהם ב״י דאין לאסור משום דהוא נותן טעם בנ״ט וכאן פסק לאיסור אלא ודאי דגם בכאן אינו אוסר אלא לכתחלה. וכן משמעות הלשון דיש ליזהר משמע אינו אלא לכתחלה. מיהו לדברי הרב דלעיל משמע דגם בדיעבד אסור: ומ״ש אלא א״כ וכו׳. וה״ה אם יש במים ששים כנגד אחד מהן: ומ״ש וכ״ש כלי של איסור וכו׳. כלומר דלא שייך נ״ט בנ״ט דהא הטעם הראשון של איסור הוא וכזה אסור בדיעבד אליבא דכ״ע גם לדעת המחבר דמתיר בדיעבד בבשר וחלב אבל בכלי של איסור דלא שייך נ״ט בנ״ט אוסר גם בדיעבד: **ג** לא יניח כלים וכו׳. כ״כ המרדכי בשם הרוקח. ואע״ג דגבי טבילה קי״ל דטבילה עולה בכה״ג שאני גבי הגעלה דבעינן שיעלה הרתיחה בכל מקום: **ד** אין מגעילין וכו׳. כ״כ ב״י בשם א״ח מיהו לתומרא קי״ל דחמי טבריא כחמי אור: ומ״ש אם הגעיל הרבה כלים וכו׳. ז״ל הרשב״א בתשובה לענין להגעיל כלים בני יומן זה אחר זה בזה נחלקו גדולי המורים. יש שיראה מדבריהם שהוא מותר לפי שראשון כבר נתבטל וכשמגעיל בו השני אין אומרים חוזר וניעור אדרבה הוא מצטרף לבטל השני הבא אחריו וזה הוא דעת הראב״ד ז״ל. אבל יש מרבותינו דלא הודו לו ואמרו דראשון ראשון בטל לאו דיכא ולעולם טעמו לא בטיל ואפילו מין במינו שכל שנפל לבסוף איסור המצטרף לראשון והיה טעמו כרגם בביוונקי דמין ושאינו מינו אף במין ומינו חוזר ומצטרף ולפיכך אין מגעילין שני כלים בני יומן זה אחר זה אם אין במים ששים כנגד שניהם דאיסור חוזר וניעור עכ״ל. ונראה להחמיר משום חומרא דחמץ כדברי הרשב״א ז״ל: ועיין בי״ד בסימן צ״ט סעיף ה׳ בהג״ה. ועיין נ״כ מ״ש בסימן צ״ד סעיף ב׳ בהג״ה ודוק: ומ״ש ואין להגעיל עוד באותן המים וכו׳. ונראה אפילו הגעיל בהם כלים שאינן ב״י הדין כן: כתב הכ״ה לפסק הלכה אין להגעיל לכתחלה כלים הרבה אפילו בזה אחר זה אם הם בני יומן אפילו קודם שעה ששית אם אין במים כנגד כל הכלים שהם ב״י ששים. והיורה שמגעילין בה הכלים אפילו אינו ב״י צריך להגעילה לכתחלה קודם שמגעילין בה וגם לאחר שהגעילו בו הכלים יש להגעיל היורה אם רוצה להשתמש בו וכהגו להשליך בו אבן מלובן או לפיד שיעלה המים על גדותיו עכ״ל. ואעפ״י שמדברי המחבר בכאן לא משמע כקצת דבריו מ״מ נכון להחמיר בכל מה דאפשר משום חומרא דחמץ:

תנג א מ״ש אלו דברים וכו׳. ומפרש הטעם בש״ס דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא ידי חובתו בפסח יצאו אלו שאינו ממשמש המינים שאינם באים לידי חימוץ כ״א לידי סרחון ולפיכך אינו יוצא ידי חובתו בפסח משום מצה: ומ״ש ויש אוסרין וכו׳. הטעם משום גזירה דגזרינן דכיון דאלו מעשה קדירה הם ודגן מעשה קדירה דלמא בא לאחלופי אלו באלו. אבל מיני ירקות לא דמי לדגן כלל ולא אתי לאחלופי: וכתב בתשובת הר״י הלוי סימן ל״ח דאין להתיר האורז לבני האשכנזים אפילו בשאלה והתרה ע״ש: ומ״ש וכן מותר להשהות וכו׳. פירוש אפילו נפל עליהם מים. וכן מיני נרגרין שקורין בל״א טאטערק״א הוא מין אורז. וכן מוכח במנהגים. וכן כתב בתשובת מהר״ם מלובלין סימן ע״ה ע״ש: **ב** מן החטים ומן האורז וכו׳. משמע דוקא אלו שני מינים והטעם הוא משום נרירה שהחטים גוררין את האורז ומש״ה בגי בשים שם טעם דגן ואפילו אין בו כזית בכדי אכילת פרס. אבל אם עשה עיסה משאר מינים בעינן דוקא כזית דגן בכדי אכילת פרס וזהו דעת הרמב״ם ספ״ו והרא״ש בהלכות חלה. ועיין בי״ד סימן שכ״ד סעיף ט׳ לענין חלה: **ג** אם לא בירר החטים וכו׳. כ״כ הטור וז״ל שאין לחוש לזה כלל דחששא רחוקה היא וז לומר שתחמיץ חטה קשה במעט רוק שבפי עכבר דאפילו לתיתא שרי בגמרא אלא שהחמירו הגאונים לאסרה. ועוד דאפילו אם יש בהם נשוכים אינו אחד מן אלף ומתבטלין הן בטעימה ואין כאן מבטלין איסור לכתחלה שאינו טוחן כדי לבטלם עכ״ל. והנה לפי טעם הראשון יש להתיר אפילו לטחון הקמח ולאפות בי״ט עצמו כיון דליכא שם חמץ כלל. אבל לפי טעם השני משום דמתבטלין באינן שאינם נשוכים הרי אין להתיר כ״א כשטחן הקמח קודם י״ט ואז מתבטל היטב בששים. ואפ״ה אפשר להתיר בפסח עצמו למאן דא״ל דקמח בקמח מיקרי לא בלח. וכמו שכתבתי לעיל בסימן תמ״ז. וכן פסק הב״ח ומסיים בלשונו וכל בעל נפש יחמיר לעצמו ולאפות הכל קודם פסח משום דאיכא לדחות סברא זו דקמח בקמח לא נקרא לא בלח כי אם יבש ביבש והרי ג״ט בפסח עצמו שהוא במשהו. וכ״כ הגהות מיימוני בשם מהר״ק על תבואה גירו״י שהוא בלשון אשכנז אוי״ז ניומאקבי״ן שזה נתערב בתבואה שיש לאפות הכל קודם פסח דבפסח עצמו אפילו בכל שהוא אסור אלמא דס״ל דקמח בקמח לא נקרא תערובת לא בלח ע״כ הירא את דבר ה׳ יש להחמיר כדבריו כי אין לך תבואה שאין שם מאותה תבואה. וגם מאן דחש לחומרא זו ואין לו לעשות תבשיל ממצות בפסח דוודאי שבא מאפייה והכוהדים כאפייה שתהא קודם פסח ובפסח עושין תבשיל ממצות אין טעם לדבריהם: ומ״ש וכן אם לא בירר וכו׳: כלומר דגם בזה יש להתיר מטעם דמתבטל קודם פסח אך צריך לראות שיהיה שם ס׳ כנגדם לאפוקי מאכילת עכברים מסתמא איכא ס׳. ולענין שק קמח שבאו העכברים ואכלו ממנו נראה אפילו למאן דסבר דחטים קשים הם ואינם מחמיצים במעט רוק שבפי העכבר היינו דוקא חטים אבל קמח ודאי דאליבא דכ״ע מחמיץ בפי העכבר ואפילו אתה אומר דרוק כמי פירות הוא הרי אם אח״כ נותן מים בקמח יותר ממהר להחמיץ. וכן איתא בהגהות מיימוני בהדיא: וכתב הב״ח כיצד יעשה דיכול הקמח ואם ישאר על בנפה כמו פירורי עיסה ימרקו והקמח מותר להשהותו עד לאחר הפסח. ואם נמצא כך בפסח הכל אסור בהנאה דודאי שנעשה קצת עיסה ברוק שבפי עכבר נתייבש ונפרך ונתערב ואין מועיל לו ניפול. ואם השק מונח במקומו שלא כנענע ולא נתערב הקמח אז יאחז בידו מקום הנקוב ויקשר שם השק ויגבל אותו ומותר להשהותו ואפילו הכי אסור לאכלו בפסח. וכל זה דוקא כשנראה שאכלה העכבר קצת מן הקמח אבל נקבה רק השק ואיכא ספק שמא לא אכלה כלום אפילו נמצא בפסח מותר להשהותו ואסור לאכלו אפילו אם נמצא כך קודם פסח דהלוא איכא חמץ ונתייבש ונפרך ואין צריך ניפול כיון דליכא דררא דחמץ ובתשובה ביארתי כל זה עד כאן לשונו: והנה מה שכתב דמותר להשהותו דמשמע דבאכילה אסור הכי מיירי בשנכר נתייבש אבל אם עדיין מלוחלח מועיל ריקוד אפילו להתיר באכילה וכן כתב המחבר בהדיא לקמן סימן תס״ז׳ ומה שיש לדקדק על הדברים האלה אכתוב לקמן אי״ה בסימן הנזכר: ועיין בכנסת גדולה מה״כ:

שאין בו כל כך שלא יהא ששים כנגדו מן ההיתר : * ד ד י החטים שעושים בהם מצת מצוה טוב לשמרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירת י ולפחות משעת טחינה פ ובשעת הרחק מותר ליקח קמח מן השוק : ה ע האידנא אסור ללתות בין חטים בין שעורים : ו י שקים שנותנים בהם קמח כל השנה אם רוצה ליתן בהם קמח ומכבסים אותם יפה צריכים להתיר קודם הכבוס כל התפירות שבהם בקצוות או אם הם מטולאים : ז ז כ כשמוליכין השקים שיש בהם קמח מהרחיים אסור להניחו על גבי בהמה שאין אוכף או עור עב תחת השק : (הג"ה) וכן יזהר לכתחלה שלא יניח הרבה שקין עם הקמח זה על זה במקום שאפשר : * ח ל נוהגים לנקר הרחיים משום דזמנין נתנו בהם תבואה לתותה לכולת מ ונוהגים שקמח הראשון שנטחן אחר הניקור שומרים אותו עד לאחר הרגל : (הג"ה) ח ואנשי מעשה רגילים לילך עצמם אל מקום הרחיים לראות הם בעצמם לטחינת קמחיהם : * ט ט כ צריך לטחון החטים יום או יומים לפני הלישה ואם טחנו בערב פסח יש אומרים שאסור ללוש מצה בו ביום לפי שהקמח בשעת טחינה רותח ומחמם המים והעיסה נוחה להחמיץ :

תנד באיזה מצה אינו יוצא ידי חובתו · ובו ד' סעיפים :

א א א אין יוצאין לא בפת סובין ולא בפת מורסן כ אבל לש הוא את העיסה בסובין ובמורסן שבה ויוצא בה ויוצא במצה מסלת נקייה ביותר ואין אומרים אין זה לחם עוני : (הג"ה) וטוב לכתחלה שלא לעשות המצה רקיקה יותר מדאי דהוי כאשישה : * ב ב ג עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה יוצאים בה ואם לאו אין יוצאין בה ד שאין זו משומרת לשם מצה : (הג"ה) כך הם דברי הרמב"ם אבל יש אומרים הטעם משום שאינו קרוי לחם כל זמן שאין הרועים אוכלים ממנו וכן נראה עיקר : * ג ג ה ליכא בזמן הזה דידע למחלט הלכך כל מין חליטה אסור : ד ד ו אין אדם יוצא ידי חובתו במצה גזולה במה דברים אמורים כשגזל מצה ז אבל אם גזל חטים או קמח ועשאו מצה יוצא בה שקנאם בשינוי ודמים לבד הוא חייב לו : (ולענין ברכה עיין לקמן סימן תרמ"ט :

תנה דין מים שלנו · ובו ו' סעיפים :

א א אין לשין אלא במים שלנו בין שהם מי בורות ומעיינות בין שהם ב מי נהרות ושואבים אותם מבעוד יום (סמוך לבין השמשות) * א או בין השמשות ב ג ואין לשין בהן עד שיעבור הלילה כולה ד ויכולין לשאוב יום אחד לימים הרבה ה ואם הזמן חם יניחם במרתף שהוא קר ואם הזמן קר יניחם באויר כי המרתף הוא חם ו וצריך להשכים ולהכניסם לבית קודם שיזרח השמש ואפילו ביום המעונן : (הג"ה) ואם לא הכניס בהשכמה אם לא עמדו כל כך עד שהוחמו אינו מזיק ויותר טוב להעמידם תחת התקרה שמא ישכח להכניסם בהשכמה · * וכשמוליך המים תחת אויר הרקיע יש לכסותן · * כשחל פסח באחד בשבת יש לשאוב המים אור י"ג דהיינו בליל ה' · * לכתחלה יש לשאוב מן הנהרות ולא מן הבארות · * אבל כשהנהרות גדולות מהפשרת שלגים ונשמים טוב יותר לשאוב מן הבארות · * ואין לשפוך מים שלנו מכח מית או תקופה הנופלת * ומכל מקום טוב לכתחלה להשים בהם ברזל גם אסור לשאוב מים על ידי עכו"ם למצות של מצוה ואף לשאר מצות ישאב ישראל · * אם אפשר ונוהגין ליטול מים מיוחדים למצה של מצוה ונוהגין ליקח כלי חרס חדשים ואין לשנות המנהג אבל בשל עץ אין להקפיד : * ב ז יש אומרים שמים המכונסים (בסיסטי"רנה) מותר ללוש בהם סמוך לשאיבתן ח ואין להקל בדבר אם לא בשעת הדחק : ג ט אין ללוש במים חמין אפילו לא נתחממו אלא בחמה ולא במים הגרופים י מדוד גדול שנחשתו עבה ותלוי על מקום האש ומים שבתוכו פושרים אפילו כשאין האש תחתיו כ ואם עבר ולש בין באלו ל בין במים שלא לנו אסור ויש מ חולקין ומתירין בלש במים שלנו כ ויש אומרים דבשוגג מותר ובשעת הדחק יש לסמוך עליהם : (הג"ה)

ד' החטים שעושים בהם וכו' · כן מבואר בסוף פרק כל שעה ושסמכו על הקרא דכתיב ושמרתם את המצות עבידי להו שימור : ומ"ש משעת קצירה אבל קודם לכן אין לחוש דאינו מקבל חימוץ כי אם משעת קצירה ואילך והיינו דוקא כשעדיין אינו מבושל כל הצורך ועדיין צריכה לקרקע אבל כשכבר מבושלת כל הצורך ואינה צריכה עוד לקרקע הרי הוא כמאן דמנחא בכדא ומקבלת חימוץ · וכ"כ הרשב"א בתשובה מביאו המחבר בסי' תס"ז : ומ"ש ובשעת הדחק וכו' · כ"כ הטור בשם הגאון כלומר דסגי בשימור משעת לישה ואילך ומשמע שם בגמרא דאי לא עביד שימור משעת לישה כ"א משעת אפייה אינו יוצא ידי חובתו משום מצת מצוה והיינו דוקא למצת מצוה בעינן שימור אבל למצה שאינה של מצוה לא בעינן שימור משעת לישה · וכן מוכח מההיא ברייתא דתניא התם בבקות של גוים אדם ממלא מהם כריסו בפסח ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה · ומיהו שימור משעת אפייה בעינן משום חשש חמץ · ועיין בתשובת מהר"ר בצלאל סימן נ"ג : ה' האידנא אסור וכו' · כ"כ הרי"ף והרא"ש דבימות הגאונים אסרוהו גם בחטים דבזמן חכמי תלמוד היה לתיתה מותר דוקא בחטין שקשים הם אבל לא בשעורים הדר אתו גאונים וראו שאין אנו בקיאין בלתיתה ואסרוהו בכל ענין ולתיתה הוא שרוחצין החטים קודם טחינה : ו' שקים שנותנין בהם קמח וכו' · והב"ח פסק לאסור אפילו אין שם תפירה ושלא ליתן קמח בשק שנותנין בו כל השנה כי אי אפשר לנקות הכל ועל ידי הכביסה נדבק הנבק לשם וא"א לנקות אותו : ז' כשמוליכין השקים וכו' · והטעם דמתחמם מחמת חום הבהמה · ועוד דבהמה רגילה להזיע תחת המשאוי ויש להסתפק אם זיעת הבהמה מחמיץ · מיהא זיעת אדם מבואר בגמרא שאינו מחמיץ : ומ"ש וכן יזהר וכו' · פירוש אבל בדיעבד אין לאסור אע"ג דבירושלמי משמע דאסור הייכו דוקא לדידהו דהוי לותתין אבל לדידן ליכא למיחש : ח' ואנשי מעשה וכו' · כ"כ הרוקח ומייתי ראייה מהכוא מעשה דהוי דרי חטי לפסחא דאמר ר"פ ב"י האי כמי במוחזק קעביד : ט' צריך לטחון החטים יום וכו' · ומשמע אפילו מרקד את הקמח אינו מועיל שיתקרר ע"י · ועיין בכ"ג מה"ב ואפילו אם הטחינה על ידי בהמות · ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' קנ"ו שצידד להתיר כשהטחינה על ידי בהמה :

תנד א מ"ש אין יוצאין לא בפת וכו' · והטעם משום דפת שהכל מסובין לא נקרא פת ואינו יוצא בו ידי חובתו בפסח : ומ"ש אבל לש הוא וכו' · וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דה"ה דיוצא בפת שנעשה מתבואה שאכלו התולעים : ומ"ש ואין אומרים אין זה וכו' · ובגמרא ילפינן מדכתיב מצות מצות מרבה אפילו כמנחתו של שלמה : ב' עיסת הכלבים וכו' · ומפרש הרמב"ם ז"ל דאפילו היא ראויה למאכל אדם כיון שלא נתכוין להאכילה לאדם לא מקרי לחם · וכ"כ הרמב"ן דאפילו היא סולת נקי אם עשה לשם הכלבים פטורה · ומיהו דוקא שניכר בה שהיא לכלבי' כגון שאינה ערוכה ועשויה כצורת לחם הא לאו הכי חייבת עכ"ל : ומ"ש המחבר ומסיים הטעם משום שאין זו משמרת וכו' · הוא תמוה דא"כ למה פטר הרמב"ם עיסת הכלבים מחלה וצ"ע : ומ"ש וי"א הטעם מפני שאינו קרוי לחם כ"ז שאין אוכלין ממנו · פירוש כשאינה ראויה לאכילת אדם אבל אם ראוי לאכילת אדם אפילו אם עשה לכלבים יוצא בו והרב סתם הדברים והשמיט העיקר : ג' ליכא בזמן הזה וכו' · פירוש אפילו אינו רוצה לצאת בו ידי חובת מצה אפ"ה אסור משום חשש חימוץ : ד' אין אדם יוצא ידי חובתו וכו' · ובמקומות דאופים הרבה ב"ב מצות בתנור אחד כתב הרוקח דטוב לומר כל א' שכל מי שיגיע מצה שלי לידו הרי היא לו במתנה וכה"ג מוכח בגמרא פרק לולב וערבה :

תנה א מ"ש או בין השמשות וכו' · וכתב מהרמ"ע בתשובה סימן ל"ב שאין להקל כ"א בשעת הדחק וההפסד מרובה במקום שנוהגים לשאוב בין השמשות · והב"ח כתב אם בדיעבד כשאבו מבעוד יום או אחר התחלת הלילה מותר ללוש בהן לכתחלה ועיין שם · ואין לשפוך מים שלנו וכו' · בכ"ג מה"ב כתב דוקא אם לא בליל פסח שהוא ליל שמורים אבל קודם פסח לא · ומשמעות דברי הרב לא משמע הכי : ב' אין ללוש במים חמין וכו' · וכתב הרב בעל הג"ה בתשובה סימן ל"ה דלא מהני כיכון לחמי האור ע"ש · ומיהא מדברי המחבר במ"ש ומי' שבתוכו כושרין וכו' משמע דאם כונן הם מותר ללוש בהם וא"ל דכושרין מתחלה הם : ומ"ש ויש חולקין בלש במים וכו' · ומשמע במים חמין ליכא מ"ד להקל : ומ"ש דבשוגג מותר וכו' · פירוש במים שלא לנו אבל לא במים חמין · ובספר כ"ג מה"ב מפרש דקאי גם אמים חמין להתיר בשעת הדחק והוא סברת אבי העזרי · ולפ"ד יש לפרש מ"ש הרב ואפילו בלא דחק וכו' · אבל ע"י הדחק יש להתיר אפילו במים חמין וצ"ע : והב"ח מוסיף להחמיר אם לש במים שלא לנו אפילו בשוגג · וז"ל אין חילוק בין שוגג למזיד ודינו כלשה בחמין וכו' · ומביא ראיה מדברי המרדכי סוף פרק כל שעה וז"ל שאם נשפכו המים ע"י היזק אין כידי להתיר מים שלא לנו על ידי הדחק עכ"ל · מיהא דוקא באכילה אבל בהנאה שרי מיד קודם שתבא לידי חימוץ :

* הגהות מיימוני בשם סמ"ק ות"ה סימן קי"ד : י טור בשם הרי"ף מ מימרא דרבא שם דף מ' י כמו שכתב הרא"ש ממימרא דרב הונא שם פ טור בשם גאון ע הרי"ף והרא"ש בפרק ב' דפסחים והרמב"ם בפרק ה' מה"ד כ שם * מרדכי פ"ק אלו עוברין : ל האגור בשם מהר"י מולי"ן ותשובה אשכנזית מ שם * מרדכי : נ האגור בש' שבולי הלקט ע"פ הירו' א טור בשם הרמב"ם בפ"ו מהמשנה ו' פרק ב' דחלה ב ברייתא פסחי' דף ל"ו וכפי' הרמב"ם וכן פירש הרא"ש דברי הרי"ף * מהרי"ו : ג משנה פ"ק דחלה ד הרמב"ם לפי פירושו שם * טור י"ד סימן ש"ל ור"ש בפי' דמסכת חלה פ"ק : ה טור בשם הגאונים וכ"כ ש"פ ו הרמב"ם שם וכן דקדק הרא"ש מפ"ב דפסחים וה"ה מן הירושל' ז ה"ה שם א מימרא דרב יהודה פסחים מ"ב ב הרא"ש שם וכ"כ הכל בו * ד"ע והגהות מיי' פ"ה : ג רש"י ובה"ג ושאר רוב הפוסקים ד תשובת הרשב"א ה טור בשם אבי הרא"ש ו אורחות חיים * ב"י בשם א"ח : * ת"ה סימן קט"ו בשם בה"ג וסמ"ק ומהר"יק : * מרדכי פ"ק דפסחי' : * אגודה * מרדכי * מהרי"ו : * מרדכי פרק כ"ש והג"מ פ"ה : * מרדכי ומהר"י ברין ומהרי"ל : * כל בו : י א"ח בשם הראב"ד מ ב"י ט שם בגמ' · דף מ"ב י כפירש"י פס' כ שם וכרב אשי

ג מים שלא לנו שנתבטלו וכו׳ · משמע דוקא בדיעבד אבל אין לבטלם לכתחלה כדי ללוש בהם · ונראה דאם לא קודם י״ט ויש בזה מניעת שמחת י״ט אפשר להתיר אפילו לכתחלה מאחר דבלא״ה הרבה מקילין במים שלא לנו : ומ״ש לשין בהם · וה״ה במים פשוטים אם נתקררו ע״י כך גם לדעת רמ״א בתשובה דס״ל דלא מהני ניכון לפי האור וכמ״ש בסעיף א׳ : ד ואפילו בדיעבד יש לאסור וכו׳ · לשון המרדכי כל האוכל מצה מלוחה כאלו אוכל חמץ · וכן מסיק הב״ח ע״ש · והיינו דוקא בלא ביום אבל אם לא במי פירות לבד אין להחמיר אפילו בפלפלין עיין כ״נ מה״כ :

כתב הב״ח בשם הרוקח בשקל י״ד בשבת שואבין ליל י״ג מן הנהר או מן הבאר ואינו שואב מן הבור במקרו בשבת ללוש כי צריך הרבה ונראה כמילא לנכתו ולקורבתו עכ״ל · ונראה דע״י הדחק יש להתיר ע״י הרבה אנשים זה אחר זה בכלים קטני׳ דאז אינו נראה כממלא לנכתו וכו׳ :

תנו א מ״ש וכן ישער אותה וכו׳ · וכתב הרמב״ם בפרק ה׳ מהלכות חמץ דמשערין בגוף הביצה בינונית אבל לא במשקלה : ומ״ש ימלא כלי מים וכו׳ · ובטור כתב עוד אופן אחר דהיינו דימלא כלי מים ויתן אותו לתוך כלי ריקן ויכנים לתוכו מ״ג ביצים בבת אחת לאחת והמים היוצאים כלי המחזיק אותם הוא שיעור המדה ע״כ · מיהא בנוגא דכתב המחבר הוא יותר עדיף משום דלא יכול לכוין בכתיכת הביצים לתוכו כשהוא מלא · וכ״כ הטור עצמו : ומ״ש למלאתו מקמח וכו׳ · פירוש לאפוקי מקצת טועים הסוברים דכל מה שתוכל ללוש עם שיעור מים אלו היא המדה ללישה בפסח וחלילה אלא למלאות הכלי הזו בקמח ולא יותר · וגם לאפוקי שלא תאמר כיון דשיעור חלה ילפינן מעיסת מדבר ושם היה המדה הזו מלאה בזון הכפחן א״כ ברקיים ומסתמא נתוסף הרבה בטפיכה · והטעם הוא שאם אתה אומר כן אין לדבר סוף וא״א לעמוד על שיעורו דמאן לימא לן כמה היה המן מתרבה בודאי אין לך תבואה יפה כמו שהיה המן וכל מין ומין מתרבה לפי מינו ואין רבוי השעורים כמו רבוי החטים ואין רבוי הרעות כיפות באותו מין עצמו וכתת דבריך לשיעורין · וכן השיב הרשב״א להרא״ש ז״ל ועיין בתשובת הרשב״א · ועיין בי״ד סימן שכ״ד סעיף א׳ : ב אם לש יותר וכו׳ · כ״כ הרא״ש ז״ל בפרק אלו עוברין היכא דלש יותר מזה השיעור סכתו נרפת הין אוסרין · וכ״ל להתיר דטעמא דהאי שיעורא משום דאמרינן כל זמן שעוסק בבצק אינו בא לידי חימוץ שיעור שבזה השיעור מועיל עסק הידים אפילו כל היום ובנותר אין הידים מספיקין להתעסק מתוך גודלם · ומ״מ כיון שאפילו לא נתעסקו בה כלל אינה אסורה אלא עד יועיל זה העסק שמתעסקים בה אעפ״י שאינו כדאי מ״מ לא גרע ממה שלא יתעסק בה כלל כיון שאין שוהין בה יותר משיעור מיל ונותר מיהו לדעת הגאונים שאמרו שלכתחלה אין להניח העיסה בלא עסק אפילו רגע אחת אם כן לכתחלה אין ללוש יותר משיעור זה · ועיין בתשוב׳ מהרמ״ע סימן י׳ והש״ך כתב שהוא ג׳ קווארט פחות מעט : ומ״ש מותר בדיעבד וכו׳ · וכתב ב״י דאפילו לש במזיד אין לאסור בדיעבד · אבל רבינו ירוחם כתב דאם לש במזיד גם בדיעבד אסור : ג אעפ״י שאין מודדין וכו׳ · וז״ל הרי״ף מפתברא דלגורך פסח שהאשה צריכה למדוד לא גרע מתבלין לנחתום דשרי : מ״ש ויש אוסרין אלא יקח וכו׳ · וז״ל הגהות מיימוני בהלכות י״ט פרק ד׳ בליל י״ט של פסח שצריך לעשות ג׳ מצות של מצוה צריך לעשות שיעור חלה לא ימדוד אלא ילוש בשני פעמים ובכל פעם יפיש יותר משני מדה עכ״ל · כתב הטור אשה בשם ר״י הלבן שלא היה סכים ללוש בפסח במים שהיו בכלי נחשת לפי שהנחשת מחמם ושמעתי שהיה טעמה ואסרו שאר רבנים עכ״ל בבי׳ תקמ״ח · ול״כ שלא להחמיר בדיעבד :

תנז א מ״ש יחד בשעת הפרשת חלה · פירוש שידבק העיסות זו בזו · ועיין בי״ד סימן שכ״ה : ומ״ש ואפילו

תנו שיעור כמות לישת המצות · ובו ג׳ סעיפים :

(הג״ה) ואפילו בלא דחק יש להתיר אם עבר בשוגג ולש במים שלא לנו : * ד [נ] [ס] מים שלא לנו שנתבטלו חד בתרי במים שלנו לשין בהם : ה [ע] נוהגין שלא יתן מלח במצה תבון הדבר : ד (ואפילו בדיעבד יש לאסור) : * ו [פ] לש המצה בקצח ושומשמין ובמיני תבלין כשרה כיון שיש בה טעם מצה [ל] ומכל מקום אין ליתן בה תבלין לפי שהוא חד וכתחמם העיסה: (הג״ה) ובפלפלין אפילו בדיעבד אסור וכן אם נפל בה ציד : *

א [א] אין לשין לפסח עיסה גדולה משיעור חלה שהיא מ״ג ביצים וחומש ביצה בינונית והוא עשרון [א] [כ] וכן ישער אותה ימלא כלי מים ויערה המים ממנו לכלי אחר ואחר כך יתן מ״ג ביצים ויחזור בו המים שעירה ממנו והמים שיותירו יתנם בכלי אחר והכלי המחזיק אותם הוא המדה למלאתו מקמח [ל] והכרה מחוקה ולא גדוש׳ ושיעור׳ מקמח חטה מצרית תק״ב דרה״ם מצריים בקירוב : (הג״ה) ולא ידקק הקמח במדה דא״כ לא ילוש יפה ושוב לומר בשעת כתיכת הקמח למדה שעושה לשם מצוה : * ב [ב] [ד] אם לש יותר משיעור זה מותר בדיעבד : ג [ג] [ה] אף על פי שאין מודדין קמח ביום טוב ללוש [ו] ביום טוב של פסח שאין לשין עיסה גדולה מעשרון מותר למדוד [ו] ויש אוסרים אלא יקח באומד הדעת ולא ירבה על עשרון : (והכי נהוג)

תנז דין הנהגת החלה בעיסת מצה · ובו ב׳ סעיפים :

א [א] מפני שצריך לדקדק בשיעור העיסה שלא להרבות בה משום חשש חימוץ ומוטב שימעט בה לכן טוב לקרב העיסות [א] יחד בשעת הפרשת חלה [ס] שישקו זו בזו דשמא יש בהם שלא היה בה כשיעור [ב] ואם א״א להפריש חלה בעודה עיסה מפני המהירות יפרישנה אחר אפייה מיד שיתן כל המצות בסל והכל מצרפם לחלה וזהו הדרך היותר נכון : (הג״ה) ואם היה בו שיעור חלה ושכח להפריש יפריש אחר כך ואפילו צירוף סל לא צריך ואם לקח ממקצת העיסות וממקצת לא לקח ונתערבו צריך ליקח חלה מכל אחד ואחד או ילוש עיסה אחרת ויקח ממנו גם כן על אותן שנתערבו ואם מכיר מצה אחת שחייבת בחלה נוטל ממנה על האחרת : * ב [ב] [ג] הלש עיסה ביום טוב של פסח לא יקרא שם לחלה עד שתאפה שאם יקרא לה שם אינו רשאי לאפותה ואם יניחנה כך תחמיץ ואינו רשאי לשורפה ביום טוב [ד] ואם שכח וקרא לה שם יטילנה לצונן וימנענה מלהחמיץ : (הג״ה) ואם יש כהן קטן שלא ראה קרי או גדול שטבל לקריו מותרים לאכול החלה בשבילו · * ויש אומרים שאין מאכילין חלה בזמן הזה לשום כהן · * ויש אומרים דמותר ביום טוב ללוש פחות מכשיעור כדי לפטור עצמו מן החלה : *

תנח מצוה ללוש המצה בערב פסח · ובו סעיף אחד :

א [א] [א] נוהגים שלא ללוש מצת מצוה בערב פסח עד אחר

שש

פירוש שם לא צריך · לשון הטור אלא יקרב כל הככרות יחד ויקח ממא׳ על כולם ועיין בי״ד סס : וכתב ב״י דבא״י אין להמתין להפריש אחר האפייה דאיכא למיחש שמא יאכל ממנה ואין תקנה להפריש על מה שכאכל ממנה · ומ״מ א״א להפריש מכל אחד מפני המהירות ס״ד להפריש מיד אחר האפייה : ומ״ש ואם לקח וכו׳ · הטעם משום דחיישינן שמא יפריש מפטור על החיוב · ועיין מ״ש לקמן בסימן תק״ו : כתב הלבוש אם שכח מלהפריש חלה ממצה של מצוה יבצע ממנה כרוכה שיעור חלה ויקיים המצה הסבורה לנוכה שמחלקין תוכרין הסכיה לאפיקומן ולא ימתין עד הלילה · ב הלש עיסה בי״ט וכו׳ · ומ״ש אינו רשאי לאפותה וכו׳ · כלומר כיון דליכא מי שראוי לאכול חלת הרי לאו לורך אוכל נפש ואסור לאפותה בי״ט · מיהו אם נתערב חלה זו אפילו בבזות מזנה יותר לאפותה שהרי ראויה היא להוסיף עליה ולבטלה ברוב · וכ״כ הרמב״ן ז״ל והיינו דוקא אם כבר נתערבה אבל לכתחלה לבטלה אסור שהרי איסור דרבנן אין מבטלין לכתחלה : ומ״ש ואם יש כהן קטן וכו׳ · לשון רבינו ירוחם ואם יש בעיר כהן קטן פחות מט׳ שנים שלא יצא טומאה מנופו ושמע מדבריו שאם הוא גדול יותר מבן ט׳ הרי הוא בחזקת שראה קרי והטעם משום דק״ל דבן ט׳ ביאתו ביאה : ומ״ש שלא ראה קרי וכו׳ הטעם משום דק״ל דחלת חוצה לארץ אינה אסור אלא למי שטומאה יוצא מגופו וה״ה גדול שטבל לקריו אע״ג דטומאה יצא מגופו מ״מ לא חמיר אחר הטבילה מטומאת מת דמפקינן דמותר בחלת חוצה לארץ : וכתב הר״ן דבעינן בגדול הערב שמש ולא סגי בטבילה לחוד · ועיין בהלכות י״ט בסימן תק״ו סעיף ד׳ לית לא אמרינן שמותר לאפות אפילו ביקום שאין שם כהן מטעם הואיל דרבה דאי מקלעי ליה כהן וכו׳ · ומשמע דאפילו ליכא כהן בביתו אם איכא כהן שטבל בעיר שרי · וכ״כ הלבוש והב״ח כתב נ״כ למתווירין בכהן קטן שלא להאכילו חלה · אבל בכהן גדול שטבל והעריב שמשו אין להחמיר · ומדברי הרב בהג״ה לא משמע הכי ודוקא בחלת ח״ל אמרינן הכי ולא בחלת א״י אפילו האידנא דליכא כל ישראל בא״י · ועיין י״ד סימן שכ״ב :

תנח א מ״ש נוהגים שלא ללוש וכו׳ · ומשמע דאינו אלא מנהג והטעם נ כמיון משום דאתקש אכילת מצה לקרבן פסח ואמרינן כיון שהגיעת הפסח

* ר׳ ירוחם וב״י : [ס] סמ״ג בשם ר׳ יחיאל ובת״ק [ע] טור וב״י * מרדכי ור״פ : [כ] הרמב״ם פ״ה והרא״ש והמרדכי בפ״ב דפסחים מהא דמכות דף כ״ב [ל] טור בשם רוקח כתב הכל בו בשם הראב״ד * מהרי״ב : [א] מימרא דרבא בפסחים מ״ח [ב] טור וש״פ [ג] תשובת הרשב״א להרא״ש והרא״ש בהל׳ חלה וש״פ * מהרי״ל : [ד] טור בשם הר״ר יונה והרא״ש וש״פ [ה] תוס׳ והרא״ש לדעת המתירין [ו] שם בביצה דף כ״ט והר״ן [ו] הרי״ף והרמב״ם והעיטור ושאר פוסקים [א] טור

[ס] פירוש שידבק זו בזו ב״י [ב] מימרא דרב יוסף וכרבי אליעזר בפסחים דף מ״ח * הגהות מיימוני פ״נ ומרדכי ר״פ אלו עוברין וב״י בשם תוס׳ פרק קמא דביצה [ג] משנה פסחים דף מ״ו וכרבי אליעזר הסכמת הפוסקים [ד] הרא״ש שם בשם ר״ת * טור : * מהרי״ו : * ר״ן ר״פ אלו עוברין : [א] טור ובשם אבי העזרי ע״פ הירושלמי

שש שעות שהוא זמן הקרבת קרבן פסח ובי"ד שחל להיות בשבת [ג] לשין בערב שבת אחר שש שעות:

תנט מקום וסדר לישת המצות · ובו ו' סעיפים:

א [א] [א] אין לשין במקום השמש [ב] וביום המעונן אסור תחת כל אויר הרקיע משום דיומא דעיבא כוליה שמשא: (הג"ה) ועל כן נהגו ליזהר מללוש כנגד החלון הפתוח אפילו אין שם שמש שמא יהיה מעונן ולאו אדעתיה: * וכן יש ליזהר מלהוליך המצות לתנור תחת הרקיע מגולה וכן המים או הקמח: * [ב] [ג] ולא יתקרב ללוש אצל התנור מפני חום התנור: **ב** [ד] לא יניחו העיסה בלא עסק אפילו רגע אחד [ה] וכל זמן שמתעסקין בו אפילו כל היום אינו מחמיץ [ג] [ו] ואם הניחוהו בלא עסק שיעור מיל הוי חמץ ושיעור מיל הוי רביעית שעה וחלק מעשרים מן השעה: (הג"ה) ויש להחמיר למהר בענין עשיית המצות כי יש לחוש שהשהיות יצטרפו לשיעור מיל או שיהיה במקום חם שממהר להחמיץ: * [ו] ואחר שנתעסק בבצק ונתחמם בידים אם ינוחוהו בלא עסק מיד יחמיץ: [ח] ואם התחילו בשתי עיסות כאחד והחמיצה האחת בידוע שהחמיצה גם השנית אפילו אין רואין בה סימני חימוץ [ט] ואם החמיצה עד שיש בה סרקים אפילו לא נתערבו הסדקים זה בזה אלא אחר הולך הנה ואחר הולך הנה הוי חמץ גמור והאוכלו חייב כרת ואם אין בו סדק אלא [ס] הכסיפו (פירוש נשתנה מראיתו ללובן · ערוך) פניו כאדם שעמדו שערותיו האוכלו פטור: (הג"ה) ואם המנהג עשויה מראה שלא תבא לידי חימוץ מותר לשברה ולחזור לעשותה כדי שהעסק יבטל החימוץ ומיהו טוב ליזהר לכתחלה: * **ג** [י] אם האשה שהיא לשה היא מקטפת במים [כ] לא תקטף באותם מים שמצננת בהם ידיה מפני שהם מתחממים ומחמיצים את העיסה אלא יהא לה כלי אחר מלא מים שתקטף בו: (הג"ה) ומיהו בעברה ולא נננה ידיה מותר: * **ד** [כ] אם לש אחר זמן איסור חמץ אלו המים עם שאר המים שרוחצים בהם העריבה לא ישפכם אלא במקום מדרון כדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיץ: (הג"ה) והכלים שמתקנים בהם המצות והסכין שחותכין בו העיסה יגררם תמיד בשעת עשייה שלא ידבק בהם הבצק ולאחר עשייה ידיחם ויגררם היטב לחזור ולתקן בהם פעם שנית: * וזהו עדיף טפי ממה שנוהגין לגררם כי אי אפשר לנקותן היטב על ידי גרידה והמחמיר יגררן ואחר כך ידיחן (ד"ע) וכיום טוב מותר לעשותו על ידי עכו"ם ואם אין עכו"ם יטילם לצונן או יתנם לתנור שיאפה הבצק שעליהם והעריכות שאפשר לתת דבר בתוכו מותר להדיח וכן כל כיוצא בזה ויש ליזהר בעריכה שלא יהיה בה שום גומא או סדק שלא יוכל לנקרו אחר הלישה ונחמיץ ואחר כך כשחוזר ולש בו ומתערב בבצק · * ולא יתן העריבה על כר או כסת כמו בשעת הלישה שמחמם העריבה אבל על של עור שרי: * **ה** [ל] עברה ולשה תחת השמש הפת מותרת: **ו** [ו] [מ] אם העיסה רכה לא יוסיף בה קמח אלא יעשה עיסה קטנה מגיבול קשה ויערבנה עם העיסה הרכה: (הג"ה) וירחיק המצות מהקמח כי הקמח הנדבק בהן בא אחר כך אל התבשיל ומחמיץ: *

תס דיני מצת המצוה · ובו ז' סעיפים:

א [א] [א] אין לשין מצת מצוה ולא אופין אותה על ידי עכו"ם ולא

תס : [ג] בשם אביו הרא"ש ובשם המדקדקין שאופין הכל קודם מועד שאם יש משהו חמץ יתבטל קודם זמן איסורו [א] מימרא דרבא פסחים דף מ"ב [ב] ימא דף כ"ח * ת"ה סימן קנ"ג: * הנהות מיימוני פ"ה בשם סמ"ק ומהרי"ו: [ג] הרא"ש שם בפ"ב דפסחים [ד] מהא דרבא שם וכפירוש רש"י או מימרא דף מ"ה ונמוקי יוסף [ה] ברייתא שם דף מ"ו שם [ו] בגמרא * הנהות מיימוני פ"ה ומרדכי פרק אלו עוברין: [ו] תשובת הרא"ש כלל י"ד · [ח] משנה שם דף מ"א [ט] משנה שם דף מ"ח וכחכמים * מהרי"ל בשם אגודה ורו"קח: [י] מימרא דרבא שם דף מ"ב וכפירוש הר"ן וי* רמב"ם פ"ה: [כ] משנה שם דף מ"ב ונמרא דף מ"ב * מהרי"ל: * מהרי"ל: * מהרי"ו: [ל] הרמב"ם בפ"ה שלא כדעת הרא"ש דאוסר [מ] תרומות הדשן * מרדכי ריש פרק אלו עוברין: [א] טור בשם השאלתות ורב כהן צדק וכן כתבו שאר פוסקים

הפסח היה אחר שש כן עשיית מצה של מצוה אחר שש שעות אבל בדיעבד אין לאסור משום דעיקר היקש כאמור לענין אכילת מצה אבל לא לענין עשיית המצה: כתב רבינו ירוחם בשם התוס' פרק ערבי פסחים דאם בדיעבד אפו מצות קודם גם אכילו היה עדיין חמץ קיים אין לאסור ואפילו חודש או שני חדשים קודם פסח אם כוהר משימור כשר בדיעבד: והב"ח פסק דמצה שעשוי שלשים יום לפני הפסח אע"פ שעשאה לשם מצה אינו יוצא בה אדרבנן ואינו מוכרח: עוד כתב הב"ח דלפי המנהג שאופין לאחר שש ומדמין לשחיטת הפסח א"כ אין לאפות אלא אחר שש ומקצה כמו זמן שחיטת הפסח דהוה לאחר שש ומחצה ודבריו נכונים: ומ"ש ובי"ד שחל להיות וכו' · פירוש דיותר עדיף לעשות כן מלאפות בליל י"ט כי שמא יפשע ויאחר באפיית המצה עד שיאכל האפיקומן אחר חצות והוא כנגד הפסח ואינו נאכל אלא עד חצות · ועוד איכא טעם אחר · וכמו שכתב הטור בשם ברצלונ"ה שהיו אופין כל מה שצריכין למועד קודם המועד שאם יתערב עמו משהו מחמץ שיתבטל קודם איסורו עכ"ל · וכן נכון לעשות למי שנגע יראת אלהים בלבבו:

תנט א מ"ש אין לשין במקום וכו' · כך מפורש בפרק כל שעה · והטעם פירש רש"י משום דהשמש מחממה את העיסה: ומ"ש אפילו אין שם שמש וכו' · ז"ל ת"ה דלפי מה שנהגו ליזהר שלא ללוש תחת חלון פתוח אפילו החלון פתוח למזרח והוא לשה אחר חצות שכבר נכנה החמה לדרום יש לחוש ואפילו ביום שאינו מעונן דומכין דמתקשרים העבים ולאו אדעתיה עכ"ל: כתב רבינו ירוחם דביום שאינו מעונן מותר ללוש ולקטף בכל תחת הרקיע ובלבד שלא יהא קרוב לשום שיתחמם · וכן משמע מדברי המחבר במה שכתב אין לשין במקום השמש דמשמע דבמקום שאינו שולט שם השמש מותר ללוש · וגם הרב מודה לזה דאע"ג דכתב דאין ללוש תחת החלון אפילו אין שם שמש היינו דוקא תחת החלון משום דאיכא למיחש שמא יתקשרו העבים ולאו אדעתיה אבל תחת האויר כיון דהמקום מגולה ומפורסם ודאי אם יתקשרו השמים בעבים יראה ויבין ויסלק משם · וכן מוכח מדבריו מדלא כתב בלשון י"א: הג"ה וכן יש ליזהר וכו' · היינו במקום השמש: כתב הב"ח דה"ה דאין ללוש בבית במקום שהשמש שולטת שם וכן מבואר ברו"קח: וכתב עוד הב"ח אפילו למאן דמחמיר ואוסר אם עבר וגם במקום השמש מ"מ אם רק הוליך המים או הקמח או המצות בלבד תחת השמש לתנור ודאי דאין להחמיר ולאסור בדיעבד עכ"ל · ופשוט ועיין מה שאכתוב בס"ד בסעיף ה': **ב** ולא יתקרב ללוש וכו' · כ"כ הרא"ש שם וז"ל וכן יראה שאין נכון ללוש קרוב לתנור מפני חום האש ופשט דברי הרא"ש משמע אפילו אינו לש אצל פי התנור אלא מאחריו או מצדדיו דכיון דהאש הוא בתנור וחום יוצא מתוכו אסור ללוש קרוב לחום: והב"ח כתב דבצידיו או מאחריו אפילו קרוב לתנור מותר ואינו אסור אלא קרוב לפי התנור ואין דבריו כראין להקל כ"כ: וכתב עוד דהיכא דמסיקין עצים בוערת ונחלים לוחשות לפני פי התנור אסור ללוש בכל אותו חדר דהכל הוא אבל האש כיון שאין האש בתוך התנור וכל החדר הוא חם ונרע טפי מלא בקיוה עכ"ל · ולפ"ד משמע דלאלו הפוסקים דאוסרין בדיעבד כלם בחמה פשיטא דיש לאסור הכא גם בדיעבד · ונראה דיש להחמיר מאחר שהאיסור הזה הוא חמור מאוד דהתורה חייבו עליו כרת: **ג** ואם הניחוהו וכו' · וכתב באגודה בשם הגאונים דשיעור מיל הוא דוקא בבית שאין התנור בו אבל בבית שהתנור בו הוא חם ביותר ואפילו בפחות ממהלך מיל הוא מחמיץ וצריך לתת לב לפי הענין וכ"כ בהגהות מיימוני בשם רא"ו: ומ"ש כי יש לחוש שהשהיות מצטרפות · ז"ל תרומות הדשן הא דקי"ל דאם שהה הבצק בלי מתעסקים כשיעור הולך מיל חשבינן ליה כחמץ ואם לא שהה כשיעור הזה בפעם א' אלא פעמי' הרבה ומתעסק בו בנתיים ואם נצטרפו השהיי' קודם שיאפה הוי כשיעור מיל במנא כתוב על שם א' מן הגדולי' דיש לאסור ואחד מן הגדולים השיב דאין נראה לו להחזי' וחד מרבוות' השיב שאם העסק שבין שיה לשיה עסק גמור כגון בעיטת ידים בבצק וכגון הרידוד שמרדדין המצות בעץ ענגול כה"ג אין השהיות מצטרפין דעסק כזה יכול לבטל מה שכבר התחיל להתחמץ אבל עסק אחד מועט אע"פ שיש כח לעכב שלא יתחיל להתחמץ כל זמן שמתעסקים בו כדמוכח מקיטוף דאינו עסק גדול דאפילו הכי מעכב החימוץ כדאיתא בהדיא פרק אלו עוברין · אפס כ"כ אין בו כח לבטל מה שכבר התחיל להתחמץ · וכן נראה והביא ראיה לדבר ובסוף דבריו כתב לכך נראה שהניקוב שמנקבין המצות אע"ג דיש לחשבו לענין זה לבד יחשב שכל זמן שעוסק בו אינו בא לידי חימוץ מ"מ לא חשיב עסק כ"כ לבטל השהיות עכ"ל · אבל מהרי"ל פסק דהשהיות מצטרפין בכל ענין: **ד** לא תקטף באותם מים וכו' · משמע דלכתחלה בעינן מים בכלי אחר שתצנן בו ידיה לפי שהידים מתחממין מחמת הלישה וחוזרין ומחממין להעיסה ובדיעבד אם עברה ולא צננה ידיה בשעת הלישה אין לאסור · וכמו שכתב הרב בהג"ה · והב"ח פסק דלעולם צריכה לצנן ידיה ומכ"ש אם היא רואה שידיה חמין דצריכה לצנן ומיהא לא ראיתי נוהגין כן: **ה** עברה ולשה וכו' · כן מבואר מדברי הרמב"ם · והרא"ש חולק ואוסר בדיעבד ובעל הלבוש העתיק שני דעות בזה: **ו** אם העיסה רכה וכו' · והטעם מבואר בת"ה לפי שאם יוסיף קמח פעמים אין הקמח נילוש ונבלל יפה ונשאר מעט בעין בתוך העיסה ואפילו לאחר אפייה עודנו בעין ושמא לא נאפה אותו קמח יפה · ויש לחוש שמא יפול במרק בקערה ויתחמץ עכ"ל · ונראה דאם עבר והוסיף קמח יזהר שלא יעשה מאלו המצות שום תבשיל והמצות עצמם מותרין באכילה בפסח:

תס א מ"ש אין לשין מצת מצוה וכו' · הטעם מבואר בפסקי הרא"ש ז"ל משום דבעינן שיהא השימור לשם מצה דכתיב ושמרתם את המצות שיהא השימור לשם מצה והנהו לאו בני שימור נינהו ואפילו ישראל עומד על גבם · וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל במצה דליכא

הוכחה

ולא על ידי חרש שוטה וקטן: **ב** [ב] [נ] הרא"ש היה משתדל במצת מצוה ועומד על עשייתה ומזרז העוסקים ומסייע בהם בעריכתן וכן ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו במצוה: **ג** [ג] [נ] הלש אחר זמן איסור חמץ יאמר בשעת לישה כל פרורים שיפלו בשעת לישה ועריכה [ד] וכן בצק הנדבק בכלים אני מבטל אותם כדי שנמצא שמבטלן קודם חימוצן: **ד** [ד] [ה] אין עושין סריקין המצויירין דהיינו לצייר בפת כמין חיה ועוף [ו] אבל כל מה שעושין אותו במסרק כדי שלא יתפח וכן מה שמנקבין המצות מותר ומכל מקום טוב למהר לעשותן שלא להשהות בהם: (הג"ה) ויש לעשות המצות רקיקין ולא פת עבה כשאר לחם כי אין הרקיקין ממהרים להחמיץ: **ה** [ז] אין עושין בפסח פת עבה טפח: **ו** [ח] אין להקל במה שהחמירו הקדמונים שלא לעשות פאנדי"ש או פלדאוני"ש: **ז** [ה] [ט] אין ליתן ביצים שלמים במצה שתאפה עמהם:

תסא דיני אפיית המצה · ובו ה' סעיפים:

א [א] תנור שאופים בו חמץ צריך ליזהר כשיסיקוהו כדי לאפות בו מצה שילכו הגחלים על פני כלו ואין די לו בלהבה דכמו שבולע על ידי גחלים כך פולט על ידי גחלים ושיהו ניצוצות נתזין ממנו הלכך אם הסיקוהו כמה פעמים קודם הפסח אינו מספיק אלא אם כן כיון להתירו לצורך פסח כי שמא לא הלכו הגחלים על פני כלו כל זמן שלא כיון לכך [א] ויש נוהגים להטיל בו קרקע חדש כדי שלא יצטרכו היסק ומנהג יפה הוא: (הג"ה) וכשיכשירו על ידי היסק טוב ויפה הוא לקוור ולהסיק לנורך האלייס ולא לעשות הכל בהיסק אחד: * **ב** [כ] [ס] טפקא (פירוש אחד מן הרעפים שמכסין בהם הגג קופ"י בלעז) של חרס חדשה לא שנא הסיקם מבפנים או מבחוץ מותר כיון שהאור שולט תחתיה אף על פי שאין שלהבת עולה על גבה מירתח רתח והפת נאפית מיד ואינו בא לידי חימוץ אבל צריך להסיק תחלה בין תנור בין כוביא בין באלפס בלא מים בין בקרקע אבל להדביקו תחלה ואח"כ להסיק [ל] יש אוסרים וטוב ליזהר [מ] ויש מי שאומר שראוי למחות שלא יעשו חררות [ס] ברמץ (פירוש אפר חם בינירונ"י בלעז): **ג** [נ] מצה שנאפה עד שאם פורסין אותה [ב] אין חוטין נמשכים ממנה יוצאים בה: (הג"ה) ויש ליזהר שלא ללקחה מן התנור קודם לכן (ד"ע) ולהחזירה כי תוכל לבא לידי חימוץ: * **ד** [ג] [ס] יוצא אדם במצה שרויה והוא שלא נימוחה אבל אם בשלה אינו יוצא בה: **ה** [ד] [ע] אם אפו חמץ עם מצה לא נאסרה אלא אם כן נגעה בחמץ [פ] ונוטל ממקום שנגעה כדי נטילת מקום והשאר מותר: (הג"ה) מצה שנתכפלה בתנור ודבוקה עד שאין שולט שם האש אוסרים אותה תוך הפסח אבל שאר מצות שבתנור מותרים [ה] וקודם פסח אין לאסור רק מקום הדבוק · * מצה כפוחה באמצעיתה אסורה אבל אם עלה עליה קרום כדרך שעולה על הפת בשעת אפייה מותר * אם שני מצות שוכבות

[ג] שם [ג] טור וכ"כ המרדכי בכ"נ דפסחים ושאר פוסקים [ד] שם במרדכי וש"פ [ה] ברייתא בפסחים דף ל"ז [ו] טור וכ"כ הכל בו [ז] רבינו ירוחם ממשמעות הגמרא דף ל"ז [ח] אורחות חיים [ט] שם

[א] טור בשם הרב"ג ועוד [*] תשובת מהרי"ב: [כ] טור בשם רב נטורנאי [ל] שם בשם רב עמרם [מ] אורחות חיים [נ] ברייתא פסחים דף ל"ז [*] מהרי"ל: [ס] ברייתא שם דף מ"א וכרבי יוסי [ע] טור בשם ר"ת [פ] ב"י לדעת הרא"ש שהביא הטור [*] תרומת הדשן סימן קכ"ו ופסקיו סי' קי"ה: [*] מהרי"ל:

מוכחא כלל שעושה לשם מצוה ולפיכך אף באחרים עומדים על גביהן אין יוצאין בה · ולזה הדעת נראה שנשה הפיוט עכ"ל: וכתב ב"י דמשמע מדברי הגהות מיימוני שאם לש ישראל ואפה גוי יצא דעיקר השימור הוא בשעת לישה ועיין בתשובת מהרי"ל סימן קנ"ג: כתב הב"ח בשם מהרא"ק מי שאינו יכול ללוש בנק וחשש שלא יחמיץ מוטב שיתן שכר לגוי שיעשה שפנו לפיכיו ע"ש: **ב** הרא"ש היה משתדל וכו' · סמך לזה מהא דתנן מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה: **ג** הלש אחר זמן איסור יאמר בשעת לישה וכו' · כלומר דלאח"כ שוב אין בידו לבטל כיון שלאחר איסור חמץ הוא · ואכי תימא לזה צריך לבטל הא ק"ל דפירורין כבטלין מעצמם וכמו שמבואר שם בהדיא דאמרינן הבודק צריך שיבטל מאי טעמא אי משום פירורין הא פירורין מעצמם כבטלין וכו' וצ"ע: **ד** אין עושין סריקין וכו' · וכתב רבינו ירוחם שמוכח בגמרא שאם עבר ועשה סריקין המצויירין ולא שהו שיוצאין בהם: ומ"ש אבל מה שעושין וכו' · כתב בא"ח בשם הרא"ה דדרך הוא לנקוב הפת כדי שלא יתפח וצריך ליזהר שלא לנקוב שתי חלות בכלי אחד לפי שהעיסה שוהה בו ומחמצת לפיכך בעל נפש צריך לשכותה מעוגה לעוגה ע"כ: **ח** אין ליתן ביצים וכו' · ואכרם הטעם בא"ח משום שיוצא מהם ליחה ומעכבת האפייה ואפילו אם הבינה מבושלת · וי"א שאסור ללוש העיסה עם זרעים כגון שומר וכיוצא בהם ומהאי טעמא עכ"ל:

תסא א מ"ש ויש נוהגים להטיל בו קרקע חדשה וכו' · וז"ל הלבוש ובלבד שיהיה קרקע עבה כבדי אצבע או יותר על פני כולה אבל הטחה מועטת בעלמא כדרך שהנשים עושות כ"ל שאינה מועלת שאינה מפסקת מפני הפליטה מחמה שבלע התנור: **ב** אין קוטין כמשכין ממנה וכו' · וז"ל המרדכי כרק אלו עוברין בשם מהר"ם ויש ליזהר לאפות המצות בטוב ואם לאו ישרכם יויד והשיעור כל שפורכין אותה ואין חוטין כמשכים ממנה: וכתב עוד בשם ר"בא דקריאת פנים דאמר לענין שבת עד שיקרמו פניה ומבעוד יום הייכו האי שיעור דאין קוטין כמשכין וכו' עכ"ל: וכתב הב"ח דראוי להחמיר כמותו ולכן יראה במצה כפולה בפסח אע"ג דלא הוי כמולה ממש אם לא קרמו פניה דלמטה כ"ל שמן ואסור עכ"ל: **ג** יוצא אדם במצה וכו' · וכתבו הרי"ף והרא"ש והיכא דאיכא זקן או חולה דלא יכלי למיכל מייכיה בינשתא שרו ליה במיא עד דמרככא ואכיל ליה עד דלא מתמחא: ומ"ש אבל אם בשלה וכו' · משמע דאם רוצה לשרותה במים חמין שאינם רותחין רשאי דהא לאו מבושל כוא · אבל הרו"קח כתב דאפילו במים חמין שאינם רותחין אינו יוצא · וכן כתב הבית חדש והטעם משום דבכלי שני ברותחין משתנה וליכא טעם מצה ומ"שה אינו יוצא: **ד** אם אפו חמץ וכו' · כך כתב המרדכי בשם ר"ת וז"ל בשם ר"ת על חמץ ומצה שנאפו יחד בתנור אחד כמה ריעות מיכנו בתלמוד אבל ריח פת אסור בפת היתר לא מיכנו וכמה פעמים אנו אופין פלה עם הפת ואין אנו מקפידין בפת · ועוד ראיה מלקחי תודה שהיה חמץ ונאפה עם המצה · ועיין לעיל סימן ת"ז סעיף א' בהג"ה · ועיין בי"ד סימן ק"ח וסימן שכ"ב · ועיין כ"ג מה"ב סימן י': ומ"ש ונוטל ממקום שנגעה וכו' · כן משמע מדברי הרא"ש · ועיין לקמן סימן תס"ז · ומשמע דאפילו בפסח הדין כן דמקום שנגעה ואילך אפילו אשהו לא בלע · וכן נראה מדברי המחבר לעיל סימן ת"ז בסעיף א' · ונראה דאפילו לדעת הרב דכתב בי"ד בסימן ק"ה דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן ואוסרין לעולם בגלייה ואפייה עד ס' הייכו דוקא במקום דאיכא למיחש לשמנונית אבל כאן שהוא בודאי כחוש כגון הכא בחמץ בפסח ודאי דאין להחמיר ביותר מכדי נטילת מקום · וכן כתב שם בש"ך · ובסיוך כתבתי דדעת מהרש"ל להחמיר במצה כפולה מכ"ש בפת חמץ נוגא: ומ"ש מצה שנתכפלה בתנור וכו' · אוסרים כל כל המצה · פירוש אפילו איכא ששים במצה נגד מקום הכפל וכן מבואר בת"ה בהדיא וז"ל שם אפילו אין הכפל אלא משהו אסור כל המצה משום דחמץ בפסח במשהו · ולדעתי הוא חומרא יתירה כיון דאין הכפל מפעפע יותר מכדי נטילה שהוא כעובי אצבע · ואפשר לחלק ולומר דלא התיר הרב אלא בשנולד חשש חימוץ במצה עצמה · אבל בנגע פת חמץ במצה גם הוא מודה לדברי המחבר שאינו אסור אלא מקום נגיעה בלבד · וכן מצאתי בפרא וו בספר לבוש · ונראה למעשה כ"ל דאין להקל באשר שכבר הורה זקן הרב בעל ב"ח בשם מהרש"ל דאפילו נגעה במקום הכפל למצה אחרת שאוסרין אותה מצה תוך הפסח אפילו אית בה ס' נגד מקום הכפל · וכתב עוד מהר"של בתשובה בסימן כ"ז דאם נגעה מצה שיש בה הכפל למצה אחרת בתנור שאין אוסרין לאותה מצה אלא כדי קליפה · ועיין מזה בי"ד בסימן ק"ה: **ה** וקודם פסח אין לאסור רק מקום הדבוק · כי' דהייכו כדאיכא במצה ס' נגד הדבוק דקודם פסח בששים הוא · ונראה דמ"מ אפילו איכא ס' יש לאסור מקום הדבוק ולא לך כדי נטילה דלהחמיר אמרינן שאח איכו מפעפעו בכל המצה וזה ברור לענ"ד: כתב המטה משה דוקא בנתכפלה כ"כ שאין האש שולט שם אבל אם האש שולט כגון שאינו מדובק לגמרי לית לן בה · וכן מבואר שם בת"ה · וכן פסק מהרש"ל שם בתשובה והב"ח והלבוש · אבל מהר"ם מלובלין פסק להקל אפילו בדליכא ס': כתב הב"ח בשם א"ו של מהרש"ל דאם הוציא מצה ברית של חמץ שאוסר במשהו · והלבוש כתב וז"ל אם רדה מצה במרדה של חמץ שהיא מותרת מפני שהוא כ"ט בר כ"ט · מיהו יש להחמיר בכדי קליפה עכ"ל · ודבריו תמוהים דמדכתב מפני שהוא כ"ט בר כ"ט ע"כ איירי באופה קודם פסח ואפ"ה בפסח אסור משום ... דאי לאחר שם ווכ"ש בפסח עצמו ודאי דאין שייך כ"ט בר כ"ט דהא הטעם דראשון דאיסורא הוא ולא"כ בהך כיים דבריו מיהו יש להחמיר בכדי קליפה דהא משום כותן טעם בר כ"ט אפילו בכדי קליפה אין לאסור · ונראה לי להלכה דקודם פסח ודאי די בכדי נטילה דהא כלאו הכי יש כמה פוסקים דס"ל דגם בחמץ שייך כ"ט בר כ"ט ולא אמרינן שאני חמץ דשמו עליו וכמו שכתבתי לעיל אלא אפילו בפסח עצמו נ"כ די בכדי נטילה כדין חם בחם וכדעת המחבר ואעפ"י דהרב בהג"ה מחמיר ואוסר הכל הייכו דוקא בחם וחם שהוא מאכל אבל בכלי אין להחמיר כ"כ · ומ"מ דיש להקל אם איכו בן יומו או בספק · וטוב ללמוד לבני הבית שלא יניחו כל המצות במרדה אחת וגם לא בגד אחד אלא יהבן בכל פעם ויקח לבצוים אחרת כדי שלא יתנא אח"כ חמץ באחת מן המצות יהיו שאר המצות מותרים ומ"ש: ומ"ש מצה כפוחה באמצעיתה וכו' · וכתב הב"ח ופירש עבה כמות היינו שנתלקה עובי המצה ... ונראה דוקא כשלא נחו עליה בכינים ושחן אלא נתקלה כשהכיקוה

א מהרי"ו: * ב"י זו על זו בתנור קודם אפייתן אסורין דהוי כמצה כפולה · * וכן יש ליזהר בפסח אודמות קיים שלא יגע זה בזה בתנור בעודן לחין כי אין האור שולט במקום נגיעתו ובאים לידי חימוץ: *

תסב דין מי פירות אם מחמיצין · ובו ז' סעיפים:

א [א] מי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל ומותר לאכול בפסח מצה שנילושה במי פירות אפילו שהתה כל היום [ב] אבל אין יוצא בה ידי חובתו [א] מפני שהיא מצה עשירה וקרא כתיב לחם עוני: **ב** [ב] [ג] מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ יותר משאר עיסה הלכך אין ללוש בהם [ג] [ד] ואם לש בהם יאפה מיד: **ג** [ד] [ה] מותר ללוש ביין אף על פי שאי אפשר לו בלא טיפת מים שנופלת בשעת הבציר ואף לכתחלה רגילים ליתן בשעת הבציר כדי להתיר נצוק ואף על פי כן אין לחוש להם הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה: **ד** [ה] [ו] מי ביצים ושאר משקים כלם היו בכלל מי פירות: (הג"ה) ובמדינות אלו אין נוהגין ללוש במי פירות ואפילו לקטוף המצות אין נוהגין אלא לאחר אפייתן בעודן חמין ואין לשנות אם לא בשעת הדחק לצורכי חולה או זקן הצריך לזה: **ה** [ו] [י] הלש עיסה במי פירות טוב לעשותה פחות משיעור עשרון כדי שלא תתחייב בחלה: **ו** [ז] [פ] חטה שנמצאת בדבש או ביין וחומץ מותר ובלבד שלא נתערב בהם מים: **ז** [ח] [ט] יש לברר המלח קודם פסח מחטים שלא יהיו בתוכו כי כשהמלח מתלחלת הוא נכנס מעט מעט בחטים ומתחמץ:

תסג אם מותר לחרוך שני שבלים יחד ודיני כרמל · ובו ג' סעיפים:

א [א] מותר לחרוך שני שבלים ביחד ולא חיישינן שמא יצאו מים מאחת לחברתה שהם מי פירות ואינם מחמיצים: **ב** [א] [ב] ותיקא שהוא תבשיל העשוי משמן ומלח עם קמח מותר [ג] והוא שלא יהא בו מים: (הג"ה) ולדידן שנוהגים להחמיר במי פירות גם זה אסור: **ג** [ד] כרמל שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו אין מבשלים הקמח שלו במים שמא לא נקלה באור יפה ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו [ה] וכן כשמוללין הקדירות החדשות (פירוש שנותנים קמח לתוך המאכל להקפות) אין מבשלין בהם אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה:

תסד חרדל שנתערב בתוכו קמח · ובו סעיף אחד:

א [א] חרדל או שאר מיני טיבול [א] שיש בהם מים אין נותנין בהם קמח ואם נתן לתוך החרדל יאכל מיד ולא ישהגו שמא יתמיין ובשאר מיני טיבולין כיון שאינם חרין כמו החרדל ודאי התמיץ

[א] טור בשם ר"י ומימרא דרבי יהושע בן לוי פסחים דף ל"ה [ב] שם וכברייתא [ג] טור מברייתא דאין לשין וכו' [ד] שם בברייתא וכחכמים [ה] מיו"ג [י] טור בשם ר"ת והרא"ש בפרק ב' דפסחים [י] מיו"ק סי' רי"ט בשם רבי נתנאל [פ] טור ודלא כהירושלמי וכ"כ הרא"ש בפרק ב' דפסחים [ט] הגהות מיימוני פרק ט'

[א] פסחים דף מ' וכרבא [ב] שם דף ל"ט [ג] ברייתא שם וכמבואר בסימן לעיל סעיף ב' [ד] שם מימרא דמר וטרא [ה] לשון הרמב"ם בפ"ה * פירוש שאסור להשתמש בפסח בקדירות ישנות: [א] משנה פסחים דף ה' וכת"ק וכדמפרש לה רב כהנא

כשהכימוהו בתנור נעשית כפוחה אבל בחולו של מועד כשהוציאו המצה מן התנור לאחר שנאפית ונתנו עליה במזון והחזירוהו לתנור ונעשית כפוחה לית לן בה כיון שכבר נאפית ע"כ וזה פשוט: וכתב עוד ועוד יש לפרש כפוחה באמצעיתא שלא נחלקה כלל אלא שנתפח גוף המצה באמצעיתא כמו שהוא בלחם חמץ ויש לאסור זה וזה לפי דאיכא למיחש לחמץ בשניהם עכ"ל ודבריו נכונים: כתב בתשובת מהר"ם לובלין סימן ק"ה מצה כפוחה יש לאסור כל המצה בין בפסח או קודם פסח אפילו איכא כיוצה שטים כנגד הנפוח שהניפוח הוא סימן לנבק המצה שהתחיל להתחמץ ע"ש: ומ"ש ליזהר וכו' · ומהר"של בתשובה שם מביא ראיה דאין איסור בזה ולכן פסק הב"ח דאין לאסור בדיעבד ומכאן שם בתמו' דאפי' בפסח אין לאסור ע"ש:

תסב א מ"ש אבל אינו יוצא בה ידי חובתו מפני שהוא מצה וכו' · משמע מדברי המחבר דעיסה שנילושה בכל מי פירות הוא בכלל מצה עשירה · אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות חמץ וז"ל מצה שלשה במי פירות יצא ידי חובתו בפסח אבל אין לשין ביין ושמן ודבש וחלב מפום לחם עוני כמו שאמרנו · ואם לש ואכל לא יצא ידי חובתו עכ"ל · משמע מדבריו דשאר מי פירות אינן בכלל מצה עשירה · וז"ל ה"ה ראיתי מי שכתב שאינו יוצא במצה הנילושה בשמן ודבש ויין בלבד אלא עם תערובת מים לפי שאינם צריכין שימור מחמץ וכל שאינו מחמץ אינו יוצא בו ידי מצה · וכבר נתבאר שמי פירות בלבד אין מחמיצין עכ"ל · ולפ"ז אפשר לומר דאע"ג דשאר מי פירות אינם בכלל מצה עשירה אפ"ה אינו יוצא בו ידי חובה משום דאינו בא לידי חימוץ · והא דכתב הרמב"ם מצה שנילושה במי פירות יצא ידי חובתו היינו בתערובת מים שיכול לבא לידי חימוץ אבל בשמן ודבש ויין וחלב אפילו עם תערובת מים אינו יוצא משום דהוה מצה עשירה · מיהו למאן דס"ל דמי פירות בתערובת מים אינו אלא חמץ נוקשה וכמו שכתב הטור הרי גם בנתערב עם המים אינו יוצא כיון שאינו בא לידי חימוץ מדאורייתא דנוקשה אינו אלא מדרבנן וכמ"ש לעיל סימן תנ"ב ודוק: ומ"ש מפני שהוא מצה עשירה וכו' · וכתב בלבוש אבל אין לפרש משום שאינו יכול לבא לידי חימוץ דהא מ"מ הקמח היה יכול לבא לידי חימוץ אם היה נילוש במים ע"כ: ועוד י"ל דהמחבר כתב טעם זה דגם בתערובת מים אינו יוצא בדיעבד · ועיין מ"ש בשם ה"ה בסמוך: **ב** מי פירות עם מים וכו' · וז"ל הרשב"א שאלת מהו לטוח בביצה את העיסה בפסח הרי"ף מן המתירין בין לקטוף בין ללוש והרבה מן הגאונים אסרו בין לקטוף בין ללוש · וכן אסרו מגדולי המורים האחרונים · וכן אנו נוהגים לאיסור ע"כ: **ג** ואם לש בהם יאפה מיד וכו' · כלומר עם תערובת מים אבל בלא מים מותר אפילו לכתחל' לדעת המחבר: ובתשובת רשב"א סימן ע"ד בא"ב העלה שירא שמים יחוש למאן דס"ל דמי פירות בלא מים מחמיצין כמו מים ובספר תומת ישרים החמיר יותר דאפילו שיעור לא מהני אם לש במי פירות ע"ש · ונראה דאפילו המתירין מודים דבחלב מותר דמי לכו גדול מרי"בל שאסר לושו לי בחלבא: ומ"ש יאפה מיד וכו' · כלומר דאפילו פחות משיעור מיל אין להשהות: **ד** מותר ללוש ביין וכו' · ונראה דאפילו למאן דא"ל דאמרינן דחוזר וניעור בפסח לענין זה לא שייך חוזר וניעור: ומ"ש אעפ"י שאי אפשר וכו' · והרמב"ם בפרק י"ד מהלכות חמץ כתב דאם נתערב כל שהוא מים ביין הרי הוא מחמיץ · ע"כ צריך לפרש דמיירי בשנתערב אחר שכבר נקרא יין ובשעת הבציר תירוש נקרא ולא יין · ולפ"ז מ"ש המחבר קודם שלשו את העיסה אינו כגון דדוקא בעינן שיתערב המים בשעת הבציר או מקודם שהיין תוסס ועיין כ"ג מה"ק: כתב הר"מ מטראנ"נא בת"א סימן רכ"ב בשם הרשב"ץ דיין צמוקים דינו כדין יין ענבים לענין מי פירות שאין מחמיצין כי המים שנשרו בהם הצמוקים נשתנו מברייתן אחר שנשרו בהם הצמוקים כמים של גשמים שנשתנו בתוך הענבים · וכ"כ בספר בדק הבית מה"כ וה"ה דבש שעושין מצמוקין ששורין את הצמוקים במים וסוחטין אותם ומבשלין אותם הוי כמי פירות ומותר ללוש בהם את העיסה כ"כ בכ"ג בשם מורו הרב ז"ל: **ה** מי ביצים וכו' · קי"לן דאפילו אם נילוש במי ביצים שהם תופחין ועולין למעלה ונראין כמין חמץ אפ"ה מותר: ומ"ש אם לא בשעת הדחק וכו' · פירוש ואז יש להתיר ללוש עם מי פירות לבד אבל לקטוף על העיסה שלש במים נראה לאסור שממהר להחמיץ יותר מן מים לבד כאשר מבואר בדברי ב"י: **ו** הלש עיסה וכו' · הטעם מבואר בסמ"ק מפני שחלה של מי פירות טהורה היא שאין מי פירות מכשירין ומה יעשה מחלתה לשורפה אינו יכול כיון שהיא טהורה וגם לאכלה אינו יכול שאין רובם טהורים מיהא יכול ליתנה לכהן קטן עד כאן לשונו: ועיין לעיל סימן תנ"ז מ"ש שם · והא דפסק המחבר בי"ד סימן שכ"ט סעיף ט' עיסה שנילושה במי פירות וכו' חייבת בחלה · התם מיירי בלש בשבעה משקים המוזכרים לעיל בסיין קנ"ח וביו"ד סי' שכ"ט ד"ם שהם מכשירין לקבל טומאה ועיין שם בש"ך ושם מסיק הרב ז"ל דאם לש יתן לכהן קטן ע"ש ובסימן שכ"ב שם ומ"ש כאן דלבוש א"כ לענ"ד ע"ש: **ז** חטה שנמצאת וכו' · הטעם משום דמי פירות אין מחמיצין ושמן ודבש לאו דוקא דה"ה שאר מי פירות וגם לדידן דמחמירין במי פירות אין לאסור בדיעבד ומדברי הלבוש משמע דאפילו בדיעבד יש לאסור ולא נהירא: **ח** יש לברר המלח וכו' · ולא דמי למ"ש בסמוך סימן תס"ג סעיף ב' דהתם מיירי במלח מועט ונשתנה צורתו ואין בו חשש חימוץ · וכ"כ הר"ן ז"ל: וכתב הב"ח דוקא כשהיה מלוכלכת ונתרככה מחמת המלח אבל כל שלא נתרככה והיא יבשה אפילו יש בה בנותן טעם יש להתיר ואם אין בה כדי ליתן טעם יש להתיר קודם פסח: כתב ריא"ז בפרק כל שעה התפוחים והרמונים המתוקים כל משקה היוצא מהם מחמיצין ולוקין על חמוצו אבל אין חייבים כרת עכ"ל וצ"ע:

תסג א מ"ש ותיקא שהוא תבשיל וכו' · עיין מ"ש בסמוך סימן תס"ב סעיף ו': ומ"ש והוא שלא יהא בו מים וכו' · פירוש אפילו מעט מים עיין תשובת הרשב"א סימן תכ"ד:

תסד א מ"ש שיש בהם מים וכו' · דאי לאו הכי מי פירות אין מחמיצין: מ"ש ודאי החמיץ וכו' · נ"ל דסבירא ליה דמיני טיבולים ממהרים להחמיץ יותר ממי פירות עם מים ועיין לעיל סימן תס"ב סעיף ב' וצ"ע: ומ"ש וצריך לשרפו וכו' · יש לתמוה דבסיין תמ"ה מסיק דביעורחמץ בכל דבר וכ"כ הב"ח ע"ש:

החמיין וצריך לשרפו אם הוא אחר זמן איסור חמץ: (הג"ה) והמנהג שלא לאכול חרדל כלל בפסח אפילו נתערב קודם פסח דהוי מיני קטנית שנוהגין בו איסור: *

תסה דיני מורסן בפסח · ובו ג' סעיפים

א [א] אין שורין מורסן לתרנגולים [א] בשום פנים [ב] ולא חולטין: (הג"ה) וכשנותנים להם שעורים או חטים לאכול יזהר שלא להשליכם במקום לח שיבואו לידי חימוץ: * **ב** [ג] אין האשה שפה מורסן על בשרה [ב] אפילו ביבש: **ג** [ד] אם שפשפו מורסן באווז לא ממים יש מי שאומר [ג] שהאווז אסור: (הג"ה) והכי נהוג לשכין איסור חמץ שבוא בימיהם ויש ליזהר שלא להכהב המוכות בקשין שלא יהיו שם חטים או דגן מחומץ ויתן טעם במוכות בשעת ההבהוב:

תסו אם הרוק ומי רגלים ודומיו מחמיצים · ובו ו' סעיפים:

א [א] לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהן מחמיצים שהרוק מחמיץ: **ב** [ב] הנותן שעורים לבהמתו ומצא בהם ריר [א] צריך לבערם: (הג"ה) אבל מותר אין לחוש הואיל וכבר בטל (ד"ע) ויש מחמירין לבער כל הנותר מן הבהמה אף על פי שאין רואה עליו ריר: * **ג** [ג] שק מלא קמח [ב] שנתלחלח מזיעת החמור מותר [ד] ויש אוסרים: **ד** נפלו מים על קמח או נתלחלח השק [ה] יאחז בידו כל המקום המלוחלחת בשק [ג] עד שיריק כל הקמח שבשק ואם אי אפשר לעשות כן [ו] ירקד הקמח והשאר מותר ודוקא כל זמן שהוא מלוחלח אבל אם נתייבש הלחלוחית לא מהני ריקוד דמיפרך ומתערב עם השאר ואסור לאכלו בפסח אלא ירקדנו וישמרנו עד אחר הפסח ואם נתייבש בפסח אסור להשהותו: **ה** [ז] הטל מחמיץ וכן [ח] מי רגלים [ט] ומי הפה והחוטם והעין והאוזן (ודם) * [ד] וחלב וזיעת אדם (אינו מחמיץ): * **ו** [י] קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום [ה] אינו בא לידי חימוץ [כ] והוא שיהיה הדלף טורד בלי הפסק [ל] ויאפנו מיד לכשיפסק ואם מסופק אם הדלף טורד אם לאו אסור:

תסז דין חטים שנפל עליהם מים · ותבשיל שנמצא לתוכו חטה · ובו י"ו סעיפים:

א [א] דגן שנטבע בנהר או שנפל עליהם מים כשם שאסור לאכלו כך אסור לקימו אלא מוכרו לישראל [א] ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח ואם מכרו לעכו"ם קודם הפסח מוכר מעט לכל אחד ואחד כדי שיכלה קודם הפסח שמא יחזור העכו"ם וימכרנו לישראל: **ב** [ב] [ג] דגן זה שנטבע בנהר או שנפל עליו

תסה א מ"ש בשום פנים וכו' · אפילו אינו רוצה להשהות כשיעור מיל חיישינן דלכתחלה אפילו רגע אחד אין להשהות בלא עסק: **ב** אפילו יבש · אע"ג דק"ל זיעה אינו מחמיץ מ"מ חיישינן שמא יבא עליה מים בעודו המורסן עליה ויחמיץ: **ג** שהאווז אסור · הטעם מבואר בטור משום דהוא בטור האווז כרכי ויש לחוש שישאר שם מעט חמץ ומשמע דאם ומפשיט העור מותר לאכול את השאר · וגם מדאוסר משום איסור משהו אם הוא קודם פסח עד הלילה מותר: כתב בספר מגיד ההבדים על חטה שנמצאת בשומן אווז שיש לאסור אעפ"י דשומן הוי כמו פירות מ"מ א"א שלא יהיה שם תערובות מעט מים וחמיץ את החטה בצירוף השומן ועיין מ"ש לעיל בסימן תס"ב סעיף ב':

תסו א מ"ש צריך לבערם · מטעם דגם רוק בהמה מחמיץ: ומ"ש הואיל וכבר ביטל וכו' · ויש לתמוה מה מועיל ביטול של ע"פ לחמץ הנולד אחר כך בפסח ועיקר הטעם הוא משום שאין מחזיקין איסורא שהיה עליהם ריר וכ"כ הב"ח: **ב** שנתלחלח מזיעת החמור וכו' · כנ"ל לאפוקי מקצת נוסחאות שגורסין החמור וסברת המתירין דס"ל דזיעת החמור דומה לזיעת אדם שאינו מחמיץ והאוסרים ס"ל דדומה לרוק שמחמיץ ועיין ב"י: **ג** עד שיריק כל וכו' · מדברי המחבר משמע דהשאר מותר בלא ריקוד: והב"ח כתב בשם מהרש"ל דגם הכא צריך השאר ריקוד וכתב דכן המנהג וכן עיקר: ומ"ש ואסור לאכלו בפסח וכו' · פירוש אפילו אם רוצה לאפות מהקמח מצות קודם פסח אסור לאכול מהם בפסח והמחבר אזל בכאן כמאן דס"ל לשיל סימן תמ"ז סעיף ט' דיבש ביבש אפילו באלף לא בטל מיהא נראה כיון דלא נשאר מלעיל בנפה הרי הוא קמח · ולדעת ת"ה דסבר דקמח בקמח הרי נתערב לח בלח ונתערב יפה אפשר להקל אפילו באכילה: אמנם מנהג כל מורי הוראות להחמיר לאסור באכילה וכן עיקר ועיין כ"נ מה"ק · ובתשובות מהר"ם מלובלין סי' קי"ט פסק בשקים של קמח שנישוכו ואכילת העכברים דאם יאפו קודם הפסח מצות מהקמח ההוא דאין לאסור באכילה בפסח · אמנם לשני לילות הראשונות יש ליקח קמח אחר המשומר והקמח האחר שרקדו אותה נפה שרקדו הקמח הספק שנשכו העכברים אין לאסור כלל והוא מותר לכל דבר ע"ש: **ד** וחלב וזיעת אדם וכו' · וכתב בכ"נ מה"כ דגם חלב אינו מחמיץ ומסיק גם לדעת רי"ז הובאו דבריו במ"נ פרק כל שעה דכל המשקים מחמיצים חוץ ממי פירות חלב אינו בכלל משקים ע"ש: **ה** אינו בא לידי חימוץ וכו' · ומשמע מפשט דברי המחבר אפילו מה שטרוי ביום מותר וכן מוכח מדברי הר"ן · אבל הרא"ה בשם הרמב"ן מתיר בקמח שטרוי ביום וכבון להחמיר: ומ"ש ואם הוא מסופק משום דהוא ספיקא דאורייתא ולחומרא: כתב הטור שק מלא קמח וישבו עליו תרנגולים ונתלכלכו מצואתם אינו מחמיץ מיהו ירקד הקמח והנפק ישליך לחוץ והשאר מותר · וכתב הב"ח לא משום דמי פירות הוא עם המים אלא מפני הלישות ישליך לחוץ אבל משום חימוץ ליכא דתולדה בפני עצמה הוא עכ"ד · מיהא למעשה צ"ע: וכתב עוד ואם מעט שלג או מים נפל על התבואה יגרף החטים העליונים ויקח מן התחתונים ועיין לקמן סימן תס"ז סעיף כ':

תסז א מ"ש ומודיעו כדי שיאכלנו וכו' · משמע דאין לחלק בין מרובה למועט דבכל ענין צריך להודיעו ואז מותר בכל ענין אפי' הרבה מאוד · אבל מהרש"ל כתב דלמכור הרבה יותר ממה שיוכל לאכול קודם פסח אסור אפילו במודיע דחיישינן שמא ישכח ויבא לידי מכשול וכן הסכים הב"ח: ומ"ש ואם מכרו לכותי וכו' · והב"ח פסק לחומרא דאפילו קבא קבא אסור למכור לבני דחיישינן שמא יחזור וימכרם לישראל כיון שאין החמץ ניכר בהם · ונראה דאפילו היה החמץ ניכר כגון חטים שנתבקעו אפ"ה אסור למכרם לכותי דחיישינן שמא יטחנם וימכור לישראל הקמח · וכן כתב הר"ן בהדיא ועשה דספיקתא · ויש לתמוה על לבוש הטור דכתב ואין החמץ ניכר בהם דמשמע דאם החמץ ניכר מותר למכרם לכותי והא איכא למיחש שמא יטחנם וימכור הקמח לישראל: וכתב בתשובות מהר"ש ח"ג סימן י"ד אע"ג דאם אין החמץ ניכר הוא ספק ספיקא מ"מ כיון דהוי ס"ס הנעשה בידים אין להתיר עכ"ד · ונראה דגם הכרזה אינו מועיל הכא כמו שמועיל בבשר טרפה · וכ"כ במ"נ פרק השוכר את הפועל:

ואם מותר לערבם להתבטל בששים של היתר קודם פסח הנה לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דמותר וכיעור פשיטא דאסור אלא אפילו לשאר פוסקים החולקים על הסברא הזאת מ"מ חמץ כיון דשוו עליו הרי הוא כמבטל איסור לכתחלה · וכ"כ בתשובת הרשב"א סימן תפ"ה וביאר שם בתשובה דאפילו נתערבו בשוגג בתוך חטים מרובים מהם אבל לא היה בהם ששים שאסור להוסיף עליהם כדי לבטלם ואפילו להוסיף עליהם ולהכניסם עד לאחר הפסח אוסר שם ומש"ה לא תשכח בש"ס רק תקנתא זאת למכור קבא קבא וכו' ע"ש · ונראה דאם אי אפשר לברר החטים החמוצים שאינם ניכרים כגון שלא נתבקעו ונתערבו בשוגג בחטים מרובים מהם מותר להוסיף עליהם כדי לבטלם בששים ולקיימם עד לאחר הפסח דהא מדאורייתא חד בתרי בטל וכ"ש במין במינו דלא לבוא לידי איסור דאורייתא וספק חמץ הוא יש להקל בהם · וכן יש לדייק ממ"ש הרשב"א בסוף התשובה ע"ש ועיין מ"ש לעיל בסימן תנ"ג סעיף ב': עוד שם סימן תפ"א דבשיבת עכברים אין בהם משום חימוץ דלא אמרו אלא באדם הלועס חטים וכו' · וגם באדם אם כוסך את החטה ומשייר את הנשאר מותר לאכלו ע"ש ולמעשה צ"ע · ועיין כ"נ מה"כ סימן תנ"ג: **ב** דגן שנטבע בנהר וכו' · משמע מסתימות לשון המחבר דאין חילוק בין חטים לשעורים ואפ"י שלא נתבקעו אסורין: ומ"ש כיון דמינכר בייחוס וכו' · כלומר דלא דמי ללתיתה דהתירו אם לא נתבקעו דשאני הכא כיון דמינכר בייחא אתי לידי חימוץ: ומ"ש ולכן יש ליזהר וכו' · משמע דוקא חטים כיון דאית בהו בידיע כתאן דנתבקעו דמי אבל לא בשעורים דאינן אסורין אלא אם כן נתבקעו · ונראה לפי מ"ש המחבר בסימן תנ"ג סעיף ה' דהאידנא אסור ללתות בין חטים בין שעורים יש להחמיר בכל ענין ואפילו בזילוף מעט וכן פסק הב"ח ע"ש: כתב המרדכי פרק כל שעה בשם מהר"ם בחטים שירדו עליהם הגשמים ושרייתן מרובה דמוסיפין להם לבקוע והאוכלן בכרת · ועיין בהגהות מיימוני פ"ה · ומשמע מדבריו דחטים שמחמיצים הם חמץ ודאורייתא

* הגהות מיימוני ריש פ"ה ותרומת הדשן סימן קי"ג:

[א] משנה דפסחים דף ל"ט ... [ב] ... אין הגה"ה וכלבו ... * מרדכי: [ג] משנה שם ובפרק ... הרא"ש שם בשם הר"י דהאידנא יש ליזהר וכ"כ הטור בשמו [ד] טור בשם אבי העזרי

[א] משנה דפסחים דף ל"ט [ב] טור וכן כתב המרדכי בשם רוקח בפרק ב' דפסחים * מרדכי ריש פרק אלו עוברין בשם הרוקח: [ג] טור בשם אביו הרא"ש בפרק ב' [ד] שם בשם רבי אליעזר ממיי"ץ [ט] ... [ה] שם [י] מרדכי בשם ר"י מווי"נא בפרק ב' דפסחים [י] ירושלמי [כ] רבינו ירוחם ואורחות חיים [ט] שם בא"ח * רבינו ירוחם: [י] ברייתא שם דף י"ט [כ] שם בגמרא [ל] הרא"ש שם

[א] לשון הרמב"ם בפ"ה מהלכות דהוא ארמאי דטבעה וכו' בפסחים דף מ' ובפירוש גירסתו שם בגמרא [ב] טור בשם רבינו אפרים והגהות מיימוני בשם ...

עליו מים אף על פי שלא נתבקע אסור דכיון דמינח נייחי אתי לידי חימוץ: (הגה) ולכן יש ליזהר שלא יבא מים או גשמים מזלפין על החטים כי או אפילו לא נתבקעו אסורות. ודגן שהיה מונח בעלייה וירדו גשמים דרך הגג בקצת המקומות ונתלחלחו אותן שנתלחלחו אסורות ג אבל שאר מקומות מותר להשהותן מכח ספק ספיקא שמא לא ירדו עליהם גשמים ואם תמצי לומר ירדו שמא לא נתחמץ אבל לאכלן בפסח אסור ולא מהני ספק ספיקא: * **ג** ג חטים שבאו בספינה אם הם יבשות וקשות ולא נשתנה מראיהן אחזוקי איסורא לא מחזקינן: **ד** ד שנה שרבו גשמים וירדו על ערימות שבשדות עד שהיו קצת מהשבלים שעל הערימות מעלים צמחים ד אין חוששין לסתם חטים של אותה שנה: **ה** ה דגן שבמחובר שנתייבש לגמרי ואינו צריך ליניקה כמאן דמנח בכדא דמי ומקבל חימוץ אם ירדו עליו גשמים: **ו** ו חטים שנמצאו בהם מבוקעות אותם שאינם מבוקעות מותרות מפני שהדבר מצוי שבשעת גשמים ה עליונות הגדיש ותחתיתו מתחמץ ומתבקע ואין המים נוגעים באמצעיתו כלל: **ז** ז ישראל שיש לו בורות מלאים חטים וחושש שמא יש בקרקעית הבור ובקירותיו חטים מבוקעים מלחות הבור והארץ ו בביטול בעלמא סגי: (ועיין לעיל סימן תל"ו סעיף א'): **ח** ז ס רבש של עכו"ם אין מחזיקים בו איסור ואוכלין אותו בפסח: (הגה) מיהו יש מחמירין * והמנהג במדינות אלו שלא לאכול דבש רק אותו שמביאים בחביות מן הכוורת שעושין ממנו משקה שקורין מי"ד ותאנים יבשים וענבים יבשים שקורין רוזי"ני גדולים או קטנים תלוי במנהג המקומות כי יש מחמירים שלא לאכלן ויש מקילין ולכן נהגו במדינות אלו להחמיר שלא לאכול שום פירות יבשים אם לא שידוע שנתייבשו בדרך שאין לחוש לחימוץ ח וצוקר אסור לאכלו אפילו להשהותו אסור. * וביום טוב האחרון אוכלין פירות יבשים וצוקר קנדי"ל שאין בו חשש חימוץ. * והמנהג במדינות אלו שלא לאכול כרכום * שקורין זפרי"ן או נעגלי"ך. * מיהו אין אוסרין תערובתן וכן נראה לי:

ט תבשיל

* אגור וכל בו: ג טור בשם בה"ג ובשם רב נחשון גאון ד תשובת הרשב"א ה הרשב"א בתשובה מהא דפסחים ל"ג ו תשובת הר"ן ז בתשובת להרמב"ן סימן קס"ח ס טור והגהות מיימוני בשם ראב"ן והרא"ש בתשובה כלל כ"ד * מרדכי פרק כל שעה והגהות מיימוני פרק ד': * ת"ה סי' ק"ד: * מהרי"ל: * עיין תשובת הרשב"א סי' קל"ג ובסימן של"ד ותתל"א: * מהרי"ל:

מדאורייתא ומדחייב עליה כרת. וכן מוכח מדברי התוס' פרק כל שעה בהאי מימרא דרב גידל המקדש אשה בחטה קרדכיתא ע"ש. ויש כ"מ בזה לדינא. וכמ"ש בס"ד בספרי ע"כ: ומ"ש מכח ספק ספיקא שמא לא ירדו עליהן וכו'. אע"ג דהאי ס"ס אינו מתהפך מ"מ חשיב ס"ס כיון דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ואפשר לומר דאפילו באיסור דאורייתא כגון שירדו הגשמים בי"ט עניינו שאינו יכול לבטל יש לסמוך על האי ס"ס וכמ"ש בתשובות מהם עוריה סי' קכ"ו וז"ל אע"ג דאשכחן לקצת רבנן בתראי שסמכו להתיר בס"ס אעפ"י שאינו מתהפך מסתברא דהא והא איתא כל שלא הוברר איזה ספק נולד ראשון ואנן מהדרין אספיקי או בהכרח בעינן שיתהפכו להקל בדבר דאי לא מאי חזית למיפתח בהדין ספיקא דאידך גרירא בתריה וי"ל לאידך ניסא ונפתח בקמירו דלית לאחריכא בהדיא וה"ל כחד ספיקא וכה"ג בדאורייתא אזלינן לחומרא אבל אי אתרמי מלתא דחד ספיקא איגלי לן ברישא בגופא דעובדא והדר בדקינן ואשכחן ביה ספיקא אחריכא אעפ"י שאינו מתהפך סמכינן עליה להקל בשל תורה ע"ש שהאריך בזה ומדבריו יש ללמוד דהכי כיון הספק הזה צריך אתה לומר תחלה שמא ירדו גשמים לשם או לא ירדו דהא החשש הזיוון הוא מכח שירדו הגשמים לשם דיון הסתם לא מחזיקינן איסורא ודוק. ועיין בי"ד סי' ק"י בדיני ס"ס בש"ך ס"ק ט"ו. אבל בעל כ"נ כתב במה"כ דלא בעינן בספק ספיקא שיהא מתהפך. וכדעת הרבה פוסקים עיין שם:

ג אבל שאר מקומות מותר להשהותן וכו'. וז"ל האגור דקטים המתמוכים שהם אצל הקרקע קרוב לודאי שהמים ירדו שם עד עובי אצבע ואותם תזרוק והשאר מותר להשהותן אבל לא לאכול מהם בפסח עכ"ל. ונראה להחמיר לאסור כעובי אצבע אפילו לא נראה שם לחלוחית כ"כ כעובי אצבע ואם יש עליהם לחלוחית יש לאסור גם ביותר מכדי עובי אצבע: ומ"ש ולא מהני ספק ספיקא. וז"ל שם אע"ג דלענין בל יראה יתבטלו הספיקות ברובן לגבי אכילה דהוי במשהו לא מקילין עכ"ל. ומשמע מדבריו דלא סמכינן להתי' בס"ס של במקו' דשייך ביטול איסור אבל לא באיסורין שהם במשהו. וכ"כ בספר או"ה כלל כ"ו דין ד' דהטעם דמהני ס"ס באיסורא דאורייתא דהוי כרובא להיתר דאזלינן בתר רובא בכל איסורין והרי בכאן איכא שני צדדים להתיר. וע"כ בחמץ בפסח דהוי במשהו לא מהני ס"ס להיתר דהא החמירו אעפ"י שאין שם טעם כלל ורובא להתיר. ואין להקשות הא האו"ה עצמו כתב שם דמהני ס"ס בחמץ כ"ל דמיירי בע"פ עד הלילה דבטל בששים וס"ל עיקר דלא אמרינן חוזר וניעור אבל ליכא לפרש דמש"ה לא מהני ס"ס באיסורי חמץ משום דהוא דבר שיש לו מתירין. וכמו שכתב לקמן בסימן תקי"ג דהכא דספק הוא אם יש כאן איסור כלל אמרינן להתיר בס"ס אפילו בדבר שיל"מ וכ"ש הש"ך בי"ד בסימן ק"י בשם תשובת הרא"ש כלל ב' סוף דין א'. ועיין ס"ק כ"ה. וז"ל הרא"ש ס"ס כי האי שעל התבואה אני אומר שהוא חדש שמא השריש קודם לעומר ואין כאן איסור חדש כלל כה"ג לא אמרינן ס"ס בדבר שיל"מ עכ"ל. וה"ה הכי כיון איכא למימר שמא אין איסור חמץ כלל שלא ירד עליהם הגשמים וע"ש בסימן רנ"ג ועיין מ"ש לעיל ריש סי' תמ"ז. ומיהא קשיא דמהכא משמע דאפילו בולד הספק קודם פסח אין להתיר מכח ס"ס ולעיל סימן תמ"ז מסיק הרב בסעיף ד' דנוהגים כסברא הראשונה שאינו חוזר וניעור וכיון דכבר ניתר הדגן מכח ס"ס היאך יחזור ויאסר בפסח. וי"ל דאינו אוסר בכאן אלא לטחון הדגן בפסח ולאכלו בפסח דלאו בכלל חוזר וניעור הוא אלא שנותן טעם חדש בפסח. אבל אם אפה מהקמח ההוא קודם פסח גם למאן דס"ל דקמח בקמח נקרא לא בלא מותר לדעת הרב דפסק כדעת החולקים על הרמב"ם דלא אמרינן חוזר וניעור ודוק. וכ"ז הוא דוקא אי איכא ספק אי אית כאן איסור כלל אבל אם ודאי איסור חמץ נתערב אין להתיר בשום ענין מכח ס"ס לדעת מהרש"ל דספק דחמץ בפסח מקרי דבר שיל"מ. ועיין בי"ד סימן ק"ב: **ד** אין חוששין וכו'. הרשב"א ביאר הטעם משום דדבר תורה הולכין בכל מקום אחר הרוב אפילו ברובא דליתא קמן כקטן וקטנה וכו'. וכל תבואה שתבא לידינו אנו דנין אותה אחר הרוב ואין הרוב מחמיצין: **ה** עליונות הגדיש וכו'. כ"כ הרשב"א בתשובה סימן ק"כ ומשמע מדבריו שם דאפילו באכילה מותרין ומטעם שביאר דאפילו את"ל שנכנסו המים לאמצע אגדיש שמא לא הספיקו להחמיץ שלא כל שבא במים מחמיץ ויעיד עליו הדעת עכ"ל. וכבר ביאר הרב לעיל סעיף ב' שאין לסמוך על האי ס"ס להתיר באכילה: כתב מ"ו בתשובה בית נדק סימן ל"ב במקומות שנותנין מים על החטים קודם טחינה ליפותן אפילו מיעוטא הוא שעושין כן אסור ליקח מן השוק באותו מקום אפילו בשעת הדחק ול"ו מבית המוכרים פשיטא דאסור משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אפילו מן השוק או אם הגוים מביאים הקמח לבתיהן של ישראל נמי אסור ולא אמרינן כל דפריש מרובא קא פריש דגזרינן שלא יקח מן הקבוע כיון דאין האיסור ניכר במקומו ואם אינו ידוע שמקצתן רוחצין החטים מותר ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק ובהכי איירי המחבר לעיל סימן תנ"ג סעיף ד'. ולהשהות הקמח בבית עד אחר הפסח נראה דאם אינו ברור שנתמעטו החטים בהאי רחיצה מותר משום ס"ס וכמ"ש. ובתשובה שם אוסר ולא נהירא לי: וגם יש לחלק אם פירש ולקח הקמח קודם שנודע שקצת מן המוכרים רוחצים החטים תחלה וכן אחר שנודע ומקור דינים אלו עיין בי"ד סימן ק"י: **ו** בביטול בעלמא סגי וכו'. פירוש דאחר הביטול הוא ספק דרבנן ואזלינן ביה לקולא. ועוד החטים שבקרקעית הבור עיפש ונפסד הם ולא חימוץ. ומטעם השני יש להתיר בדיעבד אחר הפסח אפילו אי לא ביטל: **ח** דבש של כותים וכו'. ונראה הייכו דוקא לאכול את הדבש בעין כמות שהוא. אבל ללוש בו את העיסה אסור אעפ"י דמי פירות אין מחמיצין מ"מ דבש שמוציאין ממנו השעוה א"א שלא יתערב שם מים וה"ל מים עם מי פירות ומחמיצין ועיין כ"ג מה"כ: ומ"ש רק אותו שמביאין בחביות וכו'. פירוש בחביות גדולות שאין שכיח בו תערובות. אבל בחביות קטנות יש לאסור כי רגילים להתערב שם קמח. וכ"כ הב"ח ומסיק בשם מהרש"ל שיש לאסור כל הדבש לאכול בעיניה בפסח אפילו מה שהוציא מן הכוורת דלמא אתי לאחלופי. וכ"כ המרדכי בשם הר"י. וכן כתב בדרשות מהרי"ל. ובלבוש כתב שנוהגים להתיר דבש מן הכוורת. וגם כתב להתיר אם מבשל את הדבש קודם הפסח. ונראה אם נותן בהדבש הרבה מים כמו שרגילין ליתן למשקה מע"ד ומבשלו עד שיחזור לדבש יש לכאורה להתיר מ"מ אני אומר המחמיר להרחיק מחשש איסור תע"ב ואומרים לנזירא סחור סחור וכו'. מיהו לבשל המע"ד ממנו בי"ט לכ"ע אסור. מיהו בדיעבד אין לאסרו אם הדבש מחביות גדולים. ולבשל המע"ד שלוקחין מכוורת יש להתיר אפילו לכתחלה: ומ"ש ותאנים יבשים וכו'. משום דרגילין לתקנם בסולת וכן הרוזי"נא שאומרים שהלובן שעליהם הוא הקמח: ומ"ש בין גדולים בין קטנים וכו'. ובלבוש כתב להתיר בקטנים השחורות שהרי אנו רואין שאין בהם לובן וכ"כ בכ"נ מה"כ. ומ"ש שום פירות יבשים. הטעם משום דאומרים שמייבשים אותם בתנור אחר שאפו בו לחם ויש בהם ריח חמץ ובפירות שקורין פלוימ"ן בל"א יש חשש אחר שדרך לזרוק עליהם שכר או מי שעורים בשעה שמייבשין אותם ואיסורא דריחא עיין לעיל סימן תמ"ו סעיף א' מ"ש בס"ד: **ח** וצוקר אסור לאכלו וכו'. משמע מדברי הרב דכל מיני צוקר אסור לאכלו אפילו הצוקר שעושים האומנים בדפוסים גדולים שקורין הו"ט צוקר בלשון אשכנז והכל משום איחלופי בבלילת צוקר שעושין המרקחים על מיני פירות דמזייפין בקמח סולת הוא חמץ שרוחצין החטים תחלה ומכל שכן צוקר שהוא מפורר ודק שיש לחוש לתערובת קמח דהצוקר הוא יקר הרבה מן הקמח ועיין כ"נ מה"כ: ומ"ש אפילו להשהותו וכו'. ונראה דאין להחמיר רק בבלילת צוקר שעושים המרקחים אבל בהו"ט צוקר אין להחמיר

ט ט תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים אם נתבקעו ממש הרי כל התבשיל אסור ט ואם לא נתבקעו ממש התבשיל מותר: (הג"ה) ואין המנהג כן אלא אוסרים הכל בשהוא אפילו לא נתבקעו: ואותם חטים או שעורים שורפים אותם: י י תרנגולת מבושלת שנמצא בה בפכה חטה מבוקעת מותר למוכרה לעכו"ם שאינה נמכרת יותר ביוקר בשביל החטה שנמצאה בתוכה: (הג"ה) ובמדינות אלו נוהגין לשרוף הכל ועיין לעיל סימן תמ"ו: כ ואם נמצאת ביום שמיני של פסח ל מותר להשהותה עד אחר הפסח:

יא ל אם נמצאת חטה בקועה בעיסה או במצה אפויה יא יסיר ממנה כדי נטילת מקום והשאר מותר מ ויש מי שאוסר כל העיסה נ או אותה מצה וראוי לחוש לדבריו אם לא במקום הפסד מרובה או בשעת הדחק: (הג"ה) וכן נוהגין תוך הפסח לאסור אותה מצה שנמצא בה החטה ומתירין את האחרות בין שנמצא בה אפויה או חיה ואמרינן כאן נמצאת כאן היתה ואם נמצאת בעיסה אוסרין כל העיסה ודוקא תוך הפסח אבל קודם הפסח אין אוסרין רק כדי נטילה והכי נהוג:

יב יב ס אם ○ מלגו (פירוש שהרתיחוהו במים להעביר הנוצה) תרנגולת ואחר כך מצאו במים גרעין חטה בקועה אסור התרנגולת ע ואם נמצאת חטה בקועה או לחם חמץ בכלי של מים ואין בו כדי ליתן טעם פ שהמים צוננים ובישלו באותן מים תבשיל או לשו עיסה מותר צ ויש מי שאוסר אם הוא בתוך הפסח: (הג"ה) ויש מי שמתיר אפילו במליגת תרנגולים משום דאמרינן שמא אחר כך נפלה לשם * ויש מי שאוסר בשאר בשר ומתיר בתרנגולת מכח ספק ספיקא * ולענין מנהג נראה לאסור בשאר בשר או בחטה שלימה אפילו תרנגולת ודוקא אם נמלגו תרנגולים דהיינו שהיו המים חמין יג אבל אם היו צוננין ושרו שם התרנגולים אין לאסור מספיקא ובמקום דאיכא למימר שמא נתגלה החטה בתרנגולת כגון שהיא פגורה * אפילו במליגה יש להתיר מכח ספק ספיקא מיהו אם נתערבו התערובות ויש הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב יש להקל בכל זה בספיקת איסור דרבנן שהוא משהו ויש להתיר שאר תבשילין שיש בהן תערובת מאותה תבשיל של הבשר שנשרה במים או נמלג כן נראה לי:

יג ק אם הגעילו יד יורה כחומצת ברת ר יומא וירדו המים (המקוואות) לבור ש בתוך הפסח אסור לשתות מימיו

ט טור בשם הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפרק ה' · י מרדכי בפרק כ' דפסחים · כ טור בשם ר"א · מיין וס"פ · ל טור בשם אביו הרא"ש בפ"ב דפסחים · מ שם בשם אחרים וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן קע"ו · נ טור בשם קצת גדולים · ס טור בשם רא"בן · ע שם בשם אבי העזרי · * תא"ו נ"ה ח"ו ומהרי"ב: · * מרדכי פ' כ"ש: · * מהרי"ב: · ק טור והמרדכי בפ"ב דפסחים · ר כ"י · ש בית יוסף

להתיר כי שמעתי מן האומנים של הנו"קר ישראלים מלגלגים על זה מה שאומרים שמערבים שם קמח ויש לסמוך עליהם מאחר דבלא"ה מדאורייתא בביטול בעלמא סגי וגם האומן לא מרע נפשיה כי לוקחין מן הנוקר לרפואה וכ"כ כ"ג מה"כ: ומ"ש בי"ט האחרון וכו' · פירוש ביום אחרון שהוא י"ט שני שאינו אלא מדרבנן: ומ"ש ונוק"יר קנדי"ל וכו' · במהרי"ל שם מבואר נוק"יר הא"ב מקנדי"א ואפשר לוס כיון הרב ומדברי הלבוש לא משמע הכי ועיין כ"נ מה"כ שהאריך בזה: ומ"ש כרכום שקורין זאפרי"ן או כעגליך וכו' · הטעם מפני שאומרים שנותנים עליהם מי פונין להרטיבן שלא יפסידו במשקלו · וכתב בלבוש אפילו הזאפי"רן הגדל בארצות אלו שקורין לאנ"ד זאפי"רן אוסרין משום דלא ליתי לאחלופי: לשון תשובת הרשב"א אני אוסר הכרכום הנמכר בחנות לפי שמזלפין עליו יין הרבה וכ"ש בימות הפסח מפני שנותנין קמח במים נבועים בכרכום ואחר כך מזלפין וע"כ במכעתי מלאכול ממנו אלא מן הנלקח בשעת לקיטתו עיין סי' קל"נ: ומ"ש מיהו אינן אוסרין וכו' · קאי על כל מה הנזכר למעלה חוץ מבלילת נוק"יר שאוסר גם תערובתו מיהו הו"ט נוקי"ר אינו אוסר תערובתו · ולפי טעמו של הרשב"א נ"ל יש להחמיר קצת בזאפי"רן: כתב בכ"ג יש אשכנזים נוהגים שלא לאכול המשקה הנז מן הנוק"יר שקורין סי"רופא והלי"טוארין ע"ש ונראה דאין להקל בהם:

ט ואם לא נתבקעו ממש וכו' · פירוש אפילו ראוין להתבקע אין לאסור התבשיל משום דאיסור משהו אינו אלא מדרבנן מקילין ביה ובעינן שיתבקעו ממש: ומ"ש ואותם חטים וכו' · משום כפק חמץ מחמירין לשורפה ושריפה לאו דוקא ועיין לעיל סימן תמ"ה · ומ"ש אלא אוסרין הכל וכו' · לשון הכ"מ בשם הגהות מיימוני דאסור התבשיל והכלי שהיה בו התבשיל והכף שנתחב בו וכן הכיסוי שעליו בכל שהו ע"כ · ונראה דה"ה כל התבשילין שנתערב מאותו תבשיל הכל אסור בכל שהו ופשוט הוא וכן נוהגין עכ"ל הב"ח · ומשמע דאין חילוק בין חטים לשעורים או שאר חמשה מיני תבואה וכ"כ הב"ח וכ"כ בכ"ג מה"כ: ר מותר להשהותה עד אחר הפסח וכו' · הטעם משום דיום אחרון אינו אלא מדרבנן ותערובת משהו אינו אלא מדרבנן והוי ליה תרי דרבנן ולא מחמירין ביה:

יא מסיר ממנה כדי נטילת מקום וכו' · דנטילה ואילך אפילו טעם משהו ליכא: ומ"ש כל העיסה או אותה מצה · פירוש כל העיסה כשנמצא הגרגיר בעיסה אבל שאר עיסות מותרין וליכא למיחש שמא הגרגיר היה במים שנילושו בו כל העיסות דישראל קשרין מיימינן יפה · ועוד דאמרינן כאן נמצא כאן היה ולא מחזיקינן איסורא ממקום למקום כמו דקי"ל דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום ועיין ב"י: ומ"ש ויש לחוש לדבריו וכו' · פירוש דאמרינן דע"י לישה מתפזר טעם הגרגיר במשהו בכל העיסה אם נמצא בעיסה או כל המצה אם נמצא במצה: ומ"ש אין אוסרין רק כדי נטילה וכו' · פירוש אפילו איכא ס' בעינן כדי נטילה דהאי סברא דע"י לישה מתפזר וכו' לא אמרינן להקל ודוק: ומ"ש והכי נהוג · וכן פסק הרשב"א ז"ל · וכן פסק מהרי"ל בשם מהר"ש והסכים עמהם מהרש"ל והב"ח ולאפוקי מדברי הלבוש שרוצה להקל במנהג ולא נהירא ועיין ב"ח:

יב אם מלגו תרנגולת וכו' · משמע אפילו בכלי שני ומטעם דלענין חמץ קי"ל להחמיר דהיינו דכלי שני אינו מבשל אבל מבליע ומפליט במשהו וכ"כ הב"ח: ומ"ש ואחר כך מצאו במים וכו' · אע"ג דהתחבר ס"ל עיקר דילפינן איסור מטומאה ואמרינן כאן נמצא כאן היה ולא מחזיקינן איסורא למפרע וכמ"ש בסמוך וי"ל דשאני עיסה דאמרינן כעמיד אותו על חזקתו שלא היה בו חטה אבל בתרנגולת שרגילין כוזן שלהם ביהא אלא בגרעין חטים ושעורים אין להם חזקת כשרות ומחזיקינן איסורא למפרע ועיין ב"ח: ומ"ש ויש מי שמתיר וכו' · היינו מטעם שכתבתי ולא ס"ל לחלק בין תרנגולת לעיסה: ומ"ש ויש מי שאוסר בשאר בשר וכו' · היינו משום דסבר דלא ילפינן איסור מטומאה ומחזיקינן איסורא למפרע בדליכא אלא חד ספק: ומ"ש מכח ספק ספיקא · פירוש שמא נתגלגל · ויש לתמוה לפי סברתו דסבר דלא ילפינן איסור מטומאה הרי יש לאסור הכא לענין חמץ אפילו הוא חשוב כמעוכל לענין טומאה וכמו שכתב הטור בשם הרא"ש: ומ"ש מכח ס"ס · פירוש שמא נפלה אח"כ ואת"ל שהיה בגרעין שם במליגה שמא כבר נתעכל כופק התרנגולת ושוב אינו מחמץ ואע"ג דכתב הרב לעיל בסעיף ב' דלאכלן בפסח לא מהני ס"ס שאני התם דלאכול החטים עצמם מחמירינן שלא להתיר בס"ס שהוא ספק דאורייתא אבל הכא טעם משהו אינו אלא מדרבנן יש להקל ועיין מ"ש שם בס"ד: ומ"ש בשר וכו' · משמע אפילו בנמצא אח"כ חיישינן שמא מוקדם היה בשם במים · מיהו יש לתמוה דהא מסיק הרב בסמוך סעיף י"א דאמרינן כאן נמצא כאן היה ואפשר לחלק דשאני התם כיון דהמים היו צוננים ומכן אינו מכיח להחמיץ כדאמרינן תפח תלטוש בצונן ע"כ מקילין ביה: ומ"ש או בחטה שלימה וכו' · פירוש כיון דשלימה היא מסתמא לא נתעכל ומשמע אפילו ידוע בבירור שכבר החטה מהופק אפ"ה כיון דשלימה הוא לא חשיב כמעוכל ותורת אוכל עליו ומחמצת:

יג אבל אם היו צוננין אין לאסור מספיקא · משמע דבודאי חמץ אפילו המים צוננין איכא טעם משהו וכן מסיק הב"ח וז"ל דאם כתרככה החטה אסורין המים ואכ"ל חמץ גמור או עיסה שנתחמצה שכבר לבאר דאסורין המים ואוסרין התבשיל כדעת ראבי"ה: ומ"ש ושרו שם התרנגולים וכו' · לרבותא נקט תרנגולת אעפ"י דמוחזקת בגרעין של חטים ושל שעורים אפ"ה אין להחמיר מספק ואמרינן כאן נמצא כאן היה ולא מחזיקין איסורא למפרע ומכ"ש שאר בשר והטעם שמקילין בצונן דהא בלא"ה הרבה פוסקים ס"ל דצונן אינו מכיח להחמיץ ואינו מבליע אפילו משהו: וכתב הב"ח דוקא בחטה מקילין בצונן משום דאיכא ס"ס שמא עתה נפל שמא בכל ביומים ואת"ל דכבר נפל שמא לא נתרכך אלא עכשיו אבל בחמץ או עיסה שנתחמצה דליכא אלא חד ספק התבשיל שבישל באותו מים אסור אף להשהות וצריך שריפה בא"ה עכ"ל · ואעפ"י דלדין יש תשובה אין להקל מאחר דכבר הורה זקן והוא שלא יהיה מניעת שמחת י"ט: ומ"ש כגון שהיא שבורה וכו' · פירוש אם נמצא במליגה אבל התרנגולת אבל בשאר בשר נהוג מים חמין אין להקל · והב"ח החמיר יותר אפילו בתרנגולת אין להתיר באכילה כי אם להשהות משום דהאי ספק שמא נתעכל לאו ספק גמור הוא דדעת מוטים לאו כלום הוא דמי שבקי בדבר יודע אם נתעכל אם לאו · וכן נראה לעכ"ד להחמיר כשעיניהו רואין דהחטה עדיין יפה וקשה ואינו מעוכל אעפ"י שהוא סבור לאו מעוכל חשיב: ומ"ש ויש להתיר שאר תבשילין וכו' · משמע אפילו בחד ספק והב"ח חולק ע"ז וכתב אע"ג דאיסור משהו אינו אלא מדרבנן כיון דעיקור איסור חמץ הוא מדאורייתא אין להקל בו אפילו בהפסד מרובה וז"ל וכן המנהג דחטה בתרנגולת אפילו היא שבורה דאיכא חד ספק שמא נתעכל או אפילו אינה שבורה ונמצא בקערה אבל התרנגולת או בכלי שמלגו בה או בכלי ששרו בו בשר בחמין דאיכא כמו חד ספק שמא היתה בתרנגולת או בבשר מתחלה צריך לבערה בקולו של מועד וכפסק מהרא"י בסימן קכ"ד דצריך שריפה ודלא כהגהת ש"ע עכ"ל · ואני אומר דודאי להשהות יש לסמוך על דברי הרב ז"ל ולענין אכילה יש להחמיר כדבריו כי במרדכי כתב כל שעה משמע כדבריו · ומסיק הב"ח במקום דמותר להשהות כל שכן דמותר למכרה לנוי לפי שאינה נמכרת ביוקר בשביל החטה וכיוצא שאין לו הנאה מן החטה כלל אע"ג דבחד ספק לא נהגינן הכי בס"ס יש לסמוך ולהקל עכ"ד ע"ש · ולדעת הרב אפילו בחד ספק יש להקל במכירה לעכו"ם:

יד יורה מחומצת בת יומא וכו' · אבל אם לא היתה ב"י אין לאסור והמחבר אזיל לטעמיה כמ"ש בסימן תמ"ז דב"ט לכנס

מימיו בפסח בשביל שנתערבו: **יד** [ק] אם נמצאת [טו] חטה מבוקעת בתרנגולת קודם מליחה די בשטיפה [ט] ואם אחר מליחה די בקליפה [י] ויש מחמירים לומר שמעמיק כל כביצותיה וחותך ומשליך ואם נמלחו עמה תרנגולות אחרות קולף את כולם: (הג"ה) ויש מחמירים לאסור כל מה שנמלח ביחד אבל העיקר לאסור אותה חתיכה כולה שנמצא החטה עליה ולהתיר האחרות על ידי קליפה קצת ואם רוצה יוכל למכור הכל לעכו"ם כמו שנתבאר סימן תמ"ז סעיף א' אף על גב דאין נוהגין כן בשאר תערובת חמץ כן נראה לי: **טו** [טז] [כ] תרנגולת צלויה שנמצאת בה חטה מבוקעת בתוך הפסח חותך מקום פיעפועי לפי אומר הדיעת [ל] ויש אוסרים את כולה לפי שכשמהפכים השפוד מתפשט הטעם בכל התרנגולת [מ] וכן יש מי שאוסר כל התרנגולות הצלויות עמה באותו שפוד הנוגעות זו בזו כי על ידי היפוך השפוד מתפשט מזו לזו: **טז** [יז] [נ] חטה או שעורה שנמצאת בזפק העוף לאחר שהבהבו אותו העוף [ס] מותר והחטה והשעורה צריך לשרפה [ע] דלא חשיבי כמעוכלים:

תסח שלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר חצות ובו י' סעיפים:

א העושה מלאכה בערב פסח [א] [א] מחצות ולמעלה [ב] משמתין אותו ואפילו לעשות בחנם אסור ויש [ג] מי שאוסר אפילו על ידי עכו"ם [ד] ויש מי שמתיר (וכן הוא המנהג): **ב** [ה] במה דברים אמורים כשעושה [ב] מלאכה להשתכר (או בחנם והוא מלאכה גמורה לתפור בגדים חדשים) * אבל מתקן הוא כליו לי"ט וכן מי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו מותר: **ג** [ה] קודם חצות מקום שנהגו לעשות מלאכה עושים מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין: (הג"ה) [ג] ולדידן מקום שנהגו שלא לעשות * ודוקא מלאכות גמורות אבל שאר מלאכות אפילו מנהגא ליכא: * **ד** [ד] ההולך ממקום שעושים למקום שאין עושים לא יעשה [י] בישוב מפני המחלוקת [י] אבל עושה הוא במדבר וההולך ממקום שאין עושים למקום שעושים לא יעשה ונותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם ואף על פי כן לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני איסור. לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת וכן מי שדעתו לחזור למקומו נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר והוא

יותר גם בפסח אבל לדידן שנוהגין להחמיר גם בשהירה לא היה צ"ל יש להחמיר ואפשר לחלק כיון שהנעלה היתה בזמן שעדיין היה חמץ מותר באכילה ה"ל כ"ט בר כ"ע דהתירא ומותר לכ"ע. אך קשה דא"כ אפילו ב"י כמי והעיקור נראה דהא דכתב הרב לעיל סימן תמ"ז סעיף י' דנוהגים להחמיר בכ"ט לכנס היינו בשקבל הטעם שהוא לכנס בפסח עצמו אבל אם קיבל קודם הפסח ונעשה היתר אינו חוזר וניעור בפסח לאסור בשנתערב למקום אחר: ומ"ש בתוך הפסח אסור וכו'. לאפוקי אם ירדו לבור קודם הפסח שנתבטל במימי הבור ואינו חוזר וניעור. מיהא אי איכא בור אחרת שיכול לשאוב ממנה אין לשאוב לכתחלה מזה הבור מיהא בדיעבד אין לאסור התבשיל וכ"כ הב"ח: ומ"ש בשביל שנתערבו וכו'. כלומר דל"ד לגו"ש בסעיף י"ב ובשלו באותם מים וכו' דהתם ליכא אלא משום טעם של החמץ וכגון ליכא אפילו טעם משהו. אבל הכא גוף מים החמוצין נתערבו ומשום הכי אסורין ועיין מ"ש הב"ח: **טו** חטה מבוקעת וכו'. והב"ח מסיק להחמיר אפילו ראוי להתבקע כמי יש לאסור ומאחר דאין אנו בקיאין בראוי להתבקע יש להחמיר בכל ענין. מיהא בעינן שיתרכך החטה אבל בלא נתרככה ואין בקוע ניכר אין להחמיר אפילו לדידן וע"ש וכמ"ש בסמוך מדין זה. ומ"ש בכ"ג מה"ב לחלק בין גלי לבישול לא נהירא לי כלל ע"ש: ומ"ש ואם אחר מליחה וכו'. המחבר אזיל לטעמיה כמו שפסק בי"ד סימן ק"ה דמליח שאינו כאכל מחמת מולחו דינו כרותח ומפליט לאסור כדי קליפה: ומ"ש ויש מחמירין לומר וכו' דהיינו משום דאיסור חמץ חמור שהוא במשהו: ומ"ש קולף את כולם וכו'. לכאורה הדין הזה כמלתא בלא טעמא דכיון דאין כל התרנגולת שנמצא בה אסורה למה נאסור אחרים שנמלחו עמה. ואפשר דמיירי בענין דיש להסתפק שמא נגעה החטה בכולם ע"י תערובות המליחה. אבל אם נמצא בזפק או בה"ג דליכא למיחש שנגעה בשאר תרנגולת מותרין לגמרי בלא קליפה וכן פסק בתשובות מהר"ם מלובלין סימן נ"א אפילו בחמץ הרבה אפילו תוך הפסח עיין שם: ומ"ש ויש מחמירין לאסור וכו'. וכן פסק מהרש"ל בא"ה שלו ובתשובותיו. וכן פסק מהר"י כהן בתשובה. וכן הסכים הב"ח וכתב שכך העידו על מהר"י מרגלית שפסק כן: ומ"ש לאסור אותה חתיכה וכו'. ובי"ד סימן ק"ה מסיק בהג"ה דחמץ בפסח דודאי כחוש לכ"ע איכא אוסרת רק כדי קליפה ועיין בא"ח הלכות חמץ כיצד נוהגים עכ"ל. משמע דמ"ש הכא אינו אלא לפי המנהג והתם בי"ד כתב מה שנ"ל אליבא דהלכתא וכ"ל דאם יש להסתפק שמא לא נגעו חתיכות אחרות בהאי חתיכה אינן צריכין קליפה. וכן כתב בתשובות מהר"ס הכ"ל. ובלאו הכי הכריע בתשובות משאות בנימין שאין לאסור אחרים שנמלחו עמה ע"ש בסימן ס"ט ועיין בס' תמים דעים סי' קנ"ה. ואפילו לדעת הרב וסייעתו יש נוי להקל כשאין החטה שלימה דאיכא למימר שמא נתעכלה: **טז** לפי כשמהפכין השפוד וכו'. משמע מהכא דאי ברור שלא הפכו את השפוד דאין לאסור יותר מכדי מקום פיעפועו. ולדעת הרב בהג"ה ודאי דאין להקל בכלי יותר מבמליחה ואדרבה אפכא מסתברא דאפילו למאן דפליג במליחה להקל מודה דבכלי יש להחמיר: **יז** שנמצא בזפק העוף וכו'. בלבוש כתב מפני שההבהוב מעט והזפק מפסיק ע"ש משמע דאם נמצא חטה חוץ מן הזפק שיש לאסור. וכן כתב בכ"נ מה"ב להחמיר גם בהבהוב מיהו להלכה לא כ"ל כוותייהו. וכ"כ בדרשות מהרי"ל להקל ע"ש. מיהו לכתחלה יש להזהיר לנשים שיטלו הזפק משם קודם ההבהוב ע"כ: כתב בתשובות גיות צדק על בשר שנמלח לקדירה ושהה שיעור מליחה וכשבא להדיחו בטלו כלי שהיה בו שכר שעורים שנשאר מעט שכר בשולי הכלי להדיחו בו בשר אחר המליחה במים שנתערב משכר דיש לאסור הבשר כדי קליפה ולתשובת מהרש"ל בסימן ע"ט יש לאסור הכל ע"כ. ויש להתיר כדבריו תוך הפסח שחמץ כיוצא ע"ש בסימן ל' ועיין עוד שם בתשובה סימן קכ"ב במ"ש להקל בחטה שנמצאת בשומן הנקרש ומשום דבזמן מי פירות הוא ומעט מים שבו נתבטל בכר קודם פסח בבישול ע"כ. ועיין מ"ש לעיל בשם שני לוחות הברית:

תסח א מ"ש מחצות ולמעלה וכו'. הטעם מבואר בדברי הר"ן דהחמירו בערבי פסחים יותר מבשאר ערבי שבתות וימים טובים משום דזמן פסח מחצות ואילך וכיום שיחיד מביא קרבן אסור בעשיית מלאכה ומה שאינו אסור במלאכה בע"פ אלא מחצות ואילך לפי שאינו רשאי להקריבו אלא מחצות ואילך ומקיים דגם בזמן הזה דליכא קרבן אפילו הכי אסור במלאכה מחצות ואילך דאע"ג דבטל הטעם לא בטל האיסור. וכן דעת הרא"ש ז"ל ועיין בתשובת מהרד"ך בית כ"ב חדר ה': ומ"ש משמתין אותו וכו'. גם זה החמירו יותר בערבי פסחים מבשאר ערבי שבתות וימים טובים דבשם אמרינן מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה באותה מלאכה אבל שמותי לא משמתינן ליה אבל בערבי פסחים מחצות ולמעלה שמותי נ"כ משמתינן ליה: ומ"ש ויש מי שאוסר אפילו וכו'. כ"כ המרדכי ומשמע קצת מדבריו דאינו אוסר אלא בביתו של ישראל: ומ"ש ויש מי שמתיר. הוא מדברי רו"קח בסימן ס' וכתב שם דאפילו בביתו של ישראל מותר לעשות ע"י נכרי: ומ"ש וכן הוא המנהג. פירוש לומר לנכרי לעשות מלאכתו דלא ק"ל דאמירה לנכרי שבות אלא בשבת וי"ט וחולו של מועד ולא בע"פ. ומשמע לכאורה להסתפר מן הנכרי אפילו אחר חצות מותר ולא אמרינן דעל כל פנים מסייע עמו הישראל שמטה את עצמו. וכן כתב הב"ח בשם מהרש"ל דהמנהג שמסתפרין אחר חצות מן הנכרי בע"פ ובישראל אסור אפילו בחנם דאין לחלק בישראל בין בחנם ובין בשכר כיון שהם מלאכות גמורות: **ב** מלאכה להשתכר. פירוש אפילו אינו מלאכה גמורה ומשמע דפועל דאין לו מה יאכל מותר לו לעשות מלאכה להשתכר וכלמד מק"ו מחול המועד וכ"כ בכ"נ מה"ב: **ג** ולדידן מקום שנהגו וכו'. וכתב הרשב"א בתשובה סימן נ"ח במקום שנהגו איסור אין להם היתר בשאלה: **ד** ההולך ממקום שעושים וכו'. ומ"ש לא יעשה בישוב. ומיירי בשדעתו לחזור לחזור למקום שעושין ולפיכך בישוב לא יעשה מפני המחלוקת. אבל במדבר דליכא מחלוקת מותר וה"ה דמותר לעשות מלאכה במקום צנוע שאין בני אדם רואין אותו. וכן משמע מדברי הרא"ש והטור. וכן מוכח מהא דרבי זירא אבל מגרומתא דרב ושמואל ע"ש. ואחד מבני העיר שרצה להחמיר על עצמו אין לחוש למחלוקת כי אינן מקפידין על בני עירם רשד"ס חלק י"ד סימן קנ"ג. ומדברי המחבר במ"ש לעולם אל ישנה וכו' משמע דאפילו אחד מבני העיר אל ישנה מדכתב וכן מי שדעתו לחזור אלמא בריפא באחד מבני עיר איירי ודוק: ומ"ש וההולך ממקום שאין עושין וכו'. נ"ז איירי בשדעתו לחזור: ומ"ש בין להקל ובין להחמיר ובלבד שלא יתראה וכו'. לשון הרא"ש והטור אם יש לחוש למחלוקת אם ישנה ממנהג יכים מנהג אנשי מקומו ויכהג כמנהגם אפילו נהגו להקל כ"ש אם נהגו להחמיר כיון דלית ביה איסורא דאורייתא אלא נהגו בו איסור להתיר עליהן עכ"ל. ולזה כיון המחבר במה שכפל לשונו ומשמע דאם נהגו איזה איסור משום דס"ל דיש בו איסור דאורייתא יש לנהוג כמנהג מקומם לחומרא אעפ"י שירדו להשתקע ועיין כ"נ מה"ק:

כתב בכ"נ בשם תשובה כ"י דלא כקע מיניה חומרי המקום שיצא משם עד שיקבע בעיר שנוהגים בה היתר אבל לא בעיר שאין מנהג קבוע ועיין בתשובת מהר"אם

[ק] רבינו ירוחם [ט] טור בשם הרא"ש ורשב"א בשם רא"מ [י] כל בו בשם הראב"ד [כ] טור בשם הרא"ש בשם ר"א ממי"ץ לנוסח הב"י וכן כתב באורחות חיים [ל] טור בשם הרו"קח [מ] שם בשם אביו הרא"ש [נ] הר"ן סוף פ"ב דפסחים [ע] טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ התו' בחולין בדף כ"ז ומרדכי בפרק ב' דפסחים והגהות מיימוני בפרק א' בשם ס"ה [א] משנה פסחים דף כ' [ב] שם בגמרא [ג] מרדכי שם [ד] רו"קח בסי' ס' [ה] טור בשם אבי העזרי וכ"כ הרא"ש * ב"י: * מהרי"ו: * מהרי"ב: [ה] משנה שם דף כ"א עיין תשובת הריב"ש ותשובת הרשב"א סי' של"ז מהר"י קולין שרש ק"ב תשוב' הרא"ש מ"א סימן י"ב הרשד"ס חלק א"ח סימן ט"ו ול"ד וחלק י"ד סי' קנ"ג הרש"ך ח"א סימן נ"ג יוסף נדק מ"ב סימן מ"ט דף קפ"ד מהרא"ס חלק ראשון סי' ט"ז [י] משנה שם [י] שם דף כ"א

והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו מפני המחלוקת:

ה ה י אפילו במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה מלאכה בארבע עשר אף על פי שהוא יכול לגמרה קודם ק חצות ט אלא שלשה אומניות בלבד הם שמתחילין בהם י במקום שנהגו לעשות ויעושין עד חצות ואלו הם החייטים והספרים והכובסים אבל שאר אומניות אם התחיל בהם קודם ארבע עשר הוא שיגמור עד חצות: (הג"ה) ויש מקילין לומר שלשה אומניות הנזכרים מתחילין ועושין עד חצות אפילו במקום שנהגו שלא לעשות ואם התחיל מבעוד יום בשאר אומנות והוא לצורך המועד עושין עד חצות והכי נהוג: *

ו מושיבין שובכין לתרנגולים בארבע עשר כ דהיינו לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות: **ז** ל תרנגולת י שישבה על הבצים שלשה ימים או יותר ומתה מושיבין אחרת תחתיה כדי שלא יפסידו הביצים: **ח** ק * גורפין (פי' מוציאין במגרפה והוא כלי מיוחד לכך): זבל מתחת רגלי בהמה: **ט** נ הזבל שבחצר לא יוציאנו אלא יסלקנו לצדדים ואם נתרבה בחצר יוציאנו לאשפה: **י** ס מוליכים ומביאים כלים מבית האומן כל היום אף על פי שאינם לצורך המועד: ונהגו שלא להקיז בשום עי"ט ואין לשכות: *

תסט שלא ליחד בשר לפסח ובו סעיף אחד:

א א א אסור לומר על שום בהמה בין חיה בין ב שחוטה בשר זה לפסח לפי שנראה שהקדישו כחיים לקרבן פסח ונמצא אוכל קדשים בחוץ ג אלא יאמר בשר זה ליום טוב: (הג"ה) וגדי מקולס פי' שלם על ראשו ועל כרעיו ועל קרבו אף על פי שלא פירש ואמר זה לפסח אסור לעשותו: * כדלקמן ריש סימן תע"ו ד אבל מותר לומר חטים אלו לפסח:

תע שהבכורות מתענין בערב פסח ובו ג' סעיפים:

א א הבכורות מתענין בערב פסח א בין בכור מאב ב בין בכור מאם ג ויש מי שאומר שאפילו נקבה בכורה מתענה: (ואין המנהג כן): * **ב** ד אם חל ערב פסח בשבת יש אומרים שמתענים הבכורות ביום ה' ה ויש אומרים שאינם מתענים כלל: (הג"ה) אבל יש לנהוג כסברא הראשונה ונוהגין כשהאב בכור האם מתענה תחת בנה הבכור כשעדיין קטן ואם אין האב בכור הוא מתענה בעד בנו עד שיגדל:

ג ב י האיסטנים מתענה בערב פסח כדי שיאכל מצה לתיאבון:

תעא בערב פסח אחרי שעה עשירית אסור לאכול פת ובו ג' סעיפים:

א א אסור לאכול פת א משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון ב אבל אוכל מעט פירות או ירקות ג אבל לא ימלא כריסו מהם (ואם הוא אסטנים שאפילו אוכל מעט מזיק לו באכילתו הכל אסור): * ד ויין מעט לא ישתה משום דמיסעד סעיד אבל אם רצה לשתות יין הרבה שותה מפני שכשהוא שותה הרבה גורר תאות המאכל: **ב** ה וקודם שעה עשירית ב מותר לאכול מצה עשירה: (הג"ה) אבל מצה שיוצאין בה בלילה אסורה לאכול

מהרא"ש ח"ר סימן י"ו ועיין בתשובות הרדב"ז ח"ר סימן ע"ג שאין לחלק בין דעתו לחזור לזמן מרובה או לזמן מועט · והעוקר דירתו מא"י לח"ל אעפ"י שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור הרדב"ז שם ונ"ע להלכה · וכל שאין דעתו לחזור אעפ"י שאשתו עדיין נשארה במדינה אין נותנים חומרי מקום שיצא משם משפט צדק ח"ג סימן מ"ט · ולא יכהג קולא מקום שהלך לשם אם אין דעתו לחזור עד שיגיע למקום ישוב ולא במדבר כך משמע מדברי הרדב"ז ח"ר סימן ג' ע"ש · ומדברי התוס' פ"ק דחולין משמע דמבבל לבבל או מא"י לא"י נותנים עליו חומרי המקום שיצא משם ושהלך לשם בין דעתו לחזור בין אין דעתו לחזור · וכתב בעל משפט צדק בח"ג סימן מ"ט דף קי"ה דכל שהיה מתחלה מלכות א' ומחוז א' הגם שעתה הם רבים תחת מלך אחד עם כל זה ארצות מחולקות הם: **ה** ועיין בי"ד וכו' · כלומר דשם בסימן שנ"ט סעיף ג' מבואר דשאר כל אדם אסורין להתגלח אחר חצות גם אבל · דאל שבעה שלו בע"פ עדיף שיגלח קודם חצות אך אם לא גילח קודם חצות יגלח אחר חצות אבל לא אדם אחר ומבואר בדברי תשובות ר"מ מי"כן דצריך שיגלח ע"י עצמו או ע"י גוי דאדם אחר אסור לגלחנו וכ"כ בש"ך ע"ש: **ז** שישבה על הביצים ג' ימים וכו' · והו דעת הרמב"ם בסוף הלכות י"ט ומשמע דלהושיב לכתחלה אסור גם בע"פ · אבל הטור ס"ל דאפילו להושיב לכתחלה מותר בערב פסח: **י** ונהגו שלא להקיז דם וכו' · הטעם משום גזירה דערב שבועות שהוא יום טבוח והוא סכנה וכמו שיתבאר לקמן בסימן תנ"ב:

תסט א מ"ש אסור לומר על וכו' · לפי שנראה כלומר דזה הוא טעם לאסור גם בשחוטה אך לפי טעם זה אין לאסור אלא בשר מבהמה הראויה לקרבן פסח דהיינו גדיים וטלאים אבל בהמה גסה לא · אך רש"י ז"ל פירש הטעם שהשומע סבור שהקדישו לדמי פסח וע"כ יש לאסור בכל מין בהמה בין דקה ובין גסה · וז"ל הרא"ש ובאשכנז רגילין למלוח בשר לצורך פסח ולייבשו ונזהרים מלהזכיר עליו שם פסח אלא אומר בשר זה לי"ט ונהגו כן על פי פירש"י שפירש שיהיו סבורין שהקדישו לדמי פסח והלכך אפילו בשר בהמה עכ"ל כלומר בין גדולה ובין קטנה · וכ"כ הטור בהדיא ונראה דגם לפי הטעם שכתב המחבר יש לאסור אפילו בעלת מום דפעמים המום מכוסה וכמו שמבואר בי"ד סימן ה' ע"ש: ומ"ש וגדי מקולס וכו' · ונראה דאם עבר ואמר בשר זה לפסח או עשה גדי מקולס אין לאסור הבשר אפילו באכילה ומכ"ש בהנאה · וכן נראה להוכיח מדברי המחבר י"ד סימן ה' דכתב השוחט לשם קדשים שמתכוונים שחיטתו פסולה וכו' ת"ל דאפילו לא שחט אלא אמר בחייה שהיא לקדשים המתכוונים גם הבשר אסור אלא ודאי דבאמירה בעלמא אין לאסור בדיעבד אפילו באכילה · והב"ח כתב דבכאן גם בדיעבד אסור אפילו בהנאה ואין דבריו נראין אפילו לאסור באכילה ומכ"ש בהנאה דגם אם שחט לשם קדשים אין לאסור בהנאה עכשיו בזמן הזה וכן משמע מלשון המחבר דנקט שחיטתו פסולה ולא נקט רבותא דבבהמה אסורה בהנאה ודוק · וגם לדעת הב"ח דוקא אם אמר על בשר שלו אבל לא על של חבירו ועיין בספר ד"א פרק קמא דחולין דף ע"ז ע"א: ומ"ש אבל מותר לומר חטים וכו' · הטעם מבואר בדברי רש"י משום דחטים לא דמו מידי לקדשים וכי קאמר חטים אלו לפסח דמשתרא לפסח קאמר כלומר אצניעם לפסח לאוכלן ולא אמרינן מחזי כמו ד למכרן ולקנות פסח בדמיהן עכ"ל · וכתב הב"ח דלפ"ז ק"ו הוא אם אמר על תרנגולת ושאר מיני עופות ודגים דלא דמי מידי לקדשים וק"ו מחטים דחטים איכא מידי דמביאין מהן קרבן מנחה סולת ואפ"ה מותר ומכ"ש אלו דלא שייך כלל לקדשים · אבל במהרי"ל כתב לאסור בתרנגולת אעפ"י שאין קרבן בא מהן מיהו בדגים בודאי דאין טעם להחמיר · ומדברי המחבר בי"ד דכתב שחט תרנגולת ואווזות וכו' לשם קרבן דמותר א"כ ק"ו הוא הכא דמותר · מיהא אפשר לחלק ודוק:

תע א מ"ש בין בכור מאב וכו' · והטעם דהמכה היתה ג"כ בבכור מאב: כתב מהר"ש הלוי חלק א"ח סימן נ' אעפ"י כן יכולין לאכול בסעודת ברית מילה והיומחיר תע"ב: ומ"ש ויש מי שאומר שגם וכו' · כן כתב באגודה ומביא ראיה מהא דאמרינן דבתיה בת פרעה אהני לה זכות משה משמע דאי לאו הכי גם בה היתה המכה א"כ נ"ל דגם נקבות שלט המכה וכ"כ בתשובת מהרי"ל סימן י"ד: ומ"ש ואין המנהג וכו' · אבל הב"ח כתב דנכון לנהוג כן: וכתב וז"ל ומיהו גדול הבית א"צ להתענות אעפ"י שהיתה בהם המכה לא ומחמרינן כולי האי: **ב** האיסטנית מתענה וכו' · הכי מבואר בגמרא בפרק ערבי פסחים דרב ששת הוה יתיב בתעניתא בע"פ ומיהו התוס' כתבו שם לאו פירוש דלאו מום דיתיב בתעניתא אלא שהיה שומר את עצמו מלאכול כדי שיאכל בלילה מצה לתיאבון ע"ש · וכן נכון לנהוג ואם יש מנין בכורים אם יכולין להתפלל מנחה בחזרת ש"ץ ויאמר עננו · עיין לעיל סימן תכ"ט:

תעא א מ"ש משעה עשירית וכו' · כלומר ושעה עשירית בכלל איסור · וכ"כ הרא"ש בהדיא דסמוך למנחה קטנה דהיינו אחר ט' שעות אסור באכילת פת: ומ"ש אבל אוכל מעט פירות וכו' · ולענין תבשיל מחמשת המינים שנתבשל בהם פירות שאינו מחמיץ נראה מדברי הרא"ש דמותר לאכול מהם משעה עשירית ולמעלה · אבל מדברי התוס' והרי"ף והרשב"ם משמע דאסור לאכול מהם כיון דמינים אלו משביעים איך יאכל מהם ואח"כ לא יאכל מצה לתיאבון: ומ"ש ויין מעט וכו' · הכי מבואר בתוס' פרק כיצד מברכין דיין מעט מסעיד סעיד ויין הרבה מגרר גריר ועושה תאוה לאוכל: **ב** מותר לאכול מצה עשירה וכו' · הטעם דלא מצינו שאסרו חכמים לאכול מצה בע"פ אלא במצה שיוצאים בה בלילה ועיין ב"ח: ומ"ש אסורה לאכול כל יום י"ד וכו' · הוא לאפוקי מדברי הרא"ש דס"ל דאינו אסור אלא משום איסור חמץ ואילך · והטעם דאסור לאכול מצה בע"פ

ז משנה שם דף נ"ה ח הרא"ש שם ט שם במשנה וכחכמים י טור בשם הרמב"ם בסוף הלכות י"ט * טור בשם הרא"ש כ משנה שם וכפי' הרמב"ם בסוף הלכות י"ט לפי' גרסתו כמבואר בב"י בסימן תקל"ז ל שם ברמב"ם לפי פירושו שם בגמרא וכמ"ש הב"י שם מ משנה שם נ ברייתא שם וכדמפרש לה רבא ס משנה שם * כל בו בשם מהרי"ו:

א מימרא דרב פסחים דף נ"ג ב בפירוש רש"י שם והרא"ש שם ג טור בשם מהכב אשכנז * טור: ד שם בגמרא וכרב פפא

א טור בשם מסכת סופרים פרק אחרון ב שם בשם אבי העזרי והגהות מיימוני בפ"ו ג תשובה אשכנזית בשם ספר אגודה * מהרי"ל: ד תה"ד וכן כתב הרו"קח והאגור בשם מהר"י מולי"ן ה שם בשם אבין י מהא דרב ששת פסחים דף ק"ח

א משנה דפסחים דף צ"ט ב הרא"ש שם ג הרמב"ם בפרק ו' ומדברי הרי"ף * רבינו ירוחם: ד מהא דרבא ברכות דף ל"ה וכ"כ התוס' שם ה הרא"ש בריש פרק ע"פ

לאכול כל יום ארבע עשר * וקטן שאינו יודע מה שמספרים בלילה מיציאת מצרים מותר להאכילו * ויש נוהגין שלא לאכול חזרת בערב פסח כדי לאכול מרור לתיאבון * וכן ביום ראשון של פסח כדי לאכלו בליל שני לתיאבון וכן נוהגין קצת לתענית באכילת מצה ביום ראשון מהאי טעמא * ויש מחמירין עוד שלא לאכול פירות כדי לאכול החרוסת לתיאבון ואין לאסור למנהג ההוא ויש מחמירין שלא לפרר או לשבור המצות בערב פסח שלא לבא לאכול מהם * ואין לאסור גם לזו מצה שנאפה כתקנה ואחר כך נתפררה ונלושה ביין ונמצא אינה נקראת מצה עשירה ואסורה לאכלה בערב פסח * ג [י] אם התחיל לאכול קודם שעה עשירית ומשכה סעודתו עד הלילה דינו כמו בשבתות ושאר ימים טובים שנתבאר סימן רע״א (ומצוה לרחוץ ולגלח בע״ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת ועיין לעיל סימן ר״ס ורס״ג):

תעב דיני היסיבה וד׳ כוסות· ובו י״ו סעיפים:

א [א] [א] יהיה שלחנו ערוך מבעוד יום כדי לאכול מיד כשתחשך [ב] ואף אם הוא בבית המדרש יקום מפני שמצוה למהר ולאכול בשביל התינוקות שלא ישנו [ג] אבל לא יאמר קידוש עד שתחשך: **ב** [ד] יסדר שלחנו יפה בכלים נאים כפי כחו [ה] ויכין מקום מושבו שישב בהיסיבה דרך חירות: (הג״ה) ואפילו עני שאין לו כרים ישב על הספסל: * **ג** [ב] [ו] כשהוא מיסב לא יטה על גבו ולא על פניו ולא על ימינו אלא על שמאלו: (ואין חילוק בין אטר לאחר): * **ד** [ז] אשה אינה צריכה הסיבה אלא אם כן היא חשובה: (הג״ה) וכל הנשים שלנו מיקרי חשובות * אך לא נהגו להסב כי סמכו על דברי ראבי״ה דכתב דבזמן הזה אין להסב: (ד״ע): **ה** [ח] בן אצל אביו צריך היסיבה [ט] אפילו הוא רבו מובהק [י] תלמיד לפני רבו אינו צריך היסיבה [כ] אפילו אינו רבו מובהק [ג] אלא אם כן יתן לו רבו רשות [ל] ותלמיד חכם מופלג בדורו אף על פי שלא למד ממנו כלום חשוב כרבו ואינו צריך הסיבה: (ודוקא כשאוכלין על שלחן אחד אבל אם אוכל על שלחן בפני עצמו צריך להסב): **ו** [ד] [מ] השמש צריך הסיבה: **ז** [נ] כל מי שצריך הסיבה אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה: (הג״ה) [ה] ויש אומרים דבזמן הזה דאין דרך להסב כדאי הוא ראבי״ה לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה * ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה אין לחזור ולשתות בהסיבה דיש בו חשש שנראה כמוסיף על הכוסות אבל בשני כוסות ראשונות יחזור וישתה בלא ברכה (מנהגים) וכן באכילת מצה ולכתחלה יסב כל הסעודה: * **ח** [ס] צריך לשתות ארבע כוסות על הסדר [ו] ואם שתאן [ע] זה אחר זה שלא כסדר לא יצא: **ט** [פ] שיעור הכוס רביעית לאחר שימזגנו (אם רוצה למזגו) [ז] וישתה כולו או רובו [צ] ואם יש בו הרבה רביעיות שותין ממנו כל כך בני אדם כמנין רביעיות שבו [ק] ויש אומרים שצריך לשתות רוב הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות: (וצריך לשתות השיעור שלא בהפסק גדול בנתיים): * **י** [ח] [ר] מי שאינו שותה יין מפני שמזיקו או שונאו צריך לדחוק עצמו ולשתות לקיים מצות ארבעה כוסות: **יא** [ש] מצוה לחזר אחר יין אדום: (אם אין הלבן משובח ממנו): * **יב** [ת] יוצאים ביין מבושל ובקונדיטון: **יג** [א] אפילו עני המתפרנס מן הצדקה [ב] ימכור מלבושו או ילוה או ישכיר עצמו בשביל יין לד׳ כוסות: **יד** [ט] [ג] גם הנשים חייבות בארבע כוסות ובכל מצות הנוהגות באותו לילה: **טו** [ד] תנוקות שהגיעו לחינוך מצוה ליתן לכל אחד כוסו לפניו: (הג״ה) ואין ליקח כוס שפיו צר כעין קלו״ק גלא״ז מפני שלא יוכל לשתות רביעית כאחד: * (וכוס של ברכת המזון בלאו הכי אין לוקחין אותו וע״ל סימן קפ״ג וכן הכוס של קידוש וע״ל סימן רע״א) * **טז** [ה] מצוה לחלק להתינוקות קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו:

תעג דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס השני· ובו ז׳ סעיפים:

א [א] מוזגין לו כוס ראשון [א] ומקדש עליו ומברך [ב] שהחיינו ואם חל בשבת אומר ויכלו ואם חל במוצאי שבת אומר יקנה״ז [ג] ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה ישלים ההגדה עד גאל ישראל ואחר כך יבדיל: (הג״ה) ואין ליטול ידיו כלל קודם קידוש * ואם אין ידיו נקיות יטול מעט אבל אין לברך על הנטילה

בע״פ מבואר בירושלמי דהרי הוא כבועל ארוסתו בבית חמיו כלומר דכמו הבועל ארוסתו בבית חמיו לוקה עליה מכות מרדות מדרבנן מפני שלא המתין עד שיברכו עליה שבעה ברכות כן הוא במצה שג״כ מברכין עליה שבעה ברכות יקנ״ז כ״י בפה״א דירקות וברכת המוציא וברכת על אכילת מצה: ומ״ש כדי לאכול מרור לתיאבון וכו׳· ברבינו ירוחם כתב דכן היה נוהג נ״כ הרשב״א ז״ל· ובאמת אין טעם למנהג הזה דטוב הוא שלא יאכל המרור לתיאבון· וגם הב״י כתב שאין טעם למנהג הזה מ״מ נראה דאין לשנות באשר שהוא מנהג קדמונים: ומ״ש ואין לאסור למנהג ההוא וכו׳· בלבוש כתב משום דהחרוסת אינו מצוה כי אם לבטל הארס שבמרור ואדרבה אין לאכול ממנו הרבה כדי שלא יתבטל טעם מרור עכ״ל: ומ״ש ואסורה לאכלה בע״פ וכו׳· ונראה דהוא הדין שאין יוצאין בלילה משום חובת מצה דבעינן לחם עוני וליכא וכ״ע לדיכא:

תעב א מ״ש כדי שיאכל מיד משתחשך וכו׳· ואע״ג דבשאר שבתות וימים טובים מצוה להוסיף מחול על הקודש בפסח שאני דזמן אכילת מצה אינו אלא בלילה דמצה איתקש לפסח דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו: וכתב בתרומות הדשן דאע״ג דקודם שיסיים הגדה ויגיע לאכול מצה ומרור יהיה לילה ממש מ״מ כוס של קידוש שהוא מארבע כוסות וגם אכילת שאר ירקות ויתר שינוי דעבדינן כדי שישאלו התינוקות וכ״ש הגדה עצמה בעי כמו דלהוי בשעה שראוי לאכול מצה ומרור· וכ״כ הב״ח דבזה חמור ע״פ משאר שבתות דבלילה בעינן רק סוף הסעודה כדילפינן משלשה היום האמורים בשבת אבל בפסח אפילו תחלת הסעודה· וכן כתב מהר״ל מפראג: **ב** כשהוא מיסב וכו׳· מבואר משום דהסיבת ימין לאו שמיה הסיבה וגם איכא משום סכנתא שמא יקדים קנה לוושט ולפיכך אין לחלק בין איטר לאחר· וכן כתב הרא״ש: ומ״ש ואין חילוק וכו׳· ונראה דכ״ש השולט בשתי ידיו דמסיב על שמאלו: **ג** אלא אם כן יתן לו רבו רשות· ומדברי ב״י משמע דאם רבו רואה ושותק הרי הוא כאלו נתן לו רשות וכן משמע מדברי מהרי״ל ועיין שם· וכתב הב״ח בשם מהר״ל מפראג דברבו שאינו מובהק יש להחמיר מכח ספק שיתן לו רבו רשות ואו יסיב משום דאיכא לספוקי כי שמא חייב אעפ״י שאינו נותן לו רשות· מיהו אם הוא מופלג בדורו אינו צריך אפילו אינו רבו כלל· וכמ״ש המחבר בסמוך: ומ״ש ותלמיד חכם מופלג בדורו וכו׳· כ״כ בתרומות הדשן: **ד** השמש צריך הסיבה וכו׳· וכתב בסמ״ק דעבד לפני אדוניו אינו מסיב אמרינן בגמרא דתלמיד אומנים לפני רבו צריך הסיבה ותימה שהשמיטו המחבר: **ה** ויש אומרים דבזמן הזה וכו׳· וכן הסכים הב״ח לפסק הלכה כהאי יש אומרים: ומ״ש וכן באכילת מצה יסב וכו׳· כ״כ הרמב״ם בפרק ז׳ דלכתחלה מצוה להסב בכל הסעודה· וכתב בכתבי מהר״ר ישראל סימן קנ״ב וז״ל נראה לענ״ד דמדברי כולם נלמד דבכזית ראשון של המוציא לא בעי הסיבה עכ״ל· והיינו כשאוכל המוציא תחלה ועיין בסמוך סימן תע״ה סעיף א׳: **ו** ואם שתאן זה אחר זה וכו׳· פירוש כגון שמזג ארבע כוסות ושתאן בזה אחר זה וכ״כ הרא״ש ז״ל: **ז** וישתה כולו או רובו וכו׳· פירוש לכתחלה ישתה כולו ובדיעבד יצא אם שתה הרוב· וכ״כ התוס׳ והרא״ש ועיין ב״ח: ומ״ש כל כך בני אדם וכו׳· כ״כ הכלבו וא״ת ומסיים ואפילו אינו משייר רביעית משקה לבניו ולבנותיו הקטנים: ומ״ש אפילו מחזיק כמה וכו׳· ומשום הכי יש ליזהר במקום שהיין ביוקר שלא ליקח כוס גדול וכ״כ הב״ח· וכתב הטור שיעור הכוס של רביעית ארכו כרוחב שני אגודלים וכן רחבו וגבהו כרוחב שני אגודלים וחצי גודל וחומש גודל עכ״ל: **ח** מי שאינו שותה וכו׳· והנשבע שלא ישתה יין סתם השבועה חלה ע״י כולל גם שלא לשתות יין ארבע כוסות וז״ל מהר״ם הלוי בתשובותיו ח״ד סימן י״ב אם כאחר שהנשבע שלא לשתות יין מותר במי צמוקים גם בליל פסח יוצא ידי חובתו ארבעה כוסות בשריית מי צמוקים אבל דעתו ז״ל שם שאינו יוצא בהם ידי חובת ארבע כוסות אעפ״י שנקרא יין לענין קידוש: **ט** גם הנשים וכו׳· אעפ״י שהוא מצות עשה שהזמן גרמא מ״מ כיון שגם הנשים היו באותו הנס גם עליהם תקנו חז״ל שיהיו חייבות בכל אותן המצות הנוהגות באותו לילה:

תעג א מ״ש ומקדש עליו וכו׳· פירוש שיברך תחלה בפה״ג ואח״כ על היום דהכי ק״ל כבית הלל: ומ״ש ומברך שהחיינו וכו׳· לשון הטור ואינו מברך על הכוס לפי שעתיד לאמרו בהגדה· וכתב ש״ג בסוף פרק בכל מערבין אם לא אמר שהחיינו ביום ראשון מברך ביום שני או באחד משאר הימים כשיזכור ואם אין לו כוס של יין בשעת הקידוש מברך זמן בלא כוס עכ״ל: ומ״ש ואומר יקנה״ז וכו׳· בנוסח הבדלה מבואר שהוא מסיים מעין פתיחה ואומר בין קדושת שבת לקדושת י״ט הבדלת ומה שמוסיף עד וקדשת את עמך ישראל בקדושתך פירוש שהבדיל בין קדושה לקדושה בין כהנים ללוים ובין לוים לישראלים

והני

[י] ר״ן פרק אלו עוברין * ת״ה סי׳ ו׳: * תא״ו נ״ה ס״ג: * כל בו: * מהרי״ו: * מהרי״ו: [י] טור בשם הרי״ף והרא״ש בהא דשמואל שם דף ק׳ [א] ברייתא פסחים ק״ט [ב] ברייתא שם [ג] משנה שם דף צ״ט וכמ״ש הת״ה [ד] טור [ה] משנה שם דף צ״ט * מרדכי ריש פרק ע״פ: [ו] שם בגמ׳ דף ק״ח * טור בשם רש״י ות״ה סימן קל״ו: [ז] שם * מרדכי ר״פ ע״פ ורבינו ירוחם: [ח] שם [ט] תוס׳ והרא״ש שם [י] שם בגמרא [כ] הרא״ש והמרדכי [ל] ת״ה [מ] שם בגמ׳ אבעיא ונפשטא [נ] הרא״ש שם והרמב״ם וכ״כ שאר פוסקים והגהות כתבו וכן כזית אפיקומן * אגודה פ׳ ע״פ: * מהרי״ב: [ס] שם בגמרא דף ק״ח [ע] ר״ן פי׳ הרא״ש וש״פ [פ] שם בגמרא [צ] כל בו ואורחות חיים [ק] הרמב״ן ומהר״ר ש״ט * ב״י בשם רוק״ח: [ר] הרשב״א בתשו׳ מהא דנדרים דף מ״ט ומירושלמי [ש] טור בשם הירושלמי פ״ג דשקלים * טור: [ת] שם בשם הירו׳ [א] משנה פסחים דף צ״ט ובבבלי [ב] בפי׳ הרשב״ם שם [ג] שם דף ק״ח [ד] הרא״ש שם ובתשובה והמרדכי * מהרי״ב * ב״י: [ה] ברייתא שם דף ק״ח [א] משנה פסחים דף קי״ד [ב] כן משמעדף ק״ג גבי יקנה״ז [ג] פא״ח בשם רבנו * רבינו ירוחם והרא״ש בתשובה ומרדכי פרק ערבי פסחי׳:

הנטילה ובעל הבית לא ימזוג בעצמו רק אחר ימזוג לו דרך חירות : *

ב ד שותה בהסיבה ב ה ואינו מברך אחריו : ג ו אם ירצה לשתות כמה כוסות הרשות בידו ו ומכל מקום ראוי ליזהר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה : ד ק מביאין לפני בעל הבית קערה שיש בה שלשה מצות ומרור והרוכת ג וכרפס או ירק אחר (וחומץ או מי מלח) · ט ושני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה ונהגו בבשר וביצה : (הג״ה) ויסדר הקערה לפניו בענין שאינו צריך לעבור על המצות דהיינו הכרפס יהיה למעלה מן הכל והחומץ סמוך לו יותר מן המצה והמצות מן המרור והחרוסת והם יהיו יותר קרובים אליו מן הבשר והביצה : * י והבשר נהגו שיהיה זרוע ונהגו שהבשר יהיה צלי על הגחלים והביצה תהיה מבושלת : (והוא הדין צלויה וכן נוהגין בעירנו) : ה כ אלו ירקות שיוצא בהם ידי חובתו ד חזרת עולשין תמכא * חרחבינא (פירוש מיני עשבים מרים) : מרור ויוצאין בעלין שלהם ובקלחן ל אבל לא בשורש מ אלא שבעלין אין יוצאים אלא א״כ הם לחים ובקלחים יוצאים בין לחים בין יבשים נ אבל לא כבושים ולא שלוקים ולא מבושלים וכלם מצטרפים לכזית שהוא השיעור שלהם ס ועיקר המצוה בחזרת ואם אין לו חזרת ע יחזור אחר ראשון ראשון כפי הסדר שהם שנויים : (הג״ה) ואם אין לו אחד מאלו הירקות יקח לענה או שאר ירק מר * וחרוסת יעשה עב זכר לטיט ואחר כך נותנין בו מעט חומץ או יין אדום זכר לדם · * ועושין החרוסת מפירות שנמשלו בהם ישראל * כגון תפוחים תאנים אגוזים רמונים שקדים ונותנים עליו תבלין כגון קנמון וזנגביל הדומים לתבן שהיו מגבלין בו הטיט : *

ו ה פ נוטל ידיו לצורך טבול ראשון ולא יברך על הנטילה צ ויקח מהכרפס ק פחות מכזית ומטבלו בחומץ ומברך בורא פרי האדמה ואוכל ואינו מברך אחריו ויקח מצה ר האמצעית ויבצענה לשתים ויתן חציה לאחר מן המסובין לשומרה לאפיקומן ונותנים אותה תחת המפה וחציה השני ישים בין שתי השלימות ש ויגביה הקערה ת שיש בה המצות ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה : (הג״ה) ויאמרו בלשון שמבינים הנשים והקטנים או יפרש להם הענין וכן עשה ר״י מלונדרי״ש כל ההגדה בלשון לעז כדי שיבינו הנשים והקטנים : * א ואז יצוה להסירם מעל השלחן ולהניחם בסוף השלחן כאלו כבר אכלו כדי שיראו התינוקות וישאלו ·

ז ו ב מוזגין לו מיד כוס שני כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קודם סעודה · ואם אין חכמה בבן · אביו מלמדו אם אין לו בן אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה לזה מה נשתנה וכו׳ · (וכשהבן או האשה שואלת אין צריך לומר מה נשתנה אלא מתחיל עבדים היינו) * ג וכשמתחיל עבדים היינו לפרעה מחזיר הקערה שבה המצות לפניו וקורא כל ההגדה ד וכשיגיע למצה זו צריך להגביה להראותה למסובין שתחבב המצוה עליהם : (ויש להגביה מצה הפרוסה שהוא כלחם עני) * וכן כשיגיע למרור זה ה וכשיגיע ללפיכך מגביה כל אחד כוסו בידו עד שחותם גאל ישראל : (הג״ה) ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס

והוי מפסיק מתיבה בין קודש לקודש וגם יוכה שביעה הבדלות ועיין בתוס׳ שם : ומ״ש ואין ליטול ידיו כלל וכו׳ · אע״ג דלעיל מסיק הרב כמיון דע״א דלכתחלה יש ליטול ידיו קודם הקידוש וכו׳ שאני הכא בפסח כיון שיש הפסק גדול בכתיים באגדתא ובהלילא אין ליטול קודם קידוש · ומהרש״ל כתב בסדר פסח שלו שיש ליטול קודם הקידוש שלא לשכות ומשאר מיות הסכה ויביא עצמו לידי חיוב נטילה דהיינו שיכוך רגליו ויסכסך כדי שיהא מחוייב ליטול ידיו קודם קידוש ולא יברך עכ״ל · ומסיק הב״ח דמ״מ צריך לחזור וליטול ידיו לצורך טיבול והטעם משום דאין הקידוש צורך טיבול והוי הפסק אבל לברכת המוציא לא הוי הפסק דקידוש צורך סעודה הוא דקי״ל דאין קידוש אלא במקום סעודה ע״ש : ב ואינו מברך אחריו וכו׳ · משום דדעתו לשתות עוד איך יברך ברכה אחרונה : ג וכרפס וכו׳ · כתב ברוק״ח מפני שהוא לרמז ס׳ פרך שעבדו במצרים ס׳ שנה בפרך ולא יקח מקשות מיני מרור כי אחר שמלא כריסו ממרור איך יברך אח״כ על אכילת מרור ועיין באגור סימן תת״ה : ומ״ש וחומץ או מי מלח וכו׳ · ואם מותר לעשות מי המלח בלילה אם חל בשבת עיין לעיל סימן שכ״א סעיף ב׳ מ״ש בס״ד : ומ״ש ואחד זכר לחגיגה וכו׳ · ואפילו אם חל פסח במ״ש שלא היה החגיגה באה עם הפסח אפ״ה נוהגים ליקח שני תבשילין מפני שהוא אינו אלא לזכר בעלמא ועיין בטור : ומ״ש שיהיו זרוע וכו׳ · לרמז על זרוע נטויה : ומ״ש והביצה וכו׳ · זכר לאבילות בית המקדש ועוד דבעיא רחמנא למפרק יתנא : ומ״ש צלי על הגחלים וכו׳ · וכתב מהרי״ו דלפי מה שנהגו שאין אוכלין צלי בשני לילות אפילו ביצה צלויה וע״כ צריך לבלותם מבע״י ולא בי״ט כיון דאין אוכלין יוהם בי״ט ומהרש״ל פסק שצריך לאכלם לזכר אכילת פסח וחגיגה וע״כ טוב ונכון ליקח שני תבשילין ולא צלויים ומיד אחר הכריכה יש לחלקם לבני ביתו : וכתב הב״ח שכך היה מנהגו · וכן מסיק בספר שני לוחות הברית בשם תוס׳ וסדר היום ע״ש וכן עיקר : ד חזרת וכו׳ · הוא לאטי״ך עולשין הוא קורבי״ל תמכא הוא קרי״ן · ובלבוש כתב שנוהגים שמהדרים אחר חזרת שהוא חסא שקס רתמכא עלן והוא הנקרא במדינת פולי״ן בלשונם זרעוו״ך : ומ״ש אלא אם כן הם לחים וכו׳ · וכתב ריא״ז בש״ג פרק כל שעה דכמושים אינם יוצאים בהם : ומ״ש אבל לא כבושים וכו׳ · ומ״ש ראוי למחות באותן שנוהגים לשרות המרור במים ועוד כך לפעמים מעת לעת והוי כבוש ואינו יוצא בו : וכתב מהר״י ווייל ואם יקח מערטו״ך יקח מה שהוא למעלה מן הקרקע כגון העלים ולא מה שהוא למטה מן הקרקע דה״ל שורש ואין יוצאים בשרשים וכ״ל דה״ה בקרי״ן אין ליקח למרור רק מה שהוא למעלה סמוך להירוק וכן ראיתי רבותי נוהגים : ה נוטל ידיו וכו׳ · והטעם משום דקי״ל דכל שטיבולו במשקה צריך נ״י ועיין לעיל סימן קנ״ח סעיף ב׳ : ומ״ש ויקח מהכרפס פחות מכזית וכו׳ · הטעם כיון דאכילת טיבול זה אינו אלא בשביל שיראו התינוקות שינוי משאר פעמים וישאלו ע״כ בכל דהו סגי · ועוד כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא בברכה אחרונה בטבילה ראשונה יש לכל אדם להוציא את נפשו מפלוגתא ולאכול פחות מכזית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה בטבילה ראשונה וכ״כ בתשובת מהרי״ל · ואיהו אם אירע שאכל כזית שלם כתב הרשב״א בתשובה וז״ל כל שאכל כזית צריך לברך אחריו שאין ברכת המזון פוטרת מה שאכל קודם הסעודה ואינו מסייע בסעודה כלל והרי זה כדברים הבאים לאחר סעודה שלא מחמת הסעודה שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם ומ״מ אינו ראוי לברך אחריו מיד עד שיאכל מרור שאלו בירך על הירקות אחריהם כיון שיצטרך לברך על המרור בורא פרי האדמה וכו׳ ולאחר המזון מברך ברכה שלאחריו ופוטר אותו ואת הירק שאכל בטיבול עכ״ד · משמע מדבריו שצריך לברך אחר ברכת המזון ברכה אחרונה על המרור שאין הפת פוטרת את הפרפרת אלא אם כן בא ללפת בו את הפת ומפני שהוא טפלה לפת אבל מה שאינו בא מחמת פת אין הפת פוטרו ומש״ה מרור שאינו בא ללפת את הפת אין הפת פוטרתו ע״כ : וכן נראה עיקר וכ״כ הב״ח : מ״ש מצה האמצעית וכו׳ · אבל לא עליונה משום דהוקבה למצוה הראשונה שהוא ברכת המוציא : ומ״ש ויבצענה לשנים וכו׳ · הוא משום כדי שיאמר עליו הא לחמא עניא מה עני בפרוסה וכו׳ · ועוד משום כדי שיראה התינוק שינוי וישאל מפני מה אנו מטמינים מצה ועדיין לא אכלנו וכ״כ הכל בו : וכתב מהרש״ל דראוי לכרכה המניה לאפיקומן בתוך המטפחת וליתנה תחת הכרים · ויש ליקח חלק גדול לאפיקומן וכ״כ מהרי״ל : ומ״ש ישים בין שתי וכו׳ · הט״ס כדי שיבצע בשלימה תחלה כשיבא לברך המוציא : ומ״ש ויגביה הקערה וכו׳ · פירוש לאפוקי מאותן דסבר דסגי בהגבהת המצה לחוד · ועיין בתשובת מהרש״ל סימן פ״ו : ומ״ש כדי שיבינו וכו׳ · משמע דבשמיעה סגי ואין צריך דוקא לספר בפיו · וכ״כ הרא״ש ז״ל בתשובה ח״א סימן ו״א ע״ש ועיין תשובות הרא״ש כלל כ״ד סימן ב׳ למה אין מברכין על הגדה : ומ״ש ואז יצוה להסיר וכו׳ · ואם השלחן קטן הוא יסיר לגמרי מעל השלחן כי בזה״א יכנה שינוי לתינוק · ועיין בתשובת מהרש״ל סימן פ״ו · ומה שנוהגים להסיר הכשר בשעת הגבהה אינו מן הצורך : ו מוזגין לו וכו׳ · ואין … וכ״כ מהרש״ל בסימן פ״ו : כתב הטור הנוסחא אותי שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת ובלילה הזה שתי פעמים ע״ש : ומ״ש … הקערה וכו׳ · משום דנקרא לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה ומטעם זה כתב בספר שני לוחות הברית כשמברך על היין תהא הפת מכוסה … בושתו · ובשעת אמירת הגדה יהיה הפת מגולה וכשמגיע ללפיכך וכו׳ יאחז הכוס בידו ויכסה הפת וכשאומר הפסקא והיא שעמדה … וכו׳ יאחז הכוס בידו עד שיסיים הפסקא הקב״ה מצילנו מידם וזה ע״ד הקבלה · וכן מבואר ברוק״ח ואז יהיה הפת מכוסה · ואח״כ יעמיד הכוס … ויגלה הפת עד לפיכך · ובאמירת ההגדה אין ליסב מוטה אלא באימה וביראה · ובנוסחא דלפיכך יאמר ונאמר לפניו שירה חדשה כנ״ל תחת הנו״ן שהוא לשון … לומר שירה חדשה וקאי על שירת הים שהוא אז ישיר וע״כ נאמר שירה חדשה לשון נקבה שחזרו לגלות כמו הנקבה שחוזרת ויולדת … שמסיימין גאל ישראל אומרים שיר חדש דקאי על העתיד לבא שלא יחזרו עוד לגלות כדאיתא וכו׳ · וכ״כ מהרש״ל וכ״כ מדברי התוס׳ … ובחים ומן הפסחים דחגיגה קודם פסח כדי שיהא נאכל על השובע · וכשחל פסח במ״ש יאמר מן הפסחים ומן הזבחים דאין חגיגה קריבה

---

* מהרי״ב :
ד מסקנא דגמרא דף ק״ח ה טור
בסימן תע״ד בשם
רב שרירא ורב
האי ורב עמרם · ו
ו מסקנא דף קי״ז
ז כל בו בשם רבינו
יהונתן ק טור
בסימן תע״ה בשם
התוס׳ והרא״ש
ט שם בגמרא דף
קי״ד * מהרי״ל
י טור כ משנה שם
דף ל״ט ל בגמרא
… מ
וסמ״ג מ שם
בגמרא נ שם
במשנה ס שם
בגמרא ע הגהות
מיימוני * אגור
* טור : * תוס׳
פרק ערבי פסחים :
* טור : פ נייתינו
בסימן קנ״ח סעיף
ד׳ צ שם בגמרא
דף קי״ח ק הרא״ש
שם ר׳ יו ש״פ
ותשובות מהרי״ל
כדי לאפוקי נפשיה
מפלוגת׳ דפוסקים
בברכה אחרונה
ר הרא״ש והמרדכי
וש״פ ש טור
והרוק״ח ת הרא״ש
בתשובה וש״פ
* כל בו ומהרי״ב :
א שם בגמרא דף
קט״ו וכו״ש התוס׳
והרשב״ם שם
ב משנה וברייתא
שם דף קי״ו
* מהר״יל : ג טור
מהא דלחם עוני
וכו׳ בדף קט״ו
ד שם דף קי״ח
* מהרי״ו : ה טור
בשם ימנהג אשכנז
ושאר פוסקים

הכוס כאשבעו (ד"ע) כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן וכן שמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט הכל י"ו פעמים * ויהיה הפת מגולה בשעה שאומר ההגדה עד לביכך שאוחז הכוס בידו ואז יכסה הפת: *

תעד על כוס ב׳ אין מברכין· ובו סעיף אחד:

א שותה כוס שני א א ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון ב ואין מברכין על הגפן כי אם אחר כוס רביעי: (הג"ה) והמנהג בין האשכנזים לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד וכן דעת רוב הגאונים:

תעה יתר דיני הסדר· ובו ז׳ סעיפים:

א א יטול ידיו ויברך על נטילת ידים ויקח המצות כסדר שמניחם הפרוסה בין שתי השלימות א ב ויאחזם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה ג משתיהן ביחד ד ויטבול במלח: (הג"ה) ואין המנהג לטבלה במלח בלילה הראשונה דפת נקי אין צריך מלח: ויאכלם בהסיבה ביחד כזית מכל אחד ה ואם אינו יכול לאכול כשני זתים ביחד יאכל המוציא תחלה ואחר כך של אכילת מצה ו ואחר כך יקח כזית מרור ב ז וישקענו כולו בחרוסת ולא ישהנו בתוכו שלא יתבטל טעם מרירותו ח ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא הסיבה ואח"כ נוטל מצה שלישית ובוצע ממנה ט וכורכה עם המרור י וטובלה בחרוסת: (הג"ה) ויש אומרים דאין לטובלו וכן הוא במנהגים וכן ראיתי נוהגין: ואומר זכר למקדש כהלל ואוכלם ביחד בהסיבה ומשבירך על אכילת מצה כ לא ישיח בדבר שאינו מענין הסעודה עד שיאכל כריכה זו כדי שתעלה ברכת אכילת מצה וברכת אכילת מרור גם לכריכה זו: **ב** ל אם אין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור יברך עליו בטיבול ראשון בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ובטיבול השני יטבלנו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה: **ג** מ בלע מצה יצא אבל אם בלע מרור לא יצא דטעם מרור בעינן וליכא ואפילו אם בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא נ ואם כרכם בסיב ובלעו אף ידי מצה לא יצא לפי שאין דרך אכילה בכך: **ד** אכל מצה בלא כוונה ס כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול יצא ידי חובתו ע כיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חייב באכילת מצה אבל אם היה כסבור שהוא חול או שאין זו מצה לא יצא: **ה** פ אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואחר כך נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצות: **ו** צ אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית יצא ובלבד שלא ישהא בין אכילה לחברתה יותר מכדי אכילת פרס: (וע"ל סימן תרי"ב) **ז** ג ק אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד: (הג"ה) ונהגו לעשות שלש מצות של סדר מעשרון זכר ללחמי תודה ועושים בהם סימן לידע איזה ראשונה או שניה או שלישית ומניחים הראשונה עליונה והשניה באמצע והשלישית בתחתונה לבריכה ואם שינה לא עיכב * ואופין אותם גם כן כסדר * ואם נשברה אחת יכן לנקיים אותה לשניה דבלאו הכי פורכין אותה: * ר ואף בלילה הראשון יוצא בכזית: (ושיעור כזית ע"ל סימן תפ"ו):

תעו מנהג אכילת צלי בליל פסח· ובו ב׳ סעיפים:

א א מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא ב בכל מקום אסור לאכול שה צלוי כלו כאחד א בלילה זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ ג ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר ה"ז זה מותר במקום שנהגו: (הג"ה) ולא יאכל ולא ישתה הרבה יותר מדאי שלא יאכל האפיקומן אכילה גסה או ישתכר ויישן מיד: * **ב** ד אפילו בשר עגל ועוף כל ב דבר שטעון שחיטה אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול צלי: (הג"ה) נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים זכר לאבילות ונראה לי הטעם משום שליל תשעה באב נקבע בליל פסח ועוד זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח ויש נוהגין שלא לאכול שום טבול בלילה רק ב׳ טבולים שעושים בסדר: *

תעז דיני אכילת אפיקומן· ובו ב׳ סעיפים:

א א לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה תחת המפה א כזית כל אחד זכר לפסח הנאכל על השובע ולא ... בהסיבה

קריכה בשבת· וכ"כ הב"ח: ומ"ש כשמגיע למכה וכו׳· אבל כשאומר פסח זה לא יעשה כן משום דנראה שהקדיש הבהמה מקיים אבל ישים את עיניו על הבשר שהוא זכר לפסח:

תעד א מ"ש ואין מברך עליו וכו׳· ואע"ג דקי"ל דארבע כוסות כל אחד מצוה בפני עצמו הוא מ"מ כיון דליכא היסח הדעת לא בעי לברוכי אבל כשא וכשא: ומ"ש אבל ברכה אחרונה וכו׳· ומסיק הרא"ש דאפילו אין לו יין לשתות בתוך הסעודה אפ"ה לא יברך ברכה אחרונה רק אחר כוס רביעי ע"ש:

תעה א מ"ש ויאחזם בידו וכו׳· הטעם משום דפלוגתא דרבוותא הוא אם יברך על השלימה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה או אפכא ועל כן כדי לצאת ידי שניהם יאחז לשניהם בידו: ומ"ש ועל אכילת מצה וכו׳· משמע דלעולם מברך כעל אפילו אינו מוציא אחרים אבל ה"ה כתב דלפי דעת הרבה מן האחרונים דיש לברך לאכול מצה כשאוכל לבדו ואינו מוציא אחרים: כתב מהרש"ל בסימן פ"ו ויברך המוציא ועל אכילת מצה וכריכה בצירוף זה אחר זה בלי הפסק ובספר שני לוחות הברית כתב שלא ידבר בתוך הסעודה מדברים שאינם מצרכי הסעודה משום דברכת על אכילת מצה קאי ג"כ על אכילת אפיקומן ואין להפסיק בדברים אחרים: ומ"ש ומהפרוסה משתיהן וכו׳· והב"ח כתב בשם מהרש"ל שיקח המצות בידו ולהניחם בשעה שמברך המוציא דבעינן לחם משנה ואז גם הפרוסה שבין השלימות תעלה עמהם כדי לצאת ידי הגאונים שאומרים שמברך המוציא על הפרוסה ואח"כ ישבר הראשונה ולא יפרידנה לגמרי ויניח השלישית ולא יתפוס רק הראשונה והשנייה וכו׳ ע"ש: ומ"ש יאכל המוציא תחלה וכו׳· ואז א"צ הסיבה לאכילת המוציא בלבד ועיין כ"ג עה"ק: **ב** וישקענו כולו בחרוסת וכו׳· והטעם דאינו מברך על החרוסת משום דהוא טפל למרור: ומ"ש ויאכלנו בלי הסיבה וכו׳· משום דהוא זכר לעבדות· וכתב ב"י דהיינו שאין צריך הסיבה אבל אם רוצה לאכול בהסיבה רשאי: ומ"ש ואחר כך נוטל מצה וכו׳· ואין להקשות יעשה הכריכה לבד משום דהוי אתא מרור שאינו רק מדרבנן בזמן הזה שאין לנו קרבן פסח ויבטל למצה שהיא מדאורייתא אף בזמן דליכא פסח· ואם היה אוכל מצה לבד תחלה ולא יאכל מרור רק הכריכה לבד או כשהיה כורכן אח"כ אתיא מצה דרשות ומבטל למרור שהוא מצוה מדרבנן מש"ה אוכל מתחלה המצה לבד והמרור לבד ואח"כ אוכל הכריכה משום זכר· וכ"כ התוס׳ והרא"ש ז"ל: ומ"ש וטובלה בחרוסת וכו׳· ולדעת המחבר הסכים מהרש"ל והב"ח וטעם נכון הוא שהרי ע"כ הלל היה מטבל בחרוסת שלא אכל מרור רק בכריכה· וכן היה נוהג הגאון מהר"ל מפראג וכן עיקר: ומ"ש ואוכלין יחד בהסיבה וכו׳· דמשום מצה בעי הסיבה ואי משום מרור הא אם אכל בהסיבה יצא וכמ"ש בסמוך: **ג** אין חיוב מצה וכו׳· כלומר מכאן ואילך אם רוצה אינו אוכל רק פירות ובלבד שלא יאכל חמץ: ומ"ש ונהגו לעשות ג׳ מצות וכו׳· וכתב הב"י בשם אבן הירחי דאם אין לו אלא ב׳ מצות כשמברך המוציא ועל אכילת מצה בוצע מן הפרוסה ואינו בוצע בשלימה כלל כשחרו לו שתים לליל שני:

תעו א מ"ש בלילה זה וכו׳· משמע דשאר צלי מותר במקום שנהגו היתר בלילה ומהרי"ו בתשובה סימן קנ"ג כתב דאף במקום שנהגו לאכול צלי בלילה אסור גם בליל שני: **ב** דבר שטעון שחיטה אסור וכו׳· משמע אבל דגים וביצים צלויים מותרין· וכ"כ בתשובות מהרי"ו סימן קנ"ג:

תעז א מ"ש כזית כל אחד וכו׳· ומהרי"ו סנ"ל כתב דיש לאכול כביצה שהוא שיעור שני זתים· וכן כתב בספר שני לוחות: ומ"ש זכר לפסח וכו׳· לשון הרא"ש ז"ל ולפי שהוא זכר לפסח יש ליתן לו כל דין פסח שלא לאכול אחריו ואין צריך לו מרור וחרוסת עכ"ל: כתב מהרש"ל בתשובה סימן פ"ו יוציא האפיקומן כמו שהוא כרוך ...

---

* מהרי"ל:
* אגור וב"י:

א טור בשם אבינו הרא"ש שם בפרק ערבי פסחים ורב כהן צדק וכתב הרא"ש שם שכן נהגו ב שם בשם רב שרירא ורב האי והרא"ש והר"י

א פסחים דף קט"ו ב ברכות דף ל"ט ג הרא"ש והמרדכי שם וש"פ ד טור בשם הירושלמי ה טור ומשנה פסחים ל"ט ו מימרא דרב פפא דף קט"ו ח טור בשם רבינו יונה ט ברייתא שם י טור בשם רבינו שמעיה בשם רש"י והרא"ש כ טור בשם אחיו הר"ר יחיאל ל שם במשנה דף קט"ו וברב אסדא מ שם בגמרא

נ שם

ס ראש השנה דף כ"ט ע כן פירש הר"ן שם לפי מאי דקי"ל מצות צריכות כונה פ טור בשם הריב"ס ברייתא בראש השנה שם צ ברייתא פסחים דף קט"ו ק פשוט שם בגמ׳ דף ק"ד
* טור בשם הרא"ש
* כל בו ואבודרהם
* אגור: ר שם

א משנה פסחים דף נ"ג ב ברייתא שם ג שם דף ע"ד
* מהרי"ל: ד טור בשם הירושלמי
* מהרי"ל:

א הרי"ף והרא"ש בס"פ ע"פ והרמב"ם ב גייכתיו לעיל בסימן תע"ג סעיף ו׳

ולא יברך עליו [ג] ויהא זהיר לאכלו קודם חצות: (ויקדים עצמו שגם ההלל יקרא קודם חצות): * **ב** אם שכח ולא אכל אפיקומן ולא נזכר עד שנטל ידיו או שאמר הב לן ונברין אוכל אפיקומן [ד] בלא ברכת המוציא ואם לא נזכר עד שבירך ברכת המזון [ה] אם נזכר קודם שבירך בורא פרי הגפן יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן · ויחזור ויברך ברכת המזון ויברך בכה"נ וישתה הכוס) * [ו] ואם לא נזכר עד אחר שבירך בורא פרי הגפן [ב] לא יאכל אפיקומן ויסמוך על מצה שאכל בתוך הסעודה שכולן שמורות הן משעת לישה [ז] אבל במקום שנהגו לעשות שימור למצת מצוה משעת קצירה אפילו לא נזכר עד אחר ההלל יטול ידיו ויברך המוציא ויאכל האפיקומן: (הג"ה) ויחזור ויברך על הכוס ואין לחוש במה שמוסיף על הכוסות · * ואם נאבד האפיקומן יאכל כזית אחד ממצה שמורה אחרת: *

תעח שלא לאכול אחר אכילת אפיקומן · ובו ב' סעיפים:

א [א] אחר האפיקומן [א] אין לאכול שום דבר: (הג"ה) ולא יאכלנו בשני מקומות דלא עדיף מאלו הפסיק בשינה דאסור לאכלו משום דהוי כשני מקומות: * **ב** [ב] מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר לאכול · בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין נרדמו כולן וניעורו לא יאכלו נתנמנמו כולן יאכלו: (הג"ה) וכל זה אינו אלא שישנו לאחר שהתחילו לאכול האפיקומן אבל שינה קודם לזה לא הוי הפסק: *

תעט ברכת המזון על כוס שלישי · ובו סעיף אחד:

א [א] אחר כך [א] מוזגין כוס שלישי ומברך עליו ברכת המזון ובורא פרי הגפן ושותהו בהסיבה [ב] ולא יברך אחריו [ג] ולא ישתה יין בינו לכוס רביעי: (הג"ה) מיהו מכוס שלישי יכול לשתות כמה פעמים והכל מקשב שתייה אחת אע"ג דהפסיק בנתיים: * [ד] מצוה לחזור אחר זימון: (הג"ה) והגדול שבהן אומר הודו ואנא והאחרים עונין אחריו * והגדול יכול ליתן לקטן רשות * ויכול לצרף לזימון לענין הלל אף על גב שלא אכל עמהם ונהגו שבעל הבית מברך ברכת המזון בליל פסח שנאמר טוב עין הוא יברך והוא מקרי טוב עין שאומר כל דכפין ייתי ויכול וכו':

תפ סדר כוס רביעי · ובו סעיף אחר

א כוס רביעי [א] מתחיל לא לנו וגומר עליו את ההלל ואינו אומר יהללוך אלא אומר אחר גמר ההלל [ב] הלל הגדול שהוא מהודו לייי [א] עד על נהרות בבל שהם כ"ו כי לעולם חסדו ואח"כ אומר [ג] נשמת כל חי וישתבח עד מעולם ועד עולם אתה אל [ד] ואז אומר יהללוך עד מלך מהולל בתשבחות ושותהו בהסיבה [ה] בלא ברכה תחלה · (וכבר נתבאר לעיל סימן תע"ד דאנו נוהגין לברך) [ו] ומברך אחריו על הגפן ואם שותהו בלא הסיבה [ז] צריך לשתותו פעם אחרת בהסיבה: (ועיין לעיל סימן תע"ב סעיף ז') [ח] ומברך לפניו בורא פרי הגפן לפי שהסיח דעתו מלשתות עוד: (הג"ה) ויש אומרים שיש לומר שפוך חמתך וכו' קודם לא לנו * ולפתוח הפתח כדי לזכור שהוא ליל שמורים ובזכות אמנה זו יבא משיח וישפוך חמתו על העכו"ם * וכן נוהגים ויכול לגמור הלל אף שלא במקום סעודה: *

תפא שלא לשתות אחר ארבע כוסות ובו ב' סעיפים:

א [א] אחר ארבעה כוסות אינו רשאי לשתות יין [א] אלא מים: (הג"ה) וכל המשקים דינן כיין * ומי שהוא אסטניס או תאב הרבה לשתות יכול לשתות כוס חמישי ויאמר עליו הלל הגדול: * **ב** [ב] חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו עד שתחטפנו שינה: (הג"ה) וכל דין ליל ראשון יש נ"כ בליל שני · * ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע ולא שאר דברים שקורין בשאר לילות כדי להגן כי ליל שמורים הוא מן המזיקים:

[י] כרוך במפה וישלשל לאחוריו וילך בבית כמו ארבע אמות ויאמר כך היו אבותינו הולכים במשארותם צרורות בשמלותם ע"כ: **ב** לא יאכל אפיקומן וכו' · הטעם מבואר בדברי הטור משום דצריך לברך ברכת המזון על הכוס ונמצא מרבה בכוסות וככי האי גונא כדאי הם המצות שלנו לסמוך עליהם כי כולם שמורות הם משעת לישה ע"כ · ונראה דהיינו למ"ד דברכת המזון טעונה כוס אבל למ"ד דאינו טעונה כוס הרי יכול לברך ברכת המזון זולת כוס · · וכ"כ ה"ה בסוף הלכות חמץ ומצה · ולעיל בסימן קפ"א כתב המחבר שני דעות אם ברכ' המזון טעונה כוס וכאן סתם דבריו ועיין ב"ח:

תעח א מ"ש אין לאכול שום דבר וכו' · הטעם מבואר בגמרא דאפיקומן הוא כנגד קרבן פסח ובעינן שישאר הטעם פסח בפיו כמו כן באפיקומן: **ומ"ש** ולא יאכלנו בשני מקומות וכו' · כמו בקרבן פסח דילפינן מקרא דאסור לאכלו בשני מקומות · והרב שכתב דלא עדיף וכו' אינו מדוקדק דתלי תניא בדלא תניא אדרבה איסור שינה ילפינן משני מקומות:

תעט א מ"ש מוזגין לו כוס וכו' · כתב מהרש"ל שצריך נ"כ שטיפה והדחה אף מי שאינו נוהר כל השנה אם רואה שהכוס נקי יוהר בלילה זה כדי להדר המצוה וכ"כ הב"ח: **ומ"ש** ולא ישתה יין וכו' · משמע דוקא יין אבל שאר משקים מותרים והטעם מבואר בירושלמי כדי שלא ישתכר ולא גזרו אלא על היין משום דמשכרת רגילנו ולא על שאר משקים · והתוס' כתבו משום שלא יתבטל טעם מצה ודוקא יין ולא שאר משקין עיין ב"ח: **מ"ש** מצוה לחזור אחר זימון וכו' · הטעם מפרש הטור משום קריאת הלל דמצוה לכתחלה שיהא ג' אחד אומר לשנים הודו · והכי איתא במדרש תהלים · וכתב מהרי"ו בסימן קנ"ג וז"ל מצה אינה נאכל בשני מקומות משום דאתקש לפסח וומשום הכי כ"ל דאין תקנה שילך אדם לבית אחר לצרף לזימון דאין יכול לאכול בבית אחר מטעם דפרישית ומסיים הב"ח ואם לא יאכל אלא ישתה בלבד הא כתב מהר"ם דבשתיה אין לצרף לזימון שלשה · וכן מסיק המחבר לעיל סימן קנ"ז סעיף ג' דלכתחלה לא יתנו להשלישי לשתות ולא מאכל אחר וכו' · וכן מהר"ל מפראג קרא תגר על המנהג הזה ומפרש הטעם דמאחר שנצטרף לזימון אע"פ שלא שתה כוס של ב"ה סוף סוף כבר הפסיק סעודתו בברכת המזון ואסור לו לחזור ולאכול בביתו אלא על ידי נטילה וברכת המוציא וא"כ הסעודה הראשונ' יש לה ב' כוסות לפני המזון וסעודה השנייה יש לה ב' כוסות לאחר המזון ודבר זה לא תקנו חז"ל · ועוד הארוך בסוף דבר המנהג אינו נכון וראוי לבטלו ועיין ב"ח · אעפ"י שמדברי מהרי"ו משמע דאין איסור בדבר רק שיהא בדעתם כשעוקרין לילך שרוצים לשתות שם כדי שיוכל לשתות שם בלא ברכה כדי שלא יהא כמוסף על הכוסות · וכן לאחר ברכת המזון לא ישתו מטעם זה ע"מ מכל מקום נראה דהמנהג אינו נכון כדברי מהר"ל הנ"ל · ועוד דכיון דעיקר הוא משום קריאת הלל הא אפשר למצוה התירא כאופן אחר שיברך ברכת המזון בביתו ואח"כ ילך אצל חבירו לומר הלל בשלשה · ומסיק הטור בשם הרא"ש דאם יש לו אשה ובנים שהגיעו לחינוך בני כשהם עונים אחריו: **ומ"ש** והגדול יכול ליתן וכו' · לשון מהרי"ו בסימן קנ"ג השר ז"ל לא הניח לנשים ולקטנים לומר הודו כיון שהוא תחלת הפרק ואמרינן תבא מארה לגוי שאשתו ובניו מקרין אותו אבל על אנא לא הקפיד דאינו תחלת הפרק עכ"ל:

תפ א מ"ש עד על נהרות בבל וכו' · ומשמע דפסוק רננו צדיקים לא יאמר · וכ"כ התוס':

כתב מהרש"ל דאו רוב נשים ואומן נבורתך לא יאמר קודם כוס רביעי אלא בסוף חתימת ישתבח מיד יאמר בפ"ב · וכן כתב הב"ח ע"ש:

תפא א מ"ש אלא מים וכו' · ויש לתמוה דהא בסימן תע"ט כתב ולא ישתה יין וכו' · משמע דשאר משקין מותרין וכמ"ש שם והכא דכתב אלא מים משמע דשאר משקים אסורים ולפי הטעם שכתב הטור בשם הר"ר יונה ודאי דאין לאסור רק משקים המשכרים וזה לשון מהרי"ו בסימן קנ"ג ואי בתי ולא מצי למיקם אנפשיה ישתה מים ודוקא מים כמו שהם ולא מים שנתחדו כגון אפפי"ל טראנק ר"ל מי תפוחים דהוא מבטל טעם מצה ונרע מיין עכ"ל · משמע דס"ל דמשום שלא יתבטל טעם מצה אסרו לשתות · וככר כתבתי בסימן תע"ט בשם התוס' דלא קיי"ל שיתבטל טעם מצה אלא ביין ולא בשאר משקים ע"ש · ומסיק הב"ח דגם משקה לאקרי"ן יש לאסור אבל במשקה איב"נבר וואס"ר אין להחמיר:

תפה מ"ש

[ג] מימרא דרבא אליבא דרא"ב ע נדקק [ד] וכתב הרא"ש שכוון להרמ"נ [ה] רן [ו] בהקק כ"ב ובכ"ב דיינלה [ז] טור בשם רבי כהן הנהגו ... בשם כה"ק [ה] שם בשם אבי העזרי וכ"כ הרא"ש * ב"י [ו] שם [ו] הרא"ש בתשובה כלל כ"ד [ז] תשובת הרא"ש כלל כ"ד: [ח] רן קי"ז: [א] משנה פסחים דף קי"ט ובדמסכם לה שם בגמרא שמואל ורבי יוחנן וכליסנא קמא דרב יהודה אמר שמואל * טור: [ב] משנה שם וכרבי יוסי וכפירוש הרמב"ם כפ"ח דרבי יוסי אסיפא קאי וה"ה לענין מצה מעוכדא דרבה שם * טור ורבינו ירוחם: [א] משנה פסחים דף קי"ז [ב] ביינתיו לעיל סימן תע"ג סעיף ב' [ג] משנה שם דף קי"ז * מהרי"ל ומהר"י ותשב"ץ: [ד] טור בשם מדרש תהלים * כל בו * מהרי"ל: [א] משנה פסחים קי"ז וכמו שדקדק הרא"ש שם [ב] ברייתא שם וכרב יהודה שם [ג] כרבי יוחנן שם וכמ"ש הטור בשם הרשב"ם [ד] כרב יהודה שם [ה] ביינתיו לעיל סימן תע"ד [ו] נ"ו שם [ז] ביינתי לעיל סימן תע"ד סעיף ז' [ח] ביינתיו לעיל בסימן תע"ד * ר"ן פרק ע"פ: * מהרי"ב: * רמב"ם והמגיד כ"מ: [א] טור בשם אבי עזרי רבי יוסף טוב עלם ובכן כתב הרי"ף ושכך * אגור:

כתבו כל הגאונים * ב"י: * מרדכי: [ג] טור בשם תוספתא ומהא דמעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו'

תפב דין מי שאין לו מצה שמורה׳ ובו סעיף אחד:

א [א] מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית מברך על אכילת מרור ואוכל וכשגומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום: (הג"ה) ומי שאין לו ב׳ הלילות רק ג׳ מצות יברך ליל ראשון המוציא ועל אכילת מצה וכן הכריכה הכל מן הפרוסה וב׳ השלימות לליל ב׳: *

[א] טור בשם אביו הרא"ש לסברת הרי"ף בסוף פסחים ושכן כתב הרב רבינו יונה * אגודהם בשם אגן ירקי:

תפג דין מי שאין לו יין׳ ובו סעיף אחד:

א [א] מי שאין לו יין בליל פסח מקדש על הפת שמברך המוציא ובוצע ומניח ידיו עליו עד שגומר הקידוש ומברך על אכילת מצה ואוכל ואחר כך אוכל שאר ירקות ומסלק השלחן ואומר מה נשתנה וכל ההגדה עד גאל ישראל ומברך על המרור ואוכל ואחר כך כורך מצה ומרור ואוכל: (הג"ה) בלא ברכה ובמקומות שנוהגים לשתות משקה הנעשה מדבש שקורין מי"ד יכול ליקח אותו משקה לארבע כוסות אם אין לו יין * ויש אומרים שאין עושין קידוש על שאר משקין כמו שנתבאר לעיל סימן רע"ב ולי נראה דלענין ארבע כוסות יש לסמוך אמאן דאמר דמקדשין על שאר משקין אם הוא חמר מדינה כמו שנתבאר לעיל סימן רע"ב:

[א] טור בשם הרי"ף בסוף פסחים * מהרי"ל

תפד מי שרוצה לעשות הסדר בהרבה בתים׳ ובו סעיף אחד:

א [א] מאן דבעי לברוכי בתרי או בתלת בתי מברך ברישא בביתיה ואכיל כל מאי דצריך ומברך ברכת המזון [ב] והדר מברך לכל חד וחד בביתיה ושתו אינהו כסא דקידושא ואגדתא ואכלו ירקי ומצה ואיהו לא אכיל ושתי בהדייהו ושביק להו למגמר סעודתייהו [ג] ומברכי אינהו ברכת המזון [ד] ואי לא ידעי יקרא מלה במלה [ה] והדר אזיל לביתא אחרינא ועביד הכי והדר אזיל לביתיה וגמר הלילא ושתי כסא דהלילא ואי בעי לאקדומי להנך בתי ברישא בריך להו ולא אכיל ולא טעים והדר אזיל לביתיה ומקדש ואם ירצה יגמור הכל בביתו ואחר כך ילך לקדש בבתים האחרים ולא יאכל וישתה עמהם:

[א] טור בשם הרי"ף בסוף פסחים [ב] מהא דרב אשי ר"ה דף כ"ט [ג] מהא דתני אהנה שם [ד] טור בשם אביו הרא"ש [ה] הרי"ף שם

תפה דין מי שנשבע שלא לאכול מצה׳ ובו סעיף אחד:

א [א] אמר שבועה שלא אוכל מצה סתם [א] אסור לאכול מצה בליל פסח אמר שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח:

[א] ירושלמי בפ"ג דשבועות וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בסוף פסחים וכמו שפירש הר"ן שם

תפו

א [א] [א] שיעור כזית יש אומרים דהוי כחצי ביצה: (הג"ה) ויאכלנו ביחד ולא מעט מעט ובירקות צריך לצמצם מלא האויר שבין הירק ולשער שיעור הכזית בירקות עצמן ולא באויר שביניהם:

[א] ב"י מדברי התוס׳ חולין דף ק"ג

תפז סדר תפלת ערבית של פסח׳ ובו ד׳ סעיפים:

א כדר היום [א] ערבית שחרית ומנחה אומר שלש ראשונות ושלש אחרונות [א] וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו וכו׳ ותתן לנו ה׳ אלהינו את יום חג המצות הזה את יום טוב [ב] מקרא קדש הזה (ע"ל סימן ת"כ סעיף ג׳) זמן חירותינו יעלה ויבא והשיאנו וחותם [ג] מקדש ישראל והזמנים [ד] ואם אמר מקדש השבת וחזר בו תוך כדי דיבור יצא אחרי שהוא יודע שהוא יום טוב׳ ואם חל בשבת [ה] אומר את יום המנוח הזה ואת יום חג המצות הזה [ו] והותם מקדש השבת וישראל והזמנים [ז] ואין אומרים ברכה מעין שבע: ב [ח] אין שליח צבור מקדש בבית הכנסת: ג [ט] שכח לומר אתה בחרתנו ואומר יעלה ויבא יצא: (הג"ה) ואפילו היה שבת אם הזכיר ביעלה ויבא יצא * ואם אמר אתה בחרתנו והזכיר בו שבת אפילו הכי צריך לחזור ולהזכירו ביעלה ויבא * מיהו אם לא הזכירו ביעלה ויבא אין צריך לחזור * וע"ל ששכח להזכיר של יום טוב בשחרית ע"ל סימן קנ"ו: ד [י] בליל ראשון של פסח גומרין ההלל בצבור בנעימה בברכה תחלה וסוף וכן בליל שני של שני ימים טובים של גליות: (הג"ה) וכל זה אין אנו נוהגים כן כי אין אנו אומרים בלילה בבית הכנסת הלל כלל:

[א] טור מהא דרב שבת דף כ"ד ותוספתא פ"ג [ב] טור בסי׳ תקפ"ב בשם מסכת סופרים ומנהג ספרד ולזה הסכים ב"י [ג] ברכות דף מ"ט [ד] תוספות דברכות דף י"ב [ה] ביצה דף י"ז [ו] ברכות דף מ"ט [ז] טור בשם בעל העיטור על שם רבינו נסים וש"פ [ח] טור בשם מנהג אשכנז וש"פ [ט] אורחות חיים

תפח סדר תפלת שחרית של פסח׳ ובו ג׳ סעיפים:

א [א] שחרית נכנסים לבית הכנסת וקורים הזמירות של שבת ומתפללין תפלת שחרית [ב] וגומרין ההלל [ג] [א] (ומברכין לקרות ההלל): [ד] ואין מפסיקין בו אלא כדרך שאמרו בקריאת שמע באמצע הפרק שואל בשלום אביו או רבו ומשיב שלום לאדם נכבד שנתן לו שלום ובין הפרקים שואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם: (הג"ה) דוקא בב׳ ימים הראשונים שגומרים בהם ההלל דיכא הכי לענין הפסקה׳ אבל בימים שאין גומרין ע"ל סימן תכ"ב סעיף ד׳: [ה] ואם פסק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולה אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק: ב [ו] בהלל [ב] אפילו עשרה קורין כאחד: ג [ז] מוציאין שני ספרים וקורין

תפה א מ"ש אסור לאכול מצה וכו׳׳ הטעם מפרש הר"ן ז"ל משום דשבועה חלה לבטל את המצוה בשב ואל תעשה ע"י כולל וכיון דקיילא אמצה דכל השנה קיילא נמי אמצה דלילי פסח: ומ"ש לוקה ואוכל מצה וכו׳׳ פירוש משום דהוי שבועת שוא שנשבע לבטל את המצוה ואם נשבע שלא לאכול מרור או שלא לשתות ארבע כוסות מבואר בי"ד סימן רל"ט סעיף ו׳ שהשבועה חלה כיון שהוא מדרבנן בשב ואל תעשה ומוסיק הב"ח דכופין אותו לשאול על שבועתו וע"י כולל אין כופין אותו׳ אבל ראוי שישאל על שבועתו׳ וכן מצאתי בשם מהרש"ל עיין ש"ך שם ועיין כ"נ מה"כ: כתב המחבר לעיל סימן רע"א סעיף ס׳ אם לא קידש וכו׳ ומשם יש ללמוד דהוא הדין בפסח׳ וכן ראיתי הלכה למעשה:

תפו א כ"ש שיעור כזית וכו׳׳ עיין לעיל סימן שס"ח מ"ט מדין זה בס"ד: ומ"ש ויאכלנו ביחד וכו׳׳ לשון ת"ה סימן קל"ט דצריך לבלוע כזית של מצה ומרור בבת אחת ולא מעט מעט ועיין בתוס׳ שילהי נ"ה אם אפשר לבלוע זית בפעם אחת:

תפז א מ"ש וקדושת היום באמצע וכו׳׳ ואם הוא מסופק אם אמר קדושת היום עיין לעיל סימן תכ"ב מ"ש ובכ"נ מה"כ שם: ומ"ש אפילו הכי צריך לחזור והב"ח מסיק דאין להזכיר כל עיקר של שבת ביעלה ויבא לא בשום תפלה ולא בברכת המזון ע"ש: כתב בכ"נ מה"ק אם שכח ולא סיים של שבת רק מקדש ישראל והזמנים אין צריך לחזור וע"ש: כתב הרא"ש בת"ר סימן ד׳ אם אינו יודע שהוא יום טוב וביכן אדעתא דשבת אעפ"י שחזר תוך כדי דבור חוזר ע"כ׳ וכן נראה מדברי המחבר ז"ל:

תפח א מ"ש ומברכין לגמור את הלל וכו׳׳ ולגמור פירושו לקרות כמו ותיקים היו גומרים וכו׳ ומשום הכי אם אמר לקרות יצא: ב ואפילו עשרה קורין כאחד וכו׳׳ ואף על גב דתרי קלי לא משתמעי שאני הלל כיון דחביב עלייהו משום וכתן הכם יהבי דעתייהו ומשתמעי וכשגומרין את ההלל אפילו יחיד גומר וא"צ לברך עמו שכים אחריו לענות אחריו׳ מיהא מ"מ בסימן תע"ט יושמע דלכתחלה

* ב"י בשם א"ח: * תשובת מהרי"ל: * ב"י: כן מנהג הספרדיים [א] לשון טור [ב] ויומרא ערכין דף י׳ [ג] טור בשם הר"ם מרוטן בורג [ד] ביינתיו לעיל סימן תכ"ב [ה] גם זה ביינתי שם [ו] ברייתא מגילה דף כ"א [ז] הרא"ש וש"ר פוסקי׳ בשם רב עמרם וכתבו ואולי רבנן סבוראי הנהיגו כן והגאונים אחריהם שיוציאו שני ספרי תורות וסימנו אהא דאמרו שאמר הקב"ה לאברהם וכו׳ מגילה דף ל"א

וקורין בראשון חמשה גברי (ואם מוסיפין ביום טוב ע"ל ריש סימן רפ"ב): בפרשת ס בא מן משכו עד מארץ מצרים על צבאותם ומפטיר קורין בשני פרשת פנחס ובחודש הראשון ומפטיר ביהושע בעת ההיא ומתפללין תפילת מוסף ט ואין מזכירין גשם מכאן ואילך (וע"ל סימן קי"ד סעיף ג') וכן פוסקים משם ואילך מלשאול בברכת השנים: (הג"ה) ונוהגין לומר בכל י"ט בתפלת מוסף פסוקי מוסף היום אחר שאומר ע"י משה עבדך כאמור:

תפט סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העומר: ובו י' סעיפים:

א א בליל שני אחר תפלת ערבית א מתחילין לספור העומר ואם שכח לספור בתחלת הלילה ב הולך וסופר כל הלילה ג ומצוה על כל א' לספור לעצמו וצריך לספור ד מעומד ולברך תחלה וסופר ה הימים והשבועות כיצד ביום הראשון אומר היום יום אחד (בעומר) עד שמגיע לשבעה ימים אז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד (בעומר) וביום שמיני יאמר היום ח' ימים שהם שבוע אחד ויום אחד (בעומר) ו וכן עד שיגיע לארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות (בעומר) ועל דרך זה מונה והולך עד מ"ט יום: **ב** ז אם טעו ביום המעונן ובירכו על ספירת העומר ב חוזרים לספור כשתחשך והמדקדקים אינם סופרים עד צאת הככבים וכן ראוי לעשות: **ג** המתפלל עם הצבור מבעוד יום ח מונה עמהם בלא ברכה ואם יזכור בלילה יברך ויספור: (הג"ה) ואפילו ענה אמן על ברכת הקהל ג אם היה דעתו שלא לצאת יחזור ויברך ויספור בלילה: * **ד** ט מי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה יאמר לו אתמול היו כך שאם יאמר לו היום כך וכך ד אינו יכול לחזור ולמנות בברכה אבל קודם בין השמשות כיון שאינו זמן ספירה אין בכך כלום: (הג"ה) וכשהגיע הזמן אסורים לאכול עד שיספור ואפילו התחיל לאכול פוסק וסופר מיהו אם התחיל לאכול קודם שהגיע הזמן אינו צריך להפסיק אלא גומר אכילתו וסופר אחר כך: (ד"ע למאן דאמר ספירה בזמן הזה דאורייתא): **ה** י אם אינו יודע החשבון ופתח אדעתא דלסיים כמו שישמע מחבירו ושתק עד ששמע מחבירו ה וסיים כמוהו יצא: **ו** אם פתח ואמר בא"י אמ"ה אדעתא דלימא היום ד' שהו' סבור שהם ד' ונזכר וסיים בה' והם ה' או איפכא שהם ד' ופתח אדעתא דלימא ד' וטעה וסיים בה' ו כ אינו חוזר ומברך: **ז** שכח ולא בירך כל הלילה ל יספור ביום בלא ברכה: **ח** מ אם שכח לברך ח באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה נ אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר יספור בשאר ימים בברכה: **ט** ס ליל שבת וליל יום טוב מברכים וסופרים אחר קידוש בבית הכנסת ע ובמוצאי שבת וי"ט ט קודם הבדלה פ אחר קדיש תתקבל צ וכשחל יום טוב האחרון של פסח במוצאי שבת דאז אומר קידוש והבדלה בפעם אחת יש לספור קודם שמברכין על הכוס בבית הכנסת: (הג"ה) ואם אין לו יין וצריך לקדש יקנה"ז ע"ל סימן ר"נ: **י** ק אסור לאכול חדש אף בזמן הזה בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחלת ליל י"ח בניסן ובארץ ישראל עד תחלת ליל י"ז בניסן:

תצ סדר תפלת יום שני ותפלת חולו של מועד: ובו ט' סעיפים:

א א ביום שני קורים בפרשת אמור שור או כשב עד סוף הענין ומפטיר קורא כמו ביום ראשון ומפטיר במלכים בפסח דיאשיהו מוישלח המלך עד ואחריו לא קם כמוהו: **ב** ב יום ג' שהוא חולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל כדרכו ואומר יעלה ויבא בעבודה ואם לא אמרו א מחזירין אותו וכן מזכירו בברכת המזון ואם לא אמרו אין מחזירין אותו ובמוסף מתפלל כדרך שמתפלל במוסף של יום טוב: (הג"ה) אלא כשמגיע לעל ידי משה עבדך כאמור אומר והקרבתם עולה ונומר עד ושני תמידין כהלכתן: * **ג** ג נוהגים שביום טוב אומר את יום טוב מקרא קודש הזה ד ובחולו של מועד אומר את יום מקרא קודש הזה: (ואנו אין נוהגים לומר מקרא קודש כלל לא בי"ט ולא בחול המועד) * **ד** ה כל הימים של חולו של מועד ושני ימים אחרונים של יום

דלכתחלה יש להדר אחר אחרים שיענו אחריו · מיהו אפילו בקטנים שהגיעו לחינוך סגי וכמ"ש שם:

תפט א מ"ש מתחילין לספור העומר וכו' · וכתב הרשב"א בתשובה סימן קכ"ו טעם שאין אומרים זמן על הספירה שלא ומינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב שהוא בא לשמחה ותקיעת שופר לזכרון בין ישראל לאביהם שבשמים ומקרא מגילה דהם רחמנא עלן ופרקינן ופדיון הבן שמברך אבי הבן שהחיינו לכי שינא מספק נפל דכל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל וספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחרבן בית מקדשנו עכ"ל · ועיין מ"ש אבודרהם בתחלת הספר בשער הג' וכמ"ש הרלב"ח בסימן כ' · והרדב"ז חלק א"ח סימן א'. והר"ם מטראני ח"א סימן ק"פ · ובלבוש כתב טעמים אחרים ע"ש: ומ"ש לספור מעומד וכו' · ובדיעבד יצא ביושב · וכ"כ הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תמידין: ומ"ש וסופר הימים וכו' · ובדיעבד אם לא סיפר רק הימים לבד נראה דאין לו לחזור ולברך רק יחזור וימנה בלא ברכה ואם סיפר בר"ת כגון שאמר היום ב' לעומר או ג' לעומר אין לו לחזור ולברך יחזור וימנה בלא ברכה · מיהו אם לא חזר ובירך אפ"ה יש למנות הימים הבאים בברכה · ועיין סעיף ח' ובכ"נ מה"ק: **ב** חוזרין לספור וכו' ונראה דיחזור ויברך כיון שהיה בטעות · כן נראה מדברי תשובת הרשב"א סימן רל"ה · ונראה דאם היה מפלג המנחה ואילך חוזר ומונה בלא ברכה: **ג** אם היה דעתו שלא לצאת וכו' · פירוש לאפוקי אם מתכוין לצאת והמברך כיון להוציאו שאינו חוזר ומברך וע"ל סימן קכ"ד · וז"ל הב"ח ומנהג העולם עכשיו לברך בספק חשכה אבל קודם ספק חשכה אין לברך אפילו בערב שבת · ועיין בתשובת מהרש"ל סימן י"ג: **ד** אינו יכול לחזור וכו' · אף על גב דלעיל בסימן ס' סעיף ד' פסק המחבר דמצות צריכות כוונה ואפשר לכאורה לענין ברכה מקילין בספק ברכה כיון דפלוגתא דרבוותא היא וזה שדקדק המחבר אינו יכול לחזור ולמנות בברכה אבל חוזר ומברך בלא ברכה · וכ"כ בכ"נ מהדורא בתרא: ומ"ש למ"ד ספירה בזמן הזה מדאורייתא וכו' · ועיין מ"ש בזה בסמוך סעיף ו': ומ"ש קודם שהגיע הזמן וכו' · היינו דוקא תוך שעה קודם: ומ"ש אלא גומר וכו' · פירוש דאיכא עדיין שהות לספור · ועיין לקמן סימן תרנ"ב סעיף ב': **ה** וסיים כמוהו יצא וכו' · פירוש אפילו למ"ד דסבר ספירה בזמן הזה מדאורייתא וכ"כ בלבוש: **ו** אינו חוזר ומברך וכו' · משום דברכות אינן אלא מדרבנן ואתיא אפילו למאן דאמר דסבר ספירה בזמן הזה מדאורייתא · וכן נראה מדברי לבוש · מיהו צריך לחזור ולמנות בלא ברכה · והב"ח כתב דעיקר דספירה בזמן הזה דליכא הבאת עומר ולא קרבן אינו אלא מדרבנן ואפילו הכי כשהוא עומד בד' וצריך אדעתא דלימא ד' וטעה וסיים בה' דלא יצא ומסיק דאע"ג דרבנן הוא אזלינן לחומרא וצריך לחזור ולברך כיון דהאי ספק מסתפק בתלמודא לא דמי לשאר ספק דרבנן ע"ש · ואין דבריו מוכרחין ועיין לעיל סימן רס"ח · ובספר משפט צדק ח"ש סי' כ' · ובתשובות הר"ש הלוי חא"ח סי' ה': **ז** בלא ברכה וכו' · הטעם משום דסבר עיקר כרה"ג שאם לא קצר את העומר בלילה אינו קוצר ביום והוא הדין לענין ספירה · מיהו צריך לספור בלא ברכה כיון דאיכא מאן דפליג וסבר שאם לא קצר בלילה קוצר ביום: **ח** באחד מהימים וכו' · הטעם משום דבעינן תמימות וליכא: ומ"ש בין משאר ימים וכו' · כלומר לא' יום ראשון דפשיטא דלא מקרי תמימות אלא אפילו שאר ימים ולאפוקי מדברי רבינו סעדיה גאון שהובאו דבריו בטור ע"ש · ודוקא כשדילג יום שלם אבל אם שכח בלילה וספר ביום למחרתו יש לספור בימים הבאים בברכה כי כדאי הוא התום' וסייעתם לסמוך עליהם בכה"ג וכ"כ בלבוש: ומ"ש אם הוא מסופק וכו' · פירוש דכי האי גונא יש לסמוך על הפוסקים דס"ל דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה הוא ועיין בלבוש · **ט** קודם הבדלה וכו' · משום דאפוקי יומא מאחרין ודוקא כשהוא ספק חשכה ועיין בסמוך סעיף נ': כתב בלבוש בה"כ סופרים אחר שאומרין סדר קדושה וקדיש עם תתקבל וכו' · נוסח הספירה שבוע אחד בלשון זכר כי שבוע לשון זכר הוא · וכ"כ בלבוש וגם ליכא נפקא מינה למנות הפרט או הכלל תחלה ומנהג העולם לספור פרט תחלה ועיין כ"נ מה"כ: **י** עד תחלת י"ח וכו' · הטעם משום דהוא ספיקא דיומא · ועיין דיני חדש בי"ד סימן רצ"ג:

תצ א מ"ש מחזירין אותו וכו' פירוש אפילו בלילה ול"ד לר"ח דשאני התם דאין מקדשין את החודש בלילה: ומ"ש כדרך שמתפלל במוסף של י"ט · ואע"ג שהיו מקריבין ביום ששה עשר כבש לעומר התמיד מ"מ לא יאמר ומוספי כיון שלא כתוב קרבן מוסף דכבש העומר לאו קרבן מוסף הוא וכמ"ל כתב השבועות שהיו מקריבין שבעה כבשים וכו' עם שתי הלחם ועיין כ"נ מה"כ: **ב** בברכת

ק ברייתא
ט גייכתיו לעיל בסימן קי"ד
א ברייתא מנחות דף ס"ו ב כשוט מסכת מגילה דף כ"א ג ברייתא מנחות דף ס"ו
ד הרא"ש בסוף פסחים ומברייתא דבר קיוה תתל וכו' ה מימרא דאביי שם ס"ו וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בסוף פסחים ו הרא"ש בתשובה וכ"כ הטור ז תשובת הרשב"א ח הר"ר דוד אבודרהם בשם מחזור ויטרי וכ' שם הטעם * ב"י בשם הרשב"א:
ט שם ל' הרמב"ם שאם מנה ולא בירך יצא י טור בשם אבי העזרי כ ב"י לפי מ"ש הר"ן שרוב המפרשים מסכימים בספירת העומר עכשיו מדרבנן ולא כמ"ש הטור בשם אבי העזרי ל טור בשם הרא"ש וכ"כ ש"פ לדעת ר"ת בתוס' מנחות דף ס"ו מ שם בשם בה"ג וכ"כ התוס' בשמו שם במנחות דף ס"ו נ תרומת הדשן ס שם סימן ס' ע שם פ הר"ר דוד אבודרהם צ שם בתרומת הדשן דיש לאחר ההבדלה ביותר שבוכל ק מימרא דרבינא מנחות דף ס"ח ועיין בי"ד סימן רצ"ג
א ברייתא מגילה דף ל"א ב ברייתא שבת פרק ד' * טור: ג גייכתי לעיל בסימן תפ"ז
ד טור בשם תשובת רב האי * טור:
ה מימרא ערכין דף י'

ההפטרה

טוב קורין ההלל בדילוג כמו בראש חדש: **ה** י סימן הפרשיות של שמנה ימי הפסח משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא י וזה הסדר לא ישתנה כי אם כשחל פסח ביום ה׳ שביום שלישי שהוא שבת קורא ראה אתה אומר אלי שהוא פסל וביום א׳ ב׳ ג׳ קורין קדש בכספא במדברא: **ו** בכל ימי חול המועד ושני ימים טובים אחרונים קורים (סכימי) מ בספר שני בקרבנות המוספין שבפנחס ומתחיל והקרבתם עד סוף פיסקא: **ז** ט בליל יום טוב האחרון מקדשין על היין ואין אומרים זמן: (הג״ה) ואומרים בתפלה ובקידוש זמן חירותינו כמו ביום טוב ראשון: * **ח** י מפטירין ביום שביעי וידבר דוד וביום שמיני עוד היום בנוב לעמוד: **ט** כ שבת שחל בחול המועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל כדרכו של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה ובמוסף אומר סדר מוסף יום חול המועד אלא שמזכיר של שבת ואומר ותתן לנו את יום המנוח הזה ויום חג המצות הזה וכן אומר את מוספי יום המנוח הזה ויום חג המצות הזה וחותם מקדש השבת ל וישראל והזמנים ובפטירין היתה עלי: (הג״ה) ואין מזכירין ב בברכת ההפטרה לפסח לא באמצע ולא בחתימה ונוהגים לומר שיר השירים בשבת של חול המועד ואם שבת ביום טוב האחרון אומרים אותו באותו שבת וכן הדין בסוכות עם קהלת ונוהגין לומר רות בשבועות: * והטעם נהגו שלא לברך עליהם על מקרא מגילה ולא על מקרא כתובים:

תצא סדר הבדלה במוצאי יום טוב׳ ובו ב׳ סעיפים:

א א במוצאי יום טוב בין במוצאי יום טוב לחול בין במוצאי יום טוב לחולו של מועד ב מבדיל בתפלה כמו במוצאי שבת אלא שאינו מברך לא א על הנר ג ולא על הבשמים: **ב** ד יום טוב שחל להיות במוצאי שבת אומר ותודיענו באתה בחרתנו:

תצב תענית שני וחמשי ושני אחר המועדים׳ ובו סעיף אחד:

א א יש נוהגים להתענות שני וחמשי ושני אחר הפסח וכן אחר הסכות וממתינים עד שיעבור א כל ב חודש ניסן ג ותשרי ואז מתענים: (הג״ה) מיד שני חמשי ושני שאחר להתענות (ד״ע) ובאשכנז וצרפת נהגו להתענות ועושין אותן כמו תענית צבור לקרות ויחל: *

תצג דינים הנוהגים בימי העומר׳ ובו ד׳ סעיפים:

א א נוהגים א שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל״ג לעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא ב אבל לארס ולקדש שפיר דמי ונשואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו: (הג״ה) מיהו מל״ג בעומר ואילך הכל שרי: * **ב** ג נוהגים שלא להסתפר עד ל״ג לעומר שאומרים שאז פסקו מלמות ב ד ואין להסתפר עד יום ל״ד בבקר ה אלא אם כן חל יום ל״ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת: (הג״ה) ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו אלא מסתפרין ביום ל״ג ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון: * ואין להסתפר עד ל״ג בעצמו ולא מבערב: * מיהו אם חל ביום א׳ נוהגין להסתפר ביום ו׳ לכבוד שבת * ומי שהוא בעל ברית או מל בנו מותר להסתפר בספירה לכבוד המילה: * **ג** י יש נוהגים להסתפר בראש חדש אייר ג וטעות הוא בידם: (הג״ה) מיהו בהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ראש חדש אייר ואותן לא יספרו מל״ג בעומר ואילך אעפ״י שמותר להסתפר בל״ג בעומר בעצמו ואותן מקומות שנוהגין להסתפר מל״ג בעומר ואילך לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל״ג בעומר ולא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה משום לא תתגודדו וכל שכן שאין לנהוג היתר בשתיהן: (ד״ע) **ד** ד י נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ואילך:

תצד סדר תפלת חג השבועות׳ ובו ג׳ סעיפים:

א א ביום חמשים לספירת העומר הוא חג שבועות א וסדר התפלה כמו ביום טוב של פסח אלא שאומרים את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו ב וגומרים ההלל ומוציאין ג שני ספרים וקורין בראשון ד חמשה ה מבחודש השלישי עד סוף הסדר ומפטיר קורא בשני וביום הבכורים ומפטיר במרכבה דיחזקאל ומסיים בפסוק ותשאני רוח: **ב** ו ביום השני קורים בפרשת כל הבכור עד סוף סידרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בחבקוק וה׳ בהיכל קדשו עד למנצח בנגינותי: **ג** ז אסור להתענות במוצאי חג השבועות: (הג״ה) ואין אומרים תחנון מתחילת ראש חודש סיון עד ח׳ בו דהיינו אחר אסרו חג (מנהגות ווייזוני הלכות ברכות ומנהגים) ונוהגין לשטוח עשבים בשבועות בבה״כ ובבתים זכר לשמחת מתן תורה ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות ונ״ל הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחין בליל פסח זכר לפסח וזכר לחגיגה כן אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר וצריכין להביא עמהם ב׳ לחם על השלחן שהוא במקום המזבח ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים:

הפטרה לפסח דוקא בפסח אבל בחול המועד של סוכות קורין בהפטרה מקדש השבת וישראל והזמנים והב״ח כתב טעם למנהג משום דח״ה של סוכות גומרין בו את ההלל אינו דומה כלל לר״ח ועיין לעיל סימן רע״ד וסימן רכ״ה: ומ״ש ולא על מקרא כתובים וכו׳ וכ״כ בתשובת הרב סימן ל״ה הטוב והישר שלא לברך כלל:

תצא א מ״ש על הנר ועל הבשמים וכו׳ הטעם משום דנר לא נאסר בי״ט ולא על הבשמים דליכא בי״ט נשמה יתירה שנאלהה מוכו אע״ג דמוצאי שבת לי״ט נמי אין מברכין על הבשמים שאני התם דתענוג י״ט ושמחתו משיב נפש עיין לבוש:

תצב א מ״ש כל חודש ניסן וכו׳ ואם חל ר״ח אייר בשבת אין מקבלין התענית עד שבת שלאחר זה שהוא ח׳ לאייר ומסיימין או בערב ל״ג בעומר שהוא ח״י אייר דרשו׳ מהרי״ל הלכות שבועות: כתב הגהות מיימוני פרק א׳ מהלכות תענית אם אירע ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה עכ״ל ומשמע מדברי המחבר דלאחר חג השבועות אין מתענין וכן המנהג אבל בספר תניא דעיס כתב מנהג שאמרו רבותינו ז״ל בקבלה דשלש רגלים יש להתענות אחר כל רגל ורגל משלש רגלים:

תצג א מ״ש שלא לישא אשה וכו׳ משמע אפילו לא קיים פריה ורביה ואין לו מי שישמשנו אפילו הכי לא ישא ובספר שתי ידות כתב להתיר ואין המנהג כן עיין כ״נ מה״ק וכ״כ הב״ח דאין לחלק ע״ש: ומ״ש אין עונשין אותו וכו׳ היינו דוקא בנשואין שעושה מצוה אבל אם נסתפר בימי עומר נוהגים לקנוס ולעכב עיין כ״נ מה״ב: ומ״ש ומיהו מל״ג לעומר וכו׳ פירוש ול״ג בכלל והב״ח כתב כל מקום ומקום לפי מנהגו באיזה יום שמותר להסתפר מותר נמי לישא אשה ועיין במנהגים ומילא לאותן שמסתפרין עד ר״ח ור״ח אייר בכלל מותרין נמי לישא אשה באותן הימים ומסיק בהגהות מנהגים דאפילו במקומות שנוהגים איסור עד ל״ג גם קודם ר״ח אייר אפ״ה כשחל ר״ח אייר בשבת דמתוסף שמחה בשבת שהוא ר״ח ושבת מותר לעשות נשואין מאחר דאבילות ישנה הוא אע״ג דכשחל ר״ח אייר בימות החול אין להקל לאלו מקומות מ״מ כשחל בשבת מקילין וכן הסכים הב״ח ע״ש והיינו ביום ו׳ שלפניו ובכ״נ מה״כ מתיר גם להסתפר ע״ש: **ב** ואין להסתפר וכו׳ משום דאיתא במדרש כט״ו ימים קודם עצרת פסקו מלמות ונשארו ל״ד ימים שמתו בם לפיכך נוהגים אבילות כל ל״ד יום וביום ל״ד גופיה היינו טעמיה משום דק״ל דמקצת היום ככולו ודקדק המחבר עד יום ל״ד בבקר לאפוקי מקצת הלילה ועיין בי״ד סימן שצ״ה: ומ״ש מי שהוא בעל ברית וכו׳ היינו ביום המילה ואם יום המילה בשבת יכול להסתפר ביום ו׳: ומ״ש או מל בנו וכו׳ משמע דאם אדם אחר המל אסור להסתפר אבל מ״מ לקמן סימן תקנ״ט סעיף ח׳ בהג״ה משמע דגם המוהל ואבי הבן מותרים להסתפר וכן נראה מדברי כ״נ מה״כ: **ג** וטעות הוא בידם וכו׳ כלומר שאין ר״ח מבטל האבילות: **ד** נהגו הנשים וכו׳ לפי הטעמים שמפורשים בטור משמע דלאו דוקא נשים הוא הדין האנשים וכן כתב בכ״נ מה״ק:

תצד א מ״ש וסדר התפלה וכו׳ כתב משאת בנימין בסוף הספר דליל ראשון של חג השבועות ממתינין לקידוש עד הלילה משום שאם יקדש קודם הלילה יחסר מיום מ״ט לספירה וכתיב שבע שבתות תמימות תהיינה עיין בהרי״בם סיון כ״ו: כתב בדרשות מהרי״ל שאין להתענות בשבועות אפילו תענית חלום עיין בהלכות י״ט ולעניות דעתי אין לחלק בין חג השבועות לשאר חגים: אסורה

י מימרא דאביי מגילה דף ל״א י״ה ה׳ ירושלמי שם וש״פ מ כייתיו לעיל בסימן תכ״ח סעיף ג׳ ט מימרא דרבי יוחנן סוכה דף מ״ז * מהרי״ל ומנהגי׳ י מימרא דרב כפא מגילה דף ל״א כ ברייתא ביצה דף י״ז ועירובין דף מ׳ ל כרבי דפליג את״ק דש״י ותוס׳ שם והרא״ש בפ״ה מהלכות תפלה * אבודרהם: א יומא דף פ״ח ב ברייתא פסחים דף ק״ד ג רמב״ם בפרק כ״ט מהלכו׳ שבת וכ״כ הטור ומשמעות הגמרא דפסחים דף ק״ב דקשיב יקנה״ז ולא חשיב בשמים ד ברכות דף ל״ג א תוספות קידושין דף פ״ב א״א דסקבא דשתא רגלא וכ״כ הטור בשם מנהג אשכנז וצרפת ב כייתיו לעיל סימן תכ״ט ג לפי שהוא מרובה במועדות * טור:

א לשון טור ב שם בשם הר״י גיאות שכן הורו הגאונים * אבודרהם ונ״י ג ומנהגים: ג טור והרי״ בן שועיב בדרשות י״ט א׳ של פסח ד שם בדרשה ה רבי שמעון ברבי צמח בתשובה * מהרי״ל ומנהגים * מהרי״ל: * מהרי״ל: * הגהות מנהגים ו ב״י: י טור מסיים למנהגא מוקרא דשבע שבתות וכו׳ א לשון הטור ב כייתיו לעיל ריש סיון תפ״ח ג גם זה כייתי שם ד משנה מגילה ל״א ה ברייתא שם דף ל״א

הלכות

הלכות יום טוב

תצה איזו מלאכות אסורים ביום טוב · ובו ד' סעיפים :

א [א] כל מלאכה האסורה בשבת [א] אסורה ביום טוב חוץ ממלאכת אוכל נפש [ב] וחוץ מהוצאה והבערה [ג] וכן מכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותם מאתמול : (הג"ה) ויש מתירין אפילו באוכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל אם עשאו מערב יום טוב · * מיהו אם לא עשאו מערב יום טוב ויש בו צורך יום טוב מותר לעשותו על ידי שינוי : * **ב** [ד] קצירה וטחינה ובצירה וכחיטה וצידה אף על פי שהם מלאכת אוכל נפש [ב] אסרום חכמים : **ג** [ה] אין מוציאין משא [ג] על הבהמה ביום טוב : **ד** [ד] [ו] מוקצה אף על פי שמותר בשבת החמירו בו ביום טוב ואסרוהו : (הג"ה) ויש מתירין מוקצה אפילו ביום טוב · * אבל נולד אסור לדבריהם אפילו בשבת וכל מוקצה שאינו בעלי חיים כגון אוגר של פירות ועצים בני בשיאור מוכאן אבי נוטל ואין צריך שירשום * ומותר להכין מיום טוב ראשון לשני בשני ימים של גליות · * ועיין לעיל סימן ש"י כל דיני מוקצה :

תצו דיני יום טוב שני של גליות · ובו ג' סעיפים :

א [א] בגליות שעושין שני ימים טובים מספק כל מה שאסור בראשון אסור בשני [א] ומנדין למי שמזלזל בו ואם הוא צורבא דרבנן אין מחמירין לנדותו אלא מלקין אותו : **ב** אין חילוק בין ראשון לשני אלא [ב] לענין מת [ב] [ג] וכן לכחול את העין : (הג"ה) או שאר חולי שאין בו סכנה : * אף על פי שאסור בראשון אלא על ידי עכו"ם אם אין בו סכנה בשני מותר אפילו על ידי ישראל חוץ מיום טוב שני של ראש השנה דשני ימים קדושה אחת אריכתא הן : (הג"ה) ודוקא שבות דרבנן דומיא דמכחל עינא אבל אב מלאכה אסור לישראל לעשותו אפילו ביום טוב שני : * **ג** [ד] בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב אפילו דעתו לחזור וכל זמן שלא הגיעו ליישוב אפילו אין דעתו לחזור מותר לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן אבל אם הגיע ליישוב ואין דעתו לחזר נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין ביישוב וכל חוץ לתחום אין נותנין עליו חומרי מקום שהלכו לשם :

תצז דיני הכנה ביום טוב · ובו י"ז סעיפים :

א [א] אין צדין דגים מן הביברים : (הג"ה) אפילו במקום [א] שאינן מחוסרים צידה לפי שהביבר רחב הרבה והדגים נשמטים אילך ואילך : * **ב** דגים ועופות וחיה שהם מוקצה אין משקין אותם ביום טוב ואין נותנים לפניהם מזונות [ג] שמא יבא ליקח מהם וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו מפני שהוא מוקצה אסור לטלטלו : **ג** [ד] אפילו [ב] ספק צידה אסור כגון מצודות חיה ודגים ועופות שהיו פרושות מערב יום טוב ולמחר מוצא בהם אסורים אלא אם כן ידוע שניצודו מבעוד יום [ה] ואם מצא המצודות מקולקלות מערב י"ט בידוע שמערב יום טוב ניצודו : **ד** [ו] ספק מוכן מותר בי"ט שני [ג] משום דהוי ספק ספיקא : **ה** [ז] אם סכר אמת המים בכניסה וביציאה מערב יום טוב מותר ליקח ממנה דגים ביום טוב דהוה ליה ניצודין ועומדין : (מאחר שאמת המים היא צרה ואינן בולין להשמט) : * **ו** [ח] אווזים ותרנגולים ויונים שבבית או שבחצר העומדים לאכילה [ד] מותר לצודן ואינן צריכין זימון : **ז** שאר כל חיה ועוף [ט] שמחוסרים צידה שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו אסור לצודן וליתן לפניהם מזונות וכל שאין מחוסרים צידה מותר לצודם וליתן לפניהם מזונות : **ח** [י] איל וצבי שקננו בפרדס וילדו בו עפרים ועדיין הם קטנים שאינן צריכים צידה מותרים בלא זימון ודוקא בפרדס הסמוך לעיר [כ] בתוך שבעים אמה דדעתיה עלויה [ל] והאם אפילו זימון אין מועיל לה כיון שמחוסרת צידה : **ט** [מ] יוני שובך ויוני עלייה וצפרים שקננו * בטפיחים (פירוש כלי חרס הבנויה בכותלים לקנן בהם העופות) אסור לצודן לפיכך אין זימון מועיל להם והני מילי בגדולים אבל בקטנים שאינם מבריחים [ה] מותר לצודן אבל זימון צריכים : **י** כיצד הוא הזימון [ס] אומר זה וזה אני נוטל למחר ואין צריך לנענעם [ע] אבל באומר מכאן אני נוטל למחר [ה] לא כני : **יא** [פ] אם זימן כל השובך ואינו צריך אלא לזוג אינו מועיל : (הג"ה) ואם הוא אפשר שיצטרך כל השובך יכול להזמין כל השובך ולמחר נוטל מה שצריך : * **יב** [צ] זימן שנים ומצא שלשה או זימן שחורים ולבנים בקינים המובדלים במחיצה ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורין אלא אם כן מכירן : **יג** [ק] זימן שלשה ומצא שנים מותרים : (ואפילו היו מקושרים ביחד מכתתי

תצה א מ"ש אסורה בי"ט וכו' · ולענין מלאכת הקדרים בי"ט עיין בספר משכנות שואל סימן קל"ד ות"י סימן קס"ו : ומ"ש חוץ ממלאכת וכו' · כדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וממשמעות הקרא דאפילו ע"י עצמו מותר · עיין ב"ח : ומ"ש וחוץ מהוצאה והבערה וכו' · דעת המחבר להתיר אפילו שלא לצורך כלל מדהותר לצורך וש לתמוה על הרב שכתב שיש בהם וכו' כאלו הוא דעת המחבר וליתא · והא דכתב הרמב"ם ז"ל דהמכבה בי"ט לוקה היינו משום דס"ל דליכא מידי כיוה שהוא לצורך דדמי לכובה והמבשל אינו דומה לכובה מיום ועיין מ"ש הב"ח : ומ"ש וכן מכשירי וכו' ועיין בסימן תק"ט : **ב** אסרום חכמים · הטעם מפרש ר"י לפי שאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו ולדרוך כל ענביו ולטחון הרבה ביחד וחשו חכמים שאם היו מתירין ביום טוב היה קוצר כל שדהו ובוצר כל כרמו ודורך כל ענביו וימנע משמחת י"ט עכ"ל הטור : וה"ה צידה שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה ומש"ה אפילו ע"י שינוי אסור ולבוש כתב דלפי דעת יש מתירין בסמוך א"א נריכים לטעמים אלו אלא דק דהתם ע"י שינוי מותר : **ג** על הבהמה בי"ט וכו' · פירוש מדרבנן מפני שנראה כעובדין דחול אבל מן התורה אינו מוזהר על שביתת בהמתו בי"ט ועיין לעיל סימן רמ"ו סעיף ג' בהגה · וז"ל הלבוש בו שאין איסור מחמר בי"ט רק בשבת שפרט לך הכתוב וכן הסכים הב"ח ע"ש : **ד** מוקצה וכו' והטעם משום דבי"ט איסורו קל החמירו בו כדי שלא יבואו לזלזלו בו : מ"ש שאינו בעלי חיים וכו' · והסכמת ב"ח עיין בסמוך סימן תצ"ז סעיף י' : ומ"ש ומותר להכין וכו' בטעם מבואר דמיירי בספק מותר אם היום קודש ואתמול חול הרי האתמול מכין לי"ט ואם היום חול ואתמול היה קודש יומי החול אינן נריכים הכנה :

תצו א מ"ש ומנדין למי וכו' · ובתשובת הר"א דאפילו אם עשה על ידי גוים מנדין אותו ואם עשה ע"פ הוראות חכם אין מנדין אותו משפט צדק ח"ר סימן ל"ו ואם עשה בשוגג שלא היה יודע שאסור וכן מי שבא מא"י לח"ל ועשה מלאכה בי"ט שני אפילו במזיד אין מנדין אותו מהר"ם מטרא"ני ח"ג סימן קי"ט : **ב** וכן לכחול את העין וכו' פירוש משום צערא ואפילו ליכא סכנתא אבל אי ליתא שום צער כלל אסור וכ"כ הב"ח ועיין לעיל סימן תס"ח מדין קוורא במקום שיצא משם מ"ש בס"ד ומי שדעתו לחזור יתפלל י"ח בי"ט שני וא"מ ילבש בגדי י"ט ומותר לבשל על שבת אחר י"ט בלא ע"ת עיין הרדב"ז ח"ד סימן ע"ג :

תצז א מ"ש שאינן מחוסרין צידה וכו' · לשון הב"ח דכל שרחב יותר מאחה בת משה טפחים אסורים הדגים ואפילו הם בקאסטן בל"א עומד במים ועמ"ש מהרש"ל מסכת י"ט סימן פ"ז להתיר בהאקסטין אע"פ שרחב הרבה כיון שאין בתחתיתו עפר ואם אינו רוצה ליקח כל הדגים יקשור חוט על הדג שרוצה ליקח בי"ט : **ב** ספק צידה אסור וכו' היינו בו ביום אבל לערב מותר בכדי שיעשה אפילו בב' ימים טובים של ר"ה כן מבואר בתשובות ב"י : ומ"ש ואם מצא וכו' · והב"ח חולק ופסק דבכך אינו מוצא מידי ספק ובענין דוקא פראו את הציפוד במצודה ממעי"ט ע"ש : **ג** משום דהוי ספק ספיקא משמע אפילו בי"ט שני של ר"ה וכמ"ש בסמוך מיהא בספר תמים דעים האריך וכתב להתיר ב"ב ימים של ר"ה ובשבת אחר יום טוב והעיקר כמ"ש בסמוך ומהרש"ל מסכת ביצה פ"ג פסק דספק מוכן אסור בין בי"ט ראשון בין בי"ט שני ע"ש ומשמע דוקא בס"ס אבל בחד ספק אסור וה"ה ספק נולד או מוקצה למאן דא"ל מוקצה בי"ט אסור · ועיין מ"ש ה"ה בשם הרשב"א ועיין ב"ח : **ד** מותר לצודן וכו' · עיין תשובת משאת בנימין סימן ו' : **ה** לא בני דחיישינן שימכין דומה בתושים ושקיל שמנים וכוונה שטלטל מה שלא הזמין :

ולא

ולא

[א] משנה ביצה דף ל"ו ובמגילה דף ז' [ב] משנה וגמרא ביצה דף י"ב ובכית הלל [ג] ברייתא מגילה שם וכרבי יהודה * א"ז ומהרי"ל : * כו"ק ור"ן : [ד] הרא"ש בריש כ"ג דביצה ושבולי הלקט מתיך להו אקרא [ה] רמב"ם בפ"ה ובמ"ג [ו] מסקנת הגמרא אליבא דרב בקתן ביצה דכ"ה ס"ל בי"ט כרבי יהודה וכ"פ הרי"ף והרמב"ם בפ"א וכן הסכימו האחרונים * טור בשם כוסקים : * רבינו ירוחם כ"ד ח"ג : * כל בו

[א] פסחים דף כ"ב כעובדא דנתן בר אסייא [ב] מימרא דרבא ביצה דף ו' [ג] מיהא דאיימר שם כ"ב * ר"ן פרק אין נדין : * ר"ן פ' אין נדין והמגיד בהק א' : [ד] אורחות חיים מעובדא דרמי בר תמרי חולין דף ק"י :

[א] משנה ביצה דף כ"ג * המגיד פ"ב [ב] שם במשנה [ג] בפירוש התוס' וכ"כ הרמב"ם בפ' ב' מהלכות י"ט [ד] משנה שם דף כ"ד וכמאן דאסר בגמרא שם בספק מוכן [ה] ברייתא שם וכרבי שמעון בן אליעזר [ו] הרא"ש דלוני"ל וכ"כ הר"ן משום דלאי אפשר דליכא לבונן ספק מוכן בי"ט שני אלא בשני ספיקות ועל"ל סי' תקט"ו [ז] מימרא דרב שם דף כ"ה * המגיד פ"ח : [ח] ברייתא שם [ט] משנה שם כ"ד [י] מסקנא בגמרא שם דף כ"ה [כ] טור [ל] שם בגמרא דף [ק] שם במשנה

מקדדי: * יד ד זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורים ואם אין כביבותיהם קן אחר הרי אלו מותרים ס והני מילי במדדין אבל אם הם מפריחין אסורים ואפילו יש קן אחר בתוך נ׳ אמה אם הוא בקרן זוית שאינו יכול לראותו מקן זה כיון שאינם מפריחין אלא מדדין משום דכל היכא דמדדה ולא הדר חזי לקניה לא מדדה: (ואם הזמין תוך הקן ומצא על פתח הקן מותרים): * טו ת עכו״ם שהביא דורון לישראל ביום טוב בני יונה קטנים משובבות שיש לו בעיר כיון שאינם צריכים צידה מותרים: טז א השוחט בהמה ביום טוב טוב לו שלא יבדוק עד שיפשיט שאם תמצא טריפה לא יהא רשאי להפשיטה: יז ב אם נמצאת טריפה אסור לטלטלה אבל מותר למכרה לעכו״ם בדרך שהתירו מכירה לישראל שלא ישקול ולא יזכיר סכום דמים ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון:

תצח דיני שחיטה ביום טוב · ובו כ׳ סעיפים:

א א אין מראין סכין לחכם ביום טוב לראות אם הוא ראוי לשחוט בו שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה מפני פגימה וילך ויחדדנה במשחזת ב והכם שראה סכין לעצמו יכול להשאילו לאחרים: (הג״ה) ועכשיו בזמן הזה שכל שוחט רואה סכין בעצמו כל הרוצה לשחוט ביום טוב יבדוק סכינו מערב יום טוב א ולא בי״ט שמא ישחיזנו · * מיהו אם לא בדקו מערב י״ט והוא שעת הדחק יכול לבדקו ביום טוב: * **ב** ג יכול להוליך סכין והבהמה אצל טבח לשחוט ואפילו גדי קטן שצריך להוליכו על כתפו ואף על פי שהיה אפשר להוליכם מאתמול: (והוא הדין שהטבח יכול להוליך הסכין אצל הבהמה) * **ג** ד בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום הרי אלו מוכנות ולוקחין מהם ושוחטים אותו ביום טוב אבל הרועות והלנות חוץ לתחום אם באו ביום טוב אין שוחטין אותן ביום טוב מפני שהן מוקצין ואין דעת אנשי העיר עליהם והני מילי בבהמות ישראל ה אבל של עכו״ם לית בהו משום מוקצה דאין העכו״ם צריך הכן אלא אם כן באו בשביל ישראל שאז אסור ו לפיכך עכו״ם שהביא בהמה * במקולין (פירוש מקום ששם שוחטים הבהמות) אם ידוע שלנות חוץ לתחום אסורות ואם בספק מותרות אפילו באו לצורך ישראל שהמוקצה הולכים בספקו להקל · ואם הביאום לצורך העכו״ם או אפילו סתם בעיר שרובה עכו״ם מותר שכל המביא לצורך הרוב מביא: **ד** ז בהמות הידועות ללון חוץ לתחום ונמצאו בעיר ביום שני אני אומר שמא מבערב הכניסן והוץ להומה לנו ומותרות וכל שכן השחוטות בבוקר שחזקה מבערב הכניסם לתוך התחום: **ה** ח עגל שנולד בי״ט מותר לשחוט ב אם האם ט עומדת לאכילה והוא דקים לן בגויה שכלו לו חדשיו: (הג״ה) ובעינן גם כן שהפרים על גבי קרקע * דקיימא לן שמא ירא׳ה בו ריעותא כאיברים הפנימיים וכמא שוחט ביום טוב שלא לצורך כן נראה לי מדברי הרא״ש והטור: י ואם היו שבת ויום טוב סמוכים זה לזה נולד בזה מותר בזה: **ו** כ בהמה מסוכנת שירא שמא תמות והוא אכל כבר ואין צריך לה אסור לשוחטה אלא אם כן יש ל שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום (ואפילו אין שהות לנתחה ולבדקה תחלה * וכשיש שהות ביום ושחטה מ אינו נוטל עורה אלא אם כן שייר ממנו אבר אחד ומביאו עמו: (הג״ה) ויש אומרים דאין להפשיטה כלל אלא אם כן שחטה לצורך יום טוב וכן ראוי להורות: * **ז** נ אם שחט בהמה בשדה לא יביאנה במוט או במוטה כדרך שעושה בחול אלא יביאנה בידו איברים איברים: **ח** ס עוף שנדרס ברגלים ויש לחוש שנתרסקו איבריו ולכן צריך שתהיה מעת לעת ובדיקה אחר שחיטה · מותר לשחוט בי״ט ולא חיישינן שמא ימצא טריפה אף על גב דאתיליד ביה ריעותא: **ט** ע בכור בזמן הזה שאינו יכול לשחטו בלא מום אין חכם יכול לראותו ביום טוב אם יש בו מום פ ואפילו אם עבר וראהו ומצא שיש בו מום אינו יכול לשחוט אבל אם נולד במומו ועבר וראהו נשחט על פיו צ ואם ראה המום מערב יום טוב וראה שהוא מום שראוי לישחט עליו יכול לחקור עליו ביום טוב אם נפל בו המום מאיליו ומתירו: (הג״ה) ואם כבל בכור בכור אסור להעלותו דהא איכו ראוי לשחטו אלא עושה לו פרנסה במקומו: * **י** ק אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט: **יא** ר בהמה חציה של עכו״ם וחציה של ישראל יכולים לשחטה ביום טוב ואפילו יש להם שתים יכול לשחוט שתיהן: **יב** ש השוחט בהמה ביום טוב אינו רשאי לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין אלא מפנהו (בידו) · * ומושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש: **יג** השוחט את העוף ת לא ימרוט את הנוצות כדי לעשות מקום לסכין: **יד** א לא ישחוט אדם חיה ועוף ביום טוב אלא אם כן יש לו עפר מוכן מבעוד יום ואם עבר ושחט אם יש לו * דקר (פירוש כעין יתד של ברזל שחופרין בו את הקרקע) נועץ מבעוד יום בעפר תיחוח מכסהו בו: (אפילו היה צריך לכותה דקירות שרי) * **טו** ב אפר כירה שהוסק מערב יום טוב מותר לכסות בו אבל אם הוסק ביום טוב אסור אלא אם כן הוא חם שראוי לצלות בו ביצה · ג ואם שחט מותר לכסות בו אף על פי שאינו ראוי לצלות בו ביצה: (ומיהו עדיף טפי לכסות בדקר כעוץ בעפר תיחוח אם יש לו): * **טז** ד הכניס עפר הרבה לביתו לצורך גינתו והוא כנוס במקום אחר מותר לכסות בו שכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל מה שיצטרך אבל אם הכניס מלא קופתו לצורך גינתו לא שמאחר שהוא מועט בטל: **יז** ה מכניס אדם מלא קופתו עפר בסתם ויעשה בו כל צרכו (ועיין לעיל סימן ש״ח סעיף ל״ח) · ולא אמרינן שהוא בטל אגב קרקע הבית ו והוא שייחד לו קרן זוית דכיון שלא שטחו מוכחא מילתא דלצרכיו בעי ליה ז ואם הוא עפר תיחוח מותר לכסות בו: **יח** ג ח * כוי (פירוש בריה שנולדה מתיש וצבי) אין שוחטין אותו ביום טוב ואם שחטו אין מכסין את דמו ט אפילו יש לו עפר מוכן מפני שהרואה יאמר וראי חיה הוא דאל״כ לא היו מטריחין לכסות דמו ביום טוב ויבא להתיר חלבו י ולערב אם רשומו ניכר יכסנו: (הג״ה) ודוקא ששחטו בקרן זוית וכהאי גוונא אבל אם שחטו באמצע החצר אפילו דם בהמה יכול לכסות אם יש לו עפר מוכן דהוה ליה כגרף של רעי וצריך לכסות שלא יתלכלכו כליו בחצר: * **יט** כ שחט בהמה חיה ונתערב דמם ויש לו עפר מוכן או אפר כירה אם יכול לכסותו בדקירה אחת שאינו צריך להרבות בשביל דם הבהמה יכסנו ואם לאו לא יכסנו: **כ** ל שחט צפור מערב יום טוב ולא כסה דמו לא יכסנו ביום טוב:

תצט דיני מליגה ומליחה ביום טוב · ובו ה׳ סעיפים:

א א אין מולגין ביום טוב א כיצד הוא מרגיל זה המוציא כל הבשר מרגל אחד כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע מפני שטורח בהפשט

תצח א מ״ש ולא ביום טוב שמא ישחיזנו וכו׳ · והבדיקה דלאחר השחיטה הכריע בסוף ספר באר שבע להתיר ועיין בסד״א פרק קמא דחולין · ומהר״יל כתב נכון לשחוט הכל קודם יום טוב: **ב** אם האם עומדת וכו׳ · לאפוקי אם האם עומדת לגדל ולדות אסור משום מוקצה דלאו מוכן אגב אמו הוא · ולפי מה שכתב הרב בסימן תצ״ה סעיף ד׳ ויש מתירין וכו׳ יש להתיר הכא אפילו אם האם עומדת לגדל ולדות וליכא למימר דהא נולד הוא דבבעלי חיים אין לאסור משום נולד · וכ״כ התוס׳ ול״ד לאפרוח המבואר בסימן תק״ג דאפרוח דומה לגרוגרות וצימוקים דבעודו בקליפתו לא היה ראוי לכלום אבל עגל שהיה ראוי לאכול אפילו קודם שנולד אגב שחיטת אמו שרי לדברי הכל וע״ש בתוס׳ ובב״ח ומסיק דגם משום הכנה ליכא למיסר כמו גבי ביצה דדוקא לידת ביצה חשוב הכנה דעל ידי הלידה הוכנה לגדל אפרוח אבל ולד הוא טוב לכל דבר אם כששחטה אמו וכמוצא במעיה כמו אחר הלידה ע״ש · ועיין מה שכתב מהרש״ל פ״ק סימן י״א · וזהו הטעם בשבת ויום טוב סמוכים דנולד בזה וכו׳ ואין חלוק בין יום טוב קודם שבת או שבת קודם י״ט: **ג** כוי וכו׳ · עיין י״ד סימן כ״ח ולדעת המחבר הככימו כל האחרונים ולאפוקי מדעת הלבוש ועיין בט״ז שם:

תצט א מש כיצד הוא מרגיל וכו׳ · משמע מדבריו דדוקא בזה ענין אסור שמוציא כל הבשר מרגל אחד · אבל כל שאינו מפשיט בענין זה אעפ״י שמפשיט שיהא עור שלם מלפניו ומלאחריו כמו שנוהגים בקצת מקומות מותר · וכ״כ ב״י על דברי הרמב״ם וכן הסכים הב״ח בפירוש דברי הרמב״ם אבל לענין דינא במחיר כדעת רש״י ואוסר בכל ענין שהעור שלם: **ב** אלא אם כן מולגו כדי לאכול העור וכו׳ · יש לתמוה דהרי הרא״ש כתב בהדיא לאיסור וכתב כן בשם ה״ג וז״ל הרא״ש סוף המוביא כתב ה״ג אסור למלוג את כל הגדי כדי לאכול העור

---

* ב״י: ד שם במשנה ס שם בגמ׳ דף י״א * א״ז: ת הרשב״א בתשוב׳ א טור וכ״כ רבינו ירוחם בח״ב ב שם לדעת הרי״ף א ביצה דף כ״ח וכרבנן ב שם וכרב יוסף * דברי עצמו ומהרי״ל והגהות שחיטה: * שחיטת ישכים: ג ברייתא שם דף י״א וכב״ה * ב״י: ד משנה וברייתא שם דף מ׳ וכת״ק ה הר״ן שם ע״פ הירושלמי ו אורחות חיים בשם הרשב״א ז שם בשם הרשב״א ח ברייתא ביצה דף ו׳ ט הרא״ש שם י טור בשם העיטור והרא״ש * טור והרא״ש כ משנה ביצ׳ דף כ״ה וכת״ק ל הרי״ף והרא״ש והרמב״ם בפ״א מהלכות י״ט * טור: מ הר״ן שם בשם הרשב״א * הגהות אלפסי פרק אין נדין: נ שם במשנה ס בעיא שם דף ל״ד ולא כפשט׳ שמעתא ע שם דף כ״ה כ״ו הרי״ף והרא״ש פ ברייתא וגמרא שם וכר״ש צ שם דף כ״ו * רמב״ם כ״ב: ק ברייתא שם דף ל״ז ר גמרא שם דף כ״א ש טור ת שם בשם רמב״ם בפ״ג מהלכות י״ט א משנה ביצה דף ב׳ * ב״י: ב שם במשנה וגמרא ג ירושלמי כתבוהו התוס׳ והרא״ש שם * ב״י בשם הרא״ש והטור: ד ברייתא שם בבבלי וכפירוש רש״י ה שם מימרא דרב יהודה ו שם מימרא דרב זוטרא ח משנה חולין דף פ״ו ט גמרא ביצה דף ח׳ * הגהות אלפסי פ״ק דביצה כ ברייתא שם ל מימרא דרבא שם א ברייתא בכורות דף ל״ג

בהפשט זה טורח גדול ואין בו צורך למועד: **ב** [ג] אסור למלוג גדי [ב] אלא אם כן מולגו לאכול העור: **ג** [ג] בהמה שנשחטה בי"ט מותר להגביה עורה וליתנה במקום דריכת הרגלים [ג] אעפ"י שאין עליו בשר כלל [ד] ומותר למלוח עליו מליחה קלה כדרך שמולחין לצלי [ה] ומותר להערים ולמלוח כאן מעט וכאן מעט עד שימלא את כולו [ו] אבל אם נשחטה מערב יום טוב אסור: (הג"ה) וכוכות של עוף דינן כמו בעור דמותר לטלטלו כדי להצניען כמו בעור: **ד** [ו] אין מולחין את החלבים ולא מהפכים בהם אפילו לשטחן על גבי יתדות [ב] אף על פי שנשחטה ביום טוב וכן אסור למלוח בשר עליהם באויר: **ה** [ח] עלי שהוא דף עב וכבד וכלי הוא אלא שמלאכתו לאיסור לכתוש בו הריפות מותר לטלטלו לקצב עליו בשר [ט] ולאחר שקצב עליו אסור לטלטלו [י] מחמה לצל: (אבל לצורך גופו ומקומו שרי):

[ג] טור בשם בה"ג [יש] לו [כ]סיון ת"ק [ג] משנה ביצה דף י"א וכבית הלל [ד] ברייתא וגמרא שם [ה] ירושלמי כתבוה הרי"ף והרא"ש שם [ו] שם ככבלי מיוחא דעולא [ז] ברייתא שם וכת"ק [ח] משנה שם [ט] ברייתא שם [י] לדעת הרי"ף

תק הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג וסדר מליחתו · ובו ו' סעיפים:

א [א] אין קונים בשר בפיסוק דמים [א] לומר לטבח תן לי בסלע או בשנים וכן לא יאמר לו הריני שותף עמך בסלע אלא מחלק להם שלישיות או רביעיות כפי החלקים שדרך לחלק בעיר בלא פיסוק דמים ומביא שתי בהמות ויאמר זו כזו ולמחר שמין הנשארת וכפי ששוה כך יפרע לו: (הג"ה) ויש אומרים דדוקא ישראל לגבי ישראל שרי כהאי גונא אבל ישראל עם עכו"ם אפילו בכהאי גונא אסור: * **ב** [ב] [ג] אסור לשקול בשר אפילו בביתו [ג] לידע כמה יבשל [ד] ואפילו ליתנו בכף מאזנים לשמרו מן העכברים אסור [ה] אם היא תלויה במקום שרגילים לשקול בה [ו] ואפילו לשקול מנה כנגד מנה אסור [ז] ומותר לשקול בידו שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה יש בה וטבח אומן אפילו זה אסור [ח] אבל אם הוא יודע לכוין דרך חתיכתו לחתך ליטרא או חצי ליטרא חותך כדרכו ואינו חושש: **ג** [ט] אין נוקבין נקב בבשר [ג] בסכין לתלותו בו אבל ביד מותר [י] ואם לעשות בו סימן מותר אפילו בסכין: **ד** [ד] [כ] מולגין הראש והרגלים ומהבהבין אותם באור אבל אין טופלין אותם בסיד ולא בחרסית ולא באדמה דמתחזי כעיבוד ואין גוזזין אותם במספרים שנראה כעושה לצורך השיער: **ה** [ה] [ל] מותר למלוח כמה חתיכות בבת אחת אף על פי שאינו צריך

[א] משנה ביצה דף כ"ו וברייתא שם [ב] משנה שם דף כ"ח [ג] טור [ד] משנה וגמרא שם [ה] שם בגמרא [ו] טור וכן נראה דעת הרמב"ם בפרק ד' מהלכות יום טוב [ז] שם בגמרא וכפירוש הר"ן וכן פירש הרא"ש [ח] ה"ה בפרק ה' מהלכות י"ט בשם הרשב"א [ט] שם בגמרא [י] שם [כ] ברייתא שם דף ל"ד ודין מליגת הגדי בסימן תצ"ט [ל] מימרא דשמואל שם דף י"ד וכפי' רבינו ירוחם

הבעור משום דקל יותר להפשיט ואיכא טרחא יתירה עכ"ל · וכן משמע מדברי התוס' והמרדכי שם דדייקי מדקתני מולגין הראש וכו' משמע דכל הגוף אסור ועל כרחך האי מולגין הראש איירי בשרוצה לאכול העור דאל"ה הרי טרחא שלא לצורך ואפ"ה דוקא הראש וכו' אבל כל הגוף אסור וכן כתב הב"ח בשם ספר אגודה ורבינו ישעיה אחרון ז"ל וכן עיקר לדינא ולפי זה צ"ל דנוסחת הטור שבידינו היא משובשת והגרסא הנכונה היא כמו שכתב הב"ח בשם ספרים אחרים ע"ש: כתב הסמ"ק בסימן קנ"ד דבעוף דלא שייך הפשט מותר למלוג ולהבהב כל הגוף · וכ"כ הב"ח בשמו: **ג** אעפ"י שאין עליו בשר כלל וכו' · בגמרא מסיק הטעם דאע"ג דדריסת העור גורם קצת עיבוד אפ"ה כיון משום תקלתו התירו משום דאי לא שרית ליה יתבע ולא ישחט ובמצא ממעט משמחת י"ט · ונראה דמיירי הכא בעור שעדיין לחה שאינה ראויה לשכיבה או לישיבה כ"א מדוחק אבל בעור יבישה דראויה לישיבה מותר בטלטול וכמו שכתב המחבר לעיל בסימן ש"ח סעיף כ"ה ע"ש · וכ"כ הרא"ש והר"ן: ומ"ש ומותר למלוח עליו וכו' · פירוש שמותר למלוח על העור בשר כדרך שמולחין לצלי וקיימ"לן דאע"ג דדמי קצת לעיבוד אפ"ה מותר ודוקא מליחה מועטת לצלי ואפילו אם מנהגו למלוח לצלי הרבה בפעם אחרת אפ"ה אסור לו למלוח הרבה דלא התירו אלא כדרך שמולחין רובא דעלמא לצלי מליחה מועטת · ונראה דליכא לדייק מכאן דלצלי מיהא צריך מליחה דהרי המחבר כתב בי"ד דלצלי א"צ מליחה כלל אלא המחבר מכהגא דעלמא נקט שנוהגים שמולחין מעט כדי שהבשר יהא מוטעם · וכ"כ התוס' שם: מ"ש ומותר להערים וכו' · ונראה מדברי המחבר שכתב סתמא מותר להערים דמשמע דלכל אדם מותר להערים הערמה זו אפילו איכו צורבא מרבנן · וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב · אבל המרדכי כתב שם דדוקא לצורבא מרבנן התירו להערים אבל לא לאדם אחר ועיין בת"ה סימן פ' שכתב דלא כהגינן כן · וע"ש מה שמחלק בין בשר לדגים: ומ"ש כאן מעט וכו' · פירוש כאן מעט בשר וכאן מעט בשר עד שימלא כל שטח העור וכ"כ הב"ח: ומ"ש אבל אם נשחט מערב י"ט וכו' · פירוש דאז אסור ליתן לפני הדורסים וגם למלוח אסור דהא הטעם דהתירו תקלתו משום סופו ואין זה שייך בשחט מערב י"ט דאפשר לו למלוח וליתן לפני הדורסים מערב י"ט · ומשמע מדברי המחבר דכל שנשחטה מערב י"ט אפילו לא הופשטה אלא בי"ט לא התירו ליתן לפני הדורסים וכן משמע מדברי הרא"ש והטור · וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א · אכן מדברי הרמב"ם ורש"י והר"ן לא נראה כן ע"ש: ומ"ש וכוכות של עוף וכו' · כ"כ המרדכי ופירוש הדברים דכוכות של עוף איכא משום איסור מוקצה · ועיין לעיל סימן תצ"ה סעיף ד' בהג"ה: ומ"ש כמו בעור וכו' · כלומר דגם בכאן התירו סופו משום תקלתו: **ד** אעפ"י שנשחטה והטעם דלא התירו כאן סופו משום תקלתו דלמא ימנע ולא ישחוט כיון שהתירו גבי עור דשאני עור דחזי למזגא עליה כלומר שראויה לשכיבה ולא מוכחא מילתא שתהא שטיחתו לצורך עיבוד דמימר אמר האי דשרי ליה רבנן לתתו לפני הדורסים מפני צורך י"ט התירו שאף שטיחתו צורך י"ט הוא דחזי למזגא עליה · אבל הכא גבי חלבים כי שרית ליה לשטחן מוכחא מלתא שלתיקון החלבים הוא ואתי כמי למלחינהו ומליחה מאב מלאכות הוא בדבר שיש עיבוד וכדתנן המולחו והמעבדו וכ"כ רש"י ז"ל לפי מסקנא דגמרא שם · ומשמע מדבריו דאפילו בטלטול אסורים · אבל בהגהות אשיר"י כתב דמותר לטלטל החלבים דלאו מוקצה הם דחזיא להדלקה ועוד דדעתיה דאיניש עלייהו לטלטלן שלא יאבדו עכ"ל · וכ"כ מהרש"ל בפ"ק די"ט סימן ל"ב בשם א"ז וכ"כ הב"ח: ומ"ש וכן אסור למלוח וכו' · והטעם מבואר משום דאין דרך למלוח על גבי חלבים משום איסורן ולא מוכח מלתא דלעיבוד קעביד ובחלבים כיון דלאו אוכלין נינהו הם שייך בהם עיבוד ורבינו ישעיה אחרון ז"ל כתב טעם אחר משום דבחלבים בני אפילו מליחה מועטת ואפילו כל שהוא כמו לצלי הוה בהו עיבוד כלומר והרי הוא כמו מליחה לקדירה בבשר וטעם זה נראה יותר ובפשא מיניה לאסור אפילו למלוח באויר נגד החלבים כיון שהמלח נופל על החלבים אסור:

תק א מ"ש לומר לטבח תן לי בסלע וכו' · ונראה דמיירי אפילו בבהמה שכבר פסקו דמיה מערב י"ט אפ"ה אסור להזכיר שם פיסק דמים משום דהוא כמקח וממכר ומקח וממכר אסור בי"ט כמו בשבת: ומ"ש ומביא שתי בהמות וכו' · פירוש דמיירי בשלא פסק דמי הבהמה כולה מעי"ט והמחבר קיצר דברים דלא איירי בגונא אחת אהדדי ולאו שפיר עביד · ועיין מ"ש הב"ח: ומ"ש אבל ישראל עם כותי וכו' · פירוש כשישראל רוצה למכור לכותי בשר על דרך זה אסור אבל הש"ג כתב להתיר למכור לגוי כדרך שהתירו למכור לישראל ואם איכו מוכרו יקח ממנו ומשכון דאל"כ לא ישחטו ואתי לאמנועי משמחת י"ט ע"כ · ובשעה שמחלקים הבשר אסור לומר אני בסלע ואתה בשתים דאין מזכירין שם דמים כ"מ בשם הרמב"ם ושאר פוסקים: **ב** אסור לשקול וכו' · ומשמע שם אפילו איכו שוקל במשקל אלא בדבר אחר בכלי או בקופיץ שיודע משקלו אפ"ה אסור משום דכעובדין דחול הוא · וע"ל סימן תק"ו: ומ"ש אם היא תלויה וכו' · לשון הגמרא והוא דתליא בטריטא פירש רש"י ז"ל בטבעות שתולין אותה כשוקלין דמחזי שנתנו לשם לשקול · ונראה הא דבעינן שתהא תלויה בטבעות היינו ליתן בה לשמור מן העכברים וכיוצא בו אבל לשקול בה אפילו איכה תלויה במקומה אסור והכי משמע מסוגיא דהתם ופשוט הוא ועיין שם: ומ"ש אפילו לשקול מנה כנגד מנה וכו' · פירוש דהייכו כשיודע המשקל מנה אחת איכו רשאי לשקול כנגדה ומשמע כשאיכו מכוין למשקל אלא שדעתו להשוות המנות אפשר דמותר · מיהא מההוא דפריך התם אי כרבנן הא אמרי אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר משמע דלרבנן דקי"ל כוותייהו אף זה אסור וצ"ע: ומ"ש ומשער כמה וכו' · משמע דוקא בכה"ג מותר אבל אם לוקח המשקל בידו אחת והבשר בידו האחרת ומכוין כזה המשקל אפילו איכו אומן אסור · וכן משמע מדברי הטור · וכן פירש הב"ח: והכי מבואר שם בגמרא דאסור לשקול בשר ביום כליתר שיש לו בכלי שיודעים למדה ונותן מים בכלי ואח"כ נותן בו בשר ורואה כמה המים עולין ועל ידי זה יודע משקל הבשר · ובגמרא נרסינן אמר רבי יהודה אמר שמואל טבח אומן אסור לשקול בשר בידים משמע דוקא אומן אבל הרי"ף והרא"ש והטור כתבו סתמא דאסור לשקול בידים משמע דלכל אדם אסור אפילו איכו אומן ותימה על המחבר והרב שהשמיטו דין זה: **ג** בסכין לתלותו בו · דוקא בסכין משום דנראה כעובדין דחול · והר"ן כתב משום דהוי כעושה כלי ע"ש: ומ"ש ואם לעשות בו סימן וכו' · פירוש דמותר לחתוך בבשר כדי לעשות בו סימן ויכול לחתך הבשר באיזה גוון שירצה · ולשון מהרי"ל בדרשותיו ואין לכתוב לסמן את הבשר בי"ט עכ"ל: **ד** מולגין הראש והרגלים וכו' · מבואר בברייתא סוף פרק המביא כדי יין פירוש מולגין ברותחין ואם המליגה קודם מליחה או אחר מליחה עיין בי"ד סימן ס"ח ומיירי כשרוצה לאכול העור דאי לאו הכי טרחא שלא לצורך הוא וכמו שכתבתי בסייף: **ה** מותר למלוח וכו' · והטעם דהקילו כל כך במליחת בשר משום דאין שייך עיבוד באוכלין · וכן פירש הרא"ש שם: ומ"ש

ויא

* מהרי"ל ות"ה סימן פ':
* מהרי"ל ות"ה סימן פ"ד:

צריך אלא אחת: (הג"ה) ויש אומרים דלא שרי להערים רק קודם אכילת שחרית [י] ומותר למלוח הבשר ביום טוב אעפ"י שהיה אפשר למולחו מערב י"ט: * [ו] [ז] [יא] נוהגין לנקר בשר ביום טוב אפילו נשחט מערב י"ט: [ח] (וטוב לשנות קצת אם יוכל לשנות באיזה דבר): *

תקא עצים האסורים והמותרים ביום טוב * ובו ז' סעיפים:

[א] משנה וגמרא ביצה דף ל"א
[ב] שם בגמרא רמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט
[ד] בזר בשם סמ"ק בשם תוס' [ה] כן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה וכ"כ ש"פ [ו] טור בשם אביו הרא"ש
[ז] מימרא דשמואל שם ומתניתין יחידאה הוא * ב"י ורמב"ם:
[ח] משנה וגמרא שם
[ט] כרבי יוסי שם בגמרא וכפירוש הרמב"ם בפרק ב' וכן דעת העיטור
[י] מימרא דרבא שם [כ] מימרא דרבי יוחנן שם דף ד'

א [א] אין מבקעין עצים מן הקורות שעומדות לבנין ולא מקורה שנשברה בי"ט אפילו אם היתה רעועה מערב י"ט וקרובה להשבר אבל אם נשברה מערב י"ט אם אי אפשר להסיקה בלא ביקוע מבקעין מכנה חתיכות גדולות [ב] ולא יבקע לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה אלא * בקופיץ (פירוש סכין של קצבים ויש עושים בו שני ראשין דומה קצת לקרדום · רש"י) [ג] ובצד הקצר שלו אבל לא בצד הרחב [ד] ויש מי שאוסר אפילו בקופיץ לפי שאין אנו בקיאין בהו ולא התירו אלא בסכין: **ב** [ה] עצים גדולים קצרות וראויים להסקה בלא ביקוע לא יבקע כלל [ב] ואפילו לשברם ביד [ו] יש מי שאוסר: **ג** [ג] [ז] אין מביאין עצים מן השדה אפילו היו מכונסין שם מבערב אבל מגבב הוא בשדה מלפניו (וכן בחצר לוקח לפניו) * [ח] ומדליק שם [ח] ומביאין מהמכונסים שברשות היחיד ואפילו היתה מוקפת שלא לשם דירה [ט] ובלבד שיהיה בה מסגרת ותהיה בתוך התחום שבת ואם חיסר אחת מכל אלו הרי הן מוקצה: **ד** [י] עלי קנים ועלי גפנים אף על פי שהם מכונסים בקרפף [ד] כיון שהרוח מפזרת אותם הרי הם כמפוזרין ואסורים ואם הניח עליהם כלי כבד מערב י"ט הרי אלו מוכנים: **ה** [כ] עצים שנשרו

ויש אומרים מדברי הרב נראה דיש חסרון בדברי המחבר וכך צריך להיות ומותר להערים ולמלוח בזה אחר זה שאומר בזה אני רוצה עד שמולח כולן והוא מימרא דרב אדא שם וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בהלכותיהן וע"ז קאי הרב ואמר די"א דלא שרי להערים וכו' · ואין להקשות דלקמן בסק המחבר בסימן תקכ"ז סעיף כ"ד דאם הערים לבשל וכו' והכא שרי להערים · כבר תירץ הר"ן ז"ל בפרק קמא דביצה וז"ל התם היינו טעמא לפי שבשעתו נראה לו כשידתו שהיה לו להניח עירובי תבשילין אבל הכא שהפסד בא לו ממקום י"ט התירו לו להערים וע"ל סימן תנ"ט סעיף ג' · ונראה דכן גם דעת המחבר מדכתב לקמן בסימן תק"ג לענין בישול ודוקא קודם אכילה וכו' · ומשמע דה"ה לענין מולח גרמא גרמא וכב"י בהדיא כאן וסיים וז"ל וכן הדין לענין מולח על גבי עור המבואר לעיל בסימן בסימן תנ"ט עכ"ל · ונראה דשלא לצורך כתב כן דמחה כפסק במאי איירי אי איירי בשאינו רוצה לאכול כל הבשר המולח ע"ג עור ת"ל דמשום מליחת בשר אסור ואי בשרוצה לאכול כל הבשר דאז ליכא איסור במליחת בשר שהרי אין שם הערמה א"כ גם המליחה ע"ג עור מותר דמה ענין לחלק במליחת עור בין קודם אכילה או אחר אכילה ודוק · וזהו הטעם של הרב שלא כתב לעיל כלום משום דאין לו ענין שם: **ו** ומותר למלוח הבשר בי"ט וכו' · ומהרש"ל בספרו ים של שלמה בפ"ק דביצה סימן ל"ב כתב שהמנהג לאסור מליחת בשר שנשחטה מערב י"ט כדעת המרדכי בפרק קמא דביצה בשם אבי העזרי וכתב הטעם למנהג מפני שיש בשר שור שמשובח יותר כשהוא במולח יום או יומיים שהמלח מרככו וממתיקו ולפיכך לא חילקו ואסרו המליחה בכל הבשר ועוד מאחר שאינו אלא הכשר דבר מאיסור של דם אינו קרוי אוכל נפש ומשום ע"כ אם אפשר לעשותו מערב י"ט אין ראוי להתירו בי"ט · וכתב עוד וז"ל אכן נראה בעיני דוקא מליחת בשר שצריך מלח הרבה שדומה קצת לעיבוד אבל מליחת דגים שהוא כלאחר יד אין להחמיר בה מלמולחן בי"ט והיינו דגים שמתקלקלין במליחתן אבל מיני דגים דאם שוהין במלחן משביחין אין ראוי להתירן וכמו שכתב תרומת הדשן סימן פ' עכ"ל · ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ע"ב לענין מליחת דגים ביום טוב שני: **ז** נוהגים לנקר וכו' · וז"ל הג"א דמותר לנקר הבשר בי"ט אפילו אם נשחט מערב יום טוב ואין בזה משום בורר אוכל מתוך הפסולת משום דאי אפשר לאכול בענין אחר עכ"ל · ויש לתמוה דהתם בהגהות אשיר"י מביא ראיה לדין זה מהא דברי רב להכרים חלה ביום טוב מעיסה שנילושה מערב יום טוב ולפי דעת המחבר דפסק לקמן בסימן תק"ו כדעת רוב הגאונים דאם נילושה מערב י"ט אסור להפריש ממנו חלה נ"כ בכאן אסור לנקר את הבשר הנשחט מערב י"ט וא"כ דברי המחבר סותרים אהדדי · וכן מבואר בהדיא בתרומת הדשן בסימן פ"ד וצ"ע: **ח** וטוב לשנות וכו' · והא דהצריך לשנות בכאן יותר מבסמוך לענין מליחה דשאני התם דיותר עדיף בשר שבמלח עתה משבמלח מאתמול אבל הניקור ודאי דאינו מפיג טעמו ואדרבה מסריח טפי ויותר עדיף אם הבשר מנוקר · ועוד דבניקור איכא משום ברירה ולפיכך טוב לשנות ולעשות הניקור על ידי שינוי דהיינו דיש לנקר ע"י קופץ או בקורדס ואו אפילו היא מלאכה גמורה אנו סומכים על דברי הסמ"ג שכתב הרב לעיל בשמו בסימן תצ"ה סעיף א' דמותר ע"י שינוי אם לא עשאו מערב י"ט אפילו היה אפשר לעשותו מערב י"ט · ומהרש"ל בספרו ים של שלמה מעתיק דברי מהר"יל בהלכות י"ט וז"ל אכן ניקור הבשר ודאי אסור בי"ט הואיל ואפשר מערב י"ט · וכן הוא בספר אגודה בשם הגאונים במסכת ביצה בסימן י"א ושאלו את פי מהרי"ל אם מותר לנקר בי"ט האחורים של בהמה כי היה לה די בחלק הפנים והשיב אלו היו הלפנים שהם הבלעות מחוברין ניקור היה מותר לנקרם בי"ט ע"י שינוי כגון בקופץ או בקורדס וכה"ג בשעת הדחק אבל האחורים שצריכין ניקור גדול לחטט אחרי החלב והגידין ולקלוף בכמה מקומות אין נראה להתיר ע"י שינוי דלא מצי לנקר יפה כתקנה ע"כ · עוד כתב מהרש"ל שם דמוכח דאפילו לנקר התרנגולים שנשחטו מערב י"ט לא ינקרם בסכין אלא בקופין וקורדום או שאר שינויים כה"ג · וכן פסק מהרא"י בסימן פ"ד ומסיים דאם נשחטה הבהמה היום אפילו אחוריים מותר לנקר בלי שינוי כדי לאכלה היום עכ"ל:

תקא א מ"ש אין מבקעין וכו' · ונראה אפילו לדברי הרב לעיל בסימן תצ"ה סעיף ד' דמוקצה גם בי"ט מותר אפ"ה מודה דהכא אסור כשנשברו בי"ט משום דנולד הוא ונולד אסור וכמו שכתב הרב לעיל והשלימים משום דמוקצה מחמת חסרון כיס הוא שעומדות לבנין ובמוקצה מחמת חסרון כיס כ"ע מודים בו כאשר מבואר לעיל בהלכות שבת בסימן ש"ח ע"ש: ומ"ש אפילו היתה רעועה כלומר דדעתו עלייהו מאתמול אפ"ה אסור משום נולד דלא אמרינן דעתיה עלייהו בשום מידי דלא חזו בין השמשות · וכן דעת מהרש"ל והב"ח · ונראה דוקא כאן דבהם תואר כלי אבל אם יש עליה תואר כלי אפילו נשברה מערב י"ט אסור עכ"ל הירושלמי: ומ"ש א"א להסיקה בלא ביקוע וכו' · וז"ל הרא"ש ונראה דהיתר הבוקע דאיירי ביה היינו לבקע מן הקורה שאי אפשר לבשל ולאפות בו בלא ביקוע · אבל עצים של הסקה והם גדולים קצת לא יבקעם כיון שיכול לבשל ולאפות בהם בלא ביקוע טרחא שלא לצורך הוא ואב מלאכה הוא כדאמרינן בפרק כלל גדול האי מאן דסלית סולתא חייב משום טוחן · וכן כתב הר"ן בשם התוס' ומשמע מדברי הראב"ד שכתב הרא"ש דמש"ה התירו לבקוע עצים אע"ג דהיה אפשר לעשותם מערב י"ט דכיון דאי אפשר לבשל ולאפות בלתי עצים עשו אותן כדיכת המולח דמותר ע"י שינוי · והר"ן כתב טעם אחר וז"ל דכל שהוא כהכנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו דמי ולא דמי לשפוד וכבין ותנור שאין אדם נהנה מהם עצמם אלא ממה שהוכשר על ידיהם לאבוקי עצים שהכנה מהם עצמם שמתחממים כנגדם וכיון דאם בוקעם לעשות מדורה שרי אף כשאפשר מאתמול ה"ה לבשל בהם מותר משום מתוך וכו' · אך משום שמבקעים לצורך עשיית כלים לא התירו לבקע אלא ע"י שינוי עכ"ל · ולפי זה אתי שפיר הא דכתב המחבר לקמן בסימן תק"ט סעיף א' דמכשירין שאפשר לעשות מערב י"ט אין עושין בי"ט דלכאורה ה"ל לאסור לבקוע עצים בי"ט שהרי מכשירין שאפשר לעשותם מעי"ט אלא ודאי דס"ל כדעת הר"ן או הראב"ד שכתבתי · ודע בספר ט"כ הוכחתי מדבריהם דאפילו אינו עושה מלאכה דאורייתא רק עובדין דחול אסור במכשירין שאפשר לעשותם מערב י"ט אפילו ע"י שינוי ע"ש ודוק: ומ"ש ולא בקורדום וכו' · פירש רש"י משום דהכי כלי אומנות הם: **ב** ואפילו לשברם וכו' · אעפ"י דמשום איסור טחינה הוא ולא מיכין רק בכלי כמו כלפלין · וכמו שכתב הרא"ש ז"ל מ"מ ראוי להחמיר בכל גונא וכ"כ מהרש"ל ומסיים והמדקדקים נהגו לאסור גם כמ"ה משום טרחא יתירה שהרי אפשר לבער מהם זולת ביקוע ובמקום הפסד מרובה אין להחמיר: **ג** אין מביאין וכו' · ע"כ הטעם משום איסור גיבוב וכמ"ש הר"ן פרק המביא והוי כמעמר · וכן נראה מדעת מהר"של שם בסימן ו' ע"ש וכדבריו עיקר במ"ש דמיעור אסור אפילו לצורך אוכל נפש ועיין בספר ט"כ: ומ"ש בשדה מלפניו וכו' · ולפי מ"ש המחבר לעיל דיש אוסרין מוקצה בי"ט אין להקל בשדה · וכ"כ מהרש"ל דכיון דאסור משום מעמר אין לחלק · וכן הכריע הב"ח ז"ל: ומ"ש וכן בחצר וכו' · כלומר דאפילו בחצר לא התירו אלא לגבב מלפניו ולא להביא ממקום הקוק: ומ"ש ובלבד שיהיה בה מסגרת וכו' · וכתב מהרש"ל דאפילו מסגרת של עץ סגי: ומ"ש ותהיה בתוך התחום וכו' · פירוש דאפילו בתוך התחום מהני אם יש בו מסגרת וכ"ש בסמוך לעיר: ומ"ש ואם חסר אחת וכו' · וזו דעת הרמב"ם ז"ל והרא"ש והטור פסקו דכל שהוא סמוך לעיר בתוך שבעים אמה וארבע טפחים אפילו אין שם מסגרת מביאין ממנו וכמה שהוא רחוק יותר משבעים אמה וד' טפחים בעינן דוקא שיהא מסגרת · וכ"כ הר"ן והראב"ד ז"ל וכן פסק מהרש"ל · וכן הוכחתי מהסוגיא דהתם ע"ש: **ד** כיון שהרוח וכו' · כלומר ומיירינן שיוצא בשעה שירצה ליקח אותם יפרדם הרוח

שנשרו מן האילן ביום טוב אין מסיקין בהם (ועיין לקמן סימן תקי"ז סעיף כ׳): **ו** ה ל כלים שנשברו ביום טוב אין מסיקין בהם מפני שהם נולד: (ואם הסיק בכלים אסור להפך בהם לאחר שהודלקו במקצת דאז הוי שבר כלי אלא אם כן ריבה עליהם עצים מוכנים): * אבל מסיקים בכלים שלמים יא או בכלים שנשברו מבעוד יום: **ז** כ שקדים ואגוזים שאכלם מערב י"ט מסיקין בקליפיהם ביום טוב ואם אכלם ביום טוב י אין מסיקין בקליפיהם: (הג"ה) גם אין להסיק עם האגוזים והשקדים עצמן אלא אם כן הם עדיין בקליפה · * ולפידים שנשארו מי"ט ראשון שכבו מותר להזור ולהדליקם אפילו בי"ט שני של ר"ה או י"ט אחר שבת: *

תקב דיני האש ביום טוב · ובו ד׳ סעיפים ·

א א א אין מוציאין האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים ב ואין עושין פחמים ואין ג נופחין במפוח אלא בשפופרת ד ונהגו היתר במפוח של בעלי בתים ע"י שינוי להפכו מלמעלה למטה: (הג"ה) ומותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן אם אינו מכבהו ודוקא לצורך יום טוב אבל לצורך י"ט שני אסור: * ב ה העושה מדורה בי"ט כשהוא עורך את העצים אינו מניח זה על זה עד שיסדר המערכה מפני שנראה כבונה אלא או שופך העצים בעירבוב או עורך בשינוי כיצד מניח עץ למעלה ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עד שהוא מגיע לארץ · וכן הקדרה אוחז אותה ומכניס האבנים תחתיה אבל לא יניחנה על גבי האבנים וכן המטה אוחז (הקרעים) למעלה ומכניס הרגלים תחתיהם אפילו ביצים לא יעמיד אותם שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדול אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה וכן כל כיוצא בזה צריך שינוי: (הג"ה) וכן שלחן שיש לו דפנות המגיעות לארץ * צריך שינוי · אבל מותר להושיב שלחן שלכו על רגליו ואין בזה משום בנין · וי"א דאפילו מגיע לארץ כל זמן שאינו צריך לאויר של תחתיו שרי: * **ב** ג ו אגודה של עצים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשמטו ואינו דומה למסיר שמן מהנר: (הג"ה) ומותר ליקח עץ הדולק מצד זה של מדורה להניחו בצד אחר הואיל ואינו מכוין כנוי

הרוח ואתי לגבבם ומה שסיים המחבר הרי אלו מוכנים אינו נכון לפי מ"ש בסמוך דעיקר הטעם אינו משום מוקצה אלא משום הככה: **ה** כלים שנשברו בי"ט וכו׳ · פירוש ולא נשתייר שום תואר כלי אבל אם נשתייר תואר כלי מותר להסיק בהם והכי מבואר בירושלמי: ומ"ש אבל מסיקים וכו׳ · הטעם ביאר הר"ן ז"ל כיון דמותרין בטלטול מטלטלין גם כן להסקה: **ו** אין מסיקים וכו׳ · והטעם משום דה"ל נולד וגם ליש אומרים דסבר דמוקצה מותר בי"ט מודה דהכא אסור משום נולד · ונראה דה"ה גרעינין וק"ו מן הקליפה דמעיקרא כמי מוגליין וגרעינין מעיקרא מכסיין והשתא מגליין · וכן מבואר שם בגמרא בהדיא ודוקא בשנטל הגרעינים בי"ט אבל אם נטלים משם מערב י"ט מותרין בהסקה · וכן מוכח מסוגיא דביצה דף כ"א ועיין בספר ע"כ שם ובסוף פרק נוטל · מיהו קשה לפי מ"ש הרב לעיל בהג"ה סימן תנ"ה אבל נולד אסור אפילו בשבת ואמאי לא הגיה לעיל סימן ש"ח סעיף ל׳ דליש אומרי׳ נולד הוא ואסור לכל אדם וה"ל לחלק בין תמרים לתמרים וכמו שמחלק סוף נוטל דע"כ נולד הוא כמו שמוכח מסוגיא דבמה מדליקין ע"ש וצ"ע: כתב הרא"ש שם והא דכתב הרי"ף אע"ג דפסק כר"ש וכו׳ · ואני לא ידעתי מאי קשיא ליה דאע"ג דלאו כפקא מיניה לענין שבת מיהו לענין י"ט כ"מ טובא דהא בי"ט פסק הריף כר"י דאוסר מוקצה ועיין בב"י ולענ"ד לא דק במ"ש דמשום הכי השמיט הטור וכו׳ דלפי מ"ש איכא נ"מ טובא לדעת הרי"ף והרמב"ם דאסרי מוקצה בי"ט · וגם לדעת ר"ת דאוסר נולד אפילו בשבת והטור הביא דעתם לעיל סימן תנ"ה ודוק: ומ"ש אלא אם כן וכו׳ · משום דמוכנים הם אגב קליפתם: מ"ש או י"ט אחר השבת וכו׳. הרא"ש ז"ל כתב הטעם משום דאנן קי"ל דיום טוב ושבת שתי קדושות הם ומש"ה נוהגים בו התירא · ומהרש"ל ז"ל מחמיר להחמיר בב׳ ימים של ר"ה ובי"ט אחר שבת אבל בשני ימים של גליות אין להחמיר דהא ספק חול הוא ואין שייך איסור הככה מי"ט לחול · ואע"ג דגם בשני ימים של ר"ה כמי לא שייך הככה דהא כיומא אריכתא דמי היינו לחומרא אבל לא להקל וכדברי מהרש"ל נראה עיקר · וכן משמע בירושלמי משמיה דרב ור"ח שיורי שמן ופתילה ומדורה שכבו בשבת שלא להדליקן בי"ט שלאחר השבת וליכא למימר דס"ל דקדושה אחת הם דהא בהדיא מבואר בפרק בכל מערבין אליבא דרב דהלכה כארבעה זקנים דשתי קדושות הם ודוק · ומשמע מדברי המרדכי דלדברי האוסרים משום הככה גם בו ביום אסורין דכתב וז"ל דאפילו לטלטל אסור כמו ביצה מדכתב כמו ביצה משמע דכיון שביצה אסור בו ביום ה"ה שיורי ופתילה ומדורה · ומהרש"ל לא כתב כן ע"ש: כתב הטור דלדברי האוסרין יש למצוא התירא שירבה עליהם עצים אחרים ויבטלם ברוב · ונראה לכאורה דקאי אשני ימים של ר"ה שהם מדרבנן ובאסורי דרבנן קי"ל להקל דמרבה עליהן ומבטלן אבל ביום טוב אחר שבת דהככה אסור מדאורייתא אסור להרבות ולבטל דאיסורו דאורייתא אסור להרבות ולבטל: אמנם בתרומת הדשן כתב אע"ג דהככה דרבה היא מדאורייתא מ"מ מותר להרבות ולבטלם דשאני הכא דגוף הדבר כבר הוא בעולם ואינו הככה גמורה מיהא לצורך גופו ומקומו מותר לטלטל את הפתילה דשם כלי עליו · וכן הוא מסקנת מהרש"ל וגם הב"ח הסכים להחמיר בי"ט לאחר השבת אבל בשני ימים של ראש השנה אין להחמיר ע"כ: ולענין אם בא מחוץ לתחום בספינה בשבת אסור לירד גם בי"ט שלאחריו ובשני ימים של ר"ה אין להקל כי אם לצורך גדול אבל בי"ט שני של גלות אין להחמיר כלל · ועיין ב"י מה"ק ולעיל סימן ת"ד מ"ש בס"ד:

תקב א מ"ש אין מוציאין וכו׳ ולא מן העפר וכו׳ · פירש רש"י קרקע קשה כשחופרין אותה מוציאה אור כעין גרגישתא שלנו ממקום מחפורת שלה: ומ"ש ולא מן המים וכו׳ · פירש רש"י פותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה וכשהשמש חם מאוד מקרבין אליו כעורת פשתן והיא בוערת · והטעם מפורש שם בגמרא משום דקא מוליד אש ביום טוב וז"ל הרמב"ם פ"ד מפני שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה אבל להוציא אש אסור שהרי אפשר להוציא אותה מבערב · וכתב ה"ה שאם הוציא שמותר להשתמש בו ולא אסרוהו מפני שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב ואין זה כביצה שנולדה שאסורה שהרי דבר זה אינו ראוי לעצמו אלא לבשל או לאפות בו והטעם הזה כתב גם כן הרשב"א ז"ל ע"כ: ומ"ש ואין עושין פחמין וכו׳ · רש"י פירש הטעם משום דהוא כלי לצרפו והב · והר"ן פירש הטעם משום דהוא מכבה: ומ"ש ואין נופחין במפוח וכו׳ · הטעם מפני שדומה למלאכת אומן: ומ"ש ונהגו היתר וכו׳ · כ"כ שם התוס׳ ואפשר לומר דגם הרא"ש והסמ"ג והטור דכתבו לאסור אפילו במפוח קטן של בעלי הבית מודים דעל ידי שינוי מותר: מיהו לפי מאי דמפרש מהרש"ל דברי הסמ"ג סוף פרק המביא · משמע דס"ל דאפילו ע"י שינוי נ"כ אסור ובסכופרת אפילו בלא שינוי מותר ויש להחמיר במקום דאפשר: ומ"ש ומותר לכסות וכו׳ · בדרשות מהרי"ל שם מבואר דלפי מה שנראה בהגהות אשיר"י דמשום אוכל נפש התירו לטלטל את המוקצה אם כן בכל אפר מותר לכסות לצורך י"ט ומשמע שם מדבריו דאפילו אפר הנולדת היום מעצים שהובערו בי"ט אפילו ככר נצטננה שאינה ראויה לצלות בה כלום מותר לכסות האש לצורך י"ט דאעפ"י דאותו אפר נולד הוא · וכמו שכתב הוא עצמו שם אפילו הכי מותר דס"ל דלצורך י"ט התירו לטלטל גם את הנולד ומכ"ש המוקצה לבד דמותר לטלטל לצורך י"ט ולפי זה יש לתמוה על הרב דפסק לקמן בסימן תקי"ט בסעיף ו׳ דמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש · ושמחת י"ט וכאן כתב דבעינן דוקא אפר מוכן וצ"ע: ומ"ש ודוקא לצורך יום טוב וכו׳ · לשון מהרי"ל שם דבלילה לצורך מחר וכשחר לצורך בהרים מותר אך לא יכבה ביום לצורך הלילה: **ב** העושה מדורה ביום טוב וכו׳ · מבואר בפרק המביא דף ל"ג והוא לשון הרמב"ם ז"ל בפרק ז׳: ומ"ש מפני שנראה כבונה וכו׳ · ונראה שם מדברי הגמרא דכל אלו אינן אסורים אלא מדרבנן שגזרו על בנין עראי משום בנין קבע · וכ"כ שם הרא"ש בהדיא · והנה רש"י ז"ל כתב שם דכל זה לר"י דס"ל דדבר שאינו מתכוין אסור אבל לר"ש דס"ל דבר שאינו מתכוין מותר כל אלו מותרין ולפי זה תקשה הא המחבר פסק לעיל בסימן של"ז דדבר שאינו מתכוין מותר כר"ש וא"כ למה אוסר בכאן וצ"ל דהמחבר ס"ל כמו שכתבו התוס׳ והרא"ש והר"ן ז"ל דאפילו ר"ש מודה דהכא אסור דהא דאמר ר"ש דבר שאינו מתכוין מותר היינו כגון שעושה דבר ואינו מתכוין לעשותו אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה ע"כ · ולי נראה דבלאו הכי לא קשיא מידי דהא כפסיק רישיה הוא וקי"ל דגם ר"ש מודה בפסיק רישיה: ומ"ש אבל לא יניחנה ע"ג האבנים וכו׳ · פירוש שיסדר האבנים תחלה ויתן עליהם הקדירה אסור אבל אם היו האבנים מסודרים תחלה מבע"י ודאי דמותר אח"כ ליתן עליהם הקדירה שהרי מותר להחזיר הקדירה אפילו בשבת ומכ"ש בי"ט · וכ"כ הר"ן בפרק המביא: ומ"ש וכן המטה וכו׳ · וכתב הרא"ש ולא יתכן לאסור אלא אם יהיו ארבעה דפים מחוברים בארבע דפני התיבה · וכבר ביארתי כל זה בהלכות שבת בסימן שט"ו ע"ש: ומ"ש אפילו ביצים וכו׳ · אבל להניח הביצים על האסכלא מותר · וכ"כ התוס׳ והר"ן שם · המגיעות לארץ וכו׳ · ומבואר מדברי ב"י דאם הוא פחות משלשה אמרינן לבוד והרי הם כאלו מגיעות לארץ: ומ"ש כל שאינו צריך לאויר וכו׳ · עיין לעיל סימן שט"ו: **ג** אגודה של עצים וכו׳ · מבואר פרק ב׳ דביצה · וכ"כ הרמב"ם פ"ב · ונראה דאם אחז בהם האור אפילו אינה אגודה של עצים אסור להסיר מן האש וכ"כ הרוק"ח: ומ"ש מותר ליקח עץ הדולק וכו׳ · וכתב המרדכי בפ"ב אם

לוקח

ל שם דף ל"ב וכר׳ יהודה ושבת דף כ"א ודף קכ"ד יא שבת דף קכ"ד * המגיד פ"ב ור"ן פ"ק דביצה: כ ברייתא שם דף כ"ט וכרבי יהודה רמב"ם בפרק ב׳ מהלכות יום טוב וע"ל סימן תקי"ד * ב"י: * הרא"ש ומרדכי ריש ביצה ובית יוסף: א משנה ביצה דף ל"ג ב משנה שם דף ל"ב ג ברייתא שם דף ל"ד ד תוס׳ שם * מהרי"ל: ה מימרא דרב יהודה שם דף ל"ב ל"ג ולשון הרמב"ם בפרק ד׳ * תשובית: * טור: ו מימרא דרב יהודה דף כ"ב וכפירוש הרמב"ם בפרק ד׳

* מרדכי: ^י^ מסכה שם דף ל"ב וכת"ק בפ"ד * הרי"ף: * ר"ן: ^ס^ פירוש קדרות שלנו שכל תיקונן נגמר בתנור של יוצרים שם דף ל"ד והמרדכי ורבינו ירוחם וכ"י

כנוי: * ג ד ^י^ אין סומכין את הקדרה ולא את הדלת בבקעת: (הג"ה) אבל מותר לצלות בו. * וכל שכן שמותר להסיק בו עם שאר עצים אף על גב דאינו ראוי להיסק בפני עצמו: * ד ה ^ס^ לדידן מותר לבשל בקדירות חדשות ביום טוב: (הג"ה) ויש אוסרין. * וכן המנהג אם לא על ידי הדחק ולכן נהגו כשקונין קדרות חדשות מבשלים בו קודם יום טוב: (ד"ע)

תקג שלא להכין מיום טוב לחבירו. ובו ב' סעיפים:

* הרא"ש והטור: ^א^ ברייתא ביצה דף י"ז ^ב^ הגהות מיימוני בשם סמ"ק ^ג^ ברייתא שם * סמ"ק:

א ^א^ אסור לאפות או לבשל או ^ב^ לשחוט בי"ט לצורך מחר אפילו הוא שבת או י"ט ^א^ אפילו בשני ימים של ר"ה ^ג^ אבל ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת: (הג"ה) ^ב^ וכל שכן שיכול לשחוט אעפ"י שאינו צריך אלא לכזית. * וכן יכולה לבשל הרבה קדרות ולאכול מכל אחד מעט

לוקח אדם אור מן המדורה להאיר בלילה לא דמי לאסתפק מן הכר. מיהו העולם רגילין להזהר ונכון עכ"ל: **ד** אין סומכין וכו'. והטעם כתב הרי"ף משום דלא ניתנה עצים אלא להסקה ופירש הר"ן דכיון דאינם מיוחדים אלא להסקה בלבד יש להם דין מוקצה לגבי שאר מלאכות. ואין להקשות הא פסק המחבר בסימן תק"ח סעיף ו' דמותר להסיק בכלים שלמים אע"ג דאינם מיוחדים להסקה שאני התם דכיון דאיכא תורת כלי עליהם שרי לאשתמושי אפילו למלאכה שאינו מיוחד להם. וכ"כ הר"ן שם והנה הטעם הזה שייך לדעת המחבר דפסק כדעת הרי"ף וסייעתו דאוסרין מוקצה בי"ט מיהו לדעת יש אומרים דלעיל דכתב הרב דמתירין מוקצה בי"ט אי אפשר לומר הטעם הכי ונ"ל הטעם לדין הזה כדכתב הרא"ש משום דגזרינן שבת אטו י"ט כלומר דבשבת אסור לטלטל הבקעת אפילו לצורך גופו משום דאינו כלי ומלאכתו לאיסור להסקה וכדמסיק בסוגיא דפרק כל הכלים ומש"ה ג"כ בי"ט אסור. מיהו לפי טעם זה אין לאסור לסמוך אלא בעצים לחים שאינם ראויין להסקה אבל בעצים יבשים שראויין להסקה ודאי דמותר לטלטל לכל דבר דאי אפשר לאסור משום גזירה דהרי ע"כ מטלטלין להסקה ולא גזרינן: וכן מבואר כדברי הרא"ש והטור בהדיא וע"כ יש לתמוה על הרב לפי י"א דלעיל ה"ל לחלק בכאן בין עצים לחים ליבשים וצ"ע: ומ"ש אבל מותר לצלות בו וכו'. ומבואר שם דוקא ביבש דראוי להסיק מותר ג"כ לצלות בו כלומר לתחוב בו צלי ולצלות בו כמעשה שפוד ואינו דומה למה שאוסר לסמוך בו הקדרה דשאני התם שאינו מענין הסיק כלל והעצים אינם עומדים אלא להסקה בלבד אבל לצלות בו הוא תמעשה הסקה וכדאמרינן התם מה לי לצלות בו ומה לי לצלות בגחלתו וכו' ע"ש. וגם בכאן תימה על הרב דלא חילק בין לחים ליבשים דהא לדעת הרי"ף והרמב"ם אסור לצלות בעץ רטוב. וכן פסק בגמרא בהדיא הכי הלכתא ו"ל שם והלכתא יבישה שרי רטיבא אסור. וכן פסק הרמב"ם בהדיא: ומ"ש וכל שכן שמותר וכו'. כלומר שמותר להסיק בעץ לח אפילו אינו ראוי להסיק בו בפני עצמו: **ה** לדידן מותר לבשל וכו'. מקור דין זה מבואר בפרק המביא שאין לבשל בקדרות חדשות והוא משום דכהאי בישולא מכומי מחסם לקדרה כלומר שמחזק אותו ע"י כך ואיכא משום מכה בפטיש דהוא גמר מלאכה אך לדידן שכל תיקונם נגמר עשייתן היא בכיבשן בתנור של יוצרים אינו אסור. והתוס' כתבו להתיר מטעם אחר דאינו אסור אלא בקדרה ריקנית דלא שייך בו משום ליבון רעפים שסובתה קודם שמביא המים אבל כשמבשלין בו לא שייך ליבון רעפים. והרא"ש כתב לאיסור ואפשר דבקדרות ששורפין בתנור עם סוכים שקורין גינלאזי"ארט מותר אליבא דכ"ע דכבר הם מוחזקים בשרפות הקדר:

תקג א מ"ש ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה וכו'. כ"כ בהגהות מיימוני ואע"ג דקי"ל דשני ימים קדושה אחת היא היינו דוקא להחמיר אבל לא להקל. ועוד דהאידנא יום ראשון עיקר: ומ"ש אבל ממלאה אשה וכו'. כ"מ שם. ואין להקשות דכאן משמע דמותר להרבות באוכלין אעפ"י שאינו צריך כ"כ ולקמן בסימן תקי"ב כתב דאסור להזמין הגוי משום גזירה שלא ירבה בשבילו ג"ל דהתם חיישינן שלא ירבה בשביל הגוי בקדירה בפני עצמו. ומיהו קשה דלעיל בסימן שכ"ח סעיף ט"ז כתב המחבר בחולה שאומדוהו לשתי גרוגרות ואם היו ב' בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד דלא יכריתו אלא העוקץ שיש בו שנים דמשמע להרבות במלאכה שלא לצורך אסור וצ"ל דיש לחלק בין שבת לי"ט דשאני שבת דכיון דאיכא איסור סקילה החמירו בו ואסרו תוספת מלאכה אבל י"ט דאינו רק איסור לאו לא החמירו בו כ"כ. והו דעת הרשב"א ז"ל דס"ל דתוספת מלאכה אינו אלא מדרבנן. אבל הר"ן כתב דתוספת מלאכה אסור בשבת מדאורייתא ושאני התם אבל החולה דק"ל דשבת דחויה היא אצל החולה ולא הותרה ולפיכך כל שהעיקר מלאכה אסור אף תוספתו כמוהו ומיתסר מדאורייתא. אבל י"ט שאוכל נפש הותר בה דאפילו אפשר מערב י"ט שרי כל שהוא מרבה על העיקר ובלבד שיהא בטורח א' דתוספתו כמוהו. ועוד שנראה להם לחכמים דכיון שאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש לא הורכו לשקול ולדקדק שלא יבשל אלא מה שמצטרך אליו לכל ומש"ה רבוי בשיעור כלי האי שאינו מכים בטרחא שרי. אבל בשבת שהעיקר אסור אף תוספתו כמוהו מדאורייתא ולא ניתן לדחות אצל חולה. ודברי הר"ן נראין עיקר כיון שמביא ראיה ברורה לדבריו ע"ש. ועוד נראה דודאי בי"ט תוספת מלאכה אפילו בקדירה בפני עצמו אינו אלא מדרבנן כיון דאיכא הואיל דאי מתרמי ליה אורחים וכמו שכתב הרשב"א בתשובה מביאה ב"י בסימן תק"ג ע"ש ודוק. מיהו איכא לאשכוחי תוספת מלאכה במקום דלא שייך הואיל כגון שטורח ביום שהוא של גוי דלא אפשר ליתן לפני אורחים. ויש כ"מ בין דעת הרשב"א לדעת הר"ן לענין חולה שאין בו סכנה אם מותר להרבות בשבילו כשמבשלין לחולה שיש בו סכנה והיינו לפי דעת י"א דכתב המחבר לעיל בסימן שכ"ח סעיף י"ז דמותר לחלל עליו ע"י ישראל מה שאינו אסור אלא מדרבנן. והנה לפי דעת הרשב"א דס"ל דתוספת מלאכה אינו אלא מדרבנן א"כ מותר אפילו ע"י ישראל להוסיף בשבילו כי הוספה אינה אסור אלא מדרבנן ומותר לחלל איסור דרבנן בשביל חולה שאין בו סכנה. אבל לפי דעת הר"ן דס"ל דאסור מדאורייתא א"כ אפילו למאן דס"ל לעיל דאיסורי דרבנן מותרות בחולה שאין בו סכנה אפילו ע"י ישראל אפ"ה אוסרין להוסיף ע"י ישראל כי התוספת אסור מדאורייתא ודוק. וכבר כתבתי דדעת הר"ן נראין עיקר ולפיכך אין להקל להוסיף אפילו באותו קדירה עצמו שמבשל לחולה שיש בו סכנה. ונראה דכל זה הוא לדעת רש"י דכתב דהטעם דמותר למלאות כל הקדירה בשר משום דחד טרחא הוא. אבל לפי דעת הטור דכתב דהא דממלאה אשה קדרה מבשר אעפ"י שאינה צריכה אלא לחתיכה משום שהתבשיל מתקן יותר כשהרבה בקדרה לא קשיא מידי דשאני הכא שהתוספת נ"כ נורך אוכל נפש הוא כיון שנותן טעם באותו בשר שאוכל עכשיו בי"ט ואפשר לדחות דהא עכ"פ תקשה מהא דמילאה כחתום דשם אינו שייך טעם שהתבשיל מתקן וכו'. וכמו שכתב הרב המגיד בשם הרשב"א ז"ל. ונראה לפי טעם זה אפילו ככר הקדרה עומד אבל האם מותר ליתן בו חתיכה וכ"כ ה"ה בהדיא. אבל לפי טעם דכתב רש"י יש לאסור דכיון דלאו בחד טרחא עושה כן ודע דהטעם שכתב הטור כתב נ"כ ה"ה בשם הרשב"א ז"ל וכתב ב"י דנראה לו עיקר כדעת הטור והרשב"א דכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כדברי המיקל. ונראה דהיינו כפי מ"ש בסמוך בשם הרשב"א דס"ל דתוספת מלאכה אינו אלא מדרבנן. (וי"ל דגם הר"ן מודה דתוספת מלאכה בי"ט אינו אלא מדרבנן וכמו שכתב הרשב"א משום הואיל דאי אתרמי ליה אורחים ודוק. מיהו לשון הר"ן לא משמע כן וצ"ע. ומ"מ יש להחמיר לכתחלה ועיין מ"ש בסוף הסימן מזה. ואפשר דזה הוא החילוק בין שבת לי"ט ודוק). אבל לדעת הר"ן משמע דאסור מדאורייתא וע"כ נראה להחמיר ולאסור ולהוסיף אחר שכבר הקדרה עומד אבל האם ואינו צריך לאותה חתיכה עכשיו. והב"ח פסק להקל אפילו בשני טרחות ומה שנראה לענ"ד כתבתי. עוד כתב הטור ז"ל ויש אוסרין לומר בפירוש שהוא רוצה אותה לצורך יומר. ונראה שהוא מותר כיון דטעם ההיתר מפני שהתוספת גורם טעם בתבשיל א"כ אפילו פירשה בפירוש נמי מותר עכ"ל. גם בזה נראה להחמיר כדברי שאר הפוסקים כי כן משמע סוגיא דגמרא. וכ"כ הרו"קח להחמיר. וכ"כ הב"ח שנכון להזהיר על זה שלא תאמרו בפירוש דזה לצורך מחר: **ב** וכל שכן שיכול לשחוט וכו'. הטעם דהא אי אפשר לאכול כזית בשר הבהמה אם לא שישחטנה. ולפי זה בכאן יש להתיר אפילו אחר בפירוש שאינו רוצה לאכול כל הבהמה אלא קצת ממנה לפי דלא סגי בלאו הכי אם לא שישחוט: ומ"ש וכן יכולה וכו'. ולאכול מכל אחד מעט. ונראה דהיינו דוקא בכה"ג דאוכל מכל אחד מעט והוא קודם אכילה אבל להערים ולומר עוד אני צריך להזמין אורחים ויבשל תבשילין ויותירם לשבת או לי"ט שני אסור אפילו הוא קודם אכילה ולא דמי להביא דמתירין לעולת נראות ולומר בזה אני רוצה. וכמו שכתב המחבר לעיל דשאני התם דהוי עבוד אוכלין בעלמא ומשום שמחת י"ט התירו דאי לאו הכא קיים שוה יסריח הבשר וימנע ולא ישחוט ואתי לאמנועי משמחת י"ט. אבל הכא בבישול חזור הוא ואסור. וכ"כ התוס' פרק ד' דביצה. וכן משמע שם מדברי רש"י בהאי ברייתא מבשל לי"ט ואם הותיר וכו' ע"ש. מיהו מדברי הר"ן דכתב בפ"ק דביצה אהא דרב אדא ומלח גרמא וכו'. וז"ל אע"ג דלקמן קנסינן עלי בהערמה כמי שלא הכין עירובי תבשילין ותירץ דשאני התם דפשיעתו גרמה לו שהיה לו להכין עירובי תבשילין. אבל הכא ההפסד בא מחמת י"ט ע"כ. ומזה שצריך לתרץ כן משמע דלא ס"ל לחלק בין בישול למליחה. וכן משמע קצת מדברי תוס' שם דכתבו וגם היה יכול לעשות תקנה ע"י עירובי תבשילין ומבע"י משמע דוקא משום דאיכא עוד סברא זו דהיה יכול לעשות תקנה מבע"י הא בלא"ה לא אמרינן עליו להערים ולפ"ז יש לדקדק דאם איכא

יועט: * ג ד ודוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל ממנה כזית דהוי הערמה ה מיהו אם עבר ובשל (או שחט) מותר לאכלו: ב ו ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד: (הג"ה) ד אבל צריך להשים הכל אצל האש בפעם אחת אבל אסור להוסיף אם כבר השים הכל אצל האש דטרחא שלא לצורך הוא:

תקד דין התבלין בי"ט · ובו ד' סעיפים:

א א א דכין את התבלין כדרכן שאם ידוך אותם מבעוד יום יפיג טעמן אבל מלח אינו נידוך בי"ט ב אלא אם כן הטה המכתשת או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה שאם שחק המלח מערב י"ט לא יפיג טעמו ג ואין שוחקין את הפלפלין ולא ד את החרדל ברחים שלהם משום דהוי כעובדין דחול (אלא) דך אותם במדוכה ככל התבלין: (הג"ה) מיהו נוהגין לשנות קצת במדוכת תבלין · * וכן ראוי להורות: ב ב ה מותר להוליך תבלין ומדוך אצל מדוכה או מדוכה אצלם ו אפילו דרך ר"ה אעפ"י שהיה אפשר להוליכם מערב יום טוב: ג ג ז אין כותשין הריפות במכתשת גדולה אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השינוי שלה ובא"י אפילו בקטנה אסור וכיון שאין אנו יודעים עכשיו מה נקראת גדולה או קטנה יש לאסור הכל: (הג"ה) ומותר לגרור גבינה בי"ט על הכלי שהוא מורג חרוץ מיהו צריך שינוי מעט כמו דיכת מלח · * וה"ה מזונות בלא שינוי משום דאין טחינה באוכלין שהיו טחונין תחלה: * ד ד ח מותר אדם למדוד תבלין ליתן בקדרה בשביל שלא * יקדיח תבשילו: (פירוש שלא ישרפנו ויקלקלנו מקצת רבוי תבלין:

תקה דין החולב בהמה ביום טוב · ובו סעיף אחד:

א א א בהמה שהיא עומדת ב לאכילה ורוצה לחלוב אותה לאכול החלב אם לקדירה שאין בה אוכלין אסור ואם יש בה אוכלין מותר וכגון שבא החלב לתקנו ג או שיש בה פירורין והחלב נבלע בהם ד אבל החולב כל צאנו לא הותר מפני פרוסה שנותן בכלי: (הג"ה) ועכו"ם החולב בהמה ביום טוב וישראל רואהו יש להקל · * אך נהגו בו איסור ואין לשנות · ב מיהו ביום

איכא כבידא קצת כשיותין מלבשל עד הלילה כגון שיסריח הבשר דיש להתיר לבשל ע"י הערמה דהא הכא אי אפשר לעשות תקנה ומבע"י מיהו למעשה נראה להחמיר בכל ענין: כתב הב"ח וז"ל ראיתי הרבה טועים שמבשלין לצורך הלילה בקדרה אח' ונותנין אותו על השלחן בסעודת שחרית ואוכלין ממנו מעט משום היתר בעלמא והוא איסור גמור דהא דשרי באוכל ממנו כשצריך לאכול ממנו. וכמו שנוהגים שעושים הרבה מיני מעדנים ונותנין אותו על השלחן ואוכלין ממנו קצת ואם מתאוה אוכל בכל ועיקר המאכל נעשה משום סעודת שחרית· אבל לא כשעושין עיקר המאכל משום סעודת הלילה ואינם אוכלין ממנו אלא משום היתר בעלמא ע"כ· ונראה דנכון להחמיר כדבריו כאשר שגם הרשב"א בתשובה כתב שעתה לא רבים יחכמו ולא עדיפי מבני בשכר: כתב הרשב"א בתשובה שנשאל על אחד שהתיר לטפל בי"ט ראשון בפת בגבינה לצורך ליל י"ט שני ובלבד שיתן מאחת מהנה לתינוק והביא ראיה מרב אדא דמלא גרמא והרשב"א השיב לו שטעה ותוכן דבריו משום דדמי דאם מבשל בהרבה קדרות ואינו רוצה לאכול אלא אחת מהן דאסור ה"ה הכא ופשוט: ג ודוקא קודם אכילה וכו'· וכ"כ הטור בשם בעל העיטור· וכן ראיתי בתוס' פ"ק דביצה· וכ"כ הגהות אשיר"י בשמם: ומ"ש ומיהו אם עבר ובשל או שחט וכו'· פירוש דס"ל דאפילו לשחוט אסור אחר אכילה· וכן משמע מדברי המחבר לעיל בסימן תנ"ח סעיף ו' דבהמה בריאה אסור לשחוט אחר אכילה ע"ש: ומ"ש מותר לאכלו וכו'· דברי המחבר אינם מדוקדקים דכיון דכתב דהוי ערמה א"כ אין להתיר בעבר ובישל וכדאמרינן גבי המבשל אחר שאכל עירובו דאם הערים אסור אפילו בדיעבד דיותר החמירו במערים מבמבשל במזיד וכמו שכתב המחבר לקמן בסימן תקכ"ז סעיף כ"ד וה"ה במבשל ביום ראשון לצורך מחר· וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"א ע"ש· אבל לשון הריב"ש מיושב היטב וז"ל ומכל מקום אם עבר ובישל אחר אכילה מותר לאכול ממנו בלילה דהערמת אכילת כזית אין לו דין מערים לאסור עליו התבשיל אלא דין מבשל במזיד או בשוגג דשרי ולפי זה כ"ש אם עבר במזיד ובישל לצורך מחר או ללילה דמותר· וכ"כ הרשב"א בתשובה וכ"כ המרדכי בשם מהר"ם הלכה למעשה שהתיר גם בשני ימים טובים של ראש השנה ואפילו אית ליה מאכלים אחרים התיר הרשב"א ז"ל· מיהו מדברי המרדכי משמע דמדמה להא דאמרינן המבשל בשבת בשוגג יאכל וכו'· לפ"ז לפי מאי דפסק המחבר לעיל בסימן ש"ח דבמזיד אסור לו לעולם ג"כ הכא הדין כן· אבל מדברי הרשב"א משמע דאפילו במזיד מותר לו בי"ט שני: וראיתי לב"ח שהפריז והחמיר מאוד לאסור במזיד ובשוגג לדידיה בעצמו לאכול ולענין הלכה נקטינן כדברי המקיל דהרי מלתא דרבנן הוא דמדאורייתא מותר לבשל אעפ"י שאינו צריך משום הואיל דאי אתרמי ליה אורחים וכדאמרינן בגמרא· וכן כתב הרשב"א בתשובה דאינו אלא מדרבנן: ד אבל צריך להשים וכו'· ונראה מדלא כתב כן לעיל אקדירה של בשר משמע דס"ל דשם מותר ליתן בקדירה אעפ"י שכבר עומד אבל האש וס"ל עיקר כמפרשים משום שהתבשיל מתקן יותר כשיש הרבה בקדירה וזה אינו שייך בקביות של מים· מיהו לפי דעת רש"י דמפרש משום חד טרחא לית נפקא מיניה בין תבשיל למים וכבר כתבתי דיש להחמיר כדבריו:

תקד א מ"ש דכין את התבלין וכו'· משמע מזה מדכתב שאם ידוך יפיג וכו' דאם הם תבלין שאינם מפיגים טעמם כגון כרכום שאינו מפיג טעמו כדאיתא התם בגמרא צריך לשנות· ונראה עוד מדברי המחבר דאפילו יודע איזו תבשיל רוצה לבשל ויודע מעי"ט שיצטרך תבלין אפ"ה מותר לדוך בלתי שינוי· וזה הוא סברת הרי"ף והרמב"ם· והב"ח כתב לדעת הרי"ף והרמב"ם אפילו כרכום שאינו מפיג טעמו מותר בלתי שינוי· ולי נראה דאין להקל: ואין שוחקין וכו'· כן משמע בפרק ב' דביצה והיינו דוקא בי"ט אבל בשבת כבר מבואר בהלכות שבת דצריך לכתוש בקתא דסכינא ע"ש· וכתבו הגהות מיימוני דפלפלין ברחים שלהם אפילו חדא חדא אסור בי"ט: ומ"ש אלא דך אותם וכו'· הא דהאריך כ"כ אף על גב דכבר כתב דכין את התבלין וכו' קמ"ל דלא תימא דפלפלין הוא מן התבלין שאינם מפיגים טעמם קמ"ל דלא· וכ"כ שם התוס' בפ"ק ע"ש: ומ"ש ומיהו נוהגים לשנות וכו'· ז"ל הגהות מיימוני העולם נוהגים כשדכין תבלין במדוך לעשות קצת הטיה או שינוי אחר וטעמא דמתוך כך יהיו זכורים שאסור לדוך יותר מה שצריך לי"ט עכ"ל: ב מותר להוליך תבלין וכו'· כן משמע בפרק קמא דביצה דף י"א בברייתא שם ועיין לעיל בסימן תנ"ח: ג אין כותשין וכו'· כן משמע סוף פ"ק בברייתא: ומ"ש ובא"י אפילו בקטנה וכו'· בגמרא מסיק שם משום דאיכא עבדי התם דמזלזלי ואמרי בקטנה עבדינהו ולא כתשו אלא בגדולה ולפיכך אסר להם אף בקטנה ומשמע דבליכא עבדי אפילו בא"י מותר· אבל הרמב"ם כתב הטעם דתבואה של א"י אסור משום שהתבואה שלהם טובה היא ואי כותשין אותה מערב י"ט אין בכך הפסד· ולפ"ז אין להתיר בא"י אפילו במקום דליכא עבדי· וכן נראה לענין דינא ולאסור אפילו במקום דליכא עבדי· וכן משמע מפשיטות לשון המחבר: ומ"ש בהג"ה כמו דיכת מלח וכו'· כלומר משום שאינו מפיג טעמו כמו מלח: ד מותר אדם למדוד וכו'· והטור כתב דוקא לבתוס התירו אבל לשאר אדם אסור ולענין דינא צ"ע:

תקה א מ"ש בהמה שהיא עומדת לאכילה וכו'· מבואר בפרק קביות: ומ"ש שהיא עומדת לאכילה· כ"כ הר"ן שם והטעם דכיון שהבהמה עומדת לאכילה ה"ל אוכלא דאפרת· וכמו שהתירו לסחוט אשכול של ענבים משום דאשכול גופא ראוי לאכילה· אבל אם אין הבהמה עומדת לאכילה ל"מ לקדירה שאין בה אוכל דפשיטא דאסור אלא אפילו לקדירה שיש בה אוכל דאע"ג דקי"ל דחלב הבא לתוך אוכל כאוכל דמי הו"ל כבורר אוכל מתוך הפסולת כיון דבהמה עצמה אינה ראויה לאכילה· ועיין לעיל בהלכות שבת בדין בורר דאם לאכול מיד מותר וצ"ע בכאן אם מותר בכה"ג לפי טעם זה· וכתב בהגהות אשיר"י ריש ביצה דאפילו אם נחלב מעצמו לתוך הקדירה אסור אם אין הבהמה עומדת לאכילה: ומ"ש אם לקדירה שאין בה אוכל אסור· הטעם מבואר בהגהות אשיר"י אע"ג דבהמה עומדת לאכילה ואי בעי שחט לה ואוכל לחלב מ"מ השתא דעדיין לא נשחטה אסור משום נולד דמעיקרא אוכל והשתא משקה וה"ל נולד ומ"מ אפילו לדעת י"א דלעיל המתירין מוקצה גם בי"ט מודים דהכא אסור משום שהוא נולד ונולד אסיר לכ"ע: ומ"ש וכגון שבא החלב לתקנו וכו'· ז"ל הגהות מיימוני בשם סמ"ק אם איתא בקערה ביסולא שפיר דמי לחלוב לתוכה בי"ט אבל אם אית בה פירורין ודאי שרי שהחלב נכנס בתוכו ונעשה אוכל והוי משקה הבא לתוך אוכל אף מ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו· אבל על חתיכת פת שאין החלב מתערב עמו אסר רבינו יחיאל אף אם הגוי עושה כן וישראל רואהו מותר לישראל לאכלו אבל לשתותו אסור עכ"ל· וכ"כ הריב"ש וז"ל הא דמותר כשיש בה אוכל משום דמשקה הבא לתוך אוכל כאוכל דמי וזה כשבא לתקנו שאז נראה דלא בעי ליה למשקה· וכן הם דברי רש"י· אבל החולב כל צאנו למשקין לא

* ב"י ורבינו ירוחם ותשובת הרשב"א: ד טור בשם העיטור ותוס' בדף י"ד ה מרדכי והרשב"א בתשובה ו שם בברייתא
* המג"ד פ"א
א משנה ביצה דף י"ד וכב"ה ב שם בגמרא כרב כפי' הרי"ף וכן כתב הרמב"ם בפ"ג ג משנה שם דף כ"ג וכחכמים ד ה"ה בפ"ב בשם הרשב"א וכ"כ הר"ן
* הגהות מיימוני פ"ב בשם סמ"ג ה משנה שם דף י"א וכב"ה ו ב"י כמ"ש הר"ן בדין הולכת הסכין ז ברייתא וגמרא שם דף י"ד
* ריב"ש סימן קפ"ד: * מהרי"ל: ח ה"ה בפרק ד'
א מימרא דרב חסדא שבת דף קמ"ה ב הר"ן בפרק קמא דביצה ושאר פוסקים ג סמ"ג בהלכות שבת ד הריב"ש בתשובה

ביום טוב של גליות מותרת ביום טוב שני · * (ואם מותר לומר לעכו"ם לחלוב בהמתו בשבת עיין לעיל סימן ש"ה סעיף כ' · ועיין לקמן סימן תק"י אם מותר להעמיד חלב ולעשות גבינה ביום טוב) :

תקו דיני לישה ביום טוב · ובו ט' סעיפים ;

א [א] [א] אין מורדין קמח ביום טוב כדי ללוש אלא יקח באומד הדעת : (הג"ה) ומותר ליקח קמח מן הכלי אעפ"י שעושה גומא בקמח : * **ב** [ב] אין מרקדין את הקמח בתחלה אפילו ע"י שינוי [ג] אבל אם רקדו מאתמול ונפל בו צרור או קיסם ורוצה לרקדו פעם שנית [ב] מותר אף בלא שינוי : (הג"ה) ויש אומרים דמותר ליטול הצרור או הקיסם בידו · * אבל יש מחמירין ואוסרין · * ואם לא נפל בו דבר אלא שרוצה לרקדו שנית כדי שיהא הפת נאה [ד] צריך שינוי קצת כגון על גבי שלחן : (הג"ה) וה"ה דמותר לעשות על ידי עכו"ם אפילו תחלת הרקידה אם ישנה קצת : * **ג** [ה] הלש עיסה ביום טוב יכול להפריש ממנה חלה [ג] ולהוליכה לכהן (שרי אפילו הפרישה מאתמול) [ו] אבל עיסה שנלושה מערב יום טוב אסור להפריש ממנה חלה ביום טוב : (הג"ה) אלא אוכל ומשייר קצת ולאחר מפריש מן המשוייר חלה ומותר לאפות הפת על ידי שיאכל ממנו ויפרוש אחר כך חלה · * ואם רוצה יוכל ללוש עוד עיסה אחת ביום טוב ויצרפם יחד ויפרוש מאותה עיסה גם על מה שלש מערב יום טוב : * **ד** [ז] המפריש חלה ביום טוב והיא טמאה לא יאפה אותה ולא ישרפנה שאין שורפין קדשים ביום טוב אלא מניחה עד הערב ושורפה : **ה** [ה] [ח] מותר לעשות ביום טוב פתין גדולים ולא חיישינן שמתוך כך יבא לאפות יותר ממה שצריך : **ו** [ו] [ט] היה לו קמח או עיסה בשותפות עם העכו"ם אסור לאפותה ביום טוב אלא יחלקנה ויאפה את שלו : **ז** [י] אם יש לאדם הרבה פת נקייה אינו אופה פת אחרת [כ] אלא אם כן יש לו בני בית שרגיל להאכילם פת הדראה אבל אם יש לו פת הדראה הרבה יכול לאפות פת נקייה : **ח** [ז] [ל] אסור לעשות שאור ביום טוב [מ] אלא על ידי שינוי מפני שהיה אפשר לעשותו מבע"י : **ט** [ח] [נ] אפילו נשחטה הבהמה מערב יום טוב מותר להפריש המתנות ביום טוב :

תקז דין אפייה ביום טוב · ובו ז' סעיפים ;

א [א] [א] אופין בפורנ"י דהיינו תנורים שלנו הגדולים ופיהם בצדם ובלבד שלא תהא חדשה [ב] דחיישינן שמא

תפחת

---

* הגהות אשיר"י ריש ביצה:
[א] ביצה דף ב' ... וכשמואל ... פרק קמא דביצה ופרק כירה:
[ב] הרא"ש שם
[ג] ברייתא שם וכתנא קמא
* רשב"א:
* המגיד פ"ג:
[ד] מעובדא דאמוראי שם
* כ"כ ... שם בגמרא דף ל"ג:
[ו] שם דף ... ב'
* הגהות מיימוני פ"ג ומרדכי בפרק אלו עוברין וכ... בשם תוס' פרקא קמא דביצה:
[י] כתבתי בטור בציינתי לעיל בסי' תנ"ז
[ס] ברייתא ביצה דף כ"ב וככ"ה
[ט] מימרא דרב חסדא שם דף כ"א ופי"ק והר"ן בפרק י"ט דשבת בשם התוס'
[כ] הרא"ש שם
[ל] מרדכי בפ"ק ביצה ...
[מ] מהר"י אבוהב בשם הרשב"א
[נ] ברייתא ביצה דף ל"ד

הותר מלפני פרוסה אחת שנותן בכלי עכ"ל : **ב** ומיהו בי"ט של גליות מותרת בי"ט · נראה דהיינו דוקא דיום ראשון לא היה בשבת אבל אם יום ראשון שבת היה אסור גם ביום השני · וכ"כ הגהות אשיר"י בהדיא וז"ל וכן אם נחלב בשבת הסמוך לי"ט אסור בי"ט משום הכנה · וכן הסכים מהרש"ל בתשובה סימן ע"ה · וכן אם נחלב בשבת שהיה ערב י"ט מותר ג"כ בי"ט שני · וכ"כ מהרי"ל בדרשותיו והביאו שם מהרש"ל וכ"כ הרב לקמן בסימן תקי"ג לענין ביצה ונלמד בק"ו לכאן לענין חלב · ומיהו מהרש"ל שם הקיל יותר והתיר בו ביום עצמו בי"ט · והוכיח כן מדברי מהרי"ל · ומיהו לענין הלכה אין לזוז מדברי הרב רמ"א בכאן :

תקו א מ"ש אין מרקדין את הקמח בתחלה וכו' · דהיינו שעדיין לא נרקד שיצאו הסובין · ומשמע אפילו ע"י שינוי אסור · וכ"כ התוס' שם וכן הסכים הרשב"א ז"ל : **ב** ומותר אף בלא שינוי וכו' · הטעם כתב הר"ן דהרי לא היה אפשר לעשות מבע"י דבי"ט נפל · ומשמע דאם מאתמול נפל בו קיסם והיה אפשר לרקד מבע"י צריך לשנות קצת : ומ"ש אבל יש מחמירין ואוסרין וכו' · משום דהוי כבורר ובורר אב מלאכה כמו הרקדה עכ"ל רש"י · ולפ"ז נראה לדברי הרב בסמוך דהעתיק סברת הרשב"ם דמותר ע"י כותי תחלת הרקדה אם ישנה הוא הדין הכא אם ישנה מותר ע"י כותי : ומ"ש צריך שינוי קצת וכו' · ז"ל הר"ן משום דאפשר מאתמול · וכן פירש רש"י ומסיים ואינו אסור אלא מדרבנן דאי מדאורייתא לא מפלגינן באוכל נפש עצמו בין אפשר בין לא אפשר : ומ"ש וה"ה דמותר לעשות וכו' · כ"כ התוס' שם בשם הרשב"ם ז"ל : **ג** ולהוליכה לכהן שרי אפילו הפרישה וכו' · כן מבואר שם דף י"ב דקיימא לן הלכה כר"י אפילו תרומות ומעשרות שאסור להפריש בי"ט מותר להוליכן לכהן אפילו נפרשו מערב י"ט : ומ"ש אבל עיסה שנילושה מערב י"ט וכו' · גם זה מבואר שם דף ט' ומשמע מדברי המחבר אפילו חלת חוצה לארץ דלאו תיקון גמור הוא שהרי ק"ל שאוכל ומשייר ואח"כ מפריש וכמו שיתבאר בסמוך אפ"ה אסור בהפרשה · וכן משמע מדברי הרב דכתב אלא אוכל וכו' דזה אינו שייך כי אם בחלת ח"ל וזהו דעת הרי"ף והרמב"ם ורש"י · אבל הרא"ש והטור והרז"ה פוסקים דבחלת ח"ל שאוכל ומשייר לאו תיקון גמור הוא ואין בהפרשתה בי"ט שום איסור כלל · ונראה אפילו לדעת הרי"ף והרמב"ם וסייעתם הא דאסרי אפילו חלת חוץ לארץ היינו דוקא בשנגמר כל הלישה מערב י"ט וגם נגמר הגלגול הכל היה מערב י"ט · אבל אם נגמר הלישה היה בי"ט גם הם מודים דיכול להפריש החלה בי"ט שהרי עיקר חיובו בי"ט בא · וז"ל הגהות מיימוני ודוקא לש מערב י"ט או אין מפרישין מתוכה חלה בי"ט · אבל עיסה שלא עירב רק מים וקמח מערב י"ט שעדיין לא נתחייב בחלה עד גמר הלישה בי"ט מפריש מהעיסה חלה בי"ט · וכן כתבו שם התוס' בשם הירושלמי · וכן עיקר ודלא כמו שכתב הב"ח דנקטינן לחומרא דבמקום דכל רבותא פסקו לדינא לקולא אע"ג דאיכא חילוק בנייהו בפירושא דשמעתא לא שייך למימר דנקטינן לחומרא · ועוד דעולתא דרבנן הוא ודוק · ונראה עוד אפילו למאן דאוסר להפריש מעיסה שנילוש מערב י"ט מ"מ מותר להפריש מתנות אפילו מבהמה שנשחטה מערב י"ט · והטעם דשאני מתנות דלא טבלן את הבשר באכילה ועוד כמפורשות ועומדות הן וניכרים הם קודם הפרשה כלאחר הפרשה וכי מפריש להו השתא לאו מידי עביד ולא דמו לעיסה · וכ"כ מהר"י אבוהב בשם הרשב"א ז"ל · וכן פסק הב"ח · וכ"כ המחבר בסוף הסימן וזה נפקא מיניה בזה גם בזמן הזה לוי שדר בא"י דחייב במתנות · וכמו שכתב המחבר בי"ד בסימן ס"א : ומ"ש ולאחר מפריש מן המשוייר חלה כלומר שמשייר יותר מכדי שיעור חלה כדי שיהיו שיריים ניכרים אחר הפרשה · וכ"כ התוס' שם גבי הא דכתב הטעם דמותר להפריש מאכה חלה משום דבלאו הפרשה יכול לאכול מתוכה ע"י שיור וע"כ התם איירי בשלא אפאה מערב י"ט וכדאמרינן התם בהדיא גלגל עיסה מערב י"ט וכו' ואי ס"ל דאסורה הרי אינה ראויה לאכילה בלא הפרשה שהרי אינו יכול לאפותה אלא ודאי דס"ל להרא"ש דמותרת באפייה ודוק : ומ"ש ומותר לאפות וכו' · כן מוכח מדברי הרא"ש פרק קמא דביצה · וכן נראה מדברי הרז"ה שם · אבל המרדכי כתב דאסור באפייה בי"ט משום חלק חלה שבו שאינו ראוי לו לאכילה והא דאמרינן תלת מ"ל אוכל והולך איירי בשאפאה מערב י"ט ולא הפריש חלה דמותר באכילה ע"י שיור ולדידא צ"ע · והב"ח פסק להחמיר כדברי המרדכי : ומ"ש ואם רוצה וכו' · כלומר שיש תקנה להפריש בי"ט אפילו בילוש מערב י"ט ע"י שילוש עוד עיסה עכשיו בי"ט וכו' · וז"ל הגהות מיימוני אם שכח ולא הפריש חלה במצות שכל אחת ליטתה לבדה צריך לשיירי מכל אחת ואחת ומצרפן בסל לאחר יום טוב ומפריש מאחת על הכל ועל מה שאכל ומיהו נראה שטוב ונכון שיפריש מכל אחת ואחת דלא מהני צירוף סל למה שנאכל כבר עכ"ל הרי אם הכל בכאן ועדיין לא אכל מהם דמהני צירוף סל לכולי עלמא אך אם כבר אכל מוטב מן המובחר להפריש מכל אחת ואחת : **ה** המפריש חלה בי"ט וכו' · עיין לעיל סימן תנ"ז שם מבואר דין זה : **ה** מותר לעשות בי"ט וכו' · מבואר בסוף פרק ב' דביצה : ומ"ש ולא חיישינן וכו' · כלומר כיון דאין הטרחא מרובה בפת עבה דלמא יאפה יותר מכדי צרכו קיי"לן דלא חיישינן · ונראה דה"ה דמותר לעשות חררין דקות הרבה ולא חיישינן דטורח טרחא דלא צריך · וכן פירש"י בפרק כל שעה : **ו** היה לו קמח או עיסה וכו' · אסור לאפותה בי"ט · כלומר אע"ג דכתב המחבר לעיל בסימן תנ"ח סעיף י"א דבהמה חציה של ישראל וכו' דמותר לשחטה בי"ט דשאני התם דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה אבל הכא בעיסה הא אפשר לו לחלוק העיסה עם הגוי ואז לא יטריח אלא בחלקו לבד · ונראה אפילו מאן דא"ל תוספת מלאכה בי"ט איכא אלא מדרבנן הייני דוקא במקום הואיל אבל הכא בשותפות הגוי לא שייך הואיל ואסור מדאורייתא · ונראה עוד אפילו לפי מאי דכתב המחבר בסימן תק"ז סעיף ו דמותר לאפות תנור מלא פת אעפ"י שאינו צריך וכו' הכא אסור ושאני התם שכל הפת של ישראל ורשות בידו לאכול כל אחד ואחד או זה או זה · ועוד דלמא מקלעי אורחים · אבל הכא דחציה של גוי הוא דלא שייך כל זה אסור לאפותה בי"ט · וכ"כ התוס' שם וכ"כ הר"ן שם לחד מאן דאמר ע"ש : **ז** אסור לעשות שאור וכו' · כ"כ המרדכי : ומ"ש שהיה אפשר לעשותו וכו' · הטעם משום דאינו משובח אם נעשה קודם י"ט משנעשה בי"ט : **ח** אפילו נשחט מעי"ט וכו' · כ"כ מהר"י אבוהב בשם הרשב"א ז"ל · וכבר ביארתי טעם הדבר לעיל בסמוך :

תקז א מ"ש אופין בפורנ"י וכו' · וקי"לן דלא חיישינן לטרחא והיינו דוקא כשיש לו אוכלין הרבה שצריך לאפות בפורנ"י · וכ"כ שם רש"י ז"ל : ומ"ש ובלבד שלא תהא חדשה וכו' · כתבו שם התוס' דוקא בתנור גדול אבל בתנור קטן אפילו חדש מותר לאפות בו ולא חיישינן שמא תפחת ע"ש : ומ"ש ומטמין חמין באנטיכי וכו' · וכתב הכל בו דמותר להחם בכלי נחושת ואין חוששין משום צירוף : ומ"ש יורה

גדולה

תפחת ויפסיד הלחם וימנע משמחת יום טוב ומחמין חמין * באנטיכי (פירוש [ב] יורה גדולה): **ב** אע"פ שעצים שנשרו מן הדקל [ג] ביום טוב או בשבת שלפניו אסור להסיקן [ד] אם נשרו ביום ט"ב בתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכנים (שלא יהיו עצי איסור ניכרים) * ומבטלן ובלבד שלא יגע בהם עד שיתבטלו ברוב [ה] אבל אם נפלו בתנור בשבת אסור להסיקן ביום טוב שלאחריו אפילו על ידי בטול ברוב: **ג** [ו] אסור ליקח עץ מבין העצים לחתות בו האש בתנור דהוה ליה מתקן מנא: **ד** [ז] תנור שנפל לתוכו מטיח הטיט אם אפשר לאפות ולצלות בו בלא גריפה ולא יתחרך הפת או הצלי אסור לגרפו מפני שהוא מטלטלו שלא לצורך אבל מותר להשכיב [ח] האש והאפר שבו כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת כלל אף על פי שאם היה נוגע בו לא היה כדאי לחרכו [ט] אבל אם יש בטיח שנפל לתוכו כדי לחרך הפת או הצלי אם היה נוגע בהם אף על פי שבלא גריפה היה אפשר לאפות ולצלות בו כיון שהיה מתחרך מותר לגרפו דחשיב טלטול לצורך ודוקא בתנורים שלהם שהיו מדבקים הפת בכותלים ואין צריכין לגרפם אלא מהטיח שנפל לתוכו אבל תנורים שלנו כיון שאי אפשר לאפות בהם בלא גריפה מותר לגרפו מהאפר והגחלים ואף על פי שהוא מכבה אי אפשר בלא כן וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש והרי זה כמניח בשר על הגחלים וכן נהגו: **ה** [י] תנור וכירים חדשים אין סכין אותם בשמן ולא טשין אותן במטלית אבל מותר להסיקן [כ] אפילו היסק ראשון ובלבד שלא יפיגם בצונן כדי * לחסמן [ל] ואם הוסקו יותר מדאי והוצרכו להפיגן בצונן כדי לאפות בהן מותר [מ] לפיכך מותר לשרות במים המכבדת שמכבדין בה התנור אף על פי שמכבה: **ו** [נ] מותר לאפות תנור מלא פת אף על פי שאינו צריך אלא פת אחד [ס] ודוקא בתנוריהם שהיו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם ומתוך שהוא מלא אין מקום לחומו להתפשט והפת נאפה יפה אבל בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך: **ז** [ע] מותר לסתום פי התנור בטיט ורפש שעל שפת הנהר [פ] והוא שרככו מאמש או [צ] עשה בו סימן ונתנו לצד אחד אבל לגבל טיט בי"ט אסור [ק] ומותר לגבל אפר לסתום פי התנור:

תקח דברים

גדולה וכו' · וכתב הר"ן דקמ"לן דאעפ"י שמשייר קומו הרבה אפילו לאחר י"ט לא חיישינן דמחזי כמאן דמחמם לצורך חול וכ"כ ה"ה: **ב** בי"ט או בשבת שלפניו וכו' · הטעם מבואר בדברי הרי"ף משום הכנה דרבה פירוש דרבה דרש התם מהא דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה לי"ט · וכתבו התוס' שם דדרשה גמורה הוא ומדאורייתא מיתסרא הכנה מיום טוב לשבת ומשבת לי"ט · וכ"כ הרא"ש שם לדעת הרי"ף · וזה הוא דעת המחבר בכאן וכמו שיתבאר בסמוך: ומ"ש מרבה עליהם עצים מוכנים וכו' · הטעם דאע"ג דקי"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה הני מילי איסורא דאורייתא · אבל הכא אינו אלא איסורא דרבנן · וגם מיקלי קלי לאיסורא ולפיכך מבטלין אפילו לכתחלה כן משמע מדברי הרא"ש. והטור וכ"ל דס"ל להמחבר דאפילו איסורא דרבנן שיש להן עיקר מן התורה היכא דמקלי קלי לאיסורא מותר לבטל לכתחלה שהרי בכאן נ"כ יש לו עיקר מן התורה דהא ק"ל כרבה דהכנה איסור דאורייתא הוא וכמו שמוכח מהא דכתב בסמוך שאם נפלו בתנור בשב' שאסור להסיקן בי"ט שלאחריו וכמו שיתבאר · ולפ"ז גם בי"ע יש לאסור משום גזירה די"ט אחר השבת וכדאמרינן התם בביצה שנולדה בי"ט דאסור מטעם גזירה זו אלא ע"כ ס"ל דאפילו במקום דאיכא עיקר מדאורייתא מבטלין איסור דרבנן היכי דמקלי קלי לאיסורא · מיהו מדברי התוס' שם והר"ן לא משמע הכי: אמנם בדעת התוס' אפשר לומר דלא כתבו לחלק בין מקום דאיכא עיקר מדאורייתא אלא לפי ה"א דגמרא דס"ד דהאי רבי מתנא ס"ל כר"י דל"ל הכנה דרבה אבל לפי המסקנא דמשני שאני הכא דמקלי קלי לאיסורא איכא למימר דס"ל לרב מתנא כמי הכנה דרבה ולא תקשה וכי מבטלין איסור לכתחלה דשאני הכא דמקלי קלי לאיסורא ודוק · אבל דעת הר"ן א"א ליישב כן ע"ש · מיהו קשיא לי בדברי הרי"ף דכתב וז"ל ואם נשרו מן הדקל בי"ט אסור להסיקן ביום טוב · ככי עניין משום דהוי נולד ואסרי להו רבנן שמא יעלה ויתלוש ת"ל דאיכא משום גזירה אטו י"ט לאחר שבת וכדכתב הוא עצמו גבי ביצה שנולדה בי"ט · עוד קשיא לי בדברי המחבר דהכא פסק דמותר לבטל איסורא דרבנן במקום דקלי לאיסורא ולא כתב שום חולק ולקמן גבי נר חנוכה כתב דאם נתערב בשמן אחר שאין להוסיף עליו אע"ג דמקלי קלי לאיסורא · מיהו אפשר לחלק דשאני התם דכיון דהחמירו בו חכמים לאסור בהנאה החמירו נמי בזה שלא להוסיף עליו ולבטלו אבל כ"ע מכ"ל כברא זו לחלק ככך · ועוד דהכא נמי דומיא דהכנה הוא שהרי העצים אסורין אפילו בהסקה דאינו אלא הנאת הגוף ואפ"ה מתיר להוסיף והתם אוסר וצ"ע · ובאמת היא גופה קשיא מ"ל לאסור מהאי דדמה דרבה בהסקה ומדברי רש"י משמע בהדיא דאינו אסור רק באכילה עיין בספר ט"כ מ"ש בס"ד: **ג** אסור ליקח עץ מבין וכו' · ומשמע דאם הכינו לכך מבע"י מותר · וכ"כ הר"ן פרק המוציא דאם כעשה כלי מבע"י מותר: **ד** שנפל לתוכו וכו' · ומשמע אפילו נפל מתוכו מעי"ט והיה יודע בו שנפל אפ"ה מותר לגרף ע"פ הדרכים שכתב המחבר · וכ"כ ה"ה דהכי משמע מדברי הרמב"ם אבל הרשב"א כתב דהא דשרי לגרוף היינו דוקא בנפל בי"ט אבל אם נפל מערב י"ט לא · וכ"כ הר"ן בשם התוס' · ונראה להקל דהא בלא"ה ק"ל דמותר טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש וכן ראיתי בתוס' פרק אין צדין דף כ"ח ע"ב ד"ה גריפת תנור וכו' ע"ש: ומ"ש מפני שהוא מטלטלו וכו' · פירוש וכיון דהאי טלטול שלא לצורך כלל הוא אסור: ומ"ש אבל מותר להשכיב וכו' · נראה דהמחבר בכאן מיירי במקומות שאופים שטופלים הפת בצדדי התנור והך השכבה יש בה מיהו צורך קצת שהפת נאפה יותר יפה · וכתב הב"י דוקא האש והאפר מותרין בהשכבה אבל הטיח שנפל אסור בהשכבה: ומ"ש אעפ"י שבלא גריפה וכו' · כלומר אעפ"י שהיה מתחרך קצת מ"מ היה אפשר לאפות בו והפת יהיה נחרך קצת אפ"ה מותר לגרפו כדי שיהיה הפת יפה ולא יהא בו שום שמץ חרוך כלל: ומ"ש אעפ"י שהוא מכבה וכו' · והב"ח כתב דאם אפשר לעשות ע"י גוי טוב ונכון לעשות ע"י גוי: וכתב עוד הב"י וז"ל ונראה דגריפה דידן אחר שגרף רובי האש והעפר אין לטבל המכבדת במים ולחזור ולגרוף מפני שאז לא נשאר אלא מעט אפר ואם היה יכול לאפות הפת והצלי בלא גריפה ואין מכבדין אותו אלא כדי שיהא הפת יפה ונמצא שהוא מכבה גחלים שלא לצורך אוכל נפש ואסור · ומיהו אם צריך להפיג חום התנור ואי אפשר זולתו מותר · וכן בכעס ראשון מטבל במים וגורף ואינו חושש וכמו שמבואר בסמוך: **ה** אין סכין אותן בשמן וכו' · פירוש כדי להחליקן ולצחצחן: ומ"ש ולא טשין אותם וכו' · פירוש שופה אותן גם הוא כדי להחליקן והכל אסור משום דמתקן מנא הוא: ומ"ש אפילו היסק ראשון וכו' · כלומר שעדיין לא הוסקו בהם דחדשים הם · ואין להקשות הא כתב המחבר בסימן תק"ח דאין מלבנים את הרעפים מפני שמחסמן תירץ הרא"ש דשאני תנור דאינו נגמר בהסקה אלא עד שיפיגנו בצונן ומש"ה אסור להפיגו בצונן דהוא גמר מלאכתו ואיכא משום מכה בפטיש · וכ"כ התוס' בפרק אין צדין דף כ"ח ע"ב דבתנור חדש ועדיין יש בו אבנים ועפר שלא כבו כשיסיר אותם אבנים ועפר הויין כמו גמר מלאכתן ואיכא משום מכה בפטיש עכ"ל: ומ"ש ואם הוסקו יותר מדאי וכו' · כ"כ הרא"ש שם הטעם משום דס"ל דכיון דאי אפשר לאפות בו זולתו הרי הוא מצורך א"כ ואעפ"י דאיכא כאן משום מכה בפטיש מותר · וכמו שהותרה הבערה וכיבוי כיון דלא סגי בלא"ה · ולפי זה נ"ל דה"ה ברעפים דבסמוך דאם א"א לצלות או לאפות בהן בלא"ה מותר לחסמן · מיהו בתוס' שם משמע לחלק בין מים לשאר משקים דבמים אסור דודאי מחסמין ע"ש · ועיין במ"ש הר"ן בסוף המוציא לחלק בענין אחר · ואין להקשות דכאן התיר המחבר לאפות בתנור חדש ולעיל בריש הסימן כתב דאין אופין בפורני' חדשה דקיישינן שמא תפחת ככר תרצו בתוס' דפורני' שאני שהוא גדול ויש לחוש יותר שמא תפחת ע"כ: **ו** אבל בתנורים וכו' · אפילו בתנורים קטנים לדידן שאין אנו מדביקין הפת: **ז** לסתום פי התנור וכו' · וכתב הר"ן הך על גב דאיכא משום ממרח אפילו הכי מותר משום דצורך אוכל נפש הוא ואי אפשר לעשותו מבע"י והרי הוא כהבערה גופא לפי שבסתימה זו משתמר החום בתנור: ומ"ש או עשה בו סימן וכו' · דהיינו אם הטיט שנשאר ככר מגובל ומרוכך צריך לעשות בו סימן לכתקו מן הגד ולהכינו לטיחה: ומ"ש אבל לגבל טיט בי"ט וכו' · הטעם כתב הר"ן דאע"ג דמדינא מותר כמו שהתירו הטיחה דאיכא נמי אב מלאכה דממרח הוא משום דנראה כמגבל לצורך בנין ומש"ה התירו הגיבול באפר דליכא למיחש שיאמרו שמגבל לצורך בנין · ולפי זה נראה דאסור לגבל טיט אפילו לא היה אפשר לו לגבל מבעוד יום כגון בימי הקיץ שמתייבש הטיט דא"כ הא לא דמי למירוח דאי אפשר לעשות מבע"י · אבל מדברי הרשב"א לא משמע כן · וז"ל ה"ה הרשב"א הכריע בהיותר לגבל אפר ונתן טעם לדבר שאפילו יהי אפר בר גיבול כיון שמתייבש לשעתו וא"א לגבלו מערב י"ט לאפוקי טיטא אינו מתייבש לשעתו · אבל אפר מתייבש לשעתו וא"א לגבלו מבע"י · ומשמע מזה בזמן הקיץ שהטיט נמי מתייבש וא"א לעשות מבע"י מותר לגבל אפילו בטיט ולדינא צ"ע: ומ"ש ומותר לגבל אפר וכו' · וכתב הרא"ש לרבי דכבירא ליה דבאפר נתינת המים זהו גיבולו אין להתיר באפר אלא אם נתן המים בו מבע"י דבכך נתגבל מבעוד יום דנתינת המים זה גיבולו · אבל מדברי המחבר בכאן משמע דאין לחלק ובכל ענין מותר לגבל ועיין לעיל מ"ש בסימן שכ"א:

תקח א מפני

[ג] רמב"ם בפרק ג'
[ג] ה"ה בפרק ג'
[ד] מהא דרב מתנא שם דף ד' * ר"ן פ"ק דביצה:
[ה] טור בשם אחיו הר"ר יחיאל
[ו] מימרא דרבא שם דף ל"ג
[ז] משנה וגמרא שם דף ל"ב
[ח] לשון טור לדעת אביו הרא"ש
[ט] כן פירש הרא"ש שם
[י] ברייתא שם דף ל"ד
[כ] הרא"ש שם וכ"כ הטור * פירו' לחזקן
[ל] שם בברייתא
[מ] טור בשם רבי מאיר מרוטנבורג
[נ] ברייתא שם דף י"ו וכר' שמעון בן אלעזר גמרא שם
[ס] הרא"ש שם ושאר פוסקים
[ע] מימרא דרב אשי שם דף ל"ב
[פ] כפירוש רמב"ם בפרק ג'
[צ] כפירו' רש"י שם
[ק] טור בשם רש"י אחיו דאמר רבינא דקיטמא שרי

תקח דברים האסורים בי"ט להכנת צלי׳ ובו ב׳ סעיפים:

א [א] אין מלבנים את האבנים לצלות או לאפות עליהם [א] מפני שמחסמן ואין שוברים את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות עליהם [ב] ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו: **ב** [ב] [ג] פוצעים אגוזים במטלית ולא חיישינן שמא תקרע:

תקט כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב׳ ובו ז׳ סעיפים:

א [א] שפוד [א] (שכרנף) אף על פי שהוא יכול לפשטו בידו אין מתקנין אותו: (הג"ה) ודוקא שיוכל לצלות בו בלא תיקון אבל אם אינו יכול לצלות בו כך ונשבר ביום טוב מותר לתקנו * ואין מורין כן לרבים * שלא יבואו לתקן גם כן כנשבר מערב י"ט והוא הדין לכל מכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **ב** [ב] [ב] שפוד שרוצים לצלות בו והיה ארוך יותר מראי אסור לחתכו ולא לשרפו [ג] אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחררה על גבי העץ או חרס או אבן [ד] ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבאו לחדדם במשחזת [ה] במה דברים אמורים כשיכולה לחתוך ברוחק או שנפגמה אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין משחיזין אותה אפילו על העץ [ו] שמא יבא להשחיזה במשחזת: **ג** [ו] עופות שממלאים אותם בשר וביצים מותר לתפרם ביום טוב והוא שיתקן מערב יום טוב החוט וישימנו במחט ויזהר שלא יחתוך החוט ביום טוב: (הג"ה) וכן נהגו לשרוף החוט הנשאר בעוף לאחר שתפרו בו: **ד** [ז] מותר לחתוך ביום טוב אגר גדיים ועופות מקולסים [ג] וחוטים תפורים [ט] וכן יכולין לשרוף פתילה או סמרטוט שקושרים בו העוף: **ה** [י] מותר ללבן בי"ט כלי ברזל שאפו בו פלאון של גבינה ואחר הליבון יאפו בו פשטידה של בשר [ב] [כ] והוא שכשיתלבן יתנו אותו על המאכל מיד אבל אם הוא בלוע מנבילה וכיוצא בה אסור ללבנו [ל] אפילו לאפות בו דבר היתר: (הג"ה) וה"ה דאסור להגעיל בי"ט * ומותר ללבן שפוד שצלו בו בשר שאינו מלוח ורוצה לחזור ולצלות בו ביום טוב: **ו** [ה] [מ] אין נוקבין נקב חרש בחביות ביום טוב: **ז** להטביל כלי חרש ביום טוב דינו כמו בשבת [נ] כראיתא בסימן שכ"ג: (הג"ה) ודין הדחת ושפשוף כלים

[א] משנה ביצה דף ל"ג וכפירוש הרמב"ם בפרק ג׳ [ב] כפירוש הרמב"ם שם [ג] ברייתא שם

[א] מימרא לשמואל ביצה כ"ח ופירש"י וכמה פוסקים הרמב"ם בפרק ד׳ * טור: * רבינו ירוחם ח"ג: [ב] מרדכי פ"ד דביצה [ג] משנה שם דף כ"ח ולשון הרמב"ם בפ"ד [ד] שם בגמרא [ה] שם מימרא דרב יוסף [ו] כן פירש הרמב"ם שם [י] רבינו ירוחם בח"ב בשם הרא"ד וכן כתב הכל בו [ח] האגור בשם שבולי הלקט והמרדכי בפרק ד׳ דביצה [ט] תשב"ץ סימן ס"ק [י] מרדכי בפרק ב׳ דביצה בשם ר"י [כ] הגהות מיימוני פרק א׳ * מרדכי סוף ע"ז וא"ז והגהות מיימוני פ"א: * מהר"א מפראג: [מ] הרא"ש בתשובה

תקח א מ"ש ומפני שמחסמן וכו׳ פירש"י כלומר שמחזקות בהיסק ראשון הלכך אע"ג דלצורך י"ט קמי הוא דהא צולין עליהם מ"מ כיון דבהיסק זה נעשה כלי אסור ומשמע שם דוקא בחדשים אסורים והמחבר כתב בתם שאסור ומשמע דאין לחלק בין פעם ראשון לפעם שני ולעולם איכא משום מחסמן וכן משמע מדברי הרמב"ם דאין לחלק וכראה דס"ל להמחבר דאפילו א"ת לאפות בהם וולת זה שמתלבנין תחלה אפ"ה אסור וכמו שכתבתי בסמוך ואפשר לומר דשאני הכא דאיכא למיחש דלמא פקעי ואשתכח דטרח שלא לצורך ולא דמי לתנור דלעיל ודוק אכן מדברי הרא"ש והר"ן והטור משמע דאין לאסור אלא בחדשים אבל בישנים מותר דס"ל דטעם מפני שצריך לחסמן הוא עיקר: ומ"ש ואין שוברין את החרס וכו׳ פירש רש"י כשצולין דגים על האסכלא שוברים חרסים או חותכין נייר ושורין במים וסודרין על גבי האסכלא מפני שהמתכות מתחמם ושורף את הדג והטעם משום דעושה כלי בי"ט דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי: **ב** פוצעים אגוזים וכו׳ פירש רש"י ואפילו נקרעת לא איכפת לן בה דאין זה קורע על מנת לתפור:

תקט א מ"ש שכרנף וכו׳ פירוש שנתעקם: ומ"ש אין מתקנין אותו וכו׳ לשון המחבר בכאן הוא לשון הרמב"ם פרק ד׳ מהלכות י"ט ופירוש דבריו דהוא פסק כת"ק דר"י דאפילו מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מבע"י כגון הכא שכרנף השפוד בי"ט אפ"ה אסור לתקנו דדרש מדכתיב הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין ומשמע כל מכשירין אפילו לא היו אפשר לעשותם מבע"י ואפילו אי אפשר לצלות בו בעודו עקום אפ"ה אסור מן התורה ממיעטא דהוא ולפי זה מ"ש הרב בהג"ה ודוקא וכו׳ דמשמע דזה פירוש לדברי המחבר וזה אינו דבהדיא כתב בספרו הגדול בב"י דהרמב"ם פסק כת"ק דר"י דאוסר בכל ענין וזה שכתב הרב ודוקא וכו׳ הוא דעת ר"י דחולק את"ק וכמו שאפרש בסמוך וכ"כ ה"ה דדעת הרמב"ם והרי"ף לפסוק כת"ק ולאסור מכשירי אוכל נפש בכל ענין והן הן דברי המחבר בכאן וכן הבין מהרש"ל דעת המחבר פרק אין נדין סימן כ"א אך הוא ז"ל חולק עליו ועל ה"ה וכתב שדעת הרי"ף והרמב"ם נ"כ לפסוק כר"י ושאני שפוד שכרנף דהוי מלאכה גמורה ובמלאכה גמורה אפילו ר"י מודה אעפ"י שלא היה אפשר לעשות מבע"י אבל צ"ע דהא מסיק המחבר בסימן תנ"ה דמכשירי אוכל נפש וכו׳ ודוחק לומר דהתם מיירי ע"י שינוי כלאחר יד: ומ"ש ונשבר בי"ט וכו׳ והו דעת הטור וסמ"ג ורבינו ירוחם ודעתם לפסוק כר"י דדרש מדכתיב לכם דמשמע דכל צרכיכם מותר וכתיב נ"כ הוא דממעט מכשירי אוכל נפש הא כיצד כאן במכשירין שאפשר לעשותן מבע"י אסור דמיעטה תורה במלת הוא ומדכתיב לכם דמשמע דכל צרכיכם מותר אפילו מכשירי אוכל נפש היינו במה שלא היה אפשר לעשות מבע"י כגון אם נשבר השפוד בי"ט וכה"ג ודוקא אם אי אפשר לצלות בו בלתי תיקון אבל אם אפשר לצלות בו בלתי תיקון אפילו ע"י הדחק אסור לתקנו משום דטרחא שלא לצורך הוא והכה התם בגמרא פריך ולת"ק לכם למה ליותירן דבעינן לכם למעט צרכי גוי שאסור לעשותם בי"ט ועיי"כ לר"י דדרש ממלת לכם לרבות אפילו מכשירין לא ס"ל דצרכי גוים אסורים וא"כ יש לתמוה על הרב דכאן פסק כר"י להתיר במכשירין שא"א לעשותם מבעוד יום ולקמן בסימן תקי"ב הסכים לדברי המחבר לפסוק לבשל לצורך גוים מדאורייתא דהא גזרינן התם לאסור אפילו לזמנו ואי היה רק מדרבנן לא היו מחמירין כולי האי לאסור אפילו הזמנה וצ"ע וגם על הטור דפסק תרוייהו יש לתמוה תמיה זו ועיין מ"ש לקמן בסימן תקי"ב: ומ"ש וה"ה בכל מכשירין וכו׳ כלומר בכל מכשירין אין מורין לרבים משום האי גזירה: **ב** ולא לשרפו וכו׳ ולא דמי למ"ש בסימן תקי"ד סעיף ח׳ דמותר ליתן ב׳ ראשים בפי ב׳ נרות ומדליק באמצע דשאני התם דנראה כמדליק שתי נרות וכ"כ שם המרדכי בהדיא: ומ"ש אין משחיזין וכו׳ וכתב ה"ה משום דעשיית מכשירין אינם דומים י"ט ואפילו לא היה אפשר לעשותם מבע"י: ומ"ש אבל מחדדה וכו׳ הטעם משום דסבירא ליה דכיון דאינו מחדדו במשחזת לאו מלאכה הוא ולפיכך מותר לעשות כן בפני עצמו ולא להורות לרבים והיינו דוקא לחדד אין מורין לרבים אבל להשחיז הסכין להעביר שמנוניתו מותר ומיהו במשחזת שלו אסור אפילו להעביר שמנוניתו: ומ"ש אין משחיזין אותו על העץ וכו׳ כלומר אפילו בפני עצמו לעשות כן אסור ומכ"ש להורות לרבים: כתב מהרש"ל בסימן י"ט דאף להשיאו סכין ע"ג סכין להשחיז הלכה ואין מורין כן מיהו להעביר שמנוניתו מותר: כתב הב"ח אפילו במקום שאין מורין כן רשאי לעשותו בפני רבים היכא דמצי לאשתמוטי וכן משמע בגמרא במעשה דרבי נחמיה בריה דרב יוסף ע"ש: **ג** וחוטי תפורים וכו׳ אע"ג דכבר כתב המחבר דיזהר שלא לחתוך החוט היינו דוקא קודם התפירה דהוא כמתקן כלי אבל במה שכבר תפר בו העוף אין צריך לדקדק שלא יחתוך החוט ועיין לעיל סימן ש"ד סעיף ח׳ דבכה"ג אפילו בשבת מותר: **ד** והוא שכשיתלבן וכו׳ כלומר שלא יצטנן תחלה והטעם משום דאו הליבון הוא לצורך אוכל נפש ולא משום מכשירין ואפילו לדעת הרב דפסק דמכשירין שא"א מבע"י דומין י"ט מ"מ אין מורין כן לכתחלה: ומ"ש אבל אם הוא בלוע מנבילה וכו׳ ז"ל שם ודוקא כשמתלבנה מבשר לחלב או אפכא דזה לא בעי ליבון גמור שתסיר קליפתה אלא סגי ליה בליבון קצת וכמו שרגילין העולם לתת עליה קש לכסות ובהכי סגי דלא גרע מהגעלה דמועיל אף בתשמיש ע"י האור היכא דהתירא בלע אבל טרפה של כותים הבלוע מאיסור שצריכה ליבון גמור שתסיר קליפתה ליבון זה ודאי אסור לעשות דניכר בטוב דלהכשירה הוא עושה ומיתסר מידי דהוה אהגעלת כלים דאסור לעשותו בי"ט ע"כ וכ"כ המרדכי בסוף מסכת ע"ז משמע מהכא דבכר המחבר לחלק בליבון בין התירא בלע או אם בלע איסורא ועיין לעיל בסימן תנ"א מ"ש בס"ד: ומ"ש וה"ה דאסור להגעיל וכו׳ נ"ל דהיינו שלא להורות לרבים ואפילו בטרף בי"ט או איירי בנטרף מערב יום טוב דמכשירין שאפשר לעשות מבע"י הוא וכן משמע מדברי מהרש"ל פרק אין נדין סימן כ"ב דלמאן דס"ל כר"י דמכשירין שאי אפשר מערב י"ט מותר לעשותם בי"ט הגעלה וליבון כחי מותר אך לרבים אין להורות ע"ש: ומ"ש ומותר ללבן שפוד וכו׳ הטעם נראה דכיון דמותר בדיעבד וכדאיתא בטור י"ד סימן ע"ו וכדפסק שם הרב אין זה תיקון גמור ועיין שם דיש מחמירין לאסור בדיעבד אך הרב סתם הדברים כמו שפסק הוא שם: **ה** אין נוקבין וכו׳ והטעם משום דהוי מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מבע"י: ומ"ש ומותר לטלטל מוקצה וכו׳ ואין להקשות דלעיל פסק המחבר בסימן תנ"ח סעיף ב׳ דאפילו משום אוכל נפש אין מתירין מוקצה מיהו אפשר לחלק דהתם לאכול אוסרין מוקצה אבל הכא לטלטל מתירין מוקצה מפני אוכל נפש וזה דחוק ועיקר כ"ל דסבירא ליה דהא דמתירין מוקצה מפני אוכל נפש היינו למאן דסבירא ליה דמוקצה אסור בי"ט ואפילו אינו מוקצה בידים כגון גרוגרות וצימוקים ע"כ ס"ל דלצורך אוכל נפש מותר אבל מוקצה דהוא כמו גרוגרות וצימוקים דדחיא בידים אפילו משום צורך אוכל נפש אין להתיר וס"ל דבהמות הלנות

קון לתמוס הרי הם כנרונרות ונמוקים דדמיא בידים וכדאיתא בגמרא לקד ליטנא · ולפי זה אפילו משום אוכל נפש אין מתירין · וע"ש מה שכתבתי ודוק :

תקי א מ"ש מוללין מלילות וכו' · ופירש רש"י מוללין מלילות פירוש שמולל מלילות של חטים בידיו כשעדיין הם רכים ומפרכין קטניות דהיינו שמפרך השרביטים ומוציא הזרע והוא דש כלאחר יד ולא גזרו עליו בי"ט ומותר למלול בלא שינוי · וכ"כ ה"ה וכ"כ הר"ן שהוא דעת הרי"ף · וכ"כ הרא"ש בפרק יומכין : ומ"ש אבל לא בטבלא וכו' · הטעם דמחזי כאלו עביד לצורך ימים הרבה שאין דרך לעשות בכלים אלו אלא הרבה ביחד : **ב** הבורר קטנית בי"ט וכו' · עיין לעיל בסימן שי"ט ושם נתבאר הדין על מכונו : מ"ש בורר כדרכו וכו' · פירוש הפסולת מתוך האוכל אם האוכל מרובה : ומ"ש אם רוצה לאכלו בו ביום וכו' · כלומר אפילו אינו רוצה לאכלו לאלתר מותר והרי דינו כמו שהתירו לאפות ולבשל לאכול בו ביום : ומ"ש אעפ"י שהאוכל מרובה וכו' · פירוש ומשכחת לה כשהפסולת הוא דק מאוד ויש טורח יותר בברירת הפסולת אבל האוכל מרובה בכמות ולשון המחבר דכתב אעפ"י שהאוכל דמשמע דה"ה אם הפסולות מרובה בכמות דינו הכי וזה אינו דהרי או האוכל בטל בפסולות ואסור אפילו בטלטול · וכ"כ הטור בהדיא אך מפני שראיתי שלשון המחבר בכאן הועתק מדברי הרמב"ם ז"ל נ"ל דלא סבירא ליה להרמב"ם האי סברא שכתב הטור וס"ל אפילו פסולות מרובה מותר בטלטול אפילו למאן דאית ליה איסור מוקצה בי"ט ומפרש הסוגיא דפ"ק דביצה כמו שפירש הר"ן ומהרש"ל שם בסימן מ"ב : ומ"ש ולוזים ובטנים וכו' · והנה לפי מ"ש בסמוך בדברי המחבר א"א לקשר דברי הרב דהטור לא כתב כן אלא לפי שטתו דס"ל דאם הפסולת מרובה האוכל בטל לגבי פסולות ואפילו בטלטול אסור וע"ז קאי דבטנים ולוזים כיון דאורחייהו בהכי וכו' לא בטלו האגוזים לגבי קליפה אבל לפי מ"ש דס"ל להמחבר דאין לחלק ובכל מקום בורר האוכל לא ידעתי על מה קאי דברי הרב בכאן וצ"ל בדוחק דהכי פירושו דאעפ"י דהיכא דפסולות מרובה דצריך לברור האוכל היינו דוקא במקום דאיכא שם פסולת אבל במקום דלא שייך פסולות ואין שם פסולות עליו באיזה ענין שמתקן האוכל מתוך השומר מותר וכדומה לזה מצאתי בדברי מהרש"ל סימן מ"ב פ"ק דביצה · מיהו לענין דינא לא נראה לי דהא בכל מקום איכא משום טרחא יתירה ודוק : **ג** במסננת שלו וכו' · הטעם מפרש רש"י משום דמחזי כבורר והיה אפשר לעשות מבע"י מיהו נראה לפי טעם זה דע"י שינוי מותר וכמו שכתב הרב לעיל בסימן תנ"ה סעיף א' · אכן יש לתמוה קצת שהרי משמע מדברי המחבר לעיל דאוכל נפש עצמו מותר אפילו היה אפשר לעשות מבע"י וא"כ שינוי ולמה כתב הכא דאסור לסנן את החרדל במסננת וצ"ל דגם המחבר ס"ל האי סברא דגם אוכל נפש שאפשר לעשות מבעוד יום ולא יפגם טעמו כלל בעי שינוי : ומ"ש ואין ממתיקין וכו' · ופירש רש"י הטעם משום דהיה אפשר לעשות מבע"י לפיכך אסרוהו חכמים לעשות בי"ט ולפ"ז כשהיה טרוד מבע"י אין בו איסורא · אבל הרמב"ן פירש בדברי הרי"ף דיוש"ה אסור לפי שהמתקת החרדל תיקון אוכל הוא ודמי לטחינת חטים דאסרוהו חכמים בכל ענין אפילו לא היה אפשר לו לעשות מבע"י · וכן נראה להחמיר וכ"פ הב"ח דיש להחמיר בכל ענין : ומ"ש אבל בשל מתכות מותר וכו' · הטעם משום דליכא בו כלל חילול י"ט דכיון לא שייך בפל מתכות דאינו נעשה פגם עכ"ל רש"י : **ד** אין עושין גבינה וכו' · והטעם מבואר משום דגבינה שנעשה מאתמול חשובה כמו שעושה היום והיה אפשר לו לעשות מבע"י · והנה לפי טעם זה מותר ע"י שינוי וכמו שכתב הרב לעיל בסימן תנ"ה וה"ה אם היה טרוד ונאנס ולא היה לו אפשר לעשות מבעוד יום יש להתיר אם יש בו צורך י"ט אבל בעל המאור כתב דמש"ה אוסרין לגבן משום דחלב יותר חשובה מהגבינה ולפ"ז יש לאסור בכל ענין וכן פסק הב"ח : ומ"ש אין מעמידין חלב ביום טוב וכו' · הטעם מבואר בירושלמי משום דגזרו שלא יעמיד מי"ט לחול : ומ"ש וה"ה דאין עושין חמאה וכו' · הטעם כתב הרי"בש משום דהוי בורר והוא טרחא גדול' עד מאוד · וכתב שם הרי"בש דאפילו ע"י גוים ראוי לאסור דאמירה לגוי שבות ואפילו בייקום שאין בו אלא איסור דרבנן כלומר דמלאכת אוכל נפש שאפשר לעשות מבע"י אינו אסור אלא מדרבנן אבל מן התורה מותר לעשות כל אוכל נפש אפ"ה יש לאסור לעשות ע"י גוי · ונ"ל דאם יש בו צורך י"ט יש להתיר לעשות ע"י שינוי · וכ"ש אם היה טרוד מבע"י ונאנס ולא היה לו אפשר לעשות מבע"י ועיין במ"ש התוס' פרק המצניע והביאו גם הב"י בסימן זה והוא בדף כ"ה ד"ה והרודה וכו' : **ה** אין גוזזין את הירק וכו' · ברייתא פרק המביא כדי יין והטעם פירש רש"י דמאן דחזי סבר שליקטן היום : **ו** מתקנים את הקונדס וכו' · וקיל"ן אעפ"י שיש הרבה טורח בתיקונם אפ"ה מותר : ומ"ש אם רוצה לאכלו וכו' · פירוש אפילו אם אינו אוכל אותן מיד מותר · וכן הוא בא"ו : ומ"ש ויש מחמירין וכו' · עיין במהרי"ל בהלכות י"ט : **ז** כיצד המביא ממקום למקום וכו' · כלומר בתוך התחום או ע"י עירוב ואפילו מחוץ לתחום : ומ"ש לא יביאם בסל ובקופה וכו' · הטעם פירש רש"י משום דנראה כעושה חול לשאת משאות גדולות והתירו להרבות בהילוך ולא יעשה כעובדין דחול : ומ"ש ודוקא כשמוליכין וכו' · פירוש דוקא כשמוליכין ממקום למקום במקום דאיכא רואין הוא דלא יביאם בסל ובקופה אבל במקום דליכא רואין מותר אפילו בסל ובקופה : **ח** או יפרוש עליה בגד וכו' · ונראה דמיירי כגון יין דליכא בו משום ליבון · ובפירות שלא איכו אסור אלא משום דש וכיון דנופל לארץ משום דש כמי ליכא או מיירי בפירות דליכא כלל לא משום דש ולא משום ליבון :

תקיא א מ"ש מותר לעשות מדורה וכו' · והטעם מבואר שם בדברי הר"ן דאמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך

כליס בי"ט דינו כמו בשבת כדאיתא סימן שכ"ג ומותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש ושמחת יום טוב : *

תקי כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזו מהם מותרים על ידי שינוי · ובו י"א סעיפים:

א א [א] מוללין מלילות ומפרכין קטניות כדרכן ביום טוב [ב] ומנפח מעט מעט ואוכל ואפילו בקנון ותמחוי אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה : **ב** ב [ג] הבורר קטנית בי"ט בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי (אם רוצה לאכלו בו ביום) אבל לא בטבלא ולא בנפה ולא בכברה [ד] בר"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יותר מטורח ברירת האוכל מן הפסולת אף על פי שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת : (הג"ה) ולוזים ובטנים שנשתברו ועדיין בקליפיהם לא מיקרו הקליפה פסולת כיון דאורייקהו בהכי ועדיין מעורבין : * **ג** [ה] אין מסננים החרדל [ג] במסננת שלו ואין ממתקין אותו בגחלת של עץ אבל בשל מתכת מותר : **ד** [ו] אין תולין המשמרת בי"ט לסנן בה שמרים אבל אם היתה תלויה ועומדת מותר ליתן בה שמרים לסנן [ז] ומערים ותולה אותה ליתן בה רמונים ואח"כ נותן בה שמרים : (הג"ה) ושאר דיני סינון בי"ט כמו בשבת כדאיתא סימן שי"ט * **ה** [ד] [ח] אין עושין גבינה ביום טוב : (ואין מעמידין חלב בי"ט) : * וה"ה דאין עושין חמאה מן החלב ביום טוב : * **ו** [ה] [ט] אין גוזזין את הירק במספרים שדרכן לחתכן בהם מן המחובר : **ז** [ו] [י] מתקנין את הקונדס והעכביות : (הג"ה) מותר למלוח הרבה חתיכות בשר כגון בי"ט אם רוצה לאכלן אעפ"י שאסור בשבת ויש מחמירין * **ח** [כ] אעפ"י שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחול אלא צריך לשנות : [ז] כיצד [ל] המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה לתת לתוכה ארבעה או חמשה כדים ביחד אלא יביאם על כתפו או לפניו א' או שנים דמוכח שלצורך יום טוב הביאם : (הג"ה) ודוקא כשמוליכין ממקום למקום אבל מזוית לזוית * או מבית לבית באותו חצר * שרי בכל ענין : **ט** [מ] המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו אלא נוטלה בידו : **י** [נ] וכן משאות שדרכן לישא אותן במוט ישא אותן על גבו מאחריו ושדרכן לישא אותן מאחריו ישא אותן על כתפו ושדרכן להנשא על הכתף ישא אותן בידו לפניו [ח] או יפרוש עליהן בגד וכל כיוצא בזה משינוי המשא [ס] ואם אי אפשר כגון שזימן הרבה אורחים וצריך למהר ולהביא לפניהם עושה כדרכו [ע] במה דברים אמורים בנושא על האדם אבל על גבי בהמה לא יביא כלל : **יא** [פ] אין מביאין עצים לא בחבל ולא בקופה ולא במחצלת אבל מביא במטפחת ובחיקו :

תקיא הבערה ולהחם מים מותר ביום טוב · ובו ד' סעיפים:

א א [א] מותר לעשות מדורה להתחמם כנגדה : (הג"ה) יש אוסרים לאסור להחם בית החורף ביום טוב דלפעמים אין

* מרדכי פ' בכל מערבין וב"י בשם התוספות פ"ק דביצה :

[א] מימרא דרבא ביצה דף י"ב
[ב] ברייתא שם
[ג] משנה שם דף י"ד וככ"ה * המגיד פ"ג : [ד] ברייתא ובגמרא שם
* טור [ה] ברייתא שבת קל"ד [ו] משנה שם דף קל"ו ובקכתים [ז] מימרא דאמורא שם * ב"י
[ח] בעיא ובבעיא שם דף קל"ד
* הגהות מיימוני פ"ג ור"ן סוף פ"ד דביצה וב"י בשם הרוק"ח :
[ט] ברייתא ביצה דף ל"ד · שם והם מיני ירקות שיש טורח בתיקונם
* מהרי"ל : [כ] לשון הרמב"ם בפרק ה'
[ל] משנה שם דף כ"ט ובפירוש רש"י שם * ב"י בשם רש"י : א"ו : [מ] שם במשנה [נ] מהא דאתקין רבא במחוזא שם דף ל'
[ס] שם בגמרא ובפירוש הטור
[ע] רמב"ם בפ"ה וביינתיו לעיל בסי' תנ"ה [פ] תוספתא פ"ג דביצה
[א] משנה ביצה דף כ"א וככ"ה

אין הקור גדול ואינו אלא למפונקים והוי כמרחץ ומוניר דאסור : * ונהגו להקל : **ב** ג מותר להחם ביום טוב מים ב לרחוץ ידיו אבל לא כל גופו ואפילו אינו רוחצו בבת אחת : (הג"ה) אבל מותר לרחוץ תינוק במים שהוחמו ע"י ישראל ביום טוב * אבל אסור לחמם לצרכו אפילו על ידי ע"כום * אבל כשצריך להם לבשל או להדיח או מותר להרבות בשבילו * ודין חמי טבריה כמו בשבת כדאיתא סימן ש"כו * ג אבל במים שהוחמו מערב יום טוב מותר לרחוץ כל גופו אפילו באחד מיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור : (הג"ה) ויש אוסרים בכל ענין וכן נוהגין * **ג** ג ד אדם מותר לטבול ביום טוב מטמאתו : **ד** ה אין עושין מגמר דהיינו לפזר מיני בשמים על הגחלים בין להריח ד בין לגמר הבית או הכלים ו אבל אם עושה כדי ליתן ריח טוב בפירות למתקן לאכילה מותר אפילו אם מפוזרן על גבי ו גחלת של עץ : (הג"ה) ואסור לסחוף כוס מבושם על הבגדים משום דמוליד בהן ריחא : *

תקיב שלא לבשל לצורך ע"כום ביום טוב ובו ג' סעיפים :

א א א אין מבשלים לצורך ע"כום ביום טוב לפיכך ב אסור להזמינו שמא ירבה בשבילו ודוקא להזמינו : (הג"ה) לביתו אבל לשלוח לו לביתו על ידי ע"כום שרי * ג אבל עברו ושפחתו וכן שליח שנשתלח לו וכן ע"כום שבא מאליו מותר להאכילם עמו ולא חיישינן שמא ירבה בשבילו : (הג"ה) ומותר להרבות בשביל עבדו ושפחתו באותו קדירה שמבשל בו לעצמו * אבל לשאר ע"כום בכל ענין אסור * **ב** ישראל האופה בתנור של ע"כום וצריך לתת לו פת אחד לא ייחד לע"כום אחד קודם אפייה דאז אופה של עכ"ום אלא יאפה כתם ויתן לו אחר כך אחד

* בית יוסף בשם תשובת אשכנזית : ב הריף והתוספות שבת דף ל"ח * מרדכי פ"ב מה"רא מכראב * כל בו * בית יוסף : ג טור בשם הריף והרמ"בם בפ"א וסמ"ג * טור והרא"ש : ד משנה ביצה דף כ"ז וככ"ה ה משנה שם דף כ"ב וכחכמי' ו שם כנת' וכשמואל ו שם דף כ"ג וכרבא * המגיד פ"א והגהות אשירי סוף פרק ב' דביצה א ברייתא שם ובגמרא דף כ"א ב מימרא דרי"בל שם * הגהות מיימוני פ"א בשם א"ו מרדכי פרק ב' דביצה : ג הר"אש שם א"ח ותוספות

לצורך אוכל נפש · מיהו מתוך דברי רש"י דהתם משמע דכל מה שהוא הנאת כל הגוף והוא שוה לכל נפש הרי הוא כאוכל נפש ומותר בלא מתוך וכן משמע מדברי הר"ן עצמו פרק המוציא · וכ"כ הב"ח **ב** לרחוץ ידיו וכו' · כ"ל דכ"ל ידיו ורגליו · וכ"כ שם התו' בהדיא והטעם דרחיצת ידיו ורגליו הוא דבר השוה לכל נפש אבל לא כל הגוף דאינו שוה לכל נפש אלא למפונקים · וכתב הר"ן בשמם דס"ל דמדאורייתא אסור להחם לרחיצת כל הגוף וכ"מ דאפילו בשביל חולה אם אין בו סכנה אין לעשות בן ע"י ישראל ונראה עוד דאפילו להוסיף כשמחמם לצורך אכילה אסור בשביל גדול · וכן מוכח מדברי הרב · מיהו למאן דלית ליה דתוספת מלאכה אינו אסור אלא מדרבנן וכמו שכתבתי לעיל יש להתיר להוסיף בשביל חולה שאין בו סכנה : ומ"ש אבל במים שהוחמו וכו' · משום דלא גזרו חכמים לרחוץ בחמים שהוחמו בחול רק בשבת אבל בי"ט לא גזרו : ומ"ש מיהו דוקא וכו' · כ"כ הר"ן ומסיים שם עוד דדוקא להשתטף כל הגוף מותר חוץ למרחץ אבל לרחוץ כל הגוף ממש אפילו חוץ למרחץ אסור : ומ"ש וי"א בכל ענין וכו' · זהו דעת התוס' והרא"ש דס"ל דכיון דאם מחמם בי"ט עצמו לרחוץ כל הגוף עובר על איסור דאורייתא כיון שאינו שוה לכל נפש איכא למיגזר ולאסור אפילו בנתחמם מבע"י משום דלמא יבא לחמם בי"ט עצמו לרחוץ כל הגוף · וכ"ל דמכאן יש להוכיח דס"ל דתוספת מלאכה אסור מדאורייתא בין בשבת ובין בי"ט · ולפ"ז יש לתמוה קצת דכאן כתב הרב דכן נוהגים לאסור בכל ענין ולעיל בסמוך פסק דמותר להוסיף בשביל תינוק כשמחמם לאכילה ואפשר לחלק דשאני התם דמחמם לאכילה אבל הכא אינו מחמם אלא לרחוץ דאינו אלא משום שהותרה הבערה לצורך ודוק ועדיין צ"ע : ומ"ש וכן נוהגים וכו' · נראה דהיינו דוקא בגדול אבל קטן מותר לרחוץ בחמין שהוחמו מבע"י · וכ"כ המרדכי בפ"ב דביצה וב"י לא הבין דברי המרדכי כן והקשה עליו ע"ש אבל מה שכתבתי הוא הנכון ולא קשיא מידי ודוק : כתב ב"י בשם א"ח דבמרחץ אסור לרחוץ אפילו ידיו ורגליו ע"כ ועיין לעיל בהלכות שבת בסימן שכ"ו מ"ש מדיכים אלו : **ג** אדם מותר לטבול וכו' · עיין לעיל בסימן שכ"ו מ"ש מזה · ולענין טבילת כלים עיין לעיל סימן ש"כ : ומהרש"ל בפרק ב' דביצה סימן י"ט כתב וז"ל ואם באו כלים של גוים ליד ישראל בי"ט שרי להטביל דלא גרע מכלים שנטמאו בי"ט דשרי להטביל בי"ט אלא שאין ראוי לעשות כן בפני ההמון שלא יבאו להטביל כל שאר הכלים בי"ט שהן לא ידעו חילוק זה וגם לא ידעו שהיום באו לידי ישראל ע"כ טוב יותר לטבול בשאר תיקונים והערמה וכמו שמבואר לעיל עכ"ל : **ד** בין לגמר הבית או הכלים וכו' · הטעם מבואר שם משום דאינו שוה לכל נפש אלא למפונקים או למי שריחו רע וכתיב אשר יעשה לכל נפש משמע דבעינן דבר השוה לכל נפש : וכתב מהרש"ל בפרק הכ"ל סימן ל"ד דמ"מ מותר להביא כלי על ברזל והוא מלא נקבים ומעשנים אותם מבע"י ופוקקים הנקבים מערב י"ט ולמחר פותחים הנקבים ונמלא הבית מתגמר מאליו ושרי אפילו בשבת עכ"ל · וכן מבואר בש"ס : ומ"ש אבל אם עושה וכו' · פירוש אפילו ראויין מקודם אך מקשות שמתעשנין משובחים ביותר מותר · וכ"כ הרמב"ן בפירוש דברי הרי"ף · וכ"כ הר"ן ומהרש"ל בסימן הנ"ל ופירש רש"י דאין שייך לומר הכא דאינו שוה לכל נפש משום דראוי אף לעניים אלא שאין מגוי להם ודומה לכודין בבי בי"ט וכדאיתא בכתובות בפ"ק עכ"ל : ומ"ש אפילו אם מפוזרן על גבי גחלים של עץ · וכתב הרי"ף דאין כאן משכה דסופן של גחלים להבעיר ודומה לבשרא אגומרא ולפי זה לא קשיא מאי דאוסרין למתק חרדל בגחלים של עץ דהתם איכא כיבוי ממש אבל הכא ליכא דסופן להבעיר עכ"ד · מיהו לפי זה צ"ל דמיירי בשהיה אש ככר דלוק לבשל ומאכל לי"ט דאז ליכא משום מבעיר · אבל בלאו הכי הא איכא לחלק דהתם אפשר לעשו' מבע"י אבל הכא יותר משובח כעישון בת יומא כדי שלא יפקות ריחו וכב"י וצ"ע : ומ"ש ואסור לסחוף וכו' · ואינו דומה להא דק"ל דמוללין מלילות של בשמים דמשמע דמותר להוליד ריחא התם שאני דכבר הוא שם ריחא אלא שרוצה להוסיף · אבל הכא דליכא כלל ואולדי דקא מוליד ואסור · וכן מפורש התם בהדיא · וכתב מהרי"ל בדרשותיו ומטעם זה אסור להכיח אתרוג על טלית או ברבל בי"ט ראשון משום דקא מוליד ריחא דומיא דכסא על שיראי דפ"ב דביצה והיכא דכבר קלט הריח מותר עכ"ל בהלכות אתרוג · ומהרש"ל בפרק ב' דביצה סימן ל"ה כתב עליו וז"ל ותימה לי הא לא אסור להכיח כוס אלא כדי למגמרו והא ראיה דמשום הכי נקט שיראי ולא אמר סתם בגד בעלמא אלמא בעינן שדרך שמגמרים אותן הבגדים · אבל היכא דאינו מכוין למגמרי נראה דשרי ולא שייך הכא לומר פסיק רישא אלא במלאכה ממש אבל הגימור גופא אינו מלאכה אלא הכיבוי והבערה עכ"ל · ונראה להחמיר כדברי מהרי"ל וכן נוהגים :

תקיב א מ"ש אין מבשלין וכו' · הטעם משום דכתיב הוא לבדו יעשה לכם ודרשינן לכם ולא לכותים · וכ"כ ב"י ועיין במ"ש לעיל בסימן תק"ט : ומ"ש שמא ירבה בשבילו וכו' · פירש הר"ן שמא ירבה בשבילו בקדרה בפני עצמו אבל באותה קדירה אין לחוש שהתבשיל יותר עדיף כשיש בו בשר הרבה · ואין להקשות הא אפילו אם ירבה בקדירה אחרת לא יבא לידי איסור דאורייתא דהא קי"ל כרבה דאית ליה הואיל ואי מקלעי ליה אורחים מ"מ יש לחוש שלא ירבה בשבילו דברים טמאים שאינם ראוין לאורחים ואסור מדאורייתא וכ"כ הר"ן שם · ומהרש"ל שם בסימן כ"ג כתב שאף לשלוח לביתו אסור דחיישינן שמא ירבה בשבילו בקדירה בפני עצמו כמו אם מזמנו לביתו והסברא מכרעת כדברי מהרש"ל וגם אסוגיא דהתם משמע כדבריו וכמו שיתבאר : ומ"ש אבל עבדו ושפחתו וכו' · ז"ל הר"ן והרא"ש דלא אסרינן אלא לזמן את הגוי שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות וחיישינן שמא יבשל קדירה לבדה : והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל וגם שליח גוי שנשתלח לו אוכל עמו בבית בי"ט : וכתב עוד הר"ן מיהו להרבות פת בשבילן אסור אלא כדאית ליה מידי אחריכא דאפשר לפרכסן · וכדאמרינן בעיסת כלבים · וכן פסק מהרש"ל בסימן כ"א ונראה בתנורים שלנו יש להחמיר אפילו אית ליה מידי אחריכא לפרכס להו · וכן נראה מדברי מהרש"ל שם וככ"י בש"ם בשם הירושלמי · ובספרי ט"כ בארכתי בזה בס"ד ע"ש : ומ"ש וכן כותי שבא מאליו וכו' · ונראה מדבריו שאין צריך לומר לו אי ניחא לך וכו' דאמירה זו אינו מעכב · אבל הטור והרשב"א כתבו דדוקא שצריך שיאמר לו אי ניחא לך ביותי דטרקינא מוטב ואי לא טרקא יתירה אדעתא דידך לא טרקינן · וכן פסק מהרש"ל דאמירה מעכבת · וכן יש להחמיר למעשה · ונראה דאם אינו מכירו יש להקל באמירה זו דהא בלאו הכי כתב הכל בו בשם הירושלמי דאם אינו מכירו אין לחוש שמא ירבה בשבילו : כתב הרמב"ם שם וז"ל עשה לעצמו והותיר מאכיל המותר לגוי או לבהמה · וזה פשוט ומרוב פשיטתו השמיטוהו המחבר : ומ"ש ישראל האופה בתנור וכו' · יש לתמוה דהרב פסק כדברי הכלבו דסבר דכיון דאין של הכותי מיוחד מותר לאפות הכל ולעיל שתם כדברי המחבר בסימן תק"ו סעיף ו' דאם היה לו עיסה עם הכותי בשותפות דאסור לאפותה בי"ט אעפ"י שאין חלק הכותי מבורר ועל כל אחד איכא למימר דשמא יעלה בחלק ישראל וגם תימה על הכל בו שסברת מותרין דברי כל הפוסקים שפוסקים להא דרב חסדא דעיסה קניה של גוי וכו' וע"כ התם מיירי בשאין חלק הגוי ניכר דאל"כ מאי קשיא ליה התם מעיסת כלבים דשאני עיסת כלבים דעדיין אינו ניכר איזה יאכלו הכלבים · אבל הכא חלק הגוי ניכר וצ"ל דסבירא ליה עיקר כמו שכתבו התוס' בדף כ"א בד"ה חוזכן וכו' אהאי בעיא דבכי סיל וכו' דלא דמי לעיסה שקניה של גוי וכו' דאפשר למפלגה ולאפות חלקו · אבל הכא מיירי שהיה קמח של בני חיל אלא שגזרה אכיה הוה רוי אסכי באגא ולא היו יכולין ליקח מן הקמח קודם האפייה לאפותו לצורך התינוק · אבל אח"כ

שאפו

אחל: **ב** ג' ד' בני החיל שנתנו קמח שלהם לישראל לאפות להם פת אם אינם מקפידים כשהישראל נותן ממנו לתינוק מותר לאפות להם: **ג** ד' ה' אסור לבשל ולאפות לצורך כלבים ו' אבל מותר לטלטל מזונות וליתן לפניהם: (הג"ה) אבל אסור להוציא בשבילן מרשות לרשות * וכן לגבל המורסן לעופות * כי אם ע"י שינוי * ומותר להרבות בשביל הכלבים באותה קדירה שתבשל בו לעצמו אפילו אם יש לו דבר אחר שיוכל ליתן לכלבים אם היה רוצה: *

תקיג דין ביצה שנולדה ביום טוב ובו ה' סעיפים:

א א' ביצה שנולדה ביום טוב א' אסור ב' ליגע בה: (הג"ה) דהיינו לטלטלה * וכל שכן שלא לאכלה ואם נתערבה אפילו באלף כולן אסורות: **ב** ג' ספק אם נולדה ביום טוב או בחול אסורה: **ג** ד' ביצה שנולדת בי"ט ב' שנתבשלה בשוגג עם בשר ותבשיל ה' אם יש ששים כנגדו הכל מותר חוץ מן הביצה ו' אבל אם לבנו בו התבשיל וכיוצא בזה מידי דלחזותא וטעמא עביד לא בטיל: **ד** ג' ז' מותר לכפות עליה כלי כדי שלא תשבר ח' ובלבד שלא יגיע בה הכלי: **ה** ד' ט' אם נולדה ביום טוב ראשון מותרת ביום טוב שני בשני י"ט של גליות אבל בשני י"ט של ר"ה וכן בשבת ויום טוב הסמוכים זה לזה נולדה בזה אסורה בזה: (הג"ה) ואם י"ט ביום א' ב' ונולדה בשבת שלפניהם מותר ביום ב' של

* כל כו: ד' טור בשם בה"ג והר"ן בשם בפ"א ה' ברייתא שם ו' הרא"ש שם * הגהות מיימוני והמגיד פ"א: * מרדכי: * כל כו: * ב"י בשם הר"ן וירושלמי:

א' ברייתא ביצה דף ג' ב' עיין בב"י * מרדכי ריש ביצה ופרק כל הכלים: ג' שם בברייתא וגמרא ד' לשון כל בו ה' טור לדעת ר"ת ו' שערי דורא ומנא כתוב בשם מהר"ר איסרל ועיין בי"ד סימן ק"ב ז' ברייתא שם ח' גיכתיו לעיל לעיל סימן ש"י סעיף ו' וע"ש ט' שם בגמרא וכרב

שאפו בשביל החיל או לא קפדי וכו'. ולפ"ז נ"ל דמיירי הכא בשאין יכול לסלק את הגוי בקמח אבל אם אפשר לו לסלק בקמח אסור לאפות בשבילו ומיירי נ"כ באי אפשר לאפות בתנור אחר אבל בלא"ה אינו ברור להתיר: **ג** בני חיל שנתנו וכו'. כן משמע שם. וכ"כ הרמב"ם. ויש תימה על המחבר שהרי דרכו בכל מקום שהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת אחת נקטינן הכא והרי הכא תרוייהו פסקו בהדיא דאסור לאפות אפילו אינם מקפידים ומהרש"ל הסכים לדעת המחבר ומביא ראיה מהא דמותר לבשל התרנגולת בשביל שרוצה לאכול הכבד קודם זמן אכילה ולענ"ד ליכא ראיה כלל לשאני התם דאיכא עוד טעם להתיר משום הואיל וכו' אבל בשל גוי דליכא האי טעמא אין להקל כנגד דברי הרי"ף והרא"ש: **ד** אסור לבשל וכו'. ומשמע שם בסוגיא אפילו בכלבים דמזונותיהם עליו ומכ"ש כלבים של הפקר ולאו דוקא כלבים אלא ה"ה שאר בהמה חיה ועוף ואמרינן התם דעיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנו מותר לאפותו והיינו דוקא בזמן שיש לו כבילה ש כול לפייסם בככלה אם ירצה אבל אם אין לו כבילה לדידן דקי"ל כרבה דאית ליה הואיל ה"ה הכא אינו לוקה דהא אם היה לו כבילה היה הכל ראוי לאדם. מיהא איסורא דרבנן איכא. אבל אם יש לו כבילה אפילו איסורא דרבנן ליכא. ומיהו היינו דוקא בתנור קטן דיכול לאפות יותר ממה שצריך אבל בתנורים גדולים שלנו אסור דהרי מ"מ אופה יותר ממה שצריך. וכ"כ הר"ן וכן הסכים לדבריו מהרש"ל ז"ל בספרו. וכן משמע מדברי ב"י סוף סימן זה ע"ש ודוק. ותמה אני עליו שהשמיט הדין הזה: ומ"ש. אבל אסור להוציא בשבילן וכו'. ז"ל המרדכי לפי דקי"ל כר"י הגלילי דאוסר לעשות תבשיל בשביל בהמה ה"ה דאסור להביא דרך ר"ה מאכל בהמה ולא התירו בשביל בהמה אלא טלטול בלבד שהוא מדברי סופרים. וכ"כ ה"ה ולפי זה נראה דה"ה בשביל גוי אין לטלטל מרשות לרשות כגון בשביל עבדו ושפחתו. ומיהו להוציא מרשות לרשות בשבילן ע"י כותי נראה מדברי הרב לעיל בסי' תקי"ח סעיף ב' דמותר. וכ"כ בהגהות מיימוני פ"א וז"ל ולשלוח לנכרי ע"י נכרי בי"ט כתב בא"ז דמותר פירוש שאעפ"י דקי"ל שאסור לעשות בי"ט שום מלאכה לצורך נכרי מ"מ לשלוח ע"י נכרי לנכרי שרי והוא הדין בבהמה דמה לי בשביל גוי או בשביל בהמה דהא תרוייהו אמעיטו מלכם. אבל תימה דהא קי"ל דכל מה שאסור לעשות לישראל אסור כיוי לומר לכותי לעשותן אפילו באיסורי דרבנן וכ"ש באיסורי דאורייתא דהא הוצאה איסורי דאורייתא הוא. וכ"כ מהרש"ל בפ"ק דביצה בסימן ל"ו: **ה** כי אם ע"י שינוי וכו'. דהיינו להוליך שתי וערב ולערב באצבעו ואפילו בשבת מותר בכה"ג. וכמו שמבואר לעיל בהלכות שבת. וכן הסכים מהרש"ל בפ"ב בסימן כ"ד: ומ"ש ומותר להרבות וכו'. הטעם דהא אפילו בגוי היה מותר בכה"ג אי לא דחיישינן שלא יבא להרבות בקדירה בפני עצמו ובבהמה ליכא למיחש לכך ודומה לעבדו ולשפחתו דמותר להרבות באותו קדירה: ומ"ש אפילו יש לו ד"א וכו'. לא ידעתי ליישב לשון אפילו אדרבה שם בדברי הר"ן וב"י משמע דיותר סברא להתיר כשיש לו ד"א לאכול לבהמה דאז אינו מבשל בשביל הכלבים שהרי יש לו ד"א שיוכל לפייסן. וכן מוכח מסוגיא דהתם דמשני הכא במאי עסקינן כשיש לו כבילה שיוכל לפייסן ע"ש. וכ"ל להגיה בדברי הרב וה"נ ואפילו אין לו ד"א שיוכל לפייסן כלומר דלא בעינן התם שיהיה לו כבילה שיוכל לפייסן דוקא בפת שאופה כל פת בפני עצמו אבל בקדירה אחת אפילו אין לו מותר ובקדירה בפני עצמה אפילו יש לו ד"א שיוכל לפייסן אסור לבשל בשבילן דאף על גב דאיכא למימר הואיל דרבה אם יתרמו לו אורחים מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא דרבה לא קאמר אלא דמשום הואיל אינו לוקה אבל מ"מ אסור מדרבנן ואפיית הפת בכל ענין אסור לדידן שאופים בתנורים גדולים ודוק. ועיין מ"ש הב"ח בסוף סימן זה:

תקיג א מ"ש אסור ליגע בה וכו'. ה"ה כתב דאע"ג דכל מוקצה מותר בנגיעה שאני ביצה דכיון דהיא ענגולה איכא למיחש שמא יגלגלה ממקומה. וזהו דעת המחבר שכתב דאסור ליגע בה. והא דכתב הרב דהיינו לטלטלה כליג אדברי המחבר ויש לתמוה למה לא כתב בלשון י"א. ונראה מדברי המחבר דכל ביצה אסורה בטלטול אפילו היא מתרנגולת העומדת לאכילה. וכ"כ מהרש"ל בסימן ה' פ"ק דביצה והטעם יתבאר בסמוך: ומ"ש וכ"ש באכילה וכו'. והנה מסקנת הרא"ש והרי"ף דביצה אסורה משום הכנה דרבה דסבר כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמורה לה ודרש מדכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין וכו'. ואין להקשות לפי טעם זה א"כ כל ביצה דמתילד באחד בשבת ליתסר מק"ו דהא אם אין י"ט ושבת מכינים להדדי מכ"ש שאין שבת מכין לחול וה"ה כל ביצה דמתיליד אחר יום טוב ליתסר מטעם זה כבר תירצו התוס' שם דאין סעודת חול חשובה ואינה צריכה הכנה ואינו נאסר משום הכנה וביצה שנולדה בי"ט או בשבת עצמו אינו אסור אלא משום גזירה אטו י"ט לאחר שבת או שבת אחר י"ט והיינו דוקא בתרנגולת העומדת לאכילה דליכא טעם לאסור משום נולד דאוכלא דאפרת הוא ובשבת נמי דאע"ג דתרנגולת אסורה משום שחיטה מ"מ אין הביצה נאסר משום נולד דכיון דאין האם נאסר משום עצמה אלא אריה הוא דרביע עליה. וכ"כ מהרש"ל בשם הר"ן. וכן משמע מהא דלעיל דמותר לתליה לתוך הקדירה וכו' אע"ג דבהמה אסורה משום שחיטה וכן מצאתי בספר המאור: ומ"ש ואם נתערבה וכו'. לפי מ"ש המחבר בי"ד בסימן פ"ו ביצת נבלה וטריפה לא בטיל אפילו באלף אין אנו צריכין הכא לטעם דהוא דבר שיש לו מתירין. מיהו בספקא מיניה לפי מ"ש המחבר שם בסימן ק"ב דאפילו ספק ביצה שנתערב באלף לא בטיל א"כ הטעם הוא משום דבר שיש לו מתירין דמטעם איסור בינת עצמו יש להתיר ספק ספיקא ע"ש. ואם הספק הוא בי"ט לאחר השבת בלא"ה אסור דספיקא דאורייתא הוא: **ב** שנתבשלה בשוגג וכו'. דבמזיד אסור דהא מתכוין לבטל האיסור ואסור למי שבטלו ולמי שנתבטל בשבילו וכמו שמבואר בי"ד בסימן ק"א ואפילו הוא איסורא דרבנן כיון שהוא דבר שיש לו מתירין. וכן פסק מהרש"ל בפ"ק בסימן ו': ומ"ש עם בשר וכו'. פירוש דאז אינו שייך לאסור משום דבר שיש לו מתירין דדבר שיל"מ אינו אלא במין במינו וכמו שמבואר בי"ד שם ומ"ש אם נתבטל ביצה זו עם ביצים אחרים קלופים או לדידן דס"ל עיקר דאפילו אינם קלופות אוסרים זה לזה. וכמו שמבואר בי"ד סימן פ"ו אינם בטלים אפילו באלף דדבר שיל"מ הוא וזהו דעת המחבר: אינם לפי דעת הרב שם בי"ד דפסק כדעת ר"ת דטעם בעלמא מדבר שיל"מ בטל אפילו אם נתבטל ביצה זו עם ביצים אחרים נתבטל בס"א ע"ש: ומ"ש אבל אם לבנו בו המאכל וכו'. הטעם דס"ל כמו שכתב הגהות ש"ד בשם מהר"ר איסרל דהיכא דהקדירה מתקנת בכך הרי הוא כמין במינו. וה"ה אם מלאו התרנגולת מביצים נמי לא נתבטלו הביצים. ומדברי ב"י בסימן זה נראה דאפילו ר"ת דס"ל דאין לאסור משום דבר שיל"מ היכא דאין בו אלא הטעם מ"מ מודה היכא דנעשה בשביל ליתן טעם בקדירה או לחזותא דאסור משום דבר שיל"מ ולא נתבטל אפילו באלף. מיהו מדברי הטור לא משמע כן. וכן הסברא מכרעת כדברי הטור וע"ש בי"ד בסימן ק"ב בסעיף א' מ"ש שם הרב בהג"ה: **ג** מותר לכפות וכו'. רש"י ותוס' בפ"ק דביצה כתבו דמיירי כשצריך למקום של הכלי ליתן דס"ל דאין כלי ניטל אלא בשביל דבר הניטל ועיין לעיל בסימן ש"ח מ"ש מזה: **ד** אם נולדה בראשון וכו'. והטעם דביום שני מיזה כבסך מותר אם היום י"ט הרי הביצה נולדה בחול ואם היום חול הרי הביצה מותרת עכשיו דחול הוא: ומ"ש אבל בשני ימים טובים של ר"ה וכו'. הטעם כידם רש"י משום דחוק קבועה להם להיות כיום ארוך ודרבנן אם באו עדים מן המנחה ולמעלה והרתוקים בכל שנה ושנה שלא באו עדים מן המנחה ולמעלה ולא ידעות ספק עשו שהרי אעפ"י שהיו יודעים דלמחר קודש היו עושים שני ימים קודש ולא דמי לשני י"ט של גליות דודאי חד מנייהו חול הוא. ומסקינן בגמרא דאף דתיקן ר"י בן זכאי לקבל עדות כל היום מ"מ אותה תקנה דנוהגים שני ימים בקדושה לא נתבטלה אלא דתקנתו היתה לקבל עדות החודש כל היום. ומתחילין למנות המועדים מיום ראשון. אבל אותה תקנה שנים יום שני קודש לא נתבטלה ומ"ה הביצה אסורה לעולם אף לאחר תקנת ר"י בן זכאי: ומ"ש וכן בשבת וי"ט וכו'. ז"ל הר"ן שבת וי"ט הסמוכים וה"ה לי"ט ושבת ולא שנא שבת

* מהרי"ל:
א מימרא דרבי יוחנן שם ב מימרא דרב יוסף שם
ג שם בגמרא
ד כפי' רש"י ותוספ' והר"ן שם ה הרא"ש והמרדכי והר"ן שם ו טור
ז טור וש"פ
* מרדכי ר"פ ביצה
* תה"ל סימן ע"ט
ז ברייתא שם דף ב' ח הרא"ש והר"ן שם הרי"ף וה"ה בפ' א' מה' י"ט ט שם בגמרא דף ו' וכרב טור בשם הגאונים והרי"ף והרמב"ם בפרק ב' וש"פ י טור בשם אחי הר"ר יחיאל
א ביצה דף כ"ב ב שם בגמרא כרבנן הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן ורבינו ירוחם ג פשוטא דאביי שם דף כ"ב וכן הסכימו רוב הפוסקים ועל ס"ם של ד

של גליות: * ו ה א ביצה שיוצאה רובה מע"יט וחזרה ואח"כ נולדה בי"ט מותרת ב לפיכך אפילו בדק בקינה של תרנגולת ע"ש סמוך לחשיכה ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת שתרנגולת אינה יולדת בלילה ואנו תולין שמאתמול יצא רובה וחזר ג והוא שיש תרנגול זכר תוך ששים בתים ואין מפסיק נהר שאין בו גשר שאם לא כן אפשר שתלד בלילה ואסור אבל אם לא בדק מע"יט אפילו ליכא זכר בהדה שריא שאנו תולים שמאתמול נולדה ד ובלא זכר רובן יולדות ביום לפיכך מותר ליקח ביצים מן העכו"ם ה בליל ראשון של יום טוב דתלינן שמערב יום טוב נולדה וכן בליל שני של שני ימים טובים של גליות ו אבל לא בליל שני של ראש השנה ולא בליל יום טוב שאחר השבת:

(הג"ה) ועכו"ם המביא ביצים ביום טוב ראשון ומסיח לפי תומו שנולדו מאתמול מותר לסמוך עליו * ודוקא ביום טוב שחל באמצע השבוע אבל ביום טוב שחל באחד בשבת שאז יש לחוש שמא נולדה בשבת ואסור מדאורייתא ביום טוב אין עכו"ם יוסיח לפי תומו נאמן ודוקא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני אפילו לראש השנה נאמן דאינו אלא דרבנן:

* ז ז השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות ח ואפילו ביום טוב שלאחר השבת: ח ט אפרוח שנולד ביום טוב אסור י ואם נולד בשבת אסור ביום טוב שלאחריו:

תקיד שלא לכבות בי"ט. ובו י"א סעיפים:

א א אסור לכבות דליקה בי"ט ואפילו אם רואה ביתו שנשרף אם אין שם סכנת נפשות ואין מכבין הבקעת ב אפילו כדי שלא יתעשן הבית או הקדירה ג או כדי לשמש מטתו:
(הג"ה) ויש אומרים דוקא אם אפשר להציל הקדירה בלא כבוי אבל אם

וי"ט ראשון ולא שבת שבת וי"ט שני. ואומר שבת וי"ט טפי משני ימים טובים של גליות משום דשני ימים טובים של גליות בהיאם ספק כיהנו ועל כל חד איכא למימר שמא האי חול הוא אבל שבת וי"ט שבת ודאי קדוש הוא וי"ט הסמוך לה כמי שמא י"ט גמור הוא ואין להקשות כיון דק"ל דביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה א"כ כשחל י"ט אחר השבת דאמרינן נולד בזה אסור בזה הא מאתמול נגמר הביצה שהיה חול ומאי הכנה איכא הכא כבר תירצו התוס' בדף ד' וז"ל ויש לומר דמכל מקום כשנולדה בשבת הרי זו הכנה דגם בשעת לידה שייך הכנה. ולכאורה משמע מדבריהם דאיסורא דאורייתא אית ביה: אמנם הר"ן כתב דאינו אסור אלא מדרבנן וכמ"ש בסמוך ויש נפקא מיניה לדינא לענין ספיקא: ומ"ש מותר ביום ב' של גליות וכו' דבר פשוט הוא דהא יום אחד חול ודוקא ביום ב' של גליות אבל ביום טוב של ראש השנה דקדושה אחת היא אסור:

כתב הב"י דאם חל ר"ה בה"ו ונולדה ביצה ביום ה' כתב בכל בו שיש מתירין הביצה בשבת ויש אוסרן. וכן פסק הרמ"ק לאיסור ע"ש בסימן ב' ואם ספק הוא אם נולד בראשון כתב בכ"ג להתיר אפילו בב' ימים טובים של ר"ה ע"ש. ובדברי המחבר בסמוך לא משמע הכי וכן נראה עיקר להחמיר: ה ביצה שיצא רובו מערב י"ט מותרת. הטעם משום דחשיב לידה משיצא רובה: ומ"ש ולמחר השכים וכו'. פירוש קודם עמוד השחר: ולפיכך מותר ליקח וכו'. וז"ל הרא"ש שם משום דרובן של זכרים כלומר דאז ודאי לא ילדו בלילה: ומשמע דאם ברור דליכא זכר בעיר אסור ליקח ממנו. מיהו המרדכי כתב דאפילו אין תרנגול זכר בעיר שרי דאפילו בדספקא מארעא נמי רובן יולדות ביום דהולכין אחר הרוב. וכן משמע מדברי ב"ה. ומהרש"ל בסימן כ' כתב דהטעם של הרא"ש משום שהוא דבר שיש לו מתירין החמירו בו ולא התירו אלא ברובא דמוכחא דרובן זכרים ומסיק דנראה ליה להחמיר כדעת הרא"ש. וכ"כ מסקנת המחבר. ואני תמה דמש"ה דהתם לא משמע הכי במאי דאוקימנן האי דקתני בדק בקינה של תרנגולת ולא מצא בה ביצים ולמחר השכים ומצא בה ביצים דביצה אסורה בדספקא מארעא ופריך אי הכי כי לא בדק נמי ומשני איסור מאתמול הואי ופירשו שם התוס' דאע"ג דק"ל דבדבר שיש לו מתירין הספק אסור מ"מ שאני הכא דגם כי ספקא מארעא שכיח יותר דילדת ביום מבלילה. אלמא דאי לא בדק מאתמול תלינן דמאתמול ילדה אע"ג דהוא דבר שיש לו מתירין ואע"ג דק"ל דאפילו באלף לא בטיל אלמא לא אזלינן בתר רובא שאני התם דאתחזק א סורא: ומ"ש וכן בליל ב' וכו'. הוא מטעם הנזכר דהא ק"ל נולד בזה מותר בזה בשני ימים טובים של גליות: ומ"ש אבל לא בליל שני של ר"ה וכו'. מטעם דהא ק"ל נולד בזה אסור בזה: ומ"ש ולא בליל י"ט שאחר השבת וכו' זה פשוט וק"ו הוא דהא ביצים דאתילדו בשבת אסורין בי"ט מדאורייתא ואפשר דמיירי בשחל יום שני ביום א' דלדידן דבקיאינן בקביעא דירחא אינו אלא מדרבנן: ומ"ש ומסיח לפי תומו וכו'. הטעם דכיון דמידי דרבנן הוא סמכינן אגוי מסיח לפי תומו ומשמע אפילו בי"ט א' של ר"ה דהא לא שייך הכנה דרבה כ"א בי"ט אחר שבת. וכ"כ מהרש"ל בסימן ו': ומ"ש אבל בי"ט שחל באחד בשבת וכו'. ואסור מדאורייתא כלומר משום הכנה דרבה ומש"ה אינו נאמן. ומהרש"ל בסימן ו' כתב בשם מהרי"ו להתיר אפילו בי"ט ראשון שחל אחר השבת וטעמא רבה איכא דכיון דהגוי מגרע מקחו דביצים בני יומן יותר עדיפין מביצים שנולדו אתמול ודאי קושטא קאמר ונאמן והסכים מהרש"ל לדבריו משום דבלאו הכי איכא רוב להתיר דרוב ביצים הן שנולדו כבר יומים יותר. וכן דרך העולם למכור הביצים שנולדו כבר יותר מיומים ואע"ג דלא סמכינן בדבר שיש לו מתירין ארובא דהא ק"ל דאפילו באלף לא בטיל אין זה אלא מדרבנן ובדרבנן סמכינן אגוי מסיח לפי תומו עכ"ד שם. מיהו לדינא נראה להחמיר דהא האי טעמא דרובא של עלייה של אתמול הם כבר סילק המרדכי בר"פ ביצה וז"ל אין להתיר ביצים של גוי בי"ט מטעם דאזלינן בתר רובא דנולדות קודם י"ט דאיכא למימר דביצים הוו כמו דבר המתכבד שמתיישע בכל יום דמיד שנולדו הביצים מיד אוכלים אותם וא"כ ליכא רוב דמוכח כדמוכח פ"ק דפסחים בדבר המתכבד גבי מעות הנמצאות בהר הבית דלא אזלינן בתר רובא משום דאוקימנן הראשונות נתבטלו עכ"ל. ולפי דברי המרדכי עדיין איסור דאורייתא הוא וע"כ אין לסמוך אגוי מסיח לפ"ת ואעפ"י שמדברי הר"ן שם נראה דלא ס"ל סברת המרדכי הנזכר מ"מ למעשה נראה להחמיר כדבריו ודוק. מיהו יש ללמוד מהאיך דכתב מהרש"ל דאם נתערב אותה הביצה שהיה הגוי מסיח לפ"ת שמאתמול הוא עם ביצים אחרים חד בתרי הכל מותרין דהא בדאורייתא חד בתרי בטיל אלא מדרבנן ק"ל דאפילו באלף לא בטיל ובמידי דרבנן סומכין אגוי מסיח לפ"ת. מיהו יש לבשל כל אחד בפני עצמו או אם נפלה לם' ביצים מותר לבשל אפילו הכל בפעם אחת ודוק: ומ"ש אבל בי"ט שני וכו'. פירוש דחל י"ט ראשון בשבת ויום השני הוא אחד בשבת והוא אומר לפ"ת שמלפני י"ט הם מותרין דאע"ג די"ט לאחר השבת הוא דהא לדידן דבקיאינן בקביעא דירחא י"ט שני אינו אלא מדרבנן ובמידי דרבנן סמכינן אמסיח לפ"ת: ו ואפילו בי"ט שאחר השבת וכו'. והקשה הרא"ש וא"ת כיון דאשכחן גמורות דלמא אם לא היתה נשחטה היתה יולדת היום ותיאסר מספק וי"ל דלא מיקרי הכנה אם לא שנגמרה הביצה ביום ע"י הכנה שמאתמול ובמעי אמה לא נגמרה עד שתצא לאויר העולם. וכ"כ הר"ן: ז אפרוח שנולד בי"ט וכו'. ונראה דמיירי באפרוח שנתפתחו עיניו. וכ"כ מהרש"ל בסימן י"ז בשם התוס': ומ"ש שנולד בי"ט אסור. בגמרא מפרש הטעם משום מוקצה ולפ"ז לדברי הרב לעיל דכתב דיש מתירין גם במוקצה בי"ט א"כ ס"ל דמותר לאכול האפרוח. מיהו י"ל דהכא דומה לנולד או י"ל דשאני הכא דדומה לגרוגרות וצימוקים דכ"ע מודים בהו. וכן כתבו התוס' שם וזה עיקר. וכ"כ מהרש"ל: ומ"ש ואם נולד בשבת וכו'. הטעם דאסור משום הכנה דבעודו בקליפתו אינו ראוי לכלום וכשנולד שבת מכין לי"ט והרי הוא כמו ביצה דק"ל נולד בזה אסור בזה וכמו שמבואר לעיל בסמוך. אבל אין לומר דאסור משום מוקצה גם בשבת שלאחריו דהא ק"ל דשבת וי"ט שתי קדושות הם וגם א"ל מידי דאתקצאי לבין השמשות אסור לכל היום דלא אמרינן הכי אלא היכא שאסור מחמת אותו יום טיבא אבל לא היכא שאיסור מחמת יום העבר. וכמו שכתב הרא"ש בפרק לו"ב ועיבה והתוס' והר"ן בר"ס ביצה וראיתי למהרש"ל שחולק על כל הסעיף הזה ופוסק כר"י דאמר התם הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ע"י לידה מה שלא היה ראוי בתחלה מתיר נמי עצמו להיות מותר באכילה ומוציא אותו מאיסור מוקצה ובספרי ט"ז העליתי עיקר כדברי המחבר וסייעתו ע"ש: עוד כתב שם מהרש"ל וז"ל ולפי מה שכתבתי דהלכה כר"י דשרי אפרוח שנתפתחו עיניו אפילו בשבת שרי לטלטל ואין בו איסור מוקצה ואעפ"י שאין שייך לומר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה שהרי אסור לשחוט בשבת מה בכך איסורא הוא דרביע עליה ומ"מ עומד לשחיטה עכ"ל. ואני תמה על דבריו שהרי מוסכים מכל הפוסקים שבעלי חיים אסורין בטלטול בשבת. וגם משנה מפורשת היא תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס. ועיין לעיל בהלכות שבת וצ"ע:

תקיד א מ"ש ואפילו רואה ביתו שנשרף וכו'. כלומר ביתו שאוכל בו ואפילו אין לו בית אחר לאכול בו. והמחבר אזיל לטעמיה דפוסק כרבנן דפליגי אר"י דדרשו הוא ולא מכשיריו. וע"כ אפילו ביתו ישרף ולא יהיה לו בית לאכול בו אין לכבות. וכן משמע מפירוש רש"י. וכ"כ מהרש"ל דאפילו אין לו בית אחר סוף סוף מכשירין הוא ואסור לרבנן דר"י וע"ש בפ"ב בסימן ל': ומ"ש אם אין שם סכנות וכו'. דאי איכא סכנות נפשות אפילו בשבת שרי. וכמו שמבואר לעיל: ומ"ש אין מכבין את הבקעת וכו'. וכתב המרדכי דמפרש בירושלמי היינו כשאין שם אויר אבל יש שם אויר משליכה לשם: ומ"ש או הקדירה וכו'. ומשמע אפילו אין לו אש אחר לכבות את הקדירה לשם ואם לא יכבה תתעשן הקדירה לגמרי

אם אי אפשר להציל או לבשל הקדירה : בענין אחר רק שיכבה מותר לכבות : * וכן נראה לי עיקר [ב] וכן בבית אם ישרוף הבית לא יהיה לו מקום לאכול שם ויפסיד סעודתו מותר לכבות אבל אם יש לו בית אחר לאכול שם אסור לכבות משום הפסד ממונו * ב [ז] להטות הנר כדי להרחיק השמן מן הפתילה חשיב כיבוי ואסור [ה] וכן אסור ליקח פתילה מנר הדלוק אפילו ליתנה בנר אחר שהרי כשמוציאים מיד הוא מכבה אותה (הג"ה ומותר להוסיף פתילות לנר דולק כדי שיבעיר הרבה ויכבה במהרה : * ג [ד] ו נר של שעוה שרוצה להדליקו ביום טוב וחס עליו שלא ישרף כולו יכול ליתן סביבה קודם שידליקנה דבר המונע מלישרף בענין שיכבה כשיגיע שם : (הג"ה) ויש מתירין לחתוך נר של שעוה באור דהיינו שמדליקים גם למטה כדי לקצרה וכן נוהגין אבל ע"י סכין אסור : * ומותר להעמיד נר במקום שהרוח שולט כדי שיכבה אבל אסור להעמידו שם אם כבר הרוח מנשב : * ד [ה] [י] נר שכבה ורוצה להדליקו בו ביום מותר לחתוך ראש הפתילה כדי שיהא נוח לידלק : (הג"ה) ושיורי שמן ופתילה מותרין אפילו ביום טוב אחר שבת או שני ימים טובים של ראש

לגמרי אפילו הכי אסור · וכן כתב ה"ה בפירוש דברי הרמב"ם : ומ"ש או כדי לשום מטתו וכו' · גם זה מבואר שם · וכתב הרא"ש שם וז"ל אף על פי שהתירו בעילת מצוה ע"י מתוך כדאיתא בכתובות בפ"ק וה"נ יתירו כיבוי לצורך בעילה ע"י מתוך כמו שהותר כיבוי לצורך אוכל נפש כגון גריפת תנור או שלא תשרף הקדירה י"ל בעילת מצוה שאני · אי נמי כיבוי זה חשוב כמכשירי אוכל נפש ומשמע לכי תירוץ שני של הרא"ש דאפילו משום בעילת מצוה אסור לכבות את הנר · וכן עיקר וכן פסק מהרש"ל גם מן ל' פ"ב דביצה · ונראה דלא מבעיא שאין מורין כן אלא אפילו אסור לעשות כן אפילו למאן דפסק כר"י במכשירין שא"א לעשותם מבע"י · וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בהדיא · וכ"כ רבינו ירוחם בנ"ד ח"ב וז"ל ולפי מה שכתבו המפרשים יש בזה ג' חילוקים האחד דבר שאין בו מכשירי אוכל נפש מיום המחרו ואסור כגון כיבוי הנר מפני תשמיש המטה או כדי שלא יתעשן הבית או לכחול עין וכיוצא בזה · השני דבר דאי לא שרית ליה אתי לאמנועי משמחת י"ט כגון גריפת התנור וכירים וכיוצא בזה התירו אותו לכתחלה · השלישי מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותם עם אחרים כגון השחזת הסכין ושפוד שנרצף וכיוצא באלו הלכה ואין מורין כן הרי כתב דכיבוי הנר נחשב ד"א אסור לגמרי : ולענין אם אסור לכבות הנר גם בי"ט שני משמע מדברי המחבר לעיל בסימן תנ"ו סעיף ב' דכתב אין חילוק וכו' דאפילו בי"ט שני אסור · ועיין מ"ש שם · וכ"כ ב"י שם בהדיא · מיהו הר"ן כתב דמותר בי"ט שני לכבות מפני ד"א וה"ה לכבות הדליקה מותר בי"ט שני ואנו אין לנו אלא דברי הרב המחבר ז"ל ודברי מהרש"ל בזה איכא מוכרעים דבסימן ל' כתב שהוא מותר בי"ט שני כדברי הר"ן ושם בסימן ל"א לא כ"כ · ומשמע שם דנמרא אפילו צריך לבטל הבעילה באותה לילה מפני הנר אין לכבות הנר : ומ"ש ויש אומרים וכו' · וז"ל הטור בשם הרא"ש ודוקא כשאפשר לו להציל מעישון בלא כיבוי כגון שיסירנה משם וזה ויתכנה על אש אחר אבל אם אין לו אש אחר ואם לא יכבנה תתעשן הקדירה מותר לכבות כדי שלא תתעשן הקדירה כמו שמותר לבשל ולאפות דגם זה צורך אוכל נפש : ומ"ש כן נראה עיקר וכו' · וכן פסק ג"כ מהרש"ל : ב וכן בבית וכו' · המרדכי כתב דאפילו לרבנן דס"ל דמכשירין אינן דוחין י"ט מותר לכבות כשאין לו בית אחר דאין צורך י"ט גדול מזה : ומ"ש אבל אם יש לו בית וכו · ונראה דמיירי דגם יש לו סעודה אחרת ואם אין לו סעודה אחרת מותר לכבות בשביל סעודתו · וכן משמע מדברי א"ח שהביא ב"י : ג חשיב כיבוי וכו' · וכתבו התוס' דאיכא ר"ל דחשיב כיבוי משום שממהר כיבוי דלא הוי אלא גרם כיבוי וגרם כיבוי בי"ט שרי אעפ"י שממהר כיבוייה אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת וממעט אורו דלא יכול לאהדורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר ולכן נראה ככיבוי · מיהו קשיא לכי טעם זה למה כתב המחבר לעיל בסימן רס"ה סעיף א' א"כ כלי מנוקב וכו' גזירה שמא יסתפק ממנו ומתחייב משום מכבה ומאי מכבה איכא התם כיון שאין השמן באותו כלי שדולק הא אינו אלא גרם כיבוי שממהר לכבות ועל גרם כיבוי אינו חייב עליו בשבת · ולכן נראה דס"ל להמחבר עיקר דמש"ה אסור להסתפק מן השמן או להטות מפני שממהר הכיבוי ולפיכך אפילו אם אין השמן דבוק לשם אסור אלא שנתן בכלי על הנר להטיף לשם ואם תקשה הא ק"ל כרבנן דר"י דמתירין לעשות מחיצה בפני הדליקה אפילו בכלי חרס מלאים אעפ"י שגורם הכיבוי וממהר הכיבוי ע"י שאני התם דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה לחוץ מן הדליקה ולפיכך סברי רבנן התם דמותר אבל הכא השמן והפתילה שניהם נוגעין הדליקה כשממעט אחד מהם דע"י כך יכבה מהרה חייב משום מכבה ובדרך זה הלך הרא"ש ז"ל וכן עיקר · וראיתי למהרש"ל שם בפ"ב בסימן כ"ח וכתב וז"ל דאין ראיה משפופרת דמתניתין דשאני התם דקיימינן שלא יטול כל השפופרת או יקח מעט מעט עד שיקח הכל · ואכי לא אבין דבריו דמה בכך אם יקח הכל הא לטעם שכתבו התוס' אפילו אם יקח כל השפופרת אינו חייב משום מכבה דהא השמן בשפופרת אינו מחובר עם השמן שבנר ובאותה שעה שיקח השמן שבשפופרת אינו מכהה אור השמן שבנר אלא גורם שימהר לכבות וגרם כיבוי מותר לדעתם · ולפיכך אומר אני שראיה של הרא"ש ז"ל ראיה ברורה היא · ולפי מה שכתבתי נראה דאם יש הרבה פתילות בנר של חלב או של שעוה ונוטל אחת מן הפתילות דאסור משום מכבה ודומה ממש לנוטל שמן מן השפופרת ואעפ"י שהמרדכי והאור זרוע כתבו להתיר לא כתבו כן אלא על פי דעת התוס' · אבל לפי מ"ש דנראה דברי הרא"ש עיקר יש להחמיר · ומהרש"ל שם כתב דזה אפילו לדעת הרא"ש מותר ומה שנראה לענ"ד כתבתי · ואפילו לפי דעתו אין להתיר לכתחלה אלא במקום היזק · וכ"כ המרדכי בשם רבינו יואל : ומ"ש וכן אסור ליקח פתילה וכו' · כן כתבו שם התוספות והרא"ש · ואין להקשות הא פסק הרב לעיל בסימן תק"ב דמותר ליקח עץ הדלוק מנד זה של מדורה וליתן בנד זה דשאני עץ שבמדורה דאין אורו מתמעט ע"י כך וליכא שם כיבוי כלל אבל פתילה אעפ"י שעדיין דולק מ"מ האור מתמעט אפילו מיד דפתילה המונח בתוך השמן יש לו להב יותר מפתילה שהוא בלתי שמן אעפ"י שזה דולק כמו זה ולפיכך ליקח הפתילה ולחזור ולהניח באותו נר עצמו ג"כ אסור · והמחבר אורחא דמלתא נקט · ואפשר לומר דבמדורה נמי להניח למדורה אחרת ג"כ מותר אם אין האור מתמעט ע"י כך : וכתבו עוד שם התוס' שיש מוחות לנשים שלא לכבות האש בי"ט משום כיבוי · אבן בהגודה מתיר לכבות האש בלילה כדי שימצאו למחר בי"ט · וכ"פ מהרש"ל בסימן פ"ב להקל ובמהרי"ל בהלכות י"ט מחלק דמה שהתו' והרא"ש אוסרים לכבות היינו בכלי ככתר שהוא מכבה אבל באפר אינו מכבה ומותר ולפיכך כתב באגוד' להתיר לכסו' האש באפר וכו' ומשמע דוקא באפר שאינו מכבה אבל במקום שיש לחוש לכיבוי אסור : ומהרש"ל מתיר אף במקום שאפשר שיכבה וכתב שם הטעם דהרי הכיבוי אינו אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה ואינה אסור אלא מדרבנן כ"א בעשיית פחמין ולפי שאין כאן אלא איסורא דרבנן יש להקל · ואני תמה עליו דאם הלכתא כר"ש דסבר דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה אינו חייב עליו א"כ למה אנו אוסרין ליתן שפופרת של שמן על הנר משום גזירה שלא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה הא אפילו אם יסתפק ממנו לא יעבור על איסור דאורייתא כיון שאינו עושה פחמין וה"ל כמו גזירה לגזירה וצ"ע : ומ"ש ומותר להוסיף פתילות וכו' · ז"ל הר"ן דאל"כ תאסר להדליק שני פתילות בנר אחד דהא א"א להדליק שניהם כאחד : ד נר של שעוה וכו' · ונראה מדברי הטור ומדברי המחבר מדלא מנאו תיקון אחר שיחתך הנר למטה ע"י אור משמע דסבירא להו דה"נ אסור משום מכבה · וכ"כ הרא"ש בהדיא ולפי זה ג"כ אסור לתחוב הנר בכותל או בחול כדי שלא ישרוף יותר ממה שיוצא לחוץ · וגם מהר"ל שבוסק כדברי התוס' כתב וכ"ש בלשונו אבל לא מלאני לבי להתיר לכתחלה לתחוב בחול מאחר שהרא"ש חייב עליו משום מכבה מאחר שממעט נוף השעוה שהוא דולק עכ"ל · הרי מבואר דלהרא"ש חייב עליו ולפיכך לפי דברי המחבר דס"ל עיקר כדעת הרא"ש יש ליזהר בזה · ומה שהרי לדבריו הוא איסור דאורייתא : אבן למאן דפסק כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה יש בו איסור דרבנן · ויש לתמוה על מהרש"ל שכתב דלהרא"ש חייב עליו בלא הוא פסק כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה ואפשר לומר דחייב עליו מדרבנן והיינו מכות מרדות ודוחק : ומ"ש קודם שידליקנה וכו' · כלומר אם אינו רוצה לשרוף את כל הנר אבל אם רוצה לשרוף כל הנר אלא שרוצה לחלקו לשני נרות יכול לעשות תיקון אחר · וכמו שמבואר בסעיף ח' · וכ"ש בדתק בזה ואין בו צורך ודוקא קודם הדלקה אבל אחר הדלקה אסור ואיכא משום מכבה : ומ"ש ויש מתירין וכו' · הוא דעת התוס' דס"ל דליכא דאינו מכחיש האור עצמו ליכא משום מכבה · וכבר כתבתי שדעת הרא"ש עיקר וכן ראיה מלעיל בסימן רס"ה סעיף א' וכמו שכתבתי בסמוך : ומ"ש וכן נוהגין וכו' · כבר כתבתי שמהרש"ל ז"ל לא מלאו לבו להתיר · וכן ראוי לכל ירא שמים להחמיר מאחר שהרא"ש חייב עליו וראיה ברורה איכא לדבריו וכמו שכתבתי : ה נר שכבה ורוצה להדליקו בו ביום וכו' · פירוש דוקא בו ביום אבל אם רוצה להדליק למחר אסור לתקנו שהרי אסור לתקן מי"ט לחבירו וכ"ש מי"ט לשבת אפילו למאן דלית ליה בכיבוי הפתילות משום הכנה מ"מ מודה בחותך ראש הפתילה דאיכא משום הכנה · ועיין לעיל בסימן תק"ח מה שכתבתי ודייקים אלו : כתב הרו"קח לדברי הכל נרות שהדליק בהם בשבת מותר להדליק בהם ביום טוב וליכא למימר בהו מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא משום דבשבת דין הוא דנר שכבה אסור לטלטלו משום מגו דאתקצאי דחשבינן ליה כאלו דולק כל היום · אבל הכא אפילו חשבינן ליה שעודנו דולק מה בכך הרי מותר לטלטל ביום טוב נר דלוק · ולפי מ"ש לעיל בשם הר"ן משום טעם אחר ליכא למימר כאן מגו דאתקצאי שהרי

* הרא"ש ומרדכי ור"ן פרק ב' דביצה ורשב"א וטור : * בית יוסף בשם אורחות חיים : [ד] מעובד' דמולא שם [ה] הרא"ש שם * ר"ן פרק אין נדין : [י] טור * הגהות מיימוני פרק ו' והגהות אשירי ומרדכי ותוספות פרק ב' דביצה * מהרי"ל מיורא דרב יהודה קינפא שרי וכפירוש הערוך הר"א שם

ראש השנה: * ה י ה נר של בטלה דהיינו שאינו צריך לו אסור להדליקו ט אבל של בית הכנסת לא חשיב של בטלה י ומותר להדליקו אפילו ביום טוב שני אחר מנחה ואין בזה משום מכין לחול שהרי בהדלקתו יש מצוה לאותו שעה כ ולתקן הפתילות והעששיות ביום טוב אחר מנחה אם רוצה להדליק בו ביום מותר ואם לאו אסור: ו ז ל אין נותנין נר על גבי אילן מערב יום טוב מ דחיישינן שמא יבא להשתמש באילן: ז ח נ אין פותחין נר של חרס דהיינו בעורו רך כמו ביצים של יוצר למינך אותו ביד לעשות בית קבול מפני שהוא עושה כלי: ח ט ס אין חותכין הפתילה לשנים אלא אם כן על ידי ע שנותן שני ראשיה בפי שני נרות ומדליקה באמצע פ והוא שהוא צריך לשתיהן: ט י צ אין גודלין את הפתילה ולא מהבהבין אותה אבל אם אינה קשה כל צרכה יכול למעכה בידו כדי להקשותה ומותר לשרותה בשמן (שאין בו נר דלוק): * י יא ק מותר להסיר הפחם שבראש הנר כשהוא דולק: ר אבל אינו חותך ראש הפתילה בכלי יא ש המדליק נר יום טוב צריך לברך אקב"ו להדליק נר של י"ט:

תקטו דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום בו ט' סעיפים:

א א. א עכו"ם שהביא דורון לישראל בי"ט אם יש ממינו במחובר או ב שמחוסר צידה אסור אף למי שלא הובאו בשבילו לאכלו בו ביום (ואפילו עבר ונתנו לפיו ולעסו אסור לבלעו)

אין האיסור אלא משום יום העבר: ו נר של בטלה וכו'. ופי' רבינו ירוחם דאפילו מדליקין לכבוד נקרא של בטלה. ומיהו מה שמדליק משום שמחת י"ט אמרינן ביה משום שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ומיהו צורך קצת בעינן או משום שמחת י"ט או נר של ב"ה וכמו שיתבאר בע"ה. וז"ל מהרש"ל פ"ב בסימן ל"ה לא מיבעיא נרות שמברכין עליהן פשיטא דלא מיקריין נר של בטלה אפילו מדליק הרבה אלא אפילו אחר שהדליק אותן וברך עליהן יכול להוסיף עליהן ולא מיקרי נר של בטלה אלא היכא שמדליקין להראות עושרו או כדיבתו בפני אחרים ואין העולם נזהרין בזה ויש להן על מי לסמוך כי לפי דברי הרמב"ם בפרק א' משמע אפילו נר של בטלה מותר שכח מתוך עכ"ל: ומ"ש אבל של בית הכנסת וכו'. כ"כ הרא"ש בפרק ב' דביצה וטעמא דכיון דלשם מצוה ושמחת י"ט מדליקין אמרינן ביה מתוך שהותרה הבערה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך דלצורת קצת מיהא בעינן. וכן פסק מהרש"ל וב"ח: ומ"ש שהרי בהדלקתו וכו'. כלומר דמצוה להדליק בבית הכנסת אפילו ביום: ומ"ש אפילו בי"ט שני אחר מנחה וכו'. כלומר ולא תימא דנראה כמכין מי"ט לחול כיון שמדליק אחר מנחה וכ"ש דמותר אם מדליק קודם מנחה שאז ודאי נראה דמדליק לכבוד היום: ומ"ש ולתקן הפתילות וכו'. כ"כ הרשב"א בתשובה ומיירי במקום שדולקין הנרות בב"ה בשעת התפלה ואח"כ מכבין אותן ולפיכך אין דרך להביא שמן אחר התפלה ומש"ה אסור לתקן הפתילות על סמך שמא יביא אחר שמן כיון שאין דרך העולם להביא שמן ולהדליק אחר שכבר כשלם התפלה. אבל אם יש לו מוכן שמן ורוצה להדליק גם לאחר מנחה מותר דגם באותו כעס מצוה להדליק בב"ה. וכמו שכתב המחבר בסמוך בשם הרא"ש. וכ"כ מהרש"ל בסימן כ"ט: ז אין נותנין וכו' דחיישינן שמא יבא להשתמש וכו'. פירוש דחיישינן שלא יעלה באילן כדי ליטלו משם ויתלוש עליו או פריו אבל לא שיהא נקרא משתמש באילן בזה שנוטל הנר משם וכ"כ הרא"ש. ונראה דאם אין סרשי אילן גבוהים ג' מותר ליתן עליו נר דהא מותר להשתמש שם. וכ"כ בכל בו ועיין לעיל בסימן של"ו: ח אין פותחין וכו'. ולדברי המחבר הוא ע"פ פירוש רש"י והתוס' מפרשים בענין אחר שרגילין לשום באויר כלי קרס שיש בו בית קבול קם או ד"א כדי לשמור האויר בשעת אפייה שלא יבלו המתיכות יחד ויסתום האויר ולאחר אפייתן קצת מבלקין אותו דבר שבתוכו וגל זה קאמר אין פותחין את הנר כלומר שאין מסירין אותה דבר שבתוכו דהוי כמו מכה בפטיש וחייב משום שעושה גמר כלי וה"ה הכא דבזה נגמר הכלי ולענין דיבא נקטינן דגם זה אסור. והר"ן פירש עוד בענין אחר שדרך היוצרים לשום כיסוי לכלי שיש לו אויר וע"ז קאמר אין פותחין שאין נוטלין אותו כיסוי משום דע"י כך משוי ליה מנא ואסור משום תיקון מנא וגם בזה נראה להחמיר. והרמב"ם פירשו בענין אחר. ומדבריו משמע דשני כלים שהם מחוברים יחד אין פותחין ועושין מהם שנים מפני שהוא כמתקן הכלי ובכולם נקטינן להחמיר למעשה: ט אין חותכין את הפתילה וכו'. והטעם הוא מפני דמתקן מנא דמתחלה מנא אחת היתה ועכשיו עושה ממנו שנים: ומ"ש ומדליקה באמצע היינו דוקא קודם הדלקה אבל אם כבר הנר דלוק כתבתי בסמוך דלדעת הרא"ש אסור משום מכבה ואפילו בכה"ג שמחתכה באור בפי שתי נרות אסור דמיד שנוטל הפתילה ומניחה בפי נר אחרת מיד הכבה אור הנר ואף על פי שמדליקה אחר כך מ"מ הרי כמכבה ומדליק אח"כ דאסור. ומשמע שם בגמרא דוקא בכה"ג מתירין דהיינו להדליק באמצע אבל לחתוך בסכין אפילו קודם שהדליק הפתילה אסור אפילו מונח בפי שני נרות ור"ל לחתוך באמצע והיינו טעמו דכשמחלק הפתילה ע"י הדלקה אינו נראה דלמתקן מנא קמכוין כ"א להדלקה בעלמא וכשמחלק ע"י חתיכות הסכין נראה יותר כתיקון מנא ואסור וע"ש בפירוש רש"י דכתב כן להדיא: ומ"ש והוא שיהא צריך לשניהם וכו'. כ"כ הרא"ש בשם הירושלמי: י אין גודלין וכו'. ופירש רש"י דפתילה כלי הוא שגודלין אותו ועושים אותה להדלקה ולפיכך אסור לעשות כן בי"ט שאין עושין כלים בי"ט: ומ"ש יכול למעכה ביד וכו'. הטעם מפני שתיקון כלאחר יד הוא ומותר: ומ"ש אין בו נר דלוק וכו'. כלומר דאם יש בו נר דלוק אסור דהוי כמו מכבה שהפתילה קולט השמן והוי כמו מסתפק מן השמן. וכן איתא בר"ן קח בהדיא ולא דמי להוא דלעיל דהתירו להוסיף פתילות דשאני התם שמדליק כל הפתילות כולם בפעם אחת: יא מותר להסיר פחם וכו'. פירוש מה שכבר נשרף ונעשה פחם ומחמת זה מחשיך הנר מותר להסירו ואעפ"י שמפילו לארץ והוא כבה מותר כיון שהוא מותר להדליק את הנר להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר וכב"י דמדברי רש"י והרא"ש נראה שאינו מותר להעביר אלא ראש הפתילה הנעשה פחם אבל לחתוך גוף הפתילה אסור: ומ"ש אבל אינו חותך ראש הפתילה וכו'. פירוש אפילו אותה פתילה שנעשה פחם אסור לחתוך בכלי. וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות י"ט וכך הבין דבריו הרב המגיד ז"ל. וכן יש להחמיר. וכן פסק מהרש"ל פרק המוציא בסימן י"ב. ונראה דל"מ באותן כלים הרחבים שהפתילה נתמעך בתוכם דפשיטא דאסור דהרי הוא מכבה ממש ואפשר לומר דאף אותן פוסקין דמתירין לחתוך בכלי אוסרים בכה"ג. וכן פסק הב"ח אלא אפילו בכלים שאינם רחבים שהפתילה נופל לארץ גם כן אסור לדעת הרמב"ם. ונראה עוד דהא דמותר להסיר ביד היינו דוקא שלא להתמעך בין אצבעותיו אלא צריך לזרוק מיד על הארץ. וכתב מהרש"ל ועכשיו העולם נוהגים שלא ליטול הפתילה כלל אפילו ביד ואין להקל בפניהם שמא יבאו למחוט בכלי שהוא ספק אב מלאכה:

תקטו א מ"ש כותי שהביא דורון וכו'. מבואר פרק אין נדין: ומ"ש אם יש ממינו במחובר וכו': הטעם פירש רש"י דאסור משום מוקצה ואפילו לר"ש דל"ל מוקצה מודה הוא דיש מוקצה בגרוגרות וצימוקים ומחובר כגרוגרת וצימוקים דמי דמדלא לקטן מאתמול אקציניהו מדעתו ע"כ ולפ"ז אפילו לדעת יש אומרים שכתב הרב לעיל דלית ליה מוקצה אפילו בי"ט מודים הכא דאסור משום מוקצה דכגרוגרות וצימוקים דמי והא דאמרינן לעיל דיוה שאכל הגוי אין צריך הכין וכמו שמבואר לעיל בסימן תנ"ו סעיף ט"ו היינו דוקא כגון מוקצה דב"ח וכה"ג אבל מה שהוא משום מחובר וצידה אף בשל גוי אסור וכ"כ רש"י שם בהדיא. ויש עוד טעם אחר לאסור מחובר צידה ומחובר כדי שלא יהנה ישראל ממלאכת שבת וכמו שאבאר בסמוך דמטעם זה צריך להמתין בכדי שיעשה. ומיהו כ"ת לפי טעם זה משום מוקצה יש לאסור אפילו נר או ליקט הגוי בשביל עצמו ולא בשביל שום ישראל אפ"ה יש לאסור משום מוקצה אבל משום האי טעמא שלא יהנה ישראל ממלאכת שבת אין לאסור אא"כ עשה בשביל ישראל אפילו לישראל שלא עשה בשבילו וכמו שיבואר לעיל בסימן רע"ו. וכן מבואר בדברי הר"ן ומהרש"ל כתב כ"מ אחרת והוא דמשום טעם מוקצה אסור גם בטלטול אבל משום טעם שלא יהנה ממלאכת שבת עדיין היה מותר בטלטול ולא היה אסור רק באכילה ע"ש: ומ"ש אף למי שלא הובאו בשבילו וכו'. כלומר דכיון דטעם משום מוקצה ומשום שלא יהנה ממלאכת יום טוב מה לי ישראל שהובאו בשבילו או ישראל אחר וכמו שמבואר לעיל בסימן רע"ו לענין הדליק גוי נר בשביל ישראל: ומ"ש ולערב מותרין בכדי שיעשה וכו'. כבר בארתי הטעם כדי שלא יהנה ישראל ממלאכה שעשה הגוי ביום טוב בשביל הישראל. ואין להקשות דהכא משמע דאם עשה הגוי בשביל ישראל מלאכה אסור ליהנות מאותה מלאכה אעפ"י שעשה שלא מדעת ישראל ואפילו לא עשה בשבילו אלא בשביל ישראל אחר וא"כ לפ"ז כ"ש הוא אם ישראל עצמו עשה בשוגג שיהא צריך להמתין בכדי שיעשה ולא יהנה ממלאכתו שעשה באיסור ולעיל בסימן ש"ח סעיף א' פסק המחבר דאם בישל בשבת בשוגג דמותר לערב מיד גם למבשל וא"כ להמתין בכדי שיעשה ולכאורה נראין דברי המחבר כסותרין אהדדי וכבר הרגיש בזה הרא"ש ז"ל בפרקין הכ"ל ותירץ דיותר החמירו בכותי שעשה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל עצמו בשוגג דמילתא לא שכיחא הוא דישראל עצמו יעשה מלאכה בשוגג ומלתא דלא שכיח לא גזרו רבנן אבל שיעשה הגוי מלאכת ישראל

* בית יוסף בשם רוב הפוסקים: א ירושלמי בפרק ה' דביצה וכרבי יוחנן וכתבו התוס' והרא"ש סוף פ"ב דביצה ט הרא"ש שם י טור בשם תשובת אביו כלל ה' סימן ח' וכמו שפירש הב"י כ תשובת הרשב"א ל מימרא דרב שבת דף מ"ה מ דמב"ס בפרק ד' נ משנה ביצה דף ל"ב ובפירוש רש"י ס שם במשנה ע שם וכרבי יהודה וכדתני רבי חייא טור בשם הרי"ף והרמב"ם בפ"ד פ ירושלמי הביאו הרא"ש צ ברייתא שם * ב"י בשם הרו"קח: ק מימרא דרב שם ר טור בשם הרמב"ם ב"ק ש הג' בפרק ד' דביצה והמרדכי פרק ב' דשבת א ביצה דף כ"ד ב עירובין דף ל"ט

לבלעו) י * ואפילו לטלטלן אסור ולערב מותרים בכדי שיעשו ב ובשני ימים טובים של גליות אם הובא ביום ראשון ד מותר מיד בליל יום טוב שני בכדי שיעשו : (הג"ה) ויש מחמירין לאסרו עד מוצאי יום טוב שני * ונוהגין להחמיר אם אינו צורך י"ט לצורך אורחים וכה"ג דאז נוהגין להקל לאחרים שלא הובא בשבילן : * ה וכן אם הובא ביום טוב שני צריך להמתין במוצאי יום טוב בכדי שיעשו ו אבל בשני ימים טובים של ראש השנה או ביום טוב הסמוך לשבת בין מלפניו בין מאחריו אם הובא בראשון צריך להמתין עד מוצאי י"ט ושבת בכדי שיעשו ז ושיעור כדי שיעשו היינו כדי שילך העכו"ם למקום שליקט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן ואם נתספק לו מהיכן הביאן שיעורן כדי שיבואו מחוץ לתחום : ב ד ח אפילו תלשן העכו"ם או צדן לעצמו או נפל מן האילן מעצמו או נצוד מעצמו אסור לאכלו בו ביום ולטלטלו אף למי שלא הובאו בשבילו אבל לערב מותרין מיד במוצאי יום טוב אף למי שהובאו בשבילו : ג ט אפילו אם הוא ספק אם נלקטו או ניצודו היום י אסורים אבל אם ניכר בהם כ שלא נלקטו ושלא נצודו היום מותר למי שלא הובאו בשבילו ואם לא באו מחוץ לתחום מותר אף למי שהובאו בשבילו : (הג"ה) עכו"ם מסיח לפי תומו שלא נלקט היום או נצוד היום כאן : (ועיין לעיל סימן תקי"ג סעיף ו') ד עכו"ם שהביא

ישראל הוא מלתא דשכיחא וכו אוקמוה רבנן גזרתייהו ואסרי ליהנות ממלאכה זו שימתין עד בכדי שיעשה · לשון הלבוש שלא יהנה ממלאכת נכרי הנעשית במזיד · ומשמע אפילו עשה הנכרי בשביל עצמו וז"א וכמו שמוכח לעיל בסימן רע"ו דאם הנכרי עושה בשביל עצמו מותר לישראל ליהנות וממנו ואפשר דגם כוונתו כן הוא אלא שקיצר בלשונו · מיהו מג"א שם בסעיף א' ולפי' אם עשה הנכרי בשביל עצמו לדעת ר"ת · דמשמע דלדעת רש"י אינו כן וז"א דבזה כ"ע מודים וע"כ צריך אתה לומר דהאי לפיכך אינו לדעת רש"י דכתב שם או לישראל אחר שלא הובא בשבילו ולדעת רש"י אין חילק וכיון שבארתי הכל באר היטב בס"ד וכלל הוא דדבריו אינם מסודרים יפה : **ב** ובשני ימים טובים של גליות וכו' · מותר מיד בליל י"ט בכדי שיעשה הטעם מבואר דממה נפשך מותר ביום שני דאם הראשון חול הרי מלאכה זו נעשית בחול ואם י"ט שני חול הוא נמי מותר לאחר שימתין בכדי שיעשה · וכמו שמבואר לעיל בדין ביצה שנולדה בי"ט : ומ"ש ויש מחמירין וכו' · הטעם של מחמירין משום שהם סוברים דהא דאסרי חכמים שימתין עד בכדי שיעשה · לאו מטעם הנזכר כדי שלא יהנה ממלאכת שבת דאי בשביל טעם זה היה נראה להתיר כשהנכרי עשה מלאכה מעצמו בשביל ישראל מיד כשהביא היום דלא גרע אם הישראל עצמו עשה בשוגג דא"כ להמתין בכדי שיעשה וכמו שכתבתי אבל הטעם הוא משום דחכמינו ז"ל חששו שלא יאמר לנכרי לצוד לו דגים וכה"ג או לחתוך לו מן המחובר כדי שיהא לו מוכן תכף ומיד כשיבא היום ולפיכך גזרו ואמרו שצריך להמתין בכדי שיעשה דאז לא יבא לעשות כן כיון שלא ירויח כלום דהא נמי עכשיו שכבר מלאכתו עשוי צריך להמתין בכדי שיעשה ולהאי טעמא צריך להמתין נמי לערב שני בכדי שיעשה משום דחיישינן שמא יאמר לנכרי להביאו בי"ט ראשון כדי שיאכל ביום טוב שני · וגם לפי טעם זה אין שייך לאסור אלא בנכרי שעושה בשביל ישראל · אבל אם עשה בשביל עצמו מותר וכמו שמוכח לעיל בסימן רע"ו בנכר ומדליק הנר שעשה הנכרי בשביל עצמו דמותר ליהנות בו אפילו בשבת עצמו במקום דליכא משום מוקצה · וכן כתבו התוס' שם וכן פסק מהרש"ל ועיין במה שכתוב בסמוך מזה · וכתב הרא"ש דלפי טעם זה אין שייך לאסור אלא לישראל שהובא בשבילו אבל לישראל אחר מותר ואין צריך להמתין בכדי שיעשה ולא חיישינן שיאמר לנכרי להביא בשביל ישראל אחר דאין אדם חוטא ולא לו · אבל לדעת רש"י והוא סברת המחבר בכאן דאסור משום שלא יהנה ממלאכת יום טוב אין לחלק בין ישראל שנעשה בשבילו וכן ישראל אחר · ולפי זה ביום שני מותר לאחרים אליבא דכולי עלמא דאי לדעת רש"י הרי ביום שני מותר לכולי עלמא ואי לדעת ר"ת וסייעתו הרי מותר למי שלא הובאו בשבילו אפילו ביום ראשון · וע"כ יש לתמוה שכתב בהג"ה דאז נוהגין להקל לאחרים שלא הובאו בשבילן דמשמע דאם אינו לצורך אורחים וכו' מחמירין לאסור ביום שני אפילו לאחרים והוא חומרא בלא טעם דממה נפשך מותר וכמו שכתבתי · וכן ראיתי למהרש"ל שהאריך בזה ומסיק דלו ולבני ביתו אסור בשני ימים וגם צריך להמתין בכדי שיעשה במוצאי י"ט · מיהו לאחר בליל שני אחר בכדי שיעשה · וכן עיקר ועיין בספר פרק אין נדון סימן ה' · וכן פסק בספרו בספר ט"כ שם כתבתי ליישב דעת הרב ז"ל : **ג** דאז נוהגים להקל לאחרים שלא הובאו בשבילן וכו' · פירוש למי שלא הובאו בשבילן מתירין אותו דבר שיש במינו במחובר או מחוסר צידה בשביל כבוד י"ט או בשביל אורחים כגון שזימן אורחים נכבדים וקבעי ליה הך דורון אבל לאותן שבא בשבילן אפילו בשביל כבוד אורחים אין מתירין משום דאורחים הוו ליה כבני ביתו וכמו שבני ביתו אסורין בו ג"כ האורחים אסורים בו וכדכתב הגהות מיימוני בפ"ו בשם ספר מ"נ ומביא ראיה מהא דאמרינן בפרק בכל מערבין דכל דאתי לבי ריש גלותא אדעתא דכולי רבנן אתי · מיהא הב"י כתב לחלק דשאני התם דהכי תלמידי חכמים הוו תדירא אבל ריש גלותא והלכך כל דאתי לתכא דר"ג אדעתא דרבנן הוא דאתיא דא"א לתכא דר"ג בלתי רבנן ומשם יש ללמוד לבני ביתו דאינהו נמי תדירא אבל מי שזימן אלו אורחים כיון שאינם רגילים לסמוך תדיר על שלחנו לא חשיבי כבני ביתו אלא כישראל אחר דמי · עוד מחלק בין אורחים שזימנם קודם שהובאו לו הך דורון ובין אורחים שהזמינם לאחר שהובאו לו הדורון דאז ודאי לאו בשבילן הובאו וכ"ע לדיכא ואעפ"י שנגנה היה ביה שהכין כדברי הת"ה דס"ל דאורחים הוו ליה כאדם אחר מ"מ סברתו כ"ע לדיכא אם יש לחלק בכך כי לכוס ריבעא נראה דסברא נכונה היא ועיין בט"כ : ומ"ש וכן אם הובאו בשני וכו' · משום דשמא היום י"ט וליכא כאן כד שיתר : ומ"ש אבל בשני ימים של ר"ה וכו' · אדלעיל קאי דקאמר דאם הובא ביום ראשון מותר ביום שני מכרם ואזיל הייני דוקא בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ר"ה דכיומא אריכתא דמי וליכא בו מנ"כ להתיר ולפיכך אסור בשניהם · וכן הטעם בי"ט ושבת · ואין להקשות לדעת הרב דס"ל כדעת ר"ת למה לא כתב הכא דאין צריך להיותין בכדי שיעשה לאחר שלא הובאו בשבילו משום דלא נקטינן כדעת ר"ת אלא במקום שהוא לחומרא אבל לא במקום שהוא לקולא והכא שהוא לקולא לא נקטינן כוותיה · וכן משמעות הלשון דקאמר וכוהג"ה להחמיר משמע דוקא במקום שהוא לחומרא · וכן כתב מהרש"ל בפרק אין נדון בסימן ה' ע"ש : ומ"ש ויגמור המלאכה ויחזור לכאן וכו' · ונראה דאפילו למי שלא הובאו בשבילו צריך להמתין בכדי שיעור הבאה והחזרה ולא כגי בשיותין כדי שיעור תלישה או צידה לבד · ואע"ג דהמחבר פסק לקמן בסמוך בדבר שבא מחוץ לתחום דאינו אסור אלא למי שהובאו בשבילו שאני התם דליכא שם מלאכה דאורייתא וכמו שכתוב שם בס"ד · אבל הכא דאיכא מלאכה דאורייתא ע"כ השוו חכמים מדותיהן ולא חלקו לומר דלזה צריך להמתין בשיעור כך ולזה בשיעור כך אלא כולם השוו לחומרא · וכן נראה מדברי הפוסקים : ומ"ש ואם נתספק לו וכו' · הטעם דנקטינן להחמיר אע"ג דספיקא דרבנן הוא משום דהוא דבר שיש לו מתירין לאחר זמן : **ד** אפילו תלשן הכותי וכו' · כבר ביארתי הטעם דכל שהוא מחוסר תלישה או צידה הרי הוא מוקצה ואפילו מה שהוא ביד הנכרי ואסור לכ"ע אפילו למאן דלית ליה מוקצה גם בי"ט מטום דכנגרוגרות וצימוקים דמי דכ"ע מודים בהו דאסורין משום מוקצה כיון דאקציניהו מדעתיה : ומ"ש או נפל מן האילן וכו' אסור לאכלו בו ביום · פירוש בשני ימים טובים של גליות אינו אסור כי אם ביום ראשון ומשום מוקצה אבל לערב מותר מיד ובשני ימים טובים של ר"ה או בי"ט ושבת אסורין בשני ימים ומשום דשני ימים של ר"ה קדושה אחת היא וכיומא אריכתא דמי ומה שאסור ביום ראשון אסור נמי ביום שני ושבת וי"ט אע"ג דאנן קי"ל הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי מאיר דאמר שתי קדושות הם מ"מ אסיר משום הכנה דרבה דאין שבת מכין לי"ט ואין י"ט מכין לשבת ואלו פירות שנשרו ביום ראשון הויא הכנה ליום שני והוא כמו ביצה ביום ראשון דאסורה ביום שני משום הכנה · וכ"כ התוס' בפרק בכל מערבין ע"ש · וכ"כ הסמ"ג · ומהרש"ל ז"ל אעפ"י שלהלכה נראה לו לחלק שנאכלין מיין דלא שייך בהו הכנה ובין פירות שאין נאכלין מיין דבהו שייך הכנה מ"מ לייעשה הספים שאין לחלק וכל הפירות נאסרין משום הכנה · וכן משמע מדברי תשובת הרשב"א שמביא ב"י בסימן זה דאין לחלק · מיהו נ"ע אם הם אסורין מדאורייתא כמו ביצה או הכנה זו דפירות שנאכלין אלא מדרבנן ויש נפקא מיניה בזה לדינא וצ"ע · ועיין בהגהות מיימוני פ"ב דהלכות י"ט מ"ש בשם סמ"ק · ויש לתמוה על המחבר שלא ביאר כל המרוך : ומ"ש ולטלטלו וכו' · דכיון שאסורין משום מוקצה אסורין אף בטלטול כמו שאסורין באכילה : ומ"ש מותרין מיד אף למי שהובאו בשבילו וכו' · פירוש דהיינו כגון שבאו מתוך התחום דליכא בו משום איסור תחומין אבל אם באו מחוץ לתחום אסורין למי שהובאו בשבילו עד שימתין בכדי שיבואו וכמו שכתב המחבר בסמוך סעיף ה' וע"ש מ"ש מזה בס"ד : **ה** ספק אם נלקטו וכו' · עיין לעיל בסימן תנ"ו סעיף ד' : ומ"ש אסורים וכו' · מהרש"ל כתב בשם הסמ"ג דספק מוכן אסור בו ביום אבל אין צריך להמתין לערב בכדי שיעשה · והקשה עליו מהא דרב פפא דאמר כל שיש במינו במחובר צריך להמתין בכדי שיעשה ותירץ דמיירי כשהוא ספק אם יש עוד באותו מין במחובר והוי קצת כעין ספק ספיקא דספק הוא אם הוא כלל באותו מין במחובר וגם אי איכא באותו מין במחובר עדיין איכא לספוקי שמא אותו דורון שהביא כבר נתלש היה מערב יום טוב דבזה מקילין ואינו צריך בכדי שיעשה · אבל בחד ספק גם הוא ס"ל דצריך להמתין בכדי שיעשה · אבל ביום אסור משום דמספקינן בחד ספיקא דחיישינן שמא נתלש היום מן המחובר

* רש"י בפירוש המשנה פ"ב דתרו' ג הרי"ף והרא"ש שם ד בפירוש רש"י שם * טור בשם ר"ת ורש"י וסמ"ג : * תרומ' הדשן סימן ע"ח : ה שם בעירובין ותוס' שם ושאר פוסקים ז הר"ן בפרק ב' דביצה והרשב"א בתשובה וה"ה בפרק ב' ח מעובדא דמחוזא עירובין מ' ט כייכתיו לעיל בסימן תנ"ו סעיף ג' ואפילו בי"ט שני כ מעובדא דמחוזא עירובין מ'

שהביא דורון לישראל מדברים שיש במינם במחובר [י] בי"ט ראשון של ר"ה שחל להיות בה' בשבת [ל] יש מתירים לאכלם בשבת בכ"ש [מ] ויש אוסרים: (הג"ה) ולדידן דנוהגין להחמיר בשני ימים טובים של גליות כמי דיכא הכי ולענין הלכתא נראה דבשני ימים טובים של ר"ה יש להחמיר בשבת אבל בשני ימים טובים של גליות יש להקל בשבת שהוא לאחריהן ודוקא בפירות שאין צריכים הכנה ביום טוב שלפני השבת אבל דבר שצריך להכין בי"ט שני לצורך השבת אסור מאחר דנהיגין לאסרו אף לטלטל ביום טוב שני אם לא לצורך אורחים וכיוצא בזה: [*] **ה** [נ] דבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם באו מחוץ לתחום אסור לאכלן [ז] למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו [ס] אבל מותר לטלטלן בתוך ארבע אמות או בתוך העיר מוקפת חומה או מבצר שידוע שהוקף לדירה [ח] ואחרים מותרים אף לאכלם ולערב (יום טוב ראשון) [ע] צריך להמתין מי שהובאו בשבילו בכדי שיעשו: (הג"ה) ומותרין אח"כ אפילו לדידן שנוהגין להחמיר בשאר דברים כמו שנתבאר: **ו** [פ] בעיר שרובה עכו"ם מן הכתם [ט] כל המביא לצורך הרוב מביא: (הג"ה) מקנה על מתנה או שידוע שלוקט לצורך שניהם אסור: [*] **ז** [כ] אם הוא ספק אם באו מחוץ לתחום אם הוא עכו"ם השרוי עמו בעיר ופירות המצויים בעיר מותר ואם לאו אסור: **ח** [יא] [ק] דבר שאין

[ל] כל זו בשם שבמילוני"ל הראב"ד והרשב"א דמונטפלי"ר [מ] תשובת הרשב"א וטור בשם בעל העיטור ובעל ה"נ אפילו בשאר י"ט [*] תרומת הדשן סימן ע"ס: [נ] מימרא דרב פפא ביצה כ"ד [ס] הרא"ש שם ובפרק ד' דעירובין והר"ן בפ"ב דביצה עיטור בשם הרי"ף [פ] אורחות חיים בשם הרשב"א משנה פרק ב' דמכשירין [*] ב"י וסמ"ג: [כ] טור בשם הרשב"א [ק] שם והרא"ש

המחבר. ועוד דא"א להתהפך ולפיכך אין זה כספק ספיקא נמור ואפילו במילתא דרבנן לא סמכינן אזה כיון דדבר שיש לו מתירין הוא. והשתא א"ש דברי המחבר דלעיל בסימן שכ"ה סעיף ז' כתב המחבר בזה שני דעות אם הספק מוכן אסור בכדי שיעשה וכאן כתב בפשיטות לאיסור דהתם איירי בספק אם נלקט היום היינו דאיכא לספוקי אם יש כלל עדיין מאותו מין במחובר ובזה איכא שני דעות אבל כשאינו אלא ספק אם נלקטו הפירות היום כ"ע מודים דצריך להמתין בכדי שיעשה. מיהו דוחק גדול לפרש כן ויותר נראין דברי הב"ח שכתב לחלק בין שבת לי"ט דבי"ט מחמירין טפי משום דלא אתי לזלזולי ביה. וכמו שמבואר לעיל בסימן תנ"ה לענין מוקצה וצ"ע. ונראה דה"ה אם ודאי הוא שנינודו בי"ט אך ספק אם נלקט בשביל ישראל או בשביל עצמו כמי הדין כן. וכן מבואר לעיל בסימן שכ"ה. ונראה דאם תרי ספיקות באין בהדי הדדי דהיינו שספק הוא אם נלקט בי"ט וגם אם נלקט בשביל ישראל לדעת המחבר שפסק לעיל בסימן תנ"ו סעיף ד' דבי"ט שני ספק מוכן מותר מפני שספק ספיקא הוא גם זה מותר דה"נ ספק ספיקא הוא קדא אם נלקט היום אם לאו ואם תימצי לומר שנלקט היום איכא עוד לספוקי שמא לא נלקט בשביל ישראל וגם אפשר להתהפך שמא לא נלקט בשביל ישראל ואם תימצי לומר שנלקט בשביל ישראל שמא לא נלקט היום רק מאתמול מערב י"ט מ"מ למעשה צ"ע: וז"ש וכותי מכים לפי תומו כאן וכו'. דכיון דאינו אלא מדרבנן כאן הכותי כמכים לפ"ת מיכו בי"ט אחר השבת דאסור משום הכנה אם אתה אומר דהכנת פירות כמי מדאורייתא אין הכותי כאן וחיישינן שמא פירות שנשרו הם או י"ל דגם בפירות שתולש הכותי בידים כמי איכא משום הכנה ביום טוב אחר השבת או בשבת אחר י"ט ודוק וצ"ע. ועיין מ"ש לעיל בסימן תקי"ג מזה:

ו בי"ט ראשון וכו'. ולא כתב כן בשני ימים טובים של גליות משום דהמחבר אזיל לשיטתו דס"ל דבשני ימים של גליות מותר ביום שני וכמו שכתבתי לעיל: ומ"ש שיש במינם במחובר וכו'. ונראה דה"ה בדברים שמחוסרין צידה כמי הדין כך. וכן משמע מדברי התוס' דפרק בכל מערבין שהבאתי לעיל דאפילו בדברים שמביאים מחוץ לתחום איכא משום הכנה א"כ הוא הדין בזה שמחוסר צידה: ומ"ש יש מתירין וכו'. וזהו דעת הכל בו בשם הראב"ד ז"ל לפי ששני ימים של ר"ה אינן קדושה אחת אלא משום גזירה דהא אכן בקיאין בקביעא דירחא הלכך די לנו שנאסור אותו הדבר לעצמו של י"ט שני ששני ימים כיומא אריכתא הוא ולא נאסר ליום השבת משום גזירה אחרת דהכנה שאין לנו לגזור שתי גזירות זו אחר זו עכ"ל. ויש אוסרין משום דשני ימים של ר"ה כיומא אריכתא שויא להו רבנן לכל מילי בר מלגבי מת. וכן פסקים מהרש"ל מיהו אפילו אי אית לן למימר דהכנה דפירות הוא מדאורייתא כמו הכנה דביצה מ"מ הכא בשני ימים של ר"ה אינו אלא מדרבנן ואפילו גבי ביצה עצמו אינו אלא מדרבנן וה"ה אם בא מחוץ לתחום ביום שני אפילו בר"ה אינו אלא מדרבנן וכמו שכתבתי כל זה באר היטב למעלה גבי ביצה ע"ש: ומ"ש כמי דיכא הכי וכו'. כלומר דגם בו פלוגתא דה"ג והר"י מפארי"ז. וכמו שהאריך הרא"ש בפרק אין נדין ע"ש: ומ"ש ודוקא בפירות וכו'. כלומר דלא נפקא מיניה בדין זה להתיר בשני ימים טובים של גליות אלא לענין פירות שאוכלין חיין ואין צריכין להם שום הכנה דאז מותרין בשבת שלאחריו לדעת המתירין. אבל בדברים שצריכין להכין כלומר שצריך בישול כגון דגים וכה"ג לא נפקא מיניה בהיתר זה דהא אעפ"י שמותרין בשבת שלאחריו הא ע"כ בי"ט שני אסורין לטלטל ואז אי אפשר לבשלם ומה בכך שמותרין בשבת שלאחריו הא אי אפשר לאכלם כיון שהם חי וכן מבואר בת"ה בהדיא: כתב הרוק"ח כמהין ופטריות שהביא הנוי לישראל בי"ט כמי אסורין משום דלאו תלשן בי"ט וקמ"ל דלא תימא דלא חשיבי מחובר כיון שהם גדלים גם על עצים וכה"ג: **ז** למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו וכו' וה"ה לאורחים שזימן נ"כ אסור ועיין לעיל בסמוך מ"ש מזה והא דאסור לאכלו הייכו כמי מטעם שלא יהנה מזה שהביא הנוי בשבילו ואע"ג דתחומין אינן אלא מדרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם כמו לשל תורה: ומ"ש אבל מותר לטלטל בתוך ד' אמות וכו'. הטעם כתב הר"אש בפרק א"כ דכיון דלחבירו מותר באכילה אין לו דין מוקצה לאסור בטלטל: ומ"ש בתוך ד' אמות וכו'. פרוש אבל יותר אסור והטעם כתבו הפוסקים משום דאכן ק"ל דמפני הנוי קונין שביתה וכיון שיצאו חוץ מתחומן אין להם אלא ד' אמות ועיין לעיל בסימן ת"א מ"ש שם ולפ"ז אפילו באו בשביל נוים דמותרין באכילה לכ"ע מ"מ צריך ליזהר שלא יטלטל חוץ לד' אמות וכ"כ הרא"ש בהדיא פרק מי שהוציאהו וה"ה אפילו אם באו מתוך התחום נריך נ"כ ליזהר שלא יטלטלם חוץ משיעור תחומין: ומ"ש או בתוך העיר מוקפת חומה וכו'. פירוש דבתם עיר מוקפת היא לדירה דאין דרך להקיף מחילה עד שיבנו הבתים תחלה אבל מבצרים שתחייהו הוקפו ולבסוף כתישבו ולפיכך אינו מותר לטלטל בכל העיר עד שידוע בודאי שהוקפו לדירה שנתיישבו תחלה ואח"כ הקיפוה: **ח** ואחרים מותרין אף לאכלם וכו'. פירוש מיד מותרין לאכלם והטעם פירש"י ז"ל דאע"ג דקי"ל דכל שנעשה איסור בשבילו אסור נ"כ לישראל אחר וכמו שאמרינן גבי נר אם בשביל ישראל אסור לכל ישראל הייכו דוקא במקום שנעשה איסור דאורייתא בשביל ישראל אבל איסור תחומין אינו אלא מדרבנן ולפיכך הקילו בו והתירו מיד למי שלא הובאו בשבילו: וכתב הר"ן אפילו לדברי הרי"ף והרמב"ן דס"ל דתחום ג' פרסאות דאורייתא אפ"ה התירו לישראל אחר אפילו מחוץ לג' פרסאות משום דאיסור תחומין אינו שוה בכל שזה שהוא לאחד חוץ לתחום הוא לאחר תוך התחום לפיכך הקילו בה. והרא"ש כתב בפרק אין נדין וז"ל ואין לחוש שמא הביאו הנוי דרך ר"ה ברטיא ופלטיא דלא שכיח האידנא דרך ר"ה ששים רבוא בוקעים בו בכל יום. ומשמע מזה דלמאן דס"ל דלא בעינן שיהא ששים רבוא בוקעים בו איכא למיחש שמא הביאו דרך ר"ה ואז נעשה בו מלאכה דאורייתא ואסור גם לחבירו שלא הובאו בשבילו וע"כ יש לתמוה על המחבר דלעיל בסימן שמ"ה כתב שני דעות בזה אי בעינן ששים רבוא בוקעין בו וכאן כתב סתמא להתיר לאחר שלא בא בשבילו והכ"ל לחלק דוקא אם לא בא דרך ר"ה למאן דסבר דאפילו לא בקעי שם ס' רבוא איכא עליו שם ר"ה. וכן הכריע מהרש"ל דהיכא דרחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער אף האידנא שם ר"ה עליו. ונראה אפילו למאן דאית ליה דגם עכשיו איכא ר"ה מ"מ בי"ט ליכא רק איסור תחומין שהרי התירו הוצאה מרה"י לר"ה לצורך אכילה. וכמו שיתבאר בסימן תקי"ח וא"ת א"כ למה נריך הרא"ש לתרץ דעכשיו ליכא ר"ה ת"ל דהוצאה מותר לצורך אכילה לאפוקי תחומין דלא התירו גם לצורך אכילה י"ל דהרא"ש הוצרך לתירוץ זה כדי שנלמוד היתר גם בשבת. וכן פסק מהרש"ל בסיון ס' דבשבת אסור אפילו למי שלא הובאו בשבילו משום דס"ל עיקר דגם האידנא איכא ר"ה אבל בי"ט מותר למי שלא הובאו בשבילו כיון שלא נעשה בו איסור דאורייתא ודוק: ומ"ש בכדי שיעשה וכו'. פירוש ולאחר כן מותר מיד ואפילו בשני ימים של ר"ה ואפילו בי"ט ושבת. וכמו שיתבאר בסמוך סעיף ס': ומ"ש ואפילו לדידן שנוהגין וכו'. כלומר אפילו לדידן דמחמירין כדעת ר"ת ואסרינן אפילו בי"ט שני של גליות הייכו דוקא באיסור נידה ומחובר דאיסורא דאורייתא כינהו אבל בתחומין הקילו ומותר בליל שני מיד אחר שהמתין בכדי שיעשה ואפילו הובא מחוץ לג' פרסאות מטעם הנזכר בסמוך בשם הר"ן: **ט** כל המביא וכו'. מיהו אם יש לחוש שהוסיפו להביא בשביל ישראל אפילו רוב נוים אסור. וכן מבואר בתשובת הגאונים בהדיא. ואין שייך לומר שיתבטל ברוב דדבר שיש לו מתירין הוא ואפילו באלף לא בטיל. וכ"כ בדרשות מהרי"ל דגשים הקונים פירות מן הנוים בשמחת תורה כדי לזרוק לשמחת נערים כתב מן הדין היה אסור בעיני מהר"ש דדבר שיש לו מתירין ואינן בטילין עכ"ל: ומ"ש מקנה על מתנה וכו'. פירוש דאו מספקא לצורך שניהם עושה: ומ"ש או שידוע שלוקט וכו'. וה"ה אם מביא מחוץ לתחום לצורך שניהם דנ"כ אסור: **י** ופירות המצויים בעיר וכו'. והטעם משום דלא מחזקינן איסורא ואמרינן כאן כמצאו כאן היו מבע"י. ועיין מ"ש בלבוש סעיף ו': ומ"ש ואם לאו אסור וכו'. פירוש אע"ג דמידי דרבנן הוא מ"מ מחמירין בספק משום דהוא דבר שיש לו מתירין. ומהרש"ל בסיון י' פרק אין נדין פסק להקל בספק תחומין כדעת המרדכי. וכתב עוד לדעת הר"ן הנזכר ה"ה בספק מחובר דאם ידוע שיש לנוי פירות תלושים בביתו דלא חיישינן שמא הביאם מחוץ ותלשם וצ"ע אם דעת המחבר כן מדלא כתב האי דינא אלא על ספק תחומין דאינו אלא מדרבנן משמע דבספק מחובר דמלאכה דאורייתא

אפשר

שאין במינו במחובר שהובא לישראל ביום טוב ראשון של ראש השנה מותר בשני ד והוא הדין לשבת וי"ט הסמוכים זה לזה: נב ה ט ישראל ששיגר דורון לחבירו ע"י עכו"ם מערב יום טוב ונתעכב העכו"ם והביאם ביום טוב מחוץ לתחום מותר אפילו למי שהובא בשבילו לאכלם ת אבל אסור לכל ישראל לטלטלם חוץ לארבע אמות או חוץ לעיר המוקפת חומה או חוץ למבצר שידוע שהוקף חומה לדירה: (הג"ה) ודוקא שהיה דעתו מאתמול דלית ביה איסור מוקצה אבל אם לא היה עליו דעתו מאתמול אע"ג דלית ביה איסור תחומין אסור משום מוקצה דכל של ישראל צריך הכנה מבעוד יום ואפילו למי שלא הובא בשבילו אסור: *

ד כא"ק ט כל בו והרשב"א בתשובה
ת שם כרש"א
* ב"י בשם תשובת הרשב"א:

תקטז דין איזה דברים מותרים לשלוח ביום טוב ובו ג' סעיפים:

א א מותר א לשלוח לחבירו בי"ט בהמה חיה ועוף אפילו חיים ויינות שמנים וסלתות וקטניות ב אבל לא תבואה לפי שמחוסרת טחינה שהיא מלאכה האסורה בי"ט: **ב** ב ג כל דבר שמותר לשלוח בי"ט לא ישלחנו בשורה דהיינו שלשה בני אדם או יותר זה אחר זה נושאים כולם מין א' ד אבל אם כל אחר נושא מין אחר מותר: **ג** ה משלחים כלים אע"פ שאינם תפורים ו שהם ראויים לישן עליהם ואפילו יש בהם כלאים ג אם הם קשים ו ומשלחין תפילין כיון שראויים להניחם בחול: (הג"ה) וכל כיוצא בזה אפילו דרך רשות הרבים מותר לשלחו: *

א משנה ביצה דף י"ד וככ"ה ב טור בשם הרמב"ם ג הרא"ש ג שם בגמרא ד שם ה משנה שם ו שם בגמרא דף י"ד ועיין בי"ד סימן ש"א ! שם דף ט"ו
* בית יוסף:

תקיז באיזה אופן מותר ליקח בי"ט מן התנוני מיני מאכל ובו ד' סעיפים:

א א לומר לתנוני לתת לו ביצים או אגוזים או שאר מיני מאכל ומשתה דינו בי"ט כמו בשבת (כמו שנתבאר לעיל סימן שכ"ג) א ב ואם הוא עכו"ם אסור ליקח ממנו דבר שבמינו במחובר או שבמינו מחוסר צירה אלא אם כן ניכר בהם שלא נלקטו ושלא

א משנה ביצה דף כ"ט ב הרא"ש שם בשם בה"ג

אסור למחמירין טפי ונראה דבי"ט אחר שבת אחר שבת או בשבת אחר י"ט דאיכא משום הכנה אין להקל: . עוד כתב מהרש"ל שם היכא שהרוב אינן ממינן למחובר והמיעוט יש. במינן במחובר דלא שרינן מכח כל דפריש מרובא קפריש משום דאיכא רוב המנגד לזה כי רוב המביאים פירות למכור מביאין אותן שנתלשו היום יותר ממה שיביאו אותן שנתלשו כבר . וכמו שכתב הר"ן בשם הר"ר יונה וע"ש . ואני אומר בבר הורה זקן ואין להקל: **יא** דבר שאין במינו וכו': הטעם דנראה להמחבר דגם רש"י מודה לזה דלא החמירו לאסור בשני ימים של ר"ה או בשבת וי"ט אלא במלאכה דאורייתא אבל לא בתחומין דהם מדרבנן . ובהגהות הלבוש מסתפק בזה ודעת המחבר עיקר: **יב** ישראל ששיגר וכו' . הטעם שאין לחוש שמא יאמר לו והביא עוד באיסור לפי שלא ישמע לו חבירו. שלא גזרו אלא על הכותי שמביא משלו . וכ"כ הרשב"א בתשובה . ונראה לדעת רש"י דסבירא ליה דאסור משום שלא יהנה ממלאכה שנעשה בשבילו א"כ לחלק דסוף סוף הביאו מחוץ לתחום בשבילו . וכ"כ מהרש"ל בסימן ח' . ולפי זה יש לתמוה על המחבר שפסק לעיל כדעת רש"י וכאן כתב האי דינא בסתם . ובאמת גם לדעת ר"ת איכו מוכרח דלא סבירא ליה כדעת רש"י בי"ט עכמו אע"ג דפליג עליו במתנת בכדי שיעשה וכדאיתא בגמרא בהדיא גבי מילא מים וגבי נר ודוק וצ"ע: ומ"ש שהיה דעתו מאתמול וכו' . ועיין בתשובת הרשב"א שם שאין לחלק רק בין פירות של ישראל לשל גוי ולא בענין אחר ע"ש: ומ"ש משום מוקצה וכו' . דפירות שמחוץ לתחום מקצה אינש מדעתיה ועיין בלבוש . והיכא שהוציאו ישראל חוץ לתחום כתבו התוס' והרא"ש בפרק מי שהוציאוהו דאסורין לכ"ע אפילו למי שלא בא בשבילו ועיין לעיל בסימן ת"ה סוף סעיף ט' . וכתב הרא"ש והיכא דאסור לכ"ע באכילה אעפ"י שאינו מוקצה אסור בטלטול . ומהרש"ל חלק על זה בסימן ט' פרק אין נדין ומתיר בטלטול היכא דליכא משום מוקצה אעפ"י שאסור באכילה . וע"ש שמביא ראיה לדבריו . עוד כתב מהרש"ל בסימן ז' שמצא כתב בשם הכלבו דנשאל על מוקצה של אוגר וכיוצא בו שנמלך עליו בי"ט ראשון ואמר הריני מכינו למחר אי שרי ליה ממה בפסק כיון דשתי קדושות הם והשיב במוקצה דאיכא למגזר ביה דלמא מטלטל ושבק כגון תרנגולת העומדת לגדל ביצים בהא מתוי ודאי דאסור דאיכא למגזר ביה דלמא מטלטל ושביק כדמוכן ביומי סוכך דלא בעי ליה לומר מכאן אני בוטל למחר עד דאמר זה אני בוטל . אבל במוקצה אחר דליכא למגזר האי גזירה כגון עצים ופירות של אוגר ודאי מתוי דמהני בהו ממ"כ הכ"ל . וכתב מהרש"ל דהאי דינא הוא אליבא דכ"ע בין לפירוש רש"י ובין לפירוש ר"ת ז"ל וכן נכון: כתב הרי"ף בפרק אין נדין גרסינן בפרק בכל מערבין הנהו בני גבלא דנזו להו אבא ביומא טבא לאורתא שיילו לרבא אם שרי לארותי ביה לאלתר ואמר רבא בעינן בכדי שיעשה . וכתב בפרקין ואמאי מצריכין להריח בכדי שיעשה דהא גם מחובר מותר להריח בו . וכמו שפסק המחבר לעיל בהלכות שבת בסימן של"ו סעיף י' . וי"ל דכיון דאי אפשר להם להשתמש ממנו במקום הזה אלא ע"י הבזיזה אסור להריח בו דמ"מ הרי הם נהנין עכשיו ממלאכת י"ט ואיכא למגזר שמא יאמר לגוי לגוזו עכ"ל . כלומר דכין לרש"י דפירש הטעם משום שלא יהנה ממלאכת י"ט הרי בכאן נמי נהנה . ולדעת ר"ת משום שלא יאמר לגוי לעשות מלאכתו הרי בכאן נ"כ איכא למיחש לזה . מיהו מהרש"ל פסק בסימן י' פרק אין נדין לאסור גם להריח בהדס במחובר ולדבריו פשיטא דצריך להמתין בכדי שיעשה:

תקטז א מ"ש לשלוח לחבירו בי"ט וכו' . פירוש אפילו דרך ר"ה דכיון דצורך י"ט הם דיכול לאכלם בי"ט והוצאה לצורך הוא ומותר: ומ"ש ועוף ואפילו חיים וכו' . פירוש שעומדים לאכילה אבל אם עומדים לגדל ולדות אסור שהרי אינם ראויים בי"ט וה"ל כמת תבואה שמחוסרת טחינה שיתבאר בסמוך בס"ד: ומ"ש אבל לא תבואה וכו' . משמע מסתימות דברי הפוסקים שבכל ענין אסור לשלוח אפילו אינו מוכיח מרשות לרשות אלא באותו חצר עצמו אסור . והטעם דכיון דאינן ראויין לו בי"ט הויא טרחא שלא לצורך ואסור בי"ט . וכן משמע מדברי בעל השלטי שמביא ב"י בסימן זה דכתב דהא דשרינן לשלוח תפילין אעפ"י שאינם ראויין לו בי"ט היינו דוקא מבית לבית אבל לא דרך רשות הרבים וא"כ כ"ל הא דאסור לשלוח התבואה אפילו מבית לבית הוא . ואע"ג דב"י פליג עליו ומתיר בתפילין אפילו דרך ר"ה מיהו בזה לאסור בתבואה אפילו מבית לבית לא מכינו מי שפליג וכל הפוסקים כותבים סתמא לאיסור מיהו צ"ע דהא המחבר פסק לעיל בסימן תקי"ב סעיף ג' דמותר לטלטל מזונות וליתן לפני בהמה וכאן כתב סתם לאסור לשלוח התבואה שמחוסרת טחינה אעפ"י שהיא ראויה למאכל בהמה . וכמו שמבואר שם בגמרא בהדיא . ואפשר לחלק בין טלטול לשילוח דאף על כי דאסור בשילוח מ"מ מותר בטלטול וכדאמרינן בהדיא בגמרא גבי סגל התמור דדייק אביי מדקתני אין משלחין אותו משמע דמותר בטלטול וע"ש בדף ט"ו . ודע דאמרינן התם למאן דאוסר אפילו חטים שהם ראויים לעשות מהם תבשיל והוא מאכל אדם אפ"ה אסור משום דרובא דאינשי לא אכלי חטים בתבשיל אלא טוחנים ועושים מהם קמח ולזה אינו ראוי ולכך אסור לשלחם בי"ט . וראיתי בספר שלטי גבורים שכתב בשם רבינו ישעיה אחרון ז"ל שהתיר לשלוח מאכל בהמה . מיהו לענין הלכתא הככים מהרש"ל לדעת המחבר: **ב** כל דבר שמותר וכו' . הטעם פירש רש"י משום דאוושא מלתא ונראה כמוליכו לשוק למכור . והר"ן בשם רבינו אפרים כתב משום שנראה כאלו אחד הוא מוכר והשני לוקח והשלישי סרסור ע"כ . ולכל אלו הטעמים אין חילוק בין אם הולכים בזה אחר זה ובין אם הולכים בערבוביא . והמחבר כתב בכאן דוקא אם הולכים זה אחר זה . וכ"כ הרמב"ם . ואפשר לפרש דעת הרמב"ם דלאו דוקא אלא אפילו בערבוביא נמי אסור . וכן פירש מהרש"ל דעתו ויש להחמיר למעשה בכל ענין: ומ"ש אבל אם כל אחד נושא מין אחד וכו' . בעיא בגמרא ופסק המחבר לקולא כיון דמלתא דרבנן הוא . וכתב מהרש"ל דאם הולכין בכיון בזה אחר זה יש להחמיר אפילו בג' מינים דאוושא מלתא טפי ונראה יותר כעובדין דחול . ומדברי המחבר בכאן לא נראה כן: **ג** אם הם קשים וכו' . פירוש דאז ראויין להציע תחתיו בענין שלא יהא בשרו נוגע בהם ועיין בי"ד בהלכות כלאים: ומ"ש כיון שראויין להניח בחול וכו' . פירוש שראויין להניח בחול בלי שום תיקון וכל מה שהוא מתוקן כל צרכו וראויה להניח בו בחול משלחין אותו בי"ט . וכן פירש רש"י ז"ל שם ואין לפרש דעת המחבר במה שכתב שראויה להניח בו בחול פירוש: בחול המועד שהרי הוא אוסר לעיל בסימן ל"א להניח תפילין בחולו של מועד וע"כ צריכין לפרש דהיינו בחול ממש אחר י"ט . והטעם כתב ב"י דכיון דאיכא שמחת י"ט בשילוח מתנות אלא שפיר הוי צורך י"ט ומותר . ולא דמי לתבואה הנזכר דתבואה שאני שאף בחול איכה ראויה כמות שהיא שהרי היא מחוסרת טחינה: אבל תפילין ראויין בחול כמות שהן הלכך שרי:

תקיז א מ"ש ואם הוא כותי אסור ליקח ממנו דבר שבמינו וכו' . פירוש אפילו ברוב גוים שעושה כל המלאכות בשביל הגוים אפ"ה אסור כאן משום מוקצה . ולפי זה מיד בליל שני מותר לכ"ע . וכמו שמבואר לעיל הכל באר היטב בסימן תקט"ו ובשני ימים של ר"ה אסור בשני הימים ומותר מיד במוצאי י"ט . וה"ה בי"ט ושבת דכיון דבשביל הגוים עשה מלאכתו אין שייך לאסור עד שימתין בכדי שיעשה . וכמו שמבואר

הכל

ושלא ניצודו היום וכן לא יקח ממנו ביצים שמא נולדו היום אבל דבר שאין בו משום מחובר ולא משום צידה ולא משום נולד מותר ליקח ממנו [ג] אפילו הובא היום מחוץ לתחום וכן קמח שנטחן היום בעיר שרובה עכו"ם מותר ליקח ממנו דאדעתא דעכו"ם טחני ליה · [ד] והוא הדין ליקח ממנו פת שאפה בו ביום: (וכן אם נאפה בשבת שלפניו): * ב [ה] ישראל שאמר לעכו"ם מבעוד יום [ב] תקנה לי יונים למחר לא יפה עשה אבל אם עשה כבר מותר לאכול מהם ביום טוב והוא שלא יהו מפריחין אבל אם רגיל בכך אסור לאכול מהם דאין זה חשוב דיעבד כיון שרגיל בכך: ג [ו] לומר לחבירו מלא לי כלי זה יין דינו בי"ט כמו בשבת: (הג"ה) כדאיתא סימן שכ"ג וה"ה דאסור להטיל גורלות בי"ט כמו בשבת כדאיתא לעיל סימן שכ"ב: ד [ז] לא ימוד אדם שעורים ליתן לפני בהמתו [ג] אלא משער ונותן לה:

[ב] הרא"ש שם [ד] תוס' בע"ז דף ס"ו ועיין במה שכתבתיו לעיל סימן שכ"ה סעיף ד' * ב"י: [ה] טור בשם הרא"ש בתשובה כלל כ"ד [ו] כתבתיו לעיל סימן שכ"ד סעיף ב'

תקיח דיני הוצאה מרשות לרשות ביום טוב · ובו ט' סעיפים:

א [א] מתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה שלא לצורך [א] כגון [ב] קטן ולולב וספר תורה [ג] וכלים: (הג"ה) הצריכים לו קצת או שמתירא שלא יגנבו או שאר פסידה * ב [ד] אבל אבנים וכיוצא בהן אסור: (הג"ה) ומותר לשחוק בכדור אפילו ברשות הרבים אף על גב שאינו אלא טיול בעלמא. * ואם הניח עירוב מותר לטלטל ולהוציא כל שיש לו תורת כלי אע"פ שאינן לצורך היום כלל * ב [ג] [ה] אסור לישראל להוציא שום דבר ביום טוב לצורך עכו"ם: (הג"ה) אבל מותר לשלוח לו ע"י עכו"ם כגון שצריך להחזיר משכון לעכו"ם אלם וכדומה לזה: * ג [ו] לקח עץ שאינו מיוחד לשפוד וצלה בו בשר [ד] אסור לטלטלו אחר כך

[א] גמרא ביצה דף י"ב [ב] משנה שם וכב"ה [ג] הרי"ף וס"פ * הגהות בה קור' ירוחם [ד] שם * תוס' ור' ירוחם: * ר"ן פרק ב' דביצה: [ה] מרדכי בס"פ דביצה והתוספות בכתובות דף ז' * מרדכי פ"ק דביצה וב"י בשם תוספות פרק ק' דכתובות: * [ו] מימרא דאמוראי ביצה דף כ"ז

הכל לעיל: ומ"ש אלא אם כן ניכר בהם וכו' · פירוש כמו דאמרינן התם דחזיה דכיושי אמר ודאי דמאתמול הוא וכה"ג: ומ"ש אפילו הובא מחוץ לתחום וכו' · והיינו כגון שהביא בשביל גוים וכמו שביאר המחבר בסימן לעיל קמח: ומ"ש מותר ליקח ממנו דאדעתיה דעכו"ם וכו' · פירוש דבקמח אין שייך לאסור משום מוקצה אעפ"י שמחוסר טחינה דהוא ג"כ אב מלאכה האסורה בי"ט כיון דגם כשעדיין היה חטים היו ראויין לאכילה לכוס אותן או לעשות מהן קליות ודייסא · וכ"כ הרא"ש והר"ן: ומ"ש וה"ה ליקח מהן פת וכו' · כלומר אע"ג דאיכא כאן עוד מלתא אחריתא מאי דליתא בקמח דבפת איכא למיחש שאפה בעצים שהיו מחוברים ונתלשו בי"ט ומוקצים הם אפ"ה מותר · והטעם כתבו התוס' בפרק בתרא דע"ז דלא אמרינן יש שבח עצים בפת אלא באיסורי הנאה כגון ע"ז וכלאי הכרם: ומ"ש וכן אם נאפה בשבת שלפניו וכו' · הנה האגור כתב בשם מהר"ר יעקב וויי"ל דפת שנאפה בשבת אסור ביום טוב שלאחריו משום הכנה · וכתב עליו הב"י ואין הוראה זו נכונה שהרי נתבאר בסימן שכ"ה דגם בשבת עצמו התירו הרא"ש וגדולים אחרים · משמע מדבריו דמאן דאוסר בשבת אסור ג"כ בי"ט שלאחריו משום הכנה · וכיון שהרב המחבר כתב לעיל שאין לסמוך על המתירין אלא בשעת הדחק כגון לצורך ברית מילה או לברכת המוציא א"כ ה"ה להתיר בי"ט שלאחריו נמי כאחר כן ועכ"כ יש קצת תימה על הרב דפסק סתם דמותר דה"ל לבאר דוקא לצורך מצוה וכו' · ונראה לי פשוט דפת שאפאה הגוי בשביל ישראל ל"מ בשני ימים של ר"ה דקדושה אחת היא וכיומא אריכתא דמי דפשיטא דאסור גם ביום שני אלא אפילו בשבת וי"ט מה שנאפה בזה אסור גם בזה משום הכנה אבל בשני ימים של גליות יש להתיר ביום שני ממה נפשך המוכר לעיל גבי ביצה ומסוכר ודוק: כתב מהרש"ל בסוף המביא בשם א"ו דלדברי הכל אם בישל או אפה עבד ישראל בשבת ואפילו לצורך עצמו ואפילו בשבת ראשונה ושנייה שאינו יודע אם אדונו יאכל מזה אפ"ה אסור · וכתב עליו מהרש"ל דאפילו לצורך אסור משום דנראה כאלו נעשה בשבילו · ונראה לי כה"ג ג"כ יש לאסור בי"ט לאחריו משום הכנה כיון דאסור בשבת ואפילו לצורך מצוה יש לאסור: ב תקנה לי יונים למחר וכו' · פירוש בין שנתן לו מעות לקנות לו למחר ובין שאמר לו קנה ממעות שלך אני אחזור לך בכל ענין אסור ואפילו אם הגוי קונה בלא מעות אפ"ה אסור כיון שהגוי פוסק בשביל המעות והטעם דכל מה שאסור לעשות ע"י ישראל בעצמו אסור לומר לגוי לעשותו בי"ט אפילו אם מצוה לו בערב י"ט לעשות כן בי"ט אסור: ומ"ש והוא שלא יהו מפריחין וכו' · פירוש דאז ליכא בהם משום צידה כיון דאינם מפריחין ה"ל כניצודין ועומדים · וגם משום מוקצה ליכא דשל גוי היכא נריכה הכין · אבל אם הם מפריחין או איכא למיחש שמא ניצודו היום אעפ"י שניצודו בשביל גוים מ"מ אסורין לישראל משום מוקצה וכמו שמבואר לעיל בריש סימן תקט"ו ע"ש · ומבואר שם בדברי הרא"ש דוקא אם יכולין לפרוח חוץ לתחום או יש בהם משום צידה · אבל אם אינם יכולין לפרוח רק תוך התחום אין בהם משום צידה דכניצודין ועומדים · והמחבר כתב סתמא שלא יהו מפריחין משמע דאינן יכולין לפרוח כלל כ"א כודין בעלמא ועיין לעיל סימן תצ"ז סעיף י"ד וט"ו · ומהרש"ל בפ"ק דביצה סימן כ"א פסק כדברי הרא"ש וכתב שכן משמע מדברי רש"י: ג אלא משער וכו' · ומיהו אם מולא המדה שלא כדרך המולאים מותר · וכן פסק מהרש"ל שם בסימן כ"ז:

תקיח א מ"ש כגון קטן וכו' · פירוש קטן למולו או שרוצה לילך לטייל ומתירא להניח לקטן בביתו לבדו יכול להוציא הקטן עמו: וכך כתבו התוס' בשם ר"ת וכ"כ רבינו ירוחם · ומהרש"ל כתב בפ"א בסימן ל"ד דאפילו אם אפשר להניחו אצל האם אפ"ה מותר להוציאו דרך טלטול מיהו לדידה צ"ע דהא הרא"ש לא כתב להתיר אלא כשמתירא להניחו בביתו משמע דוקא בכה"ג: ומ"ש ולולב וס"ת וכו' · פירוש לולב לצאת ידי מצות לולב וס"ת לקרות בה · ונראה דה"ה שאר ספרים כגון מחזורים וכיוצא בו שמותר לישא אותם לבית הכנסת שהיא בר"ה: ומ"ש וכלים הצריכים לו קצת וכו' · פירוש כגון להתקשט בהם או כיוצא בו שהוא לצורך היום: ומ"ש או שמתירא שלא יגנבו וכו' · ז"ל הגהות סמ"ק בסימן רפ"ב דמפתח תיבה שאין בה אלא מעות מותר להוציא עמו משום דלבו דואג משום כס דא ומפני כך חשיב צורך קצת · ומהרש"ל ז"ל חולק על זה וכתב דלא התירו במקום שמתירא מפני גניבה אלא בענין דאיכא להתיר סופן משום תחלתן כגון להחזיר הספרים שנשא לב"ה לביתו במקום שמתירא שלא יגנבו הספרים ואפילו אינו רוצה ללמוד בהם היום משום שאם אין אתה מתירו להחזירן לא יביא מחזור או סדור לב"ה ונמצא אתה מבטלו לע"ל · אבל בדליכא חשש גניבה אלא שרוצה להחזירם להצניע בביתו או אפילו דאיכא חשש גניבה אלא שהיו מונחים שם מכמה שנים דלא שייך למימר התירו סופן משום תחלתן אסור · והיינו בשאינו רוצה ללמוד בהם עוד היום · ונראה דבכלים שמשתמרים בהם אוכל נפש שמוכן לי"ט ודאי דמותר להוציא לכ"ע כגון מפתח של תיבה שבה אוכל נפש של י"ט או כלים הצריכים לי"ט שמשתמשים בי"ט בו ומתקשטים בו בי"ט מותר להוציא עמו לכ"ע אם מתירא להניח בביתו · וכן איתא בירושלמי · וכן כתב הר"ן · וז"ל דרשות מהרי"ל אמר מהר"ש אותן מפתחות שסוגר בהן אוכל נפש להשמר הן לכדן מותרין להוציאן · וכן הוא בעצמו הוציא עמו מפתח מן הכיסה שלו בי"ט לפני שער העיר כי אמר שהדגים שלו שבכיסה לי"ט עומדים תוך הכיסה שלו להשמר ע"כ · וכתב עוד מהרש"ל ז"ל ולענין הוצאת סכינים בימי חורפי ראיתי שנזהרים כשהיו הולכין לטייל חוץ לעיר שלא היו נושאים הסכינים כלל עמהם מאחר שהסכינים אחר האכילה אין בהם צורך כלל כי אין דרך לאכול עוד היום ע"כ · מיהו היינו דוקא לשיטתו שאסור להוציא אם ליכא רק חשש גניבה לבד · אבל לפי דעת הרב בהג"ה אם מתירא להכניסם שלא יגנבו לו מותר להוציאם לר"ה: ב אבל אבנים וכו' · פירוש כשאין בהם צורך כלל אלא מוציאן לצורך מחר · וכן צריכים לפרש לדעת הרב וה"ה בכלים בכה"ג אסור · וכ"כ הר"ן ז"ל והא דנקט אבנים ולא חילק בכלים גופא משום דאורחא דמלתא נקט דסתם כלים יש בהם צורך היום וסתם אבנים מסתמא אם מוציאן לצורך מחר מוציאן: ומ"ש וכיוצא בהן אסור וכו' · הנה הב"י הכריע כדעת רש"י והרמב"ם · וכן מטין קצת דברי הרי"ף דאינו אסור אלא מדרבנן · אבל התוס' והרא"ש כתבו דחייב מלקות · ולדבריהם הסכים מהרש"ל: כתב הב"ח הא דשרינן לצורך מצוה היינו דוקא במצוה שצריך לצאת ידי חובת היום · אבל לצורך שאר מצוה אסור ואינו מוכרח וצ"ע: ומ"ש ומותר לשחוק בכדור וכו' · אבל מהרש"ל כתב ודבר תימה להתיר בי"ט לשחוק בכדור בר"ה דאין בו צורך היום כלל אלא שחוק של ילדים שלא הגיעו לכלל חיוב הנח להם אבל גדולים מנהג רע הוא בעיני כי הוא קלות ראש עכ"ל: ומ"ש ואם הניח עירוב וכו' · משמע דבלא עירוב אסור לטלטל כלים שאין בהם צורך היום אפילו מחצר לחצר: ומ"ש מותר לטלטל ולהוציא וכו' · פירוש לטלטל ולהוציא מחצר לחצר · אבל ודאי לר"ה אסור דהיאך אפשר לערב ר"ה · וכן כתב הר"ן בהדיא: כתב הטור דמותר להוציא המפתח אפילו ברצועה שתולה בחגורתו ולא אמרינן דמיחזי כעובדא דחול · וכן פסק מהרש"ל שם וב"ח מחוור: ג אסור לישראל להוציא וכו' · כ"כ התוס' פ"ק דכתובות דף ז' ע"א · והטעם דכיון דאסרו לעשות שאר מלאכה כגון אפייה ובישול לצורך גוים ה"ה הוצאה מרשות לרשות: ומ"ש אבל מותר וכו' · ועיין לעיל בסימן שכ"ה דלא התיר המחבר כי אם הוא מלבש ויוציאנו דרך מלבוש · אבל משכון דלא אפשר ללובשו אסור · וכן נמי צריכין אנו לפרש בכאן דברי הרב · וכן פסק מהרש"ל בסימן ל"ו וביאר הטעם דהא ק"ל דכל מה שאסור לישראל אסור לומר לכותי לעשותו אפילו באיסורי דרבנן וכ"ש הוצאה

דאיכא

כך שאינו כלי אלא שומטו ומניחו בקרן זוית כדי שלא יזוקו בו [י] אפילו אין עליו בשר כלל: (הג"ה) ולצורך אוכל נפש מותר לטלטל הכל אפילו מוקצה: * ד [ק] מותר לטלטל כולם של שובך [ה] משובך לשובך [ט] אפילו ברשות הרבים [י] אבל סולם של עליה אסור בטלטול: ה [כ] להוציא גרף של ריעי ולהחזירו [ל] בדינו בשבת כך דינו בי"ט: (ועיין לעיל סימן ש"ח): ו בהמה שמתה ביום טוב אם היתה מסוכנת מערב יום טוב הרי זה מחתכה לכלבים ואם לא היתה מסוכנת אף על פי שהיתה חולה הרי זה מוקצה ולא יזיזנה ממקומה: ז [מ] מתחילין בערימות התבן אם היא תיבנה * כריא (פירוש סרוקה) ואירת ביה קוצי שעומד להסקה: ח [נ] נוטלים עצים הסמוכים לרפני הסוכה ומסיקין בהם: (הג"ה) והוא הדין אם זרק תבילות על הסכך דאיכן בטילות לגבי הסכך אם דעתו להסיקן מותר ליטלן משם: ט [ס] בית שהוא מלא פירות מוכנים ונפחת נוטל ממקום הפחת:

תקיט צירי דלתות מותר להסיר. ולהחזיר לצורך יום טוב ובו ה' סעיפים:

א [א] מסלקין * תריסי (פירוש קרשים שנועלין בהם החנויות) חנויות ומחזירין אותם ביום טוב כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן ולא ימנע משמחת יום טוב [ב] במה דברים אמורים כשיש להם ציר באמצע אבל יש להם ציר מן הצד אסור גזירה שמא יתקע ושאין להם ציר מן הצד כל עיקר אפילו בבית מותר להחזיר: ב [ג] כלים שהם מפוצלים כגון מנורה של חליות וכסא ושלחן שהם חתיכות חתיכות מעמידין אותן ביום טוב [ד] והוא שלא יתקע: ג [ה] להתיר ולהפקיע ולחתוך חותמות שבכלים ושבקרקע ולשבר פותחת כדינם בשבת כך דינם ביום טוב: (ועיין לעיל סימן ש"ד) ד [ו] לקטום קש או קיסם או תבן או עצי בשמים דינן בי"ט כדינן בשבת: (כדאיתא סימן שכ"ב): ה [ז] קמטים שעושים הנשים בבתי זרועותיהן ובבתי שוקיהן אסור לעשותן ביום טוב משום תיקון מנא:

תקכ

א [א] לכבר הבית כדינו בשבת כך דינו ביום טוב (ועיין לעיל סימן של"ז):

תקכא דין שלשול פירות ביום טוב ממקום למקום ובו ג' סעיפים:

א [א] משילין פירות דרך * ארובה (פירוש מן כי ישל זיתך כלומר משילין הפירות לארץ) ביום טוב [ב] ולא ישלשלם בחלונות ולא יורידם בכולמות ולא יטלטלם מגג לגג אף על פי שהן שוין: ב [ג] מותר לכסות פירות או כדי יין או לבנים מפני הדלף: ג [ד] ליתן כלי תחת הדלף כדינו בשבת כך דינו ביום טוב: (ועיין לעיל סימן של"ח):

דאיכא קצת פוסקים דסבירא להו דאסור מדאורייתא לישראל וכן עיקר: ד אסור לטלטלו וכו'. הטעם משום דהוא מוקצה כיון שאינו מיוחד והמחבר אזיל לטעמו דס"ל דבי"ט אסור מוקצה בטלטול. ונראה אפילו לדעת י"א דכתב הרב לעיל בסימן תצ"ה דגם בי"ט מתירין מוקצה מ"מ ס"ל לחלק בין מוקצה לנולד וכאן הרי הוא כנולד מאחר שבטל מתורת כלי שהיה עליו כבר והוי כאוד שנשבר שאסור משום נולד. וכן ראיתי למהרש"ל פרק אין צדין סימן כ"ד. ולפי זה נ"ל דמיירי דאינו ראוי עוד לצלות בו או שנשבר כעשו כל צרכי י"ט. וכ"כ רש"י שם בהדיא דמיירי דכבר נעשו כל צרכי י"ט ודוק: ומ"ש ולצורך אוכל נפש וכו'. פשוט הוא וק"ו השתא אב מלאכה התירו משום אוכל נפש מוקצה דרבנן לא כ"ש ועיין לעיל בסימן תצ"ז: ה משובך לשובך וכו'. קמ"לן דלא חיישינן שלא יאמרו להטיח גגו הוא צריך ובי"ט התירו משום שמחת י"ט ועיין לעיל בסימן ש"ח סעיף י"ט: ומ"ש אבל סולם של עלייה אסור בטלטול וכו'. והטעם מבואר משום שלא יאמרו שמטלטלו להטיח גגו ומטעם זה אסורה בטלטול אפילו בביתו דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים. ובספר טירת כסף העליתי בס"ד להתיר בסולמות קטנות. וכן פסק מהרש"ל ז"ל. ודעת הרא"ש ז"ל לחלק בין שבת לי"ט דבשבת הכל אסור ובי"ט הכל מותר. והטור לא הבין כן דעת הרא"ש. אמנם לענ"ד עיקר כמ"ש ע"ש:

תקכד א מ"ש אין עולין על גבי אילן וכו'. מטעם הוא דגזרינן שמא יתלוש פי' שיעכח דשבת הוא ויתלוש מן האילן ותולש הוא אחד מן אבות מלאכות דתולדה של קוצר הוא אבל משום שלא ישבר את הענפים אין לחוש כי דבר שאינו מתכוין הוא: ומ"ש ולא רוכבים ע"ג בהמה וכו'. משום דקיימינן שמא יחתוך זמורה להכות לבהמה והוי קוצר מן המחובר ולמאן דס"ל דתחומין מדאורייתא איכא נמי למגזר משום שמא יצא חוץ לתחום דמתוך שאינו מהלך ברגליו אינו רואה סימני התחום וכפקא מיניה דאפילו קיטע בשתי ידיו אסור לרכוב על גבי בהמה בשבת: ומ"ש ולא שטין על פני המים וכו'. משום דגזרינן שמא יעשה חביות של שייטין: ולא מספקין וכו'. עד גמר הסעיף עיין לעיל סימן של"ט: ומ"ש ולא כונסין ולא מייבמין וכו'. נראה דה"ה דאין מכניסין לחופה דהא כניסת חופה דאסורה בשבת נלמד מדין יבום. וכמו שכתב הר"ן פרק משילין ע"ש. אך קשה דבהדיא משמע בפרק נערה שנתפתתה דמותר להכניס לחופה בשבת וי"ט דאמרינן התם דמעשה ידיה לאביה מדוכתה לו התורה להכניסה לחופה אעפ"י דמבטלה ממלאכתה ומשני התם דלמא מיירי במכניסה בשבתות וימים טובים אלמא דמותר להכניס לחופה בשבת וי"ט. ונראה דנ"ל דהתם מיירי בשמכניסה בתוספת שבת מבע"י דמלאכה אסורה. אבל חופה מותרת דאפילו בין השמשות מותר לעשות חופה כיון שאינו אלא מדרבנן משום גזירה שמא יכתוב וכל דבר שהוא מדרבנן לא גזרו עליו בין השמשות. וכמו שמבואר בדברי המחבר לעיל בהלכות שבת סימן ש"ז כ"כ לייסב בדוחק וע"ש בדברי התוס' לפי תירוץ שני בד"ה בשבתות וימים טובים דנראין דמיירי בשבת עצמו ומשמע מדבריהם שם דמותר לעשות חופה בשבת ע"ש ונ"ע:

תקכה מ"ש

תקכב קצת דברים האסורים לטלטל ביום טוב ובו ד' סעיפים:

א [א] אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו (ודין קיגר דינו ביום טוב כמו בשבת ועיין לעיל סימן ש"א): ב [ב] אין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה [ג] ואיש שהיו רבים צריכים לו מותר [ד] ומוציאין אותו על הכתף אפילו באפריון: ג [ה] מי * שנכווצו (פירוש שנכאתו ונעשו קצרים) גידי שוקיו יכול לצאת במקל: ד [ו] אין מנהיגין בהמה במקל:

תקכג דינים הנוהגין בבהמות ביום טוב ובו ד' סעיפים:

א [א] כסירים וזבובים ותלים בבהמה אף על פי שהן עושים חבורה: ב [ב] אין מגררין בהמה במגררת ביום טוב מפני שמשרת שיער: ג [ג] אין מילדין הבהמה ביום טוב אבל מסעדין אותה שאוחז בולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו: ד [ד] בהמה שריחקה ולדה מותר * לזלף (פירוש לספוך): מי שליתה עליו וליתן מלא אגרוף מלח ברחמה כדי שתרחם עליו אבל הטמאה אסור לעשות לה כך: (הג"ה) וע"ל סימן רמ"ג אם אדם מלוה על שביתת בהמתו ביום טוב:

תקכד כמה דברים האסורים ביום טוב ובו ב' סעיפים:

א [א] אין עולין על גבי אילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין להכות כף על ירך ולא מטפחין להכות כף אל כף ולא מרקדין ולא דנין ולא מקדשין ולא כונסים ולא מיבמים ולא מגרשין ולא חולצין ולא מקדישין ולא מחרימין ולא מפרישין תרומה ומעשרות: (הג"ה) ודין פדיון הבן כדינו בשבת כך דינו ביום טוב וע"ל סימן של"ט: ב [ב] שכיב מרע דתקיף ליה עלמא טובא שרי לגרש אפילו בשבת:

[י] שם וכרבינא [*] רמב"ם פ"א ומרדכי ריש פרק בכל מערבין: [ק] משנה שם דף ט' וכב"ה [ט] הרא"ש בשם הגאונים וס"פ ברייתא שם [כ] ביינתיו לעיל בסימן ש"ח סעיף ל"ד [ל] שם בדף פ"ו [מ] משנה ונמרא שם דף ל' [נ] משנה שם דף ל' [ס] משנה שם דף ל"א

[א] משנה ביצה דף ל' [ב] אוקימתא דאביי שם [ג] לשון הרמב"ם בפרק ד' מהל' י"ט משנה שם ביצה דף כ"א [ד] מדין תריסי חנויות בדף ל' [ה] ביינתיו לעיל סי' ש"ד בע ף ו' [ו] ביינתיו לעיל סי' שכ"ב סעיף ד' [ז] מהא דקטורי נידי שם דף כ"ג

[א] ביינתיו לעיל סימן של"ז

[א] משנה ביצה דף ל"ה [ב] ברייתא ונמרא שם [ג] ביינתיו לעיל בסימן של"ח סעיף ז' [ד] גם זה שם

[א] ברייתא ביצה כ"ה [ב] שם בברייתא [ג] שם בגמ' [ד] מהא דאמיור ומר זוטרא שם [ה] ביינתיו לעיל בסימן ש"א [ו] משנה שם דף ל"ב וכת"ק

[א] משנה ביצה דף כ"ג וכרא"בע דאמר מקרדין וכפי' הרמב"ם וכן איתא בערוך [ב] פשוט לדעת הב"י [ג] משנה ונמרא שבת דף קכ"ג [ד] ברייתא ונמרא שם

[א] משנה ביצה דף ל"ו [ב] ביינתיו לעיל בסימן של"ט

תקכה דין הלואה ביום טוב. ובו ב׳ סעיפים:

א [א] הלואת [א] י״ט ניתנת ליתבע בדין: (וע״ל סימן ס״ו סעיף י״א): **ב** [ב] גבאי צדקה גובין מחצרות ביום טוב אבל לא יכריזו כדרך שמכריזין בחול אלא גובין בצנעה ונותנים לתוך חיקם ומחלקים לכל שכונה ושכונה בפני עצמה:

תקכו דין מת ביום טוב. ובו י״ב סעיפים:

א [א] מת המוטל לקברו אם הוא [א] בי״ט א׳. (לא יתעסקו בו ישראל ואפילו יסריח ואי אפשר בעממין אבל) יתעסקו בו עממין [ב] אפילו מת בו ביום (וע״ל סימן ש״ד) ואפילו אם יכולין להשהותו עד למחר שלא יסריח [ג] וכל זה בעשיית (קבר) וארון ותכריכין אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו ולהוציאו ולשומו בקבר מותר על ידי ישראל: (הג״ה) וטוב ליזהר לטהרו על ידי קש על גב עור או נסר ולא על ידי סדינים שלא יבא לידי סחיטה: * **ב** [ד] מת ביום טוב ראשון אסור להלינו עד יום טוב שני כדי שיתעסקו בו ישראל: **ג** [ה] בשבת וביום הכיפורים לא יתעסקו בו כלל אפילו על ידי עממין [ג] אפילו להוציאו על ידיהם להניחו * בכוך (פירוש בקפרה): העשוי מאתמול: **ד** [ו] בי״ט שני יתעסקו בו ישראל [ה] אפילו ביום שני של ראש השנה [ו] ואפילו לא אשתהי אפילו לחתוך לו הדס מהמחובר ולעשות לו תכריכין וארון [ז] ולחצוב לו קבר ולחמם לו מים לטהרו ולגזוז לו שערו [ט] ואם אין באותה העיר מקום [ח] קברות לישראל מוליכין אותו לעיר אחרת שיש בה שכונת קברות אפילו חוץ לתחום [י] ומשכירין לו ספינה להוליכו ממקום למקום דיום טוב שני לגבי מת כחול שויה רבנן ואפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל: (הג״ה) אבל באשכנז ובמדינות אלו אין נוהגין כן אלא כל היכא דאפשר בעממין עושין הקבר והארון ותכריכין על ידי עממין ושאר הדברים עושים ישראלים כמו ביום טוב ראשון אבל אם לא אפשר בעממין מותר לעשות הכל על ידי ישראלים: * [כ] חוץ מן הכיפה שבונים על הקבר שאין בונין אותה ביום טוב: (הג״ה) אבל מותר לכסותו בעפר * ודלא כיש מחמירין כן נראה לי: [ל] במה דברים אמורים כשרוצים לקברו בו ביום אבל אם

תקכה א מ״ש י״ט ניתנה ליתבע וכו׳. משמע דבשבת אינו ניתן ליתבע מדהשמיט המחבר דין זה לענין שבת: אמנם מדברי הגמרא שם משמע דאין לחלק בין שבת לי״ט לענין זה מדפריך התם ממתניתין ואם איתא מאי אמ״ד דס״ל דלא ניתן ליתבע אלמא דאין לחלק בין י״ט לשבת לענין זה וק״ל: כתב בתשובות מהר״ם מלובלין בסימן י״ז התוקע כף לחבירו בי״ט לפרוע לו מחויב דחייב לקיים דבריו ופשוט הוא:

תקכו א מ״ש אם הוא ביום טוב ראשון וכו׳. דכיון שהוא מדאורייתא לא ניתן לדחות בשביל כבוד המת: ומ״ש לא יתעסקו בו ישראל. וה״ה ע״י קראים משום ולפני עור לא תתן מכשול תומת ישרים סימן קמ״ו: ומ״ש אפילו מת בו ביום וכו׳. פירוש דאו ליכא למיחש שיסריח אפ״ה דוחה י״ט שני: ומ״ש אבל להלבישם וכו׳. משום דהותרה הבערה והוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אכילה כיון דאיכא צורך מצוה קצת כי הכא ועיין לעיל סימן ש״א מ״ש מאלו דינים ונראה להוציאו גם לר״ה מותר: כתב הרא״ש בפ״ק דמ״ק דאפילו יש בקרקע איזה חור בבית הקברות דיכולין להשהות שם המת עד לאחר י״ט ולא יסריח אלא שאינו רוצה שיהא קבור במקום הזה ודעתו לפנותו למקום אחר לא אמרינן שיקבר בכאן עד לאחר י״ט ואח״כ יפנהו משם אלא מותר לקבור קבר חדש ע״י עכו״ם בי״ט ראשון ובי״ט שני על ידי ישראל ולאפוקי מדעת הראב״ד דלא סבר כן ואוסר אפילו כה״ג מכ״ש בי״ט ועיין בתוס׳ במ״ק דף ח׳ ע״ב ד״ה אין חופרין דמבואר שם דיש אוסרים לחפור קבר חדש כדאיכא קברים מוכנים אעפ״י שאינו רוצה שיהא נקבר בקברים אלו ולמעשה צ״ע: ומ״ש וטוב ליזהר וכו׳ שלא יבא לידי סחיטה וכו׳. יש לתמוה ת״ל דאפילו אם לא יבא לידי סחיטה מ״מ איסור כיבוס איכא. וז״ל המרדכי פרק תולין ומטהרין אותו ע״י עממין מפני שצריך סדין מפני כבוד ואתי לידי כיבוס. וגם בתרומת הדשן עצמו משמע דאיכא איסור גמור לטהר בסדין משום כיבוס. וכן פסק המחבר לעיל דשריית בגד זהו כיבוסו בסימן ש״ב והכא נמי דקודם שמכבס המת עם הבגד צריך לשרות אותן במים טהורים ונקיים ואיכא משום כיבוס. וע״כ נראה דאין להקל בזה: **ב** מת בי״ט ראשון וכו׳. וז״ל הכל בו שמענו על הראב״ד שצוה להלין מת בי״ט ראשון עד י״ט שני כדי שיתעסקו בו ישראל וחלקו עליו חביריו משום דאסור להלינו עכ״ל. וזהו דעת המחבר בכאן ויש לתמוה דהא מסקינן דלכבוד המת מותר להלינו וכמו שכתב המחבר גופא בי״ד בסימן שנ״ז ובודאי כבוד גדול למת שיתעסקו בו ישראל. ולענין אם מותר לומר לעבד כנעני שאבל ישראל לקבור את המת. עיין לעיל בהלכות שבת בסימן ש״ד. ועיין מ״ש שם בס״ד. ועיין בתשובות מהרמ״ע סימן י״ו: **ג** אפילו להוציאו על ידיהם וכו׳. כלומר אפילו טלטול בעלמא דהוא שבות דשבות דאמירה לגוי שבות הוא אפ״ה אסור. וכן כתב הרמב״ן בהדיא וכתן טעם לדבר מפני כבוד המת שלא יאמרו עליו נתקלל עליו שבת במיתתו: כתב בתשובות הרי״בש דמת היה בי״ט הראשון והיה ערב שבת וביום א׳ לא הניחו הגוים לקבור מפני אידם ופסק דאפ״ה אין לקבור ביום ראשון ע״י ישראל אפילו א״א ע״י עממין כגון שאין מצוין עממין בקברות של ישראל: **ד** אפילו בי״ט שני של ר״ה וכו׳. כלומר דלא תימא כיון דכיומא אריכתא דמי יש לאסור להתעסק בו ישראל קמ״ל דמותר ואע״ג דלענין ביצה החמירו ואמרו נולד בזה אסורה בזה וכמו שמבואר לעיל סימן תקי״ג לענין מת לא החמירו וע״ש. ונראה דוקא בי״ט שני של שבועות וכיוצא שהוא ספק מיל אבל ביום שני של פסח או סוכות דיכו כחול המועד. וכ״כ בספר תומת ישרים סימן ק״ד בשם הרא״ש ועיין בתוס׳ בפרק משקין ד״ה אין תופרין: ומ״ש ואפילו לחתוך לו הדס וכו׳. זו ואצ״ל זו קתני כלומר דאפילו לחתוך לו הדס ולעשות לו נויים יותר אע״ג דאפשר בלתי הדס שהרי אין מביאין הדס למיטה אלא מפני כבוד המת וגם נויים אפשר בלתי קלול י״ט דאפשר לכרכו בתכריכין בעלמא ואפ״ה התירו חז״ל ומכ״ש לחפור קבר דלא סגי בלא״ה: ומ״ש ולעשות לו תכריכין וכו׳ פי׳ לתפרם ולתפרן אעפ״י שהם מלאכות מלאכות. ונראה דאם יכול למצוא תכריכין מוכנים אין לעשות חדשים ולחלל י״ט וכן כתבו התוס׳ בפ״ק דמ״ק בד״ה אין תופרין: וכתבו התוס׳ דאם התכריכין מטונפים מותר לכבסם וע״ש בד״ה ועושים כברכת בדף ח׳ ע״ב: ומ״ש ולחצוב לו קבר וכו׳. פירוש אפילו איכא מקום שיכול להניחו שם עד לאחר י״ט אפ״ה אין מניחים אותו ולחזור ולפנותו משם אחר י״ט כי בזיון גדול למת לפנותו ויקבר לקבר קודם שיתעכל הבשר. וכ״כ הרא״ש בפ״ק דמ״ק ועיין לקמן בסימן תקמ״ד סעיף א׳: כתב בספר משפטי שמואל בקהל שיש להם חבורה של קברנים שאסור לאחרים לחפור הקבר כ״א האנשים המיוחדים לכך ואם הוא ערב שבת סמוך לחשכה הוריז הרי זה משובח. ועיין בתשובות הרשד״ם חלק א״ח סימן י״ו שנראה שחולק ע״ז וכן נראה עיקר: ומ״ש ולעשות לו ארון וכו׳. ונראה דאם אין לו נסרים מוכנים מביאין קורות ומנסרין נסרים כמו שמבואר לקמן לענין מ״ה בסימן תקמ״ז. וכן מוכח מדברי כ״י פ״ק דמ״ק ע״ש: ומ״ש ולגזוז לו שער וכו׳. בתרומת הדשן כתב דנוויות שער של מת אין בו מלאכה כלל. ולפ״ז אפשר להתיר אפילו ביום ראשון אם המת צריך לכך: **ה** קברות לישראל וכו׳. פירוש דלא תימא דיקברהו בכאן עד לאחר י״ט ואחרי כן יוליכהו לשם. וכתב הרשב״א ק״ו הוא השתא למיגן ליה אסא מפני הכבוד התירו כ״ש לקבור אותו בקברי ישראל וכל שכן לקבור אותו בקבורת אבותיו דמותר וזו הקפדת האבות היתה לכל גדולי ישראל כלומר שהקפידו לקברם בקברות אבותיהן לפי זה נראה אפילו איכא מקום שכונת קברי ישראל באותו מקום אם מקום קבורת אבותיו איכא במקום אחר מותר להוליכו לשם דזה הוא כבודו של מת לקבור אותו בקבורת אבותיו יותר מנויות אסא. ואע״ג שכתב בהגהות אשיר״י שאין להוליך המת ממקום שיש קבורת ישראל לעיר אחרת היינו כדליכא שם קברי אבותיו וה״ה מ״מ ל״ל לא״י וע״ש. ומהרש״ל בפ״ק די״ט סימן י״ב האריך בזה ומסיק להחמיר. וכ״כ בתשובות מהרמ״ע. אכן אם צוה להוליכו למקום קברי אבותיו בהא דביום טוב אין מוליכין אותו אם אינו מסריח מליכין אותו עד לאחר י״ט להוליכו למקום קברי אבותיו ע״ש: ומ״ש ואפילו חוץ לתחום וכו׳. כלומר לא מבעיא טלטול המת בעלמא פשיטא דמותר אפילו תחומין דאיכא למ״ד תחומין מדאורייתא אפ״ה מותר דכחול שויה רבנן אבל ביום ראשון אסור להוליכו חוץ לתחום אפילו למאן דאית ליה דתחומין אינן אלא מדרבנן. ולשלוח את המת עם הנכרי על עגלה למקום של יהודים מותר אפילו ביום ראשון אפילו לא יגיע המת שם בי״ט. ועיין מ״ש בסמוך: ומ״ש ומשכירין לו ספינה וכו׳. וכתב בכ״ב דוקא להוליך את המת ע״י עממין מותר אבל שיכנסו בספינה יהודים ליעברו דרך ים אסור. וכ״כ בספר תומת ישרים. וכן המוכח בקונסטנטינא ע״ש סימן ק״ו. וכ״כ בספר באר שבע דאסור ללוות את המת בי״ט שני בספינה ע״ש סימן ק״ז. ונראה דוקא המלוים מפני כבוד אבל אלו שיש בהם צורך קבורה וא״א להם בלא ברגלים יש להקל להם שילכו עם המת בספינה: ומ״ש אבל באשכנז וכו׳. הטעם משום דס״ל כדינת ר״ת דפסק כרבינא בגמרא דאמר והאידנא דאיכא חברי חייטינן ופירש רש״י אומה רשעה שהיו כופין את ישראל לעשות מלאכתן ובשבת וי״ט היו כדחים שאומרים להם י״ט הוא ואם יראו מקברין מתיהן יכופו אותן לעשות מלאכתן גם בי״ט ובשבת: ומ״ש

היכא

[א] גמרא שבת דף קמ״ח וכרבה טור בשם התוס׳ וכן פסק הרמב״ם בפ״ד: [ב] טור בשם הרמב״ם וכתב ה״ה שהוא ירושלמי וברייתא במסכת דמאי [א] מימרא דרבא ביצה דף ו׳ [ג] טור בשם אביו הרא״ש וכ״כ הר״ן [ג] לשון הגהות מיימוני בפ״א בשם ראב״ן וכ״כ הטור בשם רבינו יחיאל בלוי ואביו הרא״ש בפסקיו שם ובתשובה וש״פ * תרומת הדשן סימן ס״ב: [ד] אורחות חיים [ה] הר״ן בפ״ק דביצה וכך כתב הרמב״ן בספר תורת האדם והרי״בש בתשובה [ו] מימרא דרבא ביצה דף ו׳ [י] שם בגמרא וכרב אשי [ח] הרא״ש והר״ן שם [ט] הרשב״א בתשובה [י] רו״קח בסימן ש״א * מרדכי הלכות אבל ותה״ד סימן פ״ב: [כ] טור * בית יוסף: [ל] הרא״ש בפ״ק דמועד קטן

אם אין רוצים לקברו בו ביום אין עושין לו שום דבר איסור מלאכה אפילו על ידי עכו"ם אבל טלטול מותר (ודין קריאת שמע ותפלה אם מת לו מת בי"ט ראשון או בשני ע"ל סימן ע"א סעיף ב' ולקמן סימן תקמ"ח בסעיף ה'): **ה** י "י החופר קבר למת ביום טוב שני מותר לו ליטול שכר: **ו** כ מותר ללוות המת ב ביום טוב ראשון תוך התחום וביום טוב שני אפילו חוץ לתחום וחוזרין למקומם בו ביום ס וכן מותר להחזיר כלי הקבורה שהוליכו עמה חוץ לתחום: **ז** ע המלוים את המת אסורים לרכוב על בהמה אפילו ביום טוב שני ואפילו האבלים אבל הקוברים שצריכים לקברו אם אי אפשר מתירים להם ביום טוב שני לרכוב על גבי בהמה: **ח** פ אם נודע לבני עיר אחת שישראל מת רחוק משם ד' או חמשה ימים ולא ניתן לקבורה אף על פי שלא יוכלו להגיע לו עד לאחר המועד מותר לצאת לדרך ביום טוב שני כדי למהר קבורתו: (הג"ה) ח ומותר להביא מת ביום טוב שני מחוץ לתחום לתוך העיר לקברו בקברות ישראל אף על פי שהיה אפשר לקברו במקומו: * **ט** כ תינוק שמת ט בתוך שלשים אם נגמרו שערו וצפרניו הוא בחזקת בן קיימא ודינו כמת גדול אף על פי שאין אנו יודעים אם כלו לו חדשיו ורוב נשים יולדות ולד קיימא: **י** ק נפלים שנהגו להסיר ערלתם בצרור אבן או בקנה אסור אפילו בי"ט שני של גליות: (הג"ה) ואסור לקברו ביום טוב אלא מניחו עד למחר: * **יא** ר אין קורעין על המת אפילו ביום טוב שני אפילו קרוביו: **יב** ש כשמת בליל יום טוב שני משכימין וקוברין אותו יא קודם תפלה כשמת ביום קוברים אותו אחר אכילה: (הג"ה) דין נדוק הדין ביום טוב עיין בי"ד סימן ת"א:

תקכז דיני עירוב תבשילין ובו כ"ד סעיפים:

א א א יום טוב שחל להיות בערב שבת לא יבשל בתחלה לצורך שבת ב בקדירה בפני עצמה אבל מבשל הוא כמה קדרות ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת ועל ידי עירוב מבשל בתחילה לשבת: (פירוש ענין הערוב הוא שיבשל ויאפה מיום טוב לשבת עם מה שבשל ואפה כבר מע"יט לשבת ונמצא שלא התחיל מלאכה

ת רבינו ירוחם
כ טור בשם בה"ג וש"פ ס הרמב"ן בתשובה
ע רמב"ן בספר תורת האדם
פ הרשב"א בתשובה

* בית יוסף בשם תשובת הרשב"א:
כ טור בשם הר"ר יעקב בן הר"ר יצחק הלבן
ק הגהות מיימוני בפרק א' מהלכות מילה *בית יוסף:
ר הרמב"ם בפרק ו' מהלכות י"ט ושאר פוסקים
ש כל בו בסימן ק"ו (דין אבילות אם מת קודם הרגל או בתוך הרגל בסי' תקמ"ז ותקמ"ח)
א ביצה דף ט"ו
ב משמעות המשנה כ"י

ביכא דאפשר בעממין וכו' · ומשמע אפילו לא אשתהי עדיין · וכן מוכח בגמרא שם ועיין בהגהות אשיר"י שם · ונראה לי דאם צריך להמתין הרבה שעות כדי שיבאו עכו"ם ומתוך כך יבא המת לידי בזיון · לכפות או כיוצא בו אין צריך להמתין ויתעסקו בו ישראל : ומ"ש הקבר והארון וכו' · לשון תרומת הדשן כל מלאכות שהם דאורייתא בעשית ע"י עכו"ם אבל מה שהוא רק איסור דרבנן ע"י ישראל : ומ"ש אבל אם לא אפשר ע"י עממין וכו' · וכתב בתרומת הדשן דאפילו בי"ט שני דה"ה הדין כן : ומ"ש חוץ מן הכיפה וכו' · פירוש כיפה של בנין אבל כיפה של עפר שצוברין העפר על הקבר עד שנעשה כמו תל נראה שמותר לעשותו בי"ט שגמר הקבורה הוא : ומ"ש אבל מותר לכסותו וכו' · פירוש דוקא בי"ט שני ולא בראשון וזה פשוט · וכתב הרשד"ם חלק א"ח סימן י"ג מותר לכל ישראל לזכות בכיסוי קבר אעפ"י דבארבעה או בחמשה בני : ומ"ש אין עושים לו שום דבר איסור מלאכה וכו' · לשון רש"י שם דלכבס ליות ולגוזז שערו מותר אפילו ע"י ישראל · וכ"כ בתרומת הדשן · ונראה מדברי הרא"ש דכן הדין כמי בחול המועד כשאינו רוצה לקברו בק"ה ע"ש : ומ"ש אבל טלטול שרי וכו' · פירוש אפילו ע"י ישראל · וכן מוכח ג"כ מדברי הרא"ש ע"ש · וכתב בתרומת הדשן דוקא טלטול מותר אבל הוצאה אפילו לכרמלית אסור דהוצאה לכרמלית נמי מלאכה מדרבנן נקראת : **ו** החופר קבר למת וכו' · והתירו משום דשוא לא ימנע בקנס ויהיה המת מוטל בבזיון : **ז** ביום טוב ראשון תוך התחום וכו' · ואפשר לומר דקמ"לן דאף על פי דדרך המלוים שהם מתחלפים את עצמם בנשיאת המטה אפ"ה מותר משום כבוד המת · ועיין בספר משפטי שמואל בדף ל"ד : ומ"ש ביום טוב שני אפילו חוץ לתחום וכו' · משום שלא תהא מכשילן לעתיד לבא · ומשמע אפילו אין בהם צורך למת רק מלוים מפני הכבוד · וכן מותר להחזיר כלי הקבורה דאיסור טלטול ליכא בהו שמלאכתן להיתר וגם אפילו אם יש לו מקום שמור לחומה דמשתמרין שם מותר להביאם למקום שרוצה דכל דבר שהתירו לטלטל מחמה לצל מותר לטלטל לכל מקום שירצה · וכ"כ הרמב"ן בתשובה · ודוקא כשהמלוים הולכין לכבוד המת התירו להם לבא אפילו חוץ לתחום אבל לא אם הולכים לכבוד האבלים מהרדב"ז בסימן ק"ו : **ח** המלוים את המת אסורי' לרכוב וכו' · כ"כ הרמב"ן בשם תוס' והטעם שאסרו לרכוב אפילו בדליכא אפשר ללוות את המת בענין אחר ול"ד לתחומין שהתירו דליכא בהו חשש איסור דאורייתא אבל ברכיבה איכא משו' שמא יחתוך ומורה להוא מאבות מלאכות : ומ"ש אם אי אפשר וכו' · פירוש דוקא כשרוכבים והמת הולך לפניהם דאז לצורך המת רוכבים ומחללים י"ט אבל בענין אחר אסור · וכן נראה מדברי הרשב"א ועיין בתשובת כ"ל וכל"ג מה"ק : **ט** אם נודע לבני עיר אחת וכו' · כ"כ הרשב"ץ בתשובה ופליג בזה אדברי הרי"בש שהיה אוסר · ובאמת דבריו תמוהים שם שכתב בפשיטות כיון די"ט שני כחול שויה רבנן לא מפליגינן בין נקבר בו ביום בין נקבר למחרתו והרי הרא"ש פסק בהדיא לחלק וכדלעיל והסכים לדבריו הטור · ולא מצינו מי שחולק ואפילו כשמעשה י"ט ממהר קבורת המת וכדמשמע מדברי רש"י פ"ק דמ"ק · וגם על המחבר יש לתמוה דהא פסק בסמוך כדעת הרא"ש והטור דאין עושים שום דבר איסור מלאכה כשאינו רוצה לקברו בו ביום · ואפשר לומר דהרי הוא כמת מצוה שאין לו קוברים וע"כ הקילו חכמים בי"ט שני · ועוד דאיכא למיחש לאכילת כלבים ויבא המת לידי בזיון וכדמשמע שם בתשובה ומש"ה במקום דליכא למיחש לכך אין להקל : כתב בספר תורת ישרים אם איכא ספק שמא לא ימצא שם המת שאין להתיר לילך חוץ לתחום מפני ספק עיין בסימן ק"ו · וכ"פ מהרש"ל להחמיר כל שאין קוברין אותו בו ביום רק לעשות הבלה ומאכילת כלבים מותר עיין פ"ק ביצה סימן י"א : מסקינן בסנהדרין בדף ל"ה דאין קבורת מת מצוה דוחה שבת וגם י"ט אינו דוחה וכדאמרינן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד : **י** ומותר להביא וכו' · חידש לנו הרב בזה אע"ג דכבר כתב המחבר הדין הזה בסעיף ד' משום דלא תימא דוקא כשאין שם קבורת ישראל ויצטרך לכבות את המת לאחר י"ט אבל כשאפשר שיהא המת נקבר שם ולא יצטרך לכבותו משם לא יחללו עליו י"ט קמ"לן דאפ"ה מותר לחלל עליו י"ט שני דלא גרע מנוולות אבה שהוא מפני כבוד ואין לך כבוד גדול למת שיהא נקבר בין ישראלים וזהו שסיים בדבריו אעפ"י שהיה אפשר לקברו במקומו : **יא** בתוך שלשים וכו' · פירוש אפילו ביום שלשים לענין דוקא שיגמרו שערו וכו' וכ"כ הב"י בהדיא : ומ"ש דרוב נשים יולדות ולד קיימא וכו' · וצ"ע דבהלכות אבילות פסק המחבר בסימן שע"ג סעיף ד' דבעינן דוקא שיהא קים ליה שכלו חדשיו ולא סמכינן אהא דרוב נשים יולדות ולד קיימא ויהא כבן בגמירת השער והצפרנים ואפשר לחלק דהתם לענין טומאה שהוא מדאורייתא לא סמכינן בזה שנגמר שער והצפרנים אבל הכא בי"ט שני שאינו אלא מדרבנן סמכינן ארוב נשים יולדות ולד קיימא · ויהיו קשיא דלענין מילה בשבת פסק בי"ד בסימן ת"ר סעיף י"א דאפילו נולד בחודש השמיני סמכינן אגמירת שער והצפרנים ליחול בשבת שהוא איסור סקילה וכ"ש לענין טומאה דהוא בלאו לכהן לא יטמא בעמיו · ואין ק"ל דלגאת לגמרי מותרת כפל לא כגי בגמר שערו וצפרניו עד שישהא שלשים · ויש לחלק דבשבת ליכא רק איסור טלטול בעלמא דמיה כשכך אם בן ט' הוא שביר דוחה את השבת ואם בן ח' הוא הרי הוא מחתך בבשר המת · אבל לענין טומאה איכא איסורא דאורייתא : כתב מהרש"ל דבפחות אסור לקברו ביום ראשון אפילו ע"י עממין ומדברי המחבר לא משמע הכי : **יב** נפלים שנהגו לסור ערלתם וכו' · משום דאסורין לטלטול אף על גב דמחתך בבשר המת הוא ודוקא בתוך ל' אבל לאחר מכאן שמתחלין עליהם מוסירין ערלתם בי"ט שני הר"ש הלוי חלק א"ח סימן י"ד : ומ"ש ואסור לקברו בו ביום וכו' · לשון הגהות מיימוני פ"א מהלכות מילה הא דאמרינן י"ט שני לגבי מת כחול שויה רבנן הני מילי מת שהיה בר קיימא שהמלין את המות שיבר כלאו אבל נפל אין מצוה בקבורתו · והטעם שנהגו להסיר ערלתם משום תיקון הרשעים דאמרינן בבראשית רבה דהקב"ה נוטל הערלה מן הקטנים שלא מלו ונותנם על מילה של פושעי ישראל כדי להורידם לגיהנם : **יג** קודם תפלה וכו' · ולדידן שנוהגים לקבור ע"י עממין גם ביום שני אין לקברו אלא אחר התפלה שכר מצות בנימין בסופו : ומ"ש אחר אכילה וכו' · ואם הוא אדם חשוב אחר יציאת בית הכנסת מהרש"ל :

תקכז א מ"ש י"ט שחל להיות וכו' · התוס' כתבו בריש ביצה דלבשל מי"ט לשבת אסור מדאורייתא משום הכנה דרבה · ואין לתמוה היאך מותר לבשל ע"י עירוב וכי אתי תקנתא דרבנן ומבטל איסור דאורייתא י"ל דאפיה ובישול לא שייך הכנה שאינו מחוסר רק תיקון בעלמא ול"ד לביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם · ונראה דלמאן דאית ליה הואיל דרבה כלא"ה לא קשיא מידי ע"ש : ומ"ש וע"י עירוב וכו' · שם מפרש הטעם עירובי תבשילין משום כבוד י"ט שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת מכ"ש מי"ט לחול וע"י עירוב אין נראה שמבשל מי"ט לשבת שאינו אלא גומר בשול שכבר התחיל לבשל מערב י"ט לשבת · ולפי טעם הזה נראה דיכול להניח עירובי תבשילין אפילו קודם ערב י"ט : אמנם לפי טעם השני דמפרש שם כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי"ט וכ"כ שם הרא"ש ע"ש : ומ"ש ומותר להניח וכו' · כן מבואר ג"כ לעיל בסימן

שלאכה ביום טוב אלא גמר אותה): (הג"ה) ומותר להניח עירוב זה אפילו ספק חשכה: * ב ב ג עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל ד ואם לא עשאו אלא מתבשיל לבד מותר: ג ה שיעור תבשיל זה כזית בין לאחד בין לאלפים בין בהתחלתו ג בין בסופו: (הג"ה) ויש מצריכים לכתחלה בפת כביצה. וכן נוהגין לכתחלה: ד ו צריך שיהא תבשיל זה דבר שהוא ראוי ללפת בו את הפת ז לאפוקי דייסא: ה ח תבשיל זה שאמרו אפילו צלי אפילו שלוק אפילו כבוש או מעושן אפילו מין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא בישולן לאכילה הרי זה סומך עליהם: ט וכן סומך על תפוחים מבושלים (והוא הדין שאר פירות מבושלים) י ועל דגים קטנים שבישלן: ו כ כומך מערב יום טוב אפילו על ערשים שבשולי קדרה ל וכן על שמנונית שנדבק בסכין וגררו והוא שיהא בו כזית: ז מ מצוה על כל אדם לערב ומצוה נ על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד (והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב): * ס אבל מי שאפשר לערב ולא עירב אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו: ח ע כשמערב על אחרים אינו צריך לפרט אלא מניח בכלל על כל בני העיר: ז פ וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו: (הג"ה) אבל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו אפילו הניח עירוב תחומין ויכול לבא לכאן אלא אם כן התנה עליו המניח כהדיא: * ט צ דעת מניח בעינן שיכוין להוציא לאחר ק אבל דעת מי שמניחו בשבילו לא בעינן בשעת הנחה רק שיודיעוהו ביום טוב קודם שיתחיל לבשל לצורך השבת: (הג"ה) ואם דרך הגדול להניח עליהם סומכין עליו מסתמא: * י ר המערב לאחרים צריך לזכות להם על ידי אחר וכל מי שמזכים על ידו בעירובי שבת מזכין על ידו בעירובי תבשילין וכל מי שאין מזכין על ידו באותו עירוב אין מזכין על ידו בזה: (וע"ל סימן שס"ו):

יא ש צריך הזוכה להגביה העירוב מן הקרקע טפח: יב ת חוזר ונוטל מיד הזוכה ומברך על מצות עירוב ואומר בדין יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולארלוקי שרגא למעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת לנא ולפלוני ופלוני או לכל בני העיר הזאת: (הג"ה) ומי שאינו יודע בלשון קודש יוכל לאמרו בלשון לעז שמבין):

* יג א אף על פי שהניח עירוב אינו יכול ב לבשל מיום טוב ראשון לשבת: יד ג אם הניח העירוב על דעת לסמוך כל זמן שהיה קיים אפילו ליום טוב אחר ד לכתחלה לא יסמוך עליו ליום טוב אחר ה אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו: טו ו נאכל העירוב או שאבד קודם שבישל לשבת אינו יכול לבשל אלא אם כן נשתייר ממנו כזית: טז ז לאחר שהכין צרכי שבת יכול לאכלו: יז ח התחיל בעיסתו ונאכל העירוב גומר אותה עיסה והוא הדין אם התחיל לבשל שגומר אותו תבשיל שהתחיל: יח ט אפה ולא בישל או בישל ולא אפה ונאכל העירוב או אבד יא מה שנעשה בהיתר אפילו נתכוון בו לצורך יום טוב יכול הוא להניחו לשבת ולבשל מכאן ואילך ליום טוב: יט ק מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת יב ט ויש אוסרים: כ י מי שלא עירב כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים ואפילו בביתם וגם אחרים אסורים לבשל לו ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שעירבו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו ואפילו בביתו יכולים לבשל ואם אין שם אחרים שעירבו כ יש אומרים שמותר לאפות בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק נר אחד: (הג"ה) ואם הניח עירוב ולא התיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא הוי כאלו שלא עירב כלל * ומי שמתענה ביום טוב אסור לבשל לאחרים אפילו למחר בו ביום דהוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים: * כא ל אם נזכר שלא עירב קודם סעודות שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותיר לשבת: (הג"ה) והוא הדין שיכול לילך מבע"י לאחר בכר דלוק לחפש איזה דבר ויניחנו דולק עד הלילה * מ ויש אומרים דאפילו לבשל כמה קדירות מותר כיון שקודם אכילה הוא והוא שיאכל מכל אחד ואחד: כב אם נזכר ביום טוב ראשון שלא עירב נ אם הוא ביום טוב של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי אבל אם הוא ביום טוב של גליות יכול לערב בתנאי אם היום קודש אינו צריך לערב ואם היום חול בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי וכו' ולמחר אין צריך לומר כלום ס ויש אומרים דאי לית ליה מידי דבשל מאתמול לא מהני תנאו: כג ע אם עבר במזיד (או כשוגג) ובישל במה קדירות

שס"ג לענין עירובי חצרות ושיתופי מבואות ואם קבל עליו כבר תוספ' שבת ע"ש. ובמרדכי נסתפק בשכבר אמרו ברכו לקבל עליו קדושת י"ט אם יכול עדיין לערב עירובי תבשילין בשעדיין יום דאמירת ברכו הוא קבלת י"ט לדידן. ונראה להקל בשעת הדחק: ב עירוב זה עושין וכו'. ונראה דהיינו דוקא כשרוצה לאפות בי"ט פת אבל כשאינו רוצה רק לבשל ולא לאפות גם ר"ת סבירא ליה דסגי בתבשיל לבד כך מצאתי שם בתוס': ג בין בסופו וכו'. כלומר דאם נאכל העירוב ונשתייר ממנו כזית מותר לבשל ולאפות ואע"ג דק"ו הוא השתא לכתחלה וכ"ש בדיעבד קמשמע לן דאפילו בדיעבד פחות מכזית אינו יוצא בו: ד צריך שיהא וכו'. והטעם מפרש רש"י ז"ל דכל דבר שאין מלפפין בו לא מוכחא מלתא דלשבת עשוי דמאכל כזה בכל יומא כמי איתא. וכן פירש הר"ן. לאפוקי דייסא דאמרינן הכי בגמרא טפשאי דאכלי כמאה בכמאה. ולפי זה ק"ו הוא הפת עצמו כלומר דבדיעבד אינו יוצא בפת לבד. וכן מבואר שם בהדיא. ונראה אפילו אם אינו רוצה רק לאפות פת בי"ט אינו יוצא בפת לבד ואע"ג דק"ל לכתחלה כסברת ר"ת דאופין על האפוי היינו דוקא לכתחלה אבל לא להקל וכן מבואר בהדיא בהגהות אשר"י פרק ב': ה תבשיל זה וכו' אפילו כבוש וכו'. ומשום דק"ל כבוש הרי הוא כמבושל והא דכתב המחבר בסמוך ועל דגים קטנים שבשלן משמע דבמלוחים אינו יוצא אע"ג דמליח הוא כבבוש וע"כ במלוחים איירי דאי לאו הכי מאי קמ"ל יש לחלק אע"ג דלעינן איסורא מליח כחשב כבבוש מ"מ לענין עירובי תבשילין בעינן כעין תבשיל כגון מה שהוא כבוש כמומן עם חרדל או עם שאר מיני ירקות אבל מלח לבד לא סגי: ו סומך מערב י"ט אפילו על עדשים וכו'. ודוקא אם התנה מערב י"ט לאפוקי אם לא התנה מערב י"ט שאינו סומך על זה ולאו דוקא תבשיל גרוע כזה אלא אפילו שאר תבשילין בעינן שיתנה מערב י"ט ויאמר שמניח זה לשם עירובי תבשילין ואם לא התנה אפילו יש לו כמה מיני תבשילין מוכנים לשבת אסור לבשל בי"ט לצורך שבת כן משמע מפשט דברי הפוסקים. אבל המרדכי כתב דבירושלמי איכא פלוגתא אם צריך להתנות וכתב דהר"ש מקוצי"רג התיר לסמוך בלא תנאי דבשל כופרים הולכין אחר המיקל והיינו דוקא בי"ט ששכח להניח מבע"י אבל לכתחלה בעינן דוקא שיתנה לכ"ע ולברך עליו וכמו שיתבאר בע"הי: ומהרש"ל כתב מי שעשה תבשיל מיוחד לשם עירוב תבשילין ושכח להתנות ולברך אינו מעכב בדיעבד ואין חילוק בין עשה הוא או אשתו. ועיין פ"ב בימן ת': וה"ה וכן על שומן שנדבק בסכין וגרדו וכו'. פירוש שגורדו מבע"י וקמ"ל דלא תימא לא חשיבי ובטלי. וכן פירש רש"י ומשמע מכאן דה"ה לעירוב תבשילין תבשיל שנתבשל לשבת דהא השומן שעל הסכין לא לצורך שבת נתבשל. וכן מוכח דאמרינן התם דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי גוים אמר רב יוסף ואם צלאן כבר סומך עליהם משום עירובי תבשילין ובודאי אין הנוי מבשל לצורך שבת וזה פשוט: ז וכל מי שהוא בתחום וכו'. פירוש אפילו מסתמא אבל מה שהוא חוץ לתחום עיר אפילו אם פירש בהדיא אינו יוצא בו. וכ"כ הר"ן דמסתברא שאינו כדין שיערב על כל העולם. וכן נראה דעת הרב מדכתב בשיכול לבוא דיוצא כשהתנה עליו בהדיא. משמע דבחוץ לתחום אינו יוצא אפילו התנה עליו בהדיא: ח צריך הזוכה וכו'. לשון הר"ן פרק ב' דביצה אומר לזוכה קבל תבשיל זה וזכה בו לשם בני העיר וצריך הזוכה להגביה מן הקרקע טפח כיון דברשות מזכה הוא לא מצי זכי בלא הגבהה ומשמע דאם אינו ברשות מזכה א"צ הגבהה ומקור דינים אלו מבוארים בק"ש: ט לבשל מיום טוב ראשון לשבת וכו'. פירוש אם חל י"ט בחמשה ובששה מפני שיכול לבשל בי"ט שני. ומשמע מדברי הר"ן דאפילו אם אי אפשר לבשל ביום ב' אין לבשל ביום ראשון לצורך שבת. וכן משמעות דברי המחבר: י אם הניח על דעת לסמוך וכו'. אבל מסתמא לא כלומר אם נשתייר העירוב ממילא אינו סומך עליו לבשל מיום טוב לשבת וצ"ע לדינא: יא מה שנעשה בהיתר וכו'. ומשמע דאם בישל לצורך יום טוב אחר שנאכל העירוב אין מועיל תקנה זו להניח לשבת וכו' ומדברי ה"ה לא משמע הכי ע"ש: יב ויש אוסרים וכו'. ובכנסת גדולה מה"כ כתב נהוג עלמא דאפילו לא עירב מדליק: יג או בשוגג וכו'. קמ"ל דלא תימא שהחמירו יותר בשוגג דכל אדם יאמר שוגג הייתי: כתב רי"או בפרק ב' דביצה שהאופה מי"ט לחבירו בשני ימים טובים של גליות מותר באכילה. ובשני ימים של ר"ה אסור באכילה ומיהו מיום טוב לשבת דהא יכול לאפות ביום ב' עצמו ע"ש:

* מרדכי ס"פ במה מדליקין: ג טור בשם ר"ת ורבינו שמשון הזקן ובה"ג ד הגהות מיימוני ה שם בגמרא דף ו' * ירושלמי: ו שם ז כרבי זירא ח שם ט הגהות מיימוני בפ"ה מהלכות תענית בשם סמ"ג וירושלמי דנדרים י שם כ שם ל שם מ שם דף ט"ז נ שם * אור זרוע: ס שם ע שם פ שם בגמרא * המגיד פ"ו: צ שם בגמרא ק שם * ר"ן פ"ב: הרי"ף והרא"ש שם מהא דנייכתי לעיל בסימן שס"ו ש נ"י ת נ"י שם * מהרי"ל: א טור בשם הרא"ש ובעל העיטור ב כלבו ג כדעת הרא"ש שם בגמרא דף ט"ו ד משנה שם ה ברייתא שם דף י"ז ו מימרא דאביי שם ז הראב"ד בהשגות בפ"ו מהלכות י"ט ח בי' יוסף מדברי הרמב"ם ט הרא"ש והר"ן שם בפרק ב' דביצה י שם דף י"ז כ מימרא דרב הונא דף כ"א כפי פירוש הרא"ש שם * א"ו: * מהרי"ו: ל מרדכי בפרק ב' דביצה * טור: מ רבינו ירוחם נ שם דף ו' ודף י"ז ס טור בשם רבינו אפרים ע תוספתא שם

תקל ומותר

שלא

תקל א מ"ש ומותר במקצתן וכו'. עיין תשובת הרשד"ם חלק י"ד סימן ק"ך:

תקלא א מ"ש שהל שביעי שלו וכו'. משמע דוקא שכשלו שביעה קודם הרגל ואינו יכול לגלח ערב הרגל מפני שהיה שבת. אבל אם לא כשלו שבעה קודם הרגל אסור לגלח ברגל. וכן מוכח מדברי מהר"י קול"ן בשורש קכ"ב. וכן משמע מדברי ה"ה בפרק ד' מהלכות י"ט. וכן הסכים בכ"ג. ולפי זה הוא הדין אם חל יום ל' לאב או לאם בשבת ערב הרגל שמסתפר ברגל. אבל קודם ל' אף על פי שכשלמו השלשים ברגל אסור להסתפר בחול המועד. ועיין בתשובות מהר"י מינץ סימן ד':

תקלו דכל

כד [פ] שלא לצורך יום טוב מותר לאכלן בשבת או בחול: אם הערים לבשל ב' קדרות לצורך היום והותיר אחד לצורך מחר אסור לאכלה:

תקכח דיני ערובי חצרות ביום טוב ובו ב' סעיפים

א [א] יום טוב אין צריך עירובי חצרות ושיתופי מבואות אבל עירובי תחומין צריך וכל הלכות תחומין נתבארו בהלכות עירובי תחומין: **ב** [ב] יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין (אפילו אם הניח ערוב תבשילין) * [ג]. אבל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים של גליות יכול לערב עירובי חצרות בתנאי אבל עירוב תחומין אין מניחים אותו ביום טוב בתנאי:

תקכט דיני שמחת יום טוב ובו ד' סעיפים:

א [א] מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה [ב] ואל יצמצם בהוצאת יום טוב [ג] וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת: (הג"ה) ואסור לאכול ממנחה ולמעלה בערב יום טוב כמו בשבת שזהו מכלל הכבוד * מיהו אם ערב יום טוב שבת יכול לקיים סעודה שלישית ויאכל מעט פת לכבוד יום טוב ומצוה ללוש פת בערב יום טוב לכבוד יום טוב * כמו בערב שבת כמו שנתבאר לעיל סימן רנ"ב: [ד] וחייב לבצוע על שתי ככרות [ה] ולקבוע כל סעודה על היין [ו] ובגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת [ז] ולא נהגו לעשות בו סעודה שלישית: (וביום טוב מאחרין לבא לבית הכנסת וממהרין לצאת משום שמחת יום טוב): * **ב** [ח] חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו כיצד משמחן הקטנים נותן להם קליות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו וחייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים: (דין תענית ביום טוב כמו בשבת ועיין לעיל סימן רפ"ח): **ג** [ט] אדם אוכל ושותה ושמח ברגל ולא ימשוך בבשר וביין ובשחוק וקלות ראש לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר: **ד** [י] חייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו משוטטים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבאו לידי עבירה וכן יזהירו בדבר זה לכל העם שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחה ולא ימשכו ביין שמא יבאו לידי עבירה אלא יהיו כלם קדושים:

הלכות חול המועד:

תקל א [א] חול המועד אסור בקצת מלאכות [א] ומותר במקצתן: (הג"ה) לפי צורך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר:

תקלא דיני גילוח בחול המועד ובו ח' סעיפים:

א [א] מצוה לגלח בערב יום טוב: **ב** אין מגלחין במועד [ב] אפילו אם לא גילח קודם מועד: **ג** [ג] אפילו אם היה אנוס ומפני כך לא גילח בערב מועד אינו מגלח במועד והוא הדין למי שהיה חולה ונתרפא במועד: **ד** [ד] ואלו מגלחין במועד מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח. וכן המנודה [ה] שהתירו לו ברגל וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכן הבא ממדינת הים בחול המועד או שבא בערב הרגל [ו] ולא היה שהות ביום לגלח [ז] והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ לטייל: **ה** [ח] אף על פי שהתירו להסתפר לא יסתפר ברשות הרבים אלא בצינעה: **ו** [ט] קטן מותר לגלח במועד אפילו נולד קודם הרגל: (ואפילו בפרהסיא שרי): **ז** [י] אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח בחול המועד: (הג"ה) מי שהמיר דתו וחוזר בתשובה ודרכו לגלח מותר לגלח במועד: * **ח** [כ] כל אדם מותר ליטול שפה בחול המועד: (הג"ה) אפילו בפרהסיא ומותר לחוף ולסרוק ראש במועד אף על פי שמשיר שער ואין בזה משום גילוח: *

תקלב נטילת צפרנים בחול המועד. ובו ב' סעיפים:

א [א] מותר ליטול צפרנים בין דיד בין דרגל אפילו במספרים: (הג"ה) אבל יש מחמירין ואוסרים וכן הוא המנהג להחמיר שלא ליטלן בין בסכין בין במספריים אם לא לצורך מצות טבילה שנוטלן כדרכן בחול: * **ב** [ב] כל רפואה מותר בחול המועד:

תקלג מלאכות המותרים בחול המועד. ובו ה' סעיפים:

א [א] מותר לטחון קמח לצורך המועד אפילו כיון מלאכתו במועד ולקוץ עצים מהמחובר להטיל שכר בין של תמרים בין של שעורים לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור ומיהו אין צריך לצמצם אלא עושה בהרוחה ואם יותיר יותיר [ב] אבל לא יערים לטחון או לעשות (שכר) יותר בכוונה או אם יש לו קמח (או שכר ישן) לא יערים (לעשות אחר) ויאמר מזה אני רוצה [ג] אבל אם יש לו לחם מותר לטחון (לפת) דפת חמה עדיף: (והוא הדין בשכר אם החדש עדיף בלא הערמה שרי): * **ב** [ד] מותר לעקור פשתן כפני שראוי לכסות בו את האוכלים ולעקור כשות שראוי להטיל בו שכר לצורך המועד ולעקור שומשומין שהיבשים שבו ראויים לאכול מיד: **ג** [ה] פירות שנתבשלו קצת ונאכלים על ידי הדחק מותר ללקטן כדי לאכלן ואם לקטן לאכלן והותיר וחושש שמא יתליעו אם לא יכבשם להוציא ליחה מהם יכול לכבשם [ו] אבל אסור ללקטם תחלה כדי לכבשם ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולכבשו: **ד** [ז] צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יכחוט אותם בידו פעמים רבות עד שיתרככו: (ומותר לזמן בפרהסיא שניכר לכל שהוא לצורך המועד): * **ה** [ח] כל מלאכות שהם לצורך המועד כשעושין אותם אומניהם עושין בצנעה כיצד הציירים (קיות ועופות) והטוחנין והבוצרים למכור בשוק הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד: (הג"ה) ומותר לקלוב הבהמות אפילו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד: *

תקלד דיני כבוס בחול המועד. ובו ג' סעיפים:

א אין מכבסין במועד [א] ואלו הן שמכבסין הבא ממדינת הים והיוצא מבית השביה ומבית האסורין [ב] ומנודה שהתירו לו חכמים ברגל ומי שנדר שלא לכבס ונשאל ברגל והתירו לו ומטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג [ג] ובגדי קטנים ובעלת

[פ] שם בגמרא [ח] הרי"ף והרא"ש בפ"ק דביצה והרמב"ם בפ"ח מה"ע [ב] שם ק"ה דגמרא ביצה דף ט"ו * ר"ן פרק ב' דביצה: [ג] שם דף י"ז [א] ברייתא ביצה ט"ו ופסקים ס"ה וכרבי יהושע [ב] כייכתיו לעיל בסימן רמ"ב לענין שבת [ג] רמב"ם בפ"ו מהלכות י"ט * רמב"ם פ"ו: * מהר"יל הלכות י"ט: [ד] הרי"ף בפרק י' דפסחים והרמב"ם בפרק ל' מה"ש [ה] שם [ו] הגהות מיימוני בפ"ו מהלכות י"ט מהירושלמי [ז] טור בשם הרא"ש וכ"כ הכל בו * גמרא פרק הקור' עומד: [ח] לשון הרמב"ם בפ"ו דפסחים דף ק"ט [ט] הרמב"ם שם [י] שם [א] חגיגה דף י"ח [א] מועד קטן דף י"ד [ב] טור והגהות אשי"רי בשם א"ו וס"פ [ג] שם [ד] שם דף י"ג וי"ד [ה] הרי"ף והרמב"ם [ו] רבינו ירוחם [ז] שם בגמרא [ח] מרדכי בשם התוספתא [ט] שם * כן משמע במרדכי: [י] שם דף י"ו * תה"ד סימן פ"ו: * מרדכי ריש מועד קטן: [א] מ"ק דף י"ז הרי"ף והרא"ש * במ"ק ותוס': [ב] הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמועד קטן [א] מ"ק דף י"ב [ב] שם וכת"ק הרא"ש וס"פ [ג] הרשב"א בתשובה * המגיד פ"ו: [ד] שם [ה] שם דף י' [ו] טור [ז] לשון הרמב"ם בפ"ו מה' י"ט שם דף י"א * מרדכי: [ח] משנה שם דף י"ג וכת"ק * תה"ד סימן י"ג וכ"י: [א] משנה מ"ק דף י"ג [ב] כייכתיו לעיל סימן תקל"א

[ד] ובעלי הכתים שנמצא במועד [ה] ומי שאין לו אלא חלוק אחד [ו] וכלם מכבסין כדרכן אפילו * בנתר ואהל (פירוש מיני בורית) [ז] ובפרהסיא על גבי הנהר: (הג"ה) מיהו לא יכבסו רק הצריך להן דהיינו חלוק אחד * מיהו בגדי הקטנים ביותר דהיינו אותן שמלפפים בהם ומטפחות ומוציאין רעי בהם מותר לכבס הרבה ומשום כשעם אחד כי צריך להרבה מהם כל רגע והא דמותר לכבס בפרהסיא היינו דוקא כשרוחן על גב הנהר משום דמתכבסים יותר יפה על גב הנהר אבל אם אינו כובסו על גבי נהר לא יכבס רק בצנעה ולא בפרהסיא כן נראה לי: **ב** [ח] כל כלי פשתן מותר לכבסן [ט] ולא נהגו כן והוה ליה דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם: **ג** [י] מביאין מבית האומן כלים שהם לצורך המועד כגון כרים וכסתות וצלוחיות אבל כלים שאינם לצורך המועד כגון מחרישה או צמר מבית הצבע אין מביאין ואם אין לאומן מה יאכל נותן שכרו ומניחן אצלו ואם אינו מאמינו [כ] מניחן בבית הסמוך לו ואם חושש שמא יגנבו מפנן לחצר אחר [ל] אבל לא יביאם לביתו אלא בצינעא:

תקלה שלא לפנות מחצר לחצר בחול המועד · ובו ג' סעיפים:

א [א] אין מפנין מחצר לחצר אפילו מכעורה לנאה ולא לפנות דירתו ולא לפנות כליו שאינם לצורך המועד: (הג"ה) וכל שכן שאסור להסיע ממקום לעיר לעיר: * [ב] אבל מפנה הוא מבית לבית באותו חצר ואם אין הבתים פתוחים לחצר אלא למבוי [ג] יש אומרים שמבית לבית הסמוך לו מותר: (הג"ה) ואם מתירא ומשום גניבה בחצר סדר שם מותר אפילו מחצר לחצר המשתמר ואפילו מעיר לעיר בדבר האבד שרי: * **ב** [ד] יש מתירים לפנות מחצר של אחר לחצר שלו ואפילו מנאה לכעורה: **ג** [ה] הזבל שבחצר אסור להוציאו אלא יסלקנו לצדדים ואם נתרבה עד שנעשה חצר כרפת מוציאין אותו לאשפה:

תקלו כל צרכי בהמה מותר לעשות בחול המועד · ובו ד' סעיפים:

א [א] מי שצריך לרכוב במועד לטייל או לצורך המועד ולא נכה ללכת ברגליו יכול ליטול צפרני הסוס ולתקן ברוליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד: (הג"ה) ומותר לרכוב במועד אפילו מעיר לעיר אפילו בחנם וכן נהגו אלא שאסור לתקן צרכי הרכיבה אם אינו רוכב לצורך או לטייל: * **ב** [ב] מותר לסרוק הסוס כדי ליפותו: **ג** [ג] אין מרביעין בהמה במועד [ג] אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה כל רפואה [ד] אפילו אם יש בה מלאכה: **ד** [ה] אין מושיבין תרנגולת על הבצים לגדל אפרוחים ואם הושיבם קודם המועד וברחה מעליהם יכול להחזירה (אבל אסור להושיב אחרת אפילו מתה הראשונה: * [ו] והוא שיהיה לו בתוך שלשה ימים לבריחה:

תקלז דין מלאכת דבר האבד · ובו ט"ז סעיפים:

א [א] דבר האבד מותר לעשותו בחול המועד בלא שינוי (מיהו בכל מה דאפשר להקל בטרחא יעשה) * [ב] לפיכך בית * השלחין (פירוש הארץ הצמאה) שהתחיל להשקותה קודם המועד מותר להשקותה שכיון שהתחיל להשקותה קודם לכן אם לא ישקנו עכשיו תפסד · אבל שדה הבעל שאין משקין אותה [ג] אלא להשביחה יותר אסור להשקותה: **ב** [ד] אפילו בבית השלחין לא התירו אלא היכא דליכא טירחא יתירה כגון מן המעיין בין חדש בין ישן שהוא ממשיכו ומשקה בו אבל לא ידלה וישקה מן הבריכה או מימי הגשמים מקובצים מפני שהוא טורח גדול [ה] אפילו ערוגה אחת חציה גבוה וחציה נמוך אין דולים ממקום נמוך להשקות מקום גבוה: **ג** [ו] נהרות המושכין מן האגמים מותר להשקות מהם בית השלחין במועד והוא שלא פסקו [ז] וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהם מותר להשקות מהן [ח] וכן בריכה שנטפה מבית השלחין ועדיין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלחין אחר [ט] והוא שלא פסק המעיין המשקה בית השלחין העליונה: **ד** [י] ירקות שרוצה לאכלן במועד יכול לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויין למועד אבל אם אינו רוצה לאכלן במועד ועושה כדי להשביחן אסור: **ה** [כ] אין עושים החריצות שבעיקרי גפנים כדי שיתמלאו מים ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנן במועד (אבל אסור להעמיקן יותר מבראשונה): * **ו** [ל] אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה: **ז** [מ] מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה [נ] ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה: **ח** [ס] אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם עושה כדי לצוד דגים כדי לאכלן במועד כגון שפותח למעלה מקום שיבואו ולמטה מקום שיצאו מותר: **ט** [ע] אסור להשוות השדה לצורך חרישה ואם ניכר שמכוין כדי לרוש לצורך המועד [ב] כגון שמשוה כולה מותר: **י** [פ] ואסור ללקט עצים מן השדה ליפותו לחרישה ואם ניכר שמכוין לצרכו שצריך לעצים כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים מותר: **יא** [צ] אסור לקצץ ענפי אילן לתקנו ואם ניכר שמכוין בשביל הענפים להאכילן לבהמתו ולא לתקנו כגון שקוצץ כולן מצד אחד מותר: **יב** [ק] אין מתליעין האילנות ולא * מזהמין (פירוש ולא מדביקין שם זבל כדי שלא ימות האילן) הנטיעות אבל סכין האילנות והפירות בשמן: **יג** [ר] אישות ועכברים שמפסידים בשדה אילן מותר לצודן כדרכו שחופר גומא ותולה בה המצודה ואפילו בשדה הלבן הסמוכה לשדה אילן מותר לצודן כדרכו שיוצאין ממנה ומפסידין האילן ואם אינה סמוכה לשדה האילן אין צדין אותן אלא על ידי שינוי [ש] שנועץ שפוד בארץ ומנענע לכאן ולכאן עד שנעשית גומא ותולה בה המצודה · [ת] ויש אומרים שבשדה הלבן הסמוכה לשדה אילן אינו מותר אלא על ידי שינוי ואם אינה סמוכה לשדה האילן אסור אפילו על ידי שינוי: **יד** [א] אין מכניסין צאן לדיר בחול המועד לזבל השדה ואם הכניסן העכו"ם מעצמו מותר אף בשבת אפילו מחזיק לו טובה על שהכניסן ובלבד שלא יתן לו שכר ואפילו אינו נותן לו אלא שכר מזונו אסור וביום טוב יכול ליתן לו שכר מזונו ובלבד שלא יתן לו שכר אחר ובחול המועד אפילו אם נותן לו שכר אחר מותר [ב] ובלבד שלא ישכירנו [ג] ולא יסייענו [ג] ולא ימסור לו שומר לנער הצאן (פירוש מוליכן ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתפזרים) [ד] ואם היה העכו"ם שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה מסייען אותו בחול המועד ומוסרין לו שומר לנער הצאן: **טו** [ה] אסור לקצור השדה בחול המועד אם אינו נפסד אם יעמוד עד לאחר המועד [ו] ואם אין לו מה יאכל [ו] אפילו מוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו ליקח מן השוק אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר כדרכו [ק] ובלבד שלא ידוש בפרות והני מילי שאינו צריך אלא לו לבדו [ט] אבל אם הוא צריך לדוש לצורך רבים דש אפילו בפרות: **טז** [י] מי שיש לו כרם אצל כרמו של עכו"ם והעכו"ם בוצר שלו בחול המועד ואם לא יבצור הישראל גם את שלו יפסיד יכול לבוצרו ולדרוך היין ולעשות החביות וכל צרכי היין בלא שינוי ובלבד שלא יכוין לעשות מלאכתו במועד:

תקלז **א** מ"ש דבר האבד וכו' · ונראה אפילו ספק דבר האבד נמי מותר · וכ"כ בתשובת מהר"ם ח"א סימן קי"ג: **ב** כגון שמשוה כולה מותר וכו' · והב"ח פסק להחמיר גם בדעתו אבי דרי ע"ש: **ג** ולא ימסור לו וכו' · עיין בית קדש · ועיין בתשובות מהר"ם מטרא"ני חלק ראשון סימן ר"ן דינים השייכים פה:

תקלח סעי'

תקלח כמה ענינים הנקראים דבר האבד · ובו ו' סעיפים:

א [א] מי שהפך את זיתיו או שהירת יינו בכור ואירעו אונס או ששכח או נתעצל שהיה כבור שהיה יכול לשהות לאחר הרגל ולא עשה קודם הרגל מאחר שהוא דבר האבד [ב] זולף וגומר ומזפת החביות [ג] בין קטנות בין גדולות * ונף (פירוש שיסס כהן מנופתן

[ד] מרדכי בשם רבי אביגדור [ה] מיימוני [ו] דרבי יוחנן שם דף י"ח [ו] מרדכי שם [ז] שם מירושלמי שם * מרדכי והגהות אשי"רי פ' אלו מגלחין: [ח] מיימוני דל"י שם [ט] הרא"ש שם וכמ"ש רבינו ירוחם בשמו [י] מ"ק דף י"ג [כ] וכפסחים דף כ"ג [כ] כנירסת הרי"ף והרא"ש שם [ל] הרמב"ם בפ"ח [א] מ"ק דף י"ג * מרדכי פרק מי שהפך: [ב] שם וכפי' הניmוקי יוסף [ג] טור והגהות אשי"רי בשם א"ז * הגהות אשי"רי ומרדכי: [ד] הרא"ש בשם הרא"ל [ה] פסחים דף כ"ה [א] דף י' וכמ"ש הרא"ש שם * ב"י: [ב] רמב"ם ופי' ר"ק [ג] שם דף י"ב [ג] שם דף י' [ד] תוס' שם [ה] פסחים דף כ"ה * ב"י: [ו] שם [א] מ"ק דף י"א וי"ב * כל בו: [ב] שם דף כ' ודף ו' [ג] שם [ד] שם דף כ' [ה] שם דף ד' [ו] שם [ז] שם [ח] שם [ט] שם [י] שם דף כ' * המגיד פ"ח: [ל] שם [מ] שם דף ו' [כ] רמב"ם בפ"ח [ס] שם [ע] שם טור ורבינו ירוחם [פ] שם [צ] שם [ק] ע"ז דף נ"ו [ר] מ"ק דף ו' טור והרא"ש וכ"כ הרי"ף והר"ן נימוקי [ש] שם דף ז' וכפירוש הרמב"ם [ת] טור בשם הרמב"ם בפ"ח [א] שם דף י"ב ומרדכי [ב] טור [ג] שם בברייתא וכת"ק [ד] שם [ה] שם [ו] שם [ו] רמב"ם שם [ק] שם [ט] ירושלמי [י] הרא"ש שם [א] מ"ק דף י"א [ב] שם ומרבי יוסי [ג] כשמואל ובדברי הרמב"ם בפ"ח מהי"ט וכ"כ הטור בשם הרא"ש

תקלח א מ"ש שאי אפשר לקנסו וכו' פירוש בשכבר לקחו שכר פעולתן אבל אם לא לקחו קונסין אותן בשכר פעולתן ולא משהתין ולא מלקין עיין ספר בדק הבית מיהו צריך לקבל עליו שלא יעשה לעולם מלאכה במועד ויש להחמיר ולגדור גדר כי רבים המתפרצים אפילו הוא דבר האבד אם כיון מלאכתו במועד מאבדים את מלאכתו וקונסין אותו ועיין בלבוש:

תקלט א מ"ש כל סחורה וכו' עיין בתשובות מהרי"בל בס"ב סי' ס"א מ"ש מדינים אלו ובתשובות מהר"ס מטראנ"י חלק ראשון סימן קע"ו ונראה דאפילו למכור בביתו דליכא טרחא כולי האי אסור וכן משמעות דברי המחבר דאוסר אפילו כל שהוא: ומ"ש אם כזדמן לו ריוח וכו' יש לתמוה דבכה"ג אפילו בפרהסיא מותר כמ"ש בסעיף ה' וצ"ל דמיירי שלא יפסיד הריוח הזה גם אם ישהה עד לאחר המועד וצ"ע: **ב** ולי נראה וכו' והב"ח פסק להחמיר ע"ש: **ג** יפסיד מהקרן וכו' והוא הדין היכא דאיכא ספיקא שמא יפסיד מן הקרן אחר המועד וכ"כ בתשובת מהרש"ל: ומ"ש לא יפסיד מהקרן וכו' פירוש אפילו בודאי לא ירויח אין זה דבר האבד וכראה דאם הריוח ברור לפניכו שהלוקח עומד ורוצה לספר המעות עבור הסחורה הרי הדין כמו ספינות המבואר בסעיף ה' שמותר: **ד** והוא הדין לירידים וכו' לשון מהרש"ל בתשובה סימן ע"ט דאם בא יריד או יום השוק בחול המועד אם הוא דבר דלא שכיחא אלא לזמנים ידועים דומיא דשיירות וספינות מסנינן הפסד ריוח כמו הפסד קרן אבל שאר ימי השוק אין להתיר כלל ליסב בחנות והדומה לו אם לא שהיא סגורה ופתוחה במקצת אם בא לקנות וכל זה כדי להוציא בשמחת יום טוב עכ"ל: **ה** מוכרי פירות כסות וכלים וכו' לשון מהרי"בל הסוחרים היושבים בפתחי החניות והחנות סגורה והדלת פתוחה לא התירו כעין זה אלא במוכרי פירות כסות וכלים שמוכרים בצנעא לצורך המועד עכ"ל ע"ש ס"ג סימן ס"א ועיין בהרי"בל סימן סכ"ב: **ו** אין לוקחים בתים וכו' וכתב בס"ג בשם רי"או שלוקחין מן הנכרים בתים ושדות וכרמים בהמה עבדים ושפחות במועד עיין פרק מי שהפך ואם נשא ונתן בחול המועד קנה: מהר"ס מטראנ"י חלק ראשון סימן קע"ו:

תקמד נרכי

ונופתן) החביות כדרכו בלא שינוי (הג"ה) וה"ה דיכול לתקן החביות לקשרם בעקלים * אבל לא יכוין מלאכתו במועד אלא יעשה הכל קודם המועד אם יודע שיצטרך במועד: * [ד] וכן שולה פשתנו מן המשרה וכל כיוצא בזה מדבר האבד [ה] ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד: **ב** [ו] מותר להכניס פירות מפני הגנבים אם אינם במקום המשתמר [ז] ומיהו יעשה בצניעה כגון שיכניסם בלילה [ח] ואם הוא דבר שיש בו פרסום בלילה יותר מביום כגון שצריך להכניסו באבוקות ובקולות יכניסם ביום: (הג"ה) ואם אי אפשר לעשותן כי אם בפרהסיא הכל שרי בדבר האבד: * **ג** [ט] אסור להסיע ממונו מעיר לעיר אם לא בשביל דבר האבד: **ד** [י] היו לו תאנים שטוחים בשדה ליבש ויראה מהמטר מותר לחפותם בקש אפילו חפוי עב: **ה** [כ] מי שיש לו כחורה שאם לא יהפכנה ממטה למעלה תתקלקל מותר להפכה בחול המועד: **ו** [ל] המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד בית דין מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל: (הג"ה) ואם הוא עושה מלאכת אחרים [א] שאי אפשר לקנסו כגון חייט או סופר שעושה מלאכת אחרים משמתינן ליה ומלקין אותו: * [מ] ואם מת לא יקנסו בנו אחריו ומותר לו לעשותה אם הוא דבר האבד:

תקלט דיני הסחורה בח"ה ובו י"ד סעיפים:

א [א] כל סחורה אסורה אפילו כל שהוא [ב] בין לקנות בין למכור ואפילו אם הלוה מעות על מנת שיתנו לו אחר כך יין או סחורה אחרת בפרעון חובו כדי להשתכר אינו יכול לילך [ג] ולתובעם אלא אם כן אינם מצויים אחר המועד דהוה ליה דבר האבד אם לא ילך בחול המועד למקומם ויתבעם: (הג"ה) מיהו אם כזדמן לו ריוח מרובה במועד יוכל למכור בצנעה ויוציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה בדעתו להוציא: * **ב** [ד] מי שהלוה לחבירו מעות מותר לתבעו בחול המועד לגבות מעותיו [ה] ואין צריך לומר שמותר לגבות חובו מן העכו"ם: **ג** מכר לחבירו פרקמטיא קודם מועד [ו] יש מי שאוסר לתבוע דמיה אלא אם כן יהא הלוקח אדם שאינו מצוי במקום המוכר ונזדמן לו בחול המועד דהוי כדבר האבד [ב] ולי נראה שכיון שזקף עליו המעות בחובו קודם המועד הוה ליה כהלואה ומותר לגבותם ממנו בח"ה אפילו הוא אדם שמצוי במקום המוכר: (הג"ה) וכן מותר לקבל משכון בשביל חובותיו המותרים לתבוע * וכן מותר לעשות זקיפה עם חובותיו במועד כדי להבטיחן דכל זה בכלל דבר האבד ושרי: * **ד** [ח] אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקרן מותר למוכרה אבל אם לא [ג] יפסיד מהקרן לא [ט] ומכל מקום אם הוא בענין שאם ימכרנו עתה יהיו לו מעות בריוח ויוציא יותר לשמחת יום טוב מותר למכור [י] ונראה לי שלא נאמרו דברים הללו אלא במי שיש לו מעות מועטים וחס עליהם מלהוציא כל כך לשמחת יום טוב ואילו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר אבל מי שיש לו מעות בריוח להוציא לשמחת יום טוב בכל אשר יתאוה ואין בדעתו להוציא כל כך לא נתיר לו למכור כדי שיוציא יותר: **ה** אם הוא דבר שאינו מצוי תמיד לאחר המועד [כ] כגון ספינות או שיירות שבאו או שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול או לקחו ביוקר מותר לקנות ולמכור [ל] אפילו שלא לצורך תשמישו אלא לעשות סחורה ולהשתכר [ד] והוא הדין לירידים הקבועים מזמן לזמן (ואפילו מעיר לעיר מותר ליסע בכה"ג) * [מ] אבל מקומות שיש להם יום השוק יום אחד בשבוע אינו מותר למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד שאין דבר זה האבד שאם אינו נמכר ביום השוק שבתוך המועד ימכר ביום השוק שלאחר המועד: (הג"ה) ותגר שקונה לזה ומוכר לזה וחוזר וקונה ומוכר מותר דהוי דבר האבד: **ו** [נ] מציאה אסור לטרוח ולחפש עליה כגון נהר שהציף דגים על שפתו אסור לאספם כדי לכבשם אלא אם כן יהיו ראויים לאכול מהם במועד: **ז** המלוה את חבירו על חפץ או על כחורה על תנאי שאם לא יפרע לו לסוף שמונה ימים שיהא קנוי לו [ס] יש מתירים [ע] ויש אוסרים: **ח** [פ] עכו"ם שפרע לישראל יין בחובו מותר לקבלו ממנו דכמציל מידו דמי: **ט** [צ] מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם יעבור המועד לא ימצא כמו שמוצא עתה דבר האבד הוא ומותר לקנות ולתקן החביות לזופתן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד [ק] אבל יותר מכדי צורך שתייתו לא יקנה: (הג"ה) ואם הוא דבר שאיכו מצוי אחר כך להרויח בו מותר: * **י** [ר] מוכרי תבלין או ירק וכל דבר שאינו מתקיים פותחין ומוכרים כדרכם בפרהסיא שהכל יודעין שהם לצורך המועד: **יא** [ש] [ט] מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד [ת] כיצד אם היתה החנות פתוחה לזווית או למבוי פותח כדרכו ואם היתה פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת [א] וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב: (ומותר לקנות לצורך יום טוב שני של יום טוב האחרון) * **יב** [ו] [ב] אין לוקחים בתים ואבנים עבדים ובהמה (אלא) לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל [ג] או לצורך השכיר שמוליך הדברים הנקנים שאין לו מה יאכל: (הג"ה) ודוקא הני דאיכא פרסום בקנייתן ואוושי מילתא אבל שאר כלים כהגו לקנותן בצנעה: * **יג** [ד] להלוות לעכו"ם ברבית לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר משום דהוי דבר האבד ולאותם שאינם רגילים ללוות גם כן כותר והוא שיקחו רבית של שבוע ראשון ויוציאנו בשמחת יום טוב: (הג"ה) ומותר ליקח ערבות במועד על הלואה שיעשה אחר המועד: * **יד** [ה] הלואה דשולחנות בקביעות וחילוף אסור:

תקמ דיני בנין וסתירה בחול המועד ובו ה' סעיפים:

א [א] בנין אפילו כל שהוא אסור [ב] ואם נפרץ גדר גנתו (או כותל חצירו שצריכו לתקנו) * בונהו מעשה הדיוט [ג] דהיינו שמניח אבנים זו על זו ואינו טח בטיט [ד] או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהם וכן אם עשה [ה] מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט אבל [ו] כותל החצר הסמוך לרשות הרבים שנפל בונהו כדרכו [ז] ואם היה נוטה ליפול סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו: (הג"ה) ואפילו אינו נוטה רק לתקר או למבוי מותר לסתרו מפני הסכנה ולחזור ולבנותו וכן בשאר דברים דאיכא למיחש לסכנה בונה וסותרו כדרכו: * **ב** [ח] מותר ליטול גבשושית שבבית: **ג** [ט] כדקים שבגג מותר לסתמן ביד וברגל אבל לא בכלי אומנות: **ד** [י] ציר הדלת והמפתח (והמנעול) * והצנור והקירה [כ] בין שהם של עץ בין שהן של ברזל שנשברו [ל] אפילו מערב יום טוב יכול לתקנם בלא שינוי מפני שזה הפסד גדול הוא

* מרדכי: * הגה"ה מיימוני ות"ה: [ד] משנה שם דף י"א [ה] שם [ו] שם דף י"ג [ז] ברייתא שם [ח] שם * המגיד פרק ז' ומרדכי פרק מי שהפך: [ט] מרדכי שם [י] משנה שם דף י"ג וכרבי יהודה [כ] מימוני יוסף בשם הירושלמי [ל] משנה שם דף י"ב * ב"י ור' ירוחם: [מ] בעיא שם [א] מימרא דרבא דף י' [ב] הרא"ש שם [ג] מעובדא דרבינא שם * ב"י: [ד] הרא"ש שם [ה] הגהות אשי"רי בשם רש"י וה"ה [ו] טור [ז] ב"י לדעת ר"ת [ח] מימרא דר' יוסי בר אבין שם * מרדכי ס"פ מי שהפך: * המגיד פ"ז וכ"י פ"ק דמ"ק [פ] הרא"ש שם [ט] הרא"ה שם מהירושלמי [י] ב"י והמרדכי פ"ק דמ"ק ומדברי הרמב"ם [כ] ירושלמי והביאו הרא"ש שם והרמב"ם בפ"ז מהי"ט [ל] טור והרא"ש וה"ה שם לדעת הרמב"ם הראב"ד והרי"ף והגאונים [מ] הרא"ש * כל בו: [נ] ברייתא לעיל סימן תקל"ג סעיף ד' [ס] טור [ע] טור וכ"כ בהגה' פ"ק דמ"ק [פ] הרא"ש בפ"ב דמ"ק [צ] נ"ו שם [ק] טור * ב"י: [ר] שם במ"ק [ש] שם דף י"ג [ת] שם [א] שם וכפירוש הרמב"ם * טור והרא"ש: [ב] שם [ג] הגהות אשי"רי שם * המגיד: [ד] טור והרא"ש * הגהות אשי"רי: [ה] תוס' [א] מ"ק דף ו' [ב] שם דף ו' [ג] שם דף ו' [ד] שם [ה] שם דף י"א [ו] שם דף ו' [ז] שם * ב"י בשם ר"י וכ"י

הוא שאם יגיח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית: (ולכן מותר וכלבד שלא יכוין מלאכתו במועד) * ה מ מותר לבנות מעשה הדיוט אבוס שתאכל בו הבהמה: ו ל מותר לבנות מעשה הדיוט אצטבא לישב או לישן עליה: ז ס תנור וכיריים שאפשר שייבשו ויאפה בהם במועד עושין ואם לאו אין עושין אותם: (וה"ה עשיית קדרות ולהכסין טרי כבהאי גונא): * ובין כך ובין כך ע בונים על חרס של תנור ועל הכירה הטבילה שלהם: ח פ נוקרים את הרחיים צ ופותחין להם עין (פירוש נקב שעושין באמצע הרחיים) ומעמידין אותם ק ובונים אמת המים של רחיים וקוצצים צפרני החמור של רחיים: (הג"ה) ומותר לחדד סכין במועד וסכין שנשבר במועד מותר לעשות אחרת): *

תקמא דיני אריגה בחול המועד · ובו ה' סעיפים:

א א מותר לעשות מצורות דגים מערבה שהוא מעשה הדיוט אבל לא הארוגים בחוטים שהוא מעשה אומן: (הג"ה) ומותר לתקן הפתילות לנרות בחול המועד דמעשה הדיוט הוא): * ב ב * מכרכין (פירוש הוא כעין האריגה אלא שבאריגה יש ריוח מה בין חוט לחוט) המטות אבל אין משלשלין חבלים בתחילה: ג ג מותר למיגז בגדי פשתן בידים אחר הכיבוס כדי ללבנן ולרככן ד אבל אין עושין קשרי בתי ידים מפני שהוא מעשה אומן: (ומותר להחליק הבגדים עם הזכוכית כדרכן הואיל והוא לצורך המועד): * ד ה אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים וכן אסור לומר לעכו"ם לתקנם (מיהו ע"י שינוי שרי לתקנם קצת לצורך המועד): * ה י מי שצריך לו בגד במועד אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו ואם היה אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב: (הג"ה) וכל אדם יכול להחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה ולא מהני לאומן לתפור על ידי שישנה באחיזת המחט בידו אלא בענין שינוי הניכר: *

תקמב שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד אלא בחנם · ובו ב' סעיפים:

א א אפילו מלאכות המותרות אינם מותרות לעשותם אלא לעצמו או לאחרים בחנם אבל בשכר אסור ב ומיהו אם אינו נותן לו שכר קצוב אלא שאוכל עמו בשכרו מותר: (הג"ה) ודבר האבד מותר לעשות אפילו בשכר קצוב: * ב ג כל מלאכה מותר לעשותה על ידי פועל שאין לו מה יאכל כדי שישתכר וירויח:

תקמג דין מלאכה על ידי עכו"ם בחול המועד · ובו ג' סעיפים:

א א כל דבר שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו: ב ב עכו"ם שקבל מערב יום טוב לבנות ביתו של ישראל בקבלנות אסור להניח לעשות בחול המועד אף על פי שהוא חוץ לתחום ג אבל אם נתן לו מלאכה בתלוש קודם המועד בקבלנות לעשותה בתוך ביתו של עכו"ם מותר: ג ד מותר ליתן לעכו"ם מלאכה בקיבולת או בשכיר יום שיעשנה אחר המועד ובלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שעושה בחול: (הג"ה) ואף אם יעשה העכו"ם אחר כך מלאכה שרי הואיל והתנה עמו לעשותה אחר המועד:

תקמד דין צרכי רבים בח"ה · ובו ז' סעיפים:

א א א צרכי רבים מותר לעשותם בח"ה כגון לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות ולציין הקברות כדי שיזהרו מהם הכהנים ולתקן המקואות: (הג"ה) ודוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים לגוף האדם אבל שאר צרכי רבים כגון בנין ב"ה * אסור לעשות במועד והוא הדין לשאר צרכי מצוה אסור לעשות מלאכת אומן במועד: * ב ב בורות ומעינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים ונתקלקלו מותר לתקנם ג ואפילו אין רבים צריכים להם עתה כיון שאינו מעשה אומן אבל לחפור להם בורות מחדש שהוא מעשה אומן אם הרבים צריכים להם עתה מותר ד אפילו אם כיונו מלאכתן במועד ואפילו בפרהסיא ובטרחא יתירתא ואם אין צריכין להם עתה לא יעשו ה אבל בורות שיחין ומערות של יחיד אסור לחפור אותם מחדש ואפילו צריך להם עתה ואם היו עשויים כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנם ואם אין צריך להם עתה אסור לתקנם ו אבל מותר להמשיך מים לתוכם ז אפילו אין צריך להם עתה:

תקמה דיני כתיבה בח"ה · ובו י"א סעיפים:

א א אסור לכתוב בח"ה ואפילו להגיה אות אחת בספר אסור: (הג"ה) ולצורך רבים יש אוסרים כל שאינו לצורך המועד · * ויש מתירין · * א וכהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן: ב גראה לי שאם אין להם ס"ת כשר לקרות בו בצבור מותר להגיהו בחול המועד כדי לקרות בו בצבור וכן בספרי מקרא ותלמוד שצריך לקרות במועד מותר להגיהם במועד משום דהוי דבר האבד ואם אין להם ס"ת כלל אם אפשר לכתבו כולו בחול המועד ע"י סופרים הרבה יכתבוהו דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד: (הג"ה) והוא הדין שאר ספרים ללמוד בהם: * ג ג כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטווה על יריכו תכלת (וציצית) * לבגדו ד ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו: (הג"ה או שיהיה לו הוצאותיו יותר בריוח לשמחת י"ט · * ואם כתבן כדי להכין במועד בכל ענין שרי · * ואיכו אסור רק הכתיבה אבל עשייתן שרי: * ד ב ה מותר לכתוב חשבונותיו ולחשב יציאותיו: (הג"ה) וה"ה הכתבים שכותבים כשאלים על משכנות שרי: * ה ו מותר לכתוב שטר קידושין * ושטרי * פסיקתא גיטין ושוברים דייתיקי מתנות פרוזבולין אגרות שום ואגרות מזון (פירוש שטרי פסיקתא שאדם פוסק לבנו או לבתו כך וכך · ופירוש דייתיקין שטר צואה דא יהא לאיקום ולהיו · ופירוש פרוזבול פרוז בולים ובוטי כלומר תקנת המלוה שלא יאבד ממונו ותקנה ללוה שימצא מי שילונו · ופירוש אגרות שום ששמו בית דין נכסי לוה וכתבום למלוה · ואגרות מזון שמכרו ב"ד את הקרקע למזון האשה והבנות וכתבו מעשה ב"ד על זה או כמו מי שקבל עליו לזון את בת אשתו): שטרי חליצה ומיאונין ושטרי ברורין ז ופסקי דינין: (הג"ה) ומותר לכתוב כתובה במועד * ויש אוסרים * ו ואגרות שאלת שלום שאדם שולח לחבירו ח ואפילו על דבר פרקמטיא שאינה אבודה: (ויש אוסרין בשאלת שלום) * (ונהגו להחמיר אפילו בכתיבה שלנו שהיא כתיבה משיטה): ו ט אין כותבין שטרי חוב במועד ואם אינו מאמינו מלוה ללוה (והלוה צריך למעות) י או שאין לו לסופר מה יאכל הרי זה יכתוב · (הג"ה) ומותר לכתוב שטר מכירה במועד * אבל אין לכתוב שטר אריסות וקבלנות שקבל קודם המועד * ז כ כל הדברים שמותר לכתוב אפילו בלא שינוי מותר וכל מה שאסור לכתוב ל אפילו

תקמד א מ"ש צרכי רבים מותר וכו' · וצרכי מצוה לעשות מלבושים לתינוק הנימול בחול המועד אסור אם לא דוקא אומן שאין לו מה יאכל או שרי הרי"בש סימן רכ"ו: מ"ש כגון בנין בית הכנסת וכו' · ובכל"ק הבית כתב דבנין בית הכנסת בזמן הזה הוא דבר האבד שאם יתעכב הבנין קיישינן שמא ימנעו הנכרים מלבנותו: ומ"ש אסור לעשות מלאכת אומן וכו' · ובכ"ג כתב לאסור לבנות בנין בחול המועד לצורך שתנים לבנות אצטבא לצורך קריאת ליל הושענא רבה אם לא להדיוט או לאומן שאין לו מה יאכל:

תקמה א מ"ש ונהגו להקל וכו' · וכתב הב"ח מיהו צריך שינוי קצת בכתב עצמו אבל בזה שמתחיל לכתוב כאלכסון בקרן זווית אין זה שינוי · וכ"כ התוס ריש פ"ק דמ"ק בד"ה וכווה וכו': ומ"ש מותר להגיהו וכו' · פירוש אפילו לכתוב אות או תיבה · אבל להפריד הדבקים מותר אפילו אי איכא ס"ת אחריתי ואם נקרע התפר של הס"ת יבקשו איש שאין לו מה יאכל ויתפרהו כ"נ מה"כ:
ב מותר לכתוב חשבונותיו וכו' · ואם כבר החשבונות כתובים בפנקס רק שרוצה לתקנם ולסדרם בח"ה לכ"ע אסור · וה"ה נמי שאסור להכין בכונה התשכין לח"ה · ועיין בתשובת מהרי"בל ס"ג סימן ס"א: כתב בלבוש לכתוב מולדות ותקופות אסור בח"ה: ג ופסקי דינים וכו' · וה"ה לכתוב הרשאה לאיש שכרת בממון חבירו אם איכו בטוח שיחזור לעירו מיהו עדיף לעשות בנכנעה מהרשד"ס חלק א"ח סימן כ"ה והרש"ך חלק ראשון

א רבינו ירוחם: מ שם דף י' הטור כשם אביו הרא"ש וה"ה ל מהא דרבא ס שם דף י"א * ב"י ספ"ק דמ"ק והמגיד פרק ח': ע משנ' דף י' פ שם צ הרמב"ם שם ק שם * המגיד פ"א א מ"ק דף י"א * ב"י פרק אלו מגלחין ור' ירוחם ב"ד מ"ה וב"י: ב שם דף י' ג שם סמ"ג ד שם * סמ"ג ור' ירוחם: ה הרא"ש שם דף ח' י לשון הרמב"ם בפ"ז ומהי"ט שם * תה"ד סימן כ"ו: א הרא"ש מ"ק דף י"ב ב שם וכפירש"י * כל בו: ג שם דף י"ג א ברייתא מ"ק דף י"ב ב שם ג הרא"ש שם בשם סמ"ק ד ברייתא שם * מרדכי ריש פרק מי שהפך וב"י ור"י א ריש מ"ק וברייתא בדף ה' * ב"י בשם תשובות הרשב"א: * רי"בש סי' רכ"ו ב שם ג שם ד הרא"ש שם בשם הראב"ד ה שם והרמב"ם בפ"ק מהי"ט ו שם א מ"ק דף י"ח * תה"ד סימן פ"ה * כל בו וב"י: ב ב"י והרמב"ם בפ"ז מהי"ט וכ"כ בתה"ד והרו"קח * תה"ד סימן פ"ה ורו"קח: ג שם וכר' יהודה * ב"י: ד שם דף י"ט * טור * סמ"ג: * ב"י בשם תוס' ה הרמב"ם בפ"ז * הגהות מרדכי כל בו ומהרי"ל ס"פ מי שהפך: ו שם י כפי' הרי"ף מהירושלמי ח ב"י * כל בו: * סמ"ק * טור בשם ה"ג: ט שם כפירש"י שם * תוספות: * רבינו ירוחם: כ מרדכי בשם הרי"ף ל טור בשם ד"י בא

על ידי שינוי אסור: (ובלוקות פל טעוה יוותר לכתוב לכי סחינו כתב המתקיים * ח [מ] מי ששלחו לשאול ממנו שאלה ואין השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד מותר לכתבה [נ] וכן מותר להעתיקה מפני שחשוב דבר האבד: ט [ס] אם שמע דבר חדוש מותר לכתבו כדי שלא ישכח וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו לאחר המועד: י [ע] דנין בין דיני ממונות בין דיני נפשות ומשמתין ומכין למי שלא יקבל עליו הדין: יא [פ] מותר לקבול בשביל חובותיו בחול המועד:

תקמו דיני אירוסין ונשואין בחול המועד: ובו ה' סעיפים:

א [א] אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין [ב] ומותר לארס ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין הארוס בבית ארוסתו בשעת אירוסין [ג] ומותר לעשות ריקודין ומחולות ולעשות סעודת הארוס עם מרעיו שלא בבית ארוסתו וכן לסעוד הארוס בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין מותר: ב [ד] מותר להחזיר גרושתו מן הנשואין: ג [ה] הכל מותרים לישא בערב הרגל [ו] ולעשות סעודה ברגל בין בתולות בין אלמנות: ד [ז] מותר לעשות ברגל סעודת ברית מילה וכן סעודת פריון הבן: ה [ח] עושה אשה כל תכשיטיה במועד [ט] כוחלת * ופוקסת (פירוש מחלקת שערה לכאן ולכאן רש"י) ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו [י] והוא שתוכל לסלקו במועד [כ] ומעברת שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי ומעברת כבין על פרחתה:

תקמז דין מי שמת לו מת בחול המועד · ובו י"ב סעיפים:

א [א] חול המועד [א] אסור בהספד ותענית לפיכך אין מניחין את המת ברחוב שלא להרגיל את ההספד [ב] ומטעם זה אין מוליכין המת לבית הקברות עד שיהיה הקבר מתוקן: ב [ג] נשים מענות דהיינו שכלם עונים כאחת אבל לא מקוננות דהיינו שאחת מדברת וכלם עונות אחריה ולא מטפחות דהיינו להכות כף אל כף נקבר המת אף לא מענות: ג [ד] כלל' יום לפני המועד אסור להספיד על מת שמת לו מלפני שלשים יום קודם המועד [ה] ואפילו אם יש לו הספד בלא זה כגון שמת לו מת בתוך שלשים שמותר לספדו אפילו מת ערב הרגל אסור להספיד עמו על המת שמת לפני שלשים יום קודם המועד: ד מי שבאה לו שמועה בתוך שלשים יום קודם הרגל [ו] נראה לי שמותר לספדו ואעפ"י שהיא רחוקה: ה [ו] יראה לי שמה שאנו נוהגים בתשלום השנה לספוד המת ולהזכיר נשמתו אינו בכלל זה ומותר לעשותו בתוך שלשים לרגל: ו [ח] אין קורעין על המת בחול המועד אלא קרוביו [ט] שהם חייבים להתאבל עליו [י] וכן על חכם או על אדם כשר או אם עומד שם בשעת יציאת נשמה ועל קרוב שחייב להתאבל עליו ועל חכם קורע [כ] אפילו אינו בפניו אלא שבאה לו שמועה במועד אם הוא בתוך ל' ועל אדם כשר אינו קורע אלא אם כן ידע בין מיתה לקבורה: (הג"ה) ויש חולקים ונהגו בני אשכנז שלא לקרוע במועד [ב] כי אם על אביו ואמו ועל שאר המתים קורעים לאחר המועד * ובמקום שאין מנהג יש לקרוע על כלם: ז [ל] אין חולצין כתף אלא קרוביו של מת [מ] המחוייבים להתאבל עליו או על חכם: ח [נ] מברין בחול המועד והוא שלא יברו ברחבה אלא קרוביו של מת ולא יברו האבל בתוך ביתו אלא על מטות זקופות לפי שאין כפיית המטה ברגל כלל: ט [ס] על החכם מברין הכל בחול המועד לתוך הרחבה כדרך שמברין את האבלים שהכל אבלים עליו: י [ע] עושין כל צרכי המת בחול המועד גוזזין שערו ומכבסין כסותו [פ] ועושין לו ארון בחצר שבו המת כדי שיהא ניכר שהוא לצורך המת ואם לא היו להם נסרים [צ] מביאים קורות ונוסרים מהם נסרים בצינעה בתוך הבית [ק] ואם היה אדם מפורסם עושים אפילו בשוק [ר] אבל אין כורתין עץ מן היער לנסור ממנו נסרים לארון ואין חוצבין אבנים לבנות בהם קבר [ש] ובמקום שהיהודים מעט דרים במקום אחד והכל יודעים כשיש מת בעיר הכל חשיב מפורסם: יא [ת] אין חופרין כוכין בחפירה וקברות בבנין בחול המועד להיות מוכנים למת שימות אבל מחנכין אותם [א] שאם היה ארוך מקצרו או מאריכו או מרחיבו: יב [ב] אין להלוש עשבים ועפר בחול המועד בבית הקברות כמו שנוהגים לעשות בחול: (דין לדוק הדין במועד עיין כ"ד סימן ת"ת)

תקמח דיני אבילות בחול המועד · ובו כ' סעיפים:

א [א] הקובר את מתו בתוך הרגל לא חל עליו אבילות ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ונוהג בהם אבילות [א] וגוזרה שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים בכל גזירת שלשים: ב במקומות שעושין שני ימים טובים [ב] מונה השבעה מיום טוב שני האחרון אעפ"י שאינו נוהג בו אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומונה מאחריו ששה ימים בלבד: (הג"ה) אם יום טוב שני של ראש השנה עולה למנין שבעה עיין כ"ד סימן תנ"ט שם בהג"ה: ג [ג] הקובר את מתו ביום טוב שני של גליות שהוא יום טוב האחרון או ביום טוב שני של עצרת נוהג בו אבילות אם היה אותו היום [ד] יום מיתה וקבורה [ה] הואיל ויום טוב שני מדבריהם ואבילות יום ראשון של תורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה של תורה אבל אם קברו ביום טוב שני של ראש השנה אינו נוהג בו אבילות ששניהם כיום ארוך: (הג"ה) ויש חולקים דסבירא להו דאין נוהג אבילות ביום טוב שני · וכן המנהג פשוט ואין לשנות: * ד זה שאמרנו שהקובר מתו ברגל לא חלה עליו אבילות הני מילי דברים של פרהסיא [ו] אבל דברים שבצנעה נוהג: (ומיהו מותר לישן עם אשתו בחדר ואין צריך שמירה) ה [ז] אף על פי שאין אבילות נוהג במועד אנינות נוהג בו שאם מת לו מת בחול המועד אסור בדברים שאונן אסור בהם ואם מת ביום טוב ואינו רוצה לקברו בו ביום אין עליו דין אנינות אלא אם כן צריך להחשיך על התחום להכין לו צרכי קבורה אז חל עליו דין אנינות משעה שמחשיך אבל אם מת ביום טוב שני והוא רוצה לקברו בו ביום או ביום טוב ראשון ורוצה לקברו על ידי עכו"ם חל עליו אנינות: ו [ח] אעפ"י שאין אבילות ברגל אם מת לו מת ברגל מתעסקים בו ברגל לנחמו ולאחר הרגל כשיכלו שבעה למיתת המת אף על פי שעדיין לא כלה האבילות מלאכתו נעשית על ידי אחרים [ט] בבתיהם ועבדיו עושים לו בצנעה בתוך ביתו ואין צריכים לנחמו אחר הרגל [י] מנין הימים שנחמוהו ברגל: ז [כ] מת לו מת קודם הרגל ונהג אבילות [ל] אפילו שעה אחת לפני הרגל בטלו ממנו גזירת שבעה וימי הרגל עולים למנין שלשים הרי ז' לפני הרגל והרגל ומשלים עליהם עד שלשים [מ] ודוקא שנהג אבילות באותה שעה אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבילות או שהיה כמון להשיכה ולא היה יכול לנהוג אין הרגל מבטל האבילות ודינו כדין קובר מתו ברגל: ח [נ] אם נהג שבעה ופגע בו הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים [ס] אפילו חל יום שביעי בערב הרגל מותר לספר ולכבס בערב הרגל: (הג"ה) וה"ה הדקיקה לדין דנוהגין איסור דקיקה כל שלשים ויותר להקנן מיון לערב ואין צריך להיותין עד הלילה · * ואין צריך לומר אם חל יום ח' להיות בשבת ערב הרגל שמותר לכפר בערב

רחשון סיימן קי"ג ולענין אם לשרטט על הקלף אם אפשר לו לכתוב בלתי שרטוט נראה להחמיר · ועיין כ"נ יוה"כ:

תקמו א מ"ש אין נושאין נשים וכו' · בתשובת רא"ש כתב דלקצת טעמים יש לאסור גם בלא סעודה ולקצת טעמים דוקא בסעודה אבל בלא סעודה מותר ע"ש · ובהגהות הרי"ף דמ"ק וכ"נ יוה"כ: · ומ"ש לישא בערב הרגל וכו' · כתב בכ"נ והעולם נוהגים אפילו בערב סמוך לחכמה ואינו נכון כי אם בשחרית ע"ש · ואם מותר לעשות אירוסין בע"פ עיין לעיל סימן תע"ד מ"ש בס"ד:

תקמז א מ"ש ואסור בהספד ובתענית וכו' · ואם נשבע להתענות השבועה חלה · עיין בתשובת רלב"ח סימן כ"ג: ב כי אם על אביו ואמו וכו' · פירוש בתוך ל' וכן נראה מדברי מהר"ס יולזבלון בסימן ע"ד דדוקא בשמועה קרובה קורעין מיהו יש חולקין וסבירא להו דעל אביו ואמו אפילו בשמועה רחוקה קורעין בה"ה · עיין כ"נ מה"ק · ועיין בספר תורת ישרים סימן קי"ד וקט"ו וקט"ז:

תקמח א מ"ש ומונה שלשים וכו' · עיין בתשובת מהרש"ל סימן ה' ומהרי"כל ס' נ' סי' כ"ג ובתשובת הרשד"ס חלק י"ד סימן כ"ד לענין דברים שבצנעה:

---

[*] ב"י בשם א"ח: [מ] תשובת הרא"ש כלל כ"נ [נ] טור והרא"ש [ס] הגהות מיי"ק [ע] מו"ק דף י"ד [פ] מרדכי שם [א] משנה מ"ק דף ח' [ב] מימרא דשמואל דף י"ח [ג] הרי"ב בתשובה [ד] שם בתשובה דף ח' [ה] שם [ו] הרשב"א בתשובה [ו] התוס' שם [ח] שם [ט] שם דף ט' [י] הרמב"ם פ"ז [כ] שם [א] מ"ק דף כ"ז [ב] נימוקי יוסף [ג] שם דף כ"ח [ד] שם דף ח' כ"ו בשם הרא"ב ד' והרא"ש והרמב"ם בפ"ז [ה] בפירוש הרא"ב"ד [ו] בב"י מהירושלמי [ז] שם [ח] שם דף כ"ד [ט] הרא"ש שם בשם הרא"ב"ד [י] שם דף כ"ה [כ] הרא"ש בשם הרא"ב"ד [*] מהרי"ל ותה"ד סימן רפ"ח: [ל] שם דף כ"ד [מ] נייכתיו לעיל [נ] שם [ס] ברייתא שם דף כ"ה [ע] שם דף ח' [פ] שם [צ] שם [ק] ירושלמי הרי"ף והרא"ש שם [ר] ירושלמי [ש] תוס' שם [ת] שם [א] שם [ב] הגהות מיימוני בפ"ח מהי"ט [ג] בשם הר"מ

[א] טור בשם בה"ג והרי"ף והרא"ש בפ"ג דמ"ק [ב] לשון הרמב"ם בפרק י' מהלכות אבילות [ג] שם [ד] הרשב"א בתשובה [ה] ריב"ש שם [*] רבינו חננאל והרא"ש: [ו] התוס' והרא"ש והרמב"ן [ז] הרא"ש מ"ק דף כ"ג [ח] שם דף י"ט [ט] רבינו ירוחם [י] בפירש"י שם [כ] שם דף י"ט [ל] שם דף כ' [מ] הרא"ש שם בשם הרא"ב"ד [נ] שם [ס] שם ברייתא [*] הג"מ ומרדכי והגהות אשר"י:

שבת ס ואם לא גילח בערב הרגל מותר לגלח אחר הרגל שהרי כבר נתבטל ממנו גזירת שלשים אבל בתוך הרגל לא יגלח כיון שהיה אפשר לו לגלח קודם הרגל ע ואם חל יום שביעי שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח בחול המועד כיון שלא היה אפשר לו לגלח קודם :
ט צ הא דרגל מבטל גזירת שלשים בשאר מתים אבל באביו ואמו שאסור לספר עד שיגערו בו חביריו אפילו פגע בו הרגל לאחר שלשים יום אינו מבטל : י ק ואם חל אחר מימי האבילות חוץ מהשביעי בערב הרגל מותר לכבס ולא ילבשנו עד הלילה וטוב ליזהר מלכבס עד אחר חצות כדי שיהא ניכר שמפני הרגל הוא מכבס ר אבל לרחוץ אסור עד הלילה ש ויש מתירין לרחוץ אחר תפלת המנחה כמוך לחשיכה : (הג"ה) ולדידן דנוהגין איסור רחיצה כל שלשים אסור לרחוץ דהא הרגל לא בטל ממנו רק גזירת שבעה והוא הדין לענין כבוס במקום דנוהגים איסור כבוס כל שלשים : יא ת ראש השנה ויום הכפורים חשיבי כרגלים לבטל האבילות : יב א נהג שעה אחת לפני הפסח אותה שעה חשובה כשבעה ושמונת ימי הפסח הרי חמשה עשר ומשלים עליהם חמשה עשר : יג ב שעה אחת לפני עצרת חשובה כו' ועצרת כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל שבעה חשוב כשבעה הרי י"ד ומשלים עליהם י"ו ויום שני של עצרת עולה למנין הי"ו : יד ג שעה אחת לפני ראש השנה בטלה ממנו גזירת שבעה כפני ראש השנה וגזירת שלשים מבטל ממנו יום הכפורים וכגלח בערב י"ה וה"ה לקובר מתו בשלשה לתשרי שמגלח בערב יום הכפורים : טו ה שעה אחת לפני יום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה מפני יום הכפורים וגזירת שלשים מבטל מכנו החג ומגלח בערב החג : טז ו שעה אחת לפני החג והחג הרי י"ד ושמיני עצרת ז' הרי כ"א ויום שני של שמיני עצרת הרי כ"ב ומשלים עליהם ח' : יז ז שמע שמועה קרובה בשבת או ברגל ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה דינו כדין שמע שמועה רחוקה אחר השבת והרגל ח אלא שבשבת ורגל נוהג דברים שבצינעה : יח ט שמע שמועה קרובה בשבת שבת עולה ליום אחד ולמחר קורע והיה ליה יום ששי שביעי לאבילות : כ כ אם עשרה ימים אחר החג שמע שמת לו מת בערב החג אף על פי שאם נמנה שעה אחת לפני החג שבעה ושבעת ימי החג ויום שמיני עצרת כ"א ועשרה ימים אחרים הרי ל"א אין לזה דין שמועה רחוקה אלא דין שמועה קרובה שאין הרגל עולה למי שלא נהג אבילות קודם לו כלל וכל שכן למי שלא היה יודע שמת לו מת :

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

תקמט להתענות ארבע צומות · ובו ב' סעיפים :

א א א חייבים להתענות בתשעה באב ובשבעה עשר בתמוז ובשלשה בתשרי ובעשרה בטבת מפני הדברים הרעים שאירעו בהם : ב ב אף על גב דכתיב בקרא בחדש הרביעי בתשעה לחדש הובקעה העיר · אין מתענין בט בו אלא בי"ז מפני שאף על פי שבראשונה הובקעה בט' בו כיון שבשניה הובקעה בי"ז בו תקנו להתענות בי"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן :

תקנ הבדל שיש בין תשעה באב ליתר צומות · ובו ד' סעיפים :

א א הכל חייבים להתענות ארבע צומות הללו ואסור לפרוץ גדר : (הג"ה) מיהו עוברות ומניקות שמצטערות הרבה אין להתענות · ואפילו אינן מצטערות אינן מחוייבות להתענות אלא שנהגו להחמיר ודוקא בג' צומות אבל בט' באב מחוייבות להשלים כדלקמן סימן תקנ"ד סעיף ה' : ב ב צומות הללו חוץ מט' באב מותרים א ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל תשמיש המטה ואין צריך להפסיק בהם מבעוד יום : ג ג כל הארבע צומות הללו אם חלו להיות בשבת נדחין לאחר השבת · (הג"ה) ואם חלו בערב שבת קורין בשחרית ומנחה ויחל * ואם חופה ביום התענית בערב שבת נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל ואח"כ עושין החופה ועיין לעיל סימן רמ"ט אם משלימין התענית : ד ד בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום חוץ מתשעה באב וצום כפור וצום פורים וסימניך אכ"ף עליו פיהו (ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם :

תקנא דיני שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה · ובו י"ח סעיפים :

א א משנכנס אב ממעטין בשמחה ב ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי עכו"ם לישתמיט מיניה דריע מזליה (הג"ה)

תקמט א מ"ש חייבים להתענות וכו' · כתב מהרי"ל כנ"ל מי שטעה ואכל בעשרה בטבת יש לו להתענות כה"ג · ועיין בת"ה סימן קנ"ו · ובספר תיקון יששכר דף ו' ע"א :
תקנ א מ"ש מותרין ברחיצה וכו' · והב"ח כתב שלא ראה מי שנוהג לרחוץ בג' צומות הללו ואין להורות להם היתר משום ואל תטוש וגו' · ונראה מפני כבוד שבת אין להחמיר ועיין בטור :
תקנא א מ"ש בבנין של שמחה וכו' · ונראה דוקא בבנין כעיבן שיהא של שמחה אבל ביושא ומתן הרבוי אסור בכל ענין · אבל חוטט אפילו של שמחה מותר · ועיין מ"ש הב"ח : כתב הלבוש הנוהגים איסור בכל משא ומתן בשרנים לשנות מנהגם צריכין התרה כעין התרת נדרים : כתב הב"ח אם שכר גויים קודם ר"ח לבנות לו בית בקבלנות ואו גוי אדעתיה דנפשיה קעביד אין להחמיר : אמנם לשכור פועלים מר"ח אב ואילך לבנות לו בית מיד פשיטא דאסור וכל שכן שלא יסייע הישראל עמו כל שכן כשהוא בונה לנוי ולהרוחה · ועיין מ"ש מהרי"ל ומשמע אפילו בתשעה באב עצמו יש להקל · ועיין לעיל סימן רמ"ד : ומ"ש ולצורך מצוה וכו' · ע"כ צריך לפרש דהיינו כשעדיין לא קיים פריה ורביה · וכ"כ הרמב"ם בפ"ג לענין תענית של גשמים וז"ל ממעטין באירוסין ובנשואין אלא אם כן לא קיים פריה ורביה וכו' · וכן משמע מדברי הר"ן · והא דלא כתב הרב בלשון פלוגתא על דברי המחבר שסתם להחמיר משום דהאידנא מחמירין אפילו אם עדיין לא קיים פריה ורביה · וכן מסיק הב"ח ע"ש : ומ"ש שלא יקדמנו אחר וכו' · משמע דאין לחלק בין זיווג ראשון לשני · ועיין מ"ש התוס' בפרק אלו מגלחין דף י"ח · ונראה עוד מדברי המחבר דלארוס מותר אפילו אם כבר קיים פריה ורביה ונשואין אסור בכל ענין ובסימן תקע"ה סעיף ז' פסק להקל אפילו בנשואין אם עדיין לא קיים פריה ורביה
ונס

מילה שהיא מראש חדש עד ט' באב נוהגין שהמוהל ובעל ברית ואבי הבן לובשין בגדי שבת * אבל בלאו הכי אסור אפילו בשבת של חזון אין מחליפין ללבוש בגדי שבת כי אם הכתונת לבד · * אבל פורסין פרוכת של שבת אם לא שאירע ט' באב ונדחה שאז אין פורסין פרוכת של שבת ומי שיש לו נשואין בשבת כמוהו מותר ללבוש בגדי שבת בשבת של חזון : * ב ג מר"ח עד התענית ממעטין במשא ומתן ד א ובבנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו ה או בנין של ציור וכיור ובנטיעה של שמחה ו כגון אבורנקי של מלכים שנוטעים לצל להסתופף בצלו או ז מיני הדס ומיני אהלים ח ואם היה כתלו נוטה ליפול אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות · (ולצורך מצוה הכל שרי) * ט ואין נושאין נשים ואין עושין סעודת אירוסין אבל ליארס בלא סעודה מותר ואפילו בתשעה באב עצמו י מותר ליארס שלא יקדמנו אחר : (הג"ה) ונוהגין להחמיר שאין נושאים מי"ז ואילך עד אחר ט' באב : * ג כ שבוע שחל בו תשעה באב אסורים לספר ולכבס אפילו אינו רוצה ללובשו עתה אלא להניחו לאחר תשעה באב ל ואפילו אין לו אלא חלוק אחד אסור וכן המכובסים מקודם בין ללבוש בין להציע בהם המטה ואפילו מטפחת הידים והשלחן אסור מ וכיבוס שלנו מותר אבל * גיהוץ (פירוש מעבירין על הבגדים אבן חלק להחליקו ערוך) שלנו אסור וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ והרי הם ככיבוס שלנו ומותר נ והני מילי לגהצן ולהניחן עד אחר תשעה באב אבל אסור ללובשן בשבוע זה ס ונהגו לאסור אפילו כלי פשתן ואפילו בכיבוס שלנו בין ללבוש בין לכבס ולהניח ע ואין להקל בדבר כיון שנהגו וכ"ש דאפשר דמדינא נמי אסור שהרי יש פ מי שכתב כיבוס שלנו קרי (גיהוץ) לשל בני בבל שאין מתלבנים יפה לפי שמימיהם הם עכורים שאינם הרים וגבעות כארץ ישראל וכיבוס של שאר ארצות אפשר שהוא ככיבוס של א"י ואסור ועוד צ יש מי שפירש דגיהוץ היינו כים ואפר או נתר ובורית וכיבוס היינו במים לבד ובזמן הזה אין מכבסין במים לבד ונמצא שכל כיבוס של זמן זה הוי גיהוץ ואסור מדינא אפילו בכלי פשתן ללבשן מיהא : (הג"ה)
ואכו

ס שם ע שם
צ הרא"ש שם
ק הרא"ש שם בשם
הראב"ד ר שם דף
י"ט ש הגהות
מיימוני בשם
ראבי"ה וכ"י הלוי
ת שם א שם דף כ"ל
ב שם ג שם
ד הרמב"ן וכ"כ
הטור ה שם ו שם
ז שם ח הרא"ש שם
בשם הרמב"ן
ט מדברי הרא"ש
בשם הרמב"ן
י טור בשם סמ"ק
כ רבינו ירוחם
בנתיב כ"ח בשם
בעל המאור וכ"כ
הרמב"ן בספר
תורת אדם
א ראש השנה דף
י"ח ב תוס' שם
והרמב"ן בספר
תורת אדם
א רמב"ן בספר
תורת אדם טור
וש"פ * הגהות
מיימוני והמ"ל פ"ה
ב תוס' בסוף
פ"ק דתענית וש"פ
ג מגילה דף ה'
וכ"כ הרמב"ם
בפ"ה מהלכות
תענית * ב"י :
ד הר"ר דוד
אבודרהם
א תענית דף כ"ו
ב דף כ"ט
* מנהגים :
* מרדכי הלכות
ט' באב והגהות
אשירי פרק ב'
דתעני' ואבודרהם
ורו"קח : *מהרי"ל
ג יבמות דף מ"ג
ד תענית ומגילה
דף ה' ה הרמב"ם
פ"ג דתענית ו שם
ז שם ברמב"ם ח טור
הירושלמי הר"ף
והרא"ש שם * ר"ן
בפ"ק דתענית
ט שם ביבמות' טור
בש' ר"ן מהירושלמי
* מנהגי' כ תענית
דף כ"ו ל רמב"ן
בס' ת"א וש"פ
מ שם נ ומא דר"י
ס טור בשם אבי
העזרי ע ב"י
פ הר"ר יהודה בר
ראובן צ ב"י

ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחלת ר"ח עד אחר התענית אם לא לצורך מצוה ב כגון אשה הלובשת לבנים מותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה · * אבל כל כה"ג עכשיו לא תלבוש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה · * וכן לכבוד שבת לובשים כלי פשתן ומציעין לבנים כמו בשאר שבתות ואסור ליתן כלים לכובסות עכו"ם לכבס מר"ח ואילך אבל קודם ר"ח מותר לתת אעפ"י שכובסת אחר ר"ח חדש : * **ד** ק לאחר התענית מותר לכבס ולכבס מיד ר ואם חל תשעה באב ביום ראשון או בשבת ונדחה לאחר השבת מותר בשתי השבתות בין שקודם התענית בין שאחריו · ש ויש מי שאומר שנהגו לאסור כל שבוע שלפניו חוץ מיום ה' ויום ו' : (הג"ה) ומנהגין להחמיר מתחלת ר"ח לענין כיבוס אבל תספורת נוהגים להחמיר מי"ז בתמוז : * **ה** ג ת אסור לעבריות לכבס בגדי העכו"ם בשבוע זה : **ו** א כלים חדשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן אסור ללבוש בשבת זה : (ואנו מחמירין מר"ח ואילך) **ז** ב יש אומרים שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה ג ויש להחמיר בזה מראש חדש : (הג"ה) וה"ה דאסור לקנותן וכן אומן ישראל אסור לעשותן לאחרים בין בשכר בין בחנם · * ונהגו להקל בזה אבל אם ידוע ומפורסם שהמלאכה של עכו"ם שרי · * וכן נהגו לתת לאומנים עכו"ם לתקן כלים חדשים תוך זמן זה כדי שיהיו מוכנים לאחר התענית · ומיהו טוב למעט בזה במקום דאפשר דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטינן : **ח** ד נשי דנהיגי דלא * למשתי (פירוש לסדר ולערוך החוטין שהולכין לארכו של בגד) עמרא מדעייל אב מנהגא והוא מלשון או בשתי או בערב (ונוהגין שלא לקדש החדש עד אחר תשעה באב : * **ט** ה יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו · (ומותר בחומץ של יין) * ו ויש שמוסיפין מראש חדש עד התענית ז ויש שמוסיפין משבעה עשר בתמוז : (הג"ה) ומנהיגים מראש חדש ואילך הכהן של שחיטה · * ד שאין שוחטין כי אם לצורך מצוה כגון לחולה או שבת או מילה ופדיון כו : **י** ח יש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים מותרים בתבשיל שנתבשל בו בשר ט ואסורים בבשר עוף ובשר מלוח ויין תוסס י ומותר לשתות יין הבדלה וברכת המזון : (הג"ה) ונוהגין להחמיר שלא לשתות יין בברכת המזון ולא בהבדלה · * אלא נותנים לתינוק ובמקום דליכא תינוק מותר בעצמו לשתות הבדלה ובסעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכתא ה וסעודת אירוסין אוכלין בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה אבל יש לנמנס שלא להוסיף ובשבוע שחל ט' באב בתוכה אין לאכול בשר ולשתות יין רק מנין מצומצם וזה אפילו בערב תשעה באב שרי · * ובלבד שלא יהיה בסעודה שמפסיק בה (ד"ע) : **יא** כ כל מי שאוכל בשר במקום שנוהגים בו איסור פורץ גדר הוא וישכנו נחש : (ומותר לשתות כל שכר אפילו של דבש שקורין מי"ד : **יב** ל תספורת שבוע זה אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור : **יג** מ ובזקן כל שמעכב ארת האכילה מותר : **יד** נ אסור לגדולים לכפר לקטנים ולכבס כסותם בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה : (הג"ה) מיהו בגדים שמלפפין בהם הקטנים לגמרי שמטנפים בהם ריעי ומשתינין בהם הכי ודאי משרא שרי ואפילו בבגדי שאר קטנים נוהגים להקל : * **טו** ס מי שתכפוהו אבילות של מת ושל שבת זו והכביד שערו מיקל בתער אבל לא במספרים ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ובחול : **טז** ע נוהגים שלא לרחוץ מר"ח פ ויש שאין נמנעין אלא בשבת זו צ ויש מתענים משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב : (הג"ה) ולצורך מצוה שרי ולכן נדה רוחצת וטובלת · * ואפילו אם טובלת ליל י' באב מותר לה לרחוץ בערב תשעה באב אם אי אפשר לה לרחוץ ליל י' · * ונראה דהוא הדין אשה הלובשת לבנים יכולה לרחוץ מעט כדרכה בשאר הפעמים הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה ונוהגין שלא לרחוץ אפילו בצונן מראש חדש ואילך · * ואפילו בערב שבת של חזון אסור לרחוץ כי אם ראשו ופניו ידיו ורגליו בצונן · * ויש מקילין בחפיפת הראש בחמין למי שרגיל בכך כל שבת : **יז** ק טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש ר אבל על פדיון הבן אומר ולא יחמיץ המצוה : (וכן בפרי שלא ימצא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכלו בין המצרים : **יח** ש צריך ליזהר משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות (משום שבהם קטב מרירי שולט) · ולא יכו התלמידים בימים ההם :

תקנב דיני ערב תשעה באב · ובו י"ב סעיפים :

א א ערב תשעה באב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת שאוכלה אחר חצות בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין : (והג"ה) ואף מפסיק אחרים ממעט בשתייתן מיהו שרגיל לשתות * וכן לא יאכל אחר סעודתו נכון ומלית דברים שנוהג בהם בשאר פעמים כדי שיתנהג בפרישות : * **ב** ב אפילו בשר מלוח שעברו עליו יותר משני ימים ולילה אחת ובשר עופות ודגים ויין מגיתו דהיינו שאין לו יותר משלשה ימים נהגו לאיסור : **ג** ג אפילו בשל מין אחד בשתי קדרות מיקרי שני תבשילין ד וכן יש להחמיר וליזהר משני מינים בקדירה אחת אלא אם כן הוא דבר שדרכו בכך כל השנה כגון * אפונין (מיני זרעונים ובלעז ציצ"רי) שנותנים עליהם בצלים ה ובצים ותבשיל הנעשה מדבר שנאכל כמות שהוא חי מקרי תבשיל לענין זה : (הג"ה) ואין חילוק בין בלי למבושל לענין זה * **ד** ו מותר לאכול פירות כשהם חיים אפילו כמה מינים : **ה** ז נוהגים לאכול עדשים עם ביצים מבושלים בתוכם שהם מאכל אבלים : (הג"ה) ויש נוהגים לאכול ביצים קשים שהוא גם כן מאכל אבלים : * **ו** ח מי שאפשר לו לא יאכל בסעודה המפסקת אלא פת חריבה במלח וקיתון של מים : (הג"ה) ויש מחמירין לטבל אחר אכילה פת באפר ולאכלו על שם ויגרס בחצץ וגו' : **ז** ט נהגו לישב על גבי קרקע בסעודה המפסקת : (ואין צריך לחלוץ מנעליו) * **ח** י יש ליזהר שלא ישבו שלשה לאכול בסעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד ישב לבדו ויברך לעצמו : **ט** כ כל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע וכשהוא אחר חצות אבל אם היה קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע אין צריך ליזהר בדברים הללו : (הג"ה) ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכול סעודה קבועה קודם מנחה ואחר כך מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת * ונוהגין להרבות קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק להם התענית הואיל וכוכבין מבעוד יום כיון ביום כפורים וי"ש קצת ראייה לזה ממדרש איכה רבתי מיהו מי שיוכל לכוף עצמו ויודע בעצמו שאין התענית מזיק לו ומחמיר על עצמו נקרא קדוש כן נראה לי : **י** ל אם חל תשעה באב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו : (מיהו צריך להפסיק מבעוד יום) * **יא** מ מי שקבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה ואירע ערב תשעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או ילוה תעניתו ופורע : (הג"ה) והנוהגים בתבו דמתענה עד אחר תפלת מנחה ואוכל סעודה המפסקת קודם ביאת השמש · * וכן נוהגין והוא הדין מי שמתענה תענית חלום : * **יב** נ אין אומרים תחנה ערב תשעה באב במנחה משום דאיקרי מועד : (ואם הוא שבת אין אומרים צדקתך) *

ונם להחמיר באירוסין אם כבר קיים פריה ורביה וסבר לחלק בין תשעה באב לתענית של גשמים ונע' : **ב** כגון אשה הלובשת לבנים וכו' · עיין בתשובות משאת בנימן סימן ה' : ומ"ש כמו בשאר שבתות וכו' · לשון מהרש"ל בפסקים כמדומה שנהגו איסור ובאבל ממש מחמירין אף בכתונת אבל מטפחת הידים והשלחן מותר ועיין בי"ד שכתב באבל שאירע יום שלשים בי"ט כתמוז דאין להחמיר בתספורת אבל בכה"ג בשבת של ט' באב בתוכה אסור בין בכבוס ובין בתספורת עכ"ד : **ג** אסור לעבריות לכבס וכו' · משום מראית עין · ועיין בלבוש שהורה להתיר למלול הקנוות כמו שעושים קודם הכביסה לנעיצים · וכן נשים שמחייתן בכך לטוות חוטים כדי לתפור בהם בגדים שאין במלאכות אלו שמחה ולמעשה צ"ע : **ד** שאין שוחטין וכו' · כתב הב"ח מי שיש לו תישים שהגיע זמנם לשחטן ולמכור העורות מר"ח ואילך ורוצה ליתן לקצב גוי לשחטן דאסור מפני שאין עושין סחורה בנבילות וטריפות · ועיין בי"ד סימן קי"ז : **ה** וסעודת אירוסין וכו' · בב"ח כתב דמיירי בשלא קיים פריה ורביה דמותר לעשות אפילו הסעודה · ובלבוש אינו גורס סעודת אירוסין והוא הנכון לענ"ד · ודוחק לחלק בין סעודה ראשונה לשניה : ומ"ש רק מנין מצומצם וכו' · פירוש בצירוף בני המצוה : **ו** כל המעכב האכילה וכו' · ובי"ד סימן ש"ן פסק לאסור אפילו אם הוא מעכב האכילה אם הוא תוך שבעה ונ"ל דה"ה בתשעה באב עצמו אסור לספר אפילו מה שמעכב האכילה :

כתב

* רו"ק ונ"י : * הגהות שערי דורא : * תוס' פרק ב דתענית ק תענית דף כ"ט ר ירושלמי שם ש טור בשם סה"ג וסמ"ק ת תרומות הדשן ובית יוסף מהירושלמי א טור בשם הרמב"ן ב שם והגהות מיימוני בשם הרו"קם ג טור לדעתו * תה"ד וכ"י : * תה"ד : ד שם פרק ד' דפסחים * מהרי"ל ודעת עצמו : ה טור וכ"כ הריב"ש ב"ח * אגודה ומהרי"ל : ו שם ובשם הרמב"ן ז שם כל בו * ר"י בי"ת ק"נ והגהות מיימוני : ח כל בו ט מרדכי שם יונה בתוב תשובה אשכנזית * תשובת מהרי"ל סימן ק"ו : * מנהגים ומהרי"ל כ הרשב"א בתשובה ל טור בשם הרמב"ן מ שם נ בהלכות מחוזות * ב"י : ס מ"ק דף י"ז ע טור בשם אבי העזרי פ מרדכי שם צ טור * מהרי"ל * אגודה : ת"ה ס"י ק"ו : * מהרי"ל ותשובת מהרי"ל סימן י"ו וב"י : ק תשוב' אשכנזית בשם ספר חסידים ר ב"י לדעתו * בנימן זאב סימן קס"ג ותשובת מהרי"ל : ש הג"מ הלכות והרו"קם בשי' ס"ט א תענית דף כ"ו * טור וב"י בשם תוס' ורו"קם : * מרדכי : ב טור ג שם ד שם ה שם * מרדכי הל' ט"ב ו שם ז ב"י * הג"מ פ"ה : ח טור תענית דף ל' ט שם * הג"מ וריב"ש פ"ו וב"י : י שם כ שם דף ל' * מהרי"ל : ל שבדף כ"ט * סמ"ק ת"ה סימן ער"ה * הגה' אשיר"י ומרדכי ות"ה סימן ע"ה :

תקנג דין סעודה המפסקת · ובו ב׳ סעיפים:

א [א] אף על פי שאכל סעודה המפסקת מותר לחזור ולאכול אלא אם כן קבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד היום: (הג״ה) וקבלה בלב אינו קבלה אלא צריך להוציאו בשפתיו: * **ב** [ב] תשעה באב לילו כיומו לכל דבר ואין אוכלים אלא מבעוד יום ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים: (הג״ה) ומותר ברחיצה וסיכה ובנעילת הסנדל עד בין השמשות · מיהו בחול נוהגין לחלוץ מנעלים קודם שיאמר ברכו ואם הוא שבת חולצים לאחר ברכו מלבד שליח צבור שחולץ קודם ברכו · * רק אומר תחלה המבדיל כו׳ * ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בט״ב ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות · * וכן לא יטייל ערב ט״ב:

תקנד דברים האסורים בתשעה באב · ובו כ״ח סעיפים:

א [א] תשעה באב אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה · ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים ולשנות במשנה ובמדרש וגמרא בהלכות ובאגדות משום שנאמר פקודי ה׳ ישרים משמחי לב [ב] ותינוקות של בית רבן בטלים בו אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ואם יש ביניהם פסוקי נחמה צריך לדלגם: **ב** [ג] ומותר ללמוד מדרש איכה ופרק אלו מגלחין וכן ללמוד פירוש איכה [ד] ופירוש איוב: **ג** [ה] יש מי שאוסר ללמוד על ידי תרגום: **ד** [ו] מותר לקרות כל סדר היום ופרשת הקרבנות ומשנת איזהו מקומן ומדרש רבי ישמעאל: (הג״ה) ומותר לקרות הפרשה בתשעה באב: * **ה** [ז] עוברות ומניקות מתענות בתשעה באב ומשלימות כדרך שמתענות ומשלימות ביום כפורים [ח] אבל בשלש צומות אחרים פטורות מלהתענות [ט] ואף על פי כן ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ומשתה אלא כדי קיום הולד: (ועיין לעיל סימן תק״ן סעיף א׳): **ו** [י] חיה כל שלשים יום וכן חולה שהוא צריך לאכול אין צריך אומד אלא מאכילין אותו מיד דבמקום חולי לא גזרו רבנן: (הג״ה) מיהו נוהגין להתענות כל זמן שאין להם צער גדול שהיה לחוש לסכנה והמיקל לא הפסיד: **ז** [כ] רחיצה אסורה בתשעה באב בין בחמין בין בצונן אפילו להושיט אצבעו במים אסור: **ח** [ל] טבילה של מצוה בזמנה מותרת [מ] אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה הילכך לא תטבול בו [נ] וכן נהגו: **ט** [ס] אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מותר לרחוץ להעביר הלכלוך ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך: (הג״ה) ואם עשה צרכיו אם מותר לרחוץ דינו כמו ביום כפור ועיין לקמן סימן תרי״ג סעיף ג׳: **י** [ע] נוטל אדם ידיו שחרית וצריך ליזהר שלא יטול ידיו אלא עד כוף קשרי אצבעותיו: **יא** [פ] ולאחר שנגב ידיו ועדיין לחות קצת מעבירם על עיניו [צ] ואם היה לפלוף על גבי עיניו והרכו לרחצם במים רוחץ ומעבירו ואינו חושש: **יב** [ק] ההולך להקביל פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו או לצרכי מצוה עובר במים עד צוארו ואינו חושש [ר] וכן בחזרה מותר: **יג** [ש] ההולך לשמור פירותיו עובר במים עד צוארו ואינו חושש אבל בחזרה אסור: **יד** [ת] הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחוץ במים: (הג״ה) ומותר לשרות מפה במים בערב תשעה באב ולהוציאה מן המים והיא מתכנבת ומקנח בה פניו ידיו ורגליו אפילו אינו עושה רק לתענוג הרי כיון שהיא כנוכה: * **טו** [א] סיכה אינה אסורה אלא של תענוג אבל מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש: **טז** [ב] נעילת הסנדל דוקא של עור אבל של בגד או של עץ או של * שעם (פירוש קליפי עץ) וגמי מותר [ג] ושל עץ כחופה עור אסור: **יז** [ד] אבל ומנודה שמהלכים בדרך מותרים בנעילת הסנדל וכשיגיעו לעיר יחלוצו וכן בתשעה באב: (הג״ה) וכן במקום שדרים בין העכו״ם לא יחלוץ כי אם ברחוב היהודים וכן נהגו: **יח** [ה] יש מי שאומר שלא ישן בליל תשעה באב עם אשתו במטה ונכון הדבר משום לך לך אמרינן נזירא: **יט** [ו] אם חל תשעה באב בשבת מותר בכלן אפילו בתשמיש המטה: (הג״ה) ויש אוסרים תשמיש המטה וכן נוהגין: * **כ** [ז] אין שאלת שלום לחבירו בתשעה באב והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש: **כא** [ח] יש מי שאומר שלא ילך ויטייל בשוק כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והתול: **כב** [ט] מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין במקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים וכל הרוצה לעשות עצמו תלמיד חכם לענין זה עושה ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות [י] מותר על ידי עכו״ם אפילו בביתו ופרקמטיא להרויח ולהשתכר [כ] במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אסור ובמקום שנהגו לעשות מותר אלא שממיעט שאפילו משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן: (הג״ה) ולא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד חצות · * ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שהוי קצת אפילו מעשה הדיוט אבל דבר שאין בה שיהוי כגון הדלקת נרות או קשירה וכדומה מותרת ולקלוט הפרות טוב לעשות על ידי עכו״ם אם אפשר בעכו״ם: **כג** [ל] ומלאכת דבר האבד מותר כדרך שאמרו בחולו של מועד: **כד** [מ] כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה: **כה** [נ] כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה [ס] וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם:

תקנה דיני תפילין וציצית בתשעה באב · ובו ב׳ סעיפים:

א [א] נוהגים שלא להניח תפילין בתשעה באב שחרית ולא טלית אלא לובשים טלית קטן תחת הבגדים בלא ברכה ובמנחה מניחים ציצית ותפילין ומברכים עליהם: **ב** [ב] יש מי שנוהג לשכב בליל תשעה באב מוטה על הארץ [ג] ומשים אבן תחת ראשו: (הג״ה) ויש לאדם להצטער בענין משכבו בליל תשעה באב שאם רגיל לשכב בשני כרים לא ישכב כי אם באחד · * ויש בני אדם משימין אבן תחת מראשותיהם זכר למה שנאמר ויקח מאבני המקום שראה החורבן · * מיהו עוברות שאינן יכולין להצטער אינן חייבות בכל אלה · * ויעשה אדם מכבודו ומהנאתו בתשעה באב בכל מה שאפשר:

תקנו תשעה באב שחל ביום ראשון · ובו סעיף אחד:

א [א] ליל תשעה באב שחל באחד בשבת כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש ואין לברך על הבשמים ובליל מוצאי תשעה באב מבדיל על הכוס ואינו מברך לא על הנר ולא על הבשמים:

כתב מהרש״ל סימן כ״ד אותן שנוהגין שלא לאכול בשר אחר תשעה באב מנהג בטל הוא וראוי למוחנו ואפילו התרה אין צריך ואיכא נראה וכ״כ הכ״ח: היוצא בדרך למרחקים בשבוע שחל בה תשעה באב מותר לכבס לו פשתן לכבוד שבת אפילו לכמה שבתות ואם אפשר על ידי גוי אין לכבסם בעצמו כ״ח · ומיירי כאי אפשר לו לכבס בדרך מפני עיכוב הדרך: כתב בכ״ג מה״ב השותה טואטי״ן בתשעה באב מכדין אותו והמסתפר בו אחר חצות קונסין אותו בממון ע״כ · וה״ה אם מכבסין אחר חצות אין מענשין · ומיהו אם אפשר לנוחות מוחין: בקצת מקומות נוהגין היתר בבשר ויין בר״ח אב עצמו ובקצת מקומות נוהגים איסור: מי שקבל עליו בפירוש שלא לאכול בשר משבעה עשר בתמוז ולא לאכול פירות עד תשעה באב אסור גם בשבת ויתירו לו נדרו כ״ח: מי שהיה חסר דעת ונתרפא מיום אל יום הורה מהרי״ל להתיר לו בשר ויין כל השבוע: לפרוק הראש בלא חפיפה יש אוסרין בשבוע שחל תשעה באב בתוכה: בלבוש הורה להתיר לקחת עשרה מלבד הקרובים לברית מילה וכן הכהנים בכ״נ · ואין להקל בערב תשעה באב · וכן בלילה שלפני המילה אסור באכילת בשר ויין · וכן אסור ליקח יונגנים: בשבת נוהגים היתר בברכות שהשייכו ספר חסידים: התחיל בבנין ואם לא יגמור יתקלקל מותר דהוי דבר האבד והוא שהתחיל בהיתר · ולצייר את הכותל הרי הוא כבנין: מהר״יל עשה כשואין לבנו ולבש בשבת של חזון הקוטא של שבת לכבוד בנו ובנו ג״כ לבש כל בגדי שבת: אפילו אחר שקבל התענית מותר ברחיצה וסיכה מהרש״ל סימן כ״ב והכ״מ חולק ע״ש: עיין בתשובת ששת בסימן סימן ה׳ אשה הלובשת לבנים בין בתשעה באב ובין בשבעה ימי אבילות צריכה לשנות ולא תרחץ רק באותו מקום וכין ירכותיה ותלבוש לבנים חלוק · לכן והגעת סדין עיין בי״ד סימן שפ״א ודלא כיו״ש בהג״ה סעיף ד׳:

הכוהנים

[א] טור * בית יוסף בשם הפוסקים: [ב] מה״א דפסחים דף כ״ד * הגהות מיימוני · * מנהגי׳ בשם מהר״אק: * מהרי״ל ומנהגי׳

[א] תענית דף ל׳ [ב] כרבי יהודה שם [ג] הגהות מיימוני [ד] תשובת מהרי״ל [ה] אגור [ו] טור * מנהגים: [ז] פסחים דף כ״ד [ח] ה״ה בפ״ה מהל׳ תענית [ט] שם [י] טור וס״פ [כ] פסחים דף כ״ד [ל] תענית דף י״ג [מ] ביצה דף י״ח [נ] מהרי״ק בסימן ל״ה [ס] הרא״ש בסוף תענית [ע] רבינו ירוחם בשם הככמת התו׳ [פ] טור בשם הירו׳ [צ] שם [ק] יומא דף ע״ז [ר] שם [ש] שם [ת] טור * טור: [א] שם [ב] ומשמעות הגמרא שם דף ע״ח [ג] בטור י״ד סימן שע״ב [ד] ירושלמי בפ״ק דתענית * טור והגהות מיימוני והגהות מרדכי דפ״ק: [ה] הגהות מרדכי דמ״ק [ו] טור וכ״כ הרמב״ן * טור בשם ר״י ואגור ומנהגים: [ז] תוספתא וירושלמי וכ״פ הפוסקים [ח] כל בו [ט] פסחים דף נ״ד [י] רוקח [כ] הרשב״א בתשובה * מנהגים: [ל] שם בתשובה [מ] תענית דף ל׳ [נ] שם [ס] שם

[א] טור [ב] כל בו [ג] הגהות מרדכי * תוס׳ סוף תענית * מרדכי דמועד קטן: * תוספות:

[א] טור וכ״כ ס״פ

הנוהגים להניח שני זוגות תפילין גם בתשעה באב יניח שני זוגות ודלא כהרמ״ע מפאנו ע״ש סימן ק״ו וכ״כ בכ״ג מה״כ: כתב בתשובה כ״י מהר״י מברונא וז״ל ויש אומרים דטבילה בזמנה לאו מצוה ואין לטבול בערב שבת כשחל תשעה באב בשבת שזו יבא עליה בשבת אלמא דסבירא ליה דדברים שבצנעא נוהג ואפילו בליל טבילה אסור. בספר שתי ידות לא מצינו איסור להריח בבשמים בתשעה באב וכי״כ ועיין בי״ד סימן רס״ה בספר ש״ך: כתב מוהרש״ל בתשובה לאסור רקידה בליל עשירי וביום עשירי ע״ש סימן נ״ב כלומר רקידה בבית המרחץ ולאפוקי רקידה האסורה בתשעה באב עצמו וכ״כ בכ״ג וה״ה תשמיש א״א ליל טבילה או יוצא ובא מן הדרך: שתיית הטואטו״ן ביום התענית אין לאסור. ומיהו הנוהגים בו היתר אין להקל לשתותן בי״ט ודוקא בתעני׳ יחיד אבל בתענית צבור ומכ״ש בארבע צומות אין להקל עיין כ״ג מה״כ שהאריך בזה: העיד הרשב״ץ שראה רבותיו שגזרו תענית על הצבור והתפלל תפלת צבור בשביל שלום אחד שיתענו כל הקהל הגהות הרי״ף בוו״ק: כתב בתשובת מהרי״ל סימן ל״ד דתענית חלום אפילו בחול אין צריך להשלים דגערא בעלמא הוי תשובה ע״כ. ולענ״ד לא כהירא לי ועיין מ״ש בספר ט״כ בס״ד: כתב בתשובות הרלב״ח שאפילו הש״ץ והקהל שמתפללין כיחד אפילו הכי

תקנז לומר נחם ועננו בתשעה באב. ובו סעיף אחד:

א [א] בתשעה באב אומר בבונה ירושלים נחם ה׳ אלהינו את אבילי ציון וכו׳. ועננו בשומע תפלה ואם לא אמר לא זה ולא זה [ב] אין מחזירין: (הג״ה) והמנהג פשוט שאין אומרים נחם רק בתפלת מנחה של תשעה באב לפי שאז הציתו במקדש אש ולכן מתפללים אז על הנחמה. * מי שאכל בט״ב יאמר נחם בברכת המזון: *

תקנח במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר. ובו סעיף אחד:

א [א] בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום העשירי ומפני כך מנהג כשר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי: (הג״ה) ויש מחמירין עד חצות היום ולא יותר. * אם חל תשעה באב בשבת ונדחה ליום א׳ מותר לאכול בשר ולשתות יין יום ב׳ אבל בלילה אסור מפני אבילות של יום: *

תקנט מנהגי תשעה באב ודין מילה בתשעה באב. ובו י׳ סעיפים:

א [א] אם חל תשעה באב במוצאי שבת אין אומרים צדקתך במנחה בשבת: (הג״ה) ומבדילין בלילה בתפלה כשאר מוצאי שבת. * (ואם שכח מלהבדיל עיין לעיל סימן רצ״ד סעיף ג׳) ומתפללים בנחת ודרך בכי כאבלים. וכן עושים בקריאת איכה. * ובכל איכה מגביה קולו יותר. * וכשמגיע החזן לפסוק השיבנו אומרים אותו הקהל בקול רם ואחר כך מסיים החזן וחוזר הקהל ואומרים השיבנו בקול רק וכן החזן. * **ב** [ב] בליל תשעה באב (מתפללים ערבית ואומרים איכה וקינות) * ואחר קינות ואיכה אומר סדר קדושה ומתחיל מואתה קדוש [ג] ואם חל במוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם: (הג״ה) ולא לומר בכניסות ולא ויתן לך. * ומסירין הפרוכת מלפני הארון על שם בצע אמרתו: * **ג** [ד] ליל תשעה באב ויומו יושבים בבית הכנסת לארץ עד תפלת המנחה: (ועכשיו נהגו לישב על ספסליהם מיד אחר שיצאו מבית הכנסת שחרית ומאריכין עם הקינות עד מעט קודם חצות) [ה] ואין מדליקין נרות בלילה כי אם נר אחד לומר לאורו קינות ואיכה: **ד** [ו] אין אומרים תחנון (ולא סליחות) * בתשעה באב ואין נופלין על פניהם משום דמקרי מועד: (הג״ה) וקורין בתורה כי תוליד בנים ומפטירים בירמיה אסוף אסיפם וכל הקדישים שאומרים אחר איכה עד שיגאים לומר מב״ה אין אומרים תתקבל ואין אומרים אל ארך אפים. * ולא למנצח. * ולא פטום הקטורת. * ואין צריך לשנות ממקומו בתשעה באב: **ה** [ז] בשעת הקינות אסור לספר דבר ולצאת חוץ כדי שלא יפסוק לבו מן האבל וכל שכן שלא לשיח עם העכו״ם: (ונוהגין לומר קצת נחמה אחר הקינות לפסוק בנחמה): * **ו** [ח] אם יש אבל בעיר הולך בלילה לבית הכנסת וגם ביום עד שיגמרו הקינות: **ז** [ט] אם יש תינוק למול מלין אותו אחר שגומרים הקינות [י] ויש ממתינין למולו עד אחר חצות ומברכים ברכת המילה בלא בשמים (והמנהג כסברא הראשונה) [כ] ואם היולדת מצויה במקום המילה יברך על הכוס ותשתה ממנו היולדת והוא שתשמע הברכה ולא תפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס [ל] ואם אינה שם יברך על הכוס ויטעום לתינוקות: **ח** [מ] בעל ברית לובש בגדים אחרים אך לא לבנים ממש: (הג״ה) ואבי הבן והמוהל והסנדק כולם נקראים בעלי ברית. * ומותרים ללבוש בגדי שבת לאחר שנגמרו הקינות ואין למול התינוק אבל לא ילבשו לבנים. * **ט** [נ] תשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה ליום ראשון בעל ברית מתפלל מנחה בעוד היום גדול ורוחץ ואינו משלים תעניתו לפי שיום טוב שלו הוא: **י** [ס] נוהגים שלא לשחוט ושלא להכין צרכי סעודה עד אחר חצות: (הג״ה) והולכים על הקברות מיד כשהולכין מבית הכנסת. * ואם אירע מת בתשעה באב אין אומרים צדוק הדין: *

תקס לעשות זכר לחורבן. ובו ה׳ סעיפים:

א [א] משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונים [ב] לעולם בנין מסוייד ומכוייר כבנין מלכים אלא טח ביתו בטיט וכד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד [ג] והלוקח חצר מסויידת ומכויירת (פירוש מצויירת) הרי זה בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף הכותלים: **ב** [ד] וכן התקינו שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחים מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירה מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם [ה] וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין: (הג״ה) ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת החופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן. * וכל אלו הדברים כדי לזכור את ירושלים שנאמר אם אשכחך ירושלים וגו׳ אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי: **ג** [ו] וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם: (הג״ה) ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה. * ואסור לשומעם מפני החרבן [ז] ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא על היין: (הג״ה) וכן לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה הכל שרי: * **ד** [ח] וכן גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל [ט] ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שנאמר הסר המצנפת והרם העטרה. וכן גזרו על עטרות הכלות [י] אם היא של כסף אבל [ל] של גדיל מותר לכלה ודוקא לחתן וכלה [כ] אבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו: **ה** [ל] אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה:

תקסא דין הרואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבנם. ובו ה׳ סעיפים:

א [א] הרואה ערי יהודה בחורבנן אומר ערי קדשך היו מדבר וקורע: (ואינו חייב לקרוע אלא כשמגיע סמוך להם כמו הצופים לירושלים: * **ב** הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון היתה כמדבר שממה וקורע וכשרואה בית המקדש אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה וקורע [ב] ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים ואחר כך כשיראה המקדש קורע קרע אחר [ג] וכל קריעה טפח [ד] ואם בא דרך המדבר שאז רואה המקדש תחלה קורע על המקדש טפח ואחר כך כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון כל שהוא: **ג** [ה] אם קרע על אחת מערי יהודה אינו חוזר וקורע כשיראה שאר ערי יהודה חוץ מירושלים שחוזר וקורע עליה קרע אחר בפני עצמו ואם קרע על ירושלים תחלה אינו צריך לקרוע על שאר ערי יהודה: **ד** [ו] וכל הקריעים האלו בידו ומעומד וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו ואינו מאחה קריעים אלו לעולם [ז] אבל רשאי לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין כולמות: **ה** [ח] היה הולך ובא לירושלים הולך ובא לתוך שלשים יום אינו קורע קרע אחר ואם לאחר שלשים יום חוזר וקורע: (וה״ה בערי יהודה ובמקדש)

הלכות

[א] ירושלמי בע״ז דף מ׳ [ב] שבת כ״ל * רוק״ח ואבודרה׳ * מהרי״ל: [א] תענית דף כ״ט * הגהות מיימוני: * מהרי״ל: [א] אשיר״י בסוף תענית והמרדכי בריש מועד קטן * הגהות מרדכי הלכות ט״באב: * הגהות מיימוני: * מהרי״ל: * הגהות מיימוני: [ב] טור * הגהות מיימוני ומהרי״ל: [ג] שם * כל בו: * מנהגים: [ד] הגהות מיימוני: [ה] הרא״ש בסוף תענית [ו] טור והמרדכי בריש מ״ק והרוק״ח הגהות אשיר״י * הגהות אשיר״י: * טור ומנהגים: * מנהגים: * מרדכי: [ז] מסכת סופרים פרק י״ח [ח] הרא״ש בסוף תענית [ט] טור [י] שם [כ] הרשב״א בתשובה [ל] טור בשם התוס׳ [מ] שם * ב״י: * מהרי״ל: [נ] טור תענית דף י״ב [ס] הרא״ש סוף תענית * ב״י בשם תוס׳: * תשב״ץ [א] ב״ב דף ס׳ [ב] לשון רמב״ם בסוף הל׳ תענית [ג] שם [ד] שם [ה] שם * כל בו: [ו] סוטה דף מ״ח * טור: [ו] גיטין דף ז׳ * תוס׳ וסמ״ג והג״מ: [ח] סוטה דף מ״ט [ט] גיטין דף ז׳ שם [כ] סוטה [כ] שם [ל] רמב״ן בת״א [ל] גיטין דף מ״ו [מ] ברכות דף ל״א [א] מ״ק דף כ״ו * ב״י: [ב] שם [ג] בדין מי שמת לו מת אז״יה [ד] הרמב״ם [ה] הרא״ש שם וה״ה [ו] הרמב״ם שם מ״ק דף כ״ו [ז] שם [ח] ירו׳ בפ״ט דברכות וכ״כ הרמב״ם

הכי אומר הש"ץ ברכת עננו ברכה בפני עצמו וזה פשוט ועיין בכ"ג מה"ק והוא הדין ש"ץ המתענה תענית יחיד לא יאמר עננו בשומע תפלה כאורתו אף על פי שעדיין לא התפלל כלל ועיין כ"ג :

כדר

הלכות תענית

תקסב דין קבלת התענית · ובו י"ג סעיפים :

א [א] כל תענית שלא שקעה עליו חמה דהיינו שלא השלימו [ב] עד צאת הככבים (דהיינו שיראו ג' ככבים בינוניים או שהלבנה זורחת בכח ותאיר על הארץ) * אינו תענית ואם דעתו לאכול קודם לכן אינו מתפלל עננו : (מיהו נוהגין להתפלל עננו אף על פי שאין משלימין עד צאת הככבים · וכן דעת מקצת רבוותא · * ונראה לי דדוקא ביחיד דאומר עננו בשומע תפלה ובלאו הכי יכול להוסיף כמו שנתבאר לעיל סימן קי"ט אבל שליח צבור לא יאמר עננו אלא א"כ משלימין וכן נוהגין :

ב [ג] יש אומרים שמי שרגיל להתענות עשרת ימי תשובה כיון שאינן רגילים לקבלם בתפלה אין צריך להתענות עד צאת הככבים אלא עד שיצא מבית הכנסת : (הג"ה) והיחיד מתפלל עננו · * וכן חתן מתפלל עננו קודם שיכנס לחופה ולא יכול לשתות מכוס של ברכה · * אבל מי שמתענה משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב צריך להשלים אף על גב דאינו צריך קבלה · וכן מי שאינו מתענה כל עשרת ימי תשובה רק מתענה יום או יומים בעי קבלה והשלמה · * ונראה לי דוקא בסתם אבל אם התנה שלא להשלים הרשות בידו דלא עדיף משאר תענית) : ג [ד] יחיד שקבל עליו תענית סתם בערב שבת צריך להתענות עד צאת הככבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתם : (וע"ל סימן רמ"ט) : ד [ה] תענית חלום צריך להתענות עד צאת הככבים ואפילו בערב שבת : (וע"ל סימן רפ"ח) ה [ו] כל תענית שלא קבלו עליו היחיד מבעוד יום אינו תענית : (הג"ה) להתפלל עננו ולא לענין אם חייב תענית סתם והתענה כך לא יצא ידי נדרו * מיהו יש אומרים דמתפלל עננו * וכן נראה לי לנהוג בתענית יחיד ובכולי עלמא המתענה תענית חלום מתפלל עננו אף על פי שלא קבלו עליו מאתמול : ו [ז] אימתי מקבלו בתפלת המנחה אומר [ח] בשומע תפלה או [ט] אחר שסיים תפלתו קודם שיעקור רגליו הריני בתענית יחיד מחר יהי רצון שתהא תפלתי ביום תענית מקובלת ואם לא הוציא בפיו אם הרהר בלבו שהוא מקבל תענית למחר [י] הוי קבלה [כ] והוא שיהרהר כן בשעת תפלת המנחה : (הג"ה) וטוב יותר לקבלו אחר תפלה מבשעת תפלה כדי שלא להפסיק תפלתו : ז [ל] קיבל עליו תענית בתפלת המנחה אף על פי שהוא אוכל ושותה בלילה לא הפסיד כלום [מ] וכן אם קבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים או יותר זה אחר זה להתענות בימים ויאכל בלילות אף על פי שהוא אוכל כל הלילה לא הפסיד כלום דהוי קבלה לכולם אע"פ שלא קיבל כל אחד ואחד במנחה שלפניו : (הג"ה) ואם קבל להתענות שני ימים רצופין מותר לאכול בלילה שביניהם אם לא פירש בהדיא אף על הלילה * ולא מתפלל כל יום במנחה עננו : ח אם קיבל עליו בתפלת המנחה שלשה או ארבעה תעניות ולא רצופין זה אחר זה כגון שקבל עליו להתענות שני וחמישי ושני וכיוצא בזה [נ] יש מי שמסתפק אי סגי בקבלה אחת לכלם או אם צריך קבלה לכל אחד ואחד : (הג"ה) מיהו נהגו העם לקבלה בקבלה אחת וסגי בהכי וכן דעת מקצת רבוותא : * ט [ס] קבל עליו להתענות למחר והתענה ובלילה שלאחר התענית נמלך להתענות אע"פ שלן בתעניתו שלא אכל בלילה והתענה כל היום השני אינו תענית מפני שלא קבלו עליו מבעוד יום : י [ע] מתענה אדם תענית שעות [פ] והוא שלא יאכל כל היום [צ] כיצד שהיו טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותם שעות ומתפלל בהם עננו שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית [ק] ויש אומרים שגם זה תענית שעות צריך שיקבלנו עליו מאתמול והיכי משכחת לה כגון שקבל עליו מאתמול להתענות עד חצי היום וכשהגיע לחצי היום נמלך וגמרו או שקבל עליו להתענות למחר מחצי היום ואילך ולמחר נמלך ולא אכל גם בחצי היום הראשון הרי זה תענית שעות : יא אם קבל עליו תענית עד חצי היום ואכל אחר כך או שאכל עד חצי היום וקבל עליו תענית משם ואילך [ר] אינו נקרא תענית להתפלל עננו [ש] אבל נקרא תענית לענין שצריך להשלים נדרו : יב [ת] תענית שגוזרים על הצבור אין כל יחיד צריך לקבלו בתפלת המנחה אלא שליח צבור מכריז התענית והרי הוא מקובל [א] ויש אומרים דהני מילי בארץ ישראל שהיה להם נשיא לפי שגזירתו קיימת על כל ישראל אבל בחוצה לארץ צריכים כל הצבור לקבל על עצמם כיחידים שכל אחד מקבל על עצמו : יג [ב] יש מי שאומר שמי שנדר ואמר אם לא נלך למקום פלוני אשב בתענית מאחר שמה שהתנה הוא דבר הרשות הוי אסמכתא (פירוש שאדם סומך בדעתו שיוכל לעשות דבר אחד ועל סמך זה הוא נודר או מתחייב כנדר מה) אבל אם אמר אם לא אעשה מצוה פלונית אשב בתענית וכן אם אמר אם יצילני ה' מצרה או אם יצליח דרכי לא הוי אסמכתא :

תקסג דין מי שהרהר בלבו להתענות · ובו סעיף אחד :

א [א] מי שהרהר בלבו שלא בשעת תפלת המנחה להתענות למחר לא הוי קבלה דלא הוי עדיף מהוציא בפיו להתענות למחר דלא הוי קבלת תענית כיון שלא קבלו בתפלת המנחה :

תקסד דין ליל שלפני התענית · ובו סעיף אחד :

א [א] כל תענית שאוכלים בו בלילה בין צבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר [ב] והוא שלא יישן (שינת קבע) * אבל אם יישן (שינת קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שותה אלא אם כן [ג] התנה לאכול או לשתות : (הג"ה) ויש אומרים דבשתייה אין צריך תנאי דמסתמא דעתו של אדם לשתייה אחר השינה והוי כאלו התנה :

תקסה דין תפלת עננו · ובו ו' סעיפים :

א [א] יחיד אומר עננו בשומע תפלה [ב] בין יחיד שקבל עליו תענית [ג] בין יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור וכן שליח צבור שמסדר תפלתו בלחש כיחיד דמי ובשומע תפלה : (הג"ה) ואומרו קודם כי אתה שומע וכו' ולא יחתום בעונה בעת צרה אלא כשמגיע לבכל עת צרה וצוקה יסיים כי אתה שומע תפלה וכו' * ולא ישנה ממטבע הברכה אפילו כשמתענה יחיד יאמר עננו ביום תעניתנו וכו' : * ב [ד] אם שכח מלומר עננו אין מחזירין אותו : (וע"ל סימן רצ"ד סעיף ד' וה') ואם נזכר קודם שעקר רגליו [ה] אומרו בלא חתימה : (לאחר תפלתו) ג [ו] יש אומרים שאין היחיד אומר עננו כי אם במנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו אבל שליח צבור אומרו [ז] גם בתפלת שחרית כשהוא מתפלל בקול רם שאי אפשר שלא יתענו קצת מהקהל [ח] ובארבע צומות גם היחיד אומרו בכל תפלותיו דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל שייך שפיר למימר עננו ביום צום התענית הזה כיון שתקנו חכמים להתענות בו : (הג"ה) ונהגו בכל הגלילות שלא לאומרו כי אם במנחה ולבד שליח צבור שאומר שחרית כשמתפלל בקול רם : ד [ט] טוב לומר בתחנונים שאחר תפלת המנחה לאחר אלהי נצור וכו' רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניך שבזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא מקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו וכו' : ה [י] אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות [כ] דרך תפלה ובקשת רחמים דדבר שבקדושה הם אבל אם בא לאומרם דרך קריאה בעלמא אומרם : (הג"ה) וכן אין ליחיד לומר סליחות או ויעבור : * ו [ל] המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה הוא נענש על כך :

תקסו דיני תענית צבור · ובו ח' סעיפים :

א [א] בתענית צבור אומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא [ב] וחותם בא"י העונה לעמו ישראל בעת צרה: (ואם שכח ע"ל סוף סימן קי"ט

[א] מימרא דרב חסדא תענית ד' י"ב [ב] והר"א שם * תה"ד סימן קכ"ו [ג] טור * הגהות אשירי ומרדכי פ"ק דתענית : * תה"ד סימן קכ"ו : * תה"ד סימן קמ"ו [ד] כייתיו לע"ל בסימן רמ"ט [ה] נ"ו כייתי שם [ו] שם * מרדכי והגהות מיימוני פ"א * מרדכי בשם ר"י : [ז] שם דף י"ב [ח] טור בשם ר"ח [ט] כפירוש רש"י [י] טור מהא דשבועות דף כ"ו [כ] עיין לקמן סימן תקס"ג * המגיד והגהות מיימוני כל בו וכ"י : [ל] שם [מ] שם * מרדכי פ"ק דתענית : * פסקי מהרא"י סימן ק"פ [נ] טור * מרדכי והגהות מיי' [ס] מימרא דרב הונא דף י"א [ע] שם בגמרא וע"ו דף ל"ד [פ] שם דף י"א [צ] לפירוש רשי שם [ק] שם [ר] מימרא דרב חסדא [ש] הר"א שם [ת] הרא"ש שם והגה' מיי' פ"א [א] הר"ן ובשם הרמב"ן [ב] רבי ירוחם נתיב י"ט : [א] כייתיו לעיל סעיף ו' [א] תענית דף י"ב [ב] שם * טור : [ג] ירושלמי * טור ומרדכי והגהות מיימוני והגהות אשירי: [א] תענית דף י"ג [ב] הר"א שם [ג] כל בו * כ"י בשם תוס' * רשב"א סימן כ"ח [ד] שבת דף כ"ד [ה] טור [ו] שם [ז] כל בו [ט] ברכות דף י"ז [י] טור [כ] הרשב"א בתשוב' * מהר"יו בשם א"ו [ל] תשב"ץ סימן ק"ף מהירושלמי פ"ק דתענית : [א] גמ' תענית דף י"ג [ב] הרמב"ם בפ' ב' מהלכות תפלה

קי"ט) [ג] וקורין ויחל בשחרית ובמנחה בין שחל בשני ובחמישי בין שחל בשאר הימים: (הג"ה) ומפטירין במנחה דרשו ובשחרית אין מפטירין חוץ מבתשעה באב וקורין אפילו כשחל בערב שבת * ואם מתענים בראש חדש קורין שחרית פרשת ר"ח ומנחה כשל תענית: * **ב** כשהצבור גוזרים תענית על כל צרה שלא תבא עליהם וכן בתעניות שני וחמישי ושני שאחר הפסח ואחר החג שנוהגים באשכנז להתענות הצבור [ד] נהגו הראשונים לומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא ולקרות ויחל: (הג"ה) ומיהו אם קבעו התענית בבה"ה אין דוחים פרשת השבוע בשחרית אלא קורין בשחרית בפרשה ולערב קורין ויחל כלבד כ' ה' כ שמתענין אחר הפסח וסוכות שקורין שחרית וערבית ויחל והכי נהוג: [ה] ויש שתמהו עליהם והקשו עליהם והרא"ש יישב קושיתם הילכך למנהג הראשונים שומעין ומיהו היכא שגוזרים תענית שלא לשום צורך [ו] אלא לשוב בתשובה [ז] יש נוהגים לדונו כתענית צבור לענין עננו בין גואל לרופא וקריאת ויחל [ח] ויש נוהגים לדונו כתענית יחיד שאף שליח צבור אינו אומר עננו אלא בשומע תפלה ואין מוציאין ספר תורה: **ג** [ט] אין שליח צבור אומר עננו ברכה בפני עצמה אלא אם כן יש בבית הכנסת עשרה שמתענין ואפילו אם יש בעיר עשרה שמתענין כיון שאין בבית הכנסת עשרה שמתענין לא: **ד** [י] נוהגים להרבות סליחות בברכת סלח לנו [כ] ויש שאין נוהגים לומר סליחות עד אחר סיום י"ח ברכות וכן הנהיגו הקדמונים בא"י והוא המנהג הנכון: **ה** [ל] בתענית צבור ש"צ שאינו מתענה לא יתפלל: **ו** [מ] יש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בתענית צבור מי שלא התענה ואם הכהן אינו מתענה יצא הכהן מבית הכנסת ועומד לקרות בתורה ישראל המתענה: **ז** [נ] בתענית צבור יעמדו שנים אצל שליח צבור כזה אחד ומזה אחד שיאמרו עמו סליחות: **ח** [ס] כל תענית צבור יש בו נשיאות כפים במנחה חוץ מביום הכיפורים: (הג"ה) ובגלילות האלו אין נוהגין בנשיאות כפים רק במוסף של יום טוב וכבר נתבאר בהלכות נשיאת כפים: *

תקסז טעימה ורחיצת הפה שמותר בתענית ובו ג' סעיפים:

א [א] השרוי בתענית יוכל לטעום כדי רביעית [ב] ובלבד שיפלוט [ג] וביום הכפורים ובתשעה באב אסור: (הג"ה) ויש מחמירין בכל תענית צבור והכי נוהגין: * **ב** [ד] יש אומרים שלא התירו רביעית בפעם אחת אלא מעט מעט [ה] ויש אומרים שאפילו בפעם אחת יכול לטעום עד כדי רביעית אם יודע בעצמו שיכול להעמיד עצמו שלא יבלע כלום: **ג** [ו] מי שדרכו לרחוץ פיו בשחרית בתענית צבור לא כשר למעבד הכי אבל בתענית יחיד שרי כיון שפולט ואפילו יש במים שרוחץ יותר מרביעית: (הג"ה) ומותר ללעוס עצי קנמון ושאר בשמים ועץ מתוק ולפלוט ולבלוע אלבד ביום הכפורים דאסור: *

תקסח דיני נדרי תענית ובו י"ב סעיפים:

א [א] נדר להתענות יום זה ושכח ואכל משלים תעניתו והוא הדין אם היה תענית חלום או שהיה תענית צבור [ב] או שהיה יום ידוע לו להתענות ביום שמת בו אביו או רבו [ג] אבל אם נדר להתענות יום אחד או שני ימים וכשהתחיל להתענות שכח ואכל כזית איבד תעניתו וחייב לצום יום אחר: (ויש מחמירים דאפילו כנדר להתענות יום זה דחייב להשלים מכל מקום מחמירין להתענות יום אחר: * **ב** [ד] הנודר לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם [ה] והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול (או שנצטער) * הרי זה לוה ופורע יום אחר שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחר אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר מקרי תענית זה ואינו יכול ללוותו: (הג"ה) וכל שכן יום זה ממש כגון שאמר בתחלת נדרו אתענה יום פלוני או אתענה שני וחמישי כל השנה או כדומה לזה: * [ו] וכן אם היה תענית חלום אינו יכול ללוותו: (הג"ה) וכל שכן שאינו יכול ללוות לפרוע תענית צבור * מיהו תענית שני וחמישי ושני שנוהגים להתענות אחר פסח וסוכות או אפילו בעשרת ימי תשובה ואירע בהם ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכהאי גוונא ודוקא כשאוכלים שם אבל אם שולחים לו לביתו אין לו לאכול ואם קבל עליו התענית במנחה צריך להתענות * יש אומרים שאם נצטער הרבה בתעניתו יכול לפדותו בממון והוא הדין באונס אחר * ונראה דוקא בקבל עליו תענית בעלמא אבל אם קבלו דרך נדר צריך לקיים נדרו: **ג** [ז] מי שנדר להתענות כך תעניות יכול לרחותם עד ימות החורף (ויכול ללוות יום ארוך ולשלם יום קצר דכל אחד מקרי יום) * **ד** [ח] יש מי שאומר ששני ימים ושני לילות רצופים יש להשוותם לארבעים תעניות שאינם רצופים: (הג"ה) ויש אומרים דכאדם חלש כגון לו כשני ימים רצופים אבל אדם בריא שלשה ימים * ונראה לי דכל זה לא מיירי אלא במי שנתחייב לצום ארבעים ימים שאינם רצופים מכח תשובה כדי להצטער ואז משיכן האי צער להאי צער ועל כיוצא בזה כאמרו דינים אלו בדברי האחרונים ז"ל אבל מי שנדר לצום ארבעים יום צריך לקיים מה שנדר דלא גרע מיום זה דאינו לוה ופורע אפילו לאותן דאמר אפילו יום זה לוה ופורע הכא מודה דצריך לקיים נדרו כל שכן ארבעים יום שלפני יום כפורים שמתענים לזכר עליית משה בהר שמי שקבל עליו שאין להם תשלומין בב' או ג' ימים רצופים: **ה** [ט] המתענה תענית חלום ביום טוב או בחולו של מועד או בראש השנה או בחנוכה ופורים או בערב יום הכפורים צריך למיתב תענית לתעניתיה כדין המתענה תענית חלום בשבת: (ועיין לעיל סימן רפ"ח סעיף ד) **ו** [י] אין תענית צבור בבבל ליאסר במלאכה ולהפסיק מבעוד יום אלא תשעה באב בלבד [כ] הלכך יחיד שקבל עליו תענית לא חיישינן שמא תענית צבור קבל עליו ומותר בבלן [ל] ומכל מקום לכתחלה טוב לומר בשעת קבלת תענית הריני בתענית יחיד לפניך מחר: **ז** כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר והשנה מעוברת [מ] יתענה באדר שני: (הג"ה) ויש אומרים דיתענה בראשון * אם לא מת בשנת העיבור באדר השני דאז מתענים להתענות בשני * וכן המנהג להתענות בראשון מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם: **ח** [נ] אין צריך להתענות אלא ביום מיתת אביו ולא ביום קבורה: **ט** [ס] אם אירע יום מיתת אביו בשבת או בראש חדש ירחה למחר: (הג"ה) ואין נוהגין כן אלא אין מתענין כלל וכן בשאר ימים שאין בהם תחנון: **י** [ע] הנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני ונתעכב ימים רבים ואחר כך אירע שהשכירוהו ללכת שם די בהליכה זו: **יא** [פ] הנודר לצום כמה ימים רצופים ואירע בהם תענית חובה עולין לו: **יב** [צ] כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם הרי זה לא ינהג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי:

תקסט דין הנודר בעת צרה ובו ב' סעיפים:

א [א] יחיד המתענה על צרה ועברה או על חולה ונתרפא או מת צריך להשלים כל התעניות שקבל עליו [ב] אבל צבור שמתענין על דבר ונענו [ג] קודם חצות לא ישלימו [ד] ואם תלמידי חכמים ורוב צבור רוצים להשלים אין היחיד רשאי להפריש עצמו מהם: **ב** [ה] יחיד שמתענה על צרה ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה אינו צריך להשלים: (הג"ה) והוא הדין לצבור ושמעו אחר חצות שקבלו התענית בטעות אין צריכים להשלים: *

תקע חנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחינה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית ובו ג' סעיפים:

א [א] יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וימים טובים או ראש חדש חנוכה ופורים או ערב יום הכפורים אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אינו צריך התרה ואם קבלו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת חכם ויפתח בחרטה שיאמר לו אלו שמת אל לבך שאירעו בהם אלו הימים לא היית נודר ומתיר לו: ולהרמב"ם בשקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וימים טובים או ערב יום הכפורים או ראש חדש חייב לצום בהם אם לא יתירו לו אבל אם פגע בו חנוכה ופורים נדרו בטל ולא יצום בהם מפני שהם מדבריהם

[ג] טור * מהרי"ל: * ר"ן פ"ק דתענית וכ"י בשם רוק"ח: [ד] טור [ה] שם [ו] שם [ה] [ו] במרדכי [ח] שם במרדכי והגהות מרדכי ישן [ט] טור וכ"כ הרשב"א בתשובה [י] טור מהא דע"ז דף ה' [כ] שם [ל] שם [מ] מהרי"ק בשורש ט' [נ] טור והרוק"ח והמרדכי בשם פי' ר"ת [ס] ליישנתיו לעיל סימן קכ"ט * מרדכי דתענית והג"מ פ"א: [א] ברכות דף י"ד [ב] תוס' והרא"ש [ג] הרא"ש בפ"ק דתענית * תוס' והג"מ פ"א ות"ה סי' קנ"ח: [ד] הג"ת בפ"א והרוק"ח [ה] הרשב"א ת"ה * מרדכי דתענית והג"מ פ"א: [א] הרי"ף בפ"ק דתענית [ב] טור [ג] שם בירושלמי * ת"ה סימן ק"ס: [ד] מימרא שם [ה] רמב"ם שם * טור * ת"ה סימן ר"ע [ו] שם בנת' וכל בו * ת"ה סי' ק"ט וכל בו ור"י: * הג"מ פ"א * הרא"ש בשם הראב"ד ור"י כ"ה קמ"א: [י] כתבי מהר"ר אייזלן סי' * ת"ה סי' ס' [כ] והגהות מרדכי [מ] שם בכתבים * הגהות מנהגים בשם מהר"י ברי"ן: [ט] הג"מ פ"א תעני' דף י"א תענית דף י"א [כ] ראבי"ה [ל] המרדכי בשם אבי"ה [מ] תשובת מהר"יל: * מהרי"ל ומהר"י מינץ: * ת"ה סימן רנ"ה * פסקי מהר"י מהר"י מולין: [נ] אגודה דף כ' [ס] מהרי"ק בשורש ל"א [ע] מהרי"ל כתשו' [פ] שם בפ"ק דחגיגה דף ו' [צ] רמב"ם בפ"א

מדבריהם וצריכים חיזוק: (הג"ה) והמחבר כסברא הראשונה וכו' שנדר להתענות סך ימים ואמר חוץ מי"ט אין חנוכה ופורים בכלל ואם אמר שדעתו היה עליהם הולכים אחריו: * אבל ערב יום הכפורים בכלל והכי נהוג ודלא כמו שפסק ביורה דעה סימן רט"ו: **ב** [ב] הנודר להתענות בשבת ויום טוב וערב יום הכפורים וחנוכה ופורים דינו שוה לנודר להתענות כך וכך ימים אלו ואירעו בהם ימים הללו אם הוציאו בלשון נדר דינו כמקבל עליו בלשון נדר ואם הוציאו בלשון קבלת תענית בעלמא דינו כמקבל בלשון קבלת תענית: **ג** [ג] אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירעו בהם ימים הללו השבועה חלה עליהם מטעם איסור כולל אבל אם נשבע להתענות בשבת או ביום טוב בפירוש לא חלה עליו שבועה דאין שבועה חלה על דבר מצוה אלא לוקה על שנשבע לשוא ואוכל ואם נשבע להתענות בחנוכה ופורים חלה שבועה עליו כיון שאינן אלא כדרבנן · (ויש להתיר שבועתו ואיכו מתענה) ונראה לי דהוא הדין לראש חדש וערב יום הכפורים שאינם אלא מדרבנן אלא שמדברי הרמ"בם נראה שהם של תורה:

[*] תשובת הרשב"א סימן תרכ"ט: [ב] נס זה שם וע"ש [ג] נס זה שם וע"ש

תקעא מי הם החוטאים לישב בתענית · ובו ג' סעיפים:

א [א] היושב בתענית אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש [ב] ואם לאו כגון שאינו בריא וחזק נקרא חוטא: **ב** [ג] תלמיד חכם אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים [ד] אלא אם כן כשהצבור מתענים שלא יפרוש עצמו מהם [ה] ומלמדי תינוקות דינם כתלמידי חכמים: **ג** [ו] עיר שהקיפוה עכו"ם וכן יחיד הנרדף מפני עכו"ם או מפני רוח רעה אינם רשאים להתענות שלא לשבר כחם [ז] אלא יקבלו עליהם להתענות כך וכך תעניות לכשינצלו וכן אם גזרו גזירה וגזרו שלא להתענות עליו יקבלו עליהם להתענות כך וכך כשיעבור הגזירה:

[א] תענית דף י"א [ב] שם [ג] שם [ד] סמ"ג וסמ"ק [ה] ירושלמי [ו] סמ"ג תוספתא [ז] תענית דף ס'

תקעב באיזה ימים אין גוזרים תענית צבור · ובו ג' סעיפים:

א [א] אין גוזרין תענית על הצבור בתחלה ביום חמישי שלא להפקיע (פירוש שלא לייקר השער) שערים [ב] ואפילו במקום שאין לחוש לכך: **ב** [ג] אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד ואם התחילו להתענות על הצרה [ד] אפילו יום א' ופגע בהם יום מאלו מתענין [ה] ומשלימין היום בתענית: **ג** [ו] צבור שבקשו לגזור תענית שני וחמישי ושני ופגע בתענית חמשה עשר בשבט התענית נדחה לשבת הבאה כדי שלא יגזרו תענית בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות: (הג"ה) מיהו אם התחילו להתענות אין מפסיקין כמו בראש חדש וחול המועד: *

[א] תענית דף ט"ו [ב] ה"ה לדעת הרמב"ם [ג] שם [ד] שם דף י"ח [ה] שם [ו] הגהות מיימוני פ"א מהלכות שופר [*] בית יוסף:

תקעג שבטלה מגילת תענית · ובו סעיף אחד:

א [א] הלכתא בטלה מגילת תענית וכל הימים הכתובים בה מותר להתענות בהם וכל שכן לפניהם ולאחריהם חוץ מחנוכה ופורים שאסור להתענות בהם בעצמם אבל לפניהם ולאחריהם מותר [ב] וכן שבתות וימים טובים וראש חדש מותרים לפניהם ולאחריהם: (הג"ה) מי שיש לו נשואין בחנוכה אין לו להתענות אבל אם יש לו נשואין בניסן מתענה ביום חופתו אפילו בראש חדש ניסן מפני שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם כדלקמן סוף סימן תק"ף: *

[א] ר"ה דף י"ט [ב] תענית דף י"ז [*] הגהות מוכהנים וליקוטי מהר"ש:

תקעד שנוהגין בתענית חומרי המקום שיצא והלך לשם · ובו ה' סעיפים:

א [א] ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כל תעניות שקבלו עליהם: **ב** [ב] ההולך ממקום שאין מתענים למקום שמתענים יתענה עמהם אפילו דעתו לחזור [ג] ומיהו כיון שלא קבל עליו תענית אם יצא מן העיר חוץ לתחום מותר לאכול ואינו צריך להשלים: (הג"ה) ודוקא שבא לשם ביום התענית אבל אם בא לשם מבעוד יום צריך לקבל עליו התענית וצריך להשלימו: * **ג** [ד] שכח ואכל אל יתראה בפניהם כאלו אכל ואל ינהוג עידונין בעצמו לומר הואיל ואכלתי מעט אוכל הרבה (ואפילו שלא בפניהם אסור לנהוג עידונין בעניינו) * **ד** [ה] מצוה להרעיב אדם עצמו בשנת רעבון [ו] ואסור לשמש בו מטתו חוץ מליל טבילה * ולחשוכי בנים (פירוש ולמכוע בנים) מותר (ועיין לעיל סימן ר"מ סעיף י"ב) **ה** [ז] כל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתן וכל המצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתן:

[א] תענית דף י' [ב] שם [ג] טור [*] טור: [ד] שם [*] מרדכי פ"ק דתענית: [ה] שם דף י"א [ו] שם [ז] שם

תקעה דיני תענית שמתפללים בארץ ישראל על הגשמים · ובו י"ג סעיפים:

א [א] סדר תעניות שמתענין בארץ ישראל על הגשמים כך היא הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שלשה תעניות ב' וה' וב' [ב] וכל התלמידים ראויים לכך ודין תעניות אלו כדין תענית יחיד: **ב** [ג] הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלשה תעניות על הצבור ב' וה' וב' וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללים וזועקים ומתחננים כדרך שעושין בכל התעניות: **ג** [ד] עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין עוד שלשה תעניות על הצבור שני וחמישי ושני ובאלו מפסיקין לאכול מבעוד יום ואסורים בהם בעשיית מלאכה ביום [ה] אבל לא בלילה ואסורים ברחיצת כל הגוף בחמין לפיכך נועלין את המרחצאות [ו] אבל פניו ידיו ורגליו בחמין וכל גופו בצונן מותר · [ז] ואסורים בסיכה [ח] אלא אם כן להעביר את הזוהמא ואסורים בהם בתשמיש המטה וכן אסור בנעילת הסנדל בעיר ומתפללין בבתי כנסיות ומתחננים כבשאר תעניות: **ד** [ט] עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד שבע תעניות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני וכל מה שאסור בשלשה שלפני אלו אסור אף באלו ויתירין אלו שמתריעים בהם בשופר על הברכות שמוסיפים בהם ומתפללים ברחוב העיר [י] ומורידין זקן להוכיחם ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת המנחה [כ] ונועלים את החנויות ובשני לעת ערב פותחין מעט (אותן החנויות המוכרת אכילה ושתייה) * כדי שימצאו לקנות לסעודת הלילה ובחמישי [ל] פותחין כל היום החנויות המוכרות [מ] מאכל מפני כבוד השבת [נ] ואם יש לחנות שני פתחים [ס] פותח אחד ונועל אחר ואם יש לחנות אצטבא לפניו פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש: **ה** [ע] עוברות ומניקות מתענות אבל לא בשלשה ראשונות ולא בשבע אחרונות [פ] ומיהו לא יאכלו אלא כדי קיום הולד: (ואסור להן להחמיר ולהתענות) * **ו** [צ] אחר שגזרו שלש עשרה תעניות אלו אם לא נענו אין גוזרין עוד והני מילי כשמתענים על הגשמים לפי שכשעברו אלו כבר עברו זמן הגשמים ואין בהם תועלת אבל על שאר פרעניות מתענים והולכים עד שיענו: **ז** [ק] כשמתענים על הגשמים ועברו י"ג תעניות אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן ובבנין של שמחה (אלא אם כן כותלו נוטה ליפול) * וממעטין באירוסין ונישואין [ר] אלא אם לא קיים מצות פריה ורביה וממעטים בשאילת שלום בין אדם לחבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנזופין וכמנודים למקום [ש] ועם הארץ שנתן להם שלום משיבין לו בשפה רפה וכובד ראש [ת] ותלמידי חכמים לבדם חוזרים ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של [א] תקופה [ב] ומותרין לאכול בלילה ובמלאכה ובשאר הדברים ומפסיקים לראש חדש חנוכה ופורים [ג] יצא ניסן של תקופה [ד] והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל השור אין מתענין עוד [ה] שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה [ו] הואיל ולא ירדו כל עיקר בתחלת השנה: **ח** [ו] כל זה הסדר כשלא ירדו גשמים כלל אבל ירדו ברביעה (פירוש המטר היורד להחיות כל מה ושכב האדמה נקרא רביעה מפני שרובע ומעבר את הקרקע כדכתיב כי כאשר ירד הגשם וגו' והולידה והצמיחה וגו') ויצמחו העשבים והתחילו ליבש הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים [ז] או עד שיבשו הצמחים [ח] וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו שהוא זמן פריחת האילנות בא"י ישראל ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם [ט] וכן אם הגיע חג הסוכות ולא

[א] תענית דף י' [ב] שם [ג] שם [ד] שם דף י"ב [ה] שם דף י"ג [ו] שם [ז] שם [ח] רמב"ם בפ"ג [ט] שם שם דף ט"ו [כ] שם דף י"ט [*] ב"י בשם רש"י: [ל] שם דף י"ד [מ] ב"י [נ] שם [ס] הרמב"ם בפ"ג [ע] דף י"ד [פ] רמב"ם וסמ"ג מהירושלמי [*] תשב"ץ סימן תכ"ח: [צ] שם [ק] שם דף י"ב בגמרא [*] טור: [ר] רמב"ם שם [ש] שם דף י"ד [ת] שם [א] ירושלמי [ב] רמב"ם שם [ג] שם [ד] רמב"ם שם [ה] שם במשנה [ו] ירושלמי [ז] שם דף י"ח [ח] שם [ט] שם

ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות השיחין והמערות הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות ואם אין להם מים לשתות [כ] מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפילו בימות החמה [כ] פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם : **ט** [ל] במה דברים אמורים בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל מקומות שעונת הגשמים שלהם קודם י"ז במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני ומפסיקים בראש חדש חנוכה ופורים ושוהין אחר כך כמו [מ] ששה ימים אם לא ירדו גשמים בית דין גוזרין י"ג תעניות על הסדר שאמרנו : **י** [נ] כל תענית שגוזרים הצבור בחוצה לארץ אוכלים בהם בלילה ודינם כדין שאר תעניות שאין גוזרין על תענית הצבור כגון צום כפור אלא בארץ ישראל בלבד ובגלל המטר ובאותם עשר תעניות שהם ג׳ אמצעיים ושבע אחרונות : **יא** [ס] היו מתענים על הגשמים ונענו כמה ירדו ויהיו פוסקין מן התענית משיכנסו בעומק הארץ החרבה טפח ובבינונית שני טפחים ובעבודה שלשה טפחים (ושיעור כזה צריכין לירד לכך עליהן עיין לעיל סימן רכ"א) [ע] ואם התחילו לירד אחר חצות ישלימו אותו היום (ועיין לעיל סימן תקס"ט בכוכו) ואם התחילו לירד קודם חצות [פ] לא ישלימו אלא יאכלו וישתו ויעשו יום טוב ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול : **יב** [צ] אין אומרין הלל הגדול אלא כשנענו ביום תעניתם דוקא אבל אם לא נענו עד יום שלאחר תעניתם לא : **יג** [ק] אם ירדו להם גשמים בליל תעניתם קודם שעלה עמוד השחר אין אומרים הלל הגדול :

[כ] שם לשון הרמב"ם [כ] כב נ ייה"ת [מ] כן הניה הג׳ י [נ] רמב"ם שם דף י"ח [ס] דף כ"ה [ע] שם דף י"ט [פ] שם דף י"ט [צ] הרשב"א כתשובה [ק] שם כתשובה

תקעו על איזה דברים מתענים ומתריעים · ובו ט"ז סעיפים :

א [א] כשם שמתענים ומתריעים על הגשמים כך מתענים על שאר הצרות כגון עכו"ם שבאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליטול מהם מס או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם צרה אפילו במצוה קלה הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירוחמו [ב] וכל העיירים שסביבותיהם מתענים אבל אין מתריעין אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתם [ג] ואפילו לא באו אלא לעבור דרך ארצם שאין להם מלחמה עמהם אלא על עכו"ם אחרים ועוברים על מקום ישראל מתענין ומתריעין : **ב** [ד] וכן על הדבר איזהו דבר עיר שיש בה ת"ק רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבע ימים אין זה דבר [ה] היה בה אלף ויצאו ממנה ששה מתים בג׳ ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבע אין זה דבר וכן לפי חשבון זה [ו] ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה [ז] היה דבר בארץ ישראל מתענים שאר גליות עליהם : (ודוקא דאיכא דבר בכולה ולא במקצתה) [ח] היה דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת שתיהן מתענות אע"פ שהן רחוקות זו מזו : **ג** [ט] ואם היה דבר בחזירים מתענין מפני שמעיהם דומים לשל בני אדם [י] וכל שכן אם היה דבר בעכו"ם ולא בישראל שמתענים : **ד** [כ] וכן מתענין על המפולת שבעיר כיצד הרי שרבה בעיר מפולת [ל] כותלים בריאים שאינם עומדין בצד הנהר הרי זו צרה ומתענין ומתריעין עליה [מ] וכן על הרעש ועל הרוחות שהם מפילים הבניין והורגים מתענים ומתריעים עליהם : **ה** [נ] וכן מתענים על החולאים כיצד הרי שירד חולי א׳ לאנשים הרבה באותה העיר כגון [*] אסכרה (פירוש חולי כונר הגרון מעגין ויסכרו מעיכות תהום) · או חרחור וכיוצא בהם והיו מתים מאותו חולי הרי זה צרת צבור וגוזרין עליה תענית ומריעין [ס] וכן חכוך לח הרי הוא כשחין פורח ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעים עליו אבל חכוך יבש צועקים עליו בלבד : (הג"ה) וכאלו חולאים אינן צריכין שימותו בשלשה ימים זה אחר זה כמו בדבר שהוא לא יוכח שינוי אויר אלא מתענים ומתריעים על אלו החלאים מיד : **ו** [*] [ע] וכן על חיה רעה שנשתלחה אפילו לא הזיקה אלא נראית בלבד מתענין ומתריעין בכל מקום אפילו הרחוקים [פ] אבל אם אינה משולחת אינה אלא מקרה · איזו היא משולחת [צ] נראתה בעיר ביום הרי זו משולחת נראתה בשדה ביום אם ראתה שני בני אדם ולא ברחת מפניהם הרי זו משולחת ואם היתה שדה שסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם הרי זו משולחת לא רדפה אחריהם אינה משולחת אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה שניהם באגם אינה משולחת כפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה לא מפני שהיא משולחת : **ז** [ק] בתים הבנוים במדברות ובארצות הנשמות הואיל והם מקום גדודי חיה אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה (פירוש מטה קטנה שעשין הכה ערשו ערש ברזל) · הרי זו משולחת ואם לא הגיע לכדה זו אינה משולחת שאלו בני אדם שסכנו בעצמם ובאו למקום החיות [ר] אבל שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששולחו והזיקו כגון שלוח נחשים ועקרבים מזיקים ואינם ממיתים ואין צריך לומר צרעים ויתושין והדומה להם אין מתענים עליהם ולא מתריעין : **ח** [ש] וכן על הירקון והשדפון משתחיל בתבואה אפילו לא התחיל אלא במקום אחר [ת] כמלא פי התנור מתענים ומתריעין (אפילו ברחוקים · [*] רק שיהיו באותו הפרכיא) **ט** [*] [א] וכן על הארבה והחסיל אפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל ואפילו אינו משחית יבול הארץ מתענין ומתריעין עליהם ועל הגובאי (פירוש מין ארבה) בכל שהוא אבל על החגב אין מתענין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד ועכשיו שאין אנו מכירין מינים הללו על כלם מתריעין : **י** [ב] וכן על המזונות כיצד הרי שהוזלו דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהם [ג] כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל ונתמעט המשא והמתן [ד] עד שיצטרך התגר למכור שוה עשרה בששה הרי זו צרת צבור ומתריעין עליה [ה] ובשבת זועקים עליה אבל אין תוקעין עליה בשבת : **יא** [ו] וכן על המטר כיצד הרי שרבו עליה גשמים עד שיצרו להם הרי אלו מתפללין עליהם שאין לך צרה יתירה מזו שהבתים נופלים ונמצאו בתיהם קבריהם ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנוים באבנים ורוב הגשמים טובה להם ואין מתענים להעביר הטובה · ועכשיו בצפת מצוי מפולת בתים מפני הגשמים ומתפללים עליהם : **יב** [ז] כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה וזועקין בתפלה ומתחננין ומריעין בשופר עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות אבל לא מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים ובכל מקום אין מתענין ולא זועקים ולא מתריעים בשבת ויום טוב על שום צרה חוץ מצרת המזונות שזועקים עליה בשבת : **יג** [ח] עיר שהקיפוה עכו"ם או נהר וספינה המטורפת בים ואפילו [ט] על יחיד הנרדף מפני עכו"ם או לסטים או רוח רעה או חולה שאר חולי שיש בו סכנת היום (ולברך הקולה בשבת עיין לעיל סוף סימן רפ"ח) תוקעין ומתחננים בתפלות בשבת אבל אין תוקעין [י] אלא אם כן תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם : **יד** [כ] תעניות אלו שמתענים על הצרות אין מתענים בהם לא עוברות ולא מניקות ולא קטנים ומותרים לאכול בלילה אף על פי שמתענים למחר חוץ מתעניות הגשמים : **טו** [ל] צבור שהיה להם ב׳ צרות אין מבקשים רחמים אלא על אחת מהם דכתיב נצומה ונבקשה מאלהינו על זאת ואומרים אף על פי שיש בלבנו צרות רבות על צרה פלונית באנו להתפלל ואם יש להם צרת רעב וצרת דבר מבקשים רחמים על הרעב משום דכי יהיב רחמנא שובעא להיי יהיב : **טז** [מ] בכל יום תענית שגוזרים על הצבור מפני הצרות בית דין והזקנים יושבים בבית הכנסת ובודקין על מעשה אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצי היום ומסירין המכשולים של עבירות ומזהירין ודורשין וחוקרים על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותם ועל בעלי זרוע ומשפילין אותם וכיוצא בדברים אלו ומחצי היום ולערב רביע היום קורים בתורה ומפטירים בנביא ורביע היום האחרון מתפללין מנחה ומתריעים ומתודים וזועקים כפי כחם :

[א] לשון הרמב"ם כפ"ב יבמות דף ס"ג [ב] שם [ג] שם דף כ"ב [ד] שם [ה] שם דף כ"א [ו] רמב"ם כפ"ב [ז] עובדא דרב נחמן [*] ר"ן פ"ג דתענית : [ח] שם [ט] שם [י] תוס׳ והר"ן לגברא דאשוכה [כ] שם דף י"ט [ל] שם דף כ׳ [מ] טור בשם הריב"ש שזהו בכלל מפולת [נ] לשון הרמב"ם שם מבריית׳ שם דף י"ט [ס] שם [*] ב"י : [ע] תענית דף י"ט [פ] שם דף כ"ב [צ] לשון הרמב"ם כפ"ב [ק] רמב"ם כפ"ב מבריית׳ דף כ"ב [ר] שם מבריית׳ דף י"ד [ש] דף י"ט [ת] ברייתא דף כ"א ה"ה שם [*] ר"ן : [א] דף י"ט וברייתא דף כ"ב [ב] ב"ב דף צ"א [ג] שם [ד] שם [ה] רמב"ם שם בפ"ב [ו] רמב"ם שם מהא דרב דף כ"ב [ז] רמב"ם שם משנה דף י"ט [ח] שם דף י"ט [ט] שם דף כ"ב [י] שם [כ] רמב"ם בפ"א [ל] שם דף ט׳ [מ] לשון הרמב"ם פ"א שם דף י"ב

תקעז אם נתרבו הגשמים עד שמטשטש הקרקע איך יתנהג · ובו סעיף אחד :

א [א] בכל מקום אם רוב גשמים מטשטשים הקרקע ומונעים החרישה מתריעים ומבקשים רחמים [ב] ואם הענין נחפז ואין פנאי להתריע כסדר שאר תעניות אין גוזרים בו תעניות על הצבור שאין הצבור יכולים להתענות בכל יום אלא מתריעין בכל יום ובכל תפלה ובהתריעה בפה רי ואם יחידים רוצים להתענות ראשים הם בכך ובהתרעת הפה דהיינו בעננו אבינו עננו [ג] אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ובטובך הגדול יהסו עליהם שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל והם עמך ונחלתך אשר הוצאת מארץ מצרים ואינם יכולים לקבל לא רוב

[א] תענית דף כ"ב [ב] הרשב"ץ בשם רבותא [ג] שם

ריעה ולא רוב טובה השפעת עליהם רוב טובה אינם יכולים לקבל בעסת עליהם אינם יכולים לקבל יהי רצון שיהא ריוח בעולם וזכור רחמיך :

תקעח שכל יחיד יתענה ויתפלל על צרתו · ובו סעיף אחד :

א [א] כשם שהצבור מתענים ומתפללים על צרתם כך כל יחיד מתענה ומתפלל על צרתו כיצד היה לו חולה או תועה במדבר או חבוש בבית האסורים יש לו להתענות ולבקש רחמים בתעניתם [ב] ולא יתענה בשבת ומועד וחנוכה ופורים ור"ח :

תקעט סדר תפלות באלו התעניות · ובו י' סעיפים :

נדר להתענות ימים רצופים והוא רגיל בלאו הכי בעשרת ימי תשובה אותן ימי תשובה שמובלעים תוך ימי נדרו אינם עולים להשלים וצריך להשלימם אחר כלות ימי התענה · ס"ג פרק שבועות שתים בתרא ע"ש · עיין בספר משפט צדק ח"ם סימן ל"ג מדיכים אלו : צבור שגזרו תענית ואחד טעה ואכל בשוגג פטור מלשלם קנס אבל לא יאכל באותו יום : לבנה לוקה סימן רע לשונאיהן של ישראל ועל כן צריך להתענות · ספר חסידים סימן ס' וד"ל :

הלכות ראש השנה א מ"ש

יורא"ש חדש אלול וכו' · וכתשו' מהרי"ה דאין לומר בר"ח סליחות ותחנונים כתב בפסקים וכתבים סי' קל"ד דאין האבל הולך לבית הכנסת בלילי סליחות ואלא בערב ראש השנה בהשכמה וה"ה בערב יום כפורים עיין כ"ג :

מעוזד

א [א] בכל יום משבעה תעניות אחרונות של גשמים מתפללים על כדר זה מוציאין את התיבה לרחובה של עיר וכל העם מתקבצים [ב] ומתכסים בשקים ונותנים אפר מקלה (פירוש אפר של דבר שנשרף לאפוקי עפר בעלמא גם הוא נקרא אפר) על גבי התיבה : [ג] ועל גבי ספר תורה כדי להגדיל הבכיה ולהכניע לבם ואחר כך העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין [ד] במקום הנחת תפילין כדי שיכלמו וישובו וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו ואח"כ מעמידים ביניהם זקן חכם והם יושבים [ה] לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידין אדם של צורה [ו] ואומר לפניהם דברי כבושים (פירוש דברים שכובשין ומעוררין הלב לתשובה) אחינו לא שק ולא תענית גורמים אלא תשובה ומעשים טובים שכן מצינו שלא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם ובקבלה הוא אומר קרעו לבבכם ואל בגדיכם ומוסיף בעניינים אלו כפי כחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה ואחר שגמר זה דברי כיבושים [ז] עומדים בתפלה ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו ואם היה אותו שאומר דברי כיבושים ראוי להתפלל מתפלל ואם לאו מורידין אחר ואיזהו הראוי להתפלל בתעניות אלו איש שהוא רגיל בתפלה [ח] ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים ומטופל ואין לו ויש לו יגיע בשדה [ט] ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו והנלוים אליו בעל עבירה אלא יהיה ביתו ריקן מן העבירות [י] ולא יצא עליו שם רע בילדותו שפל ברך ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ואם היה זקן עם כל המדות האלו הרי זה מפואר ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל המדות האלו יתפלל : **ב** [כ] סדר התפלה ושש ברכות שהוא מוסיף ותקיעות שהוא תוקע מבואר יפה בטור בסימן זה : **ג** [ל] שבע תעניות האלו אחר שמתפללים יוצאים כל העם לבית הקברות ובוכים ומתחננים שם [מ] כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו מדרככם · (ולפי זה אם אין קברי ישראל הולכים על קברי כותים) *

תקפ ימים שמתענים בהם · ובו ג' סעיפים :

א [א] אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם ואף על פי שמקצתם בראש חדש [ב] יש מי שאומר שיתענו בו : (ועוב שלא להשלים בראש חדש) : **ב** באחד בניסן מתו בני אהרן · בעשרה בו מתה מרים ונסתלק הבאר · בכ"ו בו מת יהושע בן נון · בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה' · בכ"ח בו מת שמואל הנביא · בכ"ג בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט · וכ"ה בו נהרג רשב"ג ורבי ישמעאל ורבי חנניא סגן הכהנים · בכ"ז בו נשרף רבי חנינא בן תרדיון וס"ת עמו · באחד באב מת אהרן הכהן · בי"ח בו כבה נר מערבי בימי אחז · [ג] בי"ז באלול מתו מוציאי דבת הארץ · בה' בתשרי מתו עשרים איש מישראל ונחבש רבי עקיבא · בז' בו נגזרה גזירה על אבותינו שימותו בחרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל · בז' במרחשון עורו עיני צדקיהו ושחטו בניו לעיניו · בכ"ח בכסליו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו · בשמנה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך לעולם שלשה ימים · [ג] בט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו · בה' בשבט מתו הזקנים שהיו בימי יהושע · בכ"ג בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימן על ענין פלגש בגבעה · בז' באדר מת משה רבינו ע"ה · בט' בו נחלקו בית שמאי ובית הלל : **ג** [ד] יש מי שאומר שגזרו שיהיו מתענין בכל שני וחמישי על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה ועל חילול השם ולעתיד לבא יהפכם ה' לששון ולשמחה :

הלכות ראש השנה

תקפא דיני ימי תחנונים · וערב ראש השנה · ובו ד' סעיפים :

א [א] נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים [א] מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים : (הג"ה) ומנהג בני אשכנז אינו כן אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית ויש מקומות שתוקעין גם כן ערבית ועומדין באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ראש השנה ואם חל ר"ה ב' ג' או מתחילין מיום א' שבוע שלפניו · * ואבל אסור לצאת מביתו כדי ליכנס לבית הכנסת לשמוע הסליחות מלבד בערב ר"ה שמרבים בסליחות יכול האבל ליכנס לבית הכנסת · * וידקדקו לחזור אחר שליח צבור היותר הגון והיותר גדול בתורה ובמעשים שאפשר לתמוא שיתפלל סליחות וימים נוראים ושיהא בן ל' שנים גם שיהא נשוי · * מיהו כל ישראל כשרים הם רק שיהא מרוצה לקהל אבל אם מתפלל בחזקה אין עונין אחריו אמן · וכן צריך שירגיש כל אדם בתפלתו ואם יהיה לו שיחה ויכוין שלא להוציא גם הוהביו אינם יוצאים בתפלתו · * ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות יתפלל כל היום : * **ב** [ב] נוהגין להתענות ערב ראש השנה : (הג"ה) והמדקדקים נהגו שכל אחד מתענה עשרה ימים · * וכן נכון לעשות וכל אלו התעניות אין צריכין להשלים ואין קורין בשני וחמישי ויחל אפילו ערב ראש השנה ועיין לעיל סימן תקס"ב סעיף כ' · ואם חל ברית מילה בערב ראש השנה יכולים לאכול · * ורבים נוהגין לאכול בערב ראש השנה קודם עלות השחר · * משום חקות העכו"ם הכוהנים להתענות בערב חגיהם ויכולין לאכול בלא תנאי אחר שכן נהגו (ד"ע) : **ג** [ג] אין נופלין על פניהם בערב ראש השנה בתפלה אעפ"י שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות (ואין תוקעין בערב ראש השנה) : * **ד** [ד] מכבכין ומכתפין בערב ראש השנה · (ויש נוהגין לטבול בערב ראש השנה משום קרי · * ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנות ונותנים צדקה לעניים : *

תקפב סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה · ובו ט' סעיפים :

א [א] בעשרת ימי תשובה אומר המלך הקדוש המלך המשפט ואם טעה או שהוא מסופק אם הוא בהמלך הקדוש חוזר לראש ואם הוא בהמלך המשפט אם נזכר קודם שיעקר רגליו [ב] חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר ואם לא נזכר עד שעקר רגליו (עיין לעיל סוף סימן קי"ז) חוזר לראש (ועיין לעיל סימן קי"ח) : **ב** [ג] אם אמר האל הקדוש ותוך כדי דבור נזכר ואמר המלך הקדוש אינו צריך לחזור וכן הדין בהמלך המשפט : **ג** [ד] בשבת בינתיים ערבית יאמר בברכה מעין שבע המלך הקדוש : (הג"ה) וה"ה

אם

[א] טור בשם רב הרמב"ם בפ"א מהלכות תפלה [ב] שם דף י'

[א] תענית דף ט"ו [ב] שם דף ט"ו [ג] רמב"ם בפרק י' [ד] שם [ה] שם [ו] שם דף ט"ז [ז] שם [ח] שם [ט] שם וכפירוש הרמב"ם [י] שם [כ] שם דף ט"ו וגמרא דף ט"ו [ל] ירושלמי שם [מ] שם בבבלי דף ט"ז * גמרא:

[א] טור [ב] שם [ג] בהג' נירסת הג' י' שיא שבפה בחלול [ג] בכל בו איתא שנת בו עזרא [ד] שם

[א] טור בשם רב האי וכן הוא מנהג ספרדיים * מנהגים : * פסקי מהרא"י סימן קל"ג : * כל בו : * הגהות מנהגים ישנים : * כל בו : [ב] טור בשם ומנהג אשכנז על סמך מדרש רבי תנחומא ולקחתם לכם ביום ראשון וכו' * מרדכי בפ"ק דר"ה וריש יומא : * כ"י בשם תשובת אשכנזית : * מהרי"ל : [ג] שם בשם מנהג אשכנז : * מנהגים : [ד] שם על סמך מדרש רבי סימון כי מי גוי גדול וכו' * כל בו : כל בו :

[א] ברכות דף י"ב הרא"ש והרי"ף והרמב"ם בפרק י' מהלכות תפלה [ב] כרב אשי שם דף ל"ד וכפי' הרשב"ם והרי"ף וכ"כ התו' [ג] תשובת הרשב"א ברכות י"כ וכדעת הגאונים [ד] הר"ר יונה בפ"י מהלכות תפלה

וצריכים הם לזקוף בסוף הברכות: **ד** [ה] יש נוהגים להתפלל בראש השנה ויום הכפורים בכריעה * ואפילו לא עקר רגליו עדיין רק שכיים אותה ברכה * והוא הדין אם לא אמר וכתוב ובספר כוי דינא הכי: **ה** [ו] אם לא אמר זכרנו ומי כמוך אין מחזירין אותו: (הג"ה) **ו** [ז] אומר בתפלה ותתן לנו את יום הזכרון הזה ואינו מזכיר ראש חדש: **ז** [ח] אם חל בחול אומר יום תרועה מקרא קדש ואם חל בשבת אומר זכרון תרועה: **ח** [ט] אינו אומר מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון וכן אינו אומר והשיאנו ובתפלת מוסף אינו אומר ואין אנו יכולין לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יכולים לעשות חובותינו לפניך (ומתחיין ודברך אמת וכו׳) * **ט** [כ] אף על פי שבכל ימות השנה מתפללים בלחש בראש השנה ויום הכפורים נוהגין לומר בקול רם ולהטעות לא חיישינן כיון שמצויים בידם מחזורים: (הג"ה) ונוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב: *

תקפג דברים שנוהגים לאכול בליל ראש השנה · ובו ב׳ סעיפים:

א [א] יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא דהיינו תלתן כרתי סילקא תמרי קרא וכשיאכל רוביא [ב] יאמר יהי רצון שירבו זכיותינו · כרתי יכרתו שונאינו · סלקא יסתלקו אויבינו · תמרי יתמו שונאינו · קרא יקרע גזר דינינו · ויקראו לפניך זכיותינו · (הג"ה) ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש * ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה * וכן נוהגים ויש אוכלים רמונים ואומרים נרבה זכיות כרמון ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה: * **ב** [ג] אוכלים ראש כבש לומר נהיה לראש ולא לזנב [ד] וזכר לאילו של יצחק: (הג"ה) יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים שאגוז בגימטריא חטא ועוד שהן מרבים כיחה וכיעה ומבטלים התפלה * והולכין אל הנהר לומר פסוק ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וגו׳ * וגם נוהגין שלא לישן ביום ראש השנה * ומנהג נכון הוא:

תקפד סדר קריאת התורה בראש השנה · ובו ד׳ סעיפים:

א [א] אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים: (הג"ה) ונוהגין לומר אבינו מלכנו על הסדר ואם הוא שבת אין אומרים אותו * ומאריכים בפיוטים ותפלות עד חצות: * **ב** [ב] מוציאין ב׳ ספרי תורות בראשונה קורין [ג] חמישי מן ה׳ [ד] פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה · ואם הוא שבת קורין בו ז׳ ומפטיר קורא בשני בפרשת פנחס ובחדש השביעי ומפטיר ויהי איש אחד מן הרמתים עד וירם קרן משיחו: (הג"ה) ויש מקומות שנוהגים לקרות התוקע ממנין החמשה העולים לס"ת: * **ג** [ה] בני אדם החבושים בבית האסורים אין מביאין אצלם ס"ת אפילו בר"ה ויום הכפורים: (ועיין לעיל סוף סימן קל"ה): **ד** [ו] מלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר:

תקפה ברכת השופר · ובו ה׳ סעיפים:

א [א] צריך לתקוע מעומד: (הג"ה) ונוהגים לתקוע על הבימה במקום שקורין: **ב** [ב] קודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר ויברך שהחיינו: (הג"ה) ואין חילוק בין אם יברך לעצמו או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים אפילו הכי מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות * [ג] ויתקע תשר"ת ג׳ פעמים ותש"ת ג"פ ותר"ת ג׳ פעמים: (הג"ה) ונהוג לתקוע בצד ימין אם אפשר לתקוע כך: * וכן יהפוך השופר למעלה שנאמר עלה אלהים בתרועה * **ג** [ד] אם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים ישלים אחר ואפילו ג׳ או ד׳ ודי בברכה שבירך הראשון [ב] והוא שיהיו שם התוקעים האחרונים בשעת ברכה ואפילו אם בירך ולא יכול לתקוע כלל השני תוקע בלא ברכה ולא הויא ברכה לבטלה: **ד** [ה] אחר תוקע ולא שליח צבור כדי שלא יתבלבל ואם הוא מובטח שחוזר לתפלתו רשאי לתקוע: (הג"ה) ודוקא תקיעות שעל סדר התפלה אסור לשליח צבור לתקוע אבל תקיעות שתוקעין מיושב דהיינו קודם שמתפללין מוסף מותר לשליח צבור לתקוע · * ואם אין השליח צבור תוקע מיושב ראוי שאותו התוקע יתקע ג"כ על סדר הברכות כי המתחיל במצוה אומרים לו גמור · * נוהגין להקרות לפני התוקע סדר התקיעות מלה במלה כדי שלא יטעה וכן הוא: **ה** [ל] הנוטל שכר לתקוע שופר בראש השנה או כדי להתפלל או להרגם בשבתות וימים טובים [ג] אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה:

תקפו דיני שופר של ר"ה · ובו כ"ג סעיפים:

א [א] שופר של ראש השנה מצותו בשל איל [ב] וכפוף [ג] ובדיעבד כל השופרות כשרים בין פשוטים בין כפופים ומצוה בכפופים יותר מבפשוטים [א] ושל פרה פסול בכל גוונא [ד] וכן קרני רוב החיות שהם עצם אחד ואין להם מבפנים זכרות פסולים (וכן שופר מבהמה טמאה כסול) * **ב** [ב] [י] הגוזל שופר ותקע בו יצא אפילו לא נתייאשו הבעלים ממנו: **ג** [י] תקע בשופר של ע"א של ישראל לא יצא שאינה בטלה עולמית [ג] וכתותי מיכתת שיעוריה [ק] אבל בשל ע"א של עכו"ם וכן במשמשי ע"א של עכו"ם

תקפה א מ"ש צריך לתקוע מעומד · ילפינן מספירת עומר כתיב הכא יום תרועה יהיה לכם ובעומר כתיב וספרתם לכם והתם כתיב בקומה: ומ"ש לשמוע קול וכו׳ · משום דהשמיעה עיקר המצוה כדאיתא בסימן תקפ"ז לאפוקי בקריאת המגילה דק"ל דאפילו לא השמיע לאזניו יצא דלא עדיפא מקריאת שמע כדאיתא לעיל בסימן ס"ב סעיף ג׳ · וכן מוכח מדברי הש"ס פרק ב׳ דברכות והר"ן ז"ל תירץ בענין אחר משום דמגילה יש בה פירסום אותיות וכו׳ ע"ש · ויש לתמוה דהא מכוניא דתלמודא מוכח דלכולי עלמא בשאר מצות דאפילו לא השמיע לאזניו יצא ולא פליגי רק בקריאת שמע משום דכתיב שמע: ועיין בספר ט"כ מ"ש בס"ד · והא דאינו יוצא בברכת שהחיינו שמברך בלילה משום דעדיין לא הגיע זמן תקיעת שופר וכדאיתא בסימן תקפ"ס: ומ"ש מברך התוקע וכו׳ · מיהא יותר עדיף שיברך השומע · וכ"כ בתרומת הדשן ע"ש: **ב** והוא שיהיה שם וכו׳ · פירוש דוקא כשתוקעים להוציא את עצמן · אבל אם אין תוקעין אלא כדי להוציא השומעין והם כבר שמעו הברכה א"ן צריך לחזור ולברך וז"כ אעפ"י שלא פירש המחבר בהדיא: **ג** אינו רואה מאותו שכר וכו׳ · ואם נוטל בהבלעה אין לחוש:

תקפו א מ"ש ושל פרה וכו׳ · משום דבעינן שופר וקרן של פרה ושור אע"פ שהם חלולים לא מקראים שופר כי אם קרן וכדמסיק בתלמודא ע"ש: ומ"ש ומבהמה טמאה וכו׳ · ואין להקשות דהא אם יש לה קרן לאו בהמה טמאה היא וכדאמרינן בנדה כל שיש לה קרנים יש לה טלפים וכו׳ ע"ש · משום דהאי כתנא אתיא כרבי דוסא אבל רבנן פליגי עליו דקרנים לבד אינן סימני טהרה ואנן כחכמים ק"ל וכ"כ התוס׳ פרק אלו טריפות בשם הריב"ש וכ"פ הרא"ש שם · והשתא אתיא שפיר מה שהשמיט המחבר האי סימנא בי"ד בסימן ע׳ ובסימן פ׳ בין בהמה לחיה שבטלפי החיות הם מחודים מלמעלה ובטלפי בהמות הם עגולים משום דהאי סימנא אינו אלא לפירוש ר"ת ולא לפירוש רי"בא ואנן קיימא לן כפירוש רי"בא · וכ"כ ב"י שם וע"ש בתוס׳ · ובגליון הש"ע תירץ דמיירי שנולד מבהמה טמאה דק"ל דכל היוצא מן הטמא הוא טמא אפילו יש לו כל סימני טהרה וכדאיתא בי"ד סימן ע"ט · מיהא אהאי דינא גופא איכא לתמוה דע"כ הטעם הוא משום דלא הוכשר למלאכת השמים אלא משל בהמה טהורה לבד והא דמאלטריך קרא בתפילין למען תהיה תורת ה׳ בפיך דילפינן מיניה דבעינן דוקא מן המותר בפיך אלמא דלא ק"ל כהאי מימרא דלא הוכשר למלאכת השמים וכו · וגם הר"ן כסתפק בזה · ומש"ה נראה לי דאי ליכא שופר אחר דיש לתקוע בשופר כזה בלא ברכה · כתבו התוס׳ דהוא הדין קרני ראם כשרים לשופר אפילו אם הם חלולים משום דמיקרי קרן דכתיב וקרני ראם קרניו עכ"ל · ואם הרא"ם ממין הטמאים מוכח מדבריהם דמשמע הטמאים כשר לשופר ועיין כ"נ מה"כ: **ב** הגוזל שופר וכו׳ · פירוש אפילו לא עשה בו שום שינוי ואע"ג דהוי מצוה הבאה בעבירה משום דיוצא בשמיעת קול לבד ובשמיעת קול לית ביה משום גזל · ולא דמי ללולב משום דבעינן שיגביהנו לשם מצוה · וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שופר · והרא"ש כתב משום דכתיב יום תרועה יהיה לכם מ"מ אפילו משל גזל והוא בתלמוד ... וני"ל לדעת הרמב"ם דוקא לענין גזל אבל באיסורי הנאה אפילו שמיעת קול אסור דק"ו הנאה היא ... וכן מוכח מכוניא דהתם דאמרינן דאם תקע בשופר של עולה ושלמים יצא משום דמצות לאו ליהנות ניתנה אלמא דלאי לאו האי טעמא אפילו שמיעת קול בעלמא היה אסור · ועיין בי"ד סימן קי"ג סעיף א׳ ובע"כ בר"ה דף כ"ח: **ג** וכתותי מכתת וכו׳ · משום דצריך שרפה וכל העומד לשרוף כשרוף דמי ואין כאן

*הגהות · מהרי"ל ומנהגים · טור בשם מנהג · אבכוכו · טור בשם אבי הרא"ש וכ"כ · הרמב"ם בשם · הנהוגים · תרו"ת · הדשן · טור · ירושלמי דף מ׳ · טור והרא"ש · בכוף ר"ה וכ"כ · במסכת כוכרים · פי"ט · שם · שם · בפסקי תוס׳ סוף · ר"ה · טור · כריתות דף ו׳ · ע"א והוריות דף · י"ב · מרדכי ריש · ר"ה · טור · אגודה · מרדכי דיומא · טור והמרדכי · דמסכת יומא · שם · מהרי"ל · מנהגים · ירושלמי · ר"ה דף ל"ב · ר"ן פ"ב דר"ה · ורי"בם סי׳ תקי"ב · מהרי"ל · נייכתיו בסימן · תפ"ק · גם זה · נייכתיו שם · ומגיל׳ דף ל"א · כל בו · ומירושלמי פ"ז · דיומא · הגהות · אשי"רי · טור והג"מ בשם · סמ"ק · הרא"ש · בפרק בתרא דר"ה · ומירושלמי וכ"כ · הרמב"ם ור׳ ירוחם · ב"י ותה"ד · ר"ה דף דף ל"ד · רו"קח ומהרי"ל · טור בשם ר"י · שם דף ל"ב · פסחים דף כ׳ · כל בו · רמב"ם · ואורח חיים · פסחים דף כ׳ · ר"ה דף ט"ז · שם דף כ"ו · שם · טור בשם · הרמב"ן · שם · ר"ן פ"ד דר"ה · הרא"ש מהירו׳ · חולין דף כ"ט · ר"ה דף כ"ח

עַכּוּם לא יתקיע ואם תקיע בו יצא [ט] והוא שלא נתכוון לזכות בו אבל אם נתכוון לזכות בו לא יצא דהוה ליה ע"א של ישראל (ויש מחמירין דאפילו בשל עכו"ם אינו יוצא אלא כנתבטל כערב י"ט * וע"ל סימן תל"מט: **ד** [י] שופר של תקרובת ע"א אפילו היה של עכ"ום שתקיע בו לא יצא משום דאינו בטלה עולמית: **ה** [כ] המודר הנאה משופר [ל] אדם אחר תוקיע בו וזה יוצא ידי חובתו אבל אם אמר קונם שופר לתקיעתו עלי אסור לתוקיע בו ואפי' תקיעה של מצוה **ו** [מ] היה קולו עב מאוד או דק מאד כשר שכל הקולות כשרים בשופר: **ז** אם ניקב [נ] אם לא סתמו אף על פי שנשתנה קולו כשר: (מיהו אם יש שופר אחר אין לתקוע בזה כי יש אומרים שאין לתקוע בשופר נקוב) * [ס] ואם סתמו שלא במינו אף על פי שאינו מעכב את התקיעה לאחר סתימה שחזר קולו לכמורת שהיה בתחילה פסול אפילו נשתייר בו רובו ואם סתמו במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה אלא חזר קולו לכמות שהיה קודם שניקב כשר ואם חסר אחרת משלש אלה פסול ואם הוא שעת הדחק שאין שופר אחר מצוי יש להכשיר [ע] בסתמו במינו אם נשתייר רובו אפילו לא חזר קולו לכמות שהיה וכן יש להכשיר בסתמו שלא במינו אם נשתייר רובו וחזר קולו לכמורת שהיה בתחלה קודם שניקב: **ח** [פ] נסדק לארכו פסול [צ] יש אומרים אפילו בכל שהוא פסול אלא אם כן הדקו הרבה בחוט או במשיחה (וכשתייר שיעור התקיעה ממקום הקשירה ולמעלה לצד הפה) * [ק] ויש אומרים דוקא ברובו ואם דבקו כשר אפילו אם דבקו בדבק [ר] ויש מי שאומר שאינו כשר אלא כשדבקו בעצמו שחיממו באור עד שנכשר וחבר קצותיו זה עם זה [ש] ואם נסדק כולו אפילו מצד אחד פסול [ת] אפילו חממו באור וחיבר סדקיו זה עם זה: **ט** [א] נסדק לרחבו במיעוט כשר [ב] ברובו פסול אלא אם כן נשאר מהסדק [ג] לצד פיו שיעור תקיעה דהיינו ארבע גודלים וכשנשתייר בו כך כשר אפילו אם מעכב את התקיעה [ד] ויש מכשירים בנשתייר אפילו שלא לצד פיו: **י** [ה] דיבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר פסול [ו] אפילו אם יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר: **יא** [ז] הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול [ח] אפילו היה בו מתחלה שיעור שופר: **יב** [ט] הפכו ותקיע בו לא יצא בין הפכו כדרך שהופכים החלוק שהחזיר פנימי לחיצון בין שהניחו כמו שהיה אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב (והוא הדין אם תקע במקום הרחב פסול) * **יג** [י] היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור תקיעה כשר: **יד** [כ] גררו מבפנים או מבחוץ עד שעשאו דק מאוד כמו גלד כשר: **טו** [ל] לא הוציא זכרותו אלא נקב בו כשר [מ] אבל אם הוציא הזכרות ועשה ממנו שופר כגון שנקב בו פסול: **טז** [נ] צפהו זהב במקום הנחת פה פסול שלא במקום הנחת פה כשר · צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר [ס] יש מפרשים הנחת פה היינו עובי השופר לצד פנימי שמניח שם פיו והצד החיצון מן העובי עצמו קרוי שלא במקום הנחת פה [ע] ויש מפרשים דעביו במקום הקצר הוא מקום הנחת פה ושלא במקום הנחת פה היינו כל אורך השופר מצד הקצר עד צד הרחב: **יז** [פ] המציירים בשופר צורות במיני צבעונים כדי לנאותו לא יפה הם עושים (אבל מותר לחקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו) * **יח** [צ] אם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב היינו הוסיף עליו כל שהוא ופסול: **יט** [ק] הרחיק את השופר ונפח בו ותקיע בו פסול: **כ** [ר] נתן שופר לתוך שופר אם הפנימי עודף על החיצון משני צדדיו ונתן הפנימי בפיו ותקע בו כשר: (הג"ה) ולי נראה דאפילו אינו בולט בצד הרחב רק שוה לחיצון הואיל ובולט לצד הפה ותקע בפנימי יצא כן נראה לי) [ש] והוא שלא ישנה קולו בכמה שהוא נתון בתוך החיצון ואם לאו פסול: **כא** [ת] שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יום טוב אפילו בדבר שיש בו משום שבות כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו [א] ועל ידי עכו"ם מותר דהוי שבות דשבות (פירוש איסור אמירה לנוי כאיסור דאורייתא הוא משום שבות שאחז"ל לשבות מזה אמירה לנוי באיסור דרבנן הוא שבות דשבות) ובמקום מצוה לא גזרו · (ועיין לעיל סימן ש"ז): **כב** [ב] [ג] אם עכו"ם הביא שופר מחוץ לתחום תוקעין בו והוא הדין אם עשה עכו"ם שופר ביום טוב מותר לתקוע בו: **כג** [ד] יכול ליתן בתוכו מים או יין לצחצחו [ה] אבל מי רגלים אף בחול אסור מפני הכבוד:

תקפז דין התוקע לתוך הבור · ובו ג' סעיפים:

א [א] התוקע בתוך הבור או בתוך המערה אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו והעומדים בחוץ [ב] אם קול שופר שמעו יצאו ואם קול הברה שמעו לא יצאו וכן התוקע לתוך החביות גדולה וכיוצא בה אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא:

ב [ג] אם התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וגמרה יצא שכל מה ששמע בין בפנים בין בחוץ היה קול שופר: (הג"ה) וכן אותם שהיו בבור בתחלת התקיעה: *

ג [ד] השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב ומקצתה בחיוב או שאמר לתוקע כמתעסק כוין להוציאני ידי חובתי ותקע וכשך בה שיעור תקיעה [ה] לא יצא [ו] ויש אומרים שיצא אי איכא שיעור תקיעה בחיוב: (הג"ה) והוא הדין אם שמע מקצת התקיעה קול הברה כגון שהיה התוקע בבור והוא עומד בחוץ וכאמצע התקיעה יצא לחוץ: *

תקפח זמן תקיעת שופר · ובו ח' סעיפים:

א [א] זמן תקיעת שופר ביום ולא בלילה ומצותה משעת הנץ החמה ואילך ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא [ב] ואם שמע מקצת תקיעה קודם שעלה עמוד השחר ומקצתה אחר שעלה עמוד השחר לא יצא: (הג"ה) ואם היה שיעור תקיעה במה ששמע ביום כתבאר סימן תקפ"ז סעיף ג': **ב** [ג] שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא ואפילו הם כתשעה בני אדם תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה מזה [ד] ויש אומרים דדוקא בשלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי באותו בבא: **ג** [ה] שמע תשעה תקיעות מתשעה בני אדם שתקעו כולם כאחד לא יצא שאין כאן פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה: (הג"ה) ואם פנים תקעו כאחד כל הסדר אפילו אחד תקע כתקונו יצא דיהיב דעתיה על השופר: * **ד** [ו] היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את שניהם:

ה [ז] יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר: (הג"ה) ואסור לטלטלו אם לא לצורך גופו ומקומו: *

תקפט מי הם הראוים לתקיעת שופר · ובו ט' סעיפים:

א [א] כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן: **ב** [ב] חרש שוטה וקטן פטורים וחרש [ג] אפילו מדבר ואינו שומע אינו מוציא דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא: (הג"ה) אבל שומע ואינו מדבר מוציא אחרים ידי חובתן: * **ג** [ד] אשה פטורה משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא: **ד** [ה] אנדרוגינוס מוציא את מינו טומטום אפילו את מינו אינו מוציא: **ה** [ו] מי שחציו עבד וחציו

כאן שיעור שופר ומיירי בין במשמשי ע"ז ובין בע"ז עצמו: ומ"ש לא יתקע וכו' · משום דמאוס הוא למצוה: ומ"ש והוא שלא נתכוין וכו' · דוקא ע"ז עצמה אבל משמשיה יש להם ביטול אף לאחר שבאו לידי ישראל ועיין בי"ד סיון קמ"ו: **ד** אדם אחר וכו' · אבל הוא עצמו לא יתקע משום דלפעמים אדם מקבל הנאה כשתוקע יפה אבל משום הנאת קיום המצוה ליכא דמצות לאו ליהנות ניתנו: ומ"ש קונם וכו' · משום דהנדרים חלין אפילו על דבר מצוה כיון על דבר הרשות · וכתב הר"ן אבל אם אמר שבועה שלא אשמע קול שופר של מצוה לוקה שאין השבועה חלה על דבר מצוה כי אם ע"י כולל כגון שאומר כתם דכולל של מצוה ושל הרשות ודע דאם אמר תקיעת שופר עלי קונם כשתפקו התוס' והמרדכי פרק שני דנדרים אם מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה או לא · ולכן יש ליזהר שיתיר הנדר תחלה: **ה** ברובו פסול וכו' · עיין במה שכתב הרא"ש בביאוריו על הסמ"ג ובכ"מ מדיכים אלו · ומהר"י לוי מ"ב מ"נ: **ו** אם כותי הביא וכו' · וכתב מהרש"ל בתשובה אם הדבר ספק אם יביא הנכרי השופר אפילו ביום טוב הראשון אסור לומר לנכרי שילך חוץ לתחום ע"ש סימן פ' עיין בתשובת רשד"ם חלק א"ח סימן כ"ב:

תקפט א כתב הרדב"ז בת"א סימן כ"ט סומא חייב בכל מצות התורה ובתקיעה מן התורה ויוציא

[ט] שם כ"ג' והרא"ש וס"פ * מרדכי: [י] שם [כ] שם בר"ה [ל] ר"ן וס"פ ועיין בי"ד סיון רט"ו [מ] שם דף כ"ו [נ] ירושלמי התוס' והרא"ש שם [ס] שם הרמב"ם בפ"א [ע] כמ"ש הרא"ש [פ] שם [צ] הרא"ש שם * כלבו: [ק] ר"ה בפ"א [ר] טור בשם הרמב"ן [ש] שם [ת] טור והרו"קח [א] שם [ב] הרא"ש והר"ן וסמ"ג וסמ"ק והג"מ וכ"כ מהרמב"ם [ג] בעל העיטור ורי"ן גיאות [ד] שם הטור [ה] שם [ו] הרא"ש שם [ז] שם * ר"ן פ"ב דר"ה [ט] שם [י] שם [כ] שם בגמרא ובירושלמי [ל] טור והר"ן [מ] שם [נ] הר"ן שם [ס] שם וכ"כ הטור [ע] טור בשם הרמב"ן * ב"י: [פ] הרא"ש שם [צ] טור בשם הרמב"ן [ק] שם ובפי' הרא"ש והר"ן שם [ר] הרא"ש שם [ש] שם דף ל"ב [ת] טור בשם ר' יונה וכתבתיו לעיל בסי' ש"ז סעיף ה' וע"ש [א] הגהות אשיר"י בפ' בתרא דר"ה וטור בסי' תרכ"ה [ב] שם דף ל"ב [ג] שם דף ל"ג

[א] ר"ה דף כ"ז [ב] הרמב"ם בפ"ב [ג] שם * גמרא: [ד] ר' ירוחם [ה] שם בשם י"א [ו] שם בשם י"א וכ"כ הטור * טור

[א] מגילה דף כ' [ב] ר"ה דף כ"ח [ג] שם דף ל"ד וכני' הרי"ף [ד] ה"ה בפ"ג [ה] שם * הגהות אשיר"י ומי' פרק ראוהו ב"ד [ו] ירו' בפ"ב דמגילה * א"ז והגהות אשיר"י ס"פ במה מדליקין: [ו] שם דף כ"ט

ומוציא את הרבים ידי חובתן ורבינו ירוחם בנתיב י"ג חולק ע"ש ועיין לעיל בהלכות קריאת התורה · ועיין בספר בכימן ואל סימן רל"ה : כתב בספר משפט צדק ח"ש סימן ס"ב הא דאמרינן מצות צריכות כונה היינו דוקא במצות דאורייתא ולא במצות שהם מדרבנן ועיין בהרדב"ז סימן ק"ס ובהגהות הרי"ף מסכת ברכות דף ח' ע"ב :

תקץ א עיין בתורת הבית סימן קמ"ה ובתשובות מהרא"ם ק"ר סימן ס"ד · תמים דעים סימן קי"ט לשד"ם חי"ד · משפטי שמואל סימן כ"ו מהרמ"ע סימן ק"ו :

לטובת

וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו עצמו וצריך שיתקע לו בן חורין להוציאו : **ו** [י] אף על פי שנשים פטורות יכולות לתקוע [ק] וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן [ט] אבל אין מברכות ולא יברכו להן : (הג"ה) והמנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא על כן גם כאן יברכו לעצמן אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו ואין תוקעין רק לנשים אבל אם תוקעין לאיש המחויב מברכין לו אף על פי שכבר יצאו כמו שנתבאר סימן תקפ"ה סעיף ב' בהג"ה · (דעת עצמו) **ז** [י] המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה [כ] ודוקא כשהוא תוקע מאליו להוציאו אבל אם אמר לו המודר תקע והוציאני אסור : (הג"ה) ואם אמר קונם תקיעותיו עלי בכל ענין אסור : * **ח** [ל] המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו · וכן השומע מן המתעסק לא יצא [מ] וכן התוקע לשורר ולא נתכוין לתקיעת מצוה לא יצא [נ] נתכוין שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוין התוקע להוציאו או שנתכוין התוקע להוציאו ולא נתכוין השומע לצאת לא יצא ידי חובתו עד שיתכוין שומע ומשמיע : **ט** מי [ס] שתקע ונתכוין להוציא כל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוין לצאת ידי חובתו אף על פי שאין התוקע מתכוין לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודעו יצא שהרי נתכוין להוציא לכל מי שישמיענו לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע תקיעות משליח צבור יצא אם נתכוין לצאת שהרי שליח צבור מתכוין להוציא את הרבים ידי חובתם :

תקצ סדר הראוי לתקיעת שופר ובו ט' סעיפים :

א [א] כמה תקיעות חיב אדם לשמוע בראש השנה תשע לפי שנאמר תרועה ביובל ור"ה ג"פ וכל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה וכפי השמועה למדו שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן בין בר"ה בין בי"ה של יובל תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהם ת"רת ת"רת ת"רת : **ב** [ב] תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קורים תרועה או אם היא כה שאנו קורים שברים או אם הם שניהם יחד לפיכך כדי לצאת ידי כפק צריך לתקוע תש"רת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ : **ג** [ג] י"א ששיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה כשלשה יבבות [ד] דהיינו ג' כחות בעלמא כל שהוא והם נקראין טרומי"טין [ה] ולפי זה צריך ליזהר שלא יאריך בשבר כשלשה טרומי"טין : (וי"א דאין לחוש אם האריך בשברים קצת ובלבד שלא יאריך יותר מדאי וכן נוהגין) * שאם כן יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה וצריך להאריך בתקיעה של תש"רת יותר מבשל תש"ת ובשל תש"ת יותר כבשל תר"ת ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש שאין לה שיעור למעלה וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה וכן אם מוסיף על ג' שברים ועושה ד' או ה' אין לחוש [ו] וי"א ששיעור יבבה ג' טרומיטין ושיעור תרועה כשלשה יבבות שהם ט' טרומי"טין ושיעור תקיעה גם כן תשעה טרומי"טין כתרועה ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשברים וצריך להאריך בתקיעה של תש"רת כשיעור י"ב טרומיטין ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה והאריך בשברים לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר : **ד** [ז] ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת אבל ג' שברים ותרועה דתש"רת [ח] י"א שאינו צריך לעשותם בנשימה אחת והוא שלא ישהא בהפסקה יותר מכדי נשימה [ט] וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת [י] וירא שמים יצא ידי כלם ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת ובתקיעה דמעומד יעשה בב' נשימות : (הג"ה) והמנהג הפשוט לעשות הכל בב' נשימות ואין לשנות : **ה** אם תקע תר"ת בנשימה א' [כ] יצא [ל] ויש מי שאומר שלא יצא : **ו** [מ] אם האריך בתקיעה אחרונה של תש"רת כשיעור ב' תקיעות כדי שתעלה לשם תקיעות אחרונה של תש"רת ובשביל הראשונה של תש"ת לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת [נ] וי"א שאפילו בשביל אחת לא עלתה לו : (הג"ה) ואם תקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא : * **ס** [ס] אם טעה בתש"רת ואחר שתקע ב' שברים טעה והתחיל להריע [ע] אם נזכר מיד יתקע שבר אחר [פ] ואם לא נזכר עד שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות לא הפסיד התקיעה הראשונה שתקע אלא חוזר ותוקע ג' שברים ומריע ותוקע אבל אם אירע בתש"ת או ת"רת הפסיד גם תקיעה ראשונה : **ח** [צ] אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים או שהפסיק בשברים בין תרועה לתקיעה [ק] וכן אם הריע שתי תרועות זו אחר זו או שתקע אחר התרועות תקיע כמתעסק שלא לשם תקיע והפסיק בה בין תרועה לתקיעה או לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים ואפילו שבר אחד בכל אלו הוי הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה : **ט** אם תקע שני תש"רת או שני תש"ת או ב' ת"רת כהוגן וטעה בשלישי [ר] אין צריך לחזור אלא לאחרון שטעה בו [ש] אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא : (הג"ה) ואחר שתקעו אומר הש"ץ נכור כסוק אשרי העם יודעי תרועה ואשרי ומחזירין הספר למקומו :

תקצא סדר תפלת מוסף ביחיד · ובו ח' סעיפים :

א [א] יתפללו הצבור בלחש תפלת מוסף תשעה ברכות [ב] ושליח צבור יתפלל גם כן עמהם בלחש : **ב** [ג] המנהג פשוט בכל בני ספרד שאין מזכירין פסוקי קרבן מוסף כלל : (הג"ה) והמנהג הפשוט באשכנז ובגלילות אלו לומר פסוקי מוסף ר"ה ואין אומרים פסוקי מוסף ר"ח חדש אלא אומרים מלבד עולת החדש ומנחתה ועולת התמיד ומנחתה וכו' ושני שעירים לכפר ושני תמידין כהלכתן · * ואומרים גם כן מוספי יום הזכרון : * **ג** [ד] צריך לומר את מוספי יום הזכרון כדי לכלול גם מוסף ראש חדש וגם ביום שני יאמר את מוספי : **ד** [ה] אומרים עשרה פסוקים של מלכיות ועשרה של זכרונות ועשרה של שופרות בכל ברכה ג' מהם של תורה ג' של כתובים ג' של נביאים ואחד של תורה ואם רצה להוסיף על אלו עשרה רשאי : (מיהו אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר ובתורתך כתוב לאחר יצא : * **ה** [ו] אין אומרים פסוק במלכיות ולא בזכרונות ולא בשופרות של פורענות של ישראל [ז] ואין אומרים פסוק זכרונות של יחיד : **ו** [ח] יש קורים תגר על מה שנוהגים להשלים פסוקי שופרות בפסוק וביום שמחתכם שאין מזכיר בו שופר אלא חצוצרות [ט] והרא"ש [י] והר"ן כתבו לקיים המנהג : **ז** [כ] ועקידת יצחק היום לזרעו תזכור כך היא הנוסחא המפורסמת והמדקדק לומר לזרע יעקב תזכור משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ואינו אלא טועה : (הגה) ואומרים עלינו ומלוך והש"ץ נכור מוסיף אוחילה ושאר פיוטים כל מקום לפי מנהגו : * **ח** [ל] לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר שלש שעות היום :

תקצב תפלת מוסף בקול רם וסדר התקיעות · ובו ד' סעיפים :

א [א] מחזיר שליח צבור התפלה ותוקעין על סדר הברכות למלכיות [ב] תשר"ת פעם אחת ולזכרונות תש"ת לשופרות תר"ת [ג] ועכשיו נוהגים לתקוע למלכיות תש"רת שלשה פעמים לזכרונות תש"ת שלשה פעמים ולשופרות תר"ת ג' פעמים : (הג"ה) ויש אומרים שתוקעים תשר"ת למלכיות כעם אחת וכן לזכרונות וכן לשופרות · * וכן המנהג במדינות אלו ונהגו לומר כל פעם אחר שתקעו היום הרת עולם וארשת · * ואפילו בשבת שאין תוקעים אומרים היום הרת אבל לא ארשת : * **ב** [ד] יחיד אינו מפסיק לתקוע בברכות ואפילו יש לו מי שיתקע לו : (הג"ה) אלא תוקעים לו קודם שיתפלל מוסף ואין צריכין לתקוע לו שנית : * **ג** [ה] לא ישיח לא התוקע ולא הצבור בין התקיעות שמיושב לתקיעות שמעומד : (מיהו בענין התקיעות והתפלות אין הפסק · * ואם דברים בטלים שם אין צריך לחזור ולברך · * ואין צריך

[י] דף ל"ג וכ"ש הרא"ש וה"ה בשם הרמב"ם [ק] טור בשם אביו הרא"ש [ט] רמב"ם [י] שם דף כ"ט [כ] הר"ן * ר"ן : [ל] שם דף ל"ב [מ] שם [נ] שם דף כ"ט [ס] שם דף כ"ו

[א] ר"ה דף ל"ג [ב] שם [ג] בשם [ד] טור [ה] התוס' והרא"ש שם * מרדכי והגהות אשירי פרק י"ט : [ו] שם בשם הרי"בש והרי"בא [ז] טור בשם ר"ת [ח] שם בשם ר"ת [ט] שם הרא"ש והרמב"ן [י] תרומת הדשן [כ] ירושלמי והרא"ש והר"ן [ל] רבינו ירוחם בשם הרא"ש [מ] שם דף ל"ג רמב"ם בפרק ג' [נ] טור בשם הירושלמי * ב"י : [ס] שם [ע] שם בשם הרמב"ן [פ] שם בשם הרא"ש [צ] שם דף ל"ד [ק] טור בשם הרמב"ן [ר] שם בשם הרמב"ן [ש] ר"ן והירושלמי

[א] טור וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל ד' סימן י"ט [ב] הרי"בש בתשובה [ג] טור * טור : * ר"ן סוף ר"ה ורבינו ירוחם וכל בו : [ד] ר"ן ורבינו ירוחם [ה] ר"ה דף ל"ב * טור : [ו] שם [ז] שם [ח] טור בשם הרמב"ן [ט] שם [י] שם [כ] רי"בש בתשובה * טור [ל] ע"ז דף ד' [א] ר"ה דף ל"ג [ב] הרי"ף והרמב"ם בפ"ג [ג] ב"י * טור בשם ר"ת ומנהגים : * מנהגים :

[ג] [ד] שם * כל בו וב"י [ה] בשם א"ח : [ה] הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם בפ"ג * מרדכי ומהרי"ל : * טור :

צריך לזכר שלא ישיחו בין ברכה לתקיעות אם לא בענין התקיעות: ד י וזה התוקע כשהן יושבין תוקע על סדר הברכות: (הג"ה) ומיהו אינו מעכב ויכול אחר לתקוע אלא שראוי לעשות כן וכבר כתבתיו לעיל סימן תקפ"ו:

תקצג אם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו · ובו ד׳ סעיפים:

א א ברכות של ראש השנה ויום הכפורים מעכבות זו את זו שאם אינו יודע כלם לא יאמר מה שיודע מהם אלא לא יאמר כלום: ב ב וכן תקיעות מעכבות זו את זו והני מילי שאינו יודע אלא מקצת הסימן שלא יעשה אותו מקצת שיודע ג אבל תשר"ת תש"ת תר"ת אין מעכבין זה את זה ואם ידע לעשות אחד מהם או שנים עושה: (הג"ה) אבל הברכות אין מעכבין התקיעות וכן התקיעות אינן מעכבין הברכות ואיזה מהם ש ידע יעשה · * וכן סדרן אינו מעכב · * ואם התפלל קודם שתקע יצא:

תקצד יחיד שלא התפלל אין חבירו מוציאו · ובו סעיף אחד:

א א יחיד שלא תקע חבירו יכול לתקוע לו להוציאו ידי חובתו אבל ב יחיד שלא התפלל תשעה ברכות אין חבירו יכול להוציאו: (הג"ה) ויש חולקים ואומרים דאם לא יכול להתפלל חבירו יכול להוציאו בתפלתו:

תקצה מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפלה · ובו סעיף אחד:

א א מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפלת מוסף ולפניו שתי עיירות באחד בקיאים בתקיעות ולא בתפלת מוסף ובאחד בקיאין בתפלת מוסף ולא בתקיעות הולך למקום שבקיאים בתקיעות אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק: (הג"ה) ומיהו אם יכול לילך למקום המתפללים ויש שהות ביום שישמע אחר כך התקיעות במקום שתוקעין יקיים שתי המצות דכל היום כשר לתקוע: *

תקצו

א א לאחר תפלה מריעים תרועה גדולה בלא תקיעה: (הג"ה) ויש מקומות נוהגין לחזור ולתקוע שלשים קולות · * לאחר שיצאו כוה טוב אין לתקוע עוד כנכנס אבל קטן אפילו הגיע לחינוך מותר לומר לו שיתקע · * ומותר לו לתקוע כל היום: *

תקצז אם מותר להתעגות בראש השנה · ובו ג׳ סעיפים:

א א אוכלים ושותים ושמחים ואין מתענין בראש השנה ולא בשבת שובה ב אמנם לא יאכלו כל שבעם למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה׳ על פניהם: ב ג יש מקומות שקבלה בידם שכל מי שרגיל להתענות בראש השנה ומשנה רגילתו ואינו מתענה אינו משלים שנתו: (הג"ה) ומי שאינו ירא לנפשו אין צריך להתענות כל ימיו · * רק צריך התרה כמו שאר נדר: * ג ד המתענה פעם אחת בראש השנה תענית חלום אם היה ביום ראשון צריך להתענות שני הימים כל ימיו ואם היה ביום שני ה יתענה כל ימיו יום שני בלבד: (הג"ה) ואין צריך למיתב תענית לתעניתו דהא יש אומרים דמותר להתענות בראש השנה · * ואין אומרים עננו בראש השנה כמו שאין אומרים אותו ביום הכפורים: *

תקצח

א א ראש השנה שחל להיות בשבת אומרים צדקתך במנחה: (הג"ה) ויש אומרים שלא לאומרו · * וכן אנו נוהגים:

תקצט

א א ליל ראש השנה שחל להיות במוצאי שבת אומרים ותודיענו:

תר ביצה שנולדה בראש השנה · ובו ג׳ סעיפים:

א א ביצה שנולדה ביום טוב הראשון וכן מה שנצוד בו וכן מה שנתלש בו אסור בשני: (הג"ה) וכבר נתבאר לעיל סימן תק"ג וסימן תקט"ו: * ב בקידוש ליל שני (ילבש בגד חדש או) * ב מניח פרי חדש ואומר שהחיינו ואם אין (מנוי בגד חדש או) פרי חדשה ג עם כל זה יאמר שהחיינו: ג ד אם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני: (הג"ה ויש אומרים אפילו אם חל יום ראשון בחול · וכן המנהג במדינות אלו: *

תרא סדר יום שני של ראש השנה · ובו ב׳ סעיפים:

א ביום שני (מתפללין כמו ביום ראשון) * א וקורים מן והאלהים נסה את אברהם עד סוף הסדרה ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בירמיה כה אמר ה׳ מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים ב ובמוצאי ראש השנה מבדילין כמו במוצאי שבת אלא שאין מברכין על הבשמים ועל האש: ב ג אף בארץ ישראל עושים ראש השנה שני ימים:

תרב סדר עשרת ימי תשובה · ובו סעיף אחד:

(הג"ה) ומתענים למחרת ראש השנה · * והוא תענית גדליה: א א בכל הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים מרבים בתפלות ותחנונים: (הג"ה) ואומרים אבינו מלכנו ערב ובוקר מלבד בשבת · *. ואפילו אם חל מילה שאין אומרים תחנון אפילו הכי אומרים אבינו מלכנו · * ואומרים בכל יום ג׳ פעמים וידוי קודם עלות השחר מלבד בערב יום כפור שאין אומרים אותו אלא פעם אחת · * ואין נותנין חרם וכן אין משביעין אדם בבית דין עד אחר יום כפור · * אין מקדשין הלבנה עד מוצאי יום כפור ושבת שבין ראש השנה ליום כפור המנהג לומר בו נ"ך:

תרג

א א אף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם בעשרת ימי תשובה צריך ליזהר · (הג"ה) ויש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת: *

הלכות יום הכפורים

תרד סדר ערב יום כפור · ובו ב׳ סעיפים:

א א מצוה לאכול בערב יום הכפורים ולהרבות בסעודה: (הג"ה) ואסור להתענות בו אפילו תענית חלום · * ואם נדר להתענות בו עיין לעיל סימן תק"ע: ב ב אין נופלין על פניהם בערב יום הכפורים: (הג"ה) גם אין אומרים מזמור לתודה · * גם אין

ד הרמב"ם שם
א ר"ה דף ל"ד
ב שם בברייתא
ג הר"ן וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל
* טור: * ר"ן סוף ראש השנה:

א ר"ה דף ל"ד
ב טור * ר"ן סוף ר"ה ומרדכי והגהות אשירי סוף פ"ק דר"ה:

א ברייתא דר"ה דף ל"ד * ב"י בשם הירושלמי:

א טור בשם רב עמרם * מנהגים ישנים: * המגיד פ"ב מהלכות שופר * א"ז דר"ה:

א טור בשם רב האי וכ"כ הרא"ש בפסקיו סוף ר"ה
ב אגודה ג אגור
* כל בו ומנהגים:
* ב"י: ד הגהות מיימוני ה תה"ד סימן רע"ח * תה"ד סימן רע"ח:
* הגהו׳ במנהגים:

א טור והכל בו
* ר"ן סוף ר"ה ומנהגים:

א טור וכ"כ הרא"ש בסוף ר"ה

א ביצה דף ג׳ דף ד׳ * הג"מ פכ"ט מהלכות שבת:
ב טור ג האגור
ד טור * הג"מ הלכות שופר:

* טור: א מגילה דף ל"א ב טור
ג הרי"ף בפ"ק דביצה והרמב"ם בפ"ה מהל׳ קידוש החודש ובפ"א מהלכות יום טוב

* טור: א טור שם ובסימן תקפ"א
* טור: * מנהגים
* רו"קח: * מהרי"ל

א טור * ד"ע ורבינו יונה ריש ברכות:

א ברכות דף ח׳ ויומא דף פ"א
* מהרי"ל מנהגים

אין אומרים קודם עלות השחר הרבה סליחות ויש מקומות נוהגים להרבות בסליחות והכל לפי המנהג ולענין אמירת אבינו מלכנו בערב יום כפור יש בו מחלוקות בין האחרונים ומנהג עירי שלא לאמרו כי אם כשחל יום הכפורים בשבת שאין אומרים בו אבינו מלכנו אז אמרינן אותו ערב יום כפור שחרית : [ב] יו"ק ח

תרה מנהג כפרות בערב יום כפורים מנהג של שטות הוא · ובו סעיף אחד :

א [א] מה שנוהגים לעשות כפרה בערב יום הכפורים לשחוט תרנגול על כל בן זכר ולומר עליו פסוקים יש למנוע המנהג : (הג"ה) ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות כי הוא מנהג ותיקין · ונוהגין ליקח תרנגול זכר לזכר ולנקבה לוקחין תרנגולת · * ולוקחין למעוברת ב' תרנגולים אולי תלד זכר ובוחרין בתרנגולים לבנים על דרך שאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ונהגו ליתן הכפרות לעניים או לפדותן בממון שנותנים לעניים · * ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות ולהרבות צדקה והכל מנהג יפה · ויש להסמיך שחיטת הכפרות מיד לאחר שהחזירו עליו וסומך ידו עליו דמות הקרבן וזורקין בני מעיהם על הגגות או בחצר מקום שהעופות יכולין לקחת משם : *

[א] הרשב"א בתשובה ואורחות חיים בשם הריב"ן * כ"י בשם תשב"ץ : * מהרי"ל : * טור

תרו שיפייס אדם את חבירו בערב יום כפור · ובו ד' סעיפים :

תרו א מ"ש לטובת המבקש מחילה וכו' · ונראה שם משמע אפכא שהיה לטובת המוחל ואם היה לטובת המבקש מחילה נלמד מקל וחומר משם וס"ל להרב עיקר שהיה כמו לטובת המבקש בהאי עובדא דרב ור"ח כדי שיהא שם בבבל לראש ומשוב יותר משל ארץ ישראל וכדאמרינן בריש סנהדרין דבבל שבט הוא וכארץ ישראל מחוקק ושבט חשוב יותר מן מחוקק ע"ש ומש"ה לא כתב הרב שאם היה לטובת המוחל וכו' משום דלא פסיקא ליה דאפשר לדחות דהאי התם שהיה כמו לטובת המבקש מחילה · ועיין ב"ח שהשיג על דברי הרב וסבר דאפילו לטובת המוחל אין צריך למחול · וע"ש בתוס' ד"ה התם שבט וכו' : **ב** מביא עשרה בני אדם וכו' · היינו דוקא כשחטא בעודו בחיים ולא הספיק לפייסו ממנו מחילה עד שמת צריך לילך משם על קברו אבל אם לא חרפו אלא לאחר מיתה בני שיבקש מחילה במקום שבייש כ"כ בש"ג פרק הזהב : כתב מהרי"ן חביב מי שהקניט את חבירו צריך לילך בעצמו ויפייסנו ואינו מועיל במה שמפייסנו על ידי שליח וגם צריך לפרש מה שפשע כנגדו · עיין ב"ח : **ג** מותר לרחוץ ולטבול וכו' · פירוש אפילו מת בערב י"כ ועיין בסימן תקמ"ח סעיף י"א : כתב בדרשות מהרי"ל דהאי טבילה משום תשובה ולפי זה יש להתיר לטבול לאבל אפילו הוא טהור מטומאת קרי : וזמן הטבילה הוא קודם מנחה אחר חצות היום · ואין להכניס לטבול ספר מטה משה : כתב בדרשות מהרי"ל מי שנדר שלא לאכול בשר ולא לשתות יין כי אם בשבתות וימים טובים גם בערב יום הכפורים יאכל בשר וישתה יין דמקרי י"ט :

תרח א מ"ש כדי שלא יבאו וכו' · והרא"ש בפרק המביא ובתשובה כלל ו' סימן ב' כתב דוקא דידעינן בודאי דלא מקבלי מינן אבל בודאי דלא ידעינן צריך למחות · עיין בספר חסידים סימן רס"ב : כתב מהרש"ל דבין השמשות שהוא ספק דאורייתא מיהו שמפורש בתורה מוחין בידן · ועיין פרק המביא סימן ב' · ולפי זה מ"ש המחבר עד שמש כה לאו דוקא אלא עד ספק חשכה : **ב** דאם קבל בלב וכו' · והב"ח כתב דמדינא כל שגומר בדעתו שלא לאכול עוד אסור לאכול אפילו עוד היום גדול · ולדעת הרא"ש אסור נ"כ לרחוץ ולסוך ואין להקל עכ"ד : כתב בספר חסידים סימן תרע"ו דאין ללבוש שק ביום כפורים אעפ"י שהוא בעל תשובה אפילו מלובש בו בעשרת ימי תשובה יפשטנו ביום כפורים · וכ"כ הר"ש הלוי בתשובה חלק א"ח סימן ז' :

כתובת

א [א] עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שיפייסנו ואפילו לא הקניטו אלא בדברים [ב] צריך לפייסו ואם אינו מתפייס בראשונה יחזור וילך פעם שנייה ושלישית [ג] ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים ואם אינו מתפייס בשלשה פעמים אינו זקוק לו (מיהו יאמר אח"כ לפני עשרה שבקש ממנו מחילה) * [ד] ואם הוא רבו צריך לילך לו כמה פעמים עד שיתפייס : (הג"ה) והמוחל לא יהיה אכזרי מלמחול · * אם לא שמכוין [א] לטובת המבקש מחילה · * ואם מוציא עליו שם רע אינו צריך למחול לו : * ב [ה] אם מת אשר חטא לו [ב] מביא עשרה בני אדם ומעמידם על קברו ואומר חטאתי לאלהי ישראל ולפלוני זה שחטאתי לו : (ונהגו לבקש מחילה בערב יום כפור : * ג [ו] תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים : ד [ז] יכול לטבול וללקורת מרתי שירצה רק שיהיה קודם הלילה [ח] ואינו מברך על הטבילה : (הג"ה) ואין צריך לטבול רק פעם אחת בלא וידוי משום קרי והוא הדין דהטלת ט' קבין מים נמי מהני · * מי שמת לו מת בין ראש השנה ליום הכפורים [ג] מותר לרחוץ ולטבול בערב יום כפור דיום כפור מבטל שבעה · * אעפ"י שנהגו שלא לרחוץ כל שלשים טבילת מצוה מותר : (דעת עצמו :

[א] יומא דף פ"ה [ב] שם בגמ' דף פ"ז [ג] שם * מרדכי דיומא ומהרי"ל : [ד] שם * מהרי"ל : * נראה דיומא : * מרדכי וסמ"ג והג"מ פ"ד מהלכו' תשובה ומהרי"ו : [ה] שם * מרדכי דיומא : [ו] מרדכי שם [ז] כל בו והתשב"ץ בשם הר"מ [ח] שם והטור * מהרי"ל וכל בו ותשב"ץ : * מהרי"ל הלכות שמחות :

תרז סדר הוידוי במנחה בערב יום כפור' ובו ו' סעיפים :

א [א] צריך להתודות במנחה קודם סעודה המפסקת : (הג"ה) ויחיד אומרו אחר שגומר תפלתו וש"ץ אומר ביום כפור בתוך התפלה : * ב אין צריך לפרט החטא [ב] ואם רצה לפרט הרשות בידו [ג] ואם מתודה בלחש נכון לפרט החטא : (הג"ה) אבל כשמתפלל בקול רם או שליח צבור כשחוזר התפלה אין לפרט החטא ומה שאומרים על חטא בסדר אלפא ביתא לא מקרי פרוט הואיל והכל אומרים בשוה אינו אלא כנוסח תפלה : (דעת עצמו) ג [ד] צריך להתודות מעומד ואפילו כי שמע ליה משליח צבור והוא התודה כבר צריך לעמוד : (הג"ה) ויחזור ויתודה עם השליח צבור · * ועיקר הוידוי הוא אבל אנחנו חטאנו : * ד [ה] עונות שהתודה עליהם ביום הכפורים שעבר ולא שנה עליהם אפילו הכי יכול לחזור ולהתודות עליהם : ה בתפלת מנחה ערב יום הכפורים [ו] אינו חותם בוידוי שאחריה : (הג"ה) ואין השליח צבור מחזיר הוידוי במנחה אלא מתפלל שמונה עשרה כבשאר ימות השנה * ואין אומרים אבינו מלכנו וכל שכן תחנון : ו [ז] כל הקהל לוקים מלקות אחר תפלת המנחה שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו : (הג"ה) ונהגו שהנלקה אומר וידוים כשיש שנלקה והמלקה אומר והוא רחום יכפר עון וגו' שלשה פעמים שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מכות * ונהגו להלקות ברצועה כל דהו דאינו רק זכרון למלקות ויקח רצועה של עגל על דרך שאמר ידע שור קונהו * והנלקה לא יעמוד ולא ישב רק מוטה * פניו לצפון ואחוריו לדרום * יום הכפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים בכפרתו אבל המבעט בו ומחשב בלבו מה מועיל לי י"כ זה אינו מכפר לו :

[א] יומא דף פ"ז וכחכמים * טור : [ב] שם וכר"ע הרי"ף והרא"ש [ג] ב"י [ד] שם * ר"ן פ"ב דר"ה : * טור : [ה] שם הרמב"ם בפ' ב' מהלכות תשובה והרא"ש [ו] טור * טור ומרדכי : [ז] שם וכ"כ הרא"ש שם והכל בו * מנהגים : * כל בו : * מנהגים : * מהרי"ל : * רמב"ם פ"ג מהלכות שגגות :

תרח סדר סעודה המפסקת · ובו ד' סעיפים :

א [א] אוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות שצריך להוסיף מחול על הקדש [ב] ותוספות זה אין לו שיעור אלא קודם בין השמשות שהוא אלף ות"ק אמה קודם הלילה צריך להוסיף מחול על קודש מעט או הרבה : ב [ג] נשים שאוכלות ושותות עד חשכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש אין ממחין בידן [א] כדי שלא יבאו לעשות בזדון : (הג"ה) והוא הדין בכל דבר איסור אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין · ודוקא שאינו מפורש בתורה אף על פי שהוא דאורייתא אבל אם מפורש בתורה מוחין בידן · * ואם ידוע שאין דבריו נשמעין לא יאמר ברבים להוכיחן רק פעם אחת אבל לא ירבה בתוכחה לאחר שיודע שלא ישמעו אליו אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו : * ג [ד] אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קבל עליו התענית : (הג"ה) ועיין לעיל סימן תקנ"ג [ב] דאם קבל בלב לא הוי קבלה : ד [ה] בערב יום הכפורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל כדי שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל : (הג"ה) וכן אין אוכלים דברים המחממים את הגוף כדי שלא יבא לידי קרי · וכן אין לאכול מאכלי חלב שמרגיס זרע אך בסעודת שחרית נוהגין לאכלן : *

[א] יומא דף פ"א [ב] הרא"ש שם [ג] מהא דשבת דף קנ"ח וביצה דף ל' * ר"ן דביצה והרא"ש בשם העיטור : * ר"ן ס"פ הכ"עי : [ד] הרא"ש שם ועיין בזה שכתבתי בסי' תקנ"ג [ה] כל בו בשם הר"מ * מהרי"ל :

תרט המטנת חמין בערב י"כ · ובו סעיף א':

א [א] מותר להטמין חמין מערב יום הכפורים למוצאי יום הכפורים: (הג"ה) ויש אומרים שאין להטמין ביום הכפורים · * וכן המנהג במדינות אלו: *

תריב א מ"ש ככותבת הגסה וכו' · ולא בעינן כמוה וכגרעיניתה וכקללה ועיין כ"מ: · ומ"ש מכביצה כמעט וכו' · אבל פחות הרבה פטור · ועיין בתשובת הרא"ש ק"ס סימן ט' ובהרדב"ז ח"ר סימן קס"ד דינים הנוגעים לכאן:

יונעל

תרי הדלקת הנרות ביום כפור · ובו ד' סעיפים:

א [א] מקום שנוהגים להדליק נר בליל יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין: (הג"ה) ואם יש לו נר בבית חייב להדליק בחדר שסוכב שם כדי שלא יבוא לידי תשמיש עם אשתו יואו"ר שרואה אותה אבל הנר שבביתו: * [ב] ואם חל להיות בשבת חייבין הכל להדליק: (הג"ה) ומברכין להדליק נר של שבת ושל יום הכפורים: ב [ג] יש מי שאומר שמברך על הדלקת נר יום הכפורים: (הג"ה) וכן המנהג במדינות אלו: ג [ד] בכל מקום מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים: ד [ה] נוהגים בכל מקום להרבות נרות בבתי כנסיות ולהציע בגדים נאים בבית הכנסת: (הג"ה) ונוהגים שכל א"ס גדול או קטן עושין לו נר. * גם נר בשיה לאביו ולאמו שמתו * וכן נכון וכן כתבו מקצת רבותא ואם כבו נרו אלו ביום הכפורים אין לומר לעכו"ם שיחזור וידליקם · * ומי שכבה נרו ביום הכפורים יחזור וידליקנו במוצאי יום הכפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה במוצאי יום כפורים לא הוא ולא אחר · כך מצאתי במנהגים ישנים · יש אומרים שיש להניח האלתנות ביום כפורים כמו בשבת · * וכן נוהגין · יש שכתבו שנהגו ללבוש בגדים לבנים ונקיים בי"כ דוגמת מלאכי השרת וכן נוהגים ללבוש הקיטל שהוא לבן ונקי גם הוא בגד מתים ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר: *

תריא שליל יום הכפורים דינו כיומו · ובו ב' סעיפים:

א [א] יום הכפורים לילו כיומו לכל דבר ומה הם הדברים האסורים בו [ב] מלאכה אכילה שתיה רחיצה סיכה נעילת הסנדל תשמיש המטה ואין חיוב כרת אלא על מלאכה ואכילה ושתיה: ב [ג] כל מלאכה שחייבים עליה בשבת חייבים עליה ביום הכפורים וכל שבשבת פטור אבל אסור גם ביום הכפורים כן אלא שבשבת זדונו בסקילה ויום הכפורים זדונו בכרת [ד] וכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום הכפורים [ה] והתירו לקנב ירק ולפצוע אגוזים מן המנחה ולמעלה כשחל בחול והאידנא נהגו לאסור: (הג"ה) אם נפלה דליקה ביום כפורים מותרים להציל סעודה אחת לצורך לילה כמו שמציל בשבת לסעודת מנחה · * וכבר נתבאר סימן של"ד כיצד נוהגים בזמן הזה בדליקה בשבת והוא הדין ביום הכפורים ונהגו שהתנוקות משחקים באגוזים · * ואין למחות בידם אפילו קודם מיחר וישתרבב המנהג ועדין הפגעת אגוזים הנזכר: (דעת עצמו)

תריב איסור אכילה ביום כפורים ושיעור כמותה · ובו י' סעיפים:

א [א] האוכל ביום הכפורים * ככותבת הגסה חייב [ב] והוא פחות מכביצה כמעט ושיעור זה שוה לכל אדם [ג] בין לננס בין לעוג מלך הבשן: ב [ד] כל האוכלים מצטרפים לשיעור זה [ה] אפילו מלח שעל הבשר וציר שעל ירק [ו] אבל אכילה ושתיה אינן מצטרפות: ג [ז] אכל וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין: ד שיעור אכילת פרס [ח] יש אומרים ד' ביצים [ט] ויש אומרים ג' ביצים (פוסקת) * ה [י] הא דבעינן שיעור היינו לחיוב כרת או חטאת אבל איסורא איכא בכל שהוא: ו [כ] אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה [ל] או שאכל אכילה גסה כגון כיר על אכילה שאכל ערב יום הכפורים עד שקץ במזונו פטור: (הג"ה) ואם אכל מאכלים מבושמים או מתובלים על אכילתו חייב דרווחא לבסומי שכיחא: * ואסור ביום כפורים לטעום דבר להפליט אפילו עלי בשמים ועיין לעיל סימן תקס"ז: ז [מ] אבל עלי קנים פטור ולולבי גפנים שלבלבו קודם ראש השנה פטור דעץ בעלמא הם ואם לבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים חייב: ח [נ] כס (פירוש שכסס ופגע אותם בשיניו) פלפלי או זנגבילא אם הם יבשים פטור דלא חזו לאכילה ואם הם רטובים חייב: ט [ס] השותה ביום הכפורים מלא לוגמיו (פירוש מלא פיו) חייב [ע] ומשערים בכל אדם לפי מה שהוא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו [פ] ולא מלא לוגמיו ממש אלא כדי שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו [צ] והוא פחות מרביעית באדם בינוני [ק] וכל המשקים מצטרפים לשיעור: (הג"ה) שתה משקין שאינן ראויין לשתייה כגון ציר או מורייס וחומץ חי פטור אבל חומץ מזוג חייב: * י [ר] שתה מעט וחזר ושתה אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה [ש] כדי שתיית רביעית מצטרפין לכשיעור ואם לאו אין מצטרפין [ת] ויש אומרים ששיעור צירוף השתיות כדי אכילת פרס כמו צירוף אכילות: (הג"ה) מותר לינע ביום כפורים באוכלין ובמשקים וליתן לקטנים ולא חיישינן שיאכל או ישתה אם יגע: *

תריג אסור רחיצה ביום כיפורים · ובו י"ב סעיפים:

א [א] אסור לרחוץ ביום הכפורים [ב] בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים אסור [ג] ואם היו ידיו או [ד] רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט או בצואה [ה] או שנטף דם מחוטמו מותר לרחצם שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג: ב [ו] נוטל אדם ידיו שחרית ומברך על נטילת ידים ויזהר שלא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו (ולא יכוין להנאת רחיצה רק להעביר הרוח רעה מעל הידים) * ג [ז] אם הטיל מים ושפשף בידו או עשה צרכיו [ח] וקנח מותר לרחוץ דהוה ליה ידיו מלוכלכות (ורוחץ עד סוף קשרי אצבעותיו [ט] ואם רוצה להתפלל אפילו לא קינח נמי מותר ליטול עד סוף קשרי אצבעותיו: (הג"ה) וכן כהן העולה לדוכן נוטל ידיו אף על פי שהן טהורות דכל רחיצה שאינו מכוין בה לתענוג מותרת * ולכן אפילו בא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרחצן * ד [י] מי שהוא אסטניס ואין דעתו מיושבת עד שירחץ פניו במים מותר: (הג"ה) ונהגו בזה להחמיר ואפילו ברחיצת העינים שהיא קצת רפואה נהגו להחמיר * ואסור לרחוץ פיו ביום כיפורים כמו שנתבאר לעיל סימן תקס"ז: ה [כ] ההולך לבית המדרש או להקביל פני אביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה או לצורכי מצוה יכול לעבור במים עד צוארו [ל] בין בהליכה בין בחזרה ובלבד שלא יוציא ידיו מתחת שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרוע [מ] והוא שלא יהיו המים רודפים דאם כן אף בחול אסור מפני הסכנה אפילו אם אינם מגיעים אלא עד מתניו: ו [נ] הא דשרי לעבור בגופו במים לדבר מצוה דוקא לעבור בגופו במים עצמן אבל לעבור בספינה קטנה יש מי שאוסר: ז [ס] הרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל תלמיד: ח [ע] ההולך לשמור פירותיו מותר לעבור במים בהליכה [פ] אבל לא בחזרה: (הג"ה) וכל מקום דמותר לעבור ביום אפילו היה לו דרך שיכול להקיף ביבשה מותר לעבור דליטע כהילוך טפי: * ט [צ] אסור להצטנן בטיט לח אם הוא טופח על מנת להטפיח [ק] ואסור להצטנן בכלים שיש בהם מים אפילו הם חסרים בין של חרס בין של מתכת אבל אם הם ריקים מותר [ר] וכן בפירות ובתינוק: (הג"ה) ואסור לשרות מפה מבעוד יום ולנגבותה כעין כלים נגובים ולהצטנן בה ביום כיפורים דחיישינן שמא לא תנגב יפה ויבא לידי סחיטה: [ש] החולה רוחץ כדרכו אעפ"י שאינו מסוכן: * י [ת] כלה כל שלשים יום מותרת לרחוץ פניה: יא [א] מי שראה קרי בזמן הזה ביום הכפורים אם לח הוא מקנחו במפה ורוחץ ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכים בו לבד ומתפלל ואסור לרחוץ גופו או לטבול [א] אף על פי שבשאר ימות השנה הוא רגיל לטבול לתפלה: יב [ב] בזמן הזה אסור לאשה לטבול ביום הכפורים אפילו הגיע זמן טבילתה בו ביום:

[א] טור * טיין בטור: * מהרי"ל:

[א] פסחים דף נ"ג * מהרי"ל בפסקי' [ב] שם [ג] טור [ד] שם בפסחים [ה] טור וכ"כ הרא"ש ביומא * מרדכי ומהרי"ו: * כל בו: * מהרי"ל ומהרי"ו: * מרדכי ומנהגים: * ד"ע [ה] מנהגים פ"ו דשבת:

[א] טור ובייניתיו בסימן תר"ח [ב] יומא דף ע"ג [ג] מגילה דף ז' [ד] הרמב"ם [ה] שבת דף קי"ד * ר"ן פרק כל כתבי: * אגודה ומהרי"ל:

[א] יומא דף ע"ג [ב] שם [ג] שם [ד] שם [ה] שם דף פ' [ו] שם [ז] טור בשם הרמב"ם בפ"ב וגם דף פ' עירובין דף פ"ב [ט] רמב"ם שם והרשב"א * רשב"א [י] יומא דף ע"ג [כ] משנה דף פ"א [ל] שם * כל בו: [מ] שם [נ] שם [ס] שם ע"א [ע] משנה י"א כ"ז דכלים [פ] יומא שם [צ] שם [ק] שם * טור [ר] רמב"ם שם [ש] טור בשם הראב"ד מגרייתא דכריתות דף י"ג * תה"ד

[א] יומא דף ע"ד [ב] שם דף ע"ח ובפסחים דף נ"ד [ג] יומא דף ע"ז [ד] הג"מ ותוספת' הרא"ש [ו] תוס' שם שבת קי"ט * הג"מ [ז] הרא"ש שם [ח] טור [ט] כ"י * הג"מ מ"ב מהלכות י"כ ומהרי"ל: * כ"י בשם הג"מ וסמ"ג וטור הלכות ט"ב: [י] טור בשם נאון * מהרי"ל: [כ] יומא דף ע"ז [ל] שם [מ] שם [נ] טור בשם ע"ה * א"ז: * הג"מ פ"ב ומרדכי וסמ"ק ומנהגים * רמב"ם

תריד א מ"ש מנעל של עור ומחופה בבגד · כתב בספר משפטי שמואל דביום כפור ותשעה באב שהוא משום עינוי אסור אבל באבל שהוא משום כוי ויוהרא מותר ע"ש · וככ"ג וה"ב כתב דלדעת הב"י שאין לחלק ובכולהו אסור ע"ש :

תרטז א מ"ש מותרין בכל אלו וכו' · נראה דרקיקה לאו בחיין קאמר · וז"ל מהרד"ך וא"כ בחיין קאיר דוקא ביום כפורים ולא בשבת עכ"ל · והכ"ח כתב על ידי ישראל אותר לרחוץ בחיין שהוחמו מאתמול ועל ידי עכ"ום מותר לומר לו להבעיר האש ולהחם המים ושירחוץ להתינוק ואי איכא עכו"ם עדיף ע"י עכו"ם · ועיין ליכי השלטה בתשובת מהרמ"ע בסימן קי"א :

תריז א מ"ש ומניה מסתכים וכו' · והב"ח כתב אפילו אין פניה משתני' וכן נראה מדברי הרמב"ם והרא"ש והר"ן :

תריח א מ"ש ויסתכן וכו' · פירוש אפשר שיסתכן · עיין ב"ח : ומ"ש שומעים לחולה וכו' · וכתב הרדב"ז אפילו אמרו הרופאים שהמאכל יזיקהו לחולה אע"ה שומעין לחולה עיין ח"ר סימן פ"ו · ועיין בהרשד"ם חא"ח סימן נ"ד · ואם איכו רוצה לאכול משום מדות חסידות מאכילין אותו בעל כרחו · הרדב"ז סימן פ"ז · ועיין בפסקי מהר"ם דקנא"טי ז"ל סימן קס"ו · ומ"ש בכ"ג מה"ב לחלק אין נראה לפע"ד ע"ש : ומ"ש והרופא מסופק וכו' · פירוש שמכיר את החולי אלא שמסופק אם יכבד כשלא יאכל · אבל אם הוא מסופק בחולי שאינו מכיר אותו אם הוא בענין שיכבד עליו אם לא יאכל בזה ודאי לא יתכן לו דרופא זה הרי הוא כאדם בעלמא · ועיין בר"ו עכ"ד הב"ח ועיין דינים אלו לעיל סימן שכ"ח : כתב הר"ם נבי יולדת מהיוכינן לנשים משום דאינהו בקיאי בהם וכ"כ הב"ח :

סדר

תריד דיני סיכה ונעילת הסנדל · ובו ד' סעיפים :

א [א] אסור לסוך אפילו מקצת גופו ואפילו אינו אלא להעביר הזוהמה אבל אם הוא חולה [ב] אפילו אין בו סכנה או שיש לו חטטין בראשו מותר : **ב** [ג] אסור לנעול סנדל או מנעל [א] של עור אפילו קב הקיטע וכיוצא בו אפילו של עץ ומחופה עור אסור אבל של גמי או של קש או של בגד או של שאר מינים מותר אפילו לצאת בהם לרשות הרבים : (ומותר לעמוד על כרים וכסתות של עור ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה) : **ג** [ד] ההיה כל שלשים יום מותרת לנעול את הסנדל [ה] והחולה כיוצא בה אף על פי שאין בו סכנה [ו] וכן מי שיש לו מכה ברגלו : **ד** [ז] מותר כל אדם לנעול סנדל מחמת עקרב וכיוצא בו כדי שלא ישכנו אם מצויים שם עקרבים או דברים הנושכים : (הג"ה) ואם ירדו גשמים ורוצה לילך לביתו מבית הכנסת או להפך והוא איסטניס מותר לנעול מנעליו עד שמגיע למקומו : *

[א] יומא דף ע"ז [ב] הרא"ש שם [ג] הרי"ף והרא"ש דף ע"ח * מרדכי דיומא ותה"ד סימן קמ"ט : [ד] שם דף ע"ג [ה] הסכמת הפוס' [ו] רמב"ם בכ"ג [ז] רמב"ם שם והטור * מהרי"ל :

תרטו יום הכיפורים אסור בתשמיש המטה · ובו ב' סעיפים :

א [א] יום הכפורים אסור בתשמיש המטה [ב] ואסור ליגע באשתו כאלו היא נדה וכן [ג] אסור לישן עם אשתו במטה : **ב** [ד] הרואה קרי בליל יום הכפורים ידאג כל השנה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא :

[א] יומא דף ע"ג [ב] בשם ספר אגודה [ג] הגהות מרדכי דמ"ק [ד] שם דף פ"ס

תריו הקטנים מתי יתחילו להתענות · ובו ב' סעיפים :

א [א] התינוקות [א] מותרים בכל אלו חוץ מבנעילת הסנדל שאין חוששים כל כך אם לא ינעלו : (הג"ה) ומותר לומר לעכו"ם לרחוץ ולסוכן אבל להאכילם אפילו בידים שרי : * **ב** [ב] קטן (הבריא) בן ט' שנים שלימות ובן י' שנים שלימות מחנכין אותו לשעות [ג] כיצד היה רגיל לאכול בב' שעות ביום מאכילין אותו בשלש היה רגיל לאכול בג' מאכילין אותו בד' לפי כח הבן מוסיפים לענות אותו בשעות · (והוא הדין לקטנה הבריאה) * [ד] בן י"א בין זכר בין נקבה מתענין ומשלימין מדברי סופרים כדי לחנכן במצות (הג"ה) ויש אומרים שאין צריכין להשלים מדרבנן כלל · * ויש לסמוך עלייהו בנער שהוא כחוש ואינו חזק להתענות · * וכל מקום שמחנכין אותו באכילה כך מחנכין אותו ברחיצה וסיכה : * [ה] בת י"ב שנה ויום אחד ובן י"ג ויום אחד שהביאו שתי שערות הרי הם כגדולים לכל המצות ומשלימים מן התורה אבל אם לא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הם ואינן משלימים אלא מדברי סופרים : (הג"ה) ואפילו הוא רך וכחוש צריך להשלים דקיימינן שמא נשרו השערות : * [ו] קטן שהוא פחות מבן תשע אין מענין אותו ביום כפורים כדי שלא יבא לידי סכנה : (הג"ה) אפילו אם רוצה להחמיר על עצמו מוחין בידו : *

[א] יומא דף ע"א * טור : [ב] שם * טור : [ד] שם * ר"ן וא"ז והג"א בשם ה"ג ורו"קא ורא"ש : * ת"ה סימן קנ"א : * טור [ה] שם הרי"ף והרמב"ם בפ"ב * ת"ה סי' קנ"ה : [ו] הרמב"ם שם * כל בו :

תריז דין עוברת ומניקה ויולדת ביום הכפורים · ובו ד' סעיפים ;

א [א] עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביום הכפורים : **ב** [ב] עוברה שהריחה [א] (ופניה משתנים אעפ"י שלא אמרה צריכה אני) * [ג] לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא אם נתקררה דעתה בזכרון זה מוטב ואם לאו מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה : **ג** [ד] כל אדם שה־יח מאכל ונשתנו פניו מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו ומאכילין אותו ממנו : **ד** [ה] יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה כלל משלשה עד שבעה אם אמרה צריכה אני מאכילין אותה מכאן ואילך הרי היא ככל אדם [ו] וימים אלו אין מונין אותם מעת לעת כגון אם ילדה בשבעה בתשרי בערב אין מאכילין אותה ביום הכפורים אם לא אמרה צריכה אני אף על פי שלא שלמו לה שלשה ימים עד יום הכפורים בערב משום דכיון שנכנס יום רביעי ללידתה מקרי לאחר שלשה :

[א] פסחים דף כ"ד [ב] יומא דף פ"ד * ר"י כתיב כ"ז : [ג] שם [ד] הרא"ש שם [ה] כתובות דף ס"א [ה] הרא"ש שם בשם הרמב"ן וס"פ [ו] תה"ד בגיטין דף ת'

תריח דין חולה ביום הכפורים · ובו י' סעיפים :

א [א] חולה שצריך לאכול אם יש שם רופא בקי אפילו הוא עכו"ם [ב] שאומר אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי [א] ויסתכן מאכילין אותו על פיו ואין צריך לומר שמא ימות [ג] אפילו אם החולה אומר איני צריך שומעים לרופא [ד] ואם החולה אומר צריך אני אפילו מאה רופאים אומרים אינו צריך שומעים לחולה : **ב** [ה] רופא אחד אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך מאכילין אותו : (הג"ה) והוא הדין לשנים נגד שנים ואפילו קצתן יותר בקיאין ממקצתן כן נראה לי : **ג** [ו] אם החולה ורופא אחד עמו אומרים שאינו צריך ורופא אומר צריך [ו] או שחולה אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צריך ושנים אומרים אינו צריך אין מאכילין אותו : **ד** [ח] אם שנים אומרים צריך אפילו מאה אומרים אינו צריך ואפילו החולה אומר עמהם שאינו צריך מאכילים אותו מאחר ששנים אומרים צריך : (הג"ה) והוא הדין אם החולה והרופא אחד עמו אומרים צריך אעפ"י שמאה רופאים אומרים אינו צריך מאכילין אותו · * ולא קיימינן דחולה אומר צריך משום דמאמינן לרופא וזה שאומר צריך : * **ה** [ט] אם החולה אומר אינו צריך [ב] והרופא מסופק מאכילין אותו [י] אבל אם הרופא אומר אינו צריך והחולה אומר איני יודע אין מאכילין אותו : **ו** [כ] אם הרופא אומר שאינו מכיר החולי הרי הוא כאדם דעלמא ואין דבריו מעלין ולא מורידין : (הג"ה) מיהו אם כחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם שהגלו שהוא מסוכן אם לא יאכל מאכילין אותו : * **ז** [ל] כשמאכילין את העוברה או את החולה מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור הילכך מאכילין אותו [ג] כשני שלישי ביצה בינונית וישהו כדי אכילת ארבעה ביצים והשתיה יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו : **ח** [מ] וישקוהו פחות מאותו שיעור וישהו בין שתיה לשתיה כדי אכילת ארבעה ביצים ולפחות ישהו בין שתיה לשתיה כדי שיעור שתיית רביעית [ס] ואם אמדוהו שאין השיעורים הללו מספיקים לו או שהחולה אומר כן או שנסתפקו בדבר מאכילין ומשקין אותו כל צרכו (יזיד) : **ט** [ע] מי שאחזו בולמוס והוא חולי שבא מחמת רעבון וסימנו שעיניו כהות ואינו יכול לראות מאכילין אותו עד שיאורו עיניו [פ] ואם אין שם מאכל של היתר מאכילין אותו מאכל של איסור ואם יש כאן שני מיני איסורים אחד חמור מחבירו מאכילין אותו הקל תחלה : (הג"ה) אם צריך לבשר ויש כאן בהמה שצריכין לשוחטה ובשר נבילה מוכנת עיין לעיל סימן שכ"ח סעיף י"ד : **י** [צ] חולה שאכל ביום הכפורים ונתיישב דעתו בענין שיכול לברך צריך להזכיר של יום כפורים בברכת המזון שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים :

[א] יומא דף פ"ג [ב] הרא"ש שם [ג] שם דף פ"ג [ד] שם [ה] הרמב"ם פ"ב [ו] גמרא שם [ו] שם [ח] שם בגמרא * טור : * ב"י בשם מהרי"ל : [ט] ירושלמי בשם רבי יוחנן [י] בשם הרמב"ן [כ] רבי ירוחם * א"ז והארוך : [ל] הרא"ש [מ] הר"ן שם [ס] שם וכ"כ הרא"ש [ע] שם והטור [ע] יומא דף פ"ג [פ] שם [צ] טור והרא"ש

תריט סדר ליל יום כיפורים· ובו ז' סעיפים:

א [א] ליל יום הכיפורים נוהגים שאומר שליח ציבור בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים [ב] ונוהגים שאומר כל נדרי כו' ואחר כך אומר שהחיינו [ג] בלא כוס: (הג"ה) ואחר כך מתפללים ערבית ונוהגים לומר כל נדרי בעודו יום וממשיך בניגונים עד הלילה ואומרים אותו שלשה פעמים וכל פעם מגביה קולו יותר מבראשונה * וכן אומר השליח צבור נ"פ וכסלח לכל עדת וגו' וקהל אומרים ג' פעמים ויאמר ה' סלחתי כדבריך * ואל ישנה אדם ממנהג העיר אפילו בניגונים או בפיוטים שאומרים שם * **ב** [ד] בליל יום הכפורים ומחרתו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בקול רם: **ג** [ה] אם חל בשבת אומר ויכולו וברכה אחת מעין שבע וחותם מקדש השבת ואינו מזכיר של יום הכפורים (ואין אומרים א"מ בשבת אבל שאר הסליחות והתחינות אומר כמו בחול): * **ד** [ו] צריך להעמיד אחד לימין שליח צבור ואחד לשמאלו: **ה** [ו] יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה: **ו** [ק] נוהגים ללון בבה"כ ולומר שירות ותשבחות כל הלילה: (הג"ה) וטוב לישן רחוק מן הארון * ומי שאינו רוצה לומר תשבחות ושירות בלילה לא ישן שם * והחזנים המתפללים כל היום לא יעורו כל הלילה כי מאבדין קולם כשאינם ישנים: *

תרכ מנהג יפה לקצר בתפלת שחרית· ובו סעיף אחד:

א [א] טוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר בענין שיתפללו מוסף קודם שבע שעות:

תרכא סדר קריאת התורה ומילה ביום כיפורים· ובו ו' סעיפים:

א מוציאין שני ספרים [א] בראשון קורים שש"ה בפרשת [ב] אחרי מות עד ויעש כאשר צוה ה' ואם חל בשבת קורים שבעה והמפטיר קורא בשני בפנחס ובעשור לחודש ומפטיר בישעיה ואומר סלו סלו פנו עד כי פי ה' דבר: **ב** [ג] מילה ביום הכפורים מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה ולאחר המילה אומרים אשרי (והמנהג למול אחר אשרי) * [ד] ואם הוא במקום שצריך לצאת מבה"ה אין מלין עד אחר חזרת ספר תורה וחוזרים ואומרים קדיש: **ג** [ה] מברכין על המילה בלא כוס: (ויש אומרים דמברכין בכוס ונותנין לתינוק הנימול וכן נוהגין): **ד** במוסף [ו] אומר שליח צבור [א] סדר עבודה: (הג"ה) ונוהגין ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם גם בעלינו לשבח אבל שליח ציבור אסור לעקור ממקומו בשעת התפלה כדי ליפול על פניו ויש למחות ביד העושים כן: **ה** [ו] סדר הוידוי חטאתי עויתי פשעתי: **ו** [ק] נהגו לידור צדקות ביום הכפורים בעד המתים: (ומזכירין נשמותיהן דהמתים גם כן יש להם כפרה ביום הכפורים): *

תרכא א מ"ש סדר העבודה וכו'· כתב בספר המאור טעו הפייטנים שקבעוהו פיים במוסף דהא ק"ל דכל העבודות של יום כפור לא היו כשרים רק בכ"ג כדכתיב וכפר הכהן אשר ימשח אותו וגו'· ואני אומר לא טעו דהא דאמרינן דכל עבודות י"כ לא היו כשרים רק בכ"ג היינו דוקא עבודות היום אבל שאר עבודות כגון תרומת הדשן וכיוצא בו שהיו בכל יום היו כשרים גם בשאר כהנים· ובימא דף כ' ע"ב גרסינן משום קולשא דכהן ולא כש"ס דגורסין משום קולשא דכהן גדול עיין שם בתוספות:

תרכג א מ"ש קודם שקיעת החמה וכו'· פירו' סוף שקיעת החמה שהוא סמוך לצאת הכוכבים· ועיין לעיל סימן רס"א סעיף ב' וכ"ע ועיין ב"ח:

תרכה אם

תרכב סדר תפלות מנחה· ובו ד' סעיפים:

א [א] למנחה אומר אשרי ובא לציון ואין אומרים ואני תפלתי אפילו אם חל להיות בשבת: (הג"ה) ואין אנו נוהגין לומר אשרי ובא לציון קודם מנחה רק קודם נעילה וכן כתבו קצת רבותא * ואין אומרין אין כאלהינו ביום כפורים * **ב** [ב] ומוציאין ספר תורה וקורים שלשה בפרשת עריות עד סוף הפרשה והשלישי מפטיר ביונה [ג] ומסיים מי אל כמוך ומברך לפניה ולאחריה [ד] ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת וחותם בשל שבת: (הג"ה) ואין אומרים על התורה ועל העבודה במנחה: * **ג** [ה] אם חל בשבת אומרים צדקתך [ו] ואומרים אבינו מלכנו: (הג"ה) ובמדינות אלו אין אומרים צדקתך ולא אבינו מלכנו: **ד** [ו] אין נושאין כפים במנחה ביום הכפורים וכהן שעבר ועלה לדוכן הרי זה נושא כפיו ואין מורידין אותו:

תרכג סדר תפלת נעילה· ובו ו' סעיפים:

א לנעילה [א] אומר אשרי וקדיש ואינו אומר ובא לציון: (הג"ה) וכבר כתבתי דהמנהג במדינות אלו לומר אשרי ובא לציון קודם נעילה: **ב** [ב] זמן תפלת נעילה כשהחמה בראש האילנות כדי שישלים אותה סמוך לשקיעת החמה [ג] וצריך שליח צבור לקצר בסליחות ופסוקים שבאמצע התפלה וגם אין לו למשוך בתפלת נעילה כל תיבה ותיבה כדרך שמושך בשאר תפלות כדי שיגמור [א] [ד] קודם שקיעת החמה (ואומר כמוקום כתבנו חתמנו) * **ג** [ה] אם חל בשבת מזכיר בה של שבת [ו] אבל בוידוי שלאחר התפלה אין מזכירים בו של שבת והני מילי יחיד אבל שליח צבור כיון שאמרו בתוך תפלתו מזכיר בו של שבת ואם לא הזכיר בזה אין מחזירין אותו: **ד** [ו] אומר כתר כמו במוסף: **ה** [ק] נושאים כפים בנעילה: (והמנהג במדינות אלו שלא לישא כפיו ואומרים אבינו מלכנו) **ו** [ט] בסוף הסליחות אומרים ז' פעמים ה' הוא האלהים: (ופעם אחד שמע ישראל וג' פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד· * ועיין לעיל סימן כ"ח· ותוקעים תשר"ת: (הג"ה) ויש אומרים שאין לתקוע רק תקיעה אחת· * וכן נוהגין במדינות אלו ותוקעין לאחר שאמר קדיש דלאחר נעילה וקצת מקומות נהגו לתקוע קודם קדיש:

תרכד סדר מוצאי יום הכפורים· ובו ה' סעיפים:

א [א] מתפללים תפלת ערבית ואומר הבדלה בחונן הדעת: **ב** [ב] צריך להוסיף מחול על הקדש גם ביציאתו שימתינו מעט אחר יציאת הכוכבים: **ג** [ג] מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים אפילו אם חל להיות בשבת: **ד** [ד] מברכים על האור [ה] ואין מברכין במוצאי יום הכפורים על האור שהוציאוהו עתה מן האבנים [ו] ויש אומרים שמברכים עליו מעמור ראשון ואילך: **ה** [ז] ישראל שהדליק מעכו"ם אין מברכים עליו במוצאי יום הכפורים אף על פי שבמוצאי שבת מברכין עליו שאין מברכים במוצאי יום הכפורים אלא על האור ששבת מבעוד יום ממש או על האור שהודלק ממנו וכן נהגו להדליק מעששיות של בית הכנסת [ק] ומיהו אפילו אם הודלק ביום הכפורים אם הודלק בהיתר כגון לחולה יכולים לברך עליו: (הג"ה) יש אומרים להבדיל על נר של בית הכנסת· * ויש אומרים שאין להבדיל עליו אלא מדליקין נר אחד ממנו והכון להבדיל על שניהן ביחד דהיינו להדליק נר אחד מנר בית הכנסת ולא יבדיל על נר עצמו של בית הכנסת לחוד· * ושאר דיני נר עיין לעיל סימן רס"ה ואוכלים ושמחים במוצאי יום כפורים דהוי קצת יום טוב· * יש מחמירים לעשות שני ימים יום כפורים ויש לזה התרה ואין לנהוג בחומרא זו משום דיש לחוש שמא יבוא לידי סכנה· * מי שמתענה תענית חלום למחרת יום כפורים אין צריך להתענות כל ימיו· * אין אומרים תחנות ולא נ"ץ מיום כפורים עד סוכות והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כפורים בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה:

[א] טור [ב] לדעת ר"ת והביאו הטור סימן רי"א [ג] עירובין דף מ' * מהרי"ל: * מנהגים: * מהרי"ל: [ד] טור [ה] שבת כ"ד * רי"בש סי' תקי"ג ומנהגי' [ו] טור ע"פ פרקי ר"א [ו] טור ע"פ מדרש שהביא בסי' תר"ו [ק] יומא דף י"ט * מרדכי: * מהרי"ו * מהרי"ל

[א] טור

[א] מגילה דף כ"א [ב] שם דף ל"א [ג] מרדכי והרו"קח [ד] שם * מנהגים: [ה] מרדכי בשם ר"י בר שמשון [ו] טור וש"פ יומא דף ל"ד ודף כ"ו [ו] שם דף ל"ב טור בשם הרי"ף וכה"ג [ק] מרדכי * מרדכי [א] טור והמרדכי * מרדכי והג"מ ס"ס אהבה וסוף הלכות י"ב וכל בו ומנהגים * מנהגים [ב] מגילה דף ל"א [ג] טור [ד] שם בפ"ב דשבת * הג"מ סוף הלכות י"כ ומהרי"ל ומנהגים והגהות מרדכי: [ה] טור והר"ן [ו] ר"ן [ו] נייכתיו בסימן קכ"ט וע"ש

[א] טור [ב] הרא"ש בסוף יומא מהירו' בריש פרק בתרא דתענית [ג] ב"י והג"מ שם [ד] שם בירו' * טור [ה] שבת כ"ד [ו] הרא"ש שם [ו] טור [ק] תעני' דף כ"ו [ט] סמ"ג * מנהגים: * מרדכי והג"מ סוף הלכות י"כ ואגור:

[א] הרי"ף והרא"ש דף ע"ו * המגיד פכ"ט ואבודרהם וא"ז: * מהרי"ל: * טור ומהרי"ו וא"ז: * א"ז: * מנהגי' * מהרי"ל ומנהגים והג"מ פ"ב דברכו' מהרי"ו

תרכו א מ"ש אם קצץ וכו' · ואם עדיין מעורין במקצת אעפ"י שאינן יכולין לחיות מן הארץ אפ"ה פסולין לסכך אבל בטילים ברוב סכך כשר כ"כ ס"ג וכ"כ ב"ח: ומ"ש ולא מן העשוי וכו' · והב"ח כתב בשם מהרש"ל להחמיר אם לא סלק את הגג קודם שסיכך · ונראה בגגות העשוים לפתוח ולסגור לכולי עלמא אין להחמיר ועיין כנסת גדולה מה"כ: **ב** מונחים עליהם כשרה וכו' · ונראה דבעינן שלא יהיו הרעפים במוכים פחות משלשה דאו אמרינן לבוד אפילו להחמיר ועיין מ"ש הב"ח:

תרכט א מ"ש ואינו מקבל טומאה וכו' · פי' מדאורייתא אבל המקבל טומא' מדרבנן מותר לסכך בו וכ"כ המרדכי בשם מהר"ס · מיהא מדסתם המחבר דבריו משמע דסבירא ליה דאין לחלק ועיין מ"ש הב"ח: **ב** בית קבול כשרה וכו' · ומיירי כשאין בהם ברזל אבל יש בהם ברזל מקבלין טומאה ע"י הברזל · עיין ס"ג פרק קמא דסוכה: **ג** אם נירק וניפץ וכו' · משמע דוקא פשתן אבל גמר גפן וקנבוס אעפ"י שדק אותם ונפצם אין עליהם תורת טומאה וכשרים לסיכוך · וכ"כ רי"או אבל הב"ח כתב דלהרמב"ם והראב"ד פסול לסיכוך והכי נקטינן: **ד** אלא אם כן עשאה לסיכוך וכו' · פירוש ואו אפילו איעביד לה שפה מותר לסכך בה וכ"כ הרדב"ו חלק ראשון סימן נ"ו: **ה** ולכן אין לסכך וכו' · ונראה דאפילו בדיעבד פסול כל הסוכה וכ"כ הב"ח משום דמעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה ובסולם שירכותיה נקובים לקבל

הלכות סוכה

תרכה

א [א] בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש: (ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפורים מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה: *

* מהרי"ל:

תרכו העושה סוכת תחת האילן או תחת הגג · ובו ג' סעיפים:

א [א] (אין לעשות סוכה תחת בית או אילן) והעושה סוכתו תחת האילן יש אומרים שאם [ב] האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן כשרה [ג] אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסוכה אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא על ידי האילן צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן [ד] ויש אומרים שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרובה מצלתו אם ענפי האילן מכווני' כנגד סכך הכשר פסולה בין שהאילן קדם בין שהסוכה קדמה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר: (הג"ה) מיהו אם השפיל הענפים לנוטה ועירבן עם הסכך שאינן ניכרין בטלין והסוכה כשירה * וכן אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול מקרי עירוב וכשר: * אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר (או שהסכך הרבה שאפילו יבטל נגד האילן נשאר כשיעור) * כשרה הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה שאפילו אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר ובכל זה לא שאני לן בין קדם האילן לקדם הסכך דין אחד להם: **ב** [א] [ה] אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסיכוך כשר והוא [ו] שינענעו שיגביה כל אחד לברו ומניחו וחוזר ומגביה חבירו ומניחו ואם לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי: (הג"ה) אבל מותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אחר כך ולא מקרי תעשה ולא מן העשוי הואיל ואין הפסול בסכך עצמו: **ג** [ו] העושה סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים אע"פ שנשארו עדיין העצים הדקים שהרעפים [ב] מונחים עליהם כשרה: (הג"ה) וכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור ומותר לסגרן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן * ואפילו ביום טוב שרי לסגרן ולפתחן * אם יש להם צירים * שסוגר ובותח כהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל בי"ט ולא משום תעשה ולא מן העשוי רק שיזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין שאו הסוכה פסולה:

תרכז דיני הישן בסוכה · ובו ד' סעיפים:

א (צריך לישב באויר הסוכה) [א] הישן תחת המטה בסוכה אם היא גבוה עשרה טפחים לא יצא: **ב** [ב] הישן תחת הכילה בסוכה אם אינה גבוה עשרה טפחים או שאין לה גג רחב טפח יצא: **ג** [ג] העצים היוצאים מארבע ראשי המטה אסור לפרוס עליהן סדין ולישן תחתיו אפילו אם אינם גבוהים עשרה אבל אם אחד יוצא באמצע המטה בראשה והשני במרגלותיה כנגדו ונותנים בלונסורת (פירוש עצים ארוכים כעין קנה של רומח) מזה לזה מותר לפרוס סדין עליו ולישן תחתיו משום דאין לה גג רחב טפח למעלה [ד] והוא שלא יהיו גבוהים עשרה טפחים [ה] ויש מכשירין אפילו בגבוהים עשרה טפחים: **ד** [ו] פירס סדין תחת הסכך לנוי אם הוא בתוך ארבעה טפחים לגג כשרה ואם הוא רחוק ארבעה טפחים מן הגג פסולה: [ז] ואם אינו לנוי אף על פי שהוא בתוך ארבע טפחים פסולה · (ויש ליזהר שלא לתלות שום נוי סוכה רק בפחות מארבעה לסוכה: *

תרכח דיני סוכה שתחת סוכה · ובו ג' סעיפים:

א [א] סוכה שתחת סוכה העליונה כשרה ותחתונה פסולה [ב] והני מילי שיכולה התחתונה לקבל כרים וכסתות של עליונה ואפילו על ידי הדחק [ג] ויש ביניהם עשרה טפחים אבל אם אין ביניהם עשרה טפחים או שיש ביניהם עשרה טפחים אבל אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה ואפילו על ידי הדחק [ד] התחתונה כשרה אם היא מכוכבת כהלכתה אפילו אם העליונה למעלה מעשרים [ה] ואם אינה מכוכבת כהלכתה ומתכשרת על ידי סכך העליונה צריך שלא יהא סכך העליונה גבוה מן הארץ למעלה מכ' אמה: **ב** [ו] העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה אבל אם יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה [ז] אפילו אם אינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דים כשרה: **ג** [ח] עשאה בראש הגמל או בראש האילן כשרה ואין עולין לה בי"ט מקצתה על האילן ומקצתה בדבר אחר אם הוא מענין שאם ינטל האילן תשאר היא עומדת ולא תפול עולים לה בי"ט ואם לאו [ט] אין עולין לה ביום טוב:

תרכט ממה צריך להיות הסכך · ובו י"ט סעיפים:

א דבר שמסככין בו [א] צריך שיהיה צומח מן הארץ ותלוש [ב] ואינו מקבל טומאה [ג] אבל דבר שאינו צומח מן הארץ אף על פי שגידולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה [ד] כגון עורות של בהמה שלא נעבדו שאינם מקבלים טומאה או מיני מתכות אין מסככין בהם: (וכן אין מסככין בעפר) * **ב** [ה] וכן דבר שמקבל טומאה כגון שפודין וארובות המטה וכל הכלים אין מסככין בהם [ו] ואפילו אם נשברו שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה: **ג** [ז] סיככה בחיצים שאין להם [ב] בית קיבול כשרה ושיש בהם בית קיבול פסולה: **ד** [ח] סיככה בפשתן שלא נידק ולא ניפץ כשרה דעץ בעלמא הוא אבל אם [ג] נידק וניפץ פסולה: **ה** [ט] בחבלים של פשתן פסולה של גמי ושל סיב כשרה: **ו** [ט] במחצלת של קנים וקש ושיפה וגמי בין שהיא חלקה שהיא ראויה לשכיבה בין שאינה חלקה שאינה ראויה לשכיבה אם היא קטנה סתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה [ד] אלא אם כן עשאה לסיכוך: (הג"ה) דהיינו שרוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך · * ואם היא גדולה סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה אלא אם כן עשאה לשכיבה (דהיינו שמוחזק המקום שנהגו לשכב עליה) [י] והני מילי שאין לה שפה אבל אם יש לה שפה בענין שראויה לקבל [כ] אפילו אם ניטל שפתה אין מסככין בה: (הג"ה) במקום שנהגו לקבוע מחצלאות בבנין כעין תקרה אין מסככין בהם: * **ז** [ל] יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו: (הגה) [ה] ולכן אין לסכך עליו ואפילו להניחו על הסכך להחזיקו אסור וה"ה בכל כלי המקבל טומאה כגון ספסל וכסא שמקבלין טומאת מדרס: *

מראה מקומות:
[א] סוכה דף ט' [ב] שם [ג] טור בשם רש"י [ד] שם * הרא"ש והר"ן * ומרדכי פרק קמא דסוכה: * טור: [ה] שם דף י"א [ו] שם * כל בו והגהות אשי"רי פרק קמא דסוכה: [ו] טור * מהרי"ל: * אגודה דיומא ומהרי"ו: * ד"ע: [א] סוכה דף כ' [ב] שם דף י"א [ג] שם דף י' [ד] טור והר"ן [ה] הרי"ף שם וכ"פ הרמב"ם בפ"ה [ו] שם הרי"ף והרא"ש והרמב"ם * הרא"ש שם * מהרי"ל:

[א] סוכה דף ט' [ב] שם דף י' [ג] שם בגמרא [ד] ומימרא דרבי ירמיה שם [ה] שם [ו] שם דף כ"ב וכ"נ [ז] גמרא שם [ח] שם [ט] דאסור להשתמש ביום טוב בבעלי חיים וכיוצא בזה

[א] סוכה דף י"א [ב] שם [ג] הרא"ש שם * ר"ן: [ד] שם דף ט' [ה] שם מימרא דרב [ו] שם דף י"ב [ז] שם הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"ה [ח] הרמב"ם שם מהירושלמי [ט] שם דף י"ט הרי"ף והרמב"ם בפ"ה * הרא"ש פרק קמא דסוכה: [י] שם בגמרא [כ] כיימתיו לעיל סעיף ב' * כל בו: [ל] בתשו' להרמב"ן * מהרי"ל:

ח [מ] לחבר כלונסות הסוכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות (פירוש חתיכות של בגדים בלויים) שהם מקבלים טומאה אין קפידא: **ט** [נ] כל מיני אוכלין מקבלים טומאה ואין מסככין בהם: **י** [ס] ענפי תאנה ובהם תאנים וזמורות ובהם ענבים אם פסולת מרובה על האוכל מסככין בהם ואם לאו אין מסככין בהם [ע] ואם קצרם לאוכל יש לידים תורת אוכל לקבל טומאה וצריך שיהא בפסולת כדי לבטל האוכל והיד ואם קצרם לסיכוך אז אין לידים תורת אוכל ואדרבה הם מצטרפים עם הפסולת לבטל האוכל [פ] ואם קצרם לאוכל ונמלך עליהם לסיכוך אין המחשבה מוציאה הידות מתורת אוכל עד שיעשה בהם מעשה שניכר שרוצה אותם לסיכוך כגון שידוש אותם: **יא** [צ] מסככין בפי"גונו הנקרא בערבי שומר (והוא מאכל בהמה ואין בני אדם אוכלים אותו אלא לרפואה): **יב** [ק] סיכך בירקות שממהרין לייבש אף על פי שפסולים לסכך מפני שמקבלים טומאה אין רינם כמכך פסול לפסול בד' טפחים אלא כאויר חשיבי לפסול בשלשה ואם אין דרכם לייבש דינם כסכך פסול ופוסלים בארבעה טפחים: (הג"ה) וכל מה שדרכו לייבש תוך שבעה מיד דייניכן ליה כאלו הוא יבש · * והוי אויר ופוסל בו אפילו מן הצד· [ר] **יג** [ר] כל דבר המחובר אין מסככין בו ודינו כדין האילן: **יד** [ש] יש דברים שאסרו חכמים לסכך בהם לכתחלה והם מיני עשבים שאינם ראוים לאכילה ואינם מקבלים טומאה וריחם רע [ת] או שנושרים עליהן דחיישינן שמא מתוך שריחן רע או שעליהן נושרים יצא מן הסוכה: **טו** [א] וכן אסור לסכך בחבילה [ב] מפני שפעמים שאדם מניח חבילתו על גג הסוכה לייבשה ואחר כך נמלך עליה לשם סוכה ואותה סוכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפ"ול וגזרו על כל חבילה אטו זאת וכיון שמפני זה אסרוהו לא הוצרכו לאסור אלא בחבילה שדרך לייבשה [ג] ואין זה בפחות מכ"ה קנים הילכך כל חבילה שהיא פחות מכ"ה מותר לסכך בה· [ד] ואם כ"ה קנים או יותר הבאים מגזע אחד וקשרם בראשם השני אינה נקראת חבילה כיון שעיקרן אחד [ה] ואם אגד עמהם קנה אחר ויש בין שניהם כ"ה הויא חבילה: (הג"ה) וכל חבילה שאינה קשורה משני ראשיה שיכולין לטלטלה כך אינה חבילה ומותר לסכך בה: * **טז** [ו] חבילה שאין קושרים אותה אלא למכרם במנין ומיד כשיקננה הקונה יתירנה אינה חבילה: **יז** [ז] אם סיכך בחבילה והתירה כשרה כיון שאין איסורה אלא משום גזירה [ח] אבל חבילה שהעלה לייבש ונמלך עליה לסיכוך שפסולה מן התורה אינה ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע: **יח** [ט] וכן אסרו לסכך בנסרים שרחבן ארבעה [י] אפילו הסכך על צרן שאין בהם ארבע ואם אין ברחבן ארבעה כשרים [כ] אפילו הם משופים שרומים לכלים [ל] ונהגו שלא לסכך בה כלל: **יט** [מ] פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר [נ] כלומר שלא יהיו עלין וקסמין נושרים על שלחנו פסולה אבל אם לא פירס אלא לנאותה כשרה [ס] והוא שיהא בתוך ארבעה לסכך · [ע] ויש אומרים שסוכה שהיא מסוככת כהלכתה וירא שמא ייבש הסכך או ישרו העלין ותהיה חמתה מרובה מצלתה ופירש עליה סדין שלא תתייבש או תהתיה שלא ישרו העלין כיון שסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה פסולה · אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין מפני החמה והעלין או לנאותה כשרה ובלבד שיהא בתוך ארבע לסכך [פ] ומיהו לכתחלה לא יעשה אלא אם כן הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגין או שהוא שרוי במים שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא לייבש:

תרל דיני דפנות הסוכה · ובו י"ג סעיפים:

א [א] כל הדברים כשרים לדפנות (ואין צריך להעמידן דרך גדילתן) * [ב] ואפילו חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות כשרה: (הג"ה) מכל מקום לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע · * או דבר שמתייבש תוך שבעה ולא יהא בו שיעור מחיצה. (דעת עצמו):

ב [ג] דפנות הסוכה אם היו שתים זו אצל זו כמין גם עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח [ד] ומעמידו בפחות משלשה לאחד מהדפנות [ה] ויעמוד קנה (כנגד הכותל) * כנגד אותו טפח ויעשה לה צורת הפתח שיעמיד קנה עליו ועל הטפח וכשרה אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן: (הג"ה) ואם הטפח והדופן מגיע לסכך אין צריך קנה על גביהן · * ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא: *

ג [ו] היו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש יעושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות וכשרה [ז] וגם בזה צריך לעשות צורת פתח שיתן קנה מהפס על הדופן האחר [ח] ויש אומרים שאין זה צריך צורת פתח: (הג"ה) אבל אם איכא דופן ו' בלא לבוד אין צריך כאן צורת הפתח עד סוף הכותל הואיל ואיכא דופן ז' הוא שיעור הכשר סוכה וכל שכן שאין צריכים צורת הפתח כשהדופן שלימה ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלימות איכו אלא לנוי בעלמא · * **ד** [ט] בכה דברים אמורים בעושה סוכתו במקום שאין דופן אמצעי כנגדה אבל העושה סוכתו באמצע החצר רחוק מדפנות החצר אף על פי שאין לה אלא שתי דפנות זו כנגד זו די לה בתיקון המתיר בשתי דפנות העשויות כמין גם: **ה** [י] כשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין גם בטפח וצורת פתח אפילו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח שכשמצרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד כשרה: (רק שלא יהיו הפתחים בקרנות כי הזויות צריכין להיות מחוברין כמין גם: * ובלבד שלא יהא בהם פירצה יתירה על עשר אמות ואם יש בה צורת פתח אפילו ביותר מעשר [י] ולהרמב"ם אפילו יש לה צורת פתח אם יש לה פירצה יותר מעשר פסולה אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ: (הג"ה) ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות כי אין הכל בקיאין בדין המחיצות · * ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות עדיף או לעשות שלשה מחיצות שלימות מארבעה שאינן שלימות: * **ו** [כ] נעץ ד' קונדסין בין באמצע הגג [ל] בין על שפת הגג וסיכך על גבן פסולה [מ] ויש מכשירין בנינן על שפת הגג משום דאמרינן גוד אסיק מחיצתא: **ז** [נ] סיכך על גבי מבוי [נ] שיש לו לחי (פירוש עץ כעין עמוד פסין פירוש קרשי עץ סביבות הבאר לעשותה רשות היחיד) או על גבי [ס] באר שיש לו פסין הרי זו סוכה כשרה לאותה שבת שבתוך החג בלבד מתוך שלחי זה ופסין אלו מחיצות לענין שבת נחשוב אותם כמחיצות לענין סוכה: (ואין להתיר אלא במקום שהלחי ופסין מתירין לענין שבת דאז שייך מגו: * **ח** [ע] סיכך ע"ג אכסדרה [פ] שיש לה פצימין בין שהיו נראים מבפנים ואין נראין מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ואין נראין מבפנים כשרה לא היו לה פצימין [צ] פסולה [ק] מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין לה אלא שני צידי האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין לו פצימין (פצים פירוש לחי ומזוזה) · (כל זה הוא לשון הרמב"ם אבל אחרים חולקין ולכן אין לעשות סוכה בכה"ג) **ט** [ר] היו דפנותיה גבוהים שבעה ומשהו והעמידם בפחות משלשה סמוך לארץ כשרה אפילו הגג גבוה הרבה ובלבד שיהא מכוון כנגדן ואפילו אינו מכוון ממש [ש] רק שהוא בתוך שלשה כנגדו כשרה ואם אינה גבוה אלא עשרה טפחים [ת] אפילו אין ברופן אלא ארבע ושני משהויין כשרה שמעמידה באמצע ואמרינן לבוד למעלה ולמטה וחשוב כסתום [א] היו הדפנות גבוהות מן הארץ שלשה טפחים פסולה: **י** [ב] העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה [ג] אם היו חזקים או שקשר אותם וחיזק אותם עד שלא תהא רוח מצויה מנידה אותם תמיד ומילא בין האמירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם הרי זה כשרה [ד] על כן אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף על פי שקשרן בטוב דזמנין דמינתקי ולאו אדעתיה והוה ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה · **יא** [ה] עושים מחיצה בבעלי חיים שיקשור שם בהמה לדופן: **יב** [ו] יכול לעשות כחבירו דופן לסוכה להכשירה ואפילו ביום טוב ובלבד שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם אבל בחול אפילו אם הוא יודע שפיר דמי: (הג"ה) ואפילו בי"ט איכו אסור אלא באותן שלשה דפנות המתירים הסוכה אבל בדופן רביעית שרי: * ועיין לעיל סימן שס"ב: **יג** [ז] הסוכך סוכתו על

כרעי

[מ] תרומות הדשן [נ] שם דף י' [ס] שם [ע] שם כגמרא [פ] דף י"ג י"ד [צ] הרא"ש בתשובה כלל כ"ד * ר"י כ"ח ק"ס וכל בו : [ק] שם וס"פ * ר"ן ב"ק דסוכה : * הג"מ פ"ד דסוכה : [ר] שם דף י"א [ש] שם דף י"ג [ת] שם דף י"ג [א] שם דף י"ב [ב] שם [ג] ירושלמי התוס' והרא"ש והרמב"ם בפ"ה [ד] שם דף י"ג [ה] שם משנה ספ"יא דפרה * ב"י בשם הפוסקים [ו] סוכה דף י"ג [ז] שם דף י"ב [ח] טור [ט] שם [י] שם בגמרא [כ] שם דף ט"ו [ל] טור בשם סמ"ק [מ] דף י' [נ] שם במרדכי [ס] שם בגמרא [ע] התוס' והרא"ש [פ] טור

[א] סוכה דף י"ב * טור: [ב] שם * ר"ן: [ג] שם דף ו' [ד] שם בגמרא [ה] שם * טור: * הג"מ פ"ד: * כ"כ המרדכי: [ו] שם [ז] הרא"ש שם [ח] שם * ר"ן והמגיד פ"ד וכל בו וב"י בשם מרדכי: [ט] ר"ן [י] שם * ר"ן: [י] בפ"ה מהל' סוכה * כל בו * מהרי"ל [ל] בעי' ולא כפשטא שם הרא"ש [מ] רב שרירא גאון [נ] שם [ס] שם * ר"ן [ע] נ"ז בדף י"ח [פ] שם דף י"ט [צ] שם לשון הרמב"ם [ר] שם דף ט"ז [ש] שם דף י"ז [ת] מימרא דאביי שם [א] שם [ב] שם דף כ"ג [ג] שם [ד] טור בשם הר"ר פרץ [ה] רמב"ם בפ"ד [ו] גם זו שם

* השגת הראב"ד והמגיד פרק ד' דסוכה: [ז] שם דף כ"א

לקבל ראשי השליבות לכותלי עליות פוסלת הסכך ואין להסתפק בה · ועיין כ"נ מה"ק:

תרל כתב הרא"ש בתשובה ק"ש סימן ד' סוכה העשויה כמבוי ומלא כל אחד משתי הדפנות הפרוצות בדופן ארוך מכאן ודופן ארוך מכאן וצורת הפתח באמצע ואין שום אחד מהדפנות הארוכות שיעור משך סוכה היא כשרה אליבא דכולי עלמא: כתב בש"נ פרק קמא דסוכה שאם יש עמוד ויש בו כדי לרבעו עד שיהיה שבעה טפחים מצד זה ושבעה טפחים מצד זה עולין משום שני דפנות · וכן אם ראוי לחוק בתוכה עד שיהיו בכיבותיו שיעור שלש דפנות עולין משום שלש דפנות והיושב בסוכה כנגדן יצא י"ח ע"כ ע"ש

תרלא שוס

תרלא א מ"ש שוים מלמטה כשרה וכו' · והבית חלק פסק להמגיד ע"ש: **ב** אבל אם העדיף וכו' · פירוש והוא שלא יהא בין הסכך פסול עם האויר יותר מהסכך כשר שאז פסול משום פרוץ מרובה כ"כ ש"ג בשם רי"או: **ג** ויש מי שאומר וכו' · וכן פסק הב"ח להמגיד: כתב ש"ג בשם ריא"ז אם סכך סכך כשר על גבי תקרת ביתו ולא הניח הקלל טפח שבין הסכך לתקרה אף על פי שסילק התקרה מתחת הסכך ונשאר הסכך לבדו סוכה זו פסולה היא עד שיתנענע הסכך לשם סוכה · וכן אם היה הסכך תחת הקורה וסלק התקרה צריך לנענע הסכך לשם סוכה אף על פי שהיה חלל הרבה בין התקרה לסכך ע"ש פרק קמא דסוכה:

תרלב א מ"ש סכך פסול וכו' · עיין בתשובות מהרש"ך ח"ג סימן כ"ה ואם כיכן סכך פסול על גבי סכך כשר ודאי הסוכה כשרה לב"ח סימן א' ע"ש: כתב הרדב"ז המחמירין שלא לישן תחת אויר אפילו הוא פחות מג"ט חומרא יתירה הוא אם לא שהאויר הוא ארוך כאורך אדם בינוני והוא ישן על כדו שבאמצע כולו ישן תחת האויר וכה"ג יש תברא טעם המחמירין עכ"ל:

תרלג א מ"ש אם צלתן מרובה מחמתן וכו' · פירוש בלא סכך שלמעלה מעשרים · וכתב הב"ח דאם הסכך עב וקצת ממנו למעלה מעשרים אף על פי דאי שקלת מה שלמעלה מעשרים הוה ליה חמתה מרובה מצלתה אפילו הכי כשר והיינו טעמא משום

ברעי המטה והכרעיים הם מחיצות אם יש בה גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך כשרה ואם לאו פסולה · ואם כמן הסכך על עמודים והכרעיים הם דפנות אפילו אין גובה עשרה מהמטה עד הסכך כשרה כיון שיש עשרה טפחים מהארץ עד הסכך:

תרלא סוכה שחמתה מרובה מצלתה ויתר דיני הסכך · ובו י' סעיפים:

א [א] סוכה שחמתה וצלתה [א] שוים מלמעלה פסולה לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה ויהיה למטה חמתה מרובה מצלתה אבל אם חמתה וצלתה שוים מלמטה כשרה: **ב** [ב] אם ברוב ממנה צלתה מרובה שני משהויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו בענין שכשנצרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרובה מחמתה משהו כשרה: (הג"ה) ויש מחמירין אם הסוכה גדולה ויש מקום שבעה על שבעה שחמתו מרובה אעפ"י שבצרוף כל הסוכה הוי הצל מרובה: * **ג** [ג] דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים [ד] הגדולים · היתה [ה] מעובה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה: **ד** [ו] היה כיסוי דק מאד שיש בה אויר הרבה אלא שאין ג' טפחים במקום אחד ובין הכל צלתה מרובה מחמתה כשרה: **ה** [ז] היה הסיכוך מדובלל (פירוש מבולבל) והוא הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר [ח] ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים [ט] ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יותר אעפ"י שהוא גבוה משלשה טפחים רואין אותו כאלו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד: (הג"ה) דהיינו שיש באויר שבין התחתון טפח שראוי להוריד העליון ואז כשרה אפילו חמתה מרובה שיהא הצל מרובה כשהחמה באמצע הרקיע: * **ו** [י] קנים היוצאים לאחורי הסוכה כגון שאחורי דופן אמצעי בולטים קנים מן הסכך ויש בהם הכשר סוכה וצלתן מרובה מחמתן וג' דפנות כשרה אעפ"י שהדופן האמצעי לא נעשה בשבילם אלא בשביל עיקר הסוכה שהיא לפנים ממנו: **ז** [כ] וכן הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ ודופן אחד נמשך עמהם כשר [ל] אעפ"י שעשה דופן על הצדדין יתר על ז' והוה לן למימר הרי גלה דעתו לעשות כל הסוכה ברפנות ארוכות ודופן אחד שנמשך עם הקנים של סכך אינו מן הסוכה אלא בפני עצמו עומד ונמצא שאין לו אלא דופן אחר שהוא הדופן הנמשך אפילו הכי כשרה · **ח** [מ] סככה בשפודין שהם פסולין לסכך בהם ואין בהם ד' ואין כהם ארבעה במקום אחר ומניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול [נ] שאי אפשר לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר ונמצא הפסול מרובה [ס] אבל אם העדיף סכך הכשר מעט על הפסול [ע] או אם היה הפסול נתון שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר שאז מתמלא כל האויר בסכך כשר: ודוקא בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה צריך להיות מן הפסול פחות מג' במקום אחד: * **ט** [פ] בית המקורה בנסרים שאין עליהם מעזיבה (פירוש טיט וצרורות שמשימין עליהם) ובא להכשירו לשם סוכה די בזה שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה או שיטול מבין שני נסרים אחד ויתן סכך כשר במקומם וכולה כשרה [צ] אפילו הנסרים רחבים ארבעה [ק] ויש מי שאומר שצריך שלא יהיו הנסרים רחבים ארבעה: **י** [ר] סוכה שאין לה גג כגון שהיו ראשי הרפנות דבוקות זו בזו כמין צריף או שסמך ראש הדופן של סוכה לכותל פסולה [ש] ואם היה לה גג אפילו טפח או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח הרי זו כשרה: (הג"ה) ויש אומרים שהטפח לא תהיה אויר רק מן הדופן או הסכך · * וצריך שיהיה בה ז' טפחים על ז' בגובה עשרה טפחים · * גם צריך שיהיו הדפנות לאחר שהם גבוהים עשרה עשויות מדבר שמסככין בהם דהוא הם הסכך · * ואם כל הדפנות מדבר שמסככין בהם מותר לישן אפילו תחת הדפנות: *

תרלב דברים הפסולים בסכך · ובו ד' סעיפים:

א [א] סכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים אבל פחות מד' כשרה [ב] ומותר לישן תחתיו [ג] מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות אבל פחות מד' אמות כשרה דאמרינן דופן עקומה [ד] דהיינו לומר שאנו רואים כאלו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל ודבר זה הלכה למשה מסיני [ה] הילכך בית שנפחת באמצע וסיכך במקו' הפחת ונשאר מן התקרה כביב בין סכך כשר לכותלי' פחות מד' אמות כשרה ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ד' טפחים [ו] בד"א בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול ז' טפחים על ז' טפחים אבל בסוכה קטנה שאין בה אלא ז' על ז' בין באמצע בין מן הצד בשלשה טפחים פסולה בפחות משלשה כשרה [ז] וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור: **ב** [ח] אויר בין בגדולה בין בקטנה שוים דבין באמצע בין מן הצד בג' טפחים פסולה בפחות משלשה כשרה ומצטרף להשלים הסוכה [ט] ואין ישנים תחתיו: (הג"ה) ודוקא שהולך על פני כל הסוכה * או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו אבל בלאו הכי יותר דהא אין סוכה שאין בה נקבים נקבים * והא דסכך פסול פוסל בד' ואויר בג' היינו דוקא שהפסיק סוכה לשתיים ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד אבל אם נשאר שיעור סוכה במקום אחד המקום ההוא כשר ואף שבמחוץ אם מחובר לו מן הצדדים:
* **ג** [י] סכך פסול פחות מד' ואויר אצלו פחות משלשה אין מצטרפים לפסול הילכך אם אויר שלשה במקום אחד אפילו מיעוטו בסכך פסול כשר והני מילי בסוכה גדולה אבל בקטנה שאין בה אלא שבעה על שבעה אם יש בין שניהם שלשה טפחים מצטרפים לפסול: **ד** [כ] אם יש סכך פסול שני טפחים ועוד סכך פסול שני טפחים ואויר פחות משלשה מפסיק ביניהם יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפין לפסול הסוכה:

תרלג דין גובה הסוכה · ובו י' סעיפים:

א [א] סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה [ב] בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה בין שמחיצות מגיעות לסכך בין שאינם מגיעות אבל עשרים כשרה [ג] אפילו כל סככה למעלה מעשרים כיון שאין בחללה אלא עשרים: **ב** [ד] היתה גבוה יותר מעשרים * והוצין (פירוש ענפים קטנים עם העלין שלהם) יורדין למטה [א] אם צלתן מרובה מחמתן כשרה ואם לאו פסולה: **ג** [ה] סוכה שחללה יותר מעשרים אמה ותלה בה דברים נאים ועל ידי כן נתמעט חללה לא הוי מיעוט [ו] וכן אם מיעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט ואפילו בטלם · **ד** [ז] מיעטה בתבן וביטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר וביטלו אבל סתם אינו מיעוט [ח] אפילו בעפר עד שיבטלנו בפה: **ה** [ט] היתה גבוה מעשרים ובנה בה אצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ובה שיעור סוכה כשרה [י] כל הסוכה אפילו כהאצטבא והלאה: **ו** [כ] אם בנה האצטבא מן הצד אם יש מן האצטבא עד כותל השני פחות מארבע אמות כשרה [ל] על האצטבא דוקא ואם לאו פסולה: **ז** [מ] אם בנה האצטבא באמצע אם יש ממנו לכותל לכל צר פחות מארבע אמות כשרה על האצטבא

[א] בגמרא דסוכה דף כ"ב [ב] דף י"ט וכפי' הרא"ש שם * ר"ן סוף פרק דסוכה: [ג] ירושלמי הביאו הרא"ש [ד] רמב"ם [ה] שם דף כ"ב [ו] שם [ז] שם [ח] שם [ט] שם * ר"ן פרק הישן וב"י בשם הרמב"ם: [י] שם דף י"ט [כ] שם [ל] הרא"ש שם [מ] שם דף ט"ו [נ] שם כפי' ר"ח ור"ת כמ"ש הרא"ש שם [ס] שם [ע] שם * ב"י ומהר"א מפראג: [פ] שם [צ] הרי"ף הרא"ש והרמב"ן [ק] רמב"ם והר"ן [ר] שם דף י"ט [ש] שם * הרא"ש בשם ר"י ורמב"ם פ"ד: * טור: * ר"ן ספ"ק דסוכה: * ס"כ בשם ר"י כ"מ ק"א:

[א] סוכה דף ט"ז [ב] טור וש"פ [ג] שם בגמרא ובדף ד' [ד] שם [ה] שם דף י"ז [ו] הרי"ף והרמב"ם שם [ז] שם דף י"ט [ח] שם דף ט"ז וי"ט [ט] שם * ר"י כ"מ מ"א: * ר"ן כפ"ק * טור: [י] תוס' והרא"ש שם [כ] טור בשם אביו הרא"ש:

[א] ריש מסכת סוכה [ב] שם [ג] שם דף ג' [ד] שם דף ו' [ה] שם דף י' [ו] שם בגמרא דף ג' ד' [ז] שם דף ד' [ח] שם משנה פרק ס"ו דאהלות הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם פ"ד [ט] שם [י] טור בשם רס"י [כ] שם בגמרא [ל] שם וכ"כ הרא"ש [מ] שם בגמרא

האצטבא אפילו אם גבוה יותר מעשרה ואם יש בינה לכותל ארבע אמות פסולה ט אפילו האצטבא גבוה עשרה: **ח** ס סוכה שאינה גבוה עשרה טפחים פסולה: **ט** ע היתה גבוהה מעשרה והוצין יורדין לתוך עשרה אפילו אם חמתן מרובה מצלתן פסולה פ אבל אם הנויין יורדים לתוך עשרה אינם פוסלים: **י** צ היתה נמוכה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה ויש בחקק שיעור הכשר סוכה אם אין בין חקק לכותל שלש טפחים כשרה יש ביניהם שלשה טפחים פסולה:

פ שם ס שם ר"ש סוכה ע שם כנ"ת דף ד' פ שם דף י' צ שם כנ"ע דף ד'

מפום דהוא סכך אחד לאפוקי בנידון דהכא דהוא סכך בפני עצמו ע"ב:

תרלד א מ"ש ולענין גודל וכו' והכ"מ כתב דלמעטה ירחה להתיר דבעינן רבועה יותם ובחרוכה וחינה רחבה אין להכשיר ע"כ וככון ליזהר אם אפשר:

תרלו א מ"ש כשרה בלא חידוש וכו' והכית קדם כתב דחדרבכן בעי קידוש:

תרלח א מ"ש אבל אם הזמינה ולא ישב וכו' ויש לתמוה דהא יוסיף לעיל סיון ע"כ סעיף ג' כדעת הר"ן דהזמנה לגוף הקדושה מלתא היא והכא כמי גוף הקדושה הוא כדילפינן מחג הסוכות לה' מה חג לה' אף הסוכה לה' ואפשר לחלק דשאני הכא דכיון דלאחר שבעה אזלא הקדושה אהם לאו כגוף הקדושה הוא ועדין צ"ע ובספרי ט"כ יתבאר על נכון בע"הי: **ב** ומכל מקום טוב להתנות וכו' ומהרש"ל ז"ל בפ"ד דביצה כתב דלא נתפשטה הוראה זו ויזהר לעשות בהם עניבה ולא קשירה וכ"כ אגודה והוא הדין דמותר לתלות כויין מלאים ומיהו צריך להיות למעלה מתשעים אדם מהרי"ל:

תלרט אבל

תרלד שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה ובו ד' סעיפים:

א א סוכה שאין בה שבעה על שבעה פסולה א ב ולענין גודל אין לה שיעור למעלה: **ב** ג אם היא עגולה צריך שיהא בה כדי לרבעה שבעה על שבעה: **ג** ד יש בה ז' על ז' ונתן בה בגדים לנאותה וממעטים אותה משבעה על שבעה פסולה: **ד** ה מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו חוץ לסוכה ואכל כאלו לא אכל בסוכה אפילו אם היא סוכה גדולה גזירה שמא ימשך אחר שלחנו:

א מימרא דרב הונא סוכה דף ג' וכגירסא דף ט' ו ב הרמב"ם ג שם ד שם דף י' ה שם דף כ"ח

תרלה דין סוכת גנב"ך ורקב"ש ובו סעיף אחד:

א א סוכה אעפ"י שלא נעשית לשם מצוה כשרה והוא שתהית עשויה לצל כגון סוכת גוים נשים בהמה כותים רועים קייצים בורגנין שומרי שרות אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא נעשית לצל ב לפיכך החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא עומד גדיש זה לצל (ומה שעושה אח"כ הוי תעשה ולא מן העשוי): * ג לפיכך אם עשה בתחלה כשנתן שם הגדיש חלל טפח במשך שבעה לשם סוכה וחטט בה אחר כך והשלימה לעשרה כשרה שהרי נעשית סכך שלה לצל ד ואם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך ז' ושוב חקק בה הרבה ויעשה בה סוכה גדול אינה כשרה כולה על ידי משך שבעה שהניח תחלה ואם חקק משני צדדים ארבע אמות יותר על השבעה אף השבעה פסולה דסכך פסול פוסל מן הצד בארבע אמות: (הג"ה) ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות ואם עשה טפח סיווך לסכך יותר לסכך קודם שיעשה אחר הדפנות כמו בחוטט בגדים: *

א שם דף ח' ב שם דף ט"ו * טור: ג שם ד טור * הג"מ פ"ק:

תרלו דין סוכה ישנה ובו ב' סעיפים:

א א סוכה ישנה דהיינו שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג כשרה ב ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג ג ואפילו בטפח על טפח כגי אם הוא במקום אחד ד ואם החידוש על פני כולה כגי אפילו כל דהו ה ואם עשאה לשם החג אפילו מתחלת השנה א כשרה בלא חידוש: **ב** ו יוצר כלי חרס שיש לו ב' סוכות זו לפנים מזו ויושב קרוותיו בפנימית ומוכרם בחיצונה הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה כיון שהיא דירתו כל השנה אינו ניכר שדר בה לשם מצוה והחיצונה יוצא בה שהרי אינו דר בה כל השנה:

א סוכה דף ט' וכנ"ה ב שם בשם הירושלמי ג שם ד שם ה שם ו שם

תרלז דין סוכה שאולה וגזולה ובו ג' סעיפים:

א א מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בחולו של מועד אפילו בסוף יום שביעי ב וכן יכול לצאת מסוכה זו ולישב באחרת: **ב** ג יוצאין בסוכה שאולה ד וכן יוצאין בשל שותפות: **ג** ה סוכה גזולה כשרה כיצד אם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת: (הג"ה) מיהו לכתחלה לא ישב אדם בסוכת חבירו שלא מדעתו כל שכן אם דעתו לגזלה וכן לא יעשה סוכה לכתחלה בקרקע שהיא של רבים * ומיהו בדיעבד יוצא וכן לא יקנו ישראל הסכך בעכו"ם אלא יקנו אותם מעכו"ם דכל גזל אין עושין מהן סוכה לכתחלה * ואם גזל עצים ועשה מהם סוכה ו אף על פי שלא חיברן ולא שינה בהם כלום יצא תקנת חכמים שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד ז אבל אם גזל סוכה העשויה בראש הספינה או בראש העגלה וישב בה לא יצא: (הג"ה) והוא הדין אם ראובן בנה סוכה בקרקע שמעון ושמעון תקף את ראובן וגזל סוכתו העשויה בקרקעו לא יצא בה ואין כאן תקנת השבים הואיל ולא טורח בה ולא הוציא עליה הוצאות: *

א ברייתא דף כ"ו ב שם ג שם ד ר"ן שם דף ל"א * הגהות אשירי וא"ו: * מהרי"ל: ו שם ז שם * הגהות אשירי פרק ג' דסוכה:

תרלח סוכה ונויה אסורין כל שבעה ובו ב' סעיפים:

א א עצי סוכה אסורים כל שמנת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך (ואפילו קיסם לחצוץ בו שיניו אסור) * אין נאותין מהן לדבר אחר ב כל שמונת הימים מפני שיום השביעי כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות והואיל והוקצה לבין השמשות של שביעי הוקצה לכל היום: (הג"ה) ואפילו נפלה הסוכה אסורים ולא מהני בה תנאי * אבל עצים המוכנים לסוכה מותר ועיין לעיל סימן תקי"ח סעיף ח': ג ואם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות והשלים הכשר סוכה הוסיף דופן לא מיתסרא אבל אם עשאה ארבעתן סתם כולן אסורות ומוקצות: (הג"ה) וכל זה לא איירי אלא בסוכה שישב בה פעם אחד א אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה לא נאסרה דהזמנה לאו מלתא היא: * **ב** ד וכן אוכלין ומשקים שתולים בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהם כל שמנה אפילו נפלו (וביום טוב ושבת אסור לטלטלם דמוקצים הם) * ואם התנה עליהם בשעה שתלאם ה ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות (של שמנה ימים) * הרי זה מסתפק מהם בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהם קדושת הסוכה ולא נחשבו כסוכה ו ודוקא שמתנה בזה הלשון אבל אם אמר אני מתנה עליהם לאכלם כשיפלו אינו כלום ז ואם אמר אני מתנה עליהם לאכלם אימתי שארצה מהני שגם בין השמשות בכלל: (הג"ה) וצריך לעשות התנאי קודם בין השמשות הראשון * יש מן האחרונים שכתבו דבזמן הזה אין נוהגין להתנות * והכי נהוג בנויין התלויים בסכך אבל בנוין שנותנים בדפנות כגון סדינים המצויירים כ הגין לטלטלם וזכי הנשמים אפילו בלא תנאי משום דיש אומרים דאין אסור אפילו בדפנות ענין כל שכן בנוייהן ב ומכל מקום טוב להתנות עליהם (ד"ע) אם סכך בהדס או תלה בסוכה אתרוג לנוי מותר להריח בו דלא הוקצה מריח רק שלא יגע בו דאסור בטלטול ויש אוסרין בהדס * כדלקמן סימן תרנ"ג:

א סוכה דף ט' * מהרי"ל: ב ביצה דף ל' * טור: ג הר"ן בפ"ד דביצה * הגהות אשירי פרק המביא: ד ביצה דף ל' * טור: ו טור ו שם בשם בה"ג * ד"ע לסברא שהביא הג"י ולא כמהרי"ל: * מהרי"ל: * רן סוף פרק לולב הגזול:

תרלט דיני ישיבת סוכה ובו ח' סעיפים:

א א כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה (וישן ווטייל) * ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע ג כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה

א סוכה דף כ"ח * טור: ב שם

בסוכה ג וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) * כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה כניחה חוץ לסוכה: (הג"ה) ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה שלא יהיו מצות בזויות עליו: * **ב** ד אוכלים ושותים ויושבים בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה ה ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה ו אכילת עראי כביצה כפת ז ומותר לשתות מים (ויין) ולאכול פירות (ואפילו קבע עלייהו) (ד"ע) חוץ לסוכה ח ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח ט ותבשיל העשוי מחמשת המינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה: (הג"ה) ומה שנוהגין להקל עכשיו בשינה שאין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצות יש אומרים משום צינה דיש צער לישן במקומות הקרים. * ולי נראה משום דמצות סוכה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו שאין לו סוכה מיוחדת פטור וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת: **ג** י אכילה בסוכה בליל יום טוב הראשון חובה אפילו אכל כ כזית פת יצא ידי חובתו מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה קובע בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וקליות חוץ לסוכה איכל ל כדין אכילת מצה בפסח: (הג"ה) ולא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה. * ויאכל קודם חצות לילה. * ולא יאכל ביום מתמול ואילך כדי שיאכל בסוכה לתיאבון. * דומיא דאכילת מצה: **ד** מ כל שבעת הימים קורא (ולומד) בתוך הסוכה וכשמבין ומדקדק במה שקורא (וליחוד יכול ללמוד) חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו מיושבת עליו המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה: **ה** נ ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפולו לתוך התבשיל יפסל אפילו תבשיל של פול: (הג"ה) ואפילו אין תבשיל לפניו. * ומי שאינו בקי בזה ישער אם ירדו כל כך גשמים לבית אם היה יוצא מביתו נ"כ. * וכל זה דוקא בשאר ימים או לילות של סוכה א אבל לילה ראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין. * ויקדש בסוכה שיאמר זמן על הסוכה. * **ו** ס היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו: **ז** ע היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר: (הג"ה) ויכעור משנתו. * מי שהוא יש בסוכה וירדו גשמים אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל דבגשמים מועטים הוי צער ליישן שם ויוכל לצאת. * וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות. * וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא אלא יצא בהכנעה כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו: *

תרם מי הם הפטורים מישיבת סוכה · ובו י' סעיפים:

א א נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה א ב טומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב: **ב** ג קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן ד חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצות: **ג** ה חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה ולא ו חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חש בראשו חש בעיניו ז ויש מי שאומר שאין המשמשים פטורים אלא בשעה שהחולה צריך להם (ומי שמקיז דם חייב בסוכה) * **ד** ח מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו: (אבל בלילה ראשונה אפילו מצטער חייב לאכול שם כזית) * איזהו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני ט הזבובים והפרעושים וכיוצא בהם או מפני הריח י ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחלה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני: (הג"ה) ואם עשאה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשינה או שאי אפשר לעשות לו אחד מהם בסוכה מחמת דמתיירא מלסטים או גנבים כשהוא בסוכה אינו יוצא באותו סוכה כלל אפילו בדברים שלא מצטער בהם דלא הויא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו * מי שכבו לו הנרות בסוכה בשבת ויש לו נר בביתו מותר לצאת מן הסוכה כדי לאכול במקום נר ולא כ לילך לסוכת חבירו שיש שם נר אם יש טורח גדול בדבר * ואם בא רוח לכבות הנרות בסוכה מותר לפרוס בסדין או בגד מן הצד אבל לא תחת הסכך * מי שלא יוכל לישן בסוכה מחמת שקר לו כפשוט ידיו ורגליו לא מקרי מצטער וחייב לישן שם אף על גב דצריך לכפוף יד ורגליו * ולא יוכל אדם לומר מצטער אני אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו * ואין המצטער פטור אלא אם יכול עצמו מן הצער אבל בלאו הכי חייב לישב בסוכה אע"ג דמצטער * **ה** ל אבל חייב בסוכה: **ו** מ החתן ושושבינים וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה: (וסעודת ברית מילה וכן הסעודה שאוכלין אצל היולדת חייבין בסוכה): * **ז** נ שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה ס בין ביום בין בלילה: (ועי' סימן ל"ח): **ח** ע הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה הולכי דרכים בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום: (הג"ה) ודוקא כשיכולין למצוא סוכה אבל אם אינן מוצאים סוכה יוכל לילך לדרכו אף שלא ישב בה לא יום ולא לילה כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו * ואע"פ שאינו הולך רק ביום פטור אף בלילה דאין נעשות לו שם דירה וההולכים לכפרים לתבוע מעותיהן ואין להם סוכה באותן הכפרים יחמירו על עצמן לשוב לבתיהם בכל לילה לאכול בסוכה ואע"ג דיש להקל אכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה * **ט** פ שומרי העיר ביום פטורים ביום וחייבים בלילה שומרי העיר בלילה פטורים בלילה וחייבים ביום: **י** צ שומרי גנות ופרדסים פטורים בין ביום בין בלילה: ק שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע ויבא ויגנוב ממקום אחר לפיכך אם היה שומר כרי של תבואה שיכול לשמור כולו ממקום אחד חייב לעשות סוכה במקום ששומרו: (הג"ה) והעושין יין אצל העכו"ם בסוכות פטורים בין יום בין בלילה דצריכים לשמור שלא יגעו העכו"ם * ואם הוא בענין שאין צריכים שימור חייבין:

תרמא שאין מברכים שהחיינו על עשיית הסוכה · ובו סעיף אחד:

א א העושה סוכה בין לעצמו בין לאחר אינו מברך על עשייתה ב אבל שהחיינו היה ראוי לברך כשעושה אותה לעצמו אלא שאנו ג סומכים על זמן שאנו אומרים על הכוס של קידוש (הג"ה) ואם לא אכל לילה ראשונה בסוכה אעפ"י שבירך זמן בביתו כשאוכל בסוכה צריך לברך זמן משום הסוכה ואם בירך זמן בשעת עשייה סגי ליה: *

תרמב

א א אם חל יום ראשון של סוכות להיות בשבת אומר בערבית ברכה אחת מעין שבע וחותם בה בשבת בלבד:

תרמג סדר הקידוש · ובו ג' סעיפים:

א א סדר הקידוש יין קידוש וסוכה ואחר כך זמן לפי שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה: **ב** ב להרמב"ם מקדש מעומד ומברך

תרלט **א** מ"ש אבל לילה ראשונה וכו' · והוא הדין ליל שני דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו · וכן פסק בכתבי ת"ה: כתב בספר ברכת אברהם שיוצא מסוכה לסוכה אפילו היה דעתו בשעת הברכה לשנות מקומו אפילו הכי צריך לחזור ולברך ע"ש מ"ד סימן קי"ד ולמעשה צריך עיון: **ב** אלא בשעת אכילה וכו' · ואם לא יצא מן הסוכה לחוץ דהיינו לרחוב אפילו יצא מן הסוכה לביתו לטייל אפילו בשעת אכילה אין צריך לחזור ולברך · ועיין בספר ברכת אברהם · ומדברי המחבר לא משמע הכי וצ"ע לדינא:

תרם **א** מ"ש טומטום ואנדרוגינוס וכו' · ולענין ברכה פלוגתא דרבוותא הרמב"ם ז"ל בפרק ו' פסק דאין מברכין על ישיבת הסוכה · והראב"ד ז"ל כתב דמברכין: **ב** אבל חייב בסוכה וכו' · בגמרא מפרש משום דאיבעי ליה ליתובי דעתיה משמע מהתם דליתא לדברי המרדכי דסבר דאין המצטער פטור אלא אם יכול וכו' וכמ"ש בסמוך · מיהו אפשר ליישב ועיין בספר ע"כ מ"ש בס"ד ועיין במהר"י קולון שורש קע"ט: כתב מהר"ש איסרלש סימן כ"ט בסוכה שאינה משומרת מפני הגנבים כשרה ע"ש:

כבת

ג שם דף כ"ט * טור: * ב"י בשם א"ח: ד לשון רמב"ם בפ"ו ה שם דף כ"ה ו שם בגמ' ז יומא דף ע"ט ח סוכה דף כ"ו ט הרא"ש שם * מרדכי פ' הישן: י שם דף כ"ו כ טור והר"ן שם * ב"י בשם א"ח: * מהרי"ו ומהרי"ל * מהרי"ל: מ שם דף כ"ח נ שם * סמ"ק ונהגות אשיר"י: * א"ו והגהות אשיר"י פרק הישן: * ת"ה סימן נ"ה: ס שם דף כ"ט ע שם * טור: * מהרי"ו: * הג"מ פרק ו': * מהרי"ל: פ מרדכי שם וה"ה בפ"ו שם בגמרא דף מ"ה

א סוכה דף כ"ח ב רמב"ם בר"פ ו' ג שם ד רמב"ם שם ה סוכה דף כ"ה ו שם דף כ"ו ז א"ח ח שם ט שם ברכה י שם ברכה כ הרא"ש שם * מרדכי פ' הישן: * ת"ה סימן נ"ג ופסקיו סימן כ"ה: * א"ו: * ת"ה סימן נ"ב: * טור * מרדכי פ' הישן: ל שם דף כ"ו מ גם זו שם * מהרי"ק שורש קע"ט: נ שם דף כ"ה ס שם דף כ"ו ע שם * ר"ן פ' הישן: * ב"י בשם א"ח: פ שם צ שם ק שם * הג"מ פ"ו בשם סמ"ק וכל בו:

א מנחות מ"ב ב סוכה דף מ"ו ג שם * ר"ן פרק לולב וערבה:

א שבת דף כ"ד

א גמ' סוכה דף כ"ו ב בפרק ו'

ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך זמן: (ואין נוהגים כן אלא מקדשים מיושב וכן דעת הר"אש): **ג** [ג] בשאר ימים מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא [ד] ונוהגים לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא קודם שיטעום: (הג"ה) הכי נוהגין כמו אכל בשבת ויום טוב שיש כאן קידוש מברך לאחר קידוש * ואם קידש בבית ואוכל בסוכה או איפכא ע"ל סימן רס"ג:

תרמד סדר ההלל כל ימי החג · ובו ב' סעיפים:

א שחרית אחר חזרת תפלה [א] נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב [ב] ושהחיינו וגומרים ההלל וכן כל שמונת ימי החג ומברכים לגמור את ההלל בין צבור בין יחיד [ד] ואין מפסיקין בו אלא כדרך שאמרו בקריאת שמע באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד בין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ואם פסק באמצע ושהה אפילו כדי לגמור את כולו אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק: **ב** [ה] בהלל אפילו עשרה קורין כאחד:

הלכות לולב

תרמה דיני לולב · ובו ט' סעיפים:

א לולב [א] שנפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו כעלי החריות כשר אפילו לא אגדן: (הג"ה) ומכל מקום מצוה מן המובחר בלולב שאין עליו פרודות לגמרי: * **ב** [ב] נפרצו עליו והוא שידלדלו משדרו של לולב כעלי החריות: (דהיינו שאינן עולים עם השדרה אלא תלויין למטה) * פסול: (הג"ה) וכל שכן אם נכרתו ונעקרו למטה מן השדרה דפסול אפילו אגדן · * וכן אם נתקשו העלין כעץ ואינן יכולין לחברן אל השדרה פסול · * וכל זה ברוב עלין אבל אם מיעוט עליו כעשו כך ושאר עלין כשרו ועדיין הלולב כשאר מכוסה בעלין כשר: * **ג** [ג] בריית עלין של לולב כך היא כשהם גדלים שנים שנים ודבוקין מגבן וגב של שני עלין הוא הנקרא תיומת [ד] נחלקה התיומת (ברוב העלין) * פסולה [ה] היו עליו אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה תיומת או שכל עליו כפולים מצדו האחד וצד השני ערום בלא עלין פסול: (הג"ה) ויש מפרשים לומר דאם נחלק העלה העליון האמצעית שעל השדרה עד השדרה מקרי נחלק התיומת ופסול והכי נוהגין · * ונוהגו לכתחלה מצוה מן המובחר נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל כי יש מחמירין אפילו בנחלק קצת ואם אותה העלה אינו כפול מתחלת ברייתו פסול: * **ד** [ו] לא היו עליו זה על גב זה כדרך כל הלולבין אלא זה תחת זה אם ראש זה מגיע לעיקר שלמעלה ממנו עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה בעלין כשר ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עיקר של זה או שאין לו הרבה עלין זה על זה אלא מכל צד יוצא אחד למטה כמוך לעיקרו ועולה עד ראשו פסול: **ה** [ז] לולב שיבשו [ח] רוב עליו (או שדרתו) * פסול [ט] ושיעור היבשות משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו: (הג"ה) ויש אומרים דלא מקרי יבש אלא כשנתפרך בצפורן מחמת יבשותו · * וכן נוהגין במדינות אלו שאין לולבין מצויין: * **ו** [י] נקטם ראשו דהיינו שנקטמו [כ] רוב העלים העליונים פסול: (הג"ה) ואם נקטם העלה העליון האמצעי שעל השדרה פסול · * ודוקא לאיכא אחר אבל ליכא אחר מברכים עליו: **ז** נסדק [ל] אם נתרחקו שני דקיו זה מזה עד שיראו כשנים פסול: (הג"ה) ואפילו לא נחלקו התיומות העליונה כענין שיפסל הלולב מכח נחלקה התיומת: **ח** [מ] יש לו כמין קוצים בשדרתו או שנצמת ונכווץ או שהוא עקום [נ] לפניו שהרי שדרו כגב בעל חטוטרת פסול וכן אם נעקם לאחור [ע] מצדדיו פסול אבל אם נעקם לאחוריו כשר שזו היא ברייתו: **ט** [ע] אם כפוף בראשו פסול [פ] ודוקא בששדרתו כפופה אבל עליו כפופים בראשו כמו שדרך לחיות הרבה לולבים כשר:

תרמו דיני הדס · ובו י"א סעיפים:

א הדס [א] שנקטם ראשו כשר [ב] נשרו רוב עליו אם נשתיירו שלשה עלין בקן אחד כשר: **ב** [ג] היו ענפיו מרובות מעליו אם ירוקות כשר ואם ארומות או שחורות פסול [ד] ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותם ביום טוב לפי שהוא כמתקן [ה] עבר וליקטן או שליקטן אחר אחד לאכילה הרי זה כשר: (ומיום ראשון ואילך כשר בכל ענין) · * **ג** ענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו [ו] כגון שלשה עלין או יותר בגבעול אחד אבל אם היו שני העלים בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהם [ז] אין זה עבות אבל נקרא הדס שוטה: (הג"ה) ופסול אפילו בשעת הדחק ואיכא מאן דאמר בגמרא דכשר ועל כן נוהגין באלו המדינות לכתחלה לנהוג באלו ההדסים המובאים ואין ג' עלין בגבעול אחד ויש מי שכתב להדסים שלנו אינן בקראים הדס שוטה הואיל והם שנים על גב שנים ואינן כהדס שוטה המוזכר בגמרא ולכן נהגו להקל כמו שכתב מהר"י קלון ומהר"י איסרלן ז"ל בתשובותיהן: **ד** [ט] יצאו הרבה בקן אחד ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא שלשה בקן אחד כשר אפילו נשרו רובו כגון שהיו שבעה ונשרו מהם ארבעה ונשארו שלשה: **ה** [ט] למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות ולעיכובא ברובו: (ואפילו איכו בראשו) * **ו** [י] יבשו עליו פסול [כ] כמשו כשר: **ז** שיעור היבשות [ל] אפילו אם נפרך בצפורן אם עדיין ירוקים הם כשר ואינם נקראים יבשים אלא כשילבינו פניהם: **ח** [מ] יבשו רוב עליו ונשתיירו בראש כל בד מהשלשה בדין קן אחד ובו שלשה עלין לחין כשר [נ] ויש מפרשים שאפילו אם מהשלשה שבחד קינא יבשו שנים ולא נשאר כי אם אחד לח כשר והוא שיהיה העלה שהוא מורכב על שניהם: **ט** אם אותם עלים שלא יבשו כמושין [ס] יש פוסלין [ע] ויש מכשירין: **י** [פ] נקטם ראשו כשר אפילו לא עלתה בו תמרה והוא הדין ליבש ראשו [צ] ויש פוסלין בנקטם ראשו: (הג"ה) וטוב להחמיר במקום שאפשר באחר · * ולא מקרי נקטם אלא אם כן נקטמו העצים: * **יא** [ק] אם אין לו אלא הדס שענפיו מרובים מעליו ביום טוב נוטלו ואינו מברך עליו:

הלכות לולב תרמו כתב בספר תמים דעים בשם הראב"ד דפסולי דהדס לא שנא ביום טוב ראשון לא שנא בשאר ימים ע"ש סימן רכ"ו: כתב הכ"מ וההדסים שלנו שהם שנים על גבי שנים פשיטא שאם לא נקטם רק עלה אחד מכל קן ברוב שיעור אורך ההדס פסול מאחר שלא היה שם מתחלה כי אם שנים בקן ולא נשאר רוב הקן עכ"ד ע"ש:

תרמז א מ"ש שנקטם ראשה וכו' · פירוש העץ למעלה וכ"כ בספר תמים דעים סימן רל"א ורל"ב: ומ"ש והרמב"ם וכו' · עיין בספר ט"כ יו"ט כיטוב דעת הרמב"ם דהא סתם מתניתין קתני נקטם ראשה פסול ולא מיכנו פלוגתא אלא בהדס דענפיו חופין את עצו ואין קטימתו ניכר ע"ש:

כתב

תרמז דיני ערבה · ובו ב' סעיפים:

א [א] ערבי נחל האמור בתורה הוא מין ידוע הנקרא כן עלה שלו משוך כנחל ופיו חלק וקנה שלו אדום: (ואפילו בעודו ירוק כשר) * ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נקרא ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר [ב] ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה * למגל (פירוש מגרה סיגה בלעז): וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה [ד] ויש מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמגל אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגרל קטן וזה כשר: **ב** [ה] ערבה שיבשה או שנשרו רוב עליה או [ו] שנקטם ראשה פסולה אבל כמושה או שנשרו מקצת עליה כשרה [ז] והר"מבם מכשיר בנקטם ראשה:

תרמח דברים

[א] סוכה דף כ"ו [ב] כפר ן ו' [ג] טור [ד] שם בשם הרא"ש * מהרי"ו:

[א] סוכה דף מ"ג [ב] הרא"ש [ג] כייכתיו לעיל סימן תפ"ח [ד] גם זו כייכתי שם [ה] נ"ו כייכתי שם

[א] סוכה דף כ"ט [ב] שם * המגיד ור"ן פ' לולב הגזול * המגיד פ"ח: * טור ור"ן פרק לולב הגזול: * טור וב"י: * ר"ן פרק לולב הגזול: [ג] לשון הרמב"ם פ"ח [ד] שם דף ל"ב * טור וב"י [ה] שם * ת"ה סימן צ"ו: * כל בו: [ו] שם דף כ"ט שם דף ל"ב [ז] שם [ח] טור * כנור [ט] שם בשם הראב"ד * טור בשם התו': * הג"מ פ"ו: [י] שם [כ] טור בשם הרא"ש * המגיד ור"ן פרק לולב הגזול: [ל] שם דף ל"ב הרמב"ם בפ"ח [מ] שם [נ] שם [ס] שם [ע] שם [פ] הרא"ש בתשובה

[א] לקמן סעיף י' וכמה שכייכתי שם [ב] שם דף ל"ב [ג] שם דף ל"ב ול"ג [ד] שם [ה] שם בגמרא * ב"י בשם א"ח: [ו] שם דף ל"ב [ז] שם [ח] שם [ט] טור בשם הרא"ש * טור: [י] שם [כ] שם דף ל"א [ל] טור בשם הראב"ד וכ"כ הר"ן וה"ה [מ] שם דף ל"ג [נ] טור בשם הרא"ש [ס] שם בשם הראב"ד [ע] שם בשם הרא"ש [פ] שם דף ל"ד [צ] הראב"ד בהשגתו שם ק"ן א"ח בשם בעל ההשלמה

[א] סוכה דף ל"ג ל"ד * ב"י: [ב] רמב"ם בפ"ק [ג] שם דף ל"ד [ד] שם [ה] שם דף ל"ג [ו] כייכתי לעיל בסעיף י' [ז] גם זה

תרמח דברים הפסולים באתרוג׳ ובו כ״ב סעיפים :

א (א) אתרוג היבש פסול ושיעור היבשות (ב) כשאינו מוציא שום ליחה ויברק ע״י שיעבור בו כחט ובו חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט : (ואתרוג שהוא משנה שעברה ודאי יבש הוא ופסול) : * **ב** (ג) אתרוג שניקב נקב מפולש. כל שהוא פסול ושאינו מפולש אם היה כאיסר פסול ואם חסר כל שהוא פסול (ד) וי״א דגם בנקב מפולש בעינן חסרון משהו ושאינו מפולש בחסרון כאיסר : (הג״ה) ונהגו להכשיר הנקבים שנעשו באילן על ידי קוצים אף על פי שיש בהם חסרון שזהו דרך גדילתן * מיהו אם רואה שאין העור והבשר קיים תוך הנקב פסול לסברא הראשונה אע״פ שאינו מפולש ובשעת הדחק יש להקל כסברא האחרונה להכשיר חסרון שאינו כאיסר ואינו נקב מפולש : (ד״ע) **ג** מפולש (ה) יש מפרשים כפשוטו דהיינו שניקב מצד זה לצד זה (ו) ויש מפרשים שכיון שניקב עד חדרי הזרע שהגרעינים בתוכו מקרי מפולש : **ד** (ז) אתרוג שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הזרע קיימים בפנים כשר (ח) ויש פוסלים : **ה** (ט) נסדק כולו מראשו לסופו אפילו אינו חסר כלום פסול אבל נשאר בו שיור למעלה ולמטה אפילו כל שהוא כשר (י) ויש מי שאומר דדוקא מלמטה אבל בחוטמו אפילו כל שהוא פסול : (הג״ה) ויש מחמירים לפסול בנסדק רובו וכל שלא נסדק רוב קליפתו העבה לא מקרי נסדק : * **ו** (כ) נקלף הקליפה החיצונה שלו שאינו נחסר אלא נשאר ירוק כמות שהוא בריאתו אם נקלף כולו פסול (ל) אם נשאר ממנו כל שהוא כשר (מ) ויש אומרים שצריך שישתייר כסלע : **ז** (נ) ניטל דדו והוא הראש הקטן ששושנתו בו פסול : (הג״ה) ויש מחמירין שאם נטלה השושנתא דהיינו שאנו קורין פיטמא * וטוב להחמיר במקום שאפשר מיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן ניטל הדד דהיינו העץ שראש הפטמא עליו והראש נקרא שושנתא * וכל זה דוקא בניטלה אבל אם לא היה לו דד מעולם כשר וכן הם רוב האתרוגים שמביאים במדינות אלו : * **ח** (ס) ניטל העוקץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר מקומו גומא פסול : (הג״ה) ואם ניטל קצת העץ ונשאר עובי כל שהוא שכל רוחב הגומא מכוסה כשר * **ט** (ע) עלתה חזזית (פירוש תרגום או ילפת או חזיז) עליו אם בשנים או בשלשה מקומות פסול ואם במקום אחד אם עלה על רובו פסול ואם על חוטמו אפילו כל שהוא פסול · וחוטמו היינו ממקום שמתחיל להתקצר ולהתחדד כלפי ראשו : **י** (פ) יש אומרים דהא דבשנים וג׳ מקומות פסול היינו דוקא כשנתפשט הנימור ברובו אף על פי שבשטח החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון שכלם מצד אחד של אתרוג כשר (צ) ויש פוסלים אפילו במיעוטו של צד אחד : **יא** אם הוא מחצה על מחצה במקום אחד (צ) יש מכשירים (ק) ויש פוסלים : **יב** מחוטמו ואילך דהיינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל חזזית וכל שינוי מראה בכל שהוא (ר) ויש מי שאומר דה״ה דיבש פוסל שם בכל שהוא : **יג** (ש) חזזית הוא כמו אבעבועות ויש בו ממש שמקומו ניכר במישוש שהוא גבוה מאתרוג : (הג״ה) ולכן יש להכשיר אותן חזזית שקורין בל״א מו״ל לפי שאינן גבוהים משאר האתרוג * ויש מי שכתב דיש להכשירם מטעם דנחשבים מראה אתרוג מאחר דרגילים להיות הרבה כך : * **יד** (ת) אם עלתה בו חזזית בענין שפסול או שהוא מנומר אם כשקולפו חוזר למראה האתרוג כשר (לאחר שנקלף ולא חסר כלום) **טו** (א) נפל עליו מים בתלוש ותפח או כרח או שהוא כבוש בחומץ או מבושל או מנומר פסול : **טז** (ב) אם הוא שחור או לבן במקום א׳ פסל ברובו בשנים או בשלשה מקומות דינו כחזזית ליפסל אפילו במיעוטו : **יז** (ג) מקום שהאתרוגים שלהם כעין שחורות מעט כשרים ואם היו שחורים ביותר כארם כושי הרי זה פסול בכל מקום : **יח** (ד) העגול ככדור פסול : **יט** (ה) גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול (ו) עשאו כמו ברייתו אע״פ שעשאו דפין כשר : **כ** (ז) התיום דהיינו שגדלו שניים דבוקים זה בזה כשר : **כא** (ח) הירוק שדומה לעשבי השדה פסול אלא אם כן חוזר למראה אתרוג כשר כשמשהין אותו : **כב** (ט) שיעור אתרוג קטן פחות מכביצה פסול אבל אם הוא כביצה אפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריו כשר ואם היה גדול כל שהוא כשר :

תרמט דברים הפסולים בארבעה מינים· ובו ו׳ סעיפים :

א (א) כל ארבעת המינים פסולים בגזול ובגנוב (ב) בין לפני יאוש בין לאחר יאוש (ג) אבל אם גזל וקנאו בלא כיון המצוה כגון גזל לולב ושיפהו כשר דקנייה בשינוי מעשה (ד) ומיהו לא יברך עליו (ה) ויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב אלא לגנב ולגזלן עצמו אבל לאחרים כשר בשאר הימים חוץ מיום ראשון : (הג״ה) ומשום זה יש ליזהר שלא יקוץ הישראל בעצמו אחד מארבע מינים שבלולב לצורך לולבו מקרקע אינה נגזלת ובתם עכ״ום גזולי קרקע הם ויבא כגזילה לידו אלא יקצנו עכ״ום ויקנה ממנו * ואין חילוק בזה בין ארץ ישראל או חוצה לארץ * לולב שאגדו עכ״ום ועשאו כשר כמו סוכת עכ״ום : * **ב** (ו) וכן שאול פסול ביום ראשון משום דבעינן לכם : (הג״ה) והמודר הנאה מלולבו של חבירו או שלולבו של עצמו אינו יוצא בו ביום א׳ דלא הוי שלכם : * **ג** (ז) וכן של עיר הנידחת ושל אשרה של ישראל פסול (ח) אבל של עכ״ום לכתחילה לא יטול ואם נטל יצא מיום ראשון ואילך דלא בעינן לכם : (הג״ה) ודוקא שלא נתכון לזכות בו אבל אם נתכוין לזכות בו הוה ליה של ישראל דאינו יוצא בו ודוקא קודם שנתבטל ביד עכ״ום אבל אם נתבטל אפילו מכוין לזכות בו אחר כך יוצא (בדיעבד) * ועיין לעיל סימן תקפ״ו : **ד** (ט) גנות הצעירים וכיוצא בהם מבתי שמשיהם מותר ליטול משם לולב או שאר מינים למצוה : (ואפילו האילן נטוע לפני ע״א כל זמן שאין עובדין האילן : * **ה** כל אלו שאמרנו שהם פסולים (י) מפני מומין שביארנו או (כ) מפני גזל וגניבה ביום טוב

תרמח כתב בתשובות מהר״ר בצלאל יהודים הקונים אתרוגים מן הנכרים וחותכין אותם בידיה׳ ומביאין לבתיהם אין זה מן הנכון שהרי אלו אתרוגים נתמרחו ביד ישראל אם כן היאך יוצאים בהם בטבלם אף גם זאת כל אחד אוכל אתרוגו אחר המועד בטבלו ע״כ · ומיירי במקום שתרומות ומעשרות נוהגים ונראה דבלאו הכי אינו נכון לחתוך ע״י ישראל וכמ״ש הרב בהג״ה בסימן תרמ״ט סעיף א׳ : כתב הר״ס אלשיך בתשובה סימן ק״י אתרוג המורכב יחור של לימוני׳ באילן אתרוגים פסול ואם הורכב יחור של אתרוג בלי״מון יש מי שמכשיר · אבל מהר״ם אלשיך הכריע שהוא פסול ועיין בתשובות מהר״ם אלשקר סימן קי״ד וקכ״ו · ודע כי המורכבים ניכרים כי הם חלקים ולאתרוגים שאינם מורכבים בליטות יש קטנות בכל גופם · ועוד יש להם סי׳ כי עוקץ האתרוג שוקע והמורכב העוקץ בולט · ועוד יש סימנים בתוך הפירי ונפקא מיניה מיום שני ואילך והוא כי תוך המורכב דהיינו המוץ רקב והמוהל שלו רב והקליפה הפנימית קצרה והאתרוג הוא להיפוך כי הקליפה רחבה והתוך קצר והוא כמעט יבש והסימנים הם מובהקים אצלנו כ״כ בכ״ג מה״כ בשם מהר״ם · ומשמע דסבירא ליה דמורכב פסול למצוה כל שבעה · ומ״ש בכ״נ מה שיטענו וכו׳ לא דק · ועוד יש סימן ברור והוא כי הגרעין של האתרוג הוא זקוף לאורך האתרוג וגרעין המורכב הוא מושכב אורך הגרעין לרוחב האתרוג : **א** אם היה כאיסר פסול וכו׳ · ואם הנקב מרובע או משולש צריך שיהא כדי שתוכל לעגל בו כאיסר ואם אינו כל כך אפילו איכא כאיסר לפי התשבורת כשר הרדב״ז ח״ם סימן קפ״ד · ועיין עוד סימן קי״א ומהר״ם מטראני׳ ח״ג סימן מ״ט מ״ש מדיני עוקצים שנעשו על ידי קוצים כשעדיין מחובר באילן : **ב** אם נשאר ממנו כל שהוא וכו׳ · והב״ח פוסל אם נקלף מקצת כאן ומקצת כאן : **ג** אם לא היה לו דד וכו׳ · ובכה״ג אין להחמיר וכ״פ בכ״נ מה״ב ע״ש וצ״ל משום דס״ל דכל הפסולים אינם אלא מדרבנן ולמעשה צ״ע : **ד** אלא אם כן חוזר למראה וכו׳ · פירוש בשכבר חזר ודוקא כולה אבל מקצת שחזר והשאר עדיין ירוק פסול וכ״כ הב״ח וצ״ע :

תרמט א מ״ש פסולים בגזול וכו׳ · אפילו גזול וגנוב מן הנכרי כיון שיכול להוציא ממנו בדיינין לא קרינן ביה לכם והיינו דוקא קודם יאוש · וכ״כ בש״ג בשם רי״או פרק לולב הגזול ולענ״ד אין חילוק וצ״ע : גרסינן בפרק לולב הגזול אתרוג של ערלה פסול ושל תרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יטול ואם נטל כשר ושל מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר ולא ידעתי למה השמיטו המחבר כי הרי״ף והרא״ש כתבוה בלולב הגזול והרמב״ם פ״ח מהלכות סוכה · ודע דשל ערלה כתב רי״או אפילו של חוצה לארץ ובכ״נ פסק להתיר בשל חוצה לארץ וצ״ע לדינא : **ב** נוטלין ואין מברכין וכו׳ · פירוש מנענעים בדינו ודוקא לש״ץ ולא ליחידים מהרש״ל בתשובה סימן ח׳ ועיין

(א) משנה דף ל״ד (ב) טור בשם הראב״ד * תה״ד מהרי״ל סימן ה׳ : (ג) שם הרא״ש וכ״כ התוס׳ וכ״כ הרמב״ם (ד) שם בשם ר״ח וכ״כ הראב״ד * תה״ד סימן נ״ט : (ה) כה״ג והרי״ף והראב״ד (ו) הרא״ש בשם הירושלמי וכן פ״י ר״י וכ״כ הר״ן (ז) שם כגמרא (ח) טור (ט) שם דף ל״ד דף ל״ו והרא״ש (י) הר״ן * רבינו ניסים : (כ) שם דף ל״ו (ל) הרי״ף והרמב״ם (מ) שם בשם הרא״ש והרמב״ם (נ) תוס׳ בשם ר״ח (ס) שם כפ״ח * ר״ן : * המגיד * הרא״ש * דף ל״ה כפירוש שם והרמב״ם שם * טור : (ע) שם ושם כגמ׳ (פ) טור בשם הראב״ד והרא״ש וכ״כ הר״ן בשם (צ) שם (ל) שם בשם הראב״ד (ק) מימרא שם (ר) טור בש׳ הראב״ד וכ״כ הר״ן (ש) הרא״ש שם * מהרי״ל : * ת״ה סימן נ״ט : (ת) הרא״ש שם (א) שם דף ל״ו (ב) שם וכפי׳ הרא״ש (ג) שם דף דף ל״ו (ד) שם (ה) שם (ו) שם (ז) שם (ח) שם (ט) שם (י) שם

(א) סוכ׳ דף כ״ט ל״ב ל״נ ל״ד (ב) שם בגמ׳ (ג) הר״ן שם מהירושלמי וכ״כ התוס׳ בגמ׳ דף ל׳ (ד) שם (ה) א״ח * תשובת הרשב״א סימן תתנ״ב הגהות אשיר״י ב״פ לולב הגזול : * א״ז : * מרדכי הלכות קטנות : (ו) דף מ״א * תשוב׳ רשב״א סי׳ תשמ״ו תשמ״ז : * ר״י כ״ח ק״נ ור״ן : * ר״י כ״ח ק״ב :

הראשון בלבד אבל בשאר הימים הכל כשר : (הג"ה) ויש פוסלין כגזול כל ז' ימים והכי נהוג. אבל שאול יוצא בו * ומותר ליטול לולב של חבירו בלא דעת חבירו בשאר ימים דניח' ליה לאיניש לאתעבד מצוה בממוניה והוי כשאול * וחסר כשר בשאר ימים * וניטל פטמתו או עוקצו דינו כחסר וכשר מיום ראשון ואילך * מיהו אם נקבוהו עכברים לא יטלנו אף שאר הימים משום מאוס * עד שיסיר ניקוב העכברים אבל אם היה יבש או מנומר שפסול כל שבעת ימים אף אם חתך היבשות או הנמור פסול כל שבעה הואיל ובא מכח פסול * ומותר לכתחלה להתנות על אתרוג שיהיה כולו ליום ראשון ושאינו גודל מונחו כל בין השמשות של ליל שני ואילך

ועיין בהג"ה ומ"ר סימן קי"א ובמשאת בנימין סימן י"ז אם מברכין על אתרוג יבש בשעת הדחק : נכרי שהביא ערבה לישראל בי"ט שנתלשה בו ביום שהיה מושב שהיה מותר והביאו בלולבו אסור לטלטלה כ"כ הרשב"א בסימן רנ"ו והרשד"ם בחלק א"ח סימן כ"ב כתב להתיר אם עשה הגוי מעצמו ואי אפשר לקיים המצוה אלא באותה ערבה ומשם כלימדו לשאר מינים : כתב מהרש"ל היה יום ראשון בשבת אפילו בודאי יומא במקום שהולך אסור ביום ב' לומר לנכרי להביאו מחוץ לתחום ע"ש סי' מ' :

ומותר אף לכתחלה לאכול ממנו ביום שני ואילך ולצאת ידי מצוה עם הנשאר * אלא שאין אנו בקיאין בתנאים כדלעיל סימן תר"לח : [ל] והפיסול שהוא משום ע"א או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה או מפני שאינם מינם או שהם חסירי השיעור בין בי"ט ראשון בין בשאר ימים פסול (ומצות כוסלת כל שבעת הימים) * והעושים שני י"ט פסולי ראשון נוטלין בשני אבל ברוכי לא מברכינן : (ואם יש לחבירו לולב ואתרוג כשר יברך על של חבירו מדעתו (ד"ע) : [ו] [כ] בשעת הרחק שאין נמצא כשר כלהפסולין נוטלין ואין מברכין : (הג"ה) ויש מכשירין לולב אפילו לברך עליו * וכן נוהגין לברך על לולבין יבשים אפילו בדליכא לאחרים לחין * אבל בשאר מינים אין לנהוג הכי ויש מקילין אפילו בהדס יבש * ויש לסמוך עלייהו בשעת הדחק ואף על גב דחסר כשר בשאר ימים אין לחתוך אתרוג לב' או ג' חלקים ולחלקו ולצאת בו אפילו בשעת הדחק דדוקא חסר ונשאר העיקר קיים כשר אבל כה"ג מקרי חתיכת אתרוג ולא אתרוג * יכל זה לענין לברך עליו אבל בלא ברכה יכול ליטול כל הפסולין ולא לברך עליהם : *

תרן שיעור הדס וערבה וכו ב' סעיפים :

א [א] שיעור הדס וערבה ג' טפחים ושדרו של לולב ד' טפחים כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח באמה בת ה' טפחים [ב] עשה אותה ו' צא מהם ג' להדס נמצא שיעור הדס וערבה טפחיים ומחצה שהם י' גודלים [ג] ושיעור שדרו של לולב י"ג גודלים ושליש גודל [ד] ויש מי שאומר ששיעור שדרו של לולב י"ד גודלים [ה] וי"א ששיעור הדס וערבה י"ב גודלים ושדרו של לולב י"ו גודלים : (וכן נוהגין לכתחלה) : **ב** [ו] אין להם שיעור למעלה [ז] ויש מי שאומר שאפילו הוסיף באורך ההדס והערבה כמה צריך שיצא שדרו של לולב למעלה מהם טפח :

תרנא נטילת הלולב וברכתו וכו ט"ו סעיפים :

א [א] מצות ד' מינים [א] שיטול כל אחד לולב אחד וב' ערבות וג' הדסים (ובמקום הדחק דליכא הדס כשר סגי ליה בחד דלא קטום) * [ב] ומצוה לאגדה בקשר גמור דהיינו ב' קשרים זה על זה משום נוי [ג] ויכול לאגדם במין אחר [ד] ואם נשרו מהעלין בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש : (דמין במינו אינו חוצץ אבל שלא במינו חוצץ על כן יזהר ליקח החוט שרגיל להיות סביב ההדס :) * [ה] ואם לא אגדו מבעוד יום או שהותר אגודו אי אפשר לאוגדו בי"ט בקשר גמור אלא אוגדו בעניבה : (הג"ה) יש מי שכתבו לעשות הקשר בדרך אחר שכורכין סביבות ג' מינים אלו ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך * וכן נוהגין ויש לקשור ההדס גבוה יותר מן הערבה * ושפיל ההדס והערבה תוך אגד הלולב כדי שיטול כל ג' מינים בידו בשעת ברכה * ויש שכתבו לעשות בלולב ג' קשרים וכן נוהגין : * **ב** [ו] יטול האגורה בידו הימנית [ז] ראשיהם למעלה ועקריהם למטה [ח] ואתרוג בשמאלית : **ג** אטר נוטל לולב בימין כל אדם ואתרוג בשמאל כל אדם דבתר ימין ושמאל דעלמא אזלינן ולא בתר ימין ושמאל דידיה : (הג"ה) וי"א דאזלינן בתר ימין דידיה ויש ליטול הלולב בימין דידיה והאתרוג בשמאל דידיה * וכן נהגו וכן עיקר ואם היפך יצא * ושולט בב' ידיו נוטל הלולב בימין ואתרוג בשמאל ככל אדם : * **ד** [י] אדם שאין לו יד נוטל לולב בזרועו וכן האתרוג : **ה** [כ] יברך על נטילת לולב ושהחיינו קודם שיטול האתרוג כדי שיברך עובר לעשייתו [ל] או יהפוך האתרוג עד שיברך : (הג"ה) ויברך מעומד * ולא יברך רק פעם אחת ביום אף על פי שנוטלו כמה פעמים : * **ו** [מ] לא יברך שהחיינו בשעת עשיית לולב אלא בשעת נטילתו : **ז** [נ] אם עשה בית יד ונתן בו הלולב ונוטלו שפיר דמי דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ובלבד שיהא דרך כבוד [ס] אבל אם אינו דרך כבוד כגון שנתן הלולב בכלי ונטלו לא יצא [ע] ואם כרך עליו סודר ונטלו [פ] או שכרך סודר על ידו ונטלו יש אומרים דלא יצא : (הג"ה) ונהגו להסיר התפילין * וטבעות מידו אבל מדינא אין לחוש הואיל ואין כל היד מכוסה בהן : * **ח** [צ] ינענע בשעה שמברך [ק] וכן ינענע בהודו לה' פעם אחת (ומנענעים בכל הודו שאומרו) * ובהודו לה' שבסוף שכופלים אותו שליח צבור והצבור מנענעין שני פעמים וכן [ר] באנא ה' הושיעה נא מנענע שני פעמי' לפי שכופלים אותו : (הג"ה) ויש אומרים שהש"ץ מנענע גם כן כשאומר יאמר נא ישראל כו' אבל לא כשאומרו כן נהגו : * **ט** [ש] הנענוע הוא שמוליך ידו מכנגדו והלאה ומנענע שם [ת] שלשה פעמים בהולכה ושלשה פעמים בהובאה (טורף הלולב ומקשקש העלין בכל נענוע) * ואחר כך מטה ידו לצד אחר ועושה כן [א] וכן לכל צד מארבעה צדדין ומעלה ומטה : (הג"ה) וההולכה וההובאה היא עצמה הנענוע כי מוליך ומביא נ"פ לכל רוח . [ב] ומטין ראש הלולב לכל צד שמנענע כנגדו וכשמנענע למטה הופכו למטה ומקרי דרך גדילתן . * הואיל ומחזיק אותן בידו דרך גדילתן . * ויש מדקדקין שלא להפך הלולב כשמנענעין למטה . [ג] וכן שמע מהר"ר שכנא שראה כן מהר"ר יעקב פולאק והמנהג כסברא הראשונה וכן כ"ל עיקר : **י** [ד] יקיף דרך ימין בנענועו מזרח דרום מערב צפון : **יא** [ה] צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד (וכל הנענועים אינם מעכבין ובאיזה דרך שמנענע יצא בדיעבד) **יב** [ו] ד' מינים הללו מעכבין זה את זה שאם חסר לו אחת מהם לא יברך על השאר [ז] אבל נוטלן לזכר בעלמא (בין ביום א' בין בשאר ימים) * [ח] ואם היו ארבעתן מצויים אצלם ונטלם אחד אחר אחד יצא : (הג"ה) ובלבד שיהיו כלם לפניו . * ויטול הלולב תחלה ויברך על הלולב ודעתו גם על האחרים . * ואם לא כיוון צריך לברך על כל אחד בפני עצמו : **יג** [ט] אם חסר לו אחד מהמינים לא יקח מין אחר במקומו : **יד** [י] לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים משום בל תוסיף : **טו** [כ] לא יטול יותר מלולב אחד ואתרוג אחד אבל בערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה [ל] ויש מי שפוסל להניח הדס שוטה בלולב נוסף על השלשה בדין עבות [מ] ויש מתירין [נ] והמדקדקים אינם מוסיפים על שתי ערבות ושלשה הדסים עבות :

תרנב זמן נטילת לולב וכו ב' סעיפים :

א [א] מצות לולב ביום ולא בלילה וכל היום כשר לנטילת לולב [ב] שאם לא נטל שחרית יטלנו אחר כך [ג] ומכל מקום זריזים מקדימים למצות ונוטלים אותו בבקר [ד] וזמנו הוא משתנץ החמה [ה] ועיקר מצותו בשעת ההלל [ו] ואם צריך להשכים לצאת לדרך נוטלו משעלה עמוד השחר : (הג"ה) והמדקדק יאחז הלולב בידו כשנכנס מביתו לבית הכנסת גם בשעת התפלה וכן יחזירו לביתו כדי לחבב המצוה : * **ב** [ז] אסור לאכול קודם שיטלנו ואם שכח ואכל ונזכר על שלחנו ביום הראשון שהוא מן התורה יפסיק אפילו יש שהות ביום ליטלו אחר שיאכל ומיום הראשון ואילך אם יש שהות ביום לא יפסוק ואם לאו יפסוק : (הג"ה) ואם התחיל לאכול יותר מחצי שעה קודם שהגיע זמן חיובו אפילו ביום ראשון אין צריך להפסיק בדאיכא שהות ביום : *

מקורות בשולי הגליון (לפי סדר הדף): טור והמגי' בשם פוסקים : * תה"ד סי' ק' ופסקיו סי' קנ"ט : * טור : * ר"י כ"ח ק"נ : * כל בו : * הגהו' אשיר"י פרק לולב הגזול : * כ"י בשם הרא"ש : [ל] הרמב"ן שם * ר"י כ"ח ק"נ ור"ן פ' לולב הגזול [מ] הר"ן שם [נ] טור * רמב"ם פ"ח והמגיד : * אגור * הג"מ ומרדכי : * ר"ן ובשם ר' מהרא"י סי' כ"ח * טור :

[א] סוכה דף ל"ב [ב] שם [ג] טור וכ"כ הר"ן [ד] הרמב"ן [ה] הרי"ף והרמב"ם [ו] הרי"ף והרמב"ם והרא"ש [ז] הר"ן שם

[א] סוכה דף ל"ד * ב"י סי' תרמ"ו בשם אורח חיים : [ב] דף ל"ג [ג] שם דף ל"ה [ד] שם דף ל"ו * מהרי"ל : [ה] שם * טור * מהרי"ו : * מהרי"ל * מרדכי פ' לולב הגזול : [י] שם דף ל"ז [כ] שם דף מ"ה [ל] שם דף ל"ט בכל העיטור * הרא"ש ור"י ועהרי"ו : * מהרי"ל ומנהגים : * כל בו [צ] רוקח [ק] טור [ר] שם בשם ר"י * מהרי"ל וכל בו : * מהרי"ו * הרא"ש [ש] שם דף ל"ז [ת] שם דף מ"ב [ע] יומא דף ט"ו וכסתים דף כ"ו [ס] מהרי"ל : [י] אגודה פר' מקום שנהגו : * טור והרא"ש : * הגהות אשיר"י פרק לולב הגזול ומהרי"ל ומנהגים : * ר"ן פרק לולב הגזול :

* טור בשם גאון : * ב"י : * ב"י : * מהרי"ל וב"י בשם אגור * הרא"ש ור"י כ"ח ק"נ מהרי"ק שורש ע"א : * רמב"ם כ"ו : * הרא"ש

תרנג הדס אסור להריח בו · ובו ב׳ סעיפים :

א א הדס של מצוה אסור להריח בו אבל אתרוג ב של מצוה מותר להריח בו מן הדין אלא שלפי ג שנחלקו אם מברכים עליו אם לא ד יש למנוע מלהריח בו : ב ה עבר להושענא ולא אגבהה למיפק ביה שריא בהנאה :

תרנד שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב · ובו סעיף אחד :

א א מקבלת אשה לולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למים ותוסיף עליו מים אם צריך אבל לא תחליף המים ובחול המועד ב מצוה להחליפם כדי שישאר לח והדור : (הג״ה) ונוהגין ליקח כל יום חול המועד ערבה חדשה ולקשרה בלולב והוא הדור מצוה :

תרנה

א א עכו״ם שהביא לולב לישראל מחוץ לתחום מותר ליטלו אפילו כי שהובא בשבילו : (הג״ה) ועיין לעיל סימן תקפ״ו וסימן ס״ו אם מותר לומר לעכו״ם לילך אחריו או לחלל יום טוב בשבילו :

תרנו שצריך לחזור אחרי הדור מצוה בקניית האתרוג · ובו סעיף אחד :

א א אם קנה אתרוג שראוי לצאת בו בצמצום כגון שהוא כביצה מצומצמת ואחר כך מצא גדול ממנו מצוה להוסיף עד שליש מלגיו ברמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה ב ויש מי שאומר שאם מוצא שני אתרוגים לקנות והאחד הדור כחבירו יקח ההדור אם אין מייקרים אותו יותר משליש מלגיו ברמי חבירו : (הג״ה) ומי שאין לו אתרוג או שאר מצוה עוברת אין צריך לבזבז עליה הון רב וכמו שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש אפילו מצוה עוברת · * ודוקא מצות עשה אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור : * (ועיין לקמן סימן תרנ״ח :

תרנז

א א קטן היודע לנענע לולב כדינו אביו חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות :

תרנח דיני לולב ביום טוב ראשון · ובו ט׳ סעיפים :

א א מן התורה אין מצות לולב חוץ למקדש אלא יום ראשון וחכמים תקנו שיהא ניטל בכל מקום כל שבעה : ב ב ביום השבת אינו נוטל אפילו אם הוא יום ראשון : (הג״ה) ואסור לטלטל הלולב בשבת דהוי כאבן · * אבל האתרוג מותר בטלטול דראוי להריח בו ואסור ליתנו על הבגד אפילו ביום טוב דמוליד ריחא : * ג ג אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאילו רבעינן לכם משלכם · ד ואפילו אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי כבתחלה לא יצא דהוי כמו שאול ה ואם נתנו לו במתנה מותר : ד ו נתנו לו על מנת להחזיר הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ז ואם לא החזירו לא יצא ח אפילו נתן לו את דמיו ואפילו נאנס מידו וכן אם החזירו לאחר זמן מצותו לא יצא : (הג״ה) ומותר לתת לו אתרוג במתנה על מנת שלא יקדישנו דלא גרע ממתנה על מנת להחזיר : * ה ט נתנו לו כתם הוי כאלו אמר לו על מנת שתחזירהו לי דמכתמא יעל דעת כן נתנו לו כיון שצריך לצאת בו שאין לו אחר ואם לא החזיר לא יצא : (הג״ה) וצריך לחזור וליתנו לבעליו במתנה כדי שיהיה של בעלים ויצאו בו : * י ומיהו אפילו לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעלים יצא : ו כ לא יתננו ביום ראשון לקטן קודם שיצא בו מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר ל ויש מי שאומר שאם הגיע לעונות הפעוטות מותר מ ואם תופס עם התינוק כיון שלא יצא מידו שפיר דמי : ז נ שותפים שקנו לולב או אתרוג בשותפות אין אחד מהם יוצא בו ידי חובתו ביום הראשון עד שיתן לו חלקו במתנה : (הג״ה) ודוקא שלא קנו לצורך מצוה אבל אם קנו לצורך מצוה יוצאים בו מסתמא דאדעתא דהכי קנאוהו : * ח ס האחים שקנו אתרוגים מתפיסת הבית ונטל אחד מהם אתרוג ויצא בו אם יכול לאכלו ואין האחים מקפידים בכך יצא ואם היו מקפידים לא יצא עד שיתנו חלקם במתנה ע ואם קנה זה אתרוג וזה פריש או שקנו כאחד אתרוג רמון ופריש מתפיסת הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתנו לו חלקם במתנה ואף על פי שאם אכלו אין מקפידים עליו מפני שכל שאין שם כאותו המין אין מחילתם בכתם מועלת אבל כשיש שם מאותו המין אפילו היה מעולה מאחרים מחילתן בכתם מועלת לפי שאינם מקפידים : ט פ מה שנוהגים במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים אתרוג בשותפות הטעם מפני שכיון שקנאוהו לצאת בו מסתמא הוי כאלו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטלו לצאת בו על מנת שיחזירוהו להם : (הג״ה) ונוהגין מעות אתרוג לפי מיון דהדור מצוה מוטל טפי על עשירים מעל עניים ואשה פטורה מליתן למעות אתרוג הואיל ואינה חייבת בו · * וכל אדם ישתדל ויהא זריז במצוה לקנות לו אתרוג ולולב לבד כדי לקיים המצוה כתקנה : *

תרנח א מ״ש ואם לא החזירו וכו׳ · ואפילו לא כפל את התנאי דבממון אין צריך תנאי כפול · וכ״כ הרשב״א בתשובה סימן קפ״ו : ומי שמכר לולבו לחבירו על מנת שלא יטלו בו הקהל וכשלוהו אפילו לא היה שם רק גילוי דעת בעלמא לא יצא ידי חובתו לא הוא ולא הקהל · ואם הלוקח חזר ופיים להמוכר בדמים יצא רשב״ם חא״ח סימן כ״א ועיין בהר״א ששון סימן נ״ג : ראובן קנה אתרוג גדול ויפה להידור מצוה בדמים יקרים ובא שמעון ואכלו או פסלו אינו חייב לשלם לו אלא אתרוג קטן שיוצא ידי חובתו · ומיהו מה ששוה האתרוג הגדול יותר מן הקטן לאחר החג חייב לשלם לו · הר״ם מיכן סימן קי״ג : אין להוסיף על האתרוג כשהוא סיבה שיתיקרו גם שאר האתרוגים מהר״ם מטרא״ני ח״ג סימן מ״ט : מי שלא היה לו לולב עד יום השביעי יאמר שהחיינו ביום השביעי כ״ג :

ונוטלים

תרנט סדר קריאת התורה בסוכות · ובו סעיף אחד :

א א מוציאים שני ספרים ב באחד קורים שור או כשב בפרשת אמור ובשני קורא המפטיר קרבנות המוספין ובחמשה עשר לחדש השביעי ומפטיר בזכריה הנה יום בא וגו :

תרס סדר היקף הבימה · ובו ג׳ סעיפים :

א נוהגים להעלות ספר תורה על (הבימה) א ולהקיפה פעם אחד בכל יום ובשביעי מקיפים אותה שבעה פעמים זכר למקדש : (הג״ה) ומוציאים שבעה ספרי תורות על הבימה ביום שביעי · * ויש מקומות מוציאים כל ספרי תורות שבהיכל · * והכי נוהגין במדינות אלו) שהיו מקיפין את המזבח וההקפות לצד ימין · (ובשבת אין מקיפין · * ואין מוציאין ספר תורה על הבימה) : ב ב נוהגים להקיף אף מי שאין לו לולב : (הג״ה) ויש אומרים שמי שאין לו לולב אינו מקיף וכן נוהגין · * וביום שביעי נוטלין הערבה עם הלולב להקיף * מי שאירע לו אבל בחג אינו מקיף וכן אבל כל י״ב חדש על אביו ואמו · * וכן נהגו : ג ג יש מי שאומר שאין אומרים הושענות בשבת ולא נהגו כן :

א סוכה דף ל״ז
ב שם ג ר׳ שמחה
ואבי העזרי
והביאם הטור
ד סמ״ק ה הגהות
אשירי בש״ד
ב דבינה
א סוכה דף מ״ב
ב בפירוש רש״י
והמרדכי שם
א טור בש׳ הלשב״א
א מימרא דרב׳
הונא בב״ק דף ט׳
ב בפירוש רש״י שם
* הרא״ש ור״י כ״ב
ח״נ : * הרשב״א
ורא״ש :
א סוכה דף מ״א
א סוכה דף מ״א
ור״ה דף ל׳ ב סוכה
דף מ״ד * ר״ן פ״ב
לולב הגזול והמגיד
פ״ד וכל בו :
* מהרי״ל : ג שם
דף מ״א ד הרא״ש
שם ה שם ו שם
ז שם ח הרא״ש שם
בשם בעל העיטור
* ר״ן : ט שם הר״ן
י טור * הרא״ש
ור״י ב״ח ק״ד : כ דף
מ״ו ל הר״ן שם
מ מרדכי והגהות
אשירי בשם א״ו
נ ב״ב דף קל״ז
* המגיד :
ס שם ע בגירסת
הרי״ף שם ובפירוש
הר״ן וכ״כ הרמב״ם
ובפירוש ה״ה שם
פ טור בשם
הרשב״א והביאו
הרא״ש בפ״ג
דסוכה * תשובת
מהרי״ל סימן י :
* הגהות מיימוני
סוף הלכות לולב :
א כיינתיו לעיל
בסימן תפ״ח
ב מגילה דף ל״א
א סוכה דף מ״ד
* מהרי״ל * מנהגים
* טור : ב וכ״כ
בא״ח בשם י״א
* טור בשם רש״י
ור״ן פרק לולב :
* ב״י : * כל בו :
ג טור בשם רב
שרירא גאון

תרסא

א [א] בליל יום טוב שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואחר כך ברכת סוכה : (זו דעת הרא"ש וכאן ראוי לנהוג)

תרסב סדר תפלת יום שני מסוכות · ובו ג' סעיפים :

א [א] ביום שני מברך על נטילת לולב וכן בכל שאר ימים : ב [ב] אינו מברך זמן ביום שני על הלולב [ג] לא אם כן חל יום ראשון בשבת : ג [ד] מוציאים שני ספרים וקורים בהם בפרשיות שנקראו אתמול ומפטיר במלכים ויקהלו עד בהוציאי אותם מארץ מצרים :

תרסד א מ"ש ונוטלים ערבה ביום וכו' · כתב בתשובות מהרי"ע בשם גדול שהיה נוטל קלח אחד של ערבה למנהג נביאים והיה מדקדק שיהיו בו י"ז בדים כמנין שם הגדול במ"ק ע"ש סימן כ"ה : כתב בסוף ספר משאלות בנימין לפי דעת הזוהר בפרשת בא צריך לחבוט הערבה דוקא על הארץ וכ"כ בספר תולעת יעקב : יש נוהגים מיד כשמגיע לתענה אומנים לוקחים הערבה לבד ומניחים את הלולב · ועיין מ"ש מהרש"ל ובספר שני לוחות הברית מזמורים שאומרים בשעת הקפה וכוונת השמות : כתב מהרש"ל אין לקדש בליל שמיני עצרת עד שיהא ודאי לילה וככון הוא משום ספק ברכת סוכה ע"ש :

תרע

תרסג סדר תפלת חול המועד · ובו ג' סעיפים :

א [א] בחול המועד מוציאין ספר תורה וקורים בו ארבעה [ב] בקרבנות החג שבפרשת פנחס [ג] וביום ראשון של חולו של מועד קורא כהן וביום השני · ולוי וביום השלישי · וישראל חוזר וקורא וביום השלישי · והרביעי קורא כפיקא דיומא וביום השני וביום השלישי · ועל דרך זה קורים בשאר ימים : (הג"ה) ויש אומרים שבניס הראשונים קורין בספיקא דיומא והשלישי קורא ביום המחרת והרביעי חוזר וקורא כל ספיקא דיומא דהיינו מה שקראו שנים הראשונים וכן אנו נוהגים · וביום השביעי הכהן קורא ביום החמישי · לוי ביום הששי · ישראל ביום השביעי · והרביעי קורא יום הששי ויום השביעי וכן אנו נוהגין · [ד] ובארץ ישראל שאין שם כפיקא דיומא אין קורים בכל יום אלא קרבן היום בלבד כי ביום שני הוא ראשון לחולו של מועד קורא כהן וביום השני · והשלשה עולים אחריו חוזרים וקורים אותה פרשה עצמה ועל דרך זה בכל יום משאר ימים : ב [ה] שבת של חולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל של שבת ואומר יעלה ויבא בעבודה · ובמוסף אומר אתה בחרתנו ומפני חטאינו את יום המנוח הזה את יום חג הסוכות הזה וחותם מקדש השבת וישראל והזמנים : (הג"ה) ונוהגין לומר קהלת בשבת של חול המועד או בשמיני עצרת אם חל בשבת · [*] ועיין לעיל סימן ת"ן : ג מוציאין שני ספרים [ו] באחד קורין ראה אתה אומר אלי · ומפטיר קורא קרבנות של ספיקא דיומא ומפטיר ביחזקאל והיה ביום בוא גוג :

תרסד סדר יום הושענא רבא' ובו י"א סעיפים :

א ביום שביעי שהוא הושענא רבא נוהגים להרבות במזמורים כמו ביום טוב : (הג"ה) ואין אומרים נשמת ואומרים אין כמוך שמע ישראל וכו' כמו ביום טוב ואומרים קדיש שלאחר תפלת מוסף כניגון י"ט ואין רגילין לעשות מלאכה של חול עד אחר יציאה מבית הכנסת ויש לומר פזמון וזכור ברית בשיש מילה בהושענא רבא ואומרים אותו קודם אנא אזון חין כו' כתבו הראשונים ז"ל שיש סימן בכל הלבנה בליל הושענא רבה מה שיקרה לו או לקרוביו באותה השנה ויש מי שכתב שאין לדקדק בזה כדי שלא לתרע מזליה גם כי רבים אינם מבינים הענין על בריו ויותר טוב להיות תמים ולא לחקור עתידות כן נראה לי : ומרבים קצת בנרות כמו ביום הכפורים : (הג"ה) והמקדקים נוהגים לטבול עצמן קודם עלות השחר כמו בערב יום כפורים · [*] ויש נוהגים ללבוש הקיטל כמו ביום כפורים : [א] לפי שבחג נידונים על המים [ב] ונוהגים להתיר בו אגודו של לולב [ג] ומקיפים שבעה פעמים ומרבים תחנונים על המים : ב [א] [ד] ונוטלים ערבה ביום זה מלבד ערבה שבלולב [ה] ואין מברכין עליה : (הג"ה) ונהגו שסוגרים בית הכנסת מוכיח ערבה לזכור כמו שהיה המנהג בזמן שבית המקדש היה קיים : [*] ג [ו] יש מי שאומר שאף ביום זה מקיפים בלולב ולא בערבה [ז] ולא נהגו כן אלא להקיף בו גם בערבה : ד [ח] שיעור ערבה זו אפילו עלה אחד בבד אחד : (הג"ה) ומיהו מכוער הוא להיות עלה אחד בבד אחד · [*] על כן נהגו לעשות הושענות יפים משום זה אלי ואנוהו : [ט] ושיעור ארכה כשיעור אורך ערבה שבלולב : (הג"ה) וכל הפוסל בערבה שבלולב פוסל בערבה זו : [*] [י] וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש : (הג"ה) ויש אומרים שצריך לנענע בה [*] ונהגו לעשות שתיהן מנענעין בה ואחר כך חובטין אותה : ה [כ] ואינה נוטלת אלא בפני עצמה שלא יאגוד דבר אחר עמה אבל אם יש לו בידו דבר אחר אין לחוש : ו [ל] אין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפילו הגביה אותה שני פעמים אחד לשם לולב ואחד לשם ערבה ויש אומרים שיוצא בה : ז [מ] יש מי שאומר שאינו יכול ליטלה עם הלולב בשעת שהוא יוצא י"ח עד אחר שיברך ויטול וינענע בתהלה ואם נטלה עובר משום בל תוסיף ואחר הניענוע הראשון יכול הוא ליטלה עם הלולב וכל שכן בשעת הקפה ואף על פי שמה שכתב שאם נטלה עובר משום בל תוסיף טעות הוא בעיני מכל מקום אין הפסד לחוש לדבריו [נ] וכתב עוד דגם אחר נטילה וניענוע צריך לתפוס הערבה לבדה להכיר שהיא חובה ובשעת החבטה יטלנה בפני עצמה ויצא בה ידי חובתו : (הג"ה) והמנהג פשוט ליטול הערבה עם הלולב בשחרית בשעת הנענוע ובשעת הקפה עד שעת החבטה נוטלין הערבה לבדה ויותר טוב שלא ליטלה עם הלולב כלל ואף הנוטלים עם הלולב נראה לי דלאחר שהקיף יסיר הלולב מידו ויאחז הערבה שהם ההושענות שעושין לבד כל זמן שאומרים תחנונים על המים ומנענעים ההושענות בשעה שאומרים הושענות ואחר כך חובטים אותה : ח [ס] יש מי שאומר שהושענא שבלולב אף על פי שנזרקת אין לפסוע עליה : [*] ט [ע] יש מי שאומר שאסור ליהנות מן הערבה לאחר נטילתה אם לא התנה עליה מעיקרא דלכולי יומא אתקצאי למצותה : (הג"ה) ונהגו להצניע ההושענות לאפיית מצה כדי לעשות בה מצוה [*] י [פ] יש מי שאומר שיש ליזהר שלא יקוץ ישראל ערבה למצוה משרה עכו"ם אפילו ברשות העכו"ם : יא [צ] אם חל יום הושענה רבה ביום א' וקצצו עכו"ם ערבה בשבת והביאו כשרה : (הג"ה) ומיהו אם כוה ישראל לקוצבה ואיכא פרהסיא בדבר יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת : [*]

תרסה אתרוג אסור לאכול בשביעי · ובו ב' סעיפים :

א [א] אתרוג בשביעי אסור שהרי הוקצה לכל שבעה ואפילו נפסל אחר שעשה בו מצוה אסור כל שבעת ימים ובשמיני עצרת מותר : [ב] ובחוצה לארץ שעושים שני ימים טובים של גליות אסור אף בשמיני ומותר בתשיעי [ג] ואפילו חל להיות באחד בשבת [ד] ויש אוסרים בחל להיות באחד בשבת : ב [ה] הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים כל אחד יוצא בו ואוכלו למחר אבל ביומו אסור שהוקצה לכל אותו היום :

תרסו דיני סוכה ביום השביעי · ובו סעיף אחד :

א [א] אף על פי שגמר מלאכול ביום השביעי שחרית לא יסתר סוכתו אבל מוציא הוא את הכלים ממנה מן המנחה ולמעלה ומתקן את הבית לכבוד יום טוב האחרון [ב] ואם אין לו לפנות כליו ורוצה לאכול בה בשמיני צריך לפחות בה מקום ארבעה על ארבעה לעשות היכר שהוא יושב בה שלא לשם מצות סוכה שלא יהא נראה כמוסיף : (הג"ה) ואם רוצה לאכול בסוכה אחר החג אין צריך לפחות בה דלא נראה כמוסיף רק ביום שמיני : [*] ואם הוצרך לסעוד בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה [ג] ובחוצה לארץ שצריך

[א] הרא"ש בפ"ד דסוכה שם דף כ"ו

[א] סוכה דף מ"ו ומרדכי [ב] טור ור"י והרא"ש [ג] טור [ד] כייכתי לעיל סימן ת"ז

[א] מגילה דף כ"א [ב] שם דף ל"א [ג] סוכה דף כ"ה וכמו שפירש הרי"ף והרא"ש בשם גאון [*] רש"י בשם רבותיו ומהרי"ו ומנהגים : [ד] ב"י [ה] כייכתיו בסימן ת"ז [*] מהרי"ל : [ו] מגילה דף ל"א [*] מנהגים :

[א] ר"ה דף ט"ו [ב] טור והמרדכי בפ"ג דסוכה [ג] סוכה דף מ"ה [ד] שם בגמרא דף מ"ד [ה] שם טור בשם הרי"ף והרא"ש [*] ר"ן פ' לולב וערבה : [ו] הר"ן והרמב"ם בסוף פ"ז [ז] ב"י [ח] שם בגמ' [*] טור בשם רב האי : [ט] הר"ן [*] מרדכי ר"ן פרק לולב וערבה : [י] שם בגמרא [*] טור בשם רש"י : [כ] שם [ל] שם טור בשם הרמב"ם שם והרא"ש [מ] הר"ר שלמה בן הרשב"ץ והרש"בא בתשובה [נ] שם [ס] הנהות אשי"רי בשם א"ז בפ"ד דמגילה [ע] הנהות מיימוני בשם רא"ם : [*] מהרי"ו ומהרי"ל [פ] מנא כתוב סוכה דף ל' [צ] מרדכי בפ"ג דסוכה [*] ב"י בשם תשובת רשב"א :

[א] סוכה דף מ"ו [ב] שם [ג] טור בשם הרא"ש [ד] שם בשם רבינו פרץ [ה] שם

[א] סוכה דף מ"ח [ב] שם בגמרא [*] מנהגים : [ג] שם דף מ"ו

שצריך לישב בה בשמיני גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותם ממנה ואם אין לו מקום להוריד את כליו ורוצה לאכול בה בתשיעי אינו יכול לפחות בה מפני שהוא יום טוב ומה יעשה להיכרא [ד] אם היתה קטנה שאסור להניח בה הנר בשאר הימים מניחנו בה ואם היא גדולה שמותר להניח בה הנר [ה] מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהם כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה :

[ד] שם דף מ"ח [ה] שם

תרסז סוכה ונויה אסורין גם כל שמנה · ובו סעיף אחד :

א [א] סוכה ונוייה אסורים גם בשמיני ובחוצה לארץ שעושים שני ימים טובים אסור גם בתשיעי שהוא ספק שמיני ואם חל שבת במוצאי יום טוב האחרון של חג [ב] נוהגים שלא להסתפק מנוי סוכה עד מוצאי שבת [ג] ויש מתירים : (הג"ה) יש נהגו כשהיו יוצאים מן הסוכה היו אומרים יהי רצון שנזכה לישב בסוכה של לויתן * ואסור להכין ביום טוב לצורך ליל יום טוב ולכן אסור להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה דהוי הכנה : *

[א] סוכה דף י' [ב] טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ הרמב"ם בביצה דף ל' [ג] שם וכ"כ דתוס' בסוכה דף י' * הגהות מיימוני ומרדכי :

תרסח סדר תפלת ליל שמיני ויומו · ובו ב' סעיפים :

א ליל שמיני אומר בתפלה ותתן לנו את יום שמיני [א] חג העצרת הזה : (הג"ה) ואנו נוהגין שאין אומרים חג בשמיני דלא מצינו בשום מקום שנקרא חג אלא אומרים יום שמיני עצרת · * [ב] ובחוצה לארץ אוכלים בסוכה בלילה וביום מפני שהוא ספק שביעי ואין מברכין על ישיבתה ומקדשין ואומרים [ג] זמן : **ב** שחרית מוציאין שלשה ספרים וקורים באחד מוזאת הברכה עד סוף התורה · ובשני קורין בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות · ובשלישי קורין ביום השמיני עצרת ומפטיר ויהי אחרי מות משה · ובמקום שעושים שני ימים טובים אין מוציאין ביום הראשון אלא שני ספרים וקורים באחד [ד] חמשה בפרשת ראה מכל הבכור [ה] ואם הוא שבת קורים שבעה ומתחילין עשר תעשר · והמפטיר קורא בשני ביום השמיני עצרת ומפטיר במלכים [ו] ויהי ככלות שלמה · ומחזיר הספרים למקומם ואומר קדיש ומכריז משיב הרוח ומוריד הגשם :

[א] סוכה דף מ"ח וכפי' התו' והרא"ש שם * מנהגים : [ב] שם דף מ"ו [ג] שם במגילה דף ל"א [ד] שם דף ל"א [ו] פירש"י על שם ביום השמיני שלח את העם

תרסט סדר יום שמחת תורה · ובו סעיף אחד :

א במקום שעושין שני ימים טובים ליל תשיעי מקדשין ואומרים זמן ולמחר מוציאין שלשה ספרים וקורים באחד [א] וזאת הברכה עד סוף התורה · ובשני קורין בראשית עד אשר ברא אלהים לעשות · ובשלישי קורא המפטיר כמו אתמול [ב] ומפטיר ויהי אחרי מות משה : (הג"ה) וקורין יום טוב האחרון שמחת תורה לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה ונוהגין שהמסיים התורה והמתחיל בראשית נודרים נדבות וקוראים לאחרים לעשות משתה · * ועוד נוהגין במדינות אלו להוציא בשמחת תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורות שבהיכל ואומרים זמירות ותושבחות וכל מקום לפי מנהגו ועוד נהגו להקיף עם ספרי התורות הבימה שבבית הכנסת כמו שמקיפים עם הלולב והכל משום שמחה · ונהגו עוד להרבות הקרואים לספר תורה וקורים פרשה אחת הרבה פעמים ואין איסור בדבר · * עוד נהגו לקרות כל הנערים לספר תורה וקורין להם פרשת המלאך הגואל וגו' ובלילה קורין בספר תורה הנדרים שבתורה וכל מקום לפי מנהגו · עוד נהגו לסיים התורה אף על קטן העולה אף על גב דיש אומרים דדוקא תלמיד חכם צריך לסיים · * בזמן הזה שהחזן קורא אין לחוש (ד"ע) במקום שאין להם רק שני ספרי תורות קורין בראשונה וזאת הברכה ובשנייה בראשית וחוזרים ולוקחים הראשונה לענינו של יום וכן עושין כל מקום דבעינן שלשה ספרי תורות ואין להם רק שתים :

[א] מגילה דף ל"א [ב] תוס' שם בשם י"א * טור * מנהגים ורי"בש סימן פ"ד * מרדכי הגהות קטנות : * מנא כתוב :

הלכות חנוכה

תרע דברים האסורים והמותרים בחנוכה · ובו ג' סעיפים :

א [א] בכ"ה בכסליו (מתחילין) שמנה ימי חנוכה ואסורים בהספד ותענית [ב] אבל מותרין בעשיית מלאכה [ג] ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות [ד] ויש מי שאומר שאין להקל להם : **ב** [ה] ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות שלא קבעום למשתה ושמחה : (הג"ה) ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות משום דבאותן הימים היה חנוכת המזבח * ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם [א] ואז הוי סעודת מצוה * יש אומרים שיש לאכול גבינה בחנוכה לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב : * **ג** [ו] אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו : (הג"ה) ואין מתענין יום מיתת בו אב או אם · תענית חלום בחנוכה ע"ל סימן תקס"ח סעיף ה' ולענין נדוק הדין ע"ל בהלכות ר"ח סימן ת"כ בהג"ה וע"ל סימן תרפ"ג :

[א] שבת דף כ"א [ב] טור ועבריית אלעיל [ג] שם [ד] טור [ה] שם * מהר"א מפראג * מנהגים * כל בו ור"ן : [ו] מ"ק דף כ"ז

הלכות חנוכה כתב הראב"ד מ"ש סימן ה' שאסור לגזור תענית בכ"ד בכסליו ע"ש ולפ"ד נס לאחר חנוכה אסור וכ"כ בכ"ג · ועיין לקמן סימן תרפ"ו : **א** ואז הוי סעודת מצוה וכו' · פירוש ואז מותר לתלמיד חכם ליהנות ממנה ועיין בפירוש מנהגים : כתב הכ"י בסימן תרפ"ד לדברי הכל מברכין את האל בחנוכה · ועיין בי"ד סימן סע"ה :

תרעא א מ"ש צריך ליזהר וכו' · הטעם מפני שהנס נעשה בשמן שהכך נשאר מלא והנס עקרו היה הודיע להם שלא נטמא השמן דשמן טמא הרבה היה להם בריוח והמנורה היה נעשית בענין שאינה מקבלת טומאה כי עדיין גזירת חכמים הנאמרים בפרק קמא דשבת לא נתפשט ובספרי ט"ז הארכתי בס"ד ועיין שם : ומ"ש שואל אומוכר וכו' · אבל אינו חייב להשכיר את עצמו כמו בארבע כוסות לעיל סימן תע"ב משום דהכא אית ליה היכר נס בשראה כרות בבית חבירו לאפוקי בארבע כוסות דליכא היכר כלל אי לית ליה ארבע כוסות על שלחנו : **ב** שיש לו שתי כיות וכו' · ומיירי לדעת המחבר בפתח החצר שפתוח לו שני בתים דצריך להדליק כל אחד ואחד על פתח החצר וכן כתבו התוס' שם בהדיא ולאפוקי מדברי כ"י דלא כ"כ ולאשתמיט מיניה דברי התוס'

תרעא סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו · ובו ח' סעיפים :

א [א] צריך ליזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק : **ב** [ב] כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל אחרון יהיה שמונה [ג] ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר : (הג"ה) ויש אומרים דכל אחד מבני הבית ידליק * וכן המנהג פשוט ויזהרו ליתן כל אחד נרותיו במקום מיוחד כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקין : * **ג** [ד] נר שיש לו שתי פיות עולה לו בשביל שנים : **ד** [ה] מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד לא כפה עליה כלי אפילו לנר אחר אינו עולה לפי שהוא כמדורה : (הג"ה) ולכן יש ליזהר להעמיד הנרות בשורה בשוה ולא בעיגול דהוי כמדורה · * ומותר להדליק בפעוטות שקורין לאמפ"א מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו · * ויזהרו כשעושים נרות אפילו בשעוה שאין לדבקן ביחד ולהדליקן דהוי כמדורה · * אפילו בנרות של שבת ויום טוב יזהרו שלא לעשות כן : * **ה** [ו] נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ אם הבית פתוחה לרשות הרבים מניחו על פתחו ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר [ז] ואם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לר"ה מניחו בחלון הסמוך לר"ה ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה מניחו על שלחנו ודיו [ח] וצריך נר אחר להשתמש לאורו ואם יש מדורה אין צריך נר אחר ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה צריך נר אחר : **ו** [ט] מניחו למעלה משלשה טפחים ומצוה להניחו [י] למטה מעשרה טפחים ואם הניחו למעלה מעשרה טפחים יצא [כ] אבל אם מניחו למעלה מעשרים אמה לא יצא : הג"ה

[א] רמב"ם בפ"ב דחנוכה ושם דף כ"א [ב] שבת דף כ"ג וכב"ה [ג] תוס' שם וכ"כ הטור * רמב"ם * מהר"א מפראג : [ד] שם דף כ"ג [ה] שם * הגהות מיימוני בשם סמ"ק : * תה"ד סי' ק"ה : * פסקי מהרי"ו ס"ה : * א"ז : [ו] שם דף כ"א [ז] שם [ח] שם [ט] טור [י] שם [כ] שם דף כ"ב

(הג"ה) ואפילו לקחה כך דלוק והכניסה למטה מעשרים לא יצא דהדלקה עושה מצוה: * ז [ל] מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח [מ] משמאל כדי שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה מהשמאל [נ] ואם אין מזוזה בפתח מניחו בימין [ס] ואם הניחו ברלת יניחנו מחציו של כניסה לצד שמאל: (הג"ה) ומיהו בזמן הזה שכלנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני רשות הרבים כלל אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח ומכל מקום המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח ואין לשנות אלא אם כן רבים בני הבית שמדליק יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד שלא יתערב הנרות ביחד ואין היכר כמה נרות מדליקין ומכל מקום יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה כי אז לא יהיה היכר כלל ואף כי אין היכר רק לבני הבית מכל מקום היכר קצת מיהא בעי. [ע] ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום (או בדרום המנורה שמסדרן ממזרח למערב) * ומדליקין ומברכים (בבית הכנסת) משום פרסומי ניסא: (הג"ה) ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת וצריך לחזור ולהדליק בביתו. * ונוהגין להדליק בבית הכנסת בין מנחה למעריב ויש נוהגין להדליק בערב שבת קודם מנחה. * אם רוצים למהר להתפלל לאחר שבירך השליח צבור והדליק אחד מהן יוכל השמש להדליק הנשארים והשליח צבור יתפלל: * ח [פ] חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות צריך להדליק בשתיהן [צ] מפני החשד ואם שני הפתחים ברוח אחד (והם בבית אחד) * די לו באחד מהם: (הג"ה) ואם מדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחת מהם ובשני מדליק בלא ברכה. מיהו בזמן הזה שכולם מדליקין בפנים מפנים ואין היכר לבני רשות הרבים כלל אפילו יש לחצר או לבית הרבה פתחים להרבה רוחות אין מדליקין אלא פעם אחת בפנים כן נראה לי וכן המנהג פשוט:

התוס' ע"ש. עיין בתשובת מהרש"ל סימן פ"ה: ג מפני החשד פירוש שיאמרו בשם שלא הדליק כמו כך לא הדליק באחרת כלומר שלא ידעו שיש לחצר זה פתח אחרת ולא דמי לבית הכנסת דלעיל סימן ג' סעיף ח' דהתם מפורסם וידוע שיש לבית הכנסת שני פתחים דהכל בקיאין בבית הכנסת וכ"כ בלבוש:

תרעב כתב מהרש"ל סי' פ"ה מיד שהתחיל הזמן אסור לאכול ולא ללמוד עד שידליק ואם התחיל פוסק: ונראה דיש להדליק קודם תפלת ערבית. ועיין בספר טירת כסף מ"ש בכ"ד ועיין בכנסת גדולה: ומ"ש שבזמן הזה וכו'. ומיהא יש להדליק כל זמן שבני הבית נעורי' כ"מ בשם מהרש"ל: לא יקח שעוה מבתי תפלת עכו"ם מטה משה: ומ"ש אלא ידליק מן התערובות שנים שנים וכו'. כן הוא הכונה הכ כונה. וכתב מהר"י ברונא דלא שייך להסתפק אלא כשהודלקה למצותו וכבתה קודם שיעור ונתערב באחרות ע"כ. מיהא לפי מה שכתב הרב לעיל דהמנהג לגוף הקדושה מלתא היא אפשר דמיירי גם קודם שהודלקה:

תרעג א מ"ש ואפילו כבתה בערב שבת וכו'. ומהרש"ל סימן פ"ה מחמיר שצריך לחזור ולהדליקה. ונראה דלא יברך עיין מטה משה:

תרעה א מ"ש אשה מדלקת נר חנוכה וכו'. פי' שמוציאה אנשים ידי חובתן. והוא הדין אם כבר בירך והדליק יכול לחזור ולברך להוציא את האשה אם עומדת אצלו ולא בענין אחר ש"ג בפרק במה מדליקין. ועיין לקמן סימן תרפ"ט סעיף ב':

כסאל

תרעב זמן הדלקת נר חנוכה. ובו ב' סעיפים:

א [א] אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם סוף שקיעתה לא מאחרים ולא מקדימים [ב] ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה [ג] ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק: **ב** [ד] שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור [ה] ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן: (הג"ה) יש אומרים שבזמן הזה שמדליקין בפנים אינו צריך ליזהר להדליק קודם שיכלה רגל מן השוק (ד"ע) ומכל מקום טוב ליזהר גם בזמן הזה: [ו] ומיהו הני מילי לכתחלה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך כל הלילה [ז] ואם עבר כל הלילה ולא הדליק אין לו תשלומין: (הג"ה) ובלילות האחרות מדליק כמו שאר בני אדם אף על פי שלא הדליק בראשונה: *

תרעג שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה. ובו ד' סעיפים:

א [א] כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה ואע"פ שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותם הפתילות: (הג"ה) ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר * ואם אין שמן זית מצוה בשמנים שאורו זך ונקי ונוהגין במדינות אלו להדליק בנרות של שעוה כי אורן צלול כמו שמן: [ב] ואפילו בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק בנר חנוכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת: (הג"ה) אם אינו נותן בנר רק כדי שיעור מצותו * לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול [ג] ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור [ד] ואפילו תשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה אסור [ה] ויש מי שמתיר בתשמיש של קדושה ונוהגים [ו] להדליק נר נוסף כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון [ז] ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה: (הג"ה) ובמדינות אלו אין נוהגין להוסיף רק מניחין אצלו השמש שבו מדליק הנרות והוא עדיף טפי ויש לעשות יותר ארוך משאר נרות שאם בא להשתמש ישתמש לאותו נר * אם נתערב נר חנוכה האסור בהנאה בשאר נרות אפילו אחד באלף לא בטיל דהוי דבר שיש לו מתירין * אלא ידליק מן התערובות כל כך שבודאי נר של היתר דולק עם נר של איסור ואז מותר להשתמש אצלן: (ד"ע) **ב** [ח] הדלקה עושה מצוה [ט] לפיכך אם כבתה קודם שיעבר זמנה אינו זקוק לה [י] ואפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אינו זקוק לה [כ] וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנם וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק לה: (הג"ה) ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה אין לברך עליה: * **ג** [ל] נר של חרס שהדליק בו לילה אחת נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה ואם אין לו אלא ישן מסיקו בכל לילה באור ונר של מתכת אין צריך חדש ושל זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת: **ד** [מ] אין חוששין לפתילות להחליפם עד שתכלה:

תרעד שמותר להדליק מנר לנר. ובו שני סעיפים:

א מדליקין נר חנוכה מנר חנוכה [א] ודוקא להדליק זה מזה בלא אמצעי אבל להדליק מזה לזה ע"י נר של חול אסור [ב] ויש מתירים גם בזה [ג] אלא א"כ הוא בענין שיש לחוש שיכבה הנר של חול קודם שידליק נר אחר של חנוכה: (הג"ה) ונהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד והשאר אינו למצוה כ"כ לכן אין להדליק זה מזה * וכל זה אינו רק בעוד שדולקים למצותן אבל אחר שעבר זמן המצוה מותרים בהנאה כל שכן שמותר להדליק מהן: * **ב** [ד] יש מי שאומר שנר של בית הכנסת ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם ומותר להדליק זה מזה: (הג"ה) וה"ה נר של תלמוד תורה או נר לחולה הצריך נר * ובענין נר של בית הכנסת ע"ל סימן קנ"ד סעיף י"ד:

תרעה שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה. ובו שלשה סעיפים:

א [א] הדלקה עושה מצוה ולא הנחה שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה מדליקה שם ואין צריך להגביה ולהניחה לשם מצות חנוכה [ב] לפיכך עששית שהיתה דולקת כל היום שהדליקה מערב שבת למצות חנוכה למוצאי שבת מכבה ומדליקה לשם מצוה ומכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה [ג] שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה [ד] וכן אם מדליק ואוחזה בידו במקומה לא יצא שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזה: **ב** [ה] יש מי שאומר דכיון דהדלקה עושה מצוה

צריך

* ב"י בשם תוס': [ל] שם [מ] שם [נ] טור בשם אבי העזרי [ס] שם בשם סמ"ק והמרדכי שם [ע] כמו שמברכין על הלל דר"ת אף על פי שאינו אלא מנהג * ת"ה סימן ק"ד כ"י * רי"בש סימן קי"א: * כל בו ואבודרהם: * מהרי"ל: [פ] שם דף כ"ג * כל בו:

[א] לשון הרמב"ם בפ"ד שבת דף כ"א [ב] בשם מהר"י אבוהב [ג] שם בגמ' [ד] שם בגמרא [ה] כן פירש הרי"ף והרא"ש שם [ו] תוס' שם וכן משמע מדברי הרא"ש [ז] טור וכ"כ המרדכי שם * מנהג כתוב בשם מהרי"ל ואגודה ודעת עצמו:

[א] שבת דף כ"א * מרדכי וכל בו ומהרי"ל: [ב] שם * תשובת הרשב"א סימן ע"ד: [ג] שם דף כ"ב [ד] טור והרא"ש [ה] טור בשם בעל העיטור וכ"כ בשבולי הלקט [ו] טור ורבינו ירוחם [ז] שם בשם רבינו ירוחם * מרדכי: * ת"ה סימן ק"ג: [ח] שם דף כ"ג [ט] שם [י] תרומת הדשן [כ] הר"ן בשם תשובת הרשב"א * רשב"א סימן תתל"ט ור"ן: [ל] טור בשם הר"מ מרוטנבורג [מ] שבולי הלקט

[א] שבת דף כ"ב [ב] שם [ג] תרומת הדשן * הגהות מיימוני ומרדכי: * ב"י הלכו' קטנו' [ד] טור בשם ספר התרומה * כ"י ה"ק:

[א] שבת דף כ"ג [ב] שם [ג] שם [ד] ב"י שם [ה] הרא"ש שם

תרעו נשאל הרמב"ם ז"ל מי שהדליק נר חנוכה ובירך עליו ואחר כך הדליק נרות אחרות אם צריך לחזור ולברך והשיב חזור העניין לכוונת המברך אם כשהדליק נר חנוכה ובירך עליו היה כוונתו להדליק נרות אחרות ברכה אחת לכולם ואם בירך והדליק ואחר כך נודמנו לו נרות אחרות להדליק מברך בכל פעם ופעם ע"כ ・ ומיירי מליל שני ואילך ・ הנר אם רוצה לומר לאבותינו יאמר ואם יאמר שעשית נסים לישראל יאמר אגרת הרמב"ם:

תרעז א מ"ש אכסנאי וכו' ・ לשון מהרש"ל אכסנאי הנשוי אם אינו יודע שאשתו מדלקת עליו יכול להדליק ולברך אבל אם יודע בבירור גמור שאשתו מדלקת עליו אין לו להדליק אם לא שהוא בבית יחידי שידליק מפני הרואין ・ וכתב עוד דלאו כל כמיניה לומר שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו ・ ויש לתמוה דאם כן גם בנכנס ספק אין לו לברך והעיקר נראה לי כדברי הרב בהג"ה דאם אינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו שמדליק ומברך בפני עצמו: האוכל בחנוכה אצל חבירו והגיע זמן ההדלקה צריך לילך לביתו ולהדליק ולא שידליק שם בסעודה שאדית יוסף ע"ג ・ ומיהו אם רוצה לסמוך על מה שאשתו מדלקת בביתו יכול לסמוך ・ ועיין ב"ח והיינו דוקא אם רואה הנרות אבל בעל הבית שסועד אצלו: כתב מהרש"ל בזוית פנוי והוא בבית בפני עצמו חייב בנרות חנוכה ע"ש סימן פ"ו: כהן שמת בשכונתו והוצרך לצאת מן הבית והדליק אדם אחר בביתו כשמדליק בליל שני מברך שהחיינו: וכ"נ לא"כ ע"ש: **ב** שאין להוסיף עליו וכו' ・ ועיין לעיל סימן תק"ו סעיף ב' ・ וכי"ד פסק המחבר בסימן צ"ט סעיף ו' דמותר להרבות על איסורי דרבנן כדי לבטלם ומכ"ש הכא דמקליה קליה לאיסורא וצ"ע ・ ועיין בט"ז ובספר ט"כ פ"ב דכינה:

תרעח א מ"ש יקנה לנר חנוכה משום דאפשר לקדש בפה וזוכה מדאורייתא ואפילו אין לו פת:

תרפו או

צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואחר כך הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא ידי חובתו: **ג** [א] [ו] אשה מדלקת נר חנוכה שאף היא חייבת בה [ו] אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה כלום ואף על פי שתניחה גדול [ק] ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך מותר: (הג"ה) ולדידן דכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק גם כן:

[ו] שם [ו] שם [ק] ר"ן בשם בעל העיטור

תרעו סדר הברכות וההדלקה ・ ובו חמשה סעיפים:

א [א] המדליק בליל ראשון מברך שלשה ברכות להדליק נר חנוכה ושעשה נסים ושהחיינו [ב] ואם לא בירך זמן בליל ראשון מברך בליל שני או כשיזכור: **ב** [ג] מליל ראשון ואילך מברך שתיים להדליק ושעשה נסים: (הג"ה) ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק: * **ג** [ד] מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה וגם אין מדליקים עליו בתוך ביתו כשרואה נר חנוכה מברך שעשה נסים ובליל ראשון מברך גם שהחיינו [ה] ואם אחר כך בליל שני או שלישי בא להדליק אינו חוזר ומברך שהחיינו: **ד** [ו] אחר שהדליק אומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות וכו': **ה** [ז] יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני ובליל שני כשיוסיף נר אחר סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי להפנות לימין וכן בליל שלישי כשיוסיף עוד אחד סמוך לב' נרות הראשונות יתחיל בנוסף ובו יתחיל הברכה ואחר כך יפנה לצד ימין וכן בכל לילה נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס שהרי בתוספת הימים נתוסף הנס:

[א] שבת דף כ"ג [ב] טור בשם אביו הרא"ש [ג] שם * מהרי"ל: [ד] שם [ה] תשובה אשכנזית [ו] טור בשם יוכפת סוכרים [ז] מהרי"ק בשורש קכ"ד ע"פ המרדכי בכ"ב דשבת

תרעז דין אכסנאי בחנוכה ・ ובו ד' סעיפים:

א [א] אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה [ב] ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו [ג] אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית והוא הדין לבן האוכל אצל אביו: (הג"ה) ויש אומרים דבזמן הזה שמדליקים בפנים ידליק במקום שאוכל וכן נהגו: * **ב** [ד] קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק: **ג** [ה] יש אומרים שאע"פ שמדליקים עליו בתוך ביתו אם הוא במקום שאין בו ישראל מדליק בברכות: (הג"ה) כי חייב לראות הנרות * וכן נוהגים ואפילו אם הוא אצל יהודים ורואה הנרות אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם וכן נוהגין * **ד** [ו] הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו ואם נתערב בשמן אחר ואין ששים לבטלו [ז] יש מי שאומר [ב] שאין להוסיף עליו כדי לבטלו:

[א] שבת דף כ"ג [ב] שם [ג] טור בשם אביו הרא"ש * תשובת הרשב"א סימן תקמ"ג: [ד] א"ח [ה] מהרי"ו אגודה בשם א"ח וכ"כ המרדכי * מרדכי: * תה"ד ומהרי"ל ותשובת מהרי"ל סי' קמ"ה [ו] הרא"ש בפרק ב' דשבת ובפיסקא רבתי [ז] טור בשם הר"מ מרוטנבורג

תרעח נר של שבת קודם לנר חנוכה ・ ובו סעיף אחד:

א [א] כי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת יקנה נר שבת מפני שלום ביתו: * [ב] ואם יש לו לנר שבת ואין לו לנר חנוכה ולַיין לקידוש היום [א] יקנה לנר חנוכה משום פרסומי ניסא: (הג"ה) וה"ה נר חנוכה קודם ליין הבדלה וע"ל סימן רנ"ו סעיף ה':

[א] שבת דף כ"ג [ב] שם

תרעט:

א [א] בערב שבת מדליק נר חנוכה תחלה ואח"כ נר שבת: (הג"ה) ומברך עליהם כיון שקבל אע"פ שמדליק כעוד היום גדול: *

[א] טור בשם בה"ג * ת"ה סימן ק"כ:

תרפ שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת ・ ובו ב' סעיפים:

א [א] בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח את הדלת: **ב** בערב שבת [ב] אסור לקבוע הנרות בדלת עצמה אחורי הדלת ויש [ג] מי שמתיר: (וע"ל סימן רע"ז סעיף א')

[א] טור ונתבאר בסימן רע"ז [ב] טור לפי פירוש ר"י [ג] שם בשם ר"מ מרוטנבורג

תרפא אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת ・ ובו ב' סעיפים:

א [א] במוצאי שבת אין מבדילין בנר חנוכה שאין נהנים לאורו: **ב** [ב] מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה: (הג"ה) וכל שכן בביתו ואחר כך יבדיל שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת:

[א] טור בשם הירו' [ב] תרומת הדשן סימן ס'

תרפב דין על הנסים בחנוכה ・ ובו ג' סעיפים:

א [א] כל שמונת ימי חנוכה אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ ובתפלה בברכת מודים [ב] ואם לא אמר אין מחזירין אותו (ועיין לעיל סימן רכ"ד סעיף ד' וה') ・ [ג] ומיהו אם נזכר באותו ברכה כל זמן שלא הזכיר את השם אפילו נזכר בין אתה להשם חוזר: (הג"ה) יש אומרים כשמכח על הנסים בברכת המזון כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן עשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה כימי מתתיהו וכו' ・ * (וככר נתבאר סימן קפ"ז סעיף ד'): **ב** [ד] גם במוסף של שבת ושל ראש חדש צריך להזכיר של חנוכה אף על פי שאין מוסף בחנוכה: **ג** [ה] אין אומרים כשם שעשית וכו' אלא מכיים ועשית עמהם נסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת [ו] ויש אומרים שאומרים אותו:

[א] שבת דף כ"ד [ב] הרי"ף והרא"ש וכ"כ התוס' שם [ג] טור * כל בו: [ד] שם [ה] טור בשם י"א ואביו הרא"ש

תרפג

א [א] כל שמונת ימי חנוכה גומרים את ההלל: (הג"ה) וכל שמונת ימי חנוכה אין אומרים תחנון וצו"ץ ולמנצח וגדוק הדין גם בערב חנוכה במנחה ועיין לעיל סימן קל"א: *

[א] ערכין י'

תרפד סדר

תרפד סדר קריאת התורה בחנוכה · ובו ג׳ סעיפים :

א [א] קורין בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא ג׳ בכל יום [ב] ומתחילין בברכת כהנים (ויש אומרים שמתחילין ויהי ביום כלות משה · * וכן אנו נוהגין) [ג] וקורא אותו עם כהן ולוי · וישראל קורא ביום הראשון · (ויש אומרים שהכהן קורא כל אותה הפרשה עד ביום הראשון והלוי והישראל קורין ביום הראשון · * וכן נוהגין) [ד] ביום שני קורא כהן ביום השני עד פר אחד בן בקר · ולוי עד ביום השלישי · וישראל חוזר וקורא ביום השני ועל דרך זה בכל יום : (הג״ה) ויש אומרים שישראל קורא ביום שלאחריו דהיינו ביום השלישי · וכן בכל יום וכן נוהגין : * [ה] ביום שמיני מתחילין ביום השמיני וגומרין כל הסדרא וקורין פרשה ראשונה של בהעלותך : (ונוהגין לסיים כן עשה את המנורה : * ב בשבת שבחנוכה מוציאין שני ספרים באחד קורא פרשת השבוע ובשני קורא בשל חנוכה [ו] ומפטיר רני ושמחי ואם חל בו שני שבתות מפטיר בשני [ז] במלכים בנרות דשלמה : (הג״ה) ואם חל חנוכה בשבת זו מפטירין בשל חנוכה : * ג [ח] אם חל ראש חדש טבת בשבת מוציאין שלשה ספרים וקורים שבעה בפרשת השבוע ובשני קורא אחד בשל ראש חדש ומתחיל וביום השבת ובשלישי קורא מפטיר בשל חנוכה [ט] ומפטיר רני ושמחי [י] ואם חל ראש חדש בחול מוציאין שני ספרים וקורין באחד שלשה בשל ראש חדש ובשני קורא אחד בשל חנוכה [כ] ואם טעה החזן וקראו רביעי בשל ראש חדש אם לא הוציאו ספר תורה שניה אין צריך לקרות יותר אבל אם הוציאו ספר תורה שנית משום פגמו צריך לקרות חמישי בשל חנוכה : (הגה) ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ראש חדש · * ואם צריך לברך על קריאת ראש חדש עיין לעיל סימן ק״מ :

[א] מגילה דף ל״א [ב] שם * טור : [ג] שם בטור * מנהגים [ד] שם * הגהות מיימוני פרק י״ג : [ה] שם * מנהגים : [ו] שם [ז] במגילה [ח] שם * מנהגים : [ח] מגילה דף כ״ט [ט] הרא״ש שם [י] שם [כ] רוקח והכל בו * אבודרהם הלכו׳ ברכות :

תרפה סדר ארבע פרשיות · ובו ז׳ סעיפים :

א [א] ראש חדש אדר הסמוך לניסן שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים [ב] שהיא כי תשא עד ועשית כיור נחשת [ג] ומפטיר ויכרות יהוידע ומוציאין שלשה ספרים באחד קורא פרשת השבוע ובשני של ראש חדש ובשלישי קורא מפטיר בפרשת שקלים : ב [ד] בשבת שנייה מוציאין שני ספרים · באחד קורא פרשת השבוע ובשני קורא זכור את אשר עשה לך עמלק ומפטיר פקדתי את אשר עשה עמלק : ג [ה] בשבת שלישי שהיא חמשה עשר באדר מפסיקין · ובשבת רביעי שהיא כ״ב לאדר מוציאין שני ספרים באחד קורא פרשת השבוע · ובשני קורא פרשת פרה ומפטיר וזרקתי עליכם מים טהורים : (ועיין לעיל סימן קל״ז סעיף ה׳) ד [ו] בשבת חמישי שהיא כ״ט באדר מוציאין שני ספרים באחד קורא פרשת השבוע · ובשני החדש הזה לכם ומפטיר כראשון באחד לחדש : ה [ז] חל ראש חדש אדר הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע [ח] ואפילו בערב שבת מקדימין לקרות פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשנייה כדי שתהא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים מלפניה [ט] ואם חל פורים בערב שבת מקדימין לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו : ו [י] הימים שראוי לקבוע בהם ראש חדש אדר זבד״ו · וסימן לשבתות ההפסקה זט״ו ב״ו ד״ד וכי״ו · כלומר כשחל ראש חדש בשבת מפסיקין בט״ו בו וסימן זט״ו · וכשחל ביום ב׳ מפסיקין בו׳ בו וסימן ב״ו · וכשחל ביום ד׳ מפסיקין בד׳ בו וסימן ד״ד · וכשחל ביום ו׳ מפסיקין בשתי שבתות ב׳ בו וי״ו בו וסימן וכי״ו : ז [כ] יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה ארומה חייבים לקראם מדאורייתא לפיכך בני היישובים שאין להם מנין צריכין לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא : (הג״ה) ואם אי אפשר להם לבא מכל מקום יזהרו לקרותם בנגינתם ובטעמם : *

[א] מגילה דף כ״ט [ב] כשמואל ותנא כוותיה [ג] שם [ד] שם דף ל״ד [ה] שם [ו] שם [ז] כרב שם [ח] שם וכרב [ט] הרי״ף והרא״ש שם [י] תוספות ברכות דף י״ג

הלכות מגילה

תרפו דין תענית אסתר · ובו ג׳ סעיפים :

א [א] בחנוכה ובפורים מותר להתענות לפניהם ולאחריהם : [ב] מתענין בי״ג באדר ואם חל פורים באחד בשבת מקדימין להתענות ביום חמישי : (הג״ה) ותענית זה אינו חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברות [א] או מניקות או לחולה שאין בו סכנה ואפילו רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אחר כך אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור · * ואם חל פורים ביום א׳ שמתענין ביום ה׳ שלפניו וחל בו ברית מילה מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ו׳ יתענו האוכלים · * ג [ג] ויש מתענים שלשה ימים זכר לתענית אסתר :

[א] תוס׳ תענית דף י״ח וכ״כ הרא״ש בפ״ק דמגילה [ב] הרא״ש שם דף ב׳ * קדושי אגודה בשם מחזור ויטרי: * הגהות מנהגים [ג] טור בשם מסכת סופרים

תרפז חיוב קריאת המגילה · ובו ב׳ סעיפים:

א [א] חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום [ב] ושל לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום מהנץ החמה עד סוף היום ואם קראה משעלה עמוד השחר יצא : ב [א] [ג] מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכלם נדחים מפני מקרא מגילה ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו [ד] חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים (כדי צרכו) שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא : (הג״ה) וכל זה לא איירי אלא כדאיכא שהות לעשות שתיהן אבל אם א״א לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה · * והא דמת מצוה קודם היינו דוקא כדאפשר לו לקרותה אחר כך : *

[א] מגילה דף ד׳ [ב] רמב״ם בפ״א שם דף כ׳ [ג] שם דף ג׳ [ד] שם * ר״ן וב״י בשם תוס׳ ומהר״א מזרחי : * מהר״א מזרחי

תרפו א מ״ש

או מניקות וכו׳ · וכל שכן חיות כל שלשים ימים ובכלל חולה שאין בו סכנה הוא וכ״כ הכ״מ : כתב בתשובות ר״מ אלשקאר דיכולין בני עיר לתקן בהסכמה ובחרמות עליהם ועל זרעם אחריהם לעשות פורים יום שנעשה להם נס ע״ש סימן מ״ט · ואם הנס נעשה באדר ראשון יעשו באדר ראשון ובאדר שני יעשו באדר שני · ועיין לעיל סימן ת״ח סעיף ה׳ לענין ת״ח · ועיין בתשובות הרי״בש סימן ת״ו :

תרפז א מ״ש

מבטלים תלמוד תורה וכו׳ · ונראה מסיק דוקא תלמוד תורה דיחיד ולא של רבים ע״ש והיינו לקרות עם הצבור אבל ת״ת אפילו שתורתן אומנתן חייבים בקריאת מגילה שהוא מדברי קבלה למאן דאמר דמגילת אסתר ברוח הקודש נאמר · ומדברי המחבר משמע דאין לחלק בין תלמוד תורה דרבים לשל יחיד · ועיין בתשובת מהרד״ך בית י״ג ובספר ט״ז : ומ״ש שאין לו קוברים וכו׳ · והוא הדין שאר מתים דקרו ותנו ומתנו דמבטלין אפילו ת״ת דרבים וכל שכן מקרא מגילה דקוברין אותו תחלה ואחר כך קורין המגילה · וכ״כ בכ״נ מה״כ ע״ש · וכן מוכח שם מדברי התוס׳ ד״ה מ״מ : ומ״ש והא דמת מצוה וכו׳ · יש לתמוה דהא מת מצוה כמי מדאורייתא הוא ודוחה את מצות קרבן פסח שמזורה שהוא בכרת כדיליף התם מלאחותו וע״כ איירי אפילו הולך לשחוט פסח שני · ועיין מה שכתבתי בספר ט״כ שם בס״ד ועיין בפי׳ מנהגים :

תרפח א מ״ש

זמן קריאה לרוב העולם · כלומר מש״ה מברכין בי״ד אף על גב דספיקא דרבנן הוא ולא דמי ליום טוב של גליות דהתם מברכין אתקנתא דרבנן אבל הכא לאו

תרפח דין כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון · ובו ח׳ סעיפים :

א [א] כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון [ב] אפילו אינם מוקפין עכשיו קורין בחמשה עשר [ג] אפילו אם הם בחוצה לארץ [ד] ואפילו אין בהם עשרה בטלנים · (פירוש בטלים ממלאכתם ועוסקים בצרכי צבור) [ה] והוא שהוקף ואחר כך ישב [ו] או שישב תחלה על דעת להקיפו אחר כך לאפוקי כשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו : (אבל מסתמא הוקפה ולבסוף ישבה) * ב [ז] וכן הכפרים הנראים עמהם אפילו אינם סמוכים כגון שהם בהר או שסמוכים להם אפילו אינם נראים עמהם כגון שהם בעמק [ח] ובלבד שלא יהיו

[א] ריש מגילה [ב] שם דף ב׳ [ג] טור וכ״כ הר״ן בשם התוס׳ והרמב״ן וע״פ הירושלמי וכן דעת הגאונים [ד] תוס׳ והרא״ש שם [ה] שם [ו] טור בשם מהר״מ מרוטנבורג * ר״ן [ז] שם [ח] שם דף ב׳

לאו תקנת חכמים הוא אלא מפני ספק קורין בשני ימים ואילולי הטעם שהוא זמן קריאה לרוב העולם לא היה ראוי לברך כלל דספיקא דרבנן הוא וברכות אינן אלא מדרבנן ודוק · והשתא נמי אתיא שפיר דלא עבדינן ספיקא דיומא משום למרדכי ואסתר לא תקנו לעשות ספיקא דיומא לא רצו חכמים אח"כ להוסיף על דבריהם · ועוד דלא יעבור כתיב · ועוד דכל הקודם כהכך לשיוחה · ועיין מ"ש הב"ח בשם מהרש"ל : **ב** קורא ביום י"ד וכו' · ומשמע אפילו הוא בן כרך ודעתו לחזור · ועיין מ"ש בספר ט"כ בס"ד : **ג** יום חמשה עשר שחל וכו' · אבל יום י"ד לא יבא לעולם בשבת ע"פ סדר וסימן קביעות ראש השנה שהוא לא אד"ו ראש וכו' · עיין ב"י והטעם שמקדימין משום דלא יעבור כתיב : ומ"ש דסעודה עושים ביום א' בשבת וכו' · ובתשובות הרלב"ח הסכים לעשותה בשבת וכתב שכן עשה מעשה אבל שאר רבנות' הסכימו לדעת המחבר והכי נראה: ולענין לטלטל את המגילה בשבת מותר כמו שאר ספרים · ועיין כ"ג מה"כ: **ד** בלא ברכה · ונראה דאם הוא בן כרך ויוצא בשיירא בי"ד שקורא עם הברכה כיון שהוא יום קבוע לפרזים · ועיין בספר ט"כ : **ה** קורא אותה בחמשה עשר וכו' : פירוש עם הברכה תחלה :

תרפט א מ"ש הכל חייבים וכו' · משום דכולם היו באותו נס דעל כולם נגזרה גזרה להשמיד ולהרוג

וזהו נמי הטעם בחנוכה ובפסח · ועיין בתוס' במגילה דף ד' ד"ה שאף: **ב** ויש אומרים שהנשים וכו' · שיעור דברי המחבר כך הוא דנקרט וכו' לכ"ע אין מוציאין את האחרים בקריאתם ובנשים יש אומרים שאינן מוציאות וכו' וכהאי יש אומרים ק"ל עיקר ותדע דאל"כ תקשה דבריו אהדדי במ"ש בסמוך סעיף ג' דטומטום אפילו מינו אינו מוציא משום ספיקא שמא אחד איש ואחד אשה הא אפילו נשים מוציאין ידי חובתן אלא ע"כ ס"ל עיקר כהאי יש אומרים דאין הנשים מוציאות לאנשים וכ"כ תוס' בריש מגילה ע"ש · ובאשי"רי שם : **ג** ולא שאינו מינו וכו' · אבל לאשה מוציא דלא עדיפא מאנדרוגינוס דעל כל פנים יש בו צד זכרות וכל שכן טומטום שמוציא את הנשים : כתב בתשובות בנימין זאב סימן קנ"ד דאיש שכבר יצא ידי חובתו ורוצה לקרות לנשים ולבני ביתו שיברך על משמע מגילה · ונראה דאין לו לחזור ולברך שחייבו דכבר יצא בברכה בבית הכנסת · וכן כתב מטה משה סימן תתכ"ח בשם מהר"יל ע"ש: ומ"ש דאפילו את עצמו וכו' · ונראה דגם דעת המחבר כן וכדלעיל גבי שופר סימן תקפ"ט סעיף ה' ואפשר דסבירא ליה לחלק בין שופר שהוא מפורש בתורה למקרא מגילה · וכ"כ הרדב"ז ח"ש סימן מ' ע"ש · ועוד י"ל דהכא שאני דהא נס כד עבדות שבו חיובו מחייב וכ"כ בהגהות לבוש · וכל עיקר כדעת יש אומרים שכתב הרב בהג"ה: ודע דקטן אפילו הגיע לחינוך אינו מוציא אחרים ידי חובתן דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן · וכ"כ בלבוש ועיין ב"ח · ונראה לי דאפילו לנשים אינו מוציא ידי חובתן דאלים יותר חיובא דנשים מקטן · ועיין בספר ט"כ מ"ש ראיה לזה וקטן שהגיע לחינוך מוציא את חבירו קטן שהגיע לחינוך ואפשר דחינוך בעינן שיתמצו מן הגדולים · ולענין קדש עיין מ"ש הב"ח : **ד** ממי שהוא מודר הנאה וכו' · הטעם משום דמצות לאו ליהנות ניתנו :

תרץ א מ"ש וקראם הקורא בעל פה וכו' · ורי"או כתב דמלת שאינן מכשידין את הקריאה אפילו לא

קראם כלל יצא כגון ויימי הפורים האלה לא יעברו מתוך וגו' אם השמיט מלת לא הרי הוא מפסיד הקריאה המשתנה הענין וצריך לחזור אבל בלא"ה אין צריך לחזור הובאו דבריו בש"ג פ"ק דמגילה : **ב** אלא שומע ושותק וכו' · הטעם משום דצריך לקרות או לשמוע ממי שקורא בספר כלומר כמו ספר תורה כדילפינן מדכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים וכתיב התם כתוב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר · ועוד דכתיב אחר עם הספר משמע דבעינן דוקא שיאמר מתוך הספר · עיין בלבוש ש"ס : **ג** אפילו שהה כדי לגמור וכו' · משמע אפילו שהה מחמת אונס אין צריך לחזור לראש ועיין לעיל סימן ס"ה סעיף א' ובסימן ק"ד סעיף ה' · ובדברי הרא"ש כתב מי ששותו משמע דהוא הדין במגילה אם שהה מחמת אונס חוזר לראש · ע"ש וכן נראה לענ"ד להחמיר וכמ"ש בספר ט"כ : ומ"ש ואפילו בה בנתיים וכו' · ובלבוש כתב ובלבד שלא יפסיק בענינים אחרים · וכמו שכתב המחבר בסמוך סעיף י"ב · ומשמע מדבריו דאם הפסיק אינו יוצא ידי חובתו ואינו נראה לענ"ד : **ד** למפרע לא יצא וכו' · בגמרא מפרש הטעם משום דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים מה עשייה למפרע לא כלומר דאי אפשר לעשות יום ט"ו קודם יום י"ד אף זכירה למפרע לא · ומכאן משמע דאפילו אם הפך הפרשיות לא יצא ידי חובתו · ולא דמי לק"ש לעיל סימן ס"ד דהתם ילפינן מדכתיב והיו בהוייתן יהא ופרשיות של ק"ש אינן סמוכין להדדי בתורה לאפוקי במגילה דסמוכין הפרשיות להדדי אם הפכן אינו יוצא ידי חובתו :

יהו רחוקין יותר ממיל ובשושן אף על פי שאינה מוקפת חומה מפני שהנס היה בה קורין בחמשה עשר הואיל ונעשה בו הנס : **ג** כפרים ועירות גדולות וכרכים שאינם מוקפים חומה מימות יהושע בן נון קורין בארבעה עשר : **ד** כרך שהוא ספק אם הוקף בימי יהושע אם לאו קורין בארבעה עשר ובחמשה עשר בליליהן וביממיהן ולא יברך כי אם בארבעה עשר שהוא זמן קריאה לרוב העולם : **ה** בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום : (הג"ה) ואם הוא במדבר או בספינה קורא ביום י"ד כמו רוב העולם : * **ו** יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת אלא מקדימים לקרותה בערב שבת וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום וביום השבת מוציאין שני ספרים ובשני קורין ויבוא עמלק ואומרים על הנסים ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת : **ז** המפרש בים והיוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו יקראה בשלשה עשר או בשנים עשר או באחד עשר בלא ברכה ואם אי אפשר להמתין עד ימים הללו יש אומרים שקורא אפילו מתחלת החדש : (הג"ה) והכי נהוג ומיהו אם נזדמן לו אחר כך מגילה חוזר וקורא אותה ביום י"ד אפילו קראה תחלה ביום י"ג מכל מקום קרא אותה שלא בזמנה : * **ח** בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה ואחר כך נזדמנה לו בחמשה עשר קורא אותה בחמשה עשר :

תרפט שהכל חייבים בקריאת מגילה · ובו ו' סעיפים :

א הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים ומחנכים את הקטנים לקרותה : **ב** אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה לפיכך אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא ויש אומרים שהנשים אינם מוציאות את האנשים : (הג"ה) ... קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה שאינה מחוייבת ... **ג** אנדרוגינוס מוציא מינו ולא שאינו מינו ... עבד אפילו מינו אינו מוציא : (הג"ה) ... עצמו אינו מוציא וצריך לשמוע מאחרים : * ... מגילה ממי שהוא מודר הנאה ממנו יצא : ... מנין אם אחד יודע והאחרים אינם יודעים ... כלם יודעים כל אחד קורא לעצמו : **ו** ... קטנים וקטנות לשמוע מק...

תרץ דיני קריאת מגילה

א קורא אדם את המגילה ... יקרא בצבור יושב ל... (הג"ה) ואסור לחזן לקרא את ה... **ב** אפילו שנים ואפילו עשרה יצא ... והשומעים מהם : **ג** צריך לקרותה ... ואם קראה על פה לא יצא וצריך שתהא ... לכתחלה אבל בדיעבד אם השמיט הסופר ... עד חציה וקראם הקורא על פה יצא : (הג"ה) ... השמיט תחלה או סופה אפילו מעוטה לא יצא · * ואפילו ... דלא השמיט ענין שלם · * אבל ביותר מחציה אפילו ... אלא שהן מטושטשות ואין רישומן ניכר פסולה : ... שתופס בידו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם שליח ... שומע ושותק : (הג"ה) וכן לא יסייע שום אדם על ... אותן הפסוקים שקורין הקהל צריך החזן לחזור ולקרותה כשרה : * **ה** קראה סירוגין דהיינו שפסק בה ושהה ... חוזר למקום שפסק אפילו שהה כדי לגמור את כו... (הג"ה) ואפילו סח בנתיים מיהו גוערין במי ששח בנתיים ... סימן תרנ"ב : * **ו** הקורא את המגילה למפרע ... קרא פסוק אחר ודילג השני וקרא שלישי ואחר כך חזר וקרא ... לא יצא מפני שקרא למפרע פסוק אחד אלא כיצד יעשה מתחיל מפסוק שני ששכח וקורא על הסדר : **ז** הקורא את המגי...

טס דף ג' · שם · רמב"ם שם · שם · רמב"ם כפ"א · דף י"ט · כל בו · שם דף ב' · כתוב בשם ירושלמי · ירושלמי · ר"ן בפ"ק דמגילה · טור · הגהות אשירי בשם א"ז · וכן אית' בירושלמי · כל בו וכ"י · שבולי הלקט · ועל פי הירושלמי · ברייתא ערכין דף ג' · רמב"ם כפ"א · דף י"ט · שם · ובדעת הר"ן · והרא"ש · וכת"ק · בה"ג וכ"

ה על פה לא יצא ידי חובתו : ח [illegible] הלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקודש ובכתב הקודש אף על פי שאינו יודע מה הם אומרים יצא ידי חובתו : ט היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון בלבד אבל אם היתה כתובה בכתב עברי וקראה [illegible] יצא הקורא ידי חובתו לא יצא השומע ממנו : (הג"ה) אבל אין לחוש באיזה כתב כתובה : * י [illegible] מי שיודע לעז ויודע אשורית אינו יוצא בלעז ויש אומרים שיוצא : (הג"ה) ואם כתובה בכי [illegible] יא [illegible] יש למחות ביד הקורים [illegible] שכתובה [illegible] לעז : יב [illegible] אם שמנה [illegible] לא יצא : יג [illegible] שקורא [illegible] במגילה [illegible] יצא [illegible] והוא שתהא כתובה כולה לפניו במגילה שהוא מעתיק ממנה וכן אם [illegible] ודורשה אם כיון לבו לצאת ידי חובתו יצא ולא יפסיק בה בעניינים אחרים כשדורשה שאסור להפסיק בו בעניינים אחרים : יד הקורא את המגילה צריך שיכוין להוציא השומע וצריך השומע [illegible] אפילו [illegible] ויש אומרים [illegible] תלמידי [illegible] ולא אחרר ה [illegible] טו צריך [illegible] בני הגן [illegible] כאחר : [illegible] טז צריך שיאמר ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל עובדי אלילים ברוכים כל ישראל וצריך שיאמר וגם חרבונה זכור לטוב : יז מנהג כל [illegible] שהקורא קורא ופושט כאיגרת להראות הנס וכשיגמור חוזר

(הג"ה) יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסקים של גאולה בקול רם דהיינו איש יהודי וגו' ומרדכי יצא וגו' ליהודים היתה וגו' וכן נוהגין במדינות אלו * והחזן חוזר וקורא אותן * עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים [illegible] הכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב ומזה נשתרבב המנהג שמכים המן [illegible] בחנוכה ובפורים [illegible] * ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו : * יח מגילה בי"ד ובט"ו צריך לחזור אחר [illegible] מתענין כי"ג בעשרה קורין אותה ביחיד : (הג"ה) ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה * ואם קראו אותה כנזכר ואיזה [illegible] וכשהיחיד קורא אותה בזמנה צריך לברך עליה : *

ה על פה לא יצא וכו' פירוש בכאן אפילו היתה כתובה לפניו בלשון הקודש והוא קורא בלשון אחר הוי כמו על פה והכי אמרינן התם בהדיא אילימא דכתיבא מקרא וקרא תרגום היינו על פה ע"ש : ו היתה כתובה תרגום וכו' וכל שכן לשון יונית ע"ש ועיין בתשובות רבי אליה ב"ח ח"ב סימן ע"ג : ומ"ש אבל אין לחוש באיזה כתב וכו' כלומר איזה תמונת אותיות וכה"ג כתב בשם הרשב"ץ דמגילה הכתובה בכתב מש"קא הנקרא מולב"רב פסולה : ועיין מ"ש התוס' י"ט מדין זה : ז אינו יוצא בלעז וכו' ויש לתמוה דמפשט הש"ס דהתם לא משמע הכי מדפריך והא אמרת קראה בכל לשון לא יצא ולא קמשני הא דקתני דלא יצא מיירי כשיודע אשורית וסיפא דקתני אבל קורין אותה ללועזות בלעז מיירי בשאינו יודע לשון אשורית ומדלא מוקי מתניתין בכה"ג אלמא סבירא ליה דאין לחלק דאפילו יודע אשורית אם מבין לשון לעז והמגילה כתובה בלשון לעז יוצא ידי חובתו אף על פי שמצוה מן המובחר לקרות בלשון אשורית מיהא בדיעבד יוצא ידי חובתו וכן נראה לענ"ד עיקר : ואם קרא את המגילה ולא השמיע לאזניו נראה דיצא בדיעבד כמו גבי קריאת שמע וכדלעיל סימן ס"ב סעיף ג' : ח שאסור להפסיק וכו' היינו דוקא לכתחלה אבל מכל מקום יוצא ידי חובתו בדיעבד ועיין בספר ט"ז וכן משמעות לשון המחבר מדלא כתב לא יצא ידי חובתו : ט צריך שיכוין השומע לצאת וכו' פירוש אבל מסתמא אינו יוצא והיינו דוקא כשהוא אחורי בית הכנסת אבל מי שבא לבה"כ לצאת ידי חובתו בכלל הנזכר אע"פ שבשעה ששמע לא כיון לבו אלא סתמא יצא אפילו למאן דאמר מצות צריכות כוונה וכ"כ בתשובות הרדב"ז חלק ראשון סימן ק"ם :

תרצא עיין בספר משפט צדק ח"א סימן י' ובתשובות מהר"ם מינץ סימן ס"א דיני תיקוני כתיבת מגילה ובסימן י"ב דעתו להכשיר אם עשה פרשיותיה פתוחות ויש לסמוך עליו בשעת הדחק : בספר הזכרונות תמה על מי שמכשיר במגילה חק תוכו עיין שם : א מגילה שהיא נקודה וכו' ובספר באר שבע כתב במקום דליכא מי שיודע לקרות המגילה בטעמים בעל פה מותר לכתוב המגילה בטעמים ולקרות בה כנזכר ע"ש :

תרצב כתבו

תרצא דיני כתיבת המגילה ותפירתה · ובו י"א סעיפים :

[illegible] ואינה כשרה אלא [illegible] על הגויל או על הקלף כספר תורה ואם כתבה במי עפצים וקנקנתום כשרה כתבה בשאר [illegible] פסולה וצריכה שירטוט כתורה עצמה ואין העור שלה צריך לעבד לשמה ויש אומרים שצריך עבוד [illegible] על הנייר או על עור שאינו מעובד או שכתבה עכו"ם או אפיקורוס פסולה · ודינה כספר תורה לענין [illegible] וקוצי"ן וכל גופות האותיות בצורתן ובחסרות ויתרות : (הג"ה) גם צריך לכתבה מן הכתב · * [illegible] ונוהגין כל פרשיותיה כתומות ואם עשאן פתוחות פסולה · * ובדיעבד אין לפסול מגילה [illegible] בה הסופר אותיות דכשרה · כמו שנתבאר סימן תר"ץ סעיף ג' · וצריכה עמוד בסופה וחלק בראשה [illegible] בה הגון ויש אומרים שאינה צריכה : (הג"ה) ונהגו לתייגה גם נהגו שלא לעשות לה עמוד כלל [illegible] בני המן צריך להכתבם כשירה ולא כשאר שירות שחלק על גבי כתב אלא מניח חלק בין כתב לכתב ואם [illegible] צריך להאריך בוי"ו דויזתא (בכתיבתה ויש אומרים בקריאתה) * וצריך לכתוב איש בראש דפא ואת [illegible] אז הטיל בה שלשה חוטי גידים כשרה ובלבד שיהיו משולשות ומפני שיש בו [illegible] שירות בראשה ושלשה בסופה ושלשה באמציעתה ותפירה א' בחלק הרביעי מצד זה דבר שנדחתה הקורא וחלק הרביעי שמצד האחר : (ואם אין לו גידין מותר לתפור הכשאר בחוטי פשתן ולהכניסו בלא תפירה * אבל אם יש לו [illegible] ז צריך להניח שיור בראש היריעה ובסופה כשתופרם יחד ובמשהו סגי : [illegible] קרא לא יצא אלא אם כן היתה יתירה על שאר היריעות או חסרה כדי [illegible] או יתירה ויוצא בו ידי חובתו ודוקא כשהיא כתובה בגליון כספר תורה : ט [illegible] היא נקודה וכן אם כתב בה בדף הראשון ברכות ופוטים אינה נפסלת בכך : י אם אין מגילה כשרה קורים אותה [illegible] יא אם קרא במגילה גזולה יצא : (הג"ה) ואם מברכים עליה עיין לעיל סימן תרמ"ט לענין לולב הפסול ודה הדין כאן :

תרצב דיני ברכות המגילה · ובו ד' סעיפים :

א הקורא את המגילה מברך לפניה שלש ברכות על מקרא מגילה ושעשה נסים ושהחיינו וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו : (הג"ה) ויש אומרים דאף ביום מברך שהחיינו * וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואחד יכול לברך ושני קורא : * ב ולאחריה נוהגים [illegible] הרב את ריבנו וכו' ואם לא בירך לא לפניה ולא לאחריה יצא : (הג"ה) ונהגו לומר בלילה אשר הניא אבל לא ביום · * [illegible] אין לשוח בעוד שקורין אותה : ג אף על פי שיצא כבר מברך להוציא את אחר ידי חובתו :

תרצג **כתבו** התוס׳ ריש מגילה דף ד׳ שאומרים בפורים שיר מזמור לאסף מפני שהוזכר ב׳ תפלה לעכו״ם וגם תקיעת עמלק: **כתב** בספר תיקון יששכר דף ע״ו כפרים ועיירות גדולות שקורין המגילה בארבעה עשר ובחמשה עשר ואם חל ט״ו בשבת אין מוציאין ספר תורה שני לקרות ויבא עמלק· ועיין ום בדף פ״א טעם לדין זה: ועיין בתשו׳ מהר״ל חביב מדין זה בסימן ל״ב ואין חולצין תפילין עד לאחר קריאת המגילה מטה משה סימן תתרכה: **כתב** הב״ח דאם טעה ואמר בחמשה עשר על הנסים צריך לחזור דמשנה ממטבע שטבעו חכמים וצריך עי׳ לדיכא:

תרצד **א** **מ״ש** חייב כל אדם ליתן וכו׳ פירוש אפילו עני המקבל צדקה חייב לתן ממה שנתנו לו לשחר אביונים וכ״כ הב״ח: **כתב** מהר״יל במעות מעשר לא נפיק ידי מתנות לאביונים ומזה נראה דבמקום שנותנים קנה לכל נפש לצורך חזן קודם קריאת המגילה לא נפיק ידי מתנות לאביונים בכך· מטה משה סימן תתרי״ו· עיין בתשובות משאת בנימין: **ב** אין משנים וכו׳· ז״ל משאת בנימין היינו דוקא כשנגבו לעניים או בנה במקום שנוהגים כן לחלק לעניים של העיר אבל אם נהגו ליתן מעות פורים לחזן הקורא את המגילה אפילו הכי אי יכול ליתנו לחזן בלא דעת אפי העיר ע״כ: **כתב** במחזור רומניא הכ׳ דיתא נהגו לקבץ ליתומים ולניים ופרנסה ומלבוש וליכא למיחש למידי דע דעת כן מתנים ע״ש:

תרצה **א** **מ״ש** עד דלא ידע וכו׳ היינו למצוה ולא לעכב כ״כ מהר״יל בתשו׳ סי׳ כ״ו בשם ראבי״ה: ומ״ש דאם הזיק לחבירו וכו׳· משמע בין בגופו בין בממונו פטור· מיהו הכל לפי ראות עיניבית דין עיין כ״נ: **ב** אומר על הנסים וכו׳· כתב מהרש״ל בסעודת פורים אבל אחר מחזירין אותו והיינו דוקא בסעודת חובה אבל סעיף א׳: יש אומרים אין צריך לחזור ע״ש בים מ״ח ועיין סימן תרפ״ב אכילה ושתיה **ג** בשר או של מיני אוכלין וכו׳· פירוש דוקא מיני ונו׳· ועיין בה אבל חלוקין וסדינים אין יוצאין והם חובת ומפלות מנות פירוש במתנות ת״י סימן קי״א: ומ״ש אבל במתנות לאביונים וכו׳· מתנות אביונים לא חששו לכך דאם לא כן לא שבקת לה חיים:

תרצו **א** **מ״ש** והאידנא נהגו בכל מקום וכו׳· ונראה דוקא בשמחה מלאכה אבל משא ומתן מותר בכל מקום ולא בפורים כתיב ימי משתה ושמחה וכן עמא דבר ועיין בכ״נ מה״ב

ד ׳ מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל וקשה עליו לישב בתענית כל כך יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה: (הג״ה) אבל אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו: *

תרצג סדר תפלת פורים ובו ד׳ סעיפים:

א [א] אחר קריאת המגילה בערבית אומר ואתה קדוש ואם חל במוצאי שבת [ב] אומר ויהי נועם קודם ואתה קדוש: (הג״ה) ואומרים ויתן לך וקורין המגילה ואח״כ מבדילין * **ב** [ג] אומר על הניסים בלילה וביום: (הג״ה) ואם לא אמרו אין מחזירין אותו * ואין אומרים על הניסים רק ביום י״ד אבל לא בט״ו * ובליל י״ד אף על פי שלא קראו המגילה עדיין אומר על הנסים בתפלת ערבית * **ג** [ד] אין קורין בו הלל [ה] ואין נופלין על פניהם: (הג״ה) ואין אומרים למנצח ולא אל ארך אפים: * **ד** מוציאין ס״ת [ו] וקורין בפרשת ויבא עמלק ואף על פי שאין בה אלא תשעה פסוקים [ז] כופלים פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים: (הג״ה) ואין המנהג לכפל פסוק האחרון של הפרשה: וקורין המגילה ואח״כ סדר קדושה: (הג״ה) כשיש מילה בפורים מלים התינוק קודם קריאת המגילה: *

תרצד דין מעות פורים לעניים ובו ד׳ סעיפים:

א [א] [א] חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים: (הג״ה) יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר ומאחר שג׳ פעמים כתיב תרומה בפרשה יש ליתן שלשה * ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה· * וכן נוהגין בכל מדינות אלו ויש ליתן ג׳ חצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית [illegible] מלבד זו· ובמדינות אוסטרייך יתנו ג׳ חצי וי״כר שנקראו[illegible] וכן לכל מדינה ומדינה ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבן ע[illegible] ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג׳ מחצי[illegible] כן: **ב** [ב] [ג] אין משנים מעות פורים לצדקה או[illegible] ודוקא הגבאים· * אבל העני יכול לעשות בו מה שירצ[illegible] [אין מד]קדקים במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו [ז] ובמקום שנהגו ליתן אף לעכו״ם נותנים: **ד** [ח] במקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו ונותנם במקום שירצה:

תרצה דיני סעודת פורים ובו ד׳ סעיפים:

א [ג] סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו: (הג״ה) [א] מצוה להרבות בסעודת פורים· * ובסעודה אחת יוצאים: * (הג״ה) ומכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה: * **ב** [ג] חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: (הג״ה) ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך אלא שישתה יותר מלימודו· * ויישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי· * ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואין להתענות בפורים מלבד תענית חלום ועיין לעיל סימן תקס״ח וסימן תק״ע· יש פוסקים ללבוש בגדי שבת ויום טוב בפורים וכן נכון· * ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה וערבית יתפללו בלילה ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול ורוב הסעודה צריכה להיות ביום· * ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה היא ליל ט״ו וכשחל פורים ביום ו׳ יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת· * ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו· * יש אומרים שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו בבבל· * טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמוך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה· * וחייב כל אדם לשתות ושמחה קצת בשני הימים י״ד וט״ו· * וכן נהגו ויש אומרים דאם הזיק אחד את חבירו מכח שמחת פורים פטור מלשלם· * ועיין בח״מ סימן ת״כ: **ג** [ב] [ד] אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה [ה] אומר על הנסים דבתר הסעודה אזלינן [ו] ויש מי שאומר שאין לאומרו: (ונוהגין כסברא ראשונה): **ד** [ז] חייב לשלוח לחבירו שתי מנות [ב] בשר או של מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד [ח] וכל המרבה לשלוח לריעים משובח [ט] ואם אין לו מחליף עם חבירו זה [י] שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו: (הג״ה) ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה· ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא בהפך שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבאו לידי ספק קידושין אבל במתנות לאביונים אין לחוש:

תרצו דיני הספד ותענית ועשיית מלאכה בפורים ובו ח׳ סעיפים:

א [א] פורים מותר בעשיית מלאכה [ב] ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין [א] (והאידנא נהגו בכל מקום שלא לעשות) * [ג] והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם [ד] אלא אם כן הוא בנין של שמחה כגון בית חתנות לבנו או אבורנקי של מלכים: (הג״ה) ומותר לעשות כל מלאכת מצוה כגון לכתוב פסקי הלכות· וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים: * **ב** [אפ]ילו במקום שנהגו לא נהגו אלא ביום מקרא מגילה בלבד אבל לאסור את של זה בזה אינו מנהג: **ג** [ו] יום ארבעה עשר ויום [חמ]שה עשר אסורים בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום [ז] בין לבני כרכים שהם עושין חמשה עשר בלבד בין לבני עיירות שהם עושין [ארבע]ה עשר בלבד [ח] והנשים מענות בהם שכולם עונות כאחת ומטפחות שמכות כף אל כף [ב] אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת [כ]

[ו] תרומות הדשן * תה״ד סי׳ ק״ט: [א] טור בשם י״א [ב] שם * מנהגים: * טור: * ב״י בשם א״ח ומנהגים * הג״מ כ״ב: [ד] מגילה דף י״ד [ה] טור וכ״כ בא״ח * מנהגים וב״י בשם תוס׳: [ו] שם דף ל׳ ב״י * מהרי״ל ומנהגים [א] מגילה דף ו׳ * מרדכי ריש פ״ק דיומא: * מהרי״ל: [ב] בבא מציעא דף ע״ח * מרדכי פ״ק דבבא בתרא: [ג] שם [ד] ר״ן בשם רבי אפרים [ה] מרדכי בפ״ק דמגילה [א] במגילה דף ז׳ * טור: * מרדכי בפ״ק: [ב] שם נב וה בם * כל * [illegible] תוס׳: * מנהגים: * ת״ה * כל בו * מהרי״ב * מנהגים: * ת״ה סימן ק״י: [ד] שבת דף כ׳ [ה] הג׳ מיימוני פ״ב מהלכות מגילה בשם הר״מ וא״ח בש׳ הר״י מקורביל [ו] טור בשם אביו [י] כייתיו לעיל ריש סימן תרצ״ד [ק] רמב״ם בפ״ב מהלכות מגילה [ט] שם במגילה [י] כפירוש הר״ן שם * מדברי הרא״ש פ״ק דמגילה:

וכולן עונות אחריה נקבר המת לא מענות ולא מקוננות: **ד** ט כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים: (הגה) ומכל מקום ילך לבית הכנסת לשמוע המגילה· ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות המגילה עדיף טפי· * ב ויש אומרים שאין אבילות נוהג בפורים לא בארבעה עשר ולא בחמשה עשר· * וכן נוהגין ואפילו אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים· (דעת עצמו) אבל דברים שבצנעה נוהג ואף על פי שאינו נוהג אבילות בפורים עולה לו למנין שבעה ימי אבילות כמו שבת· וכן פסק הרב בעצמו בטור י"ד סימן ת"א: **ה** אם חל פורים במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה לא יצא משם עד שיתפלל תפלת ערבית וישמע קריאת מגילה ולמחרת לא יצא מפתח ביתו: **ו** כ יש מי שאומר ד שהאבל חייב לשלוח מנות: (הג"ה) אבל אין שולחין לאבל כל י"ב חדש * וכמו שיתבאר בי"ד סימן שפ"ה עיין שם· ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות· אלא אם כן מחל האבל על מנתו: **ז** ל יש מי שאומר שאונן מותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה: (הג"ה) וכל שכן שחייב במקרא מגילה ותפלה וקריאת שמע ה ונראה לי דדוקא בלילה אף על פי שמתו מוטל לפניו אבל ביום שרוצה לקברו קבורת מתו קודם כמו שנתבאר לעיל סימן תרפ"ז ולכן קורא ומתפלל אחר כן דלא עדיף מיום טוב ושבת כמו שנתבאר לעיל סימן ע"א כן נראה לי: **ח** מ מותר לישא אשה בפורים: (הג"ה) בין בארבעה עשר בין בחמשה עשר וכל שכן שמותר לעשות פדיון הבן· * מה שנהגו ללבוש פרצופין בפורים ונכר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונין אלא לשמחה בעלמא ו וכן בלבישת כלאים דרבנן· ויש אומרים [illegible] המנהג כסברא הראשונה· וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול ונהגו כן ובלבד שלא יעשה דבר [illegible] העיר: *

מה"ב שכתב שאין מתירין לכתחלה ולא נראה לענ"ד: **ב** אבל לא מקוננות· והוא דין כמקום שיש מנהג שביום שבעה הולכים האנשים על קבר המת ומספידין והנשים הולכות שם עם מקוננות שאם חל יום שביעי בפורים שאין נכון לעשות כן אפילו למאן דסבירא ליה דאבילות נוהג בפורים אלא ילך אבל לבדו עם החזן ויאמר השכבה ואפילו בערב פסח לא נכון לעשות כן כ"כ הר"ש הלוי בתשובה חא"ח סימן י"ג: **ג** ויש אומרים שאין אבילות וכו'· וכן נראה עיקר ודברי המחבר בי"ט בסעיף ו' נראה כסותר את דברי עצמו: **ד** שהאבל חייב לשלוח מנות· פירוש אפילו תוך שנה· מיהו לא ישלח מיני תפנוקים שהם עשויים לשמחה· כ"כ בספר חסידים סימן תש"ג· ובס"ג פרק אלו מגלחין בשם רי"או כתב דאבל פטור משלוח מנות תוך שבעה ואחר שבעה ישלח בצנעה לאחד מקרוביו או לאחד מן העניים ע"כ: **ה** ונראה לי [illegible] בלילה וכו'· יש לתמוה דהא קיימא לן סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא [illegible] חובתו· ולענ"ד כרך דמיירי כשמת סמוך ללילה [illegible] זמן סעודה ואין שהות לקבור את המת ולקיים אחר כך סעודת [illegible] יכול לקיים סעודת פורים בבשר ויין כך נלע"ד לפרש דברי המחבר [illegible] ע· ועיין מ"ש בספר ט"כ יודיכי אלו: **ו** וכן בלבישת [illegible] דרבנן וכו'· והרבה חולקים על דין זה· ועיין בכ"ג מה"כ· וכן [illegible] בהם כי אין מדקדקים בין כלאים דאורייתא לדרבנן דלאו [illegible] נמירי [illegible] יודירו ועיין בספר הזכרונות די"ד· וגם פושעים יכשלו [illegible] בקורי ובהגיע עת והסירותי לך אבן וגו'· ואז תשמח בתו[לה] [illegible] וזקנים יחדיו:

אמן וכן יהי רצון

תרצז אין אומרים תחינה בארבעה עשר ובחמשה עשר שבאדר ראשון ודין התענית וההספד בהן· ובו סעיף אחד:

א יום ארבעה עשר וחמשה עשר שבאדר ראשון אין נופלין על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה ב ואסור בהספד ותענית אבל שאר דברים אין נוהגים בהם ג ויש אומרים דאף בהספד ותענית מותרין: (הג"ה) והמנהג כסברא [הראשונה ויש אומרים שחייב] להרבות במשתה ושמחה בארבעה עשר שבאדר ראשון· * ואין נוהגין כן ומכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וטוב לב משתה תמיד: *

אמר משה איסרליש מקראקא ברוך ה' אלהי ישראל אשר הביאני עד הלום ללקוט ולגמור ספר אורח חיים לקט ושכחה ופיאה אשר הניח החכם הכולל הגאון מהר"ר יוסף ש"ן והנה אמרו בירושלמי סוף פיאה כל מי [שאינו צריך] ליטול ואינו נוטל שופך דמים הרי קמן שאין טוב לאדם להיות תמיד מן הביישנים ואם בצרכי גופות כך בצרכי נפשות על אחת כמה וכמה· ועל כן אותילה שאל יאשימני כל המעיין במלאכתי זאת אשר אני עושה מאחר [illegible] בתורה ואמרו ריש פרק ח' דפיאה מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו הנמושות והם לקוטי בתר לקוטי ומעתה גם כן נתונה כל אדם ללקוט ולחפש אחרי רק שיראה לפניו כמ"ש עיניך בשדה אשר יקצורון· ובכן אבקש מלפני [illegible] יתעלה ויתרומם שינהני במעגלי צדק למען שמו להשלים גם כן הטורים האחרים ויזכני ללמוד וללמד לשמור ולעשות [illegible] כפרים אין קץ ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצות על ישראל שלום: ברוך ה' לעולם אמן ואמן: נברך [illegible]

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם:

[על] ידי הפועל במלאכת הקודש יוסף בן לא"א אלכסנדר ז"ל ועניר נקרא בפי כל יודן וויכן הויזן ממדינת בעהמין:

[ע"י] הפועל במלאכת הקודש ברא כרעא דאבוהי שמעון בן לא"א החבר רבי יוסף שלי"ט א"ס זעציר: